

17 up to 3-1

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

[Faint, illegible handwritten text]

R. 1063

A N N A L E S
E C C L E S I A S T I C I
 A U C T O R E
C Æ S A R E B A R O N I O
 S O R A N O
 E C O N G R E G A T I O N E O R A T O R I I
 S. R. E. P R E S B Y T E R O
C A R D I N A L I
 T I T. S S. N E R E I E T A C H I L L E I
 E T S E D I S A P O S T O L I C Æ B I B L I O T H E C A R I O
 U N A C U M C R I T I C A H I S T O R I C O - C H R O N O L O G I C A
P. A N T O N I I P A G I I
 D O C T O R I S T H E O L O G I

Ordinis Minorum Convent. S. Francisci.

In qua rerum narratio defenditur, illustratur, suppletur, ordo temporum corrigitur, & Periodo Græco-Romana munitur.
 Additur præterea Dissertatio Hypatica ejusdem PAGII; & Epistola consularis Henrici CARD. NORISII.
 In hac vero editione Fasti Consulares ab A.U.C. 709. ad annum Christi 567. illustrantur, suppletur, & castigantur.
 Accedunt animadversiones in Pagium, & præcipue circa Chronologiam inferioris ævi ab eo digestam.

Tomus Quartus.

L U C Æ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCXXXIX.
 De Superiorum Licentia.

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI
ANNUS
319.

SILVESTRI PAP.
ANNUS
6.

CONSTANTINI IMP.
ANNUS
14.

I.

HRISTI anno trecentesimo
decimonono Constantinus
Imperator quintum adiit
Consulatum, collegamque
sibi adjunxit fororis Con-
stantiæ Augustæ filium Li-
cinium * Juniorem; id pla-

* Licinia-
num.

Confula-
tus Lici-
nii junio-
ris.

ne fecit, cum indulgendi causa forori,
ut accipere illa videretur in filio, quod
amississet in viro, tum etiam ut tyranni-
dis suspicione careret; sicque eundem
Licinium Juniorem non tantum passus est
retinere Cæsaris nomen ac dignitatem,
sed etiam sibi adscivit Consulem ordi-
narium.

II.

Quo anno barbaros, qui visi sunt tu-
multuari adversus Imperium Romanum in
Oriente, compressit: fuerunt ii Sarmatæ,
Ann. Eccl. Tom. IV.

quos putant a Sozomeno, & ante eum, Sarmata-
Eusebio Sauromatas nominatos. De his ompressi
enim hæc ipse Sozomenus (a): Porro Im- a Constan-
perator post bellum cum Licinio gestum, tino.
tam secundo fortunæ statu in præliis con- (a) Sozom.
tra alienas exterisque gentes faciendis usus l. 1. c. 8.
est, ut tum Sauromatas, tum Gothos sub-
jugaret; & ad extremum, quo aliquid
beneficii eis afferre videretur, fœdera cum
illis percussit. Ista quidem gens tunc tem-
poris trans Istrum fluvium habitavit; quæ
cum esset tum propter multitudinem, tum
propter corporum magnitudinem bellicosissi-
ma, & in re militari assidue exercitata,
alios quidem barbaros devicit, Romanos
autem solos habuit qui ipsam bello aqua-
rent, strenueque resisterent. Dicitur præ-
terea Constantino in hoc bello vel maxime
per

PAGIUS
SÆC. IV.
Olymp.
274. an. 3.
secundum
Baronium.
Olymp.
274.
Anno Ur-
bis 1072.
secundum
Baronium
1070.
I.
Consules.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5812.

☉ 20. D. ☽ 16. P. 20. Mart. Indict. 7.

JESU CHRISTI 319.

SILVESTRI PAPÆ 6.

CONSTANTINI 14. LICINII 13.

[1] A Num I. ad VI. *Cons. Constantinus Aug. V. & Licinius Cæsar.* Quo ex Consulatu manifestum fit, nondum Licinium Augustum fuisse profigatum, cum ejus filius Consul proce-

ferit. Secundo, nuncupationem Cæsaris anno tantum CCCXVII. factum fuisse, ob idque Licinium Cæsarem juxta primam regulam, Collega Constantino Augusto juxta tertiam, Consulatum inisse.

Quindecennalia Imperii Cæsarei Licinii Aug. II. quorum indicium persecutio adversus Christianos excitata, ut anno CCCXVI. ostendimus. *Quinde- cennalia*

Bellum adversus Sarmatas hoc anno tribusque Licinii A. consequentibus gessit Constantinus, de quo bello ug. Eusebius in Vita Constantini lib. 4. cap. 5. & 6. III. Sozomenus lib. 1. cap. 8. Zosimus lib. 2. & Porphyrius in Constantini Panegyrico cap. 19. 21. *Sarmati- & 23.* Ad illud Constantinus filios Veteranorum cum. evocavit, ut docet L. 1. Cod. Theod. *De filiis milit.*

NOTÆ

[1] C *Cons. Constantinus Aug. V. & Licinius Cæsar.* Fasti Idatiani, Libellus de Præf. Urb. & Profperi Chronicon: *Constantino V. & Licinio Cæsare.* Vindebonenses, & Bucherii laterculi: *Constantino V. & Licinio.*

per signa ac somnia declaratum, quam seculo Deus sua providentia ipsi prospexisset. Quare cum in omnibus bellis suo tempore gestis victoriam esset consecutus, velut gratiam Christo redditurus, veram religionem summo studio excolere, subjectoque ad eam solam sancte observandam, & salutarem ducendam hortari cepit: Hucusque Sozomenus.

III. Eusebius vero in fine Vitæ Constantini dum barbaros ab eo domitos simul recenset, de Sauromatis, & Scythis, quos Sozomenus Gothus appellat, hæc ait (a): Jam vero quid attinet illa minime necessaria recensere, quemadmodum barbaras, & immanes gentes sub Romanum Imperium subjecerit; & ut Scytharum, & Sauromatarum nationes, qui numquam parere Imperio Romano didicerant, primus is sub jugum miserit, coegeritque eos, vel invitos profiteri Romanos esse rerum dominos? Nam cum superiores Imperatores vectigalia Scythis persolverent, ipsique Romani a barbaris servitute pressi quotannis tributa penderent; cum hæc conditio Imperatori minime ferenda videretur, alienumque existimaret ab omnium gentium victoris dignitate, perinde ut majores suos tributum pendere; Salvatoris sui ope presidioque confusus, triumphale illud signum contra istos etiam obtinens, brevi spatio omnes superavit; & reluctantes, quidem armata manu coercens, reliquos prudentibus legationibus placans, ab inculta, & fera vita ad humanam civilemque traduxit: atque ita tandem aliquando Romanis Scythæ parere didicerunt.

IV. Sauromatas vero Deus ipse Imperatoris pedibus substravit; quos barbara superbia elatos hoc modo fregit, & compressit. Cum a Scythis Sauromatæ invaderentur,

Cæterum non semel, sed sæpius Sarmatas a Constantino esse superatos, habet Porfirius in Panegyrico eidem Constantino oblato, in quo inter alios hi leguntur versus. Tantorum merita statuas captiva trophæa Victor Sarmatiæ totiens, en accipe clari

PAGIUS milit. apparit. quorum multi per Italiam militiam detestavere, ut & proximo anno Lex 2.

servosque suos cogerentur armare, ut eorum vim & impetum repellerent; postquam penes servos victoria constitisset, iidem jam eadem arma, quibus contra hostes usi sunt, in dominos convertunt, omnesque suis sedibus, & domiciliis deturbant. At domini salutis portum, præter Constantinum, reperiebant nullum. Is cum solitus esset salutem dare miseris; omnibus in Romanam religionem receptis, quos idoneos reperiebat, in suorum militum ordines referebat; reliquis vero ad necessarios vitæ usus agros ad colendum dividebat; ut fortunate, ac feliciter hanc sibi calamitatem accidisse faterentur, quando immanem feritatem, cum Romana libertate commutassent. Sic Deos immanium barbarorum universas gentes Imperatori parere fecit: Hæc Eusebius, sed non hoc uno anno ea omnia gesta sunt; siquidem de Sauromatis pulsas a servis S. Hieronymus refert in Chronico anno vigesimo octavo ejusdem Constantini Imperatoris; nummus autem perverus, hoc anno post Licinium expugnatum, quinto Consulatu ipsius Constantini devictos ab eo Sarmatas, expressis hæc notis significat: CONSTANTINVS AVGVST. SARMATIA DEVICTA P.L.C.V. habetque expressam Victoriam alatam & stolatam, gradientem, sinistra palmam gestantem, cum captivo humi procumbente. Ponitur ab Adolpho, sed haud recte, sub Constantino Juniore. Nos autem post primam editionem nacti id genus numisma, in secunda editione formis expressum (ut vides) hic exhibemus: accepimus illud Romæ ex Antiquitatum promptuario D. Lælii Pasqualini Canonici S. Mariæ Majoris.

Ductor ubique tuis votorum reddita felix Debita. Zosimus (b), & ipse de Sauromatis iisdem a Constantino superatis agens eodem ferme tempore, quo bellum vigeat adversus Licinium, confectum hoc esse ab eodem Constantino tradit, quod & his ver-

De Veteranis. Quod & alias sæpe factum, ut notat Gothofredus in Comment. ad eas Leges. A num.

verbis enarrat: Cum autem Constantinus audisset, ad Mæotidem paludem habitantes Sauromatas, Istro navigiis trajecto ditionem suam aggredi, copias in eos duxit. Iidem barbari cum Rausimodo Rege obviam ei profecti, primum oppidum, quoddam tentabant satis magno presidio munitum: cuius ea pars muri, quæ a terra surgebat in altum, erat opere lapideo facta, pars superior ligneo. Quamobrem arbitrati Sauromatæ, facillime se potituros oppido, si quicquid esset in muro ligneum exulsissent, ignem admovebant, & consistentes in muro telis petebant. Sed cum murorum propugnatores telis ac lapidibus ex loco superiore dejectis, barbaros interficerent, jamque Constantinus advenisset; in barbaros impetu facto, de loco superiore multos occidit, plures vivos cepit, reliquis fuga sibi consulentibus. Rausimodus, majori parte copiarum amissa; nautes, ingressus, Istrum trajecit, cum haberet in animo ditionem Romanam populari. Quod ubi Constantinus comperisset, & ipse trajecto Istro insequitur, ac fuga quemdam ad collem silvis densis delatos adoritur, & multos interfecit, quorum in numero Rausimodus erat; multisque vivis captis, residuam multitudinem, quæ manus porrigebat, in fidem recepit; eoque pacto magna cum multitudine captivorum in Prætorium reversus est: Hucusque de bello adversus Sauromatas gesto Zosimus; quod ejus sententia anno præterito potius, quam præsentis fuerat collocandum; nos vero Sozomenum sequentes, & antiquiora monumenta, hoc anno posuimus. Cæterum alias sæpe cum barbaris Constantino fuit tempore sui Imperii configendum, Quod autem ad res spectat Ecclesiasticas; cum Constantinus Imperator (ut superiore anno dictum est) eas ad Alexand. Ann. Eccl. Tom. IV.

VI. PAGIUS IV. Litera Constantini ad Alexandrum Episc. Alex. & ad Arium.

drum & Arium litteris de mutua reconciliatione scripsisset; quibus & in Alexandrum se nonnihil exarcebatum, falsis persuasus relationibus, demonstraverat; quid deinde ipse Alexander ad Constantinum rescripserit, haud constat; scripsisse tamen ad eum, auctor est Epiphanius (a). Cæterum Arium liquet ad Constantinum reddidisse litteras parum officiosas, minusque tam sublimi Imperatoria majestate dignas; quibus acceptis, Constantinus ad eum rescribere non est dedignatus; sed plane tales dedit, quales decebat accipere insanum hæresiarcham. Meminit harum litterarum Epiphanius (b), & Ariamen Rex zelo ductus, epistolam magnam ad totam Romaniam (hoc interdum nomen usurpatum invenimus pro Catholica Ecclesia) contra Arium scripsit, eamque fide, & omni sapientia ac veris verbis refertam, sicut & hæc hodie apud studiosos servatur, hoc principium habens: Constantinus Augustus Maximus Ario, & Arianis: Malus interpret, & (ut ita dicam) imago & statua Diaboli est. Deinde inter alia, & post multam contra ipsum ex divinis Scripturis productam contradictionem, etiam ex Homeri versibus quemdam, contra ipsum invectens, misericordie gratia apposuit; quem ipsum etiam hic apponere, necessarium duxi, & hic est: Age sane, urge Ari, scutis opus est; ne tu hoc facias, rogamus; cohibeat te salutem Veneris conversatio: Hucusque Epiphanius. Hæc plane epistola illa est, cuius Socrates meminit, dicens (c): Alias quoque litteras Imperator contra Arium, & ejus opinionis fautores magis populari, & fusa scribendi ratione composuit; quas quidem, quo ejus amentiam falsius morderet, & lepida dissimulationis specie acris

Hofius in Oriente aut Ægypto diu commorari potuit, cum anno CCCXXV. mense Junio Synodo Nicænæ interfuerit. [r] Si Hofius Synodo Gangrensi præfuit, ut existimavit Baronius, ea ante annum CCCXXIV. celebrari non potuit; cum eo tantum anno Constantinus, cujus subditus erat Hofius, Oriente potitus fuerit. Verum Diem præstantissimum Præfulem

NOTÆ [r] Si quid sapio, Grangrensis Synodus post Nicenam I. constituenda est, quidquid reclamet fragmentum illud, quod laudat D. Constantius in Præfatione ad Epistolam Romanorum Pontificum, nam in Canonum collectionibus semper post Nicænos Concilii hujus Canones recensentur etiam in vetustissima Collectione Canonum Ecclesiæ universæ, quam citat Concilium Chalcedonense, extatque integra in Biblioth. Jur. Can. Juscelli t. 1. Quin & in ea Collectione postponuntur quidem Nicænis canones Neocæsaresens & Ancyran, sed admonentur Lectores id factum esse propter dignitatem Concilii Oecumenici, quod tamen non admonetur in Gangrensis. Adde in Codice Ecclesiæ Orientalis Tiliario, qui probatus videtur Patribus Trullanis (A. 680.) expressi claris verbis Gangrensem Nicæna posteriorem esse. Neque etiam satis exploratum est interfuisse Concilio illi Hofium, quamquam enim ejus nomen legitur in Synodica Collectione postrema Veneta Labbeana t. 2. tamen non legitur in Codice Ecclesiæ Orientalis, in Nomocanone vulgato a Cotelerio, Græc. Monum. t. 1. p. 136. Nec videtur id nominis legisse pariter Auctor Synodici, de quo hic Pagius n. 6. alioqui enim hanc Synodum inter tertiam, & quartam Romanam non constitisset.

ungeret, in singulis Civitatibus passim divulgandas curavit. Porro epistolam ipsam integram accepimus ex Vaticana Bibliotheca; quam Latinitate donavit R. P. Petrus Morinus, vir cum aliarum disciplinarum, tum Græcarum facultatum peritia clarus, mihi vero (quod magni facio) amicitia & usu rerum Ecclesiasticarum conjunctissimus. Nos autem eam, ut egregium antiquitatis monumentum, hic describentes, appositis interduum notulis, pro viribus elucidabimus, quibus eam germanam esse constabit. Et quod primum occurrit; eundem dicendi characterem in his exprimi, atque in aliis Constantini litteris, qui eas accurate intuetur, intelligit; licet, pro diversorum interpretum varietate, varius quoque, et si non in sententiis, tamen in verbis stylus appareat. Rursum vero, & ex titulo atque exordio ejusdem epistolæ, eam plane esse, quam Epiphanius signat, perspicue demonstratur; hujusmodi vero est.

VII. Publicæ litteræ Constantini.

Constantinus Augustus Ario, & Ariano. Licet autem Ario & Arianus habeantur inscripta; Constantinus tamen voluit eam esse publicam; nam (ut in fine ipsius patebit) eandem suo ipsius chirographo consignatam ad Alexandrinos misit, & publice recitari statuit. Porro hanc ipsam epistolam scriptam esse hoc tempore ante Nicænum Concilium, nulla est apud me dubitatio; quod in Catholica Filii Dei divinitatis assertionem, vocis *Consubstantialitatis*, quæ postea apposita est in Nicæno Concilio, nulla sit mentio, nec ipsius Magnæ Synodi memoria aliqua; Epistola autem sic se habet:

VIII. Epistola Constantini ad Arium.

Mulus interpret, negotium est Diaboli, ejusque effigies ac imago. Nam quemadmodum illum callidi opifices ad escam fraudis effingunt, decorem ei pulchritudinis molientes, qui natura est turpissimus, ut miseros mortales perdat, iis errorem præstendens, ac propinans, sic (ut arbitror) is facit, cui id tantummodo dignum studio videtur esse, suæ audaciæ venena, nemini parcendo, offerre. Et quidem novam, quæque ex quo tempore nati homines sunt, nunquam extiterat, infidelitatis fidem inducit. Quare id verum esse experimur, quod divino eloquio definitum est (a), nempe quod ad malum sapientes sunt. Atque illud dici potest, eum quod consilii capiendi gratiam amiserit, nullam amplius opem expetere sublevari sui. Hæc prolocutus Imperator, ad Dominum Jesum Christum convertit magna emphasi orationem, atque ait:

(a) Hier.

PAGIUS fulem hujus Synodi Præsidem fuisse, docet Libellus Synodicus; Hosium autem eidem duntaxat adfuisse recte deducit Marca in Dissert. de veteribus Collectionibus Canonum cap. 2. quod recenseatur quidem in epistola Synodica, sed permixtus aliis Episcopis, & inter ultimos; quod

Cur igitur, Christe, Christe, Domine, Domine, cur nos quotidie impium hoc latrocinium sauciat? Stat ex adverso violenta quædam audacia, rugit stridens dentibus, deformis jam præ ignominia, varisque percussa criminibus. Hæc igitur in lege & prædicatione nominis tui, Christe, quasi quibusdam procellis ac malorum fluctibus huc atque illuc fertur, exitiabiles eructans sermones, eosque scribendo edit, quos non tu, qui Patri æterno tui ipsius fonti, coexistis, sententiis tuis definisti. Colligit autem ac congerit perniciosam quædam & atrociam scelera, modo linguas vibrans, modo vero miserorum studiis elata; quos ipsa præsentis licenter decipit, ac interimit. Jam autem volo ejus, qui tanti sceleris præsul est, naturam expendere. Pergit post hæc respondere ad ea quæ ad ipsum Arius scripserat: si enim ipsæ extarent Arii Litteræ, facilis redderetur sensus verborum Imperatoris, qui videtur obscurus; nam se habet sermo ejus, ut dialogimus, dum modo ab Ario dicta recenset, modo ad ea respondens sua subnectit; ideo subdit:

IX. Apostrophe.

Quid enim dicit? Aut teneamus id, inquit, cuius jam compotes fuimus; aut ita sit, ut ipsi volumus: Hæc quidem Arius. Ad quæ sic Imperator lætans eum cecidisse: Cecidit, ac cecidit, interfectus. Rursum Arius: Dolo, inquit, aut sagaci calliditate, nihil differi: Imperator: Id solum grave ac probandum ducit, quod improba excogitatione ad eum influxerit. Multitudinem, inquit, habemus. Respondet Imperator: Ipse igitur exiguus, propius accedam, ut infanorum bellorum spectator sim, ego ipse inquam, prorsus accedam qui hominum dementium bella sedare consuevi. Illud ita procaci homini ironia, & Homericis salibus ex nomine occasione captata, Arius exagitat, ut furentem hominem, & nihilominus Veneri inherentem, alludens nimirum ad virgines, quas (ut dictum est superius) seductas secum ductabat; recitat enim Homeri hunc versum ex Iliade (b):

X. Dialogus Constantini & Arii.

Ἀπὸς Ἀπὸς βροτολογεῖ, μαιφόνε, τεχέσι- πλάττα.) hoc est: Mars, Mars, hominum perniciës, inquinante cæde, murorum oppugnator:

(b) Viad. s. prope princip.

verba sunt Palladis: idemque versus inferius eodem libro ab Apolline repetitur: pervulgatum carmen ob licentiam Græcorum poetarum, de quo Martialis (c) de Earino Domitiani sic:

(c) Mart. l. 9. Epigr.

Sed

cum Sedis Apostolicæ dignitati non congruat, dici non potest Legatione Romana Hosius in ea functus. Quod si Symmachus Papa in Synodo Romana habita anno DIV. Synodi Gangrensis Canones duos citet, asseratque, Apostolica auctoritate hos canones conditos esse, factum id, quia etii

Sed Greci, quibus est nihil negatum, Et quos A'pes A'pes decet sonare: Nobis non licet esse tam disertis, Qui Musas colimus severiores.

XI. Illudit Ario Constantini.

Constantinus autem illudens Ario, Homericum carmen sic usurpat: Agedum, Mars, Ari, clypeis sane utendum est. Ne hoc, quæsumus, facias; cobibeat te saltem Veneris congressus. Atque utinam sicuti armis egregie instructus videris, ita pietate erga Christum flores! Rursum Imperator recitat verba Arii humiles spiritus simulantis; sunt vero hæc: En rursum supplex venio; & armorum copia præpollens, pugnare nolo, sed Christi munitus fide, tibi, atque aliis volo mederi. Quem Constantinus ludens, quod Mars simulet-lenitatem, subdit: Cur autem ea te facere dicis, quæ tuis moribus non conveniunt? At cum quali quiete, dic, quæso, aut quibus fretus copiis, vel potius quo temeritatis progressus? O audentiam dignam quæ fulminibus deponatur! Audite enim, quæ nuper mihi significavit, calamo viris instillante scribens: Sic, inquit credimus. Tum nescio quæ adjungens accurate atque ad factum meditata, ulteriusque procedens, nihil mali reticuit, sed unumquemque (ut ita dicam) amentia thesaurum exprumpsit: Expellimur, inquit: recipiendi nos potestatem auferunt. Sed nondum hæc ad rem; cætera attendite; ejus enim verbis utar.

XII. Exclamatio in Arianos.

Postulamus, inquit (si quidem in eadem sententia Episcopus Alexandria maneat) potestatem nobis posthac ex legis constitutione dari, legitima, & indeprecabilia officia Deo persolvendi. O gravem impudentiam, quam studio veritatis redargui conveniebat! quod enim ipsi cordi erat, id brevitate sermonis expressit. Quis locus sermone tuo est? putrem fractamque quasi navim mentem tuam nobis apponere moliris, dissidium speciosum? eosque qui tibi in malum adbaeserunt, perdere studes? Quid igitur, inquis faciam, si nemo recipere me dignatur? hoc enim saepe nasariis faucibus exclamas. Ego vero contra rogabo te: Ubinam apertum sententiæ tuæ signum ac testimonium ostendisti? quam te divinissimum humanisque actibus explicasse ac declarasse oportuit; idque minime, quod venenatis serpentes tunc magis efferantur, cum se in profundos latibulorum secessus abdiderint. Hoc autem illius valde scitum est, quod magno studio silentium, quasi

PAGIUS est Provincialis Synodus Gangrensis esset, tamen cum auctoritate Sedis Apostolicæ jam esset in Occidente recepta, perinde erat ac si ab initio eadem auctoritate Canones illos constituisset. Cum vero Hosius sub Constantino Imperatore vita excesserit, & ut suo loco videbitur, anno CCC. LVIII. in Hispaniam reversus sit, liquet, ante

sub quadam verecundiæ persona, simulet; te ipsum placidum ac lenem simulationis artificio præbes: fallit autem plerosque animus tuus sexcentis intus malis atque insidiis scatens. O insignem calamitatem! Sic Malus, ut voluit, Arium nobis exhibuit scelerum officinam.

XIII. Arguitur perfidia Arii.

Dic jam mihi, in medium progressus, fidei tuæ argumenta, & indicia noli reticere; o qui os peruersum, naturam proclivem ad omne genus improbitatis habes. Unum dicis Deum; habes eandem sententiæ; sic igitur sentias. Ejus essentiæ Verbum, & principii, & finis expers, Verbum esse dicis; eo contentus sum; ita crede. Si quid præterea adjungis, id tolle. Si quid ad impiam separationem fraudulenter confuis, id nec videre, nec intelligere me confiteor. Si hospitium corporis assumis ad divinorum operum dispensationem, non improbo: Hæc pie interpretanda, non distorquenda ad Nestorii impiam sententiam; reperimus enim veteres scriptores ita nonnumquam esse locutos, quamvis sentirent Christi Dei, & hominis unam esse personam: Si spiritum æternitatis in supereminenti Verbo genitum dicis, accipio. De Verbo hæc interpretanda sunt, non de Spiritu sancto, quem nemo unquam dixit genitum, sed procedentem a Patre atque Filio. His subdit: Quis Patrem novit, nisi qui venit a Patre? Quem novit Pater, nisi quem ab æterno ac sine principio ex se genuit? Tu quidem hypostasim peregrinam ac nobis inauditam subicere putas oportere, male utique credens. Ego vero potestatis superprecellentis, & ad omnia permanentis plenitudinem Patris, & Filii essentiam unam esse judico. Quod hic habet textus, plenitudinem, Græcè πλῆρωμα legitur, quod eam significat plenitudinem, quæ contineat plures personas, & opponitur singularitati, quam sancta Trinitas explodit. Sed rursum post hæc Imperator: Si igitur auferes quidem ab illo, a quo separari ne cogitatione quidem contentiosorum unquam potuit; additionis autem characterem præstruis ac præmunis, & penitus notas ac signa quæstionum discernas; illi totam ex se æternitatem dedit, cogitationem vero integram ac incorruptam, immortalitatemque per se, & Ecclesiæ attribuit fidem. Quæcumque enim Verbum habet, a Patre accepit, a nativitate æterna; cogitatio quidem non cadit in Deum proprie, sed Christo ut homini convenit. Sunt hæc igitur pie intelligenda; sed pergit Imperator: De-

eum annum hanc Synodum congregatam. Valensius in Notis ad Socratem lib. 2. cap. 43. perperam scribit, hoc Concilium ante Valentis Imperatoris tempora congregatum non esse, quia Divus Basilius in epistola LXXIV. quam ad Occidentales sub Valente contra Eustathium Sebastenum dedit, Gangrensis Concilii nullam mentionem.

XIV. De Taleia Arii.

Depone igitur, depone hanc sceleris a- mentiam, o praeclara urbanis moribus, & clara voce, & ad insipientium perfidiam mala decantans. Alludere Constantinus videtur ad Taleiam Arii, obscenum poema scilicet, Sotadicis rhythmis attemperatum, quo suam haeresin canebat, & aliis dederat publice concinendum; de quo alias pluribus. Sed subdit: Tuo te merito Malus subvertit per malitiam suam (ac nonnullis fortasse jucundum hoc videtur) sic enim te ipsum comparasti; est autem usquequaque perniciosum malum. Agedum igitur ab absurditatum palastra discedens, audi egregie Arii (te enim appello) An non sentis te ab Ecclesia Dei utique abdicatum? scias te perisse, nisi ad te respiciens, amentiam tuam damnes.

XV. Oraculum de Ario.

At dices magnum hominum numerum tecum facere, & subleuare curas tuas. Audi, & parumper aures praebere, nefarie Arii, intellige dementiam tuam. Tu vero Deus, qui omnium curam habes; propitius esto sermone, si fidem teneat: ego enim homo tuus, o misericors, qui providentia tua defensor, ac e Graecorum Latinorumque vetustissimis scriptis insaniam Arii aperte demonstrabo ante tria millia circiter annorum ab Erythraea praesignificatam ac praedictam; sic enim facta est: Vae tibi Libya in maritimis posita locis; tibi nimis veniet tempus, quo una cum populis afflictibus tuis graue certamen, & crudele, & perdifficile subire cogaris; ex quo fidei pieratque iudicium in omnes dimanabit; tu vero ad extremum vergis exitium; vos enim caelestium florum receptaculum conuelleris, morsuque dilacerare ausi es, utque adeo ferreis dentibus temeratis. Peculare fuit Constantino, scriptis suis oraculum aliquod interserere, ut in edicto vidimus ad Provinciales dato (a), & in oratione illa ad S. Coetum conscripta. Rursus in eundem:

(a) Apud Euseb. Vit. Const. l. 2. c. 47.

XVI. Inuestiva in Arium.

Quid igitur, verusitissime, ubi nunc terrarum esse te fateris? ibi videlicet; tuas enim habeo litteras, quas ad me insano calamo exarasti, quibus affirmas omnem Libyae populum tibi ad salutem scilicet assentiri. Sin haec ita esse negabis; Deum iam restor, me quidem vetustissimos Erythraeae pugillares, Graeca lingua scriptos, Alexandriam mittere, quo citius pereas. Tum vero ad Arii verba respondens ait: Deinde tu sine peccato? gemina insignis galea; an non aperte peristi? o miser, tanto malo circumventus! scimus, scimus conatum tuum. Quae

PAGIUS

tionem facit; argumentum enim ab auctoritate negativa petitur, infirmum. Recte tamen Valerius observat, Eustathium illum, qui in Synodo Gangrensi damnatus est, diversum non esse ab Eustathio Sebasteno; quod tamen Baronius nullius Auctoris testimonio nixus affirmavit. Ba-

cura, quinam te perurbat metus? id non fallit nos, o infelix & calamitose, o bebetem mentem tuam! qui ne morbum quidem tuum, animumque incertum premere ac tegere potes scelesse; qui veritatem variis sermonibus laedis ac subruis: cumque huiusmodi sis, non te pudet vituperare nos: modo redarguens, ut quidem tibi persuades; modo commonens, quasi fide doctrinaque superior. A quo miseri quidam homines opem sibi parare gestiant? tamen oportebat omnes, & congressum tuum, & sermonem fugere, nisi forte quis in fraudulentis huius verbis recte vivendi spem moderatis hominibus positam esse putat. Sed non ita est, longe abest. Quod autem verum (o vestram, qui huius consuetudine utimini, dementiam!) quae vos coegit insaniam, huius acerbam linguam, & aspectum perferre? Sed jam ad te sermonem convertam, o qui insano animo es, lingua blanda, insida mente. Da sermonem non ancipitem ac vulubilem, sed cuius orbem circumscriptum noscimus; non putidum ac infirmum, sed robustum, & solidum, o scelerate ac nequissime, & mente obscura; cogor enim haec dicere; quinimo jam tibi laqueum iniiciam, teque ratione compeditum in medium adducam, ut improbitatem tuam populus omnis intelligat. Jam ad rem veniam.

Abluta utique manus sunt; accedamus ad preces: Haec cum ipse dicat, ad antiquum illum morem alludit, quo consueverant Fideles precaturi Deum, antea manus abluere, juxta illud Apostoli ad Timotheum (a): Levantes puras manus sine ira, & disceptatione. Nisi potius verbis illis alluisse voluit ad animi sui innocentiam de impio iudicantis, secundum ea quae dicta sunt primo Annalium tomo. Sed rursus epistola: Invoca Deum; vel potius morare paulisper, ac dic, quem, o fervidissime, Deum in auxilium advocabis? Verum quietescere non possum, Domine qui rerum omnium potestatem habes, o potentiam solus obtinens Pater, huius nefarii hominis causa, opprobria, & dolores, & vulnera Ecclesia tua sustinet. Arius tibi locum jam accommodat, admodum scilicet convenienter, in quo Concilium sibi constituens, Christum Filium tuum ex te natum, ducem salutis nostrae, Filium adoptionis lege arrogat, ac tenet; audi, obsecro, mirabilem fidem; te locali motu, Domine, moveri existimat; audeat te de finitae sedis orbe circumscribere. Nam ubi praesentia tua non adest? aut ubi tuam non omnes

XVII.

(b) 1. Tim. 2.

Preces Constant. ad Deum.

ronii etiam conjecturae de Eustathii Monachatu, & de Monichis in Armenia parum faciendae; cum Sozomeno Socrates & Nicephorus a Baronio laudati suffragentur. Porro tam Epiphanius in haeresi Arianorum, quam Divus Basilius in citata epistola, testes sunt, Eustathium Sebasteno

XVIII. Rursum invehitur in Arium.

omnes operationem atque efficaciam sentiunt, ex tuis quaquaversum permeantibus legibus? Omnia enim ipse contines; extra te nec locum nec quicquam aliud cogitare fas est: ita tua potestas efficaciter est infinita. Tu ergo audi Deus; vos vero, populus omnis, mentem attendite. Nam hic inverecundus, & nequam ad summam improbitatem, & iniquitatem progressus, pietatem simulat, ac religionem ostendit. Apage (inquit) nolo videri Deum passione contumeliarum teneri; atque ideo suppono, ac fingo mirabili quidem fide, quod Deus novellam nuperque conditam Christi substantiam fabricatus, auxilium sibi comparavit, ut mihi quidem videtur: quod enim, inquit abstuleris, eo id minus quid fecisti.

Tua igitur, o perniciosa ac lues, est fides haec? Tu ex hypothesi figmentum sumis eum, qui Gentium figmenta condemnavit? Tu adscititium eum vocas, ac tamquam officiorum ministrum, qui sine cogitatione, & ratiocinatione, quod Patris aeternitati coexistat, omnia effecit? Accommoda jam, si audeas, accommoda, inquam, Deo & praecautioem, & timorem, & spem eventuum, & cogitationem, & ratiocinari; & quod considerans, sententiam pronunciat, ac decernit, & delectatur, ridet, dolet. Quid igitur ais? o miseris omnibus miseris! o Nestor, ipsum malitia negotium intellige, si poteris, quod tua ipsius malitia, & astutia improbus consumeris. Christus (inquit) propter nos passus est. At ego jam dixi, quod forma corporis missa est. Sane, inquit; sed metuendum, ne eum aliquatenus imminuere videamur. Deinde, o ferarum mediator, cum haec dicas, non insanis? aperte furtivus. Ecce enim mundus ipse forma sive figura est; & astrae characteres suos ostendunt; ac omnino spiritus huius globosi Orbis, species est eorum, quae sunt, & veluti formatio. At tamen Deus ubique adest. Ubinam igitur in Deo contumelia sunt? aut ullatenus minuitur Deus? O aequitatis parricida! Ex te ipso conjecturam capiens, considera & cogita, si peccatum videtur esse, in Christo adeste Deum. Ille quidem vidit sermonis ignominiam, nec tarde poenas irrogavit. Praeterea quotidie fere in mundo peccata committuntur; & tamen Deus adest; nec itis diu supplicium debetur, tandemque luitur; an ideo minuitur potestatis ejus amplitudo? si quae ubique patrantur sentit? non opinor. Mundi enim mens per Deum est; per eum omnis stabilitas, & permanens; per eum omne jus, omnis poena. Christi fides ex ipso est sine principio;

PAGIUS VI. Error Li.

bastenum Haereticum fuisse, & in Arianæ haeresis defensione ad obitum usque perseverasse. In Libello Synodico Synodus Gangrensis inter tertiam Romanam Synodum Damasi anno CCC.

denique universa Dei lex Christus est, per ipsum infinitam vim & indefinentem habens.

Sed de his ex te, exque modulo tuo cogitas; o incredibilem insaniam! In exitium jam tuum converte gladium Diaboli. Videte omnes, videte, ut lamentabiles praetendat voces, Vipera morsu laesus; videte, ut vena ejus, ut carnes veneno occupata acerbos moveant cruciatus; ut corpus ejus tabe difluerit, ut attenuatum, & squallore sordibusque oblitum, lamentatione, pallore, horrore, infinitique malis conficiatur, misereque strigosum sit; ut deformis illuvie sordibusque capillus; videte seminecem, oblitum jam languido, vultu exanguis, aestivo, tabido; cernite, ut ad eum propter mali diuturnitatem confluerint furor, insaniam, vanitas, eumque immanem ac ferum reddiderint; ne sentit quidem, quibus sit in malis. Sane quidem quantumlibet Libya, & Aegyptus monstrorum ferax complura & varia portenta genuerit, numquam certe deformius, & humano generi perosius, quam Arium, monstrum protulit. Describitur etiam ac pingitur quasi coloribus Arii deformis monstri vultus turpissimus, & corporis habitus ab Epiphano his verbis (a): Erat (inquit) statura valde longus, subtristis specie, figuratus velut dolosus serpens, qui decipere possit omne innocens cor per versutum suum praetextum, dimidium enim pallium hic semper indutus, & stolam, dulcis erat in colloquio, persuadens semper animas, & blandiens: Haec Epiphanius, qui eum saepe vidisse potuit, utpote (quod & ipse testatur b) adolescens in Aegypto versatus. Sed respondens rursus ad Arii verba, haec subdit: Effert me (inquit) voluptas, iripudius, exulto gaudio, in altum quasi pennis attollo. Rursum invidiosus admodum, & ferrox: Heu (inquit) perimus. Hoc quidem solum verum: tibi enim soli studia conatusque suos malitia largiter praebuit: quodque magno pretio emerat, tibi facillime donavit. Agedum jam dic; ubi egregia tua monita; Elue, queso, mala tua Nili aquis, si fieri potest, o plene absurdissimo stupore; & quidem universum Orbem sceleribus tuis conturbare studuisti. Nomen intelligis, quod omnia, qui Dei homo sum, ego scio? At jam dubito, utrum manere, an abire oporteat; nec enim possum respicere, & peccatum erubescere. Nos, Ari, videlicet, Ari, in luce collocasti; te ipsum vero infelix in tenebras conjecisti; hic laborum tuorum finis.

XIX. Arii effigies & habitudo corporis.

(a) Epiph. haeres. 69.

(b) Epiph. haeres. 26.

Sed eo redeo, quod multitudinem jactas ho-

XX.

LXXIV. celebratam, & Romanam quartam Damasi paulo post Valentis Imperatoris mortem dici recitatur. Quod esse non potuit, cum Hysius, Synodum ut diximus, Synodo Gangrensi interfuerit, & Gangren-

In Arium incediva.

hominum circum te vagantium: par est, opinor; hos recipe, recipe, inquam; sese enim lupis ac leonibus devorandos addixerunt: quin immo eorum unusquisque additamentum est decem capitum, ac tanto numero oppressus valde sudabit, nisi quamprimum ad salutarem accurrens Ecclesiam, charitatis pacem studio concordia suscipiat; de cetero enim a te non decipientur ob malam conscientiam condemnato; neque funditus perire sustinebunt, sceleratis tuis questionibus implicati. Aperta, & nota omnibus sunt impostorum quidem captio- num tuarum sopsimata; nihil tibi procedet; sed incausum figuris te involves, equitatem & sermonum lenitatem assimulans, ac simplicitatis (ut ita dicam) personam extrinsecus suscipiens: artificia tua vanebunt; cito enim te veritas circumvallabit; cito flammam tuas divine potentia (ut ita dicam) imber extinguet. Et quidem socios ac suffragatores tuos, qui Curia se jam obstrinxerunt, publicorum munerum curae excipiant; nisi quamprimum, evitata consuetudine, & congressu tuo, incorruptam fidem sequantur. Tu vero ferrea mente vir, da aliquod mihi specimen tui propositi, si tibi confidis; si fretus es stabilitate fidei, ac puram omnino habes conscientiam. Veni ad me, veni, inquam, ad Dei hominem; crede quod interrogationibus meis cordis tui abdita scrutabor. Ac si quidem in te furor insidisse videatur; divinam implorans gratiam, a virulento morsu te melius curabo. Sin mente sana videberis; veritatis in te agnoscens lumen, & Deo gratias habebis, atque agam, & mihi ceterique manus, quae opem attulerit pietati gratulabor; & alia manu: Deus autem dilectissimi.

XXI. Publici nuncii.

(a) Athan. Apolog. 2.

XXII. Res gesta ab Ofio in Aegypto.

PAGIUS

ad Valentis tempora non pervenerit. Quae de hac Synodo Libellus Synodicus habet, referuntur Tomo II. Conciliorum editionis Labbeanae pag. 418. sed cum in Libello Synodico collo-

rum conflatas, ut Alexandrinae Catholicae Ecclesiae laboranti suppetias ferret. Quid igitur Ofius, cum a Silvestro Romano Pontifice ad hujusmodi Orientalis Ecclesiae rixas sedandas missus est munitus Constantini litteris, quas superius recitavimus, egerit, pervestigandum nobis est. Constat quidem Athanasii testificatione, eum in Aegyptum profectum esse, & ibi Generale Concilium celebrasse; sic namque illud Athanasius (b) nominat; quod praesente Apostolicae sedis legato, omnes Episcopi illarum provinciarum quae parebant Antistiti Alexandrino, fuerint ad Synodum convocati.

(b) Athan. ibid.

XXIII. Concilium generale Alexand.

Quae autem in eo gesta fuerint, cum exciderint ipsius Acta, perpauca quaedam tantum supersunt, & illud in primis, quod duobus locis Athanasius attestatur, in eodem Concilio Colluthum presbyterum Alexandrinum (de quo superius mentio facta est) quod, cum non esset, Episcopum tamen ageret, & plurimos ordinasset, fuisse in ordinem redactum: sunt haec verba Athanasii (c) loquentis de Ichyra ab eo ordinato presbytero: Cum Ichyram quemdam subornasset, quem secum adduxerunt, hominem minime presbyterum, tamen si se eo nomine jactitet, quippe ordinatum a Collutho quodam non vero, sed imaginario Episcopo, cui in generali Concilio ab Ofio, & a ceteris Episcopis, qui una aderant, jussum fuit, ut se pro presbytero, qualis antea fuerat, haberet; atque ideo omnes ab illo constitutos in veterem suum ordinem recurrisset, inter quos etiam Ichyram numerandus est, &c. Haec ibi Athanasius; & ne quis putet, cum Generalem Synodum dicit, Nicenam intelligere, idem ipse Athanasius celebratam eam esse Alexandriae demonstrat his verbis de eodem Ichyra sermonem habens (d): Idemque eum talem sibi titulum vendicasset in Alexandria Synodo, in praesentia Patris nostri Ofii depositus est, & cum laicis in ordinem redactus, atque in eodem statu reliquum tempus permansit.

(c) Athan. ibid.

(d) Athan. eadem Apolog. 2.

XXIV. (e) Socrat. 1.3. c.5. Acta. contra Sabellium.

Rursum vero in hac eadem Synodo Alexandrina tradit Socrates (e) Ofii legati studium in eo maxime versatum esse, ut perversum dogma Sabellii, quod in illis regionibus plurimum invaluerat, prorsus exploderet; quod enim ille trium personarum distinctionem non reciperet in Trinitate, & in unam eas omnes essentiam indistincte confunderet, factum est in eadem Synodo, ut in sanctissima Trinitate sicut una predicaretur deitas, id est, essentia, ita tres dicerentur substantiae, nempe

cetur post Nicenam, & proxime ante Tyriam, miror, Labbeum Lectorem non monuisse, ex mente Auctoris Libelli Synodici eam inter III. Romanam Damasi & IV. Romanam eisdem Pontifi-

XXV. De causa Meletianorum.

(a) Athan. in Apolog. de fuga sua.

XXVI. Legatio Ofii a Silvestro Papa.

PAGIUS

VII. Obitus S. Philogonii Antiocheni Episcopi.

nempe $\text{trino} \text{ } \text{trino}$: sed cum haec vox apud nonnullos acciperetur pro substantia, inde major oborta est controversia, num recte dicerentur tres esse in Trinitate substantiae; sed de his suis locis agendum pluribus.

Ex his igitur, quae in ea Synodo adversus Colluthum gesta sunt, & contra Sabellii haeresin definita, facile possumus intelligere caetera, quae sunt de eodem Concilio oblivione sepulta, de rebus gestis adversus Arium, & Arianos, atque Meletianos, quorum causa potissimum, missus Ofius videbatur. Qui quidem quod jugiter legatum ageret Apostolicae sedis urbis Romae; non in ea tantum, quam diximus, hoc anno celebrata Synodo Alexandrina, sed & in aliis multis, quae diversis in locis eadem quoque ex causa, vel aliis emergentibus coactae sunt, principem locum obtinuit; unde de eodem haec alibi idem Athanasius (a): In qua enim Synodo ille non dux & antesignanus fuit? Quem non ille recta tuendo in sententiam suam pertraxit? Quae Ecclesia illius praesidentia non pulcherrima monumenta retinet? &c.

Cum igitur ex his manifeste appareat, Ofium habuisse in Aegypto Synodum tam celebrem, & in ea quoque cognovisse controversias atque causas Meletianorum, & Colluthianorum schismaticorum; satis significatum videtur, functum esse ipsum Ofium legatione ab Apostolica sede; nam cum in Constantini litteris non nisi de componendis dissidiis inter Arium, & Alexandrum mentio habeatur, quorum tantum causa litteras illas ab eo accepisse diximus; ut ipse praeterea schismaticorum causas agnosceret, ab alio quam a Constantino id ei oportuit imperatum; porro non ab alio id potest dici, vel fingi, quam ab ipso Romano Pontifice, qui Alexandri litteris, ut de caeteris (quod dictum est superius) de his fuerat interpellatus: qui ad hoc potissimum delegit Ofium, virum cum eruditione, tum confessione clarissimum, Constantino praesertim in Donatistarum causa notissimum, ac pariter (ut demonstratum est superius Ann. Eccl. Tom. IV.

tificis collocandam fuisse. Porro extat Libellus Synodicus in Bibliotheca Juris Canonici Tomo II. De Concilio Gangrensi, vide quae infra dicam. Ad num. XXVII. S. Philogonius, qui in Martyrologio Romano, & Menaeis die XX. Decembris colitur, mortuus est anno circiter CCCXXI. Theodoretus enim in lib. 1. cap. 3. tradit, eum pro veritatis defensione singulare studium Licinii temporibus declarasse; Liciniana autem persecutio hoc tantum anno coepit. Praeterea Theodoretus ibidem cap. 4. recitata Alexandri Episcopi Alexandrii epistola Synodica ad Alexandrum Episcopum CP. adversus Arium, ait: His consona scripsit ad Philogonium Ecclesia Antiochensis Antistitem. Ea autem Synodica an-

rius) acceptissimum. Quantum autem temporis in his Ofius legatus insumpserit, haud liquet; sed quantum conjectura assequi licet, diu multumque eum, his de causis in Aegypto moratum esse, intelligere possumus; cum tria obiret negotia difficillima atque inter se diversa, & cum diversis hominibus, has nempe causas, Arianam, Meletianam, & Colluthianam: eodem vero hereticos atque schismaticos omnes refractarios, & obtinatos in omnibus extitisse, quae sunt de eis superius enarrata, & quae inferius dicentur annis singulis declarabunt. Quamobrem, quae hoc anno coepit diximus per Constantinum, in plures annos esse pariter propagata, certum est: non tamen semper ibi in Aegypto detentum Ofium existimamus, quem & eadem legatio in componendis Asianorum Syrorumque dissidiis occasione Paschatis celebrandae diei obortis postea occupavit.

XXVII. Philogonii Episcopi Antioch. obitus.

(b) Theod. 1.1. c.7.

(c) Chryst. 3. ad ju.

Hoc eodem anno, secundum Nicephori Chronicon, Philogonius Antiochenus Episcopus, cum sedisset annos quinque, ex hac vita discessit; inque locum ejus Paulinus est successus (licet alicubi Paulus legatur) qui totidem fedit annos. De Paulini successione in locum Philogonii non tantum citatus auctor est, sed & S. Hieronymus in Chronico: ex quibus redarguitur Theodoretus (b), qui ponit Eustathium Philogonio subrogatum, nulla de Paulino penitus habita mentione. Quod autem ad Philogonium spectat, quem hoc anno vita functum diximus; is ea claruit vitae sanctimonia, ut inter sanctos relatus sit Episcopus, & anniversaria ejus memoria in Ecclesia ageretur. Vigesima die mensis Decembris, qua tabulis Ecclesiasticis annotatur: qua die S. Joannes Chrysostomus (c) habuisse reperitur ex more in laudem tanti Antistitis Panegyrum, quam in hunc ferme modum exorsus est: Ego quidem, & hodie destinaveram adversus haereticos luctaturus vestem exuere, quodque restabat debiti, vobis persolvere; verum beati Philogonii dies, cujus hodie memoriam celebramus, ad ipsius benefactorum enarrationem lin-

no sequenti, vel anno CCCXXI. scripta. Quis, quove tempore Philogonio successerit, valde obsecrum. Sozomenus in lib. 1. cap. 2. ait: Confusus Crispo & Constantino Casaribus (anno scilicet CCCXXI.) Antiochia nemo adhuc post Romanum constitutus fuerat Episcopus, persecutionibus, ut verisimile est, ordinationem fieri prohibentibus. Sed non multo post Episcopi apud Nicenam congregati, cum Episcopus esset (nempe Eustathius) vicina urbis Bevroas, illum inde Antiochiam transulerunt. Nicetas in Thefauro Orthodoxae Fidei lib. 5. cap. 5. scribit, Paulinum Philogonio successisse, & Paulino Romanum. Nicephorus etiam, sicuti Theophanes, & Zonaras, & Hieronymus in Chronico, Paulinum Philogonii successorem fa-

quam nostram evocavit: & omnino parendum est, &c. Hæc enim perpauca ex multis recitasse volumus, ut antiquæ consuetudinis memoria saltem teneatur, Sanctorum videlicet natalitia ea industria & diligentia in Ecclesia celebrari solita, ut quamvis magni momenti negotium intercederet, tamen nonnisi in Sancti, cuius ageretur natalis dies, laudibus fas esset Episcopum, & clericos atque populum occupari.

XXVIII. Hoc eodem anno Constantinus Imperator, licet instituisse professionem in Orientem, ob barbaros tamen rursus turbidit ex Occidentem. Recedens itaque, in Mysiam inferiorem atque Pannoniam descendit, ubi Sirmii cum esset, ad Rufinum Præfectum Prætorio scripsisse reperitur (a); at quomodo anno sequenti ad occidentem perveniret, suo loco dicemus: adversus autem tumultuantes Alemannos præmisit Crispum Cæsarem filium, quem postea secutus ipse est in Gallias; sed de his anno sequenti. Hoc itidem anno, iisdemque Consulibus, idem Constantinus Imperator adversus Aruspices, qui privatorum domos adire solerent, & cuncta solita superstitione miscere, atque ita clandestine idololatriæ venena instillare in hominum mentes; ne id amplius usurparent, ad Maximum rescriptis. Præfectum Urbis hunc fuisse hoc anno, iisdemque Consulibus, Græcorum tabulæ fidem faciunt.

(a) l. r. de sponsal. Cod. Theod.

PAGIUS

VIII. Si Paulinus successit

Imo Theodoretus in Indiculo Episcoporum, qui magnis urbibus præerant, quando Historiam suam absolvit, Episcopos Antiochenos hoc ordine recenset: Vitalis, Philogonius, Eustathius. Et in lib. 1. cap. 7. ait etiam Eustathium Philogonio successisse. Præterea in controversia versatur, an Paulinus, qui Eustathium præcessit, sit Paulinus ille, qui e Tyri Sede ad Antiochenam assumtus: an vero is eadem Eustathio successerit; ita ut hic inter duos Paulinos federit.

Qua in re non parum intricata dicendum existimo, Paulinum illum, qui Philogonio successit, diversum esse a Paulino, qui e Sede Tyria ad Antiochenam translatus est. Prior itaque Paulinus, ut laudati Auctores testantur, Philogonio successit; sed ob pravos mores dignitate motus est, ut docet epistola Synodica Concilii Serdicensis anno CCCXLVII. celebrati, in qua & dicitur: Usque in hodiernum diem in apostasia permanens, cum concubinis publice & meretricibus fornicatur. De quo Paulino mentio etiam apud Sozomenum in lib. 3. cap. II. de his loquentem, quæ in Synodo Serdicensi acta sunt. Sozomenus autem & Nicetas Romanum Philogonio successisse scribunt, quia, ut conjicere licet, post Paulini abdicationem Ecclesiam Antiochenam Pastore destitutam rexit. Fallitur autem Valeus in Notis ad lib. I. Sozomeni cap. 2. ubi existimat, Sozomenum & Nicetam loqui de Romano Diacono Cæsareæ, cuius martyrium recitat Eusebius in Appendice de Martyribus Palæstinæ cap. 2. Is enim anno primo persecutionis Diocletianæ morti traditus est.

ciunt, in quibus sub eodem Consulatu inscriptus reperitur (b) Valerius Maximus Basilius Præfectus Urbis, cujus Præfectura usque ad annum quartum propagata est; verba autem rescripti hæc sunt (c): Nullus Aruspex limen alterius accedat, nec ob alteram causam; sed huiusmodi hominum, quamvis vetus, amicitia repellatur; concremando illo Aruspice, qui ad domum alienam accesserit; & illo qui eum suasionibus, vel præmiis evocaverit, post ademptionem bonorum, in insulam detruendo: superstitioni enim suæ servire cupientes, poterunt publice ritum proprium exercere. Accusatorem autem huius criminis, non delatorem esse, sed dignum magis præmio arbitramur. PP. Kalendis Februarii, Romæ, Constantino Aug. quinto, & Licinio Cæs. Coss. Sed & ad Gentilem adhuc populum in hæc tunc item verba rescriptis (d): Aruspices, & sacerdores, & eos qui huic ritui adsolent ministrare, ad privatam domum prohibemus accedere, vel sub prætextu amicitia limen alterius ingredi: pena contra eos proposita, si contempserint legem. Qui vero id vobis existimatis conducere, adite aras publicas atque delubra, & consuetudinis vestræ celebrate solemniam. Nec enim prohibemus præterita usurpationis officina libera luce tractari. Dat. Idib. Maji, Constantino Augusto quinto, & Licinio Coss.

(b) Apud Cusp. comment. in Cassiod. Consul.

(c) l. r. de malefic. Cod. Theod.

Constantinus adversus Aruspices.

(d) l. r. eod. Cod.

XXX. Iisdem quoque Consulibus, idem Imperator

Quare Sozomenus & Nicetas de alio Romano hoc tempore vivente, intelligendi. Nicephorus autem alique annos quinque Paulino tribuunt, quia ab huius electione ad Eustathii initium anni quinque fluxere.

Hankius in libro de Byzantinarum rerum Scripturis Græcis cap. I. num. CCXLIII. & seq. difficultatem hanc examinavit, conclusitque, unicum admittendum esse Paulinum, qui Tyro Antiochiam post Philogonii obitum translatus fuerit, & ante Concilium Nicænum et vivis excesserit. Addit, Eusebium eidem Paulino Tyriorum Episcopo decimum Historiæ suæ librum dicasse. Sed hæc opinio stare non potest. Quis enim sibi in animum inducet, Eusebium librum illum viro ob crimina Episcopatu dejecto nuncupasse? Præterea anno trecentesimo vicesimo quinto, quo Hankius Eusebium Historiam suam absolvisse, & ante celebratam Nicænam Synodum publicasse arbitratur, non Tyri, sed Antiochiæ Episcopus Paulinus erat; cum in Concilio tantum Nicæno, ut infra dicitur, Paulinus Eustatio successerit. Denique anno CCCXLVII. Paulinus quondam Antiochenus Episcopus adhuc in vivis erat, ut mox dixi. Quare si unicus Paulinus admittendus sit, ut vult Hankius, is non nisi post Eustathium depositum Antiochenam Sedem obtinuit, & præterea ante Synodum Nycænam Tyriorum Episcopus fuit.

XXX.

IX. An unus Paulinus vel plures.

X.

Ad num. XXVIII. & seqq. Constantinus hoc anno & tribus proximis nunquam in Gallia consistit, verum semper in Pannonia Sirmii aut Sabaria, vel in Dacia Serdica, aut Naïso ferre, nisi quando proximam Pannoniæ Aquileiam in melius divertit.

rator pro clericorum immunitate hæc ad Octavianum rescriptis (a): Qui divino cultui ministeria religionis impendunt, id est, hi qui clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur; ne si crilego, livore quorundam a divinis obsequiis avocentur. Dat. XII. Kal. Novembris. Constantino Aug. quinto, & Licinio Cæs. Coss. Addit autem hæc his Sozomenus (b): Illud porro, quod est plane maximum reverentiæ Imperatoris erga religionem argumentum, quod clericos ubique per legem ob eam rem conditam immunitate donari voluit; quodque illis, qui erant in iudicium vocati, dedit potestatem, si modo in animum inducerent civiles magistratus rejicere, ad Episcoporum iudicium provocandi; & eorum sententiam ratam esse, & aliorum iudicium sententiis plus habere auctoritatis, tamquam ab ipso Imperatore prolata, statim. Ecc. Tom. IV.

(a) l. r. de Episc. & cler. Cod. Theod.

Constantinus pro clericis rescribit.

(b) Sozom. l. r. c. 9.

PAGIUS

divertere libuit; bello enim Sarmatico occupatus fuit. Aquileiam autem aliquandiu substituisse docent Leges Codicis Theod. 9. De appellationibus, & 6. De Decurionibus, mense Junio, Julioque data. Interim tam hoc anno, quam tribus consequentibus mores populi Romani in melius variis rationibus vertere, atque ad pietatem, humanitatem, pacem & concordiam traducere instituit, tum editis ad Populum edictis, Romæque propositis, tum Constitutionibus ad Bassum, Maximumque Præfectos Urbi datis, quæ in id consulendæ sunt omnes per hoc quadriennium. Cui alioquin rei fidem quoque faciunt Porphyrius in Panegyrico carm. 6. & Nazarius in Panegyrico capite 38.

Inter alia vero Romæ, quæ veteris superstitionis retinentior erat, Haruspices privatim consulendi potestatem inhibuit, publicè consulendi potestate adhuc facta. Unde tamen non recte collegit Baronius, Constantinum hoc tempore visum esse in deterius lapsum. Verum, quia evellendæ e Gentilium animis Haruspiciæ nondum erat Constantinus, & Romæ quidem ac per Italiam, quam Haruspiciæ nominatim fidem maximam habuisse scribit Herodianus lib. 3. cap. ideo satis habuit Constantinus suæ interit saluti & publicæ quieti Leg. 2. Cod. Theod. De maleficis & mathematicis ea ratione consu-

XI. Prohibet Haruspiciam.

tuit. Quinetiam iussit, ut magistratus res judicatas re ipsa exequerentur, militisque eorum voluntati infererent; præterea ut Conciliorum decisiones firmæ, & immutabiles existerent: Hucusque Sozomenus de immunitatibus clericorum. Rescripsit quoque hoc anno Imperator ad Verinum Vicariam Præfecturam in Africa agentem, adversus eos qui famosos libellos scripserunt (c); sed & contra am-bientes magistratus, ad Leontium (d); iisdem enim Consulibus huius anni data habentur ejusmodi rescripta, quorum alterum publicatum habetur Hierapoli quinto Idus Julii, Carthagine alterum Kal. Aprilis, Notæ enim illæ, PP. quæ interdum in sine rescripti reperitur, publicationem significant; quas qui ignorant, in multos errores ferri necesse est, existimantes sepe datas esse leges illas, ubi sunt publicatæ.

(c) l. r. de famos. libel. Cod. Theod. (d) l. r. de numerariis Cod. Theod.

B 2 Annus

uisse, prohibitis sacrificiis domesticis, & privatarum ædium ingressu Haruspibus interdicto. Vice versa sicut Haruspiciam privatim exerceri Constantinus vetat, ita publicè eam exerceri permittit, scilicet apud aras publicas, & delubra, & retento more veteris observantiæ. Quare per hæc reformationis, si ita loqui fas est, initia, delubra omnia & aræ inviolatæ stabant. Quin & Leg. 1. ejusdem Codicis De Pazanis Haruspiciam in publicis quoque causis a Senatu Urbicisque Magistratibus Romæ usurpari Constantinus concessit; sic tamen ut ad se responsa Haruspicum referri vellet, de cuius rei ratione anno CCCXXI. quo hæc Lex data, agemus. Quæ omnia accurate a Gothofredo in Commentario Legis 1. De maleficis & mathematicis observata. Hinc in Arcu Constantini in ejus Decemalibus erecto sculpta sacrificia, ut videre est anno CCCXXII. num. IX. propter rationem scilicet a Gothofredo insinuata, licet Eusebius in Vita Constantini cap. 48. de Constantini Decemalibus scribat: Dum in hoc statu esset, decimus Imperii ejus annus evolutus est. Cujus rei causa festis diebus per universam urbem Romanam celebratis, præces cum gratiarum actione tanquam furas victimas, ignis & nidoris expertes, Deo omnipotenti Regi obtulit. Hæc enim cum sacrificiis in Arcu Constantiniano sculptis non pugnant.

JESU CHRISTI ANNUS 320.

SILVESTRI PAP. ANNUS 7.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 15.

I. ANnus vigesimus supra trecentessimus Consularibus Fastis habetur adscriptus Consulatu sexto Constantini Imperatoris una cum Constantino Juniore, Caesare collega, quo celebrata sunt Romae Caesarum Quinquennalia, in quibus Nazarius (a) celebris horum temporum orator Panegyricum habuit, absente tamen Constantino Imperatore, qui (ut dicemus) agebat in Gallis, cum Crispus ejus filius, Caesarum natu major, Alemannos bello compressit. Hæc quidem ex ejusdem Nazarii Panegyrico facile erit demonstrare. Ac primum quod ad Quinquennalia Caesarum spectat, id ipse suæ orationis ingressu egregie proficitur, cum paulo post subdit: Quintumdecimum annum maximus Princeps salutis Imperii degit; sed auguramur jam Vicennalia, & venturi fidem superiorum felicitate sentimus. Quinquennalia beatissimorum Caesarum occupatos in gaudiis habent, sed

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5813. SÆC. IV. Anno Urbis 1073. Olymp. 274. an. 4. A. C. 320. JESU CHRISTI 320. SILVESTRI PAPÆ 7. CONSTANTINI 15. LICINII 14.

I. Num. I. ad V. Coss. Constantinus Aug. VI. & Constantinus Caesar. Consularibus Fastis Constantini Caesaris juxta priorum regulam; tres enim Caesares anno CCCXVII. creati deinceps Consules fuerunt. Constantini vero Augusti Consularibus juxta secundam; in hunc enim annum Imperii ejus Caesarei Quinquennalia incidunt. Existimavit Baronius, Crispum & Constantinum Caesares anno currenti Quinquennalia celebrasse, qui error ex alio natus, quod nempe utrumque cum Licinio Licinii Augusti filio anno trecentesimo decimo quinto Caesares nuncupatos fuisse crediderit. Sed hanc dignitatem anno trecentesimo decimo septimo illis concessam suo loco demonstravi: Crispum vero & Constantinum ejus fratrem anno tantum sequenti, quo secundum Consulatam gessere, Quinquennalia exhibuisse, indicant eorum Numismata mox referenda, in quibus uterque Caesar cum habitu Consulari representatur, & hæc Vota diserte memorantur. Rem magis certam redderet Numismata a Patino in Numismatis Imperatorum recitata, in quo Crispus dicitur Consul II. CRISPUS N. C. COS. II. in postica: BEATA

NOTE I. Coss. Constantinus Aug. VI. & Constantinus Caesar. Nummi Constantini M. apud Bandurium tom. II. pag. 247. cum epigraphe: P. M. TRIB. P. COS. VI. P. P. PROCOS. Fasti I. datiani, & Libellus de Præf. Urb. Constantino VI. & Constantino Caesare. Vindebonenses: Constantino VI. & Licinio. Prosperi Chronicon: Constantino IV. & Constantino Caesare. Bucærii laterculi: Constantino VI. & Constantino.

in destinatis decenniis jam vota properantia, & spes volucres constituerunt. Ac de absentia Constantini idem orator his verbis: Quis, oro, Constantine Maxime (presentem enim mihi alloqui videor) qui etsi a conspectu abes, revelli tamen mentibus non potes, &c.

Porro hæc gesta esse post Licinium, & barbaros superatos, idem auctor paucis complectens, agentique de liberata Urbe ab ipso a Maxentii tyrannide, alias eam victoriam ait præcessisse felicissimas expeditiones, alias vero postea sublecutas, intelligens plane de victoriis adversus Licinium atque barbaros comparatis: nam post debellatum Maxentium, nulla alia intercessisse bella, est memoria apud historicos, nisi adversus Licinium atque Sauromatas. Quod vero ad Crispi victoriam spectat hoc anno de Alemannis obtentam; idem Nazarius his paucis attingit, cum agit de Consulari Constantini

TRANQUILLITAS; & in basi. VOTIS XX. Verum in Crispi Caesaris Nummis aliorumque Imperatorum, aut Caesarum, qui per hæc tempora vixere, Consularibus nunquam cum numerali nota legitur, ideoque Nummus ille male descriptus. Ea Quinquennalia anno sequenti edita Constantino M. absente, & apud eum constitutis Crispo & Constantino filiis, ut testatur Nazarius in Panegyrico in hac festivitate dicto. Constantinum vero Magnum presenti anno Quinquennalia dedisse indicat ibidem Nazarius cap. 2. quando ait: Quintum decimum maximus Princeps salutis Imperii degit, sed auguramur jam Vicennalia, & venturi fidem superiorum felicitate sancimus. Quinquennalia beatissimorum Caesarum occupatos in gaudiis habent, sed in destinatis decenniis jam vota properantia, & spes volucres constituerunt. Quare anno trecentesimo vicesimo primo, quo eam Orationem recitavit certum, Constantinus Augustus jam Quinquennalia peregerat, & Vota Vicennalia, ut moris erat, susceperat: Nazarius enim de Quinquennalibus filiorum & Vicennalibus patris æquabili ratione loquitur, seu de Votorum Quinquennalium solutione, & de Vicennalium nuncupatione post Vota Quinquennalia soluta. Quod si Kalendis Martii anni CCCXXI. quo die ea Quinquennalia edita, Constantinus Augustus Vota Vicennalia nondum nuncupasset, sed octavo Kalendas Augusti, Imperii Natali, nuncupaturus fuisset, Nazarius non diceret, venturi fidem superiorum felicitate sancimus. Significat enim, se ex felicitate, qua per annos jam quindecim Romani potiti essent, futuri quinquennii felicitatem augurari. Nec Vota Vicennalia in laudato Crispi Caesaris Nummo expressa referuntur ad

IV. Quinquennalia Constantini M. ad V. Coss. Constantinus Aug. VI. & Constantinus Caesar. Consularibus Fastis Constantini Caesaris juxta priorum regulam; tres enim Caesares anno CCCXVII. creati deinceps Consules fuerunt. Constantini vero Augusti Consularibus juxta secundam; in hunc enim annum Imperii ejus Caesarei Quinquennalia incidunt. Existimavit Baronius, Crispum & Constantinum Caesares anno currenti Quinquennalia celebrasse, qui error ex alio natus, quod nempe utrumque cum Licinio Licinii Augusti filio anno trecentesimo decimo quinto Caesares nuncupatos fuisse crediderit. Sed hanc dignitatem anno trecentesimo decimo septimo illis concessam suo loco demonstravi: Crispum vero & Constantinum ejus fratrem anno tantum sequenti, quo secundum Consulatam gessere, Quinquennalia exhibuisse, indicant eorum Numismata mox referenda, in quibus uterque Caesar cum habitu Consulari representatur, & hæc Vota diserte memorantur. Rem magis certam redderet Numismata a Patino in Numismatis Imperatorum recitata, in quo Crispus dicitur Consul II. CRISPUS N. C. COS. II. in postica: BEATA

II.

Crispi victoria adversus barbaros.

IV.

Quinquennalia Constantini M.

CHRISTI 320.

SILVESTRI PAP. 7.

CONSTANTINI IMP. 15.

Caesaris, qui hoc anno contigit: Nobilissimorum quoque Caesarum laudes exequi velle, studium quidem dulce, sed non & cura mediocri est, quorum in annis pubescentibus non eruptione virtutis tumens germen, non flos præcursor indolis bonæ lator quam uberius apparet, sed jam facta grandifera & contra rationem etatis, maximorumque fructuum matura perceptio. Quorum alter (nempe Crispus major natu) jam obterendis hostibus gravis, terrorem paternum, quo semper barbaria omnis intremuit, derivare ad nomen suum cepit: alter (Constantinus scilicet) jam Consulatam, jam venerationem sui sentiens, se quid intantum aut parens aut frater reservet, declarat mox victorem futurum, qui animo jam vincit etatem. Barbaros autem a Crispo devictos, Alemannos fuisse, docent antiquorum nummorum inscriptiones, ut illa: (a): FL. JUL. CRISPUS NOB. CAES. parte adversa astat figura nuda, & radiata, dexteram elevans, sinistra globum tenens, atque hæc litteræ: ALEMANNIA DEVICTA SIRMI. & alius sic: ALEMANNIA CAPTA: alius item Labarum habet cum duobus captivis, atque hæc litteras: VIRTUS EXERCITUS. VOT. X. S. C.

(a) Recenset hoc omnes A. d. lib. Imp. Roman. numism.

III. Rursum vero de ejusmodi votis Crispo nuncupatis, ejusque victoria, hæc ibidem Nazarius: Declarant ecce rationem cupiditatemque votorum facta Crispi Caesarum maximi, in quo velox virtus etatis

PAGIUS ad Constantini patris Vicennalia, quæ solatis Votis Quinquennalibus is suscepturus erat; quia, ut dixi in parte II. Dissert. Hypat. cap. 7. num. XVII. Votorum nondum nuncupatorum rationem aliquam habitam verosimile non est. Certe Vota Vicennalia ab Imperatoribus qui soli regnarunt, ipso Imperii initio aliquando nuncupata, ut ostendit Nummus Probi suo loco recitatus, in cuius postica legitur: VOTIS X. PROBI AUG. & XX. Neque enim dici potest, hunc Nummum in Decennalibus cillum, aut in ejus Quinquennalibus; cum Probus septimum tantum Imperii annum attigerit, & ante Constantinum Magnum Quinquennalia in Nummis expressa non fuerint. Quamobrem sicut Probi Nummus de propriis ejus Votis, ita & Crispi explicandus videtur.

V. Papebrocius tamen in Actis Sanctorum mensis Maii ad diem XXI. Constantini Magni Vitam illustrans, refert ejus ac filiorum Nummos Consulares ab Alexandro Wilthemo illustratos, inter quos habetur Nummus Crispi inscriptus: JUL. CRISPUS NOB. CAES. in postica, BEATA TRANQUILLITAS, in laurea, VOTIS XX. & alter Nummus Constantini junioris inscriptus: CONSTANTINUS IUNO, cum eadem postica, utroque Caesare in habitu Consulari representato. Ex quibus infert Wilthemius, Constantinum M. anno trecentesimo vicesimo quarto, quo Crispus & Constantinus junior Caesares tertium Consulatam gessere, paternorum Vicennalium eo anno Nicomedie, ut ipse putat, editorum, honori in

is mora non retardata, pueriles annos gloriis triumphalibus occupavit; cuius ira jam uberes scaturit laudes, ut plena possent videri, nisi cœpisse & primum cogitarem. Qui quidem nunc nobilissimus Caesar venerandi patris, fratrum, suorumque omnium fructur aspectu, sequere fruendum omnibus præbet: cruda adhuc hieme, iter gelu intractabile, immensum spatio, nivibus infestum, incredibili celeritate confecit; ut intelligamus alacritatibus nihil asperum, qui ipsum, quam a suis petebat, tam laboriosam instituerit voluntatem. Quæ tuum, Constantine Maxime, mite pectus inundavit gratulatio, cui tanto intervallo videre filium licuit, & videre Victorem? Narravit utique exhausta bella, & hoc ad suam gratiam, non ad sui ostentationem, qualis excipiendo hoste, quam resistenti vehemens, quam facilis supplicanti. Audivit frater intentus, & puerilem animam spes læta, & blanda gaudia titillarunt; cumque miraretur fratrem, etiam sibi favit, quod ex annis ejus, quam proximus tantæ gloriæ esset, agnovit: Hæc Nazarius. At alio ac plane diverso oculorum obtutu Crispum Caesarem aspexit Fausta Augusta noverca, quæ in eum oculos conciciens impudicos, adolescentuli victoris capta forma, turpem mox inde hausit amorem, ut eum misera deperiret, novaque Phedra novum in Crispo renovavit Hippolytum. Sed de his inferius suo loco.

Quod

Nummis participasse, dante hoc Constantino liberorum suorum Consulari, ut cohonestaretur pompa & celebritate Vicennalium suorum. Animadvertit enim Wilthemius, Crispum Caesarem in aliquibus Nummis Votis XX. insignitis habitu Consulari efformari; in aliis vero, quibus eadem Vota Vicennalia inscripta, ornamentis Consularibus carere; indeque deduci autumat, priora Vicennalia esse Constantini M. Nicomedienfis, cum Consul esset Crispus, & posteriora esse Vicennalia paterna Romana, quibus Consul erat ipse Constantinus pater. Sed, præterquam quod Constantinum M. Vicennalia Nicomedienfis anno trecentesimo vicesimo quinto post Concilium Nicænum habitum celebrasse certum indubitatumque sit, ex Nummo Probi Vota Vicennalia propria Nummis Imperii initio cussis aliquando inscripta fuisse jam ostendimus, patetque ex Constantini junioris Caesaris Nummo in quo cernitur cum habitu Consulari, & Vota Vicennalia notantur, in Quinquennalibus ejus mentionem factam esse Votorum Vicennalium propriorum suo tempore solvenforum. Denique infra visuri sumus, Crispum & Constantinum Caesares non anno trecentesimo vicesimo quarto, quo Consulatam gessere, sed anno trecentesimo vicesimo quinto, quo privati, Probus nempe & Paulinus, annum apernere, Decennalia sua dedisse. Quare Wilthemii explicatio rejicienda.

Ceterum, ut rem hætenus valde obscuram magis explicem, Vota Quinquennalia patrum Nummis filiorum, & contra filiorum Quinquennalia & id genus Vota patrum Nummis aliquando in-

VI.

IV. Constantinus agit in Galliis.

(a) l. 2. de Veteranis Cod. Theod.

(b) l. 1. de Veteranis Cod. Justin.

* Constantio.

* vos.

V.

PAGIUS scripta fuisse, multi Nummi demonstrant. De Quinquennalibus filiorum in Nummis & patrum contra representantibus.

Quod autem dictum est superius, hoc anno Constantinum in Galliis egisse, edictum ejus de immunitate veteranis concessa declarat his verbis (a): Idem Augustus cum introisset Principia, & salutatus esset a Praefectis, & Tribunis, & viris eminentissimis, acclamatum est: Auguste Constantine, Dii te nobis servent; vestra salus; nostra salus; vere dicimus, jurati dicimus. Sic legitur in Codice Theodosiano; in Justiniano (b) vero non Dii, sed, Deus te nobis servet. Atque demum post immunitates veteranis concessas, quas ad nos referre non spectat, eodem in Codice Theodosiano haec leguntur in fine. Dat. Kal. Martii in civitate Velovocorum, Constantino Aug. VI. & Constantino * Caesi Coss. Apparet igitur ex his Constantinum cum Caesaribus filiis egisse in Galliis: hinc eodem Panegyrico Nazarius precatur, ut cum illis se Romam conferat; haec enim habet ad calcem: Unum modo est, quo fieri possit Roma felicior, maximum quidem, sed tamen solum, ut Constantinum conservatorem suum, ut beatissimos Caesares videat, ut fruendi copiam pro desiderii modo capiat, & nos * alacris excipiat; & cum Reipublicae ratio digredi fecerit, receptura dimittat. Hucutque Nazarius. Quod autem ad sanctissimas leges Christiano Imperatore dignas pertinet hoc eo-

dem anno ab ipso Constantino promulgatas, ad Populum edidit sanctionem, qua leges adversus caelibatum statutas voluit abrogatas, siquidem illae jure olim sancitae leges (ut contestatus est Augustus oratione apud Dionem (c)) adversus turpem, fictum, & sterilem caelibatum, injuste a Gentilibus conversae essent contra verum, sanctum, atque fecundum Christianorum hominum caelibatum, divinis oraculis praecognitum atque laudatum (d), Domini sententia comprobatum (e), & Apostolico (f) testimonio firmiter stabilitum. Harum igitur legum injuriam Constantinus penitus abolevit, cum sic ad Populum scripsit (g). Qui jure veteri calibes habebantur, imminetibus legum terroribus liberentur; atque ita vivant, ac si numero maritorum matrimonii foedere fulcirentur; sitque omnibus aequa conditio capestendi, quo quisque mereatur. Nec vero quisquam orbis habeatur; proposita huic nomini damna non noceant. Quam rem & circa foeminas astringimus, earumque cervicibus imposta juris imperia velut quaedam iuga salvimus promiscue omnibus; verum hujus beneficii maritis, & uxoribus inter se usurpatio non patebit, quorum fallaces plerumque blanditiae vix etiam opposito juris rigore cohibentur, sed maneat inter istas personas legum prisca au-

De legibus Constantini.

(c) Dio hist. l. 56. Tacit. l. 3.

(d) Isid. 54. 56.

(e) Matth. 19. (f) 1. Cor. 7. (g) l. 1. de infirm. pen. cal.

VI. Constantini rescriptum pro caelibatu.

VII. Constantinus hoc anno in Galliis non fuit.

Baron. n. IV.

VIII. Silvanus in exilium missus.

Consul iterum processerit, ejusque secundi Consulatus nulla alia ratio reddi possit, nisi quae ex ejus nuncupatione petitur. Existimavit Baronius, hoc anno Constantinum in Galliis fuisse, quod Lex 2. Codicis Theod. De Veteranis dicitur data Kalend. Mart. in Civitate Velovocorum, Constantino A. VI. & Constantio C. Const. Velovocorum enim nomine Helovocorum in Gallia urbem, ut alii passim, intelligit. Verum loco Velovocorum rescribendum, Velanorum, ut observat Gothofredus in illius Legis Commentario. Ea enim urbs in Mesia superiore fuit, & quidem interior seu mediterranea, non ad Danubium sita, sed ab eo distita, teste Ptolomeo lib. 5. cap. 9. & media quidem inter Serdicam, qui etiam propior, & Sirmium. Neque enim Constantinus hoc tempore in Gallia substitit, sed vel in Pannonia, vel in Myfia, aut Dacia, Sirmii aut Serdicæ, ut ex Legibus Cod. Theod. deducitur, idque propter bellum Sarmaticum. Haec porro Lex 2. De Veteranis, qua varia privilegia tam iis, quam eorum filiis largiuntur, ad Quinquennalia Constantini M. referenda. Errore autem qui saepe in Codice Theod. occurrit, dicitur ea data, Constantino & Constantio Coss. ubi secundus Consul Constantinus Caesar, non vero Constantius frater, qui nondum Caesar erat, intelligendus. Eorum etiam Quindecennaliorum occasione varia privilegia a Constantino concessa, ut videre est in Codice Theod. Hoc anno Silvanus Donatista Cirtensum Episcopus in exilium missus, quod pacem Ecclesiae Africanae assiduis factionibus perturbasset, ut videre est anno CCCVI. quo cum Baronio, loco non suo, hac de re egimus.

* Sardica Constantino

(a) l. 2. C. de infirm. pen. calib.

(b) l. 2. C. de infirm. pen. calib.

VII.

(c) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 26.

Favit caelibatui Constantinus.

ffortias. Dat. prid. Kal. Febr. Serdicæ * P. P. Romæ, Constantino sextum, & Constantio * Caesi Coss. Descripsimus hanc legem ex Codice Theodosiano, ut antiquiore, & e fonte petivimus; quæ in Codice Justiniano derivata (a), aliis ab his diversis habetur notata Confusilibus, nec ipsa integra recitatur, qua Imperator ea ex parte voluit legem Papiam suas habere vires; illa enim inter alia decernebatur, ut ejus, quod vir relinquebat uxori liberos non habenti, deberetur decima Fisco, & contra; quod tamen postea, lata ab Honorio Imperatore lege contraria, fuit penitus antiquatum, qua hæc sancita sunt (b): Inter virum, & uxorem rationem cessare ex lege Papia decimarum; & quamvis non interveniant liberi, ex suis quoque solidum capere testamentis (nisi lex alia immuerit derelicta) decernimus. Tantum igitur post hoc maritus, vel uxor sibi invicem delinquant, quantum superstitis amor exegerit. Meminit ejusmodi Constantini legis Eusebius his verbis (c): Quemadmodum etiam si quis recensere cupiat, quot leges ad majorem aequitatem traducens, e veteribus novas fecerit, & quomodo id fecerit, exempli causa facile aliquis possit paucis verbis demonstrare. Quibus nulli essent liberi, hos veteres leges fecundorum successionis ademptione plecebant. Dura sine contra infecundos lex, quæ illos tamquam scelus aliquod admisisset, gravi supplicio afficiebat. His ille sublatis legibus, sanxit, ut ad propinquos hæreditas deveniret; summam in hoc corrigendo moderationem, & aequitatem secutus; cum ita sentiret, qui voluntario scelere se implicassent, digno supplicio coercendos esse: at multis liberos non voluntate suam multorum liberorum cupidum, sed nature imbecillitatem denegasse; alios sine liberis vixisse, non quod sobolis propagationem successionemque abhorrerent, sed quod acerrimum philosophia amorem muliebri commubio anteponebant. Præterea castitatem, & inviolatam virginitatem multas mulieres sacris dicatas constanter retinuisse, cum, omni puritate, & sanctitate perfusa vita, se totas corporibus, & animis Deo consecrarent. Quid ergo? Supplicio ne hoc dignum existimari debet, an potius admiratione quadam, & approbatione? Etenim propensum ad hoc genus vite voluntas magni faciendæ est; sed eam recte factis tueri, & usque ad extremum, longe supra naturam. Quibus igitur non ipsorum voluntas, sed nature imbecillitas liberos denegavit; eos misericordia, non supplicio dignos esse; at diviniore vite amatores non aliqua pœna afficiendos, verum incredibili admiratione suspiciendos esse. Atque isto modo Imperator legem hanc sum-

ma aequitate emendabat: Hæc Eusebius. Agens quoque Sozomenus de eadem Constantini lege, has speciales partes contra caelibatum antiqui juris Romanorum attingit, cum ait (d): Vetus erat apud Romanos lex, quæ vetuit calibes, si annum ætatis vigesimumquintum præterissent, paribus cum iis, qui nuptias contraxissent, privilegiis frui; justique præter alia multa, etiam ut nihil commodi, etiam si genere proximi essent, ex testamento suorum caperent. Quinetiam eos qui nullos habebant liberos, dimidia partem bonorum, quæ erant reliqua, multavit. Præscripti erant a lege Papia viro anni viginti quinque, foeminis viginti procreandi liberos, ut capere possent hæreditatem integram, prout Ulpianus (e) docet in titulo de solidi capacitate. Cur autem hæc olim statuta fuissent, idem Sozomenus declarat, sic dicens: Hæc lex a veteribus Romanis sancita fuit eo consilio, ut non urbem Romanam solum, verum etiam cæteram suam ditionem hominum multitudine complerent; quandoquidem haud longo tempore ante legem latam quamplurimos bellis intestinis ac civilibus amiserant. Hoc quidem (ut superius dictum est ex sententia Dionis (f) & Taciti) ab Augusto lege Papia factitatum est. Tum subdit: Quare Imperator cum videret, eos qui & virginitatem colere, & sine liberis esse propter amorem in animum induxissent, hæc de causa deteriores esse conditione, stultum plane censuit, ut homines suum genus sua ipsorum sollicitudine ac studio augere conarentur, præsertim cum natura semper secundum divinam moderationem humano generi tum interitum afferat, tum incrementum. Itaque legem plebi promulgavit, quæ jubet, ut tum calibes, tum liberis carentes, pari jure cum cæteris omnibus fruereantur. Immo vero etiam decrevit, ut qui castimonie, & virginitati se consecrassent, privilegio quodam præ cæteris donarentur; deditque tum masculis, tum foeminis potestatem, etiam si adhuc impuberes essent, testamenta contra consuetudinem communiter in Republica Romana servatam faciendi: nam illam recentissimam omnium re vera voluntatem censuit, divinum numen semper colere, & ipsum vite genus exercere. Siquidem ob hanc causam veteres quoque Romani lege sanciverunt, ut virgines Vestales etiam ad sextum ætatis annum testamentum componerent: Hæc de his Sozomenus. Porro nihil ferme contra mentem legislatoris Constantinus innovasse videtur; nam patet ex Dione Augustum infectatum esse fictum caelibatum, eos nempe qui sic carebant uxore, ut turpissimam libidinibusque sordidam vitam agerent; quos vero constaret re vera caelibatum

VIII. Quid veteres de caelibatu. (d) Sozom. l. 1. c. 9.

(e) Extat post Cod. Theod.

(f) Dio hist. l. 56. & Tacit. l. 3.

IX. Calibes aucti privilegii.

X.

De abrogatione legis Papiae elucidatio.

(a) Tert. Apolog. c. 4.

(b) l. 1. §. 6. & quem ad. C. de cad. tol. l. end.

XI. Concilio legis Papiae.

(c) Suet. in Claud. c. 3.

(d) Suet. in Claud. c. 19.

XII. Quid Severus in leg. Papiam.

(e) Cujac. in Pavatit. Cod. l. 8. tit. 58. & sup. l. 6. tit. 51.

excolere, earumdem immunitatum, quibus conjugati uterentur, voluit esse participes. Hæc ex Dione, nosque suo loco, tempore latæ legis diximus primo Annalium tomo. Sed illa ex Tertulliano suboritur dubitatio: Quid reliquum fuit Constantino, ejusmodi contra cælibes legem Papiam abrogare, quam (ut ipse ait) constat a Severo Imperatore sublatam: cum enim agit de antiquis legibus, novis superinductis, solitis ab Imperatoribus antiquari: *Nonne (inquit a) vanissimas Papias leges, quæ ante liberos suscipi cogunt, quam Julæ matrimonium contrahi, post tantæ auctoritatis senectutem heri Severus constantissimus Principum exclusit?* Ad hæc vero in primis dicimus, legem Papiam fuisse amplissimam, multa que capita continuisse, eademque a diversis Imperatoribus paulatim temporibus variis amputata. Testatur id Justinianus Augustus, qui novissimus omnium ad excisam multis ramis ingentem arborem legis Papiae securim admovit, caduca cædens, dum de caducis tollendis lege Papia introductis edidit sanctionem, qua ait (b): *Et quem admodum in multis capitulis lex Papia ab anterioribus Principibus emendata fuit, & per desuetudinem abolita; ita & a nobis circa caducorum observationem inviosum suum amittat vigorem, &c.*

Qui autem primus ramum præcidit legis Papiae, fuit Tiberius Imperator, de quo Suetonius (c) inquit: *Capiti Papiae Poppeæ legis a Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii generare non possent, edicto abrogavit.* Sed & Claudius statuit adversus eandem legis Papiae partem Senatufconsultum Claudianum appellatum, quod citatur ab Ulpiano in fragmentis, titulo de solidi capacitate; ex eo scilicet concessit solum pœnis legis Papiae, si major sexagenario duxerit minorem quinquagenaria; & perinde habeatur, ac si minor sexaginta annorum duxisset uxorem. Rursum vero idem Claudius aliquid immutavit; nam de eodem sic idem auctor Suetonius (d): *Constituit pro conditione cujusque civis vacationem legi Papiae Poppeæ. Sed hoc indultum certis personis certa de causa fuit.*

Severus tertius numeratur, quem apparet in eo, quod Tertullianus scribit, correxisse legem Papiam, in quo adversari videbatur legi Julæ; nam cum utraque lex cælibatum inflecteretur, utraque tempus præstituerat, annos vigintiquinque viris, foeminis viginti; sed Papia, ut ea ætate haberent liberos: Julia, ut matrimonium contraherent; atque ea ex causa vanissimam appellat legem Papiam, cum cogeret quolibet habere liberos, cum lege Julia non nisi contrahere matrimonium cogerentur. Putavit Cujacius (e), Severum ad liberos procreandos termi-

num præscripsisse annum unum, & mentes sex, non autem cælibatus; & orbitatis pœnam sustulisse. Pamelius autem ejus visus est esse sententiæ, ut Severus legem Papiam pœnas inferentem in cælibes; & orbos penitus abrogavit; sed id citato nuper auctori non placet. Quamobrem nos sumus ejus sententiæ (quod conjectura res agatur, cum nihil appareat de lege Severi contra legem Papiam promulgata) ut ipse Severus eam tantum partem legis Papiae abrogavit, quæ orbos exagitabat, utpote ad perpetranda adulteria incentivum; cum amore prolis, quæ ex marito non gignerent liberos, ut vitarent pœnam legis, aliis appeterent se viris adjungi. Severus igitur cum (ut secundo Annalium tomo dictum est) severissimus fuerit in plectendis adulteris, ea ex parte voluit legem Papiam amputasse; qua adulterandi manare videretur non levis occasio. Sed ipso Severo defuncto, eadem lex fuit in vigorem pristinum restituta.

Quartus vero Papiae legis adversarius fuit (ut diximus) Constantinus, qui illam ea ex parte, qua cælibatum exagitabat, penitus abrogavit. Sed & qui numerandus est quinto loco Honorius Imperator in eo Papiam legem succidit, quo illa jubebat persolvi decimam de donationibus inter virum, & uxorem a lege permittis. Justinianus vero in iis que ad caduca tollenda pertinebant, eandem legem visus est magna ex parte sustulisse. Sed erant & alia legis Papiae capita ad jura patronorum spectantia. Verum ex his plane intueri licet, quanti Constantinus fecerit cælibatum, dum ejus causa illas sustulit leges, quæ præ cæteris in Romano Imperio custodiebantur, nempe Juliam atque Papiam, de quibus auctor in Panegyrico habito ad Maximianum, & Constantinum hæc loquitur: *Leges hæc, quæ multa cælibes notaverunt, parentes præmiis honorarunt, vere dicuntur esse fundamenta Reipublicæ: quia seminarium juventutis, & quasi fontem humani corporis semper Romanis exercitibus ministrarunt.* Hæc ibi.

Cæterum maxime falli eos, qui ex sancto cælibatu Christianorum putarunt exhauriri hominum prole Romanum Imperium, S. Ambrosius (f) quod experimento didicit, his verbis significat: *Si quis igitur putat consecratione virginum minus genus humanum; consideret, quia ubi paucæ virgines, ibi etiam pauciores homines; ubi virginitatis studia crebriora, ibi numerum quoque hominum esse majorem. Discite quantas Alexandria quotannis sacrare consueverint. Pauciores hic homines prodeunt, quam illic virgines consecrantur. Ex ipsis igitur Orbis terrarum*

XIII. Constant. adversarius legis Papiae.

XIV. Ex cælibatu fecunditas.

(f) Ambr. de Virg. l. 1.

rum usu non inutilis virginitas existimatur; præsertim cum per virginem salus venerit Orbem fecundatur a Romanum: Hæc Ambrosius. Sed quod ad Constantinum spectat decurtantem legem Papiam; magnum temperati ab avaritia animi id indicium fuit. Erat plane lex Papia fiscale rete, quo ingens thesaurus quolibet anno in Ararium inferebatur. Ut ex his quoque liceat redarguere Zosimum impium suggillantem avaritiam Imperatoris. Nam hæc omnia contempsit Christianus Imperator, ut qui sciret sanctum cælibatum in Ecclesia Dei magnæ fuisse semper æstimationis, & gloriæ. Sed jam de his satis.

XV. His autem narratis ab Eusebio de lege Papia adversus cælibes abrogata, hæc subdit (a): *Præterea cum veteribus legibus cautum esset, ut qui e vita excederent, ipso extremo fere spiritu certis, & conceptis verbis testamenta componerent, atque adeo leges ipsæ, quibus ea sententiarum formulis, quibusque verbis scriberentur, definirent, eaque res non minima esset fraudi testatorum jam morientium voluntati; prudenter hac animo complectens Imperator, legem ipsam abrogavit, statuitque ut moriens nudis verbis, & fortuita oratione voluntatem suam testaretur, & quovis scripto sententiam suam ederet, aut, si mallet, sine scripto testaretur, adhibitis ad eam rem idoneis testibus, quique fidem sine fallacia servare possent: Hæc Eusebius. Extat ipsa quidem lex (b) ibidem loci ubi superior, nempe Sardicæ, itemque ad Populum data posttridie ejus diei. Sed dum legitur Constantino, & Constante Coss. sicut in priori superius recitata, error irrepsisse videtur; nam horum Consulatus post Constantini Imperatoris obitum contigit; est illa sane digna quæ Annalibus intextatur, utpote quæ multiplicium litium abstulit seminarium; sic enim se habet:*

XVI. Quoniam indignum est, ob inanem observationem irritas fieri tabulas, & judicia mortuorum, placuit, ademptis iis, quorum imaginarius usus est, institutioni hæredis verborum non esse necessariam observantiam, ut cum imperativis, & directis verbis fiat, aut inflexis. Nec enim inter est si dicatur: *Heredem facio, vel instituo, vel volo, vel mando, vel cupio, vel esto, vel erit; sed quibuslibet concessa sententiis, vel in quolibet loquendi genere formata institutio valeat, si modo per eam liquebit voluntatis intentio; nec necessaria sunt momenta verborum, quæ forte seminecis, & balbutiens lingua profudit. Et in postremis ergo judiciis ordinandis amota erit solemnium verborum necessitas; ut qui facultates proprias cupiunt ordinare, in quacumque instrumenti materia conscribere, & quibuscumque ver-*

Am. Eccl. Tom. IV.

bis uti, liberam habeant facultatem. S. D. Kal. Feb. Sardicæ, Constantino A. & Constante A. CC. Coss. Est tamen ex his corrigendus Eusebius, dum ait, constituisse pariter Imperatorem, testatorem, posse sive scripto, sive sine scripto, ultimam voluntatem suam testatam reddere; nam non eo usque progressa est lex; sed tantum ut in quacumque materia scriptum reperiretur testamentum, sive in chartis sive in papyro, vel membranis, illud firmum ratumque habendum esset; cum olim tabulæ lignæ usitatus adhiberi solerent in testamentis conscribendis, atque inde, quod lignæ essent, bonorum possessio contra tabulas, contra lignum vulgo dari dicebatur. Verum, licet non esset necesse, ut in ligneis, vel eburneis tabulis scriberetur ultima testatoris voluntas; tamen in quacumque materia haberetur memoriæ commendata, nihilominus ex sententia Ulpiani (c) testamentariæ tabulæ dicebantur.

Eodem quoque hujus anni die, iisdemque Consulibus, ad Populum Constantinus rescripsit de abrogandis pœnis adversus debitores, qui solvendo non essent, antiquitus solitis irrogari; quam autem severæ illæ fuerint, primo Annalium tomo diximus. Constantinus igitur misertus hominum paupertatis, quæ etiam absque aliqua culpa quamplurimos subsequatur, quod humanissimum decuit Principem, de illis hæc statuit (d): *Nemo carcerem, plumbatarumque verbera aut pondera (quæ autem qualesve ejusmodi pœnæ essent, diximus in Notis ad Romanum Martyrologium appositis) aliaque ab insolentia Judicum reperta supplicia in debitorum solutionibus, vel a pervertis, vel ab iratis Judicibus expavescat: Carcer penalem, carcer hominum noxiorum est Officialium, & cum denotatione eorum Judicum, quorum de officio coerciti citatiores esse debent qui contra hanc legem admiserint; securi juxta eam transeant solutores. Vel certe si quis tam alienus ab humano sensu est, ut hac indulgentia ad contumaciam abutatur; contineatur aperta & libera, & in usus hominum constituta custodia militaris, si in obdurata nequitia permanebit; ad res ejus omnemque substantiam cives ejus accedant, solutionis obsequio cum substantiæ proprietate suscepto; qua facultate præbita, omnes fore creditimus promiores ad solvenda ea, quæ ad nostrum usum exercitus pro communi salute possuntur. Dat. Kal. Februarii Constantino A. VI. & Constantino Cæsare Coss.*

Ex his plane apparet ipsum hæc statuisse pro Fiscalibus debitoribus. Ex quibus quidem perspicue aperti mendacii redarguitur impius Zosimus, dum hæc ait de tributorum exactionibus per Constantinum quolibet quadriennio fieri solitis (e): l. 2.

(c) l. 1. ff. de bonor. possess. cund. tab.

XVII. Debitorum pœnæ abrogatæ.

(d) l. 3. de exact. Cod. Theod.

XVIII. Calumniam Zosimi.

(e) Zosim. l. 2.

Quoties quartus quisque annus appeteret, quo vestigal illud pendendum erat, meras per universam Urbem lacrymas, & ploratus; ubi vero jam advenisset, non nisi flagra tormentaque corporibus eorum adbibita, qui propter paupertatem extremam, damnum hoc sustinere non possent; quin & liberos ipsae matres distrabant, & patres filias prostituabant, ex harum questu Chrysaegri exactoribus pecuniam offerre coacti: Haec ipse. At de eo tributo, aliique ejusdem auctoris in eum calumniis, fusius suo loco dicemus. Ex his pendente, lector, quanti facere debeas reliquas Zosimi in Constantinum calumnias.

XIX. Quatuordecim clericatus professio impeditur.

(a) Galat. 2.

(b) 1. 3. de Epist. & cler. C. Theod.

XX. Vetita fraus, non impedita religio.

XXI. Militiae detrectatio.

Quod rursus spectat ad leges a Constantino hoc anno, hisque Consulibus promulgatas, cum (ut diximus anno superiori) immunitatem clericis concessisset, ut ab omnibus muneribus excusarentur; illud accidit, ut Decuriones, atque eorum filii, necnon praedivites nonnulli, non religionis amore, sed ut ea amplissima potirentur immunitate, sese ad clerum transferrent; quamobrem cum videret Constantinus ejusmodi homines ex religione questum quaerere, nec recto pede (quod ait Apostolus (a)) ingredi in Evangelium veritatis, non puto sine Episcoporum consilio, legem sanxit, quae prohiberet ejusmodi Curias obligatos vitandi oneris causa, ad clericatum confugere. Qua lege cum teneri nollet qui antea clericalem vitam professi essent, utpote qui divini Spiritus instinctu se Ecclesiasticae militiae addixissent, ejusmodi superaddit sanctionem, in haec verba rescribens (b) ad Bassum PP. Cum constitutio emissa praecipiat nullum deinceps Decurionem, vel ex Decurione progenitum, vel etiam instructum idoneis facultatibus, atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad clericorum nomen obsequiumque confugere; sed eos de cetero in defunctorum dumtaxat clericorum loca subrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus civilibus teneantur obstructi; cognovimus illos etiam inquietari, qui ante legis promulgationem clericorum se consortio sociaverint. Ideoque praecipimus, his ab omni molestia liberatis, illos qui post legem latam obsequia publica declinantes ad clericorum numerum confugerunt, procul ab eo corpore segregatos, Curiae ordinibusque restitui, & civilibus obsequiis inservire. PP. XV. Kal. Aug. Constantino A. VI. & Constantio Casare Coss.

Vix credi potest quantum vitare con- fuerint olim homines militaria sacra- menta, adeo ut, ne id facerent, non timuerint sua atque suorum membra se- curre. Et ut omittamus dicere de Cajo Ve- stiano vulgatum exemplum apud Vale- rium (c); Suetonius (d) in Octavio me- minit Romani equitis, qui duobus filiis

adolescentibus, detrectandi causa sacra- menti, pollices amputavit; idque ipsum factitatum his temporibus, Constantini leges (e) ab eo adversus ejusmodi pro- mulgatae fidem certam faciunt. Erant haud levia Decurionum munera, ad quae praestanda compellebantur qui mil- litare nollent, vel voluntario impedimen- to non possent (f); ut non mirum sit, si eorum vitandorum gratia se glomera- tim transferrent ad clerum; quos ut pro- baret Imperator, sic in clerum eos reci- pi voluit, si antea renunciaissent patri- monio.

(e) 1. 1. de fl. milit. C. Theod. & lib. 4. de tyrann. eod. cod. (f) 1. 1. 2. de fl. mil. C. Theod.

Unde S. Ambrosius, agens adversus Symmachum, haec habet, scribens ad Va- lentinianum Imperatorem: At contra nobis etiam privatae successioneis emolumenta recentibus legibus denegantur, & nemo conqueritur. Non enim putamus injuriam quia dispendium non dolemus. Si privi- legium quaerat sacerdos, ut onus curiale declinet; patria atque avita, & omnium facultatum possessione cedendum est. Quo- modo hanc Gentiles, si haberent, ingrava- rent querelam, quod sacerdos ferias mi- nisterii sui emat totius patrimonii sui dam- no, & privatus universa commoditatis dispendio usum publici mercetur obsequii? praetendens communis salutis excubias, do- mesticae inopiae se mercede solatur; quia ministerium non vendidit, sed gratiam comparavit: Haec ipse; sed de his alias pluribus.

XXII. Quomodo probantur futuri Clerici.

Rursum vero idem Imperator hoc item anno, iidemque Consulibus, ad coer- cendam procacem facinorosum audaciam, adversus virginum ac viduarum raptores severissimam legem edidit, in haec verba rescribens ad populum (g): Si quis ni- hil cum parentibus puellae ante depectus, invitam eam rapuerit, vel volentem ab- duxerit, patrocinium ex ejus responsione sperans, quam propter vitium levitatis & sexus mobilitatem atque consilii, a po- stulationibus, & testimoniis, omnibusque rebus judiciariis antiqui penitus arcue- runt; nihil ei secundum jus vetus profit puellae responsio, sed ipsa puella potius societate criminis obligetur. Et quoniam parentum saepe custodiae nutricum fabulis, & pravis suasionibus deluduntur; his pri- mum, quarum detestabile ministerium fuisse arguimus, redemptique discursus poena imminet; ut eis meatus oris, & faucium, qui nefaria horrentia protulerit, liquen- tis plumbi ingestione claudatur. Et si vo- luntatis assensu detegitur in virgine, ea- dem qua raptor severitate plectatur; cum neque his impunitas praestanda sit quae rapiuntur invite; cum, & domi se usque ad conjunctionis diem servare potuerint, & si fores raptoris frangerentur audacia, vi- cinorum opem clamoribus quaerere, sequi omnibus tueri conatibus; sed his penam

XXIII. Lex ad- versus raptos virginum, & viduarum. (g) 1. 1. de raptor. virg. Cod. Theod.

leviorem imponimus, solamque eis paren- tum negari successioneis praecipimus: Haec lex; quae quidem quantumlibet severa videatur, hac tamen ex parte, qua ad virginem invasam, & non clamantem per- tinet, longe mitius agit, quam lex divi- na (a), qua jubetur utrumque lapidibus obrui; Lapidibus (inquit) obruatur puel- la, quia non clamavit cum esset in civita- te. Unde bene vita est consuluisse sibi Su- fanna, cum ab adulteris circumdata (b) exclamasse dicitur voce magna. Sed rur- sum lex:

(a) Deuter. 22.

(b) Dan. 13.

XXIV. Quid in raptos.

Raptor autem indubitato convictus, si appellare voluerit, minime audiatur. Si quis vero servus raptus facinus dissimulacione praeteritum, aut pactione transmisum detulerit in publicum, Latinitate do- netur; aut, si Latinus sit, civis fiat Ro-

manus. Parentibus, quorum maxime vin- dicta intererat, si patientiam praebuerint, ac dolorem compresserint, deportatione ple- ctendis. Participes etiam; & ministros raptoris citra discretionem sexus eadem poena praecipimus subjugari. Et si quis in- ter haec ministeria servilis conditionis fue- rit deprehensus, citra sexus discretionem eum concremari jubemus. Dat. Kal. April. Aquil. Constantino A. sextum, & Constau- tino * Coss. Constantinus (c) autem filius Constantini ejusmodi legis severita- tem temperavit, capitalem tantum senten- tiam raptoribus ac complicitibus irrogans; Cod. aliqua in ulciscendo crimine dilatio nasce- retur; in servos autem eodem jure ma- nente.

* Constau- tino. (c) 1. 2. de raptor. Cod. Theod.

JESU CHRISTI ANNUS 321.

SILVESTRI PAP. ANNUS 8.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 16.

I. Recentissimus vigesimusprimus Christi annus adest, duorum Caesarum Crispi, & Constantini secundo Consulatu in Fastis adscriptus; prorogatus est horum

Consulatus ordinarius usque in Id. Martias, quibus postea ex more alii suffecti Con- sules sunt subrogati; habetur de his vetus monumentum hujusmodi verbis (d):

(d) Apud. Cas. expr. habetur formis Plantin. pag. 69. 7. 12.

DD. NN. CRISPO ET CONSTANTINO JUN. NOBB. CAESS. ITE- RUM COSS. IN IDUS MART. COLONI COLONIAE CONCOR- DIAE ULPIAE TRAJANAE. AUG. &c.

II. Hoc anno Imperator Constantinus Do- natistarum precibus fatigatus, quos ex illis in exilium ante annos quatuor con- demnavit, indulgens relaxat, Deo relin- quens puniendos, quos nulla, vel poena Ann. Eccl. Tom. IV.

correpisset, vel ejusdem Principis cle- mentia emolliisset. Quod ad tempus spe- ctat; id hoc anno contigisse, Sanctus Au- gustinus (e) aperte demonstrat, sic di- cens: Idem Imperator ad Valerium Vica- rium

(e) Aug. post collat. l. 1. c. 33.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5814. SÆC. IV. Anno Ur- bis 1074. Olymp. 275. an. 1. A. C. 322. I. Consules. [1] A D num. I. Coss. Crispus Casar II. & Con- stantinus Casar II.

Hic Consulatus juxta secundam regulam ab utroque sumtus, ob Quinquennalia nempe Impe- rii Casarei ab utroque hoc anno edita, ut an- no antecedenti ostendimus, utrumque anno CCC. XVII. nuncupatum fuisse Casarem demonstrat. Si Constantinus M. duo Quinquennalia exhibuit, posteriora ad hunc annum spectant. Ad num. II. & seq. Relaxatio Donatistarum ab exilio horum Quinquennalia effectus. An- nis enim quibus id genus solennia celebrata, & indulgentia criminum, & indulgentia debili- torum, ut Antiqui vocabant, concedi solita. His itaque Consulibus Episcopi partis Donati li- bel-

II. Quinquen- nalia Cris- pi & Con- stantini Junioris. III. Donatistarum libertas re- ligionis sua exer- cenda cen- cesa.

NOTÆ [1] Coss. Crispus Casar II. & Constantinus Casar II. Gruterus pag. CCCLXII. 2. DD. NN. CRISPO. ET CONSTAN- TINO. JUN. NOBB. CAESS. ITERUM IN IDUS. MART. CONSS. Ibid. pag. CCCLXIII. 1. & apud Thomasinum de tesser. hospitalit. cap. III. & apud Fabretum pag. 364. num. 108. In tabella aenea: DD. NN. CRISPO. ET. CONSTANTINO NOBB. CAESS. IT. COSS. X. KAL. MAI. Item vide aliam ejusmodi ibidem apud Thomasinum n. 3.

vium de illorum exilio soluto, & eorum furore Deo vindicti dimittendo, litteras dedit, Crispo & Constantino iterum Consulibus, tertio Nonas Majas, id est, post quartum annum, & mensem ferme sextum: Hæc ipse. Sed Verinum, pro Valerio, legendum puto; tum quod in Codice Theodosiano (a) plura ejusdem Imperatoris ad Verinum Vicarium in Africa rescripta data diversis temporibus reperiantur (plures enim annos ipsum in eo magistratu egisse apparet) tum quod idem S. Augustinus ad populum factionis Donatistarum rescribens ex Cirtensi Concilio, Verinum, non Valerium eundem nominat, dicens (b): Tertio protulerunt litteras ejusdem Constantini ad Vicarium Verinum datas, ubi eos graviter detestatur, & propterea dicit sic exilio relaxandos, & furori suo dimittendos, quia jam ceperat Deus in illos vindicare: Hæc ibi. At quænam fuerit vindicta a Deo in eos immixta, haud habetur exorsa. Idem de his ipsis litteris hæc alibi (c): Recitantes ipsius Constantini litteras scribentis ad Verinum Vicarium, ut libero eos dimittat arbitrio; se jussisse insinuans, ut de exilio remearent. In quibus litteris Constantinus sic eos detestatur, ut nihil illa indulgentia possit deformius inveniri. At quid post hæc Donatistæ tentarint, dicendum.

III. Cum enim j'm diutius apud Constantinum clamoribus egissent: & nihil sibi profuisse, experimento sensissent, omniaque sua ipsorum studia prorsus irrita reddita esse, atque in caput (quod dicitur) suum esse conversa; novum ineunt consilium; novasque artes moluntur, nempe silentio rem agere, atque latenter serpente adnitique totis viribus, ut, quod deesse videbatur, nomen sibi Catholicum, compararent. At quoniam scirent apud omnes exploratissimum esse, & in universa Catholica Ecclesia in confesso haberi, non nisi ex communicatione cum Romano Pontifice quempiam nancisci posse Catholicum nomen; ut id etsi non verè, siæ

PAGIUS bellum dederunt Constantino, poscentes ut Silvanum & Collegas ab exilio revocaret, neve ad communionem Caesariani cogerentur. Rescriptit Constantinus ad Verinum Vicarium Africae, se jussisse significans, ut Donatistæ de exilio remearent. Baronius hoc rescriptum quidem com-

NOTIÆ Numisma Crispi apud Patinum pag. 467. ubi Crispus N. C. COS. II. cum epigraphe *Beata tranquillitas*, & in basi seu ara VOTIS XV. Item nummi Crispi in Museo Theopol. pag. 340. in quorum postica lemma: *Virtus exercit*. Et labarum, in quo VOT. X. In alio VOT. V. & in ambulo: *Casarum nostrorum*. De votis quinquennialibus Crispi Pagius hic, & A. D. 320. n. VI. Vulgares Fasti: Crispo II. & Constantino II. In Prosperi Chronico, & Libello de Praef. Urb. pro Constantino legitur Constantio, mendose. Crispus in nummis ut diximus El. Julius appellatur. In lapidibus interdum Flavius Valerius, ut apud Gruterum pag. CCCLXXXIV.

tamen, & velut quadam imposita larva, mentite saltem assequerentur; eo stultitiæ adacti sunt, ut statuerint ex suis quempiam creare Episcopum, quem Romam amandarent, ut illic ageret, ibique quæ communicationis homines colligeret, ac sic gloriarentur se Romæ habere Episcopum, ac proinde nomen Catholicum promereri, eo nauque prætextu, quod quidam Africanus suæ communicationis homines Romam transfuissent, ac petissent, sibi mitti qui eos colligeret Episcopum, sed re vera ut Romano Pontifici communicatione esse conjunctos, se jactare, vel specie tenuis possent, id totum sunt operati. Vides, lector, tamquam in Orchestra ludentes mimos, quos cuperem a Novantibus serio inspicere, atque ab eisdem rem attentius considerari, & quid in his reseret antiquitas veneranda, exacte disquiri; ubi, inquam, & penes quam Ecclesiam sit fons Catholici nominis cum & perditissimi licet homines, atque impudentissimi, non tamen eo prorsus demeriti venerint atque procacis, ut aliunde Catholicum nomen sibi petendum esse putarent. quam ab ipsa Romana Ecclesia; licet fodientes cisternas dissipatas, illud sibi adsciscere satagerent, & quomodoque subripere, atque nomine tenuis saltem e Romano solo in Africam derivare.

IV. Soluti igitur ab exilio Donatistarum principes, iis ipsis (ut par est existimare) Silvestri Papæ temporibus Romam miserunt Victorem quemdam Garbientem, qui Episcopum ageret, cui alius post alium, usque ad ea tempora quibus Optatus Milevitanus contra Parmenianum scribebat, suffecti sunt quinque, nempe Bonifacius, Encolpius, Macrobius, Lucianus, ac novissime Claudianus, qui tunc sedebat, cum Siricius (nisi textus sit depravatus) Romæ Pontifex esset: ab hocque tempore sicut sex numerantur Catholicae communionis Romanæ Ecclesiæ Episcopi sibi invicem succedentes, ita eisdem recententur schismatis Donatistarum in

memoravit; sed nullam mentionem fecit libelli Donatistarum: cum tamen eo rescripto Constantinus libello Donatistarum responderit; propterea quod Baronius capita Gestorum Collationis tertie Carthaginensis non legerat, in quibus id diferte scriptum habetur, ut notat Valesius in

in Urbe Episcopi, sed verius Antichristi, qui vel ex Africa mittebantur ordinati Antistites, vel (quod ait S. Augustinus a) ex Africa alii Episcopi Donatistæ ad eum ordinandum Romam pergerent. At Optatus ipse omnem horum machinationem instar turris Babel in excelsum erectæ (nam & Montenses dicuntur) una argumentatione dissolvit, fundiculusque disjecit, ostendens non habere solidum, quo subsisteret, fundamentum, nec supra petram esse ædificatum, dum nullam haberet manantem a Petro successionem, ex quo Catholica Ecclesia verè unitatis soliditate compaginata omnibus innoveresceret. Sic igitur Parmenianum compellat (b):

V. Videndum est, qui, & ubi prior cathedra sederit: Si ignoras, discite; si nosci, erubescite. Ignorantia tibi adscribi non potest; restat ergo, ut noveris. Scientem errare, peccatum est; nam ignorantibus nonnunquam solet ignoscere. Igitur negare non potes, scire te, in urbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, & Cephas est appellatus (a Græca voce deducta interpretatione, a Syriaca vero petram durissimam sonat) in qua una cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderet; ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret. Ergo cathedra unica, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacleus &c. sic numerans usque ad novissimum tunc sedentem Siricius, qui (inquit) noster est socius; cum quo nobis totus Orbis commercio Formarum in una communionis societate concordat. At de ipsis mox subdit.

VI. Vestra cathedra vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vendicare. Sed & habere vos in urbe Roma partem aliquam dicitis; ramus est vestri erroris, potentius de mendacio, non de radice veritatis. Denique si Macrobio dicatur: Ubi illic sedeat? numquid potest dicere: In cathedra Petri? quam nescio si vel oculis novit, & ad cujus Memoriam non accedit, quasi schismaticus contra Apostolum faciens, qui ait (c): Memoriam sanctorum communicantes. Ecce presentes sunt ibi duorum Memoriam Apostolorum: Dicite, si ad has ingredi potuit, ita ut obtulerit illic, ubi sancto-

PAGIUS Dissert. de Schismate Donatistarum cap. 17. Hæc Augustini verba in c. 544. Prosecutio Donatistarum, qua Principi Constantino Libellum asserunt proprios dedisse majores, & eo Principem motum eum agendi eis dedisse licentiam. Recitatio Libelli, &c. Prosecutio Catholicorum, qua asserunt pro

rum Memoriam esse constat. Ergo restat, ut fateatur socius vester Macrobius, se ibi sedere, ubi aliquando sederit Encolpius. Si, & ipse Encolpius posset interrogari, diceret se ibi sedere, ubi ante sedit Bonifacius Ballistanus. Deinde, si & ipse interrogari potuisset, diceret, Ubi sedit Victor Garbientis, a vestris jamdudum de Africa ad paucos erraticos missus. Quid est hoc, quod pars vestra in urbe Roma Episcopum civem habere non potuit? Quid est, quod toti Afri, & peregrini in illa civitate sibi successisse noscuntur? Non apparet dolus? non factio, quæ mater est schismatis? Interea Victor Garbientis, ut hinc prior mitteretur (non dico lapid in fontem, quia nec valuit puritatem Catholica multitudinis perturbare) sed quia quibusdam Afri urbe placuerat commoratio; & hinc a vobis profecti videbantur; ipsi peterunt, ut aliquis hinc, qui illos colligeret, mitteretur. Misus est igitur Victor. Erat ibi filius sine patre, viro sine principe, discipulus sine magistro, sequens sine antecedente, inquilinus sine domo, hospes sine hospitio, pastor sine grege, Episcopus sine populo; non enim grex aut populus appellandi fuerunt pauci, qui inter quadraginta, & quod excurrit basilicas, locum ubi colligerent non habebant. Sic peluncam quamdam foris a civitate gradibus sepeverunt, ubi ipso tempore conventiculum habere potuissent; unde Montenses appellati sunt. Igitur, quia Claudianus Luciano, Lucianus Macrobio, Macrobius Encolpio, Encolpius Bonifacio, Bonifacius Victori successisse videntur; si Victori diceretur, Ubi sederit? nec ante se aliquem illic fuisse monstraret, nec cathedram aliquam nisi pestilentie ostenderet; pestilentia enim morbis extinctos homines ad inferos mittit; qui inferi portas suas habere noscuntur, contra quas portas claves salutares accepisse legimus Petrum, Principem scilicet nostrum, cui a Christo dictum est (d): Tibi dabo claves regni calorum, & portæ inferorum non vincunt eas. Unde est ergo, quod claves regni vobis usurpare contenditis, qui contra cathedram Petri vestris præsumptionibus, & audacis sacrilegio militatis? hæc, & alia plura in eum; atque demum: Jam ne vides, frater Parmeniane, jam ne semis, jam ne intelligis, te argumentis tuis contra te militasse? cum probatum est, nos esse in Ecclesia sancta Catholica, apud quos & symbolum Trinitatis

se facere Libellum, quem recitaverunt Donatistæ. Interlocutio Catholicorum dicta consymans, & rescriptum Constantini præcipiens recitari. Ubi recitatur epistola Constantini ad Verinum Vicarium destinata, qua libertatem agendi (quod vulgo dicitur solems libertatem conscientie) tribuit Donatistis.

(a) Aug. de heres. c. 67.

(b) Optat. lib. 2.

Ex legitima successione vere Catholici cognoscuntur.

VI. Abique antiqua successione Donatistæ.

(c) Rom. 12.

(d) Matt. 16.

vis est; & per cathedram Petri, quae no-stra est, & ceteras dotes, apud nos esse etiam sacerdotium: Hæc Optatus. Iisdem plane argumentis, nempe ex successione cathedræ Petri, & ex usu Formatarum cum Romana Ecclesia, S. Augustinus eisdem confutat Donatistas, scribens ad Generosum (a) atque Eleusium & alios, contra Fortunatum Donatistam (b).

(a) August. epist. 165. (b) August. epist. 163.

VII.

Macrobiius Donatista.

(c) Gennadius de Scr. Eccl. c. 5.

VIII.

(d) Epiph. in Anabapt. hæresi 59. in fin.

Donatistæ cur didi Montenses.

(e) Hieron. epist. 133.

PAGIUS

istis. Prosecutio Catholicorum, qua dicit pro se magis facere epistolam Constantini, quia non de Cæciliano aliquid iudicatum est, sed furori suo ipsi

mitterem; cum facile potuerit contigisse, eundem iterum Romam sub Silvestro missum fuisse; cum præsertim Melchiadis tempore nondum Donatistæ fuerint appellati Montenses, sed tunc primum, cum, Romæ cœperunt habere Episcopum. Quos igitur idem S. Hieronymus Montenses nominat Donatistas, eosdem alibi, agens adversus Luciferianos (f), Campitas appellat, quod in campis suos colligerent; cæterum eosdem quoque Donatistas Romæ agentes S. Augustinus (g) non tantum Montenses, sed Rupitanos a rupe nominat, licet alias (h) mendose Cuzupitas legatur, pro Corrupitas. Imperatorio item edicto (i), idem Donatistæ Montenses sunt appellati. At de nomine satis.

(f) Hier. advers. Lucifer. in fin.

(g) Aug. de unit. Eccl. c. 3. tit. 7. (h) Idem. de hæresi. c. 69.

(i) l. 43. de hæresi. Cod. Theod.

IX. Constantinus insuper, infelicissimos ac perditissimos homines, qui ex Traditoribus (quod diximus) schismatici facti sunt, in deterius prolabentes, hæreticos evasisse, & cum Novatianis iterum baptizasse, quod & Optatus objicit in Parmenianum (k). Fuit & illa peculiaris Donatistarum hæresis, qua assererent, Ecclesiam ibi esse non posse, ubi peccatum est; cui quidem positioni cum ex illis unus adversaretur Ticonius acris ingenii, & excultæ eruditionis vir, affirmans nullius hominis quamvis immane, & sceleratum facinus fidem Christianam, & Sanctam Ecclesiam maculare posse; ab eorum Episcopo Parmeniano primum epistola scripta correptus, deinde ab eisdem Donatistis fuit coacto Concilio condemnatus; quæ omnia pluribus referat Augustinus (l); qui & de eorum dogmatibus copiosius agens hæc ait (m): Post causam cum eo dictam (Cæciliano videlicet) atque finitam, falsitatis rei deprehensi, pertinaci dissensione firmata, in hæresim schisma verterunt; tamquam Ecclesia Christi propter crimina Cæcilianii, seu vera, seu (quod magis iudicibus apparuit) falsa, de toto terrarum orbe perierit, ubi futura promissa est, atque in Africa Donati parte remanserit, in aliis terrarum partibus quasi contagione communionis extincta. Audent etiam rebaptizare Catholicos, ubi se amplius hæreticos esse firmarunt; cum Catholica Ecclesiæ universæ placuerit, nec in ipsis hæreticis baptisima commune rescindere.

IX. Donatistæ facti hæretici.

(k) Optat. lib. 2.

(l) August. contra ep. Parmen. l. 1. c. 1.

(m) Aug. de hæresi. c. 69.

X. Donatus factus Arianus.

(n) Hieron. de Scriptor. Eccl. in Donato

permitti sunt. Ubi Donatista petunt, ut iudex de permessa sibi a Constantino arbitrii libertate pronuntiet.

Ariano dogmati congruens. Verum (inquit Augustinus a) in hunc, quem de Trinitate habuit, ejus errorem, Donatistarum multitudo intenta non fuit; nec facile in eis quisquam, qui hoc illum sensisse noverit, invenitur: & paulo post: Ad hanc hæresin in Africa, & illi perminent, qui appellantur Circumcelliones. At de his suo loco dicendum; de aliis rebus gestis a Donatistis, qui multis sæculis obstinatori in dies animo Dei Ecclesiam Catholicam infestaverunt, singulis annis quibus contigerunt, agemus.

XI.

(b) l. 3. c. de feriis.

Hoc eodem anno, iisdemque Consulibus, Constantinus Imp. de feriando die Dominico ejusmodi edidit sanctionem (b): Sicuti indignissimum videbatur, diem Solis venerationis suæ celebrem, altercantibus jurgis, & noxiis partium contentionibus occupari; ita gratum ac jucundum est, eo die, quæ sunt maxime votiva, compleri. Atque ideo emancipandi atque manumittendi die festo cuncti licentiam habeant, & super his rebus actus non prohibeantur. PP. quinto Nonas Junii, Caralis, Crispo secundo, & Constantino secundo Coss. Ac rursum de eodem die (c): Omnes Judices, Urbanaque plebes, & cunctarum artium officia venerabili die Solis quiescant. Rursi tamen postea agrorum culturæ libere libenterque interserviant; quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta sulcis, aut vineæ sero-ribus mandentur; ne occasione momenti pereat commoditas celesti provisione concessa. Dat. Non. Martii, Crispo secundo, & Constantino secundo Coss.

(c) l. 1. de fer. Cod. Theod.

XII.

Gentilibus etiam lex præscripta.

(d) Euseb. in vita Constant. l. 4. c. 19.

(e) Euseb. ubi supra c. 18.

Quod autem eundem diem non Ecclesiastico more Dominicum appellat, sed more Gentilium Solis, inde colligi potest, non Christianis solum, sed Gentilibus eandem legem ab ipso præscriptam, ob idque usum esse illis peculiari nomenclatura. Testatur enim Eusebius (d), eandem feriatiorem diei Dominici fuisse quoque Gentilibus militibus imperatam; at non illum tantum diem; sed ut etiam in honore haberent eum qui Sabbatum præcedit, statuisse, idem auctor affirmat, atque in primis hæc ait (e): Idoneum vero precationi tempus salutarem diem Dominicum constituerebat; quippe qui tum vere præcipuus est, tum haud dubie primus: ac paulo post: Satellites etiam fidei corporis custodes benevolentia erga Principem, & fide armati, Regem ipsum piorum morum præceptorem sequebantur; cum ipsi perinde salutarem, & Dominicum diem venerarentur, & preces ab Imperatore descriptas eodem die persolverent. Hoc idem ut fierent, omnibus persuasit beatus Princeps, quasi huc preces suas retulisset, ut sensim & pedetentim mortales omnes ad Dei cultum traduceret. Quapropter statuit, ut sancti Romano Imperio

parentes, diebus de Salvatoris nomine nuncupatis, ab omni opere feriarentur; ut etiam dies qui Sabbatum antecederent venerarentur, ob memoriam (ut mihi videtur) earum rerum, quæ iis diebus a communi omnium Salvatore fuerunt gesta.

Cumque hunc salutarem diem, quem Lucis vel Solis diem appellamus, universum exercitum omni studio colere docuisset; iis qui divino instinctu fidem secuti erant, orium fecit, ut libere possent Ecclesiam Dei frequentare, quo sine ullo impedimento preces Deo persolverent. Sed aliis, qui nondum divinam fidem secuti erant, orium fecit, ut libere possent Ecclesiam Dei frequentare, quo sine ullo impedimento preces Deo persolverent. Sed aliis, qui nondum divinam fidem secuti erant, orium fecit, ut libere possent Ecclesiam Dei frequentare, quo sine ullo impedimento preces Deo persolverent. Sed aliis, qui nondum divinam fidem secuti erant, orium fecit, ut libere possent Ecclesiam Dei frequentare, quo sine ullo impedimento preces Deo persolverent.

XIII. Deus verus ab omnibus rogandus.

XIV. Militibus precandi ritus præscriptus a Constantino.

XV.

(f) Sozomen. l. c. 8.

Feria sexta in honore habenda.

Quod autem ait Eusebius, ab eodem Imperatore statutum, ut diem, qui Sabbatum præcedit, populus veneraretur; de die Veneris, quam sextam feriam dicimus, ferianda, esse intelligendum, admonet Sozomenus, qui cuncta hæc paucis perstringens sic refert (f): Legem etiam tulit, ut tum die Dominico, quem Hebræi appellant primum diem hebdomadæ, vel Sabbati, Græci autem Solis nomine nuncupant, tum die Veneris omnes a judiciis dandis, & aliis obandis negotiis vacarent, precibusque, & obtestationibus Deum colerent. Diem autem Dominicum veneratus est, utpote in quo Christus resurrexerat a mortuis; diem vero Veneris, utpote

utpote in quo Cruci suffixus fuerit; nam sanctæ Cruci plurimum tribuit honoris, tum propter subsidia in bello contra hostes gerendo ex ejus virtute sibi allata, tum propter divinam sibi de ea oblatam visionem: Hæc de his Sozomenus; reliqua autem ad pium quoque ritum spectantia ab eodem statuta, inferius dicenda sunt.

XVI. Legibus urget maleficos Imp.

(a) l. 4. C. de maleficis.

Rursum hoc eodem anno iisdem Consulibus Crispo, & Constantino (licet mendose legatur, Constantio) adversus maleficos & incantatores Constantinus Imperator ad Basium Præfectum Prætorio in hæc verba rescripsit (a):

Eorum est scientia puniendâ, & severissimis merito legibus vindicandâ, qui magicis accincti artibus, aut contra salutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur. Nullis vero criminationibus implicandâ sunt remedia humanis quaesita corporibus, aut in agrestibus locis innocenter adhibita suffragia; ne maturis vindemis metuerentur imbres; aut ventis grandinisque lapidatione quaterentur, quibus non cuiusquam salus aut æstimatio laderetur, sed quorum proficerent actus, ne divina mœnera, & labores hominum sternerentur. Dat. X. Kalend. Jul. Aquilejæ, Crispo, & Constantio * Coss. Habet autem ejusmodi subobscurum rescriptum in Codice Theodosiano hanc dilucidam antiquam interpretationem (b): Malefici, vel incantatores, vel immissores tempestatum, vel hi qui per invocationem demonum mentes hominum turbant, omni genere pena puniantur.

*Constantino.

(b) Post. legem 3. de maleficis. Cod. Theod.

XVII. Quomodo Ecclesia houis aucta.

(c) l. 4. de Episc. & Cler. C. Theod.

Insuper vero idem Augustus pro Christiana religione in libertatem vindicandâ, quæ hæcenus Gentilium Imperatorum pressa tyrannide fuerat, & servitute, ad Populum Romanum scribens, ejusmodi edidit sanctionem (c) ad ampliandas Ecclesiarum facultates accommodatam.

PAGIUS

IV. Constantinus in de verius non est prolapsus.

Ad num. XVIII. & seqq. Existimavit Baronius, Constantinum M. præsentis anno in deterior prolapsum esse, quod editum pro Haruspina emiserit. Sed cum nullus ex Antiquis hujus edicti occasione Constantinum reprehenderit, quod a Religione defecerit, aut ad avitam superstitionem redierit, jure merito Gothofredus in Commentario L. 1. Codicis Theod. De Paganis, & ex eo Morinus in Historia Gallica de liberata Ecclesia per Constantinum lib. 2. hujus Imperatoris defensionem susceperit. Constantinus itaque ea Lege licentiam tam Senatui, quam privatis facit Haruspices Romæ consulendi, ac nominatim de fulguris tactu; unde etiam Fulguratores Haruspices dicti, quorum scientia circa hæc tria versabatur, circa exta, fulgura, & omnia, teste Cicerone lib. 2. de Divinat. Hæc & ante biennium ferme quoque mens eadem Constantino fuit; ut liquet ex Lege 1. & 2. Codicis Theod. De maleficis. Verum quæ in illis omnibus Legibus constituuntur, non fuere

Habeat unusquisque licentiam sanctissimo Catholico venerabilique Concilio decedens honorum quod optavit relinquere; non sint casta judicia. Nihil est quod magis hominibus debetur, quam ut supremæ voluntatis, postquam aliud iam velle non possunt, liber sit stylus, & licens, quod iterum non redit, arbitrium. PP. V. Non. Julii, Rom. Crispo II. & Constantino II. Cæs. Coss. Appellat Concilium, Ecclesiam; eo enim nomine antiquitus in rebus Ecclesiasticis ipsam Ecclesiam usurpari solitam, pluribus diximus in nostris Notis (d). Mirum dictu relaxata semel libertate Fidelium in relinquendis ultima voluntate suis bonis Catholicæ professionis Ecclesiis; adeo auctæ sunt illarum divitiarum, ut posteriores Imperatores, veriti ob eam causam Reipublicæ detrimentum, & paupertatem, conati sint iterum ejusmodi profusus largitionibus cohibere Fideles, sed hi quinam fuerint, & quando id acciderit, suo loco dicturi sumus; est enim de his justa querela S. Ambrosii agentis adversus Symmachum ad Valentinianum Augustum.

(d) Not. ad Rom. mar. die 23. jun. c.

Sed quem hæcenus tot tantaque adeo insignia pro Christiana religione hoc anno atque superioribus temporibus statuisse vidimus, tum ex scriptis hæc ab eo legibus, tum ex aliis citatis auctoribus; in fine tamen hujus ipsius anni (o dolendum facinus!) minus plane dignum, atque adeo abhorrens a Christiano Imperatore rescriptum dedisse ad Maximum Præfectum Urbis apparet, quo Aruspices consulendos esse decernit; extat illud in Codice Theodosiano his verbis conscriptum (e):

XVIII. Constantinus in de terius prolapsus.

Imperator Constantinus Augustus ad Maximum: erat hic Præfectus Urbis, ut ex Grecis Præfectorum Indicibus constat (f); sed rescriptum sic se habet:

XIX.

Si quid de Palatio nostro aut cæteris operibus publicis degustatum * fulgore * esse conspexerit; retento more veteris ob-

(f) Apud Cuspin. de Consul. hoc anno. * devastatum. * fulgure.

Constantini Haruspicinam probantis, sed tantum in aliis hæcenus vermittentis, quod ei nempe tum abolendæ par nondum esset. Hoc enim aperte hæc Constantini verba in Lege 1. De maleficis ad Maximum Præfectum Urbis manifeste indicant: SUPERSTITIONI enim sua servire cupientes, poterunt publice ritum proprium exerce- re. Vides, superstitionem hanc a Constantino vocari, qui & dicta Lege 2. ad Populum ait: Quid vero id vobis EXISTIMATIS conducere, adite aras publicas atque delubra: & CONSUE- TUDINIS VESTRÆ celebrare SOLENNIA. Nec enim PROHIBEMUS PRATERITÆ USURPATIONIS officia libera luce tractari? Quæ Constantini fidem animumque ab omni superstitione aversum manifeste produunt.

V. Constantinus Ecclesia sua servet.

Et sane quæ Constantinus mox hoc ipso anno Ecclesie bono fecit Lege 4. Codicis Theod. De Episcopis hanc suspensionem eluunt: quæ, inquam, constituit de testamenti factione passiva Ecclesiis tributa, & quidem edicto ad Populum Romanum

De Aruspices consulendis.

servantia, quid portendat, ab Aruspices requiratur, & diligentissime scriptura collecta, ad nostram scientiam referatur; cæteris etiam usurpandæ hujus consuetudinis licentia tribuenda, dummodo sacrificiis domesticis abstineant, quæ specialiter prohibita sunt. Eam autem denunciationem atque interpretationem, quæ de tactu Amphitheatri scripta est, de qua ad Heraclianum Tribunal, & Magistrum Officiorum scripseras, ad nos scias esse perlata. Dat. XVI. Kal. Jan. Serdica * Acc. VIII. Id. Mart. Crispo II. & Constantino II. CC. Coss. Positi Consulles ad datam potius, quam ad acceptam referendi sunt. Remanfit ejusmodi rescriptum posteris, Constantini perperam facti notis expressum.

* Sardicæ.

XX.

(a) Zosim. lib. 2.

Quid Zosimus de Constantini religio-

Ex quo puto persuasum Zosimum (a) aperte testari, Constantinum usque ad hæc tempora Gentilitiam superstitionem, esse sectatum, licet invitum, nempe ut Senatori morem gereret; sed reddamus hic verba ejus in ipsum obloquentis: Postquam inquit univèrsam Imperium ad unius Constantini potestatem redisset; non jam amplius instam a natura malitiam tegebat; sed indulgens animi libidini, omnia pro Imperio agebat. Et patritis adhuc sacris utebatur, non tam honoris causa, quam necessitatis; quo stebat, ut & Ariolis (si qui essent experientes) fidem haberet; veluti qui vera ei de rebus omnibus feliciter gestis prædixissent. At ubi Romam venit, omnis arrogantiae plenus, ab ipso lare sibi jamendum impietatis exordium putavit, &c. pergit narrare de nece Crispo illata, de quo suo loco dicturi sumus.

XXI. Calumnia Zosimi refellitur.

At quam procul a scopo veritatis aberret, dum sive rerum gestarum ignoratio- ne, sive privati affectus amaritudine, quo Ethnicismo studens, in eum, ut avitæ superstitionis defextorem, omne malevolentiæ virus evomuit, cum ait eum ad hæc tempora Gentilitiam superstitionem sectatum esse: innumere plane leges, & edi-

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

num emisso, unde opes potissimum in Ecclesiam confluerunt. Quod quidem editum hoc anno III. Non. Jul. Rom. propositum, datum fuit post hanc Legem De Paganis. Hinc Constantino jam merito accepta feruntur bona Ecclesie; non tantum quæ ipse donavit, verumstantiam quæ ut donare liceret, concessit: ut recte censet Sirmondus ad Aviti epist. XXIX. ubi Avitus Episcopus Viennensis ad Gundabaudum Regem Burgundie: Quidquid habet Ecclesia mea, imo omnes Ecclesia nostra, vestrum est, de substantia, quam vel servastis hæcenus, vel donastis. Præterea Constantinum ab anno CCCXIX. usque ad sequentem Sarmatico bello ferme illigatum, atque in Pannonia, Dacia, Myfia, vel etiam Aquilejæ consistentem, frequentibus non tantum Constitutionibus, sed etiam edictis ad Populum emissis Romæque propositis, mores Populi Romani in melius ad humanitatem omnem pietatemque fle-

cta singulis propemodum annis superius recitata, & quæ ab Eusebio atque cæteris Græcorum antiquorum historicis, aliisque probatæ antiquitatis monumentis sunt crebrius recensita, plane exploratissimam fidem sinceræ veritatis faciunt, Atque ut vel unum tantum hic revocem in memoriam, ipso ejus exordio susceptæ fidei, ante annos propemodum decem, cum interpellatus est Judex a Donatistis in causa Cæciliani, ad eos hæc verba respondit (b): Petitis a me in sæculo judicium, cum ego ipse Christi judicium expectem. Sunt ne hæc verba Gentilium facta peragentis, & idolorum cultum sectantis? Potuit ne pollui Gentilium sacrificiis, qui ab initio suæ conversionis ad Christum, signo Crucis, & Christi nomine præcipuum militiæ signum, Labarum dictum, ornatum gestabat? At quis ignorat ab eo tempore felicioribus atque amplioribus quoque progressibus eum Christianam religionem excoluisse, com & ex ea augustiora in dies (quod ipse faterur in recitatis edictis) debellatis hostibus perceperit beneficia? Sed in his probandis non immoramur, quæ satis superque perspicua omnibus facta sunt ex eis quæ annis singulis usque in præsentem diem enarravimus. Potuit tamen Zosimo non ex rescripto tantum nuper recitato Constantinus minime Christianus videri, sed etiam quod nondum esset Christianæ religionis mysteriis initiatus, nempe sacro baptisate, quod suscepisse sciret post necem suis illatam, de quo suo loco dicemus.

(b) Optat. lib. 1.

At sicut omnino negarim, Constantinum (quod ait Zosimus) patritiis sacris usque ad hæc tempora usum esse; ita confenserim, eum cum Senatu Populoque Romano atque provincialibus Gentilibus, ne sibi illos prorsus infensos redderet, magna adhibita circumspicione egisse, & sic Christum coluisse, ut deos colentes non fuerit averfatus; ac precibus potius, quam imperio usum esse, cum rogaret, non

XXII. Constantino in religione suscipienda.

tere conatum esse; docent variæ Constitutiones per illud quadriennium ab eo latæ. Constantinus itaque, ut Gentilibus Religionis suæ exercitium per Imperii sui initia relinquere coactus fuit, antiquandis videlicet illis simul & semel longe tum impar; ita Haruspicinæ quoque conservandæ ac nominatim Romæ hac Lege potestatem adhuc fecit.

VI. Quibus conditionibus haruspicina a Constantino permittitur.

Ne autem hoc libertatis obtentu, veloque illicitis opera daretur, in suam videlicet, vel Reipublicæ salutem & securitati consultum ivit; quemadmodum ut magis artibus permissis, privatorum salutem prospexit Lex. 3. Cod. Theod. De maleficis. Primum enim tam hac Lege, quam Lege 1. & 2. De maleficis, publice tantum apud aras publicas & delubra, liberaque luce hæc tractari, seu Haruspices consuli, eosque respondere voluit ac non etiam intra domos seu limina privata. Se-

non cogeret quemquam invitum fieri Christianum; sed & interdum ad conciliandos infensos sibi Christianæ religionis causa...

XXIII. Constantini lapsus causa.

(*) l. 1. 2. de malefic. Cod. Theod.

Sed unde tam turpis rei gerendæ potuit occasio emanasse? id exquiramus. Meminisse debemus, ante proxime elapsam annum, Constantino quintum, & Licinio Juniore Consulibus, eundem Imperatorem iterum adversus Aruspices rescripsisse (a), qui private in alienis domibus Aruspicinam exercerent, poena incendii ipsos plectendos esse, & qui eos vocassent, proscriptione, & deportatione in insulam condemnandos; quæ de re suspicio non levis videbatur Gentilibus Romanis illata, Constantinum paulatim ritus patrios antiquare in consilio habuisse; ac proinde (ut accidit) magnopere tumultuatos esse. Quam obortam suspitionem, ut aboleret Imperator, de consulendis Aruspicibus, ea quæ dicta sunt rescripsit; quibus cum declaraverit, se id ipsum peragendi licentiam tribuere, dummodo a privatis sacris, & domesticis sacrificiis abstinere; plane significavit, aliquo alio ab eo edito rescripto, Aruspicinam quoque publicam fuisse vetitam; quod illorum animos mirum in modum exacerbasse, & ad res novas molendas concitasse, videri poterat. Maximæ enim omnium æstimationis & auctoritatis Aruspicina Romæ erat, cum ipsa Urbe simul exorta, lege duodecim tabularum firmiter stabilita, & usu inviolabili qui-

PAGIUS

Secundo, scripturam collectam, id est, responsa, denuntiationes, interpretationes Haruspicum de publicis fulgoribus consultorum ad suam scientiam, seu ad se referri voluit Constantinus, non quasi his quidquam delaturus, fidemque habiturus, quod male Zosimus lib. 2. pag. 685. scribit, verum ut hac ratione suæ ac Reipublicæ saluti consuleret, videretque, numquid Haruspices hisce responsis suis in suam vel Reipublicæ detrimentum consultoribus responderent. Nam præterquam quod genus hoc hominum sperantibus fallax, potentibus insidum esse solet, peculiare causas eos vel suspicissimos habendi Constantinus habuisse videtur; nempe Gentilibus

busque sæculis summa observantia custodita, in lege enim duodecim tabularum hæc de Auguriis.

Interpres Jovis Opt. Max. publici Augures signis, & auspiciis postea vidento; disciplinam tenent. Sacerdotes vineta, virgetaque, & salutem populi augurando; quique agent rem duelli, quique populari auspicio, præmonent; oblique obtemperant: Divorumque iras provident, isque parento, cælique fulgura regionibus ratis temperant. Urbemque, & agros, & templa liberata, & effusa habent. Quaque Augur injusta, nefasta, vitiosa, dirave dixerit, irrita insectaque surto, quique non paruerit, capitale esto. Fœderum, pacis belli, induciarum oratores, Fœciales, Judices sumo. Bella, disceptatio, prodigia, portenta ad Hetruscos, & Aruspices, si Senatus jussit, deferunt; Hetruriaque principes disciplinam docent. Quibus divis creverint, procurant; idemque fulgura, atque obsti-

XXIV. Aruspicina quanti pretii apud Romanos.

* defixerit

* obsecra

XXV. Jus Augustum

Hæc lex vetus de Aruspicibus a Cicerone in libro secundo de Legibus recitatur, qui de iis agens, sic ait: Maximum autem, & præstantissimum in Republica est jus Augurum, cum est auctoritati conjunctum. Neque vero hoc, quia sum ipse Augur, ita sentio; sed quia sic existimare nos, est necesse. Quid enim majus est, si de jure querimus, quam posse e summis imperiis, & summis potestatibus comitia tollere, & concilia, vel instituta dimittere, vel habita rescindere? Quid gravius, quam rem susceptam dirimi, si unus Augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quam posse decernere; ut magistratu se abdicent Consules? Quid religiosius, quam cum populo, cum plebe agendi jus aut dare, aut non dare? Quid legem, si non jure rogata est, tollere? &c. Vides igitur quanti ponderis apud Romanos Aruspicina esset; ut non mireris, si ejus causa conservandæ potuit tumultuatus esse Senatus ac populus; quorum placandorum erga ea Constantinus in gratiam ipsorum voluit rescripsisse.

Sed hæc quidem cum in homine qui Christi militiæ nomen dedisset, & in cætechu-

XXVI.

ob profectum Religionis Christianæ ubique indolentibus & ingemiscentibus. Constantinus igitur non quasi Haruspicinam ipse probaret, fidemque ei accommodaret, sed probandæ ipsorum fidei ad suam scientiam Haruspicum responsa referri voluit. Denique ipsemet postea fidentior Haruspicinam penitus sustulit, ut testantur Zosimus citatus pag. 686. Eusebius in Vita Constantini lib. 2. cap. 4. & Sozomenus lib. 1. cap. 8. Quæ omnia in defensionem Constantini a Gothofredo laudato in medium adducta.

VII.

Hoc anno celebrata duo Concilia Alexandrina adversus Arium errorem spargere incipientem, ut anno CCCXV. ostendimus.

adversus Arium.

Divina ultio in Constantinum.

techumenorum ordinibus militaret, minime recta, vel pia probentur; quæ post peccatum ultio divina secuta est, eum gravissime deliquisse, perspicue declaravit: siquidem quod hæcenus ejus Imperium omni ex parte cum amplissimum, tum etiam florentissimum extitisset, oborto ex insperato bello domestico, est plane redditum infelicissimum; cum præter alios complures nobilissimos in Palatio militantes cæde sæve multatos, parricidales quoque manus inferre compulsus sit in filium amantissimum primum natu, at-

quæ Cæsarem primo creatum, ipsum, inquam, Crispum delicias Orbis, belloque spectatum, & victoriis exornatum, necnon in Faustam Augustam carissimam conjugem, de quibus suo loco disturi sumus. At plane apparuit in primo Christiano Imperatore, quam vana, quam fallax, ac prorsus mendax regnandi ratio illa sit, quæ religionis offensæ, contempto numine, a quibusvis, & quovis modo queritur comparari, Sed de his modo satis.

JESU CHRISTI ANNUS 322.

SILVESTRI PAP. ANNUS 9.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 17.

I. Anicii consulatus & religio.

Christi annus trecentessimus vigesimus, secundus notatur in Consularibus Fastis Petronio Probiano, & Anicio Juliano PETRONIO PROBIANO ET ANICIO JULIANO COSS. PRID. KALENDAS APRILES COLONI ET COLONIÆ AELIÆ HADRIANÆ, &c.

(b) Prud. advers. Symmach. lib. 2.

Hos autem Consules ambos, vel alterum saltem, nempe Anicium Julianum, Christianum fuisse existimo; siquidem cum Prudentius Romanum Senatam conversum jam ad Christum recenset, de Anicio illud habet (b); Fertur enim ante alios generosus Anicius Urbis Illustrasse caput; sic se Roma inclytæ jactat.

Sed de Aniciorum familia martyribus illustrata, ac sæpe Consularibus fœcibus atque Imperatoria dignitate clarissima reddita, hæcque omnibus aucta ob Christianam religionem susceptam, diximus in Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5815.

SÆC. IV. Anno Urbis 1075 Olymp.

275. an. A. C. 322.

JESU CHRISTI 322.

SILVESTRI PAPÆ 9.

CONSTANTINI 17. LICINII 16.

I. Consules.

[1] AD num. I. & seqq. Coss. Petronius Probianus, & Anicius Julianus, ex Inscriptione a Baronio relata.

II.

Quindecennalia Imperii Augusti tam Constantini Magni, quam Licinii Augusti hoc vel præ-

no Consulibus. Extat vetus horum Consulium monumentum his verbis (a):

(a) Habetur excusum formis Plaut. pag. 69. num. 13.

no Consulibus. Extat vetus horum Consulium monumentum his verbis (a):

nostris (c) Notis. Petroniam quoque familiam, cujus germen erat alter Consul hujus anni, ex Christiana religione summam esse claritudinem consecutam; cum agemus inferius de Petronio Probato, atque aliis ejusdem familiæ viris insignibus, aperte constabit.

(c) Not. ad Rom. Marb. die 31. Majis.

Idem Consulibus, datum Constantini rescriptum ad Menandrum extat, pro sublevandis pauperibus fame pereuntibus; quod est hujusmodi (d):

II. Constantini erga pauperes munificentia.

Provinciales egestate victus atque alimonia inopia laborantes, liberos suos vendere, & oppignorare cognovimus. Quisquis

(d) l. 2. de alim. Cod. Theod.

cedenti anno acta, quemadmodum & Quinquennalia Licinii Cæsaris, cujus Nummum Cangius tabula 7. Constantinopolis Christiana recitat, in postica inscriptione: VIRTUS EXERCIT. in labaro, VOT. XX. qui Nummus vel in ejus Quinquennialibus, vel ejus Imperii Cæsaris initio cusus, cum Decennalia non celebravit.

III. Crispus Cæsar Romam venit.

Crispus Cæsar cum Helena avia sua a patre Constantino e Pannonia dignessus Romam venit. Quare propter hunc Crispi & Helenæ paratum, vel apparatus, ut legendum censet Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, indulgentiam criminum Constantinus dedit, sicut liquet ex Lege 1. ejusdem Codicis De indulgentia criminum, quam pluribus Gothofredus explicat.

Baron. n. III.

NOTÆ [1] Coss. Petronius Probianus, & Anicius Julianus. Gruterus pag. CCCLXIV. 1.

PETRONIO. PROBIANO. ET. ANICIO. JULIANO. COSS. PRID. KALENDAS. APRILES.

Utriusque prænomen latet. Vulgares Fasti; Probianus, & Julianus.

quis igitur huiusmodi reperietur, qui nulla rei familiaris substantia fultus est, quique liberos suos ægre ac difficile sustentet; per Fiscum nostrum, antequam fiat calamitati obnoxius, adjuvetur; ita ut Proconsules, Præsidesque, & Rationales per universam Africam habeant potestatem; & universis, quos adverterint in egestate miserabili constitutos, stipem necessariam largiantur; atque ex horreis substantiam protinus tribuant competentem. Abhorret enim a nostris moribus, ut quemquam fame confici, vel ad indignum facinus prorumpere concedamus. Dat. prid. Non. Jul. Romæ, Probiano & Juliano Coss. Ex his plane perspicue vides, lector patentes Zofimi calumnias in Constantinum, dum (quod superius quoque sæpe attigimus) ait (a), eundem Imperatorem in exactione tributorum adeo tenacem, ut passus sit ob solutionem eorum, parentes filios distraxisse, atque filias prostituisset. Quoniam modo hæc tam fordida atque sæva tali adscribuntur Imperatori in tributis exigendis, qui ut egentibus provincialibus subveniret, ne quid huiusmodi perpetrare cogentur, Proconsulibus ac Præsilibus præcepit ex horreis publicis alimenta illis suppeditari? Hæc & alia superius certis testificationibus consignata velim attendisse ejus patronum, qui tantopere pro defendendo impio, & mendacissimo homine laboravit. Hoc ipso item anno idem Constantinus indulgentiam impartitus est reis ob partum Crispi, & Helenæ, dum ad Maximum PP. * in hæc verba rescriptit:

(a) Zosim. lib. 2.

III. * P. V.

Propter (b) Crispi, & Helenæ partum omnibus indulgentis, præter veneficos, homicidas, & adulteros. Acc. III. Kalendas Novembris Romæ, Probiano * & Juliano Coss. Subobscurus videtur sensus, qui no bifariam accipi possit; ac prior quidem ille germanus magis apparet, nempe Crispum, & Helenam, licet diverso partu & diversis matribus natos, tamen uno eodemque recurrente die editos esse; atque ita, unum eundemque etiam amborum diem natalitium celebrari; vel dicas Crispum, & Helenam filios Constantini fuisse gemellos, eademque die uno partu editos esse, unum eundemque amborum diem natalitium celebratum; qua ratione erroris arguendi essent, qui Helenam filiam Constantini, quam postea Julianus Imperator accepit conjugem, existimantur fuisse filiam Faustæ posterioris conjugis Constantini; nam Minervinæ, ex qua etiam natus est Crispus, eam fuisse filiam, dicere opus esset. Posterior vero ille sensus est, ut dies ille natalis celebris indicatur, quo ex Crispo Helena peperit filium: sed plane latuerunt hæc omnes historicos, qui nec si Crispus aliquando uxorem habuerit, unquam sciverunt. Ex quibus sane tres Helenæ ponendæ essent, Senior, & Mater Constantini Magni, eademque Augusta, alia Crispi uxor, & tertia ejusdem Constantini filia, quæ virgo nupta est Juliano Apostata, ut auctor est Marcellinus (c). Porro tum huius, tum sequentis anni res gestæ scriptorum inopia obscuræ admodum relictæ sunt.

(b) l. 1. de ind. cri. C. Theod.

* Probiano Lex indulgentiæ.

Tres Helenæ.

(c) Ammian. Marcellin. l. 25.

JESU CHRISTI ANNUS 323.

SILVESTRI PAP. ANNUS 10.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 18.

Annus qui sequitur Christi trecentisimus vigesimustertius, Consulatu Severi atque Rufini in Fastis adscriptus ha-

betur; quo Imperator Constantinus pro Christianis alicubi vexatis, scribens ad Elpidium ejusmodi edidit sanctionem (d): Quo-

I. Consules. (d) l. 5. de Episc. C. Theod.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5816. SÆC. IV. Olymp. 275. an. 30 secundum Baronium. Olymp. 275. Anno Ur. [1] A.D. num. I. & seq. Coss. Severus & Rufinus. Anno CCCXXV. Acilius Severus A. C. 323.

NOTIÆ

[1] Coss. Severus & Rufinus. Gruterus pag. CCIX. 2. VVLCEIANAE CIVITATIS ACILIO SEVERO. ET VETTIO RUFINO CONS.

Addenda ergo his nomina Acilii, & Vetti; prænomena adhuc in tenebris obvolvuntur. Vulgares Fasti: Severo, & Rufino; præter Paschalem laterculum, in quo, Severo, & Rufino.

Præfectus Urbi fuit, ex libello de Præfectis Urbis, qui ideo videtur hoc anno Consulatum gessisse.

Nullam verosimilitudinem præ se fert sententia Baronii existimantis, Gentiles hoc tempore elatos in Christianos insolenter egisse, atque invitos ad Lustrorum sacrificia pertrahere studuisse, occasione sanctionis Constantinianæ anno præcedenti datæ, Legis, inquam, Codicis Theodosiani 1. De Paganis qua Constantinus Romæ Haruspicum consulendorum facultatem fecit.

II. Christiani ad Lustrorum sacrificia non compellendi.

III. Propter bellum Gothicum & Licinianum sacrificia Lustrorum celebrata.

Christiani denuo vexati, denuo tuti redduntur. Quoniam comperimus quosdam Ecclesiasticos, & cæteras Catholicæ sectæ servientes, a diversarum religionum hominibus ad Justorum sacrificia celebranda compelli; hac sanctione sancimus: Si quis ad ritum aliena superstitionis cogendus esse crediderit, si sanctissimæ legi serviant; si conditio patiatur, publice iustitiam verberetur; si vero honoris ratio talem ab eo repellat injuriam, condemnationem sustineat damni gravissimi, quod rebus publicis vindicabitur. Dat. VIII. Kal. Jun. Sirmii, Severo, & Rufino Coss. Sed unde, quæso, post tot pro Christianis edita, tot leges, denuo oportuit nova iterum edita sanctione Christianos reddi securos, ne (quod tempore urgentis persecutionis accidere solebat) cogentur ad sacra Gentilium peragenda? En quam egregie respondent hæc his, quæ dicta sunt anno trecentesimo vigesimoprimo, quo illud de Aruspicum consulendis ad Maximum Constantinus rescriptit. Siquidem hac in re illud affirmare compellimur; nimirum cum visus esset Constantinus ipse publico rescripto consulens Au-

gures, a Christiana religione desclivisse, & ad relictam avitam superstitionem rediisse; Gentiles elatos in Christianos insolenter egisse, atque invitos pertrahere studuisse ad ejusmodi sacrificia lustrorum, quæ cum Urbs ob præcedens prodigium ali-quod ex responsis Augurum lustranda esset, aut exercitus, peragi solita erant. At tunc quidni responderint ex more Augures, Christianos ad lustrorum sacrificia compellendos?

Cum igitur ex his appareat, aliqua vexatione a Gentilibus exagitatos esse Christianos, ut oportuerit eam Imperatoris auctoritate restinguere, quis est, qui justè mirari possit his temporibus Silvestri Papæ latebras ad montem Soracem Urbi proximum contigisse? Equidem si alicubi excitata tunc sunt adversus Christianos turbæ Gentilium; Romæ, ubi præsertim vigeat jus Augurum, e quorum officina hæc omnia manare videbantur, id vehementius æditatum, ubi & majori odio in Christianos flagrabant Gentiles pro diis patriis pugnacius altercantes, credi potest; ibique in ipsum totius Christianæ Re-

II. Silvestri Papæ latebras.

PAGIUS cerat. Perperam enim omnino id inde colligitur, quasi scilicet visus fuerit Constantinus rescripto illo ad avitam superstitionem rediisse. Neque enim Lex illa est Constantini Haruspicinam probantis, sed eam tantum Romæ Gentilibus tum adhuc indulgentis. Ita hoc anno Constantinus Legem 5. Codicis Theodosiani De Episcopis emisit, qua iisdem Lustrorum sacrificia concessit; ad quæ celebranda, ritumque Gentilitiæ Religionis servandum, cum Ecclesiasticos & Fideles compellerent, ea Lege id venit Constantinus sub gravissima sustuavit supplicii poena, vel gravissima multa. Hanc Legem egregie illustrat Gothofredus in suo Commentario. Observat enim, Gentiles, ubi potiores loco sese crederent, in Christianos audere solitos; veluti ad templorum, solenniumque templorum curam subeundam, de quo est Theodosii Magni Lex Codicis Theodosiani 112. De Decurionibus. Idem ad convivia & specula Gentilitia celebranda, de quo sunt Canones Africani. Ex quo patet, jam Christianos ultro ab huiusmodi ritibus Gentilitii participatu abhorruisse, quos Gentiles huc compellere vel adigere niterentur, ut vel ita sectaneos sibi redderent. Quare, etsi res Christiana in dies magis invalesceret, proque ea propaganda multa jam Constantinus molitus fuisset, sanxisset que, nondum tamen Gentilitii ritus omnes, nondum sacrificia prohibita erant: quod posterius factum. Sed & Senatorum Magistratumque quamplurimum, ut & Curia civitatum Corporatque ferme tum Gentiles adhuc erant. Unde veniebat, ut alicubi prævalentes, vim hanc Christianis adhiberent; de quo querelæ ad Constantinum perlata; cui ideo intercedere, hac Lege 5. De Episcopis visum.

plicavimus. Quare videntur Romani Lustrorum sacrificia celebrasse pro hostium illorum strage, & pro Imperii Romani securitate, ac Constantini salute & victoria. Cumque Gentiles tum temporis Christianos ad nefandos Gentilitiæ superstitionis ritus, execrandasque hostiarum immolationes compellere non possent; ad Lustrorum sacrificia eos jure cogi posse putarunt. Quæ coniectura est Gothofredi citati, apud quem hæc de re plura.

Existimavit Baronius, vehementiorem aliquam, licet non diuturnam persecutionem in Christianos hoc anno excitatam fuisse, etsi tot Legum promulgatione post victum Maxentium factis muniti essent. Verum quando nec unus quidem Martyr nominatur tunc Romæ passus, nec alterius Romani Pontificis invenitur exemplum, qui severitibus Tyrannis Urbem dimiserit, non videtur verosimile, periculum tantum fuisse, ut compulerit Silvestrum Pontificem Romanum ad quærendas latebras in monte Soracte XVIII. P. M. ab urbe Roma. Lepra etiam, quæ Constantinum coegerit Pontificem revocare in Urbem, sanitatis per Baptismum ab eo accipiendæ causa, fictitia. Ipsismet enim Baronius fatetur, Acta S. Silvestri Papæ, ut quidem nunc habentur, depravata in nonnullis esse, imo absurdissimis facta figmentis, antiqua tamen, & quæ Gelasius Papa annis post Constantini Magni obitum dumtaxat CLVIII. a multis in urbe Romana Catholicis legi testatur, quod pro antiquo usui multæ imitentur Ecclesie. Non tamen ex hinc recte deducitur, ea Acta Gelasii ætate iisdem, quibus nunc vitiis, non laborasse. Nam etiam Scripta de Inventione Sanctæ Crucis immediate post Acta Silvestri nominata a Gelasio, ut quæ nonnulli Catholicis tunc legebantur, non minus tunc fabulosa erant, ut patet ex auctiori Chronico Pontificum Romanorum paulo post Gelasii Pontificatum collecto.

IV. Persecutio adversus Christianos commentitia.

Baron. n. 11.

Qui Actis S. Silvestri credidisse videtur Gregorius Turonensis, aliique post illum, similiter scriptis de Inventione Crucis crediderunt: nec quicquam

V. Acta S. Silvestri supposititia.

CHRISTI 323. SILVESTRI PAP. 10. CONSTANTINI IMP. 18.

religionis Antilitem, tamquam in adversariae partis antesignanum, retentum diu, ac metu compressum furorem magno impetu erupisse, quis poterit dubitare? quorum impetuoso aggressui ad tempus esse cedendum, Silvester confutius fuerit arbitratus. Estimata fuit ab aliquibus brevis haec persecutio esse per Constantinum illata, cujus de captandis auguriis, & Aruspiciibus consulendis edictum fuerat promulgatum, quasi illis inharens, a concepta Christiana fide desciverit; verum edita hoc anno, quam recitavimus, sanctione, a quorum partibus staret, voluit omnibus innotescere. Silvester igitur, quod Imperator procul esset ab Urbe (Sirmii enim ea scripserat pro Christianis) ad ejus adventum in Urbem reditum distulit, in Soracte commorans. Quid autem post haec contigerit inter ipsum & Constantinum, cum in Urbem reversus est, dicemus anno sequenti.

III. Hoc eodem anno decimo octavo Imperii Constantini, apud Eusebii Chronicon ponitur Licinius, olim Imperator, sed in privatam vitam redactus, iustus occidit Thessalonicae ab eodem Constantino contra jus sacramenti; licet Victor, & So-

JESU CHRISTI ANNUS 324. SILVESTRI PAP. ANNUS 11. CONSTANTINI IMP. ANNUS 19.

I. Sequitur annus Domini trecentessimus vigesimusquartus, quo creati sunt tertio simul Consules Crispus, & Constantinus Caesares, idemque infelicissimus ha-

PAGIUS quicquam potest excogitari verosimilis rationis pro unis, quod non etiam possit aptari aliis eodem jure; sic ut eatenus nihilo plus credi unis, quam alteris possit, contra evidentem Auctorum antiquiorum & in ipsis rebus proprius versatorum consensum. Nec refert, quod Recentiores Graeci seculo Ecclesiae nono aut decimo siverint se in sententiam Occidentalium adduci, tunc passim credentium Baptismi Constantiniani Romae facti monumentum esse Baptistarium Constantinianae Basilicae S. Salvatoris, palatioque nominis ejusdem conjunctum. Facile enim fuit occasione nominis vulgo usurpati invalescere opinionem, quasi fuerit baptizatus Constantinus in porphyretico labro, quod ibi extrat, quod tamen nec ipse quidem Baronius credit. Haec Papebrocius tomo V. mensis Maii, ubi de S. Constantino Magno agit.

VI. Hoc anno Constantinus Constantini Magni filius Caesar nuncupatus est, ut ostendo anno CCCXXV. num. XLIX.

NOTAE [1] Off. Crispus Caesar III. & Constantinus Caesar III. Gruterus pag. CCCLXII. 1. & Tomasin. de tess. hospital. cap. III. D D. N N. CRISPO. ET. CONSTANTINO JUNIORE. NOBILISSIMIS. CAES. COSS. III. K A L. S E P. Alm.

crates (quod dictum est) id factum tradant a Constantino haud longe post eum superatum, cum privatam illi vitam praescripserit; sed quae anno sequenti secuta est mors Licinii Junioris per eundem Constantinum illata, & leges ab eo promulgatae contra ea, quae a Licinio olim Imperatore statuta essent, in hunc usque annum obitum Licinii dilatatum esse persuadere forte possunt. Cum enim Constantiae sororis Constantini, ejus vero uxoris intuitu esset permissus cum quiete privatam vitam agere, juramenti securitate munitus; quod sollicitaret occulte barbaros adversus Romanum Imperium, ab eo est iustus necari; magnam sane putandum est causam intercessisse, ut nulla habita iusjurandi praestiti ratione, contemptisque Constantiae foris Augustae ejusdemque Licinii conjugis pro viro precibus exhiberi solitis, Constantinus in eum lege agendum esse praeciperit; nisi potius de Licinii obitu magis vera censenda est recitata superius historia Joannis Nicomediensis, qui eum morbo absumptum affirmat. Sed de his superius pluribus actum est. Jam ad anni sequentis res gestas progrediamur.

bitus, sanguine duorum Caesarum, & aliorum optimorum virorum cruentatus, & nece Faustae Augustae infaustus redditus. Haec autem, ut primum, ex more, tel-

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5817. SÆC. IV. Anno Urbis 1077. Olymp. 275. AN. 4. A.C. 324. SILVESTRI PAPÆ 11. CONSTANTINI 19.

[1] Num. I. ad CXVIII. Coss. Crispus Caesar III. & Constantinus Caesar III. Sumtus hic ab utroque Consulatu juxta secundam Consulatum Caesarum regulam, ob eorum nempe Decennalia, quae tamen anno tantum sequenti, qui quintus eorum Imperii Caesareerat, celebrata sunt, ut ostendunt Nummi duo a Wilthemio in Nummis Consularibus Constantini ac filiorum producti. In priori legitur: IUL CRISPUS NOB. C. In postica circum lauream: CAESARUM NOSTRORUM, in laurea, VOT. X. In altero: CONSTANTINUS JUN. NOB. CA. In postica, CAESARUM NOSTRORUM: infra utramque posticam, STR. id

CHRISTI 324. SILVESTRI PAP. 11. CONSTANTINI IMP. 19.

tefferæ temporum admoveamus, recitanda antea sunt, quae apud Eusebii Chronicon in fine sic leguntur: Crispus filius Constantini, & Licinius Junior Constantiae Constantini sororis, & Licinii Superioris filius, crudelissime interficiuntur, anno Imperii sui nono. Ex quo nimirum creati sunt Caesares; quorum Decennalia anno sequenti, si vixissent, fuissent celebranda; nam si (ut dictum est suo loco superius) tunc eorundem celebrata sunt Quinquennalia, quando Constantinus decimumquintum annum agebat in Imperio, hic plane annus perspicue demonstratur esse eorundem Caesarum nonus, quo dicuntur esse necati, sed perperam in eodem Chronico postus sub eisdem Imperatoris Constantini anno vigesimo; haec quo ad rationem temporis rata sunt.

II. Quod autem ad res gestas hoc anno pertinet; unde tantum prodigium, & quae tanta praecesserit causa, ut humanitas maxime pii Principis in immanitatem plane tyrannicam sit ex improvise conversa, Orosius (a) antiquus historicus latere significat, dum ait: Sed inter haec latent causae, cur vindicem gladium, & destinatum in impios punitionem Constantinus Imperator etiam in proprios egit affectus. Nam Crispum filium suum, & Licinium sororis filium interfecit: Haec ipse. Accidit quidem, ut (quod ex iis omnibus, quae superius dicta sunt, exploratum cunctis esse potest) dum Constantinus a suscepta senel Christiana pietate nunquam deflexit, ei omnia ex sententia evenirent, ita ut nullum umquam fuerit felicius cujusquam Imperium; cui adeo divina opitulata est gratia, ut duos immanissimos, eisdemque fortissimos tyrannos abstulerit, alterum Occidentalem, Orientalem alterum possidentem Imperium, simulque barbaros, quosque infurrexerunt in ipsum Romanum Imperium, perdomuerit, atque denuo (ut uno verbo dicam) cuncta ei prospera atque felicia & ex animi sententia contigerint: cum vero sui ipsius, nescio qua incuria, profusus oblitus, Augurum responsa captare, coepisset; ac perinde atque non esset

(a) Oros. l. 7. c. 28. in fin.

Constantini malorum omnium causa.

PAGIUS id est, Signata moneta Treveris. In utroque Nummo spectantur hi Principes absque cultu Consulari, argumento evidenti, eos Decennalia nonnulli anno sequenti, quo Consules non processerunt, exhibuisse. Wilthemius ibidem refert aliud Crispi Numisma, in cujus antica habetur: CRISPUS NOB CAES. In postica: D. N. CONSTANTINI MAX. AUG. circa

NOTAE Almelovenius III. scribendum monet; at quid, ut ait Relandus, si IIII. ad IV. Kal. Septemb. referatur, ut probabile est; atque adeo hic consulatus ad A. D. 321. sit amandandus? Vulgares Falsi: Crispo III. & Constantino III. In nonnullis corrupte Constantio pro Constantino legitur. Sozomenus lib. 1. cap. 1. Crispi, & Constantini Caesarum consulatu tertio.

Deus in Israel (quod est in divinis Scripturis (b)) misisset ad consulendum Be-elzebub deum Accaron; atque velut Saul (c) venia ejus id dictum sit) cum abstulisset magos, & ariolos de terra, & interfecisset eos qui pythones haberent in ventre, post modicum temporis spatium pythonissam ipse consulens, Dei vindictam in se concitavit, ita & Constantinus cum adversus Aruspices atque magos, quas recitavimus leges tulisset, idem ipse de iisdem Aruspiciibus consulendis ad Praefectum Urbis scripserit; Dei patrocinium a se, quo sustentabatur, averterit, & ejus indignationem adeo acerbam promeruerit, una cum Imperio funditus periturus, nisi cito Christianae religionis remedio facinus expiasset.

At quomodo haec gesta sint, dicendum est; & a Licinio Juniore tragœdiam auspicabimur. Cur autem hic Constantini Magni sororis Constantiae filius, auctus (ut vidimus) ab eo Consulari dignitate (nam in suo quinto Consulatu adfuit eum sibi collegam) cur, inquam, hic ab eodem Constantino sit iustus occidit, causam nemo prodit. Sed si verum est quod habet Eusebii Chronicon, ipsum Licinium patrem inter privatos vitam agentem, anno praeterito, nempe decimo octavo Constantini, ab eodem iustum esse necari, quod adversus ipsum aliquid diceretur machinatus esse cum barbaris, ejusdem criminis complicem fuisse, vel saltem suspectum habitum esse Licinium Juniolem par est existimare. Unde & illud accidit, ut quod haecenus Licinii Senioris nomen amore sororis Constantiae, & Licinii Junioris in antiquis legum monumentis fuerit conservatum, hoc ipso anno cuncta ab eo decreta sint iusta deleri. Sic enim de his hoc anno idem Constantinus rescripsit ad Constantinum Praefectum Praetorio (d):

Remotis Licinii tyranni constitutionibus, & legibus; omnes sciant veteris juris, & statutorum nostrorum observari debere sanctionem. PP. XVII. Kal. Jun. Crispo III. & Constantino III. Caes. Coss. Sequenti vero anno sanioris mentis effectus, sic temperavit edictum, ut si quae ab eo

lauream; in laurea: VOT. XX. infra, ST. id est, Signata Treveris. Ubi clare inscribuntur Vota Vicennalia Domini nostri Constantini Maximi Augusti. Addit Wilthemius penes se esse ejusdem formae ac figurae Numisma Constantini junioris nobilis Caesaris, cui inscripta pariter Vota Vicennalia Domini nostri Constantini Maximi Augusti, utroque Caesare sine ornamentis Con-

(b) 4. Reg. 1. (c) 1. Reg. 18.

III. Licinii junioris necis occasio.

(d) l. 1. de infirm. his qua sub tyrann. Cod. Theod.

IV. Rescripta contra Licinii tyrannidem.

eo legitime statuta fuissent, evertenda non essent, sic rescribens ad universos Provinciales (a):

(a) i. 2. Cod. C.

Tyranni, & Judicium ejus Gestis infirmatis, nemo per calumniam, vel id quod ipse sponte fecit evertere, nec quod legitime gestum est. dat. prid. Id. Febr. Paulino & Juliano Coss. Rursum vero post sequentem annum hæc edixit (b):

(b) i. 1. 3. Cod. Cod.

Quæ tyrannus contra jus rescripsit, non valere præcipimus, legitimis ejus rescriptis minime impugnandis. Dat. VIII. Id. Julii Rom. Constantino A. VII. & Constantio Cæs. Coss.

V. Crispi & Faustæ necis causa.

Quod autem ad Crispi, & Faustæ necem spectat; parum quidem fidelis historici numeros expleffe Eusebius visus est, hæc prætermittens in Vita Constantini quam scripsit, imitatus in multis in eum potius Xenophontem; qui (ut de eo testatur Cicero (c)) Vitam Cyri non tam, ad historici fidem conscripsit, quam ad effigiem justii Principis exhibendam; nam nonnisi felicia Constantini egregiaque facta, dicta, vel scripta profecutus est; cum legis divinæ præscripto certum sit, non esse hominem qui non peccet (d), & si exemplo quoque agendum sit, David, quem Regem sanctissimum prædicamus, Deoque carissimum hominem, non levibus fuit fordibus peccatorum aspersus; quod non veriti sunt suis scriptis memorie commendare, qui divino afflati Spiritu res ab eo gestas sincere atque fideliter sunt profecuti: cum tamen alias ipse idem Eusebius optimi historici functus officio, hujus facinorum meminisse in Chronico non prætermiserit; ut plane ex his perspicue demonstratur, quanti momenti sit, historicum liberos affectus habere; nam in Constantini Vita, quam tempore Constantii, Constantini filii, Ariani hominis, scripsit, in eo tantum argumento apparet esse versatus, ut in gratiam Principis ea solum attigerit Constantini; quæ laudabilia, & imitanda omnibus Principibus viderentur; atque adeo ex hoc intelligatur, ejusdem Constantini encomium ea ex parte texuisse potius, quam rerum cundiarum ab eo gestarum historiam.

(c) Cicero ad Quintum fratrem I.

(d) i. Reg. 3. & i. Joann. x. 1.

VI. Eusebius jure damnatur.

Sed quod deterius est, hac etiam ex parte inofficiosi quoque, vel dixerim potius invidi ac plane illiberalis silentii dammandus est; quippe cum multa suppetent argumenta Constantini laudandi de rebus in Urbe atque toto Occidente optime præclareque gestis, ea propemodum omnia sic silentio obvoluta relique-

PAGIUS Consularibus efformato. Arbitratur Wiltthemius, utrumque Nummum anno trecentesimo vicesimo sexto percussum, eodemque anno Crispum & Constantinum juniorem celebrasse & Vicennalia patris Romana, participes honoris paterni, & propria Decennalia sua, cusa in hujus rei memo-

rit, ut post paucis narratam obtentam de Maxentio tyranno victoriam, perinde ac si numquam amplius idem Romæ fuisset, vel aliis in locis Orbis Occidentalis, nusquam illorum meminerit. Qui enim semel expertus est sibi inhærenti Ario adversariam Romanam Ecclesiam, adeo averfatus est eam, ut ea ex parte delegerit potius a Constantini laudibus abstinere, quam ulla ex causa de ea velle bene mereri. Innatum est autem hoc hæreticis, ut non tantum contraria sibi Catholica dogmata oderint, sed personas ea defendentes, & loca ipsa, tamquam firma veritatis propugnacula, summo odio prosequantur.

Verum quod pertinet ad Crispi necem per Constantinum illatam; admiratione quidem digna est in hoc stupiditas incredibilis Sozomeni (e), qui, ut neget Crispum occisum a patre, eo uno utitur argumento, quod Crispus vivens ad vigesimum usque patris Imperii annum pervenerit, multas interea leges cum eo statuens; quasi non potuerit utrumque, verum fuisse, eamque ætatem vixisse, & a patre necatum esse. Profitemur namque nos id ipsum; Crispum, qui hoc anno tertium gessit Consulatum, quo Imperator Constantinus annum agebat in Imperio decimumnonum, pervenisse ad vigesimum Constantini annum, sed exclusive; hoc enim potius anno quam sequenti putamus extinctum: vel si demus sequenti anno ex hac vita sublaturum, nihil est quod historici veritati afferat præjudicium. At de iis quæ idem addit de Sopatro, agemus hoc eodem anno inferius.

VII. Sozomenus frustra per Consl. laborat.

(e) Sozomen. l. 7. c. 35.

Sed & magis admiramur Evagrium (f), qui etsi aliter juste in Zosimum excanderit, utpote qui odii concitatus affectu multa calumniose in Constantinum coarctarunt (cum & nos multo plura quam ipse in eo mendacii arguamus) tamen in his quæ spectant ad Crispi & Faustæ necem, haud jure in eum invehitur. Excusatione fortasse Evagrius dignus esset, si hæc tantum apud Zosimum legerentur. Cur ergo Eusebii, cujus silentium testem adhibuit, Chronicon non inspexit, ubi non solum (ut vidimus) Crispi & Faustæ, sed & Licinii Junioris ponitur disertis verbis a Constantino Imperatore procuratus interitus? Sed & si consuleret Latinos historicos eadem pariter attestantes, a sententia sua equidem discessisset. Aurelius Victor (g), & Eutropius licet

VIII. (f) Evagrius l. 3. c. 49. Crispi & Faustæ necis assertores.

(g) Victor in vita Constanti.

riam ea pecunia absque habitu Consulari, eo quod non ipsi tunc, sed Constantinus pater & Constantius frater eorum Consulatu emicarent. Et ratio est, inquit, quia annus decimus inchoatus, a quo Crispus & Constantinus junior Cæsarium titulo condecorati sunt, respondet an-

(a) Eutrop. lib. 10.

(a); (licet & ipsi Gentiles sint) de propinquo nec a Constantino perpetrata æquissimi astipulatores sunt.

IX.

(b) Oros. l. 7. c. 29. (c) Sidon. l. 5. epist. 3.

Tempora Neroniana.

Quinetiam si Christianos antiquos scriptores exquisisset, eosdem quoque ejusdem veritatis assertores sincerissimos invenisset, nempe Paulum Orosium (b) quem citavimus, & Sidonium (c) Apollinarem auctorem gravissimum, qui & illorum temporum, & præcipui apud Constantinum viri testificationem perspicuam cunctis affert, cum hæc obiter ait, dum agit de Ablavii Consulis disticho: *Ut mihi non figuratius Constantini domum vitæ tamque videatur, vel pupugisse versu gemello Consul Ablavius, vel momordisse, disticho tali clam Palatinis foribus ap- ponso:*

Saturni aurea sacra quis requirat? Sunt hæc gemmea, sed Neroniana.

quia scilicet prædictus Augustus iisdem ferme temporibus extinxerat conjugem Faustam calore balnei, filium Crispum frigore veneni: Hæc Sidonius. His addenda certa testificatio Artemii martyris ex confessione ipsius sincerissima, facta coram Juliano Apostata; sed eam paulo post recitabimus. Si vero de recentioribus historicis agamus; adjungendus esset Gregorius Turonensis (d), qui ait ideo eos occisos, quod proditores regni fuissent; sed & alii tam Latini, quam Græci exquisitæ solertiae his conjungendi essent, qui non, sicut Sozomenus, & Evagrius, in re tam aperta oculis caligant, vel cæci potius facti sunt, ut ex Græcis inter alios accurate Zonaras (e), licet Nicephorus (f) Sozomeni letargo consopitus appareat.

(d) Greg. Turon. hist. Franc. l. 1. c. 36.

(e) Zonar. Annal. l. 3. (f) Niceph. l. 7. c. 35.

X.

(g) Zosim. l. 2.

Crispi necis causa.

Quod autem ad eorundem necis causam spectat; cum Crispi obitum a Faustâ noverca procuratum omnes affirmant; Zosimus (g) certam afferens causam, rem gestam in hæc verba describit: *At ubi Romam venit, omnis arrogantiae plenus, ab ipso lare sibi sumendum impietatis exordium existimavit. Nam Crispum filium, Cæsaris (ut antea dictum est) ornatum titulo, quod in suspensionem venisset, quasi eum Faustâ noverca consuesceret, nulla ratione juris naturalis habita, sustulit. Cumque Constantini mater Helena tantam calamitatem agro ferret animo, & intolerabilem ex cæde juvenis dolorem perciperet; quasi consolans eam Constantinus, malum malo majori sanavit. Nam cum bal-* Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS no CCCXXVI. paternis Vicennialibus Romanis claro. Hæc ille.

II. Sed fallitur; ut enim in secunda parte Dist. Hypaticæ demonstravi, Decennalia & id genus festa nonnisi remote priori Imperii anno respondent, proximæque ab ultimis solennibus a-

neum accendi supra morem jussisset, eique Faustam inclusisset, mortuum inde exivit. Hæc ille. Ammianus (h) tamen Po-læ in Istria Crispum esse necatum affirmat; sed quod hoc eodem anno Constantinus animi imbutus sævitia Romam se contulerit; necem Crispi, sicut aliorum, ipse Zosimus Romæ contigisse putavit; nisi potius Ammianum errasse velimus.

(h) Ammi-an. l. 34.

Artemius Præfectus Augustalis, idemque martyr, cum Christianitatis reus causam ageret coram Juliano Apostata, deroganti illi Constantino, multaque in eum objicenti, ac præsertim propinquo necem, hæc tunc in eum pro Constantino respondit (i): *Ille autem (inquit) uxorem Faustam juste admodum interfecit, ut quæ priscam Phœdræ esset imitata, ejusque filium Crispum calumniata, quod ejus amore captus esset, & vim ei conatus esset afferre, sicut etiam illa Hippolytum Thesei filium. Atque primum quidem qui sic in matrem insanierat (ut volebant ejus verba) ille cum esset maritus, punivit. Postea autem cum scivisset esse mentitam, ipsam quoque occidit, in eam ferens sententiam omnium justissimam: Hæc Artemius ad Julianum; id ipsum de Crispo filio affirmat S. Hieronymus (k) in Lactantio ejus magistro: habent hæc eadem Zonaras, & alii recentiores ipsorum interitum asserentes. Nec prætermittendus Suidas (l), qui eandem Crispi atque Faustæ necis causam affert; licet ipse dubitet, id ne ante ipsius Constantini baptismum, an vero postea factum sit. Sed accidisse ante baptismum, quæ dicta sunt manifeste declarant. At Gregorius Turonensis (m) aliam ab his diversam, cujus ante meminimus, de Crispi, & Faustæ interitu solum causam adducit, quod regni proditores extitissent; sed non probatur; fortasse enim ipsa Faustâ, ut tantum regnarent filii a se geniti, hæc una cum aliis in Crispum privignum objecit.*

XI. Faustæ necis causa justa.

(i) Ex Me-taphr. a-pud. Sur-tata, die 20. Octob. r. 3.

(k) Hier. de Script. Eccl. in Lactantio. (l) Suid. Verb. xpianus.

(m) Gregor. Turon. hist. l. 1. c. 36.

Sed & illud considerandum, affirmare Eutropium (n) innumeros quoque amicos tunc esse interfectos a Constantino; quod quidem etsi testis alicujus careret auctoritate; absque aliqua alia assertionem verisimile declaratur, non abstinuisse a familiarium necem, qui propinquis adeo intimis non pepercit; nam multorum exemplo exploratum habetur, cum Imperatoris gladius in affines exeritur, in eorundem domesticos atque intimos familiares, & quoscumque, vel levissima suspicio macularit, & sæpius in infantes atque juven-

XII.

(n) Eutrop. l. 10.

Familiares occisi.

Etiam si innumeros amicos tunc esse interfectos a Constantino; quod quidem etsi testis alicujus careret auctoritate; absque aliqua alia assertionem verisimile declaratur, non abstinuisse a familiarium necem, qui propinquis adeo intimis non pepercit; nam multorum exemplo exploratum habetur, cum Imperatoris gladius in affines exeritur, in eorundem domesticos atque intimos familiares, & quoscumque, vel levissima suspicio macularit, & sæpius in infantes atque juven-

Romanis semper repetita, ut innumeris exemplis constat. Quare cum certum sit, Crispum sibi semper & Constantinum Cæsares anno trecentesimo vicesimo primo Quinquennalia dedisse, eorum Decennalia in annum CCCXXV. aut CCCXXVI. inciderunt. Ea autem anno trecentesimo vicesimo

mnibus, qui rerum Christianorum meminerunt; nam eadem obscure, concise, dubie & haud usquequaque fideliter, in omnibusque vere referre consueverunt, ut Suetonius, Tacitus, Lucianus, & alii, de quibus diximus, vel præter Zosimum, de quo agimus, Ammianus Marcellinus, de quo dicturi sumus: sed prudens lector, cum in ejusmodi eorumdem scripta incidit, quasi per transeuntem ea quæ foris minus apparent, intus esse perspicue intuebitur.

XIX.

(a) Sozom. l. 1. c. 5. Scriptores gentiles testes de Constantini baptismo.

At non Zosimus tantum hæc, quæ retulimus scriptorum monumentis testata reliquit, sed & alii quoque Gentiles historici, quorum meminit Sozomenus (a); qui minus prudens (ut vidimus) dum eorum de Crispi nece assertionem confutare studet, ejusmodi de re ab eis scriptam narrationem instituit: Non sum (inquit) equidem nescius, memoratum a Gentilibus Constantinum tum genere sibi conjunctissimos trucidasse, tum ad necem filio suo Crispo inferendam operam contulisse. Quorum facinorum cum eum postea, poeniteret, cum Sopatro philosopho, qui ad temporis in scholam philosophiæ, cui antea præfuerat Plotinus, magister successerat, de eorum expiatione communicasse: eum autem respondisse, nullam esse ejusmodi delictorum expiationem. Qua infatigatione Imperatorem valde perturbatum, forte incidisse in Episcopos; qui poenitentia, & lavacro baptismatis se cum omni peccato expiaturus pollicerentur. Quos cum ex animi sui sententia dixisse intellexeret; eorum responso magnopere delectatum, coepisse illorum religionem habere in admiratione, Christianum fieri, & suos subiectos ad eandem religionem pellicere: Hæc de his, quæ a Gentilibus scripta, Sozomenus, ac plane diversa in nonnullis ab eis, quæ ex Zosimo recitavimus; ne credas eum ab eodem Zosimo hæc hausisse, sed plane ab alio, immo aliis, nempe pluribus, quod testatur: ut fides tot testium contra se ipsos testantium nonnisi certa explorataque omnibus haberi debeat.

XX. Sozomenus hallucinatus, dum alios imprudens arguit.

Verum quid adversus hæc ipse? At mihi (inquit) sane ista ab illis qui studio ducuntur Christianæ religioni obirectandi, videntur esse conficta. Nam Crispus, propter quem memorant Constantinum expiationem quaesivisse, vigesimo anno Imperii paterni mortem obiit; qui, dum viveret, multas leges cum patre una (utpote quæ secundas Imperii partes, Cæsar enim erat,

PAGIUS Baron. n. x. & seqq.

tigit. Idacius enim in Fastis Crispi cædem eo anno consignat; cumque tam Orofius, quam Hieronymus in Additamento Chronici Eusebiani, Licinium juniorem eodem ac Crispum tempore occisum referant, ad eum etiam annum Licinii junioris mors revocanda. Præterea Zo-

obtinuisset) pro Christianorum libertate sancivit; cui rei etiamnum testimonio esse poterunt tum tempora, quæ ipsis legibus scripta sunt, tum Legumlatorum nomina: Hæc ipse, non admittens omnino Crispum a Constantino, justum occidi; nisi magis ad Sozomeni excusationem dicere velimus, non eo tendisse argumentum ipsius, ut neget Crispi necem a patre Constantino inferri justam, sed magis, cum scriptores Gentiles dicerent, ex nece Crispi evenisse Constantini ad Christi conversionem; ipse Sozomenus, ut hoc impugnaret, utpote commentum eorum, probare visus sit, longe ante Crispi obitum, Constantinum jam fuisse Christianum, ipsumque Crispum plures vixisse annos, postquam pater religionem amplectus est Christianam, qui una cum eo pro Christianis rescripta dedisse inveniretur, superstes ipse usque ad annum vigesimum Constantini. Quod vero ad leges pertinet consignatas Crispi nomine; nisi velimus auctorem, esse mentium, dicendum est, ipsum in Codice Theodosiano atque Justiniano prætermisum; nisi potius affirmandum est, Constantini leges nonnullas inveniri notatas Consulatu Crispi Cæsaris; sed est id aliis quoque commune. Tum subdit Sozomenus:

XXI. De Sopatro Philosopho.

Quod autem (inquit) ad Sopatrum attinet; primum non est verisimile, eum in colloquium venisse Constantini, qui soli illi Imperii parti, quæ est versus Oceanum, & ad Rhenum pertinet, præfuit. Nam propter dissidium cum Maxentio ætatem in Italia degente, Imperium Romanum seditionibus exarsit: neque facile erat cuiquam, illo tempore, ad Gallos, Britannos, & reliquos illius Orbis partis incolas (apud quos liquido constat inter omnes Constantinum primo Christiana religione imbutum esse) ante iter facere, quam Constantinus adversus Maxentium bellum gessisset, peragrasset Italiam, & Romam usque venisset. Cujus rei testes denuo sunt tum tempora, tum leges propria religione promulgatæ. Quod si demus etiam (uti facile possumus) Imperatorem cum Sopatro coram collocutum, vel per litteras, quæ volebat ab eo didicisse; non tamen probabile est philosophum ignorasse, quomodo Hercules Alcmena filius, tum post trucidatos liberos, tum post cædem Iphiti, quem (utpote hospitem, & amicum) injuste peremerat, ceteris sit expiatus mysteriis. Verum sint hæc quæ diximus factis, tum ad ostendendum, quod Gentiles ejus-

simus lib. 2. scribit, Crispum interfectum, cum Constantinus jam Licinio Augusto Licinii junioris patri vitam ademisset, universum Imperium ad unius potestatem rediisset, ipseque Constantinus M. Romam profectus esset. Certum autem ex dictis, Licinium Augustum anno tre-

ejusmodi delictorum expiationem profiterentur, tum ad eos mendacii convincendos, qui Sopatrum ei rei, contradixisse commenti sunt. Nam non equidem affirmarim, philosophum, qui apud Gentiles ob exquisitam doctrinam id temporis facile præclarissimus habitus est, illum expiandi modum ignorasse: Hucusque Sozomenus.

XXII. Redarguitur auctor.

Qui quidem dum primo in eo versatur, ut neget Sopatrum consuetudinem habuisse, immo nec locutum esse cum Constantino, dum in Gallis ageret, nec cum Maxentium expugnasset; quid hoc insulsius, aut ineptius (pace sua dixerim) potuit ad ea de Sopatro confutanda in contrarium adduxisse? perinde ac si Crispi, & aliorum propinquorum necem quis dicat accidisse ante victum Maxentium; cum Zosimus, & alii omnes quos vidimus, non solum post debellatum Maxentium, sed post superatum quoque Licinium, cum summa rerum unus ipse Constantinus portiretur, affirmant id contigisse. En in quos errorum anfractus ipsum ignoratio rerum gestarum coniecit, & temporum. Miramur insuper Græcum auctorem præterisse Eunapium Sardonianum, res gestas philosophorum hujus sæculi accurate scribentem; & tractaturum ipsum de Sopatro, res Sopatri non ab eo exacte pervestigasse. At quid Eunapius, sui sæculi res gestas conscribens, de Sopatro post-eorum memoriam commendavit, audiamus. Primo enim multa locutus de Sopatri magistro Jamblichio, hæc postea de ipso Sopatro subtexit (a):

(a) Eunap. Sard. in Vita Philosophi.

XXIII. Eunapius de Sopatro Philosopho Gentili.

At Sopater ceteris eloquentior, natura sublimium honorum appetens, animoque magnus, & ferrox, aspernatus reliqua in turba ætatem degere, magna celeritate ad aulam Imperatoriam accurrat, quasi Constantini propositum atque impetum domiturus, & ratione superaturus. Certe ex estimationis potentiaque pervenit, ut Imperator delinitus captusque ab homine, ascessorem eum ad dexteram publice habuerit; res auditu visusque incredibilis. Proceres aulici invidia dirupti, quod Regia philosophiam jam sero disceret, Cæcropum occasionem captabant, non Herculem modo somno oppressum, sed brutam illam nunc vigilem fortunam comprehensuri. Quocirca clam concilia, & cæcus agitavit, nihil omittere, quod tollendis insidiis commodum foret: Hæc Eunapius, qui deinde narrat, quomodo idem Sopater, cum summam inter aulicos sibi gloriam comparasset, a Constantino just-

PAGIUS

centesimo vicesimo quinto periisse, eo etiam anno Constantini Monarchiam inceptam; annoque trecentesimo vicesimo sexto Constantinum post-eriora Vicennalia edidisse Romæ, ubi anno trecentesimo vicesimo sexto VIII. Idus Julias emisit Legem 3. Codicis Theod. De infirmis his,

sus fuerit insidiis æmulorum occidi; additque eundem eo claritudinis proventum esse, ut superaret Ablavium Præfectum Prætorio, penes quem fuisse summam Imperii, veteres scriptores affirmant. Ex quibus plane apparet, quantopere hallucinatus sit Sozomenus, qui & negare visus est Sopatrum cum Constantino nunquam locutum fuisse.

XXIV. Elucidatio dictorum.

His confutatis, quæ tam leviter de Sopatro & Sozomeno allata sunt; reliquum est, ut videamus, an verum sit, quod ipse idem negat dici potuisse a Sopatro Constantino, nullam esse expiationem admitti facinoris; quandoquidem (ut ait) Herculem filiorum interfectorem confectis facris Cereris esse purgatum. At non animadvertit Sozomenus, vel mente excidit, quod dixerat, Sopatrum Platonicum fuisse philosophum, atque magistrum præfectum scholæ Plotini. Porro Platonis illud dogma erat (b), quod divina justitia in homines invigilante, qui eadem patrasent, non aliter a diis veniam consecuturi essent, nisi ipsi eandem, quam aliis intulissent, paterentur; quamobrem si absque tali expiatione animæ solverentur a corporibus, eas apud inferos supplicii affici, atque iterum detru-di in nova corpora, ut necessario idem subituri essent, quod antea in alios perpetrassent. In eo tamen a Plotino ceteri Platonici discrepabant, quod cum ille diceret in bruta quoque corpora peccantium animas interdum immitti solere; isti nonnisi in humana eas ad luenda supplicia migrare juberi. Sic igitur jure ex Platonis omniumque Platoniorum sententia respondit Sopater Constantino, nullam reliquam esse tanti facinoris expiationem; sed hoc quod ad purgationem plenariam parricidii, non autem quod ad publici status censuram, ex qua certa pro delictis puniendis statuta erant ab eodem Platone supplicia. At non requirebat hæc Constantinus, cum solutus legibus divinas tantum iras extimesceret.

(b) Plato de Leg. l. 3. deat. 9. & Marfil. Eic. abid.

XXV. Expiationes Genetium.

Sed quod idem assertit Sozomenus Hercules exemplum sacris Cereris expiati, a proposito procul abhorret; siquidem ille in furorem conversus, immissa in eum a Junone infania, nesciens uxorem occidit, & filios; ob idque nullius criminis reus, nulla indigebat expiatione; unde (quod tradit Julius Higinus c) menti redditus, de purgatione cum Apollinem consulere, nullum accepit ab eo responsum; ob quod indignans ejus tripodem sustu-

(c) Jul. Higin. Fab. c. 31. 32.

qua sub Tyrannis, insuper Crispum, anno sequenti post celebratum Concilium Nicænum, in vivis adhuc fuisse & Decennalia sua, cum patre Vicennalia exhibuisse evincit Porphyrius in Panegyrico Constantini in illis Vicennialibus recitato; ait enim;

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

fulsit. Immo idem auctor refert ab eodem Hercule tunc occisum Neleum cum decem filiis, quoniam is eum purgare seu lustrare voluit, cum Megaram suam uxorem, & filios Theremarchum, & Ophitem interfecisset. Hæc quidem Julius Higynus; quæ licet in fabulis sint, haud tamen aptari Constantino possunt, etiamsi ex Sozomeni præscripto res gestæ essent; nam Constantinus nulla tactus amentia, sed sciens, & volens facinus perpetravit.

XXVI. At non inficias imus, fuisse penes Gentiles eorum ritibus pro iustis cædibus infirmitas purgationes, unde illud Virgillii (a):

(a) Virgil. Me bello e tanto digressum, & cæde recenti,
2. Æneid. Attrectare nefas, donec me flumine vi-
vo Abluero.

Fiebat quoque aspersione aquæ lustralis; unde & apud eundem Virgilium (b):

(b) Virgil. Ter socios pura circumluit unda
6. Æneid. Spargens rore levi.

Porro discrimen inter abluionem, & aspersionem fuisse Macrobius (c) accurate declarat. Sed & fieri quoque solebat triplex purgatio, nempe aqua, sulphure, atque igne; unde Ovidius:

Terque senem flamma, ter aqua, ter sul-
phure lustra.

(d) Plin. 1. Tradit & Plinius (d), fuffitus lauri adhi-
15. cæst. beri solitos in purgatione a cæde hostium. Erant & aliæ ejusmodi apud eos purgationes, sed a parricidio nulla prorsus. Nam de Nerone, cum matrem occidit, hæc habet Suetonius (e):

(e) Sueton. Sæpe confes-
in Ner. c. 34. sus agitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tædis ardentibus. Quin & factu per magos sacro, evocare Mænes, & exorare tentavit. Peregrinatione quidem Græciæ Eleusiniis sacris, quorum initiatione impij, & scelerati voce præconis submoverentur, interesse non ausus est. Hæc cum dicat Suetonius; plane significatur, nullas fuisse penes Gentiles parricidij expiationes; quibus, ut ea quæ patiebatur, a se averteret, Nero non caruisset; nam tantum abfuit, ut illis aliquando purgatus esset, quin potius ab

Sancte Pater, rector Suporum, Vicennalia lata Augusto & decies crescant solennia natis. id est, Crispo & Constantino juniori Caesaribus. [x] Ad hæc Pola in Istria interfecit Crispum testatur Ammianus lib. 14. cap. 11. at Pola proxima Aquileiæ, ubi anno trecentesimo vicefimo

PAGIUS

IV.
Locus ejus
cædis ac

Eleusiniis excludi ea de causa metuerit. Apparetque ex iisdem, tantum abesse, ut sacris Cereris ejusmodi facinus purgaretur; ut tales facinorosi procul ab illis arcerentur. Jure igitur constat, non Sopatrum tantum (quod testatur Sozomenus) sed & Flamines respondisse Constantino (ut scribit Zosimus) non esse traditum lustrationis modum, qui tam foeda piacula posset eluere.

Vides ergo hæc omnia tum ex Zosimo, tum ex Sozomeno recitata, sed a Gentilibus (quod ait) scripta, esse in omnibus consentanea veritati, atque digna quæ sua integritate recipiantur a cunctis veritatem exactius exquirentibus atque colentibus. Sed quod subdit Zosimus: *Quidam Hispanus genere, cui nomen esset Ægyptius, Romam delatus, Palatinisque mulierculis familiaris factus, & ad Constantini colloquium admissus, sententiam doctrinæ Christianorum habere vim abolendi quodcumque peccatum, confirmavit, &c.* Habet verborum textus magnam obscuritatem, ad intelligendum quisnam fuerit homo ille Hispanus genere, nominatus Ægyptius, Romam delatus. At ex Evagrino emendandus est textus Zosimi; non enim (quod vertit Latine interpret) habet Zosimus illa sic posita verba: *Quidam Hispanus genere, cui nomen esset Ægyptius: Sed (ut ex eodem Zosimo legit Evagrius) Quidam Ægyptius ex Iberia venerat, ex Hispania Sicilicet.* At quænam hæc connexio, Ægyptius ex Hispania, vel, Hispanus Ægyptius? Hic considerare debemus, apud nonnullos Scriptores hoc nomen, Ægyptius, idem importare, quod magus; sic namque ea vox in divinis Scripturis (f) interdum usur-

ata reperitur, necnon a Josepho (g), Porphyrio (h), & aliis. Quamobrem res in unum idemque recidunt, ut sive dicas cum Zosimi lectione Latina, *Quidam Hispanus Ægyptius*, sive cum Evagrino: *Quidam Ægyptius ex Hiberia*; idem sit, ac si diceretur: *Quidam magus Hispanus sive magus veniens ex Hispania*: sed quod mo-

ris est Gentilibus, Christianorum sacrificos appellare magos; in eam plane sententiam imus, ut ejusmodi hominem magum Hispanum nullum a iure existimemus, quam Osium Cordubensem Episcopum, fama notissimum; eum namque qui talia fuasit Constantino, fuisse unum ex Christianis.

sexto, pridie Nonas Aprilis Constantinus M. de- imperium. dit Legem unicam, Si quis eam cuius tutor, ut observat Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. Ex quo apparet, Crispum prioribus illius anni mensibus occisum. Quibus adde, Sozomenum lib. 5. cap. 5. scribere, Crispum anno Imperii

perii

NOIÆ [1] Crispum Constantini filium veneno a Patre suo sublatum fuisse unus, quem sciam, prodidit Sidonius Apollinaris, Epistolæ lib. 5. Epist. 8.

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

stianorum Episcopis, quæ sunt a Sozomeno recitata, satis aperte declarant. Nisi & vocem illam, *Ægyptius*, quis putaverit restituendam: *Ex Ægypto*, ut illa sit connexio verborum: *Quidam Hispanum ex Ægypto Romam delatus*: meminisse enim debemus, Osium a Silvestro legatum missum fuisse in Ægyptum. Osius igitur Episcopus Cordubensis ex suscepta legatione in Ægyptum, Romam reversus, nactus tam immania scelera a Constantino patrata, quod illi esset (ut dictum est superius) summa familiaritate conjunctus, eum id exposcentem docuit, peccata non aliter expiari posse, quam ex Christiana religione petito remedio, nempe sacro baptismo; quod illi facile persuasit, homini præsertim catechumeno, & de Christiana pietate optime merito. Quod autem non Romanum Antistitem, sed peregrinum hominem ejus rei suavorem, & impulsorem iidem tradant; ex iis certiores atque evidentiores videri possunt laetæ Silvestri Romani Pontificis, de quibus superius mentionem habuimus, atque proxime dicturi sumus.

XXVIII. Hæc igitur cum sint in primis Gentilium scriptorum testificatione firmata, atque exacta insuper adhibita examinatione probata, certa veraque cognita; quomodo etiam antiquis Christianæ religionis monumentis firmiora reddantur, rem sedulo pervestigantes, intelligamus; quæ enim ex Gentilium scriptorum attestatone præmissimus, rem ipsam accurate consideranti lectori, ad veritatem penitus consequendam haud dubia præambulant, sed via recta, ac certa manu ducens prævia dispositio. Siquidem ex iis explorata prorsus habentur admittenda ac parricidalia Constantini delicta, ab eodemque ad ea ablucenda quæstra remedia, nec ea apud alios, quam Christianos inventa; ac proinde (quod ex necessaria assumptione deducitur) ad ea purganda esse adhibitum ex more sacrum baptismum.

XXIX. Hæc, inquam, ex veteribus Ecclesiasticis monumentis perspicua magis magisque redduntur; & in primis ex Romano Concilio, hoc anno coæcto sub Silvestro; nam ad ejus finem habetur, hujus anni Consulibus celebratum, nempe Crispo, & Constantino tertium Consulibus; licet depravati codices, loco Crispi, habeant Priscum: irrepsit idem error in Acta quæ citavimus Artemii martyris, Juliani temporibus; in quibus cum mentio fit de-

perii patris sui vicefimo mortem obiisse, & Hieronymum in Additamento Chronici Eusebiani hæc tradere: *Crispus filius Constantini, & Licinii junior Constantini Constantini sororis, & Licinii superioris filius, crudelissime interficiuntur anno Imperii sui nono.* Nonus vero Imperii Cris-

PAGIUS

pi annus cum mense Februario anni trecentesimo vicefimo sexti expiravit. Quapropter nisi Hieronymus nonum illum annum a Kalendis Octobribus cum anno populari inchoet, Crispus ante mensem Martium morte affectus. Denique cum Constantinus M. neque præfenti, neque in-

Crispo Constantini filio, Priscus nominatus reperitur? sed & apud Suidam pro Crispo Priscus legitur: quod minus considerans quidam imprudenter nimis visus est eandem Synodum respicisse. In ejus vero Concilii exordio hæc narratur de causa cogendi ejusmodi Episcoporum conventus: *Eodem tempore, cum multi nobiles gauderent, quod Constantinus rebaptizatus a Silvestro Episcopo urbis Romæ, & mundatus fuisset a lepra; pro hoc beneficio, quod accepit a Domino nostro Jesu Christo per Silvestrum Episcopum, cepit integre prædicare Dominum Jesum Christum, & confiteri ejus beneficia.* Silvester igitur Episcopus urbis Romæ congregavit fratres, compresbyteros, coepiscopos, & diaconos suos, & cives Romanos. Et quoniam mater Ecclesia genuerat filium carissimum Constantinum, &c. De iis enim, quæ ad idem Concilium spectant, agemus inferius. Nam cum ejusmodi Romana Synodus, ut legitima, in compluribus antiquis codicibus scripta habeatur, exhibitæque illam ipsam antiquissima Cresconiana Collectio; non est quod quis suspicari possit, humanum esse commentum.

Hujus quoque, puto, auctoritate Concilii Anastasius Bibliothecarius in Chronico perbrevis, quod scripsit, recenset Constantini baptismum Romæ habitum anno decimo octavo ejus Imperii, nempe sub his ipsis Consulibus hoc anno, quo absolvitur ejusdem Imperatoris annus decimus octavus, & inchoatur decimus nonus. Atque hæc satis de iis quæ ad tempus spectant. Quibus in primis erroris arguuntur, qui Constantini baptismum ad illud tempus referunt, quo expugnato Maxentio, primum ingressus est Romam; sed & illi pariter, qui eum tempore mortis tradunt baptizatum Nicomediæ, adversus quos prolixior paulo post disceptatio erit. Extrema igitur hæc declinantes, sententiam sequimur de baptismi Constantini tempore, quam novimus illorum præcipue assertionem probatam, qui cum Gentiles sint, neutrius opinionis inter Fideles versantis affectione tenentur; sed quæ noverunt libere professi sunt; quam & sacri Romani Concilii Actis intelligimus confirmari, & Anastasii scriptoris accuratissimi testificatione insuper roborari. His adde, quæ de Constantini lepra, & curatione per baptismum facta futuris sæculis creditæ sunt, atque absque ambiguitate receptæ. Unde Gregorius (a) Turonensis, cum agit de baptismo Clodovei Franco-

* quem.

XXX.

De tempore Baptismi Constantini confutatur quorundam sententia.

(a) Greg. Tur. hist. lib. 2. c. 31. rum

vum Regis, hæc ait: *Procedit novus Constantinus ad lavacrum, deleturus lepræ veteris morbum, sordentesque maculas gestorum antiquorum recenti latice deleturus.* Eadem quoque habet Hincmarus in Vita quam scripsit S. Remigii.

XXXI. Acta Silvestri cuius fidei.

(a) Gelasius in Conc. de lib. auctent. & apocryph.

(b) Job. 12.

(c) Psal. 118.

Verum quonam modo hæc se habuerint, ut in re permagni ponderis, singulari exactissime disquiremus. Præstant hæc quidem Acta Silvestri; quæ cum antiquitus Romæ a Catholicis legi solita, & antiquo usu a nonnullis aliis Ecclesiis idem facitari consuevisse testetur Gelasius (a); quis tam exploratæ antiquitatis exactissimus, ac severissimus censor ea omnino spernenda esse atque rejicienda decernat, nisi qui tumido fastu neget (quod est in divinis Scripturis b) esse in antiquis sapientiam, & superbe super alios se ipsum extollens, Davidicum illud usurpet (c): *Super senes intellexi?* Si igitur de antiquo usu lectionis Actorum Silvestri Gelasius testis est, cum ab hoc tempore usque ad ejus sedem nonnisi centum & sexaginta octo anni intercedant; plane significatur eodem hoc ipso Silvestri sæculo eadem legi solita, ac proinde nonnisi vera existimata, quæ ab ejusdem sæculi hominibus potuissent argui falsitatis. Nec est quod tergiversari quis jure debeat, ea apud Gelasium de Actis Silvestri desiderari in aliquo codice; nam quotquot reperiri possunt codices Cresconianæ Collectionis, quæ cæteris habetur antiquior, in iis omnibus atque aliis ejusdem venerandæ antiquitatis ponitur disertis verbis eadem Gelasii de Silvestri Actis sententia. Quoniam vero quæ extant eadem Silvestri Acta tum apud Græcos, tum etiam Latinos in nonnullis depravata esse superius demonstravimus; reliquum est, ut illa ab antiquioribus ac majoris fidei auctoribus primum accepta, quæ ex iis vera, quæve ambigua, vel falsa omnino esse noscuntur, ad Lydium allata lapidem diligenti habita investigatione quaramus.

XXXII. Ex actis Silvestri, quæ Hadrianus de promulgavit.

Quæ ergo ad Constantini baptismum spectant, citantur ea, ac pariter recitantur ab Hadriano Papa qui non ut apocrypha dubiavè refert, aut ea prodit coram domesticis arbitris, & in causa cujus nulla esset controversia agitata, sed ad Orientis Imperatores scribens, eoque potissimum tempore, quo ejus dogmatis causa altercationes frequentissimæ atque acerbissimæ essent; ut facile intelligas, non levia quæque, & nullius ponderis, atque

PAGIUS

sequenti anno Romæ fuerit; Crispi mors ad neutrum annum pertinere potest. Interim obiter observandum Hieronymum in præfatio Ad ditamento memorare Imperium Cæsareum tam Crispi, quam Licinii junioris; ideoque graviter errasse, qui Cæsares nullo Imperio potitos arbitrati sunt.

auctoritate carentia testimonia adversus pugnacissimos adversarios esse producta, sed quæ essent istibus impugnantium ex adverso omni ex parte solide constantia, atque firmiter consistentia. Sunt autem hæc Hadriani verba (d): *Ex eo enim, quo Christi Dei nostri Ecclesiæ, tempore quietis & pacis, aperta sunt fores, hæc tenusque depicta Ecclesiæ imaginibus sunt ornata, beato atque sanctissimo Papa Silvestro testante. In ipsis enim exordiis Christianorum, cum ad fidem converteretur pius Imperator Constantinus sic legitur: Transacta die, nocturno Regi factio silentio, somni tempus advenit; & ecce ad sunt sancti Apostoli Petrus, & Paulus dicentes: Quoniam flagitiis tuis posuisti terminum, & effusionem innocentium sanguinis horruisti; missi sumus a Christo Jesu Domino dare tibi sanitatis recuperandæ consilium. Audi ergo nostra monita, & fac omnia, quæ indicabimus tibi.* Sed elucidanda sunt hæc antequam ulterius progrediamur; indigne quippe parimur, assectantem lectorem nostra vestigia, dubitatione cunctantem, de recto quo perducatur itinere, ancipitem reddi.

(d) Concil. Nicæn. 2. Act. 1. & tom. 2. ep. Decret.

Habent Acta Silvestri (licet in diversis antiquis codicibus scriptis paulo diversa ferantur; & quæ pariter sunt typis excusa, in nonnullis sint, ut superius diximus, corrigenda) habent, inquam, Constantinum Imperatorem adhuc patrila sestantem, persecutionem adversus Dei Ecclesiam concitasse; quam ut Silvester evitaret, una cum aliquibus suis petiisse secreta montis Soractis: Constantinum vero interea fuisse a Deo, ob admissa flagitia, lepra percussum; accepisseque ab Aruspiciibus responsum, eam sanguine infantium esse curandam. Quæsti sunt e villioribus personis infantes ad necem; cum infelicitum matrum planctus aera undique verberantis miseris Constantinus, a nece eorumdem abstinendum præcepit, & matres cum caris pignoribus auctas muneribus ad propria hilares redire iussit. Quo humanitatis digno expleto munere; cubanti illi, in visu (ut dictum est) apparuerunt Apostoli; & cætera quæ dicentur. Hæc, inquam, cum ad summam cuncta ferme, quæ in diversis codicibus extant Acta Silvestri habeant; multa tamen a diversis sunt superaddita; quæ rem veram in discrimen possent adducere: unde & factum est, ut fidei illorum haud parum fuerit derogatum.

XXXIII. Ex iisdem actis de Baptismo Constantini narratio.

At quod ad hæc, quæ summam recitata

XXXIV.

Antiqua est de tempore Baptismi Constantini M. controversia, num sc. Romæ a S. Silvestro Controversi currenti anno, ut Baronius aliique plures scripserunt, vel sub mortem Nicomedie ab Eusebio primo Nicomedienfi Episcopo baptizatus fuerit, ut Lambecius in fine tomi V. Bibliothecæ Cæsareæ, ni.

& Pa-

Constantinus num. a proposito desciverit.

tata sunt pertinet; qui mente recolit, Constantinum Imperatorem tam sublimi vocatione ostenso illi cælitus signo Crucis, a Deo esse vocatum, eodemque signo feliciter usum in bello; quique cæteras ab eo res gestas ante, & post debellatos primo Maxentium, ac deinde Licinium, legit; quidve ab eodem cum Episcopis adversus Donatistas atque Arium actum sit, in mentem revocat; præstantissimarumque legum annis prope singulis sancitarum pro Ecclesiæ statu felicissimo meminit; qui, inquam, hæc & alia pia Constantini gesta ante hæc tempora mente perlustrat, plane animo exhorrescit, cum audit ipsum esse persecutum Ecclesiam; & obstupescit, cum intelligit Silvestri atque suorum fugam, & latebras in Soracte, sed & Constantini lepram attonitus intuetur. Verum non puto sic illos affici, qui cunctarum rerum seriem ordine temporum, quo contigerunt, & a nobis singulis annis sunt recensita didicerit. Quisnam, obsecro, inficias ire poterit, Constantinum avitam superstitionem aliqua saltem ex parte reimpulsisse, cum ex recitato superius ipsius rescripto constet eum Aruspices consuluisse? Et quid putandum insensissimos Christianæ religionis hostes eidem tanquam e numine respondisse? cum tam opportunam nacti esse viderentur occasionem, qua Constantinum erga Christianam religionem propensiosem, ab ea penitus revocarent; cum certum sit, ejusmodi hominum genus numquam defuisse adversus Christianos oblatrare, exclamareque eos omnium malorum auctores; hocque non olim tantum sub tyrannis Christianorum persecutoribus, (ut Patrum adversus eos Apologiae palam testantur) sed etiam post hæc temporibus Christianorum Principum id facere non sint veriti, ut locuples testis est S. Augustinus; qui ad horum procaciam retundendam eximios illos de Civitate Dei commentarios scripsit; horum, inquam, suasionibus potuit Constantini mens his temporibus parum constans ab instituto de Christiana religione suscipienda facile deslecti.

XXXV. De fuga Silvestri causæ plures.

Quod etiam postea reperiatur pro Christianis rescriptum, ex ipso nihilominus rescripto (quod superius demonstratum est) potest satis intelligi, licet non ab ipso, tamen a Gentilibus præter spem Fideles fuisse vexatos, atque invitos ad eorum sacra pertractos; ut plane appareat, persecutionem aliquam ex insperato fuisse tunc in eisdem obortam, ex qua Silvestri. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Baron. n. xvii. & legq.

& Papebrocius in tomo 5. Actorum Sandorum mensis Maii in Vita Sancti Constantini M. pluribus probantur. Certe præter Eusebium, Socratem, Sozomenum, Hieronymum in Chronico, alioque Antiquos, Constantinum in ultimis constitutum baptizatum esse scribit Am-

stri suorumque fuga, & latebræ contingere potuerunt. At quomodo dixerimus, eam ex Constantini recitato rescripto cessasse, si mox sunt infelicissima tempora subsecuta, atque ea plane, quæ ore domesticorum suorum meruerunt Neronianæ vocari? Quam facile fuit, fluctuantem Constantini animum in deteriora propelli, & si non fidei causa, aliis tamen innumeris plane prætextibus, & levissimis suspicionibus, in quosque optimos agitari; adeo ut si deploratissimis hisce temporibus carissimus filius, Cæsaris primus, amantissima uxor Augusta, & alii complures necem ab irato Principe subire coacti sunt; quid mirum si Romanus Pontifex fugam capeffere adactus sit, vel in ea quam autem ob furorem Gentilium (ut dictum est) captasset, sese cum suis hætenus contineret? Tempora plane (ut eadem sæpe repetamus, quæ Ablavius testatus est) Neroniana erant; ergo sive Silvestro, sive aliis, pluribus ex causis potuit suboriri dignus fugæ prætextus; adeo ut non mereantur hæc amplius in dubitationem adduci. Cæterum non deest, qui ex Græcis historicis (a) affirmet, Constantinum, postquam summa rerum potitus est, seignorem factum, tandem Faustæ uxoris impulsu ad patrium deorum cultum rediisse; quando a Deo lepra percussus, in se reversus, a Silvestro baptizatus, lepra simul & impietate liberatus fuerit. Est hic Glyca, qui in suis Annalibus ejusmodi narrationem intexit: *Constantinus post devictum Maxentium negligentior factus, ubi rursus in hostem prorupisset, victus est; quo detrimento accepto, quemdam in mare incidit, & consopitus est. Hic per quietem visus est sibi naves virga quadam verberari; moxque de navibus sanguis promanans, in veste linea notam Crucis expressit. Qua re inspecta, penitentiæ sui delicti ductus est; ideoque hostibus suis superior evadit. Secundum hæc denno per uxorem Faustam ad deastrorum cultum exorbitantem, Deus per lepram revexit, &c.* Pergit de curatione ejus morbi per baptismum facta, de qua nos inferius.

(a) Mich. Glyc. lib. 4. hist.

Quod vero ad lepram spectat; quid tam humanum, quam quod mortalis quis, licet regis infulis decoratus, ea potuerit passus esse, quæ cæteros hominum pati ni asserita contingat? cum præsertim ejusmodi mor-

XXXVI. De lepra Constantini passus esse, quæ cæteros hominum pati ni asserita contingat? cum præsertim ejusmodi mor-

bo Deus consueverit peccata (b) ulcisci, ac potissimum superbientium Regum (c). Sane quidem ubi morbus iste frequentior

(b) Num. 12. 4. Reg. 1. 2. 4. Reg. 5. erat (c) 1. Petr. 26.

brofius in funere Theodosii M. Nunc sibi Rex est augusta memoria Theodosius, quando in regno Domini Jesu Christi est... quando ei Placilla sua adhaeret, quando adhaeret Constantino, cui licet Baptismatis gratia in ultimis constituto omnia peccata dimiserit, tamen quod primis Imperatorum

erat in Aegypto, regias personas ea tan- gi consuevisse, auctor est Plinius, qui & testatur eisdem Reges morbo elephantico laborantes (sic ibi appellari solita lepra est) curari ex humano sanguine confecto balneo; ut nihil sit quod mireris ad cu- rationem leprae Constantinum iustum esse praeprare solia infantium sanguine redun- dantia. Sed quo haec certiora tibi fiant, accipe verba Plinii (a) : Aegypti peculiari- re hoc malum, & cum in Reges incidisset, populis funebre; quippe in balneis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Haec nos de Constanti- ni lepra, & adhiberi solita Regibus me- dela, elucidasse volumus; ne quid de hoc reliquum sit, quod fidem lectoris re- tardare possit; ad quam augendam si per- tinere putas, adde, ejusdem Constantini filiam Constantiam ejusmodi quoque leprae tabe affectam, ipsius Acta testari, item- que Joannis, & Pauli scripta a Terentia- no; sed & perverusta Acta Liberii (de quibus inferius) idem affirmant. Attigimus haec eadem de Constantini baptismo in nostris ad Romanum Martyrologium Notis; verum multa ibi ex his, quae hic accuratius exposuimus, emendanda erunt; sed jam ipsorum Actorum, prout inveniuntur ab Hadriano Papa descripta, qui verba Apo- stolorum cum pergit recitare, haec ex iis- dem Actis addit fuisse ab illis Constanti- num admonitum.

XXXVII. Silvester Episcopus Civitatis Romae, ad montem Soractem persecutiones tuas fugiens, in cavernis petrarum cum suis clericis latebras fovet; hunc cum ad te adduxeris, ipse tibi piscinam ostendet, in quam dum tertio merserit, omnis te * va- letudo deseret lepra, quod dum factum fue- rit, hanc vicissitudinem Salvatori tuo com- pensa, ut omnes jussi tuo per Orbem to- tum Romanae * Ecclesiae restaurentur. Tu autem in hac parte purifica te, ut, reli- cta omni superstitione idolorum, unum Deum, qui verus, & solus est, adores & excolas, & ad ejus voluntatem attingas. Quod jubetur de restauratione Ec- clesiarum, illud per ea verba Apostoli vo- luisse significare videntur, ut (quod post- ea egregie praestitit Constantinus) Ec- clesiae in augustiorem amplitudinem ejus munificentia instaurarentur. Idemque ju- betur omnem penitus relinquere supersti- tionem, qua scimus ea saltem ex parte, quod Atruspices consuluit, labefactatum esse; caetera autem, quae non sunt scri-

PAGIUS rum credidit, & post se hereditatem Fidei Prin- cipibus dereliquit, magni meriti locum reperit. Hieronymum porro & Ambrosium habuisse Eu- sebio fidem, nihil ultra indagantes in re ta- li, etsi difficile creditu sit, (cum ambo diu Romae habitarent, & contrarium, si verum erat,

ptis prodita, ei non audemus impingere. Sed quid post haec Constantinus? Tradunt his verbis eadem Acta ab Hadriano re- citata.

Exurgens itaque a somno, statim con- vocat eos qui observabant Palatium, & se- cundum tenorem somni sui, misit ad mon- tem Soractem, ubi Sanctus Silvester cum suis clericis receptus, lectionibus & or- dinibus instabat. At ubi a militibus se conventum vidit, credidit se ad martyrii coronam evocari; & conversus ad clerum omnem, qui cum eo erat, dixit (b) : Ec- ce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Professus itaque (ut dictum est) pervenit ad Regem; cui nunciatus, cum tribus presbyteris, & duobus diaconis in- troiit. Ingressus dixit: Pax tibi, & vi- ctoria de caelo ministratur. Quem cum Rex alacri animo, & vultu placidissimo suscepisset; omnia illi, quae facta, quae dicta sunt, quae etiam revelata sunt, se- cundum textum superius comprehensum, ex- posuit. Post finem vero narrationis suae per- cunctabatur, qui essent dii Petrus, & Pau- lus, qui illum visitarent ob causam salu- tis suae, & ejus latebras detexissent. Sil- vester respondit: Hi quidem dii non sunt, sed idonei servi Christi, & Apostoli electi ab eo, & missi ad invitationem Gentium, ut credentes salutem consequantur. Sed hic siste gradum, lector, quod te videam subcunctantem sequi.

Haec autem Constantini de Apostolis in- terrogatio: Quinam dii essent, non eo quidem sensu accipienda est, ut qui tot annis erga Christianam religionem visus est esse propensior, & ejus elementis im- butus, quinam essent Apostolorum Prin- cipes ignorarit. Sed licet Apostolos opti- me ipse noverit fuisse homines; quiddam tamen super humanum eo visu de eis men- te concepit; quod in facta divinitus ap- paritione spirituum beatorum saepe contin- gere soleat, tanta superni luminis clari- tudine videri coruscos, ut supra huma- num, & angelicum, divinum quid, qui eos vident, in eis fuerint meditati; ut de Manue Sampsonis patre testatur divina Scriptura, cum ait (c) : Statimque intel- lexit Manue, Angelum Domini esse; & dixit ad uxorem suam: Moriemur, quia vidimus Dominum. Quoniam modo nomi- nat Dominum, quem novisse ait esse An- gelum Domini; nisi quod quiddam supra angelicam naturam eidem inesse fuerit arbitratus? Sed & quod ad defunctorum animas spectat; vide, quid de anima Sa- mue,

centies audisse debuerint) credamus tamen, in- quit Papebrocius, ex quo frequentia exscribo. Credamus etiam, S. Athanasium adeo sagacem exploratorem omnium; quae a suis & Ecclesiae hostibus mala fide agebantur, in hoc puncto velut ad se minus spectante, incuriosum pla-

XXXVIII. Silvester Romam revocatur.

(b) 2. Cor. 6.

XXXIX. Quomodo Apostolos Constantinus Deos putaverit.

(c) Jukic. 130.

(a) 1. Reg. 28. muellis habeatur in Regum primo (a) : Ait mulier ad Saul: Deos vidi ascenden- tes de terra. Dixitque ei Saul: Qualis est forma ejus? Quae ait: Vir senex ascen- dit, &c. Si unus ex diis, licet perpe- ram, credita est anima Samuelis, homi- nis nuper defuncti, & facie visuque no- tissimi; quid adeo mirum, si Constantinus in ea divinitus facta visione conspiciens Petrum, & Paulum non de terra surgen- tes, sed de caelo venientes, & caelestis gloriae fulgore clarissimos, deos esse pu- taverit? Non quidem, quod ignorarit, & oblivione deleverit, quod didicerat, & in edictis saepe professus fuerat; unum tantum esse Deum in Christiana religione credendum, deos autem Gentium esse Daemonia; sed quod (si quid Constantini tyrocinio condonandum putamus) sicut sciebat apud Gentiles inferiorem quemdam esse deorum ordinem, quos dicerent He- roas, omnium hominum praestantissimos; ita inter Christianos fuisse aliquos, qui essent hujusmodi dii ob egregiam eorum praestantiam nominandi, existimaverit; quod nec a divinae Scripturae phrasi pro- cul abhorret; unde si quis eum Christia- na religione apprime imbutum esse con- tenderit; tunc dixerimus, eum homines quos sciret, appellasse deos ex divinae legis praescripto secundum illud Davidicum (b) : Ego dixi, Dii estis, & filii Excel- si omnes. Et alia alibi multa id genus. Nam alias idem Constantinus (ut suo loco dicitur) ipse Episcopos qui Nicæae convenerant ad Concilium, deos itidem, ex praescripto divinae scripturae, nomina- vit. Sed jam reliqua prosequamur.

(b) Psal. 81. & Joann. 10.

XL. Quidnam autem Silvestrum Constanti- num posthaec rogarit, eadem Acta reci- tata ab Hadriano sic referunt: Cum- que, & his similia Augusto diceret Pa- pa; interrogare cepit Augustus, utrum- nam istos Apostolos haberet aliqua ima- go expressos, ut ex pictura disceret hos esse, quos revelatio docuerat. Tunc S. Silvester, missi diacone, imaginem Apo- stolorum sibi exhiberi praecipit; quam Im- perator aspiciens, ingenti clamore cepit dicere, ipsos esse quos viderat; nec de- bere jam differre Spiritum sanctum osten- sionem piscinae, quam istos promississe suae salutis memorabat: Hucusque Hadrianus ex Actis Silvestri ad confirmandum sacra- rum antiquum usum imaginum. Porro quod spectat ad venerandas imagines Pe- tri, & Pauli, atque in primis Salvatoris nostri Jesu Christi; ad sua quoque tem- Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ne fuisse. Quis credat, integram Synodum Oc- cidentalium Episcoporum Arimini congregato- rum idem didicisse fuisse de Constantini Ba- ptismo, si is non primum Nicomediae, sed diu antea Romae, fuisset peractus?

VI. Non producenda Synodi verba, ut apud Theo-

pora esse in Ecclesia conservatas; seque eas aspexisse, testatur Eusebius hisce ver- bis (c) : Cum & nos Petri, & Pauli A- postolorum, & Christi etiam ipsius ima- gines in picturis colorum varietate ex- pressas, conservatasque aspexerimus, &c. Quod si ejusmodi Apostolorum Principum extabant imagines, & visabantur in Pa- laestina tot proeliis saepe devastata, quan- to magis Romae eadem integrae atque sinceræ eorundem vultus accuratius ex- primentes asservari potuerunt, ubi iidem Apostoli diutius vixerunt, & tandem martyrium passi sunt, ubi ars excultior, & custodia diligentior sit adhibita? Cæ- terum eadem ipsa tabula, tunc a Silve- stro Imperatori Constantino ostensa, hac- tenus magna veneratione asservatur in- ejusdem Petri Basilica Vaticana; cujus quidem exemplar formis æreis affabre ex- pressum, Romae editum vulgatumque om- nibus, haud necessario existimavimus hic exprimendum. Refert sane idem ex- emplum, quo S. Augustinus (d) ait pin- gi consuevisse simul imagines Salvatoris, & Apostolorum Petri & Pauli. At quae de Constantino, & Silvestro haecenus di- cta sunt, cum a recentioribus Graecis, tum etiam a Latinis pariter confirmari, omnes norunt; quorum numerum recensere pi- get; quod nec magni facimus, cum non nitamur ex more in re antiqua, nisi anti- quorum testificationibus, nec facile cre- damus aliis, qui de rebus antiquis absque veterum assertionem scripserint quae vera- esse putaverint.

(c) Euseb. lib. 7. c. 14. in fine.

(d) Aug. de consen. Evangel. lib. 1. c. 10.

XL. Sed quod ad ipsum baptismum spectat per Silvestrum Papam Constantino colla- tum; quae eorundem Actorum antiquio- ribus monumentis consignata habentur, hic describamus. At quoniam eadem in diversis codicibus paulo diverse narrantur; non verba singula, in quibus haud sem- per conveniunt, sed res ipsas summam recensuisse sit satis. Nimirum, assentien- tem Imperatorem se ex ritu Christianae religionis per baptismum patris facinor- ribus ablui & expiari, iustum esse a Sil- vestro, ex more, septem saltem diebus, deposita regia corona, in poenitentia- seclitarium agere, seque his praeviis reli- gionis officiis ad plenissimam illam per baptismum faciendam purgationem para- tum reddere. Paruit Imperator, aeturus- que private poenitentiam, coronam de- posuit, atque simul splendidam vestem Imperatoriam. Certe quidem auctor est Aurelius Victor in Constantino, eum ha- bitum

XLI. Baptismus Constanti- ni.

doretum, Socratem & Sozomenum leguntur, Baptismus (excipit enim contra eos Baronius) sed ex A- Constanti- thanasio in libro de Synodis, apud quem ea pu- ni ex Sy- tat integre ac sincere legi; sic autem legun- nodo Ari- tur absque ullo discrimine in octo Codicibus mineis MSS. ex quibus concinnata est Graeco-Latina probatur. edic.

bitum regium gemmis, & caput exornare consuevisse perpetuo diademate; quibus hisce catechismi diebus carere voluit, cum ipsum ad fidem instrueret summus Pontifex, & catechista Silvester, qui & indixit publicas pro Imperatore preces atque jejunium. Sabbato autem adveniente, & fonte ex more precibus benedicto, in eumque Constantino simul ingresso, & baptizato, affulsisse caelitus divinum splendorem, eadem Acta testantur; Imperatoremque redditum Christianum, & a lepra simul esse mundatum; confessumque palam, eo fulgore sibi manum porrigentem Christum vidisse. Quaedam vero Acta de Christo apparente nihil, sed de manu ad eum extenta desuper, attestantur. Hæc sunt, quæ contigisse dicuntur tum in baptizato; quæ autem ab eodem acta sint, postquam sancto lavacro plene initiatus Christiana religione perfecte Christianus evasit, paulo post dicturi sumus.

XLII.

At quod ad hæc pertinet; non contemnenda prorsus ducimus, licet multis obstita mendis, quæ veneranda præstant antiquitate, Acta Liberii, a majoribus non omnino neglecta, quæ a Cresconio in sua Collectione vetusta admodum sunt intertexta. In ipsis, inquam, Actis expressum habetur (a) ex libro quodam, qui ibi citatur Silvestri, Constantinum a lepra morbo in baptizato Crucis signaculo liberatum; indignatum vero esse Constantium ejus filium longe post mortem patris, quod Liberius sparsisset in vulgus, Constantinum a Silvestro lepra mundatum olim facti baptizato; ob eamque causam gravia in eum comminatum fuisse. Opinamur equidem accidisse, tunc edita esse a Liberio, quæ scripta erant de Constantini lepra, atque baptizato, cum ab Eusebio antea elucubrata Constantini Vita in lucem edita ac pervulgata esset, ubi de Constantini baptizato in fine suscepto inerat falsa narratio; Constantium vero conficti mendacii architectum in Liberium fuisse ea ex causa commotum. Ex quibus intelligas, perveritatem esse de Constantini baptizato questionem. Sed cuiusnam, rogo, summo ne Sacerdoti ea prodeunti ex scriptis Silvestri, an Ariano Imperatori furenti major est adhibenda fides? verum neminem puto id jure in dubium revocaturum. Ex iis quoque, & illud possumus intelligere, Constantinum lepra deformem haud de curatione sua publicum voluisse exhibere spectaculum, ac spectante Ur-

(a) Act. lib. c. 1. in fin. & c. 6.

Constantinus Imp. adversatur Liberio afferenti veritatem de Baptizato Constantini.

PAGIUS editio anni millesimi sexcentissimi; Indecens & injustum videtur immutare aliquid eorum, quæ recte ac jure definita sunt, atque Nicæa communiter constituta eorum gloriosissimo Constantino patre suo (Constantium alloquuntur) & Imperatore Deinde iterum; Cum sciamus etiam

be suscepisse baptismum, sed paucis distaxat arbitris id fieri voluisse intra palatium Lateranense, ubi hæctenus ejus visitur Baptizatum; curatum autem se (quod dictum est) conspectui omnium reddidisse, locumque illum illustrasse postea augustissimis monumentis, de quibus ægimus inferius.

Quoniam vero iis, quæ dicta sunt de Constantino Romæ a Silvestro Papa facti baptizato complures advertantur, iidemque antiqui scriptores; hic de his differere, pernecessarium ducimus. Primus omnium contrariæ sententiæ assertor, quem & inconsulte (eorum pace dixerimus) complures secuti sunt, esse reperitur Eusebius Pamphili Episcopus Cæsareæ Palæstinæ; sed Ariatorum (ut cum Hieronymo (b) asseram) signifer, qui in gratiam Constantii Imperatoris Ariatorum hominis, & Ariatorum patroni hæc ipsa conscripsit; cujus de rebus Constantini Romæ gestis affectatum silentium indicat quo fuerit animo, & affectu compositus erga primam sedem, quod & superius est a nobis facile demonstratum. Ut videas, hominem Ariatorum hæresi simul imbutum, imbibisse pariter cum impietate dolos ad concinnanda quotquot posset ea occasione mendacia. Si enim conscripsisset Constantinum Romæ a Silvestro Pontifice in fide Catholica baptizatum, quid aliud erat, quam impietatis, & apostasiæ redarguere filium ejus Constantium Imp. paternæ fidei desertorem, & transfugam? At quoniam ea est mendacii natura, ut quantumlibet omni ex parte excogitatis diligenti arte præsidii roboratur, & adminiculis fulciatur, nihilominus, quod firmitatis careat fundamento veritati subnixo, corruere necesse sit atque prosterni, juxta illud Psalmistæ (c): *Mementa est iniquitas sibi.* Age jam exquiramus, quæ ea de re ipse conscribat, an solida firmitate firmaque soliditate constant.

XLIII. Eusebius in multis redarguitur.

(b) Hier. in Chron. & alibi.

(c) Psal. 26.

XLIV.

(d) Euseb. lib. 4. c. 61. 62.

Quid Eusebius de Constant. Baptizato.

Constantinum, post mortem quoque memorie dignum, conscriptam cum omni diligentia deliberationem, neque eidem exposuisse, atque adeo absurdum fore, postquam ille migraturus baptizatus est, & ad debitam sibi requiem transit, innovare quidpiam. Hæcine, inquit, sic apud Atha-

mentem venit extremus ejus vita dies, existimaretque hoc tempus opportunum esse ad delenda illa errata, quæ (quoniam mortalis erat) admiserat, crederetque arcanorum mysteriorum efficacia, & salutariis lavacri initiatione mentem expiari; hæc, inquam, cum ei in mentem venirent, humi procumbens genibus, & in ipsa martyrum ade errata sua confessus, supplicem se Deo offerebat. Numquam ne antea, rogo, ex quo Christianus esse coepit, post vigintisex annos Constantinus in morbum incidit, ut expiandi per baptismum peccata oportuerit eum iniisse consilium? Sed esto. Potuit ne homo tot parricidiis cruentatus sic inexpiatu ad extremam usque senectutem sponte perdurasse, conscientia interea penitus consopita, ne dicam emortua?

XLV. Eusebius in multis redarguitur.

At Eusebius hæc probe intelligens, eam dilati baptismi in hanc diem causam ostendit, quam ut majorem sibi fidem conciliet, ab ipso Constantino tanquam oraculum quoddam vult confirmatam reddi, his scilicet verbis, cum ait: *Ubi primum manum per precationem impositione dignus est habitus, inde discedens, ad suburbana Nicomedia Civitatis pervenit; & convocatis Episcopis, ita fere ad eos locutus est: Quam ego, fratres, avida mente, omnibusque votis a Deo salutem multis hisce annis deprecatus sum, eam nunc hodie me vehementer expectatus attulit. Tempus igitur est, ut tandem insigui illo, per quod immortalitatem adipiscemur, perfruamur. Quod ego est in illius Jordanis gurgitibus, in quibus Salvator noster ad nostrum exemplum baptizatus esse memoratur, facere constitueram; tamen Deus, quod mihi maxime accommodatum est cernens, hoc in loco iisdem mysteriis dignatur. Omnis igitur amoveatur dubitatio, &c. Et quando id, quæso, ipse facturus? Jam agebat annum ætatis sexagesimumtertium, jamque parabat expeditionem in Persas, & alias sæpe ante adversus hostes certamen inerat; hæc ergo ex parte (si hæc vera essent) pietate Constantio filio longe impar Constantinus fuisset; ille enim adversus Magnentium pugnaturus ne lixam quidem voluit, nisi ante baptizatum, in hostem proficisci. Et quoniam, quæso, exemplo majorum Constantinus persuasus ad decrepitam senectutem baptismum dilaturus erat, quem non nisi urgente morte suscepit? Nam est posthac penes nonnullos (ut dicturi sumus) ejusmodi de dilatione baptismi pra-*

vus usus invaluit; nullum antehac ea de re præcessisse reperitur simile factum. Verum si (quod ait) in optatis erat, in Jordane flumine baptizari; quando opportunius id facere potuisset, quam anno ante obitum, cum Hierosolimam (ut ipsemet testatur Eusebius a) ex omnibus Orientis partibus ab eo vocati ad templi dedicationem Episcopi convenere; cum, præsertim Tricennalia instarent Imperii, digna quæ hujuscemodi solemnibus præcipue agerentur; cum & imminens in Persas (b) (quod dictum est) profectio ad id eum impellere debuisset?

(a) Euseb. in Vita. Const. lib. 4. c. 43.

(b) Idem. lib. 4. c. 56. 57.

XLVI. Eusebius inconstantans.

Sed audiamus rursus Eusebium hæc demum per Constantinum perorantem: *Quod si is, in cujus arbitrio mors, & vita consistunt, vitam inter vos longiorem vivere permiserit, & hæc ejus menti sententia steterit, ut posthac aliquando communes cum populi Dei grege preces in Ecclesia conjungam; vivendi leges mihi, quæ seruo Dei conveniant, ponere haud quaquam differam. Atque hæc quidem ille. Oblitus videtur Eusebius antehac talibus præconiis Constantinum celebrasse, ut non tantum, quod pertinet ad vitæ institutum, erga se ipsum omnibus excultum virtutibus, quibus inter omnes facile excelleret, mirifice prædicarit, sed quod erga alios talem se exhibuerit, ut quibuslibet sanctissimis Episcopis non minoram præstaret, magnopere commendari, quodque se ipsum pro impenso religionis studio nominasse aliquando Episcopum, tradiderit (c). At quid demum de consummatione baptismi Eusebius addat audiamus: *Illi vero (nempe, Episcopi qui aderant) sacrorum religione consummata, adhibiti que stas divina institutionis cærimonis, arcanorum mysteriorum eum participem faciunt, certa quædam, quæ oportebat, præsuientes. Et sane ex omnium Imperatorum memoria solus Constantinus in Christi confessionibus renatus, & sacris initiatus, divinoque sigillo donatus, & spiritu lætitiæ concipiens, prorsusque novus redditus, ac divina oppletus luce, per immensitatem fidei incredibiliter quidem animo gestiebat, sed ad clarissimam, & evidentissimam vim divinæ majestatis obstupescibat: Hæc de ejus baptizato, tunc suscepto Eusebius, plane immemor, quod in Historia (d) dixerat, Philippum Imp. Christianum fuisse, & quod ingressus Ecclesiam, cum particeps fieri vellet, ob perpetrata delicta a Fabiano Papa reiectus fuerit, & in penitentium classem reda-**

(c) Euseb. lib. 4. c. 24.

(d) Euseb. lib. 4. c. 27.

PAGIUS Athanasium? Quis ergo, vel ipso iudice Baronio, non intelligat, causam Eusebio adjudicandam, nec ullum reliquum esse defensionis locum? Hæc tamen, ut dixi, Athanasius in octo Græcis MSS. quorum tria, nec alia, habuit Interpres Nannius in sua Latina editione. Sed is,

nescio qua focordia prolapsus, secundo loco Constantem nominavit pro Constantino; fortasse suspicatus, efficacius fore, si post patris exemplum, Constantio proponeretur etiam exemplum fratris, licet junioris; neque considerans, huic parum congruere verba Synodi, qui violenta morte

CHRISTI 324.

SILVESTRI PAP. II.

CONSTANTINI IMP. 19.

redactus, non recipiendus antequam peccata confessus fuisset. Sed missa itæc.

XLVII. Rebaptizator finigitur Eusebius Nicomedien- sis.

Rogo eum, quinam erant illi qui ad- erant Episcopi, & a quonam illorum bap- tizatus est! Reticuit hæc ipse quidem, ne penitus erubesceret; sed ex loco, ubi constitit, possumus & personas pariter intelligere, & initiantem sacris Imperato- rem cognoscere. Agebat (ut ait) in sub- urbiis Nicomediæ; præerat illis Euse- bius Nicomedienfis Arianorum antesigna- nus acerrimus, ejusdem hæresis cum Ario idem auctor, & propugnator insignis, adeo ut sicut ab Ario Ariani, iidem ab Eusebio denominati sint Eusebiani, quo- rum vis magna erat (ut dicemus) apud domesticos Imperatoris. Si igitur in Ni- comedie suburbii, nec ab alio aliquo, quam ab ejusdem civitatis Episcopo ap- pareat, assertione Eusebii, baptizatus; consequentia illa deducitur necessaria, Constantinum in Arianorum perfidia bap- tizatum, vel potius (si verum est quod asserit) rebaptizatum; Arianos enim bap- tizatos in fide Catholica, rebaptizare consuevisse, exemplis mille ac testibus exploratissimum est. Interfuisse tunc ibi Eusebium Nicomediæ Episcopum, Theodo- retus (a) affirmat; sed & ab ipso item Eu- sebio Constantinum baptizatum, habent S. Hieronymi & Isidori Chronica. Quamob- rem si Eusebio ea afferenti credimus, necesse erit affirmare, Constantinum in extre- mo vitæ cursu ab Ariano Episcopo bap- tizatum, impium ex hac vita migrasse, ab Ecclesia Catholica penitus alienum.

(a) Theod. h. 2. c. 32.

XLVIII. Ex com- muni Ec- clesie Ca- tholicæ consensu Eusebius mendax arguitur.

Sed quoniam Græcorum Ecclesia eum- dem Imperatorem sanctum prædicat, at- que Apostolis proximum; immo, & uni- versalis Ecclesia semper eundem ut pium habuit, dum ejus nomen ex sacris Dipty- chis una cum aliis Orthodoxis semper pub- lica recitare consuevit; & nullus um- quam repertus est auctor, qui eum vita functum nota impietatis fugillet; neces- sario affirmandum est Eusebium esse men- titum. De cultu Constantini Imp. Græco- rum perantiqua Menologia fidem faciunt. De antiquis vero Diptychis Ecclesiasticis, Nicolaus Romanus Pontifex scribens ad Michaellem Imperatorem, sic ait: *Quan- ta autem Dei cultorum Augustorum, qui Ecclesiam Dei exaltaverunt, & præcipue Romanam, Constantini videlicet, & Con- stantis, Theodosii quoque Majoris, & Va- lentiniani, & ceterorum laus in universa- li Ecclesia polleat, & eorum præconia ubi- que personent, & nomen eorum inter sacra*

PAGIUS

morte sublatus, & fortasse diu ante baptizatus. Nec est quod dicas, supervacaneam fore ite- ratam Constantini mentionem. Primo enim ejus auctoritas prætenditur resolutioni Arimini for- matæ; deinde ratio redditur antea Actorum in Concilio Mediolanensi contra Ursatum & Valen-

mysteria imprætermisse commemoretur, at- tentius, & sedulo recordamini, sicque nos audire illos imitantes satagite: Hæc de fide publica Diptychorum. Sed & ex Actis pariter Concilii Chalcedonenfis, quantæ religionis extiterit Magnus Con- stantinus, apparet, dum Marcianus Im- perator Principum religiofissimus, Novus Constantinus acclamatur; hæc ex actis Pu- blicis. Prætermittimus hic recensere in- numera diverforum Patrum de sincera pie- tate Constantini testimonia. Quamobrem cum res in eo statu sit posita, ut alterum de duobus oporteat affirmare, vel Euse- bium turpiter esse mentitum, vel Constan- tinum ab Ariano Episcopo baptizatum, inter impios recensendum; cum eviden- ter appareat eum a Catholica Ecclesia summo opere commendatum; necessario di- cere compellimur, Eusebium dolo malo esse de Constantino tam falsa locutum.

Sed & his addimus ex abundantia, in eo quoque refelli commentum ab eodem ho- mine Ariano excogitatum. Quonam mo- do, quæso, potuit Constantinus Imperator nondum plene Christianus, sed Ca- thecumenus, sacris interesse mysteriis ip- so sacratissimi Paschatis tempore? ipse enim sæpe testatur (b), nec quicquam- minus Fidelibus cæteris eidem in eis li- cuisse, nec ut decet cathecumenum, au- dito tantum Dei verbo, cum reliquis ejusdem classis Fidelibus per diaconum ab- ire jussum esse, sed usque ad sacratissi- mæ oblationis finem perseverasse; id in- quam, idem ipse illis verbis significare videtur, quibus ait (c): *Magna autem agebatur diei Paschæ eo tempore celebra- tas; & Imperator cum cæteris pernoctans vota precesque Deo persolvebat.* Vel cum superius ait (d): *Sed hanc religionis ex- ercitationem salutaris festi temporibus augens omnibus viribus tum animi tum corporis, divinos sacrorum ritus obibat.* Vigebat præterea illa Ecclesiastica disci- plina, qua cathecumeni, antequam sa- cerdos sacra auspicaretur, extra Eccle- siam mittebantur. Rursus vero ante paucos annos Neocesariensis fuerat Sy- nodus celebrata, cujus (ut vidimus) nonnulli Episcopi præsentis quoque fue- runt Nicæno Concilio sequenti anno ce- lebrato; in quo quidem sacro conventu hæc de cathecumenis decreta habentur (e): *Cathecumenus si ingrediatur Ecclesiam, in ordinem eorum qui instruuntur, assistat. Hic autem si deprehensus fuerit peccans; siquidem genua flectit, audiatur, ut non de-*

XLIX. Ex ipso Eusebio Constant. convincitur baptizatus.

(b) Euseb. in Vita. Const. lib. 4. c. 22. & 57.

(c) Eod. c. 57.

(d) Ibid. c. 22.

(e) Conc. Neocæs. c. 5.

tem ex eodem respectu Constantini, Nicænæ Fidei, mox atque baptizatus erat, immortui. Interim Baronio ignoscendum, quod obediæ ex Ariminenfi illa epistola auctoritati, alias, ut fatetur, peremptoriæ, congruam in Athana- sio responfionem natum se esse, dicenti Nan- nio

CHRISTI 324.

SILVESTRI PAP. II.

CONSTANTINI IMP. 19.

linquat ulterius; si vero audiens & pecca- verit, expellatur vi. Quonam pacto igitur potuit Constantinus tot immanium cæ- dium reus abque pœnitentia in Ecclesia, vel cum cathecumenis stetit? toleraturi ne id fuissent sanctissimi illi in diversis lo- cis Episcopi? Vel quonam modo potuit interesse, & sedem (ut ipse ait Eusebius) cum Episcopis in sacrosancto Nicæno Con- cilio habuisse, si inter catechumenos Con- stantinus in Ecclesia tantummodo milita- bat? Laturus ne id essent beatissimi illi Ca- tholicæ professionis Antistites, quorum in- gens erat numerus egregia sanctitate, vi- gore disciplinæ, & eruditione præstan- tium? At quomodo longe evidentiùs ex suis ipsius scriptis convincitur Eusebius affirmare Constantinum longe ante obitum sacro baptismate initiatum fuisse, suo lo- co dicturi sumus, cum agemus de mysti- cis atque symbolicis imaginibus ab eodem Imperatore in Regia vestibulo collocatis, ab ipso vero Eusebio declaratis. Sed ne- que hic prætermittimus dicere, Dalma- tianum (a) Episcopum Cyzicenum, qui collegit Acta nonnulla Nicæni Concilii, recitare orationem Constantini tunc coram Patribus habitam, qua sæpius profitetur, se plane Christianum esse, sacroque bap- tismate initiatum.

(a) Dalm. lib. 2. ad Nicæ. Concil.

L. Refelluntur diver- forum contrariæ assertio- nes.

Hæc a nobis adversus Ariani hominis imposturam dicta sint, atque evidentiùs demonstrata; quo obstructo, vel potius exiccato primario ejusmodi fonte menda- cii; qui ex eo in diversa rivi fluxisse re- perti sunt, pariter exhausti esse noscantur; nec fidem apud lectorem inveniat, si a quovis id tradi reperiat, cum nullus alius præcesserit præter Eusebium; a quo id quisquam accepit, auctor. Hæc dix- erimus, quod Sanctus Ambrosius obiter, fi- dem secutus Eusebii, in oratione habita in funere Theodosii, ita de ipso Constan- tino ait: *Cui licet baptismi gratia in- ultimis constituto omnia peccata dimiserit; tamen quod primus Imperatorum credidit, & post se hereditatem fidei Principibus de- reliquit, magni meriti locum reperit.* Quid si potius quis velit ipsum alluisse ad ægritudinem, qua Romæ (ut dictum est) detinebatur, in qua omni medicorum arte frustrata, in ultimis constitutus quodammodo videbatur, cum baptizatus atque sanatus est a Silvestro. Certe omnis Am- brosii verborum sensus exquirendus, & accipiendus est potius, quam contra Ec- clesiam Catholicam assentiendum Constan- tinum decessisse Ariantum, Apostatam a

PAGIUS

nio crediderit, cum ipse fortassis exemplaria Græca ad manum non haberet, quæ sibi in Lin- guam Latinam vertenda curaret.

VII.

Vide nunc an ea, ex quibus creditur diu antea Romæ baptizatus a S. Silvestro Constan- tinus, vel auctoritate, vel antiquitate cum Eu-

fide Catholica; quod nec ipsi quidem A- riani, alioquin proacacissimi, ausi sunt ali- quando dicere; quodque pateat ipsum si- bi Ambrosium eodem verborum contextu contrarium loqui; nam quomodo magni (ut ait) meriti Constantinus est, si ab Ariani baptizatus decessit? Sed & venia ab eo rogata, sit dictum; haud mirum videri debet, ipsum in hujusmodi recen- sendis errare potuisse in his, quæ sunt facti; qui & in eo, quod post hæc acci- dit, nempe de inventione Crucis, paulo inferius contra omnium Latinorum, & Græcorum, ab omnibusque receptam sen- tentiam, dicat, Crucem Christi a latro- num crucibus ex titulo ei affixo esse co- gnitam; cum omnes testentur, titulo seor- sum posito, ex miraculo esse demon- stratam.

Sed & quod apud Hieronymi Chroni- con hæc scripta habeantur ultimo anno ejus Imperii: *Constantinus, extrema vi- ta sua tempore, ab Eusebio Nicomediensi Episcopo baptizatus, in Ariantum dogma declinat, a quo usque in præsens tempus Ecclesiarum rapina, & totius Orbis est secuta discordia.* Quis putet esse tantæ id auctoritatis, & fidei, & non potius credat ab alio esse appositum, quam a S. Hieronymo positum, quod rotius Ecclesie Catholicæ consensione, & usu continuato constat esse improbatum atque rejectum; ut ex iis, quæ nuper de sincera fide Ca- tholica Constantini dicta sunt, constat? Sed & ipse Hieronymus se a tanta calumnia vindicet: qui agens contra Vigilantium, sacrarum reliquiarum cultum spernentem, hæc ait: *Ergo sacrilegi sumus, quando A- postolorum basilicas ingredimur? Sacrile- gus fuit Constantinus Imperator, qui san- ctas reliquias Andrea, Luca, & Timo- thei transtulit Constantinopolim, apud quas demones rugiunt? &c.* Certe sacrilegus dicendus fuisset, nec in exemplum addu- cendus esset, qui ab Ecclesia Catholica decivisset. Scimus apud Luciferum Ca- laritanum (b) Constantinum Imperatorem infamia hæresis laborasse, quod S. Atha- nasium exulare jussisset. Verum magis ipsi credimus Athanasio, qui eum sæpe ex- cusat, & post obitum Constantinum pium, felicitis memoriæ, atque religiofissimum, non raro nominat (c). Sed de his suo loco uberius.

LI. Solvitur obiectio ex S. Hieronymo.

(b) Lucif. l. 1. pro Ath. & de Regibus apostat. (c) Athan. orat. i. ad- vers. Arian. & in Apolog. ad Constan- tin.

At postremum, respondeamus ad illud, quod cæteris fortius potest objici de bap- tismo Constantini paulo ante obitum mini- strato testimonium, non unius vel altre- rius

LII. Fortior solvitur obiectio.

sebio possint conferri, eique ad stipulantibus e- jusdem ac sequentis seculi testibus, Latinis ac Græcis. Primum, in contrarium afferuntur Acta S. Silvestri Papæ, ut quidem nunc habentur, ipfomet sæpius fatente Baronio depravata in non- nullis, ut anno trecentesimo vicesimo tertio di-

Lepra Constanti- ni filitæ. Baron. n. xxxvi. xi.

rius testis, sed totius Concilii Catholicorum Episcoporum, qui edicto Constantii compulsi Ariminum convenere, manifesta ipsorum testificatione per epistolam scriptam ad Constantium facta, in qua tum apud Theodoretum (a), tum apud Socratem (b) atque Sozomenum (c), qui eam recitant, hæc ipsa verba leguntur, dum agunt de rebus gestis usque ad illud tempus in Occidente. Cum igitur (inquiunt) intelligamus Constantium Principem certe omnium posterorum memoria post mortem celebrandum, diligenter elaborasse; ut fides illa Nicæe litteris prodita accuratissime perquisita, explorataque esset; absurdum sane videretur, eo jam post acceptum baptismum vita defuncto, & ad tranquillitatem sibi debitam profecto, aliquid in ea novare, & tot sanctos confessores, & martyres, qui hujus doctrinæ auctores inventoresque fuerunt, quique, ut vetus Ecclesiæ Catholice poscebat institutum, omnino senserunt, in eoque perseverant perpetuo, prorsus contemnere: Hæc in ipsorum Synodica.

(a) Theod. lib. 2. c. 29. (b) Socrat. lib. 2. c. 29. (c) Sozom. lib. 4. c. 17.

LIII. Textus insigniter depravatus arguitur.

(d) Athan. de Synod. Arim.

PAGIUS

ximus. Certe lepra quæ Constantium impulit ad Baptismum accipiendum, ut ab ea sanaretur, antiquioribus Scriptoribus ignota, eoque magis sit incredibilis, quo Julianus Apostata fidentius objecit Christianis, quod eorum Baptisma Lepram leprosi non auferat. Si enim adeo

demum ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus est, aliquid novi in ea fide moliri velle, & tot sanctos confessores, & martyres hujus placiti scriptores auctoresque contemnere, qui pro veteri lege ritumque Ecclesiæ in ea sententia permansere, &c. Hæc ibi ex Græco reddita fidelissime, prout quæ dicemus manifeste declarabunt.

Porro hæc omnia Constanti merito iureque conveniunt. Nam quod ad baptismum pertinet, constat eundem Constantem Imperatorem paulo post susceptum baptismum fuisse a Magnentio tyranno necatum; unde alibi idem Athanasius (e) ad Constantium scribens, hæc de Constantis nece habet: Nihil eam necessitudinem, cum ante oculos versaretur, reveritus, nihilque gratiam beato tuo fratri in baptismo donatam respiciens, veluti Dæmon, & furia infernalis in eum insluit; atque ita sanctissimus ille vir martyrium affectus est: Hæc Athanasius, qui eum fortissimum propugnatorem Nicæne fidei irasublatum vehementer ingemuit; ejus namque opera, Sardicensi congregato Concilio, Nicæna confessio fuerat stabilita, & ipse Athanasius ab exilio revocatus, omniaque ad rectam fidem spectantia promulgata a se legibus confirmata. Duplici igitur Catholici Episcopi, qui eam ad Constantium scripserunt epistolam, utuntur ad firmandam Catholicam fidem, exemplo; Constantini patris in primis, cujus præsentia Nicæna confessio fuerat roborata; & Constantis Imperatoris, cujus ope eadem Catholica fides in Sardicensi Concilio fuerat confirmata, & ante in Concilio Mediolanensi, cujus ibidem mentio habetur, adversus Arianos legatos defensa & roborata; in quo (ut dicitur inferius) mira ejusdem Constantis virtus enituit. Merito igitur in ea epistola Patres primo Constantini Magni, deinde res gestas in Concilio Mediolanensi, atque testimonium Constantis mirorum ordine ad insinuandam Catholicam veritatem scribere ad Constantium Imperatorem. His igitur confutatis; reliquis quoque auctoribus, qui eadem quæ Eusebius de Constantini baptismo & ipsi scripsere, ut Theodoretus (f), Sozomenus (g), & si qui alii, ex iisdem quæ adversus eundem Eusebium differuimus, sit satis factum; qui & falsa lectione citatæ superius Episcoporum epistolæ, in ea sententia confirmati, illa de Constanti-

LIV. Constanti dicta conveniunt.

(e) Athan. Apolog. ad Constant.

(f) Theod. lib. 1. c. 32. (g) Sozom. lib. 2. c. 11.

IV. Baptisterium Constantini.

Elucidatis igitur jam locis obscuris Aetorum Silvestri, dilutisque contrariis quæ adversari iisdem videbantur, ipsoque Constantini baptismo Romæ collato Gentilium pariter scriptorum testificatione firmato, reliquum est ut & de loco, in quo Romæ Constantinus baptizatus est, agamus; ipso, inquam, fonte, in quo eidem Imperatori visibile divinum numen caelesti fulgore coruscum apparuit, cum purgata anima peccatis admittis, atque simul corpus lepram mundum est redditum: quem, ut spiritualis natalis solum, & infantie Christianæ cunabula, idem Constantinus mirifice illustravit. Remanent in hanc diem, tam nobilis antiquitatis vestigia: vestigia plane dixerim (licet insignis fatis locus appareat) respectu augustæ summæque illius munificentiae, qua ab eodem Imperatore fuerat exornatus; quam vix in chartis modo nobis antiquitas repræsentat, Anastasi Bibliothecarii industria, qui tam memorabile monumentum ab injuria temporis vindicatum, memoriæ prodidit, una cum aliis ab eodem Imperatore illustribus Romæ exædificatis Ecclesiis. Sunt autem hujusmodi, quæ nimia vetustate, obstita, prout licuit ex mendoso codice, haud ipsius stylo expolita, sed rudia, habeantur tamen fideliter edita (a): Fontem sanctum, ubi baptizatus est Augustus Constantinus, ex lapide porphyretico, & ex omni parte coopertum intrinsecus, & foris, & desuper, & quantum aqua continet, ex argento purissimo *, libras tria millia, & octo. In medio fontis columna porphyretica, quæ portat phialam ex auro purissimo, pensantem libras quinquaginta, ubi ardet balsami libræ ducenta, annexum * ex stipa * amiantis. Jam occurrunt, lector, quæ valde admirari incipias. Nam quod ad balsamum spectat, abutebatur Heliogabalus, profusissimus Principum, balsamo summi pretii oleo, & (quod scribit Lampridius b) in lucernis exhibuit; sed per Constantinum primo invenitur cultui sacre religionis applicitum. Quod autem ad sacrum chrisma conficiendum eodem uti solet Ecclesiæ; Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Tem. Concil. in Silvestro.

LVI. De fonte baptismatis. * pensantem librarum. * myxum. * stipa.

(b) Lampr. in Heliogabalo.

PAGIUS

Aus etiam leprosus mundasse dixisset, excusât, Baptismum ejus ad emundandas sordes non corporis, sed animi, institutum esse. Quod in Collectione Canonum Cresconiana circa annum DCC. scripta, ex nescio quibus Liberii Actis dicitur hic venisse in odium Constantii, quia dixerat, patrem ejus fuisse a lepra mundatum, dum baptizaretur a Silvestro, id tanto minus credibile, quanto ex melioribus Auctoribus certus scimus causam persecutionis Liberio mota: & suspectus merito est liber Silvestri, cui talia Liberii Acta dicuntur extenta.

VIII.

Secundo dicit Baronius, Ethnicos ipsos Baptismum a Constantino Romæ susceptum non ob-

inde accidit, ut idem balsamum diceretur oleum Crucis; sic enim S. Gregorius illud nominat (c), dum ad Leontium, scribens, hæc ait: Oleum quippe sanctæ Crucis, & aloes lignum suscepimus; unum quod tantum benedicat, aliud quod incensum redoleat.

(c) Greg. 17. epist. 34.

Sed ad Baptisterii descriptionem redeamus: In labro fontis agnum ex auro purissimo fundentem aquam, pensantem libras triginta. Ad dexteram agni Salvatorem ex argento purissimo in pedibus quinquæ, pensantem libras centum septuaginta. In læva agni B. Joannem Baptistam ex argento in pedibus quinquæ tenentem titulum scriptum, qui hoc habet (d): Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; pensantem libras centum. Cervos ex argento septem, fundentes aquam, pensantes singulos libras octingentas *; Thymiamatarium ex auro purissimo, pensans libras decem cum gemmis præfatis, & hyacinthinis undique, numero gemma quadragintadua. Hæc est descriptio sacri fontis; quæ autem eidem dona contulerit Constantinus ibidem describuntur his verbis; hoc præmissio titulo:

LVII. Ornatus ex sacris imaginibus.

(d) Joan. 3. * octoginta.

DONUM SANCTO FONTI.

Massa Felsi ex territorio Prænestino, præstans solidos trecentos. Massa Gaba ex territorio Gabinese, præstans solidos ducentos & duos. Massa Pictra ex territorio supradicto, præstans solidos ducentos quinque. Massa Statiliana ex territorio Sorano *, præstans solidos trecentos. Massa intra Siciliam, Taurana, ex territorio Parentiensi *, præstans solidos quingentos. Intra urbem Romam domus vel borti præstans solidos bis mille trecentos. Fundus Bassi, præstans solidos centum viginti. Massa Laninas ex territorio Cartholano, præstans solidos ducentos. Fundus Catulli ex territorio Nomentano, præstans solidos quinquaginta. Massa Stratiaria ex territorio Sabinese, præstans solidos trecentos quinquaginta. Massa Murina ex territorio Appiano Albanensi, præstans solidos trecentos. Massa Virginis ex territorio Sorano, præstans solidos ducentos.

Transmarina intra partes Africa. Massa

LIX.

scure significare. Zosimus enim lib. 2. postquam Crispi & Faustæ necem Constantini M. iussu patratam retulit, ait: Horum ipse sibi conscius & contemtorum insuper Sacramentorum, accessit ad Sacerdotes, postulans piacula criminum. Sed his respondentibus, quod nullus traditus invenitur expiationis modus, quo tanta crimina possent expurgari, Aegyptius quidam ex Iberia delatus Romam, Palatinisque mulieribus factus familiaris in Constantinum incidit, eique affirmavit Christianorum Fidem expurgativam esse peccati cuiuslibet; quippe cui promissum esset, quod etiam impii eam suscipientes continuo extra omnis culpa reatum ponerentur. Hanc sermonem cum facile suscepisset

Zosimi fabula circa Constantini Baptismum.

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

* *Muscina-
no.* *sa Vincis ex territorio Mucario**, præstans
solidos octingentos. *Massa Capis ex ter-
ritorio Capitano**, præstans solidos sex-
centos. *Massa Varia Sardana*, præstans so-
lidos quingentos. *Massa Camaras ex ter-
ritorio Curtalupi**, præstans solidos qua-
dringentos quinque. *Massa Nummas ex
territorio Numidia*, præstans solidos sex-
centos quinquaginta. *Massa Sulphurata ex
territorio Numidia*, præstans solidos sep-
tingentos viginti. *Massa Baldariolaria
ex territorio Numidia*, præstans solidos
octingentos & decem. In Græcia *Massa
Cephalenia*, præstans solidos quingentos.
* *Mega-
lula.* In *Megaulo* * *Massa Amazon*, præstans
solidos ducentos viginti duos: Hucusque
ibi de Baptisterio Constantini, & rebus
ab eodem ei largitis.

LX.
Constant. in albis
quæ san-
civerit.
His autem de loco enarratis, jam ad re-
liqua a Constantino Romæ hoc anno, post-
quam baptizatus est, gesta, orationem
convertamus; habentur ea in iisdem Sil-
vestri, quæ dicuntur, Actis expressa, sed
pro exemplarium diversitate inter se pau-
lo diversa. Siquidem quæ singulis diebus
illis septem, cum esset in albis, ab eo
pro Christiana religione sancita fuerint,
in aliquibus eorum narratur hoc ordine:
*Prima die baptisui sui hanc legem dedit:
Christum esse Dominum verum, qui se mun-
dasset a lepra, & hunc ab omni Orbe Ro-
mano coli debere. Secunda vero die pœ-
nas decrevit adversus omnes qui in Chri-
stum blasphemias inferrent, vel deride-
rent. Addidit tertia die penam in eos
qui cupiam Christianorum contumeliam ir-
rogassent. Quarta vero die Imperatoris
privilegiis Romanam Ecclesiam præ cæte-
ris voluit illustrare.*

LXI.
Privilegia
& Consi-
t. concessa
Ecclesiis.
Rursum vero, quinta die concessam esse
**QUOD DUCE TE MUNDUS SURREXIT IN ASTRA TRIUMPHANS,
HANC CONSTANTINUS VICTOR TIBI CONDIDIT AULAM**

Quod ad eandem basilicam pertinet, mi-
nime prætermittendum esse putamus, quod
hisce diebus post primam Tomi hujus
editionem oculis nostris Romæ specta-
re licuit, dum in Vaticano longe au-
gustiore erecta S. Petri Basilica, vete-
ris a Constantino erectæ partem illam,

PAGIUS
Constantinus, & patria quidem sacra dimisisset,
iis vero, se tradidisset, qua docebat Ægyptius, prin-
cipium impietatis fecit habere divinationem sus-
pectam. Nam quia multa res prospere per eam sibi
fuissent prædicta, eventumque re ipsa sortita, ve-
rebat ne alii quoque, ipsam contra se consul-
tavis, quod futurum erat prædicetur: ideoque
convertit sese ad abolenda hujusmodi omnia.

IX.
Refellitur.
Sed hanc Zosimi narrationem Socrates lib. r.
cap. 5. falsitatis convincit, offenditque eam velut
in Christianæ Religionis odium ab Ethnicis con-
fectam: Sopatrum, inquit, primo quidem haud-
quaquam verosimile est in colloquium venisse cum
Constantino, qui tunc temporis in illis dumtaxat
partibus, qua circa Oceanum ac Rhenum posita

ab eodem Imperatore immunitatem Eccle-
siis, ibi traditur, ut ad eas confugien-
tes securi in omnibus essent. Sexta vero,
& septima illud decretum ne absque licen-
tia Romani Pontificis alicubi construeren-
tur Ecclesiæ, & de exolvendis decimis,
edidit. Sed & hæc duo ultima, quod de-
sunt in Græcis exemplaribus, superaddita
fuisse putantur, cum præsertim utraque ju-
re antiquiori videantur eidem Ecclesiæ esse
debita. Quid autem ab eodem Imperatore
octava die sit factum, eadem Acta his ipsis
verbis significant.

Octava die processit, albis depositis, LXII.
rotas mundus, & saluus; & veniens ad Erigitur
Confessionem Beati Petri Apostoli, ablato Basilica
que diademate capitis, exuens se chlamyde, Vaticana.
& accipiens bidentem, terram primus ape-
ruit ad fundamenta basilicæ construendæ.
Dehinc, ob numerum duodecim Apostolo-
rum, duodecim cophinos terra plenos, sup-
positis humeris bajulans asportavit; &
ita gaudens, & exultans, in carruca sua
cum Episcopo sedens, ad Palatium rediit.
Imitatus videtur Constantinus, a quo ge-
nus ducebat, Vespasianum Imperatorem,
de quo Suetonius (a): *Ipse restitutionem
Capitolii aggressus, ruderibus purgandis
manus primus admovit, ac suo collo qua-
dam extulit: Hæc de Vespasiano Sueton-
nius. Debuit ne prætermisisset Constanti-
nus pro cultu veræ religionis præstare,
quod ipso major ejusdem familiæ Flavie
illustrator pro superstitione avita officium
exhibuerat? Sed quæ affixa parieti
sculpta marmore perit vetus inscriptio
tunc apposita, antiquæ reddidit (b).
membranæ, in quibus ejusmodi in Basili-
ca Vaticana repertum inscriptum disti-
chon legitur:*

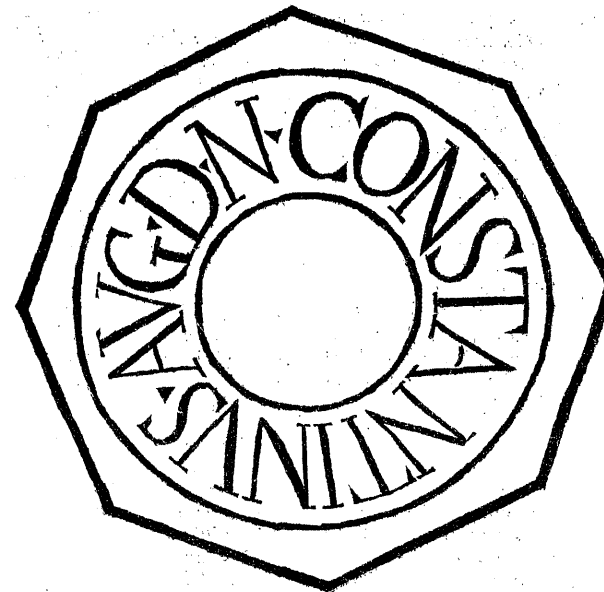
quam majores absidem dixere, cæmentarii
demolirentur, inventos esse in structura
parietum quamplurimos quadratos lateres
ejus generis, quod a duorum mensura pal-
morum *διδάκτων* appellabatur, habentes in
medio signum in figlina impressum, in
quo ipsius Basilicæ conditoris Constantini
no-

sunt, Imperio poteratur... haudquaquam etiam
credibile est, cum ignorasse, Herculeum Alcmena
filium, post cadere liberorum, & post necem Iphi-
ti, quem licet amicum atque hospitem inique in-
terfecerat, Cereis sacris Athenis expiatum fuisse.
Gentiles igitur hujusmodi scelerum expiationem pol-
licitos esse, ea qua dixi, satis evincunt, simul-
que eos mendacii conrugiunt, qui Sopatrum affir-
mant contraria pronuntiasse: neque enim ausim
dicere ista nescisse Philosophum, qui eruditionis
causa apud Gentiles ea atate nobilissimum habeba-
tur. Respondet Baronius, ex illis Zosimi ver-
bis, ex Iberia Ægyptium advenam, liquere, ad-
vectum fuisse ex Hispania Hosium Cordubens-
sem Episcopum, Ægyptium, id est, Magum Gen-
tilium.

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

nomen litteris legeretur, sicut vides ex-
pressum; quod venerandæ antiquitatis mo-

numentum hic tibi in secunda editione
reddendum curavimus.

LXIII.
Basilicæ
Vaticanae
structura.
Sed antequam ulterius progrediarur o-
ratio ad ea quæ reliqua sunt Actorum reci-
tanda, describere hic opportunum erit,
quæ ab eodem Imperatore ipsi Basilicæ
Petri Apostoli in Vaticano erectæ collata
sunt dona; extant ea diligenter recensita
in citato superius libello de Munificencia
Constantini, a Bibliothecario ex archivis
S. R. E. in lucem edito, ubi hæc con-
scripta reperiuntur: Eodem tempore Con-
stantinus Augusto fecit Basilicam Beato
Petro Apostolo in templo Apollinis; cu-
jus locum, cum corpus S. Petri recondi-
dit, undique ex ære Cyprio conclusit,
quod est immobile. Ad caput pedes quin-
que, ad pedes pedes quinque, ad latus
dextrum pedes quinque, ad latus sinistrum
pedes quinque, subter pedes quinque, su-
pra pedes quinque: sic conclusit corpus be-
ati Petri Apostoli, & recondidit, & exor-
navit super columnas porphyreticas, & a-
lias columnas tres thyncas, quas de Græ-
cia perduxit. Fecit autem cameram basi-
licæ ex crimina * auri fulgentem, & super
corpus beati Petri. Sed & de Petri Apo-
stoli sepultura S. Gregorius (a) Papa in epi-
stola ad Constantium * Augustam tradit,
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS
tibus creditum, qui suaserit Baptisimum a Sil-
vestro petere. Quare Sozomenum incredibilis
superbitatis arguit, qui Crispum occisum a patre
negat, eo uno argumento, quod Crispus vivens ad
vigesimum usque patris Imperii annum pervene-

ad quindecim pedes extra Petri sepulcrum
fuisse desuper locum illum argento conte-
ctum; quod cum ipsius decessor mutare
voluisset, apparente signo quodam, non
parvo terrore absteritum, ab hujusmodi
consilio destitisse. At rursum hæc in li-
bello:

Super os quo conclusit illud, fecit Cru-
cem auream purissimam, pensantem libras
centum quinquaginta, ubi scriptum hoc
est: Constantinus Augustus, & Helena Au-
gusta hanc domum regali simili fulgore
corruscantem auro circumdant. Scriptum
est ex litteris nigellis in Cruce. Fecit
autem candelabra ex aurichalco in pedi-
bus decem, numero quatuor, argento con-
clusa cum sigillis argenteis, unde Actus
Apostolorum cernebantur, pensantia singu-
la libras trecentas. Calices autem tres,
cum gemmis præfinitis quadragintaquinque,
pensantes singulos libras duodecim. Me-
tretas argenteas duas, pensantes libras
ducentas. Calices argenteos viginti, pen-
santes singulos libras decem. Amas au-
reas duas, pensantes singulas libras denis.
Amas argenteas quinque, pensantes singu-
las libras viginti. Patenam auream cum
G 2 tur-

rit, multas interea cum eo Leges statuens. At
de Crispi cæde Sozomenus non videtur dubi-
tasse; sed ex legibus, quas illo tempore cum
patre condidit, rectissime argumentatum contra
Gentiles, mutandæ Religionis eam causam Con-
stan-

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

* *turturæ turturæ* * & columba ex auro purissimo, ornata gemmis prasinis, & hyacinthinis, & margaritis * numero ducentis, & quindecim, pensantem libras triginta. Patenas argenteas quinque, pensantes singulas libras quindecim. Coronam auream ante corpus, quæ est pharus cantharus, cum delphinis quingentis, pensantem libras trigintaquinque. Pharos argenteos in gremio Basilicæ cum delphinis, pensantes singulos libras decem. Ad dexteram Basilicæ pharos argenteos triginta, pensantes singulos libras octo. Ipsum altare ex auro, & argento, clausum cum gemmis prasinis, & hyacinthinis & albis ducentis decem, pensans libras trecentas quinquaginta. Thymiamaterium aureum cum gemmis undique exornatum, pensans libras quindecim: Hucusque de vasis, & ornamentis. Hæc sunt illa ipsa Basilicæ S. Petri sacra vasa, quæ post octoginta sex annos, cum ab Alarico Urbs capta est, occultata apud sacram Virginem, & inventa (ut tradit Orosius a) præ magnitudine, pulchritudine, pondere, & diversitate, Gothos reddiderunt attonitos, & ab eisdem sic numine disponente, cum honore eidem basilicæ restituta sunt. Quod spectat ad redditus, hæc sequuntur.

LXV.

Dona ad concinnanda luminaria.

In redditibus donum quod obtulit Constantinus Augustus beato Petro Apostolo per Dioceses in Oriente. In Civitate Antiochia donum Datiani, præstantem solidos ducentos quadraginta. Domunculam Nicenam, præstantem solidos viginti & tremissem. Cellas in Aphrodisia, præstantes solidos viginti. Balneum in Cerebea, præstans solidos quadraginta duos. Pistrinum ubi supra, præstans solidos vigintitres. Popinas ubi supra, præstantes solidos decem. Hortum Maronis ubi supra, præstantem solidos decem. Hortum ubi supra, præstantem solidos undecim. Sub Civitate Antiochena possessionem Sibyllinam donatam. Augusto, præstantem solidos trecentos vigintiduos, cartadecadas centum quinquaginta, aromatum libras ducentas, balsami libras trigintaquinque. Sub Civitate Alexandrina possessionem Timialicam donatam Augusto Constantino ab Ambronio, præstantem solidos sexcentos viginti, cartadecadas trecentas, olei Nardini libras trecentas, balsami sexaginta, aromatum libras centum quinquaginta, storacis Isauricæ libras quinquaginta. Possessionem Eutimi Caduci, præstantem solidos quingentos, cartadecadas septuaginta. Per Ægyptum sub Civitate Armeniæ, possessionem Agapii, quam donavit Constantino

PAGIUS

stantino non fuisse, cum diu antea Christianus probaretur. Argumentatum, inquam, contra Gentiles, non contra eos, qui ab initio quidem Christianum fuisse Constantinum dicerent: diu autem post susceptam fidem denuo ad Genti-

Augusto. Possessionem Panopoliten *, præstantem solidos octingentos, cartadecadas quadringentas, piperis medimnos quinquaginta, croci libras centum, storacis libras centum quinquaginta, aromatum castæ libras ducentas, olei Nardini libras trecentas, balsami libras centum, lini saccos centum, caryophyllorum libras centum quinquaginta, olei Cyprini libras centum, papyri cannas mundas mille. Possessionem, quam donavit Constantino Augusto Ibronius *, præstantem solidos quadringentos, quinquaginta, cartadecadas ducentas, aromatum castæ libras quinquaginta, balsami libras quinquaginta. In Provincia Euphrateni sub Civitate Cyro possessionem Armanazon, præstantem solidos trecentos octoginta. Sub Tarso Ciliciæ insulam Cordionum *, præstantem solidos nongentos: Hucusque ibi de donis tunc oblati a Constantino Imperatore ad luminarium impensam, & alia divini cultus Vaticanæ Apostoli Petri Basilicæ, cuius S. Paulinus (b), qui hoc eodem sæculo vixit, ad Alethium scribens, his verbis meminit: *Quanto ipsum Apostolum atrollebas gaudio, cum toram eius Basilicam densis inopum cæteribus stipavisses; vel qua sub alto sui culminis mediis ampla laquearibus longum patet, & Apostolico eminens folio coruscans ingredientium lumina stringit, & corda lætificat.* Alludit enim ad id quod dictum est; nempe ejusdem Basilicæ cameram, quam nominamus aliter apsidem, ex crimino auri fulgentem. Sed post Paulinus de porticibus: *Vel qua sub eadem mole rectorum geminis utrimque porticibus latera diffundit, quæ præterito nitens atrio, fusa vestibulo est, ubi cantharus ministræ manibus, & oribus nostris fluenta ructantem fastigiatus solido ære ibolus ornat & inumbrat, non sine mystica specie, &c.* Verum jam de Basilica Petri satis.

De Basilica vero Pauli Apostoli hæc ibidem leguntur: *Eodem tempore Constantinus Augustus fecit Basilicam beato Paulo Apostolo ex suggestione S. Silvestri Episcopi, cuius corpus sanctum ita recondidit in ære & conclusit, sicut beati Petri, & dona obtulit. Nam omnia vasa sacra aurea, vel argentea, vel ærea ita posuit, sicut in Basilica beati Petri Apostoli; & ita beati Pauli Apostoli ornavit, sicut illam. Sed & Crucem auream super loculum beati Pauli Apostoli posuit, pensantem libras centum quinquaginta. Sub Civitate Tyria possessionem Comiam, præstantem solidos quingentos quinquaginta. Possessionem Formimusi, pensantem solidos*

LXVI

De Basilica Pauli Apostoli

lium ritus, imo & ad Christianos persequendos reversum esse, illius infelicis facinoris horrore adductum ad expectandum Baptisimum ætenuis dilatatum. Tales enim futuros aliquando non potuit divinare Sozomenus, qui de Romano illo Ba-

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI PAP.
19.

septingentos. Possessionem Timiam, præstantem solidos ducentos quinquaginta, olei nardini libras septuaginta, aromatum libras quinquaginta, castæ libras quinquaginta. Sub Civitate Ægyptia possessionem Cyreos, præstantem solidos septingentos decem, olei nardini libras septuaginta, balsami libras triginta, aromatum libras septuaginta, storacis libras triginta, stactes libras centum quinquaginta. Possessionem Basilicam, præstantem solidos quinquaginta aromatum libras quinquaginta, olei nardini libras sexaginta, balsami libras viginti, croci libras sexa-

LXVII.

Lateranen. Basilica.

At quid post hæc Acta? Altera vero die Constantinus similiter intra Palatium suum Lateranense Basilicæ fabricam cepit, lege pariter sanciens atque promulgans, adeo se Christiana religionis profecti velliculturam, ut Christo Deo vellet intra Palatium templum erigi, ubi Christiani conventus agerent: utque iis qui Christiani fieri vellent, & pauperes essent, præstarentur ex largitione Fiscali affatim alimenta, eisdemque in primis in baptisinate candida vestimenta, & solidi viginti, dum tamen afferrent pro tessera Episcopi Romani chirographum. Quod autem spectat ad Basilicam Lateranensem, quam tunc temporis Constantinus edificare cepit in monte Cælio in ædibus amplissimis Laterani: fuisse quidem eas magnificentissimas testatur Julius Capitolinus in Marco, & Victor in Severo. Sed de his superius. Cesserat eas Constantinus Faustæ Augustæ, ac demum (ut suo loco dictum est supra) Melchiadi Papæ; in eisdemque (ut vidimus) sub eodem Melchiade collecta est Synodus in causa Cæciliani. Verum quibus ornamentis eam illustraverit Constantinus, & opibus auxerit, citatus ille de Munificentia Constantini libellus in omnibus fidelissimus narrat his verbis: *Hujus temporibus (nempe Silvestri) fecit Constantinus Augustus Basilicas istas, quas & ornavit. Basilicam Constantinianam, ubi posuit dona ista. Fastigium ardentem habens in fronte Salvatorem sedentem in sella, quinque pedum, pensantem libras centum viginti; & dodecim Apostolos, habentes singulos quinos pedes, pensantes libras nonaginta; cum coronis ex argento purissimo, pensantibus li-*

LXVIII.

Dona collecta Basilicæ Lateranensi.

bras centum quadraginta, & Angelos quatuor ex argento in quinque pedibus, qui pensant singuli libras centum quindecim, cum gemmis Alabandensis. Fastigium ipsum pensat libras duo millia vigintiquinque. Ab ejusmodi tam celebri Salvatoris imagine, cui & Basilica dicata est, dicta fuit Basilica Salvatoris potius, quam Constantiniana, ad differentiam alterius Basilicæ ejusdem nominis publicis negotiis mancipatæ, quæ posita erat in Regione tertia apud templum Pacis, ut habent Sextus Rufus & Publius Victor.

PAGIUS

X. Zosimus & Sozomenus

Baptismo nihil audiverat, aut saltem nihil credebatur. Miseratur deinde Sozomenum Baronius Zosimo opponentem, quod non potuerit cum Constantino tam procul agente colloqui Sopater, quasi

ginta. Possessionem insulæ Machabæ *, præstantem solidos quingentos decem, papyri racanas * mundas quingentas; lini saccos trecentos: Hucusque de Basilica Pauli, quæ cum esset ædificata ubi corpus ejus positum erat, inter viam Ostiensem, & Tiberim, angustia loci interjacentis, haud potuit, ut par erat, amplioribus spatiis ædificari: Valentinianus autem Junior Imperator, prætergressus viam illam, amplissimam reddidit, ut suo loco dicemus. Sed quod vetus inscriptio de utraque Basilica Petri, & Pauli elegans habet tractatam, hic describendum curavimus (b):

(b) In App. ad Antiq. Inscript. pag. 1170. num. 8.

IANITOR ANTE FORES FIXIT SACRARIA PETRUS
QUIS NEGET HAS ARCES INSTAR ET ESSE POLI
PARTE ALIA PAULI CICUMDANT ATRIA MUROS
HOS INTER ROMA EST. HIC SEDET ERGO DEUS.

bras centum quadraginta, & Angelos quatuor ex argento in quinque pedibus, qui pensant singuli libras centum quindecim, cum gemmis Alabandensis. Fastigium ipsum pensat libras duo millia vigintiquinque. Ab ejusmodi tam celebri Salvatoris imagine, cui & Basilica dicata est, dicta fuit Basilica Salvatoris potius, quam Constantiniana, ad differentiam alterius Basilicæ ejusdem nominis publicis negotiis mancipatæ, quæ posita erat in Regione tertia apud templum Pacis, ut habent Sextus Rufus & Publius Victor.

Sed quod rursus spectat ad munera tunc oblata, hæc ibidem leguntur: *Item a Salvatoris tergo respicientem in apside Salvatorem sedentem in throno, in pedibus quinque (hoc est, altitudinis pedum quinque, & sic in reliquis.) Coronas quatuor ex auro purissimo, cum delphinis viginti, pensantes singulas libras quindecim. Pharum ex ex auro purissimo, cum delphinis quingentis * cum catena, qui pensat libras vigintiquinque. Cameram Basilicæ ex auro, pensantem in longum, & in latum libras quingentas. Altaria septem ex argento purissimo, pensantia libras ducentas. Patenas aureas septem pensantes singulas libras triginta * tres. Patenas argenteas sexdecim, pensantes singulas libras triginta. Scyphos ex auro purissimo septem, pensantes singulos libras decem. Scyphum singularem ex metallo, corallo ornatum, & undique de gemmis prasinis, & hyacinthinis, auro interclusum ex omni parte, qui pensat libras viginti & uncias tres. Scyphos argenteos viginti, pensantes singulos libras quindecim. Amas ex auro purissimo duas, pensantes singulas libras quinquaginta*

Zosimus dixerit, tunc Crispum occisum, qui de Baptismo expresse id refert post victum Licinium; & En, mo Coninquit, in quos errorum anfractus ipsum ignoratio stantini rerum conjecit & temporum. Sed quid magis vavdiversum, quam Sozomenum Zosimo respondentem tempore fin. scripsere.

ra, portantes singulas medimnos tres. Amas argenteas viginti, pensantes singulas libras decem; portantes singulas medimnos singulos. Calices minores aureos purissimos quadraginta, pensantes singulos libras singulas. Calices minores ministeriales quingentos, pensantes singulos libras duas.

LXX. Ornamenta autem Basilicae. Phorum cantuarum ex auro purissimo ante altare, in quo ardet oleum nardinum piscicum, cum delphinis octoginta, pensantem libras triginta. Phorum cantuarum argenteum cum delphinis viginti, qui pensat libras quadraginta; ubi ardet oleum nardinum piscicum. Phoros cantuaros argenteos in gremio Basilicae quadragintaquinque, pensantes singulos libras triginta, ubi ardet oleum superscriptum. In parte dextera Basilicae phoros argenteos quadraginta, pensantes singulos libras viginti. Phoros cantuaros in terra Basilicae argenteos viginti-quinque, pensantes singulos libras viginti. Cantuaros cerofratos in gremio Basilicae argenteos quinquaginta, pensantes singulos libras viginti. Metretas tres ex argento purissimo, pensantes singulas libras trecentas, portantes medimnos decem. Candelabra ex aurichalco numero septem, quae habent pedes denos cum ornatu ex argento, interclusa scillis Prophetarum, pensantia singula libras trecentas.

LXXI. Quae constituit in servitio luminum. Missam Gargillanam in Territorio Suesano, praestantem solidos quadringentos. Massam Bauronicam in Territorio Saessano, praestantem solidos trecentos sexaginta. Massam Aurianam in Territorio Laurentino, praestantem solidos quingentos. Urbanam in Territorio Aniano, praestantem solidos ducentos quadraginta. Massam in Capris * in Territorio Catanensi, praestantem solidos mille. Massam Trapeas in Territorio Catanensi praestantem solidos mille sexcentos quinquaginta. Quae autem sequuntur, putamus esse iungenda iis, quae de ornamentis, & vasis superius dicta sunt, haec nempe: Thymiamateria duo ex auro purissimo, pensantia libras triginta. Donum aromaticum ante altaria singulis annis libras centum quinquaginta: Haec tenus de Basilica Lateranensi. Ex quibus omnibus plane apparet, hac quoque ex parte, novissimae domus (a), nempe Ecclesiae Gentium, esse gloriam majorem, quam primae; cum superet numerus, & pretium vasorum Romanae Ecclesiae (ut praetermittam de caeteris ubique

PAGIUS fingere, qui eodem, quo ille tempore, diversa in regione vivens ac scribens, Zosimi fortasse nec nomen audivit unquam; & Sopatrum Zosimo ignotum nominans, ea refutat, quae Gentiles vulgo narrare solitos palam erat, non quae legerat apud aliquem. Nam praeter Zosimum prudentius metitum tempora, nemo scitur scripsisse talia de conversione Constantini, non magis

locorum in Orbe diffusis Ecclesiis) vasa templi a Salomone collata, vel denuo restituta, cum illud iterum fuit aedificatum. Nec est, quod haec quis revocare possit in dubium; nam ut unius tantum templi ab eodem Imperatore postea Hierosolymis aedificati singula describeret collata ab eodem ornamenta, Eusebius (b) separatim se voluminem scripsisse testatur, cum ait: Quale vero Salvatoris templum, quale item Salvatoris antrum fuerit, atque etiam quam praecleari conatus imperatoris; quantam autem in ipso templo donorum turba ex auro, argento, pretioso lapide; separatim suo, quoad ejus fieri potuit, volumine conscriptum Imperatori dedimus. Si ergo unius templi dona uno explicata volumine, tot tantaque erant; quid mirum si plurimum Basilicarum munera ab eodem illis donata per brevi videantur coangustata libello potius, quam descripta? Quis non putet Constantinum conatum esse, ut constructae Romae Ecclesiae, celebriores apparerent Jovis Capitolini, aliorumque deorum templis; cum praesertim consuevisent (ut vidimus) exprobrare Gentiles Christianis cultum Dei ipsorum abjectum nimis, & humilem, atque nullius splendoris, nec celebrem, nec illustrem? Potuit ne haec pati Constantinus, Daemonum delubra Romae tot publicis donis aucta, Christi vero Ecclesias hac ex parte illis inferiores haberi? Et non potius justa aemulatione compulsus, quo minus poterat structura templorum (id enim non ferebat temporis angustia) ornamentis saltem fana Gentilium superaret?

Et quid adeo mirum, si tot tantaque contulit verae religionis cultui Constantinus, qui olim falorum deorum cultor immentis donariis replebat illorum templa? Unde orator ille in Panegyrico (c): Merito igitur, inquit, augustissima illa delubra tantis donariis honestasti, ut jam vetera non querant, jam omnia te vocare ad se templa videantur: Haec ille. At qui meminisset, se tanta profudisse in deos, quos jam modo intelligebat esse prava demonia; quo pacto potuit esse remissior munificentia ipsius in exornandis veri Dei, quem coleret, templis? Hinc illae Gentilium historicorum in Constantinum querelae, cum eum nimiae profusionis redarguant. Nam de eo Aurelius Victor (d): Unde, inquit, proverbio vulgari, Tracala decem annos praestantissimas, duodecim sequentibus latro, decem novissimis pupillus ob profusio-

in hoc fide dignus, quam in eo quod mentitur, cum ad id usque tempus divinationibus usum.

Deinde Baronius inadvertentiae vel oblivionis accusat Sozomenum, in eo quod Plotinianae scholae Magistrum appellans Sopatrum, non cogitaverit, eam scholam ex Platonis disciplina tenuisse: Quod, divinae iustitiae in homines inv-

(b) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 46. in fin.

LXXII. Eusebii manifestantia Constant.

(c) Paneg. 4.

(d) Aurel. Victor. in Constant.

XI. Sozomenus a Baronio non bene confuta.

nes immodicas nominatus. Est eadem quae Zosimi querela (a) in eum exclamantis, non satis illi fuisse ad largitiones immoderatas totius Imperii Romani divitias, sed opus fuisse nova eademque dura provincialia praescribere vestigalia.

LXXIII. Sed tamen in eo tum Constantini, tum nonnullorum aliorum Christianorum Imperatorum commendanda modestia est, quod cum possent ipsa deorum templa referta divitiis spoliare, prout fecerant (ut vidimus) nonnulli ex Ethnicis Imperatoribus, abstinerunt nihilominus; cum alioqui summo jure id facere potuissent, tum quod daemonum nullus prorsus cultus esse deberet; tum etiam quod ex illis compensari poterant rapinae, quas tam in rebus publicis, quam privatis, trecentis jam propemodum annis, Christiani ab idololorum cultoribus passi essent. Attamen ab iis Constantinus se continuit, & successores; quod S. Ambrosius (b), agens adversus Symmachum, testatur his verbis: Dicant & ipsi, quis templis dona detraxerit, quod factum est Christianis; quae si facta essent Gentilibus, redderetur potius, quam inferretur injuria. Nunc inde demum iustitia praetenditur, aequitas postulatur? Ubi tunc erat ista sententia, cum direptis Christianorum omnium facultatibus, ipsos vitales aetherius spiritus inviderent, & nullis usquam denegata defunctis inbiberent supra commercia sepulturae? Quos Gentiles praecipitarunt, maria reddiderunt. Fidei ista victoria est, quod & ipsi jam facta majorum carpunt suorum. Sed quae melioratio, ut eorum munera petant, quorum gesta condemnant? Nemo tamen donaria delubris, & legata Auluspicibus denegavit; sola sublata sunt praedia; quia non religiose utebantur iis, quae religionis jure defenderent. Sed haec de praediis, quae Valentianus, non Constantinus abstulit. Cesser ergo Zosimi querela, vel in eo potius Constantinum redarguat, quod maluerit nova vestigalia populis imperare, quam deorum templa locupletissima divitiis injuste possessis spoliare. At haec Romae praestita sunt a Constantino; in Oriente autem, ubi cessabat Senatus invidia, ab eodem secus actum esse, ex Eusebio dicturi sumus inferius. Sed ad Acta rursum.

(b) Ambros. epist. 31.

LXXIV. Reperiuntur haec etiam in Graecis exemplaribus tunc ab eodem Constantino fuisse statuta; ut, qui vellent fieri Christiani, id eis facere liceret absque aliquo

PAGIUS gilante, qui eadem perpetrassent, non aliter a Diavoniam consecuturi essent, nisi ipsi eandem, quam aliis intulissent, paterentur. Quamobrem si absque tali expiatione anima a corpore solverentur, eas apud inferos supplicia perpeti, atque iterum detruhi in nova corpora, ut necessario idem subirent, quod antea in alios patravant. Sed haec Sozomeno impropere Baronius non animadver-

impedimento. Sancivit haec rursum; ne filii familias, vel servi, sub qua nati essent superstitione, tenerentur inviti. Quamobrem magnam fastiam esse accessionem ad Christianam fidem, eadem Acta testantur. Addit his Nicephorus (c), eodem anno Romae fuisse baptizata supra duodecim millia virorum, praeter foeminas atque parvulos. Quod vero idem ait, Crispum Caesarem una cum patre Constantino baptizatum fuisse; quam errore laboratur, atque prorsus hallucinetur, quae hoc eodem anno superius dicta sunt, manifeste declarant.

Sed quid idem auctor de Senatu Populoque Romano ab eodem Imperatore tunc in basilica Ulpia collecto tradat, videamus: Porro Senatu in basilicam, quae dicitur Ulpia, convocato (erat haec in foro Trajano, dicta aliter basilica Trajani a Publico Victore) sincera mente sancit, ne de caetero dii esse vel dicerentur, vel crederentur; non deos hominum esse, sed potius homines illorum esse dicentis. Et cum se ipsum ea in re apertum manifestumque haberent exemplum, ut Dominum nostrum Jesum Christum, ut Deum verum certantique in caelis regnantem adorarent, & colerent; ne quis aliquid veteris erroris apud se habere suspicari posset, sinceritatis suae indicium, templum in Palatio quod erigebat, ostendit. Populus vero hujusmodi Imperatoris dictis applaudens, quadragesimo Christianorum Deum, verum Deum esse, exclamavit. Constituit praeterea, voluntarium, & non coactum baptismum esse; neque metu humano ad Christianorum cultum quemquam accedere; verum volentem, casto maturoque consilio, sacro illorum numero aggregari debere. Itaque incredibilis in populo fuit laetitia, lege ea publicata. Hucusque ex Actis S. Silvestri Graece conscriptis Nicephorus.

Sed praestat, cuncta quae tunc idem Imperator coram Senatu Populoque Romano peroravit, & in iisdem Actis Latine scriptis extant, hic recitare. Porro Senatus Populique Romani cogendi causa haec ibi primo describitur. Igitur cum Senatorum nullus omnino huius religioni sanctae fidem adhiberet, nec ob hoc alicui Augustum irasci Papa permitteret; praecipit sibi in basilica Ulpia in excelsum tribunal statui; illicque omnes Senatum, & Populum Romanum his verbis affatus est, &c. Haec quidem optime consentiunt cum iis, quae a Zosimo eodem argumen-

(c) Niceph. l. 7. c. 24. in fin.

LXXV. Senatus consultum in Basilica Ulpia.

LXXVI. Quid ad Senatus res.

tit, paucis lineis ante ex Eunapio se scripsisse de Sopatro, quod natura sublimium appetens, animoque magnus & ferox, aspernatur reliquos in turba atatem agere, magna celeritate ad nudum Imperatoris accurrit, quasi Constantini propositum & impetum domiturus ac ratione superaturus; certe ex estimationis potentiaque pervenit, ut Imperator delibitatus captusque ab homine assefforem

CHRISTI 324.

SILVESTRI PAP. II.

CONSTANTINI IMP. 19.

(a) Zosim. l. 20.

to scripta habentur (a); nempe, Senatores ipsos summopere adversatos Constantino, cum eum penitus viderent esse religionis patriae desertorem, inter Christianos publice profitentem: quos cum Imperator demulcere nullatenus posset, Urbem deferendi, & aliam illi non impari civitatem erigendi consilium inivit. Sed de his postea. At ipsam jam Constantini coram Senatu Populoque Romano concionem habitam audiamus, quae his scilicet verbis in iisdem Actis Latine scriptis reperitur:

LXXVII. Concio Constantini in Idololatriciam.

Profanae dissensiones mentium ideo nulla ratione salubre consilium sumunt, quia profunda ignorantiae circumdatas caligine, nullus eas clarus ac serenus veritatis splendor illustrat. Aperiendi sunt ergo oculi animarum, & diligenti est examinatione tenendum, istos deos nec dici debere, nec credi, qui facti ab hominibus cognoscuntur; homines magis eorum deos esse, quos ipsi plasmaverunt. Denique si aliquo casu aliquid in iis laesum fuerit; homines qui sua eos arte fecerunt, eadem eos nihilominus arte restaurant. Sunt ergo homines (ut dixi) dii illorum; quos & dum non essent, fecerunt ut essent; & dum fuerant laesi, restaurant. Quod in me quoque factum ipsi aspiciatis, & probatis; nisi enim ipse esset Dominus Christus, qui nos fecit; non utique quod ab alio factum fuerat, restaurare valeret. Probatum ergo humanum genus huius. Dei esse figmentum, qui restaurat lapsum, fractum solidat, subleuat elisum. Sed universa idola ista, quae hominum figmenta sunt, hominum, cum laesa fuerint, auxilio reparantur.

LXXVIII.

Habeant itaque habeant finem isti errores; abdicetur ista superstitio, quam ignorantia concepit, & stultitia nutrit. & aluit. Adoretur Dominus solus, qui unus, & verus regnat in caelis. Desinamus hos colere, a quibus salvari non possumus, & quos laesos ipsi salvamus. Cessamus ab his flagitare nostri custodiam, quos nostra custodia contuemur. Quid miserissimi in his, nisi aes & lapides adoramus, & ferrum? Haecenus surdis dixerimus ut audiant, caecis ut respiciant. Sit itaque omnibus ratum, quod ab isto errore, ipso Deo Christo auxiliante cessavimus. Et quoniam sapientia Romana non fallitur, istum Deum excolat a quo ipsa custodiat, non quem ipsa custodiat. Verum ne longa vos oratio integros extendat; quod constituendum

PAGIUS

eum ad dexteram publice habuerit: res auditu visuae incredibilis. Hunc talem credere potuit Baronius adeo fuisse scrupulosum, ut illud suae unius scholae peculiare dogma non fuerit simulaturus, oblata occasione tam cupita, tamque certa revocandi ad patrias superstitiones Imperatoris? Adeo etiam parum politicum, ut non viderit, quam facile posset ex sublimi illo fa-

centemur, breviter pandam. Patere volumus Christianis Ecclesiam; ita ut privilegia, quae Sacerdotes templorum habuisse noscuntur, Antistites Christianae legis assumant.

Passurus ne Constantinus aequo animo ef-

set (ut eadem iterum arguamus, & per eandem lineam, ut ajunt, ferram recipimus) idolorum Christianis semper adversarios sacerdotes honorum gloria superextolli, Christianae vero religionis Antistites, quibus ipse caput subiceret, & ut pro ipso ad Deum preces fundent, precibus interpellaret, humi jacere depressos, & nullius gloriae fulgore conspicuos ignobiles apparere? Sed quae erant privilegia, quibus templorum sacerdotes a majoribus traditis fruerentur? Inter eos eminebat Rex sacrorum, qui in conviviis super omnes excubare solebat: erat & Pontifex Maximus, arbiter humanarum atque divinarum rerum omnium: quod breviter narratum habes ex Festo (b). Quanta autem esset potestas in Augure, qui comitia irrita reddere, & abdicare etiam Consules magistratu valerent; quae paulo ante recitavimus ex Cicerone, declarant. Vetitum eis erat (ait Plutarchus c) equo vehi; sed uti carpento pro amplissima dignitate soliti erant. Sacerdotum peculiaris mos erat (quod affirmat Tacitus d) carpento Capitolium ingredi. Sic & videas Romanos Pontifices (quod tradit Ammianus e) per Urbem carrucis vehi: Procedunt (inquit) vebiculis infidentes circumspicere vestiti. Sed & magna illa dignitas esse videbatur, quod (ut idem ait) numquam pileum, insigne Flaminum deponebant; cum (ut idem testatur Plutarchus f) ceteri solerent occurrentibus caput detegere. Observat hoc ipsum in hanc diem Romanus Pontifex. Refert idem (g) etiam Dialis Flaminis immunitatem, ut jurare ei minus liceat, quod non conveniat de rebus parvis fidem eidem non haberi, cui res sacrae & maximae concredita sint. Sunt & alia, a quorum nonnullis ut superstitione infestis Christiani Pontifices abstinere consultius judicant. Rursum vero deorum sacerdotes purpuram induebant, eandemque pretiosam, nempe bis tinctam, ut indicat (i) Ciceronis locus ille inter multos alios, qui menti primus occurrit, quod de Vatinius strumoso in sacerdotem alle-

LXXIX.

Privilegia Gentilium Sacerdotum tributa Christianorum Antistitibus.

(b) Fest. in verbo Ordo.

(c) Plutarch. 99. Rom. 9. 40.

(d) Tacit. l. 12. (e) Ammian. l. 27.

(f) Plutarch. 99. Rom. 9. 9. & Valer. l. 5. c. 2. exempl. 9. & lib. 8. c. 5. 6.

(g) Plutarch. 99. Rom. 9. 44.

(h) Gell. l. 10. c. 15. Alex. ab Alex. c. 2. & c. 8.

(i) Cic. ad Attic. l. 2. epist. 24.

voris gradu deturbari, si duriori responso Principem contristaret; cum proceres aulici invidiam disrupti, quod Regiam Philosophiam disceret, nihil omitterent, quod ei per insidias tollendo commodum foret? Idem de idolorum Sacerdotibus, quorum meminit Zosimus, multoque majori jure dictum crede, quo absque controversia expiationem desideratam & suis ritibus familiarem conti-

CHRISTI 324.

SILVESTRI PAP. II.

CONSTANTINI IMP. 19.

(a) Prud. Peristeph. hymn. 10.

dotii διβάσσω (hoc est bis tincta purpura) vestiant. Mos quoque erat, cum dedicaretur summus Sacerdos, vitta & corona aurea caput ornari. Unde Prudentius, eorumdem ritus referans, haec inter alia (a):

Mire infulatus, festa vittis tempora Neftens, corona tum replexus aurea, Cinctu Gabino sericam fultus togam.

LXXX.

Acclamationes populi.

Sed summos Christianae legis Antistites longe ante tempora Constantini, ipsos, inquam, sanctissimos Christi Apostolos, laminam auream in sacris gestare consuevisse, primo Annalium tomo dictum est, deque pretiosis sacerdotum coronis suo periter loco superius. At quae reliqua sunt Constantini orationis, prosequamur.

Ut autem (inquit) notum sit universo orbi Romano, vero Deo Christo nos inclinasse cervicem, intra Palatium nostrum Ecclesiam Christo arripui construendam, ut universitas hominum comprobet nullum dubitatis in corde nostro vel praeferiti erroris remansisse vestigium. Cumque in isto verbo fuisset eloquium, vox populi per duarum ferme horarum spatium haec fuit: Qui Christum negant, male pereant; dictum est tricies. Item dictum est quadragies: Unus Deus Christianorum. Item: Tempia claudantur, & Ecclesiae pateant; dictum est decies. Item: Qui Christum non colunt, inimici Augustorum sunt; dictum est quaterdecies. Item: Qui Christum non colunt, hostes Romanorum sunt; dictum est decies. Item: Qui salvavit Augustum, ipse est Deus; dictum est quadragies. Item: Qui Christum colit semper vincet; dictum est quinquagies. Item: Sacerdotes templorum Urbe pellantur; dictum est tricies. Item: Qui adhuc sacrificant, Urbe pellantur; dictum est terdecies. Item: Jubete, ut hodie Urbe pellantur; dictum est quadragies.

LXXXI.

* retineatur.

Fides libera, non coacta.

Ad hanc vocem Imperator silentium periiit; quo facto, iterum sic allocutus est populum: inter divina, & humana servitia hoc interest, quod humana servitia coacta sint, divina autem voluntaria comprobentur. Deus enim quia mente colitur, & sincero hominis veneratur affectu, spontanea ejus debet esse cultura. In hoc enim apparet, quia Deus verus est, quod per tanta secula contemptoribus suis non iratus finem imposuit, sed propitium se eam qui coli debeat, demonstravit; indulgendo crimina, & salutem animabus, & Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

tinuo promississent, si cum fuissent requisiti. Interim valde incongruum videtur, quod is qui tam ingigne Crucis in caelo, Christianique per visum apparentis miraculo adductus fuit ad Fidem Christianam, in eadem colenda factus languidior, vel potius ab eadem apostatans auctoribus talibus fuerit quasi compellendus ad eandem redire. Quod fuerat considerandum Baronio,

corporibus conferendo. Sit ergo omnibus notum, non necessitate coactos, sed suo iudicio liberos posse fieri Christianos; nec humanum metuentes imperium, ad Dei culturam accedere aliquos oportere, sed rationabili consideratione magis rogare, ut Christianorum numero applicentur ab iis, qui huic sacratissime legi deseruiunt. Justum etenim verumque conspicimus, ut sicut petentibus culpa est, si negetur, ita non petentibus si iradatur, iniquum. Sed nec hoc aliqui metuant, quod a nostra gratia detendantur, si Christiani esse noluerint. Nostra enim clementia talis est, ut in bono opere nos imitentur. Unde hoc considerandum est magis, quod nobis adhaerebant in amicitia, qui spontanei ad Christianam legem venire voluerint. Tunc omnibus Christianis & infidelibus hanc legem laudantibus, & vitam Augusto optantibus, finis eius rei factus est. Et reverentem Augusto ad Palatium, tota civitas ceteris lampadibusque repleta, coronata est. Erant ejusmodi obsequia procedentibus solita impendi Romanis Principibus; nam de Caesare Suetonius (b): Ascenditque Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra atque sinistra lychnos gestantibus. Et Herodotus (c) demonstrat indigna fuisset Augustorum, ut faeces eosdem procedentes prosequerentur, cum ait de Marcia: Praeter ignem, omnes honores velut Augustae, ei tribuerentur. Et de Helio-gabalo: Discurrere etiam cum facibus utrinque populo. Et de Gordiano: Iguis de more praeferebatur. Sed haec tandem Acta rursus habent:

Erat enim omnibus gaudium, quod lex talis processerat, quae nullum ad culturam impelleret, & nullum a cultura repelleret Christi. Fit vox letitia per universas Ecclesias: honorantur omnia sepulcra sanctorum; omnesque confessores, qui exilia passi erant, ad propria jam revocati, amici facti sunt Regis. Secundum autem ea quae Constantinus in Basilica Ulpia praesente Senatu Populoque Romano, pro concione locutus est, scripsit edictum, quod non tantum Occidentalibus populis, sed Orientalibus quoque voluit innotescere; quo cum in primis suscepta a se Christianae religionis praedicet veritatem, & omnes pariter ad eam capeffendam hortetur, neminem tamen ad eam vi inducendum, sed sponte accedentes suscipiendos esse, licet omnes optare se dicat, ut id faciant, contestatur. Recitat ejusmodi Imperatoris

H.

* tribuatur.

* ut a bono opere non taretur.

* comitata est.

(b) Suet. in Jul. c. 37. * lychnos. (c) Herod. lib. 2.

LXXXII. Puplica-hilaritas Christianis.

priusquam pro Zosimo in aliis multis Constantinum respicientibus manifeste mendaci tanto-pere contederet contra Sozomenum.

XII.

Jam quod exaggeratam adeo Constantini ab optimis principibus nimium quam deficientis crudelitatem attinet, quam etiam in Christianos canus crudeliter potuisse ac debuisse Baronius contendit, merito ac merito occasione alicui dedit vulgandi mortificissimum hoc Epigramma: Au-

Constantinus crudeliter im-merito ac-cusatur.

(a) Euseb. Vita Const. l. 2. c. 49. 47. 48. ris sanctionem Eusebius (a), hæc præmit- tens: Præterea (inquit) Imperator, cum sacrosanctam disciplinam, qua ad Dei cultum pertinet, augere studeret; omnibus Provincialibus cujusque nationis, qui falso idolatriæ errore ante ipsius ætatem implicati fuissent, litteras dedit, prudentique persuasione exhortatus est eos qui ipsius parebant Imperio, ut Deum omnium auctorem agnoscerent, & ipsum Christum palam, & perspicue suum Salvatorem esse profiterentur. Atque istas litteras Imperatoris ipsius manu scriptas ad presentem hanc nostram historiam necessario arbitramur adjungendas, uti audire Imperatorem videamus, idem illud hoc modo quasi omnium hominum auribus inculcanti em:

(b) Apud Euseb. VII. Const. l. 2. cap. 47. VICTOR (b) CONSTANTINUS MAXIMUS AUGUSTUS PROVINCIALI- BUS ORIENTEM INCOLENTIBUS S. Sic inscriptum habetur apud Eusebium ad Orientales, non quod non fuerit generale, sed quod missum in Orientem sit ab ipso descriptum. Ipsum autem editum sic se habet:

LXXXIII. Constantini edictum. Quæcumque firmissimis summisque naturæ legibus continentur, ea omnia providentiæ & divinæ solertiæ per ipsorum descriptionem divinitus ordinatam satis illustre specimen omnibus dant. Neque ulla existet dubitatio, quin accurata gloriæ rationis, & rerum simul incernendi sensum incurrentium comprehensio, uno vera, & perfectæ virtutis subsidio adjuncto, sit eos (quorum animus scientiæ quasi vestigiis recta insistent, ad illum finem fertur) tandem ad Dei cognitionem deductura. Quapropter quis vir prudens non aliquando animo conturbetur, cum multos animadvertat contraria vitæ instituta consuetudine? Virtutis enim decus in occulto lateret, si non vitiositas vitam perversam & insolentem illi tamquam ex adverso respondentem opponeret. Verum quod, & virtuti corona sit proposita, & iudicio Dei summi omnium moderatoris coercetur vitiositas; ego, quoad fieri potest, iuxta eam spem, que ea de re meo animo insidet, perspicue vobis omnibus aperire conabor.

LXXXIV. Quæ impii Imperatores passi. Imperatores qui ante hoc tempus ad Reipublicæ gubernacula sederunt, propter apertæ, credo, & inhumanos mores, exhereditati sunt. Atque ut pater meus admirabili cum pietate in omnibus suis rebus gerendis, Deo Patre invocato, solus clementiæ opera executus est; sic reliqui omnes insano animo & furioso affectu, ad im-

PAGIUS Baron. n. IX. Augusti aures secula quis requirit? Sunt hæc gemmea, sed Neroniana. Fuerit hæc Gentilium petulantia domesticos luctus Constantino improperantium, quia dolebant sacra sua sub eo aboleri. Christiani vero excusent Imperatorem Christianum cum Eusebio lib. 4, cap. 14. & dicant, quod insana humanitas

manitatem potius, quam humanitatem, suas curas & cogitationes contulerunt; que sine illis regnantibus, vera religione eversa, vehementer crevit. Crudeles enim eorum nequitiæ usque eo exardescere cepit, ut cum omnes res divine pariter atque humane pacatæ, & tranquilla consisterent, intestina persecutionis bella ab illis excitarentur.

LXXXV. Oraculum Apollinis de Christianis. Apollinem autem id temporis ex antro quodam, & tenebrico recessu, non ex sacerdotis ore, hoc oraculum edidisse ferunt. Justos qui in terris versabantur, impedimento ipsi fuisse, quo minus vera loquerentur; & propterea falsa oracula ex tripodæ edita esse; indeque etiam factum esse, ut comam demitteret. Oraculo igitur hoc modo exagitato, hominum malitia de ea re conqueri cepit. Sed videamus ista ad quem exitum venerint.

LXXXVI. Obtestatio Constant. Te jam Deum altissimum testor, me verum dicturum. Audiebam, cum jam puer admodum essem, eum qui illo tempore principem locum inter Romanos Imperatores obtineret, miserum, plane miserum, errore cæcaturum, a satellitibus suis curiose inquirentem rogasse, quinam essent illi in terris iusti? quemdamque ex verbis suis responsum dedisse, eos esse Christianos. Tyrannum autem responsum illud tamquam mel ore avide arripientem, gladios, qui erant ad injuriam ulciscendam excogitati, contra sanctos viros omni laque, & reprehensione carentes intentasse. Ex templo igitur mandata crudelibus scariis, quorum manus erant cæcæ, & sanguine resperse, data esse; Judicesque missos, ut celeres animi motus a natura dicos ad acerbiorem suppliciorum genera inventienda intenderent. Licuerat tum, licuerat, inquam, cernere, quanta cum animi alacritate egregii pietatis athleta in crudelitate continuam non vulgares, sed novus in dies singulos afflictiones pertulerint. Quippe modestia, quam nullus hostis aliquando læserit, furororem iracundorum, & amentiam civium multo effecit truculentiorum.

LXXXVII. Cruciatum martyrum. Quæ incendii flamma fuit, quis cruciatum, quod tormentorum genus, quod non fuerit omnium sanctorum corporibus, nulla ætatis ratione habita, irrogatum? Eo tempore terra re vera lacrymas effudit; mundus res universas suo complexu coercens, tabido cruore inquinatus, sletum edidit; dies etiam ipsa præ lugubri prodigii calamitate obscurata est. Sed quid ista commemorem? Barbari inde jam gloriantur.

quo bonitas & Fidei morumque sinceritas, eo ipsum adduxit, ut crederet ficta in speciem pietati hominum illorum, qui vel pro Christianis habebantur, vel sinceram erga ipsum benevolentiam callida mente simulabant. Quibus ille cum semet ipse credidisset intrudam, fortassis in ea, qua perurum decora erant, impedit, maligni demoniis insidiam hanc, velut maculam reliquis laudibus ejus asper-

viantur; qui quidem eos, qui per idem tempus a nobis aufugerent, in tutelam receperunt; & licet illos timuerint, ut captivos, tamen humanissime tractarunt. Nam non solum in ea securitate collocarunt, ut salutem, sed etiam, ut religionis suæ instituta, & ritus retinere possent. Et jam Romani hanc maculam ad longinquum tempus continuatam sustinent, quam Christiani eis imprimebant eo tempore, quo ex eorum ditone egressi, ad barbaros confugerunt. Sed quid attinet pluribus merore illos, & communem totius Orbis luctum persequi? Sceleris vero auctores, præterquam quod in Acherontis barathrum ad perpetuum cruciatum detrusi fuerunt, turpem præterea vitæ exitum, quo misere interierunt, sunt consecuti; nam bellis intestinis mutue extincti, nec nominis, nec generis sui vestigium reliquerunt. Quod plane non obrigisset illis, nisi impia illa oraculorum Apollinis divinatio vim quamdam adulterinam, & adumbratam, qua in fraudem inducebantur, in se fuisset complexa.

LXXXVIII. Apoptrophe. Te jam Deum optimum maximum oro, obtestorque, sis Orientis incolis clemens, & propitius, & omnibus provincialibus diuturna calamitate contritis per me famulum tuum curationem adhibeas. At ista non sine causa, o omnium Domine & sancte Deus, abs te postulo; tuo enim impulsu res salutare, & aggressus sum, & confeci; tuoque vexillo ubique hostibus opposito, exercitum ab illis triumphantem duxi. Quin etiam, si aliquando Reipublicæ usus postulat, illa ipsa tua virtutis, & potentia insignia sequens, contra hostes audacter procedo. Et propterea etiam tibi animum meum amore, & timore rite, sincereque temperatum totum dedo. Nam nomen tuum ingenue amplector; virtutem tuam, quam multis argumentis declarasti, quaque meam fidem firmiorem reddidisti sancte veneror. Meos igitur humeros huic operi subicere equidem maturo, ut tuam augustissimam sanctissimamque domum, quam nefarii illi, & impii gravi vastationis scelere labefactarunt, in integrum restitutam. Populum tuum pacem colere, & a seditione liberum vacuumque esse, pro communi totius Orbis, & cunctorum hominum emolumento, exopto. Qui autem errore ducuntur, parum cum Fidelibus pacis, & tranquillitatis oblectationem lato animo capiunt. Ipsa enim recta communitatis, & societatis humana moderatio etiam ad illud.

PAGIUS aspergente. Et hæc quidem Eusebius universim de cunctis, in quibus Constantinus utrumque culpabilis videbatur aliquibus; de cædibus autem, si rationem in particulari reddere voluisset, dixisset forsitan cum ipomet Baronio, Licinium juniorem ex sorore Constantia natum, etsi causa vulgo ignoraretur; verosimiliter tamen complicem patri suo fuisse, in Crispo filio infelicem

los ad rectam viam deducendos valebit plurimum. Nemo alteri exhibeat molestiam. Quod cuiusque animus vult, hoc quisque transgat.

LXXXIX. Fidem liberam esse finit. At vero recte de Deo sentientibus penitus persuasum esse debet, ipsos solos quos ipse vocas, ut in sacratis tuis legibus acquiescant, sancte & incorrupte vitam traducturos. Qui vero se ipsos inde abstrahunt, commentitii erroris delubra pro arbitratu habeant; nos autem splendidissimum tue veritatis domicilium, quod natura nobis largitus es, teneamus. Hoc etiam illis optamus, ut videlicet per communem concordiam, letitiam animo percipiant. Quod vero ad hoc nostræ religionis institutum attinet; non novum aut inauditum esse credimus, sed te ex eo tempore, quo hæc universarum rerum fabrica firme coagmentata fuit, idem ipsum cum tuo venerando cultu observandum præcepisse. Cæterum humanum genus hallucinatum est, variis errorum opinionibus a veritate abductum. At tu per Filium tuum, ut perveritas illa non in dies magis magisque ingravesceret, puro lumine porrecto, omnes in tui memoriam revocasti.

XC. Dei virtus. Tua potentia nos innocentes, & fideles reddit; tuæ res gesta ista confirmant; tu quippe Sol & Luna ratum suum, & legitimum cursum tenent, neque sidera absque ordine totius mundi orbem lustrant; temporum vicissitudines certa lege revolvuntur; solida terræ stabilitas tuo verbo continuatur; ventus præstituto tempore motum ciet; aquarum lapsus præcipitans immenso quodam, & infinito cursu fertur; mare immobilibus terminis circumcluditur; quodcumque per terram, perque Oceanum fusum est, hoc universum ad mira quadam, & singularia hominum commoda fabricatum est. Quæ res nisi voluntatis tuæ nutu atque arbitrio administrarentur, sine controversia tanta discrepantia, & tam magna potentia, quæ in illis cernitur, dissensio, universæ vitæ humanæ esset, rebusque omnibus vastitatem allatura; nam ipsæ inter se confligentes, multo gravius cum humano genere confligerent; quod etiam faciunt, licet oculis non cernantur. Deus optima maxime, & omnium Domine, tibi maxima habeatur gratia; nam quanto magis humana natura variis, & discrepantibus studiis opinionibusque duci intelligitur; tanto plures apud eos qui recte sentiunt, quique curam veræ, & perfectæ veritatis gerunt, divini Verbi discipline

astimantur. At vero si quis sit, qui se sanari non sinat; alteri, qui sanari vult, non vitio vertat. Nam medendi facultas, quæ morborum curationibus præest, omnibus in medio proposita est. Tantum cavendum, ne quis istud religionis institutum violet, quod res ipsa purum, & integrum esse commonstrant. Fruamur igitur omnes boni illius communione, quod nobis datum sit, hoc est, pacis; nostraque mens ab omni, quod illi adversetur, sit omnino separata.

XCI. Defensio veritatis.

Attamen, quod quisque sibi persuadeat satis probum, & spectatum esse, in hoc alteri ne sit offensionis; immo vero quodcumque alter vel norit, vel intellexerit, illo quidem proximum, si fieri potest, juvet; sin fieri non potest, missum faciat. Aliud est enim certamen pro immortalitate sponte suscipere, aliud supplicii metu cogi. Hæc dixi, hæcque pluribus, quam id quod erat tenuitati meæ propositum postulabat, propterea persecutus sum, tum quod veram fidem occultare nolueram, tum maxime omnium, quod jam nonnullis (ut audio) in ore est, templorum ritus sublato, hoc est, ut ego dico, tenebrarum erroris in falsis diis colendis potestatem prorsus abrogatam esse. Quod plane omnibus hominibus, credo, penitus persuasissimum, nisi quod violentus perperis erroris imperius ad Reipublicæ evertendæ periculum, præter modum in quorundam animis penitus inhaeserit: Hucusque Imperatoris Constantini ad Orientales scriptis allocutio commendata. Paria sunt hæc iis, quæ etiam Romæ nuper edixisse meminimus; quamobrem constat hallucinari eos, qui a Constantino clausa templa deorum, & eorum sacra omnino proscripta confirmant.

XCII. Constantinus alexit beneficium ad fidem.

At licet Constantinus, neminem vi ad religionem Christianam amplexandam, se compulsurum esse sæpius fuerit contestatus; tamen, cum erga Christianos se propensior demonstraret, & insigniores Provinciarum præfecturas illis crederet, & aliis officiis de iisdem optime mereri studeret; qui ex adversa parte religionis erant Gentiles, hæc arte allici magnopere videbantur. Magistratibus autem ex Gentilibus delectis vetuit diis publice sacra facere. His addidit duas leges; quarum altera divinationes vetuit; de qua queritur Zosimus (a); altera, ut, quod Romæ ceperat, toto Orbe Romano Ecclesiæ amplioribus spatiis ædificarentur,

(a) Zosim. l. 2.

PAGIUS

abusi ob suam exuberantem malitiam, ut loquitur Eusebius, insatiabilem cupiditatem, qualis procul dubio fuit Sopater ille Philosopher, tandem Ablavio agente interfectus; idque iusta Dei dispensatione, quia Constantinum conatus a vera Religione abalienare. Sed ex illis paucissimi forsitan, aut etiam nemo illo anno mortem subiit, quo sævissime magis Constantinus prætenditur; ve-

mandavit. Horum omnium meminit Eusebius cum ait (b).

Ex his vero rebus Imperator abiens, alias res illustres, & magni momenti cepit agredi. Ac primum Gentibus per varias provincias dispersis Præfectos, qui maximam partem salutari Christi fidei se addixissent, misit; qui vero Gentilium consuetudinem ac ritus imitari visi sunt, iis, ne sacrificia idolis immolarent, interdixit. Eadem lex ab eo lata fuit de illis dignitatis gradibus, qui Præfectorum honores suos splendore superabant. Aut enim si Christiani erant, ita se gerere præcepit, ut appellationis ipsorum dignitas postulabat; aut si aliter animo affecti, mandavit ne idolis hostias offerrent.

Deinceps due leges in eandem sententiam promulgabantur; altera quæ vetuit deestabilia idololatriæ scelera, quæ jam olim in quaque civitate, & regione fieri consueverunt; & ne quisquam vel statuas erigere, vel curiosas, & supervacaneas divinationes moliri, vel denique sacrificare auderet; altera qua iussit templa exædificari, denique Ecclesias tum longitudine, tum latitudine ampliores effici; ut in posterum omnes homines (ut complectar brevi) infans illo, & superstioso multorum deorum colendorum ritu e medio sublato, Deo optimo maximo reconciliarentur. Talia enim tum animo instituerunt, tum iis qui provinciis præfuerunt per litteras significare, Imperatorem sua ipsius erga Deum sanctimonia incitavit. Lex præterea illud est in se complexa, ut pecuniis largiendis non parceretur, sed a thesauro regio promeretur ad parandas res illis institutis necessarias. Quin etiam ad Ecclesiarum Præsides passim de eiusmodi rebus litteras dare dignatus est, hæcque primas ad me misit:

Victor Constantinus Max. Augustus Eusebio S.

Quemadmodum ad hoc usque tempus ob impie voluntatis institutum, & gravem tyrannidem servos Dei persequentem, pro certo cognovi, & satis persuasum habui omnium Ecclesiarum aedificia, vel negligentia corruiisse, vel impendentis periculi metu minime, prout debuerant, refecta fuisse, frater carissime; si nunc enim libertas omnibus restituta sit, & draco ille, Dei optimi maximi providentia, nostroque ministerio de communi Reipublicæ administratione depulsus; arbitror equidem, & virtutem ac potentiam, divinam omnibus sit.

(b) Euseb. Vit. Const. lib. 2. c. 43. 44. 45. XCIII.

XCIV. Leges Constantini.

satis constare; & eos qui, vel timore vel infidelitate in peccata lapsi sunt, cum illud quod vera bonum est, satis perspiciant, in veram, & recte vivendi viam redituros. Quibuscumque igitur Ecclesiis vel ipse præsit, vel alii Episcopi, presbyteri, & diaconi ubicumque terrarum, quos nos præficiamus; vobis omnibus videndum est, ut earum aedificia sedulo accurate, quo vel ea quæ remanent reficiantur, laxioraque fiant; vel ubi necessitas postularit, de integro exædificentur. Quæ vero res ad aedificationem necessario requiruntur, eas quidem cum ipse, tum alii tuo nomine a Præfectis, & magistratibus provinciarum petent. Hisce enim per litteras a me significatum est, ut omni studio, & propensione animi ea quæ fuerint a tua sanctitate per scripta subministrant. Deus te, frater carissime, diu florentem servet: Hactenus epistola Constantini; subdit his Eusebius:

XCVI. Ista litteris prodita, quibusque Ecclesiarum Præsibus in singulis nationibus atatem degentibus missa fuerit; ea quoque sedulo exequi, quæ erant his congruentia, provinciarum Præsibus mandatum; ac quæ legibus erant sancita, illa etiam re vera magna cum celeritate confecta: Hucusque Eusebius. Hæc sunt quæ Constantinus post baptismum Romæ decrevit; ac primum quæ est ipse eadem auspiciatus in Urbe, in cunctis Romani Orbis provinciis præfides expleri mandavit, omniaque consentanea sunt iis, quæ ex Silvestri Papæ Actis superius recitavimus. Quomodo autem, cum ab eo patria superstitio hunc in modum proculcari videretur, Senatus in eum excanduerit, constatque mutuis odiis, Constantinus derelinquenda Urbis, & alterius illi non imparis excitanda consilium inierit, suo loco narrabimus.

XCVII. Quam vero habent appendicem Acta Silvestri de disputatione cum Judæis habita Constantino, & Licinio quærum Constantinus porro eam jure dicimus, cum ad Acta legitima superius recensita præter ordinem temporis ea illic inserta esse videatur. Eodem quoque jure censenda putamus, quæ ad eadem Acta Latine scripta post disceptationem cum Judæis habitam sunt apposta; nempe post aliquot dies nunciatum relatione Pontificum idolorum Constantino de dracone in specu morante, & lethali halitu homines enecante; cujus postea clausit ora Silvester; & æreis

XCIX. De dracone ocluso a Silvestro verum sit historia.

PAGIUS Præterea Baronius in medium adducit locum XIII. Theopanis in Chronico, ubi ait: Quod si non ex pietate erat in Nicæna Synodo baptizatus Constantinus, Constantino ergo nec divinarum participator mysteriorum, nec in tempore orabat cum sanctis Patribus. Hoc autem ei videtur Baronius, ipsiusmet etiam Eusebii testimonio non uno utrumque refelli. Verum ex omnibus

quibus clauderetur januis, signo Crucis obfignatis, perpetuo eum ergastulo manciparit. At sicut rem gestam veram credimus, ita hac quoque ex parte Acta ipsa nonnihil corrupta esse, & aliquibus superadditis depravata putamus, cum nonnulla mendaciter scripta habeant, veritati historici superapposita atque conficta, quod nemo jure inficias ire poterit. Nam primo si tempus spectes, ea die ipsa accidisse dicuntur, qua scripta ibi lex ponitur a Constantino, nempe Constantino quintum, & Crispo Consulibus. Sed nullus reperitur in Consularibus Fastis Consulatus Constantini cum Crispo, recte vero Licinii quintus Consulatus gestus habetur cum Crispo. Verum hæc levitia, quæ fortasse dici possent librorum errore, contingere potuisse, ut loco Licinii, Constantini nomen sit positum, vel ab aliquo imprudenter odio in Licinium factum sit.

At nec illud ulla ex parte consistit, quod dicitur Kalendis singulis eidem bestie, a Vestalibus virginibus suppeditari solita alimenta; quod penes Gentiles scriptores, qui res Romanas persecuti sunt, nemo unquam puto reperit. Sed ad alias virgines, quæ non essent Vestales, hæc esse referenda, suo loco dicemus. Sunt & alia superaddita, & quidem levitia, quæ cetera veritate quidem fidelia labefactant. Ut inter alia quod ibidem affirmatur, ad ipsum usque diem Judicii obseratas a Silvestro fores, quibus draco coerceretur, nunquam fore referendas; ad illud usque plane tempus immortale animal permanens, demonstrari velle videtur; quo nihil fabulosius effingi posse, certum est. Cæterum in reliquis haud putamus historiam esse penitus contemnendam, quæ complures habet Latinorum, & Græcorum scriptorum assertores. Et ut prætermittamus Latinorum omnium prolixam nimis seriem recensere: qui ceteris habetur antiquior, & eruditione clarior, Venantius Fortunatus Episcopus Pictaviensis, poeticis, & rhetoricis litteris celebris, qui vixit ante mille, & quadraginta annos nempe sub Justiniano atque Justino Juniore Imperatoribus, in rebus gestis S. Marcelli Parisiorum Episcopi ad S. Germanum ejusdem sedis Antistitem, dum in sine habet de immani serpente ab eodem superato, hæc addit (a): Si sanctorum virorum exactis merita conferantur; miretur Marcellum Gallia, dum Roma Silvestrum; nisi hoc distat in opere, quod

XCVIII. De dracone refellitur commentum.

(a) Ext. apud Sur. tom. 6. die 1. Novem.

quæ allegantur, capitibus, nihil aliud potest confici, quam quod pius Imperator, qui militibus nondum initiatis formam comprecationis communis præscripserat, ad quam dies Dominicis convenire deberent in patentes suburbiorum campos; idem in suo palatio, ut legitur lib. 4. cap. 17. Vitæ ejus, intruxerit formam aliquam Ecclesiæ Dei, ubi omnibus cum

Baron. n. XLIX.

quod draconem sigillavit ille iste, iactavit. Præter Cedrenum & recentiores alios, Metaphrastes (a) eiusdem rei assertor est, at licet ante baptismum Constantini accidisse dicat, draconemque illum latuisse sub Capitolio, fortasse in Favillis Capitolinis; erant enim inaccessi subterranei quidam specus, atque cisternæ, dictæ Favillæ Capitolinæ (b); quæ opportuna potuerint esse huiuscemodi draconi latibula; licet ad radices Palatini ea parte, quæ spectat Capitolium, haud longe a tribus illis columnis erectis, super quas olim equestrem statuam Domitiani collocatam esse Statius docet, sedem serpentis illius fuisse tradant. At de loco, ubinam id acciderit, nihil penitus apud Acta Latine conscripta.

CXCIX. Quod autem omnes asserant eiusmodi serpentem apud Romanos sacrosanctum fuisse; illum in memoriam invocant ex Epidauo olim in Urbem legatione publicæ allatum ad pestem evertendam, Æsculapio consecratum; quem licet, tot intercurrentibus sæculis, extinctum fuisse oportuerit, Plinius tamen testatur suo tempore fuisse superstitem, & sobole mirifice propagatum; sunt hæc ejus verba (c): *At qui anguis Æsculapius Epidauo Romam advectus est, vulgo pascur, & in domibus; ac nisi incendiis semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere. Quem Plinius dicit anguem, Festus draconem appellat.*

Sane quidem eiusmodi colubri, quem Romani colerent, cellam fuisse ad extinctionem superstitionis obferatam a S. Silvestro, per facile credi potest; cum post hæc nulla penitus horum colubrorum adeo foetibus excrecentium sit memoria; nisi quod Gentiles deo suo carere nolentes, quem fame extinctum noscent (nam idem tradit Festus (d), cum non nisi canis uberibus nutrir solitum) ex ligno aliave materia fabricarunt, atque in alio specu pariter posuerunt, tamquam vivum atque aspectu terribilem; qui sic mansit usque ad Honorium Imperatorem, cum iterum per sanctum monachum impostura detecta, atque penitus demolita, caruere penitus superstitionis alumni avito deo suo; rem gestam S. Prosper, quæ accidit Romæ suo tempore, narrat his verbis (e): *Apud urbem Romam specus quidam fuit, in quo draco miræ magnitudinis, mechanica arte formatus, gladium ore gestans, oculis rutilantibus gemmis, metuendus ac terribilis*

PAGIUS cum congregatis diligentia & alacritate præibat, & sumtis in manu libris, sacrorum verborum considerationi applicabat animum, deinde solennes cum iis, qui regiam domum implebant, perolvebat preces. Ibi, ut dicitur cap. 22. stans quotidie temporibus solus cum solo Deo agebat, *ὁπὸς τῆς μέτρος τῶν ὁρίων, velut aliquis qui divinorum mysteriorum revera particeps*

apparebat. Huic animæ devotæ virgines floribus exornatæ eo modo in sacrificio dabantur; quatenus insciæ, munera deserentes gradum scalæ (quo tota illa diaboli arte draco pendebat) contingentes, impetus venientis gladii perimeret, ut sanguinem funderet innocentem. Et hunc quidam monachus, bene ob meritum cognitus Stilichoni tunc Patricio, eo modo subvertit; bacula manu singulos gradus palpando inspiciens, statim ut illum tangens, fraudem Diabolicam respexit, eo transgresso descendens, draconem seidit, misisque per partes; ostendens, & hic deos non esse, qui manu sunt. Hucusque Prosper. At quid opus fuit draconem effingere, si viventem ex more colere potuissent? verum si nec ille, neque ejus numerosi foetus, & inextinguibiles prorsus extabant, a quonam penitus sublatum, & extinctum oportuit, quam a superstitionis Gentiliæ adversario, & summæ auctoritatis homine? Fuit hic certe ipse Silvester, nam alium quem dicamus, cum nulla prorsus de alio sit memoria? Optime quidem hæc ex parte etiam respondent Acta illa, licet corrupta Silvestri, quibus (ut vidimus) dicitur & Vestalibus virginibus solita fuisse ministrari bestiarum alimenta; addidit, puto, librarius, Vestales, voci, Virgines; ut plane per rimulas quadam liceat intueri draconem illum viventem a Silvestro extinctum, cujus imagini tamquam viventi huiuscemodi virgines ministrarent.

At nec prætermittimus dicere, præter Æsculapii serpentem interdum a natura partum aliquod reptile monstrum, quod boam nominatum testatur Plinius, cum ait (f): *Faciunt his fidem in Italia appellata bonæ, in tantam magnitudinem exeunt, ut divo Claudio Principe, occisa in Vaticano, solidus in alvo spectatus sit infans.* Sed & Dio in Augusto meminit, tunc temporis in Hetruria visum esse draconem bicipitem longitudinis pedum octoginta quinque. In aliis quoque provinciis eiusmodi immanes colubros fuisse conspectos, eisdemque tempore Christianæ religionis a sanctis viris necatos, constat; referta sunt eiusmodi exemplis antiquæ sanctorum virorum historia; si quidem a sancto Arfacio apud Nicomediam fuisse draconem extinctum, auctor est Sozomenus (g), de S. Hilarione id ipsum affirmat S. Hieronymus (h); itemque de S. Donato Episcopo in Epiro, idem qui supra tradit Sozomenus (i); de

foret, ut Eusebius paraphrasticas dicit. Ibi ergo celebritatem Pacha agebat, eo quo sequenti capite narratur modo: nusquam autem invenire est verbum, quo ad sacros Ecclesiarum Conventus (quamvis etiam hi, excepto sacrificii tempore, non initiatos admittebant) incessisse se intelligatur. Quod ad Nicæni Concilii Conventus pertinet, ad quos etiam Gentiles Philosophos

CI.

Dracones a Sanctis viris occisi.

(f) Plin. l. 8. c. 14.

(g) Sozom. l. 5. c. 35.

(h) Hier. in Hilarione.

(i) Sozom. l. 7. c. 35.

S. Theodoro Metaphrastes; de S. Marcello Fortunatus; de S. Crescentino martyre Urbini patrono, ejus Acta fidem faciunt; & alii de aliis. Sed illud proximum atque domesticum exemplum, quod Bibliothecarius narrat de Leone Quarto Romano Pontifice, qui dirum serpentem Romæ in caverna apparentem apud S. Luciam, in Orphea dictam, & ipso halitu homines enecantem, publicis iudiciis precibus, ad locum procedens, penitus effugavit, ut amplius non sit visus.

CII.
Imagines S. Silvestri.

(a) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 3.

CIII.

Constantini simulacrum, & celeritas in erigendis Basilicis.

Quod autem ad Silvestrum spectat; ejusmodi trophæo victoriæ de extincto dracone imagines in Ecclesiis pingi solitæ erant, nimirum cum dracone ad pedes ejus victo. Quæ quidem, antequam eadem nobis de superato dracone recitata, historia probaretur, S. Silvestri depicta effigies quid myticum præferre videbatur instar imaginis Constantini, quam tradit Eusebius (a) pictam fuisse cum Cruce super caput sita, & sub pedibus ejus dracone confosso, tamquam hieroglyphicum quoddam de superato Crucis virtute humani generis hoste, extinctis jam omnibus persecutoribus Ecclesiæ Regibus; idemque redderetur in imagine S. Silvestri cum insignibus victi Draconis; sed magis effigies illa veritatem historiæ repræsentat, ut de aliis compluribus his similibus accidit. At de his, quæ pertinent ad Silvestri Acta satis.

Jam vero quæ reliqua sunt de Ecclesiis a Constantino Romæ constructis historiam profsequamur, de quibus diximus librum fuisse conscriptum, sed valde succinctum ac brevem, utpote quo ornamenta tantum, atque ad luminarium usum redditus largiti narrentur, nihil autem de ipsarum Ecclesiarum structuris habeatur expressum. In quo quidem illud animadvertendum est, quod quæ tunc Romæ sunt constructæ basilicæ, subitatio opere a Constantino erectæ fuerunt; ipsa enim earum structura quæ hæcenus cernitur, id aperte declarat; cum videre sit bases columnis subnixas non omnes ejusdem esse operis, ipsasque columnas ex diverso confectas marmorum genere, variique ordinis capitellis desuper coronatas; sed, & alia complura disparia in aliis Ecclesiæ membris esse cernuntur, ut in columnarum epistyllis, ac portarum liminaribus, & aliis; quæ (ut taceamus de cæteris) cernuntur in ea parte quæ superest basilicæ Vaticanæ; ut plane appareat, basilicas illas ex aliorum ædificiorum ruinis esse opere extemporaliter con-

PAGIUS phos admittos novimus; cur a fundendis secum ibi precibus eum exclusissent Patres, qui eis & hanc convenienti facultatem, & ferendæ sententiæ libertatem faciebat, suoque etiam zelo ad Fidem stabilendam præibat: testatur hoc apud Gelasium Cyzicenum illius Oratio ad Conventum habita, quæ tamen immerito obijcitur, quasi in ea plus dicat, quam se Christianos

structas; quod secus ostenditur factum in basilica Pauli Apostoli, quæ a Valentiniano cæpta, ab Honorio Imperatore multorum annorum spatio postea perfecta fuit. At non patiebatur tarda molimina vehementis ille spiritus, quo Constantini animus exæstuebat; summa enim celeritate ædificia ipsum confici voluisse, quæ ad Menandrum rescripsit, demonstrant his verbis (b):

*Propter negligentiam Judicum, qui Imperialia præcepta differunt, ad diversas provincias diversos misimus, qui ad scientiam nostram referant, quæ vel diligentia promotæ viderint, vel desidia corrupta cul-paverint. Monendi autem Judices promota viderint, qui instaurare publica opera debent, ut de effectis eis potius quam inchoatis ad nostram scientiam referant: nisi forte iusta ratione petendum sit aliquos, si forte defuerint, impensarum titulos prævideri. De rebus autem præcipuis maximisque, non de quibuscumque vilissimis, nostrum debent interpellare concilium: Hactenus Constantinus ad Menandrum, quibus apparet, quam studerit maturari opera quæ ædificanda mandasset; ut nuntiari voluerit, ea esse potius consummata, quam cæpta. Deerant plane architecti ad multitudinem operum; quorum inopiam ægro ferens animo Constantinus, pro illis comparandis ad Felicem in hæc verba rescripsit (c): *Architectis quam plurimis opus est; sed quia non sum, sublimitas tua in provinciis Africanis ad hoc studium eos impellat qui ad annos ferme duodeviginti nati liberales litteras degustaverint. Quibus ut hoc gratum sit, iam ipsos, quam eorum parentes ab his quæ personis injungi solent, volumus esse immunes; ipsique qui discunt, salarium competentis statui. P. VI. Kal. Septemb. Carthag. Optato, & Paulino Cass. Sed tanta in construendis operibus publicis celeritas Constantini iisdem parum proficua cessit; nam Zosimus eam ipsi vitio vertit, dum ait (d): *Cumque pecuniam publicam in plurimas inutiles structuras impenderet (talem impius æstimavit ædificationem Ecclesiarum), quædam ædificavit non multo post diruta, quod ob festinationem durabilia non essent: Hæc ipse.***

At non tantum, quæ recensitæ sunt Basilicæ Romæ a Constantino erectæ fuerunt, sed & aliæ plures, quarum in eodem libello habetur mentio, non puto tamen, eas omnes eodem tempore ædificatas, verum usque dum vixit, diversis (ut accidit

(b) l. 2. de operib. pub. Cod. Theod.

CIV.
De publicis operibus lex lata.

(c) l. 1. de excus. ar. Theod.

(d) Zozim. l. 2.

CV.

nam tenere & prædicare Fidem, cui omnem suam felicitatem acceptam referat, & cujus stabilendæ causa istuc pariter cum illis convenit: propter quod etiam Christianus passim, & credebatur, & dicebatur, sicut revera erat, firmum propositum habens suscipiendi tempore opportuno Baptismi.

Quoad Hieronymum, qui suo asperiori sty-

XIV.
lo

dit) per motus occasionibus. Namque in Atrio Sessoriano apud Veneris, & Cupidinis templum, eo diruto post inventam Crucem, nobilem erexit Ecclesiam, eidem sanctissimæ Crucis signo dicandam, cui præclaras quas fuerat diversis temporibus consecutus victorias ferebat acceptas; in qua & inventæ Christi Redemptoris nostri Crucis partem cultu religiosissimo collocavit. At quid apud sanum Veneris, & Cupidinis templum Crucis? ut scilicet iuste ulcisceretur immane scelus, quod a Gentilibus in Crucis odium fuerat perpetratum, dum in sancto Golgotha, in Crucis rupe (quod testatur S. Hieronymus) fuerat impudicæ Veneris statua collocata, & locus ipse, Crucis titulo adeo illustratus, ab eisdem Veneriarum appellatum; quamobrem quod celebre erat Veneris templum Romæ (de aliis modo sileo) dignum visum est, ut cum ignominia eversum, sanctissimæ Cruci cederet; quæ proculcatis impudicitis, virtutum omnium splendore nitesceret.

Cruce erecta ubi erat templum Veneris.

(a.) Hier. Ep. 13.

CVI. Basilica S. Crucis.

Sed quid in eodem libello de eadem Ecclesia scriptum habeatur, quæve ei a Constantino fuerint collata donaria, videamus; hæc enim ibi narratur: Eodem tempore fecit Constantinus Augustus Basilicam in Palatio Sessoriano, ubi de ligno sanctæ Crucis posuit, & in auro, & gemmis conlucit; ubi & nomen Ecclesiæ dedicavit, quo nominatur usque in hodiernum diem, Hierusalem. In quo loco constituit dona ista: Candelabra ante lignum sanctum lucentia argentea quatuor, secundum numerum quatuor Evangeliorum, pensantia singula libras octoginta; pharos cantaros argenteos quinquaginta, pensantes singulos libras quindecim; scyphum aureum purissimum, pensantem libras decem, calices ministeriales quinque pensantes singulos libras singulas; scyphos argenteos tres, pensantes singulos * libras octo; calices ministeriales argenteos decem, pensantes singulos libras duas *; patenam argenteam auro inclusam cum gemmis, pensantem libras quinquaginta; altare argenteum, pensans libras ducentas quinquaginta; aras argenteas tres, pensantes singulas libras viginti. Et omnes agros circa Palatium Ecclesiæ dono dedit. Possessionem ad Sponsas via Lavicana, præstantem solidos ducentos sexagintatres. Sub Civitate Laurento possessionem Patras *, præstantem solidos centum viginti. Sub Civitate Nepefina possessionem Aggesti * (re-

* Petras. * Aggesti.

PAGIUS Quomodo comeditenti Episcopo baptizatus, in Arianum dogma declinavit, nihil aliud significat Hieronymus, quam Constantinum inclinare visum esse in eorum sententiam, qui hæreticis vocabulo abstinentium censebant, non ut hæretico, sed ut novo, ideoque scandalum generante apud eos,

tinet hodie idem nomen, ut dicatur Agnetis) præstantem solidos ducentos quinquaginta. Sub Civitate suprascripta possessionem Terrega, quæ præstat solidos centum sexaginta. Sub Civitate Falisca possessionem præstantem solidos centum quinquaginta. Item sub Civitate Falisca possessionem Herculis, quam * donavit Augusto, & Augustus obtulit Ecclesiæ Hierusalem, præstantem solidos centum quinquagintatres &c. Sed hæc omnia (ut dictum est) post S. Crucem inventam, de qua suo loco.

CVII.

Ac mox subdit: Eodem tempore fecit Basilicam S. martyris Agnetis, ex rogatu filie suæ, & Baptistæ in eodem loco, ubi baptizata est soror ejus Constantia, una cum filia Augusti; Constantia hæc eadem dicta, sed quando baptismum susceperint, non constat, nec etiam quoto anno Ecclesia illa a Constantino erecta fuerit, qua autem visione admonita ibi Constantia filia sit baptizata, apud Ambrosium (b) res gesta ab incerto auctore in hæc verba narratur: Erat enim ipsa Constantia Regina virgo prudentissima, sed ita obsessa vulneribus, ut a capite usque ad pedes nulla membrorum pars libera remansisset. Accepto autem consilio, spe recuperandæ salutis, venit ad tumulum martyris nocte (nempe Agnetis de qua mirarelatur audierat, & licet pagana, tamen credula animi intentione preces fideliter fundebat. Quod dum faceret, repentina somni suavitate corripitur, & vidit per visionem beatissimam Agnem talia sibi monita præferentem: Constante ago, Constantia, & crede Dominum Jesum Christum Filium Dei esse Salvatorem tuum, per quem modo consequeris omnium vulnerum, quæ in corpore tuo pateris, sanitatem. Ad hanc vocem Constantia exultat sana, & sic sana, ut nec signum in egressu membris alicujus vulneris remaneret. Revertens igitur ad Palatium sanctissima, facit gaudium, & patri suo Augusto, & fratribus suis Imperatoribus. Coronatur Civitas tota; fit lætitia militantibus, atque privatis, & universis audientibus hæc. Infidelitas Gentium confundebatur, & fides Dominica latibatur *. Interea patrum, & fratres Augustos rogat, ut Basilica beate Agnetis construeretur, & sibi illic Mausoleum collocari præcepit. Currit hæc opinio ad omnes; & quotquot credentes ad ejus tumulum advenissent, sanabantur, quacumque fuissent infirmitate detenti; quod facere Christum nullus dubitat usque in hodiernum diem. Persevera-

Basilica Agnetis

(b) Ambrosii mon. de Agnetis.

* dilatabatur.

ravit autem Constantia Augusti filia in virginitate, per quam multæ virgines, & mediocres, & nobiles, & illustres sacra velamina susceperunt. Et quia fides mortis damna non patitur, usque ad hodiernum diem multæ virgines Romanæ Agnem beatissimam, quasi in corpore manentem, attendunt: Hæc ibi, sed perperam Ambrosii nomine consignata; cætera autem de eadem Constantia inferius.

CVIII. Constantina appellanda non Constantia, quæ S. Agnetis Basilicam erexit.

Cæterum certo scito, quod licet jam usu receptum, & scriptis firmatum, sacrisque lectionibus proditum, ut ubique & ab omnibus Constantia dicatur, quæ S. Agneti Basilicam erexit; tamen proprio nomine dicenda fuerat Constantina. Vetera namque id monumenta suadent, im-

* Rutilant.

(b) To. 5. Antiqu. lect. pag. 851. 852. 853.

CONSTANTINA. DEUM. VENERANS. CHRISTOQUE. DICATA OMNIBUS. IMPENSIS. DEVOTA. MENTE. PARATIS. NUMINE. DIVINO. MULTUM. CHRISTOQUE. IUVANTE SACRAVIT. TEMPLUM. VICTRICIS. VIRGINIS. AGNES. TEMPLORUM. QUAE. VICIT. OPUS. TERRENAQUE. CUNCTA AUREA. QUAE. * RUTILAT. SUMMI. FASTIGIA. TECTI. NOMEN. ENIM. CHRISTI. CELEBRATUR. SEDIBUS ISTIS. TARTAREAM. SOLUS. POTUIT. QUI. VINCERE. MORTEM INVECTUS. CAELO. SOLUSQUE. INFERRE. TRIUMPHUM NOMEN. ADHUC. REFERENS. ET. CORPUS. ET. OMNIA. MEMBRA A. MORTIS. TENEBRIS. ET. CAECA. NOCTE. LEVATA. DIGNUM. IGITUR. MUNUS. MARTYR. DEVOTAQUE. CHRISTO. EX. OPIBUS. NOSTRIS. PER. SAECULA. LONGA. TENEBIS O. FELIX. VIRGO. MEMORANDI. NOMINIS. AGNES.

Ita quidem vetus inscriptio tabulae incisa marmoreæ, quam ab ipsa positam Constantina, illis verbis penultimo versu recitatis apparet, EX OPIBUS NOSTRIS. Et ne quid dubites de nomine Constantinae, contestem adducimus virum integrum id ipsum manifestissime proficentem suis scriptis, quibus suffragatur apertissime veritati, sanctum, inquam, Althelmum Anglorum Episcopum, qui in carmine (b), quod scripsit de laude Virginum, eandem filiam Constantini Constantinam nominat, non autem, ut in usum est conversum, Constantiam, versibus istis:

Nam Constantinam sanavit tumba sepulcri, Et sarcophagus qua pausant membra puellæ Ut merito posset regnantis filia Regis, Aeterno Regi Regum, qui regnat in æthra, Reddere magnificas pro vita sospite gratias: & inferius: Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

mus scribit, propter receptam Valentis & Ursatii confessionem in specie Catholicam, quod ingemiscens Orbis terrarum miratus est se esse Arianum. Eusebius quidem Casariensis nominatum non exprimit Constantianum Baptismi ministrum, sed Photius in Bibliotheca codice 88. velut ex Gelasti Ciceroni Historia refert, Constantianum mortuum baptizatum tinctum ab or-

mo fateri cogunt. Sic enim se habebat vetus inscriptio affixa ejusdem Sanctæ Agnetis Basilicæ apsidis, cujus modo marmoreæ tabulae vix fragmentum superest, stratum in ingressu atrii recens restitutum a S. R. E. Cardinali Mediceo Archiepiscopo Florentino, nuper in Romanum Pontificem electo, vocatoque Leone XI. qui eandem Basilicam collabentem restituit, & exornavit. Porro vetus inscriptio illa, quæ erat in marmore sculpta, jam confracta tabula perditâ, remansit Deo volente in membranis exarata integra, atque jam typis excusa his (a) characteribus perseverat, vindicata penitus ab injuria temporis:

(a) Antiqu. Inscr. Appen. p. 1161. n. 90.

Nobilis in Roma vixit pulcherrima virgo Constantina, novæ præbens spectacula vitæ Omnibus, integre qui conversarier optant, Lurida linquentes veteris contagia vitæ. Hæc, inquam, virgo cælesti freta patrone, Contempsit mundum felix cum flore virentem, Arida seu paleæ projecta perispemâ squallent. Utque magis stupeas, rumorem adverte parentum: Nam pater Auguste regnorum sceptrâ gubernans, Imperium mundi, Christo regnante regerabat. Qui Constantinus nomen sortitur in ævum. Hic sobolem sanctam miro dilexit amore: & quæ sequuntur, spectantia ad historiam

thodoxo Sacerdote, sacroque ritu, non ut quidam crediderunt, ab Hæreticorum aliquo. Verum demus, Nicomediensem Episcopum; in cujus diocesi res agebatur, ideoque ad ipsius jus res ea spectasse videbatur, fuisse Sacramenti ministrum, non tamen id contaminasset baptizatum, quandoquidem tunc communicare cum Eusebio, non erat adhuc communicare cum Hæretico. Ne-

CHRISTI 324.

SILVESTRI PAP. II.

CONSTANTINI IMP. 19.

riam Gallicani, inferius suo loco recitan-
dam. Quod autem sive ab ipsa Constanti-
na, sive a Patre Constantino diversè
narratur Basilica illa esse constructa; ve-
rum utrumque esse posse, nihil est quod
impediat, nimirum ut pater expensas ad
structionem contulerit ejus, quam filia
erigendam suscepit Ecclesiam. Sed ma-
jor inde oritur difficultas, quomodo Con-
stantina ista prædicetur virgo Deo dicata,
filia Constantini, quæ, Ammiano (a) teste,
duos viros habuit, priorem Hannibalianum,
posteriorem Gallum Cæsarem; quæ nec
talis extitit, ut sanctitatis ullo titulo me-
ruerit insigniri, utpote scemina crudeli-
tatis face incensa furens, nova Megæra
ab eodem auctore nominata. Quod igitur
aliam Constantinam Constantini filiam non
invenimus appellatam, si hanc velimus
struxisse Basilicam Sanctæ Agnetis, tum
verba illa primo versu Epigrammatis re-
citata, CHRISTOQUE DICATA, non
erunt interpretanda, ut voverit virgi-
nitatem quam non excoluit, sed quod re-
lictio Gentilitio cultu, effecta fuerit Chri-
stiana. Quam nec Romæ, sed in Bithynia in
Oriente defunctam esse, fratri Constantio
infensam redditam, idem Ammianus affir-
mat. Quod si hanc quæ Constantina dicta
fuit, sanctam a sancta Agnete, & virgi-
nitatem Deo dicasse dixerimus, ut metro
cecinit Althelmus Episcopus; nequaquam
illa esse potuit conjux Galli, filia Con-
stantini, cujus meminit Ammianus, sed
potius Constantini Magni soror, filia Con-
stantii, germana Constantiæ Augustæ Li-
cিনি Imperatoris uxoris. Nam præter Con-
stantiam ipsam, alias genuisse filias, nem-
pe Eutropiam, & Anastasiam, quæ & Con-
stantina cognomine dici potuit, satis li-
quet. Quod vero non Constantina, sed
Constantia veneratione colitur apud eam-
dem Basilicam Sanctæ Agnetis; si ita res est,
nullam aliam invenimus esse potuisse, nisi
quam ferunt Acta martyrum Joannis, &
Pauli, desponsatam Gallicano filiam Con-
stantini Constantiam; nam quæ ejusdem
nominis, soror ejusdem Constantini fuit,
nupta Licinio, in Arianismum lapsa Con-
stantinopoli vixit, indigna prorsus, quam
aliquo cultu venerationis Romana Eccle-
sia fuerit profecuta: at de sceminis Con-
stantinis, atque Constantiis hæcenus.

CIX. Dona col-
lata.

Porro, quæ idem Constantinus memo-
ratæ Ecclesiæ dona contulerit, his verbis
in eodem libello narratur: *Patenam
auream pensantem libras viginti; ca-
licem aureum pensantem libras decem; co-
ronam, pharum cantbarum ex auro purissimo,
cum delphinis, triginta, pensantem libras*

PAGIUS
XV.
Reficitur
rebaptizata.

Neque audiendi, qui utramque de Constanti-
ni Baptismo sententiam conciliaturi, Romæ qui-
dem a Silvestro baptizatum esse dicunt, sed
Nicomedie rebaptizatum ab Eusebio. Nam re-

*quindecim; patenas argenteas duas, pen-
santes singulas libras viginti; calices ar-
genteos quinque, pensantes singulos libras
decem; pharos cantbaros argenteos triginta
pensantes singulos libras octo; pharos a-
reos ex aurichalco quadraginta; cerosstra-
tos ex aurichalco argento clusos quadra-
ginta sigillatos; lucernas aureas duodecim
mixta super fontem. In redditibus. Circa
civitatem Fidenas omnem agrum, præstantem
solidos centum sexaginta. Via Salaria sub
Parento undique omnem agrum, præstan-
tem solidos centum quinque. Agrum Mar-
ci, præstantem solidos octoginta. Posses-
sionem in vico Pisonis, præstantem solidos
ducentos quinquaginta. Agrum Casulas
præstantem solidos centum: Hucusque ibi.*

* lychno
rum.
* mille.
* mille.
* Mutii.

Quod vero ad Constantiam alteram spe-
ctat, Constantini sororem, relictam Lici-
nii, de qua sæpe superius mentio facta;
hæc aliquando Nicomedie cum ageret,
titulo Augustæ clarissima, miro ardore suc-
censa videndi Christi humani generis Re-
demptoris, quem Deum colebat, imagi-
nem, ut voti compos fieret, ad Eusebium
Pamphilii Cæsareæ totius Palæstinæ, in
qua Christus versatus erat, Metropolita-
num Episcopum literas dedit; cum ille
hoc facile præstare potuisset (nam testa-
tur (b) ipse se apexisse imagines Christi,
& Petri ac Pauli Apostolorum, coloribus
expressas ac fideliter conservatas) nihil-
ominus, quod non Arianam tantum hæ-
resim imbibisset, sed & Theopaschitarum
vesania imbutus esset, hunc in modum ad
ipsam rescripsit (c):

CX.
De Con-
stantia
Aug.

(b) Euseb.
1.7. c.14.

(c) Adu.
Nican.
Conc. 2.
Act. 6.

*Quoniam autem de Christi imagine ad me
scripsisti; ut tibi mitterem; velim tibi
significes, quamnam putes Christi imaginem;
utrum illam, veram, & incommutabilem,
naturæ illius characteres ferentem, aut
hanc, quam propter nos assumpsit, ser-
vilem formam pro nobis induens. Sed sane
de divina forma non arbitror etiam ipse
ego te esse sollicitam, cum fueris ab illo
(d) edocta, neminem Patrem cognovisse,
præter Filium, neque ipsum Filium condi-
gne quempiam cognovisse, nisi qui illum ge-
nuit Pater. Et post alia: Si omnino ser-
vi requiris imaginem formæ, & carnem
quam propter nos induit; sed & hanc glo-
ria deitatis suæ commixtam esse didicimus,
& passam mortuamque: Et post pauca:
Quis igitur gloriæ ejuscemodi, & digni-
tatis splendores lucentes, & fulgurantes
effigiaré mortuis, & inanimatis colori-
bus, & umbratili pictura posset? cum ne-
que divini illius discipuli (e) in monte
illum contemplari quiverint, qui cadentes
in faciem suam, non posse se hujusmodi spe-
ctare.*

CXI.
Eusebio
epistola
ad Con-
stantiam
Aug.

(d) Matt.
11.

(e) Matt.
17.

baptizationem ab Arianis ante Vandalicæ per-
secutionis tempora tentatam nemo cum funda-
mento dixerit, nec debet, tota Antiquitate si-
lente recipi; multo minus eam jam a tempore

170 Con-
stantini.

Cor-

CHRISTI 324.

SILVESTRI PAP. II.

CONSTANTINI IMP. 19.

*Et aculum inspicere, confessi sunt. Igitur sa-
carnis illius figura tantam ab inhabitante
in ea divinitate accepit potentiam, quid
oportet dicere tunc, cum immortalitatem
exiit, & corruptionem abluens, formam
servi in Domini, & Dei gloriam transtu-
lit, post mortis scilicet victoriam, post a-
scensum in celos, post cum Patre regio in
throno a dextris confessum, post requiem
in ineffabilibus, & innumeraudis finibus
Patris, in quam ascendentem, & desiden-
tem caelestes potestates illi benedictis vo-
cabus acclamabant, dicentes (a): Prin-
cipes tollite portas vestras, aperimini por-
tae caelestes, & introibit Rex gloriæ? Huc-
usque ex Eusebii epistola recitata sunt in
secundo Nicæno Concilio imaginum cul-
tui adversario Gregorio Neocæsareæ Epi-
scopo.*

(a) Euseb.
23.

CXII.

Quid a
Patribus
Synodi in
Euse-
bio.

Adversum hæc autem cum ibi multa
fuerint ab Epiphano recensita, & in au-
ctorem ipsum Eusebium, utpote Arian-
um hominem, inclamata, ista demum,
quod ad hanc spectat epistolam, posita
sunt de sententia Eusebii, aliorumque A-
rianorum: *Opinantur autem Christum Do-
minum nostrum carnem sine anima assump-
sisse, addentes in salutari illius dispensa-
tione divinitatem implevisse animæ consilia
motionisque, nimirum quo passionem (ut
ait Gregorius) divinitate circumscribant,
& ob id vere Theopaschitæ sunt; qui au-
tem hujus sententiæ sunt, imaginem non ha-
bendam censent, quemadmodum impius Se-
verus, Petrus Fullo, Philoxenus Hiero-
poleos Episcopus, & omnis denique illa
multi capit, & sine capite hydra conten-
dit. Hujus igitur societatis existens &
Eusebius (quemadmodum ex illius episto-
lis, & historicis commentariis demonstra-
tum est) imaginem Christi Theopaschita-
rum more rejicit; qua de causa, & Con-
stantiæ Licinii uxori scribit, apud se ima-
ginem non reperiri. Nam & in eadem epi-
stola dicit, quod illius incarnata forma
in deitatis naturam mutata sit. Nemo ta-
men sanctorum Patrum nostrorum sic sentit,
aut docuit; neque enim veritas sic se habet,
&c. Constantia igitur Augusta his ab Eu-
sebio Pamphilii epota venænis, & ab ip-
somet Ario, & Eusebio Nicomediensi A-
rianæ perfidiæ aconito infelix imbuta, sin-
cere fidei candoris, quem Romæ apud
S. Agnetis Basilicam in baptismo susce-
pisset, dispendium passâ Arianorum furva
fuligine, facta est hæresis illius testatrix,
immo fautrix atque patrona: de qua S.
Hieronymus ad Ctesiphontem (b): *Arius,
ut Orbem deciperet, sororem principis au-
te decepit. At de Constantia modo hæc-
Ann. Eccl. Tom. IV.**

(b) Hieron.
advers. Ve-
lag. ad
Ctesiphon-
tem.

PAGIUS

Constantini Imperatoris usurpatam. Quis enim
eo vivente ausus fuisset Nicæna Fidei profes-
sionem, quam ille semper & ubique spectabat, &
omnino sanctam rectam volebat, affirmare Hære-

nus, ad quam occasione S. Agnetis Basi-
licæ, & suscepti in ea baptismatis, di-
gressi sumus. Sed jam ad alias basilicas Ro-
mæ a Constantino erectas iterum redeamus.

Eodem tempore (inquit libelli auctor) CXIII.

*Constantinus Augustus fecit Basilicam Beato
Laurentio martyri via Tiburtina, in Basili-
ca S. Laurentii.
agro Verano, supra arenariam cryptæ; &
usque ad corpus S. Laurentii martyris fe-
cit gradus ascensionis, & descensionis. In
eo loco construxit apsidem, & ornavit mar-
moribus porphyreticis, & desuper locum
conclavit argento, & cancellis de argento
purissimo ornavit, pensantibus libras mil-
le; & ante ipsum locum in crypta posuit lu-
cernam ex auro purissimo lychnorum decem,
pensantem libras viginti; coronam ex ar-
gento purissimo, cum delphinis quinquaginta,
pensantem libras triginta; candela-
bra aerea duo, in pedibus denis, pensan-
tia singula libras trecentas. Ante corpus
Beati Laurentii martyris argento clusit si-
gilla passionum ipsius, cum lucernis in ni-
xibus argenteis, pensantibus singulis li-
bras quindecim. Et in fine: Pharos ar-
genteos triginta, pensantes singulos libras
octo. Hæc vero habet de redditibus: In
eodem loco possessionem cujusdam Quiriace-
tis religiose scemina, quam Ficus oc-
cupaverat tempore persecutionis, &c. Lo-
ca autem ubi poni solita erant martyrum
corpora, quæ appellamus usu prius Con-
fessiones, sumptuosissime exornari solita;
non tantum, quæ de loco dicta sunt ubi
conditum erat S. Laurentii corpus, sed
& de S. Hippolyti martyris Confessione
haud procul sita docet Prudentius, qui
eam vidit, his versibus (c):*

Basilica S.
Laurentii.

* myxis.

* Cyria-
cæ.

(c) Pru. Pa-
rist. byza
11.

*Ipsa illas animæ exuvias quæ continet
intus
Ædicula argento fulgurat ex solido.
Præfixit tabulas dives manus aequore
levi
Candentes, recavum quale nitet spe-
culum.
Nec Paris contenta aditus obducere
faxis,
Addidit ornando clara talenta operi.*

CXIV.

Ex his plane vides; cum primum a per-
secutionis angustiis in latum libertatis
campum Ecclesia profilit, quæ olim in
cœmeteriis ipsis, antris, & recessibus sub-
terraneis, sanctorum martyrum cultum
(ut vidimus) dignis officiis, pro tempo-
ris ratione, frequentare solebat; constru-
ctis jam in ipsorum memoriam Basilicis,
translatisque in eas eorum corporibus, &
in thecis argenteis, & argento tectis cel-
lulis

Illustrata
Marty-
rum reli-
quia.

quorum proinde Baptismus invalidus cre-
deretur? ut autem Ariani jam tunc tale quid-
piam clam ausi essent, necdum posset dici, quod
Eusebius Arianismi notam conatu omni a se tunc
ad-

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

lulis collocatis, auro gemmisque fulgentibus vasis ad usum luminarium comparatis, eadem ipsos summa gloria celebrare ac venerari coepisse.

CXV. Rursus vero hæc de reliquis Basilicis ex eodem libello: *Isdem temporibus Constantinus Augustus fecit Basilicam via Lavicana inter duas lauros Beato Petro, & Marcellino martyribus; & Mausoleum, ubi beatissimam Augustam matrem suam posuit in sarcophago porphyretico.* Sed id postea; verum hæc ibidem subduntur: *Ubi donavit patenam auream ex auro purissimo, pensantem libras trigintaquinque; candelabra argentea auro inclusa, in pedibus duodecim, quatuor, pensantia singula libras ducentas; coronam auream, quæ est pharus cantharus, cum delphinis centum viginti, pensantem libras triginta; calices aureos tres, pensantes singulos libras decem, cum gemmis prasnis, & hyacinthinis; amas aureas duas, pensantes singulas libras quadraginta; altare ex argento purissimo, pensans libras ducentas; pharos cantharos argenteos viginti, pensantes singulos libras viginti; item altare ex argento purissimo, pensans libras ducentas; patenas ex auro purissimo duas, pensantes singulas libras quindecim; patenas argenteas duas, pensantes singulas libras quindecim; scyphum majorem ex auro purissimo, ubi nomen Augusti designatur, pensantem libras viginti; scyphum aureum minorem, pensantem libras decem; scyphos argenteos quinque, pensantes singulos libras duodecim; calices ministeriales argenteos viginti, pensantes singulos libras tres; amas argenteas quatuor, pensantes singulas libras quindecim; annis singulis olei nardini pistici libras nongentas*, balsami libras centum, aromatum in incensum sanctis martyribus Beato Marcellino, & Petro libras centum: Hæc ibi; quibus & reditus subsequuntur.*

CXVI. Mentio ibidem habetur de Basilica Ostiensi in honorem sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Joannis Baptistæ, alia Albanensi in memoriam S. Joannis Baptistæ, Capuana Apostolorum, & Neapolitana in honorem (ut ait Ado) itidem Apostolorum, & martyrum ab eodem Constantino erectis. Vasorum autem omnium, quorum mentio facta est, quædam inferviebant ad luminaria incendenda, ut cerostrata, candelabra, phari canthari, & coronæ cum delphinis; quædam vero ad usum sanctissimæ Eucharistiæ, ut calices, patenæ, amæ, metretæ; ad baptismum alia, ut pelves & scyphi; thy-

PAGIUS adhuc amoliri studens, partem habuerit in ea impietate, ut ait Papebrocius in Vita S. Constantini M. die XXI. mensis Maii, ex quo hæc de Constantini Baptismo exscripsi, ne acta agerem,

miamateria autem erant ad suffitus parandos. Sed & in pluribus aliis quoque Italiæ Civitatibus viget adhuc memoria aliarum Ecclesiarum ab eodem Imperatore summa impensa constructarum; verum, & in aliis etiam Provinciis itidem factum esse constat; & inter cæteras nobiles ab eo iussas ædificari Basilicas meminit Gregorius Turonensis (a) de ea sanctissimæ Dei genitricis Mariæ ab eodem in Gallia ex-citata, in cujus erectione ejusmodi insignem miraculum accidisse testatur: *Maria vero (inquit) gloriosa Genitrix Christi, ut ante partum, ita virgo creditur & post partum; quæ (ut supra diximus) Angelicis choris canentibus in Paradisum, Domino procedente, translata est. Cujus Basilica ab Imperatore Constantino admirabili opere fabricata renidet; ad quam adductæ columnæ cum præ magnitudine levari non possent, eo quod esset circuitus earum sexdecim pedum; ac diebus singulis castro labore fatigarentur; apparuit artifice sanctæ Virgo per visum, dicens: Noli metus esse; ego enim tibi ostendam, qualiter hæc queant elevari columnæ. Et ostendit ei, quæ aptarentur machinæ, qualiter suspenderentur trochleæ, atque funes extenderentur; illud addens: Conjunge tecum tres pueros de scholis, quorum hoc adiutorio possis explere. Quod cum ille vigilans, quæ præcepta fuerant, coaptasset: vocatis tribus pueris ab scholis, erexit summa velocitate columnas. Præstitum est populis spectare miraculum admirandum, ut quod multitudo virorum fortium levare nequiverat, tres pueruli absque virtute perfecti operis sublevarent: Hæc Gregorius. De aliis autem ecclesiis ab eodem in Oriente ædificatis, suo loco referemus.*

Hæc vero omnia (ut diximus) nequaquam hoc ipso anno a Constantino perfecta sunt, sed potius cæpta tantum ex iis nonnulla, reliquis quibus vixit annis absoluta fuerunt; a nobis autem hæc simul omnia hoc anno relata sunt, quod certis quibus possent annis adscribi singula incertum penitus sit. Sed illud memoria dignum est, quod cum tam celebres, & insignes Memorias in honorem Dei atque sanctorum tum Romæ, tum in aliis plurimis Orbis Romani locis Constantinus erexerit, in nulla ipsarum modestissimus Imperator reperitur (sui nominis memoriæ titulum insculpsisse, contempsisseque Christianissimum Principem, quod alii anticum Imperatores magno studio affectassent, quorum qui omnium optimus a Gentilibus habebatur Traianus, quod in ope-

A num. CXVII. ad CXXIII. Donatio Constantini prorsus supposititia, ut fere inter Eru-ditos convenit. Ea tamen a Græcis non conficta, ut putavit Baronius, sed ab aliquo Latino, Mar-

(a) Greg. Tur. De gloria Marti. c. 9.

CXVII. Constantini modestia.

CHRISTI
324.SILVESTRI PAP.
II.CONSTANTINI IMP.
19.

operibus singulis a se erectis affixisset titulum sui nominis, idem noster Constantinus (ut auctor est Aurelius Victor) illum eo disterio lepide quidem, & urbane derisit, dicens, Traianum esse herbam parietinam, nimirum, quod, sicut illa, passim reperiretur muris inherens.

CXVIII. De donatione Constantini. Jam vero reliquum foret, ut enarratis & elucidatis hisce de Actis Silvestri, & de erectis ab Imp. Constantino in Urbe alibi Basilicis, collatisque eidem ab ipso donis, de vulgata illa omnium ore ageremus ejusdem Constantini donatione tot tantisque controversiis agitata; sed parcimus, quod nihil præter illa, quæ ab aliis dicta sint, afferre possumus, & eadem repetere, sit onerosum atque pariter otiosum; cum liberum sit cuique, quæ eo argumento a pluribus sunt scriptæ, consulere. At illud modo hic satis sit obiter attigisse; neminem veri amantem, & antiquarum litterarum studiosum negaturum, primum omnium Christianorum Imperatorum, eundemque maxime pium, ac pariter munificentissimum ore quoque Gentilium prædicatum, Christianam religionem, quam, avita superstitione relicta, primus ferme omnium Augustorum (quod pro rei novitate visum est esse portentum) præter sententiam Senatus, & populi amplexatus est, cunctis quibus valuit officiis coluisse, atque muneribus frequentasse. Ad quæ præstanda cum pietas eum impelleret, & æmulatio ex antiqua gloria simularetur religionis urgeret, atque stimulus ea de causa (ut ait Zosimus) hoc tempore infensi sibi atque palam jam obtrectantem Senatus exagigaret; ut non tantum paria (quod dictum est superius) Gentilium sacerdotum concesserit Christianæ religionis Antistitibus privilegia, & majoribus auxerit eos atque Christi templi donariis; sed ipsam potissimum Romanam Ecclesiam, in qua sciebat totius Christianæ religionis vigere principatum, atque cardinem verti, eamque in medio æmularium, laceffentium, atque oblatantium hostium collocatam, in ipsorum odium, & invidiam amplissimis donasse muneribus, summaque potentia communitæ, atque juribus stabilisse. Quorum aliquibus licet modestia Romanorum Pontificum non sit usa, non tamen ea ratione negari possunt esse collata; sicut nec quis jure inficias ire poterit, tributas esse olim ab Augusto Senatui, (quod Dio testatur hist. l. 53. a) Africam, Asiam, Numidiam, Epirum, Græciam, Dalmatiam, Macedoniam, Bi-

PAGIUS Muræ lib. 3. de Concordia Sacerdotii & Imperii cap. 12. recte observavit; quod ex eo patet, quod Sedi Constantinopolitanae ultimum duntaxat locum tribuat, cui homo Schismaticus & Græcus secundum aut primum tribuisset, & quod primum Romani Pontificis a Christo institutum extollat. Neque etiam verum quod addit Baronius, hæc donationem post annum Christi millesimum fabricatam. Idem enim Marci lib. 6. cap. 3. §. 6. ostendit, eam ævo Hadriani primi & Caroli Magni fuisse in rerum natura. Videtur itaque Donatio illa ab Isidoro Mercatore cum

thyniam, Pontum, Cyrenem, Siciliam, Sardiniam, & Hispaniam Beticam, licet eisdem posteriores Imperatores pro arbitrio usi sint. Magnum plane est de collatis illis Romanæ Ecclesiæ a Constantino muneribus argumentum, quod Francorum Christianissimi Principes suis ipsorum diplomatibus ea a Longobardis ablata, se Romanæ Ecclesiæ restituere professi sunt.

CXIX. Si enim Romana Ecclesia ante collata illa a Francorum Regibus privilegia quod (suo loco pluribus demonstrabitur) jam potiebatur rerum dominio; unde illud sibi nisi jure debitum potuit vendicasse? cum certum sit nulla id factum armorum vi atque violenta grassatione; silentibus præsertim, nec minimum quidem reclamantibus, qui illis temporibus regnabant in Oriente, Imperatoribus, alioqui in Romanam Ecclesiam parum æquis, quam & ausi fuerunt (quod queritur Sanctus Gregorius b) redigere sub tributo. Cæterum iusta possessio (quam, si careret humano, divino saltem jure, quo subordinata sunt divinis terrena rerum dominia, Romana Ecclesia legitime sibi vendicat, ac posteriores Reges, & Imperatores amplissimis privilegiis ratam habuerunt, eamque illibatam stabilemque servatam voluerunt) a Joanne diacono ex depravato illo a Græcis mutuato donationis edicto, ambigua redditur potius, quam probetur; quod cuique rem perspicacius intuenti redditur manifestum. Sic enim Græci donant, ut surripiant potiora; de quibus poeticum illud modo sit nobis merito usurpandum (c):

Quicquid id est; timeo Danaos, & dona ferentes.

Non enim eo erga Romanam Ecclesiam studio tenebantur, ut quæ ejus gloriæ esse viderent, & honoris, solite curarent; cuius excellentiam superbe admodum æmulari, notam eidem inurere potius semper studuerint quam gloriam comparare; est enim ejus rei (ut de reliquis taceam) locuples testis Theodorus Balsamon, atque reliqua schismaticorum colluvies. Quis non credat, ab ipsis ex eodem edicto majestatem Romanæ Ecclesiæ prædicari, cum ex eo hæc, quæ sequuntur proferant (d) a Constantino verbis illis fuisse statuta? *Decernentes statutus, ut Romana Ecclesia habeat principalem potestatem, & sit caput quatuor sedium, sedis Alexandrinæ, Antiochenæ, Hierosolymitanæ, & Constantinopolitane.*

(d) Theod. Bals. in Nomoc. Phot. tit. 8.

(b) Greg. in 4. Ppal. pen. ver. Tota die expr.

(c) Virg. Æneid. 2.

politana, & (ut semel dicam) omnium totius Orbis Ecclesiarum. Absit a Romana Ecclesiae amplitudine, & dignitate, ut ab homine ejusmodi sibi vendicet potestatem, & non potius a Christo per Petrum. An non saepius demonstratum est secundo Annalium tomo, Romani Pontificis super omnes ubique Ecclesias earumque Praefules fuisse auctoritatem, etiam cum ipsa Regina Provinciarum esset sub tributo, cum scilicet tyrannorum persecutionibus Ecclesia vexaretur? Turpe plane est atque admodum indignum, acceptum ferre mortali, quod ab ipso Deo, & Domino nostro Jesu Christo constat eidem in Petro esse collatum.

CXXI. De sede Constantinopolitana multa confecta.

(a) Cic. orat. pro Flac. juxta princ.

(b) Zonar. Annal. l. 23.

CXXII. Falsa assertio de privilegii Ecclesiae Constantinopolit.

PAGIUS cum veterum Pontificum pseudographis epistolis supposita. Conuenit enim Isidori ingenio, stylo, & characteri scribendi plane squalido, ac denique rationi temporis, quo primum audita, Carolo sc. Magno imperante; cum laudetur ab Hincmaro Episcopo Rhemenfi, qui tunc floruit. Existimavit quidem Joannes Morinus, Joannem

sumptioni quantum resisterit S. Leo Romanus Episcopus, litterae ipsius tunc ad eos scriptae significant. Sed & praesumptae temeritati quantopere adversati fuerint Romani Pontifices successores, Gelasius Papa amplissimam fidem facit, cum sedes Patriarchales relegens, tres tantummodo enumerat, Romanam scilicet, Alexandrinam, & Antiochenam (c), & obnitens Acacii Constantinopolitani Episcopi petulantiae, eum non nisi parochiae Heraclienfis Ecclesiae Episcopum esse docet (d). Quando umquam mentio a curiosis atque procacibus adversariis facta, vel saltem obiter de ejusmodi Constantinopolitanae Ecclesiae Constantinensi privilegio collato? Vel quando haec ab Imperatore decerni potuisse ausi sunt affirmare? cum potius honesto, sed mentito titulo Concilii Constantinopolitani primum, ac deinde Chalcedonenfis, id sibi adsciscere conati sint? Sed haec tam perspicua, clariora reddentur ex iis quae inferius annis singulis, quibus ejusmodi agitatae sunt controversiae, narrabuntur.

(c) Gelas. in Conc. Rom. de i. apocryp. (d) Gelas. ep. ad Anast. Imp.

Rursum vero (ex quo semel adversus eos sermo institutus est) si quarta die post Constantinum baptismum (quod habent Latina exemplaria) ejusmodi edictum factum est, quomodo potuit in eo Imperator meminisse Constantinopolitanae sedis, si nec nomen quidem Constantinopolis tunc erat exortum? & eo minus si ad Consules provocemus, quibus datum edictum inscribitur, nempe sub Consulatu Constantini Augusti quarto, qui decem ferme annos antequam Byzantium in Constantinopolim mutaretur, in Fastis Consularibus descriptus habetur, non tamen (ut ibi perperam ponitur) Constantinensi Consulatus cum Gallicano, sed cum Licinio, cum nequaquam Gallicano cum Imperatore contingere potuerit esse Consulem; testatur enim Ammianus Marcellinus (e), a tempore secundi Consulatus Diocletiani cum Aristobulo, usque ad Consulatum Juliani Apostatae cum Sallustio, numquam accidisse, ut Imperator Consulatum gesserit cum privato. Haec adversus Graecos dicta sunt. Jam caetera prosequamur.

CXXIII. Redarguitur impo- stura.

(e) Ammian. l. 23 in princ.

CXXIV. Synodus Romana.

Hoc eodem anno post baptizatum Constantinum collecta est Romae Synodus a Silvestro, tertio kalendas Junii, Crispo & Constantino tertium Consulibus, ut ejusdem Synodi vigesimus canon significat. Pro Prisco autem, quem habet, Crispum restituendum esse, & ante Constantinum

Romanae Ecclesiae Diaconum hujus commentii architectum fuisse, Petrus vero de Marca citatus illud edictum pia quadam industria, Romanorum Pontificum jussu proculsum esse. Sed utriusque conjecturae jam a Viris doctis dissoluta.

A num. CXXIII. ad CXXXI. Synodus Romana, quae in Actis Silvestri tertio Kalendas Junii

XVII.

Cesarem tertium Consulem ponendum, ipsi Fasti Consulares docent. Sed quid mirum, si in his editio depravata cognoscitur, cum vix sit reperire versum, in quem mendum non irreperit? Verum non eam ob causam, quod Crispus tertium Consul ponitur, existimet quispiam vivente adhuc Crispo celebratum esse ejusmodi Concilium; nam (quod saepe superius dictum est) istdem Consulibus quibus aperiiebatur, atque denominari pariter incipiebat annus, istdem quoque usque ad finem perseverabat; licet iis defunctis, vel aliter se abdicantibus, alii in locum ipsorum suffecti fuissent. Porro idem Concilium habet veteris Cresconiana Collectio, ex qua caeteri descriptis videntur, capitibus viginti distinctum. Collectum autem fuisse in Thermis Traiani, in gremio sedis suae, in primo capite reperitur expressum. Erat locus ille, Titulus a Silvestro nuper erectus, quem Constantinus Imperator donis pluribus exornavit, atque redditibus locupletavit.

CXXV. Titulus a Silvestro erectus.

De eo enim his verbis mentio habetur in superiori recitato libello de erectis basilicis, & collatis in eisdem donis a Constantino: *Eisdem temporibus constituit Basileus in urbe Roma titulum suum in Regione tertia, juxta Thermas Domitianas, quae cognominantur Traianae; ubi donavit Constantinus Augustus patenam argenteam, pensantem libras viginti; scyphos argenteos duos, pensantes singulos libras octo; amam argenteam, pensantem libras decem; pharos cantbaros argenteos decem, pensantes singulos libras quinque; cantbaros cerosistratos aereos sexdecim, pensantes singulos libras quadraginta fundum; &c.* Multa illic habes de redditibus; sed ne longior sit digressio, omittimus singulos recensere. Convenit autem ad Synodum Episcopos ducentos octogintaquatuor, produnt Acta quae habentur typis excusa; Cresconiana tamen Collectio ducentos & triginta Episcopos dumtaxat memorat, ac de Episcopis Graecis ne verbum quidem; haud enim temporis idoneum spatium intercessisse potuit, ut e remotioribus regionibus Episcopi vocarentur, sed tantum a Silvestro Italiae Episcopos fuisse credimus Romam ad Synodum convocatos; quibus omnibus a Constantino suppeditatae sunt vehicula, & annonae, ut in ipso Synodi exordio declaratur. Fuerunt haec veluti quaedam Christiane pietatis enceniae de primo Christiano Im-

peratore summo omnium gaudio celebrata, & publica quaedam pro accepto munere gratiarum actio, prout in ejus primo capite, licet suboscure, significatur.

His vero solemniter ex more perfunctis muneribus, astantibus Constantino & Helena, atque Calurnio Christiano homine Urbis praefecto, in Silvestri Titulum convenerunt Episcopi; quorum confessus sic ibi (a) describitur, ut Romae presbyteri, atque diaconi, & reliquae clerus starent a tergo sedentium Episcoporum; Episcopos enim tantum sedisse, stantibus caeteris, ibidem declaratur. Sed id puto tunc modestiae causa; cum alioqui Romanae quoque Ecclesiae consuetudinis esse, affirmare videatur S. Hieronymus, ut coram Episcopis diaconi tantum stent, presbyteri vero sedeant; nam ad Evagrium scribens sic ait (b): *Ceterum etiam in Ecclesia Romae presbyteri sedent, & stant diaconi; licet paulatim, increbrescentibus vitiis, inter presbyteros, absente Episcopo, sedere diaconum viderim.* Haec ipse. Sed & in Concilio Carthaginensi quarto id statutum, sancito canone, reperitur (c): *Ut Episcopus in quolibet loco sedens, stare presbyterum non patiarur.* Ac rursum (d): *Ut Episcopus in Ecclesia in confessu presbyterorum sublimior sedeat, intra domum vero collegam presbyterorum se cognoscat.*

CXXXVI. Confessus in Synodo.

(a) Conc. Rom. c. 1.

(b) Hier. epist. 85.

(c) Conc. Carthag. 4. c. 34.

(d) Eod. Conc. c. 35.

In eum igitur modum confessu disposito, praeloquente Silvestro de servanda Dei Ecclesiae libera ab haereticorum incurfu, damnavit primae Aetionis exordio Hippolytum diaconum Valentinianae haeresis sectatorem, Callistum Sabellii haeresi maculatum, & Victorinum Episcopum, qui receptos ab Ecclesia Paschales cyclos redarguere praesumpserat. Indigne sane passi sumus (quod & secundo Annalium tomo diximus; cum egimus de Victorino martyre Episcopo Pictaviensi) ab eo qui post duas editiones hujus Synodi tertiam conflavit (e); cum de Victorino Antistite agitur, additum esse absque alicujus vetusti exemplaris fide, *Pictaviensem*; nam mendaciter admodum sic nobilissimum infamat Antistitem, qui sub Diocletiano martyrium consumnavit, & ab Optato Milevitano (f) ut insignis debellator haeresum commendatur. Sed sicut longe alius hic Victorinus Antistes est a Victorino Episcopo Pictaviensi; ita & plane diversus ab illo Victorino, seu potius Victorio dicto, qui nullius sedis fuisse Episcopus reperitur, de quo Gen-

CXXXVII. S. Victorinus Episc. & Martyr calumniam passus.

(e) Sur. 10. c. 1.

(f) Optat. l. 1.

PAGIUS Synodus Romana solita.

nii post baptizatum Constantinum eo praesente collecta dicitur, est etiam supposititia, Hincmaro Rhemenfi, Petro de Marca, Labbeo, Lupo, aliisque Viris eruditissimis. Quomodo enim die tricesima mensis Maii ea Synodus Romae praesente Constantino celebrari potuit, qui toto hoc anno, & aliquot mensibus praecedentis

bello Liciniano occupatus in Oriente versatus sit, ut demonstravi anno CCCXVIII. ubi dixi, bellum Licinianum anno praecedenti coepit, & usque ad Octobrem currentis anni continuatum? Quomodo Constantino ipso fine mensis Maii Romae baptizari, Synodo Romanae interesse, & memoratam donationem facere potuit, qui

(a) Gennadius (a) tradit claruisse sub Hilario Papa, & ab eo invitatum post Prosperum ultimum calculatorem, prosequi futuri temporis Paschales cyclos; licet adversus eum, Victorem Episcopum Capuanum scripserit ferant (b). Quisquam autem hic fuerit, qui damnatus in hoc Romano Concilio est, Victorinus, ignoratur, sicut Hippolytus, & Callistus haeretici.

Mirabitur fortasse aliquis, cur in hac Synodo nulla fiat mentio de Ario & Ariana haeresi, quae (ut superius demonstratum est) plures ante annos totam Orientalem exagitavit Ecclesiam. Sed illud videtur tum a S. Silvestro, tum etiam a Constantino Imperatore initum esse consilium, ut sequenti anno majori apparatu totius Orbis Episcoporum in Oriente, ubi mortali odio, & obstinata pertinacia ab Ariani digladiatum esset, ibi adversus eos sanctorum Episcoporum cœtus, sacrosancta Dei castra, ad oppugnandam impietatem firmiter collocarent. Hæc igitur de Nicæno congregando sequenti anno Concilio inter Silvestrum, & Constantinum esse communicata, examinata, ac pari consensu firmata, quis audebit dubitare? Potuit ne hoc Silvestrum præterisse qui (ut superius traditum est) ante aliquot annos Alexandri Episcopi Alexandrini litteris per motus, Osium Cordubensem Episcopum ad ejusmodi consociandos tumultus, & pacem inter dissidentes Episcopos conciliandam, legavit in Orientem? vel prætermisisset facere Constantinus, qui per eundem Osium tam præclaras, quas recitavimus; litteras ad Arium & Alexandrum dederat? Quin & legationem Episcoporum ex Rhinocolura, quæ est in Ægypto civitas, quorum in hac Romana Synodo libellus recitatus est, Arianae cladis credi potest reficuisse ibi memoriam; licet de ejusmodi legatione in eadem Synodo per obscura mentio habeatur. Ut in re igitur maximi omnium momenti, solertia utriusque, Silvestri atque Constantini, versare consilia, & invigilavit cura propensior; atque ex communi sententia stabilitum, ut sequenti anno Nicæna in Bithynia sacrosanctum œcumenicum Concilium coereretur.

CXXIX. Sed quod pertinet ad cæteras res gestas in hoc, de quo agimus, Romano Episcoporum conventu; post damnatos Hippolytum, Callistum, & Victorinum, nonnulla sunt ad disciplinam pacemque Ecclesiasticam conservandam instituta; nempe,

PAGIUS qui in Thracia prope Hadrianopolim V. Non. Julii contra Licinium pugnavit, egregiamque de eo victoriam retulit? Quomodo denique exeunte mense Maio Romæ esse potuit Constantinus, qui VIII. Idus Mart. Thessalonicae Legem 4. Codicis Theod. De Naviculariis, & VI. Idus April. Legem ejusdem Codicis De his qui veniam atatis in eadem Urbe emisit?

ne clerici inferioris gradus eos qui essent superioris ordinis accusare præsumerent. Citatur ac recitatur idem canon iisdem ferme verbis a Nicolao Romano Pontifice scribente ad Michaellem Imperatorem. Sed & recta ibidem disposita sunt ea quæ ad optimam œconomiam spectare videbantur (c); nimirum, ut de Ecclesiæ redditibus, quibus jam incipiebat affluere, pars una Pontifici cederet, alia vero clericis, tertia Ecclesiarum fabricis servaretur, quarta autem esset in pauperes eroganda. Illud insuper ad sacra pertinens additum est; ne presbyter, sed Episcopus christiana conficeret (d). Et quod ad ordinationem atque numerum ministrorum (e); ne in parochiis amplius quam duo diaconi essent; septem vero Urbis, nempe Regionarii, diaconi Cardinales. Sed & S. Synodus, cum ipsorum, tum etiam cæterorum clericorum hierarchicum ordinem, ex antiquo instituto Apostolorum, rite disposuit, quorum subdiaconis nuptias penitus interdixit. Vasa sacra inhibuit tangenda, ostiariis atque lectoribus; & acolutum interdixit sacramentorum ministerio. Itemque sacrandis virginibus, & monasticam vitam profitentibus certam præscripsit ætatem; hæc omnia prima die in sancta Synodo constituta sunt.

Sequenti vero die (Actio hæc secunda describitur) eodem convenientibus cum Silvestro Papa iisdem, qui primæ Actionis præsentibus fuerunt, Episcopis; quod septenario diaconorum numero duo deerant, existentibus tantum quinque, nempe Fabiano, Marco, Liberio, Archidamo, & Julio, ordinati sunt ab eodem Silvestro Papa Priscus & Theodorus (f). Sed quanto tempore quis in singulis ordinibus ministrare deberet, ut ad altiorem gradum provehi posset, edito canone Synodus declaravit (g). Verum multam annorum numerum menda irrepserit, facile possumus intelligere. Rursum vero publicæ poenitentiae ætatem, & baptizandi certos solemnes dies placuit definire. Itemque de testimonio clericorum adversus laicos non ferendo, nec clerico publice, sed tantum in Ecclesia examinando, neque in Curiam ingrediendo, nec cædendo; rursumque ne turpis criminis diaconus accusaret presbyterum; sed & ne presbyter a die suscepti gradus presbyterii conjugium inire deberet, statuta certis poenis non parentibus, iustum est. Verum quod ait de non incedendo conjugio, non de ducenda uxore est.

Schellstratius in parte 2. Antiquit. Illustratæ Dissert. 3. cap. 8. alia refert suppositionem capitula. In brevi enim epilogo de gestis S. Silvestri excerpto, & huic Concilio præfixo habetur, per Concilium Nicænum damnatos Arium, Photinum & Sabellium; & tamen ex Actis Sirmiacensis Concilii Photinum longe post hæc tamen

(c) Cont. Rom. c.

(d) ibid. 5. (e) ibid. 6. 7. 8.

CXXX

Secundæ Actio Rom. Concilii.

(f) Ib. A. 2.

(g) Ibid. 11. 12. que 20.

XVII

Ejus suppositio nis. con. m. a.

est intelligendum (nam id etiam in eodem Concilio subdiaconis fuisse vetitum, dictum est) sed de vitando cum scemina contubernio.

CXXXI. Ultimo vero loco ejusmodi in eadem Synodo lex reperitur esse sancita: Nemo etiam dijudicet primam Sedem; quantam omnes sedes a prima Sede justitiam desiderant temperari. Neque quoque ab Augusto, neque ab omni clero, neque a Regibus, neque a populo Judex judicabitur: Hæc in fine posita sunt, velut totius Synodi corollarium. Hunc proculdubio citasse visus est canonem Nicolai Romanus Pontifex, cum inter alia, quibus temeritatem Michaelis Imperatoris redarguit, sic ait: Consonat huic necessariæ sententiæ S. Silvester & Magni Constantini Baptizator, dicens: Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque a populo Judex judicabitur, haud dubium quin Ecclesiasticus. Scimus autem quemdam citari canonem (a) quasi ex Concilio Carthaginensi de decreto Silvestri, & quædam ex epistola dicta Clementis Papæ ad Jacobum fratrem Domini, nec non Callisti Papæ, sed cui jure multa objici possint. Subscripsisse vero sacris legibus Ecclesiasticis non tantum Silvestrum, & Episcopos atque presbyteros, & diaconos qui præsentibus fuerunt, sed etiam Constantinum Imperatorem & Helenam matrem Augustam, satis liquet; quod in fine ultimi canonis ejusdem Synodi expressum habetur.

Prima sedes a nemine judicatur.

(a) Concil. Carthag. 3. in fin. & dist. 82. c. presbyt.

CXXXII.

(b) Euseb. Vit. Const. lib. 3. c. 3.

Pia Const. pro religione officia.

PAGIUS

Ex hoc jam tempore Constantinus Imperator, qui interdum visus est antea fluctuasse, se in omnibus, ac coram omnibus, maxime vero Gentilibus, perfectissimum Christianum exhibuit, & in propaganda Christiana fide ardentissimum animum declaravit, omnia plane contraria persecutoribus Imperatoribus officia explens; quod & mille plane argumentis apertissime demonstravit; ut merito de eo hæc scribat Eusebius (b) Quemadmodum probitatis hostis demon gravi in prosperum Ecclesiæ statum exarscens invidia, tempore pacis & lætitiæ, seditionis procellas, & tumultus intestinos contra illum excitavit; sic Imperator Deo carus Constantinus, ea quæ ad suum spectabant officium, minime neglexit sed omnia contraria his quæ antea a tyrannica crudelitate admissa instituit, & quemque Ecclesiæ hostem inimicumque facile devocit. Atque ut illi, qui a vero Deo abscesserant, homines ad deos qui non sunt, colendos variis necessitatis viis coegerunt; Ann. Eccl. Tom. IV.

Ex hoc jam tempore Constantinus Imperator, qui interdum visus est antea fluctuasse, se in omnibus, ac coram omnibus, maxime vero Gentilibus, perfectissimum Christianum exhibuit, & in propaganda Christiana fide ardentissimum animum declaravit, omnia plane contraria persecutoribus Imperatoribus officia explens; quod & mille plane argumentis apertissime demonstravit; ut merito de eo hæc scribat Eusebius (b) Quemadmodum probitatis hostis demon gravi in prosperum Ecclesiæ statum exarscens invidia, tempore pacis & lætitiæ, seditionis procellas, & tumultus intestinos contra illum excitavit; sic Imperator Deo carus Constantinus, ea quæ ad suum spectabant officium, minime neglexit sed omnia contraria his quæ antea a tyrannica crudelitate admissa instituit, & quemque Ecclesiæ hostem inimicumque facile devocit. Atque ut illi, qui a vero Deo abscesserant, homines ad deos qui non sunt, colendos variis necessitatis viis coegerunt; Ann. Eccl. Tom. IV.

pura damnatum constat. Secundo, Canone tertio statuitur, majorema minori accusari non posse, quod adeo cunctis minoribus adversatur, ut Hincmarus Metropolitæ Rhemensis Nicolai primi tempore suppositionem olsecerit: Caterum, inquit epistola VII. quoniam quidam quasi in auctoritatem referunt, S. Silvestrum Papam decrevisse talia, qua Catholica Ecclesia inter Synoda-

ita hic cum, & re, & verbo eos non deos coarguisset, ad eum qui solus Deus est, cognoscendum cohortatus est. Quinetiam illi contumeliosis & maledicis verbis Christum Dei deridere non sunt veriti; hic in eximio passionis trophæo mire gloriatus est; quod licet impiis maximis gravissimisque conviciis afficere studerent, iste tamen salutaris propugnaculum esse illud ipsum agnovit. Illi Christi famulos domiciliis, & laribus orbatos in exilium ejicere; hic eos omnes domum revocare, & propriis sedibus restituere.

Illi eos ignominii appetere; hic honoratos, & in omnium conspectu illustres reddere. Illi piis viris vitam eripientes, inique eorum bona publicare; hic illos pluribus muneribus benigne & liberaliter excipiens, ad pristinum statum reducere. Illi per scripta decreta palam contra Ecclesiarum Præsides divulgata falsis calumniis eos oblectare; hic contra viros eosdem ad gloriam efferre, apud se ad altum dignitatis gradum tollere, & edictis ac legibus multo clariores efficere. Illi sacras ades precibus destinatas funditus evertere, easque e sublimi disjectas solo equare; hic tum eas quæ supererant, altius erigere; tum novas, sumptu ex ipsis regis thesauris suppeditato, magnifice extruendas sancire. Illi mandare, ut libri divinitus inspirati in ignem injecti, penitus deleterentur; hic ut eisdem ex arario regio, & ornarentur magnifice, & numero auferentur, decernere. Illi jubere, ne Episcopi usquam conventus cogere aggredierentur; hic eos ex omnibus Gentibus ad se convocare, intrmittere in Palatium, suere in ejus intimas partes penetrare, & laribus suis mensaque regalis composesse.

Illi demones monumentis, & imaginibus honorare; hic eorum fraudem patefacere, & materiam ex qua erant illorum simulacra constata, male & inutiliter collocatam, his qui ea rectius norunt uti, distribuere. Illi delubra demonibus magnifice exornare jusserunt; hic eadem ipsa suis quibus nitentur fundamentis deturbare, illaque maxime, quæ apud supersticiosos erant maxime estimata. Illi Dei servos fœdis addicere supplicii; hic eos qui hæc patrasent, persequi, poenæque debita Dei ope insistita, ad meliorem mentem traducere; Sanctorum Dei martyrum memoriam hic etiam colere non desistit. Illi piis viros ex ædibus regis exigere; hic iisdem ipsis maxime fructus, eos præter cæteros sibi & benovolentibus.

lia decreta non computat; qua majores nostri inde nos tenenda suis posteris reliquerunt, hic necessarium ponere duximus: scriptum namque est in quodam sermone sine Exceptoris nomine de gestis S. Silvestri excerpto, quem Isidorus Episcopus Hispanensis collegit, cum epistolis Romana Sedis Pontificum a S. Clemente usque ad B. Gregorium, cum S. Silvestrum decrevisse, ut nullus Laicus cri-

CXXXIII.

Antitheses Const. & Gentilium Imp.

CXXXIV.

De iisdem.

lentiores, & fideiores esse, pro certo persuasum habuit. Illi pecunia victi animam Tantalica cupiditati in servitutem dare; hic regali magnificentia omnes thesauros referans, liberali & magna largitione eosdem disperire. Illi infinitas caedes facere, quo facultates interemptorum rapiant, & publicationi paterent; sed toto illo tempore quo regnabat Constantinus, dum populus ejusque nationis, & cives patennis potius gubernati legibus, quam necessitate adducti parebant; gladius quisque, quo Judicum sententia supplicium de maleficis sumi solet, otiosus suspensus fuit.

CXXXV. Ecclesie Status florens.

In quas quidem res oculis conjectis, dixerit aliquis merito, novum quendam & insolitum mundi statum modo apparuisse, in solio quodam lucis splendore, velut post crassam caliginem mortali hominum generi elucante; fatendumque universum hoc opus ipsius Dei esse, qui Imperatorem tam piis impiorum multitudini adversarium opposuerit. Cum enim tales essent hi, quorum similes non aliquando visi fuerunt, & tanta facinora contra Ecclesiam ediderat, qualia ex omni saeculorum memoria non sunt audita: Deus non sine causa Principem, quemdam admirabilem in lucem extulit; cuius opera, ea quae nec percepta auribus, nec sub oculorum aspectum subiecta fuerint, effecit. Hic imperator, virtute tam eximius, ex Dei sapientia mortali hominum generi donatus fuit, tamquam res quaedam peregrina, quae homines in admirationem traduceret. Hic enim Christum Dei libero ore, & sermone in omnes divulgavit; neque salutarem, eam appellationem, quam obtinuerat, erubuit; sed ipsa professione gloriatas, se in luce, & omnium oculis collocavit, atque interdum vultum salutaris illa passionis signavit nota, nonnumquam trophaeo illo victorioso plurimum se extulit.

CXXXVI. Pie imagines a Constantino expositae.

Quinetiam in tabula depicta, quam in sublime ante Palatii vestibula suspenderat, se omnium oculis contemplandum proposuit, salutataeque passionis insigne supra caput ipsius locatum in pictura exprimendum; inimicam autem illam, & hostilem belluam, quae Ecclesiam Dei impiorum tyrannide oppugnasset, in altum demersam, draconis specie, & figura describendam curavit. Sacra enim oracula in Dei Prophetarum libris eum draconem, & tortuosum serpentem nuncupant. Et propterea Imperator, quo cultum humani generis hostem diabolium (quem ipsius salu-

PAGIUS

crimen Clerico audeat inferre, &c. quae dicta quam aversa a sanctis Canonibus, a sacris legibus sint, nemo est qui dubitat, qui haec dicta cum ratione attendit, & sacras regulas ac leges diligentius legit. Pluribus id probat Hincmarus Antiquorum testimonio, & majorem a minore accusari posse res ipsa clamat. Tertio, canone vigesimo statuitur, neque a Regibus iudicem sa-

taris trophaei capiti ejus imminenti virtute ad extremum exitum prolapsus significavit) tum sub suis, tum suorum pedibus conculcatum perspicue indicaret, draconem medio venire transfixum, & in profundos maris fluctus precipitatum subtrahit, & artificiosa pictura sub omnium aspectum ad contemplandum subiecit. Atque istae quidem res in imagine scite depicta variis quibusdam fosculis significabantur. Unde permagna de Imperatoris acumen, atque solertia me cepit admiratio, quomodo divino afflatu pulsus eadem ipsa figuravit, quae vocibus Prophetarum ita de illa bestia pronunciantur: Deum gladium ingentem, & terribilem contra draconem, & serpentem fugientem illaturum, & draconem in mari interfecturum. Istarum igitur imagines Imperator formavit, voces illas Prophetarum adumbratione quadam imitatus: Hucusque Eusebius. Locus hic est Isaiae, quod dicitur (a): In illa die visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti super Leviathan serpentem vestem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet eum, qui in mari est.

(a) Isai. 27.

Sed dicam Eusebio: Quonam modo possunt Constantino haec applicari, si nondum ex ipsius sententia baptizatus erat? siquidem omnis cathecumenus est energumenus, & tantum abest, ut ipsum fuget, & occidat serpentem, quin potius ab eo possideatur quippe qui non nisi per baptismum (quod est mare, in quod serpens demergitur enecatus) a cathecumeno penitus expellatur. Unde S. Cyrillus (b): Tyrannus ille ad mare usque veteres persequatur; iste vero impudens improbitatis princeps demon ad ipsas usque salutes undas se sequebatur. Ille in mari submersus est: iste in aqua salutis suffocatur. Ecce tibi tuis ipse verbis convinceris profiteri Constantini baptismum, quem non nisi obitus tempore alibi calumniaris eidem esse collatum. Sed dissimulare non potes, vere Romae baptizatum esse, quando de dracone victo, & in mare demerso, nobile trophaeum cunctis spectandum pro Palatii foribus (quod ais) erexit; cum diabolium vincere, non nisi perfecti Christiani sit opera.

CXXXVII. Eusebius Ex suis ipsius scriptis arguitur.

(b) Cyril. Cateche. mystag. 1.

Quid propterea egerit, cum adhuc Romae Constantinus esset, qualeve specimen absolutissimi omnibus numeris Christiani, cum idololatriae summam arcem, ipsum nempe Capitolium invasis, ediderit, cuius

CXXXVIII. Constant. palam detestatur sacra gentilium.

premiu judicari; cum tamen Reges tunc in Orbe Romano nulli fuerint. Unde Marca lib. 1. cap. 11. ait: Ariolos oportuit esse Episcopos, qui non solum ab Augustorum consistorio, qui Romae tempore Silvestri imperabant, sed a Regum iudiciis Romanum Pontificem immunem esse decreverunt, cum Reges Romam non tenuerint, nisi ducentis fere post haec annis. Denique

(a) Zosim. lib. 2.

jus rei causa Gentilium omnium in se odium concitavit, Zozymus narrat his verbis (a): Cum autem dies quidam, more patrio, festus appetisset; quo die in Capitolium exercitus ascendendum erat; eum ascensum verbis contumeliosis impudenter insectans; re divina proculcata, Senatus atque populi odium incurrit. Cumque profectas ab omnibus, prope dixerim, execrationes haud ferret, urbem quandam Romae parem querebat, in qua Palatium ipse sibi conderet, &c. Prosequitur narrationem de migratione ejus ab Urbe Byzantium, de qua nos proxime dicaturi sumus. Hic interim rem consideratione dignam accuratius intuendam proponimus; quanta in Constantino ac quam repentina morum mutatio facta sit; qui enim hoc ipso anno adeo truculentus exiit, atque inhumanus, ut filio, uxori, atque familiaribus necem intulerit; jam initiatus sacro baptismate, exuens veterem hominem, novum induens; ipsum, inquam, virtutibus contextum vestitum habitum, ac praecipue Christi mansuetudinem, cum in Gentiles Senatores oblatrantes non gladio egerit, non Syllanam tabulam scripserit, nec aliquem proscriperit, neque bonis aliqua saltem ex parte multasse voluerit, quod fecerant ferme omnes praedecessores Imperatores; sed Christianae legi, qua apprimere imbutus erat, obtemperans, dans irae locum, alio commigrandi consilium iniiit; id aequius sibi ratus, quam assidua Senatorum strage, levius ulcisci verba, & sanguine civium superstitionem obruere, pacis legem velle sancire gladio; atque Regnum vitae, suorum morte, infelici auspicio, facere manifestum.

CXXXIX. Constant. consilium de nova urbe erigenda.

(a) Zosim. lib. 2.

Quamobrem de nova Roma aedificanda omnis idololatriae prorsus experte, mente decernit; antiquumque Ilium cogitat; eoque profectus, dum parat opus, absterretur a numine, a quo & Byzantium petere suadet. Haec autem quomodo se habuerint, Zozimus (b) docet his verbis: Cumque profectas ab omnibus, prope dixerim, execrationes haud ferret, urbem quandam Romae parem querebat, in qua Palatium ipse sibi conderet. Itaque cum esset inter Troadem, & priscum Iliud Ilium, invento loco condenda urbis idoneo, fundamenta jecit, & muri partem aliquam in altum egit, quam adhuc videre est, si qui versus Hellepontum Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

que hoc Concilium suppositum esse liquet, quod non solum Dionysius Exiguus viginti ejus canonum omiserit, falsam Consulum citationem, ac Helene subscriptionem, contra omnium saeculorum praxim, quae mulieres ab Episcoporum Conciliis, & multo magis ab eorum subscriptionibus excludit, praefertat, sed etiam varia alia falsa contineat.

XIX.

A num. CXXXIX. ad CXLIII. Constantino-

navigant. Sed quod cum hujus operis instituti penitusisset, eo relicto, ut erat imperfectum, Byzantium concessit; cujus urbis statum admiratus, eam quam maxime statuit amplificandam, & efficiendam idoneam, ut Principis in ea domicilium esset: Haec Zosimus.

CXL.

Sed priusquam certam causam, cur Ilium cum Byzantio commutaverit, afferamus; de tempore in primis, quo Roma in Orientem sit profectus, differendum putamus. Hoc ipso anno, antequam penitus intercluderetur hieme navigatio, Constantinum ab Urbe recessisse, atque Ilium navigasse intelligere possumus. Cum enim constat, ipsum anni sequentis exordio in Oriente egisse, atque cuncta, quae opus forent ad cogendum Magnum Concilium Nicæae in Bithynia, praeparasse (quod non esset fluctuantis animi, & vagantis per incerta negotium, sed mentis omni ex parte quietae, & firma proposito stabilitae) satis affirmari posse videtur, non sequenti, sed presenti potius anno Constantinum ab Urbe recessisse, atque in Orientem profectum. His accedit, quod in Codice Justiniano de falsa moneta inest Constantini Constitutio (c) data decimoquinto Kalend. Decembr. Constantinopoli sub hujus anni Consulibus nempe Crispo & Constantino Caesaribus tertiam, licet in Codice Theodosiano Romae data scribatur.

Quo tempore ab urbe recessit.

(c) l. r. C. de fals. monet.

Quoniam pacto autem, relicto Ilio, Byzantium delegerit, Sozomenus narrat his verbis (d): Ubi omnia ei ex sententia succederent, & exteros partim bello, partim foederibus sibi adjunxisset; constituit Urbem extruere; quam, & suo nomine appellare, & Romae honore parem efficere in animo habuit; atque profectus ad campum pro Ilio situm non longe ab Helleponto paulo supra Ajacis tumulum (quo in loco, fertur, Achivos qui olim Trojam oppugnabant & navale, & castra habuisse) urbis formam, & magnitudinem descripsit; inque praecelso, & ab alto loco portas extruit, quae adhuc etiam e mari illac navigantibus cernuntur. Eius vero ista molienti Deus noctu visus alium locum querere jubet, atque cum Byzantium Thraciae oppidum ultra Chalcedonem Bithyniae urbem situm in memoriam ei redegisset, eam ut habitatoribus complendam, quippe quae nomen Constantini curaret, admonuit. Itaque Dei verbis

CXLI.

(d) Soz. 2. c. 2.

Byzantium deligitur.

poetarum fundamenta anno tantum sequenti iacta. Socrates enim lib. 1. cap. 16. scribit, Constantinum celebratis Vicennialibus suis statim ad Ecclesiarum instaurationem omne studium suum contulisse, & Constantinopolim condidisse, quod Sozomenus, Nicephorus & Cedrenus confirmant, licet hi duo ultimi conditum urbis & ejus dedicationem imperite confundant; urbes vero in Vicennialibus & id genus festis de more condidit.

Annus Constantinopolis fundatus.

tio habeatur de Sifinnio tunc Episcopo Constantinopolitano, cum nullus ejus nominis Episcopus ei sedi praefectus esset, nisi tempore Theodosii, & ille quidem ex parte Novatianorum Antistes.

CXLIII.

Byzantium nobilis olim civitas.

Ceterum quod ad Byzantium spectat, nequaquam erat antehac ignobilis civitas, cujus clarissimorum auctorum scriptis memoria celebratur; nam ut praetermittamus, quae a Cosmographis de ea habentur summa cum gloria posteris commendata; Cicero ea oratione quam habuit de provincis Consularibus magna cum laude ejusdem meminit, liberam eam praedicat civitatem Romanis fidelissimam, ornatissimam, atque signis refertissimam, egregiis nobilitatis monumentis. Sed multis postea est exagitata cladibus, & jactata naufragiis. Fuit enim a Vespasiano (ut Suetonius (a) tradit) libertate privata, a Pescennio Nigro tyranno deinde occupata, & a Severo diu obsessa, & non nisi fame capta: Urbs (ut ait Herodianus b) aliarum omnium in Thracia maxime felicissima, viribus, & opibus ea tempestate florens: quam, & Severus indignans (ut dictum est superius) redegit in vici formam, tamen benignitate Imperatoris Antonini Caracallae, qui (ut auctor est Spartianus c) vetera jura reddidit, in pristinum restituta est; Gallieno vero imperante, iterum pessumdatam esse testatur Trebellius (d) cum ait; Ne quid mali deessent Gallieni temporibus Byzantium civitas elata navalibus bellis, claustrum Ponticum, per ejusdem Gallieni milites ita omnis vastata est, ut prorsus nemo superesset; denique nulla vetus familia apud Byzantios invenitur, nisi qui peregrinatione, vel militia occupatus evasit, qui antiquitatem generis, nobilitatemque representet: Haec ipse. Restauravit autem eandem Gallienus per Cleodanum, & Athenæum Byzantios, atque munivit, a quibus & vixi sunt barbari. Porro in bello Liciniano Byzantium fortissimum propugnaculum redditum expugnare nunquam potuit Constantinus; sed propugnatoribus sponte, Licinio victo, se dantibus, eo potitus est, ut superius est enarratum. Hanc ergo Civitatem antiquitate, & rebus praclare gestis egregie nobilitatam Constantinus mirifice auxit, & illustravit; quibus autem ornamentis, suo

(a) Suet. in Vespas. c. 8.

(b) Herod. lib. 5.

(c) Spart. in Caracalla.

(d) Trebellius in Gallieno.

PAGIUS

dit, illud ante praesentem annum accidit, & consilium tunc a Constantino initum, anno tantum trecentesimo vicesimo quinto executioni mandatum. Constantinum enim currenti anno Roman non venisse certum videtur.

XXVI.

Eusebii sine tumultu creati Episcopi Antiocheni.

A num. CXLIII. ad CLVII. Hieronymus in Chronico meminit quidem Paulini Episcopi Antiocheni, sed quot annis federit, non memorat. Quod si recte conjecimus, cum de hujus initio locuti sumus, postquam Episcopatu depositus est, sub Constantio Augusto adhuc

loco referemus, cum de ejus dedicatione prolixior sermo erit. Hic tantummodo meminisse oportuit, quae alias como secundo sub Severo Imperatore dicta sunt, fuisse nempe eandem Civitatem Christianis quoque refertam, ad quos in illo exitu Byzanceno (ut ait Tertullianus e) Caecilii Capella dirus persecutor exclamavit: Christiani gaudete: Tanta posterioris claritudinis omen.

(e) Tert. ad Scapul. c. 3.

Jam vero reliquum est, ut ad praesentis anni rerum gestarum abolutionem, quoniam hujus temporis status esset Orientalis Ecclesiae, oratione prosequamur, atque primum turbas Antiochenas hic describamus. Hoc enim ipso anno defuncto Paulino Episcopo Antiocheno, post multas disceptationes ad ejus sedis regimen accersitur ex sede Berocensi Eustathius ob insignem vitam in fide Catholica defendenda constantiam. Licet autem Theodoretus (f) (quod demonstratum est superius) velit Eustathium suffectum fuisse in locum Philogonii; tamen cum S. Hieronymus in Chronico, tum Nicephorus, subrogatum ponunt Eustathium Paulino ejus sedis quinque anni administratione perfuncto. Ceterum secundum Nicephori Chronicon, numerantis annos Antiochia Episcoporum sub Constantino, apparet non hoc anno, sed ante biennium, nempe Christi trecentesimo vicesimosecundo, creatum esse Eustathium Episcopum Antiochenum; eundemque sedisse annos decem & octo, sicque anno Christi trecentesimo quadragesimo fuisse depositum. Ad illum namque annum pervenisse cum sede Eustathium, ibidem nos perspicue demonstravimus; ubi pariter diligenti habita pervegitatione, probavimus, turbas illas Antiochenas delictas ab Eusebio in creatione novi Episcopi, cum Constantinus Imperator Eusebium, suis litteris eligendum proposuit, non accidisse (ut Plures existimarunt) tempore quo depositus est Eustathius, sed quando creatus. Cui huic nostrae sententiae cum sciamus complures adversari; de hoc agamus hic breviter, ubi agitur de Eustathii electione. Scimus ejus sententiae, ut, quae sunt scripta ab Eusebio de turbis Antiochenis, contigerint in depositione, non autem creatione Eustathii ejus Episcopi, fuisse (g) Socratem, (b) Theodoretum, atque (i) Sozomenum,

CXLIV.

Eustathius eligitur Episcopus Antiochenus.

(f) Theod. l. 1. c. 7.

Tumultus Antiochia in creatione Eustathii Episcopi excitatus.

(g) Socr. l. 1. c. 18.

(b) Theod. l. 1. c. 21.

(i) Soz. l. 2. c. 17. 18.

in vivis fuit. Sed quidquid hac de re sit, Eusebii anno tantum sequenti Episcopus Antiochenus dictus, cum Theophanes de Synodo Nicæna loquens dicat: Vidua Pontifice Antiocheno Ecclesia, Synodus Eustathium confirmavit Berocæ in Syria Episcopum, quod ante Theophanem Sozomenus lib. 1. cap. 2. in literas miserat. Neque in ejus creatione tumultus alius factus, ut perperam credidit Baronius; sed tantum cum post triennium ab Ariano depositus est, ut Eusebius lib. 3. de Vita Constant.

Baron. n. CXLIII. & seqq. & anno 340. n. XXI. & seqq.

num, contra quos antiquos historicos uno consensu conspirantes obniti, summa esse dementiae facile quisque sapiens dixerit, nisi antiquiores, & praestantiores contingeret nos testes habere, qui contrariae sententiae adstipulantur, & fortiores nactus esse rationes, & plane invincibiles demonstrationes, quibus affirmari possit; non in depositione Eustathii, sed in creatione ipsius eandem perturbationes Antiochenas scriptas ab Eusebio contigisse. Propter Eustathium enim eas factas esse, testatur Eusebius, praefixo titulo suae narrationis hujusmodi (a): De tumultu propter Eustathium Antiochia suscitato. Ut igitur crederentur ista contigisse tempore depositionis Eustathii, illud induxit, quod Eusebius in Vita Constantini de his longe post Nicænum Concilium agit, cum tamen satis aperte constat ex ipsis Actis Nicæni Concilii, Eustathium ante ipsum Concilium creatum fuisse Antiochenum Episcopum, quippe quod ipse reperitur interfuisse eidem Concilio, & sacerdotales functiones obiisse; quod negari non potest. At vero, ut ita ibi ageret de turbis Antiochenis Eusebius, non tam temporum, quam locorum ratio persuasit; utpote quod agens de Syriae locis per Constantinum Imperatorem ab idolorum superstitione purgatis, mox ad hos tumultus Antiochenos ibidem in Syria propter Eustathium suscitatos convertit orationem, Quos quidem non in depositione Eustathii, sed in creatione excitatos esse, pluribus ostendimus in depositione ipsius Eustathii, anno Redemptoris trecentesimo quadragesimo: Ex quibus illud unum hic satis praepone argumentum, videlicet, impossibile esse, ad tempus depositionis Eustathii has recitatas ab Eusebio sub Constantino turbas Antiochenas posse referri, cum constat depositionem Eustathii non sub Constantino, sub quo narratur, sed sub Constantio contigisse, id disertis verbis testante S. (b) Athanasio, qui spectabat haec oculis, & S. Hieronymo, (c) qui quod ab eo accepit, scriptis credidit. Quod cum tantorum auctoritate virorum, tum etiam aliis subsistat ibi propositis rationibus confirmatum, ut suo loco ibidem videre poteris; omnis prorsus cessat de tempore

(a) Euseb. Vit. Const. lib. 3. c. 57.

(b) Athanas. epi. ad Solit. (c) Hier. de Script. Eccl.

PAGIUS

stantini capite 59. Socrates Sozomenus & Theodoretus a Baronio laudari scripsere. His adde Philostorgium qui apud Suidam in voce dicitur, diserte habet Constantino adhuc Imperium gubernante, e Sede Antiochena Eustathium pulsum fuisse.

XXVII.

Sub Constantino, non sub

Baronius tamen certissimis ut ipse putat, rationibus, Eustathium, non sub Constantino, sed sub Constantio, ejus filio & successore, ex Antiochena Sede dejectum esse, citatosque Historicos hallucinatos esse contendit. Quam in

turbarum propter Eustathium dubitatio; nimirum quod cum certum sit, teste ipso qui narrat Eusebio, eas tempore contigisse Constantini viventis, & non mortui; referenda esse ea omnia ad tempora creationis Eustathii, non autem ad ejus depositionem, quam fieri contigit sub ejus successore Constantio. At haec & alia prolixius suo loco, nempe (ut diximus) quadragesimo anno post trecentimum, quo Eustathius redactus in ordinem, exulavit. Sic igitur rursus admonendum Lectorem putamus, ab Eusebio lectionem Eustathii, & turbas Antiochenas ejus causa excitatas, nequaquam secundum ordinem temporum recitari; nam longe post narrationem de Nicæno Concilio, ejusmodi de Eustathio res Antiochiae gestas aggredditur; cum omnium testificatione perperam habeatur, eundem Eustathium jam creatum Episcopum Antiochenum Magnae illi Synodo interfuisse, & in ea sacris itidem peractis, eidem pariter subscripsisse.

CXLV.

Sed unde tam praepostera rerum narratio? Videor plane mihi quasi per transeunam inspicere incredibilem vasti viri veritatem; nimirum qui acceperat ex Ariana impietate inusitam notam in Nicæno Concilio, post illud contexuisse voluit laudem suarum praeconia ex litteris Constantini; quas in suo loco, ut oportuit, recitasset, obscuranda illa forent ex rebus postea gestis in dicta Nicæna Synodo, in qua omnium Orthodoxorum sententia cognitus est Arianus; ponendo vero eas post Nicænum Concilium, perinde ac si numquam deliquisset, summam se apud Imperatorem, & alios aestimationis fuisse voluit demonstrasse. Quod vero ad Antiochenas spectat controversias; scissam in duas partes apparet fuisse eam Ecclesiam, quarum altera ab Ariano labefactata, Eusebio Episcopo Caesariensi studebat, ut Antiochenae sedis ordinaretur Antistes; cujus rei si minus voti compos fieri valuisset, Euphronius, & Gregorius Ariani presbyteri ab eisdem eligendi, scriptis ad Imperatorem litteris, ab eodem nominantur. Ceterum cum longe superior Catholicorum pars esset, nec effectum consecutura, quae ab ipso proposita essent, facile posset existimari; Eusebius praesferens inviolabilem Apostolicam tra-

Eusebii consilium in invertendo rerum gestarum tempore.

rem primum affert Athanasii locum ex episto. Constantio la ad Solitarios sub initium: Fuit, inquit, in exilium quidam Eustathius Episcopus Antiochia, vir convulsus. fessione clarus, &c. quem homines Ariana opinionis ita apud Constantium filia calumnia accusarunt, quasi in matrem Principis contumeliosus fuisset, Sed, ut recte observat Valeus in Notis ad Solitarios Constantinum scribendum; in Auditoribus enim Graecis Constantii & Constantini, Maximiani & Maximini nomina

traditionis observantiam, ne a sede in aliam transferretur Episcopus, summæ continentię specimen edere præferulit, ob quam a Constantino meruit litteris commendari, quas ostentans ipse, eadē integras in Vita Constantini a se conscripta recensuit. Verum quod nondum habitum esset Nicænum Concilium, quo discriminentur Catholici ab Arianis, cum omnes aequē se esse Catholicos affirmarent; Constantinus tum ad ipsum Eusebium, tum ad eos qui illi studebant, scribens, eisdem perinde ac Catholicos allocutus est; ut ex eis spectare licet, quæ ex eodem Eusebio recitabimus.

CXLVI.
(a) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 57.

Antiochenæ post discordiæ.

Sed primum quomodo ejusmodi Antiochenæ discordiæ, ab ipso Eusebio (a) describantur audiamus: Verum (inquit) interea temporis, cum omnes vitam jucundam degerent, & Ecclesia Dei passim apud omnes gentes omni ratione esset tamquam in sublime sublata; rursus invidus Damon, qui solet rebus honestis insidiari, ob tantam honorum prosperitatem ad bilem commotus est; ac quoniam suspicabatur ipsum Imperatorem nostro tumultu, & perturbata omnium rerum confusione, exulceratum, abalienato animo in nos futurum: idcirco dissensionis face accensa, Ecclesiam Antiochenorum sic tragicis dilaceravit calamitatibus, ut parum abesset, quin universa Civitas funditus esset excisa. In duas enim factiones populus Ecclesiæ divisus est; quippe plebs, & magistratus, & milites prædiani more, hostium usque eo concitati fuerunt, ut, si non quadam Dei providentia metusque ab Imperatore ipsorum animis incensus multitudinis impetus compressisset, & iterum ejusdem lenitas, instar conservatoris, & medicus animorum, orationis suavitate illis contentionis morbo divexatis medicinam attulisset; gladios ipsi in se mutuo distinxissent.

CXLVII.
Legatus mittitur.

Quapropter ex illis viris, qui & propter virtutem satis spectati erant, & propter præstantiam honore Comitum affecti, unum fidelissimum legatum misit, quo lenius, & benignius cum populo ageret; litterisque eos adhortatus est, ut in eas res, quæ ad pacem inter ipsos mutuo facerent, attentam cogitatione incumbere; quin etiam quo pacto pietatis officia decenter exequerentur, perdocuit. Persuasit etiam illis, immo per litteras ad eos scriptas deprecatus est, uti ipse seditionis causam audire possit. Quas quidem litteras (quæ & singularis doctrinæ pluri-

PAGIUS

na plerumque confunduntur, ut mille exemplis liquet. Hanc autem eo in loco emendationem confirmat Valefius ex iis quæ de Imperatoris matre mox subjiciuntur. Helenam enim Athanasius indicat non quæ in Orientem circa hoc tempus advenerat, ut non bene scribit Vale-

num, & utilitatis non minus continent) si non calumniæ notam iis qui erant in crimen vocati inussisse videri potuissem, in præsentem historiam contulisset. Quocirca istas missas faciam; quippe cum maiorum memoriam minime refricandam putem, easque solum in hunc sermonem includam, quas quidem Imperator, utpote ex hominum concordia permultum animo capiens voluptatis perscripsit; in quibus Antiochenos cohortabatur, ut Episcopum alterius Ecclesiæ, sub quo pacem facerent, appetere nevitquam in animum inducerent; sed Ecclesiæ instituto, & more cum sibi deligerent pastorem, quem communis omnium Salvator illis commonstraret. Ad populum igitur Antiochiæ, & Episcopos separatim, quæ sequuntur, epistolæ scripsit:

Victor Constantinus Max. Aug. Populo Antiocheno S.

Vestra concordia aliis omnibus, qui consilio, & sapientia multum pollem, pergrata futura esset, tum mihi in primis, ad Antiochenos vitæ ratione, partim vestris erga me studiis provocatus, vos fratres sempiterna benevolentia complexus sum. Et cum hoc sit re vera verum, a rebus honestis fructum percipere, nimirum, ut in omnibus, quæ quisque molitur, recta & integra animi cogitatione utatur; quid, quæso, est, quod tantopere vobis possit convenire? Nec cuiquam mirum videatur, si veritatem vobis dixerō, quæ amicitiam potius erga me, quam odium in vestris animis parere debet. Atque inter vos fratres, quos una eademque animorum affectio, sinceræque mens, recto itinere quasi digito demonstrato, ad Deum deducit, & in puram sanctamque ejus Ecclesiam velut Cives adscribit; quid præstabilius esse poterit, quam ut, cum omnes res nobis prospere, & ad voluntatem fluant, concordiam, & animorum tranquillitatem egregie amplectamini? idque maxime, cum & divinæ legis disciplina vestram voluntatem ad vitam recte honesteque moderandam impellat, & nos tam vehementer expectamus vestrum judicium sic ratione confirmare, ut de omnibus rebus vere sincereque decernatis?

At fortasse vobis nonnihil videtur afferre admirationis, quid tandem hoc orationis meæ initium voluerit. Idcirco causam illius dicendo explicare nec recuso, nec inficio. Fateor equidem me litteras quasdam perlegisse, in quibus ex illustri

CXLVIII.
Constantinensis litteræ.

CXLIX.
Laudes Eusebii per Constantinum prædicat.

fius: ea enim anno CCCXXVI. demortua, & Eustathius post biennium, vel circiter depositus; Helenam itaque intelligit Athanasius, quam, dum viveret, Eustathius dicebatur offendisse. Neque Hieronymi locus ex lib. de Scripiorib. Ecclesiast. a Baronio citatus aliquid facit pro ejus

laudum, & testimoniorum præconio, quod tantopere exulstis Eusebium Episcopum Casaræa (quem etiam ipse eruditionis, & modestiæ causa plurimi faciendum jam diu existimavi) plane animadvertetam, vos magno studio erga illum incendi, & velle libenter eum vestrae urbis Episcopum constituere. Quantum putatis me animo agitasse; quam curam, ut vestro studio satisfactum esset, suscepisse; dum ad optimum virum conquirendum, qui vestrum Episcopatum capesseret, accurata cogitatione incumberem? Te, o Fides, quæ quidem ex verbo, & doctrina Salvatoris tantam exemplar sancte sincereque urvendi vobis proponis, quæque etiam peregre virtuosos hominibus ipsa resisteres, si non tua virtus talis esset, ut nullo modo potestatem cuiquam facias ea ad questum perditæ abducendi; te inquam, in hac causa testem cito. Mihi sane is potissimum in hac controversia victoriam consequi videbitur, qui pacis & concordie studio flagrat maxime; quippe cum neminem reperias, qui non ex pace, ubi eam nihil indecori afferre putet, magnam animo capiat oblectationem.

CL.
Canon Ecclesiæ servandus.

Proinde istud a vobis quæso, fratres, ut quoniam pro cupiditate rerum a nobis expetitatum explenda, aliis etiam a fratribus ignominia & contumelia nota iusta est, idcirco deinceps illa consecremur, quæ fidem nostram omni suspitione, & infamia penitus liberent. Ego vero quamquam hominem, qui a vobis, & tantis honoris ornamentis decorandus, & tanto amore ac benevolentia complectendus judicatur, laudo plurimum; tamen Ecclesiæ canon, qui singulis ratur, & stabilis debet manere, non ob eam causam infringendus aut debilitandus est, ut singulorum sententiis separatim satisfactum sit; & universis, quod expectant, assequantur. Sed in ancipiti, & controversa disceptatione, in qua viri hujus virtutes cum aliorum comparantur, non unum, sed plures libere, quid sentiant, eloqui oportet: propterea quod cum honores Ecclesiastici in eo loco, & statu sint, ut in illis mandandis nihil inest vel perturbationis, vel discordiæ; omnium suffragia similiter sunt, & ex aquo omnino expectanda. Neque profecto rationi consentaneum est, ut propositum vestrum, susceptumque de Eusebio deligendo consilium, præjudicium contra alterum fiat; quippe cum nulli, sive abjectiores illi sunt, sive illustriores, qui sincere, & ex animo similiter divina præcepta ac disciplinam approbant Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

eius opinione; cum in antiquis editionibus, teste eodem Valefio, de Eustathio scriptum sit: Sub Constantino Principe missus est in exilium. Neque etiam tanti motus in creatione Eustathii esse potuere, de quibus in epistola Constantini fit mentio, ut ad eos sedandos mittendus fue-

observantque, ulla in re, per communem ejus disciplinæ legem, aliis inferiores putari debeant.

Porro autem, si id quod plane verum est, ingenue fateri volumus; concedendum est necessario, quod Eusebium non ipsius voluntate vobis acquirere, sed vi potius a Casaræa abducere conamini: quod profecto violentiæ potius est, quam electionis legitime. Atque si hoc modo, sive secus multitudo sentit; ipse libere & audacter affirmare audeo, hanc rem non levem, & exiguum tumultum illum quidem excitaturam, sed eam contentionis subministraturam materiam quæ efficiet, ut unus vestrum alteri crimina oblectare magnopere laboraverit; nam perinde facitis atque oves, quæ cum ob consuetam pastoris curationem per negligentiam ad deteriores partem prolapsam, priore educatione destitutæ sunt, fruges vastare, & ita perspicue, quid dentium furorum natura, & vis valeat, ostendere solent. Quæ num ita se habeant, & nos nevitquam opinione fallamur, vestrum est, fratres (multa enim, & magna ipsa prima deliberatione animis vestris se offerent) vobiscum diligenter considerare. Ac primum omnium, ecquid de ingenio, & mutuo inter vos amore detractum videatur; deinde, quod qui consentientibus hominum prudenter de ipso deligendo deliberantium suffragiis ad Episcopatus dignitatem ascendat, divino judicio veros ex ea fructus percepturus est, atque adeo non vulgare beneficium consecuturus, quod vestro omnium consensu illustre probitatis testimonium sibi tributum habeat: postremo & vos, sicut vestra consuetudinis est, aqua & incorrupta mente in homine conquirendo, qui vobis opus fuerit, diligentem operam navetis, omni seditioso, & turbulento tumultu compresso. Nam tumultus semper iniquus est; & ex odiosa variorum hominum inter se comparatione, non scintilla exigua, sed magna invidia incendia excitari solent.

Verum, ut tandem dicendi finem faciam; ita Deo placeam, & ita vestrum causam, uti optatis, vita mihi suppetat, sicut & vos amo, & tranquillum pacis quasi portum, in quo animi vestri conquiescant, vobis exopto. Ex quo portu sordibus seditionis præterita ejectionis, pacato mentis statu concordiam in earum locum inducite; vexillum quoque firmæ dilectionis in navigio animorum vestrorum erigite; & cursum celestem ad lucem æternitatis, gubernaculis (ut ita dicam) ferreis robustisque rectum tenete. Atque ea ratione illud

CLII.
Commen- datur Eusebii.

CLIII.
Exhortatio ad concordiam.

rit Comes, totque epistolas ab Imperatore scribi oportuerit. Adde, quod Constantinus in sua epistola ait se coram audivisse eum qui totius seditionis auctor extiterat; Eustathium sc. quem ad Comitatum venire iustum in Thraciam relegavit.

integrum, & incorruptum deinceps fore putatote; quod discordia erat antea labefactum. Nam sordes seditionis, quae navem ante prope corruerant, universae ex animis vestris, tamquam ex sentina, jam spero exhaustae sunt. Quocirca jam consilio providete, ut is rerum omnium status sit, uti nihil in posterum, quod ex usu Ecclesiae non sit, inconsulta & vana contentione, vel suscipiatur, vel ratum fiat. Deus vos, charissimi fratres, servet incolumes. Subdit deinde Eusebius epistolam ejusdem Constantini ad se scriptam, hoc praefixo eidem titulo.

CLIII. Constant. ad Eusebium Epistola.

Imperatoris epistola ad nos deo Episcopatu Antiocheno a nobis repudiato. Epistolam tuam legi diligentissime, ex qua Ecclesiae canonem exquisite abs te servatum intellexi. In his namque persistere, quae Deo grata, quaeque traditioni Apostolicae consentanea videntur, permagna pietatis est. Ac sic putato, te in hoc ipso plane beatum, quod totius prope dixerim, Orbis terrarum testimonio dignus iudicatus sis, qui universae Ecclesiae Episcopatu fungaris; & huic tuae felicitati re vera quasi accessionem adjunctam, quod omnes ei tui cupiditate ducantur, ut te velint esse apud se. Nominat Constantinus Antiochenae Ecclesiae curam Episcopatum universae Ecclesiae, quod metropolis esset totius Orientis; sed sic pergit: Porro abs te prudenter factum est, quod & Domini mandatum, Apostolicumque Ecclesiae canonem servare decrevisti, Episcopatum Ecclesiae Antiochenae prorsus repudiando, & in Episcopatu fungendo permanere laborasti, quem ab initio Dei voluntate suscepisses. Huc de re litteras dedi tum ad populum, tum ad alios Ecclesiae ministros; qui quidem de eadem etiam ipsi scripserant ad me, suamque sententiam declaraverant. Quis quidem litteras cum tua sanctitas perlegerit, facile intelliget, me, cum iustitia ipsa illis contradicere videretur, divina quadam impulsione ad eos rescripsisse; quorum consilio tuam interesse prudentiam, opus est; ut hoc, quicquid sit negotii, in Antiochena Ecclesia recta ratione transigatur. Deus te frater carissime, conservet: Hucusque Constantinus. At quod ad ipsum Eusebium pertinet; noluit prudens historicus, quomodocumque occasione captata, laudes suas praeteriisse silentio, cum tamen Imperatoris litteris earum contemptor voluerit callide apparere in repudiando Episcopatu Antiocheno; sed subdit his ipse alias ejusdem Constantini litteras ad Episcopos

PAGIUS XXVIII. Et opinio magis confirmata.

Baronius alterum argumentum in medium adducit, deductum ex iis, quae Theodoretus lib. 1. cap. 21. scribit: Si enim, inquit Baronius, quod ipse testatur, non antea Eusebius e Sede fuit expulsus, quam Eusebius Episcopus Nicomediae in Episcopatum Constantinopolitanum, ejectione Paulo, translatus est; quomodo ad tempora Con-

scriptas, qui convenerant Antiochiae, ut novum deligerent Antisitem.

Victor Constantinus Max. Aug. Theodoro, Theodoro, Narcisso, Aetio, Albpeo, & caeteris Episcopis qui sunt Antiochiae, S. Litteras a vestra prudentia ad me scriptas perlegi, & prudens Eusebii collegae vestri institutum ac sententiam in eisdem a vobis declaratam admodum approbavi; quaeque gerebantur omnia, partim ex vestris, partim ex Aetii, & Strategii clarissimorum Comitum epistolis cognovi. Ac cum rationem mecum accurate invissem; ad Populum Antiochenum, quid Deo acceptum, quidque Ecclesiae consentaneum foret, epistolam scripsi, cujus exemplar his litteris subjungendum praeci; uti vos intelligatis, quid tandem ipse juris aequitatisque causa adductus, ad Populum Antiochenum scripserim. Ac cum litterae vestrae hoc complectebantur, ut cum populi, tum vestro prudenti consilio, & instituto Eusebii sanctissimus Caesariensis Ecclesiae Episcopus, Antiochena praesideret Ecclesiae, ejusque curam susciperet: oportebat & Eusebii litteras, qui decretum Ecclesiae maxime observare videbatur, & meam sancti sententiam vestrae prudentiae ostendere.

CLIV. Constant. epistola ad Episcopos Antiochiae agentes.

Et quoniam Euphronius presbyter ex urbe Caesarea Cappadociae ortus, & Georgius Aretibusorum itidem presbyter (quem Alexander ad presbyterii ordinem Alexandriae evocaverat) viri propter fidei integritatem plane spectatissimi ad me forte fortuna venerant; idcirco rectum videbatur, non solum hos, qui sunt ad Episcopatum petendum desinati, sed alios etiam, quos vos ipsi ad Episcopatus honorem capeendum dignos judicaveritis, vestrae prudentiae significare; uti decernatis ea, quae cum Apostolorum traditione penitus consentiant. Quibus hominibus vobis jam opportune, & commodè suppeditatis, vestra prudentia ex Ecclesiae canone, & traditione Apostolica ita vestram poterit electionem moderari, uti Ecclesiastica disciplina ratio praescribit. Deus vos, fratres cari, diu servet incolumes. Ista (subdit Eusebius) cum Imperator Ecclesiarum Praesidibus praecipisset; hortatus est, ut omnia ad laudem divini Verbi illustrandam exequerentur. Hae ipse, & quidem itomachus ob Eustathii electionem, silentio omnino eam condemnans; nam quid Antiochiae post has datas litteras statutum sit, ne verbum quidem prouit; ut ex his intelligas, quam obit in historia conscribenda privatus affectus.

CLV. Competitores Episcopatus Antiocheni.

Quod

stantini rejicienda est Eustathii Apositio, cum ex ipso Socrate & Sozomene constat, non ante hunc annum (sc. CCCXL.) Paulum loco Alexandri sedere cepisse? Verum, ut recte Valesius in Notis ad eum Theodoretum locum, is Historicus male scripsit, Eusebium Constantinopoleos Episcopum fuisse, tunc cum Eusebium Antioche-

CLVI. Canon Apostolicus de translatione Episcoporum. (a) Canon. Apost. 14.

Quod autem in iisdem litteris saepe mentio habeatur de Apostolica traditione atque mandato, ne unius Ecclesiae Episcopus in aliam transferatur; egregie probatum habes canonem illum Apostolorum, quo sic dicitur (a): Episcopo non licere alienam Parochiam, propria relicta, pervadere: licet cogatur a plurimis; nisi forte quis cum rationabili causa compellatur, tamquam qui possit ibidem constitutus plus lucri conferre, & in causa religionis aliquid profectus prospicere; & hoc non a semetipso pertinet sed multorum Episcoporum iudicio, & maxima supplicatione perficiat: Haec canon.

CLVII. Eustathii excellentia.

Cujus quidem sic habita ratio est, ut a Catholicis Episcopis electoribus, ob viri praestantiam, & Ecclesiae illius ab Arianis appetitae opportunitatem, Eustathius (ut dictum est) Bercoensis sedis Episcopus ad Antiochenam Ecclesiam regendam transferretur; de quo Theodoretus

(b) Theodor. lib. 1. c. 7.

(b): Eustathius ille Magnus, qui, Philogonio, cuius supra mentionem feci, ex hac vita ad meliorem translati Episcopatum Ecclesiae Antiochena obtinuit: quippe hunc Episcopi, & Sacerdotes, & universus Populus Christo deditus, communibus suffragiis in unum Ecclesiam illam pro Philogonio pascere coegerunt: ita de ipso Theodoretus; sed & de ejus excellentia Athanasius (c): Fuit (inquit) Eustathius Episcopus Antiochiae vir confessione clarus, religione pius, quem magno studio pro veritate stantem, & Arianam haesim odio prosequentem, aversantemque homines Arianae opinionis, ita apud Constantium facta calumnia accusarunt, &c. sed haec postea. S. Hieronymus itidem, ad Evangelium scribens (d), in hunc modum de Eustathio: Primus (inquit) Antiochena Ecclesiae Episcopus contra Arium clarissima tuba bellicum cecinit. Caeterum Philogonium, qui cum praecessit, ejusdem sedis Episcopum, id ipsum adversus Arium egregie praestitisse, superius est demonstratum. Verum sic inter Arianae impietatis expugnatores prima sunt Eustathio defendendae, quod cum adhuc Bercoensis esset Antistes, adversus eam prima acie ante-

(c) Athan. epist. ad Solitar.

(d) Hieron. epist. 126.

(e) Theod. lib. 1. c. 4. in fine.

CLVIII.

PAGIUS

chenum e Sede sua exturbavit. Nam Eusebius in Episcopatu Nicomedienfi usque ad Constantini obitum perseveravit; quippe qui Constantinum ante mortem baptizavit Nicomediae, cum adhuc esset illius ubi Episcopus, si Hieronymo in Chronico hac in re fides adhibenda. Ea certe nullo modo doneganda Ammiano lib. 22.

Oriente, sed & rixae inter Aegyptios atque Thebanos (hi erant schismatici Meletiani) praecesserunt Nicenum Concilium sequenti anno celebratum; de quibus haec Eusebius (f): Quibus ex rebus ad exitum perductis; licet non parum coeperit voluntatis; tamen invidiae flamma, quae Ecclesiam Alexandrinam graviter perturbabat, & pestiferum schisma, quod inter Thebanos, & Aegyptios versabatur, ipsius animum non parum commovit; quippe in singulis Civitatibus Episcopi cum Episcopis dissidere, & populum contra populum tumultus cedere, & impetu quodam repentino instar Symplegadam, & mutuis pugnis se ipse concidere coepit, usque eo, uti animis insanis ac desperatis impia scelera aggredi, & Imperatoris imaginem contumelia afficere non dubitarent. Verum Imperatorem non tam ad iram, quam ad immensam animi aegritudinem, qua furiosorum amentiam supra modum deploravit, incitarunt: Hucusque verba Eusebii.

Aegyptii & Thebanos altercantur.

(f) Euseb. vit. Const. lib. 3. c. 4.

Addit ad haec S. Joannes Chrysostomus (g) pro concione differens coram Populo Antiocheno ex oratione Flaviani, quae recitat: Fertur beatus Constantinus, effugie sua quandoque lapidata, multis ipsius instigantibus ad supplicium de auctoribus contumeliae sumendum, & dicentibus, quod omnem ipsius faciem saxis convulnerant, manu faciem palpans, & leniter ridens, dixisse: Ego vero nusquam vulnus in fronte factum video, sed sanum quidem caput, sana vero & facies tota. Illi vero revoeriti, & confusi, ab hoc iniquo destitire consilio. Et hoc verbum hactenus canunt omnes, nec tantum temporis labefecit, aut hujus sapientiae memoriam extinxit. Quot non sit hoc tropheis splendidius? Multas urbes ille condidit, & multos barbaros superavit; sed meminimus illorum nihil; hoc autem verbum usque in praesentem diem canitur, & posteris nostri, & posteris illorum omnes id ipsum audient; nec hoc solum est admirandum, quod audient, verum quod laudibus, & faustis verbis prosequuntur, dicentesque laudabunt, & audientes grate suscipient; nec ullus est, qui haec audiens, silere possit, quin pariter exclamet, & talia dicentem laudet, & innu-mera ipsi vel defuncto bona precetur: quod si propter illud verbum apud homines tanta potius est gloria, quot apud Joannes Chrysostomus, immo Flavianus

CLIX. Chryf. hom. 10. ad populum Antioch.

Constantini mansuetudinis nobile exemplum.

L 2

Epi.

ubi scribit, Julianum Nicomediae educatum fuisse ab Eusebio Episcopo ejusdem loci, quem genere longius contingebat. Atqui Julianus natus est anno Christi CCCXXXI. ut suo loco demonstrabo: quomodo igitur educari potuit Nicomediae ab Eusebio, si is jam ante illum, Christi annum relicto Nicomediae Episcopatu,

Episcopus Antiochenus, revocat in memoriam ministris Theodosii Imperatoris, paratis ulcisci scelus Antiochenorum, de statutis ipsius ab eis prostratis atque confraetis. Sed hæc eo magis admiratione digna sunt in Constantino; quod qui ante suscepiunt sacrum baptismum animo ferox, & ingenio truculentus, parcere nescius, de sanguine intime sibi conjunctis supplicium sumpsit, ac tempore summæ pacis (ut vidimus) tempora Neroniana reddidit; simulacramento baptismi initiatus est, mox tantam fuit gratiam impertitam sibi cælitus consecutus, ut tam atrox majestatis crimen reliquerit impunitum, immo despexerit, & risu fuerit infectatus. Agebantur hæc in Ægypto, cujus gens quam prona esset ad rixam, quamque furens in rixando, quam obstinata ac pertinax in moriendo, quæ dicta sunt de eadem superius tomo secundo (a), amplissimam fidem faciunt.

(a) Tom. 2. 2. annal. an. 251. CLX.

(b) Euseb. in vita Const. l. 3. c. 5. Asiæ aliter ob Paucha.

Sed, & Asiæ populos hoc quoque tempore magnopere inter se conflixisse occasione diversitatis rituum in celebrandi sacri Paschatis die, Eusebius subdit (b): Morbus porro (inquit) alius longe gravissimus istas res antegressus est, qui longo tempore Ecclesie multum exhibuisset molestia; disensionem dico de salutari Paschatis festo ortam. Etenim alii Judæorum ritum sequendum asseruerunt, alii temporis quidem articulum in eo festo celebrando accurate observandum esse affirmarunt, non tamen imitandam consuetudinem eorum, qui errore cæcati, alieni a gratia Evangelii esse viderentur. In hac igitur controversia, cum prolixo jam temporis spatio populus ubique admodum dissenisset, divinæque leges, & instituta confusione quadam essent permixta, ita ut temporis in uno eodemque festo observando varietas, & discrepancia maximam discordiam Paschatis solemnitate celebrantibus excitaret (quippe eodem tempore alii jejuniis, & corporis afflictione se exercebant, nonnulli se tradebant otio, & remissioni animorum) quamquam nemo certe erat qui huic malo remedium invenire potuerit, præsertim cum contentio dissidentium animos ex æquo exagitaret: Deo tamen qui omnia potest, istis rebus mederi erat per facile. Ex hominibus autem, qui adhuc in terris ætatem debebant, solus restare videbatur Constantinus, qui recte factis sedulo operam daret, qui quidem, se-

PAGIUS

ad Constantinopolitanam Sedem transferat? Anno CCCXL ostendam, Eusebium eo duntaxat anno ad Constantinopolitanam Episcopatum evectum fuisse. Denique Valeus ad lib. 3. Vitæ Constantini cap. 59. Baronii sententiam hoc etiam argumento refellit, quod Flaccillus seu Placillus, qui post Paulinum & Eulalium Eusta-

mulatque rerum istarum commemoratarum fama ad ipsius aures permanavit, intellexitque litteras ad Alexandrinos a se missas nihil habuisse ponderis, novum consilium animo cepit agitare, inquiet: Alio prælio contra occultum illum, & clandestinum hostem, Ecclesie statum perturbantem, de integro decertandum: Hucusque Eusebius, qui ejusmodi Constantini consilium declarat fuisse cogendi universalis Concilii, de quo anno sequenti agendum.

CLXI.

Addit ad hæc Sozomenus (d), ad hujusmodi de Paschate sedandas populorum controversias missum antea fuisse Osum Episcopum Cordubensem, qui etiam (ut dictum est) legatus fuerat ad componendas disensiones inter Arium, & Alexandrum Episcopum Alexandrinum obotras; una tamen legatione, diversa negotia, diversis in locis obiisse Osum a Silvestro Papa Roma legatum, superius dictum, est. Quinam autem essent populi, qui a Catholicæ ecclesie communi usu dissentirent atque ob eam causam turbas cicerent, S. Athanasius (e) tradit, nempe fuisse Cilices, Syros, atque Mesopotamos. Nec enim ejusmodi sæpe compressa tempore Victoris Romani Pontificis, ac sæpius pullulans, adeo levis videbatur esse controversia, ut brevi temporis spatio per transitum ab Oso transigi potuisset, sed quæ multo tempore indigeret; cum nec (ut dictum est) unam Asiæ provinciam tantum, sed, & Sviriam, atque Mesopotamiam magna ex parte ejusmodi tabes confecisset, & ob id Magna Synodo opus haberet, de cujus indictione agemus anno sequenti.

CLXII.

Sed jam præsentis anno figamus terminum, qui multiplicitate, & prolixitate rerum atque elucidatione quamplurimarum obscuritatum, ulterius quam par erat, progressus videtur: hoc enim res Romæ gestas a Constantino ante baptismum, baptismi tempore, ac postea, persecuti sumus; cum recedens idem Augustus ab Urbe, de his quæ spectarent ad Oecumenicum convocandum Concilium, una cum S. Silvestro Romano Pontifice consilio communicato, & quæ agenda forent, firmiter stabilitis, profectus est in Orientem, civitatem suo nomine conditurus, consulturus pariter afflictatæ Orientali Ecclesie hæresibus atque schismatibus laceratæ. Sed quoniam monitore novus Christianus recens baptizatus tanta molitur, atque rem

(d) Sozom. lib. 1. c. 15. Offi legatio in Ægyptum.

(e) Athan. lib. de Synod.

Epilogus rerum gestarum anni hujus.

rem aggreditur maximi omnium momenti, in quo totius Catholicæ fidei cardo verteretur, colligendo tanti ponderis Episcoporum conventu? quoniam, inquam, potius auspice atque impulsore, quam ipso S. Silvestro, a quo nuper fuerat (ut demonstratum est) baptizatus, tam salubre consilium iniisse, atque felicissime per-

fecisse putandus? At quod hæc omnia qui veritatis amator est, & veri accuratus inspector haud ingratus vel invitus Silvestro feret accepta; agendum cuncta, ut se habuerunt, & ordine temporis quo gesta sunt, sequenti anno, Deo duce, narremus.

JESU CHRISTI ANNUS 325.

SILVESTRI PAP. ANNUS 12.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 20.

I. Tempus celebrati Nicæni Concilii.

Recentissimus vigesimusquintus Christi Redemptoris nostri agebatur annus, Consulibus Paulino, & Juliano, cum sacrosancta Oecumenica Synodus Nicæna in Bithynia celebrata est. Antequam autem narratione profecti aggrediamur rerum gestarum historiam, more nostro, de tempore differemus; quo jacto veritatis solido fundamento, deinceps superædificanda moles, stabili firmitate consistat. His igitur Consulibus Paulino, & Juliano, celebratum esse Nicænum Concilium, Acta Synodi Chalcedonenis manifeste testantur; dum enim Nicænum fidei Symbolum ibidem recitatur, hæc ex eodem Concilio præmittuntur (a): Consulatu Paulini, & Juliani virorum clarissimorum Cons. anno post Alexandrium sexcentesimo trigesimo sexto, mensis secundum Græcos Disti die nonodecimo, quod est tertriodécimo Kal. Juliarum, in Nicæa metropoli Provincia Bithyniæ. Credimus in unam Deum Patrem omnipotentem, &c.

(a) Concil. Chalced. act. 2.

II. Fidei Symbolum absc. temporis consignari solitum.

Sed hac in re illud magnopere considerandum est, ejusmodi inscriptionem, qua tam exacte duplici chronographia, nempe Consulibus, & annis Alexandri, atque una simul certo mense, & die tempus describitur, nequaquam ipsi Nicænae confessioni (ut illic se habet) fuisse

præpositam, at ipsi Oecumenicæ Synodo: siquidem, ut fidei professio sub die, & Consule ederetur, non Catholicorum, sed hæreticorum tantum fuisse consuetudinem, S. Athanasius, harum omnium rerum, quibus præfens fuit, optime conficius testatur his verbis (b), cum ejusmodi primum cogendæ Synodi causas affert: Nicæni (inquit) Synodus non temere habita est, ut quæ habeat gravissimos usus, & legitimam rationem. Syri etenim, Cilices, Mesopotamiani in causa festi claudicabant, atque una cum Judæis Pascha celebrabant: & jam tum Ariana hæresis, quæ contra Ecclesiam insurrexerat, suos propugnatores habebat, qui ipsam defenderent, & qui piis insidias facerent, Eusebianos scilicet. Atque ea causa fuit, cur universus Orbis in Concilium coiret, ut & eodem die ubique festum celebraretur; & hæresis, quæ suppullulaverat, anathemate percuteretur; quod & factum est, nam & Syri in aliorum sententiam traducti sunt, & Ariana hæresim decreverunt pro Antichristi præcuratrice habendam esse, & scriptis contra eam editis placita sua promulgarunt. Sed tamen cum tot, & tanti viri essent, nihil tale, quale isti, qui nominati tres aut quatuor sunt, ausi fuerunt fa-

(b) Athan. de Synod.

PAGIUS

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5818.

SÆC. IV. Anno Urbis 1078. Olymp. 270. an. r. A. C. 325.

© 26. C. D. 3 P. 18. April. Indi. 13.

JESU CHRISTI 325.

SILVESTRI PAPÆ 12.

CONSTANTINI 20.

I. Consul.

[1] Ann. I. ad XIII. Cons. Anicius Paulinus & Anicius Julianus, ut colligitur ex libello de Præfatis Urbis. Iste Anicius Paulinus fuit patruus Anicii Paulini anno CCCXXXIV. Consul, Junioris dicti, ut ab isto di-

tingueretur, ut videre est apud Reinesium in Familia Aniciana pag. 67.

Crispus & Constantinus junior Cæsares Imperii Cæsarei Decennalia dedere, ut anno præcedenti ostendimus occasione Consulatus ab utroque ob ea solennia sumti. Quare Nummi Crispi & Constantini junioris, in quibus Vota Vicennalia leguntur hoc anno percussi, si uterque in iisdem sine Consulatu habitu ibidem exprimatur, non dubium, quin hujusmodi Nummi anno trecentesimo vicesimo primo, quo uterque Cæsar Consul etiam fuit, & Quinquennalia peregit, cusi fuerint, ut ex iis, quæ jam dixi, colligere est. Vota vero Vicennalia tam anno quinto, quam anno decimo Imperii de-

II. Vicennalia Constantini, & Decennalia Cæsarium.

NOTÆ

[1] Cons. Anicius Paulinus, & Anicius Julianus. Vulgares Fasti & Leges Justinianæ: Paulino, & Juliano. Acta Concilii Nicæni exarata sunt: Consulatu Paulini, & Juliani. Horum. D. 200. apud Conteliorum de Præf. Urb.

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

cere; siquidem nec Consulem, nec mensum, nec diem adliderunt, &c.

III. Ex his igitur perspicue declaratur, recitatos diem, & Consules non fuisse (ut in aliis accidit) ad Nicænam confessionem inditos in inscriptione, vel additos ad aperturam Concilii inscriptionem; sicut & in aliis quoque Oecumenicis Synodis primum omnium quo anno, mense, & die fuerint celebratæ, solitum fuit inscribi. Tertis quidem monumentis, quo tempore eadem celebrata sit Synodus, declaratum oportuit, adeo ut nulla posteris de re perspicua potuerit dubitatio suboriri: siquidem edicta Imperatoris Constantini, quæ vel Synodum præcessere, vel eandem sunt subsecuta, necesse fuit Consulibus consignari. Etenim jam antea ab ipso Constantino emanarat constitutio (a), qua caverat, ut constitutiones, & edicta postinde deprehensa absque die, & Consule, auctoritate carerent. Quamobrem intrepide Socrates (b) de Synodi tempore hæc locutus est: *Quod autem ad tempus Concilii attinet; coactum quidem fuit (sicut ex Annalium commentariis constat) Paulino, & Juliano Consulibus, undecimo Kal. Junii, anno sexcentesimo trigesimo sexto post regnum Alexandri Regis Mæcedonum: Sic ipse. Sed quod diversa dies, & mensis positus habeatur, cum in Chalcedonensi Concilio signetur XIII. Kalend. Juliarum, apud Socratem vero XI. Kal. Juniarum; nisi error irrepsit vitio librorum, affirmare necesse est, id ex diversis Synodi Actionibus (cum singulis suis diebus consignari consueverint) accidisse; vel, si carerent Synodi Actis, ex diversis Constantini litteris tunc scriptis diversos dies esse notatos.*

IV. Corrigitur Eusebii Chronicon.

PAGIUS

III. Concilium Nicænum.

more sculpta, suo loco explicavi. Denique Cæsarei Imperii Constantini Vicennalia hoc anno exhibita.

Celebrata Nicæna Synodus anno Seleucidarum Alexandræ DCXXXVI. ut habet Socrates lib. 1. cap. 13. sed non die XI. Kalendas Julias, ut ibidem idem Historicus vitioso, ut videtur, Codice usus scripsit, sed die XIX. mensis Dasii, quem Romani Junium vocant, die nempe XIII. Kalendas Julias ut legitur in Collectione Græca, quam Tilius edidit. Quod confirmant Auctor Chronici Alex. Concilium Chalcedonense, ac Collectio Latina, quam Baronius Cresconianam vocat. Annus autem Seleucidarum DCXXXVI. Kalendis Septembris anni Christi præcedentis inchoatus est. Certe, si Concilium Nicænum die XI. Kalendas Junias, seu viceima die mensis Maii congregatum fuisset, Constantino ad ea, quæ post debellatum Licinium gessit, agenda tempus non suppetisset, ut anno CCCXVIII. num. V.

emendationibus factis necesse sit sub iisdem Consulibus numerare Constantini annum vigesimum, Christi vero trecentessimum vigesimumquintum. Ipsi quidem Constantini Vicennalibus celebratum fuisse Nicænum Concilium, Eusebius non obscure testatur, cum ait (c): *Quibus ad exitum perductis (nempe Actis Nicæni Concilii) secundam istam victoriam Imperator se contra Ecclesiam hostem consecutum affirmavit; & propterea festum triumphale ad Dei honorem illustrandum egit. Eodem tempore vigesimus ejus regni annus completus est. Itemque alibi (d) agens de Constantino creato Cæsare: Secundus, 4. c. 40. inquit, filius Constantini, avi nomine appellatus Constantius, vigesimo fere Imperii patris anno, quando publicus solemnisque omnium hominum conventus agebatur, renuntiatus est Cæsar. Ac rursum, (e) Ibid. inferius (e): *Ille Nicænum, triumphis nomine, vigesimo Imperii anno constitutus in urbe Nicæa, vivum, id est, præclaram de hostibus victoriam reportabat.**

Sic igitur, cum liqueat quibus S. Synodus sit celebrata Consulibus, & quoto Imperii Constantini anno; corrigendum pariter est Cassiodori Chronicon, in quo ponitur Nicænum Concilium sub Januarii, & Justini Consulatu, quo numeratur annus Constantini vigesimustertius, Christi vero trecentessimus vigesimosextus. Quomodo autem Cassiodorus in re tam perspicua fuerit hallucinatus, aperiam. Cum enim ex Eusebii tribus citatis locis acceperit, Concilium Nicænum esse habitum anno vigesimo Imperii Constantini; id non accidisse putavit sub Consulatu Paulini, & Juliani, sed post annos tres, Januarii, & Justini Consulibus: tot enim numerantur anni ab eo tempore, quo ipse ponit Constantini exordium, nempe a Diocletiani Consulatu decimo, & Maximiani septimo; & deducit annorum numerum illum usque ad dictum Januarii atque Justini Consulatum. Porro Constantii patris obitum, & in-

demonstravi. In eadem Collectione Cresconiana asseritur, durasse Concilium a die XIII. Kalend. Julii usque ad diem octavum Kalendas Septembris, quibus ex verbis Synodi Nicæne initium ea in Collectione accurate consignatum fuisse elicio. Prodit enim Sozomenus lib. 1. cap. ultimo, Constantini M. Vicennalia, quæ in diem VIII. Kalendas Augusti Imperii ejus natalem incidebant, cum Concilii fine concurrisset: *Cum hæc a Concilio ita decreta essent, forte accidit, ut Vicennalia Constantini eodem tempore celebrarentur. Est enim hic mos Romanis, ut decimo quoque anno uniuscujusque Imperatoris publicam agant festivitatem. Commodum igitur adesse tempus existimans Imperator, Episcopus, qui Synodo interfuerant, ad convivium invitavit, donisque convenientibus honoravit. Eadem Nicephorus lib. 8. cap. 26. tradit, & quod magis est, Eusebius, qui Concilio interfuit lib. 3. de Constantini Vita cap. 14. 15. 16. & 22.*

Por-

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

ingressum Constantini in Imperium contigisse sub Consulatu Constantii, & Maximini sexto, superius manifeste demonstratum est, ut nullus videatur esse relictus dubitationi locus. Quot ergo erravit innumerando annos ab exordio Imperii Constantini, totidem oportuit errasse in statuendo certo Nicæni Concilii anno, quod ipsius Vicennalibus celebratum fuisse constat.

VII. Hæc non attendentes complures tam Latini (a), quam Græci scriptores, in eam sententiam abierunt, Nicænum Concilium triennio perdurasse, coeptumque esse dictis Consulibus Paulino, & Juliano, ipsumque perductum usque ad Consulatum Januarii atque Justini; immo incertus auctor apud Metaphrastem (b) profertur perdurasse Concilium sex etiam menses ultra triennium; quod sibi vendicat testimonio Alexandri, quem ait scripsisse Acta Synodi; sunt vero hæc ejus verba: *Cæpit enim quintodecimo Aprilis; finita autem Synodus est, cum triennium rursus pervenisset ad Aprilem, & excurrisset usque ad Septembrem: sic enim sapiens adnotavit Alexander qui scripsit Acta Synodi: Hæc ille; sed quisquis fuerit, mendaciorum concinator extitit; quod inferioribus locis contingeret demonstrari. Eiusdem quoque sententiæ assertor visus est esse Nicephorus (c); at graviora cogmentat mendacia; nam dum consentit celebratam esse Synodum Paulino, & Juliano Coss. itemque anno vigesimo Constantini, ex quo in Britannia creatus est Imperator: addit, decimotertio anno postquam idem Imperator venit Byzantium, & vigesimatertia (fortasse legendum, decimatertia) Indictione, undecima mensis Maji coeptam esse, durasseque annis tribus paulo amplius; ex quibus videas, haud aliqua temporis, & rerum gestarum habita exacta ratione, quæ superaddidit, leviter effutiisse, cum nulla miramur Nicephorum errore lapsam, quam*

(a) Niceph. lib. 8. c. 26. in fin.

PAGIUS

IV. In Vicennalibus Constantini Mæcedoniani.

Porro in Dissert. Hypat. part. 2. cap. 2. num. 8. observavi, Vicennalia & id genus festa, quæ de more die natali Imperii celebrantur, si differrentur, aut anticiparentur (quod aliquando contingebat) in similem alterius mensis diem translata fuisse: ut si, v. g. Imperator tertio Idus Octobris Imperium suscepisset, eodemque die post decennium Decennalia exhibere non posset, non alio die quam tertio Idus alterius mensis ea solennia repræsentasse, uti anno CCLXXXIV. num. XII. jam monstravimus. Quare cum Constantinus ipso Concilii fine Vicennalia Nicomedia celebravit, apparet, Atticum Constantinopolitanum Episcopum, seu alium quemcumque, qui Cresconii Africani Episcopi Conciliorum antiquæ Collectioni hæc verba adscripsit: *Concilium tenuit usque ad diem VIII. Kalendas septembris, Paulino & Juliano Coss. accurate Nicæna Synodi tempus designasse, & Constantinum Vicennalia hoc anno a die*

apud aliquos fidem invenisse: cum tam evidenter ab Eusebio in primis, qui præfatus fuit, mendacii arguatur, dum in locis superius recitatis testatur, ipsi Constantini Vicennalibus absolutam fuisse Synodum. Quæ igitur coepta dicitur Paulino, & Juliano Consulibus, & absoluta anno Constantini vigesimo, utique affirmandum est, uno eodemque anno fuisse inchoatam, ac pariter consummatam.

Cæterum sicut manifesto errare deprehenduntur, qui dicunt Synodum sub dictis Consulibus, & anno vigesimo coeptam, sed ad triennium propagatam; ita etiam qui tradiderunt ante triennium coeptam, absolutam vero nominatis Consulibus, & anno eodem Imperatoris: quorum sententia plane dicendum esset (quo nihil stultius effingi potest) tempore Nicæni Concilii Constantinum Imperatorem Romæ Crispum Cæsarem filium, fratres, & uxorem occidisse, & Neroniana tempora reddidisse: hæc enim omnia hæc tribus superioribus annis gesta esse, quæ superior enarrata sunt, & diligenti examinatione discussa, absque ulla ambiguitate confirmant; affirmareque eundem Imperatorem eodem tempore Nicæna interfuisse Synodo, ac Romæ itidem commoratum esse, & ea quæ dicta sunt ibidem pergeisse: risu digna sunt hæc, atque sibilis explodenda. Quamobrem sicut quatuor, quæ subsecuta sunt Concilia Oecumenica, Sardicense, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense, paucorum mensium spatio, eodem quo coepta anno, fuerunt pariter absoluta; ita & Nicænum Concilium hoc ipso quo inchoatum anno, est ad exitum perductum; nec apud antiquiores reperitur exemplum, quod ultra annum Synodus perduravit, licet Oecumenica fuerit, & in eam Episcopi ab omni Orbis parte convenerint.

Extant in pervetusta Cresconiana Collectione post Marcellini Papæ Acta, in nostro autem codice pagina ducentesima

VIII. Kalendas Augusti Imperii sui natali, ad diem VIII. Kal. Septembris, diem nempe similis denominationis cum ea, quo Imperium inierat, transluisse; non vero, ut perperam discurrit Hankius lib. de Byzantinorum rerum Scriptoribus Græcis parte prima cap. x. num. 86. Concilium Nicænum, post Vicennalia, id est, post Julii diem XXV. per integrum mensem ad Augusti XXV. diem durasse. Quomodo enim hoc verum esse potest, cum Vicennalia a Concilio sine inceperint, illudque die viceima quinta Augusti absolutum fuerit? Nihil igitur verius, quam Constantinum Vicennalia per mensem distulisse, Conciliumque Nicænum usque ad diem XXV. Augusti continuatum fuisse.

Vilthemius in Nummis Consularibus Constantini ac filiorum existimavit, Constantinum Vicennalia Nicomediensia anno præcedenti celebrasse, & præsentem quidem, quo annus viceimus Imperii ejus coeptus, preces & vota, quod tra-

VII.

Alia sententia de Synodi tempore confutatur.

VIII.

V.

Tempus Nicæni Concilii testimonio Attici.

* Aet. e.

(a) Conc. Carthag. 6. c. 4.

IX.

Quota x- ra Nicæna Synodus habita.

PAGIUS Vicennalia Constantini Nicomedienſia.

VI.

vigesima, columna tertia, verba hæc scripta: Factum est Concilium apud Nicæam metropolim Bithyniæ a die XVIII. Kal. Julias; quod tenuit usque ad diem VIII. Kal. Septembr. Paulino, & Juliano Consulibus, qui est apud Græcos XVIII. die mensis * eorum dies secundus, Alexandri anno sexcentesimo trigesimo sexio. Et aliam manu: Atticus Episcopus Ecclesiæ Constantinopolitanae dixit: Edidi canones sanctorum Patrum; Olographa, manu mea subscriptos. Amen. Sequitur in codice conciliendæ Formata ex eodem Nicæno Concilio forma præscripta. Porro cuique recte intuenti perspicue constare potest, hæc quæ recitata sunt, fuisse appendicem ad Nicænos canones ab eodem Attico ad Africanos Episcopos, cum ab illis de iis esset interpellatus, missos: ipsos autem Nicænos canones, qui præcedebant in volumine, fuisse ab Antiquario, sive ab ipso Collectore prætermittendos, quod descripti superius haberentur in Nicæno Concilio. Ex Synodo enim sexta Carthaginensi huiusmodi rogatio facta erat (a): Unde perimus venerationem tuam, sancte Papa. Aveli, ut quia hoc authenticum Concilium Nicænum in urbe dicitur esse Constantinopolitanum, aliquos cum scriptis tuis sanctitatis mittere digneris, &c. Missa namque fuit legatio ad Atticum Episcopum Constantinopolitanum, qui rescribens ad Aurelium Antistitem Carthaginensem & collegas, canones per Marcellum legatum misit; extat ipsius epistola, nosque eam inferius suo loco ponemus.

Inscriptio autem illa, quæ præfixa legitur sacris Nicænis regulis, quæ per aram tempus Synodi definitur, licet ea ex parte vera consistat, cum celebrata ponatur, æra trecentesima sexagesimatertia; tamen cum Synodum habitam dicat, vivente adhuc Licinio Juniore, haudquam probari potest; sed & in annis ab Alexandri regno numeratis depravata esse dignoscitur; sic enim sic habet: Itaque cum

tradit Eusebius, ob illum annum oblata, sed quaestionem esse, non de votis, precibusque toto Orbe terrarum variis locis, atque temporibus ob Vicennalia Constantini oblatis; sed de votis solennibus illis, quæ deinde in Annales publicos & in fastos æterna memoria causa referrentur, quæ fuerunt Nicomedienſia illa & Romana, de quibus in libris de Vita Constantini non agit Eusebius. Sed valde hallucinatur Vilthemius; Eusebius enim diserte de festo Vicennialium agit, illudque non tantum Nicomediam sed & in Provinciis celebratum fuisse asserit: Tanto igitur successu, inquit Eusebius, Imperator exhiberatus iis, qui Synodo minime interfuerunt, gratissimum fructum per literas præbuit. Sed & universis populis, tam iis qui per agros, quam qui in urbibus habitabant, magnam pecunia vim distribui iussit; publicam festivitatem ob vicennialium Imperii sui annum hæc ratione concelebrans.

Ita Eusebius cap. 22. Neque Vicennalia & id

convenisset hoc sanctum, & Magnum Concilium apud Nicæam Bithyniæ civitatem, Constantino Augusto, & Licinio Cesare, Consulatu Paulini, & Juliani, decimo tertio Kal. Juliarum, qui est apud Græcos decimus nonus dies mensis eorum Aetis, secundum Alexandriam trigintaunum *, æra trecentesima sexagesimatertia, statuta sunt ab Episcopis, quæ infra scripta sunt, & ex Græco in Latinum versa sermonem. Et placuit, ut hæc omnia mitterentur ad Episcopum urbis Romæ Silvestrum: Ita ibi. Fortasse Osius, quod Hispanus esset, Cordubensis Episcopus, apposuit ære numerum, quæ est peculiaris numerandi ratio Hispanorum.

Sed quod ad tempus itidem spectare videtur; quidnam est, cum tam perspicue constet eandem S. Synodum celebratam esse sub Silvestro Romano Pontifice, id quidem manifeste profitentibus legatis suis ipsorum subscriptionibus; quidnam est, inquam, quod Sozomenus sub Julio Papa celebratum affirmat? nam ait (b): Julius autem Episcopus Romanus, ætate quidem ingravescens præpeditus, abfuit; sed Vitalis, & Vincentius, ejusdem Ecclesiæ presbyteri, pro illo adfuerunt: Hæc ipse. Secutus est Nicephorus (c) quoque Sozomenum tam turpiter errantem. Sed quam occasione ille prior tam clara luce lapsus impedit? Equidem arbitror, Julii Papæ sententiam ab eo minus exacte percognitam errandi officium ipsi fuisse. Recitat S. Athanasius (d) ejusdem Julii Papæ epitolam, in qua scripta ista leguntur: Nostri presbyteri, qui tunc in Nicæno Concilio aderant, de ipsius reſta fide contestabantur. Hæc, puto, verba legens Sozomenus, firmiter asseverare non est veritus, sub Julio Nicænum Concilium celebratum, & legatos illos ab eodem Julio missos esse. Sed sic ipsum dixisse: Nostri presbyteri, constat, quod Romanæ Ecclesiæ ministri essent, sed ab ipso Silvestro Romano Pontifice missi; nec alius

genus festa in Annales publicos alio anno, quam quo edita erant, referbantur, neque alio anno ab Imperatore, alio in Provinciis celebrabantur. Quare non erat cur Vir doctissimus ab omnibus Antiquis hæc in re recederet; cum Nummi filiorum Constantini cum habitu Consulari representatorum non anno præcedenti, quo tertium Consulatum gessere, sed anno CCCXXI. quo secundum Consulatum iniere, & Quinquennialia peregere, percussi fuerint, Epiphanius in hæresi LXX. quæ Audianorum fuit, ait, hos Hæreticos hæc Catholicis exprobrasset: ὅτι οὐκ ἔδωκεν τὴν Κωνσταντίνου, τὴν μετ' ἐπιπέτου. Sed, ὅσοι τὸ Πάσχα: id est; Et cum Natalis, inquit, Constantini celebraretur, Paschatis rationem immutasset. Petavius in Notis ad illum locum ait: An natiuitatis diem, an Imperii Natalium intelligat, dubitari potest? Verum ibi de Natali Imperii ac Vicennialibus Constantini Nicomedienſibus agi certissimum; cum in Concilio

X.

Error Sozomeni de Julio PP.

(b) Sozom. l. 1. c. 16.

(c) Niceph. l. 8. c. 14.

(d) Athan. Apolog. 2.

Ab hoc anno diuelli non possunt.

XI.

(a) Phot. 1. eandem Nicænam Synodum sub Silvestro, de septem & Julio Ecclesiæ Romanæ Pontificibus tradidit celebratam. At quare non sub Photio de Marco etiam, qui medius intercessit inter Silvestrum, & Julium? Quod si cœptam vult esse sub Silvestro, absolutam vero sub Julio, certe quidem ad annorum duodecim spatium perdurasse eam oportuit: quo insulsius nihil posset excogitari. Vide, obsecro, in quot deformes ferantur errores, qui semel rectam regulam temporis transgrediuntur. Sed ad dictorum omnium Græcorum Auctorum excusationem dici posse existimavit doctissimus Jacobus Dauy Episcopus Ebraicæ, librorum potius fuisse vitium, qui pro πολλός, (quod est senex) πολυλός scripserint, dixisseque Photium Silvestrum senem mutuatum a Sozomeno nomen (licet ipse neminem proprio vocet nomine) atque librarium itidem, quod duo putavit esse illa nomina propria, pluralem addiderit numerum dixeritque: Romanæ Ecclesiæ Pontificibus; ita ipse pio semper animo querens quomodo quemque excuset, magis quam erroris arguat. Sed hæc de tempore coactæ Synodi satis.

XII. Causa autem cogendi hujus ex universo Christiano Orbe Episcoporum Concilii, tum ex iis, quæ in fine anni superioris Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS hio Nicæno de Paschatis celebratione sermo fuerit; eo absoluto, Constantinus Vicennalia peregerit, & genuinum hujus Imperatoris Natalis vel III. Kal. Martii, vel pridie Kalend. Aprilis contigerit, ut alibi diximus; ac denique Vicennalia & huiusmodi festa Natalis nomine ab Antiquis non raro designentur. De Constantini Vicennialibus rursus infra.

VII.

Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. existimat, Concilium Nicænum celebrari cœptum esse mense Maio, die nempe XI. Kal. Jun. quia X. Kal. Jun. Constantinus Nicæam dedit Legem. 3. Codicis Theodosiani, De diversis rescriptis. Quam subscriptionem velut singularem notandam dicit; utpote cum ea & annum & mensem, quo synodus habita, egregie stabilit. Sed fallitur Vir doctissimus; Constantinus enim ante celebrationem Concilii Nicææ aderat, & tam Eusebius in Vita Constantini lib. 3. cap. 10. quam Socrates lib. 1. cap. 8. solum scribunt,

rioris dicta sunt, tum etiam ex iis, quæ hujus anni exordio, ex Athanasio recitavimus, manifesta redditur; nimirum ut Orientali Ecclesiæ duabus præcipue infestata cladibus ex Arianorum hæresi, quæ nimium invalescebat, & Quartadecimanorum secta, quæ compressa sæpius iterum reviviscebatur, iidem Episcopi opem ferrent. Erant & aliæ turbæ Alexandrinam Ecclesiam exagitantibus, schisma nempe Meletianum, & Colluthiana factio; qui postea Arianis dantes manus, perinde ac rivus in flumen semel immixti, deserunt antiquo nomine percereri, & nova sunt Arianorum appellatione nuncupati.

Cum igitur (ut dictum est) interpellato Arianorum potissimum causa Silvestro Papa ab Alexandro Episcopo Alexandrino, ab eodem Osius Cordubensis legatus missus esset in Ægyptum, ac postea in Orientem eodem munere functus, ut qui discesserant populi ab Ecclesia ob causam Paschatis, revocaret: utroque labore ob repugnantium pertinaciam casto reddito, opus esse, ad tot tantaque Ecclesiastica dissidia componenda, universali Synodo, eidem Romano Pontifici visum est, quod & ab eodem Imperatori Constantino tum Romæ agenti fuit facile persuasum. Alexandrum quoque, quem diximus, Episcopum Alexandrinum, de hac ipsa re litteris apud eundem Imperatorem egisse, Epiphanius tradit (b). Hinc est, quod Ruffinus ait (c), ex sacerdotum sententia Constantinum Nicænum convocasse Concilium, sed & redeuntem ex legatione Osius ipsum id præstitisse, Sozomenus demonstrare videtur his verbis (d): Verum ubi contra quam expectabat, res succederet, & contentio reconciliationem concordie impediret, Osiusque ad pacem faciendam missus, re infecta, reverteretur: Constantinus indicit Concilium Nicææ urbis Bithyniæ, scribitque ad omnes Ecclesiarum Præsides, ut ad diem præstiturum adsint: Hæc Sozomenus,

Episcopos omnes unum in locum convenisse, & Imperatoris processum expectasse: hunc autem post illos in locum Concilii advenisse, & postquam ad caput subfelliorum fuisset, primum medium stetit, ac non prius accessit, quam Episcopi ei inuissent. Constantinus itaque ultimus quidem in mediam ædem palatii, ubi Synodus habenda erat, venit, non vero ultimus Nicæam, ut male Socratem & Eusebium Gothofredus interpretatus est. Ex laudata itaque subscriptione illud discimus, Constantinum jam die vicesima tertia mensis Maii Nicæam fuisse, quod ab Historicis observatum non fuit, licet Concilium ante diem decimam nonam mensis Junii inchoatum non fuerit, ut supra monstravimus.

A num. XIII. ad XIX. Nicænam Synodum a Constantino Imp. convocatam esse docent Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 6. Socrates lib. 1. cap. 5. Theodoretus lib. 1. cap. 7.

XIII.

Quorum persuasio Concilii fuerit convocatum.

(b) Epiph. hæresi 68. (c) Ruffin. lib. 1. c. 1. in fine.

(d) Sozom. lib. 1. c. 16.

VIII.

Abſque Romano Pontifice non poteſt agi concilium.

(a) Socrates lib. 2. c. 13.

nus, qui ſic dicit a Conſtantino indiſtum eſſe Concilium, quod litteris Imperatoris Epifcopi convocati fuiſſent. Cæterum, quod religio eſſet, abſque Romani Pontificis auctoritate Univerſale Concilium congregare, quod (ut ait Socrates a) id Eccleſiaſticus canon omnino prohiberet, quo (inquit) vetitum erat, ne decreta abſque ſententia Epifcopi Romani Eccleſiis ſanciantur. Ac ſubinde eo inconſulto nequicquam tractare liceret; interpoſitam eſſe Silveſtri auctoritatem nemo jure poterit dubitare, idque cogente antiqua Eccleſiæ traditione: quod enim non alicujus ſpecialis Concilii, ſed abſolute citetur a Socrate canon Eccleſiaſticus, plane declarat id firma regula in Eccleſia Catholica inviolabiliter ſervari ſolium. Præceſſiſſe igitur ante omnia Silveſtri Papæ auctoritatem, plane dignum atque æquum eſt exiſtimare, immo & affirmare neceſſarium: actum namque de his anno præterito inter Silveſtrum, & Conſtantinum, cum idem Imperator Romæ eſſet, ſuperius dictum eſt.

XIV.

(b) Euseb. in vita Constant. lib. 3. c. 6. 7. 8. 9.

Conſtanti- ni ſtudium in convo- cando Ni- cæno Con- cilio.

Quale autem ſtudium, quantamve diligenti- am Conſtantine Imperator ad tam egregium opus præſtandum adhibuerit, Eusebius declarat his verbis (b): Deinceps igitur Concilium Generale tanquam quendam Dei exercitum inſtruens, in unum locum coegit, & Epifcopos undique per litteras honorifice ſcriptas, ut eo maturarent, accivit. Neque mandatum dumtaxat erat ad hanc rem datum, ſed in ea peragenda multum attulit ſubſidii auctoritatis Imperatoris ac nutus, qui nonnullis fecit poteſtatem equis publice ad iter ce- leriter conſciendum diſpoſitis utendi: aliis permagnum jumentorum, ſtratorum, quibus veherentur, numerum ſuppeditavit.

PAGIUS

Conſtanti- nus Syno- dum Ni- cænam con- vocavit.

& in Vita S. Jacobi Niſibeniſis, Sozomenus lib. 1. cap. 16. Geſaſius Cyzicenus lib. 2. de Actis Nicæni Concilii cap. 5. & Nicephorus lib. 8. cap. 14. His adde epistolam Synodicam Nicæni Concilii ad Eccleſiam Alexandrinam, quam deſcripſit Theodoretus lib. 1. cap. 11. Metrophanem & Alexandrum in Actis Nicæne Synodi apud Photium in Bibliotheca codice CC. LVI. Epiphanium hæreſi LXIX. Juſtinianum Imp. Collatione 1. Concilii V. Generalis, Gregorium Presbyterum Caſarienſem Oratione in Nicænos Patres, & Ephesine Synodum Collatione 1. in relatione ad Theodoſium & Valentinianum Imp. de abdicatione Neſtorii, ubi dicitur: Fides a trecentis decem & octo Patri- bus in Metropolim Nicæna a ſancta memoria Con- ſtantino congregatis expoſita. Hinc tamen inferri non poteſt, auctoritatem convocandi Concilia Oecumenica ad Romanum Pontificem non pertinere; cum Eccleſia eam in Romanis Pontificibus agnoverit, eamque ei attribuant Patres ſecundi Concilii Oecumenici Conſtantinopoli habiti in epistola Synodica ad Damafum, quam Theodoretus refert lib. 5. cap. 9. ubi ad litem Romani Pontificis Concilium indicentis ſe convenire debere Epifcopi Orientales agnoſcunt,

Civitas autem Bithynia, quæ Nicæa dicitur, vixit, id eſt, a victoria nomen traxit, Concilio celebrando admodum idonea, deſignata fuit. Ubi autem edictum in qua- que Provincia divulgatum erat, omnes ſimul cum animorum alacritate, tamquam e carceribus ad curſum emiſſi, propere ad- volarunt. Nam honorum ſpes ipſorum mentibus injecta, vel potius pacis fruendæ poteſtas, & novi ac peregrini cujuſdam miraculi ſpectaculum, quod in tali Imperatoris vultu ostendebatur, eos allexit plurimum. Poſtquam autem omnes in unum convenerunt; opus illud divina providentia factitatum, pro certo jam intellectum fuit. Nam non ſolum qui animorum diſſenſione erant, ſed etiam qui corporibus, regionibus, locis, gentibus longiſſime diſ- juncti, unum in locum aggregati ſunt; atque una Civitas eos omnes, tamquam maximam ſacerdotum coronam ex multipli- ci nitidorum ſofculorum varietate contextam, excepit. Ex omnibus namque Eccle- ſiis, quæ frequentes in tota Europa, Africa, & Aſia extiterunt, Dei miniſtri, qui facile primas ferre putabantur, in unum convocati.

Templum etiam Nicææ, velut Dei nutu, ampliatum, intra parietes ſuos Syros pariter, & Cilices, Phœnices, Arabes, & Palæſtinos, Aegyptios porro, Thebanos, Afros, alioſque ex Meſopotamia profectos recepit. Aderat etiam una in Con- cilio Perſidis Epifcopus, nec ab hoc choro Scyta abſuit. Pontus item, Galatia, Pamphilia, Cappadocia, Aſia & Phrygia viros apud ſe lectiſſimos ſuppeditarunt. Quinetiam Thracæ, Macedones, Achæi, Epirotæ, & quorum domicilia multo longiore intervallo diſtabant, eo adventa- runt. Ex ipſis Hiſpaniis unus nominis

XV.

Ex quibus provinciis Epifcopi venere.

adduntque: Nunc vero poſtquam Synodum Romæ nutu Dei congregantes, nos etiam pro ſraterna erga nos charitate veſtra, tanquam membra propria, per religioſiſſimi Imperatoris litteras evoca- ſti. Quare fatentur, Romanum Pontificem potuiſſe Romæ indicare Concilium Generale, ad quod ne convenirent, anguſtiam dumtaxat tem- poris, vel excuſationis legitime rationem pro- tulerunt. Præterea inferri non poteſt, jus con- vocandi Concilia Oecumenica ad Romanum Pontificem non pertinere, ex eo quod Nicænum convocavit Conſtantine; cum is abſque aſſenſu Silveſtri Pontificis Maximi Concilium Ni- cænum non convocavit. Quod conſtat ex eo quod Legatos Silveſter miſerit, qui ſuo nomine Con- cilio præſuere. Hinc Synodus ſexta Generalis Actione 18. in ſermone acclamatorio Silveſtrum cum Conſtantino Nicænam Synodum congrega- ſe, diſerte aſſerit: Arius, inquit, diſiſit & par- titor Trinitatis inſurgebat, & continuo Conſtan- tinus ſemper Auguſtus, & Silveſter laudabilis magnam atque inſignem in Nicæa Synodum con- gregabant.

Reſpondet Launois part. 6. Epistolarum in Epiſt. ad Ludovicum Habertum Mommorium, hæc non a Synodo, ſed in Synodo dicta eſſe ab eo qui

IX.

& fame celebritate inſignis cum aliis mul- tis in conſeſſu illo adfuit. Et quamquam urbis illius, penes quam Imperium eſt, Epifcopus, ingraveſcenti ætate præpeditus abſuit; ejus tamen præſbyteri, qui ad- erant, illius locum ſuppleverunt. Talem coronam ſolum ex omni præteritæ ætatis memoria unus Imperator Conſtantine pa- cis vinculo ad Chriſti gloriam devinxit, & quo Salvatore ſuo gratias ageret, exi- mium illud victoriæ ab hoſtibus, & inimi- cis partæ monumentum obtulit, effigie chori Apoſtolicæ pulchre in hoc noſtro Con- ventu expreſſa. Nam dicitur in ſacris li- teris (a), illorum temporibus viros pios ex omni natione, quæ ſub cælo eſt, in unum conveniſſe, inter quos erant Parthi, Medi, Elamitæ, & qui incolunt Meſopo- tamiæ, Judæam, & Cappadociam, Pon- tum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Aegyptum, & partes Libyæ, quæ eſt cir- ca Cyrenem, & advena Romani, Judæi, & Proſelytæ, Cretes, & Arabes. Verum hoc illis deſuit, quod non omnes, qui eo convenerunt, ex Dei miniſtrorum numero erant illi quidem: ſed in hoc præſenti choro fuit Epifcoporum multitudo ad num- rum ducentorum quinquaginta, & amplius; præſbyterorum autem, diaconorum, acolutho- rum, & aliorum qui iſtos comitabantur turba ne enumerari quidem poteſt. Atque ex his Dei miniſtris alii prudenter, & diſerte dicendo, alii vitæ gravitate, & conſtan- ti rerum arduarum perſeſſione, nonnulli, quaſi media inter iſtos interjecta vivendi conſuetudine eximii, præclara laudis inſi- gnia adepti ſunt. Erant inter hos etiam non pauci, qui propter longinquum temporis ſpatium, quo vixerant, multum honora- ti fuerunt; multi qui in ipſo ætatis flore propter ingeniorum acumen magnam ſplen- Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Act. 2.

dorem ſunt conſecuti; quidam modo in mini- ſterii quaſi curſum ingreſſi. Quibus qui- dem omnibus cibaria in ſingulos dies Imperator large, & liberaliter ſuppeditari mandavit: Hucusque Eusebius. Addit Gregorius præſbyter Caſarienſis: XVI. (b) Cum ſancti Patres, non ſecus ac quaer- dam apes operariæ ex floridis pratis, u- nuſquiſque ex propriis Eccleſiis ſurgentes, per- veniunt Nicæam, locum qui componit alvearia Orthodoxæ opinionis: divinus Conſtantine cum audivet ſacram, & An- gelis reverendam ſanctorum Patrum veniſ- ſe præſentiam, ſtatim ex veſtibulo conve- nientibus eos proſequitur honoribus. Qui- nam vero eſſe ſolerent ejuſmodi, quos Gregorius dicit, convenientes honores, quibus Conſtantine ad ſe accedentes ſu- ſcepit Epifcopos, declarat ex Euforgio Suidas, cum agit de Leontio Tripolis Ly- dia Epifcopo ab Eusebia Auguſta factuoſa muliere accerſito; ad quam hæc ille reſpondit (c): Si me vero ad te venire volueris, debita Epifcopis reverentia con- ſervata; ego quidem ingrediar; tu autem ſtatim de ſublimi iſto ſolio deſcendens re- verenter mihi obviam procedas, & caput meis manibus ſupponas, benedictionem ac- ceptura: ac deinde ego ſedeam, tu vere- cunde aſtes, cum juffero dato ſigno, ſeſ- ſura. Si hæc, inquam, tibi conditiones placuerint, veniam ad te: ſin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris, ut nos, honore Epifcopis convenien- te neglecto, divinum ſacerdotii inſtitu- tum violemus: Hæc Leontius, quem ob exactam rerum, & Eccleſiaſticorum ritu- rum obſervationem nonnulli Eccleſiæ Re- gulam nominabant.

Quod ſi hæc tamquam debita ſacerdo- tio ſibi vindicat Epifcopus licet a Catho- M. 2 li.

XVI.

(b) Apud Metaph. die 10 Jul.

Conſtanti- nus veni- entibus E- piſcopis occurrit.

(c) Suid. in Leontio.

XVII.

PAGIUS

Concilia eccleſiæ convocata ab Imperatoribus.

qui acclamationem recitavit: rem non eſſe, de qua Synodi Patres ſigillatim pronuntiave- rint: quare relata verba illius eſſe tantum, qui Conſtantino Imp. acclamavit, anno poſt Ni- cænam Synodum CCCLV. Verum, etſi præſata verba Synodi ſextæ non ſint, ea tamen probando ſua fecit, nec eſt neceſſe ut Patres hac de re ſigillatim pronuntiaverint: ridiculum eſt enim id exigere in rebus quæ Fidei dogmata aut Eccleſiæ diſciplinam non ſpectant, ſed Hi- ſtoriam & facta ſingularia. Satis eſt, ut id in Concilio dictum ſit, reclamante nemine, ut hanc fuiſſe ſententiam Concilii conſtat, ut jam Viro docto obſervatum, qui & contra ſe ipſum ob- jicit ex octava Synodo Oecumenica Actione V. in qua Vicarii Orientalium Sedium dixe- runt: Sitis quia in præteritis temporibus Impe- ratores erant, qui congregabant Synodos, & ex toto terrarum Orbe Vicarios ad diſpoſitionem hu- juſmodi cauſarum colligebant, quorum more & Dei cultor Imperator noſter univerſalem hanc Synodum non in obſtruſo, neque in clauſtino, ſed evidenter ac manifeſte fecit, videlicet ſanctiſſi- morum Vicariorum ſenioris Romæ noſtrumque Col- legium. Ex quibus verbis colligi videtur, Ni- cænam Synodum Conſtantinum & alias Syno-

dos Oecumenicas Orientis alios Imperatores pa- ri jure convocare. Ad quam auctoritatem ip- ſemet reſpondet, Imperatores convocare quidem Concilia, ſed ex Eccleſiæ conſenſu, non vero ſummo jure; vel poteſtate præſidii, non vero poteſtate regiminiſ. Duplex enim auctoritas in Conciliorum convocacione concurrere poteſt, Ec- cleſiaſtica & Civilis: Eccleſiaſtica, ut damnen- tur hæreſes, extinguantur ſchiſmata, ſacri Ca- nones ad ſancendam condantur diſciplinam; Ci- vilis, ut Canones a Concilio conſtituti in forenſi etiam judicio vim Legis obtineant, & per omnes Imperii Provincias executioni tradi poſſint, & ut hæreticorum contumacia regia etiam auctori- tate comprimitur.

Indixerunt igitur Synodos Romani Pontifices, vel convocando Epifcopos, vel eorumdem con- vocacioni aſſenſum ſuum præbendo, quod fecit S. Silveſter, quia Generalium Synodorum convo- candarum auctoritas Apoſtolicæ Sedis E. Petri ſin- gulari privilegio tradita eſt, ut ait Pelagius II. Indixerunt eaſdem Synodos Imperatores, ut Ec- cleſiæ laboranti ſuppeditas ferrent, ut ipſi opitu- larentur, ut Canonum ſe executores ac tutores demonſtrarent. Quare ob auctoritatem non regi- minis, ſed præſidii Conſtantine M. indixit Ni-

X. Sed aucto- ritate præ- ſidii non regiminiſ.

Honores Episcopis debiti & miraculo confirmati.

licæ communionis consortio exclusus; quanto æquius exhibenda Orthodoxo erunt Episcopo? At ne quis putet, Dei sacerdotes ejusmodi honores indebite sibi usurpare; hic obiter de divino hac in re iudicio meminisse sit satis, cum Valentiniano dedignant assurgere S. Martino Episcopo, e sella egressus est ignis, qui eum non affurgere modo compulit, & viro occurrere, atque manibus ejus caput submittere, sed & ad genua accidere, coegitque prosterni vestigiis; de quo Venantius Fortunatus hisce carminibus præclare admodum (a):

(a) Venant. Fortun. de de vita S. Marti. lib. 3.

Hinc celer exiliit rapiens se Cæsar, & ardens Martini genua amplectens, pedibusque volutans: Sicque superbum hominem se agnoscere pœna coegit. Vilia regna probans, & celsu cacumina curvans, Imperiale caput Sancti ad vestigia subdens.

At de his alias; ad Patres nunc veluti postliminio revertamur.

XVIII. Numerus Episcoporum Nic. Concil.

(b) Socrat. lib. 3. c. 5.

Quod ergo Eusebius recensens Episcopos, qui ad Concilium convenerunt, dicit ad numerum ducentorum quinquaginta, & amplius pervenisse, attentius est exquirendum: videtur enim in numeri notam irrepsisse mendum; nam Socrates (b); Eusebii verba recitans, ait ad trecentorum numerum, & amplius eo convenisse. Itemque depravatum putamus locum epistolæ Eustathii Antiocheni Episcopi, qui Synodo interfuit, quam recitat Theodoretus (c): ubi scribitur numerus ducentorum septuaginta. Episcoporum Nicæni conventus. Sed præstat his omnibus Athanasii sententia, quæ purior relicta, ac proinde verior, duobus in locis eadem reperitur, cum in epistola ad Jovianum Imperatorem, tum in disputatione adversus Arium scripta, in quibus trecenti decem, & octo Episcopi Synodo interfuisse dicuntur. Profitetur id ipsum, bis Epiphanius (d), Hilarius (e) iridem, Rufinus (f), & Theodoretus (g); sed

(c) Theod. lib. 1. c. 8.

(d) Epiph. hæres. 69. & in Anacorato.

(e) Hilari. lib. contra Constant.

(f) Rufin. lib. 1. c. 1.

(g) Theod. lib. 1. c. 7.

PAGIUS

cænam Synodum, ut quæ pacem Ecclesiæ spectabant, procuraret, tamquam communis episcopus, ut eum vocat Eusebius. Necessè autem erat prioribus Ecclesiæ sæculis Christianorum Imperatorum auctoritatem ad Synodorum convocationem concurrere, ob alias etiam rationes. Primo, quia Ecclesiæ temporale dominium non habebat, neque alicujus urbis ut Provinciæ obtinebat Imperium, neque tunc Republica erat in Ecclesia, sed Ecclesia erat in Republica, ut ait Optatus; adeoque necessè erat, ut Imperatores, locum aliquem & urbem Imperii sui assignarent ad celebrationem Concilii. Secundo, quia publicis expensis deducebantur, reducebantur, ale-

& Sozomenus (b) idem significasse visus est, cum ait eidem Concilio præsto fuisse Episcopos circiter trecentos atque viginti: Marius Victorinus (i), qui eodem ferme vixit tempore, trecentos quindecim numerat. Porro ea sententia cæteris prævaluisse visa est, qua dicitur trecentos decem & octo eidem Magno Concilio interfuisse Episcopos; quam quidem usum probasse videtur; nam quotiescumque contingit citari Nicænum Concilium, & de Episcoporum numero mentionem haberi, totidem recensentur trecenti decem, & octo Patres, adeo ut stultum plane sit, ne dicam temerarium, id iterum in controversiam revocare. Nec quemquam de hac re ambiguum reddat longe minor his Episcoporum numerus, quo modo repertiuntur esse subscripti; si quidem ex immenso atque irreparabili Nicænorum Actorum naufragio, eos ibi conscriptos haberi, pro miraculo pene censerì posse existimari. Deesse enim in ea scriptio- ne quamplurimos, ex eo quoque quis conjicere poterit, quod cum nonnullarum provinciarum longe posttarum, ut Palæstinæ, Phœnicis, Cœlesyriæ, Ægypti, & aliarum, Episcopi plurimi subscripti reperiantur, aliarum tamen minori spatio distantium perpauci tantummodo recensentur.

(b) Sozom. lib. 1. c. 16.

(i) Mar. Victorin. advers. Arium lib. 2. prope finem.

XIX. Viri illustres qui interfuerunt Nicæno Concil.

Priusquam autem res in Nicæno Concilio gestas oratione prosequamur; consistite, obsecro, ac conquiesce mecum hic paulisper, amice lector, donec nobilissimi sanctorum cœtus florentissimæ Patrum coronæ, & celeberrimi conventus sanctissimorum Antistitum, qui cæteris fama præstantiores atque eminentiores elucere videntur, attentius una spectemus, quos aliqua antiquitatis memoria in tanta rerum obscuritate illustriores reddit. Qui primus omnium se oculis offert, duplici legatione conspicuus, est Osius Episcopus Cordubensis, Hispaniarum Episcoporum vicem, atque (ut dictum est) Silvestri Romani Pontificis personam gerens, & collegarum legatorum primarius.

XX.

Accidit enim ei, perinde ac postea Cyrillo Alexandrino Episcopo, qui, quod ipsi delegasset vices suas Cælestinus Roma-

Osius legatus Silvestri.

bantur Episcopi, indeque litterarum Tractorum usus. Tertio, quia legibus cautum erat, ne Conventus fierent absque Imperatorum licentia. Quare nunquam coacta sunt Concilia ab Imperatoribus, ut auctoritatem suam ab illis mutarentur, unde merito exclamat Athanasius in epist. ad solitariam vitam agentes: Quando unquam iudicium Ecclesiæ ab Imperatore auctoritatem habuit? sed ut ab eis protectionem obtinerent, ac eorum potestate freti Antistites, Hæreticorum facilius frangerent contumaciam. Quo pacto Nicænum Concilium Constantinus M. convocavit. Qua de re fusus ab aliis actum.

XI.

A num. XIX. ad LXII. Nicæno Concilio præ-

manus Antistes, in Concilio Ephesino locum primum inter alios deinde missos legatos tenuit. At quænam ratio, ut Osius primo loco ante collegas legatos, & secundæ sedis, & tertiæ, Alexandrinæ, & Antiochenæ Episcopos, & ante totius Africanæ Ecclesiæ Primatem Cæcilianum (ut de aliis taceam) ipse subscripserit, nisi locum teneret, & personam repræsentaret amplissimæ omnium potestatis? Præter autem Episcoporum subscriptionem, quam citavimus, de legatione Osii a Romano Pontifice expressè testari videtur ipforum legatorum epistola ad Silvestrum; quæ licet in multis mendosa ac depravata penitus habeatur, hæc tamen pura verba in ea relicta extant ipsius exordio: Beatissimo Papæ urbis Romæ omni reverentia colendo Silvestro Osii Episcopus Provinciæ Hispaniæ, Civitatis Cordubensis, Victor, & Vincentius presbyteri urbis Romæ ordinati ex directione tua, &c. Sic pariter videas in Concilio Oecumenico Sardicensi, primo loco Osium subscripsisse, ac post eum deinceps Archidamum, & Philoxenum legatos Romanos presbyteros, ut ex Actis ejusdem Concilii ab Athanasio (a) recitatis apparet: confirmat hoc ipsum de Osii legatione, quod S. Leo, & alii Romani Pontifices tres fere legatos ad Oecumenica Concilia ex antiquo usu mittere consueverunt, & ex eis unum saltem Episcopum. Nihil hac de re dubitarunt Græci scriptores, qui de Synodo Magna Nicæna tractarunt, ut Dalmatius Cyzici Episcopus, qui Osium inter legatos Apostolicos numerat. Sed & Photius (b) id ipsum visus est affirmasse, cum Victori, seu Vito, atque Vincentio legatis Apostolicæ sedis adjunctis ipsum Episcopum Cordubensem. Sed & Hadrianus Papa in Epitome Canonum ad Carolum Magnum, absque controversia Osium ab Apostolica Sede una cum Victore, & Vincentio presbyteris destinatum ad Nicænum Concilium affirmat. Delectus hic fuit inter omnes Occidentalis Ecclesiæ Episcopos, quorum præclara eruditio erat, spectataque vitæ sanctimonia, ob singularem quamdam tum doctrinæ, tum virtu-

(a) Athan. apolog. 2.

(b) Phot. de 7. Synodis.

tum præstantiam, & admirabilem in rebus agendis dexteritatem atque prudentiam; quem & tempore Maximiani Imperatoris confessionis gloria effuluisse, satis superius dictum est: quamobrem Athanasius eum, Magnum Osium, nominare consuevit; sed de eo plura inferius. Porro ex Romanis presbyteris delectos fuisse ad id muneris obeundum præstantiores, quis dubitet?

Qui vero primus omnium adversus graffantem Arii impietatem sublime vexillum e-levavit, & Synodo interfuit, Alexander Episcopus Alexandrinus extitit, Catholicæ Ecclesiæ præclarissimum decus, & ornamentum; qui innumeris ferme sanctorum elogiis prædicatur, ac denique anniversaria memoria in S. Ecclesia celebratur (c). Sed & qui præ meritum excellentia ex Berœensi ad Antiochenam Ecclesiam (ut diximus) translatus est, Eustathius, eidem Magnæ Synodo præsto fuit, qui ex tot tantisque sanctissimis Episcopis delectus est, ut in eodem sacro Concilio publicas Deo gratias ageret: hunc Athanasius, ad solitariam vitam agentes scribens, confessione clarum fuisse tradit. Verum ad antea vitæ gloriam incomparabilem, futuris certaminibus, cum pro pietate exilium subiit, & exul occubuit, mirificam superaddidit claritudinem; cujus memoria pariter in Ecclesia Catholica die anniversaria reviviscit (d). Macarius item Ecclesiæ Hierosolymitanæ venerandus Antistes interfuit; cui satis ad laudem, quod hostes ipsi Catholicæ fidei, Ariani, illum sibi præcipue adversatum esse, suis ipsorum litteris testati sunt (e); ob idque idem Athanasius (f) adnumerat eum inter præclarissimos fidei defensores, ceu plane dignum, qui sacris tabulis cum sanctis viris adscriberetur, & nomen ejus annuatim in Ecclesia audiretur (g). Porro horum omnium res gestas suis locis opportunius dicturi sumus.

XXI. Alexandri Episc. Alex. speciosa virtus, & Eustathii.

(c) Martyr. vol. Rom. die 16. Febr.

(d) Mart. Rom. die 16. Julii.

(e) Apud Epiph. hæres. 69.

(f) Athan. orat. cont. Arian.

(g) Martyr. vol. Rom. die 10. Martii.

Duxit secum Alexander Episcopus Alexandrinus eximios quosdam, & qui præ cæteris in Ægypto videbantur effulgere pietate, sacros Antistites, quos sacra signata decorabant, atque adeo ut quisque eorum ad confutandam Arianam impietatem

XXII.

PAGIUS Præfides Synodi Nicænae.

fuerunt Hosius Cordubensis Episcopus, Vito & Vincentius Presbyteri, Silvestri Pontificis Romani, cujus Legati erant, nomine, ut liquet ex Gelasio Cyziceno lib. 2. Historiæ Concilii Nicæni cap. 5. ubi ex tertio libro Eusebii de Vita, Constantini cap. 7. se ista transcripsisse profitetur: Ipse etiam Hosius ex Hispaniis, nominis & fama celebritate insignis, qui Silvestri Episcopi maxima Romæ locum obtinebat, una cum Romanis Presbyteris, Vito & Vincentio, cum aliis multis in confesse illo adfuit. Urbis autem illius, penes quam Imperium est, Episcopus, Metrophanes nomine, ægravescente ætate præsepeditus absuit; sed Presbyteri ejus qui aderant, illius locum suppleverunt.

Eadem refert Photius cap. 88. Verum est, Eusebii textum nunc ea non habere quæ ex eo Cyzicenus refert; sic enim solum apud ipsum legitur loco laudato: Ab ipsa quoque Hispania vir ille multo omnium sermone celebratus, una cum reliquis aliis confedit. Aderat quidem Regia urbis Antistes ob senilem ætatem: sed præsto erant Presbyteri, qui vices ejus implerent. Ita etiam hunc locum refert ad verbum Socrates lib. I. cap. 5. sed mutilum esse in vulgatis editionibus Eusebii notavit Marca. Quis enim erit Hispanus ille, quamvis fame celebritate conspicuus, si nomen ejus silentio damnetur? Porro si consulatur Gelasii Codex, statim lacuna illa detegitur: ver-

bis

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

tem posset Apostolicum illud ore libero intonare (a): *De cætero nemo mihi molestus sit; ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.* Quot enim erant eorum cicatrices obductæ, tot esse ora videbantur aperta, quæ Christi Filii Dei divinitatem, pro qua testanda vulnera illa magna constantia acceperant, jugiter glorioso præconio proclamarent. Quorum duo tantum nobis noti sunt nomine, Potamon, atque Paphnutius, ille Heracleæ in Ægypto, hic vero Thebaidis Superioris (ut Socrates tradit b) Episcopus; reperitur ille subscriptus Nicæno Concilio una cum aliis Ægypti Episcopis, hic autem secus; ut plane vel hoc saltem exemplo intelligas, multos in serie illa Episcoporum desiderari; cum hic, cujus celebris est mentio apud omnes, & testificatio non obscura, interfuisse ipsum Nicæno Concilio, inter illos tamen minime numeretur. Quod autem ad Potamonem spectat; jam diximus, hunc in persecutione Maximini ob egregiam Christi nominis confessionem, altero oculorum, effosso illo, privatum: quo tempore Eusebius Cæsariensis concaptivus hoc ipsum sibi metuens, Præsidi parens, evasit (c). Sprevit iste Meletium, simulac malam causam eum fovere cognovit; & Alexandro in hærens, inter primos adversus Arianam hæresin decertavit; cujus causa (ut S. Athanasius (d) auctor est, nosque suo loco dicemus) sub Philagrio sævissimo Præside Ariano, infracto animi robore, martyrium consummavit; quo summæ gloriæ titulo descriptus habetur in Ecclesiasticis monumentis (e).

(a) Epiph. hæresi 68.

(b) Athan. epist. ad solitar.

(c) Martyr. Rom. die 18. Martii.

XXIII.

De Paphnutio confessore.

Paphnutius, & ipse orbatus oculo, ac poplite insuper excisus, eadem urgente persecutione, sic clarius videns, & recto pede incedens in Evangelium, in acie adversus Arium inter primos comparuit, qui antea in eremo sub Magno illo Antonio militaverat. Athanasius in rebus gestis eisdem Antonii, hunc non oculo, sed oculis, fidei causa, sub Maximiano orbatum tradit, hisque stigmatibus insignitum vixisse monachum apud Antonium; sed puto errorem interpretis, cum omnes de uno tantum effosso oculo affirmant; hunc pariter una cum Potamone junctis manibus adversus Arianos strenue decertasse, indicat epistola quadragintaseptem Ægyptio-

PAGIUS

bis enim illis generalibus Eusebii statim subjicitur *Hæsi* nomen & Legatio: cujus nisi jam meminisset Eusebius, scopum suum non attingisset. Recensere namque voluit Provincias, quæ Episcopos suos ad Nicænam Synodum miserunt, & nihilominus in illa tam accurata relatione Italianam & urbem Romam omisit: quod absurdum fuisset. Itaque non tantum ex Cyziceno, sed & ex Eusebio constat, *Hæsi* cum Romano Presbyteris Vitone & Vincentio, S. Silvestri nomine, Concilio Nicæno præfuisse. Cæterum sal-

rum Episcoporum scripta ad Conciliabulum Tyri habitum, qui inter alios Sanctos Episcopos mox post Potamonem Paphnutius subscriptus habetur (f). Affixit Rufinus (g), hunc claruisse miraculis; de eo enim sic scribit: *Fuit præterea in illo Concilio & Paphnutius homo Dei, Episcopus ex Ægypti partibus, confessor ex illis, quos Maximinus dexteris oculis effossis, & sinistro poplite succiso, ad metallum damnaverat. Sed in hoc tanta virtutum inerat gratia, ut signa per eum non minus, quam dudum per Apostolos fierent. Nam & Demones verbo tantum fugabat, & egros sola oratione curabat; sed & cæcis dicitur visum reddidisse, & paralyticos ad stabilitatem corporis revocasse. Quem Constantinus in tanta veneratione, & affectu habuit, ut sapius eum intra Palatium evocatum complecteretur, & oculum illum, qui in confessione fidei evulsus fuerat, avidioribus oculis demulceret: Hæc Rufinus. Porro natalis ejus dies anniversaria memoria celebris est in Ecclesia (h).*

(f) Apud Athan. apolog. 2.

(g) Rufin. lib. 1. c. 4.

(h) Martyr. Rom. die 11. Septemb.

XXIV.

Duo Paphnutii.

At ne quis Paphnutii pulchro nomine decipiatur; scire debet, hoc eodem tempore alterum vixisse Paphnutium, eumdemque apud suos clarum confessionis gloria, professione monachum, sed ex Meletii schismate faventem Arianis; cujus epistolam cum recitat Athanasius, a quorum partibus steterit, manifeste declarat (i). Meminit ejusdem Epiphanius (k), & ipsum non confessorem tantum, sed & filium foeminae quæ confessionem fecerat, tradit, missumque legatum cum aliis a Meletianis ad Constantinum, quando illi cum Eusebio Nicomediensi amicitiam inierunt, & Ariana hæresi infecti sunt, de quorum legatione suo loco dicetur. Ab adversariis autem Epiphanium de Meletianis mutuum esse historiam illam diximus.

(i) Athan. apolog. 2.

(k) Epiph. hæresi 68.

XXV.

Inter alios porro Catholicæ fidei coriphaeos, enituit in sacro illo Patrum confessor Paulus Neocæsareæ Euphratesis Episcopus, qui & ipse persecutionis tempore multa atque gravia perpeffus, de impietate prostrata victoriæ trophæa secum phræteferebat; de quo hæc Theodoretus (l): *(l) Theod. Paulum præterea Episcopum Neocæsareæ (est hoc quidem castellum ad Euphratis littora situm) Licinii rabies tunc acerbe torserat; nam primum ambæ manus ei colligatæ erant; deinde ferrum candens illis ad-*

(l) Theod. lib. 1. c. 7.

XXII.

litur Petrus de Marca, dum scribit, *Alexandrum* Constantinopolitanum tunc tantum Presbyterum fuisse, quando Nicæna Synodus habita est, eumque a *Metrophanem* demortuum, Baronius recte ostendit.

Respondet Launoius in Epistola ad Raimundum Formentinum, ex Ecclesiasticis aliquibus monumentis colligi quidem, *Vitum & Vincentium* gessisse vices Silvestri, atque ita Concilio Nicæno adfuisse, non vero præfuisse. Non enim omnis

(m) Hosius Synodo Nicæna præfuit.

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

admotum, quo nervi, quibus articuli commoveri solent, contracti labefactarique fuerunt. De eodem quoque Gregorius presbyter (a): *Neocæsareæ Euphratesis S. Paulus genitalia membra igne amisit, Licinii insanie effectus ludibrium.* Causam autem, cur sic eum Licinius multarit, superius attulimus.

(a) Apud Lipoman. tom. 6.

XXVI.
Jacobus Episcopus Nisibis.

(b) Theodoret. lib. 1. c. 7.

(c) Gennad. de vir. illust.

(d) Mart. Rom. 15. Jul.

XXVII.

Aroftanes Episcopus in Armenia.

(e) Apud Metaph. die 20. Septemb. Lipoman. 6.

Sed & omnibus spectatissimus in eodem conventu præclarus eluxit Jacobus Nisibis in Mesopotamia Episcopus; subscriptus enim & ipse habetur inter Syriæ Episcopos, de quo Theodoretus (b): *Jacobus Episcopus Antiochiæ urbis Mygdoniæ (hanc autem Syri, & Assyrii Nisibin appellant) vixit id temporis; qui & mortuos excitavit, inque numerum vivorum restituit, & infinita alia edidit miracula, que in hoc rursus opere inferere, supervacaneum arbitror, præsertim cum ea sint a me in historia, quæ Philotheus inscribitur, commemorata.* Quantum hic ipse præterea fuerit divinis litteris imbutus, Gennadius (c), recensens ab eo scriptos commentarios, ostendit, qui & de adventu ejus ad Nicænum Concilium meminit, sicut & alii plures; iste autem secundo loco subscriptus reperitur inter provinciæ Mesopotamiæ Episcopos. Viget in Ecclesia ejusdem memoria annua celebritate solemnibus (d), titulo confessoris insigniti ob certamen fidei exantlatum tempore Maximini. Sed de eo inferius sæpe.

Ex Superiore Armenia advenit Magnus ille Aroftanes Episcopus; successit hic insigni atque celebris famæ viro Gregorio Armeno, qui Majoris Armeniæ Regem (ut dictum est) ad Christi fidem convertit, qui pari studio cum Constantino ad propagandam Christianam religionem, & idololatriam destruemdam, incubuit. Ambo hi novi Principes Christiani litteris se mutuo solabantur. In Actis enim ejusdem Gregorii hæc leguntur (e): *Erant autem hi, Constantinus, inquam, & Tyridates, tanquam lucida stellæ, alter quidem Occidentem, Constantinus scilicet (respectu enim Majoris Armeniæ Occidentem versus situm est Romanum Imperium) alter vero Orientem, lustrantes, & suaviter resplendentes. Evaserat Tyridates pietate ferventissimus, & nulli jejuniis, & oratione ne monachis quidem cedens, qui in his se exercent monasteriis. In hac*

PAGIUS

mnis, qui præfens adest Concilio, huic præfidet: alioqui tot essent Concilii Præsides, quot Episcopi Concilio præfentes adestent. Verum, ut jam Viris doctis observatum, turpiter hallucinatur Launoius. Quamvis enim adest Concilio, & præfere non sit idem, tamen adest Concilio, Romani Pontificis nomine, & vices illius ibi gerere, idem est quod illi præfere. Qui enim Romani Pontificis in Synodo vices gerit, cum in Synodo locum tenet, muniaque illa obit, quæ obire Pontifex Romanus, si inibi præfens

ergo sacra Synodo, & alter alterum juverunt Reges, & tum alio honore se invocem affecerunt, tum etiam per litteras collatati sunt sententiæ communionis, & vera pietate. Porro autem accessit etiam Armeniæ Episcopus Aroftanes, cum Imperator Constantinus eum accersisset, qui ipse quoque fuit pars sacri catus: Hæc ibi. Reperitur & ipse subscriptus, sed depravata voce Aristeus, seu Acrites, vel Aristarces dictus. At manifesti erroris arguitur Nicephorus (f), cum ait interfuisse Nicænam Synodo hujus prædecessorem Gregorium, quem longe antea constat esse defunctum. Minoris autem Armeniæ, hoc eodem tempore Constantini, Rex erat Arfaces, qui tributum pendebat eidem Constantino Imperatori, a quo tamen eum absolvit, sic rescribens ad Probianum (g): *(g) l. x. de Præter privatam res nostras, & Ecclesias Catholicas, & domum clarissimæ memoriæ Eusebii ex Consule, & ex Magistro equitum, & peditum, & Arsacis Regis Armeniorum, nemo ex nostra jussione præcipuis emolumentis familiaris juvetur substantiæ, &c.* Sed prosequamur Episcoporum seriem, qui virtutum præstantia celebrioris sunt nominis.

(f) Niciph. l. 8. c. 14.

(g) l. x. de Annon. & tribut. Cod. Theod.

Assitit & inter alios ille toti Orienti conspicuus, numquam satis laudandus Leontius Cæsareæ in Cappadocia Episcopus, quem Gregorius presbyter (h) Angelis parem appellat: *Cujus, inquit, multi quidem, etiam antequam veniret ad Nicænam Synodum, emanarunt sudores propter fidem; multi autem per ipsum martyres, & victores athleta prostraverunt adversarium; multique usi vitæ ejus doctrinam, civis evasere celestes; ex eis enim unus quoque est Gregorius Magnus inter victores athletas, qui invenit reliquias sanctorum martyrum. Ripsanes, & Gainæ, & impudicum Tyridatem prius quidem evertit, deinde etiam usque ad fidem convertit: Hæc Gregorius de Leontio, qui Magnum illum Gregorium Majoris Armeniæ (ut dictum est superius) ordinavit Episcopum. Eiusdem quoque summa cum laude meminit S. Gregorius cognomento Theologus, dum de patre suo agit, qui ad Christi fidem capeffendam (Gentilis enim erat) inductus, baptizatus est coram ipso ac collegis Episcopis. Contigit id hoc ipso anno, cum Cæsarea discedens, ven-*

XXVIII. De Leontio Cæsariensi.

(h) Extat apud Lipoman. 1. 6.

venturus ad publicum Patrum conventum Nicænum, Nazianum transiens, apud eundem divertit. Rem gestam haud silentio prætereundam, hic ipse Gregorius Nazianzenus verbis, qui accurate eam prosecutus est, intexere, dignum existimavimus. Recensitis enim impensis a pia matre officiis, ut virum adhuc Gentilitio errore detentum ad salutarem Christianam religionem perduceret; quomodo tandem hoc anno facta sit voti compos, luculenter enarrat his verbis (a).

(a) Greg. Orat. in funere patris.

XXIX.

Gregorius pater Gregorius Nazianzenus baptizatur.

(b) Psalm. 121.

Huic autem (nempe parenti) ad salutem adipiscendam adjumento erat, cum ratio ipsa curationem paulatim admittens, tum infomniorum etiam visio, quibus arianam salutem dignam plerumque Deus beneficio afficit. Sed quæ tandem fuit ista visio? Neque enim quicquam in tota narratione mihi perinde jucundum videtur. Putabat se, quod nunquam fecerat (quamvis uxor in oratione frequens esset) ex Davidis Psalmis eam partem canere (b): Latatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus. Novus erat, & insuetus hic cantus; simulque cum cantu cupiditas ingreditur. Quod ubi mulier intellexit; voti jam compos facta, oblatam occasionem arripit, visionem in hunc jucundissimam partem interpretans, beneficiique magnitudinem animi lætitia declarans, salutemque adurgens; ne quid, quod vocatoni obstaret, intercederet, negotiumque abrumperet, in quod tanto studio incubabat; ac proinde cum res ita nata fuisset, ut ad prostigandum nuper exortum Arianorum dogma, quo Divinitas scindebatur, permulti Episcopi Nicæam properarent; Deo sese, veritatisque præconibus tradidit, ac desiderium confitetur, communisque salutis auxilium ab eis poscit; in quibus illustris quoque Leonius erat, qui metropolim tum nostram moderabatur.

XXX.

Quæ mira de Gregorio seniori.

Miraculum autem, quod hic quoque divina gratia editum est, si reticero, male certe de ipsa gratia meritis videri possem. Hujus porro testes sunt non pauci. Spirituale quoddam erratum exactæ discipline magistri committunt; idque quod futurum erat superna gratia præsignat, & sacerdotii forma cum Christiana insti-

PAGIUS

do poterat permittere: tamen in his Fratribus Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris, qui ab Apostolica Sede directi sunt, mo Synodo vestra Fratemitas excellenter præsidere. Præsentiam igitur suam exhibuit Synodo S. Leo per præfatos Legatos, qui præterea Synodo ejus nomine præfuerunt. Alter locus habetur in epist. 49. ad Marcianum Augustum, juxta etiam veterem ordinem: Fratrem & Coepiscopum meum Paschasium de ea Provincia, qua videretur esse securior, evocatum, qui vicem presentia mea possit implere, direxi, Bonifacio fratre nostro & com- presbytero sociato, & his, quos antea misera-

tatione miscetur. O initiationem minime spontaneam! etenim in genu flexus, fidei elementis imbuitur; adeo ut multi non perspicaciores tantum, sed etiam minore ingenii acumine præditi, non obscuris signis confirmati, quod postmodum evenit, prædicarent: Hæc in catechesi acciderunt, cum in solemnibus quibusdam verbis mutata forma est, ut non quæ ad initiandum sacro baptismate, sed quæ ad imbuendum aliquem sacerdotio solent dici, fuerint errore prolata, futuri ejus præfagium sacerdotii. Sed quod accidit divinitus ostensum prodigium, dum baptizatus est, idem subdit his verbis:

XXXI.

Quæ in baptismate contingere.

Non multum temporis interfuserat, cum huic miraculo miraculum aliud adjungitur; hunc autem sermonem piis auribus commendabo; nam apud profanas animas nulla res præclara fidem invenire potest. Ad eam regenerationem, qua per aquam, & Spiritum renascimur, accedit, per quam Christiani nominis creationem atque consecrationem, terrenique ad spiritualem immutationem transitumque profitemur: & quidem cum ardenti cupiditate, & luculenta spe accedit, nimirum pro viribus ante perurgatus, atque tum animo, tum corpore majori cura diligentiaque lustratus, quam qui olim a Moyse tabulas accepturi erant (c): illis enim non ultra vestem, exiguamque ventris compressionem ad brevem quamdam, & temporalem corporis castimoniam, lustratio sese porrigebat; huic vero ad divinam illuminationem omnis intermedia vita preparatio quedam fuit, & purgationem præcedens purgatio, celesti dono securitatem asserens, ut baptismus vite puritati tuto committeretur, minimeque periclitaretur bonum illud in animi habitudine adversus gratiam audace. Egredium vero ex aqua lux, & gloria eo animi affectu, cum quo ad fidei domum accessit, digna circumfulsit, nonnullis quidem etiam aliis perspicua, qui tum miraculum illud apud se continebant; idcirco efferre non ausi, quod unusquisque visionem hanc sibi obtigisse crederet; sed aliquanto post illud inter se disseminarunt; et autem qui baptista, & initiatoris munere fungebatur, ita clara, & perspicua, ut ne mysterium quidem pectore clausum-

XIII.

mus, adjunctis, consortem illis fratrem quoque meum Julianum addentes Episcopum. Quia vero quidam de Fratribus contra turbines falsitatis non valere Catholicam tenere constantiam, prædictum fratrem & Coepiscopum meum vice mea Synodo convenit præsidere. Quare idem præsentis Pontificis vicem implere, & Synodo illius vice præsidere; ac proinde cum Vitus & Vincentius Silvestri vice Nicæna Synodo adfuerint, & ejus presentiam suppleverint, illi quoque Nicæno Concilio Silvestri nomine præfuerunt. Quod spectat Hostii præfagium, fatetur Launois, illum e Nicæna Synodi Præsidibus unum fuisse,

teneri potuerit; sed eum, quem inungebat, sibi in Episcopatu successurum, palam publiceque clamaverit: Hucusque Gregorius de parente hoc anno sacro initiato baptismate.

XXXII.

Gregorius senior Episcopus eligitur.

Cæterum accidit, ut paulo post sanctus ille Episcopus, qui eum baptizaverat, ex humanis sublatus sit, & vacante diu cathedra illa, tandem idem pater ipsius ad sacerdotium, & Episcopatum munus fuerit assumptus, ut idem declarat his verbis: Cum silvestram, & agrestem accepisset Ecclesiam, non ita pridem ab Episcopis gubernari solitam, sed quæ ab uno tantum ex antecessoribus suis exornata fuisset, viro ut eximius atque angelicis moribus prædito, ita simpliciori quam sint qui hac tempestate populo præfunt; eoque etiam celerissime rebus humanis exempto, perditu neglectam, & quia nullius Antistitis cura excolebatur, desertam, & in vespere redactam; eam, inquam, cum talem accepisset, primum ferinus hominum mores haud magno negotio mitigavit, &c.

XXXIII.

(a) Athan. orat. 1. contra Arian.

(b) Martyrol. Rom. die 13. Januarii.

(c) Exfil. epist. 82.

(d) Idem ep. 74.

XXXIV.

Sed jam unde occasione Leontii digressa est oratio, paulo latius pervagata ad ea que ab ipso in itinere gesta sunt, ad propria revocetur. Hunc ipsum Magnus Athanasius (a) inter illos recenset, qui hoc tempore in Ecclesia videbantur esse columna; cujus & celebre nomen in Ecclesiasticis tabulis hoc laudum titulo celebratur (b): Hic sub Licinio adversus Gentiles, & sub Constantino adversus Arianos plurimum decertavit. Illud vero monendum putamus: cum omnes affirmant citati auctores, Leontium Cæsareæ in Cappadocia Episcopum interfuisse Nicæno Concilio, cui & subscriptus inter alios reperitur in calce, ut nulla de his possit suboriri dubitatio; putatur S. Basilii (quod humanum est) memoria lapsus esse, cum Leontii successorem Hermogenem sedisse ait cum Patribus in Nicæno Concilio, sic dicens (c): Hermogenes, ex diametro hostis erat Arianorum improbatæ opinionis, quemadmodum manifestum est ex fide, quæ primum ab illo viro Nicæna pronuntiata est: Alio loco idem Basilii (d) nominat eundem Hermogenem Episcopum Cæsareæ Cappadociæ civitatis. Ex nobili autem urbe Amasena Euty-

PAGIUS Celebritas Hostii.

Ann. Eccl. Tom. IV. se, sed negat, præfuisse Romani Pontificis nomine. Præfuisse fatetur, cum propter celebritatem nominis, tum propter exantlatos, satagente Constantino, in defensione Fidei labores, non propter Romani Episcopi vices ipsi demandatas. Verum, nominis celebritas non est solida ratio, cur Hostius mediocri Ecclesie in Hispania Episcopus, & Hispanensi Metropolitæ immediate subiectus, ac per appellationem Patriarchæ Occidentis, in Oriente ante Legatos Apostolicæ Sedis, ante Alexandrinum & Antiochenum Patriarchas, ante totius Africanæ Ecclesie Primate Cæcilianum, in aliena Provincia, Concilio

chius advenit Episcopus, successor martyris Basilei, qui secundum præcedentes prophetias ob egregia virtutis merita, hunc ipsum designavit eligendum successorem Episcopum, ut ejusdem Basilei Acta testantur superius magna ex parte recitata: subscriptus hic reperitur Nicæno Concilio inter Episcopos Majoris Armeniæ. Recensetur præterea a Sozomeno (e) inter celeberrimos sanctitate Antistites, qui sacrosancto huic Concilio interfuerunt, Amphion Episcopus Epiphaniæ urbis Ciliciæ, qui eidem Synodo subscriptus habetur, clarus & ipse perenni memoria confessionis sub Maximino (f). Tantæ vero æstimationis in tam celebri Patrum conventu hic fuit, ut (quod dicitur suo loco pluribus) deposito antesignano Arianorum Eusebio Nicomediensi, in locum, ejus fuerit ex omnium sententia subrogatus (g).

Eutychius Episcopus Amasæ.

(e) Sozom. l. 1. c. 20.

(f) Martyrol. Rom. die 12. Junii.

(g) Athan. Apol. 1. Theod. l. 1. c. 20. & alii.

XXXV.

Fide, & operibus præstantes Episcopi.

(b) Menolog. die 29. Mart., & 14. Nov. (i) Mart. Rom. die 14. Nov. (k) Athan. orat. 1. contra Arian.

Provinciæ vero Thraciæ clariores eniterunt Alexander Episcopus Constantinopolitanus, de quo plura superius, & inferius de eodem rursus dicturi sumus; Magnæ quoque famæ fuit Hypatius Gangrensis Episcopus, qui & auctus est (ut suo loco narrabitur) corona martyrii: tali enim præconio eum Græci in primis celebrant bis in Menologio (b), necnon Latini, cum anniversariam ejus natalem diem commemorant (i) S. Athanasius (k) agens contra Arianos, quosdam recenset sanctos Episcopos magni nominis viros Apostolicos, fidei Catholicæ defensores acerrimos, inter quos numerantur Eupychius Episcopus Tyanensis in Cappadocia, Longinus Episcopus Neocæsariensis in Ponto, Protogenes Sardicensis, quem (ut vidimus) Constantini quoque Imperatoris illustrat edictum; sed & Pistus Episcopus Atheniensis: hos autem, & alios quos nominat, ejusmodi esse tradit, ut nihil sit quod in eorum scriptis suspicari quis possit erroris: Sincera enim (inquit) & simplicia Apostolicorum virorum ingenia sunt: Qui omnes subscripti pariter leguntur eidem Nicæno Concilio.

XXXVI.

Inter tot plane rutilantia cæli astra, ceu fulgentissimum sidus apparuit Nicolaus Episcopus Myræ in Lycia; quod ejus Acta testantur tum a Methodio, tum etiam ab aliis

N

Oecumenico præfuerit, nisi locum teneret, & personam gereret amplissimæ omnium Potestatis. Cum præsertim in ipsis Hispaniis, in Concilio Illiberitano ex XIX. Episcopis coacto, secundo tantum loco sederit, ut notat Gaspar Loaisa in Collectione Conciliorum Hispanicorum; nec in Arelatensi ex ducentis confato Episcopis inter primarios recensatur a S. Augustino lib. 2. contra Parmenianum. Secundo, si Hostio Romanæ Legationis dignitas adimatur, sequitur, Sedium Patriarchalium jura, quæ Synodus Nicæna confirmavit, & illibata servari voluit, violata esse, & Alexandrinum Episcopum, non secundum

Nicolaus Episcopus Myrae.

aliis scripta. Porro quanta fuerit ejusdem sanctissimi viri excellentia, innumera prope miracula, quibus & vivens, & post obitum claruit, satis aperte significant; sed de eo rursus inferius.

XXXVII. Spiridion Episcopus Trimituntis.

Præterea vero huic non impar eluxit in Nicæno conventu Spiridion Episcopus Trimituntis in Cypro, & ipse unus ex illis nobilissimis confessoribus, quos Maximinus, dextero item effosso oculo, & sinistro poplite succiso, ad metalla damnaverat; ejuscemodi enim gloriæ titulo, tam in Græcorum, quam Latinorum tabulis descriptus habetur. Quod autem de eo hic obiter Rufinus scribit (a) & nos describamus; ait enim: Ex eorum numero (& si quid adhuc eminentius) fuisse dicitur etiam Spiridion Cyprius Episcopus, vir unus ex ordine prophetarum, quantam etiam nos eorum, qui cum viderunt narratione comperimus. Hic pastor ovium etiam in Episcopatu positus permansit. Quadam vero nocte, cum ad caulas fures venissent, & manus improbas, quo aditum educendis ovibus facerent, extendissent; invisibilibus quibusdam vinculis restricti usque ad lucem, veluti traditi tortoribus permanserunt. Cum vero oves ducturus ad Pasqua, matutinus se ageret senior, videt juvenes absque humanis vinculis in caulis pendere distractos. Cumque causam noxæ comperisset: absolvit sermone, quos meritis vinxerat; & ne eis inanis nocturna cederet occupatio: Tollite, inquit, o juvenes, unum vobis arietem, ne sine causa venisse videamini; quem melius prece, quam furto quæsisse convenerat.

XXXVIII. Grande miraculum Spiridionis.

Tradunt de hoc etiam illud factum mirabile. Filiam habuit Irenem nomine; quæ ei cum bene ministrasset, virgo defuncta est. Post ejus obitum venit quidam dicens, se ei quoddam depositum commendasse; rem gestam ignoraverat pater. Perquisitum in tota domo, nusquam, quod poscebatur, inventum est. Persistebat tamen ille qui commendaverat, & fletu ac lacrymis perurgebat; vite suæ quoque se illaturum exitium, nisi commendatâ reciperet, restabatur. Permotus lacrymis ejus senex ad sepulcrum filia propebat, atque eam ex nomine clamitat. Tum illa de sepulcro: Quid vis, ait, pater? Commendatum,

PAGIUS

locum sibi juxta mores antiquos decretum, sed tertium duntaxat obtinuisse.

XIV. Causa non fuit cur prior sedes in Con- stantia.

Præterea, misso Patriarcharum jure, quomodo Theognis Nicæna civitatis, in qua celebrabatur Synodus Nicæna, Antistes, & Eusebius Nicomediensis, totius Bithyniæ Metropolitæ, & Imperatoriæ urbis Episcopi, homines ambitionissimi & Ariani sese non opposuissent presidentiæ Hofii, quem suæ insensissimum hæresi nove- rant, si Legatione Silvestri functus non fuisset? Quomodo, inquam, non intercessissent eadem ratione, qua Metropolitanarum Sedium Patriarchæ Constantinopolitano subjacentium Antistites relu-

inquit, illius ubi posuisti? At illa locum designans: Illic, ait, defossus invenies. Regressus domum, rem sicut filia de sepulcro responderat, repertam tradidit repositenti. Sed & multa alia feruntur gesta mirabilia, quæ etiam nunc ore omnium celebrantur. Hucusque Rufinus: eadem quoque Socrates recitat (b). Cæterum res ab eo gestas Triphyllium Episcopum, ejus olim discipulum fuisse jambicis profectum, Suidas affirmat, quæ exciderunt: soluta enim tantum oratione leguntur hodie res ab eo gestæ (c), nosque de eodem sæpe agemus inferius. Desideratur Spiridionis nomen in serie subscriptorum Antistitum, sicut & aliorum plurium interlapsum; cum tamen rectificatione omnium, ipsum sacræ Synodo interfuisse, exploratissimum sit: prout etiam ibi nec reperiuntur nomina Herpocratonis, atque Cynonis, quos ex libello Synodico Athanasii recenset Theodoretus inter celebriores ejus conventus Episcopos. Porro citatus a Theodoro Synodicus Athanasii liber, in quo inter alia, Episcoporum omnium, qui Synodo interfuissent, nomina scripta erant, excidisse videtur; nam in ejusdem auctoris libro illo, qui de Synodis Arimini inscribitur, & aliis, nihil prorsus de his habetur. Celebris item fama fuit Theodoretus Tarsensis Episcopus Auxentii Episcopi frater, de quo suo loco superius mentio facta est; præcessit hunc Lupus Episcopus, qui ob fidei integritatem ab Athanasio commendatur. Cæterum habuit Theodorus successores hæreticos, Antonium, deinde Silvanum, Episcopos Arianos: diversus plane hic Theodorus ab illo ejusdem nominis Episcopo Heracleæ, qui hoc eodem tempore vixit, de quo agit S. Hieronymus (d).

Magni quoque nominis atque meriti pro universa Ecclesia Africana interfuit Cæcilianus Carthaginensis Episcopus; quem a factione improborum Donatistarum, tot annis, in tot judiciis, calumniis frustra exagitatum innocentia exhibuit semper innoxium, & veritas toti Orbî clarior reddidit; ut merito ab Athanasio inter Apostolicos hujus temporis Episcopos, & veritatis Catholicæ primarios defensores col-

XXXIX. Cæcilianus Episcopus Carthage.

etati sunt Fortunio Carthaginensium Episcopo & totius Africae Primati, qui ante ipsos in Concilio Oecumenico sexto sedere contendebat; Quomodo tandem tum hi, cum alii Episcopi Ariani, qui post Constantini & Constantis obitum, imperante Constantio Arianorum fautore, nullum non moverunt lapidem, ut Concilium Nicæni & Sardicensis auctoritatem infringere, eam non objecissent nullitatis causam, quod Hofius irregulari plane modo, & Ecclesiæ moribus repugnante, illis Synodis præfuisset, si alia ratione extitisset illarum Præses, quam ut gerens & ces Silvestri, ad quem præsidendi jus attinebat? De-

(b) Socrat. l. 1. c. 8.

(c) Apud. Metaphr. die 22. Decembr.

(d) Hieron. de scrip. Eccl. in Theod.

(a) Arhmo. orat. 1. contra Arian.

collocetur (a). At Occidentalium Episcoporum, qui pro cæteris legatione functi sunt, memoria prope excidit; & qui admodum magno dispendio antiquitatis remanserunt: quis enim dubitet, nonni eos a collegiis esse deletos, qui præstarent cæteris sanctimonia, & eruditione præcellerent? Ad summam (sic claudam orationem Theodreti (b) sententia) videre ibi licebat martyrum multitudinem in unum coactam. Addam insuper illud ex Mario Victorino, hujus item sæculi homine (c): Fuerant in ea Synodo totius Orbis lumina. Id & reliqui omnes antiqui ac fide digni profitentur auctores. Quod adeo perspicuum cunctisque perspectum fuit, ut nec qui steterint a partibus Arii, ipsi dissimulare potuerint. Eusebius enim Cæsariensis Arianorum fautor, veritate quidem manifesta compulsus, hæc memoriæ prodidit illis verbis (d): Ex omnibus namque Ecclesiis, quæ frequentes in tota Europa, Africa, & Asia extiterunt, Dei ministri, qui facile primas ferre putabantur, in unum vocati sunt. Ex quibus plane retunditur petulantis Macedoniani hominis arrogancia, Sabini inquam, Heracleæ Episcopi, qui veritus non est tam purulentum mendacium effutire, ut diceret, Magnum illum Nicænum conventum ex indoctis, & rerum ignavis hominibus fuisse collectum, quos & probris homo contumeliosus affect-

(b) Theod. l. 1. c. 7.

(c) Mar. Victor. advers. Arian. l. 1.

(d) Euseb. vit. Const. l. 3. c. 7.

Sabini calumnia ab omnibus explosa.

(e) Socr. l. 1. c. 5.

XL.

(f) Job. 1.

(g) Theod. l. 1. c. 7.

PAGIUS

XV.

Hofii præsentiam: etiam ab ejus meritis deductis.

Denique ob meritum præstantiam Hofius Concilio Nicæno præsidere non potuit. Merita enim ejus ipsi quidem venerationem maximam conciliarunt, sed ipsi principatum in Concilio Oecumenico, in quo hierarchicus ordo promicare inprimis debet, non tribuerunt. Quid quod, nec meritum primas in celeberrimo illo concessit Hofius. Enimvero si de persecutionibus propter Fidem toleratis agatur, nonne ibi aderat Paphnutius Confessor, ex illis quos Maximianus dextris oculis effossis, & sinistro poplite succiso ad metalla damnarat? Quem Constantinus in tanta veneratione & amore habuit, ut sæpius illum

Ann. Eccl. Tom. IV.

profitebantur. Erant horum omnium duces Eusebius Nicomediensis Episcopus, alterque Eusebius Præsul Cæsareæ Palestinæ, Paulinus Episcopus Tyri, Menophantes Ephesi, Theogonius * Nicænus * Antistes, Patrophilus Scythopolitanus, Narcissus Nerodiadis Episcopus, Theonas Marmaricæ, Theodorus Laodiceæ, Athanasius Anazarbi, Gregorius Berythi, Aetius Lydæ, Mares Chalcedonenfis, Secundus Ptolemaidis, Paulus Laxandis, & si qui alii iidem inhærentes; quorum Eusebius Nicomediensis, Mares Chalcedonenfis, Theognis Nicænus, inter illos discipulos Luciani connumerati habentur, qui tempore persecutionis, tyranni crudelitati cedentes, a fide ad superstitionem Gentilium deflexerant (b), sed per magistrum Lucianum postea revocati sunt. Recensentur & alii, qui pariter deinde Ario adhæserunt, ut Antonius qui post hæc Episcopus Tarsi factus est ab Ariano, Leontius præfectus deinde ab iidem Ecclesiæ Antiochenæ, Numerius, Eudoxius, Alexander, & Asterius Cappadox, de quo inferius dicturi sumus. Vides ex schola apostatarum Arii doctrinam invaluisse; nam & de Eusebio Cæsariensi eodem crimine asperso superius dictum est: at quam disparis hi ab illis, qui traditam a majoribus veritatem de Filii Dei divinitate tutati sunt! verum horum perfidia eo detestabilior est, quod cum in Constantini gratiam; non veritatis amore, eidem Nicænae fidei subscriperint (nam in hanc diem reperiuntur esse subscripti) tamen evestigio prævaricati, Arianum secuti sunt.

* al. Theo. gnis.

Quales Episcopi Ariani.

(b) Niceph. l. 8. c. 32.

Horum autem illud fuisse studium apparet, ut simulac ad Synodum pervenirent, spreto judicio Ecclesiastico, & tantorum Judicum reverendo quoque Angelis tribunali (quod malæ causæ diffident) singuli adversus collegas Episcopos Constantino Imperatori libellos offerrent. Hos vero fuisse Arianos, inde certam ducimus conjecturam, quod religio esset, id inter Catholicos factitari, ut dictum est superius: fuisseque hæreticorum, atque schismaticorum, judicio prætermisso Episcoporum, sæcularem adversus Antistites potestatem implorare, non semel est demonstratum.

XLI.

Ariani callide tergiver- santur.

N 2

complecteretur, & oculum qui ipsi in confessione Fidei fuerat avulsus, avidioribus oculis demulceret, teste Rufino lib. 1. cap. 4. Nonne ibi aderat Potamon Heracleæ in Ægypto Episcopus, & ipse sacris stigmatibus in persecutione decoratus, quem S. Epiphanius magnum Episcopum & Confessorem vocat hæresi LXVIII. Nonne aderat Paulus Neocesareæ Ephræsiæ Episcopus, cui in persecutione Licinii ambæ manus colligatæ fuerant, deinde ferrum candens illis admotum, quo nervi contracti, labefactique fuerant, teste Theodoro lib. 1. cap. 7. Si de prophetiæ & miraculorum donis sermo sit, nonne ibi

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

stratum: præiterant id olim sæpius Donatistæ. Nefas est igitur id de Catholicis suspicari, qui adversus ejusmodi temerariam præsumptionem, ut immane scelus, semper consueverint declamare, & in hæc præsumentes acerrime invehi.

XLII.
Constanti-
nus que-
relarum
libellos
cremat.

Hiscæ artibus Arianos pertentasse putamus, Catholicos qui majoris essent nominis, in senos reddere Constantino; quo ad expugnandam Catholicam fidem, his prostratis, & calumniis circumventis, faciliorem sibi aditum aperirent. Porro non vanos esse nos conjectores, facillime declarant quæ postea subsequuta sunt, cum adversus Eustathium Antiochenum Episcopum, Athanasium Alexandrinum, & alios, tot extruxere calumnias, quibus tandem eundem Constantinum, invitum licet, compulerunt tamen, ut eos e sedibus eijceret, & in exilium amandaret. At qui ex Donatistarum causa diutius ventilata prudentior erat redditus Constantinus, a libellorum prorsus abstinuit lectione; quos omnes igne cremandos, ac sic penitus abolendos curavit. Rem vero ante Synodum gestam Sozomenus narrat his verbis (a):

(a) Sozom.
l. 1. c. 16.

Multæ autem ex sacerdotum numero, qui (ut evenire solet) tamquam ad causas suas ac privatas disceptandas in unum conveniant, tempus opportunum sibi jam oblatum putarunt ad res eas corrigendas, quæ ipsorum animos offensus. Itaque singuli libellum de criminibus, quæ alijs obijcerent, Imperatori offerre, & peccata in se admittæ jam ante exponere cœperunt. Cum autem illud in dies fere singulos accideret; dat mandatum Imperator, ut singuli crimina, quæ alijs obijcere constituerant, ad certum diem proponerent. Ubi dictus dies venit; Imperator oblatæ sibi libellis acceptis: Iste, inquit, criminationes tempus quidem sibi præstitutum habent, diem videlicet magni Judicii. Judicem autem, qui sit tum de omnibus sententiam pronunciaturus; mihi vero non est fas, cum homo sum, ejusmodi causarum cognitionem arrogare, præsertim cum, & qui accusant, & qui accusantur, sacerdotes sint. Nam

non deberent se tales præbere, ut ab altero judicentur. Age igitur deletis criminibus, exemplum divine clementiæ in danda mutuo venia imitati, jungamus amicitia fœdera: & fidei negocia, quæ vos in hunc locum convenire compulerunt, serio pertractemus. Hac habita oratione, Imperator jubet tum criminationes illatas nullius momenti esse, tum libellos comburi; diemque præstituit, ad quem de rebus fidei vocatis in controversiam decideretur: Hucusque Sozomenus de rebus gestis antequam sacra Comitia de iis, quæ ad fidem pertinent, haberentur.

Describit eadem Ruffinus (b), eandemque ipsam citat historiam S. Gregorius Papa scribens ad Mauritium Imperatorem (c), & Nicolaus item Romanus Pontifex, dum litteris monuit Michaellem Augustum, cum iidem præter jus fasque sibi adversus viros Ecclesiasticos potestatem arrogassent. Referunt ea ex Ruffino accepta, ac potissimum quæ tunc a Constantino ad Episcopos dicta narratur nimirum: *Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi; & ideo nos a vobis recte judicamur; vos autem non potestis ab hominibus judicari, propter quod Dei solius inter vos expectate judicium; & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos autem nobis a Deo dati estis dii; & conveniens non est, ut homo judicet deos, sed ille solus, de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga decorum, in medio autem deos discernit. Hæc ex Ruffino, quæ in Sozomeno desiderantur. Sed & Theodoretus ista addit (d): Constantinum iurejurando adjecto dixisse, se ne verbum quidem inscriptum perlegisset. Nam sacerdotum (inquit) vitia non sunt populo aperienda; ne ille, inde causa offendiçuli arrepta, licenter peccare aggrediatur. Quinetiam cum hoc quoque adiecisset memorant: Si suis oculis Episcopum alienæ uxori stuprum inferre forte videret, facinus illud nefandum suo paludamento se oblecturum; ne facinoris aspectus, eos,*

XLIII.

(b) Ruffin.
l. 1. c. 2.

(c) Gregor.
l. 4. epist.
75.

(d) Theod.
l. 1. c. 11.

Scite di-
ctum Con-
stantini.

XLIV.

Sacerdotii
dignitas
reverenda.

eos, qui id ipsum cererent, ulla ex parte lederet: Hæc Theodoretus; quæ tamen in fine Synodi recenset, sed nos ex plurimum sententia, & verisimili conjectura ante Concilium gesta fuisse putamus.

Ad hæc Gregorius addit: *In qua tamen sententia, pie domine, sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante eum quippe Pagani in Republica Principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos & lapideos colebant: & tamen eorum sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri Dei sacerdotes dignetur honorare, dum Pagani (ut prædiximus) Principes honorem impendere sacerdotibus noverunt, qui diis ligneis, & lapideis serviebant? Hæc ergo pietati dominorum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero; ego enim homo peccator sum, &c. Certe quidem tantam fuisse, superius diximus ex eorum auctoribus, Pontificum, Augurumque potestatem, & jus in omnes, ut etiam Consules a Consulatu abire jubere possent, & ab imperio deponere magistratus; quod ne contingere sibi posset, Imperatores iidem cum Imperio sacerdotium arrogarunt, ut essent ac dicerentur Pontifices Maximi. At de his alias pluribus actum est, jam vero reliqua prosequamur.*

XLV.

Gentiles
Philosophi
ad Synodum
convenire.

Verum non tantum Nicæam confluerunt Episcopi litteris accersiti, sed & ex Gentilibus plerique philosophicis imbuiti facultatibus, ut tamquam in publico quodam certaminis campo atque universi Orbis theatro, cunctis spectantibus, ingenii vires ostentarent, & agminibus Dei ventis insultarent; cum non deessent ex nostris, qui hac quoque ex parte nequam essent inferiores, parati cum illis congregari, ac publice redarguere: sed dimittere curiosum ad ostentationem, non autem ad veritatem indagandam comparatum certamen vir quidem simplex, & sermone imperitus, verum divina apprimè imbutus sapientia. Rem gestam Sozomenus narrat his verbis (a): *Paulo autem*

(a) Sozom.
l. 1. c. 5.

PAGIUS Viro doctissimo ante me contra Launoium observata.

XVII.

Neque dicas, Episcopum qui in dextro ordine primam sedem occupabat, perbreve oratione Imperatorem affatum esse, teste Eusebio lib. 3, de Vita Constantini cap. 11. illum autem, qui orationem habuit, fuisse Eustathium Antiochenum Patriarcham, ut constat ex Theodoretto lib. 1. cap. 7. ideoque primum locum habuisse in Concilio Eustathium, atque ipsi præfuisse: hincque factum, ut Proculus Episcopus Constantinopolitanus in Synodis ad Orientales literis apud Facundum Hermianensem lib. 8. cap. 1. ipse Facundus lib. 11. cap. 1. & Felix tertius in epist. ad Zenonem Imp. Sancto Eustathio primas in Nicæna Synodo tribuant. Jam enim Baronius, alique ex eo responderunt, primum in dextro ordine locum honoratiorem non fuisse.

XVI.

Nec me-
lius a Le-
gatione vi-
tione vi-

PAGIUS ibi aderat Spiridius Episcopus Thremuntis in Cypro, quem Rufinus lib. 1. cap. 4. vocat *virum ex ordine Prophetarum*? Nonne aderat & Jacobus Nisibis in Mesopotamia Episcopus, qui suscitavit mortuos, & innumera alia edidit miracula, teste Theodoretto lib. 1. cap. 7. Nonne aderat & S. Nicolaus Myræ in Lycia Episcopus, vir Apostolicorum & morum & miraculorum? Si de gratia & auctoritate apud Imperatorem sit contentio, nonne Eusebius Cæsariensis in hoc Hostium vel superabat, vel certe æquabat? Ille, inquam, Eusebius, quem Constantinus impense laudavit, quod Antiochenum Episcopatum recusasset, & quem dignum totius Orbis testimonio judicatum esse ait, qui universæ Ecclesiæ Episcopatu fungeretur, ut legitur apud ipsum Eusebium lib. 3. de Vita Constantini cap. 59. Si doctrinam desideremus, ejusdem Eu-

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

quam Episcopi in locum unum conveniant, dialectici in quibusdam disputandi tamquam præfationibus adversus plerosque se exercuerunt. Ac cum nonnulli quasi illecebris ad differendum traherentur; laicus quidam ex confessorum numero, simplici ac sincero animo præditus, cum dialecticis illis congregitur, sicque contra illos verba facit: Christum certe, & Apostolos artem differendi neutiquam nobis tradidisse, neque inanes fallacias, sed mentem apertam, & simplicem, quæ fide & operibus integra servari solet. Quæ cum dixisset; cum alii omnes qui aderant, & cum admirati sunt, & illius approbaverunt sententiam; tum dialectici, ut primum sincerum veritatis sermonem audierant, æquo animo, & placido conquieverunt. Sic igitur tumultus ille ex differendi facultate concitatus tandem penitus repressus est. At id quidem non absque divina virtute, cum haud facile videri potuerit, compescere petulantiam sophistarum. Hæc autem pridie ejus diei, quam Synodus inchoaretur, facta esse, idem auctor affirmat.

Cæterum diversam ab hac disceptationem philosophi adversus Episcopos recitant Sozomenus (b) atque Ruffinus (c). Ille igitur exordiens narrationem de instituto, & consilio philosophorum Nicæam tunc adventantium, hæc ait: *Quidam præterea, qui apud Gentiles pro sapientibus habiti erant, disputationibus in hoc Concilio agitati, dedita opera interfecerunt; quorum nonnulli, quænam tandem esset Christiana doctrina, admodum scire avertant; alii odio in Christianos propterea inflammati, quod superstitionis Gentilium religio nuper antiquari cœpta erat, questionem de fide Christiana propositam ad inanem quendam verborum concertationem deduxerunt; adeo ut ipsi inter se digladiari, & secum pugnare viderentur. Fertur igitur, quod cum quidam illorum præ insolenti dicendi arrogantia se inanimè jactaret, & sacerdotes petulanter irideret, senex quidam simplex ex illustrium confessorum numero superbiam ejus non tulit;*

XLVI.

(b) Sozom.
l. 1. c. 17.

(c) Ruffin.
l. 1. c. 5.

se, sed primum in ordine sinistro: quod probatur exemplo Concilii Chalcedonensis, cujus in prima Actione ita dispositus legitur Episcoporum confessus, ut a sinistra parte Sedis Apostolicæ Legati, & post ipsos Patriarchæ Constantinopolitanus & Antiochenus, a dextris vero Dioscorus Alexandrinus, quamvis proxime dampnandus, & Juvenalis Hierosolymorum, sederent. Cujusmodi procul dubio confessus ex solemnibus præcedentium Conciliorum more desumptus fuit. Id autem, inquit Baronius, duplici ratione potuit contingere; sive quod in Ecclesia Christi ad imitationem Patriarchalis benedictionis Jacob, mutato rerum ordine, dextra in sinistram dignitatis causa mutaretur; sive quod apud Romanos pars sinistra melioris esset auspicii, ut Varro, alique scripsere, ac proinde dignior haberetur; sed illud in sacris tantummodo atque di-

vi.

CHRISTI 325.

SILVESTRI PAP. 12.

CONSTANTINI IMP. 20.

lit; qui tametsi inepta subtilitatis, & praestigiarum penitus expertus erat, tamen cum eo disputare cepit. At cum haec res petulantibus, qui confessorem hominem simplicem esse cognoscebant, risum moveret quidem, at modestis injiceret timorem, qui veriti sunt, ne cum viro dicendi perito congressus haberetur pro ludibrio: tamen cum facultas (cui, cum talis, & tam provectae aetatis esset, pudor erat resistere) data esset, libere quae vellet loquendi. In nomine Jesu Christi, inquit, philosopho, audito. Unus est Deus Calis, & Terrea, & omnium rerum tam oculis subjectarum, quam eorum aciem fugientium opifex; qui haec omnia, & virtute Verbi fabricatus est, & sacro Spiritus sancti afflatu stabilivit. Quare hoc Verbum, inquit, quod nos Filium Dei nuncupamus, misertum humani erroris, & belluae vivendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus una versari, proque iisdem mortem oppetere, voluit. Est quoque iterum venturus de iis rebus, quas quisque gesserit in vita, dicitur sententiam: ista ita se habere sine ulla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quae fide dumtaxat recte intelliguntur, curiose refutandis, laborem frustra consumere, quaerere, qui ista fieri, aut non fieri possint. Quod si credis, mihi quidem sciscitanti responde. Quibus obstupefactus philosophus: Credo, inquit, & gratias illi actis, quod ipsum devocisset, non solum eadem cum se ipse sentire, verum etiam consilium dare cepit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse ante, affecti erant; ut jam doctrinae Christianae assentirentur; atque iurjurandum adjecit, se non modo non sine numine divino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam religionem conversum.

PAGIUS

vinis, quod, ut ajunt, sinistra nostra numinis dextera censeatur. Quamvis igitur primus a dextris federit Eustathius in Nicæna Synodo, non sequitur quod praesiderit. Deinde, cum in medio confessus Episcoporum sacrosancta Evangelia in sublimi folio collocarentur, quae typum Christi Domini gererent; ex eo intelligimus, illos, qui a parte sinistra federent, a dextris Christi fuisse, eos vero qui in parte dextera, Christo fuisse a sinistris. Quo etiam respicit vetus Ordo Romanus, in quo haec de confessu in Ecclesia leguntur: Sedebunt ea locali dispositione, ut intrantibus Ecclesiam Episcopi sint ad sinistram, Presbyteri vero ad dexteram: ut quando Pontifex sederit, & ad eos respexerit, Episcopos ad dexteram, Presbyteros contineatur ad sinistram. Qua ratione sinistra honoratior dextera in Ecclesiasticis conventibus habebatur; indeque Conciliorum Praefides non a dextris, sed a sinistris sedebant.

XVIII.

Præsidentia Concilii magis explicata.

Ad testimonia Procli, Felicis III. & Facundi respondet Vir eruditus, ipsos Eustathio primas deferre doctrinae & eloquentiae, non auctoritatis; & significare, eum fuisse inter primos Antiquitates, utpote tertiae Sedis Patriarcham, non vero fuisse absolute primum: nam Alexandrinus

Sed ad haec Rufinus: Philosophus conversus ad discipulos suos, vel ad eos qui audiendi gratia convenerant: Audite, inquit, o eruditi viri. Donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, & quae dicebantur, dicendi arte subverti; ubi vero pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo adversari potuit Deo. Et ideo si quis vestrum potuit, in his quae dicta sunt, sentire quae sensu; credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo locutus est Deus. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum: Hucusque Rufinus; eadem Gregorius presbyter Caesariensis, & alii ferme omnes tam Graeci, quam Latini recentiores historici. Addit tamen idem Gregorius (a) Menophantem Episcopum Ephesinum philosophicis facultatibus apprime imbutum, sed Arianismo infectum, adeo ex miraculo obtupuisse, ut deserens Arium, Concilio Nicæno subscripserit. Quisnam porro iste Philosophus fuerit, Dalmatianus in sua Collectione Nicæni Concilii, Phædonem hunc tradit appellatum fuisse, Glycas vero Eulogium nominatum. Sed horum nulla est apud Eusebium Sardianum mentio; qui numerans hujus temporis Philosophos, Sopatrum Apamiensem, & Eustathium Cappadocem, caros aliquando Constantino fuisse tradit.

XLVIII.

Spiridion Episc. expugnator Philosophi.

At quinam fuerit Episcopus ille, qui Christiana simplicitate munitus, tam gloriosa de factu philosophicae disciplinae trophaea erexit; conveniunt in eandem sententiam scriptores, (b) fuisse Magnum Spiridionem, de quo nuper mentio facta est, Episcopum Trimituntis in Cypro. Hic quidem tenacissimus Ecclesiasticae antiquitatis, custoque paternarum traditionum, nec unius voculae mutatione passus est eam

(a) Gregor. presb. de Patrib. Nicæna. 8. nod. (b) Met. dic. 10. Dec. Nic. 1.8. c. 13. Glyc. in annal.

XIX.

Synodus Nicæna in Ecclesia habitata.

potius praesidisset, qui Antiocheno prior erat. Certe praesidisse dicuntur Concilio a nonnullis Auditoribus omnes primarum Sedium Episcopi, nec tamen omnes praerogativa suffragii in Concilio potiti sunt, cum Alexandrinus ante Antiochenum, Antiochenus ante Hierosolymitanum sederit, suffragatus fuerit, subscripserit. Sic Nilus Metropolita Rhodius in libello de Synodis de Synodo Nicæna loquens ait: Praerant Synodo Silvester Roma, Alexander Constantinopolis, Alexander Alexandria, Eustathius Antiochia, & Maccharius Hierosolymorum Episcopi. Eusebius libro 3. de Vita Constantini cap. 10. ait, Synodum habitam in Palatio fuisse: qui vero Graecos capitulum titulos composuit, ejus verba de Palatio accepit, ait enim: συνέδος ἐν παρατίω ὅτε ὁ νοστραντίνος εἰσελθὼν συνεβήθη: id est, Synodus habitata in Palatio, quo ingressus Constantinus cum Episcopis recessit; cum tamen Eusebius in eodem capite tantum dicat: ἐν αὐτῷ δὴ τῷ μεσοαὐτῷ ὄντω τῶν βασιλείων, id est, in media ad Palatium; & voce Graeca utatur, quae tam de Palatio Imperatoris, quam de Ecclesia promiscue usurpatur. Scriptorem illum Anonymum secutus est Christophorus, immo & Sozomenus lib. 1. cap. 18. & Theodoretus in lib.

Baron. II.

CHRISTI 325.

SILVESTRI PAP. 12.

CONSTANTINI IMP. 20.

quavis occasione labefactari; unde accidit, ut cum aliquando gentilem suum Triphyllium Ledrensem in Cypro Episcopum, virum (ut testatur S. Hieronymus a) omnium suae aetatis eloquentissimum, in Synodo orantem audiret, & locum illum Marci Evangelistae citaret (b): Tolle grabatum tuum, & ambula; & loco κράββατον, quod habet textus, dixisset συνέπρόδιον, id est, lectum humilem; assurgens Spiridion: Tu ne, inquit, melior es illo qui τοῦ κράββατον dixit, ut ejus verbis uti dedigneris? Quod cum dixisset, exiit e sede sacerdotali, populo inspectante; atque hoc modo Triphyllium eloquentia se arroganter efferentem, ad modestiam eruditum; nam satis in se habuit auctoritatis ad pudorem alteri incutendum; quippe cum & veneratione dignus esset, & rerum admirabiliter gestarum gloria maxime nobilitatus; quin etiam cum eum & aetate anteiret, & dignitate sacerdotali: Haec Sozomenus (c), atque alii. Caeterum Triphyllius, qui diu Berytii jus civile professus erat, admiratus viri egregiae vitae institutionem & miraculorum virtute mirifice illustratam, eo licet homine agresti, & custode ovium, uti voluit praecoptore, magnam sibi inde gloriam comparans, quod Spiridionis discipulus effectus esset. Sed ad Sozomenum redeamus, qui post enarratam historiam de Philosopho reddito Christiano, simile huic exemplum subrexit de S. Alexandro Episcopo Constantino politano, his verbis rei gesta seriem narrans (d) : XLIX. Fertur item miraculum huic non dissimile ab Alexandro Episcopo Constantino politanae Ecclesiae editum. Nam cum Constantinus forte Byzantium advenit, acceperunt ad eum quidam Philosophi criminique illi dedere, quod haud rectam religionem coleret; quodque res divinas

(a) Hier. de Scrip. Eccl. in Triphyl. (b) Mate. 23.

(c) Sozom. l. 1. c. 11. & Nicoph. l. 8. c. 41.

(d) Sozom. l. 1. c. 7.

Episcopus Constantini. Not. quid cum Philosopho.

tare, nonnumquam cultum contra instituta cum majorum suorum, tum Principum omnium, qui vel Graecis, vel Romanis omni saeculorum memoria praesidissent, in Republicanam introducere studeret. Rogare item, ut cum Alexandro Episcopo de doctrina Christiana disputarent. Alexander igitur in eo exercitationis genere haudquaquam exquisitus versatus; fortasse etiam vita bonitate fretus (erat enim vir perhonestus & spectata vita) Imperatoris jussu in differendi certamen cum illis descendit. Philosophis autem in unum coactis, cum omnes disputare cuperent; postulavit Alexander, ut unum, quem vellet, ad disputandum deligerent, ceterique praesentes audirent cum silentio. Itaque cum unus disputandi onus suscepisset; tum Alexander: In nomine Jesu Christi, inquit, praecipio tibi, ne loquere. Quod ut primum dixerat; homo vestigio, obstructo ore, conticuit. An non igitur majus miraculum merito censendum est, loquelam homini, eique Philosopho, tam facile adimere, atque lapidem manu per verbum quoddam prolatum dividere? quod a quibusdam de Juliano Chaldae gloriose jactatum audivi. Sed de his quidem hoc modo: Haec Sozomenus.

L.

Quod vero ad causam spectat, qua Episcopi Nicænam convocati sunt, nempe de Arian heresi cognituri; Simulas Nicænam convenerunt Patres (inquit Rufinus e) per dies singulos agebantur conventus, nec facile aut temere de re tanta statuerent. Evocabatur frequenter Arius in Disceptationes var. Concilium, & assiduo tractatu asseritiones vates discutebantur; & quid adversum haec teneri deberet, aut statui, summa cum liberatione querebatur. Sed haec, antequam Comitia illa agerentur, quibus Constantinus Imperator interfuit, facta sunt.

XX.

Cum tium Episcopos ambitu suo esse complexam: ἔς τε ὄντος ὑπερίσους, ὡς περ ἐν Θεῷ πλατυνόμενος, ἐνδοξὸν ἔχοντα παρά τὸ αὐτὸ σῶμα ἅμα καὶ κλίμακα; Sec. id est: Una ades sacra, omnipotentis Dei nutu quodammodo dilatata, ambitu suo complexa est Syros simul & Cilices, &c. Quid his verbis potest esse manifestum? Annon ex illis certissime conficitur, Nicænam Synodum in Ecclesia habitam fuisse? Affirmat enim Eusebius, omnes pariter Episcopos, unius Ecclesiae ambitu comprehesos fuisse [1]. Sed & verba quae in eodem capite 10. Historicus subiungit, id tatis innuunt. Scribit enim ἐν αὐτῷ δὴ τῷ μεσοαὐτῷ ὄντω τῶν βασιλείων, ἢ δὲ καὶ ὑπερῖσταιν ἐδοκίμησθε τῶν πάντων; id est: In

NOTAE

[1] S I quid valeret auctoritas Scriptoris aetate plurimum a Concilio Nicæno remoti, constaret utique apertissimo testimonio Nicænos PP. in Ecclesiam non in Palatium convenisse. Nam Michael Syncellus Hierosolymitanus, qui aetate Ludovici Pii florebat, in suo libello de Fide Orthodoxa vulgato a P. Montfaucone in Bibl. Coislin. p. 90. amplecti se profitetur Nicænam Synodum CCCXVIII. Patrum in Templo S. Sophiae. Suspicio Scriptum illud praecedere A. 787. cum inter Concilia Nicænum II. non memoret, quamquam in confessione venerari se Imagines Auditor ejus profiteatur, quod demonstrat saevisse tunc Iconoclastas.

Cum vero in his certaminibus, tum aliorum multorum eruditorum hominum, tum maxime Athanasii Ecclesie Alexandrinæ diaconi in differendo peritia, & acumen ingenii enteret; præ cæteris ipse Athanasius Arii, & Arianorum omnium in se odium atque invidiam provocavit. Cæterum in singulis de fide disceptationibus Catholici illud potissimum contendebant, ne quid ab eo, quod traditum esset, innovaretur, sed in omnibus servaretur antiquitas. Id quidem Sozomenus testatur, cum ait (a): *Interea temporis Episcopi in unum convenientes, accersunt Arium, & opinionibus suis in medio positis, inter se differere cœperunt. Atque cum disputatio (ut erat verisimile) in varias distraberetur quæstiones; alii eorum, itque potissimum quos morum simplicitas induxit ad fidem in Deum sine curiosa inquisitione amplectendam, nihil novi contra fidem initio temporis Apostolorum traditam molendum censuerunt. Alii affirmarunt opiniones veterum nullo indicio exploratas neutiquam sequendas esse: Hæc Sozomenus. Sed ad Athanasium redeamus; quem Ariani cum viderent Catholicæ veritatis præferre acerrimum defensorem, quibusdam quæstionibus eum tentare cœperunt; verum & ipse Arius aperto Marte ipsum invadens, expugnare conatus est; at incaustum tela conjecit in hominem fidei scuto cinctum, quo omnes inoffensus ictus excepit, & verbi Dei ancipiti gladio hostes exagitans, oculos cunctorum in se convertit, quod maximam hostium invidiam concitavit; adeo ut manus omnium essent contra eum, & manus ejus adversus omnes strenue dimicarent.*

LI. Commentitium scriptum.

Fertur disputatio quædam inter Arium, & Athanasium habita in Nicæno Concilio, relata inter commentarios Athanasii: sed ejus præfatio docet eam seorsum potius quam in Concilio habitam; & cum nulla prorsus sit ibi mentio de Nicæno Conventu, nequaquam Nicææ habita esse creditur. Rursum vero cum in ipsa Arius acerbissime impugnet divinitatem Spiritus sancti, eum Creaturam pariter nominans: Arianus potius homo, quam Arius esse convincitur; nam ea sanctorum Patrum, (ut dicemus) sententia est, nihil expressius de divinitate Spiritus sancti, sicut de Filio, in Nicæno Symbolo positum esse, quod nulla ea de re ab A-

PAGIUS Finitis in Palatio Constantino.

In ipsa media Regalis Palatii ade qua reliquis omnes amplitudine superabat. Ait Eusebius, ædem illam omnium, quæ ubique essent, maximam & amplissimam fuisse. Atqui hoc de Palatio urbis Nicææ dici non potest. Nam, ut concedamus, in illa urbe fuisse Palatium, illud certe omnium ubique Palatiorum maximum esse non potuit. Valefius itaque, qui hanc difficultatem primus omnium movit, censet, Episcopos quidem primum in Ecclesia convenisse,

rio quæstio mota esset: quod si ejus divinitatem Arius impugnasset, nequaquam sanctissimi illi prætermisissent, ipsam differens verbis testatam in omnibusque perspectam, defensamque a cunctis adversarii objectionibus reddere; cum accuratissime id præstare conati sint de divinitate Filii, quam tantum Arius impugnabat. Certe quidem ipse Athanasius in epistola posteriori ad Serapionem scripta, ejusmodi in Spiritum sanctum, blasphemias prodidisse tradit ab Arii successoribus, potius quam ab ipso Ario: subinducta autem videtur in ea disputatione persona Arii, potius quam ipse Arius Athanasio credere nescius, qui ibi ponitur Athanasio consensisse. Porro Vigilium Episcopum Tridentinum ejusdem argumenti sub nomine Athanasii scripsisse commentarios ipse testatur agens contra Eutychem (b); sed de eo inferius erit sermo, cum agemus de disputatione alia Athanasii nomine coram Probo contra Arium scripta.

(b) Vigilium contra Eutychem. l. 5.

Hæc autem omnia superius recitata, gesta quidem esse coram Patribus, antequam Constantinus Concilio adesset, Sozomenus post enarrata, quæ de philosophis dicta sunt, tradit, & de controversiis adversus Arium mox hæc subdit (c): *Episcopi autem, qui intelligendi prudentia multum valebant, Ario in medium adducto, accurate ea, quæ erant ab eo proposita, inquirere cœperunt: caveruntque sedulo, ne in alterutram partem temere sententiam pronuntiarent. Ubi autem venit præstituta dies, in qua constitutum erat de rebus controversis decidere; Episcopi in palatium conveniunt, ut decreverat Imperator, uti consilium una cum illis de rebus iniret, &c. At ipse Episcoporum confensus ab Eusebio, qui præfens erat, in hunc modum describitur (d): Die autem Concilio, quo res in controversiam vocata dirimerentur, præstituta; singuli parati erant in ipsa media regalis Palatii aula, quæ amplitudine cæteris facile præstabat, illud celebraturi. Ac compluribus sedibus in utroque aula latere ordine dispositis; qui erant accersiti, intus præsto fuerunt, & sedem, quæ quemque decebat, capiebat quisque. Atque cum universus ministrorum Dei conventus decenti ordine collocatus esset, propter Imperatoris adventum, qui jam erat in expectatione, omnibus silentium fuit*

LII.

(c) Sozom. l. 1. c. 18.

(d) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 10.

Nicæno Confessio.

LIII. Constant. modestia.

fuit. Ac primum unus ex Principis familia, denique alter ac tertius ingrediuntur: Imperatorem antecedunt alii non ex armatis, & satellitibus, qui ei adesse consueverunt, sed ex amicis solum, qui Christi fidem amplectarentur. Signo vero dato, quod Imperatoris introitum indicabat, consurrexerunt omnes dicuntur. Imperator deinde tanquam quidam cælestis Dei Angelus purpureo vestitu, & nitido, velut claro luminis fulgore splendescens, coruscantibusque illius radiis illustratus, & conspicuo auri lapidumque pretiosorum nitore pulchre adornatus, per medium confessum intrat. Atque hæc sunt, quæ ad corporis decus spectant.

Quod autem ad animum attinet; cum timore Dei, & vera pietate insigniter decoratum constat, quas quidem res oculi demissi, vultus pudor, & incessus moderatio sensus indicabant. Quinetiam reliqua formæ species, & proceritas, tum pulchritudinis excellentia, tum magnifica totius corporis conformatione, tum invicti roboris firmitate eximia, facile omnem omnium suorum præstantiam superavit. Quæ certe cum morum modestia, & mansuetudinis vere regie suavitate temperata, singularem mentis indolem, quæ nulla dicenda facultate explicari potest, declarabant. Simulac vero ad summum locum venit, primum in medio conventu erectus constitit, ac cum parva quadam sella ex auro fabricata illi esset loco posita, non prius consedit, quam Episcopi id immisissent, idemque omnes post Imperatorem factitarunt: Hæc Eusebius, Socrates (a), Theodoretus (b), Sozomenus (c), & alii nihil ab invicem discrepantes affirmant. Commendatur etiam in eo potissimum a S. Ambrosio (d) de rebus gestis in Nicæno Concilio Constantini modestia, quod libera in omnibus esse voluit de fide disferentium suffragia sacerdotum; quam scribens ad Valentinianum Imperatorem, eidem proposuit imitandam, cum ait: *Si conferendum de fide, sacerdotum debet esse ista collatio; sicut factum est sub Constantino Augustæ memoriæ Principe qui nullas leges ante præmisit, sed liberum dedit iudicium sacerdotibus.* Sed ad Eusebium redeamus qui subdit (e):

(a) Socr. l. 1. c. 5. (b) Theod. l. 1. c. 7. (c) Sozom. l. 1. c. 18. (d) Ambros. Epist. 32.

(e) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 11.

LIV. Eusebii manus in Synodo.

Episcopus autem, qui in dextro ordine primam sedem occupabat, assurgens, per brevi oratione Imperatorem affatus est, Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

Imperatore, cuncta coram illo fuisse dicit constituta. Ex quibus manifeste apparet, Eusebium cap. 10. citato loqui de ultimo Concilii die, seu de postrema Sessione, cum res in pluribus antea Episcoporum confensibus discussa fuisset, ac ventilata. Neque enim tot tantæque res, quæ in illa Synodo gestæ, unius diei spatio examinari ac diffiniri potuerunt. Idem quoque antefactum fuerat in Synodo Antiochena adversus Paulum Samosatænum, ut docet Eusebius in lib. 7.

hymnumque quo Deo omnipotenti gratias ageret, recitavit. Quisnam Episcopus iste fuerit, qui ab Eusebio tam ingrato silentio condemnatur; Sozomenus arbitratus eundem Eusebium modestiæ causa de se ipso dicere siluisse, cum fuisse ipsum Eusebium, absque aliqua controversia confirmavit, aitque (f): *Cum vero omnes confessissent; surrexit Eusebius, cognomento Pamphilus, ac Imperatorem oratione compellavit, hymnumque recitavit, quo ejus causa Deo gratias ageret. Sed parum Sozomenus mores Eusebii perspectos visus est habuisse; qui nullam umquam occasionem prætermisit honorifice de se dicendi, ea tantum silentio obvoluta relinquens, quæ suam ipsius turpitudinem potuissent arguere, quod superius est sæpius demonstratum. At satis perspicuum redditur, ipsum absque invidia reticuisse nomen Episcopi, qui in magnificentissimo illo confessu in dextero latere locum primum tenebat, & primus omnium ea oratione, affatus est Imperatorem. Fuit autem hic ille Magnus Eustathius Episcopus Antiochenus, in fede illa (ut enarratum est) ipsi prælatus Eusebio; quod non ignoravit Theodoretus, qui ait, (g): *Statim ut sessum est, Eustathius ille Magnus, qui Philogonio, cuius supra mentionem feci, ex hac vita ad aliam meliorem translato, Episcopatum Ecclesie Antiochenæ obtinuit; quippe hunc Episcopi, & sacerdotes, & universus populus Christo deditus, communibus suffragiis invitum Ecclesiam illam pro Philogonio pascere coegerunt; ille, inquam, Eustathius Imperatorem laudibus insignibus ornare, & ei pro singulari suo studio erga res sacras eximia gloria præconia tribuere cepit: Hæc de oratione Eustathii Theodoretus. Porro Caffiodorus conciliare conatus est Sozomenum cum Theodoreto, dum ait, post Eustathium, Eusebium perorasse; cum tamen ipse Eusebius non nisi ab uno oratum esse testetur, nec post eum, aliquem eodem munere in Synodo functum. Eam vero ab Eustathio habitam orationem perbreve recitat Gregorius presbyter Cæsariensis his verbis (h):**

(f) Sozom. l. 1. c. 11.

(g) Theod. l. 1. c. 7.

(h) Gregor. presb. orat. de sanct. Nic. Concil. apud Lip. tom. 6.

Deo agimus gratias, o optime Imperator, qui terrarum tibi regnum dirigit, qui errorem simulacrorum per te abolevit, & infidelium animis tranquillitatem collocavit. Cessavit idolorum; multiplicis deo.

LIV. Eustathii oratio habita in Synodo.

Hist. Ecclesiast. Hæc omnia docte Valefius. Theodoretus lib. 1. cap. 6. scribit, Eustathium Antiochenum in Concilio Imperatoris pagenyricum dixisse. Theodoretus. subscritbit Gregorius Cæsariensis in Cappadocia Presbyter, in Oratione, quam de Nicæni Concilii Patribus conscripsit, cap. 5. & 6. Contra nec Eusebio, nec Eustathio, sed Alexandro Alexandrinorum Episcopo sermonem illum primum adscribit Theodorus Mopsuestenus, ut Nicetas in Thefauro de Or.

XXI. Quis prius in Concilio Constantiano alio. Baron. n. l. 1. c. 14. & seq.

deorum cultus soluta est falsa religio; expelluntur tenebrae impietatis; luce divina cognitionis Orbis terrarum illustratur; Pater glorificatur, Filius simul adoratur, Spiritus sanctus annunciat. Trinitas consubstantialis, una divinitas in tribus personis, & hypostasibus predicatur. Per eum, o Imperator, tibi munitur tue pietatis potentia. Eam nobis serva integram, & inviolatam: Nullus haereticus subiens Ecclesiam de Trinitate unum aliquid auferat, reliquum quod restat affectum ignominia. Arius nobis, qui a favore accepit denominationem, orationis causa est, & conventus; qui nescio quomodo alleclus in presbyteratum Ecclesiae Alexandrinae nos latuit cum esset alienus a doctrina beatorum Apostolorum, & Prophetarum. Unigenitum enim Filium, & Verbum patris non veretur privare eadem, & aequali cum Patre substantia, & Creatorem cum creatura, creatura cultor contendit commutare. Eum autem persuaseris, Imperator, mutata sententia, non repugnare doctrinae Apostolicae; aut si vana opinionis, cuius est convictus, perstiterit in impietate, eum de Christi, & nostro cœtu funditus sustuleris, ne suis turbidis verborum blanditiis venetur animas simpliciorum: Hucusque oratio Eustathii Episcopi Antiocheni a Gregorio recitata. Ad hæc contra Arium fortasse S. Hieronymus alludit, cum ad Evagrium scribens ait (a): *Hic primus Antiochia Episcopus contra Arium clarissima tuba bellum cecinit.* Hæc quidem ad alia tempora nequaquam referri possunt, cum (ut antea diximus) ante ipsum ejusdem sedis Episcopus Philogonium adversus Arium valide decertaverit. Verum de his superius pluribus.

(a) Hier. epist. 126.

LVI. De ratione confessionis.

PAGIUS

Orthodoxa Fide lib. 5. cap. 7. refert Epiphanius Scholasticus in Historia Tripartita, quam Casiodorus in epitomen redegit, lib. 1. cap. 5. Eustathium quidem prius, Eusebium vero deinde laudes Imperatoris extulisse commemorat; cui suffragium suum addit Nicephorus lib. 8. cap. 16. Sed quid obstat, inquit Hankius in lib. de Byzantinarum rerum Scriptoribus Græcis parte

quod ibidem publice peroravit, primariam illum sedem decuit occupasse. Rursum vero nec dicere possumus ipsum primo loco sedisse tamquam patronum Synodi, cujus partes erant singulorum rogare sententias, ut suo loco dicemus. Nam cui magis credendum de Eustathio, quam sibi ipsi de se testanti; nempe præter illa, quæ de fide Catholica adducta essent in controversiam, reliqua adeo neglexisse, ut nec, quot in Synodo congregati essent Episcopi, scire curavit? At reddam ipsius verba (b): *Nicaam (inquit) adventavit maximus Episcoporum cœtus, numero ducentorum, & septuaginta ad minimum in unum coactorum; nam propter ingentem eorum multitudinem nihil certi de hoc numero scribere possum, quandoquidem in eo curiose in vestigando minime laboravi.* Hujusmodi quidem haud sunt verba hominis Synodo præsentis, & cui ex officio hæc, & alia exacte scire necessario incumberet.

(b) Apud Theodor. l. 1. c. 8.

LVII.

Sed ad hæc cognoscenda nulla verior poterit ratio suffragari, quam quæ petitur exemplo rerum gestarum in aliis sacrosanctis Synodis Oecumenicis; ex quatuor namque illis antiquioribus Conciliis Generalibus, solius Chalcedonenis Acta integra extant; in cujus prima Actione qualisnam esse solet. Episcoporum confessus in Synodo, perspicue demonstratur, dum hæc ibi scripta leguntur (c): *Residentibus magnificentissimis, & gloriosissimis Judicibus, & amplissimo Senatu in medio ante cancellos sanctissimi altaris; & in læva quidem parte sedentibus sanctissimis, & reverendissimis Episcopis, & Vicariis Deo amantissimis sanctissimi, & reverendissimi, Leonis Antistitis præfate urbis Romæ, & Anatolio religiosissimo Archiepiscopo Constantinopolitane regie Civitatis, & Maximo religiosissimo Episcopo Antiochie, &c. Anatolius ibi est superadditus, cum nulla esset ratio, qua Antiocheno Episcopo præferri deberet. Et paulo post: *Ex dextera vero parte similiter confidentibus Dioscuro religiosissimo Episcopo Alexandrino, & Juvenale religiosissimo Episcopo Hierosolymorum, &c.* Hæc cum situ, & sessionis ordine in Synodo Chalcedonenfi disposita inveniantur, & haud dubium ex antiquo, & usitato rerum ordine, nempe quod factum Patres scissent in Nicæno Concilio, Constantinopolitano pariter, & Ephesino; quis non intelligat, locum sinistrum ab illis sanctiorem, & dignio-*

(c) Concil. Chalced. Act. 1. tom. 1. Concil. Confessus publici ratio.

prima, cap. 1. num. XCIII. quo minus credamus honores illos in tot Episcopis & primario loco sedentis, & Oratione prima Deo Constantino gratias agentis, Eusebio nostro singulari & eruditionem & eloquentiam comparavisse; cum ipsemet Eusebius lib. 3. de Constantini Vita se primum in Synodo verba fecisse testetur?

At

LVIII. Sinistra potior dextera.

(a) Gen. 48.

LIX.

(b) Concil. Chalced. act. 1. c. 1. paulo inferiorius.

PAGIUS

XXII.

At hallucinatur Hankius, cum ait, id Eusebium alio loco innuere videri: *Nam cum in ipso, inquit vir doctissimus, Constantini Magni Vicennialibus Conciliis habitum sit, verosimillimum ab Eusebio intelligi Orationem illam, de Constantini vita quæ loquitur, cum indicat Orationes, quas in Con-*

gnorem esse existimatum? nam cum Diodorus Episcopus Alexandrinus hæresis infamatus, cujus causa in Synodo examinanda erat, primum locum dextere partibus tenuerit, legati vero Apostolicæ sedis primum lævæ, plane absque aliqua ambiguitate perspectum notumque redditur, sinistram partem dextera digniorem esse existimatum.

Quod duplici ratione potuit contingere; sive quod (ut dixisse quoque meminimus secundo Annalium tomo) apud Romanos in sacris potior locus semper sinister sit habitus, dexter vero posterior; sive quod in Ecclesia Christi ex benedictione illa Patriarchali (a) in Ephraim atque Manassæ mutata sint rerum vices & ordo; ut quæ sinistra esset, in dexteram, & dextera in sinistram dignitatis, & benedictionis ordine mutaretur. Id quidem tam in Orientali, quam in Occidentali Ecclesia usu receptum esse, præca docent exempla. Etenim de Orientali Ecclesia fides facit Sophronius Hierosolymitanus Episcopus in homilia ad populum habita, ex qua hæc recitata leguntur in posteriore Nicæno Concilio: *Ecce (inquit) imaginem maximam, & mirificam vidimus representantem in medio quidem picturam Domini nostri Jesu Christi, matrem autem Christi & dominam nostram Deiparam semper Virginem Mariam a sinistris, a dextris Baptistam Salvatoris nostri Præcursorem, &c.* Et de Occidentali Ecclesia atque ipsa Urbe id ipsum manifeste illud demonstrat, dum olim cum in Basilicis distincta essent loca foeminarum atque virorum, in dextera parte collocatæ erant mulieres, in sinistra vero viri, ut ejusdem Ecclesiæ vetustissima monumenta docent, quorum alibi meminimus. Hinc & ille veterrimus usus, ut in sacris diplomatibus a dextris Paulus, Petrus vero a parte læva collocaretur.

Hac igitur ratione affirmandum est, in hoc Nicæno sacro Episcoporum confesso a læva parte sedisse Osum, Vitum, atque Vincentium missos a Silvestro legatos a latere, moxque assedisse Alexandrum Episcopum Alexandrinum, ac reliquos suo ordine; a dextris vero primum (ut visum est) obtinuisse locum Episcopum Antiochenum. Rursum vero in medio ejusdem confessus (ut habent Acta dictæ Synodi Chalcedonenfis (b), & aliorum Conciliorum) poni solitum erat sacrosanctum Evangelium, in quod vultus omnium con-

Ann. Eccl. Tom. IV.

versi essent. At quid hoc mysticum significaret, S. Cyrillus Alexandrinus declarare videtur, dum ait in Apologia: *Sancta Synodus (nempe Ephesina) in sancta Ecclesia, quæ Mariana vocatur, congregata est; Christumque assessorem capitis loco adjunxit; venerandum enim Evangelium in sancto throno collocavit, tantum non in aures sacerdotum clamans: Justum Judicium judicate, &c.* Liber igitur ille in sede regia collocatus, divinam præferebat personam, secundum illud Psalmi (c): *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos judicavit.* Sed ad ipsa Nicæna Acta revertatur oratio. Quid autem actum sit postquam peroravit Eustathius, atque hymnum absolvit, Eusebius, institutam semel profectus orationem, narrat, sic dicens (d):

Locus Evangelii.

(c) Psal. 82.

(d) Euseb. in Vit. Const. l. 3. c. 11. 12.

Oratio Constantini.

Postquam ille assederat, omnibus aciem oculorum in Imperatorem acriter intendentibus, silentium factum est. Imperator vero primum alacri obtutu, & placidos oculos in omnes conjiciens, suæque ipsius mentis, & ingenii vires colligens, sedata ac leni voce, hoc modo apud eos dicere ingressus est: *Quoniam mihi admodum in optatis fuit, amici carissimi, isto vestro confesso aliquando frui; jam vero potitus, Regi, & moderatori omnium Deo ideo me gratias agere debere fateor, quod mihi præter ceteros largitus est, ut istud quod omnium fere bonis antecellit, nempe vos in unum convocatos, unamque omnium, & consentientem esse voluntatem, oculis tandem aspiciam. Nolite ergo pari, ut ulla invidia tempestas nostris rebus prosperis inimica istud bonum labefactet; neque cum tyrannorum dimicatio contra Deum suscepta jam Dei Salvatoris virtute profugata sit, ut denuo perditus demon divinam Christi disciplinam, & religionem malevolorum obrectationibus lacerandam obiciat: quandoquidem intestina seditio in Ecclesia Dei conflata multo plus molestiarum, & acerbitatis, quam quodvis bellum pugnavit, videtur mihi in se complecti; atque ista res ad animum spectantes, longe plus, quam quæ ad corpus pertinent, doloris afferre videntur. Cum igitur Dei Opt. Max. nutu victoriam ab hostibus reperissem; nihilque amplius mihi reliquum esse putarem, quam ut tum Deo gratias agerem, tum una cum his, qui, Deo operante, per me essent in libertatem vindicati, communem lætitiâ animo perciperem: ut primum dissensio vestra ad aures meas*

O 2

præ-

nonnisi absoluto Concilio Nicæno, a Constantino Nicomedia exhibitâ, Eusebius eo in locis tantum Orationes enumerat, quas in Vicennialibus & in Tricennialibus, præfente Constantino, habuit, ut innuat, quemadmodum tunc in gestis hujus Imperatoris recensendis non alium quam Decennialium ordinem servavit; sic in ejus Vita conscribenda alium se non servavit.

præter omnem spem pervenit, rumorem illum de ea allatum non plane negligebam; sed optans in primis, ut huic rei mea opera, & sedulitate remedium inveniretur, omnes vos absque mora accersebam. At tamen lætor equidem vehementer, cum jam vestrum confesum intueor: tunc tamen arbitror rem me maxime ex animi sententia gessisse, ubi vos animorum conjunctione colligatos, & unam eandemque communem inter omnes & tranquillam concordiam (quam quidem vos, cum sitis Deo consecrati, aliis etiam a Deo impetrare, consentaneum est) vigere florereque intellexero. Itaque ne ulla sit, quæso, in vobis mora, o carissimi; ne gravemini, o sancti Dei ministri, & spectati communis omnium nostri Domini ac Salvatoris famuli; ne gravemini, inquam, deinceps causas dissensionis inter vos grassantis jam penitus tollere; primoque omnium operam detis, ut omnia vincula, quibus constructa tenentur controversia, pacis legibus omnino dissolvantur. Sic enim estis, & Deo omnium gubernatori rem gratam facturi, & mihi vestro in Domino servato maximum præstaturi beneficium. Hic ista Latino sermone, altero eadem interpretante, locutus, sermonem omnem deinceps Concilii Præsidentibus concessit.

LX. Constant. cur latino sermone usus in dicendo. (a) Euseb. in VII. Const. l. 3. c. 13.

(b) Greg. presb. or. de patrib. Nicæni Concilii.

LXI.

PAGIUS

vaturum ordinem, ut in Dissertationis Hypat. parte 2. cap. 2. num. XIX. a me explicatum. Denique Eusebius in lib. 3. de Vita Constantini cap. 11. dicit, se in Concilio modica Oratione Imperatorem allocutum esse; initio vero ejusdem Vitæ sermonem habet de prolis Orationibus, quas in Vicennialibus & Tricennialibus

sint, utinam integrum esset hic integra Acta describere, singulorumque sanctorum Patrum sententias tamquam monilia quædam attexere. Sed quoniam ea deperdita esse noscuntur, ex fragmentis hinc inde collectis opus haud ingratum compingere satagemus. Fuisse quidem Acta Nicæna accuratissime scripta, Sanctus Athanasius auctor est in libro de Synodis: verum injuria temporis & Arianorum conatibus passa esse naufragia, certum est. Cæterum scimus, nonnullos, qui longe post Nicænum Concilium vixere, prosteri Acta Nicæna reperiri: siquidem testatur Photius se legisse Acta Nicæna tribus distincta voluminibus a Gelasio quodam scripta; non tamen (ut ait) ipsa vere Synodi Acta, verum de rebus gestis in Synodo historiam, humili quidem sermone, sed diligenti tractantem quæ in Synodo contigerunt. Atribuere videtur id ipsum Theodorus Balsamon ejus interpres. Ex nostris Latinis Isidorus, non ille Hispanensis Episcopus, (ne quis pulchro nomine decipiat) sed ille cognomento Mercator, haud tantæ fidei auctor (ut experti sumus in multis) hæc de his tradit (c): Nobis autem (inquit) quidam e consorcio fratrum nostrorum Orientales testati sunt, se vidisse Concilium Nicænum, habens potiorem quam quatuor Evangeliorum magnitudinem, continens in se sessiones Episcoporum, & introductiones, judiciumque querimoniarum, atque definitiones, & constitutiones, necnon & subscriptiones eorum; ad cujus similitudinem Magnum Chalcedonense Concilium conscriptum esse confirmavit: Hæc ipse. Sed & qui nostro sæculo vixit, & ante paucos annos ex hac vita decessit, D. Franciscus Turrianus, dignæ memoriæ vir, asseverare non dubitat, eadem hodie reperiri Alexandriæ apud illius sedis, qui illic moratur, Episcopum. Credit ipse aliis istæc referentibus. Alios audivi affirmantes eadem Acta apud Arabes asseverari.

Acta Nicæna putantur extare.

(c) Isidor. in prefat. Concilii.

LXII.

De actis Nicænis auctoris sententia.

Sed, ut libere dicam, fomina puto hæc omnia: utinam falsus conjector inveniri: nam illud scimus omne sæculum, quod ab eo tempore ad nostram usque ætatem interlapsum est, cupidissimum fuisse tam egregiæ atque omnium nobilissimæ antiquitatis, nec tamen ea hominum quemquam potitum esse. Nec ignoramus in compluribus Conciliis Oecumenicis, in quæ ex omnibus Orientis atque Occidentis Provinciis eruditi Episcopi convenire, cum sæpius Nicænorum Actorum

bus Constantini recitaret. In eadem tamen sæbra hæsit Valestus in Notis Eusebianis ad lib. 3. Vitæ Constantini cap. 11. ab eoque Hankius, ut videtur, deceptus.

Ad num. LXII. & seq. Scripta fuit in Synodo Nicæna Fidei formula & Canones cum epistola Synodica, & omnia singulorum Episcoporum

XXIII. Concilii Nicæni Acta.

peropportuna mentio se offerret, ab aliquo illorum nomine tenus cognita, vel citata. Nec nos latet, sub Honorio Imperatore, cum de Nicæno canone controversia fuisset exorta, publica legatione Africanorum Episcoporum ad Orientalium sedium præcipuos Antifites missa, esse omnium Ecclesiarum archiva referata, atque abdita quæque penetralia diligentissime pervestigata; nec quicquam præter illa, quæ hodie habentur, de Nicæno Concilio inventum esse. Quamobrem missis his (quod nostrarum partium est) in illud potissimum incumbamus, ut quoniam ubertas messis deest, & pinguis vindemiæ nulla spes reliqua, spicas colligamus atque racemos; quæ, inquam, diversis in locis sparsa atque dispersa inveniri possunt, relegentes, suo ordine disponamus.

LXIII. Aarii hæreticis lecta in Synodo.

(a) Athan. orat. 1. contra Arian.

(b) Theod. l. 1. c. 8.

LXIV. Eusebii Nicomed. litteræ lectæ.

Illud quidem memoria dignum in primis accidit; cum ex consuetudine, scripta Aarii de hæresi quam protulerat legerentur, sanctissimos Patres illos adeo exhorruisse blasphemiam, ut mox aures obstruxerint. Testatur id quidem S. Athanasius, cum adversus Arianos agit his verbis (a): Ego certe, vel solum inter scribendum, cum & ejus impietatum recorderer, verumque de religione sensum retinerem, non potui hominem non execrari. Nam & in Nicæno Conventu omnes quotquot ibi aderant Episcopi aures suas ad ista verba obturaverunt &c. Lectæ sunt & litteræ Eusebii Nicomedienensis, totius fanaticæ molitionis præcipui architecti. Quid autem tunc a Patribus de his scriptis auctum sit, Eustathius, quem diximus, Episcopus Antiochenus narrat his verbis, quæ recitat Theodoretus (b):

Ubi his de causis Nicænam advenavit maximus Episcoporum cœtus: Et paulo post: Ubi etiam de fidei modo queri cœpitum est, Eusebii blasphemiam per suas ipsius litteras satis perspicua deprehensa fuit. Quæ quidem litteræ ubi fuerint perlectæ, sicut auditoribus immensum dolorem propter ejus de Ecclesia decessionem, sic earum auctori insanabile de decore vulnus intulerunt. Ac tametsi jam impia Eusebii officina patefacta erat, & nefariæ ejus litteræ in omnium conspectu discerpæ, tamen quidam fraudulentè nomine pacis simulato omnes qui præclarissime concionari solebant, silere compulerunt. Qui autem aperte Aarii insaniam festabantur; ii, veriti ne auctoritate tanti Concilii in unum coacti, in exilium

PAGIUS

porum subscriptionibus firmata, ut insinuat Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 14. Sed Acta Synodi scriptis mandata non sunt. Nam, ut inquit Valestus in Notis, Eusebius diserte testatur, nihil scriptis traditum esse, præter ea, quæ communi consilio decreta fuerant: eaque ab omnibus subscripserunt. Baronium, qui

ejicerentur, procedentes in medium ipsi vetitum Aarii dogma damnant anathemate & litteris de fide omnium consensu compositis, sua manu subscribunt. Hæc de his modo Eustathius. Fuit plane Arianorum Episcoporum istiusmodi sponte facta deditio perfimilis fugæ Parthorum; sic enim contra Arium scribunt, ut in sedibus suis relictis, inde pro Ario (quod fecerunt) validius dimicarent. Verum scriptio ista atque subscriptio secuta est postea: Versemur nunc in his, quæ ipsius Synodi exordio facta sunt.

Cum enim adversus Arium, & Arianos diutius ante Nicænum Concilium olim Synodus a Catholicis, ac præcipue a Legato Sedis Apostolicæ Osio Episcopo Cordubensi, & Alexandro Episcopo Alexandrino, Alexandriæ (ut suo loco dictum est) collecta fuisset: placuit sanctis Patribus Nicææ collectis, ut ejusdem Synodi ante habitæ Acta producerentur in medium; id quidem testatur S. Julius Papa in epistola apud Athanasium his verbis (c): Quocirca Episcopi in magna Synodo Nicææ congregati non sine Dei consilio permiserunt prioris Synodi Acta in alia Synodo examinari; ut & illi qui Judices erant, præ oculis habentes secundum de ea ipsa re judicium futurum, cum omni diligentia causam expendere, & illi qui sententiam acceperant, certo cognoscere, se non per similitatem priorum judicium, sed jure & merito condemnatos esse: Hæc Julius. Porro de altercatione tunc habita inter hæreticos atque Catholicos, Sanctus Athanasius, qui interfuit, & ad Alexandri Episcopi sui iusta pro defensione fidei præsto erat, hæc ait (d): Ita enim in Nicæna Synodo cum Eusebio ejusque gregalibus actum est: Cum principio in hæresi sua contumaces bella pugnaeque in Deum meditarentur (nam quæ ab illis proferebantur, hæresis impietate scatebant) Episcopi contra qui convenerant (erant autem illi plus minus trecenti) placide & humaniter postulabant, ut suorum dictorum rationes redderent, seque non impios esse demonstrarent. Illi autem vix inceperant hîscere, cum jam & improbarentur; & ipsi quoque inter sese depugnarent, agnitæque suæ hæreseos perplexitate, multi prorsus reddebantur; ipsoque silentio suæ opinionis vitia flagitanteque prodebant. Episcopi igitur sublatis Eusebianorum vocabulis, istam formulam sanæ fidei conceperunt; omnibusque subscriptibus, subscripserunt, & ipsi Eusebiani is

LXV. Synodi Alexandrinæ Acta præducta.

(c) Extat apud Ath. Apolog. 1.

(d) Athan. epist. cont. hæres. Arian. deccr.

contrarium sensit, decepit Latina interpretatio Athanasii in lib. de Synodis, quæ sic habet: Quod si ad hanc rem usus Synodi desideratur, supersunt Acta Patrum. Nam neque hæc in parte negligentes fuere, qui Nicææ convenerunt: sed ita accurate scripserunt, &c. In Græco tamen nulla Actorum mentio, sic enim legitur: ἔστη τὰ τῶν

verbis, quae nunc culpant; loquor autem de vocabulis SUBSTANTIA, ET CONSUBSTANTIALITATE; approbantes Dei Filium nullo modo facturum aut creaturam esse; sed factum & Verbum ex Patris substantia: Sed haec postea.

LXVI. Divinitas Filii Dei quibus vocibus exponenda.

(a) Athan. ubi supra.

Ceterum antequam ad ista devenirent Eusebiani & alii Ariani, ut Catholicæ fidei subscriberent, & detestarentur sententiam Arii, quam ante defendebant; explosa jam atque penitus confutata hæresi, inter Patres nonnihil laboratum est, qua potissimum voce divinitatem cœqualem paremque Filii Dei cum Patre posset exprimeret, quo omnis illorum impietas remaneret profus extincta. Nam cum (inquit Athanasius a) Synodus in hoc esset, ut Arianorum impia vocabula tollerent, & voces adhibere vellet, quæ sine controversia sacrarum litterarum essent, nimirum cum Filium esse, & nequaquam ex nou entibus esse, sed ex Deo, eumque Verbum esse, & Sapientiam, ac nequaquam creaturam aut facturam, sed germen proprium sui Patris; Eusebiani pro inveterata sua, & prava opinione volebant, illud, Ex Deo esse, commune esse, & ad homines quoque pertinere, neque quicquam Christum eo nomine a nobis differre. Et paulo post: Ibi Patres animadvertentes illorum fraude, & impietatis vafritie, coacti sunt clarioribus verbis exponere quid sit, Ex Deo esse; & scribere Filium ex substantia Dei esse; ne, Ex Deo esse, & commune, & æque ad Filium, & creaturas pertinere existimaretur: Et inferius.

LXVII. Quæ voces prodite parum tuta.

Episcopi rursus affirmantibus, & hoc quoque scribi debere, Eum veram esse potentiam, & imaginem Patris, & similem Patri, & immutabilem per omnia, & inconvertibilem, & aeternum, & indivisum in Patre subsistere; numquam enim non erat, sed semper erat, subsistebatque perpetuo apud Patrem, ut splendor lucis: Ista quidem eatenus sustinebant Eusebiani, nihil ausi contradicere, ob probrum quod in dictis suis refutatis passi erant; sed ita tamen, ut deprehenderentur inter sese missitare, nutus conferre, oculisque sibi invicem applaudere. Quasi illud, Simile esse, & In eo esse, & Ejus potentiam esse, communia Filio nobiscum essent, neque obstaret quidquam quo nobis ea ipsa, quoque adaptarentur, eo quod de similitudine nostra cum Deo scriptum habeatur, hominem esse, & imaginem, & gloriam Dei, &c. Paulo vero post: Ceterum (inquit) Episcopi, considerata illorum hypocrisis, & vafritie (prout Scriptura dicit: Dolus in cordibus fabricantium mala) ipsi quoque necessitate coacti sunt sen-

PAGIUS

παρισπον, id est, Superfunt Patrum scripta, Fides scilicet, & Canones, & epistole Synodicae. Est & alia Athanasii locus in epistola de decretis Nicænæ Synodi pag. 250. ex quo colligi-

tentiam earum rerum ex Scripturis colligere, & quæ prius dixerant, apertioribus verbis repetere, & scribere, Filium consubstantialem esse Patri; ut non solum similem similitudine, sed eundem, ea voce qua ex Patre esse dicitur, significarent, &c. Multa de his ibi Athanasius. De qua quidem voce Marius Victorinus (b) cum pluribus agit, hæc ait: Hoc uno, id est, ὁμοούσιος, omne venenum Ariani dogmatis interneccatur. O docti Episcopi, o sancti, o fidem spiritu confirmantes, o sancti, o vere verbum Dei, quo Deus & λόγος ostenditur ex aeterno, & semper, eademque substantia. Dictum igitur Latine est ὁμοούσιον, unde necessario etiam Græce ponendum atque tractandum: Hæc ipse.

(b) Mar. viii. ad Arium l. 2. prope fin.

Porro vocem hanc acceptam tunc fuisse ex Eusebii Nicomedienfis litteris in Synodo (ut vidimus) recitatis, testatur S. Ambrosius, qui in libro de Fide ad Gratianum Imperatorem sic ait (c): Auditor ipsorum Eusebii Nicomedienfis epistola sua prodidit dicens: Si verum (inquit) Dei Filium increatum dicimus: HOMOUSION, Consubstantialem, cum patre, incipimus confiteri. Hæc cum lecta esset epistola in Concilio Nicæno, hoc verbum in tractatu fidei posuerunt Patres, quod viderunt adversarius esse formidini, ut tanquam evaginato ab ipsis gladio ipsum nefandæ caput hæresis amputarent: Hæc Ambrosius. Ceterum quod calumniarentur Ariani, vocem esse exoticam, nec reperiri in divinis Scripturis, ejus tamen significationem ex sacris litteris esse, nomenclaturamque non nuper inventam, sed a sanctissimis quoque Patribus usurpatam, ab ipso præsertim sancto Dionysio Romano Pontifice, Dionysio Alexandrino Episcopo, & ante hos a Theognosto antiquo Theologo, Athanasius pluribus docet (d).

LXVIII.

(c) Ambros. de fide ad Grat. l. 3. c. ult. Vox consubstantialis unde.

(d) Athan. in ep. decr. Nicæn. concil. contra Arian. bar.

Hanc autem traditionem plane esse Apostolicam, ut tres personas in una substantia, eandemque unam substantiam in tribus personis distinctam Catholica profiteatur Ecclesia; externi etiam & impii produnt, fidemque faciunt; ut illud Luciani (e) (quod suo loco diximus) dum, licet irridens, Christianum ducit catechizantem Ethnicum, de tanto mysterio sic paucis docens: Rogante Ethnicus Christianum, atque dicente: Quemnam igitur tibi jurabo? Triepbon respondit: Deum alte regnantem, magnum, æthereum, atque aeternum Filium Patris, & Spiritum sanctum ex Patre procedentem; unum ex tribus, & ex uno tria: hæc tu Jovem puta; hunc Deum existima: sic apud Lucianum. Sed unde hæc blasphemio veritas,

LXIX. Externi referant traditionem Apost. de Trinitatis una substantia.

(e) Lucian. in Philop. prope fin.

git Valesius, nulla fuisse Acta. Sic enim loquitur: Quandoquidem, inquit, tua dilectio ea nisse desiderat, qua in Synodo gesta sunt, minime cunctatus sum: sed statim tibi significavi quæ-

tas, nisi ex iis, quæ ipse a Christianis, sive Apostolis, sive eorum discipulis accepisset de fide sanctissimæ Trinitatis, qua omnes qui credituri essent imbuebantur? ut vel hoc uno argumento ex veteri traditione, atque adeo Apostolorum, deprompto, omnis impietas convicta profus remaneat, & extincta. Nam quomodo tres unum sunt, nisi in communicatione substantiæ? & quonam pacto unum tres, nisi in distinctione personarum? Ita enim Ecclesiam Fideles docuisse tempore Apostolorum, etiam (ut vides) Christianæ religionis hostes affirmant.

LXX. Filius Dei genitus, non factus.

(a) Athan. in epist. decr. cont. Arian. hæres.

(b) Theod. l. 1. c. 2.

Cum igitur patroni Arianae hæresis se causa cadere cernerent, & contra Catholicam veritatem obtinere posse ulterius desperarent; de Ingenito Patre addidere propositionem, nempe, ut Pater tantum diceretur ingenitus; ut deducere possent in consequentia, ipsum Filium factum atque creatum. Sed sancta Synodus sic Filium genitum nominavit, ut tamen ad eludendam illorum imposturam adderet, NON FACTUM; sicque GENITUM, NON FACTUM, adjecerit Symbolo. Hæc enim ex Athanasio deducuntur (a). Porro istæ de rebus gestis in Synodo adversus Ariana hæresim ab Athanasio scripta, Theodoretus (b) omnia ferme recitat ex ejusdem Athanasii epistola ad Africanos, sed brevitate causa (ne eadem iterum repetamus) omittimus. Controversias enim in Synodo, de his quæ spectarent ad fidem inter Catholicos, & Arianos agitata ipse Athanasius prolixiore oratione profectus est eo commentario, seu epistola, quam inscripsit: De iis quæ decreta sunt contra hæresim Ariana. Fuit enim in his quæ ad mutuas considerationes pertinent, Athanasius pars magna Synodi, libera ei concessa licentia adversus Arianos agendi.

LXXI. (a) Euseb. vit. Const. l. 3. c. 13. Constant. partes in Synodo.

Quid autem inter disceptandum præstiterit Constantinus, Eusebius (c) narrat his verbis: Cum igitur multa essent ex utraque parte proposita; magna quoque controversia ipso disputationis ingressu concitata; Imperator toleranter ac placide omnibus animum attendere, studio acriter prolatis sententiis sensim excipere; vicissim ferre opem utrique disceptantium partium; eos magna cum contentione digladiantes paulatim reconciliare; conferre cum singulis comiter, & benignè sermonem: Græce (nam ne ejus quidem linguæ ignarus fuit) quid ipse sentiret, eloqui; suavis fuit & dulcis, dum aliis persuadere, alios sermone lenire, alios qui diserte dixissent, collaudare, omnes denique ad concordiam reducere contendebat;

PAGIUS

cumque ibi Acta sunt, &c. Quod si Acta a Notariis excepta fuissent, satis habuisset Athanasius ea ad amicum transmittere. Scripsit quidem Historiam de Actis Nicænæ prima Synodi:

usque eo, ut tandem eos in omnibus rebus, quæ in questionem aliquando venissent, tum conspirantes animis, tum opinionibus adeo consentientes redderet, ut non modo concors fides inter eos vigeret, sed etiam unum idemque tempus in salutaribus Paschatis celebrando observandum ab omnibus concederetur. Jam vero quæ erant communi omnium sententia decreta, cujusque manu subscripta, fuerunt in commentarios relata: Hucusque Eusebius, paucis perstringens quæcumque in Synodo gesta essent, evitans syrtes ac scopulos de se vel sociis ne verbum quidem effandi, ut sic suæ suorumque turpitudini consultum silentio foret.

LXXII. Ariani in gratiam Imp. consentiant rectæ fidei.

Ceterum de Constantino illud verum: ipsum egisse, ut qui hactenus Arii sententiam defendissent, assentientes Catholicæ dogmati, sacrae fidei regulæ in Concilio editæ se subscriberent, inter quos ipse Eusebius hoc idem præstitit. Sed declaravit rerum futurarum eventus, Arianos non amore Catholice disciplinæ, sed privati commodi studentes (ut dictum est) & in Constantini gratiam, in fervientes tempori, hæresim condemnasse, fidemque Catholicam comprobasse: siquidem ab ea confestim resilierunt, & acriter sunt eam odio persecuti. Habes rursus ex Eusebio satis expressum, quæ fuerint partes Imperatoris in Synodo assidentis, nempe attente audire, studere paci, favere veritati, & fovere concordiam, tumultus comprimere, discrepantes a veritate ad rectæ fidei sententiam revocare, & in omnibus de fide Catholicæ bene mereri; non autem ferre suffragium, vel causam sententia definire, vel quamquam ad eam rem pertinentem, inconsultis Patribus, legem ferre. At nec certe majorem hac sibi vindicare potuerunt auctoritatem, qui alias, absente Imperatore, loco ipsius interfuere Synodo Judices cognitores; laici enim cum essent, sic præesse Judices consueverunt, non ut definirent quippiam, sed cognoscerent, & interloquendo paci consulerent, & quieti: at de ejusmodi functione alias suo loco opportunius; nunc autem ad res gestas in Synodo redeamus.

LXXIII.

Consentientibus Catholicis Episcopis, & Arianis pariter assentientibus, concepta est Catholice fidei formula, qua omnia Arianae hæresis capita truncarentur; fuit autem ejus formandæ Osius in primis sapientissimus architectus, de quo hæc S. Athanasius (d), cum scribit in Arianos, ex verbis ipsorum in eundem Osum apud Constantinum conclamantium:

(d) Athan. epist. ad solitar.

Gelasius Cyzicenus Cæsareæ in Palestina Episcopus, sed, præterquam quod hic Auctor multa habet parum verisimilia, vixit tempore Basilisci, qui anno CDLXXVI. Imperium Orientis,

tium: Hic princeps est Synodorum; & si quid scribit, ubique auditur; hic formulam fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arsanos ubique pro hæreticis traduxit. Porro ipsa sacra fidei formula tunc scripta, quam Nicænum Symbolum appellare Fideles consueverunt, cum pluribus in locis scripta habeatur; nos hic describemus eam ex epistola ejusdem Athanasii ad Jovianum Imperatorem (a):

(a) Athan. ad Jovian. de fide. Symbolum Nicænae fidei.

Credimus in Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium creatorem: Et in Dominum Jesum Christum Filium Dei, natum ex Patre, & unigenitum, hoc est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum, non factum, & consubstantiali Patre, per quem omnia facta sunt tam in caelis, quam in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, & homo factus est, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in caelos, venturus inde ad judicandum vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum: Hæc est regula Catholicae fidei; quæ vero sequuntur, anathematismi sunt, pronuntiati adversus omnes impias Arianorum positiones, ne ulla ex parte hæresis consistere possit; quos idem sic subdit: Eos autem qui dicunt: Erat, quando non erat; & antequam feret, non erat, aut ex non entibus existit ex alia substantia subsistentiaque; aut creatum, aut convertibilem, aut alterabilem dicentes Filium Dei; hos anathemate ferit Catholica, & Apostolica fides: Hucusque Nicænum Symbolum, quod secundum diversas translationes in Latinum factas, interdum aliquibus diversis verbis scriptum habetur, ut in Synodo Chalcedonensi (b), & apud S. Basilium (c), aliisque in locis.

(b) Synod. Chalcedon. act. 2. (c) Basil. epist. 78.

LXXIV.

Cum autem ad adstruendam Spiritus sancti divinitatem nihil præterea addidisse reperitur Nicænum Concilium Symbolo Apostolorum; id eam ob causam accidisse S. Basilium ait, quod nulla tunc ea de re controversia mota esset (d); sic enim ait, postquam Nicænum Symbolum recitavit: Quoniam igitur in hac fide reliqua quidem satis diligenter determinata sunt, alia ad correctionem noxiorum, alia ad præmunitionem contra ea quæ in futuro suboriri possunt; sententia vero de Spiritu sancto in transcurso sine omni diligentia posita est, propterea quod nondum mota esset ista quaestio, sed adhuc credentium mentibus securus ac nulli obiectus insidius inesset de Spiritu sancto intellectus; paulatim vero perversa impietatis semina sese exerue-

(d) Basil. ead. epist. 78. In Nicæna Synodo cur nihil de Spiritu Sancto.

PAGIUS

tis, arripuit, ut in Præfatione ipsemet Gelasius testatur. Huc referenda Professio Fidei quam Baronius attribuit Synodo Antiochenæ adversus Paulum Samosatensem, ut ostendi anno CCLXXI. num. VI.

runt; quæ quidem primum ab Ario hæretis auctore seminata, postea vero ab illis, qui impia Arii commenta susceperunt, ad perniciem Ecclesiarum nutrita sunt; Hæc S. Basilium. In eandem sententiam item S. Hieronymus (e) adversus objectionem illam pro Origene allatam: Quidam constantius ajunt: Quomodo damnabimus, quos Synodus Nicæna non tetigit? Quæ enim damnavit Arium, damnasset utique & Origenem, si illius dogmata reprobasset. Scilicet, uno medicamine omnes simul morbos debere curari, & idcirco Spiritus sancti neganda majestas est, quia in illa Synodo super substantia ejus silentium fuit. De Ario tunc, non de Origene quaestio fuit; de Filio, non de Spiritu sancto. Confessi sunt quod negabatur: incucurrunt de quo quærebatur: Ita Hieronymus.

(e) Hieron. epist. 63.

Sed & satis expressam esse Spiritus sancti divinitatem in Nicæno Symbolo, S. Epiphanius docet (f), dum in eo posita illa sunt verba: Et in Spiritum sanctum: Sicut dixerant: Credimus in Patrem, & in Filium, in unam ipsorum (ut ait) glorificationem, in unam Deitatis unitatem, in unam coessentialitatem, in una perfecta, unam vero Deitatem, unam essentiam, unam glorificationem, & unam dominationem, a voce tertia repetita, CREDIMUS, & CREDIMUS, & CREDIMUS. In hunc modum Epiphanius. Verum & dilucidius idem qui Synodo interfuit Athanasius, scribens libellum Nicænae fidei ad Jovianum Imperatorem, post recitatum Nicænum Symbolum hæc subdit (g): Sed nec alienavit Spiritum sanctum a Patre, & Filio, sed eum una glorificavit cum Patre, & Filio, & in una sancta Trinitatis fide, eo quod sit una in sancta Trinitate Deitas: Hæc ibi; rursusque scribens ad Africanos (h): Eadem, inquit, illa Synodus blasphematorum Spiritus sancti, dicentesque eum creaturam esse, subvertit. Nam cum Patres statuisent de fide in Filium, id statim adjectum voluerunt; Credimus & in Spiritum sanctum; ut perfectam & plenam de S. Trinitate fidem confessionisque absolventes, formam ejus, quæ in Christo est, fidei, & doctrinam Catholicae Ecclesiae exhiberent; cum & vobis, & omnibus sit notum, neminique unquam Christianorum dubium fuerit, nos in Deum, non in creaturam habere fidem: Deum, inquam, Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium conditorem; & in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus unigenitum; & in Spiritum sanctum: Unum Deum in sancta & per-

LXXV.

(f) Epiph. heres. 74. propo. fin. Spiritus Sancti divinitas asserta in Nicæno Concilio.

(g) Athan. ad Jovian. de fide.

(h) Athan. ep. ad Africanos. in fin.

A num. LXXIV. ad CXXIII. Mox a Nicæna Synodo omnes Græcorum Ecclesie assumptæ Nicænum Symbolum, tanquam novam Christianæ Professionis tesseram, Catholicos ab Ari-

XXIV. Nicænum Symbolum Baron. n. LXXIV.

fecta Trinitate cognoscentes, in qua baptizamur, & in quam cooptamur, Deitate: Hæc tamen Athanasius.

LXXVI. Arianæ Episcoporum subscriptione positi leguntur, nempe Eusebius Episcopus Nicomediensis, primarius Arii propugnator, Eusebius Pamphilius Cæsareæ in Palæstina Episcopus, Mares Chalcedonensis, Theognis Nicænus, Narcissus Neroniadis, Aclepius Gazæ, Patrophilus Scythopolitanus, Gregorius Berythi, Aetius Lydæ, Secundus Prolemaidis, Theodorus Heraclææ, & Menophantes Ephesinus. Cum autem (ut dictum est) omnes illi subscripti reperiantur Nicæno Concilio; quoniam modo Socrates ex his quatuor non subscripsisse testatur, & quintum quem addit, Theonam Marmaricæ Præfulem? ait enim (a): Hanc fidem approbaverunt tercentum decem & octo Episcopi, omnesque ei assensu sunt; & (uti scriptum est apud Eusebium) consentientibus animis opinionibusque eidem subscripserunt, quinque solum exceptis, qui hanc vocem quosdam, id est, CONSUBSTANTIALE, repudiaverunt, Eusebio videlicet Nicomediæ Episcopo, Theognide Nicææ, Mare Chalcedonis, Theona Marmaricæ, Secundo Prolemaidis. Et paulo post: Proinde & vocem illam, CONSUBSTANTIALE, vehementer irriserunt, & abdicationi Arii subscribere noluerunt. Ob quam causam Concilium non solum Ario, & omnibus ejus opinionis fautoribus denuntiavit anathema; verum etiam veruit, ne Alexandriam Ario omnino adventaret: Hæc Socrates.

(a) Socr. l. 3. c. 5.

LXXVII. Eusebii Nicomediensis & Theognidis Nicæni pertinacia.

Sed hac in re diversa sunt tempora consideranda, atque illud primum, cum regula fidei scripta est; tunc enim accidit, ut iidem a Socrate recensiti resisterint, & subscribere recusaverint; paulo vero post oblato libello recantantes palinodiam, his quæ de fide decreta fuerant, subscripserunt. At post hæc a S. Synodo in Arium damnata jam ejus hæresi, anathema inflictum est, quod a sententia non discederet. Tunc subscribentibus omnibus Episcopis Arii anathemati, duo tantum id facere renuerunt, nempe Eusebius Nicomediensis Episcopus, & Theognis Nicænus: quando iidem cum Ario a Synodo damnati sunt, & privati sedibus, in locum ipsorum Nicomediæ Amphione suffecto, & Creso Nicææ. Porro decreta sunt hæc quidem a Synodo; sed Constantinus ab Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

nis discreturam, ut convictus Arianus haberetur, quisquis illud non admitteret. Sed ubi prodit Constantinopolitanum ab omnibus Græcorum Ecclesiis, nomine tamen minime muta-

Eusebio ipso rogatus intercessit, quo minus ista in eos statuta executioni penitus mandarentur, neve subrogati in locum ipsorum Episcopi sedes illorum capesserent; testatur id quidem ipse (suis litteris, quas postea ad Nicomedienses dedit; nosque inferius eas suo loco ponemus; neque Imperator, ut iidem, quos S. Magna Synodus condemnasset, recantarent pali nodiam, & ipsi sacro Patrum conventui pœnitentiæ libellum mitterent. Quamobrem hallucinati esse videntur, qui putant, Arium, Eusebium Nicomediæ, & Theognidem Nicænum, hoc ipso anno ejus Concilii sententia privatos sedibus exulasse, atque diu post restitutos fuisse. Quando autem exilium eorumdem Episcoporum contigerit, suo loco dicturi sumus. Extat ipse libellus ab eisdem Eusebio & Theognide ad Patres missus; recitatur a Socrate, illumque nos ob evidentiorum rerum gestarum certitudinem hic describemus; est enim huiusmodi (b):

(b) Socr. l. 1. c. 10.

Tametsi cum antea a vestra sanctitate essemus condemnati, nostrum fuisset, ea quæ erant a vobis sancte, & religiose iudicata, tacite & cum silentio tulisse: tamen quoniam absurdum erat, ut nos silentio nostro contra nos opinionem aliam afferremus, nos plane calumniatores esse; idcirco vobis significavimus, nos fidei decisioni consensisse; atque, ut & notatione verbi CONSUBSTANTIALIS diligenter considerata, paci nos rotos addidisse, atque nullum errorem secutos esse: sed tum quo Ecclesiarum securitati proinde consulere ea quæ in nostram cogitationem venerant, vobis suggessisse; tum quo illos, qui nostro consilio, & sententiâ acquiescere deberent, certa persuasione confirmaremus, fidei illi subscripsisse; anathemati autem Ario a Concilio denuntiato non ob eam causam non subscripsisse, quod fidem illam incusaremus; sed quod minime crederemus, eum, qui erat accusatus hominem ejus generis fuisse: præsertim cum ex illis, quæ privatim ad nos ab eo tum per epistolas relata erant, tum per ejus sermonem coram habitu declarata, pro certo essemus persuasi, ipsum longe alium esse. Quod se sanctum vestrum Concilium nostris verbis voluerit fidem adhibere; illa quæ vestro iudicio decreta sunt, non contradicendo impugnare, sed consentientibus animis confirmare decrevimus; & hoc libello consensum illum roboramus: non huc inducti, quod exilium graviter, & iniquo animo ferimus, sed quod libenter cupimus hæresis vitare suspicionem. Nam si nos jam in vestrum conspectum venire permiseritis;

LXXVIII. Libellus Eusebii Nicomediensis & Theognidis.

P

com-

to, in Nicæni locum statim suffectum. Omnes porro Constantinopolitanae posteriores Synodi & Patres, quoties de Nicæno Symbolo loquuntur, passim intelligunt Cpolititanum; neque tamen Cpoli-

comperietis nos vestris decretis omnino suffragaturos. Et quoniam vestra reverentia visum est, illum, qui rerum istarum reus agitur, humanitus excipere, & ad vos accersere; est plane a ratione alienum, ut cum is, qui crimine tenetur implicatus, accersitus sit, illisque qua ipsi obijciuntur responderit, nos reticendo nosmetipsos culpa convincere videamur. Ne gravemini igitur (sicut vestram benignam decet reverentiam) sanctissimum nostrum Imperatorem de nobis in memoriam redigere, nostra postulata illi exponere, & mature ea que sunt prudentia vestra consentanea de nobis statuere: Hucusque libellus eorum; qui ab eis scriptus esse putatur, cum sententiam depositionis, & exilii accepissent, nondum tamen ad locum exilii pervenissent.

LXXXIX. Subdit his Socrates: Ex hujus libelli verbis conjecturam facio, tum istos (quamquam fidei in Concilio decreta subscribent) abdicationi Arii suffragari noluisse, tum Arium ante istos accersitum fuisse: verum licet hoc ita se habere videatur; Ario tamen interdictum esse ne Alexandriam accederet: quod plane constat ex illis rebus, quas postea excogitavit, ut per falsam, & commentitiam penitentiam speciem (sicut loco a nobis dicitur idoneo) reditum sibi ad Ecclesiam, & urbem Alexandrinam patefaceret: Hæc ipse. Porro hæc omnia, durante adhuc Synodo, gesta esse, & Arium accersitum ad Synodum palinodiam recantasse, ex his quæ S. Hieronymus (a) scribit in dialogo, in quo cum Luciferiano agit Orthodoxus, affirmare necesse est; cuius verba hic describere opportunum existimamus: Cum (inquit Orthodoxus) in Synodo Nicæna que propter Arianam perfidiam congregata est, octo Episcopi Arianos susceptos sciamus (plures tamen his superius numerati sunt) & Episcopus jam in mundo nullus sit, nisi quos Synodus illa ordinavit; quomodo potuerunt adversum eam facere, propter quam exilium sustinuerunt? LUCIFERIA. NUS dixit. An tandem, & tunc recepti sunt Ariani? Quinam, quæso? ORTHODOXUS dixit: Eusebius Episcopus Nicæmediensis, Theogonius * Episcopus Nicænus, Suras tunc presbyter Lybiæ, Eusebius Episcopus Cæsareæ Palæstinæ, & reliqui, quos enumerare longum est; ipse quoque caput horum, & causa malorum Arius presbyter, & Euzojus diaconus, qui post Eudoxium Antiochenus Episcopus fuit, & Achilles lector: hi quippe tres Alexandrinæ Ecclesiæ clerici auctores hujus hæresos extiterunt. LUCIFERIANUS

(a) Hieron. adv. Luc.

* Theognis.

PAGIUS

litanum vocant; sed Nicænum. Etiam hodie nos, quod ad Missarum solennia cantamus, Nicænum dicimus, cum tamen sit Cypolitatum, ut observavit Lupus tom. x. Conciliorum cap. 4. ubi de

dixit: Si quisquam eos negasset fuisse susceptos, quomodo convincitur? ORTHODOXUS dixit: Superfuit adhuc homines, qui illi Synodo interfuerunt; & si hoc parum est, quia propter temporis antiquitatem rari admodum sunt, & in omni loco testes adesse non possunt; legamus Acta, & nomina Episcoporum Synodi Nicæna; & hos, quos supra diximus fuisse susceptos, subscripsisse, HOMOUSION, inter ceteros reperiemus: Hucusque ex Hieronymo.

LXXX. Cum igitur tam constanter affirmet, Arium penitentem a Synodo cum aliis fuisse receptum; plane rem hunc in modum esse gestam ex iis quæ paulo ante sunt dicta, potest intelligi; ut primum ejus hæresis, ac subinde ipse a Synodo damnatus sit, & a Constantino in exilium missus: quem postea Synodus receperit penitentem; sic tamen, ut ad evitandas turbas atque tumultus, abstineret a civitate Alexandrina. Quod vero spectat ad damnationem primitus factam; una cum ipso etiam ejus scripta fuisse damnata, Sozomenus tradit his verbis (b): Concilium autem tum Arium, tum sua opinionis fautores pariter abdicavit, decrevitque ne veniret Alexandriam; quin etiam, & verba, quibus ejus explicabatur opinio, & librum quem de eadem ediderat, inscripseratque Thalia, legi vetuit; cuius libri stylus (uti audivi, numquam enim illum legere contigit) ita dissolutus est, ut præ molliore, qua diffuit, Sotadicis cantibus similis videatur. In hunc modum Sozomenus de facta a Synodo damnatione Arii, & scriptorum ejus. Sed quod ad Thalam Arii pertinet, de eadem hæc Athanasius (c), cum loquitur de Ario: Hæresisque Thalia effœminatis ridiculisque numeris ad similitudinem Ægyptiæ Sotadæ conscripta in lucem promulgavit. Locus hic noticitur depravatus, cum habeat, Ægyptii Sotadæ, pro Sotadæ. Cæterum (ut hæc obiter dicam) non fuit Sotades Ægyptius, sed ipse Arius ob contumeliam Sotades Ægyptius dictus est. Suidas enim de Sotade hæc refert (d): Fuit Sotades Cretensis Maronita a demonio vexatus, Jambographus scripsit Pbylacas, sive Cinnados lingua Jonica. Poeta turpissimus; ut merito dicat de eo Athanasius (e): Nescio quis Sotades reperitur, homo apud Ethnicos ridiculus. Sed quot quibusve pedibus constaret Sotadeum carmen, conscripsit Atilius Fortunatianus (f). Verum de eodem commentario alibi idem Athanasius his verbis (g), paulo fufius agens de Arianis ejusmodi scœnicis scriptis utentibus. Quomodo de numero Ecclesiæ Catholice

LXXX.

(b) Sozom. l. 1. c. 20.

Arii scripta damnata, & cum eis Thalia Sotadica.

(c) Athan. de sentent. Dionysii.

(d) Suid. in verbo Sotades.

(e) Athan. orat. 2. contra Arian.

(f) Vide in Thesaur. Sotadeum carmen.

(g) Athan. orat. contra Arian.

LXXXI.

auctoritate Concilii Nicæni agit, qui addit ex Rufino Aquileiensis Ecclesiæ Presbytero, in Symboli Apostolici Expositione ad Laurentium Episcopum, in Ecclesiæ urbis Romæ morem servatum

Thalia Arii qualis.

LXXXII.

Sacra ob-scœne aradata.

PAGIUS

tum fuisse antiquum, quod nulla hæresis ibi fumerit exordium. In ceteris, inquit Rufinus, locis, quantum intelligi datur, propter nonnullos Hæreticos addita quadam videntur, per qua

ca habeantur, qui Apostolicam fidem excusserunt, & novarum pestium inventores se præbent? qui relictis Christi eloquiis, Quædam Arii, hoc est, Crapulas, titulo nova sapientia cobonestant, ac bono jure cum titulum usurpant? novam enim hæresin annunciant. Quapropter non sine admiratione est, nusquam in multis multorum operibus, & sermonibus tum in veteris, tum in novum Testamentum conscriptis, inter titulos librorum, Quædam, hoc est, Crapularum nomen reperiri, immo ne apud Ethnicos quidem frugi, & temperantes, sed apud istos dumtaxat, qui istiusmodi res inter pocula ad risum captandum per plausum, jocum, lasciviamque decantant. At eximius ille Arius, cum nihil aut sanctum, aut grave imitandum desumeret, securus, negligensque istiusmodi probitatis, depercularis aliorum hæresibus, æmulum se in ridiculis uni Sotadæ præbuit. Et paulo post: Ita quoque fucatus & Sotadicus Arius simulat se quidem de Deo loqui, cum interponat verba sacrarum literarum; deprehenditur tamen undecumque ab eo, dum Filium negat, & illum rebus conditis adnumerat. At quodnam qualeve esset Arii Thaliæ exordium, idem reddit his verbis, quæ tamen non ad numeros metricos translata esse reperiantur; ait ergo:

LXXXII. Tale igitur exordium Crapularum Arii, & vaniloquentiæ, moribus numerisque effœminatam invenias: Ex secundum fidem, electis Dei, peritis Dei, pueris sanctis, rectigradis, qui sanctum Dei spiritum acceperunt, ista didici ego ex sapientia confortibus, ab hominibus Dei discipulis, per omnia sapientibus: horum per vestigia cum eadem dogmatum opinione incessi: Ego ille perinclitus multa passus propter meam de Deo existimationem: a Deo autem sapientiam didici, & cognitionem cognovi: Hucusque ex Thaliæ principio Athanasius recitat. Comparat eadem quoque oratione superius Thalam ipsam filie Herodiadis saltatrici; utpote quæ lascivo solutoque numerorum, gressu hinc inde saltans ludensque se verteret, ut posset illi intendentes simplices quoque mulcendo decipere. Sed cum iusta querela Athanasii illa sit de nefanda hæresiarchæ procacia, dum titulum illum operi excogitavit, qui nec apud Ethnicos, qui frugi essent, & temperantes, usurpatum inveniretur, his addimus amplius, ea molli, enervata, atque diffracta Arium in Thalia esse usum Sotadica cantione, quam & solutus ille atque ob-scœnus quoque poeta vitalset, nempe Ann. Eccl. Tom. IV.

Martialis, qui ad Clasticum ita scribit (a).

Quod nec carmine gloriator supino, Nec retro lego Sotadem cinædam. Nusquam Græcula quod recantat Echo: Nec dicitur mihi luculentus Attis Mollem debilitate Galliambon *.

En vides, lector, perditissimum Arium ea non veritum esse adhibere in summis Theologicis assertionibus, quæ poeta Gentilis, idemque turpis, ut nimis effœminata vitalset. Potuit ne divino Spiritu esse ebrius, qui hujusmodi putidam crapulam ex alieno vomitu hautam adeo ob-scœne atque turpiter eructavit? Sic cine divina protervus, furore arreptus, pravoque Dæmone agitatus homo tractavit? ut vel ex hoc uno nomen ejus atque doctrinam, ut portentum atque monstrum aliquod, sapiens quisque exhorrescere merito debuisset.

LXXXIII. Quid autem tam de Ario, quam de ejus Thalia Constantinus edixerit, Sozomenus tradit his verbis (b): At vero Imperator non Arium solum multavit exilio, verum etiam Episcopis omnibus, & populis edictum scriptum misit, ut tum illum tum ejus opinionis fautores impiorum numero ducerent; & si qui liber reperiretur ab illis scriptus, in ignem conjicerent; quo neque ipsius, neque opinionis ejus auctor fuerat, ullum monumentum extaret. Quod si quis aliquem librum ejus occultare deprehenderetur, ac non illico in publicum productum incenderet; ut capitulis multaretur supplicio. Quinetiam epistolæ ad civitates singularem scriptas misit, quibus Arium eiusque fautores damnabat. Extat de his Constantini edictum nempe de Ario & eius scriptis, in hæc verba (c):

VICTOR CONSTANTINUS MAX. AUG. EPISCOPIS ET POPULO S.

Cum Arius scelestorum, & impiorum hominum consuetudinem imitetur, eandem cum illis ignominia, & turpitudinis notam merito subire debet. Quemadmodum Porphyrus capitalis pietatis hostis, qui nefarios libros contra religionem Christianam nuper edebat, mercedem dignam laboribus recepit, & ejusmodi quidem, ut apud posteriora secula non ipse solum, maximis probris vexatus fuerit, & turpissima infamie labe aspersus, verum etiam impia eius scripta deleta penitus, & extincta: Sic etiam visum est, Arium, P 2

(a) Mart. epigr. 1. 2.

* Choliambon.

LXXXIII.

(b) Sozom. l. 1. c. 20.

Jure damnata igni scripta Arii.

(c) Apud Socrat. l. 7. cap. 5.

LXXXIV.

Constantini edictum.

novella doctrina sensus crederetur excludi. Eodem jure Symbolum Apostolicum sine additamento retinuerunt Ecclesiæ Africana, Italica, Gallica, Latine omnes, ut liquet ex Augustino Chry-

& ejus sectatores, Porphyrianos nuncupare; ut quorum secuti sint mores, eorum etiam nomen habeant. Quinetiam, si quod opus ab Ario scriptum reperitur, illud cremandum esse; uti non modo execrabilis ejus doctrina funditus tollatur; sed etiam nullum monumentum ejusdem omnino relinquantur ad posteritatem. Illud etiam mandamus, ut si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus sit, & eum non statim in medium adductum igne combusserit, morte mulctetur: nam mox ut comprehensus fuerit, plectatur capite. Deus vos servet incolumes: Hucusque edictum. Hujus Constantini sanctionis meminit Theodosius Junior in edicto quod promulgavit adversus Nestorium, cum ait (a): *Quemadmodum Ariani lege divinae memoriae Constantini ob similitudinem impietatis Porphyriani a Porphyrio nuncupantur; sic ubique participes nefariae sectae Nestorii, Simoniani vocentur, &c.*

(a) l. ult. de her. C. Theod.

LXXXV. Ariani cur Porphyriani dicendi.

Quod autem cum Arium, tum Arianos, ipse Imperator Porphyrianos dici voluerit, ut cujus secuti sint mores (ut ait) ejus quoque nomine censerentur; cur potius Porphyrio similem dicit Arium, quam reliquis impiis? num ob dogmatis similitudinem, quod Arius instar Porphyrii, Dei Verbum Patre minorem diceret? Sed hac ex parte Arius non tam Porphyrio, quam reliquis Platonici comparandus fuisset. An vero quod, sicut Porphyrius, adversus Christianam religionem tot volumina edens, eam profus destrueret, idololatriam vero in omnibus integram conservatamque reddi volebat; ita & Arius impia haeresi id ipsum praestare, licet alia ratione conatus sit? Equidem hac quoque ex parte magna intercedit similitudo Ario cum Porphyrio; quippe qui enixe studuerit, ut iste abolita fidei veritate, idololatriam in Ecclesiam introducere. At quoniam modo, Athanasius egregie docet (b); cum enim sic ille praedicet unum Deum ingentium, ut ejus Filium creaturam dicat; manifestum est, instar Gentilium creaturam adorandam exponere conatum esse in Ecclesia, ac proinde creaturae cultores Christianos omnes efficere. Sed ipsum Athanasium audiamus.

(b) Athan. contr. Arian. serm. 4.

LXXXVI. Arius idololatriam conatus introducere.

Cum (inquit) Ariani ejusmodi sententiae sint; vitari omnino non potest, quin plura numina conficiant; id enim facinus eorum qui ab uno Deo desciscunt. Cur igitur Ariani cum hoc sensu sint, sese non adnumerant Gentilibus? siquidem ambo, omisso Creatore Deo, creaturae inserviant. Sed illi ad circumveniendos simpliciores, vocabulum Ethnicorum subterfugunt, si-

PAGIUS Chryfologo, Maximo Taurinensi, aliisque Latinis Episcopis, qui istud solum leguntur Catechumenis tradidisse. Theodoro, Sozomeno atque Socrate testibus, Ariana haeresis Illyrici

mitem tamen cum illis sententiam fovent. Etenim sopsissima illud, quod soliti sunt dicere: Non proferimus duo ingenita; id deprehenduntur ad simpliciorum imposturam dicere. Nam cum inquit, se non duo ingenita statuere, duo numina constituant, eaque diverse naturae, alterum increatum, alterum creatum. Jam si Ethnicis uni increato inserviant, & multis creatis; Isti autem uni increato, & alteri creati; ne ita quidem quicquam discriminis inter ipsos, & Ethnicos fuerit; cum is qui ab ipsis creatus censetur, unus sit ex multitudine Gentilium deorum, & vicissim Gentiles dii eandem cum isto unico naturam possideant. Sunt haec plane admiratione digna, quibus sinuosis spiris atque mæandris veteris serpens, humani generis hostis Diabolus, cum videret magno suo damno idololatriam jacturam pati, colentibus jam & ipsis Imperatoribus Christum, iterum eandem Christiano nomine contestam, larva pietatis apposita, per Arium restituere conatus sit.

LXXXVII.

Sed & admiratione res digna est, considerare quibus dolis atque vafrie idem Christianam religionem, quam opera tot Imperatorum extinguere non potuerat, unius hominis arte pessumdare ac penitus abolere studuerit, dum divinum mysterium, baptismum, inquam, quo omnes consignantur, ac nominantur pariter Christiani, Arii haeresi auferre molitus est. Athanasii enim haec justa est querela, dum ait (c): *Ariani autem in periculum veniunt, ne amittant integritatem mysterii; loquor autem de baptisate. Si enim in nomine Patris, & Filii datur perfectio, plenaque initiatio; Patrem autem verum illi non pronuntiant, eo quod negent aliquid ex ipso existere & similem esse illius substantiam; negantque verum Filium, aliumque ex non entibus conditum sibi comminiscetes in baptisate proferunt; qui quæso, igitur non plane vanum ac inutile fuerit baptisma, quod ab illis datur, cum non nisi species sit & inane simulacrum, ipsique ea re nihil solidæ opis afferant ad pietatem? non enim in Patre & Filio tribuunt baptismum Ariani, sed in Creatore, & Creatura, in Factore, & Factura, &c. En vides quibus cuniculis una simul & idololatriam in Ecclesiam introducere, & ab ea auferre sacrum baptismum per Arium hostis humani generis nifus sit; ut merito fuerit Porphyrio comparandus; nisi quod in hoc Arius illo deterior, dum Porphyrius aperte comparatis undique muralibus machinis quaterere tentavit Christianam*

(c) Athan. cont. Arian. serm. 3. Arius conatus abolere Christianismum.

fines transire nunquam valuit; atque ita apud Europæos nova Professionis tessera opus non fuit. Excipe tamen Hispaniarum Ecclesias, quæ a Gothis, Arianis, Vandalis & Suevis pervasæ ac

nam religionem; hic vero prodicione, sub nomine Christiano dolose eam profus perdere conatus est.

LXXXVIII.

(a) Gil. de excid. Brit.

Porphyrius multatus exilio recantat Paly-nodiam.

(b) Hieron. in Chron.

Sed quod ad Porphyrium spectat, qui adversus Christianam religionem tot tantisque blasphemias effudit, & ipsum Imperatorem contumeliis profcidisset, cum inter alia (quod testatur Gilda a) dixerit etiam in ipsius odium, Britanniam fertilem tyrannorum provinciam esse; dignam laboribus mercedem cum recepisse Constantinus cum tradat; non tantum quod libri eius fuerint incendio condemnati, sed & quod exilio mulctatus sit id affirmasse videtur: ac plane insinuat, eundem Porphyrium adhuc eo tempore, quo hæc contra Arium scribebat, fuisse superstitem; quem ex testificatione S. Hieronymi (b), abhinc post triennium, nempe anno vigesimotertio ejusdem Constantini Imperatoris missis ad eum insigni (ut ait) volumine, ab exilio liberatum apparet. Exemplo illum puto Arii ductum, quem recantata palinodia ab Imperatore receptum audiverat; unde & ipse quoque decrepita senectute, exilii pertæsus, volumen adversarium iis, quæ superius scripserat, ad Constantinum misit, quo ab exilio liberationem est consecutus. Et licet S. Hieronymus minime dicat, quo argumento fuerit conscriptus liber ille Porphyrii; tamen quod pro mercede testetur solutionem ab exilio obtinuisse, quo ob nefarios contra Christianam religionem scriptos libros fuerat condemnatus; satis perspicuum perspectumque reddi videtur, non nisi confutationem eorum quæ scripserat, insigne volumen illud continuisse; quod sane periisse, dolendum. Ad hæc plane alluisse colligitur Eunapius Sardinianus (c), dum ait ab eo in senecta nonnulla scripta fuisse contraria iis, quæ prius ediderat; qui & de ætate & obitu ejus multa de eo locutus, hæc dicit in fine: *Videtur extremam senectam attigisse; quæ factum, ut multas reliquerit observationes libris prius ab se editis repugnantes, de quibus non possum aliter existimare, quam quod ætatis progressu sententiam mutavit. Roma vitam cum morte commutasse dicitur: Hæc Eunapius ipse Gentilis; sed ea frigide nimis in gloriam Christi vertentia, enarrasse satis habuit. Magna quidem hac ex parte Christianæ religioni gloria comparatur, cum in ea oraculum illud divinum videatur impletum. (d): Et inimici ejus terram lingent: Et illud (e) Venient ad te curvi qui humiliaverunt te; & adorabunt vestigia pedum*

(d) Psal. 71. (e) Isaiæ 60.

PAGIUS ac possessæ, sicuti trinam Baptisatis mercedem in unicam, ita Apostolicum Symbolum in Nicænum mutaverunt, id est, Cpolitianum, ut clare habetur in tertia Synodo Toletana.

dum tuorum, qui detrahebant tibi; & vocabunt te Civitatem Domini.

LXXXIX.

Quod vero ad Porphyrii ætatem pertinet; cum ad extremam senectutem (ut ait Eunapius) pervenerit; Libanius (f) sophista eum Tyrium senem appellat, cum de Juliano Apostata scribente adversus Christianos, illum commendans, sic dicit: *Qua in re sapienter se Tyrio senem præstitit.* Ex his autem arguendus est Suidas, qui eum usque ad Diocletiani tempora vixisse tradit, cujus Imperii anno decimonono Porphyrium attigisse annum ætatis suæ sexagesimumoctavum diximus; anno vero decimo Gallieni Imperatoris implese annum ætatis trigesimum, idque ex ejusdem Porphyrii scriptis. Ex quibus omnibus certa annorum Porphyrii ratione deducta, affirmandum est hoc anno eundem pervenisse ad annum ætatis nonagesimumprimum. At de Porphyrio hætenus, in cujus narrationem incidimus occasione edicti Constantini Imperatoris, cum Arianos Porphyrianos nominari præcepit. At hæc de Porphyrio Philosopher scripta, ex recens editis veteris monumentis libenter corrigimus, ut non de ipso S. Hieronymus dixerit, sed de Publilio Optatiano Porphyrio Poeta; qui cum exul esset, Panegyricum Carmen artificiosissimum, sicut & laboriosissimum in figuris variis extremis, & aliis concinnatum elementis, ad Constantinum misit, in quo præter Imperatoris, & Crispi filii laudes, nonnulla etiam de Christiana religione intexuit, ejusque libri beneficio revocatus est. Extat Panegyricus ipse editus primum a Pithæo, deinde auctior a M. Velfero, in cujus præfatione meminit exilii sui, & liberationem postulat a Constantino; quæ sic se habet:

Porphyrii ætas. (f) Socrat. l. 3. c. 19. Niceph. l. 10. c. 38.

Publilii Optatiani Porphyrius poeta.

*Quæ quondam fueras pulchro decorata libello,
Carmen in Augusti ferto Thalia manus;
Ostro tota nitens, argento auroque coruscis
Scripta notis, picto limite dicta notans.
Scriptoris bene compta manu, meritoque
renidens,
Gratifici Domini visibus apta sacris.
Pallida nunc atro chartam suffusa colore,
Paupere vix minio carmina dissocians.
Hinc trepido pede lecta petis venerabilis
aule.
Horrida quo nimium sit tua mundities.
Hos habitus Vatis præsentia fata merentur,
Vix locus hoc saltem præbuit unde venis.
Suppliciter tamen ire potes, dominumque
precarî:
Squallor, & hæc sordes conveniunt mihi
Cum*

Hæc Lupus, qui tamen in ea enumeratione prætermisit Visigoths in Septimania, & Burgundos in Burgundia regnantes, qui Arianam hæresim profitebantur.

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

Cum dederit clemens veniam, natumque,
laremque

Reddiderit, comptis ibis & ipsa comis.
Purpureo fulgens habitu radiantibus intus
Ut quondam scriptis ambitiosa tuis.

& de exilio quod pateretur hæc inferius:

Respice me falso de crimine maxime Rector,
Exulis afflictum pœnæ.

Extat & in fine epistola ejusdem Constantini ad ipsum Porphyrium, qua se gratum habuisse significat, quod missum ab eo acceperat laboriosum opus:

XC.
Constantini ad Porphyrium Poetam litteræ.

Inviçtus Constantinus Maximus Augustus. Si tantum pondus & gravitas expectarentur in Carmine, Græca post Chirum Mæonianum eloquentia vilesceret; nec frustra culpabiles forent, qui sibi materias pro ingeniorum qualitate sumentes inani opere judassent; cum penes primos facundia conditores gloria tota resederit, frater charissime. Sed quoniam semper in propatulo usus istius fuit, nec ulli negatum est id ex ea dicere, quod possit; illos etiam quos posterius ævum tulit, non penitus a fructu favoris exclusit, qui relictis gravioribus sonis, modos ad leviora flexerunt. Illigavit alter coturnos; alter prope quotidianis, ac moralibus verbis allectus hominum, comediis locutus est, quibusdam inæquali pede elegiaca cantata sunt; multorum digitos semiloquacibus chordis amor lyra jucundis inseruit. Pro qualitate modulaminis ad singulos quosque expedita laudis gratia redundavit. Defuit quorundam ingenii temporum favor, qui non secus doctrinæ deditas mentes rigare, atque alere consuevit, quam si cliwosi tramitis supercilio rivus elicitus scaturientibus venis arva arenia temperaverit. Sæculo meo scribentes, dicentesque haud aliter benignus auditus, quam lenis aura prosequitur. Denique etiam studiis meritum a me testimonium non negatur. Liber assidue cursus orationibus fuit. Eos vero qui versibus dicerent, certis fimbriis lex metris statuta continuit. Quare non immerito illud usus invenit, ut in hoc genere dicturis, Heliconis, aut Parnassi sacra peterentur, cum mortalis ingenii deficiente substantia, necessaria videntur auxilia divina. Gratum mihi est, studiorum tuorum facilitatem in illud existisse, ut in pangendis versibus, dum antiqua servaret, etiam nova jura sibi concederet. Vix hoc custoditum pluribus fuit, ut nodis quibusdam artibus innexi, citra

PAGIUS
XXV.
Symbolum Nicanum

Ex iisdem rationibus aliæ Ecclesiæ citius, aliæ ferius coeperunt Symbolum publice in Missarum solenniis dicere aut cantare. E Latinis prima id æmulata est Hispaniarum Ecclesia ex consilio

interventum vitii inculpatum carmen effunderent. Tibi nominum difficultate proposita, numero litterarum, distinctionibus versuum, qui ita medium corpus propositi operis intermeant, ut oculorum sensibus interstincta colorum pigmenta delectent, hoc tenere propositum, ut hæsitantia carmina multiplex legis observantia non separaret. Gratum igitur hoc mihi dictationis tuæ munus fuit, exercitatio mentis, & naturæ facilitas comprobata*. Si tu cum videas operis tui gratiam, quam ex meis petiveras auribus*, non peius, sed proveniunt præsentis temporis exultare debebis, & non indebitam laudem ingenii exercitatione captare. Jam ad Acta Nicæni Concilii redeamus.

Damnato Ario, non hæc tantum ad omnes Christi fideles Constantinus scripsit; sed & ad Ecclesiam Alexandrinam, quam ille diu hæresi infestarat, has litteras dedit (a):

Constantinus Augustus Catholica Alexandrinorum Ecclesia.

Salvete plurimum, fratres carissimi. Permagnam certe & singulare beneficium a divina providentia in nos collatum est, quod omni errore liberati, unam eandemque fidem agnoscamus. Non est profecto Diaboli insidiis contra nos tentatis de cætero quicquam loci relictum: nam quicquid est per fraudem in nos molitum, illud funditus sublatum est. Dissensiones autem animorum, schismata, tumultus illos, & lethalia discordiarum (ut ita dicam) venena, veritatis splendor, juxta Christi monitum, penitus obruit, deletitque. Unum igitur Deum omnes, & nomine veneramus, & esse credimus: Ut autem istud Dei admonitione ad exitum perduceretur, magnam Episcoporum turbam ad urbem Nicæam accersivi, quibuscum ego (qui unus ex vestrum numero sum, quique eidem obsequio una vobiscum libentissime me ipsum totum addico) operam dedi, ut veritas diligenter investigaretur. Proinde omnia quæ aut controversiæ aut dissensionis materiam præbere videbantur, accurate excussa & exagitata sunt. Quanta & quam execrabilia probra (o bone Deus, sis nobis clemens, & misericors) nonnulli in venerandum nostrum Salvatorem, in spem & vitam nostram, scelerate, nefarieque jecerunt; & scripturis divinitus inspiratis, fideique sacrosanctæ contraria non modo impudenter effugerunt, sed se ita credere palam confessi sunt! Nam cum trecenti amplius Episcopi viri propter animi modestiam, & solertiam admirabiles, unam eandemque

Richaredis Regis, novos suos Gothos in Fide Romana firmare cupiens, ut legitur in tertia Synodo Toletana, in qua statuitur: Ut per omnes Ecclesias Hispania & Gallicia secundum formam Ecclesiæ

XCI.

(a) Socrat. l. 1. c. 6.

Constantini litteræ ad Alexandrinum.

XCII.

(a) Athan. contr. hæresin Ariani. decr.

(b) Socrat. l. 1. c. 5.

Eusebii Pamphili res gestæ in Synodo Nycæna.

PAGIUS

que fidem, quæ & veritate & exquisitis legis divinæ testimoniis vera fides esse confirmatur, constabiliissent; solus Arius inventus est, qui vi ac fraude Diabolica victus, ab ea penitus desceverit; quique impia animi impulsione incitatus, hanc erroris labem primum apud vos, deinde apud alios sparserit. Quocirca eam quam omnipotens Pater nobis tradidit, doctrinam amplectemur; ad fratres nostros carissimos, a quibus nequam & impudens Diaboli minister nos segregavit redeamus; ad commune corpus Ecclesiæ, & ingenia nostra membra toto pectore (ut dicitur) revertamur, istud enim vestrae prudentiæ, fidei, & sanctitatis in primis consentaneum est; ut error illius, qui se hostem veritatis constituerit, penitus depulso, ad Dei gratiam, & voluntatem vos denuo recipiatis. Nam quod trecentis Episcopis visum est, non est aliud putandum, quam Dei sententia, præsertim cum in talium, & tam præclarorum virorum mentibus sacer insideret Spiritus, qui illis divinam voluntatem aperuerit. Quapropter nemo vestrum hæsitet, nemo moram interponat; sed omnes libentibus animis ad viam veritatis redite; ut, simulatque ipse ad vos adventavero, debitas gratias Deo, qui omnia lustrat, una vobiscum agam, quod non modo fidem sinceram vobis patefecerit, verum etiam claritatem, quæ omnibus optanda erat, bene largitus sit. Deus vos, fratres carissimi, diu servet incolumes: Hactenus Constantini litteræ ad Alexandrinum scriptæ, mox ut, stabilito fidei Symbolo, damnatus est Arius; nam cum nulla in his de terminata de Paschate controversia mentio habeatur (quæ quidem haud levis erat) neque de damnato Meletiano schismate, quod magnopere vexavit Ægyptum; ea omnia post Arianam damnationem, postquam has scriptas litteras contigisse significatur.

Visis igitur hætenus quæ jam ante, & post scriptum Symbolum acta sunt ab Ario, & Eusebio Nicomedie Episcopo in Nicæno Concilio; non prætermittendæ sunt res gestæ ab Eusebio Pamphili Cæsareæ Palæstina Episcopo. De eo enim in primis Athanasius (a) tradit, ipsum prima die admodum restitisse fidei regulæ a Patribus decretæ, postmodum vero assensum præbuisse; quæ omnia Socrates narrat his verbis (b): Per idem tempus Eusebii cognomen Pamphilus, Cæsareæ Palæstina Episcopus, in illo Concilio, cum paulisper hæsitavisset, secumque attenta cogitatione expendisset, nam illam de fide decisionem deberet admittere; sic tandem

clesiarum Orientalium Concilii Cpolitani Symbolum recitetur, &c. Imitari id postmodum sunt quædam sub Carolo Magno Gallicana Ecclesiæ, aliæ tamen, ac ipsa Capella Regia, imitari non sunt

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

una cum reliquis universis eam & approbavit, & subscriptione ratam fecit; & populo, cui ipse præerat, eandem scriptis proditam misit; vocemque CONSUBSTANTIALE, illi interpretatus est, ne cuiusquam animo de ipso injiceretur suspicio, quod in eo aliquantum hæsitavisset. Sic plane ipsum excusat Socrates; sed ex multis ejus epistolis, quam fuerit Ario addidit, superius est enarratum. Epistolam vero ab eo ad suos Cæsarienses scriptam idem auctor ad verbum recitat, quæ est hujusmodi (c).

Est verisimile est, fratres carissimi, ea quæ de fide Ecclesiastica in amplo, & frequenti Concilio Nicæa coacta iractata sunt, ad vos antehac perlata esse, præsertim cum fama ipsa accuratam rerum gestarum narrationem sua celeritate superare soleat; tamen ne veritas, si auditione, solum ea acceperitis, contra ac se habeat, vobis nuntietur; primum eam fidei formulam, quæ a nobis Concilio proposita est; deinde alteram, quam Episcopi, ubi nostris verbis pauca adjecerint, ediderunt, ad vos mittere, necesse putavimus. Nostri vero formula, quæ tum coram Imperatore nostro sanctissimo perlecta est, tum recte se habere, pro certo explorata, ad hunc modum se habet:

Sicut ab Episcopis, qui nos antegressi sunt, accepimus; sicut cum fidei fundamenta in nostris animis primum jacta essent, cumque lavacro baptismatis abluti essemus, audivimus, sicut a divinis Scripturis didicimus; & sicut cum fungeremur presbyterio, & cum Episcopatum obtineremus, credidimus, & docuimus; sic etiam jam credentes nostram fidem vobis patefacimus, quæ ejusmodi est: Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, visibilibus omnium, & invisibilium creatorem. Et in unum Dominum Jesum Christum, Dei Verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, Filium unigenitum, primogenitum omnis creaturæ, ante omnia sæcula ex Deo Patre genitum, per quem omnia facta sunt. Qui propter nostram salutem incarnatus est, & inter homines versatus; qui passus est, & resurrexit tertia die. Ascendit ad Patrem, & iterum venturus est judicare vivos & mortuos. Credimus etiam in unum Spiritum sanctum. Et istorum quemque esse & existere credimus, Patrem vere Patrem esse, Filium vere Filium, & Spiritum sanctum vere Spiritum sanctum; sicut Dominus noster, cum discipulos suos ad prædicandum mitteret, locutus est (d): Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomi-

ne; ideoque a Leone III. Pontifice veniam impetrarunt. Fecit id Carolus, ut Francos in reparata jam Christianitate figeret. Ad Bernardum autem Wormatiensem ac Jesse Ambianensem

(c) Socrat. eodem c. 5.

XCIII.

Eusebii Pamphili epist. ad suos Cæsarienses.

XCIV.

Eusebii professio fidei.

(d) Matth. 28.

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

ne Patris, & Filii, & Spiritus sancti. De quibus confirmamus, nos hoc animo esse, sicque sentire, & sic etiam sensisse, & ad mortem usque sic sensuros esse, in hac perseveraturos fide, anathemate impie hæresis cuique denunciato. Atque de istis rebus omnibus nos sincere, & ex animo ita sensisse, ex quo nosmet noscere poteramus, & jam etiam vere tum sentire, tum dicere, Deum omnipotentem, & Dominum nostrum Jesum Christum coram testamur; certaque demonstratione ostendere possumus, vobisque ratione persuadere, nos temporibus præteritis ita credidisse, & huic fidei a nobis expositæ congrua prædicasse; neminemque posse nobis in hac re contradicere. Quinetiam Imperator noster sanctissimus hanc nostram fidei veritatem in se completi, primus omnium testificatus est; seque eodem animo esse, constanter asseruit; præcepitque, ut omnes ei assentirentur, decretis ejusdem subscriberent, congruerentque cum ipsa, dummodo una vox, CONSUBSTANTIALE videlicet, adscriberetur.

XCV.
Qualis Eusebiana professio.

Hanc quam ostentat Eusebius fidei suæ confessionem, si quis foetui efformato in matris utero comparaverit, cui nondum sit anima rationalis infusa; minime a scopo veritatis erraverit; utpote quæ plane imperfecta esse ostendatur & in formis, quæ & nec Arii excludat impietatem, & nihil penitus habeat de coæqualitate, coæternitate, & essentia Filii cum ipso Patre; ac proinde ejusmodi esse, quia Arius uti posset, & Ariani. Quamobrem ad eludendam (ut dictum est) varietatem, & subdolum consilium Ariani hominis; vocem illam, CONSUBSTANTIALE Verbum Patri, jure meritoque Patres addendam putarunt, quo sicut anima rationalis infusa corpori perfectum hominem format, ita vox illa perfectum Deum æqualem Patri demontret Filium Dei. Sed addit Socrates:

XCVI.
Eusebii Pamphili fraus & dolus.

Quamquidem vocem, CONSUBSTANTIALE, ille ipse explicavit in hunc modum: CONSUBSTANTIALE de corporis affectionibus non posse intelligi, neque Filium Dei vel divisione, vel defectione (ut ita dicam) ex Patre constare; nam non posse fieri, ut natura quæ materiæ experta est, quæ sola intelligentia percipitur, quæ corpore vacat, corpoream ullam affectionem in se excipiat, sed ejusmodi res nos divinis & arcanis verbis debere complecti, sapientissimus quidem, & pius noster Imperator de his isto modo philosophatus est. Hæc ipse dicens, humili plane sensu enervat vocis istius potentissimam ener-

PAGIUS sem Episcopos, necnon ad Abbatem Corbeien sem Caroli Legatos dixit Leo tertius. Quod asseruit ideo vos cantare Symbolum, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid

giam. Recitato autem ab ipso Nicæno Symbolo, ista subnequit, quæ ab eo in Synodo actitata esse tradit.

Cum ista formula ab illis præscripta, XCVII. Acta in Synodo. esset, illud, EX SUBSTANTIA PATRIS esse, & illud, PATRI CONSUBSTANTIALEM esse, quomodo essent intelligenda, ab eis diligenter querere cepimus. Unde quæstiones & responsa nata sunt, rationeque accurate peruestigatum, quæ illis verbis subiecta esset sententia. Fatebantur illi, EX SUBSTANTIA esse idem significare, quod, EX PATRE esse, non tamen partem Patris esse. Ista sane nobis videbantur pulchre consentire cum pie illius doctrinæ sententia, quæ docet, Filium ex Patre esse, non tamen partem substantiæ illius esse. O versipellis & impudens, qui ejusmodi vocis interpretationem non erubescit ad suos scribens, impingere toti illi sacro Patrum Concilio! Sed & subdit: Quapropter huic sententiæ etiam a nobis assensum est; neque vocem, CONSUBSTANTIALE, rejecimus, propterea quod pax tamquam scopus ad intuendum ante oculos nostros versabatur, & cautio erat a nobis adhibita, ne recta fidei sententia excideremus.

Pari ratione, GENITUM non factum XCVIII. Genitus filius non factus. approbavimus. Nam, FACTUM, Verbum cum cæteris creaturis, quæ per Filium factæ sunt commune esse dixerunt; nec Filium earum simile quicquam habere, ac propterea eum non esse creaturam illarum similem, quæ ab ipso factæ sunt, sed præstantioris esse substantiæ, quam qua ulla creatura prædita sit, quam quidem ex Patre genitam esse sacræ litteræ perdocent; quippe cum modus ejus generationis a nulla mortali natura, vel verbis exprimi, vel cogitatione comprehendi possit. Eodem modo, & illud, FILIUM CONSUBSTANTIALEM esse, ratione & exquisitum est, & probatum, non more corporeo debere intelligi, neque simile habere quicquam cum mortalibus animantibus; nam neque divisione substantiæ, neque defectione, neque mutatione paternæ essentiæ, & facultatis posse constare; ingentiam enim Patris naturam ab his omnibus prorsus alienam esse; & hoc, PATRI CONSUBSTANTIALEM esse, nihil aliud ostendere, quam filium Dei ad reliquas creaturas nullam habere similitudinem, sed unius Patris, qui illum genuit, omnino similem esse, neque ex alia quam ex Patris substantia, & essentia genitum. Quod quidem sic expositum rectum videbatur assensione approbare. Nam nonnullos veteres Episcopos, & scriptores, viros sane disertos atque

ad nos? Nos enim ipsum non cantamus. Quin & eandem cantandi consuetudinem omitti suavit: Quia & in nostra Ecclesia non cantatur. Romana Ecclesia, necdum sub Joanne octavo videtur cantasse.

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

illustres, in Patris, & Filii divinitate explicanda, hoc verbo, CONSUBSTANTIALI, eos fuisse cognovimus. Sed de fide in Concilio Nicæno exposita, & divulgata, hæc hæcenus. Cui quidem omnes ad unum assensum sumus, non temere & inconsulto, sed secundum sententias coram ipsa sanctissimo Imperatore propositas, discussasque, & communi omnium consensu propter causas, quæ superius memoratae sunt, approbatas.

Quinetiam anathematis formulam, quæ post fidem explanatam ab illis proposita est, approbandam quoque putavimus; propterea quod vetet, ne quisquam vocibus a Scriptura abhorrentibus (ex quibus in Ecclesiis omnis fere confusio, & discordia inchoata est) omnino utatur. Etenim cum nulla Scriptura divinitus inspirata his vocibus usa sit, Filium Dei ex nihilo ortum esse, & tempus fuisse aliquando cum non esset, & quæ sequuntur in eandem sententiam, minime consentaneum videbatur, eas vel proferre, vel docere; quandoquidem nunquam antebac istiusmodi verba usurpare consuevimus. Ista ad vos, fratres carissimi, necessitate coacti misimus, non solum uti vobis decretum, quod nostram disquisitionem, & assensionem secutum est, planum faceremus; verum etiam ut intelligeretis, quod primo, dum ea quæ aliter ab aliis scripta erant, animum nostrum offendere videbantur, in una eademque sententia (sicut ratio postulabat) ad extremam usque horam perstitimus. Verum postea facile sane, & sine ulla contentione, ea, quæ nullam habebant offensionem, tum demum amplexati sumus, cum nobis verborum sensum, & sententiam æquis animis disquirentibus, illa quæ exposita erant, consentire viderentur cum his, quæ in fidei formula ante proposita a nobis concessa & approbata fuerant. Ista Eusebius Pamphilus ad Cæsaream, quæ est Palæstinæ Civitas misit. Et ut appareret, ob eam causam, ut se excusaret apud suos, si aliam ab ea, quam docuerat, fidei formulam susceperit videri posset: in quibus quidem conferendis (ut libere dicam) sic se superinduisse novum; vestimentum demonstrat, ut tamen vetus nequaquam abjecerit, atque ulcus non curatum obdlexerit.

C. Sed de eo quid S. Athanasius scribat (a), videamus: Quoque (inquit) majoris admirationis est, Eusebius ex Cæsarea Palæstina, quam pridie abnegasset, in eam tamen sententiam postredie subscribere. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS taffe. Etenim Methodium Moravorum ac Bohemorum Episcopum rogavit is Pontifex, si Orthodoxæ Fidei Symbolum ita crederet, & intra Missarum solennia cantaret, sicut sanctam Romanam Ecclesiam tenere consuevit. Non rogat quomodo Romana Ecclesia tenet & cantat, sed solum quo-

psit; quam etiam Ecclesiæ legendam misit, dicens eam esse Ecclesiæ fidem, & Patrum traditionem; omnibusque manifesto apparuit, eum prius, & temere errasse, & frustra contra veritatem pugnavisse. Nam tametsi eum puduit scriptis errorem fateri, & ut potuit, se Ecclesiæ excusavit, in epistola tamen, in qua Dei Filium consubstantialem & ex substantia Patris existere non inficiatur, clare se in errore fuisse demonstrat; miserque prorsus in eo fuit, quod, ut se purgaret, coactus sit Arianos accusare; quod illi scriptum reliquissent, non fuisse Filium antequam gigneretur; indeque ratiocinari vellent, eum ne ante quidem carnis nativitatem existisse. Et hoc ipsum scit Acacius, nisi & ille quoque nunc metu temporum id dissimulandum putet, veritatemque inficari velit. Certe, & is in fine subjunxit epistolam Eusebii, &c. Hæc Athanasius, in eo versatus, ut demonstraret etiam Ariana hæresis assertores subscripsisse Nicæno Symbolo. At qualis fuerit ista Eusebii pœnitentia, exitus demonstravit; nam soluto Nicæno Concilio, eodem cum Ario & Ariani perseverante foedere amicitia, in fidem Catholicam fructu acie, paribus cum illis studiis dimicavit; quod multis argumentis inferius apparebit.

Sic etiam, (quod dictum est superius) Ariani Episcopi, immo & ipse Arius recantantur palinodiam, ut extiterint postea etiam Ariana hæresis defensores; cum & inter hæc plures alii reperirentur, quorum ope damnata Ariana hæresis succiebatur; qui quod essent privatæ personæ, sicut non accesserunt ad Synodum, ita nec Synodo innotuerunt; inter quos ille apostasiæ macula aspersus Asterius errat, de quo hæc Athanasius (b): Asterius Cappadox sophista multiceps, unus ex sociis Eusebii, quoniam idolis in Asterius prior persecutione, quæ fuit sub avo Constantii, Maximiano Herculio scilicet, immolaverat, & propterea nequiret in clerum cooptari; de sententia Eusebii opusculum fecit; quale & ipse volebat, & quod sceleri immolationis magnitudine responderet, in quo locustam, & erucam cum Christo comparat, immo Christo anteponebat, aliamque quam Christum in Deo Sapientiam collocat Christi, & mundi conditricem. Obambulat ille per Syriam, & per alias Ecclesias ex commendatione Eusebii, ut semel Christum negare doceat, atque ea scititæ contra veritatem utitur. Ascendit igitur homo audacissimus in loca

Q mi-

modo tenet, quia nempe illa necdum cantabat. Cantabat Methodius, utpote Græcus, more Græco. Tandem & Romana cantare cepit, ne a subditis sibi Hispaniarum & Galliarum Ecclesiis morem deponere nolentibus dissonaret. Hæc Lupus citatus.

De Eusebio judicium Athanasii.

Cl.

(b) Athanasius de Synodo; & alii Apostatiæ fautores Arii.

So-

minus sibi licita; sedensque in gradibus clericorum, publice suum opusculum, quamquam id multi graviter ferrent, recitavit, &c. Hæc de Asterio Cappadoce Athanasius. Vides ex quali improborum sæce prodierint, nempe ex apostasia, & Christi negatione, qui huic scelestissimæ hæresi patrocinati sunt; quibus quidem fordidus aspersum quoque fuisse Eusebium Cæsariensem, ex testificatione Potamonis, sanctissimi Episcopi, & confessoris, superius dictum est; eadem quoque labe inquinatum Eusebium Nicomedie, & alios, jam ante meminimus.

CII. Quæstio proposita de tempore Paschatis.

Terminatis vero illis in Synodo, quæ ad Arium, & Arianam hæresim spectare videbantur; quæstio illa, cujus quoque causa Concilium præcipue coactum diximus, de tempore Paschatis celebrandi, reliqua erat. Vetus hæc controversia fuit, jam (ut narratum est secundo Annalium tomo) Polycarpi tempore in Asia agitata, sub Victore autem Romano Pontifice celebrato in Palæstina Concilio definita. At quoniam ejus sectatores traditionem de ea re Apostolicam prætegebant; hæc de causa factum est, ut licet quamplurimi respicerent, ingens tamen adhuc multitudo in eadem persistere sententia, sicque in schismate infeliciter permaneret. Erant hi ex provincia Syriæ Christiani, qui in his quæ ad tempus spectant, more Judæorum, die decimaquarta Lunæ sanctum Pascha celebrarent, non autem die Dominico post dictam Lunam, ut cætera omnes Ecclesiæ agerent. Haud tamen facile erat, eos qui contrariam tabantur opinionem, quam a patribus atque avis & proavis acceperant, & in ea pariter consensissent, ab ea deducere, & in communem cum cæteris sententiam de Paschate una die celebrando perducere. Fuit (ut patet ex litteris Constantini ad Eusebium) magno cum labore eadem causa ad finem ducta; quamobrem controversia illa apertissime cognita & declarata; qui hætenus a cæteris divisi erant diverso ritu Paschatis celebrandi, sponte ad Catholicæ Ecclesiæ consortium redierunt, qui & pro Ecclesiâ adversus Arianam hæresim magnis animis pugnare. Testatur hæc de his S. Athanasius, cum ait (a) : Syri in aliorum sententiam traducti sunt, & Arianam hæresim decreverunt pro Antichristi præcursorum habendam esse; & scriptis contra eam editis, sua placita promulgarunt.

CIII.

Compositis duabus hisce in Synodo con-

PAGIUS

XXVI. Subscriptio fidei Nicæna.

Sozomenus lib. 1. cap. 21. scribit, Fidei Formulam approbasse Eusebium Nicomedie, Theodotum Nicææ, Marim Chalcedonis, Patothopolim Scythopoleos, & Secundum Ptolemaidis in Lybia Episcopos; quos tamen Socrates lib. 1. cap. 8. Fidem a Concilio Nicæno scriptam im-

troverfis, diversa diverso modo concepta de singulis placuit edi decreta; nimirum, cum Symbolum fidei scriptum est, nullam notam temporis, diei, vel Consulis ad certum tempus consignandum adhibendam esse, Patres (ut diximus) existimaverunt, quod scilicet ea non esset recentis fidei constitutio, sed profiterentur eandem semper in Ecclesiâ viguisse, nec a se, sed ab Apostolis Ecclesiæ traditam; quam, etiam ob causam nec illa verba in cæteris Synodicis decretis adhiberi solita voluerunt præfigi Catholico Symbolo: VISUM EST; ne videretur recens elaborata fidei confessio. Non sic quidem factum est in illa constitutione de Paschatis tempore a Synodo edita, cui voluerunt diem apponi, & Consules, & cætera quæ spectant ad certum tempus definiendum. Testatur id quidem S. Athanasius (b) in eodem libro de Synodis, ubi cum agit de Nicæno Symbolo: Nec Consules, inquit, nec diem, nec mensem addiderunt; sed in negotio Paschæ non abhorruerunt ab istiusmodi appendice; ibi enim placuit, ut adderetur, VISUM EST: ut omnes obtemperarent. De fide vero non scripserunt, VISUM EST; sed, AD ISTUM MODUM CREDIT CATHOLICA ECCLESIA: & statim ipsa confessio credendi adjuncta est, ut ostenderent, eam non esse novam sententiam, sed Apostolicam, & quæ ipsi scripserant, non esse sua inventa, sed Apostolorum documenta: Hæc Athanasius.

Diversa decreta diverso modo concepta.

(b) Athan. eod. lib. de Synod.

At sicut fecisse vidimus Constantinum, damnationem Arii, & Arianæ hæresis a Concilio suis quoque esse litteris publicis profecutum; ita pariter statutum decretum consensione totius Concilii de tempore sacri Paschatis celebrandi, suis litteris ad omnes Ecclesiæ datis, voluit innotescere (c), ne scilicet Episcopi illi (erant hi Syri) qui ea longa consuetudine tenerentur, nec ad Concilium convenissent, sancto pioque Synodi decreto adversarentur, ac proinde in schismate remanerent. Ut igitur omnes assentirentur iis quæ magna consideratione in sancta Synodo definita essent, idem Imperator ad omnes Ecclesiarum Episcopos humanitate ac pietate plenas litteras edidit hujusmodi (d) :

CIV.

(c) Apud Theod. l. 1. cap. 10.

(d) Apud Socrat. l. 1. c. 6.

Constantinus Aug. Ecclesiis S. Cum ex florenti, & prospero Reipublicæ statu, quanta sit divina virtutis erga nos benignitas, compertum haberem; istud omnium maxime mihi propositum putavi, ut in sanctissima Ecclesiæ Catholice multitu-

CV.

Litteræ Imp. de Paschate.

probasse tradit. Verum, hæc ita conciliari possunt, inquit Valesius ad laudatum Sozomeni locum, si dicamus, Episcopos illos initio quidem Formulam Fidei Nicæne penitus rejecisse: postea tamen metu Principis, qui contradicentibus exilium minabatur, eam comprobasse. Atque

titudine una fides, sincera charitas, & consentiens erga Deum omnipotentem religionis cultus servaretur. Verum quoniam istud non poterit in loco tuto firmoque collocari, nisi vel omnes Episcopi, vel maxima eorum pars in unum convenisset, singulique suum judicium de rebus ad sacratissimam religionem pertinentibus interposuissent; eam ob causam cum cæteris (quantum fieri poterat) maximum coactus esset, ipse tanquam unus e vestrum numero una adfui. Neque enim recusabam (ex qua re jam maximam capio lætitiâ) me vobiscum in eo ministerio conjungere. Atque usque eo de rebus omnibus accurate quæsitum est, quoad sententia Deo omnium contemplatori grata acceptaque propter concordiam & animorum consensum palam promuntiata esset; sic ut nihil, quod vel ad discordiam, vel ad fidei controversiam spectaret, omnino in posterum reliquum fieret.

CVI. Una ab omnibus die Pascha agendum.

Ibi cum de sanctissimo festo die Paschatis disceptaretur, communi omnium sententia rectum esse videbatur, ut omnes ubique uno eodemque die illud celebrarent. Quid enim præstabilius, quidve augustius esse poterat, quam ut hoc festum, per quod spem nobis immortalitatis ostentatam habemus, uno modo & ratione apud omnes continenter observaretur? Ac primum omnium indignum plane videbatur, ut sacratissimum istud festum, Judæorum ritum, & consuetudinem imitantes, ageremus; qui quidem quoniam suas ipsorum manus detestabili scelere polluerunt, merito, ut scelestos decet, cæco animorum errore irretiti tenentur. In nostra enim situm est potestate, ut illorum more rejecto, veriore & magis sincero instituto (quod quidem usque a prima passionis die hætenus recolimus) hujus festi celebrationem ad posterorum sæculorum memoriam propagemus. Nihil igitur sit nobis commune cum Judæorum turba omnium maxime odiosa; aliam enim viam, qua insistamus, a Salvatore didicimus; proponitur namque sanctissima nostræ religioni cursus quidam legitimus & decorus.

CVII. Nefarium inherere Judæis.

Hunc igitur consentientibus animis mordicus tenentes, fratres honoratissimi, ab illa nefaria Judæorum opinione nos ipsos removeamus; est enim revera absurdissimum, ut illi insolenter se jactent, nos absque ipsorum discipline subsidio istas res nullo modo posse observare. Quid tandem est, de quo illi recte sentire queant, qui post necem Domino illatam, post parricidii Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

que id plane confirmant Theodoretus, & Hieronymus in Dialogo adversus Luciferianos. Certe inter Episcopos, qui Concilio subscripserunt, horum etiam nomina leguntur. Ex quo apparet, omnes omnino Episcopos, qui Synodo Nicæna interfuerunt, ejus Fidei subscripsisse, sive fin-

dium illud nefarium, ex mentis statu deturbati, non ratione ulla, sed intolerabili animorum impetu, quocumque infra ipsis & innata insaniam rapiat, feruntur? Hinc etiam existit, quod ne in hac quidem parte veritatem perspiciant; quippe præ errore extra exquisitam temporis in hoc festo celebrando observationem longissime evagati, eodem anno alterum Pascha celebrant. Proinde quid est, cur istos imitemur, quos gravis erroris morbo laborare constat? Eodem namque anno idem festum denuo recolendo renovari non permittemus. Verum quævis ista non a me fuisse proposita; tamen vestra solertia esset, cum diligentiam adhibere, cum precibus semper optare; ut nulla de causa vestrorum animorum integritatem nequam hominum moribus admiscere cogamini. Porro illud etiam facile potest intelligi, maximum nefas esse, uti in tanto, & tam solemnium religionis nostræ festo regnet dissensio. Unum enim libertatis nostræ diem festum, hoc est, sanctissimæ passionis, Salvator noster nobis tradidit, unamque Ecclesiam Catholicam esse voluit; cujus quidem membra, tametsi in multa, & varia loca dispersa sint, tamen uno spiritu, hoc est divina voluntate & nutu coalescunt. Vestra igitur sanctitatis prudentia accurate secum consideret, quam grave, immo quam indecorum sit, ut in istis diebus alii jejuniis vacent, alii agitent convivium, ac post dies Paschatis alii in festis, & animorum remissione versentur, alii præscriptis jejuniis se dedant. Quapropter istud rectius instituendum est, & ad unam formam, & modum redigendum; hoc enim (sicut omnes vos satis animadvertere existimo) divina providentia vult.

CVIII. Universalis Ecclesiæ.

Et quoniam istud ita via, & ratione gerendum erat, ut nihil nobis cum consuetudine parricidarum, & eorum, qui necis Domini auctores extiterunt, esset commune; & modus ille decorus eximiusque servandus esset, quem omnes Ecclesiæ totius Orbis partes, vel versus Occidentem, vel versus Meridiem, vel versus Septentrionem incolentes servant, ac nonnullæ quoque, quæ in locis ad Orientem spectantibus habitant; idcirco omnes in præsentia hoc recte se habere arbitrati sunt. Ipseque etiam in me recepi, vestram sapientiam facile assensuram, ut quod in urbe Roma, in Italia, in Africa, in tota Ægypto, Hispania, Gallia, & Britannia, in Lybia; & universa Græcia, in Diocesi Asiatica, & Pontica, in Cilicia denique una & con-

cere & ex animo, sive subdole ac fide. Licet enim Eusebium ac Theognis condemnationi Arii initio subscribere noluerint, tamen post arummas ex illi, libello oblato, condemnationi ejusdem Arii sese consentire professi sunt. Duos excipe, Secundum sc. ac Theonem Episcopos, qui nec Fidei

& consentiente sententia conservatur, hoc a vobis quoque lubentibus animis approbaretur; illud sedulo reputantibus, non solum in locis, quae modo citavi, majorem Ecclesiarum numerum existere, sed etiam sanctissimum institutum esse, ut omnes communi consilio id ratum cupiant, quod accurate, & recta ratio postulare videtur, quodque nihil cum Judaeorum perjurio habet commercii.

CIX. Verum ut summam rei breviter complectar; visum est communi omnium iudicio, Synodi de sacratissimum Paschatis festum uno eodemque die celebrandum esse; neque enim in re tam sancta atque solemniori ulla dissensio debet existere; immo vero hanc sequi sententiam, cui nullus a fide alienus error, nullumve vitium omnino admixtum sit, multo maximam habet commendationem. Quae cum ita se habeant, lubentes hoc decretum, tamquam donum Dei, & mandatum re vera calitis demissum, amplexamini. Nam quicquid in sanctis Episcoporum Conciliis decernitur, id unumquodque divina voluntati debet attribui. Quamobrem vos, ubi omnibus dilectis nostris fratribus res in hoc Concilio gestas, sententiam jam decretam, & sanctissimi festi observandi modum denunciaveritis; eadem ipsi approbare, riteque disponere deberis; ut, simulatque vestram rectam omnium rerum dispensationem jampridem a me desideratam me plane perspicere contigerit, uno eodemque die vobiscum una sacrosanctum festum recollere possim, ut simul omnium causa permagnam animo capiam voluptatem: quod quidem fiat, cum intellexero non solum diabolicam crudelitatem per vestra recte facta, divina virtute opem ferente, penitus profligatam esse; verum etiam fidem nostram, pace & concordia conciliata, ubique egregie florere. Deus vos, fratres carissimi, servet incolumes: Hucusque Constantini litterae.

CX. Ceterum quod spectare videbatur ad Paschales cyclos conficiendos, quibus, quo potissimum die singulis annis sanctum Pascha celebrandum esset, ostenderetur; haud levioris negotii videri potuit esse opus; cum non omnes eandem inirent

PAGIUS dei Nicenae, nec damnationi Arianae subscribere voluerunt, ut testatur epistola Synodica Patrum Concilii Niceni, Theodoretus, & Philostorgius. XXVII. Valesius tam in Notis ad Socratem lib. 1. cap. 14. quam in Notis ad Sozomenum lib. 2. cap. 16. observat, Baronium reprehendere Socratem ac Sozomenum, qui dixerint, Eusebium ac Theognium paulo post Synodum Nicenam missos esse in exilium: deinde aliquot post annos, misso satisfactionis libello ad nobiles Episcopos, ab exilio esse revocatos. At Baronius contendit, hunc libellum ab Eusebio oblatum esse Episcopis in Synodo Nicena. Primum enim regulam Fidei ait scriptam fuisse, cui Eusebius Nicomedienensis cum aliis quatuor Episcopis subscribere

computi rationem; periculumque illud immineret ex diversa temporum supputatione, ut licet Fideles omnes die Dominico celebraturi Pascha forent, tamen, diversis id facturi essent diebus Dominicis. Quamobrem quod omnibus constaret, ex antiquissimo tempore Aegyptios hanc peculiarem sibi vendicasse scientiam, ut anni tempora, Solis, & Lunae cursum pervestigarent; placuit sanctae Synodo in Alexandrum Ecclesiae Alexandrinae Episcopum hanc curam conicere; qui, adhibitis secum viris calculandi peritissimis, creditum sibi munus diligenter exsolvit: sed & successorum Alexandrinae Ecclesiae Episcoporum S. Synodus voluit esse officii, ut quo potissimum die singulis annis celebrandum Pascha foret, Romanae Ecclesiae Episcopis primum significarent, a quibus reliquae omnes Ecclesiae certiores redderentur; quod diu multumque servatum est.

CXI. Haec autem ne absque majorum auctoritate leviter dicta videantur, S. Leo Magnus locuples testis accedat, qui scribens ad Marcianum Imperatorem haec ait (a): Paschale etenim festum, quo sacramentum salutis humanae maxime continetur, quamvis in primo semper mense celebrandum sit; ita tamen est Lunaris cursus conditione mutabile, ut plerumque sacratissimi diei ambigua currat electio, & ex hoc fiat plerumque, quod non licet, ut non simul omnis Ecclesia, quod non nisi unum esse oporteat, observet. Studueruntque sancti Patres occasionem huius erroris auferre, omnem hanc curam Alexandrino Episcopo delegantes; quoniam apud Aegyptios huius supputationis antiquitas tradita esse videbatur peritia, per quam, qui annis singulis dies praedictae solemnitatis eveniret, sedi Apostolicae indicaretur, ut huius scripti ad longinquiores Ecclesias iudicium generaliter percurreret: Haec S. Leo. Proterius vero Episcopus Alexandrinus scribens ad eundem S. Leonem, magna animi summmissione profertur, omnia se accepta ferre Romanae Ecclesiae, cum scilicet ea omnia Petrus Marcum docuerit, cum eum Alexandriam Episcopum misit.

Temporis calculi Alex. Episcop. tributus.

(a) Leo ep. 64.

Alex. Episcopus arbiter diei Paschatis.

XXVIII. Sed primum in eo peccat Baronius, quod duos libellos ab Eusebio oblatos esse dicit. Nam de prioribus libello nemo unquam mentionem fecit

Habentur haec ex S. Leonis scripta epistola ad Proterium, cujus fragmentum in huiusmodi verba recitatur a Beda (a): Latificaverunt me litterae dilectionis tuae, quas frater & Coepiscopus noster Nestorius pio adportavit officio. Oportebat enim, ut ab Alexandrina Ecclesiae Praesule talia scripta ad sedem Apostolicam mitterentur, quae ostenderent magistrum beati Petri Apostoli hoc ab initio per beatum Marcum ejus discipulum didicisse Aegyptios, quod constat credidisse Romanos. Perseveravit mos iste diu in Ecclesia Alexandrina, ut ejus sedis Episcopus Paschales (quas vocabant) daret epistolas; sed interceptum ejusmodi fuit officium, postquam eidem Ecclesiae haeresiarcha praesidere coeperunt Episcopi, cum, licet illi darent litteras, nemo tamen ab eis acciperet, quibus in fide minime communicarent; porro quamdiu Catholicae communionis in Ecclesia Alexandria sedebant Episcopi, vigeat ejusmodi observantia. Qualesnam vero esse solerent ejusmodi Paschales epistolae, quae adhuc extant Theophili Episcopi Alexandrini, quas S. Hieronymus in Latinum vertit (b), docere possunt; de quibus suo loco pluribus agendum erit. Cognito igitur primum ex Episcopi Alexandrini litteris, quoto anni die celebrandum Pascha esset, & eoque Apostolicae sedis litteris omnibus Ecclesis promulgato, sacro Epiphaniae die diaconi in singulis Ecclesiis inter sacra Missarum solemnia annuntiare consueverant. Verum & antehac vigeat antiquus in Ecclesia usus ut a Romano Pontifice quaereretur Paschalis dies; quod habetur expressum in Arelatenis Concilii primi canone primo, dum his verbis Synodus scribit ad Silvestrum: De observatione Paschae Domini, ut uno die, & tempore per omnem Orbem observetur, & juxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas. Porro subscriptione Formatarum a Primatibus ceteris inferiorum sedium Episcopis quid nuntiandum, Carthaginense Concilium monuit (c).

(a) Apud Bed. de ration. temp. cap. 4.

CXII. Paschales epistolae dari solent ab Ecclesia Alex.

(b) Extant in Bib. San.

(c) Conc. Carthag. c. 7.

CXIII.

PAGIUS Eusebius & Theognius in Synodo Nicena depositi non sunt.

Cum vero haec de Paschate in Niceno Concilio discuterentur; ea occasione factum est, ut ad facilius inveniendum cujuslibet anni Paschalem diem constitueretur numerus ille, qui Aureus nuncupari consuevit, decem & novem annorum periodum continens, id quidem S. Ambrosius, ad Episcopos provinciae Aemiliae scribens, testatur his verbis (d): Non mediocriter esse sapientiae, diem celebritatis definire Paschalis, & Scriptura divina nos instruit, & traditio majorum; qui convenientes ad Synodum Nicenam, inter illa fidei, ut vera, ita admiranda decreta, etiam super celebritate memorata, congregatis peritissimis calculandi, decem & novem annorum collegere rationem, & quasi quemdam constituere circulum, ex quo exemplum in annos reliquos gigneretur; hunc circulum Enneadecaterida nuncupaverunt: Haec S. Ambrosius. Cujus sententia cum reddatur exploratissimum, non alium, quempiam, quam illos, quibus a Synodo delegatum est ejusmodi negotium, fuisse ejus numeri inventores, atque ad opus conficiendum requisitam praecipue industriam Episcopi Alexandrini; quidnam est, quod Beda (e) & alii post eum, qui ab eo acceperunt, Auctorem circuli novemalis Eusebium Pamphili fuisse dixerunt? Decepti hi esse videntur, quod constat Eusebium scripsisse librum de Paschate, quem obtulit Constantino. Sed ex litteris Imperatoris ad eum redditis, cujusnam argumenti fuerit commentarius ille, perspicue declaratur. Verum reddamus hic ipsius verba, quibus haec idem praefatur Eusebius (f): Cum nos, dedicato illi libello, arcanam huius festi rationem reverteremus; quemadmodum nos compensavit, honorificeque responderit, quibus ex ejus ad me litteris potest facile intelligere.

VICTOR CONSTANTINUS MAX. AUG. EUSEBIO S. Difficillimum sane opus est, & supra omnem orationis facultatem positum mysteria Christi pro dignitate explicare, & instituta de Paschate controversiam, unde orta, & quomodo laboriose quidem, sed utiliter ad exitum adducta sit, congruenti oratione exponere. Nam numinis magificentiam ne illi quidem, qui eam mente

Aureus numerus inventus.

(d) Ambrosius ep. ad Episc. provinc. Aemil.

(e) Bed. de ration. tempor. c. 42.

(f) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 34.

CXIV. Epist. Constantini ad Euseb. Pamphil.

testantur haec verba: Porro absurdum fuerit, cum is, qui reus esse videbatur, revocatus sit, seque de illis, quae ipsi objiciebantur, purgaverit, nos silere, & argumentum adversus nosmetipsos ultro suppeditare. Porro Arius satis diu post Synodum Nicenam a Constantino revocatus est. Cum vero Eusebius ac Theognius in exordio epistolae a Socrate relatae dicant, se damnatos ab Episcopis, quari potest, ubi & quando fuerint condemnati. Baronius quidem eos in Synodo Nicena damnatos esse dicit atque depositos. Sed contra est auctoritas B. Hieronymi, qui in Dialogo adversus Luciferianos diserte testatur, Eusebium ac Theognium cum aliis Episcopis Arianae factionis a Nicena Synodo susceptos fuisse. Idque probat, tum ex testimonio

XXIX. Eusebii & Theognii in Synodo Nicena.

re cogitationeque asequi queunt; satis pro dignitate sua ulla orationis facultate explicare possunt. Veruntamen incredibilis voluntatis, & studii tui magnitudinem admirans, cum ipse libellum tuum libenter legi; tum etiam, ut is pluribus divinarum rerum vere studiosis ederetur, quoniam ita voluisti, edicto mandavi. Quapropter cum animadvertas quanta aviditate ista tam præclara munera abs tua prudentia accepimus; vide, ut quibus ipse te præceptionibus educatum esse faceris, his nos, & quidem frequentioribus, alacriores reddas. Te vero (quod vulgo dici solet) sponte currentem, ad usitata tua curricula adductor; quandoquidem hæc tua fiducia ostendit, dignum te invenisse, lucubrationum tuarum interpretem, qui illas in nostram linguam convertat: quamvis nulla sane queat elocutio tam præclararum rerum consequi dignitatem: Hucusque Constantini ad Eusebium epistola; ex qua videas, Eusebii lucubrationem in scribendo de Paschate, non esse versatam circa Paschalem computum, sed in antiquo ritu diei paschatis celebrandi.

CXV. De die Dominico celebrando.

Statuto igitur a S. Synodo de celebranda uno eodemque die, itemque Dominico solemnitate Paschali, ad decretum appendix illa addita est, ut æquis ritibus omnes sanctum diem Dominicum agerent, qui enim Luna decimaquarta celebrabant Paschale festum, nulla penitus Dominicæ die, quæ repetendæ resurrectionis Domini causa memoriæ qualibet hebdomada iteratur, apud illos cura erat. Ea igitur S. Synodus occasione compulsæ, quod Quartadecimani ejus diei nullam rationem habentes, in communibus precibus

PAGIUS

eorum qui Synodo interfuerant, tum ex Actis ipsis Synodi Nicænæ, in quibus inter nomina Episcoporum qui Synodo subscripserant, Eusebius & reliqui, quos dixi, recensentur. Idem quoque testatur Philostorgius, qui tribus circiter mensibus elapsis post Nicænâ Synodum, Eusebium ait esse relegatum. Cum igitur Eusebius ac Theognius se damnatos ab Episcopis esse fateantur, id autem in Nicænâ Synodo factum non esse confitet, necesse est ut in alio quopiam Episcoporum Conventu id gestum sit. Quam ob causam Synodum aliquot Episcoporum fieri iussit Constantinus, a quibus Eusebius ac Theognius damnati sunt atque depositi; ipse vero eos in exilium misit: idque aperte confirmat Athanasius in lib. de Synodis, & Theodoretus lib. I. cap. 19.

XXX. Arius missus fuit in exilium. Baron. a. LXXX. & seqq.

Baronius arbitratus est, Arium nunquam in exilium missum esse, sed simulatâ poenitentia expositioni Fidei tandem subscripsisse, atque ita a Synodo esse susceptum. Cujus rei auctorem citat Hieronymum in Dialogo contra Luciferianos. Verum, ut notavit Valefius in Notis ad lib. 2. Sozomeni cap. 16. Hieronymus memorie vitio lapsus est hoc loco, dum Arium a Concilio Nicæno susceptum esse dicit. Factum id enim, non in Concilio Nicæno, sed in Hierosolymitano. Certe ex epistola Synodica Con-

perinde ac in reliquis diebus genua flecterent, hæc omnibus æque observanda constituit, videlicet (a): Quoniam sunt quidam in die Dominico genua flectentes, & in diebus Pentecostes, ut omnia in universis locis consonanter observentur; placuit sancto Concilio, stantes Domino vota persolvere.

CXVI.

His autem de sancti Paschatis die ab omnibus æque servando a S. Synodo constitutis, causa Meletii schismatici, qui Ecclesiam in Ægypto positam a temporibus S. martyris Petri Alexandrini Episcopi vehementer exagitavit, in Synodum allata est; qua (ut par erat) diligenter expensa, ob Ecclesiæ pacem sic cum eo transactum est, atque indultum, ut nomen tantum ipse Episcopus retineret, munera autem obire cessaret, & ab eo ordinati sic in officio permanerent, ut tamen cum in ordinatione confirmati essent, illis inferiores esse deberent, qui ab Alexandro ordinati fuissent. At hæc fabius explicata habentur in Synodicis litteris ab ipso Concilio ad Alexandrinos datis: cum nondum tamen absoluta Synodus esset, ut ex iisdem litteris colligi potest: recitat eas Theodoretus, sed ante hæc præfatur (b): Quoniam autem Meletius, qui non multo ante tempus, quo infans Arii error cœptus est, Episcopus delectus fuerat; quique postea ob quosdam nefarias opiniones a sanctissimo Petro Episcopo Alexandrino, cui coronæ fuit donata martyrii, refutatus erat, & Episcopatu abdicatus; quoniam, inquam, abdicacionis non acquievit sententiæ, sed Thebaidem & Ægyptum ei finitimam tumultu ac procellis contentions referfit, & tyrannidem con-

Meletianum schismaticum com. ponitur.

(b) Theod. l. 1. c. 9.

cilii Nicæni facile est Hieronymum refellere. Aiunt enim sanctissimi Patres in dicta epistola, primum quidem Arii opinionem discussam esse atque examinatam coram sacratissimo Imperatore, omnesque Episcopos uno consensu anathema dixisse impiis verbis ac sententiis Arii atque sociorum. Quid autem ipsi factum sit, & quem exitum sortitus fuerit, nolunt ipsi proferre, ne videantur insultare hominis calamitati. Quibus verbis tacite indicant sanctissimi Patres poenam exilii, quæ Ario ab Imperatore fuerat irrogata. Ubi obiter observanda est modestia atque humanitas Antistitam Nicænorum; qui cum Arii opinionem damnarent, non tamen ipsi Ario nominatim anathema dixerunt, sed generaliter cunctis, qui impii illa dogmata profiterentur. Anathematismus enim ita concipitur, τὸς δὲ Ἀριουζῶν, &c. suppresso Arii nomine. Deinde cum Arius una cum Theona & Secundo Episcopis a Constantino relegatus fuisset ob contumaciam, eo quod universali Concilio assentiri noluisset, id ipsi nuntiare Alexandrinis Clericis & totius Ægypti Ecclesiis detractant, ne videantur insultare hominum calamitati. Tantum abest, ut ipsi apud Imperatorem egerint, ut illi in exilium deportarentur; quin potius testantur iis verbis, se hominum illorum vicem dolere. Ea tamen que

contra Primitatem Alexandrinum exercuit; idcirco Episcopi scripsere epistolam ad Ecclesiam Alexandrinam, qua plane, quid de isto Meletio novas res moliente statuisset, significarunt; cuius exemplar infra posuimus.

CXVII. Synodi litteræ ad Ægyptios.

Sancitæ eximieque Dei gratia Ecclesiæ Alexandrinæ, & dilectis fratribus Ægyptum, Lybiam, & Pentapolin incolentibus, Episcopi Nicææ coacti, & ad amplum sanctumque Concilium convocati in Domino salutem.

Quoniam Dei gratia, & mandato sanctissimi Imperatoris Constantini, qui nos ex variis provinciis, & civitatibus in unum congregavit, Magnum, & sanctum Concilium Nicænum coactum est; necessarium videtur, ut a toto sancto Concilio litteræ ad vos mittantur, ex quibus positis intelligere tum ea que in controversiam adducta, & exquisitè disceptata sunt, tum que decreta, & constabunt. Primum impia, & perversa dogmata Arii, eorumque qui ejus sectam sequuntur, coram sanctissimo Imperatore Constantino perquisita sunt; unde placuit Concilio, communibus suffragiis anathema denuntiare ejus nefariæ opinioni, & verbis sententiisque execrabilibus, quibus usus est ad Filium Dei blasphemis afficiendum; nimirum eum ex nihilo ortum esse, nec fuisse antequam natus esset; fuisse tempus aliquando cum non esset, Filium Dei, libera voluntate, & arbitrio, viti, & virtutis capacem esse, creaturam esse, factum esse. Quibus omnibus sanctum Concilium indicit anathema; immo vero ne pati quidem potest, ut vel impia ejus opinio, vel insolens ipsius amentia, vel verba plena blasphemie ad aures perveniant.

Quinetiam ea que ad istum pertinent, quem sint exitum consecuta, omnino vos vel audivistis, vel saltem a nobis audieris; ne nos hominem, qui debitam mercedem suæ culpæ acceperit, temere & sine causa insectari videamur. Eo usque certe ejus prorupit impietas, ut Theonam Marmaricæ Episcopum, & Secundum Ptolemaidis ad exitum secum perduceret: nam easdem cum illo poenas ipsi luebant. Verum cum Ægyptus non modo illa opinio nis perversitate, impietate, & blasphemia, sed etiam certis hominibus, qui in populo vitam ante illud tempus pacate, & tranquille degente seditionem, & discordiam concitare non veriti essent, Dei gratia penitus liberata esset; tamen adhuc pertinax inscitia tum Meletii, tum eorum quibus honores Ecclesiasticos detulerat, restabat. De qua re quid Concilium decreverit, fratres carissimi, sic habetote.

CXVIII.

Concilium clementius aliquanto in Meletium commotum (nam se accurate in eum inquisitum fuisset, nihil certe commoverit) decernit, ut in propria ac sua civitate remaneat, nullamque habeat potestatem, vel cuiquam manus imponendi, vel quemquam ad aliquod munus Ecclesiasticum deligendi, vel in alienam regionem civitatemve ejus rei gratia commeandi, sed ut solum dignitatis, & officii nomen retineat. Illi autem qui ab eo presbyteri designati sunt, simulatque sanctiore ordinatione confirmati fuerint, hac conditione in Ecclesiæ communionem admittantur; nimirum ut Ecclesiasticæ dignitatis, & ministerii gradum habeant illi quidem, sed tamen omnibus presbyteris in singulis provinciis, & Ecclesiis versantibus, qui sunt ab

Decretum Synodi de Meletios.

PAGIUS

que sequuntur in dicta epistola a Socrate lib. 2. cap. 6. recitata, satis ostendunt, tres illos in exilium missos esse: Tantam vero vim habuit ejus impietas, ut Theonam Marmaricæ, & Secundum Ptolemaidis Episcopum, secum in exilium pertraxerit. Nam & in illos, eadem que in illum, lata sententia est. Sed quoniam omnipotentis Dei gratia, pravitate illius quidem opinionis & impietate atque blasphemia, & in hominibus, qui in populo antebac pacato turbas ac dissidia concitare ausi fuerant, vos jam liberavit. Quid aliud, quæso, innunt hæc verba, quam exilium Arii ejusque confortium, inquit ibidem Valefius?

XXXI.

Eusebius & Theognius Anathematismo non subscripserunt.

Eusebius & Theognius in laudato libello Poenitentia apud Sozomenum lib. 2. cap. 16. ajunt, se Fidei quidem subscripsisse; Anathematismo vero noluisse subscribere: non quod fidem reprehenderent, sed quia minime credebamus, illum qui accusatus fuerat, ejusmodi esse; cum partim ex iis que ad nos per litteras scripserat, partim ex ejus sermonibus in conspectu nostro habitis compositum haberemus, illum talem non esse. Hinc quaeri non immerito potest, ait Valefius in Notis, quomodo Eusebius ac Theognius Fidei quidem Nicænâ subscripserint; Anathematismo vero nequaquam. Atqui Anathematismus conjunctus erat Formulæ Fidei, & una cum Ex-

positione Fidei a Patribus editus, quemadmodum videre est tum apud Socratem, tum in vetustis Canonum Collectionibus. Baronius quidem primum Fidei Formulam conditam esse scribit a Nicænis Patribus, cui Eusebius ac reliqui, cum initio subscribere recusassent, tandem metu compulsi subscripserunt, postea vero condemnationis sententiam in Arium latam esse; & Eusebium ac Theognium, cum isti condemnationi subscribere pertinacissime recusassent, a Synodo esse depositos, aliis Episcopis in eorum locum subrogatis: Constantinum tamen Imperatorem eo tempore intercessisse, ne sententia executioni mandaretur. Baronii opinionem secutus est Petavius in parte 2. Rationarii Temporum. Verum, hæc opinio nequaquam probabilis videtur. Sic enim duæ fuissent subscriptiones Episcoporum Synodi Nicænæ: prior, qua Fidei; posterior, qua condemnationi Arii consensissent. Hodie tamen unica hæc extat subscriptio singulorum Episcoporum. Atque id merito. Fides enim cum Anathematismo qui ei subjicitur, unum idemque est monumentum, uno spiritu unoque tempore connumeratum. Sic enim incipit Anathematismus, τὸς δὲ Ἀριουζῶν, &c. Deinde falsum est quod Baronius eumque secuti affirmant, primum Fidei Formulam conditam esse a Synodo Nicæna: post-

ab honoratissimo viro, & collega nostro Alexandro ordinati, sint omnino inferiores. Quinetiam ut nulla illis potestas sit, eos ministros Ecclesie designandi, qui ipso- rum probentur arbitrio; neque nominatio- nem penes se habeant eorum qui sint ad Ecclesie munera obeunda deligendi; neque quicquam absque consensu Episcoporum Ca- tholicae, & Apostolicae Ecclesie, quae sub ipso Alexandro sunt, omnino transigant. Hi autem, qui Dei gratia, & vestris pre- cibus adjuti, ad nullum schisma deflexisse comperti sunt, sed se intra Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam fines ab erroris labe vacuos continuerunt, auctoritatem habeant tum ministros ordinandi, tum eos, qui clero digni fuerint, nominandi, tum de- nique omnia ex lege, & instituto Eccle- siastico libere exequendi. Quod si quis for- te eorum qui Ecclesiam fungantur muneribus, diem suum obibat; tum unus ex illis qui nuper in Ecclesiam adsciti sunt, modo idoneus videatur, & populus illum eligat, Episcopusque Alexandria ei suffragetur, atque adeo populi electionem confirmet, in locum succedat demortui. Atque sit istud aliis quidem omnibus concessum.

CXIX. Meletii temeritas.

De Meletio autem nominatim aliter de- cimum est; ut videlicet, cum propter in- solentem audaciam, qua antea Ecclesia sta- tum perturbaverit, tum propter temeri- tatem, & mentis inscitiam, quam palam ostenderit, nulla potestas auctoritatisve ei tribuatur; quippe cum is homo sit, qui eandem perturbationem in Ecclesiam denuo possit inducere. Atque ista decreta ad A- gyptum, & sanctissimam Ecclesiam Alexan- drinam proprie ac separatim referuntur. Quod si aliud praeterea quippiam, & frater noster Alexander una adest, sanctum & statutum fuerit; ipse, utpote qui rebus decisis cum praesuerit, tum communicave- rit, vobis accurate renuntiabit.

PAGIUS

postea vero quaesitum de Ario. Id enim ma- nifeste refellit epistola Synodica, in qua diser- te scribitur, ante omnia quaesitum esse de Ario opinionem, eamque coram Principe diligenter examinatam atque damnatam. Quocirca proba- bilis quod scribit Valefius, Eusebium ac Theo- gnium Nicenae Fidei decretis semel subscripsisse, perinde ac reliquos Episcopos, sed in sub- scribendo, distinctionem adhibuisse inter Fidem atque Anathematismum, hoc sc. modo: Euse- bium Nicomediae, supra scriptae Fidei consensio & subscribo: Anathematismo non item Quo vero anno ab exilio tam Arius, quam Eusebium ac Theognium revocati fuerint, infra dicitur. Certum quidem, Eusebium Caesariensem Epif-

NOTAE

[1] Eusebium Caesariensem re ipsa Arianae sententiae favisse etiam post Synodum, docet inter ceteros Photius in suis Amphylochiensis, cujus excerpta vulgavit D. Montfaucon Biblioth. Coislin. p. 348. Ibi quidem laudatur Epistola Eusebii ad Caesarienses, in qua ajebat se convenire cum assertoribus consubstantialitatis (quamvis nomen illud numquam admittere sustinuit). Verum, addit Photius, quod usque in finem a tuenda opinione Arianam non desisterit multi proba- sciunt & multis ex partibus argui potest. Addit insuper aspersum illum fuisse erroribus Origenia- nis: Maxime circa communem hominum resurrectionem.

Quod autem ad omnium consensum de sacratissimo festo Paschatis celebrando at- tinet; scitote, quod vestris precibus con- troversia ea de re suscepta, prudenter & commode sedata est; ita ut omnes fratres, qui Orientem incolunt, quique Judaorum consuetudinem ante in eo festo observando imitari solent, jam Romanos nos, & omnes vos, qui eundem morem quem nos in illo recolendo a primis temporibus tenuistis, sint consentientibus animis in eodem cele- brando deinceps sedulo secuturi. Quocirca vos cum ex his rebus tam prospere gestis, tum ex pace, & concordia communiter in- ter omnes constituta, tum denique quod omnes haereses quasi fibrae radicibus extir- patae sunt, laetitiam capientes, majore ho- nore, & amore ardentiore Alexandrum col- legam nostrum, & vestrum Episcopum com- plectimini, qui dum aderat, nobis perma- gne voluptati fuit; permultumque labo- ris, (ut in ea aetate) suscepit, quo Ec- clesiae vestrae statum ad tranquillitatem traduceret. Pro nobis omnibus etiam pre- ces ad Deum fundite, ut quae rite con- stituta, & decreta sint, ea rata stabilia- que permaneant, Dei Patris omnipotentis, & Domini nostri Jesu Christi auxilio, ant cum Spiritu sancti gratia. Cui gloria in secula seculorum Amen: Hucusque Syn- odalis epistola ad Alexandrinam Eccle- siam; recitat eandem quoque Socrates (a). Addit post haec omnia Theodoretus (b): At quamquam divinus ille Epif- coporum ceteris morbo, quo Meletius labo- rabat, hanc adhibuit curationem; tamen in hodiernum diem illius stupiditatis reli- quiae remanent, suntque in illis locis qua- dam monachorum turbae, quae non sanae as- sentiuntur doctrinae, sed vitia rationem in- dunt quibusdam institutis informatam se- quantur, & insana Samaritanorum, & Ju- daeorum dementia se addicunt: Haec Theo- do-

CXX. Decretum de Paschate.

(c) Socrat. l. 1. c. 6.

(d) Theod. l. 1. c. 9.

Eusebium modo Arianis, modo Orthodoxis accessisse, ut docte ostendit Hankius in lib. de Byzantina- rum rerum Scriptoris Gracis parte I. cap. I. a num. LXXVI. usque ad num. XCIX. Sed prorsus incertum, an Arianis vel Orthodoxis annumerandus sit. Hankius ab eo numero ad CXLVI. refert Auctorum antiquorum loca, qui eum post Concilium Nicenum tam Orthodoxis quam Arianis adscribunt; tandemque concludit, via tutissima videri illos incedere, qui post Synodum Nicenam Eusebium Arianum fuisse, neque negantibus, neque affirmantibus accedentes, iudicium suum suspendunt. Tot ambagibus haec quaestio intricata est [1].

doretus. Quoniam pacto autem Meletiani Arianis adversus Athanasium manus dede- rint, suo loco dicturi sumus. Vix nam- que inter lapsus est annus, cum ipsi ab Eusebio sollicitati, rursus perturbare Ecclesiam aggressi sunt; quod Athanasius dira passus ab illis affirmat (a).

(a) Athan. Apolog. 2.

CXXI.

Quid Ni- cana Sy- nodus de Meletia- nis.

(b) Athan. ubi supra.

CXXII.

Indiculus Meletia- norum Clerico- rum.

Ego Meletius in Lyco, Lucius in An- tinoe, Phasilaus Hermopoli, Achillus Chy- sis, Ammonius Diospoli in Ptolemaide, Pachimes Tetrys Maximianopoli, Theo- dorus in Copto, in Thebaide Cales in Hermete, Calathus in Superiori Cyno, Pe- lagius in Oxyrincho, Petrus Heraclae, Theon in Nelupe, Isaac in Laeo, Hera- clides in Nycio, Isaac in Cleopatriade, Melas in Arsinoate, in Nio Amos in Le- ontis, Ison in Atribia, Harpocraton in Bucalto, Moses in Phascusis, Callinicus Pelusii, Eudemon in Tanæ, Ephraim in Ibmui, in Sai Hormacon in Cyno & Bu- sfride, Syntericus in Serbennio, Pinimut- tes Pheibænegi, Chronus in Metole, Aga- rammon in Alexandrinorum agris, in Mem- phi Joannes iussus ab Imperatore, ut esset una cum Archiepiscopo: & hi quidem A- Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Anno Christi CCCII. num. IX. & seqq. lo- cutus sum de Porphyrio, ostendique eum ad praesentem annum vitam producere non potuis- se, quod tamen Baronius putavit innixus e- dielo Constantini Magni apud Socratem lib. 1. cap. 6. adversus Arianos emissio. Nam cum prius Imperator scripserit, Porphyrium Religionis ho- stem prorsus quibusdam commentariis contra pie- tatem editis dignam invenisse mercedem; ne quis de exilio, aliove supplicii genere explicaret, subjungit: Ac talem, ut ipse quidem infamis apud omnem posteritatem maximo opprobrio & de- decore complectetur: impia autem ejus scripta plane deleantur. Quibus manifestum est, nihil aliud Imperatori propositum fuisse, quam ut pu- blico edicto eandem probrofio nominis infamiam Ario, ejusque sectatoribus inureret, qua Por- phyrium flagrare videbat, & pari exemplo quo Porphyrii libros extinxerat, impia eorum Scri- pta supprimeret, inquit Holstenius in libro de Vita & Scriptis Porphyrii.

XXXIV. A num. CXXXIII, ad CLXXXVI. Probavit

gypti Praesules: Cleri autem Alexandrini isti fuere, Apollonius presbyter, Irenaeus presbyter, Tyrannus presbyter. Diaconi vero, Timotheus, Antinous, Ephestion, & Macaris presbyter παρήμεβολες. Hos etiam praesente Episcopo Alexandro tradidit. At nec sic quidem vitare potuit Alexander, quin progredirentur insani, qui se Me- letii clericos esse jactarent, inter quos fuit Ischyas, qui se Mareote presbyterum esse mentitus fuit; quem sibi diutius adver- santem Athanasius, (ut dicemus) exper- tus est.

Hujus rei gratia S. Synodus sextum ca- nonem edidit, quo secundum antiqua pri- vilegia Ecclesiae Alexandrinae vetuit, ne in Aegypto, Libya, vel Pentapoli aliquis ordinaretur Episcopus absque ipsius Me- tropolitani scientia, quod etiam tertiae se- di, nempe Antiochenae, veteri consuetu- dine debitum, voluit custoditum. Quoniam vero ex varia translatione, & diversa edi- tione idem canon redditur non nihil ob- scurus, hic ipsum integrum describemus, ut pariter elucidemus. Si fidelitas atque peritia in transferendo, & sinceritas in edendo quam maxima requiratur; nul- la exquiri potest editio exactior atque fi- delior, quam quae elaborata est a magno illo, sed cognomento Exiguo Dionysio, cujus eximiam in utraque lingua peritiam, & morum egregiam probitatem Cassiodo- rus dignis laudibus mirifice praedicat (c). Sed nec quidem purior atque sincerior ea editione afferri potest videtur, quae in Ec- cumenica Synodo Chalcedonensi in ampli- simo Patrum confesso ab Apostolica sedis Vicario Paschasino Episcopo est recitata. Porro ab uno eodemque exemplari tam Dionysium transulisse, quam Paschasinum edidisse, apparet, cum utriusque eadem ferme sit verborum complexio atque sen- tentia; nisi quod Dionysius, qui postea vixit, eo liberius atque tutius antiquum

CXXIII.

Canonum Nicæno- rum edi- tiones.

(c) Cassiod. Institut. divin. l. 1. c. 1.

sacra Synodus Nicæna vetustam regiminis Ec- clesiastici disciplinam Canone 6. his verbis: An- tiqua consuetudo servetur per Aegyptum, Lybiam ni- & Pentapolim, ita ut Alexandrinus Episcopus triarcha- borum omnium habeat potestatem, quia & urbis tuae varia Alexandriae termini assignantur, sed de Ro- mana Dioecesis terminis nihil statuitur. Hinc variae natae opiniones de hujus Patriarchatus ter- minis, ob perplexam praesertim Rufini Aquileien- sis Presbyteri interpretationem, qui tempore D. Hieronymi lib. de Haeres. cap. 6. Canonem his verbis exposuit: Ut apud Alexandriam & in ur- be Roma vetusta consuetudo servetur, ut ille A- gypti, vel hic Suburbicariae Ecclesiarum so- licitudinem gerat. Hinc origo controversiae de Suburbicariis in Gallia hoc seculo natae, de qua Launois in Dissert. de recta Nicæni Canonis VI. Intelligentia, Valefius in Ecclesiasticis Ob- servationibus ad Socratem & Sozomenum, Mar- ca lib. de Concordia Sacerdotii & Imperii ca- pite 3. alique, quorum opiniones Schelstratus par-

secutus est exemplar, quod consentaneum esse novit editioni a Paschasino in Synodo Oecumenica facta; quae in eodem Concilio Chalcedonensi (a) ab eodem Apostolicae sedis legato recitata sic proponitur: *Gloriosissimi Judices dixerunt: Ultraque pars canones proponant. Paschasinus vir reverendissimus Episcopus Vicarius sedis Apostolicae recitavit.* TRECENOTORUM DECEM ET OCTO SANCTORUM PATRUM CANON SEXTUS.

CXXIV. Quod Ecclesia Romana semper habuit Primatum; tenuit autem & Aegyptus, ut Episcopus Alexandria omnium habeat potestatem; quoniam & Romano Episcopo haec est consuetudo. Similiter autem, & qui in Antiochia constitutus est, & in caeteris Provinciis Primatus habeant Ecclesiae Civitatum ampliorum. Per omnia autem manifestum sit, ut si quis praeter voluntatem Metropolitanum Episcopi fuerit ordinatus, hunc (quia statuit haec S. Synodus) non debere esse Episcopum. Sane si communi consensu rationabiliter probato, & secundum Ecclesiasticam regulam statuto, duo aliqui aut tres per contentionem suam contradicunt; illa obtineat sententia, in qua plures fuerint numero sacerdotes. Quoniam vero mos antiquus obtinuit, & vetusta traditio, ut Aelia, id est, Hierosolymorum Episcopo deferatur; habeat consequenter honorem suum, sed & Metropolitanus sua dignitas salva sit: Hucusque canon sextus, verum & septimus secundum Graecorum editionem in Africam missam; cum alias non careat suspitione doli ejusmodi unius canonis, in duos facta partito; quod aliis e vicenario, antiquo numero sublatum sit, ille nimirum, citatus a Zosimo Papa de appellatione ad Romanum Pontificem; sed de ea re suo loco pluribus opportunius.

CXXV. Quod vero idem canon sextus sui exordio mutilatus sit in illis scilicet verbis: *Quod Romana Ecclesia semper habuit Primatum; & sine truncatus in iis, quae de Hierosolymitana Ecclesia statuta sunt, ex Codice Archidiaconi Ecclesiae Constantinopolitanae; aequae falsitatis suspectus redditur recitatus ex eodem codice ibidem canon nomine primae Synodi Constantinopolitanae de primatu Ecclesiae ejusdem post Romanam; quem perspicue falsum esse,*

PAGIUS parte 1. Antiquit. Illustr. Dissert. 2. accurate examinavit, ex qua Dissertatione sequentia describenda duximus. Salmasius eruditus Calvinista anno MDCXVIII. suppresso nomine libellum scripsit, in quo duo pro Canonis Nicaeni cum Rufino conciliatione excogitavit. Primo, hoc Canone nullam juris Patriarchici mentionem fieri, sed tantum Alexandrinum & Antiochenum Episcopos in iis, quae ad jus Metropolitanicum pertinent; cum Romano conferri.

non tantum Lucentius sedis Apostolicae legatus ibidem in Synodo publice declaravit, sed & Sanctus Leo litteris (b) tum ad Anatolium Episcopum Constantinopolitanum totius doli fabricae architectum, tum ad Pulcheriam Augustam datis manifeste redarguit. Probasse autem Judices lectionem Nicaeni canonis allatam ab Apostolicae sedis legato, ex eorum interlocutione intelligi potest, cum dixerunt: *Perpendimus omnem quidem Primatum, & honorem praecipuum secundum canones antiquae Romae Deo amantissimo Archiepiscopo conservari.* Per canones intelligentes, duos ibi recitatos, alterum verum certumque ex Nicaeno Concilio, (ut dictum est) alterum ex Concilio Constantinopolitano praetensum.

CXXVI. Si vero in omissione canonis hujus exordii in aliis editionibus dolum abuisse velimus; tunc illud est verisimile accidisse, ut verba illa: *Quod Romana Ecclesia semper habuit Primatum: Non esse canonis, sed titulus fuerit existimatus, atque ideo praetermissus, quod desiderarentur in reliquis canonibus affixi tituli; ob idque videretur superflue superadditus.* Sed perperam quidem & injuria; non enim censendus est ille titulus, sed ipsius sexti canonis esse verba; nam absque eo exordio redditur sensus plane obscurus, ac mutilatus, obque sui ambiguitatem a Novantibus in diversa distractus, & a Catholicis diversimode interpretatus. Si autem secundum lectionem propositam a legato in Concilio Chalcedonensi legatur: *Quod Romana Ecclesia semper habuit Primatum; & his jungatur quod sequitur, sive ut Dionysius e Graeco sic in Latinum convertit: Ecclesia Romana semper habuit Primatum, mos autem antiquus perduret, &c.* Erit ejus canonis sensus haud abstrusus. Ex prioribus quidem lectione illud significatum fuisse videtur; quod ex Romanae Ecclesiae Primatu subortum fuerit, ut Aegyptus sedem habeat, & Primatem Episcopum; inde evenisse, ut Episcopus Alexandriae omnium Ecclesiarum, quae sunt in Aegypto, quae continet Libyam, & Pentapolin, habeat potestatem; quoniam & Romano Episcopo haec est consuetudo; redditur enim causa, ut Episcopus Alexandrinus, qui a Romano, nempe a Petro per Marcum Primatum obtinuit, habeat

Alterum, Metropolim Romanam Rufini temporibus, circa annum scilicet CD. iis Provinciis definitam (Piceno nempe, Tuscis & Valeria) quae Suburbicaria dicebantur, quod a jurisdictione Praefecti Urbis pendere, & ad censuram ab Urbe lapidem porrigebantur. Eodem anno prodit *Censura conjectura anonymi Scriptoris de Suburbicariis regionibus &c. Ecclesiarum*, auctore Jacobo Sirmondo, qui in ea refellit tam Anonymi, Salmasii scilicet, sententiam de ipsius

(b) Leo ep. 53. & 55.

CXXVI.

Canon sextus quomodo mutilatus.

beat totius Provinciae Episcopos sibi subiectos; quoniam sic fuit moris Romano Episcopo illi concedere. In id ipsum redidit Dionysii editio, ut demonstratur ex Romanae Ecclesiae Primatu pendere ac firmari Primatum Episcopi Alexandrini.

CXXVII. Nec quemquam moveat, si in editione Nicaeni canonis ex Romanae Ecclesiae archivo producta non nisi de Aegypto mentio habeatur, in aliis autem communioribus editionibus etiam Libyae, & Pentapolis; nam Aegyptus in quantum est Augustalis Praefectura, has sub se Provincias continet, quas omnes simul Aegyptum, sive Aegyptiacam Dioecesim moris erat appellari; ita Gratianus (a), & Zeno (b) Imperatores nominant. Erant in his decem Metropolitanis, qui parebant Alexandrino, ut constat ex epistola Theodosii Junioris ad Diodorum (c). Immo ipsa Augustalis Praefectura (ut habet Notitia Provinciarum) continebat sub se Aegyptum, Thebaidem, Libyam Inferiorem, & Superiorem, quae alio nomine Cyrenaica, vel Pentapolis dicta reperitur, Augustanicam, & Arcadium; cum tamen ab antiquis cosmographis triangulus ille, Delta dictus, qui a Nilo summe constituitur, Aegyptum nuncupari solet; recentiori vero & communiori usu omnes Provinciae, quae (ut diximus) Aegypti Praefecto Augustali parebant, eademque Episcopo Alexandrino subdite erant: hinc S. Epiphanius (d): *Hic enim, inquit, mos obtinet, ut Alexandriae Episcopus, totius Aegypti, & Thebaidis, Mareae, ac Libyae, Ammoniacaeque & Maroticis, ac Pentapolis Ecclesiasticam habeat administrationem.* Quae omnes vel una Aegyptus dici solitae erant, vel cum Aegypto Libya atque Pentapolis: sed cum in alias Provincias partiebantur, decem metropoles constuebant, quae omnes parebant Alexandrino, de quibus in Concilio Chalcedonensi habetur (e), ut omnis Aegyptica Provincia sequeretur Archiepiscopum Alexandrinum: quae ipsa Aegyptiaca Dioecesis, (ut dictum est) vocabatur Aegyptus.

(a) 1. 107. de Decur. C. de Theod.

(b) 1. unice. C. de primat. carcer.

(c) Concil. Chalced. Act. 1. ex 2. Conc. E. p. 68.

(d) Epiph. haer. 68.

(e) Concil. Chalced. Act. 4.

CXXVIII. Sed iterum ad sensum canonis. Legitimam atque germanam illam esse hujus interpretationem apparet, ut sancta Synodus voluerit demonstrare ratam firmiterque esse auctoritatem Ecclesiae Alexandrinae. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ipsius Praefecti Urbis in Suburbicaria jurisdictione, quam ejusdem comparationem cum Romano Pontifice.

CXXV. Quoad primum, ostendit, Praefectum Urbis non habuisse Dioecesim intra centesimum ab Urbe lapidem; cum Notitia declarem tantum, XIII. Dioecesis sub quatuor Praefectis Praetorio a Constantino Imperatore fuisse institutas, & inter illas nullam Praefecti Urbis esse cognitam, neque esse potuisse; cum Dioecesis plures Provincias contineat, & plures Provinciae intra-

Opinio Salmasii refellitur.

nae in omnes Aegypti Provincias, quam (ut superius est declaratum) Melerius schismaticus impugnabat: idque ex Primatu Romanae Ecclesiae, ex quo ea omnia Alexandrinus Praefectus acceperat, quod & res ipsae postmodum gestae ac majorum scripta declarant. Quidam est, rogo, quod de Julio Papa cum scribit Theodoretus, eum vocasse Romanum Arianos negotium facessentes Athanasio, necnon Athanasium, sic ait (f): *Ille (nempe Julius) Theod. Ecclesiae canonem secutus, & eos jussit Romanam venire, & divinum Athanasium, quo pro se in judicio ipse responderet, vocavit.* Nonne ex his perspicue demonstratur, ex Romanae Ecclesiae auctoritate subsistere Primatum Ecclesiae Alexandrinae, dum Athanasius ejus Episcopus-calumnias Arianorum circumventus, & eorum judicio condemnatus, confugit ad Julium Romanum Pontificem; & ille ad dicendam causam, scriptis litteris, eisdem Arianos Romam convocavit? Vel cum Constantinopolitanum Episcopum Anatolium usurpantem sibi jura Ecclesiae Alexandrinae, & Antiochena commentitii canonibus, Leo Papa, pluribus datis litteris (g), (g) Leo epist. 53. 54. 55. retudit, atque ejus audacem impetum fremit; ubi & crebrius est iterata querela de hujus Nicaeni canonis violatione, quo ait. Alexandrinae sedis secundam dignitatem, Antiochena vero tertiam esse cognitam atque probatam, sed eam antea ab Ecclesia Romana collatam; nam scribens (h) ad Anatolium alienorum jurum invasorem, citato saepius eadem Nicaeni Concilii canone: *Non convellantur, inquit, principalem jura Primatum, nec privilegia antiquitus instituta Metropolitanis Antistites fraudentur. Nihil Alexandrinae sedi, ejus, quam per Sanctum Marcum Evangelistam B. Petri discipulum meruit, pereat dignitatis. Antiochena quoque Ecclesia, in qua primum praedicante B. Apostolo Petro Christianum nomen exortum est, in paterna constitutionis ordine perseveret, & in gradu tertio collocata, nunquam se sit inferior: Haec eadem ipsa inculcat scribens ad Marcianum Imperatorem, & aliis litteris ad Pulcheriam Augustam datis, & Julianum. Si enim alius esse posset ejusdem canonis germanus sensus tota illa argumentatio Leonis Papae corrueret, & ab adversariis solvi facile potuisset atque*

R 2

centum passuum millia nullatenus extiterint. Ait itaque Sirmondus, Praefectum Urbis nec Dioecesim habuisse, nec Provinciam; sub ejus dispositione administrationes varias fuisse, sed nullam Provinciam; & Suburbicarias ad alium pertinere. Quod magis exponens, meminisse oportet, inquit, Vicarios Praefecti Praetorio in Italia duos fuisse, Vicarium urbis Romae, & Vicarium Italiae. Vicarii urbis Romae sedem Romanam fuisse compertum est, Vicarii Italiae Mediolanum, ut ex Paulino Presbytero in Ambro-

que frustrari; cum tamen appareat ex iis Anatolii temerarium ausum esse perfractum (a), eumque a petitione repulsum. CXXIX. Nec ab his diversam rationem Patriarchalium sedium Gelasius Romanus Pontifex inisse reperitur, dum in eo Romano Concilio, in quo actum est de librorum censura, tres numerans ab ipso Petro, vel Petri nomine institutas Sedes, tradit Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam Sedes esse Petri, earumque precipuam esse Romanam; reliquas huic subiectas vicem ipsius in suis Provinciis representare; in quarum exemplum ceteras posteriores sedes Patriarchales postea ex privilegio, id ab ipsa Romana Ecclesia consecutas esse eodem modo, quo instituta reperitur antiqua, sicque in novarum institutione sedium intelligantur, quae fuerint in antiquis servata; ex quibus etiam verba illa, de quibus est controversia, intelligi facile possint. Exempli causa, reperitur Novella constitutio Justiniani Imp. centesima trigesima prima de Ecclesiasticis titulis, ibique capite tertio, ubi agitur de erectione Ecclesiae Primae Justinianae in sedem Patriarchalem; hoc ipsi ex more legitur privilegium datum, ut in subiectis sibi Provinciis locum obtineret Sedis Apostolicae Romanae; haec inquam exempli causa inducta aperiunt fati sensum verborum illorum: *Quod Romana Ecclesia semper habuit primatum &c.* cum scilicet ipsa ex parte aliqua in alias propagat Ecclesias, quas constituit Patriarchales, quod accepit per Petrum a Christo.

CXXX. Qui autem sensum hunc minus exploratum habuerunt, delira quaedam & somnii simillima locuti sunt, ut voluerint, S. Synodum ex verbis illis, quae habentur in vulgarioribus editionibus: *Quia urbis Romae Episcopo parilis mos est, vel similis*, exequatum declarasse jus & potestatem Alexandrinae Ecclesiae cum Romana; cum, etsi deessent aliae testificationes, atque jura deficerent; facta tamen ipsa ex adverso clament, dum constat ex iis, quae pluribus dicta sunt secundo Annalium tomo, Dionysium Episcopum Alexandrinum ab Episcopis Lybiae accusatum esse apud Dionysium Romanum Pontificem, apudque eum causam dixisse, atque ab eodem, causa demum

PAGIUS brofii Vita intelligimus, & ex Marcellino lib. 27. cum de tribus Apparitionibus Potestatis Vicariae per Italiam Valentis Imp. iustu casis agit, & Mediolani locum, ubi sepulti sunt, *Ad Innocentes*, appellari scribit. Inter hosce duos Vicarias divisae omnes Italiae regiones ac Provinciae fuerunt, hoc discrimine appellationis, quod quae sub Vicario erant Italiae, praecipuo titulo *italicae regiones & Provinciae* vocabantur; reliquae Urbicae & Suburbicae, quia in Vicariae urbis erant potestate. Quoniam autem haec

cognita, absolutum; sed & idem aequae demonstrant, quae post Constantinum sub Constantio contigerunt, nempe cum Julius Papa Arianos, & Athanasium ipsum sedis Alexandrinae Episcopum Romam ad iudicium citavit, atque causam iudicavit. Sed omittimus in his adeo claris atque perspicuis addere alia sexcenta propemodum loca haec ipsa testantia.

Sed illud absurdius: quod enim in eodem canone mentio habeatur de Romana Ecclesia; nescio quonam pacto, vel ratione in mentem venire potuerit aliquorum, quos terra nubes odii sic excacavit, ut palpent (quod dicitur) in meridie, dicantque Romanam Ecclesiam a Niceno Concilio privilegia, quibus potitur, esse sortitam. Qui haec effutit, fuit inter alios Theodorus Balsamon, qui tunc ait institutum esse Romanum Patriarchatum, atque tres alios: quo nihil insulsius dici potuit. At licet multa tomo primo de privilegiis Romanae Ecclesiae, unde manarint, a nobis sint enarrata; tamen quid hac de re professus sit Gelasius in nuper citato Romano Concilio, sic accipe: *Quamvis*, inquit, *per orbem Catholica Ecclesia unus thalamus Christi sit; Sancta tamen Romana Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis Synodis constitutis ceteris Ecclesiis praelata est, sed Evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit: Tres Petrus inquit, & super hanc Petram, &c.* Idipsum quoque reliqui omnes, cum de his agendi necessitas incubuit. Sed & quid praesertim Nicolaus Papa scribat (b) ad Michaelem Imperatorem, Romanae sedis, ejusque primariae dignitatis acerbissimum adversarium, audiamus; sic enim ait: *Ecclesiae Romanae privilegia, Christi ore in Beato Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitus observata, & a sanctis universalibus Synodis celebrata, atque a cuncta Ecclesia jugiter venerata, nullatenus possunt minus, nullatenus infringi, nullatenus commutari; quoniam fundamentum, quod Deus posuit, humanus non valet amovere conatus; & quod Deus statuit, firmum validumque consistit; illeque potissimum peccat (c), qui Dei ordinationi resistere tentat. Privilegia, inquam, ejus sedis vel Ecclesiae perpetua sunt, divinitus radicata atque plan-*

fuerint; quae Urbanae Vicariae parerent, indicat Notitia his verbis: *Sub dispositione V. S. Vicarii urbis Romae Provincia infra scripta: Consulares, I. Campania, II. Tuscia & Umbria, III. Piceni Suburbicari, IV. Sicilia. Correctores, I. Apulia & Calabria, II. Brutiorum & Lucania Praefides, I. Samnia, II. Sardinia, III. Corsica, IV. Valeria.*

Ex quo colligit Sirmundus, reliquas Provincias, quae Vicario Italiae suberant, fuisse Venetias & Istriam, Aemiliam, Liguriam, Flaminiam

CXXXI. Romana Ecclesia nihil contulit Rom. Concil.

(b) Nicol. ad Mich. Imp. epist. tom. 2. Concil.

(c) Rom. 13.

plantata sunt; impingi possunt, transferri non possunt; trahi possunt, evelli non possunt. Quae ante Imperium vestrum fuerunt, & permanent (Deo gratias) hactenus illibata, post vos, & quousque Christianum nomen praedicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt immutata.

CXXXII. Ista igitur privilegia huic sanctae Ecclesiae a Christo donata, a Synodis non donata, sed solummodo celebrata, & veneratione habita, per quae non tam honor, quam onus nobis incumbit, licet ipsum honorem non meritis nostris, sed ordinatione Dei gratiae per beatum Petrum, & in beato Petro simus adepti, nos cogunt, nosque compellunt omnium habere sollicitudinem Ecclesiarum Dei: Et inferius de duabus Ecclesiis Alexandria & Antiochena: *Sicque demum Alexandrinam Ecclesiam suam fecerunt Petrus, & Paulus per B. Marcum unius horum filium ac discipulum: haereditas quippe filii in potestate patris existit, & gloria discipuli ad magistrum sine cunctatione refertur. Fecerat autem beatissimus Petrus praesentia corporali & Ecclesiam Antiochenam suam, quae (sicut B. Papa dicit Innocentius) urbis Romae sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit, ista susceptum (quippe B. Petrum) apud se consummatumque gauderet. Per has igitur tres praecipuas Ecclesias, omnium Ecclesiarum sollicitudo beatorum Apostolorum Principum Petri ac Pauli proculdubio moderamen expectat: Ac paulo post:*

CXXXIII. Haereditas quippe horum effecti, facultatem potestatis, quam a Domino perceperunt, & onus sollicitudinis nihilominus capeffere nos oportet. Proinde animadvertendum est, quia non Nicana, non denique ulla Synodus quicquam Romana contulit Ecclesiae privilegia, quae in Petro noverat eam totius jura potestatis pleniter meruisse, & cunctarum Christi ovium regimen accepisse, sicut beatus Praesul Bonifacius attestatur universis Episcopis per Thebessiam constitutis scribens. Institutio universalis nascentis Ecclesiae de beato Petri sumpsit honore principum, in quo regimen ejus & summa consistit. Ex ejus enim Ecclesiastica disciplina per omnes Ecclesias, religionis jam crescente cultura, fons emanavit. Nicana Synodi non aliud praecipuum testantur, adeo ut non aliquid

PAGIUS niam, & Picenam Annonarium; & Urbicarias regiones ac Suburbicarias appellari eas contueville, quae Urbis Vicario parerent; idque declarare Valentianum Legem, in qua per Urbicarias regiones inhibitur a se usum eorum scribit, quem per Apuliam & Calabriam, per Brutios & Lucaniam, atque Samnium veterat, quae omnes Provinciae erant Vicariae Urbis. Ex quibus concludit, quam male Salmastius regiones Suburbicarias ad haec quatuor redigat,

super eam ausa sit constituere, cum videret nihil supra meritum suum posse conferri. Omnia denique huic noverat Domini sermone concessa; si omnia, ergo nihil defuit, quod illi non cesserit. Denique si instituta Nicana Synodi diligenter inspiciantur; invenietur profecto, quia Romana Ecclesia nullum eadem Synodus contulit incrementum; sed potius ex ejus forma, quod Alexandrina Ecclesiae tribueret, particulariter sumpsit exemplum: Hactenus de his ipse. Alia item complura addenda essent; sed parcimus, ne ab instituto longius digredi videamur. Ex his pariter illud considera, quam procul abhorreat, ut Romani Pontifices Romanae Ecclesiae privilegia accepta tulerint Constantino; cum nec ab ipsis Oecumenicis Synodis aliquid illi impartitum esse dici, a quo passim sint animo, a Christo dumtaxat per Petrum sibi (ut par est) omnia vendicantes.

At nec dissimulandam putamus perpetuam factam a Ruffino hujus canonis interpretationem, dum Nicenos canones non levi praesidio in compendium redegit, & de canone sexto sic ait (a): *Ut Apud Alexandriam & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Aegypti, vel hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Quorum verborum nec ullus quidem sensus elicitur. Quamobrem sunt qui legendum velint absque geminata illa alternativa, *Vel*; ut dicat: *Apud Alexandriam, & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut & ille Aegypti, ut hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Sed & haec contra canonem; ubi non legitur, *Ut*, comparationem significans, sed, *Quoniam*, causam insinuans. Anfractus hosce Ruffini nobis considerantibus opportune in mentem hic veniunt verba S. Hieronymi, Ruffini imperitiam fugillantem, cum post multa sic ait (b): *Denique & ego scripta tua relegens, quamquam interdum non intelligam quid loquaris, & Heraclitum me legere putem; tamen non doleo, nec me penitet tarditatis; id enim in legendo patior, quod tu puteris in scribendo: Et alibi (c): (c) Hier. A. Tantam habes Graeci, & Latini sermonis scientiam, ut Graeci te Latinum, & Latini Graecum putent.* Omittimus de eo hic referre recentiorum querelas de translatione

Tuscam Suburbicariam, Picenam Suburbicariam, Latium vetus, & Latium novum. Quoad alterum caput, *Salmastium* explodit Sirmundus, quod Episcopi Romani Dioecesim cum Praefectura Urbana intra centesimum ab Urbe lapidem coarctaverit, additque Marca lib. I. cap. 3. §. 12. contra Salmastii de mente Ruffini conjecturam, vetare Notitiam illam Vaticanam veterem (apud Baronium ad annum MLVII.) quae LXIX. Episcopatus, ex quibus Romana Provincia

CXXXIV. Ruffini interpretatione sexti canonis Nicani. (a) Ruffini. (b) Hier. Apolog. 1. advers. Ruffin. (c) Hier. A. polog. 3.

tionem Eusebii ab ipso perperam facta, in fugillationem hominis ignorantiae, & nimis licentiosae libertatis, cum addiderit, quae voluit, & alia ex animi voluntate deleverit; parcerem libenter ipsi, nisi de re omnium gravissima quaestio verteretur.

CXXXV.

Hæreticorum vefania patens.

Novantes vero hæretici captantes atque arripientes qualemcumque sibi putant oblatam occasionem, & ex aliorum erroribus proficere se existimantes, hanc nati interpretationem Ruffini, & magno tripudio gestierunt, velut hoste penitus prostrato triumphantes, quasi ex Nicæno Magno Concilio definita fuerit Romanæ Ecclesiæ jurisdictione, ut tantum præsit suburbanis Ecclesiis; atque hæc ex parte sit amplior a Synodo circumscripta Diocesis Ecclesiæ Alexandrinæ, & Antiochenæ, quam Romanæ: immo ex ejusmodi perperam facta interpretationem Ruffini verborum, quilibet Metropolitanus ditione præstare videatur Romano Pontifici, cum ille uni Provinciæ, hic verò suburbanis tantum præesse videatur Ecclesiis. Sed redam verba unius ex ipsis, nempe illius Jurisconsulti a Catholica Ecclesia apostatæ defensoris (a), qui ait: Ruffinus (ut apparet) fines Romanæ Provinciæ suburbanorum tantum urbium terminos a Nicæna Synodo circumscriptos testatur: Hæc ipse: At qualifnam iste Jurisconsultus qui nec (ut cognoscitur) voces legum intelligit? Miratus sum hominem non tantum mendaciter reddentem verba Ruffini, sed & perperam interpretantem, dum putat per Suburbicarias Ecclesias, quas Ruffinus dicit, suburbanas intelligi Civitates; ac proinde idem esse Suburbicarium, quod Suburbanum, non intelligens ex Principum rescriptis vim vocis hujus. Nam etsi interdum Urbicarium idem sit quod Urbanum; hincque dictæ inveniantur Præfecturæ Urbicariæ a Valentiniano (b) & sociis, necnon a Zenone Imperatoribus; ampliorem tamen esse constat hujus vocis significationem, quam ut his limitibus coarctetur; idque aperte diversis Principum rescriptis manifestum reddi.

(a) Sugillat auctor de-fensorem Molinæ, adversus quem certam scripsit crudite Remundus Rufus.

(b) l. 2. c. ubi senatores.

CXXXVI.

(c) l. 2. c. 24. de indulg. dabit. Cod. Theod.

Atque illud in primis, idem esse Urbicarium, & Suburbicarium, satis expresse potest intelligi ex iis quæ habentur (c) in Notitia Provinciarum, ubi agitur de dispositione Comitum Rerum privatarum. Rursum vero apparere liquet, adeo am-

PAGIUS

vincia constata erat, nobis exhibet; quæ quidem non solum Latinam regionem, seu Campaniam recentiore ad Sinvestram, Marfos seu Valerianam, Picenum & Tusciam Suburbicariam compledebatur; sed etiam Tusciam Annonariam, Umbriam, & Picenum Annonarium comprehendit. Hinc Baronius loco citato ex antiquo Vaticano Codice describit formam tempore Divi Petri Damiani, hoc est, anno MLVII. observatam; & enumeratis Ecclesiis titularibus Cardi-

plam esse harum vocum significationem, ut non tantum excedat loca prope Urbem posita; sed etiam plures contineat provincias; tam in Italia, quam etiam extra Italiam sitas, & interdum etiam transmarinas. Unde Julianus Imperator rescribens ad Taurum (d) ait: Non enim per Italiam tantum; sed etiam per Urbicariis regiones & Siciliam Patrimonialium, & Emphyteuticorum fundorum vires servandas esse perspeximus. Sed & Gratianus Augustus cum Valentiniano, & Theodōstio Imperatoribus sic ad Probum.

(e): Igitur sinceritatis tua id ipsum per omnem Italiam; tum etiam per Urbicarias Africanasque regiones; ac per omnem Illyricum prælata oraculi hujus auctoritate firmabit. Ex quibus plane intelligas, Urbicarias regiones aliquas fuisse extra Italiam positas. Inter Italiam autem regiones Urbicarias, esse nominatas invenimus Picenum & Tusciam (f). Sed unde id, quæso, nomen, & quænam, & cur dictæ reperiantur etiam extra Italiam positæ Urbicariæ regiones? Res est haud facilis exploratū: ex eo tamen quem invenimus dictum canonem Urbicarium, possumus etiam intelligere regiones Urbicarias: sunt enim hæc veluti cognata. In duabus constitutionibus (g) Arcadii, & Honorii Imperatorum mentio habetur de canone Urbicario; debitorum fuisse quoddam diversarum Provinciarum, quo tenerentur conferre in Urbem annonam: obstrictæ autem erant ad ejusmodi collationem aliquæ Italiae Provinciæ, itemque Sicilia, Africa, & Ægyptus, & si quæ alia. Quæ igitur provinciæ tenebantur ad præstandum canonem Urbicarium, ad inferendam scilicet annonam in Urbem, eadem dicebantur regiones atque Provinciæ Urbicariæ, sive Suburbicariæ nominatæ; quo sensu, sicut illæ dictæ sunt Provinciæ Urbicariæ, quæ Urbi debentes annonam, eidem peculiari nexu tenebantur obstrictæ; ita eodem exemplo constat esse pariter appellatas a Ruffino Ecclesias Suburbicarias, quæ Romanæ Ecclesiæ Diocesi peculiariter præ cæteris viderentur esse subjectæ: quo etiam jure Episcopus Alexandrinus moderaretur omnes subditas sibi Ægypti Provinciæ: hæc ex sensu Ruffini, sed canonis aliam fuisse sententiam diximus. At de his hæcenus.

Par-

nalium, XXII. Urbis Abbatibus addit, Suffraganeos Romani Pontificis nulli alteri Primati vel Archiepiscopo subiectos, & frequenter ad Synodos Romanas vocatos ex Campania X. ex Marfis VI. ex Tusciam XXI. ex Umbria, Marchia, Spoletio XXIV. simul LXI. Episcopos ex pluribus, quam Salmastius citaverat, Provinciis Suburbicariis. Unde recte colligitur, Salmastium Ruffini mentem non esse affectum.

Alium itaque sensum per Suburbicarias inten-

XXXVIII. dicit

CXXXVII.

Elucidatio sexti canonis.

(a) Alanus Copus 2. dial. Turrian. ad-vers. Mag- deburg. l. 1. c. 15. Remund. Rufus ad-vers. Pa- tronium Molynsi. Bellarmin. Contro-vers. tom. 1. lib. 2. de Rom. Pontific. c. 13.

(b) Eod. can. 6. Nicæna. Conc.

(c) Theod. Ruf. in Nomoc. Photii.

Parce, lector, si interdum duceres per hujusmodi perdifficiliū quæstionis anfractus: ex his plane tenebris veritate in lucem vindicata, majorem capies animi voluptatem. Jam perspicue, puto, intelligis ex his, quæ dicta sunt, quam a scopo veritatis aberrant, qui perperam factam a Ruffino sexti canonis Nicæni compendiosam translationem deterius interpretantur, cum errores erroribus attextentes, adeo monstruosas deformitates compingant, atque deformia monstra effingant, dum suburbanis tantum Civitatibus ex Nicæni canonis præscripto voluit Diocesim Romani Pontificis definitam, quæ sui amplitudine toto est Christiano Orbe diffusa; quandoquidem tum ex his, quæ superioribus tomis Annalium dicta sunt, tum etiam ex aliis, quæ singulis ferme annis dicentur inferius, omni probationum genere remanent consignata; ut plane intelligas, nonnisi erroris spiritu exagitari, qui tam obstinate contra apertissimam veritatem insurgunt. Cæterum, quod rursus spectat ad eisdem sexti canonis interpretationem; ab aliis levioribus hæreticorum calumniis vindicatam eam habes a plerisque eruditissimis viris (a), ut non sit nobis in his amplius laborandum.

(g) l. 3. c. 6. de canone frumentario urbis Romæ. Cod. Theod. & Justin. cod. tit. 1. 2. c. 3.

(c) Theod. Ruf. in Nomoc. Photii.

Sed quid post hæc de Hierosolymitana Ecclesia statuerit eodem canone (b) Sanctæ Magnæ Synodus, accipe: Quoniam mos antiquus obtinuit & vetusta traditio, ut Æliæ (id est Hierosolymæ) Episcopo honorem deferatur; habeat consequenter honorem, manente tamen Metropolitanæ Civitatis propria dignitate. Hæc Patres de Ecclesia Hierosolymitana. Mira quidem in hujus canonis interpretatione detegitur Theodori (c) stupiditas; dum hoc atque superiore canone, nempe sexto, & septimo, statutos tradit a Sanctis Patribus quatuor Patriarchas, Romanum videlicet, Alexandrinum, Antiochenum, atque Hierosolymitanum; quem meminisse oportuit, id primum tentatum esse a Juvenale Episcopo Hierosolymorum post Chalcedonenfæ absolutum Concilium, ut ejusmodi honoris insignia Hierosolymitana Ecclesia obtineret, cum ei restitit vehementer S. Leo Romanus Pontifex: quod ipse Nicænorum canonum observantissimus minime ausus fuisset, si illi Ecclesiæ a

PAGIUS

Sextus canonus Nicænus de ordinatione Episcoporum intellegendus.

diffe Rufinum, ac Canonem Nicænum recte exposuisse uti probet Marca, supponit Alexandrini Episcopi Auctoritatem hoc Canone potissimum comparari cum Romanis in jure ordinandum Episcoporum, eo quod Episcopi Alexandrini auctoritas in ordinandis omnibus Ægypti Episcopis adversus Meletium hoc Canone sexto Nicæno statuta sit. Conditus est enim Canon ad reparanda Ecclesiæ Alexandrinæ Patriarchica privilegia per Meletium Lycopolytanum Episco-

Magna Synodo collatum accepisset: sed & Juvenalis; vir solertissimus; id a Nicæna Synodo Ecclesiæ illi collatum, tunc magnifice ostentasset.

CXXXIX.

Cæterum tantum abest, ut hujus canonis auctoritate Hierosolymitana Ecclesia aucta fuerit Patriarchatu, ut nec exempta fuerit, quin Ecclesiæ Cæsariensi subiecta esset totius Palæstinæ metropoli; quod quidem ita se prorsus habere, verba S. Hieronymi ad Joannem Hierosolymorum Episcopum, qui post Cyrillum eidem Ecclesiæ præfuit, rexitque eam, cum S. Hieronymus degeret Bethlehem, manifeste declarant. Scripserat enim idem Joannes ad Theophilum Episcopum Alexandrinum Apologiam, de qua epistola agens S. Hieronymus, in eum sic invehitur (d) Tu, qui regulas quæris Ecclesiasticas, & Nicæni Concilii canonibus uteris, & alienos clericos, & cum suis Episcopis commorantes tibi viteris usurpare, responde mihi; ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, ut Palæstina metropolis Cæsarea sit, & totius Orientis Antiochia. Aut igitur ad Cæsariensem Episcopum referre debueras, cui, præta communionis tua, communicare non noveras; aut si procul expetendum iudicium erat, Antiochiam potius litteræ dirigenda. Sic igitur dum S. Hieronymus tradat ipsum interpellari potuisse iudicium Cæsariensis Episcopi, plane apertissime ipse significasse visus est eidem Metropolitanæ Ecclesiæ Cæsariensi subiectam fuisse Hierosolymitanam Ecclesiam: En vides testificatione tanti patris ibidem Hierosolymis habitantis, quam procul abhorreat, ut a Magna Synodo Nicæna eadem Patriarchatu sit aucta. Sed & jurisdictionem Cæsariensis Episcopi in Ecclesiam Hierosolymitanam, eo quoque facto, hoc etiam sæculo habes expressam, dum Joannes Episcopus Cæsariensis scribit ad Prælium, alias Cyrillum Hierosolymitanum Episcopum; ut mittat ad se Porphyrium illius Ecclesiæ presbyterum, quem Gazæ crearet Episcopum; quod minus licuisset ab aliena Ecclesia clericum divellere (ipsis Nicæni Concilii institutis repugnantibus) nisi Ecclesiæ Cæsariensi totius Palæstinæ metropoli Hierosolymitana quoque Ecclesia subiecta fuisset. Scribit hæc

pum invasa, læsa & mutilata. Meletius, ut legitur in secunda Apologia S. Athanasii, ob idoloratricum in Diocletiani Augusti persecutione lapsum, & excessus alios a S. Petro Alexandrino Patriarcha Synodaliter damnatus Schismata conflavit, neque tantum obedientiam excussit; sed etiam, teste Theodoro lib. I. cap. 4. exercuit tyrannidem contra Primateum Alexandrinum; juxta Gelasium Cyzicenum, contra prerogativas Sedis Alexandrinæ; ambitione, inquit Athanasius,

hæc Marcus diaconus, fidelissimus historicus rerum gestarum ejusdem Gazensis Episcopi, cui ipse diaconus ministravit.

CXLI.

Jus antiquum Hierosolymitanæ Ecclesiæ.

Quid ergo contulit Magna Synodus ipsi Hierosolymorum Ecclesiæ? Nihil prorsus: nequicquam enim in ea Synodo statutum est, nisi ut qui ex antiquo usu deferri solitus erat honor ei Ecclesiæ, sic deferretur, ut tamen salva in omnibus jurata essent Ecclesiæ metropolitanæ: adeo ut ex Synodo prospectum potius habeatur Ecclesiæ Cæsariensi, quam Hierosolymitanæ, ne scilicet ex honore illi exhiberi solito quicquam derogatum videretur primariæ Ecclesiæ, ejus provinciam metropolitanam, Cæsariæ Palæstinæ. Quod enim Hierosolymitana, attenda ejus origine, mater sit dicta omnium Ecclesiarum (nam sic nominatur in epistola Synodali Concilii Constantinopolitani Oecumenici ad Damasum Papam scripta, quam recitat Theodoretus a) inde accidit ut ipsius civitatis Episcopus eum antiquitus honorem sit consecutus, ut inter Apostolicarum Ecclesiarum Antistites consideret, & in literis quoque ita nominaretur; unde etiam evenit, ut in ejusdem Magnæ Synodi litteris ad Silvestrum (licet depravatæ admodum reperiantur) post Osum Macarius Episcopus Hierosolymitanus inscriptus habeatur; quamvis excusus codex perperam legat, Macarius Constantinopolitanus. Rursum vero in Concilio Chalcedonensi juxta Episcopum Alexandrinum consedis legitur Episcopus Hierosolymitanus ante omnes Metropolitanos. Inde fertur (b) Polycronio ejus sedis Episcopo pravam illam inhæsisse ex ambitione sententiam, ut ausus sit dicere Hierosolymorum Ecclesiam locum principem obtinere, & dignitate reliquas sedes Apostolicas antecellere. Sic igitur optime consultum a Patribus hujus Magnæ Synodi fuit, dum ita voluerunt consuetum exhiberi honorem illi esse servatum, ut tamen nihil imminueretur dignitatis Ecclesiæ metropolitanæ. Intelligis jam, lector, quam procul abhorreat Theodorus ab hujus canonis germano sensu. Unde & illud hic obiter admoneendum putamus, quod ad eundem canonem sextum spectat; longe quoque errare, qui existimarunt ex Nicæni Concilii decreto factam esse divisionem provinciarum, & certos limites sedibus dice-

(a) Theod. l. 1. c. 9.

(b) Nicol. Ep. epist. ad Mich. l. 1. c. 1.

PAGIUS

ut vobis praefert. Thebaidis ac vicinæ Aegypti Provincias, omneque illud jus Patriarchicum invasit, novum se illic ostentavit Patriarcham: firmandi sui causa conjurationem iniit cum Ariani ante inimicis. Graves hac de re querelas ad Synodum deposuit Alexander Patriarcha, eisque datus est præfens Canon Patriarchicam potestatem illius plene restaurans, ut patet ex epistola Synodica Concilii Nicæni ad Ecclesiam Aegypti, Libyæ & Pentapolis, in qua legitur: Quæ

cebusque præfixos: id quidem Ecclesiarum institutoribus Apostolis ex Tertulliani (c) sententia tribuendum est, & S. Basilius (d) ab antiqua hoc sibi vendicat consuetudine, eaque ex sanctorum Patrum communi concordique proveniente sententia; quibus penitus inhærendum affirmat.

Sed rursus ad Theodorum. Rogo modo ipsum, si (ut vult) in decreto donationis Constantiniana ex quatuor sedibus Patriarchalibus, Constantinopolitana Ecclesia nominatur; cur in Nicænis his canonibus nulla de ea mentio, sicut de cæteris? Erubescens hoc ipse, & omni se probatione destitui sentiens, ac proinde irrita reddi quæ in eo decreto de sede Constantinopolitana habentur apposita (nam in Magna Synodo, cui intererat Constantinus auctor decreti, hæc a Patribus inculcanda, & confirmanda fuissent) erubescens, inquam, quid ait? De Constantinopolitano Patriarchatu in aliis canonibus tractabitur. Perbelle sane sic vitans verbera, quæ sibi a certa veritate ex Synodo infligebantur. Nam ubi, quæso, magis necessarium, ut decreta ab Imperatore de prærogativis Ecclesiarum Magnæ Synodi approbarentur assensu? & ubi etiam opportunius, quam cum de primis sedibus mentio haberetur? ac denique ubi utilius, si tantæ Synodi auctoritate peragi potuisset, quod diversis postea temporibus ejusdem sedis Episcopi tot studiis perficere conati sunt? Sed facessant hæc tam infana atque delira; & jam quæ sunt reliqua Magnæ Synodi decretorum breviter absolvamus. Ne quis rogo, dum hæc suscipimus, existimet nos potius interpretem agere, quam historicum; sciat namque ejusmodi historiarum esse connexa, sed aliorum incuria erroribus adeo undique obvoluta, & tenebris offusa, ut nisi exacrius explicentur, & dilucidius elucidentur, in mille alia sit necesse impingere portentosa mendacia, & a veritate historica longius aberrare. Ejusmodi enim esse solet Christianarum rerum historia; ut quæ sæpius de veritate dogmatum, Ecclesiarum juris, sacrorumque Conciliorum habeat narrationem connexam, magno periculo talia pertractentur, nisi de his omnibus consideratio exactissima habeatur.

Post hæc autem sancta Synodus, ne quid relin-

(c) Tertul. de præscript. (d) Apud Gregor. Nazianz. orat. in laud. Basil.

CXLI.

De sede Constantinopol. referuntur Græcorum commentum.

CXLI.

relin-

per petulantiam Meletii gesta sunt, & eorum, qui ab eo sunt ordinati, etiam ex hac parte, quæ placuerunt Synodo, ipse insinuantur; Meletium nimirum manere quidem in propria civitate, nullam vero omnimodis habere potestatem, neque eligendi, neque ordinandi, nec in Provincia, nec in qualibet civitate videri, purumque nomen tantummodo possidere. Eos autem, qui ab ipso sunt constituti, mystica ordinatione firmatos habere honorem & ministerium, ut tamen sequen-

Actum in Concil. Nicæni de Novatianis.

(a) Sozom. l. 1. c. 12.

(b) Socrat. l. 1. c. 7.

CXLI.

(c) Conc. Nicæni. S.

PAGIUS

relinqueret intentatum, sed quoscumque a Catholica communione alienos errare, conspiceret, ad Ecclesiam revocaret; Novatianos antiquitus (ut dictum est) diros schismate primus, ac demum hæresi ab Ecclesia separatos studuit communioni Catholica restituere; sed frustra laboravit, resistente Aceso eorum Episcopo, quem & Constantinus Imperator officii, atque blanditiis incassum delinere conatus est: de eo enim hæc habet Sozomenus (a): Fertur item, Imperatorem, quo omnium Christianorum provideret concordia, Aesium Episcopum Ecclesiæ Novatianorum ad Concilium convocasse; ostendisseque ei Concilii de fide & festo Pasche decisionem, quæ jam tum Episcoporum subscriptionibus confirmata fuerat, percunctatumque esse, utrum ille eorum approbaret sententiam; respondisse autem Aesium, nihil novi de eisum esse, Conciliique decretum laudasse; sic namque se ab ineunte ætate didicisse tum credendum, tum festum agendum esse. Cui Imperator: Cur ergo, inquit, cum eadem sentias quæ ceteri, te ab eorumdem communione segregas? Cum vero in medium proferreret Aesus dissensionem, quæ regnante Decio inter Novatianum, & Cornelium intercesserat, & quomodo qui post baptismum peccato illo, quod peccatum ad mortem sanctæ Scripturæ vocant, se obstringerent, mysteriorum communione indigni essent (nam non in sacerdotum, sed in Dei solius situm esse potestate illud peccati genus ignoscere) Imperator, accepto sermone, dixit: Erigito tibi scalam, Aes, & tu solus in calum ascendito. Quæ quidem arbitrator Imperatorem Aesio dixisse, non quo eum laudaret, sed quo homines existimarent, se minime a peccati labe vacuos esse. Hactenus Sozomenus: eadem quoque Socrates (b) narrat, qui istæc addit: Ipse hæc a viro minime vano, qui ætate admodum proveccta erat, atque ea, quæ in Concilio gesta ipse viderat, commemorabat, equidem accepi.

At sancta Synodus, quantumlibet Aesi Novatianorum Episcopi duritiam diu tentatam satis exploratam haberet; tamen apertam voluit, statuto canone, Novatianis januam reliquisse, si ad Catholicam Ecclesiam redire vellent. Quibusnam autem conditionibus excipiendi essent, ejusmodi decreto edito significavit (c):

Ann. Eccl. Tom. IV.

Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit S. Concilio, ut ordinentur, & sic maneat in clero. Ante omnia autem hanc habeant ab eis confessionem (quam per scripturam exigere oportet) ut fateantur se cum omni consensu Ecclesiæ Catholicæ statuta observaturos, id est, communicaturos se, & iis qui forte secundas nuptias experti sunt, vel his qui persecutionis tempore lapsi sunt; quibus tamen lapsis penitentia modus, & tempus adscriptum est: ut in omnibus sequantur ea quæ in Ecclesia Catholica observantur. Et scubi iidem ipse fuerint inventi, sive in vicis, sive in urbibus clerici ordinati a Catholicis, sic etiam in clero persistant, unusquisque tamen in suo ordine. Si vero Episcopus, vel clericus Ecclesiæ Catholicæ fuerit, ad quem aliqui ex his accedunt; certum est, quod Episcopus quidem Catholicus suam habeat dignitatem; similiter autem presbyteri, & diaconi habeant. Hi vero quæ ab istis veniant, si forte Episcopus fuerit, habeat sacerdotii dignitatem; nisi forte placeat Catholico Episcopo concedere ei etiam Episcopalis nominis honorem; si vero non placuerit, inveniet ei locum, ut sit in parochia Corepiscopus, aut in clero presbyter, ut in una civitate non videantur duo Episcopi esse; & ille omnimode in clero permanere videatur. Hucusque canon de Novatianis recipiendis statutus. Ad hanc fortasse ultimam partem canonis, qua de iis, quæ decreta essent, ea redditur ratio, ne in una civitate duo Episcopi esse videantur, alluisse voluit S. Augustinus in Actis substitutionis Eradii, cum ait (d): Adhuc in corpore posito beata memoria patre & Episcopo meo se ne Valerio, Episcopus ordinatus sum; & sedi cum illo; quod Concilio Nicæno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat. Existimant autem aliqui canonem ab Augustino citatum specificam de ea re traditionem habuisse pluribus, ac dilucidius explicatam, qui tamen canon cum aliis nonnullis exciderit. Eundemque Nicæni Concilii canonem visus est citasse Innocentius Romanus Pontifex in causa S. Joannis Chrysostomi adversus eos qui in locum viventis Joannis alium creassent Episcopum; recitat eam Innocentii epistolam Sozomenus (e).

S

Rur-

bet, & nomina eorum dandi, qui Clero sunt digni, & absolute facere omnia secundum legem & sanctionem Ecclesiæ. Si quem vero contigerit requiescere in Ecclesia, tunc provehi in honorem defuncti eor, qui nuper assumti sunt, solummodo si videantur digni, & populus eos elegerit, concedente simul & designante, maxime Alexandria civitatis Episcopo. Hoc itaque aliis quidem concessum est omnibus: in persona vero Meletii nequaquam eadem placuerunt propter priorem in-

Patefactus aditus Novatianis ad Ecclesiam.

(d) Aug. epist. 110.

(e) Sozom. l. 8. c. 126.

CHRISTI 325.

SILVESTRI PAP. 12.

CONSTANTINI IMP. 20.

CXLIV. Rursum vero de hæreticis Paulianistis, a Paulo Samofateno sic dictis, necnon Cataphrygis (de quibus omnibus tomo secundo fuffus actum est) ad Ecclesiam Catholicam venire cupientibus, sancta Synodus, edito canone, hæc decrevit (a): Si quis confugit ad Ecclesiam Catholicam de Paulianistis, & Cataphrygis; statutum est, rebaptizari eos debere. Si qui vero clerici erant apud eos, siquidem inculpatis ferint, & irreprehensibiles, rursus etiam ordinentur ab Episcopo Catholice Ecclesie. Si vero examinati, minus fuerint apti deprehensi; deponi eos oportet, Similiter autem, & circa diacones, & de omnibus qui in eo clero inveniantur, eadem forma servabitur. Commemoravimus autem diaconissas, quæ in hoc ordine inventæ sunt, quæ nec manus impositionem aliquam habeant, & omni modo laicas habeantur. Similiter autem diaconissæ, quæ in Catholico canone non habentur, simili loco, id est, laicæ, tamquam non consecratæ, deputentur: Hæc de his sancta Synodus. Causa autem cur iterandum esset baptismum collatum a Cataphrygis, allata est secundo Annalium tomo.

CXLV. Quoniam autem præter illa quæ de fide in eodem Concilio recte statuta sunt (inquit S. Basilius b) alia ad correctionem noxiorum, alia vero ad præmunitionem contra quæ in futuro suboriri possent, a sanctis illis Patribus instituta fuerunt; ad emendationem delictorum illa plane statuta fuisse videntur, quæ de iis qui persecutionis Licinjanæ tempore lapsi, quibus præviis poenitentis recipiendi forent, sancitis canonibus constituta essent (c), quorum a nobis (uperius mentio facta est. Porro huic illud præcedit decretum in hæc verba (d): Si qui presbyteri sine examine sunt proventi, vel cum discutere peccata sua confessi sunt, & homines contra canones commoti manus concessis imponere tentaverunt; tales regula non admittit, quia quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia. Ac rursum post hæc: Quicumque de lapsis ad ordinem cleri promoti sunt per ignorantiam, vel per ordinantium dissimulationem; hoc Ecclesiastica non præjudicat regula, cogniti namque deponantur. Sed & illud (e): De lapsis qui ad exitum ve-

PAGIUS disciplinacionem ejus, & propter procacitatis ejus ac petulantia voluntatem, ne ulla daretur auctoritas vel potestas homini, qui posset variis easdem indisciplinaciones instruere. Hæc sunt præcipua, & competentia Egypto, & sanctissima Alexandrinorum Ecclesia. Ita Literæ Synodice Concilii Nicæni apud Theodoretum lib. I. cap. 6. quas integras recitat Baronius. Ex quibus liquet, hæc Canonis verba: Consuetudo servetur per Egyptum, Libyam, & Pentapolim, ita ut

Quid de Paulianis & Cataphrygis Nicænum Concilium. (a) Concil. Nicæm. c. 12. 13.

(b) Basil. epist. 78. Canones statuti ad versus delinquentes.

(c) Concil. Nicæm. c. 11. 12. (d) Concil. Nicæm. c. 9. 10.

(e) Concil. Nicæm. c. 13.

Baron. CXVII. & seqq.

niunt, etiam nunc lex antiqua regularisque servabitur, ita ut, si quis egreditur de corpore, ultimo & necessario viatico minime privetur. Quod si desperatus, & consecutus fuerit communionem, oblationisque particeps factus iterum convalescit; sit inter eos qui communionem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem omni cuiuslibet in exitu posito, & poscenti sibi communionis gratiam tribui, Episcopus probabiliter ex oblatione dare debet: Hæc una cum aliis Osius, temperans quæ severa nimis, ipso præsentate, statuta fuerant in Concilio Eliberino. Sed quod ad lapsos pariter spectat, hæc ibidem de Catechumenis decrevit S. Synodus (f): Placuit hoc sancto, & Magno Concilio, de catechumenis qui lapsi sunt, ut tribus annis inter audientes verbum sint tantummodo, post hæc vero orant cum catechumenis. Qua quidem pœna plectendus fuisset ipse Constantinus Imperator, nisi post lapsum baptizatus jam interfuisset eidem Nicæno Concilio; nam inter lapsorum catechumenorum classem ipsum, quod consuluisse Aruspices, rejiciendum fuisse, quæ superius dicta sunt, manifeste declarant.

Ad hanc quoque partem emendationis delictorum pertinet quod statutum est de his qui se sponte absciderunt; adversus quos primus ordine positus canon a Patribus habetur conscriptus. Non erat plane concedendum (quia exemplo Origenis penes nonnullos error invaluerat) ut prætextu quodam edomandæ libidinis, Fideles sic sibi ipsis genitalia excidendo (de quibus pluribus dictum est tomo secundo) victores certaminis existere viderentur.

Recens sane facinus Leontii, qui postea ab Arianis creatus est Episcopus Antiochenus canonis sancienti causam dedisse videtur; de quo in primis hæc S. Athanasius (g): Leontius enim accusatus de commercio cujusdam juvenculæ mulieris, jussusque proinde ab Eustathio (Antiocheno Episcopo scilicet) ut ab ejus contubernio abstineret; se ipsum castrandum dedit, quo ita libere ejus commercio uti posset; neque tamen vel ita suspensionem abluere potuit, quo minus, cum presbyter esset; deponeretur. Et alibi (h), nec ad laicam quidem communionem ob eam cau-

(f) Concil. Nicæm. c. 13. vel 14.

CXLVI. De sponte abscissis.

CXLVII. Leontii facinus causam dedit legis sancienti de commercio cujusdam juvenculæ mulieris, & jussusque proinde ab Eustathio (Antiocheno Episcopo scilicet) ut ab ejus contubernio abstineret; se ipsum castrandum dedit, quo ita libere ejus commercio uti posset.

(g) Athan. Apolog. de fug. sua in fin.

(h) Athan. epist. ad solitar.

XXXIX. Episcopi regionum Suburbicariarum ad Romani Episcopi ordinationem non pertinent.

CHRISTI 325.

SILVESTRI PAP. 12.

CONSTANTINI IMP. 20.

causam admittendum esse, adversus Arianos proclamat; illam vero, Eustolium dictam fuisse nomine, tradit; eadem quoque de Leontio Socrates (a), & Theodoretus (b). Adversus igitur abscissos agens sancta Synodus, illos excepit, quos non voluntas, sed necessitas fecisset Euduchos, sic statuens (c):

CXLVIII. Si quis a medicis propter languorem defectus est, aut a barbaris excisus; hic in clero permaneat. Si quis autem se ipsum sanus abscidit; hunc & in clero constitutum abstinere convenit, & deinceps nullum debere talium promoveri. Sicut autem hoc claret, quod de his qui hanc rem affectant, audentque semetipsos abscindere, dictum sit; sic eos quos aut barbari aut domini castraverunt, si inveniuntur alias dignissimi, tales ad clerum suscipit regula: Hæc Patres. Porro Leontius infelix sic presbyterii gradu depositus, defecit ad Arianos, apud quos ex impietate magnum consecutus est nomen; de eo enim sæpe inferius dicendum est.

Inde quoque occasio fluxisse videtur, ut eadem Magna Synodus canone sancito vetuerit, ne quis quovis prætextu apud se subinductam mulierem retineret; hæc decernens (d): Interdixit per omnia Magna Synodus, non Episcopo, non presbytero, aut diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas, quæ suspensiones effugiant. Cum hæc in celeberrimo illo Episcoporum conventu actitarentur, opportuna (ut videbatur) emerit occasio, ex quo semel de clericorum cælibatu, & mulierum vitando contubernio agi cœptum est, ut de illis quoque clericis ageretur, qui, antequam ordinarentur, conjugati essent, num initiati postea sacris ordinibus cum iisdem consuetudinem habere possent. Quid autem de his a Patribus statutum fuerit, non apparet; de ejusmodi vero rogatione hæc recitat Sozomenus (e):

Dum (inquit) est de hac re deliberatum, aliis visum est, legem introducere, quæ juberet, ut Episcopi, presbyteri, diaconi, & subdiaconi cum uxoribus, quas ante duxissent, quam essent sacris initiati, neutiquam dormirent. At Paphnutius confessor in medio confessus surgens, illi Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Socrat. lib. 2. c. 21. (b) Theod. l. 2. c. 24. (c) Nicæm. Concil. c. 11.

CXLVIII. Canon de abscissis.

(d) Concil. Nicæm. c. 3.

Ne cum feminis clericis habitent.

(e) Sozom. l. 2. c. 22.

PAGIUS consuetudinem promiscue & passim dicantur Episcopi, qui a Primatibus suis pendunt. Et hinc esse illud Justiniani, qui constituit Novella 137. cap. 4. convenire apud beatissimos Patriarchas illos, qui ab illis ordinati sunt, & qui non habent alios Episcopi ordinandi: ut apud sanctissimos Metropolitanos cujusque Provincia eos, qui ab eis sunt ordinati. Quam Constitutionem ita Photius in Nomocanone titulo 8. cap. 8. interpretatur, ut Metropolitanorum Synodos apud Patriarchas,

legi contradixit; nuptiasque honorabiles, & consuetudinem virorum cum suis uxoribus, continentiam vocavit. Postremo Concilium hortatus est, ut talem legem minime promulgaret; nam rem esse ad ferendum difficilem, & fortasse causam illorum uxoribus fore, ut non satis caste vitam traducant; ac veterem Ecclesie traditionem esse, ut qui cælibes gradum sacerdotalem consecuti fuissent, postea minime uxores ducerent; qui autem post nuptias, vel ad eum ordinem vocati essent, hi ab uxoribus, quas habebant, minime separarentur. Atque ista quidem, licet conjugii experti, fuisse Paphnutius; cujus sententiam approbavit Concilium, & de hac re nullam legem tulit, sed eam in cæcisque arbitrio, non in necessitate poni voluit: Hæc Sozomenus, atque etiam Socrates (f).

Habes, lector, ex his in primis veterem in Ecclesia traditionem fuisse, eamdemque cum in Oriente, tum in Occidente ubique servatam, ut cælibes ordinati nullo modo possent denuo sperare conjugia. Id quidem in Ecclesia Dei semper observatum esse, primo tomo (g) fuffus differuimus, cum & hujus a Sozomeno, & Socrate recitatam historiam discussimus, & ut adulterinam excussimus; utpote quæ cum primis Nicæno nuper recensito canoni adversari videatur. Nam cum expressæ habeantur in eo foeminae, quibuscum permittantur clerici habitare, nec de uxore ulla prorsus mentio facta sit, plane ipsa esse explosa conspicitur; quod enim ea in re dubitatum esset, plane uxoris nomen ante alias fuerat exprimendum, quod silentio omnino censeretur exclusum. Nec veritati consentaneum est, quod dicit Sozomenus, nullam a Patribus ea de re sancitam esse canonem, ob id quod non cogere vellent quemquam, sed relinquere cuique, quod vellet facere, liberum; nam id necessario scripta lege sancendum erat, cum scriptus canon his contrarius militaret, quo personæ illæ fuerant definitæ, quibus cum clericis liceret habitare.

Sed & quomodo sine decreto scriptis prodito potuit sancta Synodus antiquam a temporibus Apostolorum consuetudinem in Ecclesia abrogare, quæ ordinatos conjugatos a sacris arcebat, si se iterum u-

CL. Refelluntur Sozomenus & Socrates.

(g) Annal. Eccles. tom. 1. anno Do. mini 58.

CL. Cælibatus antiqua traditio.

xoribus miscuissent? Est enim hujus terrimi usus locuples testis S. Hieronymus, cum ad Pammachium scribens hæc ait (a): *Apostoli vel virgines, vel post nuptias continent; Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in aeternum pudici.* Et adversus Jovinianum agens, id ipsum nec cælibatus impugnatores negare audere tradit, cum inquit (b): *Certe confiteris, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat; alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Nec est quod quis possit objicere, de consuetudine Occidentalis Ecclesiæ hæc ab ipso dici; nam adversus Vigilantium agens: *Quid, inquit, facient Orientis Ecclesiæ? quid Egypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericis accipiunt, aut continent, aut si uxores habuerint, mariti esse deserunt? & qui (ut alibi ait c) se norunt hostias offerre non posse, si operi inserviant conjugali.* Sed et non tantum de Orientali Ecclesiâ testimonium, verum & testem ejusdem Ecclesiæ quæris, habes S. Epiphanium, qui hæc tradit (d): *Sanctum sacerdotium ex virginibus quidem ut plurimum procedens; si vero non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus; si vero hi non suffecerint ad ministerium; hi qui continent a propriis uxoribus, accipiantur, &c.*

(a) Hier. epist. 50. in fine.

(b) Hieron. advers. Jovinian. lib. 1.

(c) Hieron. ad Pammach. epist. 30.

(d) Epiph. in Constant. pend. l. 3.

CLII.

Vides igitur ex testibus, qui vixerunt eodem seculo quo sacrosanctum Nicænum Concilium celebratum est, quorum tempore (ut idem refert S. Hieronymus e) nonnulli superstitēs erant, qui eidem Nicæno conventui interfuerunt, testatum reddi, non modo minime liberum cuique relictum uti uxoribus post susceptos sacros ordines, sed fuisse id expresse vetitum, & absque controversia ab omnibus observatum. Sed & illud quoque Synodici decretis cautum constat in Arelatensi Concilio; neminem assumendum ad sacerdotium conjugii vinculo obligatum; nisi spondidisset conversionem, continentiam scilicet ab uxore (f); licet sicut mater, & avia, soror, vel filia, conversa uxor cum viro caste habitare ab eodem permessa sit (g); sed id præter consuetudinem Ecclesiasticam, de qua Gregorius Turonensis sic testatur (h): *Apud Arver-*

(e) Conc. Arelat. 2. c. 2.

(f) Eod. Conc. c. 3.

(g) Gregor. Turon. hist. Fr. l. 1. c. 44.

PAGIUS

hoc his; qui non Deo, sed seculo militaverunt, æstimari non posse conferre, non solum male de suis Clericis, in quorum contentum hoc faciunt, judicantes, sed de nobis pessima, quos credunt hoc posse facere, sentientes. De Campania & Brutiis inculcat Athanasius in epistola ad Solitarios, ubi de Episcopis, qui ex Synodo Romana secum communicabant: *E magna Roma, Italiaque universa, ex Calabria, Apulia, Campania, Bruttis.* Idem de Episcopis Metropolitæ Sardinie

num post Astremonium Episcopum primus fuit Urbicus ex senatoribus conversus, uxorem habens; quæ juxta consuetudinem Ecclesiasticam, remota a consortio sacerdotis, religiose vivebat. Quando autem id usurpari sit cœptum a Græcis, ut conjugati ordinati, contra jus fasque suas penes se in usum conjugii retinerent uxores, alibi dictum est (i). Cæterum quod ad Nicænum canonem spectat, eum Patres inviolate observatum custodierunt; unde S. Basilius (k), hujus potissimum canonis nîsus auctoritate, non permisit septuagenarium senem habitantem secum habere mulierem: *Sed, inquit, ejice illam ex aedibus tuis, & trade in monasterium. Sit illa cum virginibus; tu inter viros ministra.* Idque ex præscripto Nicæni canonis; nam ait: *Lege canonem a sanctis Patribus nostris in Nicæna Synodo constitutum, qui manifeste interdixit, ne quis mulierculum subintroductam habeat.*

(i) Annal. tom. 1. an. Dom. 58.

(k) Basil. epist. 17. ad Par. g. in addit.

Pertinet quoque ad præteritorum pravorum morum correctionem quod sancta Synodus adversus clericos fœnus exercentes constituit (l). Rursum vero emendavit pravam illum qui penes aliquos abusus irrepserat, quo diaconi Eucharistiam porrigebant presbyteris: ne id usquam fieret, vetuit sancta Synodus, simulque prohibuit, ne diaconi sederent coram presbyteris. Porro ex administratione rerum temporalium adeo crevit diaconorum factus in locupletibus præsertim Ecclesiis, postquam sub Christianis Imperatoribus sunt auctæ divitiis, ut sedere cœperint coram presbyteris, absente Episcopo, & alia sibi illicita usurpare, quæ S. Hieronymus scribens ad Evagrium damnat (m). At de his alias pluribus.

CLIII. De clericis fœnentes constituit (l). Rursum vero emendavit pravam illum qui penes aliquos abusus irrepserat, quo diaconi Eucharistiam porrigebant presbyteris: ne id usquam fieret, vetuit sancta Synodus, simulque prohibuit, ne diaconi sederent coram presbyteris. Porro ex administratione rerum temporalium adeo crevit diaconorum factus in locupletibus præsertim Ecclesiis, postquam sub Christianis Imperatoribus sunt auctæ divitiis, ut sedere cœperint coram presbyteris, absente Episcopo, & alia sibi illicita usurpare, quæ S. Hieronymus scribens ad Evagrium damnat (m). At de his alias pluribus.

CLIV. Sublata est (n) qua Episcopi, presbyteri, atque diaconi de Ecclesia, in qua ordinati sunt, in aliam transferebantur. Ut autem id corrigeret sancta Synodus, turbæ Antiochenæ, cum ex Ecclesiis externis sibi postulassent Episcopum, aliis Eusebium Cæsariensem Antistitem expectantibus, aliis vero Eustathium Pontificem Beroëensem, occasionem dedisse videntur. Quod plane intelligendum est, quando id affectent Episcopi, vel studia populorum & clericorum sibi invicem dissidentia, & mutuo altercantia amulatio-

(m) Hier. epist. 85.

(n) Conc. Nicæn. c. 15. 16. 17.

De translatione sedium.

& Siciliæ elucet ex datis ad eos per Gregorium Magnum literis, & sic de aliis. XL. Ex his tandem omnibus hæc inferit Marca: *Ut explicatio Canonis VI. in pauca contrahatur, sententia Rufini ad Alexandrinum & Romanum Episcopum in eo scripta Suburbicaria, quod ille Egyptiaca Dioceses esse debere viis, debeat eodem jure, quo Episcopus Romanus uteretur in Diocesi Urbicaria, seu, ut Rufinus eleganter loquitur, in Ecclesiis Suburbicariis, id est,*

XL. Rufini ad Alexandrinum & Romanum Episcopum in eo scripta Suburbicaria, quod ille Egyptiaca Dioceses esse debere viis, debeat eodem jure, quo Episcopus Romanus uteretur in Diocesi Urbicaria, seu, ut Rufinus eleganter loquitur, in Ecclesiis Suburbicariis, id est,

tione procurent; nam cum vehemens id aliqua ratio persuadeat, nempe ut alicui sedî ab hæreticis pessumdata insignis aliquis alterius Ecclesiæ præficiatur Episcopus, id sancta ac Magna Synodus exemplo docuisse videtur, cum depositis (ut dictum est) insignioribus Arianis Episcopis, Eusebio Nicomediensi, & Theognide Nicæno, in sedem ipsorum aliarum sedium Antistites suffecerunt. His addidit sancta Synodus (a), ne quis alterius Ecclesiæ, aliquem ordinaret clericum absque consensu illius Ecclesiæ Episcopi.

(a) Conc. Nicæn. c. 17.

CLV. De Neophytis non ordinandis.

(b) Concil. Nicæn. c. 2.

(c) 1. Tim. 3.

CLVI.

De ordinatione Episcoporum. Sed quod ad Episcoporum pariter ordinationem spectat; quomodo facienda esset, hæc ibidem sunt a Patribus definita (d): *Episcopum convenit maxime quidem ab omnibus qui sunt in provincia Episcopis ordinari. Si autem hoc difficile fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter*

PAGIUS

in iis Ecclesiis qua decem Provinciis Suburbicariis continebantur. Earum enim Provinciarum & Synodus & ordinatio, & plena, liberaque administratio ad Episcopum Romanum pertinebat, ut Episcopo Alexandrino in Egyptiaca Diocesi, & Antiocheno in Orientali. Sapienter autem Rufinus comparatione his finibus coercuit, quæ scilicet uberiori jure fruebatur Romanus Pontifex, quam ceteri Diaconum Exarchi. Etenim & plures majoresque Diaconos tenebat, ut cum Synodo Arelatensi loquitur

*itineris longitudinem, tribas tamen omnimodis in idipsum convenientibus, & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus, tunc ordinatio celebratur. Firmitas autem eorum, quæ geruntur, per unamquamque Provinciam Metropolitanis tribuatur Episcopo. Citatur hic Canon in Synodali epistola sanctorum Patrum, qui convenerunt ad sacrosanctum Constantinopolitanum Concilium Oecumenicum, ad Damasum, cum hoc additamento: *Ut singularum Provinciarum Antistites una cum finitimis, modo ipsi ita visum fuerit Episcopis, &c.* Quæ verba in dicto canone desiderantur: recitat eum Theodoretus (e). Quo insuper forma rataque concordia perduraret inter episcopos, illud his addidit (f), ut excommunicatus ab uno, ab altero non recipiatur Episcopo; utque (g) bis in anno Antistites Concilia celebrarent, ad quæ causæ deferrentur eorum, qui ab Episcopo se injuste passos aliquid conquererentur; delecta vero ad Concilia celebranda anni sunt tempora ante Quadragesimam, & in Autumno.*

(e) Theod. lib. 5. c. 9.

(f) Concil. Nicæn. c. 5.

(g) Eod. c. 5.

Sunt autem canones omnes quos recensimus, viginti numero, non eadem tamen partitione & ordine ubique dispositi, sicut nec eadem versione Latinitati redditi; quarum duæ auctore incerto extant tomo primo Conciliorum, aliæ præterea Dionysii, qui collegit Græcos canones & in Latinum convertit, tradiditque Stephano Episcopo Salonitano: habetur & alia sub Attico Antistite Constantinopolitano, elaborata a Theione & Thearisto, quando ab eodem Attico iidem canones missi sunt ad Concilium Carthagenense sextum, cui annexi fuerunt & hæcenus extant (h); in quibus omnibus editionibus viginti tantummodo canones enumerantur, qui licet a Rufino (i) vigintiduo recensentur, iidem tamen esse noscuntur, cum ab eo duo ex illis in duas sedî partes effecerint quatuor. Sed & Theodoretus viginti tantum canones in magna Synodo statutos affirmat (k); totidemque repertos esse in Archivis Alexandrinæ, Antiochenæ, & Constantinopolitanæ Ecclesiæ, cum illi magna diligentia perquisiti sunt ab Episcopis Africanis, dictæ Synodi sextæ Carthagenensis acta & epistolæ ea de causa tunc scriptæ certissimam fidem faciunt. Cæ.

CLVII. Numerus Nicænum Canonum.

(h) In princ. Concil. VI. Chart.

(i) Rufin. l. 1. c. 5.

(k) Theod. l. 1. c. 8. in fin.

& Principatum totius Ecclesiæ gerebat. In quibus duobus capitibus duos illos Patriarchas cum Romano non componi, Rufinus censuit, sed tantum ratione habita Ecclesiarum Suburbicariarum; Hæc Marca.

Verum, cum Rufinus generaliter dicat, Canone Nicæno sexto statutum, ut apud Alexandriam & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut ille Egypti, & hic Suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat, neque ullatenus limitet

XLII. Diversissimo de intel. l. 1. c. 1.

CLVIII. Ceterum Nicænos canones aliquod pafos esse naufragium tabulæ quæ hinc inde dispersæ reperiuntur, manifeste significant. Quis neget, immo quis auctoritate Sancti Hieronymi non affirmet, atque tuto confirmet, in eadem Magna Synodo de divinis Scripturis authenticis editum esse canonem? ipse enim sic præfatur in Judith (a): *Apud Hebræos liber Judith inter Hagiographa legitur; cujus auctoritas ad roboranda illa, quæ in contentionem veniunt, minus idonea judicatur; Chaldæo autem sermone conscriptus, inter historias computatur. Sed quia hunc librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse; acquievi postulationi vestra, &c.* Nemo igitur inficias ire poterit, ejusmodi canonem, quo libri canonici numerati erant (nescio quo casu) penitus excidisse. At hæc quantumlibet jure dici posse videantur; tamen considerando, quod qui post Nicænum Concilium scripti reperiuntur Canones sacrorum librorum catalogum continentes, ut a Concilio Laodiceno sive a Patribus, ut Athanasio Gregorio Nazianzeno, Amphilochio, vel aliis, in illis liber Judith inter Hagiographa non numeretur; haud affirmandum omnino existimarem Canonem de libris sacris statutum esse a Nicæno Concilio, a quo neminem ausum fuisse recedere, jure debet existimari. Sed non ex Canone de sacris libris confecto id asseruisse S. Hieronymum, verum potius ex Actis ejus, in quibus obiter citatus idem liber inventus fuerit. Nisi dixerimus librum, quem apud Occidentales, in Canone sacrorum librorum invenerit, cum aliis Hagiographis annumeratum, existimaverit ex Nicæni Concilii fonte manasse.

CLIX. Rursum vero de bigamis non ordinandis Nicænum canonem citat S. Ambrosius (b) qui pariter desideratur; ait enim: *Sed prius cognoscamus, non solum hoc Apostolum de Episcopo, & presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilio Nicæno tractatus addidisse; neque clericum quemquam debere esse, qui secunda conjugia sortitus sit:* Hæc ipse. At quis rogo, tam perfridæ frontis homo tot tantoque Patres mendacii adeo impudenter redarguerit, & affirmare ausit eos esse mentitos,

PAGIUS mitet ad ordinationum jura, hæc non potest esse mens Rufini. Hinc Valefius in Observationibus Ecclesiasticis in Socratem & Sozomenum lib. 3. recte scribit, doctissimos homines de Ecclesiis ac regionibus Suburbicariis acris inter se contententes, Rufini interpretationem potius, quam Canonis ipsius verba exposuisse. Si itaque Suburbicarias decem Provincias in Notitia enumeratas a Rufino intellectas volunt, hunc Nicæni Concilii mentem nullatenus attingisse do-

quod hi duo canones extra numerum illorum viginti positi videantur? Qua pariter ratione falsarius haud dicendus est sanctissimus ille Zosimus Papa (c), quod citaverit Nicænum Canonem de appellatione ad Apostolicam sedem, qui tamen inter viginti illos nequaquam numeratus habetur, neque apud Græcos invenitur, sicut nec duo alii superius recensiti; cum tamen Theodoretus illum ipsum digito signet, dum scribit Athanasium Arianorum calumniis circumventum, & illorum judiciis exagitatum in Occidentem venisse, & Arianos litteris contra eundem causam prosecutos esse; quando inquit de Julio (d): *Ille Ecclesiæ canonem secutus, & eos jussit Romam venire; & divinum Athanasium, quo pro se in judicio ipse responderet, vocavit.*

Sed quinam iste Ecclesiæ canon? non certe Sardicenis Concilii, quod (ut idem demonstrat auctor sequenti capite) nondum fuerat celebratum. Compelleris ergo fateri, per Ecclesiæ canonem, non alium significatum esse, quam citatum Nicæni Concilii canonem de appellando ad Romanum Pontificem, quem Athanasius, (ut suo loco pluribus declarabimus) adversus Arianorum judicia contra se lata legitime appellaverat. Cum vero constet longe graviori ex Ariana hæresi tempestate jactatam esse Orientalem, quam Occidentalem Ecclesiam; haud mirum sit, Hieronymum, Ambrosium, & Zosimum Papam, ex Romanæ Ecclesiæ archivis, atque aliunde petitos alios, præter viginti illos, novisse Nicænos canones; quod intelligentes Patres Catholici, qui Sardicam ad Oecumenicum Concilium convenere, complures ex canonibus Nicææ in Magna Concilio editis, tamquam in recentiori theca recondentes, decreverit (e) Sardicenis, additis quibusdam aliis, intexuere. Sed de his velim consulas, quæ dicta sunt quinto Annalium tomo suo loco, cum de eadem controversia inter Romanam, & Africanam Ecclesiam actum est.

Insuper, quod quæ antea adversus Arianum in Concilio Alexandrino gesta essent, cognita sunt etiam in eodem Nicæno Concilio; ille itidem a Patribus canonicus est, quo cautum fuit, ut res cognitæ in minori Synodo, in majori iterum examinari atque tractari possent. Hu-

de demonstravit Valefius ibidem. Interpretatio enim Rufini verius paraphrasis quam versio est: hæc quippe verba Canonis juxta versionem Dionysii Exigui: *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quia & urbis Roma Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam ceterasque Provincias suis privilegia serventur Ecclesiis.* Illud autem generaliter clarum est, quod si quis prater

Canon de bigamis non ordinandis.

(c) Concil. Carthag. 6. c. 3.

(d) Theod. lib. 2. c. 4.

CLX. Canon de appellatione ad Rom. Pont.

(e) Nicæn. Concil. c. 5. Sardic. c. 16. 17. Nicæn. c. 16. 17. Sardic. c. 18. 19.

CLXI. De minore Synodo ad majorem convocatio.

Hujus quidem canonis meminit Julius Papa in epistola ad Arianos, recitata, & intertextu ab Athanasio in Apologia secunda, in qua hæc verba leguntur: *Episcopi in Magna Synodo Nicæa congregata non sine Dei consilio permisissent prioris Synodi Acta in alia Synodo examinari.* Et paulo post: *Quod si istiusmodi consuetudo olim fuit, ejusque memoria renovata est, & scripto prodita in Magna Synodo, eamque apud vos valere non sinitis, rem profecto indecoram facitis:* Hæc Athanasius. At quidem sicut cuncta ista superius recitata, ex Nicæno prodidisse Concilio, dubitandi locus nullus relictus esse videtur, tantis testibus id asserentibus; ita certos de his sanctis fuisse Canones, & non magis ex ejusdem Concilii Actis prodidisse, haud adeo facile affirmandum putarem.

CLXII. Ceterum nec ipsi Græci, quamtumlibet austeri, & tenacissimi Nicænorum canonum numeri vicenarii custodes, & judices, negare usquam potuerunt, nihil præterea in Magna illa Synodo esse statutum, quod extra viginti illos canones inveniantur: cum ab Attico ipso Episcopo Constantinopolitano editum sit exemplar Formatæ scribendæ, cujus communicatione (ut tomo secundo dictum est pluribus) univèrsa compaginari deberet Ecclesia; quod excusum habetur post Concilium Chalcedonenfem, sed in Cresconiana Collectione sub ejusdem Attici titulo descriptum reperitur in hæc verba:

CLXIII. *Græca elementa litterarum numerorum exprimere, nullus, qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus Formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur, hoc a Patribus trecentis decem & octo Nicææ congregatis saluberrime inventum est & constitutum: Ut Formata epistola hanc calculationis, seu supputationis habeant rationem; id est, ut assumantur in supputationem prima Græca elementa Patris, & Filii, & Spiritus sancti, hoc est, π, υ, α, quæ elementa, & octogenarium, & quadringentesimum, & primum significant numerum: Petri quoque Apostoli prima littera, id est, π, quæ numerum octogesima significat: Ejus quoque qui scripsit epistolam, prima littera; cui scribitur,*

secunda littera; accipientis tertia littera; Civitatis quoque, de qua scribitur, quarta; & Indictionis (quæcumque est) ejusdem temporis, idem qui fuerit numerus assumatur. Atque ita his omnibus Græcis litteris, quæ (ut diximus) numeros exprimunt in unum ductis, unam, quæcumque fuerit, summam epistola teneat. Hanc qui suscipit, omni cum cautela exquirat expresse. Addat præterea separatim α, ω, Amen, quod in epistola nonagesimum, & novum numerum secundum Græca elementa significat. Valet in Domino; Hactenus ex Collectione Cresconiana, quæ hæc habet amplius: XLVIII. L. Nam numerus noster non tenetur in epistola Græcus, sed Latinus explanatur, quæ directæ unanimiter ab Episcopo Osio, & Victore, & Vincentio presbyteris ad Episcopum urbis Romæ Silvestrum; per quorum nomen servantes gremium direximus sedi Apostolicæ: Hucusque ibi, ut se habent in nostro codice, quibus quidem manifesti erroris redarguuntur illi; a quibus in Formatæ canone vox, α, ω, prætermittitur, cum ex ipso textu liqueat easdem Græcas litteras reddere numerum nonagesimum nonum. Quamobrem ad canonis hujus elucidationem, hic describenda putamus; quæ ex Ivone leguntur his verbis (a).

Græca elementa litterarum numerorum etiam exprimere, nullus qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus Formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur; hoc a Patribus trecentis octodecim Nicææ congregatis saluberrime inventum est, & constitutum, ut Formata epistola hanc calculationis seu supputationis suæ habeant rationem; id est, ut assumantur ad supputationem prima Græca elementa Patris, & Filii, & Spiritus sancti, id est, π, υ, α, quæ elementa octogendrium, quadringentesimum, & primum servantur numeros: Petri quoque Apostoli prima littera, id est, π, quæ numerum octogesima significat. Ejus qui scribit epistolam prima littera; cui scribitur secunda; accipientis tertia; civitatis quoque, de qua scribitur, quarta; & indictionis (quæcumque est) illius temporis numerus assumatur.

Atque his ita omnibus Græcis litteris, quæ (ut diximus) numeros exprimunt, in

(a) Ivone de caus. Cler. par. 6. cap. 433.

CLXIV. Formata explicatio.

CLXV.

PAGIUS Metropolitanus sententiam fuvit factus Episcopus, hunc magna Synodus definit Episcopum esse non oportere. Quid hic Urbicaria & Suburbicaria somniamus, de quibus nec vestigium est in verbis Concilii, inquit Allatus lib. 1. de Confessione Orient. & Occident. Ecclesiæ capite 12. num. 4. Duo ergo præcipue in hoc Canone notanda sunt. Primum est, hic agi de Patriarchis. Alterum est non de sola ordinatione, sed de omni jure Patriarchico hic sermonem habe-

ri. Ac prius quidem ita demonstratur. Patres Concilii Nicæni, cum Ecclesiarum quieti propicerent, in Canone quarto sanxerunt, quo ritu celebrandæ essent Episcoporum electiones, easque a Metropolitanis Episcopis confirmari voluerunt. Cum igitur potestas Metropolitanorum in capite quarto abunde stabilita esset, quid opus erat rursus in sexto de Metropolitanis dicere? Prorsus inanis ac superflua esset hæc repetitio, quæ in viros tam graves cadere non pos-

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

De numeris litterarum.

in unum ductis, unam quaecumque collecta fuerit, summam epistola teneat. Addat præterea separatim in epistola etiam nonagenarium, & nonum numeros, qui secundum Græca elementa significant $\alpha\psi\omega$. Tres igitur prædictæ litteræ Græcæ, idest, π, ν, α , & prima littera ex nomine Petri, idest π , quingentesimum, sexagesimum, & unum faciunt numeros: π , enim prima, quæ est in nomine summi Patris, 80 numerat; ν , vero, quæ est prima in nomine Filii, 400 numerat; α , vero, quæ prima est in nomine Spiritus sancti, unum indicat. Si addas π , quæ est in nomine Petri prima, idest 80. reperies 561. $\alpha\psi\omega$ vero, quod in prædictæ epistola sine scriptum est, 99. indicat; α , enim unum; μ , quadraginta; η , octo; ν , quinquaginta numerum, qui nonaginta novem efficiunt numeros. Si vero totam summam simul jungas, 660. epistola numeros tenet: Hucusque ipse.

CLXVI.
Objectio.

Sed hic illud animadvertendum est, quod habetur in canone, id inventum a Patribus, ne (quod ait) aliqua fraus falsitatis temere præsumeretur. Non video quomodo quilibet impostor non valuerit ejusmodi litteras fingere; nempe si exempli causa dicamus aliquem Arianum cupientem videri Catholicum, hoc perlecto canone, ad ejus præscriptum, iidem signatas elementis litteras exarasse. Ut cum finxerit eas datas ab Athanasio Alexandria ad Julium Romanum Pontificem per Serapionem diaconum, addita Indictione, exque singularum vocum primis Græcis elementis numerum collectum conscripserit: quid hoc, quæso, tanti negotii opus, ut non valuerit ab impostore quolibet fabricari, & hæretico homine, vel schismatico fingi? At quonam pacto potuerunt, publica lege conscripta regula Formatarum, secreta fieri litterarum commercia, quæ vix secretioribus notis & singulis inter paucos mutuo assensu contestatione condita perfici solent?

CLXVII.
De usu Formatarum.

Quamobrem in eam sententiam imus, ut existimemus ejusmodi canonem nequam esse cum cæteris editum, sed penes Episcopos Catholicos retentum esse secretum: atque illud de ejusmodi formula Formatarum fuisse Patrum consilium, ut dantibus & accipientibus communicationis Catholicæ tesseram hæc elementis exprimerent: nempe ut qui fidem, &

communicationem Catholicam his elementis significatam scriberet, vel deferret, censeretur esse Catholicus, sicque ut Catholicus inter Catholicos mereretur Catholica communicatione recipi: nam, hujus rei causa in usu fuisse Formatas, nempe ut qui has scriberet, vel afferret, existimaretur esse Catholicus, secundo Annalium tomo dictum est. Quoniam vero ad Catholicam communicationem, ut alicui impertiri posset, duo potissimum esse necessaria videbantur, nimirum ne hæresi vel schismate ab Ecclesia Catholica divisus esset; ea de causa talis formula fuit a sanctis Patribus præscripta Formatis, qua utrumque significaretur, nempe, qui daret, & deferret epistolam, de fide recte sentire, & communicatione Ecclesiæ Catholicæ inhærere.

Sic igitur quod in hac Formata tribus illis prioribus elementis, Patris, & Filii & Spiritus sancti, perfectæ & sanctissimæ Trinitatis nomina adnotarentur; veluti symbolicis formulis adversus ipsos, qui tunc infurrexissent, hæreticos Arianos fides Nicæna eademque Catholica videbatur esse descripta. Quod vero non solum in rectæ fidei confessione, sed & ex vera cum Ecclesia Catholica communicatione probari deberet, qui recipiendus esset; inde additum est a Sanctis Patribus primum illud quod sequitur elementum, π , nominis Petri; idque ea de causa, quod in sede Petri vigeret totius Ecclesiæ Catholicæ principatus; adeo ut ille probaretur vere esse Catholicus, qui Petri successor esset communione conjunctus; quo quidem perspicuo argumento probat (prout superius dictum est) Optatus Milevitanus, se Catholicum, Parmenianum vero, & alios Donatistas, adversus quos agit, esse schismaticos, dum enumerans seriem Romanorum Pontificum qui sederunt (ut ait) in cathedra Petri, ad Siricium usque descendens, de eo addit: *Hic noster est socius, cum quo nobis totus Orbis commercio Formatarum in una communionis societate concordat.* De Donatistis vero subdit, procul abesse ut Formatis communicent cum cathedra Petri.

Vides ex his manifeste, lector, ad quid nomen Petri potius, quam (si sanctioris personæ ponendum fuisset) Dei genitricis

imperfecta esset Constitutio Patrum Nicænorum. Cum enim Episcoporum ordinationi abunde profexissent, quam a Metropolitanis confirmari sanxerunt, restabat ut de Metropolitanorum ipsorum ordinatione statuerent: id autem discrete faciunt hoc Canone sexto, illos a Patriarchis ordinari jubentes, qui sunt Metropolitanis Metropolitanorum. Ita omnino hæc Canonis verba intelligenda: *Illud autem generaliter clarum est, quod si præter Metropolitanis sententiam fuerit*

PAGIUS

possit. Præterea in hoc capite sexto agitur de Episcopis, qui regunt Dioecesim, non autem de his, qui regunt unicam Provinciam. Atqui Metropolitanam unam duntaxat Provinciam regunt; singuli enim præsent Episcopis suæ Provinciæ: Patriarchæ vero Dioecesim, id est, multas simul junctas Provincias administrant, & subjectos sibi habent multos Metropolitanos. De his ergo intelligendus est hic Canon, non de simplicibus Metropolitanis. Alioquin manca atque

CLXVIII.

Mysterium in Formata.

Nomen Petri cur in Formata.

cis Mariæ, vel Joannis Baptistæ; aut si, π littera ad constituendum certum numerum requiretur, magis ipsius Petri, quam Pauli Vasis electionis & Doctoris Gentium nomen, post trium personarum sanctissimæ Trinitatis nomina, statim habeatur expressum; nempe ob communicationem cum cathedra Petri, per quod signum, qui esset Catholicus, posset aperte significari. Exarabantur autem in Formata quatuor hæ litteræ, quæ numquam a quovis mutari deberent π, ν, α, π , idest, Pater, Filius, Spiritus sanctus, Petrus; & quod adiciebatur in fine, $\alpha\psi\omega$, Amen. Reliquæ autem, quibus indicabantur nomina scribentis, afferentis, recipientis, temporis quo scripta, & loci ex quo data Formata erat, pro occasione diversarum personarum, locorum, & temporum mutabantur. Inhærebant itaque dicta elementa cuique Formate immutabilia; quibus hæ voces (ut dictum est) PATER, FILIUS, SPIRITUS SANCTUS, PETRUS, AMEN, eo modo primis litteris haberentur inscriptæ; idque Apostolorum exemplo; nam vidimus Paulum solum pro signi nota (ut ait *a*) apponere illas voces, GRATIA DOMINI, &c. Sanctum vero Ignatium has, AMEN, GRATIA, ut superius primo & secundo Annalium tomis pluribus est explicatum.

(a) 2.
Tib. 3.CLXX.
Secretum in Formata.

Porro quod eadem Græcæ litteræ numerum significarent, in hoc potuit aliud quod latere secretum, ut scribendo etiam (si placeret) Latini numeri elementis numerum illum expressum in canone Græcis litteris, quid intelligeretur, haberetur incognitum; ut in appendice ejusdem Formate apud Cresconium his notis XLVIII. & L. idem est quod AMEN. Et sive Græcè scriberentur, numeri potius, esse crederentur, quam voces; re ipsa autem voces, reique maximi ponderis significativæ: licet sciamus, etiam Latinos Græcis uti solitos characteribus, quod complura exempla declarant. Sicque sive Latine ex Græcis, sive Græcè notæ numeri scriberentur, nomina & voces illæ, quæ communicationis Catholicæ erant indicativæ, nonnisi ejus tessera conciliis fierent manifestæ, cæteris autem extra Ecclesiam positis (nisi proditio aliqua intercederet) occultæ essent. At de his hæc tenus; quæ fortasse prolixius, quam par

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

rit factus Episcopus, hunc magna Synodus definiit Episcopum esse non oportere. Certe Zonaras Metropolitanos hoc loco interpretatur Patriarchas, qui sunt majores Metropolitanis. Nam cum Alexandria Metropolis sit totius Ægypti, & cum Antiochia ab Antiquis dicta sit Metropolis totius Orientis, Episcopi illarum civitatum, Metropolitanis jure dici possunt. Cumque Patriarcharum nomen nondum usurpari coepisset, pro Patriarchis Nicæni Patres Metropolitanos videntur posuisse, quod perperam negavit Launois

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

erat, sunt pertractata, sed plane necessitate cogente, quod neminem reperimus, qui istæ de Formatis ita ex Concilio Nicæno præscriptis elucidarit.

Post vero descriptum canonem de Formatis in dicta Cresconiana Collectione, postque recitatam brevem illam appendicem, mox subjiuntur S. Synodi litteræ ad Silvestrum Romanum Pontificem; quas, collatione habita cum aliis exemplaribus (ut licuit) paulo emendatioribus reddidimus, relicta in margine varia lectione; sunt autem hujusmodi.

Beatissimo Papæ urbis Romæ cum omni reverentia cobendo Silvestro, Osus Episcopus Provincia Hispaniæ Civitatis Cordubæ, Macarius Episcopus Ecclesiæ Hierosolymitanæ *, Victor * & Vincentius * Conpresbyteri urbis Romæ ordinati ex directione tua, & cæteri Episcopi CCCXVIII. in Domino salutem. Quoniam omnia corroborantur * divinis mysteriis Ecclesiastica utilitatis causa; quæ ad robur pertinent S. Ecclesiæ Catholicae, & Apostolicae, ad sedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta scribere constemur; nunc itaque ad veræ * fidei augmentum * accurrimus roborari. Itaque censeat vestra Apostolica doctrina, Episcopus totius vestrae Apostolicæ urbis in unum convenire, vestrumque habere Concilium *; sicut docet mystica veritas, confirmet * nostram sanctam *, ut gradus fixos connexa * ordinationi tuæ sanctimoniam nostram possit habere regula; quoniam decet numerum ditorum Coepiscoporum a te discere gradus conformes * conscendere Verbi. Quicquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestro oris consortio confirmetur. Oret beatitudo tua pro universo Concilio. Dat. VIII. Kalen. Julias. Accept. XIII. Kal. Novemb. Paulino, & Juliano summis Coss. Huic habetur conjuncta Silvestri epistola ad Synodum, sed mendosissima, quæ & ob Consules perperam positos commentitia reputatur, utpote quæ data, & accepta habeatur sub Consularu Constantii quarto cum Constantini octavo, sive septimo, qui est ab hoc annus quintus. Porro cum his litteris missum æque fuisse decretum fidei, & reliqua in Synodo gesta, certum est. Testatur Felix Papa Tertius in epistola quarta, quæ est Synodalis, ipsum Concilium Nicænum

CLXXI.

Litteræ Synodi ad Silvestrum Papam. * Conpresbyteri urbis Romæ ordinati ex directione tua, & cæteri Episcopi CCCXVIII. in Domino salutem. Quoniam omnia corroborantur * divinis mysteriis Ecclesiastica utilitatis causa; quæ ad robur pertinent S. Ecclesiæ Catholicae, & Apostolicae, ad sedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta scribere constemur; nunc itaque ad veræ * fidei augmentum * accurrimus roborari. Itaque censeat vestra Apostolica doctrina, Episcopus totius vestrae Apostolicæ urbis in unum convenire, vestrumque habere Concilium *; sicut docet mystica veritas, confirmet * nostram sanctam *, ut gradus fixos connexa * ordinationi tuæ sanctimoniam nostram possit habere regula; quoniam decet numerum ditorum Coepiscoporum a te discere gradus conformes * conscendere Verbi. Quicquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestro oris consortio confirmetur. Oret beatitudo tua pro universo Concilio. Dat. VIII. Kalen. Julias. Accept. XIII. Kal. Novemb. Paulino, & Juliano summis Coss. Huic habetur conjuncta Silvestri epistola ad Synodum, sed mendosissima, quæ & ob Consules perperam positos commentitia reputatur, utpote quæ data, & accepta habeatur sub Consularu Constantii quarto cum Constantini octavo, sive septimo, qui est ab hoc annus quintus. Porro cum his litteris missum æque fuisse decretum fidei, & reliqua in Synodo gesta, certum est. Testatur Felix Papa Tertius in epistola quarta, quæ est Synodalis, ipsum Concilium Nicænum

* vestra sedis. * argumentum. * consilium. * ut firmet. * sanctimoniam. * contextere regula; quoniam decet numerum ditorum Coepiscoporum a te discere gradus conformes * conscendere Verbi. Quicquid autem constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestro oris consortio confirmetur. Oret beatitudo tua pro universo Concilio. Dat. VIII. Kalen. Julias. Accept. XIII. Kal. Novemb. Paulino, & Juliano summis Coss. Huic habetur conjuncta Silvestri epistola ad Synodum, sed mendosissima, quæ & ob Consules perperam positos commentitia reputatur, utpote quæ data, & accepta habeatur sub Consularu Constantii quarto cum Constantini octavo, sive septimo, qui est ab hoc annus quintus. Porro cum his litteris missum æque fuisse decretum fidei, & reliqua in Synodo gesta, certum est. Testatur Felix Papa Tertius in epistola quarta, quæ est Synodalis, ipsum Concilium Nicænum

in libro de recta Interpretatione sexti Canonis Nicæni. Fufius hac de re Valefius laudatus. In eodem autem Canone sexto non de sola ordinatione agi, sed de omni jure Patriarchico, ita capite quinto Valefius probat. Si Patres Nicæni Concilii de sola ordinatione agere voluissent, nomen ordinationis omnino posuissent in hoc capite, & reliqua omnia excepissent. Id enim ratio postulat. Atqui ordinationis nomen prorsus mentionem fecere, sed generaliter locuti sunt. Enimvero & ordinationis nomen ad

XLII.

In VI. Canonis Nicæni Concilii de sola ordinatione agere voluissent, nomen ordinationis omnino posuissent in hoc capite, & reliqua omnia excepissent. Id enim ratio postulat. Atqui ordinationis nomen prorsus mentionem fecere, sed generaliter locuti sunt. Enimvero & ordinationis nomen ad

num tunc temporis accepisse confirmatio- nem ab Apostolica sede; sunt hæc enim verba ipsius: Domino ad Beatum Petrum Apostolum dicente: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; eam vocem sequentes trecenti decem & octo sancti Patres apud Nicæam congregati, confirmationem rerum atque auctoritatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ detulerunt. Hæc Felix Papa cum Romana Synodo, cui præerat

CLXXXII. Synodi confirmatio.

(a) Socrat. l. 2. c. 13.

CLXXXIII. (b) Sozom. l. 3. c. 19. in fin.

Nicænus Canon de sacro hymno Gloria Patri, &c.

(c) Matt. ult.

PAGIUS

di debuerat in Canone, si ad mentem Rufini interpretandus fuisset de potestate ordinationum in Suburbicariis tantummodo Provinciis; cum autem nihil limitet, sed e contra universaliter statuatur, quis non videt, occasione desumpta ex usurpata per Meletium auctoritate in Patriarchatu Alexandrino, generaliter provissum fuisse omni juri Patriarchico, ne ulli Patriarcharum vel majorum Sedium in minimo aliquid juris periret? Et hoc ipsum patet ex Antiocheno Episcopo, & aliis trium Autocephalorum Sedi-

Sed ad hæc omnia certius exploranda, illud in primis monendum putamus; ejusmodi hymnum Glorificationis, sic a majoribus dictum, nequaquam, (ut aliqui putant) inventum esse a Nicæno Concilio; sed ab ipsis Apostolorum temporibus Fideles, cum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizarentur, easdem tres personas Sanctissimæ Trinitatis ejusmodi hymno conglorificare cœpisse. Quod quidem ex majorum traditione, absque aliquo scripto, sibi Ecclesiam vindicare pluribus affirmat S. Basiliius (d) ad Amphilochium scribens de Spiritu sancto, ut cum ait: Proinde quod a majoribus nostris dictum est, & nos dicimus, gloriam esse communem Patri cum Filio: quapropter & Glorificationis hymnos Patri simul cum Filio offerimus. Sed & cœptam esse in Ecclesia Dei ejusmodi Glorificationem ex eo tempore quo ab Apostolis promulgatum est Evangelium, & cum (ut diximus) sacrum baptismum ab eisdem jussu Domini in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti collatum est, a Fidelibus occini cœptam, & absque scripto Fidelibus traditam, pluribus idem inferius docet (e), eandemque pronunciamdam esse monet, ut a Domino accepit Ecclesia, licet ab aliquibus, CUM, pro ET, dictum reperiri tradat; nam ait (f): Dicitur est igitur, nihil ferre ad sensum, sive dicas; Gloria Patri, & Filio cum Spiritu sancto; sive dicas; Gloria Patri, & Filio, & Spiritu sancto. Non igitur fas est cuiquam syllabam, ET, ex ore Domini profectam syllabam, aut aliter scribere. Hæc & alia hujusmodi Basiliius de hujus Glorificationis ab Apostolis Ecclesiæ traditæ usu; quam tanti ponderis esse noverunt Patres, ut cum postea in Constantinopolitano Concilio firmanda esset adversus hæreticos Spiritus sancti negantes divinitatem regula fidei, hujusmodi Conglorificationis testimonium in ipsa intextum voluerint, atque scriptum illud de Spiritu sancto: Qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur.

CLXXIV. Hymnus Glorificationis ex trad. Apost.

(d) Basil. de Spir. sanct. c. 7.

(e) Basil. de Spir. sanct. c. 27. 29.

(f) Eod. c. 27. in fin.

CLXXV. Gloria in fine Psalmorum.

bus, quibus, licet nihil commune habebant cum schismate Meletiano, tamen sua quæque decreta fuerant privilegia antiquitus observata. Quare, ut capite sexto notat Valesius, cum Nicæni Patres antiquas consuetudines in Ægypto firmaverint, apparet, eos non de sola ordinatione locutos esse, sed de omnibus Ecclesiasticis negotiis. Omnes certe Ægypti Episcopi ita semper hunc Canonem intellexerunt: quemadmodum dicitur ex Concilio Chalcedonensi Actione 4. ubi Hieracijs Episcopus Ægypti nomine Episcoporum

(a) Cas. Jan. l. 1. c. 8.

(b) Haber cam tom. Concil. in rebus Damas.

CLXXVI. Glorificationis Appendix.

PAGIUS

se statutum putamus. Equidem si Magna Synodus id statuisset, uniformem regulam (sicut in cæteris) Ecclesiis omnibus pariter præscripsisset, a qua nullus umquam deviare, vel latum unguem præterire aliquando præsumpsisset, cum tamen videamus diversas ea de re fuisse diversarum Ecclesiarum consuetudines, ritusque dissimiles; sic namque Cassianus ait (a): Illud etiam (quod in hac Provincia vidimus), ut uno cantante, in clausula Psalmi omnes astantes concinant cum clamore, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, nusquam per Orientem audivimus: sed cum omnium silentio ab eo qui cantat, finito Psalmo, orationem succedere; hac vero glorificatione Trinitatis tantummodo solere antiphonam terminari: Hæc ipse; ex quibus etiam, sicut ex multis aliis, commentitia plane detegitur epistola illa Hieronymi nomine ad Damasum consignata, quæ merito ab eruditissimis Hieronymi res accuratius expendentibus, ut adulterina jure exploditur, in qua hæc leguntur (b): Precatur ergo clients tuus, ut vox ista psallentium in sede tua Romana, die noctuque canatur, & in fine Psalmi cuiuslibet, sive matutinis sive vespertinis horis, conjungi præcipiat Apostolatus tui ordo, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, sicut erat in principio, &c. Si enim in Oriente nusquam se audisse inquit Cassianus, ut in fine Psalmi diceretur, Gloria Patri, &c. quomodo ex Orientis more de ejusmodi psallendi genere Hieronymus potuit Damasum monuisse, cum antea tam in Occidentali Ecclesia, quam in Orientali, ejusdemodi psallendi usum viguisse, idem affirmet? Qui tamen eidem epistolæ fidem adhibuerunt, ex S. Hieronymi monitu id sancitum a Damaso existimarunt.

CLXXVI. Quod igitur ante Nicænum Concilium, ex traditione (ut vidimus) Apostolorum, vigeret usus in Ecclesia, ut a Fidelibus Glorificationis dictus hymnus occineretur ubique, licet diverso ritu; alia occasione recens accepit additamentum. Nam cura Ariani blasphemantes dicerent Filium a patre in tempore factum, & fuisse tempus quando non erat; placuit sanctæ Synodo adversus ejusmodi hæresin addi ad antiquum Glorificationis hymnum, Gloria Patri, &c. illam appendicem, qua dicitur: Ann. Eccl. Tom. IV.

rum totius Provinciæ ita dicit: De epistola autem sanctissimi & Deo amicitissimi Archiepiscopi Romani Leonis, sciunt omnes sanctissimi Patres nostri, quia in omnibus expectamus sententiam sanctissimi Archiepiscopi, & petimus vestram Clementiam expectare Præsidis nostri presentiam, quia eum in omnibus sequimur. Nam & sancti Patres, qui in Nicæa congregati sunt CCCXVIII. hanc regulam dederunt, ut sequatur omnis Ægyptiaca Diæcesis Archiepiscopum magna urbis Alexandrinæ, & nihil absque ipso agatur ab aliquo ei subjacente

Sicut erat in principio, &c. Testatum habetur id ex Concilio Vasensi, ubi hæc reperitur expressa (d): (Et quia non solum in sede Apostolica, sed etiam per totum Orientem, & totam Africanam, vel Italianam, propter hæreticorum asubtiam, qua Dei Filium non semper cum Patre fuisse, sed a tempore cœpisse blasphemant, in omnibus clausulis post GLORIA PATRI ET FILIO, ET SPIRITUI SANCTO, SICUT ERAT IN PRINCIPIO, ET NUNC, ET SEMPER, ET IN SÆCULA SÆCULORUM, AMEN, dicitur: etiam & nos in universis Ecclesiis nostris hoc ita dicendum esse decernimus.

(d) Conc. Vasen. in fin. cap. 5. l. 1. c. 1.

Hic autem illud lectorem admonendum putamus; canones Concilii Vasensis primi confusos existere cum illis Vasensis secundæ Synodi, huncque recitatum hic canonem esse Vasensis primæ, quæ paulo post Nicænum Concilium celebrata est temporibus Constantii Imperatoris, cum S. Nestarius Episcopus Viennensis federet, qui eidem Synodo interfuit, de quo sic Ado ejusdem Ecclesiæ Episcopus (e): Florebatur, inquit, & tunc temporis, quo Maximinus Episcopus Trevirensis, hospes Athanasii, Nestarius Viennensis Episcopus in doctrina fidei eximius; qui in Vasensi illa Synodo venerabili primus interfuit, & Patris, & Filii, & Spiritus sancti unam esse naturam, & potestatem, & deitatem, & virtutem, in Ecclesia publice predicavit, & docuit: Hæc Ado. Quamobrem qui subscripti Episcopi ibi in fine ponuntur, alterius Vasensis Synodi esse oportuit, illic vero (quod etiam accidit de Arelatensibus Synodis) per errorem appositos. Sic igitur, quod dicitur a Sozomeno, cani hymnos a Catholicis Nicæne fidei consentientes, de Glorificationis antiquo hymno, tunc vero eo additamento aucto, debere intelligi, potius assentimur. At de his modo satis.

CLXXVII.

(e) Ado inq. Coron. ann. Dom. 337.

Putarunt nonnulli, ut sicut hujuscemodi sic auctus Glorificationis hymnus ad con futandam grassantem publice in Ecclesia hæresin Arianam, ut frequentius caneretur, ex hoc tempore Nicæni Concilii fuerit a Patribus laudabili consuetudine introductum, ita pariter, ut Nicænum fidei Symbolum in Ecclesia publice concineretur. Verum ejusmodi institutionis antiqua vestigia in Ecclesia Orientis

CLXXVIII. Symbolum Nicænum ubi cani cœpit in Ecclesia.

Episcopo. Hæc, aliaque Valesii argumenta tantum valuerunt, ut Launois in altera Dissertatione sæpius confessus sit, se nunquam dixisse, Nicænos Patres in Canone sexto de ordinatione sola locutos esse, sed de toto Patriarchico jure etiam statuisse, ut quoque jam Petrus de Marca observarat.

Quibus suppositis, manifeste sequitur, errare eos, qui Canonem sextum Nicænum interpretantur de potestate Sedis Romanæ in Suburbicarias tantum Ecclesias, quæ continentur decem

XLIII. Rufini expositio re-scienda.

(a) Theod. Lect. lib. Collectaneorum Biblioth. sand.

tali facilius reperio; nam ubi Arii hæresis magis invaluit, ibi potissimum ejusmodi Symbolum in sacris solemnibus publice debuit frequentari. De his enim hæc testatur Theodoretus Lector (a): Timotheus (erat hic Constantinopolitanus Episcopus) ab amicis rogatus, Symbolum fidei trecentorum decem, & octo Patrum per singulas Synaxes dici curavit, ad reprehensionem videlicet Macedonii, quasi ille Symbolum hoc non receperit; cum antea semel tantum in anno, in pasche scilicet Dominica Passionis, tempore quo Episcopus catechizabat, recitatum esset: Ita Theodorus.

CLXXIX.

In Romana autem Ecclesia secus accidit, quippe quæ custos tenacissima ac fidelissima antiquitatis, quod didicerat ab Apostolis, nullo penitus aucto additamento, seu elucidatione, Symbolo diutius uti est. De ea enim Rufinus (b) hæc tradit, Symbolum explicans: CREDO IN DEUM PATREM OMNIPOTENTEM. Verum (inquit) priusquam incipiam de ipsis sermonum virtutibus disputare, illud non importune commonendum puto, quod in diversis Ecclesiis aliqua in his verbis inveniuntur addita; in Ecclesia autem urbis Romæ hoc non reprehenditur factum; quod ego propterea esse arbitror, quod neque hæresis ulla illic sumpsit exordium, & mos ibi servatur antiquus, eos, qui gratiam baptismi suscepturi sunt, publice, id est, Fidelium populo audiente, Symbolum reddere; & utique adjectionem unius saltem sermonis eorum qui præcesserunt in fide, non admittit auditus. In ceteris autem locis, quantum intelligi datur, propter nonnullos hæreticos addita quadam videntur, per quæ novellæ doctrinæ sensus crederetur excludi: Hucusque Rufinus. De usu vero Symboli Constantinopolitani suo loco dicendum.

CLXXX.

De numero Canonum Nicæni.

Quod autem rursus spectat ad numerum Nicænorum canonum; quod illi in epistola, quadam, Marci nomine, septuaginta recensentur, atque nonnulli ex iis in litteris, quæ Julii, & Felicis Papæ dicuntur,

PAGIUS

Provinciis in Notitiis expressis. Licet enim occasionem decreto dederit invasio juris Alexandrini per Meletium, ostendimus tamen, Canonem de jure trium Sedium Patriarchalium contra omnes invasioes futuras statuisse. Et cum jura Patriarchalia tam Antiocheni quam Alexandrini Episcopi sese in plures Provincias late diffunderent, quis unquam diceret, jura Patriarchalia Romani Antistitis intra decem Provincias aut regiones, quæ fere Italia continentur, fuisse conclusa? Nemo ergo Nicænum Concilium jure interpretabitur de potestate Patriarchali Pontificis intra Suburbicarias tantummodo Ecclesias, quarum Synodus Nicæna nec meminit; tantum abest, ut de iis aliquid statuerit. Quod si Synodus Nicæna agens de pleno jure Patriarchico Romano, intelligi non possit de Suburbicariis Ecclesiis, tanquam illius juris localibus terminis;

descripti habeantur; quod insuper Dalmatius Episcopus Cyzicenus quasdam constitutiones ejusdem Synodi ad recte vivendi formam præscriptas ferri tradat, ex eisque novem recitet; quodque demum Turrianus profiteatur, octoginta Nicænos canones Arabica lingua scriptos inventos se Latinitate donasse, secundum epistolam illam nomine Athanasii ad Marcum editam, de octoginta pariter capitulis in eadem (ut ibi dicitur) Synodo constitutis, & in septuaginta redactis: quoniam hæc ignorasse majores visi sunt, quando oborta controversa in Ecclesia Africana, de iis mentio necessaria incubuisset; hæc libentius aliis differenda relinquemus; cum tamen nullo pacto inficias ierimus, ex iis quæ dicta sunt, canones Nicænos numerum vicenarium excessisse.

His omnibus in sacrosancta Synodo absolutis, consecuta est subscriptio Patrum; qui tum fidem Catholicam Symbolo illo, quod recensuimus, explicatam, tum etiam sanctos canones singuli suo chirographo munierunt, omnes simul trecenti decem & octo; numerus videlicet in magno illo, Patre fidei dicto, Abraham, consecratus, cum totidem ex suis vernaculis adversus quinque Reges, quos & vicit, armasset (c); eodem quippe numero Patrum certatum est non tantum adversus Arium & Arianos, sed quotquot antea extitissent, Filii Dei divinitatis impios adversarios; obtentaque est victoria in Civitate Victoriæ, Victore atque Vincentio una cum Osio primariis ducibus pietatis; ut & in his nominibus quoque intelligas admirabile sacramentum. Quid autem mirandum acciderit de duobus Episcopis nuper, antequam subscriberent, vita sanctis, cum narrent Gregorius presbyter Cæsariensis, atque Nicephorus, & si qui alii ex recentioribus (apud antiquiores enim id frustra quaeritur) hic describemus, ne quid temere aut inconsulto prætermisisse videamur potius, quam probasse.

Gregorius igitur in ea oratione, quam de Nicæna Magna Synodo habuit, hæc ait

CLXXXI.

Mysterium in numero & in nominibus.

(c) Genes. 14.

CLXXXII.

(a) Apud Li. om. tom. 6. De Chrysantho, & Musonio Episcopis.

ait (a): Duo sancti Episcopi, Chrysanthus, & Musonius, cum nondum decisioni suas adiecissent subscriptiones, accidit ut divina providentia ab humanis excederent. Divini ergo Patres, cum venissent ad communem locum, in quo dormiebant, cumque simul cum eis essent, & quæ dicebantur, audirent: O Patres dixerunt, & fratres, præclarum certamen nobiscum decertastis, cursum perfecistis, fidem servastis. Si ergo quod factum est, Deo gratum iudicatis (nunc enim prius cernitis) ne quid sit impedimento, quo minus vos quoque decisionem subfigneis. Hæc simul, & dixerunt, & signata decisione sanctorum Patrum loco imposita, totam illam noctem insomnem peragunt in oratione. Die autem sequenti, cum venissent ad loculum, solutis, quæ erant imposita, signaculis, cum sanctam revolvisent decisionem, invenerunt sanctorum Patrum ad eos adjectas subscriptiones; adeo ut citra dubitationem unusquisque, etiam ex eis qui erant extrinsecus, fateretur sanctum illum sanctorum Patrum chorum constare presentia & ope sanctissimæ Trinitatis, eamque suam ostendere defensionem iis qui digni habentur, ut videant: Hæc Gregorius: addit his Nicephorus (b) eorumdem subscriptionem in hujusmodi verba: Chrysanthus, & Musonius, qui cum Patribus omnibus in S. prima Oecumenica Synodo consensimus, quantumvis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus. Hæc ille; quorum omnium fides sit apud auctores, cum tanta rei nullum vestigium sit reperire penes Athanasium, Hilarium, & alios, qui nihil plane reliquerunt intactum, quo insultantem Arianam hæresim oppugnare potuissent. Sed nec fuit moris, fidem inter Fideles velle miraculis probatam reddere, cui suffragarentur firmiore divina Scripture sermones.

CLXXXIII.

Præconia Nicæni Concilii.

At Nicæni Concilii hic finis esto; cuius quidem singularem cum primis excellentiam, ac venerandam insuper eximiamque majestatem, vix credi potest, quot laudibus atque præconiis profecuti sint fan-

PAGIUS

potestatem super omnes Provincias totius Occidentis juri suo Patriarchico subiectas; itaque & Alexandrina potestatem habere debet supra Ægyptum, Libyam & Pentapolim suo juri Patriarchico subiectas. Et juxta hunc genuinum Canonis sensum interpretandus est Rufinus, ut per Suburbicarias intellexerit totius Occidentis Ecclesias, speciali jure Episcopo Romano subditas. Per Suburbicarias enim, inquit Valefius capite 7. eas Ecclesias Rufinus intelligit, quæ sunt sub Episcopo urbis Romæ. Nam Suburbicaria Ecclesia eodem modo dicuntur, quo Suburbicaria Provincia. Ut ergo Suburbicaria Provincia appellatur, quæ erant sub Vicario urbis Romæ; sic Ecclesie Suburbicariae dicuntur a Rufino, quæcumque subiacebant Episcopo urbis Romæ. Et quemadmodum Provincia Suburbicariae peculiarem constituebant Dioccesim Vi-

stissimi Patres; quorum unius S. Leonis Papæ scribentis tum ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, tum ad Pulcheriam Augustam, hic satis sit elogia sane præclarissima recitare, cum inquit (c): Nulla sibi met de multiplicatione congregationis Synodalia Concilia blandiantur; neque trecentis illis decem atque octo quantumlibet copiosior numerus sacerdotum, vel comparare se audeat, vel præferre; cum tanto divinitus privilegio Nicæna sit synodus consecrata, ut sive per pauciores, sive per plures Ecclesiastica judicia celebrentur, omni pene auctoritate sit vacuum, quicquid ab illorum fuerit constitutione diversum. Nimis ergo hæc improba, nimis sunt prava, quæ sacratissimis canonibus inveniantur esse contraria; Et inferius: Sancti illi ac venerabiles Patres, qui in urbe Nicæna, sacrilego Ario cum sua impietate damnato, mansuras usque in finem mundi leges Ecclesiasticorum canonum condiderunt, & apud nos in toto Orbe terrarum in suis constitutionibus vivunt; & si quid usquam aliter, quam illi statuerunt, præsumitur, sine cunctatione cassatur; ut quæ ad perpetuam utilitatem generaliter instituta sunt, nulla commutatione varientur; nec ad privatum trabantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa.

Idemque ad Pulcheriam Augustam in hæc verba (d): Contra statuta patrum canonum, quæ ante longissima ætatis annos in urbe Nicæna spiritualibus sunt fundata decretis, nihil quiquam audere conceditur; ita ut si quis diversum aliquid decernere velit, se potius minuat, quam illa corrumpat; quæ si (ut oportet) a cunctis Pontificibus intemerata servantur, per universas Ecclesias tranquilla erit pax, & firma concordia. Et in calce: Consensiones vero Episcoporum sanctorum canonum apud Nicæam conditorum, regulis repugnantes, unita nobiscum vestra fidei pietate, in irritum mittimus, & per auctoritatem Beati Petri Apostoli generali prorsus definitione cassamus, in omnibus Ecclesiasticis his legibus obsequen-

CLXXXIV.

(d) Leo. en. lib. 55.

Excellentia Nicænorum canonum.

XLV.

Canones Arabici Concilii Nicæni.

Baron. num. CLXXX.

tes

res, quas ad pacificationem omnium sacerdotum per trecentos decem & octo Antistites Spiritus sanctus instituit; ita ut, etiam si multo plures aliud, quam illi, statuere decernerent, in nulla reverentia sit habendum, quicquid fuerit a predictorum constitutione diversum: Hactenus Magnus Leo, horribilis deserti immanes belluas, feratque savissimas rugitus sui terrore concutens, juxta propheticum epiphonema illud (a): Leo rugiet; quis non timebit?

(a) Amos 3.

CLXXXV.

(b) 2. Reg. 6.

Nicaea civitas mira est consecuta ex Concilio.

(c) Gregor. de Patribus Nicæni Concilii. apud Lippoman. tom. 6. die 10. Julii.

At sicut cum divina illa Arca (b) mansit tribus mensibus in domo Obededom Gethæi, magnam inde ille benedictionem consecutus est? ita Nicæna Civitas, licet antea non ignobilis, longe clarior, atque celebrior reddita est totidem mensium Magni illius Concilii incolatu, admirandis quibusdam sibi divinitus imperitis potita beneficiis, quæ Gregorius presbyter recenset, his annexens, quæ sua quoque ætate peracta sunt; ait enim (c): Cum Patres postridie essent precaturi Salvatorem universorum pro suo domum reditu, & pro ea quæ illos excepit Civitate: accidit, ut in eo qui dicitur Μεσομυρλος, id est, medius umbilicus, ingressus Orientalis, scaturirent fontes circa medium apsidis, circa quam consisterat sanctorum chorvs; qui quidem in hodiernum usque diem apparens, ostendit orationum fructuosos effectus; & nunc apud omnes celebratur, & nominatur Nicæa. Quantum autem illi pro ea laboraverint, & quantum ejus curam gesserint, consicere licet ex ea re admirabili, quæ nostra ætate facta est. Nam cum ingrati fuissent Assyrii, & per quod eis parva est sulus, Romanum Imperium depopulati essent & vexassent, omniaque barbarica consumerent insolentia; remansit intacta omnino a Babylonica contumelia; ut quæ nec igne, nec gladio, virorum, aut mulierum, aut infantium senserit captivitatem, cum eam sæpe clanculum & aperte adorti essent. Dicitur autem superbum quoque quemdam

ex ejus exercitu Tribunum militum impudenter audax captum aggressum esse, nempe ut magis illic execranda piacula faceret; nocturna autem visione (quæ illi soli apparebat) & diurnis terroribus ed incussum esse timorem, ut acerbe periret; adeo ut mutatus sceleratus, templum vel potius templi habitatorem Christum verum Deum nostrum honoraret, & lucernis accensis placaret; atque ex eo tempore omnem Babylonicum exercitum a sancto templo arcuisse, & hospitalem mansuetudinem barbaricæ ferocia minime respondentem, iis qui in ipsa Civitate vitam agerent, ostendisse: Hæc Gregorius, qui & multa addit de incorruptione, qua donatæ sunt sacræ illorum Patrum reliquiæ, qui Magnæ Synodo interfuerunt, quorum memoriam Orientalis Ecclesia quinto Kalendarum Junii (ut Græcorum indicat Menologium) celebritate anniversaria consecravat.

Quid autem, absoluta Magna Synodo, CLXXXVI. egerit Constantinus, sic Eusebius tradit

(d): Quibus ad exitum perductis, secundam istam victoriam Imperator se contra Ecclesiæ hostem consecutum affirmavit; & propterea festum triumphale ad Dei honorem illustrandum egit. Eodem tempore vigesimo ejus regni annus completus est, in quo conventus celebres etiam apud reliquas gentes agitabantur. Vicennalia enim cum agerentur, tum ob solutionem publicorum nuncupatorum pro Imperatore votorum, tum & in novis iterum nuncupandis festi dies in exhibitione munerum agebantur. Sed & hæc Constantini Vicennalia, aucta creatione novi Cæsaris, nempe Constantii, augustiora atque celebriora reddita sunt.

His quippe Vicennialibus creatum fuisset Constantium Cæsarem, testatur idem Eusebius, cum alibi ait (e): Secundus avi nomine appellatus Constantius, vigesimo fere Imperii paterni anno, quando publicus solemnisque omnium hominum conventus agebatur, renuntiatus est: Eadem in ora-

(d) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 14. Vicennalia Constantini.

CLXXXVII.

(e) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 40.

XLVII.

Ad num. CLXXXVI. & seq. Constantinus M. Vicennalia Nicomediensis Constantini M.

PAGIUS

sunt; cum varia contineant, quæ contra omnem antiquitatem, immo contra Nicænum Concilium pugnant. Sunt illi quidem antiqui, ut ostendit Echelenus, sed post Concilium Chalcedonense conficti; cum in eis sæpius Patriarchæ nomen legatur, quod tamen tunc primum audiri coepit. Somniabat itaque Echelenus, quando scripsit, existimare se, Canones illos auctorem habere Jacobum Nisibensem in Mesopotamia Episcopum; quasi vero aliquis ex Nicænis Patribus Canones collegerit, qui ipsius Concilii menti advenferent, inquit Schelstratus in secunda parte Antiquit. Illustr. 2. cap. 4. ubi plura de illis habet.

XLVI.

Concilium Arelatense, in quo Canon Vasensis Concilii antiquum Glorificationis hymnum, nempe Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, exprimens citatur, neque sub Constantino Ma-

gno, ut aliqui putarunt, neque sub Constantio ejus filio, ut credit Baronius, celebratum, sed post annum Christi quadringentesimum quinquagesimum, ut infra ostenditur. Præterea non tria, sed duo tantum Concilia Vasione in Gallo-Provincia congregata fuere, ut suo loco demonstrabitur. Concilium itaque Vasense secundum, quod perperam tertium dicitur, habitum est anno quingentesimo vicesimo nono, Decio juniore V. C. Consule, ut habent Acta. Quinto ejus Canone statuitur, ut in universis Ecclesiis post Gloria, dicatur, Sicut erat in principio, adversus eos, qui Dei Filium a tempore coepisse blasphemant.

Ad num. CLXXXVI. & seq. Constantinus M. Vicennalia Nicomediensis Constantini M.

Constantius creatur Cæsar.

oratione habita de laudibus Constantini in Tricennialibus, ubi nulla prorsus de Crispo Cæsare creato memoria; quem Eusebius (ut dictum est) ne videretur patris sævum facinus refricare, silentio condempnavit, tantum de tribus filiis mentionem faciens, tribus decenniis Cæsaribus omnibus creatis. Habuit in his Vicennialibus Eusebius ipse Cæsareæ Palæstinæ Episcopus in laudem Imperatoris orationem, ut ipsemet testatur, cum sic præfatur in libros Vitæ ejusdem Constantini, quos scripsit: Quemadmodum universum hominum genus illustrem, & præpotentem nostrum Imperatorem ad decimum quemque Imperii annum ratis conversionibus iterum ac tertio revolutam, diebus festis epulisque solemnibus magnifice celebravit; ita nos quoque non solum cum jam viginti annos regnasset, multisque victoria tropæis esset nobilitatus, illum amplio ministrorum Dei consensu stipatum, divinis laudibus ad cælum usque extulimus; verum etiam cum triginta annos modo in hoc imperandi munere consecisset, &c. Desideratur hæc Eusebii oratio, ejus enim illa tantum extat in Tricennialibus habita. Studuisse plane vasum hominem, Græcicæ eloquentiæ lenociniis Imperatorem demulcere, sibi que conciliatum in omnibus reddere, quis poterit dubitare, cum ipse testetur se eum illa oratione divinis laudibus in cælum evexisse? Sed quid tum in ea celebritate cum Patribus Constantinus? hæc in loco antea citato habentur (a).

(a) Euseb. ubi supra lib. 3. c. 14.

CLXXXVIII.

Constantini studium erga Episcopos.

Inter Dei ministros jam pace conciliata, ipse Imperator convivium celebrare coepit, & hoc tamquam sacrificium Deo valde accommodatum per illorum præsentiam obtulit: neque quisquam ex Episcoporum numero ab illo regali epulo absuit. Istud porro, quod ibi factitatum est, omnem dicendi facultatem superat. Satellites enim armati districtis gladiis undique regia vestibula observabant; per quorum mediam turbam sancti Dei homines abs-

PAGIUS

Eusebius alii que scribant, non nisi absoluta Synodo Constantinum ea solennia edidisse, liquet, hanc triumphalem festivitatem dilatam esse in diem VIII. Kalend. Septembris, quo Synodus Nicæna absoluta, ut fise hujus anni initio probavimus. Futile & vanum est, quod Spondanus ex Gordonio refert, Vicennalia nempe fuisse quidem in procinctu, quando celebratum est Concilium Nicænum, sed peracta tantum anno sequenti. Nam Vicennalia anno sequenti Romæ edita ad Augusteum Constantini Imperium referenda; quæ vero præfenti anno Nicomediæ exhibita ad Cæsareum pertinent, neque hæc duo solennia diversis annis, & ob diversa Imperii initia acta, in unum confundenda.

XLVIII.

Decennalia Crispi & Con-

Vicennialium hoc anno celebratorum occasione Publius Optatianus Porphyrius Poema composuit, quod adhuc extat, in quo cum Crispum Constantini Magni filium laudibus ornet, liquet, hunc

quæ formidine ingressi sunt, & ad interiores Palatii aedes perrexerunt. Ex quibus alii deinde una cum Imperatore accumbere, pars prope triclinii valvas utrinque assidere; regni Christi effigies ea in re adumbrari videbatur; quam rem somnii similis, quam rei gestæ, aliquis existimare potuerit. Ubi autem convivium magno cum splendore venit ad exitum; illud præterea, quo omnes magnificentius, & liberalius exciperentur, accessit; quisque nimirum pro dignitate muneribus honorifice donatus fuit. De hoc porro Concilio Imperator illos etiam, qui ei nequitiam interfuissent, certiores fecit per litteras; quas quidem in hanc nostram historiam, tamquam in columellam quamdam, inscribam; quæ ita se habent, &c. Describuntur mox ab eo litteræ datæ a Constantino de iis quæ in Synodo gesta essent de Paschatis festi celebratione ab omnibus una eademque die ubique servanda; quæ quidem a nobis suo loco opportunius sunt recitata.

Sed non cesso Eusebii calliditatem vehementius admirari, dum ipse retexens IX. historiam de Nicæno Concilio, nihil prorsus habet de Arii atque Arianorum damnatione, nec quicquam meminit de datis litteris adversus Arium, & scripta ipsius; atque perinde ac in Magna Synodo nihil præterea gestum fuisset, quam de Paschate obortam dirimere controversiam, amplissimas illas Constantini ea de re scriptas litteras ad verbum recitat.

Jam quid post eas subinferat, cum ad propria dimisit, hic reddamus: De cætero autem (inquit b) ubi Concilium erat dimittendum, sermonem apud Episcopos de rebus ordine dispensandis instituit. Omnibus igitur uno eodemque die in unum convocatis; eos, cum adessent, admonuit sedulo, ut pacis inter ipsos mutuo colendæ diligentem curam adhiberent, & contentiosas lites averterent; & si quisquam inter illos ex sapientiæ præstantia multum laudis adeptus fuisset, nulla in illum flagrantis

CLXXXIX. Eusebii vasum consilium.

(b) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 20.

currenti anno die XXV. Augusti, quo hæc Vicennialia Constantinus pater dedit, adhuc in junioris vis fuisse. Exaratum illud elogium in laudem Constantini Augusti, ejusque filiorum, in quo rubris characteribus scribitur: AUG. XX. CAESS. X. id est, Augusti Vicennialia, Cæsarium Decennialia. Quibus ex verbis manifestum fit, Crispum & Constantinum juniorem Cæsares Imperii Cæsarei Decennialia, cum pater Vicennialia Nicomediensis dedit, exhibuisse, & quidem, ut existimo, uno eodemque tempore. Extant enim Numismata apud Mediobardum, tam Crispi quam Constantini junioris, in quorum averfa parte legitur, CAESARUM NOSTRORUM; circa lauream, VOT. X. In alio Crispi Nummo videntur figura sedens, quæ clypeum tenet cum his verbis, VOT. XV. scilicet nuncupata: Mediobarbus ea Decennialia anno sequenti data existimat. At, cum jam Crispus anni

invidia, sed virtutis unius commune bonum esse censerent; qui autem prestabiliores viderentur, non adversus tenuiores se insolenter efferrent: Nam qui, inquit, sint re vera bonitate superiores, divini numinis est decernere.

CXC. Constantini admo-nitio ad Episco-pos.

Dixit porro, oportere eos, propter animi lenitatem & indulgentiam, se inferiorum imbecillitati submittere; rarum esse illud, quod sit expletum omnibus suis numeris, & partibus; & propterea inter ipsos, iis qui leviter peccant, veniam debere tribuere, benigne gratificari, & quae humane sunt fragilitatis, condonare; concordem animorum consensum in primis colere; ne ipsi inter se concertantes, illis qui ad obrectandum verbo Dei parati sunt, ansam eidem illudendi praeberent: quam rem omnium maxime praecaveri debere; posse autem facile praecaveri, dummodo quae apud nos sunt, illis admiratione digna videantur. Neque cuiquam nostrum obscurum esse, utilitatem quae ex sacris litteris capitur, non omnibus conferre solere: alios enim deliciis ad tempus oblectari; nonnullos in eorum familiaritatem, qui aliquem dignitatis gradum adepti sunt, se callide insinuare; complures, eos qui humanitas & benigne ipsos excipiunt, amplexari; multos muneribus donatos ad diligendum compelli; sed paucos admodum verae doctrinae amore flagrare, & amicam veritatis perraro reperiri. Quare omnibus esse in primis consentaneum, ut ea quae ad salutem utilia sunt, quisque alteri in-ster medici suppeditet; ad eum plane finem, ut apud omnes omnino salutaris disciplina magno in honore habeatur. Ista cum primis adhortatus est Imperator.

CXCII. Rogat preces fidelium Constantini.

Ad extremum etiam illud adiecit, ut pro ipso ad Deum preces obnixae funderent. Cum igitur his praecceptis eos instruxisset, omnibus fecit potestatem ad sua domicilia revertendi. Illi letitia gestientes redierunt. Ad hunc modum cum illi propter dissentientes opiniones longo quasi intervallo ab se mutuo divulsi fuerant, tamquam in unum corpus essent denuo coagmentati, deinceps una apud omnes viguit sententia, ipsius Imperatoris consensu confirmata. Proinde Imperator de prospero rei eventu laetus, illis qui Concilio neutiquam interfuissent, per litteras fructum ejusdem ubere praebuit; populoque universo cum per agros, tum per civitates disperso ingentem pecuniae vim distribui mandavit: sicque festum diem ad recolendam vigesima anni sui memoriam celebratum cohonestavit. Hucusque Eusebius; eadem quoque

PAGIUS XXXIX.

ni CCCXXVI. initio peremptus fuerit, non dubium, quin Crispus & Constantinus junior currenti anno Nicomediae Decennalia Vota ediderint, & Vota Quindecennalia nuncuparint. Annus quo Constantius tertius Constantini Ma-

Sozomenus (a). Theodoretus insuper de convivio, & donis collatis haec addit (b):

Jussit ut sedes multae pararentur; quo illis pariter omnibus epulum daret; qui autem erant illustriores, eos sua ipsius mense fecit participes, alios vero ad alias dimisit mensas. Et cum videret dextros oculos quibusdam effusos, intellexissetque quod constantia pro pietate eam cladem illis attulisset; labra vulneribus admovit, pro certo persuasus, osculo se benedictionem inde hausturum esse. Ejusmodi insigne Constantini pietatis officium iterum ab eo exhibitum tum in adventu ipsorum Episcoporum, tum cum iidem postea recessuri essent, ab Eusebio silentio fuit praetermissum; quod Arianus ipse, utpote, nequam oculus, Orthodoxorum constantiae invideret, quae praesertim fuggillasset ipsius ignaviam, quod in persecutione negasset. Sed prosequitur Theodoretus.

Convivio tandem peracto, alia dona rursum illis distribuit; quin etiam litteras ad Provinciarum Praefectos dedit; mandavitque, ut certis frumenti numeris viduis, & iis quae perpetuam servant virginitatem, quin etiam illis qui divinis ministeriis obeundis consecrati sunt, in singulis Civitatibus quotannis suppeditaretur; eumque non tam egentium necessitate, quam sua ipsius munificentia mensus est. Hujus congruarii adhuc tertia pars suppeditatur; quippe impius tyrannus Julianus totum penitus abstulerat ille quidem; sed qui ei successit in Imperio, hoc quod jam suppeditatur, donari mandavit; fames enim, quae tum grassabatur, subsidia quae talibus tribui consueverant, exigua admodum effecerat. Quod si congruarium, quod id temporis a Constantino donatum erat, triplo majus fuit, quam quod jam datur; facile inde quisque, si modo voluerit, Imperatoris magnificenciam poterit perspicere. Haec Theodoretus; quod autem subdit de combustis ab eo in Episcopos querelarum libellis; id primitus accidisse, superius dictum est.

At quidni daret clericis singulis congruarium Constantinus, cum Gentilium, deorum sacerdotibus saeculi Principes ex publicis horreis visum affatim suppeditarint? Etenim ait divina Scriptura (c): Aegyptiis sacerdotibus, praeter terram quae a rege illis tradita fuerat, statuta cibarum ex horreis publicis praebentur. Et apud Judaeos, praeter Civitates sacerdotales, & aliarum Civitatum suburbana, quae sacerdotum erant, de omnibus iidem acci-

(a) Sozom. l. 1. c. ult. (b) Theod. l. 1. c. 11.

CXCIII. Constantini ex oculis cicatrices Confessorum.

CXCIV. Munificentia Constantini.

CXCV. Quo honore sacerdotes haberi solerent.

(c) Genes. 47.

Quo honore sacerdotes haberi solerent.

Constantinus quo anno Caesar creatus.

accipiebant decimam, & ab hominibus quoque ex legis praescripto pecunias exigebant. Gentilium vero sacerdotes cum multiplicis, & diverfi generis essent; ut de propinquioribus Bichyniae regionibus agamus, nempe Ponticis, quorum exemplo idem Constantinus permoveri potuisset; apud eos sacerdotes summo honore habebantur; atque adeo ut eorum Pontifex gestaret regium diadema certis diebus, & secundus a Rege honore haberetur; cujus sacerdotii erant sex millia servorum sacrorum, quibus & ager publicus suppeditabat impensas: tradit haec Strabo (a); additque tantae fuisse aestimationis Comanense sacerdotium, ut Pompejus Magnus Asia potitus, Archelao Regi pro magno munere, & honore illud ipsum contulerit sacerdotium, auxeritque agrum sacerdotalem.

(a) Strabo. lib. 11.

CXCV. Romanorum erga Sacerdotes observantia.

(b) Ambrosius epistolae ad Valentinianum ante relationem Symmachii.

(c) Ambrosius epistolae ad Valentinianum Imperatoris ante relationem Symmachii.

CXCVI. Dedicatio civitatis Constantinopolitanae.

De Romanis, penes quos nihil antiquius cultu deorum; sacerdotes, qui apud eos amplissimi erant honoris, & potestatis (ut alias diximus) ex publica pecunia accipere consueverunt stipendia, & rerum sacrarum impensas; quae omnia tandem Gratiani Imperatoris edicto ablata sunt, & Fisco arcanaeque publicae vendicata (b). Quid, inquam, mirum, si cum tot tantaque ubique gentium sacerdotes e publico accipere consueverint, Constantinus perpetuum tribuerit sacris ministris, virginibus, ac viduis congruium? Sed illud plane miramur, quod cum haec scribat Theodoretus, S. Ambrosius tamen agens adversus Symmachum, nequicquam hujusmodi factum fuisse affirmare videatur, cum sic ait (c): Ponamus tamen subsidia largitatem conferenda virginibus; quae Christianis munera redundabunt? quid tantas opes sufficit aerarium? Istae idcirco, quod tam immensa erat ubique in Ecclesiis sacrarum virginum multitudo, ut Imperii divitias vix sufficere existimaret, si, sicut olim Vestales, ita Christianae Deo dicatae virgines fuissent alende publico sumptu. Verum nec sacerdotibus Christianis quicquam praestari ex aerario, immo potius deni, justae sunt ejusdem Ambrosii ibidem ad Valentinianum Imperatorem querelae. Sed de his alias.

Post haec autem, rogatu Constantini, Patres, qui Magno Concilio interfuerunt, Constantinopolim perrexerunt, eamque Civitatem ex Byzantio Novam Romam, Constantinopolim cognominasse, atque dedicasse Dei Genitrici Mariae, Nicephorus (d) tradit. Caeterum Eusebius, qui de ejus urbis dedicatione agit (e), de hac Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

centi Idacius in Fastis, Auctor Chronici Alexandrini, & Kalendarium Lambecianum. Ex quo & ratio eruenda, cur in annum sequentem, scilicet CCCXXIV. secundum primam Consulatum Caesarum regulam Consul designatus

cessu Episcoporum nihil penitus; sed ait eam ab eodem Imperatore Memoriis martyrum illustratam, & Deo martyrum consecratam; nec alius quisquam antiquiorum de adventu Patrum post Nicenum Concilium Constantinopolim meminisse: incertus tamen auctor (f) narrat, illos eo migrasse, Metrophanemque ejus Civitatis Episcopum convenisse, atque ab Imperatore de successore sibi nominando rogatum, sibi suffici Alexandrum petiisse: haec ibi, & alia, quae quidem fide carent, cum longe ante Nicenum Concilium Metrophanem defunctum esse, & in ejus locum Alexandrum subrogatum, ex certa Sozomeni (g) assertione superius sit demonstratum. Sed & probatione deficiunt, quae a Nicephoro, vel a quovis alio recentiore de ejus civitatis dedicatione sunt tradita. Siquidem ex certis manifestisque testificationibus constat, ejus Civitatis dedicationem post annos quinque ab hoc tempore contigisse, nosque suo loco de ea fusius differemus, & cum Nicephorum, tum alios ea in re plane hallucinatos esse perspicue demonstrabimus.

(f) Apud Metaph. die 10. Julii.

(g) Sozomen. l. 3. c. 23.

Sic igitur absoluta Synodo, Episcopi qui ex diversis regionibus Nicenam in unum convenerant, inde recedentes, veluti ex fonte exuberante largissimi rivi in diversa diducti, universam Dei Ecclesiam Catholicae doctrinae laticibus copiosissime irrigarunt: quam enim acceperant a SS. Magna Synodo Orthodoxae fidei regulam a Romano Pontifice confirmatam, caeteris Episcopis qui non interfuerant, & fidelibus populis communicarunt. Etenim Metropolitanis colligentes sub sua Diocesi constitutos Episcopos, & Antistites sibi subiectos clericos, & illi plebem sub se positam; quae decreta fuissent trecentorum decem & octo Patrum consensione, edicta promulgant, & in albo Ecclesiastico cunctis inspiciente proponunt. Et inter alia perlata quoque fuisse in Africam statuta Niceni Concilii per Caecilianum Episcopum Carthaginensem, qui eidem interfuit, Concilium sextum Carthaginense palam testatur (h).

CXCVII. Synodi decreta toto orbi vulgata.

(h) Concil. VI. Carthag. c. 27.

Dum vero fidei formam perlegunt; eamque in omnibus consentientem iis quae hactenus credidissent, intelligunt; licet verbis pluribus declaratam, nihil tamen penitus immutatam; immensas sanctissimae Trinitati, cujus in sacro baptisinate signaculum suscepissent, gratias agunt, seque omnes ejusdem custodes fidelissimos exhibent, quam in omnibus integram illibatamque servare contendunt. Tunc & Alex-

CXCVIII. Ut tantum Episcopus doceat Alexandriae Populum.

non fuerit. Cum enim Crispus & Constantinus junior Caesares Constantii fratres jamdiu ante mensem Novembrem Consules dicti essent, Consulatus Constantii necessario differendus fuit, idque in annum CCCXXVI. quo pater ad postiora

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

cujus rei adhuc testimonio sunt imagines ejus hac figura descriptæ. Ita ipse.

Quod autem spectat ad Constantini imagines in nummis cufas, ac (ut ait Sozomenus) effigatas divino signo; tum numismata superius formis expressa, tum alia complura ære, argento, vel auro formata, quæ Romæ præsertim apud viros antiquariæ facultatis peritos inveniuntur, aperte demonstrant; quorum satis erit hic illud repræsentare numisma, (a) quod eandem ferme refert imaginem, quanti

(a) Habet num. arcum Rom. Angelus Breventanus Papiens.

Porro posteriores Augusti, æmuli gloriæ Constantini, nomen Christi & signum Crucis non tantum in Labaris (ut vidimus) atque armis, galeis, & clypeis expresserunt, verum etiam superati huma-

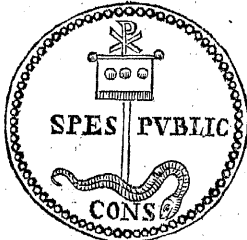
In quo vides in primis clypeum Christi nomen & Crucem simul exprimente signo decorum, & Imperatorem Cruce potentem dextero pede caput nefandi percalcare draconis.

CCVII. Rursum vero, quod spectat ad insignem Constantini, de quo agimus, pietatem, nummorum signis variis modis expressam, hæc his idem Eusebius addit: *Quanta au-*

PAGIUS cinari, qui arbitrati sunt, Constantinum Magnum illa Lege, quæ dicitur *Pe. Beryto Kalend. Octob. Paulino & Juliano Coss. Gladiatorium Ludum sustulisse & prohibuisse & per totum Orbem Romanum, seu e Republica Christiana: aboleti enim tantum in Oriente nominatim Berythi in Syria Phœnice, ubi hæc Lex propofita est. At-*

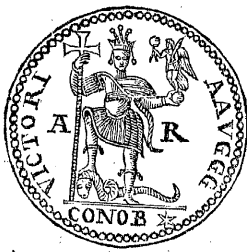
testatur Eusebius (b) in tabula pingendam effingendamque ante vestibulum Palatii Constantinum curasse, nempe draconem medio ventre Cruce transfixum, hæc Christi virtute penitus superatum: cujus rei analogiam idem Eusebius ex Constantini ipsius mente (ut vidimus superius) declaravit, nempe Crucis Christi virtute draconem illum, qui in ea specie humanum genus superavit, jam penitus esse prostratum; unde salus & spes publica parta est.

(b) Euseb. Vit. Const. 1.3. c.3.

ni generis hostis ejusmodi hieroglyphicum in compresso dracone sube reddere cupierunt, ut quod huic subdimus Majoriani Aug. numisma (c) egregio declarat exemplo.

(c) Num. aureus D. Lalli Pasqualini Rom. Canonice. S. Marie Majoris.

rem fidei vis divino quodam instinctu in ejus animo defixa fuerit, vel ex eo intelligi potest, quod in aureis nummis imaginem ita insculpi curavit, ut passis manibus instar precantis calum contueri videretur: quod genus nummi hac effigie sculpti per omnes Romani Imperii gentes volitabat. Cæterum nullum hæcenus (et si sollicitè exquisierimus) invenire licuit num-

tamen alibi usurpati deinceps hi Ludi, & quidem in proxima Cœle-Syria Antiochiæ; cujus rei testis Libanius Antiochenus libro de Vita sua pag.3. ubi Ludorum Gladiatoriorum meminit, quibus ipse quindecim annos natus, anno scilicet CCCXXVIII. quatuor post hanc Legem annis, spectandis Antiochiæ nuntium remiserit

CHRISTI
325.SILVESTRI PAP.
12.CONSTANTINI IMP.
20.

nummum tali forma, quam describit Eusebius, cum: si quis autem ex iis aliquem, quem & germanum esse noverimus, suppeditabit, in alia editione hic exprimendum curabimus. Sed rursum de ejusdem imaginibus Eusebius: (a) Jam in ipsi Regis per quasdam januas in tabellis, quæ summis vestibulorum partibus affixæ erant, erecto statu pingebatur, sursum in calum contemplans, & precantis forma manus sursum tollens. Hoc modo cum in tabellis se Deo supplicantem representasset, lege cavet, ne ipsius effigies in idolorum templis poneretur; ne ipsa tabella, vel minima lineamentorum parte, propter veterum idolorum errorem labem aliquam contraheret. Hucusque Eusebius. At nec illud ad postremum ejusdem Imperatoris pietatis insinuandæ causa, his addere prætermittimus, eundem Constantinum Augustum lanceam etiam, qua uti solet in præliis, in similitudinem Crucis elaborandam curasse, eam vero a successoribus Imperatoribus hereditario jure possessam, ad Henricum quoque Imperatorem, & Othonem ejus filium pervenisse, ac magno in pretio habitam esse constat (b).

(b) Vide Ad. S. Gerardi Abb. apud Surton. 5. die 3. Octob.

CCVIII. Legationes diversæ ad Constantinum.

(c) Euseb. in Vit. Const. 1.4. c.7.

PAGIUS ferit cum omnium admiratione. Editi & in Italia, quod docet Ambrosius libro 2. Officiorum cap.21. Romæ quoque Gladiatorium deinceps minus stetit, Ludique pœna, uti docet exerte Constantii Lex 2. De Gladiatoriis, & Honorii Lex 3. Hinc Augustinus lib. 6. Confessionum cap. 8. *Alypium Gladiatorii spectaculi inibatū incredibili-*

in tabulis depicta honoraria munera ad Imperatorem: deferebant coronas hi aureas, illi ex pretiosis lapidibus diademata. Jam alii flavam comam, alii auro & floribus contextas barbaricas vestes, equos alii, alii clypeos & longas hastas & sagittas, & arcus: quibus Imperatori, si ita et videretur, & officium & societatem in omnibus bellis se offerre significabant. Quæ postquam accepisset Imperator, suumque singulis tribuisset locum, vicissim eos tantis muneribus donisque ornabat, ut eodem puncto, & momento temporis legati locupletissimi evaderent. In quibus etiam nonnullos ceteris clariores, & nobiliores Romanis honoribus sic illustrabat, ut plerique obliti ad patrios lavas reversionis, genus hoc vitæ amplexi sint. In hunc modum de legatorum vario genere Eusebius, qui hoc anno, cum Nicæam ad Concilium venit, eos, quos tam exacte describit, vidisse potuit; qui & de Persis hæc subdit (d).

(d) Euseb. ibid. cap.8.

Cum vero etiam Persarum Rex Constantino per legatos notus esse cuperet, eique dona quædam mitteret, tamquam fœderis & amicitia signa: cum hoc quoque se Imperator societate & fœdere junxit, & incredibili quodam studio perfecit, ut a quo ipse primum honorum præmiis provocatus esset, eundem refundendis honoribus, & præmiis longe superaret. Idemque cum accepisset apud Persas frequentes esse Dei Ecclesiæ, & infinitum pene populum Christi gregibus contineri; non mediocri ex hac fama affectus voluptate, utpote quem communis quædam omnium cura tangeret, de iis etiam sollicitus erat. Hæc Eusebius. Johannes enim Christianorum, qui in Perside erant, Episcopus, cum hoc anno ad Nicænum Magnum Concilium venit, ut par est credere, de Ecclesia quæ erat in Perside Constantinum certiore reddidit; ab eoque ipse Imperator persuasus dedit litteras ad Regem Persarum (Sapores is erat) quibus Christianos omnes, qui agebant in regno illi subiecto, magnopere commendavit. Porro epistolam ad eum tunc scriptam Eusebius ad verbum recitat, quæ est hujusmodi (e):

CCIX. Fœdus cum Rege Persarum compositum.

Divinam fidem conservans, veritatis luce perfruor; & hujus veritatis luce ductus divinam fidem intelligo. His igitur (ut res ipse confirmant) sanctissimum Dei cultum percipiens, hanc colendi rationem quasi magistram me habere profiteor ad cognitionem sancti Dei. Hujus

(e) Euseb. in Vita Const. lib. 4. c.9.

CCX. Litteræ Constant. ad Regem Persarum pro Christianis.

ter abreptum scribit. Modum tantum quemdam huic rei adhibere Christiani Principes, quibus alioquin Gladiatorium nomen detestandum esset, L. 2. ejusdem Codicis De Gladiatoriis, & in his Constantius & Valentinianus senior, prohibito tantum certo hominum genere in Ludum Gladiatorium auctorari, damnarive, puta Chri-

jus Dei vim & potentiam auxiliatrices meorum bellorum nactus, ab ipsa ultimi Oceani ora exorsus, universum inde Orbem firma, & salutari spe crexi; ita ut omnes gentes, quæ tot tyrannorum dominatu oppressæ, dum quotidianis calamitatibus cederent, prope extinctæ essent, mea opera, meisque laboribus ad commodiorem statum revocatae sint. Hunc Deum immortalis memoria me honorare profiteor; hunc liquida & pura mente celsissima in sede locatum avidissime contempler; hunc humi procumbens invoco, omnem sanguinem execrandum, & odores ingratos, ac detestandos abhorrens; omnem terrestrem & sacrificio flammam fugiens; quibus omnibus turpiter pollutus, nefandus, & inexplicabilis error multas gentes & totas fere nationes ad profundissima tartara projecit. Nam quæ hujus universitatis Deus ad humanam providentiæ necessarium usum benignitate quadam sua in lucem edidit, hæc ad cujusque cupiditatem rapi nullo modo patitur; puram solummodo mentem, & animum omni labe vacantem, ab hominibus flagitat, quibus ille virtutis, & pietatis actiones ponderat. Bonitatis enim & mansuetudinis officiis placatur, complectens mites, turbulentos avergens, amans fidem, coercens infidelitatem, omnemque cum superbia junctum dominatum perumpens, arrogantium vim reprimens; quos fastus exculit de folio deturbans; humiles & injuriarum perseverantes justis premiis afficiens; eodem modo justum etiam Imperium magni faciens, suis subsidiis & opibus communit, regiamque prudentiam pacis tranquillitate conservat.

CCXI. *Minime sane errare mihi videor, frater mi, si hunc solum Deum profiteor omnium duces & parentem; quem multi hic, cum Imperium tenerent, insanis erroribus agitati, respuere & aspernari conati sunt. Sed horum jam acerbus exitus fuit; ut omnium mortalium judicio illorum calamitates exempli loco proponerentur similia scelera persequentibus. In hoc numero illum unum fuisse arbitror, qui divina ira tanquam aliquo fulmine ex hoc loco dejectus, in vestras oras delatus est, patefacto de famosa sua turpitudine triumpho nostro (*). Sed illud bene accidit, quod nostris potissimum temporibus in ejusmodi sacrilegos tale supplicii exemplum editum est. Nam & mihi contigit nonnullorum exitus animadvertere, qui paulo ante po-*

PAGIUS *sianis & Palatinis, dicta L. 2. Non recrudere itaque ii Ludi Romæ post Constantinum, neque ante Honorium aliquis ex Imperatoribus Gladiatorios Ludos Romæ Legibus vetuit, ut ex infra dicendis constabit.*

LL. *Ad num. CCXIII. & seqq. Eusebium, Chronicon suum usque ad præsentem annum, cum exceptione Vicennialium, quæ Hieronymi additamentum videntur, perduxisse, non videtur du-*

pulum Deo consecratum nefandis edictis perturbaverant. Quapropter immortales Deo gratias ago, quod singulari providentia erga universum hominum genus, qui divinam legem colunt ac venerantur, restituta pace, incredibili letitia & voluptate afficiuntur; ex quo facile mihi persuadeo, optimo tutissimoque statu omnia collocata esse; cum per eorum castam & acceptam Dei colendi rationem, & ipsorum inter se de divina natura consensionem, omnes ad se Deus rapere & colligere dignetur. Hunc præclarum hominum cætum, Christianorum inquam, de quibus omnis est a me suscepta oratio, cum audiam etiam Persidis potissimam partem, (quod mihi sane est gratissimum) exornasse; quanta me putas perfundi voluptate? Tecum igitur præclarissime agitur, & cum illis etiam: quoniam utrique vestrum hæc felicitas communis est. Isto enim modo Deum hujus universitatis dominum ac parentem propitium & placatum habebis. Hos igitur, quoniam hac dignitate es, tuæ fidei commendo; hos eosdem propter insignem tuam pietatem tibi in manus trado; hos, ut decet humanitatem tuam, complectere, & ama; sic enim & tibi, & nobis ista tua fide immensum beneficium præstabis. Hucusque epistola Constantini ad Saporem Regem Persarum. Meminit hujus etiam Sozomenus (a); sed plane errare videtur, dum putat eam scriptam esse, postquam Sapores aggressus est Christianos persequi, cum nulla profus mentio in ea de persecutione habeatur, quæ multos ab hinc annos cœpta est sub Constantio Imperatore.

CCXII. *De propagatione autem Christianæ fidei ad Persas, Armenos, aliasque finitimas gentes, hæc idem Sozomenus ait (b): Deinceps autem religio Christiana ad gentes finitimas permanavit, & in multos diffusa est. Armenos autem jam antea se ad fidem Christi recepisse, accepi. Nam fertur, Tyridatem, qui tunc huic genti præerat, admirabili quadam & divina visione, quæ circa illius ades forte apparuerat, non modo ad Christianam religionem vocatum esse, verum etiam edicto omnibus subiectis imperasse, ut fidei Christi se addicerent: postea vero ad vicinas gentes eadem pervasit religio, & ad multos vagata est. Quod ad Persas spectat; ex illis etiam initio Christianos arbitror factos fuisse nonnullos, qui propter con-*

bitandum. Quin & illud præsentis anni publicasse existimo, ut anno sequenti videbimus. Porro quia Baronius non observavit, Eusebium & Hieronymum in Chronicis annum a Kalendis Octobris more Syrorum & maxime Cæsariensium qui menses Julianos usu communi & vulgari adhibebant, inchoare, & dignosci non possit, quod Christi anno res ab utroque narratæ contigerint, nisi ad annum Abrahami, quem usurpant, respici-

suetudinem quam habebant cum Osroenis & Armenis, in colloquium (ut verisimile est) cum divinis viris, qui ibi erant, venerant, & virtutis eorum periculum fecerant. Hæc Sozomenus. At de Tyridate, & Christianis Majoris Armeniæ a nobis superius actum est: Perfas vero complures longe ante hæc tempora accepisse Evangelium, quæ de Persis martyribus secundo tomo dicta sunt, fidem faciunt. Quamobrem Iberorum conversionem per Christianam fœmiam factam, quam ante hæc idem auctor recenset, postea contigisse, suo loco dicemus.

CCXIII. *At demum ad hujus anni res gestas connotidem apponamus, quæ ad exactam explorandam temporum rationem plurimum confert. Eusebium, qui historiarum libros usque ad Licinium extinctum perduxit, Chronicon in hunc annum Constantini vigesimum propagavit, cui Sanctus Hieronymus (ut ipsemet testatur a) appendicem addidit usque ad Consulatum Valentis sextum, & Valentini iterum. Sic enim habent Chronica recte disposita veluti bases quædam, & fundamenta; super quæ universa construendæ historiæ moles confurgat: quamobrem quæ reperimus in eis interdum nutantia & infirma, solidioribus ac firmioribus curavimus suffulciri repagulis. Fuit in his sane nobis magnopere insudandum, quod Hieronymi lucubraciones, librorum negligentia, non in omnibus integræ atque sinceræ, ut ab ipso elaboratæ, nobis fuerit redditæ: ut qui ista exactius non consideret, ei plane accidat (quod ipse ait, cum præfatur in Eusebii Chronicon) ut vitia librorum ad auctorem facile referantur. Ne igitur tum Eusebium, tum Hieronymum hanc injuste calumniam patiantur, neque nos temeritatis leviter arguamur, cum interdum diversam ab ea, quæ in eorum Chronico habetur, ineamus temporis rationem; hic quadam veluti necessitate compulsi, repetere cogimur, quæ idem ipse Hieronymus in Eusebii Chronicon inter multa alia, quæ ad hanc tantum rem spectant, præfatus est; sic enim ait:*

(a) Hieron. in præfat. ad Eusebii Chronicon.

(b) Sozom. lib. 2. c. 14.

(b) Sozom. lib. 2. c. 7. Fidei Christianæ propagatione.

CCXIV. *Ut autem manifesto cognoscatur iudicio, ad quem numerum historia quæque pertinet, has distinctiones positas lector advertat.*

Ut si ad primum numerum regni primitus adnotati historia referenda est, primam litteram in explicatione historiæ contempletur; & si quidem eam ex minio viderit; illi tempori applicandam vel anno

PAGIUS *respiciatur, nihil certi quoad Chronologiam ex utroque deducere solet, quia scilicet præterquam quod annum ab autumno in utroque Chronico usurpari non animadvertit, ad solos annos Imperatorum in margine notatos, non vero ad Epocham Abrahamiticam annum advertit. Baronium alii passim secuti sunt: qui mos abjicien-*

sciât, quem suggesterit numerus similiter eodem minio figuratus.

Si vero numerum non puro minio, sed mixto nigro notatum esse perviderit; secundæ lineæ numero debetur historia.

Si autem tertio numerorum ordini applicandum est, quod fuerit adscriptum; medium puro minio numerum, & partem reliquam ex solo nigro expressam conspicabitur.

Quarta numeri linea nihil habebit ex minio, sed indicio erit, quod sibi historia debeatur cum minio facta littera in principio enodationis historiæ, quæ etiam superioribus signis subdenda est; nihilo minus apparebit nullo superius memoratorum in numeris respondere.

Si vero non minio, sed mixtim nigro rubroque littera fuerit expressa; resurgens ex rubro numerus in quinta numerorum lineam poterit adverti; & ita sexta lineæ numeri ut secunda, septima ut tertia designabitur, octava quoque ut quarta, apparente littera bicolori.

Cum vero nec innumeris, nec in explicatione historiæ ullum illorum, quæ prædiximus, signorum fuerit; non linea quod adnotatum fuerit vendicabit. Non tamen omnia hujusmodi requirenda sunt necessario, cum minor est numerus linearum.

Unde propemodum puto, ut; prout quoque scripta sunt, etiam colorum diversitates serventur; ne quis irrationabili existimet voluptate oculis tantum rem esse quaesitam; & dum scribendi tedium fugit, labyrinthum erroris intexat. Id enim elucubraturum est, ut regnorum iramites; qui per viciniam nimiam pene mixti erant, distinctione minii separarentur, & eundem coloris locum, quem prior membrana signaverat, ex adverso positi numeri retinerent, vel etiam posterior scriptura servaret. Hæc ipse: ac plane accidit, quod antea dixerat, ut pene difficilior esset legendi ordinem discernere, quam ad lectiois notitiam pervenire.

Quam vero diversum ab his sit Eusebii ac Hieronymi Chronicon, quod habetur typis excusum, vel scriptum in antiquis codicibus, nemo non videt: ut plane appareat, librariorum pertractos ejusmodi linearum, & litterarum distinctionum, & colorum varietates, in aliam ac plane diversam redegit formam, Eusebii atque Hieronymi Chronicon, multa (ut puto) ex eodem subducentes: nam si nonnisi quæ extant, fuerant ordine temporum disponenda; cur adeo fuit Hieronymo laborandum, ut tot litterarum, linearum,

CCXV. *Eusebii Chronicon corruptum.*

etiam ut certo nobis constare possit, quibus annis uterque gesta a se narrata consignarit. Cæterum, magnam a Literatis gratiam is iniret, qui novam Chronici Eusebii editionem adornaret, illudque cum variis antiquis exemplaribus MSS. quæ adhuc Parisiis, alibi que superant, conferret, additis in margine Periodi nostræ annis; cum

& colorum adhibitis differentiis, lectori inutiliter fatigaret? cum tamen ea omnia adeo necessaria fuisse testetur, ut librarius si tædio victus aliquid prætermiserit, intexeret non tam Chronicon, quam (ut ait) labyrinthum erroris. Quamobrem ob paulo prolixiorum rerum gestarum narrationem, quam simplex Chronicon postulat, ejusmodi opus Eusebii idem Hieronymus in exordio suæ appendicis, Historiam nominat, cum ait: *Hucusque historiam scribit Eusebius Pamphili martyris contubernalis, cui nos ista subjecimus.* De Chronico enim hæc ipsum loqui, non autem de libris decem Historiæ, certum est, cum illi Licinii exitu terminentur. Nominat etiam alibi idem Hieronymus ejusmodi opus, Historiam, distinctam plane a decem libris illis; quibus indidit titulum, *Historia Ecclesiastica*; nam sic ait (a), dum ejusdem Eusebii lucubrationes recenset post alias: *Ecclesiastica historia libri decem, Chronicorum canonum omnimoda historia, & eorum epitomæ.* Hæc ipse: cujus labores non in Epitome, sed in Chronicorum historia adhibitos esse, ex iis quæ nuper recitavimus ex ipsius præfatione, satis expresse intelligi potest, atque pariter cognosci, Chronicon quod extat, non esse illam ab Eusebio confectam Epitomen, sed Chronicon historiam mutilatam. At minime recens Eusebii Chronicon ejusmodi vulnus accipit, quod librariorum negligentia decurtatum conqueritur S. Augustinus (b). Qui igitur Eusebii, & Hieronymi Chronicon sic decurtavit, & in aliam formam temere commutavit, cum ipsos auctores in erroris sæpe culpam adduxit, tum nobis de his differendis, arguendis erroribus, iidemque confutandis, atque emendandis, & restituendis plane incredibiles labores peperit. Hinc & in eodem opere inter alia in annis Christi inconstantia orta est, dum quos ad rectæ chronographiæ ordinem dispositos esse superius demonstravimus, postea a justa linea effluere videas, & enormiter aberrare: nam & præsens annus, qui est Constantini vigesimus anno Domini trecentesimo vigesimoquinto consignatus, apud Eusebii Chronicon annotatur anno Domini trecentesimo atque trigesimo; qui quidem error si non corrigatur, alios pariat, & impenas gignat difficultates.

(a) Hier. de Scrip. Eccl. in Euseb.

(b) Aug. de Civit. Dei l. 11. c. 31.

PAGIUS cum ea non tantum Eras mundanas Orientalium, sed etiam Eram Christianam, qua Latini untur, in minori numero, quando ad illam pervenitur, exhibeat, dummodo numeri septem

Sed quæ partes fuerint S. Hieronymi in tradendo Latinitati Eusebii Chronicon, atque suum addendo, ipsummet audi, qui ait (c): *Sciendum etenim me esse, & interpretis, & scriptoris ex parte officio usum; quia & Græca fidelissime expressi, & nonnulla, quæ mihi intermissa videbantur, adjeci in Romana maxime historia, quam Eusebius hujus conditor libri non tam ignorasse, utpote eruditissimus, quam ut Græca scribens, parum suis necessarium perstrinxisset, mihi videtur.* Itaque a Nino, & Abraham usque ad Trojæ captivitatem pura Græca translatio est. A Troja usque ad vigesimum Constantini annum nunc addita, nunc mixta sunt plurima, quæ de Tranquillo, & cæteris illustribus historicis curiosissime excerpimus. A Constantini autem supradicto anno usque ad Consulatum Augustorum Valentis sextum, & Valentiniani iterum, totum meum est. Quo sine contentus, reliquum tempus Gratiani & Theodosii latioris historiæ stylo reservavi, non quo de viventibus timere libere, & vere scribere (timor enim Dei hominum timorem expellit) sed quoniam debacchantibus adhuc in terra nostra barbaris, incerta sunt omnia. Hucusque Hieronymus; ex quo quidem percipimus reddidit, ipsum edidisse Chronicon Gratiani, & Theodosii Imperatorum temporibus. At licet hujusmodi lucubrationis non fecerit mentionem in libro de scriptoribus Ecclesiasticis, cum sua in fine operis recenset scripta; idem tamen ipse in epistola ad Oceanum de optimo genere interpretandi ingenue profitetur, dum & dictæ præfationis suæ præpositæ Eusebii Chronico meminit, & ex ea aliqua recitat; nam ait (d): *Cum Eusebii Cæsariensis Χρονικόν in Latinum vertissem, & tali inter cætera usus sum præfatione; Difficile est alienas lineas insequentem, &c.* Citat in commentariis in Daniele idem Eusebii Chronicon a se translatum (e). Hæc igitur de Eusebii, & Hieronymi Chronico disseruisse adit rictos nos necessitate quadam oportuit, adversus eos qui majorem nomini (minus re ipsa perspecta) quam veritati tribuunt auctoritatem: ut & intelligat ex his lector, nobis immensos ac plane incredibiles opus fuisse subire labores, ad res Ecclesiasticæ historiæ per annos singulos scite, & congrue disponendas.

CCXVI.

(c) Hieron. in ead. præfatione. Eusebii Chronicon a S. Hieron. auctum.

(d) Hieron. epist. 101. tali inter cætera usus sum præfatione.

(e) Hieron. in Daniel. c. 9.

Tre-

eidem addantur. Editio enim tam Pontacena, quam Scaligeriana valde imperfecta, ut Viris in Chronologia exercitatis notum.

I. Mortuo Alexandro Athanasius subrogatur.

(a) Athan. orat. 1. contra Arian.

(b) Theod. 1. c. 26.

(c) Athan. Apol. 2.

(d) Epiphani. hæres. 69.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1079. Olymp. 276. an. 2. A. C. 326.

I. Consul.

NOTIÆ

Recentissimus vigesimus sextus, qui sequitur Christi annus, Consulatu Constantini Cæsare antiquis Fastis adscriptus habetur: quo anno moritur S. Alexander Episcopus Alexandrinus, & in locum ipsius Athanasius ejusdem Ecclesiæ diaconus subrogatur. Etate longævum, & in aliis laboribus vitam perfunctum eum decessisse, Athanasius verbis illis ipse testatur, quibus ait (a): *Quod si res quoque nostri temporis contemplanda sunt; nostis quomodo B. Alexander usque ad mortem contra hanc hæresin depugnavit, & quot tribulationes quantosque labores, quamquam jam senex, in decrepita ætate sustinuerit; qui & ipse ad Patres suos appositus est.* Quod autem spectat ad tempus obitus ejusdem Alexandri; ut hoc potissimum anno eum contigisse dicamus, Athanasiumque suffectum esse, Theodoretus testificatio persuadet, sic scribens (b): *Cum Episcopus ille egregius Alexander, qui tam strenue contra Arian blasphemiam decertaverat, quinque menses post Concilium Nicææ celebratum suum vivendi fecisset, Ecclesiæ Alexandrinæ Episcopatum cepisset Athanasius, &c.* Hæc Theodoretus, cujus exploratio fides redditur ex iis, quæ Athanasius ipse in Apologia secunda scribit de Synodo Nicæna, dum ait (c): *Cæterum ea in Synodo anathemate damnata est hæresis Ariana, Arianique rejecti sunt: Meletiani aliquo modo recepti sunt (neque necessum est ut ejus rei causam dicam) nondum quinque menses præterierant, cum B. Alexander mortem obiit.* Ita Athanasius. At nec contrarium est, quod Epiphanius tradit (d), *Ann. Eccl. Tom. IV.*

eodem anno, quo a Magna Synodo damnatus est Arius, decessisse e vita Alexandrum; nondum enim spatium fuerat evolutum, circulus scilicet duodecim mensium, cum id fieri contigit, licet anno sequenti a Nicæno Concilio, nempe sub hujus anni Consulibus id ponatur.

His hunc in modum de tempore obitus Alexandri, & subrogatione Athanasii statibilis, quomodo ejusmodi electionem fieri obtigerit (quod diversæ hac de re inveniantur scriptæ sententiæ) accurate est perquirendum. Primum omnium Sozomenus, non aliunde, puto, quam ex Arianorum calumniis, atque officina Sabini, de electione Athanasii hujusmodi historiam recitat (e): *Ariani (inquit) Sozodici, quod Alexandro mortuo, quinquagintaquatuor Episcopi, qui partibus Alexandri & Meletii favebant, ex Thebaidæ, & Ægypto in unum coacti, communicarunt inter se de Episcopo creando; & dato jurejurando, communibus suffragiis consenserunt de uno eligendo, qui Ecclesiæ Alexandrinæ gubernacula susciperet: sed septem eorum, violato jurejurando, contra omnium voluntatem, clam Athanasium Episcopum ordinasse; & propter eam causam multos tum ex populo, tum ex clericis Ægypti, ejus vitæ communionem. Istæ cum Ariani dicerent, deque his scriberent ad Imperatorem; Synodus Alexandriæ celebrata ab omnibus Ægypti, Libiæ, Thebaidis, atque Pentapoleos Episcopis, ejusmodi apertissime calumniam refellens, ira de Athanasii electione Encyclicæ epistola inter alia conscripsit (f):*

II. Electio Athanasii quomodo se habuit.

(e) Sozodici. l. 1. c. 16.

(f) Apul. Athan. Apol. 2. circa principium.

Aiunt igitur post obitum Episcopi Alexandri, cum paucissimi essent, qui Athanasium

III.

Constantinus Cæsar, ut perperam Baronius, alique quidam, quos in Dissertatione Hypatica refelli. Uterque etiam Consul in Fastis Græcis Theonis nuper a Dodwello Viro clarissimo publicatis hoc modo legitur: *Κωνσταντίνος τὸ ζ, καὶ Κωνσταντίνος τὸ α, id est, Constantinus VII. & Constantinus I.* cum tamen Constantini Cæsaris quartus hic Consulatus fuisset.

Constantii Consulatus juxta primam regulam, ut anno superiori numer. XLIX. ostendi; Constantini vero juxta secundam ob Vicennalia nempe Augustei Imperii hoc anno Romæ celebrata Falsa est enim vulgaris opinio, quæ docet, Constantini M.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5819.

☉ 27. ♀ 4. ♀ 3. April. Indi. 14.

JESU CHRISTI 326.

SILVESTRI PAPÆ 13.

CONSTANTINI IMP. 21.

[1] Num. 1. ad XVI. Cass. Constantinus Aug. VII. & Constantinus Cæsar, non vero

[1] Off. Constantinus Aug. VII. & Constantinus Cæsar. Vetus lapis apud Gruterum pag. CLIX.

D. N. I. M. P. C. A. E. S.
C. O. N. S. T. A. N. T. I. N. O. P. F.
V. I. C. T. O. R. I. A. U. G. P. O. N. T.
M. A. X. I. M. O. T. R. I. B. U. N.
P. O. T. E. S. T. A. T. X. X. I. I. I. I. M. P.
X. X. I. I. C. O. S. V. I. I.

Item pag. CCLXXXIII. Vulgati Fasti; Constantino VII. & Constantio.

Diluitur calumnia ab Ariani illata

nasti mentionem facerent, sex aut septem Episcopos clanculum, & in loco obscuro...

IV.

Hæc cum Synodus Generalis dicta amplissime testata sit; nescio unde acceperit Epiphanius, subrogatum fuisse in locum Alexandri a Meletianis Theonam...

(a) Epiphanius hanc refert 68.

PAGIUS

stantini Magni Vicennalia anno præcedenti Nicææ exhibita, currenti Romæ repetita fuisse. Ut enim in Dissertatione Hypatica ostendi...

NOTIÆ

[1] Biter hic adnoto diem 17. Aprilis hoc anno non quidem in feriam secundam sed in Dominicam incidisse, qua die ex auctoritate Chronicis Orientalis Alexander minime obiit...

lo tempore sub Alexandro, & missus fuerat ab ipso ad Comitatum. Cum autem Alexander præcepisset, nullum præficiendum esse nisi Athanasium, velut ipse, & qui de regula erant, ac tota Ecclesia constabantur...

De Alexandro error corrigitur.

(b) Epiphanius hanc refert 69.

V.

Quæ autem contigerint de facta divinitus Athanasii in Episcopum electione, per præcedentes more Apostolico prophetias ostensa, Sozomenus ex Apollinario narrat, cum ait (c): Eodem tempore Alexander Episcopus Alexandrinus, cum jam de vita discessurus esset, suum in Episcopatu successorem Athanasium reliquit...

(c) Sozomenus 12.

III.

tinis extant, in quibus hic Imperator cum Consulari habitu visitur, Votaque Vicennalia exprimitur, hoc anno cusa; ea vero, in quibus sine illo sculptitur, ad Vicennalia Nicomedienfia, referenda.

(a) Athanasius sic Episcopus Alexandria.

Syrus, qui sic scribit: Neque postea a bello destitit impius; sed ut in initio adversus beatum hujus viri magistrum arma sumpserant, & ipse non aliter atque filius patri, ei advocatus aderat; ita post in hunc ipsum, ut primum in Episcopatum successerat, impetum fecere. Qui tamen auferat, ne in illo gradu locaretur; diviniter tamen denuo repertus est; quandoquidem divinitus quibusdam indicibus præsignificatum fuerat beato illi viro, qui Episcopatum administraverat, non alium quam hunc ei successorem fore. Nam cum ex hac vita vocaretur, essetque jam mortui vicinus; Athanasium, qui nequitiam aderat, nominatim appellat. Atque ubi ejus gentilis, qui forte aderat, cum nomen illud audiret, respondisset; obtulit ille, quasi eum non vocasset. Rursus vocat Athanasium; & quia hoc sæpius fecisset; ille alter Athanasius qui aderat, deinceps silentio usus est; siquidem ille qui aberat, significabatur. Quod etiam beatus ipse Alexander more Prophetæ aperire indicavit, cum diceret: Athanasium, putas posse effugere? non tamen effugies. Quibus verbis ostendit, eum ad certamen vocatum esse. Hæc de Athanasio scribit Apollinarius. Captusque visus est Athanasius eundi ad Comitatum occasionem, cum jam Alexander senio & morbo gravatus, crederetur e vita proxime migraturus; quem absentem & quasi fuga lapsum idem Alexander moriens interpellarat. Rediens autem omnium consensu, legitime riteque, magno univerforum desiderio & expectatione, creatus est Episcopus Alexandrinæ civitatis; Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

die XXVI. Aprilis, quo Henschenius ejus elogium historicum exhibet, celebratur; sive quia eo die ordinatus fuerat, sive ob aliquam ejus Translationem. Divus Athanasius Alexandri successor in Apologia secunda, & Theodoretus in lib. I. cap. 26. tradere videntur, eum mortuum esse post menses quinque a Concilio Nicæno absoluto. Sed signantius tempus exprimit Auctor Libelli Synodici in Synodo Cæsariensi, dum ait: Alexandro Papa Alexandria, quinto post mense, quam Nicæa domum reversus esset, ad Dominum digressus, Athanasius Præsulatum merito accepit. Quo pacto Alexander in suam Ecclesiam initio

NOTIÆ

[1] Pagium hic arguit, & merito quidem quantum capio, P. Sollerius, dum reputat S. Athanasium ordinatum fuisse Episcopum in anni hujus exitu, die scilicet VI. Kal. Januarii, nec nisi per errorem huc usque anticipatam fuisse hanc ordinationem ad priores anni hujus menses, quibus desit Alexander. Nec enim excogitari potest ratio, quare tamdiu ordinatio novi Episcopi dilata fuerit. Nec valet, quam ex Sozomeno adducit Pagius, fuga Athanasii; nam, ut recte idem Sollerius demonstrat, Clerus Alexandrinus in Epistola sua a Papebrochio in Vita S. Athanasii n. 42. relata, asserit, quo tempore de ordinatione hac agebatur, nec Episcopos ab Ecclesia discessisse, neque Clero permississe discedendi facultatem. Ex quo intelligimus neque Athanasii fugam, neque de ordinatione ejus translationem ad plures menses protractam fuisse. Quod vero ait Pagius, S. Athanasium die 2. Maii anni 373. post evolutos annos sedis 46. integros ad Deum migrasse, unde infert præferti anno exeunte initiatum fuisse, id peræque dubium est & ambiguum ac ipsa ejus ordinatione.

de cujus electione hæc Gregorius Nazianzenus (a): Sic igitur atque vas ob causam, totius populi suffragiis, non autem secundum perversum exemplum, quod postea inolevit, neque per vim ac cadem, sed apostolice & spiritualiter in Marci thronum evehitur, non minus pietatis, quam primariæ sedis successor. Primarium sedem vocat Ecclesiam Alexandrinam, quod primum habet omnium quæ sunt recentiorum superius, provinciarum.

(a) Gregorius Nazianzenus, in laud. Athanasii.

VI.

Sic igitur creatus Episcopus Alexandrinus, sedit annos quadragintaquinque; Labores pervenit namque (quod tradit Sozocras Athanasii b) usque ad Consulatum Gratiani secundum, & Probi: Cujus quidem (inquit Rufinus c) tanti in Ecclesia pro fidei integritate agones fuerunt, ut etiam de hoc videatur dictum esse quod scriptum est (d): Ego enim ostendam ei, quantum eum pati oporteat pro nomine meo. In hujus etenim persecutiones universus conjuratus Orbis, & commoti sunt Principes terræ: gentes, regna, exercitus cœrent adversus eum. Ille autem divinum illud conservabat eloquium, dicens (e): Si consistant adversus me castra, non timebit cor meum, &c. At non tantum simulac Athanasius creatus est Episcopus Alexandrinus, ab Ariani est certaminibus appetitus; sed jam antea, vivente Alexandro, cui veluti Jonathæ armiger accedebat, acerbissima illorum in se concitata odia & simultates expertus est. Testantur id quidem Ægypti omnes Episcopi in dicta Synodali epistola circulari, quam scripserunt ex Concilio Alexandrino, cum inter alia multa, de Athanasio hæc habent (f):

(b) Sozocras 14. c. 16.

(c) Rufinus 1. c. 14.

(d) Act. 7.

(e) Psal. 26.

(f) Apud Athanasium, Apolog. 2.

X. 2.

hiemis pervenit, & die XVI. Aprilis defunctus est. Quæ Athanasii laudati sententia fuisse videtur. Hæc enim ejus verba: ἔγω δὲ πέντε μῆνες παρήλθον, καὶ ὁ μὲν μακαρίτης ἀλέξανδρος τρεῖς μῆνες, id est, nondum quinque menses (scilicet ab adventu Alexandri in Ecclesiam suam) præterierant, cum Alexander mortem obiit. Quod eo magis dicendum, quod Divi Athanasii ordinatio non nisi sub hujus anni finem peracta est; cum anno trecentesimo septuagesimo tertio die secunda mensis Maii ad Deum migravit, & ut testatur Cyrillus Alexandrinus, annos quadraginta sex integros sederat [1]. Quare non dubito, quin

Cum autem Arius, unde Ariomanitarum hæresis constata est, ab Ecclesia per Beatum Alexandrum Episcopum ejectus esset: Eusebiani discipuli pariter & socii impietatis, semetipsos ejectos esse arbitrantur, multis adhortationibus Alexandro scripserunt, ne Arium extra Ecclesiam relinqueret. Alexandro autem, ob pietatem in Christum, hominem impium non recipientem, in Athanasium ejus diaconum iras convertunt; & quia eum assiduum esse apud Alexandrum, & in pretio haberi, curiose animadvertent; & quia jam antea ejus pro Christo pietatem in Synodo Nicæna, ubi magna cum libertate contra Arianam hæresin disseruerat, experti essent; in gravissimum odium exarserunt. Ubi autem Deus eum ad Episcopatum promovit; veterem jam olim malitiam refoventes, veriti illius Orthodoxam mentem, & in resistendo contra impietatem robur, conscientia recordes, omnibus rationibus conjurationes in eum coquebant, princepsque hæc in re Eusebius fuit conscientia sua furis agitata præceps, &c. Quibus autem certaminibus eum Ariani primo impetu appetiverint, suo loco dicemus.

VII.

At quid inter hæc Meletiani, qui (ut vidimus) summa Patrum humanitate, pacis Ecclesiæ conservandæ causa, honestissimis conditionibus recepti fuerunt in Nicæno Concilio, Athanasius narrat his verbis (a): Nondum quinque menses præterierant (a Nicæno Concilio scilicet, in quo Meletiani recepti sunt) cum beatus Alexander mortem obiit: Meletiani autem, quos & quietos, & gratos esse oportuit, quod aliquo saltem modo recepti essent; more canum, non oblitum vomitus sui, rursum Ecclesiam perturbare cœperunt. Sed quoniam modo, Sozomenus sic tradit (b): Meletius Alexandro in Ægyptum reverso ex Nicæno Concilio, Ecclesias, quas inique occupasset, reddidit; ipse in Lyciam statim atatem degit; tamen non multo post, cum erat e vita migraturus, Joannem unum ex familiaribus suis contra decretum Nicæni Concilii in suum locum suffecit; sic-

(a) Athan. Apolog. 2.

Meletii & Meletianorum studia cum Ariani.

(b) Sozomen. lib. 2. c. 20.

PAGIUS

quin ea ordinatio VI. Kalend. Januarii, uti ad genuinum Bedæ Martyrologium additur in Manuscripto Ecclesiæ Vaticanæ Sancti Petri, die videlicet XXVII. mensis Decembris, sancto Joanni Evangelistæ sacra, facta sit, & huc usque Sancti Athanasii initium hujus anni principio perpetam signatum fuerit, prætermissa vacatione Sedis per aliquot menses, cujus causa fuisse videtur fuga Athanasii.

IV.

S. Athanasius fugit Episcopatum.

Nam ut ait Sozomenus lib. 2. cap. 17. Etenim Athanasius ipse fugam paravisse dicitur, & per vim ab Alexandro coactus esse ut Sacerdotium suscipere. Cujus rei testis est Apollinaris Syrus, ita dicens: Post hæc vero impietas bellum inferre non cessat. Sed primum contra beatum hujus viri (Alexandri nempe) doctorem armatur; & hic tanquam filius patri adjutor aderat. Deinde vero contra hunc ipsum, tunc cum ad Episcopatum success-

que Ecclesias denuo conturbandi auctor & causa exiit. Ordinavit pariter Meletius contra decreta Nicæna Arsenium Episcopum Hypselitarum, quibus ipse Meletius (ut ait Athanasius c) aliquando præfuit. Hæc quidem Meletio vivente; eo vero defuncto (hoc eodem, ut videtur, anno) Meletiani scissam a Meletio rursus Ecclesiæ pacem turpius lacerarunt; nam præter Theonæ ordinationem, cujus meminit Epiphanius, Athanasio electo Episcopo Alexandrino, rebelles ac contumaces, omnia pro arbitrio voluntatis agentes, magnas iterum turbas excitarunt in Ægypto: quando Eusebius Nicomedienfis (ut Athanasius inquit d) propugnator Arianae hæreseos, re cognita, ad illos litteras dat, magnisque promissis societatem, & amicitiam clanculum inicit, sibi que ipsis rebus agendis tempus constituunt. Sed quænam juncti Meletianis Ariani in Athanasium moliti sint, dicemus inferius.

(c) Athan. Apolog. 1.

(d) Athan. ibid.

VIII

Cum igitur ex his omnibus constet, coisse cum Arianis Meletianos post Meletii obitum & Alexandri; plane erroris arguuntur, qui antea hæc accidisse tradunt (e), nempe Meletianos tunc occasione legationis, quam ad Constantinum Imperatorem susceperant Nicomediam, ab ejus Civitatis Episcopo Eusebio persuasos mutuo inter se iniisse foedus. Sic & Socrates (f) pariter hallucinatur dum ait, ante Nicænum Concilium eam inter Meletianos & Arianos initam concordiam; cum instar omnium habendus sit Athanasius, qui (ut vidimus) contrarium asserit.

Quando Ariani cum Meletianis conspirarunt.

(e) Epiphanius hæres. 64. (f) Socrates lib. 1. c. 23.

IX.

Epiphanius Meletium ante Alexandrum mortuum esse tradit, qui ex Meletianorum fautore (ut superius dictum est) mutuatus historiam, totam culpam convertens in Alexandrum, hæc ait (g): Jam vero Beatus Alexander in Alexandria post obitum Meletii prædicti confessoris, zelo contra sectam ac dissidium Ecclesiæ assumpto, undique privatim inter communitatem habentes, & a Meletio re-

(g) Epiphanius hæres. 68.

Legatio Meletianorum ad Imp.

V.

sonem venit, fuga quidem diu multumque usus. Quid manifestius? Vita Sancti Athanasii, quæ lingua Gallica nuper scripta est ab Hermantio Doctore Sorbonico, & a Papebrocio in Tomo I. Sanctorum mensis Maii lingua Latina, ex variis a nobis in medium afferendis non parum illustrari poterit.

Divus Epiphanius hæresi LXVIII. ait, Episcoporum Synodum ad ordinandum Athanasium congregatam fuisse, quod verum esse non dubito; cum Patriarchæ in Synodo Episcoporum ordinari soliti essent, & tamen in Collectionibus Conciliorum nulla hujus Synodi mentio. Post mortem Patriarchæ, ut notat Valefius in Observat. Ecclesiæ ad Socratem & Sozomenum lib. 3. cap. 14. multi tam Metropolitanam, quam Provinciales Episcopi ad Patriarchalem Ecclesiam conveniebant, tum funeris celebrandi, tum Patriar-

Patriarchæ in Synodis ordinari soliti.

lictos turbare videbatur, continereque ac cogere, ne ab una Ecclesia dissentirent. Illi vero non volentes, turbam movebant, ac tumultus excitabant: & cum sic premerentur ac continerentur a Beato Alexandro, aggreduuntur quidam ex ipsis principes ac primas ferentes tum in pietate, tum in vita, & proficiscuntur ad Comitatum colloqui gratia, quo assequantur, ut & offerant, & communionem habeant privatim, & non impediantur. Erant autem Paphnutius quidam magnus vir anachoreta, & ipse filius feminae quæ confessionem fecerat, immo etiam ipse aliquo modo confessionem attigerat; & Joannes Episcopus ipsorum, vir & ipse venerandissimus, & Callinicus in Pelusio Episcopus, & alii quidam qui hoc fecerunt; qui sane profecti ac delati ad Regem repellebantur, ac rejiciebantur; qui enim in Palatio erant, audito Meletianorum nomine, & ignorantes quidnam esset tale, non permittebant ipsis colloqui Regi. Et in hoc contigit, ut Paphnutius, & Joannes, ac reliqui multum temporis tenerent in partibus Constantinopolis & Nicomediae. Tunc vero in amicitiam veniunt cum Eusebio Nicomedia Episcopo, & causam suam ad ipsum deferunt. Noverant enim ipsum dicendi libertatem apud Regem Constantinum habere; roganque ipsum, ut Regi per ipsum noti fiant. Hic vero postquam promississet, sed ad Regem delaturum esse ipsos, & negotium quod petierant, curaturum; petri vicissim ab ipsis hanc petitionem, ut suscipiant Arium secum in societatem, nimirum qui simulate, & per ironiam, penitentiam egerat. Hi vero pollicentur, se suscepturos esse ipsum. Atque hinc defert ipsos Eusebius ad Regem & causam ipsorum Regi exponit: & conceditur Meletianis, ut ex eo tempore per se communitatem habeant, & a nullis impediantur. Atque utinam iidem Meletiani, qui summam justitiam veritatis demonstrabant, cum lapsis post actam penitentiam communionem habuissent potius, quam cum Ario & sectatoribus ejus: contigit enim ipsis

justa hoc proverbium: Fugientes fumum, in ignem inciderunt. Neque enim Arius potuisset habere statum, & dicendi libertatem, nisi per hujusmodi occasionem: quæ mala conjunctio contigit ipsis usque in hanc diem: permixti enim sunt hi, qui quondam pure debebant, & summe justi erant, ac fide Meletiani cum Ario discipulis, & plerique jam imitati sunt mala Ario a fide emoti in his temporibus: quidam vero, etiam si manserint in vera fide, non tamen alieni sunt a cœnosis sordibus propter societatem cum Ario & Arianis. Hucusque Epiphanius de conjunctione Meletianorum cum Arianis.

Meminisse debet lector, quod superius perspicue demonstravimus, S. Epiphanium historiam de Meletio, & Meletianis a parum illi, tum ipsis magnopere faveat; hominesque tempore persecutionis fidei desertores, obstinatosque schismaticos nimis laudet, & indignis eos titulis prædicet. Sed & intolerabilis plane est nota ista, quam idem hanc historiam recensendo inurit Constantino Imperatori, cum ait, ab illo iis fuisse concessum, ut seorsum ab Episcopo Alexandrino colligerent, agerentque Synaxes. Absit ut tantus Imperator tam leviter voluerit abrogare, quæ de illis in sacrosancto Concilio Nicæno fuerant firmata decreta. Porro ab hac tanta calumnia suis ipsis litteris Constantinus, quibus, quo esset animo adversus Meletianos postea scripsit ad Athanasium, omnino purgatur, cum ait (a): De illis autem omni execratione dignis Meletianis, immanibus inquam, & nefariis hominibus, qui quasi apoplexia isti stupent, & solummodo invidia, & emulatione & tumultibus ad scelera motum habent, &c.

X. Historia de Meletianis subdola.

(a) Apud Athan. Apolog. 2.

Sed & Eusebius auctor est (cum alioqui ob hæresin Arianam posset esse suspectus) in his controversiis in Ægypto post Nicænum Concilium exortis & agitatis, Constantinum Imperatorem humanitus cum illis agentem, conatum esse ad concordiam

XI. Constantini studium pacis.

PAGIUS

triarchæ in mortui locum substituendi causa; quo & illius sepultura, & hujus ordinatio esset illustrior. Ita Joannes Chrysostomus, sic ante illum Nestarius, & reliqui fore post illum Episcopi Constantinopolitani in Synodo Episcoporum ordinati leguntur, ut videre est in Annalibus. Simul autem atque ordinati fuerant, Synodicas litteras mittebant ad reliquos Patriarchas, quibus & ordinationem suam illis nuntiabant, & Fidei suæ formulam exponebant, poscentes ut ab illis vicissim litteras pacificas seu communicatorias acciperent. Quin & Episcopus Romanus postquam ad Pontificatus apicem evedus fuerat, ejusmodi litteras ad reliquos Patriarchas Collegas suos mittere consueverat, Fidem suam eis exponens, petensque, ut eorum precibus & consilio adjuvaretur. Hujusmodi extat epistola Gregorii Papa scripta eodem exem-

plo ad omnes Patriarchas, in libro primo ejus Epistolarum.

Ducæ simul mittebantur epistolæ Synodicæ. Nam & Episcopi, qui ad ordinationem novi Patriarchæ convenerant, Synodicam suo nomine ad omnes Patriarchas epistolam scribebant, quæ Patriarchæ recens ab ipsis ordinati præconium continebat: & is qui creatus fuerat Patriarcha, Synodicam suam seorsim mittebat ad reliquos Collegas suos. Cujus rei illustre exemplum habemus in Epiphanio Patriarcha Constantinopolitano. Nam cum Episcopi, a quibus ordinatus fuerat Patriarcha, Synodicam suam scripsissent ad Hormisdam Papam, ipse peculiarem Synodicam ad eundem Hormisdam per Legatos suos direxit. Ac prior quidem illa proprie Synodica fuit, quippe quæ a Synodo scripta esset, & præfixa haberet nomina omnium Episcoporum, qui Synodo

VI. Patriarchæ post suam ordinationem Synodicam suam mittebant.

diam revocare, studuisseque in primis, ut Nicæna decreta in suo vigore ac robore permanerent: sunt enim hæc verba (a): *Verum cum, absoluto Nicæno Concilio, inter omnes pax esset conciliata, solos Ægyptios seditiosa contentio mutuo inter ipsos distraxit; ita ut Imperatori de integro nonnihil negotii facesserent illi quidem, sed tamen bilem ei minime commoverent: quippe eos ut patres, immo vero ut Dei Prophetas omnino honorifice reverens, illos secundo accersere dignatus est: se rursus non invitum, tamquam arbitrum, eorum controversis interponere; illis iterum munera honorifice impertire; arbitrium suum, & sententiam per epistolam significare, & Concilii decreta suo sigillo rata facere: hortari etiam ut concordia adhaerescerent, ut non distraberent Ecclesiam, dirimerentque consensum, sed divini iudicii recordationem intima cogitatione complecterentur. Ista per litteras Imperator illis significavit. Alia item infinita bis similia scripsit; vixque dici potest, quot & quam multas epistolas exaravit, interdum Episcopis ea quæ ad Ecclesiarum Dei commodum spectabant præscribendo, interdum etiam cum ipsa multitudine per litteras colloquendo, & ut beatum decet, singulos e populo fratres & conservos appellando. Hucusque Eusebius.*

XII. Sed quod spectat ad tres illos Meletianorum insigniores ab Epiphano nominatos legatos, Joannem, Paphnutium, & Callinicum; erat Joannes qui in locum Meletii in Episcopatu subrogatus est, de quo supra ex Sozomeno (b), cujus & Athanasius meminit (c), nominans eum hitionem Arianorum, nempe ad fabulam de nece Arsenii simulata representandam præcipuum simulatorem. Paphnutius vero terrimus ille monachus, cujus extat epistola apud Athanasium, qui & de fabricandis iisdem in Athanasium dolis cum illis ante conniverat, longe alius fuit a Paphnutio illo Antonii Magni discipulo, quem ipse Athanasius summis laudibus celebrat (d); atque rursus longissime diversus ab illo Paphnutio, qui interfuit, & in omnibus egregie spectatus est in Nicæno Concilio. Sed & de Callinico ejus doli telæ textore idem quoque meminit Athanasius (e). At hi ac reliqui omnes Meletiani, non novi atque re-

PAGIUS nodo interfuerant, præterquam ipsius Epiphani. Posterior vero nonnisi improprie Synodica dici potest. Utraque harum epistolarum habetur in Annalibus.

VII. Illud præterea ibidem Valefius observat, Legatos Patriarcharum, qui Synodicas litteras deferebant, una cum Patriarcha, ad quem missi fuerant, ad altare procedere, & Missarum solennia celebrare solitos esse, quod indicium erat mutua inter Patriarchas communionis. Cujus rei

(a) Euseb. Vita Const. lib. 3. c. 22. & 23.

(b) Sozom. lib. 2. c. 20.

(c) Athan. Apolog. 2.

(d) Athan. in Vit. Ant.

(e) Athan. Apolog. 2.

centes Ecclesiæ hostes, sed (ut dictum est ex Synodo Alexandrina f) vetusti jam olim a temporibus beati Petri, cui insidias posuerunt; & Achillæ ejus successoris quem calumniati sunt, & Alexandri, quem usque ad tribunalia Cæsaris calumniis persecuti sunt: & postremo ita meditantibus calumniis exercitati, Athanasium invaserunt, nihil alienum a sua malitia facientes. Hæc ex Synodo Ægypti Episcopi.

Callide igitur atque vafre admodum Ariani (ut dictum est) ad invadendam rursus Ecclesiam Meletianos sibi conciliarunt, quos ante sibi ob hæresin experti essent infensos; sed & hi flagrantibus odio vehementissimo in Athanasium, cum inimicis foedus inierunt, & in Ecclesiæ damnum Alexandrinæ eisdem sibi adfiverunt commilitones; de quibus hæc idem Athanasius (g): *Qui (nempe Ariani, & Meletiani) cum ad ea inter se contentiosi essent, nunc ut Herodes & Pontius in blasphemias adversus Christum consentiant. Quapropter merito quis eos exosos habeat, quod cum de privatis rebus inter se similitates gerant, odio tamen inimicitiaque communi adversus veritatem conspirent, & in impietate adversus Deum federa congruunt, seseque mutuo amplectentur, securi quidvis facere & pati, modo id quod semel animo conceperint, tueantur. Meletiani quidem tum ambitione, ut rebus præfint, tum insano avaritiæ studio: Ariani vero ultro sua ipsorum impietate incitantur, ut hujusmodi conspirationibus mutuo invicem animi sui pravitatem promoveant. Et isti quidem horum impietatis personam induunt; hi vero illorum malitia accedunt & adspulantur, ac in commune scelera sua veluti Babylonis poculum commiscentes, insidias illis nectunt, qui recte pieque de Domino nostro sentiunt. Et paulo post de Arianis, quod nihil præterea ex Meletianorum conjunctione intenderent; nisi ut hæresim propagarent, docet his verbis: *Cæterum ex iis quæ nunc fecerunt, clara jam in reliquum tempus documenta data sunt, eos non alia de causa tum contra nos, tum reliquos Orthodoxos Episcopos jam ab initio insidias tendidisse, nisi ut impietatis suæ hæresim propagarent. Hæc ipse.**

Porro Meletianis ad Constantinum accedendi inde putatur oborta occasio; quod

habemus testimonium Liberati Diaconi, qui in cap. 13. Breviarii, de Miseno & Vitale Legatis Ecclesiæ Romanæ ad Acacium Constantinopolitanum Episcopum ita scribit: *Itum est Constantinopolim. Et supradicti Episcopi in custodiam sunt redacti, chartis sublati, ne Catholicis, quibus scriptum fuerat, redderentur. Quos iterum Acacius post hæc de custodia ejiciens, secum fecit procedere, ut quasi confirmato Petri Sacerdotio dimitterentur; ubi verbo procedere Liberatus intel-*

(f) Apud Athan. A. polog. 2.

XIII. Coitio Meletianorum cum Arianis.

(g) Athan. orat. 1. cont. Arian.

XIV.

quod sanctus Athanasius, cum Alexandrinus Episcopus creatus est, sollicitus pro custodia Magnæ Synodi decretorum, quæ Meletius vivens solvisset, Episcopum Joannem sui successorem ordinando; ut cæteros Meletianos rursus schismate divisos revocaret ad Ecclesiæ unitatem magnopere studisset, & legibus Ecclesiasticis eos obtemperantes reddere compulset: de eo enim hæc habet Epiphanius (a): *Cum igitur venisset Athanasius, & confirmatus esset, qui circa fidem zelotes erat, & pro Ecclesia afflictebatur; cum jam congregationes & avulsiones undique fierent a Meletianis nominatis ob eam causam, quam in tractatione de Meletio supra declaravi; & vellet conitentionem Ecclesiæ facere, conquerebatur, & minabatur, admonebatque ac nihil efficebat, nemoque advertabat. Unde omnia contra ipsum commota ex superexcellente de ipso divinitus zelo facta sunt atque constructa, &c.*

XV. Hujus igitur rei causa cum Meletiani (ut dictum est) abiissent ad Constantinum expostulaturi adversus Athanasium, Eusebius & qui cum eo erant Ariani, oblatam sibi optatam occasionem arripientes, adversus Athanasium commoverunt Imperato rem conati sunt: *Quare (inquit Sozomenus b) eum apud Constantinum ut seditionis, & tumultus in Ecclesia auctorem falso insimulant, & quod plerisque in Ecclesiam ingredi cupientes prohiberet, cum liceret concordiam inter omnes constituis, si isud unum permitteretur. Quas criminationes contra eum confictas, multi Episcopi & clerici qui cum Joanne conspirabant, quique continenter fere ad Imperatorem accedebant, veras esse confirmare; atque adeo dixerunt, se Orthodoxos esse: & tum eum, tum Episcopos sibi subiectos, cadis, vinculorum, plagarum, injussu instillarum, vulnere & incendii Ecclesiarum accusare. Ubi vero Athanasius etiam significasset Imperatori iniquas Joannis & Episcoporum sibi faventium ordinationes, & non ea solum, verum etiam innovationem decretorum Concilii Nicæni, fidem corruptam, seditiones, & contumelias Orthodoxis impostas, criminis loco illis obiectasset; Imperator deinceps non habebat cui crederet, &c.* Quæ autem subdit Sozomenus scripta a Constantino ad Athanasium de recipiendo Ario & aliis in Ecclesiam, hæc postea contigerunt: egisse enim primo Constantinum blanditiis, ut Ægyptiacos ejusmodi tumultus compe-

Athanasius urget Meletianos.

(a) Epiph. barsi 66.

(b) Sozom. lib. 2. c. 11.

Calumniæ delatæ ad Imp. in Athanasium.

PAGIUS Igit Missarum solennia celebrare, ut liquet ex altero testimonio Gregorii Magni in epistola 21. lib. 6. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum Episcopos. Denique ipsi Patriarchæ, si forte in unum convenissent, Missarum solennia simul celebrabant. Sic, imperante Basilio Porphyrogenito, Agapius Archiepis-

sceret, jam ex Eusebio superius demonstratum est. At de rebus Meletianorum & Arianorum, quæ pertinent ad hunc annum, hæc tenent: quas vero simul adversus Athanasium calumnias concinnarint, suo tempore dicturi sumus.

Quod autem spectat ad Constantinum, quos obstinatos in schismate Meletianos esse cognosceret, & hæreticos post Nicænum Concilium in hæresi permanere; eos primum quos humanitas atque benignitas non curasset, privilegiis reliquis Christianæ legis cultoribus concessis, hoc anno edita sanctione, privavit, & aliis oneribus obligavit; quæ est ejusmodi (c): *Privilegia, quæ contemplatione religionis indulta sunt, Catholica tantum legis observatoribus prodesse oportet. Hæreticos autem atque schismaticos, non tantum ab his privilegiis alienos esse volumus, sed etiam diversis numeribus constringi & subijci. PP. Kal. Septemb. Generatio, Constantino A. VII. & Constantio Coss. De Novatianis autem ad Bassum hoc eodem anno hunc in modum rescripsit (d):*

Novatianos non comperimus prædammatos, ut iis, quæ petiverunt, crederemus minime largienda; itaque Ecclesiæ suæ domos & loca sepulcris, apta sine inquietudine eos firmiter possidere præcipimus, ea scilicet, quæ ex diuturno tempore, vel ex empto habuerunt, vel qualibet quæstiverunt ratione: providendum erit ne quid sibi usurpare conentur ex iis quæ dissidium ad Ecclesiæ, perpetua sanctitatis pertinuisse manifestum est. Dat. Nono Kalend. Octobr. Spolleti, Constantino A. VII. & Constantio Coss.

At quid est, quod ait: *Novatianos non comperimus prædammatos?* Numquid non Nicænum Concilium cum agit de Novatianis ad Ecclesiam Catholicam venire volentibus, demonstrat eos extra Ecclesiam Catholicam positos? Sed fortasse dici potuit, eos connumerandos fuisse inter schismaticos, non autem inter hæreticos; quod de Christi persona atque natura cum Catholicis recte sentirent. Hæreses enim a schismate S. Basilius (e) ad Amphilocheium scribens sic distinguebat: *Schisma est in penitentia aliter se gerere, quam qui sunt Ecclesiæ: Hæresis autem est ut Manichæorum, Valentinianorum, & Marcionitarum, & horum ipsorum Pepuzenorum. Et S. Augustinus (f) hæreticos ait esse ab Ecclesiæ fide divulsos, schismaticos charitate ab eadem separatos. At S. Ambrosius (g) nec fidem schismaticis tribuit. Cæterum quod spectat ad Novatianos, non tantum inve-*

copus Seleucia in Syria, factus Hierosolymorum Patriarcha, cum Constantinopolim venisset, Missarum solennia celebravit una cum Patriarcha Constantinopolitano Nicolo, & cum sacra Synodo, ut legitur in libro 4. Juris Græco-Romani pag. 294. Plura hæc de re Valefius.

A num. XVI. ad XXX. Constantinus L. I. Codicis

XVI. Constantinus quid in schismaticos, & hæreticos.

(c) L. I. de hæretic. C. Theod. & Justin. cod. tit.

(d) L. 2. Cod. cod.

XVII. De Novatianis.

XVIII. Hæretici a schismaticis distincti.

(e) Basil. epist. canon. ad Amphilocheium.

(f) Aug. de serm. Dom. in mont. lib. 1. c. 9. & 24. quæst. 2. c. ubi supra.

XIX. in funere Satyri fratris, & 24. 9. 1. c. advocavit.

invenimus numeratos inter schismaticos, sed inter hæreticos recensitos; quippe qui etsi de sanctissima Trinitate recte sentirent, in nonnullis tamen a sinceris sanisque Ecclesiæ dogmatibus longius aberrarent, ut cum de eis superius locuti sumus secundo Annali tomio plenius demonstravimus. Quamobrem consultius sane idem Constantinus Imperator in alia prolixiore sanctione, quam adversus hæreticos edidit, primo loco Novatianos posuit: recenset eam Eusebius, hæc ante præfatus (a):

(a) Euseb. Vit. Const. lib. 3. c. 61. 62.

XIX.

Novatiani jure recensiti inter hæreticos.

Postquam Ecclesiam Dei, sublatis e medio discordiis, in tranquillo statu Constantinus Imperator collocaverat; inde aliud impiorum hominum genus, tamquam latens venenum humanæ vitæ paratum, comprimendum consuit. Isti corruptores quidem erant, qui honestatis specie & simulatione Civitates labefactabant: eos vero pseudoprophetas, & lupos rapaces Salvatoris vox divinitus vaticinando nuncupavit in hunc modum (b): Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos. Edictum igitur Imperatoris, quod ad Provinciarum Præfectos missum fuit, universum illud hominum genus graviter infectatum est. Et præter ipsum edictum Imperator etiam salutarem admonitionem illis ipsis proposuit, hortatus admodum, ut mature resipiscerent. Nam asseruit, illos Ecclesiam Dei salutis portum habere, quo se reciperent. Attende ergo quo pacto cum illis per litteras sermonem contulerit.

(b) Matth. 7.

XX. VICTOR CONSTANTINUS MAX. AUG. HÆRETICIS.

Constantini edictum adversus Hæreticos.

Cognoscite jam per legem hanc, quæ a me sancita est, o Novatiani, Valentiniani, Marcionitæ, Pauliani, quique Cataphrygum nomen usurpatis, & omnes omnino qui per conspirationes a vobis constatas, Hæreses ac sectas etiam atque etiam augere conamini; cognoscite, inquam, quibus mendaciis vestra doctrina inanis implicata teneatur, & quatenus pestiferis quibusdam venenis vestra usque ad

PAGIUS Hæretici exclusi a privilegiis Clero concessis.

dicis Theodosiani De Hæreticis privilegia Clericis concessa ad Catholicos solos pertinere, non vero ad Hæreticos & Schismaticos declaravit; quæ Lex, ut recte conjecit Baronius, spectat ad Arianos & Meletianos, quod ipsa ratio temporum suadet; superiore enim anno utriusque in Concilio Nicæno damnati. Deinde conjunctio utrorumque, puta Hæreticorum & Schismaticorum, hic spectanda est. Nam Alexandro Episcopo Alexandrino mortuo, Meletiani Ecclesias rursum turbare cœperunt, ut liquet ex Athanasii Apologia 2. & Sozomeno lib. 2. cap. 20. & ab Eusebio Nicomediensi illece in societatem cum Arianis coiere, de quo præter Athanasium videndus Epiphanius hæresi 68. quæ est Meletianorum. Athanasius, qui ipso anni currentis

inficiatur disciplina, ut per eam integri ac valentes ad morbum, vivi autem ad sempiternum interitum abstrabantur. O veritatis inimici, hostes vitæ, internecionis auctores & consiliarii: omnia apud vos veritati contraria, turpibus consentientia maleficiis, ineptiis, & commentariis fabulis exultantia, quibus certe mendacia struitis, premitis insontes, Fidelibus veritatis lucem denegatis. Nam falsa visione, & specie pietatis vestra contaminatis, conscientias integras & liberas vacuas lethalibus plagis vulneratis; ipsum diem (pene dixerim) hominum oculis admittitis. At quid attinet singula persequi, cum de vestris flagitiis, sicut eorum natura postulat, dicere, neque temporis angustia, neque occupatone, quibus districte sumus, sinant? Nam scelera vestra adeo grandia, adeo immensa sunt, adeo etiam turpia, & omni crudelitate redundantia, ut dies integer ad ea explicanda non sufficeret. Immo vero ab hujusmodi rebus aures abducere, oculosque avertere convenit, ne singularum explanatione sincera & incorrupta fidei nostræ confessio commoletur. Quid ergo? Patiemur ne ejusmodi malorum contagionem longius serpere præsertim cum longa dilatio faciat, ut sani ac valentes ea tamquam pestifero morbo inficiantur? Cur igitur non cum maxima celeritate ejusmodi pravitatis (ut ita dicam) radices animadversione, & pœna publica amputamus?

Atque quo ista vestra pestis pernicios longius grassari impediatur; per hanc legem mandamus, ne quis vestrum posthac conventus cogere audeat. Et propterea etiam jubemus, ut universæ ædes vestra, in quibus congressus illos celebrare consuevistis, penitus evertantur. Et hac cautio eo vim suam porrigat, ut non modo non in publicis, sed ne in privatis quidem adificiis, aut in locis ullis separatis hujus vestrae superstitiosæ amentie factiones coeant. At vero, quod multo præstabilius est, si qui vestrum veræ, & sinceræ religionis curam habeant, ad Catholicam Ecclesiam revertantur, & ejus sanctitatis sint

XXI. Quid in hæreticos Constantinus.

sine Alexandro suffectus fuerat, ab his apud Imperatorem Constantinum variis criminibus appetitus est, & Athanasius vicissim apud Imperatorem in Hæreticos & Schismaticos sese extulit, ipsomet Imperatore pacis nequicquam auctore & suasore, ut Eusebius in lib. 3. de Vita Constantini scripsit. Hac Lege, inquit Gothofredus in ejus Commentario, aperte refutatur Arianorum & Meletianorum mendacium apud Epiphanium hæresi 68. quod etiam tanto post reponit Philostorgius lib. 2. cap. 1. qui sparere, Constantinum post Concilium Nicænum opinionem Arianis jam fuisse, Arianisque & Meletianis concessisse uti separatim revincunt ipsamet Constantini literæ apud Athanasium Apologia 2. & Lex

XXII. Delus Eusebii. (a) Sozom. lib. 2. c. 30. (a) Sozom. lib. 2. c. 30.

sunt participes, per quam poterunt ad veritatem pervenire; fraudulenta vestra perversa mentis astutia, hoc est, scelerrata & perdita hæreticorum, & schismaticorum seditio, omnino ab hac prospera temporum nostrorum conditione sejungatur. Nostra enim prospera ac beata vitæ rationi, qua Dei beneficio fruimur, est admodum consentaneum, ut qui aetatem bona spe sustentatam degant, ab omni vago & cæco errore ad rectam viam, a tenetibus ad lucem, ab inscitia ad veritatem, a morte denique ad salutem traducantur. Ac quo proviso hæc in curandis erroribus robur & firmitatem sibi necessariam assequatur; mandavimus (ut supra dictum est,) ut omnia superstitionis vestrae loca, in quibus convenire solebatis, omnia dico hæreticorum templa (si modo templa appellare convenit) sine recusatione aut controversa diruantur, & diruta absque mora Catholica tradantur Ecclesiæ, reliqua loca publica Reipublicæ usui addicantur; ne ulla in posterum vobis conventus celebrandi relinquatur facultas. Sit igitur hoc ratum, statutumque, ut post hunc diem nullo in loco, vel publico, vel privato nefarii vestri conventus in unum coire audeant. Hucusque Constantini Imperatoris edictum.

XXII.

Delus Eusebii.

Sed miramur, quomodo inter recensitos superiores hæreticos Ariani, quorum præcipua mentio habenda fuisset, utpote qui totum pene Orientalem orbem agitassent, reperiantur omitti. Quocirca suspecta redditur perfidia Eusebii, hominis Ariani, recensentis edictum, potius quam revocari possit in dubium Constantini pietas. Quod si dolum malum abfuisse ab Eusebio quis velit; ad ejus excusationem fortasse posset asserere, quæ tradit Sozomenus, dum ejusmodi edicti visus est meminisse, sic dicens (a): Dogmata autem Arii, quamvis illud quidem per disceptationes a plerisque laboratum esset, nondum tamen peculiari alicui populo separatim attributum est, aut nomine inventoris appellatum; sed omnes simul conventus egerunt, & communicarunt inter se, exceptis solum Novatianis, Cataphrygis, Valentianis, Marcionistis, Paulianis, & si qui alii alias jam inventas hæreses consecrarentur. Nam contra istos omnes legem tulit Imperator, mandavitque, ut templa ipsis adimerentur, Ecclesiisque adjungerentur; & neque in ædibus privatorum, neque in loco publico conventus haberent. Quinetiam illis exposuit, quod præstaret cum Ecclesia Catholica communicare, atque ad eam accedere hortatus est. Sed haud possumus Sozomeno consentire, dum ait nomen Arianorum nondum inditum fuisse Arii sectatoribus: nam ex mille pene locis superius citatis liquet, statim promulgata ab Ario hæresi, ejus sectatores nuncupatos esse Arianos. Quamobrem dolum malum in Eusebio supprime in edicto nomen Arianum fuisse putamus. At post hæc addit Sozomenus. Hac lege promulgata, istarum sectarum memoria magna ex parte deleta est. Nam hæreses dum superiores regnarent Imperatores, omnibus qui Christum colebant, tametsi opinionibus dissentirent, tamen eodem in numero ac loco habebantur a Gentilibus, & pari ratione torquebantur: nec poterant præ communibus calamitatibus curiose in se ipsi inquirere. Et propterea singuli seorsum per se facile in unum convenire, conventus agere, crebro in mutuum venire colloquium solebant: & licet essent numero pauci, non tamen disjuncti sunt. At hac lege sancita, hæretici, propter Episcopos, & clericos qui eos assidue observabant, facultatem minime habuerunt, vel palam, vel in occulto conventus peragendi. Qua de causa complures eorum admodum perterriti, se Ecclesiæ Catholicæ ad dixerunt. Alii autem, qui in eadem persistabant sententia; quoniam neque in unum convenire permitti erant, neque poterant sine metu suæ opinionis fautores docere; idcirco nullis suæ sectæ successoribus post se relictis, e vita extiterunt. Siquidem alia omnes fere sectæ initio per paucos habebant amulos, vel propter perseverantiam dogmatum, vel propter inventorum & auctorum suorum improbitatem. At Novatiani, tum quod duces suæ opinionis viros bonos sunt consecuti, tum

PAGIUS

IX. Lex adversus Novatianos. Baron. n. xvii.

citata. Præterquam quod Athanasius in epistola ad Solitarios, Epiphanius hæresi 69. & Theodoretus lib. 2. cap. 5. discrete restantur, Constantinum semper in Fide integra integrum mansisse. Lege 2. Cod. Theodos. De Hæreticis hoc anno data, Novatianos suas Ecclesias, suaque cœmeteria Constantinus reliquit, at non etiam eas, quæ ad Ecclesias Catholicas aliquando & ante Schisma, quod jam per annos circiter LXXX. durabat, pertinuerunt; cum alias Hæretici Ecclesias fabricare vel habere vetarentur. Rationem simul & occasionem præmittit his verbis in ea Lege Constantinus: Novatianos non comperimus prædamatos, ut iis, quæ petiverunt, minime largienda crederemus. Nempe inquietare hoc

tempore Novatianos nonnulli instituerant, verum illi conquesti apud Constantinum sibi sua relinquere petiere, neque enim se prædamatos, ita ut sua sibi non relinquerentur. Et fidem habuit Novatianorum allegationi Constantinus, cum dicat, Novatianos non comperimus prædamatos. Quæ impostura videtur, qua Constantini circumventa religio. Baronius ait, Novatianos forte non fuisse prædamatos ut Hæreticos, sed ut schismaticos. Sed verius est quod idem mox fatetur, Novatianos inter Hæreticos jam censitos, & sic damnatos. Atque etsi ut Schismatici tantum damnati fuissent, an ideo minus prædamati? An ideo minus his Ecclesiæ suæ detractæ, hisve coeundi libertas facta a Constantino? Quare Gothofredus in hujus Legis Commentario vocem præ-

XXIII. Hac lege promulgata, istarum sectarum memoria magna ex parte deleta est.

XXIII. Hæreses dum superiores regnarent Imperatores, omnibus qui Christum colebant, tametsi opinionibus dissentirent, tamen eodem in numero ac loco habebantur a Gentilibus, & pari ratione torquebantur: nec poterant præ communibus calamitatibus curiose in se ipsi inquirere. Et propterea singuli seorsum per se facile in unum convenire, conventus agere, crebro in mutuum venire colloquium solebant: & licet essent numero pauci, non tamen disjuncti sunt. At hac lege sancita, hæretici, propter Episcopos, & clericos qui eos assidue observabant, facultatem minime habuerunt, vel palam, vel in occulto conventus peragendi. Qua de causa complures eorum admodum perterriti, se Ecclesiæ Catholicæ ad dixerunt. Alii autem, qui in eadem persistabant sententia; quoniam neque in unum convenire permitti erant, neque poterant sine metu suæ opinionis fautores docere; idcirco nullis suæ sectæ successoribus post se relictis, e vita extiterunt. Siquidem alia omnes fere sectæ initio per paucos habebant amulos, vel propter perseverantiam dogmatum, vel propter inventorum & auctorum suorum improbitatem.

XXIV. At Novatiani, tum quod duces suæ opinionis viros bonos sunt consecuti, tum quod

Auctor Novatianus gloriosus de Novatianis.

quod eandem quam Ecclesia Catholica de Deo doctrinam tuebantur, ab initio permulti exiterunt, & manserunt hactenus, nec multum incommodi ex hac lege acceperunt. Nam Imperator, mea quidem sententia, dum institueret subditis suis non exitio esse, sed terrori solum, de legis severitate sua sponte nonnihil remisit. Quinetiam Aescius, qui id temporis Constantinopoli secta Novatiana Episcopus fuit, quoniam propter vitae integritatem Imperatori carus erat, non parum (ut est verisimile) suae Ecclesiae attulit praesidii. Cataphrygae autem eadem affliciebantur poena, qua ceteri haeretici Imperio subjecti: exceptis solum illis, qui Phrygiam incolabant, & in reliquis gentibus illis finitimis etatem debebant. In quibus locis permulti Cataphrygae, & a temporibus Montani existerunt, & adhuc sunt. Haec Sozomenus, & ipse idem sectae Novatianorum addictus. Quae autem isthaec fuerint subsecuta, Eusebius narrat his verbis (a) .

(a) Euseb. Vita Const. lib. 3. c. ult.

XXV. Conversio plurimorum.

Ad hunc modum occulta quasi latebra, & recessus eorum, qui alienam ab Ecclesia Catholica doctrinam, & opinionem tenebant, Imperatorio edicto evoluti patuerunt: bestiae etiam immanes, quae hujus erant impietatis auctores, exactae. Ex illis vero qui essent istorum impulsu in fraudem & errorem inducti, alii Imperatoris minis perterriti, fallaci, & fucata specie in Ecclesiam obrepere ceperunt, temporum conditioni callide, & dissimulante cedentes. Ac quoniam lex hominum liberos perscrutari iusserat; tandem manifesto deprehensi fuerunt ii, qui veritas & interdictas illas artes ad hominum perniciem comparatas consecrati fuissent: qua de re omnibus (ut dicitur) opibus viribusque elaborabant, ut simulatione salutem sibi adipiscerentur. Alii forte ad spem, quae in Deo optimo maximo poni debet, vere & ex animo se transferre. Quos cum Ecclesiarum Praesides internoscere studerent; alteros ovium pellibus obiectos, adumbrata specie se infinuare conantes, procul amandarunt; alteros vero, qui idem integra, & incorrupta mente instituerent, ubi temporis longinquitate explorando, de illis satis exquisita periculum fecissent, in multitudinem adscititorum adscripserunt. Hoc

PAGIUS damnatos attendi vult, & illa potius continuo filo ita legi, praedamnatos, ut, &c. Nempse non negat Constantinus, antea damnatos Novatianos, verum ita damnatos, adeo exosos, ut propterea his sua adimi debeant: Praedamnatos igitur, ut, &c. id est, tam atroci antea stilo & sententia confisos, ut ad Haeticorum aliorum instar & exemplar revocandi sint.

X. Hinc Sozomenus lib. 2. cap. 32. Haeticorum comparationem instituens, dilerte ait, Novatianorum aliam & meliorem sub Constantino Magno fuisse conditionem, quam aliorum Haeticorum; in quos neque Lex Constantini exercita fuerit.

modo cum illis, qui alienam ab Ecclesia opinionem & doctrinam sequebantur, actum est. Alios autem, qui, dum in eorum dogmatum disciplina versabantur, nihil concepissent impietatis, sed schismaticorum culpa se temere a communi Ecclesiae congregatione, & frequentia sejunxissent, abjecta omni cunctatione, in Ecclesiam receperunt. Hi igitur gregatim tanquam ex colonia revertentes, suam recuperarunt patriam, & matrem Ecclesiam agnoverunt, a qua diu aberrantes, cum gaudio & letitia ad eam redierunt, membraque communis corporis suae in unum coagmentata, & concordiae quasi compagibus firme copulata: solaque Dei Ecclesia in se coalescens tum, resplenduit, cum nusquam gentium, vel haereticae, vel schismaticae factionis vestigium reliquum quidem esset. Cujus praecleari facinoris causam Imperator Deo (cui solus ex omnibus Imperatoribus, qui aliquando exstitissent, curae erat) acceptam plane tulit. Hactenus Eusebius. Sed illud plane per hyperbolem, cum ait, industria Constantini ne vestigium quidem haereticae, vel schismaticae pravitatis relictum fuisse: nam ex rebus gestis singulorum annorum sequentium satis apparet; numquam intermissum esse temporis spatium, quin ab haeticis atque schismaticis, nempe Arianis, atque Meletianis, negotium Catholicis fuerit facectum.

Sed laudanda plane est in omnibus Constantini pietas, qui stabilita anno superiore in Nicæno Concilio fide Catholica, & haeresibus atque schismatibus (quantum licuit) legibus profigatis; ad extirpandum idolorum cultum, & Dei Ecclesiam in Oriente (quod in Occidente fecerat) aedificiis illustrandam, animum addixit. Quam porro multus in his fuerit Ethnicus auctor, Christianis rebus infensus, Eunapius Sardinianus (b) testatur, cum de Aedeso sic scribit: Fieri namque potest, ut istud occultum habuerit Aedesus, ob temporum iniquitatem; quod tum Constantinus imperium regeret, qui sana toto Orbe celebratissima evertibat, & Christianorum aedificia extruebat. Haec quidem hoc anno gesta esse, postquam de conciliandis schismaticis in Aegyptum litteras scripserat, Eusebius auctor est: sed & alii quo-

XXVI.

Constantinus Idololatram pessumdat.

(b) Eunap. Sard. de Vit. Philo. sopp. in Aedeso.

Quare ait, Novatianos, tum quod duces probos consecuti essent, & circa Divina, Fidemque eadem cum Ecclesia sentirent, non multum incommodi ex superiore Constantini Lege tulisse: partimque Imperatorem, qui subditis suis non exitio, quam terrori esse institisset, de Legis severitate aliquid ultra remisisset: partim Aescium hac tempestate Novatiana sectae Episcopum Byzantii, quod ob vitae integritatem Imperatori charus esset, Ecclesiae suae praesidio fuisse. Hoc igitur est, quod nunc Constantinus ait, se non comperisse Novatianos ab Ecclesia adeo prius damnatos, ut aequa cum ceteris lege & severitate

Novatianos sub Constantino melioris conditionis quam aliorum haeticorum.

(a) Socrat. lib. 1. c. 12.

(b) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 24. & seq.

XXVII. Constantini studium erga loca Sancta Hierosol.

quoque antiqui historiarum Ecclesiasticarum scriptores eadem facta referunt statim post Nicænum Concilium: ait enim Socrates (a) : Imperator post consecutum Concilium, in magna letitia atatem degit; & simul ut festum solemne ad vigesimum annum Imperii sui, ut a solet, celebraverat; nulla interposita mora, ad Ecclesias construendas omne suum studium contulit. Haec ipse. Quenam autem fuerint istae, primum ex Eusebio aggrediamur enarrare, qui sic exorditur (b) :

His rebus hunc in modum constituitis, aliud quoddam opus maxime memorabile apud Palaestinarum gentem divinus iste Imperator efficere aggressus est. Et quodnam, quae? Sanctissimum illum salutaris Christi resurrectionis locum Hierosolymis existimavit ita a se illustrari debere, ut in omnibus excimius, & veneratone dignus videretur. Idcirco mandavit, in eo statim templum construi: neque istud opus aggredi absque divino impulsu, immo vero ipso Salvatoris Spiritu incitatum, in animum induxit. Olim enim viri impii, immo vero istorum subsidio universum Daemonum genus omni studio incubuit, ut divinum illud immortalitatis monumentum tenebris obrueret, oblivioneque penitus deleret: ad quod quidem Angelus de caelo delapsus, luminis claritate resurgens, non solum lapidem revolvebat ab illis, quorum animi instar lapidis obduruissent; verum etiam quem ipsi inter mortuos adhuc versari putabant cum mulieribus vivere annuanciavit; & ad vitam, & resurrectionem illius, qui querebatur, illustrandam, incredulitatis lapidem ab eorum mentibus amovit. Istud Salvatoris sepulcrum impii quidam & scelerati homines ex hominum memoria delere cogitabant, & (quae eorum inscitia fuit) censabant veritatem ad hunc modum se posse occultare.

XXVIII. Abominatio in loco Sancto.

Itaque primum permultum capere laboris ceperunt in terra aliunde, & extrinsecus invehenda, qua locum universum obducerent. Deinde cum molem terrae in immensam altitudinem erexissent, constraxissentque lapidibus, divinum sepulcrum, ingenti aggeri superinjecto, obtegere. Post cum nihil jam illis ad opus explendum deesset, super illum terrae cumulum nefandum re vera & execrabile bustum animam Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

tate, puta Cataphrygibus, Valentinianis, Marcionitis, habendi videantur: quidquid ipse ad terrorem potius antea constituisset. Nam haec causa proculdubio est, inquit Gothofredus in hujus Legis Commentario, non quam Sozomenus putat, cur in illa, quam memorat, Constantini Constitutione, nulla Arianorum mentio fiat.

XI.

Et proinde nullus dolus malus hac parte in Eusebio, ubi de Vita Constantini agit, putandus est, quasi ex ea Constitutione Arianorum nomen suppresserit; quod tamen Baronii judi-

rum construere, & recessum lascivae Veneris Daemone una adificare, simulacrique mortuis complere; tum detestabiles ibi victimas super impuras aras, & omni nequitiae labe pollutas immolare. Nam non aliter illud, quod instituerant, se putabant ad exitum posse perducere, quam ut per ista nefanda scelera salutare illud sepulcrum penitus obruerent. Verum miseri illi nequaquam illud poterant intelligere, quod Sol ipse (modo terram suo splendore collustrare, & consuetum sibi cursum in caelo obire pergeret) non posset praeclearum illud facinus Christi, qui contra mortem tam praecleara victoriae trophaea fuisset adeptus, ita in obscuro relinquere, illudque universum hominum genus prorsus celare. Immo vero salutaris, & divina huius rei potentia & virtus, quae non corpora, sed animos hominum maxime solet illuminare, suae lucis fulgore universum orbem terrarum complevit. Verumtamen impiorum, & nequam hominum molitiones contra veritatem paratae longinquo temporis spatio processerunt. Nemo enim, vel ex Praefectis, vel ex Ducibus, vel ex ipsis Imperatoribus ad eorum conatus evertendos satis idoneus repertus est, praeter unum solum; qui quidem, utpote Deo omnium gubernatori carus, & divino ejus afflatus Spiritu, locum illum qui supra est demonstratus, per fraudulentos hostium conatus omni impura materia obductum, & oblivione ignoratoneque obrutum iri non passus est, neque auctorem ejus facinoris cessit malitiae; sed, Deo adiutore invocato, illam terrae particulam hostium scelere contaminatam, in primis purgari iussit: quam quidem censuit admirabili, & singulari Dei optimi maximi beneficio per illum potiri debere.

XXIX.

Expurgantur loca Sancta.

Consecutum igitur ejus mandato machinamenta ad homines in errorem inducendos comparata de sublimi ad solum prosterne-re, & aedificia falso cultui consecrata una cum statuis, & Daemonibus disturbare diruerique cepit. Neque his rebus gestis alacre Imperatoris studium acquievit; sed de integro mandatum dedit, ut materia eorum, quae erant dejecta, sive lapidea esset, sive lignea, tolleretur penitus, & quam longissime extra loci fines ejiceretur: cui quidem mandato rei exitus plane respondebat. Neque satis habebat Im-

Y 2 pe-

cium est. De Novatianorum statu Romae pacato usque ad Innocentium huius nominis primum, hunc egregium Socratis locum lib. 7. cap. II. indicat Gothofredus: Etenim, inquit Socrates, ad diu pacatid usque temporis Novatiani Romae plurimum floruerant, cum multas ibi Ecclesias possiderent, & maximam populi multitudinem in eis colligerent. Antea cap. 9. Socrates scripserat: Anastasium deinde excepit Innocentius; qui quidem primus Novatianos Romae degentes persequi cepit, multasque eis Ecclesias ademit. Porro Imperatores, annis

Novatianos Romae stantus Roma pacatus fuit.

Vi-

perator in istis solis rebus expediendis pro- gredi; sed rursus divini numinis instin- cta impulsus, jubet ut ipsum solum ad in- gentem altitudinem defosum (quippe im- pura Damonum contagione infectum erat) foras procul cum ipso aggere exportaretur; quod eventigio effectum est. Simulati- que vero solum terrae oppletum sordibus egestum fuit, & aliud solum, id est, lo- cus ille monumenti, ex abditiis terrae se- dibus eminebat, ipsum etiam venerandum, & sacrosanctum salutaris Christi resurre- ctionis monumentum præter omnium spem una emerfit; & sepulcrum, quod, meri- to sanctissimum appelletur resurrectionis Salvatoris apte propterea expressit effi- giem, quod post tenebrarum caliginem, quibus quasi sepultum jacuisset, in lucem denuo prodit, & illustrem sane miracu- lorum ibi editorum visum (qui re vera omni voce clarior Salvatoris resurrectio- nem testificatus est) sub aspectu eorum, qui ad illud ipsum contemplandum venie- bant, subiecit.

XXX. Resurre- ctionis templum erigitur.

His rebus in hunc modum confectis, ex- templo Imperator non modo sacratis legi- bus sancivit, ut templum augustum circa salutare illud antrum extrueretur; verum etiam subsidiis ad eam rem suppeditatis (quippe hoc opus longo jam tempore apud animum proposuerat, attentioreque cogita- tione prospexerat quod erat futurum) il- lud magnifice ac splendide exedificandum curavit. Gentium igitur Præfectis Orien- tem versus habitantium mandat, ut, ad- jumentis necessariis abundanter & copiose subministratis, opus eximium, amplum, & magnificentissimum fabricandum curarent. Quin- etiam ad Episcopum, qui id temporis Ec- clesiæ Hierosolymitanæ præerat, tales misit litteras, quales sinceram & salutarem de fide nostra doctrinam plane, & apertis verbis complexæ sunt; sic enim scribit: VICTOR CONSTANTINUS MAX. AUGUST. MACARIO S.

XXXI.

Tanta Salvatoris nostri erga nos beni- gnitas declarata est, ut nulla tam accu- rata dicendi ratio & vis sit, que præfens miraculum pro dignitate explicare posse vi- deatur. Nam ut insigne illud sanctissima illius passionis monumentum, quod terræ

PAGIUS

Vicennialibus & id genus festis destinatis Leges in Ecclesiæ favorem emittere solitos, multis ex- emplis liquet.

XII.

Martyri- um Hiero- solymita- num & A- nastasis u- nica Bas- ilica, non dua.

A num. XXX. ad LXVI. Extractæ & variæ Ecclesiæ a Constantino suorum Vicennialium oc- casione, & imprimis nobilissimum Resurrectionis Templum in Palæstina. Valefius in calce Nota- rum ad Eusebii Historiam subiecit epistolam ad animum scriptam, de Anastasi & Martyrio He- rasolymitano, in qua refellit Sirmondum, qui exi- stimavit, Constantinum M. diversis in locis Bas- ilicas duas crexissè: unam in loco Passionis, quæ Martyrium & Crux dicta est: alteram in loco Re- surrectionis, quæ Anastasi & Dominicum diceba- tur. Nam unicam Basilicam a Constantino M. Hie-

visceribus abditum, tot tamque multis Epistolæ Constan- tini ad Macarium Episco- pum. annorum conversionibus jam delituisse, tum illucesceret servis Dei, cum illi, hoste devicto, in libertatem essent vindicati; omnem profecto hominum admirationem longe superat. Etenim si omnes, qui in universi orbis terræ ambitu sapientes vi- dentur, in unum locum congregati, ali- quid pro rei dignitate dicere aggrederen- tur, nec minimæ hujus parti oratione ex æquo satisfacere possent: miraculi enim ma- gnitudo tanto plus univèrsam humanæ rationis & naturæ captum vincit; quanto res caelestes & divinæ humanis sunt va- lentiores. Quapropter hoc mihi unum in primis propositum sit ad dicendum, quod sicut vera fides se ipsam quotidie novis miraculis patefacit, sic nostri omnium animi omni modestia & concordia atacrita- te ad sanctas Evangelii leges colendas at- tentiores fieri debent. Præterea illud quod cuique perspicuum esse arbitror, pro cer- to tibi in primis persuasum esse velimus, hoc nobis præ cæteris rebus omnibus ma- ximæ curæ esse, ut locus ille sacer, quem Dei jussu turpissima simulacrorum mole, tamquam quodam gravi onere imposito pur- gavimus, quemque ut primis mundi tem- poribus, ipsius Dei iudicio sanctum habi- tum esse, & postea etiam, quia fidem pas- sionis Salvatoris tamquam e tenebris in lucem evocavit, multo clariorem sanctita- tis suæ significationem dedisse cognovimus, præclara adificiorum structura exornetur. De con- struenda Basilica. Par est igitur, ut tua prudentia ita opus disponat, ut provide res quasque accu- rei necessarias; quo non modo sanctua- rium templi reliquis omnibus que ubique sunt, pulchritudine antecellat, sed etiam cæteræ ejus partes tales sint, ut omnia templa, que in singulis civitatibus pri- mas tenent, hujus adificii dignitate lon- ge superentur. Ac de parietibus erigen- dis, exquisitoque artificio expoliendis, tum Draciliano amico nostro, qui nonnul- las aliarum provinciarum partes admini- strat, tum vestra etiam provincia Præfe- cto, scito a nobis curam esse impositam. A nostra enim benignitate illis imperatum est, ut qui artifices, qui operarii, quæ- ve res aliæ fuerint ad illud adificium ne-

rosolymis adificatam esse prodant non tantum Eusebius, tum in Oratione de Laudibus Con- stantini, tum in lib. 3. & 4. de ejus Vita; sed etiam Socrates in lib. I. cap. 13. Sozome- nus, Auctor Itinerarii Hierosolymitani, Euche- rius in libello de Situ urbis Hierosolymitanæ, & Antonius Martyr in Itinerario. Neque ob- stat, quod Hieronymus in epistola ad Pamma- chium dicat: Cum de Anastasi pergeveris ad Cru- cem. Nam idem profus est, ac si dixisset, cum de Monumento pergeretis ad Golgotha, in quo erat rupes Crucis. Hieronymus quippe paulo ante Sepulcrum Domini appellaverat, quam ibi Anastasim dicit. Interdum tamen Anastasi sri- ctius sumitur, & separatur a Martyrio seu Ba- silica

XXXII. necessaria, a tua prudentia discant, ac statim ipsorum provisione eo mittantur.

Quod autem attinet ad columnas cate- rasque partes marmore conficiendas, quas ipse existimaveris vel ad decus illustri- res, vel accommodatiores ad diuturnita- tem fore; cum eas quasi summam tecum consideraveris, fac ad nos diligenter per- scribas; ut cum ex litteris tuis, quibus rebus opus fuerit, intellexerimus, undi- que eadem illo comportari possint: nam locus ille, qui totius orbis terrarum fa- cile primas fert, omnibus ornamentis me- rito illustrandus est. Testudinem vero san- ctuarii laqueatam ne facere, an alio quo- dam fabricæ genere extruere placeat, abs te certior fieri velim. Quod si fiat laqueata, scite quoque inaurari poterit. Restat igitur, ut tuæ sanctitatis illis, quo- rum iudicio (ut supra dictum est) remper- missimus, quibus operariis, quibus arti- ficibus, quibus denique sumptibus opus fuerit, quam celerrime significet. Quinetiam nos non solum de columnis, aliisque par- tibus ex marmore conficiendis, verum etiam de testudinis laquearibus (si modo illud fabricæ genus pulchrius esse censeam) quamprimum facias certiores. Deus te, frater carissime, diu servet incolumem. Hactenus Constantinus ad Macarium. Dra- cilianus autem iste, cui de templi con- structione Constantinus mandatum dedit, ille ipse est, ad quem idem Imperator (ut dictum est) adversus hæreticos re- scriptum dedit. At quid post hæc factum sit, Eusebius subdit.

XXXIII. Nova Hie- rosolyma extructa. Ista (inquit) ab Imperatore præscripta fuerunt; rerumque, nulla interposita mora, prospere successit eventus. Atque ad illud salutare Christi monumentum nova Hieru- salem adificata est e regione veteris il- lius, que hominum sermone jam diu cele- brata fuisset, quoque post cruentam eadem Domini ad extremam vastitatem prolapsa pro impietate civium eam incolentium pœ- nas dederit. Imperator itaque huic ex ad- verso salutare victoriæ Christi contra mor- tem comparatæ monumentum (que fortasse recens est illa, & nova Hierusalem, Pro- phetarum oraculis predicata, de qua va- riationes pluribus verbis explicata plu- rima Spiritus sancti instinctu canere vi- dentur) liberali & abundanti sumptua- magnificentia erigendum extruendumque cu- ravit. Et primum omnium sacrum antrum, quod olim Angelus fulgore enitens dela-

PAGIUS filia Constantini: ac pro Sepulcro Domini, seu potius pro adicula Sepulcro superstructa ponitur, ut videre est apud Hieronymum & Eucherium. Qua de re plura Valefius citatus.

XIII. Cum vero Constantinus in epistola ad Macarium Episcopum Hierosolymitanum, quam refert Eusebius lib. 3. de Vita Constantini cap. 31. di- cat, se Basilicæ illius excitanda negotium Dra-

plus, spem regenerationis, quæ est a Sal- vatore nobis illic ostentata, omnibus an- nuntiavit: primum, inquam, omnium Im- peratoris magnificentia istud, velut totius adificii caput, eximie columnis illustra- re, & ornatu splendido maximoque deco- rare, atque adeo variis cujusque generis insignibus illuminare cepit.

Deinde ad amplissimum templi locum libero calo patentem exornandum se contu- lit; cui & solum lapide eximio construa- tum, & porticus longis ambulatorum spa- tiis ex tribus lateribus circumdati per- multum decoris attulerunt. Adverso au- tem lateri antri, quod Solem Orientem- spectabat, regale, & augustale sanctua- rium adjunctum fuit, opus plane eximium ad infinitam altitudinem erectum, longitu- dine & latitudine immensa patens. Cujus adificii partes interiores marmoris veris- coloris materia incrustatæ; exterior au- tem parietum superficies politis lapidibus, qui commissuris quibusdam inter singulos interjectis, colligabatur, exornata, sin- gularem quamdam pulchritudinis speciem, eamque non minus ad aspectum illustrem, quam si marmore obducta fuisset, præ- buit. Quod autem ad ipsa tecta in subli- mi posita attinet; exteriores eorum par- tes plumbea obtexit materia, quæ tamquam firmum munimentum tempestuosos imbres de- pelleret. Interiores vero calatis laquea- ribus affabre inter se compactæ, & tam- quam vastum quoddam pelagus per univer- sum sanctuarium coagmentationibus quibus- dam inter se continenter coherentibus, dif- fusa, dilatataque, & fulgenti auro pas- sam cooperatæ, totum templum, velut lucis claritate, mire illuminarunt. Duabus por- ticibus pariter subterraneis, partim supra terram eminentibus, xpsi gemini ex utro- que latere adjecti in longitudinem sanctua- rii porrigebantur: quorum testudines erant auro insigniter, & vario artificio illustra- tæ; ex quibus alter a fronte inferioris templi columnis ingentibus suffulcebatur; alter intro spectans, substratis postibus, magno extrinsecus ornatu decoratis, eri- gebatur: tres portæ ad orientem Solem apte, & eleganter dispositæ multitudini ingredientium patuerunt. Istis ex adverso erat fornice dimidiati universi cæli cir- culi speciem adumbrans in summo sanctua- rio in orbem ductus; quem duodecim col- umnæ, Salvatoris Apostolis numero pares, tamquam corona; cingebant, crateribus ex argento confectis circa fastigia concinne

Templi descri- ptio.

XXXIV.

ex-

ciliano Agenti vices Præfectorum Prætorio com- mississe, & præfenti anno ad Dracilianum di- Ea Basilica recta sit Lex I. Cod. Theodos. De Hæreticis, de hoc anno qua supra, & anno præcedenti Lex I. ejusdem constructæ. Codicis De usuris, ad Dracilianum Agentem vicem Præfeci Prætorio inscribatur, liquet, hu- jus Basilicæ adificationem recte hoc anno con- signatam esse. Hanc porro Resurrectionis Ec- cle-

CHRISTI 326.

SILVESTRI PAP. 13.

CONSTANTINI IMP. 21.

CHRISTI 326.

SILVESTRI PAP. 13.

CONSTANTINI IMP. 21.

expolita, quas Imperator Deo illic pro monumento pulcherrimo dicavit. Inde ad introitus pro templo locatos accedentibus area patuit.

XXXV.

Erant inibi utrinque primo atrium, deinde porticus, ad extremum atrienses portae; post quas in ipsa media platea e foro eo deducite totius aedificii vestibula perpolitae constructa iter illac facientibus admirabile visu spectaculum, quod rerum intus fabricatarum pulchritudinem quodammodo monstrabat, exhibuerunt. Istud vero templum, quo tamquam testimonio salutaris Domini resurrectio illustris, & nota fiebat, extruxit Imperator; & quo totum illud magnifico, & regali ornatu decoraret, insignibus, quae oratione explicari nequeunt, & monumentis auri, argenti, & lapidum pretiosorum materia distinctis, & quasi depictis, quae erant numero fere infinita, adornavit. Quorum apparatus tum magnitudine, tum multitudine, tum varietate, denique adeo artificiosae elaboratum, singillatim jam oratione prosequendi otium non datur. Hucusque Eusebius de templo Hierosolymitano. Fuisse autem operis architectum Eustathium Presbyterum Constantinopolitanum, S. Hieronymus in Chronico tradit (a). Porro ipsum absolutum dedicatumque esse anno trigesimo Constantini maxima omnium celebritate, suo loco dicturi sumus.

Eustathius architectus.

(a) Hier. in Chron. an. 30. Const. Imper.

XXXVI.

(b) Cyrill. Catechesi 14.

Martyriam curatum Templum.

(c) Nic. Conc. 2. Act. 4.

(d) Joann. Damasc. de Imag. lib. 3.

(e) Euseb. orat. in laud. Const.

PAGIUS

clesiam anno CCCXXXV. Tricennialibus Constantini M. insignito dedicatam infra videbitur, multisque exemplis patebit, Ecclesias, quae in Quinquennialibus v. g. construi coeperant, in Decennialibus vel id genus festis dedicatas esse, id est, post quinquennium aut post decennium.

XIV. Helena obiit.

Eodem quoque anno matrem Helenam, mulierem Divino sensu praeditam, coronavit Constantinus, & ut Imperatrix monetam suo charactere

signibus exornavit: quin etiam monumentum Salvatoris, quod sempiterna memoriae commendandum est, illiusque trophaea contra mortem statuta ornamentis, quae dicendo exprimi non possunt, cobonestavit. Sed & de aliis meminit; at de his inferius.

XXXVII.

Subdit Eusebius (f), eundem Constantinum in matris suae memoriam, ejus scilicet nomine, duo alia celeberrima templa ibidem aedificari jussisse; Bethlehem, ubi Christus natus est, alterum; alterum vero in vertice montis Oliveti, ubi idem Dominus ad caelos ascendit; ait enim: Eodem tempore, cum alia duo loca, quibus duo abdita, & quasi mystica antra multum honoris, & dignitatis affererent, reperisset; ea magnifico apparatu sumptuque honestare instituit. Ac primum illud, in quo primum Salvator noster divini numinis virtute in carne apparuit, honoribus decenter affecti; deinde alterum, quod fuit in caelos ascensionis monumentum, in summo montis vertice situm, praeclearis ornamentis illustravit: atque ista tam splendide decoravit loca, quo matris suae memoriam, quae tantum benignitatis hominum vitae detulisset, immortalitati commendaret. Ipsam namque divino instinctu, licet senio praegravata, pietatis ergo Hierosolymam petivisse, idem Eusebius narrat his verbis.

(f) Euseb. Vita Const. l. 3. c. 40. & seq.

Alia Templa a Constantino erecta.

Illam enim cum Deo omnium gubernatori debitum pie mentis, & affectionis munus impertire in animo haberet, & pro filio suo tanto, & tam praeclearo Imperatore, proque liberis ejus Caesaribus Deo carissimis, suis nepotibus, gratias per preces agendas esse putaret, aetate jam ingravescente, singulari quodam consilio, & provida animi cogitatione, vereque regia, adducta, prope inftar adolescentulae venit, tum sacrosanctam terram oculis illustrata, tum gentes Orientem incolentes, plebemque pariter ac populi multitudinem conspectura. Ac postquam locis in quibus Salvatoris erant impressa vestigia, debitam venerationem adhibuerat, idque convenienter propheticum sermone dicente (g): Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus: pietatis suae monumenta, quibus post se relictis, posteris hominibus prodesset, statim fabricare aggreditur.

XXXVIII. S. Helena Augusta Hierosolymam petiit.

Jam Deo, quem adoraverat, duo dicavit templa; quorum alterum aedificavit in monte ubi ascenderat, alterum ad obscurum illud antrum natiuitatis ejus. Etenim

XXXIX. Helena piam studium.

usum distribueret, donavit, inquit Theophanes de rebus anno praecedenti gestis loquens. Ut enim in Dissertatione Hypatica dixi, matres, uxores & sorores Imperatorum Augusta in Vicennialibus & id genus festis de more nuncupatae. Helena porro obitus hoc anno contigit, ut recte notat Theophanes citatus. Quod etiam ostendit Consulatus Flavii Valerii Constantini, Constantini Magni fratris, anno sequenti gestus

Baron. num. LX.

nobiscum Deus in terris nasci (locus autem illius natiuitatis proprio nomine apud Hebraeos, Bethleem appellatur) pro nobis suscepit. Ac propterea Imperatrix sanctissima Deipara partum eximium monumentis exornare, & sacrum illud antrum variis cujusque generis insignibus illustrare studuit. Imperator autem paulo post eundem locum ornamentis regalibus ornare, & monumentis ex auro, & argento, variisque aulicis matris suae magnificentiam adaugere cepit. Rursus ejus mater, quo omnium nostri Salvatoris in caelos ascensionis memoriam celebraret, excelsa quadam aedificia in monte Olivarum extruere parat. Ac primum in summo totius montis vertice Sanctuarium Ecclesiae Dei erexit: templumque inferius etiam aedificavit in eo ipso antro, in quo (ut vera & sacra Dei testantur eloquia) discipuli & Apostoli a Salvatore omnium arcanis mysteriis initiati fuerunt. Imperator quoque ibidem variis monumentis, & insignibus Regem magnum Deum veneratus est. Ista igitur duo templa memoria perpetua celebranda augusta, & eximia, in duobus obscuris quasi antris, & mysticis Helena Augusta, pii Imperatoris pia mater, suae pie mentis tanquam indicia Deo Salvatore fundavit, filio suo ei opem per regiam suam potentiam, & auctoritatem porrigente.

XL.

Miraculum in structura templi.

Itaque illa neque adeo multo post praemia digna laboribus reportavit. Nam cum jam plene grandis esset, inque omnium bonorum affluentia omne vitae suae tempus ad extremam usque senectutem obisset; & tum verbis, tum rebus ipsis veros pietatis fructus, quos praeccepta Salvatoris praescribunt extulisset, atque ita vitam suam florentem, & expertem cujusque molestiae, valenti corporis simul & animae virtute, transegit; deinceps eximium pietatis suae exitum, & praeclearam recte factorum a Deo remunerationem etiam in hac vita consecuta est. Haec Eusebius. At priusquam caetera ab eo narrata de rebus ab ipsa Helena gestis profectatae fidei auctoribus, de templo in montis vertice tunc erecto scripta sunt, & a nobis primo Annalium tomo descripta, hic brevi compendio repetamus. Hieronymus (a) in primis, Paulinus (b), atque Severus (c) tradunt in loco illo montis Oliveti, ubi Dominus, videntibus discipulis, elevatus ascendit in caelum, im-

(a) Hier. de locis Hebraicis in Act. Apost. (b) Paulin. ad Sever. epist. 11. (c) Sever. hist. l. 2.

PAGIUS

gestus. Cum enim Helena nepotes suos Constantini M. liberos summo amore prosequeretur, id ante omnia providit, ne quis ex Constantii liberis, Constantini fratribus, Imperium eis subriperet. Quare illos velut exules quoad vixit, semper detinuit, nunc Tolosae in Gallia, ut scribit Aufonius, nunc Corinthi, quemadmodum prodiit Julianus in epistola ad Corinthios, cujus fragmentum extat apud Libanium in Oratione

pressa remansisse ejus vestigia cunctis perspicua, eademque divino miraculo indelebilia facta esse, locumque illum absque pavimento relictum, quod solum ipsum excuteret quicquid ad ornatum loci desuper poneretur: insuper & qua recta linea caelum aspicitur, partem aëris, qua Dominus transit, concamerari minime fornice potuisse, sed sic patentem esse relictam, indicem semitae Domini ascendentis in caelum; de qua Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus (d): Stat, inquit, (d) Cyril. ad hodiernum usque diem mons Olivarum, Catech. qui ascendentem in nube oculis Fidelium modo commonstrat, & portam, qua ascendit in caelum, indicat.

XLI.

Quod vero ad Basilicam ad Domini praesepe structam pertinet; fuisse locum illum, in quo Dominus natus est, testum auro atque argento, eodem tomo superius dictum est auctoritate Chrysoctomi (e). Demum Eusebius brevi compendio singulas basilicas tunc ibi aedificatas recensens, sex videtur enumerasse in ea oratione, quam habuit de laudibus Constantini, cum ait, primam erectam esse in memoriam Christi passionis, secundam dedicatam in memoriam sanctissimae Crucis, tertiam exaedificatam in loco ubi sepultus est; quibus recensitis, haec addit (f): Tria praeterea loca, tribus mysticis nostrae salutis rat. in antris nobilitata, amplis & eximius illustravit aedificiis. Primum illi antro, in quo Christus mundo primum apparebat, debitum decus impertit. Deinde ad illius antri memoriam, ubi postremo assumptus est in montis jugo monumentum praeclearum extruxit. Ad extremum, antrum illud inter haec duo interjectum, ubi Salvator totius suae passionis quasi certamen obibat, victoriamque mundo salutarem ab hostibus reportabat, templo extructo, illustrare reddidit. Haec Eusebius quae quidem loca dilucidius distinguuntur, ac pariter describuntur ab illis, qui de locis sanctis translationes scripserunt.

(e) Chrysoct. in Luc. c. 2. Sex templa erecta.

(f) Euseb. orat. in laud. Const.

XLII.

Sed magna plane tenet omnes admiratione, quid sit quod Eusebius aedificationem omnium harum basilicarum relegens, & de Helena prolixior mentionem faciens, de Cruce ab ea inventa ne verbum quidem cum eam repertam esse sub Constantino, nulli sit dubium, sic scribente Cyrillo Episcopo Hierosolymitano ad Constantium Constantini ipsius filium Imperatorem: Tempore quidem (inquit) Deo dilectissima

Crux inventa tempore Constantini.

pro Aristophane Corinthio pag. 217. ubi Libanius testatur, Helena consilio & novercalibus odiis Constantium Juliani patrem hac & illac traductum fuisse. Cum itaque Constantinus Constantini M. frater, ut Zonaras prodiit, anno sequenti Consul processerit, non dubium, quin post matris mortem, hunc in fratrem honorem Constantinus M. contulerit.

XV. Denique Helena Romae obiit, ut Eusebius docet

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

& beatae memoriae Constantini patris tui salutare Crucis lignum Hierosolymis repertum est, &c. Scimus tamen eundem Eusebium inventionis S. Crucis in Chronico meminisse, sed alio (ut videtur) tempore, nempe anno decimoquinto Imperii Constantini, ubi hæc ait: *Helena Constantini mater, divinis admonita visionibus, beatissimum Crucis lignum, in quo mundi salus pependit, apud Hierosolymam reperit.* Cæterum quod Eusebii Chronicon a librariis admodum esse depravatum, in fine anni superioris evidentissime demonstraverimus; & in eodem Chronico appareat, etsi in numero annorum Constantini sit error; tamen constare ibi postquam Crucis inventionem anno sequenti post Nicænum Concilium: non immerito sane ab antiquis omnibus Græcis auctoribus hoc anno, nempe sequenti a Nicæno Concilio, adventus Helenæ Hierosolymam, & Crucis inventio poni videretur. At non audiendus omnino Zonaras, (a) dum ait, Helenam post baptizatum Constantinum, adscito sibi comite S. Silvestro, Hierosolymam profectam esse: commentum enim jure dicendum est, quod nulla, vel majorum traditione probatur, vel antiquorum scriptorum auctoritate fulcitur. Sed & alia complura minus solidæ veritatis itidem in historiam inventionis sanctissimæ Crucis non nuper, sed antiquitus irrepserunt, quæ Gelasius Romanus Pontifex sic reliquit dubia atque incerta, ut in arbitrium prudentis lectoris rejiciat, qui separare sciat pretiosum a vili, & verum a falso; ut, æqua lance cunctis examinatis, recto libramento omnia judicet. Verum reddamus hic verba Gelasii (b): *Item scripturam (inquit) de inventione Crucis Dominice, & aliam scripturam de inventione capitis Joannis Baptistæ, novellæ quadam revelationes sunt, & nonnulli eas Catholicis legunt; sed cum hæc ad Catholicorum manus adventant, beati Pauli Apostoli præcedat sententia (c): Omnia probate, quod bonum est tenete. Hæc ipse. Nos autem ex more, quæ novimus antiquioribus Patribus esse probata, omniumque fide recepta, hic describemus, cætera vero legentium arbitrio relinquentes.*

(a) Zonar.
Annal. 3.(b) Gelas.
in Rom.
Conc. de
libris
auth. &
apocryph.(c) 1. Thess.
3.

XLIII.

(d) Ambr.
orat. in
fun.
Theod.PAGIUS
Idque in
urbe Roma.

cet, idque inter filii ac nepotum complexus, die XVIII. Augusti. Constat enim ex Chronologia Codicis Theodosiani, Constantinum M. hujus anni initio constituisse in Thracia vel in Macedonia Heracleæ, ubi III. Nonas Feb. data Lex de custodia reorum, inde in Pannoniam profectum esse; ubi Sirmii Idibus Martii dedit Legem I. De integri restitutione. E Pannonia in Ita-

ei Spiritus, ut lignum Crucis requireret. *Crucis in-* *ventæ Hi-*
Accessit ad Golgotham, & ait: Ecce locus *storia a S.*
pugna; ubi est victoria? Quæro vexil- *Ambrosio*
lum salutis, & non invenio. Ego (inquit) *recitata.*
in regnis; & Crux Domini in pulvere?
Ego in aulis; & in ruinis Christi trium-
phus? Ille adhuc latet; & latet palma-
vita æternæ? Quo modo me redemptam
arbitror, si redemptio ipsa non cernitur?
Video quid egeris, diabole, ut gladius,
quo peremptus es, obsrueretur. Sed Isaac
obstructos ab alienigenis puteos erudera-
vit, nec latere aquam passus est. Tolla-
tur igitur ruina, ut vita appareat. Pro-
matur gladius, quo veri Golia caput est
amputatum. Aperitur humus, ut salus
fulgeat. Quid egisti, diabole, ut abscon-
deres lignum, nisi iterum vinceres? Vin-
cet te Maria, quæ genuit Triumphatorem;
quæ sine imminutione virginittatis edidit
eum, qui crucifixus vinceret te, & mor-
tuus subjugaret. Vincere & hodie ut mu-
lier tuas insidias deprehendat. Illa quasi
sancta Dominum gestavit; ego Crucem e-
jus investigabo. Illa generatam docuit,
ego resuscitatum. Illa fecit ut Deus inter
homines videretur; ego ad remedium pec-
catorum divinum de ruinis elevabo ve-
xillum.

XLIV.

Aperit itaque humus; decuit pulve- *XLIV.*
rem: tria patibula confusa reperit, quæ
ruina contexerat, inimicus absconderat.
Sed non potuit obliterari Christi trium-
phus: Incerta hæret ut mulier; sed cer-
tam indaginem Spiritus sanctus inspirat,
eo quod duo latrones cum Domino crucifi-
xi fuerint. Quærit ergo medium lignum,
sed poterat fieri, ut patibula inter se rui-
na confunderet, casus mutaret, & inver-
teret. Redit ad Evangelii lectionem; in-
venit quia in medio patibulo prælatius ti-
tulus erat, JESUS NAZARENUS REX *De titulo*
JUDÆORUM. Hinc collecta est series ve- *Crucis.*
ritatis, titulo Crux patuit salutaris. Hoc
est quod petentibus Judæis Pilatus respon-
dit (e): Quod scripsi, scripsi; id est,
non ea scripsi quæ vobis placerent, sed quæ
ætas futura cognosceret: non vobis scripsi,
sed posteritati; propemodum dicens: Ha-
beat Helena quæ legat, unde Crucem Do-
mini recognoscat; invenit ergo titulum;
Regem adoravit, non lignum, quia hic Ge-
ntilis est error, & vanitas impiorum; sed
adoravit illum qui pependit in ligno scri-
ptus in titulo; illum qui sicut scarabeus
clamavit, ut persecutoribus suis peccata
donaret. Avida mulier festinabat tangere
re-

De titulo
Crucis.(e) Joan.
19.

liam venit, & Aquileia mensè Aprili Legem emisit, Si quis eam cuius tutor. Dein Mediolanum profectus, ubi mensè Julio Lex 3. De falsa moneta, emissa. Hinc Romam eodem mensè Julio pervenit, ibique Vicennalia magnifice edit, teste Hieronymo & Idacio in Chronicis, quæ in diem XXV. Julii Constantini M. natalem incidebant. Data ibidem Lex 3. De infir-

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

Remedium immortalitatis, metuebat calca-
re sacramentum salutis. Læto corde &
trepidante vestigio quid faceret nesciebat.
Pertendit tamen ad cubile veritatis. Li-
gnum resulsit, & gratia micuit. Hucusque
de Crucis inventionem: quæ autem subdit
de clavis paulo post dicturi sumus.

XLV.

Crucis
Dominicæ
manifestatio
quo-
modo fa-
cta.(a) Paulin.
epist. 21. to.
9. Bibl.
sanct.

Quod vero ait S. Ambrosius, S. Hele-
nam, tribus inventis Crucibus, ad di-
scriminationem Crucis Domini ab illis quæ
latronum essent, usam esse titulo indice:
discrepant plane (ut dictum est alias) ab
eo cæteri omnes antiqui scriptores, &
inter alios ejusdem sæculi auctores S. Pau-
linus Nolanus Episcopus, atque Rufinus.
Ille enim ad Severum scribens, nonnulla
alia habet quæ in Ambrosio desiderari
videntur: ea ergo a nobis hic describan-
tur: sic enim exorditur (a): Sed in histo-
ria Crucis accipitur magnum & vere di-
vinum miraculum. Regina illa venerabi-
lis ut venit Hierosolymam, diligenter &
pie locis illis, & circa omnibus, divinarum
curiosè insignium, & oculis haurire gestiens
fidem, quam piis auribus litterisque per-
ceperat; Crucem Domini studiosissime per-
quirere adorsæ est. Et inferius: Itaque non
solum de Christianis doctrina & sancti-
tate plenos viros, sed & de Judæis peri-
tissimos, ut propria, qua miseri & glorian-
tur, impietatis indices exquisivit, & ac-
citatos in Hierosolymam congregavit. Tum o-
mnium una de loco testificatione confirmata;
justit illico, urgente sine dubio conceptæ
revelationis instinctu, in ipsum locum ope-
ram fossionis accingi. Par est credere ex
his quæ tradit Paulinus, Rabbinos illos
in consilium adhibitos, traditionem Judæo-
rum referasse, cujus meminimus primo An-
nalium tomo; nimirum moris fuisse, in-
strumenta, quibus fonti alicui illata mors
esset, juxta eum conspeliari: quamobrem
cum constaret de loco, ubi sepultus Do-
minus esset; omnium sententia fuisse de-
cretum, ab eodem proximo loco terram
effodere.

XLVI.

Sed subdit Paulinus: Parataque mox ci-
vium pariter & militari manu, brevi
laborem istius molitionis hausit; & contra
spem omnium, sed secundum tantum ipsius
Reginæ fidem alta egestione referatis ter-
rae sinibus, abditæ Crucis arcana patue-
runt. Sed cum tres pariter Cruces, ut quon-
dam fixæ Domino, & latronibus steterant,
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

mandis his, quæ sub Tyrannis, VIII. Idus Jul.
Hinc & recitata in Palatio, Constantino scilicet
præsentem, mensè Augusto, Lex 3. De bonis
vacantibus, eodemque mensè Augusto Romæ He-
lena mortua & sepulta. Quæ omnia Gothofre-
do in eadem Chronologia recte observata, qui
addit, falli eos, qui alio quam currenti anno
Helenam mortuam volunt, hancque Constantini
Magui Romæ moram ultimam esse, quæ Sena-
tum Populumque Romanum ei inconciliavit, pro-

reperta fuissent; gratulatio repertarum cœ-
pit anxia dubitatione confundi justo pio-
*rum metu, ne forsitan aut per Crucem * pro*
Domini patibulum latronis eligerent, aut *Crucis.*
salutare lignum pro stipite latronis abicien-
do violarent. Respexit pius fideliter a-
stantium curas Dominus, & ipsi potis-
simum, quæ tam pie sollicitudinis princeps
erat, hujus consilii lumen infudit, ut ali-
quem recens mortuum inquiri, & inferri *Miracu-*
lumen in
juberet. Nec mora, verbum factum, ca- *Crucis In-*
daver illatum est; deponitur; jacenti una
de Crucibus admovetur, sed earum ligna
mors sprevit. Postremo Dominicam Cru-
cem prodit resurrectio; & ad salutaris
ligni tactum morte profuga, funus excus-
sum, & corpus erectum est; tremefactis-
que viventibus, stetit mortuus, & fune-
bribus, ut Lazarus quondam, vinculis
expeditus, illico inter expectatores suos
redivivus incesit. Ergo Crux Domini tot
operta atatibus, & Judæis in tempore
passionis abscondita, neque Gentibus in a-
dificatione fani, terram sine dubio ad ip-
sam fabricam egerentibus, revelata est:
nonne divina manu latuit, ut nunc inve-
niretur, cum religiose quæreretur? Ita (ut
Crucem Christi decuit) experimento re-
resurrectionis inventa, & probata Crux
Christi est, dignoque mox ambitu consecra-
tur, condita in passionis loco basilica, quæ
auratis coruscæ laquearibus, & aureis di-
ves altaribus, arcana postquam sacrario cru-
cem servat; quam Episcopus urbis ejus
quotannis, cum Pascha Dominus agitur ad-
randam populo princeps ipse venerantium
promit. Hucusque de Crucis inventionem
Paulinus. Confirmat id ipsum Severus,
qui & ex resurrectione extincti cadaveris *(b) Sever.*
Cruci admoti Crucem Christi innotuisse *bist. lib. 2.*
testatur (b).

Rufinus autem non mortuum revoca- *XLVII.*
tum ad vitam, sed feminecem sceminam
restitutam tradit incolumitati, cum ait
(c): Accidit in eadem urbe, primariam (c) Rufin.
quandam loci illius feminam gravi agri- *bist. l. 1.*
rudin: confectam, feminecem jacere. Ma- *c. 17.*
carius per idem tempus Ecclesia illius E-
piscopus erat. Is ubi constantem Reginam, *De mira-*
atque omnes pariter qui aderant, videt: *culo edito*
Ajerte, inquit, huc rotas quæ repertæ *Ruffini*
sunt Cruces; & quæ sit quæ portaverit *relatio.*
Dominum, nunc nobis aperiet Deus. Ed-
ingressus cum Regina pariter, & populis
ad

pter eradicandæ videlicet in ea superstitionis
Gentilitiæ studium, hincque ornamentorum ex
urbe Roma postea translationem, & populi Ro-
mani in eum convicia, de quibus Libanius O-
ratione 13. ad Theodosium pag. 412. Constanti-
nus Roma, ubi consisterat trimestri ferme, Ju-
lio, Augusto, Septembri, in Pannoniam rever-
furus Spoletum venit, ubi ab eo data Lex 2.
De Hæreticis, indeque in Pannoniam, ubi data
ab eo Sirmii Lex 1. De jure Fiscæ, pridie Kal.
Jan.

ad eam quæ decumbebat, defixis genibus, hujusmodi ad Deum precem profudit: Tu Domine, qui unigenitum Filium tuum salutem generi humano per passionem Crucis conferre dignatus es, & nunc in novissimis temporibus aspirasti in corde ancilla tua perquirere lignum beatum, in quo salus nostra pendit: ostende evidenter ex his tribus, quæ Crux fuerit ad Dominicam gloriam, vel quæ exciterit ad servile supplicium; ut hæc mulier, quæ semiviva decumbit, statim ut eam lignum salutare contigerit, a mortis januis revocetur ad vitam. Et cum hæc dixisset, adhibuit primo unam ex tribus, & nihil profecit; adhibuit secundam, & ne sic quidem aliquid actum est: ut vero admovit tertiam, repente adaperitis oculis mulier confurrexit; & stabilitate virium recepta, alacrior multo, quam cum sana fuerat, rota domo discurrere, & magnificare Dei potentiam cepit. Sic evidenti indicio Regina voti compos effecta, templum mirificum eo in loco, in quo Crucem repererat, regia ambitione construxit. In hunc modum de inventa Cruce Rufinus: eadem quoque Theodoretus (a), Socrates (b), atque Sozomenus (c). Sed & utrumque miraculum accidisse, Nicephorus (d) tradit, cum subdit: Dicunt quoque, postea mortuo prorsus Crucem impositam, in vitam illum repente revocasse.

(a) Theod. l. 1. c. 18.
(b) Socrat. l. 1. c. 13.
(c) Sozom. l. 2. c. 1.
(d) Niceph. l. 8. c. 29.

XLVIII. Addit ad hæc Sozomenus, in altera parte antri illius, in quo sepulcrum Domini inventum fuit, tres illas esse Cruces repertas, & tabellam tituli seorsum positam: ut non sit mirum si post trecentos septem minus annos Cruces subter terram absconditæ non penitus emarcuerint; nam (ut taceamus de ligno Crucis Christi, quam a putrefactione potuit miraculum præservasse) quod aliæ duæ integre sint repertæ, non potuit alia ratione contingere: sic etiam nec eas fuisse ex diversa ligni materia, sed & sicut illam, ex ligno, quod cariem non admitteret, possumus intelligere. Rursum vero apparet nec fuisse figura distinctas, quas oportuit discriminari miraculo, sed eandem omnes tres illas imaginem reddidisse, quæ a S. Irenæo (e) de Christi Cruce loquente his verbis describitur: Ipse habitus Crucis fines, & summitates habet quinque, duos in longitudinem, & duos

(e) Irenæo. l. 2. c. 42.

PAGIUS Jan. ultimo scilicet hujus anni die. **XVI.** Dies, quo Constantinus Romam hoc anno adventavit, notatus videtur in Kalendario Lambeciano, in quo ad XII. Kalend. Augusti legitur, **ADVENTUS DIVI.** Idem tempus indicat Sozom. lib. 2. pag. 865. & 866. ubi Constantini moram Romæ in diem, quo Transvectio Equitum in Capitolium, seu Probatio Equitum Romæ celebrabatur, incidisse, nuncupatis verbis prodit. Qui dies erat **IDUS JULIÆ**, ut ex

in latitudinem, unum in medio, in quo requiescit qui clavis affigitur. Nam si aliter contigisset, ex Crucis figura quam Irenæus expressit, qui longe ante hæc tempora scripsit, satis Crux Christi quæ esset, intelligi abtque experimento miraculi potuisset.

XLIX. Crucis autem inventæ partem alteram Hierosolymis esse relictam, alteram vero ad Constantinum allatam, idem Sozomenus affirmat (f), necnon Theodoretus (g): Quam (inquit Socrates b) ubi Constantinus accepisset, ratus civitatem, in qua illa servaretur, omnino salvam, & incolumem fore, in suam ipsius inclusit statuum, quæ Constantinopoli in foro, quod ab ipso Constantino nomen traxit, super columnam ingentem ex lapide porphyrite confectam collocata est. Istud quamquam ipse auditione solum accipiens, scriptis mando; tamen omnes fere, qui Constantinopolim incolunt, verum esse affirmant. Hujus quoque tunc factæ Crucis divisionis Rufinus (i) meminit. Cæterum haud magna potuit esse Crucis portio illa, quæ aliquo statum membro includeretur; sed particula aliqua ibi recondita, reliquam constat Romam esse perlata, & in Basilica ad Atrium Sessorianum, de qua diximus, collocatam.

(f) Sozom. lib. 2. c. 1.
(g) Theod. l. 1. c. 18.
(h) Socrat. l. 1. c. 13.
(i) Rufin. l. 1. c. 8.

L. At non hanc tantum passa est Crux ipsa divisionem, sed ut de partibus aliis, & ex aliis subdivisis dicere prætermittamus; ex maxima illa omnium portione quæ Hierosolymis relicta erat, Fidelibus eo peregrinantibus, pietatis ergo, & pro mercede longi itineris, aliquid ex Dominicæ Crucis ligno sibi impertiri obnixè petentibus, a loci episcopo erat solum frustum concedi; sed operante divina virtute jugi miraculo (quod ait S. Paulinus (k) & nos alibi diximus) Crux in materia insensata vim vitam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum suum commodat, ut detrimenta non sentiat, & quasi intacta permaneat, quotidie dividuam sumentibus, & semper totam venerantibus: sed istam impetibilem virtutem, & indetribilem soliditatem de illius profecto carnis sanguine bibit, quæ passa mortem, non vidit corruptionem. Ita Paulinus. Sed & S. Cyrillus Hierosolymitanus Antistes, qui his temporibus vixit, & interfuisse potuit ejusdem Crucis inventioni (nam sub Constantio filio Constantini eidem sedi post Maximum Macarii successorem fuit præfectus

(k) Paulin. lin. ep. 11.
Lignum Crucis multiplicatum.

Livio, Valerio, Plutarcho, Plinio, & Auctore de Viris Illustribus contestatissimum est. Immo in præfato Calendario temporibus filiorum Constantini M. scripto ad Idus Julius habetur, **QUIT. R. PROB.** id est, **Equitum Romanorum Probatio.** Hinc Lex 3. Codicis Theodosiani de infirmis lib. 2. quæ sub Tyrannio, dicitur dat. VIII. Id. Jul. Roma, & Lex 4. ejusdem tituli dicitur dat. Id. Jul. ipso nempe die Transvectionis, quæ Vicennialium Constantini occasio-

ctus Episcopus) de Crucis innumerabiles fere per partes facta divisione hæc habet Catechesi quarta: Ligno Crucis universus terrarum Orbis per partes repletus est. Accursum Catechesi decimatertia: Per particulas ex hoc loco per universum Orbem sparsum est. Qui item de multiplicatione in Crucis divisione divinitus impartita, quam Paulinus testatur, testis fidelis accedere videtur, cum ait (a): Quinque panes testantur in quinque millia multiplicati; lignum Crucis testatur, ad hodiernum ævum apud nos apparens, & apud eos qui secundum fidem ex illo capientes, hinc universum Orbem fere jam repleverunt. Hæc igitur a Cyrillo tertium repetita, & a S. Paulino disertis verbis asserta, ora obstruunt subannantium hæreticorum, atque adeo objectantium, quo modo fieri possit, ut Crux una tot in partes toto reperiat Orbem diffusa. Sed quod rursus ad Crucis inventionis narrationem spectat; circumfertur historia, in qua inter alia narratur de Judæo quodam, Juda nomine, qui secretum locum, in quo Crux haberetur abscondita, revelavit; eundemque virum redditum Christianum, nominatum fuisse Cyriacum, cujus etiam mentio cum in libro de Romanis Pontificibus (b), tum etiam apud Gregorium Turonensem habetur (c).

(a) Cyril. Catech. 10.
(b) In Eusebio Papa.
(c) Greg. Tur. hist. lib. 1. c. 36.

LI. Quod autem ad repertos clavos pertinet; eos non fuisse tam longa temporis diuturnitate consumptos rubigine, sed eodem in antro in monumento positos, & inventos testatur Socrates (d); adeo non opus fuerit eosdem ab aliis alio miraculo discriminari; ut vidimus factum de Cruce. De inventione vero eorumdem clavorum idem omnes citati superius auctores affirmant; & quem primum ordine posuimus, Ambrosius hæc de his tradit (e): Quæsit clavos, quibus crucifixus est Dominus, & invenit. De uno clavo frenos fieri præcepit, de altero diadema intexuit; unum ad decorem, alterum ad devotionem vertit. Visitata est Maria, ut Evam liberaret; visitata est Helena, ut Imperatores redimerentur. Mist itaque filio suo Constantino diadema gemmis insignitum, quas pretiosior ferro innoxas Crucis redemptionis divina gemma connecleret: mist & frenum: utroque usus est Constantinus, & fidem transmisit ad posteros Reges. Principium itaque credentium Imperatorum. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS ne gesta est. Auctor Chronici Alexandrini sub Januarii & Justii Consulatu anno CCCXXVIII. hæc refert, quæ ad præsentem annum revocanda esse contendit Gothofredus in Commentario præfata Legis I. De infirmis lib. 2. quæ sub Tyrannio. His Cos. Constantinus laudatissimus Imperator Roma profectus, & Nicomedia Bithyniæ Metropoli moratus, sæpeque Byzantium profectus primum Byzantii murum inslavavit, magnamque partem ad veterem murum adiecit, novamque cum

ratorum, sanctum est, quod super frenum; ex illo fides, ut persecutio cessaret, devotio succederet. Et paulo post: Recte in capite clavis, ut ubi sensus est, ibi præsidium; in vertice corona, in manibus habena. Corona de Cruce, ut fides luceat; habena quoque de Cruce, ut potestas regat, sitque justa moderatio, non injusta præceptio. Ac post multa eodem argumento tractata: Quid ergo (inquit) aliud egit Helena operatio, ut frena dirigeret, nisi ut omnibus Imperatoribus sancto dicere Spiritu videretur: Nolite fieri sicut equus & mulus: sed in freno & camo maxillas eorum constringeret, qui se non agnoscerent Reges, ut regeant sibi subditos? Alludit & inter alios Theodoretus (f) de clavo in freno posito, ad id quod olim per Zachariam Prophetam (g) prænunciatum fuerat: In die illa erit quod super frenum equi est, sanctum Domino. Sed hoc S. Hieronymo (h) explicanti verba Prophetæ parum arridet.

(f) Theod. hist. l. 1. c. 18.
(g) Zach. 14.
(h) Hier. in Zach. ult.

LII. Cum autem tres saltem clavos, quibus Cruci affixus est Dominus, esse oportuerit (cujus crucifixionis speciem exhibent hodie ejusdem Christi crucifixi imagines) ex illorum duobus frenum esse confectum tradunt (licet frenos quasi plures Rufinus (i) dicat) tertio autem regium diadema compactum. Verum quatuor potius fuisse clavos, Gregorius Turonensis, qui ante mille, & centum propemodum annos vixit, constanter affirmat; & de singulorum usu hæc scribit (k): Speciosæ autem, omnique metallo nobiliores Dominicæ Crucis clavi, qui beata membra tenuerunt, ab Helena Regina post ipsius sacre Crucis inventionem reperti sunt; & de duobus quidem frenum Imperatoris munivit, quo facilius, si adversæ gentes restitissent Principi, hac virtute fugarentur, de quibus non est ignotum Zachariam vaticinasse Prophetam, &c. Ac mox subdit de usu clavi tertii: Eo enim (inquit) tempore Hadriaticum mare magnis fluctibus movebatur; in quo cum frequentia erant naufragia, & demerso hominum, ut Vorago navigantium diceretur; tunc provida Regina condolens excidia miserorum, unum ex quatuor clavis deponi jubet in Pelagus, confisa de Domini misericordia, quod sævas fluctuum commotiones facile posset opprimere. Quo facto, redditur mare quietum, tranquillaque deinceps navigantibus flabra præstantur.

(i) Rufin. hist. l. 1. c. 8.
(k) Greg. Tur. de Glor. mart. c. 6.

eo conjunxit, urbemque ipsam Constantinopolim dixit; posteaque alia ædificia a Constantino ibidem constructa ait. Verum, cum sub hujus anni finem Constantinus Sirmii fuerit, ut cum ipso met Gothofredo supra observavimus, quomodo hoc anno vel Byzantii vel Nicomediæ esse potuit? Immo neque anno sequenti Constantinus Nicomediæ aut Byzantii fuit, ut eo anno videmus. Quare Auctor Chronici Alexandrini hæc in se non redarguendus, eaque narratio cum

CHRISTI 326.

SILVESTRI PAP. 13.

CONSTANTINI IMP. 21.

tur. Unde usque hodie nautæ sanctificatum mare venerantur, & cum ingressi fuerint, jejuniis, orationibus, & psalterio vacant. Clavorum ergo Dominicorum gratia, quod quatuor fuerint, hæc est ratio: duo sunt affixi in palmis; & duo in plantis. Hæc ipse; nonnullæ enim antiquæ Christi Domini Cruci affixi imagines id quidem expriment, ut seorsum pedes singuli Cruci habeantur affixi; licet aliæ, eademque frequentiores (quod recentior usus id recepisse videatur) pedum plantis invicem superpositis, unico tantum clavo prominentiori suppedaneo ligno Cruci in hærenti confixis, ubique visantur ejusdem Crucifixi imagines sculptæ, vel pictæ.

LIII.

(a) Zonar. part. 3. An. nal.

De quarto autem clavo Gregorius ait ipsum in galea statuæ Constantini fuisse positum; testaturque post alios id ipsum Zonaras (a). At cum omnium sententia constat, clavum positum in corona, qua ipse uti soleret Constantinus: puto potius coronam simulacro impositam, ad illius, quam gestare soleret Imperator, exemplum, esse compositam, quam illam revera alio clavo Crucis ornata fuisse. Sed quæ Gregorius scribit de freno ex duobus clavis affabre facto: hæc idem habet, dum res gestas enarrat quæ sub Justiniano Imperatore, eodem quo auctor vixit sæculo, contigerunt: Magnam (inquit b) fecerunt virtutem esse hujus freni; quod ambigi nequaquam potest, quod Justinus Imperator publice expertus est, ac suis omnibus patefecit. Illius enim a quodam magno propter pecuniam, emissas sibi a dæmonis umbra intolerabiles per duarum curricula nocturni sustulit insidias; sed cum tertia nocte frenum capiti collocasset, locum insidiandi inimicus ultra non habuit; repertumque auctorem insidiarum gladio percussit. Hæc Gregorius.

LIV.

(b) Greg. Tur. de Glor. mart. ubi supr. De freno Miraculum.

Quod vero clavi, quibus Cruci suffixus est Christus, plures diversis in locis hodie reperiri dicantur; nihil est quod pluribus quam tribus, vel ad summum quatuor, Christi manus, & pedes confixos esse putemus: licet multa extent exempla sanctorum martyrum, & inter alia quod S. Ambrosius recitat (c) de martyre mul-

PAGIUS

anno CCCXXVIII. copulanda, ut recte præstiterat ipsemet Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani.

XVII. Helenopolis condita. Baron. n. LVIII.

Auctor Chronici Alexandrini sub anni sequentis Consulibus ait: Constantinus inflaurata Drepani urbe in Bithynia ad cultum Sancti Luciani Martyris illam a matre sua Helenopolim nuncupavit, donata civitati in Martyris honorem, quo usque patet ante urbem prospectus, immunitate vestigalium ad hodiernum usque diem. Helenopolim etiam Hieronymus in Chronico anno sequenti conditam scribit, ideoque & post Helenæ mortem, & in Quinquennialibus Constantii Cæsaris.

XVIII.

Eusebius Cæsariensis Episcopus Historiam Ecclesiasticam hoc anno publicavit. In capite enim

tiplicibus clavis affixo patibulo. Ait enim ipse, cum agit de inventione Agricolaë martyris crucifixi: Nos legimus martyris clavos, & multos quidem; & plura fuerunt vulnera quam membra. Sed fortasse accidit, ut ex aliquo clavorum Christi modica singulis accesserit ferri portio, vel potius, deperditis antiquioribus remstantibus monumentis, clavi illi, quibus compacta sunt ligna sanctissimæ Crucis, crediti ipsi fuerint, quibus Christi membra Cruci fuerunt infixi: nisi forte alicubi accidit, ut clavus aliquis inter sacras reliquias asservatus, quo mystica membra Christi, nempe martyri quispiam confixus est, idem unus ex ipsis passionis Christi clavis fuerit existimatus. Quicquid sit, fides (quod ait Ambrosius) purgat facinus: cum nemo Fidelium ferrum colat, sed Christi potius passionem veneretur, & adoret in ferro. Sed ad Helenam redeamus.

LV.

(d) Ruffin. l. 1. c. 8. Helenæ pietas.

Reliquit Hierosolymis etiam (inquit Ruffinus d) indicium hoc religiosi animi Regina venerabilis: Virgines, quas ibi reperit Deo sacratas, invitasse ad prandium, & tanta eas devotione curasse dicitur, ut indignum crederet, si famularum uterentur officiis; sed ipsa manibus suis, famula habitu succincta, cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam manibus infunderet, & Regina Orbis ac mater Imperii, famularum Christi se famulam deputaret. Ita Ruffinus. Porro tantam rem Græcorum quoque scriptorum monumentis esse proditam, & egregie testatam relistam, scimus, nempe a Theodoro (e), Socrate (f), atque Sozomeno (g); omittimus recensere innumeros pene alios recentiores ejusdem gestæ rei egregios laudatores. Coluisse plurimum & ejus filium Constantinum sanctas Dei Virgines, easque ex publico aluisse, præter illa quæ superius dicta sunt, Eusebius (h) testatur his verbis: Maximis autem eos honoribus prosequeretur, qui vitam suam celesti philosophiæ dedicassent. Sanctissimum ergo perpetuarum virginum cœtum constanter colebat, quod in earum mentibus Deum ipsum, cui se consecrarant, inhabitare crederet. Rur-

ultimo postremi libri, narrato Licinii interitu, Eusebius qui anno præcedenti contigit, ait: Constantinus vir omnibus Religionis virtutibus ornatus, & Victor Maximus, una cum filio Crispo Cæsare Deo charissimo, & patri undequaque simillimo, Orientem suum recepit; & Imperium Romanum, sicut olim fuerat, in unum corpus rededit. Quare, cum Crispus currenti anno a Constantino patre occisus fuerit, uti suo loco ostendi, Eusebius ante præsentem annum Historiam suam in Oriente publici juris non fecit; saltem antequam de hujus cæde in Occidente patrata, nuntium in Palæstinam, ubi is Historicus agebat, pervenisset. Nam tantum abest, ut de Crispo jam mortuo ita locutus esset Eusebius, ut nequidem illius meminisset; cum in Oratione in Tricen-

CHRISTI 326.

SILVESTRI PAP. 13.

CONSTANTINI IMP. 21.

(a) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 43. 44. LVI. Manificencia S. Helenæ.

Rursum vero de eadem Helena hæc idem habet Eusebius (a). Porro autem dum regiarum opum magnificentia instructa omnem Orientem peragravit, cum universo populo quasque civitates incolenti simul, tum privatim singulis eorum qui ad ipsam accedebant, infinita munera largita est: infinita etiam ordinibus militaribus quasi plena manu distribuit. Quæ vero pauperibus, omnibus rebus nudatis, omnique ope, & auxilio destitutis dispertierit, vix enumerari possunt: quippe in alios grandem pecuniarum vim conferre, aliis corporis tegumenta prolixæ, & largiter suppeditare, vinculis eripere alios, alios tum laboribus in metallis effodiendis afflictatos, tum fraude & injuria oppressos liberare, denique ab exilio alios in patriam revocare dignata est. Quæ quidem, licet ejusmodi rebus esset insigniter nobilitata, alia tamen in Deum pietatis munera minime neglexit. Nam ubique cernebatur in Ecclesiis Dei intrare, templaque splendidis exornare monumentis; inque adas sacras vel in minimis urbibus extructas suam benignitatem ostendere licebat: præterea eam & decore eximioque apparatu admirabilem videre sæpe versari cum multitudine, & verum cultum erga Deum omnibus piis vitæ officiis declarare. Hæc Eusebius.

LVII.

Luciani martyris Basilica.

(b) Recitat Metaph. die 7. Januar. apud Sur. tom. 1.

Reliquit in ea peregrinatione S. Helena & illud pietatis suæ nobile monumentum, nempe egregiam Memoriam Luciani martyris Drepani in Bithynia regia munificencia excitatam. Recens quippe erat in mentibus hominum tanti martyris certaminis recordatio, & insigne quod post martyrium fuerat de corpore ejus in mare demerso subsecutum miraculum, cum delphinorum dorso delatum esset ad littus, quando (ut ferebat iniqua temporis conditio) Drepani fuit humili sepultura donatum. Hæc igitur omnium ore vulgata cum S. Helena percepisset, quæ erat sanctorum martyrum studiosissima, digno throno triumphum martyris ornare decrevit; atque illic, ubi Drepani est collocatum ejus corpus, sumptuosam desuper Basilicam erigendam curavit. Testantur hæc ejusdem Luciani Acta martyrii antiquitus scripta, in quibus isthæc in fine leguntur (b): Postea autem quam nobis salutarem Domini restituit Crucem, quæ Magnum in-

PAGIUS

nalibus Constantini habita cap. 3. de aliis tribus Constantini liberis mentionem faciat, de Crispo vero a patre perempto tacet; quod etiam silentium servat in Vita Constantini lib. 4. cap. 40. quando de Constantini filii sermonem habet. Ex quibus deducitur primo, Hankium in libro de rerum Byzantinorum Scripturis Græcis parte I. cap. I. hallucinatum, quando Eusebium Historiam suam ante Nicenam Synodum in lucem emisisse tradit. Secundo, hallucinatos etiam eos, qui Crispi mortem anno præ-

XIX.

(c) Viri evros. de anno ejus publicatione.

cedenti contigisse scripsere. Tertio, audientes non esse Valesium, qui in Dissert. quam de Vita & Scriptis Eusebii composuit, putat, Historiam hanc aliquot annis post Concilium Nicænum esse absolutam; Blondellum, qui anno circiter CCCXXX. editam autumat in Apologia pro Hieronymi sententia de Episcopis & Presbyteris, sectione II. cap. 19. & Dallæum, qui eodem anno conscriptam censet lib. I. de pseudo-epigraphis Apostolicis cap. 4. Mors enim Crispi, quæ post annum CCCXXVI. differri nul-

ter claros Imperatores genuit Constantinum, veneranda Helena, quando revertebatur Hierosolymis, locum honorans, & in eo condidit Civitatem, convocatis habitatoribus ex iis, quæ circum circa erant regionibus, & effectis operis participibus, & validis eam cinxit mœnibus; & martyri templum adificavit maximum, quod nunc quoque insigne & pulchre extructum cernitur ab iis qui & terra & mari ingrediuntur ac navigant.

LVIII.

Helenaopolis, Helenopolim.

Filius autem, qui ad omnia sumptus copiosissimos suppeditabat, Constantinus, voluit a matris nomine, Civitatem redditam ampliore, Helenopolim appellari; quod Sozomenus (c) atque alii post eum affirmant. Sed & Pontum ipsum, Polemaicum antea dictum, a matre sua, Helenopolim voluit nominari: testatur id Justinianus in Novella constitutione, cum ait (d): Ab omnibus Helenopolim nuncupatur; quod illi nomen a pientissimo Principe Constantino impositum est, occasione honestissimæ suæ matris, Helenæ scilicet pientissimæ mulieris; quæ nobis etiam sanctorum Christianorum lignum invenit. Verus enim illud nomen Polemonis, quo plerique in Ponti tyranno usi fuerunt, debinc quiescero: primum, quia tyranni exitit; secundo, quia de suo nomine urbem appellatam habet, scilicet Polemonium; tum etiam, quia pulchrius fuerit regiones Christianorum & Regum nominibus designare, quam iis quæ Polemi, hoc est, belli & tumultus, notionem præfererent. Hæc ibi. At non unam tantum, sed duas civitates a Constantino erectas Helenæ matris nomine, Sozomenus (e) affirmat; alteram nempe, de qua actum est, in Bithynia; alteram vero in Palæstina; sed repugnant iis quæ tradit Socrates his verbis (f): Quod autem Imperator in condendis urbibus multum studii posuerit, quod ex nonnullis vicis Civitates effecerit, ut Drepanum martyris nomine appellavit, ut Constantiam fororis Constantiæ nomine nuncupatam in Palæstina edificavit; litteris in præsentia mandare, minime opportunum arbitror. In hunc modum Socrates; quod & verius esse probatur, cum civitas nulla reperitur in Palæstina, quæ fuerit Helenopolis appellata. Fuit autem apud Antiochiam ad Daphnidis lucum celebris memoria Helenæ, di-

(c) Sozom. lib. 2. c. 1. in fin. Niceph. lib. 8. c. 31.

(d) Collat. 14. constit. 28. incip. Quod pulchre.

(e) Soz. l. 2. c. 1. in fin.

(f) Socrat. l. 3. c. 14.

nis cervi. guntur.

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

(a) Suid. in verb. Augustale. dicta Augustale, ubi idem Constantinus Imperator Helenæ suæ matris statum collocavit. Hæc apud Suidam (a).

LIX. At quæ de Helenæ obitu Eusebius, & alii veteres narrant, his intexamus; cum enim quoto potissimum anno Domini defuncta ipsa fuerit, incompertum penitus habeatur, neque obitum ejus certis consignare Consulibus concessum sit; hic ubi de rebus ab ea gestis agitur, ejus quoque beatum finem annectere, haud erit incongruum; cum tamen affirmare non dubitemus aliquot illam amplius vixisse annos, utpote quæ octogenaria ætate ex hac vita decessit.

De ea enim Eusebius hæc narrat (b): Demum vero cum naturam vivendi satietate explevisset, & ad meliorem statum evocaretur, octogesimoque fere ætatis suæ annum confecisset, & ad extremum vitam exitum prope venisset; decrevit secum, statuitque coram Imperatore filio suo, unico Principe mundi potentissimo, hujusque liberis Cæsaribus nepotibus suis, testamentum suum facere; & sigillatim nepotibus suas, quæ sibi in toto orbe terrarum supererent facultates dispertere. Quibus rebus hunc in modum constituitis, suo filio tanto, & tam eximio Imperatore ipsi præsto assistente, sedulo inserviente, & manus illius tenente, finem ita vivendi fecit, ut beatissima quidem jure optimo non mori prudentibus videretur, sed vitam caducam, & fragilem cum caelesti, & æterna revera commutare. Anima igitur corporis compagibus soluta, ad immortalem, & angelicam naturam, atque adeo ad ipsum Salvatorem assumpta est.

LX. Ejus autem tabernaculum splendidis equis decoratum; nam maxima satellitum turba ad civitatem, quæ principem locum tenet Imperii, deportatum fuit, ibique re-

PAGIUS nullatenus potest, eorum errorem manifestam reddidit. Præterquam quod Paulinus Episcopus Tyri, cui decimum librum dicat Eusebius, anno CCCXXVIII. obiit, ut infra videbitur. Historiam autem illam occasione Vicennaliorum Romanorum Constantini hoc anno publicavit, quod indicat Gemadius in libro de Scripturis Ec-

clesiasticis, ubi de Theodoro loquens ait, incepisse cum a fine librorum Eusebii, id est, a Vicennialibus Constantini, a Vicennialibus nempe Nicomediensibus. Sed, cum in ea Historia Chronicon suum citet & corrigat, liquet, anno præcedenti Chronicon, currenti vero Historiam in lucem emissam.

gali sepulcro conditum. Sic igitur Imperatoris mater diem suum obiit; quæ quidem est immortalis plane memoria celebranda, non modo propter pia vitæ officia; sed etiam propter eximium illud & admirabile germen ab ea editum, Constantinum dico; quem quidem cum ob cæteras res omnes, tum ob pietatem in parentem, & procreatricem suam, beatum judicare, par est; qui illam, cum jam antea pietate minime esset imbuta, ita piam reddidit, ut a primo tempore ætatis ab ipso communis omnium Salvatoris ore instituta fuisse videretur; ita etiam honore regio exornavit, ut cum apud omnes gentes, tum apud eos qui in aliquo gradu militari collocati essent, Augusta, & Imperatrix nuncuparetur, aureaque numismata ejus imprimerentur effigie. Jam vero thesauro regio pro arbitratu utendi, proque animi sententia, & ut sibi commodissimum fore putaret, singula libere dispensandi, filius ei liberam fecit potestatem, quo etiam in his omnibus eam, & splendore eximiam, & amplitudine admirabilem efficeret. Quare inter ea, quæ ad ejus memoriam illustrandam faciunt, ista etiam non sine causa repetita sunt; quæ dum propter singularem pietatis præstantiam in matre colenda exercebat, præcepta etiam divina, quæ honorem parentibus decenter impertiendum tradunt, accurate explevit. Hucusque Eusebius de obitu Helenæ, & pietate ipsius, & Constantini in ea officiis frequentanda sedulitate. Addit Theodoretus (c), morientem Helenam plurima de pia vivendi ratione filio præcepta dedisse, eundemque benedictionibus munivisse.

Quod autem spectat ad numismata ejus effigie (quod tradit Eusebius) jussa formari; vel unum hic reddendum putavimus.

(c) Theod. lib. 3. c. 15.

LXI. Numismata cum imagine S. Helenæ.

Por-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

-

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

Huic per similes extat inscriptio Neapoli in Montano sedili his verbis exarata.
PIISSIMÆ AC VENERABILI DOMINÆ NOSTRÆ HELENÆ AVGVSTÆ MATRI DOMINI NOSTRI VICTORIS SEMPER AVG. CONSTANTINI ET AVLÆ DD. NOSTRORVM BEATISSIMORVM CÆSARVM ORDO ET POPVLVS NEAPOLITANVS.

At de S. Helena hætenus. Referatis Constantini, & Helenæ opera Hierosolymis locis sanctis; & Christi passionis instrumentis adinventis; vix credi potest, quæ fuerit omnium Fidelium frequentia e remotioribus quoque orbis partibus Hierosolymam confluentium; cum alioqui nec cum loca ipsa terræ oppleta essent aggere, & superflitione polluta Gentilium, deessent qui religionis ergo (quod secundo Annalium tomo diximus) Hierosolymam peterent. At de peregrinatione ad eadem loca sancta primo etiam tomo actum est, & inferius de ea dicendi passim se dabit occasio.

LXV.
Dominicum aureum Antiochenum.

Quod rursum spectat ad basilicas a Constantino Imperatore (ut ad institutam orationem redeamus) in Oriente erectas; inter alias plurimas diversis in locis, quas tradit Sozomenus esse ab eo ædificatas Ecclesias, excelluit basilica Antiochena, dicta a maioribus ob sui mirificam in omnibus excellentiam, Dominicum aureum; cui, præter augustissimam ejus structuram accessit in sacris ex auro confectis vasis effusa Constantini munificentia; sed de his alio loco dicendum. Ipsum autem templum ab Eusebio paucis describitur, cum ait (a): *Civitates item quæ apud cæteras gentes videbantur, vel maxime propter splendorem excellere, templis egregiis magnificisque curavit exornandas; sicut ex præcipua urbe totius Orientis, quæ nomen traxit ab Antiocho, constare poterit. In qua, tamquam in Civitate illius gentis ac regionis primaria, Ecclesiam tum propter amplitudinem, tum propter pulchritudinem maxime eximiam Deo dicavit. Quippe universum templum longis porticibus extrinsecus adjectis circumdedit; sanctuarium autem interius ad infinitam erexit altitudinem; quod quidem ad speciem solii octangularis fabricatum, multis ædiculis, exedrisque undique constructis, compluribus item tabulatis super terram eminentibus, denique fornicibus subter eandem abditis ex omni parte circumseptis fuit. Quam etiam permagna auri arisque copia, & reliquæ pretiosæ materiae ornamentis decoravit. Hæc ipse, qui & sumptuosissimum quoque ab eo erectum fuisse Nicomediæ templum in Bithynia tradit, sed & de aliis Ecclesiis ab ipso exædificatis Constantinopoli meminit; nos vero de eisdem agemus in dedicatione ejusdem ab eo extructæ suo nomine Civitatis. At de templis hætenus.*

LXVI.

Jam autem ad sana gentilium, cloacas omnium turpitudinum, ab eodem diruta,

narrationem convertamus, atque illa ipsa Templum ad Quercum Mambre. quæ ab Eusebio ejus Provinciæ Archiepiscopo sunt memoriæ commendata, ejusdem insistentes vestigiis, assecemur, qui ait (b): *Ista quidem erant Augustissima templa ab Imperatore hætenus consecrata. Verum ut audierat, ipsum Salvatorem, qui nuper in mundo versatus fuisset, etiam olim sanctis viris ex Palæstina prope quercum Mambre (sic enim appellabatur) divinitus apparuisse, ibi quoque Deo viso, templum exædificari mandat. Gentium ergo Præfæctis Imperatoris voluntas per litteras ad singulos scriptas significata est, quæ eos admonuit, ut, quod esset imperatum, illico ad exitum perduceretur. Nobis etiam, qui hanc historiam litteris mandamus, epistolam accuratius scriptam misit, cujus exemplar mihi consentaneum videtur huic præfæcti sermone annexere, quo Imperatoris sanctissimi studium, & diligentia plenius intelligatur. Proinde quo libere pro his, quæ gesta acceperat, nobiscum exposculetur, ista totidem verbis perscripsi. Quæ vero subsequitur Constantini epistola, cum ad Macarium Episcopum Hierosolymitanum habeatur inscripta, non autem ad Eusebium, expunctum putamus Eusebii nomen; nisi dixerimus eandem ad utrumque missam, immo (ut præfert titulus) ad omnes Palæstinæ Episcopos; est hujusmodi (c):*

**VICTOR CONSTANTINUS MAX.
AUGUST. MACARIUS
& cæteris Palæstinæ
Episcopis S.**

Est hoc unum maximum meæ sanctissimæ sollicitudinis erga vos beneficium, ut quorundam nefandorum hominum amentiam, quæ hætenus apud vos in obscuro latuerit, per litteras vobis significem; quo licet mihi quidem sero, necessario tamen, erratum segnitie neglectum, diligentia recte probeque corrigatur. Per magna enim profecto impietas est, ut loca sancta nefandorum scelerum maculis contaminentur. At quidnam est, fratres carissimi, quod cum vestram solertiam præterierit, mea etiam, quam dixi, sollicitudo propter observantiam, qua Deum veneror, possit silentio prætermittere? Locum qui prope quercum Mambre dicitur, in quo Abrahamum domicilium habuisse cognoscimus, variis modis a quibusdam superstitioni deditis inquinari ferunt; idola enim quæ nullo non vastationis genere deleri debent, in illo erecta esse, & altare prope locatum, & impuras victimas sine intermissione immolari. Quapropter cum illud, & ab Imperio nostro alienum, & indi-

(c) Euseb. ibid. c. 51.

LXVII.
Literæ Constantini ad Macarium.

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

dignum loci sanctitate videatur; vestram gravitatem certiore fieri velim, a nobis per litteras Scacico illustrissimo Comiti amico nostro significatum esse, ut absque cunctatione, & idola, quæ in loco prædicto reperta fuerint, ignis tradantur incendio, & altare sedibus convulsis evertatur. Quinetiam neminem non, qui post nostrum mandatum aliquid impietatis in ejusmodi loco audeat admittere, supplicio coercendum statuimus; quem sane locum deinceps eximia templi structura adornare, ut consessus dignus sanctis viris in eo deinceps existat. Quod si quicquam contra hoc mandatum committi acciderit; par est, ut absque mora, nostra clementia per vestras litteras certior fiat; quo nostro mandato, qui illud violasse deprehensus fuerit, summo afficiatur supplicio. Non enim ignoratis, illic primum Deum omnium rectorem tum apparuisse Abrahamo, tum cum eo sermonem contulisse (a); illic enim primum sacrosanctæ legis cultum, & observationem initium habuisse; illic primum Salvatorem ipsum cum duobus Angelis se ipsum clementer, & benigne Abrahamo ostendisse; illic Deum cœpisse ab hominibus videri; illic prædixisse Abrahamo de semine suo futuro, ac confestim promissum præstitisse; illic prædicasse, eum plurimarum gentium patrem futurum. Quæ cum ita sint, æquum est, meo quidem judicio, vestra cura & diligentia provideri, ut tum locus iste purus, & integer a labe conservetur, tum ad pristinam revocetur sanctimoniam, quo aliud nihil in eo præter cultum Deo omnipotenti moderatori omnium, & Salvatori nostro decorum, & consentaneum peragatur. Quod quidem studiose, & decenter a vobis observari convenit; siquidem vestra gravitas (sicut mihi pro certo persuasum habeo) ea quæ cum vero cultu, & religione in primis coherent, alacri studio explere desiderat. Deus vos, fratres charissimi incolentes servet. Hætenus Constantini litteræ; quibus subdit Eusebius (b):

LXVIII.
Ista omnia Imperator ad salutarem Dei virtutis gloriam illustrandam perficere admodum elaboravit; hocque pacto non solum Salvatorem suum magno affectu honore, verum etiam superstitosum Gentium errorem omnibus modis coarguit. Itaque quorundam delubrorum vestibula ejus mandato in quaque Civitate nudata, portæque dirutæ; aliorum testum cum laquearibus, regulis ablatis, deturbatum; aliorum insignia monumenta ex ære fabricata (in quibus veterum error longo jam temporis spatio se insolenter jactasset) in foro Civitatis Imperatoris nomine nuncupatæ omnibus palam propolita, ut inuentum oculis pro turpi spectaculo subjicerentur. Hic Pythius, illic Sminthius, in ipso Circo tripodas Delphici, Helichonides Musæ in Palatio. Quinetiam eadem ipsa Civitas Imperatoris nomine (ut modo dixi) nuncupata, tota si-

(*) Gen. 18.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 3. c. 52.

Delubra spoliata.

mulacris, quæ erant apud quasque gentes diis consecrata, & ex ære artificiose elaborata, passim referta fuit. Atque his ipsis simulacris deorum nomine erectis, quibus homines erroris morbo oppressi infirmitas hecatombas, victimasque igne crematas frustra obtulissent, seroque tandem sapere didicissent, tamquam ludicris rebus ad risum jocumque spectatorum Imperator usus est. In statuis vero aureis aliam quamdam viam, & rationem secutus est: nam ut primum intellexit, multitudinem, instar stultorum infantium, illas erroris tanquam larvas ex aurea argenteaque materia effictas, temere extimescentem; eas e medio penitus tollendas, velut lapides ante pedes incedentium in tenebris ad impingendum projectos, putavit; viamque regiam, quæ plana, & æqualis est; omnibus in posterum patefaciendam.

Ista igitur animo complexus, non armata manu, aut ingenti exercitu ad eas res corrigendas sibi opus esse; sed unum & alterum ex illis, quos spectator habebat, ad hoc munus subeundum satis habere virum arbitratus est; quos una eademque auctoritate donatos ad singulas gentes misit. Illi autem tum singularis Imperatoris sanctionia, tum sua ipsorum in Deum pietate freti, per mediam plebem, perque medium populum multitudine infinitum proficiscentes, in singulis urbibus regionibusque errorem longinquo tempore inveteratum omnino proficiscunt: ac primum ipsos idolorum sacerdotes magna colore obductæ deformitatem ante oculos omnium statuerunt: tum illis abstratis, materie partem, quæ videbatur habere aliquid bonitatis, fornace & igne probarunt, eamque reservarunt in tuto collocatam: quæ vero vilis erat, & ad nullam rem utilis, superstitionis ad memoriam suæ turpitudinis largiti sunt. Porro autem hoc quod sequitur, non multum huic dissimile ab isto Imperatore admirabilis gestum fuit. Postquam vero simulacra mortua ex pretiosa materia conflata, ad hunc modum, quem dixi, expoliaverat; reliqua ad perpetuandam hominum memoriam erecta, quæ ex ære fabricata erant, aggressus est; deosque quos veteres fabula celebrant, funibus ex pilis contextis constrictos, abstrahendos curavit.

Præterea (c) regio suo obtutu, tamquam clara face accensa, sedulo lustravit, ne ulla erroris reliquæ uspiam delitescerent: quemadmodum enim aquila, in superioribus aeris loca subvolans, res in terra longissimo intervallo ab se distantes acutissime cernit; sic iste dum in regali Palatio, quod in præclara illa urbe ab ipso ædificata situm est, versabatur, ex eo velut specula periculosum quoddam rete, quo homi-

LXIX.

Deorum imagines ludibrio expolita.

LXX.
(c) Euseb. ibid. c. 53.

CHRISTI 326.

SILVESTRI PAP. 13.

CONSTANTINI IMP. 21.

Veneris sanum ditutum.

num animae illaqueabantur, in gente Phœnicum latitare despexit, nemus videlicet, & delubrum turpi & flagitioso veneris Dæmoni dedicatum, non in media aliqua Civitate, non in foro, non in plateis (ut multa, quæ in urbibus ornatus gratia magno splendore decorantur) sed extra semitam, extra triviam, extra viam publicam, in summo vertice Montis Libani inter arbuta collocatum. Erat tamquam schola quedam nequitiæ iis qui erant libidini dediti, quique nimia licentia corpus labefactaverant suum, corruperantque. Nam quidam molles, & effeminati viri, non viri re vera, pudore prorsus exuto, instar mulierum turpissima contagione se ipsi insipientes, Dæmonem placabant. Scelerati præterea, & nefarii mulierum congressus, clandestinæ falsorum connubiorum corruptelæ, infanda & turpia facinora in eo delubro, utpote in loco impuro, & fædo, admissa erant. Nec quisquam fuit, qui in hac scelera animadverteret, propterea quod ex viris gravibus & honestis nemo illic audebat accedere. Verum Imperatorem excimium turpia facinora illic edita latere non poterant; quibus quidem regia sua providentia indagatis, erutisque indignum censuit, ut Solis splendor hujusmodi delubrum intueretur; proinde universum illud cum ipsis statuis, & monumentis funditus deleri iussit. Extemplo igitur Imperatoris mandato machinamenta, quibus petulans, & lascivus error propugnabatur, penitus eversa sunt; quippe militum manus loco purgando operam navavit. Qui autem ad hoc usque tempus luxuria diffluerant, Imperatoris nimis perterriti, continentiam deinceps modestiamque colere didicerunt: non dissimili ratione etiam superstitiosi Gentiles, qui erant opinione sapientes, re ipsa suam ipsorum inanitatem animadvertente ceperunt.

LXXI. Æsculapii templum demolitum.

Ubi namque error eorum, qui inter Cilices sapientissimi videbantur, in Dæmonibus colenda longius serpsit, insuitis super eo tamquam conservatore, & medico propterea in admirationem traductis, quod interdum dormientibus apparuit: nonnumquam agrotantium corpora morbis relevavit (erat hic sine dubio animarum corruptor, quippe qui homines incallidos a vero Salvatore abstraxisset, & res verisimiles efficiendo, ad impiam perversitatem rapisset:) Imperator, qui Deum zelotem, vere Salvatorem sibi ad defensionem semper proponebat, istud delubrum Æsculapii apud Ægeas dejici, soloque æquari mandavit. Ac res illa admiranda nobilium philosophorum celebrata sermonibus, quæ latebris abdita, non Dæmonis, neque Dei, sed erroris cuiusdam speciem plurimis & dignis temporum curriculis hominum animos in fraudem illicitis superesse representavit, solo nutu & significatione, manu militari disturbata, humique prostra-

ta jacuit. Qui enim deus alios malis eripere, & calamitate levare simulaverat, non magis jam remedium ad sui propugnationem reperire potuit, quam cum (ut in fabulis est) fulmine percussus interit.

LXXII.

Agens de iisdem Sozomenus, tam de Æsculapii templo in Ægeis, quam Veneris in Libano, sic ait (a): Erant ambo quidem fana illustrissima, & magna veneratione a veteribus dignata; quandoquidem Ægeatæ gloriabantur, hominum corpora apud se vi & potestate demonis noctu ibi apparentis, medicinamque illis facientis morbis liberata esse. In Aphacis autem, memorant, ignem per quamdam invocationem certo die, tamquam stellam, a summo vertice Libani percurrentem in vicinum fluvium se immeruisse; quem ignem Uraniam (hoc enim nomine nuncupabant Venerem) esse dixerunt. Hæc Sozomenus; qui & superius tradit, Pan illum multorum ore celebratum, quem Pausanias Lacedæmonius, & civitates Græciæ post bellum contra Medos dedicaverunt. a Constantino sublatum esse, ejus autem simulacrum deductum Constantinopolim; sed subdit de dicto Æsculapii templo Eusebius (b): Verum præclara officia, quæ in hac re Imperator ad Dei gloriam obit, non inter fabulas adnumeranda sum; siquidem illustri & testata Salvatoris ipsius virtute delubrum illud radicitus sic eversum fuit, ut insaniam amentiaque, quæ illic antea oberaverat, ne vestigium quidem jam relictum esset.

(a) Sozom. l. 2. c. 4.

Panis simulacrum sublatum.

(b) Euseb. in Vit. Const. l. 3. c. 54. 55.

Ex omnibus igitur, qui ante illud tempus se superstitione obligassent, cum errorem suum patefactum, & perspicue refutatum oculis cernerent, cumque delubrorum & statuarum ubique vastitatem re ipsa intuerentur; alii ad salutem Dei Verbum se totos conferre; alii licet non illud ipsum agerent, patriam tamen & avitam insipientiam improbare, & quos olim deos existimaverant, risu & ludibrio insectari ceperunt. Ac quidnam, quæso, ita in animum inducerent, cum immensam illam nequitiam interius latentem exteriori quadam statuarum specie obductam satis manifesto perspicerent? Aut enim extinctorum cada-

LXXIII.

Dii gentiliam rituum expositi.

verum ossa, exiccataque calvæ versutis præstigiatorum dolis callide oblecta, aut sordida lacerataque vestes horrida & impura, fœditate farcitæ, aut congeries ex fœno, & stipula collecta suberant. Quæ cum insimulacra inanima congesta conspicerentur vehementer, & suam & patrum suorum amentiam incusarunt; præsertim cum plane intellexissent, neminem in illis abditis recessibus, aut in ipsis statuis, vel dæmonem, vel ariolum, vel deum, vel vatem, sicut sibi antea persuaserant, tamquam habitatorem considerare, immo vero ne obscurum quidem, & umbratile spectrum superesse. Quapropter illis qui erant ab Imperatore, ad id negotii delegati, ad omne obscurum

CHRISTI 326.

SILVESTRI PAP. 13.

CONSTANTINI IMP. 21.

antrum, omnemque latentem & apertum recessum facilis patebat aditus. Quinetiam adyta, ad quæ accedere fas non erat, & intima sacraria pedibus militum protrebantur: adeo ut mentis cæcitas, quæ longinquo temporis spatio universos Gentiles occupavisset, horum opera & labore perspicue deprehensa, in omnium oculis defigeretur.

LXXIV.

(a) ibid. c. 56.

Turpitudinum cohibita.

Atque (a) ut ista Imperatoris præclare recteque factis accepta referri debent, sic ea quoque quæ particulatim apud singulas gentes ab ipso erant administrata; ut illud quod Heliopoli Phœnicæ factum est: in qua urbe nonnulli obscenam & libidiniosam voluptatem pro dea venerantes, simulatione religionis, uxoribus & filiabus stupri admittendi facultatem, nulla habitapudoris ratione concesserunt. Cæterum jam lex nova plena modestiæ & castimonie ab Imperatore promulgata est, quæ jubet ne quis eorum ullum flagitium ibi in more, positum usurpatumque deinceps audeat committere. His rursus documenta scriptis mandata proposuit, quasi fuisset ob hanc causam potissimum a Deo missus, ut omnes homines temperantiæ legibus institueret. Quamobrem non est indignatus cum his per litteras suas familiariter colloqui, eosque cohortari, ut se ad Dei optimi maximi cognitionem mature transferrerent. Atque in eo loco etiam ejus dictis facta vere & apposite responderunt: quippe apud istos etiam templi amplissimi fundamenta jecit; ita ut, quod ab omni sæculorum memoria non sit auditione acceptum, hoc jam ipsa re perfectum esset: nimirum ut civitas eorum, qui superstitione fuissent excæcati, Dei efficeretur Ecclesia, presbyteris diaconisque compleretur, & Episcopus Deo omnium rectori consecratus illis præsideret. Præterea Imperator animo sedulo prospiciens, uti quamplurimi ad Dei verbum se conferrent, ea quæ ad sublevandos pauperes pertinebant, copiose suppeditavit. Atque hac ratione ad salutarem Christi disciplinam eos se prope recipere impulit, verbis fere cum Paulo dicente (b) consentiens: Sive per occasionem, sive per veritatem Christi amonietur. Hucusque Eusebius.

LXXV.

Templorum non penitus sublatum.

(c) Theod. l. 5. c. 20.

Qui tamen cum ait, ubique sacra Gentilium, & idolorum fana una cum idolis ab Imperatore Constantino esse sublata, hyperbolice plane locutus esse videtur; cum longe lateque per Orbem complura eademque famosissima remanserint templa ab eo intacta penitus, ut Romæ, Alexandria, & in Palæstina, Apameæ in Syria, immo & in vicis, & aliis nonnullis in locis, quæ postea ab iis qui eum secuti sunt Imperatoribus (quod suis dicemus temporibus) prostrata penitus, & solo æquata sunt. Nam Theodoretus (c), dum agit de idolorum demolitione per Theodosium facta, hæc scribit de Constantini ad Ann. Eccl. Tom. IV.

versus cultum Gentilium rebus gestis: Constantinus Magnus omnibus laudis præconiis merito efferendus, qui primus Imperium vero Dei cultu exornare studebat; videns adhuc orbem terrarum cæco errore furentem, tametsi vetuit omnino Dæmonibus immolare hostias, non tamen eorum delubra demolitus est, sed mandatum solum dedit, ne quisquam ad ea accederet: quinetiam istius filii sunt paterna diligenter secuti vestigia. Hæc Theodoretus. Sed & Paulus Orosius (d): Tum deinde primus Constantinus iusto ordine & pio vicem veritatis edicto; siquidem statuit citra ullam hominum cædem Paganorum templa claudi.

(d) Oros. l. 7. c. 28. in fin.

Constantini quidem edicto prohibita fuisse sacrificia diis offerri, ejusdem filii rescriptum ad Magdalianum testatur, cum ait (e): Cesset superstitio, sacrificiorum aboléatur infamia. Nam quicumque contra legem divi Principis parentis nostri, & Theod. hanc nostræ mansuetudinis iussionem ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in Constantium vindicta, & præsens sententia exeratur. Ita Constantius, qui & post hæc de claudendis templis deorum rescriptis ad Taurum (f); ut plane intelligas, nequam ea omnia fuisse a Constantino dejecta. Sed & his consentientia de statutis ab eo adversus Gentiles legibus hæc ipse Eusebius tradit (g): Hac autem ratione adductus est, & recte sane, ut frequentibus legibus, & edictis præciperet omnibus, ne idolis immolarent, nec oracula curiose sectarentur, nec statuas dedicarent, nec occulta sacrificia facerent. Et alibi (h): Omnino omnibus Romano Imperio subiectis gentibus & legionibus idololatricæ fores clausæ erant, repressumque quodvis idolis sacrificandi genus. Istæ autem cum Eusebius tradat; revocari tamen possunt in dubium, vera ne omnino sint, an ejusmodi de non sacrificando edictum generale fuerit: constat enim diu post Constantinum fuisse hostias immolatas: Romæ siquidem Gentilitiæ superstitionis cultores mordicus patrita sacra retinebant, vixque tandem tempore Theodosii Senioris Imperatoris idolis immolari sacrificia Romanis penitus prohibita fuisse noscuntur. Unde Prudentius ad Honorium Imperatorem (i):

LXXVI.

(e) l. 2. de Pagan. Pag. Cod. legem divi Principis parentis nostri, & Theod. hanc nostræ mansuetudinis iussionem ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in Constantium vindicta, & præsens sententia exeratur. Ita Constantius, qui & post hæc de claudendis templis deorum rescriptis ad Taurum (f); ut plane intelligas, nequam ea omnia fuisse a Constantino dejecta. Sed & his consentientia de statutis ab eo adversus Gentiles legibus hæc ipse Eusebius tradit (g): Hac autem ratione adductus est, & recte sane, ut frequentibus legibus, & edictis præciperet omnibus, ne idolis immolarent, nec oracula curiose sectarentur, nec statuas dedicarent, nec occulta sacrificia facerent. Et alibi (h): Omnino omnibus Romano Imperio subiectis gentibus & legionibus idololatricæ fores clausæ erant, repressumque quodvis idolis sacrificandi genus. Istæ autem cum Eusebius tradat; revocari tamen possunt in dubium, vera ne omnino sint, an ejusmodi de non sacrificando edictum generale fuerit: constat enim diu post Constantinum fuisse hostias immolatas: Romæ siquidem Gentilitiæ superstitionis cultores mordicus patrita sacra retinebant, vixque tandem tempore Theodosii Senioris Imperatoris idolis immolari sacrificia Romanis penitus prohibita fuisse noscuntur. Unde Prudentius ad Honorium Imperatorem (i):

(f) l. 4. de Pagan. C. Theod.

(g) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 25.

(h) Euseb. ib. c. 23.

(i) Prudentius advers. Symmachum in fin.

Quodque patris superest, successor laudis habeto. Ille Urbem vetuit taurorum sanguine tingi; Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.

Quod vero ad templorum ruinas pertinet; sicut Constantinus non dicendus omnium idolorum templorum everfor, ita nec ab ipsorum ruina abstinuisse affirmandum est. Quantum enim ex his, quæ dicta sunt, intelligi potest, idem Constantinus Imperator, cum esset pudicitia, & honestatis amantissimus, in ea potissimum Deo-

LXXVII.

Turpia omnia abolentur sacra.

rum delubra, ut diruerentur, mandato egit, quæ essent omnium turpitudinum. promptuaria; sed & eorum cultores severissimis legibus constat exagitasse: nam, præter illa, quæ eodem argumento sunt enarrata superius, & paulo ante hoc eodem anno ex Eusebio recensita, idem auctor in loco nuper citato hæc subdit (a): Cum autem apud Ægyptios, & Alexandria patrio more fluvius quidam ab hominibus mulierosis coleretur: ad hos etiam perlata lex est, qua cautum, ut omnis hæc Androgynorum gens tamquam adulterina, & spuria e vita tolleretur, nec cuiquam liceret, vel oculis intueri impura hæc lascivia agrotantes. Putamus hos illos fuisse, qui Antinoalia sacra peragerent. Tum addit:

(a) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 25.

LXXVIII. Nili fluxus uberior redditus.

Sed cum superstitioni existimarent, minime deinceps fluvium pro consuetudine sua in agros suos effluxurum: Deus favens Imperatoris legi, longe secus, quam illi expectaverant, uberrimum flumen reddidit. Nam cum impura illa fœx, quæ suis fordibus Civitatem turpificasset, prorsus esset sublata: fluvius, quasi expurgata expiataque tota regione, majore quam ante cursu ferebatur, & magnis ac abundantibus gurgitibus intumescens, omnes agros quaquaversum irrigabat; tamquam re ipsu demonstraret, homines impios, & sceleratos removendos esse, & ad Deum solum omnis salutis auctorem omnium præclararum rerum causam esse referendam. Sed huius generis cum pene insueta ab Imperatore singulis in provinciis gesta sunt; magno sane otio est ei opus, & vacuo tempore, qui singula litterarum monumentis perscrutari velit. Hæc Eusebius.

LXXIX. Cubitus sublatus a templo Serapidis.

Quod porro ad Constantini adversus idolatras in Ægypto res gestas spectat; ejusdem quoque tunc opera fuit, ut Serapidis cubitus, Nili excrecentiæ index, a Deorum templo sublatus, in Ecclesiam Christianorum Alexandriae inferretur: id quidem Socrates docet his verbis (b): Cum Gentiles affirmarent, Serapidem esse, qui Nilum ad agros Ægypti irrigandos introduceret, propterea quod ulna quadam, id est mensura aquæ inundantis, quam ἰνῆχος vocant, in templum Serapidis esset deportata; Imperator ulnam illam ad Ecclesiam Alexandrinam transferri jubet. Cum autem sermo percrebresceret, Nilum præ Serapidis ira deinceps minime inundaturum; non modo flumen anno sequenti extera ripas, ut solet, diffluit, inque posterum diffluit; verum etiam inde re ipsu planum factum est, Nilum non propter ejusmodi superstitionem, sed propter divinæ providentiæ decreta inundare consuevisse. Hæc Socrates. Porro ipsum templum Serapidis sub Theodosio Imperatore dirutum est.

LXXX.

Quid insuper in ora littoris Palestine ad

Navale Gazæ fecerit Constantinus, Sozomenus narrat his verbis (c): Navale urbis Gazæ, quod Majumam appellant, quodque valde superstitioni deditum esse, & ante veteres ritus in diis colendis cum primis admirari consueverat, subito univrsam ad religionem Christianam conversum est: cujus habitatores, quo eos pietatis causa remuneraretur, magno honore affecit; & locum illum, qui Civitas non erat, Civitatem effecit, & nomine filii, qui summum inter filios honoris gradum obtinuit, Constantiam nuncupavit, illamque dignitatem propter religionem ei tribuit. Verum Eusebius (d), & Socrates (ut dictum est) sic appellatam esse Constantiam forore Imperatoris affirmant; sed subdit idem Sozomenus: Simili etiam de causa Constantinam urbem Phœnicie Imperatoris nomine appellatam cognovi. Sed singula litteris persequi, magni laboris esset: nam aliæ urbes quamplurimæ eodem tempore sua sponte ad religionem Christianam se transtulere, & suapte voluntate, absque ullo Imperatoris mandato, fanaque apud se erant, & simulacra deturbare, sacræque extruxere Ecclesias. Sed Majuma Navale Gazæ sub Juliano Apostata iterum ad pristinum impietatis, & obfcœnitatis usum revocata Civitas fuit, at sub Theodosio denuo liberata.

(c) Soz. l. 2. c. 4. Constantia Civit. in Palestina.

(d) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 38.

Cæterum sicut Constantinus hujuscemodi templa impudicitiarum officinas unacum eorum sacrificiis atque cultoribus penitus evertenda atque abolenda curavit; ita a reliquis templis visus est quiescere, nec aliud nisi in illis offerri consueta sacrificia vetuisse: nam cætera donaria in ea inferri permissa fuisse videntur, eisdemque integra conservata, ut ex verbis illis Ambrosii intelligi potest, cum adversus Symmachum agens sic ait: Dicant, & ipsi (Gentiles scilicet) quis templis dona detraxit? Et inferius: Nemo tamen donaria delubris, & legata Aruspibus Constantinum simulacra substulisse, & ex eisdem aliqua evertisse, superius dictum est. Exhorruit & illud Constantinus, imaginem suam in templis idolorum appendi; legeque sancita vetuit ne id fieret (e). Exhibebant illi ejusmodi officia, non tam Constantini honorandi gratia, quem odio prosequerentur, quam ut ejusmodi imagines loco alicui affixæ se haberent tamquam tituli, qui eum ab omni injuria tutarentur. Quibus autem in locis imagines Imperatorum poni concederentur, Theodosius declaravit (f): qualiter item Constantinus ipse pingi voluerit, superius dictum est.

LXXXI.

Constant. Imp. vetuit suam imaginem appendi templis.

(e) Euseb. ibid. c. 16.

(f) L. 4. c. de spec. l. 11.

Quod etiam pertinet ad amplificandum Christianæ religionis cultum, idem Constantinus Imperator non modo (quod diximus) quamplurimas ubique locorum, atque

LXXXII. Dies natalis Marci.

atque in iis potissimum locis ubi magis Gentilitia superstio vigeat, Ecclesias erigendas curavit, & sanctorum martyrum Memorias extruxit, sed & eorum natales voluit celebrari: de his enim hæc Eusebius (a): Iidem consecratos martyribus dies honore prosequerentur, & festorum solemnitates in Ecclesiis celebrabant: quæ omnia secundum Imperatoris voluntatem gerebantur: Hæc Eusebius.

(a) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 23.

LXXXIII.

(b) L. 1. de mulierib. qua ser. c. Theod.

(c) L. 1. de rapt. Cod. Theod.

LXXXIV. Qui in clerum prohibentur adscribi.

(d) L. 6. de Episc. & cler. Cod. Theod.

LXXXV. Edictum Constantini.

* eligatur

* Constantio.

Hoc item anno, quo Imperatore Constantinus publicas libidinum scholas (ut diximus) deturbavit, sanctio edita (b) occultas quasque etiam turpitudines insectatus est, nimirum ut si quæ ingenua mulier proprio servo se occulte miscuisset, capitaliter puniretur, servus autem ignibom exureretur: deditque potestatem cuicumque accusare volenti, etiam si servi, vel ancillæ forent, appposito præmio consequenda libertatis, si probassent: his & aliis pœnis excrecentem ubique libidinem sedulo coercere studuit: quod alii complures superiores Imperatores frustra tentarant. Sed & adversus virginum raptos hoc pariter anno rescriptum (c): nam Constantinus pro Constantio ex Fastis Consularibus restituendus est in lege illa; & loco Constantii, ponendus Constantinus.

Rescriptis idem Imperator hoc anno ad Ablavium Præfectum Prætorio de nobilibus, qui ad evitanda militiæ munera, & ut fruenter privilegii ab eodem ministris Christianæ religionis concessis, sese haud recta mente in clericatum obtrudebant: quos repellendos esse (non sine Episcoporum, puto, consilio) existimavit, rescribens adversus ejusmodi, quos & superius (ut vidimus) alio exagitarat edito. Rerum quidem Ecclesiasticarum tantagloria (ut dictum est) erat, ut nobilissimi Decuriones cuperent in clerum adscribi, cum præsertim ex clericatu vacationem a muneribus consequerentur. At vero his omnibus obvians Constantinus ejuscemodi edidit sanctionem (d):

Constantinus Imperator Ablavio PP. Neque vulgari consensu, neque quibuslibet petentibus sub specie clericorum a muneribus publicis vacatio deferatur: nec temere, & citra modum, populi clericis connectantur: sed cum defunctus fuerit clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, cui nulla ex municipibus prosapia fuerit, neque ea est opulencia facultatum, quæ publicas functiones facillime queat tolerare. Ita ut si inter civitatem & clericos super alicujus nomine dubitetur; si eum equitas ad publica trahat obsequia, & progenie municeps, vel patrimonio idoneus dignoscatur, exemptus clericis, civitati tradatur. Opulentos enim sæculi subire necessitates oportet, pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari. PP. Kal. Jun. Constantino Aug. VII. & Constante * Cæs. Coss. Hæc Constantinus

ad Ablavium Præfectum Prætorio; de quo magistratu eidem collato meminit Ammianus Marcellinus (e): Augustus (inquit) summam commisit rerum Constantinus ad Ablavium Præfectum Prætorio. Verum quod spectat ad ejusmodi ab eodem Imperatore ad ipsum datum rescriptum; quamlibet id Constantinus decernere æquum existimaret; haud tamen valuit hæc constitutio posterioribus temporibus suo vigore subsistere, eandem ipso populo irritante; cum sæpius contingeret, nobilissimos viros atque eos etiam qui gererent in provinciis amplissimos magistratus, invitos licet, a populo ad Episcopatum compelli: innumera enim de his exempla suppetunt inferius suis prodenda temporibus.

(e) Amm. Marcell. l. 27.

Cum autem ex nuper recitata Constantini Imperatoris sanctione constet, hoc anno Ablavium ad quem scripsit, Prætorii Præfecturam gessisse: quid mirandum contigerit divina virtute fieri a S. Nicolao Myrensi Episcopo fama notissimo, temporis ratio, & argumenti dignitas, ut hic accurate describamus exposcit. Scripserunt ex antiquioribus monumentis Acta S. Nicolai Methodius, Joannes diaconus, & Metaphrastes: hujus quidem, & Methodii habentur typis excusa, atque Latinitate donata: Joannis vero diaconi, qui Latine ea conscripsit, lucubratio continetur adhuc in libris antiquitus scriptis, & in nostra Bibliotheca extat exemplar, cujus præfationis exordium est: Sicut omnis materies si ab imperfecto artifice, &c. Horum nos potius assectantes vestigia, quam recentioris auctoris, qui haud in omnibus nobis probatur, rem gestam sic describemus.

LXXXVI. Ablavii præfectura prætorio.

Exoritur in Phrygia Superiori seditio a populo, qui Athaippi * dicebantur, qui * Thaidesectionem fecerant ab Imperio. Hæc cum ad Constantinum perlata essent, e vestigio tres militiæ principes, quos antiquitas consuevit nominare Tribunos, ad eos coercendos cum copiis misit: fuerunt hi Nepotianus, Ursus, & Herpalio; qui navali apparatu profecti, ventorum vi per Carpatium mare delati in Lyciam, vix ad Navale Myrensi, cui nomen Andriaces, jactis anchoris, consistere valuerunt. Accidit post hæc, ut e navibus egressi milites emendi causa cibos, pervenirent ad locum ubi nundinæ agebantur, qui Placonata vocabatur; & inter mercandum, quod quædam sibi plus debito vendicarent, non levis tumultus exoriretur, & seditio conflaretur. Quod cum celeri nuncio Nicolaus Episcopus Myris agens audisset, ad Navale, quod tribus a civitate milliariibus distat, festinus advenit, convenitque Tribunos, atque rogat ut militum coerceant insolentiam. Reveriti illi sanctissimi viri venerandæ summa dignam præsentiam, ejusdemque

ora-

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

oratione quid divinum spirante suasi, co-
exercitis militibus, Episcopum ad hospitium
invitati secuti sunt.

LXXXVIII. Cum in hujuscemodi suscipiendis omnia
humanitatis, & Christianæ charitatis offi-
cia Nicolaus abundanter exhibuisset; jam-
que hospites ad suos reditum properarent;
a lugentibus civibus ex improvviso quæ-
runt, enixisque rogatur precibus, ut
quam citissime innocentibus pereuntibus
opem ferat: erant hi tres cives, qui ini-
quissima Eustathii Proconsulis auro cor-
rupti capitali sententia condemnati, ma-
gno omnium concivium luctu ducebantur
ad necem. Nec mora, Nicolaus dicto ci-
tius iter arripit; sequuntur eum tres illi
hospites Tribuni militum; pervenit ad lo-
cum, cui nomen Leonti; interrogat de
damnatis; accipit apud Dioscoros perve-
nisse, jamque expectare securim. Erat
locus ille, Dioscoros appellatus, non ob
Dioscoros illos sic dictos Castorem atque
Pollucem, ut recentior male putavit Ni-
colai Actorum paraphrastes (a); sed quod
vetusta citata superius Acta testantur, ob
proximam illic positam Memoriam marty-
rum Dioscori, atque Crescentii, qui pro
Christo passi sunt, Dioscoros locus ille
est appellatus: hi enim celebres inter
martyres, reddita Ecclesiæ pace, a My-
rensis Christianis celebri Ecclesia illic
superædificata, fuerant honorati: quorum
natalis dies una cum Paulo, & Helladio
tam Græcis, quam Latinis adscriptus ta-
bulis Ecclesiasticis celebris perseverat
quinto Kal. Junii (b). Cum autem Nico-
laus ad Dioscoros pervenisset, non inven-
nit; sed audivit eos extra civitatis por-
tas progressos ad Birram, ubi erat locus
supplicii damnatorum, perducunt. Festi-
nans ad locum pervenit eodem prope ar-
ticulo temporis, quo carnifex vibraturus
istum, securim acceperat, compositis da-
mnatorum cervicibus ad ferrum excipien-
dum; cum Nicolaus inclamans, sistere
carnificem jubet; & divino actus numine;
de manu ejus magnanimus securim in
terram excussit, vincidosque solvit.

Nicolaus
liberat in-
nocentes.

(a) Leo-
nardi. Just.
corrigitur.

(b) Menol.
& Martyr.
Rom. ea
die.

LXXXIX. Quod enim Constantini lege liceret E-
piscopo perperam latas a Præsidibus pro-
vinciarum sententias retractare, promul-
gata ab eo (ut dictum est superius) san-
ctione; id agendi fiducia crevit Episcopis,
quos amplissimi magistratus etiam eam
ob causam magnopere venerari atque ti-
mere solerent; eos præsertim quos æqui
amantissimos esse scirent, & ipsorum a-
ctuum pro defensione oppressorum soler-
tissimos inspectores. Sed accidit postea,
ut cum eo usque prolapsa lege esset, ut
etiam inferiores clerici, immo & monachi
cœnobite ejusmodi damnatos ultimo sup-
plicio sententia Præsidi, vi etiam publi-
ca ab apparitoribus auferre solerent: Ar-
cadius & Honorius Imperatores, ne in-

Clerici &
monachi
que sibi
arrogant.

posterum id fieret, veterint, remedium
tamen appellationis ipsis damnatis huma-
nitus concedentes (c): sed de his suo loco
plenus.

Solutis injuste damnatis, Nicolaus cum
illis properat ad Prætorium; quod cum ac-
cepisset Eustathius Proconsul, quampro-
ximam occurrit; quem ad pedes ejus acci-
dentem repellit Episcopus, hominem dire-
objurgans, quod innoxiorum sanguinem
corruptus muneribus condemnasset: sed
rejecit ille culpam in Eudoxium atque Sy-
monidem primarios civitatis. Ne autem
hæc per Nicolaum Constantino Imperato-
ri (quod minabatur) innotescerent, per
Tribunos militum, qui aderant, Episco-
pum rogat. Impetrata ergo Proconsuli ve-
nia, Tribuni facinus constantissimum ac
pietissimum admirantes, ad suos in naves
redeunt, ac benedictione precibusque viri
sanctissimi comitati, quo tendebant, profi-
ciscuntur in Phrygiam: ubi feliciter gesto
negotio, sedatisque omnibus, reversi sunt
Constantinopolim; & ab Imperatore, quasi
e bello revertentes victores, magna sunt
excepti lætitia, & honore. Cum autem
ob rem præclare gestam, summam Tri-
buni apud Imperatorem sibi gratiam compa-
rassent, atque proinde multorum in se in-
vidiam concitassent: ex iisdem quidam Præ-
fectum adeunt (hunc fuisse Ablavium Me-
thodius habet) in ejusque aures adversus
Tribunos insufurrant, dolos consuunt, at-
que calumniam struunt, crimineque ma-
jestatis impingunt: eundemque Præfectum
vi auri corruptum impellunt, ut deferat
ad Imperatorem, ipsos moliri res novas,
ac adversus eum junctis animis conspira-
re; remque haud dissimulandam esse, cum
facile possent exercitum sibi conciliare,
eumque a fide Imperatoris avertere.

Cum autem in ejusmodi rebus levissi-
mæ quæque suspiciones minime contemnuntur,
sed perinde ac manifesta crimina mole-
stias Regibus inferre soleant: delatis his-
ce summo doli artificio concinnatis calu-
mniis ad Imperatorem, per talem præfer-
tim tantumque virum Ablavium, qui (ut
tradit Eunapius d) apud ipsum Impera-
torem inter aulicos omnes, & magistratus
locum sibi principem vendicabat: jubet
Constantinus in carcerem detrudi Tribu-
nos. Sic illis custodiae mancipatis; quod
res jam, vincis illis, videretur in tuto
reposita, nec ullum instare posse pericu-
lum: idem Constantinus de eis quid agendum
esset, decernere negligit, & humanitatis
obutu dissimulat, ægro ferens animo in
clarissimos militiæ Tribunos de salute Ro-
mani Imperii optime meritos lege agere.
Sed calumniarum artifices ad malum vi-
giles, moræ pertæsi, denuo Ablavium ad-
eunt, novis fucant coloribus technam,
arescentemque jam longo tempore inter-
missam in Tribunos calumniosam delatio-

(c) L. 16.
de panis
C. Theod.

XC.

Tribuni
re bene
confecta
redeunt
ad Imp.

XCI.

Tribuni
rei Maje-
statis de-
trudi in
carcerem.

(d) Eunap.
in vit.
Philosoph.
in Aedæsa.

XCII.

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

nem, recentioribus mendaciorum foliis su-
perinductis, reddunt viridem atque ad per-
suadendum adeo præpotentem, ut Ablavii
animum magnopere sollicitum anxiumque
reddiderint: qui majori sollicitudine de
eisdem concepta, omnia defert ad Impera-
torem, remque haud diutius dissimulan-
dam esse confirmat; ad fumendumque tan-
dem supplicium de majestatis reis animum
ipsius adegit; qui in eos capitalem sen-
tentiam protulit.

XCII.
Tribuni
damnati
S. Nicola-
um invo-
cant.

Quid inter hæc accidit? dum securim
carnifex parat, Hilarius carceris custos
dolens mærensque sententiam ab Impera-
tore prolatam Tribunis annunciat. Inspe-
rato illi nuncio consternatur, inopsque
consilii ratio abortita mæore tabescit, om-
ninoque spes destituta torpescit: sed inter
hæc, quos nunciū repentinum oppressit,
erigit innocentia, & fiducia in Deum
corroborat, unice ipsorum in mentem re-
vocat similem suo casum, quem oculis spe-
ctasset Myris, cum tres illos innocentes
cives Myrenses sub securi positos S. Ni-
colaus divina virtute pollens fortissime li-
berarat: egregiumque facinus, quasi præ-
sens, mentis contemplans obrutu videba-
tur sibi Nicolaum videre præsentem, se-
que ex illorum numero unum, qui sub
carnifice mortem opperiretur: quamobrem
illud ipsum factum, quod ejus verbabatur
in mente, in sociorum memoriam pariter
representat; cum omnes simul ad Deum
conversi, Deum Nicolai, voce, suspiriis,
atque fletibus invocant, & clamoribus in-
terpellant; ipsumque denique Nicolaum,
ut præsto esset, enixius rogant: id genus
verba jungentes, quæ ipse Spiritus po-
stulans pro eis gemitibus inenarrabilibus
potuit efformasse.

XCIII.
(a) Psalms.
124.

Visio
ostensa
Constanti-
no & A-
blavio.

Cum Deus optimus maximus, qui non
relinquit virgam peccatorum extendi super
sortem justorum (a), mirabile dictu, in-
genti edito miraculo, vincidos educit libe-
ros e custodia; & quonam modo? Quie-
scentibus noctis tempore singulis in lectis
suis, Ablavio Præfecto Prætorio, & Con-
stantino, visus est vir imaginem præsefe-
rens Episcopi, aspectu gravi, vultuque se-
vero eos acriter objurgantis de iniquissima
in insontes prolata sententia, ac pariter
comminantis, se affore a Deo missum ul-
torem, nisi a cœptis omnino desisterent.
Sed & quinam esset, eodem pariter mi-
naciter admonente, significatum est, nempe
se esse Nicolaum Myrensem Episco-
pum, missum a Deo ejusmodi sceleris vin-
dicem. Tali visu ambo perterriti, reli-
quum noctis ducunt infomnes: cum primo
diluculo Constantinus Ablavium accessit
jubet; quem adventum de ea quam ac-
cepit visione reddidit certiore: cum il-
le admirans ab Imperatore referri, quæ
ipse solum se vidisse putabat; de iisdem,
quæ illi simillima accidissent, Constanti-
num admonuit: præ stupore eadem secum

reperunt, & sermone versant, atque de ad-
vocandis ad se Tribunis una consentiunt,
subdubitantes ne quid ab illis esset arte
magica comparatum, qua utriusque mens
dormientis esset elusa.

Perductos ad se vincidos Constantinus de
arte magica exagitat quæstionibus: cum
ipso verbis illis, quæ libera innocentia li-
bere loqui dedit, se excusantes, omnem
de magia suspicionem ab animo Impera-
toris amovet. Tum ille eosdem de Ni-
colai Episcopi nomine percontatur, si nos-
sent hominem, & quinam esset: licet a-
lii dicant, de Nicolai nomine, dum eum
invocarent illi, mentionem obiter incidisse.
Quicquid sit; de rebus Myris gestis S.
Nicolai Constantinus certior redditus, in
omnibus persuasus, facti poenitens, officii
compensare festinans, quod nesciens deli-
quisset, vincidos liberat, & in pristinam
restituit dignitatem; quos & ad sanctum
virum iussit abire legatos, ut de accepto
ab eo beneficio gratias agerent: quibus
hæc ad eum perferenda munera dedit,
opertum auro Evangelium, vas ad sacra
mysteria aptum aureum gemmis ornatum,
atque duo candelabra aurea ad usum Ec-
clesiæ, cui S. Nicolaus præfesset Episco-
pus (ponunt alii & aureas chirothecas)
ac dedit ad eum litteras, & quidem of-
ficiosissimas. Obstant ipsi hilares munus ab
Imperatore mandatum; profectique My-
ras, Nicolao summas gratias agunt, &
allatas litteras, & munera offerunt: su-
scepit ille, deque omnibus Deo immensas
una cum eis rependit gratias. Cum hæc
igitur non in angulo, sed in ipsa Regia,
& in florentissima ac frequentissima Ci-
vitate facta sint, Nicolai virtus, & nomen
redditum est omnibus celeberrimum; nam
illorum exemplo Fideles admoniti, cum a-
liqua pulsarentur adversitate, eum licet
longe positum, quasi præsentem ut præ-
sto esset, precibus jugiter efflagitabant,
ac voti compotes efficiebantur.

At non post hæc diu sanctissimus vir il-
le vinculis carnis exutus, quibus tamen
numquam sic fuit obstrictus, ne animo ver-
saretur in celis, in bona senectute, & pa-
ce reddidit Deo spiritum, relinquens ube-
rem gratiarum fontem, unguentum, in-
quam, jugiter ex ossibus ejus scædens, quod
& in hanc usque diem manare non desi-
nit: de quibus consule notata a nobis in
Romano Martyrologio. Addimus ad hæc
appendicem, nempe quæ de ejus vultus
effigie sunt in Nicæno secundo Concilio
recitata his verbis (b): *Theodorus My-
rorum Episcopus dixit: Ego quoque is
non multum dissimilia passus sum. Nam cum
aliquando ab aulicis quibusdam injuria es-
sem affectus, venit ad me diaconus meus,
vir pius, & timens Deum, retulitque in
sonnis sibi visum Metropolitanum nostrum
pollicentem negotiis meis expectatum fi-
nem, & successum. Ibi mihi inquirenti,
quæ*

XCIV.
Tribuni
liberati
legati ad
S. Nicola-
um mit-
tantur.

XCV.
Nicolai
obitus, &
effigies.

(b) Nicæ-
Concil. 2.
Act. 4.

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

qua effigie visus sibi esset Patriarcha, respondit: *Facie rubicunda, & capitis cano. Inquam ego, non esse eam Patriarcha similitudinem, sed sancti Nicolai imaginem, quemadmodum fertur. Respondit tum is mihi, me recte dixisse; sic enim circumfertur ejus imago passim expressa, quemadmodum mihi in somnis assistit. Mox itaque confusus sermonibus, in sacram, & regiam urbem profectus, res quae ad Episcopatum meum pertinebant, ex animi sententia composui. Hæc ibi.*

XCVI. Sed quod ad Ablavium pertinet; cujus Præfecturæ Prætoriae hujus anni occasione ad ea de S. Nicolao narranda divertimus; homo erat auri cupidissimus, qui & auro corruptus adeo præclaris viris de Imperio optime meritis necem inferre pro viribus studuit. Hunc & illum puto ab Eusebio intelligi, dum agit de pio officio Constantini in curandis suorum aulicorum moribus, atque ait (a): *Fertur præterea cui-dam ex suis ab se aliquando prebenso dixisse: Quo usque tandem, o bone, inexplebilem hanc avaritiam cumulamus? Deinde cum corporis humani perfectæ ætatis circumscriptam mensuram, basta, quam manu tenebat, humi impressisset: Omnes (inquit) vitæ divitiis, & totius Orbis opes si domi haberes, tamen plus hoc a me circumscripto loculo non possidebis, si & illud forte possederis. Huiusmodi ditorum, & factorum modum sibi nullum statuebat beatus Imperator; resque ipse persuadebant, Imperatoris hæc quasi divinitus edita præcepta, non nudis verbis, sed divinis oraculis similia esse. Hæc Eusebius, ac probe quidem secundum illud divinæ Scripturæ (b): *Divinatio in labiis Regis: nam Constantinus de Ablavio veravaticinatus est, cum finem infelicissimum sit consecutus; in morem enim pecudis frustatim dissectus, incertum est an vel ubi fuerit humili saltem sepultura donatus. Sed de his, cum ea contigerint sub Constantio Constantini filio, suo loco pluribus agemus.**

XCVII. Rursum vero ad compescendam magistratum avaritiam idem Imperator diversas sanxit leges; sed adversus advocatorum rapinas hunc in modum hoc anno ad Bassum rescriptit (c): *Advocatus, qui con-*

(c) l. x. de sceleratis depactionibus sue opis egentes spoliant atque denudant, non jure cause, sed fundorum, pecorum, & mancipiorum qualitate rationeque tractata, dum eorum præcipua possunt, coacta sibi pactione, transcribi; ab honestorum cætu, judiciorumque conspectu segregari præcipimus. PP. VIII. Id. Mart. Constantinopol. Constantino VII. & Constantio Coss. Sed & superiore anno, Consulibus Paulo, & Juliano, adversus eosdem aliam edidit sanctionem (d). Est præterea in eundem.

(d) l. s. de defraudand. Ablavium vehemens Eunapii Sardiani que-

rela de nece Sopatri hujus temporis inter philosophos Platonicos facile principis, de quo superius mentio facta est; quem plurimum laudat, & apud Constantinum præcipuum ferme locum obtinuisse tradit; cujus felicitate Ablavium livore exæstantem hac arte machinatum illi esse necem affirmat (e):

Constantinopolis (inquit) vetusto nomine Byzantium, antiquitus suppeditabat Atheniensibus annonam, fidemque omnem excedebat frumenti inde advecti vis; at nostro sæculo neque onerariæ naves, quas Ægyptus mittit, totaque Asia cum Syria, & Phœnice, neque frumentaria copia ex aliis Provinciis vestigialibus comportata explere valent, aut satiare circumfluentem, & copiosam populi multitudinem, quam Constantinus e debellatis urbibus Byzantium transtulit, ac circum se habere voluit ad captandos in theatro a temulentis, & crapulam rejectantibus plausus; ambiens scilicet a titubante populo laudari, nominarique ab his qui difficulter nomen sonant, nisi ex usu. Accidit forte, ut cum Byzantii situ male conveniret navium appellationis accessus, ut secundus purusque Auster afflaret; quod cum ob montium naturam usui veniret, tuncque frequentius malum illud occurreret; plebs stimulante fame incensa ad theatrum convenit; ingens raritas laudum ebrii populi stuporem Imperatori incusserat: Interea invidi opportunum cum primis tempus se invenisse rati: Sopater, inquit, tantis per te honoribus cumulatus, beneficio summæ pietatis, quæ te quoque laudatorem habet, & per quam Imperatorio in solio residet, ventos vinxit, magica nimirum arte. Quo audito, credulus Constantinus securi virum percuti mandat; malevoli dicto citius exequi iussa festinant. Istius mali auctor fuit Ablavium Prætorii Præfectus, qui a Sopatro claritate superabatur. Hucusque Eunapius; ex quibus pariter videas Constantinum Imperatorem magos vehementer insectatum esse. At digna plane retulit Sopater de impietate præmia, & temerario ausu, dum eo consilio transtulerat se in Regiam, ut Constantinum a pietatis instituto revocaret.

Ad eundem Ablavium Præfecturam Prætoriam hoc anno agentem extat sanctio ejusdem Constantini Imperatoris de Episcopali judicio, & testimonio, quod ratum firmumque in omnibus, & ab omnibus voluit custoditum. Cum enim ea, quæ in eadem causa idem Imperator ante rescripserat, jam propemodum exolevisent; Ablavium Præfectus Prætorio, sic, ut dictum est per visum territus a S. Nicolao, graviora timens, si Episcoporum judicia parvipenderet, consuluit ea de re Constantinum Imperatorem; qui & ipse non immemor eorum, quæ per visum passus esset, ad eundem Ablavium, ut par erat,

(e) Eunap. vit. phil.

XCVIII. Quid Ablavium in Sopatrum philosophum.

Sopater philosophi occidi jubetur.

XCIX. Edictum occasione Nicolai sanctum.

CHRISTI
326.SILVESTRI PAP.
13.CONSTANTINI IMP.
21.

rescripsit; nempe ut eorum judicia servarentur in omnibus inconcussa, & summo honore haberentur ab universis. Constitutio autem Imperatoris sic se habet (a): *Imper. Constantinus A. Ablavio*

(a) l. r. de Epif. jud. C. Theod.

C.

Præf. Præt. Religionis est, clementiam nostram sciscitari voluisse, quid de sententiis Episcoporum, vel ante moderatio nostra censuerit, vel nunc servari cupiamus, Ablavi patens carissime. Itaque quia a nobis instrui voluisti, olim prærogata legis ordinem salubri rursus imperio propagamus. Sanximus namque, sicut edicti nostri forma declarat, sententias Episcoporum, quolibet genere prolatas, sine aliqua ætatis discretionis inviolatas semper incorruptasque servari: scilicet, ut pro sanctis semper, & venerabilibus habeatur, quicquid Episcoporum fuerit sententia terminatum. Sive itaque inter minores, sive inter majores ab Episcopis fuerit judicatum; apud vos qui judiciorum summam tenetis, & apud ceteros omnes Judices ad executionem volumus pervenire. Quicumque itaque litem habens sive possessor, sive petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum, curriculis, sive cum negotium peroratur, sive cum jam coeperit promi sententia, judicium eligit sacrosanctæ legis Antistitis; illico sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Multa enim que in

judicio captiose præscriptionis vincula non patiuntur, investigat, & promi sacrosanctæ religionis auctoritas. Omnes itaque cause, quæ vel Prætorio jure, vel Civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis jure firmantur. Nec liceat ulterius retractare negotium, quod Episcoporum sententia deciderit; testimonium etiam ab uno licet Episcopo perhibendum omnes Judices indubitanter accipiant; nec alius audiat, cum testimonium Episcopi a qualibet parte fuerit repromissum: illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis illibata protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimantes; ut miseri homines longis ac pene perpetuis actionum laqueis implicati, ab improbis petitionibus vel a cupiditate præpropera maturo sine discedant. Quicquid itaque de Episcoporum sententiis clementia nostra censuerat, & jam hæc sumus lege complexi, gravitatem tuam & ceteros pro utilitate omnium latam in perpetuum observare conveniet. Dat. III. Non. Maii, Constantinopoli. Vides igitur nulli luminorum etiam magistratum tantum deferri, duplici lata lege voluisse Constantinum, ac Episcoporum Ecclesiastico tribunali. Atque jam, quod ad res gestas præsentis anni, hic finis esto.

Eusebiani laborant pro Ario restituendo.

Christi annus trecentessimus vigesimus septimus Constantini Caesaris quarto, & Maximi Consulatu descriptus reperitur in Fastis, licet perperam apud Cassiodorum ejusdem Constantini Caesaris quintus hic Consulatus dicatur: sed inde manavit error, quod non Constantius, verum idem Constantinus Caesar anno superiore cum patre quartum Consul ponatur. Quo quidem tempore, Arii & Arianorum falsa poenitentiae male obducta cicatrix iterum recrudescit, & palam, quam diu occultarant, erumpit insaniam. Cum enim (quod pluribus dictum est superius) tum Arius, tum Ariani, simulata poenitentia, dolose palinodia recantantes, quam antea profitebantur damnassent haeresin; ipseque Arius sic receptus a S. Magna Synodo esset, ut tamen ab Alexandrina Civitate, in qua tot diffidia una cum haeresi propagata, omnino abstineret: qui ei patrocinantur Eusebiani, atque in primis dux omnium Eusebius Nicomedienis; inito cum Meletianis foedere, de restituendo Ario Alexandriam, consilium ineunt, & ut perficiant, magno studio collaborant; id quidem hoc anno factum esse, quae S. Athanasius tradit his verbis, insinuant (a): Eusebius igitur propugnator Arianae haereseos, re cognita, ad Meletianos litteras dat (quinque post menses, ut paulo superius ait, ab obitu Alexandri Episcopi Alexandrini) magnisque

(a) Athan. Apolog. 2.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5820. SÆC. IV. Olymp. 276. an. 3. secundum Baronium Olymp. 276. Anno Urbis 1080. A. C. 327.

JESU CHRISTI 327. SILVESTRI PAPÆ 14. CONSTANTINI IMP. 22.

Num. I. ad VIII. Cos. Flavius Valerius Constantinus, & Maximus: qui Constantini Imperatoris, ut credit Onuphrius, vel ipsemet Constantini frater, ut Zonaras tradit.

NOTÆ [1] Off. Fl. Valerius Constantinus, & Maximus. Vetus inscriptio apud Boldettum pag. 79. n. 4.

CONS. S. FL. CAESARI. ET. MAXIMI. V. V. CC.

Blanchinus legendum putat: Flavius Casarius, ita ut alius a Constantino sit. Quid vero si in lapide omisum brevitate gratia Constantini nomen, adeo ut consul sit Flavius Constantinus Casar? Id utique suspicatus & Baronius fuit. Neque contra hanc conjecturam valer adductum a Pagio ad A. 329. I. argumentum de consulatu Constantini Caesaris quarto, anno 329. gesto, qui quintus numeratus fuisset, si hoc anno processisset Consul; nam in septimo Catalogo Fastorum Consulatum apud Ecardum in Corp. Histor. t. 1. col. 46. Consulatus anni 329. non quartus, sed quintus effertur.

Fasti Idatii: Constantino & Maximo. Vindebonenses, & Bucherii laterculi: Constantio & Maximo,

promissis amicitiam, & societatem clanculum inii, sibi que invicem rebus gerendis tempus constituerunt. Quapropter primum ad nos litteras hortatorias scribit de Ario recipiendo; sed ita, ut sine scripto minaretur, scriptis autem speciem rogantis praesferret. Verum ubi illi responsum esset, haereseos inventores veritati infestos, & damnatos ab universo Orbis Concilio minime recipiendos esse; Caesarem beata memoria Constantinum inducit, ut mihi cum minis scriberet, ea nos expectare debere, quae & nunc & antea passi sumus, nisi Arium reciperem: pars autem epistole sic se habet, quam detulerunt Palatini Synclitus, & Gaudentius. Sed haec de epistola ad Athanasium a Constantino scripta, postea contigerunt, nosque eam suo loco ponemus.

Incredibile dictu est, quibus se artibus Eusebius in aulicorum intruferit amicitiam, atque Constantinum contra Athanasium commoverit. Jam diu ante, cum Eusebius ageret Nicomedie, Constantia Augusta, Licinii Imperatoris uxor, in ejus (ut diximus) amicitiam se magnopere insinuerat, qua apud Constantinum praecipua utebatur administra in omnibus quae adversus Athanasium moliretur: curavitque pariter, ut erga Arium eandem redderet propensorem: quod intercurrentibus mutuis inter eos litteris ex animi sententia factum est, ut omnia Reginae studia in favendo Ario converso essent. Unde egregie illud

II. Eusebii studia a. pud aulicos.

De hoc Consulatu pluribus egi in secunda parte Dissertationis Hypaticae cap. 13. Baronius proponit hoc anno Constantinum Caesarem IV. & Maximum; sed perperam, ut anno CCCXXIX. videbimus.

Constantii Caesaris Quinquennalia hoc anno peracta, Constantini Consulatus indicare videtur. Arius hoc anno ab exilio revocatus fuit. Hunc enim a Constantino relegatum fuisse ostendimus anno CCCXXV. num. XXX. Rediit autem antequam Eusebius & Theognius in exilio adhuc agentes libellum satisfactionis a Socrate lib. I. cap. 14. recitatum, quemadmodum & a Sozomeno lib. 2. cap. 16. mississent Episcopis, ut ibidem diximus num. XXVII. & seq. Praeterea Philostorgius lib. I. cap. ultimo dicit, Secundum & Eusebium tribus mensibus post Synodum exatit

II. Quinquennalia Constantii Caesaris. III. Arius exilio solutus. Baron. num. I. & seqq.

illud S. Hieronymi ad Ctesiphontem: Arius ut Orbem deciperet, sororem Principis ante decepit. Quod defuncta Helena ejus matre, facilius est consecutus; ait enim Rufinus (a): Postquam religiosi Principis mater Helena, summis Romani regni honoribus affecta, ex hac luce discessit; Constantia tunc Licinii relicta, fratris Augusti solatiis utebatur. Huic accidit presbyterum quemdam venire in noxam, latenter Arianis partibus faventem. Sed is primo nihil omnino de his apud sororem Principis aperire; ubi vero multa familiaritas copiam tribuit, paulatim cepit sermonem aspergere, invidiam dicens Ario generatam, & pro similitudine prius Episcopum suum rem contentiose exagitasse, emulationis stimulo confixam, quod Arius apud plebem satis carus haberetur. Haec atque hujusmodi alia frequentius suggerens, animos Constantiae suos efficit. Quae cum diem obitura videretur a fratre, atque ab eo blande religioseque compellatur, extremam ab eo dicitur gratiam populo petisse, ut presbyterum in familiaritatem reciperet, & quae sibi ab eo pro spe, & salute suggererentur, audiret; se quidem jam ex hac luce discedentem nihil curare, pro fratris vero statu esse sollicitam, ne forte pro innocentium panis, regni sui pareretur excidium. Quibus ille monitis a sorore susceptis, & fidelem pro se germana sollicitudinem credens, accommodavit aulam presbytero, & interim accerseri de exilio Arium jubet, &c. Quae enim sequuntur, alio postea tempore acciderunt.

III. Horum omnium fuisse Eusebium Nicomediae Episcopum architectum, testatur Socrates (b); verum nihil profus de Ario exilio, ad quod perperam putant nonnulli. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Arius relegatus esse: & lib. 3. cap. 7. testatur Eusebium, Marim, & Theognium post biennium Constantini Imperatoris jussu ab exilio revocatos. Quare hi post Arium exilio soluti. Verum non est quod Baronius scribit, Eusebium & Theognium anno CCCXXX. ab exilio rediisse, quod ideo Spondanus in Epitome praetermittendum censuit. Tres annos, quibus Arius in exilio fuit, incompletos fuisse, manifestam facit Synodus Antiochena, hoc anno vel sequenti adversus Sanctum Eustathium Episcopum Antiochenum congregata, in qua is ab Eusebio Nicomedienis sociisque, falsis impostis criminibus, depositus fuit. Baronius eam Synodum in annum CCCXL. conjecit; sed, ut eo anno dicitur, per haec tempora celebrata fuit. Hac exilii solutio videtur effectus Quinquennialium Constantii Caesaris. Quemadmodum enim Donatistae in Quinquennialibus Crispi & Constantini junioris Caesarum, exilio liberati sunt, ut suo loco dixi, ita Arius ejusque confortes in Quinquennialibus Constantii Caesaris eorum fratris.

IV. Quo pacto Arius ab exilio revocatus est, eo profus modo, quo Eusebius ac Theognius, missi scilicet ad Episcopos satisfactionis libello, cum rogasset Episcopos, qui in Comitatu erant, aut qui vicini erant urbi Regiae, ut pro ipso apud

nulli eundem Arium in Nicæno Concilio fuisse damnatum; quem scimus, auctore S. Hieronymo (c), poenitentiam simulantem subscripsisse cum aliis Nicæno Concilio; sed tantum illum esse prohibitum, ne rediret amplius Alexandriam: nec Athanasius quicquam uspiam de Ario exilio; immo nec Constantini litterae, quibus ad se Arium accessit, eum ab exilio revocasse demonstrant (d). Ea enim de recantata in Synodo Nicæna ab Ario palinodia, ex Actis Nicænis prodere se idem S. Hieronymus profitetur, qui & ait ejus rei viventes adhuc testes extare. Quamobrem ut ne larum, quidem unguem ab historiae veritate recedatur, totam ipsam rei gestae seriem ex Athanasii scriptis, omnia publice testantis, petendam esse putamus: haec enim nos praefatos esse volumus, quod sciamus eadem de exilio Ario ex dictis auctoribus complures alios pariter testatos esse, ut inter ceteros incertus auctor praefationis illius, quae eam praecedit disputationem, quae fertur Athanasii cum Ario (e), de qua suo loco diduri sumus. Quod insuper (ut superius ex Athanasio vidimus) Eusebium Nicomedienis ad ipsum Athanasium dedisset litteras de Ario recipiendo in Ecclesiam Alexandrinam; plane significatur, ipsum non fuisse exilio relegatum; nam non erat unius Athanasii facultas, eum ab exilio solvere, quod Imperator Constantinus ex Synodo statuisset. Quod praeterea idem S. Athanasius (ut ipse testatur f) rescripserit ad Eusebium, haereseos inventores ab Oecumenico Concilio condemnatos, minime recipiendos esse; haud potuit haec intellexisse de haeresiarcha non poenitente, cum quivis gregarius haereticus numquam in Ecclesiam absque poenitentia.

Arius non exulavit. (c) Hier. adv. Luc.

(d) Apud Soer. l. 1. c. 19.

(e) Extas apud Ath. in disp. Athanasii cum Ario coram Proba.

(f) Athan. Apolog. 2.

Principem intercederent. Quod colligitur ex verbis, quae in libello Eusebii & Theognii extant, ubi de Ario aiunt: Quando & cum ipsum qui ab illa accusabatur, placuit reverentia vestra humaniter tractare, & ab exilio revocare. Cum igitur id Ario prospere successit, Eusebium ac Theognium, quorum consilio, ut videtur, Arius libellum satisfactionis miserat Episcopis, ipsi quoque idem tentarunt, pari successu; quae conjectura Valefi est in Notis, ad lib. 2. Sozomeni cap. 16.

Philostorgius lib. 2. cap. 7. ait, Eusebium, Marim, & Theognium post triennium Constantini Imperatoris jussu ab exilio revocatos, Symbolum haereticae Fidei edidisse, & quatuordecim missis ad everfionem Synodi Nicænae: Alexandrum quoque Episcopum Alexandria ab iisdem depositum esse & excommunicatum, eo quod ad Confubstantialis Fidem denuo reversus esset. Sed & Eustathium Antiochenum Episcopum perinde ab iisdem depositum esse, cum quædam supra ac feda libidinis crimen ei obcessent. Imperator vero eum exilio multavit, & in Occidentis partes relegavit. Caterum in hoc illegitimo Concilio Episcopos numero ducentos & quinquaginta sedisse scribit, & malorum omnium officinam illis fuisse Nicomediam. Philostorgius num. praecedenti dicit, Euse-

V. Eusebium & Theognium post triennium Constantini Imperatoris jussu ab exilio revocatos, Symbolum haereticae Fidei edidisse, & quatuordecim missis ad everfionem Synodi Nicænae: Alexandrum quoque Episcopum Alexandria ab iisdem depositum esse & excommunicatum, eo quod ad Confubstantialis Fidem denuo reversus esset. Sed & Eustathium Antiochenum Episcopum perinde ab iisdem depositum esse, cum quædam supra ac feda libidinis crimen ei obcessent. Imperator vero eum exilio multavit, & in Occidentis partes relegavit. Caterum in hoc illegitimo Concilio Episcopos numero ducentos & quinquaginta sedisse scribit, & malorum omnium officinam illis fuisse Nicomediam. Philostorgius num. praecedenti dicit, Euse-

tentia confueverit admitti. Nec Athanasius ejus erroris erat, ut negaret Ecclesiam hæreticis pœnitentibus, qui de his scribens ad Antiochenos hæc ait (a): Omnes igitur, qui vobiscum pacifice agere volunt, in primis autem illos qui in veteris Ecclesie communionem fuerunt, deinde qui ab Ariano fuerunt, allicite ad vos, eosque ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto nostro Paulino, ejusque sociis: nihilque amplius ab illis exigatis, quam ut execrentur Arianorum hæresin, constenturque sanctorum Patrum in Nicea fidem. Hæc ipse; quibus videas, quantum abhorret ut noluerit suscipere hæreticos pœnitentes. Sic itaque cum ille negarat recipere Arium Alexandriam, eam reddidit causam, quod esset hæresiarcha & cui, quantumlibet pœnitenti, haud indulgendum esset ut cæteris: non enim inventos hæresim ipsam cum aliis in Ecclesia Dei pœnitentis affici consueverunt, sed gravioribus.

(*) Athan. ad Antiochenos.

IV.

Eusebius igitur Nicomediæ cum videret (ut dictum est) se frustra pro restitutione Arii apud Athanasium agere; Constantinum Imperatorem adiens, in Athanasium recentem Episcopum multa oblocutus, eisdem privatos affectus adversus Arium criminatus, alias in eum calumnias corrogans, atque Arium vere pœnitentem affirmans, eo animum Imperatoris in eundem Athanasium concitavit, ut Constantinus plane indignans, minaces ad Athanasium litteras scripserit: id quidem Athanasius ipse illis testatur verbis, quibus ait de Eusebio (b), postquam eum in recipiendo Ario penitentem expertus fuerat: Cæsarem beatæ memoriæ Constantinum inducit, ut mihi cum minis scriberet, ea nos expectare debere, quæ & nunc, & antea passi sumus, nisi Arium reciperem. Hæc tunc molitus est Eusebius Nicomediensis Episcopus in Athanasium; qui ejusdem Constantini ad se scriptæ epistolæ fragmenta recitat, cum subdit: Pars autem epistolæ sic se habet, quam detulerunt Palatini Synclitius & Gaudentius: Cum igitur

(b) Athan. Apolog. 2.

PAGIUS

seebium & socios post biennium exilio solutos, hic vero post triennium; ex quo intelligimus, hoc triennium integrum non fuisse. Sed quod de Alexandro scribit, prorsus falsum. Quando enim Eusebius & socii ab exilio reversi sunt, mortuus erat Alexander, & Athanasius Ecclesiam Alexandrinam regebat. Illud tamen verum, Eusebium, Marim & Theognium ab exilio reduces Orthodoxos Episcopos persequi cœpisse, & inter alios Athanasium & Eustathium. Sozomenus lib. 2. cap. 22. narrat, Eusebium ac Theognium apud Constantinum accusasse Athanasium, quasi seditionum in Ecclesia auctor esset, multisque in Ecclesiam ingredi cupientibus aditum intercluderet: Constantinum vero, cui cura erat concordie populorum, scripsisse Athanasio, ut nemo aditum Ecclesie prohiberetur: Eusebium, ut eum e medio tolleret, Meletianorum opera ei cri-

tur mentis meæ sententiam intelligas, omnibus qui in Ecclesiam intrare postulant, aditum inoffensum præbebis. Quod si prohibueris quempiam, qui se Ecclesie participem esse vult, aut si excluderis ab ingressu; mittam continuo cum meis mandatis, qui te deponant, & in alium locum deportent. Hæc quidem & alia ad Athanasium Constantinus, ab Ariano homine, qui se dolose Catholicum profitebatur, Eusebio, ira percitus atque valde commotus, conscripsit.

Athanasius autem, his acceptis litteris, sic rescripsit ad eum quæ veritati consentanea essent, ut animum ejus placaret: nimirum isthæc omnia ab illo agi, ut damnatam Arianam hæresin, iterum occulto tramite restitueret, cum alioqui nec Arius vere pœnitens erroris esset: hæc & alia ipse id genus multa, quibus Constantini animus ante concitatus quievit. Cum vero intelligeret Eusebius numquam Alexandriam Arium habiturum accessum, donec Athanasius præset Ecclesie Alexandrinæ: ut eum e sede depellat, cum Meletianis consilium agit, quo calumniarum artificio, confectis in Athanasium criminibus, eundem reddant Constantino insensissimum, atque hac via e sede deturbent: hæc quidem omnia paucis his in superius citato loco Athanasius demonstrat, cum subdit: Hic cum ego Cæsari persuasissimè, nullam esse debere Ecclesie Catholicæ cum hæresi Christi oppugnatrice communionem: tum demum tempus obvenisse arbitratus Eusebius, quod cum Meletianis constituerat, litteras ad eos scribit, ut scelera de nobis confunderent, &c. Quasnam autem illi in Athanasium calumnias excogitarint, trademus anno sequenti.

Porro non aliud egisse Eusebianos, Athanasium insequendo, nisi ut Arium restituerent, & per eum damnatam hæresin restaurarent, idem ipse Athanasius disertis plane verbis affirmat, hæc dicens (c): Si quidem eo ipso, quod dicerent, depulsam esse omnem invidiam; & quia post Athanasii exilium scribebant, Arium cum suis

V. Athanasius placet Constantinum.

VI. Eusebiana insequuntur Athanasium, ut hæresin propagarent.

men intendisse, quod linearum tunicarum tributum Aegyptiis imposuisset, & hujusmodi collationem ab ipsis accusationibus exegisset. Baronius hæc quasi diversis annis gesta essent, recitat partim hoc anno, partim anno CCCXXIX. in quo manifeste labitur & dissentit ab Athanasio, quem tamen in omnibus sequi se profiteretur. Etenim Athanasius in Apologia secunda, loco a Baronio citato, statim post literas Constantini & repulsam Arii, crimina illa a Meletianis delata esse scribit ad Imperatorem, ut observat Valelius in Notis ad lib. I. Socratis cap. 27. ubi tamen male ea in annum CCCXXX. conferenda censet.

Papebrocius die secunda Maii in Vita S. Athanasii cap. 4. tardius hæc contigisse credit, anno scilicet trecentesimo tricesimo primo, sed causa quo perperam. Cum enim Socrates lib. I. cap. 27. anno agi-

VI. Athanasii anno agi-

recipiendum esse satis indicarunt, sese non alia causa Athanasio, cæterisque Episcopis, quos sibi refragatores sentiebant, insidias struxisse, quam ut Arium reducerent, & hæresin introducerent. Hæc Athanasius, qui eandem alibi (a) repetit querelas. Ex quibus errare convincuntur, qui Arium mox post Nicænum Concilium tradunt (b) Alexandriam reversum, & diu ibidem commoratum. Sed & Constantini epistola ad Arium scripta, quam recitat Socrates (c), non cum primum actum est de ejusdem Arii restitutione, ab eo data est, verum longe postea, & paulo ante Arii obitum, ut suo loco perspicue demonstrabimus.

(a) Athan. Apolog. 2.

(b) Theod. l. 1. c. 14.

(c) Socr. l. 1. c. 19.

VII. Perplexa de Ario historia.

(d) Socr. l. 1. c. 20. 21. 22.

(e) Soz. l. 2. c. 25. 26. 27.

(f) Theod. l. 1. c. 14. & 26.

(g) Rufin. l. 1. c. 11. 12. 13. 16.

(h) Eppiph. de Trif. 69.

PAGIUS Baron. num. IV. & seqq.

Vix equidem credi potest, quot perplexitatibus involuta, & obscuritatibus obtenebrata, notissima omnibus habeatur historia de Arii rebus gestis post Nicænum Concilium: adeo ut ad rectam temporis regulam & veritatem ea omnia congrue disponendo, non mediocriter nobis fuerit laborandum. Affirmat quidem Socrates (d), Arium post Nicænum Concilium versatum diu Alexandriæ, sed per Tyriam Synodum plenius restitutum, ac demum anno trigesimo Constantini, Dei vindicta periisse. Sozomenus (e) vero tradit, restitutum Arium per Concilium Hierosolymitanum, additque Tyri Concilium ab Arianis post Hierosolymitanum celebratum fuisse. Theodoretus (f) autem coitionem Arianorum cum Meletianis post Arii obitum recenset. Rufinus (g) ejusdem Arii interitum ponit post Constantini obitum, atque confuse nimis Conciliabulum Tyrium factum putat sub Constantio Imperatore. Epiphanius (h) vero his omnibus hæc agitabantur, juvenis erat, affirmat Arii obitum contigisse vivente adhuc Alexandro Episcopo Alexandrino, antequam etiam cogeretur Nicænum Concilium. In tanta igitur Auctorum diversitate atque rerum difficultate unus nobis sit instar omnium Athanasius, qui ea cuncta spectavit, atque pro rerum, & temporum oc-

casione conscripsit, protulitque eadem, ipsis hostibus examinanda, cum adversus eos Apologias composuit; ne quis putet ipsum ea in angulo oblocutum, nemine arbitro, vel contradicatore. Ex cujus quidem testificatione constat, primum omnium pro restitutione Arii Alexandriam, Eusebium Nicomediensem & Arianos plurimum laborasse, & acres litteras a Constantino ad Athanasium extorsisse: & cum ne sic quidem profecisse se aliquid intellexissent, ad extirbandum e sede eundem Athanasium cum Meletianis conspirasse. Quæ autem, eodem Athanasio auctore, post hæc accidisse noscuntur, eo, qui sequitur, anno dicturi sumus.

His ipsis primordiis Athanasii sacerdotii, quem anno superiore vidimus in locum Alexandri subrogatum fuisse, hæc de propagatione Evangelii ad Indos contigisse Rufinus (i) narrat: In ea (inquit) divisione Orbis terræ, quæ ad prædicandum verbum Dei forte per Apostolos celebrata est, cum alie aliis provinciæ obvenissent, Thomæ Parthia, & Matthæo Æthiopia, eique ad hærens citerior India Baribolomæo dicitur forte decreta. Inter quam Parthiamque media, sed longo interior tractu India ulterior jacet, multis variisque linguis, & gentibus habitata; quam velut longe remotam nullus Apostolicæ prædicationis vomere impresserat: qua tamen temporibus Constantini tali quadam ex causa semina fidei prima suscepit. Metrodorus quidam philosophus, inspicendum locorum, & Orbis perscrutandi gratia ulteriorem dicitur Indiam penetrasse. Cujus exemplo etiam invitatus Metrodorus quidam Tyrius philosophus, simili ex causa, adire Indiam voluit, habens secum duos puerulos, quos liberalibus litteris utpote propinquos, instituebat. Quorum unus, qui erat junior, Adesius, alter Frumentius vocabatur. Igitur pervissis, & in notitiam captis his quibus animus pascetur, cum philosophus redire cœpisset, aque vel cæterorum necessariorum causâ ad portum quemdam navis, qua vehebatur, ap-

VIII.

(i) Ruf. l. 1. c. 19.

Evangelii propagatio.

Constantinum in Dacia, Pannonia, & Thracia; anno vero CCCXXXI. Constantinopoli constituisse; neutro anno Athanasii causa Nicomediæ agitari cœpta, quemadmodum nec anno currenti, quo Constantinum Nicomediæ non fuisse, subscriptiones Legum Cod. Theod. ostendunt.

A num. VIII. ad XVI. In Martyrologio Romano ad diem XXVII. Octob. legitur: Apud Indos Sancti Frumentii Episcopi, qui ibi primum captivus, deinde Episcopus a Sancto Athanasio ordinatus, Evangelium in ea Provincia propagavit: ubi Baronius in Notis habet: Vixit iisdem temporibus alius Frumentius Episcopus Auxumensis in Agypto, ordinatus a Sancto Athanasio, confessione clarus; multa etenim passus est ab Arianis ob tuendam Catholicam fidem: in quem data epistola tyranni extat apud Athanasium in Apologia ad Commodis Theodosiani pateat, anno CCCXXIX.

VII. Indianam citiorem. seu Æthiopianam cum Indiam Orientalem: confundit Baronius & duos Frumentios distinguit.

placuit. Moris est inibi barbarorum, ut si quando foedus sibi cum Romanis turbatum...

IX. Cura regni delegata Frumentio.

At vero moriens Rex, uxorem cum parvulo filio regni dereliquit heredem; adolescentibus autem quid vellent, agendi dedit liberam facultatem.

PAGIUS

xumitarum. Hanc sententiam Baronius, neque hoc anno, quo Frumentii Apostoli Indiarum ab Athanasio ordinati, neque anno CCCLVI. num. XVIII. & XXIV. ubi Frumentii Episcopi Auxumitarum mentionem facit, retractavit, & praeterea Indiam citeriorem seu Aethiopiā, pro India Orientali perperam usurpavit.

VIII. India citerior & Aethiopia solo nomine differunt.

Ait itaque Holstenius: Athanasius in epistola ad Episcopos Africanos pro Nicæno Concilio adversus Ariminenfes scripta, Nicænam, inquit, Synodum noverunt etiam Indi, & quotquot apud alios Barbaros sunt Christiani: ubi cum Indos hosce supra Aethiopiā, aut ipsam potius Aethiopiā intelligere, dubitari non potest; Barbaros quoque non alios quam qui extremam Aethiopiæ oram accolunt: horum enim regio proprie Barbaria Arriano, aut quisquis ejus Periplus Auctor. Tum Holstenius num. VII. &c. Fallitur, fallitque in hujus Indiæ nomine & situ explicando (Sc. Carolus a Sancto Paulo) sicuti etiam Baronius ad Martyrologium Rom. die XXVII. Octob. Nam India illa, in quam Frumentius missus est a Sancto Athanasio est Aethiopia sub Aegypto, cujus Metropolis celeberrima fuit Auxumis; & sic Indiam illam Aethiopiæ finitimam vocat Socrates, quæ toto caelo ab Asia-tica five Gangetica distat. Paulo post: Socrates totam hanc narrationem a Rufino accepit, sed neuter Gangem nominat, ut de Indis intra vel extra Gangem sitis hic locus accipi possit. Nam cum interiorem Indiam ratione citerior appellent, interior hic necessario pro exteriori, sive pro India extra Gangem accipienda foret; quia India extra Gangem nobis cite-

la per loca singula facerent, ad quæ Romano ritu, orationis causa confluerent: sed & ipse multo magis eadem facere, & ita cæteros cohortari, favore & beneficiis invitare, præstare quicquid opportunum fuisset, loca adificiis, aliaque necessaria præbere, & omnino gestire, ut Christianorum ibi semen exurgeret.

Sed cum regius puer adolevisset; qui procurationem regni gerebant, expletis omnibus, & ex fide traditis, multum licet detinentibus & rogantibus ut manerent, Regina vel filio, ad orbem tamen nostrum revertuntur. Et Aedesio festinante Tyrum, parentes propinquosque revocare; Frumentius Alexandriam pergit, dicens, equum non esse, opus occultare Dominicum. Igitur rem omnem, ut gesta est, exponit Episcopo, ac monet ut provideat virum aliquem dignum, quem congregatis jam plurimis Christianis, & Ecclesiis constructis in barbarico loco, Episcopum mittat. Tum vero Athanasius (nam is nuper sacerdotium susceperat) attentius & propensus Frumentii dicta gesta que considerans in Concilio sacerdotum ait: Et quem alium invenimus virum talem, in quo sit Spiritus Dei, sicut in te, qui hæc possit implere? Et tradito ei sacerdotio, redire eum cum Domini gratia, unde venerat, jubet. Qui cum Episcopus perrexisset ad Indiam, tanta est data esse a Deo virtutum gratia dicitur, ut

X.

Frumentius quid cum Athanasio.

rior est: atque hoc absurdum & contra omnem veræ Geographiæ rationem. Itaque cum citeriorem Indiam hic appellent eam, quæ Aethiopiæ adheret, in qua Bartholomeus Evangelium prædicavit, quam Aethiopiā sub Aegypto esse nemo dubitavit, (quia Rubrum mare attingit, ad Adulā & osium Sinus Arabici), India interior nulla alia intelligi potest præter Aethiopiā interiorem, cujus Metropolis erat Auxumis, quo antea nemo præconum Christi penetraverat.

IX.

Antiqui huc sententia non adversantur.

Scriptores antiqui, cum de regionibus rebusque longinquiorebus obscurius loquuntur, benigna interpretatione juvandi sunt. Arrianus, aut quisquis Auctor est, in Periplus maris Rubri Auxumini ostidui itinere ab Adulitico portu in Mediterraneam Aethiopiæ remotam scribit. Sanctus Hieronymus etiam periculosa & longam navigationem Rubri maris ad urbem Auxumini describit epist. IV. ad Rusticum Monachum, ubi hætenus insigni errore urbem maximam, pro urbem Auxumini, vel Auxumam editum legitur. Locus ille ad Rufini narrationem intelligendam unice facit. Adde quod superioris sæculi navigationibus compertum fuit, Sanctum Thomam, non in Parthia solum, & exteriori India; sed in intima ultra Taprobanam Evangelium prædicasse, ubi corpus ejus in Malapur oppido ad Gangeticum sinum repertum fuit. Ita ut Frumentius horum Indorum Apostolus appellari non possit. Ita doctè Holstenius, qui in Notis ad Martyrologium Romanum etiam observat, ipsos quoque Aethiops qui nunc Abissini dicuntur, se se Indos vocare, & Apostolum gentis suæ Frumentium agnoscere.

Fallitur tamen in eo quod asserit divum Thomam Apostolum in ultima India ultra Tapro-

XI.

ba.

ut signa per eum Apostolica fierent, & infinitus numerus barbarorum converteretur ad fidem. Ex quo in India partibus & populi Christianorum & Ecclesiæ factæ sunt, & sacerdotium coepit. Quæ nos ita gesta, non opinione vulgi, sed ipso Aedesio, Tyri presbytero postmodum facto, qui Frumentii comes prius fuerat, referente, cognovimus. Hætenus de his Rufinus; eadem Socrates (a) ex eodem Rufino recitat, itemque Theodoretus (b), atque Sozomenus (c). At vero nulla de Metrodoro atque Meropio philosophis memoria est apud Euphremium Sardinianum, utpote Christianis ab eo neglectis; de Metrodoro tamen mentio habetur apud Hieronymi Chronicon.

(a) Socr. l. 1. c. 15. (b) Theod. l. 1. c. 23. (c) Soz. l. 2. c. 23.

XI.

Iberi per ancillam ad fidem perducti.

(d) Ruf. l. 1. c. 10.

At de Iberis quam his Rufinus (d) subnectit historiam recenseamus: eam enim ad certo homine, Bacurio Comite, ejus gentis Rege fidelissimo viro, se accepisse testatur: Per idem (inquit) tempus etiam Iberorum gens, quæ sub axe Pontico jacet, verbi Dei foedera, & fidem futuræ susceperat regni. Sed hujus tanti boni præstitit causam mulier quædam captiva; quæ apud eos reperta, cum fidelem ac sobriam satis duceret vitam, totisque diebus ac noctibus obsecrationes Deo pervigiles exhiberet, in admiratione esse ipsa rei novitas barbaris coepit; & quid

PAGIUS

D. Thomas Apostolus in India citeriori seu Aethiopia martyrium passus non est.

banam insulam martyrium fecisse, & Christianos vulgo Sancti Thomæ appellatos originem ducere ex hujus Sancti Apostoli discipulis. Hi enim Christiani origine Chaldaei sunt, & utuntur Scriptura Sacra, lingua Chaldaica scripta, quam etiam in Officiis divinis usurpant. Ortum itaque trahunt a Babylois & a Syris, & quemadmodum illi Sectam Nestorianam profitentur; quia Patriarcha Nestorianus Babylois olim Ecclesias non solum in Aethiopia, sed etiam in Tartaria & in Sinarum regione instituerat, missis in illas partes suæ sectæ hereticis. Soliti sunt enim Sestarii hoc plausible nomine quod sedatores Apostolorum existant, suos errores tegere ac velare. Fraus hæc Chaldaei seu Nestoriani Indiarum Orientalium percommode cessit adversus Lusitanos, cum post varias ibidem relatas victorias, eos, ut in Ecclesiæ sinum redire adigere voluere. Maliapur urbs in qua Legendarii Sanctum Thomam Apostolum decessisse tradunt, Geographis veteribus incognita fuit. Ejus martyrium apud Parthos & Medos, Indos etiam nuncupatos, contigit, & sacrum ejus corpus Edessam translatum, ut testantur Rufinus, qui in Syria anno CCCLXXI. profectus est, ibique per annos XXV. permansit, in lib. 2. cap. 5. Socrates lib. 4. cap. 14. Sozomenus lib. 6. cap. 18. & plures alii his Historicis recentiores, quibus suffragantur varii Martyrologi; indeque Indiarum Nestoriani, qui sancti hujus Apostoli corpus usque ad sæculum elapsum se se conservasse effutiere, valide consutantur. Quare Lusitani, uti Oforius Silvensis Episcopus lib. 3. Rem Indic. quem Baronius anno LVII. num. C. XIII. & seqq. & Holstenius citatus secuti sunt, parum caute Nestorianis credere: Cum in rebus ad religionem spectantibus diffidendum illis fuerit.

hoc sibi velit, curiosus perquirebant. Illa, ut res erat, simpliciter Christum se Deum hoc ritu colere fatebatur. Nihil ex hoc amplius barbari præter novitatem nominis mirabantur. Verum (ut fieri solet) ipsa perseverantia curiositatem quandam mulierculis inferebat, si quid emolumentum ex tanta devotione caperetur. Moris apud eos esse dicitur, ut si parvulus ægrotet, circumferatur a matre per singulas domos, quo scilicet si quis experti aliquid remedium noverit, conferat laboranti. Cumque mulier quædam parvulum suum per omnes circumtulisset ex more; nec aliquid remedium, cunctas domos lustrando, cepisset; venit etiam ad captivam, ut, si quid sciret ostenderet. Illa se humani quidem remedium nihil scire testatur; Deum tamen suum Christum, quem colebat, dare ei desperatam ab hominibus posse salutem, confirmat. Cumque culicibus suo parvulum superposuisset, atque ipsa desuper orationem fudisset ad Dominum, sanum matris reddidit infantem.

XII.

Regina curatur ancilla.

Sermo autem defertur ad plures; factique fama magnifici usque ad aures Regine perlabitur; quæ dolore quodam gravissimo corporis afflicta, in desperatione maxima erat. Rogat ad se captivam deduci. Illa ire abnuat, ne præsumere amplius aliquid, quam sexus sneret, videretur. Ipsam

XI.

Aethiopes ex Indis Orientalibus originem ducunt.

Cæterum verissimum est quod retulimus ex Holstenio, universam scilicet Aethiopiā supra Aegyptum stram Indiarum nomine olim comprehensam fuisse. His solum addo Philostratum lib. 3. De Vita Apollonii cap. 6. scribere Aethiopes ex Indis Orientalibus originem ducere, indeque Aethiopia ab Antiquis India vocata. Insuper Lucianus in vita Alexandri Pseudo-prophetæ pag. 492. prodit. Cum adolescens ante aduerso in Aegyptum navigasset ad inundationem usque, subdito navigio persuasus est, ut pariter in Indiam navigaret. Lapsus est Erasmus in versione horum verborum ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς, ad inundationem usque. Neque enim inundatio locus est, quo pertingi possit, aut qui meta sit navigationis supra Nilum factæ. Præterea Κλάσμα non est Clyfma urbs Aegypti; hæc quippe ad mare Rubrum, non vero ad Nilum posita erat, & etiamnum Clyfma, vulgo Colzom, quæ vox ex Græco corrupta, appellatur, indeque Arabes mare Rubrum, Bahar Ehkolzom Gallice Mer de Kolzom vocant. Κλάσμα itaque designat Catadupa, seu Cataractam ac locum abruptum & præcipientem in flumine, unde ruit potius quam fluit, indeque Lucianus addit, navem delatam esse supra πλοῖς ἐναγομένῃς, quod in occurso hujusmodi locorum fieri necesse est. Vox Κλάσμα derivatur a verbo κλάω, quod inter varias alias significationes denotat sonitum Aquarum in rupes cadentium se seque violenter impellentium, ut ostendit Henricus Stephanus in Thesaurio linguæ Græcæ, auctoritate Eustatii in lib. 23. Illudis. Cataractæ Nilii vocabantur Catadupa κατὰ δυνάμειν, a sonitu sc. δῆμιος enim sonum significat. Ita illas Cicero in Somnio Scipionis num. 19. appellat; & Plinius lib. 5. cap. 9. Nilum describens ait: Vetus æquis propeantibus ad locum Aethiopyum, qui Catadupi vocantur, novissimo cataractæ inter

CHRISTI 327.

SILVESTRI PAP. 14.

CONSTANTINI IMP. 22.

psam se Regina deferri ad captivæ cellulam jubet; quam similiter supra cilicium suum postam, invocato Christi nomine, continuo post precem, sanam & alacrem facit exurgere: Christumque esse Deum, Dei summi Filium, qui salutem hanc contulerit, docet: eumque quem sibi auctorem suæ sciret esse incolumitatis & vitæ, commonet invocandum: ipsum namque esse, qui & Regibus regna distribuit, & mortalibus vitam. At illa cum lætitia domum regressa, marito percontanti, causam tam su-

bitæ sanitatis aperuit: quique cum pro salute conjugis lætus, mulieri munera deferri jubet: illa: Horum, inquit, o Rex, nihil captiva dignatur, aurum despicit, argentum respuit, jejunio quasi cibo pascitur; hoc solum ei numeris dabimus; se cum, qui me, illa invocante, sanavit, Christum Deum colamus.

Ad hoc tunc Rex segnior fuit, & interrim distulit, sæpius licet ab uxore communitus: donec accidit quadam die, venante eo in silvis cum comitibus suis, obscurari

XIII. Rex invocatus Christi.

PAGIUS inter occurrentes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed fluere. Quare manifestum est, Lucianum eam regionem, quæ supra Catadupa sunt Islav appellare. Virgilius lib. 4. Georgic. vers. 285. clarissime hac in re loquitur,

Nam qua Pellai gens fortunata Canopi Accolit effuso stagnantem flumine Nilum, Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena, Et diversa ruens septem discurret in ora. Usque coloratis annis devexus ab Indis.

ubi vides populos, quos Nilus alluit, Indos nuncupari.

XII. Unde Auxumita qui horum pars extant, Indi sunt, horumque Apostolus Sanctus Frumentius fuit. Urbs Axuma antiquum suum nomen servavit, hodieque in ea Ecclesia visitur, ubi Negus Abyssinorum coronatur, sed oppidum illud a Mahometanis eversum fuit, ut discimus ex Relationibus Lusitanorum collectis in Æthiopia a Balthazaro Tellez, Ulissipone anno MDCLX. lingua Lusitana editis.

XIII. Venio nunc ad duos Frumentios a Baronio inventos, quos evertit vel sola epistola Constantii Imp. ad Principes Axumitarum missa, quæ extat apud Athanasium in Apologia ad Constantium, & recitatur a Baronio anno CCCLVI. num. XXIII. & seqq. cum in ea Principibus Axumitanis mandat Imperator, ut Frumentium Episcopum, quam primum in Ægyptum dimittant. Inde enim manifestum fit, Axumam urbem fuisse extra Ægyptum positam, in qua nunquam urbs exitit Axumit aut Axomis nuncupata; cum contra Ptolomæus lib. 4. cap. 8. scribat Axume urbem Æthiopiæ fuisse, & procul inquit a fluminibus, mediterranea civitates sunt Axume, in qua Regia. Sed loco fluminibus, legendum, flumine, seu Nilo; in Græco enim legitur: Καὶ ἄνωθεν μὲν τῆς ποταμῆς &c. Missionem Frumentii in Indiam citeriorem seu in Æthiopiā primus scripsit Rufinus lib. I. cap. 9. & ex eo Socrates, Sozomenus, Theodoretus, alique mutuati sunt; sed cum eam uno tenore retulerit, dam de rebus a Constantino Magno gestis agit, hinc factum, ut Baronius sub finem Imperii Constantini Magni hæc contigisse crediderit, Valefius vero in Notis ad lib. I. Socratis cap. 19. sub Constantio ejus successore.

XIV. Verum Valefium summopere hac in re hallucinatum, & Rufinum quoad rei gestæ tempus non errasse, facile est demonstrare. Hæc ejus narrationis summa. In divisione Orbis per Apostolos celebrata, Thoma Parthia, & Mathæo Æthiopia, eique adharens citerior India Bartholomæo dicitur sorte decreta. Inter quam Parthiamque media, sed longo interior tractu India ulterior jacet. Metrodorus quidam Philosophus, insipientiorum locorum, & Orbis persecutandi gratia, ulteriorem dicitur Indiam penetrasse. Cujus exemplo etiam

S. Frumentius Evangelium in Æthiopia seu in India citeriori prædicavit.

Synopsis historiae conversionis Æthiopiæ.

invitatus Meropius quidam Tyrius Philosophus similit ex causa adire Indiam voluit, habens secum duos puerulos, quorum Junior Ædesius, aliter Frumentius vocabatur. Sed cum in reditu ad portum quemdam navis, qua vehebatur, applicuisset, a Barbaris perimitur, & duo pueruli ad Regem ducuntur. Is Ædesium pincernam facit, & Frumentio rationes suas, scripitiæ commisit, moriensque uxorem cum parvulo filio Regni reliquit hæredem. Utrumque rogavit Regina, ut secum donec adoleceret filius, regendi Regni sollicitudinem partirentur; qua occasione Frumentius bene usus, negotiatores Romanos, qui Christiani essent, monuit, ut conventicula per loca singula facerent, ipseque aliquas Ecclesias construxit, quo Christianorum inibi semen exurgere posset. Postquam Regius puer adolevit, Ædesius & Frumentius ad Orbem nostrum reversi sunt, & Frumentius Athanasium Episcopum Alexandrinum monuit, ut jam plurimis Ecclesiis in Barbarico solo ædificatis illuc aliquem Episcopum mitteret.

Athanasius, qui nuper Sacerdotium susceperat, illuc Frumentium Episcopum ordinatum redire jubet; ex quo in India partibus & populi Christianorum & Ecclesia facta sunt, & Sacerdotium occupit. Ita Rufinus. Cum vero Sanctus Athanasius mense Decembri anni CCCXXVI. Episcopus Alexandrinus renunciatus fuerit, liquet hoc circiter tempore, ut recte vidit Baronius, Frumentium Episcopum in Æthiopiā, Indiam a profectum. Rufinus appellatam, missum esse, Meropiumque cum Ædesio & Frumento ejus propinquus anno Christi circiter trecentesimo decimo sexto peregrinationem illam suscepisse, & uno aut altero antea anno Metrodorum, cujus exemplo invitatus fuit, veram Indiam, quam Rufinus perperam citeriorem vocat, penetrasse. Neque enim parvum tempus in eundo & redeundo, & ibidem commorando, donec filius Regis adoleceret, Ædesio & Frumento consumendam fuit.

Non itaque contra Chronologiam, sed contra Geographiam Rufinus peccavit. Is enim Historiam suam Ecclesiasticam in Italia scripsit post annum Christi quadringentesimum, ut alibi ostendit, ideoque cum Parthia limes fuerit Imperii Romani, mediaque inter duas Indias, India quam citeriorem appellat Rufinus, India ulterior fuit, & quam ulteriorem dicit, citerior appellanda erat. Præterea fallitur in eo quod Metrodorum Indiam quam ulteriorem appellat, seu Æthiopiā hodiernam, penetrasse scribit. Metrodorus enim non Æthiopiā, seu Indiam respectu nostro citeriorem, sed veram Indiam seu Indiam ulteriorem (ut a viro qui in Imperio Romano scribebat, vocari debuit) perlustravit. Recte enim Cedrenus ad annum Constantini M. XXI. tradit: Metrodorus quidam Persa, sub prætextu philosophandi in Indiam se ad Brachmanes contulit. Sed perperam addit Cedrenus, Me-

XV.

XVI.

Errores Rufini & Cedrenii in hac historia narranda.

CHRISTI 327.

SILVESTRI PAP. 14.

CONSTANTINI IMP. 22.

navi densissimis tenebris diem, & per terræ noctis horrorem, luce subducta, cæcis iter gressibus donegari; alius alio diversis ex comitibus oberrant; ipse solus densissima obscuritate circumdatus, quid ageret, quo se verteret, nesciebat; cum repente anxios salutis desperatione animos cogitatio talis ascendit: Si vere Deus est Christus illo quem uxori suæ captivæ prædixerat, nunc se de his tenebris liberet, ut ipsum ex hoc, omiſſis omnibus, coleret. Illico ut hæc nondum verbo, sed sola mente devoverat, red-

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Metrodorum ex India redeuntem per Parthiam transisse, multosque Lapides pretiosos, & margaritas attulisse. In India enim interiori, seu Æthiopia, ubi prædicavit Frumentius, nunquam fuerunt Lapides pretiosi aut margaritæ. Balthazar Telezius in Historia Æthiopiæ Lingua Lusitana anno MDCLX. scripta ex Relationibus Virosorum pietate & eruditione illustratum, qui diutius in Æthiopia commorati fuerant, docet Æthiopiæ Patriarcham dono dedisse Nego (ita Abyssini seu Æthiopes Regem suum nuncupant) coronam unionibus, ac gemmis exornatam, eamque Principi gratissimam fuisse, quod ejus decessores nunquam similem vidissent, aut tulissent. Cum itaque Meropius dicitur Metrodori exemplo invitatus ad longinquam peregrinationem suscipiendam, hoc minime intelligendum de peregrinatione aliqua in Æthiopiā, Indiam tunc vocatam, ut perperam intellexit Rufinus, sed simpliciter & absolute de peregrinatione ad Orbem terrarum lustrandum instituta.

XVII. Dicit Rufinus in fine suæ Relationis: Quæ nos ita gesta, non opinione vulgi, sed ipso Ædesio Tyri Presbytero postmodum falso, qui Frumentii comes prius fuerat, referent cognovimus. Verum Ædesius non dixit Rufino Metrodorum Metrodori exemplo in Indiam, seu in Æthiopiā profectum esse, sed tantum ad Indiam perlustrandam, & longinquam peregrinationem suscipiendam, Metrodori exemplo motum; & quod de Peregrinatione illa in genere retulit Ædesius, Rufinus speciatim de Peregrinatione in Indiam Æthiopicam, ad quam perrexit Meropius, perperam intellexit. Quare Sozomenus lib. 2. cap. 24. nulla Metrodori mentione facta scribit, Meropium secutum esse exemplum Platonis, Empedoclis, Democriti Coi, & aliorum innumerabilium Philosophorum Græcorum, quibus curæ fuit, arbes ac regiones ignotas perlustrare.

XVIII. Cedrenus laudatus, qui illum Rufini errorem recte emendavit, falsum vero miscuit, remque fabulæ similimam narravit. Ait enim Metrodorum, dam in India esset, in vera nempe India, lapides pretiosos a Rege Indorum accepisse, quos dono Imperatori ferret, sed Byzantium reversum eos Constantino suo nomine obtulisse, & afferuisse margaritas alias, aliaque dona, quæ affererat, sibi a Perſis adempta: Itaque Constantinus, subdit Cedrenus, severe Sapori scribit, mitti sibi ea postulans, & accepta non remisit. Ideo pax distulit. Verum hæc sub Constantio, non vero sub Constantino contigere, pax enim Romanos inter & Persas anno CCCXXXVI. rupta occasione irruptionum Persarum in Mesopotamiam, & in regiones Orientales Imperii, ut diserte docent Eusebius in Vita Constantini lib. 4. cap. 56. & seq. Eutropius in Historia, Victor de Casaribus, & Rufus in Brevario. Et tantum abest, ut Sapor Persarum Rex accepta non remisit, & Constantino non fecerit

dita mundo dies Regem ad urbem perducit incolumem. Quique Regine rem protinus, ut gesta est, pandit. Evocari jamque captivam, & colendi ritum, ut sibi tradat exposcit, neque se ultra alium Deum, quam Christum, veneraturum esse confirmat. Ad est captiva, edocet Deum Christum; supplicandi ritum, venerandique modum, in quantum de his aperire semina fas erat; pandit. Fabricari tamen Ecclesiam monet formamque describit.

Egitur Rex, totius gentis populo convocato

XIV. C C cato

fatis, ut Eusebius citatus, testis oculatus, qui in hac re falli non potuit, prodit Persas, postquam in ditones Imperii irrupere, cum Constantino congredi vehementer reformidasse; missis Legatis pacem ab eo postulasse; & Imperatorem pacem & amicitiam cum eis libenter pepigisse. Legenda quæ Baronius de hoc bello a pace refert anno CCCXXXVI. num. LXVI. & seq. ubi etiam hanc fabulosam Cedreni narrationem refellit, & quæ eodem anno num. X. diximus.

XIX. Valefius tamen tam in Notis ad locum citatum Sozomeni, quam in Notis ad Ammianum lib. 25. cap. 4. Cedreni narrationem veram esse censet, & Rufinum in eo tantum reprehendit, quod scripserit, Constantino Magno imperante & initio Episcopatus sancti Athanasii Indorum seu Æthiopiā conversionem per Frumentium factam esse: quæ etiam in re alios Auctores, qui eum secuti sunt, falsos esse existimat. Quia, inquit, Metrodorus cum Frumentio non nisi Metrodori exemplo ad lustrandam Æthiopiā invitatus est; & Metrodori meminit Hieronymus ad annum Constantini XXI. ideoque post annum Christi CCCXXIV. Meropius cum Frumentio, & Ædesio peregrinationem illam suscepit; cumque Frumentius, & Ædesius quædam in Æthiopia commorati fuerint, & Metrodorus causam præberit bello Persico, Frumentius non nisi circa annum CCCXLI. reversus est Alexandriam, quo tempore Constantius imperabat, & Athanasius annum XV. Episcopatus exceſſerat.

XX. Verum Frumentius vir egregie Orthodoxus Constantii tempore in Æthiopiā mitti non potuit; cum is propagando Arianismo, & Orthodoxis extinguendis totus intentus fuerit. Hinc ad conversionem Homeritarum qui Æthiopiæ confines sunt, Theophilum Monachum Arianum: non vero aliquem Catholicum delegavit, ut infra monstrabitur. Et idem Constantius in epistola ad Aizanam & Sazanam Tyrannos Auxumis (sic enim Reges suos Auxumitæ vocabant, ut testatur Arrianus in Periplo moris Erithræi) illis præcipit ut Frumentium Episcopum Alexandrinum mittant ad Georgium, quem illius urbis Episcopum Arianum constituerat, ut ab eo veræ fidei doctrinam accipiat. Quare anno CCCLVI. quo ea epistola data, ut videre est apud Baronium, Auxumitæ Catholicis & Orthodoxis erant, eosque Constantius hæresi Ariana imbuedos volebat, cui ideo Auxumitarum conversio immerito attribueretur.

XXI. Quoad Hieronymum a Valefio laudatum, is de Metrodoro qui Cyclum annorum DXXXII. teste Photio in Biblioth. composuit, non vero de Metrodoro Philosopho, ut ipsemet Valefius suspicabatur, sermonem habet. Hieronymus enim in Chronico clarorum scriptorum, non vero viatorum mentionem facere in more positum habet. Quare Metrodorus Philosophus ex India circa finem anni CCCXXXVI. aut sequentis initio

XIX. Valefius tam in Rufino reprehendendo quam in Cedreno sequendo peccavit.

XX. Constantio regnante Æthiopiā fidem amplectam esse Valefius perperam credidit.

XXI.

Credunt Iberi.

cato, rem ab initio, quae erga se ac Regi- nam gesta fuerat, exponit, fidemque edo- cet, & nondum sacris initiatus, fit sue gentis Apostolus. Credunt viri per Regem, feminae per Reginam; cunctisque idem vo- lentibus, Ecclesiam instruitur instanter; & elevato jam perniciter murorum ambitu, tempus erat, quo columnae collocari debe- rent. Cumque erecta prima, vel secunda, ventum fuisset ad tertiam, consumptis om- nibus machinis, & boum hominumque vi- ribus, cum media jam in obliquum fuisset

PAGIUS Cedrenus & Valefius Metrodoro Philoſopho & Conſtan- tino attri- buunt quod ad alterum Metrodo- rum & ad Con- ſtantium pertinet.

XXII. Aethiopia India inter- ior a Ru- fino & al- iis voca- ta.

tio redux aſſeruit Conſtantio, cui, tam vivente patre, quam eo mortuo Oriens paruit, mu- nera ſibi a Rege Indorum data quae ad eum de- ferret, a Perſis ſibi adempta fuiſſe, indeque bel- lum Romanos inter & Perſas ab obitu Conſtan- tini Magni ſtatim renovatum, & pax cum eo- dem Conſtantino peracta, dirempta fuit. Id ma- niſte indicat Ammianus loco laudato, qui cul- pam ſuſcepti belli Perſici a Juliano Imp. geſti in Conſtantium transferens, ait; & quoniam eum obreſcitantes novos bellorum tumultus ad per- niciem rei communis inſtimulant concitaſſe, ſciant docente veritate perſpicue non Julianum, ſed Con- ſtantium ardore Parthicos ſuccendiſſe, cum Me- trodoro mendaciis avidius acquieſciſſe, ut dudum retulimus plene. Libri illi in quibus Ammianus haec narraverat, ad nos non pervenere; vide- rat tamen illos Cedrenus, ſed magno errore, unum Metrodorum cum alio confudit, & Con- ſtantium pro Conſtantio ſumpſit. Ad quod cum Valeſius animum non advertiſſet, putavit eo in loco Ammianum de Conſtantino loqui, ejuſque explicationem uni Cedreno deberi; cum tamen ipſemet Valeſius ibidem Conſtantium, non vero Conſtantinum legat, neque ipſe, nec Lin- debrogius, qui ante eum Ammianum Notis il- lustravit, diverſam aliquam aliam lectionem in medium adducant.

Rufinus itaque, quem Sozomenus & Socrates excipere, Aethiopiae conversionem Conſtanti- no M. imperante, & Athanaſio recens Epifcopo Alexandrino fidam eſſe, accurate notavit, & in eo tantum peccavit, quod Metrodorum in Indiam Aethiopicam profectum eſſe ſcripſerit, & in re Geographica parum verſatus, Aethio- piam Indiam ulteriorem vocavit. Quod vero ei Indiae nomen inſiderit, hoc praeterierunt ante eum alii, & Indorum nomine tunc Aethiopes audiebant. Porro Rufinus non ſolum Aethiopicam Indiam ulteriorem, ſed etiam Indiam interio- rem appellat, ad diſcrimen verae Indiae, quam citeriorem perperam nominat. Interioris nomine utuntur etiam Socrates & Sozomenus, iſque juxta Valeſii verſionem ſuam de Aethiopiae converſio- ne narrationem his verbis exorditur: Ultimus eorum, quos vulgo Indos appellamus, a Frumen- tio Sacerdote & ſacrarum diſciplinatum doctore, Chriſtianam religionem accepiſſe comperimus. Ubi Valenus Chriſtophorionum ſequitur, qui ait, Indos interiores (ſic enim noſtra memoria appel- lantur) a Frumentio, &c. Verum haec verſio mi- hi non videtur literalis & genuina. Textus Graecus habet; καὶ τὸς Ἰνδοὺς τῶν κατὰ ἡμᾶς, ſed haec verba τὸς κατὰ ἡμᾶς nude ſumpta ſignificant, qui ſunt vel qui vivunt noſtra ſtate, non vero qui ap- pellantur, quaſi Sozomenus dicat, qui degunt juxta nos & regione Orbis noſtri, nempe Ro- mani. Regio a Geographis Nubia appellata pars eſt Indiae, ſeu Aethiopiae Indiae, ditioni Roma- norum proxima, & cum Aegypto contermina.

erecta, & pars reliqua nullis machinis e- rigeretur, repetitis ſecundo & tertio ac ſepius viribus, ne loco quidem moveri, attritis omnibus, potuit. Admiratio erat totius populi; Regis animoſitas hebeſcebat: quid fieri deberet, omnes ſimul latebat. Sed cum interventu noctis omnes abſceſſi- ſent, cunctique mortales, & ipſa opera ceſſarent; captiva ſola in oratione perno- ctans manſit intrinſecus. Cum ecce matu- rinus, & anxius cum ſuis omnibus ingre- diens Rex, videt columnam, quam tot ma- chinae

Illuc Pantanus, alique Evangelium praedicarunt. Verum Aethiopia Indica, ſeu ut nunc loquimur, Abiſſina, quae regio eſt, in qua Frumentius verbum Dei diſſeminavit, licet contigua ſit Aegypto, ea tamen magis remota, ideoque inter- ior a Sozomeno appellata, ſeu Ἰνδοὺς τῶν κατὰ ἡμᾶς, id eſt, Nubiensium, vel Indorum Aethio- pum ſupra Aegyptum. Sed utraque regio uni- cam Indiam Aethiopicam conſtituit.

Non hinc diſcedam quin monero, non opera verae Geographiae Rufinum ejus parum peritum, ſed propriis ejus verbis, cum Antiquis collatis, intelligendum eſſe; praecipue autem Rufinus hal- lucinatur, & ſibi met contradicit; ait enim Di- vum Mattheum ſortitum eſſe Aethiopiae, id eſt Aethiopiae Aegypto vicinam, ſeu Nubiam mo- dernorum Geographorum, non vero Abiſſiniam. Addit ſanctum Thomam praedicariſſe in Parthia, & S. Bartholomaeum in India citeriori, ac praeterea inquit: Inter quam Parthiamque media, ſed longo interior tractu India ulterior jacet. Hoc in loco Rufinus omnia turbat; regio enim quae inter Aethiopiae & Parthiam ſeu Perſiam jacet, eſt Arabia Felix, ſeu Sabaeorum terra, quae eſt adhaerens Aethiopiae, appellatae etiam Indiae, & media inter Indiam iſtam & Parthiam, ut chartae Geographicae oſtendunt. Arabia vero Felix India interior vocabatur, ut diſcimus ex Philoſtorgio lib. 2. cap. 6. ubi narrat Indos a Bartholomaeo converſos fuiſſe: Interiores Indos (qui ſecundum Geographos idem ſunt ac uberio- res) quotquot Chriſtum colere ex Bartholomaei Apoſtoli inſtitutione didicerunt. Hos autem Indos, olim quidem Sabaeos ait (Philoſtorgius) eſſe dictos ab urbe Saba, quae caput eſt totius gen- tis; nunc vero Homeritas vocari. Sabaei iſti ul- teriores erant & interiores reſpectu Aegypti, ſi compararentur Aethiopiis Indiſ vocatis qui uſ- que ad Catadupas ſeu Cataractas Nili extendebantur.

Quare hoc loco Rufinus dupliciter errat; primo Indiam Orientalem quo Metrodorus profectus eſt, cum Sabaea, ſeu India ulteriori, in qua Bartholomaeus Evangelium praedicavit, confundit, & Indiam citeriorem ſeu exteriorem eidem Apo- ſtolo attribuit, ex imperitia Geographiae. Etiam- num aliqui viri doctiſſimi in hac Geographiae parte graviter errant. Verum Abiſſina, praecipue- que Regnum Tigridis limitaneum Arabiae ſeu Aethiopiae ſub Aegypto, jungi poſſunt cum Sa- baeis, quia conſtat eorum incolae deſcendiſſe ab iſtis, qui mare Rubrum trajecere, & in Aethio- pia ſedem fixere. Indeque qui regnum Tigridis inhabitant lingua loquuntur, ab Arabica mani- feſte deducta, & quae in nullo convenit, cum aliorum Aethiopum linguis, eaque literalis eſt, & in Officio divino uſurpatur, ac in libris ſcri- bendis adhibetur, licet a populo non intelli- gatur.

Sed, ut huic de Frumentio, & converſione Aethio-

XXIII. Errores Geographi- ci Rufini.

XXIV. Detegun- tur & cor- riguntur.

XXV.

china, & tot populi movere non quide- rant, erectam, & ſuper baſim ſuam li- brate ſuſpenſam, nec tamen ſuperpoſitam, ſed quantum unius pedis ſpatio in aere pendentem. Tunc vero omnes populi contu- entes, & magnificantes Deum, veram eſſe Regis fidem & captivae religionem, praetentis miraculi teſtimonio perhibebant. Et ecce jam mirantibus adhuc, & ſtupentibus cunctis, in oculis eorum ſenſim ſupra baſim ſuam, nullo contingente, columna depoſita, ſumma cum libratione conſedit. Poſt hoc reliquos columnarum numerus tanta facili- tate ſuſpenſus eſt, ut omnes, quae ſuper- fuerant, ipſa die locarentur.

XV. Legatio ab Iberis ad Con- ſtantinum.

Poſtea vero quam Eccleſiam magnifice conſtructa eſt, & populi fidem Dei majo- ri ardore ſtiebant, captivae monitis, ad Imperatorem Conſtantinum totius gentis le- gatio mittitur. Res geſta exponitur; ſacer- dotes mittere oratur, qui captum erga ſe Dei munus implerent. Quibus ille cum omni gaudio, & honore tranſmiſſis, multo amplius ex hoc letatus eſt, quam ſi inco- gnitas Romano Imperio gentes, & regna ignota junxiſſet. Haec nobis ita geſta fideliffimus vir Bacurius gentis ipſius Rex, & apud nos Domeſticorum Comes, cui ſumma erat cura, & religionis, & veritatis expoſuit, cum nobiſcum Pale- ſtini tunc limitis Dux Hieroſolymis ſatis unanimiter degeret. Hucusque Rufinus de Iberis illis ad Chriſtum converſis; eadem quoque Socrates (a), Sozomenus (b), at- que Theodoretus (c), & alii recentiores, qui ex eiſdem deſcripſerunt. Fuerunt Ibe- ri, ſive dixerimus Iberes (ut monet Plinius d) populi prope Albaniam, & Colchos poſiti, non longe a mari Caſpio, & Caucaſis montibus. Caeterum partem illam Iberiae, quae vergit ad mare Ponti- cum, Colchicam dictam, olim ſub Tra- jano Imperatore predicatione S. Clemen- tis Papae Evangelium ſuſcepſiſſe, ſuperius dictum eſt; & Irenaei quoque teſtificatio- ne conſtat, longe ante haec tempora Ibe- ros Chriſtianam fidem amplexatos eſſe. Qui autem juxta Caucaſum incolunt Ibe- ri inferiores vergentes ad mare Caſpium, ii putantur ſub Conſtantino Chriſti fidem ſectati eſſe.

(a) Socr. l. 1. c. 16. (b) Soz. l. 2. c. 24. (c) Theod. l. 2. c. 6. (d) Plin. l. 6. c. 10.

XVI.

Certe quidem occasione bellorum, & Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Praeſens ſtatus ur- bis Axu- marum.

Aethiopiae narrationi ſinem tandem imponam, Regia Habefſinorum urbs, totiusque Regni Me- tropolis Axuma ſenſim decrevit, ex quo a Re- gibus ſuis, aula procul abſcedente, deſerta fuit. Eam pulcherrimis ſtructuris, Baſilica, obeliſcis, epitaphiis, aliſque aedificiis Regiis ornatam olim fuiſſe, aliqua literis ignotis inſcripta, quae ad- huc viſuntur, argumento ſunt; at bellis deſe- cta, vel vetuſtate exefa. Urbs ipſa diruta & pago ſimilior eſt, & ut ait Ludolfus in Historia Aethiopiae lib. 2. cap. II. ita invaſione Turcarum vaſtata fuit, ut hodie vix centum colonis ha- bitetur, & urbem magnam fuiſſe rudera tantum

perſecutione Imperatorum Gentilium ma- gnanim factam eſſe ad fidem Chriſtianam ac- ceſſionem, dum Chriſtiani, vel ducerentur a barbaris captivi, vel metu tormentorum illuc confugerent, teſtatur Sozomenus, dum ait (e): Cum vero ad hunc modum (e) Soz. l. per univerſum Imperium Romanum ſe dila- 2. c. 5. taret Eccleſia, Chriſtiana religio etiam ad ipſos barbaros pervaviſt. Nam gentes circa Rhenum accolenes fidei Chriſtiane ſe dederant. Celtae enim, & populi Gal- liae ultimi, qui proximi ad Oceanum habi- tant, Gothi etiam, & gentes illis finiti- mae, qui ante ad ripas Iſtri habitaverant, jampridem fide in Chriſtum recepta, ſe ad cultum, & humanitatem civiliorem conver- terant. Cauſa autem cur omnes fere barba- ri Chriſtianam religionem amplecti coepe- rint, fuere bella variis temporibus, (ut- pote regnante Gallieno, & Imperatoribus, a quibus ei ſucceſſum eſt) a Romanis, & exteris hominibus adminiſtrata: nam cum infinita fere, & promiſcuam gentium multi- tudo ex Iſtrata in Aſiam trajeciſſet, eam- que incurſionibus factis occupaviſſet, aliique barbari in aliis locis Romanis ſibi finiti- mis idem praetiſſent, multi ſacerdotes Chriſti pariter captivi a barbaris abdu- cebantur. Qui quidem cum homines in illis locis morbis afflictiſſos ſanarent, & Demoni- bus occupatos, ſolo nomine Chriſti Filii Dei invocato, liberarent, & ſincerum praeterea ac pium vitae genus colere, & virtutum praetantia obreſcitatorum ora penitus obtu- rare viderentur; barbari eos, cum vitae, tum factorum admirabilium cauſam magno- pere admirari, & valde prudentes eſſe; & ſe, ſi tam praetabiles hominum mores imi- tarentur, numenque divinum ad eorum e- xemplum colerent, Deum ſibi propitium ha- bituros. Itaque ab illis, quid ſibi agentium ſit, doceri conſtituunt: diſcunt fidei no- ſtrae praetcepta, Baptiſmum recipiunt, & con- ventus more Chriſtianorum celebrant. Hac- tenus Sozomenus; quae tamen haud in- omnibus probamus; nam longe ante Gal- lienae tempora Chriſtianam religionem pro- pagatam eſſe ad barbaros remotiſſimos, dictum eſt ſuperiore tomo Annalium (f), teſtificatione Irenaei, Juſtini martyris, Ter- tullianui, & aliorum.

Ut vero ad Bacurium Iberorum Regem, quem

C c 2

Qua occa- ſione bar- bari facti Chriſtia- ni.

(f) Annal. tom. 2. an. Dom. 140. & aliis in locis.

XVII.

CHRISTI
327.SILVESTRI PAP.
14.CONSTANTINI IMP.
22.De Bacu-
rio rege
Iberorum.(a) Am-
mian.
Marcel. l.
31.(b) Euseb.
Vit. Const.
l. 4. c. 1.(c) Epiph.
hæres. 30.XVIII.
De Jose-
pho comi-
te ex Ju-
dæo chri-
stiano.(d) l. 2. &
3. de Juda-
is Cod.
Theod.(e) l. 14. de
Judais C.
Theod.

XIX.

quem tradit Ruffinus ab Imperatore crea-
tum Comitem Domesticorum, redeamus,
quem & fidelissimum testem citat; illum
nos esse existimamus, quem Ammianus
(a) item Bacurium nominat, alias Batu-
rium Iberum, qui in exercitu Romano
(ut ait) ducebat ordines scutariorum, &
fagittariorum; quem etiam creatum dicit
ab Imperatore Comitem Domesticorum.
Sublimiorum quidem magistratum hic erat
ordo, cum alloqui (ut Eusebius (b) auctor
est) Comites triplicis ordinis esse solent.
Porro Comitatus nobilissima dignitate con-
suevit Constantino Imperatorem insigni-
re sublimes ac nobiles viros illos, qui,
spreto patrii ritibus, se ad Christianam
religionem conferrent, cum agit de Jose-
pho Judæo S. Epiphanius (c) testatur,
quem inter Judæos primarium eadem Comi-
tatus dignitate donatum tradit, quando
post multos varioque casus, magna Dei
clementia, Christianam religionem pro-
fessus est. At cum in his versetur, nem-
pe in propagatione fidei mirabili Dei con-
silio diversis in locis facta, & tempus hoc
a nobis exigat, quod evenisse id constat
sub eodem Constantino Imperatore; ea om-
nia, quæ ea de re ab eodem auctore,
scite fideliterque sunt memoratæ commen-
data, ipsius verbis narratione hic prose-
qui, operæpretium esse ducimus.

Erat (inquit) ex Judæis quidam Jose-
phus (non scriptor est historiographus il-
le vetus, sed a Tiberiade) qui temporibus
felicitatis Constantini Imperatoris illius
Senioris vixit, & ab ipso Imperatore Comi-
tatum dignitatem assecutus est, & pote-
statem accepit edificandi Ecclesiam Chri-
sto in eadem Tiberiade, & in Diocæsarea,
& in Capbarnaum, & aliis civitatibus:
qui & multa passus est ab ipsis Judæis, prius-
quam Imperatori manifestaretur. Hic Jose-
phus inter dignitate præstantes viros a-
pud ipsos connumeratus erat. Sunt au-
tem hi post Patriarcham, Apostoli appel-
lati, assidentque Patriarchæ, & cum ipso
sepe assidue in nocte ac die degunt consu-
lendi gratia, & ut referant ad ipsum ea
quæ sunt in lege. Bene conveniunt hæc,
quæ de nominibus magistratum Judæo-
rum Epiphanius tradit, cum ejusdem Con-
stantini Imperatoris rescriptis (d), qui-
bus eisdem indulget privilegia, in quibus
exprimuntur hæc eorum nomina magistra-
tum, Patriarcha, Presbyteri, Hieros,
Architynagogi: & in rescripto Arcadii
Imperatoris (e) nominantur Apostoli,
qui ad exigendum aurum & argentum a
Patriarcha certo tempore diriguntur: quos
& morum inquisitores, & moderatores
apud eos fuisse, alias diximus. Sed sub-
dit Epiphanius:

Patriarcha vero illo tempore Hellel no-
mine erat; arbitrator enim Josephum sic no-
men eius dixisse, si non ex tempore fal-
lor. Ex genere vero Gamalielis erat; qui

apud ipsos Patriarcha fuit. Ratiocinari
autem licet (veluti etiam alii prodide-
runt) hunc esse generis illius primi Ga-
malielis, qui temporibus Salvatoris vixit,
& secundum Deum consilium dedit, ut absti-
nerent ab insidiis contra Apostolos struen-
dis (f). Cum autem morti vicinus esset
Hellel, cepit Episcopum vicinum urbi
Tiberiadis ad se venire, & accepit ab ip-
so sacrum lavacrum in excessu per medicæ
curacionis prætextum. Ipsum enim per præ-
dictum Josephum, velut quod medicus esset ac-
cessit: & omnibus a se remotis, Episcopum
rogavit, dicens: Largire mihi signaculum
in Christo. Ille vero accessit ministris;
præcepit aquam parari, velut qui morbi
gratia auxilium aliquod adhibere vellet
per aquas, cum Patriarcha graviter ægro-
raret. Ministri autem fecerunt iussa: non
enim noverunt, cum Patriarcha pudoris
gratia, omnes a se removisset. Quare sic
sacro lavacro, & sanctis mysteriis Patriar-
cha dignus evasit.

At vero Josephus mihi ipse hæc retulit:
ex ore enim ipsius hæc omnia audivi, &
non ab aliquo alio, in senecta ipsius, cir-
ca septuagesimum ætatis ipsius annum, aut
etiam ultra. Ab ipso enim perductus sum
Scythopolim. Cum enim migrasset a Tibe-
riade, possessiones illic in Scythopoli præ-
claras acquisivit. Nam in domo ipsius bea-
tus Eusebius in Italia Episcopus Vercellen-
sis, a Constantio ob fidem Catholicam fu-
gatus, hospitio exceptus erat: & ad hujus
visitationem ego, & alii fratres illuc pro-
fecti, etiam ipse apud eum diverimus. Ex
conversacione vero ipsius Josephi intra ades
ejus, & de rebus ipsis percontantes, & co-
gnoscetes, quod ex illustribus apud Ju-
dæos fuit, exquirentesque ipsius propo-
situm, & quomodo ad Christianissimum deve-
nit, hæc omnia clare audivimus, & non
ex auditu alterius cuiusdam. Unde etiam
memoratu digna ad credentium edificatio-
nem opinati ea quæ circa virum transacta
sunt, propter ea quæ in Hebraicam lin-
guam translata, in Gazophylacio ejus re-
perta sunt, non incassum omnem rem præ-
dicti Josephi apposuimus; erat enim vir
qui non solum Christianus fidelis fieri di-
gnus factus est, sed qui etiam Arianos
valde notavit. In illa enim Civitate, Sey-
thopoli inquam, solus hic Orthodoxus fu-
it, omnes vero alii Ariani. Et nisi Co-
mes fuisset, & Comitatus dignitas Ariano-
rum persecutionem ab ipso prohibuisset, non
sustinuisset hic vir in urbe morari, præ-
sertim sub Patrophilo Ariano Episcopo;
qui multum potens fuit & divitiis & au-
thoritate, & apud Regem Constantium no-
ritia, & dicendi libertate. Erat porro
& alius quidam junior in urbe ex Hebræis
rectam fidem habens, qui non ausus fuit
in aperto, sed occulte nos visitabat. Veri-
simile vero quiddam, & ridiculum Josephus
narrabat, & puto etiam hæc ipsum ve-

Hellel pa-
triarcha
Judæo-
rum.

(f) Ad. 3.

XX.

Josephus
hospes ca-
tholico-
rum epis-
coporum.

XXI.

Evangelia
& acta A-
postol. in-
venta in
Gazophy-
lacio.

XXII.

Judas no-
vus Patri-
archa.CHRISTI
327.SILVESTRI PAP.
14.CONSTANTINI IMP.
22.

ra dixisse. Dicebat enim, quod mortua
ipsum conjugem, veritus fuerit, ne ipsum
raperent Ariani, & clericum efficerent:
sepe enim blanditi ipsi fuerant, & si hæ-
resis ipsorum cohereret, polliciti majores
profectus, vel etiam Episcopatum. Qua de
causa dicebat se alteri uxori conjunctum
esse, quo ipsorum electionem effugeret.

XXI.
Patriar-
cha bapti-
zatur.

Verum redeo ad narrationem argumenti
de Patriarcha, & ipso Josepbo; ut, si qui
legere velint, per illius verba a me re-
lata id ipsum exacte clarum faciamus. Et
jam (velut ille narrabat) Patriarcha la-
vacrum suscipiente, per commissuras in fo-
ribus introspectans, inquit, considerabam
quæ ab Episcopo, & Patriarcha fiebant,
mentemque recondebam, & apud me ipsum re-
ponebam. Et idem Patriarcha auri molem
quandam satis magnam in manibus habens,
extenta manu, Episcopo dabat dicens: Of-
fer pro me: scriptum est enim, per sacer-
dotes Dei ligari ac solvi in terra, & e-
runt eadem soluta, & ligata in celo. Cum
igitur hæc facta essent, inquit, & aperta
essent fores, interrogabatur Patriarcha a
visitantibus, quomodo per auxilium se ha-
beret: & constitebatur, se optime habere:
etenim norat quod dicebat.

XXII.

Evangelia
& acta A-
postol. in-
venta in
Gazophy-
lacio.

Postea vero cum Episcopus per duos aut
tres dies ipsum visitaret sub medici præ-
textu, obdormivit Patriarcha cum bono
deposito, tradito proprio filio valde puero
ipso Josepbo, & alteri cuidam æquissimo.
Omnia itaque peragebantur per hos duos,
propterea quod Patriarcha adhuc puer, &
infans esset, & in manibus ipsorum educa-
retur. In hoc tempore cum mens Josephi
sepe vexaretur propter mystica, quæ facta
erant in lavacri tractatione, considerabat
quidnam faceret. Et erat quædam Gazo-
phylacii domus conclusa (Gaza autem in-
terpretatur Hebraica lingua Thesaurus.)
Cum itaque multi multa cogitarent de hoc
Gazophylacio propter conclusionem per si-
gillum: Josephus clandestine ausus id a-
peruit, & pecunias nullas reperit, verum
libros pecuniarum præstantiores. Legens au-
tem inter hos (velut jam dixi) Evange-
lium secundum Joannem de Græca lingua
in Hebræam translatum; invenit etiam A-
ctæ Apostolorum, quin, & Evangelium se-
cundum Matthæum, Hebraicam plantam. Et
his perlectis, rursus animo vexabatur,
tristatus quodammodo de fide Christi. Jam
vero ex duobus argumentis compunctus, ni-
mirum & librorum lectione, & mystico Pa-
triarchæ ductu ac imitatione, & tamen
corde indurabatur, qualia fieri solent.

XXIII.

Judas no-
vus Patri-
archa.

Cum autem in his attereretur, adole-
scit puer relictus ab Hellel, qui in Pa-
triarcham educabatur: nemo enim alius ra-
pit principatum apud Judæos, sed filius
patri succedit. Ubi igitur ad vigorem æ-
tatis adolescens pervenisset, corrumpent
ipsum quidam coætanei otiosi, & assueti

malis: fortassis autem (ut puto) Judas
vocabatur hic recens Patriarcha, non ta-
men certo scio, propter tempus. Translu-
erunt itaque coætanei juniores ad multa
mala studia, ad corrumpendas muliercu-
las, & scelestas libidines; ita ut per ma-
gicas quasdam incantationes conarentur ipse
opitulari ad protervitatem, illecebras quas-
dam perficiendo, & per præstigias cogendo
liberas mulieres, ut necessario perduceren-
tur eo, ut ab illo corrumperebantur. Jose-
phus autem, & ille alter cum ipso senex,
necessario puerum comitantes, ægre fere-
bant, & sepe reprehendebant ipsum, at-
que verbis admonebant. Ille vero magis
adolescentibus obediebat, occultans turpia,
& negans: neque enim audebat Josephus
aperto sermone eloqui illius facinora, sed
velut per scientiam exhortabatur.

Proficiscuntur itaque ad Gadara, ad a-
guas calidas, quo loco singulis annis con-
ventus celebrabatur; accedunt enim undique
qui lavare volunt ad dies aliquot, mor-
borum videlicet curandorum gratia; id
quod Diabolicum est stratagemata. Ubi enim
miracula a Deo facta sunt, ibi adversa-
rius perniciose sua retia ponere anticipa-
vit: nam & viri & femina illic lavan-
tur. Juxta Syccyriam vero femina quædam
libera in balneo erat, formæ pulchritu-
dine excellens, & adolescens ille proter-
vitatis suæ consuetudine illectus, deambu-
lans ad auram, latus suum ad femina la-
tus affricuit. Illa autem signavit se in
nomine Christi, ut quæ Christiana esset:
cui neque necessarium erat delinquere, &
inter viros & feminas lavari: contingunt
autem hæc simplicibus, & idiotis homini-
bus, qui per præceptorum negligentiam,
non sunt muniti doctrina. Et tamen, ut of-
tenderet Deus sua miracula, adolescenti
suis conatus non successit, ipse, inquam,
Patriarchæ.

At quoniam de balneis Gadarensibus in-
cidit mentio; antequam de Josepbo rela-
tam ab Epiphano historiam ulterius pro-
sequamur, quæ scribat Eunapius Sardi-
anus de Jamblico fama insigni philosopho
ad eadem balnea accedente, consentientia
his quæ scribit Epiphanius de Diaboli præ-
stigiis, enarrandi opportune se offert oc-
casio: ait igitur (a): Aliquanto post tem-
pore placuit cunctis, stato anni tempore,
accedere Gadara, qui locus est thermarum
in Syria, secundas a Bais in Romano Im-
perio obtinens, quibus nulla balnea cali-
dæ comparari possunt. Istic cum lavaret,
pariterque cæteri darent lavationi operam,
nata de balneis disceptatione, subridens
Jamblicus. Tametsi religione, inquit, im-
pediar, quo minus ista aperiam; vestra
tamen causa id fiet. Simulque iussit disci-
pulos sciscitari a popularibus indigenis,
quibus jam olim nominibus donati fuissent
duo e calidis fonticulis minores, sed cæte-
ris

XXIV.
Balnea
Gadaren-
sia.

XXV.

(a) Eunap.
in Vit.
Philosoph.
in Jam-
blico.Jamblicus
magus
quid Ga-
daræ o-
peratus.

ris elegantiores, venustioresque. Illi postquam imperata fecissent, negarunt se causam nominum posse vestire, uni tamen Amori nomen esse, alteri Anteroi deo amantium injuria vindici. Confestim ipse contacta manu aqua (sedebat enim forte in crepidine fontis, ubi depletur ac superfunditur alveus) paucis admurmuratis verbulis, de fontis imo pusionem exciuit candidum, comoda statura, capillitio in fulvum aurum tincto, dorso cute nitida, qui totus lavanti aut loro assimilis erat.

XXVI.

Dæmon dictus Amor mago intervit.

Attonitis rei novitate comitibus: Trans-eamus, inquit, ad proximum fonticulum: simulque exurgens præcedebat, in cogitatione defixus, ac suspensio vultu; ibique eadem, quæ prius peragens, alterum Amorem evocavit, prioris per omnia similem, extra comas nigrantes huic magis & rutilas, & per collum sparsas. Ambo pueruli circumfusi artibus complexibus Jamblicæo velut naturali patri inhaerebant: quos ille in proprias suas sedes evestigio restituit, lotusque excessit, obstupescendo comitum, & familiarium coetu, qui ab eo tempore scrutari quicquam desierunt, & argumentis & signis, quæ viderant, tamquam validis habenis pertracti, in omnibus credulos se præbuerunt. Ferebantur de illo in vulgus, & alia fidei abscondita, monstrisque similia, quorum ego nihil scriptis mandare volui, ratus id parum tutum esse, Deoque invisum, si quis historia veraci, & solida fide nixæ fabulas inaner, commentitias, & fluxas inserat. Quid quod, & hac ipsa scribo non sine religione quadam, metuens ne rumores sint, & fictæ auditio-nes; nisi quod viros sequor, qui fidem non adhibentes aliis, rei visæ sensu permoti fuerunt? Hæc Eunapius, quæ ab Aedæso inter primos Jamblichi familiares se accepisse testatur. Ita quidem acciderunt his ipsis prope temporibus: nam (quod & Suidas habet) claruit Jamblichus sub Constantino, ad ultimamque senectutem eum pervenisse idem Eunapius tradit. En vides (quod sæpius dictum est superius Sancti Augustini testificatione) philosophos ferme omnes, qui renuerunt inter Christi discipulos profiteri, sectatos esse improbatæ magicæ artis studia.

XXVII. Tentatur iterum Christiana femina.

Sed ad cœptam narrationem de adolescente Patriarcha redeamus; qui etsi vires magicæ imposturæ irritas redditas videret in Christiana femina, haud tamen a cœptis desistit, verum majora tentavit, & quænam, hæc subdit Epiphanius: Misit enim ad ipsam, & munera constituit. Illa vero nunciis contumelia affectis, non flebatur protervi illius inani opera. Hinc auxiliarii ejus, cognito adolescentis dolore, quem ex femina illa conceperat, agrediuntur majores quasdam præstigijs construere, velut ipse Josephus mihi per longum clare exposuit. Abducunt enim misero

rum illum adolescentem post occasum Solis in propinquas rumbas (sepulcra autem sic appellantur, spelunca videlicet in petris effossa ac constructa) illum abducunt prædictum adolescentem præstigiatores qui cum eo erant, & incantationes ac ejurationes, & studia impietatis plena in ipsum faciunt, & in nomen prædictæ femine.

XXVIII.

Cæterum ex voluntate Dei hæc in mentem veniunt alterius senioris, qui cum Josepho erat; & ille quidem sentiens, quæ fiebant, ea Josepho communicat; & primum quidem miserum se ipsum prænuuncians, dixit: Miseri nos, o frater, & perditionis vasu, cui assidemus? Josephus autem causam percontatus, non prius audivit ex ipso per sermones, quam ubi senex correptum ipsum manu abduxisset eo, ubi conventum perditum illi cum adolescentulo in monumentis incantationis gratia faciebant: & pro foribus quidem stantes, quæ ab illis fiebant, auscultabant; illis vero ingredientibus, secedebant: nondum enim multa vespera erat, sed velut esse solet, ad Solis occasum, oculo adhuc obscure videre potente. Post exitum igitur impiissimorum e monumento, ingressus est Josephus, ac deprehendit etiam alia quadam curiositatis studia hunc prostrata; quibus ubi urinam & sanguinem adjecissent, & pulverem admiscuissent, illi egressi sunt, velut ille dixit. Cognovit autem insidias, ob qualem feminam hæc ab illis maleficæ perpetrata essent, & observabant an prævalerent. Ubi igitur non prævaluerunt præstigiatores (nam per signaculum Christi & fidem femina auxilium percepit) cognovit adolescentem per tres noctes tolerare, & expectare femine accessum: deinde vero pugnare adversus eos qui hanc curiositatem fecerant (sic magiam Judæi appellare consueverunt, secundum illud Actorum (a) : Qui fuerant curiosa sectati, &c.) quod affectus illam non esset.

Viæc Magica incantationes signo crucis.

(a) Act. 19.

XXIX.

Christus apparet Josepho.

Hucusque profecutus est Epiphanius de Juda novo Patriarcha Judæorum historiam; post hæc autem de Josepho Comite, quomodo post multa signa ad Christum conversus sit narrationem instituit, atque ait: Tertium hoc instructionis ad fidem opus Josepho contigit, quod non valuit incantationis vis, ubi erat Christi nomen, & signaculum Crucis; non tamen persuasus est, ut Christianus fieret. Postea vero apparet illi in somnis Christus dicens: Ego sum Jesus, quem parentes tuæ crucifixæverunt: verum crede in me. Ille vero necdum persuasus incidit in morbum magnum & desperatum. At Dominus rursus apparet ipse, jubens, ut credat in ipsum, & sanitatem assecuturum esse promittens. Ille vero promissione facta, rursus resiliit, & in duritia permansit. Recidit autem secundo in morbum, eumque similiter desperatum: relictusque velut mortu-

rus

rus a cognatis suis Judæis, quod mystice ab ipsis semper fieri solet, id ab eis audivit: nam vir quidam senior legis peritus ad eum accedens, in aurem insurrexit, dicens: Crede in Jesum crucifixum. sub Pontio Pilato Præsede, qui Filius est Dei, & ex Maria postea natus est, & Christus Dei est, & ex mortuis resurrexit: nam ipse venit judicare vivos & mortuos. Hæc ipsa Josephus palam mihi recitavit, id quod vere dicere possum.

XXX.

Sed & ab alio quodam tale quid audivi, qui adhuc Judæus erat propter metum Judæorum, sed inter Christianos sæpe versabatur, & Christianos colebat ac diligebat, atque mihi comes erat in deserto Bethel & Ephraim, dum ad montanam regionem ascenderem a Hierichunte, & objicerem ipsi de Christi adventu, ipso nihil contradicente: cum autem admirarer, & interrogarem ipsum causam (erat enim legis peritus, & contradicere potens) cur non contradiceret, sed persuaderetur tot & talia de Christo nostro audiens; revelavit mihi etiam hic, quod morti vicinus audivit ab ipsis surrexum in aurem, nimirum; Jesus Christus crucifixus Filius Dei de te judicaturus est. Verum hæc mihi de his, & circa hunc sermonem hoc loco, velut quæ re vera audivi, apposta sunt.

XXXI.

Rursum per visum Josephum admonetur.

Josephus autem adhuc egrotabat; & cum audivisset a seniore (velut dixi) cum aliis, Jesus Christus te judicaturus est; adhuc obdormabat. At Dominus rursus ex benignitate sua per somnium visum: Ecce, inquit, sano te; sed tu, ubi surrexeris, crede. Ubi autem convalescisset rursus a morbo, non credidit. Itaque sano ipse rursus Dominus apparet per somnium, conquerens de ipso, quam ob causam non crederet: & promittit ipse Dominus dicens: In fidei certitudinem, si quod volueris signum divinum in nomine meo operari, invoca me, & ego faciam. Erat autem quidam insanus in Civitate, qui nudus per urbem circuibat, in Tiberiade videlicet, & cum sæpe ipse veste indueretur, eam dilaniabat, veluti tales facere solent. Josephus igitur volens experiri visionem, dubitans autem adhuc, verecundia detinebatur. Assumit autem hunc intro, & præclusis foribus, acceptaque aqua in manum, eaque Crucis signaculo signata, insanum hominem respersit, ac dixit: In nomine Jesu Nazareni Crucifixi, egredere Dæmonium ab ipso, & sanus fiat. Homo vero magno clamore edito, in humum prolapsus, & multa spuma ab ore demissa lancinatus, ad multum tempus immotus permansit. Quis miretur hæc a Josepho tentata, cum restentur Acta Apostolorum (a), eadem aditata a filiis Scævæ Principis sacerdotum? licet res illis haud ita feliciter acciderit ac Josepho.

XXXII.

Qui autem putabatur esse mortuus (sub-

dit Epiphanius) post tempus, perfricta facie surrexit, & conspiciatus suam nuditatem se ipsum occultavit; & manus pudendis prætendit, non amplius sustinens propriam nuditatem videre. Itaque amiculo ex his, quæ apud ipsum Josephum erant, indutus, ad statum prudentiæ ac modestiæ devenit, ipsique viro, ac Deo magnas gratias egit, sciens quod per ipsum salus sibi contigisset: & virum per urbem prædicabat. Et hoc sane signum notum factum est Judæis qui illic erant, & multus rumor sequebatur ex his qui dicebant: Josephus Gazophylaciis apertis, & invento nomine Dei scripto, eoque lecto, magna signa facit. Erat autem verum, quod ab his dicebatur, sed non sic veluti ipse suspicabantur. Adhuc vero permansit Josephus obduratus corde: sed benignus Deus occasiones semper præbens salutis bonas iis qui ipsum diligunt, eas exhibet hominibus quæ digni facti sunt vita æterna.

Quid opinati Judæi de Josepho.

Accidit enim, ut postquam adolevisset Judas Patriarcha, de quo antea diximus, premium ac remunerationem, Apostolatum Josepho daret. Et hic cum epistolis ablegatur in Cilicum terram: illicoque reversus, ab unaquaque Ciliciæ Civitate decimas ac primitias de iis qui in Provincia Judæorum sunt, exegit. In hoc autem tempore proprius se Ecclesiæ applicat (haud scio in qua Civitate) in amicitiamque venit ejus loci Episcopi, qui clandestine ab ipso Evangelia petiit, ac legit. Quandoquidem igitur, velut Apostolus (sic enim apud ipsos, veluti dixi, dignitas appellatur) potentissimus esset, & ad constitutionem bonæ discipline legis (sic enim se facere prætendebat) multos male constitutos synagogæ principes, & sacerdotes, ac presbyteros, & Azanitas, quos ipse diaconos aut ministros interpretantur, deponeret, & a dignitate amoveret; in multorum invidiam devenit; qui velut ulcisci in ipsum conantes curiose hunc observare, & qua ab ipso fiebant, investigare non parum studebant. Et ob hanc sane causam curiosiores acervatim in domum ipsius irruerunt; & deprehenderunt ipsum Evangelia perlegentem; librumque occupant, & virum rapiunt, humi trahentes, acclamantes, & non vulgares torturas ipsi inferentes: & abducunt quidem in synagogam, & flagris ipsum cedunt; & per legem hoc certamen primum ipsi contigit. Instat autem Episcopus Civitatis, & abstrulit ipsum.

XXXIII.

Tosphenus apostolatum consecutus.

Aliquando vero deprehendunt ipsum in itinere quodam (velut ipse nobis narravit) & projiciunt ipsum in Cydnum fluvium (est amnis in Cilicia, de quo plura apud Quintum Curtium (b), & alios.) Cum autem a fluctibus raperetur; cogitarunt ex conjectura, ipsum submersum esse, ac periisse. Verum ipse paulo post sacro la-

XXXIV.

(b) Q. Curt. 4.3. Just. 1. 11. & alii.

Josephus miraculo liberatus Constantinum adiit.

Lavacro adhibetur; servatus enim fuit. Ascendit autem ad Comitatum, & Constantini Regis amicus evadit, & obtulit atque exposuit omnem ipsi suarum rerum statum, quomodo eminentissimam apud Judaeos dignitatem habuisset, & quomodo visiones Dei sibi pariter apparuissent, Christo ipsum vocante ad sanctam vocationem, & salutem fidei ac cognitionis suae. At bonus ille Rex, cum Christi servus esset in veritate, & zelum Dei inter Reges post Davidem, & Ezechiam ac Josiam haberet, honorem dat ipsi (velut jam dixi) dignitatis in regno suo: Comitum enim ipsum constituit, iustique insuper potere quicquid vellet. Josephus autem nihil petiit, praeterquam, ut maximum hoc beneficium a Rege consequeretur, ut permitteretur ei per mandatum regium, quo Christo Ecclesiam edificaret in Civitatibus ac vicis Judaeorum, ubi numquam quisquam potuit Ecclesiam construere, propterea quod neque Graecus, neque Samaritanus, neque Christianus inter ipsos esset, & hoc maxime in Tiberiade, & in Diocæsarea (quae & Sephurin appellatur) & in Nazareth, & in Capharnaum: observatur enim apud ipsos, ut non sit aliquis inter eos alterius gentis. Quando autem, & a quo Imperatore concessum sit Judaeis habitare in aliquibus locis Palaestinae, & nec alios alterius gentis inter eos commorari posse, plane incompertum habetur; ab ea enim provincia eosdem ignominiose saepe ejectos fuisse, superius dictum est.

XXXV. Lex sancita in Judaeos.

(a) l. 2. C. de Judaeis.

Porro occasione, puto, Josephi, adversus Judaeos lex olim lata Murgilli in Pannonia sub Consulatu quarto Constantini atque Licinii, postea Constantinopoli, ad cohibendos Judaeos qui agebant in Oriente, iterum sancita reperitur, his verbis eodem Imperatore ad Evagrium rescribente (a): Judaeis, & Caliculis, & majoribus eorum, & Patriarchis volumus intimari. Quod si quis post hanc legem aliquem, qui horum feralem fugerit sectam, & ad Dei cultum respexerit, facis aut alio furoris genere (quod nunc fieri cognovimus) ausus fuerit attentare; mox flammis dedendus est, & cum omnibus suis participibus concremandus. D. XV. Kal. Novemb. Constanti nopoli, Constantino Aug. VIII. & Constantio VI. Coss. Est is annus post sequentem; licet ex germanis Fastis, Constantino quartum, pro Constantio sextum (numero depravato) sit restituendum. Sed jam ceptam historiam profequamur. Subdit autem haec Epiphanius.

XXXVI. Josephus Ecclesiam edificat.

Josephus itaque, acceptis litteris & potestate una cum dignitate, in Tiberiadem venit habens etiam epistolas, ut de regni impensis sumptum faceret: immo etiam ipse stipendiis a Rege honoratus erat. Incipit autem a Tiberiade edificare. Templum au-

tem maximum prius in urbe fuit, & puto Hadrianum hoc esse vocatum. Cum vero hoc Hadrianum imperfectum permanisset, Cives ad publicum balneum id instaurare conabantur. Quo comperto, Josephus, ex hoc occasione habebat: & ubi invenisset id per lapides quatuor cubitorum, & quatuor pedum ad aliquam altitudinem erectum, hinc incipit facere Ecclesiam structuram. Erat autem opus calce, & aliam materie: caminos itaque extra urbem multos facere iussit, sortio septem numero, fornaces autem vernacula lingua vocant. At vero callidi, & omnia facere audentes Judaei, a praestigiis apud ipsos fieri solitis non abstinuerunt: incantationibus enim quibusdam ac curiosa sedulitate ignem ligare ac disperdere generosi illi aggressi sunt: sed non perfecte potuerunt: cessabat enim ignis, & non operabatur, sed extra propriam (ut ita dicam) naturam constitutus erat. Ubi autem ii qui combustibilem materiam igni addere iussi erant, ligna videlicet, sive sarmenta, nihil effecissent: Josepho rem ipsam significarunt.

XXXVII. Miraculum ex aqua benedicta.

Commoratus igitur vir ipse, & zelo erga Dominum correptus, extra Civitatem occurrit; & ubi aquam in vase afferri iussit, accepto aqua vase coram omnibus (multitudo enim ingens Judaeorum confluerat ad spectaculum, eventum videre cupidi, & quid Josephus facturum esset) magna voce Crucis signaculum proprio suo digito vasi imposuit, & invocato nomine Jesu, sic dixit: In nomine Jesu Nazareni, quem crucifixerunt patres mei, & omnium horum circumstantium, fiat virtus in hac aqua ad reprobationem omnis incantationis atque magia, quam hi fecerunt, & ad efficaciam potentiae ignis, & ad perficiendam domum Domini. Et sic accepit aquam in manum, & de aqua singulas fornaces resperxit; & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emersit. Turba vero praesentes, clamore edito, Unus Deus qui auxiliatur Christianis, secesserunt. Porro cum saepe illi viro molesti essent, postea parte aliqua templi in Tiberiade extracta, & parva Ecclesia absoluta, sic illinc discessit. Ad Scythopolim vero digressus, illic permansit: verum in Diocæsarea, & aliis quibusdam urbibus perfecte edificavit. Haec autem facta a me hic relata sunt librorum interpretationis gratia, quomodo a Graeca lingua in Hebraicam evangelium translatum est, itemque Acta Apostolorum. Et sit hic hujus historiae ac narrationis finis. Hactenus de his Epiphanius; cui gratias agimus, quod tam egregiam historiam, adeoque certa, & firma fide testatam, scriptorum monumentis, posterorum memoriae commendavit.

I. Athanasius Dicoecsin visitat.

Christi Domini annus trecentisimus vigesimus octavus Consulatu Januarii quo S. Athanasius, qui ante superiorem annum creatus Episcopus Alexandrinus, mox laceffitus Meletianorum calumniis, conniventibus Eusebianis, anno proxime elapso (ut vidimus) laborantibus iis pro restitutione Arii Alexandriam, in praesentem usque annum dire exagitatus est, repulsis his, persuasoque Constantino, tandem quievit: nactusque nunc primum huius tranquillitatis dies Aleyonius diutius expectatus, ut susceptum Episcopale munus, uti par erat, obiret; quod magis sibi necessarium visum est, opus aggreditur, perdifficile quidem, nempe ut univervam, eandemque amplissimam Alexandrinam Ecclesiam subjectam perlustrando dioecsin, quod haeresis, & schisma pravique mores in Ecclesiis corruptissent, vigilantissimo studio restauraret, restitueretque in eis fidem & pacem exulem, moresque corruptos Ecclesiastica disciplina componeret. Jam tertius agebatur annus, ex quo Alexandro praedecessore defuncto, Alexandrinam Ecclesiam gubernacula suscepit; cum visitans Ecclesias peragravit Aegypti provincias, Alexandrinam subjectam Ecclesiam.

II.

(a) Athanasius Apolog. 2. De Ischyra.

Hujus quidem peregrinationis ex episcopali suscepta munere idem ipse meminit (a), cum quid tunc sibi contigerit in emendatione temeritatis Ischyrae pseudo-presbyteri narrat his verbis: Maveotis regio quaedam Alexandrina est, ubi quondam Meletius schisma inducere non potuit. Cum igitur ibi Ecclesiastici certas suas sedes obtinerent, & presbyteri synaxes in Ecclesia celebrarent, populusque in quiete esset: Ischyras quidam, ut nequaquam clericus, ita moribus improbius, conatus est sui pagi incolas decipere, jactans sese clericum esse. Id ubi rescivisset Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5821.

SÆC. IV. Anno Urbis 1081. Olymp. 276. an. 4. A. C. 328.

JESU CHRISTI 328.

SILVESTRI PAPÆ 15.

CONSTANTINI IMP. 23.

I. Consul. Athanasii causa agitata.

Num. I. ad VII. Coss. Januarius, & Justus. Athanasii ab Eusebianis accusati causa Nico-mediae hoc anno agitata, ut anno superiori num. VI. dixi.

NOTÆ [1] Off. Januarius, & Justus. Vulgares Fasti: Januario & Justo. In quibusdam Intercolis Januario. Inscriptio apud Keimedium cl. xx, n. CCLVI. Justo consulatum non exhibere arbitror.

ejus loci presbyter, mihi tum Ecclesiam perlastranti renunciavit. Ego igitur illum ipsum cum Macario presbytero ablego ad Ischyram accersendum; quem cum morbo decumbentem in cubiculo invenissent, patri injunxere, ut filio deponeret, ne tale quid, quod de eo ferebatur, tentaret. Ille autem ubi a morbo surrexisset, & ab amicis atque adeo suomet ipse patre coerceretur, ad Meletianos confugit &c. Quomodo vero hinc Meletiani in Macarium calumniam de fracto calice, compararint, & novas eandemque enormes accusationes adversus Athanasium concinnarint, suo loco disturi fumus: relegamus modo pacifice iter ejus, de proeliis aucturi postea.

III.

Cum igitur S. Athanasius cunctas ex officio visitaret Ecclesias, non in civitatibus tantum, oppidis, atque vicis positas, sed & quae in solitudinibus desertisque locis penes sanctos monachos erant, invisit. At quo pacto visitatione eadem ad monasterium S. Pachonii pervenerit, sic habent Acta ipsius (b): Hoc autem tempore venit ad Alexandrinum Episcopatum sanctissimus Athanasius; qui cum magno studio cuperet superioris Thebaidis & Syenitae doctrinam confirmare, praenavigavit Tabenise. Cum autem hoc cognovisset Pachomius, egressus est cum fratribus in gaudio & exultatione animi, cum psalmis & hymnis, ut susciperent Pontificem: erat autem circa eum magna turba fratrum, Deum laudantium propter ejus adventum. Pachomius vero non aperiebat se ipsum; sed se subtrahere & occultabat in fratrum multitudine: Tentorum enim Ecclesiae Episcopus pro ipso rogabat S. Athanasium, dicens: Habeo patrem monachorum in locis mihi subjectis, virum admirabilem & magnum, & vere hominem

(b) Vita S. Pachonii Sur. to. 3. Athanasius visitat monasterium S. Pachonii.

D d minem

III.

Scriptis Sanctus Athanasius vitam Sancti Antonii Abbatis, quam Evagrius Latinam reddidit; idque extremis suae aetatis annis, dum Alexandriae Athanasius tranquille resideret. Sed an is Auctor sit etiam Vitae Sanctae Syncliticae, quam perisse credebatur Baronius, quamque ad quintum Januarii diem Bollandus refert, jure merito dubitat Papebrocius in Vita S. Athanasii tomo I. Sanctorum mensis Maii cap. 32. ejus Vitae maxime ob ingentem inter Sanctae Syncliticae & Sancti Antonii vitam diversitatem. Cotelerius hujus Sanctae Vitae, quam tantum Latinam habebamus, Graecam dedit tomo 2. Monumentorum Ecclesiae Graecae. Sed is de ejus Auctore etiam dubitat.

Vita S. Antonii & S. Synclitica. Baron. in Notis ad Martyrolog. Rom. die V. Jan.

minem Dei: quamobrem rogo tuam sanctitatem, ut eum constituas patrem omnium monachorum, cum susceperis jam munus Pontificatus. Et ideo se subtrahere senex & celabat inter fratres, donec venit Athanasius. Audiens autem ejus ex Deo zelum, & vitam quam agebat in virtute, & persecutiones quas sustinuit pro Salvatore, in fide vera confessionis, & ejus quidem charitatem in omnes, precipue autem in fratres, valde gaudebat, & eum quidem amplectebatur, Deum laudans. Hæc de his ibi.

IV. Virginum monasterium.

Qui igitur anno primo belli Liciniani Pachomius natus erat annos viginti, eo anno scilicet, qui Dominus numeratur (ut dictum est superius) trecentessimus decimus sextus, erat hoc anno ætatis annorum trigintaduorum, habens monasticam institutionis annos duodecim. Quamobrem, quod ipse in Actis illis senex sit dictus, veneratione potius, quam ætate sic nominatus apparet, utpote quod pater multorum monachorum effectus erat, qui & ipsi egregie floruerunt sanctitate. Sed præter monachorum monasteria, sanctorumque virorum cœtus in unum ibi collectos, cum ejus soror ad ipsum venisset, & ejusdem vitæ genus arripisset, sanctorum quoque virginum cœnobium erexit: quod senioris atque sanctioris monachi curæ subiectum, velut cœlestium spirituum absque carne degentium habitatio factum est; de his enim præclara admodum scriptorum monumentis consignata sunt. Acceperat S. Pachomius, veluti alter Moyses, in deserto divinas leges, quibus suos ad vitam in terris perfectam beatamque ducendam imbueret.

V. Athanasius visitat Antonium Magnum.

At ad Athanasium univêrsas Ægypti Ecclesias, & ipsa monasteria perlustrantem redeamus: qui enim Pachomium invisit, Magnum quoque Antonium monachorum omnium fama celeberrimum, utpote antiquiorem, & vitæ præstantiam sanctiorem, atque cœnobitarum omnium auctorem, & principem, quocumque ab adolescentia astuerverat, & (ut ipse in ejus Vita a se scripta testatur) inservierat, visitavit, ad eumque benedictionis gratia duo pallia attulit, quorum altero (ut auctor est S. Hieronymus a) Pauli primi eremitæ corpus, cum ex hac vita migrasset, ejus rogatu, festine allatum involvit; alterum idem Antonius moriens, eidem, qui dederat Athanasio, ultimo legavit elogio, dicens (b): Melotem & pallium iritum, cui superjaceo, Athanasio Episcopo date, quod novum ipse detulerat. Cum vero illud ab eo ad se allatum, non missum dicat; plane significat, Athanasium S. Antonium visitasse nec ipsum modo, sed & monachos ejus discipulos, Ecclesias atque monasteria in eremo posita Episcopali munere perlustrasse. Cæterum ipse Athanasius

(a) Hier. in Vita Pauli primi eremite.

(b) Athan. in Vita Antonii.

in præfatione testatur, se Antonium sæpe visitasse, immo & olim eidem aquam ferentem sedulo officio ministrasse. Sed admiranda plane in his quoque elucet Athanasii in omnibus spectata modestia: quippe qui res gestas Antonii scribens, nunquam de ejusmodi congressu cum eodem vel verbum facit: verum & quæ tum cum ipso, tum cum aliis viris sanctissimis transacta fuerint, haud dubium memoria digna, silentio obvoluta reliquit; ne videretur, dum aliorum præclaras res gestas contingeret, suarum ipsius laudum prædicator existere; malens recte factorum periclitari memoriam, quam modestiam.

VI.

Sed ex quo Athanasii allestantes vestigia pervenimus ad Antonium, hic paululum subsistamus. His quidem temporibus ejusdem percelebris fama adeo percrebuerat, ut esset ubique terrarum diffusa: nam cum Alexandria existeret (ut ex Dione diximus) totius Orbis imperium; quæ natio potuit ignorasse, quæ ibidem fuissent ore omnium pervulgata? Sed & quod Constantinopolim ejusdem fama pervasit, & in ipsa Regia Constantinensi summo honore nomen Antonii haberetur, aliis quoque colendi ubique hominem amplissimus paruit omnibus aditus: quod idem ejus Vitæ scriptor Athanasius admirans ait (c): Hoc etiam, fratres, quod per omnes provincias amor ejus, & fama volitavit, quem nec librorum diffaminatorum oratio luculenta, nec mundana sapientia disputatio, nec generis nobilitas, nec opum infinita congestio commendavit; cui omnium ore est adscribendum, nisi Christo, cujus hoc donum est; qui devotos ejus animos erga suam prævidens majestatem, hominem alio pene Orbe cœlatum, inter tantas positum solitudines, Africa, Hispania, Gallia, Italia, Illyrico, ipsi etiam, quæ urbium caput est, Roma, ut in exordio promiserat, demonstravit? At vero quoniam modo non solum Antonii nomen, sed & ejusdem ad summam perfectionem compositum vitæ genus toto Christiano Orbe fuerit propagatum, paulo inferius suo loco dicitur.

Antonii sanctitas toto orbe vulgata.

(c) Athan. in Vita Antonii.

VII.

Antonii igitur virtutum vehementi fama commotus, atque in omnibus persuasus Constantinus Imperator religiosissimus, atque filii ejus Cæsares, ad eum pietatis ergo, officii, & amoris plenas litteras dederat; ut quem tam longe positum non liceret aspiciere, atque præsentem alloqui, internuncio litterarum inviserent, & cum eo pariter loquerentur. Testatur id quidem ejus res gestas relegens S. Athanasius dicens (d): Hoc in eo viro admirabile est, ut hominem in extremo mundi limite conditum, & Principum favorem, & omnis celebraret aula regalis. Nam & Constantinus Augustus, & ejus liberi Constantinus atque Constantius, talia cognoscetes, crebro

Constantinus & filii scripserunt ad Antonium.

(d) Athan. in Vita Antonii.

bro ad ipsum quasi ad patrem missis litteris, obsecrabant, ut reciprocis se scriptis exhiberent. At ille ejusmodi manens, qualis antequam litteræ ad eum venirent, fuerat; nec salutatione Principum movebatur, & tamquam non acceptis litteris, convocatis monachis, agebat: Reges sæculi ad nos miserunt epistolas. Quæ hic Christianis adhibenda admiratio est? licet enim diversa sit dignitas, atamen eadem nascendi, & moriendi conditio est. Illa sunt omni veneratione percolenda, illa voto animi affectu retinenda sunt, quod hominibus Deus legem scripserit, quod per Filium suum propriis Ecclesiis dicitur eloquiis. Quæ monachis ratio est cum Regum epistolis? Cur accipiam litteras, quibus consueta nesciam reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab universis fratribus, ut Christianos Reges suis litteris refrigeraret, ne scilicet per silentium ejus exasperarentur; ad susceptas litteras convenientia rescripsit. Laudavit primum, quod Christum colerent; deinde salutaria persuasit, ne magnam putarent regiam potestatem; ne presentis carnis imperio tumentes, se homines esse nescirent, & a Christo judicandos obliviscerentur. Ad postremum clementia circa subiectos, & justitia, curæ quoque inopum admonuit; atque unum sempiternum esse Regem omnium seculorum Christum Jesum, epistolæ testatur est. His Principes susceptis vehementissime letabantur, &c.

VIII. Philosophi gentiles inviserunt Antonium.

Cæterum non Christum colentes tantum, sed & Gentiles, & qui inter eos præcæteris in Christianam religionem oblatrate confuerverunt philosophi, Antonium invisere, & cum eo sermones conferre cupierunt: etenim moleste ferebant, illiteratum hominem tam eximio ferri præconio, quasi summum philosophiæ verticem attingisset. Quorum cum ipso congressum ab Athanasio conscriptum hic intexere dignum existimamus. Si enim victorias ex hostibus armatis, Crucis virtute partas, superius enarrasse, pergratum fuit; quanto jucundius accipi debet, absque armis hostes Christi insuperabiles, potentia Crucis penitus demonstrare superatos? Audiamus igitur Athanasium isthæc ipsa diserte admodum scribentem (a): Erat (inquit) valde sapiens; & hoc in se mirabile habebat, quia, cum litteras non didicisset, ingeniosissimus & prudentissimus, immobilis & mansuetus erat. Aliquando enim philosophi duo Gentiles venerunt ad eum, putantes Antonium se posse decipere: erat vero in superiore monte. Quos cum vidisset, Paganos esse intellexit ex vultu, & procedens ad eos per interpretem ita cepit loqui: Quare tam longe ad stultum hominem venire sapientes se vexare voluerunt? Illis dicens, non esse illum stultum, sed & nimium sapientem; vigilanter respondit: Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Athan. in Vita Antonii.

Si ad stultum venistis, superfluum est labor vester: si autem putatis me sapientem esse, & sapientiam habere: bonum est: imitami-ni quod probatis, quia bona convenit imitari. Si ego ad vos venissem, vos imitarer; sed quia vos ad me, quasi ad sapientem venistis; estote, sicut ego sum, Christiani. Abscesserunt philosophi, utrumque mirantes, & acumen ingenii, & daemonum expulsionem.

IX.

Alios quoque similiter mundi sapientes, qui cum irridere cupiebant, quia litteras ignoraret, tali disputatione colligavit, dicens: Respondete mihi, quid prius, sensus, an litteræ? & quid cuiusque exordium? sensus ne ex litteris, an litteræ oriuntur ex sensu? Illis asserentibus quod sensus esset auctor atque inventor litterarum, ait: Igitur cui sensus incolumis est, hic litteras non requirit. Quis presentium post hanc colluctationem non exclamarit, cum obstupuerint, & ipsi viderent, tantam in imperio sagacitatem animi admirantes? neque enim ut in solitudine & montibus versatus atque omnem ibidem exigens vitam, agricolis, & rudis erat, sed jucundus atque affabilis: sermonem secundum Apostoli præceptum, divino conditum sale proferebat, ita ut invidia careret, & amore omnium potiretur. Inter hæc, quasi parum esset, bis Gentilitatem fuisse superatam, & tertio venerunt viri ad eum omnis sæcularis philosophiæ studiis artium suarum æstimatione doctissimi.

Confutat Antonium philosopho.

X.

Hi cum rationem ab eo exigerent fidei quam in Christo habemus, & niterentur arguta sopsismatum interrogatione de divina Cruce eum illudere; in silentium paululum voce compressa, primo eorum miseris errorem est; deinde per interpretem, qui ejus verba in Græcum diligentissime solebat exprimere, sermonem ita exorsus est, dicens: Quid pulchrius est, quidve honestius, Crucem colere, an adulteria, parricidium, vel incestum his assignare quos colitis? cum in altero sit contemptus mortis, infigne virtutum; in altero turpis religio, obscenitatis magistra? Quid melius, dicere, quod Dei Verbum manens us erat, ob salutem nostram humanum corpus assumpserit, ut societate immortalitatis nos eveheret ad cælum, participesque nature cælestis efficeret; an, ut ipsi asseritis, divina mentis haustum ad terrena veneranda caput submittere, & pecudum atque serpentium formis calesse nomen? Erant hi (ut apparet) Platonici philosophi, qui agebant animam esse divinæ mentis manationem atque substantiam. Sed subdit:

Quam egregie arguitur Antonium philosophos.

* numens.

XI.

Quo ore Christianorum credulitatem auditis irridere, dicentium Christum Filium Dei sine sui detrimento & cœpisse esse quod non.

De Verbi incarnatione defensio.

non erat, & mansisse quod fuerat; cum ipsi animam de caelestibus detrahentes, non hominum tantum, sed & pecudum soleatis se pelire corporibus? Christiana credulitas pro salute mundi Deum suum venisse testatur; vos vero innatam animam praedicantes, ultro citroque transferitis. Christiana fides, quae omnipotentiam Dei, clementiamque veneratur, consequenter dicit incarnationem Deo fuisse possibilem, ita tamen, ut non evacuaverit dignatio dignitatem. Vos autem, qui animam ex splendidissimi Dei fonte manantem turpiter decidisse gacitatis, qui mutabilem, & convertibilem eam post sui diminutionem audetis asserere, jam illam quoque naturam dominam saeculorum, per animae contumelias impia lingua temeratis: imagine enim, quae secundum nos naturalem similitudinem sui retinet auctoris, cui una est ex quo defluit, eademque substantia, humilitates proprias, & injurias consequenter ad suam remittit originem. Igitur animadvertite contumelias animarum ad patrem (ut appellatis) earum per vestram blasphemiam redundare. Argute quidem retorquet illorum de Verbi incarnatione derisionem; nam cum unam tantum Christiani credant Dei incarnationem, & eandem absque Verbi aliqua mutatione, vel injuria; illi vero, quot homines, quotque bestiae umquam fuerint, tot Dei factas esse fateri conabantur incarnationes, cum dicerent animas divinam esse substantiam, easdemque turpes fieri & ignominiosas, atque peccatis obnoxias. Sed & ad id, quod objiciebant illi de Cruce Christi, respondit, haec subdens.

XII.

De gloria Crucis Christi.

Cruce Christi Domini Dei nostri hic nobis ingeritur. Rogo, quae haec est religionis obscenitas? Nonne potius est, Crucem attollere, aut alicujus alterius generis mortem ab iniquis hominibus illatam patienter suscinere, quam Iſidis plangere post Oſyrim vagos incertosque discursus? Pudeat vos, quaeſo, insidiarum Typhonis; pudeat Saturni fugae, & devorationis crudelissimae liberorum. Erubescite parricidium Jovis & incestum; erubescite raptum ejus, & coitum mulierum & puerorum, &c. Multa subdit Gentilitiae superstitionis deorum turpia, & obscena, ac demum pulchro hoc dilemmate philosophos urget: Aequo (deprecor pro vestra salute) nonne ista dicta pensate judicio. Cuncta, an nihil, libris credenda sunt Christianis? Si nihil; nec Crucis quoque, cui detrahitis, nomen agnoscitis. Si universa credenda sunt; cur, cum in iisdem libris Cruci resurrectione copuletur, passionem divinam stolido laceratis eloquio, & non statim jungitis caecorum visum, surdorum auditum, claudorum gressum, leproae emundationem, serviens ambulanti Deo suo mare, daemonum fugas, resurrectionem mortuorum, & defunctorum ab inferis reditus? His dictis,

& illa confutavit quae illi dicere potuissent de allegoriis, quibus iidem contegere solerent pudenda deorum, & cuncta referre ad caelestia corpora & naturae diversos motus; ostendens magna affici ignominia Creatorem, si debitum sibi honorem & gloriam, non ipsi; sed impendant homines creaturis.

Demum ab opere, & experimento ipsa verae fidei atque religionis probationem adducit; & consentientibus illis, ipsa facta esse verbis potentiora, & virtutem sermone praestantiora, haec adiecit: Nos Christiani mysterium vitae nostrae non in sapientia mundi habemus repositum, sed in virtute fidei, quae nobis a Deo tributa per Christum est. Hanc orationis meae veritatem, quotidie quae geruntur, ordo commendat. Nobis imperitis, & litterarum vestrarum ignavis, ad dignationem ejus solum verba sufficiunt. Ecce nos tot Gentilitatis gregibus abstracti, in universum Orbem quotidie propagamus; vobis vero post adventum Domini nodosae sophismatis defecerunt versutiae. Ecce nos simplicem Christi fidem edocti, idololatriam debellavimus; & per praedicationem ignominiosae Crucis aurata templa conciderunt. Vos, si potestis, ostendite, qua contextione verborum Gentilitatem Christo praepone re suaseritis. Per omnes jam terras Deus Dei Filius Christus est agnitus; nihil eloquentiae sophismatum, nihil disputatio philosophiae multitudini potest obesse credentium. Crucifixum nominamus; & universi demones, quos vos ut deos colitis, rugiunt, atque ab obsessis corporibus ad primum. Dominicae Crucis signum fugantur. Ubi sunt illa fabulosa oracula? ubi Aegyptiorum incantationes, quo magorum profecta sunt carmina? Certe nunc vastata sunt omnia, cum de sua Cruce mundo Christus innotuit. Nihilominus vos, praetermissis debilitatorum catervis, gloriosam Jesu Christi mortem irridere conamini.

XIII.

Virtus crucis ex rebus gestis expeditur.

Illud autem quale est, quod nunquam regio furore concussa Gentilitas, immo saeculo cara, & hominum praesidiis fulta, jam corruit: nos Christi famuli quo plus premimur, eo magis assurgimus, & floremus? Vestra simulacra ornatis quondam septa parietibus, jam vetustate collapsa sunt: Christi vero doctrina, quae vobis stultitia videtur, & ludus, licet tyrannicae persequentium Principum tentamenta pertulerit; licet variis sit incurſata terroribus, nullo tamen terrarum orbe concluditur, nullo barbararum gentium sine prohibetur. Quando tot simul in se convenere virtutes? continentia in matrimonio: virginitas in Ecclesia, floret martyrum pro Domino suo gloriosa constantia, quorum omnium Crux Christi principium est.

XIV.

Gentilitas collapsa.

Cum interim vos inter tantos virtutum choros syllogismorum retia tenditis, &

XV.

veram

(a) 1. Cor. 2. Fides firmata miraculis.

veram rerum lucem tenebrosis conamini argumentationibus obvolvete: ecce vos (ut dixit Doctor vester a) non in persuasibilibus humana sapientiae verbis, sed in fide apertissima suademus, quae verborum affirmationem praevenerit consuevit. Adsunt quippe patientes a demonibus vexati. Quos cum in medium produxisset, verba repetivit, dicens: Nunc vos collectionibus vestris, & quo vultis malefico carmine, deos vestros, quos putatis, expellite. Sin autem non potestis, victas submitte manus, & ad Christi trophaea confugite, & statim Crucifixi fidem majestatis potentia prosequetur. Dixit & invocato Jesu nomine, cum vitale signum in sacro numero Trinitatis pressisset in frontibus; una cum expulſis demonibus vana praesentium philosophorum confutata sapientia est: exasperaverunt enim, stupentes hominem, cui post tantum ingenium affluerat signorum divinarum largitio. At ille universa Christo, qui curaverat, adscribens, usus est affatu reciproco, & ait: Nolite putare me his sanitate dedisse; Christus per servos suos facit ista miracula; credite, & vos videbitis, quia devota Deo fides, non eloquentia vanus tumor talia signa mereatur. Confugite ad Crucifixi legem, nosque ejus imitamini famulos, & hic scientiae contenti sitis, & nulla deinceps secularis impudentiae argumenta quaratis. Haec tunc Antonio dicente, miro philosophi stupore perculti cum honorifico saluti ab eo recedentes, multum ejus sibi fatebantur profuisse conspectum. Hucusque de his Athanasius.

XVI.

Coenobitiae vitae Antonius reſtitutor.

Cum vero (ut idem auctor testatur) ex omni hominum genere ad eum invensum confluerent, & ab eodem ad contemptum saeculi, & perfectae vitae studium, arripiendum sedulo invitati, idem vivendi genus, & institutum capefferent; complura condidit monasteria, coenobiticque ipse primus vitae jecit in eremo fundamenta; adeo ut coenobitarum monachorum idem institutor sit habitus, vel potius reſtitutor, si Essenorum, qui in Aegypto sub Marco primo Alexandrinorum Episcopo floruerunt, ratio aliqua habenda esse videatur: quos Christianos fuisse, suo loco superius perspicue demonstravimus. Porro gravioribus persecutionum procellis obortis, quibus non Christiani tantum simul agentes, & conventus publice celebrantes; sed & latentes in penetralibus aliisque latibulis, quaesti abriperentur ad necem, intermittere illud caeleste vivendi genus oportuit: quod S. Antonius non modo reſtituit, verum longe lateque in Christianarum orbem copiosissimo foetu propagavit.

XVII.

Erant quidem ante Antonium qui timore persecutionis civitatibus derelictis, sine ruri, sine in desertis locis abditi,

Angelis similem vitam ducebant; quorum nonnullos ex Eusebio diximus fuisse martyrio coronatos: reperit & horum aliquos ipse Antonius, cum ut illatam Ecclesiae persecutionem vitaret (ut dictum est) in desertum locum secessit, & ab uno illorum prima rudimenta monasticae institutionis accepit; quae perfecti delitescens in solitudine: cum postea divino afflatus numine monachos in unum collegit, & in diversa loca, tamquam in diversis alveariis apum examina, distribuit, qui sub ejus disciplina a saeculi abdicarione ad monasticam professionem, amplexandam fuerant persuasi. De his enim sic Athanasius (b): Erant in monte monasteria, tamquam tabernacula, plena divinis choris psallentium, legentium, orantium: tantumque jejunandi, & vigiliarum ardorem cunctorum mentibus sermo ejus afflaverat; ut futurae spei aviditate ad mutuam charitatem & misericordiam, indigentibus exhibendam jugi studio laborarent, qui infinitam regionem quamdam & oppidum a mundana conversatione junctum plenum pietatis & justitiae videbantur incolere, &c. Quam autem illustrata esset Aegypti eremus sanctorum monachorum clasibus, S. Joannes Chrysostomus narrat his verbis (c). Denique si quis nunc ad Aegypti veniat solitudines, paradiso quovis omnem illam videbit eremum dignorem, & innumerabiles Angelorum catum in corporibus fulgere mortalibus, &c. Sed quoniam modo in immensum auctus, & dilatatus sit monasticus ordo, institutum prosequamur orationem.

Monasteria ab Antonio erecta.

(b) Athanasius in Vita Antonii.

(c) Chrysostomus in hom. 8. in Mat. c. 2.

XVIII. Monachis sume pro pagatus.

Qui igitur Antonium advenientes, eidem se subjecere discipuli, ex his alii in eisdem cum illo montibus monasticam exercuerunt disciplinam: alii vero eadem ex planta palmite succidentem, & in diversis provinciis complantantes, brevi tempore factum est, nempe hoc ipso saeculo, ut repleant terrarum orbem tam sancta propagine, nimirum Palaestinam, Syriam, Asiam Minorem, Cappadociam, Pontum, Armeniam, Mesopotamiam, & Boreales regiones, usque ad latrones Befas & Dacos; de quibus S. Paulinus haec cecinit (d) in reditu S. Nicetae viri sanctissimi, a quo accepit quod scribit: O vices rerum bene versa fama! Invidii montes prius & cruenti, Nunc tegunt versos monachi latrones Pacis alumnos. Sanguinis quondam, modo terra vitata est; Veritur caelo pia vis latronum, Et saevet Christus supera occupanti Regna rapina. Mos ubi quondam fuerat ferarum, Nunc ibi ritus viget Angelorum, Et latet justus, quibus ipse latro Vixit in antris. &c.

(d) Paulus in car. ult. de reditu Nicetae ad Natal. S. Felicitis.

Sed.

Bess monachi. (a) Hier. epist. 3.

Sed & de Bessis meminit S. Hieronymus (a) cum scribens ad Heliodorum hæc ait: Indus, Persa, Gothus, Ægyptius philosophantur: Bessorum feritas, & pellitorum turba populorum, qui mortuorum quondam inferis homines immolabant, stridorem suum, in dulce Crucis fregerunt melos: & ad lætam (b): De India, Perside, Æthiopia. monachorum quotidie turmas suscipimus: eorum scilicet qui ad loca sancta visenda pietatis ergo ventitabant.

XIX.

Basilii imitator non auctor.

(c) Basil. epist. 63.

Non est igitur quod quis hujuscemodi vitæ instituti Basilio primas tribuat, quæ debentur Antonio: Basilii enim imitator potius accessit, quam inventus sit auctor; qui nec aliud profitetur, cum ad Neocæsarienses adversus subdolos operarios, eos subvertentes, scribit his verbis (c): Accusamur vero & hujus, quod homines habeamus monachos pietatis studiosos, qui mundo renunciarint, & universis seculi istius curis, quas Dominus comparat spinis fertilitatem verbi impediunt. Qui hujusmodi sunt, mortificationem Jesu in corpore circumferunt, at cruce quisque suscepta, Deum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, ut mihi possent talia impingi delicta, haberemque apud me viros, qui, me doctore, hoc pietatis studium amplexi hæcenus fuerint. Nunc autem in Ægypto quidem audio talem esse virorum quorundam virtutem, & forsitan in Palestina quoque sunt qui ad Evangelii normam vitæ suæ conversationem perfectam reddant. Audio & in Mesopotamia viros esse perfectos atque beatos. Nos vero perfectis collati, pueri sumus. Sunt autem, & femine Evangelicam vitam amplexæ, quæ virginitatem quidem nuptiis præferunt, sensum vero carnis servituti subsiciunt, & beato luctui immorantes, beata sunt ex proposito, ubicumque terrarum degant. Apud nos vero ista, qui primis adhuc elementis ad pietatem instituntur, & initiatur, minuta sunt ac rudia. Hæc Basilii.

XX.

(d) Chrysostom. in Matt. hom. 8.

Monialium fortitudo in spirituali militia.

Sed & Joannes Chrysostrus (d), a gens de clarissimis viris qui in Ægypti solitudine floruerunt, de feminis etiam idem vitæ institutum arripientibus, isthæc subdit: Atque hæc non in viris solum, verum etiam in feminis splendere conspicias. Nam illæ quoque non minori, quam viri, virtute decorantur; non chryso arrepto in equum insilire callentes, ut honestissimi illi ac sapientissimi Gentilium jubent magistri; sed multo certe vehementius bellum gerentes. Communis enim illis ac viris adversus Diabolum pugna est, contraque hujus mundi potestates: nec usquam tenebrarum sexus his congressibus impares facit; non enim natura corporis, sed voluntate animi exercentur ista prælia: propterea sæpe in hujusmodi acie fortius viris femine decertant, ac trophæis insignibus claruerunt. Non ita variis astrorum

choris calum refulget, ut Ægypti eremus innumeris monachorum ac virginum distinguitur atque illustratur habitaculis. Hæc tenus Chrysostrus. Sed nec caruit hoc sæculum cœnobialis sanctarum virginum orbis Occidentalis: at de his inferius dicturi sumus; sæpe enim accidit, ut de hujusmodi vitæ professoribus se offerat scribendi occasio; nunc autem hæc de Ægyptiis, & Orientalibus monachis libasse sufficiat: de Occidentalibus vero pauca tantummodo summam subdidisse satis erit; nimirum certum exploratumque esse, ejus orbis Provincias ferme omnes una cum insulis hoc eodem seculo fuisse refertas agminibus monachorum. Licet enim nunquam antea defuerint viri sancti; qui seorsum ab aliis agerent solitarii, atque persecutionum ingruentium occasione potissimum laterent (quod de his similibus loquitur Apostolus e in speluncis, & cavernis terræ, circumcives in melioris, & pellibus caprinis, egentes, angustati, afflicti, quibus dignus non erat mundus. Ut tamen esset tam virorum, quam mulierum cœtus, qui monasticam exercerent disciplinam; id primum accepit Romæ ab Antonio isto Magno per Athanasium Episcopum Alexandrinum; a Romana vero Ecclesia, velut e promptuario disciplinæ, aliæ omnes Occidentalis orbis Ecclesiæ mutuatae sunt, omnes ex more cupide amplexantes, quod vidissent Romam esse secutam.

(e) Hebr. 11.

XXI.

Rom. Eccl. monasteria prima intra urbem habuit.

Sed de instituto monastico ab Ecclesia Romana suscepto, inferius suo loco dicturi sumus; modo autem illud satis præstitisse hoc amplius cæteris Romanam Ecclesiam, ut ipsa prima voluerit etiam intra Urbem, & in suburbis cœnobita monachorum: quod quidem æmulatae sunt nobiliores Ecclesiæ, ut Mediolanensis, quæ primum Monasterium juxta Civitatem positum habuit, ut S. Augustinus testatur (f), qui de his quæ tum Romæ, tum Mediolani viderat, hæc tradit (g): Vidi ego diversorum sanctorum Mediolani non paucorum hominum, quibus unus presbyter præerat vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia & divina scientia præpollentes cæteris secum habitantibus præfunt Christiana charitate, sanctitate, & libertate viventibus. Ne ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed Orientis more, & Pauli Apostoli auctoritate, manibus suis se transigunt. Jejunia etiam prorsus incredibilia multos exercere didici, non quotidie semel sub noctem reficendo corpus, quod est usquequaque usitatum; sed continuum iriduum, vel amplius sepissime sine cibo ac potu ducere: neque hoc in viris tantum, sed etiam in feminis, quibus item multis viduis & virginibus simul habitantibus, & lana ac tela victum quaritantibus, præfunt singula gravissima, pro-

(f) Aug. Confess. l. 8. c. 6.

(g) Aug. de morib. Eccl. c. 33.

probatissimeque, non tantum in instituendis componendisque moribus, sed etiam instruendis mentibus perita atque parata. Hæc Augustinus. Tam avide enim Occidentales Ecclesiæ ejusmodi sanctissimæ vitæ genus sunt amplexatae, ut & clerici idem ipsum fuerint æmulati, in suis Ecclesiis ita degentes; & in Ægypto monachi, in desertis solitudinibus habitantes.

XXII.

Monachimus conjunctus clericatu.

(a) Ambrosius ad Vercell. l. 10. epist. 82.

Qui vero in orbe Occidentali monachismum conjunxerit clericatu, prædicatur a Sancto Ambrosio S. Eusebius Episcopus Vercellensis, qui Apostolica (ut dicemus) legatione perfunctus, in Ægyptum profectus est, & Alexandriae adversus Arianos Concilium habuit, sanctorumque Monachorum institutum (ut par est credere) diligentius perquisivit, & studuit clericali vitæ conjungere: hæc enim inquit Ambrosius (a): Primus in Occidentis partibus diversus inter se Eusebius sanctæ memoriæ conjunxit, ut & in Civitate positus, instituta Monachorum teneret, & Ecclesiam regebat jejunii sobrietate: & post aliqua: Hæc igitur patientia in S. Eusebio Monasterii coaluit usu, & durioris observationis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Namque hæc duo in attentiore Christianorum devotione præstantiora esse quis ambigat, clericorum officia, & Monachorum instituta? &c. Quod ipsum præstantissimum vitæ genus S. Martinus Episcopus Turonensis transvexit in Gallias, & S. Augustinus in Africam: qui admirabili quadam connexionem duo hæc (ut dictum est) omnium perfectissima vitæ genera, clericorum, & Monachorum, in unum pariter conjungentes, tamquam lucidissimis astris, ut olim martyres tempore persecutionis, in pace, Christi Ecclesiam exornarunt.

XXIII.

Athanasius ex monachis creat Episcopus.

(b) Athan. epist. ad Dracontium.

At parum visum est Athanasio Monachorum instituta in clerum Civitatis Ecclesiarum transferre; sed ipsos sanctissimos Monachos, quos cæteris nosset moribus, & peritia antecellere, in Episcopos diversarum Ecclesiarum adscivit, quod fortissimos hos fore sciret adversus ingruentem Arii heresim pugnaturos, & quasi munitissimas turres contra Meletianos schismaticos. Quinam vero hi essent, qui ad Episcopale munus obeundum fuerint ab eo postea accessiti, hocque visitationis tempore Diœcesi cogniti atque delecti; idem ipse Athanasius ad Dracontium Monachum scribit, quem contentiosus reluctantem ad idem ministerium suscipiendum expertus, his monet post multa (b): Neque enim tu solus ex Monachis es constitutus, Episcopus scilicet, neque solus Monasterio præfuit, neque solus a Monachis delectus es. Nosti enim Serapionem Monachum esse, & quot Monachorum præfectum. Neque a te ignoratur, quot Monachorum pater fuerit Apollonius. Nosti Agathonem,

neque ignotum habes Aristonem. Memor es Ammonis cum Serapione peregre profecti. Fortassis etiam audisti de Cue in superiori Thebaide: poteris etiam resciscere de Paulo, qui est apud Latos, & de aliis multis: & tamen isti Episcopi constituti, non contradixerunt; sed habentes præ exemplari Eliseum, & confici quid Elias egerit, & eruditi quid discipuli Christi Apostolique fecerint, susceperunt hanc curam, neque ministerium hoc aspernati sunt: neque propterea seipsis deteriores facti sunt; sed & laboris mercedem expectant, proficientes ipsi, aliosque proficere adhortantes. Quot ab idolis converterunt? Quot a furiosa, & Daemoniaca consuetudine suis admonitionibus compeverunt? Quot adduxerunt Christo servos? adeo ut qui ista signa conspiciant, admirentur. An, quæso, non ingens signum puellam inducere, ut virgo maneat, & adolescentiorem adhuc, ut sit continens, & idololatram, ut cognoscat Dominum? & post aliqua, quod non sit impedimento cura Episcopalis monasticæ observantiæ, hæc subdit:

XXIV. Monastica institutio conjungit Episcopatu.

Quapropter cum istiusmodi habeas exempla; dilectissime Draconti, ne dicas, nec dicentibus credas, Episcopatum esse causam peccati, aut quod inde nascantur occasiones delinquendi: licebit tibi in Episcopatu esurire, sitire cum Paulo: licebit vinum non bibere, sicut Timotheus fecit, & jejunare frequenter, ut Paulus solitus, ita ut secundum illum jejunans, alios sermonibus nutrias; & striens abstinendo a potu, aliis, docendo, potum præbeas. Ne igitur talia obijciant consiliarii tui: novimus enim Episcopos jejunantes, & monachos comedentes; &c. Hæc & alia plura id genus Athanasius ad Dracontium, quem tandem persuasisse constat; & pro fide catholica strenue certantem, cum aliis Orthodoxis sanctis Episcopis pro ipsa fide exilium subiisse, idem Athanasius tradit (c); sed de his inferius.

(c) Athan. in Apolog. de fuga sua.

Negari quidem non potest, fuisse Monachismum seminarium in Ecclesia Dei sanctissimorum Episcoporum, ex quo Basilii, Gregorii, Chrysostrami, & alii tam in Oriente, quam in Occidente viri spectatissimi prodire; quorum omnium qui Antonium Magnum dixerit Patriarcham, veritatis scopum attinget: in quo mille signis atque virtutibus quam sit Deo gratum, relicto sæculo, & quæ sæculi sunt vitæ concupiscentiis, monasticam vitam deligere ac profiteri, fuit evidentissime declaratum, & in aliis ejusdem generis vitæ agentibus Domini calculo firmissime stabilitum, ut in Pachomio, Hilarione, Macariis, Joanne, Ammone, & aliis ferme innumeris his similibus, in quibus sunt innovata antiqua miracula Prophetarum, & Apostolorum.

XXV. Monachorum institutum divino calculo probatum.

Cæterum degentium in Ægypto Monachorum.

XXVI. Monachorum.

chorum non idem erat genus omnium, & institutio, atque vitæ perfectio: dum nonnulli declinantes ab Antonii institutis, aliam inierunt vitæ rationem. Quam obrem Hieronymus de his pluribus agens, hæc ait ad Eustochium scribens (a):

(a) Hieron. epist. 22. Diverfa Monachorum genera.

XXVII. Cœnobarum institutum.

Quænam vero esse solet institutio cœnobarum, idem inferius his verbis narrat: Prima apud eos confederatio est, obediendi majoribus, & quicquid jusserint, facere. Divisi sunt per decurias atque centurias: ita ut novem hominum decimus præsit, & rursus decem præpositus sub se centesimus habeat. Manent separati, sed junctis cellulis. Usque ad horam nonam (ut est institutum) nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, quos diximus; ut si cogitationibus forte quis fluctuet, illius consoletur alloquiis. Post horam nonam in commune concurrunt, Psalmi resonant, Scripturæ recitantur ex more: & completis orationibus, cunctisque residentibus, medium, quem Patrem vocant, incipit disputare: quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat excreare: dicentis laus in fetu est audientium, tacita voluntur per ora lachrymæ, & ne in singulis quidem erumpit dolor. Cum vero de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cæperit annunciare ventura, videas cunctos moderato suspirio, & oculis ad cælum levatis, intra se dicere (b): Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Post hæc Concilium solvitur, & unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est, nemo comedens loquitur. Vivitur pene leguminibus, & oleribus, quæ sale solo condiuntur: vinum tantum senes accipiunt, quibus & parvulis sæpe fit prandium, ut aliorum fessa sustentetur ætas, aliorum non frangatur incipiens. Debinc consurgunt pariter, & hymno dicto ad præsepia redeunt: ibi usque ad vesperam cum suis unusquisque loquitur, & dicit: Vidistis illum, & illum? quanta in ipso sit gratia, quantum silentium, quam moderatus accessus? Si infirmum viderint, consoletur; si in Dei amore ferventem, corroborantur ad studium.

(b) Epist. 54.

XXVIII. Et quia nocte extra orationes publicas

in suo cubili unusquisque vigilat; circum-eunt cellas singulorum, & aure apposita, quid faciant diligenter explorant: quem tardiorẽ deprebenderint, non increpant, sed dissimulato, quod norunt, eum sæpius visitant; & prius incipientes, provocant magis orare, quam cogunt. Opus diei statum est; quod decano redditum, fertur ad œconomum: qui & ipse per singulos menses Patri omnium cum magno tremore reddit rationem: a quo etiam cum cibi facti fuerint, præstantur. Et quia non licet dicere cuiquam: Tunicam & sagum, textaque juncis strata non habeo: ille ita universa moderatur, ut nemo quid postulet, nemo non habeat. Si quis vero cœperit egrotare, transfertur ad exedram latiore, & tanto senum ministerio confortetur, ut nec delicias urbium, nec matris quarat affectum. Dominicis diebus orationi tantum & lectionibus vacant: quod quidem, & omni tempore completis opusculis faciunt. Quotidie aliquid de scripturis dicitur. Jejunium totius anni æquale est, excepta Quadragesima, in qua sola conceditur districtus vivere. A Pascha ad Pentecosten cœna mutantur in prandia, quo & traditioni Ecclesiastica satisfiat, & ventrem cibo non onerent duplicato. Hucusque de his S. Hieronymus, qui hos similes tradit Effenis a Philone atque Josepho descriptis, de quibus suo loco fufius actum est. Sed hæc quidem generatim ipse complexus est, cum alioqui extant prolixiores de institutis cœnobarum antiquorum formæ conscriptæ a Pachomio, Basilio, Cassiano, Climacho, atque demum in Occidente a S. Benedicto, & aliis recentioribus sanctissimis viris, de quibus singulis suo loco opportunus.

XXIX.

Quod vero spectat ad cœnobitas moniales, quarum superius mentio facta est, ista hæc habet S. Augustinus (c): Hæc est etiam vita feminarum, Deo sollicitè castitate servientium, quæ habitaculis segregata, ac remota a viris quam longissime decet, pia tantum illis charitate junguntur, & imitatione virtutis: ad quas juvenum nullus accessus est, neque ipsorum quamvis gravissimorum ac probatissimorum senum, nisi usque ad vestibulum, necessaria præbendi, quibus indigent, gratia. Lavificio namque corpus exercent atque sustentant, vestesque ipsas fratribus tradunt, ab iis invicem quod vitæ opus est, resumentes. Sed & de Ægypti feminarum monasteriis hæc Hieronymus ad Sabinianum (d): Moris est (inquit) in Ægypti & Syria monasteriis, ut tam virgo, quam vidua, quæ se Deo voverint, & seculo renunciantes; omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non interito postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac ve-

(d) Hieron. epist. 48.

lato. At de institutis sanctarum virginum monialium plura, idem Hieronymus ad Eustochium (a), S. Basilius, S. Ambrosius, & alii.

XXX.

Anachoretarum institutum.

De Anachoretis autem Hieronymus hæc tantum: Hi exeunt de cœnobio, & excepto pane & sale, ad desertum nihil perferunt amplius. Ipsius vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, & ut ad superiora conscendam, princeps Joannes Baptista. Et deinde: Horum laborem & conversationem in carne non carnis, alio tempore, si volueris, explicabo. Porro quod ait Antonium illustrasse vitam anachoreticam, sic accipiendum est, quod idem Antonius primo illud genus vivendi exercuit, qui postea cœnobaricam vitam excoluit, & rursus ad anachoreticam rediit, licet suorum curam non dimiserit: cujus exemplo contigit, reciproco quodam ordine, anachoretas generare cœnobitas, & cœnobitas vice versa parere anachoretas; qui scilicet sic voluntate Patris omnium prædis agere solitarii permittantur, ut tamen, vinculo quoque obedientiæ astringantur, cum alioqui non defuerint viri sanctissimi, qui ipso primo ingressu vitæ monasticæ, eremum petentes, solitariam vitam sectati sunt. Habet ferme eadem Epiphanius (b), & S. Augustinus.

(b) Epiph. hæres. 80. & Aug. de Morib. Eccl. cap. 31.

XXXI.

Tertium genus monachorum.

Sed quod ad monachorum tertium genus spectat, quod respectu optimi atque perfecti idem S. Hieronymus appellat deterrimum: Hæc de his ait: Hi bini, vel terni, nec multo plures semel habitant, suo arbitratu ac ditone viventes; de eo quod laboraverint, in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia: habitant autem quamplurimum in urbibus & castellis; & quasi ars sit sancta, non vita; quicquid vendiderint, majoris est pretii. Inter hos sæpe sunt jurgia; quia suo vivere cibo, non patiuntur se alicui esse subiectos: re vera solent certare jejuniis, & rem secreti victoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxa manica, caligæ sollicitantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio clericorum; & si quando dies festus venerit, saturantur ad vomitum. Ita de his S. Hieronymus; a quibus paulo diversi erant, quos Cassianus Sarabaitas nominatos esse tradit (c), de quibus ait: Emerfit istud Sarabaitarum genus, qui ab eo quod se metipsos a cœnobariorum congregationibus sequestrarent, ac singillatim suas curarent necessitates, Ægyptiæ lingue proprietate, Sarabaitæ nuncupati sunt. Hæc ipse, agens tamen pluribus de iisdem.

(c) Cassian. Col. 18. c. 7.

At ne Monachorum quidem nomine digni, sed plane pseudomonachi appellandi sunt illi, quos S. Augustinus describit his verbis (d): Tam multos hypocritas sub habitu Monachorum usquequaque dispersit, hostis scilicet humani generis, circumventes Provincias; nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Alii membra martyrum, si tamen martyrum venditant: alii fimbrias, & phylacteria sua magnificant: alii parentes, vel sanguines suos in illa regione se audisse vivere, & ad eos pergere mentiuntur: & omnes petunt, omnes exigunt aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulata pretium sanctitatis: cum interea ubicumque in factis suis malis deprehensi fuerint, vel quomodo innotuerint, sub generali nomine Monachorum vestrum propositum blasphematur, tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare. Hæc S. Augustinus; cujus etiam hic sententia illa plane aurea recitanda est, qua dicit (e):

XXXII.

(d) Aug. de Opere Monachorum. c. 28.

Pseudomonachi.

* ab omnibus.

(e) Aug. ep. 137.

XXXIII.

Simpliciter autem fateor charitati vestrae coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam; ex quo Deo servitute cepi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in Monasteriis profecerunt; ita non sum expertus peiores, quam qui in monasteriis reciderunt: ita ut hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum (f): Justus justior fiat, & qui in sordibus, sordescat adhuc. Quod exemplo in primis demonstrari potest in nonnullis Ægypti Monachis, qui a recto disciplina tramite deviantes, Meletianis schismaticis adhererunt & Arianis, ac monstruosas quidem calumnias adversus S. Athanasium suum ipsorum Episcopum construxerunt: ex iisdem pariter prodire complures hæresiarum, ex quibus denominati hæretici Euchaitæ, Ariani, Eustathiani, Massaliani, Anthropomorphitæ, Joviniani, Origenistæ, Eutythiani, Severiani, & alii quamplurimi usque ad præsens sæculum, quo quidem nullum unquam fuit fecundius desertoribus regularis, & monasticæ disciplinæ, iisdem jam in hæresiarum in diaboli conflatoria officina transfusus; utpote ad tam deformia, effugianda monstra, idonea delecta materia, nempe ex argento purissimo scoria rejectanea. At de his hæcenus, in quæ divertimus occasione Athanasii peragratis. Ægyptum, & Monachorum cœnobia invisantis.

(f) Ap. 22.

I. Recentissimus vigesimusnonus Christi annus Constantino Aug. VIII. & Constantino Cæs. IV. Coss. annotatur: quando Meletiani ex Athanasii visitatione, quae ille omne adhibuit studium, ut eos sub iure, & obedientia ipsorum Primatis Episcopi Alexandrini redigeret, non nihil in ipsum commoti, iterum cum Eusebianis isto foedere, novis calumniis adversus eum apud Constantinum Imperatorem agere moluntur. Certiorem ante fecerat Athanasius Imperatorem de eorum schismate iterum acius recrudescente: quando his acceptis idem Constantinus Imp. eos ad se accersit: id ipse suis testatur litteris ad Nicomedienfes scriptis, quas paulo post, hoc eodem anno, descripturi sumus. Arripiunt autem Eusebiani libenter occasionem, quam magna industria conquisissent. Siquidem experti fuerant, sedente Athanasio, nullam fore Ario spem reliquam Alexandriam redeundi, neque hæresis propagandæ. Meletiani igitur, communicato simul consilio, mittunt ad Imperatorem Isonem, Eudæmonem, & Callinicum, qui & Athanasium calumniis infamarent, nempe indixisse Aegyptiis tributum de pendendis Ecclesiæ linteis, atque illud pariter exegisse. Secunda hæc fuit Meletianorum ad Imp. missa legatio cum accusationibus in Athanasium: sed qui alia occasione præsentis tunc aderant duo presbyteri Alexandrini, Apis atque Macarius, illatum majestatis crimen in Athanasium facile diluerunt, & (ut existimo) de re per Athanasium gesta Constantinum reddidere certiorem; non fuisse (quod calumniabantur adversarii) ejusmodi indictionem, & tributum exactionem, sed Athanasii rogationem ad populum, seu collectam Christianorum more fieri solitam ad Ecclesiarum ornamenta, & Dei cultum amplificandum de contribuendis linteaminibus factam: populi vero fuisse non coactam, sed liberam collationem, spontaneamque oblationem, idque sibi Athanasio ex more, & instituto Apostolico vendicante: Paulus enim Græciæ, & Asiæ etiam pecuniarum collectam indixit, sed ea moderatione, ut a sponte dantibus vellet accipere, non autem quemquam cogeret ad præstandum, ut ipse ad Corinthios (a) scribens pluribus monet.

(a) 1. Cor. 16.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5822.
SÆC. IV. Anno Urbis 1082. Olymp. 277. an. 1.
JESU CHRISTI 329.

NOTÆ [1] Off. Constantinus Aug. VIII. & Constantinus Cæs. IV. Vulgares Fasti: Constantino VIII. & Constantino IV. Septimus Eccardi Catalogus; Constantino VIII. & Constantino V.

II. Agit de his S. Athanasius, rem paucis perstringens, cum in Apologia retexens quæcumque passus esset ab Eusebianis, eadem, prout gesta sunt, ordine temporum recensens, sic ait (b): Cum ego Cæsari persuasisset, nullam esse debere Ecclesiæ Catholicæ cum hæresi Christi oppugnatrice communionem; tum demum tempus obvenisse arbitratus Eusebius, quod cum Meletianis constituerat, litteras ad eos scribit, ut scelera ea de nobis fingerent, & fama spargerent, quibus se adversus Petrum, Achillam, & Alexandrum prædecessores Episcopos Alexandrinos exacerant. Sed cum plurima captantibus nihil reperiretur, ex Eusebianorum sententia tale crimen per Isonem, Eudæmonem, & Callinicum de ordinariis linteis ementuntur, quasi ego canonem istiusmodi tributum Aegyptiis indicerem, & primus omnium exigerem. Sed id frustra fuit: presbyteri enim nostri Apis, & Macarius, qui ibi forte præsentis aderant, eor. audiente Imperatore, de calumnia vicerunt. Hæc Athanasius: eadem quoque Sozomenus (c): qui tamen loco linteorum, quæ ponit Athanasius, habet vestes lineas, quibus in sacris ministri Ecclesiæ uti solent. Cæterum consuevisse fideles linteaminibus Ecclesias exornare, eaque Ecclesiis offerri solita, S. Paulini (d) versus illi testantur in natali die S. Felicis, quibus una cum aliis oblationibus a Christianis Ecclesiæ tribui consuevis sic de linteis, seu velis:

Cedo, alii pretiosa ferant donaria, meque Officia sumptu superent, qui pulchra tegendis Vela ferant foribus, seu puro splendida lino, Sive coloratis textum fucata figuris.

Ut velis exornarentur Ecclesiæ, diutius perseveravit usus. Habes de Rusticana Patriciâ, misisse ad Ecclesiam S. Petri Romanam vela (e). Monet hoc ipsum querela illa (f) ad S. Gregorium Papam de Natali Episcopo Salonitano perlata, quod vasa sacra, & velamina suis dedisset affinis; & de Fusco Abbate, qui sacros codices, & vela secum apportasset (g). Sed sunt de his innumera plane exempla.

Ejus-

SILVESTRI PAPÆ 16.
CONSTANTINI IMP. 24.
[1] AD num. I. ad VIII. Coss. Constantinus Aug. VIII. & Constantinus Cæs. IV. non Consules.

secundum Baronium 1080. A. C. 329.

IV. Rursum calumnia in Athanasium. Eiusmodi autem purgata calumnia, haud quieverunt Athanasii adversarii: siquidem Eusebiani Meletianos licet victos non permiserunt abire, verum ad novas confarciendas calumnias conducunt perditos homines; qui in primis adversus Macarium presbyterum, qui apud Imperatorem defenderat Athanasium, scelus effingunt, quod vas sacrum confregerit: Athanasium autem, ut infensissimum reddat Imperatori, majestatis rursum reum constituunt, accusantes nimirum, ingentem auri vim misisse cuidam Philumeno, qui adversus Imperatorem rebellaverat: quam ob causam, quod gravis admodum hæc accusatio videretur, ab eodem Constantino Imperatore Athanasium Constantinopolim accersitur. Testatur isthæc quidem ipsemet, qui & patefacta sua innocentia Constantino, Imperatoris litteris suæ integritatis testibus acceptis, Alexandriam se reversum tradit, cum ait (a): Imperator damnato Isonem prioris calumniæ delatore, me istiusmodi litteris ad se accersit: re cognita, Eusebius iis auctor est, ne loco se moveant: ex ejus enim consilio rem apud Casarem, novis criminibus tentant, accusantes Macarium de calice: mihi autem non quodvis crimen, sed quod maximum est omnium, imposuere, quasi hostis Imperatoris crumenam auri cuidam Philumeno misissem. Psammathia causa audita; illos quidem merito, ut calumniosos, rejecit; nos autem in patriam redeuntes cum istiusmodi epistola ad populos remisit. Constantinus Maximus Augustus populo Catholicæ per Alexandriam Ecclesiæ. Dilecti fratres saluto vos, invocans Deum summum meæ voluntatis testem, & vestra legis unigenitum Creatorem, qui omnium vitæ præsidet, & discordias odit. Verum quidnam potissimum dicam? An scilicet nos bene valere? Verum id quidem: sed multo felicius agere liceret, si vos mutuo, excussis odiis, amaretis: rixosorum enim hominum procellis occurrere debemus, quod potius dilectionis a vobis relictus sit. O rem absurdam! Vah quanta quotidie calamitates pro invidiam omnia miscentem existunt! unde fit, ut populus Dei infamia laboret. Quo igitur iustitiæ fides recessit, cum tantarum tenebrarum caligine obvolvamur? neque id tam ex errore, qui multiplex est, quam malignorum hominum vitis, dum & propugnatores verecundia susinemus, & eos qui equitatem & veritatem profitantur, etiam cum id sensibus nostris percipimus, negligentes putemus. Quodnam id genus nostræ perverſitatis, si inimicos non Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Athan. Apolog. 2.

Constantini litteræ pro Athanasio.

PAGIUS vero V. ut perperam Baronius. Hunc enim Constantini junioris consulatum quartum tantum ordine esse demonstravi in secunda parte Dissertationis Hypaticæ cap. 23. num. 3. Ex quo se-

reprehendimus, sed latrocinio nos comites damus? Unde fit, ut viam quandam sibi facillime straverit, nemine repugnante, perniciosissima fraus. Nullus ne tandem sensus est, ne pro doribus quidem communis omnium naturæ, si legis præcepta contemnenda duximus? Sed dixerit aliquis: Saltem charitas, prout ductus naturæ est, reperitur. Admodum scilicet, qui & Dei lege & bono ingenio instructi, toleremus tamen inimicos turbationum & tumultuum fatibus quasi incendia miscere: idque neque oculis præditi cernimus, neque legis sententia imbuti sentimus. Quamvis igitur stupor nostram vitam incessit, cum nostrimet tam incurii simus, etiam Deo admonente?

Quid igitur? num id mediocre aut tolerabile malum est? Num pro hostibus habendi sunt? Nonne in domum & populum Dei ante oculos nostros per sevitiam debacchantur, & probra jaciunt scelerati illi? Jam quanta id cum vesania faciant, vobis ipsas cogitando relinquo. Stulti enim illi in lingua sua sitam habent malitiam, plumbeasque iras ita secum circumferunt, ut se ipsos mutuis vicibus feriant, & nos secum ad auctarium sui supplicii abstrahant: interim qui recta docet, hostis judicatur: qui autem invidia vitium præseferit, populum mansuetum (quod minime oportuit) invadit, vastat, absument, & semetipsum alio corrumpit, gloriatur, extollit, veritatem subvertit, & fidem circumvenit, donec suæ conscientie cavernam, & latibulum queritando inveniat. Ferocitas igitur agrestis eos miseros facit, qui ita temere se ipsos, cum indigni sint, efferant inclamantes: Hem scelera, ille ne presbyter est, aut ille ne puer? Mea existimatio attingitur, mihi hoc ipsum debetur, ab illo ablatum est. Ego igitur, omnibus spoliatis, pro viribus nocebo. Luculentum insaniam tumultum dicas, si acies, conciliabula, aut comitia istorum importunissimorum conventuum videas. O nostram in Ecclesiam Dei perverſitatem, spectaculumque maligni, & dementis animi! Numquam ne tandem pudeſcent? numquam ne semetipsi improbabunt? numquam ne in animo morsus sentient, ut vel nunc saltem contra imposturam, & rixas dignum aliquid animo concipiant, & sentire videantur? Vis sola invidia est, suis fucis & pigmentis innitens. Sed tamen nihil mali isti adversus Episcopum vestrum potuere. Mihi credite, fratres; nihil aliud studio habent, quam, afflictis nostris temporibus nullum sibi locum penitentiae in hac vita relinquere.

VI. Justæ querelæ Constantini.

E c 2 Ipsi

quirit præcedentes ejusdem Constantini junioris Consulatus recto ordine a nobis collocatos. S. Athanasius anno præcedenti accusatus, quod natus non indixisset Aegyptiis tributum de pendendis Ecclesiæ

VII. Hortatur Alexandrinos.

Ipsi igitur vobismetipsis auxilio estote (obfessor charitatem vestram) ipsi vos invicem diligite, & omni ope pro vestra concordia istos prosequimini, qui vestram concordiam gratiam demoliri student; Deumque pro oculis habentes, in mutua charitate consistite. Ego enim Episcopum vestrum Athanasium libenter recepi, eumque ut virum Dei allocutus sum. Vestri autem est, non mei iudicii, ea de re cognoscere. Quantum autem attinet ad officium salutationis, colloquitur cum reverendissimo Athanasio; idoneum cum necessariumque arbitratus sum, qui vobis in sacris minister esset: ea est hominis in aequitate tuenda sedulitas; non indigna profecto, nec inepta nostra pacifica religio, utque dotes salutaris sententiae semper foveat, & rationis adhortamenta sequatur; Deus vos conservet dilecti fratres. Hucusque Constantinus.

VIII. Constantini modestia.

Intelligis, puto, lector, modestiam Christianissimi Principis, qui cum accusatorum nequitiam plus certo exploratam habuisset, innocentiamque Athanasii in omnibus dilucide comperisset, quem & suis litteris honorificentissimis comitatur Alexandriam redeuntem, tamen non suae jurisdictionis esse fatetur de his cognoscere atque sententiam ferre; quod res Ecclesiastica inter Ecclesiasticos agenda esset. Verum quod ait: Vestri autem est, non mei iudicii, de ea re cognoscere. Ad provinciales Episcopos cognitionem causae remittit, ut non Athanasii modo, sed & Macarii presbyteri de fracto calice accusati causam ipsi pervestigent. Sed cum haec omnia adversus Athanasium Constantinus intelligeret aditari ab Eusebio Nicomediensi, qui Constantinopolim venientes susceperat Meletianos, & Theognide Episcopo Nicæno, damnatis atque depositis jam in Nicæno Concilio, at si-

PAGIUS III. Eusebius Nicomediensis in exilium missus.

sive linteis, ut anno CCCXXVII. ostendi. Ad num. VIII. & seqq. Baronius recitat hoc anno in Annalibus epistolam integram Constantini Magni ad Nicomedienses, in qua is Imperator Eusebii Nicomediensis perversionem & fraudes exponit, eumque a se in exilium missum dicit. Sed ea epistola anno tantum trecentesimo vicefimo quinto, antequam Eusebius ac Theognius in exilium mitterentur, exarata, ut observat Valefius in Notis ad lib. I. Theodoretii cap. 19. Scripta est enim ante utriusque exilium, quod contigit tribus jam mensibus elapsis a Synodo Nicæna. Præterea scribit Baronius, se eam epistolam integram una cum alia Constantini ad Alexandrinos scripta reperisse, quas nactus Justinianus Imperator e Græco in Latinum translatae misit ad Vigilium Papam. Quæ secunda Constantini epistola, qua Arii damnationem significat, anno etiam CCCXXV. data, quemadmodum Baronius annotavit. Utraque itaque ad eundem annum pertinet.

IX. Baron. an. 325. num. XXI.

Quoad Alexandrinos qui a fide defecerant, quos Constantinus in ea ad Nicomedienses epistola queritur, Eusebianos secum in tuto collocasse,

mulate palinodiam recantantibus ab eodem Concilio Constantini precibus restitutis: adversus eos vehementer commotus, ut sedibus pellerentur, secundum priorem Synodi sententiam, data ad Nicomedienses epistola, aperte declaravit, quam Theodoretus recitat sic scriptam (a):

Quis innocentem multitudinem ista docuit? Eusebius videlicet tyrannicæ crudelitatis administer. Nam quod tyranni partibus penitus adhaeserat, nempe Licinio, ex multis illius rebus gestis facile potest intelligi; siquidem istud parum Episcoporum, eorumque vere Episcoporum, cedes restantur, parim crudelissima Christianorum persecutio palam clamat. Conspirasse quidem cum Licinio in persecutione adversus Episcopos commovenda, fugillat Constantinus Eusebium, quem tempore superioris persecutionis a fide in Christum defecisse, superius dictum est. Sed subdit Constantinus: Neque certe de injuriis illius, quibus me affecerit, hoc loco verba faciam, per quem adversariorum contra me concursus, quantum fieri poterat, maxime procurabatur. Significat plane his verbis Constantinus, Eusebium una cum Licinio barbaros sollicitasse adversus eum; ac proinde addit: Qui & oculis tanquam speculatoribus me observavit; quin etiam ministerio prope militari, quo tyranno opem ferret perfunctus est. At nemo existimet, me imparatum minusque instructum esse etiam ad istas res, si opus fuerit, certissimis argumentis confirmandas: verissime enim ostendi potest, tum presbyteros, tum diaconos a me manifesto deprehensos, qui Eusebium assidue stipabant. Sed misa isthæc facio, quæ non dicuntur a me, quod ipse ea graviter, & inimico animo feram, sed quo eos sua ipsorum pudeat infestitæ.

Illud solum metuo, illudque animum meum

& illorum depravatis moribus communicasse, ii non erant Meletiani, ut Baronius & Spondanus exponunt, sed Ariani, ut animadvertit Valefius in Notis ad lib. 2. Sozomeni cap. 21. & rianis, probat ex epistola Synodica Episcoporum Aegypti, quæ refertur ab Athanasio in Apologia 2. de Meletianis. Quomodo igitur vel ipse (nempe Eusebius) vel Theognius alium deponere poterunt, cum ipsi depositi fuerint, & ordinationibus in ipsorum locum factis convincantur? Probe enim nosse, Amphionem quidem Nicomedia, Crescium autem Nicæa eorum loco ordinatos esse; tum ob privatam eorum impietatem, tum ob communionem cum Arianis, qui a Generali Synodo fuerant reprobat. Vides, ut Episcopi Aegypti egregie consentiant cum Imperatore Constantino, in assignanda causa depositionis Eusebii tribus mensibus post Nicænam Synodum. Sed & verba quæ sequuntur in Epistola Constantini ad Nicomedienses, satis indicant, Alexandrinos illos Arianos fuisse, non Meletianos: Alexandrinos quosdam, qui a nostra Fide defecerant, istuc abduci præceperam, propterea quod eorum opera ac ministerio discordia fax excitabatur. Verum isti egregii scilicet

(a) Theod. lib. 1. cap. 20.

IX. Epistola Constantini ad Nicomedienses.

X.

Constantinus queritur de Arianis, non vero de Meletianis.

De eligendo Episcopo orthodoxo.

meum cura implicitum tenet, quod vos video in hujus criminis societatem vocari: nam improba Eusebii institutione, & perversa doctrina conscientia vestra a veritate deflexit. Verum hujus rei expedita est, & facilis curatio, si modo Episcopum fidelem, & animo simplici ac sincero nacti, oculos ad Deum denuo convertere volueritis: quod quidem in presentia est in vestra situm potestate, quodque etiam dudum penes vestrum iudicium fuerat, nisi aut Eusebius ipse, de quo dixi, aut alius quidam eorum quibuscum convenit agere solet, huc præcepit ruisset, & rectum eligendi ordinem conturbasset. Porro hunc locum perperam valde interpretatus Theodoretus (a), dicit tum scriptam esse hanc a Constantino epistolam, cum Eusebius Nicomediensis Episcopus, mortuo Alexandro Antistite Constantinopolitano, intrudere se conatus est in Constantinopolitanam sedem: nam post annos decem ab obitu Constantini (ut diximus ex Sozomeno, & suo loco pluribus aperiemus) Alexander episcopus Constantinopolitanus ex hac vita deceffit. Sed & errasse quoque liquet, dum has litteras post Arii obitum datas affirmat; atqui certum annum obitus Arii suo loco manifeste signabimus. At rursum Constantini epistola:

(a) Theod. l. 1. cap. 19.

XI. Quid in Eusebium & Theognidem in Nicæno concilio.

Sed quoniam mihi de hoc ipso Eusebio pauca ad vos dicenda sunt: Non vos præterit Concilium Nicææ celebratum, cui ipse (sicut conscientia mea munus postulabat) interfui, non alio sane animo, quam ut tum concordiam inter omnes constituere, tum maxime omnium eam Ecclesie perturbationem, quæ ex Arii Alexandrini amentia exorta est, reprimerem, penitusque inde submoverem. Quæ quidem perturbatio illico ex absurdo, & pernicioso conatu Eusebii vires collegit. Nam quanta concursione, amantissimi honoratissimique fratres, Eusebius iste, utpote ipsa conscientia convictus, quanta cum ignominia mendacis undique deprehensis, aggressus est, primum certos quosdam homines subornare, qui pro eo deprecarentur; deinde a me auxilium petere, ne tanti sceleris damnatus, honoris sui gradu dejiceretur? Intelligit Con-

PAGIUS

licet Episcopi, quos Synodi clementia ad agendam penitentiam servaverat, (Eusebius scilicet ac Theognius) non solum istos susceperunt, & apud se tutos degere iusserunt, sed etiam malitia illorum socios se ac participes adjunxerunt. Quod Arianis quidem optime convenit, de Meletianis vero dici non potest; quippe qui Schismatici tantum essent, non autem Hæretici; & quo tempore hæc epistola scripta est, nondum Arianis se se adjunxissent. Quæ observatio Valefii est in Notis ad lib. I. Theodoretii cap. 20. Est & alius error Baronii a Valefio in Notis ad lib. I. Theodoretii cap. 19. detectus. Reprehendit enim Baronius Theodoretum, quod hanc ad Nicomedienses Epistolam a Constantino scriptam esse credi-

stantinus de studio quo eidem Eusebio apud Patres Nicæni Concilii præsto fuit, ne a sede penitus pelleretur; sed subdit: Hujus rei testis est mihi Deus, qui tum mihi, tum vobis benignus perpetuo adsit: quod & meum perverit iudicium, & turpiter a veritate abduxit; quod vobis etiam planum faciam. Nam tum omnia ideo gesta sunt ex ejus sententia, qui perniciem plane pessiferam adhuc intra cogitationis suæ domicilium occultam tenuit.

Ac primum ut cætera illius nequitie facinora taceam, audite, quaeso, quid sceleris cum Theognide, quem suæ socium habet amicicia consciverit. Ipse forte quosdam Alexandrinos qui a fide nostra defecerant, huc mitti iusseram; quandoquidem eorum opera dissidi flamma incensa erat. Meletianos intelligit, quos diximus venientes Constantinopolim, accusatores egisse contra Athanasium. At de Eusebianis eos suscipientibus hæc adjicit: Sed isti honeste bonique scilicet Episcopi, qui vera Concilii dijudicatione ad penitentiam agendam reservati sunt, non solum eos admisserunt ad se, & secum in tuto collocaverunt; verum etiam illorum depravatis moribus communicarunt. Quamobrem erga istos ingratos aliquod supplicium censui statuendum, & propterea mandatum dedi, ut a suis abrepti sedibus quam longissime ablegarentur. Jam jam vestrum est, ea fide in Deum aciem mentis vestræ intendere, in qua vos semper mansisse constat, & in qua manere, omniaque pietatis officia exequi consentaneum est. Quod si ita fiat, ut episcopus tum vitæ integritate, tum suæ doctrina, tum benignitate, in omnes eximios habeamus; jure letari debemus. Sin autem quisquam temeritate, & audacia accensus, eas Ecclesie pestes, vel memoria vel laudibus celebrare aggrediat; confestim opera, & diligentia famuli Dei (me ipsum dico) penas suæ infestitæ dabit. Deus vos fratres carissimi, incolumes servet. Hactenus Constantini epistola.

Porro non integram scias recitatam a Theodoretio epistolam Constantini, sed fragmentum duntaxat ex ea.

Cæterum reperimus integram una cum alia epistola ab eodem Constantino ad Alex-

anderit, postquam Eusebius Nicomediensis, mortuo Alexandro, Constantinopolitanam Sedem occupasset. Atqui Theodoretus non id dicit; sed tantum ait, Eusebium jam pridem relicta Beryto, cujus erat Episcopus, ad Nicomediensem Ecclesiam transiisse, & ex ista Nicomediensium Sede postea dejectum esse; quod Constantinus ait testari in epistola ad Nicomedienses.

Constantinus Magnus his Consulibus in Dacia, ubi Serdica; in Pannonia, ubi Sirmium; & rursus in Dacia Naissi, Serdicæque; tandem & in Thracia Heracleæ substitit; in quibus civitatibus peregrinariae Leges hoc anno ab eo datæ in Codice Theodosiano referuntur.

XII. Justæ Constantini querit.

V. Varia Constantini.

Alexandrinis missam, quas nactus Justinianus Imper. e Græco in Latinum translata misit ad Vigilium Papam, nos accipimus eas a viro doctissimo Nicolao Fabro Parisiensi, quam hic tibi licet mendosam nonnihil, Constantini nominis reverentia eudendam suoque loco restituendam integram curavimus.

XIII.

Eadem Constantini ad Nicomed. Epist. magis plena & si mendosa. * non Impropris verbis usur ad huc Nicophian Constantinus.

Constantinus Augustus Catholica Ecclesie Nicomedienstem.

Dominum Deum, & Salvatorem Christum subtiliter omnes cognoscitis, dilecti fratres, Patrem, & Filium esse, Patrem dico sine principio, sine fine, generatorem scilicet ipsius; Filium autem, hoc est, voluntatem Patris, quæ nec per cogitationem aliquam recepta est, nec ad perfectionem operum per aliquam exquisitam substantiam deprehensa est. Qui * nam hoc & intelligit, & intellexerit, iste habebit ad omne genus pœnæ inlassabilem patientiam. Sed enim Dei filius Christus opifex omnium, & ipsius immortalitatis dator genitus est, quantum pertinet ad fidem cui credimus, natus est.

Locus depravatus.

Magis autem processit ipse, qui & semper in Patre est ad condecorationem illorum, quæ ab ipso facta sunt. Genitus est igitur individua processione. Voluntas enim, & in habitaculo suo simul fixa est, & ista, qua diverso indigent cultu secundum uniuscujusque qualitatem, & agit, & administrat. Quid igitur? est aliquid inter Dominum Patrem, & Filium? Nihil scilicet: Ipsa enim rerum plenitudo sensu accepit voluntatis præceptum, non autem divisam ex Patris substantia voluntatem separavit. Quid autem ista sequitur, quid est qui Christi mei Domini sequax per reverentiam magis, vel stultitiam reformidat? Igitur non patitur nomen cum venerabilis corporis habitatio ad cognitionem suæ sanctitatis ruit, vel tactui succedit illud, quod corpore superius est; nomine distat hoc, corporis humilitati ablatum est: non autem vivimus, licet ad mortem anima, & gloria corpus advocaverit.

XIV.

Quid igitur hic in læsa, & sincera fides dignum dubitatione occupavit: an non videtis, quod venerabilissimum corpus Deus elegit, per quod & fidei argumenta, & propriæ virtutis exempla manifestare futurus esset, & jam confusam exitiali errore humani generis perditionem expellere, & novam religionis dare doctrinam, & castitatis exemplo indignos mentis actus expurgare, deinde autem mortis quidem tormentum dissolvere, immortalitatis autem præmia pronuntiare. Sed vos, quos jam, fratres, communio charitatis, merito ex me appellari facit, non ignoratis me vestrum conservum, non ignoratis vestræ munimen salutis, cujus curam diligenter suscepi, & per quod inimicorum nostrorum non solum arma expugnavimus, sed etiam vivos adhuc anima inclusimus ad manifestandam veram,

fidem clementiæ. Sed ego super istis donis propter renovationem maxime Orbis terrarum gaudebam. Etenim dignum erat vere miraculo, in concordiam tot gentes adducere, quæ paulo ante ignorare Dominum dicebantur: tamen quid haberent istæ gentes cognoscent, quæ nullam certaminis curam susceperunt? Quid igitur intelligitis, dilecti fratres: nam vos ipsos accuso, Christiani sumus, & mediocri affectu dissentimus? Hæc inest nostra fides, hæc sanctissima legis doctrina, sed quæ causa est, propter quam præsentis mali exitium suscitatum est? O flagitium! o odium supra modum omnis indignationis magnitudinem superans! quæ istius latrocinii atrocitas exstitit, quæ filium Dei abnegat ex individua Patris substantia processisse? nonne ubique est Deus, cum certe istum semper nobis adesse sentimus? nonne per ejus virtutem omnium decoratio constat? cum certe separatione dispersionis careat?

XV.

Num igitur vobis aliquid actum est? O dilecti fratres considerate modo deprecatoria præsentis doloris, confessores vos esse istius promittebatis, quem esse denegatis. In hoc vobis doctore persuadente in omnibus perditio; † supplico quis loco usque est qui ista docuit ita simplicem multitudinem? Eusebius scilicet, qui tyrannica crudelitatis conscius est: Quod enim ubique tyranni factus est cliens, ex multis est pervidere. Jam enim cedes Episcoporum testantur, sed vere Episcoporum, quam severissima Christianorum persecutio manifesta clamat; nihil enim de factis in me injuriis modo dicam, per quas eum maxime adversarum partium festinaverunt concursiones istæ, & oculos speculatores contra me submittebat, & per me etiam armato tyranno ministeria conferebat; nec me quidam esse arbitretur ad istorum probationem imparatum. Argumentum enim subtile est, quod presbyteros, & diaconos, qui Eusebium assequebantur, manifeste a me compressos esse constat. Sed ista quidem prætermitto, quæ nunc non indignationis causa, sed ad illorum confusionem a me probata sunt. Illud autem solum timeo, illud cogito, quod vos video ad criminis vocari communionem: nam per Eusebii conversationem & perversionem, conscientiam suscepistis a veritate separatam. Sed est non tardum remedium, si Episcopum fidelem, & integrum, vel nunc accipientes ad Dominum respiciatis, quod in præsentem in vobis est. Et jam pridem oportebat a vestro pendere iudicio, nisi prædictus Eusebius cum turbulenta multitudine eorum qui eum sequebantur, huc pervenisset, & ordinis rectitudinem impudenter conturbasset. Sed quoniam de ipso Eusebio ad vestram charitatem pauca oportet dicere.

XVI.

Meminit vestra patientia in Nicæna Civitate

zate factum esse Concilium, cui & ego ipse decenter aderam servitute conscientia meæ; nihil alterum volens, quam concordiam omnibus operari, & ante omnia convincere, & hanc causam depellere, quæ initium quidem coeperat per Ario Alexandrini insolentiam: Corroborata est autem statim per Eusebii flagitiosam, & perniciosam festinationem. Sed iste ipse Eusebius, amicissimi & carissimi, cum quanta putatis concursione (quando ab ipsa conscientia vincebatur) cum quantum autem confusione undique convictus falsiloquium defendebat, submittebat quidem mihi diversos pro ipso supplicantes, postulans ex me aliquid auxilium, quatenus vel in tanto convictus delicto non eiceretur honore quem habebat. Testis mihi est in hoc Deus ipse, qui mihi, & vobis benignus permaneat, quoniam & me ille perverit, & indecenter subripuit, quod & vos cognoscitis. Omnia enim tunc acta sunt, sicut ipse considerabat, cum quodlibet malum in sua mente abscondens absconderet. Sed primum, ut cetera ejus pravitatis prætermittam, quid maxime cum Theognio, quem dementia confortem habet, peregerit, audite supplico. Alexandrinus quosdam, qui a nostra fide recesserunt huc jussi transmitti, quia per istorum ministerium ignis discordia surgebat. Sed isti boni, & benigni Episcopi, quos semel Concilii veritas ad penitentiam servabat, non solum illos susceperunt, & apud se servaverunt, sed etiam consortes morum fecerunt eorum pravitatis. Propter quod circa istos ingratos hoc agere sensus: raptos enim eos jussi quam longissime exterminari. Nunc vestrum est, ad Deum fide illa respicere, qua semper, & fuisse constat, & esse decet, & sic peragere, ut Episcopos castos, & Orthodoxos, & clementes habentes gaudeamus. Si quis autem, vel ad pestiferorum memoriam illorum, vel ad laudem inconsulte exardere audeat; se festim a sua audacia per operationem servi Dei, hoc est per me, ipsum compescetur: Deus vos conservet fratres dilectissimi. Posthæc ista subijciebantur in codice.

XVII.

Hæc exemplaria duarum epistolarum domini Imperator Justinianus Beatissimo Papæ Vigilio translata de Græco in Latinum direxit, die quinto. Kalendarum Juniarum, sexies post Consulatum Basilii viri clarissimi. Erat alia Constantini Epistola ad Alexandrinam Catholicam Ecclesiam, quæ integra cusa habetur superius hoc Tomo, anno Domini trecentesimo vigesimo quinto, sed jam prosequatur reliqua. Subdit his mox Theodoretus.

XVIII.

Isti igitur quamquam tum, & honorum gradibus abdicati, & Civitatibus ejecti erant, & Nicomedia Episcopatum Amphion, Nicææ autem Crestum obtinuit; tamen rur-

sus machinis, quibus ante uti consueverant, usi, & Imperatoris facilitatem velut subsidium ad fraudem faciendam nacti, certamine reintegrato, priorem suam recuperaverunt potestatem. Quod putamus accidisse sequenti anno, cum Quinquennalia Constantii Cæsaris agerentur, & Civitas Constantinopolitana pariter dedicaretur: id enim in his celebritatibus obtinuisse Constantium Cæsarem, qui semper studuit Eusebianis, par est credere. Cæterum quod spectat ad Constantinum, non novam in Episcopos depositionis & exilii sententiam protulit; sed quam sciebat olim latam a Nicæno Concilio, suis vero precibus revocatum, voluit iterum validari; depositos hos namque in Nicæno Concilio constat tum ex his quæ superius suo loco sunt dicta, tum etiam ex his, quæ habentur in epistola Synodali Concilii Alexandrini; ubi hæc leguntur (a), postquam de Eusebio ac Theognide Arianis Episcopis depositis in Nicæno Concilio plura Patres locuti fuerant: Bene siquidem cognitum habetis, Amphionem Nicomedia, Crestum vero Nicææ in eorum locum ob impietatem, & communionem, quam cum Arianis a Concilio Nicæno reprobatis habuerunt, Episcopos constitutos esse; hanc igitur Synodum perditam cupientes, &c.

Episc. substituti in locum Ariano-rum.

(a) Athan. Apolog. 2.

XIX.

Sed præter communicationem cum Meletianis, quam in Eusebio, & Theognide tantopere Constantinus est execratus; addidisse eisdem deterris scelus, quam ob causam Imperator commotus fuerit, ut eisdem exilium decerneret, Sozomenus declarat his verbis (b): Quinetiam cum in aliis urbibus, tum maxime in Bithyniæ, & Hellesponti Civitatibus, tum Constantinopoli quoque dogmata Ario de integro accensu. Denique fertur, Eusebium Nicomediæ Episcopum, & Nicææ Theognidem, cum falsa persuasione eum, cui Imperator libellum de Actis Concilii Nicæni custodiendum commiserat, circumvenissent, suas in eo subscriptiones delevisse: jamque conatos palam docere, non existimandum Filium Patri consubstantialem esse. De qua re Eusebium, cum esset accusatus, aperte ac libere respondisse Imperatori; atque veste quadam, qua induebatur, demonstrata, dixisse: Si vestis illa, se inspectante, divideretur; se tamen nunquam affirmaturum, utramque ejus partem, unam eandemque essentiam habere. Quibus verbis valde graviter commotus est Imperator: nam cum persuasum haberet, tales questiones post Nicænum Concilium penitus compressas fore, præter spem eas denuo excitatas vidit. Maxime autem omnium ejus animum offenderant Eusebius, & Theognis, quod cum quibusdam Alexandrinis, quos, ut parum recte de fide sentientes, ad penitentiam agenda Concilium servarant, communicassent; quam ob causam eos, veluti

(b) Sozom. lib. 2. cap. 20.

Eusebii & Theognidis scelus.

CHRISTI 329.

SILVESTRI PAP. 16.

CONSTANTINI IMP. 24.

Iuti diffidii auctores, exilii causa solum...

quicquam mutire; sed se ejus professores...

Hoc eodem quoque anno Constantinus Imperator...

JESU CHRISTI ANNUS 330.

SILVESTRI PAP. ANNUS 17.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 25.

I. Recentissimo trigesimo Christi anno, Gallicano secundum, & Symmacho...

rius dicta sunt, cum actum est de Nicæno Concilio...

Rursum vero apud Cassiodori Chronicon ejusmodi facta dedicatio reperitur...

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5823.

SÆC. IV. Anno Urbis 1083. Olymp. 277. an. 2. A. C. 330.

JESU CHRISTI 330.

SILVESTRI PAPÆ 17.

CONSTANTINI IMP. 25.

I. AD num. I. Coss. Gallicanus, & Symmachus. II. Constantinam Augustei Imperii quinta Quinquennalia...

NOTIÆ [1] Coss. Gallicanus & Symmachus. Vulgares Fasti, præter Prosperum, Gallicano & Symmacho...

XX. Adversus concubinariorum lex edita.

(a) l. 1. C. de concub.

II. Quo tempore contigit dedicatio urbis.

III. Constantii Quinquennalia.

IV.

CHRISTI 330.

SILVESTRI PAP. 17.

CONSTANTINI IMP. 25.

que annis post Vicennalia Constantini Civitatem dicari contigisse dicat; plane consentit hoc ipso anno eam dedicationem factam esse...

descriptus reperitur; licet apud Zonaram (c) undecima mensis Maii eadem fuisse absoluta legatur.

Quod vero ad dedicationem spectat; eam a Christianissimo Imperatore nonnisi Christianis ritibus oportuit esse dicatam. Cum agit de his Nicephorus (d) affirmat eam incruento sacrificio precibus votisque fuisse Dei Genitrici Mariæ consecratam.

Sed quod ad ejus urbis extruccionem pertinet; quæ de ea re in primis Zosimus scripserit, ut eadem dilucidemus, sunt recitanda: nisi enim quis ex aliis Zosimo antiquioribus ac magis probatis historicis eundarum rerum perspectam habuerit veritatem, existimare fortasse posset Constantinopolim totam factam esse deorum sedem & domicilium; sed re accurate percognita, aliter sentiet.

in ea constructis, hæc ait (g): Constantinus autem eo loco, quo porta quondam erat, extructo foro rotundo, quod portibus distentis inclusit, fornices duos ex marmore Proconesio maximos fecit oppositos sibi, per quos ire licet in Severi porticus, & urbe prisca egredi: eumque longe majorem urbem efficere vellet, eam ultra veterem murum decem & quinque stadiis novo novo circumdedit, qui totum Isthmum a mari ad mare complecteretur. Hoc modo cum urbem prisorem multo majorem reddidisset, Palatium quoque condidit Romano non multum cedens. Eadem circum ad omnem elegantiam perpolvit, cuius partem fecit Casboris & Pollucis ædem, quorum simulacra nunc etiam in Circi portibus stantia videre licet. Statuit & quædam in parte Circi Apollinis Delphici tripodem in se continentem ipsius Apollinis simulacrum. Cumque Byzantiæ forum maximum esset, quatuor portibus inclusum, ad extremas partes unius ex hisce portibus, ad quam gradus non pauci sursum du-

(a) Suid. in verbo Constantinop.

III. Dies natalis urbis Constantinop.

(b) l. 2. de feriis. C. Theod.

PAGIUS ta. Idacius enim in Fastis ad hos Consules ita scribit. His cons. dedicata est Constantinopolis die V. Idus Maias, die scilicet undecima mensis Maii.

illustravit, & Constantinopolim appellavit V. Id. Maias feria II. Inditione III. Et quidem recte, hoc enim anno feria secunda cum die undecima Maii concurrat. Passione & Ascensione Christi Auctor Chronici Alexandrini cum anno XXX. Era vulgaris copulat, ideoque secundam eam sententiam est hic annus ab Ascensione Christi CCCI.

(c) Zonarb. Annal. par. 3.

IV.

(d) Nicepb. l. 3. c. 26.

Cui dicata civitas Constantinop.

(e) Aug. de Civ. Dei. l. 2. c. 10. & aliis in locis.

(f) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 47.

V.

(g) Zos. l. 2. Urbis structura & ornamenta.

ducunt, ades duas extruxit, collocato in harum altera Mairis deum Rheæ simulacro; quod in monte Dindymo, qui oppido Cyczico imminet, olim illi constituerant, quos Jason navigationis socios habuit. Et ajunt, eum hoc quadam ex recordia nihil faciente res divinas mutilasse, leonibus utrinque sublatis, & manuum figura mutata: nam cum olim tenere leones videretur, nunc speciem precantis exhibet, urbem inspectans & observans: in altera Fortuna Romane simulacrum posuit. Præterea quibusdam Roma secutus cum Senatoribus domos edificavit. Hactenus de structura Zosimus.

VI.

At quis hæc audiens, non putet S. Augustinum esse mentitum, dum Constantini felicitatem recensens, hæc ait (a) inter alia? Cui etiam condere civitatem Romano Imperio sicam, veluti ipsius Romæ filiam, sed sine aliquo demonum templo simulacroque, concessit Deus. At veritati per omnia consentanea S. Augustinum esse locutum, quæ Eusebius & alii historici scribunt, satis aperte declarant. Ea enim cum ornatus causa, veluti de devictis hostibus erecta victoriæ trophæa, in loco conspicuo collocata, tum præcipue ad derisionem deorum Gentilium a Constantino fuisse in locis publicis posita, Eusebius illis verbis superius recitatis, hic autem necessario repetendis ostendit, quibus ait

(a) Aug. de Civit. Dei l. 5. c. 25.

Idola contempti expostia.

U Euseb. in Vita Const. l. 3. c. 52.

(b): Aliorum insignia monumenta ex ære fabricata (in quibus veterum error longo jam temporis spatio se insolenter jactasset) in foro civitatis Imperatoris nomine nuncupate omnibus palam propostia, ut intuentium oculis pro turpi spectaculo subjicerentur: hic Pythius, illic Sminthius, in ipso Circo tripodes Delphici, Heliconides Muse in Palatio. Quænam civitas ipsa Imperatoris (ut modo dixi) nomine appellata, tota simulacris, quæ erant apud quasdam gentes diis consecrata, & ex ære artificiose elaborata, passim referat fuit. Atque his ipsis simulacris deorum nomine erectis, quibus homines erroris morbo oppressi infinitas hecatombas victimasque igne crematas frustra obtulissent, seroque tandem sapere didicissent, tanquam ludicris rebus ad risum jocumque spectatorum Imperator usus est. Hactenus Eusebius, qui mox subdit de statutis deorum aureis, & argenteis ab eodem Imperatore conflatis, atque in massam redactis.

VII.

Quid insuper idem auctor tradat de sacris Memorii in eadem civitate erectis, hic describamus (c): Civitatem (inquit) ipsius nomine nuncupatam eximio splendore illustrare instituens, permultis templis, hoc est præclarissimis Ecclesiis in honorem martyrum, illustrissimisque ædibus sacris adornavit, quæ partim in suburbis erant, partim in ipsa urbe, quibus tum martyrum

(c) Euseb. in Vita Const. l. 3. c. 47. 48. Ecclesie Constanti-nopoli erectæ.

celebravit memorias, tum ipsam urbem martyrum Deo consecravit. Ad summam, cum sapientia divina esset imbutus, civitatem quam sui nominis appellatione donandam statuerat, primum omni idolorum cultu purgari debere censuit; ut nusquam in illa vel statua eorum, qui dii putantur, in templis honorate, vel altari impura cruoris contagione inquinata, vel hostiæ ignis incendio penitus exusta, absumptaque, vel festa demonum nomine celebrata, vel aliud quicquam eorum quæ apud superstitiosos usurpari soleant, omnino appareant. Videas etiam adhuc licet, apud fontes in medio foro positos, Pastoris præclari symbola, illis qui sacris litteris eruditi sunt satis cognita; Daniele quoque cum leonibus in ære incisum, aurique laminis splendens. Tantus item & tam divinus amor Imperatoris animum complexus est, ut in ipso Palatii introitu, in ædificio omnium excellentissimo, in medio tecti laqueari inaurato, in tabula maxima explicata, salutaris passionis insigne ex lapillis pretiosis cujusque modi, auroque multo polite elaboratis confectum, figendum curaverit. Istud Imperatori sanctissimo regni firmum videbatur esse propugnaculum. His igitur ornamentis suam illustravit civitatem. Hactenus Eusebius; eadem de statutis ornamentis causa locatis testantur Socrates (d) & Sozomenus (e).

(d) Socr. l. 1. c. 12. (e) Soz. l. 2. c. 4.

Quod autem ad novum civitatis nomen spectat; ut eadem ab Imperatoris nomine nuncupata, Nova Roma diceretur, Constantinum lege publica statuisse, idem Socrates tradit, cum ait (f): Illam civitatem Constantinopolim nuncupavit; lege denique sancivit, ut Secunda Roma vocaretur; quæ lex est in columnâ lapidea incisa, atque adeo publice apud Prætorium prope ipsius Imperatoris statuum equestrem collocata. Sane quidem non nomine tantum, sed re ipsa conatus est Constantinus, civitatem illam alteram Romam facere, quæ in omnibus ex æquo, si liceret, veteri Romæ responderet: nam ut illam, in quatuordecim primum Regiones divisit, Capitolium erexit, Milliarium aureum collocavit, Circum Maximum, Amphitheatrum, Fora, Porticus, & alia publica Romæ instar ædificia, idque (ut ait S. Hieronymus g) omnium urbium nuditate; cum, quicquid nobile in aliis antiquioribus totius Orientis civitatibus inveniretur, a Constantino Constantinopolim inferretur; cum & inter alia præcorum Regum Ægypti, quod integrum supererat clarissimum monumentum, obeliscum illum omnium maximum, qui Thebis erat immentæ molis opus, Alexandriam vehendum curavit, ut navi impositum deferret Constantinopolim; sed ante præventus est morte, quam ingens opus ac plane admixabile absolere valuisset: quomodo autem

(f) Socr. l. 1. c. 22. Constanti-nopolis dicta nova Roma. (g) Hier. in Chronic. hoc an. 25. Constantini.

tem ab ejus filio Constantio Imperatore tandem perlatum sit Romam, suo loco dicemus.

IX.

(a) Zoz. l. 2. Urbis amplitudo & frequentia.

Quod vero ad urbis amplitudinem pertinet, & eandem incolentium frequentiam, hæc Zosimus (a): Constantinopolim ad amplitudinem urbis longe maxima tam feliciter auxit, ut plerique post eum Principes ibidem constituto domicilio, majorem, quam usus poscat, hominum multitudinem eo pellexerint, quæ undique terrarum istuc, vel militiæ, vel mercature, vel aliorum negotiorum causa confluit. Quapropter & muris longe capacioribus, quam essent ii quos Constantinus struxit, eam circumdederunt, & ædificia tam esse congrua permisit, ut habitatores ejus sine domi se contineant, sive in compitis sint, arctentur, nec sine periculo propriæ ingenrem hominum, & animalium copiam incendunt: nec pars vicini maris exigua solo cecidit, undique defixis palis, & ædificiis in eos impositis, quæ seorsum ad complendam urbem amplam sufficerent. Hæc Zosimus de ædificata a Constantino, & aucta ab aliis civitate Constantinopolitana. Aperuerat autem ille ad ampliandam eam ædificiis civitatem hujuscemodi viam, cum annonam publicam viritim omnibus eandem habitantibus distribuerit, quam & ad posteros transmitti voluerit; ediditque de his omnibus sanctionem, cujus Theodosius Imperator in rescripto ad Proculum Præfectum Urbis meminit his verbis, (b):

(b) l. 10. de Annon. civit. C. Theod.

X.

Annona data civibus urbem illustrantibus.

Annonas civicas non tam titulis dignitatum, quam singulorum viritim meritis attributas, divi Constantini liberalitate sat claruit: Ideoque nihil ex his scholarum nomine vindicetur; sed pro universis merito, quæ sunt concessa, serventur: ut quicumque perceptarum annonarum emolumenta, vel in hæredes proprios jure sanguinis transfuderunt, vel in extraneos distractionis titulo transcripserunt; maneat quod gestum est, vel hæreditatis merito, vel venditionis arbitrio. Hæc ibi Theodosius. Sed quam ex causa ad hujusmodi effusam, & perpetuam largitionem præstandam impulsus Constantinus fuerit, quidque præstari voluerit ab accipientibus annonam, idem Theodosius Imperator alio ad Aurelianus rescripto declarat his verbis (c): Annonas civicas adhuc militariis viris beneficium divale distribuit, ut, qui emolumenta perciperent, ædificandi studio magnitudinem urbis auferent. Ac proinde ne frustra deputatis commodis perfruantur, quorum ope incrementa mentum non juvantur; id super his annonis, quæ scholis erogari solent, servandum est; ut hi tantum, qui domos habent, deputata suo nomini commoda consequantur, &c. Sed & Arcadius Imperator ad Africanum (d): Eos (inquit) quos in hac urbe domos non habere cognoveris, annonis

(c) l. 11. dit. cod. C. Theod. (d) l. 13. Cod. eod.

novis quolibet titulo acceptis privari, tua magnitudo præcipiet, nec ullis emolumentis civicis adjuvari. Neque enim fas est, ut qui urbis affectum domus indicio monstrare neglexerint, ejus commodis perfruantur. Sin vero quisquam est, qui se ades spondeat habiturum; nisi intra sex menses instruxerit, nequaquam publicarum annonarum modum potiat. Hæc ibi. Solitam vero fieri ejusmodi erogationem in pane cocto, & magnæ fuisse impentæ, eandemque a Theodosio auctam esse, inviolabiliterque præstari solitam, Theodosii Junioris constitutio declarat his verbis (e): Nulli, ne divina quidem domi nostræ, frumentum de horreis publicis pro annona penitus præbeatur, sed integer canon mancipibus consignetur, annona in pane cocto domibus exhibenda: ita enim debet canon ab inclytæ memoriæ Constantino præstitus, necnon a divo pietatis meæ avo auctus, expendi, &c. Meminit & Zosimus ejusmodi munificentia Constantini, cum ait (f): Populo Byzantino publicam annonam distribuit; quam & hactenus ille semper habuit. Hæcque omnia ille (ut vidimus) ampliandæ urbis causa.

Quid de annona collata ab Arcadio.

(e) l. 2. de frumento urbis Constantin. C. Theod.

(f) Zoz. lib. 2.

Quantum autem augmenti atque decoris consecuta fuerit urbs Constantinopolitana, opera ac studio Theodosii, Senioris, Themistius philosophus sexta oratione declarat, ubi post multa hæc ad postremum habet: Quod si quotidie Rex hujus desiderio magis ac magis accendatur; futuro anno majore certe ambitu opus est nobis. Quod si factum fuerit; jam in controversiam veniet, utra urbs major ac illustrior sit: illa ne, quam Theodosius civitati Constantini adunxit; an illa quam Constantinus addidit ei quæ Byzantii opera fuit extructa. Ego certe, o viri optimi, si mihi per ingravescentem jam ætatem liceat, diuturniore vita frui vellem; neque id sane fruentæ alicujus voluptatis causa; jam enim omnes evanuerunt, id quod mihi per jucundum est: sed ut tertiam urbem spectarem, quam Princeps noster non multo post tempore priori adjungeret. Hæc & alia Themistius. Porro per solvissæ opus quod coeperat Theodosius, possumus intelligere; nam multos annos post eam Themistii orationem in Imperio vitam propagavit. Tres vero civitates unam urbem appellat Themistius, nempe veterem Byzantium, Constantinopolim a Constantino illi additam, & quam numerosa tum publicarum, tum privatarum ædium ædificatione Theodosius Imperator adjecit.

XII. Comparatio inter veterem & novam Constantinop.

Cæterum quantumlibet cum ipse, tum alii certaverint eodem studio posteriores Imperatores Orientalis orbis, ut æmulam Romæ Constantinopolim illi æqualem redderent, & si possent, clariorem efficerent: tamen quamvis omnem ad id perficiendum conatum atque laborem infum-

XIII. Quantum præstaret urbs vetus novæ.

perferunt, hoc perficere minus lœuit. Id quidem, quæ hæcenus præ manibus habetur, excusa in Notitia provincialium, urbs Constantinopolitana in quatuordecim regiones distincta, & quibus essent singulæ publicis ædificiis exornatæ, accurate descripta, omni ex parte quam minor hæc esset, facile monstrat: unde verissima comprobatur illa de hac re Suidæ sententia, qua dicit (a): Constantinopolis tanto est aliis omnibus urbibus major, quanto Roma esse minor videtur, a qua secundam numerari longe mihi certe quidem videtur esse melius, quam cæterarum omnium primam existimari. In hunc modum Suidas. Ex quibus jure redarguitur Sozomenus, qui cum veterem Romam nunquam inviserit, novam antiquæ prætulit, dicens de Constantino (b): Denique in omnibus rebus urbem illam suo nomine nuncupatam, Romæ quæ est in Italia, parem studuit efficere: neque certe suis cum sefellit conatus. Nam virgula divina (quod ajunt) tantum crevit, ut tum frequentia hominum, tum pecuniæ & divitiarum abundantia Romam omnium consensu longe superaret. Hæc Sozomenus. Instenanda pariter ex his S. Gregorii Nazianzeni hyperbole, dum in carmine de civitate Constantinopolitana ait, tantum excellere Constantinopolim pulchritudine inter cæteras omnes urbes, quantum cælum terræ præstat; nec enim ipse Romanam invisit urbem.

(a) Suid. in histor. Constantinop.

(b) Soz. l. 2. c. 2.

XIV.

Æmulatio principum transfusa in Episcop.

Sed & (quod dolendum est) æmulatio illa Principum dimanavit in recentiores postea sacerdotes, cum ejus Ecclesiæ Episcopi malis artibus, quod jure non possent (ut suo loco dicitur) nomen sibi Oecumenicum arrogarint; ut merito Nicolaus Papa Michaeli Imperatori exprobrat, solam Constantinopolim spoliis & opibus, quas violenter abstulit, esse ditatam: unde jure illud infelix elogium propheticum (c) sit tandem experta: Væ, qui prædatis; nonne & ipse prædaberis? cum consummaveris deprædationem, prædaberis.

(c) Isai. 33.

XV.

(d) Zonar. Annal. par. 3. Pietas in ornamentis urbis elucet.

At quod rursus ad Constantinum spectat, hæc insuper addit Zonaras (d): Denique teretem illam columnam porphyreticam, Roma (ut ferunt) allatam, in foro lapideis tabellis instrato (unde a Græcis Placoton nominatur) erexit: juxtaque simulacrum æneum tum artificio mirabili antiquæ manus, pene viventis instar, expressum, tum magnitudine insani spectabile deducavit: eam statuam Apollinis esse ferunt, Illo Phrygiæ translata. Sed divinus Imperator ille nomen suum ipsi indidit, clavibus quibusdam capiti insertis, qui corpus Domini salutariter Cruci affixerant. Ea ad nostram quoque ætatem permansit integra columnæ insistent: sed sub Alexio Comneno vehementer venti impetu dejecta concidit: nec ipsa solum comminuta est, sed multos etiam, qui casu illic aderant,

contrivit. Palladium item Troja in forum Placoton transtulit. Ithæc ipse. Addit his Nicephorus (e), in ejusdem statua super porphyreticam columnam collocata positum in dextera malum aureum, cui veneranda Crux erat superposita, cum tali inscriptione: TIBI CHRISTE DEUS URBEM HANC COMMENDO. Sed & de sacris reliquiis in basi ejusdem columnæ collocatis hæc subdit: Quatuor autem solidis firmisque apsidis pulchre circumcirca basi columnæ fundata, sub ea ipsa basi duodecim cophinos, & septem sportas, nec non reliquias septem panum, quibus benedictione sanctificatis Christus multitudinem pavit: præterea dolabram Noe, qua ille Arcam construxit, manibus ipse suis Imperator sigillo suo ea omnia obsignata reposuit: quæ ad nostra usque tempora etiamnum urbi ipsi, intactis inviolatæque thesaurus, permanent. Cedrenus de eadem columna porphyretica verba faciens, hos in ea versus incisos fuisse testatur (f):

(e) Niceph. l. 7. c. 49.

(f) Cedren. in com. pend.

Tibi Christe, mundi Domine, rectorque optime,
Urbem hanc, tibi qua serviat, modo subdidi,
Et sceptrâ, Romanamque omnem potentiam;
Hæc tu malis defendes semper ab omnibus.

Subter eam jacent duodecim corbes.

XVI.

Rursus vero Nicephorus agens de ejusdem Constantini erectis Constantinopoli pietatis monumentis, sic ait (g): Ad imitationem igitur triplicis Ihsus visionis, tres ex ære fieri curavit Cruces, eisque sacra hæc imposuit nomina, ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΝΙΚΑΙ, JESUS CHRISTUS VINCIT. Ex his, cui nomen Jesus inditum, auro per omnes partes diffuso ornata, collocata est super fornix seu arcum triumphalem in foro, ut obscuriore significatione ardorem pietatis ipsius indicaret: potentia namque roboris ejus Græcam superstitionem devolvit. Alteram vero venerandam sacramque Crucem, Christi nomen præferentem, in porphyretica Romana statuit columna, in loco qui Φιλαδέλφειον, hoc est, fraternus amor, dicitur. Tertiam vero, quam Constantinus Nixæ, id est, Victoriæ vocavit, Heraclius autem Ἀνικητόν hoc est, invictam, in alta columna marmorea posuit, in loco cui nomen Ἀποκατάλιον, id est, Forum panarium: ad quam multa etiam supra opinionem hominum virtutes sunt editæ; atque in primis, si qui rigore inflammationis vexarentur, & oculorum doloribus, & suffusionibus premerentur, sanati sunt: de qua factum quoddam, quod admodum in admiratione fuit, exponam. Ne vero quisquam narranti mihi fidem non habeat; nihil enim tam præter opinionem & præter fidem est.

(g) Niceph. l. 1. c. 32. De tribus crucibus.

XVII. Angelica apparitio.

est, quod Deus non perficiat; neque etiam quicquam, quod Deus velit, impossibile est. Dicitur namque & vere dicitur; cum ad eam Angelus Domini, ter quotannis pervenit, cum splendore insubstantabili venit, Crucem eum circumire, suffragantem; suavique voce quasi cujusdam tenuis indicis, præsentiam suam illis, qui puritate vitæ a vitiis abhorrentes, talia & videre & audire idonei sunt, insinuare: atque ubi cantu ineffabili divinum carmen Tersancti hymni psallens concinuerit, rursum illum veluti stellam magnifice micantem ad munia redire sua. Hanc vero venerandam Domini Crucem, longo post tempore, decimumoctavum annum Mauritio imperante, quod immenso terræmotu corruerat, ferreis quibusdam operibus Heraclius firmavit, & in basi ejus hujusmodi incidit inscriptionem: OPUS DEO ACCEPTUM IMPERATORIS MAGNI HERACLIUS FIRMAVIT; quæ inscriptio ad mea usque tempora duravit; hæc de tribus Crucibus a Constantino constructis. Atque hucusque Nicephorus.

XVIII.

(n) Cedren. in compen. in Theod. De aliis insignibus urbis monumentis.

De cruce rursus super triumphalem fornixem posita Cedrenus meminisse vitus est, cum ait (a): Supra Milliaris fornixem duæ sunt statuae, Magni Constantini, & matris ejus, & in harum medio Crux. Porro idem auctor recenset alia ejusdem urbis nobilissima simulacra a viris clarissimis elaborata, non a Constantino tantum, sed a Theodosio quoque Imperatore illuc diversis locis translata, quæ Genes positissimum colebant, sed ea prætermittimus. At de bovis ænei simulacro memoria non prætereatur; utpote nec sanctissimi martyris sanctificato: Pergami in Asia illud erat, instar Phalaridis tauri ad miserum necem compositi, quod illud ipsum fuisse Cedrenus tradit, in quo Antipas testis fidelis, cujus clarissima mentio est in Apocalypsi (b), martyrium subiit: translatum autem ejusmodi bovis ænei simulacrum positum fuit in Vaderina regione, in qua erat templum Apostolorum.

XIX.

(c) Euseb. orat. de laud. Const. (d) Socr. l. 1. c. 12.

Quod pertinet ad Ecclesiæ ab eodem Constantino erectas Constantinopoli; auctor est Eusebius (c), ipsum primum omnium aggressum esse templa quæ illic erigenda erant; meminuit de duobus tantummodo Socrates (d), nempe de Ecclesia Apostolorum, & altera pacis dicta, quæ & alio nomine, Sapientia, nominata reperitur. Sed & martyrum has constat ibidem fuisse erectas Memorias, nem-

PAGIUS V. Templum Pacis a Templo Sapientie diversum.

Ad num. XIX. Baronius confundit Templum Pacis, quod Constantinus Constantinopoli edificavit, cum Templo Sæpitiæ seu Sapientia; quæ tamen duo Tempia diversa fuerunt, ut testantur Origines Constantinopolitana, in quibus de Constantino dicitur; Edificavit sanctam

pe Mocii, Agathonici, Mennæ (e), & Acacii, quæ extant in regione decima. Omnes vero Ecclesiæ ibi ædificatæ, usque ad Arcadii & Honorii Imperatorum tempora, in descriptione citata superius urbis Constantinopolitanæ numero sunt quatuordecim. Sed hac quoque ex parte intueri licet quantum Roma vetus novæ præstaret, cum in ea reperiri quadraginta basilicas, & amplius Optatus affirmet (f). Illam insuper Ecclesiam ibidem extra urbem ab eodem Imperatore ædificatam in honorem S. Michaelis Archangeli, satis celebrem fuisse, Sozomenus tradit, qui & divinas virtutes in ea perfici jugiter consuevisse narrat his verbis (g):

(e) Niceph. l. 7. c. 49. in fine.

(f) Opt. l. 2. c. 2.

(g) Soz. l. 2. c. 2.

Hanc igitur civitatem Constantinus suo appellatam nomine, & velut recens ad Christi honorem extructam, multis maximisque Ecclesiis exornavit; cujus propensiori studio Deus ipse opem tulit; & visionibus quibusdam confirmavit, Ecclesiæ in ea urbe ædificatas, sanctas & saluarias esse. Ex quibus eam quæ est in loco qui Ἐῤῥία, id est, Vestis sacer olim dicebatur, sita, in maximo honore tum a peregrinis, tum a civibus ex illo tempore habitam fuisse constat. Idem tamen locus jam Michaelium nominatur, estque navigantibus ex Ponto Constantinopolim ad dexteram positus; atque abest ab urbe si nave traicias, trigintaquinque stadia; in autem sinum, qui interjacet, pedibus aut equo undique circumire velis, septuaginta. Loco vero istud nomen eo impositum est, quod pro certo crederetur divum Michaelum Archangelum ibi apparuisse: quod etiam ipse quidem, non parvum eodem in loco beneficium adeptus, & vixissimum esse consistit: atque id ita se habere, argumento præterea esse possumus multæ aliæ res, quas compertum est ibidem gestas esse. Nam nonnulli in graves casus & pericula, e quibus nullo modo possent emergere, alii in morbos aut perturbationes corporis incognitas delapsi, simulac in eo loco Deum precati essent, calamitatibus, quibus premebantur, penitus liberati sunt. Verum quo pacto ista, & quibus hominibus evenerint, sigillatim persequi, longum esset. Attamen quid Aquilino nobiscum etiamnum atatem degenti, & in eodem foro causas agenti, eodem in loco acciderit, partim ut ab eo audiri, partim ut ipse conspicatus sum, jam opportune commemorabo.

XX.

Michaelium in suburbio.

Cum enim vehemens febris, eaque paulo ardentior ex flavâ bile orta eum occupasset; medici dederunt ille bibere medicamentum.

XXI.

Miraculum ibi editum.

Pacem, & sanctam Sapientiam, & sanctum Agathonicum, & sanctum Acacium Magni Constantinum, &c. De hoc & aliis Templis ab hoc Imperatore Constantinopoli constructis legendus Cangijs in Constantinopoli Christiana, ubi fusc de illis agit.

camentum ad alvum purgandam; quod quidem vomuit; atque simul cum vomitione bilis in omnes corporis partes diffusa, cutis extremitatem coloris specie sibi simili tinxit: ex quo factum est, ut omnem cibum & potum evomeret. Ubi autem longo temporis spatio istud perpessus fuerat, & nihil alimenti in stomacho conquiescebat; de morbo curando medici desperare coeperunt. At cum semimortuus esset, dat suis mandatum ut eum in Ecclesiam deportent, assermatque se ibi aut mortem obiturum, aut morbo liberatum iri. Cui in Ecclesia jacenti de nocte visio quaedam divina objecta jubet, ut cibum potionem, quae ex melle, vino, & pipere pariter mixtis conficeretur, tingeret: quae quidem potio cum esset calidissima, quamvis medicis, ex artis ratione eam considerantibus, morbis e flavo bile contractis contraria videretur, hominem tamen morbo recreavit.

XXII.

Probianus ibidem curatus.

Accepi porro, Probianum unum ex satellitibus qui Imperatorem in Palatio stipabant, cum dolore pedum graviter affligeretur, eo in loco etiam cruciatus levatum, & admirabili quadam ac divina visione dignatum fuisse. Nam iste cum in initio Genilis esset, postea tamen Christianus factus, quamquam omnia alia religionis nostrae instituta probabilia putabat, sanctam tamen Crucem salutis omnium causam extitisse nequitiam admittente voluit. Cui sic animo affecto, visio divinitus oblata, quamdam Crucis effigiem, quae in altari illius Ecclesiae statui solet, ante oculos proposuit, declaravitque manifesto, res, quaecumque a tempore quo Christus in Crucem actus erat, vel ad utilitatem humani generis communem, vel ad privatam quorundam, seu a divinis Angelis, seu a piis, & perfectis hominibus gesta fuerunt, non sine virtute Crucis salutaris recte gestas esse. Sed quoniam tempus opportunum minime suppetebat ad ea omnia recensenda, quae in hoc templo accidisse cognovi; ista solum commemorare, consilium fuit. Haec tenus Sozomenus; eadem Nicephorus (a), qui Probianum hunc, medicum fuisse Imperatoris affirmat; locum vero, in quo Ecclesia S. Michaelis fuit aedificata, nominatum esse tradit Sothenium, sic dictum a salute, ubi Imp. invenisset viri simulacrum alatum, quod praeferebat speciem (qua solet effigiari) Michaelis Archangeli; cujus apparitione facta per visum, templum illud extruere aggressus esset. Equidem divino quodam consilio accidit, ut quo tempore Constantinus abstulisset deorum quae viderentur celebriora, templa, ac potissimum Aesculapii, qui Genitilium sententia, morbis hominum mederetur, in Ecclesiis Christianorum longe majora atque certiora, divina virtute, in curandis morbis miracula ederentur.

XXIII.

At quod rursus spectat ad Ecclesias

Constantinopoli a Constantino erectas; eadem omnes regni donariis isdemque varii generis ac magni pretii exornasse, ex aliis in diversas Ecclesias ab eo collatis, quibus existimare facile potest. Sed & illud isdem Ecclesiis summa diligentia praestitisse, ut divinae scripturae libris ad divina officia celebranda abundarent; Eusebius auctor est. Inter alios autem ejusmodi negotium ab eodem Imperatore injunctum esse ipsi Eusebio Episcopo Caesareae Palaestinae, ut codices sacri exacte describerentur, idem ipse testatur; qui & litteras a Constantino ad se eo argumento conscriptas recitat; quae sic habent (b): VICTOR CONSTANTINUS MAXIMUS AUGUSTUS EUSEBIO.

Cum Dei Salvatoris nostri providentia factum sit, ut in hac urbe nostri cognominis, infinita fere multitudo sanctissima se Ecclesiae confecerit; aequum sane in primis esse videtur, ut universo eorum coetu mirabiliter aucto, Ecclesiae quoque plures in ea instituantur. Quapropter, quid nobis videatur, accipe. Visum est hoc significare prudentiae tuae, ut quinquaginta illarum Scripturarum volumina, quarum & apparitionem, & usum maxime Ecclesiae necessarium cognoscis, quaeque praeterea facile legi, & circumferri queunt, ab artificibus scite scribendi peritis politici membra describi cures. Nostra clementia ad Provinciae Praefectum litteras dedimus, penes quem totius administrationis summa est, ut quae ad eas faciendas necessaria videantur, omnia summa diligentia suppeditari curet. Nam ut scripti codices quam celerrime apparentur, tuarum id partium est. Ad eos vero perferendos vehicula duo publica nostra hujus epistola auctoritate, accipies; ita enim, quae pulchre descripta sunt, etiam ad nostrum conspectum facillime perferentur. si ad hoc munus obeundum aliquem ex tua Ecclesia ministrum delegeris: qui, ut ad nos venerit, nostram erga seipsum humanitatem sentiet. Deus te conservet, frater dilecte. Haec tenus Constantini epistola; subdit his Eusebius (c): Hoc Imperatoris mandatum res ipsa celeriter consecuta est, cum in membranis curiose elaboratis terniones, & quaterniones mitteremus. Ut autem Eusebii operam hac in re requisierit Constantinus, inde accidisse putamus, quod, unde emendatior libri excipere possent, apud eum fideliora esse vetusta exemplaria viderentur, utpote haeredem bibliothecae Pamphili martyris, quae nullam in persecutione iacturam (ut dictum est superius) passa esset: ac praeterea cum verisimilis hominodiam recantasset in Concilio Nicæno, eum talem perseverare, Constantinus existimaret.

Quod insuper ad perfectionem conditae urbis videbatur requiri posse; scientiarum scho-

Dona collata ecclesiis.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 36. Libri Sacri ab Eusebio curandi.

(c) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 37.

XXV.

Scholae scientiarum extructae.

(a) Greg. Naz. orat. in laud. Basilii.

(b) Aurel. Vict. in Const.

(c) l. 7. de medic. & profess. C. Theod.

* exactis.

(d) l. 3. C. Theod.

XXVI. Bibliotheca publicae.

(e) Paul. Diacon. in Miscel. l. 21. in Leon. Isaurico.

(f) Zosim. lib. 3.

(g) Gli. l. 4.

XXVII.

scholas, in quibus docerent praestantissimi viri, in ea Imperator aedificavit; laudantur illae a Sancto Gregorio Nazianzeno (a), quas ait excellentissimis oratoribus atque philosophis fuisse refertas, in eisdemque S. Basilium tyrocinium exegisse tradit, unde profectus Athenas, magistri potius, quam discipuli specimen ediderit. Testatur Aurelius Victor (b) de Constantino, fuisse ipsum nutritorem bonarum artium, ac fovisse praecipue studia litterarum: demonstrant hoc ipsum privilegia, quibus eorum professores munitos voluit esse, atque in primis illa ad Volusianum edita constitutio (c): Medicos, Grammaticos, & professores alios litterarum, immunes esse cum rebus, quas in Civitatibus suis possident, praecipimus, & honoribus fungi; in jus vocari eos, vel pati injuriam, prohibemus; ita ut si quis eos vexaverit, centum millia nummorum Aeria inferat; a magistratibus, vel quinquennalibus exactis*, nec ipsi hanc poenam sustineant. Servus eis si injuriam fecerit, flagellis debeat a suo domino verberari coram eo cui fecerit injuriam, vel si dominus consenserit, viginti millia nummorum Fisco inferat, servo pro pignore, donec summa haec exolvitur, retinendo. Mercedem eorum, & salaria reddi praecipimus. Quoniam gravissimis dignitatibus, vel parentis, vel domini, vel tutores esse non debent: fungi eos honoribus volentes permittimus, invitos non cogimus. Haec ipse, qui & de his alias eadem rescriptit ad Populum (d).

Quod autem spectat ad litterarum gymnasia, quae Constantinus exivit Constantinopoli; perseverarunt eadem eruditionis scholae usque ad impium Leonem Imperatorem cognomento Isauricum, qui eas memorias abolendas curavit (e). Constantini quoque Magni opus fuisse putatur bibliotheca ibidem aedificata, ab aliis vero aucta libris, ita ut numerum centum viginti millium librorum expleret, quae tempore Basilici Imperatoris diro illo incendio (f) conflagravit. Zosimus (g) autem tradit, a Juliano Imperatore in regia porticu erectam esse bibliothecam, in eaque collocaisse libros quos habebat. At de aedificiis Novae Romae per Constantinum erectis jam satis, qui tamen, & in eo magnam ex Christiana mansuetudine sibi gloriam comparavit, quod cum vetera aedificia ejus Civitatis augustiora in omnibus reddidisset, & nova longe amoliora erexisset, carcerem tamen, ut se habebat, humilem atque depressum, paucorum hominum capacem, nullo auctum aditamento reliquit; quem nec posteri mutare ausi sunt Imperatores usque ad Phocam, qui eum reddidit ampliolem, ut Glycas testatur (b).

In hunc modum Byzantio in Constanti-

nopolim commutato, atque reddito Nova Roma, nova quoque Romanorum Civium Christianorum, ex quibus coagmentatus est Senatus amplissimus, facta fuit colonia: quamplurimi enim antiquae Romae Senatores Imperatorem ab Urbe secuti fuerant; quibus ait Zosimus, Constantinum domos aedificasse, Curiamque tribuisse; de qua Sozomenus (i): Curiam item magnam, quam Senatorem nominant, in ea constituit; ejusque Senatoribus eosdem honores, eosdem dies sacros qui Romanis veteribus tribui solent, assignavit. Recensentur aliquorum ex his haec nomina (k), nempe Olybrius, Verus, Urbicus, Eugenius, Eubulius, Florentius, Callistratus, Marianus, Severus, Isidorus, & Zoticus; licet cum hujus, tum Eubulii, Isidori, & Callistrati, Graecorum potius, quam Romanorum nomina esse noscantur: quamvis nec Romae veteri deessent ex Oriente Cives allesti atque adsciti in Senatum.

De Zotico autem clara est memoria in tabulis (l) Ecclesiasticis tum Graecis, tum Latinis, utpote homine, qui miseratione in pauperes, aliisque virtutibus emittens, egregia claruerit sanctitate: in Menologio vero his verbis ejus anniversaria memoria in Ecclesia celebrari solita reperitur: Commemoratio S. Zotici orphanorum nutritoris, qui claris parentibus oritur ex urbe Roma a Constantino Magno in Civitatem Constantinopolitanam cum aliis quibusdam nobilibus ductus est. Sed & in constitutione Leonis, & Antemii Augustorum Zoticus hoc praconio commendatur (m): Zotici beatissima memoria, qui hujusmodi pietatis officia invenisse dicitur. Constantinopoli enim ipsum primum omnium erexisse xenodochium pauperibus creditur: exciderunt autem ejus vite Acta, quibus admiranda ipsius opera scriptis mandata habebantur. At de xenodochiorum aliis in locis primis institutoribus consule, quae in Romano Martyrologio annotavimus (n). Sed & Mariani, cujus mentio facta est, celebris est memoria apud Eusebium (o): verum de eo suo loco dicemus.

Sic disposito a Constantino sacro Senatu, politicum statum magno consilio in meliorem ordinem volens reformare, complures novos magistratus instituit, & veteres magna ex parte mutavit. Est de his querela impii Zolimi cuncta quantumlibet recte gesta Constantini carpentis: Conturbavit (inquit p) & magistratum officia jam olim instituta. Nam cum duo essent Praefecti Praetorio, qui hoc officium communiter gerebant; non Palatini tantum ordines eorum cura potestateque gubernabantur; sed etiam ii quibus Urbis erat commissa custodia, & quotquot in omnibus limitibus erant collocati. Hic enim Praefecto-

Senatus Constanti-nopolitanaus.

(i) Sozom. lib. 2. c. 2.

(k) Gli. l. 4.

XXVIII. (l) Menol. die ult. Decemb. Martyrol. Rom. ead. die.

Zoticus pietate insignis.

(m) l. omnia privilegia C. de Episc. & Cleric.

(n) Die ult. Decemb. g.

(o) Euseb. l. 4. c. 44.

XXIX. Novi magistratus Constantino creati.

(p) Zosim. lib. 2.

CHRISTI 330.

SILVESTRI PAP. 17.

CONSTANTINI IMP. 25.

rum Prætorio magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur, & annonas evogabat, & contra militarem disciplinam admissa convenientibus penis corripiebat.

XXX. Constantinus autem recte constituta turbans, unum hunc magistratum in quatuor imperia dispersit. Nam uni Præfecto Prætorio totam Ægyptum cum Libyæ Pentapoli, & Orientem ad Mesopotamiam usque, & præterea Cilices, Cappadoces, Armenios, oramque maritimam totam a Pamphilia Trapezuntem usque, & usque ad castella prope Phasidem sita, tradidit, eidem & Thracia commissa, & Mysia, Aseni (Hæmi, est restituendum; sic l. cum appellatione C. de appellationibus, & in Notitia Provinciarum) ac Rhodopes, ac Toperi. * oppidi finibus circumscripta; præterea Cyprum adiecit, & Cycladas insulas, Lemno, & Imbro, & Samo Thracia acceptis. Alteri Macedones attribuit, & Thessalos, & Cretenses, & Græciam, & circumjacentes insulas, & Epirum utramque, & Illyricos, & Dacos, & Triballos, & Pannonios, ad Valeriam usque, & Mysiam Superiorem. Tertio totam Italiam, & Siciliam, & circumjacentes insulas, & Sardiniam, & Corsicam, & Africam a Syrenem usque. Quarto Transalpinos, Celtas, & Hispanos cum insula Britannica commisit. Hac ratione divisio Præfectorum imperio, studiose conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. Nam cum præessent ubique locorum militibus non modo Centuriones, & Tribuni, verum etiam Duces (sic enim appellabantur, qui quolibet in loco Prætorum vicem obtinebant) Magistris militum instituit, altero equitum, peditum altero, & in hos transfata potestate militum ordinandorum, & coercendi delinquentes, hac etiam in parte Præfectorum auctoritati detraxit. Hactenus Zosimus de magistratum mutatione.

XXXI. At hæc de quatuor Præfectis Prætorio feliciter explicata habes in Notitia illa perverusta Provinciarum (a), in qua plura invenies, ex quibus Zosimus sit augendus, & interdum etiam corrigendus; ibi & cæterorum magistratum nomina insunt, qui miro quodam ordine dispositi esse videntur; ut plane appareat Zosimum privato mali animi affectu potius, quam jure, hac quoque ex parte in Constantinum invehi. Sicut & ejusdem illa manifesta calumnia est adversus eundem Imperatorem, quod milites subduxerit præsidis limitaneis; unde factos dicit audentiores barbaros, ut in solum Romanum irruerent: cum tantum abisset, ut in his coercendis se desidem exhiberit Constantinus, ut pontem faxeum (quod tradunt Victor (b) atque Nicephorus) sicut & Trajanus olim fecerat, super Istrum ædi-

(a) Habes eam post C. Theod. recentioris edition. Rovil.

Refellitur calumnia Zosim.

(b) Victor in Constantino & Niceph. l. 7. c. 49.

ficaverit, quo ad invadendos barbaros facilis pateret accessus.

Sed quod magis magisque admireris, eo usque progressus est livor hominis, & odium in Constantinum; ut cum etiam sua ipsius sententia, adeo de Byzantio sit bene meritis, ut illud reddiderit Romam alteram, & aliarum Provinciarum spoliis atque divitiis locupletaverit; quoddam tamen Sibyllinum oraculum a se (ut ait) inventum, pluribus scriptum carminibus recitet, in quo per lupos qui potituri essent urbe illa, Constantinum, & qui eum sunt secuti Imperatores, interpretatur, ob eam scilicet causam, quod gravi tributorum onere gentem illam afflixerint; totamque culpam in Constantinum rejicit, qui novo tributi genere subjectas Imperio gentes exagitarit; ut vel ex hoc ejus interpretatio reddatur omnino vana, dum quod de Byzantio prædictum ait, non Byzantio solum, sed universo Romano Imperio accidisse tributorum vexationem, sua ipsius quoque testificatione exploratum reddatur. Cum alioqui tam ipse Constantinus (ut pluribus demonstratum est) quam alii posteriores Imperatores non cessarint Civitatem illam omni genere honoris, & gloriæ locupletare: nam, ut de aliis modo taceam, Theodosius Imperator sanctione firmavit (c), ut urbs Constantinopolitana non solum juris Italici, sed etiam Romæ veteris prærogativa potiretur. Quod si quis obscurissimum oraculum ad tempora Christianorum putaverit prospexisse; ad Turcas Orientale Imperium invadentes, sedemque regiam Constantinopoli collocantes, esse referendum, prudens quilibet æquius judicabit.

Sed quænam sit Zosimi querela de duris exactionibus Constantini; ab ipso audiamus; & quam æqui ponderis sit ejusmodi accusatio, prudentiorum iusta iudicii lance expendatur. Ait ergo (d): Cæterum Constantinus, his ita perfectis, exhaurire non desinebat vectigalia largitionibus; quæ non ubi par erat, sed in homines indignos ac nullius pretii fiebant; & collatoribus quidem tributorum gratis erat: illos autem cumulabat opibus, qui nulli esse usui poterant; nam prodigaliter pro munificentiâ ducebat. Idem, & auri, & argenti collationem imposuit omnibus ubique terrarum negotiationes exercentibus, & Dardanariis oppidorum, ad vilissimos usque, ne miseris quidem meretriculis hoc incommodo liberatis. Iraque videre erat, quoties quartus quisque annus appeteret, quo vectigal illud pendendum erat, meras per universam urbem lacrymas, & ploratus; ubi vero jam advenisset, non nisi flagra tormentaque corporibus eorum adhibita, qui propter extremam paupertatem damnum hoc sustinere non possent. Quin & liberos ipse matres distrabant, & pa-

XXXII.

Oraculum obscurum male convertum in Constantinum.

(c) l. unic. de privil. urbis Const. C. lib. 11.

XXXIII.

Querela Zosimi de exactionibus.

(d) Zosim. lib. 2.

CHRISTI 330.

SILVESTRI PAP. 17.

CONSTANTINI IMP. 25.

& patres filias prostituiebant, ex harum quaestu Chryfargyri (quasi dicas Aurargentii) exactoribus pecuniam offerre coacti. XXXIV. At quam calumniosum hoc sit, quod dicitur de sævis exactionibus, satis aperte superius est demonstratum, cum legibus ejusdem Imperatoris, his plane contraria ab eo fuisse statuta, omnibus perspicuum factum est; adeo ut nullus tergiversationi locus possit esse relictus. Siquidem illis ventit (a), ne debitores experiri cogentur carcerem, vel pœnas aliquas corporales, quibus antea affligebantur; & licet Fisci debitores essent, non nisi in eorum bona agi permittit (b): qui de Fiscalibus debitoribus ad Ælianum hæc quoque rescriptisse (c) reperitur: Exactionem sine omni fieri concussione oportet; ita ut si quis in iudicio quaesitus, quod indebitè exactus est, vel aliquam iniquitatem sustinuit, hoc ipsum probare poterit; severa in exactores sententia proferatur. At quoniam modo rursum passus est Imperator Constantinus ob tributorum exactiones distrahere parentes liberos suos, & filias prostituere; si, ne id cogentur agere inopes, illdem ut de publico Erario suppeditaretur victus atque vestitus, lege cavit (d), atque pariter indulgit (e), ut pauperes vacationem haberent a muneribus personaribus? Ut ex his atque aliis perspicue appareat, nihil apud Constantinum antiquius fuisse humanitate, & in pauperes commiseratione, & liberalitate erga omnes.

XXXV. Sed rursum ille subdit: Cumque splendidior etiam fortuna hominibus excogitare quiddam vellet, quod eos morderet; quemlibet horum ad Prætura dignitatem evocabat, & honoris prætextu magnum pecuniæ pondus exigebat: idcirco quoties ad urbes venissent qui hujus rei mandatum habebant, erat videre fugam omnium, & profectiorem ad extraneos, metuentium ne cum patrimonio sui detrimento dignitatem banc adipiscerentur. Sed cur non memorat etiam leges Zosimus a Constantino statutas adversus magistratus injustum aliquid in quemlibet decernentes, quarum aliæ sunt superius recensitæ, aliæ vero suo loco ponentur inferius? certe quidem invenisset hac in re, quid in eo primum commendare debuisset. At in eundem rursum: Habebat autem (inquit) descripta virorum clarissimorum patrimoniorum, quibus & Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS VI. Constantinus non est auctor Chryfargyri. A num. XXXVI. ad XLII. Calumnia Constantino M. a Zosimo lib. 2. intentata, quod scilicet Chryfargyri Auctor fuerit, recte a Baronio confutata, nisi quod male scribit, Chryfargyrum tributum fuisse de negotiatoribus, non de mendicis, non de meretricibus, non de rusticis, & Zosimum plura eo in loco tributa confundere. Tradit enim Evagrius lib. 3. cap. 39. Chryfargyrum non tantum meretricibus impostum, verum & mendicis qui stipem colligerent, itemque scortatoribus. Ait itaque Zosimus, Con-

tributum imposuit, quod ipse Follem nuncupavit; quibus sane collationibus urbes exhausti. Nam cum longo tempore post Constantinum duraret earum exactio; paulatim exhaustis oppidorum divitiis, ab habitatoribus complura deserta sunt. Hactenus injustissimæ Zosimi querelæ; ex quibus arguendus esset oscitantia Julianus Apostata, qui cum in Cæsaribus coram diis (quod fingit) reum habitum recitet Constantinum, nequicquam penitus tale a Sileno in eum objectum tradit, sed tantum quod deliciis deditus esset: haud certe pepercisset Apostata Constantino infensissimus, quem minime tot tantaque latere valuerunt, quæ oculis potuit inspicere, & certiora habere atque recentiora, quam Zosimus, qui post Honorium Imperatorem, vel ipso adhuc vivente (quod putat Evagrius f) scripsit.

Cæterum, quod de tributis a Constantino impostis extet adversus eum querela Zosimi, sunt hæc accuratius examinanda; quod enim ait, auri argentique collationem impostam negotiatoribus omnibus; Dardanariis, nempe fraudulentis venundatoribus annonæ, atque personis quibuscumque vilissimis, ac meretricibus, confundit plane diversa tributorum genera: nam quod impostum erat negotiatoribus, proprie auri, & argenti erat, distumque Chryfargyrum, diversumque ab eo quod pendere consueverant lenones, meretrices, & exoleti; quod quidem tantum abest ut a Constantino Christiano Principe impostum fuerit, ut etiam longe ante Alexandri Imperatoris tempora Romæ exigi consueverit; quod idem Imperator æquissimus, cum ex turpi lucro colligeretur, vetuit in Erarium inferri, non tamen abstulit, sed ad publicas fabricas deputavit; testatur id quidem Lampridius in Alexandro, cum ait: Lenonum vectigal, & meretricum, & exoletorum in sacrum Erarium inferri vetuit, sed sumptibus publicis ad instauracionem Circi Amphitheatri deputavit. A Cajo Caligula ejusmodi tributum generis excogitatum esse, atque auctum aliis probrosis exactionibus, tradit Suetonius (g). Hæc igitur cum ita se habeant, plane confutatur Zosimi in Constantinum calumnia, quod meretricibus tributum imposuerit, cum longe ante (ut dictum est) Constantini Imperatoris G g pe-

(f) Evagrius lib. 3. c. 41.

XXXVI. Chryfargyrum quibus impostum.

(g) Suetonius in Calig. c. 40.

perium ejusmodi tributi penitatio Romae vigeret; quamobrem nihil est quod dicat Zosimus, inventum illud fuisse a Constantino; qui si forte non ademit, saltem ea ex parte minuit, quae ad exoletos pertinet, quos, ne essent, lege lata proscripsit.

xxxvii. Arguitur Zosimi patens calumnia.

(a) l. 10. de lustral. collat. C. Theod.

(b) l. 3. 4. 10. 11. de lustral. collat. C. Theod.

(c) Lamprid. in Alexand.

(d) Dio in Traiano.

PAGIUS

Prætorii auctore, qui ne ærario quid deperiret, ut paria faceret, prædia sua invicem tributo subsignavit. Novella illa de lenonibus, quæ titulo est 18. emissa anno CCCXXXIX. qua Theodosius Florentii munificentiam amplectitur, & lenones procul a Constantinopoleos finibus, post-

ficatis, & Basilica ad negotia obeunda apud forum erecta; quæ, licet augustissima fuerint ædificia, respectu tamen aliorum, ut humilia, remanserunt pene oblivione sepulta.

Sed ut ad Chryfargyrum redeamus, jure refellit & Evagrius (e) Zosimi calumniam de eo tributo falso Constantino adscripto; quod ait postea ab Anastasio Imperatore sublatum. Porro quale illud fuerit, quod Anastasius abolevit, describit his verbis Zonaras (f): *Cumque veltigal, quod Aurargenteum dicebatur, subditos premeret, abolevit; hujusmodi autem illud erat: Omnes mendici, & pauperes, omnes meretrices, omnes liberi in agris, & urbibus annuum Fisco tributum pendere cogebantur. Exigebatur tributum de equis, Mulis, Bobus, Asinis, & Canibus; de unoquoque homine nummus argenteus; de Equo, Mulo, & Bove tantundem, de Asino sex folles (nummi genus est) & de Canine totidem; quo tributo atriti homines, ubique lamentabantur. Eo igitur abrogato, Anastasius commentarios illos in Hippico, spectante Populo, concremavit. Hæc Zonaras. At quid hoc cum illo, de quo agitur, Chryfargyro, commune habet? hoc enim annuum fuisse tradit; Zosimus vero illud quolibet quarto adveniente anno consuevisse perfolvi: istud quoque mendicis ait imperatum fuisse; illud non nisi negotiatoribus impositum, ex scriptis legibus manifeste vidimus, adeo ut nullum aliud pertingeret genus hominum. Vel quomodo dictum ait Zonaras ejusmodi tributum Chryfargyrum, si non aurum, sed nummus tantum (ut tradit) pendebatur argenteus? ut plane appareat, improprie, ac nomine tenus; non autem re ipsa illud appellatum esse Chryfargyrum.*

Qua in re illud in primis intelligendum est; sic ejusmodi descriptum a Zosimo tributum, dictum esse Chryfargyrum, sive Aurargenteum, quod utraque species pendereetur, aurum scilicet, & argentum; efformari enim solitos nummos, sive aureos, sive argenteos, juxta pondus indisti tributi, diximus superius ex Lampridio in Alexandro, distinctamque plane fuisse penitiationem auri ab argento: adeo ut cum auri tributum indictum esset, non pendereetur argentum; nec vice versa, si argentum imperatum esset, soleret aurum tantæ æstimationis pendere. Ut autem argenti pretium in auro perfolvi posset, Arcadius, & Honorius primi statuisse reperuntur, sic rescribentes ad Eutychianum, Præfectum Prætorio (g): *Jubemus, ut pro*

xxxviii. (e) Evagr. l. 3. c. 39. 40. 41.

(f) Zonar. Annal. tom. 3.

xxxix. Aurargenteum descriptum a Zosimo.

(g) l. unic. de argenti pret. Cod. Theod.

quam gravissime verberati fuerint, pellit. Hæc de lustrali collatione eorum qui lenocinium fecissent, silet Zosimus, & de lustrali tantum collatione his quæ meretricium fecissent, a Constantino M. imposita invidiam facit; cum tamen Svetonius in Caligula cap. 40. testetur, a Cali-

argenti summa, quam quis thesauris fuerat illaturus, inferendi auri accipiat facultatem; ita ut pro singulis libris argenti quinos solidos inferat. Habes ex his pretium auri illius temporis, sed & pondus solidorum; cum constat ex Constantini ad Euphraxium Rationalem rescripto (a), singulos solidos continuisse quaternos scrupulos, septemque solidos appendisse auri unciam; nam ait: *Si quis solidos appendere voluerit auri cocti, septem solidos quaternorum scrupulorum nostris vultibus figuratos appendat pro singulis unciis, quatuordecim vero pro duobus, juxta hanc formam omnem summam debiti illaturus; eadem ratione servanda, & si materiam quis inferat, ut solidos dedisse videatur. Sed & quod sequitur, æquissimum Principis animum etiam in minimis intentissimum demonstrat, dum quomodo appendendum sit aurum ad fraudem arcendam, lege præscribens, hæc subdit: *Aurum vero, quod inferitur, æqua lance, & libramenti paribus suscipiatur; scilicet ut duobus digitis summitas lini retineatur, res reliqui liberi ad susceptorem emineant, nec pondera depriment, nullo examinis libramento servato, nec æquis ac paribus suspensio statera momentis, &c.**

XL. Porro solidos omnes unius esse ponderis consuevisse, idem Constantinus ad Leonium Præfectum Prætorio declarat his verbis (b): *Omnes solidi, in quibus nostri vultus, & veneratio una est, uno pretio æstimandi sunt atque vendendi, quamquam diverse formæ mensura sit; nec enim qui majore habitu faciei extenditur, majoris est pretii; aut qui angustiore expressione concluditur, minoris haberi credendus est, cum pondus idem existat. Sed & illud postea statutum est a Valentiniano Imperatore (c); ut, quoniam quamplurimi adulterini solidi essent, cusi; qui pro tributo tot solidos pensuri essent, totidem perfolverent redactos in massam, sic ut libram auri in massa inferret, qui septuagintaduos solidos solvere teneretur; hæc quod ad solidos aureos. Quod autem pertinet ad argenteum nummum; consuevisse libram unam argenti in argenteos sexaginta dividi, constitutio Imperatorum declarat (d), adeo ut quinque argentei unciam explerent argenti. Erat insuper & tributum, quo jubebatur æs solvi; quod si quis auro redimere voluisset, statuit Arcadius Imperator (e), ut unus solidus penderetur pro viginti libris æris.*

(a) l. 13. de suscipiend. C. Theod.

(b) l. 1. de expens. Ind. Cod. Theod.

(c) l. unic. de collat. aris C. l. 10.

PAGIUS

gula ex empolis seu captura proffitatarum & lenonum quantum exactum, quem tamen ærario inferri noluit Alexander Severus, sed fartis testis publicorum operum destinavit, ut notat Baronius ex Lampridio in ejus Vita. Constat igitur de lenocinio lustrali ex dicta Novella Theodosii, qua illud abrogavit; de meretricio Chry-

XL. Quod igitur spectat ad Chryfargyrum, quod pendebatur collatione lustrali; tributum erat hujusmodi, quo negotiatores tantum (quod sæpe diximus) inferre in Ærarium tenerentur auri summam, & argenti; quota autem hæc esset, nusquam expressum reperimus. Cæterum ejusmodi indicendi tributi ratio æquissima erat; si enim agros possidentes ex eis pendere solerent Imperatori partem mediæ quantitatis, interduo vero tertiam, ut ex rescripto Theodosii Imperatoris ad Ildorum apparet (f): cur lucrantes ex negotiatione, mercatura scilicet, a tributi solutione esse debent immunes, cum illa præsertim ex agricultura tributi pensio annis singulis præstari soleret, hæc autem quolibet quadriennio? At de Chryfargyri tributo satis ad refellendam Zosimi calumniam.

Sed cum idem rursum ex eo etiam inferretur Constantinum, quod clarissimis quoque viris tributum imposuerit, idemque follem ipsum nominasse tradat; quodnam esset ejusmodi tributi genus, primo exquirendum putamus; ac demum vindicare a Zosimi hac quoque calumnia Constantinum; haud enim erit otiosa ejusmodi pervestigatio, cum ex his compluratum in historia, tum etiam in aliis sanctorum Patrum scriptis, & diversarum facultatum memoriis, loca veniant elucidanda; & licet sciamus Alciatum (g) atque Cuiacium (h) Jurisconsultissimos in his dignoscendis non modicum laboris impensisse; haud tamen rem obscurissimam ita vendicantur in lucem, ut adhuc lucerna minus egeat, & supervacaneus sit omnis labor superimpensus, utpote qui se conjectura nisos esse profiteantur: at ubi inest opinandi diversa ratio, diversa quoque sententiam subsequi necesse est; atque ob id præstat audire omnes.

Duplicis igitur generis follem fuisse, Epiphanius docet his verbis (i): *Folles quod & Talantium vocatur, duplex est, ex duobus argenteis compositum; & sunt sur. & ducenti & octo denarii, & folles duo minuta juxta denarium, non juxta argenteum.* Hæc ipse. Qua ratione cum dictum sit quamlibet argenti libram continuisse sexaginta denarios; quilibet follis prioris generis tres libras & semis, minus duobus denariis, continebat argenti, solidos vero decemseptem & semis; & hic quidem follis erat majoris pretii. De folle autem alterius generis posito ab E-

XL. Tributum æquissimum Chryfargyrum.

(f) l. 33. de annon. & tribut. C. Theod.

XLII. Follis tributum nobilium.

(g) Alciatus de Prat. & præc. bonore.

(h) Cuiac. in eund. tit. l. 2.

XLIII. Folles distincti.

XLII. ad XLIX. Scribit etiam Zosimus laudatus, Constantinum clarissimis tribu-

VII.

CHRISTI
330.SILVESTRI PAP.
17.CONSTANTINI IMP.
25.

Epiphano, paulo post dicemus, quem tertio loco ponimus; sed modo de secundo genere folles agamus.

XLIV.
Folles minoris pretii.

(a) l. 5. de Pratorib. c. Theod.

(b) l. 25. Cod. cod.

Rursum vero aliud genus folles reperi videtur minoris pretii, nempe trium nummorum argenti, ut colligitur ex Constantii rescripto ad Senatum, juncto simul illo Gratiani ad eundem Senatum (a) dato. Priori enim dicitur, a Constantiana Prætura conferri solere editionis muneri causa viginti millia follium, & quadraginta libras argenti. Quod autem hujusmodi collatio nimia videretur, posteriore rescripto temperata est, ut duæ Præturae simul junctæ tantumdem solverent quantum una conferre solet: Sicque (inquit b) Præturae duæ, Constantiana, & Constantiana conferrent argenti libras mille. Et in fine: *Ac bini* (inquit) post-hac incipiant agnoscere, quod singularitate transigebant. Cum igitur, quod duæ penderent simul, ejusdem esse dicatur quantitatis, & tot libras continerent duæ, quot illa una: ac proinde, quod Constantiana, & Constantiana Prætura simul penderent mille argenti libras, tantumdem esset, quantum una ex ipsis antea conferebat, nempe viginti millia follium, & quadraginta libras argenti; opus est dicere, tantæ æstimationis fuisse viginti millia follium, & quadraginta libras argenti, quantæ essent argenti libræ mille: qua ratione dicendum, quamlibet argenti libram viginti folles paulo minus continuisse. Cum vero argenti libra hujus temporis esset sexaginta nummorum, affirmandum est quemlibet follem fuisse pretii nummorum trium, atque illius generis, quod a Romanis (inquit Marcellinus Comes in Chronico) nominatum erat Terentianum, seu potius restituendum, Tertianum seu Tertiarium, quod tres nummos contineret.

XLV.
Tertium genus folles.

(c) Suid. verb. νηπινα.

(d) Epiph. de mens. in fin.

Tertium folles genus erat minimi pretii, quod Epiphanius ait continuisse duo minuta denarii. Suidas (c) vero follem obolum appellat, quorum ducenti, & decem efficerent staterem aureum: Porro Justinianus (inquit ipse) privati emolumentis studio tantum centum octoginta dari jussit, sexta stateris aurei parte subtracta. Octogesimam vero partem uncie obolum argenteum continuisse, Epiphanius tradit (d). Cæterum hujusmodi minimi pretii folles fuisse olim æreos, Lampridii locus in Heliogabalo significare videtur, dum ait, centum aureos, mille argenteos, centum folles æris ha-

PAGIUS
Folles duplicis generis.

butum imposuisse, Follem ab ipso nominatum, docetque Epiphanius libro de Mensura & Ponderibus duplicis generis folles fuisse. Observat autem Petavius in Notis ad eum Epiphanii librum quiddam de folle ab Antiquis proditum

buiffe in forte Heliogabalum. Secundum hanc autem minimi pretii follium rationem intelligendum est Juliani Apostatæ rescriptum ad Apronianum, quo prohibet, ne quis carnis porcinae libram ultra sex folles venderet; item quod S. Augustinus (e) ait, venditum piscem trecentis follibus: juxta vero summi pretii folles illos putamus intelligendos, quos Constantinus Imperator numero trium millium misit ad Cæcilianum Episcopum Carthaginensem erogandos in ministros Ecclesiarum Africæ, Numidiæ & Mauritanie, ut superius ex Eusebio (f) enarravimus. Ut ex his locis elucidatis, aliis vero elucidandis, haud ingratus tibi, lector hac in re susceptus labor noster videri possit.

Quod vero ad nomen spectat; Marcellinus Comes testari videtur fuisse nomen peculiare Græcis potius, quam Latinis, nam ait (g): *Nummis, quos Romani Terentianos, Græci Follerales vocant, Anastasius Princeps suo nomine figuratis, placabilem, plebi commutationem distraxit.* Hæc Marcellinus. Cum igitur folles vox Græca esse dicatur, & apud Græcos φολύ, & φολύς non nisi squamma interpretetur, sive piscis, sive anguis, & interdum æris; fortasse accidit, ut excusus nummus argenteus tenuissimus, dictus obolus ab Epiphano ubi supra, ob sui exiguitatem squammarum speciem præferret; ac proinde ejusmodi pecunia minutissima dicta sit folles *, seu pholes; utroque enim modo scripta reperitur hæc vox. Porro cum horum summa in unum congesta conficeret numerum ducentorum, & octo denariorum, secundum Epiphaniæ calculum, nominabatur quoque talentum, Græce τάλαντον: ut autem eadem diceretur & folles, ex eo potuit contingere, quod eadem summa pelliceo facculo, nempe crumena includeretur, atque quot numerarentur facculi, tot folles esse dicerentur: sic enim veteres appellabant faccos ex corio factos, ut citat Nonius, ex Lucillo: quo sensu & Vegetius, faccos pecunie militaris, folles nominat (h). Accidisse autem propemodum videtur in folle: quod in festertio, ut una eademque ferme vox longe inter se diversam summam contineat. At de follibus hætenus.

Sed quod ad Zosimum pertinet, demum verum esse, quod ait, Constantinum imposuisse tributum Senatoribus follem: si eum velimus esse summi pretii, quid demum? an non tolerabilis videbatur ejusmodi tributum exactio? Oportuisset quidem ipsum

& ab Recentioribus adnotatum, ad duo ferme capita revocari, vel ad summam & collectionem pecunie, vel ad certum aliquem nummum designandum; quæ duo fusc ac doctè explicat, apud ipsum videnda.

XLVI.

XLVII.

XLVII.

Arguitur Zosimus.

CHRISTI
330.SILVESTRI PAP.
17.CONSTANTINI IMP.
25.

(a) Dio Hist. Rom. lib. 53.

(b) Euseb. Vit. Constantin. lib. 4. cap. 2. 3. 4.

XLVIII.
Tributorum relaxatio.

ipsum meminisse Augusti Imperatoris, de quo tradit Dio (a), tam grave tributum Senatoribus indixisse, ut complures eorum coacti fuerint e Senatu migrare. Cæterum hac ex parte magnam sibi laudem comparasse Constantinum, quod non tantum nova non imposuerit, sed nonnulla ex impositis ab aliis indicta abstulerit; quæ superius a nobis allata sunt, fidem faciunt: nam etsi non aliud, certe legis Papiæ ex ea parte detractio, ex qua ingentem pecuniarum vim corrudere potuisset, magnum ejus largitatis, & a populorum vexatione continentie fuit experimentum. Quibus omnibus optime suffragantur ea, quæ ab Eusebio eodem argumento de Constantino traduntur, cum ait (b):

Quanto autem studio curaverit, ut plebem, & inferiorum hominum animos exhilararet; vel ex uno exemplo, quod erat, & ad vitam commodissimum, & ad omnes etiam perveniebat, hodieque durat, facile perspicere licet. Nam cum annua ei tributa agrorum nomine penderentur; quartam his detractam partem, agrorum possessoribus donavit; ut annuam detractio-nem ad calculum revocanti facile appareret, frugum dominos quarto quoque anno a pendendo tributo fore levatos; id quod etiam lege firmatum, & in omne reliquum tempus stabilitum, non viventibus solium, sed etiam eorum liberis, & successoribus indelebilem, & perennem beneficentiam præstitit. Cum vero nonnulli agrorum metationes a superioribus Imperatoribus factas reprehenderent, hisque suis suos premi quærerentur; hic rursum arbitros misit, qui, re diligenter inspecta, postulantes illas præstarent. Cæterorum causas pecuniarias ipse Imperator audiens; cum minime vellet, ut, qui causa cecidissent, deteriori conditione discederent; libenter eis ex suis bonis nonnumquam agros, aliquando pecunias largiebatur; ut judi-

PAGIUS
VIII.
Bellum Scythicum.

A num. XLIX. ad LVI. De bello a Constantino adversus Barbaros post dedicatam Constantinopolim gesto varii Auctores loquuntur, variisque eos nominibus appellant. Zosimus lib. 2. pag. 687. eos *Thaisalos* vel *Taiphalos* nationem Scythicam appellat. Eusebius in Vita Constantini lib. 4. cap. 5. *Scythas* vocat. Socrates lib. 1. cap. 18. & Sozomenus lib. 1. cap. 8. *Gothos* nominant; quia nempe Romani gentes omnes Trans-Itrianas, uti Gothi & Thaisali, Scytharum nomine comprehendebant, Græcique Scriptores *Scythas* vocare solent, quos Latini, *Gothos*. Verum, bellum istud anno tantum CCCXXXII. gestum, ut eo anno videbimus.

cio convictus, quoniam dignus habitus est, ut in conspectum Imperatoris veniret, non minore cum lætitia discederet, quam qui causam erat adeptus. Etenim cum non decere existimaret, ut qui coram tanto Imperatore compareret, demisso, & lugubri animo dimitteretur; ista ratione perfecit, ut utraque pars placido, & sereno vultu judicio liberaretur. Ita accidit, ut ad hanc animi Imperatoris celsitudinem omnes admirarentur. Hætenus de his Eusebius.

Hic autem enarratis, mox subinfert idem (c) auctor una simul Constantini bella adversus Scythas atque Sauromatas gesta, quæ ex Zosimi sententia diversis temporibus accidisse videntur; ac primum quidem Sauromaticum bellum adversus Raufimodum ipsorum Regem, de quo, & nos superius egimus; postea vero ait Scythas, Thaisale eorum duce, Romanorum ditionem invadere ausos esse, cum Constantinus otiose ageret quietus ab omni belli tumultu; quod his ipsis temporibus, quibus Nova Roma Constantinopolis ab eo ædificaretur, contigisse, Zosimus tradit (d); quo proelio Constantinum majorem exercitus partem amisisse, & sibi consuluisse fuga, testatur: cum tamen Eusebius, & alii omnes qui profecti sunt res Constantini, affirmant, ipthas redemptum a vestigali, quod illis pendebat, proelio redemisse, ac denique (quod nemo antea fecerat) sub tributo etiam redegisse. Hæc quidem his plane temporibus contigisse, cum extructo ponte super Istrum, eo transmissio, Scythas debellavit, Cedrenus quoque testatur (e); hoscumque eos putamus esse, quos S. Hieronymus Gothos vocat (f). Declarat hoc ipsum antiquum numisma, quod hic tibi formis reddendum curavimus; accepimus illud e divite antiquitatum promptuario D. Lælii Pasqualini Canonici S. Mariæ Majoris in Urbe.

XLIX.

(c) Euseb. Vit. Constantin. lib. 4. 6. 5.

(d) Zosim. lib. 2.

Constantinus Scythas redemptum a tributo.

(e) Cedren. an. 25. Constantin.

(f) Hieron. Chron. an. 27. Const.

Por-

Certe Hieronymus in Chronico bellum Gothicum eo anno consignavit, licet in editionibus Scaligeri & Pontaci anno uno tardius per errorem referatur: & Zosimus ad annum CCCXXXII. bellum illud pertinere docet, quando eo narrato, ait: *A bellorum curis vacuus, voluptariisque vita deditus plebi Byzantina publicam annuam distribuit.* Scribit autem Auctor Chronici Alexandrini sub Pacatiani & Hilariani Consulatu anno CCCXXXII. gesto: *Hic Coss. XVIII. Maii capit annona distribui civibus Constantinopolitanis.* De qua annona gratuita ab hoc Consulatu Constantinopolim inhabitantibus a Constantino M. data legendus Gothofredus in Notis

Porro ejusmodi bellum, quo devicti sunt Scythæ iidemque Gothi, & sub tributo redacti, gestum esse a Gallicano viro clarissimo, qui ea ex causa promeruit Consulatum, Acta sanctorum martyrum Joannis, & Pauli testantur, quæ feruntur a Terentiano scripta; commendavit memorie ille quidem eorumdem martyrum sub Juliano Apostata passionem, quam ipse Judex martyribus intulit; quæ autem interferuntur de Gallicano, dilucidatione indigere videntur: multa enim habent, quæ fidem possent retardare lectoris, idque nos pro facultate præstabimus.

L.
Gallicanus pugnat adversus Scythas.

Bellum quidem Scythicum a Constantino per Gallicanum feliciter confectum, habetur ibi, cum ille victor rediens (quod antea ab eo promissum erat) Consul creatus est. Cæterum duo reperuntur Consulatus Ovinii Gallicani, alter cum Basilio anno undecimo Constantini, alter vero una cum Symmacho hoc ipso anno ejusdem Imperatoris vigesimo-quinto. Priori quidem Consulatu ea de bello Scythico minime aptari posse videntur; siquidem tunc in Thracia, ubi ait auctor bellum esse confectum, regnabat Licinius, & nihil ad Constantinum res Scythicæ. Sed & cum auctor tradat Gallicanum se a Consulatu abdicasse, & Curia nuncium penitus remisisse, atque amplexatum esse humile, Christi causa, vivendi genus, in eoque usque ad Julianum perseverasse; nihil est quod hæc ad priorem Consulatum aptari possint, post quem eum Senatu, & Curia constat usum, & iterum Consulatum creatum esse. Quamobrem ea omnia de Gallicano ad secundum hunc eum Consulatum præsentis anni esse referenda, af-

PAGIUS tis ad Philostorgium lib.2. cap.9. Quare cum Idacius in Fastis scribat, eodem Consulatu Gothos XII. Kal. Maii a Romanis victus, cujus verba anno CCCXXXII. referemus, liquet, paulo post eam victoriam illam annonæ distributionem factam, & perperam hoc anno recitari in Annalibus num.IX. & seqq.

IX. Ideo Baronius *victoriam Gothicam* hoc anno consignavit, quia Acta Sanctorum Martyrum Joannis & Pauli fratrum a Surio die XXVI. Junii recitata tradunt, Gallicanum postquam Gothos seu Scythas superasset, Consulatum a Con-

firmare necesse est; consentiunt his quæ nuper ex Zosimo, & aliis dicta sunt, his scilicet temporibus bellum Scythicum accidisse, & licet annus certus non describatur; tamen quod ibi dicatur post victoriam Gallicanum creatum esse Consulatum; confectum illud oportuit anno superiore, dum (ut ibidem ponitur) Constantinus Romæ ageret, & S. Helena Augusta ejus mater adhuc superstes esset: eam enim post Nicænum Concilium aliquot annos vixisse, ex Eusebio, & aliis superius diximus; & Constantinum, licet Constantinopolim migrasset, antiquam Romam interdum repetiisse, pariter demonstratum est; quem tamen hoc anno ad novæ Romæ dedicationem Constantinopoli fuisse, in dubium revocari minime posse videtur.

Quod autem habeant Acta, Gallicanum adhuc Gentilem, & diis immolantem perseverasse usque ad annum superiorem, haud mirum videri debet; cum liqueat, complures ex Senatoribus, & ex familiis Senatoriis Romæ adhuc Ethnicos perseverasse, immolasse diis, atque etiam deorum templa ibidem aperta mansisse, licet alibi multis in locis essent clausa, sicut sub Constantio quoque, qui (ut auctor est Symmachus a) sacerdotia replevit nobilibus, & carimoniis non negavit impensas. Scimus tamen his de Gallicano adversari nonnulla, quo minus ad perfectos & undique absolutos veritatis numeros ejusmodi in omnibus reduci possit historia; nam testatur Eusebius (b) in primis Constantinum Imperatorem vel Christianos homines ad magistratus gerendos assumpsisse, vel cum ad ejusmodi munus Gentiles adscivif-

LI.
Non ubique idololatria extincta.

(a) Symm. relatio ad Imp. Val. apud S. Ambros.

(b) Euseb. Vit. Const. l.2. c.49.

Baron. n. l. & seqq.

stantino M. creatum fuisse, eumque antea Constantiam Constantini M. filiam uxorem duxisse. Gallicani autem Consulatum præsentis anno gestum esse inter omnes constat. Verum præterquamquod ipsemet Baronius fateatur, Historiam illam de Ovinio Gallicano ab aliquo depravatam & nonnullis auctam, non dubito, quin Acta illa in quibus hæc Historia inserta, commentitia sint. Quæ si vera essent, victoria Gothica non hoc anno, sed præcedenti, quo Gallicanus Consul designatus est, consignanda foret. Sed quis ferat, quod ibidem dicitur, Beatam Hele-

fet, eis, ne hostias diis immolarent, venissent. Rursus vero idem cum agit de bello Scythico, Constantinum ipsum ad bellum profectum esse, & prævio signo sanctissimæ Crucis adversus eos pugnasse, atque feliciter hostes superasse, confirmat (a). Quamobrem de Ovinio Gallicano historiam illam ab aliquo depravatam, & nonnullis auctam (ut moris fuit quorundam, qui de re magna brevis pertæsi narrationis, multa periphrastice, ut eis opinari contigit, cumularunt) facile existimare possumus; nisi velimus Eusebium potius esse mentitum.

(a) Euseb. lib.1. c.45.

LII.

Nos autem ea hic tantum reddemus, quæ ibi invenimus de victis ab eo Scythis, & Romam reditu, atque abdicacionis facta a Consulatu, & exhibitio ab eodem pio pauperibus ministerio, iidem verbis quibus in ipsis Actis scripta leguntur. Post enarrata ibi sponsalia Constantiæ filiae Constantini cum Gallicano, & conversionem Aëtica, & Artemie virginum ejusdem Gallicani filiarum, hæc de parta ab eodem Gallicano victoria sic recensita habentur (b): Cum Scythica gens me in Thracia Philippopoli conclusisset, stragesque nostrorum plurimas edidisset: formidante me cum illis confingere, quod exigua esset mihi militum manus, illorum autem innumera multitudo; insistebam sacrificiis, & varias Marti victimas offerebam; & quid multis moror? Crevit tandem obsidio, & omnes Tribuni & milites mei se hostibus deditere. Cum autem ego cuperem fugæ aditum reperire, Paulus & Joannes, quorum alter Præpositus, alter Primicerius est domina mea, filie pietatis vestræ Constantiæ Augustæ, dixerunt mihi: Nuncupa votum Deo cæli, si te liberaverit, fore te Christianum; sicque eris victor amplius quam fuisi. Fateor, sacratissime Imperator, simulatque votum hoc ore meo prolatum est, apparuit mihi juvenis statura excelsum, ferens in humero Crucem, & dicens: Sume gladium tuum, & sequere me. Cumque ego sequerer illum, apparuerunt mihi hinc inde milites armati, confirmantes me, atque dicentes: Nos tibi præstamus officium; tu ingredere castra; & dextera laevaque tenens gladium evaginatum, respice, donec ad Regem ipsam pervenias. Ad quem cum pervenissem, prostratus ille ad pedes meos, rogavit, ut sanguini ipsius parcerem. Ego flexus pietate, nullum penitus ex illis occidi, nec occidi jussi ab aliis. Atque ita universa Thracia a Scythis liberata est, & Scythæ

(b) Apud Sir. & alios die 26. Junii.

In sperata victoria Gallicani.

facti sunt tributarii. Tribuni omnes, qui cum suis militibus ad me reverii voluerunt, nisi fierent Christiani, a me minime recipi potuerunt: eos autem, qui in id consentire, gradu sublimiori affecti, cæteris militia privatis.

Porro me ipsum jam Christianum effectum ita Deo devovi, ut etiam a conjugio promiserim abstinere. En habes quadruplicatum exercitum, habes Scythas tributarios, & omnem Thraciam in libertatem vindicatam. Mihi, quæso, propitium succedi jubete, ut libere possim vacare religioni, quam didici; & in veritate perseverare, quam profecto cognovi. Hæc dicente Gallicano, Imperator misit se in amplexus ejus, referens quæ gesta erant circa filias ejus, quemadmodum virgines Christo consecratæ essent, & per illas sua gratia Christus alias duas acciverit, utque doctrinæ summam complexæ ad perfectionem contenderent, & inter ipsa rudimenta, quæ perfectionis sunt, consecratæ sint. Deinde cum Augusto Gallicanus intravit in Palatium; cui beata Helena cum Constantia, & duabus ejus filiabus occurrit: fundebanturque lacrymæ gaudiis plena. Nec permittebatur in domum suam redire Gallicanus, sed quasi gener Augustorum in Palatio morabatur, cernens filias suas flentes in laudibus Dei.

LIII.
Gallicanus effectus Christianus.

Cum autem vellet privatus abscedere, rogatus ab Augustis, Consul processit, & in fascibus positus quinque millia servorum libertate donavit, & civis Romanos fecit, prædia quoque, & domos eis largitus est, omnesque facultates suas, iis exceptis quæ filiarum erant, distrabi & pauperibus erogari jussit: manensque in urbe Ostiensi, sancto viro Hilario se adjunxit, ejusque ades auxit ad suscipiendos peregrinos, quos multos recipiebat. Adhæserunt autem ei multi ex servis suis, quos manumiserat; divulgataque est fama ejus per totum Orbem; ita ut ab Oriente, & Occidente venientes, viderent virum ex Patricio, & Consule, qui esset Augustis amicissimus, lavantem pedes, ponentem mensam, aquam manibus effundentem, languentibus sollicitè ministrantem, & cætera sanctæ servitutis officia exhibentem. Hæc ibi; quæ quidem hic volumus descripsi, quod ab Ecclesiasticis monumentis sibi fidem vindicent, & de Gallicani ad Ostia Tiberina exhibita omni officio hospitalitate, vetera quæque antiqua Martyrologia (c) testentur, & Ado (d) eandem quam recensuimus historiam ad verbum.

LIV.
Gallicanus creatus consul ministrat pauperibus.

(c) Rom. Martyrol. Bed. & Ursuar. die 25. Junii.
(d) Ado eadem die.

PAGIUS Helenam occurrisse Gallicano in Palatium Imperatoris ingredienti; cum constet, Helenam ante aliquot annos vita sanctam. Præterea nullus ex Byzantinæ Historiæ Scriptoribus meminit Constantiæ Constantini M. filie Gallicano nuptæ, ideoque Adorum illorum ratio non

habenda. Denique in iisdem Actis dicitur, utrumque Sanctum Romæ passum, cum ibi Julianus Imperator adesset, & tamen constat, Julianum postquam imperavit, Romam non venisse, ac præterea eum in Oriente fuisse quando persecutionem adversus Christianos excitavit. Mit-

CHRISTI 330.

SILVESTRI PAP. 17.

CONSTANTINI IMP. 25.

bum recitet. At Eusebius quamvis de Gallicano nullam prorsus habeat mentionem; tamen quod more suo omnia Constantino tribuat, Scythas Crucis potentia superatos esse tantum affirmat (a). Zosimus vero cum dicat majorem Romani exercitus partem apud Scythas esse amissam, licet de victoria nihil scribat, quam a Romanis obtentam constat; isthac visus est aliqua saltem ex parte signasse. Ceterum, ut vir post Imperatorem, & Cæsares omnium clarissimus, & a Christiana fide alienissimus, tam repente ex imperato non Christianus tantum evaserit; sed & a Senatu discesserit, seque Consulatu abdicaverit, atque adeo humile arripuerit vitæ institutum; haud potuit contigisse absque aliquo Christianæ religionis veritatis admirando signo, atque certissimo argumento.

IV.

Extat præterea de ejusdem Gallicani munificentia in superius citato libello Anastasii de Ecclesiis a Constantino erectis ejusmodi monumentum (b): Itemque obtulit Gallicanus Basilicæ supra scriptæ Osiæ a Constantino edificate sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Joannis Baptiste, obtulit autem hæc: Coronam argenteam cum delphinis, pensantem libras viginti: Calicem argenteum unaglyphum, pensantem libras quindecim: Anam argenteam, pensantem libras decem, & octo: Massam Mallianam in territorio Sabinensium, præstantem solidos centum quindecim, & remissam: Fundum Picturas in Territorio Vejentano, præstantem solidos quinquaginta sex: Massam Gargilianam in Territorio Suesano, præstantem solidos sexcentos quinquaginta sex. Hactenus ibi.

PAGIUS X.

Immunitas clericis concessa.

Mitto alia falsitatis indicia quæ in iis habentur. Ad num. LVI. Constantinus lege 2. Codicis Theodosiani De Episcopis, immunitatem concessit Clericis etiam inferioris ordinis a muneribus Curialibus per Numidiam constitutis. Nempe, inquit Gothofredus in Commentario, cum Hæretici tot jam Constantini Magni Constitutionibus repressi, Catholicos Antifites & Sacerdotes ad Curiam & Curialia munera vocare amplius non possent, iidem per Numidiam (proculdubio Donatistæ, quod Baronius indicavit, quemadmodum & Hieronymus in Chronico, ubi ait: Donatus hæresarches sexto post Ariam anno unitatis vinculum rumpit.) Clericos attentandos atque ad Curiam vocandos credideret: quasi immunitas Clericis data a Constantino Magno ad Sacerdotes tantum pertineret. Verum, Constantinus immunitatem ad hos pariter pertinere vult, per Numidiam nominatim Provinciam; idque ad similitudinem Orientis, ubi videlicet ea immunitate ex Constantini proculdubio expresso indulto constanter Clerici ex æquo fruebantur. Sed quod toties Hæretici ten-

Hæc contulit Gallicanus Ecclesiæ a Constantino edificate. Quæ vero suæ ibidem in memoriam S. Laurentii erectæ donaverit (quod citata Acta testantur) licet minime reperiantur memoriæ commendata, ex iis tamen quæ dicta sunt, facile possumus intelligere. Quomodo autem postea idem Gallicanus ab Apostata Juliano Imperatore fuerit exagitatus, suo loco dicemus.

Hoc eodem anno, iisdem Consulibus, datum reperitur rescriptum Constantini Imperatoris ad Valentinum Consularem Numidiæ pro clericis Catholicis molestiis & injuriis affectis a Donatistis. Qui enim semel coeperant apud Constantinum causam Cæciliani deferre, reliquos quoque clericos Catholicæ communionis iisdem pressuris vexare non destitere, trahentes eos ad secularium magistratum tribunalia; quod ne quis ulterius tentare præsumeret, ad eundem Numidiæ Præfectum Imperator in hæc verba rescripsit (c): Lectores divinorum apicum, & hypodiaco- ni, ceterique clerici, qui per injuriam hæreticorum ad Curiam devocati sunt, absolvantur. Et de cætero, ad similitudinem Orientis, minime ad Curias devocentur, sed immunitate plenissima potiantur. Dat. Non. Februar. Sardica, Gallicano, & Symmacho Coss. Frequens hæc est querela cum Optati, tum etiam Augustini, de Donatistis ad Imperatores, & ejus magistratus, relicto tribunali Ecclesiastico, provocantibus; quæ cum vera sint, hic tamen per Curiam nequaquam secularia fora intelliguntur; sed ipsi ordines municipiorum, Curialesque dicti, qui munera publica sustinere cogebantur, ad quæ capeffenda hæreticorum delatione Clerici Ecclesiæ Catholicæ, ut Imperator ait, de-

LVI. Donatistæ vexant Catholicos.

(c) l. 7. de Episc. & cler. C. Theod.

VO-

taverant, id tandem perfecit Apostata Julianus, ut in Annalibus legitur.

Data & hoc anno a Constantino Lex 2. Codicis Theodosiani de Judæis, qua præfidentes Legi Judaicæ veluti Archisynagogos, Patriarchas, Presbyteros, aliosque ab omnibus omnino muneribus civilibus & personalibus, atque a Curiali functione immunes declarat; quod ab aliis postea Imperatoribus confirmatum. Meminit hujus Legis Baronius anno CCCXV. Sed hanc ad hunc annum referendam, & præpositionem a Theodosiani Codicis Conditoribus admissam ostendit Gothofredus in Commentario. Primo, quia inscripta est ad Ablavium Præfectum Prætorio, qui ea dignitate functus est circa hæc tempora, ut ex variis Theodosiani Codicis legibus liquet, qui tamen illis temporibus non nisi Vicarius fuit, ut constat ex lege ejusdem Codicis De alimentis qua inopes parentes Constantino IV. & Licinio IV. Coss. anno scilicet CCCXV. data. Secundo dicitur Lex data Constantinopoli, cujus utique Eucania, antea nusquam, in hunc annum incidunt. Plura Gothofredus ibidem.

XI. Immunitas Judæis concessa.

Baron. ann. 315. ad num. IX.

CHRISTI 330.

SILVESTRI PAP. 17.

CONSTANTINI IMP. 25.

Vocabantur; quod ne amplius fieret in Ecclesia Occidentali, Orientalis exemplo prohibuit, volens omnino ab ejusmodi oneribus Clericos esse liberos.

LVII. Relaxati ab exilio Ariani.

Hoc pariter anno, quo Quinquennalia Constantii Cæsaris celebrata sunt, in gratiam ipsius exules Ariani Episcopi Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicææ, ab exilio relaxati esse putantur. Quibus

favit Constantia Augusta Licinii olim conjux, soror Constantini Imperatoris, persuadens id eidem Constantio ex quodam conficito somnio, (ut Nicephorus tradit a) quasi innoxii homines injuste exilio damnari essent. Quid autem impii postliminio restituti adversus Athanasium moliti sint, dicemus anno proximo.

JESU CHRISTI ANNUS 331.

SILVESTRI PAP. ANNUS 18.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 26.

I. Athanasius iterum vexatur.

Sequenti anno Domini trecentesimo trigésimo primo, Ovinius Bassus iterum, & Ablavius Aegyptii Consules creati sunt; quo tempore S. Athanasius Episcopus Alexandrinus ab Eusebianis atque Meletianis iterum, novis excogitatis calumniis, exagitatur. Quievit ipse aliquantisper, donec scilicet Eusebius Nicomediensis Episcopus ab Ecclesia ejectus una cum Theognide Nicæno Episcopo exulavit: iisdem autem Constantii Cæsaris opera (ut creditur) anno superiori, quo ejus sunt Quinquennalia celebrata, & Novæ Romæ urbis Constantinopolitanæ dedicatio facta est, ab exilio ad proprias Ecclesias revocatis, nova rursus adversus Athanasium ab iisdem per Meletianos certamina concitantur. Sed qua occasione, memoria repetens, quod ante annum proxime elapsum gestum est, idem ipse restatur, dum in secunda Apologia, recitatis litteris Constantini ad Alexandrinos ante superiorem annum scriptis, quas superius suo loco posuimus, hæc mox subdit: His ita actis, cum aliquantisper quiescissent Meletiani; denuo infestius insurgentes consilium tale interunt, &c. Recenset enim, quæ contigerunt, cum suam Diocesan visitaret, quæ a nobis suo loco sunt descripta, ut de Ichyra qui agebat presbyterum cum non esset, de quo hæc subdit (b): Ille (nempe Ichyras) ubi a morbo surrexit, & ab amicis atque Meletianos confugit; qui, re cum Eusebii Ann. Eccl. Tom. IV.

bianis communicata, istiusmodi calumniam composuerunt: Calicem a Macario fractum, Arsenium autem Episcopum a me interfectum esse. Arseniumque (ut calumnia succederet) in abditis habent, quo, si nusquam appareret, occisus esse crederetur: interim illi manum cujusdam tanquam ex ejus corpore recisam, ad ostentationem circumferre; Ichyram, quem non noverant, ut presbyterum celebrare; ut, cum de calice loqueretur, auctoritate tituli commodior ad fraudem esset. Hæc de veteri instaurata calumnia, & nova superinducta, habet Athanasius.

Cum isthæc autem per totam Aegyptum opera Meletianorum, & Eusebianorum, spargerentur in vulgus, atque ubique dif- famarentur: qui Ichyram noverant auctorem calumniarum, quibus factum esset, ut tanti Patris nomen male audiret, eum convenientes, amice redarguerunt, atque adeo efficaciter, ut suaserint viro a societate perditorum hominum illorum omnino recedere, & ad Ecclesiam Catholicam se conferre, veniamque ab Athanasio postulare: quibus cum ille persuasus Athanasium adiret, ab eo objurgatus, rejectus est, utpote indignus qui reciperetur, nisi de admisis sceleribus poenitentiam agens, quas concinnasset calumnias, easdem publica in facie Ecclesiæ facta confessione destrueret; quod ipse facere non prætermisit. Hæc quidem omnia idem recenset Athanasius, dum eandem profecutus, de his quæ accidissent, narra- H h tio.

II. Ichyræ Poenitentia.

SILVESTRI PAPÆ 18.

CONSTANTINI IMP. 26.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1084. Olymp. 277. 211. 3.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5824. 4. C. D. 9. P. 12. April. Indiçt. 4. JESU CHRISTI 331.

[1] Num. I. ad VI. Coss. Bassus & Ablavius. Divus Athanasius anno CCCXXVIII. ab Eusebianis vexatus, ut supra diximus.

NOTÆ

[1] Coss. Bassus & Ablavius. Vulgares Fasti: Lasso & Ablavio. Sidonius lib. v. Epist. VIII, La- pis vetus ex coemeterio Priscillæ apud Boldertum pag. 85. n. 25. & pag. 273.

V. K. OCT. D. BASSO. ET. ABLAVIO CONSS.

Prenomina latent.

secundum Baronium Olymp. 277.

A. C. 331.

I. Consules. II. D. Athan. vexatus.

(a) Athan. Apolog. 2. tionem hanc subdit (a): Ibi cum Ischyra a suis reprehenderetur, ad nos lamentabundus accessit, nihil quicquam inquit tale factum esse a Macario, qualia jactabant, sed se subornatum a Meletianis ad istud flagitium committendum: quapropter, & ista quoque scriptis protulit: Beato Praesuli Athanasio Ischyra in Domino salutem.

III. Libellus Ischyrae.

Quia me, Domine Praesul, te adeundo, ut in Ecclesiam reciperer, objurgasti, quod istiusmodi locutus essem, quasi ego ultro hoc fecissem, ac non vi potius hic adactus essem: ideo hanc satisfactionem tibi scripto porrigendam putavi, ut cognosceres vim mihi factam esse tum ab Heraclide; ab Isaac porro Lerois, & a sociis ejus etiam verberibus casum esse. Ego autem, Deo in testem adhibito, pro excusatione mea dico me nihil eorum, quae illi a te facta jactant, conscium esse, neque ullum calicem, confractum scire, aut mensam subversam esse; neque ad ista omnia calumnianda eorum vi adactum esse. Hanc autem pro me excusationem facio, tibi quoque scripto trado, optans me unum eorum esse, qui ad tuos conventus pertinent & tuis iudiciis parent. Valere te in Christo exopto. Tradidi autem manu mea tibi Episcopo Athanasio in praesentia presbyterorum Ammonis, Dicellae, Heraclidis, Pasci, Bocchonis, Chenebri, Achilla, Myrsenes, Didymi, Taphroseris, & Julii ab Comattheo; diaconorum autem eorum qui Alexandrini erant, Pauli, Petri, & Olympii; Mareoticorum vero Olympii, Ammonii, Pisti, Demetrii, & Caji. Haec Ischyrae.

IV. Meletianus contra Athanasium Imp. pergunt.

At tantum abest ut Meletiani confessio ne Ischyrae repressi fuerint, ut etiam acrioribus odii stimulis exagitati, profecturi in Athanasium & Macarium accusationes, ad Constantinum Constantinopolim proficisci decreverint. Quid autem, his auditis, Imperator rescripserit, idem Athanasius narrat his verbis (b): Haec cum ita confessus esset Ischyrae, aequae tamen illi istiusmodi crimina passim jactitarunt, remque ad Imperatorem Constantinum detulerunt. Caeterum ille antea Psammathiae, de hoc calice audierat, cum nos ibi praesentes essemus; quapropter repudiata adversariorum sycophantia, Antiochiam litteras ad Delmatium * Censorem * misit, ut cognosceret de causa homicidii. At quid qualeve ea de re fuerit Delmatii iudicium, sequenti anno, quo illud contigisse, ex iis quae dicenda sunt inferius, potest intelligi, dicturi sumus.

* Delmatianum. * Caesarem.

V.

Horum autem omnium scelerum, quae Meletiani in Athanasium moliti sunt haereticus, & in posterum ardentioribus indies studiis prosequi non desierunt, auctor & promotor fuit (quod saepe demonstratum est) Eusebius Nicomediae Episcopus: nam Ischyram non ad Meletianos tantum, sed & per eos profectum esse Nicomediam

ad Eusebium, a quo de concinnandis calumniis optime instructus fuerit, testatur Socrates (c) & Sozomenus. Porro maximo omnium malo fuisse eundem Eusebium in sedem Nicomediae restitutum, etiam portento caelitus est declaratum, dum hoc vel sequenti anno basilica Nicomediae recens extructa, tacta fulmine conflagravit (d). Proteus iste ad decipiendos homines egregie comparatus, pallio pietatis decepit saepius Constantinum; quippe cum Ario faveret intrinsecus, Nicenam tamen fidem coram ipso ardentem profitebatur; & cum Athanasium acerbissimo odio infectaretur; ipse tamen quasi rerum ignarus considerare visus, aliorum opera utebatur: & quod maximum attulit Ecclesiae detrimentum, insinuavit se in Constantii Caesaris amicitiam, cui pater Constantinus latioribus regiminis uti permisit habentis, quod Orientalis Imperii eum haeredem relinquere (quod & fecit) in animo haberet.

(c) Socrat. lib. 1. c. 10. & Sozom. lib. 2. c. 22.

(d) Cedren. Compend. an. 26. & 27. Constant.

VI. Donatus Pseudoepiscopus Carthage.

Hoc pariter anno Domini trecentesimo trigessimoprimo S. Hieronymus inter alia haec habet in Chronico: Donatus agnoscitur, a quo per Africanam Donatiam. Ita ipse, licet chronologia Imperatoris ibi perperam consignetur ejusmodi annus vigesimosecundus Imperii Constantini. Fuit hic Donatus partis schismaticorum Episcopus Carthaginensis post Majorinum, de quo superius pluribus actum est: quo autem porissimum anno ille decesserit, hic vero fuerit subrogatus, haud liquet; potuit hoc anno contigisse, quo eum innotuisse S. Hieronymus tradit: cognitus est autem haud dubium, cum fuit factus Episcopus, & suae partis homines a se denominatos voluit Donatistas seu Donatianos appellari; quod sub Constante Imper. accidisse, idem S. Hieronymus tradit (e); quem & ex libris quos edidit, inter suos fuisse celebris fama, testatur, cum addit: Extant ejus multa ad suam haeresin pertinentia opuscula, & de Spiritu sancto liber, Ariano dogmati congruens.

(e) Hier. de Script. Eccl. in Donato.

VII. Donatistae perbia.

Certe quidem qui eum praecesserunt Episcopi Donatistae, quantumlibet audacissimi, visi sunt, comparatione Donati hujus, de quo agimus, frigidissimi. Eo enim procacitiae atque superbiae ille pervenit, ut perinde ac Deus esset, per nomen sui ipsius tamquam numen suos jurare pertulerit: de cuius incredibili fastu ac mentis elatione haec Optatus ait (f): Extulit cor suum, ut nullum hominem sibi comparandum arbitraretur, & de tumore mentis suae altior visus esse; quia quicquid est supra homines, jam quasi Deus est. Deinde cum Episcopi Deo debeant famulari, tantum sibi de Episcopis exegit, ut eum omnes non minori timore venerarentur, quam Deum: hoc est, quod sibi Deus visus est. Et cum per solum Deum soleant homines jurare, pas-

(f) Optat. lib. 3.

passus est homines per se sic jurare, tamquam per Deum. In quo si unusquisque hominum erraverat, ipse prohibere debuerat; cum non prohibuit, Deus sibi visus est. Haec Optatus; qui subdit de ejus nomine, quod impertitus est suis, ut dicebantur ab omnibus Donatistae, non autem Christiani.

VIII.

Rursum vero, ad conciliandam sibi apud suos majorem fidem, callidissimus homo locutum sibi de caelo Deum effinxit; quod S. Augustinus ita testatur (a): Haec quidem jactabantur a suis: Donatus oravit, & respondit ei Deus de caelo. Eo insuper arrogantiae venit, ut Praefectos contumeliis lacefferet, & in Imperatores convicia, & probra conjiceret. De Praefectis quidem, Optatus recitat de Gregorio (b): Ad quem inquit sic scribere minime dubitavit: Gregori, macula Senatus, & dedecus Praefectorum; & caetera talia cui Donato Praefectus patientia Episcopali rescripsit. Hunc ipsum opinor esse Gregorium, ad quem extat datum Constantini rescriptum in Codice Theodosiano (c).

(a) Aug. in Joan. tract. 13. prope finem.

(b) Optat. lib. 3.

(c) l. 2. de contrahend. empt. Cod. Theod.

IX.

Circumcelliones exorti.

Quanam autem postea essent in Constantem Imperatorem, suo loco dicturi sumus, cum agemus de legatione Pauli atque Macarii ab eo in Africam missa. Sub eodem Donato, ipso docente, puro, & hortante, oborti sunt in Africa Circumcelliones, vulgo dicti Circelliones, de quorum nomine haec S. Augustinus (d): Quid sibi vult nomen Circellionum? Sed non inquit, vocantur Circelliones; forte corrupto sono nominis eos appellamus. Dicturi sumus vobis integrum nomen ipsorum? Forte Circumcelliones vocantur, non Circelliones. Plane si hoc vocantur, exponunt quid sint; nam Circumcelliones dicti sunt, quia circum cellas vagantur. In hunc modum Augustinus. At de eo quod spectat ad nomen, eos tamen a Donato Agonisticos, & eorum Praefectos, Duces sanctorum, nominatos esse, Optatus testatur (e): erant hi sectae defensores, qui auderent Praefectis quoque resistere, quique per nundinas, villas, vicisque circumvagantes, praeferebant, se esse publicae justitiae vindices; quo pretextu, & servos vocabant ad pileum, & oppressos aere alieno a creditoribus liberabant, minaces litteras ad eos scribentes, quibus mortem minarentur, nisi expungerent eorum debita, atque chirographa delerent, quibus tenebantur adstricti. Omnia haec Optatus (f), & frequentius Augustinus, ex quo potissimum immania scelera ab illis dem adversus Catholicos perpetrata, suis locis, ordine temporum quibus sunt gesta, narrabimus. Porro ejusmodi grassatores sub Donato exortos & propagatos, duodecimo vero Constantis anno per Paulum atque Macarium legatos non nihil fuisse repressos, eodem anno dicturi sumus.

(d) Aug. in Psalm. 132.

(e) Optat. lib. 2.

(f) Optat. lib. 3.

Ad hos autem coercendos ante dictorum legationem, constat ex Optato & Augustino esse missos primo Leontium, deinde Ursacium; de quibus Optatus (g): Querebam per ordinem deponitis, sub Leonto, sub Ursacio injuriatos esse quamplurimos. Post hos vero apparet Paulum & Macarium esse legatos, anno quo diximus duodecimo ejusdem Constantis Imperatoris. De eodem Ursacio est mentio apud Augustinum (h) ex Petiliano, qui ejus interitum Christianis exprobrabat, dicens: Perit Macarius, perit Ursacius, cumctique comites vestri Dei pariter vindicta perierunt. Ursacium namque barbarica pugna prostratum, saecis unguibus alites, canumque avidi dentes morsibus discerpserunt. Haec ille, non sic quidem post Macarium Ursacium nominans, quasi post eum vixerit, quem ipsum Macarium praecessisse Optatus docet. Caeterum consuevit ea de causa Donatistas appellare Catholicos, Macarianos, non autem Ursacianos, quod ipsius Ursacii vexatio nequaquam usque ad alicujus ex illis necem progressa fuerit, Augustinus tradit, cum omnia Petiliano objecta fortiter confutat.

X. Leontius & Ursacius Praefecti.

(g) Optat. lib. 3.

(h) Aug. contra Petilian. lib. 2. c. 92.

Sub tali igitur tantoque doctore adeo superbo, tumido & insano, Donato, crevit Donatistis pariter cum furore stultitia: nam eo dementiae pervenerunt, ut quasi martyrum gloriae cupidi, novum excogitarent genus martyrii, se ipsos scilicet necantes praecipitio, aqua, vel igne, vel alios ad inferendam sibi ipsi necem cogentes; quos ita vita fundos insana Donatistarum turba colligere, & loco digno martyre condere, atque honore martyribus congruo venerari soleret: haec quidem de eorumdem amentia Optatus meminit (i), & Augustinus innumeris pene locis; de quibus nos saepe inferius dicturi sumus: hic autem modo satis attigisse ipsorum originem. Ante quidem primum Carthagenense Concilium, quod celebratum est Macarianae legationis temporibus, in haec tam immania atque stulta facinora Donatistas schismaticos progressos esse, ejusdem Concilii (k) canon contra ejusmodi pseudo-martyres editus fidem facit. Atque ista modo satis de Donato & Donatistis usque ad duodecimum annum Constantii & Constantis Imperatorum.

XI. Stultitia Donatistarum.

(i) Optat. lib. 3.

(k) Concil. Carth. c. 2.

Vides, lector, quos semel vel haereticus, vel schisma a Catholica Ecclesia, ubi divina veraque sunt dona Spiritus, separant, per quae abrupta loca, & Gentilibus quoque, qui Deum ignorant, invidia & inaccessa, a malo demone impellantur. Vix apud Ethnicos (ut fabulas taceamus) unum Empedoclem, vel alterum invenias Peregrinum sese flammis sponte dedentes, qui & ab ipsis tamquam monstra habentur ostentui: apud Donatistas vero horum examina reperias, ab eisdem

XII. Deteriores Ethnici haeretici atque schismatici.

CHRISTI
331.SILVESTRI PAP.
18.CONSTANTINI IMP.
26.

Donatistis, ut sanctissimos martyres, immensis honoribus cumulatōs: hoc enim plane hæreticis omnibus atque schismaticis solet esse commune, ut ipsi in se ipsos existant suæ pravitatis ultores; & illud in primis, cum sponte a qua essent abjiciendi, se ab Ecclesia segregent, cuius precibus valuisse multipliciter adjuvari.

XIII.

(a) Martyrol. Rom. 10. Martii.
(b) Sozom. lib. 2. c. 19.
Maximus Episcopus Hierosolymitanus.

Hoc ipso anno Macarius Episcopus Hierosolymitanus cum sedisset annos decem, & novem, longævus & plenus Domini benedictionibus, cum tot tantaque a Deo per Constantinum Ecclesiæ Hierosolymitanæ dona collata vidisset, reddidit in pace Deo spiritum; ejusque memoria jugi commemoratione die annua repetita in Ecclesia hætenus perseverat (a). In ipsius vero locum subrogatus est Maximus, de quo hæc habet Sozomenus (b): *Fama est Episcopum Ecclesiæ Diospolitana a Macario Maximum ordinatum fuisse, sed a populo Hierosolymitano, ne eam sedem caperetur, impeditum: nam quia confessor erat, & vir aliqui spectatus, populi suffragiis decretum fuit, ut post mortem Macarii in illius urbis Episcopatum succederet. Itaque cum multitudo ægre ferret se eo privatum fore, cujus virtutem explorare cognitam haberet, & seditio ex ea re oriri videretur: visum est Diospolitans alium Episcopum eligere, uti Maximus maneret Hierosolymis, & sacro Episcopatus munere una cum Macario fungeretur, & post ejus mortem Ecclesiam illam solus gubernaret. Attamen intelligendum est, quod hi qui in hac re cognoscenda accuratius laborarint, affirmant plebem istam omnia de sententia Macarii & fecisse, & summo studio conatam esse: nam eum omni cura incubuisse, ut Maximus post se constitueretur Episcopus, memorant: propterea quod mente complectebatur, illum, cum rectam veramque de Deo opinionem teneret, & ob fidei confessionem populo percarus esset, necessario ad sibi succedendum reservandum esse. Siquidem veritus est, ne, se mortuo, Eusebius, Cæsarea Episcopus scilicet, & Papatropbilus Episcopus Scythopolitanus, sectæ Ariane fautores, tempus idoneum nacti, illam Episcopalem sedem alicui suæ opinioni dedito tribuerent: quandoquidem dum Macarius maneret in vita, novis rebus studere cœperunt illi quidem; sed cum ab eo essent ea de causa ab Ecclesia segregati, conquieverunt. Hæc de Maximo in locum*

PAGIUS

III. Macarii Episc. Hierosolymitanus obitus.

Ad num. XIII. Sanctus Macarius Hierosolymitanus Episcopus anno tantum CCCXXXV. e vivis excessit. Primo quia Auctor Chronici Alexandrini Dalmatio & Paulino Coss. anno nempe CCCXXXIV. ait: *His Coss. dedicatum est templum S. Crucis a Constantino, Episcopo Macario, XVII. Septemb. unde incepit dies festus Inventionis S. Crucis. Vivebat itaque Macarius anno CCCXXXV. quo illud templum dedicatum,*

Macarii substitutione Sozomenus: quot vero annis federit, dicemus in ejus obitu.

Quod autem ad civilem statum spectat; hoc item anno, iisdemque Consulibus, Constantinus Imperator invigilans ex more, ne provinciales a provincialium Receptoribus comprimerentur variis pecuniarum indebitis exactioibus, ejusmodi Christiano Principe dignam edidit sanctionem (c):

*Cessent jam nunc rapaces Officialium manus, cessent, inquam: nam si moniti non cessaverint, gladiis præcidentur. Non sit venale Judicis velum, non ingressus redempti, non infamelicitationibus Secretarium, non visio ipsa Præsidis cum pretio. Equæ aures judicantis pauperrimis ac divitibus referentur. Absit ab inducendo * ejus, qui Officii princeps dicitur, deprædatio. Nullas litigatoribus adjutores eorundem Officii principum concussionibus adhibeant. Centurionum, aliorumque Officialium, parva magnaque poscentium, intolerandi impetus oblidantur; eorumque qui jurgantibus Acta restituant, inexplera aviditas temperetur. Semper invigilet industria Præsidalis, ne quicquam a prædictis generibus hominum, de litigatore sumatur. Qui si de civilibus causis quicquam putaverint esse poscendum, aderit armata censura, quæ nefariorum capita, cervicisque detruncet: data copia universis qui concussi fuerint, ut Præsidum instruant notionem. Qui si dissimulaverint; super eodem conquerendi vocem omnibus aperimus apud Comites cunctos provincialium, aut apud Præfectum Prætorio, si magis fuerit in vicino: ut his referentibus edocti, super talibus atrocibus supplicia referamus. Dat. Kalend. Novembris, Constantinopoli, Basso & Ablatio VV. CC. Coss. Sub quibus etiam aliæ Imperiales leges datæ habentur, sed nihil ad rem.*

Porro quod prohibet Judicis velum esse venale, adversus eos qui aliquid a litigatoribus exigebant, ut admitterentur ad Judicem, poenam intendit. Vocantur hi admissionales; unde Lampridius dicit de Alexandro, quod salutaretur quasi unus de Senatoribus patente velo (quod Italice, Portiera, dicimus) remotis Admissionalibus. Secretarium vero locum fuisse ubi Judices causas audirent, & cognoscerent, cum ex pluribus legibus, tum etiam ex Actis martyrum superius recitatis, perspicuum redditur. Cæterum ejusmodi

ut infra videbimus. Nam Auctor Chronici Alexandrini tam in die, quam in anno hujus dedicationis errat. Secundo, Nicephorus in Chronico annos XX. Macario assignat. Quare ad annum CCCXXXV. pervenit. Non audiendus itaque Papebrocius in Historia Patriarcharum Hierosolymitanorum, ubi mortem ejus consignat anno CCCXXXIV.

XIV.

(c) l. i. de offic. Recl. provinc. Cod. Theod. Magistratum avaritia cohibetur. * ob inducendum.

XV.

Admissionales.

CHRISTI
331.SILVESTRI PAP.
18.CONSTANTINI IMP.
26.

modi vitium haud penitus valuit extirpari: nam sæpe post hæc sub Constantini successoribus Imp. Christianis est inveni-

re pretio vela redempta, vel Admissionalibus aliquid sponte solutum.

JESU CHRISTI
ANNUS
332.SILVESTRI PAP.
ANNUS
19.CONSTANTINI IMP.
ANNUS
27.

I. Delmatius cognoscit causam Athanasii.

(a) Athan. Apolog. 2. * Cæsar.

QUI sequitur annus Christi trecentesimo trigesimo secundo, Consulibus Ovinio Pacatiano & Mecilio Hilariano notatus est Fastis. Quo tempore cum Imperator Constantinus Delmatio delegasset causæ cognitionem, qua S. Athanasius Episcopus Alexandrinus a Meletianis reus homicidii fuerat constitutus; ipse Judex impigre negotium gerens, Athanasio scriptit, ut se ad defensionem pararet: qui tandem rem tantam minime negligendam existimans, Thebaidem, ubi esse Arsenium audierat, quem a se occisum Meletiani, duce eorum primo Episcopo Joanne, fuerant calumniati, diaconum suum exploratum misit. Hæc quidem ipse Athanasius recenter his verbis (a): *Delmatius Censor * igitur mihi perscribit, ut me pararem ad criminis defensionem. Ego autem, litteris acceptis, principio ejus rei nullam curam feci, eo quod mihi conscius essem, nihil veri ab illis dici: sed tamen quia Imperator commotus erat, certiores ejus rei facio ministros nostros in sacris per Ægyptum; & diaconum amando, qui de Arsenio cognosceret, quem intra quinque, vel sex annos prorsus non videram. Is, ut compendio loquar, primum quidem in Ægypto, dum ibi occultaretur, repertus est. Hæc ipse. Quomodo autem repertus sit vivere, idem inferius declarat ex Meletianorum litteris, quibus isthæc premitit: Jam ideo eum occultatum fuisse, ut eadem verisimilem facerent, restantur ejus familiares: quorum Pines reperto tandem post longam investigationem Arsenio, ad Johannem hystriorem istius sycophantiæ in hunc modum scripsit:*

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5825.

SÆC. IV. Anno Urbis 1085. Olymp. 177. an. 4. A. C. 332.

JESU CHRISTI 332.

SILVESTRI PAPÆ 19.

CONSTANTINI IMP. 27.

I. Consules.

[1] AD num. I. & seqq. Pacatianus & Hilarianus. Constantii Cæsaris Decennalia hoc anno, ut videtur, facta sunt.

NOTÆ

[1] Coss. Pacatianus, & Hilarianus. Vulgares Fasti quoque extremis nominibus, ut moris est: Pacatiano & Hilariano.

Dilecto Patri Joanni, Pines presbyter domiciliarii Ptemengryis, quæ est in Antæopolita Nomo.

Scire te volumus, Athanasium misisse Thebaidem diaconum suum, ut omnia scrutaretur ad Arsenium quærendum. Primum autem obvii repertique Pecysius presbyter, Silvanus Helia frater, Tapena ceramicus, & Paulus monachus, Hyppseles, confessi sunt eum apud nos esse. Id cum rescisceremus, curavimus illum in navem conjici, ut ad partes inferiores cum monacho Helia auferberetur. Non ita diu post diaconum cum quibusdam superventens, Arseniumque quærens, in nostras ades irrupit: verum illum ablegatum jam ad partes inferiores (quem admodum dixi) non invenerunt; me autem cum monacho Helia, qui Arsenium avexerat, secum Alexandriam deportaverunt, Ducique nos obtulerunt: ibi mihi minime licuit insicias ire, sed confessus sum eum vivere, & interfectum non esse: eadem quoque Monachus, qui eum avexerat, falsus est. Hæc ideo tibi significavi, Pater, ut scires Athanasium tibi accusandum non esse: dixerunt enim eum vivere, & apud nos in abditis haberi; resque innuit universæ Ægypto, neque celari potest. Paphnutius monachus ejusdem domiciliarii hanc epistolam scripsit. Plurimum te saluto, & valere opto. In hunc modum illi, cum coram Judice Alexandrino, rem ut se habuisset confessi essent.

Cum vero hæc scisset Joannes Episcopus & Meletianorum caput, Arsenium, quem navigio in inferiorem Thebaidis partem diximus amandatum, per Nilum ad

Socrates lib. i. cap. 27. prodit, Constantinum, judicium quod coram Dalmatio Censore in causa Sancti Athanasii agebatur, repressisse, quod justisset Episcopos ad dedicationem Ecclesiæ Hierosolymitanæ convenire, & priusquam illuc pervenirent, causam Athanasii obiter Tyri ventilare. Theophanes vero habet, Constantinum, quod Dalmatio commiserat judicium, Cæsaream transtulisse; quo cum propter Eusebium Cæsareæ Episcopum venire recusasset Athanasius, diem ei esse dictum Tyri. Res itaque sic se habuit. Postquam Constantinus ad Athanasium scripsisset, ut Meletianorum insidias pro nibilo duceret, & Meletiani timore perculli aliquantisper quiescissent, ut ait Sozomenus lib. 2. cap. 24. rursus

II. Arsenius quaeritur.

III.

Ad loca remota amandatur.

II.

Synodus Cæsariensis anno precedenti indicta.

mare perductum, in externas regiones compulsi navigare. Appulsi navis Tyrum, ubi sese iterum occultavit. Athanasius autem vigilantissimo studio, cujus semel vestigia invenisset, exploratores perinde ac venaticos canes post eum misit; & cum illum solvisse audisset a Nili ostiis, ne sic quidem e spe eum inventiendi atque comprehendendi excidit; sed cum navim illam Tyrum appulisse intellexisset, suos illic misit. Hi vero tandem quæsitum diu Arsenium Episcopum invenerunt, inventumque stiterunt iudicio Pauli ejus civitatis Episcopi Catholici: ubi rogatus causam dicere, se Arsenium vere esse, confessus est, & totam de simulatione suæ necis ex Eusebii Nicomediensis consilio fabulam pandit. His igitur rebus gestis, Athanasius tanta calumnia liber, litteras dedit ad Constantinum Imperatorem, quibus totius commenti catastropham declaravit. Isthæc omnia idem Athanasius in Apologia citata superius sic summam enarrat (a).

(a) Athan. Apolog. 2.

IV. Is, nempe Arsenius (ut compendio loquar) primum quidem in Ægypto, dum ibi occultaretur, repertus est; postmodum eundem Tyri se abstrudentem nostri invennerunt. Et, quod mireris, repertus de-

PAGIUS adversarii accusatorum multitudinem adversus eum excitantur. Quare Imperator apud Cæsaream Synodum fieri iussit, ad quam cum Athanasius venire compelleretur, triginta circiter mensium spatium profectorem suam distulit. Ita Sozomenus cap. 25. & Nicephorus lib. 8. cap. 49. Dalmatius itaque a causa Athanasii cognoscenda anno præcedenti cessavit, eodemque, vel circiter, novæ illæ insidiæ Athanasio structæ, & Synodus Cæsariensis indicta: triginta enim menses illi ab indictione hujus Synodi inchoati, & anno CCCXXXIV. quo ea celebrata, absoluiti. Certe in Synodali epistola pseudo-Synodi Sardicensis anno CCCXLVII. scripta, legitur: *Asclepas ante decem & septem annos Episcopatus honore distinctus est*, ideoque anno CCCXXXI. aut CCCXXX. Erat Asclepas Episcopus Gazæ; de quo Theodoretus lib. 1. cap. 19. ait: *Cum Episcopi Tyri convenissent, (anno scilicet CCCXXXV.) eo accesserunt tum alii quidam, qui ob perverfam doctrinam accusabantur; ex quorum numero fuit Asclepas Episcopus Gaza; tum admirandus Athanasius*. Cum igitur in Synodo apud Tyrum celebrata tam Asclepiadis, quam Athanasii causa discussa fuerit, apparet, utrumque etiam anno CCCXXXI. fuisse accusatum, ac utriusque causam ad Synodum Cæsaream, indeque ad Tyrianam remissam, & Synodum Cæsariensem anno CCCXXXI. indictam esse. Sed cum post triginta circiter mensium spatium neuter Cæsaream adventaret, utriusque causa ad Synodum Tyrianam rejecta fuit. Porro Sozomenus loco laudato Socratis narrationem emendavit, cujus etiam secuti & Theophrastus error notandus. Adjunt enim, Dalmatium fuisse filium Dalmatii Cenforis, Constantini Magni fratris; cum tamen ipsemet Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 78. ubi rem gestam narrat, affirmet, fuisse ipsummet Dalmatium Cenforem, non vero Dalmatium ejus fili-

prebensusque noluit se agnoscere Arsenium esse, nisi in iudicio a Paulo ejus loci Episcopo convictus: ab eo enim tempore pudore impeditus, se ipsum negare non est ausus. Id autem ideo faciebat, quod pacta Eusebio servata cuperet; ne, se reperto, argumentum fabulæ dissolveretur. Sed quomodo his omnibus ad veritatis lucem perductis Athanasius cum hisce testificationibus & Arsenii confessione Macarium diaconum suum Constantinopolim ad Imperatorem miserit; & ille, re comperta, publicis litteris toti Orbi voluerit Athanasii innocentiam innotescere, dicemus anno sequenti; in his enim præsens annus, & eo amplius, insumptus esse putatur.

V. Porro quod ad Arsenium spectat; hallucinati plane de eo esse reperiuntur, qui eum clericum lectorem, vel presbyterum nominant (b); nam cum & Athanasii testimonio pluri bus in locis, & ipsiusmet Arsenii professione in epistola quam post hæc ad Athanasium scripsit, luce clarius, eum Episcopum fuisse, reddatur; de his nullus est locus, vel minimum dubitandi. Addit quoque Sozomenus (c) de Arsenio; ipsum, ob perpetratum olim immensum quoddam facinus, sese ab Athanasii oculis subduxisse; ex cujus latebris, ad struendam

V. Arsenius fuit Episc. (b) Sozom. lib. 2. cap. 22. & alii eum secum Episcopi referunt. (c) Sozom. ubi sup.

um, qui, ut infra videbimus, Cæsar postea creatus est. Hoc anno Gothi, Sarmatis implorantibus, victi ab exercitu Romano per Constantinum Cæsarem, ut docet Idacius, qui sub hujus anni Consulibus habet: *His Cons. victi Gothi ab exercitu Romano in terris Sarmatarum die XII. Kal. Maii*. Ad hæc Anonimus Valesianus, postquam locutus est de Constantinopolis dedicatione, scribit: *Deinde adversum Gothos bellum suscepit, & implorantibus Sarmatis auxilium tulit*. Ita per Constantinum Cæsarem centum prope millia fame & frigore extincta sunt. Certe ipso mense Aprili Constantinus M. Martianopoli egit, ut docet Lex Cod. Theod. 4. De sponsalibus, quæ urbs fuit Mysiæ secundæ in vicinia Gothorum & Sarmatarum: qua etiam ipsa Lege agitur de milite sponso absente a sponsa per biennium expectando. Sed & ejusdem Constantini M. Lex 4. ejusdem Codicis De filiis militum. apparitor, eodem mense jam antea III. Idus April. data, proculdubio ad apparatus istius belli Gothici pertinet: utpote qua Veteranorum filii ad militiam cogi jubentur. De cujusmodi edicto videndus & Severus in Vita Sancti Martini cap. I. Hæc Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. Legenda quæ de hoc bello anno 330. num. VIII. & IX. dixi.

IV. Auctor Chronici Alexandrini sub hujus anni Consulibus scribit: *XVIII. Maii capis annona distribuit civibus Constantinopolitanis*; de cujus publicæ annonæ distributione postquam mentionem fecit Zosimus, Constantino Magno de more parum æquus, lib. 2. pag. 687. subiungit: *Conturbavit & Magistratum officia jam olim instituta. Nam cum duo essent Præfectorum, qui hoc officium communiter gerebant, non Palatinorum Ordines eorum cura, potestateque gubernabantur, sed etiam ii quibus Urbis erat commissa custodia, & quotquot in omnibus limitibus erant*

III. Gothi a Constantino victi.

IV. Quatuor Præfectorum Prætorio, sed qui militibus non præerant. Baronian. no 330. n. XXX.

dam Athanasio de homicidio calumniam, occasionem sumpsisse Meletianos, illaque usos esse, immo etiam magicarum præstigiæ eundem Athanasium accusasse; quod ea de causa Arsenium interfecisset, ut ejus brachio ad incantationes emeretur: sed de magia calumniæ postea emerere. Cum autem complures ejusmodi historiam de Athanasio Meletianorum atque Eusebianorum calumniis circumvento sint profecti; nos ea potissimum conscribemus, quæ ipsemet Athanasius publico scripto, nempe Apologia, tamquam patentibus litteris ab omnibus inspicendum esse, illic inquit: quamobrem jure respuimus quæ ab a-

PAGIUS

erant collocati. Hic enim Præfectorum Prætorii Magistratus, qui post Imperatorem secundum existimabatur, & ANNONAS EROGABAT, & contra militarem disciplinam admitta convenientibus penis corriperebat. Constantinus autem rite constituta loco movens, unum hunc Magistratum in quatuor Imperia discepsit, &c. Paulo post: Hæc ratione diviso Præfectorum Magistratus, studiose conatus est aliis quoque modis eorum potestatem imminuere. Nam cum præsertim ubique locorum militibus non modo Centuriones & Tribuni; verum etiam Duces, (sic enim appellabantur) qui qualibet in loco Prætorum vicem obtinebant: Magistris militum instituit, altero equitum, pedum altero, & in hoc translata potestate militum ordinandorum, & coercendi delinquentes, hæc etiam in parte, Præfectorum auctoritati detraxit. Id vero tam pace, quam bello, detrimentum rebus attulisse, me protinus indicante patebit, &c. Hæc mutatio, novaque institutio dignæ quæ sitis annis reddantur, ut varia in Annalibus Ecclesiasticis sparsim narrata melius percipiuntur. Præfectorum itaque Prætorio non amplius post hæc fere Comes Angustorum per omnes expeditiones eorum, ut vocantur in inscriptionibus, nec Cæsareorum exercituum supremi Magistris, sed publici status Administris ac supremi Judices, quorum officium egregie describit Cassiodorus lib. 6. formula 3. quæ est præfecturæ Prætorianæ.

V. Trevirensis sedes Præfecti Prætorio Galliarum.

Quas regiones quælibet Præfectura complecteretur, dicimus ex Notitia Imperii, quam exhibui anno Christi XXXVII. ex qua liquet, Præfecto Prætorio Galliarum non tantum Gallias, sed etiam Hispanias & magnam Britanniam fuisse subditas. Cum vero urbs Trevirensis Sedes Imperatorum extiterit, ut docet Auditor Græcus anonymus, qui paulo ante annum trecentesimo quinquagesimum scripsit, cujus verba anno CCCLXIX. recitabo, non videtur dubitandum, quin eadem urbs Præfectura Prætoriana etiam cohonestata fuerit. Divus Athanasius in epist. ad Solitarios, de Sancto Paulino anno CCCLV. in exilium misso loquens, ait: *Paulinus Episcopus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis est, Metropolis nempe civilis, ac princeps urbs omnium Galliarum, non vero Metropolis Ecclesiastica in Galliis, ut ab aliquibus creditum. Quemadmodum enim Eusebius lib. 5. cap. 1. de Martyribus, Marco Aurelio imperante, in Gallia passi sermonem habens, de ea scribit: *ἡς μητροπόλεως ἐπίσημοι καὶ παρὰ τὰς ἄλλας τῶν αὐτοῦ διαφόρους βεβόλωται, λουζιδυνοὶ καὶ κληναί*: Id est, ut vertit Valelius: *In hac dux præceteris insignes præstantesque urbium matres celebrantur Lugdunum ac Vienna; seu ut habet verso purior & simplicior Interpretis Nicephori: In qua præter cæteras celebres dux sunt Metropo-**

lis scripta repugnant historiæ ab ipso Athanasio enarratæ, utpote contraria veritati: cujusmodi illa esse videntur, quæ a Socrate (a) de inventione Arsenii facta Tyri his verbis enarrantur:

(a) Socrat. lib. 1. cap. 21.

Factum est Dei providentia, ut Arsenius etiam Tyrum adventaret: nam neglectis mandatis, quæ calumniatores, qui ei pecunias largiti fuerant, dedissent, ex occulto ad res quæ ibi gererentur cognoscendus accedit. Evenit, ut famuli Archelai viri Consularis in taberna ex quorundam sermone intelligerent, Arsenium, quem rumor erat interfectum esse, illic in hominis cujusdam adibus clam delitescere: quæ

VI. Quæ contententur de Arsenio scripta.

litana urbes Lugdunum & Vienna: quemadmodum, inquam, hæc Eusebii verba de Metropolis civilibus & politicis, non vero de Metropolis Ecclesiasticis intelligenda sunt; ita & laudata Athanasii verba non nisi de dignitate urbis Trevirensis in statu civili explicari debent. Nec audiendus Baronius, qui ait, *Athanasium loqui de urbe Trevirensi, tanquam de una ex Metropolis Galliarum & de Mediolanensi tanquam de una ex Metropolis Ecclesiasticis Italiae*. Athanasius enim ex ipsomet Athanasio explicandus. Hæc ejus verba: *Ex quorum numero clarissima sunt Confessoris viri reliquæ & Episcopi boni, Paulinus Episcopus Trevirorum, quæ Galliarum Metropolis est; Lucifer Metropolitanus Sardinia; Eusebius Vercellis civitate Italia; Dionysius Mediolani, quod & ipsum est Italia Metropolis*. Sicut itaque Mediolanum civilis Metropolis erat totius Italiae, prout a provinciis Urbicariis & Suburbicariis distinguebatur, ut anno CCCXXV. num. XXXIV. & seqq. exposui, ita & urbs Trevirensis Metropolis erat omnium Galliarum, licet tam in Galliis, quam in Diocesi Italica variae essent Metropoles, tam civiles, quam Ecclesiasticæ.

Baron. an. no 355. n. XXXIV.

Athanasium, eo quo diximus modo, intelligendum docet Theodoretus lib. 2. cap. 15. ubi citato Athanasio, ait: *ὁ ἐπίσκοπος τῆς ῥώμης καὶ βίβλος καὶ παύλιος ὁ τῆς μητροπόλεως τῶν γαλιλιῶν, καὶ διονύσιος ὁ τῆς μητροπόλεως τῆς ἰταλίας, καὶ λουκίος ὁ τῆς μητροπόλεως τῶν κατὰ σαρδηνίαν νήσων, καὶ εὐσεβίος ἀπὸ τῆς ἰταλίας, &c.* id est, ut vertit Valelius: *Liberius Episcopus urbis Romæ, Paulinus Metropolis Galliarum, Dionysius Metropolis Italiae, Lucifer Metropolis Sardinia Insula, & Eusebius ab Italia, probi omnes Episcopi & veritatis præcones rapiuntur, & in exilium deportantur; seu ut Christophorus vertit: Episcopus Roma Liberius, & Paulinus primaria urbis Galliarum, & Dionysius primaria urbis Italiae, & Lucifer primaria urbis Insula Sardinia Episcopus, & Eusebius Episcopus etiam Italiae*. Theodoretus itaque ad Athanasii sensum penetravit, quando solo Galliarum Metropoleos nomine Trevirim, & solo Metropoleos Italiae nomine Mediolanum exprimit, quia scilicet utraque urbs princeps & primaria erat; hæc in Diocesi Italica, illa in Diocesi Gallica. Translata postea Præfectura Galliarum Arelatam ab Honorio Imperatore, qui hanc urbem matrem omnium Galliarum vocavit, ut legitur in supplicii libello Episcoporum Gallorum ad S. Leonem Papam, id est, Galliarum Metropolim ut ea verba explicat Marca lib. 6. de Concordia. cap. 17. num. 6. Sed de hæc translatione rursus infra.

VI. Metropolis Galliarum.

CHRISTI
332.SILVESTRI PAP.
19.CONSTANTINI IMP.
27.

qua cum accepissent, eosque qui narrabant, diligenter notassent; ea quae audierant, ad dominum suum referunt. Ille exemplo, omni abjecta cunctatione, hominem conquirat, conquistum invenit, inventum in loco tuto concludit; Athanasio significat, ut bono animo sit, &c. Attamen utcumque demus utrumque accidere potuisse, ut exploratores ab Athanasio missi per famulos Archelai Arsenium invenerint: certe quidem id contigisse, cum Tyri Concilium haberetur (quod abhinc tertio anno, Athanasii reificatione, celebratum constat) a veritate prorsus a-

lienum est: id enim, & quae singulis annis dicuntur inferius, manifeste declarabunt. Sicut & ab omni prorsus scopo veritatis abhorret, quod apud Epiphanium legitur (a), post Constantini Imperatoris obitum temporibus Constantini, Constantii, & Constantis filiorum Augustorum, Arsenium esse repertum. Haec igitur nisi recta temporum ratione distinguantur, quantumlibet appareant veritate perspicua, redduntur tamen varia scriptorum narratione obscura admodum atque perplexa. At prosequamur caetera ab eodem Athanasio quo sunt ordine recensita.

(a) Epiph.
haesi 68.JESU CHRISTI
ANNUS
333.SILVESTRI PAP.
ANNUS
20.CONSTANTINI IMP.
ANNUS
28.I.
Legatio
Macarii
ad Imp.

Christi anno trecentesimo trigesimaltertio, Delmatius atque Zenophilus Consules creati sunt: quo S. Athanasius cum de invento Arsenio Episcopo, quem ab ipso occisum calumniati fuerant adversarii, cuncta exacte explorata liquidoque probata habuisset; mittit Macarium suum presbyterum Constantinopolim, qui Constantinum Imperatorem, ea de re gravissime antea commotum, reddat de omnibus certiorum. At Imperator, his acceptis, Delmatium, ad quem jam scripserat, a causae cognitione cessare fecit, accusatores abire iussit, & pro Athanasio dignas litteras scripsit. Haec autem ipse Athanasius brevi compendio in eadem Apologia his profecutus est verbis (b): Cum enim scripsissem Caesari, Arsenium repertum esse, & in memoriam revocassem quae de Macario Psummatia audierat; inibuit iudicium Censoris *, litterasque misit, quibus nostri calumnias improbabat; Eusebianosque ad se in Orientem contra nos venientes, re infecta, abire iussit. Quas

(b) Athan.
Apolog. 2.

* Caesaris.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5826.

SÆC. IV. ○ G. G. D II. P. 22. April. Indiſt. 6.

JESU CHRISTI 333.

SILVESTRI PAPÆ 20.

CONSTANTINI IMP. 28.

I.
Consules.

[1] AD num. I. Coss. Fl. Valerius Julius Delmatius, & M. Aurelius Zenophilus. Erat Julius Delmatius Hannibaliani, Delmatii etiam discipuli, filius; Hannibalianus vero Constantini Magni ex patre tantum frater, ut docet Anonymus Valensianus.

NOTÆ [1] Coss. Fl. Valerianus Julius Delmatius, & M. Aurelius Zenophilus. Vulgares Fasti: Dalmatio & Zenophilo, seu Xenophilo.

vero tunc idem Imperator Constantinus ad Athanasium litteras dedit, ipse recitat, easque intexuit in eadem Apologia; quæ sunt huiusmodi; (c):

Victor Constantinus Max. Augustus
Pape Athanasio.

(c) Apud
Athanas.
Apolog. 2.

Litteris tue prudentia perlectis, in eam veni sententiam, ut putarem te rescriptis nostris adhortandum, ut populum Dei ad modestiam, & misericordiam adduceres. Meo enim in animo hæc inter precipua habeo, ut & veritatem colam, & in mente semper iustitiam conservem, usque potissimum gaudeam, qui recta via incedunt. De illis autem omni execratione dignis Meletianis, immanibus inquam, & nefariis hominibus, qui quasi apoplexia cæci stupent, & solummodo invidia, & emulatione, & tumultibus ad scelera motum habent, nefariam suam mentem declarantes, ista mihi dicenda puto. Vides enim homines illos, quos ipsi ferro interfectos agebant, in medio versari & vita frui; quo ipso nullum unquam fuerit gravius præ-

II.
Constantini
litteræ
ad Athanasium.

Constantini junioris Cæsaris Vicennalia hoc anno edita Consulatus iste demonstrat. Si enim annis huiusmodi solenniis dicatis Imperatores vel Cæsares Consules non procederent, dignitas illa in personas illustriores de more translata. Præterea Idacius in Fastis hoc anno habet: His Coss. levatus est Constantinus die VIII. Kal. Januar. cui suffragatur Eusebius in Chronico secundum editionem Pontaci, qui eam nuncupationem confert in annum Abrahami 2350. qui Kalendis Octobris anni Christi CCCXXXIII. inchoatur. Baronius quidem eam factam scribit, anno CCCXXXV. sed nullo teste. Cæsares vero in Decennalibus aut id genus festis de more creati. Erat porro Constantinus tertius Constantini M. filius, qui post huius mortem Augustus est appellatus.

Baron. an.
335. n.
XLI.

Athanasius, post inventum Arsenium Episcopum

III.

CHRISTI
333.SILVESTRI PAP.
20.CONSTANTINI IMP.
28.

judicium, quodque tam clare eorum causam oneret, quam eos, quos ipsi necatos asseverabant vivere, & luce frui, qui ipsi pro se causam dicere possunt. Deinde & id quoque additum fuit Meletianorum criminibus; te nefario impetu irrumpentem, rapientemque poculum, quod in sacratissimo loco repositum erat, confregisse; quo scelere nullum unquam profecto gravius esse posset, si quidem id ita factum, & contestatum esset. Apparet ex his plane calumniam, quam Meletiani in Macarium diaconum Athanasii coniecissent, cum illæ Ichyræ (ut vidimus) aperta testificatione purgatus esset, illos eandem in Athanasium convertisse, eumque calicis perfractorem inclamasse.

III.
Vasa Sa-
cra quo in
honore
habita.

Vides insuper lector, quantam adhiberi solitam esse vasis sacris reverentiam, & honorem Imperatori demonstrat; ut quantumlibet ea schismaticorum essent, tamen, quod sacro usui intervirent, tanta in æstimatione habenda esse putarit, ut facinus nullum hoc gravius admitti potuisset. Sed subdit in eadem epistola Constantinus: At quodnam hoc genus criminationis? quæve ista desultoria personarum transmutatio, & rerum diversitas, ut nunc in hunc, nunc in alium crimen conferant? quæ res ipsa luce lucidior est, ipsos tuæ prudentiæ insidias retendisse. Denique quis jam deinceps homines istos tam multa ad noxam fingentes sequi velit? maxime cum ipsi se ipsos in barathrum ducant; cumque in conspectu sit, eos fictarum, & falsarum rerum accusatores esse? Ut iterum dicam: Quis eos sequi velit, & iter exitus præceptis inire, in quo illi soli mortalium spem salutis auxiliique constituunt? Si enim pura vellent conscientia ingredi, & bonæ mentis meminisse, & sinum animum induere, facile intelligerent, nullam ipsi opem a Dei providentia expectandam esse, cum se talium rerum emulatores ad suam perniciem præbeant. Hanc igitur, quam denuncio, non asperitatem, sed severitatem jure appellavero. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Macarius Constantinopolim missus.

IV.
Templa
Gentilium
everti
cepta.

Constantinus hoc anno Constantinopoli degit, ubi datæ ab eo Leges tres in Codice Theodosiano recitatae. Tempia & idola Gentilium celeberrima, una cum superstitionis Gentilitiæ ornamentis hinc potissimum Coss. ab eo everti iusta, & exinde eversa; opesque & reditus Templis detracti, de quo videndus Julianus Orat. 7. pag. 424. Eunapius in Vita Aedesi pag. 37. Libanius in Orat. Apolog. 26. pag. 531. & Orat. pro Templis pag. 9. Theodoretus lib. 5. cap. 10. Hieronymus & Cedrenus in Chronico

Postremo etiam illud adjungimus, ut operam des, quo ista quæ scripsimus, subinde ad populum recitentur: ut res ad omnium notitiam veniat; & præcipue, ut illi qui ita agunt, & ad istum modum convertantur, resciscere possint, quod ista, quæ nunc a nobis emendationis causa dicuntur, re ipsa & factis demonstrantur vera esse. Jam cum in hoc negotio tanta sit malicia importunitas; certum habeant, me ista decrevisse, atque hujus esse sententiæ: si quid tale iterum moverint, non pro more Ecclesiarum, sed legibus publicis mea ipsa opera causæ cognitionem suscepturum: ac deinde cognoscent, se non solum humani generis, sed etiam divine disciplina latrones esse. Deus te servet, frater dilecte. Hactenus Constantini litteræ.

IV.

Alias quoque ejusdem Imperatoris id genus litteras datas esse cuique parentes, epistola Alexandri Episcopi Thessalonicensis, Athanasio adgratulantis, ad ipsum, missa testatur; scripsit ad eum ipse, cum per Macarium diaconum Athanasii legatum de rebus gestis Constantinopoli certior redditus esset: recitat eandem Athanasius, hæc præmittens (a): Quod autem me de cæde Arsenii accusarint: ne multorum scriptis ad eam rem probandam utar; sufficit si unam duntaxat Alexandri Thessalonicensis Episcopi epistolam, unde & caeterorum existimes, apposuero. Ille enim cum sciret, quæ de cæde Arsenii adversum nos vulgo sparsa essent, non ignarus Arsenium vivere, istiusmodi epistolam scripsit.

Communia
tio Con-
stantini.V.
De aliis
litteris
Constant.(a) Athan.
Apolog. 2.

Domino dilecto filio unanimi, & suo in sacris collega Athanasio, Alexander Episcopus in Domino salutem. Filium nominat Athanasium senior Alexander etatis causa, quem tamen Patriarcham sciret esse totius Ægypti. Sed ad ipsam epistolam accedamus:

Congratulor optimo Serapioni ita se sacris moribus exornare satagenti, & patris memoriam laudabiliter efficienti. Consummatum est enim ille (ut alicubi dicitur)

I Scri.

id nominatim factum aiunt XXV. XXVI. & XXVII. Imperii Constantini anno, id quod his Consulibus congruit. Idque etiam discrete de scelerorum nominatim seu monumentorum demolitione his Coss. indicium facit Lex 2. Codicis Theodosiani De sepulchris violatis. In ea enim Lege, quam Constantinus Augustus anno trecentesimo quadragesimo nono dedit, multa imponitur iis, qui de monumentis columnarum vel marmorum abstulerunt, ex Consulatu scilicet Delmatii & Zenophili. Qui quidem Consulatus, inquit Gothofredus in Commentario illius Legis, & temporis characteris diligenter notandus, & hac observatione Annales Ecclesiastici illustrandi. Nempe hoc illud omnino tempus est, quo Constantinus Magnus aras, idola, & templa everti iussit. Ab hoc itaque anno, ut in templa, ita & in sepulchra sævitum; & Christianæ Religionis obtentu, atque eradicandæ Gentilitiæ super-

fi-

Scriptura sacra) & non mortuus est: reliquit enim vitæ suæ monumentum. Quo igitur nos affectu esse erga eum, qui ita virum memoria dignum in se conservat, existimas? quam tu, domine, & sacram ejus viri memoriam, & recentioris humanitatem cognitam habeas, per quem unam solum a tua reverentia epistolam accepi? Significavi igitur hoc ipsum tibi, ut scire posses, domine, dilectum nostrum, & diaconum Macarium, litteris Constantino- poli huc ad me missis, ingenti me gaudio affectisse, dum mihi scriptis suis referret opprobrium dedecusque Achabitis sycophantia de calumnia convicti, quod hominem vivum quasi interfectum sermonibus apud omnes divulgasset. Condignam autem eum sua audacia mercedem a justo Judice, cum sua cohorte relaturum esse, sacra littera mentiendi nescia satis predicant. Omnium Dominus te virum optimum quam diutissime conservet. Hæc Alexander.

VII. Prædicata a potteris innocentia Athanasii.

(a) Cyril. Apol. ad Theod. Imp. in suo.

Ejusmodi autem adversus Athanasium ab adversariis contextam calumniam, & probatam Athanasii innocentiam commemorat post alios Cyrillus Episcopus Alexandrinus in sua ad Theodosium Imperatorem Apologia, ubi ait: (a): Perfeverarunt hoc pacto seducendo multo tempore; donec Arsenius ille, qui absconditus fuerat, adhuc vitæ deprehenderetur; atque ita vix tandem improbitatis ipsorum deprehensus est conatus. Erat enim sycophantia ista animis liberis, bonamque conscientiam habentibus, molesta & acerba, consideratque vehementer animus eorum quibus ista acciderant; & molestissimum erat indubitato frustra hos, qui nihil læserant, insidias passos esse. Cæterum tam immane scelus bonum illud plane incomparabile subsecutum est, ut cum Arsenius ipse Episcopus, tum etiam Joannes Antistes Meletianorum antesignanus, facti poenitentes, supplices pro venia consequenda Athanasio litteras dederint, atque a schismate recedentes eidem se Catholica communione junxerint. Extant adhuc ejusdem Arsenii Episcopi litteræ ad Athanasium, qui eas recitat in Apologia Apolog. 2. his verbis conscriptas (b):

VIII. Athanasio beatissimo Pontifici Arsenius Episcopus Civitatis Hypselitarum, cui apud litteras supplicis.

Athanasio beatissimo Pontifici Arsenius Episcopus Civitatis Hypselitarum, cui apud litteras supplicis. Athanasio beatissimo Pontifici Arsenius Episcopus Civitatis Hypselitarum, cui apud litteras supplicis. Athanasio beatissimo Pontifici Arsenius Episcopus Civitatis Hypselitarum, cui apud litteras supplicis.

PAGIUS V. Privilegia literatis concessa.

Referenda & ad eadem Lex 3. Codicis Theodosiani De Medicis & Professoribus, ad populum, in qua Constantinus ad Constantinopolim multitudinem hominum replendam, studisque & literatis illustrandam, Medicis & Professoribus

nimitatem cum Ecclesia Catholica, cui tu per Dei gratiam præfectus es, volentesque Ecclesiastico canoni pro veteri instituto sub- jici, scribimus tibi, Pontifex dilecte, promittimusque in nomine Domini nos deinceps non communicuros cum schismaticis, aut cum iis, quibus nondum pax est cum Ecclesia Catholica, sive Episcopi sint, sive presbyteri, sive diaconi: neque cum illis in consilio coituros, neque litteras pacatas ad eos daturas, neque invicem ab illis recepturos, neque citra tuam Metropolitanam Episcopi sententiam ullum de Episcopis, aut alio dogmate communi & Ecclesiastico de- cretum edituros, sed cessuros canonibus ante susceptis, ad exemplar, & modum Episcoporum Anthoniani & Tyranni, & Plu- siani, & reliquorum Episcoporum. Præterea obsecramus tuam humanitatem, ut nobis quamprimum rescribas, & de nobis ad nostros in sacris collegas; indicesque nos jam stare pristinis decretis, pacemque agere cum Ecclesia Catholica, & regionum istarum Episcopis cunctis esse; credimusque tuis precibus, ut gratis & efficacibus apud Deum, istam pacem firmam in- dissolubilemque perpetuo futuram secundum Dei voluntatem Domini omnium per Jesum Christum Dominum nostrum. Totum cœtum sacrorum virorum, qui sub tua jurisdic- tione est, nos, & qui nobiscum sunt, salu- tamus: & cum primum Deus permiserit, excurram ad tuam humanitatem. Valere te exopto multis temporibus, Pontifex beatif- sime. Sed: rursum idem Athanasius.

IX. Joannis episc. Meletiani poenitentia.

Majus autem, & liquidius argumentum, nos calumniis impetitos fuisse, Joannis poenitentia demonstrat; cujus tellis fuit ipse Deo gratissimus beate memoriæ Imperator Constantinus: qui cum sciret qualia crimina Joannes ad se detulisset, litteras- que ejusdem jam poenitentia accepisset, in hunc modum scripsit:

Constantinus Maximus Augustus Joanni. Erat hic (ut sæpe dictum est) post Mele- tii obitum Princeps Meletianorum, & il- li in Episcopatu successor.

Ex animo mihi grata fuere tuæ pruden- tiæ litteræ; Judex enim didici, quæ deside- rabam scire, omnem te malitiam animi de- posuisse, & cum Ecclesia, ut par erat, com- municasse, & cum Athanasio Episcopo re- verendissimo quam maxime in concordiam venisse. Certum igitur habeas, te a nobis collaudari, quod relicta omni conferenda

litterarum, eorumque uxoribus & liberis plenam ab omnibus muneribus immunitatem, jam ante Principum beneficis sancitam Constantino- poli publicavit, exemplo Julii Cæsaris, qui te- ste Svetonio in ejus Vita cap. 42. ut exhaustæ Urbis frequentia suppeteret, omnes Medicinam Romæ professos, & liberalium artium Doctores quo libentius & ipsi Urbem incolerent, & ex- teri appeterent, civitate donavit.

vanus cupidine, id quod Deo gratum erat feceris. Ut igitur, quæ concupisti, assecu- tus esse videaris, tibi permittendum puta- vi, ut ascenso publico vehiculo ad nostras stationes venias. Restat igitur ut nihil cu- res, cum hæc epistola tibi facultatem publici vehiculi præbeat, ut quam celer- rime ad nos pervenias: & votis tuis im-

plearis, nobisque conspectis, congrua fru- ris letitia. Deus te conservet, frater di- lecte. Hæc Constantinus. Habuit conspi- ratio finem hunc. Meletiani igitur cum pu- dore recesserunt. Hactenus de his Atha- nasius. Quomodo autem per Eusebianos rursus inversus fuerit, ac perturbatus re- rum status, dicemus anno sequenti.

P. Sequitur trecentessimus trigemusquar- tus Domini annus, Optato, & Pau- lino Consulibus designatus: mentio est horum Consulatus apud Julium Firmicum Maternum, cum ait sub istodem contigisse Solis eclipsim. Quo ipso anno Eusebiani bel- lum adversus Athanasium, jam poenitenti a Meletianorum præcipuorum Episcoporum aliquantulum consopitum, instaurant; de quo Athanasius (a) post enarratum exitum Meletianæ conspirationis hæc subdit: Eusebiani autem ne ita quidem quiescere po- tuerunt, eo quod ipsis non Meletians, sed Ariani cura essent. Veriti igitur, ne Me- letianis conquiscentibus, destituerentur hujusmodi calumniae histrionibus, denno eos in nos exasperant. Iterum Imperatori Sy- nodum Tyri indicendam persuadent, &c. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5827. SÆC. IV. Anno Ur- bis 1087. Olymp. 278. an. 2. A.C. 334. JESU CHRISTI 334. SILVESTRI PAPÆ 21. CONSTANTINI IMP. 29.

I. Confutes.

[1] Num. I. ad X. Coll. L. Acontius Optatus, & Anicius Paulinus junior, ut liquet ex

NOTÆ

[1] Off. L. Acontius Optatus, & Anicius Paulinus junior. Addendum est Optato Rami nomen. Gruter. pag. CCCCLXIII. 3.

L. RANIO. ACONTIO. L. F. PUB. OPTATO. VIR. CLAR. COS. GRDIN. &c.

Ibidem num. 4.

ACONTII. L. RANIO. OPTATO. V. C. COS.

Ibid. pag. MLXXXVI.

DEDICANTE. ANICIO. PAULINO IUNIORE. V. C. CONS. ORD. PRAEF. VRBI.

Vide pag. CCLXXXII.

Guidianæ inscriptiones apud Relandum

ANICIUS PAULINUS. V. C. CONS. ORDINARIUS. &c.

Vulgares Fasti: Optato, & Paulino. Ita & Julius Firmicus lib. I. Cap. II.

Accessu enim illo Joannis ad Imperato- rem, cum ab eo, anno superiore (ut di- ctum est) evocatus fuit, occasio data est Eusebio atque aliis cum eo iterum agen- di: tunc enim ipsum Joannem jam recon- ciliatum Athanasio iterum persuadent ab eodem resilire, & cum veteres calumnias instaurare, tum novas excogitare. Quid plura? talia tantaque Eusebiani commen- ti sunt in Athanasium; atque adeo admira- anda structura dolos, & fraudes sibi in- vicem junctas concinnarunt, atque præ- texerunt pietatis tegumento; ut Constans alioqui erga Athanasium ipsum propensorem, hominisque studiosissimum, a proposito mentis, velut incantatione ma- gica quadam averterent, illique cum su- spectum redderent, & plane dignum qui

Inscriptionibus ab Onuphrio in Fastis recitatis, in quarum altera Anicius Paulinus junior appel- latur, argumento manifesto eum ex eadem fa- milia fuisse, ac Anicius Paulinus, qui anno CCCXXV. Fastis nomen dedit. Animadverti enim post hæc tempora viros eodem nomine donatos, si ejusdem familiae essent, junioris epitheto plerumque distingui; quod multis infra exemplis patebit. Vide dicta anno CCCXXV. num. 1.

Sozomenus lib. 2. cap. 25. narrata Athanasii e Sede Alexandrina depositione, ait Episcopos ad hujusmodi sententiam in eum ferendam hisce causis adductos se fuisse docere: Primum quod egre ferrent, quod cum Imperator anno præterito

II. Synodus Casarea ad hunc an- num per- tinet.

eoram Synodo Episcoporum reus consti-
tutus causam diceret; ac proinde de
Tyrio Concilio indicendo, eidem persuas-
erint.

II. Non possum vero non mirari nimiam
Constantini animi facilitatem (sic dixerim
potius, quam levitatem) quippe cum tot
tantisque perspicuis omnibus jam redditis
argumentis, adversariorum Athanasii cal-
umnias compertas habuerit, utpote ipso-
rummet confessione sæpe testatas; adhuc
tamen præbuerit aures scelestissimis illis,
quos suæ ipsorum imposturæ crebro red-
didissent infames: ut hac ex parte nihil
propemodum sit, quo eum digne justeque
valeam excusare. Certe quidem nec lau-
dator eius Eusebius Cæsariensis Episcopus
id potuit præterisse silentio, qui dum ejus
humanitatem commendat, hæc ait (a): *Pa-
ri ratione animus ei ad summum omnis hu-
manæ perfectionis fastigium ascendit, omni
virtutum genere exornatus, præcipue vero
humanitate; que tamen propter improbo-
rum hominum in scelere licentiam a multis
reprehensu est, cum in eis peccandi causam
Imperatoris lenitati assignarent. Et qui-
dem certe nosmetipsi comperimus duo non
ferenda vitia temporibus illis viguisse:
primum corruptelam vanam inexplebilium
quorundam, & sceleratorum hominum, qui
reliqua vita dissoluti erant: deinde alio-
rum inexplicabilem simulationem, qui spe-
cie quadam ficta prætextuque Christiani
nominis in Ecclesiam surrebebant. Impera-
toris vero humanitas, bonitas, sincera fi-
des, & morum constantia, ac veritas fá-
cile eum adduxerant, ut fidem haberet
huic istorum in speciem fictæ professioni,
qui opinione tantum Christiani sunt habi-
ti: maxime quod eidem veram erga illum
benevolentiam, sed falsis, ac fallacibus
animis, conservare simularent; quibus cum
se credidisset, ejusmodi fortasse calumniis,
longe aliter quam par erat, infamabatur;
invidia scilicet hæc labem reliquis ejus
immiscente virtutibus. Sed hoc non multo
post divinitus immissa pœna consumpsit.*
Hæc Eusebius. At quinam hi fuerint, quos
ait divina vindicta consumptos, haud fa-
cile est divinare.

III. Cæterum quantumlibet eam Constantini
animi facilitatem, qua facile improbi ab-

PAGIUS (currenti nempe) jussisset, ut Orientales Episco-
pi Cæsaream ejus causa convenirent, ipse non
occurrit, longi temporis mora fatigatam Synodum
cernens, & Imperatoris præcepta despiciens. Pa-
pebrocius Tomo I. Sanctorum Maii in Vita San-
cti Athanasii cap. 5. num. 67. & cap. 9. num. 102.
dicit, jam novum annum fluere cœpisse a Septem-
bris anni Christi CCCXXXV. a quo mense Græ-
ci annum CCCXXXVI. inchoaverant; ideoque
Episcopos, qui post eum mensem literas Ency-
clicas contra Athanasium scripsere, significare
Concilium Cæsareense indictum fuisse anno Eræ
Dionysianæ CCCXXXV. qui ipis erat a Septem-
bri CCCXXXVI. Verum, epistolæ Consulium.

uterentur, bonitati ipsius adscribat; haud
tamen in Principe, cum præsertim eadem
utitur in rebus gravissimis, commendatio-
ne digna est, sed improbanda penitus,
cum ex ea hæreticis atque schismaticis in
Ecclesiam Dei virosque sanctissimos debac-
chandi ansa tribuatur; ut factum vidimus
a Donatistis, quos contra jus fasque omne
sæpius appellantes semper audivit; & nunc
ferme idem in causa Athanasii actitari vi-
demus; quem cum iterum adversariorum
calumniis manifeste noverit circumventum,
& perspicue notum habuerit innocentem,
quod & datis a se litteris publicis firmi-
ter est contestatus atque professus: nihil-
ominus tantum abfuit ut calumniantes
Athanasium digno supplicio afficiendos cu-
raverit; ac detestandos homines procul
(ut par erat) ab humano consortio se-
paraverit; quia potius iisdem in eundem
rursus insurgentibus aures accommodave-
rit, atque ex eorumdem sententia, quic-
quid petissent illi, decerneret, nempe
Tyrium Conciliabulum, cui præsiderent
omnes qui Ario olim manifeste favissent,
modo autem posententiam simularent, in
quo pariter detestabiles Meletiani sæpe
convicti, agerent accusatores & testes: hæc
autem laudet qui velit in Constantino;
nos quidem certe commendare non possu-
mus: sic enim comparati sumus, ut in hi-
storia veritatem potissimum excolamus,
abhorreamusque ab Eusebii Instituto, qui
ut Ariano Principi adularetur, nempe Con-
stantino, de ejus patre Constantino, cum
vitam ipsius scripsit, laudibus dicendis
totus intentus, multa (quod suis locis
demonstravimus) turpiter mentitus est.
At de Tyrio hæreticorum Conventu, fe-
quenti anno, quo celebratum esse liquet,
dicturi sumus.

IV. Quid autem auribus Constantini infu-
rante potuerint Eusebiani, postquam au-
dissent Meletianorum Principem Joannem
facti penitentem cum Athanasio inivisse
concordiam, aliud quod existimem nihil
est, nisi ipsos iactasse Joannem ab Athanasio
blanditiis delinitum, pollicitationibus pel-
lectum, & pecuniis etiam fortasse corru-
ptum, ut a criminum objectorum prosecu-
tione desisteret; immo (quod significat
Constantini litteræ de cogenda Synodo,
pau-

ordinariorum nominibus consignari solebant; id-
coque annus in eis expressus intelligitur a
Kalendis Januariis, non vero a Kalendis Se-
ptembribus inchoatus. Nec refert, quod in li-
teris plurimis per hæc tempora datis Consulium
nomina non exprimentur. Nam nulla ratio da-
ri potest, cur in quibusdam epistolis annus in-
telligatur, inceptus a Januario, in aliis a Se-
ptembri. Hoc porro tempore invaluisse usum,
ut Consulium nominibus literæ notarentur, li-
quet ex epistola, quam, durante adhuc Conci-
liabulo Tyri, Presbyteri ac Diaconi Mareotici
dederunt, Consulibus Julio Constantino illustrissimo
Patricio fratre religiosissimo Constantini Augusti,

Constanti-
nus jure
reprehen-
ditur.

IV. Quibus
per motus
Constanti-
nus contra
Athanasium
agere.

paulo post recitandæ) Meletianos omnes
Athanasii potentia esse compressos, & in
magno periculo constitutos, ut nec fari
præ timore audent: rursus eosdem in-
culcasse quæ propalata erant de invento
Arzenio, Stropham esse, ab Athanasioque
suppositum hominem, qui nomen assume-
ret, & referret Arsenii personam: hæc
& alia plura ab impostoribus in Atha-
nasium coagmentata, & miro artificio con-
cinnata, credita verisimilia Constantino,
reddiderunt animum ejus ancipitem, ac
de Athanasii innocentia fluctuantem; quem
& levi negotio ad illud primum impule-
runt, ut eundem Joannem, a quo cun-
cta esset exploraturus, quantocyus, pu-
blice impertito vehiculo, accessiret, datis
ad eum litteris illis, quæ superius sunt re-
citatæ.

V. Cum vero Constantinopolim ille ad Im-
peratorem venisset, ab Eusebianis quid
transactum cum eodem Constantino, ad-
monitus fuit: quem & iidem rogarunt ut
omnia iisdem consentientia, vocatus ab
eo, firmiter diceret & affirmaret. Ut au-
tem id faceret, pristinum initum inter ipsos
adversus Athanasium foedus eidem in me-
moria revocasse putantur, & alia com-
plura admiscuisse, quibus male obductum
in Joanne cicatricem confricantes, ani-
mum ejus in Athanasium acrius concita-
runt: accidisseque tandem ex sententia, ut
titubantem animum Constantini, ad id
quod videbatur honestum, induxerint,
nempe (quod dictum est) ut facer Epi-
scoporum cogeretur conventus, ubi præ-
sente sancto Antistitum cœtu, more ma-
jorum, quæ objicerentur in Athanasium,
accusationes, proferrentur in medium; ipse
vero judicandus, si bonæ causæ fideret,
præfens assisteret; hæc plane illi. Sed qua-
lem delegerint illi locum ad Episcoporum
conventum, & qui apostatarum & Ario-
savianorum cœtus accurrerit, ac quinam
fuerint qui isthæc Imperatori suggesserint,
Theodoretus in primis narrat. his ver-
bis (a):

VI. *At ne sic quidem impios Arianos puduit,
sed aliam talem de integro texere fabu-
lam aggressi sunt, qualem nemo veterum
tragicorum comicorumve aliquando effinxerit.
Nam accusatoribus ex sua ipsorum fa-*

PAGIUS & Rufino Albino, clarissimis & Deo gratissimis
viris.

III. Cum Episcopi apud Sozomenum laudatum dic-
cant, Athanasium diuturna sui expectatione Con-
cilium fatigasse, ostendunt, verum esse quod scri-
bit Sozomenus lib. 2. cap. 25. & post eum Ni-
cephorus lib. 8. cap. 49. Athanasium triginta
circiter mensium spatium professionem suam distu-
lisse, nempe Cæsaream venire, non vero Ty-
rum. Hallucinatus enim est Baronius, quando
scribit, locum illum Sozomeni depravatum esse;
& loco triginta circiter mensium spatium, re-
stituendum, trium circiter mensium spatium Atha-

nasium remoratum esse, ne veniret ad Synodum
Tyri. Nam præterquam quod in omnibus Sozo-
meni exemplaribus, ita legitur, triginta illi men-
ses ad Synodum Cæsaream indictam, non vero
ad Tyriam, referuntur, ut diserte Sozomenus
habet. His adde, Episcopos Conciliabuli Sardi-
censis anno CCCXLVII. celebrati, loquentes de
Athanasio ac de Concilio Cæsariensi, scribere:
*Post alterum annum in Tyro propter ejus facinoræ
(scilicet Athanasii) necessario iterum celebratur
Concilium. Quare a Concilio Cæsariensi ad Ty-
rium annus effluxit.*

VII. quoque causam prætexerunt, nimirum, ut
Basilicam famosissimam Hierosolymis ere-
ctam Episcopi dedicarent: quod testatur Concilii
Eusebius; dum illud Conciliabulum mali-
gnantium perinde ac œcumenicum quod-
dam Concilium celebrans, ait (c):

IV. *Sed virtutis hostis invidia etiam hac in re
quasi tenebrosam nebulam clarissimis so-
lis luminibus offundens, per controversias
quasdam, turbatis denovo Aegyptiis Ec-
clesiis, instituta hujus celebravit splen-*

(a) Euseb.
in Vit.
Const. l. 4.
c. 54.

(b) Sozom.
l. 2. c. 24.
in princ.
& in fine.

Præsentæ
causæ
cogendi
Concilii

(c) Euseb.
in Vit. Const.
l. 4. c. 42.

CHRISTI 334.

SILVESTRI PAP. 21.

CONSTANTINI IMP. 29.

avorem obscurare conata est. Nempe Tricennalium solemnitate, quae sequenti anno trigesimo Constantini celebrata est; quo anno ipsum (ut dicemus) contigit Tyrium Conventiculum peragi. Subdit autem: Sed Imperator, omni cura, & cogitatione in Deum defixa, collegit ex omni Aegypto, Asia, Africa, Europa frequentem Episcoporum cœtum; eumque tanquam Dei exercituum armis contentum objecit huic invidio Diabolo: mandavitque primum, ut quam celeriter renovata conventionis finem facerent; deinde ut Martyrum domum, de qua dixi, consecrarent; obiterque, ut in Phœnicia metropoli conceptas rixas deleverent. Non enim licere sententiis, & opinionibus dissentientes ad divinum cultum adesse; quod in divina lege desertis verbis editum sit (a), non debere secum discordantes munera prius sua offerre, quam amicitia reconciliata, ad mutuam pacem, gratiamque redierint. His salutaribus, præceptis Imperatoris animus intus cum recrearetur; omni ut consensione concordiaque institutum persequerentur, litteris suis in hanc fere sententiam significavit (b):

(a) Matth. 5.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 41.

Victor Constantinus Maximus Augustus ad sanctam Synodum Tyri congregatam.

VIII. Constantini litteræ de Synodo celebranda.

Erat fortasse consentaneum, & ad præsentis temporis opportunitatem maxime accommodatum, carere omni contentione Ecclesiam Catholicam, & Christi servos ab omnibus rixis solutos ac liberos esse. Sed quoniam nonnulli scelerate cujusdam contentionis furore incitati, ac (ne quid gravius dicam) vitam sua professione indignam agentes, omnia turbare & miscere conati sunt (quod scelus super omnem calamitatem mihi sane possum esse videtur) propterea vos vestra (ut est in proverbio) sponte currentes hortor, ut nulla interposita mora, sed omni qua possitis celeritate, in unum locum confluentes, Synodum instituat, & egentibus opem feratis, in periculo positis fratribus medicinam adhibeatis, disvulsa membra ad consensionem revocetis, errata omnia intenebra emendetis, dum ipsum tempus ferat: ut hisce tantis Provinciis, quæ maxime decet concordiam restituant, quam (o futiles ineptias !) paucorum hominum delevit arro-

PAGIUS IV. Constantini litteræ de Synodo celebranda.

Ad num. X. Dedit hoc anno Constantinus Legem 1. Codicis Theodosiani. De officio Judicum omnium, qua prohibet pupillos, viduas & ægrotos trahi ad Comitatum, & extra Provinciam suam. Cujus evocationis in pupillorum favorem exemplum exhibet Theodoricus Rex apud Casiodorum lib. 4. epist. 9. Sic olim in Gallia, pupilli & viduæ adversarios suos ad Curiam Christianitatis, ut vocabant, id est, ad Curiam Ecclesiasticam evocare poterant: quod abrogatum, agente Petro de Cuneris Regio in Parlamento Parisiensi Advocato. Plura Gothofredus in illius legis Commentario.

gantia. Nam hoc & Deo totius hujus universitatis Domino gratum, & nobis quavis re vel optatissima magis jucundum, & vobis ipsis, si concordiam, & pacem revocaveritis, magna gloria, vel omnium mortalium judicio consensuque futurum, plane arbitror. Nolite igitur cunctari, sed acerrimo studio his quibus decet terminis præsentis controversias desinite; utpote qui cum omni puritate, & fide coistis, quam in omni cœtu prope clarissima voce Salvator noster, cui servimus, in primis flagitat. Nihil vero, quod est nostrarum partium nostræque prudentiæ, deerit: nam quæ litteris mihi vestris significastis, omnia curavi; scripsi ad quos volebatis Episcopos, ut vestras curas, & sollicitudines præsentia, & laboribus suis adjuvarent.

Misi etiam Dionysium Consularem, ut omnium rerum gerendarum eos admoneat, qui vestra Synodo adesse debent; maxime vero, ut idem animadversor sit, & custos conservanda aquabilitatis & ordinis. Quod si quis (quod quidem non futurum arbitror) rejecto, & spreto mandato nostro, adesse noluerit: delegabimus aliquem, qui regia illum auctoritate in exilium ejectum, docebit, hominem minime decere summi Imperatoris præceptionibus ad tuendam veritatem editis repugnare. De cetero vestra sanctitatis partes sunt, non odio, vel gratia ulla, sed consentientibus studiis, secundum Ecclesiasticam, & Apostolicam regulam omnibus erratis errore aliquo admissis propriam curationem adhibere: ut omni aliena contumelia Ecclesiam liberetis, & meas curas allevetis; & rebus turbatis per vos constitutis, maximam vobis ipsis gloriam comparetis. Deus vos conservet, fratres dilecti. Hactenus Constantini epistola de convocanda Tyri Synodo apud Eusebium: recitat eandem Theodoretus (c). Quinam vero convenierint, quotve numero, & reliqua Acta Synodi, anno sequenti, quo celebrata fuit, dicemus.

IX. Dionysius consularis missus Tyrum.

(c) Theod. l. 1. c. 29.

Isdem Consulibus quamplures a Constantino leges sancitæ reperiuntur, & inter alias illa pro miserabilibus personis, pupillis, viduis, debilibus, & ægrotantibus, ne ab ullo Judice compelli possent (d) Imperatorem adire. Favet & militibus in expe-

X. Pro miserabilibus personis quid Constant. (d) l. 2. de offic. omn. Jud. C. Theod.

Sarmatarum servis contra dominos rebellantibus, (hi Limigantes postea dicti, de quibus Ammianus lib. 17. & 19.) Constantinus Magnus pulsos dominos his Consulibus excepit, & amplius trecenta millia hominum mixta atatis & sexus per Thraciam, Scythiam, Macedoniam, Italianque divisit, inquit Anonymus Valesianus; quod sub hujus anni Consulibus factum docet Idacius in Fastis: His Const. Sarmata servi universa gens dominos suos in Romaniam expulerunt.

V. Sarmatae Constantino recepti.

CHRISTI 334.

SILVESTRI PAP. 21.

CONSTANTINI IMP. 29.

petitione positus in testando; ut eorum ultima voluntas rata habenda esset, licet in vagina, vel clypeo, vel in pulvere scri-

pta foret (a). At nos Ecclesiastica profequamur.

(a) L. 1. c. de test. mil.

JESU CHRISTI ANNUS 335.

SILVESTRI PAP. ANNUS 22.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 30.

I. Concilia-bulum Tyrium quale.

Recentissimus trigessimusquintus Christi annus Constantio & Albino Consulibus annotatur, celebris Tricennalium Constantini Imperatoris solemnitate, quo ab Eusebianis adversus Athanasium Episcopum Alexandrinum Tyri in Phœnicia Concilia-bulum celebratum est, conspirantibus una cum eis schismaticis Meletianis. Concilia-bulum plane dixerimus, atque conventum malignantium, non ex nostra tantum, sed majorum sententia, atque Synodali testificatione sanctorum Patrum: in litteris enim Concilii Alexandrini paulo post celebrati hæc scripta leguntur apud S. Athanasium (a): At præclari Eusebiani, quo veritatem scriptaque sua obliterent, nomen Synodi suis Actis prætexunt, cum res ipsa negotium Imperatorium, non Synodale haberi debeat; quippe ubi Comes præsideat, & milites Episcopos suo satellitio cingant; & Imperatoria edicta, quos ipsi volunt, coire compellant: & paulo post: Si enim veluti Episcopi sese Judices volebant esse; quid opus erat vel Comite, vel militibus, aut edictis ad coeundum Imperialibus? Quod si Casare indigebant, & ab eo Acta robur accipere voluerunt; quo jure ipsi judicium Casaris irritum fecere? aut qua de causa, cum Casar Meletianos, & calumniatores, & nefarios non sine detestatione ob eadem de-

(a) Athan. Apolog. 2.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1688. Olymp. 278. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 278. A. C. 335. I. Consulibus.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 528.

© S. E. 13. P. 30. Mart. Indict. 8.

JESU CHRISTI 335.

SILVESTRI PAPÆ 22.

CONSTANTINI IMP. 30.

[1] A Num. I. ad XLI. Coss. Julius Constantius, & Ceionius Rufus Albinus. Prior

NOTE [1] Coss. Julius Constantius, & Ceionius Rufus Albinus. Gruterus pag. CCCLXXXVII. 3.

CEIONIUM. RUFIIUM. ALBINUM V. C. COS. FILOSOPHUM. RUFII VOLUSIANI. BIS ORDINARIUM. COS. FIL. &c.

In Epistola Mareoticorum, Concil. tom. II. pag. 458. Consulibus Julio Constantio illustrissimo Patricio, fratre religiosissimi Constantini Augusti, & Rufino Albino, clarissimis, & Deo gratissimis. Vulgares Fasti: Constantio, & Albino. Libellus de Præf. Urb. Constantio, & Paulino.

vivo homine confectam, Athanasium vero innocentissimum suis scriptis pronuntiavit; ipsi Meletianos verum dicere, & Athanasium reum esse definiunt. Hæc ibi; quæ antea omnia pro foribus synagogæ Satanæ tamquam nobilem de rebus in ea gestis titulum volumus affixisse.

Rursum vero de eodem acturi Concilio, quod ad rectam temporis rationem conspiciendam ex more pertinet, hoc ipso anno ejusmodi conventum malignantium fuisse collectum, Eusebii in primis auctoritate probatur, dum ait (b), ipsis Tricennialibus Imperatoris, tum Tyri, tum etiam Jerosolymis eosdem Episcopos convenisse, tum (ut dictum est) dedicationis Ecclesiarum occasione, tum etiam componendi (ut ait) discordias abortas inter Aegyptios. Rursum autem id etiam compertissimum redditur ex epistola Ecclesiae Mareoticæ in Aegypto, dum Tyri Synodus ageretur, data sub hujus anni Consulibus; nam in fine isthæc habet (c): Consulibus Julio Constantio illustrissimo Patricio fratre religiosissimi Constantini Augusti, & Rufino Albino, clarissimis & Deo gratissimis viris.

His igitur de certo Synodi anno exploratis redditis de numero Episcoporum, & ipsis qui interfuerunt Episcopis, agendum est. Nullus certus numerus ab Eusebio de-

II. Tempus conventus Tyrii.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 11.

III. Quot & quales evenerint Tyri.

non Constantini Imperatoris fratris filius, ut perperam Onuphrius in Fastis, sed frater ipsius Constantini M. ut patet ex subscriptione anno præcedenti num. II. recitata.

Tricennalia Constantinus Magnus his Coss. editit die VIII. Kal. Aug. ut diserte tradunt Idacius & Auctor Chronici Alexandrini. Addit hic, celebrata esse Constantinopoli quam magnifice. Constantini Magni. Sunt hæc Tricennalia Augusti Imperii. Anno vero præcedenti Imperii Casarei Tricennalia dedit.

Constantis Constantini Magni filii nuncupatio ad annum CCCXXXIII. pertinet, ad Vicennalia nempe Constantini Casaris fratris, ut ibidem

definitur; sed res suas atque fuorum ostentare solitus, dum ait illuc convenisse Episcopos ex Asia, Africa, & Europa, visus est demonstrare ejusmodi fuisse conventum amplissimum, atque propemodum Concilio Nicæno non imparem; cum tamen nonnisi sexaginta omnes numero fuisse testetur Socrates (a), nec inter eos ex Occidentalibus aliquem, sed illos tantum præsto fuisse Episcopos, quos Eusebius, & Eusebiani advocandos esse, Constantino persuaserunt: nam ipse ad eos litteris superius recitatis: *Scripti* (inquit) *ad quos volebatis Episcopos, ut vestras curas, & sollicitudines presentia, & laboribus suis adjuvarent.* At quinam fuerunt hi? omnes prope qui Ario studuissent tempore Nicæni Magni Concilii, vel postea ejus fautoribus inhæsisent, sententia Ariani; qui tamen (quod deterius erat), ut deciperent Imperatorem, se Catholicos, & hostes Arianae hæreseos atque aliarum omnium, & Ecclesiæ pacis studiosissimos esse profiterentur: pulchro enim pacis nomine, & concordia Catholica optata spe pellexerant Constantinum, non tantum ad ejusmodi Synodum congregandam, sed ad cuncta, ne quid accideret in ea posset, quod pacem, quam pollebantur, perturbaret, ex sua ipsorum sententia faciendam. Qui autem Tyri convenerunt Eusebiani, Ariani intra animum habentes inclusum, ab Athanasio (b), atque Theodoro (c), nominantur Eusebio Nicomedienfis, totius impietatis choreæ ductor; ejus gentilis Eusebius Cæsariensis, illi perfidia atque actu non impar: præsidebant hi synagogæ Satanae veluti Judices audituri accusationes in Athanasium; quibus inhærebant Theognis Nicænus, Mares * Chalcedonenfis, Afclepius Gazæ, Theodorus Laodiceæ, Patrophilus Scythopolitanus, Narcissus Ptolemaidis, Valens, & Ursacius Episcopi in Pannonia, Macedonius, Flacillus, & Georgius qui ab Alexandro Episcopo Alexandrino ob scelus perpetratum fuerat depositus a sacerdotio, & alii ex Meletianorum factione selecti, quos ad expugnandam aditu clandestino fidem Catholicam, Eusebii impietatis tuba collegerat.

(a) Socrus. lib. 1. cap. 20.

(b) Athan. Apolog. 2. (c) Theod. l. 1. c. 28.

* Mares

IV.

PAGIUS dem ostendimus. Porro Eusebius Cæsariensis Episcopus egregiam Orationem, quæ adhuc extat, de laudibus hujus Imperatoris in ejus Tricennalibus habuit, quam in Vita Constantini lib. 4. cap. 46. ait, se Constantinopoli coram ipso Imperatore recitasse. Sed tollendus hic error vulgaris, eam nempe recitatam esse ab Eusebio in ipsa Tricennalium festivitate, seu die XXV. Julii, qua Tricennalia acta. Eusebius enim contrarium ostendit, cum loco laudato cap. 45. tradat, se Encænitis Ecclesiæ Hierosolymitanæ die XIII. Septembris, ut mox videbitur, celebra-

ut prætextu quodam comprimensi tumultus, & imperandi, cum opus esset silentii, coercendæque procaciam insolentium, missus fuerit ab Imperatore cum militari manu Dionysius Comes; re vera ut expugnaret innocentiam, & cum ea innocentes opprimeret, & secretum aditum Athanasii hostibus ad oppugnandam fidem Catholicam aperiret. Hunc illum puto Dionysium, ad quem Tyri publicatum extat Constantini rescriptum de famosis libellis (d): diu enim ibi ipsum versatum cum Paulino Tyri Episcopo Arianorum favore assuevisse, opinio est, delectum plane hominem qui ejusdem cum ipsis sententiæ foret, & in idem facinus conspiraret. Archelaum quoque Orientis Comitem eo missum esse, qui cum Dionysio Concilio præsideret, Ruffinus est auctor (e), sed de eo nihil apud Athanasium aliove antiquos scriptores.

Dionysius comes Præses Synodi.

(d) 1. 4. de famosis lib. bel. Cod. Theod.

(e) Ruffin. lib. 1. c. 16 & 17.

Cæterum sic cuncta ex Arianorum voluntate composita atque disposita sunt, ut non Episcoporum Concilii, sed fori Præfidis præferretur imaginem, & speciem præsentaret apparatus fiscalis: stipabant omnia armati satellites, catenarumque audiebatur stridor, hostium quoque auribus permolestus. Perductus est enim illuc Macarius Alexandrinæ Ecclesiæ diaconus, qui & alicubi presbyter legitur, antea missus (ut dictum est) Constantinopolim legatus ab Athanasio; & ipse ad id prædonum conventiculum minacibus litteris accersitus vinculis adducitur. Id quidem Athanasius ipse testatur his verbis (f) post recitatam Meletianorum respicientiam: *Denuo eos (nempe Meletianos) Ariani in nos exasperant, iterum Imperatori Synodum Tyri indicendam persuadentes, ad quam & Comes Dionysius missus est, Eusebiiisque satellitum militum additum: eodem Macarius, sed vinculis, per milites deductus est; mihi scribitur, ut adsum; atque adeo necessitas veniendi injungitur, ut, nisi venirem, innotus adducerer.* Hæc ipse.

V. Qualis Synodi facies.

(f) Athan. Apolog. 2.

VI.

Qui igitur Imperatoris litteris fuerat convocatus S. Athanasius Episcopus Alexandrinus non ut Synodo præsideret, ut par erat, utpote secundæ sedis Episcopus, & dignitate omnium qui aderant primus, sed ut reus ad dicendam causam, sententiam

interfuisse; & cap. sequenti subjungat: *Orationem de Tricennalibus paulo post profecti Constantinopolim coram ipso Imperatore recitavimus.* Non itaque die XXV. Julii, quo Tricennalia edita, sed post mensem Augustum, & Eusebii Hierosolymis Constantinopolim reditum ea Oratio habita. Quod ex ipsis etiam Orationis verbis ostendi potest. Nam capite ejus tertio dicit Eusebius, *Constantinum singulis Decennalium periodis unum ex suis liberis ad Imperialis Throni consortium promovisse: Cumque jam quartus wolfi caperis circulus (ipso nempe Tricennalium*

IV. Sed post mensem Augustum.

tiam expectaturus astaret; venire ne deberet diu multumque animo, & mente versavit. Cæterum, quod apud Sozomenum legitur (a), Athanasium licet graviter urgeretur, professionem distulisse usque ad triginta menses circiter; textum esse depravatam existimo, atque restituendum, ad tres circiter menses fuisse remoratum: nam hoc ipso anno Synodum coeptam esse, atque pariter absolutam, inde vero Hierosolymam evocatum ad templi dedicationem, omnes affirmant: & licet (quod ait Sozomenus) primo iustus esset idem Athanasius ad Synodum proficisci Cæsarem; tamen cum nec id poterit nisi anno superiori contigisse, quo eadem in dicta Synodus fuit; nihil est quod quavis ratione ab Athanasii vocatione usque ad ejus Tyrum adventum possit intercludi spatium triginta mensium. Venerunt pariter cum Athanasio Ægypti Episcopi quadragintaseptem, quorum nomina subscripta habentur in fine epistolæ ipsorum, quam, cum Tyri essent, scripserunt, & ab Athanasio in sua Apologia intexta est (b); inter quos & magnus ille Potamon Episcopus confessor, de quo superius dictum est, legitur, necnon celebris ille nomine Paphnutius, & ipse confessione spectatus.

(a) Sozom. lib. 2. cap. 24.

Athanasius cum sitis venit Tyrum.

(b) Athan. Apolog. 2.

VII. Nullus tendendi locus Athanasio in Synodo datus.

(c) Epiph. hæresi 68.

sub Athanasio Principes quidam ac majores, & in Deo illustrem vitam habentes, inter quos erat beatus Potamon, magnus ille Heraclea Episcopus, & confessor; sed & ex Meletianorum partibus, hi qui Athanasium accusabant.

Cum autem zelotes esset pro veritate, & recta fide prædictus beatus Potamon, liberum habens os, & qui nunquam personam alicujus suscepit; oculo enim in persecutione propter veritatem orbatus erat: cum vidisset Eusebium sedentem, & judicantem, & Athanasium stantem, superatus tristitia, & lacrimans ob ea quæ adversus veritatis professores fiunt, invehit: *Est vocis magna contra Eusebium & dixit: Tu sedes, Eusebi, & Athanasius innocens stans a te judicatur? quis tulerit talia? Dic mihi tu: Nonne mecum fuisti in carcere tempore persecutionis? Et ego quidem oculum amisi pro veritate; tu vero nihil mutilatum in corpore habere videris, neque testimonium propter confessionem tribuisti, sed stetiisti vivens, nulla parte detruncata. Quomodo discessisti e carcere; nisi quod promissisti eis, qui necessitatem nobis persecutionis intulerunt, id quod nefarium est, te futurum esse, aut sane fecisti? Hæc ubi audisset Eusebius, indignatione quidem commovebatur, & surrexit, ac dissolvit iudicium dicens: Si hic venissetis, & contra nos talia dicitis; profecto vera dicunt accusatores vestri. Si enim hic tyrannidem exercetis, multo magis in patria vestra hoc facitis. Hucusque Epiphanius; quæ autem post hæc subdit, postea (ut dicemus suo loco) contigerunt.*

VIII.

Potamonis Episc. in Euseb. Cæsar. invectiva.

IX.

Mentio quoque est apostasiæ Eusebii Cæsariensis in epistola Synodali Episcoporum Ægypti, cum de conventu Tyrio agentes Patres illi sanctissimi, qualis ille fuerit, sic describunt: (d) *Quis enim ibi conventus Episcoporum, aut confessus veri studiosus? Quis non ex plerisque nostris inimicus? Nomen Eusebius, Eusebianique studio Arianismi ad id Concilium perrexerunt, reliquis ejusdem secum sententia adductis? Nonne & nos contra eosdem homines eo nomine, quod Arianae opinionis essent, scripta evulgavimus? Nonne Eusebius Cæsariensis de immolatione idolorum a nostris confessoribus accusatus fuit? Nunquid non de Georgio probatum fuit, eum*

(d) Apud Athan. Apolog. 2. Eusebii scelus detectum.

K k

PAGIUS lium die inchoatus) copiosa generis societate, & Cæsarem nuncupationibus Imperium amplificans, &c. Ubi Eusebius intelligit, Dalmatium, Dalmatii Censoris & fratris Constantini M. filium, hoc anno VIII. Kal. Octobris, ut habet Auctor Chronici Alexandrini, vel XIV. Kal. Octob. ut prodit Idacius in Fastis, Cæsarem renunciatum, & Hannibalianum, quem hoc etiam anno Constantinus M. Regem nominatum purpura induit, & Cæsaream Cappadocia amandavit, ut inquit Auctor Chronici Alexandrini. Addit Eusebius in laudata Oratione: *Fortissimos deinde quatuor Cæ-*

sares, quasi quosdam equuleos uno Imperiali quadriga copulant iugo, ipse sublimis velut auriga incitat atque impellit. Eusebius, inquit Valefius in Notis, tres Constantini filios & Dalmatium Cæsarem, quatuor equis comparat, qui uno iugo copulati Imperialem curram traherant, cui auriga præerat Constantinus. Recte quidem; sed quomodo hoc verum esse potest, si eam Orationem die XXV. Julii Imperii Constantiniani natali recitaverit? Quare, cum Dalmatius mense Septembri Cæsar dictus fuerit, manifestum est, eam Orationem non in ipsa Tri-

en.

ab ordine sui sacerdotii a beato Alexandro ejectum fuisse? Nomen ceteri de aliis atque aliis criminibus notam, censuramque passi sunt? Quo jure igitur isti contra nos Synodum ullam constituere potuerunt? Aut qua fronte talem conventum, Synodum appellare audent, cui Comes praesedit, & ubi spiculator apparebat, & Comentarientis, sive Carcerarius pro diacono Ecclesiae adventantes introducebat? ubi Comes verba faciebat, ceteri praesentes in silentio erant, vel potius Comiti obsequium suum accommodabant? ubi quod communiter Episcopis placuit, ab illo impediatur? ille imperio utebatur: nos a militibus ducebatur, vel potius iussis Eusebianorum sententiaque ipse Comes inferebat? In summa, dilectissimi, quae species ibi Synodi, ubi vel caedes, vel exilium, si Caesari placuisset, constitueretur? In hunc modum de conventiculo Tyrio Alexandrina Synodus Orthodoxorum Patrum: sed ad ipsa Acta Tyria redeamus.

X. Ingressus (ut diximus) Synodum Athanasius: & cum eo Aegypti Episcopi; ipse nomine omnium de suspectis Judicibus conquestus, ac pariter contestatus est non debere deligi in causa inimicos Judices: testati enim sunt haec iidem Catholicae communionis Episcopi eo libello, quem postea Synodo obrulerunt (a), quem suo loco ponemus: quin & ipse de iisdem in secunda Apologia: Ita (inquit) insidias inter se partiti sunt, ut isti (nempe Meletiani) accusationem, isti (nempe Eusebiani) officium iudicandi sibi vindicarent. Nos igitur Eusebianos, ut inimicos nobis ob haeresein, ab hac lite rejecimus, &c. Sed cum minime audiretur, & Meletiani accusatores iudicium favore audentiores facti, in medium prodeuntes, in Athanasium accusationes inferrent; ipse veritate fretus, & alii Orthodoxi qui aderant certi de innocentia ejusdem Athanasii, etiam coram hostibus talia iudicari passi sunt; existimantes, quantumlibet inimici essent, non tamen in publico Conventu (qui utcumque esset, retineret saltem nomen Concilii) Judices graffaturos fore more latronum, sed manifestissima dilutione objectorum criminum rubore suffundendos, & cum eis pariter Dionysium Comitem confundendum, si quid modo a natura infae quibuscumque hominibus æ-

(a) Athan. Apolog. 2. Partes Meletianorum & Eusebianorum in Synodo.

PAGIUS

ennialium festivitate, seu mense Julio, sed post mensem Augustum dictam esse. Neque verisimile est, Eusebium, qui Concilio Tyri paulo ante Basilica Hierosolymitanae Encenia celebrato interfuit, die XXV. Julii Constantinopoli esse potuisse, cum gesta in Concilio Tyri, illud circa mensem Julium inceptum fuisse, ac per aliquot menses durasse, infinent. Et tamen initio Septembris, ut minimum, Eusebius & reliqui Episcopi Tyro relicto, Hierosolymam perierunt; cum die decima tertia Septembris Ba-

quitatis eorum animis infideret. Sed quoniam crimina in Athanasium objecta tum fuerint, videamus.

Veteres in primis accusationes illas, quae adversariorum quoque confessione calumniosa fuerunt comprobatae, & litteris Constantini Imperatoris adeo improbatæ atque rejectæ, iterum afferuntur in medium. At quisnam primus prodit accusator? famosus ille Ichyras, qui redargutus quondam fuerat ab Athanasio, quod, cum presbyter minimè esset, presbyterum tamen ageret; & conductus a Meletianis de fractura calicis testimonium ferre adversus Macarium diaconum Athanasii, atque in ipsum Athanasium, facti demum poenitens, supplicem libellum, veniam deprecans, obulerat eidem Athanasio: hic, inquam, impudens conventus iterum ab adversariis, spe polliciti Episcopatus illectus, inexpectatus prodit accusator. De cujus gradu male praesumpto, Athanasium primum omnium evidenter demonstravit ex catalogo clericorum omnium Meletianorum a Meletio ipso confecto post Concilium Nicenum, & tradito Alexandro tunc Episcopo Alexandrino, in quo de Ichyra presbytero nulla prorsus mentio esset: Verum (inquit Athanasius b) ed. res nihil remorata est inimicos, cum & presbyter fingeretur, qui presbyter non erat, & Comes vim adhiberet, & milites nos traherent: sed tamen Dei gratia victoriam retuli; neque enim de calice Macarium convincere potuerunt. Sic ipse. Cum hæc autem pluribus discuterentur, Aegyptiique Episcopi rerum omnium optime conscii pro Athanasio sapienter atque Macario; ab Eusebianis saepe interpolati atque repulsi sunt, qui intentabant etiam minas Judicibus illis, qui, re evidenter perspecta, erga Catholicos propensiores essent. Id quidem ipsi suo ipsorum libello significant, cum dicunt (c): Hic tamen nos veritate freti, ubi Meletianorum calumnias refellere cuperemus, nescio quibus artibus Eusebiani nostros conatus interturbare studuerunt, magnamque operam impendere, ut nostra dicta rescicerentur, nunc sincere iudicantibus interminantes, non alio scopo, quam ut id quod contra nos molirentur, progressum haberet.

XI. Crimina in Athanasium obiecta.

(b) Athan. Apolog. 2.

(c) Apud Athanas. Apolog. 2.

(d) Athan. Apolog. 2.

silicæ Hierosolymitanae Encenia celebravit. Constantinum sub hujus anni finem Constantinopoli fuisse ostendunt Leges Codicis Theodosiani 5. De Judæis. & I. Ne Christianum mancip. XI. Kal. Novemb. dat. Constantinop. Menses triginta, quibus profectioem suam distulit Athanasius, ad Concilium Cæsareæ, non vero ad Tyrianum referuntur, ut anno CCC. XXXII. num. II. ostendi; ideoque Sozomeni locum, ubi de triginta illis mensibus, minime depravatus, ut existimabat Baronius.

V. Synodus Tyria. Baron. n. l. & seqq.

sius profecti sunt Episcopi ex Concilio Alexandrino, in quorum Synodali epistola isthæc leguntur (a): Jam si, quid in accusatione capieris. Arsenium quemdam occisum ab Athanasio criminabantur, & poculum mysticum fractum esse. At Arsenius ipse in vita superest, & placet sibi de vestra communionem, neque aliunde testimonium scripsit, quem isti Arsenii interfectorem asseverabant. Nec puduit impios, hominum tanta intercapedine locorum & itineribus terra marique disjunctum, ab eo occisum comminisci, cujus per illa tempora locus, ubi agebat, nemini mortalium cognitus fuit; adeo ille nullo dum attactus malo ab accusatoribus celabatur; quem, quoad usque, in alium Orbem transfulerant, occisuri eum libenter; ut homine vere extincto, Athanasium quasi de certa caede convictum occidere possent. Sed divina hic providentia gratia agenda sunt, quæ nihil iniusti invalescere sinit, Arseniumque sub omnium oculis vivum produxit, dilucidè sua presentia calumnias eorum & fragmenta retegentem. Hæc de his illi. Sed & S. Athanasius (b) ipse: Immo (inquit) & Arsenius quem divulgaverant a nobis interfectum esse, vivus astat, & eorum sicophantiam claram evidentemque faciebat.

Quod rursum ad eandem de Arsenio occiso causam spectat; undenam manarit occasio, ut quem vivere certo certius etiam adversariorum litteris (ut vidimus) fuerat divulgatum; tam stupide, vel temere, aut potius dicendum audenter atque procaciter iterum de occiso ab Athanasio Arsenio accusationem in Synodo illa proposuerint? Non aliunde quidem, nisi quod Arsenius, sibi timens, se iterum occultasset: nam sicut Judæi impii Dei hostes resuscitatum Lazarum in odium Christi interficere quærebant; ita pariter Eusebiani atque Meletiani, cum viderent quem occisum prædicassent, iterum apparuisse, & in eorum summam infamiam adhuc vivere, studiose pervestigarunt eundem perimere, conatique sunt eidem necem inferre (id enim innuunt quoque Synodales litteræ de Arsenio superius recitatae); quod perferentiis ille, mortem metuens delituit; sed tandem palam in Tyrio Conventu se prodidit. Sozomenus autem de Arsenio testatur (c), sponte se, ut Athanasium periclitantem eriperet, Synodo obtulisse; ait enim: Arsenius ipse seu divina impulsione motus, seu (ut fertur) ab Athanasio insidiatoribus occultatus; forte fortuna, cum quidam ei nunciasset, Episcopum ejus causa in periculum incidisse; de nocte inde discessit, & pridie quam iudicium de Athanasio exerce-

(a) Athan. Apolog. 2. Arsenius Synodo perspicuus factus.

XIII.

(c) Sozomen. lib. 2. c. 24.

retur, Tyrum appulit. In hunc modum Sozomenus. Theodoretus vero hæc addit (d): Ibi (inquit) tum manus illa, ad hanc tragediam comparata (nempe, quod ait superius, sale condita, & in capta reposita) coram Judicibus proferebatur. Istum Arsenium Athanasii necessarii conquirunt, adducunt, cogunt in diversorio parumper latere. At istæ de causa Arsenii postea gesta sunt: ejusmodi enim quæstionem accusatio illa præcessit, quam idem Theodoretus recenset his verbis.

Interim illustris ille Athanasius primo mane venit ad Concilium: Ad quem accusandum introducta est muliercula libidinosa ac petulans. Clamat impudenter, se professam esse virginitatem, sed ab Athanasio, quem hospitio exceperat, per vim compressam, & invitam stupratam fuisse. Quæ cum dixisset, ingreditur Athanasius, quem accusaverat, presbytero perquam laudato, cui Timotheus nomen erat, comitatus. Ubi autem a Judicibus imperatum Athanasio fuit, ut crimini responderet; obtulit ipse perande ac si Athanasius non esset; atque Timotheus sic mulierculam alloquitur: Ego ne tecum aliquando rem habui? ego ne in tuas aedes ingressus sum? Tum illa impudentius petulantiusque clamare, digladiari cum Timotheo, manum educere, ostendere anulum, ac dicere: Tu mihi abstulisti virginitatem; tu castitatem me spoliasisti: & alia, quæ impudentes meretrices propter intemperantiam exuberantiam loqui solent. Ad hunc modum igitur tam is qui fabulam texerant, ignominiosè, tum Judicibus qui facinoris consci erant, pudoris iniusta nota, muliercula educta est e Concilio. Tum magnus ille Athanasius. Non est (inquit) dimittenda mulier, sed inquirendum in eam, cognoscendumque quis hæc crimina confecerit.

(d) Theod. lib. 2. c. 29.

XIV. Meretricula accusatrix Athanasii.

At Ariani vociferati, alia contra eum, multo graviora restare crimina, quæ nulla dicendi arte acuminete dilui possent; de quibus cum proferrentur, non audientia, sed cernendi sensus iudicium faceret: quæ cum dixissent, capsum, de qua tam creber sermo fuit, ostendunt, & manum sale conditam detegunt. Tum singuli, qui eam conspiciabantur, clamorem tollere; ac pars eorum scelus vere admissum esse putabant, pars rem fictam falsamque esse putabant, & Arsenium adhuc occultatum latitare arbitrabantur. Atque vix momento temporis silentium fuit, cum Athanasius, cui crimen intendebatur, sciscitatus est a Judicibus: Ecquis inter eos Arsenium nosceret? Cum a multis responsum esset, se accurate hominem noscere; eum introducere jubet; ac rursus sic percontatur: Hicne est Arsenius, a me quidem interfectus, ab istis autem quæstus, post eandem affectus

XV. Arsenii manifestatio.

contumelia, & dextera manu privatus? Ubi vero assensum est, illum ipsum esse; Athanasius exiit eum pallio, & utramque manum tum dexteram, tum sinistram ostendit, aitque: Aliam manum nemo, opinor, quæret: nisi amplius quam duas manus ab universitatis conditore accepit nemo. Quibus rebus in hunc modum patefactis; cum oporteret, & accusatores, & iudices, qui facinoris erant confecti, præ pudore se in latebras abdere, optareque ut telli sibi debisceret; Concilium tumultu ac seditione complere, venescumque appellare Athanasium, eum hominum oculos præstigiis fefellisse, affirmare cœperunt: quin etiam qui eum paulo ante cædis reum egerant, idem ipsi hominem discerpere mactareque aggrediuntur. Verum quibus negotium ab Imperatore dabatur, ut paci ac tranquillitati providerent, eadem prohibuerunt. Nam Athanasium, qui in causæ disceptatione superior discesserat, hostium manibus ereptum, in scapham curaverunt imponendum, sicque ejus saluti consuluerunt; qui recta ad Imperatorem profectus, totam tragediam, ut gesta est, ei narrat. Hæc Theodoretus; nec non Sozomenus (a), & Socrates (b). Verum accessit Athanasii ad Constantinum postea accidit.

(a) Sozomen. lib. 2. c. 24.
(b) Socrat. lib. 1. cap. 21.

XVI.

Quod denuo ad ejusdem Arsenii causam spectare videbatur, hæc ab adversariis Sozomenus tradit fuisse tunc superaddita, dicens: Quod autem ad posterius attinet; accusatores pro suis partibus defendendis satis putabant dicere, Plusianum * unum ex Episcopis qui Athanasio parebant, mandato ejus, Arsenii domum incendisse, ipsum alligasse ad columnam, locis verberasse, in adiculam denique compegisse; at Arsenium per fenestram inde aufugisse; ac cum esset conquirendus, aliquandiu abditum delituisse; & quia non comparebat, hominibus opinionem fuisse, non sine causa allatam, eum mortem obivisse; quam ob causam Episcopos, qui partibus Joannis favebant, illum, ut virum illustrem, & confessorem quasivisse, rem detulisse ad magistratus. Hæc Sozomenus, qui & multa alia in Athanasium objecta tradit, quæ ab aliis sunt prætermissa, nec quidem ab ipso Athanasio ponuntur, vel Synodus Alexandrina illa epistola, qua adversariorum calumnias, & accusationes in eum, atque ea potissimum, quæ Tyri sunt gesta, profecuta est, recenset. At quænam prodantur a Sozomeno, hic ejus verbis describamus; ait igitur (c):

(c) Sozom. l. 2. c. 24.

XVII.

Callinicus Episcopus, & Ischyron quidam, ex factione Joannis eum accusaverunt, quod calicem mysticum fregerat, quodve solum Episcopale deturbarat; ipsamque Ischyronem, qui erat presbyter, sepe in carcerem concluserat; quietiamque

quod nomine ipsius ad Hyginum Aegypti Præfectum falso delato, quod videlicet in imaginem imperatoris lapides conjecerat, vinculis constringendum curaverat; itemque quod Callinicum Episcopum Ecclesiæ Catholica, quæ est in Pelusio, & conventum cum Alexandro agentem, propterea abdicaverat, quod noluit alia conditione cum eo communicare, nisi de calicis mystici fractura, de qua erat in suspicionem vocatus, verum pro certo cognosceret. Præterea quod Marco cuidam, qui fuerat presbyterio abdicatus, Ecclesiæ Pelusiana gubernationem commiserat, ipsumque Callinicum a militibus custodiri, verberibus cædi, & in judicium abduci fecerat. Porro Euplus; Pachomius, Isaac, Achilles, & Hermæon Episcopi factionis Joannis illum insinularunt, quod ab eo vapularant. Denique omnes communit ei objectabant, quod quorundam perjurio ad Episcopatum ascenderat: idque cum universi Episcopi abseverassent, neminem debere prius ordinari; quam crimina sibi illata diluerit; seque ita in fraudem inductus, propterea ab illius communione abstinuisse. Eum autem dedignatum esse causam suam persequendo obtinere; sed vi cogendo homines, & in vincula conjiciendo, suam in sententiam perducere laborasse. Et paulo post: Quietiam tabula legebantur, in quibus scriptæ fuerunt populi contra eum vociferationes, perinde quasi plebs Alexandrina propter eum ad conventus in Ecclesiæ agendos venire renuisset. Hucusque Sozomenus; quæ cum sint prætermissa (ut dictum est) ab ipso Athanasio, & a Concilio Alexandrino cuncta in Athanasium objecta crimina epistola sua contextente; in eam interdum venimus opinionem, hæc a Meletianis sive Eusebianis fuisse superaddita Actis Tyriis. Sed utcumque demus vere in Athanasium hæc tunc fuisse conjecta; ex aliis gravioribus his satis conjicere licet, cujus fidei istiusmodi accusationes fuerint.

XVIII.

At cum de duabus tantum querelis ab Ischyra, & aliis Meletianis in Athanasium in eodem Tyrio Conventu illatis mentio habeatur tum apud Athanasium ipsum, tum etiam apud Synodalem epistolam Alexandrini Concilii, quarum altera erat de nece Arsenii, altera vero de facti calicis fractura: visis his quæ ibidem gesta sunt in priore atque immaniore crimine diluendo, reliquum est, ut, quæ acta fuerunt de causâ facturæ calicis, hic describamus, quæ & publica testificatione consignata, habentur legitimi sacrique Episcoporum Conventus, nempe ea, quam diximus, Synodali epistola Alexandrini Concilii, de quo etiam suo loco plura dicturi sumus. Hæc enim ibi scripta leguntur (d): Poculum autem mysticum quod, aut quomodo in loco a Macario fractum est? Id enim

(d) Apud Athanas. Apolog. 2. sur-

Defensio Macarii & Athanasii ex Synodo Alex.

fursum atque deorsum obvolvantes jactant. Aique Athanasium ne accusatores quidem ausi fuissent ejus criminis incescere, nisi ab ipsis submissi instructique fuissent. Sed tamen illi summam ejus criminis in Athanasium referunt, quod ne in Macarium quidem, qui victus non est, referri debet. Nec pudet eos, coram catechumenis, & quod pejus est, Ethnicis, ita de mysteriis tragice agere; cum oporteat (sicut scriptum est (a) mysterium Regis celare, & ut Dominus præcipit (b), non esse sancta porrigenda cæcibus, neque projiciendas margaritas ante porcos: non enim fas est mysteria Gentibus prodere, ne per imperitiam ea subsannent, aut catechumeni per curiositatem scandalizentur. Sed tamen quodnam poculum, quo in loco, & apud quos comminuit? Meletianis scilicet sunt, qui hic se accusatores præbent, homines prorsus fide indigni, ut schismatici, & hostes Ecclesiæ, neque hi novi aut recentes, sed vetusti jam olim a temporibus beati Petri, qui insidias posuerunt; & Achilla ejus successoris, quem calumniati sunt; & Alexandri, quem usque ad tribunalia Cæsaris calumniis persecuti sunt: & postremo ita meditandis criminibus exercitati, Athanasium invaserunt, nihil abigenti sua malitia facientes: ut enim Athanasii antecessores, ita quoque, & ipsum Athanasium calumniarentur. Quorum calumnie antea inefficaces, nunc tandem successum habuere, ex quo Eusebianos in graviam Arianae impietatis socios & patronos adepti sunt; pro qua tuenda, ut in multos alios Episcopos, ita quoque in Athanasium conspirationes faciunt.

XIX. Refellit calumnia de fracto poculo.

At qui locus ille, in quo poculum fractum jactant? Ecclesiæ non erat, neque quisquam presbyterorum ei loco vicinus; nec dies, quo id factum a Macario voluit, Dominica. Cum igitur neque Ecclesiæ ibi esset, neque sacra fierent, neque dies hoc ipsum requireret; quale, aut quando, aut ubi mysticum illud poculum fractum est? Pocula multa passim in adibus, quæ adeo in medio foro haberi, nemini dubium, quæ collisa collidentem non faciunt impium: mysticum autem poculum, quod impium eum reddit qui id ultro frangit, nisi quam nisi apud legitimos Ecclesiæ Præsides invenies: hic enim unus est usus calicis, & præter eum alius nullus, eoque solo vos legitimo ritu propinatis populo; eumque vos pro canone Ecclesiastico accepistis, idemque duntaxat penes eos habeatur qui Ecclesiis præstant; solum enim vestrum est propinare sanguinem Christi, & præterea nullius. Cæterum ut impius est qui hunc mysticum calicem frangit, ita multo magis impius est qui sanguini Christi contumeliam facit: contumeliam autem irrogat, qui præter Ecclesiæ institutum calice illo abutitur. Et hæc quidem eo a no-

bis dicuntur, non quod vel schismaticum poculum Macarius fregerit, sed quod ibi omnino nullum fuerit; qui enim fieri potuit, cum nec locus ipse Dominicus esset, neque quisquam ibi Ecclesiasticus, atque adeo ne tempus quidem mysteriorum ageretur?

Presbyter autem qui fingitur adfuisse, ille est toties rumoribus jactatus Ischyra, qui neque ab Ecclesiâ electus est presbyter, neque cum a Meletio constitutus presbyteros Alexander in Ecclesiâ recipiebat, in eorum numero umquam habitus fuit, aut ab eo creatus. Quo pacto igitur presbyter Ischyra? aut quo tandem auctore constitutus? numquid a Collutho? id enim restat. Atqui Colluthum in gradu presbyterii mortuum, omnemque ejus manuum impositionem rescissam, amnesque ab eo constitutos, in laicorum ordinem redactos esse, & sub nomine laicorum ad synaxin admissos, adeo apud omnes constat, ut nemo ea de re dubitandum putet. Quomodo igitur homo privatus, & privatas ades inhabitans, poculum mysticum sibi conceditum habuit? Sed illi hominem privatam, presbyterum appellant, & in nostram injuriam hoc nomen illi indiderunt; eidemque pro mercede calumniarum, edificandæ Ecclesiæ potestatem conciliarunt. Qui ergo per id tempus nullam habuit Ecclesiâ, nunc ad compensationem sceleris, obsequiique in accusando præstiti Ecclesiâ accepit, forsitan etiam Episcopatu donandus: id enim passim jactat, & minis fremit; talia (pro dolor!) præmia demerit per Episcopos accusatoribus, & sycophantis deseruntur: neque id immerito: quem enim ministrum suæ libidinis habuere, & eum ut rerum consiliorumque socium, consimili Episcopatu dignum censuere.

Obsecro igitur, ut non hætenus tantum, sed ad sequentia quoque vos attentos præbeat, ut cognoscere possitis quid deinde ab illis factum sit. Impaves ergo veritati, quamquam se omnibus modis communitant; eo quod Ischyra Tyri pro calumniatore habitus, nihil probare posset, & ipsa calumnia sua vanitate corrueret: judicium cause suspensum voluere, donec de probationibus constaret. Promittunt igitur, se aliquot ex suis Mareotem amanduros, qui rem curiose scrutarentur; quos vos evestigio multis de causis rejicendos docuimus; in primis quod & Ariani essent, & propter Arianismum, vobis propalam insensu. Verum illi potentia magistratum freti, clam emittunt Theognidem, Marim, Theodorum Macedonium annis ingenisque putidos, & venales; his addunt Ursacum, & Valentem homines Paunonios, qui ab ultimis illis finibus Tyrum profecti sunt, ut sententiam in adversarium dicerent, &c. Delecti sunt autem hi ab Eusebianis Judicibus præter sententiam omnium Orthodoxorum, qui

XX.

De Ischyra asserto presbytero.

XXI.

Decernuntur inimici legati in Aegyptum.

Tyri convenerant ad Concilium; quod cum fieri viderent ex adversatiorum sententia, & contra omne jus fasque presumi, de- derunt primo Aegypti Episcopi illi quadra- gintaseptem contestationis libellos tum ad Synodum, tum etiam ad Dionysium Comitem: addidit deinde eodem argumento & suum Alexander Episcopus Theffaloni- censis ad eundem Dionysium: recitat omnes Athanasius in sua Apologia, atque in primis sic ait (a):

(a) Athan. Apolog. 2.

XXII. Libellus contesta- tionis ad Synodum.

Orae autem Episcopi scripserint, qui me- cum ex Aegypto Tyrum convenerant; quae- que illi, re animadversa, de illorum con- spiratione, & insidiis pro testimonio dixe- runt, sunt ista.

Episcopis Tyri congregatis, dominis praesiosissimis, hi qui cum Athanasio ex Aegypto ad Concilium convenere, in Domino S. P. D.

* Theo- gnidis

Non arbitramur ulterius Eusebii, Theo- gonii *, Maris, Narcissi, Theophili, & Patrophili conspirationem incertam du- biamque habere. Principio quidem omnes reclamabamus per comministrum nostrum in sacris Athanasium, ne illis, cum adessent, causa cognitio permitteretur; ut non ignari, vel unius inimici praesentia, ne- dum plurium, iudicia turbari & laedi pos- set. Neque vobis in occulto est odium eo- rum non solum in nos, sed in omnes Ortho- doxos, & quam Arianam rei furioso & im- mani studio, & zelo impie ejus doctrinae omnibus imminere, & adversus omnes con- spirant. Hic tamen nos veritate freti, ubi Meletianorum calumnias refellere cupere- mus, nescio quibus artibus Eusebiani no- stros conatus inturbare studuerunt, ma- gnamque operam impendere, ut nostra di- cta rejicerentur, nunc sincere judicanti- bus interminantes, nunc etiam nonnullis contumeliam inferentes, non alio scopo, quam ut id, quod contra nos moliverunt, progressum haberet. Fortasse Arianam vestra religio, domini honoratissimi, per id tem- poris ignorabat eorum conspirationem, quam nunc putamus vobis manifesto apparere, cum sese quales essent, tam clare ostende- rint. Quotquot enim ex toto grege suspi- ciosissimi erant, Mareoten ablegarunt, ut per nostram absentiam, quibus hic haeren- dum est, populos perturbent, & studia sua perficiant. Ecce enim Arianos, & Collu- thianos, & Meletianos hostes Catholicae Ec- clesiae ideo potissimum emittere studuerunt, ut per praesentiam hostium nostrorum, su- telas, quas vellent, adversus nos face- rent. Certe Meletiani, qui hic Tyri apud nos sunt, ante quadriduum, quasi certi es- sent hoc in Concilio decretum iri, quosdam ex suis vesperi per veredarios ablegarunt, qui Meletianos etiam ex reliqua Aegypto Mareoten, cum ibi nulli essent, convoca- vent, eodemque Colluthianos & Arianos ex aliis locis contraherent, ut eos instrue-

rent quid contra nos dictum vellent. Me- mores enim estis, ipsum Ischyram confes- sum esse coram vobis, non plures se habe- re, quam septem communicantes.

Ceterum quia post sutelas suas, submis- sosque suspectissimos homines, audivimus eos singulos vestrum ambientes, postulare vestram subscriptionem, ut omnium ve- strum Concilio id actum videri possit: ideo nos & ista scribimus, & pro testimonio di- scipulis, protestantes conjurationes insidias- que, quas & ab illis, & per illos pati- mur: oramusque ut suscepto Dei timore, indignantesque sine vestra auctoritate il- los missos esse, quos ipsi voluerunt, absti- neatis a subscriptione; ne quas ipsi per su- telas consuunt, eas tamquam vobis aucto- ribus factas jactitent: cum deceat homi- nes in Christo, non humana respicere, sed veritatem omnibus antepone; neque mi- nas eorum, aut conspirationem in omnes, sed potius Deum metuere. Aequum certe erat, si quidem legati Mareoten mittenda fuerant, nos quoque una cum illis ibi praes- to esse, ad hostes Ecclesiae indicandos, peregrinosque eliminandos, ut purum istius rei foratium haberi possit. Scitis enim Eusebianos suis sutelis curavisse epistolam reddi, quasi a Colluthianis, Meletianis & Arianis contra nos scriptam; neque i- gnota res est, hostes Catholicae Ecclesiae nihil veri de nobis, sed omnia infusa locuturos. Lex autem Dei, inimicum neque testem, neque Judicem esse vult. Re- liquum est igitur, ut tamquam in die Ju- dicii rationem reddituri, accepta hac no- stra protestatione, certique fraudis ad- versus nos instituta, nostrisque precibus mature admoniti, caveatis quicquam con- tra nos facere, aut Eusebianorum consi- lium adjuvare: scitis enim (quemadmo- dum superius diximus) eos nostros inimi- cos esse, & cur ita pridem Eusebius Casa- riensis odium in nos suscepit. Valere vos optamus, domini desideratissimi. A- damantius Episcopus has litteras dedi- scripserunt huic contestationi Episco- pi quadragintaseptem, quorum nomina ibi sunt expressa, & inter alios magni illi confessores Potamon atque Paphnutius, de quibus saepe superius.

Iidem quoque Episcopi publico scripto contestati sunt Dionysium Comitem, ne quid amplius ab eo in eadem causa age- retur; sed cuncta, quae spectarent ad e- jusdem causae cognitionem, reservaret in- tegra cognoscenda per Constantinum Im- peratorem. Contestatio autem est hujus- modi (b):

Episcopi qui Tyri convenerunt ex parte Catholicae Ecclesiae, Flavio Dionysio Comiti Illustrissimo.

Cum multarum videremus calumniarum consarcinationem, & ex consarcinationibus insidias Eusebii, Narcissi, Flacilli, Theo-

XXIII. Protesta- tio ortho- doxorum.

XXIV.

(b) Apud Athanas. eadem A- polog. 2. Libellus contesta- tionis ad Dionys. Comit.

* Theo- gnidis

gonii *, Maris, Theodori, & Patrophili adversum nos: quos quia principio detre- stantes rejicere non licuit: necessario ad hanc protestationem devenimus; praesertim cum animadvertamus, multa ad gratiam Meletianorum, multa rursus ad insidias Catholicae Ecclesiae, sub nostri criminibus agitari; necessario ob id quoque libellum hunc tibi porrigimus, cum multis obsecra- tionibus, ut Dei metu in animo servato, qui Imperium augustissimi & piientissimi Im- peratoris Constantini tuetur, cognitionem causarum nostrarum ipsi augustissimo Impe- ratori reserves. Aequum est enim, te ab Imperatore missum; negotium hoc integrum Imperatori retinere. Quandoquidem tole- rare non possumus compositas istas calu- rnyas, quibus insidiose ab Eusebianis pre- mimur; ideoque postulamus, causam istam piientissimo, & religiosissimo Imperatori re- servari, apud quem licebit & jura Eccle- siae, & nostra proponere. Plane enim con- fidimus, ejus pietatem, cognitis nostris rationibus, nequaquam nos condemnaturam esse. Quapropter denuo te obtestamur, ad- juramusque per omnipotentem Deum (ita piientissimus Imperator per multos annorum recursus cum liberis sua pietatis valeat) ut nihil in hoc negotio deinceps facias: neque tibi indulgeas, ut quicquam contra nos in Synodo commoveas, sed reserves rei cognitionem ejus pietati. Hucusque libel- lus contestationis; subdit autem haec A- thanasius: De iisdem rebus etiam dominis nostris Episcopis Orthodoxis significavimus. Quibus certior factus Alexander Episco- pus Theffalonicensis (erat hic Tyri cum aliis Episcopis in Concilio assidentibus) scripsit ad Dionysium Comitem in haec verba: Domino suo Dionysio Alexander Episcopus Theffalonicensis.

XXV. Libellus ab Alex. Episcopo Theffal. oblatas Dionysio.

Clare video Athanasio calumnias strui: omnes enim quos recusavit, nescio quo pa- tto illi emittere voluerunt, nullo nobis e- jus rei indicio facto. Erat enim decre- tum, ut consultatio haberetur, quosum eo amandare oporteret. Consule igitur illis, ne quid temere faciant. Venerunt enim ad me turbidi cum his verbis: Belluas inbor- ruisse, & in proximo esse ut exiliant, eo quod sonitu strepitumque consternata sint, audierintque Joannem nonnullos emisisse. Vide ergo ne antevertant, & ita ut ve- lint, sutelas faciant. Nosti porro Collu- thianos una cum Arianis & Meletianis ho- stes Ecclesiae esse: isti qui nunc inter se, animo calculisque confociati ingentia ma- la parare possunt. Vide igitur quid utile sit, ne quid triste emergat, ne subijcia- mur obrectationi, quasi qui nequaquam ju- ste judicaverimus. Ea autem de illis po- tissimum suspicio est, ne peragratis Eccle- siis, quarum Episcopi hic sunt, per metum & vim totam Aegyptum perturbent, ut ita Meletianis Ecclesiae tradantur; quod qui-

dem agitari jampridem animadversum est. Hucusque ad Dionysium Alexander.

Dionysius autem Comes, his acceptis XXVI. contestatoriis libellis, ad Eusebianos to- tius rei gesta artifices isthaec tunc scripsit, recitatque eadem in Apologia Athanasius: Haec ipsa (inquit) erant, quae dicebam domino meo Flacillo: Athanasius insurget; dicetque quos ipse ejecerat, eos ad istud negotium submitti; seque injuria tractari & circumveniri, vociferabitur. Haec quo- que eadem illa sunt, quae dominus anima mea Alexander suis epistolis mihi signifi- cavit. Verum ut sciretis ratione constare quae mihi illius humanitate perscripta sunt, ipsius epistolam, ut a vobis quoque lege- retur subjeci. Memores autem estis eorum quae prius scripsi, cum admonerem vestram bonitatem, legatos communi iudicio & suf- fragio deligendos esse. Videre igitur, ne res ista culpa obnoxia sit, neve injustam obrectandi nostri occasionem criminatori- bus praebeamus. Ut enim accusantium par- tem gravari non oportet, ita neque reo- rum. Arbitror porro non minimam nostri obrectandi materiam datum iri, si domi- nus meus Alexander Aetis nostris non vi- deatur suffragari. In hunc modum ad eos Dionysius Comes. At cum nequicquam proficeretur, nec ipse Dionysius missam a Judicibus Arianis legationem revocandam curaret, atque omnia in gratiam fierent Arianorum, qui jam non cum aliis Episco- pis de rebus confulerent, sed seorsum ab illis agerent conventicula: Athanasius me- liorum rerum desperatione recessit Ty- ro, atque profectus est ad Constantinum Imperatorem expostulaturus de his quae cum ab Eusebianis, tum a Dionysio gesta essent in Tyrio illo conventu. Quid au- tem egerit his auditis Imperator, dicemus inferius suo loco: de sua enim a Synodo protectione idem Athanasius tradit his ver- bis (a): Cum res ita ageretur, tamquam (a) Athan. e Concilio injuriosorum recessimus, &c. Apolog. 2.

Dionysii querela ad suos scripta.

XXVII.

Interim autem profequamur res gestas ab Arianis legatis in Aegyptum missis: recitantur eadem in eadem epistola Syno- dali Concilii Alexandrini, his scilicet verbis (b): Et post tantum itineris, Tyro (b) Apud Athanas. Apolog. 2. Alexandriam contenderunt, nullo cum pu- dore, quod se ex Judicibus testes facerent. Quin potius omnibus insidiandi rationi- bus propalam susceptis, quosvis labores i- tineraque subire, ut calumniam semel in- itam absolverent. Hostes ergo Athanasii, Athanasio peregre detento, Alexandriam in populum Ecclesiamque debaccaturum con- tendunt: immo, quod est absurdus, I- schyram accusatore secum abducto, Maca- rium eum custodiis Tyri inclusum non- permiserunt in comitatu haerere, quem an- tea sub praetextu ejus criminis sursum de- orsumque raptaverant. Soli igitur Ale- xandriam cum accusatore Ischyra ipsorum- con-

contubernali sodale compotore ingressi, assumpto una Praefecto Aegypti Philagrío, in Mareoten abscedunt: atque illic soli pro libidine sua cum Philagrío quæstionibus incumbunt, nulla permissa presbyteris simul adeundi facultate, quamquam id multis precibus requirerent. Erant autem illi qui hoc postulabant omnes tum Alexandrinæ civitatis, tum universæ provincie presbyteri, petentes ut sibi ostendere liceret, quosnam testes Ischyras subornasset, & quale hoc hominum genus & civitates essent.

XXVII. Sacrorum igitur ministris exclusis, coram Ethnicis hominibus quæstiones de Ecclēsiis, de calice, de mensa Domini, de sanctis sanctorum habuere: & quod gravius est, Ethnicos in quæstione de mystico poculo in testes citaverunt; & quinam illud ab Athanasio rapuissent, Catholici interpellatione desinuerunt: nec puduit eos, eorum testimonia coram se & solo dumtaxat Praefecto recipere, qui unde gentium essent ignorabant: nec veriti sunt, eos dicere ab Athanasio occisos, quorum testimoniis adversum Athanasium abusi sunt: quinimo necem Athanasio molientes novis mendacibus fabulam de eminenti nece Arsenii imitantur; eosque qui vivi sunt, mortuos fingunt, & ut interfectos, qui adhuc supersunt, & hominum oculis in suis sedibus apparent, apud vos longe inde semotos miserime deplorant: ut cum e longinquo petenda sint rerum documenta, nostrum in sacris ministeriis collegam Athanasium calumniari possint, quasi vi & potentia grassantem, cum ipsi per vim & potentiam omnia agant: eadem enim demum apud Mareoten, quæ Tyri, designata sunt. Ut enim illic Comes erat cum militari satellitio, nihil quod ipsis displiceret, aut dici, aut fieri permittens: ita quoque & hic Praefectus manu militari succinctus, omnes Ecclesiasticos terrefaciens, nulli permisit ex vero testimonium dicere; & quod absurdus est, in ipsis adibus accusatoris & commorabantur, & quæstionibus operam dandam, prout libuit, decernebant; eoque tam Judices, quam testes, ceterique ejusdem studii, vel (quod deterius est) Eusebiana factionis administri conveniebant.

XXIX. Quæ porro Alexandria ausi sunt, arbitramur vobis non ignota esse; cum ea ubique gentium fama divulgata sint, strictos scilicet gladios in sanctas virgines, & fratres intentatos, flagella pretiosis apud Deum corporibus incussa, pedesque fustigationibus ad claudicationem illis mutilatos esse, quæ memem in castitate, & in omnibus solidis bonis exercebant, calumnias quoque ubique ingestas fuisse. Gentilium vulgus interim nudare corpora virginum, verberare, libidinari, & virginibus aras idolorum victimasque interminari; adeo

ut homo quidam protervus, veluti istiusmodi potestas jam deinceps concessa esset in gratiam Episcoporum, virginem manu arreptam ad altare, quod forte obvium erat, protraxerit, necessitatem sacrificandi, & vim persecutionis representans. Inter hæc scelera virgines fugere, Ethnicis Ecclesiæ insultare, Episcopis in illis ipsis adibus, ubi ista perpetrabantur, versantibus; in quorum gratiam virgines miseræ strictos gladios, omnia genera periculatorum, & quamlibet contumeliam & debacchationem experiri coactæ sunt. Et hæc quidem passi sunt ipso jejuni die a coepulonibus Episcoporum, cum quibus convivium agitabant, Episcopis intus epulantibus. Hæc cum futura provideremus, nec vulgarem, sed quasi ex hostili incurso vastitatem; detrectavi, scripsit, hoc genus iudicii. Ea res igitur cum Alexandri Thebalonicensis Episcopi animum permovisset, scripsit ad eos qui Tyri adhuc commorabantur, nihil nisi per conjurationem & calumniam cum Athanasio agi. Hæc Aegypti Episcopi ex Synodo postea Alexandria habita.

Agens idem ipse Athanasius de eadem legatione ex Conciliabulo Tyrio in Aegyptum missa, meminit & de contestatione tunc facta a presbyteris Ecclesiæ Alexandrinæ, & alia habita ab Episcopis & universa Ecclesia provincie Mareotidis, his verbis ad eisdem legatos Tyro missos describit (a), cui hæc ipse præfatur: Presbyteri Alexandria & Mareotes, animadversa illorum malitia, ad hunc modum scripserunt, & protestati sunt:

Theogonio*, Mari, Macedonio, Theodoro, * Theognidi Urfacio, & Valenti Episcopis e Tyro prolegatione Clericorum Alexandrinorum contestatio.

Decuit in primis, cum hic veniebatis cum ipso accusatore, adducere quoque vobiscum presbyterum Macarium. Ita enim iudicia constitui debent secundum sacram Scripturam, ut reus & accusator simul appareant. Postquam autem nec Macarium adduxistis, neque reverendissimus Episcopus noster Athanasius ad iudicium receptus est; postulavimus, ut saltem nobis interesse liceret; ut nobis presentibus certa inquisitio haberi posset, ut ad istum modum rebus actis, jure fidem vestris iudiciis haberemus. Verum & hoc nobis pernegatum, & soli cum Praefecto Aegypti una cum accusatore id agitis, quod libet. Profitemur igitur nos videre in vestris Actis, malitiæ suspicionem; animadvertimusque vestrum adventum nihil aliud in se habere quam conspirationem & insidias; eaque de causis epistolam hanc vobis dedimus, monumentum testimoniumque istius rei aliquando futurum in vera & legitima Synodo; ut omnibus innotescat, quod inaudita altera parte, ea quæ libuit, inter vos e-

ge-

geritis, & nihil studuisse, nisi ut conspiratione nos opprimeretis. Exemplar harum litterarum etiam Palladio dedimus Imperatoris Curioso, ne celari posset a vobis. Scelera enim, quæ fecistis, talia nos de vobis suspicari cogunt. Dionysius presbyter hæc literas dedi, Alexander presbyter, &c. omnes presbyteri numero sexdecim, & diaconi quatuor; eorumque nomina ibidem subscripta habentur. Subdit Athanasius: Clerici autem Mareotes, qui mores accusatoris norant, & mecum provincias lustrabant, ad ipsum scripserunt; ad Convenum Tyrium scilicet.

XXXI. Sanctæ Synodo beatorum Episcoporum Catholicæ Ecclesiæ, Mareotici omnes & presbyteri & diaconi in Domino S. P. D.

Nos nequaquam ignari hujus scripturæ, quæ ita dicit: Quod viderunt oculi tui, loquere; & item illud: Quod falsus testis impunitus non erit; ea quæ vidimus, restanda arbitramur; & potissimum, quia testimonium hoc nostrum necessarium reddidit conspiratio adversus Athanasium Episcopum nostrum inita. Admiramur autem, quo modo vel ulla tandem ratione Ischyras pro Ecclesiasticis habeatur; de qua re primum nobis referendum arbitramur. Ischyras enim nunquam ex sacris Ecclesiæ commissis fuit; sed primum jactavit se Collubi presbyterum; verum ita ut neminem haberet, qui ipsi crederet, exceptis dumtaxat cognatis suis, ut qui nec amquam Ecclesiæ obtinuerit, nec clericus ab ullis, nisi qui longius ab illius pago habitarent, unquam sit creditus, solis dumtaxat talis cognatis exceptis. Idemque cum telem sibi titulum vendicasset, in Alexandrina Synodo in presentia patris nostri Osi depositus est, & cum laicis in ordinem redactus, atque in eam stata reliquum jam inde tempus permansit: ad istum igitur modum inanis illius fama presbyteri excussa est; nam de moribus ejus loqui supervacuum, cum ii ab omnibus sciri possint. Ceterum quia calumniam impedit nostro Episcopo Athanasio de colliso calice, & mensa subversa; de his necessum est ut verba faciam. Ante omnia dicimus illum nullam unquam Ecclesiam in Mareote habuisse; qua in re Deum testem facimus, neque calicem ullum contractum esse, neque mensam a nostro Episcopo Athanasio, neque a quoquam aliorum qui cum illo degunt, eversam esse; nihilque in istis verbis esse, nisi calumniam. Et ista quidem ut consciis pro testimonio loquimur, utpote qui nec longis finibus ab Episcopo distamus, & comites ei in lustranda Mareote adhaesimus. Numquam enim ille solus visitandi causu itinera obire solet, sed comites secum trahere presbyteros, & diaconos, & non paucos ex plebe: & quia illi per omnia itinera comites sumus, quo tempore ad nos

Ann. Eccl. Tom. IV.

accessit; ideo hæc vobis pro testimonio dicimus, nec poculum contractum esse, nec mensam subversam, sed omnia Ischyram mentiri, quod & ipse sua manu testatur, confitetur.

Nam cum ille post defectionem ad Meletianos nobis reconciliari, & conjungi vellet, quemadmodum & Pistus, qui ipse quoque talia de Athanasio in vulgus sparserat; neutrum tamen, quamquam propria manu testarentur nihil tale factum esse, & se subornatos a certis hominibus ut talia dicerent, recipere voluerunt. Ac proinde Theogonium*, Theodorum, & Macedonium, & Urfacium, & Valentinum, & Macedonium, & Urfacium, & Valentinum in Mareoten profectos, nulla documenta reatus deprehendere potuisse. Verum cum res eo tenderet, ut illorum phantasia in Athanasium in apertum proditura videretur; Theognis inimicus Athanasio cognatos suos, & quosdam Arianos ita instituit, ut quæ ipse vellet pro testimonio loquerentur. Nemo enim ex populo quicquam contra Athanasium locutus fuisset, nisi a terrore Philagrīi Aegypti præfecti, inopportunitateque Arianorum vehementer instantium victi coactique essent ad ea facienda, quæ ipsis liberet. Siquidem nos ad calumnias refutandas eo venientes non admisserunt; nobisque rejectis, eos, quos idoneos putaverunt ad calumniam instruendam receperunt, qui metu Philagrīi præfecti in partes eorum concesserunt: atque ideo nimirum erat, quod nos summotos volebant; ne scilicet subornatos ab ipsis criminatores aut Ecclesiasticos non esse, aut si essent, Arianos esse doceremus. Scitis autem, dilecti fratres, in sacris litteris præcipi, non valere inimicorum testimonia. Ceterum a vobis vera dici, attestatur manus ipsa Ischyra, attestantur quoque ipsorum facta qui nobis nihil istiusmodi criminum consciis, præsidio Philagrīi, & armorum terrore ea confecere, quæ voluerunt. Hæc ut coram Deo testemur; hæc ut certi de futuro Dei iudicio loquimur. Nostra quidem voluntas fuit hic excurrendi; sed tamen in eo acquiescimus, ut nonnulli ex nostris isthuc venientes cum litteris nostrorum, qui hic remanserunt; ut ita eorum vicem absentiamque sustinerent & compensarent. Ingenuus presbyter, vos valere in Domino opto, dilecti fratres, Theon presbyter. Atque alii omnes numero quindecim, totidemque diaconi. Idemque ad Philagrīum, & alios Constantini magistratus sic scripserunt.

Flavio Philagrío, & Flavio Palladio Ducenario Palatino Curioso, & Flavio Antonino Comitatuum Praefecto Centenario dominorum meorum illustrissimorum Praefectorum sacri Prætorii, presbyteri & diaconi Mareotici ex regione & Nomo, cuius Episcopatum gerit reverendissimus A-

XXXII.

* Theognidem.

Legatorum fraudes deteguntur.

Testes emendicati

atque coacti.

L I

tha-

ebanastus, hæc vobis cum subscriptione nostra pro testimonio porrigimus.

Quoniam Theogonius *, Mares, Macedonius, Theodorus, item Ursacius, & Valens missi ab Episcopis qui Tyri in Concilio coterant, ad nostram parociam profecti, dixere sese in mandatis habere, ut inquirerent in quædam Ecclesiastica factura, & inter cætera de calice confractio; cum jam antea ad id Ischyram quemdam subornasset, quem secum adduxerunt, hominem minime presbyterum, tamen eo se nomine jactitet, quippe ordinatum a Colutho quodam, non vero, sed imaginario Episcopo, cui in generali Concilio ab Ofsio, & a cæteris Episcopis qui una aderant, jussum fuit, ut se pro presbytero, qualis antea fuerat, haberet, atque ideo omnes ab illo constitutos in veterem suum ordinem recurrerent, inter quos etiam Ischyras numerandus est, qui dicit se eam Ecclesiam habere, quæ nunquam fuit, quippe quæ domuncula sit in prædiis cujusdam pupilli nomine Isonis: ea res in causa est, ut hoc testimonio utendum putavimus, vos religiose adjurantes per omnipotentem Deum, & per Dominos nostros Constantinum Augustum, & liberos ejus illustrissimos Cæsares, ut hæc in cognitionem eorum pietatis referatis. Non enim Ischyras presbyter est Catholica Ecclesie, neque Ecclesiam habet, neque unquam calix confractus est; sed hæc omnia falsa & conficta sunt. Consulibus Julio Constantio illustrissimo Patricio fratre religiosissimi Constantini Augusti, & Ruffino Albino, clarissimis & Deo gratissimis. Hæc presbyteri.

XXXIV. Quid autem egerint ejusmodi impii & ab impietate directi legati, S. Athanasius (a) narrat; sed primum hæc de illorum perfidia, & legum humanarum ac divinarum contemptu: Quod enim libuit, fecere; sed tamen ea quæ inaudita altera parte fiunt, nihil habere roboris, nemo omnium mortalium ignoraverit. Hoc enim & lex divina præcipit; hoc quoque cum insidias pateretur beatus Apostolus, & reus esset, postulabat: Oportebat, inquit (b), Judæos ex Asia coram te adesse, & accusare si quid haberent adversum me. Quo tempore & Festus, (c), conantibus Judæis easdem contra Paulum insidias, quales ego nunc patior, ita locutus est: Quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur, præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad diluenda crimina. Eusebiani autem & legem mutare ausi sunt, & illis ipsis injustissimis Judæis injustiores sese exhibuerunt. Non enim statim a principio ista seorsum sine reliquis agere tentaverunt, sed tum demum, cum coram a me in præsentia refutati succubissent. Ex eo namque tempore, quemadmodum Judæi

* Theogonis.

(a) Athanas. Apolog. 2. Judicium depravatum.

(b) Act. 24.

(c) Act. 25.

consilium seorsum & soli inierunt, ut & nos perderent, & hæresin introducerent; & quemadmodum illi Barabbam postulaverunt, ita quoque & ipsi omnia ob hæresin se facere profiterentur.

Et hæc quidem abunde sufficiunt ad defensionem meam, sed tamen ut eorum scelerata, & veritatis libertas magis appareant; nihil vetat quo minus denuo earum rerum mentio fiat, ut pateat ipsos sibi contraria egisse, & in tenebris consilia sua constantes, in semetipsum impigisse, & studio nos occidendi, se ipsos (ut insani solent) vulnerasse. Nam de mysteriis inquirentes, Judæos interrogarunt, & catholicum examen examinerunt: Ubinam, inquiunt, eratis, cum Macarius accessit, & mensam subvertit? Illique responderunt: Nos intus fuimus. Jam si id verum est; ergo eo tempore oblatio celebrari non potuit; siquidem catechumeni intus erant; æque tamen passim scripturarum, stante presbytero, & sacrificium faciente, Macarium ingressum subvertisse omnia. Et cum interrogarent quos vellent, ita percontati sunt: Quo in loco erat Ischyra, cum Macarius superveniret? Illique rursus responderunt: In cubiculo ægratus decumbebat. Ergo in sacro non stabat, qui per morbum decumbebat; neque oblationem facere poterat, qui in cellula sua ægratus jacebat. Insuper dicente Ischyra, combustos esse libros a Macario; subornati ad eam rem testes, nihil tale factum esse, & mentiri Ischyram asseverarunt. Jam, quod admireris, cum literis suis famam eam spargant, ubique terrarum a nobis sublatis esse, qui conscripserunt testimonium ferre possent; eosdem tamen cum jam appeterent, percontati sunt, nullo interim pudore tacti, cum se viderent undecumque quadruplatores declarari. Sed tamen quamquam seorsum sine aliorum auctoritate ita pro libidine agerent, nutibusque testes admonerent, præfectus minus jactaret, militesque tela, & vulnera intentarent; nihilominus tamen Dominus veritatem patefecit, eosque sycophantiæ coarguit. Illi ergo Actorum monumenta, quæ habebant, suppresserunt, & Notarius injunxere, ut ea amolirentur, neque ulla exemplaria evulgari sinerent. Sed frustra hæc omnia. Nam qui ea scripsit, Rufus est, qui nunc in Augustalliana speculatorum agit, & testis ejus recitari potest. Atque adeo ipsi Eusebiani ea per suos Romam miserunt; eademque illa ab Julio Episcopo ad me transmissa sunt. Insaniunt igitur, sua arcana in manibus nostris haberi, & a nobis recitari. His & istiusmodi facinoribus patris, causam, cur ea facerent, manifestam reddere. Hactenus de his Athanasius. Cæterum, quod spectat ad Acta Mareotica ab Eusebiano ad Julium Papam missa, hæc longe post contigerunt, post mortem vi-

XXXV. Res a legatis gestæ.

XXXVII.

Acta superflua.

delictæ Constantini Imperatoris, cum, sedente eodem Julio, causa ipsa ad Romanam Ecclesiam delata est, ut suo loco dicemus; quando & Eusebiani per Martyrium, & Hefychium ad ipsum eadem. Acta miserunt, ut idem Julius literis suis testatur (a), atque multis persequitur hæc ipsa de Ischyra, & falsis testibus in eadem causam ab ipsis Eusebiano legatis tunc examinatis ac circumventis.

(a) Apud Athanas. Apolog. 2.

XXXVI.

In Athanasium ab Eusebiano sententia lata. (b) Sez. h. 2. c. 24.

Quibus magna celeritate confectis, Tyrumque perlatis, secuta est Athanasii, qui Tyro profectus erat Constantinopolim versus ad Imperatorem, ex Eusebiano sententia condemnatio; de qua hæc habet Sozomenus (b): Concilium vero eum, indicta causa, condemnat, abdicatque Episcopatu; decernit denique ne postea Alexandria habitet; ne, inquit, tumultus, & seditiones, si adsit, cogitare aggrediatur. Joannem autem, & omnes qui ab eo stabant, Meletianos scilicet, uti incommotis per injuriam affectos, in communionem recipit; & quam illorum quisque in clero dignitatem obtinuerat, cuique reddidit. Episcopi porro in eodem Concilio coacti, Acta Concilii Imperatori significarunt; scripseruntque ad alios omnes ubique Episcopos, ut minime cum Athanasio communicent, neve ad eum scribant, neu ab illo litteras accipiant; quandoquidem, & criminum, de quibus certiores facti fuissent, convictus erat; & partim fuga, partim quod causam suam iudicio agere recusaverat, reus deprehensus.

XXXVII.

Præterea per litteras ostenderunt, se ad ejusmodi sententiam contra eum pronuntiantiam juramento compulsos, primum quod agre admodum ferebant, quod cum Imp. anno præterito dedisset mandatum, ut Episcopi Orientis ejus causa Cæsareæ in unum convenirent, ipse non eo accesserit; idque cum videret Concilium longo tempore ipsum expectando fatigatum; quodque etiam Imperatoris mandata contempserat; desinde, quod cum permulti Episcopi Tyrum convenissent, hominum multitudine stipatus eo venerat, & turbas, & tumultus in Concilio excitavit, modo pro se respondere tergiversando, modo Episcopos sigillatim contumeliosis onerando, interdum eum vocaretur ab illis, dicto ipsorum minime audiendo; aliquando iudicium subire, indigne & graviter ferendo. Quintam plane compertum esse, quod calicem mysticum fregerat, declaravit; testesque ad eam rem adduxerunt Theognidem Nicææ Episcopum, Mariu Chalcedonis, Theodorum Heraclææ, Valentem item, Ursicum, & Macedonium; quos quidem se misisse in Ægyptum, dixerunt, eo consilio, ut cum in pagum venirent, ubi calix fuerat confractus, verum elicerent. Hæc scripsere Episcopi; singulaque crimina (ut mos forensis fert) perstrinxere; dedere.

Ani. Eccl. Tom. IV.

que operam, ut calumniam Athanasio velut arte quadam contexerent. Verum complures sacerdotes, qui aderant in Concilio, hoc iudicium minime sincerum esse existimaverunt. Et ob eam causam dicitur, Paphnutium confessorem, qui Concilio interfuit, prehensisse manum Maximi Episcopi Hierosolymitani, ac monuisse, ut surgeret; nam non oportere se, cum essent confessores, & pro pietate tum oculos effusos, tum pedum flexus debitorum haberent, Concilio hominum perditorum communicare. Hæc Sozomenus.

Quid Paphnutius confessor.

Porro hallucinatus est plane Ruffinus (c), dum putat Athanasium e Tyro conciliabulo fuga lapsum per annos sex delituisse; quæ quidem longe post hæc contigerunt. Quod vero Julius Romanus Pontifex in epistola quam scripsit ad Arianos (recitatur ea ab Athanasio in secunda Apologia) dicat ipsum Athanasium nequam Tyri condemnatum esse; intelligendum putamus a majori, & saniori parte ipsius Concilii ibidem celebrati; siquidem qui ibi aderant pietatis cultores, a damnatione Athanasii abhorruerunt, Ariantique contradixerunt, atque inde penitus discesserunt; cum Eusebiani seorsum ab iis coeuntes, in Athanasium, quæ sibi visa sunt, decreverunt. Sunt autem hæc verba Julii: Athanasii quoque sinceritas in tuenda fide spectata fuit; qui nec Tyri condemnatus est, nec Mareote præfatus fuit, ubi contra eum absentem in lite processum est.

XXXVIII.

(c) Ruffin. l. 1. c. 8.

Ruffinus arguitur.

Addidisse ad hæc Eusebianos, ut apud Imperatorem agerent de erigenda Ecclesia Ischyrae accusatori, idem tradit Athanasius; ait (d) enim: Cæterum præmia redemptarum calumniarum multo adhuc magis eorum malitiam, & impium propositum declarant. Mareotes enim (ut dixi) ager est Alexandria; quo in loco nunquam Episcopus fuit, immo ne Corepiscopus quidem, sed universa ejus loci Ecclesia Episcopo Alexandrino subjacent, ita tamen ut singuli pagi suos presbyteros habeant. Sunt autem pagi isti maximi decem numero, aut aliquando plures. Pagus autem, ubi habitat Ischyra, minimus est, & paucissimorum hominum, adeo ut non ibi, sed in proximo pago Ecclesia constituta sit. Nihil tamen minus hominem, qui ne presbyter quidem erat, hujus pagi præter majorem traditionem, Episcopum scilicet appellaverunt; non quidem ignari ne ipsi quidem, quam hoc absurdum esset; sed promissis redemptæ calumniæ adacti, etiam illud sustinendum putaverunt; ne maligne habitus sceleratissimus Ischyrae veritatem enunciatet, Eusebianorumque malitiam proderet. Verum ille neque Ecclesiam, neque populum sibi obedientem habet, atque ut canis ab omnibus agitatur. Eusebiani autem Imperatoris auctores fuerunt litterarum mittendarum ad Colluthum (adeo omnia illis licent)

XXXIX.

(d) Athanas. Apolog. 2.

Decernitur Ischyra Ecclesia & Episcopatus.

L 2 ut

ut juberet Ischyra edificari Ecclesiam, ut auctus ea dignitate, fide dignus habeatur in suis de calice & mensa calumniis. Statim igitur curavere, ut Episcopus nominaretur; eo quod si nec Ecclesiam possideret, neque presbyter esset, pro synopbantia necessario haberetur, & mentiri videretur. Ille tamen cum nec populum habeat, nec suor sibi obsequentes, quemadmodum inane nomen Episcopi, ita quoque epistolam illam Imperatoriam sine ullo fructu detinet: quippe que argumentum sit ipsius Eusebianorumque terrirna & intentionis, & voluntatis. Hucusque de rebus Ischyrae Athanasius. Sequitur post hac epistola Colluthi presbyteri exarchon Mareotes. Porro longe hic alius a priori illo Collutho, ex quo Colluthiani dicti sunt: nam ille se gerebat Episcopum, hic autem presbyter nominatur; decessit enim ille longe ante hac tempora, ut dictum est. Sed extat ibi epistola ipsa perbrevis his verbis:

XL.

Ad preces Ischyrae presbyteri pietati dominorum meorum Augustorum & Caesarum supplicantis, ut sibi in loco Pacis Secundauri Ecclesia edificaretur; decrevit divinitas illorum, ut id quamprimum fieret. Cura igitur, exemplaribus istius divini diplomatis, quod primo loco positum est, nostraeque sanctitatis monumentis perfectis, breviterque perlustratis, ut in negotio procedatur, & que divinitus constituta sunt, ad effectum perducant. Haecenus de Ecclesia Ischyrae aedificanda. Sed observator, Arianorum dicendi consuetudinem, & in adulando blasphemiam, qua cum hic, tum etiam in compluribus aliis locis saepius demonstrari continget, dum qui negarent divinitatem Filii Dei, iidem tamen Imperatores divinitatis consortes non erubescerent appellare, ut cum habet Colluthus in hac epistola: Decrevit divinitas illorum, nempe Imperatorum; &: Divinum diploma. Et alia id genus, quae inferius crebrius etiam impudentiusque dicta reperiuntur. Sed institutam prosequamur orationem.

XLI.

Dedicatio Basilicae Tyriae.

(a) Euseb. Vit. Const. lib. 4. c. 41.

His igitur in hunc modum ex sententia Eusebianorum in Athanasium Tyri confectis; qui remanserant ibi Episcopi, ex iussione Constantini Imperatoris, qui (ut superius ex Eusebio (a) recitavimus) mandaverat, ut quam celeriter altercationibus Episcoporum sine imposito dedicarent ba-

PAGIUS

VI. Enconia Ecclesia Hierosolymitana.

Ad num. XLI. & seq. Dedicatio Ecclesiae Hierosolymitanae peracta Idibus Septembris, id est, die XIII. Septembris, ut docent Nicephorus lib. 8. cap. 30. Typicum Sancti Sabae, Menologium Graecorum, ac Sophronius in Oratione de Exaltatione Sanctae Crucis. Ecclesia tamen tam Occidentalis quam Orientalis Festum Exaltationis S. Crucis celebrat die XIV. Septembris, sive quia eo die Crux inventa, sive ob aliam rationem haecenus ignotam. Porro eam Ecclesiam aliquando sanctae Crucis, aliquando Resurrectio-

silicam Hierosolymis aedificam, ritu id Ecclesiastico solemniter perfecerunt. De qua quidem dedicatione extat ejusdem Eusebii oratio ab eodem collocata in decimo suarum historiarum libro, quam ob nimiam prolixitatem recitare hic omittimus. Quomodo enim Constantini Imperatoris iussu, iidem qui Tyri Synodum celebraverunt Episcopi, magna celeritate profecti sunt Hierosolymam, ibique eximium templum illud caeteris augustius, quod idem Imperator crexerat, dedicarint, jam dicendum est; & illud in primis quod ad tempus spectat certa fide consignandum; illud factum esse hoc ipso anno trigesimo Constantini, ipsis Tricennalibus Imperatoris, quibus Constantinus minimus natu filiorum ejus ab ipso creatus est Caesar, Eusebium testatur his verbis (b): Tertius filius Constantinus fuit, qui ipso nomine & appellatione praesens constansque tempus perspicue praeseferebat, trigesimo patrum regni anno ad honorem Caesaris evectus est. Ita cum triplicem assimilationem ad Trinitatem liberorum factum Deo gratum acceptumque procreasset, eundemque decimo quoque anno regia dignitate decorasset; extremum trigessimum annum accommodatissimum tempus sibi oblatum esse putavit, in quo omnium Regum Regi grates persolveret; quo tempore etiam optimum existimavit, Martyrum domum incredibili & optimo studio ab se Hierosolymis coaedificatam consecrare. Id quidem factum esse mox post Conventum Tyrium, idem auctor inferius affirmat, cum ait (c): Interea vero dum haec ab Imperatore demandata gererentur, alter ab eodem nuntius festinus supervenit, qui Synodum Imperatoris litteris commonet, ut celeriter & sine procrastinatione Hierosolymas proficiscerentur.

(b) Euseb. Vit. Const. lib. 4. c. 40.

Quando dedicatum est templum Hierosol.

(c) Euseb. cod. l. 4. c. 44-45-46.

Cum igitur omnes Phoenicum Episcopi publicis vehiculis ad constitutum locum contenderent, celeriter totus ille locus frequentissimo Dei caetu refertus est, confluentibus nimirum eodem tempore Hierosolymas cujusque provinciae Episcopis. Nam Macedones suae metropolis Episcopum legabant: Hic erat Alexander Antistes Thessalonicensis, de quo plura superius. Addit Eusebium: Pannoni & Mysi suum etiam juvenutis florem, tanquam Dei impuberem caetum, miserant. Hi erant Valens & Ursacius, quos veluti in Ariana impietate col-

XLII.

Episcopi qui dedicationi interfuerunt.

nit, aliquando Anastasium ac Martyrium appellatam ostendi anno CCCXXVI. num. XII. Idus Septembris seu dies XIII. illius mensis concurrerit hoc anno cum Sabbato, ut Methodus Cylicia docet. Quare nondum mos invaluerat, ut Ecclesiae die Dominica dedicarentur: quemadmodum nec ut Caesares eodem die nuncuparentur; cum Dalmatius Caesar factus fuerit, vel die XVIII. vel die XXIV. Septembris, quorum neuter hoc anno cum Dominica concurrerit.

(a) Sozom. lib. 2. c. 23.

collegas auctor commendat. Tum subdit: Aderat ex Persia Episcopis divinum monumentum, vir summus, & in Sacris Scripturis exercitissimus. Milles hic nominatus erat, qui (ut auctor est Sozomenus a) ad invivenda loca sancta Hierosolymam se contulit; hic autem postea in persecutione adversus Christianos in Perlide excitata martyr occubuit; sed de eo suo loco dicendum pluribus. Rursum Eusebium: Jam Bithyni & Thracas Synodi frequentiam sua praesentia ornabant, nec deerant lectissimi quique Ciliciae; sed & ex Cappadocia, qui doctrina & eruditione praecipui videbantur, medii inter eos collocati enituerunt. Praeterea omnis Syria, & Mesopotamia, Phoenicia, Arabia, Palestina, Aegyptus etiam, & Africa, & Thebana gentis Episcopi magnificentum illum Dei caetum simul omnes implebant, quos innumera bilis pens ex omnibus provinciis multitudo sequebatur. Hic vides, Eusebium Eusebianorum conventiculum tantopere ostentare, quo Axi confectio ibi probata majorem sibi fidem vendicaret, & Ariano rum in eo facta restitutum firma rataque ab omnibus haberetur. Nam et si aliqui magni nominis ibi fuerunt Orthodoxi Episcopi ad dedicationem basilicae convocati; seorsum tamen ab illis Eusebianos convenisse, vel post illorum discessum, certum est: etenim Eusebianorum conventus potius, quam legitima Synodus, ille aestimatus est. Sed rursus Eusebium.

XLIII. Marianus praefectus laudatur.

Hic vero omnibus praesto fuerunt certi ministri; nam ex Curia ipsa delegati erant spectata probitate viri, qui Imperatoris sumptibus celebritatem hanc illustrarent; sed horum facile princeps Marianus fide & prudentia, vel ipsi Imperatori perquam necessarius; cui, quod sacrarum Scripturarum singularem usum haberet, & professione verae Religionis divi illis tyrannorum temporibus clarus evaserat, non sine causa rerum istarum dispositio data est. Is vero se Imperatoris voluntati castissimum & integerrimum ministrum praebens, cum grata quadam & suavi humanitate, tum splendidis conviviiis, & latis compositionibus caetum illum honorifice tractabat. Jam pauperum nudis corporibus, & ceterorum tum virorum, tum foeminarum insuavia pene multitudinis, in summa victus inopia & reliquarum opportunitatum egestate postea, prolixè & abundanter pecunias & vestes largitus est. Templum vero omne magnificis regisque donis ornaverat. Atque hic quidem hoc officii genere perfunctus est.

XLIV. Quae acta Hierosolymis ab Episcopis.

Interea sacerdotes & praecipuis, & disputationibus hanc celebritatem ornabant. Jam alii divini Regis praeclearam in Salvatore benignitatem praedicabant; simul etiam oratione prosequerentur summam sacrae Martyrum aedis magnificentiam. Sic

nominat Auctor templum illud sumptuosissimum, quod (ut superius dictum est) S. Cyrillus Martyrion nominat; sed pergit: Alii celebri divinarum rerum apparatus, qui de sacris monumentis depromebatur, praesentibus convivium, quo & animos, & aures dapibus, & reliquo deliciarum genere pascere, instruebant. Alii sacras lectiones interpretantes, abditos & occultos sensus in lucem proferebant. Alii, qui horum nihil poterant efficere, incruentis sacrificiis & mysticis consecrationibus divinum numen placabant, & supplices Deo preces pro communi pace, pro Ecclesia Dei, ipsoque Imperatore barum praeclearissimarum rerum auctore, proque ejus Deo caris liberis, offerebant. Qua etiam in loco nosmetipsi, cui multa supra nostram dignitatem tributa sunt, publicis, illique sane variis orationibus celebritatem illam exornabamus; cum aliquando quae magnifice ab Imperatore gesta essent, scriptis ederemus; aliquando propheticos sensus propositis quibusdam evidentibus signis, explicaremus. Hoc modo hujus Martyrii dedicationis consecrationisque celebritas, ipso tricesimo Imperatoris regni anno, summo omnium gaudia ac laetitia consummata est.

XLV.

Quale vero Salvatoris templum, quale item Salvatoris antrum fuerit, atque etiam quam praecleari conatus Imperatoris, quanta etiam in ipso templo donorum turba ex auro, argento, pretioso lapide, separatim sua, quoad fieri potuit, volumine conscriptum Imperatori dedimus, ejusque nomini dedicavimus; quod etiam cum videbitur, & absolute quod in manibus est opere, edemus; simul etiam adjuvantes tricesimi anni Imperatoris laudationem, quam paulo post Constantinopolim profecti (secundum scilicet hoc tempus nacti, quo in ipsa Regia Regum omnium Deum gloriose praedicavimus) coram ipso Imperatore recitavimus, quam is vere amicus Dei cum audivisset, nimia letitia gestienti similis visus est; idque re ipsa paulo post declaravit, cum omnes Episcopos convivio exciperet, maximumque eis honorem deferret. Accessus iste Eusebii Constantinopolim contigit anno sequenti, quo ipsius & collegarum calumnia decretum fuit Athanasio exilium; agemus de his suo loco pluribus. Sed rursus ipse de conventu Hierosolymitano (b):

(b) Euseb. Vit. Const. lib. 4. c. 47.

Hunc secundum Conventum, quem equidem scimus maximum post illum Bithyniae celebratum clarissimum Nicenum, Imperator Hierosolymis collegit. Sed ille Nicenum triumphum nomine vicesimo Imperii anno constitutus in ipsa urbe Nicaea, vixit, id est, praeclearam de hostibus victoriam reportabat; hic vero Hierosolymitanus tricesimum ejus Imperii annum decorabat, in quo Imperator Martyrium consecrans circa ipsum

XLVI.

Laudes nimiae Synodi Hierosol.

CHRISTI
335.SILVESTRI PAP.
22.CONSTANTINI IMP.
30.

ipsum Salvatoris monumentum quasi donum quoddam pacis Deo omnium honorum largitori offerre visus est. Hucusque de his Eusebius. Addit ad hæc Sozomenus (a), non solum templi ipsius; sed & vasorum ministerialium consecrationem factam esse secundum Christianæ religionis antiquum ritum; ac demum subdit: *Ex quo tempore Hierosolymitana Ecclesia quotannis diem festum splendide admodum celebrat, adeo ut in eo initiationes sacrorum peragantur, & dies octo deinceps conventus fiant; compluresque ex omnibus totius Orbis terræ partibus, qui undique ad sacra loca visenda confluerent, tempore quo dies festus celebrabatur, eo convenerunt.* Hæc Sozomenus; quibus adeo manifeste declaratur, non Ecclesiarum tantum, & sacrorum vasorum consecrationem, sed & anniversaryam templi dedicationem solemniter celebrari solitam, cujus rei frequentem in Ecclesia Catholica usum hodie esse videmus.

XLVII. Rursum vero quod ait Eusebius (b), ejusmodi celebritatem disputationibus quoque exornatam fuisse; ad hoc spectat, quod in eodem Conventu de recipiendis ad suas Ecclesias Arianis poenitentiam, præferentibus actum est. Sed & quod eidem recepti fuerint, atque Ecclesiæ conciliati, inde est quod idem Eusebius ait (c), per ejusmodi Episcoporum

Concilium donum quoddam pacis per Imperatorem Constantinum Deo esse oblatum; Arium enim veram certamque simulantem poenitentiam antea receptum, ab eodem Concilio fuisse susceptum, & Alexandrinæ Ecclesiæ restitutum, Socrates (d) quoque auctor est, cum ait:

Solemne festum ob locorum illorum consecrationem celebratur. Arius cum suis in Ecclesiam recipitur; nam dicebatur ab Episcopis, se in ea re litteris Imperatoris obtemperasse, quibus illis significaverat, se fidem Arij & Euzoij penitus perspectam habere. Quin etiam ab Episcopis litteræ Ecclesiæ Alexandrinæ dabantur ut omni invidiæ flamma extincta, res suas pacate & tranquille administraret; referrebatur item, Arium erroris sui poenuisse, veritatem agnovisse, de cætero Ecclesiæ velle adharere, & propterea ab ipsis merito receptum esse, Athanasium autem communi consensu relegatum (sed hoc de Athanasio in Tyri Concilio actum est). De his etiam ipsum Imperatorem certiorem faciunt. Hæc Socrates; eadem quoque Sozomenus (e), qui & litteras recitat Arij atque Euzoij ad Constantinum Imperatorem, quibus se cum Ecclesia Catholica sentire mentiebantur; reddemus hic ipsas.

XLVIII. Sed illud hoc loco admonendum putamus, nequaquam, ut ait, Arium hoc tempore fuisse ab exilio relaxatum, quem

constat ex his, quæ S. Hieronymus (f) testatur, in Nicæno Concilio palinodiam recantasse, atque receptum fuisse; non tamen ut Alexandriam redire posset; sed & Eusebianos (ut superius vidimus) nifos esse itidem litteris Constantini eundem Alexandriam revocare; verum obtinente Athanasio, id minime concessum fuisse; quam ob causam tot tantæque motiones ab eis de pellendo ab Ecclesia Alexandrina Athanasio sunt comparatæ. At quomodo dicendum est exulasse Arium, quem ante hæc, suadentibus Eusebianis, Constantinus scriptis ad eum libere agentem litteris, cur non ad se venerit, admirari se dicit? & eum quamprimum venire, concessio regio diplomate pro viatico, jubet, hoc ipso anno, cum Hierosolymitana Synodus agenda esset? quando auditis tandem Ario & Euzojo, & eorum fidei professione scriptis prodita simul accepta, ambos una cum iporum libello fidei Hierosolymam ad Synodum judicandos misit. Sed reddamus hic cuncta eodem quo gesta sunt ordine, ac primum epistolam Constantini, qua honorifice Arium ad se accersit; sic enim se habet (g):

Jamdudum tuæ gravitati significatum est, ut ad mea castra venires, quo posses nostro aspectu frui; unde vix satis mirari possimus, cur hoc abs te non extemplo factum fuerit. Jam igitur, publico curru concessio, nostra castra adire propera, ut vestram benignitatem & studium erga te expertus, in patriam redire queas. Deus te conservet, charissime. Data ad quintum Kalend. Decembris. Persuasus enim ab Eusebianis Constantinus Arium priorem vere mutasse sententiam, & Catholicam fidem profiteri; hæc ad illum scripsit; cum ipse una cum Euzojo ad Imperatorem veniens, eidem fidei suæ libellum obtulit, qui a Sozomeno recitatur in hæc verba (h):

Religiosissimo sanctissimoque domino nostro Imperatori Constantino Arius & Euzojus. Nos quidem, sicut singularis tua erga Deum pietas, domine Imperator, in mandatis dedit, fidem nostram scriptis prodidimus, & de Deo cum ipsis, tum cæteri, qui nobiscum sunt, ita credere consistemus ut sequitur.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, & in Dominum Jesum Christum Filium ejus ex ipso ante omnia secula genitum Deum Verbum, per quem omnia facta sunt, tum quæ in calis, tum quæ in terris; qui descendit & incarnatus est, & passus est, & resurrexit, & ascendit ad caelos, & iterum venturus est judicare vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum; In carnis resurrectionem; In vitam venturi seculi; In regnum caelorum; In unam Catholicam Ecclesiam Dei, ab una Orbis terrarum ora ad alteram usque se porrigentem.

Hanc fidem a sacrosanctis Evangelistis

(f) Hieron. advers. Luciferianos.

(g) Soz. lib. 1. c. 19.

XLIX. Litteræ Constantini ad Arium.

(h) Sozomen. lib. 2. c. 26.

L. Libellus Arij & Euzoij.

LI.

CHRISTI
335.SILVESTRI PAP.
22.CONSTANTINI IMP.
30.

accepimus, ipso Domino suis discipulis dicente: Eunte (a), docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Si vero ista non credimus, sicut universa Catholica Ecclesia & Scripturæ docent, quibus quidem omnino fidem adhibemus; Judex noster Deus sit & in presentia, & in futuro judicio. Quapropter tuam pietatem obsecramus, Imperator sanctissime, ut quoniam viri Ecclesiastici sumus, & sensum tum Ecclesiæ, tum sacrarum litterarum tenemus; nos pro tua sanctimonia, quæ & pacem conciliat, & Deum auguste veneratur, controversis omnibus & inanibus argutiis sublatis, matri nostræ, Ecclesiæ scilicet, adjungas; uti & nos, & Ecclesia tranquille vitam degentes, inter nos mutuo pro pacato & pio regni tui statu, & pro universo hominum genere omnes communiter consuetas preces peragamus. Hactenus libellus; subdit his. Sozomenus:

LII. Hanc fidei formulam nonnulli ita callide compositam esse dicebant, ut verbis solum ab Ariana doctrina discrepare, re ipsa cum eadem consentire videretur; quandoquidem voces in ea positæ talem facultatem dabant in utramque partem ambigendi, ut sensus uterque tum Orthodoxorum, tum Arianorum, ex illis colligi posset. Verum Imperator Arium & Euzojum eadem cum Episcopis in Concilio Nicæno coactis sentire arbitratus, re admodum delectabatur; attamen sibi non tantum sumpsit auctoritatis, ut eos ante in communionem reciperet, quam causa ab illis, penes quos esset potestas, sicut Ecclesiæ norma postulatur, & diligenter examinaretur. Itaque illos mittit ad Episcopos Hierosolymis id temporis convocatos, scripsitque ut formulam fidei ab istis editam accurate expendere, atque ut Concilium benignum de illis pronuntiaret sententiam; si vel recte de religione sentire videantur, perque invidiam structæ sint insidiæ; vel cum nihil causæ habeant, cur factum jam de se judicium incusent, respicere velint. Ex quibus litteris illi qui istorum causæ studebant, occasionem denuo nacti, eos in communionem receperunt. Atque cum hoc fecissent, litteras dedere Imperatori, scripsereque tum ad Ecclesiam Alexandrinam, tum ad Episcopos & clericos Ægypti, Thebaidis, & Libyæ, eos cohortati admodum, ut Arium & Euzojum lubentibus animis reciperent: quippe tum eorum fidem veram esse, testimonio Imperatoris confirmatam fuisse (quam quidem fidem suis litteris subjunxerunt) tum Concilium judicio Imperatoris suffragatum esse. Atque hæc quidem in hunc modum Hierosolymis Arianorum studio facta esse cognovimus. Hactenus Sozomenus, eademque ferme Socrates (b).

Recitat S. Athanasius (c) scriptam ab

eis tunc Synodalem epistolam de rebus in Synodo gestis, atque ait: Coeunt igitur (Eusebiani scilicet) Hierosolymis, & istiusmodi scribunt: Sancta Synodus Hierosolymis coacta; Epistola Concilii Hierosol. Ecclesiæ Dei quæ est Alexandria, & per Ægyptum, Thebaida, Libyam, Pentapolim, reliquisque per Orbem Episcopis, presbyteris, & diaconis in Domino salutem. Omnibus nobis ex diversis provinciis in unum congregatis ad Panegyrum celebrandam pro dedicatione Martyrii Salvatoris, quod religiosissimus Imperator Deo omnium Regi & Christo ejus edificavit; majorem nobis animorum lætitiæ, Dei gratia, litteræ ejusdem religiosissimi Imperatoris præbuerunt; quibus nos ad ea quæ oportuit instigans, omnem invidiam ab Ecclesiæ Dei expellit, & omne odium procul abigit, per quæ Christi membra jampridem dissidebant; auctorque fuit, ut simpliciter & placido animo reciperemus Arianos, quos aliquandiu improba invidentia extra Ecclesiam detinuit, & viris istis de reilitudine fidei in litteris suis testimonium præbet, quam cum antea fama audierat, ipse eandem ex viva eorum voce cognovit, cognitamque approbavit; eamque rem nobis manifestam reddidit; eo quod litteris suis orthodoxas eorum virorum opiniones scripto comprehensas subjunxerit, quas omnes agnovimus sanas & Ecclesiasticas esse. Quapropter jure admonuit, ut viri isti reciperentur, & coadjuventur cum Ecclesiæ Dei, ut vos ex epistolæ ejus exemplaribus cognoscetis, quæ nos ad pietatem vestram misimus. Credimusque vobis ipsis velut propria membra vestri corporis recuperantibus, magnum ex ea re gaudium lætitiæque oborituram; dum ipsi viscera vestra, fratres scilicet, & patres agnoscitis, & recipitis, non solum presbyteris Arianis, sed universo populo cum omni multitudine vobis restituito, quæ ob causam istorum virorum longo jampridem tempore a vobis dissidebat: decetque vos, cognitis quæ hic acta sunt, quodque viri isti nobiscum communicaverunt, & a tanta Synodo recepti sunt, quam promptissime eos, ut membra Ecclesiæ coeant, & in pace sint, consulat; maxime, quod promulgata, & publice edita eorum fides indubitata, & apud omnes approbatam. Apostolicam traditionem, & doctrinam complectatur. Hactenus Synodalis epistola Hierosolymitani Concilii.

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum refulgentem in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum orthodoxo-

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum refulgentem in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum orthodoxo-

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum refulgentem in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum orthodoxo-

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum refulgentem in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum orthodoxo-

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum refulgentem in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum orthodoxo-

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum refulgentem in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum orthodoxo-

Recitatur pars ejusdem epistolæ ab eodem Athanasio in sua Apologia, ubi hæc subdit (d): Certe ipse Imperator religiosissimus suo testimonio istorum virorum refulgentem in fide ambulationem commendat, eamque ex eorum viva voce cognitam approbavit; & nobis eam significavit, certamque & indubitata reddidit litteris suis, subjecta eorum virorum orthodoxo-

LIV. (d) Athan. Apolog. 2. Probat Imp. acta in Synodo Hierosol.

doxamente, quam scripto ediderant. Quis igitur, auditis istis, fabricas eorum, & technas non perspicit? Non enim dissimularunt quod ipsis in animo fuit, & fortasse etiam incoiti veritatem confessi sunt. Nam si ego is eram qui Arianos ab Ecclesia arcebam; Arianique, me oppresso, recepti sunt; quid aliud intelligas quam omnia in gratiam Arianorum facta esse, omniaque contra me instituta esse, tam calumniam poculi confracti, quam Arsenii eadem, ut & heresim in Ecclesiam immitterent, & ipsi interim hereseos damnati non haberentur? Id profecto erat, quod antea Imperator mihi per minas scripserat, nec verentur in discipulis suis eos affirmare recte sentire, quos universum Orbis Concilium anathemate damnavit; neque zimuerunt, tam præclaram Synodum, nempe Nicænam, quantum in ipsis est, in angulis demoliri, homines quidvis temere & dicentes, & facientes. Hæc Athanasius, quibus plane intelligas, ea professione fidei Arium (quam jure ambiguum dicit Sozomenus) nihil aliud efficere conatum esse, quam ut abolito ex Nicæna fide verbo, CONSUBSTANTIALI, tota pariter extructa a sanctis Patribus sincerae fidei machina corrueret: nam (ut superius late disputatum est) omnia quæcumque a Catholicis ad destructionem Arianae heresis afferrentur, haud satis esse videri poterant, quæ omnes illorum tergiversationes dolosas, captiosasque technas penitus tollerent; nisi verbum, CONSUBSTANTIALE ad fidei confessionem adderetur; quamobrem eam vocem reticuisse, idem videri poterat, quod Arianam heresim ipsos instaurasse. Rursum vero ex iisdem Athanasii verbis, cum ait Eusebianos conatos esse in angulis demoliri Magnam Nicænam Synodum, intelligas plane detegi sic Hierosolymis actum esse, ut peracta templi dedicatione, dimissoque cœtu, ipsi tantum Eusebiani relicti convenerint, Ariique fidem probarint, ac tum ipsum, tum alios recipiendos esse statuerint. Qui enim fieri potuit, ut, si Orthodoxi simul ea de causa coivissent Episcopi, nullus ex eis Nicænam fidem convelli penitus reclamaret, deque vi illata cunctas Catholicorum moneret Ecclesias?

LV. Rursum vero agens Athanasius de eodem Eusebianorum Conventiculo, quod unum idemque existimatum est cum Tyrio Conciliabulo, utpote quod eodem ferme tempore, & ab iisdem Eusebianis Episcopis fuerit celebratum, ipsum exordium Synodorum Arianorum nominat, cum ait (a), post recitatam ab eo scriptam epistolam Synodalem: Tale Synodorum exordium fuit, in quo quam celerrime sua studia, que ulterris dissimulare nequibant, comprodiderunt; siquidem eo ipso, quod dicerent, do-

(a) Athanasii de Synod.

pulsam esse omnem invidiam; & quia post Athanasii exilium scribebant, Arium cum suis recipiendum esse; satis indicant, sese non alia de causa Athanasio, cæterisque Episcopis, quos sibi refragatores sentiebant, insidias struxisse, quam ut Arium reducerent, & heresim introducerent. Hæc ipse, qui mox agere pergit de Antiocheno Conventu ab eisdem Eusebianis eadem Encaniorum occasione postea Constantii Imperatoris auctoritate collecto.

LVI.

Quod autem hic Athanasius ait, post sui ipsius exilium ab Eusebianis tractatum de Arii restitutione; plane declaratur, non statim atque Arius receptus est Hierosolymis, ab Eusebianorum Concilio actum esse de restitutione ejusdem Alexandriam, sed tum demum id fuisse tentatum, cum ipse Athanasius in Gallias amandatus est, quod Socrates quoque affirmat (b): quamobrem sicut de exilio Athanasii, ita etiam de Arii restitutione Alexandriam agendum exit anno sequenti. Quod igitur tum Sozomenus (c), tum alii quoque tradunt, post Hierosolymitanum Concilium restitutum esse Arium Alexandriam; non sic accipiendum est, ut statim Hierosolymis eo fuerit missus, sed postquam Eusebianis profectis Constantinopolim, nova inventa calumnia, novisque secum adductis testibus, Athanasius ibi agens, sed inauditus, iustus est solum vertere, & in Gallias proficisci. Quod rursum ait Socrates (d), cuncta hæc gesta esse anno trigesimo Constantini Imperatoris; non sic intelligenda sunt, ut hoc anno Domini trecentesimo trigesimo quinto absoluta fuerint; siquidem alia ratio est annorum Imperii Constantini ab annis Domini, ut superius demonstravimus; non enim cum ipsis Kalendis Januarii inchoantur, sed octavo Kalendas Augusti, quo pater ejus Constantius mortuus est, vel alia ejusdem anni die ex diversorum sententiis: quamobrem multa, quæ facta dicuntur ipsis Constantini Tricennalibus, rejiciuntur in annum sequentem usque ad exitum ejusdem Constantini anni trigessimii. Cæterum quod ex sententia omnium, & testificatione Eusebii qui interfuit, dicitur Concilium Hierosolymitanum celebratum ipsis Tricennalibus Constantini Imperatoris; haud necesse est, ut spatium præsentis anni Domini includatur, cum ipsa Tricennalia in sequentem quoque annum prorogentur; & ipsum Tyrium Conventum, ob legationem Mareoten missam, tam cito haud potuerit absolvi. Hæc de his quæ ad temporis rationem spectant, ad ea quæ superius dicta sunt, addidisse oportuit.

(b) Socras. l. 1. c. 25.

(c) Sozom. l. 2. c. 28.

De restitutione Arii quando & ubi actum.

(d) Socras. l. 1. c. 25.

LVII.

Quod rursum pertinet ad res gestas, in eodem Hierosolymitano Conventu causam Marcelli Episcopi Ancyranus in Galatia, & Asterii Cappadocis, tractatam fuisse

(a) Socras. l. 1. c. 24.

(b) Sozom. l. 2. c. 31.

LVIII. Silvestri Papæ obiit.

se, tradit Socrates (a); sed quod eandem repetitam dicit in Synodo Eusebianorum sequenti anno Constantinopoli celebrata; agemus de iis suo loco; sicut & Sozomenum fecisse vidimus, qui ait (b), Marcellum ad Hierosolymitanum Conventum vocatum, accedere contempnisset.

Hoc eodem anno, pridie Kalendas Januarii, S. Silvester Romanus Pontifex ex hac vita migravit, cum sedisset annos viginti unum, & menses undecim, uno minus die. Quod autem sciamus Silvestri annos a diversis scriptoribus diverso numero consignatos; cum sint alii qui ejus sedi tribuerint annos vigintiquatuor, & menses aliquot atque dies; rursus etiam apud Nicephori Chronicon legatur ejus sedis anni vigintiocto; & ex depravata Eusebii chronographia, cum additamento Hieronymi, annos tantum reperitur sedisse decem & novem; ut nos ejusmodi inierimus rationem annorum Silvestri, illud potissimum persuasit, quod cum in libro de Romanis Pontificibus ponatur ingressus Silvestri sub Consulatu Volusiani, tempore Constantini (sic legendum est, non sub Consulatu Constantini & Volusiani) rursus vero Marci successoris Silvestri subrogatio ponatur anno sequenti, sub Consulatu Nepotiani atque Secundi: præsentem annum nequaquam potuit excessisse Silvester. Porro in eodem commentario hæc scripta de ipso habentur: Silvester fecit ordinationes sex per mensem Decembrem; ordinavit presbyteros quadragintaduos, diacones vigintiseis, Episcopos per diversa loca sexagintaquinguis, alios triginta sex. Hic sepultus est in cœmeterio Priscilla via Salaria apud Urbem milliario tertio, pridie Kal. Januarii; qui Catholicus, & confessor quiescit. Cessavit Episcopatus ejus diebus quindecim. Hæc ibi. De S. Silvestro illud habetur expressum in epistola Hadriani Papæ, Ecclesias Urbis mira amplitudine a Constantino erectas exornasse sacris piduris, sive musivo opere, sive coloribus. De

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS VII. Obiit Silvestri Pap.

Ad num. LVIII. & seq. In Catalogo Damasi legitur: Silvester annis viginti uno, mensibus undecim. Fuit temporibus Constantini, a Consulatu Volusiani & Anniani, ex die pridie Kalendas Februarii, usque in diem Kalendarum Januariarum, Constantino & Albino Coss. Ubi loco Constantini, legendum, Constantii, ut recte exemplar, quo Cuspinianus usus est. Porro, quia in Martyrologio Hieronymiano ad diem XXXI. Decembris legitur, Deposito S. Silvestri Episcopi, Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Pontificum Romanorum existimat, in Catalogo Damasi legendum, usque in diem pridie Kalendarum Januariarum. Nihil tamen mutandum, cum Cuspiniani exemplar etiam habeat, e in diem Kalendarum Janu. & Silvestrum die XXXI. Decembris mortuum esse ostendat etiam libellus Depositionis Episcoporum apud Bucharum, in quo legitur: Pridie Kalendas Ja-

eodem etiam Silvestro non prætermittimus ejus plantationem fuisse nobilissimam Virginem, Romanam nomine, filiam Calpurnii Præfecti Urbis, cujus habetur mentio in Concilio Romano superius recitato: baptizata hæc enim ab eodem S. Silvestro perpetuam coluit virginitatem; cujus natalis dies septimo Kalendas Martii adscriptus (c) tabulis Ecclesiasticis, anniversaria commemoratione in Ecclesia perseverat, coliturque Tuderti præsertim, ubi ejus venerandæ reliquæ asservantur.

(c) Martyr. Rom. ex die.

At ex plurimis vix pauca, injuria temporis, tanti Pontificis memoriæ commendata reperimus. Verum ejus præclaræ res gestæ, licet in terris nobis obscuræ, Deo tamen, Angelis, & hominibus satis perspicuæ atque conspicuæ in cælis, apparent: Quarum Ecclesia Catholica bene conscia, solemni celebritate, anniversaria commemoratione recollit nomen ejus utpote Sacerdotis vere magni, Pontificis Maximi, Principis Episcoporum, hæcdis Apostolorum, qui & primatu alter Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyse, judicatu Samuel, potestate Petrus, ac denique ex titit auctoritate Christus, cujus dignitatis magnus propugnator enituit ac propalator eximius: cui merito post Petrum ejusdem dogmatis primum ac præcipuum assertorem tantum debeat Ecclesia, quantum alii de ea quam optime merito: ac propterea dignus existit, ut & in ejus memoria non Romæ modo, hoc est, in primaria Urbe ipsius patria, verum in omnibus Christiani orbis Civitatibus ad ipsos usque extremos Antipodas, insignes Basilicæ erectæ, vel oratoria, atque sacella, & aræ Deo dicentur. Jam vero ultimo clauso die anni hujus tanti Patris glorioso natali, finem pariter anni præcedentis rebus gestis feliciter imponentes, ad anni sequentis Acta enarranda progrediamur.

M m Chri-

nuarii Silvestri in Priscilla. Auctor itaque præfati Catalogi excludit diem Kalendarum Januariarum, non vero includit: qui loquendi modus aliquando occurrit. Silvestro Marcus succedit, sed anno sequenti, ut tunc videbitur.

Hoc modo per hæc tempora Imperium Romanum regebatur. Gallias Constantinus junior regebat; Orientem Constantius, qui tamen Gallias antea puer adhuc præfuerat, teste Juliano Orat. I. pag. 34. & 40. Africam, Illyricum & Italianam Constantius; ripam Gothicam (immo Mesopotamiam, ut docet Auctor Chronici Alexandrini anno CCCXXXVII.) Dalmatius tuebatur, ut docet Anonymus Valesianus; Pontum, Cappadociam & Armeniam Minorem Hannibalianus Rex, quem Auctor Chronici Alexandrini testatur hoc anno Regem nominatum purpura indutum fuisse, & Casaream Cappadociae amandatum. Qua de re etiam legendus Victor in Epitome.

VIII.

Quomodo Imperium Constantini tempore restitum.

JESU CHRISTI ANNUS 336.

MARCI PAP. ANNUS I.

CONSTANTINI IMP. ANNUS 31.

I. Marcus Papa.

Christi anno trecentesimo trigesimo-sexto, Nepotiano atque Facundo Consulibus, decimo septimo Kalendas Februarii, Marcus Prisci filius, natione Romanus, in locum Silvestri subrogatus est Romanæ Ecclesiæ Pontifex, seditque annos duos, menses octo, & dies viginti unum. Hæc ex libro de Romanis Pontificibus. Cæterum de ratione annorum sedis ipsius dicemus in ejus obitu.

II. Eusebiani vocati Constantinopolim.

Quo ipso anno cum Athanasius Episcopus Alexandrinus ex Tyrio Eusebianorum conventiculo se abstrahens Constantinopolim profectus esset ad Constantinum Imperatorem, (quod dictum est anno superiore) ipsumque acerrimis querimoniis obroleratas ab Eusebians calumnias adversus eos interpellasset; illud obtinuit, ut iidem Eusebiani, qui ipsius causam Tyri judicassent, Constantinopolim se conferrent; dedit enim ad eos ea de re litteras Constantinus, quas ipse S. Athanasius (a) recitat, his præmissis: Nos autem adito Principe, qui Synodum indixerat, in qua ipse Comes præfederat, Eusebianorum scelera patefecimus; quibus ille auditis graviter commotus, in hæc verba scripsit.

(a) Athan. Apolog. 2.

III. Litteræ Constantini ad Eusebianos.

Ego ignoro, quid sibi velint ista, quæ a vestra Synodo per tumultum, & tempestatem judicata sunt. Mihi sane videtur, nescio quo pacto, veritas per immodestiam opprimi, dum per vestram contentionem, quam invictam cupitis, ea quæ Deo placent, non consideratis. Sed erit divina providentiæ officium, & explorare scelera istius contentionis, & explorata dissipare; vobisque clare ostendere, quantam in vestro congressu veritatis curam habueritis, & an vestra judicia citra gratiam, & odium calculum suum prompserint. Quo circa festinanter ad meam pietatem accurrite, ut verum istarum excussam exactamque fidem coram me in præsentia ipsi præsen-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5829.

SÆC. IV. Anno Urbis 1089. Olymp. 278. an. 4. A.C. 336.

JESU CHRISTI 336.

MARCI PAPÆ I.

CONSTANTINI IMP. 31.

I. Consules.

[1] Ad num. I. Coff. Nepotianus, & Facundus.

NOTÆ

[1] Off. Nepotianus, & Facundus. Relandus habet: Flavius Popilius Nepotianus, & Facundus. Vulgares facti: Nepotiano & Facundo. Obscura sunt prænominia, ac alia eorum nomina.

tes doceatis. Quare autem ista scribere voluerim, & quapropter litteris meis vos accersendos putaverim, ex sequentibus cognoscetis.

Ingressi mibi cognominem ac felicem patriam meam Constantinopolim (eram autem in equo) subito Aibanasius Episcopus in media via cum nonnullis aliis, quos circum se habebat, ita inexpectatus occurrit, ut non levem mihi causam admirationis præberet. Testis mibi Deus omnium speculator; me, quisquis esset, primo aspectu cognoscere nequidvisse; nisi nostrorum quidam, quisum ille, & quamnam injuriam passus esset, jam antea auditam (ut fieri solet) mibi indicasset. Ego igitur per illud temporis verba cum illo non habui, neque colloquium miscui. Cum autem ille se audiri postularet, & hoc recurrem, & propemodum eum summo veri juberem, magna libertate nihil aliud postulavit, quam ut vos huc evocari juberem; quo vobis presentibus, quæ per vim passus esset, conqueri posset, quod cum mihi æquum, & temporibus meis congruum videretur; scripto vobis denunciatum volui, ut quotquot Synodum Tyri absolvistis, sine omni tergiversatione ad Prætorium nostræ clementiæ conveniatis; re ipsa, quantum sinceritatis integritatisque sit in vestris sententiis, coram me ipso sincero famulo Dei, (quod ne ipsi quidem abnegaveritis) declaraturi. Certe per meum erga Deum cultum observantiamque jam ubique terrarum pax est, & a barbaris ipsis nomen Dei sincere benedicunt, qui hactenus veritatem ignorabant. Nihil dubii autem est, eum qui veritatem ignorat etiam Deum ignorare; sed tamen (ut antea dixi) barbari per me sinceram Dei famulum Deum agnoverunt & jam metuerre didicerunt; ideo quod illum mihi protectorem esse, meique curam gerere, re ipsa experti sint; atque ita in nostris rebus Deum agnitum, nostri formidine, barbari reverentur. Nos contra, qui mysteria

IV. Sisti jubentur Eusebiam Prætorio Constantini.

V.

Erga Constantium Aulici studiosi.

(a) Dio l. 59. in fine.

PAGIUS

III.

In Tricennialibus multa Orationes habita.

via clementiæ ejus ostentare, & præferre videmur, (non enim dixerim tueri) nos inquam, nibili facimus, nisi ea quæ ad discordiam, & odium pertinent, & ut semel dicam, quæ ad humani generis perniciem referuntur. Quapropter vos meo Prætorio sistite, quemadmodum dixi; & festinate huc quam celerrime; certique sitis, me omni ope studioque adnissurum, ut ea quæ sunt legis Dei, quam maxime inoffensa illabefactaque serventur, quibus nullum nec probum nec infamiam allini possit, profigatis scilicet, & contritis semel inimicis legis, qui, sub specie sancti nominis, multiplices, & diversas blasphemias afferunt. Hæc Constantinus.

Ex his in primis videas, quam septa undique atque vallata fuerit ipsa Constantini Regia Eusebianorum fautoribus, ut numquam patuerit tanto episcopo ad Imperatorem aditus, quin etiam necesse haberet in via illi obsequitanti occurrere; & quam male persuasus ipse de Athanasio fuerit Constantinus, ut neque occurrentem in via sibi siverit res suas, ut par erat, prolixiore prosequi oratione, vel in Palatium eum secum duxerit, vel postea venire jufferit, quo ab eo singula, quæ adversum ipsum gesta Tyri vel in Ægypto essent, audiret: ex quo enim (ut diximus superius) Constantius creatus est Cæsar, adeo vires Eusebianorum invaluerunt, ut Catholicis ad Constantinum aditus pene omnis interclusus esse videretur, patuerit vero tantummodo nebulonibus illis Ario occulte faventibus. Ea enim est Aulicorum natura, ut respiciant (quod ajebat Tiberius (a) Imperator) in Solem Orientem potius, quam Occidentem; nempe ut iidem magis Constantio filio juniori, jam Cæsari, futuro mox

CHRISTI 336.

MARCI PAP. I.

CONSTANTINI IMP. 31.

post obitum parentis Augusto, quam fenio confecto, & haud post multum temporis ex hac vita recessuro Constantino Imperatori obsequi, & officiis præsto esse satagerent, ad ejusque arbitrium cuncta peragerent, & quos illum velle scirent, ad Imperatorem admitterent, vel rejicerent. Considerare pariter ex his quæ Constantinus scripsit ad Episcopos qui Tyri convenerant, ejus amantissimum æqui animum licet: quippe qui, quantumlibet erga Athanasium minus videretur propensus, tamen eidem, quod postulasset, indulgit, & ex ejus sententia litteras illas dedit de evocando Tyrio conventu Constantinopolim.

VI. Eusebiani se confecerunt Constantinopolim.

Qui autem venerunt Constantinopolim, hi fuerunt, nimirum Eusebius Nicomedis, & alter Eusebius Episcopus Cæsariensis, Theognis Nicænus, Patrophilus Scythopolitanus, Valens atque Ursacius Episcopi in Pannonia, & Mysia: quod constat Athanasii (b) testimonio, cujus causa agebatur. Sed & Eusebius ipse Cæsareæ Episcopus ejusdem sui Constantinopolim adventus meminit, quem non ante absolutum Hierosolymitanum Conventum contigisse affirmat (c); ut nulla esse possit de his dubitatio. Etenim ipse petiturus Athanasii caput (instar Herodiadis, saltatricem filiam præmittentis, quæ saltationis illecebris animum Regis ad concedendum, quæ veller sibi devinceret) orationem de Imperatoris laudibus recitavit, cujus auditione (ut ipse testatur d) summa ille affectus est voluntate. Excuset licet se ipsum; quo tamen animo fuerit in demulcendo Constantino, & ad sua vota trahendo, exitus declaravit. Hæc enim quæ dicimus, jam & tunc ore piorum omnium ferebantur; unde

(b) Athan. Apolog. 2.

(c) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 46.

(d) Euseb. cod. c. 46.

M m 2 ad

indeque inferendum, hoc in more positum fuisse, licet pauca ex illis Orationibus ad nos pervenerint. Ad majorem horum Tricennialium explicationem notanda Eusebii in Vita Constantini lib. 4. cap. 47. verba, dum de Synodo Hierosolymitana loquitur: Hanc secundam Synodum, omnium, quas quidem noverimus, maximam, Imperator Hierosolymis congregavit, post primam illam, quam in urbe Bithynia nobilissima collegit. Sed illa quidem triumphalis erat, in Imperii Vicennialibus preces ac vota pro victoria de hostibus parata, in urbe Victoria cognomine persolvens. Hæc vero Tricennialium festivitatem ornavit, cum Imperator Deo omnium bonorum auxilium, Martyrium velut quoddam pacis donarium, in ipso Servatoris nostri monumento dedicaret. Ex quibus intelligis, nihil prætermisisse Imperatores, ut annos, quibus hujusmodi festa edebant, memorabiles redderent. Hinc Constantini Vicennialia Synodus Nicæna; ejus Tricennialia Hierosolymitana ornarunt. Hinc annis quibus ea solennia exhibita, Urbes, Ecclesiæque constructæ, ac dedicatæ, & immortalitati Principis variis modis consultum.

Peragro loca, nullius ante Trita solo: juvat integros accedere fontes Atque haurire; juvatque novos decerpere flores.

Plures itaque coram Constantino, ipso Tricennialium anno ante Eusebium Orationes habuerant;

A

(a) Euseb. orat. de laud. Const. VII. Eusebius habuit orationem de laudibus Const.

ad suam excusationem tunc ipse sibi visus est hoc modo in ea oratione praefari (a): Causa mihi in hunc locum veniendi, amicitiae, & sacerdotum Dei, non fuit illa quidem, ut fabularum commentis, aut sermonis elegantia ad auras capiendas conquiescit, tamquam suavi Syrenarum cantu vestros animos permulcerem; aut in aureis poculis (ut poetice loquar) id est, nitidiorum orationis flosculis, concinna verborum structura collustratis, voluptatis lenocinia his qui ejusmodi rebus oblectantur, proponerem; sed partim, uti vos, qui sapientum consilio inducti, sancti Dei Verbi ministri estis, commonescerem, in concionando, ut tum a tritis illis rhetorum visis desectatis, declinetisque, tum sedulo caveatis, ne vestrum sermonem ad imperitiam multitudinis accommodetis arbitrium; partim ut novo orationis genere apud vos Imperatoris laudes percelebrarem, &c. Videas hominem in adulando profusum, miro quodam artificio, pietatis coloribus undique comparatis conatum esse laqueos Athanasio fabricatos intus contegere; cum nimibudam sic suis laudibus veluti vinculis quibusdam irretire animum studuit Constantini, ut sic devinctum postea ad necem Athanasio inferendam impelleret; licet, quod ad ipsum Imperatorem spectat, ab eodem Eusebio ejus modestia commendetur, animique summissio in laudibus contemendis; nam postquam de recitata a se coram eo oratione in Vita ipsius mentionem habuit, (b), haec subdit (c):

Hic jam rebus omnibus absolutis atque confectis, cum per omnium ora de maximi Imperatoris virtute fama volitaret, ausus est e sacerdotibus aliquis illum in os beatum dicere, quippe qui tum in hac vita dignus esset qui summam rerum omnium potestatem haberet, tum vero in futura una cum Filio Dei regnaret. Sed is cum haec se moleste audire significasset; hortatus etiam est, ne aunderet aliquando ejusmodi vocem usurpare, sed a Deo potius precibus contendere, ut & in hac vita, & in futura Dei famulatu dignus videretur. Haec ipse. Sed expende, quaeso, diligenter Ariani proculdubio hominis laudem; nam bene precari Constantino, ut in futura vita regnaret cum Filio Dei, nihil est in his verbis, quod vitio verti possit, cum omnes Fideles id expectent, & expetant, cujus rei gratia omnes dicant: Adventat regnum tuum:

PAGIUS

A num. IX. ad LXVIII. Celebrata hoc anno Constantinopoli Synodus ab Eusebianis, Eusebio Nicomediensi Praeside, in qua sanctus Athanasius Treviros in exilium missus est, alique quidam Episcopi Orthodoxi depositi. Horum nomen recitat Auctor libelli Synodici in hujus Synodi compendio. Neque dubitandum, quin ea habitata fuerit, cum in epistola Synodica, quam

Secundum illud Apocalypsis (d) de justis (d) Apocal. dictum: Regnabunt in saecula saeculorum. una cum Deo in gloria sempiterna: Et alia multa id genus in divinis Scripturis. Sed quod id respuerit Constantinus, & ut dictum minus se dignum exhorruerit; haud dubium adulantis hominis fuit illa laudatio, qua dignum diceret Constantinum in terris omnium rerum summa potiri, & aequali cum Filio Dei in caelesti gloria conregnare: etenim fuit haec Ariani hominis precatio de Filio Dei humiliter sentientis, atque creaturam dicentis, consueto Arianorum (ut dictum est) loquendi more.

Quenam autem post haec Eusebianorum fraude secuta aspera, atque acerba, Orthodoxis omnibus maximum luctum intulerunt; S. Athanasius; post recitatum Constantini ad Eusebianos epistola, mox subdit his verbis (e): Quibus (inquit) cognitis, consciis suorum facinorum, ceteris Episcopis a professione retentis, soli Eusebius, Theognis, Patrophilus, & alter Eusebius, Ursacius, & Valens Principem adierunt absque omni mentione calicis, aut Arsenii; deerat enim illis ejus rei fiducia; sed aliud crimen commentitium detulerunt; Athanasium scilicet minatum esse, se impediturum, quo minus frumentum ex Alexandria in patriam Caesaris, nempe Constantinopolim, deberetur, idque Episcopos Adamantium, Anubionem, Agathammonem, Arbetionem, & Petrum praesentes ex eo audivisse. Haec ipse de accusatione recens allata, & ceteris omnibus ad commovendum Imperatoris animum magis accommodata; sed & quod ejusmodi esset, quae in reliquis omnibus veritatis imaginem praesferret, utpote a testibus fide dignissimis, iidemque Catholicis Episcopis, immo & defensoribus alias Athanasii, & ex illis qui in Tyrio Conciliabulo adversus Eusebianos pro illo steterunt, atque viriliter egissent: hi enim ex illorum quadraginta septem Aegyptiorum numero esse noscuntur, qui in eo Conventu contra Eusebianos atque Dionysium Comitem injuste agentes in Athanasium, publicas contestationes scriptis editas obtulerunt; quibus iidem subscripti reperiuntur; licet apud Athanasium mendose Ambius scribatur, pro Anubion, ut est apud Socratem (f); in dicta enim contestatione primo loco subscribitur Adamantius, atque tres reliqui inter alios nominati, nempe Petrus, Anubion, Agathammon, & Arbetion. Hos

Concilium Alexandrinum in causa Athanasii post paucos annos scripsit, id diserte asseratur; Imperator rei indignitate motus scriptis suis accusatores citat, suamque ipsius audientiam promittens, simulque Synodum indicit jubet, &c. Celebrata Synodi, simulque exilii Athanasio irrogati tempus deduco ex epistola Constantini junioris ad populum Alexandrinum scripta, quando Athanasium

IX. Novae calumniae in Athanasium structae. (e) Athan. Apolog. 2.

Qui defendebant Athanasium accusant.

(f) Socr. 1. 1. c. 23.

X. Hos namque, vel Comitum blanditiis, vel aliis Eusebianorum fallaciis deceptos, a sanctis collegis avulsit impietas, & adversus eorum Primatem Athanasium hostes instruxit, atque ad expugnandam innocentiam Eusebianis adjunxit; qui adeo forti, & valido stipati cuneo, relictis collegis caeteris, & ablegatis omnibus aliis accusationibus, pro quibus struendis adeo laboraverant, ut de fracto calice, & Arsenii nece calumniis, novae recentique uni huic, & quidem vehementi accusationi intendunt, quam in ipsius Imperatoris majestatis offensionem, detrimentum totius Imperii, & jacturam amplissimae Civitatis vergere intelligerent: nam alias occasione retardati frumenti, ex imaginaria tantum causa vulgi ore jactata, idem Constantinus (quod superius dictum est) Sopatrum Philosophum amicissimum sibi hominem securi percuti jusserat (a). Quomodo igitur idem parceret Athanasio, id praesertim suis atque adeo sibi carissimis adversus eum testantibus patronis Episcopis? Quid itaque tunc, auditis his, ipse Imperator, cum accusatores praesentes se ab Athanasio ea testarentur audisse? idem plane Athanasius subdit, cum ait (b): Emicuit ibi Caesaris ira, adeo post tot atroces minas, & tantopere damnatas Eusebianorum injurias, inaudita causa, evestigio efferverit, & omisso judicio, quod in expectatione erat, nos in Gallias relegavit. Haec ipse, qui quidem infracto animi vigore, ea libertate, quae Episcopum decet Catholicae fidei defensorem, adversus Constantinum adeo injustam sententiam proferentem non veritus est divinum comminari judicium. Tum enim Constantino Imperatore indignante (inquit Epiphanius c) Papa Athanasius gravem sermonem adversus Regem protulit, nempe: Judicabit Dominus inter me, & te, quoniam tu consentis calumniatoribus modestiae nostrae. Sic igitur traditus est Athanasius militibus qui ad locum exilii eum in Gallias perducerent.

XI. Porro tanti viri exilio. universa Dei Ecclesia Catholica, veluti ingenti terrae motu concussa, contremuit; tum & Sol ille, qui pietatis radiis totum terrarum orbem haecenus illustrabat, ipse, inquam, Imperator Constantinus, deliquium passus. visus est obscurari, magno omnium maerore spectantium. Caeterum ejusmodi tam immane, Constantini facinus Alexandrinum Concilium excusat, cum scriptis publicis de A-

PAGIUS sum patriae restituit anno Christi trecentesimo tricesimo octavo. Data enim est Treveris XV. Kalend. Jul. ut docet Athanasius in Apologia 2. adversus Arianos pag. 803. Cum itaque Theodoro teste lib. 2. cap. 1. post annos duos & menses quatuor Athanasius in suam Ecclesiam remissus fuerit, apparet, currenti anno, mense circiter Februario, eam Synodum coactam, &

rianorum impietate litteris, isthaec inter alia de eorumdem immanitate testatur (d): Tota enim eorum accusatrix epistola nihil aliud nisi necem spectat; aut necem moluntur, si ipsis liceat, aut saltem exules facere, quod & impetraverunt ab ipso Caesarum patre; qui iras suas offensaque cum supplicium capitale posceretur, exilio damnatorum explevit. In hunc modum Synodus intelligens etiam cum Athanasio alios pariter in exilium missos: nam in eadem Synodali epistola Alexandrini Concilii haec habentur (e): Et eodem tempore quatuor presbyteros Alexandriae, quamquam Tyrum non venerant, e suisbus suis exterminaverunt. Macarius vero diaconus * nequam quam exulasse reperitur, qui Constantino-poli inventus est tempore mortis Arii; quod ipse Athanasius in epistola ad Serapionem testatur. Sed & in eadem nuper citata Synodali epistola, de ea ipsa Athanasii causa tunc acta, iidem haec inferius: Nihil hoc Athanasio profuit, qui oppressus calumnia, quasi verus homicida, ab illis in exilium actus est; non enim parens Imperatorum, sed horum calumniae illum in exilium exterminarunt. Animadvertite, quaeso, num ita se habeant, ut dicimus. Et post narrata brevi compendio, quae Tyri idem passus est Athanasius, & adventum ejus ad Imperatorem, de recentiore calumnia, qua circumventus in exilium actus est, addunt.

Eusebiani autem ubi comparuissent, nihil inter accusandum de objectis Tyri criminibus meminere; sed frumentum ab Athanasio, naveque detentas calumniati sunt; eumque gloriatum esse dixere, quod frumenti deportationem ex Alexandria Constantinopolim impedire posset. Haec nonnulli ex nostris, qui in Synodo erant, ex Imperatore admirationis pleno audierunt. Hic cum Athanasius ad tantas calumnias ingemisceret, affirmaretque eas falsas esse, nec fieri posse, ut homo privatus, & pauper tantum virum haberet: Eusebius, ne publice quidem detrectans calumniatoris munus, dejeravit, Athanasium perquam opulentum esse, & satis virum atque auctoritatis ad ista omnia patranda habere, ut ita verisimiliter calumnia videretur. At istum modum res actae sunt per sanctos illos, & venerandos sycophantas Episcopos; sed Dei gratia plus in hoc negotio valuit, quam illorum scelerata malitia, quae Principis animum religiosum ad clementiam retraxit; ut satis haberet, pro morte exilium.

Athanasium Constantini M. jussu in Galliam re- legatum. Hujus Synodi meminit etiam Eusebius Caesariensis Episcopus in lib. 2. contra Marcellum cap. 4. quod Opus ab eo post Constantini Magni obitum conscriptum, ut loco citato ipsemet Eusebius fatetur. De Marcello enim Ancyrano Episcopo loquens ait: Haec in illum commoverant Episc.

(d) Apud Athanas. Apolog. 2.

(e) Apud Athan. ubi supra. * alias presbyter.

XII. Nova calumnia Athanasii urgetur.

lium irrogare. Hæc Patres ex Synodo Alexandrina.

XIII. Athanas. excusat Constantinum. (a) Athan. ad Solitar. (b) Apud Athan. 4. polog. 2.

XIV. Refellitur Luciferi sententia. (c) Lucif. pro sancto Athan. lib. 1.

PAGIUS sacrosanctam illam Synodum, qua de diversis adeo Provinciis, Pontio, Cappadocia, Asia, Phrygia, Bithynia, Thracia, & ulterioribus regionibus in Regiam urbem (scilicet Constantinopolim) convenerat, & ut scripto in illum (nempe Marcellum) invehentur, Patres vel invitati coegerunt. Fuit itaque Concilium illud numerosissimum; quod etiam testantur Patres Conciliabuli Sardicenis an-

itidemque Arianorum, Athanasium in exilium in Gallias amandasse; credidit omnino id factum, quod Constantinus transisset ad Arianam hæresin: idque in eum, inconsulte nimis, declamare non desistit: hocque ipsum Constantium profiteri faciens, personam inducit, cum ait (d): Nisi pater meus benefecisset, conferre se ad Arianos, non ejus filii regnavemus. Hæc & alia ipse multa id genus, sed plane falsa, quæ omni probationis genere refellantur: at de fide recta Constantini paulo inferius iterum pluribus.

XV. Cæterum non quantum voluerunt, licuit Eusebianis. Cum enim viderent Athanasium in exilium missum, & Alexandrinam Ecclesiam scirent destitutam esse pastore, sollicitè & ad hoc Constantinum impellere satagerunt, ut alium in locum Athanasii eidem Ecclesiæ ordinatum Episcopum mitteret: sed restitit ille, nec cessit eorum libidini: quod idem ipse Athanasius tradit in loco superius citato epistola ad solitarios, cum subdit (e): Sed tamen illi quidem non persuasum est ab Eusebianis, ut in Athanasii locum Episcopum, quem ipsi postulabant, summitteret: immo eos, qui id moliebantur, compressit, & eam rem ipsam conantes gravibus minus deterruit. Hæc ipse: ex quibus plane intelligi potest, Constantinum non fuisse penitus animo ab Athanasio aversum, ac proinde neque a fide Catholica alienum.

XVI. Rursus vero de eodem Constantino in fraudem ab Arianis allesto, hæc ad eum excusationem haud incongrue Theodoretus affert (f): Nemini (inquit) certè mirum videri debet, quod Imperator in fraudem illectus tam illustres viros solum vertere coegit. Nam fidem adhibuit Episcopis, qui occultare studebant veritatem, illustrem quandam vitæ speciem præferentes, quæ Imperatorem dolo deluserunt. Neque sane eos fugit, qui sunt in sacris litteris eruditi, Davidem Prophetam revera deceptum fuisse; quem non Pontifex, sed verba & verbera (Sibam dico, qui falsum crimen contra Mispiboseth devulit ad Regem, illiusque agrum suum ita reddidit) veteratorie circumvenit (g). Atque ista quidem dico, non quo Prophetam insimulem, sed quo pro Imperatore respondeam, ostendamque humanæ naturæ imbecillitatem; & doceam simul non solis accusatoribus credendum, quamvis digni videantur quibus sit habenda fides, sed alteram aurem integram servandam reo. Hæc Theodoretus.

no CCCXLVII. celebrati in sua Synodica, in qua de Marcello loquentes aiunt: Conditur in Constantinopolim civitatem sub præsentia beatissima memoria Constantini Imperatoris Concilium Episcoporum, qui ex multis Orientalium Provinciis advenerunt, &c. Ubi & insinuant, diu illam Synodum durasse. Meminit & hujus Constantinopolitane Synodi Philostorgius lib. 2. cap. 12. ubi post-

XVII. Antonius magnus sollicitus pro Athanasio. (a) Sozom. l. 2. c. 29.

XVIII. Porro cum accepisset Imperator Ecclesiam (Alexandrinam scilicet) in duas partes diremptam, atque alteram Athanasium, Joannem alteram cum admiratione colere: iniquo animo tulit, & Joannem multavit exilio: hic Joannes Meletii successor fuit, jussusque a Concilio Tyri habito Ecclesiæ communicare, & ut tum ipse, tum omnes ejusdem cum eo sententiæ fautores, honores suos in clero capefferent. At quamvis istud, nempe de exilio Joannis, minime ex sententiâ adversariorum Athanasii evenerit, tamen factum est. Verum, decreta Episcoporum Tyri congregatorum nihil omnino Joanni profuere: nam Imperator neque precibus, neque ullo postulationis genere induci poterat, ut benevolè erga eum animo esset, quem suspicaretur multitudinis populi Christiani ad tumultum, & discordiam excitaturum. Hactenus Sozomenus.

XIX. Alii Episcopi exules. (b) Apud Athan. ad polog. 2.

PAGIUS postquam de Tyria locutus est, ait, Imperatorem alteri Episcoporum Synodo mandasse, ut Athanasii causa examinaretur. Baronius & Conciliorum Collectores de ea tanquam contra Marcellum Ancyran Episcopum, non vero contra Athanasium habita agant; cum tamen ex his, quæ modo dixi, manifestum fiat, causam Athanasii in ea etiam fuisse agitam.

At non Athanasium tantum, sed & illi communionem inhærentes Ægypti Episcopos e sedibus suis expulsos esse, & exulare jussos, ipsimet testantur Epistola Synodali ex Concilio Alexandrino, celebrato post reditum ab exilio, in qua hæc leguntur (b): Cur (inquiunt) qui alios calamitates miserorum lacrymis prosequi oportere docent, ne ab exilio quidem nostro se quieti iradunt? Publica enim omnium Episcoporum prostrigatio ex suis sedibus, exterminatioque facta est; qui ut nos antea pro exilibus habuerunt, ita nunc cum Athanasio patriæ redditi, pro superioribus doloribus, lacrymisque quibus ejus vicem miserabamur, maximam vicissim hilaritatem, & gaudium receperunt. Isthæc ipsi, qui eam passi sunt. Eusebiani enim sicut in Athanasium, ita pariter in alios illi communitantes Ægypti Episcopos visi sunt damnationis sententiam irrogasse, & ut consortes criminum cum Athanasio, ab Imperatore, ut in exilium pellerentur, itidem petiisse.

XX. Constantinus non lator, sed executor sententiæ. Cæterum, quod rursus ad Constantinum pertinet; dicere æquum est, de damnatione Episcoporum, ipsum excusando, illud sibi videri potuisse jure prætexere, quod non ipse damnarit Episcopos, sed a Concilio prædamnatos, jussit exilio solum vertere; utpote qui optime sciret, non esse Imperatorum in Episcopos ferre sententiam, sed tantum a Concilio antelatum executioni mandare. In Joannem vero schismaticum, & Nicænorum decretorum contemptorem ex Athanasii sententiâ jure agere visus est; idque præstitit, ut aliqua ex parte leniret Catholicæ Ecclesiæ mærorem, cum adversarium Athanasii pari cum illo poena multavit; existimans hac viâ Ecclesiarum paci consultum fore, si ambo, quorum causa videbantur esse turbata, simili sententiâ exilii percussi, sic e medio tollerentur. Verum quod ad Athanasium spectat, æquiores se postea erga eum exhibuit Constantinus, qui sequenti anno, quo & obiit, Athanasium Alexandriam revocare in animum induxit; fecissetque si vita comite licuisset; id quidem de restituendo eo ab exilio, cum litteræ Constantini Junioris suo loco recitandæ, tum ipsius Athanasii testificatio manifeste confirmant; ait enim ipse (c): Quamvis tum religiosissimus Imperator Constantinus curam egerit, ut pacifice in patriam, & ad bonam Ecclesiam deduceremur, & in primis rationem con-

VI. Synodus Constantinopolitana, in qua Marcellus Ancyran Episcopus depositus est, de qua mentionem Rufinus lib. 1. cap. 12. Socratem lib. 1. cap. 36. Sozomenum lib. 2. cap. 33. & in epistola Synodi Philippopolitane, diversa non est ab Athanasio exilium irrogatum. In libello enim Synodico postquam de exilio Athanasii actum, & di-

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

concordiæ populorum habuerit, &c. XXI. Treviros ad destinatum exilii locum, cum tandem Athanasius pervenisset, nequaquam, ut exulem sententia Imperatoris affectum eundem populus Christianus excepit; sed ut egregium fidei athletam, qui semper adversus Arii impietatem strenue pugnasset, atque ejus causa ab Eusebianis innumeras insidias passus, denique exilium subiens, clarissimus confessor effectus esset. Talis est virtutis summa potentia, ut quo magis videtur esse depressa atque compressa eo lucidior fulgore coruscet. Suscepit illum Treviris Sanctus Maximinus ejus Civitatis Episcopus, & ipse sincera fide præclarus, & gloria sanctitatis illustris, de quo hæc Sanctus Hieronymus (a): Maximinus Trevirorum Episcopus clarus habetur; a quo Athanasius Alexandrie Episcopus, cum a Constantino quaereretur ad poenam, honorifice susceptus est. Isthæc ipse; sed perperam interpretatus est ea verba Lupus auctor, qui res gestas Maximini contexit, dum existimavit tunc Treviros Athanasium concessisse, cum fuga lapsus a Constantio Imperatore Constantini filio ad poenas expetere; cum ex iis quæ dicta sunt superius, luce clarius appareat, adventum ejus Treviros contigisse, cum exulare iussus est a Constantino; eamque Civitatem non fuisse Athanasii latebras, sed exilium. Sicut pariter reperitur hallucinatus Rufinus, dum Athanasii absconsonem, cum sex annis delituit, statim post Concilium Tyrium evenisse putavit (b). At observatione quidem digna res est, Athanasii exilium haud quaquam impunitum a Deo esse relicum; Imperium siquidem hæc tenus felicissimum, invasione Persarum ceptum est perturbari; & Imperator ipse, cui Eusebius jam Quadricesimalis fuerat illa oratione auguratus, sequenti anno ex hac vita subtractus est; quantumlibet videri posset penes homines excusatus.

XXII. Ariani autem, sublato jam de medio Athanasio, Arii adversario acerbissimo, agunt apud Constantinum de restitutione ejusdem Arii Alexandriam: id non ipse tantum Athanasius (c), sed & Socrates (d) atque etiam Sozomenus (e) testantur. Porro Arius tum Eusebianorum, tum etiam Imperatoris litteris communitus, non est receptus ab Alexandrinis, ut Socrates narrat his verbis: Dum hæc geruntur, tricesimus annus regni Constanti-

PAGIUS dicitur: S. etiam Cimatem & Euphratem Antiaradi, Euprepium Adrianopolis, & Lucium Confessorem qui in vinculis mortuus est, & Marcellum Ancyra tanquam homini cultorem deposuerunt Eusebiani. Athanasius in epistola ad Solitarios, & in Apologetico de fuga sua, universos Episcopos, qui Constantino Magno regnante per fraudem Arianorum in exilium pulsi sunt, re-

ni ad exitum venit. Arius cum suis Alexandria reverfus, eam Civitatem universam de integro in magnas turbas conjecit. Populus Alexandrinus acerbe & graviter tulit, tum quod Arius cum suis redierat, tum quod significatum erat Athanasium suum Episcopum in exilium e-jectum esse. Ubi autem Imperator acceperat de perversa Arii mente, & instituto; cum denuo Constantinopolim accessit jubet, rationem de tumultu, & seditione, quam concitare aggressus erat, reddendum. Quid autem actum sit, cum Arius Alexandria Constantinopolim reversus est, dicemus inferius; nunc vero, quæ læta tunc evenisse Eusebius tradit, his attemamus.

XXIII. Confecto igitur (inquit f) tricesimo Imperii anno; quoniam jam multo ante grandiore natu filium in matrimonio collocasset; secundo filio suo, nempe Constantio, nuptias apparabat, in quibus omnia lætitia celebrata fuere convivii, cum ipse Imperator sponsum filium manu deduceret, conviviumque splendide, & magnifice instrueret; cumque separatim virorum cætus, separatim mulierum choros, præterea universos populos, & Civitates satis large, & proluxe muneribus afficeret. Juncta est Constantio matrimonio Eusebia, quæ (inquit Zozimus g) summa præstabat eruditione, supraque muliebrem sexum prudens erat. Fuit tamen sterilis, & aliarum partui infidiatix (ut tradit Ammianus h) & invida: sed, quod deterius est, Ariano infecta contagio.

Verum ad Eusebium: Eodem (inquit) fere tempore aderant ab Indis Orientalibus legati, qui dona Imperatori afferbant, in quibus erant omnia prope clarissimarum & pretiosissimarum gemmarum genera, animantia etiam tota natura ab hisce nostris discrepantia; quæ omnia ad Imperatorem deferrebant, ut significarent ejus Imperium usque ad ultimam Oceani oram pertinere; Principesque Indorum, picturarum, & statuarum muneribus declarare, se illum summa cum potestate omnium Imperatorem, & Regem agnoscere, & prostre-ri. Ita accidit, ut ei primum ad Imperium venienti, initio Britanni ad ultimas fere Occidentalis Solis oras Oceano cincti parerent, nunc vero postremum Indi in extremis Orientis partibus siti.

Ut vero ultimis Orbis terrarum finibus victorias suas terminasset, universum Imperii statum tribus suis filiis partitius est, quod

centens, eosdem numerat, atque, Cymatium fuisse Antaradi Episcopum (quæ urbs sita dicitur a Geographis in ora Phœnicie) Euphratium Balaneorum, (urbs est etiam Phœnicie) & Eutropium Episcopum Hadrianopoleos, qui perperam, ut videtur, ab Auctore libelli Synodici Euprepium appellatur. Nec aliud in eo Concilio factum scimus. Athanasius in epistola ad So-

Constanti-
nus filii
partitur
Imperium.

quod tanquam hereditatem paternam pius pater carissimis liberis assignabat: cum vitam sortem grandiori natu filio Constantino; Orientis partes huic, nempe Constantio, natu proximo; quod vero inter hæc medium interjacebat, tertio filio, Constantio nimirum tribueret. Sed cum vellet hæc eis fortunam feliciter cedere, & ex animorum salute esse; pietatis etiam in eis semina sparsit, cum suis divinis præceptionibus, tum magistrorum diligentia, quos omnibus virtutibus insignes eis præfecerat: quemadmodum etiam, & in aliis disciplinis eos adsciverat, qui essent in suo genere consummatissimi: nam alii eos bellicis disciplinis exercebant, alii præceptis de Republica imbuebant, alii legum peritos efficiebant. Jam apparatus & splendor singulari regis tributus est, armati, satellites, stipatores, & omnis generis ac ordinis milites, tum horum antesignani, manipulares, duces, ordinum Præfecti, quorum ipse pater & rei militaris usum, & constantem erga ipsos benevolentiam experius esset.

XXVI. Igitur dum jam Cæsares essent, sed ætate adhuc tenera, dabantur eis quorum & ope, & opera publicas res administrabant. Sed ad virilem ætatem maturefcen-
tibus, paterna institutio satis erat, qui presentes eos ad paterna studia extimulavit, & ad imitandum pietatem ejus instituit: absentes autem regis litteris compellens, salutaria præcepta tradidit. In quibus istud maximum, & præcipuum fuit, ut Dei, qui rerum omnium Dominus est, cognitionem, & sanctam erga illum religionem omnibus opibus, atque adeo ipsi regno anteponerent. Jam aliquando liberum eis fecit, ut per se aliquid ad Republicæ utilitatem gererent: in primis vero hortabatur, ut summa cura afficerentur erga Ecclesiam Dei; præcipiebaturque, ut plane, & sine furo Christiani essent. Atque eos quidem pater sic instituebat: Cæterum hi maturo judicio sensuque præditi cum essent, non jam ejus admonitionibus, sed sua ipsorum diligentia nisi patris exhortationes longe superabant, mentes semper ad pietatem intentas habentes, & Ecclesiæ ritus in ipso Palatio cum suis omnibus observantes. Sed illud quoque paterna cura sollicitudoque providit, ut tum filiis suis
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Solitarios dicit, Marcellum ab Eusebianis in exilium missum, postquam nempe Episcopatu pulsus est. Episcopi vero Alexandrini in sua Synodica anno CCCXL. scripta inquirunt: An præclari Eusebiani, qui veritatem, scriptaque sua obliterant, nomen Synodi suis Actis prætexunt, cum res ipsa negotium Imperatorum, non Synodale haberi debeat; quippe ubi Comes præsideat, & milites Episcopos sub satellitio cingant, & Imperatoria edicta, quos ipsi volunt, coire compellunt.

VII. Causa Arii in memorata Synodo Constantinopolitana agitata. Licet enim Synodus mensis Fe-

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

contubernales adhiberentur hi, qui vera religione pietateque pollerent; tum magistrarum primores, quorum fides verum publicarum cura delegata foret, ejusdem generis essent omnes. Hactenus de his Eusebius.

XXVII. Quod vero dicatur (a), iisdem Constantini Tricennalibus Delmatium ab eo creatum esse Cæsarem: filius hic erat Delmatii Constantini fratris; verum nequaquam tale apud Eusebium legitur, Delmatius qui de tribus tantum Cæsaribus meminit: nam in oratione de laudibus Constantini, cum de tribus Cæsaribus agit, quolibet ipsorum interstitio decem annorum creato, mox addit: Nunc vero si Imperium ad ejus annum quadragesimum propagetur, ut Dei nunc temporis spatium cre-
scit, sic numerosa sobole Imperium erit amplificatum, Cæsariumque declaratione Prophetarum vaticinationes expleta, quæ jam pridem & olim sic palam prædicabant. Hæc Eusebius, more suo ex divinis quoque Scripturis comparans sibi adulandi materiam: sed (ut diximus) extitit plane falsus vates, dum cui auguratur annum Imperii quadragesimum, anno sequenti ex hac vita sublatus est. Cæterum, quod ad Delmatium spectat. Eusebii de eo silentium (quod Victor & Eutropius dicunt) creato Cæsare, me in suspensionem adduxit, ut aliquando existimarem errorem factum, ut loco Censoris, dictus sit Cæsar. Censorem quidem fuisse a Constantino creatum, ejusdem Imperatoris rescriptum ad eum datum, atque superius recitatum, quo demandata est illi accusationum cognitio in Athanasium objectarum, fidem facit. Inter tot Cæsares alium addere fratris filium, haud satis persuasibile videri posset: siquidem si fratrum filiorum habenda ratio fuisset, erant duo alii ex Constantio fratre geniti Gallus, & Julianus, quos optima disciplina tradidit imbuendos. Verum cum fere omnes de dignitate Cæsaris Delmatio collata affirmant, & nummi id ipsum habeant, sic conciliandi hi sunt cum Eusebio, nimirum ut tres tantum in successione atque administratione Imperii creati Cæsares fuerint, Constantinus filius, atque ejus fratres Constantius, & Constans, Delmatius vero titulo tenus eam dignitatem fuerit consecutus, sicut & pater ejus & patruus;

N n id.

bruario coacta, ut supra dixi; Arius vero non nisi completo tricesimo Imperii Constantini anno, ut testatur Socrates lib. I. cap. 37. Alexandria Constantinopolim evocatus sit ab Imperatore; & annus XXX. Constantini, die XXIV. Julii absolutus sit, & post illum mensem, Athanasio jam in exilium misso, Marcelloque deposito, Arius Constantinopolim venerit, & turbas adversus Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum excitavit, Synodus tamen adhuc durabat. Sozomenus lib. 2. cap. 29. tradit, Arium Constantinopolim evocatum, & Eusebianos ad ce-

Synodus
hæc per
multos
menses
continua.

22.

10.

(a) Zofim. lib. 2.

idque ex sententia Zofimi, dum ait (a): Erant & Imperii quodammodo participes Delmatius a Constantino Caesar dictus, & Constantius ejus frater, & Anniballianus qui purpurea, & aureis ornata limbis veste utebantur, dignitatem Nobilissimus (ut vocant) ab ipso Constantino propter agnitionis reverentiam consecuti. Hucusque Zofimus; ex quo & illud considerandum, potuisse in Constantini rescriptum irrepsisse mendum, ut Delmatius loco Cæsaris Censor habeatur inscriptus.

XXVIII.

(b) Panv. Rom. Prin. lat. idque tertium & comment. Fast. in Consulatu Delmatii.

(c) Adolph. lib. Num. 1. de ite.

(d) Zonar. Annal. 1. ad finem.

(e) Cedren. in Constantiano Choro.

(f) Zof. lib. 2.

(g) Apud Metaph. die 20. Oct. habet Sur. tom. 5.

(h) Hieron. in Chron.

(i) Victor epitom.

(k) Oros. lib. 7. c. 28.

PAGIUS

lebrandam Synodum se parasse, ac frustra Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum Synodum diffolvere conatum esse. Idem produnt Nicephorus lib. 8. cap. 51. & Zonaras. Auctor libelli Synodici unius Synodi Constantinopolitanae meminit, quam diu durasse supra diximus. Apparet itaque, Synodum Constantinopoli hujus anni initio inchoatam, post mensem Julium adhuc continuatam esse.

VIII.

Constantinus Constantio filio Cæsari uxorem hoc anno dedit, ut habet Eusebius lib. 4. ejus Vitæ, ubi ejusdem uxoris nomen tacet. Baronius

Nunc vero ad res Ecclesiasticas redeamus. Substituerunt Eusebiani Constantinopoli, Arium expectantes, quem Imperator Constantinus cum non receptum audisset ab Alexandrinis eam ob causam, quod a fide Catholica alienus esset; ad explorandam rursus ejus fidem, Constantinopolim acciverat; ubi propinquorum Episcoporum conventus collectus erat, ex maxima tamen eorum parte qui Eusebians studebant. Hujus autem cogendi Concilii fuit illis causa Marcellus Ancyrae Episcopus. Meminit ejusdem conventus Rufinus (l) quoque, licet ordine præpostero, dum nulla penitus habita temporis ratione, ante Athanasii Episcopatum ponit; ait enim: Arium nequiquam apud Alexandriam commorantem venire facit Imperator, & Imperialibus editis Concilium denuo Constantinopolim convocari; quo convenere illi maxime qui Arium atque Eusebium sectabantur, quique sæpe cum Alexandro congressi, ut Arium susciperent. Constat quidem ex iis quæ dicenda sunt, ejusmodi Concilium Constantinopoli celebratum fuisse statim post Concilium Hierosolymitanum, de quo superiore anno actum est. Ejusdem Synodi mentio habetur in Synodali Arianorum epistola, qui postea sub Basilio ejus Civitatis Episcopo Ancyrae convenerunt (revertitur eam S. Epiphanius m) habitaque dicitur propter Marcellum. Hunc quidem fenserant Ariani in Nicæno Concilio Ario acerbissimum adversarium, ut testatur Julius Papa in epistola ad Arianos, quam S. Athanasius in secunda sua Apologia intexuit; in ea enim hæc leguntur (n): Quinam igitur sunt qui Synodum vituperant (nempe Nicænam), & trecentorum patrum calculos pro nihilo habent, & impietatem pietati anteponunt, nisi Ariani ab omnibus ubique Episcopis condemnati & abdicati? Athanasius contra & Marcellus Episcopi plurimos habent; qui verbis scriptisque suis eorum innocentiam tuentur. Marcelli enim fides confessioque Nicænae spectata est, cum Arianis contradiceret: ibidem quoque Athanasii sinceritas in tuenda fide spectata fuit. Hæc ibi.

Cum igitur hos duos sibi infensissimos esse sensissent Eusebiani, in utrumque potissimum jacula direxerunt; quorum al-

XXIX.

(l) Rufin. lib. 6. 12.

Synod. Constanti-nop. scri-tatur Arij fidem.

(m) Epiph. hæres. 73.

(n) Apud Athanas. Apologia. 2.

XXX.

Marcello Eusebians infestis.

Constantio Cæsari tres uxores successit.

Baron. n. XXI.

Ju-

(a) Soz. 7. c. 31.

XXXI. Causa Marcelli.

(b) Socr. 1. c. 24.

PAGIUS

IX.

altero, Athanasio scilicet, jam in exilium pulso, ut Marcellus modo eadem percellatur sententia, viribus omnibus collaborant. Accesserat recens in Marcello causa, quam illi oblatam sponte arripuerit; nimirum quod ad Encænia vocatus Hierosolymam, cum Eusebians communicare noluerit, sed inde recesserit; vel quod alii tradunt, accedere noluerit, affectis hunc in modum injuria Eusebians, qui rem ad Imperatorem detulere, cujus auctoritate Constantinopolim causam disturus coram Synodo convocatur; scilicet ex scriptis quibusdam ejusdem Marcelli anam fumentes eum ut hæreticum condemnandi; de his enim sic Sozomenus (a) Hos, inquit, (nempe Eusebians) ei graviter successisse, quod neque in Concilio Tyri urbis Phœnicie habito ipsorum decretis consentiret, neque Hierosolymis de Ario in Ecclesiam admittendo consentiret, neque consecrationi magni templi ibi a Constantino edificati interesse vellet; idque non alia de causa, quam ut ipsorum vitaret communionem. Denique scripsere isti ad Imperatorem, hæcque ad Calumniam probandam ei detulere, quod ipsum quoque Marcellus ideo contumelia affecerit, quod dedignatus esset consecrationem Templi Hierosolymis extructi sua præsentia honorare. Hæc in Marcellum primo objecta sunt, aliaque rursus addita, sed per calumniam ex ejusdem Marcelli scriptis comparata, de qua mox idem subdit Sozomenus: Causa autem cur Marcellus accusatus sit, fuit Asterius quidam sophista Cappadocia, qui cum libros de Christiana religione opinionum Arij consentientes scripsisset, per opida circumcurfare, eosque Episcopis demonstrare cepit. Conciliis denique ubique convocatis interfuit. Cui Marcellus contradicens, in opinionem Pauli Samosatensis, seu sponte, seu imprudens, nescio, delapsus est. Verum postea cum in Concilio Sardicensi ostendisset, se hanc quam ita sensisset, ad Episcopatum denuo restitutus est. Hactenus Sozomenus; quæ quidem ut apertius intelligantur; præter illa quæ de Asterio a nobis ex Athanasio dicta sunt; quæ de eodem habet Sozocrates, ac de Marcello calumniam passio de errore Pauli Samosatensis, hic reddamus (b): Episcopi (inquit) qui id temporis Constantinopoli congregati erant, Marcellum Ann. Eccl. Tom. IV.

Julianus in epistola ad Senatam populamque Atheniensem. Hancque primam fuisse Constantii Constantini Magni filii uxorem suspicatur Cangiug in Familiis Byzantinis Augustis. Tertia e- jus uxor Faustina fuit, ut liquet ex Ammiano lib. 26. cap. 6. Ex hac nata Constantia posthuma, quæ postea Gratiana nupsit. Constantinus non hoc anno, sed præcedenti Tricoonalia celebravit, ut jam diximus, ideo-

que Dalmatius, seu Flavius Julius Valerius Dalmatius anno præcedenti Cæsar a Constantino dictus Cagno appellatus. Mediobarbus multa Numif. sar. mata exhibet, in quibus Dalmatius Cæsar nuncupatur. Erat autem filius Dalmatii Constantii Magni fratris, ut docet Anonymus Valesia. XXV. nus. Hannibalianus Dalmatii Cæsaris frater uxorem duxit Constantianam filiam Constantini Magni. Sed de ejusdem Constantini M. familia le-

etiam Episcopum Ancyrae urbis, quæ est in Galatia, tali de causa Episcopatu abdicarunt. Asterius quidam, qui in Cappadocia litteras humaniores docuisset, illis relictis, Christi fidem profiteri cepit, & libros scribere aggressus est, qui ad hodiernum usque diem hominum habentur in manibus; illorum autem testimonio Arii dogma confirmatur; Christum videlicet eodem modo virtutem Dei esse, sicut apud Moysen dicitur, locustam & bruchum virtutem Dei esse, & alia his similia. Assidue cum Episcopis, illisque potissimum, a quibus Arij opinio minime rejecta erat, versabatur Asterius, atque adeo ad eorum conventus accedebat, magno desiderio flagrans ad Episcopatum alicujus civitatis arripendi. Cæterum quoniam tempore persecutionis sacrificaverat idolis, ne ad sacerdotis quidem munus obeundam admittus est. Per urbes Syriae undique vagatur; libros, quos consecerat, ostendit. Marcellus autem de his certior factus, dum Asterio ex adverso se opponere volebat, in contrarium errorem ipse dilapsus est; nam Christum, sicut Paulus Samosatensis, solum hominem esse non dubitavit asserere. Hæc ipse.

At quomodo in tam profundum hæresis barathrum, oppugnans Asterium, potuit Marcellus esse delapsus, qui Nicænae fidei erat propugnator acerrimus, & ob eam causam cum Arium, tum Eusebians adeo immenso detestabatur? Sed subdit Socrates: Quæ cum Episcopi Hierosolymis convocati intellexissent, Asterium nullam rationem duxerunt; quandoquidem in numerum sacerdotum non erat adscriptus: perinde ac si errantes laici non essent ad rectam credendi normam solcite reducendi: sed verior illa fuit causa, quod Asterius Arij favebat errori, cujus ipsi patrocinium susceperant. Immo iidem ipsi Eusebians, quod sibi non liceret palam Arij hæresin promulgare ac propugnare, ejusmodi laicum hominem quocumque vagantem constituerunt hæresis præconem atque patronum; hinc sanctus Athanasius ait (c): Inde nimirum est quod Asterium immolatorem demoniorum, & sophistam impietatis antesignanum faciunt, ut nihil parcat contra Dominum loqui, aut simpliciores eloquentia seducere. Verum ignorant solidi id sese in suam noxam facere, factor enim victimarum idolis casurum in antesignano suo, istam hæ-

Asterius infestus. Marcellus.

XXXIII. Excusatur Marcellus.

(c) Athan. de Synod.

refin Christo hostilem & perduellem esse, evidentiis demonstrat. Hæc de Asterio Athanasius. At subdit Socrates (a): Sed a Marcello, utpote sacris initiato, libri ab eo conscripti rationem poposcerunt.

XXXIV. Quæ autem his addit Socrates, ex falsis Arianorum Actis mutuatus creditur, cum ait: Ut primum compererant eandem cum Paulo Samosateno opinionem tueri, præceperunt ut mutaret sententiam. Ille ad pudendum inductus, librum se combusturum promittit; ubi vero Concilium cum festinatione dimissum erat (Imperator enim Episcopos Constantinopolim accersiverat) eandem de Marcello causâ Constantinopoli coram Eusebio & aliis Episcopis, qui cum eo erant, denuo disceptatum est. Simulatque vero Marcellus recusaverat, sicut antea erat pollicitus, librum illum tam inconsiderate scriptum comburere; Episcopi qui aderant, eum de gradu Episcopatus dejiciunt; Basilium ejus loco Ancyram mittunt. Quinetiam librum illius Eusebius tribus libris confutat. At hæc Marcellus falso fuisse adscripta ab Ariano, tum Julius Romanus Pontifex, tum etiam Synodus Sardicensis, Acta Marcelli diligenter examinantes, intellexerunt; unde & Socrates subdit: Marcellus postea in Concilio Sardicensi, cum librum a se editum neutiquam intellectum esse, & ob eam causam se in suspensionem vocatum, quod cum Paulo Samosateno sentiret, Episcopatum recuperavit: sed quid nos de isto auguremur, dicemus suo loco. Hucusque Socrates.

XXXV. Verum & de Marcelli exilio, & calumnia ab Eusebianis adversus eum conflata, hæc Athanasius (b): De Marcello autem Episcopo Galatiæ supervacuum fuerit fortasse mentionem facere; cum nulli non constet, Eusebianos ab eo de hæresi reprehensos, hæreseos recriminationem pro talione illi vicissim impigisse, senemque hominem in exilium eiecisse. Ille autem Romam profectus, sese innocentem docuit, & ut iustus ab illis fuerat, scripto suam fidem, quam Sardica Synodus amplexa est, edidit. Hucusque ex Athanasio. Sic igitur cucurrit fama Marcelli Ancyranus usque ad tempora Julii & Sardicensis Concilii; quomodo autem postea mutata fuerint vices ejus, & iterum suspectus sit redditus & accusatus Sabellianismi, suo loco dicemus; atque etiam de infelicissimo Asterio, qui, vindice Dei ira, precibus Juliani Anachoretæ extinctus est, suo pariter loco agemus.

XXXVI. Cæterum quod non Athanasio tantum genus Cangius in Familiis Byzantinis Augustis. Per annos quadraginta Romanos inter & Persas pax viguit, ab anno nempe ducentesimo nonagesimo septimo usque ad sequentem, ut eo anno ostendimus. Ea enim paulo ante Constantini Magni obitum rupta. Memorabilia sunt ver-

atque Marcello, sed & aliis Episcopis fuerunt exilia irrogata ab Eusebianis contra jus fasque, more prædonum, non expectata sententia sedis Apostolicæ, Julius Papa alia occasione postea jure conquestus est ad eisdem Arianos alia ex causa scribens; quæ hic intexere, quod eadem causa & de iisdem quoque personis vertatur, dignum existimamus. Ait (c): ergo de iisdem denuo a sedibus suis abreptis: O dilecti, non jam ulterius Ecclesiæ judicia secundum Evangelium, sed vel ad exilium, vel ad mortem instituantur. Nam si, ut dicitis, omnino in culpa fuerunt; oportuit secundum canonem, & non isto modo iudicium fieri; oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus, quod iustum esset, decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgaris Ecclesiæ, qui ista patiebantur, sed quam ipsi Apostoli sua ope ad fidem instruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandria civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur; ut hinc, quod iustum est, desiniri possit? Hæc Julius Papa.

Quod vero Constantinus Imperator non Athanasium tantum & alios ei conjunctos communicatione Ægypti Episcopos (ut vidimus) sed & Marcellum Ancyranum Episcopum, tunc magni nominis virum, lata in eum ab Eusebianis sententia, exulare iusserit; plane accidit, ut apud nonnullos ejusdem Constantini optima fama Catholici nominis periclitaretur; hinc de eo illud Severi (d): Imperator etiam depravatur; dumque sibi religionis officium videtur implere, vim persecutionis exercuit; atque in exilium Episcopi, servitum in clericos, animadversum in laicos, qui se ab Arianorum communione secreverunt. Hæc ipse. Et Rufinus (e), post condemnatum ab Eusebianis Athanasium: Et gesta (inquit) in hunc modum facta per orbem terræ mittentes, ad scelus sui consensum, Imperatore cogente, ceteros Episcopos pepulerunt. Lucifer Calaritanus sapius (quod diximus, dum de exilio Athanasii sermonem habuimus) Ariana hæreseos Constantinum insinulat. Sed & apud Hieronymi Chronicon (f) pariter legitur in obitu Constantini, ipsum in dogma Arianum declinasse.

At (pace horum omnium dictum sit) longe a rerum gestarum certa explorataque scientia aberrarunt; hi enim ob id, quod Constantinus ex Eusebianorum sententia cum Athanasium, tum Marcellum, Nicænæ fidei defensores acerrimos, exilio

ba Rufi Festi in Breviario: Constantinus verum dominus extremo vite sua tempore expeditionem paravit in Persas. Toto enim Orbe pacatis gentibus, & recentis de Gorbis victoria gloriosus, multis in Persas descendebat agminibus: sub cuius adventum Babylonia in tantum regna trepidarunt, ut

(c) Apud Athanas. Apolog. 2. Sententia Rom. Pont. ex. peccanda in damnatione Episcoporum.

XXXVII. Constantinus male audivit.

(d) Severi lib. 2.

(e) Rufin. l. 1. c. 17. in fine.

(f) Hieron. in Chron. an. 31. Constantin.

XXXVIII. Defenditur Constantinus.

illo condemnari, & Arium atque Arianos æque restituendos esse scripserit, quodque (si quis tamen his fidem adhibuit) voluerit in extremo vitæ articulo constitutus ab Eusebio Nicomediensi baptizari; his, inquam, complures persuasi, putarunt Constantinum in Arianorum hæresim lapsum esse. At licet ea quæ a nobis dicta sunt superius, cum egimus de Constantini baptismo, vel quæ paulo ante, cum de Athanasii exilio actum est, satis esse possint ad refellendam falsam illorum opinionem, qui existimant ipsum Constantinum a fide Catholica ad Arianam hæresim defecisse; tamen, quod res magni momenti agatur, alia his, quæ diximus, addere, ad probandam ac plane demonstrandam ejusdem Imperatoris Catholicam fidem integram, haud putamus esse supervacaneum, immo maxime necessarium; ne vel levissima saltem suspicio cuiusvis animi pulset, quod non vulgares auctores aliter sensitse conspexerimus.

XXXIX. Hæc igitur ut cunctis reddantur perspicua, illud in primis intelligendum est; Eusebianos, usque dum vixit Constantinus, cui semel subscripsissent, Nicænæ fidei professores forinsecus præfuisse; & si quod bellum Catholicis intulerunt, nequam ut Ariani, at potius ut bonorum morum vindices præstitissent, sed & Ecclesiasticæ disciplinæ custodes, cum Athanasium damnaverunt; vel cum damnantes Marcellum ob hæresin, se exhibuerunt fidei Catholicæ acerrimos defensores. Quibus persuasus Constantinus, cum illis iisdem in rebus favit, sibi visus est tum Catholicæ fidei, tum etiam Ecclesiasticis institutis integre conservandis religioso officio præsto fuisse: de quo & illud evidens, ac plane apertissimum specimen edidit, dum (quod fusus dicitur paulo inferius) haud assensit in Catholicam Ecclesiam esse Arium admittendum, nisi juratum, & abdicata penitus sua hæresi, ex animo professum fidem Catholicam, quam & ab eodem exegit scripto editam.

XL. Rursum vero, quod commendat fidem Constantini, illud plane est, quod, quousque ipse vixit, Eusebiani nequicquam adversus Nicænæ fidei regulam mutire saltem ausi sunt; quod quidem Athanasii testificatione certum redditur & exploratum, dum in libro de Synodis id ab eis ceptum agi tradit in Concilio Antiocheno, cum illic convenerunt Episcopi sub Constantio Imperatore, occasione dedicationis ejusdem civitatis augustissimi

ut supplex ad eum Legatio Persarum accurreret, & facturos se imperata promitterent, Nec tamen pro assiduis eruptionibus, quas sub Constantio Casare (ex quo liquet, hunc Orienti a patre præfectum fuisse) per Orientem tentaverant, veniam meruerunt, Eusebius tamen in Vita Constantini

templi; ubi præter illam fidei regulam Nicænæ a Patribus traditam, aliam contulerunt; sed ita tamen, ut haudquaquam se Arium sequi contestarentur publicis scriptis litteris, quas ibidem ipse Athanasius recitat, cum sic in eis præfati sunt (a): Nos certe Arii acolori, id est, sectatores non sumus; nec, cum sinus Episcopalis ordinis, presbyterum sequimur, neque aliam fidem præterquam ab initio traditam recipimus; &c. Sed etsi (quod vult Sozomenus) aliquam interpretationem fidei Nicænæ simbolo, eodem tempore, cum Marcelli causa ageretur, addiderunt; verbum tamen illud CONSUBSTANTIALITATIS, in quo tota vis erat & robor Catholicæ sententiæ, quoad vixit Constantinus, quem scirent, acerrimum, Nicænæ fidei professorem & defensorem, a Synodo Nicænæ simbolo nequaquam demere tentaverunt; testatur id quidem Sozomenus, cum ait (b).

Sub idem tempus Eusebius Episcopus Nicomediæ, & Theognis Nicænæ Episcopus, scriptis cœperunt formulam fidei a Nicæno Concilio editam innovare: ac tametsi non auderent palam denegare Filium Patri consubstantialem esse (pro certo enim sciebant Imperatorem ita sentire) aliam tamen formulam composuerunt; verbaque fidei in Concilio Nicæno edita ab Episcopis Orientis, interpretationibus quibusdam additis, recepta esse, omnibus indicantur. Quæ quidem formula & sensus ejusdem effecerunt, ut superior controversia in disceptationem rursus vocaretur; & cum jam videretur sedata esse, de integro ageretur. Hæc Sozomenus. Verum illa de nova ab eis excogitata fidei formula, non sub Constantino facta esse, sed sub Constantio in Synodo Antiochena; quæ suo loco dicturi sumus, manifestius declarabunt. Adeo igitur, vivente Constantino, Eusebiani abhorreere præferebant ab Ariana hæresi, ut nec ipso defuncto, sub Constantio eorum licet patrono, auderent, cum tamen impii essent, se Arianos publice profiteri. Si ergo Eusebiani ipsi, regnante Constantino, & diu postea sub Constantio, se Arii sectatores esse, nec dici, nec velle videri passi sunt; quomodo ipsum Constantinum in Arianam hæresim ab his seductum fuisse dixerimus? Tantum itaque abest, ut Constantinus ab his deceptus potuerit lapsus esse in hæresin Arianam; ut nec ipsi qui talia agerent Eusebiani, ipsum veriti, Arianos se esse voluerint demonstrare. Vim rationis expendat, lector, quæ plus fati tibi videri poterit.

(a) Apud Athan. de Synod.

(b) Soz. l. 2. c. 30. in fin.

XLI. Defenditur egregie Constantinus

scribit, pacem a Persis per Legatos petitam & impetratam. Post Constantini Magni mortem bellum renovatum, & per multos annos Romanos inter & Persas pugnatum, ut infra videbimus. Porro bellum Persicum anno duntaxat sequenti inchoatum, tuncque expeditionem a Constantino

terit ad declarandam exploratam in omnibus fidem Catholicam Constantini.

XLII.

(a) Athan. ad Solit. Athanas. probat fidem Constantini.

His consentiens accedit ipsius Athanasii testimonium, cum adversus ejus filium Constantium Imperatorem agens, quod patris vestigia pietatis impressa non confectetur, sed ab haereticis se patiatur seduci, conqueritur, ubi ait (a): Idem Constantinus ob sceleratam & Christo odiosam haeresin, nec quid juris sit, novit, & erga fratres se inofficiosum praebet, propter quam nec patris quidem sui voluntatem integre observari permittit; sed quod volupe est haereticis, observat: quod autem illis grave est, ibi nequit patris sui reverentiam tueri. Siquidem pater ex calumnia Eusebianorum Athanasium in Gallias ad tempus amandavit, quo liber esset ab eorum crudelitate, qui illi per insidias imminebant: hoc enim a beato Constante ejus fratre post mortem patris scriptum fuit: Et paulo post: Quod si (inquit) pater ejus Arium sub oculos suos admisit; eum tamen cum perjurum, ac proinde effusus visceribus disruptum jacere cognovisset, nulla benevolentia persecutus est; sed eum, re cognita, damnatum, & pro haeretico habuit. Haftenus Athanasius.

XLIII.

(b) Epiph. haeres. 69. Ceteri SS. Patres probant fidem Constant.

Sed & Epiphanius (b) cum agit de eodem Constantio filio Constantini, haec ait: Constantius Rex in aliis quidem omnibus mitis & bonus, veluti filius Magni & perspicillius Constantini pii, qui rectam fidem integre servavit; sed & ipse Constantius impius fuit & bonus juxta multos modos; verum in hoc solum, quod non secundum fidem parentis processit, deviat, atque deliquit, non ex sui causa, sed ab his qui rationem reddituri sunt in die Judicii, qui in apparentia quidem Episcopi dicuntur, veram autem Dei fidem corrumpunt. Quinetiam & de Catholica fide Constantini testata ex Constantii impietate, certum deducimus argumentum ex S. Hilario, cum in eundem Constantium acrius invehit sic ait (c): Audi haereticae damnationis publicum sensum, & intellige te divinae religionis hostem & inimicum memoris sanctorum, & paternae pietatis haeridem rebellem; &c. Id ipsum quoque magis exploratum redditur ex iis quae ipse Athanasius post obitum Constantini Constantem filium adiens rogavit eum, & ut vindex & custos esset paternae fidei, hortatus est, cum de Arianorum insidiis apud ipsum conquestus est.

XLIV.

(d) Theod. l. 2. c. 5.

Rem gestam Theodoretus sic narrat (d): Athanasius vero ad Constantem accedens de factionis Arianae insidiis conqueri, bel-

susceptam adversus eos, testatur Auditor Chronici Alexandrini.

XI.

Epistola Athanasii supposititia

Tom. 2. Operum S. Athanasii pag. 623. & seq. referuntur epistolae duae, quarum prior hunc titulum praebet: Epistola Athanasii & Aegyptiorum Episcoporum ad Marcum Papam pro exempla-

lum contra fidem Catholicam excitatum lamentari; & tum patris, tum Magni Concilii Nicaeni, quod ille convocaverat, eum in memoriam reducere cepit; quin etiam decreta Patrum, quibus ille unquam interfuerat, ab eo lege confirmata fuisse. Talia cum gemitu & lacrymis apud Constantem Imperatorem elocutus, eum ad patrem emulandum excitavit. Nam simulataque ista audivit, litteras scripsit ad fratrem, nempe Constantium, uti hereditatem pietatis paternae integram inviolatamque servaret. Haec Theodoretus: quibus omnibus luce clarior testata redditur fides Catholica Constantini usque ad vitae exitum illibate servata; unde universa Catholicorum posteritas, ipsaque publica Synodalia Acta, magno praeconio ex fide Catholica potissimum comparato, consueverunt ipsum laudare, quod & superius dixisse meminimus.

Sed jam caetera, quae spectant ad di- XLV. Arian in Synodo exploratur fides. Arianum Constantinopolitanum Concilium, in causa Marcelli congregatum Constantinopoli, prosequamur. Arius ergo quem diximus ab Alexandrinis minime fuisse receptum; quod dicerent eadem illum, tunc sentire de fide, quae prius; & ob eam causam Constantini litteris vocatum Constantinopolim: cum eo venisset; num re vera, abjecta penitus antiqua perfidia, eadem cum caeteris Orthodoxis crederet, magna diligentia ab eodem Imperatore explorari jubetur; cum ille Eusebianorum consilio ad horam profiteri Catholicam Nicaenam fidem, in promptu habuit, quam suo chirographo scriptam atque subscriptione munitam obtulit Constantino. At quomodo ejus perfidiam atque perjurium ultus est Dominus, & quem adm odum cuncta ad ejus usque exitum se habuerint, ea tum ab Athanasio, tum etiam ab aliis ejusdem saeculi scriptoribus memoriae commendata, hic describamus; quae enim idem Athanasius acceperat a Macario presbytero, qui tunc praefens rei gestae fuit, Constantinopoli existens, scribit ad Serapionem haec rogantem. Putamus hunc illum fuisse Serapionem famam celebrem, Thmuis Episcopum, de quo apud eundem frequens mentio est; De tertio (inquit e) capite (nimirum de morte Arian) multa mecum perpensi; metuens, ne si id agerem, hominis morti insultare viderer. Veruntamen quia disputatio apud vos de haeresi habita in hanc questionem desit: An communionem celebrata cum Ecclesia, diem suum obierit Arius; ut questio de ejus morte dissolvatur, dicam quod res

ribus Concilii Nicaeni, quia Arianorum eorum exemplaria incenderant. Posterioris titulus est: Rescriptum Marci Papae de missione capitulorum Nicaeni Concilii, Athanasio & omnibus Aegyptiorum Episcopis. Sed utraque purum ac putum figmentum est, ut recte vidit Baronius. Optandum, ut

Baron. n. LVIII.

res est, in pari numero colloquens & nomen gestam indicare, & contentiosos compefcere. Persuadeo enim mihi, cognito mortis ejus miraculo, non ausuros esse qui prius dubii erant, rem denovo in dubium vocare, sit ne Arianorum haeresis Deo odiosa, an non.

XLVI.

(a) Athan. orat. 1. contra Arian.

Defunctis non insultandum.

(b) Cic. ad Atticum l. 4. epist. 7.

(c) Lucian. in Mene-crato.

XLVII.

De miserando Arian obitu.

Alibi quoque idem Athanasius pro concione differens adversus Arianos, necessitate quadam, eadem imbutus Christiana verecundia, sic praefatus est (a): Omnibus quidem hominibus communis vitae exitus mors est, neque ulli defuncto tametsi inimico insultandum, cum incertum sit, num ante vesperam ipse quoque a morte sis apprehendendus; sed tamen exitus Arii quia non vulgaris est, operapretium est, ut enarretur. At quid mirum si haec Athanasius; cum nec apud Gentiles quidem fas esset in defunctos obloqui? vetus quidem proverbium erat, NON FAS MORTUUS, ex Homeri Odyssea acceptum, οὐκ ὀνείριον φθονέειναιον; usurpat eandem quoque praeciam ex eodem auctore Cicero (b); adeoque ea ore omnium versabatur, ut non licere putaretur in defunctum insultare, nec quidem si pessimus extitisset, ut Nero; unde & audita morte ipsius Neronis, Mufonius ita ad Menecratem (c): Sed ne gloriemur: Nam mortuis (ut ajunt) non decet condescendi. Si isthaec philosophus Epicureus, quanto magis oportuit id praestitisse Christianum Episcopum, ut ea enarrare compulsus ad dogmatis veritatem insinuandam, eadem semper praefando praemitteret? Sed rursus, idem haec ad Serapionem:

Ego quidem non aderam, cum ille vita defunctus est. Aderat autem Macarius presbyter, ut ex ejus relatu didici: Accersitus autem erat ab Imperatore Constantino Arius, opera & studio Eusebianorum; quem ingredientem Imperator interrogavit, an fidem Ecclesia Catholica servaret? Ille autem se recte credere jurjurando affirmavit, suppressis iis ob quae ab Ecclesia ejectus erat per Alexandrum Pontificem; adductis in speciem verbis Scripturae. Illum igitur ita juratum, se nihil eorum, ob quae ab Alexandro ejectus erat, fecisse, absolvit Imperator cum his verbis: Si recta est tua fides, bene jurasti: si autem impia est, & tamen jurasti; Deus te pro juramento condemnet. His quae dicit S. Athanasius (antequam ulterius progrediamur) reliqua hic attemamus, quae tum ipse alibi, tum vero Socrates tunc facta tradunt. In oratione enim adversus Arianos idem Athanasius

PAGIUS

XLII.

ut prodeat nova aliqua editio Operum S. Athanasii, iis quae haftenus editae, accuratior, in qua genuina & legitima ejus Opera a spuris accurato critico discernantur.

In Chronico Damasi legitur, sedisse Marcum monjes VIII. dies XX. ex die XV. Kal. Februarii

ait (d); ab eo scriptis proditam Catholicam veraeque fidei confessionem: Justus (inquit) ut scripto ederet fidem suam callide per dolum suppressis suis impietatibus, prolatisque uti diabolus; solet, sacrarum litterarum simplicibus, uti scripta erat, verbis, formulam suae fidei conscripsit. Deinde ab Augusto interrogatus, nihil ne aliud in animo haberet, & an vere sentiret quod profiteretur? Dominum enim perjuri vindicem futurum, Miser jurejurando respondit, se nihil habere praeter ea quae scripto edidisset, neque dixisse aliter, neque cogitasse. Socrates autem tradit, haec minime facta esse in conventu Episcoporum, sed cum seorsum in Palatium a Constantino vocatus est; nam ait (e):

Imperator autem opinionis Arii periculum facere cupiens, illum ad Palatium suum accersit; rogat, utrum Concilii Nicaeni decretis consentiret. Ille sine mora, alacri & prompto animo, coram Imperatore subscribit; cum tamen ea quae in Concilio de fide decisa erant, astute & veteratorie ludificatus sit. Imperator hoc admiratus, illum etiam ad jurjurandum adigit. Ille simulate & fallaciter istud quoque praestitit. Fucata vero ratio, qua ad fraudem in subscribendo usus sit (sicut ipse audivi) ejusmodi fuit. Arius suam ipsius opinionem in charta, quam habebat conscribit; eam sub ala gestat. Jurat se vere & ex animo sentire, quemadmodum scripserat. Istud ita factum esse, fama solum & auditione accipiens, litteris mando; verum quod jurjurandum subscriptioni adhaerebat, perspicue ex Imperatoris litteris colligo. Imperator illi fidem adhibens, dat mandatum Alexandro Episcopo Constantinopolis, ut in communionem eum recipiat. Ante enim valde restiterat, atque omnino id facere recusaverat. Nam (inquit (f) idem auctor superius) Alexander in grave certamen devenit, idque maxime quod Eusebius Nicomediae Episcopus se quamprimum eum Episcopatu abdicaturum, si non Arium cum suis in communionem reciperet. At Alexander non tantum de abdicatione laborabat, quantum de doctrina Concilii Nicaeni, quam omni cura & studio evertere contendebant. Nam cum se patronum decretorum illius Concilii duceret, omnibus viribus sibi nitendum censuit, ne illius formulae & praescripta ullo modo labefactarentur.

In hac igitur concertatione constitutus, dialectica argutias penitus missus facit, ad

(d) Athan. orat. 1. contra Arian.

(e) Socr. l. 1. c. 25.

XLVIII. Arian doctum accersit; rogat, utrum Concilii Nicaeni decretis consentiret.

(f) Socr. l. 1. c. 25.

Alexander dri episcopi constantinopol. pugna adversus Arianum.

XLIX.

currentis anni, usque in diem Nonarum Octobrium. Hujus Chronici verba supra retulimus. Obiit itaque Marcus die septima Octobris quo colitur, & ad quem in Martyrologio Hieronymiano legitur: Roma via Appia depositio Sancti Marcelli & Marci Episcopi. Cumque die decima octava

Marci PP. obitus.

Baron. n. LXI. & seqq. octa.

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

ad Dei auxilium confugit, in jejuniis assiduis se attente desegit, nullam precandi formam pratermittit, tale denique obsequium studiose amplectatur. Itaque in ecclesiam, quæ pacis nomine nuncupata est, se solum ocludens, ea quæ sibi videbantur convenientia peregit; ad altare progressus, humi coram sacra mensa se in faciem prostravit, cum lacrymis Deum oravit, per multas noctes diesque continuos in iis rebus versatus est; nam a Deo opem postulavit; postulationis compos factus est. Postulatio enim talis fuit: O Deus (inquit) largire, ut si Arii opinio vera est, ipse diem disceptationi præstitam nequitiam videam; sin autem fides quam ego teneo, vera est, Arius malorum istorum omnium auctor debitas sue impietatis pœnas luat. Hucusque Socrates. At ejusmodi apud Deum Alexandri contestationem aliis & ab his diversis verbis atque sententia conceptam fuisse, quæ de his inferius dicemus ex Athanasio, demonstrabunt.

I. Porro non Alexandrum tantum de imminenti periculo fuisse sollicitum, sed & pios cunctos ingenti mœrore affectos, & timore perculsos, tradunt; cum audirent juratum Arium esse, invito & renitente Alexandro, introducendum fore in Ecclesiam. Aderat tunc quoque Constantinopoli magnus ille Jacobus Nisibis Episcopus, de quo superius, cum egimus de Nicæno Concilio, facta est mentio, qui Alexandro, ad resistendum Arii præsumptioni, magno fuit adjumento. Hic enim (inquit Theodoretus a) tunc hortatus est omnes, ut septem dies & jejuniis se macerarent, & in orationem pariter incumbere, Deumque rogarent, ut id fieri juberet, quod utile futurum esset Ecclesiis. Probato igitur ab omnibus viri sancti consilio (norant enim illum Apostolica gratia præditum) confestim jejuniis junctæ sunt preces. Quamobrem Ecclesiis omnibus a supremo earum Rectore id consultum est, quod eis erat utile & salutare. Quæ autem post hæc subsecuta sint, dicemus paulo inferius.

II. Jam quæ de ejusmodi re gesta ab Athanasio ad horum confirmationem scripta sunt, coeptam ab eo narrari historiam, prosequamur: prioribus enim hæc addit (b) de Ario post præstitum dolose de pro-

PAGIUS octava Januarii Pontificatum inierit, recte in eo Chronico menses & dies, quibus sedit, numerati. Auctoris Chronici veterum Pontificum Auctor, ex eoque Anastasius & alii, cum dicunt de S. Marco, quod sepultus est in cœmeterio Balbina via Ardeatina pridie Nonas Octobris, intelligendi sunt de aliqua ejus Translatione; alioquin Marcus supra menses octo, dies tantum XIX. sedisset. Post Marci obitum cessavit Episcopatus

sessione fidei juramentum. Ita eum digressum a Principe voluerunt Eusebiani sollicita suavi in Ecclesiam introducere. Sed contra dicebat Constantinopolitanus Episcopus beatus Alexander; non debere, inquietus, hæresis inventorem in communionem recipi. Ibi jam minabundi Eusebiani: Quemadmodum, inquiunt, eum, vobis invitit, curavimus ab Imperatore evocari; ita crastino die, etiam si vobis minime ex sententia sit, in communionem Ecclesie adducemus. Sabbatum autem erat, cum hæc loquerentur. Quibus auditis, Alexander magno cum mœrore Ecclesiam intravit, & porrectis ad Deum manibus lamentatus est, pronus in vultum cadens; humique jacens ita oravit: aderat enim cum eo Macarius socius orationis, qui ejus verba excepit. Postulabat autem alterutrum: Si Arius, inquiens, crastino die in synaxim introducitur, nunc dimittas, quæ, seruum tuum, Domine; & non pius cum impio perdas. Sin autem Ecclesia tua parces (scio autem quod parces) respice in verba Eusebii, neque des in exitum; & vituperium sortem tuam; & tolle Arium, ne eo recepto in Ecclesiam videatur simul cum eo hæresis recipi; neve deinde impietas pro pietate habeatur.

LII. Hæc precatus Episcopus, plurimum cogitabundus, & anxius, inde recessit; & res mira incredibilisque evenit. Eusebianis minantibus Episcopus orabat. Arius autem Eusebians fretus, multa blaterans, in secessum abiit, quasi ad usum alvi, & derepente (juxta quod scriptum est) pronus factus, medius crepuit, humique expiravit, utroque & vita, & communione fraudatus; hic finis Arii. Eusebiani autem magnopere confusi, socium conjurationis sepelierunt: Alexander vero, gaudente Ecclesia, cum pietate & sana fide communionem celebravit una cum omnibus fratribus, Deum, gratias agendo, magnopere glorificans, non quod de morte hominis lætaretur, absit (omnibus enim hominibus constitutum est semel mori) sed quod ea res humana judicium superaverit. Ipse siquidem Dominus Judicem se præbens minus Eusebii, & Alexandri precibus, Arianam hæresin condemnavit, ostendens eam indignam esse Ecclesie communionem; omnibusque manifestum reddidit, eam, tamet-

non dies viginti, ut habet Anastasius, quem secutus est Baronius; sed menses tres, dies viginti novem. Ut enim ex Chronico Damasi discimus, Julius Marci successore ordinatus tantum fuit anno sequenti, idque die sexta Februarii quæ in Dominicam incidebat. Quare perperam in Annalibus Julii initium currenti anno die XXVII. Octobris consignatum.

Eusebiani
vini parant.Infamis
obitus
Arii.CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI MP.
31.

meti ab Imperatore, & omnibus mortalibus adjuvetur, ab Ecclesia tamen damnatum esse: declaratumque est, officinam Arianorum non Deo gratam, sed impiam, & inimicam esse.

LIII. Certe plurimi ex iis qui ante decepti erant conversi sunt; ideo nimirum, quod non quisvis alius, sed ipse Dominus blasphemis impetibus condemnaverit hæresin adversus se constam; & manifesto docuit, etiam si nunc Constantius Episcopus vi compellat, illam tamen esse ex sese incommunicabilem Ecclesie, & celo alienam. Quamobrem apud vos hæc jam deinceps questio consopiat (id enim in pactis fuit) nequoque adjungatur hæresis; sed qui recepti sunt respiciant: quam enim Dominus reprobat, quis approbabit? & quam ipse, incommunicabilem reddidit; quomodo qui eam recipit, non ingens piaculum commiserit, & palam se Christo hostem declaraverit? hoc igitur sufficit ad cobibendos contentiosos. Ista ergo illis, qui tum banc questionem moverant, recitentur una cum his quæ in compendio de hæresi hac ad monachos scripta sunt; ut inde docti, magis ac magis impietatem, & malitiam Arianorum reproberent. Hactenus ex Athanasio.

LIV. Hæc quidem cum tam Græcorum, quam etiam Latinorum historici omnes affirmant, illud modo de Athanasio elucidandum est, quod alibi ait (a): Nondum Sol exortus erat cum necessitas Arium in eum locum detraxit, ubi collapsus est. At hæc quidem verba nequaquam sic accipienda sunt, ut id acciderit Ario, domi cum esset, & necessitas purgandi ventris eum, antequam egrediretur foras, ad secretum locum impulerit: longe enim aliter se res habuit. Summo quidem mane (ut Rufinus (b) atque alii tradunt) ab Eusebianis Episcopis educitur domo, ut, antequam Ecclesia ab Alexandro præoccuparetur, eam invaderent; atque in via positus, cum perurgeretur ea alvi exonerandi necessitate, paulo divertens a via, eo miserando interitum extinctus est. Rufinus inquam sic rem gestam aggreditur enarrare: Eusebius cum suis omnibus, velut hæretici belli signifer, domum Arii matutinus ascendit, eumque prope sequi ad Ecclesiam jubet, &c. E domo vero Imperatoris educit Arium, Socrates tradit (c). Evenisse autem facile potuit, ut qui alias publicis vehiculis (quod paucis concedi solebat) ab eodem Constantino Arius accersitus esset, idem Imperator in domo quoque regia eum hospitari voluerit. Ubi autem in via positus Ario id acciderit, ex Socrate audiamus.

LIV. Postquam enim aula Imperatoris egressus est Arius, Eusebii favoribus stipatus, magna cum celeritate, & pompa per mediam urbem incedit. Simulatque forum Constantinum (sic enim appellatum est) ap-

propinquaverat, in quo columna ex porphyrite locata est, timor ex conscientia, sceleris exortus Arium opprimit, cujus vi laxatur alvus; rogat utrum latrina essent in proximo; cum per forum Constantinum unam esse didicisset, recta eo se confert. Hominem igitur avimi defectio occupat, ac simul cum excrementis anus subito delabitur, magna sanguinis copia sequitur, viscera tenuia pariter effluunt, sanguis cum ipso splene, & jecore effunditur, mortem continuo oppetit. Latrina illæ ad hoc usque tempus Constantinopoli, prope forum (ut dixi) Constantinum, & macellum, in porticu cernuntur; omnesque qui illac transeunt, digitum ad locum intendunt, quo commemorabilem mortis rationem, qua Arius ibi occubuerit, demonstrent. Addit his Sozomenus (d): Fama est, neminem eas latrinas, in quibus moriebatur, longo tempore post frequentasse; sed cum jam ad eum locum visendum, utpote usu publicum homines confertim, ut in multitudine fieri solet, ruerent; cumque introeuntes se mutuo cohortarentur, ut ab illis latrinas caverent; locus posteris detestabilis factus est, propterea quod in eo Arius debitas impietatis sue pœnas persolvisset. Verum ubi multum jam temporis præterierat; vir quidam locuples & potens, sectæ Ariane fautor dedit operam sedulo, ut locum illum a Republica emerret; quem cum emisisset, priore ejus forma deleta, ades in illo extruxit, eo consilio, ut apud populum veniret in oblivionem, & Arii mors nequitiam loci recordatione deinceps carperetur. Hæc ipse.

Quæ quidem non ante hunc annum gesta esse, sed post elapsam trigessimam imperii Constantiniani annum, cum ex iis quæ dicta sunt facile potest intelligi; tum etiam auctoritate Socratis (e) comprobatur. Quamobrem errore lapsos esse constat, tam qui statim post Nicænum Concilium ea accidisse putarunt, quam eos qui ante, vel postea sub Constantio, vel alio quovis tempore posuerunt. Cum enim liqueat, tempore Concilii Hierosolymitani, quod celebratum est ipsis Tricennalibus Imperatoris, ejusdem Synodi decreto Arium in Ecclesiam receptum, & Alexandriam restitutum; nihil est dubii, quin ejus probrosus exitus hoc ipso, sed in ejus tamen fine, acciderit anno: siquidem missis prius Athanasio in exilium & restituito Ario Alexandriam, & inde demum Constantinopolim revocato, atque ibi iterum causa ejus discussa, hæc oportuit contigisse, ejusdem scilicet anni exitu; nisi forte sequentis exordio quo pariter obiit Constantinus, eum esse extinctum, magis verisimili conjectura quis affirmandum putet.

Hæc igitur re gesta (inquit Socrates f) ingens terror, & exanimatio Eusebiana

LVI.
Tempus
obitus
Arii.
(e) Socrat.
l. i. c. 25.LVII.
(f) Socrat.
l. i. c. 25.

CHRISTI 336.

MARCI PAP. I.

CONSTANTINI IMP. 31.

Eusebius Caesar qualis.

factio in cussa est fama rei non solum per totam civitatem, sed etiam per universum prope dixerim orbem terrarum permanavit. Imperator vero hac ratione Christiana fidei firmiter adhaesit, fidem Concilii Niceni auctoritate, & nutu divino revera confirmatam aseruit; & propterea exitu illo Ario magnopere laetatus est. Ex quibus plane apparuit cujus sententiae essent Eusebiani, qui eidem Ario propensiore studio, ac plane dixerim animo obstinato favissent. Hinc etiam & unius ex illis, nempe Eusebii Caesariensis, detegat imposturam, dum (quod pluribus demonstratum est superius) in gratiam Constantii Imperatoris Ariani Constantinum fingit baptizatum paulo ante obitum, qui contigit anno sequenti, apud Nicomediam ab loci illius Episcopo: cum ex recenti memoria ignominiosae mortis Arii, quisque velleviter tantum pietate tinctus exhorrescere ac penitus execrari debuisset omnes Ario familiaritate. & communicatione conjunctos. Qui igitur Arii & Arianorum detestatus est Imperator, tanto prodigio persuasus, errorem; se ipsum quoque arguit levitatis ob missum Athanasium in exilium; quem revocandum Alexandriam destinavit, sed obitu praeventus non perfecit; id quidem (ut dictum est superius) ipsemet testatur Athanasius (a). Ex his sane modicum temporis spatium intercessisse videri potest inter mortem Arii atque obitum Constantini: quippe morte praecipue occupatus, quod animo statuerat de restitutione Athanasii, perficere minime valuit. Unde (quod nuper diximus) sequenti potius anno quam praesenti accidisse obitum Arii possumus opinari.

(a) Athan. orat. i. contra Arian.

LVIII. De Ario obitu sententiae patrum.

(b) Greg. Naz. in laud. Athan.

(c) Ambros. de fide ad Gratian. l. i. c. 9.

(d) Athan.

Hunc plane finem, numine ulciscente sortitus est Ario Judae simillimum; eidem enim jure a Sanctis Patribus comparatur, quorum sententias hic veluti digna ejus sepulturae elogio intexemus; & in primis, quod S. Gregorius Nazianzenus ait (b): Arius petulantis, & effrenatae linguae poenas dedit, in obscuris & impuris locis extinctus; atque orationis non morbi viribus oppressus, ac Juda instar disruptus in eadem Verbi prodicione. Et ex Latinis S. Ambrosius (c), qui haec de eo ad Gratianum Imperatorem: Cui ergo credimus, Joanni in Christi pectore recumbenti, an Ario inter effusa sua viscera voluisti? ut agnosceremus similem Juda proditoris Arii quoque fuisse perfidiam, quem similis poena damnavit: effusa sunt enim & Arii viscera, pudet dicere ubi; atque ita crepuit medius prostratus in faciem, ea quibus Christum negaverat, foeda ora pollutu; crepuit enim, sicut etiam de Juda Petrus Apostolus dixit (d). Et paulo post: Non est fortuita mors, ubi in sacrilegio pari poena parile processit exemplum. Haec Ambrosius. Et il-

lius aequalis S. Gaudentius (e): Execrabilis Arius, qui Principis Constantini temporibus, cum venenato corde Catholicae fidei confessionem simularet; ambiens in amicitiam Regis, & in gradum presbyterii, unde merito pulsus fuerat, revocari; ad similitudinem Judae traditoris crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus, ne sub tegumento ovium lupus ad devorandum gregem Domini introiret. Ita ipse ad Paulum diaconum. Et ne quid desit ad laudem ejus, haec Christianus ille Poeta his versibus:

Ruit Arius alvo
Infelix plus mente cadens, lethumque peremptus
Cum Juda commune tulit, qui gustare pendens
Visceribus curvatus obit, nec poena sequatur
Quos par culpa ligat, qui Majestatis honore
Vulnus ab ore parant; hic prodidit, ille diremit
Sacrilega de voce, &c.

Jam vero de Arii probro exitu satis.

At contra, quam nobilissimo Epitaphio egregium facinus Alexandri Episcopi Constantinopolitani in resistendo Ario a S. Gregorio Nazianzeno (f) remansit posterorum perpetuae memoriae consignatum! cum enim pro concione Constantinopolitanos cives alloquitur, isthaec habet; Dicam enim, quod res est; siquidem egregii illius Alexandri discipuli estis, magni Trinitatis propugnatoris, & praecursoris, qui & verbis, & rebus impium errorem depulit ac prostravit. Neque enim memoria vobis excidat Apostolica illa oratio, quae impietatis auctorem atque antistitem sustulit, idque in locis impurissima lingua dignis, ut nimirum contumelia contumeliam ulcisceretur, ac justa morte animarum injusta sempiterno dedecore inureretur. Haec Gregorius. At de ipso Alexandro alias saepe inferius.

Hoc anno iisdem Consulibus decimo Kalendas Novembris, data legitur (g) Marci nomine epistola ad S. Athanasium Episcopum Alexandrinum, & ad ceteros Aegypti Episcopos, cujus argumentum ex scripta superius ibi posita epistola Athanasii, & aliorum ejusdem Provinciae Episcoporum ad eundem Marcum facilius intelligitur: Nempe Aegyptios dira Arianorum persecutione vexatos, inter alia dispendium passos esse Nicenorum Canonum, qui una cum omnibus aliis libris ab iisdem incensi fuerint; quorum exemplar a Romana Ecclesia, iisdem datis ad Marcum Papam litteris, postulant impertiri. Quibus quidem litteris tum Aegyptiorum, tum Marci, Nicenorum

(e) Bibl. sanct. t. 7.

LIX. Laudes Alexandri Episcopi (f) Greg. Naz. orat. de se ipso quod caeteram Consil. non affect.

LX. (g) Tom. I. Concil. in Marco. De Marci epistola ad Athanasium.

CHRISTI 336.

MARCI PAP. I.

CONSTANTINI IMP. 31.

LXI. (a) Concil. VI. Carth. c. 1. Suspicio de impostura.

rum Canonum numerus definitur; nimirum ab eadem Magna Synodo statuta fuisse septuaginta, secundum (ut ajunt) numerum discipulorum, capitula. Mirum certe, cum diu multumque inter Ecclesiam Africanam (a) & Romanos Pontifices Zosimum ac Bonifacium agitata sit controversia de numero Nicenorum Canonum, ipsos ejusmodi epistolae praeteriisse. At mercatoris merces non nihil suspectae redduntur, utpote quae germano rectae rationis temporis signo minime inveniantur esse signatae. Quoniam pacto, quaeso, sub dictis Consulibus potuit Athanasius Alexandria ad Marcum scripsisse, qui jam exul hoc anno agebat in Galliis? Et quoniam sub Constantino grassatio Arianorum contigit in Aegypto, cum non Marci tempore, sed multo post, quando Constantius Georgium in locum Athanasii subrogavit, passa sit Ecclesia Alexandrina violentam Arianorum vastationem? Sed & quoniam pacto Marcus potuit decimo Kalendas Novembris scripsisse ad Athanasium, cum hoc ipso anno Nonis Octobris reperitur esse defunctus? Eum quidem nonnisi octo menses sedisse, S. Hieronymus testatur in Chronico. Videat haec, qui eas citat, Marianus Scotus, & pariter contendit, nonnisi octo mensibus sedisse Marcum; quoniam modo fieri potuit, eam datam esse ab ipso Marco epistolam, si jam ante ipse ex humana vita desierat?

LXII. Quicquid sit; unum eundemque esse putamus auctorem, qui has concinnavit litteras, cum eo qui finxit epistolam illam Bonifacii Papae ad Eulalium Episcopum Alexandrinum de restituta communione Ecclesiae Africanae, de qua consule, quae diximus in nostris ad Romanum Martyrologium Notis (b). Voluit ille sapiens architectus bene esse consulum asserzioni Zosimi, & Bonifacii de Niceno Canone extra numerum vicenarium allegatum; homo ille ad fictionem confugit, qui ignoravit ex apertissima veritate solutionem asserre; de quo superius dictum est, cum egimus de numero Nicenorum Canonum: Procul absit ab Ecclesiastico tractatore omnis turpis suspicio fictionis, & imposturae, qui pura luce tantummodo gaudeat veritatis: praestat enim ingenue ignorantiam fateri magis, quam ex mendacis emendicatam scientiam affectare.

LXIII. Tempus sedis Marci Papae. (c) Sez. l. 2. c. 19.

Quod autem ad Marci Papae annos spectat; cum S. Hieronymus disertis verbis eum octo tantum mensibus sedisse assermet; cumque etiam de ipso testetur Sozomenus (c), ad exiguum tempus sedem tenuisse; sed & auctor libri de Romanis Pontificibus, de Julio Papa habeat, ipsum federe coepisse Consulibus Feliciano, & Maximo, nempe anno sequenti, quo numeratur primus Julii sedis annus: hoc

Ann. Eccl. Tom. IV.

potius anno quam sequenti, vel quod alii dicunt post biennium, defunctum esse putamus; ob eamque causam totum illud de duabus ab eo habitis ordinationibus mense Decembri, annis singulis, evanescere: adstipulantur huic de tempore sedis Marci cum Marianus Scotus tum alii recentiores (d), qui rem accuratius scrutati sunt. Qui igitur federe coepisse reperitur, & decimasexta die Januarii, & diem obiisse septima mensis Octobris, qua anniversaria ejus natalis memoria ex antiquiore usu in Ecclesia agitur; dicendum est, eum in Pontificatu vixisse menses novem, minus diebus novem.

De eodem Marco haec in eodem libro de Romanis Pontificibus leguntur: Hic constituit, ut Episcopus Ostiensis, qui consecrat Episcopos Urbis tunc pallio uteretur, & ab eodem Urbis Episcopo consecraretur. Hic fecit constitutum de omni Ecclesiastico ordine. Hic fecit duas Basilicas, unam via Ardeatina, ubi requiescit; & aliam in urbe Roma, juxta Palatinas. Eas redditibus a Constantino locupletatas esse, & pretiosis vas ornatas, ibidem traditur. Quod autem dicitur institutum a Marco, ut Ostiensis Episcopus Romanum Pontificem consecraret; antiquior fuisse videtur ejus rei usus: nam Dionysius Papa a Maximiano Ostiensi Episcopo consecratus habetur; meminit quoque S. Augustinus (e) ejusmodi vetustissimi ritus, agens adversus Donatistas.

Quod vero ad pallium spectat; eo donatum a Marco Ostiensem Episcopum haud inficias imus. Primo autem hic mentio in rebus gestis Romanorum Pontificum habetur de pallio summi honoris, & potestatis plenitudinis indice; idemque dictum reperitur Phrygium, quod potissimum esset Pontificis Romani insigne ab eodem Metropolitanis aliquando solitum impertiri. Collatum fuisse ejusmodi Phrygium a Caesario Romano Pontifice Cyrillio Episcopo Alexandrino, cum eidem vices suas delegasset, Graeci (f) testantur. Cur autem Phrygium, quod crucibus intextum est, pallium appellaretur; cum veteris pallii forma, longe diversa esset, & amplior (ut quae superius dicta sunt tam in primo, quam secundo Annalium tomo de pallio, satis docent) haud arbitror merem penitus habuisse compertam; dicam tamen, quae conjectura suggesterit, atque in primis illud: Sicut olim in sacerdotio Hebraeorum (g) erat Summi Sacerdotis superhumeralis insigne, quod nefas esset aliquem alium sacerdotum, vel Pontificum indui, de quo etiam primo tomo saepe locuti sumus, ita in Christianae religionis sacerdotio, genus illud indumenti, quod pallium dicimus, Summi tantum Pontificis cessit usui, ab eo tamen

(d) Pandiu. & alii ante ipsum plures.

LVIII. Res a Marco gesta.

(e) Aug. in Brevic. Collat. dist. 2. c. 16.

LXV. De pallio Episcopali.

(f) Theod. Bals. & alii.

(g) Exod. 28.

CHRISTI
336.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

compluribus Episcopis magna ex causa communicatum: Phrygium idem dictum, quod Phrygionum opere crucibus contexti foret.

LXVI.
Pallia
crucibus
ornata.

Quod vero inhæreret, dum Pontifex sacra ageret, indumento illi, quod (ut primo tomo demonstratum est) pallii præferebat imaginem, nos autem nunc planetam seu casulam dicimus; inde fortasse accidit, ut Phrygium ipsum præcipuum sacerdotalis pallii ornamentum itidem pallium appellaretur: cum alioqui pallii nomine omne operimentum in rebus sacris significari solet; hinc est, quod vela oblata sanctæ Crucis in Ecclesia a Gregorio Tuxonensi episcopo erecta Venantius Fortunatus pallia appellat, quæ & ipsa crucum imaginibus essent contexta, ut ipse declarat his versibus (a):

(a) Venant.
Fortunat.
lib. 2. epi-
gram. 3. de
S. Cruce.

Denique sancta Cruci hæc templa Gregorius offert,

Pallia dum copavit signa gerendo Crucis.
Dona repente dedit divina potentia Christi:
Mox fuit, & voti causa secuta pii.

Pallia nam meruit, sunt quæ Cruce textile
pulchra:

Obsequisque suis Crux habet alma
Cruces:

Serica cui niveis agnata est bractea telis,
Et textis Crucibus magnificatur opus.

Sic cito Pontifici dedit hæc devota volun-
tas,

Atque dicata Cruci condita vela placent.

At quod ad sacerdotale pallium pertinet, cur e lana confici solet, ex Isidoro Pelusota secundo Annalium tomo diximus. Sed isthæc obiter: de pallio enim sæpe inferius contingeret haberi sermonem.

LXVII.

Rursum vero de Marco hæc in eodem commentario in fine leguntur: *Sepultus est in Cæmeterio Balbinæ, via Ardeatina, quod ipse constituens fecit pridie Nonas Octobris.* Extat ejusdem S. Marci Epitaphium a Damaso Papa conscriptum, quod nuper in lucem emissum, hic tibi reddendum curavimus, utcumque vendicatum ab injuria temporis (b):

(b) Antiq.
Inscrip. in
Appendic.
pag. 117.
num. 12.
S. Marci
epitaph.

Vita fuit Marci quam novimus omnes

Ore Dei posset qui temere mundum

Oravit populus quod disceret omnis

Honor vite grandis contemptus habendi

Virtus tenuit penetrata cordis

Te custos Christi perfectus amicus

Et Damasus tumulum cum reddit honorem.

Hic Marcus Marci vita fide nomine con-
sors

Et meritis.

Julius Pa-
pa crea-
tur.

Cessavit Episcopatus ejus dies viginti. Sic igitur vigesima sexta ejusdem mensis Octobris creatur Romanus Pontifex Julius civis Romanus Rustici filius: quantum au-

tem temporis federit, in obitu ejus, hic ex more, dicemus.

Hoc eodem anno Constantinus adver-

sus Persas expeditionem paravit; sed pace confopita, ad extruendam Apostolorum Ecclesiam, in qua sepeliretur, adjecit animum. De his autem hæc Eusebius (c): *Simul etiam illud memoratu dignum, quod hoc ipso fere tempore cum de tumultu quodam Orientalium barbarorum audivisset, 57.*

banc sibi postremam de illis victoriam reliquam esse affirmans, exercitum contra Persas educere properaret. Nam cum id plane secum statuisset, militares ordines eduxit, & de expeditione cum Episcopis, quos secum habebat, communicabat, existimans oportere, ex his aliquos ad pietatis officia maxime idoneos perpetuo sibi adesse. Illi vero libenter quidem secutos se, nec vestigium ab eo discessuros, sed una militiam obituros, & apud Deum supplicibus votis se pugnatos recipiebant.

Hac ille voluntate, & studiorum professione vehementer delectatus, totius expeditionis quasi vestigia eis expressit; ac ad bellum illud suscipiendum, tabernaculum interim ad Ecclesiam similitudinem magnificentia faciendum curavit, in quo Deo victoriarum datori ipse cum Episcopis supplicaret. Interea vero Persæ, cum Imperatoris animus de movendo bello fama intellexissent, ac pugna cum illo congressu metuisent; oratores ad eum de petenda pace mittebant. Ille vicissim (ut erat pacis amantissimus) legatos obvius ulnis excepit humanissime, porrectaque dextera amicitie cum illis fœdus lubens inivit. Magna autem agebatur diei Paschæ eo tempore celebritas; & Imperator cum cæteris pernoctans, vota precesque Deo persolvebat. Hæc Eusebius de expeditione adversus Persas, & pace cum iisdem composita; quæ quidem accidisse anno ultimo Constantini, Hieronymus testatur in Chronico

Hujus belli motus causa, verum inanis prorsus illa ponitur a Cedreno, nempe a Rege Persarum Metrodorum Philophum gemmis spoliatum fuisse, quas ex Indiis ad Constantinum ferebat. Sed ex his quæ scribunt Ruffinus (d) & Socrates (e), mendax arguitur; dum longe ante hæc tempora peregrinationem Metrodori contigisse significant ex rebus gestis Meropii, qui eum est imitatus, & secum pueros duxit Aedesium, & Frumentium, qui ætate provectus, ipso exordio Athanasii sedis fuit ab eo ordinatus Episcopus. At nec persecutio aliqua a Rege Persarum adversus Persas Christianos sub Constantino (quod falso idem auctor putat) excitata est; sed sub Constantio ejus filio, ut constabit ex iis quæ suo loco dicemus.

Cæterum jam quæ a Constantino gesta

sunt

precibus juvari animas defunctorum.

(d) Ruffin. l. 1. c. 19.
(e) Socr. lib. 1. c. 15.

LXVIII.

LXIX.

LXX.

LXXI.

LXXII.

LXXIII.

LXXIV.

LXXV.

LXXVI.

LXXVII.

LXXVIII.

CHRISTI
336.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

(a) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 58. 55. 60.

Apostolorum templum extruitur.

sunt post initam pacem cum Persis, hic ex Eusebio (a) describamus: *Ubi (inquit) hæc peracta fuerunt omnia, Apostolorum templum in urbe sui cognomine edificare cepit. Illud vero cum in infinitam exirisset altitudinem, lapidumque omnis generis ac crustarum varietate ab ipso solo ad superiorem contignationem collustraret, summo artificio factis laquearibus lectum intus complexus est, auroque universum contexit: supra vero pro tegula inductum æ a toto opere imbrum injurias arcebat; quod ipsum etiam multo auro fulgebat; ita ut longe contemplantibus, per reciprocos Solis radios incredibilis splendor effundi videretur. Interiorum adis partem undique in ambitu circumductam, reticulari opere ex ære, & muro affabre facto convestit: ac templum quidem hunc in modum permagna Imperatoris & cura, & studio exornatum est. Huic autem atrium ingens, & subdiale circumdatum, in apertum purumque aerem explicabatur. Hujus per quatuor latera porticus erant dispositæ, quæ medium atrium cum templo ipso complectebantur. Porticibus accommodabantur regia domus, deambulatoria, alique habitationes plurimæ, ad necessitatem illorum, qui locum custodirent, constructæ: hæc omnia dedicavit Imperator; ut Salvatoris nostri Apostolorum memoriam apud omnes gentes æternitatem compararet. Attamen in ipsa coedificatione etiam illud quiddam spectabat, quod primis temporibus obscurum, ad extremum ab omnibus manifeste deprehensum est.*

LXXI. Precibus juvari animas defunctorum.

LXXII.

LXXIII.

LXXIV.

LXXV.

LXXVI.

LXXVII.

LXXVIII.

LXXIX.

LXXX.

LXXXI.

LXXXII.

LXXXIII.

LXXXIV.

LXXXV.

LXXXVI.

LXXXVII.

LXXXVIII.

LXXXIX.

tatis illorum memoriam animæ suæ conciliaturam existimans. Neque sane vota ejus expectationemque fessit Deus. Nam ut primas Paschalis celebritatis exercitationes expleisset, ipsumque salutarem diem cum sibi ipsi charum, & illustrem egisset, tum aliis omnibus omni cum lætitia celebrem reddidisset; cum eodem tempore, & extremum diem obiret, & has celebritates curaret: Deus, cujus nutu hæc omnia gesta sunt, hoc peraccommodato tempore ad meliorem eum vitæ conditionem divinities transferre voluit. At de ejus obitu, anno sequenti. Vides Constantinum a Sanctis Episcopis institutum in fide, ea de causa sibi in Ecclesia Apostolorum delegisse sepulturam, ut defunctus particeps fieret precum, quæ ibidem peragi forent: optime sciens in Ecclesia Catholica illud ratum ac firmum haberi, animas defunctorum, vivorum precibus adjuvari.

Addit Socrates (b) ædificatum a Constantino templum illud, ne Apostolorum reliquiis Imperatores destituerentur: illuc enim postea transferri iussa esse Andree Apostoli, Lucae Evangelistæ, & Timothei Pauli discipuli corpora satis liquet. Ait enim Procopius (c), cum agit de eodem templo a Justiniano Imperatore restitutum: *Erat antiqua apud Byzantium aedificata, longitudine temporis jam emota, & quæ (ut suspicabatur) disce. Jam amplius stare non poterat: hanc instauravit pro dignitate. Ubi latomi, & artifices, effosso fundamento, invenerunt ligneas arcas tres, insculptis litteris indicantes, trium scilicet Apostolorum esse corpora, Andree, Lucae, & Timothei: quæ Rex ipse & omnes Christiani maximo cum fervore conspexerunt, & conspecta rursus terra occulerunt. Hæc Procopius.*

Extant apud Dungalum adversus Claudium Taurinense recitati S. Paulini versus complures ex Natali (ut citat) XI. S. Felicis de translatione facta per Constantinum Imp. Sanctorum Andree atque Timothei Constantinopolim, qui sic se habent.

Nam Constantinus proprii dum conderet urbem
Nominis, & primus Romano in nomine Regum
Christicolam gereret, divinum mente recepit

Nam Constantinus proprii dum conderet urbem

Nominis, & primus Romano in nomine Regum

Christicolam gereret, divinum mente recepit

Con-

ceptit

Con-

ceptit

Con-

ceptit

Con-

ceptit

Con-

ceptit

Con-

ceptit

LXXII.

(b) Soorat.
l. 1. c. ult.Andree,
Lucae, &
Timotheireliquiæ
translatæ.(c) Procop.
l. 1. de ar-
bis. Jus.

Imp.

LXXIII.

S. Paulini
adversus
Claudium
Taurinense
versus.

LXXIV.

LXXV.

LXXVI.

LXXVII.

LXXVIII.

LXXIX.

LXXX.

LXXXI.

LXXXII.

LXXXIII.

LXXXIV.

LXXXV.

LXXXVI.

LXXXVII.

LXXXVIII.

LXXXIX.

LXXXX.

LXXXXI.

LXXXXII.

LXXXXIII.

CHRISTI
336.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

Consilium, ut quoniam Romanae mœnibus
urbis

Æmula magnificis strueret tunc mœnia
ceptis,

His quoque Romuleam sequeretur dotibus
urbem;

* muniret
Ut sua Apostolicis * numeret mœnia latus.

* devexit
Corporibus, tunc Andream * deuxit Achil-

leumque Asid; geminis ita turribus
extat

Constantinopolis magna caput æmula Romæ.
Verius hoc similis Romanis culmine muris,

Quod Petrum, Paulumque pari Deus ambi-
tione

Compensavit ei, meruit quia sumere Pauli
Discipulum cum fratre Petri. Nam quan-
ta per istam

Sanctorum per longa viam divortia terræ
Creverit utilitas ad nostræ munia vitæ,

Ipsa docent hodieque loca, in quibus illa
beati

Rheda capax oneris postea statione resedit,
Omnibus in spatiis, quacumque aut mansio

sanctis
Corporibus, requiesque fuit vestantibus il-
los

Sacratos cineres miris clamantia signis.
Nam divina manus medica virtute per o-

mnes
Est illic operata vias, qua corpora
sancta

Impressere sacro vestigia viva meatu.
Inde igitur suadente fide, data copia

fidis
Tunc comitum studiis, quædam ut sibi pi-
gnora vellent

Offibus a sanctis meruit decerpere fru-
ctum,

Ut quasi mercedem officii, pretiumque la-
boris

Præsidia ad privata domum sibi quisque
referret,

Ex illo sacri cineres quasi semina vitæ
Diversis sunt sparsa locis, quacumque ex

osse minuto
De modica sacri stipe * caperis exiguus ros

* corpo-
Decidit ingentes, illic pia gratia fontes.
At stultos vita generavit gutta favillas:

eandem translationem S. Hieronymus in

hucusque S. Paulinus apud Dungalum.

Quæ accepi a viro doctissimo Nicolao
Fabro Parisiensi una cum aliis fragmentis

eiusdem auctoris, quæ extant. Tribuit

PAGIUS Apostolo Judæorum ad Christianam Religionem
inclinantem, mox & conversum, variis appeti-
tum a Judæis injuriis. Facit etiam ad hoc Lex
x. ejusdem Codicis hoc anno data, Ne Chri-
stianum mancipium Judæus habeat, qua scilicet
Judæus servi dominus Christianum mancipium,
vel cujuslibet alterius sectæ circumcidere pro-
hibetur. Ex qua lege, cum prima De Judæis
conjuncta, de Constantini mente satis liquere
potest. Baronium in errorem induxit insolens

Vigilantium eidem Constantino Imp. alii
autem Constantio, de quo dicitur infe-
rius anno Christi trecentesimo quinquage-
simo nono.

Fuisse autem eandem Ecclesiam Im-
peratorum sepulcrum, S. Joannes Chry-
sostomus testari videtur, dum ait (a):

Et Constantinopoli Reges nostri magnam
gratiam putant, non si prope Aposto-
los, sed si vel extra eorum vestibula

corpora sua sepeliantur, sicutque pesca-
torum ostiarii Reges. Neque hinc in mor-
te confunduntur, sed honestantur & ipsi,

& eorum nepotes, & pronepotes. Hæc Chry-
sostomus. Ex quibus quoque intelligas,
non intra ipsam Basilicam, sed in atrio i-
psius Ecclesiæ Imperatores sepeliri consue-
visse; quod alibi idem auctor expresse de

sepulcro Constantini testatur, nosque
suo loco dicemus, cum sequenti anno de
ejus obitu agemus atque sepulcro.

His quoque Consulibus Constantinus Im-
perator Christianæ modestiæ amantissimus,

ne cuiusvis zeli prætextu eadem a Fide-
lium animis periclitaretur, ad Felicem
Præfectum prætorio, ne conversi ad fidem ex

Judæis in Judæos persecutionem excita-
rent, rescripsit his verbis (b):

Eum qui ex Judæo Christianus factus
est, inquietare Judæos non liceat, vel a-

liqua pulsare injuria; pro qualitate com-
missi, istiusmodi contumelia puniendâ, &c.
Dat. XI. Kal. Novemb. Constantinopoli,

PP. octava Idus Maii, Nepotiano & Fa-
cundo Coss. Rursum vero ad eundem Fe-
licem de Judæis, ne Christianum mancipi-
um possiderent, in hæc verba rescripsit

(c): Si quis Judæorum Christianum man-
cipium, vel cujuslibet alterius sectæ mer-
catus circumciderit; minime in servitute

retineat circumcisum: sed libertatis pri-
vilegiis, qui hoc sustinuerit, potiatur. Dat.
XI. Kalend. Maii Constantinopoli Nepo-

riano & Facundo Coss. Et ad Evagrium
(d): Si quis Judæorum mancipium sectæ
alterius seu nationis crediderit comparan-

dum; mancipium Fisco protinus vindica-
tur; si vero emptum circumciderit; non
solum mancipii damno multetur, verum
etiam capitali sententiâ puniatur. Quod si
venerandæ fidei conscia mancipia Judæus
mercari non dubitet; omnia quæ apud eum
reperiuntur, protinus auferantur; nec in-
terponatur quicquam moræ, quin eorum
hominum qui Christiani sunt, possessione

ca-

construatio quæ habet: Eum qui ex Judæo Chri-
stianus factus est, inquietare Judæos, non liceat.

Sed hæc constructio nihil vitii continet, modo
debita interpunctio adhibeatur, & verba, non
liceat, impersonaliter accipiantur, quomodo Vir-
gilius lib. 5. Æneid. Me liceat casum miserari
infantis amici. Cujus rei alia non defunt exem-
pla. Hæc Gothofredus in illius Legis Commen-
tario.

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

CHRISTI
336.MARCI PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
31.

careant. Meminit ejusdem legis Eusebius
(a) quam & commendat sic dicens: San-
xit etiam ne Christianus quisquam servi-
ret Judæis. Etenim nefas esse, ut qui Pro-
phetas trucidassent; & Dominum ipsum
crudeliter mactassent, hi Domini Salvato-
ris sanguine redemptos servitutis jugo sub-
jicerent. Hæc ipse, iisdem quoque Con-
sulibus legem (b) tulit adversus spurios,
ne quid caperent ex Patris ultima volun-
tate.

Sed & illud sane memoria dignum sta-
tuit, & primus auctor fuit, ut ad cor-
pora defunctorum humana corpus consti-
tueretur ex nongentis, & quinquaginta
diversorum collegiorum & artium officii-
nis, qui huic muneris mancipati essent ad
efferranda atque curanda defunctorum ca-
dayera: hos vero ad hoc opus delectos,
voluit ab omnibus publicis muneribus esse
immunes, & in vectigalibus liberos: tes-
tatur id quidem Justinianus Imperator in
Novella constitutione quadragesimanona,
De impensis quas fieri oportet in defun-
ctorum funeribus, cum ait: Princeps Con-
stantinus recte excogitatum disposuit, &
postmodum Anastasius piensissimus Princeps
confirmavit, adjecto insuper & reddito.
Id nos ruinam minitans, reparare simul,
& undique ad stabilitatem redactum con-
venientibus adstringere juramentis prope-
ramus, efficientes ea re ut immortale per-
maneat. Nam cum piensissimus Princeps
Constantinus nongentas quinquaginta offi-
cinas ex diversis collegiis hujus almæ ur-

bis sacrosanctæ majori Ecclesiæ cum immu-
nitate dederit: Anastasius quoque item pi-
entissimus Princeps non solum officinis cen-
tum quinquaginta alias apposuerit, sed e-
riam pro liberalitate sua per duas pragma-
ticas formas certum redditum constituit,
&c. Idemque Imperator rursus in
Novella constitutione de officinis (c) est
numero signata quadragesimotertio deci-
mæ collationis) hæc de iisdem ait: Quo-
niam potentia nostræ subditi nostri sive vi-
vant, sive moriantur, curæ sunt, ne vel
graves ipsis sepulturae, vel defuncti co-
gnatis damnosæ existant; propterea & hæc,
quæ eorum sepulturam concernunt, quo con-
venit modo disposuimus. Et quia tam divæ
memoriæ Constantinus amplæ hujus nostræ
urbis conditor, quam etiam piensissimus
Princeps Anastasius Lepticariorum sive
Decanorum (ut vocant) numerum ad cer-
tam mensuram redegerunt, mille & centum
tantummodo Decanis totidemque officinis
definitis. Et infra declarat quomodo hi
subditi essent Ecclesiæ & immunes a vec-
tigalibus. Opus igitur pluri ac religio-
sum inventum a Constantino, majore aug-
mento inde auditum est a posteris Impe-
ratoribus, sed jam abolitum & antiqua-
tum, hoc nostro sæculo Romæ sanctioribus
legibus & institutis instauratum est, & in
diversas Catholici orbis Ecclesias propa-
gatum ejusmodi piorum virorum collegium,
Mortis confraternitas nominatum Christia-
næ pietatis dignum exemplar.

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

ca-

JESU CHRISTI ANNUS 337.

JULII PAP. ANNUS I.

CONSTANTINI IMP. ANNUS ultim.

Ita Constantini obitus tempus.

(a) l. 1. de contrahenda emp. Cod. Theod. & al. lib. 11.

(b) Ruffin. l. 1. c. 11. (c) Sozom. l. 2. c. ult. (d) Eutrop. lib. 10.

Christi annus trecentessimus trigessimus septimus Feliciani, & Titiani Consulatu adnotatur in Fastis tam Latinis, quam Græcis; licet in Commentario de Romanis Pontificibus, & in Romana Synodo sub Julio loco Titiani, ponatur Maximinus, sive Maximianus. Sanctiones autem Constantini Imperatoris, hoc anno datæ, dictis Consulibus Feliciano, & Titiano signatæ (a) reperiuntur, Quo quidem anno Constantinus Imperator ex hac vita discessit, ut Socrates disertis verbis affirmat, dum chronologia tum Consulatum Olympiadum, rem testatam reddit: Vixit (inquit) Imperator Constantinus annos sexagintaquinque; trigintaunum regnavit; mortem obiit Feliciano & Titiano Consulibus ad undecimum Kalendas Junii, anno secundo septuagesime octave Olympiadis. Consentit his S. Hieronymus, dum Constantini obitum trigessimoprimo ejus Imperii anno ponit; Ruffinus (b) etiam, atque Sozomenus (c), qui sexagintaquinque annis eum vixisse pariter affirmant; Eutropius (d) autem, cum itidem triginta & unius anni ejus Imperii sit assertor, sexaginta tamen & sex annorum statem egisse tradit. Qui ergo Socrati consentientes, hujus anni Consulibus Feliciano, & Titiano Constantinum dicunt esse defunctum; sic eos oportuit affirmasse eum,

dem annos triginta & unum regnasse, ut tamen ultimum non absolverit, tantumque defuerit ad anni ejus consummationem, quantum intercurrit temporis ab XI. Kal. Junii, quo defunctus est usque ad VIII. Kalend. Augusti, quo ipse Constantio patri successit.

Eusebius (e) autem, Epiphanius (f) Victor (g), Zonaras (h), & si quilibet sunt ex recentioribus, triginta duobus annis Constantinum dicunt imperasse; ait enim Eusebius: Duos igitur & triginta annos, extra paucos menses & dies, cum imperio fuit, eundemque annorum numerum vita duplicabat; quo omni tempore, corpus ei præclare consistit, sine morbo, sine dolore, nulla conspurcatione, quoque vis juvenili corpore valentius, aspectu pulchrum, & ad omnes functiones obundas, ad quas viribus esset opus, robustum. Itaque facile se exercere, equitare, itinera, conficere, bellorum periculis se obicere, trophæa de hostibus constituere, & illas (quibus plurimum uti solebat) sine sanguine, sine cæde de hostibus victorias reportare. Hæc Eusebius; cujus quidem sententia dicendum esset; pervenisse Constantinum usque ad sequentem annum, atque ad Consulatum Urbi ac Polemii, decessisseque dicta die XI. Kal. Juniarum.

Cæ-

Constantii vero Cæsaris Quindecennalia in hunc annum incidunt.

Constantinus Aug. ad caelestia regna ablati est XI. Kal. Junias, & ipso anno nuncupati sunt tres Augusti, Constantinus, & Constantius, & Constantius V. Idus Septemb. inquit Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus. Idem habet quoad diem & annum Auctor Chronici Alexandrini, qui addit, ipso S. Pentecostes die Constantinum demortuum, & quidem recte: hoc enim anno festum Pentecostes cum die XXII. Maii, seu cum die XI. Kal. Junias concurrat. Mortuus est absentibus filiis, Constantio tamen non multo post superveniente, ut habet Ruffinus lib. 1. cap. 11. & Julianus Orat. 1. pag. 29. Clarius Socrates: Porro morti ejus nulli ex filiis

II. Obitur Constantini Ma

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5830. SÆC. IV. Anno Urbis 1090. Olymp. 279. an. r. A. C. 337. JESU CHRISTI 337. JULII PAPÆ I. CONSTANTII, CONSTANTINI ET CONSTANTIS I.

I. Consul. [1] Num. I. ad XX. Coss. Ti. Fabius Titianus [1] & Felicianus ex Inscriptione Onuphriana. Constantini junioris Cæsaris quinta Quinquennalia hoc vel sequenti anno edita.

NOTÆ [1] Coss. Ti. Fabius Titianus, & Felicianus. Incertum est adhuc, an Titiano prænomen Titi ac Fabii nomen fuerit. Vetus inscriptio apud Blanchinum in Prolegomenis ad Anastasii tom. II. pag. XXV. ex cœmeterio S. Hermetis.

Con STANTIE. CONSTANTIIUS. . . . S. DEP. XVI. KAL. DEC. FELICIANO. ET. . . . XX. TITIANO. COS.

Ita exhibet Blanchinus. Vulgares Fasti: Feliciano, & Titiano.

[2] Titiano huic Consuli nomina hæc conciliat lapis apud Fabretum p. 208. in quo etiam prænomen illi non Tiberii sed Titi datur. Ita lapis: T. Flavius Eustus, Titianus & Clavis

CHRISTY 337.

JULII PAP. I.

CONSTANTINI IMP. an. ult.

III. Contigit hoc anno obitus Constantini.

Cæterum, ut consignatæ a Socrate de Constantini obitu chronographiæ hujus anni Consulibus Feliciano, & Titiano consentiamus, illud in primis maxime persuadet, quod leges posthac datæ nominibus Constantii, & aliorum novorum Imperatorum reperiuntur inscriptæ potius, quam Constantini. Extant de his plura exempla, ut in Codice Theodosiano, titulo de Annona, & Tributiis, ubi quarta constitutio data legitur a Constantio VIII. Idus Decembris, Thessalonica Feliciano & Titiano Consulibus. Sed & in titulo de Diarabendis pignoribus habetur rescriptum Constantii Augusti ad Egnatium Faustinum Consulibus. Sed & in titulo de Diarabendis pignoribus habetur rescriptum Constantii Augusti ad Egnatium Faustinum Consulibus. Sed & in titulo de Diarabendis pignoribus habetur rescriptum Constantii Augusti ad Egnatium Faustinum Consulibus. Sed & in titulo de Diarabendis pignoribus habetur rescriptum Constantii Augusti ad Egnatium Faustinum Consulibus. Sed & in titulo de Diarabendis pignoribus habetur rescriptum Constantii Augusti ad Egnatium Faustinum Consulibus.

(a) l. 2. de iustit. Cod. Theod.

IV. Etas Constantini.

Quamobrem inherentes iis quæ a Socrate & ab aliis antiquis nuper citatis auctoribus de annis triginta, & uno Constantini Imperii dicta sunt, affirmamus cum ipsis, Constantinum hoc anno XI. Kalendas Junii e vita decessisse, Feliciano ac Titiano Consulibus, Olympiade ducentesima septuagesimo octava, anno (ut ait Socrates) secundo, sed juxta Eusebii supputationem anno ejusdem quarto; hæcque habita ratione dicendum imperasse annos triginta & unum, minus mensibus duobus atque diebus tribus. Sed & quod Eusebius ait, eundem, quo imperavit, annorum numerum vivendo duplicasse extra paucos menses & dies; dicendum est, eum ex hac vita decessisse anno suæ ætatis sexagesimosecundo, vel sexagesimotertio exacto, secundum ejusdem Eusebii sententiam, afferentis eum imperasse (ut diximus) annos trigintaduos præter paucos menses & dies. His igitur de tempore Constantini obitus elucidatis, jam quæ Eusebius ad eum spectantia narrat, hæc Ann. Eccl. Tom. IV.

recitemus; atque in primis, quæ de ejusdem vitæ institutis ad obitum usque servatis, & mala corporis valetudine ipse præmittit, dum ait (b):

Imperator autem usque adeo mente, rationisque viribus constabat, ut usque ad ultimam senectutem pro consueto more orationes conscriberet, solitos cum amicis congressus faceret, & dignas homine Christiano disciplinas auditoribus suppeditaret. Assidue etiam leges ferebat, aliquando de rebus civilibus, aliquando de bellicis; omnia vero quæ ad vitam degendam essent necessaria, mente & intelligentia comprehendebat. Jam illud dignum sane sempiterna memoria est, quod cum ejus extremus prope vita dies adesset, recitabat famobrem quamdam orationem, eo ipso fere loco quo dicere consueverat; in qua etiam multa disputabat perpetua oratione de animorum immortalitate; deque his qui vitam pie sancteque egissent, & de præmiis quæ bonis & gratis acceptisque. Deo hominibus apud ipsum Deum reposita essent: ad hæc etiam, quem finem habituri essent, qui contrariam partem sequerentur, copiosa & longa oratione demonstrabat, impiorum everisionem & interitum præsentium auribus obiter inculcans. Hæc ille cum constanter, & graviter contestaretur, ita visus est domesticos quosdam suos tangere, ut ex eis aliquis qui sapiens haberi volebat, interrogatus, quid sibi videretur de Imperatoris oratione? licet invitatus responderet tamen: Vera quidem illum sibi videri dicere, atque adeo vehementer laudare, quæ contra numerosam deorum turbam ab Imperatore disputata essent. Hæc ille cum familiaribus suis paulo ante mortem commentans, visus est genere hoc sermonis viam sibi ad meliorem vitam mollem atque æquabilem præferre. His præmissis, & aliis de Apostolorum templo, & sepultura sibi in eo condita, hæc subdit (c):

Cum primum oboriretur ei quedam corporis inæqualis intemperies, ad eamque vehementior dolor accessisset; ad calida Civitatis balnea proficiscitur, & inde ad Civitatem matris suæ cognominem, nempe Helenopolim in Bythynia; ubi in Martyrum suæ adeo diu versatus, supplicis preces & vota publica adhibuit Deo. Hæc de Constantino Eusebius, qui de suscepto ab eodem in suburbano Nicomediae

(b) Euseb. in Vita Constantini lib. 4. c. 55.

V. Constantini vitæ totius exercitia.

(c) Euseb. in Vita Constantini lib. 4. c. 62.

VI. Constantini obitus ex Eusebio.

PAGIUS filii interfuit. Fallitur Gothofredus in Chronologia Cod. Theod. quando ait, Julianum citatum testari, Constantinum Constantio filio præsentem diem obiisse. Nam Julianus tantum dicit, quod unus ex illius liberis, cum adhuc superstes foret, (sc. Constantinus M.) & morbo confisteretur, eidem accurrit: eidem vero mortuo ampliffimos honores habuisti. Quæ verba Rufini & Socratis narrationi non adversantur, ut examinati patet.

Cum autem Regnum inierit Constantinus die XXV. mensis Julii anni trecentissimi sexti, liquet, eum imperasse annos XXX. & menses X. paucis diebus exceptis. Verum est, Eusebium in Vita Constantini lib. 4. cap. 53. de ejus Imperii annis scribere: At Imperii quidem curricula duobus & triginta annis explevit, exceptis mensibus ac diebus paucis. Sed præterquam quod ipsemet Eusebius in Chronico eum annis triginta & mensibus decem imperasse scribit, in ipso

III. Duratio imperii ejus.

diæ baptismo narrationem subinfert; quæ quidem sunt a nobis superius recitata, & confutata; eaque in gratiam Constantii Imperatoris, ejus filii, hæreticorum Arianorum fautoris, ab ipso fuisse conficta, atque dolo malo composita, cum de Constantini baptismo Romæ suscepto est fufus disputatum, aperte nos demonstrasse existimamus. Sed etfi cæteris omnibus destitueremur probationibus, & verisimilibus conjecturis; satis hæc vel ex eo infirma, fide dubia, & labefactata reddi videntur, quod ab Arianorum omnium callidissimo homine, & in præsidium hæresis Arianæ, atque ad Arianorum patroni, ipsius scilicet Constantii Imperatoris nutum ostendimus esse conscripta, ab Eusebio, inquam, illo, qui in his, quæ spectant quovis prætextu ad causam Arianorum adversus Catholicos confovendam, quam egregius semper extiterit mendaciorum concinnator, Acta Tyria atque Constantinopolitana contra Sanctum Athanasium superius recensita locupletissimam fidem faciunt. Tacuit Eusebius, quod de Constantini obitus causa pervulgatum fuit; nempe ipsum a fratribus suis (hi erant Constantius, & Anniballianus) potatum esse veneno; ob eamque causam a Constantino datas esse Eusebio Nicomedienfi litteras ad Constantium filium, ut cave-ret sibi a patris. Ithæc vera ne sint, & quibus ferantur auctoribus, dicemus inferius, cum de eorumdem nece agemus. At quid post hæc addat Eusebius, eodem quo ea textit ordine hic reddamus (a):

(a) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 63. 64. VII. Ultima acta, & e-logia Constantini.

Cum vero (inquit) Centuriones, & Duces militares intromissi, casum suum deplorarent, quod deinceps se orbos fore, lugubri voce testarentur; longioreque ei vitam optarent; etiam his respondit: Se nunc veram vitam adeptum esse, seque ipsam solum intelligere, cujus felicitatis particeps factus sit; ac propterea festinare, nec migrationem ad Deum suum procrastinare. Deinde quæ videbantur, extrema quasi voluntate sua disponebat; ac Romanos, qui regiam Civitatem incolabant, annuis pensionibus honorifice donabat; liberis vero suis regni hereditatem, tamquam patrimonium, relinquebat; veteraque omnia quæ ei videbantur, expresse disertisque verbis describebat. Hæc sigillatim omnia gesta & consummata sunt maxima illa celebritate veneranda & sacræ Pentecostes,

PAGIUS proemio ejusdem Vitæ docet, se Imperii Constantini annos per decennalia, Vicennalia & Tricennalia numerare; ita ut die XXV. mensis Julii anni Christi trecentissimi tricesimi quinti, quo Tricennalia dedit, annos triginta numeret Eusebius, qui præfationem illam a morte Constantini inchoans ait: Nuper quidem universum hominum genus secunda ac tertia Magni Imperatoris nostri Decennalia certis temporum spatiiis recantia festivitibus & convitiis celebravit. Nos

quæ septem continuas hebdomadas omnibus honoribus decorata, ad extremum unitatis numero consignata est; quo tempore, sacræ litteræ testantur, & communis nostri Salvatoris in cælos ascensum, & sancti ad homines Spiritus descensum accidisse. Hujus celebritatis extremo fere die (quam si quis omnium celebritatum principem & maximam vocet, haud aberraverit) omnia ista consecutus Imperator ipso meridie ad Deum suum assumptus est, partem sui mortalem mortalibus cognatam relinquens humi, sed animi partem intelligentem & divinam Deo conjungens suo. Hic Constantini extremus vitæ dies fuit. Hactenus Eusebius, historiam profectus usque ad obitum Constantini. Prænunciam vero Constantini obitus apparuisse in cælo crinitam stellam, quæ inusitatae magnitudinis diu resulsit, auctor est Eutropius (b).

(b) Eutrop. lib. 10.

Quæ autem ad Constantini pertinet testamentum, Rufinus hæc addit (c): Venerabilis Augustus Constantinus in suburbanâ villa Nicomedie trigesimo & primo Imperii sui anno defunctus est, liberis de successione Romani Orbis testamento hæreditibus scriptis. Quo in tempore, quoniam quidem Constantius, cui Orientis regnum decreverat, præsens non erat, dicitur secreto accersens presbyterum, quem a sorore commendatum supra diximus, & exinde familiariter habitum, tradidisse ei testamentum quod scripserat, & obtestatus sub sacramento, ne ulli, nisi Constantio, cum venisset, in manus traderet. Cui etiam quod eunuchi qui erant in Palatio facebant, arte, indicio de Imperatoris morte suppresso usque ad Constantii præsentiam, multis nova tentantibus oppressis, res-tuta integraque remanserunt. Cum vero Constantius adfuisset, depositum presbyter restituit. Cujus beneficii gratia, Imperator regni cupidus, ita ei devinctus est, ut, qui imperare cunctis ambierit, ab illo sibi imperari equanimiter pateretur; ex quo devincto sibi Imperatore, cœpit de Arij restitutione suggerere, & nolentes acquirere sacerdotes uti cogeret, persuadet. Hæc Rufinus; sed in his quæ de tractata Arij restitutione dicit post obitum Constantini; ex his quæ superius ea de re omni ex parte testata, perspicua reddita sunt, omnino refellitur. Eadem quoque de concredito testamento presbytero illi, affirmant Socrates (d) atque So-

(c) Rufin. lib. 1. c. 11.

(d) Socr. lib. 1. c. 26.

quoque ipsi nuper eundem virorem ac triumphatorem casu famulorum Dei circumseptum in ejus Vicennialibus dicta venerati sumus. Sed & Tricennialium Orationum coronas ei texentes, nuper in ipso Palatio sacrum ejus caput redimitimus. Verum nunc anceps animi hæreo; cupiens quidem aliquid MORE SOLITO proferre, sed quo me verum profus ignarus, inusitata rei spectaculo percussus. Eusebius itaque, qui in ea Vita conscribenda Oratorem magis, quam Historicum agit

(a) Sozom. lib. 2. c. 32. IX. Arianus presbyter ignotus.

Sozomenus (a). Spectare etiam jure diximus ad Constantini testamentum, quod declaravit ultima voluntate, Athanasium in sua esse restituendum Ecclesiam; quod superius, dum de ejus exilio actum est, pluribus demonstravimus. Quisnam autem fuerit presbyter ille, qui primo apud Constantiam Augustam deinde apud Constantinum Imperatorem, ac denique penes filium ejus Constantium tantæ fuit existimationis, quem & dicunt secta fuisse Arianum; nemo unquam (quod sciam) scriptis prodidit; conjecturata tamen si res agitur, videtur hic ille fuisse Acacius Lufcus presbyter, qui in sede Cæsariensi Palæstinæ metropolim successit, cum defunctus est Eusebius Pamphili. Ut autem id existimemus, illud magnopere persuadet, quod dicant hunc imperasse Constantio Imperatori. De Acacio tradit S. Hieronymus (b), ea claruisse fama sub Constantio, ut ipse Romæ in locum Liberii Papæ Felicem Episcopum constituerit; quod ei haud facere quidem, sed nec tentare licuisset, nisi summa præ cæteris apud Constantium ipsum gratia, amicitia, atque etiam sacerdotali auctoritate plurimum valuisset. Sed de his liberum esto cuique, ut vult, opinari.

X. Constant. excusatur. Cæterum nullius commoveat animum, & in suspicionem adducat de Catholica fide Constantini intus ejusmodi amicitia usus & consuetudo cum presbytero Arianus; cum ille nequaquam se proderet, qualis esset; qui ad omnem perfectæ vitæ integritatem ex industria mores componens, summum de se ederet omnibus in rebus ad decipiendum Imperatorem speciem sanctitudinis; sed &, sicut Eusebianos omnes fecisse narratum est, nequaquam se manifestaret Arianum; licet, sicut illi, Arium gestaret intrinsecus; vivo enim Constantino, omnes quamtumlibet Arianæ hæresis studiosissimos, in gratiam Imperatoris se exhibuisse Catholicos; sed & Arianum ipsum, suo damno, id juramento quoque affirmare conatum esse, satis superque est superius demonstratum, cum de Eusebianis egimus, ad circumveniendum Imperatorem ea arte optime comparatis. Quod vero idem Rufinus hæc narrando dicat, eunuchorum opera Constantini obitum usque ad Constantii Imperatoris adventum silentio fuisse suppressum, inde puto accidit, ut apud ipsum Constantium Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS ut omnibus notum, eam adjungere voluit Orationibus, quas in Constantini Vicennialibus & Tricennialibus habuerat, ita ut illa singulis decenniis gesta complecteretur, quæ quasi partes tres ut inter se cum quodam lepore contentirent æquabili ratione ac uno eodemque genere tractare voluit, ut exposui in secunda parte Dissert. Hypaticæ cap. 2. num. 19. & notavit etiam Spanhemius V. C. lib. de Præstantia & Usu Numismatum. Quare Epiphanius, Philostor-

tium Imperatorem magno in pretio & æstimatione eunuchi fuerint; cujus rei causa idem Constantius pessime semper dividit; cum tamen apud Constantinum, ejus patrem, ejusmodi genus hominum humili loco contineri toleret; quod Lamprius (c) tradit in Alexandro, cum ait: Scio, Imperator Constantine, quo periculo ista dicantur apud Imperatorem qui talibus servit; sed salva Republica, posteaquam intellexisti quid mali clades istæ habeant, & quemadmodum Principes circumveniant, & tu eos eo loci habes, ut nec chlamyde uti jussis, sed necessitatibus domesticis delegaris.

(c) Lamprius. l. 4. c. 65. 66.

XI. Sed jam quæ sunt Constantini funeris prosequamur. Eusebius itaque res gestas post ejus obitum sic subdit (d): Satellites igitur & universus stipatorum cætus, dilaceratis vestibus, corporibusque ad pavimenta projectis, & collisis ad solum capitibus, lugubres voces cum magno luctu, & clamoribus edebant; cum identidem dominum, Principem, Imperatorem, & tamen non ut dominum & tyrannum, sed ut patrem pii liberi & germani inclamarent; Centuriones vero manipularum servatorem, custodem, beneficium prædicarent; totus exercitus cum omni reverentia, tamquam ovium greges, pastorem suum desiderarent; populus omnis per omnem urbem volitaret, occultum animi vulnus apertis vociferationibus & clamoribus contestans; reliqui demisso vultu tamquam obstupescit incederent; singuli eam sibi calamitatem præcipue accidisse putarent, seque ipsos quasi communi humane vitæ salute orbatos miserabiliter affligerent.

(d) Euseb. Vit. Const. l. 4. c. 65. 66.

Constantini funus.

XII. Hic milites arreptum cadaver aurea capsula includunt, & undique purpurea veste contextum, Constantinopolim perducunt. Ibi tum in omnium magnificentissimis Imperatoris ædibus, celso atque edito loco, deponunt; luminibusque circumfunus aurea super candelabra accensis, admirabile spectaculum intuentibus præbent; & sane hujusmodi, quale nunquam in terris ullum a condito mundo sub Sole visum est. Nam intus in ipso fere medio regii Palatii, excelsa & aurea capsula inclusum Imperatoris corpus, Imperiali apparatu, id est, purpura & diademate ornatum, permulti circumfusi vigiles die noctuque asservabant. Jam totius exercitus P p 2 tus

Pompa funeris e-gregia.

gius, alique Antiqui, qui annos triginta duos Imperii Constantini assignarunt, modum loquendi Eusebii non intellexerunt, vel annos triginta duos utrimque incompleter numeravere. Quæ explicatio certa. Decennalia enim aliaque id genus festa epochæ quædam erant, a quibus aliquando tempora ab Antiquis computata.

IV. Vixit Constantinus annos sexaginta quinque, ut testatur Rufinus lib. 1. cap. 12. Socrates lib. 1. cap. ult. Sozomenus lib. 2. cap. pariter ult. & Theo-

ius Duces & Comites, omniumque Principum cœtus, quibus antea in more fuit Imperatorem venerari, pristinum morem & consuetudinem conservantes, statim temporibus introeuntes, Imperatorem in capsula jacentem tamquam vivum etiam post mortem humi procumbentes salutabant. Horum reverentiam eodem pietatis officio subsecutus est Senatus, & omnes reliqui magistratus. Tunc vero cujusque ordinis hominum, etiam muliercularum & puerorum, infinita turba ad idem spectaculum confluebat. Hæc per multos dies factitata, quod exercitus consistere funus eo loco, & per se asseruari constituerat, quoad ejus filii reversi, efferendo paterno per ipsos funere, patrem suum honorarent. Solus vere iste beatus Imperator etiam mortuus regnavit; cum ei soli post hominum memoriam, vel ipso Deo auctore, omnes qui solebant honores tamquam superstiti tribuerentur. Nam cum is solus ex omnibus Imperatoribus Regem omnium Deum, & Christum ejus, omnibus vitæ actionibus pie sancteque coluerit; jure sane etiam hunc honorem solus adeptus est, ut Dei voluntate, quod in eo morte sepultus e-

rat, tamen apud homines regnaret; ut ista scilicet ratione nobis Deus significaret, animorum regnum his qui non prorsus obdurerunt, nunquam consensescere, nunquam emori. Atque hæc quidem isto modo:

Interea (b) Duces selectos quosdam e toto exercitu, homines quorum aliquando erga Principem fides & benevolentia perfecta fuit, ad Cæsares mittunt; qui omnem rem gestam eis nunciarent. Id quod illi cum diligenter fecissent, cumque statim quasi diviniore quodam afflatu cunctæ per omnes oras sparse legiones de Imperatoris morte audivissent; eodem animo, & consensione statuunt, se perinde atque si adhuc sibi Magni Imperator Constantinus viveret, neminem præter ejus filios Romani Imperii Principem agnituros. De concordia autem militum, eorumdemque Christianorum erga Constantium Cæsarem, qui prope aderat, numisma hinc cudentum curavimus, quo potissimum Christianæ religionis insignia emittuntur, nempe Labara signo Crucis & Christi nomine insignita.

XIII.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 68.

Militum. prædata constantia.

(a) Accipiam a Latio Pasqualino Rom.

(a)

Quem vero intueris hic Constantium. Cæsarem tantum nuncupatum, & absque diademate; plane præsentis temporis indicat ejus statum; nam paulo post tum ipsum, tum fratres ejus, Augusti sunt appellati; subdit enim Eusebius: Ac non multo post, non jam eos Cæsares solum, verum etiam Augustos omnes nuncupari volebant; que vox maximæ cujusdam dignitatis plena, celsissimi Imperii propria nota est. Hæcque omnium copiarum, quocumque loco essent, una eademque consensio, vel ipso temporis momento ad omnium aures pervenerat, cum ipsi sua decreta & sententias vicissim secum per se scripta communicarent: & paulo inferius.

(c) Euseb. lib. 4. c. 70. 71. 72. 73. 74. 75.

XIV.

Hic (c) honor ei a legionibus, homini

PAGIUS & Theophanes ac Cedrenus. Verum est, Hieronymum in Chronico scribere, mortuum esse Constantinum anno atatis sue LXVI. Sed annos utrimque incompletos pro integris recensuit. Nec obstat Eusebius, quando in lib. 4. Vitæ Con-

ab ipso Deo honorato, delatus est. Sed minor natu filius ad patris funus accedens, idemque princeps efferendi funeris, in urbem id deduxit. Praebant turmatim militum cohortes, infinita hominum turba sequebatur. Imperatoris funus hastatis, & armatis militibus cingebatur. Ut vero ad Salvatoris nostri Apostolorum adem ventum est, funus deponunt. Sic adolescens Constantius Imperator, cum præsentia sua, tum reliquis rebus tanto homine dignis, omnia patri pietatis officia præstabat. Sed cum is jam cum reliquis militum cohortibus secessisset, aderant Dei sacerdotes circumfusi turba, ac universo pietatis studio populo, a quibus divinus per preces cultus adhibitus est. Vides pium

Constantii pietas.

stantini cap. 53. scribit: Ac Imperii quidem curriculum duobus & triginta annis explevit, exceptis mensibus ac diebus paucis: vita vero spatium duplo fere longius fuit. Nam ut jam dixi, Eusebius Imperii Constantini annos per Decennalia,

Vi.

Fidelium ritum fuisse, prosequi precibus animas defunctorum. Sed de hoc ipso rursum, cum subdit: Hoc igitur loco excelso folio jacens beatus Princeps, gloriose prædicabatur.

XV.

Preces pro defuncti anima.

Jam populus frequens una cum sacerdotibus non sine lacrymis, & sane magno cum gemitu preces pro anima Imperatoris Deo fundebant, in quo & illi gratum atque optatum pio Principi officium præstabant, & Deus ipse singularem benevolentiam erga sanulum suum ostendit; quod post mortem caris ejus ac germanis filiis, patris sui successoribus, Imperium donasset: & quem votis experivit, locum una cum Apostolorum Memoria consecutus est. Nam adhuc quidem licet contemplari ter beate anime tumulum Apostolici nominis appellatione decorari, & ad Dei populum aggregari, divini que carimonis, & mystico sacrificio, sanctarumque præcationum societate perfri, atque etiam post mortem cum Imperio esse, tamquam jam in filiis reviviscens, summam Imperii administraret, Victor, Maximus, Augustus ipsa appellatione vocitatus.

XVI.

Constantinus superstites in Filii.

Neque tamen ita, ut Ægyptia illa avis nempe Phœnix, quam ajunt, cum natura providentia unica sit, sibi ipsi mortem consciscentem in aromatum acervo emori, excineribus vero ejus reviviscere, & excitari aliam ejusmodi, qualis ipsa fuit: sed Salvatoris sui exemplo, qui pro uno fere tritici semine, benedicente Deo, spicam multis seminibus refertam exhibuit, suoque fructu universum Orbem complevit; ita is ter beatus per trium liberorum successorem, pro uno multiplex redditus est, ita ut in imaginibus, & picturis apud omnes gentes una cum liberis suis eundem honorem adeptus sit, & Constantini nomen etiam vita sanctus retineat. Jam (a) vero in ipsis nummis exculptæ formæ, quæ una parte beatum hunc nostrum obvoluto

(a) Vit. Const. l. 4. c. 74.

PAGIUS

Vicennalia & Tricennalia modo Oratorio numerat: & adverbium fere apud Latinos, quemadmodum ἀπὸ apud Græcos, tam excessum quam defectum significat, & sæpe sumitur pro circa vel circiter. Quare natus erat Constantinus an-

capite representabant; altera parte quadrigis instar aurigæ insidentem, demissa illi cælitus manu dextera exceptum.

XVII.

Dignæ laudes Constantini.

Hæc exempla cum omnium mortalium. Deus in solo Constantino, qui ex omnibus Christianis maxime tandem aliquando Christianus declaratus est, nostris oculis proponeret; nimirum ostendere voluit quantum inter eos intersit, qui ipsum Christumque suum colere vellet, quique contrariam sectam sequerentur, id est, qui Ecclesiæ ejus bellum inferentes, ipsum sibi hostem & inimicum redderent; cum cujusque vitæ exitus manifestum argumentum præberet suæ cum Deo inimicitia: quemadmodum Constantini extremus dies, quantum pietate Deum colisset, aperite demonstrabat. Solus enim ex omnibus Romanis Imperatoribus Deum omnium Regem incredibile pietatis studio honoravit; solus omnium cum libertate vocis & linguæ Christi verbum personavit; solus, ut ita dicam, Ecclesiam ejus præter ceteros ab omni ævo honoribus affectit; solus impium multorum deorum fictitium cultum sustulit, omnesque vias idololatriæ refutavit; solus igitur, & dum viveret, & postquam mortuus est, his honoribus cumulatus est, quales neminem aliquando nec apud Græcos, nec barbaros, sed ne antiquissimis quidem Romanorum temporibus (cum neminem cum isto conferendum ulla unquam seculorum memoria nobis profuderit) adeptum esse, quisquam commemorare potest. Hactenus Eusebius.

XVIII.

Quod vero spectat ad cufos nummos, quorum Eusebius meminit, qui Constantinum altera parte capite obvoluto reddant, altera vero instar aurigæ, quem insidentem quadrigæ demissa manus in cælum accipiat; vidimus ex eis plures ejusdem generis; quorum unum formis diligenter expressum, hic (ut vides) reddendum curavimus.

Sed

no Christi CCLXXII. ex Helena priori Constantii Chlori conjugæ, quæ cum octogenaria mortua fuerit, annum circiter vigesimum sextum ætatis attingerat, quando Constantinum peperit.

Ad

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

(a) Numm. arcus ex-
tat apud
D. Horati-
um Tygri-
num de
Marius
Roma.
Constan-
tini Num-
misina.

(a)

XIX. Sed cur operto capite, immo & tota velata Constantini effigies post mortem, cum ad superos transit, expressa habetur? Num more Gentilium, quod Romani deos adeuntes (quod ait Plutarchus b) eo signo animi demissionem profiterentur, velatoque capite numina venerari solent? sicque Constantinum relatum inter divos, mortalem inter mortales, eo habitu summisionem animi praesferentem, æquum fuerit demonstrari? cum id praesertim nec a Christiano ritu procul abhorreere videretur, quod de Elia (c) divinis litteris proditum sit, transeunte Domino, pallio vultum operuisse. An quod sicut velo obducta Aeternitas effigiari solet, ita Constantinus, post obitum in caelum receptus, æternam gloriam sit consecutus? Vel dicemus potius, quod veli appositio hieroglyphicum apud Gentiles esset noctis, ac vitæ humanæ termini, ultimique ejus finis? ipsamque quadrigam summa actam velocitate, totius vitæ hominis per quatuor anni tempora significare curriculum? prout in antiquis sepulcris hæc omnia egregie expressa cernuntur quorum illud in exemplum adducimus, quod est perspicuum omnibus in Ecclesia S. Laurentii in Agro Verano, ad cœmeterium Cæriacæ, in cuius ingressu a dextris sepulcrum adest his signis nobiliter sculptum: ubi in vitæ cursus fine, quadrigæ equis in proclive deorsum ad inferna loca labentibus, Noctis inest simulacrum velum obtendentis, per quod finis temporum designatur; quod & in alio sarcophago egregia sculptura celebri videntur in ædibus V. I. Tiberii Ceuli in atrio ad secundum scalarum ordinem posito, ubi juxta Cereris quærentis Proserpinam currum Noctis inest simulacrum, nempe alata femina velum præterdens, quo cum diei, tum lucis præsentis vitæ finis significatur.

XX. Sic igitur cum veli superinductio esset

PAGIUS V. Ad num. XX. Philostorgius lib. 2. cap. 17. Christianos accusat, quod imaginem Constantini in porphyretica columna stantem sacrificiis placarent, & lucernis accensis ac suffibus honorarent, vota etiam facerent ut Deo, & supplicationes ad depellendâ calamitates pergerent. Sed jure me-

hieroglyphicum noctis, simulque mortis indicium; æque congruere videri potest, ut, quas cernis imagines Constantini, demonstrant eum vita defunctum, verum nequaquam deorsum ut alios descendentem ad tartara, sed extensa manu cælitus subvectum ad superos. Quod quidem cum de nullo alio Imperatorum a Senatu patris ritibus, quos scribit Herodianus (d), inter divos relatorum, sit in numismatibus reperiri; in quibus aliis plane signis ab his longe diversis, eorumdem consecratio habetur expressa: a Christianis potius quam a Gentilibus Constantinum sic post mortem in nummis effigiari esse, possumus intelligere. Sed & his addimus, quod nec abhorreret a Christianorum more, sic Constantinum post obitum velatum ostendere, quibus solemne erat (ut suo loco superius dictum est) funebri linteo ad opus composito defuncti corpus obvolvere. Cæterum quod tradit Eutropius (e), Constantinum inter divos esse relatum; vel potuit ille intellexisse ejusmodi recensita officia a Christianis eidem post mortem exhibita, vel quid a Gentilibus Senatoribus more patrio aditatum. Illud quidem notum est omnibus, a Græcis solemniter celebrata Constantinum coli ut sanctum, animamque ejus subvectam inter beatos in caelum: inter sanctos enim relatus reperitur in Ecclesiasticis eorumdem Græcorum tabulis, qui diem anniversarium natalis ejus religioso cultu hæcenus prosequuntur.

Porro quod ad locum sepulcri spectat; quantumlibet ipsum Imperatorem summo honore funeratum atque sepultum Eusebius prædicet; nequaquam tamen Constantius ejus filius ausus est eum tumulare intra ipsam basilicam Apostolorum, sed foris in atrio. Quod, præter illa quæ dicta sunt superius, accurate considerans S. Joannes Chrysostomus ait (f): Hic quoque (Constantinopoli nempe) Constantinum

Constantinus relatus ad Superos.

(d) Herod. lib. 4.

(e) Eutrop. lib. 10.

XXI. Locus sepulchrae Constant.

(f) Chryf. bom. 26. in 2. epist. ad Corinth.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

num Magnum filius ita demum ingenti honore se affecturum existimavit, si eum in Piscatoris vestibulo conderet; quodque Imperatoribus sunt in aulis janitores, hoc in sepulcro Piscatoribus sunt Imperatores. Atque illi quidem, velut domini, interiores loci partes obtinent; hi autem, velut accolæ ac vicini; præclare secum agi putarunt, si vestibuli janua ipsi assignetur. Hæc ipse & alia plura, amplificans gloriam fervorem Dei, quos præ cunctis Regibus terræ voluit honorari. Eadem quoque conclamationes alias (a): Nec hoc tantum, inquit, quis Romæ fieri viderit, verum & Constantinopoli; nam & hic Constantinum Magnum ipsius filius in honore magno censuit haberi, si pro foribus Piscatoris paternum corpus collocaret. In eadem vero Apostolorum basilica non tantum (ut dictum est) Imperatores, sed & Episcopos sepeliri consuevisse, Sozomenus testatur, cum ait (b): Ab eo igitur, tamquam ex ejus rei auctore consuetudine ducta, Imperatores Christiani ibi sepeliuntur, atque Episcopi etiam: quippe eum dignitas sacerdotalis Imperii dignitati par sit, immo vero in locis sacris primas partes obtineat. Sic ipse. Et hæc quidem tum Constantinopoli facta sunt.

(a) Chryf. bom. 66. ad popul. Antiochenum.

(b) Sozom. l. 2. c. ult. in fine.

XXII.

(c) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 69.

Romanorum luctus in obitu Constant.

Sed quanto mœrore ac luctu profecuta sit verus Roma Constantini obitum, Eusebius docet hujusmodi narratione (c): Ut vero Imperatorem vita functum esse, Senatoria populusque Romanus, ac tota Imperatoria civitas accepisset; cum hac summa nihil sibi gravius aut luctuosius accidere posse existimarent: nullum dolori & lamentationi modum statuebant; nam balnea clausa, & fora, publica item spectacula summo, & præterea omnia quæ per vitæ otium & tranquillitatem facere solebat animus pacatus, & nulla perturbatione impeditus; nam qui ante lætitiis omnibus affuebant, nunc tristi & demisso vultu in publicum procedebant: & omnes tamen beatum Imperatorem, acceptumque Deo, & vere Imperio dignum prædicabant. Neque hæc voce tantum & clamoribus significabant, verum etiam re ipsa declarabant, cum eum vita functum pictis tabellis tamquam vivum coterent; nam cum cæli effigiem in tabellis propriis coloribus expressissent, depingunt eum super cælestes orbis in aethereo cœtu requiescentem. Jam liberos ejus hi solos rerum dominos & Augustos nuncupabant; adhibitisque supplicibus vocibus, funus Imperatoris sui ad ipsos effere, & in Imperatoria urbe deponere cupie-

PAGIUS tio; cum idem testetur Theodoretus lib. 1. cap. ultimo, & ex eo Nicephorus in fine lib. 6. & Auctor Chronici Alexandrini anno Christi CCCXXX. scribat: Cum fecisset sibi aliam statuam ex veteri quodam simulacro inauratam, quæ dextra manu gestabat Fortunam tabis Constanti-

bant. In hunc modum Eusebius; atque hæcenus de Constantini funere; cujus quidem corporis effigies sic a Nicephoro describitur (d):

Fuit Constantinus formæ decore nemini secundus; & cum gratosus maxime fuit; statura quoque corporis spectabundus; nam neque nimium procerus est habitus; & exiguum brevitate longe supergressus est; humeris latis, sensim cervicem crassorem prætulit; colore corporis rubicundus, minus densum habuit capillum, eumque flavescens; barba mediocriter tenuis & rara, neque admodum demissa erat; ita ut in pleraque faciei parte succrescere non videretur; oculi quales virum decent, & placidi, ex quibus mirifica quedam eminebat gratia, acutioreque illi, & grandiores; nasus subaduncus, cui carnosum quiddam insidebat; facies ipsa latior, & magnanima admodum. Hæc Nicephorus.

(d) Niceph. l. 8. c. 55.

XXIII. Constantini effigies & habitudo corporis.

Animæ vero faciem ex rebus gestis facile deprehendes, quam Ethnicis quoque scriptores perpaucis quibusdam lineamentis sic expressere; etenim Victor (e) hæc de eo: Commodissimus rebus multis suis, calumnias sedare legibus sincerissimis, nutrire artes bonas, præcipue studia litterarum; legere ipse, scribere, meditari, audire legationes & querimonias provinciarum. Ita quidem Victor; sed & Eutropius (f): Civilibus (inquit) artibus & liberalibus studiis deditus erat, affectator justitiæ & amoris, quæ omnino sibi & liberalitate, & docilitate quæsit.

XXIV. Mores ejusdem. (e) Victor in Const.

(f) Eutrop. lib. 10.

Dat tamen crimini Constantino Victor, quod (ut ait) fuerit ultra quam æstimari potest, laudis avidus; verum quod mox subdit; eum derisorem potius, quam appetitorem fuisse laudis, significat, dum illud superius a nobis recitatum inculcat: Hic Traianum, herbam parietariam, ob vitulos multos in ædibus inscriptos, appellare solitus erat. Cum certe in tot (ut alias diximus) ubique locorum erectis a Constantino basilicis, cæterisque ædificiis publicis, quæ supersunt, numquam vel rarissime inveniat quis in aliquo iporum Constantini nomen inscriptum; ut ex his saltem ejusdem Victoris testimonio refelleat liceat illatam in eum ab ipso calumniam. Sed alterius fortasse generis gloriæ, quæ ex militia comparatur, Constantinum cupidissimum fuisse, Victor voluit significasse, secundum ea quæ de eodem Eutropius affirmat his verbis: Innumera in eo animi corporisque virtutes claruerunt; milita-

ta-
nopolitana, quæ ipsa quoque erat inaurata, jussu ut eo die, quo Circenses ob Natalem urbis Constantinopolitana edebantur, introiret eadem statua simulacri deducta a militibus ignas & campagos seu calcos habentibus, & cæteros albos manu gestantibus; utque currus, quo statua ve-

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

paris glorie appetentissimus, fortuna in bello prospera fuit, verum ita, ut non superaret industriam. At hac ex parte laude quoque dignissimus Constantinus fuit; quippe qui secundum illud Apostoli (a): *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*; omnes adversus tyrannos & barbaros uni Christo victorias acceptas ferret: quod in omnibus pene edictis superius recitatis, ingenue ac libere proficitur. Non igitur humanæ jactantiæ, sed grato est animo adscribenda cuncta ejus gloriatio in Deum refusa, quem bonorum omnium (ut vidimus) suis scriptis semper prædicabat auctorem.

XXVI. Rursum vero ea fuit Juliani Apostatæ in Constantinum querela, quod magistratus amplissimos contulerit quoque barbaris. Quod si hoc delictum est; gravius in hoc peccasse ipsum Julianum, idem Ammianus docet his verbis (b): *Tunc & memoriam Constantini, ut novatoris, turbatorisque præscarum legum & moris antiquitus recepti, vexavit; cum aperte incusans, quod barbaros omnium primus ad usque fastes auxerat & trabeas Consularis; infulse nimirum & leviter, qui cum vitare deberet id quod infestius objurgavit, brevi postea Mamertinum ad Consulatum evexit, nec vita, nec splendore, nec usu, nec gloria horum cujusquam similem, quibus magistratum detulerat amplissimum Constantinus; contra, inconsummatum, & subagrestem, & quod minus erat ferendum, celsa in potestate crudelem.* Hæc Ammianus. At quid adeo novum atque mirandum, si Magnus Constantinus, pressus bellis civilibus, ejusmodi magistratibus barbaros sibi devinxit, cum ex barbarorum nationibus homines sciverit ad Romanum Imperium administrandum jam antea pervenisse, ut Severum ex Africa, Maximum & barbaris ortum parentibus, quorum alter e Gothia, ex Alanis alter genitus perhibetur, Philippum ex Arabia, e Pannonia Probum, Carum e Gallia Narbonensi, Diocletianum e Dalmatia libertinum, e Dacia vero Ripensi Galerium armentorum pastorem? cum alioqui præter unum Ablavium Ægyptium, quem ex barbaris creavit Constantinus Consulem, invenerimus neminem: verum & ipsos Ægyptios jam inter Romanos Cives & Senatores allectos ab Antonino Caracalla, ex Dione superius dictum est. Sed prolixi

PAGIUS *hebatur, circumiret superiorem campum, & ad scammam procederet ex adverso Imperialis solii: utque Imperator, qui temporibus illis regnaret, e solio assurgens adoraret statuam ejusdem Imperatoris Constantini, & Fortuna urbis Constantinopolitana.* Hæc pompa celebrabatur quotannis die XI. Maji, qui natalis erat urbis Constantinopolitana; ut tradunt Auctor Chronicæ Alexandrini & Hesychius in Originibus Constantinopolitanis, Hæc Valesio observata in Notis ad lib. 2.

nimis esse videmur in excusando Constantino ab hac Juliani calumnia, in qua, etiam sententia Ammiani Ethnici hominis, ejusdem Juliani studiosissimi, ipse accusator tulit posteriores.

Sed & gravius urgetur carpiturque etiam Constantinus ab eodem Apostata Juliano, ipsi ob derelictum deorum cultum, & Christianam susceptam religionem in omnibus infensissimo; quod voluptatibus atque deliciis deditus fuerit, conviviis tantum & comæ capitis exornandæ intentus; quam ob causam fingit deorum sententia judicatum, ne inter deos, sed cum dea deliciarum, ac veste muliebri amictus ageret. Verum & quod solebat (ut Zosimus (c) tradit) femineo amictu ad irrogandam summam ignominiam notam vestire milites desertores; ea ratione etiam eundem Constantinum muliebri vestitu, calumnioso stylo contexto, ut deorum desertorem voluit induisse: mirum tamen est, quod non, ut complures alios, ad tartari inferna loca ipsum detruserit; siquidem id quoque facere in fabula, quam commentus est, ex animi arbitrio licuisset. Sed magnæ profecto cedit laudi ipsius Constantini, beneque cum eo actum est, quod ab hoste acerbissimo appetitus, & caninis dilaceratus dentibus, tantum vestis jacturam sit passus, qui ipsos deos eorumque delubra fuerat demolitus, cultumque ipsorum & sacra deturbarat, atque magna ex parte funditus perfumdederat; quodque una illa animadversione ultus in ipsum sit, qui de Jovis manu fulmen excusserat, acu vindicans jacturam fulminis, dum ea vestem illam consuit Constantino: quam tamen ipse, licet nolens & imprudens, exiit atque conscidit, dum fortissimum ducem Constantinum fuisse, vel ex eo cogitur affirmare, quod inter alios ab eo domitos barbaros, Dacos ait Romano Imperio subjugasse, tanto jam ante labore atque præliis a Trajano tandem vix superatos: quos, superbe excusso e cervicibus jugo Romano, redditos duriores atque acerbiores, post tot Imperatores solus Constantinus Imperator Crucis virtute perdomuit.

Sed & indignans Julianus in Constantini comam convertitur stultus, dum iniquo fert animo captivam barbam suam a Christianis carpi dictariis atque scommatibus

XXVII.
Juliani
calumnia
refellitur.(c) Zosim.
lib. 3.

XXVIII.

Philostorgii cap. 17. Denique Auctor libelli Synodici in Synodo Nicæna ait: *Constantinus inter Christianos Imperatores Apostolus; & in Menseis Græcorum vocatur ἁγίωτος, id est, par Apostolis; quod cognomen ob propagatam Christi fidem illi merito delatum, quidquid dicit Scalliger lib. 5. de Emendat. Temp. p. 310. De his quæ ad Constantini sanctitatem pertinent, legendus Papebrocius die XXII. Maji in Vita S. Constantini Magni.*

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

Julianus quid de ornatu capitis Const. tibus. Quod enim ait, comæ exornandæ fuisse Constantinum intentum; ad illud alludere visus est, quod de eodem ait Victor (a), eidem Juliano addictissimis, a quo Consulari præfectura Secundæ Pannoniæ honoratus, & statua ænea (ut auctor est Ammianus (b)) donatus fuit; ipsum exornare caput solitum perpetuo diademate: gemmatam illud erat, co-

rona nimirum auro gemmisque contexta, muliebri præferens ornamentum. Unde inter alia Lampridius (c) Heliogabalo etiam infamissimo Principi vitio vertit, quod gemmato diademate uteretur, quo pulchrior appareret. Sed qualenam idem esse toleret, hic ex numismate Constantini reddi curavimus.

XXIX. Cur autem Constantinus laureas demum, ipsa nempe lauri folia, in aurum gemmasque mutaverit; existimatur quidem id ipsum pie sancteque fecisse, utpote religiosissimum Christianum, qui exhorruerit quod sciret ex gentilium superstitionis officina manare: nam Apollinem, comitante Victoria, eidem adhuc Gentili ministrasse laureas, Gallicanus orator in Panegyrico quarto testatur; indecens enim jam sibi visum ex arbore Apollini dedicata vetricia insignia sumere, qui cunctas Christo victorias ferret acceptas; indignumque ratus ornare tempora ex foliis sacris Apollini, cujus ipse pleraque templa demoliri jussisset, viderique velle ab eo donari corona, cujus virtutem atque potentiam superasset: cum præsertim in divina Scriptura de impio Rege damnetur exemplum (d), qui cogebat Judæos hedera coronatos Libero circumire. At Christianissimus Princeps, qui superstitione contextas laureas respuit, & loco foliorum connexas auro gemmas in diademate positas gestare consuevit, nequaquam impurissimum imitatus est Heliogabalum, sed potius Deo carum sanctissimum Regem David, ex quo Christus secundum carnem, unde & Christiani omnes sunt dicti; hic enim de se ipso a Deo coronato sic ait (e) *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*: ut nullus mortalis audeat redarguere, quod constat, consilio atque auctoritate factum esse divina. Si quæ autem re-

(d) 2. Mac.
6.(e) Psal.
20.

periantur numismata Constantini capite laureato, eadem sciat, vel a Gentilibus cusa, vel, antequam Christianus esset, impressa, aut cum Apollinis Daphnem, suo nomine indito expiavit, ut suo loco pluribus dicturi sumus.

Cæterum sic Constantini exemplum secuti sunt posteriores Imperatores, ut tamen interdum laureis in numismatibus appareant coronati; quod scirent ejusmodi abjiciendis Gentilitiis laureis ex scrupulose Tertulliani (f) Montano jam addicti manasse; quam certo constaret ablitibus fuisse jure contemptam, quod suo loco superius pluribus est demonstratum; secundum illud (g): *Omnia munda mundis: cum nec desit ex divina Scriptura de eodem David exemplum, qui regium ornare caput consuevit corona illa ex gemmis & auro, quam abstulerat e vertice Melchom (h).* Vidimus enim numismata Constantini Junioris atque Constantii, filiorum Magni Constantini, de quo agimus, in quibus eorumdem Imperatorum capita cernuntur laureis redimita.

Ad hæc vero digressi sumus occasione Julianus atque Victoris calumniose fugillan-
tium de nimio ornatu capitis Constantinum: cum alioqui omnia ferme ejusdem Juliani numismata ejus vultum reddant, capite fertis contextis ex margaritis ornato, ut vides ex uno ipsorum exempli causa hic expresso.

(c) Lampr.
in Heliogab.XXX.
Alii Imp.
Christiani
etiam laude
abjiciendis
Gentilitiis
laureis ex
scrupulose
Tertulliani
(f) Montano
jam addicti
manasse; quam
certo constaret
ablitibus fuisse
jure contemptam,
quod suo
loco superius
pluribus est
demonstratum;

(g) Tit. 1.

(h) 1. Par.
20.

Sed displicuit fortasse pexa Constantini coma Cynico canem in hircum barba & capillo mutanti.

XXXII. Verum sic Constantino mundities cordi fuit ut, obduratis jam militia membris, ab effeminatis deliciis abhorreret. Deliciis ne vacabat, & genio indulgebat homo, cujus labores belli pacisque tempore essent propemodum incredibiles? quique frequenter dicere solet (a) iis qui eum ab immensis susceptis laboribus avocare tentarent, pro utilitate Reipublice Imperatores non debere labores recusare? Sed & si quid a bellorum curis, & administratione tam vasti Imperii toto Orbe diffusi otii superesset, illud in scribendo insumere consueverat; elucubrabat enim (ut dictum est) pias sanctaque conciones, quas etiam interdum coram populo recitabat; nec quidem ea in re segnis, sed vigilans ac sedulus apparebat, nam de illo hac habet Eusebius (b):

(a) Pomp. Lat. in Vita Constant. in fine.

(b) Euseb. in Vita Const. l. 4. c. 29.

XXXIII. Equidem suam mentem quodam quasi afflatu, & instinctu divinarum rerum exaggerans, totas saepe noctes sine somno traduxit: & cum per otium liceret, orationes scribens, frequentes cum suis inibat congressus; quod suarum esse partium existimaret, rationis freno Imperio suo parentes cogere, atque adeo universum regnum rationis imperio subicere. Quapropter infinita multitudo solebat ad Imperatoris nutum confluere, ut eum philosophantem audiret. Quod si eo dicente, aliquando aliqua occasio incidisset de Theologia loquendi; erecto corpore consistens, contractoque vultu, & depressa voce, adhibita summa prudentia & moderatione, presentium animos caelesti disciplina initiare & devovere videbatur: quam rem cum sequeretur populi grata acclamatio; solebat nutu significare, ut caelum suspicerent, & venerandis laudibus omnium Regem Deum admirarentur & colerent.

XXXIV. Cum vero distribute de pluribus rebus loqui vellet; primum refutabat argumenta, quibus magno errore deorum multitudo introducebatur, probans Gentium superstitionem fraudis esse causam, & hujus de Deo erroris propugnaculum. Deinde Deum unum uni Imperio presidentem eis commu-

dabat; cujus de providentia deinceps generatim & particulatim disputabat: indeque ad Salvatoris nostri dispensationem descendens, hanc quoque ostendebat, ut ejus ratio postulabat, necessario existisse. Ab isto loco digrediens, & debellatis hostibus, rebusque belli & pacis tempore praclare gestis, Christianorum Principum felicitatem metiendam esse, quam ex morum praestantia, Christiana regula docet; nam S. Augustinus hac ait (a): Neque enim nos Christianos quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Reipublicae domuerunt, vel inimicos civis adversus se insurgentes & cavere, & opprimere potuerunt: haec enim & alia vitae hujus arumnosa vel munerata vel solatia quidam etiam cultores demonum accipere meruerunt, qui non pertinent ad regnum Dei, quo perveniunt isti. Et hoc ipsius misericordia factum est, ne ab illo ista qui in eum crederent vel summa bona desiderarent. Sed felices eos dicimus, si juste imperant; si inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis humiliter salutantium, non extolluntur, sed se homines esse meminerunt: si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum majestati ejus famulam faciunt; si Deum timent, diligunt, colunt; si plus amant illud regnum, ubi non timent habere confortes; si tardius vindicant, facile ignoscunt; si eandem vindictam pro necessitate regendae tuendaeque Reipublicae, non pro futurandis inimicitiarum odiis exerunt; si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent; si quod asperere coguntur plerumque deserre, misericordiae lenitate & beneficiorum largitate compensant; si luxuria tanto eis est castigatior, quanto posset esse liberior: si malunt cupiditatibus pravus, quam quibuslibet gentibus imperare; & si haec omnia faciunt non propter ardentem inanem gloriae, sed propter charitatem felicitatis aeternae; si pro suis peccatis, humilitatis & miserationis orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christiani Imperatores dicimus esse felices, interim spe, posse re ipsa futuros, cum id, quod expectamus, advenierit. Haec Augustinus; cujus quidem sententiae calculo, Constantinum felicem

XXXV.

Sed is quidem veram & minime simulatam fidem peculiari quodam modo retinens, haec sentiebat, haec praecipiebat: ut illi ad haec percipienda tardi, & ad praecleara ista praeccepta obfuscescentes, voce & acclamatione applaudebant; sed inexplebili cupiditate obcecati, re ipsa contemnebant, &c. Haec Eusebius, qui & de ejusdem Imperatoris lucubrationibus sic paulo post subdit (c): Romana lingua orationes Imperator conscripsit; quas interpretes quidam, ad quos illud interpretandi munus pertinebat, Graece fecerunt. Ex his e Latinis Graece factis orationibus exempli causa, postquam institutum opus absolvero, atrox orationem illam, quam ipse hoc titulo inscripsit: AD SANCTORUM CAETERUM oratio; quamque praeterca Ecclesiae Dei dedicavit; ne quis meum de eo testimonium esse judicet. Ita Eusebius, qui (ut superius diximus) alibi (d) testatur eundem Constantinum usque ad extremum vitae tempus orationes conscribere minime pretermisisse; qui & quasi sui proxime futuri exitus praescius, postremam omnium funebrem elaboravit scriptonem. Verum per-

(c) Euseb. Vita Const. lib. 4. c. 32.

Constantini lucubrationes. (d) Euseb. lib. 6. c. 35.

Terunt isthaec nobilissima Imperatoris monumenta; quae si aestimanda sunt comparatione unius quae superest: Ad Sanctorum Caeterum inscripta, talis habendus est Constantinus, ut in eo dicendi genere inter Christianos Imperatores & complures alios scriptores peritia & facultate scribendi nulli concedat: liberalibus quidem eum studiis deditum fuisse affirmat Eutropius; & legere ac scribere ipsum solitum, Victor tradit.

XXXVI. Vindicato igitur a tot tantisque adversariorum calumniis Constantino, sententia bonorum omnium optimum Principem fuisse constat, ac plane felicissimum existimandum. Non tam autem ex rerum temporalium affluentia, & debellatis hostibus, rebusque belli & pacis tempore praclare gestis, Christianorum Principum felicitatem metiendam esse, quam ex morum praestantia, Christiana regula docet; nam S. Augustinus hac ait (a): Neque enim nos Christianos quosdam Imperatores ideo felices dicimus, quia vel diutius imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes Reipublicae domuerunt, vel inimicos civis adversus se insurgentes & cavere, & opprimere potuerunt: haec enim & alia vitae hujus arumnosa vel munerata vel solatia quidam etiam cultores demonum accipere meruerunt, qui non pertinent ad regnum Dei, quo perveniunt isti. Et hoc ipsius misericordia factum est, ne ab illo ista qui in eum crederent vel summa bona desiderarent. Sed felices eos dicimus, si juste imperant; si inter linguas sublimiter honorantium, & obsequia nimis humiliter salutantium, non extolluntur, sed se homines esse meminerunt: si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilatandum majestati ejus famulam faciunt; si Deum timent, diligunt, colunt; si plus amant illud regnum, ubi non timent habere confortes; si tardius vindicant, facile ignoscunt; si eandem vindictam pro necessitate regendae tuendaeque Reipublicae, non pro futurandis inimicitiarum odiis exerunt; si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent; si quod asperere coguntur plerumque deserre, misericordiae lenitate & beneficiorum largitate compensant; si luxuria tanto eis est castigatior, quanto posset esse liberior: si malunt cupiditatibus pravus, quam quibuslibet gentibus imperare; & si haec omnia faciunt non propter ardentem inanem gloriae, sed propter charitatem felicitatis aeternae; si pro suis peccatis, humilitatis & miserationis orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christiani Imperatores dicimus esse felices, interim spe, posse re ipsa futuros, cum id, quod expectamus, advenierit. Haec Augustinus; cujus quidem sententiae calculo, Constantinum felicem

(a) Aug. de Civ. Dei l. 5. c. 24.

fuisse, non dubitamus; quin & felicissimum appellandum; nisi falsorum hominum, hypocritarum, inquam, Eusebianorum, dolosis artibus circumventus, a recto justitiae tramite nolens abductus, S. Athanasium & alios Episcopos multasset exilio, licet facti poenitentia (ut dictum est) facinus diluisset.

Cur autem Constantinum Imperatorem voluerit Deus adeo prosperis rebus clarescere, idem S. Augustinus ejusmodi rationem affert, cum ait (b): Bonus Deus, ne homines qui eum crederent propter aeternam vitam colendum, has sublimitates & regna terrena existimarent posse neminem consequi, nisi daemone supplicarent, quod hi spiritus in talibus multum valeant; Constantinum Imperatorem non supplicentem daemone, sed ipsum verum Deum colentem, tantis terrenis implevit muneribus, quanta optare nullus audeat. Cui etiam condere Civitatem Romano Imperio sociam velut ipsius Romae filiam, sed sine aliquo daemone templo simulacroque concessit. Diu imperavit, universum orbem Romanum unum Augustus tenuit & defendit; in administrandis & gerendis bellis victoriosissimus fuit; in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est: grandaevis aegritudine & senectute defunctus est; filios imperantes reliquit. Sed rursus ne Imperator quisquam ideo Christianus esset, ut felicitatem Constantini mereretur; cum propter vitam aeternam quisque debeat esse Christianus; Jovianum multo citius, quam Julianum abstulit. Haec Augustinus; atque de his hactenus.

Constantinus cur a Deo tot consecutus est bona.

* Jovianum.

Constantini autem temporibus claruisse Dei Ecclesiam vixit doctrina atque sanctitate insignibus, rerum gestarum continuata series annis singulis digesta, facile demonstravit. Quibus addendi sunt alii, & inter caeteros Parthenius Episcopus Lampfaci Civitatis in Hellesponto, cujus Acta a Crispino conscripta candido & puro stylo extant (c): meminit ejusdem quoque Nicephorus, cum ait (d): Par istis (nempe Nicolao & Spiridioni Episcopis) etiam fuit Parthenius, urbis unius in Hellesponto Episcopus vitae splendore, humanitate & prodigiis ingentibus clarus, adeo ut accepta a Deo potestate mortuos excitavit, in fin. Partheni- borum curator gratuitus, & promptus fuerit. Innotuit autem hic Constantino Augusto, qui ei petenti, ut liceret idolorum templa suae Civitatis evertere, rescripto dato concessit; quietiam ut Ecclesiam erigeret, pecunias suppeditavit. Res gesta sic describitur ab auctore, postquam ejus ordinationem factam ab Ascholius Episcopo Cyziceno, ejusdemque praedicationem Evangelii idololatriae habitam enarravit:

(c) Apud Metaph. dice 17. Febr. recitat Sur. tom. 1. (d) Niceph. l. 8. c. 42. in fin. Partheni- us Epif. Lampfaci

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

XXXIX. Cum vero (inquit) vidisset eos profectum in fide, & simulacra despiciere, voluit idolorum templa diruere, & edificare Ecclesiam in nomine Domini nostri Jesu Christi. Cum se autem sustinisset, sic statuit; quod, cum Imperator sit Christianus & pius, iustum sit ejus sententia templorum idolorum fieri demolitionem: hæc cum apud se statuisset Christi servus Parthenius, & solvisset ex Civitate Lampfaci, venit in urbem regiam. Forte autem accidit, ut die sequenti pius Imperator Constantinus descenderet in vehiculo ad videndum agros. Ad eum itaque accedens vir sanctus exposuit ei suam petitionem; venerandus vero & plane Christi amans Imperator Constantinus benigne accepit ejus petitionem, & valde lætatus est, iustique eum ire in Regiam, & expectare, donec ipse rediret ab agris. Reversus itaque Imperator in Palatium, libenter accepit virum sanctum, & complexus rogavit, ut pro se deprecaretur, & protinus iussit fieri Sacrum pro idolorum, & eorum templorum demolitione; & cum hoc divinis suis confirmasset syllabis, dat Parthenio cum multo aura ad extructionem sanctæ Dei Ecclesiæ, & eum amplexatus misit in pace. Quid autem valde admirandum acciderit, cum altare Ecclesiæ erecturus esset magnus Parthenius, idem auctor narrat his verbis:

XL. Reversus autem Parthenius in suam Civitatem Lampfaci, templa diruit; & cum pulcherrimam & ornatissimam descripsisset Dei Ecclesiam, ipse per se assistens operi, magno studio eam curabat excitandam. Et post enarratum de liberato a Dæmone homine miraculum ab eo editum, hæc de ejusdem Ecclesiæ construendo altari conscripsit: Perfecto autem opere adificationis sanctæ Dei Ecclesiæ, studium ponebat homo Dei, ut poneretur mensa, in qua oportebat Domino offerri spirituale & incruentum sacrificium. Cum autem invenisset in quodam loco dedicato Idolis lapidem pretiosum, & aptum ad sanctæ mensæ concinnandum opus, quod quærebatur, effecit id pulchre elaborari & adaptari ab artificibus. Perfecto vero opere, iussit id offerri in Ecclesiam. Cum ergo artifices lapides curru imposuissent, & boves junxissent, ducebant ad Civitatem. Invidens autem & honorum operum æmulus Diabolus, non ferens ignem divini zeli sancti viri, conturbatis bobus, effecit, ut ii repente, impetu qui cohiberi non poterat, excitati supinum in terram proiecissent eum qui traheret boves, nomine Eutybianum, quem excipiens curru per rotam perfrēgit omnem viscerum ejus compagem, sicque is expiravit.

XLI. Cum autem accepisset, quod acciderat servus Dei Parthenius, dixit: Hoc satanica plane fecit malitia. Non impedies in

hoc, Diabole, opus Dei. Et statim assumens secum pios viros, qui cum ipso erant, cucurrit ad locum, & stans prope cadaver, & sancta sua inclinans genua cum lacrymis intente oravit ad Deum, dicens: Tu Domine omnipotens, suppeditator vitæ & mortis, non ignoras propter quam causam auctor malorum inimicus machinatus est mortem in tuum figmentum. Sed o benignissime, nunc quoque ostende inanem ejus conatum: vitæ autem participem fac servum tuum Eutybianum, ostendens eis qui in te credunt, invictam tuam potentiam; quoniam tu es solus Deus, & te decet gloria in secula, Amen. Cum autem vir justus Deo emisisset has preces; reversus est mortui spiritus in corpus ejus; & cepit, qui fuerat mortuus, dicere in conspectu universi populi: Gloria tibi Christe Deus, qui suscitasti mortuos. Et cum protinus surrexisset, & factus esset sanus sicut prius, & accepisset boves, traxit currum usque ad ædem Ecclesiæ. Hæc ibi & alia plura insignia miracula ab auctore fideli narrantur, dignissima quidem quæ hic sigillatim intexerentur, nisi instituti ratio ad alia evocaret. Putamus hunc quoque interfuisse Nicæno Concilio; sed desiderantur cum ipsius, tum etiam aliorum ejus Provinciæ Episcoporum nomina in ea, quæ ibi extat omni ex parte decurrata, subscriptione.

Sed ex quo opportuna incidit de Lampfacena Ecclesia mentio; dignam hic historiam de Gentilium conversione his temporibus sub Dioecesi ejusdem Ecclesiæ divina virtute per Abrahamum Anachoretam facta, enarrare, jucundum fore, & ad institutum valde accommodatum putamus: cum præsertim ab auctore Scripta fidelissimo, nempe Ephræm (a) Syro diacono Ecclesiæ Edessæ, certam fidem ab omnibus sibi vendicet. Auctor igitur post complura alia de sanctissimo viro recensita, hujusmodi subnectit orationem: Lampfaci, quod est oppidum ad Hellepontum, erat quidam magnus vicus, & frequens populo, qui vocatur Tania. Quoniam autem qui in eo vico habitabant, tenebantur a gravi errore Gentilium; magna quidem multitudo sacerdotum & diaconorum ab Episcopo ad eos mittebatur; plurimi quoque ex eis, qui vitam susceperant monasticam, ab eo constituti erant vicari magistri; sed nemo eos poterat convertere ab errore; immo pios potius illi inferebant tormenta & supplicia, neque ullum erat pœnæ genus, quod non terribiliter eis intentaretur. Cum ergo dubitaret Episcopus quidnam oporteret facere, ut qui errabant, errorem agnoscerent; & rem aliquando cum suis communicaret: venit eis interim in mentem Abrahami; admirabilis. Tum non expectans ipse aliorum de eo testimonia, eis statim ostendit quid de illo

Ingens miraculum a Parthenio editum.

XLII. Gentiles ab Abrahamo conversi.

(a) Apud Sur. t. 2. die 16. Martii.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

illo esset sibi persuasum, dicens. Credite mihi, filii, dicturo teste veritate, quod in tota vita nunquam mihi contigit videre talem virum, & qui in tanta virtute viveret & pietate. Quid plura? Inito simul consilio de ipso adeundo, atque sacerdotem creando, eodemque adscribendo vico illi: perfecit hæc omnia ad eum cum suis accedens Episcopus, illo licet invito ac reclamante: qui accepta pecunia edificavit eo in loco Ecclesiam, in qua incruentum Deo sacrificium offerebat, & iteratis precibus pro idololatra populo Deum rogabat: quibus absolutis, privato quodam impulsu divini Spiritus roboratus, idola, quæ apud eos erant, evertit, illis absentibus.

XLIII. Abrahamus dira passus.

Cum autem post hæc accessissent quidam ex infidelibus, ut illis sacrificarent statuis, & eas precarentur, vidissentque gravi casu corruisse; non ignorarunt hostem: statimque correptis lignis ac lapidibus, repente in sanctum virum iruerunt; nec prius cessarunt eum petere, & crudelissime percutere, quam ipsum vidissent plane defecisse, & extremam jam agere animam. Receperunt enim existimantes eum mox moriturum. Ille autem cum circa mediam noctem recreatus esset ab illis intolerabilibus doloribus, vix tandem surgens in Ecclesiam ingressus est; & cum se pronum humi dejecisset, fletus graviter, & fronte solum verberans, acerrimo & maximo studio fundebat preces pro illorum salute, ut depelleret impietatis nubem, quæ eos detinebat, & pure aspicerent ad radios veritatis. Mane autem cum illi ad Ecclesiam accessissent, non gratia orationis (quomodo enim, cum eorum animi fluctuarent adhuc salo impietatis?) sed ad videndam edificiorum structuram: erat enim templum bene figuratum, & ea, quæ par erat, symmetria constructum, & quod animus & oculus satis poterat lætificare: cum, inquam, venissent ad templum, & offendissent sanctum virum in eo precantem, priorem rursus severitiam & rabiem in eum ostenderunt; & cum eum rursus variis modis & vehementer cecidissent, vinculis, & funibus omni ex parte comprehensum trahunt per medium vicum; & in eum omni ex parte lapides nive cadente, densiores conjecerunt; ignorantes stulti, pro quali gratia, pro quali pro ipsi facta precatione, qualem ei redderent remunerationem. Ille ergo tunc quidem ab eis relictus est semimortuus, jam a plagis dissolutus ex in terram sanguinis fluxionibus. Cum autem media nocte ad se redisset, dicebat: Domine, quousque oblivisceris mei in finem? quousque avertis faciem tuam a me? quousque opera manuum tuarum despicias, quæ pereunt? Hæc Deo dicebat, & verba miscebat lacrymis. Deinde autem vix tandem e solo surgit, perinde ac

si non esset confectus rot plagis ac vulneribus; & in dictam Ecclesiam rursus ingreditur.

Die autem sequenti bellua illa Christi inimica cum illuc rursus venissent, & eum orantem invenissent, ne tum quidem id ferre potuerunt moderate: sed cum ei plagas priores ac etiam multo majores imposuissent, & eum similibus vinculis alligassent & traxissent, procul a vico projecerunt. In his ergo se tres annos deinceps fortiter gessit Abrahamus, non fractus, non cedens, nec ulli male precans, sed odio charitatem adjungens, iræ mansuetudinem, maledictis benedictiones, admonens, consulens, adhortans senes, adolescentes, omnem (ut semel dicam) ætatem, ut patres & filios, ut fratres; nihilque omnino ostendens, quod sit pusilli & abjecti animi, sed re ipsa implens quæ sunt divini Davidis (a), & inter necessitates & afflictiones (a) Psal. meditantis præcepta Domini. Propter hæc super ipsum floruit ejus sanctificatio (b). (b) Psal. Nam cum repente convenissent illi qui nuper erant impii & infideles (est enim hoc Dei omnino, qui docet (c) hominem scientiam, & illius gratia in Abrahamum) omnesque qui illum vicum habitabant congregati essent, & ut est consentaneum, in cœtu multitudinis sermones omni ex parte haberentur; res Abrahami in medium adducebatur, & omnium animi adimplebantur admiratione. Itaque cum præ stupore in magnam adducti essent dubitationem, Videtis, dicebant inter se invicem, qualia a nobis facta sunt adversus Abrahamum; ille autem quam benigne & clementer in nos se gerit, quamque fortiter & generose tulit mala quæ sunt ei illata? Omnino nisi esset vere Deus aliquis æternus & immortalis, qui potest pro laborum meritis reddere remunerationes; non ostendisset tantam pro ipso tolerantiam. Porro autem deorum nostrorum imagines videtis quam facile & citra ullum laborem evertit; neque ullus ex iis diis potuit a se propulsare injuriam.

Hæc ipsi quidem inter se dicebant: Deus autem verbis illis finem imposuit convenientem. Ii enim protinus incitati animis dixerunt: Adeste omnes, ad hujus boni viri genua procidamus, consentientes Deo qui ab ipso prædicatur. Quæ simulatque dixissent, concurrunt protinus ad Ecclesiam, tamquam una lingua & anima clamantes: Gloria tibi Deo celi, qui missi servum tuum Abrahamum, ut nos a simulacrorum liberaret caligine. Quod quidem cum ille beatus vidisset præter omnem spem, ineffabili in corde repletus lætitia, repente tempus quoque arripit, & ait: O patres in Domino, & filii, & fratres adeste, & Deo simul reddamus gloriam, qui tam admirabiliter & arcane illuminavit vestros animæ oculos; & accipite signa-

XLIV. Mira Abrahamii patientia.

(a) Psal. 118.

(b) Psal. 131.

(c) Psal. 93.

XLV. Mira gentilium conversio.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

(a) Psal. 33. *Quaculum Spiritus (a). Accedite ad ipsum, & illuminamini, & facies vestrae non confundentur. His verbis conjungit etiam doctrinam veritatis. Et cum, quomodo credere oporteat, verbis esset persecutus, eos in filiorum adoptionem adscivit per baptismum, cum essent numero circa mille. Et deinceps erat multus in eis quotidie admonendis & docendis. Illi autem, tamquam bona terra & pinguis & aquis irrigua, reddiderunt fructus multiplicatos divinum seminum. Atque annus quidem in his fuit consumptus ab Abrahamo.*

XLVI. Quomodo autem posthac redditis illis perfecte Christianis, & in Christi fide stabilitis, clam fugam arripens, reversus sit in solitudinem; & Episcopus Lampfacenus, re cognita, ministris illuc miserit, qui eam gubernarent Ecclesiam; auctor pluribus profecutus, & reliquas admirandas sanctissimi viri res gestas usque ad obitum ejus, qui contigit decimo septimo Kal. Aprilis, quo die natalis ipsius, tabulis affixus Ecclesiasticis, remansit posteris anniverfaria commemoratione in Ecclesia redivivus: meminitque ejusdem rursum Ephraem in suo testamenti libello, quod scripsit. Hæc quidem tum occasione Ecclesie Lampfacenæ, tum etiam quod incertum inexploratumque haberetur, quibus potissimum annis Imperii Constantini gesta essent, hoc in loco, in fine, inquam, ejus Imperii voluimus collocasse cum aliis nonnullis, quibus certa anni sedes præscribi non possit. Intelligis ex his pariter, lector, quæ superius dicta sunt; sic a Constantino iussa esse dirui idolorum, templa, atque idola subverti, ut tamen abstineret vim inferre nolentibus, & pro suis diis paratis resistere atque arma capessere: quorum vero locorum habitatores facti essent Christiani, vel si non omnes, maxima tamen ex parte effecti Fideles, apud hos templa esse diruta, fano aliquo interdum relicto impiis, multis declaratur exemplis.

XLVII. Rursum vero sub eodem Constantino Imperatore claruisse in Galliis, suo loco diximus, S. Rhetici Episcopus Augustodunensem, cum sanctitate, tum etiam eruditione conspicuum, de quo S. Hieronymus hæc habet (b): Rheticius Hedunorum, id est, Augustodunensis Episcopus sub Constantino celeberrimæ famæ habitus est in Galliis; leguntur ejus Commentarii in Cantica Canticorum, & aliud grande volumen adversus Novatianum; nec præter hæc quicquam ejus operum repertum. Insignis quoque famæ vixit ejus collega Marinus Episcopus Arelatenfis, & Maternus Agrippinensis, delecti olim Judices in causa Cæciliani; Claudius etiam Episcopus Viennensis Catholico dogmate (inquit Ado c) clarissimus fuit. Sed & sub eodem Constantino vixisse tradit Nectarium ejus-

(c) Ado in Chronico.

dem sedis Episcopum (hoc enim ipso anno ejus meminit) cujus superius mentionem habuimus, cum actum est de Vasensi priore Synodo. At non impar his meritis & doctrina effulfit Maximinus Episcopus Treverensis, cujus mentio facta est, cum egimus de Athanasii exilio, & inferius item de eo agendum.

Sed & S. Evortius Aurelianensis Episcopus eximio divinæ gratiæ fulgore cum in sui electione, tum etiam in administratione ejusdem Ecclesie coruscavit. Inter illos autem qui eruditione insignes sub Constantino vixerunt, S. Hieronymus Juvencom Hispanum adnumerat, de quo ait (d): Juvencom nobilissimi generis Hispanus presbyter, quatuor Evangelia hexametris versibus pene ad verbum transferens, quatuor libros composuit, & nonnulla eodem metro ad Sacramentorum ordinem pertinentia. Floruit sub Constantino Principe. De iisdem libris & Gelasius (e): Juvencom laboriosum opus non spernimus, sed miramur. Inter claros vero oratores qui his Constantini temporibus floruerunt, præter Arnobium atque Lactantium, quorum superius mentio facta est, commendatur a Sancto Hieronymo (f) Patherius, qui Romæ docuit; sed & laudatur Nazarii rhetoris filia Eunomia, Christiana virgo patri eloquentia haud impar. Perierunt horum lucubrations, ac proinde iidem auctores obfcuri remanserunt.

Cæterum in Ægypto prope innumeri claruerunt eminenti sanctitate conspicui sanctissimi Monachi Magni Antonii collegæ, vel discipuli; nam præter illos quorum superius mentionem habuimus, vixit inter eos Ammon ille, de quo hæc S. Athanasius in Antonio (g): Alio rursus tempore, cum Antonius sederet in monte, & ocularum tendisset in calum; vidit nescio quam animam, latantibus in ejus occursum Angelis, ad calum pergere; cujus spectaculo novitate stupefactus; beatum dixit sanctorum chorum; oravitque ut sibi rei præsentis agnitio panderetur; & statim ad eum vox facta est, inquiens, istam esse Ammonis Monachi animam, qui Nitriae morabatur. Erat autem Ammon vir grandævus, qui perseveranter a pueritia usque ad senectutem in sanctitate vixerat. Itinere quoque dierum tredecim spatio a Nitria locus, in quo sedebat Antonius, dividebatur. Videntes autem eum Monachi admirantem, qui venerant, deprecanti sunt, ut causam hilaritatis ediceret. Quibus ait, modo Ammonem quiescisse, quem propter frequentem ejus ad Antonium comæatum, & propter celebritatem indultorum ei a Domino signorum optime noverant. Et paulo post: Monachi vero, quibus dixerat Antonius de morte Ammonis notaverunt diem, & venientibus de Nitria fratribus post dies triginta sciscitantes, repererunt illo die, illaque

XLVIII. Ammonis primordia.

(d) Hieron. de Script. Eccl. in Juvenco.

(e) Gelasius decret. de lib. aucten. & apocryph.

(f) Hieron. in Chronico.

XLIX. Ammon Monachus.

(g) Athanasius in Vit. Ant.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI IMP.
an. ult.

laque hora dormisse Ammonem, qua animam ejus ferri senex viderat. Hæc Athanasius, qui & de eodem Amnone insigne illud miraculum narrat, cum ab altera ripa fluminis in alteram absque navigio, vel fluctuum calcatione divinitus eodem momento translatus est.

L. At quoniam ex Athanasio Ammonis felicissimum exitum recensuimus; par est etiam, ut ejusdem celsa primordia ex Socrate perbrevis, multis omisissis, his adjungamus: ait enim, ipsum invitum ad nuptias inducendum, sponsæ suasisse una simul in corporis integritate vitam ducere: Quæ persuasa: ambo, inquit (a), quasi fœdere de ea re pacto, ad montem qui Nitria vocatur, recta se conferunt; ibique ad exiguum tempus in tugurio atatem degentes, communem vitæ monasticæ disciplinam exercuerunt, nullo virilis aut muliebri sexus discrimine habito; sed unum corpus (ut est apud Apostolum) fuerunt in Christo. Non longo post tempore nova sponsa & virgo incorrupta Ammonem sic affatur: Non te decet, qui temperantiæ & castitati colendæ te totum dedisti, feminam in tantillo domicilio conspicari. Quare, si videatur, quisque nostrum separatim in Monastico vitæ genere exercendo se ponat. Hoc itaque de utriusque sententia pactum est; atque alter ab altera segregatus, quod reliquum erat vitæ, eo pacto contrivit. A vino & oleo uterque abstinet, & panem siccum aridumque comedit; idque interdum post unum integrum diem, nonnumquam post duos, aliquando post plures. Hæc Socrates. At de Ægypti Monachis ista libasse, fatiis; qui plura his cupit, consulat Vitas Patrum; nos autem alio tendimus.

LI. Jam ad novos Imperatores, eosdemque

PAGIUS A num. II. ad LXIII. Valefius in Notis ad lib. 4. de Vita Constantini cap. 57. explicans hæc Eusebii verba de Constantino Magno: Solus post mortem imperavit Princeps beatissimus, cunctaque more solito administrata sunt quasi adhuc in vivis esset [1]; dicit post obitum Constantini Magno interregnum fuisse, nec ullum in Orbe Romano Augustulum imperasse. Quod quidem interregnum ait, permansisse usque ad diem V. Idus Septembris, quo Idacius in Fastis num. II. a nobis citatus prodit Constantinum, Constantium & Constantem nuncupatos fuisse Augustulos. Ex quibus deducit Valefius, toto illo tempore intermedio Constantini filios Cæsares tantum dictos. Quod verum esse existimo, cum Idacius scribat eo die Constantini filios Augustulos nuncupatos, & Eusebius libro citato cap. 71. de Constantino Magno dicat: Ipse etiam post mortem Imperium retinens, quasi rediens universum Orbem gubernans, Victor Maximus Augustus, suo adhuc nomine Rempublicam regebat. Ad quæ verba Valefius ait: Ex hoc loco apparet, post obitum Constantini Maximi tribus circiter mensibus, id est toto interregni spatio, Leges omnes atque Edicta Constantini tamquam superstitis nomine inscripta fuisse; eum nullus alius esset Augustus in Orbe Romano. Potest etiam intelligi hic locus de liberis Constantini Magni, qui eodem titulo & nomine utebantur, & in quibus pater reviviscere videbatur. Quam interpretationem confirmant sequentia. Sed prior interpretatio præferenda. Nam Lex 2. Codicis Theodosiani de

NOTÆ [1] Constantii Natalem ad VII. Id. Augusti exhibet Kalendarium Lambecii, ad quam etiam diem vulgatum 10. 1. Supplement. Junii. Ea quidem dies pugnat cum die V. Id. Septembris, qua initum a filiis Constantini Imperium notat Idacius apud Pagium hic n. 2. Sed forte ita inter se Calendarium & Fasti Idaciani conciliantur, quod ea quidem Augusti die ambo filii Constantini Imperium post obitum Patris vacuum administrare cœperint, sed Augustorum appellationem nonnisi ad V. Idus Septembris assumpserint.

Christianos, Constantini filios, styllum, convertamus: simulatque enim patrem suum ex hac vita sublatum esse audierunt, tum Senatus, tum etiam exercitus studio, quisque eorum reliquam sibi ex patris testamento Imperii partem festinus accepit. Quod autem ad ejus divisionem spectat, sic Imperium divisum esse Zosimus tradit (b): Primum nationes inter se particabantur; & Constantinus quidem natu maximus cum minimo natu Constante omnia trans Alpes sita, & Italiam, & Illyricum sortitus est, præterea Ponto Euxino finitima, & Africa quicquid ad Carthaginem pertinet; Constantio datum est quicquid esset in Asia, & Oriente, & Ægypto.

Victor (c) autem sic inter tres fratres testatur Imperium esse divisum, nempe accepisse Constantinum cunctas trans Alpes regiones, Constantium a freto Pontidis Asiam, & Orientem, Constantem Illyricum, Italiamque & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniamque, & Acbaiam: hæc Victor, sed perperam quidem a ditione Constantii demit Thraciam. Zonaras (d) vero sic: Inter tres illius filios divisum Imperium, vel ab ipso Constantino, ut quidam scribunt, vel eo defuncto ex ipsorum consensu in hunc modum: Constanti tributam esse Italiam & Romam ipsam, Africam, Siciliam cum reliquis insulis, atque etiam Illyricum, Macedoniam, & cum Acbaia Peloponnesum: Constantino Alpes Cottias cum Galliis, & tractum Pyrenæi usque ad Mauritaniam Oceanii angusto freto diremptam ab Hispaniis: Constantio ea obvenisse quæ in Orientali parte Romana ditionis erant, & Thraciam cum urbe paterna. Ita Zonaras. Sane quidem cum avitam fortem Constantino primogenito suo tradidisse Constantinum patrem

Constantinus, Constantius, & Constantius Imp.

(b) Zosimus.

LII.

(c) Victor. in Const. Imperium divisum in tres Augu. flos

(d) Zonaras.

tyem, Eusebius qui hæc optime nosse potuit, discrete testetur; erroris quidem arguuntur qui dixerunt Italiam, & Africam eidem a Patre traditas: nam eas Provincias Constantius Avus cesserat Galerio Maximiano, ut suo loco superius dictum est. Ipsum vero in Galliis, & Britannis imperasse, hancque partem avitam a Constantino Magno Constantino filio traditam Eusebius affirmat; & confirmat etiam (a) Theodoretus, qui hæc ait de ipso: Quo quidem tempore Constantinus filius Constantini Magni antea maximus, qui Gallia versus Occidentem Imperium obtinuit, litteras scripsit. Sed de his quoque inferius interdum agetur.

(a) Theod. lib. 2. c. 1.

LIII.

Constantius in propinquos sævit. (b) Zosim. lib. 2.

Constantius autem cum liberis suæ ditionis habenas nactus esset, sævire cœpit in domesticos Constantini, atque in ipsos præcipue consanguineos. Zosimus rem gestam sic narrat (b): Diviso in hunc modum Imperio, Constantius, quasi data opera in hoc incumberet, ne impietate a patre superaretur, exorsus ab ipso lare, cognati sanguinis effusione virilem omnibus animum probare voluit, ac primum quidem Constantium patrum a militibus interfici curat; deinde Delmatio Cæsari similes insidias fruit: & paulo inferius: Ac veluti contra cognationem universum grassatus, etiam his Anniballianum adiecit, cum subornasset milites, ut acclamarent, alterius neminis imperium se ferre posse, quam Constantini filiorum. Hæc quod ad affinium neces. De aliis vero clarissimis viris sic idem auctor: Optatus quoque cum hoc interfectus est, qui Patricii dignitatem adeptus a Constantino fuerat; eum honoris titulum primus Constantinus excogitaverat; lataque lege sancerat, ut qui eum consecuti fuissent, supra ipsos Præfectos Prætorio sessarent. Ita Zosimus. Porro Patricii nomen antiquum erat, & cum Romana Republica congenitum; sed ut ea dignitas his aucta privilegiis esset Constantinopoli, Constantinus merito dicendus est auctor. At de Patriciis, & Patricia dignitate consule, quæ a nobis dicta sunt in Notationibus ad Romanum Martyrologium (c):

(c) Die 27. Augusti.

PAGIUS

excusationibus artificum, quæ dicitur data IV. Non. Aug. Feliciano & Titiano Coss. eam confirmat: tribuitur enim Constantino Magno, qui tamen jam a mense Maio obierat. Gothofredus cui ea explicatio in mentem non venerat, ait, si dies Legi subscriptus vitio careat, eam Constantino Magno non esse tribuendam, ac forte legendum in subscriptione, IV. Non. April. Quæ conjectura, posita illa interpretatione, evanescit. Vide quæ anno sequenti dicam, cum de Sancti Athanasii restitutione agam. Legendus etiam Eusebius in Vita Constantini lib. 4. cap. 67. cujus titulus est: Quomodo etiam post mortem a Comitibus & reliquis, perinde ac vivus honoratus est. Ibi enim postquam narravit, Constantinum mortuum ab omnibus, perinde ac vivum

Quod spectat ad Delmatii necem, Eutropius (d) Constantium sic aliqua ex parte excusat: Verum Delmatius Cæsar prosperrima indole, neque patrio absimilis, haud multo post oppressus est factione militari, & Constantio patruelis suo sumente potius, quam jubente. Sed & vi militum Delmatium oppressum, Victor (e) affirmat; quod alii (f) anno secundo, alii (g) vero tertio Constantii, alii (h) rursum hoc anno sub Consulatu Feliciani & Titiani factum tradunt. Causam autem inferendi necem patris suis Constantio Cedrenus hanc tribuit: Creditum (inquit) fuit, Constantinum a suis fratribus, exhibitio lethalis veneno, extinctum fuisse; ideoque eum sua manu scriptis litteris mandasse filio nempe Constantio, ut a patris sibi caveret, in coque ulcisceretur; eas litteras Eusebium Nicomediam Episcopum accepisse, & Constantio recens ex Oriente reverso tradidisse, indeque etiam Episcopatu Constantinopolitano potitum. Visum autem fuit absurdum patros istos simul universos velle occidere: ideoque decretum est, rem caute agendam. Hucusque ex Cedreno. Sed quod ait de Episcopatu Constantinopolitano Eusebio collato, id postea accidit. Artemius martyr sic excusat Constantinum de imperata fratrum neces: Pater tuus Constantius (sic Julianum alloquitur) & ejus fratres priores ei fecerunt injuriam; ut qui ei malum venenum miscerunt, nulla omnino ab eo affecti injuria. Hæc coram Juliano Apostata Artemius Præfectus Augustalis, quæ & descripta leguntur in Actis (i) ipsius martyrii.

LIV.

Delmatius occisus. (d) Eutrop. lib. 10.

(e) Victor. in Const. in fin.

(f) Cedr. in Compend.

(g) Hier. in Chron.

(h) Papp. in Rom. Imp.

(i) Apud Metaph. die 20. Odobr.

LV.

Gallus & Julianus salvati.

(k) Sozom. lib. 5. c. 20.

Cum Delmatio filio Delmatii, fratris Constantii, pene periclitari sunt Gallus, & Julianus filii Constantii fratris Constantini ex Theodora Maximiani filia geniti; nisi Gallum ægra valetudo corporis, Julianum vero ætas adeo tenera liberasset; sic enim de eis tradit Sozomenus (k): Julianus, & Gallus patre orbati etiam cum Delmatio in periculum necis inciderunt. Verum Gallum morbus quo forte vexabatur, insidiis eripuit, propterea quod quamprimum naturali morte occisurum expectare-

& spirantem, salutatum fuisse, concludit: Solus denique etiam post mortem imperavit, ut supra. Quare secunda conjectura Valelii rejicienda, primaque omnino admittenda.

VII.

Diviso Imperii inter tres Aug. 333.

Constantini Magni filii Imperium inter se partiti sunt in Pannonia, ubi Constantius & Constantians aliquandiu hædere transigentis quæ opus erant, ut liquet ex Oratione 1. Juliani pag. 33. & 36. In divisione Constantino natu maximo cessit Gallia, Hispania, Britannia & Africa Proconsularis ex parte. Constanti natu minimo, Italia, Africa reliqua, Illyricum, Macedonia, III. & Græcia, Pontoque Euxino finitima. Constantio seqq. Myria, (id enim addendum, inquit Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani) Thracia, Constantinopolis, Asia, Ægyptus, Orientis

retur; Julianum autem ætas tenera liberavit, quippe qui annum octavum suæ ætatis nondum confecerat. At quod ad ætatem Juliani pertinet; cum de eo scribat Eutropius, annos triginta & unum vixisse, quem constat occisum esse anno Domini trecentesimo sexagesimotertio; dicere opus est ipsum natum anno Domini trecentesimo trigemosecundo, Pacatiano & Hilario Consulibus, sicque hoc anno fuisse tantum ætate quinquennem, Gallum autem natum annos duodecim: etenim cum liqueat ex Ammiano (a) annos vixisse undetriginta, defunctumque anno Domini trecentesimo quinquagesimoquarto; ortum esse oportuit anno trecentesimo vigesimoquinto, Paulo & Juliano Consulibus, atque in hanc diem ad duodecim annos vitam propagasse. Cæterum licet eodem ambo patre geniti essent, nempe Constantio Majoris Constantii Augusti filio ex Theodora; nequaquam tamen eadem sunt matre nati, sed plane diversa: fuit enim Gallo mater Galla soror Ruffini & Cerealis Consularium virorum; Julianus vero ortus est (ut testatur Ammianus b) Constantinopoli, & (ut alii tradunt) ex Basilina nobilissima femina, quam constat Christianam fuisse, ac piensissimam: extat enim ejus mentio in Actis Synodi (c) illius Constantinopoli celebratæ, in qua inter alias Sanctus Joannes Chrysostrum judicavit causam Episcopi Ephesini: nam in libello accusationis adversus eum oblato, hoc quoque scriptum erat: Quod prædica a Basilina, quæ mater erat Juliani abominandi Imperatoris, Ecclesie consecrata vendidisset, & pretium sibi usurpasset.

Galli, & Juliani ætas.

(a) Ammian. lib. 13. in fin.

(b) Ann. Marcell. l. 20.

(c) Apud Metaph. in S. Jo. Chrysostrum.

LVI.

Educatio Galli, & Juliani. (d) Sozom. lib. 5. c. 20.

PAGIUS

De eorum autem educatione hæc subdit Sozomenus (d): Quibus ita præter omnium opinionem conservatis, dabatur mandatum, ut ætatem degerent in Mæcedonia, non longe a Cæsarea situs, in quo est magnificum Palatium, balnea, hortus, & fontes perennes. Ubi igitur & cultu, & educatione digna Principibus dignati sunt, ibi disciplinis & exercitationibus illi ætati accommodatis instructi, ibi denique ab artis dicendi magistris & sanctarum litterarum doctoribus ita instituti, ut in numerum cleri adscriberentur, & libros Ecclesiasticos ac divinos populo perlegerent. Sed & hæc de clericatus initiatione, & sacrorum librorum lectione, postea. Ann. Eccl. Tom. IV.

tisque Imperium ab Illyrico ad Nisibim. Eunapius in Edeſio pag. 45. & Zosimus lib. 2. pag. 691. Hæc tamen divisio non omnino placide transacta; composita tamen a Constantio in Pannonia, ut prædicat Julianus Oratione 3. indeque postea ipse in Syria profectus est, ut habet Julianus Oratione 1. pag. 36. Verum hi

Quod autem spectat ad Juliani, de quo agimus, institutionem a puero; constat summam industriam Imperatoris Constantii in hoc ipso invigilasse; etenim de se Julianus, quod Philosophicis moribus imbutus fuerit, testatur in Misopogone, ubi hæc ipse ad Antiochenos: Sæpenumero mihi adhuc puero (testor Jovem & Musas) dicebat præceptor ille: Ne sinas te a tuorum equalium multitudine in theatra induci; neque ulla ejus spectaculi cupiditate tenearis. Circenses desideras? apud Homerum eos elegantissime descriptos invenies: Et paulo post: Pulvis (inquit) illius nomen præceptoris & genus proferam? Homo barbarus mebercle & genere Scythæ is erat, eodem nomine cum illo qui Xerxen ad bellum in Græciam, nobilesque Argivos induxit, nempe Mardonius. Hoc vero nomen, quod ante vigesimum mensem honoris, nunc contumeliæ appellatur, Eunuchus erat, sub meo avo educatus, ut matri meæ Homeri atque Hesiodi poemata exponeret. Cumque illa paucis post mensibus mortua esset, meque primum & solum filium reliquisset; cum ego tanquam virgo orba & deserta, multis calamitatibus erepta puella & tenera, post annum septimum ipsi traditus fui. Is ab eo tempore cum me ad magistros duceret, unicam bene vivendi viam esse mihi persuasit. Cumque ille aliam neque scire vellet, neque mihi ingredi permetteret, effecit ut omnium vestrum odium incurrerem, &c. Pluribus docet se in eo vivendi genere perseverasse, quo sub tali præceptore fuerat institutus a puero: ut non obscure significet deo rum cultum, & a Christo diffusionem, ab eodem didicisse. Hoc fortasse odoratus Constantius Imperator, custodes adhibuit Juliano puero, ne quid minimum a Christiana professione deflueret: nam de ipso hæc ait Eunapius Sardonius (e): Decrescent autem ac deficiente Constantini progenie, solus relictus fuit Julianus, ob ætatis teneritudinem & ingenii molliciem despectui habitus; quamquam eunuchi Palatini ministeria illius obirent, adhibiti que essent custodes, diligenter observaturi, ne in Christiana fide vacillaret. Hæc Eunapius: quod autem subdit de Maximo Philosopho præceptore illi dato, id postea contigit, cum jam adolevisset.

LVII. Constantii studium erga educationem Juliani.

(e) Eunap. Sardonian. in Vit. Philos.

Cæterum Juliani præcipua cura Eusebio Episcopo Nicomedienſi potissimum delega-

LVIII.

tumultus anni sequentis initio accidere; tandemque de pertinente ad Carthaginensem Africa, Italiaque diffidum Constantinum inter & Constantem exortum. Quod cum triennium totum fovissent, ipsi demum Constantino fatale fuit, ut suo loco dicitur.

Delmatii Cæsaris & aliorum a Constantio occiso-

VIII.

CHRISTI 337.

JULII PAP. I.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPER. I. CONSTANTIS

Cura Juliani commissa Eusebio.

(a) Ammian. lib. 22.

legata est, utpote ex materno genere illi propinquo: de cujus quidem sanguinis cum Juliano conjunctione, licet a longe proveniente, testatur Ammianus, cum ait (a) de adventu ejus Nicomediam: Agnoscebat quosdam ibidem ab Eusebio educatos Episcopo, quem genere longius attingebat. Eidem quoque Eusebio cui plurimum Constantius fideret, cujus institutione & ipse imbutus est Arianismo, cum Juliani educatio credita esset; ab eo haud dubium tanquam a studiosissimo impietatis architecto jacta esse videntur fundamenta occulte Juliani apostasie. Qui enim (ut dictum est) persecutionis tempore idolis immolaverat, quique eadem professus est se cum Ario de Christo sentire, ubique impius & scelestus, sic se sub Christianis Imperatoribus Christi cultorem exhibebat, ut lucrum & honores ex simulata pietate captaret; cum numquam destiterit, quoties opportuna se dedit occasio, præbere se Christianæ religionis in omnibus perduellem.

LIX.

(b) Greg. Naz. orat. 1. in Jul.

Conatus Constantii cum sumpsit Imperium.

Quod rursus pertinet ad Constantii excusationem & rationem atque consilium ejus in puerorum educatione; Gregorius Nazianzenus in Julianum hæc ait (b): Unum igitur & primum illius est facinus, quod a Magno Constantio, qui patri in Imperio successerat, salutem consecutus (quo tempore exercitus rerum novarum metu, res novas moliens, adversus eos qui dignitatibus florebant, arma cepit, ac per novos Præfectos aula Imperatoria constituebatur) & quidem salutem inopinatam & incredibilem cum fratre consecutus, nec Deo ob salutem gratiam habuit, nec Imperatori, per quem salutem acceperat: verum utrique malum ac ingratum se præbuit, illi defectioem parturiens, huic rebellionem. Quod autem mihi prius necessario exponendum est, victu & cultu Imperatoris in Imperatorio quodam loco ab humanissimo Imperatore digni habebantur, ac velut generis reliquie ad Imperium servabantur. Id autem eo consilio faciebat primum, ut se de his rebus, quæ Imperii sui auspiciis temere & inconsiderate perpetrata fuerant, purgaret, velut ex ejus animi sententia minime admissis: deinde, ut is ad Imperii societatem adsciscendis magnitudinis animi, præstantiæque argumentum ederet: postremo ut Principatum his incrementis firmiter stabiliret. Hæcenus Gregorius; & inferius addit; eisdem non cogente Constantio, sed spon-

PAGIUS Constantii cades. Baron. n. xlii.

ciforum cades ad hunc annum pertinet, ut ex Theophane, aliique deducitur, & insinuat Julianus, cum in Oratione 1. pag. 36. seditionem castrensem contigisse dicit, antequam Constantius cum fratribus Imperium dividisset. Cum itaque, ut habet Hieronymus in Chronico, Del-

te seipsum ambos jam grandiores in clericorum ordinem cooptari curasse; quod redditur ex eo quoque verisimile, quod scissent a militibus suos ipsorum parentes occisos esse ea de causa, ut omnis suspicio invadendi Imperii tolleretur: ne igitur & ipsi jam provectoris ætatis, concepta eadem suspicione, peterentur ad eadem; clericali professione se ab ea re longius abhorreere significarunt: at de eis rursum inferius.

Inter alios quoque clarissimos viros ipso Constantii Imperii ingressu necatos, adnumerat Zosimus Ablavium virum Consularem, & Prætorii Præfectura aliisque insignibus decoratum. Equidem recta justaque Dei dispensatione accidisse videtur, ut qui facilitate animi Constantini abusi, nec ejus monitis ad meliorem frugem conversi essent, neque ab immani illa divitiarum aviditate se aliquando temperassent, sed ex nimia Principis indulgentia magis magisque delinquendi licentiam arripissent; iidem ipso defuncto, justissime pœnas darent. Eo namque inter illos amplitudinis pervenit Ablavii iste, ut Imperatoris socer evaserit: filiam enim suam Olympiadem Constanti Augusto Constantii fratri sponpondit uxorem, quam, occiso Constante, Constantius nuptiis tradidit Arsaci Armeniæ Regi. Testatur id Ammianus cum agit (c) de eodem Arsace dicens: Olympiadem Ablavii * filiam Præfecti quondam Prætorio et copulaverat conjugem, sponsam fratris sui Constantis. Et hæc quidem, cum ipse humili loco natus, & plane infimo, ad tantam celsitudinem provector esset, ut merito nominatus fuerit Pila Fortunæ; cum elevatus sublimis deorsum rursus magno ac miserando casu demissus sit; de eo enim hæc Zosimus (d): Tunc & Ablavii Præfectus Prætorio necatus est, ipsu vindicta. merita hominem pœna multante, qui per insidias Sopatro philosopho mortem machinatus fuisset, dum ei Constantini familiaritatem invideret.

LX. Ablavii infelicissimus exitus.

(c) Ammian. lib. 22. * Ablavii

(d) Zosim. lib. 2.

LXI.

At quo res magis admiranda appareat quæ fertur de ejus exitu, hic etiam ejus natalis repetendus est, qui ab Eunapio (e) sic describitur, cum ejus miserandum casum narrat: Ablavio Sopatri cædis architecto & machinatori genus fuit obscurissimum, & quo ad paternam originem infra mediocritatem abjectum & humile. Vivitque in animis hominum hujusmodi fabula, cui a nemine contradicitur: Ægyptius

(e) Eunap. in Vita Philosoph. Natalis Ablavii & vitæ progressus.

IX.

matius triennio regnaverit, liquet tres illos annos incompletos intelligendos, eamque mortem accidisse ante V. Idus Septemb. quo die Imperii divisio facta.

Periit Julianus Imperator anno ætatis trigésimo secundo inchoato, ut in morte ejus videbitur

CHRISTI 337.

JULII PAP. I.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPER. I. CONSTANTIS

pius quidam e tractu qui Mendæsus vocatur, Constantinopolim hospes veniens in opiparam cauponam irrupit (norunt enim Ægyptii, etiam in publico, quoties peregrinantur, turpiter se dare, quibus eos moribus domi imbui verisimile sit) jejunos etiam magno confecto itinere, ac præstiti prope enectus, jussit vinum molle ac conditum aromatibus misceri sibi, adnumerata pecunia. Cauponaria, viso præsentis argento, ministerio se accingebat, & discursabat satagendo (erat autem eadem, mulier artis quoque obstetricia in puerperis perita) dumque Ægyptio poculum apponit, & depromptum vinum defundit; ecce e vicinia accurrens una, in aurem illius narrat, sodalem & affinem suam de salute periclitari tertio jam mœnu, nisi ocyus succurratur. Hoc audiens illa, relicto Ægyptio, priusquam hiscentem, & anbelam calida perfunderet, & puerperam a partus laboribus liberavit, & ex usu compositis in eo ministerio rebus omnibus, post elotas prius manus ad hospitem recurrit: quem graviter commotum, iraque æstantem ubi offendit, moræ suæ causam illi aperit. Bonus ille Ægyptius, hoc audito, majore siti narrandi quod infanti divinitus esset eventurum, flagrans, quam suæ siti medendi; confestim tempus diei, & horam observat, & inquit; claraque voce: Abi (inquit) mulier, & puerpera dicito quod tantum non Imperatorem, curata sit. Hoc elocutus, pleno poculo se proluit, nomenque suum mulieri cognoscendum dedit. Nato infanti fuit nomen Ablavii, qui usque adeo pila & ludus exitit Fortunæ nova semper molientis, ut Imperatore plus potuerit: quare & Sopatrum tollendum curavit, causam necis fuisse & Socratica vaniore populo indomito, tunc Imperium quoddam obtinenti, afferens. Itaque Constantinus, ob eventum ad amplior honores Ablavium, noxam incurrit, vecordiaque pœnas dedit; de cuius obitu in historia ipsius proditum est. Ita homo Ethnicus infensissimus Constantino in em effutiit; sed hæc de Ablavii necæ mox subdit:

LXII.

Constantii Ablavio mortem machinatur.

Reliquit is filium Constantium Ablavio: qui cum Imperium æquo jure regeret, postquam paternum successione Imperium cum Constante & Constantino fratribus suscepisset, de quibus in divinisimo illo Juliano exactius dictum est. Proinde Constantius Imperium adeptus, ac sortem suam. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Juliano mors intentata. Baron. n. LVII.

tur. Quare in lucem prodierat anno Christi trecentésimo trigésimo primo, idque die sexta Novembris, ut legitur in Laterculo Silvii, & non nisi mense Novembri infrequentis anni octavum ætatis ingressus est. Periculo itaque liberatus Julianus octennis anno trecentésimo trigésimo nono, cum Socrates & Sozomenus eum tunc nondum annum ætatis octavum complevisse tradant.

cuique fratrum partitus, obtinuit quicquid ab Illyrio ad Nisibin usque extenditur: Mox Ablavium Imperio exiit, aliosque administratores subrogat. Ille apud extructam sibi olim in Bithynia villam, locum regali otio & secessui dicatum, omnibus rebus affluens substitit, cunctis admirantibus quod imperare nollet. Paulo post ex urbe patris nomen præferente, percussores non paucos submissi, jussis primis litteras dare: qui in genua procumbentes (qui mos inolevit apud Romanos in salutando Imperatore) honorarias illi in manum dedere litteras. Ille magno fastu receptis tabulis, metu solutus omni, purpuram advenas poposcit jam severiore supercilio, & aspectantibus formidolosus. At illi nihil se amplius in mandatis habere professi, pro foribus stare quibus tradenda purpuræ cura incumberet, dixerunt: quos ille insolenti atque elato animo confestim accersit jussit. At hi, injelta manu, virum adorti, pro stola purpurea, necem illi purpuream obtulerunt, frustatim dissecto in modum pecudis, quæ publico in epulo conciditur. Hic finis præpotentis Ablavii.

LXIII.

Aulici deliguntur Arianæ.

At utinam qui Ablavium occidi mandavit, cæterosque a patre clarissimis dignitatibus insignitos viros; alios in occisorum locum sufficiens delegisset his meliores: sed sic se liberare voluit ab illis qui cum patre consenuerant viris insignibus, ne videretur pædagogis indigere, quorum cogeretur revereri præsentiam. Quamobrem Eusebii Nicomedienis Episcopi arbitratu, qui (ut diximus) Constantini temporibus in Regiam se insinuaverat aulam, & jam ipsius Constantii mille viis fuerat amicitiam aucupatus, viri illi ad magistratus gerendos eliguntur, qui Arianæ hæreseos asperit labe, ejusdem propagandæ suscepturi essent patrocinium. Patet aula cunctis Arianæ hæresis sectatoribus; præficiuntur hi quoque cubiculis, qui & aures nacti Imperatoris, quæ velint illis ingerant, & quos libeat, ad ejusdem aures transmittant: unde manavit malorum omnium in Ecclesiam impetuofus torrens exundans, ejus alluvione fuit diu multumque undique pessumdanda. Extitit autem horum princeps Eusebius eunuchus primarius Præfectus cubiculi Imperatoris, sub se habens eunuchos & alios aulicos ipse Arianæ labe confectos, de quo sæpe inferius dicturi sumus. Eusebius igitur Nicomedien-

R r 2

Cangius in Familiis Augustis Byzantinis scribit, Julianum natum esse anno Christi CCCXXXII. opeque Eusebie Constantii uxoris servatum. Quam in rem citat ipsum Julianum ad S. P. Q. Atheniensem pag. 501. Sed, ut rursus in Juliano morte dicitur, is anno antecedenti natus erat, & loco laudato loquitur de Galli fratris cades, quæ anno CCCLIV. patrata est, ac de

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

sis una cum suis jam olim ad propagandam Arianam hæresin sacerdotibus comparatis; hisce ad malum potentibus superaditis pugnantibus semivivis, susdeque omnia commiscens, primum illud aggreditur facinus post Constantini obitum, ut per Constantium, quem seduxerat, Imperatorem, novus Episcopus Alexandriam, qui ejus civitatis sedem occuparet, Athanasio exule, mitteretur. Horum vero ad hæc implenda conatus Socrates narrat his verbis (a):

(a) Socrat. lib. 2. c. 2.

LXIV. Ariano- rum machinatio.

Eusebius eunuchus.

Mortuo Imperatore Constantino, Eusebius Nicomedienfis, & Theognis Nicææ Episcopus, tempus opportunum se nactos arbitrati, omnes suos nervos contenderunt, ut fidem de Consubstantiali confirmatam, exiurbarent ab Ecclesia, Arii que opinionem in ejus locum introducerent. Verum hoc se minime consequi, & efficere posse intellexerunt, si Athanasius rediret Alexandriam. Ista quidem callide aggressi sunt, subsidiis illius presbyteri, quem causam fuisse ante diximus, cur Arius esset revocatus, adjuvi: Et paulo post; Constantius presbyterum in magno honore habere, multum, illi tribuere cepit libertatis; libere & audacter in Regiam ingredi jubet. Quæ quidem libertas illi ab Imperatore concessa tum ad uxoris Imperatoris, tum ad eunuchorum ejus familiaritatem aditum cito patefecit. Eodem tempore eunuchus quidam, cui nomen erat Eusebius primarius fuit Imperatoris cubicularius: hic presbyteri, suavis perverse Arii opinioni assensit, reliquosque eunuchos in eandem induxit sententiam. Quinetiam Imperatoris conjux, eunuchorum & presbyteri hortatu & consilio, in Arii errorem prolapsa est. Paulo post Imperator ipse rem in questionem vocavit; pedetentim passim vagari cepit, ac primum inter satellites qui Palatium frequentabant, deinde per multitudinis animos que urbem incolebat, pervadere. De opinione illa in ipsa Regia cubicularii Imperatoris cum mulierculis digladiantur, in singulis urbis familiis litigiosa differendi pugna fuit. Mali igitur illius contagio ad alias provincias, & civitates celeriter permanavit; & controversia velut scintilla ex parvis admodum initiis exorta, audientium animos ad discordiam concitavit. Nam cuique causam tumultus sciscitanti, ansa statim disceptandi oblata est, & quisque non modo de ea rogare, verum etiam pugnaciter disserere voluit. Ita contentions procella tranquillius rerum status penitus labefactatus, & everfus est. Atque ista quidem concertationes urbes so-

lum ad Orientem vergentes exagitarunt. Nam Illyrium, & alia regiones versus Occidentem interea temporis pacata, & quiescente fuerunt; quippe quæ Concilii Nicæni decreta nullo modo perfringere voluerint. Postquam igitur contentions flamma erat accensa, & in dies magisque exardescerebat, factio Eusebiana multitudinis tumultum in lucro deputavit; sic enim posse fieri sperabat, ut aliquis Alexandria Episcopus deligeretur, qui eandem tueretur opinionem. Hæc Socrates.

Sic igitur videas, cum Eusebianorum secta, tum eunuchorum classe, tum denique sceminarum grege, pellectis per hos ad malum Constantio & ejus uxore Augusta, Arianam hæresin iterum invalescere, atque validius reviviscere. Hoc plane illud tempus est, quod a S. Gregorio Nazianzeno his verbis describitur, cum ejus hæresis ortum atque progressum recenseret, ac post alia sic ait (b): Rursus malum Imperium, & rursum malum crudescit, atque instar supputridi maleque obducti vulneris aperitur, & foras erumpit; gravesque lupi, alii aliunde nos intercipientes, Ecclesiam discerpunt. Armanantur sacerdotes adversus sacerdotes: plebs adversus plebem furibundo impetu fertur; Imperator ipse plenam impietati libertatem potestatemque concedit, atque adversus Orthodoxam doctrinam leges instituit, iisque præterea qui nec virorum nec mulierum numero censendi sunt, quorum magna erat apud eum auctoritas, & potentia. Quis vero temporis illius calamitates pro rei acerbitate commemorare, ac deplorare queat? &c. Quæ autem is subdit, alio tempore contigerunt, quo & nos recensimus. At rursum ipse de eisdem eunuchis hæc illa querela: Ex his potissimum multebres homines, & inter viros virorum nomine indignos, sexuque dubios, impietate autem certos, & perspicuos, quibus cum mulierularum cura committatur, haud scio qui fiat ut Imperatores Romani eosdem virorum officiis muneribusque præficiant. Sed & Ammianus (c) de eodem Eusebio cubicularii præposito & collegis spadonibus meminit: Horum (inquit) ea tempestate plus habendi cupiditas ultra mortalem modum adolescebat inter ministeria vitæ secretioris per arcanos susurros nutrimenta fictis criminibus subserventes.

Quantum autem possent hi apud Constantium, & quam numerosus esset eorum grex tunc in aula Imperatoris, S. Athanasius declarat his verbis (d): Eodem &

LXV.

Ariana hæresis invalescit.

(b) Greg. Naz. orat. in laud. Heronis.

(c) Ammian. l. 14.

LXVI.

(d) Athanas. epist. ad Solitar.

Constantius Eusebiam uxorem duxit, ut suo loco dictum.

Ad

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

Eunuchorum apud Constantium gratia.

(a) Act. 8.

LXVII. Concilium Romanum.

PAGIUS X.

cateros quoque spadones provocat; plerique enim apud Constantium, vel potius omnes eunuchi sunt, omniaque apud illum possunt, & sine illis nihil ibi rerum geritur; Et inferius: Eunuchi erant qui ista, & reliqua in omnes movebant; & (quod in istis insidiis mireris) Ariana hæresis, abnegans Filium Dei, presidium sibi ex eunuchis comparabat, hominibus ut natura, ita animo ad gignendum sterilibus, & qui proinde agre patiuntur ullam mentionem de sobole, nempe Filio Dei, fieri. Atque Æthiopicus eunuchus (a), cum non caperet quæ legebat, creditur Philippo de Salvatore docenti: Constantii eunuchi contra, ne Tetri quidem de Filio confessionem sustinent; immo quem Pater declarat sibi esse Filium, avertuntur, furuntque in eos quæ dicunt illum genuinum ex Patre. Merito lex vetuit Eunuchos in Concilio Ecclesiasticum assumi; atque illi nunc Ecclesiasticorum judiciorum principes reputantur; & quod ipsis videtur, Constantius judicat; atque istiusmodi rebus, qui nomen Episcopi ferunt, inferiunt. Me miserum, quis hanc historiam describet? Quis ista renunciat generationi alteri? Quis ista narranti fidem habebit? Spadones quibus domorum gubernacula vix creduntur (voluptuarium enim, & nequam hoc genus hominum, quibusque nihil tam curæ est, quam illud impedire quod ipsis natura negavit) illos nunc Ecclesiam dominari. His ergo deditus & obnoxius Constantius, omnibus insidias molitus est, &c. Quæ vero subdit, suo loco dicemus. En apparet, quam degeneravit Constantius a moribus Constantini parentis, qui eunuchos aulicos omnibus exutos voluit nobilitatis insignibus, & a gerendis magistratibus alienos. At quomam pacto licet conspirantibus his, ut in locum Ahanasii in Alexandrina Ecclesia alius sufficeretur Episcopus, eisdemque assentiente, immo & connivente Imperatore Constantio, minime tamen id impleri valuerit, obnitente Constantino in Galliis Imperatore, suo loco dicemus anno sequenti.

His quoque Consulibus, Feliciano & Titiano consignata reperitur Romana Synodus sub Julio Papa centum & sexdecim Episcoporum; in qua tamen Maxirum Consul cum Feliciano ponitur, cum Calliodori & Græcorum Factorum consensu Feliciano non nisi Titianus collega jungatur. Quod autem spectat ad Synodum dictis Consulibus annotatam, cum triplici & inter se diversa chronographia signetur, mendum in notas numeri irreplisse, facile est

Ad num. LXVII. & seqq. Synodus Romana sub Julio Papa aliud non est quam farrago quedam ab Isidoro Mercatore collecta ex Tripar-

intelligere: primum enim anno quarto dionorum Augustorum, rursum indictione sexta, atque demum nominatis Consulibus ponitur eadem Synodus celebrata. Si igitur moveatur controversia, quænam hærum trium chronographia fidelior habenda sit; mea quidem sententia notatis Consulibus potius inhærendum existimari; illa potissimum inter alias ratione persuasus, quod facilius sit in notas numeri errores illabi, quam in ipsa nomina: quod omnes puto justissime concessuros. Hinc enim est, quod mos inolevit, ut cum vel anni Imperatoris, vel Indictionis, in legibus ab Imperatoribus latis mentio haberetur, Consulibus quoque nomina adderentur, eam nimirum ob causam, ut Factorum soliditate, annorum Imperatorum numerus, vel Indictionis, semper integer servaretur; vel, si librario vitio corrumpere, ex notatis Consulibus restitui perfacile posset. Extant de his complura exempla in Codice Theodosiano, in cujus libro undecimo, titulo vigesimo octavo de indulgentiis debitorum multæ insunt leges, in quibus res ab Imperatoribus reperiens statutas, certo tempore definitas, Indictionibus simul atque Consulibus consignatas. Sed et si hac destitueremur ratione; tamen, quia lectionem illam de sexta Indictione subsistere nullatenus posse, evidentius demonstrabimus, & ea notata annis Imperatorum rebus gestis haud satis congrue aptari posse videatur; merito chronologia illa consignata Consulibus magis probata videri debet.

His igitur rationibus cum eandem Synodum præsentis anno potius ponendam existimemus, aliis quoque de causis id facere permovemur; quod scilicet Julius Papa ipso sui Pontificatus exordio, ut par erat, eodem convocato Concilio, voluerit Nicænam Synodum suo quoque calculo confirmari, damnatamque hæresin iterum excommunicatione percelli. Hoc quidem recens electi Pontificis munus esse videbatur, ut fidem Catholicam suo ipsius ingressu primum omnium Catholicæ Ecclesiæ publicis monumentis testatam redderet. Rursum vero quod hæc ibi scripta legantur de causa ejus cogendæ Synodi (b): Ad hoc convenimus, ut hoc primum secundum Dei voluntatem faciamus, & a fundamento Christi Jesu incipiamus, & de novo pro fratrum oppressionibus tractantes laboremus; quia dum illi tam graviter affliguntur, nos nec respirare nec quiescere possumus; quia dum membra vexantur, corpus reliquum pacem aut quietem minime

LXVIII. Tempus coactæ Synodi Rom.

(b) Habetur i. l. Concil.

tita, aliisque, & in formam Concilii redacta; Synodus certe nulla ejus in libello Synodico mentio. Romana.

PAGIUS de periculo tunc a se, Eusebia beneficio, vitato, non vero de eo quod ei currenti anno intentatum. Neque enim ante annum CCCLIII.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. I.
CONSTANTIS

me habere poterit. Hæc inquam, cum ibi scripta habeantur, persecutio Eusebiano- rum in Oriente, qua Athanasius primo, deinde vero Marcellus Ancyranus pulsi fuerant in exilium, insinuari videtur. Sed & quod inferius de Arij interitu, ut re quæ paulo ante contigisset, meminit; plane significat, ipso primo tempore Julii eam Synodum esse habitam; ait enim: *Ea quidem quæ de illo gesta sunt, qualem terminum habuerint, omnia jam audistis, & audietis, ne nos forte videamur viro obloqui propter delictum suum impropria digua portanti.* Hæc ibi; quibus omnibus persuasi, hoc (ut diximus) anno, secundum nominatos Consules, libuit eam Synodum collocasse; de qua nihil præter confessionem rectæ fidei, & detestationem Arianæ hæresis reperitur.

LXIX.
Episcopi
qui Syno-
do Rom.
interfue-
re.

Porro ex centum illis, & sexdecim Episcopis, qui Concilio huic interfuerunt, hiantant illic nominati leguntur: Benedictus Aquilejensis Episcopus, qui præcessit Fortunatianum ejusdem civitatis Præsulem, de quo sæpe inferius; Rufus Carthaginensis, qui successit Cæciliano, & habuit successorem Gratum, qui interfuit Concilio Carthaginensi. Ponitur ibidem Agapitus Antistes Ecclesiæ Ravennatis, qui præcessit Severum ejusdem urbis Episcopum, qui reperitur interfuisse Concilio Sardicensi post decennium celebrato; sed in edita serie Ravennatum Episcoporum perperam ponitur post Severum Agapitus. Cum enim nihil sit quod dici possit istud Romanum Concilium sexta Indictione (ut habet lectio depravata) esse celebratum; nam sexta Indictio sub Constantio Imperatore & Julio Papa una tantum numeratur, eademque ipso anno Sardicensis Synodi, cui (ut dictum est) non Agapitus interfuit, sed Severus; luce clarius constat, longe ante celebratum fuisse Romanum Concilium, sub Julio de quo agimus, quam Conventum Sardicensem. Sed id quidem ea quoque potissimum satis manifesta ratione probatur, quod Synodo Sardicensi successores horum Episcoporum, qui præfentes fuerunt dictæ Romanæ Synodo, subscripti reperiantur; nempe cum in hac Synodo Romana habeatur interfuisse Benedictus Aquilejæ Episcopus, Concilio Sardicensi præfens fuisse reperitur ejus successor Fortunatianus; & cum in hoc legatur præfens fuisse Rufus Carthaginensis Episcopus; in Sardicensi, qui in locum ejus successit, Gratus inter alios nominatur: atque cum huic pariter habeatur Julius Mediolanensis præfens fuisse; Synodo tamen Sardicensi hujus successor post Eustorgium ponitur Protasius; licet in ea quæ perperam deducta est Episcoporum Mediolanensium successione, in qua & ejuſque eorum sedis tempus temere ponitur

(a), Dionysius describatur: cum tam ex Athanasio, quam etiam ex Actis ipsis quæ extant Sardicensis Synodi, nominatus Protasius habeatur. At quisnam fuerit Julius iste Mediolanensis Episcopus, qui interfuit cum Agapito Ravennate & aliis huic Romano Concilio sub Julio, paulo post dicemus.

Hæc autem de successione Ravennatum Episcoporum cum hic, tum etiam in nostris ad Romanum Martyrologium Notis Plantinianæ editionis oportuit prolixius disseruisse, ad confutandum illapsam errorem in seriem eorundem Episcoporum, in quibus Severus ante Agapitum ponitur, eumque sedisse a Valeriani temporibus utque ad Synodum Sardicensem, annos ut minimum sexagintaquatuor. Par erat nostrum Rubeum a nobis de iis amice admonitum, adeo perspicuis, omnique ex parte redditis certioribus rationibus acquivisse, atque emendasse in sua ipsius posteriori editione Historiæ Ravennatis; sed, puto, dabit manus, si quæ astruit de Synodo Romana sub Julio habita, sexta (ut vult) Indictione, nulla ex parte posse subsistere demonstrabimus.

Uno enim illo nititur ipse potissimum fundamento, ut dicta Romana Synodus non sub nominatis Consulibus, sed sexta Indictione (quod habet diversa ibi posita chronographia) fuerit celebrata. Incidit ea sexta Indictio (quod & ipse testatur) in annum Domini trecentesimo quadragesimooctavum; sed sic tamen (quod ipsum in primis oportuerat animadvertisse) ut eodem anno a mense Septembris Indictio septima inchoetur: neque enim aliter quam a dicto mense consuevisse majores auspiciari Indictionem, nemo est qui dubitet. Quod ergo eadem Romana Synodus (ut ex ejus Actis liquet) cœpta habetur decimoctavo Kalendas Octobris, absoluta (ut in fine ejusdem ponitur) ipsis Kalendis Novembris; alterum de duobus affirmare necesse est: Aut si vult eam habitam esse anno Domini trecentesimo quadragesimooctavo, quo & Agapitum sexta Indictione vult successisse Severo; tunc nequaquam dici potest sexta Indictione celebrata esse, sed septima inchoata: Aut si vult eam ad superiorem annum revocare, ut vere sexta Indictione esse habita dici possit; tunc illud in primis falsum erit, quod ait, Agapitum esse creatum Episcopum anno Domini trecentesimo quadragesimooctavo, qui jam anno superiori reperitur præfens fuisse Romanæ Synodo sexta Indictione celebratæ, anno trecentesimo quadragesimosextimo. Sed & illud sequeretur absurdus, si dixerimus eandem Romanam Synodum habitam esse sexta Indictione: tunc enim affirmare necesse erit, ipsam eodem anno esse celebratam,

(a) Apud
Panvin. in
Fastis.LXX.
De Severo
Episcopo
Ravenna-
te.

LXXI.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. I.
CONSTANTIS

tam, quo & Synodus Sardicensis reperitur esse collecta, anno Domini trecentesimo quadragesimosextimo, quo & sexta Indictio incipit mense Septembris. At quod monstrum illud erit, ut earundem Ecclesiarum Episcopi diversi nominis habeantur in utriusque Synodis scriptis, uno eodemque anno habitis? Quamobrem cum hæc nulla ex parte subsistant, nec aliqua alia sexta reperitur Indictio sub Julio Romano Pontifice, quem ante absolutam illam periodum Indictionum constat esse defunctum; jam evanescit omnino illa de sexta Indictione argumentatio.

LXXII. Sed ut quid in dubium revocat, num Gratus ipse, cujus est querela illa in Concilio Sardicensi de Africanis Episcopis, fuerit Episcopus Carthaginensis? nam quisnam alius potuit esse Episcopus ille Gratus, qui subiectos haberet Episcopos Africanos, ut ibi demonstratur, nisi Episcopus Carthaginensis? cum præsertim ex Synodo Carthaginensi prima, quæ (ut suo loco dicitur) anno sequenti a Concilio Sardicensi habita est, certum habeatur, ejus nominis Episcopum Carthaginensem, Gratum eidem interfuisse, immo & præfuisse Concilio; in cujus canone quinto mentio habetur de celebrato antea Concilio Sardicensi; unde ex iam explorata, certa, constantique ratione explendus est addititius ille eidem Synodo affixus titulus, quo dicitur celebratum illud esse Concilium temporibus Silvestri, vel Marci: ex legatione enim illa Pauli atque Macarii, cujus est frequentissima mentio apud Optatum & Augustinum, certum redditur tempus ejusdem primi, sic dicti, Concilii Carthaginensis, quod suo loco constabit.

LXXIII. Quod insuper Protasium Episcopum Mediolanensem ante Julium ejus civitatis Antistitem ponit, errore labitur, secutus Panvinum, quem, reclamantibus omnibus, constat errasse, dum Diocletiani temporibus in laterculo suorum Pastorum habet Protasium, & post eum Maternum, & deinde Eustorgium, post illum vero Dionysium temporibus Concilii Sardicensis; nam ex Actis ejusdem Synodi Sardicensis liquet Protasium eidem præfentem fuisse. Rursumque in re comperta hæsitat, dum Fortunatianum Episcopum Aquilejensem,

PAGIUS Ad num. LXXIV. & seqq. *Julii Firmici Materni V. C. liber de errore profanarum Religionum ad filios Constantini Magni Constantium atque Constantem Augustos* scriptus est ab anno CCCXL. quo perit Constantinus junior Constantini M. filius, ad annum CCCL. quo Constantinus cæsus. Idem Firmicus nondum Christianus ex pervulgata Gentilium superstitione, & Genethliacorum commentis ad Lollium V. C. scripsit *Astronomicorum* libros VIII. compositos inter annum Christi CCCXXXIV. quo contigit

qui Concilio Sardicensi interfuit, Fortunatum potius existimat appellandum, ex quadam sibi (ut ait) cognita lectione: sed si hoc attendendum est, ut cum apud Athanasium recensetur series Episcoporum qui interfuerunt Concilio Sardicensi, legatur perperam, *Fortunatus*, pro *Fortunatianus*; non duo, ut vult, sed tres dicendi sunt eodem ferme tempore præfuisse Ecclesiæ Aquilejensi; Fortunatianus, cujus est mentio quoque apud S. Hieronymum, Fortunatus, & Fortunatus. Sed cessant levia isthæc; unum tantum novit Ecclesiæ Aquilejensis, & veteres scriptores, Fortunatianum Aquilejensem Episcopum; licet mendosi codices, loco *Fortunatianus*, *Fortunatum* habeant, vel *Fortunatum*. At otiose nimis, & cum tædio lectoris (ut video) in re adeo perspicua detinemur.

Agedum transeamus ad Julium illum Episcopum Mediolanensem, qui legitur interfuisse eidem Romanæ Synodo hoc anno sub Julio Romano Pontifice celebratæ. Miramur profecto hunc ipsum ab eodem (a) auctore prætermittum, qui (ut apparet) adeo perperam texuit successionem Mediolanensium Episcoporum, & ad libitum ex animi sui sententia annos sedis ejuſque eorum apposuit; nam si alicujus Ecclesiæ antiqui quærantur Episcopi; illi certiores erunt, quos veterum Conciliorum Acta suppeditant. Quamobrem cum Julium hunc ipsum considero, suspicione interdum pulsor, num idem hic sit cum Materno ejusdem civitatis Antistite, antiquis scriptis & memoria anniversaria ex tabulis Ecclesiasticis celeberrimo; idemque cognominatus fuerit Julius Maternus; atque fortasse idem ille sit, cujus extat nobilissimus commentarius hoc titulo inscriptus (b), *Julii Firmici Materni V. C. De Mysteriis & erroribus profanarum Religionum ad Constantinum & Constantem Augustos Liber*. Nomina quidem probe consentiunt, & tempora æque conveniunt, licet in titulo illo nomen tantum Episcopi desideretur, errore forsitan librariorum omissum. Voluimus hæc innuisse solum: prudens vero lector accurate dijudicet.

Cæterum quod ad ipsum commentarium pertinet, si quis diligenter ejus argumentum consideret, in eam plane sententiam con-

LXXIV.

(a) Panv.
in. Fast.
De Julio
materno.(b) Extat
tom. 5. Bi-
blioth.
sanct.

LXXV.

Solis eclipsis ab eo memorata, Optato & Paulino Cass. & annum CCCXXXVII. Constantini M. mortualem. Is Julius diversus est a Julio Mediolanensi, quem interfuisse volunt Concilio Romano sub Julio, de quo Concilio numero præcedenti actum. Hæc Labbeus in Dissert. de Scrip. Ecclesiast. Verum, certum quidem, *Julium Maternum* diversum esse a Julio Episcopo Mediolanensi, sed an unus idemque Julius Maternus librum de Erroribus profanarum Religionum, & libros Astronomicorum elucubravit, hæcenus incompertum. Bel.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTISJulii Ma-
terni stu-
dium pie-
tatis.

conspirabit, illum ab auctore conscriptum post Constantini Magni obitum; cum ejus filii Constantinus Minor & Constans in Occidentale Imperium successissent. Ne igitur illi a paterno deflesterent instituto, & ad avitum idolorum cultum a Gentilibus pellicerentur, qui tunc temporis, quæ de Diis scripta essent turpia & obscœna, physica quadam interpretatione honestare studebant: ne inquam, ipsi seducerentur, sed continerentur in officio pietatis; idem Julius Maternus his occurrit, eo edito, illisque dicato egregio commentario, quo etiam ipsi pluribus persuadet, ut idololatriam funditus pessumdent; in hisque multus est auctor, & in primis cum ait (a): *Amputanda sunt hæc, sacratissimi Imperatores penitus, atque delenda, & severissimis edictorum vestrorum legibus corrigenda, ne diutius Romanum Orbem præsumptionis istius error funestus contamulet, ne pestifera consuetudinis convalescat improbitas: quicquid hominem Dei conatur perdere, ne diutius in terra dominetur. Nolunt quidam, & repugnant, & exitium suum prona cupiditate desiderant; sed subvenite miseris, liberate percuties. Ad hoc vobis Deus summus commisit Imperium, ut per vos vulneris istius plaga curetur. Facinoris eorum periculum scimus, erroris nota sunt pœnæ: sed melius est, ut liberetis invitos, quam ut volentibus concedatis exitium. Agrotantes contraria delectant; & cum corpus hominis adversa valetudo possederit, contra salutem suam a laborantibus perversa poscuntur. Capta mens languoris vitio morborum semper augmenta desiderat, & medelas artificum aspernata contemnit; respuit remedium medicinæ, & in exitium suum prona animositate festinat. Tunc si malum morbi fortius creverit, majora remedia quaeruntur; & pro salute hominis sollicita fortius se medicina opponit: asperit cibi, amari potus nolentibus ingeruntur; & si invaluerit malum, & ignis adhibetur & ferrum: sic homo recepta sanitate, & salute sibi reddita, quicquid agrotantis corporis vitio invitatus passus est, hoc totum pro utilitate sua factum esse stantis animi judicio confitetur. Hæc ipse; atque ea quidem ratione his insinuat, quod complures Gentilium & Senatorum Romanorum præcipui pro antiquo deo-*

PAGIUS
XII.
Bellum
Britannicum.
Baron. n.
LXXVII.

Bellum Britannicum, cujus mentio in præfata libro de Erroribus profanarum Religionum, ad annum Christi trecentimum quadragesimum tertium pertinet, ut recte vidit Gothofredus in Commentario Legis 5. Cod. Theod. De extraordinariis sive sordidis muneribus. Ait enim Julius Firmicus: Post excidia Templorum (anno CCCXLI. peracta) vicisti hostes, (Franco nempe, quos Idacius in Fastis anno Christi CCCXLII. a Constante victos, seu pacatos tradit)

rum cultu certarent; haud patientes patrium superstitionis cultum, nova recepta religione, penitus antiquari: quorum pertinaciam Constantinus Magnus pertæsus (ut dictum est) novam condere Civitatem, Dæmonum sacrificiorum expertem, quod & perfecit, olim in animum induxit.

Ne igitur Constantini morte idololatria sive Romæ, sive alibi, jam prope sepulta, iterum revivisceret; magno studio nixus est auctor isdem persuadere, ut quod reliquum esset superstitionis Gentilitiæ, abolerent; eisdemque ejusmodi interpellans oratione hæc addit (b): *Vos nunc Constantine, & Constans, sacratissimi Imperatores, appello, ut venerandæ fidei vestra imploranda virtus est, quæ supra homines erigitur, & a terrena fragilitate separatur, caelestiumque se rerum societati conjungit; quæque in omnibus actibus suis, prout potest, Dei summi sequitur voluntatem; modicum talium superest, ut legibus vestris funditus prostratus Diabolus jaceat, ut extincta idololatriæ pereat funesta contagio. Veneni hujus virus evanuit, & per dies singulos substantia profana cupiditatis expirat. Erigite vexillum fidei: vobis hoc Divinitas reservavit, cujus favore eminentes prostratores estis omnium hostium vestrorum, quorum opera Romanum firmatur Imperium. Signum venerandæ legis erigite, sancite, promulgate quod proficit. Sit faustum felixque Respublica, quod tot acervos caesorum hostium prostravistis exercitum*. Felices vos quoque gloria ac voluntatis suæ Deus fecit esse participes. Idololatriæ excidium, & profanarum ædium ruinas propitius Christus populo, vestris manibus reservavit. Ille spiritualibus armis malos spiritus, vos mala terrena vicistis. Erigite victoria trophæa, & proferatur ingens titulus triumphorum. Profanarum rerum strage gaudentes, exultate fortius, exultate fidenter. Felicitas vestra cum Dei virtute conjungitur; pro salute hominum, Christo pugnante, vicistis: & post nonnulla (c):*

Tollite, tollite securi, sacratissimi Imperatores ornamenta templorum. Deos istos aut monetæ ignis, aut metallorum coquat flamma. Donaria universa ad utilitatem vestram dominiumque transferite. Post

LXXVI.

(b) *ibid. c. 21.*
De tollenda penitus idololatria.

* exercitum

(c) *Mater. c. 29.*LXXVII.
Exhortatio ad Principes.

ex-

propagastis Imperium, & hieme tumentes ac savientes undas calcastis Oceani, & insperatam Imperatoris faciem expavit Britannus, anno scilicet CCCXLIII. quo præfata Lex VIII. Kal. Feb. Bononia emissa. Docet enim Ammianus, Lupicinum a Constantio Imperatore in Britanniam missum, Bononiam, nempe Galliarum, adultæ hieme venisse. Ita ille initio lib. 20. qui & lib. 27. cap. 8. de eadem expeditione loquitur; de quo etiam legendus Libanius in Basilico.

CHRISTI
337.JULII PAP.
I.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

excidia templorum, in majus Dei estis virtute proveci. Vicistis hostes, propagastis Imperium, & ut virtutibus vestris gloria major accederet, mutato, ac contempto templorum ordine, hieme (quod nec factum est aliquando, nec fiet) tumentes ac savientes undas calcastis Oceani; sub remis vestris incogniti jam nobis pæne maris unda contremuit, & insperatam Imperatoris faciem Britannus expavit. Quid amplius vultis? Virtutibus vestris victa elementa cesserunt. Quod autem Deus subeat idola non feri, sacrosanctæ legis scripta declarant, &c. Ac post multa adversus idololatriam hæc subdit: (a) Sed & vobis, sacratissimi Imperatores, ad vindicandum hoc malum, & puniendum hoc malum, oestitas imponitur, & hoc vobis Dei summi lege præcipitur, ut severitas vestra idololatriæ facinus omnifariam persequatur. Hæc ibi atque pluribus divinæ Scripturæ testimoniis eos ad id faciendum impellit, ac demum perorans, sic habet:

LXXVIII. *Misericordiæ suæ vobis, sacratissimi Imperatores, Deus summus præmia pollicetur, & amplificationis maxime argumenta decernit. Facite itaque quod jubet, complete quod præcipit. Auspicia vestra majoribus cumulata sunt donis; initio fidei postæ divini favoris incrementa sensistis. Numquam vos manus Dei veneranda deseruit: numquam vobis laborantibus denegavit auxilium. Strati sunt adversantium cunei, & rebellantia ante conspectum vestrum semper arma ceciderunt. Missi sunt superbi sub jugum populi, & Persica vota collapsa sunt; nec stare diu contra vos poterit malis suis armata crudelitas. Dei*

(a) *Mater. c. 29.*

LXXVIII.

(c) *Mater. c. 29.*LXXVII.
Exhortatio ad Principes.

*virtutem utrique diverso sensibus eventu. Vobis caelestis victoris * corona collata; * victoriae & felicitate vestra, nostra relevatur incommoda. Hæc vobis Deus summus, sacratissimi Imperatores, pro fide vestra reddidit præmia: his vos iterum remuneratos insignibus, ad arcana venerandæ legis invitavit. Pura mente, devota conscientia, incorrupto animo, clementia vestra calum semper aspiciat; a Deo semper expectet auxilium: Christi venerandum numen imploret; & pro salute Orbis terrarum, ac vestra, salutaris Deo spirituales offerat victimas. Sic vobis feliciter cuncta provenient, victoriae, opulentia, pax, copia sanitas, & triumphus; ut divina majestate protecti, Orbem terræ felici gubernetis Imperio. Hactenus Julius Maternus: quæ quidem minime oportuit prætermisisse, cum sæpe de victoriis adversus hostes divina virtute partis mentio habeatur, quarum nulla pene memoria apud scriptores alios reperitur: contigisse enim ea videntur, cum patre agente in Oriente, ipsi Occidentale administrarent Imperium, & barbaros in Britannia atque aliis in locis rebellantes feliciter compresserunt: sed quoto potissimum anno illa acciderint ignoratur.*

Victoriae ex cultu religionis accepta.

LXXIX.

At quod in veterum scriptorum codicibus minime datur reperire, ære expressum invenimus post primam tomii hujus editionem in antiquo numismate accepto a nobili rerum antiquarum thesauro Lælii Paqualini, his (ut vides) formis expresso: quibus intelligas Constantinum Juniorem adhuc Casarem Alamannos subjugasse.

CHRISTI
337.

JULII PAP.
I.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. I.
CONSTANTIS

JESU CHRISTI
ANNUS
338.

JULII PAP.
ANNUS
2.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 2.
CONSTANTIS

I. Athanasius restituitur Alexandriam. QUI sequitur tricesimus octavus supra trecentimum annus Domini, Consulatu Urxi atque Polemii annotatus reperitur in Fastis. Quo major natu fratrum Imperatorum Constantinus Augustus, Athanasium, quem vivente patre exceperat Treveris, regio diplomate datis ad Alexandrinos litteris in suam Ecclesiam summo cum honore restituit. At in primis quod ad tempus spectat, sine quo certo indice, veritatis historiae intercipitur via:

cum testetur Theodoretus cum exulem egisse annos duos & menses quatuor; & ex his, quae dicta sunt superius, satis liquet, ipsum exilii titulo amandatum a Constantino in Gallias anno Domini trecentesimo tricesimosexto circa vernalis tempus: opus est affirmare, eum hoc ipso anno fuisse in suam sedem Alexandrinam restitutum. Theodoretus enim de ejus exilii tempore & reditu in Aegyptum ex Gallis haec ait (a): Divinus ille Athanasius...

PAGIUS

SÆC. IV.
Anno Urbis 1091.
Olymp.
279. an. 2.
A. C. 338.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5831.
○ II. A. D. 16. P. 28. Mart. Indict. 17.
JESU CHRISTI 338.
JULII PAPÆ 2.

CONSTANTII, CONSTANTINI, ET
CONSTANTIS 2.

[1] Num. I. ad V. Coff. Ursus, & Polemius. I. Quinquennalia Imperii Caesaris Constantis hoc vel precedenti anno celebrata. Va-

NOTÆ

[1] Coff. Ursus & Polemius. Gruter. pag. CCCXVII. 4. DEDIC. XVIII. KAL. FEBR. URSO. ET. POLEMIO. COSS.

Pronomina absunt a prisca lapidibus, ut apud Boldettum, lib. I. Cap. XIX. pag. 8r. num. 10. sic sic

DECESSIT. VII. IRU. STEB.
URSO. E. POLEMIO. CONSS.

Ibid. pag. 83. num. 21.

ATTIE PUBLICIE. B. QVESQUENTI
IN P. URUS PATER. URSO. ET POL.
COSS.

Ibid. pag. 84. ex veteri lapide in Cœmeterio Cyriacæ a Blanchino invento, & a Mabillonio in Supplemento operis de Re diplomatica vulgato, ubi litteris mirum in modum deformatis, & a Romanis declinantibus:

MERCURIUS. PATER. FILIÆ. V. IDUS.
NOVEMB. URSO. ET. POLEMIO. COSS.

Extat nunc lapis in ædibus Capitolinis. Vulgares Fasti: Urso & Polemio.

CHRISTI
338.

JULII PAP.
2.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 2.
CONSTANTIS

maffus, biennio integro & mensibus quatuor Treveris commoratus, revertit Alexandriam. Quo quidem tempore, Constantinus filius Constantini Magni natu maximus, qui Gallia versus Occidentem Imperium obtinuit, litteras scripsit ad Ecclesiam Alexandrinam. Meminit earumdem litterarum ipse Athanasius, qui & eas recitaturus hæc præmittit (a): Certe quidem beatus Constantinus Minor, memor scriptorum patris sui, dum nos patriam restitueret, in hæc verba epistolam misit: Constantinus Caesar populo Catholicae Ecclesiae Alexandrinæ S.

II. Neque vestram sacramentem latere arbitror, ideo Athanasium adorandæ legis interpretem in Gallias missum esse, ne quo tempore sanguinolentorum hostium feritas sacro ejus capiti quam maxime immineret, implicitusque malorum collimitio, aliquid intolerandum, & cui remedium nullum esset, pateretur. Ad hanc igitur feritatem eludendam, tot faucibus inbianzium subtrahit, ut sub me ageret, jussus est. Atque ita in hac urbe commoratus est, ut omnibus rebus necessariis abundaret: tametsi ejus reverenda virtus, divina ope fretus, onera asperioris fortuna vilipenderet. Jam cum in primis vestra in Deum pietati, suisque sedibus hunc Episcopum dominus noster, & pater Constantinus restituere vellet, & humana sorte præventus, antequam hoc votum impleret, requieverit; ego mihi convenire puto, ut, suscepta voluntate sacra memoria Imperatoris, id ipsum adimpleam, quod ille non potuit. Cum igitur Athanasius ad vestrum conspectum penetraverit, tunc demum intelligetis, quanta apud nos reverentia fuerit. Neque id mirum videri debet, si quid hujusmodi in ejus gratiam fecerim: ad hoc enim faciendum, meam mentem & vestri desiderii imago, & species tanti viri instigavit. Divina providentia vos servet, dilecti fratres. Dat. Treveris, decimoquinto Kal. Julias. Hactenus Constantini Junioris Augusti epistola: recitat eandem Theodoretus (b), sed alterius translationis, sicut & Socrates Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Athanasius Apolog. 2. (b) Theodoretus lib. 2. c. 2.

II. Valefius lib. I. Observat. Ecclesiast. in Socratem cap. I. contendit, Sanctum Athanasium anno elapso patriæ restitutum fuisse, errasseque Theodoretum, cum scripsit, eum biennio & mensibus quatuor in exilio fuisse. Ego, inquit Valefius, anno Domini CCCXXXVII. eo ipso, quo mortuus est Constantinus, Athanasium restitutum esse contendo: idque certissimo argumento, ut opinor, evincam. Scribit enim Athanasius in Apologia 2. adversus Arianos pag. 805, se solum exilio, & patriam restitutum esse a Constantino juniore, qui & litteras ipsi dedit ad populum & Clerum Ecclesiae Alexandrinæ. Eas litteras ibidem refert Athanasius, quarum hæc est inscriptio: Constantinus Caesar populo Catholicae Ecclesiae Alexandrinæ. Subscriptio autem est hujusmodi: Da-

tes (c), atque Sozomenus (d). Cæterum dum de his agit Socrates (e), Rufinum jure redarguit temporis ordinem invertentem, cuncta sus deque miscentem, cum Conciliabulum Tyrium non sub Constantino, sed Constantio, & sub eodem exilium, sive fugam (ut vult) Athanasii accidisse existimavit: verum & deformius erravit, dum, antequam restitueretur Alexandriam idem Athanasius, sexennium interlapsum putat, quod infirmum tradit in latebris; sed illæ longe postea contigerunt. Porro & illud falsum magis, quod apud Epiphanium (f) legitur, ipsum exulem mansisse in partibus Italiae annos plures quam duodecim, aut quatuordecim: qui enim eum restituit Constantinus, nec quadriennium exegit in Imperio; sed & statim post obitum patris sui id effecisse, litteræ ipsius nuper recitatae non obscure significant.

III. At Constantinus Imperator licet invito Athanasio Athanasii restitutionem, quod ex Eusebianorum persuasione jam cogitaret de subrogando alium in locum ipsius Athanasii Episcopum Alexandrinum: tulit tamen; tum quod ex Magni Constantini litteris id se facere Constantinus Junior profiteretur; tum etiam ne ea occasione, si adversaretur, fratrem natu majorem infensum sibi redderet & inimicum. Lucifer Calaritanus adversus Constantium pro Athanasio cum agit (g), hoc ipsum vehementer exprobrat, quod quem passus est in suam Ecclesiam a fratre restitui, iterum persequaretur; atque ait: Si recte fuerat missus ad exilium; cur eum passus es contra patris tui statuta recipere dignitatem, quam ei se tulisse tuus arbitratus fuerat pater? Sed, inquit, fratris mei Constantini factum est interveni. Sed potuisti occurrere Constantio, dicens: Pater noster quem probavit hæreticum, nisi se correxerit, recipere in partes regni mei non possum. Sed inquit: Timui ne inter nos bella fuissent exorta. Ergo quia Saporinus * Persarum Rex nunc contra te gerit praelium; si tibi dixerit: Suscipe religiones meas, & ero tecum pacatus S s 2

tum Treveris XV. Kalendas Julias. Tam inscriptio, quam subscriptio harum litterarum docet id quod dixi, Athanasium scilicet solum esse exilio statim post obitum Constantini M. anno Christi CCCXXXVII. Nam si anno sequente restitutus fuisset, tum Constantinus Junior non Casarem se, sed Augustum appellasset. Nec a Constantino juniore restitutus fuisset Athanasius, sed a Constantio, cui Orientis Imperium obtigerat. Quare cum Constantinus ipse in iis litteris Casarem tantum se appellet, & cum Athanasius se a Constantino juniore restitutum esse testetur, apparet id factum fuisse antequam Constantini senioris filii a militibus Augusti essent nuncupati. Etenim mortuo Constantino interregnum quoddam fuit: Orbisque Romanus sine Imperatore mansit per tres fere menses

(c) Socrates lib. 2. c. 2. (d) Sozomenus lib. 3. c. 2. (e) Socrates lib. 2. c. 1. (f) Epiphanius hæresi 68.

(g) Lucifer Calaritanus lib. 1. pro Athanasio.

* Saporus

us: te oportet cum omnibus in Imperio tuo demorantibus facere transitum ad religionem demonum? demoniis enim sacrificans est Saporinus. Conspicis enim non te egisse ut Dei servum, suscipiendo eum, & loco revocando suo, quem meminisses in causam fidei deportatum. Primum, quod impotentem judicaveris Deum, tanquam te tueri non potuerit tuentem veritatem, haereticis resistentem: deinde, quod magis propitium tibi esse volueris Constantem, quam Deum: quem utique Constantem Regem si haereticum factum memineras favendo Athanasio, quem tu jam probatum habebas sacrilegum; non solum non regnum tuum Deo debueras praepone, sed nec ipsum tuam animam. Tu etenim ipse testis es conscientiae tuae: quod enim propter fidem quam semper tenuit Ecclesia ac tenet, quod eam damnare noluerit, missus fuerit in exilium, quia videlicet noluerit esse Arianus, &c. Haec Lucifer in Constantium; sed dum per Constantem restitutum ait, vel ipse memoria lapsus, vel vitio librorum accidit, ut Constantis, pro Constantino, positus fuerit: Constantis enim haud modo, sed post Concilium Sardicense, cum iterum pulsus esset, Athanasium restituendum curavit.

IV. De reditu vero ejus Alexandriam haec Theodoretus (a): Cum istis Constantini litteris Sanctus Athanasius redit Alexandriam; quem omnes tum Civis, tum rustici, tum nobiles, tum plebes cupide perlubenterque excipiunt, exceptis solum Ariani, quibus ejus reditus molestiae & angori fuit. At quam sanctus letusque acciderit Catholicis omnibus Athanasii Alexandriam reditus, Aegyptii Episcopi testati sunt epistola (b) Synodali, in qua isthaec inter alia adversus Arianos calumniantes ejus reditum infaustum fuisse & multorum malorum causam: Prorsus enim (inquiunt) ejusdem veritatis sunt cum superioribus, quae nunc fingunt, fuisse scilicet in Athanasio introitu seditione, luctus, populorumque lamentationes, indignae ferentium illius creationem. Nihil illi tale contigit; sed potius omnia his con-

(a) Theod. lib. 2. c. 2. in fine.

Reditus Athanasii Alexandriam.

(b) Apud Athan. Apolog. 2.

PAGIUS ses donec fratres, qui Caesarum nomine diversas Provincias regabant, ad dividendam Romani Imperii summam in unum coissent. Obiit Constantinus IX. Kalend. Jun. & ipso anno nuncupati sunt tres Augusti, Constantinus, Constantius & Constans, V. Idus Septembris, ut legitur in veteribus Fastis, quos falso sub Idacii nomine publicavit Jacobus Symonides. Hoc ipsum est quod Eusebius in lib. 4. de Vita Constantini scribit, illum post mortem imperasse, & cuncta diplomata atque edicta, ejus tanquam superstitis nomine fuisse insignita. Ob hanc igitur causam Constantinus junior in suis ad Alexandrinos litteris se duntaxat Casarem appellat, quippe qui nondum Augustus fuisse appellatus. Data enim sunt litterae XV. Kalendas Julias. Augustus autem cum re-

traria, gaudia scilicet, animorumque glaucritates, & populorum desiderio vidende hominis accursus: ubique per Ecclesias laetitiae & gratulationes ad Dominum. Ministri autem & clerici ita eum intuebantur, ut animis gaudium conciperent, & illum diem omnibus faustissimum arbitrantur: nostram autem, qui Episcopi sumus, inenarrabilem laetitiam quid opus est scribere, cum jam antea testati simus, quicquid ei acciderit, nobis videri accidere? Haec ipsi. Caeterum non Athanasium tantum exul, sed & reliqui Aegyptii Catholici Episcopi ejus causa antea profligati, postliminio reversi, suas receperunt Ecclesias: testantur enim ipsi in eadem Synodali epistola ex Concilio Alexandrino, cum ajunt (c): Publica enim omnium Episcoporum profligatio ex suis sedibus, exterminatioque facta est: qui ut nos antea pro exulibus habuere, ita nunc cum Athanasio patriae redditi, pro superioribus doloribus lacrymisque quibus ejus vicem miserabamur, maximam vicissim hilaritatem, & gaudium recepimus: quod utinam Dominus, ne ab Eusebianis subvertatur, nobis incolume servet.

Cum autem Athanasii reditu pariter redita esset pax Ecclesiae; Ariani ipsum, licet exagitate nova persecutione non praetermiserunt, cum in alios illi inhaerentes furoribus convertunt, scribentes ad suos qui in Aegypto erant Episcopos: testatur id ipse Athanasius, cum ait (d): In istis scribendis secum habent eos qui cum Ario ejecti fuerunt, nimirum Secundum Pentapoliten, clericoque Alexandriae repudiatos. Istis Alexandriam scribunt; & quod mirere, operam dederunt, ut nos, caeterique qui nobiscum sumus, persecutionibus divexaremur. In hunc modum ipse. Crebrae tunc, cum Athanasius est restitutus Alexandriam, fuerunt apud Constantium Imperatorem querelae, quod ad libitum tantum Constantini absque Synodali decreto idem Athanasius a Synodo Tyria praedamnatus Alexandriam in Ecclesiam restitutus esset: quod quidem Socrates (e) affirmat, sic di-

(c) Athan. Apolog. 2.

V. Ariani indigne fecerunt Athanasii reditum.

(d) Athan. orat. 1. in Arianos.

(e) Socrat. lib. 2. c. 2.

dicens: Verum qui in ea urbe habere Arianae opinionis aspersi erant, contra illum conspirarunt. Inde crebrae seditiones orae, quae factioni Eusebiana ansam ad Athanasium apud Imperatorem falso accusandum praebuerunt: eique crimini datum est, quod suo ipsius arbitrio (cum communis Episcoporum conventus illud minime decidisset) Ecclesiae illius administrationem denuo occupasset. Haec eadem Sozomenus (a), & alii.

(a) Sozom. lib. 3. c. 2.

VI.

At quoniam revera non sua sponte Athanasius Alexandriam rediisset, sed litteris Constantini Imperatoris munitus suam recepisset Ecclesiam; periculosa alea Constantio videbatur eum denuo exturbare, quem sciebat a Constantino Augusto, suo germano, restitutum: haud enim ausus est eum cogere solum vertere, ne in se fratris Imperatoris justam iracundiam provocaret: quamobrem quod mente coquebat, dissimulat; cum interim Ariani solitas merces congerant, novas calumnias comparant, parantque legationem adversus Athanasium ad tres Imperatores, ad Constantinum scilicet, qui ejus susceperat patrociniū; ad Constantem, in eundem quoque propensiosem; & ad Constantium, quem in eum reddiderant infensissimum. At de ejusmodi legatione agemus anno sequenti, quo missa putatur.

VII.

Arianorum ante signani.

(b) Theod. lib. 2. c. 2.

Quinam vero fuerint Arianorum antesignani, qui isthaec in Athanasium commentii sunt, & Constantio detulerunt; praeter presbyterum illum, alios recenset Theodoretus, cum ait (b): Hoc adjutore usi Eusebius, Theognis, Theodorus Perinthius (erat quidem Theodorus vir doctrina praeter caeteros exquisita, scriptisque commentarios in sacra Evangelia, vulgo Heraclotes nominatur) frequenter admodum, quoniam habitabant in proximo, in Imperatoris venere conspectum, reditumque Athanasii ab exilio multorum malorum causam extitisse dixerunt, & non Aegyptum solum, verum etiam Palaestinam, Phoeniciam, & alias finitimas gentes turbulentis illorum succibus graviter agitaret. Haec Theodoretus. Quod autem ad

Theodorum spectat, agit de eodem S. Hieronymus (c), adnumeratque eum inter scriptores Ecclesiasticos, atque ait: Theodorus Heraclae Thraciarum Episcopus, elegantis apertique sermonis, & magis historicae intelligentiae, edidit sub Constantio Principe commentarios in Mattheum, & in Joannem, & in Apostolum, & in Psalterium. Sic ipse, qui eum interdum citare consuevit (d); dictus vero est quod Perinthius; nam idem est Perinthus episcopus (ut idem ait) cum Heraclae.

(c) Hieron. de Strip. Eccles. in Theodor.

(d) Hier. epist. 122.

Fertur & illud factum; nempe hoc anno secundo Constantii Imperatoris, scilicet ejusdem jussu de hoc scribentis ad Probum, publice discessisse Laodiceam in Syria Athanasium cum Ario: Sed cum illum ante haec tempora liqueat esse defunctum; alium volunt hunc fuisse Arium, qui se contulerit cum Athanasio. Non inficias imus alterum his temporibus vixisse Arium Episcopum, de quo inferius plura ex Actis Concilii Sardicenses. Verum quod in epistola illa Constantii ad Probum, Athanasius, diaconus nominetur, & quod in ipso disputationis progressu arguat Athanasius Arium esse Photiniani dogmatis; plane detegitur evidentior error: siquidem longe ante emerit Arii haeresis, quam Photini, & ex Ario potius Photinus, quam ex Photino Arius: de Photino autem, quo tempore innotuerit, suo loco dicemus.

VIII. Commentitia disputatio.

Caeterum in ejusmodi argumenti & generis descriptionibus versatum esse Vigilium Episcopum Tridentinum, nimirum ut adversus Arium, Sabellium, & Photinum per dialogismum Athanasii nomine scripserit commentarios, ipsemet testatur, cum agit contra Eutychem: cujus verba, ut haec exploratiora habeantur, hic redere, dignum existimamus; ait enim (e): Plenissime in eis libris, quos adversus Sabellium, Photinum, & Arium sub nomine Athanasii, tamquam si praesentes cum praesentibus agerent, ubi etiam cognitoris persona videtur inducta, conscripsimus, &c. Sive ergo Vigilus, sive alius eodem scribendi genere usus est, cum non tantum Atha-

IX. Vigilii generis trandi.

(e) Vigil. contr. Eutychem. l. 5.

PAGIUS serius: Constantinus Maximus semper Augustus, & Licinius Caesar, ita pietatem Christianis exhibere conantur, &c. Vides, Licinium Augustum vocari tantum Casarem, quia scilicet iudicium illud fiebat in regione ad Constantinum Augusti pertinente. Sic in titulo Legis I. Codicis Theodosiani De jure Fisci, dat. Idibus Septemb. Constantino Aug. IV. & Licinio IV. Coss. anno nempe CCCXV. in fronte legitur: Imp. Constantinus Aug. & Cas. ubi Casaris nomine intelligendus Licinius, ut observat Gothofredus in illius Legis Commentario. Ea enim a Constantino Magno, non vero a Licinio emissa. Praeterea Victor in Epitome de Galerio Augusto loquens, ait: Casar quadrennio, (ab anno scilicet CCCVII. usque ad annum CCCXI.) deinde per Orien-

tem Augustus triennio fuit, ab anno scilicet CCCXI. usque ad CCCXIII. Maximinus quando cum Galerio Maximiano seniori Augusto, longeque se potentiori imperavit, Casar a Victore appellatur, licet quadriennio illo Augustus fuerit: quando vero Maximiano mortuo partem Imperii ejus, cum ea quam jam possidebat, conjunxit, seque seniore Imperatorem credit, a Victore Augustus dictus est. Quare Constantinus junior jam Augustus erat, quando citatus ad Alexandrinos fratri suo subjectos epistolam, in qua Casarem se appellat, scripsit. Ea, quippe Athanasii restitutum per Constantinum juniorem facta, quia apud Treveros, quae urbs ipsi parebat, sanctus Praesul exulabat. Hoc autem factum, inquit Epiphanius in haereti 68. dum Constantius

esse

CHRISTI 338.

JULII PAP. 2.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPER. 2. CONSTANTIS

Athanasium & adversarium hæresiarum sic disputantes induxit, sed etiam (quod ait) Judicem cognitorem sæpe interloquentem adhibuit, quod in ista vidimus disputatione habita coram Probo; nequaquam Athanasio hæc tribuenda sunt.

Quod autem spectat ad res Constantii Imperatoris; ipse hoc anno; iisdem Consulibus, Antiochiam se contulit, ob expeditionem adversus Persas parandam, quod & data ab eo ibi rescripta (*) declarant; quando ulcere, incurabili plane morbo affectus, & ut putatur, divinitus immisso, ut a qua defletere videbatur favens Eusebianis, pietatem ardentius coleret & sollicitius custodiret. Sed plane accidit illi quod Pharaoni, dum percussus a Deo, Moysen lubenter, a quo salutem consequeretur, audivit; verum eum curatus contempsit, susceptæ semel inhærens impietati. Quoniam modo autem egrotantem ibi Constantium Imperatorem magnus ille Spiridion, de quo superius mentio facta, ad bonam valetudinem revocavit, ejus Acta significant; quorum licet auctor non prodatur qui scripsit, creduntur tamen ex illis esse deducta, & soluta oratione conscripta, quæ ejus discipulus Triphyllius Ledrensis Episcopus (ut testatur Suidas b) versibus Jambicis cecinit. Ait ergo auctor (c):

X.

(a) l. 4. de remp. curf. C. Theod. & l. 23. de Decurion. Cod. Theod.

Constantius curatur a Spiridione.

(b) Suid. in Triph. (c) Apud Metaph. die 12. Decemb. Sur. to. 6.

XI.

Ut autem Antiochia quoque posset videre Spiridionis virtutem & gratiam, & de ea ferre testimonium; hoc quoque fit valde mirabiliter & contra opinionem. Quo modo vero, jam ostendit oratio. Nuper quidem Magnus Constantinus, relicto Imperio, e vivis excefferat; id autem filii diviserant. Et Constantius quidem, cui sorte obtigerat, ut teneret Imperium Orientis, in magna urbe Cæsaryia, nempe Antiochia, versabatur. Eum autem gravis morbus invadit, qui medicorum manus & artem reprobat. Hac de causa, aliorum omnium spe abjecta, eum precabatur solum, qui potest curare animas & cor-

PAGIUS

esset in Antiochia, atque hoc approbaret. Constantium vero præfenti anno Antiochiæ fuisse ex Annalibus Baronii, certissimum redditur. Deinde Athanasius in Apologia ad Constantium ait, quod ipsum Imperatorem fuerit dignatus videre, primum Viminiaci, qui locus est ad Danubium in Mœsia prima: Lex autem 4. Codicis Theodosiani De petitionibus. dicitur dat. prid. Id. Jun. Viminiaci, & Constantium atque Constantem auctores habet. Quare his Coss. mensis Junio uterque Imperator Viminiaci fuit, ibique Constantium Athanasius salutavit.

IV.

Schelstratius in Dissert. I. de sacro Antiocheno Concilio cap. I. Valefii errorem agnovit, & Athanasium currenti anno restitutum docuit. Sed perperam scripsit, ideo Constantium juniorem in laudatis a Valefio literis, Cæsarem se, non Augustulum nominasse, quia, ut etiam ex Eusebio supra diximus, post Constantini Magni obitum ipsi Augustuli titulus mansit. At licet ve-

pora. Cum vero precatione uteretur intentius, noctu in visione ei apparet Angelus, ostendens ei choram sanctorum multorum Episcoporum; in quos cum Imperator deflisset oculos, in medio quidem eorum videt quosdam stantes, qui erant ipsi quoque Episcopi similes, videbantur autem esse duces & præfides aliorum; cum eos ipsi ostendisset Angelus, solos eos esse dicebat ejus morbi curatores. Cum vero eum dimisisset somnus, considerabat quidem quinam ii essent, non poterat autem somnium conjicere; quomodo enim, cum eorum nec nomen, nec patria ei esset nota? maxime cum alter eorum, qui apparuerat ut Episcopus, nondum re vera erat factus; sed quod futurum erat, tamquam quod jam factum fuerat, apparuerat.

visio facta Constantio.

XII.

Cum propter hæc ergo esset animi dubius Imperator, & simul quidem visione moveretur, cruciaretur autem doloribus; nesciebat quidnam ageret: Fervor vero fidei illum optime admonerat, non adeo temere illam apparuisse visionem; unde etiam ei persuadet, ut præclarum, & Imperatore dignum, & in præsentia quidem sapientia minime vacuum caperet consilium. Quotquot enim Episcopi per universum Romanum Imperium, sibi scilicet subjectum, vitæ ex virtute agenda curam gerebant, iussit convenire; non enim omnes accesserunt Episcopos, sed quos audisset esse virtute præstantes; ut, cum simul omnes convenissent, duo quoque, qui ei apparuerant, noti evaderent. Missæ sunt ergo litteræ per universam regionem sibi subjectam, quibus vocabatur Episcopus; & quoniam cum alii accessissent, ii qui quærebantur, nequaquam agnoscerentur; mittit etiam in Cyprum insulam, accersens Spiridionem, & illius gratiam. Ille autem omnia quidem spiritu præviderat de Imperatore: in somnis enim ei singula significabat gratia. Cum vero Imperatoris quoque verba ei consentirent, non invitus ad eum proficiscitur, illum quoque virum secum ducens, qui in ea, quæ

Constantii studium cognoscendi Spiridionis.

XIII. Spiridion in regia male habitus.

(a) Matth. 2.

quæ prius apparuerat, visione, cum illo adstiterat Imperatori; ei nomen erat Triphyllius; qui nondum quidem erat adeptus sacerdotium, a superis autem, antequam eligeretur ab hominibus, fuerat designatus. Cum eo ergo simul ingreditur Spiridion in Regiam, tenuiter admodum ornatus & simpliciter; nam vestis quidem erat admodum vilis; in manu autem habebat virgam ex palma, & tiaram gestabat in capite; præterea vasculum quoque quoddam fictile ei pendebat ex collo, ut qui (sicut mos erat iis qui sanctam habitabant Civitatem) statisset ferre oleum Sanctæ Crucis. Quoniam autem non satis erat, tenuitate, & a rebus superfluis aliena simplicitate, sed etiam in ferendis injuriis moderatione suam imitari Dominum; quidam in Regia ejus irridens tenuitatem, & indecorum esse arbitrans eum ingredi in Regiam, qui ita esset vestitus; illi sacræ maxillæ incussit colaphum. Fulmen autem non fuit e celo missum in eum qui percussisset; sed id omnino passus est, qui ipse quoque in se ipsa divine id erat passus. Ille vero (o generosum animum & ad patientiam ambitiosissimum!) et qui ipsum afficiebat injuria, præbuit & alteram, promptus ad Dominicam Legem (a) implendam, & se promptum exhibendo ad patiendum, vincens utinam illam celeritatem manus simul & impudentiam: hoc illum insolentem & injuriosum cepit hominem, & magno pudore affecti, & maxime quod acceperat eum esse Episcopum, qui affectus fuerat injuria: unde etiam mutatus, fit ei supplex, & petit veniam, inconsiderate lapsam audaciter curare contendens calore penitentia. Ille autem (didicerat enim, sicut ferre injurias, ita debita remittere, immo vero eum, qui ipsi molestiam attulerat, remunerari bonis) verbis quibus potuit, eum affecti beneficio, paternæ consulens, & meliorem ejus reddens animam: quo factum est, ut qui apud Imperatorem primos honores ob-

PAGIUS

relds lib. I. cap. 22. Tres quidem Imperii heredes reliquit, Constantinum scilicet, Constantium & Constantem natu minimum. Magnum autem Athanasium Alexandriam redire iussit. Addit Socrates lib. I. cap. 35. Testamentum commendat Presbytero illi, cujus antea fecimus mentionem, per quem Arius ab exilio fuerat revocatus, mandataque ne cuiquam alteri quam filio suo Constantio, quem Orientis præfecerat, illud in manus traderet. Ad hunc modum condito testamento, cum aliquot dies superessisset, ex hac luce migravit, die scilicet XXII. Maii. Neque statim, ut mortuus est Constantinus, ejus testamentum ad filium ejusdem cognominis Trevisos perlatum est, quandoquidem id Constantio duntaxat tradi poterat, qui tum Nicomedie non aderat, si vera scripsit Socrates, qui ait: Porro mortis ejus nihil ex filiis intorsit. Mittitur itaque protinus in Orientem, qui Constantio patris obitum nuntiasset. Non scribit Socrates, Presbyterum cum te-

V. Athanasius hoc anno Alexandriam re-

duxit.

re-

CHRISTI 338.

JULII PAP. 2.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPER. 2. CONSTANTIS

tinebant, eum reverenter prosequerentur, & ut par erat, ducerent ad Imperatorem.

Non sunt prætermittenda, quæ interim evenerunt, quæ sunt studio digna, & quæ possunt magnam afferre utilitatem animis studiosis sapientiæ. Videns ille magnus suum discipulum Triphyllium perfectum mox futurum, & ei similem; in præsentia vero ea quæ in mundo sunt magna, & pro quibus multi esse contendendum existimant, magna esse existimantem, ut qui adhuc esset ætate juvenis, & haberet ætatem ad hoc opitulantem, & ea quidem admirantem quæ erant in Regia, vestes, inquam, splendidas, & auri nitorem, & ante omnia quidem ipsum Imperatorem, qui in excelsis quidem præsedebat, conspiciebatur vero terribilis & specie insignis: cum propter hæc omnia videret eum stare sublimem & erectum, & quasi a se discessisse; ei veluti somnum solvens, & quæ vere habebat somnia manu palpsans & depellens: Sed mihi (inquit) Triphylli; illum ipsum ostende Imperatorem; neque enim possum scire quisnam sit. Is autem non intelligens quid magnus sibi vellet Spiridion: Hic est, inquit; manu ostendens Imperatorem. Quid est ergo (inquit Spiridion) hic aliis admirabilior, nisi eum etiam dixeris justitiam, ob fastum & splendorem? Non æquo ac quovis pauper ignotus morietur, similiter vero sepultura mandabitur & interibit, similiter quoque sistetur ante incorruptum Judicem? Cur quæ fluunt, tamquam quæ stabilia sunt, honoras, & quæ nihil sunt, habes in admiratione; cum liceat potius, ea quæ sunt materiei expertia & æterna, querere, & gloriam amare caelestem, in quam non cadit interitus?

XIV.

De Triphyllio vaticinium.

XV.

Congressus Spiridionis cum Constantio.

ca-

stamento ad Constantium profectum, sed nuntium transfissum, quo profecto corpus exanimè e lecto in arca depositum fuit, ac Constantinopolim deportatum, ubi teste Eusebio lib. 4. de Vita Constantini cap. 66. a multis noctu dieque custoditum est, statim horis accedentibus totius exercitus Ducibus, Comitibus, Judicibus & populo, ut Imperatorem jam mortuum perinde ac vivum salutarerent, atque hæc, inquit Eusebius cap. 67. longi temporis spatio assidue gesta sunt; ita ut non uno, sed pluribus diebus corpus Constantini insepultum mansisse necesse sit. Postea namque, ut scribit Socrates, cum Constantius ex Orientis partibus advolasset, regia honoratus est sepultura. Ubi autem Constantius ad Urbem Regiam pervenit, cum verosimile sit, Presbyterum antea laudatum corpus Imperatoris secutum, illa in Urbe tunc degisse, & testamentum Constantini ipsius filio Constantio detulisse, potuit primum, circa initium mensis Jun-

CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTIS

eadem, virga, tiara, vas e collo pendens, & vestis. Eum ergo statim cognovit ex alto; Triphyllium autem non poterat conjicere, neque enim curabat ejus speciem curiose inquirere, quoniam eum non videbat Episcopum, sicut somnus ei significabat. Quamobrem statim surgens e sede, vadit ad magnum Spiridionem; desiderium enim recuperandæ sanitatis faciebat eum alia conremnere; splendorem certe Imperatorum & Imperii magnitudinem postponendos honori magni Spiridionis, se humiliter admodum & abjecte in eum gerit, humilitate captans misericordiam, & ostendens quantum inrerit inter Regem, qui ad tempus est, & eum qui servit Regi aeterno. Ille ergo inclinato capite placabat eum lacrimis, & ejus petebat preces, tamquam validissimum aliquod medicamentum, quod omnem molestiam potest facile solvere. Postquam ergo manus illius tetigit caput Imperatoris, statim fugatus est morbus, & convalescit Imperator.

XVI.
Spiridionis virtus
prædicatur.

Quis, quæ postea consecuta sunt narrabit, eorum qui aderant, & ipsius Imperatoris, quemadmodum toto die festum agebant, & propemodum exiliebant, & neque se præ gaudio poterant continere? Solus Spiridion erat in labiis omnium, aspiciatur Spiridion, Spiridion erat id quod studio erat omnibus. Imperatori itaque fuit quidem corpus restitutum sanitati: ut autem sana esset ejus anima, numquid ut parvum & a medico contemnendum fuit despectum? Ubinam vero hoc fecit sacrosancta illa anima? Sed ei quoque omnino conveniens adhibuit medicamentum; ut qui suaserit quidem, ut meminisset Dei beneficii; in eos autem qui ejus parebant Imperio, iis quidem qui offendebant, & aliquam atulerant molestiam, clementem se præberet, & misericordem; iis vero qui secus se gesserant, benignum & liberalem; iis autem qui privati erant rebus necessariis, patris & curatoris munus obeuntem, nu-

PAGIUS

Junii innotescere, quid Constantinus ultima sua voluntate disposuerat, adeoque tunc primum scribi ad Constantinum juniorem, quod pater statuerat, revocandum esse Athanasium. Quod si jam anno CCCXXXVII. XV. Kalendas Julias, id est, XVII. Junii, Athanasius restitutus fuerit, nam consideratis supradictis, Constantinus non nisi post octo vel decem dies a morte patris Constantinopolim pervenit, debuisse Constantium eodem momento, quo testamentum perlegerat, antequam pater ipsius sepeliretur, sollicitus extitisse de Athanasio, & nuntius quatuordecim dierum spatium ex urbe Constantinopolitana Treviros appulisse, & eodem die, quo nuntium acceperat Constantinus, Athanasium restituisse, ac conscriptis ea de re literis, Alexandriam remississe; quæ parum credibilia.

VI.

Aliud argumentum deducit Schellstratus ex Epiaphanio heresi 68. ubi ait: Athanasius dimittitur a duobus Regibus post M. Constantini obitum, dum Constantius esset in Antiochia, atque hoc ap-

numque & viscera eis benignissime aperientem. Quantum enim (inquit) præstas cæteris, tantum te esse oportet virtute celsiorem: qui enim non sic est affectus in subjectos, tyrannum oportet eum potius vocare, quam Imperatorem, qui non est censendus beatus propter potestatem, sed qui censetur miser & odio habetur propter superbiam. Postremo adhortatus est, ut accurate teneret & observaret ea quæ pertinent ad pietatem; & ne tantillum quidem admitteret, quod non Dei videretur Ecclesiæ. Hæc quidem ad Constantium Spiridion, probe sciens hominem ad Eusebianos propensorem, per quos posset induci in Arianam impietatem; atque idcirco hæc illi oportuit ab eo instantius ingeri & inculcari. Subdit auctor Spiridionis contemptum auri, quo donatus ab Imperatore, & accipere coactus, illud erogavit in aulicos; additque de Imperatore ad meliorem frugem reddito, ejusque studio in sublevandis inopum afflictionibus atque molestiis, deque immunitate concessa viris Ecclesiasticis, ne quod genus penderent vestigalium, sed in omnibus essent immunes; subditque his quoque de puero defuncto, & ad vitam ibidem, cum esset Antiochiæ, revocato, & post hæc alia plurima ab eo edita signa, cum in Cyprum insulam reveritus esset.

Quod autem spectat ad immunitatem, concessam clericis in gratiam Spiridionis; excidit quidem datum de ea re a Constantio rescriptum, cujus tamen mentionem ipse fecisse videtur, cum alias in hunc modum rescripsit ad clericos (a): Juxta sanctionem, quam dudum meruisse perhibemini; & vos, & mancipia vestra nullis novis collationibus obligabit; sed vacatione gaudebitis. Præterea neque hospites suscipietis; & si qui de vobis alimoniam causa negationem exercere volunt, immunitate potentiuntur. Data VI. Kalendas Septemb. Placido & Romulo Coss.

Ve-

prohabet. Et novimus sane proprias literas a tribus Imperatoribus scriptas Alexandrinis & ipsi Athanasio. Athanasium vero a tribus Imperatoribus communicato consilio dimissum fuisse, ipsemet Athanasius testis est, quando in epistola ad Solitarios inquit: Hoc cum viderent tres fratres Constantinus, Constantius & Constans post obitum patris sui, jusserunt quemquam in suam Ecclesiam & patriam reverti, scribentes quidem de singulis ad singulas ipsorum Ecclesias, de Athanasio vero ad istum modum, &c. Sed nullatenus fieri potuit, ut anno CCCXXXVII. die XV. Kalend. Julias tres Imperatores ea de re simul contulerint; cum in confesso sit, post tres menses duntaxat invicem communicasse, ut, quod patris testamento dispositum erat, Romani Imperii summam dividerent, sicque Athanasium ab exilio revocarent. Quare Imperii divisio in Pannonia facta, & Athanasii restitutio a Constantio, dum esset Antiochiæ, approbata.

A

CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 2.
CONSTANTIS

XVIII.

Jacobi Nisibitæ insignis factum.

Verum haud immuneratam reliquit Deus Constantii munificentiam tum erga pauperes omnes, tum potissimum clericos tunc impensam; sed longe majora rependit, & quidem per alium sanctissimum virum Spiridioni non imparem, per Jacobum, inquam, illum Episcopum Nisibis toti Orienti spectatum, de quo sæpe superius mentio incidit opportuna; ex quibus plane innotuit magna Dei providentia erga Constantium, quem ut in officio pietatis contineret, modo perterret minis, exagitat plagis, modo vero beneficiis demeretur; quæ per viros pientissimos, atque Catholica religione præstantes, illi voluit exhiberi: ut ex his saltem perdisceret pietatem colere, & averfari scelestissimos Eusebianos, ab ea ipsam conantes avertere. At quodnam hoc tandem adeo ingens beneficium per Jacobum Episcopum fuit eidem impertitum? eximium illud sane, atque ita excellens, ut vix sit qui digne prosequi valeat oratione. Sapores quidem ille potentissimus Persarum Rex, audita Constantini morte, cujus summa potentia sæpe coercitus, haud ausus fuit invadere Romanum Imperium; eo sublato, tempus idoneum invenisse ratus diutius expectatum, validissimo exercitu comparato, fines Romanorum invadit; & quæ sibi fortior atque prior occurrit, Nisibin dura atque diutina obsidione perstringit; sed ab uno præstantissimo eodemque Deo carissimo viro Jacobo ejus Civitatis Episcopo vincitur; confunditur, atque cum ignominia ad propria inglorius redire compellitur; hæc autem quomodo se habuerint, sunt auctore Theodoretto narranda.

XIX.

Saporis Regis Persarum bellum in Mesopotamia.

(a) Hier. in Chron.

(b) Theod. in Philoth. in Jacobo Nisibita.

PAGIUS

VII.

Nisibi obsidio.

Sed illud primum, quod ad tempus spectat, ut certiorum statuamus chronographiam: Ista quidem accidisse ipso exordio Imperii Constantii & collegarum fratrum, S. Hieronymus (a) restatur, cum sic habet primo ipsorum Augustorum anno: Sapor Rex Persarum, Mesopotamia vastata, duobus ferme mensibus Nisibin obsedit. Hæc inquam, ipso anno primo Constantii, qui (ut diximus) ceptus anno præterito post obitum patris decimo Kalendas Junii, in præsentem usque annum, dicto mense ac die protenditur. Et Theodoretus (b) in Philotheo hæc in eandem sententiam: Cum autem aliquantum processisset temporis, Imperator quidem Magnus & admirabilis (Constantinus scilicet) excessu Ann. Ecol. Tom. IV.

A num. XVIII. ad XXIII. Persæ pacem cum Romanis fregero paulo ante obitum Constantini Magni. Eodem anno Christi scilicet CCCXXXVII. Nisibi a Persis obsessa, ut habet Theophanes, qui obsidionem egregie describit, aitque, per tres & sexaginta dies illud durasse: quot etiam dies civitatem obsessam tradit Au-

st e vita cum coronis pietatis. Illius autem filii fuere heredes Imperii Orbis terre. Tunc Rex Persarum, cui nomen erat Sapores, contemptis filiis, ut quorum potentia non esset patriæ equalis, bellum movet adversus Nisibin magis & equitum & peditum copiis; duxit autem Elephantos quoque quamplurimos, &c. Hæc quidem quod ad tempus pertinet. Res autem quomodo se habuerit, idem Theodoretus narrat his verbis (c):

(c) Theod. l. 2. c. 36.

Cum Sapores Persarum Rex contra Romanos bellum gereret; Constantius collecto exercitu venit Antiochiam. Quo quidem tempore, dum moraretur Constantius Antiochiæ, hostes erant prostrigati non exercitus Romani viribus, sed virtute Dei, quem pii viri inter Romanos sancte coluerunt. Victoriæ autem rationem ac modum hoc loco exponere decrevi. Nisibin urbs, quam nonnulli Antiochiam Mygdoniæ appellant, in finibus, quibus Romanorum & Persarum terminatur Imperium, posita est, cujus Episcopus moderator & dux fuit Jacobus, de quo supra mentio facta est; in isto clari gratiæ Apostolicæ radii elucebant; cujus mirabilia & multorum celebrata sermonibus miracula, quoniam in historia, quæ inscribitur Philotheus, complexus sum, ea rursus enumerare, ut supervacaneum, sic alienum ab instituto arbitror. Itaque unum duntaxat narrationis præpositæ causa commemorabo. Urbem, cui iste Episcopus præfuit, Romanorum dittoni subiectam, forte Persarum exercitus obsidebat; quam ad septuaginta dies obsessam, tametsi multas machinas mœnibus admovebat, & eam undique variis bellicis tentabat instrumentis, atque adeo vallo & fossa circumdabat, capere tamen non potuit.

XXI.

Postea alveo fluvii per mediam urbem labentis, qui Mygdonius vocatur, satis longo intervallo supra urbem obstructo, & ripis ad ingentem altitudinem, uti impetum aque inhiberent, exaggeratis; ubi videt tantam aquæ copiam, ut de cætero aggerem inundaret, subito eam velut machinam in murum præcipiti cursu ferri permittit; cujus impetus tam vehemens fuit, ut murus eum non potuerit sustinere, sed in alteram partem inclinatus, ad terram rærit; eandem calamitatem altera muræ pars, per quam erumpebat fluvius, etiam passa est: quandoquidem cum aquæ violentiam ferre non posset, disturbata concit

T t dit

stor Chronici Alexandrini anno CCCXXXVII. Quare, quando Hieronymus in Chronico secundum editionem Scaligeri eam obsidionem copulat cum anno Abrahami 2354. qui Kalendis Octobris anni Christi CCCXXXVII. inchoatur, de prioribus illius anni mensibus intelligendus; perperamque Valesius in Notis ad lib. 20. Am-

CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 2.
CONSTANTISMiraculo
urbs de-
fenditur.

dir. Quod ubi vidit Sapores, spem concepit animo, se nullo negotio reliquam urbem expugnaturum. Atque ille quidem ideo quietescit, ut coenosa aquae inundatio arefceret, & flumen vado transiri posset. Postridie autem, ubi cum omnibus copiis urbi appropinquabat, expectabatque per disiectas muri partes in eam ingredi; tum murum utrinque de integro edificatum, tum laborem a se frustra susceptum videt. Nam divinus ille vir Jacobus, suae precationis virtute, non solum militum, aliorumque incolarum confirmavit animos, verum etiam murum denuo extruxit, & machinis oppositis hostes irruentes repulit: quas res perfecti non accedendo ad mania, sed intus in sacrosancto templo Deum precibus enixe sollicitando, Sapores autem non modo edificandi celeritate obstupescit, verum etiam visione quadam perterritus. Etenim vidit in ipso muro quemdam regali plane vestitu amictum, cujus purpura & diadema mire resplendebant; quem Imperatorem Romanum esse suspicatus, minabatur illi mortem, qui nunciarent eum minime adesse. Qui cum constanter affirmarent, vera esse, quae dixerant, & Constantium Imperatorem esse Antiochia; intellexit cum visionis significationem, tum Deum pro Romanis (sic enim agebat) bellum gerere. Itaque miser, rem indignatus, telum coniecit in aera; non quod putabat Deum se posse ferire, quem sciebat corporis experire; sed quod impetum insanie suae sustinere non potuit.

XXII.
Culicibus
vincuntur
hostes.

Eodem tempore Ephraim, vir sane admirabilis, & scriptor inter Syros facile excellentissimus orat Jacobum, ut consentanda mania, barbaros conspiceret, & execrationis tela in eos conjiciat. Cujus postulationi obsecutus sanctus vir, in quamdam turrim ascendit, ac cum videret ingentem eorum multitudinem, non aliud est illis imprecatus, quam ut sciniphes ac culices in eos immitterentur, ut minutarum bestiolarum morsu ejus potentiam, qui ipsis Romanis auxilium iulerat, agnoscerent. Qua re a Deo postulata, statim sciniphum, & culicum examina, tanquam nubes, Persarum copiis circumfunduntur; atque tum Elephantorum proboscidas, quae sunt instar fistulae, tum equorum & aliorum jumentorum aures nareque compleverunt. Qui cum bestiarum morsus ferre non possent, frena rumpere, sessores dejicere, & aeternam disturbare coeperunt; ac tandem re-

PAGIUS

miani, ait Hieronymum tradere, Urbem obsessam currenti anno; quo pacto enim Hieronymum non bene Baronius explicavit, ut Auctor Chronici Alexandri nos dubitare non sinit. Nisibi vero sita erat in Mesopotamia ad Mygdonium fluvium, ut habet Julianus Orat. II. pag. 62. quae bidui itinere a Tigri Fl. distabat,

licto exercitu, fugiunt quantum possunt. Itaque miserrimus ille Rex, cum ex hac Levi & clementi castigatione potentiam Dei, curam piorum gerentis perspexisset, inde domum revertitur, ex ea obsidione non victoriam, sed ignominiam consecutus. Haec tamen Theodoretus. Haec quidem felicitia omnia Romanum Imperium meruisse per Jacobum ejus loci Episcopum, declaravit eventus: nam quoad vixit ipse, licet saepe munitio illa tentata, numquam tamen valuit ab hostibus capi; sed & eo ex hac vita sublato, quamdiu corpus illius Nisibi mansit (quod validissimum urbi extitit propugnaculum) plane facta est inexpugnabilis Civitas illa, & numquam in Persarum Regis manus devenit, quod suo loco dicturi sumus: non enim semel, sed saepe virtute Jacobi Nisibi liberatam, testatur pariter Sanctus Hieronymus in Chronico paucis his: *Jacobus Nisibenus agnoscitur, ad cujus preces saepe urbs discrimine liberata est.* Ita ipse anno primo Constantii Imperatoris.

Haec quidem satis, & plusquam satis dixerimus, esse poterant Constantio, ad continentum se in fide Catholica, a cunctis cultoribus Deo carissimis videbat tot tantaque praestari; cum a suis Eusebianis nequicquam tale, immo ne minimum quidem divinae gratiae in illis unquam elucescere conspexerit. Fuerunt ambo hi, nempe Jacobus & Spiridion, praesentes sacrosancto Magno Nicæno Concilio, suoque ipsorum chirographo fidei Symbolo subscripserunt, cujus semper extiterunt acerrimi defensores: dederant enim hi sibi manus, qui in Ecclesia Dei videbantur esse columnae; quorum quidem signis atque prodigiis, tanquam a Moysse atque Aaron, potuisset de veritate Catholicae fidei Constantius admoneri; nisi (quod ex suis Magis accidit Pharaoni) ab Eusebianorum praestigiiis fuisset penitus demeratus. Meminisse quidem debuisset quid ipsius pater sibi dederat in mandatis; nempe ut non Jacobum tantum viventem coleret & observaret, sed ejus quoque cadaver honore prosequeretur; ac proinde non abhorreret a fide, quam sciebat ab eodem sancto Episcopo praedicari. At ille sic virum viventem atque defunctum coluit, ut tamen nequaquam ab Ariana impietate recederet; atque pro monstro plane sit habitum, illum ab ipso affici honore, a cujus sententia in fide Catho-

ut notat Spanhemius in Observat. ad Orat. I. Juliani pag. 189. & seq. ex Procopio lib. I. Bell. Pers. cap. XI. Hanc denique Nisibena civitatis obsidionem refert Baronius ex Theodoro lib. 2. cap. 30. & alii aliter ex alijs, ut fuit Spanhemius citatus. De secunda ejusdem urbis obsidione infra sermo erit.

Rex Per-
sarum tur-
piter ce-
dit.XXXIII.
Magna
Constantii
oblivio
recti.CHRISTI
338.JULII PAP.
2.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPPP. 2.
CONSTANTIS

tholica procul abesset; convocavit enim eum post hæc ad Encenia Antiochena, ut suo loco demonstrabimus.

XXIV. Gennadius (a) cum de ejus obitu agit, hæc quoque de Constantino atque Constantio in memoriam revocat: *Moritur (inquit) hic vir Constantii temporibus: juxta præceptum patris ejus Constantini, intra muros urbis Nisibena sepelitur, ob custodiam videlicet Civitatis; quod securum Constantium fidem evenit.* Nam post multos annos ingressus Julianus urbem, & vel gloria sepulchri invidens, vel fidei Constantini, cujus ob id domum persequebatur, jussit efferrî de civitate sancti corporis reliquias; & post paucos menses, consulendi scilicet Republica causa, Jovianus Imperator, qui Juliano successerat, tradidit barbaris civitatem, quæ usque hodie Persarum ditioni cum finibus suis subjecta servat. Sed de his suo loco prolixius.

XXV. Qui vero mirabilium rerum gestarum operatione adeo visus est coruscasse, doctrina quoque & rerum divinarum eruditione haud leviter tinctus, sed apprime imbutus fuit. Cur autem a S. Hieronymo in catalogo scriptorum illustrium minime fuerit recensitus; Facile (inquit Gennadius) excusabitur, si consideremus, quod ipsos tres vel quatuor Syros, quos posuit, in Graecum versos se legisse testetur. Unde constat, eum illo tempore ignorasse Syriam * linguam, vel litteras; & ideo hunc, qui necdum versus est in aliam linguam, nescisse scripserim. Comprehendit autem omne opus suum in viginti sex libris, De fide, contra omnes hæreses, De charitate generali, De dilectione erga proximum speciali, De jejuniis, De oratione, De resurrectione, De vita post mortem, De humilitate, De patientia, De poenitentia, De satisfactione, De virginitate, De sensu animæ, De circumcissione, De acino benedicto, pro quo in Isaiâ legitur: Non est exterminandus botrus; De Christo, quod Filius Dei sit, & consubstantialis Patri, De castitate, Adversus Gentes, De constructione tabernaculi, De Gentium conversione, De regno Persarum, De persecutione Christianorum; composuit & Chronicon minoris quidem quam Graecorum curiositatis, sed majoris fiducia; quia divinarum Scripturarum tanta auctoritate consumptum comprimit ora eorum, qui præsumptuosa suspitione de adventu Christi Domini nostri inaniter philosophantur. Hæc Gennadius, dum sui commentarii exordium Jacobi hujus illustrat auctoritate atque splendore. Utinam tantum thesaurum Syrii Graecis, & hi Latinis communicassent; sicut res ab eopraclare gestas nobiscum participarunt. Porro tanta viri memoria qualibet anniversaria naturali die non Syris tantum, sed Graecis,

Ann. Eccl. Tom. IV.

atque Latinis cujuslibet anni periodo Idibus Julii consummata, expectata revertitur.

Cum autem in recitatis superius Actis Jacobi Nisibitæ Episcopi, facta sit mentio Ephraem diaconi Edeffeni tunc Nisibi apud Jacobum adhuc agentis (Nisibi enim & ipse natus est, ut Sozomenus testatur b) apparet ipsum eodem Jacobo absque dubio in divinis potissimum litteris usum esse magistro: etenim quinam alius, quod ad Syriam linguam spectat, inventus est hoc tempore Jacobo eruditione praestantior? Num apud alios, quorum nulla fama extaret, quaerendus sibi doctor esset, cum talem tantumque toti Orienti conspicuum, quique cum eximia doctrina, vitæ quoque simul in omnibus incomparabilem sanctitudinem conjunxisset, domi paternisque in laribus secum haberet? Dignus plane tanto viro Ephraem discipulus extitit, cujus primordia, qualis, quantumve ipse futurus esset, admirandis quibusdam signis divinitus demonstrarunt: quæ ab ipsomet absque jactantia (longe enim ipsum ab omni cupidine humanæ gloriæ abhorruisse, ejusdem plane scripta, si alia deessent testimonia, aperte significant) aliquando amico communicata, a S. Gregorio Nysseno (c) his verbis sunt scriptorum monumentis posteris tradita: *Fertur (inquit) hæc ipse de se dixisse; sibi, cum primum e tenera illa excederet aetate pueritiæ arcana ejusmodi contigisse visa. Ipsi etenim juxta linguam admodum fructifera enasci videbatur vitis, quæ quidem ita excresecbat, ut universum terrarum repleret Orbem; cuncta autem fructu ejus comedeabant: ipsi autem vitis, quanto plures volucres decerpentes fructus excipiebant, tanto amplius racemis abundabat.*

Aliud præterea, quod ad ipsum pertinet, alius quidam se conspexisse testatus est: *Angelorum scilicet copiam descendentem e caelo, volumen intus ac foris conscriptum detinere manibus; sic vero sanctam illam colloqui visum esse actem: Quis putas, volumen istud in manus accipiet? Et hoc quidem hunc, alios illum, alios vero alium ex praestantioribus eo tempore hominibus, respondisse. Deinde autem post omnium probationem subiecisse: Ipsi quidem sancti, ac ministri Dei sunt; sed hoc volumen in manus accipere nequeunt. Cunque jam varios ex tunc viventibus nominassent, nec quisquam ex his placuisset; demum communi omnium consensu in eam pariter conveniunt sententiam, ut dicerent, a nullo alio volumen istud in manus possesumi, præterquam ab Ephraem Syro. Tuncque caelestes Angelos, idem conspexisse fertur, Ephraem volumen tradere: nocturneque*

T t 2

sur-

XXVI.

(b) Sozomenus
l. 3. c. 15.Ephraem
diaconus
discipulus
Jacobi
Nisibi.(c) Gregorius
Nyssenus
de S.
Ephraem.Visio facta
Ephraem.

XXVII.

Alia visio
de E-
phraem.

CHRISTI 338.

JULII PAP. 2.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPPP. 2. CONSTANTIS

furgens, ad ecclesiam, visum illud conspiciens, perrexisset; auditoque ipso Ephraem, qui tunc insignem gratiaque plenam habebat orationem, quid visum illud designaret, cognovisset, Deumque collaudasse, qui tam præclarum dicendi donum viro sancto tribuisset. Tantam enim sapientia abundantiam largitus illi Deus fuerat, ut, quantumvis ei perpetui quasi verborum fontes suppetere, rebus tamen explicandis pares nequaquam essent; illudque non tam lingua tarditate, quam cogitationis celeritate accidebat. Hæc Nyssenus de Ephraem adhuc adolescente, qua ætate ipse tum Nisibi (ut dictum est) morabatur, & magno illi Jacobo inhærescebat. At de ipso Ephraem contingeret sæpe inferius habere sermonem.

XXVII. Quod autem ad politicum statum Romanæ Imperii pertinet; hoc eodem anno, iidemque Consulibus Urso atque Polemio, Constantius Imperator ad Aconium Cæciliæ Vicarium adversus honores ambientes sic rescripsit: (a) Ab honoribus mercandis per suffragia vel qualibet ambitione quærendis, certa multa prohibuit: cui addimus, ut quicumque fugientes obsequia Curiarum, umbras & nomina affectaverint dignitatum, tricenas libras argenti inferre cogantur, manente illa præterita illatione auri, qua perpetua lege constricti sunt. PP. V. Kal. Decemb. Acc. XVII. Kal. Junii, Thamugadi, Urso & Polemio Coss.

Constantii constitutio in ambientes magistratus. (a) l. 2. de honor. cod. C. Theod. & l. 24. de Decur. C. cod.

Hos autem qui se sic intrusissent, idem honoribus privandos esse censuit, ita ad eundem iis ipsis Consulibus rescribens (b): Quoniam emptæ dignitatis obtentu Curias vacuofactas esse, non dubium est; placuit ut cuncti qui suffragiis dignitatum insignia consecuti sunt, immeriti honoris splendore privati, civilium munerum solemnitate fungantur. Eorum sane intemeratas concessasque dignitates volumus permanere, qui vel iudicio provinciarum in officium legationis electi sunt, vel honestis testimoniis, adminiculis emittentes talium dignitatum privilegia insigniaque meruerunt. Dat. V. Kal. Novemb. Emesa, Urso & Polemio Coss.

Idemque ad Afros hæc de famosis libellis hoc anno rescripsit (c): Libellis, De famosis libellis, quos famosis vocant, si fieri possit, abolendis, inclyrus pater noster providit: & delatoribus hujusmodi libellos ne in cognitionem quidem suam vel publicam jussit admitti. Non igitur vita cujusquam, non dignitas concessa his machinis vacillabit. Nam omnes hujusmodi libellos concremari decernimus. Dat. XIV. Kal. Julii, Urso & Polemio Coss. Sed & illud adversus occultos delatores edixit Reipublicæ utile: (d) Innocentiam securitate firmantes, & quorundam audaciam prohibentes, edictum promulgavimus, ne quid occultis delationibus possit in hominum licere fortunas. Dat. prid. Id. Jun. Viminaci, Urso & Polemio Coss.

XXIX.

XXX.

(d) l. 4. de Theod.

JESU CHRISTI ANNUS 339.

JULII PAP. ANNUS 3.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPPP. 3. CONSTANTIS

I. TRecentissimus undequadragesimus Christi annus, Consulibus duobus Augustis Constantio secundum & Constante tam in Græcis, quam in Latinis indicibus reperitur inscriptus. Quo tempore Ariani indigne ferentes Athanasium in Ecclesiam restitutum, ut eum iterum deturbarent, præter veteres in ipsum coagmentatas calumnias, novas illis superaddentes, legationem adversus eum mittunt ad Romanum Pontificem, & ad Occidentis Imperatores Constantinum atque Constantem. Testatur id ipse Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes, in qua inter alia hæc leguntur: Eusebiant igitur, videntes hæresin suam succumbere, & Romam, & ad Imperatores Constantinum & Constantem contra Athanasium scribunt. De hisce illorum litteris ad Julium Papam, calumniarum plenis, meminerunt Episcopi Ægypti ex Concilio Alexandrino in sua ipsorum Synodali epistola, de qua agemus inferius. Legati autem qui Romam ab Eusebiant ad Julium Pontificem missi sunt, fuerunt Macarius presbyter, Martyrius, & Hesychius diaconi, prout ejusdem Julii Papæ litteræ significant. Horum petitio porissima illa fuit, ut Tyri facta Athanasii damnatio haberetur; detulerantque secum legati Acta Tyri ab ipsis Eusebiant tunc ex animi voluntate composita. Quid autem Romæ actum sit, dicemus inferius: quid vero illi apud Imperatorem, Athanasius unico verbo absolvit, cum addit: (a) Sed quia ab Athanasio missi legati mendacia eorum refutabant, ab Imperatoribus cum pudore rejecti sunt. Ita ipse.

Ariani rursum infurgunt in Athanasium.

(a) Athanasii epist. ad Solitari.

II. At quænam hæc fuit legatio, quam ad Legatos Arianorum confutandos missam a se dicit? Non aliam quidem putamus, quam illam missam a Synodo Alexandriæ tunc temporis eadem de causa ex Episcopis Ægypti Alexandriæ Ecclesiæ subiectis congregata; in qua adversus omnes Eusebianorum accusationes tum veteres Tyri productas, tum etiam ab eisdem recens excogitatas, scripta est Synodalis epistola ad Julium Romanum Pontificem, & ad omnes Episcopos Catholicæ communionis toto Christiano Orbe diffusos: per ipsam enim egregie confutantur omnes ab eis in Athanasium diversis ex causis comparatæ calumniæ. Est prolixa quidem epistola, ex qua nos ea tantum prosequemur, quæ spectant ad tria illa superaddita ad veteris criminationis capitula: recitatur vero integra ab Athanasio, ipso ferme suæ secundæ Apologiæ exordio (b). III. Cæterum meminisse debemus Athanasium post reditum Alexandriam tribus ab Eusebiant accusationibus esse vexatum: nimirum, ipsum in suo reditu a populo magno acceptum mœrore, eodemque tempore cædes plurimorum patratis esse: quod insuper, qui a Synodo damnatus esset, absque Synodo sedem recipere temere atque contra canones præsumpsisset: rursum vero quod frumentum solitum exhiberi ex Constantini Imperatoris liberalitate Ægypti ac Libyæ viduis, furripuisset. Porro Synodalis epistola sic se habet: Sancta Synodus Alexandria congregata ex Ægypto, Thebaide, Libya, Pentapoli, omnibus ubique Ecclesiæ Catholicæ Episcopis, dilectis & desideratissimis fratribus in.

Legatio ab Athanasio in Occidentem.

(b) Apud Athanasium, Apolog. 2.

Tres additæ accusationes in Athanasio.

Epistola Synodi Alexandriæ.

PAGIUS SÆC. IV. Olymp. 279. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 279. Anno Urbis 1092. secundum Baronium. 1090. A. C. 339. I. Consul.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5832. 12. G. 17. P. 15. April. Indict. 12. JESU CHRISTI 339. JULII PAPÆ 3. CONSTANTII, CONSTANTINI ET CONSTANTIS 3.

[I] Num. I. ad XVII. Coss. Constantius Aug. II. & Constantius Aug. uterque juxta prior.

NOTE [I] Off. Constantius Aug. II. & Constantius Aug. Lapis sepulchralis, olim Romæ in Æde D. Apollinaris, inter Donianas inscriptiones, cl. 20. n. 70. pag. 539.

DEPOSITA KAL. APRIL. CONSTANTINO legendum puto CONSTANTIO. AUG. II. ET. CONSTANTE. AUG. COSS.

Vulgares Fassi: Constantio II. & Constante.

CHRISTI
339.

JULII PAP.
3.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 3.
CONSTANTIS

in Christo, salutem: licet autem in hac
scriptione nulla specialis mentio habeatur
Julii Romani Pontificis; scriptam tamen
esse ad Julium, testatur S. Athanasius in
fine ipsius, quam recitat, epistolae, ubi
ait (a): Hæc quidem Ægyptii ad omnes,
& ad Episcopum Romanum Julium scripse-
re. Epistola vero sic inchoatur:

(a) Athan.
Apolog. 2.

IV.

Poteramus, quidem dilectissimi fratres,
etiam statim ab initio constare in Athana-
sium criminationis, deinde post ejus Ale-
xandriam ingressum respondere super fictis
criminationibus Eusebianorum, eosque de
injuriis in comministrum nostrum illatis
accusare, simulque ostendere, quam ni-
hil nisi meras calumnias objecissent: sed
quia tempora illa nihil tale permittebant
ut & ipsi nostis; & quia arbitraremur, post
restitutionem Episcopi Athanasii, eos vul-
tum submittere, & pudore in tam apertis
injuriis suffundi; putavimus rem silentio
præmittendam esse, maxime post tantas
ejus viri calamitates, profectioesque,
& vitam, relicta domo, peregre actam,
post tanta pericula, quibus minimo minus
perierat, rem urgentibus calumniis ho-
minibus, nisi humanitas Imperatoris obsti-
zisset. Hæc ipsi dicentes, alludunt ad ac-
cusationem illam priorem in Athanasium ad
Constantinum delatam criminis majestatis,
cum petierunt contra eundem lege agi:
sed subdunt:

V.
Ariano-
rum in A-
thanasium
conatus.

(b) Provo-
z. 5.

PAGIUS

post Synodum Antiochenam ad Eusebianos: Nunc
autem nos, quos certiores minime fecerunt, post-
quam jam egerint quod libuit, suffragatores sua
damnationis, cui non interfuimus, esse volunt.

III.
Sed notum
in causa
Athanasii
judicium
non pe-
tunt.

Quæ verba legens Socrates, existimavit, post
Antiochenam Synodum Legatos ab Eusebio mis-
sos ad Julium Papam, ut in causa Athanasii ju-
dex esse vellet, & cognitionem rei illius ad se
traheret; quod tamen nusquam innuit Pontifex
qui solum asseruit, sese ab Eusebianis expostu-
latum fuisse damnationis suffragatorem, quod non
missis Romam Legatis, sed remissis Julii pri-
mi Presbyteris per literas spiritu schismatico
conscriptas extorquere conati erant. Meram Acto-
rum subscriptionem, non novum de causa Atha-
nasilii judicium querebant post Synodum Antio-
chenam Eusebiani: idque ne gratis fingi quis-
quam existimet, en Julium I. qui conqueritur
in suis ad Eusebianos responsionis, ipsos post
Synodum Antiochenam noluisse suum in Con-
cilio Romano retractari de Athanasio judicium,
conatos hoc schismaticum introducere principium,
ut quidquid in Orientali Synodo judicatum erat,
nequaquam ab Occidentalibus in alia Synodo
examinandum esset: tantum abest, ut Eusebi-

nius non erit; &: Or (c) quod men- (c) Supra.
titur, occidit animam. Ideo fit, ut silen-
tium diutius retinere nequeamus. Admira-
murque eorum malitiam, & insatiabilem in
struendis insidiis pervicaciam. Ecce enim,
nulla sumpta quiete, rursum Imperatoris
aures contra nos irritant, neque usquam
cessant litteras parricidas scribere, quo
Athanasium ipsorum hæresi adversarium e-
medio tollant. Siquidem jam denuo accu-
satrices litteras contra Athanasium Impe-
ratoribus porrexere, iteratis calumniis ho-
miciidia ei objectantes, quæ nunquam fa-
cta sunt; ac denuo illum conjurationibus
suis opprimere student, imputatis cædibus,
quæ nunquam factæ sunt. Et fortasse tunc
eum calumniis suis interfecissent, nisi hu-
manum Principem nacti fuissetis: eundem-
que denuo (ut, quod minimum malorum
est, referamus) in exilium protrudere sa-
tagunt, & ob id calamitates exulum quasi ab
eo factas se deplorare simulant, cum re
vera plorent, nihil a nobis tale designa-
tum esse: Et paulo post:

VI.
Ariano-
rum facta.

Tot enim cædes, hominumque mactatio-
nes, quas ne profanus quidem homo & cu-
riosus & confectator criminum in calumniis
diceret; ea ipsi effundere minime veriti
sunt, non solum apud Præsidentem, aut alium
quemvis magnum virum, sed & apud tres
Augustos: neque in eam rem longitudi-
nes itinerum illis graves fuere, dummo-
do omnia majora tribunalia calumniis im-
plerent: calumnia enim est quam ten-
tant, eaque gravissima & maxime omnium
capitalis, idque in summis omnium rerum
humanarum tribunalibus. Quis enim a-
lius istius quæstionis finis, nisi ut mors
Ecclesiastico tumultu inferatur? Et post
multa, cum diluunt accusationes in Atha-
nasium congestas, hæc subdunt (d) de
iis

(d) Eadem
Apolog. 2.

us, aut quis ex suæ factionis Episcopis post
Antiochenum Concilium, Julio primo obtulerit
novum de Athanasio judicium.

Consonant ea, quæ habet Athanasius in Apo-
logia 2. Quin & Eusebiani ad Julium literas mi-
sere, & ut nos terverant, Synodum jussissent cause A-
thanasii convocari, & ipsi Julio, si vellet, arbitrium cau-
se detulerunt. Cum igitur Romam pervenissetis,
Julius continuo ad Eusebianos literas scripsit, mis-
sis eo duobus ex suis Presbyteris Elpidio & Phi-
loxeno: illi vero, ubi nostram Roma præsentiam
audivissent, plurimum conturbati sunt, quod con-
tra spem eorum me Romam contulisset. Rejeto
igitur itinere, futiles inaneque tergiversando cau-
sificationes commenti sunt. Quibus verbis ordo
rerum gestarum ab Athanasio exhibetur. Ac
primo quidem, Eusebianos ad Julium literas
mississe, quibus causam Athanasii dicebant in
Synodo Romana judicandam, Julio primo arbi-
trium rei deferentes. Secundo, id destulisse, an-
tequam ipse Athanasius Romam adventaret. Ter-
tio, post adventum Athanasii a Julio primo Le-
gatos missos fuisse cum literis ad Eusebianos.
Quarto, Eusebianos percipientes ex Julii primi
Legatis, Athanasium se Romam contulisse, tur-
bato

IV.
Judicium
Athanasii
Papæ obla-
tum.

PAGIUS

batos fuisse, & rejecto itinere illas causificatio-
nes commentos esse, quæ omni Occidentis Ec-
clesiæ scandalo fuere. Ex quibus conficitur, &
Synodum Antiochenam habitam non ante, sed
post delatum Julio primo judicium, & causam
Athanasii, non post, sed ante Synodum An-
tiochenam ad Julium Papam fuisse delatam.
Cum enim, teste Athanasio, causa sua per E-
usebianorum Legatos oblata fuerit Julio primo
ante suum in Urbem adventum, & Elpidii ac
Philoxeni discessum, Athanasius vero Romam
adventavit initio anni CCCXLI & tum quo-
que Elpidii ac Philoxenus Roma discesserint,
debut profecto Athanasii causa Julio primo of-
ferri ante Synodum Antiochenam, quæ initio
anni CCCXLI celebrata est.

V.
Post Syno-
dum An-
tiochenam
Legati Ro-
mam non
missi.

Sed ad errorem vulgarem, qui ex Socratis
testimonio ortum habuit, magis evertendum, au-
diendus insuper Julius primus, eujus epistola
responsoria vel sola sufficiens est ad illum con-
vullendum. Scripta est hæc epistola post co-
actam & absolutam Antiochiæ Synodum, & fate-
tur in illa Pontifex, se nullam de Athanasio
ab Eusebianis epistolam accepisse, quam per Le-

CHRISTI
339.

JULII PAP.
3.

CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 3.
CONSTANTIS

iis quæ illi objiciebant, homicidia & cæ-
des hominum perpetrata esse in reditu A-
thanasii Alexandriam.

VII.
Diluuntur
crimina-
tiones
Ariano-
rum.

Cædes (inquiunt) omnino nulla neque
ab Athanasio, neque per Athanasium com-
missa est: quapropter cum ad hanc inex-
pectatam defensionem adversariorum ini-
quitate propellamur, nonnihil indulgen-
dam est necessitati excusationis. Cædes
igitur & vincula aliena sunt a nostra Ec-
clesiæ: carnifici neminem unquam Atha-
nasius dedit, neque carcerem, quantum
in ipso fuit, vinculis tradendis fatigavit.
Sacræque nostra, ut in præsentia, perspicua
scilicet, ita etiam semper pura innocentia-
que fuere, nonnisi Christi sanguine, ejus-
que cultu sanctificata; neque presbyter,
neque diaconus ab Athanasio interfectus
est, neque eadem ulli aut exilium irroga-
vit. Ulinam illi, qui veram persecutionem
induxerunt, nihil tale contra eum perpe-
trassent: nullus enim opera ejus patria
excidit: ipse autem ab istis in exilium ac-
tus est; quem nunc iterum, quia ab ea
relegatione liber dimittitur, gravioribus
criminationibus repetentes, linguam suam
ad omnia falsa & crudelia exacuunt. Quin-
immo Judicium Actæ, & damnatum a Præ-
fecto (ut ipsi in suis scriptis fateantur)
ad Athanasii culpam transferunt: adeo ni-
hil illos pudet; sevitia Athanasii impu-
tant: cum Athanasius per id tempus non-
dum Alexandriam ingressus fuisset, ut per
Syriam in itinere ab exilio reverteretur.
Quod si longinqua absentia excusationem
affert, ne quis reus habeatur; quin si
Præses aut Præfectus Ægypti aliquid fa-
cit; quid Athanasio remotius a crimine?
qui si vel in ipsa Alexandria fuisset; quid
tamen illi, quæso, cum negotiis Præfe-
cti? Atque in illis locis non erat; neque
ad ea, quæ acta sunt a Præfecto, res Ec-

clesiastica occasionem dederunt: sed unde
id natum sit, ex monumentis aliorum in-
tellegitis, quæ nos, cognitis illorum scri-
ptis, & re perquam diligenter explora-
ta, ad vos misimus. Hæc & alia multa
pro defensione Athanasii de cædibus ob-
jectis Patres.

VIII.

Postea vero retexuit criminationes in
eum in Tyrio Conciliabulo proditas; Actæ
que Tyria inania, dolosa, factiosa, at-
que tyrannica plane fuisse, pluribus do-
cent; ac proinde inanem reddunt objec-
tionem illam adversariorum dicentium,
damnatum Athanasium a Synodo, nonnisi
per Synodum restituendum fuisse: dum
perspicue demonstrant, nomen non me-
ruisse Synodi, Eusebianorum conventicu-
lum, in quo præfuisset Comes, adfaret
spiculator, appareret Commentariensis,
& universum Officium ad delinquentium
quæstiones, & damnatorum poenas exhi-
beri solitum, ubi & cuncta per vim pu-
blicam atque metum agerentur; prout
suo loco superius, ejusdem epistolæ ver-
ba recitando, dictum est. Demum ad ter-
tiam recentem objectionem deveniunt,
cum sic ajunt (a):

Tyrium
Conventi-
culum in-
dignum
nomine
Synodi.

(a) Ead.
Apolog. 2.

Verum quid obirectionum passus sit A-
thanasius sacrorum nobiscum comminister,
necessarium relatu est; ut vel hinc depre-
hendatis, nihil illos aliud, nisi eadem vi-
ri querere. Frumentum dabatur a patre
Imperatorum in alimentum viduarum par-
tim Libycarum, partim Ægyptiarum, quod
etiam nunc accipiunt, Athanasio nihil in-
de nisi operam & laborem referente. In-
terim dum & illæ perciperent, nec ulla
querela esset de non accepto alimento; id-
que ipse faterentur; accusatur per calu-
miam Athanasius, quod universum fru-
mentum divenditum in suos usus seposuisset:
certe hoc Imperator, istorum calumniis in-
du-

IX.
Tertia di-
lucitur cri-
minatio.

ductus, in suis litteris conqueritur. Ac demum ad eandem calumniam convincendam hæc addunt: Misimus autem ad vos testimonia comministrorum nostrorum, qui in Libya, Pentapoli, & in Ægypto degunt; ut etiam inde cognoscatis illorum in Athanasium sycophantias; quod ideo faciunt ut cæteris per metum, qui pie opinionis sunt, quiescentibus, impia Arianorum hæresis introducatur. Nos autem vestre prudentiæ gratias agimus, dilectissimi, quod sæpius anathemate Arianos notastis, neque illis locum in Ecclesia dedistis. Fuisse autem has ipsas accusationes recens excogitatas, ac postea etiam examinatas in Concilio Antiocheno ab iisdem Eusebianis congregato, Socrates (a), Sozomenus (b), & alii (c) quoque testantur. At post hæc iidem Patres addunt (d).

(a) Socrat. l. 2. c. 2. in fine. (b) Sozom. l. 3. c. 5. (c) Theod. lib. 2. c. 3. (d) Apud Athan. Apolog. 2.

X. Accusatores deteguntur Arianii.

In proximo autem jam est, ut ex rerum documentis appareat, quales Eusebiani sint. Ecce enim post prima eorum de Arianis scripta, quorum antiographa ad vos misimus, aperte jam Arianos homines, atque eo nomine ab universa Ecclesia anathemate condemnatos contra Ecclesias irritant: Episcopumque illis constituunt, divulsis a se ipsis per metum Ecclesiis, quo illis ubique suppetant cooperatores suæ impietatis: ac proinde diaconos suos ad Arianos legant, propalam cum Arianis communione sumpta; litterisque ultro citroque missis, Ecclesiam in schisma conjiciunt; eaque passim scribunt, quæ & hæresim commendant, & Ecclesiam convitiis lacerant, ut ex litteris eorum ad Romanum Episcopum, & fortasse ad vos ipsos scriptis deprehendere potestis. Quam igitur ista inulta esse non debeant, etiam vos, dilectissimi, animadvertitis: gravia enim sunt, & aliena a Christi doctrina.

XI. Hac certe de causa in publico Conventu

PAGIUS se, saltem aliquos ex Eusebianis superventuros fuisse, subjungitque: Caterum ubi nullus vestrum supervenerat. Quare nonnisi magno errore scripsit Socrates, post Synodum Antiochenam Legatos ab Eusebio missos, qui iudicium causæ Julio primo offerrent.

VI. Quo anno Eusebiani Legatos miserunt.

Quo vero anno Legatio illa ab Eusebio Nicomediensi ad Sedem Apostolicam missa fuerit, a nullo ex Antiquis proditum; eam tamen valde verosimiliter hoc anno consignavit Baronius. Cum enim Athanasius Treviris relicto circa finem anni CCCXXXVIII. Alexandriam appulerit, Sedique suæ restitutus fuerit, Eusebiani, quibus reditus ille displicebat, adjutore Presbytero Ariano aures Constantii præoccuparunt, & tum ad duos alios Imperatores Constantem & Constantinum litteras miserunt: Jam denuo accusantes litteras contra Athanasium Imperatoribus porrexere, uti habetur in Synodica Alexandrina anno CCCXL. exarata. Et infra: Apud tres Augustos calumniari non verentur. Ex quibus habemus, Eusebianos novas calumnias texuisse, & in Occidentem ea de re non ad Imperatores solum; sed & ad Pontificem quoque, (omnibus

de consilio omnium has litteras ad vos dedimus, quibus oramus vestram in Christo prudentiam, ut recipiatis hanc de Athanasio contestationem; & commercium communionemque ejus admittite; & zelum indignationemque contra Eusebianos, quæ istiusmodi tentant, induite, ne diutius ejusmodi pravitas, & malitia contra Ecclesiam invalescat: vos certe vindictæ hujus injusitæ imploramus, citantes illud Apostolicum verbum (e): Auferte mala ex vobis. Mala enim re vera sunt, & indigna communione, quæ ab illis designantur. Ne igitur illis aurem præbueritis, si denovo ad vos contra Athanasium Episcopum scribant: quicquid enim ab illis proficiunt, falsum est: etiam si nostræ Ægyptiorum Episcoporum nomina epistolis suis adscribant: certum enim est, nos non eos esse, quorum nomina in scriptis subjiciunt, sed Meletianos homines perpetuo schismaticos, qui etiam nunc Ecclesias turbant, & seditiones commovent, constitutionesque absurdas, & propemodum Ethnicas faciunt, eaque designant, quæ quoniam abominantur scribere, ex nostris legatis, qui vobis hanc epistolam afferunt, cognoscere poteritis. Hactenus epistola Synodalis Episcoporum Ægypti, quam, (ut dictum est) cum ad omnes dederunt Episcopos, tum potissimum ad Julium Romanum Pontificem per legatos misere. Itaque eodem simul tempore legatos Arianorum, atque legatos Ægyptiorum Catholicæ fidei Episcoporum ex Concilio Alexandrino contigit Romæ præsentem esse, & causam, ob quam missi erant agere coram eodem Julio Romano Pontifice.

Peroratio cum exhortatione.

(e) 1. Cor. 5.

XII.

Quid autem inter eos actum sit, idem ipse Julius suis litteris, quas postea dedit ad Arianos, his verbis significat (f): Legati vestri Macarius presbyter, & Hefychius.

(f) Apud Athan. Apolog. 2.

enim illis eodem tempore scripserant) litteras misisse, cum adhuc in vita esset Constantinus junior initio anni CCCXL. occisus, adeo ut Eusebiani medio tempore inter reditum Athanasii, & mortem Constantini junioris Legationem suam miserint, ideoque anno CCCXXXIX. Hæc omnia ex Schelstratio loco citato excerpta.

VII.

Ratio autem cur epistola Synodica Alexandrinorum Episcoporum, qua Athanasium adversus inimicos tuentur, anno tantum sequenti consignanda sit, petitur ex eo quod in ea mentio sit translationis Eusebii a Sede Nicomediensi ad Constantinopolitanam, ut animadvertit Valesius in Observat. Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum cap. 5. Hæc Episcoporum Alexandrinorum verba: Quamquam nihil ea re impeditus Eusebius, Athanasii creationem vituperat: homo qui ipse prorsus Episcopus creatus non est, aut si unquam jus Episcopi habuit, id ipsum rescidit, utpote qui principio Beryti pro Episcopo egerit, reliquæque Beryti Nicomediæ se transferit: illam quidem Cathedram præter legem destituent, istam vero nulla lege invadens; proprii gregis sine ulla charitate desertor; & alieni nulla

Synodica Alexandrinorum in causa Athanasii. Baron. n. III. & Seqq.

Hefychius

Quid actum Romæ per utriusque partis legatos.

Hefychius * diaconus, nullo modo, cum buc venissent, pares presbyteris ab Athanasio missis fuisse: ac semper ab illis convicti, refutatique Concilium indici postularunt, litterisque & ad Eusebianos & Athanasium Alexandriam, quibus convocarentur, miti; ut coram omnibus justo iudicio de causa cognosci posset: tam enim se de Athanasio probaturos esse, quod jam nequirent: publice enim coram nobis Martyrius & Hefychius refellebantur, Athanasii presbyteris bona cum fiducia alacriter resistentibus. Martyrius vero cum suis (si vera dicenda sunt) ubique profligabatur, ac proinde Concilium generale postulavit. Et inferius de iis quæ itidem per Legatos Athanasii Romam allata sunt Acta Synodalia de causa ejusdem Athanasii (ut vidimus in superioribus recitata epistola) mentio habetur, cum agitur de damnatione Athanasii facta Tyri ab illis qui cum Arianis communicabant; atque sic subditur:

XIII. Arianii conati suffurari communionem Romani Pont.

Hæc ita esse, ex iis quæ Alexandria acta sunt, deprehendimus. Nam Carponas quidam ab Alexandro ob Arianam hæresim cum quibusdam aliis ejusdem criminis reis olim citatus hac ad nos venit, missus a Gregorio. Id ipsum quoque ex Macario presbytero, & Martyrio & Hefychio diaconis didicimus (Erant hi Legati Eusebiani) qui antequam iudicio se sisterent Athanasii presbyteri, auctores nobis fuisse, ut scriberemus Alexandriam cuidam Pisto: quo tempore etiam tum Athanasius Episcopus Alexandria versabatur. Hunc autem Pistum Athanasii presbyteri supervenientes docuerunt Arianum esse, & eo nomine & ab Alexandro, & a Synodo Nicæna reum factum, gradusque ordinis sui a quodam Secundo (erat hic Episcopus Pentapoliitanus) quem Magna Synodus ut Arianum rejecerat, accepisse. Videtis igitur vel ex hac causa, qui potius in culpa habendi sunt; nos ne, qui persuaderi non potuimus, ut Ariano Pisto litteras scriberemus; an illi qui mihi consilium dederunt, ut contempto Magno Concilio, ad impios hæreticos veluti ad pios homines litteras darem. Intelligite. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

la rationabili causa occupator, prioris Episcopatus charitatem alieni cupiditate aspernatus est. Nec tamen hunc ipsum Episcopatum, quem tanta aviditate occupaverat, reseravit. Ecce enim jam quoque inde desiliens, alienum Episcopatum denuo obinet. Ubi notanda sunt verba Græca his ultimis Latinis respondentia: ἰδὲ ἔπειτα ἐκείθεν ἀποστὰς, ἀποστὰς τὰς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν. Nam vocabulum illud ἰδὲ, inquit Valesius, translationem hanc Eusebii a Nicomedia Constantinopolim, recens admodum, & paulo antequam hæc scriberent, factam esse declarat. Quod si hæc circularis Epistola præsentis anno ad Ægypti Episcopos, ut censuit Baronius, scripta esset, Eusebii translatio ad Sedem Constantinopolitanam, vel eodem, vel superiori anno contigisset. Et tamen ea anno tantum CCCXL. facta,

gis plane, Lector, solitas exerceri ab hæreticis technas atque verfutias (quod quamplurimis exemplis est frequenter superius demonstratum) conatosque esse Eusebianos Legatos suffurari communionem Romanæ Ecclesiæ, quo gloriari possent, se haberi Catholicos; ob idque nisos esse persuadere Julio Papæ litteras Pisto illi, quasi Catholico, pacificas dare; quem tamen ex Actis quoque Magni Nicæni Concilii Arianum esse constaret.

XIV. Pistus re- iicitur a Romano Pont.

Sed quid præterea, cum Pistus Romam vocatus advenerit, factum sit, idem Julius Papa in eadem epistola subdit his verbis: Certe Macarius presbyter cum Legatus ab Eusebio venerat, ubi audivit Athanasii presbyteros Pisto obfistere, nosque ejus presentiam non admittere; una cum Martyrio & Hefychio, quamvis gravi valetudine, de nocte profectus est: ut non incongrue divinaremus, eum impatientia refutati Pisti fugam arripuisse. Hæc Julius, hicque finis legationis Arianorum. Porro ejusmodi iudicium & causæ examinatio facta, ab utriusque partis Legatis, quantum temporis spatio fuerit consummatum, licet certum quid definiri non possit, tamen nequaquam hujus anni spatio expleri valuisse videtur; siquidem post alias moras expectandus fuit adventus Pisti Alexandria Romam: dum enim inter utriusque partis Legatos causa ageretur (ut dictum est) mittitur qui Pistum Alexandria Romam citet: sic ille vocatus, contulit se Romam ad iudicium, ubi a Legatis Athanasii confutatus, atque hæresis convictus est Ariane.

XV. Quid in- dulgēt Julius Ari- anus.

Sic igitur Synodus a Julio Papa ob eandem causam nequaquam præsentis anno indicta est, sed sequenti; quod ex aliis quoque rationibus suo loco dicendis manifestum omnino reddetur. Julius ergo quantumlibet ex Actis Tyriæ Synodi Romam allatis ab ipsis Eusebianorum Legatis, aliisque (ut vidimus) ab adversæ partis Legatis missis a Concilio Alexandrino editis causam plenissime cognovisset; atque insuper Eusebianos labefactos

ta, ut ipse Baronius fatetur, qui ideo pugnantia inter se atque contraria hac in re loquitur, ut inquit Valesius citatus. Male itaque Binius & Labbeus in Collectione Conciliorum, & Papebrocius in Vita S. Athanasii cap. 12. num. 134. Synodum Alexandrinam in causa Athanasii præsentis anno illigunt. Sulpicius Severus ait, huic Synodo Alexandrinæ octoginta Episcopos interfuisse; Athanasius vero in Apologia 2. iudicatum esse secundum nos non semel neque iterum, sed sæpius. Primum quidem in nostra Provincia, cum ad id coisset propemodum centum Episcopos. Secundo Roma, cum Eusebius litteras scripsisset, & tum ipse cum suis, tum nos in iudicium vocati essemus: congregatis illis quoque pluribus quam quinquaginta Episcopis.

CHRISTI 339.

JULII PAP. 3.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 3. CONSTANTIS

tos esse Arianorum communiōe, cum ex testificatione Carponæ, qui & ipse ex Ægypto citatus Romam venit, tum etiam ex Pisto ab Athanasii legatis convicto factis perspectum habuisset; tamen quod legati Eusebianorum generalem Synodum petissent, id ipsum indulgit, ne quando de iniquo & nimis propere exhibito iudicio Romani Pontificis conqueri possent.

XVI. Acta Tyria Romæ relicta.

At licet Legati Eusebianorum plane convicti atque confutati, rubore suffusi, clandestine noctu ab Urbe recesserint, veriti nimirum ex Pisti examine sententiam Julii; tamen allata Romam ab illis Acta Tyria ac Mareotica a missis tunc Tyro legatis olim confecta, ibidem inter alia publica iudicii monumenta remansere: id quidem Deo permittente, ne ab illis tam turpia atque deformia, sibi que ipsis (ut Athanasius convinct) sepe contraria, omni dolo atque fallacia Acta contexta, oblivione aliquando (quod ipsi optassent) deleri contigisset. Ex illis enim Eusebianos calumniæ convictos esse in Romano iudicio, Julius tunc quoque testatur, cum ait (a): Sed ex monumentis Actorum per Martyrium & Hesychem allatis cognovimus: ea enim per legentes, invenimus accusatorem Ischyram ibi præsto fuisse, &c. Quorum quidem pudendorum Actorum exemplar idem Julius Alexandriam misit ad Athanasium: testatur id ipse Athanasius, cum de illorum enormi inter se discrepantia turpique inconstantia verba facit, atque ait: (b): Illi ergo Actorum monumenta, quæ habebant, suppresserunt & Notariis injunxere, ut ea amolirentur, neque ulla exemplaria vulgari sine- rent; sed frustra hæc omnia: nam qui ea scripsit, Rufus est, qui nunc in Augustal- liana spiculatorum agit, & testis ejus recitari potest. Aique adeo ipsi Eusebiani ea per suos Romam miserunt, eademque illa ab Julio Episcopo ad me transmissa sunt. Insaniunt igitur sua arcana apud nos haberi, & a nobis recitari. Hæc ipse. Petiisse vero legatos Alexandrinos a Julio eorum exemplar mittendum ad Athanasium (ut in iudicio accidit) quo ille pararet se ad dicendam causam, & erroris ea redarguenda in futura Synodo, par quidem est existimare. At quo minus Arianis ratione valerent, eo magis vi sibi agendum esse proponunt; quid autem post hæc moliti sint, dicemus annis sequentibus.

(a) Ep. Jul. apud Athan. Apolog. 2.

(b) Athan. Apolog. 2.

XVII.

Hic ipse annus est etiam, quo S. Antonius ille Magnus, monachorum pater divino elevatus Spiritu, horribilem visionem illam de immensa Ecclesiæ clade ab Arianis inferenda prævidit, atque prædixit, biennio scilicet antequam fieret: recitat eam S. Athanasius in rebus gestis Antonii his verbis (c): Lamentabilis sequitur visio, &

(c) Athan. in Vita Antonii.

omni lacrymarum fonte plangenda. Cum autem cum fratribus circa se confidentibus operaretur; intente fixit oculos in celum, gemens atque suspirans; & post aliquantum spatium revelationis incepta nimio dolore contremuit, & statim fixis genibus ante Dei vultum provolutus oravit, ut clementia sua futurum scelus averteret; succedunt orationi lacrymæ, metus ingens invadit præsentis; obsecrant, ut tantæ calamitatis exponeret visionem. Singultus occupant vocem, lingua stertibus præpeditur, & in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Vix tandem vociferatione fluctuosa ait: Melius erat, o filioli impendens piaculum, cito morte lucrari. Sic incipiens, rursus lacrymis vincitur; & inter ægra suspiria tandem pectori accommodans vocem: Magnum (inquit) quoddam & universis sæculis inauditum imminet nefas. Magno fides Catholica turbine subvertetur; & homines jumentis similes Christi sancta diripient. Vidi enim altare Domini mulorum circumdatum multitudine, qui crebris calcium ictibus omnia dissipabant; hæc est causa gemituum meorum, quos audistis. Et facta est vox Domini, dicens: Abominabitur altare meum.

Visio facta Antonio magno de Arianis.

Nec mora, visionem sequitur effectus; nam post duos annos sæva Arianorum irrupit insania. Tunc Ecclesiarum fuerunt rapina, tunc divinarum temeratio vasorum, tunc pollutis Ethnicorum manibus sacra polluta sunt ministeria; tunc Paganorum opificum præsidia adversus Christum comparata cum assumptione palmarum (quod idololatriæ apud Alexandriam insigne est) ad Ecclesiam pergere compellebantur Christiani, ut Arianorum populi crederentur. Proh scelus! horret animus replicare quæ gesta sunt. Virginum matronarumque ereptus pudor; sanguis ovium in Christi templo effusus veneranda respersit altaria: Baptisterium pro voluntate Gentilium pollutum est. Nihil defuit; visionis veritatem monstravit effectus, quod calcitrantium mulorum indisciplinatio, Arianorum esset impietas. Sed istam tristitiam consequentis revelationis prosperitate consolatus est, & ait: Nolite, filioli, morori vos penitus dare: ut enim iratus est Dominus, sic rursus miserabitur, & suum cito Ecclesiam recuperabit ornatum; eosque qui in persecutionibus fidem Domini servaverint, solito videbitis fulgore relucentes; revertentur ad foveas suas serpentes, & religio longius propagabitur; tantum videte, ne fidei vestræ sinceritas labe Ariana sordescat: non Apostolorum, sed Demonum, & patris eorum Diaboli est ista doctrina: ob id per insipientiam jumentorum similis pecudum eorum expressus est animus. Hucusque Antonius. Atqui tragica hæc atque lugubria suo loco fusius explicabuntur.

XVIII. Visionis effectus.

CHRISTI 339.

JULII PAP. 3.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 3. CONSTANTIS

XIX.

(a) Joan. Chryso. hom. 8. in Matth.

Chryso. de Antonio M.

tur, cum scilicet agemus de Gregorio facta per Arianos invasione post annos duos in Alexandrinam Ecclesiam. Meminit quoque hujus magnæ visionis Antonio demonstratæ S. Joannes Chrysostomus, cum primum hujuscemodi laudum præconio virum exornat (a): Consideret virum per cunctorum usque hodie ora volitantem, quem Apostolis proximum Ægyptus protulit; dico beatum & Magnum illum, de quo sæpe audistis, Antonium; & respiciat quod hic quoque illius fuerit regionis indigena, cujus etiam Pharao, sed nihil sit inde vitiatum. Nam, & visione Dei dignus est habitus, & talem vitam prorsus ostendit, qualem leges Christi requirunt. Hoc autem facile cognoverit quisquis eum legerit librum, qui vita ejus tenet historiam, in quo etiam prophetiam lucentem videbit. De his enim quos Ariana pestis invastit, manifestissime prophetavit; quantaque Ecclesiis labe ab illis immineret, docuit, Deo utique revelante hæc, & cuncta ante oculos ejus figura pingente. Quod certe vel præcipuum Catholicae fidei documentum est, nullum videlicet hæreticorum talem posse monstrari. Sed ne a me hæc audire videamini; ipsum potius librum legentes, diligentius cuncta discetis, ut maxima inde philosophiæ incitamenta capiatis. Hactenus ipse. Sed rursus quod ad eam visionem Magno S. Antonio demonstratam spectat; illud etiam admonendum, errare eos qui ipsam illi ostensam putarunt, antequam Arii hæresis exoriretur: non enim emergentis hæresis, sed futuræ cladis per Arianos infligendæ, ea fuit illi visio præmonstrata: nam longè post exortam Arii hæresin id fieri contigit, cum jam antea de cavendis atque vitandis Arianis sæpe suos admonuisset, atque ante hæc quoque scripsisset olim ad Constantinum ac filios, & secessisset in montis interiorum solitudinem: quæ quidem omnia longe post ortam hæresin Arianam acciderunt.

XX.

(b) L. I. C. de hæret.

(c) L. I. de hæret. C. Theod.

Hoc eodem anno, iidemque Consulibus, data lex (b) illa reperitur adversus hæreticos, ut a privilegiis Catholicæ legis cultoribus concessis omnino excluderentur; at in Codice Theodosiano (c) tempore Constantini Magni ea data habetur septimo

Consulatu ipsius, ubi ipsam retulimus. Iisdem Consulibus adversus adulteros ab Imperatoribus lex sancita est, ad Catullinum sic rescribentibus (d): Oportuerat te, publici instituti respectu, confessione detectos legum severitate punire; nec frustra vitam differentium moratorias provocaciones admittere: sed delatum adulterii crimen, & questionibus adhibitis approbatum, patri sceleris immanitate damnare. Quod deinceps in hujusmodi criminibus convenit observari, ut manifestis probationibus adulterio probato, frustratoria provocatio minime admittatur: cum pari similitudine ratione sacrilegos nuptiarum tanquam manifestos parricidas insuere culleo vivos, vel exurere, judicantem oporteat. Dat. IV. Kal. Septemb. Constantio A. II. & Constante Cæs. Coss. Cum igitur Imperatores nuptiarum corruptores sacrilegos nominent, & tam diro supplicio eos plesti voluerint; plane declaratur, alia ratione habitum Christianorum matrimonium a Gentilium nuptiis, quod, ut Ecclesiæ peculiare sacramentum, iidem sacre religioseque custoditum, tam immanibus poenis appositis, voluerunt.

(d) L. 4. Quorum appell. C. Theod.

Lex Imp. adversus adulteros.

Oblata rursus querela de emptitiis magistratibus, Constantinus Junior agens Treveris sic ad Celsinum rescripsit: Rarum Carthaginis splendidissima Senatam, & exiguos admodum Curiales residere con- questus es, dum universi indebitæ dignitatis insulas fœda familiaris rei vexatione mercantur. Igitur istiusmodi viri, demptis honoribus imaginariis, hujuscemodi illi erunt, quos fuerunt consecuti: civis muneribus subjungentur. Quod equidem per omnem Africam solertissime servari oportet. Dat. VI. Idib. Jan. Trever. Constantio II. & Constante Coss. Ex quo quidem rescripto liquet, in Imperii divisione Provinciam Africæ cessisse Constantino, non autem Constantio, vel Constanti, ut alii dicunt; sed Constantino vita defuncto, eadem sub ditio- nem Constantis redacta est, ut suo loco patebit. Hoc pariter anno ad Evagrium Constantius rescripsit, ne sub capitali poena Judæi Christianas foeminas ducerent in uxores (e). At de rebus hoc anno gestis, atis.

XXI.

Lex ad- versus em- ptiores ma- gistratu- um.

(e) L. 7. de Judæis C. Theod.

JESU CHRISTI ANNUS 340.

JULII PAP. ANNUS 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

I. Romana Synodus in causa Athanasii.

QUADRAGESIMUS Christi annus supra centesimum Acindini, & Proculi Consulatibus adscribitur Fastis; quo a Julio Romano Pontifice indicitur Synodus in causa Athanasii, quam (ut vidimus anno superiore) Legati Ariani visi essent exposcere; licet autem re vera ea potius fuerit iusta quadam apparens tergiversatio, ut sic vitarent potius adversus se pro Athanasio pronuntiandam a Romano Pontifice sententiam, quam Synodi ex animo postulatio facta, nihilominus, ne quid in eos tyrannicum a Julio Papa iidem quererentur perpetratum, indulgit ille benigno animo petitioni ipsorum. De hac quidem indicta Synodo hac Athanasius habet (a): Episcopus autem Romanus Julius Synodum iussit fieri ubicumque vellemus, ut tuto & crimina objicerent, & invicem sibi objecta refutarent; id enim eorum legati, cum se vinci animadvertent, postularunt. De eadem quoque legatorum postulatione sic idem alibi (b): Quin & Eusebiani ad Julium litteras misere, & ut nos terrent, Synodum iusserunt convocari; & ipsi Julio si vellet, arbitrium causa detulerunt.

(a) Athan. ad Solit.

(b) Apud Athan. apolog. 2.

II. Causa convocanda Synodi.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5833. SÆC. IV. Anno Urbis 1093. Olymp. 279. an. 4. A.C. 340.

I. Consules.

[I] Num. J. ad VII. Coss. Acyndinus, & Proculus, ut Socrates lib. 2. cap. 5. & Cas-

NOTÆ

[1] Coss. Acyndinus, & Proculus. Relandus habet: L. Aradius Valerius Proculus. Vetus lapis exutus e Cameterio S. Hermetis apud Blanchinum in Prolegomenis ad Anastasii tom. III. pag. XXV.

SEMVESTINO ALOM. D. V. ID. IAN. ACYNDINO ET PROC. CONSS.

Lapidem Blanchinum interpretatur in hunc modum: Semvestino Alomno (pro Alumno) deposito Quinto Idus Januarii, Acyndino, & Proculo coss. Lapis apud Gruterum pag. CCCLXI. I.

L. ARADIO. VAL. PROCULO. V. C. CONSULI. ORDINARIO.

Symmachus lib. 1. ad patrem.

Hic consul clarum produxit Acyndinus cum. Fasti Idatii: Acyndino, & Proculo. Vindebonenses: Aquilino, & Proculo. Bucherii laterculus; Aquindino & Proculo.

affecti venissent Romam, adversus eosdem Julio Romano Pontifici accusationum libellos dederant, quibus ut illi satisfacerent, Romam ad Synodum a Julio vocantur: testatur id Julius ipse in litteris postea ad eos scriptis, quibus hæc ait (c): Et hæc potissima mihi scribendi causa fuit, ut huc veniretis quo vobis presentibus omnia corrigi & sanari possent; ac propterea alacrius a vobis & sine recusatione occurrendum fuit, ne qui hactenus infamia istorum scelerum laborant, contumacia non comparendi in iudicio, libellos contra se datos videantur refellere non potuisse. Hæc Julius, quibus vides, Lector, pristinum usum, nimirum passos injuriam ab aliis Episcopis, ex Oriente quoque migrare ad Romanam Ecclesiam, ejusque Pontifici dare libellos adversus eos, a quibus vexati essent, consuevisse.

(c) Apud Athan. Apolog. 2.

Cum hæc igitur præcessissent, citantur a Julio ad Synodum Eusebiani, præscribiturque ab eo certa dies, qua deberent iudicio sisti: quod litteræ postea ab eodem ad illos scriptæ aperte significant; quibus pariter declaratur tunc ab ipso Romano Pontifice missos esse legatos Elpidium, & Philoxenum. De his enim, præter illa quæ habentur ex dictis Julii litteris, ipse Athanasius meminit, cum ait (d):

III. Legatio Julii PP. ad Euseb.

Athanas. epist. ad Jul.

Isidorus, vel Acyndinus, & Proculus, ut utriusque Fasti Græci a Dodwello editi, & Chronicon Alexandrinum.

Valesius in Observat. Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum lib. I. & Schelstratus in Dissert. I. de Sacro Antiocheno Concilio cap. 3. & 4. gesta hoc & sequenti anno in causa Sancti Athanasii egregie explicant, & varios Annalium errores emendant; ex quibus sequentia mutua sumus. Relata per Eusebianos causa Athanasii ad Sedem Apostolicam, suos quoque ad Julium primum Legatos transmissit Athanasius, inter quos dum diu Romæ disputatum fuisset, Macarius Presbyter & Hesycheus, Martyrisque Diaconi ab Athanasii Presbyteris convicti, & re-

II. Athanas. sus Romam venit. Baron. n. 14. & v.

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

(a) Apud Athan. Apolog. 2.

IV. Athanasius Romam venit.

PAGIUS

Julius vero presbyteros suos Elpidium & Philoxenum cum litteris ad Eusebianos misit, certum diem designans, ut aut presentes se sisterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi. Harum litterarum ipse mentionem habet Julius in epistola ad eos postea data, ubi ait (a): Tamen si solus sim qui scripsi, non meam tantum solus sententiam, sed omnium Italarum & omnium in his regionibus Episcoporum scripsi. Quibus apparet litteras priores Julii ad eos ad Synodum vocandos ex Synodo esse datas: frequentia enim tunc Concilia cogeantur. Quasnam autem illi sic ad Synodum citati inanes causas, falsosque prætextus obtulerint, ne Romam ad Synodale iudicium subeundum venirent, dicemus anno sequenti. Non sic quidem Athanasius; qui & ipse Romam citatus tamquam reus causam dicturus illuc continuo convolvavit, & magna quidem animi alacritate; quod sciret res Ecclesiasticas, ibi Ecclesiastice, non autem tyrannice (quod Eusebianis in more erat) sed secundum canones pertractari. In urbem igitur Athanasius festinus se contulit, ubi & adversarios, qui eum accusarent, anno integro cum-

refutati, a Julio primo, Concilium indici postularant, litterasque & ad Eusebianos, & Athanasium Alexandrinum, quibus convocarentur, mitti. Nec dubitari potest, quin Julius Papa primus ad Athanasium litteras miserit. Latet quidem illæ, nec constat per quos Legatos Alexandriam transmissæ fuerint. Citabatur tamen per eas Athanasius, ut ad iudicium Synodicum Romæ habendum occurreret. Præclarum hac de re testimonium habemus Julii Papæ in epistola ad Orientales, ubi dicitur: καὶ γὰρ ἐν αὐτῶν ἐπιτομῆν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν καὶ τῶν ὑπαρχόντων παρ' ἡμῶν, παραπέρι καὶ ἡμῶν ἐπαλάττει. Quæ verba ex antiqua Nannii versione sic Baronius refert: Neque sponte, sed litteris nostris ad iudicium vocatus comparuisset, quemadmodum vos per litteras citavimus. Ex quibus concludi posset, Athanasium non per litteras, sed sponte sua Romam advenisse. Verum, verbum, ἐπαλάττει verti debet comparuit, ut recte in editione Parisiensis Græco-Latina Operum Divi Athanasii anni 1627. legitur: Neque enim sponte, sed litteris nostris ad iudicium vocatus comparuit. Hæc enim Græci textus propria versio est: Etenim non a se ipso advenit, sed vocatus, & litteris a nobis acceptis, quemadmodum & vos citavimus. Ex quibus conficitur, litteras non solum a Julio primo Alexandriam transmissas; sed & ipsum Athanasium illis acceptis Alexandria discessisse, & Romam venisse. Verum est, plures Scriptores antiquos, nulla litterarum a Sede Apostolica transmissarum mentione facta, tradidisse, quod Athanasius Romam confugerit: sicque legi apud Hieronymum in epistola 16. ad Principium: Alexandrini Sacerdotes, Papa Athanasius, & postea Petrus persecutionem Ariana hæreses declinantes, quasi ad tutelam communionis sua portum, Romam confugerunt. Et apud Bonifacium primum epistola inter Holstenianas ordine decima: Sancta memoria Athanasius, & Petrus Alexandrina Sacerdotes Ec-

dimidio expectavit: testantur id quidem Julii Papæ litteræ postea anno sequenti ad Eusebianos scriptæ, in quibus hæc de his leguntur (b) Præter hæc omnia annum: (b) Athan. apud nos hæsit, vestram presentiam expectans, aut quotquot comparere auderent, sudque presentia pudesceret omnes: non enim iudicio stitisset, nisi fiduciam habuisset; neque sponte, sed litteris nostris ad iudicium vocatus comparuisset, quemadmodum vos per litteras citavimus. Hæc ipse; qui & de Episcopis Italiæ ad Concilium convocatis superius meminit in eadem epistola, atque addit: Certe ad constitutum tempus convenere Episcopi, & ejus sententiæ fuere, quam vobis iterum significo. Ita Julius de indicta Romæ hoc anno Synodo. Cæterum ex longa mora anni unius atque sex mensium Athanasii in expectando ibidem adversarios, tempus ejusdem Synodi magnam quoque partem, anni sequentis occupasse constat; quamobrem & nos, quid in ea decretum sit, suo loco dicemus.

Quod autem pertinet ad Athanasii Romam adventum; reperimus duxisse secum inter alios Isidorum illum, de quo plura Pal-

estæ, hujus Sedis auxilium postularunt. Verum etiam est, ab aliis Scriptoris aliam rationem adventus Athanasii adferri, ac scribere Sozomenum lib. 3. cap. 6. quod peracto Antiocheno Concilio, & Gregorio Alexandrino cum militibus appropinquante, ut Sedem invaderet, Athanasium fuga evasisse: Tunc vero Athanasius per mediam psallentium turbam occultus evasit, & Romam navigio delatus est. Quod firmatur a Theodoro lib. 2. cap. 4. Athanasius cognitis ante insidiis secessit, & in Occidentis partes se contulit & a Celestino Papa in epistola ad Clerum & populum Constantinopolitanum parte I. Ephesini Concilii: Et egressus illis, & in nostris partibus tutatus est. Sed ex his omnibus non sequitur, Athanasium a Julio Papa per litteras non fuisse evocatum. Potuit enim Julius primus ad Eusebianorum instantiam præfenti anno litteras Alexandriam mittere, quibus Athanasium pro anno sequente Romam evocaret, & Athanasius Alexandriæ substituisse, donec cognitis Eusebianorum in Antiocheno Concilio insidiis, quid secum agere vellet, percepisset, ac tum fuga evasisse, & Romam, ubi per litteras Pontificias evocatus fuerat, perrexisse. Hoc enim modo non Hieronymi solum, aliorumque testimonia veritati consonant; sed & ipsius Julii testimonium, quod non modo Nicolaus I. epistola 8. ad Michaelem Imperatorem, auctoritate sua confirmavit, sed & Athanasius asserere videtur Apologia 2. dum scribit: Quin & Eusebiani ad Julium litteras misere, & ut nos terrent, Synodum iusserunt convocari, & ipsi Julio, si vellet, arbitrium causa detulerunt. Cum igitur Romam pervenissemus, Julius continuo ad Eusebianos litteras scripsit, missis eo duobus ex suis Presbyteris Elpidio & Philoxeno. In his enim verbis hæc notanda: ἡμῶν τῶν ἀπεσταλμένων εἰς τὴν Ῥώμην, &c. Cum igitur Romam pervenissemus, &c. Ac si diceret, primum se per litteras citatum fuisse ad in-

(*) *Palladius*, (a), qui eum mirifice commendat; sed & Ammonium admirandæ sanctitatis virum (alius hic ab illo, quem tempore Constantini in Domino quievisse diximus, nam hic longe post Antonii obitum defunctus est) comitem habuit, de quo sic Socrates (b): *Alius quidam Monachus erat, vir plane admirabilis, qui Ammonius vocabatur; iste adeo parum curiosus fuit, ut cum Romæ una cum Athanasio forte versaretur, nihil ex magnificis Urbis operibus præter templum Petro & Paulo dicatum, videre omnino desideraret.* Pervenit iste usque ad Theophili Alexandrini Episcopi tempora, a quo creandus Episcopus cum Evagrîo, auriculam sibi præcidit, ne (quod sibi videbatur) eligeretur indignus.

VI. Porro cum Athanasius Romam una cum suis advenisset, a Cæsarianis honorificentissime susceptus est: apud hos enim mansit, qui eum benevolentia & magnis profecti sunt officiis. Laudat ipse in Apologia ad Constantium suorum hospitium Romæ erga se exhibita mirifica charitatis obsequia, ubi & agnovit Eutropiam ipsius Imperatoris materteram, Constantini Magni fororem, matrem vero Nepotiani, a quo se susceptum hospitio, licet eum non nominet, videtur innuere. Cur autem tantus Episcopus tantæ Ecclesiæ apud Julium Romanum Pontificem non diverterit; ea causa nota omnibus intercessit; nimirum quod non deceret reum apud Judicem hospitari. At de Athanasii hospitibus inferius iterum.

PAGIUS instantiam Eusebianorum. Cum igitur ipse comparuisset, etiam Eusebianos per literas citari debuisset, prout re ipsa citati fuerint, missis in Orientem duobus Presbyteris Elpidio & Philoxeno.

IV. Secunda difficultas est, quandonam Julius Papa Presbyteros suos Elpidium & Philoxenum in Orientem transmisit, Eusebianos ad Synodum Romanam per literas Apostolicas quas secum ferebant, evocatos. Baronius hanc legationem currenti anno obitam, eodemque Athanasium Romam adventasse, existimavit. Verum, nec Athanasius Romam appulit ante annum sequentem, post peractam Antiochenam Synodum, nec Elpidius & Philoxenus ad Eusebianos missi sunt, nisi etiam anno sequenti, postquam Athanasius jam Romam advenisset. Theodoretus enim ait, Athanasium cognitis insidiis, quas Gregorius ipse struxerat, secessisse; cui consonat ipse Athanasius in Epistola ad solitariam vitam agentis. Ibi enim narrat, persecutionem ab Ariano motam nulla alia de causa, quam ut Fideles ad partes Arianorum, & Gregorium recipiendum, quem Imperator miserat, compellerent. Athanasius autem priusquam ista fierent, semel se cognita, Romam profectus est, non ignarus heretici furoris. Julius vero Presbyteros suos Elpidium & Philoxenum cum literis, ad Eusebianos missi, certum diem designans, ut aut presentes se starent, aut cognoscerent, se omnibus modis suspectos haberi. Præclarum est hoc Athanasii te-

Quam vero proficius fuerit Athanasii Romam accessus, vel ex eo potest intelligi, quod in Urbem invexerit ipse primus Ægyptiorum Monachorum institutionem, vitamque admirandam Antonii Magni, licet adhuc viventis, a se conscriptam detulerit: quod vitæ genus ad omnes Evangelicæ perfectionis numeros attemperatum etiam nobilissimæ Romanæ femine confectari coeperunt: tradit enim hæc de his S. Hieronymus (c): *Nulla eo tempore nobilium seminarum noverat Romæ propositum Monachorum, nec audebat, propter rei novitatem, ignominiosum (ut tunc putabatur) & vile in populis nomen assumere. Hæc (Marcella scilicet) ab Alexandrinis prius sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianae hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis sue portum, Romam confugerant, vitam beati Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomii & virginum ac viduarum didicit disciplinam; nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat.* Hæc Hieronymus, quæ & superius alia occasione sunt recensita.

At quibusnam persuasua ejusmodi vitæ institutum Deo gratum esse Marcella sensit, nisi ex innumeris pene miraculis, Apostolicis plane signis atque virtutibus, quas cum Antonium tum alios, divino illis calculo suffragante, assidue operari cognovit? Erat quidem in Oriente summum illud vivendi genus instar Eliæ ac Joannis Baptistæ, cunctis hominibus, etiam

simonium, ex quo habemus primo, persecutionem illam Arianorum in Gregorii intrusione commissam, & ab Athanasio fuisse prævisam, ideoque antequam Gregorius instaret, & milites cum multitudine ex forensi vulgo ad cædes parati adessent, prius Athanasium secessisse; id quod, insidiis cognitis, fecisse scripsit Theodoretus. Secundo, tunc Romam profectum ad Julium primum, quod præsentis anno fieri non potuit, quo Gregorius in Sedem Alexandrinam intrusus non est, utpote qui anno sequenti, primum ab Eusebianis Antiochiæ in Synodo adunatis creatus fuit pseudo-Episcopus aut Patriarcha Alexandrinus, & postea primum militari manu Alexandriam ad Sedem Athanasii invadendam missus fuit. Tertio, Athanasio Romam adveniente, Elpidium & Philoxenum missos fuisse ad Eusebianos; id quod Athanasius Apologia 2. loco superius citato clarius testatur: *Cum igitur Romam pervenisset, Julius continuo ad Eusebianos literas scripsit, missis eo duobus ex suis Presbyteris Elpidio & Philoxeno.* Quarto, Elpidium & Philoxenum discessisse, non hoc anno, ut putavit Baronius, neque sequenti, paulo antequam Synodus Antiochiæ congregaretur, ut scribit Valerius citatus cap. 2. sed anno sequenti jam duobus aut tribus mensibus transactis. Cum enim Antiochiæ Synodus habita fuerit initio anni CCCXLI. & Gregorius ab Eusebianis ibidem congregatis Episcopus creatus sit, & ex Antiocheno Conventu Alexandriam pervenire neque-

VII. Athanasius in Urbem monachis.

(c) Hier. ad Princip. epist. 16.

VIII. Excellens studium monasticæ disciplinæ.

IX. Nomen novum, res ipsa vetus.

(a) Aug. in Psal. 132.

(b) Psal. 331.

PAGIUS

V. Synodus Romana. Baronii.

VI. Symbolum Fidei ab Athanasio attributum.

etiam Ethnicis, & Imperatoribus ipsis venerandum, sed & impiis quoque hereticis reverendum, atque adeo cœlestibus Civibus admirandum; utpote qui se in terris concives habere lætantes, cum eisdem tamquam gentilibus suis amice assidue versarentur. Factumque feliciter est, ut Athanasio propalante inferretur ac pariter coleretur in Urbe sublime illud vivendi genus, cujus in montibus atque desertis locis tantum cernebantur impressa vestigia; nec detrectavit universus Christianus Orbis in Occidente sectari, quod sciret in Ecclesia Romana susceptum; quæ hæc omnia accepta fert Athanasio; cum alioqui non defuerint (quod dictum est superius) persecutionis retro temporibus cum in Urbe, tum aliis quoque in locis Monachi; illos dixerim, qui in similitudinem Pauli atque Antonii a persecutionibus fugientium, eadem ex causa in cryptis, antris, jugis montium, valliumque convexis recessibus delitescerent, instar Eliæ a facie Achab & Jezabel fugientis, Deum propentius colerent; adeo ut licet Monachi nomen visum sit Urbi novum, res tamen ipsa vetus, sed in tanta Ecclesiæ pace legibus quibusdam exulta fecundiori germine propagata.

Donatistæ heretici, idem & Circumcelliones dicti, qui his ipsis temporibus adversus Catholicos grassabantur in Africa, primi auri sunt, non de re ipsa, sed de nomine a piis querere, & dicere (inquit S. Augustinus a) consueverunt. *Quid sibi vult nomen Monachorum? Et inferius: Nobis dicunt: Ostendite ubi scriptum sit nomen Monachorum.* Respondit post alia ad hæc ipse: *Quare ergo, & nos non appellemus Monachos, cum dicat Psalmus (b): Ecce quam bonum, & quam jucundum, habitare fratres in unum? unus enim unus dicitur, & non unus quomodocumque: nam & in turba unus est, sed una cum multis unus dici potest, unus non potest, id est, solus: unus enim unus solus est.* Qui ergo

rit, (uti nec Athanasius ante Gregorii adventum Romam profectus ad Urbem venire potuit) nisi duo aut tres ad minimum menses effluerint; ita nec Elpidius & Philoxenus post adventum Athanasii Roma discederent potuerunt, nisi mense Martio vel Aprili anni CCCXLI.

Baronius existimavit, Synodum Romanam in causa Athanasii currenti anno inchoatam, sequentique continuatam. Sed, ut suo loco demonstrabimus, ea Synodus ad annum trecentestimum quadragesimum secundum pertinet.

A num. XI. ad XV. Joannes Vossius libello de tribus Symbolis Dissert. 2. Quænellus Dissert. de variis Fidei libellis in antiquo Romanæ Ecclesiæ Codice contentis, Usserius, alique tam ex Protestantibus, quam ex Catholicis, Symbolum, quod vulgo dicitur S. Athanasii, & quod incipit, *Quicumque vult salvus esse*, Sancto Athanasio adjudicant, quia in antiquis & probatæ

sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis vere quod scriptum est (c): *Una anima, & cor unum; multa corpora, sed non multe anime; multa corpora, sed non multa corda; recte dicitur unus, id est, unus solus: Et paulo post. Merito insultant nomini unitatis, qui se ab unitate præciderunt. Merito illis displicet nomen Monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus; sed sequentes Donatum, Christum diviserunt.* Hæc Augustinus.

Probe jam vides, Lector, a quorum partibus stent qui nostro hoc infelicissimo sæculo Monachorum nomen adeo execrantur; & quorumnam profiteantur se esse discipulos, cum eorum sectentur impietatem, duplo quam illi plane impii, cum illi (ut ait Augustinus) nomini insultarent Monachorum, quod ab unitate Catholica defecissent, isti vero duplici apostasia, nempe quod ab Ecclesiæ fide & monastica observantia turpissime defecerunt: tales plane fuerunt qui prima jecerunt fundamenta omnium hæresum, quæ hoc sæculo prodierunt: at non hac tantum ex parte duplo (ut diximus) peiores quam Donatistæ, sed triplo; quippe qui non, sicut illi, de nomine solum moverint Catholicis quætionem, sed rem ipsam fuerint acerbissimo odio infectati: verum & cum id agant non verbis tantum, sed rebus, moreque prædonum, in monasteria eum virorum, tum sacrarum virginum, ubicumque per vim licuerit, grassati fuerint, & debacchari non cessent, etiam quadruplo deteriores illis habendi sint. Cæterum quod ad alias res spectat, nihil est quod Sacramentarii Donatistis conferri possint: cum hi, paucis quibusdam exceptis, in reliquis omnibus cum Ecclesia Catholica consentiant. At de Monachorum origine, quod ad rem ipsam pertinet, satis diximus tomo primo.

Jam ad Athanasium redeamus: Hic enim Romæ cum esset, illud quoque insignis

fidei Codicibus MSS. pene omnibus Operum S. Athanasii hoc Symbolum desideratur, & quia stylus, sermonisque contextus nequaquam Græci hominis est, sed Latini. Quod si Divus Athanasius Latine scripsisset, vix fieri potuisset, ut ipsi Græcismus aliquis non excideret, cum non nisi imperfecte linguam Latinam scire potuerit. Præterea, si Symbolum istud Athanasii fuisset, illud laudasset Cyrillus Alexandrinus, Ephesina Synodus, Sanctus Leo, & Concilium Chalcedonense, dum contra Nestorianam & Eutychianam hæresim loquuntur. His adde Latinorum contra Græcos silentium post schisma Photianum usque ad Gregorii IX. tempora, de professione Spiritus Sancti disceptantium. Si enim tunc pro certo creditum fuisset, istud Symbolum esse Athanasii, illo usi fuissent contra Græcos schismaticos Occidentales: quod non leve pondus habuisset ob summam S. Athanasii in utraque Ec-

(c) Act. 4.

X. Hostes monachis impii apostatæ.

XI. gne

CHRISTI
340.JULII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTISSymbo-
lum Atha-
nasil.

gne fidei suae reliquit Occidentalibus monumentum, nempe Symbolum, quod hactenus Athanasii nomine in Ecclesia Catholica publice recitatur. Qui enim Romanam citatus (ut demonstratum est) se contulit iudicandum; quantumlibet ipsius fides Catholica omnibus innotuisset, ut nulla penitus potuerit suboriri suspicio, quippe qui ejus defensionis causa ab Eusebianis post tot ærumnas etiam exilium passus esset; tamen quod Romanæ sedis communicationem haud habere licuisset, & aliorum Episcoporum qui ad Synodum convenissent, nec plane audiendus esset qui reus advenerat, nisi edita publice Catholicae fidei professione, eademque ex more, Latino sermone coram Pontifice & ei assidentibus recitata: quæ cognita atque suscepta, in Romanæ fuit Ecclesiæ amplissimo Archivio una cum Actis Synodi collocata: & aliquando tandem post multa annorum curricula inventa & in lucem edita, ob tanti viri insignem memoriam de fide Catholica optime meriti, tradi meruit Ecclesiæ recitanda. Adeo enim post tot tantaque ejus pro recta fide certamina, Athanasii nomen posteris doctriinæ, & sanctitatis fulgoribus clarum fulsit, ut quæque ipsius scripta non modo avide legerentur, sed singulari quadam reverentia colerentur; de quibus extat Cosmæ sanctissimi Monachi præclarum illud elogium (a): *Cum (inquit) inveneris aliquid ex opusculis S. Athanasii, nec habueris chartas ad scribendum, in vestimentis tuis scribe illud.*

(a) Sophr.
in Prælo
Spiritu. c. 4.

PAGIUS clesia auctoritatem. Et tamen primi, quos hoc argumentum adhibuisse legimus, sunt Apocrypharii Gregorii IX. postquam hæc controversia durasset annis prope quingentis. Denique Scriptores omnes ante septimum Ecclesiæ sæculum, ante Augustodunensem in Gallia Synodum sub S. Leodegario Episcopo habitam anno DCLXX. de hoc Symbolo Athanasiano silent. In eo vero Concilio hic Canon legitur: *Si quis Presbyter, Diaconus, Subdiaconus vel Clericus Symbolum, quod Sancto inspirante Spiritu Apostoli tradiderunt. & Fidem Sancti Athanasii Presulis irreprehensibiliter non recesserit, ab Episcopo condemnatur.* Imo & jam ab anno DCXXXIII. aliqua ex isto Symbolo descripta aliquibus videntur in ea Confessione Fidei, quæ edita est a Concilio Toletano quarto. Quare non dubium, quin multis ante Synodum illam Augustodunensem annis compositum esset, & jam olim per totam Ecclesiam celebre evassisset. Nunquam enim sapientissimi Præfules id commississent, ut istam Fidei formulam omnium ordinum Clericis amplectendam & irreprehensibiliter, ut ajunt, recendam Synodali edicto sub condemnationis poena præciperent, imo & illam e regione cum Symbolo Apostolico ponerent, nisi jam longo usu recepta, approbata, & inter germanas magui Athanasii lucubrationes numerata fuisset. Quare jam ante abhinc centum fere annis Opus illud Athanasio attributum fuerat.

VII.

Nec admittenda conjectura Baronii hoc Sym-

Quod igitur longo tempore inter Ecclesiastica vetera monumenta delituerit; inde accidit, ut minime citatum ab antiquioribus nostratibus, vel Græcis reperiatur Symbolum illud: cum tamen ad confutandas complures hæreses postinde subortas, magna ex eo suppetere argumenta. Aliquod tamen ejus exemplar delatum esse ad transmarinam Africanam Ecclesiam ab aliquo Episcopo Africano, qui (ut frequenter accidere consuevit) tunc Romæ repertus, eidem interfuerit Romanæ Synodo, mihi facile persuadeo: cum illud ipsum S. Augustino videatur innotuisse, cujus scripta verbis quibusdam atque sententiis ejusdem Symboli apparent interdum conspersa. Cum autem e Romanæ Ecclesiæ antiquitatis monumentis veluti eruderata ejusmodi professio fidei Athanasii emerit in lucem, tum a Latinis omnibus, tum a Græcis æque suscepta est, & summa veneratione habita, non ab Ecclesia Constantinopolitana tantum, sed Serviana, Bulgarica, Russica, Moscovitica, & aliis; quod & ipsi fidei hostes, recentiores Ariani, Trinitatis adversarii, non eunt inficias: licet ab iisdem Græcis & superius recensitis Ecclesiis pars illa dempta ab eodem Athanasii Symbolo sit, qua Spiritum sanctum a Patre Filioque procedere expressum habetur, eo falso prætextu, quod superaddita nuper fuerit a Latinis: cum liquido appareat, ante annos nongentos sexaginta, ita ut se nunc habet, legi solere: nam ex eodem Athanasii Symbolo ea verba primi capituli To-

XII.
Cur diu
latuit.

le- bolum Athanasio attribuentis, quod scilicet illud a S. Athanasio editum Romæ, & Julio Papæ oblatum, quod necesse esset ipsum Catholicæ Fidei Professionem palam edere, ut Romanæ Ecclesiæ communionem fruere: alias enim audiendus non fuisset qui reus advenerat, & multorum criminum ab Eusebianis accusatus. Hæc enim conjectura hoc argumento evertitur, quod S. Athanasius de doctrina non fuerit apud eundem Pontificem accusatus, (Eusebiani enim ejus inimici Nicænæ Fidei se assentiri simulabant) sed quod a Synodo damnatus, nec ab ea restitutus, Sedem contra Canones recepisset: quod ejus Alexandriam reditus multarum cædium causa fuisset: quod denique Ægypti & Libyæ viduis triticam eripuisset Constantini munificentiæ præberi solitum. Cum itaque non hæreseos, sed aliorum criminum accusaretur S. Athanasius, & Julio, Catholicisque omnibus non solum Fidei ejus integritas nota esset, non solum respectum pro Nicæni Concilii defensione studium, sed exploratum plane, ipsum in odium Fidei calumniis impetitam, & depositione ac exilio afflictum; incredibile est, quod ab illo Fidei professionem, quod tamen Baronius vult, Julius Papa exegerit.

VIII.
Symbolum
istud aliqui
Eusebio Ver-
cellensi tri-
buerunt, alii
Athanasio
Sinaitæ, alii
Anonymo
Symbolum
Theologo Gal-
lo, qui Pipini
vel Caroli
Magni
temporibus
floruit, occa-
sionem præben-
te controversia
de processione
Spiritus Sancti
in Gallicis
Synodis tunc
agitata. Sed
standum vide-
tur dum.CHRISTI
340.JULII PAP.
4.CONSTANTINI
CONSTANTII IMPER. 4.
CONSTANTIS

letani quarti Concilii deducta noscuntur, quibus dicitur: *Patrem a nullo factum, vel genitum: Filium a Patre non factum, sed genitum asserimus: Spiritum vero sanctum nec creatum, nec genitum, sed procedentem ex Patre, & Filio profitemur, &c.*

XIII.

Athanasii
Symbo-
lum sine-
rum habere.

Quæ quidem de processione Spiritus sancti a Patre atque Filio ita se habere in eodem Athanasii Symbolo, Apostolicæ sedis legati Græcis palam significavere, idque temporibus Gregorii IX. Romani Pontificis. Nam ejus Apocrypharii Constantinopolim missi, in decreto seu definitione Catholicae fidei, idem Athanasii Symbolum cum iisdem de processione Spiritus sancti a Patre atque Filio citarunt. Reperitur illa ipsa fidei definitio in Bibliotheca Vaticana, necnon Romæ itidem in Sfortiana, quam Græce scriptam Vossius noster, utriusque linguæ apprime gnarus, Latinitate donavit, atque prælo excusam edidit; leguntur enim hæc ibi: *Propterea quicumque non crediderit Spiritum sanctum a Filio procedere, in viciationis est. Unde Sanctus Athanasius, dum in partibus Occidentalibus exulabat, in expositione fidei, quam Latinis verbis reddidit, sic ait: Pater a nullo est factus, &c.* Quod autem ipse exul illud scripsisse tradatur; sic accipiendum, quod omnis Athanasii a sua Alexandrina Ecclesia absentia, occasione suorum hostium facta, tum ab eo, tum ab aliis exilium appellari consuevit; cum re vera non exulem, sed reum ipsum tunc contigerit Romæ esse. Quinetiam in decreto Eugenii Papæ ad Armenos in Concilio Florentino, ubi ejusdem Symboli Athanasii memoria sit, qui illud compendiosam fidei regulam nominat ab Athanasio editam, ejus quoque processionis Spiritus sancti mentio habetur. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS

tur conjecturæ *Quæsnelli* illud Vigilio Tapfensi in Africa Episcopo tribuentis, qui sub finem quinti sæculi floruit, quique acerrimus Catholicæ Fidei defensor fuit. Præterea vivebat *Vigilius* in Africana regione, in qua Vandali Ariana peste infecti Catholicos omnes dira persecutione vexabant, ita ut de Catholica Fide vel verbum proferre crimini verteretur. Eo etiam vivebat tempore, quo Nestoriana & Eutychiæ hæreses maximas in dies progressus agebant, præsertim per Orientales Ecclesias, ad quas fugere compulsi est *Vigilius* ab impio Vandalorum Rege extorris factus. Denique, quod magnopere pensandum est hac in dispositione, admodum familiare fuit *Vigilio*, ut si quæ scriberet Opuscula favente persecutione, ea non suo, sed sub antiquorum Patrum, vel Auctorum persona in publicum emitteret, præsertimque sub nomine S. Athanasii. Sic Dialogus adversus Arianos, Sabellianos, Photinianos, vel ipso *Vigilio* in præfatione hujus Dialogi fatente, ab ipso sub nomine Athanasii contra Arium, Sabellium & Photinum coram iudice Probo disputantis compositus est; ex quo maximum pondus *Quæsnelli* conje-

Quod vero ab aliquibus feratur Treveris hoc ipsum Symbolum ab Athanasio in puteo latitante, divino quodam prævio miraculo, esse conscriptum: corrumpit profus fabella hæc, nulla ex parte veritate subnixa. Treveros enim non profugus, sed exul pervenit; tantumque abest ut illic latuerit in puteo, sive cisterna, ut a Constantino Juniore (quod litteræ ejus superius recitatae testantur) honestissime habitus fuerit, & a Maximino ejus loci Episcopo (quod suo loco diximus) amantissime susceptus. Rursum vero S. Hilarii (a) testificatione exploratum illud habetur, Ecclesiam Gallicanam sua integritate vigentem, præter Symbolum Apostolorum, quod in baptismo acceptum memoriter retineret, nullam aliam fidei formulam scriptam scisse. Accepimus nuper ab erudito viro ac pio D. Nicolao Serario, Herbipoli disputationes de Symbolo Athanasii nuper editas a D. Petro Clenchero, luculentas quidem atque disertas, hisque nostris consentientes, quibus interxit recentioris Hermenegildi, illustrissimi, inquam, Principis Jacobi Marchionis Badeni, ad Catholicam fidem conversionem, & fidei causa ex propinato veneno dolose procuratum interitum, plane dignissimum, qui suo loco hæc Ecclesiasticis monumentis digno præconio collocetur; simulque ejus nobilissima conjux Marchionissa; quam antea adversantem Catholicæ fidei, post obitum (quod martyrum est) Christo peperit, fideique Catholicæ, atque dignissimæ confessionis posthumam reliquit hæredem. Faxit Deus, ut & optata conversio Reccharedi sit locupletatura nostros Annales. Verum qui occasione Symboli Athanasii ad hæc digressi sumus, jam ad reliquas, quæ sunt hujus anni, res gestas orationem revocemus. *X x Hoc*

XIV.
Refellitur
falsa opi-
nio.(a) Hilar.
lib. de Syn.

cturæ accedit. Addit Vir doctissimus in Addendis in duobus Operum S. Leonis voluminibus pag. 913. se absoluta sua Dissertatione invenisse Codicem Thuaneum, in quo Dialogus *Vigilii*, Tapfensis adversus Arianos, Sabellianos & Photinianos legitur sub hoc titulo: *Incipit altercatio Athanasii cum hæresibus.* Post hunc Tractatum ait, haberi Symbolum Nicænum & Formulam Fidei Ariminensis Concilii, quam proxime sequitur Symbolum Athanasii cum hac epigraphe: *Fides dicta a Sancto Athanasio Episcopo.* Sic enim primitus inscriptam fuisse hanc Fidei Professionem, constat ex Canone Augustodunensi Synodi supra laudato, ex versionibus Græcis, & ex MS. Cassinensis Monasterii Breviario sexcentorum ferme annorum. Eidem conjecturæ de Auctore hujus Symboli *Vigilio* non parum suffragatur; quod in antiquissimo Codice illigatum reperitur Opusculo, cui nomen Athanasii pariter præfixum legitur; sed quod *Vigilii Tapfensis* sit, indubitatum habetur ipsius *Vigilii* testimonio; siquidem lib. 3. adversus Eutychem num. 2. hæc scribit: *De Conciliorum diversis functionibus, & nominum religiose additis novitatibus plenissime in iis libris, quos*

XV. Hoc eodem anno, iisdemque Consulibus, S. Alexander Episcopus Constantino-

PAGIUS quos adversus Sabellium, Photinum & Arium sub nomine Athanasii, tanquam si presentes cum praesentibus agerent, (ubi etiam Cognitoris persona videtur inducitur) conscripsimus, a nobis fuit expressum, &c. Hac Vigilus. Sed hac de re plura apud Quenellum laudatum. Bona Cardinalis in lib. de Divina Psalmodia, ubi Baronii opinionem tuetur, observat, Athanasii Symbolum, & a Carthaganis, & ab Ambrosianis quotidie recitari.

IX. A num. XV. ad XX. Sancti Alexandri Episcopi Constantino-politani obitus accurate a Baronio consignatus. Sedit enim is annos XXIII. ut testantur Socrates, Sozomenus, Theophanes, uterque Nicephorus & Zonaras. Eum Principatu Constantii Augusti Paulus excepit. Valefius tamen in Observat. Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum lib. 2. Paulum Constantino Maximo regnante Episcopum jam tum fuisse, duobus certissimis argumentis evincere se putat. Primo enim, inquit, Athanasius in epistola ad Solitarios non procul ab initio, ubi Pauli exilia recenset, ait, illum a Constantino primum re- legatum fuisse in Pontum. Deinde in epistola Synodica Orientalium apud Serdicam Episcoporum, quam refert Hilarius in Fragmentis libri de Synodis, diserte scribitur, Paulum in Synodo Tyri una cum reliquis Episcopis subscripsisse depositioni Athanasii. Jam tum ergo erat Episcopus, cum Synodus Tyri congregata est, quam anno Christi CCCXXXV. habitam esse constat, biennio ante obitum Constantini. Verba epistolae Synodicae sic habent: Paulus vero depositioni Athanasii interfuit, manumque propria sententiam scribens, cum ceteris eum etiam ipse damnavit. Scio quid respondeat Blondellus in libro de Primatu Papae in Ecclesia. Ait enim, utrumque testimonium, tam Athanasii, quam Orientalium apud Serdicam Episcoporum, de Paulo adhuc Presbytero intelligi debere. Verum haec responsio meo quidem iudicio inepta est & inutilis. Nam si Paulus adhuc Presbyter interfuit Synodo Tyrensi, eique subscripsit, vice Episcopi sui Alexandri id illum fecisse oportet. Quod si ita est, non ipse Paulus Athanasium damnasse dicendus est; sed potius Alexander, cujus vices agebat Paulus. Quis

gerendas & consuetudinem cum Principibus habendam idoneum desideratis, Macedonius priores obtinet. Quinetiam fautores Macedonii, utriusque quidem testimonium ab Alexandro tributum consentitur; sed illud testimonium de rebus civilibus procurandis & de eloquentia praestantia Paulo, testimonium autem pie vitae Macedonio datum praedicant; nam Paulum vitam delicatam & dissolutam sectatum calumniabantur; ex quorum confessione constat Paulum disertum virum fuisse, & ad docendas Ecclesias praestabilem: quem rerum eventus testificantur neque vitam effusam egisse & intemperantem, neque ad consuetudinem Principum aptum fuisse: nam insidias adversariorum (quales verisimile est viros in huiusmodi rebus solertes machinari) ab se minime depulit; immo vero etiam cum multitudini percarus esset; malitia eorum qui id temporis doctrinam fidei in Niceno Concilio

vero id credat de Alexandro Constantino-politano Episcopo, eum condemnationi Athanasii subscripsisse? Cum igitur Paulus ipse una cum reliquis Episcopis, qui in Synodo Tyri convenerant, Athanasium damnasse dicatur, necessario colligitur, illum jam tum Episcopum fuisse. Ita Valefius citatus cap. I. Verum Blondelli responsio minime vana & inutilis; neque enim ex ea sequitur, Alexandrum Athanasii condemnationi subscripsisse. Paulus quippe in eo Conciliabulo in fraudem inducitur ab illis, qui fidem in Niceno Synodo stabilitam rejiciebant. Certe Sozomenus lib. 3. cap. 3. de Paulo ait: Ad varios fortuna casus & ad colloquendum cum potentioribus, non recte comparatum illum fuisse, res ipsa testantur. Nullas enim adversariorum insidias discussit, perinde ac facere solent ii, qui in huiusmodi rebus solertes sunt. Responderi etiam potest, hanc illi calumniam a Macedonianis intentatam fuisse: ait enim ibidem Sozomenus: Pia ac religiosa vita testimonium tribuunt. Macedonio, Paulum contra delictis ac solutiori vita indulgisse calumniantur. Non itaque magis credendum est Episcopis Sardicensibus, quando scribunt, Paulum Athanasii condemnationi subscripsisse, quam cum affirmant, Athanasium, adductis Gentilium populis, Dei templum incendisse, altare comminuisse & Alexandrinorum Basilicas depradatum esse: aut quando de Paulo aiunt, consecratum Domini corpus palam, publiceque profanasse, & virgines Deo dicatas publice in foro, concurrentibus populis, horrenda feditate nudasse. Quare non videtur dubitandum, quin illa Athanasii a Paulo damnatio, mera sit Macedonianorum, aut Arianorum calumnia.

Subjungit Valefius: Quod spectat ad locum Athanasii, is de Paulo adhuc Presbytero intelligi nullo modo potest. Etenim in dicta ad Solitarios epistola Athanasius omnes ab initio recenset Episcopos Orthodoxos, quos Arianis e suis sedibus expulerant. Ac primo quidem loco nominat Eustathium Antiochenum, deinde Eutropium, Euphrationem, Cyrum, deinde Atclepam, Cyrum, Diodorum, Domnionem, Hellanicum, Marcellum. Postremo de Paulo ita scribit: De Paulo vero Constantino-politano Episcopo nemini arbitrator ignotum esse

Pauli Episcopi Constant. creatio.

ilio confirmatam rejiciebant, non parum accepit incommodi, &c. Sed de his suo loco pluribus. At passus est quoque illam calumniam de sua electione Paulus ab Eusebianis, qui dicebant (ut idem auctor testatur) eam sedem ipsum per ambitum quaesivisse contra sententiam Eusebii Episcopi Nicomediae, & Theodori Heraclae urbis Thraciae Episcopi, penes quos & alios ipsi finitimos stetit electionem Episcopi Constantinopolitani affirmabant. Agit multis quoque Socrates de Pauli electione, deque populo in duas partes diviso, faventibus aliis Paulo, aliis vero Macedonio; atque eidem Paulo studuisse eos trahit, qui erant Catholice fidei profectores, Macedonio autem qui Arianismo favebant; praevalesse tamen Orthodoxos, Paulumque elevisse in Ecclesia illa quae Pacis est appellata.

XVI. Sed cum Alexandri Episcopi integritate Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS esse. Quanto enim clarior civitas, tanto minus factum celari poterit. Eriam huic quoque crimen obiectum est. Idque falsum fuisse, vel inde colligas, quod qui illum reum fecit Macedonius, qui nunc illius loco Episcopus est ordinatus, nobis in ea accusatione praesentibus, cum reo suo, cuius Presbyter erat, communicavit. Sed quoniam Eusebius illius oculis cupiditate adhaerens, Episcopatum illius urbis rapere festinans, (eodem enim modo a Beryto transfugit Nicomediam) mansit nihilominus criminatio adversus Paulum. Nec ab insidiis destiterunt, sed perseverarunt in calumniando. Et primum quidem in Pontum a Constantino relegatus est, postea a Constantino vero vincens in Singera Mesopotamia deportatus est, rursum inde in Emesam, atque ex Emesa quarto in Cucusum Cappadocia circa desertam Tauri abrepit, quo in loco, ut ab illis renuntiatum est, qui cum illo fuere, laqueo per Eusebianos strangulatus vitam finivit. Porro subiungit Valefius: Ex hoc loco manifeste colligitur, Paulum jam tum Episcopum fuisse, cum Macedonio accusatus est impulsu Nicomediensis Eusebii. Id autem factum esse regnante adhuc Constantino Maximo, docet ipse Athanasius, cum ait, se tum praesentem fuisse Constantinopoli. Atqui Athanasius non nisi post Synodum Tyri venit Constantinopolim, cum se factione inimicorum in Concilio illo opprimi videret. Nec post id temporis Constantinopolim venit, Eusebio Nicomediensi superstite. Adde quod Athanasius diserte scribit, Macedonium, qui Paulum accusabat, eo ipso tempore cum Paulo communicasse, & sub illo fuisse Presbyterum. Si Macedonius Presbyter sub Paulo tum erat, Paulus tum Episcopus fuerit necesse est. Ac proinde verissimum est quod, dixi, Paulum Constantini Magni temporibus Episcopum fuisse urbis Constantinopolitanae. Ita Valefius. Verum Athanasius omnes Pauli persecutiones enumerat, sive quas ante Episcopatum, sive quas post illum adeptum passus est, atque, eum, dum adhuc Presbyter esset, a Constantino in Pontum relegatum, post Concilium nempe Antiochenum, quo tempore Eustathius Antiochenus Episcopus, multique cum eo Presbyteri in exilium missi, ut paulo antea

tem animi confidero, adduci non possum, ut credam ab eo Macedonium quoque una cum Paulo ad electionem faciendam Episcopi Constantinopolis tum nominatum fuisse: quippe qui studiosissime Eusebianorum partes sectatus esset, ab eisque adversus Athanasium in Conventu Tyrio cum aliis legatus delectus; certe quidem qualisnam foret, Alexandrum existimo minime latere potuisse; haec sane de eo in Conventu Tyrio ita se habuisse, Athanasius ex Actis ejusdem in Apologia secunda saepe demonstrat: quamobrem in eam facile sententiam adducor, ut existimem tum Socratem, tum Sozomenum mutatos isthaec esse a Sabino illo Macedoniano historiarum scriptore, qui in laudem auctoris sui ea de Macedonii nominatione ab Alexandro facta putatur fuisse commentus: ipsum enim pro suis contextuisse Apologias potius quam historias, & quae viderentur reprehensione

Arguitur calumnia de iudicio Alexandri.

serioferat Athanasius loco laudato, ubi de Eustathio loquens & de ficta calumnia, qua accusatus est, inquit: Nec mora, in exilium eicitur, & cum eo ingens turba presbyterorum & Diaconorum. Inter quos Presbyteros Paulum fuisse, sequentia Athanasii verba manifestum faciunt: Et primum quidem a Constantino in Pontum relegatus est, circa annum nempe trecentimum vicesimum octavum, quo Synodus Antiochena celebrata.

Ceterum, verum quidem est, Athanasium anno CCCXXXV. post Synodum Syriam Constantinopolim venisse. Sed a quo Auctore accipit Valefius, illum nunquam deinceps in eandem urbem rediisse? Argumento negativo tantum innititur, quod in errorem inducere solet, si alia desint. Ex laudato itaque Athanasii loco intelligimus, Athanasium currenti anno post Alexandri Constantinopolitani Episcopi mortem Constantinopolim venisse: post eam enim ibidem orta editio propter Pauli ordinationem, & plebs in duas partes divisa, palam ad opinionum contentiones, & ad pugnam usque prorupit. Et Arianis quidem studium fuit, ut Macedonius ordinaretur: Homousiani contra operam dabant, ut Paulus crearetur Episcopus; idque tandem prevaluit, inquit Sozomenus in lib. 3. cap. 4. Athanasius Ecclesiae ab Arianis defendendae totus intentus inter illos tumultus, ut ex citatis ejus verbis colligo, Constantinopolim advolvit, sive proprio motu, sive ab Orthodoxis vocatus, eoque Constantinopoli praesente, Macedonius Paulum jam Episcopum ordinatum, de crimine nefcio quo, accusavit: quod certe leve fuisse oportet, cum pendente accusatione cum reo communicaverit accusator. Factum id autem currenti anno, cum sequenti Athanasius Romam navigavit, & initio anni CCCXLII. Paulus e Sede Cpolitana dejectus sit, Athanasio in Occidente agente. Porro verbis, quibus Athanasius utitur, se cum Paulo & Macedonio sacrificio interfuisse, designat, juxta id quod suo loco diximus, Patriarchas, si forte in unum convenissent, Missarum solennia simul celebrasse. Interim Eusebius Nicomediensis, qui ad Sedem Constantinopolitanam oculos cupiditatis adjecerat, ea similibusque calumniis Paulum Sede pellendum curavit. Nam, cum Constantinus Imperator hoc anno

XII. Athanasius sedente Paulo Cpolim ven.

CHRISTI 340.

JOH. PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

ne digna in Catholicos rejicere solitum esse, Socrates (a) tradit. Porro, Macedonium senem fuisse, idem affirmat; de quo & illud ex Synodo Alexandria (b), cum agitur de ejus & collegarum legatione ex Conciliabulo Tyrio: *Clam emittunt Theognium, Marim, Theodorum, Macedonium, annis ingenisque putidos & venales.* Sed & eundem Macedonium adversatum fuisse Paulo, eumque falsis accusationibus exagitasse, Athanasius docet, cum ait (c): *Episcopum autem Constantinopolitanum Paulum scilicet, nemini arbitrari ignotum esse; quanto enim clarior civitas, tanto minus factum celari potest. Etiam huic quoque crimen obiectum est; idque falsum fuisse, vel inde colligas, quod qui illum reum fecit Macedonius, nobis in ea accusatione presentibus, cum reo suo, cuius presbyter erat, communionem sumpsit. Rogasse enim veniam, & a cceptis tunc*

PAGIUS anno in urbem venit, Synodum convocari precepit, & Paulum quidem Ecclesia expulit: Eusebio vero Nicomedia Episcopo Sedem Constantinopolitanam tradidit, inquit Sozomenus lib. 3. cap. 4. cui suffragatur Socrates lib. 2. cap. 7. Dum hæc fierent, Alexandrini, audita Eusebii ex urbe Nicomediensi ad Sedem Constantinopolitanam translatione, Synodum celebrarunt, & egregiam illam Synodicam, quam Baronius anno præcedenti perperam collocat, scripserunt, in qua cum dicitur, Eusebianos veritos non esse Athanasium apud tres Augustos calumniari, factis indicant, se Constantini junioris cædem in Occidente hoc anno patratam ignorasse, cum eam Synodicam fecerunt.

XIII. Erravit itaque Valefius, qui Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum ante Synodum Tyriam demortuum voluit. Cum enim constet, Arium in communionem receptum in Synodo Hierosolymitana, quæ paulo post Synodum Tyrii congregata est, vel potius ab urbe Tyro translata est Hierosolyma anno Christi CCCXXXV., Alexander Constantinopolitanus Episcopus superstes etiam tum fuerit necesse est. Quippe Alexander aliquanto post Arium ex hac luce migravit. Hic enim est Alexander, qui suis precibus a Deo id impetravit, ut Arius, quem Eusebiani postredie in Ecclesiam introducturos se esse minabantur, spe sua frustratus, fædissimo mortis genere extingueretur, ut testatur Athanasius tum in epistola ad Serapionem de morte Arii, tum in circulari epistola ad Episcopos Aegypti & Libya, quæ vulgo inscribitur *Oratio prima adversus Arianos.* Ex quo conficitur, Alexandrum anno Christi CCCXXXVI. adhuc Episcopatum Constantinopolitanum administrasse, ac proinde falsum esse quod scripsit Valefius, Paulum Constantinopolitanum Episcopum in Concilio Tyrii habito adversus Athanasium subscripsisse. Nec satisfacit Vir doctissimus, quando dicit, non Arium ipsum, sed Arianos, id est, Arii affectas, Presbyteros scilicet & Diaconos civitatis Alexandrinæ, qui Arium fecuti fuerant, in illa Synodo admissos esse in communionem. Nam Athanasius de ipso Ario loquitur in lib. de Synodis, postquam Epistola Synodica Concilii Hierosolymitani retulit, quæ da-

desiisse, ut cum eo communicare posset, non obscure demonstrat. Cæterum haud licuit Paulo diu in sede agere: quippe, cum ejus fides Catholica spectata esset, Arianos omnes, & ipsum in primis Constantinianum Imperatorem in ejus invidiam & odium concitavit, adegitque ut eum e sede pellerent.

Que vero electionem Pauli subsecuta fuerint, Socrates declarat his verbis (d): *Non multo post Imperatori Constantinopolim adventanti, electio Pauli Episcopi non mediocrem bilem movit; atque Concilio Episcoporum improba Arii opinioni deditorem in unum convosato, Paulum Episcopatu abdicandum curas: Eusebiumque Nicomedia eo traductum, Constantinopolis Episcopum renunciat: quibus rebus confectis, Imperator Antiochiam iter carpit. Eusebii autem acquiescere non potuit, sed omnem lapidem (ut in proverbio est) movit,*

ta est ad Presbyteros & Diaconos Ecclesiæ Alexandrinæ: statim enim subjungit, statutum fuisse ab illis Episcopis, Arium, sectatoresque ejus suscipiendos esse.

XIV. Imo in ipsa Synodali epistola de rebus in Synodo Hierosolymit. gestis, relata ab Athanasio in libro de Synodis pag. 890. & in Apologia secunda adversus Arianos mentio est Arii Hæresiarchæ; ajunt enim Patres in illa Synodica: *Auctor fuit (sc. Constantinus) ut simplici & placido animo reciperemus Arianos, quos aliquandiu improba invidentia extra Ecclesiam detinuit, & viris istis de rebus in litteris suis testimonium præbet, quam cum antea audierat, ipse eandem ex vicis eorum voce cognovit, cognitamque approbavit, eamque rem nobis manifestam reddidit, eo quod litteris suis orthodoxas eorum virorum opiniones scripto comprehensas subjunxerit, quas omnes agnovimus sanas & Ecclesiasticas esse.* Intelligunt patres Hierosolymitani, libellum illum Fidei, quem Arius & Euzoios Constantino obtulerant, quem Socrates lib. 2. cap. 26. & Sozomenus lib. 2. cap. 27. recitant. Hic enim subdit: *Eor mittit (sc. Constantinus) ad Episcopos qui tum temporis Hierosolymis erant congregati: scribitque, ut Fidem ab illis expositam examinarent, &c. videlicet libellum illum Fidei sibi ab Ario, & Euzoio porrectum, ut ipsemet Valefius fatetur in notis ad illum Sozomeni locum. Quare, cum in epistola Synodica Concilii Hierosolymitani diserte memorant Patres libellum Fidei ab Ario & Euzoio Concilio oblatum, immerito dicit Valefius, in eo non Arium, sed Arianos in communionem admissos esse. Ipsemet Athanasius post relatam hanc Synodicam in libro de Synodis, de Eusebianis ait: *Et quamquam orationem Arii demeritam in hac Synodo laudassent, & in communionem eos recipiendos esse statuisent, idque jam pridem reipsa præstitissent, tamen Antiochia novam Synodum per causam Encæniurum coegerunt.* Sed in Synodo Hierosolymitana de ipsemet Ario in speciali actum esse, mox magis videbitur. Denique Socrates lib. 2. cap. 10. refert epistolam Arianorum de Fide ab illis editam in Concilio Antiocheno ad Encæniam, in qua ajunt: *Nos nec Arii sectatores, unquam fuimus, Nec aliam ul-**

XVII.

(d) Socrat. lib. 2. c. 5. Paulus abdicatur, & Eusebius subrogatur.

XIV.

In Synodica Hierosolym. mentio est Arii.

(a) Sozom. lib. 3. c. 4.

XVIII.

(b) Apud Athan. Apol. 2.

PAGIUS

XV.

Arius extra communionem Ecclesiæ obiit.

vis, uti, quod animo instituisset, ad exitum perduceret. Nempe ut cogeretur in dedicatione Templi Antiochiæ Concilium adversus Athanasium & alios: quod cum sequenti anno factum esse constet, dicendum est, hæc de abdicatione Pauli non multo post suam electionem hoc ipso anno fuisse peracta: meminerunt quoque de ejusmodi Pauli exturbatione Sozomenus (a), & alii.

Hæc autem gesta esse adversus Paulum a Constantio Imperatore, procurante ipso Eusebio Episcopo Nicomediæ, assueto sedem mutare, atque majori semper inhiare, epistola Synodalis Concilii Alexandrini (b) his verbis indicat, cum de eodem Eusebio agit: *Creationem vituperat homo, qui ipse prorsus Episcopus creatus*

lam Fidem, quam quæ ab initio edita est, amplexi sumus. Sed ad Fidem illius probandam atque examinandam iudices constituti, suscepimus illum potius, quam secuti sumus. Quæ verba Valefius in Notis de alio Ario, quam de Hæresiarcha, ac de alia Synodo, quam Hierosolymitana interpretanda esse, eo unico fundamento, quod Hæresiarcha ante hanc Synodum interisset, immerito contendit.

Ait denique Valefius: *Athanasius in epistola ad Serapionem testatur, se consultum fuisse a Serapione de quadam questione, quæ in Aegypto exorta fuerat, utrum Arius in communionem & pace Ecclesiæ diem extremum obisset. Negat id Athanasius in dicta epistola. Quod si Arius ab Hierosolymitano Concilio ad pacem & communionem Ecclesiæ admittitur fuisse, nunquam profecto id negasset Athanasius, nec Serapion id ignorare potuisset. Neque enim obscura fuit fama Synodi Hierosolymitana, sed longe omnium celeberrima, & cum Nicæna Synodo comparanda, si Eusebio credimus: quippe quæ ex omnibus Romani Imperii Provinciis ad dedicationem Regalis Basilicæ a Principe esset congregata. Postremo Athanasius in dicta ad Serapionem epistola, mortem Arii commemorans, ait, se quidem tunc temporis non adfuisse Constantinopoli, cum Arius a vivis sublatus est; sed Macarium presbyterum, qui illic aderat, cuncta ad ipsum scripsisse. Atqui Macarius presbyter Athanasii fuit in urbe Constantinopolitana eo tempore, quo Eusebii conjuratione facta cum Meletianis adversus Athanasium, de linea vestis Canone cum apud Constantinum Imperatorem accusatur. Testatur hoc Athanasius in Apologia 2. adversus Arianos pag. 778. & post eum Socrates in lib. 2. Hist. Ecclesiast. Nec post id temporis Macarium Alexandrinum Presbyterum Constantinopolim venisse legitur. Ita Valefius. Verum, non negat Athanasius, Arium a Hierosolymitano Concilio ad communionem Ecclesiæ admittum esse, neque id etiam Serapio ab eo petit, sed hæc ejus questio est, An communionem celebrata cum Ecclesiâ, diem suum obiit Arius; quod solum negat Athanasius, non vero quod antea a Hierosolymitano Concilio receptus fuisset: quæ contraria inter se non sunt; Arius enim ad vomitum redierat. Quoad Macarium, non tantum Constantinopoli fuit tempore a Valefio memorato; sed etiam anno CCCXXXVI. quo Arius interiit. Athanasius enim in epistola ad Serapionem scribit, Alexandrum Constantinopolitanum Episcopum, cum audiret, Arium invito se introducendum fore in Ecclesiam,*

non est, aut si unquam jus Episcopi habuit, id ipsum rescidit, ut qui principio Beryti pro Episcopo egerit, relictoque Beryto, Nicomediam se transfulerit; illam quidem cathedram præter leges destituens, istam vero nulla lege invadens, propriis gregis sine ulla charitate defertor, & alieni nulla rationabili causa occupator, prioris Episcopatus charitatem alieni cupiditate aspernatus est; nec tamen illum ipsum Episcopatum, quem tanta aviditate occupaverat, reservavit: Ecce enim jam denuo inde deficiens, alienum Episcopatum arripuit: semper aliorum Civitates, oculis per invidiam conjectis, oblimat atque arrodit, persuasus in magnitudine urbium religionem esse sitam; & sortem Dei, secundum quam constitutus ordinatusque est, pro

pronum in vultum cecidisse, humique jacentem orasse: *Aderat enim, subdit, cum eo Macarius socius orationis, qui ejus verba excepit. Verum est, Valefium inde inferre velle, Arium eo anno demortuum, quo Eusebii Athanasium de linea vestis Canone accusarunt, quo anno Macarium Constantinopoli fuisse, certum: ideoque Arii mortem ante annum CCCXXX. contigisse. Sed mox ostendimus, quam facile in errorem inducantur, qui argumento negativo nimium fidunt.*

Valefius postquam libros Observationum Ecclesiasticarum in Socratem & Sozomenum composuit, utrumque Auctorem Notis illustravit, & ad librum I. Socratis cap. 33. ubi hic Historicus ait: *Statim relicta Tyro Hierosolymam profecti sunt, ubi cum soleane festum ob dedicationem lecorum celebrassent, Arium quidem una cum sociis in communionem recipiunt, obtemperare se dicentes Imperatoris literis, quibus certiores ipsos fecerat, Fidem se Arii & Euzoii penitus perspectam habere; Valefius, inquam, scribit, se id intelligendum putare, non de Ario illo Hæresiarcha, sed de altero Ario ei cognomine, qui ab Alexandro Alexandria Episcopo, una cum Ario signifero suo damnatus fuerat. Arius enim Hæresiarches, inquit Valefius, ante Synodum Hierosolymitanam a vivis excefferat, ut certissimis argumentis probavi in lib. 2. Observationum Ecclesiasticarum cap. 2. Proinde Arius ille, qui una cum Euzoio libellum Fidei sua obtulit Constantino, alius est ab Ario Hæresiarcha. Verum, cum ex Athanasio in libro de Synodis post relatam Synodicam Hierosolymitanam, constet, Arium, de quo in Concilio Hierosolymitano actum, anno trecentesimo tricesimo sexto, quo Athanasius in exilium missus, in vivis fuisse, conjectura Valefii non admittenda. Hæc Athanasii verba: *Quia post Athanasii Alexandria Episcopi exilium scribebant, Arium cum suis recipiendum esse, factis indicant, (nempe Patres Concilii Hierosolymitani) sese non alia de causa, Athanasio, ceterisque Episcopis, quos sibi refragatores sentiebant, insidias struxisse, quam ut Arium reducerent, & hæresim introducerent. Quis sibi persuaserit, Athanasium, qui nullibi duos Arios memorat, eo in loco de alio Ario, quam de Hæresiarcha sermonem habere? Quem cum post suum exilium adhuc vixisse tradat, manifestum est, Valefium summo pere hallucinatum, quando Arium Hæresiarcham ante Concilium Tyrium mortuum arbitrat. Cæterum ipso Ariana hæresis initio duos Hæreticos**

Eusebius sæpe multat sedes.

XVI. De Ario Hæresiarcha, non de alio Ario agitur in Synodo Hierosolymitana.

pro nibilo ducit; ignorans scilicet, Do-
 (a) Math. 18. minum (a), ubi duo vel tres in ejus no-
 mine congregati fuerint, in medio esse; nec
 (b) 2. Cor. 10. secum recogitans illud dictum Apostoli (b),
 quo proficitur se in alienis laboribus non
 gloriatum; neque prae oculis habens il-
 (c) 1. Cor. 7. lius præceptum (c): Alligatus es uxori?
 noli querere solutionem. Quod si hoc de
 uxore dictum est, quanto magis de Eccle-
 sia, atque adeo de Episcopatu, cui cum
 quis alligatus est, alium querere non de-
 bet, ne adulter in sacris litteris depre-
 hendatur? Hæc Patres illi ex Concilio
 Alexandrino: eadem ferme Athanasius (d),
 ipsumque Paulum ab Eusebianis relega-
 tum fuisse in Pontum affirmat.
 XIX. Quod autem Theodoretus (e) tradat,
 Paulum exilio amandatum post Concilium
 Sardicense Cucufum; sciendum est, ex A-
 thanasii sententia, quartam illam fuisse
 (f) Athan. Pauli relegationem; sic namque ait (f):
 Primum quidem per illum in Pontum rele-
 gatus est; postea a Constantio ferro vin-

PAGIUS ticos cognomines fuisse testatur Severus Sulpi-
 cius, qui lib. 2. Histor. de exilio S. Athanasii
 locutus ait: Etenim duobus Ariis accerrimi per-
 fidia hujus auctoribus, Imperator etiam deprava-
 tur. Utriusque Arii etiam meminere Epipha-
 nius hæresi 69. Socrates lib. I. cap. 6. Sozomenus
 lib. 1. cap. 17. & Theodoretus lib. I. cap. 4.

XVII. Hoc secundum Valefii argumentum: Hic Arius,
 inquit, qui cum Euzoio libellum obtulit Constan-
 tino, ante Synodum Hierosolymitanam, id est, ante
 annum Christi CCCXXV. nondum restitutus fue-
 rat, nec Ecclesia Catholica sociatus. Petit enim
 a Principe in supradicto libello, ut per ejus pie-
 tatem, sublatis cunctis altercationibus, uniatum
 Ecclesia Catholica. Atqui Arius hæresiticos diu an-
 tea revocatus ab exilio, & ad communionem ad-
 missus fuerat, ut testatur libellus satisfactionis Eu-
 sepii ac Theognii. Ibi enim Eusebius ac Theognius
 diserte scribunt, ipsum auctorem totius controver-
 sia, Ariam videlicet, data satisfactione, in inte-
 gram restitutum esse. Eusebius porro ac Theognius
 eum libellum miserunt Episcopis anno Christi CCC-
 XXVIII. Arius igitur Hæresiticos ejusdem anni
 exordio revocatus fuerit necesse est. Hæc Valefius.
 Sed si varios Arii lapsus distinguamus, hunc cir-
 ca annum CCCXXVIII. in communionem admis-
 sum fuisse, rursumque, cum a via veritatis ite-
 rum recessisset, a Concilio Hierosolymitano Ec-
 clesiae Catholicae sociatum esse comperimus. Nec
 contrarius est huic multiplici Arii in communio-
 nem susceptioni, libellus ab Ario & Euzoio,
 Constantino & Synodo Hierosolymitanae anno
 CCCXXV. oblatus. Nam in eo uterque Hæ-
 reticus non simpliciter petunt in Ecclesia recipi,
 sed sublatis questionibus ac disputationibus super-
 fluis, ut in eorum libello legitur, Ecclesiae uni-
 ri. Quibus ex verbis colligere est, Arii Fi-
 dem, cum circa annum CCCXXVIII. in sinum
 Ecclesiae rediit, ambiguam existimatam, in eam-
 que inquisitam esse. Quod ne iterum fiat in
 Concilio Hierosolymitano, Arius & socius ejus
 orant. Pro certo itaque tenendum, Hæresitar-
 chen ad annum trecentimum tricesimum sex-
 tum pervenisse, ac Sanctum Alexandrum Episcopum
 Constantinopolitanum, qui eidem super-
 vixit, post illum annum mortuum esse, & Pau-
 lum hoc anno eidem successisse.

stus in Singra Mesopotamiae deportatus est; Paulus re-
 rursum inde in Emesam, atque ex Emesa legatus in
 in Cucufum Cappadocia circa deserta Tau- Pontum.
 ri abreptus est, &c. Sed de his singularis (g) Socrat.
 suo loco inferius. Cæterum quod conser, l. 2. c. 11.
 Paulum e sede pulsum, Romam confugisse (b) Athan.
 ad Julium Romanum Pontificem: id Apol. 2.
 quidem nequaquam hoc tempore conti- (g) Socrat.
 git, sed postea cum secundo e sede detur- l. 2. c. 11.
 batus est; quod & Socrates (g) tradit; (b) Athan.
 idque etiam ex Julii Papæ epistola, quam Apol. 2.
 recitat Athanasius (b), perspicue colli-
 gi posse videtur: nam dum de aliis Episcopis
 ab Arianis vexatis, qui Romam hoc
 tempore advenerant, agit, cum nominat
 Athanasium, & Marcellum Ancyranum;
 de Paulo nec verbum quidem, cujus memi-
 nisse in primis oportuisset; quippe quod
 facinus immane videri poterat, eum qui
 sedere vix coepit, adeo tyrannice a sede
 expulsum esse.
 Sed jam manifestius redditur Eusebia-
 norum consilium illud extitisse, ut præ-
 ci-

XVIII. Existimavit Baronius Paulum, postquam hoc
 anno Episcopus creatus est, agentibus Eusebianis,
 in Pontum relegatum fuisse, quod Athanasium
 in epistola ad Solitarios tradere arbitratur.
 Verum Athanasii locum hoc anno num. XI. in-
 tegrum retulimus, offendimusque primum illud
 exilium non a Constantio, sed a Constantino
 Magno Paulo irrogatum fuisse, idque post
 Concilium Antiochenum, eoque tempore, quo Pau-
 lus adhuc Presbyter erat. Hoc vero anno
 Paulus Episcopatu quidem dejectus, sed in
 exilium non missus. Socrates enim lib. 2. cap. 7.
 de Pauli ordinatione loquens, ait: Imperator vero
 non multo post Constantinopolim ingressus, ob il-
 lius ordinationem gravissima exarsit ira. Collecto-
 que Arianorum Antistitum Concilio, Paulo quidem
 Episcopatum ademit; Eusebium vero ab urbe Ni-
 comedia translatus, Constantinopoleos Episcopum
 designavit, ubi Paulum depositum, non etiam
 relegatum dicit. Valefius in Observat. Ecclesiast.
 ad Socratem & Sozomenum lib. 2. cap. 4. arbi-
 tratur, cum Paulus liberam tunc haberet vagan-
 di facultatem, conjunxisse se cum Asclepa, Lu-
 cio atque Marcello, quos vixdum restitutos, i-
 terum Ariani suis civitatibus atque Ecclesiis ex-
 pulerant: his junctum Paulum plurimas urbes
 ac Provincias Occidentalis Imperii peragrassè,
 suffragium ac subsidium Episcoporum ubique ex-
 quirentem, ut in Sedem suam restitueretur.
 Quod docet epistola Synodica Orientalium apud
 Serdicam Episcoporum, his verbis: Deinde
 Paulo & Lucio, & quotquot talibus conjuncti
 sunt, circumcumbentes simul extra regiones, persua-
 debant Judicibus non esse credendum illis, qui in
 eos digne sententiam protulerunt. De Marcello
 loquuntur, Asclepa, & Athanasio. Quod si ve-
 rum est, Paulum aliquando Romam venisse, hoc
 tempore id contigisse oportet, cum alio non po-
 tuerit. Primus ex Occidentalibus Episcopis Ma-
 ximinus Trevirorum Episcopus Paulum in com-
 munionem recepit, ut testantur Orientales apud
 Serdicam Episcopi in Synodica, in qua
 de eodem Maximino ajunt: Paulo Constantinopoli-
 tano nefario homini, ac perditio primus ipse
 communicavit.

Ad num. XX. & seqq. Synodus Antiochena, XIX.

Eusebia-
 norum
 consilium.
 cipuos Catholicæ fidei coryphæos, & Ni-
 cænæ fidei acerrimos defensores ex eorum
 sedibus ejicientes, inque ipsas qui suæ i-
 pforum essent sententiæ intrudentes, libe-
 rum esset jam, quod diu ipsis in optatis
 erat, hæresin Arii, quam foverent, pu-
 blice prædicare, & in Ecclesiis propaga-
 re: susceptum vero fuit ab eis primum
 ejuscemodi certamen in Athanasium; quem
 cum acriorem sibi adversarium fuissent ex-
 perti, aggressi sunt etiam posthæc Paulum
 Constantinopolitanum Episcopum: sed quod
 sciebant, qui præerat Antiochenæ Ecclesiae,
 Eustathium eximii nominis virum, in Ma-
 gnoque Nicæno Concilio spectatissimum,
 ejusdem indefessum ac pervalidum pro-
 pugnatorem esse; ut hunc quoque e sede
 deponant, & in exilium ejiciant, colla-
 borant: erat horum antesignanus Euse-
 bius Constantinopolitanæ sedis inceptor
 perfricta fronte, tanquam alter Nabuzardan
 (a), non nisi ad Dei Ecclesiam incendium
 comparatus; immaneque scelus meditatur,
 quod & perficere non detrectat. Quo-
 modo autem ab eo res composita, & ad
 finem usque perducta sit, Theodoretus e-
 narrat (b). Sed antequam rem ipsam ag-
 grediamur, de tempore, quo id accidit,
 accuratius differendum est: siquidem in his
 scæde nimis erratum a compluribus, per-
 spicue demonstrari potest.

XXI. Sunt nonnulli, qui Eustathii Episcopi
 Antiocheni ejectionem referant ad tempo-
 ra Constantini; id ipse, quem diximus,
 Theodoretus, Socrates (c), Sozomenus
 (d), atque alii eos secuti. Qui primum
 ex iis quæ Theodoretus scribit, manifesti
 redarguuntur erroris; si enim (quod ipse
 testatur) non antea Eustathius e sede fuit
 expulsum, quam Eusebius Episcopus Ni-
 comediae in Episcopatum Constantinopo-
 litanum, ejecto Paulo, translatus est; quo-
 modo ad tempora Constantini rejicienda
 est Eustathii depositio, cum ex ipsis So-
 crate, & Sozomene (quod dictum est nu-
 per) constat non ante hunc annum Pau-
 lum loco Alexandri sedere coepisse? Rur-
 sum vero cum Sozomenus (e) affirmet,
 ea de causa Eustathium esse e sede de-
 jectum, quod fidem Nicæni Concilii appro-
 baret; satis apparet hæc sub Constantino
 Magno minime contingere potuisse: siqui-
 dem ille dum vixit (quod superius de-
 monstratum est) nec mutare saltem adver-

PAGIUS in qua Eusebii Eustathium Antiochiæ Episcopum
 in exilium ab Imperatore pelli curarunt,
 non Constantio, sed Constantino Magno Impe-
 rante, celebrata, ut suo loco demonstravi; id-
 que manifeste docet Athanasius in epistola ad so-
 litarium vitam agentes, pag. 222. ubi locutus
 de Episcopis, quos Eusebii persecuti sunt,
 initium ducit ab Eustathio, quem cum ingenti
 turba Presbyterorum & Diaconorum in exilium
 ejectionem dicit. Quare Synodus illa ante Tyriam,

fus Nicænum Concilium licuit, quando &
 ipsi Eusebii se quoque ejus esse profes-
 sores præferebant. His accedit Athana-
 sii testificatio, qui disertis dilucidisque
 verbis sub Constantio Eustathium damna-
 tum affirmat, cum ait (f): Fuit quidem (f) Athan.
 Eustathius Antiochiæ Episcopus, vir con- epist. ad
 fessione clarus, religione pius; quem ma- Solitar.
 gno studio pro veritate stantem, & Ari-
 nam hæresin odio prosequentem, aversan-
 temque homines Ariane opinionis ita apud
 Constantium ficta calumnia accusarunt,
 quasi in matrem Principis contumeliosus
 fuisset; nec mora, in exilium eicitur, &
 cum eo ingens turba presbyterorum & dia-
 conorum; ac jam deinde eos, quos ob im-
 pietatem ne in clerum quidem recipi oport-
 uis, post exilium Episcopi non solum in
 Ecclesiam introduxerunt, sed & plerosque
 ex illis Episcopos creaverunt. In hunc mo-
 dum Athanasius. S. Hieronymus itidem
 de exilio Eustathii sub Constantio testis
 accedit, cum ait (g): Eustathius gene- (g) Hier.
 re Pampbilus, Sidites, primum Berææ de Script.
 Syriae, deinde Antiochiæ rexit Ecclesiam, Ecl. in
 & adversus Arianorum dogma componens Eustath.
 multa, sub Constantio Principe pulsus est
 in exilium Trajanopolim Thraciarum, ubi
 usque hodie conditus est. Hæc ipse in edi-
 tione Mariani Victorii, quam consentien-
 tem antiquissimis exemplaribus inconsulte
 nimis aliqui convellere nisi sunt, ut pro
 Constantio redderent Constantinum. His
 igitur adeo manifestis rationibus & aucto-
 ritatibus plane refellitur illorum error,
 qui sub Constantino eum e sede pulsum
 affirmant.

XXII. Porro Eusebii & Eusebianorum conatus
 ad exturbandum Eustathium a Theodoretico
 sic describitur (h): Eusebius postquam (ut
 modo dixi) ad Episcopatum Constantinopo-
 litanum honorem per vim plane tyrannicam
 ascendit, majori comparata potentia, tum
 quod Imperatori in proximo habitans, eum
 frequenter adiret, tum quod ex crebra ejus
 consuetudine auctoritatem nactus esset, in-
 sidias jam veritatis propugnatoribus strue-
 re cepit. Ac primum se magno flagrare
 desiderio videndi Hierosolymam simulavit;
 & cum Imperatorem hoc pacto fessellisset
 (prætexerat enim se templum ab Impera-
 tore ibi exstructum, quod omnium sermone
 celebratum fuit velle visere) cum maxi-
 mo honore Constantinopoli decessit; quippe
 Im-

in qua multi Episcopi relegati, congregata, ut
 alibi fuisse ostendi, & omnibus Baronii dubiis sa-
 tisfeci. Valefius, qui in Notis ad lib. 3. Euse-
 bii de Vita Constantini cap. 59. hunc Baronii
 lapsum animadvertit, ait, manifeste colligi ex
 Philostorgio lib. 2. hanc Synodum Antiochenam
 anno CCCXXIX. habitam, cum numero 7. Phi-
 lostorgius tradat, Eusebium, Marinum & Theognium
 post triennium (nempe a celebrata Synodo Ni-
 cæna) Constantini Imperatoris jussu ab exilio re-
 voca-

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

Imperator ei rbedas, & alias res quibus eum ornaret, suppeditavit. Eum comitatus est Theognis Episcopus Nicæa, suorum perditorum consiliorum (ut dictum est superius) particeps & socius. Hæc cum scribit Theodoretus de simulato Eusebii prætextu invisendi templum Hierosolymis fabricatum; existimo plane errasse & de Dominico Aureo Antiocheno potius dicere voluisse: siquidem Hierosolymitanum templum (ut dictum est superius) ipsis Constantini Magni Tricennialibus dedicatum fuit, quibus Encænii idem Eusebius tunc interfuit: sed nec ante potuit ejusmodi incessisse desiderium illud adeundi; tum quod nondum fuerat absolutum, tum etiam quod eo brevi dedicationis causa, una cum aliis migraturus foret. Nec, si ad hæc tempora referas, potuit ab eo illa de invisendis Hierosolymis causa prætexi, quas jam viderat, dique cogendo illic Episcoporum conventum, permanerat: quamobrem æquius est existimare, profectorem Antiochiam templi causam, visendi, & parandi quod ad ejus dedicationem factam anno sequenti, cui interfuit, opus esset, ab eo, ut necessariam, persuasam Imperatori: nisi dixerimus ipsum non illo prætextu visendi templi peregrinationem Hierosolymam obtinisse, quod jam viderat; sed potius pietatis ergo, cum frequentes essent undique hoc sæculo ad sancta loca colenda profectiones,

XXIII.

Calumnia in Eustathium fabricata.

Quid autem actum sit, cum Antiochiam pervenisset, idem auctor subdit his verbis: Cum adventarent Antiochiam, amicitia erga Eustathium vultu & fronte simulata, honorificentissime excepti sunt; nam magnus ille Eustathius, defensor veritatis, fraternam plane illis præstitit benevolentiam. Illi autem ubi convenere ad sancta Hierosolymorum loca, & Eusebium Episcopum Cæsareæ, Patrophilum Scythopolitanum, Ætium Lydæ Episcopum, & Laodicea Theodorum, suæ opinionis fautores, aliosque quos labe Ariana infecerat, viderunt; facinus, quod per insidias molirentur, illis aperuerunt; quibus comitati redire Antiochiam. Quod autem ceteri Episcopi, quos modo nominavi, eo una adventarunt; honoris majoris causa factum esse prætendebatur illud quidem, sed re ipsa fraus ad veram pietatem oppugnantem parabatur. Nam cum meretricem, cu-

PAGIUS

vocatos, Symbolum hæreticæ fidei edidisse, & Eusebium deposuisse; aut certe coactam esse anno CCCXXX. ut astruere videtur Theodoretus lib. 2. cap. 31. Hic enim Meletium ad Sedem Antiochenam translatum esse scribit, triginta annis post abdicationem Eustathii. Meletium porro translatum esse constat anno CCCLX. Hæc Valefius. Existimo tamen hanc Synodum anno Christi CCCXXVII. aut ineunte CCCXXVIII. coactam esse; ideoque Theodoretum numero, ut aiunt, rotun-

jus formæ pulchritudo venalis erat, mercede conduxissent, & linguæ suæ operam, ut ipsis locaret, ei persuasissent; primum ad Concilium una veniunt; deinde aliis omnibus inde exire jussis, misellam illam introducunt mulierculam. Illa puero, qui etiamnum ejus sugebat ubera, ostenso, dixit, se ex Eustathii concubitu cum concepisse & peperisse; & ore impudenti vociferata est, illum pueri patrem esse. Itaque Eustathius, cum criminationem istam perspicuo falsam esse pro certo cognosceret, jubet mulierculam, si quem hujus facinoris conscium haberet, in medium adducere. Quæ cum responderet se nullum obsequi criminis habere testem; æquissimi illi Judices postulant ab ea jusjurandum.

Et quamquam lex palam clamat (a): XXIV. In ore duorum vel trium testium fiat omne verbum: & Apostolus (b) manifeste præcipiat, nullum crimen presbytero illatum sine duobus aut tribus testibus admittendum: isti tamen spretis divinis legibus, accusatio- nem contra tam illustrem Episcopum, nullo omnino teste adducto, admittere non dubitarunt. Simulatque igitur muliercula, ea que dixerat antea, jurejurando confirmaverat, impudenterque clamavit puerum re vera Eustathii esse: illico Judices illi, veritatis scilicet fautores, sententiam contra eum, tamquam adulterum pronuntiaverunt. Cum autem alii Episcopi (adebant enim non pauci doctrina Apostolica propugnatores, quibus fraudulentum Eusebii conatus non erant omnino incogniti) aperte contradicerent, obstarentque quo minus magnus Eustathius iniquam illam sententiam exciperet; facinoris auctores maxima cum celeritate ad Imperatorem contendunt (aderat quidem prope; ipsum namque direxisse iter Antiochiam versus hoc eodem anno, paulo ante dictum est). Cui cum persuasissent crimen Eustathio intentatum verum esse, & æquam abdicationis sententiam, persecerunt, ut Eustathius pietatis & castitatis athleta, velut adulter simul & tyrannus in exilium pelleretur. Ille igitur per Thraciam profectus, urbem quamdam Illyrii petiit. Hactenus de Eustathii depositione Theodoretus.

Sed quod spectat ad exilii locum; Trajanopolim eum amandatum esse, ex Hieronymo nuper diximus: qui quidem in Ruffinum agens (c): Isthæ, inquit, ma-

XXV.

(c) Hieron. Apolog. 2. adver. Ruffin.

do locutum; ac triennium exilii Theognii & sociorum exordiri Philostorgium ab anno CCCXXV. & extremos annos incompletos pro integris numerare. Nam Hieronymus in Chronico de Eustathii depositione sermonem habet anno Abrahami secundum editionem Scaligeri 2344. qui Kalendis Octobris anni Christi CCCXXVII. auspiciatur; quo etiam Christi anno tam Hermanus Contrafactus, quam Marianus Scotus Hieronymi verba in sua Chronica inferunt, manifesto

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

ebina hæreticorum, id est magistrorum, tuorum, sunt, ut convicti de perfidia, ad maledicta se conferant. Sic Eustathius Antiochenus Episcopus filios, dum nescit, invenit: sic Athanasius Alexandrinæ urbis Pontifex tertiam Arsenii amputavit manum; duas enim, qui mortuus prius fingebatur, vivens postea habere monstratus est. At quid post hæc Theodoretus (a) de muliercula illa? sic subdit: Sed ut ad miseram illam meretricem redeam; ea in morbum gravissimum, maximeque diuturnum, delapsa, insidias atque adeo tragediam Eusebianæ factionis aperuit; & non duos vel tres sacerdotes, sed quamplurimos de fraudulentis Eusebii conatibus certiores fecit; sequere mercede conductam illud fictum crimen Eustathio intendisse, & tamen jusjurandum, quo se obstrinxerat, non prorsus falsum esse; nam Eustathium quemdam fabrum ærarium pueri patrem fuisse. Atque hæc quidem ab optima illa scilicet factione Eusebiana Antiochiæ patrata sunt.

(a) Theod. li. 1. c. 22. Dei vindicta in mulierculam.

XXVI.

Aliæ calumniæ in Eustathium.

(b) Socrat. i. 1. c. 18. (c) Sozom. li. 2. c. 17. in fin.

(d) Socrat. li. 1. c. 18.

At non unam hanc criminationem contra Eustathium intentatam fuisse apparet: siquidem (ut ex Athanasio dictum est) illam quoque ad commovendum adversus ipsum Constantium Imperatorem commentati sunt; cum in matrem Principis, nempe Faustam, haud integre famæ feminam verba contumeliosa protulisse. Addunt his quoque Socrates (b) atque Sozomenus (c), Eustathium ab Eusebio Cæsariensi Sabellianæ hæresis, accusatum esse. Sed peculiare hoc Arianiis fuit, ut, qui Filii Dei consubstantialitatem cum Patre assererent, quasi eos simul confunderent, cum unam utriusque substantiam prædicarent, ipsos esse Sabellianos inclamarent: crimen enim Sabellianismi obiectum Eustathio, & alia plura, Socrates ibi testatur, cum inquit (d): Verum quidam prædicant alias causas parum honestas ejus abdicationis extitisse: non tamen eas palam persequuntur: est enim hoc Episcopis in more positum, ut eos qui abdicantur, accusent, impios pronuntient, causas tamen impietatis minime adjungant. Quod autem Episcopi Eustathium, ut impiæ Sabellii doctrina deditum dignitatis gradu dimoverant, Cyro Berœnsi Episcopo eum in crimen illud vocante, Georgius Laodiceæ, quæ est in Syria Episcopus, unus ex eorum numero qui Consubstantialia detestantur, se in laudatione Eusebii Emissemi dixisse scribit. Sed de isto Eusebio Emissemi alias erit mihi locus commemorandi. Scribit Georgius, Eustathium, utpote Sabellii sectæ addictum a Cyro accusatum; & rursus Cyrum ejusdem erroris convictum, de gradu Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

argumento editionem Scaligeri hac in parte Pontacena, quæ annum unum minus habet, accuratorem esse. Præterea Theophanes, qui per Constantini Magni tempora annum unum minus

dejectum, narrat. At qui fieri potest, ut Cyrus, cum Sabelliani erroris labe ipse aspersus esset, Eustathium, utpote eadem infectum, in judicium adduceret? Proinde Eustathius, ut videtur, aliis de causis ab Episcopatu abdicatus est. Hæc Socrates. Quantum vero credendum sit Georgio Ariano homini de Eustathio isthæc asserenti, quis non intelligat? Qui enim laudavit Panegyrica oratione Eusebium Emissemum Arianismò addictissimum, haud potuit ei adversantem Eustathium hæreticos non infamasse.

XXVII.

Cyrus Episcopus Berœnsis Catholicus.

Porro quod ad Cyrum pertinet; bonus ille Georgius scoria Ariatorum, ipsum æque ac Eustathium fide Catholica eminentem, calumniöse criminatur Sabellianum fuisse, quem S. Athanasius inter illustres fidei defensores adnumerat, quos Ariana sævitia in exilium expulit; cum post recentiam historiam de Eustathio Antiochiæ Episcopo in exilium missò, hæc de aliis eadem passis subdit (e): Quid? an hic saltem gressum suum represserunt? minime gentium. Eutropius enim Hadrianopolis Episcopus, vir bonus & in omnibus perfectus, quia subinde Eusebium coarguerat, & illac transeuntibus auctor erat, ne impiis Eusebii verbis fidem adhiberent; easdem cum Eustathio calamitates patiuntur, & a Civitate sua & Ecclesia propelluntur, eo quod Augusta illi graviter succenset. Euphrasius autem Calanis, Cymathius Palrbi, alter item Cymathius Larandi, Aselepas Gazæ, Cyrus Berœæ quæ est in Syria, Diodorus in Asia, Domnen in Siemio, Ellanicus in Tripoli, Episcopi visi sunt tantummodo hæresin odisse: & id tanti fuit, ut hos sub specie alicujus causæ illos prorsus sine ulla causatione, diplomate Imperatoris exturbatos e Civitate, alio transfulerint, suffectis in locum eorum, quos impios noverant. Hæc Athanasius, qui & alibi (f) recenset eosdem atque alios eadem fidei causa passos: sed loco Cyri, Acyrus mendose legitur Episcopus Berœæ, sicut & alia quoque nomina nonnihil depravata esse noscuntur. Exoriuntur hic illa sane tempora, quorum S. Hieronymus in Chronico, anno tamen secundo Constantii, meminit his verbis: Ex hoc loco Ariana impietas Constantii Regis fulia præsidio, exiliis, carceribus, & variis afflictionum modis primo Athanasium, deinde omnes non suæ partis Episcopos persecuta est.

(e) Athan. epist. ad Solit.

(f) Athan. in Apol. de fuga sua circa prin.

Cæterum Eustathius Episcopus Antiochenus in exilio perseverans, magna cum gloria Catholice confessionis ibi decessit; cujus natalis dies, revoluto quolibet anno

XXVIII.

Eustathii obitus, & Scripta.

putat, Eustathii depositionem consignat anno Incarnationis secundum Alexandrinos CCCXXVIII. qui in anno Christi CCCXXVI. definit.

Y y

A

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPER. 4. CONSTANTIS

(*) Rom. Mar. die 26. Julii. ni circulo, in univ[er]sa Ecclesia celebratur (*). Reliquit post se egregia scriptorum monumenta, sed horum tantum meminit Hieronymus (a): *Estant (inquit) ejus volumina, De Anima, de Evangelio (hoc est, de ventriloquo, qui ex Dæmonis responsa dabat.) Adversus Origenem, & infinita epistolæ, quas enumerare longum est. Verum & de ejusdem viri egregiis monumentis Sozomenus (b) cum mentionem habet, in primis hæc ait: Eustathius autem (uti accepi) falsam sibi obiectam criminationem animo quieto, & tranquillo ideo tulit, quod illud sibi commodius fore putavit: vir quidem cum in aliis rebus præstabilis & spectatus, tum in eloquentia jure admirandus, quemadmodum ex libris ejus, qui extant, cognoscipotest, in quibus, & vetus loquendi ratio, sapientes sententiæ, verborum elegantia, & lepos in rebus explicandis non sine magna omnium commendatione elucet. Itaque ipse. Adversus Arianos quoque conscriptus est liber ab eodem Eustathio super illa verba Proverbiorum (c): Dominus possedit me ab initio viarum suarum &c. Citatur ejusmodi commentarius frequentè a Theodoro (d), sicut & interpretatio in Psalmos, & alius commentarius, cujus est titulus, τῆς οὐλογραφίας, liber etiam, de Graduum descriptione; quos, inquam omnes novit, & citat idem Theodoretus in suis Dialogis. Latinitas autem quod sciam tanti viri lucubrationum profusus expertus atque jejuna fuit. At de Eustathio hæc tenentur.*

XXIX. Quæ vero facta sint Antiochiæ post ejus abdicationem, modo dicendum. In his enim enarrandis plane accidit, ut qui semel errore temporis lapsi sunt, in alia mox mendacia dilabantur; idem autem, quod recensuimus, Theodoretus (e), Socrates (f), & Sozomenus (g), qui que ipsos inconsulto secuti sunt, cum in eam abierint sententiam, Eustathium fuisse e sede amotum Constantini temporibus; il-

PAGIUS A. num. XXXI. ad XXXVII. Hic annus, quo Eusebius Nicomediensis Constantinopolim translatus, memorabilis est. Socrates in lib. 5. cap. 7. observat, Theodosium Magnum anno trecentesimo octogesimo Constantinopolim ingressum Orthodoxis Ecclesiis restituisse, cum quadraginta annis Ariani eas obtinissent, hosque ex urbe discessisse die VI. Kalend. Decembr. Marcellinus in Chronico sub ejusdem anni Consulibus ait, annos ferme quadraginta, id est, circiter XL. Theophanes & Cedrenus annos quadraginta & amplius, quia scilicet utrumque extremum annum incompletum numerant. Huc etiam referendum, non vero ad depositionem Eustathii, ut perperam Baronius, quod habet Hieronymus in Chronico: Ex hoc loco impietas Ariana Constantii Regis fulta præsidio, exiliis, carceribus, & variis afflictionum modis, primo Athanasium, deinde omnes non sua partis Episcopos persecuta est. Quare cum

lud perperam addiderunt, ut dicerent, Antiochiæ tunc digladiantibus inter se mutuo qui erant partis Eustathii, & iis qui Arianae hæresi favebant, de eligendo Episcopo successore, partem illam adversam Catholicis delegisse Eusebium Episcopum Cæsareæ Palæstinæ, cui etiam Imperator Constantinus Magnus fuerit suffraganeus, qui & ad Eusebium scripserit, ut votis suorum annueret, sedemque Antiochenam capefferet; sed renuisse illum facere, ob eamque causam tunc sedem illam fuisse collatam Euphronio ab Arianae hæresis professoribus. At quis non intelligat, hæc ab iisdem recensitis auctoribus male accepta esse ex ejusdem Eusebii (b) scriptis in Vita Constantini? Sed illas Antiochenas turbas contigisse ante Eustathii electionem, post Pauli, sive Paulini obitum superius dictum est. Quibus præterea addas ex Constantini litteris ad Episcopos scriptis satis perspicuum reddi, alium illum fuisse conventum Episcoporum, ab hoc, cui præfuit Eusebius Nicomediensis, jam factus Episcopus Constantinopolis, & alii superius nominati, qui in damnationem Eustathii dixere sententias: illi autem interfuerunt Theodorus, & Theodorus, Narcissus, Ætius, Alphæus, ad quos præsertim inscriptæ habentur Constantini litteræ; non autem Eusebius Palæstinæ, nisi postquam ad electionem futuri Episcopi convocatus est Imperatoris litteris, ut ex iisdem constat.

Rursus vero Nicephorus in Chronico huic sententiæ adstriplatur, qui texendo seriem Antiochenorum Episcoporum, qui federunt a temporibus Constantini Magni Imperatoris, qui imperare cœpit (ut dictum est) anno Domini trecentesimo sexto; ab eo tempore hos numerat Episcopos Antiochenos, nempe Vitalem, quem sedisse ait annos sex, Philogonium annos quinque, Paulum annos quinque, Eustathium vero decem & octo; sicque cum omne horum sedis tempus

ea persecutio ab Eusebii intrusione in Ecclesiam Constantinopolitanam inceperit, ac per annos circiter quadraginta, ad annum nempe Christi CCCLXXX. durarit, liquet primo, Sanctum Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum usque ad præsentem annum vixisse. Secundo, Paulum eodem anno cum excepisse. Tertio, translationem Eusebii ad Sedem Constantinopolitanam hoc anno peractam; ac denique Concilium Alexandrinum in causa Athanasii, quod habitum fuit, postquam jam Eusebius Constantinopoli sedebat, ad præsentem annum pertinere. Ex annis itaque quadraginta, quibus Ariani Constantinopolitanas Ecclesias obtinuerunt, Chronologia nostra valide firmata.

Philostorgius lib. 3. num. 15. loquens de Paulino Eustathii successore, prodit eum ex Episcopatu Tyri ad Sedem Antiochenam translatum post sextum Episcopatus sui mensem mortuum, &

Alius refellitur error.

(b) Euseb. Vit. Const. l. 3. c. 57. 58. 59. 60.

XXX. Chronologia Episcoporum Antioch.

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPER. 4. CONSTANTIS

XXXI. Quisnam autem post Eustathium federe, haud facile est invenire, cum de successione Antiochenorum Episcoporum diversæ scribantur sententiæ. Apud Hieronymi Chronicon hi post Eustathium suffecti Episcopi leguntur, iidemque omnes Ariani, videlicet Eulalius, Eusebius, Euphronius, Flacillus, Stephanus, Leontius, & reliqui: Theodoretus (a) item habet Eulalium, & Euphronium, & post hos Placentium, quem alii Placillum, vel Flacillum nominant, sive Placidum. At Socrates (b) Octo (inquit) annos continuos sedes Antiochena dicitur Episcopo caruisse; sero tandem, eorum studio & labore, qui fidem in Concilio Nicæno stabilitam evertere nitebantur, Euphronius Episcopus designatus est. Hæc ipse. Sed ista de Euphronii suffectione inde manavit opinio, quod Constantinus alterum de duobus illis eligendum optare se scripserit, vel Euphronium Cappadocem, aut Georgium Arethesium: verum neutrum horum tunc fuisse subrogatum, sed eo tempore ab Orthodoxis electum Eustathium, superius diximus. Quicquid sit de Antiochenis Episcopis; quem tuto sectemur, unus est Athanasius, qui in epistola ad solitariam vitam agentes, quam (ut in fine habet) constat esse scriptam post Consulatum Arbetonis & Lolliani, (est is annus Domini trecentesimo quinquagesimo sexto) expresse testatur, tunc temporis sedisse Antiochiæ Leontium, qui Stephanano successerat; namque (c) post enarratam Eustathii damnationem sic ait: Post exilium Episcopi non solum in Ecclesiam, introduxerunt Arianos clericos, sed & plerosque ex eis Episcopos creaverunt, ut

Ann. Eccl. Tom. IV.

(a) Theod. l. 1. c. 22.

(b) Socr. l. 2. c. 18. in fin.

(c) Alban. ep. ad Solit.

PAGIUS & Eulalium in ejus locum substitutum. Nullum dubium, quin Paulinus Tyri Episcopus Antiochiam translatus fuerit, cum id testentur Eusebius lib. 1. adversus Marcellum cap. 4. & Suidas in voce αἰτίος; sed an Paulinus is Eustathium præcesserit, vel ei successerit in magna controversia positum. Paulinus tamen post Eustathii depositionem Episcopatum adeptum esse ostendit anno CCCXXIV. quod etiam ex eo liquet, quod Eusebius, qui libros adversus Marcellum post Constantini Magni obitum se scripsisse asserit, loco citato dicat, Marcellum irrisisse Paulinum quiescentem dudumque mortuum. Mortuus itaque est anno CCCXXVIII. cui successit Eulalius. Hic, ut habet Theodoretus lib. 1. cap. 21. exiguo admodum tempore supervixit. Theodoretus, & Hieronymus in Chronico Paulini Eustathii successoris non meminere, sicuti nec Eu-

Baron. n. XXXI.

eos in sua impietate socios conjuratosque haberent; ex quorum numero est Leontius ille castratus, qui nunc Episcopatum tenet, & ante eum eodem in loco Stephanus tenuit. Hæc Athanasius, qui id ipsum affirmat in oratione prima contra Arianos.

Nos igitur, quod incertus sit annus fedis cujusque ipsorum, prætermittimus eorum chronologiam dubii recensere usque ad dictum annum, quo Leontium sedisse constat; cum præsertim, si octo annis eam sedem vacasse dixerimus, haud verisimile videatur, tam brevi temporis spatio tot fedisse Episcopos: sed ex iis quæ ex Athanasio recitavimus, mendax pariter convincitur Nicephori chronographia de Episcopis Antiochenis: nam secundum ipsum Leontius dicendus esset federe cœpisse anno Domini trecentesimo sexagesimo sexto; quod promonstro habendum est; cum non tantum ex Athanasii assertionem liqueat, Leontium jam sedisse dicto anno Domini trecentesimo quinquagesimo sexto; sed etiam quod anno trecentesimo quinquagesimo nono, quo celebrata est Synodus Seleuciensis, Eudoxius successor Leontii tunc sedem obtinebat, qui eidem interfuit Synodo Episcopus Antiochenus. Porro Leontius ipse federe cepit mox post Concilium Sardicense, id decernente Constantio, anno Domini trecentesimo quadagesimo octavo. Stephanus autem Episcopus Antiochenus qui Leontium præcessit, & depositus est in Concilio Sardicensi, quando auspiciatus sit sedem, ignoramus; nisi quod S. Athanasius (d) ait, tunc electum esse ab Ariano Stephanum Præsulem Antiochiæ, quando Theodorus ab iisdem factus est Heraclæ Antistes. De reliquis vero Episcopis Antiochenis post Eustathium ab Ariano intrusis, nulla, quod sciam, apud Athanasium extat memoria.

Cæterum cum Antiochenam sedem occupassent Ariani Episcopi, quamplurimi (inquit Theodoretus e) tum ex clero, tum ex populo, quibus propositum erat Deum

Y y 2

lali Socrates lib. 1. cap. 24. Sozomenus lib. 2. cap. 1. & Mopsuestenus apud Nicætam in Theodoro Orthodoxæ Fidei. Nicephorus in Chronico, ubi Paulinus etiam prætermittit, annos tres Eulalio assignat, loco trium mensium, errore Librarii, ut existimo. Paulini Sedis brevitatis in causa fuit, cur a laudatis Auctoribus memoratus non fuerit.

Eulalium excepit Euphronius, qui, ut testatur Theodoretus loco citato, anno & mensibus paucis post ordinationem superstes vixit. Nicephorus in Chronico huic annos VIII. tribuit, sed loco 8. 9. id est, anni VIII. legendum, 27. 2. id est, annus unus. Euphronio substitutus est Placillus, seu ut vocant, Flacillus, qui circa annum trecentimum tricesimum primum federe cœpit. Ab ejus enim exordio usque ad Meletium, qui Orthodoxus fuit, quique initio an-

XXXII

Leontius Arian. quando federe cepit Antioch.

(d) Athan. orat. 1. contra Arian.

XXXIII.

(e) Theod. l. 2. c. 22.

XXXII.

Alii Episcopi Ariani.

ni

Eustathia- ni Ortho- doxi.

sancte & sincere colere, relictis publicis Ecclesia conventibus, separatim per se conventus agere ceperunt: quos quidem Eustathianos omnes propterea nuncupavere, quod post obitum Eustathii in unum coevisissent. Porro cum professores Nicæne fidei seorsum conventum agerent, quod jam manifeste in publicis ecclesiis Arii dogma prædicaretur; satis aperte declaratur, hæc accidisse temporibus (ut diximus) Constantii, non autem Constantini, quando (ut sæpe demonstratum est) qui erant Ario faventes, immo & ipsemet Arius, simulabant se esse Nicæne fidei professores.

XXXIV. Terræmotus una cum persecutione exortus.

Hoc quoque anno Constantii Imperatoris, quo aperte iam persecutio ab Arianis adversus Catholicos excitata est, & duo magni illi Episcopi Paulus Constantinopolitanus & Eustathius Antiochenus ex suis sedibus ab iisdem exturbati sunt, admirandus plane terræmotus Orientem concussit, certum de offenso numine prodigium; meminist illius S. Hieronymus, cum in Chronico hoc anno quarto Imperatorum sic ait: Multæ Orientis urbes terræmotu horribili conciderunt. De quo Orosius, cum de cæpta a Constantio in Orthodoxos persecutione agit, hæc tradit (a): De nova nominis electione contenditur, ut Arianorum potius Ecclesiæ, quam Catholicorum sint; sequitur terræmotus horribilis, qui plurimas Orientis urbes solo stravit. S. Ephræm (b) ejusdem quoque meminisse videtur, cum hæc ipsa infelicissima describit tempora, dum ait: Terra tremiscens

(a) Oros. l. 7. c. 29. (b) Ephraim in 2. l. Vit. SS. Patrum proem. apud Epim. l. 2.

PAGIUS

ni trecentissimi sexagesimi Episcopus ordinatus est, Nicephorus in Chronico annos undeviginti enumerat. Placillo annos duodecim idem Nicephorus tribuit, testaturque Concilio Antiocheno ad Encæniam interfuisse. Athanasius in Apologia 2. scribit, hunc unum fuisse ex Episcopis Conciliabuli Tyrii anno CCCXXXV. coacti. Obiit autem circa annum CCCXLII. eique subrogatus Stephanus, de quo suo loco. Hi omnes Episcopi Ariani fuerunt.

XXIII. Obitus Eustathii Cæsariensis Episcopi.

A num. XXXVII. ad XLIII. Eusebii Cæsariensis Episcopi & Historiæ Ecclesiasticæ Scriptoris doctissimi obitus recte hoc anno a Baronio consignatur. Mortuo Agapio Cæsariensium Episcopo, cum persecutio jam sedata, & pax Ecclesiæ reddita esset, Eusebius communi omnium consensu in ejus locum substitutus fuerat. Alii successorem Agapii ponunt Agricolam, qui An-cyrana Synodo interfuit, ac subscripsit anno Christi CCCXIV. Ita Baronius ad eum annum, & Blondellus in Apologia pro sententia Divi Hieronymi cap. 19. ubi Eusebium anno Christi circiter CCCXV. administrationem Cæsariensis Ecclesiæ post mortem Agricolæ suscepisse scribit. Verum, ut observat Valeſius initio Historiæ Ecclesiasticæ Eusebianæ, ubi de Vita & Scriptis Eusebii, descriptiones illæ Episcoporum, quæ in Latinis Canonum Collectionibus habentur, parum certæ ac firmæ sunt. Nam neque in Græcis codicibus, nec in Latina versione Dionysii Exigui leguntur. De-

a facie Domini sub pedibus nostris commovetur, ut nobis metum incutiat; & nec sic ob nostram duritiam formidamus. Urbes integræ absorptæ sunt, & loca ab ira Domini desolata sunt: & nec sic trepidamus. Sol semel & iterum meridians horis super nos obscuratus est; & nec sic corde pavemus. Bella Persarum ac diversarum gentium barbararum commota sunt, & regiones nostras desolaverunt, ut nos metuentes Deum penitentiam ageremus, cum indigeamus utique penitentia non dierum aut mensium, sed temporum plurimorum; & nec sic converti volumus.

Idemque alibi (c), dum adversus eos agit, qui terræmotus naturalibus causis tribuunt, & non comminanti Domino, cum admirabiles eorum recentem effectus, hæc inter alia de montibus Armeniæ tunc terræmotu concussis. At dicit (inquit) nobis rursus modum, quomodo per terræmotum montes Armeniæ ab invicem disti-

in mutuum quasi confictum impellantur, ita ut ignis videatur excitari, plurimumque fumare, ex sic satis etiam longa loci intercapedine; rursusque locorum intervallio disjuncti montes, singuli suo ordine ac loco consistant? Hæc & alia de his multa Ephræm. Porro cum totus Oriens ista passus esse dicatur; ipsa tamen Antiochena civitas, in qua Arianorum sæpe conventus celebrati sunt, & in sanctos Episcopos decretæ sententiæ, per annum integrum (ut ait Socrates d) terræmotu concussa est: idem quoque affirmat Sozomenus (e) cum inquit: Pars Imperii ad orientem Solem spectans maximis

ter-

XXXV.

(c) Ephraim orat. de terr. regnat. editio. Post. l. 1.

Montes Armeniæ disti.

(d) Socr. l. 2. c. 7. in fine.

(e) Sozom. l. 3. c. 5.

XXXVI. (a) Cedren. in Comp. ann. 4. c. 5. Constant.

(b) Greg. Nazianz. in carm. de rebus suis.

Terræmotus acerbitas.

XXXVII. Eusebii Pamphili obitus.

(c) Socrat. l. 3. c. 3.

(d) Sozom. l. 3. c. 2. in fine.

PAGIUS

terræmotibus concutitur, & maxime omnium Antiochia, hoc Concilio ibidem confecto. Cæptum quidem esse hoc anno quarto Imperatoris Constantii, & quinto perseverasse, tradit quoque Cedrenus (a).

Hujus etiam terræmotus visus est meminisse Gregorius Nazianzenus, cum res pueritiæ suæ versibus cecinit, sic dicens (b):

Nam cum lata gravi quateretur Græcia motu,

Ulla nec auxilii jam spes aliunde pateret: At tremor horribilis gelidos invaserat artus:

Nondum etenim sacro baptismate pectus habebam

Imbutum, quando trahitur lustralibus undis Gratia, & eximius splendor, quem Spiritus affert.

Erat hoc tempore Gregorius ipse natus annos sexdecim, secundum initam a nobis rationem annorum vitæ ejus, de qua inferius suo loco dicitur.

Eodem quoque anno Eusebius Episcopus Cæsariæ Palæstinæ exaturatus proſcriptione Eustathii Episcopi Antiocheni, quem habebat ob fidem Catholicam adversarium, ex hac luce subtractus interiit: quod quidem hoc ipso anno accidisse illud affirmare compellit, quod Socrates ait, haud diu post ejus obitum, Imperator Constantium Juniores esse necatum, hujus anni Consulibus Acyndino & Proclo; sunt hæc verba ipsius (c): Eodem tempore Eusebius cognomento Pamphilus, Cæsariæ Palæstinæ Episcopus, mortem obiit, & Acacius ejus discipulus in illius successit Episcopatum; qui quidem cum alios complures libros, tam Librum de Vita præceptoris sui Eusebii scripsit. Non longo post tempore Constantinus Junior, qui nomen a patre traxerat, frater Imperatoris Constantii, in fines Imperii Constantis fratris sui natu minoris irruptionem faciens, cum ejus militibus manum conſigit, ab isdemque interficitur, Acyndino & Proclo Coss. Hæc ipse; eadem quoque habet Sozomenus (d), contigisse videlicet eodem ferme tempore Eusebii & Constantini obitum.

recepit, & nimis distet Cæsariæ nomen a Dolichæ seu Samosatæ appellatione, hujus erroris alia causa fuit: Quare cum plures sint Cæsariæ, Eusebius qui in Martyrologiis memoratur die XXI. Junii, alius non est quam Eusebius Cæsariæ in Cappadocia Episcopus, sancti Basilii immediatus decessor: in veteri enim Martyrologio MS. sancti Hieronymi, passim a Viris doctis Corbejenſi appellato, ad diem XXI. Junii legitur: Cæsariæ Cappadocia Eusebii Episcopi. Hujus Eusebii sanctitatem pluribus probat Florentinus laudatus, observatque, Usuardum primum fuisse qui Eusebium Palæstinum inter sanctos numeravit, ideoque hunc errorem octavo vel nono Ecclesiæ seculo natum esse; cum se-

At de ipso Eusebio hic primum agamus. Certe quidem Socrates (e) dealbat Æthiopem, dum nititur ipsum Eusebium ab Ariana hæresi excusare, ac plane immunem reddere: ipse enim Eusebius licet tandem, ut Imperatori morem gereret, Nicæno Concilio subscripsisset; iisdem plane sordibus sciens volensque turpius inquinatus est, ut sus lora in volutabro luti, & canis ad vomitum suum reverſus; adeo ut qualis ipse fuerit usque ad diem obitus, non sit aliunde quærendum, quam ex rebus post Nicænum Concilium ab eo gestis, singulis ferme annis superius recitatis: ut plane non sit opus verbis agere, cum ipsa facta proclamant. Ut autem excuset illum ab Ariana hæresi, citat libros ab eo scriptos contra Marcellum Ancyranum Episcopum, recitatque ex illis fragmenta quædam, quibus demonstratur eam de Filio Dei Eusebii fuisse sententiam, ut negarit ipsum esse creaturam tamquam unam ex reliquis creaturis, ex nihilo a Deo creatis, sed ante omnes creaturas a Deo quidem non creatum ex nihilo, ut res alias a Deo creatas, sed re vera a Patre genitum, Patri similem, propter quod Deus sit, & per quem omnia facta sint.

Verum dum ex his nititur Eusebium purgare, aperte significat se Arii & Arianorum hæresis labyrinthum minime penetrasse, atque accurate perſeſtigasse. At sicut juxta sacrum illud proverbium (f): Qui navigant mare, enarrant pericula. Ita qui cominus adversus Arianos concertarunt, cuncta illorum latibula, secretos recessus, atque abdita penetralia vigilantissimo studio perſcrutati sunt; ut inter alios Athanasius omnium facile princeps, qui in commentario illo de Nicæna Synodi decretis contra Arianam hæresin statutis plane declarat, non satis fuisse Magnæ Synodo dicere, Filium nequaquam esse creaturam, & non ex nihilo, sed a Patre genitum, Verbum, & Sapientiam ejus, quod Ariani istud ipsum in suam sententiam detorquerent; ac proinde addere opus fuisse Filium ex substantia Patris esse, & illi in omnibus consubstantialem; per quod

in gratiam piorum Imperatorum ex Martyrologiis seu sacrorum nominum Catalogo Sanctorum gesta compendiosius addi in ipsis Martyrum Codicibus ceperunt. Cum enim pii illi Martyrologi præter Eusebium Palæstinum multiplici librorum, præfertimque Historiæ Ecclesiasticæ editione, celebrem, nullum alium Cæsariensem Episcopum hujus nominis agnoscerent, in illum plures consenserunt, & laudes illius addiderunt. Ita Florentinus citatus Martyrologia ab interpolatione minus pia egregie vindicavit, pluribusque exercitatione secunda Martyrologio Hieronymiano præfixa ostendit, Eusebium Palæstinum in illis locum habere non posse. Dionysius Gothofredus, qui Codicem Theo-

XXXVIII.

(e) Socrat. l. 2. c. 17. Eusebius Pamphilus Arianus perseveravit.

XXXIX.

(f) Eccl. 43. Latibula Arianorum obscura.

XXV.

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

quod significaretur, non tantum Filium ejusdem esse cum Patre substantiæ, sed & illi coextitisse semper; ut ex hoc & illud Arianorum excluderet, quo dicerent, fuisse tempus quando non erat. Nam licet ante tempora, & creaturas omnes eum extitisse traderent, per quem creata tempora essent & creaturæ, tamen Patri fuisse coæternum negabant; repugnare inter se putantes ista, esse Filium a Patre genitum, & illi in principio coexistere; calumniantes ob id Catholicos duo Ingenita dicere. Hæc & alia plura, quibus illi eludere conati sunt Catholicam veritatem de eadem Filii cum Patre divinitate atque substantia, tum ipse Athanasius, tum alii omnes qui ad impietatem Arianae tot tantisque sordibus turpiter aspersisset, & ante, persecutionis tempore lapsus a fide eundem tantopere labefactasset. Quod vero (d) simplicitate quadam & rerum incertitia in suo a se scripto Sanctorum Catalogo Petrus inter sanctos eundem Eusebium retulit, & errore atque incuria quadam in aliquod Martyrologium (e) irrepsit; nostris ad Romanum Martyrologium Notis pluribus diximus.

XL. Eusebius Pamphili hæreticus.

(a) Epiph. hæret. 73.

(b) Hieron. epist. 55. & Adv. Rufin. & ad Constantianum.

XXI. Sixtus Senensis iure reprehenditur.

(c) Sixtus Senens. Bib. in Euseb. Pamph.

PAGIUS Eusebius auctor librorum vitæ Constantini M.

Cæterum Eusebii Pamphili inconstantiam, & post Nicænum Concilium, cujus fidei regulæ subscripserat, ad errores pristinos reditum fugillat sæpius Athanasius, cujus sententias ea de re superius suo loco teximus; eumque demonstrat in Nicæno Conventu tamquam ludionem in scenam luisse habitu Catholico superinducto; quem, egressus inde, exuens, personam, quænam esset, in omnibus (ut ait Epiphanius a) præsetulit; adeo ut idem Eusebius Nicomedienis conjunctus, biga impietatis effecti ambo, pari cursu & impetu, impulsore nequam spiritu, agitati, in suum ipsorum & aliorum exitium in præceps delati sint; ut non immerito (quod superius dictum est) appellari ipse Eusebius Cæsariensis meruerit a S. Hieronymo (b) & aliis, Arianae factionis signifer, propugnator apertissimus, & inter Arianos facile princeps; cujus & memoriam adeo execrata est Nicæna Synodus secunda, ut plane eum jam defendere velle, nihil aliud existimandum sit, quam Ecclesiam Catholicam impugnare.

Unde & pudere Sixtum (c) oporteat, dum adversus omnium antiquorum Patrum sententias ipsum Eusebium Catholicum asseverare non dubitat: cum frigide nimis eum excusans, Eusebii Nicomedienis esse tradit, quod erroris adscribitur Eusebio Pamphili; perinde ac si eorundem Patrum sententiæ de eodem ambiguerent, ac de Eusebio Nicomedienis possint

dofianum egregiis Commentariis, & accurata Chronologia illustravit, in suis Opusculis contendit, quatuor de Vita Constantini Magni libros non esse Eusebii Cæsariensis. Sed Hankius recte ostendit, antiquos Historicos, quos enumerat, contrarium manifeste indicare. Illis Historicis addere poterat Philostorgium, qui lib. I. num. 2. testatur, illum Historiam suam ad ea us-

interpretari; & absque additamento cognominis Pamphili, & expressione sedis cujus esset Episcopus, Cæsareæ Palæstinæ, quemnam significasse voluerint, non coloribus tantum vivis expresserint, sed digito demonstraverint. Utinam vel exiguis saltem ejus excusandi reliquis locus esset: quam libentissime historicus ipse pro historico laborarem; cui (quod magna fiducia ingenue profitemur) vel ea ex parte plurimum Ecclesia Catholica deberet, quod rerum Ecclesiasticarum quam multa antiqua monumenta magno labore collecta, scribendo historiam usque ad sua tempora, fideliter posteris tradiderit, ter quaterque felix, tot peregreiis lucubrationibus editis; nisi eum impietas Ariana tot tantisque sordibus turpiter aspersisset, & ante, persecutionis tempore lapsus a fide eundem tantopere labefactasset. Quod vero (d) simplicitate quadam & rerum incertitia in suo a se scripto Sanctorum Catalogo Petrus inter sanctos eundem Eusebium retulit, & errore atque incuria quadam in aliquod Martyrologium (e) irrepsit; nostris ad Romanum Martyrologium Notis pluribus diximus.

Quod autem ad commentarios ab ipso editos spectat, hæc S. Hieronymus (f): Eusebius Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, in Scripturis divinis studiosissimus, & Bibliorbeca divina cum Pamphilo martyre diligentissimus perveffigator, edidit infinita volumina, de quibus hæc sunt: Ευαγγελικῆς ἀποδείξεως, libri viginti, Ευαγγελικῆς παρασκευῆς libri quindecim, Θεωρητικῆς libri quinque, Ecclesiastica historia libri decem, Chronicorum canonum omnimoda historia, & eorum ἐπιτομή, & de Evangeliorum dia- phonia in Isaiam libri decem, & contra Porphyrium, qui eo tempore scribebat in Sicilia, ut quidam putant, libri triginta, de quibus ad me viginti tantum pervenerunt; τοπικῶν liber unus; Ἀπολογία pro Origene libri sex; de vita Pamphili libri tres; de Martyribus alia opuscula, & in centum quinquaginta Psalmos eruditissimi commentarii, & multa alia. Hæc ipse. Quinam, autem, qualesve fuerint ejus commentarii de Martyribus, in tractatione de Romano Martyrologio diximus. Cæterum postrema omnium ejus lucubratio fuisse videtur libri quatuor, quos scripsit de vita Constantini Magni, haud dubium in gratiam Constantii ejus filii Imperatoris, quo utebatur familiarissime ex affinitate pravorum

que tempora perduxisse, quibus libri Constantini Magni in patris Imperium successerunt. Quæ vera esse non possunt, nisi Eusebius libros de Vita Constantini Magni scripserit; cum ejus Historia Ecclesiastica in Monarchia Constantii, & in ejus Vicennialibus Nicomedienibus desinat; libri vero de Vita Constantii usque ad ejus mortem & filiorum Imperium perducantur.

(d) Petr. Catal. San. l. 5. c. 134. (e) Usuard. & Menol. die 21. Junii.

XLII. (f) Hier. de Script. Eccl. in Euseb. Eusebii scripta.

Ad

CHRISTI 340.

JULII PAP. 4.

CONSTANTINI CONSTANTII IMPPP. 4. CONSTANTIS

rum dogmatum, quorum causa nequaquam se (quod ad ea spectare noscuntur) in omnibus fidelem exhibuit. At de Eusebio hætenus; qualem vero sibi non impari reliquerit successorem; accipe ex Athanasii testificatione, qui paucis his, qualisnam Acacius esset, nobis explicat (a): Acacius cum suis immani vecordia audaciaque plane abnegaverunt Nicæni Concilii scripta, ipsam Synodum diffamantes. Hæc ipse & alia plura; sed de eo sæpe inferius erit sermo. Perfolvit magistro Acacius digna præmia: cum de rebus gestis ejusdem Eusebii (ut testatur Socrates) librum conscripsit.

(a) Athan. de Synod. Acacius Episcopus Cæsariensis.

XLIII. Sæd ad Constantinum Junio-rem, quem hoc anno occisum diximus. Ejus necis culpam omnes pene adscribunt ipsi, quod invadere ausus sit fraternæ ditionis Imperium: locus enim in quo occisus est, nempe (ut Victor (b) tradit) apud Aquilejam, ad Alsam fluvium, plane demonstrat ipsum suos excessisse limites jugis Alpium circumscriptos. At Zosimus in Constantem omnem culpam de necis Constantini rejicit, cum ait (c): Cæterum controversia mota inter Constantinum, & Constantem de pertinente ad Carthaginiem Africa, deque Italia; Constantem fratrem opprimere volens, inimicitias toto triennio dissimulat; expectatoque tempore, quo per Provinciam sibi fidam, & benevolam ingressus erat; ablegat, milites, specie quidem tenuis opem Constantio laturos in gerendo bello Persico, sed reapse Constantium nihil tale scientem oppressuros: hi perscipientes, que imperata fuerant, Constantinum occidunt. Hæc Zosimus de interfecto Constantino; verum major pars antiquorum historicorum in Constantinum invadentem alienum Imperium culpam, confert: nam Eutropius, S. Hieronymus, Orosius, & alii post eos, bellum illatum a Constantino in Constantem affirmant, & sic a militibus Constantis eum tradunt esse necatum. Sublato autem de medio Constantino, summa totius Occidentalis Imperii in Constante Augusto remansit.

(b) Victor. in Anni- balliano.

(c) Zosim. lib. 2.

XLIV. Bellum Persicum. (d) Ex epist. Julii apud Athan. A- theolog. 2.

PAGIUS Ad num. XLIII. Constantinus junior his Coss. occisus, ut recte Idacius in Fastis. Id autem ante III. Kalend. Maii accidit; eo enim jam die Constantis frater quadam ejus Acta rescindere videtur Lege I. Codicis Theodosiani De immunitate concessa. Imo & ante V. Id. April. quo Constantem Africa positum ostendunt Legg. ejusdem Codicis 3. De dilat. & 3. de Advocat. Fisci, quod utique factum Constantino fratre jam cæso, ut observat Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani. Zosimus lib. 2. ait Constantem Consti-

ob ingruens bellum Persicum impeditos; cujus causa (ut vidimus) hoc eodem anno Constantius Antiochiam Syriæ rediit; ubi celebraturus Imperii sui Quinquennalia constitit anno sequenti, quo facta est magnæ Basilicæ dedicatio. Quod vero ad bellum Persicum spectat, hæc summam Orosius (e): Constantius adversus Persas & Saporem, qui Mesopotamiam devastaverant, novem præliis parum prospere decertavit.

Hoc eodem anno, iisdem Consulibus, XLV. lata habetur Mediolani lex (f) adversus eos qui sepulcra demolirentur, indeque saxa, secta marmora, vel columnas auferrent, & ad alium usum eadem sibi vendicarent; est autem hujusmodi: Si quis in demoliendis sepulcris fuerit apprehensus; si id sine domini conscientia faciat, metallo adjudicetur; si vero domini auctoritate, vel jussione urgetur, relegatione plectatur. Et si forte detractum aliquid de sepulcris ad domum ejus villamque pervectum, post hanc legem reperietur; villa, sive domus, aut edificium quodcumque erit, Fisci iuribus vindicetur. Dat. VII. Kal. Jul. Med. Acyndino & Proculo. * Proclo. Coss. Porro hujus sanciente legis illa causa fuisse videtur; quod cum jam maxima ex parte, qui Romano subjacerent Imperio, Christianam religionem profiterentur, & proinde immenso odio profecerentur, execrarenturque omnia, in quibus idololatriæ vestigia quælibet apparerent; iidem quæ haberent in fundis majorum sepulcra diis Manibus consecrata, tamquam nefas abominantes, eadem demolirentur, & ex eis quæcumque ad ornatum spectarent, in alium usum converterent, reliquos vero contractos lapides ad calcem conficiendam adhiberent, prout aliud ibi sequens rescriptum (g) datum declarat. Qua quidem in re etsi laudandus sit pietatis zelus adversus idololatriæ signa inimicis Christianorum incensus; id tamen factum constat in magnum antiquitatis dispendium; contractis enim tot sepulcrorum Gentilium inscriptionibus, vix ex eis, quæ innumeræ plane ubique visebantur, paucæ quedam superfuerunt, quæ postea e rudibus emerferunt gravissima legum pœna integræ conservatæ.

(f) l. x. de sepul. viol. C. Theod. Concrita monumenta gentilitia.

* Proclo.

(g) l. 2. eod. tit. Cod. Theod.

Qua-

tini fratrem inimicitias toto triennio dissimulasse, expectatoque tempore, quo Provinciam ingressus erat, Constantinum occidisse. Et tamen a die XXII. Maii anni CCCXXXVII. usque ad initium mensis Aprilis currentis anni, triennium integrum non effluxit. Verum Antiqui triennium utrumque incompletum, sæpe triennium integrum vocant; quæ loquendi formulæ non raro viros doctos in errorem impulerunt, ut non semel monui.

JESU CHRISTI ANNUS 341.

JULII PAP. ANNUS 5.

CONSTANTII CONSTANTIS IMPP. 5.

Quadragesimo primo anno supra trecentesimo, Marcellinus, & Probinus Consules creati sunt. Hic ille Marcellinus, quem S. Hieronymus in Chronico tradit patrem fuisse Melaniæ clarissimæ femine. Probinus vero avus fuit Probi, qui claruit temporibus Valentiniani & Theodosii, cujus subterfugere, Probinus dictus, Consulatum gessit unicum Olybrio fratre. Sed de his inferius. His igitur Coss. Indictione decimaquarta, ipsi Constantinii Imp. Quinquennialibus Antiochiæ Encæniam celebrata sunt in dedicatione nobilissimi templi a Constantino Magno jam cepti, atque sub Constantio postmodum abfoluti, quod præ sui excellentia, Dominicum Aureum nuncupatum est, de quo superius mentionem fecimus; cui interfuit ipse Constantius Imperator. Hujus celebritatis prætexta occasione collecti sunt Episcopi nonaginta, quorum triginta sex tantum erant Arianae communicationis, & factionis, ab iisdemque Synodus est celebrata: a quibus inter alia execranda, in locum absentis Athanasii, Romæ apud Julium Papam causam suam agentis, institutus est Episcopus Alexandrinus Gregorius, atque Alexandriam missus, qui præsidio militum Ecclesiam illam Episcopo destitutam invaderet. Hæc autem quomodo se habuerint, singula sunt accurate pervestiganda.

Encæniam Antiocheni templi.

Quod primum ad tempus pertinet, est de eo locuples testis Athanasius (a), dum hæc ait: Fuere autem numero, qui Antiochiam tempore Encæniorum convenerant, nonaginta, Consulibus Marcellino, & Probino, Indictione decimaquarta, præsentem ibidem impiissimo Constantio Imperatore. Ita ipse. Quod vero ad causam spectat hujus cogendi Conventus; occasionem ob Encæniam celebranda arripuerunt libentissime Ariani, immo sane callidissime excogita-

runt, ut sic effugerent Romanam Synodum, ad quam a Julio Romano Pontifice vocati erant. Siquidem jam anno superiori (ut dictum est) cum Arianorum legati, qui Athanasium accusaverant apud eundem Julium Papam, ab eodem Pontifice, cum se causa cadere viderent, ut tunc inferendum iudicium subterfugerent, Synodum eadem in causa ab ipso Julio indicendam petissent: annuente illo, & Italiae Episcopis propterea coactis, citati sunt ab eodem Romam iidem Ariani ad prosequendas accusationes ab eis in Athanasium illatas: cum interim Athanasius ipse citatus Romam venisset, stitissetque se iudicio coram Julio in Synodo examinandum, expectatis frustra adversariis per annum, & sex menses: sed detrectantes interea Ariani malæ causæ diffisi, in Urbem ad Concilium se conferre, inanisque excusationes obtinentes, hoc eodem anno, occasione Encæniorum Antiochiam convenientes, dictum conventiculum habuere. In his etenim eos usos esse consiliario & adjutore Constantio, ad eumque vocatos Romam ad Synodum, pavidos confugisse, Athanasius (b) testatur his verbis:

(b) Athanasius ad Solit.

Episcopus autem Romanus Julius Synodum jussit fieri ubicumque vellemus, ut tuto & crimina objicerent, & invicem sibi objecta refutarent: id enim eorum legati, cum se vinci animadvertent, postularunt. Rebus igitur inceptis, cum male sibi ubique conscii de causa sua in Ecclesiastico confessu desperarent; Constantium cum lamentis, ut hæresis propugnatores, adeunt: Vides, inquit omnes a nostra hæresi deficere; pauci residui sumus; incipe persequi; quoniam etiam ab istis paucis destituimur, & deserti relinquitur; quos enim us ad communionem nostram per exilia Episcoporum adegimus, ut ab Episcopo-

III. Ariani subterfugunt Romam. Pont. iudicium.

Constantem Imperii Cæsarei Decennalia, Constantium ejusdem Imperii Vicennalia edidisse dedicatione Ecclesiæ Antiochenæ, aliaque indicia ostendunt. Schelstratius Vir eruditissimus librum composuit de sacro Antiocheno Concilio, in quo quid gestum sit, egregie explicat & Annales Ecclesiasticos mirum in modum illustrat. Ex eo sequentia in hanc nostram Criticam summarie corrivanda duxi. Julius primus in sua ad Eusebianos epistola ait: Non decubat, cum nos ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos preoccupare iudicium Synodi. Hinc Baronius scribit: Quod vero ad causam spectat hujus cogendi Conventus, occasionem ob Encæniam celebranda arripuerunt.

II. Decennalia Constantis, & Vicennalia Constantii. III. Ad vitandam Romanam manam Antiochenam Synodum non coacta.

Table with columns: PAGIUS, ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5834., SÆC. IV. ANNO Urbis 1064. Olymp. 280. an. r. A. C. 341., JESU CHRISTI 341., JULII PAPÆ 5., CONSTANTII ET CONSTANTIS 5.

I. Consules. [1] Num. I. ad XLVII. Coss. Marcellinus, & Probinus.

NOTÆ [1] Coss. Marcellinus & Probinus. Ita Leges Justinianei, & Theodosiani codicis apud Relandum. Marcellino nomen Avonii, &c. prænomen Flavii tribuitur: Probino vero Calii nomen. Fausti Idatiani, Vindebonenses & Prosperii Chronicon: Marcellino & Probino.

CHRISTI 341.

JULII PAP. 5.

CONSTANTII IMPP. 5. CONSTANTIS

scopis in sedes suas revertentibus, ut contra nos sentiant, persuadentur. Et inferius de iisdem: Ceterum Eusebiani, ubi semel audissent, Ecclesiasticum confessum fore, ubi nec Comes affuturus esset, neque satellites pro foribus excubarent, nec ex Cæsaris præscriptis omnia fierent, quibus rationibus, & non aliis Episcopos vicerant, immo qui sine hoc præsidio ne loqui auderent quidem; ita inhorruerunt, ac metu contracti sunt, ut presbyteros detinerent (legatos nimirum Julii) ultra diem conditam, causationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse: sed nihil in ea re veri; metu enim conscientia eos impediēbat. Quid enim negotii Episcopis cum bello? aut quid obstaculi illis a Persis oriebatur, quo minus Romam, quamvis longinquam, & transmarinam urbem proficiscerentur? Hæc tum illi quidem causæ diffidentes, ac plane quæ sibi adventura essent mala timentes, si iudicium ipsorum Romæ in Concilio ibidem congregato præsentibus ipsis, ventilaretur: quamobrem illud in primis inter se isthæc omnia conferentes decernerent, ut Julii Papæ, & Romani Concilii iudicium penitus subterfugerent, & per Præfectos res vi adhibita peragatur: sed ut quodcumque velamen suæ ipsorum superinducerent turpitudini, de cogendo Episcoporum Conventu Antiochiæ, dictam superius ineunt rationem.

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Baron. num. I. II. & III. puerunt libentissime Ariani, imo sane callidissime excogitarunt, ut sic effugerent Romanam Synodum, ad quam a Julio Romano Pontifice vocati erant. Supponit Baronius, Athanasium anno præcedenti Romam venisse, & tunc quoque Eusebianos ad Romanam Synodum evocatos esse. Supponit secundo, Arianos into consilio horruisse Synodum sine Comite, & ideo Encæniam excogitasse, quorum occasione Synodum in Oriente celebrarent eo tempore, quo Romam adventare debebant. Supponit tertio, hanc ob rem cum lacrymis adiisse Constantium, eaque petiisse, quæ fufius narrat Athanasius in epistola ad Solitarios. Tandemque concludit, his inter eos fraudulento artificio concinnatis, Constantii mox litteris convocatos esse Episcopos. Hinc nata vulgaris opinio, quæ docet, Synodum Antiochenam ideo ab Eusebianis coactam, ut Synodum a Julio primo indicatam vitarent, & diem conditum eluderent.

IV. Quod Eusebiani ante Synodum Antiochenam aliquid de Romano in causa Athanasii iudicio accipere potuerint ex Legatis propriis Constantinopolim, aut Nicomediam reducibus, admitti potest; cum constet ex Julio primo, Macarium Presbyterum cum sociis Roma aufugisse, antequam Athanasius illuc adventasset. Sed quod ante Concilium Antiochenum Athanasius Romam venisset, & Legati Apostolici a Julio primo in Orientem transmissi essent, evocaturi ad diem conditum Eusebianos, eamque ob causam Eusebius cum sociis Constantium adiisset, ut ab ipso occasione Encæniorum Synodum Orientalem obtinerent, qua sese a Romana excusare possent, nullatenus admittendum. Athanasius enim in e-

His igitur inter eos fraudulento artificio concinnatis, Constantii mox litteris convocantur Episcopi: adfuerunt ex diversis locis Antiochiæ Antistites (ut habet Athanasius) nonaginta; sed S. Hilarius (a) nonagintaseptem numerat, nonaginta vero novem Sozomenus (b). Quod autem ex eis majorem partem Orthodoxorum fuisse diximus, Arianos tantum triginta sex: nihil est quod quis admiretur, si Catholicos Episcopos cum Ariano audiat convenisse, atque communicasse simul in sacris Encæniorum solemnitatibus, unaque in eodem Concilio confedisse: quandoquidem Eusebiani haud palam se Arianos esse profitebantur, immo (ut inferius demonstrabimus) in eodem Conventu iidem Arianum nomen publicis scriptis averfati sunt: sed & vidimus, non solum Constantini tempore, cum iidem accusarunt Athanasium, verum etiam paulo ante sub Constantio, cum Eustathium deposuerunt, se extrinsecus fidei & morum vindices præfetulisse, illum damnantes ob adulterium, & quod Sabellianus esset inventus. Sic igitur non eo usque pervenerat Eusebianorum nequitia, ut iidem Ariani esse convinci possent, seque a Catholicis subducerent, licet horum hostes, & Arianae essent hæresi addictissimi.

IV. Numerus Episcoporum qui ad Encæniam venerunt.

(a) Hilarius de Synod.

(b) Sozomenus l. 3. c. 5.

Sic etiam cum quis audit tam nefanda in eo Conventu fuisse statuta, minime existimet ea tot Catholicorum Episcoporum

pirola ad Solitarios, de suo Romam adventu ait: Julius vero Presbyteros suos Elpidium & Philoxenum cum litteris ad Eusebianos misit, certum diem designans, ut aut præsentem se sifterent, aut cognoscerent se omnibus modis suspectos haberi. Ceterum Eusebiani, ubi semel audissent, Ecclesiasticum Confessum fore, ubi nec Comes affuturus esset, neque satellites pro foribus excubarent, nec ex Cæsaris præscriptis omnia fierent, quibus rationibus, & non aliis, Episcopos vicerant, immo qui sine hoc præsidio ne loqui quidem auderent, ita inhorruerunt & metu contracti sunt, ut Presbyteros detinerent ultra diem conditam, causationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse. Huic Athanasii loco addendus alius ex Apologia 2. Cum igitur Romam pervenisset, Julius continuo ad Eusebianos literas scripsit, missis eo duobus ex suis Presbyteris, Elpidio & Philoxeno. Illi vero, ubi nostram præsentiam audivissent, plurimum conturbati sunt, quod contra spem eorum me Romam contulisset. Rejeto igitur itinere, fuites inanisque tergiversando causationes commenti sunt. Ex quibus habemus primo, Eusebianos ad Synodum Romanam evocatos non esse, nisi post adventum Athanasii, qui currenti anno adscribendus est. Secundo, Eusebianos persuadere sibi non potuisse, quod Athanasius a Julio primo evocatus se Romam conferret, nec adventum Athanasii percepisse, quam ex Julii primi legatis. Illi vero, inquit, Athanasius, ubi nostram Romæ præsentiam audivissent, plurimum conturbati sunt, quod contra spem eorum me Romam contulisset. Tertio, Eusebianos nunquam credidisse, Synodum Romæ habendam, præsentem Athanasio, nisi

CHRISTI 341.

JULII PAP. 5.

CONSTANTII IMPER. 5. CONSTANTIS

CHRISTI 341.

JULII PAP. 5.

CONSTANTII IMPER. 5. CONSTANTIS

rum suffragiis decreta, eorumdemque subscriptione firmata: siquidem obnitentibus ac contradicentibus illis, ea omnia liquet ab Eusebianis, Imperatore favente eorumque votis pariter annuente, fuisse peracta. Est de his explorata certa fides Julii Rom. Pont. dum in litteris postea ad eos scriptis plane testatur, ex tanto Episcoporum numero nonnisi trigintafex impia illa decreta sanxisse; ait enim (a): *Qui igitur sunt qui contra canones agunt? nos ne, qui cum tantis rerum documentis virum recipimus; an qui solum ad trigintafex suffragia eorum qui Antiochie fuerunt, externum hominem Episcopum salutaverunt, eumque militari manu Alexandriam deduxerunt? quod ne tunc quidem factum est, cum Athanasius in Galliam relegabatur; quod tum haud dubium factum fuisset, si vere pro damnato habitus esset.* Hæc Julius. Dicendum est ergo (quod accidisse quoque vidimus in Tyrio Conventu) Eusebianos vel clanculum seorsum ab aliis decrevisse tam indecora atque scelestas, vel favore Imperatoris, nulla habita ratione refragantium majoris numeri Episcoporum, quod pauci illi statuerent, ratum ac factum tectum haberi voluisse.

VI. Cæterum qui Arianorum dolos præferant, licet vocati, tamen interesse noluerunt. Sed & inter alios (inquit Socrates b) qui haud longe distabat Maxi-

PAGIUS nisi cum per Elpidium & Philoxenum ad diem condicium citati Ecclesiasticum Conventum fore audissent. Unde eos inhorruisse & metu contractos fuisse scribit Athanasius in epistola ad Solitarios. Cum autem hæc omnia Eusebiani non perceperint, nisi post peractum magna ex parte Antiochenum Concilium, hoc scilicet anno circa mensem Junium, quo Elpidius & Philoxenus Antiochiam advenierunt, corruit plane fundamentum, ex quo Baronius Antiocheni Concilii causam defumendam putavit, liquetque, Synodum Antiochiæ per Eusebianos habitam, non esse, ut aliam Romæ jam indictam vitam.

V. Negari quidem non potest, a Julio primo Eusebianos increpari, quod Synodi iudicium præoccuparint; sed per hoc non voluit Pontifex, Eusebianos Antiochiæ Synodum habuisse, ut sic excusarentur ab evocatione ad Romanam. Nam in suis ad Julium litteris non excipiunt Eusebiani, se Antiochiam convenisse, neque ullam hac de re mentionem in eorum litteris factam fuisse indicat Julius, qui optime norat, Eusebium cum aliquot Legatis Romam advenire potuisse; quantumvis Orientales Synodum eodem tempore celebrassent Antiochiæ, ut hæc exceptio frivola fuisset, & plane invalida. Aliud itaque voluit Julius Papa, qui Eusebianos redarguit, quod cum auctores extitissent litterarum ad Athanasium transmissarum, ipsi pendente Romæ causa, Synodi iudicium præoccuparint, & Athanasium damnare præsumperint; quod ab iis contra regulam Ecclesiasticam factum, recte urget summus Ecclesiæ Pontifex.

VI. Occasionem itaque Antiocheni Concilii defu-

mus Episcopus Hierosolymorum, qui Marcario successerat, ne utique accessit; ratus, si accessisset, se compulsurum in Athanasii abdicacioni subscribere. Quinetiam Julius Rom. Episc. ne utique aderat, neque quemquam, qui eum locum suppleret, eo misit; cum canon Ecclesiasticus jubeat, non oportere absque sententia Romani Pontificis decreta Ecclesiis sancire. Cogitur itaque Concilium Antiochia, præsentem Imperatore Constantio, Marcello & Probino Consulibus: quintus jam agebatur annus a morte Constantini, istorum Cæsarum Augustorum patris. Hæc Socrates: sed & Julius (c) per litteras conquectus est, nefas fuisse dicens, ab Eusebianis, pendente Romanæ indictione Synodi, aliud interim Antiochiam convocari Concilium.

Quæ porro in eadem Synodo acta sint, Sozomenus (d) describit his verbis: *Ubi vero omnes Episcopi in unum convenere, & Constantius etiam adfuit: complures eorum indignari, & graviter Athanasium accusare coeperunt; quod scilicet legem de sacerdotio sancitam, quam ipsi tulerant, contempserat; quodque prius Ecclesiæ Alexandrinæ administrationem occupaverat, quam potestas esset ei a Concilio permessa. Adjecerant præterea, cum civibus causam mortis exitisse, propterea quod, cum in illam civitatem intraret, seditione excitata, multi occisi, non pauci in iudicium adducti essent.* Hæc de illatis in eum accusa-

Episcopi Catholici abhorruere Ariano- rum conventum.

(c) Apud Athanas. Apolog. 2.

(d) Sozom. l. 3. c. 5. Res gestæ in Synodo Antioche- na.

mendam ex dedicatione Templi Antiocheni, quod a Constantino Magno inchoatum, & hoc tempore sub Constantio absolutum, ostendit Athanasius in libro de Synodis, quando ait: *Antiochia novam Synodum per causam Encarniorum coegerunt.* Idem habent Socrates lib. 2. cap. 8. & Sozomenus lib. 5. Prætexta itaque dedicationis Constantius Orientis Episcopos Antiochiam convocavit. Post pacem enim Ecclesiæ redditam Encarnia celebrari consuevisse cum maxima Episcoporum frequentia, & in Quinquennialibus & id genus festis, certum esse debet. Atque hæc fuit occasio Antiocheni Conventus, & cur Episcopi a Constantio Imperatore evocati ad dedicationem magnifici Templi Antiocheni. Verum est, non deesse, qui post Baronium tradiderint, studio Eusebii Synodum Antiochiæ habitam, ut non Fides solum, sed & disciplina Ecclesiæ violaretur, ac Athanasius Synodali sententia Throno ejiceretur. Verum, quidquid Eusebius in mente habuerit cum quibusdam ex suis, hoc totum vitio verti nequit Antiocheno Conventui, ad quem non Eusebiani solum, sed & complures Catholici Episcopi advolarunt, ut ibidem Ecclesiæ dedicarent, occasione cujus Episcopi omnes ibidem coadunati pro dedicatione Concilium ibidem celebrare decreverunt. Unde hoc Concilium apud Athanasium vocatur in Encarnis, & regulæ seu Canones Antiocheni in Canonum Collectionibus sub eodem, aut simili titulo constituti leguntur. Habitum autem Indictione XIV. ut docet Athanasius libro de Synodis, quæ a die primo Septembris anni Christi præcedentis coepit, ideoque Encarnia hæc ante Septembrem celebrata.

Hæc

cusationibus Sozomenus. Cæterum ex Julii litteris ad eos scriptis constat alias quoque accusationes superius recensitas his esse additas, immo & quæ in Tyria Synodo adversus eundem fuerant allatæ, & ab eisdem dolosis artibus acitæ, & ingeltæ fuerunt: idque eo consilio, ut Athanasium iuste depositum esse e sua sede omnibus demonstrarent: quibus omnibus visis, cognitis, & Eusebianorum calculo confirmatis, annuenteque pariter Constantio Imperatore, damnatione Athanasii conclamata, quem in locum eius substituant Episcopum Alexandrinum, exquirunt. Præferunt cæteris, quos contigit tunc adesse, ex sententia Eusebii Episcopi Constantinopolitani, Eusebius Emisenus, homo nondum sacris initiatus. Quomodo autem acciderit eum tunc præsentem esse Antiochiæ, Sozomenus narrat, cum subdit.

VIII. Una adfuit quoque Eusebius cognomento Emisenus, genere oriundus ex Ecclesia, nobili civitate Osroenorum, ab inenite ætare (ut mos patrius fert) sacris in litteris educatus, deinde litteris humanioris litteraturæ institutus, idque a magistris qui illo tempore ibi ætatem debebant. Postea autem ab Eusebio cognomento Pampbili, & Patrophilo Scythopolis Antistite, interpretibus & magistris suis, sanctos Scripturæ libros exquisitus perdidit. Qui profectus Antiochiam, simul ut Eustathius forte propter criminationem a Cyro sibi ill- Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS Hæc Synodus, ut Arianorum Conciliabulum, tam a Veteribus, quam a Recentibus impugnata. Baronius ita eam exponit, ac si cuncta ibidem statuta, Gestæ essent hominum Arianorum, a quo non discedunt Bellarminus lib. I. de Conciliis & Ecclesia cap. 6. Perronius in libro contra Angliæ Regem, alique innumeri. Primus omnium hujus Concilii auctoritatem defendit Schelstratus, ostenditque, quadruplici titulo Synodum Antiochenam impetitam fuisse. Primo, quod Arianorum Conciliabulum fuerit. Secundo, quod Athanasium deposuerit. Tertio, quod Fidem perverterit. Quarto, quod disciplinam Ecclesiasticam impugnavit. Sed hæc quatuor non convenire primordiis Antiochenæ Synodi a nonaginta Patribus celebratæ, sed fini, aut novissimis Antiocheni Conciliabuli a quadraginta circiter Eusebianis celebrati Adis, certum.

VIII. Numerosum extitit hoc Concilium: Athanasius enim in libro de Synodis scribit, fuisse numero nonaginta Episcopos, ubi eum loqui numero rotundo, colligimus ex Hilario Pictavensi libro de Synodis adversus Arianos, qui testatur, adfuisse Episcopos nonaginta & septem: cui consonant Auctor libelli Synodici & Nicephorus lib. 9, cap. 5. Ait Athanasius libro de Synodis, quod ab omnibus de hæresi male audiebant. Nec sine fundamento; non solum enim Arianos homines, sed ipsamet Arium in communionem admitti postularant alias Eusebiani: Nihil est quod quis miretur, inquit Baronius, si Catholicos Episcopos cum Arianis audiat convenisse, atque communi- casse simul in sacris Encarniorum solemnitatibus, unaque in eodem Concilio confedisse: quandoquidem Eusebiani haud palam se Arianos esse præste-

latam abdicatus erat, consuetudine Euphronii Eusebii successoris multum usus est. Inde etiam, quoniam sacris litteris initiari renuebat, Alexandriam concessit, seholasque Philosophorum ibi frequentavit: quorum disciplinis accurate institutus rediit. Antiochiam, & cum Placito *, qui Euphronio succedebat, commoratus est. Postea vero quam in ea urbe forte Concilium erat convocatum, ab Eusebio Episcopo Constantinopolitano ad sedem Ecclesiæ Alexandrinæ capeffendam designatus est: nam putabat illum tum propter piæ vitæ institutionem, tum propter singularem in dicendo facultatem, animos Ægyptiorum a benevolentia, qua Athanasium complectebantur, facile avocaturum. At ubi Episcopatum capeffere recusavit, ratione secum inita, quam paratam in odium apud Alexandrinos incurreret, qui videre non poterant alterum in locum Athanasii subrogatum; Ecclesiæ Alexandrinæ Episcopatus Gregorio, Emisenæ autem ei tributus est.

IX. At quoniam digreditur Sozomenus ex rebus gestis in Antiochena Synodo ad ea que post hæc dicto Eusebio Emiseno contigisse tradit: nos quoque affectantes ejus vestigia, sic eadem recitabimus, ut tamen eundem, in quibus turpiter errat, corrigamus. Cum igitur Eusebius Emesam ad suam Ecclesiam se contulisset; ibi (inquit (a) Sozomenus) tumultu obor-

* Placillo.

IX. Eusebii Emiseni res gestæ.

(a) Soz. ubi supra c. 83.

bantur, &c. Quod autem hoc in Concilio Catholici reipsa communicarint Eusebianis Episcopis, fidem faciunt Antiqui, quorum aliqui cum Julio primo, Athanasio, Socrate & Sozomeno testantur de Eusebianæ factionis Episcopis, alii autem de Sanctis Episcopis, qui huic Concilio adfuerunt. Hinc Divus Hilarius in libro de Synodis scripsit: *Congregata Sanctorum Synodus.* Hinc Concilium Chalcedonenfe Antiocheni Concilii regulas, ut Patrum regulas veneratum est. Cæsarius Arelatenfis Episcopus hujus Concilii Canones Sanctorum Patrum titulos vocat, & Petrus de Marca lib. 3. cap. 3. nam. 2. ait: *Certum quidem est, Patres, qui Antiochia convenerant, majori ex parte Orthodoxos fuisse; quæ & sententia Baronii fuit.*

Cæterum, crediderunt hætenus Eruditi ex loco Julii Pontificis, triginta sex Eusebianæ factionis Episcopos huic Concilio adfuisse, cum Error vul- scripsum reliquerit in sua ad Eusebianos episto- numero la: *Qui igitur sunt, qui contra Canones agunt? Episc. An- Nofas, qui cum tantis rerum documentis virum tiochens- recepimus? An qui solum ad triginta sex suffra- tam. gia eorum, qui Antiochia fuerunt? externum homi- nem Episcopum salutaverunt.* Hinc Baronius dedu- v. cit, ex tanto Episcoporum numero nonnisi triginta sex impia illa decreta sanxisse. Idem post Baronium Petavius lib. 13. de Post. Temp. Petrus de Marca loco citato, alique innumeri scripse- re. Verum huic vulgari errori occurrit Valesius Tomo 2. Observationum in Socratem & Sozomenum cap. 8. & ipsum Julii Pontificis locum depravatam fuisse animadvertit. Hæc verba Julii Papæ ad Orientales. *συνήθησαν τὸν τῶν εἰσὼν οἱ παρὰ τῶν ἁγίων πρῶτους, ἡμεῖς οἱ μετὰ τοσοῦτων ἀπο-*

partem astronomiae, quae rerum eventus praedicit, profiteretur; inde fugit, venitque Laodiceam ad Georgium illius Ecclesiae Episcopum, necessarium & familiarem suum: qui cum eo profectus Antiochiam ad Placitum, & Narcissum Episcopos, perfecit, ut Emesam reverteretur. Plurimi illum fecerunt Constantius Imperator, secumque cum bellum contra Persas gesturus esset, duxit. Fertur item, Deum multa per eum edidisse miracula, uti Georgius Laodicensis testatur, qui cum ista, tum alia praeterea de eo commemorat. Verum iste, licet insignis esset, non tamen eorum effugit invidiam, quorum animos aliena virtutes vehementer excruciare solent: nam in crimen adductus est, quod Sabellis tueretur opinionem, cum tamen jam tum de heretis Concilii Antiocheni suffragaretur. Haftenus de Eusebio Emiseno, Ariano homine Georgio Laodicensi.

X. Eusebius Emisenus Arianus.

Ut enim omittamus illa de successione Episcoporum Antiochenorum superius disputata: quod idem Eusebio Emiseno piam tribuit vitam atque miracula, haec omnia testificatione Georgii Laodicensi de eo plura scribentis; nimis facile rem tantam tali teste dignam putavit, quae suis scriptis commendaretur posterorum memoriae; & Ariano homini existimavit esse credendum, Ariano itidem miracula tribuenti. In re tam gravi tam leviter? Nonne hic ille

PAGIUS

ἀποδείξωσαν τοὺς ἀνδρᾶς δεξιμένοι, ἢ οἱ ἀπὸ τριᾶκοντα καὶ ἑξήκοντα ἐν ἀντιόχεια ὑπομάσαντες τινὰ ὡς ἐπισκοπὸν ἔχον, καὶ ἀποστειλάντες εἰς ἀλεξάνδρειαν μετὰ στρατιωτικῆς ἕξουσίας; id est, inquit Valefius, Qui igitur, sunt qui contra Canones agunt? Nosne, qui cum tantis rerum documentis virum receptionis? An qui a triginta sex mansionibus Antiochia quemdam velut Episcopum externum hominem salutarunt, eumque militari manu stipatum Alexandriam miserunt? Ex qua accurata versione apparet, Nannium male hoc modo vertisse: Ad triginta sex suffragia Antiochia Episcopum salutarunt; indeque viros doctos, lingua Graeca non consultata, perperam deduxisse, triginta sextantum Eusebianos Antiochia congregatos Athanasium deposuisse, & Gregorium externum hominem in locum ejus successum, ibidem ut Episcopum Alexandrinum salutarunt. Reprehendit itaque Julius Papa, inquit Valefius, ordinationem Gregorii, eumque contra Canones Ecclesiasticos Alexandria Episcopum factum esse asserit, qui non in urbe Alexandrina ordinatus fuisset, suffragante Clero & populo, sed in urbe Antiochia, quae triginta sex mansionibus, id est, triginta sex dierum itinere distat ab urbe Alexandria. Idem quoque vitium in ordinatione Georgii observat Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 860. qui a quinquagesima mansionem missus est Alexandriam, ut Episcopatum illius loci gereret. Sed, & in Oratione r. adversus Arianos id ipsum objicit Athanasius Arianis Episcopis, Cecropio scilicet, Auxentio, & Epitelio, quod licet octoginta mansionibus distiti, Episcopatum tamen ambierint earum urbium, quibus ignoti erant. Igitur prava in-

Georgius olim presbyter Alexandrinus, qui ab Alexandro Episcopo Alexandrino tum ob Arianam haeresin, tum etiam ob alia nefanda crimina e gradu dejectus est, & postea Eusebianorum arte, in Ecclesia Laodicensi, defuncto Theodoto, factus fuit Episcopus? Sed & illud, quod ait, eundem Eusebium invidiam causa de Sabellianismo insinulatum, unde, quæso, id verum esse constare potest, cum certum sit eundem Eusebium fuisse Arianorum alumnium, ac pernecessarium, Arianamque haeresin Sabellianæ ex diametro repugnantem magno studio confectatum? Id quidem ejus vitæ consuetudo in primis indicat, qua semper Arianis conjunctus fuit: quod majores non latuit, qui absque ulla controversia in Arianorum classem hominem rejecerunt: unde Sanctus Hieronymus (a) de eo: Eusebius Emisenus, Arianae signifer factionis, multa & varia conscribit: At quænam hæc, alibi numerat, cum ait (b):

(a) Hieron. Chron. an. 10. Constantii.

(b) Idem de Script. Eccl. in Euseb. Emis.

XI. Eusebii Emiseni Libri.

Innumerabiles, & qui ad plausum populi pertinent, confecit libros; magisque historiam secutus, ab his qui declamare volunt, studiosissime legitur: e quibus vel præcipui sunt adversus Judæos, & Gentes, & Novatianos, & ad Galatas vñobeseon libri decem, & in Evangelia homiliae breves, sed plurimæ. Floruit temporibus Constantii Imperatoris, sub quo & mortuus, & Antiochia sepultus est. Et apud

X. XL. Episcopi Ariani Synodo Antiochens interfuerunt.

terpretatio Baronium in errorem induxit. Ita Vir doctissimus emendat errorem Interpretis incaute confundentis vocem Græcam, μόνον τῆς μόνῃς, quæ mansionem significat, cum μόνων, quæ vox a μόνος derivata solum designat. Aliunde itaque numerus Episcoporum Eusebianorum, qui huic Concilio interfuerunt, petendus, ex Palladio scilicet, a quo numerantur Ariani, qui canonem a Theophilo transmissum Antiochia ediderant. Si enim ille ab Eusebianis duntaxat editus, constat manifeste de numero Eusebianorum hæc in Synodo coactorum. Porro Palladius sancti Chrysoptomi discipulus in Dialogo Romæ habito cum Theodoro ejusdem Ecclesiae Diacono: Canones, inquit, quos Theophilus miserat, a quadraginta complicitibus Arii editos, atque ita continentes: Si quis Episcopus, &c. Quadraginta itaque erant Eusebianæ factionis Episcopi, qui Antiochia convenerant. Palladio suffragatur Georgius Patriarcha Alexandrinus in Vita Sancti Chrysoptomi a mille circiter annis scripta: Joannes jussa responsione revocavit Canones a Theophilo missos, ac rescripsit, quod eos ita scripsissent, & observari jussissent quadraginta Arianae haeresis. Ex quibus liquet, quinquaginta Orthodoxos huic Concilio adfuisse juxta Athanasium. Neque ex subscriptionibus Episcoporum, quæ in aliquibus codicibus reperiuntur, concludi aliquid potest pro numero Patrum Antiochenium; cum in plerisque Codicibus tam editis, quam MSS. nulla reperitur mentio numeri Episcoporum, qui huic Concilio interfuerunt, ut videre est apud Schelstratum loco laudato cap. 2.

XI. Socrates lib. 2. cap. 2. hoc inprimis objicent.

(a) Apud Theod. in Impatib.

(b) Petr. de Natal. in Catal. San. 1. 7. c. 63. Martyr. die 14. Aug. (c) Socrat. lib. 2. c. 6.

XII.

(d) Socrat. lib. 2. c. 6. (e) Sozom. lib. 3. c. 5. (f) Ruffin. 1. 1. c. 19. (g) Socr. & Sozom. ubi supra.

PAGIUS

Maximus Episc. Hierosol. & Julius I. Synodo non interfuerunt.

Baron. n. VI.

XII.

apud Theodoretum (a): Eranistes dicenti hæc Orthodoxo, Eusebium fortasse audisti, qui Emese urbis ad Libanum fuit Pontifex? respondit: Incidi in aliquot ejus scripta, & inveni eum valde consentire cum Arii dogmatibus. Ad hæc Orthodoxus: Is erat illius sectæ, &c. At satis hæc ad Ariani hominis sepulturæ gloriæ titulum: quem tamen alicubi, maxima auctoritatis inscitia, qui ejus nomine quædam edidit homiliae, invenimus nominatum esse beatum, & ab aliis (b) recentium perperam inter sanctos: decepti hi omnes fuerunt Sozomeni auctoritate, quem scite oportuit confutasse, ne amplius ejus assertio existat laqueus imperitis. Auctor quoque Socrates (c) est, eundem qui supra Georgium Laodiceæ Episcopum Ariam scripsisse librum de Vita ejusdem Eusebii, in quo tot tantaque de collega impietatis mendacia confarcivit: sed de his aliis in Notis ad Romanum Martyrologium dixisse meminimus.

Redeamus jam ad res gestas in Antiochena Synodo, in qua ubi recusasset Eusebius Emisenus in locum Athanasii in Alexandria Ecclesia subrogari, delectus est ab Eusebianis, (ut Socrates (d) atque Sozomenus (e) testantur) Gregorius eisdem Ariani dogmatis impietate conjunctus: sic enim eum, nempe Gregorium, non Georgium, nominat Ruffinus (f), Socrates (g), Sozomenus, & ante hos

dum duxit, quod neque Maximus Hierosolymorum Episcopus, neque Julius Pontifex Romanus huic Synodo adfuerint. Eadem plane Sozomenus lib. 3. cap. 6. Ex quibus Baronius Antiocheno Concilio vitio vertit, quod eidem uterque non adfuerit. Verum jam supra ostensum, Maximum nullatenus fuisse ad Concilium vocatum, sed solummodo ad festum Enceniorum, cujus mentionem in literis suis faciebat Constantius. Non venerit itaque Maximus Antiochiam, quid hoc obesse potest auctoritati Antiochenæ Synodi, ad quam expresse vocatus non fuit? Neque dicas, longe majorem difficultatem esse de Julio primo, qui Orientales culpæ videtur, quod se inconsulto Synodum celebrarent: Primum enim, inquit, non decebat, cum nos ad celebrandam Synodum literas mitteremus, aliquos præoccupare judicium Synodi; deinde non decuit novos istos modos contra Ecclesiam induci. Et infra: Cur igitur & inprimis de Alexandria civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc quod iustum est, definitur possit? Quapropter si istic hujusmodi suffragio in Episcopum concepta fuerat, id hæc ad nostram Ecclesiam referri oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minime fecerunt, poliquam jam egerint quod libuit, suffragatores sua damnationis, cui non interfuimus, esse volunt. Non ita se habent Pauli ordinationes, non ita Patres docuerunt, sed factus iste & novum studium est. Atqui hæc est epistola, cujus Socrates meminit lib. 3. cap. 17.

Verum multa ex Julio Socrates in medium adduxit, quæ Pontifex in sua epistola non posuit. Enimvero, quod Julius primus in epistola

omnes Athanasius in epistola ad solitariam vitam agentes. Sed antequam progrediamur ulterius; admonendus hic, lector, es, ob nominis quamdam similitudinem, & alia plura simul convenientia, magnas inter scriptores veteres reperiri obortas ambages, dum interdum apud eos Georgius pro Gregorio usurpatur, vel Gregorius verba vice pro Georgio ponitur: quod quidem non tam historicorum imperitiæ, quam librorum vitio tribuendum potius est; cum tamen adeo vultu similes potuerint quemque fallere vel sapientem: quamobrem magna opus est diligentia, ut confusa inter se nomina & res gestæ liquido ab invicem discriminentur: alias enim in perplexas & insolubiles quæstionum ambages atque inextricabiles labyrinthos invitus licet quisque ferri cogetur.

Gregor. Ariani. Episc. Alex.

Conveniunt in primis (ut diximus) eam nominis similitudine; concordant etiam Gregorii patria, cum tam Gregorium, quam Georgium fuisse Cappadoces, veteres scriptores tradant: de Gregorio enim mendose Georgio scripto testatur Athanasius (b); de Georgio Gregorius Nazianzenus (i). Consentiant ministerio pariter, dum uterque creatus est, alter post alterum successus in locum Athanasii Episcopus Alexandrinus: sunt quoque rerum gestarum similitudine minime dispares, cum suo ipsorum uterque ingressu grassatus fuerit in Catholicos Ecclesie Alexandrinæ, & in eos

XIII. Gregorii cum Georgio facta confusio. (b) Athan. ad Orthod. (i) Greg. Nazianz. orat. in laud. Athan.

conqueritur, regulam Fidei clanculo ab Orientalibus Antiochia existentibus adulterari, quod Socrates ex Julii epistola adducit, hic nullibi in ea habet. Unum, idque præcipuum, spectat, causam nimirum Athanasii, pro qua terminanda ad Eusebianorum instantiam Concilium Romæ indixerat. Cum jam ad Concilium Athanasius vocatus esset, & Legatio ad Eusebianos pararetur, Eusebiani aliud Antiochia celebrarant, & in illo causam Athanasii judicare præsumserant, & de hoc ultimo Julius conqueritur, aliquos scilicet præoccupasse judicium Synodi. De Alexandria inprimis civitate nihil sibi perscriptum fuisse urget Julius; cum ea fuerit consuetudo, ut causa Sedium Patriarchalium ad judicium Romani Pontificis referretur, quod illi inter omnes Episcopos de majoribus causis Primatus jure competeret decernendi auctoritas. Et sic verum est, nihil in causa Athanasii Patriarchæ Alexandrini potuisse decerni absque Julii primi sententia; ut merito Antiochenum Concilium, si præoccupavit de causa Athanasii judicium, irregulariter fecisse dicatur. Attamen graviter erravit Socrates, dum Athanasii causam Antiochia in Synodi primordiis judicatam conscripsit; cum non initio a nonaginta Episcopis, sed post Synodum a solis Eusebianis dijudicata sit, ut mox ostendemus. Unde consequens est, ipsam Antiochenam Synodum, quæ a nonaginta aut pluribus Episcopis celebrata est, culpandam non esse, sed eam solam, quæ a solis Eusebianis post veram Antiochenam Synodum habita fuit, & Athanasium deposuit.

Dua Synodi Antiochens distinguenda.

Certe in Antiocheno Concilio edita sunt de rebus Ecclesiasticis probatissima per omnem Eccle-

XIII. cle-

CHRISTE 341.

JULII PAP. 5.

CONSTANTII IMPP. 5. CONSTANTIS

eos armaverit infideles: verum & dogmate iidem, ambo nimirum detestabiles Ariani. Sed &, quod majus videri debet, quisque eorum violenta morte diem clausit extremum, occisus uterque, diverso quamvis tempore, a populo Alexandrino.

XIV. Quibus distinctus sit Georgius a Gregorio.

(a) Athan. ad solitar. vitam agentes.

XV. (b) Ammian. l. 22.

quam Cappadox vere fuit, sed Cilix, Epiphania Civitate oriundus, cujus meminit Plinius (c). In subscriptione quoque Nicæni Concilii, inter Ciliciæ Episcopos recensetur Amphion ejusdem Civitatis Epiphaniæ Præsul. Ammianus enim de Georgio ait: Natus in Fullio, nempe parente fullone, apud Epiphaniam Ciliciæ oppidum. Quod vero spectat ad similes ab utroque res gestas; ex iis magna ambiguitas interdum exoriri contingat, cum præsertim eadem in eisdem Alexandrinis videantur admixta: tamen ab utrisque illatæ clades, certis notis ab invicem distinguuntur: nam ad facinus perpetrandum in Ecclesiam Alexandrinam, diversis ad illam invasionem tyrannicam reperiuntur usi esse ministris: siquidem Gregorius id fecit per Philagrimum & Arfacium Magistratus, Georgius vero per Heraclium Comitem, Syrianum, & Faustinum: præterea Gregorius depositus est (ut suo loco dicemus) in Concilio Sardicensi, ac post decem menses occisus: Georgius vero pervenit ad tempora Juliani Apostatæ, quando & ab Alexandrinis necatus atque disceptatus est: rursus Gregorius ex clero electus ad Episcopatum, Georgius ex Curia Imperatoris: quæ omnia diversis in locis reperiuntur expressa apud Athanasium in epistola ad Solitarios. His igitur hunc in modum perspicue elucidatis, ea utemur optimo jure licentiâ, ut cum apud auctores

PAGIUS clesiam statuta, & ante cetera duo Fidei Symbola ab Hilario Pictaviensium Episcopo non improbanda. Neque dum illa statuebantur, se Concilio interesse debuisse urget Julius, quod sciret morem in Ecclesiis obtinuisse, hæc sine prævia relatione decerni potuisse a Synodis, ut constabat ex primo Antiocheno Concilio, quod contra Paulum Samosatenum Formulam Fidei conscripsit, & ex Concilio Alexandrino sub Alexandro Patriarcha, cui nec summus Ecclesiæ Pontifex per se aut per Legatos interfuisse legitur, uti nec omnibus illis Conciliis, quæ ante hanc Synodum Canones ediderunt. Harum Synodorum vestigia infecuta est Antiochena, cum de Fide tractavit, & Canones citra Julii Papæ præsentiam statuit. Quæ dum peregit, verum & Orthodoxum Concilium fuit, cujus erat, non minus de Fide inquirere, quam de Disciplina Ecclesiastica decreta condere.

XIV. Prior Fidei Formula Synodi Antiochena. Baron. n. XVIII. Congregatis in unum nonaginta circiter Episcopis peracta primùm dedicatio Templi Antiocheni, in qua solennitate Catholici æque communicarunt Eusebio Nicomedensi, ac in simili solennitate Hierosolymis celebrata Episcopi sanctitate illustres Eusebianis communicarant. Hanc itaque occasionem nacti Eusebiani, in præcipuis Fidei mysteriis cum Catholicis convenere, ut sic Catholicos Episcopos in partes suas traherent, rati, se postea Athanasium suis rebus ubique infestum Sede facillius dejecturos. Et quia ab omnibus de hæresi male audiebant, inquit Athanasius libro de Synodis, variis modis aliter scripserunt; qua autem in una epistola scripserunt, sunt illa. Subdit post hæc primam Formulam Fidei, quam & Socrates lib. 2. cap. 10.

refert, cujus initium est: Nos neque sequaces Arii fuimus, &c. Putant omnes Recentiores, hanc epistolam seu Fidei Formulam Concilio Antiocheno adscribendam, cum tamen solis Eusebianis attribuenda sit ad Templi dedicationem Antiochiam confluentibus, & sese ad Synodum præparantibus. Hic namque loquendi modus, nos neque Arii sectatores fuimus, manifeste declarat, Formulam ab impetitis de Arii sequela Episcopis esse editam, quod in solis Eusebianis locum habere poterat, non vero in Orthodoxis Episcopis etiam Antiochiæ congregatis, quos nulla unquam sinistra suspitionis fama contaminarat. Cæterum, licet ea Formula Arianismum non sapiat, in ea tamen sensus adeo anceps & ambiguus est; ut nec ii qui Nicænam Synodum sequebantur, compositionem verborum illius accusare possent, quasi verba ignota essent sacra Scriptura, ut inquit Sozomenus citatus.

Secunda Fidei Formula in Synodo Antiochena composita refertur ab Athanasio in libro de Synodis pag. 892. & a Divo Hilario in libro etiam de Synodis. Eam ab Eusebianis subdolo animo editam, post Socratem & Sozomenum, existimavit Baronius, quem passim alii secuti sunt, quod Consubstantialitas Filii in ea Formula non exprimitur. Verum, ut notat Petavius in Animadversionibus Epiphaniæ ad hæresim 72. non semper in Catholica Fidei Professionibus, aut in convincendis Hæreticis, recenti adhuc Nicæno Concilio, tessera illa Fidei, ac τὸ ὁμοούσιον clara & diferta Confessio solebat exigi. Exemplo sit Ursacii & Valentis Arianæ factionis principum libellus, quem Julio Papæ obtulerunt, quo & erroris sui veniam deprecati

(c) Plin. l. 5. c. 27. Georgius Cilix.

XVI. Gregorius a quibus eligitur.

(a) Athan. ad solitar.

(b) Apud Athan. A. polog. 2.

(c) Athan. ad Ortbod.

res, qui passim citantur, mendose Georgius pro Gregorio scriptus habetur, in eis sic describendis, ad perplexitatem & rerum confusionem vitandam, Gregorium emendate reddamus.

Quod autem ad Gregorii electionem pertinet; etsi nonaginta saltem numero Episcopi in ea Synodo convenirent Antiochiæ; haud tamen (ut dictum est) ab omnibus ejus electio facta est, sed paucorum dumtaxat suffragiis; de quibus hæc Athanasius (a): Ut igitur Arianus est Gregorius, ita & ab Arianis missus est, eumque nemo in Episcopum postulavit, nisi soli Ariani, ac proinde uti mercenarius & externus, &c. In eamdem quoque sententiam Julius (b) (uti diximus) trigintafex tantum numero fuisse Episcopos tradit, qui externum, inquit, hominem Episcopum salutarunt. Quisnam vero qualisve hic antea fuisset, Athanasius docet his verbis (c): Ego autem quia jam prius, cum eum Ariani ut fidem in Episcopum promovebant, scripto edideram, nemini vestrum Catholicis Episcopis ignotum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edito Ecclesiæ proclamatum: nec aliam esse causam cur eum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne de novo ex meis scriptis similia convicia paterentur; barbara & exotica in me vi coorti: idemque alibi de eodem cum agit,

PAGIUS

ti sunt, & Ario damnato, Catholicam Fidem professi. Extat apud Athanasium Apologia 2. in eo vero de ὁμοούσιον verbum nullum. Præterea Divus Hilarius hanc difficultatem sibi objectam dissolvit in libro de Synodis, ubi ait: Minus forte expresse videtur de indifferenti similitudine Patris & Filii Fides hæc locuta esse; maxime cum de Patre & Filio & Spiritu Sancto ita senserit significatam in nominibus propriam uniuscujusque nominatorum substantiam & ordinem & gloriam, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum. Hanc questionem suo tempore motam postquam ita sibi objecit Hilarius, postea hoc modo resolvit: Et primum sciendum est, non adversum hæresim, qua dissimilis substantia Patrem & Filium & Spiritum Sanctum causa est predicare, in Antiochena civitate fuisse conventum, id est, Synodum Antiochenam coactam non fuisse adversum hæresim Arianam, cujus auctorem jam ante rejecerat, scribentes, se ab illo alienos esse, neque se unquam sectatores ipsius fuisse, neque se cum Ario Filii Divinitatem negare, utpote qui credebant, illum verum esse Deum, prout in secunda Fidei Formula confirmabant, in qua dicunt, Filium esse Divinitatis, substantiam, & voluntatis, & consilii, & gloria Patris incommutabilem imaginem. Hæc autem omnia quantum Ariano dogmati repugnabant, non modo ostendit S. Maximus Dialogo 3. de Trinitate; sed & ipsi Ariani indicarunt, cum hæc insulserunt de Formula Fidei, quod in eis arguit Divus Athanasius libro de Synodis. Nam cum in Encænisi promulgasset, Filium esse substantiæ Patris sine omni dissimilitudine imaginem, iurejurandoque affirmasset, se ita sentire, & anathemate execrarentur, qui aliter sentirent; ac præterea cum Isauriæ ita scripsissent: Non refugimus Fidem in Encænisi Antiochia editam, ubi nomen substantia adscriptum invenias velut horum omnium oblit, paulo post in ipsa Isauria scripserunt, se ὁμοούσιον & ὁμοούσιον, hoc est Consubstantialem, & similem substantiam rejicere... si tu, Acaci & Eudoxi, non refugitis in Encænisi promulgatam Fidem, & in ea scri-

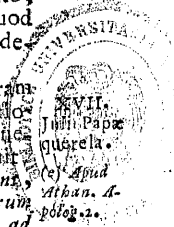
XVI.

Ex hoc egregio Divi Hilarii loco non modo docemur de recta Fidei Formula Antiochiæ ex-

hæc habet (d): Gregorii porro Cappadocis ab Alexandrina civitate ejecti nulla mentio ratioque habenda est, ut hominis neque ex superiore vita commendati, neque ullo modo Christiani, sed pro temporis conditione nomen Christiani simulantis, & quæstum religionem arbitrantis; ac proinde nemo de illo conqueri debet, si in fide labatur homo qui neque scit de quibus loquitur, neque de quibus affirmet. Hoc quidem de Gregorio isto, de quo agimus, esse intelligendum, quod ait ejectum de Ecclesia Alexandrina, de clarat.

Porro de ejusmodi Gregorii perperam facta in Episcopum Alexandrinum eveditione, jure postea ad eos scribens conquisitus est Julius Papa (e), cum inquit Prorsus ignoro quam ratione facta sunt, quæ facta sunt. Primum enim (si verum dicendum est) non decebat, cum nos ad celebrandam Synodum litteras mitteremus, aliquos præoccupare judicium Synodi: deinde non decuit novos istos modos contra Ecclesiam induci: ubi enim est istiusmodi Ecclesiasticus canon, aut istiusmodi traditio Apostolica; ut in pace agente Ecclesia, & Episcopis concordibus cum Episcopo Alexandria Athanasio existente, immittere Gregorium, peregrinum & externum hominem, neque Alexandriae baptizatum, neque plebi cognitum, neque postulatum a presbyteris, eumque Antiochia crea-

Hæc formula Arianis contraria.

creare Episcopum, atque inde deducere, Alexandriam, non cum presbyteris aut diaconis Civitatis, non cum Aegypti Episcopis, sed cum militibus? Hæc enim dixerunt & conquesti sunt, qui huc venerunt. Si enim post Synodum in culpa fuisset deprehensus Athanasius, non tamen oportuit creationem novi Episcopi ita, illegaliter & præter canonem Ecclesiasticum fieri; sed in ipsa Ecclesia, & ex ipso sacerdotali ordine, atque ex ipso clero ejus Provincia Episcopos constitui, & nequaquam ex illis qui nunc Apostolorum canones violant. Hæc Julius, ex quibus antiquis mos eligendi Episcopos ex gremio matris Ecclesie referatur. Quando autem contigerit adventus Gregorii intrusi Episcopi Alexandriam, & qualis ille fuerit, suo loco dicemus.

XVII. Post electionem autem Gregorii quid in Synodo actum sit, Socrates (a) narrat, & ut apparet, accepit a S. Athanasio in commentario de Synodis scripto; ait ergo: Qua re confecta, nempe Gregorii electione, fidem commutare laborant. Qui tamen nihil eorum, quæ in Concilio Nicæano acta sunt, reprehendere volebant; re vera tamen fidem CONSUBSTANTIALIS per crebra Concilia labefactare & evertere, & alias aliter de fide decidere aggressi sunt. Ita ipse. Verum Eusebiani non per hujusmodi tantum cuniculos clandestine Nicænam fidei professionem labe-

PAGIUS scriptum est, Filium substantia patris esse indifferentem imaginem, cur igitur Isauria scribitis, Rejicimus vocem Consubstantialitatem? Si enim Filius secundum substantiam non est similis Patri, quomodo sine omni dissimilitudine imago Patris fuerit? &c. Quibus verbis & ipse Athanasius docet, hanc secundam Fidei Formulam orthodoxam esse, & ipsis Arianis adversam; tantum abest, ut in Fidei everfionem composita fuerit, sicut existimabat Baronius.

XVII. Quod scribit deinde Baronius, hanc Fidei Formulam ab Eusebiano duntaxat editam, erroneum est, & ex Athanasii verbis male stabilitum. Cum enim illam Formulam ipse Athanasius contra Arianos urgeat, quasi ipsorum hæresim evertat, quis credit ab ipsis folis in propriam perniciem fuisse editam? Sane Divus Hilarius hunc errorem corrigit, dum scribit de hac Fidei Expositione Antiochiæ facta: Quam exposuerunt, qui assuerunt, Episcopi nonaginta, & septem. Non itaque XXXVI. tantum Ariani Episcopi ut putavit Baronius, sed LXXX. vel quotquot Synodo affuerunt, eam fidem exposuere, etiam Catholici & sanctitate præclari Confessores Episcopi Paulus Neocæsarensis & Jacobus Nisibensis, cæteri omnes, qui Nicæno Concilio adfuerant. Quare cum unus ex Episcopis in suspicionem venisset, quod prava sentiret, (quam pravitatem postea exponens Hilarius, dicit fuisse hæresim illam, quæ post sanctam Synodum Nicænam in id proruperat, ut tria nomina Patri vellet adscribere) putat Baronius, hunc, contra quem ut ejusmodi hæresis promotorem actum est in hac Synodo, fuisse Gregorium. Id puto, inquit Baronius, oblectum Gregorio ea occasione, quod esset tunc electus Episcopus. Sed cum jam

factare tentarunt; sed & illud fuit eis in confilio: scilicet, ne res ab eis tyrannice gestæ, ut ab Arianis factæ, ab Orthodoxis irritarentur, & ab universo Christiano populo invidiam eo nomine & odium sustinerent; in eadem Synodo, calide & vafre se Arium detestari, ac procul ab ejus sententia abhorretere, scripta fidei confessione, publice professi sunt. Subdit igitur Socrates: Cæterum qua ratione ista acta sint, sequenti sermone offeremus. Porro epistola ab illis de fide Catholica prodita hæc est:

Nos neque sumus Arianæ sectatores (quæ namque fieri potest, ut, cum sumus Episcopi, Ario presbytero auscultemus?) neque aliam fidem, quam quæ ab initio divulgata sit, recipimus: sed cum in fidem ejus studiose inquirere, eamque accurate expendere nitoremur; Arium potius ad nos revertentem admisimus, quam ejus opinioni sumus ipsi obsecuti: idque ex iis quæ dicuntur, facile cognoscitis. Nam nos ab initio didicimus, in unum Deum totius universitatis, omnium rerum que tum mente, tum sensu percipiuntur, opificem & curatorem * credere; & in unum Filium * creaturæ Dei unigenitum, qui fuit ante omnia sæcula, & una cum Patre, qui eum genuerat, exiit: per quem omnia visibilia & invisibilia facta sunt: qui in novissimis diebus secundum Patris beneplacitum descendit, & carnem de sancta Virgine assumpsit: qui omnem Patris sui voluntatem explevit: qui passus est, resurrexit, & ad celos ascendit, & ad dexteram Patris sedet, & venturus est judicare vivos & mortuos, & Rex ac Deus in sæcula permansurus. Credimus etiam in Spiritum sanctum: & si quid amplius adjungendum est. Credimus carnis resurrectionem, & vitam eternam. Ita cum in prima epistola scripsissent (subdit Socrates) Ecclesia ministris cujusque Civitatis miserant. At ubi paulo amplius Antiochia fuerant commorati (per idem festum Encæniorum, ut ait Athanasius a) hanc fidei formulam quodammodo condemnantes, aliam de integro conscribendam curarunt. Quod enim jejune nimis visi essent de Filii Dei divinitate egisse, ac proinde facile in suspicionem venire potuisse Ariana impietatis; aliam paulo post conscribendam professionem curarunt, qua illud potissimum affectarunt, nimirum ne viderentur novam edere fidem, affectatores se esse Apostolicæ traditionis, nec a substantiæ nomine abhorretere: fuit ergo his ferme concepta verbis (b):

XIX. Eusebiana prima fidei formula.

(a) Athan. de Synod.

(b) Apud Socr. l. 2. c. 7.

XX. Secunda fidei formula in Synodo Antioch. scripta.

PAGIUS menus lib 3. cap. 5. dubitavit; sed quod in dubium non revocandum ostendit Schelstratus in Dissert. 3. cap. 2.

XVIII. Tertia fidei formula Synodi Antiochiensis.

Baron. n. XXIII.

Credimus secundum Evangelicam, & Apostolicam traditionem, in unum Deum Patrem omnipotentem, rerum universarum opificem & fabricatorem. Et in unum Dominum Jesum Christum Filium ejus unigenitum Deum, per quem omnia facta sunt, genitum ante omnia sæcula ex Patre, Deum Ann. Eccl. Tom. IV.

Postquam hanc Fidei Formulam a Luciano Martyre conscriptam nonaginta & septem Episcopi exposuere, Theophronius Episcopus Tyanensis, inquit Athanasius lib. de Synodis, istiusmodi Fidem a se compositam in presentia omnium promulgavit, cui omnes, hominis religione approbata, subscriperunt. Refert eam Athanasius ibidem pag. 894. ejusque tertie Fidei Formulæ hæc ultima verba: Si quis igitur præter hanc Fidem docet, aut diversa in animo retinet, anathema esto, aut quæ Marcelli Ancyranæ, Sabellii, aut Pauli Samosatensis sunt, sapiat, & ille quoque anathema esto, & quicumque cum eo communicant. Hanc ab Episcopis Orthodoxis subscripam nemo prudens negaverit. Quænam vero causa illius condendæ fuerit, petenda, ut videtur, ex obscuritate prolixioris Fidei Formulæ a Luciano Martyre olim compositæ, in qua exponenda erant illa verba contra Sabellianos dicta: Ut sint quidem per substantiam tria, per consontiam vero unum. Idque ut clarior appareat, en D. Hilarium de Synodis: Idcirco tres substantias esse dixerunt, substantiarum personarum per substantias edocentes. At ubinam hoc edocuerunt Patres Antiocheni, quam in subscriptione Formulæ a Theophronio conscriptæ, in qua omni obscuritate seposita consentitur Deum Patrem omnipotentem, Deum Filium, eumque apud Patrem existere in sua persona? En id ipsum quod scribit Hilarius: Substantiarum personarum per substantias edocentes. Et hæc causa fuit Formulæ a Theophronio compositæ, non tamen sola. Nam ut omnia adversæ hærescos fundamenta eradi-

de Deo, totum ex toto, solum ex solo, perfectum ex perfecto, Regem ex Rege, Dominum ex Domino, Verbum vivum, Sapientiam, Vitam, Lucem veram, veritatis Viam, Resurrectionem, Pastorem, Ovisium: eumque nec converti, nec mutari posse, expressam divinitatis, essentia, virtutis, consilii, gloriæ Patris imaginem, Primogenitum omnis creaturæ: qui fuit in initio apud Deum, Deus Verbum (sicut in Evangelio dictum est (c): Et Deus erat Verbum) per quem omnia facta sunt, & in quo omnia consistunt. Qui in novissimis diebus descendit de caelis, &c.

At quis tam oculatu, qui inter tot de Christo præconia, & divinitatis ejus signa atque certas expressas notas, existimet aliquid reperiri in ejusmodi fidei confessione, quod Catholico dogmati adversetur? Cæterum ex his quæ docet S. Athanasius de Nicænis decretis, perfacile in hoc erit reperire ipsorum mille, fucatam artibus imposturam, quam vel eo uno argumento deteges: Si enim Catholicæ se fidei professores exhibent, quid opus est novam cudere fidei formulam, persistente Nicæna; a qua deviasse, istud ipsum est, hæreticum esse? sed odio profecti sunt in illa vocem CONSUBSTANTIALIS, quam male demonstrarunt videri voluisse in hanc suam ipsorum confessionem transferre; verum dum dicunt, A a a Fi-

XXI. Callida fraus Arianorum.

XIX. Causa Marcelli Ancyranæ in Synodo Antiochiensi agitata.

ostenderit, primo de Fide actum, & Gregorium subinde in fine Concilii electum, ideoque ne quidem fuisse Episcopum, dum quæstio Fidei agitata est, is alius quispiam fuit, qui post Synodum Nicænam in id proruperat, ut Trinitatem confunderet, & tria nomina Patri adscribere vellet. Proruperat, inquit, non invenerat aut primo fabricarat: nam fuit hæc hæresis diu ante tempora Nicæni Concilii fabricata per Noetum Ephesi Episcopum, de quo Epiphanius hæresi 57. a quo & dicit ortos Noetianos, qui palam dicebant, se ex Scripturis unum Deum nosse: Si itaque Christus venit & natus est, ipse est Pater, ipse Filius, profecto ipse est Deus. Inter Noetianos ponit & Philastrius Sabellium Noeti discipulum, unde Sabelliani dicti. Hunc Sabellium putat Augustinus libro de Hæresibus, fuisse famosiorum inter Noetianos, hinc & postea Noeti sequaces Sabellianos nuncupatos esse. Addit ex Philastrio, Sabellium & sequaces eadem cum Noeto docuisse. Noetus autem, inquit Augustinus hæresi 36. dicebat Christum eundem ipsum esse Patrem & Spiritum Sanctum. Et hic jam habes hæresim, contra quam post Nicæni Concilii tempora a quodam Episcopo innovatam Concilium Antiochenum initio exarsit. Volens igitur, inquit Hilarius, congregata sanctorum Synodus impietatem eam perimere, que veritatem Patris & Filii & Spiritus Sancti nominum numero eluderet, idcirco tres substantias esse dixerunt, substantiarum personarum per substantias edocentes, &c. Quin imo anathematizantes omnem hæreticam sectam, quod præcipue intelligebant de Sabelliana, contra quam hoc Concilium congregatum. Hæc secunda Fidei Formula sancti Luciani nomine edita, de quo immerito Sozome-

carentur, tam hærescos auctoris Sabellii nomen, quam ipsius restauratoris anathematizandum erat; quod diferte hæc Formula præstat. Hincque etiam manifestum sit, verum esse quod scribit Hilarius, hanc Synodum non contra Arianam hæresim, sed contra Sabellianam post Nicænum Concilium redivivam, fuisse coactam. Ignoratum hactenus quisnam fuerit ille Episcopus, occasione cujus disputatum fuit in hac Synodo, & de quo habet Hilarius: Cum in suspicionem venisset unus ex Episcopis, quod prava sentiret, unus sc. ex Episcopis LXXXVII. qui tunc aderant, qui ideo Gregorius esse non potest, qui nondum Episcopus erat. Schelstratus hunc e tenebris eruit, & Marcellum Episcopum Ancyranum Galatiæ primæ Metropolitanam fuisse, deducit ex verbis tertie hujus fidei Formulæ numero præcedenti laudatis. Is ad dedicationem Templi Antiochiæ venerat. Licet enim anno CCCXXXVI. in Conciliabulo Constantinopolitano depositus fuisset, & in exilium missus, post Constantini tamen mortem, quemadmodum & alii Episcopi exules, Episcopatu suo redditus fuerat, ut expresse testatur Sulpicius Severus lib. 2. Hist. quidquid rem gestam inordinate narret. Reverso itaque Marcello, ejus Ecclesia, eadem omnino passa, quæ Alexandrina post Athanasii reditum: divisus scilicet populus, & variis calumniis, ac erroribus impetitus rediit ab exilio Episcopus, ut clare indicat Julius primus in epistola ad Orientales, qui id ipsum ex ipso Marcello se accepisse dicit. Antiochiam ad Dedicationem Templi Antiocheni vocatus venit, ejusque causa agitari coepta: ita enim contra Alterium scripserat, ut in alium contra Fidem errorem ipsemet incidere. Hinc intelligimus

Filium imaginem esse substantiæ sive essentialiæ Dei, eo sensu quo accipiebant ista illi, hæresin confovebant: adeo longe aberant, ut Filium consubstantialem Patris ejusmodi fidei Symbolo profiterentur; prout pluribus manifeste declarat (a), qui eos probe noverat intus & in cute Athanasius. Huic igitur editæ ab eis fidei professioni, appositis quoque in fine anathematismis, subscripserunt Eusebiani omnes, & inter alios (ut ait Socrates) Gregorius recens institutus Episcopus Alexandrinus.

XXII. Porro Sanctus Hilarius (b) hujus scribendæ fidei confessionis causam præcessisse ait, quod unus ex Episcopis illis in suspicionem adductus fuisset, prava sentire: id puto objectum Gregorio ea occasione, quod esset tunc electus Episcopus Alexandrinus, cum aliqui Eusebiani omnes eadem suspitione laborarent: qui quidem Sanctus Hilarius (ut ex scriptis ejus colligitur) non tam Eusebianis, quam univèrsæ Synodo nonagintaseptem Episcoporum eam tribuit: sed præstat, ut Athanasium auscultemus, qui ab Eusebianis ejusmodi professionem fidei editam, tradit, cum jam prioris editæ eos pœ-

PAGIUS nus Hilarii verba, quando ait, Confessionem. Fidei in Antiocheno Concilio expositam, cum jam unus ex Episcopis in suspicionem venisset, quod prava sentiret, subnectitur, prorupisse post Nicænam Synodum. Marcellus enim circa annum CCCXXXVI. in suspicionem venit, quod prava sentiret, immo in Concilio Constantinopolitano ob librum continentem Pauli Samosatani hæresin, quæ negabat, Christum fuisse Deum, & Sabellii errorem negantem Trinitatem personarum, condemnatus fuit. Quibus de duobus erroribus, cum apud Patres Antiochenos etiam in suspicionem venisset, damnatus quoque fuit, ut liquet ex verbis tertie hujus Concilii Formulæ numero XVIII. recitatæ. Sed de Marcello plura anno sequenti, quo Julio Papæ libellum Romæ obtulit.

XX. Antiocheni Concilii ad Encæniam Canones XXV. referuntur, quos Bellarminus lib. I. de Conciliis cap. 6. existimat conditos ab alio Concilio Catholico Provinciali Episcoporum triginta Antiochiæ celebrato. Addunt alii, hos Canones Antiochenos non magis videri unius Concilii, quam contentos in Codice Canonum Africanæ Ecclesiæ Canones Carthaginienses. Verum, cum levibus tantum conjecturis nitantur, & viginti quinque Canones illi huic Antiochenæ Synodo attribuantur in Codice Canonum Ecclesiæ vulgo univèrsæ, edito ante tempus Concilii Chalcedonensis, uti & in prisca Canonum Collectione Latina, quæ paulo post Concilium Chalcedonense prodit, hac de re non videtur quæstio movenda. Canones II. IV. V. & XII. tanquam dolose Eusebianorum technæ ab omnibus recentibus habiti, quod sensisse etiam videtur Julius I. in sua ad Orientales epistola, Innocentius I. & Sanctus Chrysostrmus. Cum enim Theophilus Patriarcha Alexandrinus ad causam dicendam Constantinopolim vocatus esset, Chrysostrmum absentem deposuit, & in exilium mitti curavit; deinde transmisit Canones quosdam, quibus verabatur, ne depositus a Synodo Episcopus ite-

(a) Athan. de Synod. contra hæresin Ariam.

(b) Hilari. de Synod. Novæ fidei editio nis causa.

Canones Synodi Antiochena.

Baron. n. xxxix. & seqq.

nituisse. Cæterum Hilarii editio paulum diversa est ab ea, quæ apud Socratem & Athanasium reperitur. Sed quod in hac fidei professione Eusebiani licet non fuerint confessi Filium ejusdem esse cum Patre substantiæ, sed substantiæ Patris imaginem; hoc ipsum tamen iidem postea deleverunt. Quamobrem in eisdem his verbis inventus est Athanasius (c): Cum in Encænâ promulgasset Filium esse substantiæ Patris sine omni dissimilitudine imaginem; jurejurandoque affirmasset, se ita sentire, & anathemate execrarentur qui aliter sentirent; ac præterea cum Isauria ita scripserunt: Non refugimus fidem in Encænâ Antiochiæ editam; ubi nomen Substantiæ adscriptum invenias: veluti horum omnium obliti, paulo post in ipsa Isauria scripserunt, se hæresin & hæresin, hoc est, CONSUBSTANTIALEM, & similem substantiam, rejicere, ut vocabula aliena a sacris literis, & nomen substantiæ tollere, ut quod non in Scripturis reperitur. Quis igitur posthac eos Christianos reputaverit? aut quænam denique fides apud eos, apud quos nulla nec verba, nec scripta robur habent, sed omnia pro tempore mutantur & transformantur? Si tu, Acaci, & Eudo-

rum absque nova Synodo ministerium exercere auderet. Quem Canonem Chrysostrmus apud Socratem lib. 6. cap. 18. contendebrat, non Ecclesiæ Catholica, sed Arianorum Canonem illum esse: Episcopi enim olim Antiochia congregati ad evertendam Consubstantialis Fidem præ odio, quo adversus Athanasium flagrabant, eum Canonem condiderunt. Sed nec Athanasius juxta hocce XXV. Canones depositus, nec Chrysostrmus eos habuit pro Arianorum signentis, sed pro veris Ecclesiæ regulis, ut infra ostendetur. Mirò hic testimonia Chalcedonensis Concilii, Ferrandi, Joannis Antiocheni, Dionysii Exigui, Sancti Cæsarii Arelatenensis Episcopi, aliorumque plurimorum Antiquorum, apud Schellstratum in Dissert. 2. cap. 2. legenda. Sufficiat annotare, quotquot reperire est in Occidente & in Oriente, qui Canones exposuerunt, aut Collectionem Canonum adornarunt, unanimi consensu Antiochenos tanquam legitimos agnovisse.

XXI. Extant hujus Concilii Synodice literæ, quæ licet Canonibus præfixæ fuerint, post Canones tamen conscriptæ. Baronius de hac Synodica, cum XXIX. Episcoporum subscriptione adjuncta tractans, ait, Eusebianos (suæ factionis Episcopis omisiss) solos Catholicos, & inter illos Jacobum Nisibensem inscripisse, demum verborum lenocinio fucatam epistolam Synodicam præmisit. Verum, undenam habet Cardinalis doctissimus, hanc epistolam ab Eusebianis verborum lenocinio fictam Concilio Antiocheno fuisse præfixam? Ex Synodica ipsa ab eo recitata colligitur, hanc ab omnibus Antiochiæ congregatis Episcopis editam esse, & per totum terrarum Orbem transmissam. Auctor sane ille qui circa tempora Leonis Papæ hujus nominis primi floruit, Synodicam illam pro genuina habuit, & ut talem Latinitate donavit; quod sine ejus reprehensione non contigisset, si epistola verborum lenocinio ficta Concilio auctoritatem conciliaisset. Eam itaque ab Antiocheno Concilio, cum Eusebiani zelum disciplinæ Ecclesiasticæ præ se fer-

(c) Athan. de Synod.

Synodica Concilii Antiochena.

Baron. n. xxxii. & xxxiii.

xi, non refugitis in Encænâ promulgatam fidem, & in ea scriptum est, Filium substantiæ Patris esse indifferentem imaginem; cur igitur Isauria scribitis: Rejicimus vocem Consubstantialem? Si enim Filius secundum substantiam non est similis Patri; quomodo sine omni dissimilitudine imago Patris fuerit? &c. Hæc ipse, redarguens eos sibi ipsis reperiri contrarios. Porro ejusmodi ab illis editam fidei regulam, Luciani martyris titulo promulgatam fuisse, Sozomenus (a) tradit.

XXIII. Sed nec tunc quidem ejusmodi secundæ ab eis editæ fidei formulæ steterunt: Theophronius enim Tyanenensis Episcopus (inquit Athanasius b) aliam istiusmodi fidem a se compositam in præsentia omnium promulgavit; cui omnes, hominis religione approbata, subscripserunt. Quæ hæc est:

Novit Dominus, quem testem adversus animam meam invoco, quod credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, universitatis conditorem & auctorem, ex quo omnia. Et in Filium ejus unigenitum, Deum, Verbum, Potentiam, & Sapientiam, Dominum nostrum Jesum Christum, per quem omnia: eumque genitum esse ex Patre ante sæcula, Deum perfectum ex Deo perfectum.

PAGIUS ferrent, & per totum Orbem juxta receptum in Ecclesia morem transmissam, ipsa Synodica testatur. Ideoque viginti quinque Canones ex Majorum traditione in Ecclesia pro Ecclesiasticis iudiciis constanter adhibitos, longe verosimilior est, quam per fraudem Ecclesiæ fuisse obrutos, & vicinorum quoque temporum Episcopos Eusebianorum impostura fuisse deceptos; quod tamen omnibus Baronius persuasit.

XXII. Venio nunc ad causam D. Athanasii post Synodum Antiochenam in Conciliabulo ab Eusebianis pertractatam. Socrates lib. 2. cap. 8. ait: Eusebiani ante omnia Athanasium calumniari studuerunt. Et postquam scripsit, in locum ejus Gregorium fuisse delectum, pergit: His ita gestis interpolaverunt Fidem. Eadem habent, Sozomenus lib. 3. cap. 5. Auctor Vitæ Pauli Constantinopolitani apud Photium codice 257. & recentiores Historici ante Schellstratum. Verum, sicut Socrates post Synodum Antiochenam Eusebium Legatos ad Julium Papam misisse tradidit, quod tamen ante Synodum contigit; ita initio Synodi rem Athanasii pertractatam magno errore scripsit. Quod enim Athanasii causa in fine tantum Concilii agitata sit, suadet Conciliorum consuetudo, juxta quam ad Constantinum Imperatorem scripsit Liberius Papa, tunc de Athanasii negotio in Synodo agendum, cum ante omnia Fidei causa diligenter fuisset tractata. Edidit hanc Liberii epistolam Baronius ad annum CCCLIV. Liberio consonant Episcopi, qui a Valente Imperatore sub exilii pœna in damnationem Athanasii subscribere jussi, in Synodo apud Arelatum ac Biterras responderunt, ut priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de Fide prius discerent: nec tum deum de re cognoscendum, cum de persona iudicium constitisset, ut habet Sulpicius Severus lib. 2. Quare incredibile est, Orthodoxos Ecclesiæ Antistites in Fide probatos, qui Concilio Nicæno interfuerant, hanc nomini suo notam iniuriæ passos, ut pen-

(a) Sozom. l. 3. c. 5.

(b) Athan. de Synod.

Tertia fidei formula Antioch. edita.

Conciliabulum Antiochenum adversus Athanasium.

sto, & apud Patrem existeret in sua persona, & ultimis diebus descendisse, genitumque ex Virgine esse secundum Scripturas: Et postquam homo factus esset, passum esse, & resurrexisse a mortuis, & in Cælos ascendisse, & sedere ad dexteram Patris sui: eundemque iterum venturum esse cum gloria & potentia ad iudicandum vivos, & mortuos; eundemque permanere in sæcula. Et in Spiritum sanctum consolatorem, Spiritum veritatis; quem etiam per Prophetam promisit Deus se effusurum super servos suos, & quem Dominus discipulis suis pollicitus est, & secundum sollicitationem misit, ut Acta Apostolorum (c) testantur. Si quis igitur præter hanc fidem docet, aut diversa in animo retinet; anathema esto: Aut quæ Marcelli Ancyrensis, Sabellii, aut Pauli Samosatani sunt, sapiat; & ille quoque anathema esto, & quicumque cum eo communicant.

XXIV. At satis ne hæc illis visa sint, triplices jam unius fidei, eademque inter se diversas formulas edidisse? minime gentium. Inconstantes. Ea quippe est hæreticorum natura, idque ipsis peculiaris instium, ut semper instabiles atque volubiles, sua ipsorum arguantur inconstantia, atque mobilitate damnentur.

A a a 2 tur

dente Athanasii causa Romæ, ipsam Concilii sui initio contra Synodorum morem proponi permisissent, & quod pejus erat, in deponendo citra Juris ordinem Magno Athanasio Eusebianis consentissent.

XXIII. Sed Vulgaris error ex ipsis adversariis evertendus. Socrates cum de Athanasii depositione agit, lib. 2. cap. 5. dicit eum inprimis fuisse depositum, quod decretum ab illis tum statutum violasset, scilicet, quod absque consensu & sententia communis Concilii Episcoporum, graduum sacerdotii denuo suscepisset. Eadem habet Sozomenus citatus. Quare ante Athanasii depositionem aliquid præcesserat, statutum nimirum, ut si quis ipsum deposuerit, quod si jam quaras ab adversariis, quodnam fuerit illud statutum? Omnes una voce respondent, esse Canonem XII. Antiochenum. Non igitur ab Athanasii depositione Acta sua Concilium Antiochenum inchoavit, sed Canones prius statuit; ideoque falsum est, Antiocheni Concilii Acta ab Athanasii causa fuisse inchoata; cum non modo Fidem ante Canones Antiochiæ stabilitam admittant Scriptores univèrsi; sed & Canones ante depositionem Athanasii in Antiocheno Concilio fuisse statutos ipsi adversarii vel inviti asserere teneantur. Aliter ergo, quam hæcenus creditum, in Synodo Antiochena actum. In ea, post conditos summam animorum consensione XXV. Canones, & Synodica epistola munus, Eusebius cum favoribus suis existimans, se sufficientem pro Religione & disciplina zelum monstrasse, causam Athanasii proponere aggressi sunt; præsertim cum jam a Macario, Hesychio, & Martyrio Roma Antiochiam reversis percipere potuerunt, rem hanc coram Sedis Apostolicæ tribunali minime ad votum successuram. Patet id ex luculentissimo testimonio Julii Papæ primi, qui in sua ad Eusebianos Antiochiæ congregatos epistola scriptum reliquit: Si enim post Synodum in culpa fuisset deprehensus Athanasius, non tamen

Post conditos canones Athanasii causa agitata.

Baron. n. xxxix.

opor-

CHRISTI
341.

JULII PAP.
5.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 5.

(a) *Isaia.* tur : Non est enim solum filiae (a) Chal-
47. daeorum ; adeo ut nullo valeant loco con-
fiteri, & statuta ab se semel firmiter in-
hære sententiæ ; sed juxta illud divinæ
(b) *Job. 24.* Scripturæ (b) : *Leves sunt super faciem*
aquæ ; atque instar Cain (c), a veritate
(c) *Gen. 4.* sponte exulantes, vagi ac profugi sem-
per incerti a sua ipsorum ferantur insa-
nia. Cum enim nonnisi una veritas sit :
ab ea qui semel exciderint, semper dubios,
nutantes, & anxios incerta sede vagari
continget ; & , secundum illud sanctissimi
(d) *Job. 5.* Job (d) : *Ambulant super vacuum, & pe-
ribunt.* Qui igitur tres inter se varias in
eadem Synodo ediderunt, aliam post a-
liam, fidei confessiones, quas singulas pro-
barunt, & subscripserunt ; addiderunt his
omnibus quartam paulo post, anno illo
necdum elapso ; testatur id quidem San-
ctus Athanasius, qui triplicibus illis for-
mulis recitatis, ista subdit :

XXV. *Hæc cum Antiochia per tempora Encæ-*
niorum egissent ; ne tum quidem arbitrari
fatis perfecte fidem suam conscriptam ef-
se, utpote homines turbido fluctuantique
animo, aliud scripturæ genus de fide post
aliquot menses conficiunt, amandantque
in Gallias Narcissum, Marim, Theodo-

PAGIUS oportuit, creationem novi Episcopi ita illegaliter
& præter Canonem Ecclesiasticum fieri. Scribit hæc
Julius primus anno sequenti, cum præsentis Euse-
biani Antiochiæ Athanasium deposuissent, cu-
jus depositionem narrans in citata ad Eusebianos
epistola rem facti describit. Notanda autem
ejus verba : *Si namque post Synodum culpa*
obnoxius repertus fuisset Athanasius ; ac si diceret,
post Synodum Athanasium reum fuisse habitum,
& novum Episcopum Gregorium illegaliter, ac
præter Canonem, tunc intrusum.

XXIV. Quæsitum sæpius fuit, quânam sit Canon il-
le cuius Socrates & Sozomenus meminerunt, &
quem scribunt, jam tum Antiochiæ fuisse statu-
tum. Respondet Baronius, fuisse Canonem XII.
Antiochenum de damnatis Episcopis aut Clericis
adeuntibus Imperatorem ; cuius Canonis verba ita
abbreviavit Epitomator Græcus : *Depositi, si*
Imperatori molestiam exhibuerit, majorem petat
Synodum, ejusque decreto acquiescat. Si vero &
rursus agre culerit, restitutionem nec assequatur.
Baronius consequenter statuit, hunc Canonem il-
lum esse, quem Innocentius primus ut Hære-
ticorum commentum habuit, & Catholicis Ca-
nonibus addendum non esse, censuit. Baronium
alii omnes postea secuti sunt. Verum Canon,
ab Innocentio & Chrysofomo reprobatus ab illo
valde diversus : rejicitur enim etiam a Palladio
Helenopolitano Episcopo, Chrysofomi discipulo,
qui illum in Vita Chrysofomi his verbis exhi-
bet : *Si quis Episcopus aut Presbyter sine iusto se-*
ne iniuste depositus, ex se ipso absque Synodo in
Ecclesiam redierit, hic jam excusationis non ha-
beat locum, sed omnino expellatur. Is Canon a
Theophilo quondam Chrysofomo objectus in o-
dium Athanasii conditus fuit, sed inter viginti
quinque Antiochenos ab Ecclesia approbatos nul-
libi legitur. Canon XII. agit de his, qui de-
gradati ad Imperatorem recurrunt ; de his non
agit Canon a Palladio citatus : nec similiter de
modo ad eundem Imperatorem, ut agit Canon un-

rum, & Marcum ; qui quasi a Synodo e-
missi, ista beatæ memoriæ Constanti Augu-
sto, cæterisque qui ibi aderant, tradide-
runt. Sic refert Athanasius. Fuerunt au-
tem Legati ejusmodi ab Antiocheno Con-
cilio missi in Occidentem ad Constantem
Imperatorem, qui primi inter eos vide-
bantur Episcopi impietate præstantes, eo
nimirum fulti consilio, ut quemadmodum
Constantium Orientis Imp. Hæresis casti-
bus inclussissent, sic & eum qui Occidentem
præfesset Augustus, iisdem artibus capti-
varent, fieretque, ut cum eis univèrsus
Christianus Orbis duceretur ab Ariana.
impietate captivus, sicque, juxta divi-
num oraculum, immolarent (agenæ suæ
(e), & sacrificarent reti suo. Tanta er-
go re concepta, ad tam immane facinus
peragendum deliguntur ab eis in primis
veterinosus hæreticus, antiquus Arianus,
atque Ario plane connatus, Narcissus Ne-
roniadis in Cilicia Episcopus, quem A-
thanasius (f) ad omnem impietatem au-
dacissimum nominat ; Maris Episcopus
Chalcedonensis, qui Narcissum superabat
in propaganda Ariana hæresi diligentia ;
Theodorus Heracleæ (quæ & Perinthus
dicitur) Episcopus, pollens male parta
ad

decimus, quem duodecimus continuat & confir-
mat. Denique scribit Palladius, *Canones, quos*
Theophilus miserat, a quadraginta complicibus A-
rii editos. Quare, cum certo constet, nonaginta
aut plures Episcopos adfuisse Concilio An-
tiocheno, quis non fatebitur, Catholicis a factio-
ne Eusebii separatis, solos Eusebianos contra
Athanasium seorsum egisse, donec immutato Ca-
none Antiocheno, & in pravum sensum expo-
sitis, causam se invenisse existimarunt, ob quam
Fidei Athletam deponerent ?

Sciebat Eusebius Nicomediensis, Athanasium
in Tyrio Concilio damnatum, absque nova Syn-
odo post Constantini Magni obitum hujus filio-
rum decreto Episcopatum recuperasse. Quia ve-
ro inter Canones Antiochenos, Canone, ordi-
ne quarto, decretum erat : *Episcopus a Synodo*
depositus, si sacra celebrare ausus fuerit, redoun-
di potestatem non habeat ; & Canone XII. Ita-
tutum, Episcopum a Synodo damnatum, non ad
Imperatorem, sed ad majorem Synodum causæ suæ
cognitionem deferre debere. Ex hisce duobus in
sinistram sensum pertractis unum conslavit Euse-
bius, & cum quadraginta factionis suæ Episco-
pis eum Canonem edidit, qui inter XXV. An-
tiochenos nullatenus reperitur ; sed a Palladio,
Georgio Patriarcha Alexandrino & Metaphrasæ
in Vita Chrysofomi adducitur. Statuerunt in eo
Eusebiani, juste aut injuste depositum non posse
sine nova Synodo sacrum ministerium resumere.
Injuste autem depositi non meminerant Patres
Antiocheni Canone IV. ad quem hæc verbis
Eusebiani respicere videbantur. Unde Georgius
Alexandrinus Canonem hunc a Theophilo addu-
ctum vocat *adulterinam & falsi nominis scriptu-*
ram, quod verba Canonis IV. adulteraret, &
injuste depositum sine nova Synodo Thronum
suum recuperare non posse decerneret, cuius
nec Canon quidem Antiochenus meminerat. Sta-
tuerunt subinde Eusebiani : *Qui sine nova Sy-*
nodo Thronum suum recuperat, expellatur, &
de-

(e) Hab. r.
Eusebia-
norum le-
gatio in
Occiden-
tem.
(f) Athan.
orat. r.
cont. A-
rian.

XXV.
Ab Eusebio
Nicomed.
constituitur.

CHRISTI
341.

JULII PAP.
5.

CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 5.

ad decipiendum Fideles scientia ; & Mar-
cus Episcopus Arethusius, ad dolosa im-
pertienda consilia alter Achitophel (a)
nominandus. His igitur tanti ponderis le-
gatio a sceleratorum factione decernitur,
daturque illis, haud dubium litteris ad-
jecta Constantii, quam ad Constantem Au-
gustum perferant, statuta ab iis Antio-
chiæ novissime formula fidei : ipsam autem
his verbis conceptam S. Athanasius reci-
tat (b) :

XXVI. *Credimus in unum Deum, Patrem omni-*
potentem, conditorem & factorem rerum,
ex quo omnis paternitas & in calis & in
terris nominatur. Et in unigenitum ejus
Filium Dominum nostrum Jesum Christum,
ante omnia secula ex Patre genitum, Deum
ex Deo, lumen de lumine, per quem om-
nia facta sunt in calis & in terris, sive
ea visibilia sunt, sive invisibilia : eundem-
que verbum esse, Sapientiam, Virtutem, Vi-
tam, & veram Lucem : qui propter nos
postremis temporibus homo factus est, &
genitus ex Sancta Virgine : eundemque cre-
ditum crucifixum, mortuum, sepultumque,
tertio die ex mortuis resurrexisse, assump-
tumque in calum, residere ad dexteram
Patris, & venturum esse in consummatio-
ne, ut judicet vivos & mortuos, reddat-
que singulis secundum opera sua. Cujus re-
gnum indestructibile permanet per infinitas
ætates : Sedet enim ad dexteram Patris non
solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.
Credimusque in Spiritum sanctum, hoc est,
Patremque ; quem pollicitus Apostolis, post
reditum suum in calos, misit, ut eos eru-
diceret, omniaque illis in memoriam subji-
ceret : per quem animæ sanctificantur, quæ

PAGIUS demum in exilium relegatur, ut videre est apud
Georgium Alexandrinum. Canon autem XII. qui
majoris Synodi meminerat, etiam damnatum a
Synodo, si Imperatorem adeat, nulla venia di-
gnum constituat, de exilio tamen ne verbum
quidem fecerat ; adeo ut Eusebianos in Canone
suo hoc ipsum Canonis XII. verbis addidisse in
odium Athanasii, in cuius exilium unice con-
spirabant, manifestum videatur. Hinc intelli-
gimus quid sibi voluerit Georgius Alexandrinus,
cum in Vita Chrysofomi, allato Eusebianorum
Canone, addit : *Et hic quidem Canon tanquam*
illegitimus & a jure dissentiens de relegando in
exilium, in Sardicensi Synodo declaratus est. No-
tanda sunt illa verba, de relegando in exilium,
quæ a Synodo Sardicensi specialiter fuisse repro-
bata scribit Georgius, quod sciret, hæc ipsa ab
Eusebians in odium Athanasii contra jura & Ec-
clesiæ decreta fuisse adjuncta. Hæc omnia ex
præstantissimo Opere de sacro Concilio Antiocheno
a Schelstratio V. C. elucubrato summam ex-
plicitur poterunt.

XXVI. Quia existimabat Baronius, Synodum Antio-
chenam ab Athanasii causa inchoatam fuisse ; ideo
prius de ea, quam de alii Synodi Adis, illi
agendum fuit. Nos vero majoris claritatis gra-
tia, rebus, eo ordine quo gestas esse credimus,
explicatis, quæ prætermisimus, nunc percurre-
mus. Extat Athanasii epistola ad Orthodoxos,

(a) 2. Reg.
15. & 16.
(b) Athan.
de Synodo
Arimin.

Quarta
formula
novæ fidei
Synodi
Antioche-
næ.

Epistola S.
Athanassi
ad Ortho-
doxos.

in illum sinceriter credunt. Eos porro quæ
dicunt, *Filium ex non ente, aut alia sub-*
sistentia, & non ex Deo esse ; aut, erat
quando non erat Filius : alienos a se cen-
set Catholica Ecclesia. Hactenus quarta
descripta ex Antiocheno Concilio fidei
confessio. Diversum ab his omnibus est
illud Symbolum Antiochenum, quod re-
citatur Cassianus contra Nestorium (c) a-
gens, in quo eadem Filii cum Patre con-
substantialitas asseritur, non ab his, sed
a Catholicis editum.

Porro hæc omnia scripta & edita fue-
runt ab Eusebianis tantum, ab illis, in-
quam, trigintafex Episcopis, qui in A-
thanasii damnationem & Gregorii suffectio-
nem turpiter confenserant ; obnitentibus
haud dubium reliquis Nicænæ fidei pro-
fessoribus, inter quos eminebat magnus
ille Jacobus Episcopus Nisibita, qui in-
ter paucos illos, qui reperiantur scripti
ante canones Concilii Antiocheni, con-
numeratur. Passurus ne æquo animo erat
magnus Jacobus Nicænæ professionem
infringi, verbumque CONSUBSTANTIA-
LIS penitus aboleri ? qui (ut suo loco
superius dictum est ex Gennadio (d) post
multos labores atque certamina pro
Concilii Nicæni defensione suscepta, & fide-
liter exantlata, de hoc ipso : *Quod Chri-*
stus Filius Dei sit, & consubstantialis Pa-
tri, præclarum commentarium sive antea
scripserat, sive post hæc ad horum redar-
guendam temeritatem confecit : quod ma-
gis credimus, cum antehac nulla suæ
fidæ scriptis Eusebians edidissent publica
monumenta. Cur autem novissima hæc ab
eisdem quarta fidei regula ibidem Antio-
chiæ

cum per Arianos persecutio foret, ut in ejus titu-
lo legitur. In ea Georgii nomen identidem le-
gitur. Putat Baronius, quæ illic narrantur ab
Athanasio, Gregorii potius invasioni convenire,
quam Georgii, qui anno trecentesimo quinquage-
simo sexto Sedem Alexandrinam occupavit ;
ideoque Georgii nomen loco Gregorii, in illam
epistolam perperam intrusum esse. Baronio ad-
hæret Hermantius in Vita Gallica S. Athanasii
lib. 5. cap. 14. eo præcipue fundamento fretus,
quod ex ea epistola pag. 946. & 947. appareat,
Athanasium feria sexta majoris hebdomadæ ad-
huc Alexandriæ fuisse ; cum tamen ex epistola
ejus ad Solitarios pag. 867. eum die nona Februa-
rii ex ea urbe egressum constet. Unde infert
Hermantius, epistolam ad Orthodoxos ad inva-
sionem Gregorii, quæ currenti anno contigit,
non vero Georgii, referendam esse.

Verum ea ad Orthodoxos epistola non in-
prima, sed in posteriori invasione scripta. Post-
quam enim Athanasius in ea ad Orthodoxos e-
pistola scripsit, Georgium, utpote Arianum, A-
rianis duntaxat favisse, Catholicos vero tan-
quam extraneos & alienos infectari solitum,
hæc subjungit, ex versione Valesii. (Nannius
enim Latinus Interpres sensum Auctoris sui mi-
nime est affectus, id quod Baronio, cæterisque
fraudi fuit) *Nam quoniam Gregorium, inquit A-*
thanasius, quem antea Eusebians Arianis Episco-
pum scri-
pura constituerant, postquam de illo scripsissent, pta
omnes

(c) Cassian.
de inc. arv.
Dom. l. 6.
XXVII.
Catholici
Episcopi
Eusebia-
nis adver-
sati sunt.

(d) Gen-
nadi. de vi-
ris illustr.
c. 11.

CHRISTI 341.

JULII PAP. 5.

CONSTANTII IMPR. 5. CONSTANTIS

chie non statim, sed concripta post aliquot menses a prioribus fuerit: nulla quidem, quam opinari possimus, causa nobis occurrit, nisi ingruens Antiochiæ terræ-motus, quo anno superiori quo ejusmodi Synodus indicta est, & præsentis quo est celebrata (ut superius demonstravimus) vehementer est afflictata: adeo ut defuerit facultas inita semel comitia frequentius celebrandi: hisce sane auspiciis decuit recentes Eusebianorum fidei regulas sanciri ac promulgari, quarum causa universus Catholicus contremuit atque plane concussus est Orbis.

XXVIII. Cæterum quod ad easdem quatuor inter se diversas scriptas ab eis Antiochiæ fides pertinet; illud quoque admiratione dignum, quod non sic quidem posterior cum scripta est, prior ab illis iusta est aboleri, ut (quod par erat, cum non nisi una posset esse vera fides) secundam, tertiam secundam, ac denique quartam tertiam sua ipsorum assertione delerent, sed sinerent easdem omnes integras permanere; ea nimirum calliditate atque vasticie, ut pro temporis atque loci ratione, quæ sibi opportunior videretur, ex illis quatuor unam ederent: quod fecisse Legatos ipsorum ad Constantem missos, Sozomenus (a) affirmat. At de his suo loco dicendum. Vides igitur quot indigeat velamentis ad suam ipsius turpitudinem contegendam mendacium; cum sincera veritas suomet pro indumento candore nitens, honestissima, qua pulchrior redditur, gaudeat nuditate.

PAGIUS

omnes vos Ecclesia catholica Episcopi jure merito ob impietatem anathemate percussisti & abdicasti, quemadmodum probe scitis: ob eam causam Georgium nunc isidem Arianis miserant Episcopum. Deinde ne pudore iterum ac probro afficiantur, nobis adversus ipsos literas scribentibus, extranea vi contra nos usi sunt, ut Ecclesiam suam potestatem redderent, omnem Arianismi suspicionem a se amoliri viderentur, &c. Annon apertissime Georgium distinguit a Gregorio; & hunc quidem olim ab Orthodoxis Episcopis condemnatum esse dicit, atque depositum in Synodo scilicet Sardicensi; Georgium vero ab iisdem Arianis nunc in Ecclesiam Alexandrinam immisissum esse. Et Arianos mentes, ne Georgius similiter ab Orthodoxis Episcopis condemnaretur, gratulationem suam callide dissimulantes, ad Ecclesias urbis Alexandriæ occupandas, extranea vi usos esse, id est, Gentilium & Judæorum auxilio. Ita enim scribit ipse Athanasius in eadem epistola, & in epistola ad Solitarios, ubi Georgii introitum describit. Quare epistola circularis Athanasii ad omnes Orthodoxos, non adversus Gregorium scripta est, sed adversus Georgium recens in Sedem Alexandrinam intrusum. Contra quem etiam scripta est ab eodem Athanasio altera circularis epistola ad Episcopos Ægypti & Libyæ, quæ in vulgatis editionibus perperam inscribitur, Oratio prima adversus Arianos, cum tamen epistola sit encyclica ad omnes per Ægyptum & Libyam Episcopos, quæ

Reperuntur ejusdem Concilii canones viginti quinque: verum quod ab Eusebianis instituti essent; ab antiquioribus, cum citarentur in judicio, rejecti fuerunt; ut accidit in causa S. Joannis Chrysothomi; qui semel ab adversariis in Concilio depositus, cum restitutus esset postea pariter ab Episcoporum Synodo; illam restitutionem ea ex causa ab adversariis objectionem est nullius fuisse momenti, quod scilicet contra canonem Ecclesiasticum Concilii Antiocheni ad sedem reversus esset; cum per eum sanciat, ut depositus in Concilio, non nisi per Concilium majoris numeri Episcoporum possit a sententia, qua fuerat condemnatus, absolvi. Rem gestam sic narrat Socrates (b): Episcopi qui tunc aderant, non de alio crimine queri, sed hoc solum in judicium adduci oportere dixerunt; nimirum quod post abdicationem, absque Concilii sententia, ipse sese in sede Episcopali collocaverat. Ubi Joannes respondit, quinquaginta Episcopos, qui cum ipso communicaverant, et in illa re suffragatos fuisse. Leontius contra, At plures, inquit, tibi in Concilio refragati sunt. Rursus cum Joannes diceret, hunc canonem non ad illorum Ecclesiam, sed ad Ecclesiam Arianorum pertinere (nam qui Antiochiæ ad fidem CONSUBSTANTIALIS tollendam convenerant, præ odio adversus Athanasium concepto, hunc canonem ediderant) ejecto illius responso, contra eum sententiam pronuntiaverunt, illud neutiquam animis complexi, quod qui hoc canone usi fuissent, etiam Athanasium abdicat-

XXIX.

Canones Synodi Antiochenæ.

(b) Socrat. l. 6. c. 16.

XXVIII.

Philagrius Ægypti Prefectus in utraque Athanasii depositione.

PAGIUS

postea Georgium. Idem plane confirmat Athanasius in Apologia de fuga sua pag. 703. Hæc Valefius. Sed licet nihil veter, Philagrius tertiam Præfecturam in Ægypto gessisse; cum tamen de ea certa argumenta non suppetant, præstat dicere. Philagrius, cujus mentio in Epistola Athanasii ad Orthodoxos, alium esse a Philagriis, qui anno CCCXXXV. ac postea anno CCCXLI. Præfectus Ægypti fuit. Duo itaque Philagrii distinguendi. Prior duplicem Præfecturam Ægyptiacam administravit, ortuque Cappadox fuit, cujus non semel Athanasius meminit. Secundus est Philagrius, cujus mentionem facit Gregorius Nazianzenus in Laude funebri Sancti Athanasii. Nazianzeni verba afferemus anno CCCLXII. numero XX. Hunc fuisse etiam Cappadocem, & post Juliani Imperatoris mortem iterum Præfectura Ægypti decoratum esse Nazianzenus testatur. Quare regnante Constantio jam Ægypti præfectus fuerat, & quidem quantum conjicere licet, anno trecentesimo quinquagesimo sexto, quo Athanasius ex urbe Alexandrina iterum fugere coactus est. De isto Philagrio prioris, ut videtur, filio intelligenda hæc Athanasii verba in Epistola ad Orthodoxos tomo 1. pag. 545. Philagrius jam olim in Ecclesiam & virgines injuriosus, per id tempus Præfectus Ægypti, olim transfuga nostra Religionis, Georgii convenerantus, homo nequaquam spectatis moribus, fretus magistratus sui auctoritate præstiduoque, ad quidvis audendum promptus, & qui æquitate in Ecclesiam insectus & præcepit, & Eth-

XXIX.

Duo Philagrii Ægypti præfecti distinguendi.

CHRISTI 341.

JULII PAP. 5.

CONSTANTII IMPR. 5. CONSTANTIS

dicarant. Hæc Socrates, eadem Sozomenus (a), & alii qui scriptis profecuti sunt res Joannis Chrysothomi. Porro canon ille hujus Synodi Antiochenæ, cujus causa oborta est controversia, quique ab eodem Joanne Chrysothomo, ut ab Arianis constatus, rejectus fuit, est hujusmodi (b): Si quis a proprio Episcopo depositus, vel presbyter, aut diaconus, aut etiam si a Synodo quilibet Episcopus fuit exauctoratus; molestiam Imperialibus auribus inferre non præsumat, sed ad majorem Episcoporum Synodum sese convertat; & quæ se putat habere iusta, in eorum Concilio allegat, atque ab his de se expectet, quæ fuerit deprompta sententia. Quod si deficiens pusillanimitate, hoc noluerit facere, sed Imperatori fuerit importunus: hujusmodi nullam veniam habeat, neque locum illius restitutionis suæ, nec spem recipiendi gradus habeat in futurum. Hæc canon, & quidem adversus Athanasium (ut apparet) editus; quippe quem dicerent Eusebiani, litteris tantum Imperatoris subnixum, qui depositus fuerat in Conciliabulo Tyrio, in suam Ecclesiam Alexandrinam reversum esse. Cum igitur idem ipse Canon adversus Joannem Chrysothomum ab ejus adversariis adduceretur; qui ipsum defendebant, libera voce dicebant, canonem ab Arianis sancitum, & per Sardicense Concilium, penitus esse sublatum, atque irritum omnino redditum; id sane quidem: nam Sardicensis Synodi canone tertio, sive quarto, atque septimo illud decretum est, ut

liberum sit deposito a quovis Concilio Episcopo appellare judicium Romani Pontificis, qui per se, vel per legatos, aliorum Episcoporum judicium examinet atque dijudicet. Sed & de his agens Innocentius Romanus Pontifex ad clericos Constantinopolitanos scribens in eadem causa Chrysothomi, hæc de ejusmodi canone Antiochenæ Synodi: Si qui vero & alii (canones scilicet) a quibusdam proferuntur, qui a canonibus Nicænis discrepant, & ab hæreticis compositi deprehenduntur; hi ab Episcopis Catholicis rejiciuntur. Hæreticorum enim commenta Catholicis canonibus astruere non licet; semper enim vel per contraria, vel per illicita labefactare student voluntatem Concilii Nicæni. Non solum igitur his non obtemperandum esse dicimus, sed ipsa potius cum hæreticis atque schismaticis dogmatibus esse contemenda: quomodo & antea in Sardicensi Concilio ab Episcopis prædecessoribus nostris factum est. Hæc Innocentius, cum in locum Joannis Chrysothomi alius ab adversariis fuisset substitutus Episcopus. Cæterum quod spectat ad ejusdem Antiocheni Concilii canones, Eusebiani, apud quos nihil antiquius fuit, quam ut, in cuius suspicionem venerant, vitarent nomen hæreticum; hanc ob causam, sicut in prima ipsorum ibi facta fidei confessione contestati in primis sunt, se Arium minime sectatos esse; ita in canonum editione, quo ab eis statuta reciperentur ab omnibus, ipso ingressu canonem illum po-

XXXX.

Respuit Innocentius Papa Canonem Concilii Antiocheni.

XXXII.

Eusebianorum doctusum studium.

nicas tribus, Judæosque item, atque alios protervos homines abhorrationibus, magnisque promissis, quæ secundum pacta pro opera præstita bene persolvit, adversus Ecclesiam instigatos, eunectum cum gladiis & fustibus contra populos in Ecclesias immittit, anno nempe CCCLVI. Quod si Philagrius iste alias Ægypti Præfectus fuisset, ejus Præfecturæ Athanasius mentionem faceret, quemadmodum in epistola ad Solitarios pag. 844. de priori Ecclesiæ Alexandrinæ invasione per Gregorium facta, & de Philagrio tunc Ægypti Præfecto, anno sc. CCCXLI. loquens, & Constantium, quod patris exemplum non sequeretur, reprehendens ait: πάντα λεύκιστα δια τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ, καὶ γὰρ περὶ γράμην τὴν πατρῶν, καὶ τὴν ἐκ δαδύριον τὸ δεύτερον ἔγραψα ἑκατόν, καὶ τὰ ἄλλα γράμματα γέγονε. Quæ verba sic Interpres Latinus vertit: Omnia in gratiam verborum hæreticos mentitur, qui præter mentem patris, & antea his Philagrius Præfectum misit, & nunc per eum scelera ista designavit. Verum sic ultima verba vertenda: Et tunc Philagrius Præfectum iterum misit, & nunc per eum scelera ista designavit. Unus de priori & de posteriori Ecclesiæ Alexandrinæ invasione loquitur Athanasius, atque Constantium anno CCCXLI. Philagrius iterum Alexandriam misisse, & anno CCCLVI. per eundem Philagrius scelera, de quibus sermonem habet, designasse; ubi Athanasius Philagrius Constantino Magno vivente, annoque CCCXXXV. jam Præfectum fuisse insinuat. Quod vero subdit, in secunda invasione Constantium, per

fuerunt, quo Nicæni Concilii canonis de Paschatis tempore instituti se vindices exhiberent; ac proinde maculam illam qua aspersi erant, quod ferrentur ipsi Nicæna Synodo adversari, hoc dolo prorsus eluerent. Ad quorum confirmandam fidem illud quoque accessit, quod inter Episcopos qui scripserunt epistolam Synodalem, insignis ille Jacobus Episcopus Nisibita, haberetur inscriptus: & e contra nomina eorum qui Arianae sectae erant antesignani, ut Eusebii Nicomediensis, jam Episcopi Constantinopolitani, Acaçii Episcopi Caesariensis, Maris Chalcedonensis, Patrophili Scythopolitani, Theognis Nicæni, & aliorum famosissimorum Ariano- rum scripta minime legerentur in epistola Synodali, quam iisdem canonibus praefixere; eam vero verborum lenocinio fucatam sic breviter conscripserunt (a):

(a) Praef. Cone. Antioch. tom. I. Conciliorum. XXXIII. Concilii Antioch. Synodica.

Sancta, & pacatissima Synodus in unum congregata, his qui per singulas provincias sunt, unanimibus sanctis & consecratibus in Domino salutem. Gratia & veritas Jesu Christi Domini, & Salvatoris nostri sanctam Antiochenam Ecclesiam visitans, & in unum connectens per concordiam pacatissimi Spiritus, multa quidem & alia perfecit; in omnibus autem & pacata, suggerente sancto & pacifico Spiritu, etiam hoc perfecit, ut quae visa sunt recte constitui, cum plurima consideratione & iudicio una cum omnibus nobis Antiochiam ex diversis Provinciis in unum collectis Episcopis, in vestram notitiam deferantur. Credimus autem gratiae

PAGIUS

per Philagrium scelera designasse, ex duobus alterutrum indicat, aut istum Philagrium anno CCCLVI, tertium Praefecturam Aegypti obtinuisse, aut, quod verosimilius existimo, eo consiliario & auctore, Constantium, quae tunc gesta adversus Athanasium, decrevisse. Quare Philagrus ille, cujus mentio in loco mox citato ex epistola ad Orthodoxos, diversus est ab eo Philagrio, qui anno CCCXXXV. & anno CCCXLI. Aegyptum rexii, huiusque sine dubio filius fuit.

XXX. Magis probatur duos Philagrios distinguendos.

Sed quid adhuc haeremus? Ipsemet Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 813. loquens de morte S. Pauli Episcopi Constantinopolitani, quae anno CCCL. contigit, disertè memorat Philagrium Vicarium Cappadociae sub Philippo Praefecto, quod de Philagrio jam duplici Praefectura Aegypti exornato nullo modo intelligi potest. Quis enim sibi persuaserit, hominem adeo insignem eo dejectum, ut Vicarius Praefecti patriae suae post duplicem Praefecturam gestam dignus fuerit: Siquidem, inquit Athanasius, Philagrus per id tempus eorum locorum Vicarius (de Cappadocia loquitur) omniumque, quae ipsi (nempe Eusebiani) vellent hislorio sed tamen super hoc scelere stupens ac marens, credo quod alius ac non ipse potius, ejus necis auctor esset, plurimis rem prodidit, &c. cum eo ingrossi Eusebiani hominem adhuc spirantem invenissent per vim Episcopum strangulasse, & Diaconum dixisse inferenda necis ministrum Philippum Praefectum fuisse. Ubi vides, Athanasium Philagrium istum

Domini & Spiritui sancto pacis, quod & ipsi conspirabitis nobis, tamquam in unam fuissetis virtutem nobiscum, & orationibus advenientes, magis autem muniti & in Spiritu sancto praesentes, iisdem ipsis quae definita sunt consentientes, & ea quae visa sunt recta roborantes cum consensu sancti Spiritus consignabitis. Haec illi, auspiciantes & canonem editionem (ut dictum est) a stabilimento Nicæni canonis de Paschatis die editi. At quos non decepisset eorum impostura tot tantisque fucata pigmentis? quibus cum decipi possent, qui tunc erant in diversis provinciis Episcopi; quid mirum, si complures, qui posterioribus temporibus vixerunt, eadem ut canonica receperunt.

Unde accidit, ut canonum collectores, in antiquorum ab ipsis facta canonum collectione, eosdem quoque tamquam editos ab Orthodoxis una collegerint, & Ecclesiae legendos ediderint. Quisnam autem is primus fuerit ignoratur: illud tamen compertum est, ex quadam antiquiori nobis incomperata collectione in Concilio Chalcedonensi duos canones Antiochenae Synodi in Actione quarta atque undecima ad verbum esse citatos, sed absque titulo Antiocheni Concilii: quorum quidem in eo codice, qui in Synodo probatus est atque lectus Actione undecima, prior nonagesimoquinto, posterior vero nonagesimosexto erat numero consignatus; cum tamen iidem in Concilio Antiocheno decimus sextus, & decimus septimus ordine describantur: ut plane appareat non ex ipso

XXXIV. Canones Antiochenae Synodi quomodo recepti.

vocare omnium, quae Eusebiani vellent, hislorio- nem, ideoque & diversum non esse ab eo Philagrio, de quo sermo in epistola ad Orthodoxos, qui dicitur in virginis & Ecclesiam injuriis fuisse. Neque dubito, quin in duobus istis locis de eodem Philagrio juniori Athanasius loquatur, ideoque, quin epistola ad Orthodoxos referenda sit ad secundam Ecclesiae Alexandriae invasionem, non vero ad primam, ut haftenus non sine Historiae detrimento praestitum.

Alterum Baronii fundamentum petitur ex mentione de Eusebio adhuc vivente, nempe Nicomediensi dicto, qui Gregorium Alexandriam mittendum curavit, qui quae anno sequenti mortuus est. Major est de causa in templi populi de- fluxus, & praecipue ob id, quod nullas quere- las nec a plebe, nec a presbyteris, nec ab Episcopis contra me habitas satis scirent, neminemque nisi Ari- anus cum Georgio esse: ipsumque adeo Ariantum & esse, & ab Ariano Eusebium missum esse, cognoscere. Ita Athanasius in epistola ad Orthodoxos pag. 944. ubi Baronius loco Georgii, Gregorium legendum contendit. Verum ut observat Valefius loco ci- tato, Baronium decepit Latinus Interpres; in Graeco enim epistolae textu enthronismus Geor- gii non Eusebio adscribitur, sed rōis πρῶσι ἰεροσολι- mōν, id est, Eusebians; ideoque ea verba ita ver- tenda: Ipsumque adeo Ariantum & esse, & ab Eusebians missum esse cognoscere. Athanasius enim Eusebianos passim in libris suis nominat, licet ea narret, quae diu post obitum Eusebii Nicomediensis contigerunt.

XXXXI. In epistola ad Orthodoxos nulla Eusebii mentio. Baron. anno 242. num. XIX.

Ad

ipso Antiocheni Concilii codice editos esse, sed ex quadam ante jam facta collectione, communi majorum auctoritate, probata.

XXXV. Quomodo Eusebiani abutuntur Ecclesiasticis regulis.

(a) Tom. I. conc.

Quae enim secundum Ecclesiasticam antiquitus traditam disciplinam ab eis in ea Synodo viderentur esse disposita, plane abicienda non erant, sed ab ipsis tamquam ab injustis possessoribus vindicanda; quae licet optima ac digna essent, ab eis- dem tamen Eusebianis in malum usum, nempe ad persecutionem Catholicorum, converterentur. Sit in exemplum canon ejusdem Synodi quintus, citatus ac reddi- tus per singula verba in Actione quarta Concilii Chalcedonensis, cum dicitur (a): Aetius Archidiaconus Constantinopolis sanctae & universalis Ecclesiae dixit: Regula est haec cum aliis posita a sanctis Patribus, quam custodientes sanctissimi Patres Episcopi docent & clericos, & monachos, & omnes Christum colentes. Si autem inveniant aut insultantes, aut acquiescere non volentes, hac utuntur regula. Et ex codice relegit haec de clericis & monachis, qui semetipsos a communione suspendunt: Si quis presbyter, aut diaconus, suum contemnens Episcopum, a communione semetipsum suspendit Ecclesiae, & secretius collectam fecerit, & altare constituerit, & no- luerit evocanti Episcopo consentire, & no- luerit eidem acquiescere, neque obedire, & primo, & secundo vocanti: hunc omnino damnari, nec unquam hunc curationem mere- ri, nec recipere eum posse honorem, ordi- nari. Si autem permanserit turbas faciens, & seditiones Ecclesiae; per extra- neam potestatem, tamquam seditiosum, de- Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

XXXII. Locus Athanasii male explicatus Baron. num. XVI.

Ad annum trecentesium quinquagesimum sextum commodius respondebimus ad fundamentum Hermantii supra adductum. Ad nostrum autem respondet Baronius, fretus versione Latina loci Athanasii supra a nobis num. XXV. & seq. citati, Athanasium, cum Gregorii electionem accepisset, & antequam Alexandriam venisset, de ea scripserit ad omnes Episcopos, qui statim e- um excommunicarunt. Haec versio vulgaris: Ego autem quia jam pridem, cum cum Ariani ut fi- dum sibi in Episcopum promovebant, scripto edi- deram, nemini vestrum Catholicis Episcopis igno- rum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edito Ecclesiae proclamatum, nec aliam esse cau- sam, cur cum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne denuo ex meis scriptis similia convicia pate- rentur. Barbara & exotica vi in me coorti, Ec- clesiam in suam potestatem redegere, ut ita Ari- anismi suspicionem vitarent. Sed haec interpreta- tio hoc in loco vix percipi potest, ut inquit ibidem Hermantius, nec sensus a Baronio inten- tus, e textu Graeco elici potest. Ipsemet Her- mantius exilimat, textum illum corruptum esse, & loco Gregorii, legendum nomen Pyl- li Arianorum Episcopi, quod, quia minus celebre, a Librario praetermissum fuit. Quod cum in cau- sa fuerit, cur hoc in loco Gregorii nomen in illud Georgii mutatum fuerit, necesse postea fuit illud in tota ea ad Orthodoxos epistola mutare.

bere corripit. Et canone recitato, subdi- tur: Omnes reverendissimi Episcopi clama- verunt: Haec justa regula, haec regula Patrum. Ita ibi.

Ceterum tam utilis atque proficiuus ad schismaticos atque seditiosos coercendos praesens canon Ecclesiasticus, ab Eusebia- nis tamen ad vexandos Catholicos, haud dubium statutus fuit. Siquidem (quod dictum est anno superiore) cum in locum Eusebii Episcopi Antiocheni Eusebianus Antistes Ario favens fuisset Euphronius sub- rogatus: Catholici ejus communicationem ut rem execrabilem detestantes, seorsum ab eo conventus agebant, nec adigi po- tuerunt, ut cum Eusebianis Ariansque iisdem Episcopis communicarent; qui & ab illis ignominiae Eusebiani nomi- nati sunt: quod & accidit Alexandriae, cum illuc (quod dicemus anno sequenti) amandatus est Gregorius in locum Athanasii subrogatus; cum nec vi militum atque tormentis, ut illi communicare Catholici, eum averfati, compelli potue- runt. At nec hoc recens, & ab Eusebia- nis primum dici potest esse statutum, quo schismatici vetarentur seorsum conventus agere; cum omnes ad altare unum, u- numque panem universos Fideles partici- pare debere, ipso exordio nascentis Ec- clesiae semper eadem vigerit disciplina: adeo ut eum canonem rejicere, videretur contra Apostolica instituta pugnare.

Ceterum quod ad eosdem Antiochenae Synodi canones spectat; illud in Gratiani displicet, quod hanc Synodum inter concilia a Catholicis habita recenset; qui- que dum agit de eodem Concilio Antio- B b b che-

XXXVI. Eusebiani Catholici nomi- nati.

XXXVII. Corrigitur Gratianus.

XXXIII. Gesta in prima & in secunda invasione Ecclesiae Alexandriae inter se non confundenda.

Sed quia illud gratis asseritur, ideo a Valefii interpretatione & sententia minime discedendum. Accuratius itaque in posterum, quam haftenus factum, distinguenda quae in priori & posteriori Ecclesiae Alexandriae invasione patrata sunt, ac pro certo habendum, mitius actum cum Alexandriae fuisse, quando Gregorius in Ecclesiam Alexandriam intrusus, quam cum iterum Ge- orgius eandem invasit: cujus rei ipsum Athana- sium testem habemus in Apologia de fuga sua pag. 703. ubi de priore invasione loquens in- quit: Quid autem de nobis ipsis, nostrisque Pres- byteris dicam, quorum latebras eo studio rimati sunt, ut inventis nihil prater mortem expectandum fuisset, quod de nobis quoque futurum erat, nisi feliciter elapsi essemus. Tales enim literae adver- sus Olympium ad Proconsulem Donatum missae sunt, talesque item adversus nos ad Philagrium, iterum scilicet Aegypti Praefectum. Tum pagina sequen- ti de persecutione sua, quae anno CCCLVI. contigit, ait: Ab illo facinore Alexandriae ado- riuntur, denuo nos ad necem quosque, & quae tunc acta sunt LONGE TETRIORA QUAM PRIORA FUERUNT. Praeterea Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 815. ubi dixit, Eusebianos Constantium cum laments adisse, ac obtinuisse, ut denuo Philagrium Praefectum Aegy- pti adversus Athanasium mitteretur, subdit, Ec- clesiam Quirini occupatam fuisse, alios caecos, alios in carcerem trufos, alios exilio, alios bo- no.

cheno, lapsus errore videtur, cum hæc ait (a): *Quinta est Antiochena, in qua Patres viginovem stauerunt canones viginquique, quorum maxime auctor Eusebius Palæstinensis Episcopus extitit.* At ex auctore, qui ait Synodo præfuisse Eusebium, satis quisque intelligere potuisset, non a Catholicis, sed ab Eusebianis, iisdemque Arianis, Concilium illud fuisse collectum. Cæterum constat Eusebium Episcopum Metropolitanum Cæsareæ Palæstinæ jam superiori anno esse defunctum; huicque Synodo præsto fuisse, qui in ejus locum successit, Acacium: testatur id quidem disertis verbis Sozomenus, dum ait (b): *Huic Concilio interfuerunt, non Eusebius solum, qui post Paulum ejectionem, Nicomedia transitus, sedem Constantinopolitanam occupavit, verum etiam Acacius Eusebii cognomento Pamphili successor, & Patrophilus Episcopus Scythopolis, &c.* Numerat post hos Theodorum Heracleæ, Eudoxium Germanicæ, Gregorium, qui fuit electus Episcopus Alexandriæ, Dianeæ Cæsareæ Cappadociæ, & Georgium Laodicæ quæ est in Syria: sed aliorum Eusebianorum usque ad numerum triginta sex, quos auctoritate Julii Papæ diximus, & cæterorum usque ad numerum nonaginta (prout ex Athanasio est demonstratum) nomina, paucorum exceptis, habentur incerta. Si vero inter Episcopos illos nominatus est in aliquibus codicibus Eusebius Palæstinæ; idem ipse est, quod excusus codex emendate habet, *Eusebius Gadarensis, quæ in Palæstina civitas est.* De litteris autem ex hac eadem Synodo scriptis ad Julium Romanum Pontificem, agemus sequenti

PAGIUS norum proscriptione multatos, ut omnes Gregorium vel inviti suscipere cogentur. Ac post hæc concludit: *Athanasius autem priusquam ista ferent, semel re cognita, (seu, ut expressius Græcum habet, $\mu\omicron\nu\omicron\nu\epsilon\alpha\sigma$, id est, cum rem auditione tantum accepisset) Romam navigavit, non ignarus hæretici furoris.* Ex quibus ultimis verbis intelligimus, Athanasium nonnisi post intrusionem Gregorii Romam venisse, ut notat Valefius in Observat. Ecclesiast. in Socratem & Sozomenum lib. I. cap. 3. ac præterea, dum Eusebiani Athanasium ad mortem quererent, cum is hoc auditione accepisset, fuga elapsum esse, ac Romam navigasse; ac denique in prima ista invasione tot facinora patrata non esse ac in posteriori, quæ a mense Februario cœpta adhuc festis Pentecostes durabat, ut suo loco ostendi. Non mirum autem, recentes Vitæ S. Athanasii Scriptores, quæ gesta fuere in secunda invasione, primæ adscripsisse, cum Socrates & Sozomenus ad eundem lapidem offenderint, ut in Annalibus videre est.

XXXIV. Athanasius in libro de Synodis postquam tres Fidei Formulas per Encæniorum festum Antiochiæ editas, de quibus supra egimus, recitavit, postea pag. 894. subdit: *Ne tum quidem Antiochena hibrati sunt perfecte Fidem suam conscriptam esse, ab Eusebiano aliud genus de Fide post aliquot menses conbianis edidit, amandantque in Gallias Narcissum, Marimum, Theodorum, Marcum, qui quasi a Synodo emissi, ista beata memoria Constanti Augusto, ca-*

anno ex ejusdem Julii ad ipsos redditis litteris eo anno conscriptis.

Hic rursus occasio primi canonis hujus Concilii, quo exagitantur illi qui adversus decretum Nicænæ Synodi celebrarent Pascha more Judæorum Luna decimaquarta; agendum est de Audianis, sic dictis ab Audæo hæresiarcha; quorum causa idem videtur canon esse statutus; hoc namque tempore idem Audæus eandem improbatam opinionem, & a tempore Nicæni Concilii contopitam, conatus est iterum excitare, atque apud suos magnopere propagare. Mentio est ejusdem Audæi apud S. Hieronymum in Chronico, anno superiore, nempe quarto distortum Imperatorum. Vixisse autem ipsum temporibus Arii, sanctus Epiphanius (c) auctor est, qui de eodem hæc posteris tradidit: *Fuit (inquit) Audæus in Mesopotamia oriundus, clarus in patria sua, propter sinceritatem vitæ & zeli erga Deum & fidei; qui sepe conspiciatus ea quæ in Ecclesiis sunt, in faciem Episcoporum & presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redarguebat, dicens: Non oportet hæc sic fieri, vel ea sic peragi: velut vir veritatis studiosus, quales esse solent oratorum, qui pietatis sunt studiosi, & vitam maxime exactam vivunt: quapropter talia videns (velut dixi) in Ecclesiis loqui cogebatur, ac confutare, & non tacebat. Si enim aliquem videbat pecuniæ studiosum ex clero, aut Episcopum, aut presbyterum, aut alium quemdam ex regala, omnino loquebatur; & si videbat aliquem in voluptatibus & deliciis viventem, aut aliquem adulterantem Ecclesiasticam præ-*

XXXVIII. Audæus Hæresiarcha.

(c) Epiph. hæres. 70.

terisque qui ibi aderant, tradiderunt. Refert postea Athanasius quartam illam Fidei Formulam, quæ & habetur apud Socratem lib. 2. cap. 18. Scripta ea post aliquot menses a Concilio Antiochiæ celebrata, sed non statim Narcissus & alii Legati in Galliam missi; licet Athanasius utrumque uno tenore exponat. Socrates enim lib. 2. cap. 28. testatur, Occidentis Imperatorem, scilicet Constantem, certiorum factum de Athanasii Alexandrini & Pauli Constantinopolitani abdicatione, literas scripsisse ad Constantium Orientis Imperatorem, ut tres Episcopi rationem de Pauli & Athanasii abdicatione reddidit ad ipsum mittantur. Et hac occasione, inquit Socrates, missi sunt illi Legati, qui cum venissent, congregati quidem cum Athanasio voluerunt, &c. Ex quibus liquet, Athanasium, qui Romæ hoc anno versabatur, monitum per litteras de iis, quæ Antiochiæ gesta erant, ad isse Constantem Occidentis Imperatorem, & ab eo ad Constantium literas impetrasse, quibus tres Eusebianæ partis Episcopi evocabantur, rationem reddidit de depositione Athanasii. Literæ itaque illæ diu post Antiochenam Synodum transmissæ, licet quarta illa Fidei Formula post aliquot menses a Synodo exarata fuerit.

Legati illi anno tantum sequenti in Galliam missi sunt. Neque enim parvo tempore opus fuit, ut Athanasius de iis quæ Antiochiæ gesta erant, moneretur, Constantis literæ ad Constantium, perferrentur, & Legati in Gallias perveniant.

XXXV.

His

dicationem & Ecclesiæ statuta; non ferebat vir hic, sed verbis (velut dixi) reprehendebat. Erat hoc grave admodum his qui vitam approbatam non habebant: atque hac de causa contumelias afficiebatur, contradictionem sustinebat, odia habebatur: agitatorique atque protrudi, atque ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Ecclesiis simul degens; donec quidam potenter in ipsum irruentes, virum propter talem causam expellunt. Ipse vero non sustinebat se ejici; sed magis obnitebatur, ut veritatem diceret, & a vinculo unius sanctæ Catholicæ Ecclesiæ unionis non discederet. Cum autem verberaretur sepe tum ipse, tum sodales ejus, & gravia pateretur; valde ingemiscens, consiliarium sibi ipse sumit injuriarum necessitatem; nam se ipsum ab Ecclesiâ separat; multique simul cum eo discedunt: & sic divisionem fecit, cum nihil haberet in fide diversum, sed rectissime crederent & ipse & sodales ejus; vel etiam si id dicere maxime oportet, in parvo, quodam ipsum contentiose ferri iremque ejus affeclat. Nam cum hoc quod confitebatur de Patre, & Filio & Spiritu sancto mirabiliter, velut Catholica Ecclesiâ habet, etiam juxta fidem rectam alia omnia in vita ad admirationem usque servabat: propriis enim manibus laborans ipse, & Episcopi ac presbyteri qui cum ipso erant, omnes nutriebantur.

XL. Postea vero, ubi expulsus est ab Ecclesiâ, ab alio Episcopo eadem inquirentem & ab Ecclesiâ digressum, eligitur hic Episcopus: Et post multa de rebus ab eo gestis (a). Substituunt tamen exilium ipse senex Audæus, ad Scythiæ partes a Rege (nempe Constantio) relegatus, eo quod rebelles faceret populos; ab Episcopis enim ad Regem dolatus est. Illic vero annorum tempore, haud scio dicere quanto, commoratus, ulterius progressus est ad intima Gothiæ; multosque Gothorum ad fidem instruxit. Ab ipso sine multa monasteria in eadem Gothia facta sunt, & recta vitæ conversatio est instituta, virginitasque, ac exercitatio pietatis non vulgaris. Est enim re vera hic ordo in valde admiranda conversatione, & omnia in ipsorum monasteriis recte se habent, exceptis his

PAGIUS His adde, eam Legationem non præcessisse epistolam Julii Papæ ad Orientales, quæ cum in ea de Legatione ista nulla mentio sit: quin contra Julium dicat, se diu frustra expectasse, ut ex Eusebianorum parte aliquis veniret. Insuper Socrates lib. I. cap. 12. asserit, Marim Chalcedonium, & Theodorum Heracleæ in Thracia Episcopum, ex Legatis duos, post Eusebii Constantinopolitani Episcopi mortem, quæ anni sequentis initio contigit, Macedonium Constantinopoli ordinasse. Quare uterque Legatus anni sequentis initio Constantinopoli erat. Socrati Sozomenus lib. 3. cap. 10. suffragatur. Denique

(a) Epiph. ibid. hæres. 70. Progreffus Audæi.

contentionibus. Hactenus Epiphanius, eademque alii, qui eam sunt profecuti historiam.

At quænam essent eorum dogmata, quorum gratia seclusi essent ab Ecclesiâ Catholica, idem Epiphanius docet; nempe (quod stultum plane ac ridiculum est) ait hos Deum credidisse humanam ferre imaginem, secundum quam creaverit hominem ad imaginem & similitudinem suam. Addidit his Audæus, ut qui semel excidit ab Ecclesiâ Catholica communione, non amplius more Orthodoxorum Pascha, sed ex consuetudine Judæorum, quarta decima Luna celebrandum diceret, contra decretum sacrosancti Nicæni Concilii, cujus vindices (ut demonstratum est) se præbuerunt Eusebiani in celebrata hoc anno Synodo Antiochena adversus ejusmodi hæreticos, nuper exortos, licet minime nominentur. Verum & ille communis cum cæteris subinductus est ab eis error, ut non amplius communi omnium Fidelium nomine dicerentur Christiani, sed Audiani. At nec istud nomen diu perseveravit in ipsis, qui a præcipuo ipsorum errore appellati sunt *Anthropomorphitæ*.

XLI. Errores Audæi.

Quod autem spectat ad horum propagationem post mortem auctoris, hæc in fine habet Epiphanius (b): *Multi porro & post illius obitum fuerunt cum ipsis & post ipsius ordinis ipsius Episcopi, Uranius quidam in Mesopotamia. Sed a Gothia habuit aliquos, ipsosque constituit Episcopos: fuit & Silvanus, & alii quidam, quorum aliqui e vita decesserunt, præsertim Uranius, qui in medio eorum gloriosus erat. Verum post horum ipsorum Episcoporum, Uranii & Silvani, qui ex Gothia originem traherant, obitum, plerique dissipati sunt, & valde imminuta est ipsorum congregatio & in partibus Chalcedis ad Antiochiam sita, & in partibus Euphratis. Nam a Gothia plerique fugati sunt non solum ex illis, sed etiam nostri illic Christiani, persecutione magna instante sub Rege Gentili, qui valde malus fuit, & Romanis infestus, eo quod Romani Reges Christiani essent: adeo ut universa gens Christianorum ab illis partibus fugata sit: neque remansit radix sapientiæ, neque planta fidei. At tametsi videantur omnes Fideles esse inde fugati, omnino sunt illic homines Christiani.*

XLII.

(b) Epiph. ubi supra Successores Audæi.

B b b 2

Epistola Julii Papæ ad Orientales, quæ anno tantum sequenti scripta, ad Narcissum, Marim, Theodorum, Macedonium, aliosque directæ est. Quare anno currenti Narcissus & tres alii Legati in Occidentem parte non venerunt. Ait Athanasius, hos Legatos quasi a Synodo emissos esse, *ὡς ἀπὸ συνόδου*; quod sciret Athanasius, inquit Schelstratus in Dissert. 5. de sacro Concilio Antiocheno cap. 4. separatim ab Eusebianis Catholice partis Episcopis, non tam Synodum quam speciem Synodi mansisse. Eusebiani enim usque ad finem præsentis anni Antiochiæ subsisterant, & post aliquot menses a constitutis tribus primi

stiane religionis: non enim possibile est fidei fontem descere. Multi igitur ipsorum Audianorum, ubi discesserunt a Gothia, in nostris partibus, huc delati, cohabitant ab amicis quatuor. Sed a Tauro monte rursus discesserunt eorumdem monasteria, atque a Palaestina & Arabia, erant enim jam dilatati, verum de cetero pauci & pauca monasteria, fortassis autem in duobus vicis in dictis partibus iuxta exterioriorem Chalcididis partem, & ultra Damascum ad Mesopotamiam partes: usque hodie vero est horum ordo in paucis (ut dixi) superstes. Haecenus de his Epiphanius.

XLIII. Porro Audæo alia quoque tribuit Theodoretus, cum ait (a): Dicunt hunc Audæum & tenebras & aquam & ignem dicere ingenita; qui autem sunt hujus appellationis participes, hæc celant. Quos vero laudat Epiphanius Audianos probatis vixisse moribus, eosdem temporibus Theodoretus, vitæ integritate admodum depravatos esse, ipse affirmare videtur, cum subdit: Prætexunt autem se fugere Ecclesia communionem propter feneratores, & eos qui cum mulieribus cohabitant; quamvis multa etiam ab eis graviora perpetrarentur: & inferius hæc de eorum disciplina in dimittendis peccatis: Hi autem se jactant peccata remittere, hoc scilicet modo: Postquam enim sacros libros unicum adulterinis, O, bipertito dividerint (eos enim admirandum in modum arcanos & mysticos existimant) & hinc & illinc per versus posuerint: jubent unumquemque per eos transire, & quæ a se peccata sunt, confiteri. Deinde confessis donant remissionem, non tempus ad penitentiam (nempe satisfactionem) ut jubent leges Ecclesiæ, præscribentes, sed sua potestate condonantes. Scientes autem qui transeunt, id quod agitur, ludum esse; vera quidem peccata celant, quadam autem parva & ridicula dicunt, quæ etiam dicere vereretur aliquis, nisi eadem, quæ ipsi, amentia laboraret. Hæc Theodoretus.

XLIV. Cæterum in Ecclesia Catholica non per simplicem peccatorum confessionem pecca-

PAGIUS mis Fidei Formulæ hanc quartam edentes, Narcisso & sociis Constanti Augusto perferendam tradiderunt: eosque quasi a Synodo emissos dixit Athanasius, quod tunc missi essent, cum jam vera Synodus Antiochena defuisset, & Concilium Antiochiæ inchoasset.

XXXVI. Edita itaque hæc quarta Fidei Formula a solis Eusebianis, non jam contra Sabellianam hæresim, sed ad inuictam hæreseos Arianae notam avertendam. Ob involutam tamen silentio Filii Consubstantialitatem subdole egere; & verum est quod scripsit Sozomenus lib. 3. cap. 5. Eusebianos Antiochiam convenisse, simulatione quidem, ut novam Ecclesiam consecrarent; sed revera, sicut cœtus declaravit, ut decreta Nicæni Concilii abrogarent. Enim vero Eusebiani simulate Antiochenum Concilium inchoarunt, & zelum Fidei contra Sabellianam hæresim propugnandæ,

ta dimitti, nisi digna sequatur satisfactio, Eusebiani etiam ex præscripto Ecclesiasticæ disciplinæ in eodem ipso celebrato hoc anno Concilio Antiocheno professi sunt, cum ita dixerunt (b): Omnes qui ingrediantur Ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, sed pro quadam interperantia se a perceptione sanctæ communionis avertunt; hi de Ecclesia removeantur, quamdiu per confessionem penitentiae fructus ostendant, & precibus indulgentiam consequantur: vel, ut alia habet editio: Donec confitentur fructum penitentiae demonstrent. Hæc plane adversus Audianos, qui postea ob priorem illum errorem (ut dictum est Anthropomorphitæ nominati sunt. At de Anthropomorphitis rursus dicendum inferius, cum hi jam in Agypti eremum diffusi magnas adversus Theophilum Episcopum Alexandrinum ciere turbas (c), quos & ejus successor Cyrillus scriptis exagitavit.

XLV. Legati A. postolicæ sedis ab Arianis detenti. His igitur de Antiocheno Concilio, atque aliis, quæ ejus occasione sese obtulerunt dicenda, pertinentia ad historiam Ecclesiasticam, enarratis; jam ad reliquas res hoc anno gestas orationem convertamus. Legati itaque a Julio missi Elpidius & Philoxenus in Orientem ad convocandos Eusebianos ad indictam Romæ Synodum, diutius (ut vidimus) dolo malo Eusebianorum detenti sunt, immo & non nisi post res impie gestas in Concilio Antiocheno de institutione Gregorii in locum Athanasii, eos redire permisso esse, eisdem Julii Papæ litteræ postea ad eos scriptæ significare videntur, quibus ait (d): Nescio, cur vobis ita rem agere placuit, ut nos in hanc opinionem redigatis, ut arbitremur nos sub specie reverentia pro ludibrio esse habitos, dictaque vestra iridentium fuisse; cum & presbyteros nostros ad vos missos, quos cum gaudio remissos oportuit, cum luctu remisistis, ob ea quæ istic geri conspiciebant. In hunc modum de Legatis a se missis & fero redire permisis, Julius.

Sic

non minus quam zelum disciplinæ Ecclesiasticæ contra Canonum transgressores promovendæ, eodumtaxat animo ostentantur, ut Athanasium simili zelo deponere, & quæ causæ suæ favere poterant, constituere viderentur. Quod ex rerum eventu colligimus; quandoquidem zelo illo tot statutis demonstrato nihil proficere rati, larvam simulationis deposuerunt, & impia contra Ecclesiæ Canones statuta fingentes, juxta eam Athanasium deposuerunt; & quo magis in Fidei ab Athanasio propugnata perniciem fudere viderentur, in edita, ad avertendam suspicionem de hæresi Ariana notam, fidei Formulæ, verbum illud omiserunt, quo Ariana hæreseos fautores a Catholicis tunc temporis differeti fuerunt. Licet enim Formulæ a toto Antiocheno Concilio editæ non contineant expressis verbis Consubstantialis vocem, eandem tamen veritatem

Peccatorum remissionem non sine satisfactione. (b) Conc. Antioch. c. 2. tom. 1. Concil.

(c) Sozom. l. 8. c. 11. 12.

(d) Apud Athan. A. postolicæ sedis ab Arianis detenti.

(e) Apud Athan. A. postolicæ sedis ab Arianis detenti.

XLVI. Synodus Romana in causa Athanasii.

(a) Apud Athan. A. postolicæ sedis ab Arianis detenti.

(b) Athan. ep. ad Sollar.

XLVII. Ambiguitas tollitur de diabus Synodis.

Sic igitur haud expectato reditu legatorum, cum statutus terminus indictæ Synodo longius præterlapsus esset (nam Athanasius, ut dictum est, annum & dimidium expectarat) idem Julius Papa in Synodo ejusdem Athanasii causam cognovit, ibique præcognitis quæ adversus eum ex Actis Tyriis & Marcoticis Eusebiani congesserant, patefactisque adversariorum calumniis, & cunctis diligentissime examinatis, ex Ecclesiasticarum legum præscripto, eum judicavit innocentem, receptitque ad communionem atque convivium. Id quidem in primis Julius in dictis litteris ad Eusebianos postea scriptis testatur his verbis (a): Cum igitur istiusmodi allegarentur, & tot testes pro Athanasio starent, & ipse tam iusta pro se asserret; quid, quaeso, nos oportuit facere? an non quod Ecclesiastici canonis est? hominemque proinde non condemnaremus, sed potius recepimus, eumque pro Episcopo, quemadmodum est, haberemus: Et paulo post: Qui igitur sunt, qui contra canones agunt? nos ne, qui cum tantis rerum documentis virum recipimus: an qui solum ad triginta sex suffragia eorum qui Antiochiæ juere, externum hominem Episcopum salutarum? Hæc de absolutione Athanasii Julius sic habet (b): Romæ vero congregati Episcopi prope quinquaginta, Eusebianos, ut suspectos & timentes se sistere, non receperunt, & quæ ab ipsis scripta essent, pro vanis habuerunt, nos autem receperunt, nostramque communionem amplexi sunt. Ita ipse.

At hæc non sic quidem recenset post cladem Alexandrinam, quasi post illam contigerint; sed quod suscepta ea de re semel oratione, ad finem usque voluit perduxisse, & postea, quæ essent antea gesta ac prætermissa, narrasse: quod non vera cum in his, tum aliis in locis qui non attentius observaverit, in complures errores delabatur necesse est; quod vel ex hoc perspicue demonstratur: nam cum in ea Synodo quinquaginta Episcoporum Romæ habita se a Julio Papa esse receptum Athanasius affirmet (quod & idem tradit discretis plane verbis ipso exordio secundæ Apologiæ, & inferius paulo antequam recitet ejusdem Julii Papæ litteras postea scriptas) rursusque appareat ex ejusdem Julii litteris, Eusebianos ad Julium scri-

PAGIUS tem aliis verbis exprimunt; quod dici non potest de prima Formulæ ante Concilium, & de quarta post illud editis, quæ merito in suspicionem veniunt, licet nihil eorum quæ Nicææ contra Arium decisa sunt, expresse improbarint. Cum enim per illas Sabellianam hæresim non oppugnent, sed potius in iis Ariana hæreseos suspensionem a se avertent, eorum Eusebiani, fundamentum non habere omittendi vocem Consubstantialis, qua sola

possit, expostulantes adversus eum inter alia, quod Athanasium ad communionem admisisset; plane liquet ante esse receptum Athanasium, quam Synodus illa alia Romæ haberetur post Alexandrinam cladem, & acceptas ab Eusebianis litteras allatas per Elpidium & Philoxenum missos ad eos a Julio Papa Legatos; ac proinde Synodum illam, ex qua rescriptis Julius ad Eusebianos, longe diversam ab ea quinquaginta Episcoporum esse, in qua Athanasius absolutus ad communionem ab eodem Pontifice receptus est: agemus autem de illa suo loco inferius.

Rursum vero de hac ipsa Synodo & sui absolutione hæc Athanasius (c), antequam recenset epistolam Julii: Presbyter enim Vitus plures Episcopos quam quinquaginta ad Concilium adduxit; ubi & nostra defensio recepta fuit, nosque digni habiti sumus communionem & agape: magnaque indignatio exorta est contra Eusebianos, quibus Julium, cum ab eis litteras accepisset, rescribere jusserunt. Sed id sequenti anno. Secundum namque hoc judicium fuit, quo ipse Athanasius pro illatis ab Eusebianis calumniis est publice absolutus, quod ipso exordio secundæ a se scriptæ Apologiæ testatur his verbis: Quod ad nos attinet, iudicio nullo opus est. Judicatum est enim non semel secundum nos, sed sæpius ac sæpius, primum quidem in nostra provincia: cum ad id coissent propemodum centum Episcopi; secundo Romæ, nobis, cæterisque adversariis Eusebii ad ejus criminosas litteras iudicio comparentibus: fuerunt autem in eo confesso plus quam quinquaginta Episcopi. Tertio, &c. Ea enim, quæ subdit de tertia absolutione pronuntiata in Concilio Sardicensi, dicemus suo loco.

Athanasius autem, simulatque Romæ in Synodo per Julium Romanum Pontificem sententiam absolutionis accepit, Alexandriam navigio reversus est: affirmat id Socrates (d), dum ait eundem Alexandriam esse regressum, antequam clades illa per Gregorium illata accideret, veritumque ne sua absentia Eusebianis aliquid molendi adversus Alexandrinam Ecclesiam daretur occasio: odoratus enim erat ex contumacia illorum detrectantium ad Romanam Synodum convenire, eosdem adversus ipsum in Concilio, quod cogere Antiochiæ illos audierat, molituros. Nec eum

omnem omnino suspicionem hujus hæresis a se amovissent. Ad num. XLVI. Synodus Romana in causa Athanasii, & in causa Marcelli Ancyranæ Episcopi, quam Baronius anno præcedenti inchoatam, præsentique continuatum arbitratu est, ad annum sequentem pertinet, quo Baronius alteram Synodum Romanam excogitavit. Quo etiam anno, quæ ad Synodum Romanam pertinent explicabimus.

XLVIII. (c) Athan. Apolog. 1.

Athanasius absolutus acceptus in communionem, & Agapen.

XLIX. Athanasius reverentiam absolutionis accepit, Alexandriam navigio reversus est: affirmat id Socrates (d), dum ait eundem Alexandriam esse regressum, antequam clades illa per Gregorium illata accideret, veritumque ne sua absentia Eusebianis aliquid molendi adversus Alexandrinam Ecclesiam daretur occasio: odoratus enim erat ex contumacia illorum detrectantium ad Romanam Synodum convenire, eosdem adversus ipsum in Concilio, quod cogere Antiochiæ illos audierat, molituros. Nec eum

XXXVII. Synodus Romana.

CHRISTI
341.JULII PAP.
5.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPF. 5.

eum fefellit opinio: siquidem accepit, Gregorium ab Eusebianis, iisdemque Arianis, creatum esse Episcopum Alexandrinum: cum ipse statim Circulares litteras ad Catholicos omnes Episcopos de eujusmodi facinore dedit; quibus, qualis esset Gregorius, eos admonuit. Testatur id ipse, cum ait (a): *Ego autem quia jam pridem, cum eum Ariani ut fidem sibi in Episcopum promovebant, scripto edideram, nemini vestrum Catholicis Episcopis ignotum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edicto Ecclesie proclamatum; nec aliam esse causam, cur eum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne denuo ex meis scriptis similia convicia paterentur, barbara & exotica vi in me coorti, Ecclesias in suam potestatem redegere, ut ita Arianismi suspicionem vitarent.* Hæc ipse, quem quidem reversum esse Romam Alexandriam hoc anno, vel sequentis exordio, ex eo quoque perspicue potest intelligi, quod constat tempore grassationis Arianorum in Alexandrinam Ecclesiam anno sequenti eum illic fuisse repertum, quod ipsemet testatur in epistola ad Orthodoxos, de qua inferius.

(a) Athan. epist. ad Orthodoxos.

L.
Marcelli causa cognita in Synodo.

Quid præterea in hac eadem Synodo Romana gestum sit; Julius Papa, suis ad Eusebianos datis litteris, nobis referat; nempe, cognitam quoque esse tunc Romam Marcelli causam, qui (ut vidimus) damnatus Constantinopoli ab Eusebianis, ipsum Romanum Pontificem appellans, Romanam confugerat: de quo hæc ipse (b): *De Marcello autem, postquam de illo quoque ut impio in Christum perscripsistis, vobis studui significare: eum cum hoc venisset, affirmasse falsa esse que de se litteris vestris scripta essent. Sed tamen cum a nobis postularetur, ut de fide diceret; tanta cum fiducia per se respondit, ut nemo non perciperet, eum nihil a veritate proferre alienum, sed eadem pietate, qua Ecclesia, de Domino ac Salvatore nostro sentire: neque jam tantummodo, sed etiam olim hujus sententia se fuisse, confirmabat, &c.* Plura subdit de eodem, quod juste atque canonicè, æque ac Athanasius, ab ipso fuerit ad communionem admittus. Porro de Marcelli causa & rebus ab eo gestis Romam cum Julio, plura habet Epiphanius (c), qui libellum, quem dicit ab eo oblatum Julio recitat: sed an ille ipse sit, dubito; in eo enim licet multa reperiantur ad Arianorum opinionem confutandam; tamen, quod potissimum exigebatur a professore Catholico, nomen CONSUBSTANTIALIS non ponitur: quam ob causam libentius, in eam sententiam venimus, ut nequaquam illa ipsa sit fidei professio, quam Julius per omnia consentientem esse tradit Ecclesie Catholice. Sed ad cogno-

(b) Apud Athan. A-polog. 2.

(c) Epiph. hæc. 72.

scendam plenius Marcelli causam Romam cognitam, ejusdem Epiphanius hic verba reddamus.

Apolloniam (inquit) & editionem sermonis, quem fecit ad Julium beatum Romanum Episcopum idem Marcellus, nimirum sui ipsius defensionem faciens. Ac paulo post edita Romam Acta sic describit ex libello ipsius, quem recitat hæc verbis: *Beatissimo comministro Julio Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius ob hoc quod non recte credunt, quos ego in Nicena Synodo redargui, contra me scribere ad tuam pietatem sunt ausi, tamquam ego non recte, neque Ecclesiastice sentiam; suam culpam in me transferre studentes: hac de causa necessarium duxi, me conferre Romam, & commonescere te, ut eos, qui contra me scripserunt, accersis; quo presentes ipsi in utrisque a me redarguerentur, & quod quæ contra me scripserunt, falsa sunt, & quod adhuc nunc permanent in suo ipsorum errore priore, & horrenda tum contra Dei Ecclesiam, tum contra nos Præsides ipsorum ausi fuerunt. Quandoquidem igitur apparere noluerunt, cum miseris tu presbyteros ad ipsos; & hoc cum ego annum & tres integros Romam viderim: necessarium putavi hinc discessurus, meam fidem mea manu a me conscriptam cum omni veritate, tibi tradere, &c.* Recitat enim fidei ab eo scriptæ libellum, habentem hanc appendicem: *Et cum hanc ex divinis Scripturis fidem acceperim, & a majoribus secundum Deum edoctus sim; eam & in Ecclesia Dei prædico, & ad te nunc scripsi, exemplari hujus scripti apud me servato. Et rogo te, ut exemplum in epistola, quam ad Episcopos missurus es, inscribas: ut ne aliqui ex his, qui non exacte noverunt nos & illos, scriptis illorum animus advertentes decipiatur.* Hæc Epiphanius ex libello Marcelli: atque de eo modo hæc tenus: inferius autem alias sæpe, deque illius fide plenius agetur.

LI.
Marcelli fidei libellus.LII.
Cognita Romam causa omnium ab Arianis expulso- rum.

(d) Apud Athan. A-polog. 2.

At vero in eodem Romano Concilio non Athanasii tantum atque Marcelli, sed & aliorum complurium qui gravia passi erant ab Arianis in Oriente, & Romam ad Julium Papam confugerant, audita querelæ sunt; quod idem Romanus Pontifex in litteris ad Eusebianos postea datis tradit his verbis (d): *Non enim solum Athanasius & Marcellus Episcopi cum querimoniis de illatis injuriis, sed & plurimi alii Episcopi ex Thracia, Cælesyria, Phœnicia, Palæstina huc convenere: presbyteri item non pauci partim ex Alexandria, partim aliunde huc ad Concilium occurrerunt, & coram omnibus Episcopis ibi congregatis, inter reliqua dicta sua conquesti sunt, vim & injurias Ecclesiis illatas esse, suasque Ecclesias eadem, qua Ale-*

833-

CHRISTI
341.JULII PAP.
5.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPF. 5.

xandrina, passus esse, & in aliis Ecclesiis similia designata. Quæ autem ibi sequuntur de Egypti presbyteris iterum ad Synodum Romam venientibus, suo loco dicturi sumus. Qui vero fuerint Episcopi dictarum provinciarum ex suis Ecclesiis pulsi, Athanasius recenset in Apologia de fuga sua, nosque de iisdem superius egimus. Porro ex illis alios ante, alios vero post hæc tempora exilium passos esse, quæ idem scripsit ad solitariam vitam agentes declarat. De his autem qui post Concilium Antiochenum ab Eusebianis ejecti sunt, & per Julium deinde restituti, suo loco dicemus, ordine temporum rite disposito.

LIII.
Defensores Athanasii accusant Eusebianos.

(a) Athan. ad Orthodoxos. prope fin.

LIV.
Quid Eusebiani ad Julium scripserint.

(b) Apud Athan. A-polog. 2.

LV.
Arrogantia Eusebianorum.

Quod etiam ad hanc Synodum spectat, illud necessario admonendum est; eos qui Romam pro Athanasio Alexandria venerant, censuisse non esse satis, Athanasium fuisse a Julio Romano Pontifice absolutum, sed petiisse ab eodem iudicium contra Eusebianos. Non defuisset quidem in hoc Julii studium, nisi novis obortis tumultibus, res ab Eusebianis callide interrupta fuisset: id quidem est, quod idem Athanasius ait (a): *Certe fratres nostri Romam, anno superiori insensu prioribus eorum hominum factis, cum nondum scelera ista accesserant, pro ultione sumenda Concilium indici celebrarique voluerunt: & rem perfecissent, nisi Eusebiani Ecclesiam perturbassent, nosque interciperere conati essent, ut libere sine reprehensione in sceleribus suis pergerent.* Hæc Athanasius: ut ex his appareat ea scripta esse anno sequenti, cum Ecclesia illa grassationem jam passa est a Gregorio Episcopo Ariano per Philagrium Præfectum intruso.

Quid autem, compertis his quæ Romam in Concilio acta essent, Eusebiani Antiochiæ diutius commorantes, dimissis tandem Legatis Julii Romani Pontificis, ad ipsum scripserint, nunc dicendum erit. Eos quidem non antea scripsisse, Legatosque dimississe, nisi præcognitis quæ Romam peracta essent de absolutis Athanasio atque Marcello, iisdemque ad communionem susceptis, eorumdem ad Julium datæ litteræ significant: quæ licet non extant; ex redditis tamen ad ipsos litteris ejusdem Julii, quales fuerint, satis perspicue intelligi potest: ait enim ipso ejus exordio scriptæ ad illos epistolæ (b):

Legi epistolam vestram, quam mihi presbyteri mei Elpidius & Philoxenus attulerunt: miratusque sum, cum a nobis ex vera dilectione & bona conscientia scriptum esset, contentiose a vobis, & non ut decuit, rescriptum esse. Fastus enim & arrogantia scribentium in epistola apparebat. Atqui aliena sunt ista a fide in Christum: decuit enim eum qui cum dilectione ad vos scriberet, eandem vicissim dilectionem, non autem contentionem referre:

Et paulo post: *Ego certe (inquit) cum litteras vestras evolverem, post varias ultro citroque cogitationes, eas supprimendas putavi, ea spe, quod crederem saltem aliquos ex vestris adventuros, nec opus fore istiusmodi epistolis; ne, si illæ in publicum promerentur, multos hic dolore afficerent. Cæterum ubi nullus vestrum supervenerat, necessum fuit ut eas proferrem. Credite mihi: omnes admiratione pleni, vix induci poterant, ut crederent istiusmodi litteras a vobis profectas esse, in quibus vixandi potius quam charitatis affectus eminebat. Quod si ambitione ostentanda eloquentia ita excepta sunt a dictatore; id certe studium ad alios spectat. In rebus enim Ecclesiasticis non specimen eloquentia, sed Apostolici canones requiruntur; operaque dari solet, ne quis ex parvis in Ecclesia scandalizetur.*

Quod vero pertinet ad illorum querimonias iisdem datis ab eis litteris expressas: prima ordine illa a Julio recensetur, quod indigno animo tulissent, se Romam esse citatos: sed & conquesti sunt, angustum fuisse tempus ad veniendum præfixum. Illud etiam prætexerunt; non opus fuisse in alia Synodo retractari, quæ in alia jam stabilita essent; indignantes Acta Tyrii conventiculi a Julio iterum examinari, adductes in exemplum iudicium prolaturum de Novato, & Paulo Samosateno: nec debuisse (quod addunt ex iisdem litteris Socrates (c) & Sozomenus (d) quæ ab ipsis iudicata essent, per Julium labefactari; eo perperam ad hæc probanda usi exemplo, quod videlicet, cum olim a Romano Pontifice Novatus Romam damnatus esset, Orientales ejus communionem minime recepissent. At hæc in exemplum adducta, quam mendacia, quamque disparia sint, quæ superius diximus de Novatiano, & Novato declarant.

LVI.
Querelæ Eusebianorum.(c) Socrates. l. 2. c. 11.
(d) Sozomenus. l. 3. c. 7.LVII.
(e) Sozomenus ubi supra.
Refellit Julius Arianos.

Sed rursus quæ ex iisdem ipsorum litteris recitant Julius Papa atque Sozomenus (e), plane demonstrant, eosdem Eusebianos hæc scribentes, sale mordacitatis suas litteras aspersisse; nempe ut iudicium refugerent Ecclesie Romanæ (quod est peculiare hæreticorum omnium) illud inculcasse: Nequaquam ex magnitudine Civitatum esse æstimandas dignitates Episcoporum. At ipse Julius falsè quidem tam futilem sed procacem assertionem, ex suis ipsorum factis petito exemplo, & inducta testificatione refellit; utpote qui majorum Civitatum semper sedibus inhiantes, nullo valerent loco consistere: nam ait (f): *Si igitur vere parem eundemque honorem in omnibus Episcopatus bus censetis esse, neque ex magnitudine Civitatum (ut vos scribitis) honorem ejus rei crescere arbitramini; oportuit eum, cui concedita est parva Civitas, in ea quæ credita ipsi est, permanere; &*

833-

nequaquam rejecta concedita, ad eam que ei concedita non est, transvolare; ne eam que a Deo data est, aspernari; illam vero que hominum ambitu concessa est, magis facere videatur. Hec dicens, plane fugillat eorum principem Eusebium, qui e Berythi sede in Nicomediensem transferat, & ex illa rursus se in Constanti-

LVIII.

Expofularunt etiam iisdem litteris Eusebium in Julium, quod scribens ad eos, non tamen ad omnes nominatim litteras rescripisset, quarum illa erat inscriptio: Eusebio cum suis. Sed & hac perbelle in eisdem convertit Julius: frustra nimirum eos ista indigne ferre, qui non existiment eas ad se litteras scriptas esse. Insuper iisdem ab ipsis datis litteris conquesti sunt susceptos ab illo esse in communionem Catholicam Athanasium atque Marcellum, antea ab ipsis damnatos Episcopos. Hec & alia fortasse id genus cum scripserint ad Julium Papam Eusebiani, de rebus a se in Synodo gestis nec verbum quidem fecerunt, nec quid in Ecclesiam Alexandrinam Gregorio ab ipsis iniuste decretam egissent, ut par erat, significarunt: istae eadem de litteris Eusebianorum ad Julium Papam scriptis habent Socrates (a), & Sozomenus (b); sed dum ab alio Concilio Antiocheno, quam ab eo in Encænii celebrato ipsas datas ponere videntur, plane hallucinantur: nam cum constet per eosdem Legatos Elpidium, & Philoxenum ad ipsos tunc missos eas redditas esse; non ab alia Antiochena Synodo, quam ab illa, vel alio tempore, opus est dicere datas fuisse. Addit quoque ex eiusmodi Eusebianorum litteris Sozomenus, eos iisdem contestatos esse, numquam cum Julio pacem atque concordiam inituros, nisi quae ab eis fuissent constituta probasset.

Quae tacerint Ariani.

(a) Socrat. l. 2. c. 11.

(b) Sozom. l. 3. c. 7.

LIX.

(c) Tom. l. Conc. in Julio.

Extat epistola quaedam Arianorum nomine ad Julium Papam data (c); sed ut recte intuenti apparet, videtur esse ex his, quae Socrates atque Sozomenus tradunt, confarcinata; nam quae qualesve esse

sent eadem Eusebianorum ad Julium scriptae, ejusdem Julii litterae ad eos redditae, & ab Athanasio recitatae, aperte significant: multa enim in illis desiderantur, quae ex Julii litteris produntur ab eisdem scripta esse, compluraque inesse noscuntur aliter quam a Julio relata sint; diversaque cum ex nominibus, tum ex rebus, prudens quisque indagator inveniet; ut merito ex ipsa quae ibidem habentur recitatae, tunc a Julio Papa ad Arianos reddita, eadem quoque suspitione laborent; nam quae verae, & legitima sint litterae Julii ad illos rescriptae, Athanasius qui eas verbatim descripsit, recitatque in secunda sua Apologia, absque controversia ulla declarat. Porro has litteras hoc anno ex Antiochena Synodo datas, anno sequenti porius Romam perlatas esse, & eo ipso tempore, quo Julius, acceptis iis quae gesta erant in Ecclesiam Alexandrinam, litteris Athanasium accersivit, restatur Socrates (d). Liqueat enim ex his quae dicta sunt superius, eas illis esse datas ex Antiocheno Concilio eodemque confecto; & Julium ad eos rescripsisse anno sequenti, post denunciatam Romae cladem Alexandrinam, ut, quae suo loco dicemus ex ejusdem Julii litteris, demonstrabunt.

Litterae Arianorum ad Julium cujus fidei sint.

(d) Socrat. l. 2. c. 13.

LX.

Hujus quoque anni Consulibus consignatum habetur Constantii Imperatoris rescriptum ad Magdalianum vicem agentem Praefecti praetorii adversus Idololatrias his verbis (e):

Cesset superstitio, sacrificiorum aboleatur insania. Nam quicumque contra legem divi Principis parentis nostri, & hanc nostrae mansuetudinis iustionem, ausus fuerit sacrificia celebrare, competens in eum vindicta, & praesens sententia exeratur. Acc. Marcellino & Probino Coss. Erant haec & ad sectam Eusebianorum illecebrae, dum eorum patronus ex hujusmodi adversus Idololatrias promulgatis edictis maxime pius ab omnibus videri voluit.

(e) l. 2. de Paganis C. Theod. Rescriptum contra Idololatrias.

I. Gregorius Arianus invadit Ecclesiam Alex.

II. Ratio temporis asseritur.

(a) Socrat. l. 2. c. 8.

(b) Sozom. l. 3. c. 5.

(c) Theod. l. 2. c. 4.

QUI modo sequitur annus Christi trecentisimus quadragesimus secundus, inscribitur Consulatu duorum Augustorum Constantii tertio, & Constantis secundo, Orientali Ecclesiae, ac potissimum Alexandriae, ob Eusebianorum grassationes functissimus: quo Gregorius Cappadox, electus anno superiore in Antiocheno Concilio in locum Athanasii Episcopus Alexandrinus, per Praefectum Philagrium militari manu, jussu Constantii, Alexandriam introducit, cum jam Paschale festum proxime infaret.

Haec quidem hoc ipso anno, non autem elapso, accidisse (ut certam temporis rationem reddamus) illud magnopere persuadet, ut asseramus: quod cum Antiochenam Synodum in Encænii celebratam ad plures constet menses fuisse propagatam; rursusque liqueat ex iis quae paulo post dicturi sumus, Gregorii adventum Alexandriam accidisse prope Paschale tempus: necesse est affirmare (habita quoque longinquitatis itineris ratione) hoc ipso anno, dicto tempore, quo navigationi solent, exacta hieme, aurae secundae aspirare, Gregorium e Palaestina solventem Alexandriam pervenisse. Haec autem quomodo se habuerint, cum a Socrate (a), Sozomeno (b), Theodoro (c), & aliis plerisque confuso ordine, & jejune admodum referantur: nos Athanasium ipsum, de his, cum haec pateretur, scribentem Encyclicam epistolam ad Orthodoxos, sequemur; aliaque ex eodem diversis in locis sparsa pariter colligemus, in iisdem qui saepe irrepit errorem corrigentes, dum pro Gregorio Georgius frequentius scriptus (ut dictum est) legitur, discriminantes eos ab invicem secundum notas peculiare cujusque distinctas, Gregorium Georgii loco reddidimus. Athanasius igitur ex immensa clade vix fuga la-

Ann. Eccl. Tom. IV.

psus, de rebus gestis in ipso Gregorii introitu, immo invasione Ecclesiae Alexandrinae, publicam patentemque atque communem Orthodoxis omnibus scripsit epistolam, quae hactenus integra conservatur: reddemus hic eam, quod nonnisi hujus sit argumenti, & elegantissima ex ea accipiatur epistolae historia: se vero habet in hunc modum (d):

Mala quae passi sumus, & intoleranda sunt, & condigne enarrari nequeunt: sed tamen, ut compendiosius vim acerbissemque earum calamitatis significem, historia mihi ex sacris litteris recitanda videtur (e). Vir Levita injuriam in uxore passus, mulier enim Hebraea erat, & ex stirpe Judae) tantisque contumeliis attonitus quem admodum divina Judicium Scriptura denunciat, uxoris corpus in partes divinum ad omnes Israeliticis tribus misit; ut injuria non ad se solum, sed ad omnes eoque pertinere crederetur: utque vel vicem ejus dolentes, vindices se praeberent; vel negligentes ejus sceleris pudore suffunderentur. Nuncii autem rem, ut gesta erant, enarrarunt: illi autem qui visu audituque id cognovissent, in haec verba proruperunt: Numquam tale quid, ex quo filii Israel ex Aegypto ascenderunt, accidisse. Concitata igitur sunt universae tribus Israel; omnesque, quasi ad peculiari-ter passi essent, in unum coiere. In summa debellati sunt qui hoc scelus perpetraverant; non enim ad generis conjunctionem, qui in bellum coiere, sed ad facinus respexere. Scitis istam historiam, fratres, & quaecumque ibi perquam diligenter a Scriptura super hoc negotio recensentur: ulterius autem eam excurrere, non est animus; praesertim cum ad eos scripturus sim, qui rem cognitam habent; & ipse ardeam quamprimum ad ea indicanda, quae magnitudine,

(d) Athan. ad Orhod.

(e) Judic. 19. Epistola Athanasii de clade Alexand. Ecclesiae.

C c c

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5835. SÆC. IV. Anno Urbis 1095. Olymp. 280. A.C. 342. an. 2.

I. Consules & Quin-

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5835. 15. C. D I. P. 15. April. Indict. 15. JESU CHRISTI 342. JULII PAPÆ 6. CONSTANTII ET CONSTANTIS 6.

[1] A Num. I. ad XLIII. Coss. Constantius Aug. III. & Constantius Aug. II. Sumtus uter-

NOTÆ

[1] Coss. Constantius Aug. III. & Constantius Aug. II. Socrates lib. II. Cap. XIII. duobus Augustis Coss. Constantio III. & Constante II. Fasti Idatiani, Vindebonenses, & Prosperi Chronicon: Constantio III. & Constante II.

que Consulatus juxta secundam Consulatum Cæquennalis, fareorum regulam: uterque enim Imperator Augustei Imperii Quinquennalia celebravit. Adventus Gregorii in Urbem Alexandrinam, tale a Baronio in hunc annum dilatus: epistola enim Eusebianorum, quam ipse affirmat scriptam esse post Concilium Antiochenum ad Encæniam, ideoque ante mensem Septembrem anni CCCXLI. quo indictio XV. inchoata, data est post Gregorii in urbem Alexandrinam ingressum, ut colligitur ex eo quod Julius in sua ad Orientales epistola scribat, Presbyteros suos, num. I. & qui eam attulerant, cum Iudæ ab Eusebianis remissos fuisse, ob ea quae istis geri conspiciant, ut legitur in eadem epistola recitata ab Athana-

IV. Immanissima clades Alexandriae Ecclesiae.

& numero superent Levitica ista mala. Ideo enim hujus historiae mentionem fecimus, ut rebus ejus temporis cum praesentibus in comparationem missis, in quibus tanta, & tam immanis crudelitas est, majorem quam illi indignationem adversus homines nefarios conciperetis. Siquidem acerbitates persecutionum nobis illatae ita praeponderant, ut exigua videatur Levitica calamitas, praeter illas quae nunc adversus Ecclesiam designatae sunt. Vel potius nunquam quicquam tale auditum est in Orbe terrarum, neque quisquam umquam istiusmodi mala experitus est. Tunc enim una mulier injuriam passa est, & non nisi unus Levita erat, ad quem vis illa referebatur: nunc autem universa Ecclesia injuria affecta est, & sacrarium contumeliose habitum; & quod majus est, pietas ab impietate persecutionem perpetitur. Tunc singulae tribus, singulis partibus mulieris visis, attonitae consternataeque ferebantur: nunc autem totius Ecclesiae membra divulgata sunt. Rem ita esse, etiam illis cognoscetis, qui alii atque alii in diversas partes, ut injurias suas exponant, missi sunt.

V. Servandum admonet majorum depositum.

Obsecro igitur vos, ut ita animos vestros commoveat rerum indignitas, quasi non nos tantummodo, sed ipsi quoque injuriam accepissetis; quo quisque uti laesum opem in commune conferat, ne paulatim Ecclesiastici canones, & Ecclesiae fides corrumpatur: quae ambo in periculum veniunt, nisi Deus vestra opera quam celerrime delicta castiget, & Ecclesiam vindictae compotem reddat. Non recens aut nova res est, Ecclesiasticorum canonum institutio, sed a primis usque Patribus per manus tradita est, & fundata in Ecclesiis. Neque nunc tandem fides suam suspexit initium, sed ab ipso Domino opera discipulorum in nostram usque aetatem propagata est. Ne igitur ea quae hactenus usque ad nostra saecula in Ecclesiis observata sunt, his temporibus pereant; & quae nobis concredita sunt, a nobis requirantur: agite, fratres, ita animo excitemini, eumque zelum arripite, qui bonis dispensatoribus mysteriorum Dei congruit; & non aliter sitis affecti, quam si in oculis vestris in-

PAGIUS Baronius & seqq.

natio pag. 740. Praeterea ibidem pag. 749. postquam Pontifex fuisse narravit mala a Gregorio tunc patrata, Eusebianos irridet dicens, Scribitis, magnam pacem Alexandriae & per Aegyptum fuisse, nisi forte res, officiumque pacis in contrariam jam significationem abierit. Recte itaque Bollandus die decima septima Januarii pag. 110. Gregorii invasionem anno CCCXLI. consignat. Quae narrat hic Baronius de ista intrusione ex epistola Athanasii ad Orthodoxos scripta, pertinent ad annum CCCLVI. seu ad secundam Sedis Alexandriae invasionem; cum hujus occasione epistola illa scripta fuerit, ut anno praecedenti monstravi. Neque enim dici po-

stimosi populi commissi esset. Copiosius omnia ex tabellariis cognoscetis. Ego tamen, mihi imperare non potui, quin paucis ea quoque delinearem: quo plane vobis constaret, nullo umquam tempore talia in Ecclesiam perpetrata esse, ex quo Salvator noster in Calum subvectus discipulis praecepit (a): Ite & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti.

(a) Matth. 28. Marc. 16.

Quae igitur adversus nos & Ecclesiam commissa sunt, ad istum modum se habent. Solemniter nobis in pace convenientibus, populisque istiusmodi conventu laetis, & ministris sacrorum secundum Deum viri conversationeque per Aegyptum, Thebaida, Africam in melius proficentibus, mutuaque inter se & erga nos pace & charitate affectis: ecce ibi statim Praefectus Aegypti litteras publice proponit in speciem edicti, quibus declarabat, Gregorium natione Cappadocem pro successore mihi datum, satellitio stipatoribusque Comitum in cathedram introducendum. Fama istius negotii tunc, ut in re nova, & nunc quoque post rem peractam, perturbavit omnes. Major igitur ea de causa in templa populi defluxus, & praecipue ob id, quod nullas querelas nec a plebe, nec a presbyteris, nec ab Episcopis contra me habitas satis scirent, neminemque nisi Arianos cum Gregorio esse: ipsumque adeo Arianum & esse, & ab Ariano Eusebio missum esse cognoscere. Scitis autem, fratres, Eusebium cum suis, praesides semper & socios ipsius haereticos Arianorum fuisse, & per eos nobis perpetuo insidias factas, operamque dedisse, ut in Gallias exulatum abirem.

VI. Edictum de Gregorio inducendo Alexand.

Populus igitur indignari; queritari saepe multumque; tum ad Judices, tum ad universam Civitatem protestari, nullam adversus nos querelam ab Ecclesiasticis motam esse; Arianorum haereticorum opera hanc insolentiam, legumque praevicacitatem in Ecclesiam immitti. Sed ut demum querelam aliquam adversus me susceptam, meumque nomen inter eos receptum esse: non tamen oportuit in mei locum Arianum, aut qui Ariana saperet, subrogari: sed secundum Ecclesiasticos canones, prout Apostolus praecepit, congregatis populis una cum

VII. Populus pro Athanasio agit.

test, Athanasium Eusebianos aggressos esse in ea, in qua commemoratur Ecclesia; cum ipsemet tectetur, se, hos ubi tumultus audire cepit, Romam navigasse, ut anno praecedenti ostendimus. Ad hunc ingressum referenda, quae anno superiori num. XXIX. ex ipsemet Athanasio scripsimus de gestis in hac prior Ecclesia Alexandriae invasione.

Valesius in Observat. Ecclesiast. lib. I. Baronii varios lapsus in Romana Synodo, quae Athanasium absolvit, explicanda detexit, ex quo haec mutuati sumus. Cum ex epistola Julii ad Orientales data constet, Athanasium Romae mansisse annum integrum & sex menses, dum Eusebianorum ad-

III. Synodus Romana in causa Athanasii.

VIII. Philagrium Praefectus Apostata.

eum Spiritu sancto, qui Episcopum constituant, publice & in praesentia clericorum Episcopum postulatum, inquisitionem fieri, atque ita omnia canonice peragi; non autem ad potentiam postulationemque Arianorum, qui ab Ecclesia alieni sunt, quique Episcopale nomen non vereantur emere, successorem mihi dari, nundinatoremque Episcopalis tituli, praeter consensum eorum, qui Episcopum postulare debebant, & praeter voluntatem conscientiamque omnium, qui Actis adhibiti non fuerit, per vim opesque Judicium extraneorum in hanc dignitatem immittere. Id enim & Ecclesiasticos canones solvit, & Ethnicos ad blasphemiam, suspicionemque cogit, ut putent, non legibus, ritumque divino, sed nundinatione, & potentia Episcopos constitui: praeterea igitur ista Arianica Gregorii constitutio tale sui exordium habuit. Illius porro introitus Alexandriam quam multa nefaria perpetravit, quatuordecimque malorum auctor extiterit, licebit vobis & ex litteris nostris, & ab istinc proficiscentibus istarum rerum insolentiam, idcirco in Ecclesiis ceteris facientibus, ne Arianorum perfidia Ecclesiae fidei admisceatur: Philagrium jam olim (nempe, ut dictum est, tempore Tyrii Conciliabuli) in Ecclesiam & virgines contumeliosus, per ad tempus Aegypti Praefectus olim transiit nostra religionis, Gregorii conterraneus, homo nequaquam spectatis moribus, fretus magistratus sui auctoritate praedictoque, ad quodvis agendum promptus, ut qui apostata & in Ecclesiam infestus, & praiceps, Ethnicis tribus, Judaeisque item, atque alios protervos homines adhortationibus, magnisque promissis, quae secundum pacta pro opera praestita bene persolvit, adversus Ecclesiam instigatos cuneatim cum gladiis, & fustibus contra populos in Ecclesias immittit. Jam quid inde evenerit, non simplicem posthac sermonem requirit, cum ea res nec satis digne explicari queat, aut sine lacrymis & planctu vel ex minima parte recenseri. Ubi enim apud priores talis tragedia? aut quid simile in bello, & persecutione factum est umquam?

IX. Siquidem, & Ecclesiis & baptisteriis Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

adventum exspectaret, Baronius qui illum anno CCCXL. Romam venisse scripserat, necesse habuit, Romanam Synodum, in qua absolutus est in exitum anni CCCXLI. conjicere. Sed ea ante praesentem annum non celebrata. Athanasius enim in epistola ad Solitarios discrete scribit, Romanam Synodum post dimissos ab Eusebianis Julii Legatos Elpidium atque Philoxenum congregatam esse. Locus est pag. 816. ubi, postquam retulit, Elpidium atque Philoxenum Presbyteros a Julio missos fuisse, qui Eusebianos ad causam dicendam citarent, subdit, Eusebianos, audito nomine Ecclesiastici iudicii, adeo contremuisse, ut animum prorsus desponderent. Ad solitas i-

flammae injectae; magnus igitur luctus, & gemitus, & plangens per Civitatem. Civitates, ea quae agebantur, indigne ferre, & clamare Praesidi, vim protestari; eo quod virgines sanctae, & incontaminatae, nudatis corporibus, nefaria paterentur: istudemque, si contumacius obfisterent, periculum capitis ingereretur: monachi pedibus obruti expirarent; alii fisco addicerentur; alii gladiis fustibusque mactarentur; aliique vulneribus plagisque male multate discederent. In sacrosancram autem mensam, prob, quanta impietas & facinorosa commissa! Vides enim eos aves & nubes piceas immolare, idola sua laudibus efferre, in Dominum nostrum Salvatorem Jesum Christum, & Filium viventis convicia verborumque contumelias jacere: sacros Scripturarum libros, quos in Ecclesiis inveniebant, comburere: in sacrum baptisterium (pro super!) Christianos Judaeos & atheos Ethnicos nulla cum reverentia ingressos, eam verborum factorumque turpitudinem nudatis corporibus designare, nec pudendum abominandumque sit relatu. Nec defuisse impii homines, amuli acerbissimarum persecutionum, qui virgines continere, & infectis manibus traherent, raptarent, & ad blasphemiam, Dominique abnegationem compellerent; eosque, qui id facere recusarent, conciderent, pedibusque obrerent.

Ecclesiae Alexandriae immanissima clades.

In hoc genere introitus sui splendor ille, & perquam egregius Gregorius latus de istis malis, simulque mercedem & praemia pro hac tanta scelerata victoria Ethnicis, Judaeis, ceterisque quorum opera ad talia usus erat, dispensant, in praedam, rapinasque Ecclesiam dicit: semel autem, ut istiusmodi generis sceleris est licentia data, multa deteriora quam in bello, crudeliora quam in latrocinio committebantur; cum & isti obvia diriperent, illi in cellis reposita dividerent, magnamque copiam vini aut ebiberent, aut effunderent, aut asportarent, oleumque reconditum praedarentur, fores cancellosque tamquam rejectamenta gestarent, & candelabra ibi ad parietem deponerent, cereosque Ecclesiae idolis adolerent: In summa, magna ubique in Ecclesia depopulatio, & plura

X. Gregorius Arianos scelerata.

rima mortis imago. Non tamen ad ista impii Ariani ullo pudore commovebantur; quin tetriciora adhuc atrocioraque cumulare. Vidisses enim presbyteros, & laicos in jus trahi, virgines e coetu suo divulgatas ad tribunal Praesidis raptari, & in carcerem conjici, alios Fisco addici, alios flagellis caedi, panes sacrificiorum ministris, & virginibus interdici. Haec autem sub Pascha in sacra Quadragesima, acta sunt, per quod tempus jejuniis dediti erant.

XI. Die Parasceves quot facri-legia.

Interim egregius ille Gregorius, arrogatis sibi moribus Cuius, cum Praeside Pilato contra pios Christi cultores debacchabatur. Certe ipso die Parasceves ingressus in quamdam Ecclesiam cum duce & Praeside Ethnicorum populorum, intellecto hominum odio, quo illius violentum introitum aversabantur, auctorem consuescentem se praebuit crudelissimo Praesidi, ut eadem hora trigintaquatuor virgines, & matrona item, virique ingenui publice flagellis cadebantur, & in curricula conicerentur: inter quos virginem quamdam studiosam litterarum, & adhuc Psalterium manibus retinentem, publice flagellari iussit: ereptus virgini a carnificibus liber, ipsa autem post flagra in carcerem reclusa est.

XII.

His autem ad hunc modum patris, ne in reliquum quidem tempus otium egere: quippe qui in alia illa Ecclesia, in qua ego potissimum per hos dies commorabar, eadem prorsus molientes, furore ipsorum etiam in templum immisso, nihil non egere, ut ibi me interceptum de medio tollerent: nec aliter evenisset, nisi gratiam propitiam Christi auxiliaremque mihi expertus fuisset. Unde ita delapsus licuit mihi pauca ista ex innumeris mala recensere: ego enim videns eos ad extremam rabiem devenisse, necumque rationem inens, quo ne vel Ecclesia noxam acciperet, aut virgines indigna paterentur, caedesque denuo committerentur, eademque iterum injuria contumeliaque in populum incumberet, fursum me populis subduxi, memor verbi Saluatoris nostri (a): Si vos persecuti fuerint in hac Civitate, fugite in aliam. Noveram enim ex iis que adversus pri-

Athanasius clam elapsus.

(a) Matth. 10.

PAGIUS

pag. 818. Roma vero congregati Episcopi prope quinquaginta, Eusebianos ut suspectos, timentesque se sistere, non receperunt, & qua ab ipsis scripta essent infirmarunt. Nos autem susceperunt, & communionem nobiscum amplexi sunt. Ex quibus verbis liquido apparet, Romanam Synodum non nisi post reditum Legatorum habitam fuisse.

IV.

Presenti anno celebrata est.

Idem demonstrat Valeus ex altero Athanasii loco, qui habetur in Apologia secunda adversus Arianos pag. 730. quem nova versione donat, quia ab Interprete male translatus fuit: Denique Episcopi plures quam quinquaginta, congregati in Basilica, in qua Vita Presbyter populum colligebat, nostram quidem defensionem aquo ani-

mam illam Ecclesiam perpetraverant, nihil sceleris eos in istam Ecclesiam omisso: ubi ne ipsam quidem Dominicam diem sanctissimi festi ulla in reverentia habuere, quo minus eo ipso tempore, quo Dominus omnes ex mortis vinculis compedibusque eripuit, homines ejus Ecclesiae in vincula conicerent. Gregorius autem cum suis gregalibus, veluti bello in Christum suscepto, fretus confususque Praesidis potentia, diem illam liberalem vindicemque servus Christi in luctu & mororem vertit: Ethnicis contra oculis animisque malignis diem illum sanctissimum inuidentes, letitia gestiebant. Gregorius vero (credo ex mandatis Eusebii) vinculis compedibusque per id tempus Christianos ad luctum complorationemque compellebat.

Hoc genere violentiae Praeser Ecclesias diripuit, direptasque Gregorio & furiosis Arianis tradidit. Reversit igitur homines, & summoti ab Eusebio, in Ecclesiarum direptionibus sibi gratulantur: populis autem Dei, & clericis Catholicae Ecclesiae ea necessitas insitita est, ut cum impiis haereticis Arianis communi-cent, aut ab introitu Ecclesiae abstineant. Quin & naucleris, aliiisque marinas navigationes obeuntibus, non exigua vis adhibita est a Gregorio, dum alios opera Praesidis in tormentis habet, alios vero in carcerem conjicit, & compedibus astringit ea de causa, ut & ipsius sceleribus metuerent contradicere, & litteras ab eo deferendas acciperent. Verum ne ita quidem contentus; quo se nostro sanguine satiare, induxit crudelissimum Praesidem facinororum socium, ut decretum sub populi nomine adversum me odiosissimis verbis descriptum ad piensimum Imperatorem Constantium mitteret, unde non solum exilium, verum etiam mille mortes expectandas putes. Is autem qui decretum scripsit, transfuga est nostrae religionis, quippe qui, relictis Christianis, idola Gentium turpiter adoraret: qui autem litteris istis subscripserunt, Ethnicis sunt.

Et ne multus sim in scribendo, persecutio adest, & eaque persecutio, qualis nunquam antea adversus Ecclesiam oborta est. Nam in superioribus persecutionibus, cum quis

XIII.

A Praeside Alexandriae causa Athanasii servitum in alios.

XV. Gregorius Arianus cognitus.

Ego autem quia jam pridem, cum eum Ariani, ut fidem sibi in Episcopum promoverent, scripto edideram, nemini vestrum Catholicis Episcopis ignotum esse Gregorium, eumque merito a vobis pro impietate sua excommunicatum esse, & anathema edicto Ecclesiae proclamatum, nec aliam esse causam cur eum Ariani pro Episcopo mittant, nisi ne denuo ex meis scriptis similia convicia paterentur; barbara & exotica vi in me coorti, Ecclesiam in suam potestatem redegere, ut ita Ariani sui suspicionem vitarent. Verum & hic quoque magnopere frustrati sunt: nemo enim Ecclesiasticorum hominum Gregorio se adjunxit, exceptis haereticis, ceterisque ob crimina sua ab Ecclesia rejectis, illisque item qui metu Praesidis communionem simulant. Hanc tragodiam ille jam olim quidem cum suis meditatus est, sed nunc ejus dramatis agendi facultatem per calumnias nactus est, quibus nos ad Imperatorem accusavit. Sed enim ne ita quidem conquiescere potuit, ut qui etiam nunc mercedem quaerat, & votis amicissimisque adeo se terribilem infestumque praebet, ut nemo non metu mortis in exilium fugiat.

XIV.

Persecutio omnium acerbitima.

mo susceperunt, & communionem nobiscum, ac dilectionem fovendam esse sanxerunt: adversus autem Eusebianos indignati sunt, & Julium rogant, ut hac ad illos perscriberet, cum illi priores ad ipsum scripsissent. Scripsit ergo Julius, & litteras misit per Gabianum Comitum. Subjungit deinde Athanasius litteras Julii, quarum hoc est exordium: Julius Dianio, Flaccillo, Narciso, Eusebio, Mari, Macedonio, Theodoro, & qui cum illis sunt, dilectissimis fratribus, qui Antiochia ad nos scripserunt. Legi epistolam vestram, quam Presbyteri mei Elpidius & Philoxenus mihi attulerunt, &c. Denique post recitatas Julii litteras haec addit Athanasius: Haec cum Romana Synodus per Ju-

PAGIUS

Julium Romanum Pontificem scripsisset, &c. Ex his colligitur primo, Romanam Synodum, qua Athanasius innocens pronuntiatus est, celebratam esse post reditum Elpidii atque Philoxeni. Secundo, litteras Episcoporum Antiochena Synodi ad Julium Papam, quas supra dicti Legati detulerant, in eadem Synodo Romana esse recitatas. Tertio, Julium Papam rogatum esse ab Episcopis Synodi Romanae, ut Episcopis Antiochena Synodi rescriberet, illique decretum Synodi Romanae significaret. Postremo, epistolam illam Julii, quam ibidem refert Athanasius, & cujus initium duntaxat adscripsimus, eam ipsam esse, quam Julius scripsit rogatu & nomine Synodi Romanae, quae Athanasium absolverat.

quis ad fugam adigeretur, erat ubi suas partes cum aliis conjungeret; & cum occultaretur, non deerat baptismi copia: haec autem multa, & praesens crudelitas Babyloniorum impietatem emulatur: ut enim illi Danielem, ita praeclearus iste Gregorius eos qui domi orationes faciunt, ad Pasidem desert, & ministros sacrorum infensissime observat: adeo ut ex ista violentia multi destituti, inopia baptismatis, periclitentur; multique sine visitatoribus agrotent, & lamententur; acerbiorum sibi hanc calamitatem, quam morbum arbitran-tes: populique sacrorum ministris abactis, non ignari impietatis Ariatorum, praecipiant potius ita agrotare & periclitari, quam ut Ariatorum manus capitibus suis imponi sustineant. Ut igitur Arianus est Gregorius, ita & ab Arianis missus est, eumque nemo in Episcopum postulavit, nisi soli Ariani; ac proinde uti mercenarius & externus, gravia & perquam acerba in populos Catholicae Ecclesiae, quasi alienos, & non sui gregis per fidem, facit.

XV. Gregorius Arianus cognitus.

Verum non ideo de sceleribus eorum formidinem, sed potius indignationem & vindictam cupidinem concipere debetis, cum hoc novo genere scelerum adversus nos usi sint. Si enim patiente uno membro, compatiuntur & reliqua membra; & secundum beatum Paulum, flendum est cum flentibus (a); certe tanta Ecclesia laesa, quisque, quasi ipse laesus esset, ad vindictam se accingere debet. Communis enim omnium Salvator est, qui ab illis blasphematur; & omnes quotquot sunt canones, ab iisdem violentantur. Si vobis in Ecclesia sine ullius quaerela sedentibus, subito per edictum Principis successor mittatur, & talia contra vos designarentur; an id, quae, sine indignatione toleraturi essetis? an non potius vindicandum censeretis? Est igitur aequum, vestram indignationem commoveri; ne, si ita res silentio transmittatur, paulatim in singulas Ecclesias idem malum propagetur, nostraque disciplina in mercatus mundinationesque abeat.

XVI. Excitat hoc novo genere scelerum adversus nos usi sunt.

Quod igitur ad Arianos pertinet, rem vobis compertam dico: saepe enim eorum impietatem publice privatimque damnastis; neque ignari estis, qualis sit Eusebius cum suis, & quantopere cum Arianis eandem haeresin foveat: quae res in causa fuit, cur nobis olim insidiatus sit. Porro quae per eum ejusque socios designata sunt, quantumque ea sint atrociora vel bellicis calamitatibus, ideo meis scriptis ostendi, ut statim a rebus narratis sumpto zelo, recta tenderetis ad tollendos talium scelerum in Ecclesiam auctores. Certe fratres nostri Romae anno superiore infens prioribus eorumdem hominum factis, cum nondum scelera ista accesserant, pro ultione sumenda, Concilium iudici celebrarique voluerunt, & rem perfecissent, nisi Eusebiani Ecclesiam turbassent, nosque interceptare conati essent, ut libere sine reprehensione in sceleribus suis pergerent. Quod si Episcopi illi Romae tunc temporis in haereticos iras sumpserunt: quanto justior graviorque vestra & ira, & indignatio fuerit, cum prioribus maleficiis tantum scelera addiderint? Obsecro vos igitur, ne tanta facinora levia aut negligenda putetis, neve inclytam Alexandrinorum Eccle-

XVII. Eusebius malorum omnium auctor.

V.

Quae omnia ex lectione epistolae ipsius Julii aperte confirmantur. Nam & litteras Episcoporum Synodi Antiochena in Synodo Romana lectas esse discrete testatur Julius in principio suae epistolae: nec solum post reditum Legatorum suorum eam Synodum celebratam esse indicat, verum etiam diu post ordinationem Gregorii, & post violentum ejus ingressum in urbem Alexandriam. Certe caedes & exilia Episcoporum, proseriptiones & carceres civium, & alia scelera ac sacrilegia commemorat, a Gregorio tunc temporis perpetrata, quem Julius ne nomine quidem Episcopi duntaxat adscripsimus, ut videre est pag. 749. Atque haec Julius Papa se accepisse di-

elefiam, hereticorum pedibus obteri, concularique finatis. Certe indignitas ista rerum in causa est, ut populi sacerdotefque seorsum sine synaxibus vivant, tacti quidem ob vim Præsidis, animo tamen impietatem Arianorum execrantes.

XVIII. Si igitur aut ipse Gregorius, vel alius quispiam ad vos scribat; ne recipiatis, fratres, illorum litteras, sed oblatas dirumpite, eorumque tabellarios ut impios & scelerum ministros ejicite. Quod si formulam pacificatoriam scribat; ne illam quoque recipiatis; metu enim Præsidis, violentiaque Gregorii, ad has litteras perferendas compulsi sunt. Ego autem, quia verisimile est, Gregorii gregales de Gregorio scripturos esse; meis litteris vos præmonere studui, ut rejecto personarum delectu, sicuti Dei æmulatoribus congruit, subornatos submissosque ab hoc hominum genere expellatis; qui hoc ipso tempore in Arianorum gratiam, Judæos, Ethnicosque homines ad persecutiones, virginum stupra, cædes, Ecclesiarum depopulationes, incendia, blasphemias instigaverunt. Neque enim impius & furiosus Gregorius, quod Arianus non sit, inficiari poterit; cum is, qui litteris subscribit, pro documento in contrarium sit: Ammon enim iste ejus subscriptor jam olim a beato Alexandro ante me Episcopo ob multa mala impietatemque ab Ecclesia ejectus est. Ob hæc omnia, quaeso rescribite, & impios condemnate: ut sacerdotes qui hic sunt, populique Orthodoxam vestram religionem, zelumque vestrum adversus malos conspicientes, de vestra gaudeant concordia fide: istique scelerum in Ecclesiam auctores, vestris litteris, vel sero, errorem suum respuant, & poenitudine capiantur. Salutate eam, quæ apud vos est, fraternitatem: qui mecum sunt fratres, vos salutant. Dominus autem vos sanos, nostrique memores conservet, domini vere desideratissimi. Hactenus Athanasii ad Orthodoxos epistola, quam, priusquam Alexandria recederet, e latebris scripsisse certum est ex iis quæ eadem continentur.

XIX. Hic rursus lectorem monendum puta-

PAGIUS dicit, tum ex literis Episcoporum, qui ex Ægypto hæc ad ipsum scripserant, tum ex Presbyteris, qui Alexandria Romam venerant. Sed & Carponem quendam olim ab Alexandro Alexandrinæ urbis Episcopo ob Arianam hæresim damnatum, una cum aliquot aliis ob eandem perfidiam ab illo damnatis, a Gregorio ad se missum esse scribit pag. 742. qui scilicet pacificas seu communicatorias Gregorii litteras perferret. Idem diu postea tentavit Georgius Arianus cum in locum Athanasii suffectus fuisset. Legatos enim suos misit ad Liberium Papam, ambiens communionem Ecclesiæ Romanæ, ut discimus ex epistola Liberii Papæ. Cum igitur hæc Carpona Legatio præsentis anno contigerit, Synodus Romana quæ post illam Legationem facta est, ante eundem annum celebrari non potuit.

mus, ne, quod habet depravatus textus epistolæ Athanasii ad Orthodoxos de Georgio, putet nos hallucinatos, quod referre velimus ad Gregorium, qui primus ex Arianis institutus est Antiochiæ Alexandrinæ sedis Episcopus; atque magis existimet ea omnia referenda ad tempora Georgii, secundi instituti Ariani Episcopi Alexandrini; opineturque eo tempore illa de graffatione Philagrii accidisse, & eo quoque tempore eandem ab Athanasio ad Orthodoxos esse scriptam epistolam. Nam cum habeat in eadem epistola, hæc facta esse sub Præfecto Philagrio: plane non nisi ad tempora, quibus Gregorius sedit, referri possunt. Si quidem ex litteris ejusdem Athanasii scriptis ad solitariam vitam agentes pluribus locis eorum constat, invasionem illam factam sub Georgio, nequaquam sub Philagrio, sed sub Syriano Duce, Cataphronio Præfecto, Heracliano Comite, Diogene, Hilario, Faustino, Sebastiano publicis magistratibus, nec de Philagrio ulla penitus ibi memoria. Rursum vero cum ex hac eadem epistola recitata habeatur mentio de Eusebio adhuc vivente, nempe Nicomediensi dicto, qui Gregorium Alexandriam mittendum curavit; haud possunt hæc aptari ad Georgium, qui Alexandriam invasit Ecclesiam, Constantino & Juliano Consulibus, anno Domini trecentesimo quinquagesimo sexto: nam Eusebius, de quo hic est mentio, hoc eodem anno (ut dicitur) ex hac vita sublatus est. Quæcumque igitur post Gregorii ingressum reperitur acta sub Philagrio Præfecto, non nisi ad hæc Gregorii tempora sunt referenda, quem constat sedisse usque ad Concilium Sardicense, a quo depositus est, & post decem menses (ut S. Athanasius (a) testatur) defunctus.

XX. Quod autem hæc epistola scripta fuerit statim post primam graffationem Philagrii atque Gregorii, profertur etiam ipse Athanasius iisdem litteris, quas festine tunc scripsit, ut Catholicæ Ecclesiæ Episcopos præmuniret, & anteverteret scribendas a-

Georgius pro Gregorio male sumptus.

(a) Athan. ad Solit. vitam agentis.

XX. De tempore scriptæ Epist.

VI.

Respondet Baronius, epistolam illam Julii Papæ non ad Synodum illam Romanam pertinere, in qua absoluti sunt Athanasius & Marcellus sed ad alteram, quæ sequente post anno facta est, cum Elpidius & Philoxenus ex Orientis partibus reversi essent, Orientalium ad Julium litteras secum deferentes. Duas enim Synodos Romanas distinguit Baronius. Alteram quinquaginta Episcoporum, qui Athanasium & Marcellum innocentes esse pronuntiarunt anno Christi CCCXLI. alteram hoc anno factam, in qua ledæ sunt literæ Orientalium Episcoporum, quas Elpidius & Philoxenus attulerant. Verum enimvero Athanasius unam duntaxat agnoscit Synodum Romanam, & in ea se omnium Episcoporum sententiis innocentem judicatum esse scribit, & Julium Papam rogatum esse ab Episcopis, ut Orientalibus, qui ad ipsam litteras scripserant,

Non dicit, sed unica Synodus Romana celebrata. Baron. n. XXVIII. & seqq.

novo Episcopo Gregorio ad eos litteras: quibus cum ex multis pauca summam collegerit, ac proinde complura prætermiserit; dignum existimamus, ut quæ ab ipso Athanasio de eadem illata clade postea majori otio scripta sunt, his insuamus, ex ea præsertim, quæ ad solitariam vitam agentes scripta epistola est, quæ quidem præfert brevitarium rerum ab Arianis gestarum adversus Ecclesiam Catholicam, ac potissimum Alexandrinam. De qua quidem illud admonendus est Lector, cum auctor multiplicium rerum obrueretur narratione, non semper idem filum texere orationis, sed inter scribendum ad alia sæpe divertere, adeo ut alio tempore gesta interdum cum aliis intermisceret: quod nisi quis accurate consideret, facile (quod ad temporum ordinem spectat) in varios labatur errores. Verum & in ea illud quoque attendendum, quod licet ejusdem scriptionis absque controversia idem Athanasius auctor sit habitus; tamen tamquam ab alio quopiam scripta epistola, ipse sæpe sui ipsius Athanasii nomen inter loquendum interfert. Sed jam hic reddamus, quæ eodem argumento in eadem posita leguntur.

XXI. Mittit (inquit a) litteras Constantias, & in omnes persecutionem movit, emissariis ad eam rem usus Philagrio, & quodam Arsacio eunucho: missus quoque est Gregorius militari manu; eadem statim designata sunt, quæ prius. Coacta enim multitudo ex bubulcis, opilionibus, & forensi vulgo, una cum protervis juvenibus, cum gladiis & fustibus templum Quirini invadunt; alios mactant, alios pedibus obterunt; plerosque concisos partim in carcerem, partim in exilium conjiciunt; multasque feminas miseris modis raptatas publice ad tribunalia crinibus trahunt, tractasque contumeliosis indignissime afficiunt: aliorum bona Fisco addicunt, aliorum alimenta intervertunt, nulla alia de causa, quam ut eos ad partes Arianorum, & Gregorium recipiendum, quem Imperator miserat, compellerent. Et paulo inferius.

PAGIUS responderet, quemadmodum numero præcedenti explicavimus. Aut igitur falsus est Athanasius, qui id tam diserte affirmat, aut Baronius qui negat.

VII. Sed videamus, inquit Valesius citatus, quænam ratio Baronium impulerit, ut duas Synodos Romanas distingueret, & epistolam Julii Papæ ad Orientales, quæ refertur ab Athanasio, scriptam esse diceret, non rogatu atque nomine Synodi Romanæ, ejus quæ Athanasium absolverat, sed alterius Synodi, quæ sequente anno congregata est. Unicam hujus rei causam assert Baroniis, quod scilicet Julius in ea epistola testatur, Orientales in litteris, quas ad ipsum scripserant per Elpidium, ac Philoxenum Presbyteros, graviter conquestos esse, quod Julius Athanasium in communionem suscepisset. Atque Athanasius non nisi a Synodo Romana, in-

Baron. an. no 341. num. XLVII.

Orientis igitur loca, suasque Provincias obeuntes querebant, si quis ipsis adversaretur, ut cum per calumniam in exilium profigarent. Certe presbyteros suos dimiserunt cum hac absurdissima excusatione, hoc genere colloqui inter ipsos habitum: Quandoquidem Ecclesiastico judicio vincere non possumus, solita nostra vigamus. Dant igitur litteras ad Philagrium, auctoresque sunt, ut ille quamprimum cum Gregorio in Ægyptum abeat. Ac statim jam inde Episcopi flagellabantur, & acerbis vinculis constringebantur. Serapammonem confessorem in exilium mittunt; Potamonem quoque & ipsum confessorem, qui oculum in persecutione perdidit, ita conciderunt plagis in cervicem, non ante desinentes, quam ubi illum pro mortuo abicerent: adeo ut vix post aliquas horas curationibus fomentisque spiritum recolleret, Deo quidem illi concedente vitam, sed admodum brevem: paulo enim post ex labore, & plagis ex hac vita decessit, adeptus in Christo gloriam iterati martyrii. Est de hoc celebris memoria in tabulis Ecclesiasticis, quibus natalis ejus dies, anniversaria commemoratione clarus, descriptus habetur (b). Sed subdit Athanasius.

XXII. Exilium confessorum.

(b) Martyr. vol. Rom. die 13. Maii.

Deinde miser Gregorius post tanta scelerata invitabat omnes, ut secum communicarent. Atqui si communionem ab illis postulabas, indigni erant qui verberarentur: quod si ut malos eos verberandos censuisti, cur illos, ut sanctos invitabas? Verum nihil illi curæ erat, quam ut eorum jussa, a quibus missus erat, adimpleret, & hæresin stabiliret: eas ob causas stultus ille homicida, carnifex, & contumeliosus, fraudulentus, & in summa Christi hostis factus est. Episcopi autem materieram ita persecutus est, ut ne extinctam quidem humani suerit; & quod voluit, consecutus esset, & inssepulta abjecta fuisset, nisi qui eam sustulissent, suum se cadaver efferre dixissent: tam impiis iste moribus fuit. Nam cum & alii mendicis erronee elemosynam acciperent; jussit ea-

XXIII. Greg. cogit communicare sibi Catholicos.

qua quinquaginta sedebant Episcopi, susceptus est in communionem. Orientalium igitur literæ ad Julium Papam scriptæ sunt post Synodum Romanam, in qua absolutus ab omni crimine, & ad communionem admissus fuerat Athanasius. Ex quo sequitur, epistolam illam Julii Papæ quam rescripsit ad Orientales Episcopos, non ex persona Synodi Romanæ & quinquaginta Episcoporum, a quibus Athanasius in communionem susceptus est, datam fuisse, sed nomine & rogatu alterius Synodi Romanæ. Hæc est Baronii ratiocinatio.

VIII. Sed facillimum est cuivis eam refellere. Primo enim negare possumus, Orientales in suis ad Julium literis questos fuisse, quod ille Athanasium in communionem suscepisset. Certe in tota Julii epistola, nullum ejus querimonie apparet vestigium. Conquesti quidem fuerant Orient-

Refellit primo.

quæ elemosynis destinata essent, diripi; & vasa, quibus oleum & vinum deferebatur, confringi; ut non solum in accipiendo se impium præberet, sed re ipsa Dominum contumeliose tractaret, auditurus jam jam ex Domino: Quatenus sprevisti istos, & me sprevisti. Multa etiam alia fecit, quæ dicendi facultatem transcendunt, & quibus auditor fidem negaret. Cæterum ista ideo patravit, quia neque secundum Ecclesiastica instituta creatus erat, neque pro Apostolica traditione Episcopi nomen obtinebat, sed ex Palatio cum militari manu, & magnifica pompa missus fuit, non aliter quam si secularis magistratus ei demandatus esset. Ideoque majori studio magistratum amicitiam, quam Episcoporum aut monachorum, sectabatur.

XXIV.

Greg. Arian. contumeliosus in S. Antonium.

(a) Prov.

Si quando igitur pater Antonius ad illum e montanis scriberet, quemadmodum pietas peccatori in abominatione est, eodem quoque modo sancti viri scripta abominabatur. Quod si Imperator, aut Dux exercitus, aut alius quispiam Judex ad eum litteras dedisset; ita lætus alacerque erat, quemadmodum ii de quibus in Proverbiis non sine querimonis dicitur (a): O qui relinquitis vias rectas, qui malis oblectamini, & gaudetis conversatione malorum. Certe qui hujusmodi litteras afferrebant, pecunis honorabat. Antonii aliquando epistolam Duci Blacio conspuendam abjiciendamque tradidit; sed hoc divina vindicta inultum non prætermisit: siquidem non diu postea Blacii femur proficiscentis ad primam mansionem, equus cui insidebat, cervicibus retortis, ita momordit, atque e dorso excussum humi afflixit, ut intra triduum proximum periret. Hactenus Athanasius. Sed hæc de Blacio paulo fufius atque non nihil diverse ab eodem S. Athanasio recitantur in Vita S. Antonii; quod fortasse accidit vitio librariorum. Verum & illa hic recenscamus; sic enim se habent.

XXV.

* Blacius

Præterea cum Blacius *, qui sub Nestorio Præfecto Alexandria Dux & Aegypti fuit, homo Arianae iniquitatis studiosissi-

mus fautor, ita Christi Ecclesiam persequeretur, ut animo vesano virgines monachosque nudatos verberaret in publico, ad eum Antonius litteras misit, quarum ista sententia est: Video iram Dei venientem super te. Desine persequi Christianos; ne te ira occupet, quæ proximum jam tibi minatur interitum. Legit infelix epistolam, & irrisit, atque in eam expuens, projecit in terram: portitores quoque multis afficiens injuriis, Antonio talia renunciari præcepit: Quoniam cura tibi tantopere monachorum est; etiam ad te mei vigoris transibit disciplina. Sed confestim miniatorem oppressit supplicium: & post quinque dies os effrenatum ultio divina comescuit. Egreditur enim ad primam mansionem Alexandria, quæ appellatur Chæream, cum supraddicto Aegypti Præfecto Nestorio: vehuntur equis, quos inter omnes Blacius, cujus erant, mansuetissimos nutrierat: Cum ergo pariter sibimet equi alluderent; mittor, quo Nestorius vehebatur, morsu repentino Blacium decussit in terram, ac sic in eum inbian, femora ejus laceravit atque correstit, ut statim relatus in civitatem, post tertium diem moreretur, universique agnoscerent minarum ab Antonio prædictarum effectum quantocumque consecutum, digno persecutoris sine completo. Hæc de his ibi.

Blacius blasphemus quid juste passus sit.

XXVI.

Julius Pa. pa audit de clade Ecclesie Alexandrina.

(b) Apud Athan. d. polog. 2.

Qui vero Alexandria tunc temporis fugientes, Romam tamquam ad tutum asylum se contulerunt, necnon Aegypti Episcopi, suis litteris de his omnibus quæ per Gregorium Antistitem gesta essent, certiores reddiderunt Julium Romanum Pontificem, ut ipse in litteris rescriptis hoc anno ad Eusebianos testatur, cum ait (b): Quæ in Gregorii introitu acta fuerunt, ostendunt qualis fuerit ordo in ejus ordinatione: temporibus enim ita pacatis (prout renunciant qui inde veniunt, & quemadmodum Episcopi scribunt) ipsa Ecclesia incendium passa est, virgines nudate, monachi conculcati, presbyteri & multi ex populo indigne habiti & violati, Episcopi in carcerem detrusi, multi item spo-

PAGIUS

rientales in suis litteris, quod Julius contra Canones faceret, & quod flammam discordiæ accendisset. Sed de communionem cum Athanasio inita nullum verbum hic legitur. Excusat se etiam Julius Papa, quod profugos Episcopos benigne exceperit, quod dolerit una cum dolentibus fratribus, quod cum flentibus fleverit. Sed nihil amplius dicit. Verum concedamus Baronio, Orientales Episcopos in suis ad Julium litteris nominatum quæstos fuisse, quod Athanasium in communionem suam recepisset. Quid tum? An ex eo sequitur, epistolam Julii Papæ non esse scriptam nomine Synodi Romanæ, in qua Athanasius fuerat absolutus? Nullo modo. Deceptus nimirum est Baronius, & quicumque eum secuti sunt, dum existimant, Athanasium non nisi in Synodo Romana susceptum fuisse in communionem. Quod non modo falsum, sed ab

omni ratione alienum videtur. Sexdecim integros menses Romæ permanit Athanasius, adversariorum suorum adventum expectans, antequam Synodus Romana causam ipsius cognosceret. An igitur credibile est, Julium Papam toto illo tempore a communionem Athanasii abstinuisse? Atqui contra est ipse Athanasius, qui in Apologetico ad Imperatorem Constantium disertè scribit, se venisse Romam, ut se, suaque omnia Ecclesie illi committeret: Quo quidem tempore, inquit, assiduum eram in synaxibus. Si in synaxibus Romæ assiduum erat Athanasius, ergo cum Episcopo Romano communicabat. Deinde Julius Papa, & Athanasium & ejus adversarios Romam ad causam dicendam evocaverat. Non potuit igitur Julius ante causæ cognitionem Athanasii communionem refugere, ne præjudicium causæ faceret: id enim æquitas ratio non

pa-

spoliati: sacra mysteria, de quibus incubabam Macarium presbyterum, ab Ebnicis direpta, & in terram abjecta sunt, ut vi cogere nonnullos ad constitutionem Gregorii approbandam. Et inferius: Ex Aegypto autem & Alexandria, cum de novo supervenissent presbyteri, litteras secum attulere, quibus plurimorum Episcoporum, & presbyterorum querimonia continebatur; se, cum hac ad Concilium pergerent, detentos fuisse, ac etiam detineri; & quemadmodum post Athanasii exilium (sic enim appellat fugam ipsius) contigit, Episcopos, homines confesores, flagris conficiendi, alios in carcere haberi, Præsulesque longissimi in suo Episcopatu temporis publicis ministeriis mancipari, & fere omnes clericos, & populum Ecclesie Catholice insidiis appeti, & persecutionem pati, quosdam item Episcopos, & fratres finibus suis ejectos esse nulla alia ex causa, nisi ut invitati cogere communicare cum Gregorio, & Arianis; & Ancyra, quæ in Galatia est non pauca aut parva designata esse, sed prorsus eadem cum factis Alexandrinis. Hæc Julius. At de clade Alexandrina hæc tenet.

XXVII.

Quales Hæretici esse solent.

(a) Joan. 8.

(b) Joan. 16.

Vides plane, lector, qualia esse soleant hæreticorum opera, qui semel exuti Catholicam fidem, omnem cum ea humanitatem, & quod proprium est hominis, rationem pariter abjecisse videantur, superinduentes cum impietate sævitiam, præferentes imaginem ejus cujus afflatur spiritus, & ex quo geniti esse noscuntur; dicente de eorum confortibus Domino (a): Vos ex patre Diabolo estis, & opera ejus facitis, qui fuit homicida ab initio, semper adversus Ecclesiam bellum gerens. Qui igitur sic in ovile ovium ingrediuntur, ut furemque, perdant, & mactent, plane non esse pastores, sed Domini (b) sententia, latrones atque fures penitus convincuntur. Essent sane hic, horum occasione, his similia longæque deteriora; quæ ab hæreticis nostri temporis non in una Civitate, sed pluribus ac fere innumeris, in diversis Provinciis im-

PAGIUS

patitur. Et Julius quidem cum Athanasii adversariis, cumque Eusebio ipso communionem fovebat, quippe qui & eorum literas accipiebat, & ad ipsos vicissim scribebat. Cur ergo idem Julius inclementior fuisset erga Athanasium, præsertim cum ille Julii Papæ literis evocatus statim paruisset, & ad diem dictam adfuisset, adversariis judicium Romanæ Sedis detreçantibus? Atqui Presbyteros ipsius Athanasii, quos ad refellendas Eusebianorum calumnias Romanam paulo ante miserat Athanasius, Julius benigne exceperat, & ad communionem suam admitterat. Id enim ipse Julius satis aperte significat in epistola ad Orientales. Quæ igitur causa esse potuit, quomobrem præsentem Athanasio idem non præstaret. Postremo, Athanasium in Apologia secunda adversus Arianos, de Synodo Romana loquens, perspicue declarat, Ecclesiam

manifestissime perpetrata sunt, recensenda, lacrymisque Athanasii nostræ jungendæ; sed quod non sint hujusmodi, quæ paucis vel summam saltem enarrando exprimi queant: satis modo, lector, te ex Athanasii scriptis hic recitatis, nostri temporis Ecclesie cladum contemplatum esse quamdam imaginem, vel deducta potius lineamenta quædam monstrorum illorum quæ hoc nostro deploratissimo sæculo loca infera evomuerunt. At hoc tibi satis, ut (quod ab illius temporis Orthodoxis præstari Athanasius optat) odio hæreticos persequaris, earumque sectatores abomineris, & in castris militans Catholice veritatis, huic omnes adversantes pro virili semper oppugnes. Sed jam ad Julium Romanum Pontificem redeamus.

XXVIII.

Concilium Romanæ celebratum.

Cum jam Elpidius, & Philoxenus presbyteri legati Romam Antiochia redissent, acceptis ab eis litteris Eusebianorum, Julius Papa illas (ut ipse testatur) quod indignissimæ essent quæ efferrentur in publicum, suppressere cogitavit; sed cum nullus ab eis Romam mitteretur, qui saltem perpetrata facinora excusaret: eas tandem publice recitavit, & quidem puto in ea Synodo, ex qua ad eundem ipse rescripsit. Etenim Concilium Romæ celebratum hoc anno esse, Patresque qui convenerant, per Julium eas rescripsisse, quæ ejusdem Julii tantum nomine feruntur litteræ, Athanasius ipse tradit, cum post easdem in sua Apologia descriptas litteras mox addit (c): Hæc cum Romæ Synodus per Julium Romanum Episcopum scripsisset, improba iterum audacia Eusebiani in Ecclesia perturbandis, insidii que tendendis, ut sunt. Honoris ergo id antiquitus observari solitum fuit, ut quæ in Synodo decreta essent, solius Romani Pontificis litteris vulgarentur: quod & postea æmulata est Ecclesia Africana, cum in Carthaginensi Concilio decretum istud ipsum est, ut dum ex Synodo litteræ scribendæ essent, ab Episcopo Carthaginensi provinciæ illius Primatè darentur (d).

(c) Athan. Apolog. c.

(d) Conc. Afric. c. 52.

Respondens igitur Julius, cum in primis

XXIX.

Romanam semper secum communicasse. Non enim dicit, quinquaginta Episcopos, qui ad Synodum Romanam convenerant, ipsum ad communionem suscepisse; sed communionem cum ipso, & charitatem suis sententiis confirmasse. Jam ergo antea cum ipso communicabant. Verba Athanasii hæc sunt: καὶ ἐκίρωσαν εἰς ἡμᾶς τὴν νε νοτιαν καὶ τὴν ἀγέρην. In epistola vero ad Solitarios, ejusdem Synodi Romanæ sententiam refert his verbis: ἡμᾶς δὲ ἀπεδέξαυτε, καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς νοτιαν ἠγάπησαν; id est, Nos autem probaverunt, & communionem nobiscum foverunt. Ruit ergo funditus tota Baronii argumentatio, qua probare nititur, duas Synodos Romanas distinguendas esse, & epistolam Julii Papæ ad posteriorem Synodum Romanam pertinere, non ad priorem illam, in qua absolutus fuerat Athanasius.

Atque

CHRISTI 342.

JULII PAP. 6.

CONSTANTII IMP. 6. CONSTANTIS

Litterae Julii Papae ad Eusebianos.

mis, quae ab illis scripta essent, quae & suo loco recitavimus, confutasset, & quae a se in superiore Synodo, qua absoluti sunt Athanasius atque Marcellus, jure legitimeque esse facta monstrasset, prolataque ab ipsis in eisdem calumnias redarguisset: haec tandem ad eos, monens ut a coeptis desisterent, atque mala perpetrata corrigerent, ad finem apposuit (a): Postquam autem (ut dixi) canonice & non injuste cum iis fovemus communionem; obsecro vos per Jesum Christum, ne suatis discedi membra Christi: neque praecipitationibus fidem posthabete, sed Domini pacem anteponatis: non enim jus aut fas est, ob paucorum degeneres animos, eos abjici, qui condemnati non sunt, aut Spiritum Domini contristari. Quod si creditis posse quaedam illis objecta ostendi, & coram in facie argui: veniant qui volunt: nam & separatos esse, & probaturos dicunt, quae denunciaverunt. Certiores igitur nos, dilectissimi, de ea re facite, quo & illis scribamus, & ceteris item Episcopis qui huc debent convenire; ut coram omnibus, qui culpae obnoxii sunt, condemnentur, & ne ulterius in Ecclesia perturbatio fiat: sufficit enim quae facta sunt; sufficit quoque, in praesentia Episcoporum, Episcopos in exilium actos esse: de qua re non est prolixior sermo habendus, ne gravari videantur qui tum affuerunt. Haec dicens Julius fugillat eos qui Concilio interfuerunt Antiocheno, ex quo iam iniqua sententia prodit, ut in locum viventis Athanasii successor decerneretur; ac subdit: Nam, si verum dicendum est,

PAGIUS

IX.

Refellit secundo.

Atque haec sufficere poterant ad evertendam Baronii sententiam. Verum, ne solius Athanasii testimonio niti videar, ipsius etiam Julii Papae auctoritate id evincam, inquit Valesius. Ille in epistola ad Orientales pag. 745. diserte testatur, se totius Synodi nomine ad ipsos scribere, quamvis non omnium Episcoporum, sed solum ipsius nomen literis praefixum sit. Nam & cum priores literas ad ipsos scriberet, quibus ipsos ad Synodum evocabat, se omnium Occidentalium nomine scripsisse indicat. Et nunc, inquit, condito die omnes adfuerunt, & ejusdem sententia omnes fuerunt, quam ego iterum vobis scribens significo. Quid his verbis potest esse manifestius? Ait Julius, omnes Episcopos adfuisse ad diem conditum, quo Synodum indixerat. Potestne de alia Synodo id intelligi, quam de Romana illa, in qua Athanasius auditus & absolutus est? Ostendat igitur adversarii alteram Synodum, quam Romae indixerit Julius; sed profecto nunquam ostendere poterunt. Praeterea addit Julius, se his posterioribus literis sententiam illius Synodi Orientalibus significare. Id ipsum est quod antea dixerat Athanasius, Julium Papam rogatum esse a Synodo, ut Orientalibus scriberet. Vides quam bene inter se conveniant Athanasii & Julii testimonia: adeo ut Baronius, qui has Julii literas ad Orientales datas esse negat post Synodum Romanam, in qua auditus est Athanasius, non solum Athanasio, sed ipsi Julio Papae refragari videatur.

minime decuit eo usque procedere, aut eo usque evadere istas animorum degeneres pusillanimitates. Esto ut sint Athanasius, & Marcellus (ut scribitis) translati e sedibus suis; sed quid de aliis dicas, qui ex universis locis cum Episcopi, tum presbyteri (quemadmodum dixi) huc venerunt? nam & isti se denuo abreptos, & istiusmodi passos esse, dixerunt.

O dilecti, non jam ulterius Ecclesiae iudicia secundum Evangelium, sed vel ad exilium, vel ad mortem instituantur. Nam si (ut dicitis) omnino in culpa fuerint, oportuit secundum canonem, & non isto modo, iudicium fieri: oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus, quod iustum esset decerneretur: Episcopi enim erant, & non vulgaris Ecclesiae, qui ista patiebantur; sed quam ipsi Apostoli suamet opera ad fidem instruxerant. Cur igitur & in primis de Alexandrina Civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis, hanc consuetudinem esse, ut primum nobis scribatur, ut hinc, quod iustum esset, desiniri posset? Cum ista ad Eusebianos scribat Julius Papa; en, quam perpicue declaratur, tum ex canone Ecclesiae, tum etiam ex consuetudine, sic legitima Episcoporum iudicia exerceri solita, ut de his in primis scriberetur ad Romanum Pontificem, a quo quid desinendum esset, acciperetur; ac proinde subdit: Quapropter si istis huiusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat; id huc ad nostram Ecclesiam referre oportuit. Nunc autem nos, quos certiores minime fecerunt, postquam jam egerint quod libuit, suffragamur.

XXX.

Romane sedis iudicium expectandum.

X.

Duplex Athanasii Romae adventus consuetur.

Baron. n. xxvii. seqq.

Baronius scribit, Athanasium post iudicium Synodi Romanae, quo a criminationibus adversariorum fuerat absolutus, statim Alexandriam navigasse anno CCCXLI. vel sub initium anni currentis; idque Socratis auctoritate confirmat; paulo post vero, cum Gregorius militari manu succinctus Alexandriam Ecclesiam occupasset, iterum Romam venisse. Verum duplicem illum Athanasii in Urbem adventum ipsemet manifestissime refellit. Cum enim in libris suis saepius locutus sit de sua in urbem Romam profectio, semel tantum ab urbe Alexandrina Romam se venisse tradit. Primum, in Apologetico ad Imperatorem Constantium, respondens calumniis adversariorum, qui ipsum apud Imperatorem Constantium accusarant, quod Constantem Augustum adversus fratrem suis sermonibus excitavisset, ait, se profectum Alexandria, non ad Comitatum Constantis Augusti, sed Romam iter fecisse; cumque se, suaque omnia Ecclesiae illi commendasset, assiduum fuisse in Collectis & Conventibus Ecclesiasticis. Quarto deinde post anno literis Constantis Augusti Roma evocatum se esse Mediolanum. Sed Graeca verba ipsius Athanasii pag. 675. praestat apponere, quippe quae sententiam nostram apertius confirmant: ταύτην τὴν ἐπιτολὴν ἐπέπεσε πρὸς ἀπὸ ἀδελφῶν τῶν ἐπιτολῶν ἡμῶν διηγήσασθαι ἅλους, καὶ τὸν λογισμὸν τῆς ἀποδημίας. id est, Haec quidem sufficiunt pro demonstratione; sed tamen patere, quae, ut totius profectiois mea tibi

CHRISTI 342.

JULII PAP. 6.

CONSTANTII IMP. 6. CONSTANTIS

XXXI. Julii ad Eusebianos hortatio.

dores suae damnationis, cui non interfui, esse volunt. Non ita se habent Pauli ordinationes; non ita Patres docuerunt; sed fastus iste & novum studium est.

Obsecro vos, cum alacritate audite: pro publico bono ista scribo: quae enim accepimus a beato Petro Apostolo, ea vobis significo, non scripturus alioqui, quae nota apud vos esse arbitror, nisi facta ipsa nos conturbassent. Episcopi abripiuntur, & a suis sedibus propelluntur; alii vero aliunde in eorum loca reponuntur. Alii vero insidias appetunt, ut subditi & de abreptis dolent, & ab inimicis vim patiantur; ut quos optant, frustra requirant; quos nolunt, inviti recipiant. Obsecro ne ista ulterius fiant: vel potius contra illos scribite qui talia moliantur, ne deinceps has injurias Ecclesiae patiantur, aut Episcopus, aut presbyter huiusmodi contumelias sentiat; aut prater animi sententiam ea quae nolint (ut nobis indicarent) cogantur facere: ne apud Ethnicos ridiculi efficiamur, aut quod praecipuum gravissimum est, Deum excutamus. Unusquisque enim nostrum, eorum quae hic turbavit, rationem reddet in die iudicii. Optoque ut omnes secundum Deum sentiant; quo Ecclesiae, suis Episcopis receptis perpetuo gaudeant in Christo Jesu Domino nostro, per quem gloria Patri in saecula saeculorum. Amen. Valere vos in Christo opto, desideratissimi fratres. Misit has litteras Julius (inquit Athanasius) per Gabianum * Comitum.

(a) Athan. Apolog. 2. ante epist. Julii. * Gabianum.

XXXII.

Agens de iisdem Julii Papae litteris ad Eusebianos missis Socrates, eas summarum. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

sibi rationem reddam, quo cognoscat, quam temerame calumniatur adversarii. Subjicit deinde Athanasius: Profectus sum Alexandria, non ad cruxa fratris tui, aut alium quempiam, sed Romam antaxat, &c. quae superius exposui. Cum igitur testetur Athanasius, se totius profectiois ac peregrinationis suae rationem Constantio reddidit, si Romam bis venisset ab urbe Alexandria, certe id hoc loco commemorare debuisset, ne coram Principe veritatem sciens occultasse videretur. Praeterea in Apologia 2. adversus Arianos, semel se Romam venisse scribit ad causam dicendam, cum Eusebiano a Julio postulasset, ut ad causam Athanasii cognoscendam Synodus Romae congregaretur. De secunda autem profectioe ne verbum quidem extat in tota illa Apologia. Denique in epistola ad Solitarios, idem Athanasius cuncta, quae sibi contigerant, diligenter enarrans, unius tantum in urbem Romam profectiois suae meminit, tunc scilicet cum ad Synodum Romanam Julii Papae literis accitus est. Post illam autem Synodum ait, Episcopos, qui Concilio interfuerant, ea quae in Synodo gesta erant, Constanti Augusto per literas nuntiasse; cuncta item quae Alexandriae perpetrata erant a Gregorio, eidem significasse. Quod si post Synodi Romanae iudicium Athanasius Alexandriam reversus fuisset, atque illic rursus in urbem Romam rediisset, nunquam id hoc loco omisisset Athanasius. Hoc

tim perfiringit, atque dolum malum Sabini Macedoniani historici aperit, cum ait (b): Sabini erroris Macedoniani propugnator, de quo jam antea mentionem feci, quamquam in libro ejus, qui re- Sabini Histor. error arguitur. bitur, epistolam Episcoporum Antiochiae convocatorum ad Julium scriptam minime pratermisit, epistola tamen ipsius Julii in eodem minime intexuit: verum istud facere, illi in more positum erat: nam quaecumque epistola in Concilio conscripta verbum CONSUBSTANTIALE, vel silentio transiere, vel penitus irritum facere, eas studiose & diligenter citavit; contrarias autem de industria missas fecit. Haec Socrates; qui dum ait, non hanc tantum, sed plures Julii epistolas ab eodem silentio praetermissas, ad priorem illam quoque alludit Julii epistolam, qua (ut dictum est) missis legatis Elpidio, & Philoxeno, eosdem ad Synodum Romae habendam vocavit.

Quod vero ad posteriorem hanc epistolam spectat: mitius quidem visus est Julius cum Eusebianis Julium agere, quam par erat in tanto immanium criminum admissorum acervo; tum ut eos ad Concilium (quod suadet) Romam pertraheret, tum etiam quod sciret eosdem tot tantaque praesumere, sultos Imperatoris potentia; quamobrem & ipse (cum ab eis Ecclesiastica iudicia omnino subterfugi atque contemni videret) apud Occidentalis orbis Imperatorem Constantem egit, atque per eum tandem effecit, ut scribente illo ad fratrem suum Augustum, refragantibus D d d 2 bus

XXXIII. Julius Papa cur cum Eusebianis mitius agat.

XI. Iterum confutatur.

enim ad ejus institutum maxime faciebat, ut mala atque arumnae & calamitates, quas ab adversariis suis perpeffus fuerat, omnium oculis subjiceret. Huc accedit, quod Athanasius absque consensu & literis Imperatoris Constantii, Roma Alexandriam redire non potuit. Licuit quidem Athanasio, ut saluti suae consulere, & inimicorum insidias effugeret, relicta Alexandria Romam navigare. Honesta enim est quaevis ratio expediendae salutis. Sed Roma reverti Alexandriam ab alterius Principis ditione, idque post biennium moram, id non licuit sine mandato Principis. Certe post Serdicense Concilium, id est, post Oecumenicam Synodum, qua Athanasius innocens, adversarii vero illius calumniatores & haeretici iudicati sunt, vix tandem ausus est Athanasius Alexandriam reverti; neque id prius fecit, quam creberrimis Constantii literis ad Comitatum evocatus fuisset. Sed & antea, cum post obitum Constantini Maximi ex Gallicano exilio in Aegyptum reversus est, trium Caesarum literis restitutus fuerat. Proinde si post Synodum Romanam Athanasius Alexandriam rediit, tunc quoque Constantii literis munitus fuerit, necesse est. Cur ergo eas Constantii literas nusquam memorat Athanasius, qui reliquas ejusdem Principis epistolas, ad suam causam ac restitutionem pertinentes, tam ambitiose, tamque diligenter apponere consuevit. Refellit Baronium Socrates, qui

bus licet Arianis omnibus, generale tamen Concilium decerneretur, ac pariter indiceretur; at hæc vix post annos quatuor, quod suo loco dicemus. Nondum enim (ut ex eorum professione, immo contestatione facta in Synodo Antiochena superius vidimus) Eusebiani Ariani esse convinci poterant, ut a Julio damnarentur: sed & quod quæ ab eis gesta essent in subrogatione Gregorii in sedem Alexandrinam, non privatim ab ipsis, sed Synodali judicio cui præfens fuerat Constantius Imperator, acta esse præferebant, alio erant judicio retractanda; quam ob causam eos ad Synodum Romam Julius litteris suis invitat.

XXXIV. At nihil est quod mireris tam frequentes haberi Romæ Episcoporum Conventus; nempe anno superiore, quo Athanasius absolutus est; præfenti, ex quo Julius ea rescripsit in Orientem; & qui sequenti indidus esse videtur: semel enim saltem, & bis interdum, ejusmodi provincialium Antistitum Conventus cogi a Metropolitanis Episcopis solitos, satis superius demonstratum est: quod ab Eusebianis in dicto Concilio Antiocheno, edito canone, ut bis in anno coirent Episcopi,

PAGIUS

qui in libro secundo Historiæ scribit, Athanasium, cum post violentam ordinationem Gregorii Romam se ad Julium Papam contulisset, cognita causa, a Julio restitutum, & Alexandriam cum ejusdem Julii litteris reversum esse; ac deinde paulo post amoto Gregorio, & in ejus locum substituto Georgio, Romam iterum profugisse. Verum tota illa Socratis, ac Sozomeni narratio mendis innumeris scatet, quorum maximam partem Baronius ipse, ac Blondellus in libro de Primatu Papæ jamdudum observarunt. Quare Socratis testimonium in rebus Athanasii nullius ponderis est, quippe qui pugnancia inter se dixerit, atque contraria.

XII.

Baronii fundamentum evertitur

Baron. an. no 341. n. XLIX.

Omissa igitur Socratis auctoritate, altera Baronii ratio excutienda. Sic igitur is ratiocinatur: Athanasium quidem reversum esse Roma Alexandriam anno CCCXLI. vel insequentis exordio, ex eo quoque facile potest colligi, quod constat tempore grassationis Arianorum in Alexandrinam Ecclesiam anno CCCXLII. factæ, eum illic repertum fuisse; quod ipsemet testatur in epistola ad Orthodoxos. Ex qua manifeste colligitur, Gregorium circa Paschalis festi solennia Alexandrinam Ecclesiam occupasse, Athanasium vero metu Arianorum in Ecclesiam irruentium, clam se e medio subduxisse. Quæ cum anno CCCXLI. geri non potuerint, eo quod Antiochena Synodus, in qua Gregorius Alexandrinæ urbis Episcopus est constitutus, & cujus gestis tanquam Alexandrinus Episcopus subscripti, maximam partem anni illius occupaverit, sequenti anno adsignentur necesse est. Hæc est Baronii ratiocinatio. Verum ad eam jam anno superiori numero XXVI. & sequentibus respondimus, ostendimusque, illam Athanasii ad Orthodoxos epistolam scriptam esse post ordinationem Georgii, quæ anno CCCLVI. contigit, non vero post ordinationem Gregorii, quæ ad annum CCCXLI. pertinet. Quare cum Baronii argumentatio falso fundamento imitatur, du-

fuit lege præscriptum; cum aliqui complures ea de re ex aliis Synodis canones extant, secundum antiquam Ecclesiasticam disciplinam, etiam tempore Gentilium Imperatorum (ut vidimus, auctore Cypriano) inviolate in Ecclesia custoditam.

Qui igitur hoc anno in sedem Alexandrinam intrusus est Gregorius Cappadox, eam tyrannice occupavit usque ad Concilium Sardicense, a quo ipse depositus, & Athanasius fuit cum honore Alexandriam restitutus. Hiæc videas hallucinatos esse Socratem atque Sozomenum & alios plerisque, qui dixerunt Gregorium a suis abdicatum, quod segniter se haberet in defendenda Ariana hæresi, atque aliis ex causis, quas his verbis Socrates refert (a): Interea temporis (nempe Constantio tertium & Constante secundum Coss. quos paulo ante recenset) Ariani Gregorium, utpote a populo magnopere invisum, Alexandria transferunt: idque non ea de causa solum, sed etiam tum propter templi incendium, tum propterea quod non satis videbatur ipsorum opinioni patrocinari: Gregorium igitur accersunt, &c. Eadem plane Sozomenus (b). Præstat autem magis au-

XXXV.

Gregorius quamdiu sederit.

(a) Socrat. l. 2. c. 10.

(b) Sozom. l. 3. c. 6. in fine.

plex ille Athanasii Romam accessus rejiciendus. Dam-natus in Synodo Antiochena Marcellus Ancyra Episcopus Romam confugit. Scribi de eo Athanasius in epistola ad Solitarios: Ille autem Romam profectus, sese innocentem docuit: quod ipsemet Marcellus testatur in Fidei Formula. Romæ Julio primo oblata: Necessario Romam mihi veniendum putavi, ut eos, qui contra me scripserunt, ut cum advenissent, de duobus illis a me convincerentur, cum illa ipsa falsa esse, qua in me scripserunt, tum eos in primo errore perseverare, & indigna quadam adversus Ecclesiam Dei, ac nos ipsos illarum Presbiteros esse machinatos. Sed cum illi venire noluerint, tamen Presbyteros ad ipsos miseris, ego vero anno integro ac tribus mensibus Roma commoratus fuerim, faciendum mihi omnino censui, ut antequam hinc proficiscerer, mea Fidei Professionem tibi sincere atque ex animo, meaque manu scriptam offerrem, ut legitur apud Epiphanium hæret. 72. Ex quibus, inquit Schelstratus in Dissert. 3. de sacro Concilio Antiocheno cap. 3. docemur primo, Marcellum non nisi post latam a Synodo Antiochena sententiam, iter Romanum arripuisse; cum ideo Romam eundem duxerit, ut rationem redderet de eo quod Presides ipsorum Eusebianorum, utique in Synodo Antiochena congregati, fuerant machinati. Secundo docemur, ipsum Antiochia discessisse, antequam Legati Romani Pontificis in eam urbem adventarent; alias enim non se Romam contulisset, ut Julium primum ad accusatorum suorum evocationem incitaret. Tertio, Romam adventare debuisset, postquam Julii primi Legati jam discesserant. Licet enim Romam properarit Marcellus, ut Julium primum ad Eusebianorum evocationem incitaret, nullibi tamen affirmat, ad suam instantiam evocatos fuisse, quod ante suum adventum Julii primi Presbyteros suos dimisisset, Eusebium cum sociis evocatos pro causa Athanasii, quem non minus, quam Mar-

XIII.

Marcellus Ancyra Episcopus in Synodo Romana dicit.

Baron. an. no 341. n. L. & seqq.

auscultare Athanasium, ex cujus scriptis tum superius citatis, tum etiam inferius recitandis, illud redditur exploratum, a tempore Synodi Antiochena usque ad Julianum Apostatam duos extraneos a Catholica fide temporibus Athanasii sedisse Episcopos; prior est Gregorius de quo agimus, qui perseveravit (ut diximus) usque ad Sardicense Concilium, in quo depositus est, & (ut testatur Athanasius a) post decem menses obiit: posterior vero Arianus Episcopus Georgius item Cappadox, vel potius ex Ammiani sententia Cilix, Athanasio subrogatus longe post Sardicensem Synodum, Arbetione & Lolliano Consulibus, supervixit usque ad Juliani Apostatæ tempora, quando & ab Alexandrinis occisus est. In eum quoque errorem Socrates lapsus esse apparet, dum ejusmodi invasionem Alexandrinæ Ecclesiæ factam dicit per Syriam ducem Gregorio faventem; confundens nimirum hanc grassationem cum illa quæ post annos quatuordecim accidit, quo tempore iterum Athanasius ab Ecclesia Alexandria depulsus est.

(a) Athan. epist. ad Orthodoxos.

XXXVI. Vides igitur, quam dispar sit quod Socrates & Sozomenus tradunt, Gregorium scilicet ab Ariani ipsis fuisse depositum, quod in Ariana hæresi stabilienda tardior fuerit & negligens; quem tamen constat ex his quæ diximus, fuisse omnium ea in re studiosissimum, in eoque potissimum, invigilasse, ut minis, carcere, bonorum multatione, flagris, exiliis, ac denique cædibus Catholicos quosque ad suam, nempe Arianam communicationem urgeret; ad hæcque usum esse non ordinariæ tantum apparituræ militibus, sed adhibuisse inconstans vulgus, hominesque pariter Judæos atque Gentiles. Manifesti quoque erroris iidem redarguuntur de Gregorii facta depositione ab Ariani, quem ex Synodali epistola Concilii Sardicensis constat tunc in ea Synodo a Catholicis esse exauctoratum.

XXXVII. Quibus & illum etiam errorem insuunt,

PAGIUS

cellum damnarant. Quarto Marcellum Romam adventasse anno præcedenti circa initium mensis Julii, cujus rei testis est Sozomenus lib. 3. cap. 3. scribens, quod eodem tempore, quo Athanasius, Romam venerit, id est, eodem anno. Nam Athanasius Romæ moratus fuerat integro anno cum dimidio; antequam Synodus Romana congregaretur a Julio. Anno uno cum tribus mensibus ibidem hæserat Marcellus, antequam hunc libellum Julio primo offerret: obtulit autem in eadem illa Synodo Romana ut constat, tum ex eo quod Marcellus fateatur reditum suum in stare, tum ex eo quod roget in fine libelli, ut Julius eum inferat suis ad Episcopos litteris, quæ literæ erant Synodica Romanæ sub solius Julii nomine ad Orientales scribendæ. Ex quibus constat, verisimile esse, quod Marcellus anno superiori circa initium mensis Julii Romam advenerit, & Synodus Romana hoc anno circa autumnum celebrata fuerit.

quo tradunt statim ab eisdem fuisse suffectum Georgium Cappadoxem: nam tunc Alexandrinæ sedi restitutus est Athanasius; quo post multos annos deposito, Georgium ipsum (ut nuper dictum est) sub dictis Consulibus post annos quatuordecim liquet in locum Athanasii rursus expulsi subrogatum fuisse. Rectius his longæ quidem & accuratius Theodoretus (b) hæc de Gregorio habet: Ubi, Eusebiani scilicet, oves gregis Alexandrini destitutas pastore vident; quemdam nomine Gregorium, lupum videlicet in locum pastoris, substituunt: qui ad sex annos multo majore crudelitate, quam agrestes bel-lua in gregem usus; tandem a suis ipsius ovibus misere extinctus fuit, debitaque sua improbitatis poenas persolvit. Recte sane hæc Theodoretus, cujus quoque probatur sententia de tempore sedis Gregorii: nam numerando ab anno superiore, quo in Concilio Antiocheno Gregorius creatus est Alexandrinus Episcopus, usque ad Synodum Sardicensem, in qua damnatus est, nempe anno Domini trecentesimo quadagesimo sexto, eundem Gregorium sex annos inchoatos saltem sedisse oportuit.

Theodoretus v. Theod. l. 2. c. 4.

XXXVIII.

Quod rursus ad Gregorium spectat; missit ad Julium Papam legatum Carponam quemdam Arianum hominem, jam olim ab Alexandro Episcopo Alexandrino eo nomine notatum: sed ei, sicut aliis ea labe confectis, idem Pontifex suum denegavit aspectum (horum mentio est in ejusdem Julii Papæ epistola ad Eusebianos c) contra vero, profugis Alexandrinis, aliisque diversarum Ecclesiarum extorribus Episcopis atque presbyteris Ecclesiasticam communicationem impertivit, atque Christiana charitate convovit.

Gregorii legatio ad Julium.

(c) Apud Athan. A. pol. g. 2.

Athanasius quoque ipse fuga lapsus, ne hostium pateret incursum, ejus necem avidè sitientium, accessit ad tutum tranquillumque portum, Romanam, inquam, Ecclesiam, ubi haud diu ante in Synodo absolutus, Catholica communione, Julii sen-

XXXIX.

Athanasius Romanam fugit.

Scribit Marcellus in Formula Fidei de evocatis Romanis Eusebianis: Apparere non voluerunt, Marcellus cum demiserit tu Presbyteros. Id quod Julius primus graviter tulit in suis ad Eusebianos litteris, ubi eorum quoque tergiversationes reseruit, & inter alias querelam de Marcello in communionem admisso præclare in auctores retorquet. Dicit Athanasius in epistola ad Solitarios de Marcello: Illo autem Romano profectus sese innocentem docuit. Enimvero ubi Julium primum adiit, ita causam suam proponere novit, ut a Romano Episcopo non communionem privatus, sed donatus fuerit. Docebat enim, se orthodoxum fuisse, & olim in Concilio Nicæno fidem egregie propugnasse; quod sapius urget Julius primus: Marcelli enim Fides Confessioque Nicæa spectata est, cum Ariani contradiceret. Deinde se non temere in communionem suscepisse Athanasium & Marcellum scribit Julius primus, demonstrari ex iis, quæ Euse-

XIV. innocens declaratur.

biani

CHRISTY 342.

JULII PAP. 6.

CONSTANTII IMP. 6. CONSTANTIS

sententia, dignus fuerat iudicatus. De adventu autem ejus in Italiam testatur Sozomenus, qui ait (a): Athanasius vero fugiens, Romam adventavit. Socrates tamen tradit (b), eum a Julio Romam esse vocatum; nam ait: Tum Julius Episcopus Romanus, cum de injuriis Athanasio ab Ariani illatis certior factus esset, & litteras Eusebii, qui jam mortem obierat, recepisset; Athanasium, ubi de loco, in quo occultabatur, audierat, ad se accersit. Eodem temporis momento litteras, quas Episcopi Antiochiæ paulo ante congregati miserant, afferuntur. Sed de litteris hisce superius. Rursum vero de adventu Athanasii Romam, cum a clade Alexandrina se proripuit, hæc habet Cælestinus Papa in epistola ad clerum Constantinopolitanum: Athanasius illinc fugatus, in nostris partibus roboratus est: denique hic redintegratus est status, & in hac sede requiem communionis invenit, a qua semper Catholicis subvenitur.

(a) Sozom. l. 3. c. 7. (b) Socrat. l. 2. c. 13.

XL.

De suo quoque, eo persecutionis tempore, Romam accessu meminuit Athanasius ipse in Apologia ad Constantium Imperatorem, cum apud eum illa suspicione laboraret, quasi fratrem ipsius Constantem adversus ipsum sollicitasset: scribens igitur ea de causa suam ipse defensionem, hæc dicit (c): Profectus sum Alexandria non ad castra fratris tui, aut alium quempiam, sed Romam dumtaxat, me meaque Ecclesiæ commendaturus. Eam enim mihi unica cura fuit: quo tempore multus eram in Synaxibus celebrandis; neque unquam fratri tuo scripsi, nisi ubi Eusebians calumniosus de me litteras ad eum misisset; necessumque erat, ut me etiam tum, cum Alexandriæ adhuc eram, excusarem. Sic ibi Athanasius. At quænam fuerint ejusmodi litteræ ab Eusebianis ad Constantem Imperatorem datæ; hic meminisse debemus, quæ dicta sunt superius, cum egimus de Concilio Antiocheno, ipso Athanasio (d) auctore: nimirum misisse Eusebianos ex eodem suo ipsorum Conventiculo legatos ad Constantem Imperatorem in Occidentem, quatuor præcipuos Arianae factionis Episcopos, vi-

(c) Athan. Apolog. ad Constant.

Litteræ Eusebianorum ad Constantem Imp.

(d) Athan. de Synod.

PAGIUS

biani falso de Athanasio scripserant, ut & idem suspicari posset factum fuisse cum Marcello, qui se orthodoxum fuisse docebat ex Nicæno Concilio, & se adhuc esse profitebatur coram omnibus. Deinde plurimos habebat, qui verbis scriptisque ejus innocentiam tuebantur. Hæc enim ait Julius primus, suffecisse ad communionem impertendam Marcello, donec Eusebians Romam adventassent, ubi communi consilio res hæc cum Athanasii causa erat pertractanda. Interea dum hæc Romæ fiebant, Elpidius & Philoxenus, qui post initium anni CCCXLI. discesserant, Antiochiam adventarunt, nec de Marcelli communi- one aliquid dicere poterunt; cum ipsum Romæ non viderint. Tandem ad instantiam Eusebiano-

delicet Marin Chalcedonis, Narcissum Neroniadi, Theodorum Heracleæ, & Marcum Arethuse: at licet, quid per hos scripserit ea Synodus ad Constantem, non liquet; constat tamen ipsius Athanasii testimonio, in primis ad eum misisse fidei formulam ab illis recens tunc in Synodo scriptam; nec non (quod nunc eodem auctore dictum est) calumnias in ipsum Athanasium: quas cum idem compertas habuisset, ad eundem rescribens, excusationem pro se contexit, quæ tamen desideratur.

XLI.

Constans ergo Augustus, cum in omnibus exploratum haberet ejusdem sanctissimi viri summa cum pietate vitæ candorem & innocentiam, eum tum amore, tum etiam reverentia persecutus est; a quo illud item, quod magnæ erga ipsum fuit fiducia argumentum, petiit, ut universam divinam Scripturam redigeret in compendium, breviariumque ex ea conficeret, quod ad se mitteret: occupato enim Imperii curis, haud tantum sibi otii suppetere videbatur, ut omnes divinæ Scripturæ libros, quorum avidus erat, perlegere posset. Præstitit id ipsum egregie Athanasius, scripsitque totius sanctæ Scripturæ Synopsin: cujus ipse visus est meminisse, dum in eadem ad Constantium Apologia, post illa quæ superius sunt recitata, hæc subdit (e): Iterumque ad eum scripsi, cum mihi mandasset ut tabulas sacrarum litterarum conficerem: quas confectas ad eum misi. Extant quidem ipsæ tabulæ, sed exciderunt ejus litteræ, quas dicit se tunc ea occasione ad Constantem scripsisse.

Constans Imp. qualis erga Athanasium.

(e) Athan. Apolog. ad Constant.

XLII.

Qui igitur S. Athanasius hoc anno fugiens Alexandria Romam se contulit, ibidem mansit ultra triennium, usque dum ab eodem Imperatore Mediolanum vocatus est: testatur id ipse in eadem nuper citata ad Constantium Apologia, cum addit: Post triennium, quarto denique anno litteris jussit, ut ad se venirem: agebat autem per id tempus Mediolani. Sed quomodo actum sit iis temporibus de cogendo Concilio Sardicensi, suo loco dicturum. Felix plane tunc Romana Ecclesia,

Athan. ultra triennium Romæ moratur.

CHRISTY 342.

JULII PAP. 6.

CONSTANTII IMP. 6. CONSTANTIS

si, quæ ad triennii & amplius annorum spatium, tam illustri Catholice fidei confessore & defensore, jam a tempore Nicæni Concilii universo Orbi spectatissimo, frui meruit; quo temporis intervallo (ut ait) in Synaxibus celebrandis multus fuit. Quis dubitat eum toto illo quadriennio cunctas sacras Sanctorum Memorias, atque potissimum sanctissima ipsa Apostolorum limina frequentasse? propensionem studio excubasse ad Petri Confessionem, tamquam ad primarii fontis crepidinem, ex quo per Marcum discipulum suum. Evangelii copioso fluente, longe præstantius quam Nilus, universam irrigavit Ægyptum? sed & numerosa illa ditissima atque amplissima martyrum promptuaria ipsa, inquam, subtus terram abdita cœmeteria, amplissimos illos sacros recessus, Urbis jam Christianæ ornamenta præclara, ipsofque abditos quidem, sed piis patientes inexhaustos Ecclesiæ Romanæ thesauros studiose pervestigasse, & religiose veneratum esse virum maxime pium, & erga martyres propensorem, existimare par est. Quo pacto autem non ipse modo Athanasius, sed & Paulus Episcopus Constantinopolitanus hoc item anno profugus Romam se receperit, atque alii complures Orientis Antistites, dicemus paulo inferius.

XLIII. Eusebii, Nicomed. obitus.

Hoc eodem anno, ac plane ejus exordio, cum scriptæ ab Eusebio Nicomedensi jam Episcopo Constantinopolitano ex Antiochena Synodo ad Julium Romanum Pontificem per legatos Elpidium & Philoxenum contumaces litteræ nondum Romam perlatae essent; ipse Eusebius, qui Romanæ Ecclesiæ judicium subterfugerat, ad divini examinis severitatem (ut auctor est Socrates a) mortuus, invitus licet, venire compellitur. Visus est itaque non sine admiratione summæ Dei erga homines delinquentes patientiæ diu toleratus sceleratissimus omnium hominum

(a) Socrat. l. 2. c. 13.

PAGIUS XV. Obitus Eusebii Nicomedensis.

Baron. num. XLIII.

A num. XLIII. ad XLIX. Eusebius Nicomedensis Episcopus hoc anno obiit. Socrates enim narrans quæ paulo post mortem ejus accideret lib. 2. cap. 13. ait: Gestæ sunt hæc duobus Augustis Consulibus: Constantio scilicet tertium & Constante iterum. Quo quidem tempore Constans Francos bello superatos, socios ac fœderatos Populi Romani effecit. Socrati suffragatur Idacius in Fastis, qui sub hujus anni Consulibus habet: His Const. vitti Franci a Constante Aug. seu pacati, Tractus Hermogenes, qui scilicet missus fuerat a Constantio, ut Paulum quem cives Constantinopolitani post Eusebii mortem ad Sedem suam revocarant, ea ex civitate exturbaret. Porro licet Eusebius Nicomedensis Ariatorum partes semper foverit, nihilominus pacem cum Julio Romanæ urbis Episcopo & communionem cum Ecclesia Catholica ad obitum usque retinuit. Nam & ad Julium Papam paulo ante mortem, literas pacificas misit, & ab eodem vicissim accepit ut testatur Julius in epistola ad Orientales.

bis apostata, in omnes contumeliosus, blasphemus, ubique tyrannus, & instar Acab, de quo divina Scriptura tradit (b): Non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini. At tandem ex hac vita sublatus est; cujus labor in eo potissimum fuit, ut nuper Christo credentes Imperatores a Catholica fide divelleret: quod licet frustra tentasset in Constantino, in Constantio tamen factus est voti compos; cujus opera, extincta in Nicæno Concilio hæresis Ariana revixit: ex qua universus prope Christianorum Orbis incendio conflagravit; & cujus fuerat cum Ario auctor atque defensor, post sublatum eundem Arium eximius exitit propagator. Hic, inquam, tam diu patienter a Deo toleratus, tunc cum blasphemiam, & pertinaciæ cornua in ipsam Ecclesiam Romanam erexit, ex hac vita infelix recedere, & ad horrendum justitiæ divinæ tribunal se sistere coactus est. Testatur hoc idem Socrates (c), eum scilicet paulo post dimissum Concilium Antiochenum e vita migrasse. Quod igitur S. Athanasius (d) dicit, Eusebium ante Synodum Sardicensem defunctum esse, ad hæc tempora referendum putamus; cum & ex Consulibus inferius a Socrate nominatis, hoc ipso anno eum ex humanis decessisse, certum sit argumentum. Quid autem post mortem Eusebii tunc Episcopi Constantinopolitani acciderit, narrat idem his verbis (e):

(b) 3. Reg. chab, qui venundatus est, ut faceret malum in conspectu Domini.

(c) Socrat. l. 2. c. 9.

(d) Athan. Apolog. 2.

(e) Socrat. l. 2. c. 9. 10.

Quapropter, defuncto Eusebio, populus Constantinopolitanus Paulum in Ecclesiam denuo introducunt. Eodem temporis momento Ariani in Ecclesia sancto Paulo dicata Macedonium deligunt Episcopum. Istud quidem ab illis factum est, qui jam pridem Eusebio universum Ecclesiæ statum perturbanti opem tulerant. Qui autem id temporis auctoritate multum valebant, fuerunt isti, Theognis Nicææ Episcopus, Maris Chal-

XLIV. Paulus iterum sedet Constantino poli.

XVI. Orthodoxi Paulum in Sedem regiam excitavit, recitatum a Socrate loco laudato. Hermogenis Magistrum militum ab Imperatore missi

Chalcedonis, Theodorus Heraclea, qua est in Thracia, Ursacius Singidonis Superioris Mysia, Valens Marforum Superioris Pannonia. Verum Ursacius & Valens postea respicere, libelloque poenitentiae Julio Episcopo donato, fidei Confubstantialis assentiri, cumque Ecclesia Catholica communicare coepere. Per idem tempus qui sectam Arianam ardentem tuebantur, bella valde gravia contra Ecclesias commovent, ex quibus unum Constantinopoli per Macedonii fautores excitatur; atque ex isto intestino bello Christianorum crebra in ea civitate seditiones constantur, multaque earum violentia prostrati intereunt. Fama istarum rerum ad aures Imperatoris Constantii, qui tum Antiochia commorabatur, permanavit.

XLV. Paulus pelli iubetur.

Mandatum igitur dat Hermogeni Duci, qui erat ad partes Thraciae missus, ut ab instituto itinere paululum digressus, Paulum Ecclesia expelleret. Ille Constantinopolim profectus, universam urbem, dum Episcopum vi conatur ejicere, vehementer conturbat: statim namque populi tumultus insensurus est, paratique erant Episcopum defendere. Ut vero instabat Hermogenes, copiisque militaribus Paulum exigere acriter nitentur; multitudo bile percitata, temere & inconsulto (ut in hujusmodi seditionibus fieri solet) impetum in illum facit; ades, in quibus erat, incendit, illum ipsum inde extractum interimit. Ista acta sunt duobus Augustis Consulibus, ad tertium scilicet Consulatum Constantii, ad secundum Constantis. Quo quidem tempore Constantis gentem devicit Francorum, eosque foederatis & socios Romanos fecit.

XLVI. Constantius Impuguid in Constanti-nopol. Catholico.

Constantius autem Imperator de cade Hermogenis certior factus, equo ascenso Antiochia decedens, Constantinopolim re-cta iter carpit; Paulum ejicit e civitate: ipsam civitatem, ablato frumento congiario, supra quadragies centena millia medimnorum, quod illi ab ejus patre in dies

PAGIUS Baron. n. XLIV. & seq.

missi, ut Paulum expelleret, domus incensa, ipseque pedibus tractus ac misere truncatus, in mare a populo praecipitatus. De hac ingenti seditione loquitur Libanius in Basilico pag. 126. ubi testatur, Imperatorem Constantium, qui, audito eo nuntio, Constantinopolim venit, admirabili celeritate usum esse in faciendo itinere, nec nives atque imbres eum ab itinere deteruisse. Et fontes quidem ab illo castigatos esse dicit, neminem tamen morte affectum; cum Senatus urbis Constantinopolitanae pro reis apud ipsum intercessisset.

XVII. Paulus Episcopopolitanus legatur.

Socrates citatus, quem secutus est Baronius, Paulum, postquam e sede dejectus est, Romam venisse scribit. Verum Valerius in Observat. Ecclesiast. in Socratem & Sozomenum lib. 2. cap. 6. jure merito suspicatur, Paulum a Constantio re-legatum esse Singaram, & aliquanto post inde Emesam esse translatum, metu scilicet Persicae incursionis. Postquam enim Athanasius primum Pauli exilium, quod sub Constantio Magno con-

singulos donatum erat, multavit. Nam ante illud tempus circiter octuagies centena millia medimnorum frumenti, quod Alexandria eo advehi solet, illi urbi erant suppeditata. Macedonium vero Imperator Episcopum ejus civitatis renunciare distulit. Etenim in illum, non solum quod de ejus sententia & consilio nequiquam delectus fuisset, verum etiam quod propter graves tumultus inter ipsum & Paulum excitatos, cum alii multi, tum Dux ejus Hermogenes trucidatus fuisset, iracundia admodum exarsit. Itaque potestate Macedonio, conventus in ea solum Ecclesia celebrandi, in qua electus erat Episcopus, permessa, Antiochiam revertit. Hucusque Socrates de rebus Constantinopoli gestis post Eusebii obitum inter Paulum & Macedonium; eadem quoque Sozomenus (a) habet. Paulum vero e sede pulsum, Romam advenisse ad Julium papam, aliosque eodem naufragio jactatos, Socrates subdit, cum ait (b):

(a) Sozom. l. 3. c. 5.

(b) Socrat. l. 2. c. 11.

Eodem tempore Paulus Episcopus Constantinopolis, Aselepas Gazae, Marcellus Ancyrae, & Lucius Hadrianopolis, alii ob aliam causam accusati, & Ecclesiis suis ejeti, Romam omnium civitatum facile principis verantes, Julium Episcopum Romanum de suo ipsorum statu certiores faciunt. Ille vero, quoniam Ecclesia Romana privilegium, praeter ceteras obtinebat, litteris suis ad Episcopos Orientales libentius perscriptis, illorum partes tuenda studet: in Orientem litteras mittit, quo & suis cuique locus restitueretur, & eos, qui illos temere abdicarent, graviter reprehenderet. Illi decedunt Roma, litterisque Julii Episcopi confisi, ad suas ipsorum Ecclesias redeunt; litteras, ad quos scriptae erant, mittunt. Hi ubi eas acceperunt, Julii reprehensionem contumelia loco ducunt. Concilium Antiochiae convocant, &c. Quae autem enarrare pergit de litteris scriptis ad Julium a Concilio Antioche-

XLVII. Pauli & aliorum Romam confugium.

no

tigit, memoravit, ait: Iterum vero a Constantino catenis ferreis vinculus Singaram Mesopotamiae deportatus est, atque inde translatus Emesam. Quod cum tam diserte affirmet Athanasius, non alio tempore id factum assignari potest, quam praesenti. Etenim ingens illa seditio in urbe Regia, & caedes Hermogenis Magistri militum, & Pauli restitutio sine Imperatoris consensu facta, hunc commovisse videntur, ut Paulum ferro vinculum in tam longinquum exilium amandaret. Ex quo tamen exilio non ita multo post Emesam eum transtulit, sive ut Constantinopolitanis, qui Paulo imprimis studebant, gratificaretur, sive Persarum metu, qui Singaris asidue imminabant. Certe haud multo post circa id castrum ingenti praelio Persae cum Romanis conflixere. Ceterum, Arianis seditionem, de qua supra caedebat hominum in ea factas, uni Paulo adscribebant, ut testatur epistola Synodica pseudo-Synodi Sardicensis. Paulum vero Romam anno CCCXL. venisse eo anno diximus.

no, in his plane hallucinatur; cum constet, eas datas ad ipsum ex Synodo illa Antiochena in Encanis celebrata. Porro Pauli restitutionem irritam fuisse redditam, ex eo liquet, quod nonnisi post Concilium Sardicense suam sedem ipsi recipere licuit. Quae autem tam Socrates (a) quam Sozomenus (b) post haec subnectunt de Pauli Episcopi Constantinopolitani persecutione per Philippum Praesidem excitata; ea contigisse non hoc tempore, vel huic proximo, sed post Conventum Sardicensem, suo loco manifestum erit.

(a) Socrat. l. 2. c. 11.

(b) Sozom. l. 3. c. 8.

XLVIII. Paulus Episcopos hoc anno Romam venit.

Rursum vero, quod idem Socrates ait, postquam Paulus a Philippo Duce dire exagitatatus est, venisse in Italiam ad Constantem Imperatorem: cum nonnisi semel eum contigerit migrasse in Italiam, ad hoc ipsum tempus id referendum est; quod ex his, quae subdit, magis exploratum redditur. Siquidem tradit, tum accidisse ejus in Italiam adventum, cum legatio quatuor illorum Arianorum Episcoporum ex Concilio Antiocheno in Encanis celebrato ad Constantem Imperatorem missa est. Ait igitur Socrates (c): Non longo tempore post Paulus Thesalonica decedere, & Corinthum se pergere simulans, recta in Italiam proficiscitur. Ibi ille & Athanasius una suam ipsorum conditionem Imperatori patefaciunt. Imperator, cujus ditioni partes versus Occidentem subjectae erant, illorum injurias suam ipsius calamitatem statuens, litteras ad fratrem dat, perque illas ei significat, ut tres Episcoporum rationem de Pauli & Athanasii abdicatione reddidit ad ipsum mittantur. Missi sunt Narcissus Cilix, Neroniades hic erit, Episcopus; Theodorus, Thrax, Heraclea Antistes; Maris Chalcedonensis, & Marcus Syrus Aretusa Episcopus. Qui ut accesserunt, cum Athanasio noluerunt in colloquium venire: quoniam fidei decisionem Antiochiae editam occultantes, aliam, quam Episcopi contexerant, Imperatori exposuerunt his fere verbis: Credimus in unum Deum, &c. Haec Socrates: qui & cum subdat (d), ex alio Concilio post triennium celebrato missum esse Eudoxium cum collegis in Occidentem legatum; plane necesse est referre distorum quatuor Episcoporum legationem ad priorem Antiochenum conventum in Encanis celebratum: nam Concilium illud Antiochiae, ex quo Eudoxio ac sociis demandata fuit legatio in Occidentem, post annos tres a dicta priore Antiochena Synodo habitum est: quod S. Athanasius disertis verbis affirmat; quamobrem de ea suo loco agendum erit. Sed haec jam satis ad corrigendos aliorum errores, in quibus detinemur inviti, moleste ferentes in his frequentius diutiusque remorari, qui cuperemus ad solidam veramque rerum gestarum narrationem absque aliquo offendiculo longiores facere progressus.

(c) Socrat. l. 2. c. 14.

(d) Socrat. l. 2. c. 15.

XLIX. Paulus Episcopos hoc anno Romam venit.

Ad num. L. Constantis anno praeterito Gentilitiam superstitionem & sacrificiorum usum abolere coepit, ut liquet ex Lege 2. Codicis Theodosiani De Paganis. In eo Temporum excidio hoc tempore perrexit, non quidem iis de Arui jussu, verum usu & ingressu eorum abolito, ut liquet ex Lege 3. ejusdem Codicis de Paganis, quam Gothofredus in Commentario huic anno adscribit, licet Baronius eam anno CCCXLVI. datam existinet, quod in ea legatur: Dat. Kalend. Novemb. Constantio IV. & Constante III. A. A. C. Verum corrigenda illa subscriptio, reponendumque, Constantio III. & Con-

stantio IV. Hae a Socrate (e) recensitis, mox subditur: Porro autem dum adhuc, tum qui Orientem versus, tum qui ad Occidentem incolebant, absque discrimine ipsi inter se communicant; Sirmii, quae est civitas Illyrici, nova haeresis exoritur: nam Photinus, qui Ecclesiis ibi praesuit, ex parva Galatia ortus, Marcelli, qui Episcopatu abdicatus erat, discipulus, filium Dei solum hominem affirmavit, praecceptoris insipientis vestigiis. Haec Socrates. Photinus sane quidem his temporibus jam palam haeresi factam esse Photini haeresin, professio fidei scripta iterum ab Eusebianis in posteriori Concilio Antiocheno post annum sequentem habito, fidem facit (f): nam in ea sicut Marcelliani, ita & Photiniani taxantur haeretici: licet apud Athanasium, cum recitatur eadem ipsorum fidei assertio, loco Photini, Scotini legatur, veluti alias saepe apud aliquos etiam. Ceterum sicut Marcelli causa adhuc subdubia alea versabatur, dum Eusebiani illum damnassent, Catholici vero, edita ab eo Orthodoxae fidei professione, receperunt: ita pariter de ejus discipulo Photino accidisse putamus, ut, licet ipsum Eusebiani damnarent, non tamen adhuc, qualis esset, Catholicae Ecclesiae innoverit: siquidem (ut auctor est Epiphanius g) a Concilio Sardicensi iussus est reddere suae fidei rationem, a quo & damnatus est. Corrigendus tamen in eo ipse Epiphanius, quod ait eum a Sirmio originem ducere, quem constat fuisse patria Ancyranum, Sirmiensis tamen Episcopum. Porro auctore S. Hieronymo, (h) Ancyra fuit ejusmodi monstrorum ferax. Sed de Photino inferius pluribus.

(e) Socrat. l. 2. c. 14. in fine

(f) Apud Socrat. l. 2. c. 15.

(g) Epiph. haeres. 71.

(h) Hier. i. praef. cons. in epist. ad Galatas.

Hoc eodem anno, in fine ipsius, iisdem E e e dem

stante Coss. id est, anno CCCXLII. Nam Catullinus, cui haec Lex inscripta, Praefectus Urbi fuit annis CCCXLII. CCCXLIII. & CCCXLIV. non autem anno CCCXLVI. ut liquet ex libello de Praefectis Urbi. Ea Lex Constanti utpote Romam tenenti tribuenda, non vero Constantio, qui in Oriente imperabat. Constantis itaque Romae omnem superstitionem cessare, sacrificia aboleri, & per Praefecturam Urbis superstitionem omnem, id est, aras & idola excindi voluit; at non ades seu aedificia ipsa Temporum erui. Sane de aris excisis fidem quoque facit Ara Vestoris in Senatu, seu Curia Urbis Romae Constantian-

CHRISTI
342.JULII PAP.
6.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 6.

dem Consulibus a Constantio Imperatore edita sanctio reperitur adversus nefandum (a) l. 37. C. scelus, his verbis (a): *Cum vir nubit, ad leg. Jul. in femina viros paritura quid cupiatur, de adulter. ubi sexus perdidit locum? ubi scelus est Scelus nefandum id quod non proficit scire? ubi Venus mutatur in alteram formam? ubi amor queritur, nec videtur? Jubemus insurgere tur.*

PAGIUS stantis Imperio diruta; de quo quaeritur multo post Symmachus in Relatione ad Valentinianum, seu epist. 54. lib. 10. Nam de ea restituenda agens, & exempla in utramque partem Principum colligens: *Mérito, inquit, Divi Constantii factum diu non stetit; omnia vobis exempla vitanda sunt, quae mox remota didicistis.* Quo loco Symmachus Magnentii factum tacite opponit, qui ut sacrificia nocturna, ita & Aram proculdubio *Vittoria* restituerat, Noluit autem Constantis Tempia extra muros Urbis, quae plurima

leges, armari jura, gladio ultore, ut exquisitis poenis subdantur infames qui sunt vel futuri sunt rei. PP. Romae, XIII. Kal. Jan. Constantio III. & Constante II. AA. Coss. Mendosa legitur eadem in Codice Theodosiano (b), cum praesertim ibi ponatur Consulatus nonus Constantii cum Constante, qui numquam extitit.

An-

fuere, dirui propter voluntatem Populi Romani ac laetitiam publicam; nempe quod ex nonnullis origo Ludorum exorta fuerit. Quam rationem illustrat hic Lactantii locus, lib. 6. cap. 20. *Ludorum celebrationes Deorum festa sunt: siquidem ob natiuitates eorum vel TEMPLO- RUM DEDICATIONES sunt constituti.* Quae omnia docte a Gothofredo laudato observata, apud quem plura in eandem rem. Lex haec De cennaliorum Constantis indicium.

(b) l. 3.
Cod.
Theod.
eod. titul.JESU CHRISTI
ANNUS
343.JULII PAP.
ANNUS
7.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. 7.I.
Paulus
primus
Eremita
migrat in
caelum.

Annus Christi trecentisimiquadragesimus tertius, Placido & Romulo Consulibus annotatur, memorabilis ob felicem S. Pauli Primi Eremitae ad Deum transitum, cujus vitae res gestae a S. Hieronymo egregiis scriptorum monumentis posteris commendatae, factae sunt cuique Fidelis notissima. Quod vero ad rationem temporis spectat; hoc ipso exordio septimi anni Constantii Imperatoris, ipsum ab Antonio Magno inventum, & defunctum quoque humatum; quae dicta sunt superius tomo secundo, cum egimus de ejus fuga persecutionis tempore in eremum, exploratissimam fidem faciunt. Cujus quidem vitae historiae divina providentia bene consultum voluit, ut a S. Hieronymo scriberetur, viro ab omni fabularum commento longissime abhorrente, & qui non nisi sibi exploratissima stylo suo perpetuae memoriae potuerit consecrasse; cum praesertim *Ann. Eccl. Tom. IV.*

sui saeculi res gestas conscribens, a quovis prudente mendacii redargui valuisset, atque a quolibet e vulgo homine pariter derideri; & qui sciret se adversarios emunctae naris habere, quamlibet levissimam licet occasionem captantes ipsius scripta carpenti.

At quod (dolendum est) quae tot succedentia sibi saecula assidua lectione probarunt & venerata sunt scripta, effugere minime potuerunt nostri temporis Haereticos Aristarchos, ex Hippocentauro atque Fauno, quorum in ejus vitae Actis mentio habetur, ducentes argumentum, totum id quod scribitur, ludicrum esse commentum. Sed quoniam, qualiave sint ista, ut cuncta evidentius elucescant, accuratius expendamus; sunt haec verba Hieronymi (a): *Cum jam centum tredecim annos B. Paulus vitam caelestem ageret in terris, & nonagenarius in alia solitudine* *E e e 2*

II.
Vita Pauli
carpi-
tur a No-
vatoribus.(a) Hier.
in Vita
Pauli.PAGIUS
SÆC. IV.
Anno Ur-
bis 1096.
Olymp.
280. an. 3.
secundum
Baronium.
Olymp.
280.
A.C. 343.
I.
Consuler.

ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5836.

© 16. B. D. 2. P. 27. Mart. Indi. 2.

JESU CHRISTI 343.

JULII PAPÆ 7.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 7.

[1] A Num. I. ad X. Coss. M. Maecius Memmius Furius Placidus, & Fl. Pisidius

Romulus, ut ex duabus Inscriptionibus Onuphriani constat.

Divus Antonius Abbas non hoc anno, sed CCCXLI. a Sancto Paulo Primo Eremita, visitatus. Hieronymus enim in Vita S. Pauli affirmat; hunc anno ætatis centesimo decimo tertio demortuum, cum Divus Antonius nonagenarius esset. Quare cum D. Antonius anno Christi ducentesimo quinquagesimo primo natus sit, nonagesimus ejus ætatis annus cum anno Christi CCCXLI. concurrat; ideoque Paulus eo anno ad Deum migravit, vel initio anni CCCXLII. si die XV. Januarii, quo colitur, supremam diem obierit. Chronologia quippe vitæ Divi Pau-

NOTE [1] C Off. M. Maecius Memmius Furius Placidus, & Fl. Pisidius Romulus. Gruterus pag. CCCXXXIII. 4.

M. MAECIO. MEMMIO. FURIO. BALBURIO.
CAECILIO. PLACIDO. V. C. &c.
CONSULI. ORDINARIO.

Reines. Cl. VI. pag. 434.

PLACIDO. CONSULE.

Ibid. pag. 956.

PLACIDO. ET...
CONSS.

Fabrettus, pag. 758.

PLACIDO. ET
ROMULO CONS.

Boldettus, pag. 82. num. 15. & lib. II. Cap. III. pag. 341.

FELICITAS IN PACE
XVIII. KAL. DEC.
PLACIDO. ET ROMULO. COSS.

Apud Contelorium, de Praef. Urb. A. D. 394. legitur inscriptio, ubi est:

EXEQUENTE. FL. PISIDIO. ROMULO.
V. C. PRAEFECTO. URBIS.

Ex quibus verbis nonnulli Romulum hujus anni Consulem, Flavium Pisidium Romulum appellarunt, ut fecit Pagius. Vopiscus in Aureliano, Cap. XV. *Vidimus proxime Consulatum Furii Placidi, &c.* Vulgares Fassi; *Placido & Romulo.*

Antonius moraretur, ut ipse asserere solebat, hac in mentem ejus cogitatio incidit; nullum ultra se perfectum Monachum in eremo confedisse. At illi per noctem quiescenti revelatum est, esse alium ulterius multo se meliorem, ad quem visendum deberet proficisci. Illico, erumpente luce, venerabilis senex infirmos artus baculo regente sustentans, cepit ire velle quo nesciebat: & jam media dies, coeunte desuper Sole, efferebat; nec tamen a cepto itinere abducebatur, dicens: Credo in Deum meum, quod servum suum, quem mihi promisit, ostendet. Nec plura his: conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum, Hippocentauro, vocabulum indidit: quo viso, salutaris impressione signi armat frontem: &, Hæus tu (inquit) quam in parte hic servus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens & frangens potius verba, quam perloquens, inter horrentia ora senis blandum quaesivit alloquium: & dexterae protensione manus, cupitum indicat iter; & sic patientes campos volucris transmittens fuga, ex oculis mirantis evanuit. Verum hæc utrum Diabolus ad terrendum eum simulaverit; an ut solet eremus monstrorum animalium ferax, istam quoque signat bestiam, incertum habemus. Hæcenus de visione Hippocentauri Hieronymus: cuius frustra, mea sententia, & injuria quidem exigitur fides, qui de his dubitans, quidnam fuerit, num spectrum, an monstrum, liberasse voluit fidem suam.

Vifus Hippocentauros.

III.

De Hippocentauro, quod inventum possit.

(a) Aug. de Civ. 1.18. c.13. (b) 1.57. ff. de verb. oblig.

(c) Plin. 6.7. c.3.

Cæterum, nec insulsa vel inanis fuit ipsius dubitatio, an Ægyptus, monstrorum ferax, ejusmodi quoque ex duabus speciebus mixtum animal genuisse poterit. Quamvis enim quæ de Ixione atque Centauris poetæ cecinerunt, figmentum esse, non est qui dubitet (a), & secundum Cellum (b), de exhibendo Hippocentauro vana sponso habeatur, cum inquit: Si ita stipulatus fuero, Te sisse; & nisi siteris, Hippocentauro dari. Nec sit qui exigat a natura Centauros tamquam speciem animalis; tamen ejusmodi eandem interdum peperisse monstra, quis neget? Nam sic Plinius (c): Claudius Cæsar scribit, Hippocentauros in Thessalia natum eodem die interisse: & nos Principatu ejus allatum illi ex Ægypto in melle vidimus. In melle, inquam, quod ejus virtutis sit, ut computrescere corpora non sinat; sic & in melle marinum hominem ab ultima Mauritania ad Hispanias alla-

PAGIUS Pauli ex anno natali & emortuali S. Antonii pendet. Porro Congregatio, quæ ejusdem Sancti vitæ rationem imitatur, quæque eum sibi patronum adoptavit, auctorem vel præcipuum propagatorem agnoscit Eufebium quemdam Strigoniensem, cui sociisque tradita fertur quædam pie vivendi norma a Bartholomæo Quinquen-Ecclesiast-

tum, testatur Alexander (d) ab Alexandro solidæ fidei auctor: quem qui legerit de Tritonibus diversis in locis suo seculo visis, & captis, iidemque vultu hominem præferentibus, & corpore profus humano absoluta similitudine pube tenus, postremis in piscem desinentibus; haud dubitabit in terris posse reperiri, quæ maria quoque producant; cum hominis habitatio sit potius terra quam mare, ex cuius admixtione cum jumento possint ejusmodi concipi monstra ac generari.

(d) Alex. ab Alex. 1.3. c.8.

IV.

De Fauno invento narratio.

At subdit post hæc Sanctus Hieronymus: Stupens autem Antonius, & de eo, quod viderat, secum volvens, ulterius progreditur; nec mora, inter saxosam convallē haud grandem homunculū videt aduicis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis in caprarum pedes desinebat; infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fidei, & loriceam spei, ut bonus præliator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viaticum, quasi pacis obsequia, afferebat. Quo cognito, gradum pressit Antonius; & quæstam esset, interrogans, hoc ab eo responsum accepit: Mortalis ego sum, & unus ex accolis eremi, quos vario delusa errore Gentilitas Faunos, Satyrosque, & Incubos vocans colit: legatione fungor gregis mei; precamur ut pro nobis commnem Deum deprecetis, quem pro salute mundi venisse cognovimus, & in universam terram exiit sonus ejus. Talia eo loquente, longævus viator ubertim faciem lacrimis rigabat, quas magnitudo lætitiæ indices cordis effuderat. Gaudebat quippe de Christi gloria, & de interitu Satanae: simulque admirans, quod ejus posset intelligere sermonem, & baculo humum percutiens, agebat: Væ tibi Alexandria, quæ pro Deo portenta veneraris: væ tibi civitas meretrix, in quam totius Orbis demonia confluxere: quid nunc dictura es? bestia Christum loquuntur; & tu pro Deo portenta veneraris. Nondum verba compleverat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc ne cuiquam ob incredulitatem scrupulum moverat; sub Rege Constantino, universo mundo teste, defenditur; nam Alexandriam istiusmodi homo vivus perductus, magnum populo spectaculum præbuit: & postea cadaver exanime, ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, ut ab Imperatore videretur, allatum est. Hæc de his Hieronymus.

Est

si Episcopo, anno circiter millesimo ducentesimo quadagesimo primo. Dein Paulus Vespriensis in Hungaria Antistes quasdam eidem Ordini leges scripsit, tamque primum a S. Paulo Eremita nomen illi impositum, ut tradit Bollandus tomo I. Sanctorum mensis Januarii die 15. in Vita Sancti Pauli.

V. Est frequens de Faunis apud antiquos Historicos (ut poetarum fabulas missas faciamus) certa que mentio; inter quos Plinius (a) cum dicat, præter effigiem nihil in eis esse moris humani; cuncta hæc quæ accidisse Antonio a Hieronymo enarrantur, miraculo evenisse, dicendum est: ut de multis aliis animalibus rationis licet expertibus sæpe legitur, ea veluti humano intellectu prædita, ac Dei nutu reddita pene rationabilia, qualia solent homines, exhibuisse sanctis viris ministeria: ut (ne a Paulo recedamus) de corvo contigit, qui cum diebus singulis per tot annorum curricula dimidium panis eidem Paulo afferre soleret, adventu tamen Antonii (quod in admiratione fuit) integrum attulit, quo reficeretur uterque.

VI.

Quod autem in Vita Antonii ab Athanasio conscripta de congressu Pauli cum eo nulla penitus mentio habeatur; inde accidit, quod (ut eodem Hieronymo auctore dictum est) Athanasius res gestas Antonii, ipso adhuc vivente, scriptis commendavit, easque Romam detulit ante biennium, cum a Julio Papa vocatus est, quo tempore hæc de Paulo nactus acciderant: postea vero, multis prætermisissis, appositus est ejus obitus, sed an ab eodem Athanasio, haud asserere audeam. At inter res memorabiles a S. Hieronymo de Paulo conscriptas, illud contemplor attentius, quod ait expetiisse ab Antonio pallium illi largitum ab Athanasio, ad suum ipsius defuncti corpusculum involvendum: id enim ab eo non idcirco tantum factum puto (quod tradit S. Hieronymus) ut ab eo recedendo, mæror suæ mortis levaretur: sed quod qui prophetico spiritu Athanasium noverat, & (quod levissimum videbatur) pallium donatum Antonio intellexerat; de ipso etiam summum illos tot annis exantlatos pro Catholica fide labores, exilia, fugam, ærumnas, innumerasque alias molestias minime ignoravit: quamobrem sic Athanasii pallium potius quam aliud alterius hominis tegumentum exposcere ab Antonio visus est, ut eo saltem communicationis symbolo, & propensionis animi erga Athanasium significaret, se plurimi facere hominem, quem tot pro fide suscepta certamina illustrasset; ac proinde omnibus innotesceret, a tanto viro probari fidem, quam Athanasius tam acriter strenueque propugnaret: quod quidem haud videbatur mediocri esse momenti ad erigendos titubantium animos, & roborandos illos qui solidi in fide perstarent. Siquidem tantum facere solebat populus illustrium monachorum de fide Catholica testimonium, ut Ariani hoc sentientes, mentiri non sint veriti, magnum Antonium eadem de fide secum una sentire; adeo ut eam ob causam ipsi opus fuerit, relicta intima Ere-

Cur Paulus expetiit pallium Athanasii.

mi solitudine, Alexandriam usque descendere, & de Catholica fide, quam coleret, publice, ne populus laberetur, specimen edere. Affirmat id sane Athanasius in vita ipsius, cum hæc præmittit (b):

(b) Athanasius in vita Antonii.

Sic etiam Antonius Arianos detestabatur, ut omnibus diceret, nec juxta eos quidem esse accedendum. Nam cum venissent quidam Ariani, reperit post eorum examinationem infidelissimam sectam, & fugavit eos de monte dicens, multo serpentes detiores horum esse sermones. Mentienti- bus autem Arianis aliquando, Antonium ita, ut se, credere; admiratus eorum audaciam, & iusti doloris ira commotus, rogatusque ab Episcopis atque universis fratribus, Alexandriam descendit: ibique Arianos publico sermone condemnavit, ultimam hæc esse hæresim, & præcursorem Antichristi affirmans: prædicavitque populo, Filium Dei non esse facturam, non ex ullis extantibus, sed proprium, & unius cum patre substantia, ne creatura potius, aut adoptio, aut appellatio videretur; impium esse dicens, vel mente concipere, Erat quando non erat; cum verbum Dei Deus qui est, semper sit Patri coæternus, quia ex eo natus est Pater qui semper est. Unde agebat: Cum Arianis nulla vobis sit conjunctio. Quæ enim societas luci ad tenebras? Vos fideliter credentes, Christiani estis: illi Verbum, id est, Filium qui ex Deo Patre est, creaturam docentes, nullo intervallo a Gentilibus separantur, qui serviunt creature potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Ipsa, mihi credite, irascuntur elementa, & omnis contra Ariantum furorem (secundum Apostoli dictum) ingemiscit creatura, quod sibi Dominum suum, per quem omnia, & in quo omnia facta sunt, videat coaquari, vel aggregari. Hæc tanti viri prædicatio, exprimi non potest, quantum ad fidem populos roboraverit: lætabantur quippe, hostilem & Christo inimicam hæresim anathematizari ab Ecclesiæ columna.

VII.

Antonius calumniam patens ab Arianis venient Alexandriam.

Quomodo autem Catholicam fidem, quam Alexandria prædicavit, ibidem signis quoque sequentibus confirmavit, idem S. Athanasius docet, cum subdit: Nulla tunc ætas, nullus sexus domi remansit: taceo de Christianis: Pagani quoque & ipsi idolorum sacerdotes ad Dominicum imperium convolabant, dicentes: Precamur, ut videamus hominem Dei: quia hoc apud universos conspicuum erat nomen Antonii. Ambiebant quoque saltem, simbriam vestimenti ejus attingere, multum sibi & tactum prodesse credentes. Quot tunc diabolica obsidione, & variis infirmitatibus liberati? quot simulacris crepta sunt spolia? quot etiam ab errore Gentilium retracti nostro juncti sunt gregi? Tot certe, ut paucorum dierum spatium ex idolorum superstitione conversio o-

VIII.

Antonius miraculis firmat fidem.

annem per annum credentium vinceret tur- bam. Præterea cum irruentem multitudi- nem comites repellerent, existimantes il- li tadio conventum populi fore; ille tran- quillo animo dicebat: Numquid hic cæsus major est Dæmonum turbis? Numquid ob- sequentium multitudo colluctatorum in mon- te nostrorum cæteris est numerosior? Ac- cidit etiam, ut cum eum redeuntem circa portam prosequeremur, a tergo quadam mu- lier clamaret, dicens: Expecta homo Dei, filia mea atrocissima vexatur Dæmonia: expecta, obsecro, expecta, ne & ego cor- ruens a nobis admonitus, volens tandem, & ipse paululum substitit: cumque appro- pinquante muliere, puella jaceret explosa; oravit tacitus Dominum Jesum; & ad com- minationem ejus statim spiritus impurus egressus est: puella incolumis, populus in laudibus Dei, mater in gaudio fuit; i- pse autem lætabatur, quia ad desideratam solitudinem repedabat. Hactenus Athana- sius de Antonii Alexandriæ cum verbis tum signis Catholica fide testata, occa- sione Pauli per communicationem (quod aliter non liceret) pallii cum Athanasio fidem Catholicam roborantis. Quando au- tem hæc de Antonii adventu Alexandriam contigerint, minime liquet: quam ob cau- sam hic ea intexere visum est opportunum.

IX.

Quibus & ea subijcimus, quæ habet i- dem S. Hieronymus de eadem S. Antonii profectioe Alexandriam ad consultandos Arianos, sic inter alia ad Castrutium scri- bens (a) : Beatus Antonius cum a S. A- thanasio Alexandriæ Episcopo propter con- futationem hæreticorum in urbem Alexan- driam esset accitus, & iset ad eum Di- dymus, vir eruditissimus, captus oculis; inter cæteras sermocinationes, quas de- scripturis sanctis habebant, cum ejus ad- miraretur ingenium, & acumen animi col- laudaret, sciscitans ait: Num tristis es, quod oculis carnis careas? Cum ille pu- dore reticeret; secundo tertioque interro- gans, tandem elicit, ut marorem animi simpliciter fateretur. Cui Antonius: Mi- ror, ait, prudentem virum ejus rei dolo- re damno, quam formicæ, & muscæ, & culices habent; & non lætari illius posses- sione, quam Sancti soli & Apostoli me-

(a) Hieron. ep. 33. l. 1. Antonius quid ad Dydi- mum.

PAGIUS III. Persecutio Persica.

A num. X. ad XVIII. Hoc quidem anno per- secutio in Perside adversus Christianos a Sapore Persarum Rege excitari cœpta, Hieronymo, Ma- riano Scoto & Theophane testibus; sed marty- rium Simeonis & sociorum, nonnisi anno trecent- tesimo quadragesimo nono contigit. Sozomenus enim, qui eorum Acta scripsit, in lib. 2. cap. 10. Uthazani martyrio relato, ait: Postridie ejus diei, qui erat dies sextus hebdomada, in quo an- te celebrem diem Resurrectionis memoria salutaris Christi Passonis recoli solent, decernit Rex, ut Simeones gladio feriatur. Dies igitur, quo Sancti Martyres occisi, fuit feria sexta hebdomadæ San- ctæ in Paraceve, excepto Uthazano eunuch,

ruerunt. Hæc apud S. Hieronymum. Vo- catum quoque esse ab eodem Sancto A- thanasio aliquando Alexandriam Abbatem Poemenem, spectatæ sanctitatis virum, ha- betur in Vitis Patrum (b).

Hoc itidem septimo anno Constantii, & Constantis Imperatorum, ponitur in Chronico a S. Hieronymo excitata in Chri- stianos Persas a Sapore Rege Persarum dira persecutio; cui potius assentimur, quam iis qui (c) referunt illam ad tem- pora Constantini, occasione litterarum ab eo ad ipsum Saporem Regem scriptarum permoti, quas alia ex causa fuisse con- scriptas, superius suo loco monstravimus: quamobrem Sancti Hieronymi magis sen- tentiam approbamus, eandem ad Constanti- ii & Constantis Augustorum tempora refe- rentis, & quidem opportunius, quod inter Saporem & Constantium tunc acre vigeret bellum: regnante autem Constanti- no, reveritus ille tanti culminis majes- tatem, legatione prævenit ipsum impera- torem extremo prope vitæ exitu adversus eum expeditionem parantem: nemo igitur scriptorum illorum temporum, eorum, inquam, qui sub Constantino vixere, per- secutionem aliquam a Sapore Rege Per- sarum adversus Christianos fuisse commo- tam, vel leviter meminit; quam certe haud par est credere fuisse ab Eusebio prætermittam, si contigisset. Rei vero ge- stæ series a Sozomeno (d) scite describitur, hac scilicet oratione:

Cum autem tempore progrediente, nume- rus Christianorum in Perside vehementer cresceret; adeo ut convenire agere, & sa- cerdotes ac diaconos habere cœperint; hæc res non mediocriter offendeat animos Ma- gorum, qui velut Tribus aliqua sacerdo- talis stirpis, successione quadam religionem Persarum inde fere ab initio administra- verant. Judæos quoque per magna afficit mole- stia, qui præ invidia naturaliter quodam- modo ipsi insita, religioni Christianæ sem- per infensi esse solent; & ob eam causam Simeonem id temporis Seleuciæ, & Ciesi- phontis urbis in Perside primariæ Archie- piscopum cœperunt apud Saporem tum Re- gem Persarum accusare, quod Imperatori amicus esset, quodque et res Persarum pro- deret. Quorum calumniis persuasus Sapo-

(b) Vit. Ss. Pat. par. 2.

X.

Persecutio Christianorum in Perside.

(c) Theod. l. 1. c. 14. in fine. Cedy. in Comp. an. 21. Const. Imp.

(d) Sozom. l. 2. c. 8.

XI.

Sapor rex fuit in Chri- stianos.

IV.

Alii Mar- tyres in Perside.

res, primo omnium tributis immoderatis eo affligit Christianos, quod ipsorum quam- plurimos voluntariam egestatem excolere- norat: deinde viris difficilibus, & inhu- manis illorum tributorum exigendorum po- testatem dat, quo & inopia pecuniæ, & ex- actorum feritate coacti, suam religionem aspernari inciperent. De qua una re sum- moperè ab eo laboratum est.

XII. Simeonis certamen.

Post hæc sacerdotes, & ministros Dei gladio irucidare, Ecclesias dirui, earum thesauros, & monumenta in publicum pro- ferri, & Simeonem, ut regni Persarum & religionis proditorem adduci jubet. Itaque Magi, ope Judæorum, qui in ea re eos a- lacri animo juvabant, Ecclesias demoliuntur: Simeonem comprehensum, & catenis ferreis vinculum ad Regem perducunt; qui se ibi & spectatum, & strenuum virum præ- stitit. Nam cum Sapore eum, ut daretur in questionem, introduci jussisset; neque veritus est quicquam, neque Regem adora- vit. Qua re graviter commotus Rex, sciscitatur, quid sit cause cur jam neuti- quam ipsum adoret, cum ante id fecisset? Cui Simeon: Non ante, inquit, ductus eram ad Deum verum prodendum; & pro- pterea non recusabam debitos honores Re- gi præstare: at jam id ipsum facere non fas est: nam jam pro pietate & nostra reli- gione certaturus venio. Qua cum dixisset; jubet Rex, ut Solem adoret; quod quidem si facere velit, pollicetur se ei mul- ta daturum munera, & in magno honore ha- biturum: sin autem detrectet, & illum & universum Christianorum genus e medio sub- laturum minatur.

XIII. Uthazanes resipiscit.

Ubi vero Simeonem neque minis terre- re, neque promissis flectere posset, sed vi- rili, & constanti animo affirmantem se, nunquam, vel solem adoraturum, vel suam ipsius religionem proditurum audiret: jubet in vinculis aliquandiu teneri, ratus (ut videtur) eum velle resipiscere. Quem in carcerem deductum conspicatus Uthaza- nes senes eunuchus, educator Saporis, & in familia regia principem locum tenens, confurgens (sedebat forte pro foribus Pa- latii) eum honorifice salutat. At Simeon verbis illum contumeliosus increpare, & bile incensus vociferari cœpit: atque a- verso vultu ideo præterit, quod, cum ef-

PAGIUS

V. Expeditio Britannica.

tum esse, & Adam eunuchum perentum. Quæ Henschenio die XXI. Aprilis in Vita Sanctorum persecutione Persica occisorum, observata. Hoc anno Constantis Imperator, postquam superi- ori Francos debellasset, in Britanniam e Gal- lia adversus Scotos & Pictos trajecit seva hie- me, teste Libanio in Basilico: de quo bello a nobis actum anno CCCXXXVII. num. XII. Hinc, ut observat Gothofredus in Chronologia Codicis Theodosiani, Lex ejusdem Codicis 5. De extraordinariis, dicitur VI. Kal. Feb. dat. Bona- niæ, Bononiæ nempe Galliarum, quæ antea Ge- forsicum dicta. Cangius in Constantinopoli Chri- stiana, Tabula XI. Constantis Nummum produ-

set Christianus, paulo ante, vi coactus, Solem adoraverat. Quare Uthazanes eu- nuchus fundere lacrymas, ingemiscere, vestem splendidam, qua erat indutus, exue- re, & tamquam homo in lectu constitutus, nigram circumjicere cœpit: pro portis Re- giæ sedet, lamentatur, plorat cum gemitu, sicque ait: Heu me miserum, qualem er- ga me Deum fore debeo expectare, quem jamdudum denegaverim? nam ob hæc causam Simeon ne verbum quidem mihi lo- qui dignatus, sic ore averso, prope- prætergressus est.

XIV. Confessio Uthazanes.

Ubi ista rescivit Sapore, illum accer- sit: rogat causam luctus, ecqua illi in ædibus obtigisset calamitas? Cui Uthaza- nes: In hisce diebus, inquit, o Rex, ni- hil mihi accidit infortunii. Utinam enim, pro eo quod mihi contigit, in omnia alia calamitatum genera incidissem; quippe id quidem certe fuisset toleratum multo faci- lius. Jam vero lugeo, quod maneam in- vita, quodque, cum dudum mori debuis- sem, adhuc tamen Solem videam, quem, quo tibi gratificer, non re vera ex animo, sed specie solum simulata adoraverim; adeo ut utraque de causa mortem meritus- sim, tum quod Christi proditorem, tum quod veteratorem erga te me ipsum fave- derim. Quæ cum dixisset, cæli & terræ opificem Deum cum iurejurando testatur, se in posterum de ea sententia nunquam de- stitutum. Sapore autem incredibilem eu- nuchi mutationem vehementer admiratus, graviore quidem iracundia in Christianos exarsit, perinde quasi illi præstigiis hanc rem confecissent: sed tamen misericordiam erga senem commotus, modo mansuetum, modo ferum se in illum ostendit, atque omnibus viribus laboravit ut de sententia deduceret.

XV. Uthazanes Mar- tyrium.

Ubi vero nihil profecit, constanter asseve- rante Uthazane, se nunquam tam solum fore, ut pro omnium conditore Deo res ab eo conditas colat; tum ira inflammatus mandat caput ense cervicibus abscindi. Ad quod supplicium a lictoribus deductus Uthazanes, orat eos, ut paulisper expe- ctent: rem enim se animo tenere, quam Regi significare velit. Vocato igitur ad se eunuchos sibi fidelissimo, jubet ista Sa- pe i nunciare: Quam tandem benevolen- tiam

cit, in cujus postica legitur: BONONIA O- CEANUS. Visitur triformis in mediis fluctibus, in cujus prora Victoria dextra lauream, sinistra palmam tenens; in medio navis Imperator gal- leatus, dextra hastam, sinistra clypeum habens; in mediis fluctibus figura nuda. Qui Nummus ad hanc expeditionem sine dubio referendus. De ea scripserat Ammianus, ut ipsemet testatur in lib. 27. Et quoniam cum Constantis Principis a- ctus componerem, motus adolescentis & senescentis Oceani, tractumque Britannia pro capti virum explanavi, ad ea qua digesta sunt semel, revolvi superfluum duxi. Verum priores Ammiani libri, in quibus de hoc bello mentio erat, perire.

CHRISTY 343.

JULII PAP. 7.

CONSTANTII IMP. 7. CONSTANTIS

tiam ab ineunte adolescentia ad hoc usque tempus, o Rex, erga tuam familiam praestiterim, & quanto studio cum patri tuo, tum tibi inservierim, nullis videor egerere testibus, apud te praesertim qui haec satis explorate cognita habeas. Quare pro omnibus officiis, quae in vos aliquando tam benevole contulerim, hoc mihi unum velut remunerationis loco concede, ut iis, qui me ignorant, non videar tamquam infidus erga regnum tuum, aut in aliquo maleficio genere deprehensus, supplicium istud subire. Et ut hoc pateat omnibus, fac praeco palam praedicet, Caput Usthanani amputatum esse, non quod improbitatis cujusquam in Palatio ab ipso admissa convictus sit, sed quod sit Christianus, & Deum suum, quo Regis voluntati morem gereret, negare noluerit. Atque ista quidem Regi nuntiavit eunuchus. Sapores autem eadem, sicut Usthananes postulaverat, praconem praedicare jubet. Nam ratus est, alios prompto & parato animo de Christiana religione deserturos, si certiores fierent, nemini Christiano misericordiam tributam fore: quippe cum Usthananes, senex, educator Regis, ei familiaris & benevolus, etiam esset interfectus. At Usthananes ad alium finem supplicii sui causam praedicari tam impense desideravit; siquidem cogitavit, quod sicut quando timore perterritus Solem adorabat, multis Christianis metum injecerat: ita etiam non pauciores ad suam animi magnitudinem & constantiam imitandam incitaret, si modo intellexerent cum pro Christiana religione trucidatum esse. Hoc modo Usthananes vitam, quam hic in maxima gloria duxerat, deseruit, Simeon autem de ejus morte in carcere certior factus, Deo gratias pro illo egit.

XVI. Simeonis, & aliorum Martyrium.

Postridie ejus diei, qui erat sextus hebdomadae, in quo ante celebrem diem festum Resurrectionis, memoria salutaris Christi passionis quotannis recolitur: decernit Rex, ut Simeon gladio feriatur. Nam ante denuo e carcere deductus ad Regem, forti & magno animo cum Sapore de Christiana fide disseruit, & neque illum, neque Solem adorare voluit. Eodem die centum alios quoque, qui erant in carcere Rex itidem obruncari jubet: ad extremum Simeonem, cum ceterorum omnium mortem oculis aspexisset, trucidari: horum pars Episcopi, pars presbyteri, pars ex alio clericorum ordine fuerunt. Cum omnes ad locum, in quo erant necis supplicium subituri, deducerentur; princeps Magorum percunctatur ab illis, utrum velint vivere, & eandem cum Rege religionem colere, Solemque venerari. At ubi nemo eorum his conditionibus vellet in vita manere; recta ad locum, in quo erant securi feriendi, deducuntur. At dum lictores in opus incumbunt, & in caede Mar-

tyrum occupantur; Simeon astans illis, dum interficiuntur, jubet bono animo esse, verbaque ad eos facit de morte, de resurrectione, de pietate; & testimoniis ex sacris litteris depromptis confirmat, ita mori, esse vere vivere; atque praegnans Deum prodere, esse vere mori: eos enim etiam si nemo ipsis necem afferret, brevi morituros; quandoquidem a nemine in hanc lucem edito hic finis vitari potest: post mortem vero, ea quae sunt aeterna, non eodem modo omnibus eventura; sed singulos veluti trutina quadam examinatos, accuratam antea vita rationem reddituros, & hos pro recte factis praemia percepturos immortalia, illos pro maleficio penam sempiternam luituros: denique pro Deo vellem mori, esse in bonis summum, & rem multo beatissimam. Dum ista Simeon dicendo percurreret, & tamquam gymnasi magister praeciperet quomodo in certaminibus se gererent, singuli aures attentas ei praebentes, ad necem cupide gradiebantur. Licetor autem, postquam centum illos interemit, postremo in loco Simeonem obruncavit, atque Abedechalaam & Ananiam una, ambos senes, presbyteros Ecclesiae, cuius Simeon esset Episcopus, pariter cum illo & comprehensos, & in vincula coniectos.

Eodem temporis momento Pufices Praefectus omnium Regis artificum ibi forte stans, cum videret Ananiam, cui jam caedes parabatur, contremiscentem: Paulisper (inquit) o senex, oculos claudito, & bono animo esto; nam statim lumen Dei videbis. Vix est haec locutus, cum comprehensus est, & ad Regem deductus: atque cum esset se Christianum confessus: quoniam libero ore apud Regem pro Christiana religione, & pro martyribus verba fecerat; idcirco quasi aliquod nefas dixisset, dabatur licitoribus, ut admodum peregrino & crudeli in primis moris genere afficeretur. Lictores igitur, collo ejus circa tendinem perforato, illac linguam extrahunt. Porro autem ejus filia virgo, falso a quibusdam in crimen vocata, comprehenditur. Hactenus Sozomenus de persecutione Christianorum in Perside; reliqua vero, quae sequenti anno facta dicit, suo loco narabimus. Horum autem omnium martyrum natales dies inserti publicis Ecclesiasticis monumentis, anniversariis repetitis honoribus in Ecclesia Catholica celebrantur.

Eodem quoque Constantii, & Constantis Imperatorum anno septimo, Neocaesarea in Ponto (inquit S. Hieronymus a) subversus est terramotu, excepta Ecclesia, ac Episcopo, ceterisque qui ibidem reperti sunt. Obtinuisse autem hanc divinitus prerogativam Ecclesiam illam, in qua S. Gregorius ejus Civitatis olim Episcopus cognomento Thaumaturgus sepultus erat, ut ceteris aedificiis terramotu saepe prostratis, ipsa

XVII. Puficis, & aliorum Martyrium.

XVIII. Ingens Terramotus. (a) Hieron. in Chronico hoc anno.

CHRISTY 343.

JULII PAP. 7.

CONSTANTII IMP. 7. CONSTANTIS

ipsa remanserit semper incolumis, superius dictum est.

XIX.

(a) Basil. epist. 66. Ecclesia Neocaesariensis florantissima.

(b) Basil. epist. 64.

Porro Neocaesariensis Ecclesia a temporibus Magni illius Gregorii usque ad S. Basilium, qui praefuit Ecclesiae Caesariensis in Cappadocia, florentissima perseveravit; quod ejusdem Basilii praeconio commendatur his verbis (a): A tempore Magni Praesidis Ecclesiae vestrae Gregorii, usque ad beatum istum (Mufonium scilicet) alium post alium semper, quasi ex quadam pretiosorum lapidum serie depromptos, adjiciens & adaptans, admirabilem Ecclesiae vestrae Dominus pulchritudinem largitus est. Fuisse vero eam Civitatem cunabula ejusdem Magni Basilii, ipse ad Neocaesariense scribens ingenue professus est, cum ait (b): Ego cum propter loci hujus consuetudinem, qua illi a puero assuevi (hic enim a nutrice mea educatus sum) tum propterea quod saepe numero hoc in loco versatus sum, quem, cum urba-

nos tumultus fugerem, & propter solitudinis silentium illum ad philosophiae studium commodum esse scirem, complures continuos annos incolui. Quam autem nominat nutricem suam, putamus intelligere sanctam ipsius aviam Macrinam, quae eum puerulum elementis imbuerat Catholicae fidei: hoc quidem nomine alibi ipsam appellat, cum inquit (c): Fidei vero nostrae quae poterit esse evidentior probatio, quam quod a nutrice beata foemina, quae ex vestro gremio progressa est, (Macrinam dico illustrem illam) educari sumus, a qua & beatissimi Gregorii verba, quae memoriae beneficio ad illius usque aetatem servata ipsa retinuit, edocti sumus; quibus illa nos adhuc infantes tamquam pietatis dogmatibus finxit ac formavit? Haec Basilium, qui alias ejusdem sanctae Macrinae meminit, de qua & nos superius. Sed jam progrediamur ad res gestas frequentis anni.

Basilii in fide nutrix.

(c) Basil. ep. 75.

JESU CHRISTI ANNUS 344.

JULII PAP. ANNUS 8.

CONSTANTII IMP. 8. CONSTANTIS

I. Concilium Antiochenum secundum.

Christi annus trecentessimus quadragesimus quartus reperitur notatus Confusibus Leontio atque Sallustio; quo ab Arianis secundum Concilium Antiochenum celebratum est: in quo illud praecipue iisdem conati sunt, ut quod male audirent apud omnes Catholicorum Ecclesias, praesertim vero apud Occidentales, penes quas nullum adhuc serpserat virus haereticum Arianae; novam fidei formam, eandemque caeteris ante editis prolixior, conscribant, qua se ab Ariano contagio Anu. Eccl. Tom. IV.

procul abhorreere significarent. Sed quo longioribus ambagibus puritatem fidei circumvolunt, & per distortos viarum anfractus veritatem circumducunt, se magis magisque reddidere suspectos: siquidem ad abluendam labem ex Ariana opinione contractam, satis erat Catholicae fidei Nicenum Symbolum profiteri. At antequam de his agamus, recta ratio temporis hujus celebratae Synodi statuenda est. Hoc itaque anno habitam esse, manifeste ex Athanasio colligitur, cum ait (d): Rursum quasi

(d) Athan. de Synod.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5837.

SÆC. IV. Anno Urbis 1097. Olymp. 280. an. 4. A.C. 344.

JESU CHRISTI 344.

JULII PAPÆ 8.

CONSTANTII ET CONSTANTIS 8.

I. Consules.

[1] AD num. I. & seqq. Cons. Leontius, & Sallustius.

Synodus Antiochena Arianorum, in qua prolixam fidei Formulam promulgata, quae μὲν ἰσχυρῶς vulgo cognominatur, ante annum trecentessimum quadragesimum quintum celebrata non est. Athanasius enim libro de Synodis pag. 97. ait: Post haec quasi istorum cor paviteret, post triennium rursus Concilium partis suae congregant. Et Eudoxium, Martyrium, Macconium, Cilem, & alios quosdam una cum illis mittunt in partes Italiae deferentes. Videm multis verbis conscriptam. Item habent Secrates lib. 2. cap. 19. & Sozomenus lib. 3. cap. 11. Sed nec Athanasius, nec duo hi Historici dicunt Synodum collectam fuisse post triennium, quam Antiochena Synodus in En-

II. Synodus Antiochena.

NOTÆ [1] Off. Leontius & Sallustius. Geminato L. alii scribunt; nempe Sallustius. Lapis apud Boddettum, lib. II. Cap. III. pag. 351.

DECESSIT. IN. PACE. XV. KAL. OCT. LEONTIO. ET FIAT LUSILO. FL. SALLUSTIO.

Legendum est,

In vulgatis Fastis: Leontio & Sallustio, seu Sallustio.

(a) Sozom. lib. 2. c. 10. II. Alia prolixior ab Arianis edita fidei regula.

III. (b) Socrat. lib. 2. c. 15.

Corrigitur Socrates.

quasi istorum poenitentia laborarent (nempe de editis quatuor fidei regulis) poenitentes, post triennium iterum in confesum veniunt. Computat trium annorum spatium inter lapsum a priore Synodo ibidem Antiochiæ in Encæniis habita anno Domini trecentesimo quadagesimo primo, usque ad hanc posteriorem hoc ipso anno collectam. His quoque consentientia de eodem Concilio hæc habet Sozomenus (a):

Triennio vero jam intermisso, Episcopi Orientis aliam fidei formulam, quam Macedonius, id est, Prolixam, vel multas lineas comprehendentem, nominabant, propterea quod multo pluribus verbis ac nominibus, quam priores formulæ, conscripta erat, Episcopis Occidentis miserunt. In qua ut essentia Dei nullam fecere mentionem; sic illis qui Filium Dei aserebant, vel ex nihilo ortum esse, vel ex alia essentia quam Dei Patris constare, vel tempus seculumve fuisse quando non erat, anathema indixere. Quam formulam ab Eudoxio Episcopo jam tum Germaniciæ, & Martyrio, & Macedonio ad se perlatam Episcopi Occidentis non receperunt: nam responderunt, se decretis Nicæni Concilii velle acquiescere: & præter illa nihil amplius curiose excutendum putarunt. Hæc Sozomenus.

Eadem de tempore quoque Socrates (b), qui ipsam recitat fidei scriptam regulam: sed cur non recepta sit ab Occidentalibus, illud plane insulse, quod habet in fine: *Ista* (inquit) *Episcopi qui partes versus Occidentem accolebant, tum quod lingua Græca ignari erant, tum quod eam propter eandem causam non intelligebant, neutriquam receperunt; sed fidem in Nicæno Concilio stabilitam satis esse, nihilque ulterius curiosus investigandum, dixere.* Istæ hæc Socrates, & fortasse ex Sabino Ma-

PAGIUS

Encæniis habita fuerat, ut eos Baronius interpretatus est, sed post triennium, quam Narcissus, Theodorus, Maris, & Marcus Arethufanus novam Fidei Formulam, tanquam Antiochiæ conditam ad Constantem Augustum pertrulissent. Nam capite præcedenti tam Socrates, quam Sozomenus, non de Antiochena Synodo in Encæniis, sed de Legatione Narcessi & Sociorum sermonem habent. Porro hæc Legatio, ut suo loco dixi, anno trecentesimo quadagesimo secundo missa; ac præterea anno trecentesimo quadagesimo sexto Eudoxius & consortes illam Fidei formulam Mediolani Occidentalibus in Concilio congregatis obtulerunt, ut infra ostendam. Valefius in Notis ad Socratem hujus Concilii epocham observavit; sed præter hanc rationem, aliam adducit, quam prævalidam existimat, quæ tamen inutilis & vana. Ait enim locutionem hanc, *post triennium*, qua utitur Athanasius, seu istam, *transacto triennii spatio*, quam Socrates & Sozomenus adhibent, quartum annum, non vero tertium significare, & tres annos elapsos jam esse, denotare. Verum antiqui his, similibusque loquendi modis utrumque extremum annum, etiam incompletum, a-

cedoniano, qui sic de Synodis libros conscripfit, ut, quæ hæresi tam Ariane, quam Macedonianæ non faverent (ut paulo superius dictum est) prætermiserit: nam quid tam ineptum, quam dicere, in universa Occidentali Ecclesia, vel in ipsa Urbe non extare qui Græcas apprime callerent litteras, qui potuissent eandem fidei ceptam regulam interpretari? quasi vero non recens esset exemplum de aliis eorundem Orientalium litteris ad Julium Papam scriptis, ab eodem, perinde ac si Latine fuissent, accurate perlectis, cognitis, & confutatis, ut ex litteris ipsius Julii Papæ ad eisdem redditis perspicue demonstratum est.

Cæterum cur Romæ, ubi potissimum hæc laborabant iidem Orientales suspitione Ariane hæresis, non sit recepta eorum confessio, illud fuit, quod (ut ex ea fidei regula apparet, quam recitat Athanasius) eadem confessio concepta esset verborum in volucro, lateretque anguis in herbis; nam quantumlibet ipsi positiones Arii destruere viderentur; nunquam tamen eo adigi potuerunt, ut Filium dicerent esse Patri consubstantialem; & licet usi essent nomine Essentia, vel aliis nomenclaturis, ex quibus Arius haberetur exclusus; suspectam tamen fuisse quamlibet ipsorum dictionem, in qua non adhibuissent nomen CONSUBSTANTIALIS, egregie S. Athanasius in oratione illa de Nicæni Concilii decretis contra Arianos pluribus docet. Sapientissime igitur Occidentales ejusmodi formulam recens conscriptam, ut futilem, sive superfluum, vel erroneam, rejecerunt: quandoquidem, si quod nitentur ostendere, se esse Catholicos, vere, legitime, & non fide ac veteratorie consequi expetissent; satis esse videbatur, Nicænam formam suo ipso-

IV. Eusebianorum professio Romæ rejecta.

V. Ariano-rum doctus.

III. Prior Synodus Mediolanensis Baron. II. VI.

PAGIUS

hæreticam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exierunt. In Mediolanensi Synodo Photini hæresis damnata; adversus vero Marcellum nihil pronunciarum; propterea quod in Synodo Romana anno CCCXLII. celebrata, integer a crimine hæreseos fuerat judicatus. In Mediolanensi etiam Synodo Ursacius & Valens, qui in suspensionem hæresis Ariane venerant, porrecto libello quo Arii & Photini perfidiam damnabant, suscepti sunt in communionem, ut docet epistola, Synodica Ariminensi Concilii, & testantur Ursacius & Valens in altero libello, quem postea obtulerunt Romæ Julio Papæ: *Isem anathema dicimus iis, qui negant, Christum Deum esse, & Filium Dei ab æterno, sicut per priorem libellum nostrum, quem apud Mediolanum porreximus.* Sed hæc accuratius discutienda.

IV. Dna Synodi Mediolanensis distincta.

Hujus Mediolanensis Synodi memoria in Annalibus Baronii admodum obscura, quo factum, ut Viri eruditi ad eam illustrandam magnam operam contulerint, Petavius nempe, Sirmondus & Petrus de Marca, peculiaribus ea de re Opusculis editis. Annum, quo ea congregata,

rum chirographo consignatam mittere ad Occidentales; a quibus (sicut cum aliis vel ante vel postea factum est) Catholicam Romani Pontificis, cæterorumque Occidentalium Episcoporum communionem fuissent absque aliquo discrimine consecuti; accidissetque quod ipsimet in sua ipsorum missa fidei professione vehementer se optare dicebant, ut ab omni prorsus Ariane hæresis suspitione liberarentur: in calce enim ejusdem scriptæ ab se regulæ fidei, hujusmodi appendicem ad-diderunt: *Hæc coacti sumus post fidem compendio etiam latius explicare, non ambicionis causa, sed ut nos ab omni suspitione, qua minime in nos competit, purgaremus apud eos, quibus res nostræ cognitæ sunt: & ut Occidentales pariter intelligerent & calumnias eorum, qui diversas opiniones favent, & Orientalium in Christo Ecclesiasticos animos: rem ita esse testantibus libere sacris Scripturis apud eos saltem qui incorrupti sunt.*

Hac illi usi sunt ad suam ipsorum perfidiam contegendam excusatione, & tergiversatione, vel potius dixerim, ad fallendos simplices impostura, ut hac arte non tam Arianam impietatem specie tenus damnarent, quam ut probatum in Magna Nicæna Synodo nomen CONSUBSTANTIALIS delerent, cujus causa ab hoc tempore tot pugnae atque certamina adversus Ecclesiam Catholicam ab eisdem excitata sunt usque ad Concilium Ariminense; illud totis viribus conantibus, ut quasi validis crebrisque arietum ictibus solidum Catholicæ fidei robur, CONSUBSTANTIALIS vocabulum quatientes atque demolientes, omnem simul cum eo fidem Orthodoxam prosternerent, sicque Arii impietatem diu dolo suppressam erigerent: quæ quidem ipsorum fraus evi-

Ann. Eccl. Tom. IV.

dentibus postea signis declarata est: ut cum iidem legati Mediolanum ad Constantem Imperatorem se conferrent, nempe Eudoxius nominatus ab Athanasio, Martyrius & Macedonius positi a Socrate (a), atque Sozomeno (b), nec non Demophilus; jactarentque se esse Catholicos, coactum ibi Concilio, cum Orthodoxi qui illic considebant Episcopi damnare vellet Arii sententias; legati isti, qui hactenus & verbis, & scriptis se idipsum præstituros esse præferēbant, continuo resiliētes, quinam, qualesve essent, apertissime demonstrarunt.

Testatur id quidem Liberius (c) Romanus Pontifex in epistola quam ad Constantium scripsit, in qua hæc leguntur: *Significant Orientales pacis * & nostræ velle conjungi. Quæ est pax, clementissime Imperator, cui sunt ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Arii hæreticam sententiam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exierunt? Horum scias est sententia *; quale sit, aut quid habeat commodare consensum, æquitas & clementia tua poterit æstimare. Non est novum, quod salubriter, & sub occasione nominis Sancti Athanasii attentatur. Sic Liberius; qui cum dicat, ante annos octo, id quod narrat, accidisse; hæc plane ipsa tempora ejusmodi legationis visus est demonstrasse, cum ab hoc anno usque ad tempus illud quo ea ad Constantium Imperatorem scripsit, octo integri interlabantur anni: sed si extrema tempora ponas, decem fient, duobus ex his tantummodo inchoatis: hunc finem habuit tanta Arianorum legatio per quatuor Episcopos magno apparatu missa ex Antiocheno ipsorum Concilio in Occidentem, ab Ec-*

VI. * paci. (c) Extas in append. ad Luciferi Calaritanæ operæ, tom. 9. Bibliot. sanctæ.

Eusebiana detecti penitus Ariani. * inharere.

F f f 2 cle-

deducunt communiter omnes ex laudatis Liberii Baron. an. verbis. Quare Baronius, quia Liberii epistolam 354. n. r. anno CCCLIV. scriptam credidit, annos octo, & seqq. quorum in ea mentio, a currenti inchoat, eoque hujus Concilii meminit. Papebræcius Tomo I. Sanctorum Mensis Maii in Actis S. Athanasii cap. 15. num. 164. ex eadem epistola anno CCCLIV. ut ipse putat, scripta deducit, Synodum Mediolanensem habitam anno CCCXLV. Sirmondus in Diatriba secunda de Photino, & Petrus de Marca in Diatriba de tempore Synodæ Sirmionensis Plenariæ, arbitrantur eam epistolam anno CCCLIV. datam, & Concilium Mediolanense anno CCCXLVI. congregatum. Petavius in Dissert. De Photino Hæretico, ejusque damnatione autumat, eam epistolam scriptam, antequam Liberius in exilium mitteretur, ideoque anno CCCLV. Quare, inquit, octavus annus ante eam epistolam est annus Christi CCCXLVII. ut Sardiensem Synodum brevi intervallo Mediolanensis secuta sit. Denique Valefius in Notis ad lib. 3. Sozomeni cap. 23. putat, epistolam exaratam anno CCCLVI. & mendosum esse locum laudatum, legendumque, ante an-

eclesia Romana (ut dictum est) omnino rejecta, Mediolani vero prorsus Ariarum esse detecta; sicque totus ille verborum technis & miro artificio concinnatus ab eis in Synodo Antiochena scriptus fidei libellus omnino evanuit, explosus atque derisus est.

VII. Eusebianorum in Nicenam fidem pugnae.

Vix credi potest, quot quantisque dolis atque fallaciis septa, conata sit impietas Ariana adversus Catholicam veritatem insurgere: hinc enim primo (quod Liberius Papa in recitata modo ipsius sententia reficit) totus ille praetextus Athanasium fidei criminibus accusandi atque damnandi ab iisdem est excogitatus; & ad alios quoque magni nominis Orthodoxos, & praecipuarum sedium Episcopos e sede pellendos, idem commentum ex calumniis compositum est; sed cum, licet his ejectionis, necdum tamen se voti compotes factos intelligerent, obnitentibus in eos magnis animis Episcopis Occidentalibus; inde illud iisdem ipsi consilium captarunt, ut crebra de fide Catholica exquirenda Concilia cogerent, quorum mole Nicenam obruerent; indeque frequenter mutatae sunt ab eis fidei formulae, ut unicam fidei professionem in Nicena Synodo declaratam, eandemque universae Ecclesiae Catholicae communem, eliminarent. Quotum quidem in his molendis mentis propositum cum satis superque Athanasius perspectum haberet; haec de ipsis ait (a):

(a) Athan. orat. 1. contr. Arian.

VIII. Crebrae Synodi ab Eusebianis collectae.

Quotannis enim in unum coeunt, veluti qui tabulas pastaque scribunt, simulantque se pro fide scripta conficere; mire interim, & foedi & ridiculi; cum scripta eorum non modo ab aliis, sed & ab ipsismet explodantur. Nam si fidere ausi fuissent prioribus suis scriptis, non secundo scripsissent; neque illis denuo repudiatis, ad tertiam scripturam prosiliissent, prorsus studio habentes, ut rursus ea mutent, si vel pusillum temporis intercesserit, vel occasionem nacti fuerint pro ipsorum consuetudine insidiandi. Tunc enim cum insidias student, magnopere se simulant de fide scribere; ut quemadmodum Pilatus lavit ma-

PAGIUS

nos novem, non vero, ante annos octo. At cum ea Liberii epistola anno CCCLIV. ut tunc videbimus, data sit, & locus citatus correctione non egeat, liquet, alterutrum ex duobus dicendum, aut anno CCCXLVI. vel CCCXLVII. Mediolanense Concilium fuisse coactum, aut duas Synodos Mediolanenses distinguendas, quarum altera anno CCCXLVI. celebrata fuerit, & de ea loquatur Liberius in sua epistola, altera vero anno CCCXLVII. & in ea Photinus damnatus fuerit, de qua tamen, minime intelligenda sint verba Liberii: quae sententia Petri de Marca fuit.

V. Prior Synodus Mediolanensis explicatur.

Profecto non video rem aliter se habere potuisse. Sozomenus enim lib. 3. cap. 11. tibi de Fidei Formula in Concilio Antiocheno, anno CCCXLV. celebrato scripta locutus est, ait: Hanc porro Expositionem, cum Eudoxius Episco-

pus, ita & ipsi pios religiososque in Christum scribendo interficiant; ac dum de fide deservienda negotiosos se fingunt (ut jam superius dixi) in crimen insaniamque diversa alienaque a recta fide opinionis incurrun. Caterum nec sic quidem latere aut effugere poterunt; quamdiu enim non adversariis, sed sibi ipsis causas reddunt, tamdiu sese sui accusatores praebent. Et paulo post: Ergo dum perpetuo scribunt, suamet ipsi immutantes; incertam suam fidem, vel potius certam infidelitatem, demerentiamque ostendunt: idque merito illis accidere videtur, cum semel veritatem ut transfuga deseruerint, Nicenamque fidem recte scriptam evertere student. Haec Athanasius, qui eadem in libro de Synodis saepe reciprocatur.

IX. Inconstantia haereticorum.

Quae si accuratus spectes, lector, ex Arianorum vultu est quod intelligas cum alios omnes, tum praesertim haereticos nostri saeculi; qui a Catholica fide facti semel extorres, relicta veritate, quae non nisi, tamquam punctus in centro, una esse potest, ex secta sectas propagantes circumferuntur omni vento doctrinae; prioraque posterioribus convellentes, & novis vetera destruentes, cum nec his etiam acquiescunt, & in incertum vagantur, suo ipsorum testimonio convincuntur, ab unico veritatis tramite aberrasse; ut plane certo discant experimento, falsa fuisse, quae prius, ab Ecclesia Catholica recedendo, ipsis vera ac solida visa essent; adeo ut in deterius dilabantur magis, cum ex erroribus in errores errantur, quam cum primum a veritate errantes, in mendacium sunt prolapsi; & propheticum illud iure ipsis aptetur (b); Erraverunt in invio, & non in via.

X. Eusebianorum fallacia.

Rursum vero quod spectat ad Eusebianos, eosdemque itidem Arianos; licet pluribus editis fidei formulis nomen Catholicum affectarent, & Arii haeresin detestari se profiterentur; longe tamen ab ipsis scriptis facta eorum discrepabant & verba, quibus fidem Catholicam de consubstantialitate Filii cum Patre, & cum eodem coeter-

pus Germanicia, & Martyrius ac Macedonius delulissent, Occidentis Sacerdotes suscipere noluerunt. Decretis enim Synodi Nicena se contentos esse dicebant, nec praeterea, quidquam curiosius esse inquirendum. Cumque Constant Augustus id beneficii loco a fratre suo postulasset, ut Athanasium in Sedem suam restitueret, nec tamen literis suis quidquam proficeret, obsessentibus scilicet haereticae factionis hominibus; Athanasius vero ac Paulus Constantem advenientes, Synodum fieri flagitarent, tanquam idcirco insidias appetiti, ut recta Fidei doctrina subverteretur: ex communi consensu utriusque Imperatoris placuit, ut tam Orientis, quam Occidentis partium Episcopi, constituto die Serdicam convenirent. Idem scribit Socrates lib. 2. cap. 20. Cum itaque concilium Serdicense anno CCCXLVII. coactum fuerit, manifestum est, Occidentales Episcopos qui eam Fidei Formulam, quae

ternitatem infringere nitebantur, quibusdam interrogationibus pulsantes animos imperitorum, ex naturae operibus petentes exempla de his quae omnem excedunt naturae ordinem: ut inter alia cum pios interdum sic compellerent parentes; Num antequam genuissent filios, dicerentur esse parentes; vel existeret filius, antequam gigneretur? his scilicet & aliis id genus ambagibus mentes simplicium involventes, prout S. Athanasius, dum haec confutat, adversus eos pluribus disputans tradit (a).

(a) Athan. orat. 2. contra Arian. & orat. 4. in fine.

XI. Affectant dicendi artem Eusebiani.

(b) Lucif. lib. Moriendum pro Filio Dei.

Alii quoque usi sunt artibus, quibus & perosam haeresin calice aureo propinarent, nempe eloquentiae fucus illito sermone, & sophismatibus pollente oratione, quibus simplicium animos devincirent: de his enim questus est Julius Papa (ut nuper vidimus) in epistola ad eos reddita. Sed & Lucifer (b) Calaritanus de iisdem sic expostulat in ipsum Constantium Imperatorem: Nos vero (inquit) quibus ad loquendum natura sufficit, alieni ab omni sententia, & hinc alieni litterarum, ad omnem destruendam haeresin valeamus; quia res ipsa ac veritas loquitur. Tu ac tui adiutores litterarum, & hinc aliam plenam auxilii artem. Nos sumus tantum sacras litteras scientes; noster sermo communis est: contra vesper politus, ornatus, qui etiam dici mereatur disertus; & tamen suadere dulcis per artem quaestus sermo vesper nulli obest Christianorum, nisi ei qui non sit, sed tantum videatur, ut tu, qui cum sis lupus, unus esse de ovibus visciis judicaris.

XII. Justa querela Greg. Nazianzenis.

(c) Greg. Naz. orat. in laud. Athanasii.

De his quoque temporibus est justa illa Gregorii Nazianzeni querela, cum percellitissimum praefens saeculum deplorans sic ait (c): Fuit (inquit) quondam tempus, cum res nostrae florent, ac praclare se haberent; cum mirum superflua haec & verborum lepore atque arte fucata tractanda Theologiae ratio ad divinas causas ne aditum quidem habebat: verum idem erat calculus ludere, inversionis celeritate aspectum fallentibus, aut omnigenis & lascivis corporis flexibus spectatores ludifi-

PAGIUS

quae μακρολογία vulgo cognominatur, ab Orientalibus propositam admittere noluerit, Mediolani congregatos fuisse anno CCCXLVI. cum ut infra visuri sumus, post Concilium Serdicense Episcopi Occidentales rursus Mediolani coadunati fuerint ad Photinum damnandum. Nec dici potest, in uno eodemque Mediolanensi Concilio, & Formulam illam Fidei recitatam & Photinum damnatum; cum Synodus, in qua hic Haeresiarcha ab Ecclesia ejectionis, Serdicensem consecuta sit; quae vero eam Confessionem Fidei, ut Athanasius vocat, suscipere noluit, eandem Serdicensem praecesserit, ut ex citatis Sozomeni & Socratis verbis colligere est. Neque causa aliqua erat, cur Eudoxius, aliqui Legati tandem differrent ad Occidentales accedere, praesertim cum post Synodum Serdicensem, in qua Fides Orthodoxa stabilita, eorum petitio absur-

cari, quod novi quippiam ac curiosi de Deo dicere, vel audire; simplex contra ingenuaque oratio atque doctrina, pietas existimabatur. At postquam Sexti, & Pyrrhones, & contradicendi libidine incitata lingua, velut gravis quidam & malignus morbus, in Ecclesias nostras infeliciter irrepserunt; quodque Actorum liber de Atheniensibus (d) narrat; ad nihil aliud vacamus, quam ad aliquid novi dicendum, vel audiendum. O quis Hieremias confusionem nostram, caliginemque deplorabit, qui solus lamentationes calamitatum exaquare novit! Hanc rabiem auspiciatus est ille quidem, qui a furore nomen habens Arius, qui etiam petulantis & effrenatae linguae poenas dedit in obscenis, & turpibus locis extinctus, atque precibus, non morbi viribus oppressus, ac Juda instar disruptus, ob eandem Verbi proditorem. Hucusque Gregorius.

(d) Actor.

XIII. Eusebianorum praesumptio.

Sed nec illud de Eusebianis, & Arianis omittamus, ea quoque usos arte ad stabiliendum suum ipsorum dogma impietatis, ut, quos scissent antiquos clarissimos fuisse viros, eosdem suae ipsorum haeresis falso altruerent assertores; cum tamen constaret eos tanti sceleris fuisse maxime refragatores: nam (ut praetermittamus dicere de magno illo Luciano, de quo fufius superius actum est) Dionysium Episcopum Alexandrinum insignis cum pietatis, tam etiam eruditionis virum, eadem cum ipsis sentisse, turpiter mentiti sunt; quem S. Athanasius scite ab eorum calumniis vindicavit. At ne Origeni quidem pepercerunt; quem hac ex parte Catholicum, in suam ipsorum sententiam, repugnante licet, adducere conati sunt, dum quae aliquando ille disputando (ut affolet) in contrariam partem dixisset, illi, ut ab Origene dictum, citius arripere: ut invitum reluctantemque facerent Arianum; quem Athanasius (e), haec ipsa scribens, ab eorumdem calumniis reddidit immunem. At de Arianorum malis artibus ab ipsis excogitatis ad haeresim validandam, modo satis.

(e) Athan. de Synod. Nicen. decret. cont. haeres. Arian.

Sed

da visa fuisset. Haec itaque Liberii Papae verba de priori Synodo Mediolanensi intelligenda: Quae est pax, elementissime Imperator, &c.

VI. Qua advesus eam afferuntur nullius momenti.

Sirmondus in Diatriba secunda examen continentis Dissertationis, quam de Photino Haeretico, ejusque damnatione Petavium in Lucem dedit, jure merito miratur, Petavium sibi in animum inducere potuisse, in Synodo Mediolanensi, quae anno CCCXLVII. post Sardicensem habita fuerit, Arianae sectae quatuor Episcopos, Demophilum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium interfuisse, Ariique perfidiam damnare noluisse; cum illi Episcopi alii non sint, quam quorum subscriptiones in Sardicensi Arianorum Synodica leguntur, Demophili a Beroe, Macedonii a Mopsuestia, Eudoxii a Germanicia. Quod si hos ipsos, inquit Sirmondus, esse non negabit, edicatur, si potest, undenam tanta istorum tam repentina

XIV. Sed jam ad res Christianorum in Perside redeamus. Secundus hic annus persecutionis adversus eos illata a Sozomeno ponitur, cum ejusmodi narrationem aggreditur (a): *Sequenti anno, eo ipso die, quo memoria passionis Christi recoli solet: cum jam dies celebris Resurrectionis expectaretur, exiit edictum Saporis crudelissimum in unversam Persidem, quod jubebat, ut omnes, qui se confiterentur Christianos, morti addicerentur. Quo quidem tempore multitudo Christianorum, quae ne numerari quidem potest, securi percussa est. Siquidem Magi eos ex urbibus & vicis, in quibus latitabant, summa cum diligentia eruerunt. Nonnulli autem sui inducti voluntate, nemine eos ducente, se ipsi ideo indicarunt, ne silentio Christum negare viderentur. Ac dum omnes, qui erant Christiani, morte multarentur, plurimi etiam, qui in ipso Palatio atatem egissent, matati sunt, in quorum numero erat Asades eunuchus Regi longe charissimus: quem cum Saporis interfecit accepisset, incredibilem animo dolorem hausit, hancque communem caedem sedavit, atque solos religionis nostrae doctores trucidari jussit.*

XV. *Per idem tempus Regina in morbum delapsa; Tarbula, soror Simeonis Episcopi, sancta virgo simul cum ancilla idem vitae genus colente, & sorore ejus, quae post viri mortem abstulit a nuptiis, & eandem vivendi rationem tenuit, comprehenditur. Causa autem cur haec mulieres fuerint comprehensae, fuit falsa criminatio a Judaeis in eas confecta, quod videlicet ob mortem Simeonis iratae, venena Regina insidiosae parassent. Regina vero (ut solent agrotantes malis omnibus facile aures accommodare) calumniam veram esse, & maxime quidem quod erat a Judaeis objecta, existimavit: nam ejusdem erat cum Judaeis opinionis: ad horum morem vitam instituebat, & veraces illos, sibique maxime benevolos putabat. Magi igitur Tarbulam & reliquas duas arreptas, morte condemnant. Ac cum ferra dissectas patibulis*

PAGIUS *ina mutatio, ut qui proxime apud Sardiniam, ne cum Catholicis coirent, secessionem fuga fecerant, iidem nunc eosdem, ut eorum Concilio interfuit, Mediolanum usque consecretur; Si edicere non potest, incredibilia & falsa haec esse confiteatur. Habet tamen unde vera esse confirmet, Liberii Papae ad Constantium epistola, in qua narrat, octavo ante anno quam scriberet, hoc est, ut ipse ratiocinatur, anno ipso Synodi Sardiensis CCCXLVII. Episcopos istos, cum ad Mediolanum Arian sententiam haereticam noluisse damnare, de Concilio iratis animis exiisse. De hac ergo nos epistola quid statuemus? Errare hic etiam illum & falso niti principio, qui scriptam ponat anno CCCLV. cum anno superiori scriptam non vanis argumentis eviderit Baronius, tum cum indicta Synodus nondum erat, cujus impetran-*

lis suffixissent, effecerunt, uti Regina spatium inter Patibula intermissum transfret, perinde quasi morbus eo pacto depelleretur. Fertur hanc Tarbulam forma valde liberali, & honesta fuisse; Magum quemdam eam deperisse; mercedemque, uti cum illa rem haberet, clam misisse: promississe denique, si vellet ipse parere libidini, tum ipsam, tum socios salvas fore: at illam hanc turpitudinem ne audire quidem voluisse, sed nuntios verbis contumeliosis excepisse, intemperanti quoque crimine cum probro illis objectasse: se multo libentius velle mori, quam virginitatem perdere, respondisse.

XVI. *Porro cum edicto Saporis ratum esset (uti supra demonstratum est) ut soli sacerdotes & doctores Christianae fidei comprehenderentur: Magi, & eorum principes, totam Persidem oberrantes, Episcopos & sacerdotes gravibus afficiunt incommodis, cum in aliis locis, tum maxime omnium in Adiabenerum regione, quae est pars Persidis tota fidei Christianae dicata. Sub idem tempus Magi Acepsum quoque Episcopum, & complures ex ejus clericis una quidem comprehendunt; sed cum Antisibitem velus praedam per insidias cepissent, eo contenti, ceteros, direptis illorum bonis, dimiserunt. At vero Jacobus quidam presbyter Acepsum sua sponte sequitur, & potestate a Magis postulata, in eundem carcerem cum eo concluditur: eique, utpote etate valde provento lubens inseruit; sublevat quantum potest ejus calamitates, & plagarum vibices sanat: nam paulo postquam erat comprehensus, Magi loris crudis, quo Solem adorare cogent, eum acerbe verberarant: sed ubi non cessasset, rursum consuebant in vincula. Per idem tempus Aithalas etiam, & Jacobus presbyteri, Azadanes, & Abdiesus diaconi, ob Christianam religionem in carcere jacuerunt, crudelissime a Magis cesti.*

XVII. *Multo autem jam dilapso tempore, Princeps Magorum cum Rege de illis communitat; atque nactus potestatem eos pro arbitrio*

*da gratia, Legati cum epistola mittebantur, ut cum in Gallis adhuc ageret Constantius, quem inde postea in Italiam sub exitum anni CCCLIV. ad hiberna descendisse auctor est Ammianus Marcellinus, proinde hunc verum & legitimum esse annum epistolae Liberiensis. Ad hos ergo annos octo, quos numerat Liborius, si regrediari, Conventus occurrit Mediolanensis, non quo anno statuebat Differentio, sed anteriore CCCXLVI. ac tum plana & liquida fluent omnia. Nam & Eudoxius, collegasque Episcopos, qui ab Orientalibus Legati, ut Socrates & Sozomenus tradunt, *μακροβρυχον* illam Fidei Formulam in Italiam attulerant, Mediolani tunc adfuisse nihil erit absurdi. Et cum Athanasium eodem quoque anno Mediolanum Roma Constantis Principis accitu venisse, atque inde in Gallias profectum Sardiniam ad Synodum un-*

Acensum & fociorum martyrium.

XVIII. *Tentantur rursus Acepsum & loci. rivo suo torquendi, nisi Solem adorarent; mandatum Saporis, illis qui in carcere tenebantur, significavit. Atque simulac respondissent, se numquam prodituros Christum, neque Solem adoraturos, adeo crudelibus tormentis eos cruciavit, ut Acepsum, in fidei confessione fortiter persistens, mortem obierit; cujus reliquias quidam ex Armenia, qui obsides erant apud Persas, tumulto condidere. Alii autem, licet minus acerbe quam ille verberati, praeter omnium opinionem in vita manserunt: qui cum in eadem perseverarent sententia, in carcerem denuo compinguntur; quorum de numero fuit Aithalas, cujus brachia inter vapulandum sic usque ab humeris violentae extensione divulsa, & enervata fuerunt, ut manus tanquam mortuae inde penderent; quo factum est, ut alii eorum illius ori admovent.*

XIX. *Episcopo- rum Mar- tyrum nomina. Iste Sapore regnante, infinita multitudo presbyterorum, diaconorum, monachorum, sanctarum virginum, & aliorum qui in Ecclesiarum ministerio versabantur, & erga religionem praclaro animo affecti erant, egregia pia vitae testimonia dedit. Episcopi autem, quos accepti mortem in hac persecutione appetivisse, sunt, Barbasyms, Paulus, Gaddiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Joannes, Hormisdas, Papas, Jacobus, Romas, Maeres, Agas, Boctes, Abdas, Abdiesus, Joannes, Abrahamus, Agdelas, Sabores, Isaac, & Dausas, qui a loco quodam, qui Zandeus dicitur, a Persis captivus abductus fuerat, & illo tempore pro fide Christiana morte multatus, una cum Mauveam de Corepiscopo, & clericis, qui in ejus Dioecesi erant, numero plus minus ducentis quinquaginta, qui comprehensi a Persis, & captivi abducti fuerant.*

Per idem tempus etiam Milles martyrio occubuit, qui primum apud Persas militaverat, postea autem, relicta militia, vitae genus plane Apostolicum excolere cepit. Fertur, illum, cum esset Episcopus urbis cujusdam in Perside creatus, multos saepenumero cruciatus perperam esse, verbera-

PAGIUS *cum Hosio contendisse Athanasii ipsius ad Constantium Apologia pag. 526. demonstrat, licet quet profecto, Mediolanensem istum, qui fuit Episcoporum, Conventus, de quo scribit Liborius, Sardicensi, contra quam amico nostro visum est, non successisse, sed antecessisse. Ita recte Sirmondus. Duae itaque Synodi Mediolanenses, quas Petavius male in unam confundit, omnino distinguendae, cum praeter allatum argumentum verba quae leguntur in libello quem Ursacius & Valens obtulerunt Julio Papae Romae, de Concilio Mediolanensi post Sardicensi celebrato, necessario intelligenda sint: Item anathema dicimus tuis, qui negant Christum Deum esse, & Filium Dei ab aeterno, sicut per priorem libellum nostrum, quem apud Mediolanum perroximus, &*

VII. Ea Synodus magis probatur.

etiam & distracciones membrorum pertulisse: at cum neminem in ea civitate posset ad fidem Christianam perducere, agro & iniquo animo ferentem, civitatem excreatum esse, indeque discessisse: non longo post tempore, cum primaris viri illius urbis in Regem peccassent, exercitum cum trecentis elephantis eo profectum, urbem evernisse, & velut agrum colentes, in ea sementem fecisse: Millem vero peram solum, in qua sacratum Evangeliorum librum habebat, secum gestantem, Hierosolymam precatum se contulisse: indeque in Aegyptum ad visendos monachos, qui ibi statem debebant, concessisse. Quae autem, quamque mirabilia, ac quam divina facinora ab ista Mille edita fuerint, testes sunt Syri, qui ejus res gestas & vitam litteris prodiderunt.

Mibi certe satis visum est, haec de eo, & de iis qui in Perside, regnante Sapore, martyrio obierunt, haecenus differuisse: nam tormenta illis inflata, aut quinam fuerint, ex quo loco, aut quo genere cruciamentorum martyrio defuncti sint, aut quibus supplicis affecti, vix a quocumque percenseri possunt: quippe cum tam varii cruciandi modi a Persis tanto cum studio ad crudelitatem inventi fuerint. Verum, ut summam dicam, fertur, viros ac mulieres, quorum nomina recensentur, martyrium id temporis pertulisse ad numerum sexdecim millium: at eorum multitudinem, qui praeter hos trucidati sunt, ne numero quidem comprehendi posse; & propterea perdifficile visum esse Persis, Syris, & incolis Edessae, qui multum de hac re laborabant, illorum nomina percensere. Haecenus de his Sozomenus: litteras autem quas post haec recitat Constantini, alio longe diverso tempore datas esse, superius dictum est.

Etsi vero dictorum martyrum nominibus singulis percensitorum Acta perisse videantur; ex eorumdem tamen numero, perpaucorum quidem tantummodo res gestae, quae ad Graecos pervenerunt, integre conservatae reperiuntur, & a Metaphraste dicitur.

nunc & semper anathematizasse, ac manu nostra quae scriptum, profitemur. Certe Athanasius in Apologetico ad Constantium ait, Quarto anno scilicet, ex quo Romam venerat, a Constante Augusto Mediolanum se accitum fuisse, additque: Conperibam autem quosdam Episcopos, qui eo profecti erant praebus ab eo (nempe Constante) ut tua pietati de Synodo facienda scriberet. Anno itaque CCCXLVI. quidam Episcopi Mediolani erant, quos licet Athanasius Synodum celebrasse non dicat, verosimile tamen est, eosdem post Athanasii discessum in Synodo coactos, praefatam Arianorum Confessionem in Concilio Antiocheno conscriptam suscipere noluisse: Haec magis constabunt, cum de altero Mediolanensi Concilio sermo erit.

XX.

Martyres sexdecim mille.

XXI.

Acta diversorum Martyrum.

versis diebus, quibus martyrium subiisse inventi sunt, recitatae; ut in primis A-cepsimæ (a) & sociorum ejus, in quibus de Josepho presbytero plura. Extant etiam Acta (b) Sadoth Episcopi successo-ris Simeonis, cujus superius mentio fa-cta est, & centum ac viginti martyrum tam ex clero, quam monachis, qui cum eodem subiere martyrium. Insuper (c) il-lustris passio Jonæ & Barachisii sub eo-dem Sapore Rege passorum, ex veteribus monumentis prodita, Latinitate quoque donata legitur. Sed & Bandeni Archiman-dritæ una cum sociis martyrii Acta quo-que extant (d). Quinetiam Acindini, Pegasii, & aliorum qui sub eodem Prin-cipe simul cum iidem decertarunt, res gestæ (e) scriptorum monumentis com-mendatæ habentur, & fortasse aliorum, quorum nomina memoriæ minime suppe-rant, vel hætenus nobis incognita sunt.

XXII. Cæterum quod diutius bellum perfeve-rarit inter Romanos ac Persas, & in dies acrius fuerit exacerbatum, non tantum temporibus Constantii Imperatoris, sed & Juliani ejus successoris usque ad Jovi-anum; persecutionem ab eodem Sapore Rege in Christianos Persas semel edito promulgatam, haudquaquam duorum an-norum curriculis tantummodo viguisse pu-tandum, sed toto ferme tempore, quo ab eodem Rege adversus Romanos bellatum est: etenim Christiani, licet Persæ natio-ne essent, tamen quod cultu religionis a

(a) Me-maphr. die 5. Nov.
(b) Me-maphr. die 20. Febr.
(c) Me-maphr. die 29. Martii.
(d) Me-maphr. die 8. Apr.
(e) Me-maphr. die 2. Nov.

JESU CHRISTI ANNUS 345.

JULII PAP. ANNUS 9.

CONSTANTII IMPP. 9. CONSTANTIS

Quadragesimus quintus supra trecentesi-mum Christi annus Consulatu Aman-tii & Albini adscriptus est Fastis; quibus Coss. datum habetur Constantii Impera-toris rescriptum Nisibi ad Nemesianum

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5838.
SÆC. IV. Anno Ur-bis 1098. Olymp. 281. an. 1. A. C. 345.
JESU CHRISTI 345.
JULII PAPÆ 9.
CONSTANTII ET CONSTANTIS 9.

1. AD num. I. Coss. Amantius & Albinus;

NOTE [1] Coss. Amantius, & Albinus. Inscriptio Gruteriana, pag. CCCCLXXVI. 7. POST. AMANTI. ET. ALBINI. CONS.

Indical annum insequentem. Fasti vulgares: Amantio, & Albino.

Persis recessisse visi essent, & Romanis inhæsisse, quorum Deum colerent, quo-dammodo transfugæ habebantur, atque ob id magis magisque ab eodem Rege Persa-rum dira jugique persecutione vexati sunt: ad quos plane Cyrillus Hierosolymorum Episcopus respectum habuisse visus est, cum ait (f): *Persæ & Gothi & omnes gentes Christum testantur, morientes pro il-lo.* Sed & sanctus Augustinus de persecu-tione in Perside ex citata, ac sæpe restau-rata, hæc tradit (g): *Quid modo in Perside? Nonne ita in Christianos ferbuit persecutio, si tamen jam quievit, ut fu-gientes inde nonnulli usque ad Romana op-pida pervenerint?*

Quod rursum ad Persarum Ecclesiam, spectat; quod subiecta fuerit Ecclesiæ An-tiochenæ, canon (b) extat, qui & pro-ditur fuisse Nicæni Magni Concilii, sic statuens: *Non permittit Magna Synodus, ut Episcopi congregentur in provincia Per-sidis ad disponendum aliquid ad ordinem Ecclesiæ pertinet sine consensu & auctori-tate Patriarchæ Antiocheni; quia quam-vis Prælati sit loco Patriarchæ, & non querat aliud præter quietem & tranqui-litatem ipsorum Persarum; tamen non licet immittere se ad constituendum ordinem Ec-clesiæ, sed potius in omnibus sint Metro-politani Patriarchæ obediens; & qui con-tradixerit, Synodus eum excommunicat.* Hæc ex Arabicis canonibus nuper Latine redditus, sed fide certa nutantibus.

(f) Cyrill. Catech. 10.

(g) Aug. de Civit. Dei 1. 18. c. 52.

XXIII.

(b) Recitat Turrianus Append. ad Const. Clem.

Canon de Ecclesia Persarum.

(i) L. 3. de exactionib. C. Theod.

II. Ardet bel-lum Persi-cum.

Præfectum Urbi (i): quod est evidens argumentum, ipsum cum expeditione ad-versus Persas Antiochia profectum esse, & ad Persarum fines Nisibi cum exercitu confedisse. Cum autem (ut dictum est) mul-

Prælium a Romanis cum Persis gestum haud procul Nisibi apud Singaram ad præsentem an-num pertinet. Julianus enim in Orat. 1. diserte scribit, Magnentii tyrannidem in Gallia sexto ferme post hoc prælium anno exortam esse. Narrato enim illo prælio, quod Barbarorum suc-cessum maximum appellat, ait: *Excunte jam hie-me, sexto circiter anno post bellum illud, de quo paulo ante dixi, nuntiatum est, Galliam una cum Tyranno desecisse.* Magnentius autem anno CCCL. Imperium in Gallia invasit. Quare I-dacius in Fastis & Hieronymus in Chronico præ-lium illud perperam differunt ad annum CCC. XLVIII. Valesius in Notis ad lib. 18. Ammiani existimat, loco, *ἔκτος ἔτος* id est, sexto circiter anno

multis annis Constantium adversus Sapo-rem fines Romani Imperii invadentem, pugnasse, certum sit; vix perpauca quæ-dam extant de rebus gestis posteris tra-dita, quæ & summam ab Eutropio re-cesentur his verbis (a): *Diversa Con-stantii fortuna fuit: a Persis enim mul-ta & gravia perpressus, sepe captis oppi-dis, obsessis urbibus, caesis exercitibus: nullumque ei contra Saporem Regem Persa-rum prosperum prælium fuit: nisi quod apud Singaram haud dubiam victoriam ferocia militum amisit: qui pugnam seditione & stolide, contra rationem belli, die jam præcipiti poposcerunt.* Hæc Eutropius.

At quam dispar fuit conditio in bellis gerendis Constantii parentis, atque Con-stantii! Ille enim fide Catholica roboratus, secumque Catholicos Episcopus du-cens, prævio vexillo Crucis, numquam de barbaris atque tyrannis non rediit victor ac triumphator; Constantius vero tot præ-liis cum Sapore initis (novem enim Oro-sius numerat) numquam ferme nisi victus & cum ignominia reversus est, cum se-cum duceret Episcopos Arianos, & inter alios, de quo superius mentionem feci-mus, impietate notum Eusebium Emise-num. Quod si postea in Occidente adver-sus Magnentium tyrannum certans, prio-res reulit; id plane accidit in ultionem innocentis sanguinis Constantis Imperato-ris effusi, & aliis de causis, de quibus dicendum inferius.

Ad hæc quoque tempora referenda pu-tamus, quæ de Juliano & Gallo tum a Gregorio Nazianzeno, tum etiam ab aliis antiquis scriptoribus sunt memoriæ com-mendata. Cum enim jam adolevisset, & Gallus vigesimum annum attingeret, Julianus vero minor natu, nempe, secun-dum Sozomeni rationem, sexdecim esset annorum, vel juxta supputationem Euna-pii, tredecim: sive ipsi sponte (ne quid molendi in imperium posset de eis exoriri suspicio, qui precariam vitam ducerent Imperatoris arbitrio) sive Constantii jus-su, quo omnem illis Imperium affectandi spem amputaret; crine deposito, inter clericos profitentur. Rem gestam a mul-tis conscriptam, ab antiquiore ac dignio-re auctore petendam putamus, nempe a Gregorio Nazianzeno (b); qui vitæ i-mporium institutum paulo altius repetens, sic ait:

III. Gallus & Julianus in bellis gerendis. III. Gallus & Julianus in bellis gerendis. III. Gallus & Julianus in bellis gerendis.

Constantii bellum in Persas.

(a) Eutrop. lib. 10.

II. Comparatio Constantii & Constantii in bellis gerendis.

III. Gallus & Julianus in bellis gerendis.

(b) Gregor. Naz. orat. 1. in Jul.

IV.

PAGIUS anno, legendum esse, *ἔκτος*, idest, tertio. Sed id alio argumento non probat, quam auctoritate Idacii; qui in temporibus consiguandis non raro errat.

li quidem aliarum quoque artium præce-
ptoribus, nimirum avunculo * Imperatore * patre-
in omni liberalium disciplinarum genere, le.
eos instituentem: verum nostrati philoso-
phia impensius operam dabant, non huic
solum, quæ in verbis & doctrina versatur,
sed illi etiam, quæ pietatem in mo-
ribus positam habet; atque & cum optimis
quibusque viris commercium habebant, &
elegantissimis actionibus ac luculentum
virtutis specimen præferentibus incumben-
bant. Quinetiam in cleri ordinem se ip-
sos cooptarunt, adeo ut divinos quoque
libros plebi lectitarent, non minus id si-
bi amplum & honorificum esse existiman-
tes, quam aliud quidvis; immo omnium
ornamentorum maximum præstantissimumque
pietatem esse censentes.

Jam sumptuosissimis quoque martyrum mo-
numentis, & donariorum munificentis, o-
mnibusque aliis rebus, quibus divinus timor
velut nota quadam exprimitur, sapien-
tiæ studium, Christi que amorem judica-
bant; alter quidem vere & serio pieta-
tem profitens (tamest enim natura acro-
ri ac ferventiori esset; verus tamen ac
sincerus pietatis cultor erat) hic autem
occasionem captans & redimens (Julianus
videlicet) fictaque pietatis specie animi
pravitatem occultans. Quod quidem ex eo
conicere licebit (neque enim miraculum,
quod tum accidit, silentio præterire queam,
utpote illustre & memorandum, atque hu-
jusmodi, ut multis impiis documentum af-
ferre possit) Martyribus (ut diximus) ambo
laborabant, munificentiaque & liberalita-
te præclare inter se contendebant, cum mul-
tarum manuum opera, tum multis impensis
ædem extruentes. Verum quoniam non ea-
dem voluntate, animique propositio in hoc
opus iucumbebant, idcirco nec in eundem
finem labor utriusque progrediebatur. Ete-
nim alterius, hoc est, Galli fratris natu
majoris opus perficiebatur, ac rite proce-
debat, Deo videlicet munus illud libenter
admittente, ut olim Abel sacrificium, cum
rite oblatum, tum divisum: atque hæc
oblatio veluti quadam primogeniti conse-
cratio erat.

Alterius autem, nempe Juliani (heu
tristem in hac quoque vita impiorum con-
temptum, futura ignominie testem, par-
vis indicis magna prænunciantem) non
secus ac Cain sacrificium, Deus martyrum
repudiabat. Itaque ille quidem laborabat:
sed terra, quod elaboratum fuerat, ex-
cutiebatur. Ille enim contendebat: hæc
imbecillis impietate hominis fundamenta
capere detrahebat, velut tremotum ob
ipsum scelus eventurum clamans, atque
G g g im-

Celebrata hoc anno Synodus Antiochena, in qua proluxa Fidei Formula edita, & ad Episco-pos Occidentis transmissa, ut anno præcedenti demonstravimus.

* patre-

V. Diversa conditio Galli, & Juliani.

VI. Juliani respuitur donum.

III. Synodus Antioche-ns.

impiffimi hominis dedecore martyres exor- nans. Hoc opus infecuta ipsius contumacia & amentia ignominiaque in martyres sce- lerisque in ades sanctas vaticinium quod- dam extitit, alios quidem fallens, cæ- terum persecutorem longe ante inlectans, atque impietatis penas ante significans. Hucusque Gregorius.

VII.

(a) Sozom. lib. 5. c. 2.

Mamantis martyris templum.

(b) Gen. 4. (c) Apud Cyrill. 1. 10. in Jul. 1003.

Porro templum quod aggressus erat Julia- nus extruere, fuisse nomine Maniæ martyris, quam alii Mamantem appel- lant, cum Sozomenus (a) tum alii quoque testantur. Ad hoc fortasse spectat, quod idem Julianus in commentario quem ad- versus Christianam religionem conscripsit, in locum illum Genesis de oblatione (b) Abel & Cain offendens, sic ait (c): Profecto (inquit) non sacrificium, sed di- stinctionem reprehendit, ad Cain dicens: Nonne si recte obuleris, recte autem non divideris, peccasti? Hoc dixit ad me unus ex valde sapientissimis Episcopis. At illo deceptum primum se ipsum, deinde & alios. Hæc, inquam, puto dixisse sanctissimum illum Episcopum; quod S. Gregorius Na- zianzenus, eodem utens exemplo, in eun- dem exprobrat, comparans oblationem Juliani in erectione templi, quam licet bene illo offerente, sed male dividente, Deus non probaret, sacrificio per Cain oblato. Institutus enim Julianus a puero sub Gentili philosopho, ab eodemque ini- batus apprime Ethnicismo; ne ejus rei, quam arbitro tantum præceptore serva- bat in animo, in suspicionem aliquam ad- duci posset, ejusmodi Christianæ religio- nis summa laude digna opera conficere sa- tagebat, nempe ecclesias erigere, & mar- tyres honore profequi; ut sic ea arte cu- stodiam eunuchorum eluderet, & gratiam Imperatoris Constantii promereret.

VIII.

Maximus Philoso- phus Ma- gister Ju- liani.

(d) Eunap. Sura. in Vit. Philoso-

Successit priori illi Ethnico præceptorum Mardonio, de quo superius, Maximus philosophus, non tantum Ethnicus, & Christianæ religionis perduellis, sed mag- nus, occulte tamen ob Constantii me- tum incantationes exercens; de quo isthæc Eunapius Sardinus (d): Unus fuit eo- rum quos Aedesii doctrina imbuit. Juliano Imperatori delectus magister solus, cæte- ris omnibus a Constantio sublati. Et pau- lo post de Juliani indole: At ille hic in- genii vim & magnitudinem ostendit: quis- quid enim librorum proferebatur, memo- ria complectebatur; ita ut præcocem eru- ditionem ægre ferre magistri viderentur, quasi non habuissent quod puero instillarent. Postquam nec illi quod docerent, nec Ju- lianus haberet amplius quod disceret; rogaverunt consobrinum Constantium, uti permitteretur ei oratoriae arti ac philoso- phiæ audiendis vacare; quod ille, lubente Deo, concessit; in libris volutari eum atque ottari potius cupiens, quam de generis succes- sione atque Imperio cogitare. Postquam ita-

que hoc illi indultum fuit, suppetentibus un- decumque amplissimis maximisque redditi- bus, cum regali fastu satellitioque profici sce- batur, iterque faciebat quocumque ipsi vi- sum foret. Pervenit igitur Pergamum ex- citus fama summa Aedesii doctrina, &c.

De Maximo autem philosopho Julianum docente, hæc his addit Sozomenus (e): (e) Sozom. lib. 5. c. 1. Institutio Juliani sub Maxi- mo. Qua in urbe (nempe Nicomedie) Ma- ximus Ephefus philosophus in ejus con- suetudinem forte incidens, illum & philo- sophiam docuit, & odium Christianæ re- ligionis in ejus animum iniecit; & tam- quam vates, illud quod vulgo de eo fe- rebatur, verum esse affirmavit. Ille au- tem, quod multis solet accidere, cum metu rerum incommodarum graviter affligere- tur, in spem bonam per fraudem a Ma- ximo inductus, eum carum habere cepit. Quibus rebus Imperatori nunciatis timo- re percussus cutem abrafit, & vitam mo- nasticam simulavit, secreto tamen adver- sam religionem amplexatus est. Ubi autem atate robusta esse cepit, paratiore animo cum ad has res inductus est, tum easdem executus. Artem, si qua res futuras præ- dicere profiteretur, admirari, & ejus co- gnitionem (quam quidem exercere Christia- nis nefas est) necessariam ducere cepit: deque ea periculum facere, in animum in- duxit; atque ex eo tempore cum his qui ejusmodi rerum periti essent, amicitiam junxit. Qui cum hoc animo esset, Nico- media in Asiam concessit, & cum viris ejus professionis ibi in congressum veniens, multo acriore studio in eas res accensus incubuit. Hæc Sozomenus usque ad tem- pora superius ex Eunapio recitata, nem- pe ad accessum Juliani Pergamum, & congressum cum Aedesio philosopho pari- ter atque mago, aliique, quos nominat, ejusdem facultatis viris.

IX.

(e) Sozom. lib. 5. c. 1. Institutio Juliani sub Maxi- mo.

X.

Juliani cum Jam- blicum con- suetudo.

Ceterum haud invito Constantio huma- nioribus idem Julianus instituebatur dis- ciplinis: immo & in his quoque curren- ti adolescentulo addebat calcaria, dum a fecunditate ejus ingenii aliquam sole- ret lucubrationem exigere. Unde ipse, ad Jamblicum philosophum aliquando scri- bens, hæc habet in fine: Accipies igitur primum (quando ita vis) orationes, quas nuper Imperatoris jussu in nobilem illam maris conjunctionem elaboravi: par- vum certe munusculum, si cum tuo conse- ratur, omnique as pro auro reddimus: sed tamen quo possumus munere nostrum Mercurium proficimus. Isthæc Julianus. Porro Jamblici consuetudine, urpote ho- minis qui omnes Ethnicos philosophos fa- ma facile antecelleret, æque ipse didi- cit impietatem, nempe despiciere reli- gionis Christianæ cultum, & deos Gen- tium magnificare; magicasque incantatio- nes, quibus idem Jamblicus (ut ex Eu- napio constat) apprime imbutus erat, sub- si-

silentio exercere. Quanti autem Julia- nus Jamblicum fecerit, verbis illis pot- tissimum declaravit, quibus ad eum scri- bens ait: Hanc epistolam unam Jamblici malim, quam totum Lydium aurum possi- dere. Quod si amatorum tuorum ulla ti- bi cura est (est autem aliqua, nisi fal- lor) ne nos quasi pullos negligas, qui cibo tuo magnopere egemus, sed scribe assidue neque tuis bonis pascere desine. At de Jamblico & Juliano alias. Reliqua autem de eo post hæc facta, & de accessu ip- sius Athenas, suo loco dicenda sunt.

XI.

Qui igitur a natura tam pernici ad litteras addiscendas præditus erat inge-

nio, Christianæ religionis facultates haud segniter exploravit, dum ad conciliandum sibi animum Imperatoris in eis assidue ver- fabatur: sed non sic quidem, ut ex iis- dem pietatem eliceret; verum potius ut ipsas, cum morte Constantii liberum sibi esset, impugnaret, & paratis interea ar- gumentis penitus confutaret: quod, & suo tempore magno conatu præstitit, si- mulac solus post Constantii obitum im- peravit; cum quod diu conceperat, mon- strum peperit; & arma bellica in silen- tio comparata, continuo in Christianam religionem ferali imperu violentus intor- sit: sed de his suo loco dicendum.

Julianus quo animo litteris fa- cris stude- bat.

JESU CHRISTI ANNUS 346.

JULII PAP. ANNUS 10.

CONSTANTII IMPR. 10. CONSTANTIS

I. De Conful- latu A- mantii, & Albini.

Annus Christi trecentessimus quadra- gesimus sextus in communioribus Fa- ctis, qui usui sunt Latinis, non Conful- libus novis ex more descriptus habetur, sed (ut interdum accidit, a superioris

anni Consulibus annum denominari) post Consulatum Amantii & Albini notatus extat: quod & vetera quoque monumen- ta declarant, ut quæ exempli causa hic exaranda putamus.

(d) Extat Roma in adibus Por- eariorum juxta ades Maffeorum ex Plantin. edit. pagin. 68, 72.

L. (a) TURCIO APRONIANO FILIO V. C. FILIO L. TVRCI APRO- NIANI V. C. PRÆFECTI VRBIS. NEPOTI L. TVRCI SECUNDI C. V. CONSVLIS, QVÆSTORI, PRÆTORI, QVINDECIMVIRO SACRIS FACIVNDIS, CORRECTORI TVSCIÆ ET VMBRIÆ, OMNI VIRTUTE PRÆSTANTI STATVAM EX AERE ORDO SPOLETI- NORVM AD MEMORIAM PERPETVI NOMINIS CONLOCAVIT. CVRANTIBVS FLAVIO SPEV. ET CONDONIO TAVRO. POST. A- MANTI. ET ALBINI CONS.

Vides & ex hac pariter inscriptione, le- ctor, idololatriæ magistratus Romæ in summis viris adhuc temporibus Christia- norum Principum viguisse.

II. Aliorum Consulum nota.

Facti vero Græci habent hoc anno Con- sules Constantium quarto & Constantem tertio, quibus etiam complures leges con- Am. Eccl. Tom. IV.

signatæ esse reperiuntur. Cassiodorus au- tem hæc sentiens, ejusmodi Augustorum Consulatum ante Consulatum Amantii & Albini collocavit. Quod igitur diversis Consulatibus hoc anno habeantur anno- tata publica monumenta; inde evenisse pu- tatur, quod novis Consulibus annum mi- G g g 2 ni-

II.

Sumtus ab utroque Imperatore Consulatus jux- ta secundam Consulatum Cæsareorum, regu- lam: Imperii enim Augustei tam Constantii quam Constantis Decennalia in hunc annum in- cidant.

Decennalis utriusque Augusti.

III.

Lex 4. Codicis Theodosiani De Pagenis, quæ directæ est ad Taurum P. F. P. & dicitur dat. Constantio IV. & Constante II. A. A. Conf. ad hunc annum non pertinet, cum Taurus anno tantum CCCLIII. Præfectus Prætorio Italiæ esse coepe- rit. Corrigenda itaque subscriptio, & loco Con- stantio VI. & Constante II. A. A. Conf. legendum Constantio IV. & Constante II. Conf. qui Con- sulatus in annum CCCLIII. incidit. Sed Con- stans.

Templa Gentilium occludi jus- sa.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5839.

SÆC. IV. Anno Ur- bis 1099. Olymp. 281. an. 2. A. C. 346.

19. E. D) 5. P. 25. Mart. Indict. 4.

JESU CHRISTI 346.

JULII PAPÆ 10.

CONSTANTII, ET CONSTANTIS 10.

I. Consules.

[1] Ad num. I. & seqq. Coss. Constantius Aug. IV. & Constant Aug. III. ut Auditor Chroni- nici Alexandrini & Facti Græci Theonis diser- te habent; sicuti & Idacius in Factis.

NOTÆ

[1] Coss. Constantius Aug. IV. & Constant Aug. III. Leges Codicis Theodosiani, & Justiniani apud Relandum: Constantio IV. & Constante III. Aug. Coss. Facti Idatii: Constantio IV. & Constante III. Vindebonenses: Post Amantio & Albino. Libellus de Præf. Urb., & Paschalis laterculus apud Bacherium: Post consulatum Amantii, & Albini, ut & in Gruteriana inscriptione, quam dedimus anno superiori.

nime aperire ex more contigerit: cuius rei causam non existimamus eam, quæ asseritur, intercessisse, nempe discordias inter Constantem atque Constantium, quæ nondum constatae erant; sed potius quod detento (ut vidimus) Constantio in expeditione adversus Persas in finibus Mesopotamiæ, in tanto regionum interjacentium spatio, multis casibus potuit accidisse, ut de quarto Consulatu ejusdem Constantii placitum Romam tardius perferretur, quorum Consulatum interregno oportuerit superioris anni Consulatu Acta publica consignare.

III.

Athanas. ad Constantem proficiscitur.

(a) Athan. Apolog. ad Constant.

Hic ille est annus quartus commorationis Romæ Magni Athanasii, quo se accessitum esse Mediolanum ab Imperatore Constante illic agente, ipse testatur, cum sic ait ad Constantium scribens (a): Post triennium quarto denique anno litteris jussit ut ad se venirem. Agebat autem per id tempus Constans Mediolani. Sciscitabar, quid cause esset, cur evocarer; quippe ignarus omnium, testis est mihi Deus. Comperiebam autem, quosdam Episcopos, qui eo profecti erant, precibus ab eo postulasse, ut tua pietati de Synodo faciendâ scriberet. Mihi crede, Imperator, res ita acta est, ut dico, & nihil mentior. Cum igitur venissem Mediolanum, expertus sum illius mirificam humanitatem, dum & me suis oculis dignatur; verbisque indicat, se ad te de celebrando Concilio litteras misisse. Idem me rursus: agentem in suburbio, in Gallias evocavit: eo enim pater Osius concesserat, ut inde ad Sardicense Concilium proficisceremur. Hæc Athanasius; ac plane indicat, præcessisse suum ad Imperatorem adventum Episcopos a Julio Romano Pontifice missos, interpellaturos Imperatorem, ut ad fratrem Constantium scriberet de Synodo cogenda; nimirum ut Ariani toties Romam vocati, ad Concilium venire detrectan-

PAGIUS

Baron. n. 27.

stant ille alius non est, quam Constans Casar, ut suo loco videbimus. Ea lege Templi Gentilium ubique claudi, eorumque aditus omnibus præcludi jubentur, & sacrificia interduntur, sed non per totum Imperium Romanum; cum hæc Constitutio ad Taurum Præfectum Prætorio Italiæ inscripta fuerit. Templi Gentilium ut a Constantino Magno, ita & a filiis ejus occlusa fuisse, præter Theodoretum lib. 5. cap. 20. testatur quoque Sozomenus, lib. 3. cap. 16. ubi ad hanc Legem sine dubio respicit. Quinimo & eversa ab eo Templi nonnulla Libanius ostendit Orat. funebri in Julianum pag. 233. & Orat. τριπλῶν ἱερῶν, ubi addit, magno labore constituisse hæc Templorum excidia, propter eorum insignem fructuram. Item donata ab eo Templi Palatinis Aulicis. Cum itaque sacrificia jam prohibita, Templaque occludi iusta fuissent, tamen quod Lex indicat, Judicium conniventia, & Templi alicubi adhuc patebant, & sacrificia quædam clam agitantur, atque ita perditis quibusdam delinquentibus occaso, id est, de sine Principis Magos consulendi, patebat;

tes, adesse compellerentur: actumque fuit a legatis a Julio missis cum Constante de Sardicensi Synodo indicenda.

Quoniam autem de eo quoque in famatus postea fuit ab Ariani Athanasius, quod conveniens Constantem Imperatorem, illum adversus Constantium incitasset; eam tunc ad ipsum scribens Apologiam, quibus arbitris Episcopis semper Constantem allocutus esset, singulorum qui aderant retexens nomina, docet his verbis (b): Numquam sine comitibus aut arbitris fratrem tuum vidi, neque ille unquam mecum solus cum solo verba miscuit; sed semper cum Episcopo ejus loci ubi agebat, aliisque qui ibi aderant, ad colloquium intravi; simul cum illis cum vidi: simul cum illis ab ejus conspectu recessi. Hujus rei testis est Fortunatianus Aquileja Episcopus, & plenam ejus rei historiam pater Osius docere possit: Crispinus item Patavii Episcopus, Lucillus Veronæ, & Dionysius Leidæ*, & Vincen- * Laudæ. tius Campaniæ (quia defuncti sunt Maximinus Treveris & Protasius Mediolani Præfules, Eugeniusque qui magister erat) testes citari possunt: hic enim ante ostium stabat, audiebatque & nostras tum postulationes, & quid vicissim ab illo responderetur. Hactenus de his Athanasius; ex quo etiam observatu illud dignum est; hoc anno, cum ipse Athanasius a Constante Mediolanum vocatus esset, sedi Mediolanensi præfuisse Protasium: quo defuncto, antequam illam ad Constantium scriberet Apologiam, subrogatum fuisse Dionysium: præcessisse vero Protasium (ut ex Actis Concilii Romani sub Julio dictum est) Julium Maternum. Quæ cum ex solidis firmisque auctoritatibus explorata habeantur; videant hæc, qui in texenda serie Episcoporum Mediolanensium aliam ab hac diversam rationem inierunt.

Quod igitur pertinet ad indicationem Concilii

a quibus injuriis sese variis subinde Legibus vindicare necesse habuit, Constantius; cuius hæc Lex est, ut videre est in Commentario Gothofredi ad eam Legem, ex quo hæc exscriptimus. Porro Lex 3. Codicis Theodosiani De Paganis, quam hoc anno recitat Baronius, data est anno CCCXLII. ut ibidem explicavimus.

Celebratum hoc anno primum Concilium Mediolanense, de quo fide anno CCCXLIV. egi. Ac paulo post Concilium Sardicense in annum sequentem indicium, non quidem a Julio Papa, ut Baronius & Christianus Lupus existimant, sed ab utroque Imperatore; quod ex Athanasio in Apologia 2. manifeste patet. Ibi, recitata Julii Papæ ad Eusebianos epistola, ait: Hæc cum Roma Synodus per Julium Romanum Episcopum scripsisset, improba iterum audacia Eusebiani in Ecclesiis perturbandis, insidiisque tendendis usi sunt; quod cum rescriptum esset a religiosissimis Imperatoribus Constantio & Constante, jussu sunt Episcopi Orientis & Occidentis Sardicam convenire. Præterea in epistola ad Soterios: Misit igitur litteræ a Constantio ad fratrem suum Con-

IV.

(b) Athan. ibid.

Congregatus Athanasius cum Constante.

* Laudæ.

V.

IV.

Synodus Sardicensis ab Imp. indicita.

Concilium Sardicense a Rom. Pont. procuratum, & indicium.

(a) Sozom. l. 3. c. 9.

(b) Sozom. l. 2. c. 16.

VI.

Querelæ Athanasii de fide proculcata.

(c) Theod. l. 2. c. 5.

PAGIUS

V.

Baronii opinio refellitur.

cilii Sardicensis; Julium quidem Romanum Pontificem fuisse primum auctorem, tum ea quæ sunt dicta significant (nam & qui cum aliis aderat coram Constante, Vincentius Episcopus Capuæ in Campania, obire solitus erat legationem ab Apostolica sede) tum etiam Sozomenus infinuare plane videtur, hæc dicens (a) de ipso Julio: At cum litteris apud Episcopos Orientis, de rebus propter quas scripsisset, nihil proficeret: causam Athanasii & Pauli ad Constantem retulit; qui quidem dedit litteras ad fratrem Constantium, &c. Cæterum & litteris quoque ipsius Julii potissimum convocatos esse ad Synodum Episcopos omnes, & ab eodem certam diem ad conveniendum Sardi cam fuisse præscriptam, ex iis quæ Socrates (b) tradit, necessarium deducitur argumentum: cum enim ait, quosdam Episcopos ad Concilium non venisse propter præsentem corporis infirmitatem, alios vero cautos angustiam temporis a Julio præstituti; plane declarat apertissimis quidem notis, ipsos ab eodem Romano Pontifice esse vocatos, & ad conveniendum Sardicam certa die tempus definitum. At de indicatione Synodi satis.

Quod autem ad Athanasium spectat; licet de Constantio (ut ipse libere ingenueque profitetur) minime expositularit, tamen naufragium Orientalis Ecclesiæ illi notum facere nullatenus prætermisit, & Arianos malorum omnium inventores esse, pariter deploravit: testatur id quidem de eo Theodoretus, cum ait (c): Athanasius vero ad Constantem accedens (Constantinus enim filius Constantini natu maximus in bello interemptus erat) de factionis Arianae insidiis conqueri, bellum contra fidem Apostolicam excitatum lamentari: & tum patris, tum Magni

stantium, ibique de amborum sententia placuit ut Synodus celebraretur. Immo in epistola Synodica ad omnes Episcopos id testantur Patres Sardicenses; Quapropter cooperante Dei gratia, ipsi quoque religiosissimi Principes nos ex diversis Provinciis & civitatibus in unum convocarunt, cupientes ut sancta Synodus in Sardorum civitatem conveniret, quo omnis controversia prædicaretur, & ejecto quidquid prava Fidei esset, sola in Christum pietas ab omnibus retineretur. Venimus quoque ex Oriente Episcopi, ad id & ipsi instigati a religiosissimis Imperatoribus. Idem testantur Socrates, lib. 2. cap. 16. Sozomenus lib. 3. cap. 10. Theodoretus lib. 2. cap. 5. Sulpicius Severus lib. 2. & Nicephorus lib. 9. cap. 12.

Nec Baronii rationes aliquod robur habent. Ait primo, Sozomenum lib. 3. cap. 10. indicare, hanc Synodum a Julio Papa convocatam, dum inquit: At cum litteris apud Episcopos Orientis de rebus propter quas scripsisset, nihil proficeret, causam Athanasii & Pauli ad Constantem retulit, qui quidem dedit litteras ad fratrem Constantium, &c. Verum testimonium illud tantum probat, Julium causam Athanasii &

Concilii Nicæni, quod ille convocaverat, eum in memoriam reducere coepit; quin etiam decreta Patrum, quibus ille una interfuerat, ab eo lege confirmata fuisse. Talia cum gemitu & lacrymis apud Constantem Imperatorem elocutus, eum ad patrem æmulandum excitavit. Nam simulatque ista audivit, litteras scripsit ad fratrem, quibus eum hortabatur, uti hereditatem pietatis paternæ integram inviolatamque servaret: illum enim Imperium pietate stabilivisse; tyrannos, qui Romanos oppræsserant, prostigasse, & barbaros undique in suam potestatem redegitisse. Quibus litteris persuasus Constantius, mandatum dedit ut Episcopi tam Orientis, quam Occidentis, Sardicam, quæ est in Illyria urbs Daciæ primaria, adventarent; nam aliis multis morbis vocabatur Ecclesiæ, ad quos curandos Concilium necessarium requirebatur. Hactenus Theodoretus. Sed de ipsa Synodo anno sequenti.

Hoc quoque anno, nempe post Consulatum Amantii & Albini, quarto idus Maias, celebratum habetur Concilium Agrippinense (d) adversus Euphratem Coloniam Agrippinæ civitatis Episcopum, Christi negantem divinitatem: ob eamque causam ab Episcopis qui illuc convenerunt, a sede depositus est. Perlegentes autem nos ejus Synodi Acta, & quæ ipsam præcessisse atque subsecuta esse dicuntur, eadem omnia imposturæ suspitione vehementer laborare cognovimus. Qui enim hoc ipso anno adeo ignominiose damnatus est Euphrates, ut nec laica quidem communione dignus fuerit existimatus a Valentino Episcopo Arelatensi, & calculo omnium turpiter e sede dejectus; ille ipse sequenti anno reperitur ex Synodo Sardicensi una cum Vincentio Episcopo Capuano honorificentissima legatione functus esse ad

VII.

(d) Tom. 1. Concil.

Concilium Agrippinense cujus fidei.

Pauli Constanti Imperatori commendasse, ut apud fratrem Constantium pro utriusque in Sede sua restitutione ageret; vel rogasse Imperatorem, ut ipse cum Constantio sacra jussione Concilium indiceret. Ait secundo Baronius, Socratem lib. 2. cap. 20. scribere, quosdam Episcopos Orientales Sardicam non convenisse propter corporis infirmitatem: alios temporis præstituti causatos angustiam, culpamque illius rei in Julium Episcopum Romanum contulisse. Quæ querimonia supponit, Julium Episcopos ad certum diem vocasse ad Concilium. At Valesius in Notis ad illum Socratis locum jam observavit, falli hanc Historicum, qui ad Sardicensem Synodum retulerit ea quæ ad Romanam pertinebant. Nam, cum Julius Orientales Episcopos Romam ad Synodum evocasset, ut Athanasii causa ibi cognosceretur, Orientales eo venire recusarunt, inter alias causas angustiam præstituti temporis prætextentes, ut docet Julius Papa in epistola ad eisdem Orientales apud Athanasium pag. 744. Certe quæ sequuntur apud Socratem: Cum tamen ab eo tempore, quo Synodus indicita fuerat, & quo Athanasius Synodi concessum expectans Ro-

CHRISTI
346.JULII PAP.
IO.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. IO.

ad Constantium Imperatorem Antiochiæ commorantem, ut, quos ipse eiecerat a Synodo absolutos pateretur in suas sedes reverti: id quidem S. Athanasius disertis

(a) *Athan.* verbis affirmat (a), ut nulla de ejus testificatione possit vel levissima suboriri suspicio; quod etiam Theodoretus (b) & alii omnes post eum asserunt. Haud enim facile adduci possumus, ut credamus, hominem qui adeo infami nota esset inustus, quantumlibet palinodiam recantasset, & tam brevi temporis spatio in pristinam sedem restitutum, & inter eximios sanctitate & doctrina viros, Galliarum Episcopos, qui Sardicensi Synodo interfuerunt, esse delectum, quem præsertim gravior hæresis quam Arij infamasset.

VIII.

(c) *Tribh. in Maxim. apud Sur. 6. die 18. Novembr.*

Tempus certum Concil. Agrippinensis,

Scimus Trithemium (c), hanc Synodum, in qua damnatus ponitur Euphrates, rejicere in annum Domini trecentesimo septuagesimumquintum: sed plane hallucinatur; cum constet, eosdem ferme Episcopos qui interfuerunt Concilio Colonienfi, a quo depositus est Euphrates, præsertes quoque fuisse Synodo Sardicensi, nempe Maximinum, Valentinum, Severinum, Optatianum, Victorem, Simplicium, Amanandum, Justinianum, Servatium, Dioscholium, Marryrium, Eusebium, Superiorem, Mercurium, Victorinum, & Eulogium: hos, inquam, qui cum aliis octo præsto fuerunt Concilio Colonienfi, nominatos etiam reperies ab Athanasio (d) astitisse Synodo Sardicensi: ut ex hac parte nihil sit quod idem Concilium rejici possit ad triginta post annos; cum etsi non omnes, majorem saltem partem ex his Episcopis ante tempus illud constet

PAGIUS

ma commemoratur, anni & sex mensum spatium intercessisset, manifeste confirmant id quod dixi. Athanasius enim Julii literis evocatus, Romam cum venisset, annum integrum & sex menses in Urbe permansit, adversarios & Synodum, quæ Romæ indicta fuerat, opperens, Testatur id Julius in epistola supra memorata pag. 748. Præter hæc omnia annum totum & integros sex menses apud nos hæsit, vestram præsentiam expectans.

VI.

Concilium Colonienfe.

Baron. II. VII.

Sirmondus in Notis ad Concilium Colonienfe dicit, illud celebratum fuisse anno CCCXLV. nec absurdum videri debere, quod Euphrata, præsertim si respicerit, ad Legationem fuerit postea delectus, aut si adhuc in errore versabatur, alias tamen ob causas, necessaria ejus hac in re visa fuerit opera. Cointius in Annalibus Francorum anno CCCLV. num. XIII. existimans, temporis notam huic Concilio præfixam, mendosam esse, scribit, aliam substituendam, quæ anno Christi circiter trecentesimo quinquagesimo secundo conveniat. Sed, ut recte observat Henschenius die XIII. Maii in illustratione Vitæ S. Servatii Trajecti ad Mosam Episcopi, qui huic Synodo interfuit, ea a currenti anno removeri non potest; cum Sanctus Maximinus Trevirensis Episcopus, qui ei præfuit, anno trecentesimo quadragesimo nono obierit. Alii itaque Henschenius, ab imperito Librario nomen Episcopi in hoc Concilio damnati longe a vero desorma-

fuisse defunctam, & alios in locum ipsorum esse suffectos: adeo ut in dubium revocandum non sit, circa tempus Concilii Sardicensis, Coloniensem Synodum habitam esse, & hoc ipso anno, ut ex nota Consulm patet. An autem re vera in ea tunc damnatus sit Euphrates, ex his quæ dicta sunt, nonnihil dubitari contigit.

Sed nec recipimus, quæ ad Synodum ipsam appendix addita (e) est delegatione ob gratiationem Hunnicam imminentem, a Servatio, hoc eodem anno, mox suscepta post dictum Colonienfe Concilium, Romam ad limina Apostolorum: quam, longe post hæc tempora oportuit contigisse: nam & qui ibidem nominatur Exuperius Episcopus Tolosanus, constat vixisse imperantibus Theodosio, & filiis. Cæterum de Servatii legatione opportunius suo loco dicemus.

Hujus quoque anni Consulibus a Constantio Imperatore rescriptum est ad Cæcullinum Præfectum Urbi de non diruendis templorum ædibus extra Urbem positis, in hæc verba (f); *Quamquam omnis superstitionis penitus eruenda sit; tamen volumus ut ades templorum quæ extra muros sunt posita, intactæ, incorruptæque consistant. Nam cum ex nonnullis vel ludorum, vel Circensium, vel Agonom origo fuerit exorta, non convenit ea convelli, ex quibus populo Romano præbeatur præscarum solemnitas voluptatum. Dat. Kal. Novembr. Constantio quartum & Constante AA. Coss.* At ne propterea quod parere jussisset templorum ædibus Imperator, ne a Christianis deicerentur, existimaretur

tum, aut Euphratem sanctissimum Præsulem, quem Episcopo Hæretico ejusdem nominis successisse credendum, pro nomine Eupraxii, Euphrasti, aut alio simili perperam scriptum esse. Celebratum anno sequenti Concilium Sardicense, ad quod profectus Euphrates Episcopus Colonie Agrippinæ in locum pseudo-Episcopi ordinatus, tum alii plerique Episcopi, qui fuerant in Concilio Agrippinensi, per quos potuit Concilio innotescere hæresis Photiniana, quam ibi detectam esse auctor est Epiphanius hæresi 72. Electi fuerunt a Concilio duo Episcopi, Vincenzus Capuanus, & Euphrates Colonienfis, ut viri eximia sanctitate & doctrina præclarissima, quos ad Constantium Imp. destinatos Athanasius in epistola ad Solitarios describit. Ita ratiocinatur Henschenius. At cum in diversis Episcoporum Catalogis duos ejusdem nominis Episcopos eandem Ecclesiam successive sæpius rexisse legere sit, existimo, tam Episcopum in Concilio Colonienfi depositum, quam Episcopum in ejus locum subrogatum, Euphratam, seu Euphratem vocatum fuisse, perperamque secundum, seu Orthodoxum, cum priori qui Hæreticus fuit, confundi; ideoque rejiciendum, quod conjicit Cointius, post eam nempe Legationem, Euphratam a Fide defecisse. Quod vero de Photino Henschenius ex Epiphania dicit, infra refutabitur.

CHRISTI
346.JULII PAP.
IO.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. IO.

tur ad templa ingredi, & sacrificia immolare licere Gentilibus; mox, nonnisi unius mensis spatio intercurrente, ab eodem Imperatore hæc scripta est sanctio ad Taurum Præfectum Prætorio (a).

(a) 1.4. de Pagan. C. Theod. XI. Tempora claudi iustitia.

Placuit, omnibus locis atque urbibus universis claudi protinus templa, & accessu vetitis omnibus licentiam delinquendi perditis abnegari. Volumus etiam cunctos sacrificiis abstinere. Quod si quis forte aliquid hujusmodi perpetravit, gladio ultione sternatur. Facultates etiam perempti Fisco decernimus vindicari: & similiter affigi Rectores Provinciarum, si facinorosa vindicare neglexerint. Dat. Kal. Decemb. Constantio quartum, & Constante AA. Coss. Sic igitur hoc (ut dictum est) anno, Romæ & alibi clausa sunt idolorum templa, & sacrificia penitus offerri vetita; quod usque ad successorem Constantii Julianum Apostatam perseveravit. At licet Constantii nomine ejusmodi edicta ferantur, Constantis tamen in his præcipuum declaratum esse studium, ex eo potest intelligi; quod in ipsum Constantem est illa querela, & exprobatio Symmachi (b) Consularis ad Valentinianum Juniolem Imperatorem: *Merito* (inquit) *divi Constantis* (sic legendum puto, non Constantii, ex his quæ postea sequuntur de Constantio) *factum diu non stetit: omnia vobis exempla vitanda sunt, quæ mox remota didicistis.* Exprobrat, inquam, hostis Christianæ religionis, Constantis Imperium non diu stitisse, eo quod vetuisset sacra diis offerri; ob eamque causam cito illum per Magnentium tyrannum sublatum fuisse. At subdit post hæc de Constantio: *Sed divus*

(b) Symmachi re-latio apud Ambroy.

Constantius idem fecisse dicitur; cetera potius illius Principis æmulemur: qui nihil tale esset aggressus, si quis ante se alius non deviasset. Ithæc ipse. Restituisse autem Magnentium tyrannum Romanis tantum sacra nocturna, rescriptum (c) Constantii, quo ea mox vetuit, aperte declarat: sed de illo inferius suo loco agemus.

At ad exprobrationem Symmachi, quod idcirco Constans cito defierit, cum templa claudi jussisset, & sacrificia vetuisset; dicendum: Cur tam felicissimum ac diuturnum Imperium Constantini, qui primus Christum sequens adversus idolorum cultum complures edidit sanctiones, atque aliis ad hæc agenda viam aperuit? In primum auctorem certe violatæ religionis læsa numina oportuisset ulcisci, vel in Constantis successorem Constantium, qui & ipse, debellatis magna felicitate tyrannis, ad viginti quinque annos Imperium propagavit, pari cum fratre animo incensus adversus idola. Sed & secundum Symmachi rationem, ad plures annorum decades debuisset restitutoris idololatriæ Juliani Apostatæ Imperium prorogari; cui tamen nec explere biennium, ab his, quos coleret, superis, datum fuit. Aliam igitur, quam violatorum numinum, extitisse oportuit causam illatæ necis Constantii; ac ex parte comparando eum laudatissimo Regi Josæ (d) qui juvenis occisus ex hac vita sublatus est, cum præcunctis Regibus Israel fuerit divinæ legis tenacissimus vindex, & cultus deorum accerrimus profligator. Sed de Constantis nec inferius.

(c) 1.5. de Pagan. C. Theod.

XII. Quid in Symmachi exprobrationem.

(d) 4. Reg. 23.

JESU CHRISTI ANNUS 347.

JULII PAP. ANNUS II.

CONSTANTII IMP. II. CONSTANTIS

CHRISTI 347.

JULII PAP. II.

CONSTANTII IMP. II. CONSTANTIS

I. Recentissimo quadragesimo septimo Christi anno, Rufino & Eusebio Coss. celebrata est Synodus Oecumenica Sardicensis. Id quidem, quod ad tempus spectat, testatur in primis Socrates disertis verbis, cum ait (a): Undecimo anno post mortem patris duorum Augustorum, Rufino & Eusebio Coss. Concilium Sardicense coactum est. Affirmat hoc ipsum Sozomenus (b), qui sub iisdem Consulibus, & anno decimo, numerando ab anno sequenti post obitum Constantini, idem Concilium celebratum tradit, Sed mendacissima plane inscriptio illa est, quæ ab incerto auctore præfixa reperitur Syriacæ editioni Concilii Sardicensis, qua dicitur hæc ipsa Synodus habita anno sexto Constantii Imperatoris, Leontio & Sallustio Consulibus, æra trecentesima octogesimaprima; nam cum ex nuper citatis auctoribus, tum etiam ex iis quæ singulis annis accurate temporis ordine & ratione digesta sunt, tum denique ex iis quæ ibi contraria inscriptione ponuntur, omni ex parte erroris arguitur, & confutatur. Siquidem Consulatu Leontii & Sallustii, non sextus, sed octavus annus Imperatoris Constantii consignatur, atque æra trecentesima octogesimasecunda. At inscriptio illa recens apposta esse videtur; siquidem Creconiana collectio ea caret, & aliæ antiquiores editiones. Quod rursus ad tempus pertinet coactæ Synodi Sardicensis, longe quoque visus est Severus errasse, dum ait (c) idem Concilium a Constantino Magno convocatum, quem & tunc temporis mortuum esse testatur. II. Sardica differt a Sardis. (d) Apoc. 7. (e) Strab. lib. 13. (f) Plin. l. 5. c. 25.

quæ confinis Illyrii, Mysiæ, atque Thraciæ reperitur, a Philippopoli, montis interstitio, cui nomen Tituris, separata (g), nobilis sane tunc Civitas, in qua Constantinus Imperator aliquando habitavit, ut ejus rescripta complura illic data testantur: quam postea, cum cœpit esse sub Turcis, mutato nomine, dictam esse Triaditze, Theodorus (h) affirmat. Electa ad Synodum ex Imperatorum consilio ea est Civitas, utpote quæ confinis prope esset inter Orientale atque Occidentale Imperium, secundum partitionem a Constantino Magno inter filios Cæsares factam, quam superius recensuimus; cæterum in ditione Constantii Civitas sita erat. De numero autem Episcoporum qui Sardicam ad Concilium convenerunt, variae sunt diversorum antiquorum assertiones; sed illorum penitus explodendæ, qui numerant tantum eos qui hodie post ejusdem Synodi canones leguntur; qua ratione Gratianus (i) sexaginta solum Sardicensi Concilio interfuisse tradit. Cæterum Theodoretus (k) ducentos quinquaginta Episcopos ad Synodum convenisse affirmat. Sozomenus (l) ad hæc: Convenere (inquit) ex urbibus versus Solis occasum fatis Episcopi numero circiter trecenti; ex Oriente autem septuaginta sex. Sic ille. Hæc eadem refert etiam Socrates (m) ex testificatione Athanasii atque Sabini, illo testante de trecentis Episcopis Orbis Occidentalis, isto vero de septuaginta sex Orientalibus. Cæterum Sanctus Athanasius, qui eidem interfuit Concilio, præ cæteris audiendus est, qui in epistola ad Solitarios ait, convenisse ex Oriente & Occidente Antistites numero plus minus trecentum; ipso autem ferme exordio scriptæ a se Apologiæ secundæ affirmat, suam innocentiam exploratam habuisse atque probasse plus quam trecentos Episcopos; sed inferius re-

III.

Numerus Episc. Concilii Sardicens.

(i) Diff. 16. c. 11.

(k) Theod. l. 2. c. 7.

(l) Sozom. l. 3. c. 11. in fin.

(m) Socr. l. 2. c. 16.

IV.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1100. Olymp. 281. an. 3. secundum Byzantium, Olymp. 281.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5840. 20. D. 6. P. 6. April. Indiæ. 5. JESU CHRISTI 347. JULII PAPÆ II. CONSTANTII ET CONSTANTIS II.

[1] AD num. I. Coss. Eusebius, & Rufinus. Quindecennalia Imperii Cæsarei Constantii, quorum manifestum indicium Synodus Sardicensis ad Athanasium & Paulum in Sedes suas restituendos a Constante Imperatore petita, & consentiente Constantio Orientis Imperatore celebrata. Annis enim hujusmodi solenniis destinatis exules de more relaxatos, ac Religioni consultum mille exemplis liquet.

I. Coss. & Quindecennalia Imperii Cæsarei Constantii.

cenfens nomina singulorum Episcoporum Occidentalium ejusdem Concilii Sardicensis, numerat ex Italia Antistites septuaginta octo, e Canalis Italiae Episcopos quatuordecim, ex Gallia trigintaquatuor, ex Africa trigintafex, ex Ægypto nonaginta duos, ex Cypro duodecim, ex Palæstina quindecim, omnes numero ducentos octoginta; cui quidem Episcoporum officulo hæc præmittit (a): Eorum autem qui Synodo subscripserunt, nomina, cæterorumque aliorum, ista sunt: Osius ab Hispania, &c. Quibus recitatis, sic rursus in fine: Qui igitur decretis Synodi subscripserunt, sunt isti (superius nimirum recensiti) plurimique item alii, qui ante hanc Synodum pro nobis scripserant, tum ex Asia, tum ex Phrygia, tum ex Isauria, quorum singulorum nomina cum suis epistolis circumferuntur prope sexaginta, in universum vero trecenti quadragintaquatuor. Perficiunt autem numerum hunc (ut ex superius recitatis apparet) additis his tamen sexaginta qui ante Synodum suis epistolis Athanasii innocentiam testati fuerant; quamobrem cum totidem detrahendi sint ex numero illo trecentorum quadragintaquatuor qui subscripserunt; qui reliqui sunt, conficiunt numerum ducentorum & octogintaquatuor Episcoporum. At quoniam in ea serie Antistitum, Italiae, Galliae, Africae, Ægypti, Cypri, & Palæstinae tantum numerantur Episcopi: cum tamen aliarum complurium Provinciarum Antistites Sardicam convenisse, Athanasius ipse testetur; non omnes ibi recensitos esse Episcopos, & Orientalium præsertim plurimos esse prætermittos, cum nonnisi Palæstini, & Cyprii illic numerentur Antistites, opus est affirmare. Nam esto quod Hispani cum Italici adnumerati sint (ut constat de Osi) & Britannicum Gallis, Sardi cum Afris conjuncti simul ab Athanasio fuerint; tamen Asianos, Thracas, Græcos, & aliarum diversarum Provinciarum Orientis Episcopos comprehensos esse numero quindecim illorum Palæstinarum, nemo quidem prudens aliquando dixerit: quamobrem in Socratis atque Sozomeni sententiam eundem putamus, ut convenerint Sardicæ trecenti ex Occidente, ex Oriente vero septuagintafex Episcopi, iidemque omnes Catholicæ communionis: nam Arianos Synodum refugisse, atque coivisse seorsum, suo loco dicemus: descripserunt ejusmodi numerum illi (ut Socrates proficitur) ex Sabini, qui extabat, de Synodis commentario, & Athanasii scriptis, quæ tunc abque mendis integra legebantur, quæ hodie ex diversitate variorum locorum numeri ab eodem auctore recensiti, depravata esse, necesse est affirmare. VI. Provinciae autem Catholici Orbis Episcoporum, qui Sardicensi Concilio subscripserunt, ab eodem Athanasio numerantur his verbis (b): Tertio iterum in Magno Sardicensi Concilio ad edictum religiosissimorum Principum Constantii, & Constantii, in quo judicio ita ceciderunt adversarii, ut habiti pro calumniatoribus, de depositionem ex auctoritate ordinis sui reitulerint, nostram vero innocentiam plures quam trecenti Episcopi suis calculis comprobant, qui ex multis Provinciis Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, Palæstinae, Arabiae, Isauriae, Cypri, Pamphiliæ, Liciae, Galatiæ, Daviæ, Mysiæ, Thraciæ, Dardaniæ, Macedoniæ, Epiri, Thessaliæ, Achaiae, Cretæ, Dalmatiæ, Scisciae, Pannoniarum, Norici, Italiae, Picensi, Tusciæ, Campaniæ, Calabriae, Apuliæ, Bruttiorum, Siciliae, Africae universæ, Sardiniae, Hispaniarum, Galliarum, Britanniarum se eo ad Concilium contulerunt. Hæc quidem Athanasius in Apologia contra Arianos, eademque ab eisdem inspicienda atque examinanda; ut omnem procul oportuerit abesse suspitionem mendacii: immo cum hæc ab eo numerentur trigintafex Provinciae, in ejusdem Concilii Sardicensis epistolæ Synodalis inscriptione reperiuntur apud Theodoretum (c), qui eam recitat, Provinciae trigintafex, quarum ab Athanasio (d), cum eandem describit epistolam, una est prætermissa; ut merito ipse alibi (e) affirmet, ex pluribus quam trigintaquinque Provinciis coactam esse Synodum Sardicensem. Cæterum majorem quoque numerum Episcoporum ad idem Concilium vocatum esse, sed diversis ex causis impeditos, apud suas sedes remansisse Socrates (f) auctor est ea sententia, quam alia occasione superius recitavimus, cum ait: Alii, qui defuerunt, corporis infirmitatem causantur, alii de temporis præstituti queruntur angustia, culpam illius rei in Julium Episcopum Romanum conferunt; cum tamen ex eo tempore, quo tum Concilium indictum fuerat, cum Athanasius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annum & sex menses jam præterissent.

(a) Athan. Apolog. 2.

V. Non omnes numerati Episcopi.

VI.

scripserunt, ab eodem Athanasio numerantur his verbis (b): Tertio iterum in Magno Sardicensi Concilio ad edictum religiosissimorum Principum Constantii, & Constantii, in quo judicio ita ceciderunt adversarii, ut habiti pro calumniatoribus, de depositionem ex auctoritate ordinis sui reitulerint, nostram vero innocentiam plures quam trecenti Episcopi suis calculis comprobant, qui ex multis Provinciis Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, Palæstinae, Arabiae, Isauriae, Cypri, Pamphiliæ, Liciae, Galatiæ, Daviæ, Mysiæ, Thraciæ, Dardaniæ, Macedoniæ, Epiri, Thessaliæ, Achaiae, Cretæ, Dalmatiæ, Scisciae, Pannoniarum, Norici, Italiae, Picensi, Tusciæ, Campaniæ, Calabriae, Apuliæ, Bruttiorum, Siciliae, Africae universæ, Sardiniae, Hispaniarum, Galliarum, Britanniarum se eo ad Concilium contulerunt. Hæc quidem Athanasius in Apologia contra Arianos, eademque ab eisdem inspicienda atque examinanda; ut omnem procul oportuerit abesse suspitionem mendacii: immo cum hæc ab eo numerentur trigintafex Provinciae, in ejusdem Concilii Sardicensis epistolæ Synodalis inscriptione reperiuntur apud Theodoretum (c), qui eam recitat, Provinciae trigintafex, quarum ab Athanasio (d), cum eandem describit epistolam, una est prætermissa; ut merito ipse alibi (e) affirmet, ex pluribus quam trigintaquinque Provinciis coactam esse Synodum Sardicensem. Cæterum majorem quoque numerum Episcoporum ad idem Concilium vocatum esse, sed diversis ex causis impeditos, apud suas sedes remansisse Socrates (f) auctor est ea sententia, quam alia occasione superius recitavimus, cum ait: Alii, qui defuerunt, corporis infirmitatem causantur, alii de temporis præstituti queruntur angustia, culpam illius rei in Julium Episcopum Romanum conferunt; cum tamen ex eo tempore, quo tum Concilium indictum fuerat, cum Athanasius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annum & sex menses jam præterissent. VII. Concilium Oecumenicum.

(b) Athan. Apolog. 2. Episcopi ex diversis Provinciis.

(c) Theod. l. 2. c. 8.

(d) Athan. Apolog. 2. (e) Athan. epist. ad Solitara.

(f) Socr. l. 2. c. 16.

NOTÆ [1] Coss. Eusebius, & Rufinus. Socrates lib. 11. Cap. XX. Consules erant Rufinus & Eusebius. Vulgares Fasti: Rufino & Eusebio.

VI. Provinciae autem Catholici Orbis Episcoporum, qui Sardicensi Concilio subscripserunt, ab eodem Athanasio numerantur his verbis (b): Tertio iterum in Magno Sardicensi Concilio ad edictum religiosissimorum Principum Constantii, & Constantii, in quo judicio ita ceciderunt adversarii, ut habiti pro calumniatoribus, de depositionem ex auctoritate ordinis sui reitulerint, nostram vero innocentiam plures quam trecenti Episcopi suis calculis comprobant, qui ex multis Provinciis Ægypti, Libyæ, Pentapoleos, Palæstinae, Arabiae, Isauriae, Cypri, Pamphiliæ, Liciae, Galatiæ, Daviæ, Mysiæ, Thraciæ, Dardaniæ, Macedoniæ, Epiri, Thessaliæ, Achaiae, Cretæ, Dalmatiæ, Scisciae, Pannoniarum, Norici, Italiae, Picensi, Tusciæ, Campaniæ, Calabriae, Apuliæ, Bruttiorum, Siciliae, Africae universæ, Sardiniae, Hispaniarum, Galliarum, Britanniarum se eo ad Concilium contulerunt. Hæc quidem Athanasius in Apologia contra Arianos, eademque ab eisdem inspicienda atque examinanda; ut omnem procul oportuerit abesse suspitionem mendacii: immo cum hæc ab eo numerentur trigintafex Provinciae, in ejusdem Concilii Sardicensis epistolæ Synodalis inscriptione reperiuntur apud Theodoretum (c), qui eam recitat, Provinciae trigintafex, quarum ab Athanasio (d), cum eandem describit epistolam, una est prætermissa; ut merito ipse alibi (e) affirmet, ex pluribus quam trigintaquinque Provinciis coactam esse Synodum Sardicensem. Cæterum majorem quoque numerum Episcoporum ad idem Concilium vocatum esse, sed diversis ex causis impeditos, apud suas sedes remansisse Socrates (f) auctor est ea sententia, quam alia occasione superius recitavimus, cum ait: Alii, qui defuerunt, corporis infirmitatem causantur, alii de temporis præstituti queruntur angustia, culpam illius rei in Julium Episcopum Romanum conferunt; cum tamen ex eo tempore, quo tum Concilium indictum fuerat, cum Athanasius Concilium expectans Romæ commoratus erat, annum & sex menses jam præterissent.

Athanasius, instar Nicænae, hanc quoque Synodum Sardicensem, Magnam appellat (a). Idem vero quod Oecumenicum dicitur, majores Plenarium Concilium appellare consueverunt: ita enim a S. Augustino nominatur, cum ait (b): Ecce, putemus, illos Episcopos, qui Romæ judicantur, non bonos Judices fuisse; restabat adhuc plenarium Ecclesiae universae Concilium, ubi etiam cum ipsis Judicibus causa posset agitari.

VIII. Cum vero convocarentur in unum omnes Episcopi earum Provinciae quæ sub uno Primate Antistite essent, idem Concilium consuevit olim a majoribus Generale dici: hoc quidem nomine appellasse reperitur Athanasius (c) Concilium quod collectum erat Alexandriae ex Episcopis Aegypti; in quo inter alia, coram Osio qui aderat, & aliis Antistitibus, Colluthi causa tractata est. In Synodo quoque Carthagenensi tertia (d) nominatur illud Universale Concilium anniversarium, ad quod singulis annis ex omnibus Africae Provinciae Episcopi convenire in unum consueverant. In Gallia vero, ut quolibet triennium celebraretur Universalis Synodus, statutum est (e). Sunt & de his alia complura exempla.

Obtinuit tamen postea usus, ut Concilium Universale idem diceretur quod Oecumenicum, ab antiquis Magna Synodus, sive Plenarium Ecclesiae universae Concilium appellari solitum: porro ut Oecumenicum nuncuparetur, provenit a Græca voce, οὐμνεννός, quod est Orbis terrarum, & οὐμνεννός, quod spectat ad Orbem terrarum; ob idque Concilium illud collectum ex totius Christiani Orbis Provinciae Episcopis nominari Oecumenicum consuevit; vel ea ex causa, quod, licet non ex omnibus Orbis terrarum Provinciae Antistites sint convocati, tamen cum in eo quæ ad totam Christianam religionem pertinent decernerentur, recte Oecumenicum (si vim verbi expendas) dici posse videretur, nempe quod spectaret ad Orbem terrarum, ipsam universalem Ecclesiam. Quod igitur ex Oriente & Occidente ac Septentrione Sardicam accesserunt Episcopi, & præfuit Synodo illi legatus Apostolicæ sedis; his saltem ex causis Sardicense Concilium, Oecumenicum dici debet. Certe quidem nonnulli Oecumenicum esse, & appellari oportet, secundum recitata nuper Augustini verba; in quo Julii Romani Pontificis sententiam, Romæ pro Athanasio latam, ipso Julio id volente, contigit iterum examinari, atque probari.

X. Missi sunt legati Sardicam ad Concilium a Julio Romano Pontifice Archidamus atque Philoxenus presbyteri: testatur id Athanasius (f), cui multo magis credendum putamus, quam Gratiano (g), qui nu-

merat alios legatos sedis Apostolicæ in Synodo Sardicensi, nempe Vincentium Capuanum, Januarium Beneventanum, & Calepodium Neapolitanum Episcopos: Athanasio enim, qui interfuit, omniaque vidit, & Synodi pars magna fuit, quis non judicet potius acquiescendum, quam scriptoribus cæteris? Quod si quis sex Episcopis, qui interfuerunt Concilio, Apostolicæ sedis legatus putandus est; Osius potius dicendus, cui inter Antistites idem Athanasius primas defert, dum inter illos, quos recenset, primo loco ponit Osium Episcopum Cordubensem, & Protogenem Episcopum Sardicensem, spectatos ambos in Nicæno Concilio, & Constantini Magni litteris (ut superius dictum est) commendatos: hos enim principem locum in Synodo tenuisse post legatos, Sozomenus (h) tradit: agebat autem Osius patronum Synodi, cujus muneris erat definienda proponere, atque singulorum rogare sententias.

Porro inter alios celebres sanctitate viros, qui eidem Sardicensi Concilio interfuerunt, numeratur Maximus Hierosolymitanus, & ipse olim tempore persecutionis confessor. Ex Aegypto præter Athanasium omnibus notum, Paphnucius quoque magnus ille confessor advenit, qui & in Nicæno Concilio inter primos effulsit: Serapion præterea insignis ille, & cujus superius facta mentio est, simul & alii, nempe Apollonius, Ammonius, Paulus, Agathonius, & cæteri, qui ex monachis virtutibus omnibus consummatissimis ad Episcopatus functionem (ut suo loco patuit) vocati fuerant. Ex Cypro autem insula eximius ille Spiridion interfuit, qui sua quoque præsentia Nicænarum Patrum confessum ornat: adfuit cum eo etiam discipulus ipsius Triphyllius jam creatus Episcopus; & fortasse in hoc Conventu contigit, quod est superius enarratum, nempe ipsum Triphyllium orantem in Synodo (celebris enim orator erat) a Spiridione reprehensum, quod nimia diffluens eloquentia dedignatus esset uti simplici voce divinæ Scripturæ (i). Ex Italia vero lumina clarissima eandem Synodum illustrarunt, nobiles sanctitate, & illustrium sedium Episcopi, nimirum Protasius Antistes Mediolanensis, Severus Ravennas, Lucillus Veronensis, Januarium Beneventanum, diversus a martyre ejusdem nominis, & Civitatis Episcopo. Ex Galliis vero inter alios celebris nominis ob egregiam sanctitatem Antistites interfuisse ponuntur Maximinus Episcopus Treverensis, Servatius Tungrensis, Simplicius Augustodunensis, & alii ex illis, qui præsto fuerunt Concilio Colonienfi, de quo superiori anno dictum est.

Qui autem ex Arianis ob scelus magis famosi Sardicam venerunt potius, quam ad

Legati Apostolici qui missi sunt.

(a) Athan. Apolog. 2. in princ.

(b) August. Epist. 172.

(c) Athan. Apolog. 2.

(d) Concil. Chart. 3. c. 7.

(e) Conc. Masif. 2. c. 20.

(f) Athan. Apolog. 2. c. 20.

(g) Dist. 16. cap. 11.

(h) Sozom. l. 3. c. 11.

(i) Niceph. l. 3. c. 53.

ad Concilium convenerunt, hi numerantur (a) in ejusdem Concilii epistola Synodali: Theodorus Heracleæ, Narcissus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiceæ, Acacius Casureæ Palestine, Menophantes Ephesi, Ursucius Sigidonis Mysiæ, & Valens Mursi in Pannonia. Sed quid scelestissimi isti in ipso itinere, venturi Sardicam, secum statuerint, ibidem narratur his verbis: Dum iter faciunt versus Sardicam, cogunt inter ipsos separatim Concilium, atque paciscuntur, cum minis adjectis, se, cum venirent Sardicam, nequaquam vel ad iudicium accessuros, nec invitatos in sanctum ac celebre Concilium; sed simul, ut eo pervenirent, & se accedendo ad eam urbem suo persanctos officio ostenderent, quamprimum inde fugituros. Hæc boni illi inter se in itinere adhuc positi condixere; quod & impleverunt, ut inferius suo loco dicitur.

XIII. Qualis vero fuerit Orthodoxorum, qualisve Arianorum ingressus Sardicam, Athanasius ipse sic describit (b): Conveniunt igitur ab Oriente & Occidente in urbem Sardicam numero plus minus centum Episcopi. Occidentales unum duntaxat Osium habuere, ducem scilicet: Orientales contra stipati pedagogis & advocatis, Musianiano Comite & Hesybio Castrensi, advenere; eorumque fiducia nixi audacter sese præfentes obtulerunt, sperantes eorum viribus iterum omnia confici posse. Horum enim opera, se quibus volebant, ostendebant terribiles; & insidias, quibus libitum erat, imectebant.

XIV. Ceterum ubi jam re ipsa experiebantur Ecclesiasticum morem tantummodo observari, & ex singulis Ecclesiis civitatibusque accusatores ibi præsto esse, & documenta verumque probationes adversus se in promptu esse; conspiciatque ibidem Avium * & Asterium venerabiles Episcopos una quidem secum ex Oriente profectos, sed diverso itinere ingressos, nobisque inveniendos comites factos, eosdemque memorantes vafriem ipsorum, & quantopere res suas suspectas haberent; iudiciumque metuerent, ne a nobis quidem sycophantia, ab accusatoribus vero ab ipsis subornatis omnia per dolum fecisse convincerentur: hæc, inquam, illi conspiciat, etsi alacriter advenerant, arbitrati nos metu conterritos minime occursum: tamen cum animadvertent nostram fiduciam, intra Palatium se recluserunt, quo in loco domicilium habebant; atque ibi inter se ita consurrarunt: Ad alia venimus, & alia conspiciamus; accessimus cum Comitibus, & sine Comitibus res agitatur: prorsus futurum est ut condemnemur. Nostis qualia sint decreta, ordinationesque; Athanasio in manu sunt monumenta omnium Marcionæ Actorum, quibus ille quidem purgatur, nos autem confundimur. Quid igitur

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

tur hæsitamus? quid moramur? Fingamus aliam causationem, & discedamus; ne, se manserimus, condemnemur. Melius est de fuga erubescere, quam convictos de sycophantia condemnari. Si fugerimus, poterimus aliquo modo hæresin propugnare; quod si nos fugientes condemnaverint; habemus Casurem propugnatores, qui non permissurus est ut a populis de Ecclesiis ejiciamur. Ad istum modum ipsi inter se disceptabant.

Osus autem, cæterique Episcopi crebro illis Athanasii fiduciam renunciabant, & quam promptius ad causam dicendam esset, & quantopere jactaret se eos sycophantia convicturum; & inter cætera dicebat: Sed timetis iudicium, cur hoc venis? Oportebat autem hoc non venire, aut hoc profecto iudicium non subterfugere. Hæc ad eos Osus; eadem quoque habet Athanasius (c) in sua Apologia de tribus Comitibus cum illis ad Synodum venientibus, de Concilio sine militari apparitura cogendo, deque eorum Synodalis iudicii dissidentia, & in Palatio mansione, compellationeque Catholicorum Episcoporum ad eos, ut ad Synodum convenirent. At quid demum illi? idem subdit his verbis (d): Illi cum hæc audirent, & magis magisque percellerentur, absurdior quam Antiochiæ excusatione usi sunt, & sub eo prætextu, quasi Imperator ipsis triumphalia de Persis per litteras scripsisset, fugam adornarunt, & sine omni pudore hanc cavillationem per Eusebium presbyterum Sardicensis Ecclesie renunciarunt.

XVI. Verum ne ita quidem ipsis fuga ex sententia successit: statim enim Synodus, cuius patronus erat Osus, illis diserte scripsit, ut aut occurrerent responsum, & de suis in alios, aliorumque in ipsos criminibus; aut certo scirent, se pro reis a Synodo condemnandos, & Athanasium cum suis, ut puros ab omni crimine liberandos. Illi autem majori metu conscientie angebantur; quam ut istiusmodi litteris obtemperarent. Nam cum viderent eos quos injuria affecerant; ne ad respondendum quidem ausi se reflectere, summa intentione fugam rapiebant. Talis igitur & tam fœda fuga illorum fuit. Hæc Athanasius: reliqua autem quæ subdit de sui absolutione, & Eusebianorum damnatione, ponenda erunt inferius suo loco.

XVII. Extant litteræ Osii Episcopi post multum temporis ad Constantium scriptæ, in quibus de officiis a se erga Arianos, ut Synodo se sisterent, tum adhibitis, his verbis meminit (e): Fui (inquit) ipse in Sardicensi Concilio, cum tu, tuisque frater beatus Constans nos omnes eo convocabat; ipseque ultro Athanasii inimicos provocavi, cum ad Ecclesiam, ubi ego morabar, convenissent; ut, si quid contra cum haberent, ederent: promissique eis se-

curi.

curi.

curi.

curi.

curi.

curi.

(a) Athan. Theod. l. 2. cap. 8.

(b) Sozom. l. 3. c. 11.

(c) Athan. Apolog. 2.

(d) Athan. Apolog. 2.

(e) Athan. Apolog. 2.

(f) Athan. Apolog. 2.

(g) Athan. Apolog. 2.

(h) Athan. Apolog. 2.

(i) Athan. Apolog. 2.

(j) Athan. Apolog. 2.

(k) Athan. Apolog. 2.

(l) Athan. Apolog. 2.

(m) Athan. Apolog. 2.

(n) Athan. Apolog. 2.

(o) Athan. Apolog. 2.

(p) Athan. Apolog. 2.

(q) Athan. Apolog. 2.

(r) Athan. Apolog. 2.

(s) Athan. Apolog. 2.

(t) Athan. Apolog. 2.

(u) Athan. Apolog. 2.

(v) Athan. Apolog. 2.

(w) Athan. Apolog. 2.

(x) Athan. Apolog. 2.

(y) Athan. Apolog. 2.

(z) Athan. Apolog. 2.

(aa) Athan. Apolog. 2.

(ab) Athan. Apolog. 2.

(ac) Athan. Apolog. 2.

(ad) Athan. Apolog. 2.

(ae) Athan. Apolog. 2.

(af) Athan. Apolog. 2.

(ag) Athan. Apolog. 2.

(ah) Athan. Apolog. 2.

(ai) Athan. Apolog. 2.

(aj) Athan. Apolog. 2.

(ak) Athan. Apolog. 2.

(al) Athan. Apolog. 2.

(am) Athan. Apolog. 2.

(an) Athan. Apolog. 2.

(ao) Athan. Apolog. 2.

(ap) Athan. Apolog. 2.

(aq) Athan. Apolog. 2.

(ar) Athan. Apolog. 2.

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. II.

curitatem, neve quicquam aliud expectarent, quam rectam in omnibus iudicium, idque non semel, sed bis feci: quod si nollet rem ab universa Synodo disceptari, saltem me iudice uterentur: promissique etiam, nos Athanasium, si in noxa reperiretur, omnibus modis ejectionis esse. Quod si innocens deprehendatur, & vos ostenderit calumniatores, & aque illum recusaveritis; ego illi persuadebo, ut mecum in Hispanias veniat. Athanasius autem his conditionibus obtemperavit, nihil contra oblocutus, illi vero ad omnia dissidentes, recesserunt. In hunc modum ad Constantium Augustum Osius de gestis Sardicenisibus.

XVIII.
Athanasius absolutus.

Quæ vero in ipsa Synodo post hæc gesta sint de absolutione Athanasii, & condemnatione Eusebianorum, Athanasius in epistola ad Solitarios nuper citata, rem summam complexus, docet his verbis: Synodus autem ex pluribus quam trigintaquinque Provinciis coacta, cognita Arianorum malitia, permisisse Athanasio cum suis, ut causam diceret tum de calamitatibus suis, tum de calumniis quas passus esset; auditisque ejus rationibus, hominem innocentem (quemadmodum superius dixi) pronunciarunt, eumque magna admiratione prosecuti sunt; adeo ut ejus communionem amplecterentur, & litteras passim misissent, tum ad cujusque Diocesim, tum potissimum in Egyptum, Alexandriam, & Libyam, quibus significabant, Athanasium cum suis puros & extra omnem culpam esse; eorumque accusatores, sycophantas, & facinorosos, & quidvis potius quam Christianos appellari debere: eos igitur cum pace dimiserunt; Stephanum autem, & Menophantem, Acacium, & Georgium qui Laodiceæ pro Episcopo fuit, Ursacium, & Valentem, & Theodorum, & Narcissum deposuerunt: Gregorii Alexandriam missi Episcopi nomen ita, eum condemnando, recitarent, ut nec unquam eum Episcopum, nec dignum qui Christianus appellaretur, censerent: resciderunt enim omnes illius in ordinibus dandis constitutiones, interdicentes, ne quisquam ab eo ordinatus in Ecclesia, vel nomen sui ordinis obtineret, idque in odium inauditorum scelerum Gregorii. Et ita quidem Athanasius cum suis dimissus est in pace: litteras autem, quæ in hac pace scriptæ fuerunt, propter lon-

PAGIUS II.
Marcellus Ancyre Episcopus ab aliquibus defensus.

A num. XVIII. ad XLIII. Cum absolutus per Synodum Sardicensem Marcellus Ancyre Episcopus fuerit, non levis difficultas oritur de Auctoritate Antiocheni Concilii, quod eum damnavit, ejusque hæresim anathemati subiecit. Auger difficultas ex Athanasio in epistola ad Solitarios, in qua ait: De Marcello autem Episcopo Galatia, superacuum fuerit fortasse mentionem facere, cum nulli non constet, Eusebianos ab eo de hæresi reprehensos, hæreses vaccinationem pro rationis illi vicissim impigisse, senemque homi-

gitudinem omisimus. Synodus vero ad istum modum soluta est. Hæc ibi perpaucis Athanasius complexus est, qui & in oratione prima contra Arianos alios quoque recenseret excommunicatos a Synodo, cum ait: His connumerantur Acacius quoque, & Patrophilus, & Narcissus ad omnem impietatem audacissimi, qui in Magno Concilio Sardicensi ab Ecclesia rejecti fuere; unaque cum bis Eustathius, qui nunc Sebaste est, & Eudoxius, & Basilus patrocinio impietatis ad istas fortunas subvecti. Hæc (ut diximus) summam Athanasius de iudicio Sardicensi.

XIX.
Causa Athanasii ventilata.

Jam vero singula quæcumque in Synodo gesta sunt, hic, quantum ex diversis scriptis Sancti Athanasii, & aliis colligere licet, ordine prosequamur. Cum Osius privatim amice (ut vidimus) cum Arianis egisset, ut Synodo præsto essent, eisdemque & honestam in ea causa transactionem pollicitus esset, nihilque remisisset omnis humanitatis officii, quo eos ad iudicium Synodale excipiendum induceret: illi tamen causæ cognitionem penitus exhorruerunt, recusaruntque omnino Patrum Concilio interesse, quod & fuga testati sunt. Confidentibus igitur in unum Patribus, quæ acta antea essent in causa Athanasii, Romæ postea edita, & a Julio Romano Pontifice cognita fuerant, & iudicata, in medium allata sunt. Reintegratur iudicium, & tum Athanasius, tum alii ab Arianis antea condemnati, sistuntur iudicio causam dicturi. Produunt inter hæc accusatores libellos criminum, atque ipsos adversus eosdem Arianos Episcopos Synodo offerunt. Quamobrem secundum rectum iudicii ordinem citari iussi sunt iidem Episcopi Ariani, tum ut accusatores adversus Athanasium dicturi, tum ut rei ad objecta crimina responderent. Sed illis omnino recusantibus ad Concilium se conferre; placuit eidem sacro Conventui, quæ contra Athanasium confecta olim ab Eusebianis Acta fuissent, accurate cognoscere: quibus exacte perspectis, & illorum calumniis, dolis, fallaciisque aperte detectis; calculo omnium Patrum, secundum Julii sententiam antea Romæ latam, Athanasium absolvi; simulque omnes ab Eusebianis ab Alexandrina Ecclesia ejectionis atque damnatos, postliminio in pristinum statum S. Synodus restituendos esse decrevit:

nem in exilium eiecisse. Ille autem Romam profectus sese innocentem docuit, & ut iustus ab illis fuerat, scripto suam fidem, quam Sardica Synodus amplexa est, edidit. Scriptis hanc epistolam post Sardicensem Concilium Athanasius, & quantumvis Antiochiæ damnatus fuisset Marcellus, id nonnisi Eusebianorum dolo adhibere videtur, innuens & Romani & Sardicensis Concilii Auctoritatem prevalere. Idem in epistola ad Orientales Antiochiæ adhuc congregatos scribit Julius primus, refertque, edito per ipsum

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. II.

vit: Gregorium vero in sedem Alexandrinam ab eisdem Eusebianis per vim militarem intrusum non tantum depofuit, sed & execrata est; omniaque ab eo in sede Alexandrina gesta, ordines collatos, & alia, irrita profus habenda esse constituit.

XX.
Causa Marcelli Ancyran, & Afclepæ Gazen.

Abfoluto autem iudicio Athanasii, & his quæ spectabant ad Ecclesiam Alexandrinam, causa Marcelli Episcopi Ancyran & Afclepæ Episcopi Gazæ Synodo expofita est: ambo enim ut hæretici ab Eusebianis damnati fuerant, & sedibus expo-liati, qui Catholicæ fidei, professione Romæ apud Julium Papam edita, ab eodem abfoluti, recepti in communionem fuerant. Causa igitur ex scriptis prodita examinata, cum nihil præterea accusatores, qui aberant, atque citati venire recusarant, objicerent contra eos; paribus omnium Episcoporum suffragiis sunt abfoluti, atque sedibus quibus privati fuerant, sententia Synodi restituti; damnatis jam atque depofitis iis qui ab Eusebianis in locum ipsorum fuerant subrogati, Basilio Ancyre, & Quintiano Gazæ.

XXI.
Querelæ adversus Arianos.

His igitur innocentibus iudicatis, datus est accusatoribus locus adversus Eusebianos eosdemque Arianos; quorum im-mensa copia extitit, Antistitum in primis, qui ab eisdem in exilium acti fuerant, & multa dira passi; itemque affinium & amicorum cujusque ordinis ac status hominum exclamantium suorum cædes, exilia, & carceres, contumeliasque ab Arianis crudelissime perpetratas: ostentatæ sunt ab eisdem catenæ, & dira vincula, quibus sanctissimi Episcopi ab iisdem victi fuerant. Perlatæ quoque & perlectæ sunt litteræ Theognidis Nicæni Episcopi adversus Athanasium, Marcellum, & Afclepam, ad Imperatorem, ad eum concitandum commentæ: expostulationes de seditione aliorum Episcoporum inversione ordinationibusque perperam factis, & aliis innumeris immanibusque ab eisdem in Catholicam Ecclesiam commissis: hisque additæ & auditæ sunt relationes duorum illorum Episcoporum Arij * & Asterii, qui ab ipsis Arianis Episcopis fugientes, se Synodo dederant.

* Macarii.

XXII.

Auditis itaque & examinatis omnibus his, verisque in omnibus comprobatis, & Arianis Episcopis sæpe vocatis venire re-

PAGIUS

ipsum Fidei libello, neminem non percipere, eum nihil a veritate proferri alienum, sed eadem cum pietate, qua Ecclesia, de Domino ac Salvatore nostro sentire. Quod Julius primus ex Fidei libello, hoc ipse Marcellus probare contendit in eodem a se edito. Ex cuius testimonio cum Athanasii & Julii testimonio conjuncto, concludunt aliqui Viri doctissimi, Marcellum integerrimæ Fidei Episcopum fuisse, & in ejus absolutione Synodum Sardicensem non errasse. Præterea Sanctus Epiphanius hæresi 72. narrat, o-

mentibus, ab eadem sacrosancta Synodo Sententia, lata est adversus nominatos Antistites dam-Synodi in nationis sententia, qua sede depofiti, & Arianos. Catholica communione privati essent. His igitur secundum Ecclesiasticos canones rite gestis, de omnibus, quæ hætenus in Concilio de causa inter Arianos & Catholicos gesta essent, scribuntur a sacrosancta Synodo litteræ ad Julium Romanum Pontificem, & ad Imperatores Constantium atque Constantem, quibus Patres rogarunt eos, ut, qui hætenus ab Arianis victi tenerentur & exules, quamprimum solvi ac liberari juberent, omnesque Catholici injuriam passi, & e sedibus ejectionis, in statum pristinum vindicarentur; monentes eosdem, ne in posterum iudiciis se Ecclesiasticis immiscerent, sed sinerent curata peragi ex Ecclesiasticarum legum præscripto. Mentio habetur litterarum ad Imperatores in eisdem Magni Concilii epistola Synodali data ad Julium Ecclesie Romanæ Episcopum: accepimus eam ex Collectionis Crescentianæ codice Cassinate pervetusto, sed mendis obitam ac maxime depravatam, detruncatamque; quam, ut licuit, summa industria restitutam hic edendam curavimus: si emendatior erit, quam Parisiis mittendam expectamus, describemus hic eam in secunda Tomi hujus editione: interim autem hac, ut se habet, frueri lector antiquitatis Ecclesiasticæ studiose.

Incipit exemplar epistolæ Synodi Sardicensis factæ ad Julium urbis Romæ Episcopum.

XXIII.
Epistola Synodi Sardicensis ad Julium Papam.

Quod semper credidimus, etiam sentimus, ut experientia probat & confirmat, quæ quisque auditione audivit: verum est enim quod beatissimus magister Gentium Paulus Apostolus de se locutus est (a): An experimentum queritis ejus qui in me loquitur Christus? Quamquam utique, quia in ipso Dominus Christus habitavit, dubitari non possit spiritum per animum, etiam locutum, & organum corporis personasse. Sic itaque, dilectissime frater corpore separatus, mente, concordia, voluntate affuisti: sed honesta fuit & necessaria excusatio de absentia, ne lupi schismatici, aut canes hæretici rabido furore excitati insani oblatrarent, aut certe serpens Diabolus blasphemiarum venenum effunderet. Hoc enim optimum, & valde congruentissimum.

(a) 2. Cor. 13.

lim gravem ortam controversiam de mente Marcelli: A nonnullis eo nomine incessitur, quasi ad Sabellianorum cavillationes partim adhaerit; verum alii eidem patrocinantes verum id esse negant, e contrario vero præclare illum vixisse, ac recte sensisse confirmant. Unde magna de eo controversia conflata est. Scribit hæc Epiphanius duobus post Marcelli obitum annis. Ex quibus apparet, tunc disputatum fuisse de hæresi Marcelli, quæ nonnisi post multos annos postea innovavit, ut observat Schellfratius in Dissert. 3. de facto

CHRISTI 347.

JULII PAP. II.

CONSTANTII IMP. II. CONSTANTIS

issimum esse videbitur, si ad caput, id est ad Petri Apostoli sedem de singulis quibuscumque Provinciis Domini referant sacerdotes. Quoniam ergo universa quae gesta sunt, quae acta, quae constituta, & chartae continent, & viva voces carissimorum fratrum & presbyterorum nostrorum Archidami & Philoxeni, & carissimi filii nostri Leonis diaconi verissime & fideliter exponere poterunt; pene supervacuum videatur eadem his inferri litteris, quae patuerunt apud omnes, qui convenerunt ex partibus Orientis, qui se appellant Episcopos: quamquam sint ex his certi auctores, quorum sacrilegas mentes Ariana haeresis pestifero tinxit veneno, diu tergiversatos propter diffidentiam, ad iudicium venire noluisse, tuamque & nostram reprehendisse communionem, quae nullam habebat culpam; quia non solum octuaginta Episcopis testantibus de innocenti Athanasio pariter credidimus, sed & * conventi per presbyteros tuos & per epistolam, ad Synodum, qua eorum * venire noluerunt: satis erat iniquum, illis consentientibus, sacerdotibus testimonium perhibentibus, Marcello & Athanasio denegare societatem. fuerunt quanta & ipsi religiosissimi Imperatores permiserunt, ut de integro universa discussa disputarentur: & ante omnia de sanctae fidei integritate veritatis, quam violaverunt: secunda de personis, quas dicebant esse delectas, de iniquo iudicio, vel si potuissent probare, iusta fieret confirmatio. Tertia vero quaestio appellanda * est, quod graves & acerbas injurias, intolerabiles etiam & nefarias contumelias Ecclesiis fecissent, cum raperent Episcopos, presbyteros, diaconos, & omnes clericos in exilium mitterent, ad deserta loca transfererent, & fame, siti, nuditate, & omni egestate necarent, nonnullos ferreis vinculis vinctos * eis arctissimis circulis denique ex ipsis quidam vincti in eadem iniuste defecerunt poena; quorum ambigi non potest martyrii gloriosam mortem extitisse. Adhuc quoque audent quosdam retinere; nec causa ulla fuit criminis, nisi quod repugnarent, & clamarent, quod execrarentur Arianam, & Eusebianam haeresim, & nolent habere cum talibus communionem. Iis autem qui

* quod
* causa
* tractabatur.

* apponen-
da

* vincien-
cos

PAGIUS

III. Marcellus Haereticus a D. Athanasio creatus.

facro Concilio Antiocheno cap. 5. ex quo sequentia exscribemus. Marcellus recenter per Sardicenses Concilium absolutus, & Sedi suae restitutus, magis exasperata Eusebianorum factio, eodem tempore Philippopolis congregata voluit Orbi universo offendere, subdolis Marcelli fraudibus in factio erratum esse. Plures absoluti erant in sacrosancto Sardicensi Concilio, quos omnes factio Ariana infectabat, quosque in sua Synodica enumerat. Li-

secum sentire maluerunt, prodesse; & qui ante fuerant dejecti, non solum recepti sunt, sed etiam ad clericalem dignitatem promoti, & acceperunt praemium falsitatis. Quid autem de impiis, & de imperitis. Ursacio & Valente statutum fuit, accipe beatissime frater quia manifestum erat eos non cessare adulterina doctrina in Italia semina spargere, & quod Valens relicta Ecclesia, aliam invadere voluisset, & eo tempore, quo seditionem commovit, unus ex fratribus nostris, qui fugere non potuit, viator * obrutus & conculcatus in eadem Aquilejensium Civitate tertia die defecit (causam utique mortis prebuit, qui sollicitavit) sed ea quae beatissimis Augustis significavimus cum legeritis, facile pervidebitis nihil nos praetermississe, quantum ratio patiebatur, & ne molesta esset longa narratio, quae fecissent insinuavimus: tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, * in Italia sunt fratres nostri, quae acta sunt, & quae definita, cognoscant, & ne ignorantes eorum accipiant litteras communicatorias, quos extra Episcopatum iusta sententia declaravit. Perseverent autem Marcellus, Athanasius, & Asclepius in nostra communione, quia obesse eis non poterat iniquum iudicium: de fuga & tergiversatione eorum, qui ad iudicium omnium Episcoporum, quo venimus, venire noluerunt, plena relatio fratrum, quos sincera charitas tua misit, immunitatem * tuam * humani perdocebunt. Eorum autem nomina, qui pro facinoribus suis dejecti sunt, subjicere curavimus, ut sciret eximia gravitas tua qui essent communione privati, uti antea prolocuti sumus. Omnes fratres & Coepiscopos nostros litteris tuis admonere digneris, ne epistolae inde allatas communicatorias eorum accipiant. Item * nomina haereticorum, Acacius a Caesarea, Ursacius a Syngidone, Menophantes ab Epheso, Valens a Mursu, Georgius a Laodicea, Narcissus a Neronopoli, Stephanus ab Antiochia reliqua defunt in exemplari.

* Viator.

* &

* humani
tatem.

* Ita.

Accidit vero tandem his diebus, ut eam diu expectatam numquam acceptam, causam viderimus in nuper edito

XXIV.

cet vero causam Asclepe Gaza, Pauli Constantinopoleos, & Athanasii Alexandriae Episcoporum ibidem pertractet; omnium tamen primo exagitat causam Marcelli Ancyran, quia in ea se putabat maxime fundatam. Afferit, ipsum in Concilio Constantinopolitano damnatum fuisse etiam ab illis, qui enim nunc admittebant, adduntque, tunc apud Orientales omnes habitum fuisse ut Haereticum. Id ubique spargebat Eusebianis, ut ad omnium Catholicorum aures perveniret;

Baron n. xx. & seq. & num. lvi. & seqq.

CHRISTI 347.

JULII PAP. II.

CONSTANTII IMP. II. CONSTANTIS

(b) Hilari frag. l. x. pag. 15. 16. 17.

Epistola Synodalis ad Julium Papam.

XXV.

XXVI.

to Parisiis libello, sub titulo Hilarii Fragmentorum, depromptam ex bibliotheca Petri Pithoei, editamque studio Nicolai Fabri viri ornatissimi ac disertissimi, quae sic se habet (a): Incipit exemplum epistolae factae ad Julium Urbis Romae Episcopum; Julio Episcopo a Synodo directa. Quod semper credidimus, etiam nunc sentimus; experientia enim probat & confirmat, quae quisque auditione audivit. Verum est enim quod beatissimus magister Genarium Paulus Apostolus de se locutus est; quamquam utique, quia in ipso Dominus Christus habitavit, dubitari non possit Spiritum sanctum per animam eius locutum, & organum corporis personasse. Et tu itaque, dilectissime frater, corpore separatus monte, concordati ac voluntate adfuit; & honesta fuit & necessaria excusatio absentia, ne aut lupi schismatici furtum facerent, & raperent per insidias, aut canes haeretici rabido furore exciti insani oblatravent, aut certe serpens Diabolus blasphemiarum venenum effunderet. Hoc enim optimum, & valde congruentissimum esse videbitur, si ad caput, id est, ad Petri Apostoli sedem de singulis quibuscumque Provinciis Domini referant sacerdotes. Quoniam ergo universa quae gesta sunt, quae acta, quae constituta, & chartae continent, & viva voces carissimorum fratrum & presbyterorum nostrorum Archidami & Philoxeni, & carissimi filii nostri Leonis diaconi verissime & fideliter exponere poterunt, pene supervacuum videatur eadem his inferere litteris. Patuit apud omnes, qui convenerunt ex partibus Orientis, qui se appellant Episcopos (quamquam sint ex his certi auctores, quorum sacrilegas mentes Ariana haeresis pestifero tinxit veneno) diu tergiversatos propter diffidentiam, ad iudicium venire noluisse, tuamque & nostram reprehendere communionem, quae nullam habebat culpam, quia non solum octoginta Episcopis testantibus de innocenti Athanasio pariter credidimus, sed & conventi per presbyteros tuos, & per epistolam a Synodo qua futura erat in urbe Roma, venire noluerunt; & satis erat iniquum, illis contumeliosis, tot sacerdotibus testimonium perhibentibus, Marcello & Athanasio denegare societatem. Tria fuerunt quae tractanda erant. Nam & ipsi religiosissimi Imperatores permise-

runt, ut de integro universa discussa disputarentur: & ante omnia de sancta fide & de integritate veritatis quam violaverunt. Secunda de personis, quos dicebant esse dejectos, de iniquo iudicio, ut si potuissent probare, iusta fieret confirmatio. Tertia vero quaestio, quae vere quaestio appellanda est, quod graves & acerbas injurias, intolerabiles etiam, & nefarias contumelias Ecclesiis fecissent, cum raperent Episcopos, presbyteros, diaconos, & omnes clericos in exilium mitterent, ad deserta loca traducerent, fame, siti, nuditate, & omni egestate necarent: alios clausos carcere, & squalore & putore conficerent: nonnullos ferreis vinculis ita, ut cervices eis arctissimis circulis strangularentur: denique ex ipsis quidam vincti in eadem iniuste defecerunt poena; quorum ambigi non potest martyrio gloriosam mortem extitisse; adhuc quoque audent quosdam retinere; nec ulli causa fuit criminis, nisi quod repugnarent, & clamarent, quod execrarentur Arianam, & Eusebii haeresim, & nolent habere cum talibus communionem, qui autem seculo servare noluerunt, & prodesse, & qui ante fuerant dejecti, non solum recepti sunt, sed etiam ad clericam dignitatem promoti, & receperunt praemium falsitatis.

XXVII.

Quid autem de impiis, & de imperitis adolescentibus Ursacio & Valente statutum sit, accipe beatissime frater: Quia manifestum erat hos non cessare adulterina doctrina lethalia semina spargere, & quod Valens relicta Ecclesia, aliam invadere voluisset eo tempore, quo seditionem commovit, unus ex fratribus nostris, qui fugere non potuit Viator obrutus & conculcatus in eadem Aquilejensium Civitate die tertia defecit. Causa utique mortis Valens qui perturbavit, qui sollicitavit. Sed ea quae beatissimis Augustis significavimus cum legeritis, facile pervidebitis nihil nos praetermississe, quantum ratio patiebatur: & ne molesta esset longa narratio, qui fecissent & commississent, insinuavimus.

Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta qui in Sicilia, qui in Sardinia, qui in Italia sunt fratres nostri, quae acta sunt, & quae definita, cognoscant, & ne ignorantes eorum accipiant litteras communicatorias, id est, epistola, quos iusta sententia redarguit. Perseverent autem Marcellus, Atha-

XXVIII.

PAGIUS

niret; quod adegit Epiphanium ad exquirendam Divi Athanasii de Marcello mentem: De quo, inquit Epiphanium haeresi 72. cum aliquando beatum Papam Athanasium interrogasset, cuiusmodi eum fuisse arbitraretur, ille neque purgavit hominem, neque vero asperius notavit: sed leniter arridens, non multum ab improbitate abhoruisse significavit, & in eorum loco, qui se purgassent, habuit. Quibus ex verbis colligere licet, jam tum Athanasium non amplius habuisse

Marcellum tanquam ab omni haereseos macula alienum, neque purgavit hominem, inquit Epiphanium, cum tamen purgare debuisset iuxta Julii primi & Sardicensis Concilii sententiam, si nullus tunc scrupulus fuisset, ne circumveniretur. Quod postea ipse Athanasius Marcellum habuerit ut Haereticum, docet Hilarius Pictaviensis in Fragmentis, dum de Sirmieni Synodo agit: Photinus Haereticus deprehensus, nec tunc quidem per factionem populi potuit ex Episcopatu amoveri, sed

Athanasius, & Asclepius nostra communione, quia obeſſe eis non poterat iniquum judicium, & fuga & tergiverſatio eorum, qui ad judicium omnium Episcoporum qui convenimus, venire noluerunt. Cetera ſicuti ſuperius commemoravimus, plena relatio fratrum, quos ſincera charitas tua miſiſi, unanimiſſimam tuam perdocebit. Eorum autem nomina, qui pro facinoribus deſecti ſunt, ſubjicere curavimus, ut ſciret eximia gravitas tua qui eſſent communione privati, uti ante prælocuti ſumus. Omnes fratres & Coepiscopos noſtros litteris tuis admonere digneris, ne epistola, id eſt litteras communicatorias eorum accipiant.

NOMINA HÆRETICORUM:

- Urfacius a Singiduno
Valens a Murſa
Narciffus ab Jeropoli
Stephanus ab Antiochia
Acacius a Caſarea
Menofantus ab Efeſo
Georgius a Laodicia.

Sequitur in libro edito ſeries Episcoporum Orthodoxorum, in qua undexaginta tantum recenſiti numerantur, cum tamen longe numeroſiorem fuiſſe eum Conventum, ſuperius haud dubiis aſſertionibus ſit demonſtratum.

XXX. Addiderunt his Patres litteras ad Ægypti Eccleſiam de abſolutione Episcopi Athanaſii, & condemnatione Gregorii. Scri-

perunt & Circularem epistolam ad omnes ubique poſitas Catholicorum per Orbem Eccleſias, quibus de iis, quæ hætenus geſta eſſent & deſinita a ſacroſancto Concilio, omnes certiores redderentur. Exciderunt vero litteræ datæ ad Imperatores, quarum tantum notum eſt argumentum ex aliis ejuſdem Synodi litteris: quæ autem ad Ægyptios ſcriptæ fuerunt, extant integræ, licet ob perperam factam ſcriptionem & translationem mendis aliquot illapſis ſint expurgandæ. Habetur etiam illa univerſalis Encyclica ad omnes Eccleſias data: recitat ambas Athanaſius, & primo loco eam, quæ ad Ægyptios miſta eſt, epistolam: quam, quod epistolarem complectatur hiftoriam de iis quæ in cauſa Athanaſii in eadem Synodo geſta ſunt, hic integram deſcribere dignum putamus ſic ſe habentem:

Sacra (a) Synodus per gratiam Dei Sardica congregata e Roma, Hiſpaniis, Gallis, Campania, Calabria, Apulia, Africa, Sardinia, Pannoniis, Daciis, Norico, Scythica, Dardania, & Secunda Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaja, Epiro, Thracia, Rhodope, Palæſtina, Arabia, Creta &c. Deſunt nomina complurium aliarum provinciarum, quæ in poſterioribus litteris poſtea ab eadem Synodo datis reperiuntur inſcripta: ad quos autem eadem ſcriberentur litteræ, ſic mox ibi ſubditur: Ægypto, præbyteris, & diaconis, & univerſæ Ec-

XXXI.

(a) Athan. Apolog. 2.

Epistola Synodalis ad Ægyptios.

PAGIUS

ſed Athanaſius Marcellum, qui poſt recitationem libri, quem ſcriptum ediderat, ſententia Synodi Sardienſis Episcopatus erat redditus, ubi quadam alia nova miſcere ſentit. Et ambiguis prædicationibus ejus, in quam Photinus erupit, doctrinam querere, a communione ſua ſeparat: antea tempore quàm Photinus arguitur, præventam judicio meditationem corrupta voluntatis eſſendens, & non ex libri catione eodemans. Et infra: Negata ſibi ab Athanaſio communione, ingreſſu ſeſe

Eccleſia Marcellus abſtinuit: quod & teſtatur Sulpicius lib. 2. Hiftoriæ ſuæ.

IV.

[1] Eufebiani, poſt damnatum ab Athanaſio Marcellum, ipſum Athanaſium adoriuntur, rati, tam unum quàm alium male a Synodo Sardienſi abſolutum, ut ſcribit Sulpicius citatus: Naſti ergo Ariani iſtiusmodi occaſionem, conſtrant penitus Sardienſis Synodi decreta ſubvertere. Etenim eis color quidam ſuppeteret videbatur, quod tam injuſte fuiſſet pro Athanaſio judicatum, quam

Marcellus ut Hæreticus ab omnibus agnitus.

NOTE

[1] Poſt obitum Pagii prodiit in nova Colleſione veterum Græcorum Patrum P. Mont faucon ſcriptum quoddam e Bibliothecæ Ambroſianæ pluteis, quo orthodoxia Marcelli non ambigue probatur. Eſt autem fidei Confeſſio quam Clerici Galatiæ cum Marcello Ancyrano per Eugenium Diaconum alioſque aſlegatos ſuos mittunt ad Athanaſium; in ea vero tenere ſe Filii & Spiritus Sancti cum Patre conſubſtantialitatem, & duobus perinde ac Nicæni Patres deſinierunt, proſitentur. Quin & Photini deliramenta quod Filii Dei principium a nativitate ſecundum carnem habuerit, expreſſo etiam Photini nomine damnant. Ipſum pariter Sabellium, ejus nomine, & hæreſi expreſſa, reiiciunt atque condemnant: Anathemate ferimus nominatim iſſiſſimum Sabellium, & cum ipſo quot quot ejus doctrina adſtipulantur & dicunt, ipſum Patrem eſſe Filium, ipſumque, quando Filius eſcitur, non ulterius eſſe Patrem. Hæc autem fidei conſeſſio ſubſcribitur a nonnullis Episcopis, quorum nomina vetuſtas nobis invidit; ſed ſuperreſt nomen Plenii Episcopi Hermosbi ſive Hermeti, qui ab Arianiſis exilium paſſus fuit anno 356. & Iſchyronis Episcopi Leontopolis; ejuſdem forte qui in Synodo Tyria Athanaſii cauſam deſendit. Heſ ſane alioſque Episcopos numquam ſubſcripturos fuiſſe probabile eſt, niſi primus omnium Athanaſius eandem fidei formulam & probaſſet, & ſua ſubſcriptione (quæ modo intercidit) confirmaſſet. Hanc vero fidei Confeſſionem poſt annum 370. & ante annum 373. quo S. Baſilius Magnus obiit, ſcriptam fuiſſe, ex eo arguit P. Montfaucou, quod S. Athanaſius ad dampnandum Marcellum incitatus fuerit a S. Baſilio Cæſarienſi jam tum Episcopo, ut patet ex poſtrema ejus Epistola ad S. Athanaſium data, quam in annum 371. idem vir doctus conferendam cenſet. Hac facile occaſione Marcellus Eugenium ad Athanaſium aſlegavit. Hæc ſi admittantur Marcellus, fidei Confeſſionem iſtam edidit anno ipſo ſuo emortuali vel circiter, cum enim, teſte S. Epiphano hæreſi 72. biennio circiter antequam ipſe Panarium ſuam ſcriberet, Marcellus obiit; & S. Doctor Opus illud conſecerit anno 374. ut Pagius ad annum 375. 20. adnotat, ſit inde ut Marcellus anno 372. obiit.

Eccleſiæ Dei per Alexandrinam parœciam dilectis in Chriſto fratribus ſalutem.

Etiã antequam acciperemus litteras veſtra religionis, non ignotum id nobis, ſed prorsus compertum fuit, anteſignanos inſelicitium Arianorum multa & gravia, ſed magis in exitium ſuarum animarum, quàm in Eccleſiam, molitos eſſe. Ea enim eorum ars & vaſtricies fuit, ſemperque ejus peſiferi propoſiti fuere, ut omnes ubique Orthodoxæ fidei homines, & Catholicæ Eccleſiæ doctrinam a Paribus traditam ſervantes, exagitarent & perſequerentur: quorum nonnullos falſis criminibus circumvennerunt, alios extra fines ſuos relegarunt, alios in ipſis ſuppliciis abſumpſerunt: certe fratris noſtri & Coepiscopi Athanaſii innocentiam vi & tyrannide circumvenire & opprimere conati ſunt, nulla in ejus judicio neque ſedulitate, neque fide, neque juſtitia adhibita. Jam ergo diſſi ſuis fabulis & vanis rumoribus, ac coram intuentibus, quam non poſſent de his rebus juſta documenta aſſerre, cum eſſent in urbe Sardica, non auſi ſunt in Concilium ſanctorum Episcoporum apparere. Quæ ex re æquitas judicii fratris & Coepiscopi noſtri Julii liquidiſſime apparuit: qui non temerario conſilio, ſed cum matura deliberatione ſententiam tulit: adeo ut nihil relinquatur dubii de communione fratris noſtri Athanaſii adducentis octoginta Episcopos veros teſtes pro ſe in judicium; atque eo potiore jure nitentis, quod per dilectos fratres noſtros præbyteros ſuos, & per litteras, Eufebianos non juros, ſed vi graſſantes, ſapienter eluſerit. Quapropter omnes undique Episcopi communionem viri ob ejus innocentiam confirmarunt.

XXXII.

Ariani perfugæ.

Illud quoque veſtra charitas conſpiciat, poſt Athanaſii ad ſacram Synodum Sardicam congregatam adventum, Orientales litteris mandatiſque citatos fuiſſe, ut ſe judicio ſiſterent, verum illos ſua conſcientia prædamnatos inhoneſtis cauſationibus tergiverſari cepiſſe, poſcentes interim ut innocentem quaſi nocentem a noſtra communione ſubmoveremus, nihil ſpectantes quam indecentia vel potius impoſſibilia poſtularent. Atque adeo commentaria Actaque Marcote nonniſi a ſcleratis & perditiffimis quibusdam novitiis, quibus ne vulgarem quidem gradum clericatus commiteas, per abſentiam alterius partis conſecta eſſe: neque enim frater noſter Athanaſius Episcopus. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

quam Marcellus fuerat abſolutus, qui nunc etiam Athanaſii judicio Hæreticus eſſe probaretur. Namque Marcellus Sabelliana hæreſis aſſertor extiterat; Photinus vero novam hæreſim jam ante protulerat, a Sabellio quidem in unione diſſentens, ſed inſitum Chriſti ex Maria prædicabat. Igitur Ariani aſtuto conſilio, miſcent innoxium criminofum, damnationem Photini & Marcelli & Athanaſii eadem ſententia comprehendunt: illud nimirum apud Imperatorum animos præſtantes, ut non putarentur

copus, & Macarius præbyter, quem accuſabant, præſentes aſſeſſe voluerunt, quamquam alioqui illorum inquinatio ſeu potius inſidiatio nullo non probro ſcaturiebat, cum nunc Ethnici, nunc catholicum interrogarentur, non ut que ſcirent, dicerent, ſed, quæ ab illis didicerant, mentirentur: nulla enim veſtri ratio habita eſt, qui eſtis compresbyteri Athanaſii, & curam ejus abſentia ſuſceperatis, cupientes intereſſe quaſitioni, & veritatem oſtendere, & falſa redarguere: tantum enim abeſt ut vos præſentes eſſe voluerint, ut etiam contumeliouſe eſeſerint. Ex iſtis rebus quamquam ſycophantiam eſſe clariffime conſtare: tamen, dum evoluimus Acta, deprehendimus ipſum ſcleratum Iſchyram titulo Episcopi in mercedem calumniæ remuneratum ſuam ſycophantiam ſuis verbis proderet. Ipſe enim Iſchyram in monumentis Actorum diſerte teſtatur eſſe, ſe ea ipſa hora, qua Macarius in ſuam cellam venerat, agrotum jacuiſſe, Eufebianis contra ſcribentibus eum tum ſteriſſe, & oblationes feciſſe, cum Macarius ſuperveniret.

Quin & illa calumnia, qua poſtea uſi ſunt manifeſta apparuit, cum vociferarentur & miſere deplangerent, eadem Athanaſium feciſſe, & Arſenium Meletianum Episcopum ejus opera emedio ſublato: quam rem ſclitio gemitu & falſis lacrymis, ut vera videretur, deplorabant, juſſeruntque ejuſ qui viveret, quaſi qui extinctus eſſet, cadaver exhiberi. Sed ſigmenta eorum non latuerunt: notum enim erat omnibus, hominem incolumem eſſe, & inter viros recenſeri. Verum nec ſic quidem, cum vidiffent ſigmenta ſua renudari, ipſo Arſenio ſe vivum & minime interfectum aut mortuum exhibente, quieſcere potuerunt; ſed novas ſycophantias veteribus cumulantes, omnibus machinis id egere, ut hominem calumniis involverent. Quid igitur, dilecti? Non hic quidem frater noſter Athanaſius animum deſpondit, ſed magna cum fiducia eos etiam in hac cauſa ad judicium provocavit, quod & nobis in voto fuit; ac proinde eos citavimus, ut judicium ſiſterent, & ſi poſſent, reum certis documentis perurgerent. Sed o magnam improbitatem! o gravem ſuperbiam! vel potius, ſi verum dicendum eſt, o malum & obnoxiam conſcientiam! ac rem ita eſſe, nulli non clariffime innotuit.

XXXIII.

Calumniæ Ariano- rum pate- factæ.

Quo circa, dilectiffimi fratres, commo-

XXXIV.

de Athanaſio perperam judicaſſe, qui de Marcello atque Photino verba ſenſiffent. Quæ ratio fuit, cur Occidentales non adeo libenter de Marcelli cauſa poſt apertum ejus animi dolum tractarint. Quæ de r3 queritur Baſilius epistola 10. ad Sanctum Gregorium Nazianzenum: Quale nobis auxilium ab Occidentalium ſupercilio & ſuſu aderit! Qui veritatem neque norunt, neque diſcere ſuſtinent, verum falſis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt, qua prius in Marcello patravunt; Di-

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. II.Cohortatio
Synodalis.(a) Math.
16. & 24.

nitos vos cupimus, & diligenter adhortamur ut præ omnibus fidem Catholica Ecclesia retineatis. Multa certe & gravia & acerba perpeffi estis: multas vicissim contumelias & injurias sustinuit Catholica Ecclesia: sed qui (a) perseveraverit usque ad finem, salvus erit. Quapropter si denovo auferint aliquid facere contra vos, tribulatio illa vobis pro gaudio esto: nam istiusmodi passiones pars aliqua martyrii haberi debent, & istiusmodi vestra confessiones & tormenta non carebunt sua mercede, cum præmia a Deo recepturi sitis. Quæ de re in primis decertate pro sana fide, & pro innocentia Athanasii Episcopi & in sacris nostri comministri: nam neque silentio suppressimus, aut neglectimus ea quæ ad vestram securitatem pertinebant, sed ejus rei curam præcipuam habuimus, eaque egimus, quæ dilectionis ratio postulabat. Compatimur enim fratribus nostris patientibus; & eorum passiones, nostras proprias arbitramur, & nostras lacrymas cum vestris commiscuimus: neque vos solum dumtaxat passi estis; sed eadem alii complures comministri nostri, cum huc venissent, deplorarunt. Quamobrem preces nostras ad religiosissimos & amantissimos Dei Imperatores retulimus, ut illorum humanitas eos, qui adhuc gravantur & affliguntur, solvi jubeat, constituatque ne quis iudicium, quorum munus est publica curare, de clericis sententiam ferat, aut ulla ratione in posterum sub prætextu Ecclesiarum quicquam contra fratres molatur; sed ut quisquis citra persecutionem, aut vim, aut avaritiam, prout optat & cupit, vitam instituat, & cum quiete & pace Catholicam & Apostolicam fidem sequatur.

XXXV.
De Gregorio
Ariano Episcopo
damna-
to.

Gregorium igitur illegitime ab hereticis Episcopum constitutum, & in vestram civitatem ab illis deductum, ab universa sancta Synodo ab Episcopatu, tamen si vera nunquam Episcopus fuerit, depositum esse, vestram unanimam scire volumus. Valetate igitur, & recipite vestrum Episcopum Athanasium, quem ob id ipsum cum pace dimissimus. Unde admonemus omnes, qui vel per metum, vel per dolum circumventi, cum Gregorio communicarent, ut nunc nostra admonitione respicientes, deinceps ab illius nefaria communione abstinere, & sese Catholica Ecclesia adglutinent. Cæterum quia cognovimus & Apollinarium, & Athanasium Capitonis filium,

RAGIUS

Dicebat Basilius quod sicut Marcellus deceperat dolosa Fidei Confessione Occidentales; ita & nunc Vitalis Apollinaristarum Episcopus Damasum. Ad quod cum Divus Gregorius respondisset, de duplici sensu, & quod de malo Formulæ sensu ipse Apollinaris jam detectus, reprobatusque esset ab ipso Damaso, scripsit de missis a Romana Ecclesia in Orientis subsidium Legatis, epist. 51. ad Athanasium: Quæritur & hoc a nonnullis illis, ut & nobis ipsis videtur necessario,

& Plautum, & Plucionem compresbyteros vestros eandem fraudem ab Eusebianis perpeffos esse, & quosdam eorum in exilium ejectionibus profugos esse: scire vos cupimus, etiam istos a nobis receptos esse, & ut innocentes crimine liberatos; cum non ignari sitis, omnia ab Eusebianis contra Orthodoxos per fraudem & libidinem acta esse. Equum ergo fuerat, ipsum Athanasium vos de istis rebus, ut suis ac propriis, certiores facere: sed tamen quia sacra Synodus ea potius vobis ad certius testimonium scribere voluit; ideo nos quoque non supersedendum putavimus, sed statim significare studuimus, ut quemadmodum nos, ita vos quoque hos viros recipiat, qui & ipsi quoque laudem merentur, quod ob pietatem in Christum digni habiti sunt, qui ab hereticis contumeliam paterentur. Quæ autem decreta sunt a sancta Synodo in Theodorum, Narcissum, Stephanum, Acacium, Menophantem, Ursacium, Valentem, & Gregorium, antesignanos Arianae hereseos, qui & in vos & in Ecclesiam peccaverunt, ex iis, quæ subijuncta sunt, cognoscetis: quæ ideo ad vos misimus, ut vestra in Deum pia religio suffragetur sententis a nobis latis: simul intelligat Ecclesiam Catholicam nequaquam dissimulante cum iis agere qui ipsam offendunt. Hactenus Synodalis epistola ad Aegyptios data.

Quæ autem post sequitur, ad universas Ecclesias missa est: sed accidit, ut librarium vitio inscriptiones immutatae sint, atque hæc quam retulimus ad Aegyptios missa, loco illius ad universos ubique terrarum Episcopos scriptæ posita habeatur, illa vero Universalis & Circularis sub titulo ejus quæ data est ad Aegyptios & Africanos errore sit collocata; quod ex ipsarum argumento nemo non intelligit. Subjiciemus hic ipsam Synodalem epistolam Encyclicam ab Athanasio (b) recitatam, qua pariter quæ in Synodo Sardicensi, usque in eam horam qua scribebat, gesta erant, exacte sunt enarrata, habet eandem Theodoretus (c): describemus nos hic illam ex Athanasii textu, ex quo prior quoque accepta est, multa prætermittentes, quæ de causa ejusdem Athanasii in Synodo judicata, in litteris ad Aegyptios superius recensimus. Apud Theodoretum inscriptio ponitur, quæ in Athanasio desideratur, in qua numerantur

XXXVI.
Corrigitur
error
titulorum.(b) Athan.
Apolog. 2.(c) Theod.
1. 2. c. 8.

ut Marcelli hæresim illi cum venerint, tanquam malam & nocivam, & a sana Fide alienam extermine. Quoniam ad hunc usque diem, in omnibus, quas scribunt litteris pessime quidem audientem Ariam sursum ac deorsum versantes, anathematizare, atque ex Ecclesiis eliminare non cessant; Marcellum autem, qui ex diametro respondens Ario impietatem attulit atque contra eandem Unigeniti, Divinitatisque essentiam impie egit, Verbique appellationem male usurpavit,

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII
CONSTANTIS IMPP. II.

tur diligenter provinciæ omnes, ex quibus Episcopi ad Synodum convenere; sic enim se habet:

XXXVII.
Epistola
Synodalis
Encyclicæ.

Sanctum Concilium ab Episcopis Romæ, Hispania, Gallia, Italia, Campania, Calabria, Africa, Sardinia, Pannonia, Mysia, Dacia, Dardania, & Dacia Inferioris, Macedonia, Thessalia, Achaja, Epiri, Thracia, Rhodopa, Asia, Caria, Bithynia, Hellepontis, Phrygia, Pisidia, Cappadocia, Ponti, Phrygia Minoris, Cilicia, Pamphilia, Lydia, insularum Cycladum, Aegypti, Thebaidis, Libya, Galatia, Palaestina, Arabia per Dei gratiam Sardicæ celebratum; omnibus ubique Episcopis & ministris Catholica & Apostolica Ecclesia dilectis fratribus in Domino S.

Sape multumque in servos Dei rectæ fidei cultores audaciam suam exercuerunt Ariani, &c. Post aliqua vero, hæc ab exordio Aetorum Sardicensium (a) de Arianis: Cum ad Sardorum civitatem accessissent, De rebus inspectis ibi Athanasio, Marcello, Asclepi, aliisque nonnullis, veriti sunt in iudicium prodire: & cum non semel aut bis, sed iterum atque iterum citati essent, citationibus non obtemperaverunt, tamen omnes Episcopi simul congregati essent, & in primis gravissima ætate Ofius, homo & ob ævi longitudinem, & confessionem suam, & ob tantos suos labores omni reverentia dignus. Expectavimus igitur eos, & cohortati sumus, ut in iudicium prodirent, & ea, quæ rumoribus & litteris de comministris nostris absentibus jactaverant, præsertes iustis rationibus comprobarent. Verum illi, quantumcumque citati, prodire noluerunt. Et paulo post: Fugerunt autem, non solum quod sycophantiam suam agnoscerent, sed quod præsto viderent qui ipsos de variis criminibus inceperant, qui vincula & ferrum promebant, quæ secum ab exilio exulerant. Cognati autem eorum, qui illic adhuc victi asservantur, ibi quoque præsertes eorum oculis apparebant, unaque cum iis amici eorum quos ipsi trucidaverant: & quod maximum est, aderant Episcopi, quorum aliqui ferrum & catenas sibi ab ipsis inditas circumferebant, aliqui mortes illorum calumniis illatas detestabantur: eo enim furoris proceperant, ut etiam Episcopos interficere conarentur: & interfecissent, nisi eorum vanibus evasione fuissent. Certe comminister noster beatus Theodolus per calumniam eorum iussus interfici, fuga salutem sibi quaesivit: alii iustus gladiorum ostentabant: alii famem toleratam conquerebantur, neque harum rerum vulgares homines, sed integræ Ecclesiæ testes erant, quarum nomine legati, qui huc venerant, de militum gladiis, Ann. Eccl. Tom. IV.

ne semel quidem accusare videntur. Occidentales, qui causam Marcelli aliquandiu silentio obvolverant, eum tandem damnarunt, ut patet ex

turbarum fastigationibus, Judicium minis, adulteris, & subornatis falsis litteris, certa documenta afferbant; lætæ enim sunt litteræ, quas Theognis in fraudem Athanasii, Marcelli, & Asclepe adulteraverat, ut Imperatores in hos viros concitaret: & hoc ita esse, hi qui Theognidi per id temporis diaconi fuere, commonstrarunt; ut interim omittamus virginum denudationes, Ecclesiarum incendia, carcere eorum qui in sacris ministri erant. Quæ scelera, nulla alia de causa, quam ob insulam abominandamque Ariarum hæresin, commiserunt. Omnia enim ista mala coacti sunt experiri, qui eorum communionem recusabant. His igitur inspectis, in arctum cogebantur eorum consilia, cum & facta perpuerit confiteri, nec dissimulandi spes esset.

Venerant illi quidem in Sardorum civitatem, ut adventu suo existimationem, quasi non peccassent, excitarent. Ceterum cum eos accusatores suos futuros esse conspicerent, quos vel calumniis, vel calamitatibus affixerant, & inhererent oculis, & sub conspectu essent rerum, quæ objicerentur documenta: noluerunt ad citationem in iudicio comparere, quamvis magna fiducia, & libertate a comministris nostris Athanasio, Marcello, & Asclepa inceserentur, querelas suas proponerent, ac nulla non ratione provocantibus, cum denunciarent se esse paratos, non solum calumnias eorum resellere, sed ostendere quoque quæ contra Ecclesiam publice deliquissent. Igitur tanto metu correpti sunt, ut se fugæ mandarint, & fugiendo calumnias suas patefecerint; & quæ peccaverant, cursu illo confessi sunt. Et quamquam eorum pravitas non modo ex superioribus, sed ex istis quoque innotesceret; tamen, ne de fuga sua novum aliquod scelus mutarentur, decretum fuit, ut secundum veritatis rationem illorum facta fabula examinarentur. Subditur ibi de Actis eorum contra Athanasium confectis, de quibus satis ex eorundem epistola ad Alexandrinum superius dictum est; quibus recentis, hæc habentur de Marcello, ac subinde de Asclepa:

Recitata quoque sunt scripta collega nostri in sacris Marcelli, & deprehensa est Eusebii dolosa vasfricies. Quæ enim Marcellus per modum questionis tractaverat, ea tamquam ita esse profiteretur, calumniati sunt. Recitata quoque sunt in his questionibus quæ intercederent, & subsequerentur, & inventa est bona, & recta fides istius viri; non enim ex Maria (ut ipsi asseverabant) Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus regno constituit, sed regnum ejus initio, & sine care, I i i z scri-

XXXVIII.
De Arianis
fugam
arripentibus.XXXIX.
De Mar-
cello, &
Asclepa.

Paulino Trevirensi & Liberio Papa, post cujus sententiam Marcellus ab omni sub cælo Ecclesia rejectus fuit.

scriptis prodidit. Hæc in præfens fuit Synodi sententia, & antea Julii Romani Pontificis de Marcello, secundum ea quæ in publicum iudicium allata erant: finem autem ille aliter corde sentiret (ut postea ex patefactis convictus est) nequaquam vertitur infamiae Synodo secundum Acta edita iudicanti. At mox subditur de Asclepa in eadem epistola: *Asclepas autem comminister noster in sacris prolati Actorum monumentis Antiochiæ confectis, docuit cum ibi simul, & accusatores, & ipse Eusebii Casariensis adessent, iudicium Episcoporum, qui huic causæ præsidebant, se innocentem pronuntiatum esse. Hæc ibi. Quod vero ad eundem Asclepam Gazæ Episcopum spectat, coivit aliquando hic cum Arianis ante Nicænum Concilium: ubi vero illud est celebratum, Catholicam fidem una cum Orthodoxis professus est: quamobrem Eusebii in eum exacerbat in Conventiculo Tyrio (ut Theodoretus (a) testatur) pravæ doctrinæ illum accusarunt: sed in Conventu Antiocheno (quinam hic fuerit, ignoratur) causa cognita, innocens ab Episcopis inventus est; verum ab eisdem Eusebianis exagitatus, sedeqe spoliatus, Romam confugit ad Julium Romanum Pontificem: qui Actis contra eum diligenter inspectis atque adversariorum calumniis perspicue patefactis, ipsum innocium, ac dignum communionem Catholica declaravit. Sed rursum epistola:*

XL. *Non igitur sine causa, est dilectissimi, quod citati sapius non obtemperarint, sed fugere maluerint; & conscientia ad fugam propulsi, crimen suæ scyphantiæ confirmaverint; & causam dederint, ut quæ accusatores eorum presentes objicerent, & demonstrarent, pro veris haberentur: immo præter hæc omnia, depositos olim & ejectos ob Arianam hæresin, non solum receperint, sed ad majores gradus evexerint, ex diaconis presbyteros, ex presbyteris Episcopos facientes, non in alium usum, quam ut impietatem disseminarent, latiusque diffunderent, & piam fidem corrumpere. Quo in negotio post Eusebium facile principes sunt Theodorus ab Heraclea, Narcissus a Neroniade Ciliciæ, Stephanus ab Antiochia, Georgius a Laodicea, Acacius a Casarea Palæstine, Menophantes ab Epheso quæ est Asiæ, Ursacius a Singidone Mysiæ, Valens a Muris in Pannonia: nam & isti eos qui secum ab Oriente descendebant Sardicam, non permisissent in sacrosanctam Synodum introire, aut ullo modo ad Dei Ecclesiam appellere; & in itinere Sardicam versus certis in locis Conciliabula in morem Synodi per se habuerunt, & fœdera cum interminationibus confecerunt. Quapropter cum Sardicam pervenissent, minime omnium iudicio steterunt, aut in eundem locum cum sacra Synodo convenire voluerunt; sed mox ubi eo perven-*

(a) Theod. l. 1. c. 24. in fin.

Antestignani Arianorum.

nissent, & pro perfunctoria specie purgationis adventum suum ostentassent, rapim inde aufugerunt.

Rem ita actam esse, per comministros nostros Macarium * Palæstinum & Asperium Arabem, qui una cum ipsis in itinere fuerunt, & ab eorum infidelitate recesserunt, resciscere licuit: qui cum ad sacram Synodum venissent, simul & de vi, quam passi essent conquesti sunt; & quantia pravitate in rebus agendis usi essent Eusebii, indicarunt. Id quoque ab eis auditum, esse illic multos rectæ fidei cultores, quos isti prohibuerunt ne huc venirent, pericula, minasque si quis ab ipsis recederet, denunciante: ac propterea curasse, ut omnes in itinere eodem domicilio viverent, ne vel tantillum quispiam ab illis seorsum agere posset. Sed quia eorum scyphantiæ, vincula, cades, verbera, falsæ epistolæ, contumeliæ, virginum denudationes, exterminationes, evasationes, incendia ecclesiarum, transultusque a minoribus civitatibus ad majores paræcias, & quod est gravissimum, denuo per eandem excitata contra rectam fidem infelicissima Arianorum hæresis reticenda non sit.

Ideo nos dilectos fratres & comministros nostros Athanasium, Marcellum, Asclepam, cum cæteris comministris nostris, innocentes & puros pronunciamus, litteris ad singulas paræcias missis, ut populi cujusque Ecclesiæ cognoscant sui Episcopi sinceritatem, eumque pro Episcopo & habeant, & expectent: istos autem more luporum in horum Ecclesias invadentes, Gregorium, inquam, in Alexandriam, Basilium in Ancyram, Quintianum in Gazam, eos neque Episcopos appellent, neque ullam cum eis communionem habeant, aut eorum litteras recipiant, aut vicissim mittant. Theodorum autem, Narcissum, Acacium, Stephanum, Ursacium, Valentem, Menophantem, & Georgium, metus causa huc ab Oriente non audentem venire, sed tamen a beato Alexandro depositum, tum quia iste & cæteri illi sectatores sunt Arianæ rabiei, tum ob reatum criminum, omnes sacrosanctæ Synodus communi calculo exauctoratos omnino ab officio Episcopatus submovet. Decrevimusque eos non modo Episcopos non esse, sed ne dignos quidem Fidelium communionem: immo quia separant Filium a Patre, & Verbum a suo Patre abalienant; æquam esse, eos ab Ecclesia Catholica separari, & alienos indignosque haberi Christiano nomine. Sint vobis igitur anathema, eo quod verbum veritatis adulteraverunt: præceptum siquidem Apostolicum est: Si quis evangelizaverit vobis præter id quod accepistis, anathema sit: cum his quidem ne quis communionem habeat, præcipite. Nihil commune luci cum tenebris: hos procul a vobis arcete, cum nulla sit concordia Christo cum Belial: cavete invenire, dilecti, ne vel scribatis ad eos vel

XLII. Arium. De Macario sive Ario & Asterio.

XLIII. Abfolvuntur a Synodo antea damnati ab Arianis.

eorum scripta recipiatis. Quin & vos quoque studete, fratres & comministri nostri in sacris obeundis, ut spiritu præsentis in nostra Synodo idem suffragium conferatis per vestras subscriptiones, quo ab omnibus ubique sacrorum ministris concordia servetur. Divina providentia sanctos & lætos vos conservet, dilecti fratres. Sequuntur post hæc nomina Episcoporum qui subscriperunt, de quibus superius egimus.

XLIII. Appendix commentitia.

(a) Theod. l. 2. c. 9.

Cæterum quæ est hic descripta ex Athanasio epistola Synodalis Concilii Sardicensis, apud Theodoretum aucta reperitur appendice, nempe tractatione seu regula Catholice fidei, quam quidem ab aliquo superadditam esse, ex his quæ dicemus, facile quisque persuaderi potest. Cum enim Valentem & Ursacium ambæ superius recitatae Synodales epistolæ declarant fuisse Arianos, & ut ejus sectæ homines sententia omnium Episcoporum una cum aliis nominatis superius Arianis esse damnatos: quomodo verum esse potest quod legitur in eadem appendice (a), eisdem Ursacium & Valentem ejus fuisse sententiæ, ut dicerent & Verbum Dei, & Spiritum sanctum crucifixum esse, occisum, mortuum, & a mortuis excitatum? procul namque aberat ab Arianorum sententia ejusmodi de passione Spiritus sancti una cum Verbo positio, quorum hæresis tres in Trinitate personas sic ab invicem dividebat, ut non pateretur dici eandem esse substantia una conjunctas: sed Sabelianis potius, qui Arianis ex adverso pugnant, affinis videri poterat ea sententia, qui sic prædicarent unam in Trinitate reperiri substantiam, ut tamen omnem personarum distinctionem adimerent: ex qua quidem assertionem sicut Filium, ita Patrem & Spiritum sanctum impie dicendierant in carne passi. At contra de Arianis ibidem in eadem appendice mox subditur: Porro ista conjurata hæreticorum turba contendit varias Patris & Filii & Spiritus sancti substantias esse, easque separatas. Substantiam pro substantia poni ibidem declaratur. Tantum igitur est dicere, Ursacium & Valentem ea sensisse de Spiritu sancti passione una cum Verbo, quan-

PAGIUS V. Photinus sapius damnatus.

Ad num. XLIII. Petavius in Dissert. de Photino Hæretico, ejusque damnatione cap. 1. scribit Photinum in Synodo Sardicensi damnatum auctore Epiphano hæresi 71. ubi Photinum narrat, in Sardicensi Occidentali Synodo depositum. Ac ne ambiguum foret, quia secedentibus apud Sardicam Arianis, Synodus bifariam divisa est, ab utra parte damnatum intelligeremus, a Catholicis damnatum affirmat, & hoc addit ipse de suo. Sed itane, inquit Sirmondus in Diatriba secunda de Photino Hæretico, ut damnatum a Catholicis eo iudicio Photinum credamus, in quo an Catholicorum quisquam fedit, incertum. Hæreticus omnium consensu præfuit, & primas partes egit Semiarianorum princeps Basilium

tum negare ipsos fuisse Arianos, cum tamen iidem cum sociis Ariani dogmatis antesignani eadem epistola superius nominentur, & semper sint Arianæ hæreseos accusati. Sed & cum iidem in Synodo & apud Julium Romanum Pontificem recantarent palinodiam, oblatis ipsi libellis penitentiae, sese Arianam hæresin detestari atque damnare professi sunt: at de hæresi qua dicerent Spiritum sanctum passum una cum Verbo, nulla profus est mentio in eorum libellis, quos inferius suo loco describemus.

Atqui eadem facilitate qua Theodoretus, Sozomenus videtur errore lapsus, ut appendicem illam vere esse putarit Concilii Sardicensis, cum ita ait (b): Eodem tempore quoque aliam fidei formulam ediderunt pluribus quidem verbis scriptam, quam quæ in Concilio Nicæno edita fuisset, sed tamen eandem complectentem sententiam, & verbis non multum ab illa discrepantem. Ad extremum Osius & Protogenes, qui principem locum inter Episcopos Occidentis, qui Sardicæ conveniant, obtinebant, veriti ne quibusdam viderentur decreta Concilii Nicæni innovare, scripsere ad Julium, & testati sunt se illa quidem rata habere; sed quo facilius intelligerentur, eandem pluribus verbis explicasse, eo consilio, ne Arianis, quæ brevitate formulæ fidei in eo Concilio edita abutebantur, facultas ex verbis daretur imperitos in absurdam aliquam opinionem rapiendi. Hæc Sozomenus: sed plane nugæ sunt istæ, & ab eo sic scripta, vel quod putarit appendicem illam vere esse, sicut epistolam, Concilii Sardicensis, vel fortasse, quod incidit in professionem Arianorum latam nomine Synodi Sardicensis, de qua paulo post dicturi sumus: ea, inquam, cum ipse legeret, illa addidit de excusatione Osi atque Protogenis apud Julium.

XLIV. Commentum de fidei formula explicata. (b) Sozom. l. 3. c. 11.

Verum in Concilio Sardicensi nullam profus editam esse Catholicæ fidei regulam, nec priorem illam Nicænam vel uno verbo aut apice auctam, aut quovis prætextu explanatam, locupletissimus testis est Athanasius (c), cum hæc disertis verbis

XLV. Nulla edita fidei formula nova in Concilio Sardicensi. (c) Athan. ad Antioch.

affixit. Ancyranus? Credet hoc affirmanti, qui vobis, nobis non persuadent. Porro cum damnati Episcopatuque dejecti Photini nulla in Sardicensibus Actis fiat mentio, & quæ de Photini exauctoratione, deque Basilii cum Photino disputatione ab Epiphano tanquam Sardicæ gesta memorantur, eadem omnia Sirmondus ad Synodum pertinere, Scriptorum alii fidem faciant, parum perspicacem videri oportet eum, qui Epiphanium, quod alii prius dem monuerunt, memoria lapsus hoc loco, Synodo Sardicensi tribuere, quod Sirmondus congruebat, cassamque & inanem Auctoris observationem jacere non videret. Hæc Sirmondus, idque juxta Baronii sententiam, qui uterque etiam recte docent primam Photini damnationem.

affirmat, scribens ex Synodo Alexandrina ad legatos Apostolicæ sedis Eusebium, & Luciferum & alios Episcopos Antiochiæ confidentes: *Tabellas (inquit) nonnulli jactant, quasi ex Sardicensi Synodo de fide conscriptas: ne legi quidem semel, aut proferri sinatis: nihil enim tale Concilium defuit. Quamvis enim certi homines nonnulla, quasi quæ deessent Nicæno Concilio, adscribere vellent, idque acriter contenderent; sancta tamen Synodus, quæ Sardicæ convenit, indigne id tulit, decretoque sancivit, ne quid ulterius de fide scriberetur; & sese contentos esse Nicæna fide declaravit, ut cui nihil deesset, & in qua integra & solida pietas contineretur: neque edendam esse aliam professionem fidei; ne illa quæ Nicæa scripta est, suos numeros non habere videretur; neve illis, quibus libido est, semper nova statuere, occasio hujusmodi suppeditaretur, ut iterum atque iterum de fide deficiant. Quapropter si quis hæc, aut aliud quidpiam cavillabitur; compescite illos, & ad studium pacis inducite: nihil enim in istis cognoscere possumus, nisi contendendi libidinem. Hæc Athanasius, qui & post multa, sic prope epistolæ finem:*

XLVI.
Eusebii
Vercel-
lensis sub-
scriptio.

His (inquit) etiam Eusebius Latine subscripsit, quorum hæc interpretatio: Ego Eusebius Episcopus secundum exactam veritatem utriusque partis confessionem, &c. Ubi post nonnulla idem Eusebius Vercellensis Episcopus ita subdit: Deinde quia fama apud externos increbuit de tabella Sardiniani Concilii; ne ea ultra Nicænam fidem decreta esse putetur, meo suffragio denuntio, quo nihil luxamenti aut noxæ Nicæna fidei inde oboriatur; neque eam ea de causa proferendam censeo. Ita Eusebius. Sic igitur utriusque Orbis Orientalis & Occidentalis Episcoporum assensione, & Synodalibus quoque decretis testatum, firmatum, stabilitumque est, nihil ad ipsam fidem Nicænam additum quoquo modo a Concilio Sardicensi fuisse. Ex quibus pariter erroris convincitur Vigilius (a) Episcopus Tridentinus, dum agens contra Eutychem, affirmat septem capitula ad fidem spectantia, post illa quæ Nicæa statuta essent, a Patribus Catholicæ profes-

(a) Vigil.
contra Eu-
tych. l. 5.

PAGIUS

tionem pertinere ad Synodum Antiochenam, quam anno CCCXLV. celebratam docuimus: in hujus enim Synodi Fidei Formula, quæ refertur ab Athanasio Apologia 2. pag. 691. damnantur *discipuli Marcelli & Scotini ab Ancyra Galatiæ*, ubi Photinus Scotinus appellatus. Petavius in Dissertatione laudata existimat, Photinum primo damnatum in Synodo Constantinopolitana ab Hæreticis celebrata anno CCCXXXVI. fultus auctoritate Severi Sulpicii lib. 2. qui tradit, ipsum una cum Marcello præceptore suo Synodi iudicio condemnatum esse etiam ante Sardicentem. Quam Synodum Petavius præfatam Constantinopolitanam interpretatur. Sed tam certum est, Severum eo in loco errare, quam dum-

tionis in Sardicensi Concilio fuisse addita; cum & ejus professionis fidei illa verba plane adulterina recitat, quibus dicitur: *Hanc (inquit) exposuimus fidem, in qua reperiuntur septem definitionum capitula Nicæna expositioni addidisse, quæ illi negabant, contra quos Concilium fuerat congregatum: Hæc ibi.*

Vides ex his pariter superius recitatis, XLVII. inter alia decreta Concilii Sardicensis desiderari canonem illum, quo ait Athanasius, qui præfens fuit, statutum fuisse ne quid ulterius de fide tunc scriberetur: contentosque se esse Nicæna fidei Symbolo, Patres declarasse. Rursum vero in dialogo Liberii Papæ cum Imperatore Constantio, qui recitatur a Theodoro (b), de Mari Episcopo Chalcedonensi, Ursacio & Valente hæc habentur: *Idem in eodem Concilio Sardicensi libellos supplices dederunt, postulaveruntque veniam pro eo, quod commentarios unius partis suffragiis per calumniam contra Athanasium in Mareote consecerant; quos libellos jam habemus in manibus. Ita Liberius Papa coram Constantio Imperatore de Actis Sardicensibus ore libero locutus est. Sed hæc cum non extarent in binis superius sacre Synodi recensitis epistolis, in quibus omnia quæ in causa Athanasii hætenus essent gesta narratur: in eam imus sententiam, ut post datas illas epistolas ea de libellis dictorum Arianorum Episcoporum contigerint: multa quidem post scriptas easdem litteras facta esse Sardicæ ab Episcopis in Synodo commorantibus, quorum nulla fit mentio in eis; tum quæ dicta sunt de Nicæna fidei decreto, tum quæ subduntur, certam exploratamque fidem faciunt. Potuit autem per facile contigisse, ut iidem Ariani Episcopi simul cum aliis dissidentes, libellum illum ad Synodum Sardicam miserint: cum aliqui de Valente atque Ursacio liqueat id genus alias (ut suo loco dicemus) Romano Pontifici obtulisse libellos, sæpe pœnitentes, & in errorem iterum relabentes.*

XLVII.
Desidera-
tur Canon
citatus ab
Athanasio.

(b) Theod.
l. 2. c. 16.

XLVIII.

Rursum vero ex S. Hilario (c) illud compertum haberi videtur, Constantium Imperatorem ad Synodum Sardicentem litteras dedisse, quibus profiteretur Filium Dei

(c) Hilari-
cont. Const.

VI.

scribit, Sardicentem Concilium ante Constantini Magni obitum congregatum fuisse. Prima itaque Photini damnatio contigit in Secunda Synodo Antiochena memorata; altera ad Concilium Sardicentem, & tertia ad Concilium Mediolanense præfenti anno celebratum pertinet, ut mox videbitur. Quæ diversæ Photini damnationes sedulo observandæ ob controversias post Baronii mortem exortas de variis hujus Hæretici damnationibus, Conciliiisque, in quibus illæ contigerunt.

Ad num. XLVIII. Jus appellationum ad Sedem Romanam a Synodo Sardicensi non institutum, sed confirmatum. Hoc enim ipso, quo Romanus Pontifex est jure Divino omnium Episcoporum pri-

Dei ejusdem esse cum Patre substantia: ait enim in eum scribens: *Damnus quoque & substantiæ nomen, quo te in Sardicensi Synodo & Sirmiensi pium esse, Occidentalibus mentiebaris. Hæc Hilarius. Sed & Epiphanius (a) auctor est, in eodem Concilio Sardicensi damnatum fuisse Photinum Episcopum Sirmiensem hæresarcham, de quo sic scribit: Photinus, ex quo sunt Photiniani, hoc tempore vixit, & Episcopus sanctæ Catholicæ Ecclesiæ fuit: qui infamia non minima elatus & supra omnes ante se furiosus factus, similia his quæ Paulus Samosatenus docuit, de Filio Dei sensit, & verba maledicentia nequiquam consistere valentia evocavit. Hic originem a Sirmio duxit, & quando zizanium in mundum invexit, quod temporibus Constantii * factum est, usque huc in vita supervit, a Synodo Occidentali in Sardicæ congregata subversus ob eam quam evocavit blasphemiam.*

(a) Epiph.
hæres. 71.
Photinus
damnatus
in Concil.
Sardicen-
si.

* al. Con-
stantini.

XLIX.
Photini
blasphem-
ia.

Asserit autem hic, ab initio Christum non esse, verum a Maria, & hucusque ipsam existere, ex quo Spiritus sanctus (inquit) supervenit in ipsum, & genitus est ex Spiritu sancto. Spiritum autem sanctum dicit veluti temerarius architectus, & velut inenarrabilem rerum cæli dimensionem, se putare Christi esse. Fuit hic Photinus loquax & acuta lingua, & qui multos posset sermones pronuciare, & disceptandi promptitudine decipere: sæpe enim a multis confutatus, & post illam defensionem ipse tunc in Sardicæ factam, quando ab Episcopis vocatus fuit ad reddendum rationem de maligna a se proposita fide, impetravit a Constantio Rege, veluti qui frustra depositus esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret se frustra depositum esse. At hæc postea. Sed putatur Epiphanius errore lapsus, & loco Sirmiensi posuisse Synodum Sardicentem; sicut & Severus (b), qui de Photino cum agit, tradit eum ante Sardicentem Synodum hæresicos condemnatum, e jus quoque causam perductam esse ad eandem Synodum, ibique confirmatum fuisse hæreticum, roboratamque sententiam in eum antea promulgatam.

(b) Sever.
l. 2. histor.

L.
(c) Socrat.
l. 2. c. 16.
(d) Sozom.
l. 3. c. 10.

Quod rursum spectat ad Synodum Sardicentem: præter illa etiam quæ superius recitata sunt, Socrates (c) atque Sozomenus (d) affirmant Paulum Episcopum

PAGIUS
jus appel-
lationum
Pontifici
Romano
asseritum.

primus, & cæteris jurisdictione superior, ac Ecclesiæ caput, consequens est, ut ad ipsum Episcopi, cum injuriæ patiuntur, appellare possint. Quare jus appellationum Episcopatum ad Romanam Sedem Pontifici Primatus appendix est. Et revera, inquit Perronius Cardinalis in Republica ad Responsum Magnæ Britannicæ Regis cap. 3. Si jus illud a Concilio Sardicensi institutum esset, qua ratione Julius Romanus Pontifex pluribus ante Concilium illud annis ad Eusebianos hæc scripsisset? Oportuit secundum Canonem & non isto modo, iudicium fieri: oportuit scri-

Constantinopolitanum una cum Athanasio eidem Synodo interfuisse: Arianos vero Episcopos fuisse hos adeo detestatos, ut, his in communionem susceptis, noluerint Concilio cum aliis præsentibus esse. Theodoretus (e) autem tradit de Paulo, vetitum ipsum fuisse a Catholico populo Constantinopolitano ad idem Concilium Sardicam progredi, quod sciret paratas illi esse infidias ab Arianis: quod & verius putamus; cum in duabus illis epistolis, ubi agit de causa Episcoporum qui ab Arianis fuerunt calumniis & aliis diis exagitati, & de eorundem facta in Synodo absolutione, nullum penitus de Paulo verbum habeatur. Quomodo autem idem rursus in exilium actus sit, dicemus inferius.

De Paulo
Episcopo
Constanti-
nopolit.

(e) Theod.
l. 1. c. 5.

Postquam igitur causæ diversorum Antititum tractatæ sunt, & alia complura, quorum signa quædam tantum relicta esse meminimus: ultimo loco, ex more, ad ea quæ ad Ecclesiasticam disciplinam spectare viderentur tractanda, Patres iteratis facris Comitibus se converterunt: atque secundum diversas Episcoporum suggestiones, rogante Ofio Synodi patrono sententias Patrum, canones viginti & unus ab eidem sanciti sunt. Prima igitur ea Ofii Episcopi rogatio (f) fuit de prava consuetudine, quæ irreperat in Ecclesiis, de Episcopis, qui humanæ gloriæ libidine incitati, e minoribus ad majores sedes provehi laborarent; unde fiebat, ut, qui essent ejusmodi, negotium facerent iis qui majoribus præessent Antistites civitibus. Recens erat exemplum Eusebii Nicomedensis, qui post duas sedes mutatas, Constantinopolim se transferri curavit, cum & ejectionis ex suis sedibus aliis Orthodoxis Episcopis, alii iidem Antistites, sed minorum sedium, ab Arianis provehebantur; quod facinus sacra Synodus austerius statuit puniendum, nimirum, ut nedum hi inter Episcopos adnumerari non deberent, sed ab omni penitus ordinis Ecclesiastici gradu dejecti, inter laicos commorarentur, immo ne laica quidem vel in fine vitæ communionem impartirentur; adversus quos tamen mitius olim egerat Nicæna Synodus (g), jubens eosdem licet invitos in præteritam sedem debere re-

LII.
Canones
Concilii
Sardicen-
sis.

(f) Concil.
Sard. c. 1.

(g) Concil.
Nic. c. 15.

Secunda (b) ea rogatio fuit, de Episcopis in alias provincias transcurrentibus; quod

LII.
(b) Concil.
Sard. c. 2.

deve omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod iustum esset, decerneretur. Episcopi enim erant, & non vulgares Ecclesiæ, qui ista patiebantur, sed quas ipsi Apostoli ad fidem instruxerunt. Cur igitur & in primis de Alexandrina civitate nihil nobis scribere voluistis? An ignari estis hanc consuetudinem esse, ut primam nobis scribatur, ut hinc quod iustum est, definitur possit? Quapropter si istæ hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat, id hæc ad nostram Ecclesiam referri oportuit.

Petrus de Marca lib. 7. de Concordia cap. 3. exi.

VII.

Cohibentur vagantes per diversas sedes.

(a) Concil. Sard. c. 14. 25.

LIII.

(b) Eod. Conc. c. 3. De appellatione ad Rom. Pont.

(c) Ibid. c. 4.

LIV.

(d) Concil. Sard. c. 5, 6.

PAGIUS

Refellitur sententia Petri de Marca circa appellationes ad Espan.

quod non licere, nisi invitati fuerint ab aliis Episcopis ejus provinciae, statuit sancta Synodus: & id quidem decretum ob Eusebianos, eosdemque Arianos errores, qui longe a sedibus suis per diversas provincias ex animi sententia vagarentur: inter quos Urfacius & Valens erant, qui cum in Mysia & Pannonia sedes haberent, semper extra provinciam cum impietatis sociis inventi sunt. Sed quod ad hanc spectat; ambitiosis quoque illis Episcopis obvium est (a), qui, alienae sedis cupidine, ad Episcopos aliarum Ecclesiarum se conferrent, in quibus diuturniores moras neccentes, ostentantes scientiam, frequentes ad populum conciones haberent, ut sic sibi omnem gratiam conciliarent, a quibus expetendi essent Episcopi, contemptui habito qui tunc eis praesesset. Vetuit itaque sancta Synodus, ne Episcopo, nisi gravis urgeret necessitas, ultra tres hebdomadas abesse liceret ab Ecclesia, cui praefectus esset Antistes: sed si fundos in aliena dioecesi haberet, in illis liceret post tres hebdomadas commorari, si necessitas illic eum derineret.

Horum quoque causa illud videtur adjectum (b); ut, si quis in judicio provincialium Episcoporum se injuste damnatum putet, liberum sit ei ad Romanum Pontificem provocare: qui, ut libuerit, vel judicata confirmet, vel denuo eandem causam cognoscat. Quis enim non intelligat hanc occasione eorundem Arianorum renovata fuisse; qui adeo indigne ferebant, condemnatos a se Episcopos Marcellum, Asclepam, Athanasium, Paulum, & alios, eosdemque se de depositos, per Julium absolutos esse, & sedi pristinae restitutos? Sed & quod pendente Athanasii causa coram Julio Romano Pontifice, Eusebiani, qui eum condemnaverant, in ejus locum, non expectata sententia ipsius Julii, Gregorium Episcopum subrogaverunt; inde factum est, ut Gaudentius (c) Antistes suggereret, addendum esse decretum, ne liceret aliquem sufficere in cursu publico, Episcopi, dum ille, qui Romanum Pontificem appellasset, ejus expectaret sententiam.

Ex Osi quoque rogatione statutum (d), ut vicinioris provinciae Episcopi supple-

existimat, jus in Synodo Sardicensi quaesitum Episcopo Romano, diversum prorsus esse a judicio appellationis, nihilque aliud ei concessum, quam ut decernere posset causae retradationem. Quippe, inquit, Synodus statuit, ut si Episcopus damnatus Romanum Pontificem appellarit, in potestate ejus sit, appellationem respicere, quo pacto sententia Episcoporum Provinciae confirmabitur, aut eam admittere. Quo casu debet Episcopus Romanus judicium integrum remittere ad Episcopos Provinciae, & ad finitimos, ut illi causae cognitionem suscipiant, praesente

rent Antistitem ordinationem, quos com-
provinciales ordinare neglexerint. His etiam additum, ne fas esset in vicis & modicis civitatibus, quibus satis unus presbyter esse possit, Episcopum ordinari: quod decretum ea de causa sancitum est, quod Ariani Ischyram Episcopatu ad calumnias in Athanasium extruendas redemptum ab iisdem (ut superius diximus) Episcopum sui ipsius vici creant. Rursum per Osum (e) inculcatum est de Episcopis depositis appellantis ad Romanum Pontificem, ut liberum sit eidem vel causam delegare finitimis Episcopis; aut, si velit, e latere presbyteros in provinciam mittere.

Suggerente quoque Grato Episcopo Carthaginensi, qui primus nominatus reperitur ejus civitatis Antistes post Rufum qui successit Caeciliano, illud etiam in sancta Synodo definitum (f), ne liceret Episcopis ad Comitatum proficisci, ad Curiam scilicet ubi ageret Imperator, nisi ab eodem Imperatore vocatis. Cum autem miserabilium personarum auxilium ab Ecclesia exposcentium incubuerit necessitas ab Imperatore indulgentiam, vel, quod aequum est, obtinendi; harum preces ab Episcopo non esse despiciendas, sed ut per diaconum agat, qui acceptis quoque a Primatibus commendatitiis litteris, ad Imperatorem accedat, monuit S. Synodus: & si in Urbem venire contingat, Romano Pontifici libellos precum aperiendos esse definiit; quae cuncta prius examinet, & curet, si digna sibi visa fuerint, ut ad Comitatum magna diligentia perferantur. Additumque his est ex suggestione Gaudentii, ne Episcopi qui in Canalisio sunt, recipiant Antistites ad communionem, quos non vocatos ab Imperatore, vel absque litteris Primatis contigerit proficisci ad Comitatum, carituros honore & dignitate, qui eo modo ad Imperatorem contenderent. Dicebantur autem Episcopi illi in Canalisio constituti, qui sedes haberent in cursu publico, via scilicet qua equi publici per stationes singulas dispositi essent ad iter agendum, ut Imperatorum (g) rescripta declarant. Episcopi igitur peregrinos Antistites munitos litteris commendatitiis cum susciperent; legitimis illis inventis eidem subscribere se soliti erant, & sic

Legato Summi Pontificis, si is existimaverit mittendum esse. Hae ille. Veram, ut jam Viris doctis observatum, Synodus haec non solum jus concedendi revisionem, sed potestatem iudicandi appellationes ab Episcopis depositis factas ad Romanam Sedem, Romano Pontifici asseruit & confirmavit. Quod ex eo constat, quod Romano Pontifici Concilium hoc auctoritatem attribuit, non solum dandi novos iudices, Episcopos nimirum ex viciniori Provincia, sed etiam discutiendi sententiam ab eis latam, & de ea iudicandi, si Episcopus depositus, ab eis provo-

Ne Episcopi dentur parvis civitatibus.

(e) Ibid. c. 7.

LV.

(f) Concil. Sard. c. 8. 9, 10, 11. 12.

De proficiscibus ad comitatum.

(g) L. 5. de causa publ. C. Theod.

LVI.

(a) Concil. Sard. c. 13. De his quae spectant ad ordines.

(b) Ibid. c. 16. 17.

(c) Ibid. c. 18, 19.

(d) Ibid. c. 20, 21.

(e) Theod. Bals. apud Nomoc. Phot. in Praefat. ad Conc. Sard.

LVII.

Concilium Sardicense Latine editum.

PAGIUS

reliqui omnes penes quos in itinere hospitari contingeret. Caeterum ne eos reciperent, neque eorum subscriberent litteris, ad communionemve admitterent, qui carerent litteris primae sedis Episcopi, admonuit sancta Synodus.

De ordinatione (a) quoque Episcoporum suggestit Osius, ne laicus postulatus Episcopus ordinari deberet, nisi in singulis Ecclesiasticis ordinibus prolixo tempore exercitatus atque probatus foret. Illud etiam suggestit (b) Osius, non debere clericum excommunicatum recipi ab alio Episcopo: injuste autem ab Episcopo suo communionem privatus permittitur finitimorum Episcoporum iudicium implorare. Sed (c) & ne Antistes alienum clericum ordinet, & suis locis praeficiat, fuit suggestio Januarii; horumque ordinationem esse irritam, S. Synodus confirmavit. Ab Aetio (d) Episcopo Thessalonicae de clericis diutius extra suas Ecclesias commorantibus exhibita querela est: de quibus Patres illud decreverunt, ne iidem, sicut Episcopi, ultra tres hebdomadas a suis Ecclesiis abesse deberent: Nisi (quod Olympius Episcopus addidit) contingeret clericum ob fidei Catholicae confessionem pati persecutionem, & ea causa expelli, vel extorrem fieri. Haec de iis, quae ad Ecclesiasticam disciplinam spectare visa sunt, Patres in Concilio Sardicensi. Quod autem in Latina editione habetur, eidem subscripsisse Episcopos centum vigintiunum, desideratur in Graecis exemplaribus, quae extant apud Theodorum (e) ejusdem Synodi canonum interpretationem, qui recentos quadraginta & unum Episcopos Sardicae convenisse, atque hanc decrevisse, testatur: deest tamen in Graecis exemplaribus canon decimus-octavus.

Auctor est Dionysius cognomento Exiguus in epistola ad Stephanum Papam, quae extat in Collectione Cresconiana, ipsum Sardicense Concilium a principio inter Latinos Latine editum esse: sed & Graece quoque scriptum a Graecis, testatur Nicolaus Romanus Pontifex in epistola ad Photium, cujus exordium est, Innumerabilium, dum ait: Quomodo autem non esse apud vos Sardicenses canones, tu solus asseruere poteris, cum non solum Latinae, verum etiam cum aliis a Graeca linguae bona. Ann. Eccl. Tom. IV.

caverit. Canon enim IV. sic habet: Cum aliquis Episcopus depositus fuerit, eorum Episcoporum iudicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Roma, alter Episcopus in ejus Cathedra, qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi causa fuerit in iudicio Episcopi Romani determinata. Ita hunc Canonem intellexerunt Graeci Interpretes Zonaras, & Balzamon, qui secundam appellationem a Romano Pontifice iudicari posse, secundum istius Canonis sensum agnoscunt, eam vnumquam quam ab Episcopis viciniorum Provin-

minibus statuti sunt & promulgati? quare credibile non est, quod ibi definitum est, unumquemque ipsorum minime propria lingua tradidisse. Haec ipse.

Quae enim in sacrosancto Oecumenico Sardicensi Concilio five in causis Episcoporum definita sunt, five ad disciplinam Ecclesiasticam componendam a Patribus constituta, eademque ab universa Catholica Ecclesia accepta, atque observationis usu probata, ab uno Photio ignorari calide simulari, indigno passus est animo idem Romanus Pontifex, cujus iustissima extitit illa querela scribentis ad eundem Photium Episcopum Constantinopolitanum: est ejus epistolae exordium: Postquam beato Petro, &c. Cum ex praescripto canonis Sardicensis ejus ordinationem illegitimam fuisse demonstraret; quando ille ad eundem Pontificem Romam rescribens, non reperiri apud se canones, turpiter mentitus est; quem rursus idem Nicolaus his quoque verbis compellat (f): Quod vero dicitis, neque Sardicense Concilium, neque decreta alia vos habere sanctorum Pontificum, vel recipere; non facile nobis facultas credendi tribuitur; maxime cum Sardicense Concilium, quod penes vos in vestris regionibus actum est, & omnis Ecclesia recepit: qua ratione convenerat, ut hoc sancta Constantinopolitana Ecclesia abjiceret, & (ut dignum est) non retineret? Decretalia autem quae a sanctis Pontificibus primae sedis Romanae Ecclesiae sunt instituta, cujus auctoritate atque sanctione omnes Synodi & sancta Concilia roborantur, & stabilitatem sumunt, cur vos non habere, vel observare dicitis, nisi quia vestra ordinationi contradicunt, & ex laico subito ad culmen Patriarchatus transvolare resistunt?

Quod igitur sentiret Photius suam ipsius ordinationem ex canone decimotertio Sardicensis Concilii labefactari, ac penitus destrui, prohibente ne quis ex laico ad Episcopalem sedem absque diuturna in quolibet inferiore gradu exercitatione promoveretur; negabat veteratorie penes se reperiri canones Sardicenses. Mira plane calliditas hominis versipellis, & pudenda tergiversatio, negantis esse Constantinopoli dictos canones, quos ipsemet in suo Nomocanone honoris causa crebro inter primos intexuit; & illius canonis Concilii

LVIII.

Photii turpis tergiversatio.

(f) Nicol. Pont. epist. 4. in vet. edit.

LIX.

Photii dolus malus.

K k k

Cc-

(a) Phot. Nomoc. tit. 7. c. 11.

cilii Sardicenis de his qui perperam ex laicis sunt Episcopi (a), idem ipse meminit, cum alioqui & ceterorum ejusdem Concilii canonum sit apud eum in eodem suo ipsius commentario frequentissima mentio (b).

LX.

Duo naufragia Concilii Sardicenis.

(b) Tit. 1. c. 3. 6. 11. 26. Tit. 2. c. 17. Tit. 8. c. 2. 3. 4. 5. 7. Tit. 9. c. 5. 6. 10. 14. Tit. 10. c. 6. Tit. 13. c. 1.

(c) Sever. histor. sacr. lib. 2.

Sed & de Sardicensi Synodo illud non omittendum, duplici ex causa haud leuem passam esse jacturam: ac primum quidem quod Marcellum Episcopum Ancyranum absolverit, qui compertus postea fuit esse haereticus Sabellianus: unde non parva occasio patuit Arianis obloquendi in idem Concilium, in quo absolutus fuisset, qui ab ipsis antea haeresis damnatus esset, ac postea, qualis re vera existeret, fuisset compertus haereticus, condemnatus quoque deinde sententia Athanasii; de quo haec Severus (c): Interfecto deinde tempore Athanasius, cum Marcellum parum sanae fidei esse, penitus comperisset, a communione suspendit. Ceterum antea innocens, postea depravatus, videri poterat etiam tum nocens fuisse, cum de eo fuerat judicatum. Nacti igitur Ariani istiusmodi occasionem, conspirant penitus Sardicensis Concilii decreta subvertere: etenim eis color quidam suppetere videbatur, quod tam injuste fuisset pro Athanasio judicatum, quam Marcellus fuerat absolutus, qui nunc etiam Athanasii judicio haereticus esse probaretur: namque Marcellus Sabellianae haeresis assertor extiterat. Hucusque Severus.

LXI.

Basiliius Magnus quid de Marcellis.

(d) Basil. epist. 52.

At non tantum penes Arianos fuit querela ista de Synodo Sardicensi, sed & viri Catholici magni nominis ea de re conquesti sunt, quod Marcellus scilicet aliquando fuisset in communionem acceptus. Siquidem Basiliius (d) haec de ipso scripsit ad Athanasium, cum libros ab eodem Marcellis conscriptos legisset: Queritur (inquit) & hoc a nonnullis illic (ut & a nobis ipsis videtur necessario) ut Marcelli haeresin illi, cum venerint, legati scilicet a Romano Pontifice in Orientem missi,

PAGIUS

VIII.

Secunda Synodus Mediolanensis adversus Photinum coacta.

Baron. an. xviii. & seqq.

Celebrata hoc anno secunda Synodus Mediolanensis coacta ex Episcopis Catholicis, in qua damnatus Photinus, & Valens ac Ursacius in communionem recepti. Hanc Synodum Baronius anno CCCL. coactam credidit, & Petavius in Dissert. de Photino Haeretico cap. I. perperam cum priori Mediolanensi anno praeterito coacta confudit, sed hoc anno habitam agnovit. Contra vero Sirmondus in Diatriba secunda adversus eam Petavii Dissertationem, priorem Synodum Mediolanensem accurate suo anno reddidit, sed male hanc secundam commentitiam existimavit. Petrus de Marca Eruditissimus Parisiensium Praeful in Diatriba de tempore Synodi Sirmienensis Plenariae; & de Valentis & Ursacii venia, a numero X. ad XX. hanc secundam Synodum Mediolanensem sedulo explicat, ex quo haec a nobis mutuata. Biennio praecessit Romanam, de qua infra. Haec Synodus habita, ut in Photini causam inquireretur, quemadmodum diferte docet Hilarius in Fragmento de Synodis. Numero-

tamquam malam ac nocivam & a sana fide alienam exterminent. Quoniam ad hunc usque diem in omnibus quas scribunt literis, pessime audientem quidem Arium sursum & deorsum versantes, anathematizare, atque ex Ecclesiis eliminare non cessant: Marcellum vero, qui ex diametro respondentem Ario impietatem attulit, atque contra eandem Unigeniti, divinitatisque essentiam impie egit, Verbi que appellationem male usurpavit, ne semel quidem accusare videntur: quod Verbum quidem Unigenitum vocari tradit ratione ministerii & dispensationis, & quatenus in tempore natus prodiit; ceterum ad eum, unde egressus erat, reversum, nec ante egressum fuisse, nec post regressum subsistere. Et hujus experimentum ac demonstrationem reconditi apud me iniquae illius synographae libri continent. Attamen istum nequaquam reprobare visi sumus: & per haec culpandi veniunt, ut qui ab initio illum per ignorantiam veritatis in Ecclesiasticam etiam communionem receperint. Igitur & illius, ut decet, fieri mentionem, & praesentia negotia exposcunt. Itaque ne occasionem habeant qui occasionem quaerunt, ex eo quod sanctitati tuae conjungantur qui fide sancti sunt, manifestandi sunt omnibus, qui ad veram fidem claudicant; & ut posthac cognoscantur consentientes; & non perinde atque in nocturna pugna, inter amicos & inimicos sine discrimine versentur. Haec Basiliius.

LXII.

(e) Sever. 1. 2.

Marcellus sero cognitus ab Athanasio.

(f) Hieron. de Scrip. Eccl. in Marcellis.

His plane declaratur, nondum Marcellum eo tempore damnatum, sed, quod ait Severus (e), postea ipsum ab Athanasio fuisse a communionem suspensum, qui antehac inter Catholicos gloriose profitebatur; quippe qui, cum urgeretur ab alioquo, munitum se ajebat communicatione Julii Romani Pontificis & Athanasii: testatur enim id S. Hieronymus, dum de eodem ait (f): Marcellus Ancyranus Episcopus sub Constantio & Constante Principibus floruit, multaque diversarum Syno-

diorem esse Synodum oportebat, cum de statu Metropolitanis Episcopis, & de causa Fidei ageretur. Itaque & Italicae Diocesis, cujus caput erat Mediolanum, & Illyricianae, ex qua erat Photinus, & Urbicariae seu Romanae Dioceseos affuisse Episcopos non est dubium; cum Ecclesiae Romanae Legatos huic Synodo Mediolanensi assistisse testetur Hilarius, & celebratam fuisse praesentibus Romanae Ecclesiae Presbyteris doceat epistola Concilii Ariminensis, in qua habetur: Ea de causa Ursacius & Valens a nostra communione segregati fuerunt, quam ut denique recuperarent, de peccatis suis, in quibus se confisos cognoscebant, penitentiam veniamque postulaverunt, ut eorum synographa testantur: & ob id illis venia gratiaque facta est. Haec autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani Synodus in consessum ibat, praesentibus ibidem Romanae Ecclesiae Presbyteris. Praesentibus, inquam, Romanae Ecclesiae Legatis, non autem Constantino praesente, ut se habet lectio epistolae Concilii Ariminensis apud Hil-

deceat scripsit volumina, & maxime adversus Arianos. Feruntur contra hunc Asteris & Apollinarii libri, Sabellianae cum haeresis arguentes: sed & Hilarius in septimo adversus Arianos libro, nominis ejus, quasi haeretici, meminit. Porro ille defendit, se non esse ejus dogmatis, cujus accusatur, sed communionem Julii & Athanasii, Romanae & Alexandrinae urbis Pontificum, se esse munitum. Haec Hieronymus.

LXIII.

Marcellus diu sub Catholico pallio latuit.

(a) Apud Athanas. Apolog. 2.

Sic igitur Marcellus semper inter Orthodoxos Catholicam fidem profiteri conatus est; quippe qui primum omnium (ut diximus) in Concilio Niceno vehementissime Arianae haeresin oppugnavit: rursus Romae (ut vidimus) apud Julium causam dicens, id ipsum praestitit, cum edita fidei professione, se contraria illis sentire ab his, quibus impugnabatur, cum Julio, tum omni Ecclesiae demonstravit; quemadmodum postea in Sardicensi Concilio: in quo, inquiunt Patres in Synodali tunc scripta epistola (a): (ut haec nunc necessario repetamus) Recitatae sunt quoque scripta collegae nostri in sacris Marcelli, & deprehensa est Eusebius dolosa vafrietas. Quae enim Marcellus per modum quaestionis tractaverat, ea tamquam ita esse profiteretur, calumniati sunt. Recitatae quoque sunt in his quaestionibus quae intercederent & subsequerentur, & inventa est bona & recta fides viri. Non enim ex Maria (ut ipsi asseverabant) Verbo Dei initium attribuit, neque finem ejus regno constituit; sed regnum ejus initio & sine careere scriptis prodidit. Haec de Marcelli causa in Synodo pervestigata. Patres Concilii Sardicensis: quae quidem cum ex adverso pugnent his quae ex scriptis ejusdem Marcelli sanctus Basiliius ad sanctum Athanasium scripsit; manifestum redditur, alia a Marcello scripta esse, quibus ea tam absurda liquido explicarentur: ut nullum plane faciendum sit negotium Synodo Sardicensi, si quid post ipsam Marcellus impie deliravit, vel, quod impie antea credidisset occultavit: sicut Ann. Eccl. Tom. IV.

IX.

Episcoporum Catholicorum sententia.

Yarium, quae laborat interpunctione. Itaque sensus restituatur, inquit Petrus de Marca, ut idem cum eadem epistola ab Athanasio & Socrate relata significet, si interpunctio ponatur post haec verba, Ecclesia Romana. Constantino praesente in hoc, cum magno examine fuisset conscriptum, quod tenens, baptizatus ad quietem Dei commigravit, nefus putamus inde aliquid mutilare. In hoc, id est, in Niceno tractatu, cujus meminit superius. Sane Conventum istum Mediolanensem Catholicorum Episcoporum fuisse, recte probat Petavius, tum ex Legatorum Romanae Ecclesiae praesentia, tum ex verbis Hilarii, qui docet satis liquido, in ea Synodo Arianam haeresim fuisse proscriptam; tum praecipue quod Ursacius & Valens, qui a Sardicensi Synodo absentis fuerant, rogata venia in gratiam recepti sunt, ut docet epistola Synodi Ariminensis, & ipse libellus oblatulus Julio ab Ursacio & Valente apud

nec adscribendum est Niceno Concilio; cum Arium & Arianos vel haeresin occultantes, vel palinodiam recantantes, vel Catholicam fidem profitentes suscepit, cum iidem postea ad vomitum reverfi sunt. Porro ex illa ipsius Marcelli fidei professione Romae facta coram Julio, quam scripto edidit, & in orbem vulgari petiit (recitatur ipsa integra ab Epiphano b) de his quae cum ab Acacio Ariano, tum a Basilio in eum scripta habentur, Marcellus immunis redditur: atque ob eam causam injusta est expostulatio de Julio, Athanasio, & Sardicensi Concilio, quod Marcellum omni labe purgatum ex illa confessione ad communionem admisserint.

(b) Epiph. haeresi 72.

LXIV.

Qualis causa Marcelli.

Ceterum qui cuncta Marcelli accuratissime perscrutatus est Epiphanius, & quando de eo scripsit (ut ipse testatur) causa Marcelli non nisi ante biennium e vita excefferat, affirmat de ipso varias fuisse diversorum sententias: nam ait (c): (c) Epiph. A quibusdam incessit ex parte (veluti phan. haedixi) tamquam qui Sabellianorum nugae ref. 72. habuerit: quidam vero pro ipso rationem reddiderunt, non sic rem habere, sed recte ipsum vixisse, & recte ipsum quoque sensisse affirmarunt; quare multa de hoc quaestio fuit: & oculis quidem mentis Deo nota sunt. Haec Epiphanius; quibus plane declarat, ex prioribus Marcelli scriptis, ipsum haereticum fuisse, convinci minime potuisse; secus autem ex his quae postea edidit; sic enim subdit: Hic vero cum voluerit quaedam diffusius apud quosdam dicere, declaravit se cum Sabellio sentire: quapropter etiam ipse inter haereticos adnumeratus, ac confutatus est. Ita ipse; qui & rursus inferius, ista ab eo fuisse emendata, Athanasii testimonio demonstrare videtur, cum ait: Interrogavi aliquando ipse beatum Papam Athanasium de hoc Marcello, quo modo de eo sentiret: ille neque ipsum defendit, neque rursus graviter adversus eum invehit; verum solum risu levi edito, ostendit, flagitium non magnum ipsum

X.

Hilarium. Itaque cum apertissime constet, Mediolanensem hanc Synodum & Romanam habitas esse post Synodum Sardicensem, & ante obitum Constantis, id est, ab anno CCCXLVII. ad initium anni CCCL. & Mediolanensis biennio Romanam praecedat, necessario sequitur, primam cadere sub finem currentis anni, aut exordium sequentis, Romanam vero in annum CCCXLIX. Sed hic gravis quaestio, quae Viros doctissimos exercuit, non dissimulanda. Sirmondus enim loco citato sultus Hilarii testimonio, & ipso libelli supplicis ab Ursacio & Valente porrecti exempli, veniam & Ecclesiae pacem a Julio Papa impetrasse ambos illos Haereticorum duces ab errore resipiscentes docet. Unde robuste colligere se putat, eos non fuisse restitutos in Synodo Mediolanensi, quae biennio praecesserit pacem illis a Julio datam. Quare sibi persuadet, per errorem hujus reconciliationis Mediolani praedictam

sum esse: sed habebat eum velut qui se purgasset. Ita Epiphanius; qui & inferius, qualis esse solet Marcelli professio & discipulorum ejus, quibus confessores & alii non immerito communionem impartirentur, & Athanasius quoque cum eisdem communicaret, declarat ex eorum epistola ad Episcopos confessores scripta, quam recitat, estque hujusmodi (x) hac nota inscriptione: Fides Marcelli conscripta:

(a) Epiphanius, haeresi 72.

LXV. Epistola discipulorum Marcelli.

Reverendissimis ac sanctissimis Episcopis in Diocæsarea exultantibus propter Orthodoxam in Salvatorem nostrum Jesum Christum fidem, Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocrati, Isaac, Isidoro, Anubioni, Piteno, Euphratio, Aarone, presbyteri in Ancyra Galatiæ Photinus, Eustathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus, & hypodiaconus Heracides, & lector Elpidius, & Præses Cyriacus in Domino gaudium.

Cum nos profecti fuerimus ad vestram pietatem a prædicta nostra patria debitam visitationem facientes; & cum nos interrogati simus a vestra sanctitate de fide nostra, quomodo hac parte habeamus; & susceperimus vestram ejusmodi sollicitam interrogationem, quam maxime fecistis propter eos qui vane de nobis falsa divulgare volunt: necessarium duximus, vos de hoc certiores facere non solum ex offensis vestrae sanctitati a nobis litteris, quas ad nos beatissimus Papa Athanasius socialiter ac familiariter scripsit, sed etiam ex hac nostra conscripta confessione, quod neque sentimus neque sensimus unquam aliquid extra decretam in Nicæa universalem & Ecclesiasticam fidem, quam sane confitemur nos potenter sentire, detestantes eos qui audent creaturam dicere Spiritum sanctum, & hæresin Arianam, Sabellique, ac Photini & Pauli Samosatani, & eos qui non dicunt sanctam Trinitatem tres personas incircumscriptas, & in substantia existentes, & coessentialis, ac consempiternas, & perfectas; detestan-

tes item eos qui dilatationem & contractionem, aut operationem Patris Filium dicunt, & eos qui Deum Verbum Filium Dei ante secula, & consempiternum Patri & in substantia, & perfectum Filium non confitentur. Si quis eundem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum dicit, anathema sit. Si quis principium aut finem Filio Dei & Verbo, aut regno ipsius tribuit, anathema sit. Si quis partem Patris dicit Filium, aut Spiritum sanctum, & non confiteatur Filium Dei ex existentia Patris ante omne consilium genitum esse, anathema sit. Hactenus eorum fidei professio in his quibus Marcellus impugnabatur, cui & subjecerunt Nicænum Symbolum, hisque omnibus singuli subscripserunt.

Cum hac igitur prodita ab eo ac suis ipsius discipulis fide, cum Athanasius tum Julius & Patres omnes in Sardicensi Concilio eis communicassent, nulla horum potuit esse culpa, quam Ariani ad explodendum idem Concilium jactabant. Verum non modicam Marcello inusit notam Photini ejus discipuli execranda impietas, nec non vulgata ab Arianis in deteriorem partem accepta scripta Marcelli, & quod ejusdem discipuli postea (ut idem testatur Epiphanius b) tres in Trinitate substantias confiteri minime voluerunt: nam ait: Verum qui ab ipso facti sunt & instructi, qui illius mentem ignorant, & non veritatem illius recenserunt, neque tres substantias confiteri voluerunt, quemadmodum habet veritas. Sic igitur & ex his factum est, ut Marcelli quoque nomen apud posteros pessime audiret, cum præsertim in eum tum Basilium, tum Hilarius visi sint sapius declamasse, & S. Johannes Chryostomus (c) jungat eum Photino atque Sozomeno, qui Verbum ab humanitate Christi separabat. Sed & Theodoretus (d) eandem ipsi impingit hæresin, & alii omnes recentiores. Ariani igitur eadem de Marcello diffamantes, in Sardicensem Syn-

LXVI. Abique culpa suscepta communicatio Marcelli.

(b) Epiphanius, haeresi 73.

(c) Chryostomus, in epistola Pauli ad Philippenses.

(d) Theodoretus, haeresi fab. lib. 2.

PAGIUS

mentionem factam in epistola Synodica Concilii Ariminensis. Petavius excipit, frustra injici suspensionem mendii in ea epistola, quæ totidem verbis descripta sit ab Athanasio, Socrate, Theodoro, Sozomeno, & cujus synopsis referatur in Fragmentis Hilarii, ubi Patres testantur, Ursacium & Valentem veniam scripto petivisse, & impetrasse; ea vero gesta fuisse, cum Mediolani Conventus Synodi haberetur presentibus Romanæ Ecclesiæ Presbyteris. Cur autem repetita fuerit illa reconciliatio, rationes a Scripatoribus non esse memoriam proditas, ut nec multorum eventuum, de quibus dubitare sit nefas. Sed quia viam facit Sirmondus, in hoc quod biennio post Concilium istud Valens & Ursacius in integrum restituti sunt, quod factum non fuisse videtur, si hoc anno cum Ecclesia Catholica in gratiam rediissent, ostendit Petrus de Marca, nihil novum aut insolens in restitutione communionis Ursacii & Valentis accidisse, sed omnia rite & secundum Canones peracta. Duo isti ado-

XI. Ursacius & Valens separatim Ecclesiæ reconciliati.

lescentes imperiti, ut loquitur Concilium Sardicense, degébant in Occidentis Imperio sub Principatu Constantis Principis. Occidentalium Episcoporum sententia dejecti erant, non solum a communionem Ecclesiæ, sed etiam a Sedibus suis. Relatio Synodi ad Constantem facta fuerat, ut executioni mandanda curaret, quæ decreta fuerant Sardicæ. Quid agerent Ursacius & Valens, ut periculo Sedium amittendarum defungerentur, quam ut statim restitui in communionem postularent, deposita heresi? Id vero consequi non poterant alibi, quam in numerosa Episcoporum Synodo, ex præscripto Canonum. Ideoque Synodi Mediolanensis opportunitatem nacti, libello suo Ariam hæresim abjurant, Ariamque & ejus satellites anathematizant, ut ipsimet fatentur in libello, quem deinde obtulerunt Julio. Synodus eis pacem Ecclesiæ indulgit, & sententiam adversus eos in Sardicensi Concilio latæ gratiam fecit, ut docet epistola Synodica Concilii Ariminensis. Restitutio illa communionis accepta fuit

Synodum, a qua fuerat absolutus, labem criminis converterunt, ut eam redderent omnibus contemptibilem.

LXVII. Ariani usurpant nomen Concilii Sardicenses.

Accessit & ad Sardicense Concilium illud quoque damnum, quo mira Ariarum calliditate factum est, ut illud Orthodoxis execrabile fieret: cum scilicet idem ipsi Sardica fuga lapsi, seorsum cum suis egerunt Conciliabulum, quod & Sardicensis Concilii nomine honestarunt, talique indito titulo per Christiani Orbis provincias vulgaverunt: additæ sunt vires mendacio, cum secuta Constantis morte, & Constantio Ariarum patrono ubique regnante, veritas depressa, & impostura est potentia Principis roborata: adeo ut illud tantum Sardicense Concilium omnibus in locis pervulgaretur, quod confectum constaret ab Arianis: multique nescientes duplicis esse generis Concilium Sardicense, audientes illud collectum ex Arianis, nec in aures admitterent, sed penitus ipsum referunt impietate putantes execrarentur; ut accidisse novimus S. Augustino, quod suo loco proxime dicturi sumus.

LXVIII.

Conciliabulum dictum Sardicense.

(a) Socrates, lib. 2. c. 16. (b) Sozomenus, lib. 2. c. 10.

Nunc autem quæ ab antiquioribus de ejusmodi Conventiculo hoc eodem anno ab Arianis celebrato scripta habentur, in medium adducamus, atque in primis quæ paucis complexus est Socrates (a) sic dicens: Episcopi Orientales confestim decedunt: cumque ventum esset ad urbem Philippicam quæ est in Thracia, privatim inter ipsos Concilium constituerunt: de cetero aperte verbum CONSUBSTANTIALE anathemate damnare; opinionemque quod Filii Patris dissimilis esset, per litteras scriptas ubique disseminare ceperunt. Additque Sozomenus (b) de iisdem hæc etiam: Separatim (inquit) per se in unum coacti Acta contraria sanxerunt. Quare Episcopi Orientis, decretis suis, quæ de Athanasio, Paulo, Marcello, & Aclepa ediderant, stabilitis; primum omnium Julium Episcopum Romanum, quod primum omnium-

cum istis communicaverat, deinde Osum confessorem cum propter eandem causam, tum propterea quod amicus fuerat Paulino & Eustathio, qui Ecclesiæ Antiochenæ Antistes fuissent, deinceps Maximum * * Maximus Treveris episcopum, quod primum cum Paulino communicaverat, & ejus Constantinopolim reversionis auctor extiterat, & Episcopis ex Oriente in Galliam profectis Ecclesiæ communionem interdixerat, abdicarunt.

Præter istos abdicarunt etiam Protogenem Episcopum Sardicensem, & Gaudentium: alterum quidem, quod Marcelli suscepit patrocinium, quem ante suffragio condemnauerat: Gaudentium autem, quod contrario studio ducebatur, quam Cyriacus, cui successerat, & magnificiebat eos quos ille abdicaverat. Hæc cum decrevisset; omnibus episcopis per litteras significarunt ad eum finem: ut istos neque in communionem admitterent, neque scriberent ad eos, neque litteras ab illis scriptas reciperent. De Deo autem eo modo sentire jubebant, quo formula fidei epistola subjuncta præscriberet: quæ ut nullam verbi CONSUBSTANTIALIS fecit mentionem, sic illis communionem Ecclesiæ interdicit, qui dicerent tres Deos esse, aut Christum non esse Deum, aut Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum eundem esse, aut Filium ingentium, aut tempus sæculum fuisse, quando non erat. Hucusque de Ariarum decretis in pseudosynodo ab illis habita.

LXIX.

Protogenes & Gaudentius abdicati.

Hic primum furor hæreticæ pravitatis terminos omnes præsumptæ ab Ariani temeritatis excessit. Ausa enim est Ariana procacia illud nefas, quod vel attingere quilibet execranda hæresis hæcenus sibi inconcessum putavit. Quævis namque classes scelexatorum & factorum hæreticorum per omnia retro sæcula præcesserunt, quantumlibet lacestratæ atque exagitatae sibi visæ essent a primæ sedis Episcopo, Romanæ, inquam, Eccle-

LXX. Ariani auct excommunicati Romanæ Pontificem.

PAGIUS

fuit Julio Papa, qui hac de re certior factus, juxta Synodi Mediolanensis decretum communionem suam illis impertivit. Quod fatentur his verbis in libello oblato Julio: Maxime cum Sanctitas tua, pro infra sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata.

XII.

Ursacius & Valens jusse esse cum Athanasio reconciliari.

Verumtamen id unum videtur Julius ab iis exegisse, ut Athanasii communionem amplecterentur, de quo judicium tulisset Sardicensis Synodus, & ut omnibus scripto testarentur, se per calumniam accusationes in Athanasium intendisse. Agrum illis erat scripto sibi calumnie notam inurere. Itaque literis suis eos convenit Julius, ut starent promissis: quod illi se proxima quoque die impleruros epistola sua significarunt. Cum autem tempus traherent, & in eas angustias se redactos viderent, ut a communionem Ecclesiæ prosciendi forent, si longiores moras necerent, occasione Synodi Romanæ usi, Julium adeunt, & scripto presententur sibi falso

suggesta fuisse ea crimina, quorum reum Athanasium fuisse docuerant; itaque se Athanasii communionem amplecti. Hæc est libelli Julio oblatis sententia, ut patebit, si quis verba recte perpendit: Quoniam constat nos antehac multam graviam de nomine Athanasii Episcopi literis nostris insinuassee, atque literis Sanctitatis tue conventi (lege, conventos) ejus rei, de qua significavimus, non præstitisse rationem, prosternimus apud Sanctitatem tuam cunctis presentibus Presbyteris fratribus nostris, omnia quæ antehac ad aures nostras pervenerunt de nomine prædicti, falsa nobis esse insinuata, atque omnibus viribus cavere, atque ideo nos libentissime amplecti communionem prædicti Athanasii; maxime cum Sanctitas tua, pro insita sibi benevolentia, errori nostro veniam fuerit dare dignata.

Tamen non est prætermittendum, e versione Athanasii, apud quem libellus iste Græce per scriptus habetur in Apologia secunda pag. 776. alium

XIII.

clesiæ Pontifice; nullus umquam ex ipsis licet perditissimus habitus hæreticus fuerit, eo pervenit audaciæ, ut quantumlibet provocatus, & (ut sibi videbatur) injuriam passus, quod ab eo damnatus atque depositus esset, in ipsum Romanum Pontificem ausus sit ferre sententiam: quod impudens & execrandum facinus Ariani, omne veritatis, & æquitatis asylum furioso impetu irrumpentes, modo aggressi sunt pertentare, dum in Julium Papam; æque ac alios Catholicæ communionis Episcopos sententiam excommunicationis procaciter intulerunt; & quibus iuste percussi sunt jaculis anathematis, eadem ipsi violenti in percussores petulantiter intorserunt, dum instar canum furunt in petram, eamque dentibus frustra corrodunt, cujus ictu se esse læsos oblatrant.

LXXI.

Nova fidei professio ab Ariano edita.

(a) Apud Epiph. hær. 73.

Sed quod alia furore insanientes, alia vero dolo fallentes in suo ipsorum Conventiculo perpetrarunt; novam ibi post quatuor alias ante ab eis editas cuderunt fidei regulam, deformemque monstrum honesto Sardicensis Concilii nomine decorarunt: id quidem primum demonstratum est superius ad Antiochenos scribentis Athanasii testimonio, atque testantis non esse omnino Sardicensis Concilii, quæ ejusdem Sardicensis Synodi nomine circumferrentur tabellæ de fide conscriptæ. Quod & impudenter professi sunt iidem Ariani in congregato ab ipsis Concilio Ancyrano, cum in epistola Synodali ex eo Conventu ab eis tunc scripta, recentem Synodos a se diversis in locis ac temporibus actas, hæc habent (a): Sancta Synodus Ancyrana: Ac paulo post: Optamus quidem post tentationis Ecclesiasticæ fidei tormentum, quod velut in igne factum est eis, qui pro fide in medio fuerunt (taxare videntur Nicænum Concilium) & post ea quæ Constantinopoli facta sunt propter Marcellum, & post editionem fidei in Synodo congregata ob festum dedicationis ecclesiæ Antiochiæ, & post ea quæ facta sunt in Sardicensi Synodo, & fidem quæ illis

PAGIUS Ursacio & Valenti venia sub conditione concessa.

alium sensum educi posse, scilicet Valentem & Ursacium pacem quidem adeptos Mediolani, Ario anathematizato, sed ab Athanasio communionem sese suspendisse intra certum tempus, quo fidem facerent eorum criminum, quæ Athanasio objecta fuerant; conventos autem a Julio, non potuisse implere probationem, cui se adstrinxerant; ideoque cum viderent, aut cadendum a communionem Ecclesiæ, aut communicandum Athanasio, Professionem suam obtulisse Julio, qua restantur falso sibi suggestum fuisse contra Athanasium, & ejus se communioni adherere vellet: τὸ πρῶτον χάριν περὶ τῶν ἰδιωτικῶν, ἐν ἰδιωτικῶν λόγων ἀποδοῦναι, id est, ut vertit interpretes Athanasii, ut crimina probaverimus, numquam earum rerum documenta afferre potuisse. Sed parum interest, quo pacto ista explicentur, cum ex utraque interpretatione id liquido constet, veniam illis concessam fuisse Mediolani ea conditione, ut aut Athanasium reum peragerent, aut calumniam passum esse reciperent,

effloruit, & amplius post ea quæ Sirmii propter Photinum facta sunt in his recantationibus, quas ob singula de fide capta interrogati de iis, qui in Sardica adversus Orientem disseverunt, exposuimus, de cætero conquirere, &c.

Vides igitur, ab eisdem auctoribus jactari esse conscriptam fidem Sardicensem, qui convenerant Constantinopoli, a quibus actus est in exilium Athanasius, & damnatus Marcellus, & qui interfuerunt Synodo Antiochenæ in Encænii celebratæ, ex qua missus est Gregorius Episcopus in locum Athanasii Alexandriam, necnon ab his qui postea Sirmii adversus Photinum convenerunt: de quo Arianorum Conventu plura suo loco dicturi sumus: sed & cum in eadem ab ipsis scripta epistola inferius dicatur, eundem esse receptum in eadem Synodo Sirmiensis, satis perspicue demonstratur, quorundam & a quibus conscripta & edita fuerit fidei professio Sardicensis: ut de his nulla dubitatio esse possit, impositores, qui Philippis hoc anno convenerunt Ariani, eamquam scripserunt fidei formulam edidisse nomine Concilii Sardicensis. Extat eadem ipsa fidei formula, Sardicensis Synodi nomine insignita, qua iidem Ariani licet a professione Nicæna deflexerint, non recipientes nomen Consubstantialitatis in Deo Filio; tamen quæ se abhorre ab hæresi Ariana monstrarent, positiones quasdam Arianæ damnaverunt; ex quo id lucrum apud nonnullos consecuti sunt, ut Semiariani fuerint nominati (b). Ex argumento autem eorumdem tunc scriptæ fidei e Soromeno nuper recitato, plane eadem ipsa esse conspicitur, quæ a S. Hilario recitatur his verbis (c):

LXXII. Auctores perfidie Pseudo-sardicensis Concilii.

(b) Epiph. hær. 73. (c) Hilari. lib. de Synod.

Sancta Synodus in Sardica congregata ex diversis provinciis Orientalium partium, Thebaide, Aegypto, Palæstina, Arabia, Phœnice, Syria, Cœle, Mesopotamia, Cilicia, Cappadocia, Ponto, Paphlagonia, Galatia, Bithynia, Hellesponto, Asia, Phrygiæ duabus, Pisidia, Cycladum

LXXIII. Sardicensis Concilii nomine edita nova fidei formula.

& hoc casu communionem ejus amplecterentur delatores. Quod ultimum cum fecissent scripto, calumnia suæ poenitentes, plena illis, pura & integra restitutio absque conditione est indulta. Hoc est quod urget Hilarius, dum scribit in Fragmentis, eis redditum ad Catholicam fidem cum communionem donatum. Si enim hæc verba rigide acciperentur, quasi tunc primum in Ecclesiam recepti fuissent, pugnant non solum cum epistola Synodi Ariminensis, quæ veniam & pacem concessam Mediolani fatetur; sed etiam cum hoc libello, quo nulla venia nunc de novo petitur, sed jam fuisse ante hunc libellum concessa ostenditur. Quod etiam versio Græca liquido exprimit: ἡ θεοσεβείᾳ σου κατὰ τὴν ἡμετέραν αὐτῆς καλονομασίαν τῆς πρώτης ἡμετέρας συζυγίᾳς δέου. id est, ut vertit Interpretes Athanasii: Tua in Deum pietas veniam secundum genuinam suam probitatem nostro errori impartiri dignata est. Itaque non est cur Simonidus citatus dicat, non liquere, cur venia se-

mel

dum Insularum, Pamphilia, Caria, Lydia, Europa, Thracia, Emimonto, Massilia, cum Mysia, Pannoniis duabus, hæc exposuimus fidem. Hæc illius inscriptio. Vides ex his plane Arianam cum dolo jactantiam: qui enim semel mentiendo unius civitatis suffurati sunt nomen, ut diceretur ab eis scripta fides, professio Sardicensis, non sunt veriti provinciarum quoque sibi tot nomina vendicare, & plures nominare provincias, quam essent Episcopi. Porro eorum professio melle illita sic se habet, ab eodem S. Hilario recitata.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, creatorem & factorem universorum, ex quo omnis paternitas in celo & in terra nominatur. Credimus & in unigenitum ejus Filium Dominum nostrum Jesum Christum, qui ante omnia sæcula ex Patre genitus est, Deum ex Deo, Lumen ex Lumine: per quem facta sunt omnia & quæ in celis, & quæ in terra, visibilia & invisibilia: qui est Verbum, & Sapientia, & Virtus, & Vita, & Lumen verum. Et qui in novissimis diebus propter nos incarnatus est, natus ex sancta Virgine: qui crucifixus, & mortuus, & sepultus est: resurrexit ex mortuis tertia die, & receptus est in celo, & sedet in dextera Patris, venturus judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera ejus; cujus regnum sine cessatione permanet per immensam sæculam: sedet enim in dextera Patris non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Credimus & in Spiritum sanctum, hoc est, Paracletum, quem promittens Apostolus post reditum in celos, misit docere eos, ac memorari omnia: per quem & sanctificantur sinceriter in eum credentium animæ. Eos autem qui excedunt de non extantibus esse Filium Dei, vel ex alia substantia, & non ex Deo; & quod erat aliquando tempus, aut sæculum, quando non erat; alienos novit sancta & Catholica Ecclesia. Similiter & eos qui dicunt tres esse Deos, vel Christum

PAGIUS

XIV.

Causa celebrationis Synodi Mediolanensis.

mel indulta Valenti & Ursacio in Synodo Mediolanensi, iterum indulgeatur in Synodo Romana; cum ea, quæ sub conditione concessa sunt, eveniente conditione possint & debeant iterum pure concedi, vel si mavis, confirmari. Si cui autem hæreat scrupulus, cur non longo tempore a Synodo Sardicensi altera Synodus Mediolani indicatur, poterit eximi facili negotio, si perpendamus, tribus de causis eum Conventum necessarium fuisse. Prima est, ut decretum Synodi Plenariæ nota fierent Synodis particularibus cura & studio Metropolitanum & Exarchorum, præcipueque Romani Episcopi diligentia. In eum itaque finem statim post Concilium Oecumenicum Provinciales Synodi cogeantur. Secunda causa, quæ nunc copiosorem solito Synodum requirebat, fuit dissidium illud Orientalium Episcoporum, qui Sardica discesserunt, & Sardicensis Synodi nomine ad Imperatores Constantium & Constantem, & ad universas Ec-

clesias literas dederunt. Itaque, ut huic vulneri mederentur Episcopi Occidentales, opus illis fuit auctoritate Constantis Imperatoris, qui Mediolani residebat, quo nostri se transfulerunt, & Synodum habuerunt in eadem urbe, ut turbis excitationis ad impediendum reditum Athanasii præsto esset auxilium & consilium Occidentali-um.

LXXIV.

(a) Epiph. hær. 73. Semiarianorum subdola professio.

Semiarianos enim se essentialium Filium cum Patre, non autem coessentialium esse profiteri velle testatos esse, S. Epiphanius (a) tradit; de quibus ait, eos tamquam Iudiones in scœna decipere conatos fuisse Fideles, superinducentes aliam suo ipsorum vultui personam, qua se Arii præferrent hostes, & fidei Catholicæ professores, cum tamen intus Arium habere inclusum, & deformius monstrum, concepissent, quod postea pepererunt, cum negarunt palam Spiritum sanctum esse Deum. Quales igitur essent eorum fidei professiones, quibus cum Antiochiæ sæpe, tum hic Filio Dei tribuerunt divinam substantiam, exitus comprobavit: quidvis enim potius dicere parati erant, dummodo prætermitterent Consubstantialitatem. Filii cum patre, optime scientes (quod superius ex Athanasio est pluribus demonstratum) hoc uno relicto ad invadendam Nicænam fidem foramine, ad omnem protinus superinducendam impietatem fore sibi aditum patefactum. Hujus autem strophæ architectos fuisse Georgium Laodicensem, & Basilium Ancyranum, idem qui supra Epiphanius tradit, extitisseque eorum illas voces: Nos non dicimus Coessentialium Filium, sed essentialium. Horum quoque Semiarianorum fuisse Synodos, Antiochenam in Encænii, Sirmianam, Ancyranam, & quam Philippopoli Thraciæ congregarunt, necnon Sardicensem, de qua egimus, nominatam, idem auctor inferius docet.

Hic autem obiter, antequam ulterius pro-

LXXV.

XV.

Photini damnatio.

Tertia causa, eaque gravissima, fuit damnatio Photini, quæ non poterat peragi nisi in majore & numerosiore Episcoporum Synodo. Hæc est enim prima Photini damnatio ut diserte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait, Marcellum communionem Athanasii privatam post Synodum Sardicensem, anteriore tempore quam Photinus arguitur. Ut hinc pateat, & paulo post Synodum Sardicensem, Athanasium (qui caput istud admitti in communionem Marcelli valde urgeri videbat ab Orientalibus, qui Sardica discesserant) a sua communionem separasse Marcellum

CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMPER. II.
CONSTANTISs. Hilarii
instituti
ratio.

progređiamur, admonendum lectorem putamus, non sic quidem, siue Antiochenam siue Sardicensem, vel alias ab Arianis conscriptas fidei professiones ab Hilario probari, ut neget eas ab eisdem Arianis esse confectas, vel illas ipsas Catholicæ Ecclesiæ urendas proponat: nam quæ ejus instituti ratio fuerit, ipso prope exordio sui de Synodis commentarii, idem monet his verbis scribens ad Gallos (a): *Obsequor igitur charitatis vestræ impatentissimæ voluntati: & omnes fides, quæ post sanctam Synodum Nicænam diversis temporibus & locis editæ sunt, cum sententiarum omnium atque etiam verborum additis per me expositionibus, destinavi. In quibus se quid vitiosum inesse intelligitur, nemo mihi vitium potest assignare dictorum: internum enim, (ut voluistis) sum ipse & non conditor. Si quid vero rectum atque ex doctrinis Apostolicis deprehendatur, nemo ambigit, non interpretantis in eo esse gloriam, sed auctoris. Ego tamen, quæ gesta sunt, fideliter transmisisti: vos, an Catholica an hæretica sint, fidei vestræ iudicio comprobate. Hæc Hilarius, qui tamen nihil disputat a quibus eadem singula editæ sunt, vel qua occasione quæ mente compositæ fuerint; nec nisi quæ aperte aduersaria sensisset esse Catholicæ fidei, voluit redarguere.*

LXXVI.
Athanasi
instituti
ratio.

Fortasse eo quoque consilio illas non damnat fidei professiones, in quibus una Filii cum patre substantia prædicatur, licet sciverit ab Arianis esse conscriptas; ut eisdem in detestius declinantes, ad ea quæ prius edidisset, reducere posset. Quod & S. Athanasius fecisse videtur, qui & ipse scribens librum de Synodis, quas sciret ab Arianis diversis temporibus & locis scriptas, refert: dum eos in Concilio Seleuciæ rejicientes nomen CONSUBSTANTIALIS, & similes substantiæ Filii cum Patre, idem provocat ad eam quam scripsissent ipsimet fidem in Concilio Antiocheno in Encænâ celebrato, ubi tum ingenuè confessi fuissent Filium ejusdem.

PAGIUS

lum ante reditum in Orientem, & in Synodo Mediolanensi damnatum primo fuisse Photinum; et si repetito iudicio, in Romana Synodo, & postea in Sirmiensi sit confectus Photinus. Et sic Athanasius exemplo communionis a se negatæ Marcello, præbuit auctoritatem iis, quæ gerenda erant in Photinum, ut loquitur Hilarius, cujus mentem breviter expressimus. Itaque menses aliquot necesse est intercessisse inter Sardicensem, & Mediolanensem Concilium. Neque enim biennium illud Hilarii per momenta est computandum, sed benignius, ut partem utriusque anni, primi & secundi, complectatur.

XVI.
Epistolæ
candi
Medio-
lanensis.

Denique laudanda est Sirmiendi observatio, qua posita deicitur e præsidio Petavius, quod ad Synodum istius assertionem validum existimabat. Petitum illud erat ex epistola Liberii Papæ ad Constantium, qua Pontifex testatur, De-

cum patre esse substantiæ. Cæterum non ipse tantum Athanasius novit suspectum esse substantiæ nomen in hæreticorum professionibus, ac proinde haud illis acquiescendum, nisi & consubstantialitatem Filii cum Patre profiterentur: verum eodem quoque modo Hilarius de iisdem sentit dicto libro de Synodis, cum inferius ait (b): *Multi ex nobis, fratres carissimi, ita unam substantiam Patris & Filii prædicant, ut videri possint non magis id pie quam impie prædicare: habet enim hoc verbum in se fidei conscientiam, & fraudem paratam, &c.* At quoniam modo id accidat, pluribus docet. Hæc igitur volumus inculcasse, ut quisque intelligat Hilarii consilium de interpretatione fidei Sardicensis: nam quantumlibet vera esse demonstrari potuisset; ex eo tamen quod vocem Consubstantialitatis non admitteret, ut minus integra, ac proinde dolosa, ab Ecclesia Catholica respuenda esset.

At non iidem tantum Ariani Episcopi seorsum conventiculum Philippopoli (ut dictum est) agentes, suæ ipsorum fidei professioni indiderunt nomen Concilii Sardicensis: sed etiam scriptis ab eis ad diversos Synodalibus epistolis, easdem a Concilio Sardicensi datas esse, ipsa inscriptione profitebantur: exciderunt ipsæ litteræ: extat tamen memoria, eosdem tunc dedisse litteras ad Donatum Carthaginensem Episcopum Donatistarum schismaticorum. Quod enim scissent ex parte Catholicorum Antistitum Afrorum interfuisse Concilio Sardicensi Gratium Carthaginensem Episcopum Catholicæ communicationis: ipsi Ariani aduersariam partem, nempe schismaticos Donatistas scriptis ex ea Synodo epistolis sibi conciliare conati sunt. Unde Cresconius Donatista, cum probare niteretur, ipsos cum Orientalibus communionem fuisse conjunctos, litteras prodidit Concilii Sardicensis ad Donatum, conscriptas: in quem S. Augustinus illud jure objicit, Concilium illud ab Arianis fuisse collectum, cum hæc in Cresconium ait (c): *Sed*

mophylum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium Episcopos ante annos octo Mediolani sententiam Arianæ noluisse damnare, & iratis animis e Concilio exivisse. Etenim si scripta ponatur epistola anno CCCLIV. ut censuit Baronius, non autem CCCLV. ut putabat Petavius, demtis annis octo incidit Conventus ille Mediolanensis in annum CCCXLVI. qui Synodum Sardicensem; antecessit cujus Concilii epistola Synodica ab Arianis editæ Demophylus ille, Macedonius & Eudoxius subscripserunt post discessum ex urbe Mediolanensi, quo se contulerant ab Orientalibus Episcopis ad Constantem missi, ut Athanasii damnationem tuerentur. Tamen non est omittendum, Sirmionem in sua Diatriba alienam sententiam assignere Hilario, cum existimat, damnationem Photini in Concilio Mediolanensi ab Hilario commemoratam, trahendam ad Concilium illud Mediolanense, quod

COA-

(b) Hi-
lar. de Sy-
nodis.

LXXVII.

Ariani
conjun-
gunt sibi
Donati-
stas.(c) Au-
gust. contr.
Crescon.
lib. 3. c. 34.CHRISTI
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMPER. II.
CONSTANTIS

Sed Orientales, quos modo nostros esse concedis, non latuisse hoc facinus dicis; atque ut hoc probes, inferis principium epistolæ Concilii Sardicensis, ubi Donati Carthaginis Episcopi vestri nomen invenitur adscriptum. Quod ideo factum putas & affirmas, quod videlicet Orientalibus, qui de Concilio suo hæc scripta miserunt, facinus displicuerit Traditorum, & ab eorum se communionem retraxerunt, & propterea Donato vestro communicabant. Disce ergo quod nescis: Sardicense Concilium Arianorum fuit, quod notum jamdiu est, ut habemus in manibus contractum, maxime contra Athanasium, Episcopum Alexandrinum Catholicum, qui eorum errorem ex ipsa civitate ortum, præ cæteris acriter arguebat & refellebat. Non igitur mirum, si illi hæretici Donatum sibi adscribere tentaverunt, quos per totum Orbem Catholica damnabat Ecclesia; quamquam nos sine civitatum nominibus Episcopos, ad quos hæc litteræ datæ sunt, habeamus.

LXXVIII.

(a) Au-
gust. epist.
163.

Idem alibi scribens ad Eleusium & socios, hæc eodem habet argumento fusius enarrata his verbis (a): *Tunc protulit quoddam volumen, ubi volebat ostendere, Sardicense Concilium ad Episcopos Afros, qui erant communionis Donati, dedisse litteras. Quod cum legeretur, audivimus Donati nomen inter cæteros Episcopos, quibus illi scripserant. Itaque fugitare cepimus, ut doceretur, utrum ipse esset Donatus, de cujus parte isti cognominantur: fieri enim potuisse, ut alicui Donato alterius hæresis Episcopo scripserint, cum maxime in illis nominibus nec Africa mentio facta fuerit. Et paulo post: Sane quoniam nescio quando audieramus, Arianos cum a communionem Catholica discessissent, Donatistas in Africa sibi sociare tentasse; ad aurem mihi hoc ipsum frater Alypius suggestit. Tunc accepto ipso volumine, ejusdem Concilii statuta considerans, legi Athanasium Episcopum Alexandrinum Catholicum, cujus maxime aduersus Arianos acerrimarum disputationum conflictus emittit, & Julium Ecclesiæ Romanæ Episcopum, nihilominus Catholicum, illo Concilio Sardicensi fuisse improbatos. Unde apud nos constitit, Arianorum fuisse Concilium, quibus isti Episcopi Catholici vehementissime resistebant. Itaque ad diligentiam. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS

coadum fuit anno trecentesimo quinquagesimo quinto. Certum quidem est ex Epistola ipsius Synodi prolata a Baronio damnatos ibi fuisse Marcelum, Photinum & Athanasium. Sed hic Conventus Arianorum fuit, ut omnes fatentur, & docet ipsa Athanasii damnatio. At vero Conventus Mediolanensis, de quo Hilarius, constat erat ex Episcopis Catholicis, & habitus fuit currenti anno, ut superius est demonstratum.

XVII.

Itaque duplex Synodus Mediolanensis statuen-

rem etiam temporum discussionem volumus ipsum volumen accipere, atque auferre nobiscum; qui noluit dare, &c. At non fellit Augustinum, illum ipsum, ex quo littere datæ erant, fuisse Arianum Conventum, Sardicensem ab ipsis nuncupatum: ac jure quidem excepit, Sardicense quod citabatur, extitisse Arianorum Concilium.

Cæterum satis liquet, ipsum Augustinum præterisse legitimum ac verum Sardicense Concilium; nec ipsum tantum, sed & collegam Alypium, aliosque Catholicos, qui in eodem confectu erant Episcopi, illud ipsum ignorasse: cum nemo ex eis, quodnam germanum, quodve spurium & mentitum nomine fuerit Concilium Sardicense, necessariam adhiberit distinctionem, & ex canonibus atque subscriptione cæterisque Actis legitimis Concilii Sardicensis vindicare studuerint sibi certam communicationem totius Catholici Orbis, quam Donatistæ nominatione tantum Donati ex commentitio titulo litterarum Arianorum sibi adscribere satagebant. Sed opportune accidit, ut ex antiquitatum promptuario Petri Pithœi reperta sit ipsa integra epistola Pseudosynodi Sardicensis, cujus sæpe meminit (ut vidisti) S. Augustinus; inest posteriori libro, velut appendix ad scriptum a S. Hilario librum de Synodo Ariminensi, quem fidelissimus ejus contubernalis Nicolaus Faber, nuper edidit. Quod igitur ejus epistolæ, quam ut ab hæreticis factam S. Augustinus damnat, Ecclesiasticæ antiquitatis studiosis plenius cognoscendæ semper fuerit desiderium: hic tibi eam describendam curavimus. At licet vel ex translatione facta ab inrudito homine Latinarum litterarum, vel a describentibus eam librariis dormitantibus; atque etiam ex nimia verusitate ipsa mendis obita videatur: erit plane ut ex ipsa vel eam capias utilitatem, ut consuetum morem cognoscas hæreticorum, qui quo minus veritate pollent, eo amplius calumniis atque mendaciis nituntur, ut non mireris si tantas in Romanos Pontifices coacervant calumnias Novatores, cum videris hos in magnum Athanasium, S. Prothogenem, S. Julium Romanum, Pontificem, S. Paulum Constantinopolitanum Episcopum, Osium tum temporis probatissimum, & sanctum Maximum E-

L I I
pi-

da est, in qua Photinus damnationem excepit. Prima est Hilario dicta, ex Episcopis Catholicis composita, & coacta anno trecentesimo quinquagesimo septimo. Altera est Arianorum Synodus anno trecentesimo quinquagesimo quinto, qui damnationem Athanasii cum Photino conjungunt. Quod Hilarius sine exprobratione non prætermisisset, si ejus fecisset mentionem. Quæ omnia a Petro de Marca laudato diligenter observata.

LXXIX.
S. Augu-
stinum
præterit
Conci-
lium Sar-
dicense.
legiti-
mum.Hæretici
calumniis
& menda-
ciis nitri
solent.Duplex
Synodus
Medio-
lanensis
statuenda.

(a) Hilar.
frag. l. 2.
pag. 6. 7. 8.
9. 10. 11.
12.

LXXX.
Epistola
pseudo-
Synodi
Sardicen-
sis.

piscopum Treverensem calumniarum plau-
stra vexisse, & mendaciorum sarcinis o-
nerasse navigia, adeo ut & quæ ipsi fe-
cissent, adscribere Catholicis non sint ve-
riti. Sed accipe eam, cujus sic se habet
inscriptio (a):

Incipit Decretum Synodi Orientalium
apud Sardicam Episcoporum a parte Aria-
norum, quod miserunt ad Africam.

Gregorio Alexandria Episcopo, Anso-
ni Nicomedia Episcopo, Donato Cariba-
ginis Episcopo, Desiderio Campanie Epi-
scopo, Fortunato Neapolis Campanie Epi-
scopo, Eutichio Ariminiensi Campanie
Episcopo, Maximo Salonarum Dalmatie
Episcopo, Smserunt, & omnibus per or-
bem terrarum consacerdotibus nostris,
presbyteris & diaconibus, & omnibus qui
sub celo sunt in Ecclesia sancta Catholi-
ca Episcopis, qui a diversis Orientalium
provinciis, idest provinciis Thebaida, &
provincia Palestina, Arabia, Fenice,
Syria, Mesopotamia, Cilicia, Isauria,
Cappadocia, Gallacia, Ponto, Bithynia,
Pamphilia, Paslagonia, Caria, Kregia,
Pisidia, & ex insulis Cycladum, Lydia,
Asia, Europa, Hellepontu, Thracia, Ha-
mimontu, ad civitatem Serdicam congre-
gati Concilium celebravimus, in Domino
aeterna salus.

Est quidem nobis omnibus indeficiens o-
ratio, dilectissimi fratres, primo ut san-
cta Domini & Catholica Ecclesia dissensio-
nibus omnibus & schismatibus carens uni-
tatem spiritus & vinculum charitatis ubi-
que conservet per fidem rectam: sed & vi-
tam immaculatam quoque tenere, amplecti,
custodire, servare omnibus invocantibus.
Dominum est quidem justum, precipue E-
piscopis, qui Ecclesiam sanctis presunt.
Secundum, ut Ecclesie regula sanctaque
parentum iraditio atque judicia in perpe-
tuum firma solidaque permaneant, nec no-
bis semper gentibus, sectis, traditionibus
que perverfis, maxime in constituendis E-
piscopis, vel in exponendis, aliquando tur-
betur, quominus teneat Evangelica sancta-
que præcepta: & quæ sanctis & beatissimis
Apostolis jussa sunt, & a majoribus nostris
atque a nobis ipsis in hodiernum usque ser-
vata sunt, & servantur.

LXXXI.

Contra
Marcel-
lum An-
cyanum.

Exstitit namque temporibus nostris Mar-
cellus quidam Galatia hæreticorum omnium
execrabilior pestis, quique sacrilega men-
te, ore profano perditoque argumento ve-
lit Christi Domini regnum perpetuum, æ-
ternum & sine tempore determinasse, ini-
tium regnandi accepisse Dominum dicens
ante quadringentos annos, finemque ei ven-
turum simul cum mundi occasu. Et jam hoc
asserere cepti temeritate conatur, quod in
corporis conceptione tunc factus sit imago
invisibilis Dei, tuncque & panis, & ja-
nuæ, & vita effectus; eadem hæc non so-
lum verbis nec loquacitatis assertionem con-

firmat, sed totum quicquid fuerat sacrile-
ga mente conceptum blasphemique ore pro-
latum, concupiscentia nitenti, libro blas-
phemis & execrationibus pleno indens, e-
tiam alia multa peiora, calumniam in ipsis
faciens divinis scripturis cum sua inter-
pretatione & scelerata mente, quæ contra
illis ex suo pestifero sensu applicabat; qui-
bus ex rebus aperte manifesteque consti-
tuit hæreticus: quique assertiones suas qui-
busdam squaloribus miscens nunc falsita-
tibus Sabellii, nunc malitia Pauli Samo-
satenfis, nunc blasphemis Montani hære-
ticorum omnium ducis aperte permiscens,
unamque confusionem de supradictis fa-
ciens, ut impudens Galata in aliud Evan-
gelium declinavit, quod non est aliud, san-
ctum quod B. Paulus tales condemnans
ait: Et si Angelus de celo aliter annun-
ciaverit vobis, quam quod accepistis, a-
nathema sit.

Magna autem fuit parentibus atque ma-
joribus nostris sollicitudo de supradicta
predicatione sacrilega. Condidit namque
in Constantinopolim civitatem sub præsen-
tia beatissima memoria Constantini Impê-
ratoris, Concilium Episcoporum, qui ex
multis Orientalium provinciis advenierunt,
ut hominem malis rebus imbutum salubri
consilio reformarent: & ille admonitione
sanctissima correptus a predicatione sacrile-
ga discederet: quique increpantes illum
& exprobrantes, necnon charitatis affectu
postulantes multo tempore nec quicquam
proficiebant. Namque post unam & secun-
dam multasque correptiones, cum nihil
proficere potuissent (perdurabat enim &
contradicebat rectæ fidei, & contentione
maligna Ecclesie Catholice resistebat) ex-
inde illum omnes horrere ac vitare cepe-
runt: & videntes quoniam subversus est a
peccato, & est a semetipso damnatus: a-
ctis eum Ecclesiasticis damnaverunt, ne ul-
terius oves Christi pestiferis contactibus
magis macularet. Tunc namque etiam ejus
aliquos pravissimos sensus contra fidem re-
ctam Ecclesiamque sanctissimam, propter
memoriam posterorum cautelamque, suis
sanctissimis scripturis in archivo Ecclesie
condiderunt.

Sed hæc quidem secundum impietatem
Marcelli hæretici prima fuerunt: peiora
sunt deinde subsequuta. Nam quis fidelium
credat aut putiatur ea, quæ ab ipso ma-
le gesta atque conscripta sunt, quæque di-
gne anathematizata sunt? Nam cum ipso
Marcello a parentibus nostris in Constau-
tinopolim civitatem. * Namque liber sen-
tentiarum extat in ipsum ab Episcopis con-
scriptus, in quo libro etiam isti, qui nunc
cum ipso sunt Marcello atque illi favent,
idest Prothogenes Sardicæ civitatis Episco-
pus & Siracusanus in ipsa sententia manu
propria conscripserunt, quorum manus va-
lens testatur fidem sanctissimam nullo ge-
nere

LXXXII.

LXXXIII.

vere mutandam, nec Ecclesiam sanctam
predicatione falsa subvertendam, ne hoc
modo pestes ac lues animalium omnibus gra-
vissima importetur, Paulo dicente: Sive
nos, sive Angelus de celo aliter annun-
ciaverit vobis, quam quod accepistis, ana-
thema sit. Vehementer autem admirati su-
mus, quatenus eam qui aliter quam in ve-
ro est, audeat Evangelium predicare, qui-
dam qui se Ecclesiasticos esse volunt, fu-
cile ad communionem recipiunt, nec blas-
phemias ejus quæ in ipsis libro signatae
sunt, inquirentes, nec illis qui sollicitè
cuncta investigaverunt, & invenientes ju-
ste damnaverunt, consensum accommodare
voluerunt. Etenim Marcellus cum apud suos
hæreticus haberetur, peregrinationis au-
xilium requisivit, scilicet ut & illos falle-
ret qui & ipsum & ejus scripta pestifera
ignorarent. Sed quidquid apud illos agit,
impia sua scripta sensusque profanos occul-
tat, falsa pro veris opponens, quæstum sibi
de simplicibus atque innocentibus fecit.

LXXXIV.

Quique sub prætextu Ecclesiastica re-
gula multos Ecclesie pastores induxit, eos-
que in suam redigens potestatem, Sabellii
hæretici sectam inducens callida fraude,
deceperit, restitutus Pauli Samosatensis &
artes, & dolos. Mixta enim est omnium
hæreticorum sectis Marcelli extranea tra-
ditio, sicut supra memoratum est. Unde,
convenerunt omnes Ecclesie sancta præposi-
tos memores dictorum Domini Christi di-
centis: Cavete vos a pseudopropheta, qui
veniunt ad vos in vestitu ovium, intrinse-
cus autem sunt lupi rapaces: a fructibus
eorum cognoscetis eos, vitare ab hujusmo-
di & horrere, nec illis facile communica-
re, agnoscere illos ex actibus suis, atque
eorum scriptis sacrilegis prædamnare. Nunc
vero vehementer metuemus, ne no-
stris temporibus compleatur quod scriptum
est: Cum dormiunt homines, venit inimicus
& spargit zizania inter frumentum. Cum
enim non vigilant hi; quos vigilare o-
portet in custodia Ecclesie, falsa verba
mutantia, funditis id quod rectum est,
vertunt.

LXXXV.

Quapropter nos qui plene ex libro Mar-
celli, ejus sectam sceleratæ cognovimus,
scripsimus vobis, dilectissimi fratres, ut
neque Marcellum, neque eos qui illi jun-
guntur ad communionem sanctæ Ecclesie ad-
mittatis: memores quoque sitis Prophetae Da-
vid dicentis: Dixi eis qui faciunt facinus,
ne feceritis facinus, & delinquentibus, ne
exaltaveritis cornu. Nolite in altum tollere
cornu vestrum: ne loquamini adversus Domi-
num iniqua. Et credite Salomoni dicenti:
Nolite transferre terminos æternos, quos
constituerunt patres vestri. Quæ cum ita
sunt, nolite supradicti Marcelli pravissimi
sequi errores, & ea quæ ab ipso inju-
sta predicatione contra Dominum Christum
inventæ iraditæque sunt, prædamnate, ne
Ann. Eccl. Tom. IV.

blasphemis sceleribusque etiam ipsi parti-
cipes sitis. Sed propter compendium, & hac-
tenus de Marcello.

Verum de Athanasio quondam Alexan-
dria Episcopo accipite, quæ gesta sunt.
Accusatus & graviter juxta Deum sacri-
legus, & juxta mysteria Ecclesie sanctæ
prophanus, quique propriis manibus com-
munit poculum Deo & Christo dicatum,
ipsumque altare venerandum confregit, se-
demque sacerdotalem subvertit ipse, atque
ipsam basilicam, Dei domum, Ecclesiam
Christi demolitus usque ad solum est. Pres-
byterum vero ipsum virum gravem & ju-
stum, nomine Narchen tradidit custodia
militari. Accusatus præterea est de inju-
ris, violentia, cade, atque ipsa Episco-
pi internecione, quique etiam diebus sa-
cratissimis Pasche tyrannico more sæviens,
Ducibus atque Comitibus junctus: quique
propter ipsum aliquos in custodiam reclu-
debant, aliquos vero verberibus flagellis-
que vexabant, cæteros diversis tormentis
ad communionem ejus sacrilegam adigebant
(nec actus commissi unquam ab innocentibus
fuerant) sperans hoc modo suos suam-
que prævalere posse factionem, ut per Du-
ces & Judices, perque carceres ipsos, ver-
bera diversaque tormenta invitos ad commu-
nionem suam cogeret, nolentes adigeret,
repugnantes atque resistentes sibi tyranni-
co more terretet. Erant quidem illa gra-
via & acerba ab accusatoribus objecta.

Nam propter hæc necessario Concilium
apud Casaream Palestinum primo videtur
esse conditum: & cum minime ab ipso vel
ab satellitibus ad supradictum Concilium
occurreretur, post alterum annum in Tyro,
propter ejus facinora necessario iterum ce-
lebratur. Advenerunt Episcopi de Macedo-
nia, & de Pamonia, Bithynia, & omni-
bus partibus Orientis, Imperatoris jussione
constituti, quique * Actis Athanasii fla-
gitia criminaque cognoscentes, non passim
nec temere accusatoribus credunt, sed suo
de Concilio illustres & laudabiles Episco-
pos eligunt, atque in rem præsentem ubi
res gestæ erant, de quibus arguebatur A-
thanasius, mittunt: quique oculata fide
cuncta aspicientes atque vera cognoscentes
ad Concilium redeunt, ejusque crimina,
quæ ab accusatoribus objiciebantur, suo te-
stimonio vera confirmant. Unde in præsen-
tem Athanasium dignam pro criminibus sen-
tentiam dicunt. Propter quod Tyro fu-
giens, Imperatorem appellat. Audit etiam
Imperator, quique interrogazione habita,
omnia ejus flagitia recognoscens, sua illum
sententia in exilium deportavit. His er-
go ita cedentibus rebus, cum Athanasius
damnatus digne, in exilio haberetur ob me-
ritum facinorum suorum, sacrilegus in-
Deum, in mysteria sacra prophanus, in-
basilica demolitione violentus, in Episco-
porum exitiis innocentiumque fratrum per-
secu-

LXXXVI.

LXXXVII.

CHRISTII
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMP.
CONSTANTIS II.

secutor horrendus, ab omnibus Episcopis in re-
frendis malis servatur auctoritas legis, can-
non Ecclesiae, & Apostolorum sancta traditio.

LXXXVII. Sed dum Athanasius post damnationem
suam reditum sibi de exilio compararet, de
Gallia ad Alexandriam post plurimum tem-
pus adventi: quique praeterita in nihilum
ducens, acrius in nequitia praevalebat.
Nam comparatione sequentium, levior sunt
quae ab ipso prima commissa sunt. Ete-
nim per omnem viam reditus sui Eccle-
siam subvertebat, damnatos Episcopos ali-
quos restaurabat, aliquibus spem ad Epi-
scopatuum reditum promittebat: aliquos ex
infidelibus constituat Episcopos, salvis
& permanentibus integris sacerdotibus per
pugnas & caedes Gentilium nihil respiciens
leges, desperationi tribuens totum: unde
per vim, per caedem, per bellum, Alexan-
drinorum basilicas depradatur. Constitu-
to jam in ejus locum ex judicio Concilii
sancto, & integro sacerdote, ut barbarus
hostis, ut pestis sacrilega, adductis
Gentilium populis Dei templum incendit,
altare comminuit, & clam exit de civita-
te, occulteque profugit.

LXXXIX. Sed de Paulo Constantinopolitana civi-
tatis quondam Episcopo post reditum exi-
lii sui si quis audierit, perhorrescet.
Fuere namque & in Ancyra provincia Gal-
laciae post reditum Marcelli haeretici, domo-
rum incendia & genera diversa bellorum:
nudi ab ipso ad forum traherentur presby-
teri, & (quod cum lacrymis luctuque est
dicendum) consecratum Domini corpus ad
sacerdotum colla suspensum palam publice-
que profanabat, virginesque sanctissimas
Deo Christoque dicatas publice in foro, me-
diaque in civitate, concurrentibus populis,
abstractis vestibus, horrenda feditate nu-
dabat. Sed in civitate Gaza provincia Pa-
laestinae, post reditum suum Asclepas alta-
re comminuit, multaque seditiones effecit.
Praeterea Adrianopoli Lucius post reditum
suum, sacrificium a sanctis & integris sa-
cerdotibus confectum (si fas est dicere)
canibus projiciendum jubebat. Igitur cum
haec ita sint, numquid nam lupis tantis ac-
talibus oves Christi adhaerere credimus,
& membra Christi, membra fornicatoria
facimus? absit.

XC. Nam postea Athanasius peragrans per
diversas partes orbis terrarum, scilicet se-
ducens aliquos, per suam fallaciam adu-
lationemque pestiferam decipiens innocen-
tes Episcopos qui ejus facinora ignorabant,
vel Aegyptios aliquos ejus actus ignoran-
tes, scripta a singulis emendicando, Ec-
clesias pacificas perturbabat, aut ipse sibi
novas pro sua voluntate * Nihil tamen hoc
valere potuit ad iudicium iam dudum a san-
ctissimis & illustribus Episcopis consecra-
tum. Non enim commendatio eorum, qui
nec in Concilio Iudices fuerunt, nec Con-
cilio iudicium habuerant aliquando; nec

praesentes cum supradictis Athanasius au-
divetur, fuisse noscuntur, aut valere il-
li potuit, aut prodesse. Denique cum sibi
haec incassum provenisse cognosceret, ad Ju-
lium Romam perrexit, sed & ad Italiae
quosdam ipsius partis Episcopos, quos se-
ducens per epistolarum falsitatem, ab eis-
dem per facile in communione receptus est.
Deinde coepere illi non tam pro ipso, quam
pro suis actibus laborare, quod illi per-
temere credendo communicaverant. Etenim
si fuerant ille littera aliquorum, non ta-
men eorum qui Iudices fuerant, aut in
Concilio adfuerant: quae quidem etiam si
essent aliquorum; temere illi fidem * pro-
ferunt credere noluerunt: Ideo quia & al-
lii quique * in pratorium pro suis facino-
ribus detecti sunt, nunc cum Marcello &
Athanasio conjuncti sunt.

Decimus autem Asclepas ante decem & XCI.
septem annos Episcopatus honore distinctus
est: deinde Paulum & Lucium & quot-
quot talibus conjuncti sunt, circumventes
simul exterarum regiones, persuadebant Ju-
dicibus non esse credendum illis qui in eos
digne sententiam protulerunt, ut hoc ge-
nere commercii sibi quendam ad Episcopa-
tus reditum procurarent. Nec in ipsis lo-
cis in quibus peccaverant, nec in proximi-
s, vel ubi accusatores habebant, se de-
fendebant, sed juxta peregrinos & longe
a regionibus suis postis, ignorantes ge-
storum fidem, justam sententiam conaban-
tur perfringere, ad illos referentes actus
suos qui illos per omnia nesciebant. Astu-
te hoc faciunt. Scientes enim de Iudicibus,
de accusatoribus, de testibus multos dece-
sisse, post tot tantasque sententias, puta-
verunt aliud restaurare iudicium, volentes
apud nos causam dicere, qui neque illos
excusavimus, neque iudicavimus. Qui e-
nim iudicaverunt, jam ad Dominum perre-
xere. Voluerunt autem etiam Orientalibus
Episcopis * & veniunt pro iudicibus de-
fensores, pro defensoribus rei, eo tempo-
re cum eorum defensio non valebat; ma-
xime cum tunc defendi minime potuerunt,
quando illos accusatores sui faciem ad fa-
ciem arguebant, novam legem introducere
putaverunt, ut Orientales Episcopi ab Oc-
cidentalibus iudicarentur. Et volebant Ec-
clesiae iudicium per eos posse constare, qui
non tam illorum miserebantur, quam acti-
bus suis. *

Hoc itaque nefas quoniam nunquam re-
cepit Ecclesiastica disciplina: quasimus,
dilectissimi fratres, ut sceleratam perui-
ciem conatusque mortiferos perditorum, no-
biscum etiam ipsi damnatis. Etenim cum
adhuc esset Episcopus Athanasius, Ascle-
pam depositum sua sententia ipse damnavit:
sed & Marcellus similiter illi nunquam
communicavit: Paulus vero Athanasii ex-
positioni interfuit, manuque propria sen-
tentiam scribens, cum ceteris eum etiam
ipse

CHRISTII
347.JULII PAP.
II.CONSTANTII IMP.
CONSTANTIS II.

ipse damnavit: & quandiu quisque eorum
Episcopus fuit, sua iudicia confirmavit,
sed cum diversis ex causis diversisque tem-
poribus singuli eorum digne de Ecclesia,
suis pro meritis pellerentur, majorem con-
cordiam una conspiratione fecerunt, donan-
tes sibi quisque delicta, quae cum Episcopi
essent, pro auctoritate divina damnarunt.
Namque quando Athanasius in Italiam &
Galliam pergens sibi iudicium comparavit,
post mortem aliquorum accusatorum, tes-
tium, iudicumque, & credidit posse se
denovo tempore audiri quod ejus flagitia ve-
ustas temporis obscuraret, cui consensum
commodantes, non recte, Julius urbis Ro-
mae Episcopus, Maximus, & Ossius cete-
rique complures ipsorum Concilium apud
Serdicam fieri ex Imperatoris benignitate
sumpserunt, occurrimus ad Serdicam lit-
teris Imperatoris conventi; quo cum ve-
nissimum, didicimus in media Ecclesia Atha-
nassium, Marcellum omnes sceleratos Con-
cilio sententia pulsos, & merito singulos
pro suis facinoribus praedamnatos, cum Os-
sio & Prothogene sedere simul & disputa-
re, & quod est deterius, divina mysteria
celebrare. Nec confundebatur Prothogenes
Serdicenses Episcopos communicare Marcello
haeretico, cuius & sectam & reprobam sen-
sentiam in Concilio quater sententis Episcopo-
rum subscribens, propria voce ipse damna-
verat. Unde manifestum est quia se ipse
sua sententia condemnavit, cum se illi com-
municando participem fecit.

XCIII. Verum nos tenentes Ecclesiastica regula
disciplinam, & volentes miseris in ali-
quantulum vivere, mandavimus illis qui
cum Prothogene & Ossio fuerunt, ut de
suo coetu damnatos excluderent: neque pec-
catoribus communicarent; deinde una no-
biscum audirent ea quae a patribus nostris
contra ipsos in praeritum fuerant iudicata;
(nam liber Marcelli non expectabat accusa-
tionem, per se enim aperte haereticus nosce-
batur; & ne falsis suggestionibus crederent,
* non eorum quisquam pravissimam mentem
propter locum Episcopatus obscurant *. At
illi contra haec resistebant, qua ratione,
nescimus: nec se voluerunt ab ipsorum com-
munionem discernere, confirmantes Marcelli
haeretici sectam, & facinora Athanasii ce-
terorumque scelera fidei Ecclesiasticae pa-
cique praeponebant.

XCIV. His itaque cognitis nos octoginta Episco-
pi, qui propter pacem confirmandam Eccle-
siae ex diversis longinquisque provinciis cum
ingenti exitu & labore ad Serdicam vene-
ramus, videntes haec non sine lacrymis fe-
rebamus. Leve enim non erat quod a se
eos dimittere omnino negabant, quos Patres
nostri merito suis pro criminibus ante dan-
narunt. His itaque communicare nefas
diximus: nec se voluerunt ab ipsorum com-
munionem discernere, confirmantes Marcelli
haeretici sectam, & facinora Athanasii ce-
terorumque scelera fidei Ecclesiasticae pa-
cique praeponebant.

plina. Nam ut supradictos Ossium a se
Prothogenemque non dimitterent, conscien-
tia forte mala quam sibi eorum unusquisque
debebat * nudari aliquo, quam ad palam fieri
magnopere pertimescebant: nec sic in eis au-
debat eorum aliquis sententiam dicere, ne &
se ipse damnaret quod illis contra interdi-
ctum communicassent, quibus communicare
nullo genere oporteret. Verum nos iterum
illos atque iterum rogabamus, ne firma
solidaque concuterent, ne subverterent le-
gem, nec jura divina turbarent, ne cun-
cta confunderent, atque traditionem Eccle-
siae, ne quidem modica pace, frustrarent;
sed nec novam sectam inducerent, aut O-
rientalibus Episcopis Conciliiisque sanctissi-
mis de Occidente venientes aliqua in parte
praeponebant. At illi contra despicien-
tes haec, nobis minabantur, & se Atha-
nassium & ceteros sceleratos vindicatos
pollebantur: quasi vero aliud facere aut
dicere possint, qui sceleratos omnes ac per-
ditos in suum consortium recipere. Prae-
terea ingente hoc tumore proponunt, au-
dacia potius ac temeritate, quam legitima
ratione possessi. Videntes enim quod si qui
damnatos recipiunt, in offensam criminemque
occurrunt, ut violatores caelestium legum,
tali auctoritate iudicium constituere cona-
bantur, ut sese Iudices iudicum dicere
vellent, atque eorum qui jam cum Deo
sunt, si fas est, sententiam refricare. Nos
vero rogabamus illos per plurimos dies,
ut a se damnatos abjicerent, & se Eccle-
siae sanctae conjungerent, atque Patribus
vera dicentibus consensum accommodarent.
Sed illi se hoc facturos omnino nega-
bant.

XCV. Altercantibus igitur nobis emerferunt
quinque Episcopi ex partibus nostris, qui
superstitibus de sexto numero eorum qui ad Ma-
reotam directi fuerant, remanserant, &
talem illis optionem proponunt: mittendos
esse ex utroque Concilio Episcopos aliquos
ad loca in quibus Athanasius scelerata fla-
gitiaque commisit, ut sub testificatione Dei,
cuncta fideliter scriberent; & si falsa in-
venta fuerint quae Concilio nuntiavimus,
ipsi damnemur, nec Imperatoribus, nec
Concilio, nec cuiquam Episcopo conquera-
mur. Quod si verum constiterit, quod an-
te diximus, ad numerum nostrum ex vo-
bis quod delegistis, id est, qui Athana-
sio post damnationem communicaverunt,
sed & eos qui Athanasio, & Marcello fau-
tores defensoresque sunt exponamus, nec Im-
peratoribus, nec Concilio, nec cuiquam E-
piscopo aliqui vestrum conquerrantur. Hanc
optionem a nostris propositam Ossius & Pro-
thogenes omnesque eorum socii suscipere ti-
muerunt. Immensa autem confluerat ad
Serdicam multitudo sceleratorum omnium
ac perditorum adventantium de Constanti-
nopolis, de Alexandria, qui rei homicidio-
rum, rei sanguinis, rei caedis, rei latro-
cinio.

vinorum, rei pradarum, rei spoliatorum nefandorumque omnium sacrilegiorum, criminum rei, qui altaria confregerunt, Ecclesias incenderunt, domosque privatorum compulaverunt, prophanatores mysteriorum Dei, proditoresque sacramentorum Christi, qui impiam sceleratamque hereticorum doctrinam contra Ecclesiam fidem adserentes, sapientissimos presbyteros Dei, diacones, sacerdotum atrociter demactaverunt; & eos omnes secum collectos in suo conventiculo habuerunt Ossius & Prothogenes, eosque honorantes, nos omnes diacones & sacerdotes Dei despiciabant, quia nec ipsi volebant talibus, aliquando conjungi, itaque vulgo omnibusque gentibus, id quod inter nos fuerat, referebant, pro veris falsa fingentes, nec discordiam inter nos ex causa Dei ortam, sed ex humana presumptione narrabant, divinis humana miscutes, & Ecclesiasticis rebus privatas adjuungentes, Civitatis nobis concentum seditionemque conlarunt, dicentes nos gravem schismate Civitati importasse injuriam, nisi illis (quod nefas erat) communicaremur: & hæc frequenter acclamabant. Nos enim omnino illis communicare volumus, nisi eos quos damnavimus projecissent, & dignum honorem Concilio Orientis tribuerent.

KCVI.

Quæ vero ipsi egerint, vel quale Concilium habuerint, hinc addiscere poteritis. Nam Prothogenes (sicut supra diximus) apud Acta anathematizans Marcellum & Paulum, postea eos in communionem suscepit. Dionysium vero ab Acta Provincia Achaia quem ipsi expulserunt, in Concilio habuerunt simul secum & exponentes & expositi, Judices & rei communicantes mysteria divina pertractant. Bassum autem de Diocletiana Civitate in flagitiis sceleribusque detectum, & merito de Syria deportatum, ordinaverunt Episcopum, quique apud ipsos sceleratius vivens detectus, & ab ipsis damnatus, cum ipsis hodie videtur esse coniunctus. Et quia Joannes Thessalonicensis Prothogeni frequenter probra multa criminaque objecit, quod diceret illum concubas & habuisse & habere, cui communicare numquam voluit, nunc vero in amicitiam receptus quasi pejorum consortio expurgatus, apud ipsos habetur ut justus. Asclepas autem cum ad Constantinopolim Civitatem propter Paulum venisset, post immanitatem rerum atrocitatemque, commisit quæ media in Ecclesia Constantinopolitana gesta sunt, post mille homicidia quæ altaria ipsa humano sanguine conquinaverunt, post interfectiones fratrum extinctionisque Gentilium, hodieque cum Paulo, cujus causa hæc gesta sunt, communicare non cessat: sed & illi qui per Asclepam Paulo communicant, accipientes ab eodem scripta atque ad illum mittentes.

KCVII.

Ex hac igitur coagulatione atque ex

perditorum congregatione quale potuerit celebrari Concilium, in quo flagitia sua non tam puniebant, quam agnoscebant? Non enim secundum nos qui Ecclesiam sanctissimis presidemus populisque rectores sumus, donantes, & dimittentes, quæ ab ipsis nec dimitti unquam possunt, nec donari: quique etiam Marcello, & Athanasio cæterisque sceleratis flagitia, blasphemia, quæ nefas fuerit dimittere, condonarunt, cum scriptum sit: Si peccaverit homo in hominem, orabunt pro eo ad Dominum: Si autem in Deum peccaverit homo, quis orabit pro eo? Nos autem talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Sed nec hoc docere aliquos patimur, nec novas traditiones inducere, ne proditores fidei traditoresque scripturarum divinarum (quod nefas est) dicamur, ne a Domino, & ab hominibus condemnemur. Verum illi supradicti etiam hæc adversus nos machinabantur; & quoniam sciebant nos non posse sibi sceleratorum beneficio communicare; ex scriptis nos Imperatorum terre rotius mundi profundum Ecclesiam, eternamque pacem propter Athanasium & Marcellum, propter quos nomen Domini blasphematur in Gentibus, quos oportebat, si in se aliquid timoris Dei habuissent, ne turbo iste qui per ipsos natus est, permaneret, a sua pravissima presumptione, vel sero discedere, ne ipsorum causa contra se se scinderetur Ecclesia: aut si in eis qui pro ipsis certant, metus Dei esset, etiam nihil esse damnabile apud ipsos inveniretur, tamen quod propter ipsos unitas Ecclesiam scinditur, & propter insaniam, rabiem, cupiditatemque honoris pax profunda subvertitur, execrari eos ac perhorreere deberent.

Cum ita res currere videremus, ad suam patriam regredi nostrum unusquisque decrevit: placuitque nobis de Serdica scribere, & ea quæ gesta sunt nunciare, nostramque sententiam declarare. Nos enim Athanasium, & Marcellum, qui in Dominum impie blasphemantes scelerati vixerunt, expositos olim atque damnatos, non possumus iterum in Episcopatus honorem suscipere, quique crucifigentes verum filium Dei atque illum demum publicantes, acerbis ictibus confixerunt. Alter enim ipsorum blasphemando in filium Dei atque in ejus regno, æterna morte mortuus est semel: Alter in corpus Domini mysteria ejus prophano more atrociter peccans, cæteraque flagitia immaniter gerens, Episcoporum sententia eiectus est atque damnatus. Quamobrem quoniam a parentum traditione discedere non possumus, quia nec talem auctoritatem sumpsit Ecclesia, nec talem potestatem a Deo accepit, supradictos ad honorem dignitatemque Ecclesiam, nec ipsi suffi-

KCVIII.

scipimus, & suscipientes, digne damnamus. Sed nec alios qui aut olim, aut postea merito damnati sunt, in Ecclesia recipimus, adherentes legibus Dei traditionibusque paternis atque Ecclesiasticis disciplinis, credentes Prophetæ dicenti: Noli transgredi terminos æternos quos posuerunt patres tui. Quare nos numquam fixa solideque concutimus, sed magis ea quæ sunt a parentibus constituta servamus.

XCIX.

Post multa igitur, dilectissimi fratres, hæc, vobis ex aperto mandamus, ne quis vestrum ab aliquo circumventus aliquando communicet, id est Offio Prothogeni, Athanasio, Marcello, Asclepæ, Paulo, Julio: sed nec cuiquam damnatorum de Ecclesia sancta rejectis, neque sociis ipsorum qui illis sive per se sive per scripta communicant. Quare nec vos ad illos scribere unquam debetis, nec ab ipsis scripta suscipere.

C.

Jam quod superest, oramus vos dilectissimi fratres, ut unitati Ecclesiam consulatis, & paci perpetuæ, sanctos Episcopos eligatis, in quibus & fides integra & sancta sit vita, abhorrentes eos qui pro criminibus suis ab Episcopatus honore distincti sunt, voluntque iterum recipere locum, quem digne pro suis facinoribus amiserunt, magisque hos execramini quos post facinus videtis pejora committere, nec Dominum audire dicentem: Peccasti, quiesce: Inhibere nesciunt enim, & fortiores de sceleribus efficiuntur, & quanto plus in gurgitem vitiorum mergunt, tanto plus orbem subvertunt, seditionibus vacantes, bella persecutionisque acerrimas sanctis Ecclesiam ingerunt, & tyrannico more populos Domini in suum dominium captivare contendunt. Namque ex his rebus pessimos eorum conatus agnoscite, quando talem mundo tempestatis procellam induxerunt, ut Orientem prope totum Occidentemque turbarent, ut relinquentes singuli Ecclesiasticas curas, populosque Dei deserentes, atque ipsam Evangelii doctrinam postponentes, de longinquo adveniremus senes ætate graves, corpore debiles, ægritudine infirmi, trabebamurque per diversa, nostrosque ægrotautes in itineribus deserebamur propter perpaucos scelestos olim dignè damnatos, primatus Ecclesiam contra fas appetentes: * geratque curam de nobis Imperium atque religiosi Imperatores, Tribuni & Duces divissima republica de Episcoporum vita statuque exercerentur. Sed nec populi silent. Omnis enim fraternitas omnibus in Provinciis suspensa ac sollicita expectat, in quem finem hæc malorum procella succedat, cursumque ipse publicus attinuit ad nihilum deducitur. Et quid pluribus? Ortus, Occasusque mundi propter unum, vel duos paucosque sceleratos, impie sentientes, & turpiter viventes funditus subvertitur, & dura sævaque tempestate turbatur, in quibus nulla religionis

semina resederunt, quæ si habuissent, imitariantur Prophetam dicentem: Tollite & mittite me in mare, & tranquillabit mare a vobis, quando hæc tempestas propter me facta. Sed ideo hæc non imitantur, quia nec justos sequuntur, ita autem sceleratorum omnium duces quarunt Ecclesiam Principatum quasi aliquod tyrannidis regnum: nec hoc propter bonum quoque justitiæ inquirunt. Non enim Ecclesiam consulunt, qui leges juraque divina, cæterorum decreta dissolvere perconantur. Propterea hæc novitatem moliebantur inducere, quam horret vetus consuetudo Ecclesiam, ut in Concilio Orientales Episcopi quicquid forte statuisent, ab Episcopis Occidentalibus refricaretur: similiter quicquid Occidentalium partium Episcopi, ab Orientalibus solveretur. Sed hoc ex illo suo pravissimo sensu tractabant. Verum omnium Conciliorum juste legitimeque actorum decreta firmanda, majorum nostrorum gesta consignant. Nam in Urbe Roma sub Novato & Sabelio & Valentino hæreticis factum Concilium ab Orientalibus confirmatum est: & iterum in Oriente sub Paulo * Asonus ait quod statutum est, ab omnibus est signatum.

* Samofateno.

CI.

Ob quam rem hortamur vos, dilectissimi fratres, considerantes ordinem Ecclesiasticam disciplinam, & paci totius orbis consulentes, corripatis eos qui sceleratis communicant, & malos de Ecclesia radicitus amputetis, ut tempestate rucine ipsorum causa innataus Christus Dominus omnibus imperet ventis procellisque maritimis discedere, & tribuat Ecclesiam sanctam pacem perpetuam & quietem. Nos vero nulli injuriam facimus, sed legis præcepta servamus. Nam injuriati graviter & male tractati sumus, ab iis qui volebant Ecclesiam Catholicam regulam suam pravitate turbare: sed ante oculos habentes timorem Dei, judicium Christi, verum & justum considerantes nullius personam accepimus, neque alicui pepercimus quominus Ecclesiasticam disciplinam servaremus. Unde Julium Urbis Romæ, Ossium, & Prothogenem, & Gaudentium, & Maximinum a Treviris damnavit omne Concilium secundum antiquissimam legem, ut auctores communionis Marcelli & Athanasii cæterorumque sceleratorum, quique etiam homicidiis Pauli Constantinopolitani, & cruentis actibus ejus communicaverunt. Prothogenem namque esse anathematizatum una cum Marcello, subscribendo frequenter sententiam in ipsum, vel in ejus librum inlata, quique etiam in Paulum Constantinopolitanum sententiam dederunt, & illi postea communicaverunt: Gaudentium autem ut immemorem decessoris Cyriaci subscribentis sententiis in sceleratos digne inlatis, commixtumque criminibus Pauli, quem etiam impudenter defendebat. Julium vero urbis Romæ, ut prin-

principem & ducem malorum, qui primus januam communione sceleratis atque damnatis aperuit, caterisque aditum fecit ad solvenda jura divina, defendebatque Athanasium praesumentem atque audaciter hominem, cujus nec testes noverat, nec accusatores. Sed Osum propter supradictam causam, & propter beatissima memoriae Marcum, cui graves semper injurias irrogavit; sed & quod malos omnes proceriminibus suis digne damnatos totis viribus defendebat, & quod convixerit in Oriente cum sceleratis ac perditis. Turpiter namque Paulino quondam Episcopo Dacia individuum amicus fuit, homini qui primo maleficus fuerit accusatus, & de Ecclesia pulsus, usque in hodiernum diem in apostasia permanens cum concubinis publice, & meretricibus fornicetur, cujus maleficiorum libros Macedonius Episcopus atque confessor a Mopso, combussit: sed & Eustasio & Quimassio abbreviabat pessime & charus fuit, de quorum vita infamia turpi dicendum nihil est: exitus enim illorum eos omnibus declaravit.

CII. His itaque ac talibus junctus ab initio Osum sceleratis semper favens, contra Ecclesiam veniebat, & inimicis Dei semper ferebat auxilium. Maximinum vero a Treviris propter quod collegas nostros Episcopos, quos ad Gallias miseramus, noluerit suscipere, & quoniam Paulo Constantino * nefario homini ac perditio primus ipse communicavit, & quod ipse tanta cladis causa fuit, ut Paulus ad Constantinopolim Civitatem revocaretur, propter quod homicidia multa facta sunt. Causa igitur homicidiorum tantorum ipse fuit, qui Paulum olim damnatum ad Constantinopolim revocavit. Propter has igitur causas justum duxit Concilium, ut Julium urbis Romae, & Osum caterosque supra memoratos discerneret atque damnaret.

CIII. Quae cum ita sint, custodire vos ab ipsis, & abstinere debetis, dilectissimi fratres, nec eos aliquando ad communionem admittite: sed nec ipsorum litteras accipere, nec ad illos litteras dominicas dare. Et quoniam Catholicam & Apostolicam fidem voluerunt infringere, qui cum Oso erant, inducentesque novam sectam * indeo croniti Marcelli mixta Sabellio & Pau-

CIV. Stephanus Episcopus Antiochia Provinciae Syrecila opto vos in Domino bene valere. Olympius Episcopus Doliceus opto vos in Domino bene valere. Gerontius Episcopus Lamphaniae. Menophantus Episcopus ab Ereso opto vos in Domino bene valere. Paulus Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Eulalius Episcopus ab Amantias opto vos in Domino bene valere. Macedonius Episcopus ab Amarquetias opto vos in Domino bene valere. Telaphius Episcopus a Chalcedonia opto vos in Domino bene valere. Acacius Episcopus a Caesarea opto vos in Domino bene valere. Theodorus Episcopus ab Heraclia opto vos in Domino bene valere. Quintianus Episcopus a Taxe opto vos in Domino bene valere.

lo, Inde * artem necessario ordinavimus Catholicae Ecclesiae fidem, quam negaverunt supradicti qui cum Oso sunt & Marcello haeretici induxerunt, consequens est, ut acceptis litteris nostris singuli consentium huic sententiae commodantes, decreta nostra propria subscriptione signentis. Est autem fides nostra talis.

CIV. Credimus unum Deum Patrem omnipotentem, institutorem & creatorem omnium, ex quo omnis creatura in caelo & in terra nominatur. Et in unum genitum filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, qui ante aeternum ex Patre generatus est, & ex Deo Deus, ex luce lux, per quem facta sunt omnia, quae in caelis & quae in terra visibilia & invisibilia, sermo qui sit & sapientia, virtus, & vita, & lux vera, qui in novissimis temporibus propter nos induerit hominem, & natus sit de sancta virgine Maria, & crucifixus, & mortuus, & sepultus sit: tertia die resurrexit a mortuis, & adsumptus in caelum, sedet in dextera Patris, venturus in fine mundi judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua: cujus regnum ineffabile permanet in aeterna secula. Est enim sedens in dextera Patris, non solum in isto saeculo, sed & in futuro. Credimus in Spiritum sanctum, hoc est in paracletum quem mittens Apostolus post assumptionem suam in caelum, misit docens illos & instruens de omnibus, per quem sanctificantur animae in ipsum fideliter credentes. Credimus & in sanctam Ecclesiam, in remissionem peccatorum, in carnis resurrectionem, in vitam aeternam. Illos vero qui dicunt, * id quod non fuit filius Dei: aut ex alia substantia & non ex Deo; aut qui dicunt, fuisse aliquando tempus, vel saeculum quando non fuit filius, haereticos damnat sancta, & Catholica Ecclesia. Similiter & illos qui dicunt tres esse Deos, aut Christum non esse Deum, aut ante ea unum non fuisse Christum, neque Filium Dei, aut ipsum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, aut non natum Filium, aut non sententia neque voluntate Deum Patrem genuisse Filium; hos omnes anathematizat & execratur sancta & Catholica Ecclesia. Opto vos in Domino bene valere.

Mar-

* Aretusa

Marcus Episcopus ab Aretis * opto vos in Domino bene valere. Cyrotus Episcopus a Roee opto vos in Domino bene valere. Eugeneus Episcopus a Elicia opto vos in Domino bene valere. Antonius Episcopus a Zeumate opto vos in Domino bene valere. Antonius Episcopus a Docimo opto vos in Domino bene valere. Dian Episcopus a Caesarea opto vos in Domino bene valere. Vitalis Episcopus a Tyro opto vos in Domino bene valere. Eudofus Episcopus a Germania * opto vos in Domino bene valere. Dionysius Episcopus ab Alexandria * Provincia opto vos in Domino bene valere. Macedonius Episcopus a Jurito opto vos in Domino bene valere. Eusenius Episcopus ab Dorlani opto vos in Domino bene valere. Basilius Episcopus ab Anquira opto vos in Domino bene valere. Proaeresius Episcopus a Sinopa opto vos in Domino bene valere. Eustacius Episcopus ab Epiphania opto vos in Domino bene valere. Pancratius Episcopus a Pernafo opto vos in Domino bene valere. Eusemius Episcopus a Pergamo opto vos in Domino bene valere. Sabinius Episcopus a Chatimera opto vos in Domino bene valere. Bitinicus Episcopus a Zelon opto vos in Domino bene valere. Dominus Episcopus a Palladiano opto vos in Domino bene valere. Pison Episcopus a Troada opto vos in Domino bene valere. Cartherus Episcopus ab Aspona opto vos in Domino bene valere. Fileus Episcopus a Juliopoli opto vos in Domino bene valere. Quirius Episcopus a Mareota opto vos in Domino bene valere. Fileus Episcopus a Cratia opto vos in Domino bene valere. Thimasarcus episcopus * opto vos in Domino bene valere. Eusemius Episcopus a Mignenia opto vos in Domino bene valere. Quirius Episcopus a Philadelfia opto vos in Domino bene valere. Pison Episcopus a Vanis opto vos in Domino bene valere. Timotheus Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Euthemon Episcopus a Thaneos opto vos in Domino bene valere. Callemus Episcopus a Pelusio opto vos in Domino bene valere. Eusebius Episcopus a Pergamo opto vos in Domino bene valere. Leucadar Episcopus ab Ilio opto vos in Domino bene valere. Noconius Episcopus a Troade opto vos in Domino bene valere. Adamantius Episcopus a Cio opto vos in Domino bene valere. Eddefius Episcopus a Coe opto vos in Domino bene valere. Theodolus Episcopus a Neocastria opto vos in Domino bene valere. Sion Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Theogenes Episcopus a Lizia opto vos in Domino bene valere. Florentius Episcopus ab Anchara opto vos in Domino bene valere. Isaac Episcopus a Lueto opto vos in Domino bene valere. Eudemon Episcopus * subscripsi pro ipso, opto vos in Domino bene valere. Agapius Episcopus a Therico opto vos in Domino bene valere. Bassus Episcopus a Car opto vos in Domino bene valere. Narcissus Episcopus ab Anapoli opto vos in Domino bene valere. Embracius Episcopus a Nisibeto opto vos in Domino bene valere. Lucius Episcopus a Baptino opto vos in Domino bene valere. Nonnius Episcopus a Laudocia opto vos in Domino bene valere. Pantagatus Episcopus a Gallia opto vos in Domino bene valere. Flaccus Episcopus ab Jeropoli opto vos in Domino bene valere. Syfmius Episcopus a Perge opto vos in Domino bene valere. Diogenes Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Cresconius Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Nestorius Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Emmonius Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Eugenius Episcopus * opto vos in Domino bene valere. Antonius Episcopus a Gusia opto vos in Domino bene valere. Demastus Episcopus ab Cooe opto vos in Domino bene valere. Euticius Episcopus a Philopopoli opto vos in Domino bene valere. Severus Episcopus a Cabula opto vos in Domino bene valere. Timotheus Episcopus ab Anquilo opto vos in Domino bene valere. Valens Episcopus a Murfa opto vos in Domino bene valere.

* Germania

* de non extantibus esse Filium Dei, ut apud Hilari-um.

CHRISTI 347.

JULII PAP. II.

CONSTANTII IMP. II. CONSTANTIS

Explicit decretum Synodi Orientalium apud Serdicam Episcoporum a parte Ariatorum, quod miserunt ad Africam. Quo accepto Donatistae, gloriabantur Concilium Sardicense cum Donato Carthaginensi eorum Episcopo communicasse: ad quod refellendum, (ut vidisti superius) laborarunt Catholici, quod nescirent legitimum quodnam fuerit Concilium Sardicense quasi non nisi illud spurium in Africa pervenisset, cum germani Sardicensis nulla ad posteros memoria dimanarit. Istud ipsum est, quod admirari non desino: quoniam pacto accidisse poterit, ut verum atque sincerum Concilium Sardicense Catholicos Africanæ Ecclesiæ Episcopos præterierit, eodem ferme sæculo quo fuerat celebratum, cui interfuisset Gratus Episcopus Carthaginensis, ille ipse cujus est frequens mentio in primo Concilio Carthaginensi anno sequenti coacto: cum & Athanasii testificatione exploratum habeatur (a), una cum Grato trigintaquinque ejusdem Africanæ Ecclesiæ Episcopos eidem Synodo Sardicensi præsto fuisse, ac pariter eam suo ipsorum chirographo munivisse, quorum singulorum nomina ab eodem Athanasio recensentur. Nec est quod quis vel fingere saltem possit, omnes Episcopos illos in reditu naufragio periisse, & una cum eis Acta Sardicensia pariter interiisse: nam in nuper citato Concilio primo Carthaginensi mentio habetur ejusdem Synodi Sardicentis, ex ipsius Grati suggestione: ibi enim sic legitur (b): *Gratus Episcopus dixit: Hac observantia pacem custodit: nam & meminimus in sanctissimo Concilio Sardicensi statutum, ut nemo alterius plebis hominem usurpet; sed si forte erit necessarius, petat a collega suo, & per consensum habeat.*

(a) Alban. Apolog. 2.

(b) Conc. 1. Carth. c. 3. Tom. 1. Conc.

CVI. Quomodo præterlapsi memoria Concil. Sard.

Cum igitur ex ipsis publicis Ecclesiæ Africanæ monumentis satis compertum habeatur, innotuisse Afris Catholicæ communionis Episcopis germanum legitimumque Concilium Sardicense: quomodo accidit, ut memoriam posterorum illud ipsum penitus fugerit, cujus saltem nomen in ejusdem Ecclesiæ chartis publicis, in ipsorum, inquam, primo Concilio Carthaginensi disertis notis reperiretur expressum? Quomodo, inquam, id ipsum tunc S. Augustinum præterit, vel forte dissimulandum putavit? Et quoniam pacto, quæso, tam libere atque secure, absque distinctione aliqua interposita, absolute dixit Concilium Sardicense ab Arianis fuisse collectum, quod & ex ejus Actis nifus est accurate probare, si in primo Conventu Carthaginensi citatum haberetur a Grato, totius Africanæ Ecclesiæ, Catholicæ communionis Primate Episcopo, Concilium Sardicense? Frequenter hic per eandem lineam admiranda nostra (ut ten-

tio) sæpe recurrit oratio, hæret in salbris, & quo tandem evadat, ignorat: cum plane nefas sit, tantum Ecclesiæ magistrum ignorasse Ecclesiasticos canones, suspicari. Quamvis enim ipse testetur de suo tyrocinio, cum fuit ab Aurelio adhuc vivente institutus Episcopus (c), se ignorasse Nicænos canones: jam vero factum senem, & in controversiis de rebus atque dogmatibus Ecclesiasticis semper versatum, omnia oportuit Concilia scripta evoluisse, & archiva referasse.

(c) August. epist. 110.

Quamobrem nihil est quod in hac tantarum ambage æquius existimare possimus, nisi ex tot tantisque invasionibus atque grassationibus a Donatistis adversus Catholicos sæpe conflatis, factam esse jacturam Sardicensium canonum, vel aliquo alio casu nobis incompta eisdem penitus excidisse, ipsumque primum Carthaginense Concilium eo tempore latuisse. Quod quidem maxime deplorandum fuit: nam eorum ignoratione discordiæ illæ Africanorum Episcoporum cum Zosimo & Bonifacio Romanis Pontificibus semel extortæ, & magno scandalo in immensum auctæ, eorundem Sardicensium canonum certa scientia componi atque prorsus sedari protinus valuissent: quomodo enim refragati essent canonibus Oecumenici Sardicentis Concilii, Nicæno hac ex parte nihil minus habentis? Immo, si numero tantum res agenda fuisset, hoc illi præstaret, cui & ex Africa præsertim plures Episcopi subscripsissent: illi enim unus Cæcilianus Antistes Carthaginensis præfens fuisse legitur: Sardicenti vero una cum Grato Episcopo Carthaginensi Antistites numero triginta sex reperiantur subscripti. Unde illud accidit infortunium, ut Sardicensium canonum jactura, univèrsa propemodum Ecclesia Africana in maximum illud fuerit discrimen adducta, parumque abfuerit quin diro schismate ab ipsa Romana Ecclesia scinderetur. Inter immensas porro illas dissensiones, numquam abruptum inter eas fuisse vinculum Catholicæ communionis, suo loco dicemus.

CVII. Concilium Sardicense partim jacturam in Africa.

At quod nos in majorem admirationem ac plane stuporem adducit, illud est: Quomodo acciderit (d), ut Zosimus & Bonifacius Romani Pontifices per legatos a se in Africam missos in causa Apiarii presbyteri, canones Oecumenici Concilii Sardicentis citaverint nomine Nicæne Synodi, ut constat ex litteris Concilii Africani ad eundem Bonifacium redditus (e)? Nulla equidem in primis in his de dolo malo & impostura potest esse suspicio, cum æqui ponderis essent canones Concilii Sardicentis, atque Nicæni: nam utrumque Concilium (ut diximus) Oecumenicum fuit, & æque ex hoc atque illo convincendi necessario fuissent Africani Episcopi; qui

CVIII. (d) Conc. Carth. 6. c. 3.

(e) Conc. African. c. 103.

tunc

CHRISTI 347.

JULII PAP. II.

CONSTANTII IMP. II. CONSTANTIS

Quomodo confusi Canones Nicæni cum Sardicensibus.

tunc sane resillierunt, cum ex Nicæno Concilio citatos canones, inter eos qui extarent minime repererunt. Cum igitur omnis prorsus ratio cesset suspicionis de impostura: alterum de duobus contigisse oportuit: vel, sicut plures alios, Nicæni Concilii canones repetitos esse in Sardicenti Conventu (quod superius est demonstratum) & ab ipso Nicæno Concilio, sicut alios multos, excidisse, in Romano autem codice integros conservatos fuisse: vel quod in vulgato eodem codice, qui Romanæ Ecclesiæ usui esset, ab aliquo canonum collectore, quod sciret nomen Concilii Sardicentis ab Arianis esse magnopere infamatum, abque titulo Syno-

di Sardicentis, eosdem canones Concilii æque Oecumenici collocatos fuisse dixerimus sub canonibus Nicæne Synodi: sicque accidisse, eosdem citari sub nomine Nicæni Concilii, quod verosimilius contigisse videtur. At de Sardicentis Concilii canonibus hætenus. Misit demum sancta Synodus legationem Antiochiam ad Constantium Imperatorem ibi agentem, quæ peteret ut absoluti a Synodo Episcopi exules suam ipsorum sedem singuli absque Arianorum impedimento recipere possent. Quid autem ea legatione actum sit, dicendum anno sequenti, quo pervenisse legati videntur.

JESU CHRISTI ANNUS 348.

JULII PAP. ANNUS 12.

CONSTANTII IMP. 12. CONSTANTIS

I. Legatio ex Concilio Sardicenti

Qui sequitur annus Christi trecentesimo quadragesimosextus, Flavio Philippo & Flavio Salla Consulibus annotatur: quo legatio a Concilio Sardicenti ad Imperatorem Constantium Antiochie tunc degentem pervenit prope Paschale tempus, ut ex iis quæ dicemus inferius ex Athanasio, demonstrabitur; circiter

Num. I. ad XII. Costa. Fl. Philippus, & Fl. Salla. Consules.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis 1103. Olymp. 287. an. 4. A. C. 348.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5841. 21. CB. 7. P. 3. April. Indi. 6. JESU CHRISTI 348.

JULII PAPÆ 12. CONSTANTII ET CONSTANTIS 12. [1] Num. I. ad XII. Costa. Fl. Philippus, & Fl. Salla. Consules.

NOTÆ

[1] Cos. Fl. Philippus, & Fl. Salla. Gruterus pag. MCLXII. 8.

FLAVIO PHILIPPO ET FLAVIO SALLIA CONSULIBUS.

Reinesius, cl. XX. pag. 992.

REQUEU. VI. NON. JUL. FILIPPO ET SALLIA CONS.

Ibid. pag. 958.

FILIPPO ET SALLIA CONS. FL. SEVERINE. CO. SUAE. D. V. IIII. K. AUG.

Ibid. pag. 932.

DEP. IN. PACE. PHILIPPO ET SALLIA. COSS.

Inscriptio christiana, eruta Romæ in basilica S. Pauli, C. A. D. 1725. Sic

MIRI BONITATIS. ATQ. SANCTITATI L. SUBIAE. JANUARIAE. CONIUGI. QUE VIXIT. MECUM. ANNOS. XVIII. M. V. D. XXV. ARADIUS. MELISSUS. MARITUS. ET. SIBI. FECIT. DEPOSITA. IN PACE. III. KAL. APRIL. FILIPPO. ET. SALLIA. COSS.

Prudentius Præfat. in Cathemerinon, vers. 24. Oblitum veteris me Sallia consulis arguens; Sub qua prima dies mihi. Hinc Relandus unico L. Salliam scribendum censet, At Lapides fere omnes gemi, nato L. scribunt. Vulgati Fassi: Philippe & Salla.

ea finem enim anni superioris, antequam Synodus solveretur, eam fuisse decretam, ipsos vero legatos, transacta hieme, mox una Antiochiam ad Imperatorem navigasse, apparet. Delecti ad hoc munus fuerunt legati Vincentius Episcopus Capuae in Campania, vir clarissimus, & in Concilio Nicæno ob perfunctam tum Apostolicæ sedis legationem magna laude versatus, & Euphratas Episcopus Coloniae Agrippinae, de quo plura superius. Antequam vero Sardicensem legationem narratione prosequamur; quæ interim & postea perpetrata sunt scelera ab Arianis Episcopis, postquam dimisso Conventiculo ad propria remearunt, hic rerum ordine sunt enarranda ex Athanasii Epistola, qui accurate, licet summariis, res ab eis gestas persecutus est, his scilicet verbis (a):

(a) Athan. epist. ad Solitar.

II. Qui autem exauctorati erant (nempe a sancta Synodo Sardicensi nominati superiores Episcopi Ariani) cum equum esset, ut sic quiescerent; una cum iis, qui tam fœda fuga recesserant, ea in abeundo designarunt, ut priora omnia facinora promissis æstimes. Cum enim eorum communionem, ut fugientium a Synodo & noxiorum, Hadrianopolitani aversarentur, rem detulerunt ad Imperatorem Constantium; effecereque, ut illi e loco, Fabrica cognomine, more laicorum, capitibus truncarentur, administris in istis rebus Philagrio, prasente quoque & ibi Comite. Huius rei monumenta ante urbem consistunt, quæ nos inter præteritum vidimus; idque ideo fecere, quod eo modo fugam suam se, ne scyphanta haberentur, corrigere posse existimarent. Imperatore vero prompso ad omnia quæ ipsi vellent, effecere, ut ab Alexandria in Armeniam duo presbyteri, & tres diaconi relegarentur. Arium * porro & Asterium, alterum in Petra Palastina, alterum in Petra Arabia Episcopum, qui ab ipsis deseruerant, non solum in Superiorem Africam relegarunt, sed ut contumelias paterentur, operam dedere. Lucii porro Hadrianopoleos Episcopi manus, cervicemque plurima adversus ipsos animositate utentis, & impietatem redarguentis, iterum & uti prius, ferro vincerunt, vinculumque in exilium deportarunt; ibique (quod ipsos minime latet) exincludi est.

III. Porro cum Lucii, tum reliquorum Hadrianopolitanorum martyrum tunc passio-

PAGIUS II. Gregorius Sedis Alexandrina innotuit abitus. Baron. n. v. & seqq.

Gregorius, qui sedem Alexandrinam post dejectionem Athanasii occupabat, initio tantum sequentis anni mortuus est. Athanasius enim in epistola ad Solitarios narrat, Stephanum Antiochenum Episcopum Arianum tragediam adnasse adversus Euphratem Coloniensem Episcopum, unum ex Legatis a Synodo Sardicensi ad Constantium missis, & illius consilio conductam publicam meretricem, immiffamque ad Euphrat-

rum natalis dies anniversaria commemoratione tertio Idus Februarii in Ecclesia Catholica celebratur (b); sed & Macarii, qui alias Arius dictus reperitur Episcopus Petrae in Palastina, natalis dies (c) annua memoria duodecimo Kalendas Julii in Ecclesia colitur: itemque Asterii Episcopi Petrae in Arabia quarto Idus Julii natalis dies recurrit anniversaria, Ecclesiasticis monumentis adscripta. Verum, & de aliis Catholicis Episcopis tunc ab Arianis dire exagitatis subdit hæc Athanasius: Diodorum quoque Episcopum sua sede expulerunt: Olympium item ex Aenis, & Theophilum ex Trajanopoli, ambos Episcopos Thracia, bonos & Orthodoxos viros, insensos hæresi, calumnias appetiverunt, semel quidem cum ad Eusebianorum calumnias Constantius Imperator edictum misit: iterum autem, cum istius rei memoria ab Eusebianis refricata est. Habebat autem edictum, ut non solum e Civitatibus & Ecclesiis ejicerentur, sed & capitali pœna ubicumque inventi essent, plecterentur: mirum quidem facinus, sed non alienum ab ipsorum moribus: siquidem non aliter quam Eusebii discipulos, Eusebianaque ferocia successores decuit, sese gessere; adeo ut æque terribiles se in Thracia exhiberent, ac patres ipsorum Alexandria sese gesserant.

Episcopi martyres & Confessores. (b) Martyrol. Rom. die 11. Febr. (c) Idem. Rom. Martyrol. die 11. Febr.

IV. Prohibiti Episcopi Catholici redire ad suas sedes.

Curavere igitur edicta fieri, quibus portus & introitus Civitatum observari juberentur, ne, quibus a Synodo concessum erat, reditus ad Ecclesias suas pateret; simulque diplomata ad Judices Alexandrinos nominatim de Athanasio & presbyteris certis impetraverunt, ut sive Athanasius, sive quisquam suorum urbes aut fines illos ingredi deprehenderetur, capite id lueret. Ad eum modum Judaica ista hæresis non solum Christiani inficiari, sed etiam cædes facere condidit. Verum ne hoc quidem satis fuit, ut quietem vellent: nam velut ipsorum hæreseos pater ut leo circuit, quaerens quem devoret; ita isti publici cursoris facultatem nacti, ac proinde circumcursantes in quoscumque incidunt, qui vel fugam eorum carpunt, vel hæresu aversantur; eos dignis modis nunc flagris concidunt, nunc vinculis consringunt, nunc e natali solo exterminant. Tantus certè terror eorum hominum fuit, ut multos egerint ad hæreseos simulationem; multoque eorum metu affecere, ut maluerint in eremum

tem, ipsi sanctissima Pascha diebus. Deinde post menses decem defuncto Gregorio Constantium accersisse Athanasium. Festum Paschatis currenti anno in diem tertium Aprilis incidit, ideoque initio anni sequentis, post menses nempe decem Gregorius obiit, & Stephanus Episcopatu dejectus, ac Leontius, etiam Arianus, in ejus locum subrogatus.

mum fugere, quam vel semel in illos incidere: hæc sunt post fugam eorum audacia & insanie facinora. Hæc ipse.

V. Legati ex Synodo quid Antiochiæ passi.

His vero recensitis ab Arianis post recessum Sardica perpetratis; idem Athanasius de his, quæ Antiochiæ acciderunt legatis a Synodo Sardicensi missis, hujuscemodi narrationem instituit: Quin & novum quiddam mirumque designant, quod ut probe eorum hæresim docet, ita nunquam prius auditum est; & tale, quod fortasse ne apud Gentiles quidem proterviores, verum apud Christianos futurum putes. Missis enim a sancto Concilio in legationem Episcopis, Vincentio Capue, quæ metropolis est Campaniæ, & Euphrate Agrippina, quæ est metropolis Superioris Gallia, ut pro Synodi decretis Imperator Constantius Episcopos, quos ipse ejecerat, in suas ades reverti pateretur; & in eam sententiam a Constante premissis ad fratrem suum litteris datis, quibus Episcopos illi commendabat: viri ipsi mirifici ad quodvis facinus prompti, cum legatos istos Antiochiæ vidissent, in commune quidem consilium inveniunt, sed ita tamen ut Stephanus (hic erat Episcopus Antiochiæ Arianus) fabulam inuicem consilii peragendam suscipiant, atque ad istiusmodi res longe apertissimus. Suscepto negotio, conducit ille publicam meretricem in ipsis feriis sanctissimi Paschatis, eamque nudam per tenebras ammittunt in ades Euphrata Episcopi.

VI.

Meretrice autem principio quia credebat juvenem esse, a quo accerseretur, prompse sequebatur. Postquam autem ita destituta ab illis, hominem dormientem, ignarum omnium inuenerat, diligentiusque considerans senis vultum, & Episcopi speciem animadverteret, statim clamorem edidit, ac vim queritur. Illi contra, eam orare, ut taceret, & falsum crimen Episcopo concinnaret. Die igitur illucescente, vulgatur facinus, & universa civitas concurrunt: & qui in Palatio erant, rei admiratione commovebantur, neque eam silentio tradi volebant. Itur ad iudicium: leno prodit eos qui meretricem accerserant: illique deinde auctorem istius rei Stephanum esse ostendunt: erant enim ejus clerici, qui cum lenone convenerant. Stephanus igitur Episcopali dignitate exuitur, & in locum ejus sufficitur Leontius ille castratus, non ob aliud, quam ut non deesset hæreseos propugnator. Imperator vero Constantius paulisper compunctus, ad se rediit: conjecturaque ex iis, quæ adversus Euphratam designaveram, facta, consimiles esse eorum in alios calumnias arbitrat, relegatos ex Alexandria Armeniæ presbyteros & diaconos evestigio redire jubet, & diserte Alexandriam scribit, ut ulterius Athanasii aut clericos aut laicos persequerentur. Deinde post menses decem defuncto Gregorio, accersit & Atha-

nasium, &c. Hæc Athanasius. At de ejus accensione litteris ejusdem Constantii facta, suo loco dicendum pluribus.

VII.

Quod autem spectat ad legationem ad Constantium missam a Concilio Sardicensi: cum eadem a multis recensatur; qui ipsam pluribus persecutus est Theodoretus, ex his quæ recitavimus ex Athanasio corrigendus est, dum ait, eam missam esse a Constante Imperatore, additumque duobus legatis Episcopis Salianum Prætozem. Quæ in re illud evenisse putandum est, ut a sancta Synodo (quod decebat) duo illi Episcopi legati fuerint, ab Imperatore autem Constante postea Salianus. Quæ vero ab eis gesta sint de suscepto apud Constantium negotio, quæ ab impio Stephano Episcopo Antiocheno tum in Catholicos omnes, tum in legatos perpetrata fuerint, quod ea Athanasius brevi compendio persecutus sit, prolixiorum rei gestæ narrationem ingerimus cupido lectori rem exactius cognoscendi ex Theodoretis, qui ab initio missæ legationis sic exorditur (a):

(a) Theod. l. 2. c. 8. in fine. 9. & 10.

VIII.

Constans itaque Imperator duos Episcopos, quos ex eorum numero, qui Sardicæ convenerant, ad eam rem delegerat, cum litteris ad fratrem una cum Saliano Prætoze, viro & pietatis & justitiæ insignibus eximie ornato, misit. Quæ litteræ non exhortationem solum & consilium, verum etiam minus dignas sane pio Imperatore complexæ sunt. Nam scripsit primum, ut duobus illis Episcopis aures attentas præberet, & iniqua facinora a Stephano & aliis admissa diligenter cognosceret: deinde gregi suo restitueret Athanasium; quippe cum & calumnia accusatorum, & iniqua eorum, qui dudum de eo judicaverant, sententia, atque adeo acerbum in eum odium perspicue deprehensum esset. Postremo ista adjecit: Se, nisi his conditionibus obtemperaret, & quod æquitas postulat exequeretur, Alexandriam profecturum; ovis, a quibus tantopere expectabatur, restitutum Athanasium, & hostium turbam inde exturbaturum. Constantius igitur, his litteris Antiochiæ, ubi tum commorabatur, acceptis, pollicetur se facturum, quod socius Imperii, & communis de Republica curæ particeps ipsi per litteras significarat. Verum Ariani veritatis oppugnatores, his rebus graviter commoti, perditum atque impium plane facinus edere moluntur. Interim duo illi Episcopi ad domum quamdam in clivo postam divertunt: Prætor autem aliud capessit diversorium. Stephanus, qui id temporis susceptis Ecclesiæ Antiochenæ gubernaculis mansuagium in ea facere constituebat, cum alios bibuit suorum tyrannicorum scelerum adjuutores, quorum usus opera, veræ doctrinæ patronos variis affecit incommodis, tum juvenem quemdam animo ad quædam proje-

Legationis Sardicæ plenior narratio.

Et, vita impia ac scelerata, qui istorum dux fuit, quique non homines solum e foro abducere, contumeliis vexare, verberibus cedere, verum etiam facta in ades irruptione, tum homines, tum mulieres gravitate insignes impudenter extrahere non veritus est. Sed ne longus sim in istius nequitia describenda, unum solum facinus ab eo contra viros facile praestantissimos admissum exponam, ex quo de reliquis ejus nefariis maleficiis adversus optimos viros patris satis conjectura capere poterimus.

IX. Calumnia fruitur SS. Episcopis.

Iste primum ad quamdam meretricem accedens, dixit peregrinos quosdam inper venisse, qui noctu ejus operam requirebant, deinde quidam hominibus seditionis collectis, hos circa sepes circum ambientes occidit. Venit eo cum meretrice, & signo seditionis, quod praescripserat, dato, ubi intellexit facinoris socios adesse, pergit ad vicinam januam diversorii, in quo duo Episcopi pernoctabant. Quam apertam offendens (unum namque e servis ad id faciendum pecunia conduxerat) introducit meretricem: cui ostio ostenso cubiculi, in quo alter Episcopus forte dormiebat, ingredi jubet: ipse in interea seditionis suos accersit: Euphratas vero (hoc enim Episcopo proVectiori etate nomen fuit) in cubiculo exierit dormivit. Vincentius autem (sic namque alter appellabatur) in interiore cubiculo quieti se dederat. Dum meretrix intrat cubiculi limen, Euphratas sentiens pedum strepitum, percunctatur quis sit qui introiret. Respondente autem meretrice, Euphratas graviter animo conturbatur, ratus sane Demonem esse qui vocem muliebrem effunderat; ac statim Christi salvatoris implorat auxilium. Onager vero (ita enim dux illius improba & seditionis turba vocabatur) qui praeter manuum pedumque vim, armis praeterea ad pios oppugnandos usus est, cum factiostrum turba in domum ingreditur; Episcopus iniquos appellat, propterea, quod ipsi in animo esset iniquum exercere iudicium. Multo igitur sublato clamore, servi accurrunt: surgit e lecto Vincentius, atque occlusa atrii janua, septem ex seditionis illis prebentur. Onager cum reliquis aufugiebat. Cum illis autem una, qui comprehensi erant, custoditur meretrix.

X. Stephanus Arianus Episcopus auctor.

Ubi illuxit dies, Episcopi Praetorem, qui cum ipsis venerat, excitant: una ad eunt Palatium, graviter contra audaciae Stephanum facinora vociferantur: dicunt istius scelera non iudicium neque questionem requirere. Praetor autem maxime omnium cepit adversum Stephanum clamare; orare Imperatorem, ut de iniquo indignoque ejus facinore non Episcoporum consilio, sed pro tribunali indicium queratur: seque pollicetur primum Episcoporum clericos, qui facinoris confecti erant, supplicio coercendos traditurum: Stephanum quoque ministros ait

eodem modo puniendos esse. At cum Stephanus petulanti ore illis contradiceret, affirmaretque plagas clericis non infligendas esse: placuit Imperatori, & magistratibus, ut quaestio de facto in Regia haberetur. Itaque primum interrogatur meretrix, quis eam ad Episcoporum diversorium deduxisset. Tum illa, juvenis quidam, inquit, ad me accedens, dixit, & peregrinos venisse in urbem, & meam operam postulare: sub vesperum igitur redit ad me, & ad diversorium recta deducit: deinde cum turbarum hominum, quam quaeserat, paratam offendisset, eam per januam atrii in ades introducit, & in cubiculum exterius intrare jubet. Narrabat praeterea meretrix, quid Episcopus rogasset; & quo pacto, metu percussus, Dei opem precibus implorasset; & quemadmodum denique seditionis illi in ades irruissent.

XI.

His rebus cognitis, Judices minimum natu eorum qui comprehensi erant, in medium adduci jubent; qui non usque eo expectat, quoad verberibus rem fatori cogere: sed facinus factum illico aperit; & Onagram illius auctorem fuisse, plane fatetur. Qui coram adductus, impellente atque adeo jubente Stephano, illum ipsum se aggressum fuisse, affirmat. Ad hunc modum ergo intellecta Stephani improbitate; primum Episcopis, qui tunc aderant, mandatum dant, ut hominem abdicent Episcopatu, deinde illi ipsi eum Ecclesia penitus expellant. Non tamen propterea Ecclesia Antiochena labe Ariana omnino liberata est; nam ei successit in administrationem Episcopatus illius Leontius genere Phryx, animo versutus, & saxis in undis maris latentibus similis: sed de isto quidem paulo post dicam plura. Per id temporis Constantius cum pro certo comperisset fraudulentos adversum Episcopos conatus, scripsit ad Magnum Athanasium semel, iterum, ac tertio, quo illum, ut de Occidente revertetur Alexandriam, impelleret. Haec tamen Theodoretus. Ceterum cum constet ex ipso Athanasio, non nisi post decem menses ab hac legatione perfuncta, a Constantio litteras ad eum concriptas, post scilicet Gregorii obitum, qui Alexandriam Ecclesiam violentus invaserat: non alio quam sequenti anno ea accidisse apparet; agemus igitur de his suo loco.

XII.

Ubinam vero hoc anno & sequenti, usque dum ex occidente digressus est, Athanasium manere, vel alio proficisci contigerit, idem ipse significat his verbis ad eundem Constantium scribens (a): Post vero Concilium Sardicense Nussimibi commoranti denno ab eodem Constante Augusto scribitur. Confesso igitur itinere, per reliquum tempus Aquilejae haesi, ubi me litterae tuae pietatis deprehenderunt: inde rursus a beatae memoriae viro Constante

Quaestio habita de patrato scelere.

(a) Athanasii Apolog. ad Constantium.

stante Imperatore scilicet, evocatus in Gallias profectus sum, atque ita perveni ad tuam majestatem. At de his suo tempore dicendum. Quod vero decem mensium moras traxerit Constantius scribendi ad Athanasium, ut Alexandriam rediret; plane arguit, minaces illas litteras, quas dicit Theodoretus missas hac legatione per Salianum Praetorem, non statim post Sardicense Concilium, sed post Constantii has prolixas moras esse concriptas: quibus ille tandem impulsus, acres eas, quod contemni videretur, ad Constantium fratrem litteras dedit, licet Socrates (a) confestim ipsas datas esse demonstrat, dum ait: Statim vero (post absolutum scilicet Sardicense Concilium) Imperator, qui partium ad Occidentem vergentium dominabatur, ea qua in Concilio Sardicensi facta erant, fratri suo Constantio significat, hortaturque, ut Paulum, & Athanasium ad proprias sedes restituendos curet. Verum ubi Constantius fratris postulata de die in diem differebat; ille (Imperatorem dico Occidentis) optionem fratri dedit, vel Paulum & Athanasium ad suas ipsorum sedes & Ecclesias restituendi; vel, si hoc minus praestaret, ipsum sibi hostem reddendi, nihilque aliud quam bellum expectandi. Litterae autem, quas ad fratrem scripsit, ita se habent.

(a) Socrates lib. 2. c. 18.

XIII. Epist. Constantii ad Constantium.

Sunt hic apud me Athanasius & Paulus, quos auditione accepi pietatis causa persecutionem passos esse. Quod si pollicear, te illis suas ipsorum sedes redditurum, inque eos a quibus sine causa injuria affecti sunt, animadversurum; viros ipsos ad te mittam: sin autem recuses ista hoc modo perficere; pro certo velim cognoscas, me eo venturum, & te invito, illis suas ipsorum sedes restitutum, Haec tamen litterae ad Constantium; subdit Socrates.

XIV.

Quae cum intellexisset Orientis Imperator, non mediocrem animo concepit agritudinem. Accersitis igitur non paucis Orientis Episcopis, optionem sibi datam illis exponit; rogat, quid faciendum sit. Illi melius esse respondere, ut Athanasio Ecclesiae suae concederet administrationem, quam ut bellum intestinum susciperet. Unde Imperator necessitate adductus Athanasium ad se accersit. Sed id anno sequenti: decem, quippe menses (ut dictum est) his ultro

PAGIUS III. Paulus Episcopus Sardicensi non adfuit.

Ad num. XIV. Paulus Constantinopolitanus Episcopus Sardicensis Synodi sententia non videtur restitutus, cum in epistola Sardicensis Concilii nulla ejus mentio sit. Imo Theodoretus lib. 2. cap. 5. disterte affirmat, Paulum Sardicensi Synodo minime interfuisse. Quod Valestius observat, Ecclesiast. ad Socratem & Sozomenum lib. 2. cap. 7. contigisse existimat, quia cives urbis Constantinopolitanae noluerint illum Paulum proficisci, verum scilicet ne ab Ariano in itinere per insidias interficeretur. Jam itaque ante Synodum Sardicensem Paulus Episcopatus sui

citroque gestis rebus insumpti sunt. Quod vero ad nomen Saliani legati spectat, non levis est conjectura, hunc eundem esse cum Sallea hoc anno Consulatum agente, sequenti vero Praetura fungente, eundemque missum fuisse legatum ad Imperatorem Constantium in re maximi momenti, nimirum ad indicendum Constantio bellum, nisi Athanasium & alios Orthodoxos exules Episcopos restitueret. Subdit autem ad ea, quae superius dicta sunt, Socrates (b): Interea temporis Constantius Occidentis Imperator Paulum cum duobus Episcopis cum litteris suis, cumque etiam litteris Concilii, quo tutior esset, honorifice Constantinopolim mittit. Cum Athanasius adhuc extimesceret; animoque, ad Constantium necne proficisceretur, haesitaret (metuebat namque falsas calumniarum criminationes) Constantius Orientis Imperator illum non semel modo, verum etiam eum iterum ac tertio ad se accersit. At haec anno sequenti.

(b) Socrates lib. 2. c.

XV.

Quod autem ait Socrates, litteris a Concilio acceptis, suas addidisse pro Pauli restitutione Constantem; non sic quidem accidit, ut hoc quoque anno Sardicensis Synodus perduraret; sed pro ceteris aliis sede pulsus a Synodo litteris antea datis, suis postea additis, Constantem hoc anno Paulum restituendum curasse: quod cum factum fuisset persuasione Maximini Trevirorum Episcopi, conquesti fuerint Ariani, & ea de causa tradat Sozomenus (c) illum ab eis fuisse excommunicatum; dictum Arianorum Concilium in praesentem potius annum referendum, quam in superiorem, foret. Athanasius certe, eandem illorum fugam ex Concilio Sardicensi recensens, de conventu ab eis tunc celebrato ne leviter quidem meminit.

Constantius curat restitutionem Pauli.

(c) Sozomenus lib. 3. c. 10.

XVI.

Quod vero Constantius, invitus licet, oblatam optionem de Athanasio Alexandriam restituendo acceperit potius; & id suaferint ei Episcopi Ariani; hoc non eorum animi liberalitate accidit; sed quod vigente jugi bello Persico cum Sapere Rege, jam actum esse videri posset de Constantii Imperio, si & Constantius bellum moveret in eum, cum vix satis resistere Persis posset, a quibus (ut dictum est) complures clades acceperat; & superiori pro-

Timet Constantius Constantem.

ximo anno, nempe undecimo ejus Imperio (ut habet Hieronymi Chronicon) ab eodem Sapore Nisibis iterum obfessa, & Bizabda atque Amida captæ fuiffent. Post tantum itaque rerum discrimen, in quo verfabatur Orientale Imperium, jam deploratus videri poterat status Constantii, si preffus mole belli Perfici, majoris ponderis prælium inferendum a Constante fratre subire coactus fuiffet: præftabat namque Constans Constantio viribus, utpote auctus tertia Imperii parte, quam Constantinus Minor Auguftorum trium natu major, ex patris testamento poffidebat: cum igitur Imperii tripartiti duarum partium Constans dominus efflet, merito factus est Constantio metuendus.

XVII. Synodus Carthaginensis dicta prima.

Hoc eodem anno, vel fequenti, habitata est Synodus Carthaginensis, occasione legationis a Constante Imperatore in Africam miffæ per Paulum, & Macarium clariffimos viros, ad uniendoſ diviſos ſchiſmate Donatiſta Eccleſiæ Catholicæ. Sunt hæc illa tempora dicta Macariana, ſic denominata ab altero legatorum Macario, quorum frequens fit mentio rum apud Optatum Milevitanum & S. Auguſtinum, tum etiam apud ipſos Donatiſta. Sed antequam rerum geſtarum narrationem aggrediamur, de veritate & certitudine temporis, ex more, diſſerendum putamus. In quo quidem illud primum occurrit; perperam poni ejuſmodi Concilium tempore Silveſtri, vel Marci Papæ; itemque mendose legi in ejuſdem Synodi præſatione Conſtantinum, loco Conſtantis Imperatoris; cum legationem Macarii atque collegæ, ipſaque Macariana tempora contigiſſe ſub Conſtante Auguſto, frequentius Optatus & Auguſtinus inculcent; ut nihil ſit quod hac de re in controverſiam deduci poſſit: quod & e citandis inferius locis perſpicue apparebit.

XVIII. Paulus & Macarius quando legati miſſi in Africam.

Cum autem ſatis aperte liqueat eorumdem legationem miſſam fuiſſe a Conſtante Imperatore, cur potius hoc anno, vel ſequenti ejus Imperii, quam alio aliquo, ponendam eſſe ducamus, nunc aperendum eſt. Conſtat in primis ex præſatione indita eidem primo Concilio Carthaginenſi.

PAGIUS

IV.

Concilium Carthaginense sub Grato, in Collectione Canonum Africanorum non memoratur.

Ad num. XVI. & ſeqq. Poſt tempora Cypriani, primum, quod deprehenditur Concilium Carthaginenſe, illud eſt quod Gratus Epicoſopus e Concilio Sardicenſi redux, ſatis frequens coegit, poſt Legationem Pauli & Macarii miſſam a Conſtante Imperatore in Africam ad molliendoſ ſchiſmaticorum animoſ, hoc vel ſequenti anno, ut Baronius annotavit. In eo Concilio quatuordecim Canoneſ editi ſunt: fuerat hædenus corruptiſſimum, ſed illud poſt Baronii morteſ Holſtenius ex vetuſto Codice Vaticano emendavit. Precipuoſ ejus canoneſ explicavit Schelſtratus in Diſſert. 3. de Eccleſia Africana cap. 3. Sciendum porro, præſente Fauſtino Legato Romanæ Sedis habitam fuiſſe Synodum univerſalem totiuſ Africæ, quæ ſexta dicitur, ſub Aurelio Car-

ſi, eodem anno, quo ipſa Synodus eſt habitata, ad conciliandoſ diſſidenteſ in unam Eccleſiam, miſſoſ eſſe dictoſ legatoſ Paulum atque Macarium. Rurſum vero & illud ex eadem Synodo exploratum habetur, ipſam celebratam fuiſſe non ante, ſed poſt Concilium Sardicenſe, ſiquidem in ejus quinto canone citatur decretum ejuſdem Concilii Sardicenſis ex Grati Epicoſopi Carthaginenſis rogatione ad præſenteſ tunc Epicoſoſ: ſed & cum illud certum exploratumque ſit, ipſum Conſtantem Imperatoreſ poſt annum ſequentem. ipſo ejus exordio, necatum eſſe; neceſſe eſt affirmare, dictum Concilium poſt Sardicenſem Conventum, & vivente Conſtante Imperatore, hoc vel ſequenti anno fuiſſe collectum: ſic & Macariana tempora iſſdem limitibus terminanda.

Quoniam autem priuſ contigit, eodem legatoſ ab ipſo Conſtante Imperatore in Africam mitti, ac poſtea cogi Synodum Carthaginenſem: hæc ratione de legatione primum, deinde vero de Synodo nobiſ agendum proponimus. Quantum igitur conjectura conſequi licet; qui anno ſuperiori una cum trigintaquinque collegiſ Africanis Epicoſoſ venit ad Sardicenſe Concilium Gratus Antiſteſ Carthaginenſis, ipſum quoque Conſtantem Imperatoreſ conveniſſe, eumque & de ſtatu deploratiſſimo Africanæ Eccleſiæ, jam a temporibus perſecutioniſ Diocletiani Imperatoris diro & implacabili ſchiſmate ſciſſæ, certioreſ reddidiſſe, atque obortis lacrymiſ inculcaſſe Donati tyranniſdem, exiſtimamus, ad cujuſ nutum graſſarentur ubique in Catholicorum ruinam prædoneſ, quoſ ipſi Donatiſta nominarent Sanctorum duceſ, revera Circumcellioneſ proprio nomine nuncupatoſ: interpeſſaſſeque hiſ aliſque ſuggeſtiſ eundem Imperatoreſ magna inſtantia, ut ſuppeticiaſ ferret, ac revocaſſe in memoriam impenſoſ ad eam rem a Magno Conſtantino ejus parente laboreſ: ſuggeſſiſſe pariter opinamur ad hæc præſtanda magno opus eſſe remedio. Quod ſi quorundam ex ipſiſ, qui cæteriſ præſent, Donatiſtarum curatio præ ipſorum animoſum obſtinatione videri poſ-

XIX. Occaſio legationiſ Africanæ ex Grati Epicoſoſ ſuggeſtioneſ.

XX. Quid in mandatiſ legatiſ datum.

(9) Optat. l. 3.

XXI.

ſet penituſ deſperata; tamen populi illiſ ſubditi fore perfacileſ ad pacem & Catholicam unitatem acceſſioneſ, ſi legatione ab Imperatore miſſa invitarentur ad pacem, & collatiſ in eoſ beneficiiſ iſdem ab eodem Conſtante demeritiſ allicerentur ad concordiam, & provocarentur ad unitatem. Hiſ auditiſ Conſtans Auguſtus, cujuſ ſtudium & cura omniſ invigilabat, ut toto terrarum Orbe Chriſtiana religio ab hæreſiſ atque ſchiſmatibuſ vindicata, una omniuſ fide atque concordia ſimul coagmentata conſiſteret atque floreſceret, libenter annuit: qui enim propenſiore ſolicitudine, ut ſub fratris Imperatoris ditione in Oriente Eccleſiæ poſita ſuoſ ipſarum Epicoſoſ ab Arianiſ ejeſtoſ recipienteſ in pace agerent (ut vidimus) procuravit, haud negligendam putavit Eccleſiam Africanam, ob ſui amplitudineſ atque nobilitateſ totiuſ Occidentaliſ Imperii ſibi ſubjeſtiſ decuſ ingeſ & ornamentuſ.

Quamobrem ſelectoſ ex multiſ maxime pioſ atque ampliſſimoſ viroſ ad tanti muneris obeundam provinciã, Paulum atque Macarium in Africam legatoſ decernit, eo quidem titulo, ut munificentia Imperatoris pauperum omniuſ ſublevarent inopiam; ita forniſſecus apparebat: re vera tamen ut populum ſic beneficentia Conſtantis Auguſti demerituſ, & ab imbuta ferocia hiſ officiſ delinituſ, ad ineundam cum fratribuſ concordiam provocarent. Quid autem ab iſſdem legatiſ Paulo atque Macario, cum ventuſ eſt in Africa, actum ſit: Optatum Milevitanuſ in primis, interpolata licet oratione, commemorat, cum hiſ antea verbis Parmenianuſ, adverſuſ quem ſcribit, compellat (a): *Quem enim latet prætor te, quia peregrinuſ eſ, & potuerant tibi falſa narrari? aut quiſ negare poteſt rem, cui tota Carthago principaliter teſtiſ eſt, Imperatoreſ Conſtantem & Paulum & Macarium primituſ non ad faciendam unitateſ miſiſſe, ſed cum elemoſyniſ, quibuſ ſublevata per Eccleſiaſ ſingulaſ poſſit reſpirare, veſtiri, paſci, gaudere paupertateſ?* Hæc ipſe.

Quod vero ait, hæc primituſ non ad faciendam unitateſ eſſe miſſa; ſic intelligi. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

Romanæ Eccleſiæ cum eſſet neſaſ, erat, ut aliſ iſta Legibuſ uteretur, quam iſ, de quibuſ ad eam relatio facta fuerat, aut quaſ præſentia Legatorum ſuorum probando, ſuaſ fecerat. Concilia ſub Grato & Genetio, quemadmodum & Telenſe, Septimicenſe & Macrianeſe, quorum meminit Ferranduſ in Breviario, Eccleſiæ Africanæ ordinandæ deſtinata erant, ejuſque eant, decreta ſpecialia. Sed Concilia habitata ſub Aurelio, ad Romanaſ Sclrinia delata primum, publicæ legiſ vime tandem obtinuerunt in Occidente univerſo in conſequentiam Collectioniſ, in qua Canoneſ ſingulorum Concilioſum Afri-

gas (ut dictum eſt) quod extrinſecus Unitas non aliud titulo ipſo legationiſ obtende- retur, niſi effuſa largitio in pauperes, clamoſiſ cum tamen eo prætextu ipſorum conciliatio quaeretur: nam idem inferiuſ ſubdit (b): *Veniebant Pauluſ & Macariuſ, qui pauperes ubique diſpungerent, & ad unitateſ ſinguloſ hortarentur.* Certe ſuperiuſ Optatuſ declarat, hoſ operarioſ unitatiſ eſſe nominatoſ, cum ait: *Ab operariſ unitatiſ multa quidem aſpera geſta ſunt; ſed ea ad quid imputatiſ Leontio, Macario, vel Taurino? imputate majoribuſ veſtriſ, qui (ſicut in Propheſia ſcriptum eſt) ut vobiſ ſuſpeſcerent denteſ, ipſi vvaſ acidaſ comederunt: illiſ primo qui populum Dei diviſerunt, & baſilicaſ fecerunt non neceſſariaſ: deinde Donato Carthaginiſ, qui provocavit ut unitaſ proximo tempore fieri tentaretur.* Sic enim dicitur Donatuſ provocateſ unitateſ, non quod ipſe id expoſceret; ſed potiuſ quod ob ſuum ipſiuſ in ſchiſmate ſtudium atque tyranniſdem, ad id eſſlagitandum ab Imperatore Epicoſoſ Catholicos impulerit, & ad præſtandum traduxerit ipſum Conſtantem Auguſtum.

Quoniam autem creviſſet in Donato de Præſectiſ, atque etiam de ipſo Imperatore contemptuſ; idem Optatuſ, de iſſdem legatiſ agens, hæc ſubdit: *Qui cum ad Donatum patrem tuum (Hic erat Epicoſopus Donatiſtarum Carthagine) venirent; & quare venerant, indicarent: ille ſolito furore ſuccenſuſ, in hæc verba prorupit: Quid eſt Imperatori cum Eccleſia? Et de fonte levitatis ſuæ multa maledicta effudit, non minus quam in Gregorium aſliquando, ad quem ſic ſcribere minime dubitavit: Gregori maculaſ Senatuſ, & dedecus Præfeſſorum, & cætera talia. Sed de hiſ ſuperiuſ. Rurſum & de eadem Conſtantis Imperatoris erga Africanæ Eccleſiæ munificentia, in quam Donatuſ Judæ inſtar inſremuit: *Miferat (inquit Optatuſ) ornamenta domibuſ Dei, miſerat pauperibuſ elemoſynam, nihil Donato. Cur ergo inſanavit? cur iratuſ eſt? cur, quod miſſum fuerat, repudiavit? Et cum illi qui miſſi fuerant, dicerent ſe ire per provinciãſ ſingulaſ, & volentibuſ accipere, ſe datoſ: ille dixit, ubique ſe litte- ras**

XXII. Donatuſ ſpernit Præfeſtoſ & Imperatoreſ.

V. Ludi Sclavici non celebrati.

canorum deſcribuntur. Hæc Petruſ de Marca in Diſſertatione de veteribuſ Collectionibuſ Canonum cap. 4. quod eſt de Canonibuſ Africanis. Viſtor de Cæſaribuſ loquens de Ludib; Sclaviciſ a Philippo Imperatore celebratiſ ait, Noſtra quoque ætate poſt milleſ centeſimũ, (nempe annuſ) Conſule Philippo, exceſſit, nulliſ, uti ſolent ſolemnibuſ frequentatuſ, adeo in dieſ cura minima Romana urbiſ. Geſſit hoc anno Conſulatuſ Philippuſ, Salia Collega. Quare cum annuſ urbiſ milleſimũ centeſimũ anno CCCXLVIII. abſolutuſ fuerit, annuſ ejuſdem Urbis milleſimũ octavo

ras pramiffisse, ne id, quod allatum fuerat, pauperibus alicubi dispensaretur. O consulere miseris! o providere fuerat pauperibus! o peccatoribus subvenire! Ita ipse, quod prohiberet Donatus suos eleemosynam accipere a Constante, ea ratione videlicet, quod Catholica & a sua aliena communicationis esset; illud eos admonens, a peccatore eleemosynam minime accipiendam esse.

XXIII. In quem subdit Optatus: Clamat Deus dicens (a); Ego sum qui feci pauperem & divitem; non quia non potuit pauperi dare; sed si ambobus daret; peccator, qui sibi succurreret, invenire non posset. Denique sic scriptum est: Quemadmodum aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Certe jam apud Deum sunt ambo, & qui dare voluit, & qui obtulit; ne daretur. Quid si jam Deus dicat Donato: Quid vis fuisse Constantem? Si innocentem, quare ab innocente accipere noluit? Si peccatorem, quare non permisisti dare propter quem fecit pauperem? Sub hac interrogatione qualis futurus est, qui de levitate & furore laboravit tantis pauperibus impedire? Carthagine principatum se tenuisse crediderat: & cum super Imperatorem non sit nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem; dum se donatus super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excefferat metas, ut se ut Deum, non hominem estimaret.

XXIV. Hæc jure quidem Optatus de Donati superbia, qua cum primo se ab Apostolice sedis Antistite jam diu ante schismate divisisset, nec sæculari dignitati sibi parendum putaret, sed uni se æqualem, Deo comparandum existimaret: haud enim profus ab ejusmodi infania visus est procax schismaticus temperasse, cum (ut diximus) per suum ipsius nomen, tamquam numen, suos jurare docuisset. Unde post multa ex Ezechielis oraçulo de Principe Tyri, quod concinne aptat Donato, mox subdit: Hoc modo exaltatum est cor ejus, ut sibi jam non homo, sed Deus fuisse videretur. Denique in ore populi raro est appellatus Episcopus, sed Donatus Carthaginis dicebatur: Et inferius: Deinde cum ante ipsius superbiam, omnes qui in Christum crediderant, Christiani vocarentur: ausus est populum cum Deo dividere; ut, qui illum secuti sunt, jam non Christiani vocarentur, sed Donatiste: & si quando ad eum aliqui ex aliqua Africana provincia veniebant, non querebat illud, quod humana semper exigit consuetudo, de pluvii, de pace, de proven-

PAGIUS Clavo expiravit. Hincque manifestum fit, Baronii Chronologiam ante Diocletiani tempora depravatam esse; vult enim annum Urbis millesimum anno Christi CCL. absolutum esse, ut videre est in Annalibus. Quod si verum esset, Consulatus Philippi & Saliz non cum anno Christi

tu anni aliquid interrogare; sed illico ad singulos quosque venientes hæc erant verba: Quid apud vos agitur de parte mea? quæ si jam vere populum cum Deo dividerat, ut intrepide suam diceret partem. Nam a temporibus ejus & usque in hodiernum, si quando de rebus Ecclesiasticis in judiciis publicis aliqua celebrata est actio; interrogati singuli, sic apud Acta locuti sunt, ut dicerent se de parte esse Donati, de Christo tacuerunt.

XXV. Rursus vero de eodem Donato jacente in Imperatorem convicia, & suis pariter obstitente ne quid acciperent ex illius largitate, hæc addit: Merito & bene ejus sapientia humiliata est, qua putavit se Daniele esse sapienterem in repudiandis muneribus Regis, dum accipere noluit quod ab Imperatore Christiano missum esse videbatur; & visus est sibi aut Daniel novus, vel sapientior Daniele; quia & ipse Daniel, aliquando a Balthasar Rege cum cogere accipere munera, idest annulum, torquem, & cætera, dixisse legitur: Tua dona tecum sint, Rex; & sapienter respondit, & convicia Regi non fecit; & quod offerebatur, non damnavit, sed disulit. Non quomodo Donatus, qui & convicia Constanti, quanta potuit, dixit; & quod ab eo pauperibus missum fuerat, repudiavit. Et post aliqua adversus eodem Donatistas, qui dicerent Catholicos fuisse malorum omnium causam, quæ post hæc ex Donatistarum incurfionibus accidissent, idem auctor sic describit, ostendens omnem culpam in unum Donatum obstitentem Imperatoris munificentiz rejiciendam esse (b):

Donatus qui inrepari meruit, Constanti Imperatori Christiano, ne misericors esset, obstitit: ideo increpatur, quod cum sapientes non docuerunt sapientiam suam. Quicquid a Rege missum fuerat, per se dari passus non est. Unde constat, Donatum omnium malorum fontem fuisse causarum. Quicquid itaque in unitate facienda asperere potuit geri, vides, frater Parmeniane, cui debeat imputari. A nobis Catholicis petitum militem esse dicitis. Si ita est, quare in provincia Proconsulari tunc nullus armatum militem vidit? Veniebant Paulus & Macarius, qui pauperes ubique dispungerent, & ad unitatem singulos hortarentur: & cum Bagajensem civitatem proximarent; tunc alter Donatus (sicut supra diximus) ejusdem civitatis Episcopus impedimentum unitati, & obicem venientibus supra memoratis opponere cupiens, præcones per vicina loca, & per omnes mundanas

CCCLVIII. sed cum anno CCCL. omnino copulandus esset; quod nullus dixerit. Nihil itaque verius, quam Baronium ante Diocletiani Imperium Consulatus duos refecisse, ut Æram Dionysianam assequeretur, quod eam biennio citius inchoasset.

Donatus contumeliosus in Imp.

(b) Optat. eod. l. 3.

XXVI. Donatus malorum causa.

nas misit Circumcelliones, Agonisticos nuncupans, ad prædictum locum, ubi concurrerent, invitavit; & eorum illo tempore concursus est flagitatus, quorum dementia paulo ante ab ipsis Episcopis impie videbatur esse succensa.

XXVII. Nam cum hujusmodi hominum genus ante unitatem per loca singula vagaretur, eum Maxido & Fasti ab ipsis insipientibus Sanctorum duces appellarentur: nulli licuit securum esse in possessionibus suis: debitorum chirographa amiserant vires: nullus creditor illo tempore exigendi habuit libertatem: terrebantur omnes litteris eorum, qui se Sanctorum duces fuisse jactabant. Et si obtemperando eorum jussionibus tardaretur, advolabat subito multitudo insana, & præcedente terrore, creditores periculis vallabantur; ut qui pro prestitis suis rogari meruerant, metu mortis humiles impellerentur in preces. Festinabat unusquisque debita etiam maxima perdere; & lucrum computabatur, evasisse ab eorum injuriis. Etiam itinera non poterant esse tutissima. Quot domini de vobisculis suis excussi ante mancipia sua, dominorum locis sedentia, serviliter cucurrerunt: illorum judicio & imperio inter dominos & servos conditio mutabatur.

XXVIII. Unde cum vestrae partis Episcopis tunc invidia ferret; Taurino tunc Comiti scripsisse dicuntur, hujusmodi homines corrigi in Ecclesia non posse: mandaverunt ut a supra dicto Comite acciperent disciplinam. Tunc Taurinus ad eorum litteras ire, militem jussit armatum per nudinas, ubi Circumcellionum furor vagari consueverat. In loco Octavensi occisi sunt plurimi, detruncati multi; quorum corpora usque in hodiernum per dealbatas aras aut mensas poterunt numerari. Ex quorum numero cum aliqui in basilicis sepeliri coepissent; Clarius presbyter in loco Subbulensi ab Episcopo suo coactus est, ut insipientem faceret sepulturam: unde proditum est, mandatum fuisse fieri quod factum est, quando nec sepultura in domo Dei exhiberi concessa est; eorum postea convaluerat multitudo. Sic invenit Donatus Bagajensis unde contra Macarium furiosum conduceret turbam. Ex ipso genere fuerunt qui sibi percussores sub cupiditate falsi martyrii in suam perniciem conducebant; inde etiam illi, qui ex altorum montium cacuminibus viles animas projiciebant, sese precipites dabant. Ecce ex quali numero sibi Episcopos alter Donatus cohortes effecerat.

XXIX. Hoc metu deterriti illi, nempe Paulus & Macarius, qui prope ibis fauros ferrent, quos pauperibus erogarent; invenerunt in tanta necessitate consilium, ut a Silvestro Comite armatum militem postularent, non per quem alicui vim facerent, sed ut vim a Donato supra memorato Episcopo dispo-

Ann. Eccl. Tom. IV.

quo-

stam prohiberent; hac ratione factum est, ut miles videretur armatus. Jam quicquid subsecutum est, videte cui debeat ac possit adscribi. Furebant illic vocatorum infinita millia populorum, pro quibus & annuam competentem constat fuisse præparatam; de basilica quasi publica fecerunt horrea, expectantes ut venirent, in quos favorem suum exercere potuissent, & facerent quicquid illis dementia sua dictasset, nisi præsentia armati militis obstitisset. Nam cum ante venturos milites, metatores (ut fieri solet) mitterentur; contra Apostoli præcepta competenter suscepti non sunt, qui ait: Cui honorem, honorem; cui vestigal, vestigal; cui tributum, tributum; nemini quicquam debueritis.

XXX. Qui missi fuerant, cum equis suis præoccupati sunt ab iis quorum nomina stabello invidia ventilasti; ipsi magistri fuerunt injurie sue; & quid pati possent, ipsi prærogatis injuriis docuerunt. Reversi sunt vexati milites ad numeros suos; & quod duo vel tres passi fuerant, universi doluerunt. Commoti sunt omnes; iratos milites retinere nec eorum Præpositi valuerunt: sic admissum est, quod invidiam unitati factam esse memorasti: hæc & cætera gesta & suas causas habent, & quas ostendi personas obnoxias. Hoc nos ne vidimus quidem, sed vobiscum audivimus. Si auditis facite eos, tenemus vos socios; quia similiter audivimus. Si a facto auditus immunis est; quod ab aliis, vobis provocantibus, factum est, nobis non debet imputari.

XXXI. Querelam per ordinem deponitis, sub Leonio, sub Ursacio injuriatos esse quamplurimos, sub Paulo & Macario aliquos necatos a sequentibus; nescio quos ad tempus esse proscriptos. Quid hoc ad nos? quid ad Ecclesiam Catholicam pertinet? Quicquid objecistis, vos fecistis. A Deo commendatum noluitis libenter accipere unitatem, cariorem æstimantes hereditatem schismatis, quam præcepta præpositi Salvatoris. Arguistis operarios unitatis; ipsam unitatem improbate, si potestis: nam æstimo vos non negare, unitatem summum bonum esse. Quid nostra, quales fuerint operarii, dummodo, quod operatum est, bonum esse constet? nam & vinum a peccatoribus operariis & calcatur, & premitur; & sic inde Deo sacrificium offertur. Oleum quoque a sordidis & nonnullis male viventibus & immunda loquentibus conficitur: & tamen in sapore & lumine, etiam in sancto chrismate simpliciter erogatur. Operarios unitatis malos fuisse dicitis; fortasse cum voluntate Dei, cui nonnumquam placet etiam quod ab ipso potuit prohiberi. Nam quedam mala male fiunt: quedam mala bene fiunt. Malum male latro facit; malum bene Judex facit, &c. Cum autem hæc pluribus demonstrasset, subdit:

Inventus cogor hoc loco etiam illorum, quo-

Miles iratus in Donatistas.

Injusta Donatistarum querela.

XX XII.

Marcellus & Donatus iuste occisi.

quorum nolo, hominum facere mentionem; quos vos inter martyres ponitis; per quos, tamquam per unicam religionem, vestra communionis homines jurant. Quos quidem vellem silentio præterire; sed ratio veritatis se fletu non patitur. Et ex ipsis nominibus contra unitatem inconsiderate larat invidia; & aspernantes aliqui, accensendam, aut fugiendam æstimant unitatem, quod Marcellus & Donatus dicantur occisi & mortui; quasi omnino in vindictam Dei nullus mereatur occidi. Nemo erat ledendus ab operariis unitatis; sed nec ab Episcopis mandata divina contemni debuerant, quibus præceptum est: Quære pacem, & consequaris eam; &c. Subditque ex divina Scriptura exempla de sanctissimis viris, qui zelo pietatis gladium in impios exeruerunt. Hæc autem Optatus pluribus profecutus est, quod illi qui tunc vivebant, ad concitandam invidiam atque odium adversus Catholicos, iactarent in vulgus, se sub Pauli atque Macarii legatione diram persecutionem passos esse, & duos istos a militibus cæcos Circumcelliones martyrii palmam consecutos fuisse.

XXXIII. Qui vere persecutores dicendi.

(a) Optat. eod. lib. 3.

(b) Eod. lib. 3.

XXXIV. Calumnia de persecutione.

Dum dicitis, auditum esse ex ore eorum, qui jamdudum in vestro collegio fuerant: Quod qui gustarent, aut acciperent de sacrificio adventantis unitatis, de sacro (nempe idolothyto) gustare viderentur: Non negamus ab aliquibus hæc dicta; quos constat postea tota securitate fecisse, unde paulo ante populos deterrebant; sed alia ratio exegit hæc voces, alia invitavit in factum. Nam ut hæc dicerent, qui feruntur ista dixisse, opinio falsi eorum aures & omnium populorum opplevit. Dicebatur enim illo tempore venturos esse Paulum & Macarium, qui interessent sacrificio, ut cum altaria solemniter aptarentur, proferrent illi imaginem, quam primo in altari ponerent; sic sacrificium offerretur. Allude-

bant plane illi hæc dicentes ad Gentilium sacra, dum proposita Imperatoris imagine, thus adolerent, vel sacrificium offerrent.

Cæterum illationes imaginum Christianorum Imperatorum consueverunt esse puræ, absque aliquo suspitionis contagio: unde Gratiani constitutio (c): Si sacros vultus inhiantibus forte populis inferimus; hoc sine immodico pretio nunciari, excipique sancimus; actum jubemus esse castissimum; indigentibus, non munerariis esse præbendum. Et Theodosius Imperator ad Cæsarium PP. (d): Si quando, inquit, nostræ statuæ vel imagines eriguntur, seu diebus (ut assolent) festis, sive communibus, adsit Judex sine adorationis ambitioso fastigio: & in fine: Excédens cultura hominum dignitatem superno Numini referretur. Merito igitur perculit omnium animos, quod diceretur ab illis id genus imaginis, nempe effigiem Constantis Imperatoris statuendam esse, dum sacrificaretur; super altare: nam, quoniam pacto id tolerabile videri poterat, si nec ad latum templi passus est S. Joannes Chrysostomus Eudoxiæ Augustæ statuam (e) collocari? Sed rursus Optatus (f):

XXXV.

(c) l. unie. public. l. titia C. l. 12.

Abique Idololatria colebantur imagines Imp.

(d) l. unie. de imagi. Imp. C. Theod.

(e) Sozom. lib. 8. c. 20.

(f) Optat. l. 3.

XXXVI.

Falsus rumor de Idololatria.

Hoc cum acciperent aures, perculsi sunt & animi, & uniuscujusque lingua in hæc verba commota est, ut omnis qui hoc audierat, diceret: Qui inde gustat, de sacro gustat; & recte dictum erat, si talem famam similis veritas sequeretur. At ubi ventum est a supradictis; nihil tale visum est ex eo, quod fuerat paulo ante mentita fama: nihil viderunt oculi Christiani, quod horrebat: nihil probavit aspectus ex his, quibus perturbatus erat auditus. Visa est puritas, & ritu solito solemniter consuetudo perspecta est; cum viderent divinis sacrificiis nec mutatum, quicquam, nec additum, nec ablatum. Pax a Deo commendata volentibus placuit. Quare nullus eorum debet argui, qui de collegio vestro ad pacem transitum fecit; qui fuerant sinistra opinione turbati, simplici ac pura veritate firmati sunt. Hæc Optatus.

XXXVII.

(g) Optat. lib. 3.

Pax & non persecutio nunciata.

Idemque adversus omnes illos qui refilierunt, & oblatam pacem atque unitatem contempserunt, sic superius (g): Nunciata unitate, fugistis omnes. Nulli dictum est: Nega Deum. Nulli dictum est: Incende testamentum. Nulli dictum est: Aut thus pone, aut basilicas dirue. Iste enim res solent martyria generare. Renunciata est unitas sola; fuerant hortamenta, ut Deus & Christus ejus a populo in unum conveniente pariter rogaretur; nullus erat primitus terror; nemo vidit virgam, nemo custodiam; sola (ut supra diximus) fuerant hortamenta. Timuistis omnes, fugistis, trepidastis ut pro certo de-

vobis dictum sit quod in Psalmo scriptum est: Trepidaverunt ubi non erat timor. Fugerunt igitur omnes Episcopi cum clericis suis; aliqui mortui sunt, qui fortiores fuerant, capti longe relegati sunt. Et tamen horum omnium nihil actum est cum voto nostro, nihil cum consilio, nihil cum conscientia, nihil cum opere. Hactenus Optatus.

XXXVIII. Macariani invidiose dicti Catholici.

(a) August. contra lit. Petilian. lib. 2. c. 39.

Porro Donatistæ hæc gesta per Paulum atque Macarium, in Orthodoxorum perpetuam invidiam publicis monumentis consignata suis posteris tradiderunt, quæ in Catholicos ab illis frequenter objectari solent: ut inter alios Petilianum fecisse constat, qui eam ob causam Catholicos consuevit nuncupare Macarianos; adversus quem inter alia S. Augustinus (a): Macarium, inquam, istum; de cuius parte nos dicitis, omnino non novimus. Ac deinde: Vos per sacramentum, quod in vobis est, sicut Caiphas Domini persecutor, nescientes prophetatis: quod enim Græce πανόρος, Latine beatus est; ita plane de parte Macarii sumus. Hæc Augustinus, penes quem frequens mentio est de hæc Macarianis temporibus, quibus se a nostris diram persecutionem passos esse Donatistæ ad concitandum populi odium contra Catholicos iactabant, inculcantes insuper Transmarinas Ecclesias tam diu conservatas fuisse innocentes atque Catholicas, donec consenserint in eorum sanguinem, quos (ut dicebant) persecutio Macariana sustulisset (b).

(b) August. epistol. 103.

XXXIX. Catholici a Donatistis nominati Pagani.

(c) Optat. lib. 3.

Sed inusta semel Catholicis hoc tempore de illata persecutione calumnia, sic fuit in eorum posteros propagata, ut Catholicos perditos esse homines, nequam Fideles dicerent & Christianos, sed eosdem solent nominare Paganos. Unde Optatus (c): Quid est, inquit, quod dicitis: Redimite animas vestras? Jam illud quale est, quod hominibus Christianis etiam clericis dicitis: Estote Christiani? & cum miraculo quodam unicuique dicere: Cai, Sei, aut Caja, Seja, adhuc Paganus es, aut Pagana. Quomodo autem per Paganum intelligat idololatram, deque origine huius in hoc sensu vocis & usu dicturi sumus suo loco postea. Rursus vero Donatistarum querelis, & de illata in eos a Catholicis persecutione clamoribus, vires & quidem ingentes addidit ipsorum communionis Vitellius Afer, de quo hæc habet Gennadius (d): Vitellius Afer Donatianorum schisma defendens, scripsit de eo, Quod odio sint mundo servi Dei; in quo si tacuisset de nostro veluti persecutorum nomine egregiam doctrinam eiderat. Scripsit adversum Gentes, & adversum nos, veluti Traditores in persecutione divinarum Scripturarum, & ad regulam Ecclesiasticam pertinencia multa disseruit. Clavit sub Constante filio Constantini Principis. Ita ipse,

(d) Gennadius de viris illustribus cap. 4.

cujus auctoritate Catholici habiti sunt persecutores.

Cæterum quantumlibet Donati illi duo Donatistarum Episcoporum factiosissimi (Carthaginensem dico & Bagajensem Episcopos) sanctæ pacis legationi magno conatu restiterint, ut etiam ipsi Imperatori Constanti alter illorum contumelias irrogarit, blasphemisque profciderit, præmiseritque per totam Africam ad homines suarum ipsius partium præcursores, quibus tam plam sanctamque anteverteret unitatem; alter vero armatis quoque Circumcellionibus resistere obnixus esset; tamen, etsi non in ipsis Donatistarum Episcopis, qui primi ad concordiam invitati fuerunt, in populo saltem illis subiecto optatum finem est legatio consecuta: quod tum Optatus annuit verbis illis, quibus ait (e): Nullus eorum debet argui, qui de collegio vestro ad pacem transitum fecit. Qui fuerant sinistra opinione turbati simplici ac pura veritate firmati sunt. Tum etiam Carthaginense (f) Concilium, de quo proxime dicturi sumus, non obscure significat. Ipsos autem Donatistas una cum clericis fugam arripuisse, & ex eis aliquos esse defunctos: fortiores vero captos & procul relegatos, idem Optatus tradit (g): quam tunc sententiam cum in alios, tum in Donatum omnium Donatistarum Principem, Carthaginensem Episcopum, fuisse potissimum irrogatam, quem malorum omnium auctorem & fontem nominat, nemo jure poterit dubitare. Meminit S. Hieronymus in Chronico, sed Constantii Imperatoris anno vigesimo, eundem Donatum Carthagine expulsum esse: at plane inest error in tempore, cum constet ex his quæ mox ex Optato dicturi sumus, Donatistas Episcopos a Constante relegatos, & numquam nisi per Julianum Apostatam esse restitutos.

XL.

Duo Donati Episcopi factiosi.

(e) Optat. lib. 3. in fine.

(f) Concil. Carth. 1. in prefat.

(g) Optat. lib. 3. juxta principem.

XLI.

Carthagine Concilium sub Gratiano Episcopo.

(h) Concil. Carth. 1. in principem.

* Constantino.

Sic igitur schismaticis Episcopis exturbatis, & qui illis parebant populis ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem compaginati, mox per Gratianum Catholicæ communionis Episcopum Carthaginensem Carthagine Concilium convocatum est, in quo ipse de pace & unitate confecta hæc coram Episcopis in Synodo confidentibus præfatus est (h): Gratias Deo omnipotenti & Christo ejus, qui dedit malis schismaticis finem, & respexit Ecclesiam suam, ut in ejus gremium erigeret universa membra dispersa: qui imperavit religiosissimo Constanti Imperatori, ut votum gereret unitatis, & mitteret ministros sancti operis, famulos Dei Paulum & Macarium. Dei nutu ergo congregati ad unitatem, ut per diversas Provincias Concilia celebraremus, & universæ provinciæ Africæ hodierna die ad Concilium gratia Dei Carthaginem venirent. Unde considerantibus vobis cum mea mediocritate tractentur tituli

ruli necessarii, de quibus necesse est, vos memores preceptorum divinarum & magistris divinarum Scripturarum, contemplan- tes unitatis tempus, id de singulis defini- re, quod nec Carthago vigorem legis in- fringat, nec tamen tempore unitatis ali- quid durissimum statuamus. Hactenus in Synodo praefatus est Gratus: qui mox eam coram Patribus rogationem proposuit de iis quae spectare viderentur ad religionis Christianae principium, quod a Donatis labefactum in Africa esse sciebat, cum nimirum baptizatos a Catholicis iterum baptizarent. An autem feren- dus esset amplius in Africa anabaptis- mus, rogante Grato sententias singulorum, una omnium fuit illa responsio (a): Absit, absit. Illicitas esse sancimus rebaptizatio- nes, & satis esse alienum a sincera fide & Catholica disciplina.

(a) Concil. Carth. c. 1.

XLII. Falsum martyri- um cohi- bitum.

Evulsa igitur primum de rebaptizatione antiquitas fixa radice, quae Donatistarum cultura infelicibus aucta fructibus uni- versam prope Africanam Ecclesiam occu- parat: caetera quae ab eisdem fuerant in Christiana disciplina corrupta, iidem Catholici Episcopi Africani ad Catholicam Ec- clesiam usum pristinum restituere labora- runt. Quoniam vero opera Donatistarum, execrandum illud atque nefandum scelus inter ipsos schismaticos coaluerat, ut ip- sorum sectae homines, qui illecti gloria martyrum, se ipsos, vel praecipitio ne- casset, vel aliter ab aliis illatam, ad hoc illos ipsis cogentibus, mortem voluntaria oppetissent (ut nuper ex Optato vidimus) apud eos titulo martyrum & honore illis congruo frequentarentur: ne id amplius ageretur poenis tam laicis, quam clericis indictis, si secus facerent, eadem sancta Synodus edito decreto (b) fancivit, cujus est exordium: Martyrum dignitatem nemo profanus infamet &c. Fue- runt & alii canones ibi, Patrum omnium sententia rogata, conscripti omnesque nu- mero quatuordecim, sed satis modo ho- rum meminisse, qui rebus gestis ex Op- tato nuper recitatis consentientes esse noscuntur.

(b) Concil. Carth. c. 2.

XLIII. Concili- um hoc Carthag. cur pri- mum di- ctum.

Caeterum quod inter Concilia Carthagi- nensis hoc primum ordine ponatur & no- minetur; non sic quidem accipiendum est, ut nullum aliud hoc ipsum praecesserit, cum multa antea fuerint celebrata: adeo ut (quod superius ex S. Cypriano demon- stravimus) nec sub Ethnicis & persecuto- ribus imperatoribus deserint frequenter ejusmodi sancta in Ecclesiis exprovincia- libus saltem Episcopis haberi Comitia; sed ideo primum dictum ac postum ordi- ne, quod alia perierint, & illorum quae extarent post Constantinum, hoc ipsum antiquissimum probaretur. Hoc igitur sta-

tu Africana Ecclesia, unitate Catholica, populo foederata permanit usque ad Con- stantii Imperatoris obitum: cui cum suc- cederet Julianus Apostata, iidem Donati- stae infrenata licentia in Catholicam Ec- clesiam furentius saevierunt.

XLIV.

Porro haec felicia Africanae Ecclesiae pa- cis tempora usque ad Julianum cum ab Optato Milevitano describuntur (c), Con- stantem pro Constantino puto legendum; cum nulla unitas & concordia in Africa- na Ecclesia, de quibus auctor agit, con- tingerit sub Constantino eam frustra tenta- te, sed potius sub Constante; sunt haec ejus verba: Redeat in memoriam Constan- tinus * Imperator Christianus, quem fam- ulatum exhibuerit Deo; quae habuerit vo- ta, ut remotis schismatibus, intermortua omni dissensione, sub toto caelo filios suos gaudens in unum videret sancta mater Ec- clesia. Reddiderat unam communionem; ma- ritis uxores, parentibus filios, fratribus fratres: quibus rebus Deus se letari tes- tatur, dum dicit: Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum. Etenim cum Africanos populos, & Ori- entales, & caeteros Transmarinos pax una- conjungeret; & ipsa unitas, representatis omnibus membris, corpus Ecclesiae coagula- ret: dolebat hoc Diabolus, qui semper de fratrum pace torquetur.

(c) Optat. lib. 2. Pax reddi- ta in Afri- cana Eccl. sub Con- stante.

* Constan-

Illo tempore sub Imperatore Christiano XLV. desertus in idolis, tamquam inclusus late- bat in templis. Hoc eodem tempore duces, & principes vestros merita relegaverant sua. In Ecclesia nulla fuerant schismata, nec Paganis licebat exercere sacra sacrile- ga. Pax Deo placita apud omnes Christia- nos populos habitabat: Diabolus morebat in templis, vos in regionibus alienis. De- inde alter (ut omnibus notum est) secutus est Imperator, vobiscum vota sinistra con- cipiens, ex famulo Dei factus est minister Inimici: Apostatam se edictis suis testatus est. Quem precibus rogastis, ut reverti possentis. Hucusque Optatus, significans eodem hoc tempore a Constante factos exules, sic ad Julianum usque mansisse. Quod autem ait, tunc temporis unam pa- cem unisse populos Africanos, Orientales, & Transmarinos; non ita accipiendum est, ut toto Orbe terrarum una pace Ec- clesia Catholica his temporibus potiretur: quae tota & ubique erat ab Arianis here- ticis lacinata; sed de pace Africanae Ec- clesiae, de qua agit, intelligenda sunt, ut po- te quod non Ecclesia tantum Africana ini- ta pace atque concordia potiretur, verum eadem unitate conjungeretur Orientalibus & Transmarinis Catholicae communionis Ecclesiis. Sed jam ad res anni sequentis progrediamur.

XLV. Donatista sub Con- stante ex- ulant.

I. Obitus Gregorii, & Athanasi restitutio.

Annus sequitur Christi trecentessimus un- dequingagesimus, Ulpio Limenio, & Catullino Philoniano Consulibus: quo, Gregorio Ariano Episcopo Alexandrino defuncto, S. Athanasius a Constantio Impe- ratore saepe litteris Constantis fratris ad- monito, ut ad suam rediret Ecclesiam, crebris litteris invitatur. Post decem e- nim menses a legatione ad Constantium missa ex Concilio Sardicensi (ut diximus) Gregorium in vaforem Alexandrinae sedis mortuum esse, Athanasius ipse testatur (a): illum vero ab Orthodoxis Alexan- drinis occisum, auctor est Theodoretus, dum ait (b): Jam occubuerat Gregorius ab ipsis Alexandrinis caesus. Sed & quod Georgius quoque postea missus, cum ite- rum exurbatus est Athanasius ab Alexan- drinis, sub Juliano Apostata pariter neca- tus sit: inde etiam oborta est occasio Gregorii cum Georgio confundendi; at de his alias. Sane existimo aliquos e Catho- licis Alexandrinis pertaesos longas Athana- sii moras Alexandriam revertendi, ubi mox expectabatur jam absolutum a Concilio Sar- dicensi, & aegro atque infenso animo fe- rentes ipsum Gregorium in eodem Conci- lio condemnatum, atque depositum, adhuc tamen obstinato animo alienae Ecclesiae incubare, in ejus necem impulsos esse.

(a) Athan. epi. ad Solitar. (b) Theod. lib. 2. c. 12.

II.

Non igitur ante, sed, cum Gregorius ipse ex hac vita sublatus est, Constantius ad Athanasium de reditu litteras dedit, siquidem sic ait (c): Deinde post men- ses decem defuncto Gregorio, accessit & Athanasium cum omni honore, non semel aut iterum, sed tertio ad illum amicissimas litteras scribens, quibus illum animabat,

(c) Athan. epi. ad Solitar.

PAGIUS SEC. IV. Olymp. 282. an. 1. Anno Urbis 1102. secundum Baronium. 1100. A.C. 349.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5842. 22. C. D S. P. 23. April. Indi. 7. JESU CHRISTI 349. JULII PAPÆ 13. CONSTANTII ET CONSTANTIS 13.

NOTÆ

[1] Off. Ulpius Limenius, & Aco Fabius Catullinus. Relandus extremis tantum nominibus: Li- menius, & Catullinus, ut in Vulgatis Fastis. Ad Catullinum referunt inscriptionem inter marmora Felinea, pag. 278.

FABIAE. ACONIAE. PAULLINAE C. F. FILIAE. ACONIS. CATULLINI V. C. EX. PRAEF. ET. CONSULIS ORDIN. &c.

Boldettus lib. 1. cap. XIX. n. 13.

LIMENIO. ET. CATULLINO. CONS. III. IDUS. IANUARIAS.

& ad veniendum hortabatur; misitque ad illum presbyterum & diaconum, ut majore cum fiducia ad se rediret. Affirmabat enim totum se annum Athanasium expectasse, nec permisisse unquam quicquam novi fieri, aut quempiam in ejus locum Episcopum crea- ri, ut servaret Athanasio suas Ecclesias, ita scribente eo, & plurium cohortatione ad eam rem utente: nam & Comites suos, Polemium, Dacianum, Bardionem, Thallassum, Taurum, Florentium, quibus etiam magis fidendum erat, in eandem sententiam scribere iussit. Litteras autem scrip- tas a Constantio ad Athanasium recitat ipse in sua Apologia (d) in haec verba: Constantius Victor Augustus Athanasio.

Constanti- us accessit Athanasi- um.

(d) Athan. Apolog. 2.

III.

Diu te jactari vexarique immanibus un- darum procellis nostrae clementiae humani- tatis non permisit: nudatum siquidem pater- nis sedibus, bonisque tuis spoliatum, & in invidiosis ferilibusque locis errandum nos- tra indefatigabilis pietas non deseruit. Nam tametsi jam pridem super sedi mentis meae propositum ad te scribere, eo quod te ultro adventurum expectarem, & postula- turum malorum tuorum remedium; tamen, quia fortasse voluntatem propositi tui me- tus impedivit; ideo litteras munificentiae nostrae plenissimas ad tuam constantiam mi- simus, ut secure conspectui nostro quam- primum tuam praesentiam offeras, ut voti particeps, nostramque humanitatem exper- tus, tuis restituaris. Hac enim de cau- sa dominum meum & fratrem Constantem Victorem Augustum pro te adhortationibus conveni, ut tibi veniendi facultatem da- ret, quo utriusque nutu patriae restituaris, & hoc

Constantii litterae ad Athanasi- um.

[1] Ad num. I. & seqq. Off. Ulpius Limenius, & Aco Fabius Catullinus, ut ostendit Onuphrius in Fastis. Mortuo anni hujus initio Gregorio Sedes Alex- andrinae invafore, Athanasius in eam restitui- tus est, currentique anno gloriosus ejus Ale- xandriam reditus contigit, non vero sequenti, quod credit Baronius, quodque anno sequenti confutabimus.

II. Athanasi- us Alexan- driam re- dit.

IV. Constantii Epist. secunda ad Athanasium.

& hoc pro pignore nostrae gratiae habere. Hactenus prima epistola; sequitur secunda: Et si superioribus litteris significavi...

V. Tertia Constantii Epist. ad Athanasium.

Cum Edessa commoraremur, praesentibus tuis presbyteris; placuit, ut misso ad te presbytero, festinaret ad nostrum Comitatum venire; ut, ubi nostrum vidisset conspectum, statim Alexandriam transires...

(a) Socrat. l. 2. c. 18.

VI. Constantii ad Constantem de reditu Athanasii.

Porro idem quoque Athanasius auctor est, scripserit ea de re eundem Constantium ad germanum suum Constantem Imperatorem; nam ait (b): Seorsum autem ad fratrem suum beatum Constantem scripsit: ad nos quoque semel atque tertio litteras misit. Cujus autem fuerint argumenti, haec idem alibi (c): Scribit quoque fratri suo Constanti, ut ipse quoque me ad reditum hortaretur...

(d) Athan. Apolog. ad Constantium.

(e) Athan. Apolog. 2.

VII. Ecclesia antonomastice dicta Romana.

Sed & ipsa quoque verba Athanasii attentius contemplare, dum eam causam adventus sui Romae, antequam proficere retur ad Constantium in Orientem, fuisse exadit, nimirum (quod ait) ut adiret

Ecclesiam, & Episcopum: Significans, illam quae Romae est, antonomastice dictam esse Ecclesiam, ex qua & in qua omnes unitate Catholica conjungantur, ipsique unum esse Episcopum antonomasticum, ex quo omnes, & in quo, & per quem qui sunt, esse intelligantur Episcopi: haec igitur fuit majorum nomenclatura, ut per Ecclesiam & Episcopum, Romanam Ecclesiam, atque ejus Pontificem significarent. De adventu vero suo Romam sic idem Athanasius subdit (f): Ingens igitur gaudium in Ecclesia; Pontifexque Julius, ut gratularetur nostrae restitutioni, litteras ad Ecclesiam misit Alexandriam; nos autem, quacumque transivimus, cum pace ab omnibus Episcopis deducti sumus; litterae autem istiusmodi fuerunt:

(f) Athan. dista A. polog. 2.

JULIUS presbyteris, diaconis & populo in parocchia Alexandria.

Gratulor vobis, dilectissimi fratres, quod fructum fidei vestra ante oculos videatis, id enim ita esse, liquidissimo apparet in fratre, & Coepiscopo nostro Athanasio, quem Deus & ob vitam sanctitatem, & orationes vestras vobis restituit. Ex qua re spectare licet, quam puras semper preces & charitatis plenas ad Deum extuleritis. Memores quippe caelestium promissorum & caelestis conversationis, quam ex doctrina praedicti patris vestri didicistis, certo vereque cognitum habuistis, & pro vestra recta fide apprehendistis, nunquam illum perpetuo a vobis diremptum iri, quem in pectus vestris, tamquam praesentem retinebatis. Non mihi igitur ad vos scribenti multis verbis opus est: quacumque enim a me dici poterint, ea fides vestra jam anticipavit, & implevit secundum Dei gratiam quicquid a nobis optari possit. Gratulor igitur vobis; rursus enim dicam gratulor, quod animas vestras in tuenda fide inexpugnabiles conservastis. Sed interim fratri meo Athanasio non minus gratulor, quod, quamquam multa acerba pateretur, nulla tamen hora vestrae charitatis vestrique desiderii oblivionem induxerit: nam tametsi corpore ad tempus videretur a vobis separari, spiritu tamen perpetuo vobiscum agebat.

VIII. Litterae Julii Pap. ad Alexandrinum.

Redit igitur ad vos splendidior nunc, quam cum a vobis discederet. Quod si res pretiosas aurum & argentum ad puritatem ignis explorat; quid, quaeso, dignum eloquaris tanto viro, qui ex tantis malorum periculis purus innocensque vobis restituitur, talisque non nostro duntaxat iudicio, sed ab universa Synodo iudicatus est? Excipite igitur, dilecti fratres, cum omni secundum Deum gloria & laetitia Episcopum vestrum Athanasium, & cum eo quotquot socii tantarum arummarum fuere; laetique sitis de fructu orationum vestrarum, qui pastorem vestrum (ut sic dicam) desiderantem & sitientem vestram pietatem suscitavit.

IX. Athanasii laudes a Julio Pap. praedicatae.

X. Agit apud Deum precibus Julius.

lutaribus scriptis aluistis, potumque ei distis: nam peregre illi commoranti consolationi fuis, eumque persecutiones tolerantem fidelissimis animis & mentibus vestris refocillastis. Mihi certe voluptati est, contemplanti & jam animo perspicenti uniuscujusque in ejus reditu laetitiam, & multitudinis religiosissima occursum, & celebrem convenientium festivitatem.

Quis, putas, aut qualis erit vobis illo dies, cum & frater noster revertetur, & mala superiora finem accipiet? cumque pretiosus & optabilis illius reditus omnes alacritate plenissimi gaudii in unum coaptabit? Tale gaudium maxima ex parte etiam ad nos usque pertingit, quibus divinitus tanti viri notitia concessa est: in preces igitur epistolam desumere oportet. Deus omnipotens & ejus filius Dominus & salvator noster Jesus Christus perpetuam vobis gratiam praebeat, referens praemia vestra admirabilis fidei, quam claro martyrio erga Athanasium Episcopum vestrum exhibuistis, ut vobis vestrique posteris & hic & in futuro optima imperiari, qua nec oculus vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt, qua praeparavit Deus diligentibus se, per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem omnipotenti Deo gloria in secula seculorum, Amen. Valere vos omnes in Domino exopto, fratres dilecti. Haec Julius ad Alexandrinum: recitat & Socrates easdem litteras (a), extranque Latine redditae alia versione.

(a) Socrat. l. 2. c. 18.

XI. Athanasius venit Antiochiam.

His acceptis a Romano Pontifice litteris Athanasius recedens ab Urbe, terrestri ne itinere via Appia Brundisium usque pervenerit, an vero in Portu Romano navim conscenderit, incertum est: illud autem habetur exploratissimum, Roma recedentem, non Alexandriam ad suam Ecclesiam, sed Antiochiam concessisse. Pervenit igitur Athanasius Antiochiam, ubi tum erat Constantius Imperator, a quo benigne excipi visus est; id quidem ipse de se testatur, cum ait (b): Venit igitur tandem Athanasius, venientemque sincero serenoque vultu intuetur, etque liberum facit, ut in patriam & suas Ecclesias rediret, litteris ad ejus loci Iudices datis (quia priore edicto aditus servari iustum erat) ut nunc eum inoffense transire permitterent. Episcopo autem suas calamitates, calumniasque deplorante, & admovente ne denuo, se absente, calumniae reciperentur: ut jam nunc accusatores evocaret; siquidem se non intercedere, quo minus illi sese apud Caesarem sistant, ut eos ita convincere posset. Haec quidem Caesar facere noluit; sed tamen omnia, qua contra ipsum per calumniam scripta essent, tolli & aboleri iussit, jurans se in posterum nullas calumnias admitturum, summumque in hac re propositum firmum & inconcussum fore: neque id simpliciter dixit, Am. Eccl. Tom. IV.

(b) Athan. ad Solit.

sed & jurejurando, Deo in testimonium voto, obsecravit. Haec ipse.

Meminit hujus quoque congressus Athanasii cum Constantio Ofius Cordubensis Episcopus in litteris, quas multo post dedit ad eundem Constantium, redarguens ipsum de persecutione in Athanasium iterum excitata, cum ait (c): Athanasius deinde tuis litteris accersitus venit in castra tua; omnesque inimicos suos, qui Antiochia praesto erant, sigillatim vocari iussit, ut aut redarguerent, aut redarguerentur, & aut se praesente commonstrarent ea fecisse qua objecerant, aut ne absentem calumniarentur: sed ne te quidem haec ipsi denunciantem sustinuerunt, minime istiusmodi condiciones admittentes. Haec Ofius.

XII. Quid Athanasius Antiochia cum Constantio.

Meminit & Lucifer Calaritanus (d) de juramento Constantii scriptis etiam praestito, de non laceffendo amplius Athanasio: quod tradit fuisse pollicitum Alexandrinis; sunt haec ejus verba: Litteris tuis jurasti Alexandrinis, nihil mali facturum te deinceps Athanasio; & nunc quaeris eum interficere. Fuit congressus hic Athanasii cum Constantio Imperatore tertius, cum bis jam antea, dum esset idem Athanasius in Oriente, ab eodem diversis fuisset locis & temporibus convocatus: in quibus omnibus quam se modeste habuerit etiam erga adversarios, idem ipse, ad eundem Constantium scribens, tradit his verbis (e): Obsecro te (novi vim memoria tua) reminiscere eorum verborum; qua tecum habui, cum dignatus es me sub tuum conspectum venire, primum Viminaci, iterum Caesareae qua est in Cappadocia, tertio Antiochia: an vel tum de Eusebio, quamquam vexatore meo acerbissimo, quicquam sinistri dixerim; an cuiquam eorum, qui mihi injurias fecere, asperius locutus sim. Si igitur contra quos mihi pro defensione dicendum erat, non maledixerim; qua illa fuisset mea insania, Imperatori apud Imperatorem obrectare & fratrem cum fratre collidere? Haec Athanasius, apud Constantium se excusans, dum quaereretur de ipso, quod adversus se Constantem Imperatorem concitasset.

(c) Apud Athanas. Epist. ad Solit.

(d) Lucif. pro Athan. ad Const. l. 1.

(e) Athan. Apolog. ad Constantium.

Quod autem Antiochenae Ecclesiae praefectus Leontius Arianus Episcopus, abstinuit Athanasius ab ejus communicatione, atque (ut inquit Sozomenus f) cum illis qui Eustathiani vocabantur, nempe Catholicae communionis hominibus, magni illius Eustathii Arianorum oppugnatoris Episcopi Antiocheni sobole, conventus in aedibus privatis agebat: nulla enim illis erat Ecclesia, ab Arianis omnibus vendicatis. Subdit Sozomenus: Ubi autem Constantium Imperatorem Athanasius erga se benevolam & facilem expertus est, & putavit suam sibi Ecclesiam restitutam fore; Impe-

XIV. Athanasius cum Eustathianis convenit.

Imperator admonitus ab Ariana secta praesidiis: Sum equidem (inquit) paratus ad promissa praestanda, quibus impulsus te accersivi. Quare ipse beneficium, quod ego abs te petam, jure debes mihi concedere. Id quidem est, ut ex multis Ecclesiis, quae tua ditioni subjiciuntur, unam habeant illi, qui tecum communicare de-

XV. Athanasius Constantii petitionem eludit.

Id accipiens Athanasius, egregia responsione Constantii petitionem, dum non negaret, eludit, sic dicens: Maxime (inquit) o Imperator, quandoquidem aequum, immo necesse est, tuis mandatis obtemperare (neque tibi equidem contradicam) verum cum Antiochia quoque, sint qui communionem eorum, qui aliter atque nos de religione sentiunt, omnino refugiant; idcirco simile beneficium abs te mihi tribui postulo, ut videlicet isti itidem in hac urbe sine metu in unum conveniant. Postulatione igitur Athanasii ab Imperatore velut aequa probata, commodum visum est Ariano rem silentio praeterire: quippe existimavit, suam opinionem propter Athanasium nullam omnino apud Alexandrinos progressionem facturam, praesertim cum ille non modo ad suae doctrinae fautores in eadem firme continendos, verum etiam ad pellicendos adversarios, satis haberet virum & facultatis. Apud Antiochenos autem si istud fieret, primum Eustathianos, qui multi erant numero conventus facturos: deinde uti simile veri erat, novares molituros, cum impune suos in unum cogere possent, quandoquidem Ariani etiam Ecclesias occupantibus, totius orbis & populus Antiochenus eorum opinionibus minime obsequerentur; sed in caeteris promore, dum Deum hymnis collaudabant, distributi, sub finem hymnorum singuli suam opinionem declararent: & alii non Patrem modo sed Filium etiam, utpote Patri honore aequalem, gloria efferrent, alii, nempe Ariani, Patrem in Filio esse dicerent, atque per hanc praepositionem, In Filium Patre inferiorem ostendere conarentur.

XVI. Leontius Arianus patitur Eustathianos.

Tandem his rebus ita comparatis, Leontius qui sectae Arianae deditus illo tempore sedem episcopalem Antiochenam gubernaret, incertus animi quid ageret, tamen si non aggredieretur eos, qui hymnis fidei Concilii Niceni consentientibus Deum laudarent, prohibere; metuebat enim, ne populus seditionem constaret; tamen manu ad caput, quod jam valde canescebat, admodum dixisse fertur. Hinc nunc liquefacta, multum erit luti; quo significare voluit, se mortuo, disparere illorum hy-mnorum modos tandem in populi seditionem recasuros: quando Episcopi, qui ei succederent, nullo modo passuri essent, itidem se populi arbitrio in omnes partes circumferri. Haec de rebus gestis A-

thanasii cum Constantio Antiochia, Sozomenus: Socrates (a) vero reciprocam illam petitionem Athanasii amplio-rem, fuisse tradit, nempe ut liceret Catho-licis non tantum Antiochia, sed in omni-bus Civitatibus, quibus praerant Episcopi Ariani, Ecclesiam habere.

XVII.

Posthaec autem tum de Athanasii, tum aliorum Episcoporum exilium restituti-
one facta per Constantium, haec subdit So-
crates: (b) Quapropter Imperator Atha-
nasio, Paulo & Marcello, quinetiam A-
selepe Gazae Episcopo, & Lucio Episcopo
Hadrianopolis propriis suis ipsorum sedes
restituit. Isti duo posteriores etiam a Con-
cilio Sardicensi admissi erant: Asclepas
quidem quod commentarios ostenderat, ex
quibus constabat, Eusebium Pamphili-
um cum aliis nonnullis ejus causam diligen-
ter cognovisse, tum ei proprium dignita-
tis gradum reddidisse. Magna quippe il-
la probata esse videbatur innocentia, quae
etiam adversariorum animos persuadere
& erga eundem Asclepam inflectere po-
tuisset. Lucius autem, quod accusatores
aufugisset, ibidem fuerat innocens com-
probatus; prosequitur Socrates: Mandata
igitur Imperatoris ad proprias cuius-
que illorum civitates exierunt: quibus
erat imperatum, ut illos prompto & pa-
rato animo reciperent. Ancyra igitur quo-
niam Basilius erat exurbatus, Marcellus-
que in ejus locum venerat, non exiguus
tumultus concitatus est: qui quidem illis
qui adversariam opinionem tuebantur, an-
sam praebuit ad Marcello obrestandum.
Cives Gazae Asclepam libenter exceperunt.
Constantinopoli autem Macedonius Paulo
ad tempus locum concessit, & in Ecclesia
quaedam civitatis separatim conventus fe-
cit. Pro Athanasio vero Imperator ad
Episcopos & clericos & populum Alexan-
drinum scripsit litteras, ut illum libenti-
bus animis exciperent. Porro litteras tunc
a Constantio Alexandriam scriptas Atha-
nastus singulas recitat, hancque primam
ordine (c):

Victor Constantius Maximus Augustus Episcopi & presbyteris Catholicae Ecclesiae S.

Non est derelictus a Dei gratia reve-
rendissimus Athanasius; tamen ad breve
tempus humanae probationi subiectus fuerit:
justum enim debitumque jam ab omnia fe-
rente & sustinente providentia calculum re-
tulit, eo quod & voluntate Optimi Dei
scilicet, & judicio nostro, punitam &
Ecclesiam, quam antea divina virtute posse-
dit, recipiat, ad quam congruentia etiam
a nostra humanitate perserri oportet; ad-
eo ut omnia, quae antea contra eos, qui
cum eo communionem celebrarunt, decreta
fuerunt, oblivioni tradi velim; omnisque
deinceps suspicio contra aboleatur: & im-
munitas, quam olim habuere ipsius clerici,
firma

XVIII.

Constantii littera pro Athanasio.

firma illis & rata (prout decet) confer-
vetur. Quin & hoc quoque ejus gratiae
adjici, aequum arbitrati sumus, ut apud
universos sacri ordinis viros promulgetur:
cunctis qui Athanasio adhaesere, datam
esse securitatem, sive Episcopi, sive cle-
rici sint. Abunde enim argumenti est, u-
numquemque eorum probi animi esse, vel
eo solo, quod Athanasio consociati fuerunt.
Quicumque enim meliori, & judicio, & fa-
ctione huius communionem elegerunt, hos
omnes iustissimum ad exemplar superioris pro-
videntiae, & secundum nostram volunta-
tem, ut gratia ab optimo Deo tributa se-
curiter perfuantur. Deus vos servet.
Secunda vero epistola sic se habet:

XIX.

Alia Constantii littera pro Athanasio.

Victor Constantius Maximus Augustus populo Alexandriae Catholicae Ecclesiae S.

Cum ante oculos habeamus vestram in-
omnibus disciplinam, & nequaquam insci-
simus, vos jam pridem Episcopali provi-
dentia destitutos: decrevimus Athanasium
Episcopum, virum apud omnes rellitudine
morumque probitate clarum, ad vos remit-
tere. Hunc igitur si lubenter & decenter
recepistis, eumque vestris precibus opi-
tulatorem adhibueritis; concordiam & vo-
bis decoram & nobis gratissimam simul,
pacemque perpetuam, & Ecclesiae legem con-
servabitis. Absurdum enim est discordiam
aut seditionem inter vos agitari, & alie-
num hoc ipsum est a nostrorum temporum
integritate. Volumus igitur, & hoc vi-
vum pro vos a vobis abesse, & vos in-
vestris precibus perpetim illo (ut dixi)
praeside & opitulatore apud Deum uti, &
in eo studio solito more perseverare; ut
zali proposito, vestro omnium ore cele-
brato, Gentiles, qui etiamnum idolorum
erroribus inhaerent, ad sacra religionis co-
gnitionem promptissime decurrant.

XX.

Rogat suscipi Athanasium.

Quapropter denuo vos admonemus, ut,
superioribus dictis acquiescentes, Episco-
pum suffragio Optimi, & nostra voluntate,
huc remissum libenter suscipiatis, eumque
ab animis sententiisque vestris indissolubi-
lem putetis: id enim vos decet, & nostra
mansuetudini congruum est. Ad omnem si-
quidem conturbationis & seditionis mate-
riam extirpandam, qua cupidum malorum li-
benter utuntur, nostris apud vos Judici-
bus per litteras injunximus, ut, quotquot
seditiones invenerint, penes supplicisque
legum coerçant. Omnia igitur ista pra-
oculis habentes, & nostram cum optimo
Deo conjunctam sententiam, curamque ve-
stram simul & concordiae, pacemque in im-
modestos constitutam, congrua decentiaque
sacrae religionis legibus servantes, praedi-
ctum Athanasium cum omni reverentia,
& honore colite, vestrasque preces cum eo
& pro vestra & pro cuiusque vitae sancti-
tate ad omnium parentem Deum offerte.
Haec ad Catholiceum populum Constantius
Ann. Eccl. Tom. IV.

Imperator, multis inculcans pacem & concordiam: quod vereretur, ne qui ab Arianis, Gentilibus, ac Judaeis tot tantaque passi erant (ut dictum est suo loco superius) cum Gregorius Arianus in sedem Alexandrinam intruderetur, illorum memores, hac temporis prosperitate abusi, in illos insurgentes vices redderent: qui enim paulo ante nondum Athanasio restituto (ut e Theodoro dictum est) ipsum Gregorium Episcopum Ari-
num necassent; haud temporatos esse a caede eorum qui cum eo adversus Orthodoxos convenerant, justus metus Constantii esse potuit.

XXI.

Hisc litteris recitatis, haec Athanasius subdit: His scriptis, jussit ea, quae prius adversum me decreta erant per calumnias Eusebii, abrogari, tollique de tabulis Ducis & Praefecti Aegypti; missisque ea de causa Eusebius Decurio sustulit ea de tabulis: scripta autem sese hunc in modum habent.

Victor Constantius Augustus Nestorio S. Et eadem forma Augustanica, Thebaidis, & Africae Praefectis.

Alia rursus littera pro Athanasio.

Si quid unquam ad noxam contumeliamve eorum, qui Athanasio communicarunt, decretum invenitur, id omnino deleri volumus. Nam & officium quod antea habuerunt ejus clerici, iterum eosdem habere volumus. Hoc enim decretum observari jubemus, ut restituto Athanasio sua Ecclesiae, communicatores illius idem habeant officium, quod antea possederunt, quo & ipsi se gaudeant prorsus restitutos esse. Haec ad Nestorium, cujus mentio habetur in Actis persecutionis Ariatorum in Ecclesia Alexandrinam: erat etiam hic idem tum in magistratu, opemque ferens Arianis. Quae vero ibi sequuntur de Concilio Hierosolymis habito, deque litteris ex eo scriptis ad Aegypti, & Libyae Ecclesiam, dicuntur anno sequenti, quo peracta esse noscuntur.

XXII.

Recedens Athanasius Antiochia, Hierosolymam venturus transit Laodicea, ubi cum Apollinare ejus Ecclesiae lectore familiarem congressum habuit; quam ob causam idem Apollinaris a Georgio ejus loci Episcopo Ariano expulsus ab Ecclesia fuit, rem gestam Sozomenus narrat his verbis (a): Cum Athanasius Episcopus Ecclesiae Alexandrinae post exilium quod fuerat regnante Constantio perpeffus, redire in Aegyptum jussus esset: ei iter forte per Laodiceam facienti Apollinaris familiaris & amicus in primis factus est. Et quoniam communicare cum Athanasio execrabile quiddam videbatur Arianis, e quorum numero fuit Georgius illius urbis Episcopus: idcirco Apollinaris Ecclesiam per contumeliam expellitur, perinde ac si contra canones & leges sacerdotum in congressum cum Athanasio venisset. Atque

(a) Sozom. l. 7. c. 25.

eum Georgius non de his rebus solum accusavit, verum etiam peccata, quae jam olim poenitentia deleverat, criminis loco objecit. Nam dum Theodotus, cui Georgius successit, Laodicensem Ecclesiam adhuc regebat, Epiphanius illius aetatis sophista, insignis hymnum in Bacchi laudem ediderat; quo praepotore usus Apollinaris (ad hoc enim adolescens erat) una cum patre eodem ipso nomine vocato, grammatico sane haud obscuro, ad hymnum illum audiendum proficisceretur. Ubi autem hymnum recitare orsus est Epiphanius, eos qui mysteriis Bacchi haud initiati, quique profani erant (uti consuetudo fert eorum qui talia dicendo se ostentare solent) foras exire jubet. At neque Apollinarem adolescentem, neque ejus patrem senem, neque quemquam alium Christianum, qui forte aderat, ab se audiendo excludit.

XXIII.

Apollinares excommunicati a Theodoto.

Apollinaris haeresis ortus.

XXIV.

Qua re cognita, Theodotus Episcopus in quo animo & graviter tulit, & ut laicis aliquantum oburgatis veniam tribuit, sic ambos Apollinares palam delicti criminosos, ab Ecclesia segregavit: erat enim uterque ex clero, pater quidem presbyter, filius autem etiam tum litterarum sancturarum lector. Quodam autem temporis spatio intermisso, Theodotus eos, cum lacrymis, & jejuniis debitam pro peccatis poenitentiam egissent, in Ecclesiam denuo recepit. At Georgius ubi eum est consecutus Episcopatum, & Apollinaris in consuetudinem & familiaritatem Athanasii (ut dictum est) venerat; eum a communione, excludit, & ab Ecclesia alienum pronuntiat. Quem dicunt ab ea saepe petivisse, ut se in communionem reciperet. Verum cum illud impetrare non posset, gravi quadam animi offensione pulsus, Ecclesiam turbare & doctrinae novitatem, quam diximus, nempe quod veram Christi negabat humanitatem, asserens divinitatem pro anima corpori illi conjunctam, introducere cepit: & quantum in ipso situm erat, arte dicendi adversarium ulcisci atque vehementer arguere, quod, cum doctrina sacrarum litterarum inferior esset, praestantior se non vereretur abdicare.

de congressione Athanasii cum Apollinare amice pieque facta, cujus tamen occasione Georgius Laodiceus Episcopus Arianus Apollinarem Juniores ad tantum scelus impulit. Eadem ferme de Apollinarium haeresis origine habet Socrates (a); qui & genus Senioris Apollinaris recensens, ait, fuisse Alexandrinum, ac primum Berythi, inde vero Laodiceae ludum aperuisse litterarium, ac docuisse grammaticas facultates: Juniores vero Apollinarem ex cultum rhetoricis disciplinis: Alios autem esse, qui de ambobus referant, sponte illos ab Ecclesia recessisse, quod eorum Episcopos Arianos constantissimos esset, cum iidem Nicanae fidei professores existerent.

(a) Socrat. l. 2. c. 36.

XXV.

At certe quidem nulla potuit esse eis ignominia, ab Ecclesia, cui praesideret Arianorum antesignanus, fuisse ejectos: in qua vel manere tantum, videri poterat extra Catholicam Ecclesiam positos esse; & ab illa recedere, esse universali Fidelium coetui incorporari; ac proinde stultam fuisse hujuscemodi Apollinarium vindictam, in odium Georgii, adversus Ecclesiam Catholicam pugnantem haeresin excogitasse, & illam quidem, cujus (ut auctor est Epiphanius in Niceno secundo Concilio (b) differens) ipsimet Arianos auctores fuere, quod & teste Gregorio Nazianzeno confirmat, nam de Arianis ait: Opinantur enim extra animam rationalem Dominum nostrum factum hominem, & pro anima Deitatem habuisse, ut affectiones quoque illi assignent, quem admodum Gregorius Theologus testificatur. Haec ipse. Caeterum Socrates & alii ponunt auctorem hujus haeresis Apollinarem Juniores, qua a Christo animam rationalem ademittit: Divinitatem dicens, nempe Verbum, corpus ipsum animasse; deinde inconstans, a priore sententia correctus, protinus discens, Christi humanitati animam ita tribuerit ipse amens, ut ea mente caruerit, cujus loco diceret inditum esse Verbum. Ista ex Socrate: verum alia complura ad haec ipsorum erroris principia superaddita esse deliramenta, dicemus inferius. Haec modo satis attigisse occasione congressus Apollinaris Junioris cum Athanasio Laodicea transeunte, dum Alexandriam reverentia pergeret Hierosolymam, cujus reliqua itineris pro ratione temporis aestimabimus anno sequenti.

(b) Concil. Nicen. 2. Act. 6. Arianorum & Apollinariorum Haeresis.

XXVI.

Caeterum non sic praesenti anno recensuisse volumus duorum Apollinarium lapsum, ut hoc ipso anno ille acciderit, & eorum haeresis innotuerit, quam longe post diffamata esse in Ecclesia constat, sed occasione congressus hoc anno initi cum Athanasio: cum tamen liqueat Epiphanius (c) testificatione, dum haec Constantii tempore de Ariana haeresi vigerent dif-

(c) Epiph. haer. 76.

Apollinaris haeresis diu latuit.

(a) Epiph. haer. 76.

PAGIUS III. Varia rescripta hoc anno data.

discrimina; ambos Apollinares magnam laudem in Ecclesia vixisse, & in medio nationis pravae eluxisse confessione Nicanae fidei, tamquam lucernas ardentem in caliginoso loco, cui princeps tenebrarum dominabatur, Athanasio ac caeteris Catholicae fidei defensoribus addictissimos: adeo ut cum de hujusmodi haeretica eorum sententia per ipsorum discipulos postea rumor increbuisse, apud Orthodoxos eorumdem studiosos fidem non inveniret, unde & Epiphanius ait (a): Primum quidem cum audissemus a quibusdam ipsis discipulis; fidem non habebamus, quod talis vir (nempe Junior Apollinaris) hanc sententiam inveniisset; amplius in expectatione rei longanimes, donec rei certitudinem cognosceremus. Dicebamus enim, eos, qui ad nos ab ipso venerant, non intelligere profunditatem eorum quae tam docto & prudente doctore dicerentur, & a se ipsis haec eos dicere, quae ab ipso non didicissent. Haec Epiphanius de primordiis Apollinaris; qui tam-

Ad num. XXVII, & seq. Sub hujus anni Consulibus data a Constante Imperatore Lex 2. Codicis Theodosiani De sepulcris violatis; qua iis qui sepulcra haecenus violaverant, unius auri libra multam imponit, capitali seu sanguinis poena sublata. Quod postea Patres Concilii Toletani quarti c. 45. imitati sunt; Quia facinus hoc pro sacrilegio legibus publicis sanguine vix vindicatur. Designat tempus Imperator, ex Consulatu scilicet Dalmatii & Zenophili, qui in annum CCCXXXIII, incidit, quo Constantinus Magnus aras, idola, templaque everti iussit, ut ibidem dicimus. Ubi & ostendimus, ab eo tempore, ut in templa, ita & in sepulcra sevitum esse. Plura Gothofredus in illius Legis Commentario. Data & a Constante Lex 2. ejusdem Codicis De raptu virginum & viduarum, Anno CCCXX. Constantinus Magnus Legem priorem ejusdem Codicis De raptu virginum vel viduarum, emiserat, & Raptoribus atrocissimam poenam, & quidem indefinite imposuerat; quam Legem Constantinus hac sua temperat; capitis poena, id est, gladii liberis indicta, servis vero ignis supplicio imposito. Licet porro Constantii Lex aliqua hac de re non occurrat sub eodem titulo, non dubium tamen, quin ejusdem sententiae fuerit. Sane extat Libanii locus in Basilico ad Constantium & Constantem, qui hoc anno compositus videtur pag. 146. & 147. de munita conjugii sanctitate a Constantio adversus Raptores conjugum alienarum, & quidem militares. Eiusdem alioquin Constantii adversus Raptores viduarum & virginum Sanctimonialium est Lex I. ejusdem Codicis De raptu, vel matrimonio Sanctimonialium virginum vel viduarum, data anno CCCLIV. Denique Constantius hoc anno emisit Legem 9. De Episcopis, quae est de immunitate Clericorum a civilibus muneribus, ac civilibus functionibus, quam Gothofredus in Commentario eo pertinere credit, quod Constantius hoc ipso tempore immunitatem Clericis, qui cum Athanasio communicabant, paulo ante ademptam, hoc ipsemet anno post Concilium Sardicense restituit duabus epistolis, quas ipsemet refert in Apologia 2. pag. 600. & 601. in quarum poste-

men senel in praecipis actus, cum tantum antea abhorreret ab haeresi Ariana, postea infelix illi se affinitate conjunxit; nam sic de ipso Gregorius (b) Nazianzenus: Illud scire necesse est; Apollinarem, quamvis Divinitatis nomen Spiritui sancto dederit, vim tamen divinitatis minime retinuisse. Etenim ex magno, majori & maximo, hoc est, ex Spiritu sancto, & Filio, & Patre, tamquam ex splendore, radio, ac Sole Trinitatem constituere (quod quidem in libris ejus disertis verbis scriptum est) Divinitatis scala est non in calum subvehens, sed e caelo dejiciens. Haec Nazianzenus. At de propalatione haeresis Apollinaris suo loco dicendum est.

(b) Greg. Naz. epist. ad Clodoceto dederit, vim tamen divinitatis minime retinuisse.

XXVII.

His de rebus Ecclesiasticis percensitis, haud praetermittendum, quod hoc eodem anno etiam sub eisdem Consulibus extat datum Imperatorum rescriptum (c) adversus sepulcrorum demolitores. Ad eo enim Christianis creverat (ut dictum est) conceptum semel odium in idola, ut pati non possent in eorum agris diis ma-

(c) l. 2. de sepul. viol. C. Theod.

fiore Interpres alexandrinus contrario sensu officium reddidit, cum ea voce significetur immunitas a muneribus, pariter ut voce aretelas in prioris usus fuerat.

IV. Synodus Romana in causa Valentis & Ursacii. Baron. an. 350. n. xx. & seq.

Congregata hoc anno Synodus Romana, in qua Valens & Ursacius communionem Athanasii amplexi sunt, & de Photini expulsiōne actum est. De qua antequam differamus, observandum, extat nostris saeculo magnam controversiam de anno Synodi Sirmiensis, in qua Photinus damnatus est. Socrates & Sozomenus eam convocatam tradidere post Sergii & Nigriniani Consulatum, qui gestus fuit anno Christi CCCLII. At Baronius toto sexennio ab utroque differt, celebratam docens anno CCCLVII. Socrati & Sozomeno ad stipulatur Petavii in Animadv. ad Epiphanius 306. Baronio vero Sirmiondus in Dissertatione de anno Synodi Sirmiensis, ubi putat, Baronii sententiam juvari manifesto testimonio Hilarii in Fragmentis, qui biennio anteriorem facit Synodum Mediolanensem ipsa Synodo Sirmiensis. Aliunde vero constare ait, Synodum illam Mediolani habitam incidere in annum CCCLV. Petavii in Dissert. de Photino Haeretico, ut se his nodis eximat, haec Hilarii verba, quae leguntur apud Hilarium post libellum Valentis & Ursacii: Haec epistola post biennium missa est, quam haeresis Photini a Romanis damnata est; interpretatur de Mediolanensi Synodo, & ex iis probare nititur, Mediolanensem Synodum, qua biennio Sirmiensem praecessit, e Catholicis Episcopis fuisse constatam, & assignandam anno CCCXLVII. aliquot mensibus post Sardicense Concilium, non autem ex Episcopis Arianis fuisse compositam; cujusmodi erant illi, qui Mediolanensem alteram Synodum constituebant; quae a Constantio indicta est anno CCCLV. Porro non in eo haeret, sed ex laudato Hilarii loco novam Synodum profert Sirmiensem, quae Mediolanensi anno CCCXLVII. congregata sit biennio posterior, & ideo collocanda currenti Christi anno, quam secuta fuerit altera Synodus Sirmiensis, de qua est controversia, an competat anno CCCLII. an vero CCCLVII. Verum illam Sirmiensem Synodum a Pet-

Leges ad-
verius de-
molitores
sepulcro-
rum.

manibus dicatas memorias defunctorum. integre conservari, quas, ut antea cœperant, evertere, ac demoliri, licet vctiti (ut vidimus) legibus eorumdem. Imperatorum, minime abstinerent: quamobrem iidem severiores de his sanxere leges, quibus non tantum qui post hæc talia auderent, indicta pœna mulctari vo-

luerunt, sed illos pariter qui a Confu-
latu Dalmatii atque Zenophili similia. præsumpissent. Sed quod nec ita eos co-
ercere his terroribus valuerint, aliæ rur-
sum postea hac de re editæ sanctiones sunt
eodem argumento.

Rescribere hoc ipso anno iidem Prin-
cipes adversus raptores virginum (a),
ut

xxviii.
(a) l. 2. de
rapt. vir-
gin. C.
Theod.

PAGIUS

tavio in medium adductam, commentitiam esse,
& currenti anno seu biennio post Synodum Me-
diolanensem, non Sirmiensem, sed Romanam
coactam fuisse, ostendam ex Petro de Marca in
Diatriba de tempore Synodi Sirmienfis Plenariæ,
cujus verba fere exscribam.

V.
Biennio
post Media-
lanensem
habita.

Photinus itaque Episcopus Sirmii damnatus fuit
in secundo Concilio Mediolanensi, a quo etiam
Valens & Ursacius Pannoniæ & Mœsiæ Episcopi,
qui sententia Synodi Sardicenis a communione
Ecclesiæ Catholicæ abscissi fuerant, pacem & ve-
niam exorarunt. Biennio elapso post Conven-
tum Mediolanensem, iterum altera Synodus cogi-
tur ad pellendum Episcopatu Photinum. Hæc
Hilarii in Fragmentis verba: Igitur ad tollendum
ex Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam
in Mediolanensi Synodo erat hæreticus damnatus,
ex plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes,
&c. Qui conventus Romæ habitus est, non ve-
ro Sirmii, ut sibi persuasit Petavius citatus. Con-
ventus hujus & loci opportunitatem nacti Va-
lens & Ursacius, communionem, quam Medio-
lani obtinuerant, quamque Julius Episcopus Ro-
manus approbaverat, ea conditione, ut Atha-
nasia communionem amplecterentur, & conflatas
in eum calumnias detegerent, Professione data,
ratam haberi libello supplicii rogant, Athanasium
suscipiunt, & præterea Artianos damnant,
prout alio libello, quem Mediolani porrexe-
rant, se fecisse profiterentur. Dammati Photini a
Romanis, id est, a Synodo Romana, decretum
ab Occidentalibus, sicut mos posebat, ad Orien-
tales mittitur, non injuria extorquendi, ut nunc
agitur, ad sensum, inquit Hilarius, sed instruenda
anteverforum scientia consuetudine. Libellus autem
Valentis & Ursacii oblatus Julio non statim ad
Orientem est delatus, sed biennio post damna-
tionem Photini a Romanis decretam, ut testat-
ur Hilarius loco numero præcedenti citato; li-
cet post aliquantum temporis, postquam supe-
riorem epistolam Roma miserant Valens & Ur-
sacius, ut loquitur Hilarius, ab Aquileia ad
Athanasium, epistolam alteram miserint, qua
locum cum illo, & Ecclesiasticam communionem
se habere significarint. Enimvero epistola Julio
data missa non est, nisi post biennium.

VI.
Synodus
Sirmienfis
post Roma-
nam habi-
ta.

Itaque superioribus literis (Julio Episcopo obla-
tis,) venia indulgetur, orantibus reditus ad Ca-
tholicam Fidem cum communione donatur; ma-
xime cum Sardicensis Synodi veritatem ipsa oran-
tium veniam litera continerent. Verum inter hæc
Sirmium convenitur, inquit diserte Hilarius, sci-
licet anno CCCLI. post Romanam Synodum, in-
terim dum libellus supplex Valentis & Ursacii
ad Orientem mittitur. Ita enim hunc locum ac-
cipiendum ipsa narrationis series omnino cogit,
ut patebit ista serio perpendenti. Quid autem
Sirmii gestum fuerit, docet Hilarius, nempe
Photinum olim reum pronuntiatum, & a com-
munione unitatis abscissum, ne tum quidem per
factionem populi Episcopatu amoveri potuisset.
Porro Orientales, ad quos relatio missa fuerat
a Romana Synodo de damnatione Photini, re-
scriptis suis inde occasionem arripiunt, judicium,

quod de Athanasio & Marcello latum fuerat in
Synodo Sardicensi, callide subvertendi: quod
tandem obtinere in Synodis Arelatensi anno
CCCLIII. & Mediolanensi anno CCCLV. coactis.
Color inde quaesitus fuit, Marcelli magisterio
Photinum perfidiam suam didicisse; in ea au-
tem causa Marcellum nunc esse, post ipsum Sar-
dicense judicium, ut Athanasius ab ejus com-
munionem sibi temperandum esse duxerit; itaque
locum esse, etiam ipsius Athanasii exemplo, rem
Sardicæ judicatam retrahendi.

Porro duplici argumento ostendit Petrus de
Marca, Photinum iterum in Romana Synodo,
non vero in Sirmienfi a Petavio excogitata, post
Mediolanensem fuisse damnatum. Unum est, quod
Ursacius & Valens referantur ab Hilario hujus
Synodi opportunitatem nacti, Romanæ plebis E-
piscopum audivisse, & deprecatos esse, ut per
veniam in communionem admitterentur, Julium
ex Concilio veniam, quam orabant, impertivisse.
Hæc Hilarii verba: Igitur ad tollendum ex
Episcopatu Photinum, qui ante biennium jam in
Mediolanensi Synodo erat hæreticus damnatus, ex
plurimis Provinciis congregantur Sacerdotes, &c.
Quam opportunitatem nacti Ursacius & Valens Ro-
manæ plebis Episcopum adveniunt, recipi se in Ec-
clesiam deprecantur, & in communionem per ve-
niam admitti rogant. Julius ex consilio veniam,
quam orabant, impertit. Nempe frustra commen-
daretur captata Synodi opportunitas, ut Julius
adiretur, nisi Romæ coactam interpretemur; ma-
xime si tanto intervallo a Romana urbe coacta
fuisset, videlicet Sirmii in Pannonia, ut vult
Petavius. Julium vero illos communioni restitui-
sse ex Concilio, id est, de Concilii sententia,
scribit Marca juxta hunc Hilarii locum: Julius
ex consilio, veniam, quam orabant, impertit, ut
eum lucro Catholica Ecclesia, vires quoque detra-
heret Arianis: ubi loco ex consilio, legendum vult,
ex Concilio. Verum hæc emendatio, textus de-
pravatio est, nihil aliud enim Hilarius signifi-
cat; quam id Julium consulto seu de industria
fecisse, ut vires demeret Arianis. Ex Thesaurio
enim Roberti Stephani verbo consilium, aliquot
exemplis constat, hanc loquendi formulam, con-
silio in ablativo, sæpe usurpari pro arte vel de
industria; ac aliquid ex consilio alicujus facere phra-
sim Ciceronianam esse. Secundum argumentum
desumitur ex istis Hilarii verbis: Hæc epistola
post biennium missa est, quam hæretici Photini a Ro-
manis damnata est. Cum enim Photini hæresim
a Romanis damnatam fuisse dicit, intelligit de
Synodo Romana, de qua agebat, præsertim cum
ad Synodum Mediolanensem, nisi per vim aper-
tam, referri non possint: quod tamen Petavius
sibi persuasit, eo prætextu quod Legati Eccle-
siæ Romanæ ei Synodo Mediolanensi interfuis-
sent, quia sola Legatorum præsentia id obtinere
non potest, ut damnatio Photini profecta a Ro-
manis esse videatur.

Libertus, inquit Petrus de Marca, in Collo-
quio apud Theodoretum lib. 2. cap. XVI. docens,
Valentem & Ursacium libellos in Synodo dedisse,
se, quibus veniam rogabant, ob ea, quæ in
Ma-

VII:
Photinus
non in Sir-
mienfi, sed
in Roma-
na Synodo
damna-
tus.

VIII:
Ma-

Aliæ
Constantii
leges.
(a) Ammi-
an. lib. 15.

(b) l. 9. de
Episc. &
cler. C.
Theod.

ut capitali sententia ferirentur; secun-
dum quam, refert Ammianus (a), Petrum
Valvomerem, raptorem virginum, faci-
entis supplicio capitis fuisse.

Iisdem quoque Coss. ad Severianum
Achaïæ Proconsulem de immunitate cle-
ricorum Constantius Imperator in hæc
verba rescripsit (b): Curialibus muneribus,
atque omni inquietudine civilium factio-

PAGIUS
Ursacius
& Valens
Julium
PP. in
Conci-
lio ad-
eunt.

Mareote Provincia per calumniam eremodicio ju-
dicio, seu ex una parte ex monachis confecta
fuerant, non debet accipi de Synodo Mediola-
nensi, ut perperam Petavius in Dissert. de Da-
matione Photini, sed de Synodo Romana, ubi
calumniam criminum Athanasio obsecutorum nunc
primum profertur: cum in Synodo Mediola-
nensi solum Ariana hæresis renuntiasset, ut pa-
tet ex lectione libelli Julii oblatis, sub finem.
Libertus autem falsitatem accusationis delatæ ad-
versus Athanasium explicat, non iis verbis ge-
neralibus, quæ concepta sunt libello, sed
potiori capite illius accusationis indicato,
nempe fabula Mreotica. Valesius in Notis ad
eum Theodoretum locum, ubi is habet: Qui postea
in Synodo libellos obtulerunt, veniam postentes ob
acta, qua per calumniam, altera duntaxat parte
præserte, adversus Athanasium in Mareote conse-
cerant; ibidem de Synodo Romana agi etiam
observavit; ait enim: Intelligit libellum satis-
factionis, quem Ursacius & Valens Julio obtulerunt,
orantes ut in communionem reciperentur. Cave
autem intelligas, libellum hunc oblatus esse in
Synodo Sardicensi. Oblatus est enim Rome Julio
Pape, ut docet Athanasius in secundo Apologetico.
contra Arianos. Hilarius in Fragmentis, & So-
crates atque Sozomenus, biennio post Synodum Sar-
dicensem, id est, anno Christi CCCXLIX. Quare
Synodi nomine hic intelligenda est Synodus Roma-
na, ejus tamen nulla neque apud Baronium,
neque in collectione Labbeana Conciliorum men-
tio habetur.

IX.

Denique eam Synodum Romanam ad currentem
annum referendam esse, non videtur in dubium
revocari posse. Sub Julio enim habitam testatur

num extorres cunctos clericos esse oportet:
filios tamen eorum, si Curias obnoxii non
tenentur, in Ecclesia perseverare. Dat.
III. Id. April. Limenio, & Catullino Coss.
Contingebat (ut dictum est, auctore
Hieronymo adversus Jovinianum agente)
frequenter ordinari conjugatos; quorum
filii jam atriditi muneribus publicis, ve-
titi sunt in Ecclesia clerici ordinari.

Chri-

libellus ab Ursacio & Valente illi oblatus, &
certissimum est, superflite Constante, ambos il-
los respuisse, ac libellos dedisse; quod probat
Petavius in dissert. de Photino hæretico cap. I.
ex eo quod Athanasius in epistola ad Solitarios
pag. 828. scribat, Valentem & Ursacium post
Constantis obitum ab Arianis adductos esse, ut
ad vomitum redirent, & ab Athanasii pariter
atque Ecclesiæ Catholicæ communionem desicerent,
causantes, metu se Constantis & ingratis
ad simulandam hanc poenitentiam esse compul-
sos. Hoc vero falso illos allegasse dicit Atha-
nasia, quod neque tum ullus Palatinus, aut
Notarius ad eos missus sit, qui illos cogeret,
quemadmodum ipsi deinceps instituerunt facere,
sed nec Imperator quidem adesset, verum spon-
te ipsi Romam advolassent, & in medio Eccle-
siæ cœtu poenitentiam libellos palam protulissent.
Hæc Athanasius, Ex quibus perspicuum est, Con-
stante adhuc vivo, Valentem & Ursacium Julio
pariter & Athanasio supplicasse, ideoque ante
annum CCCL. quo XV. Kalendas Februarii
Constantis Imperator occisus est. Quare omnino
dicendum, Romanam Synodum hoc anno coactam
fuisse, biennio post Mediolanensem Synodum &
ante obitum Constantis; & Sirmiensem, quam
eodem anno Petavius collocandam voluit, com-
mentitiam esse. Baronius alio loco ex Athana-
sio desumpto, probat, Valentem & Ursacium poeni-
tentiam ante Constantis mortem factam: & ex
laudato Athanasii loco habemus Ursacium & Va-
lentem non Sirmii, sed Roma poenitentiam egisse,
ac signasse, idque paulo ante Magnentii ty-
rannidem, & Athanasii Alexandriam reditum,
ut Athanasium legenti liquet.

Epocha
Synodi
Romana.

Baronius
350. n. xxx.

JESU CHRISTI ANNUS 350.

JULII PAP. ANNUS 14.

CONSTANTII IMP. 14.

CHRISTI 350.

JULII PAP. 14.

CONSTANTII IMP. 14.

I. Christi anno trecentesimo quinquagesimo, Sergio & Nigriniano Consulibus, Constans Imperator mense Martii occiditur a Magnentio sibi Imperium vendicante: id his Consulibus factum, Socrates (a) auctor est, qui una cum Socrate zomeno (b) alia quoque chronographia hoc ipsum tempus consignat necis Constantis, quam accidisse tradunt quarto post Concilium Sardicense, hoc nempe, anno. Rem gestam Aurelius Victor sic (c) Aurel. Victor, Epitom. hist. in Anni. bal. Const. necem, auctoribus Chrestio, & Marcellino, & Constant. simulque Magnentio. Qui ubi patrandi negotii dies placuit: Marcellinus natalem filii simulans, plerisque ad cenam rogat. Itaque in multam noctem convivio celebrato, Magnentius, quasi ad ventris secreta sedens, habitum venerabilem (nempe purpuram Imperatoriam) capit. Ea re cognita, Constans fugere conatus apud Helenam oppidum Pireneo proximum, a Gaisone cum selectissimis * misso interficitur anno decimotertio Augustae dominationis (nam Caesar triennio fuerat) aevi septimo vigesimoque. Hic fuit debilis pedibus manibusque articulorum dolore, fortunatus cali temperie, fructuum proventus, nulla a barbaris formidine: qua profecto majora fuerint, si provincialiarum Rectores non pretio, sed iudicio proventisset. Hucusque de Constante Victor.

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5843. SÆC. IV. Anno Urbis 1103. Olymp. 282. an. 2. A. C. 350. JESU CHRISTI 350. JULII PAPÆ 14. CONSTANTII IMP. 14.

I. Consules. II. Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus ait: His Cons. Constans occisus est in Gallia a Magnentio: & levatur est Magnentius die XV. Kal.

NOTÆ [1] Off. Sergius & Nigrinianus. Fabrettus, pag. 665. n. 520.

TAUROBOLIO. CONFECTO. III. KAL. MAI. FL. ANICIO. ET. NIGRINIANO. CONS. ARAM. FELICITER CONSECRAVIT.

Notat ibi Fabrettus, inter plura hujus Anicii nomina, Sergium quoque esse potuisse. Vulgares Fasti: Sergio & Nigriniano.

Quod vero Eutropius tribuat regno illius annos decem & septem; numerat cum eo tempus quoque, quo Caesar cum patre regnavit.

De obitu Constantis eadem etiam Zosimus (d), qui & Augustoduni a Magnentio sumptam purpuram tradit, eumque praefectum fuisse Legatum militibus Jovianis, & Herculanis: erant horum legiones a Diocletiano atque Maximiano Imperatoribus institutæ, & suo ipsorum cognomine insignitæ, eoque honoris provectæ, ut Imperatorem comitari solerent, quod Prætorianorum militum muneris erat: eademque non amplius ex Ethnicis, sed Christianis constantes militibus; quippe quæ sub Christi signi vexillo militarent expresso nempe sub Labaro, & Christiano inservirent Imperatori, cujus custodia haud erat adversariæ religionis militibus committenda: ob quam quoque causam iisdem præfecti Tribuni Duce(que) deligebantur Christianæ religionis cultores homines, quales fuisse ipsum Magnentium Legatum exercitus, atque Decentium ejus germanum, quem mox Caesarem dixit, numismata Christi nomine, consignata expresse declarant (e), quæ hic reddenda curavimus, ac primum ipsius tyranni Magnentii, in Christi nomine spem salutis se simulantis habere, ut signa ac litteræ ex adversa parte numismatis posita præferunt.

II.

(d) Zosim. lib. 2.

Magnentius Ty. rannus Occidentale invadit Imperium.

(e) Exstant plura id genus, hæc accepimus a D. Angelo Bre. ventano Papiensi. Alia his similia ponuntur ab Adolph. Occ.

Pa.

Februar. & Vetrana apud Sirmium Kal. Mai. eo anno, & Nepotianus Roma III. Non. Junias, & pugna magna fuit cum Romanis & Magnentianis. Idem narrat Auctor Chronici Alexandrini, sed loco non suo, sub Consulibus nempe anni præcedentis. Recte tamen loco Kal. Mai. habet Kal. Martii: ideoque littera i pro r per errorem in Fastis Idacii irrepit. Et ratio est, quia Vetrano mense Decembri, Imperii decimo, depositus est, ut infra dicemus, ideoque non mense Maio, sed Martio Augustus dictus fuerat. Eutropius lib. 10. ait, Constantem occisum anno Imperii XVII. ideoque errorem Baronii indicat, qui cum Caesarem nuncupatum ait anno CCCXXXV. Quare Caesar dictus fuerat anno CCCXXXIII. a quo ideo Imperium ejus Caesarem inchoandum.

III. Parem quoque pietatis cultum quod subjicitur Decentii numisma declarat, dum pro victoriis vota publica nuncupata Christi nominis signo pariter consecrata noscuntur.

Decentii signa.

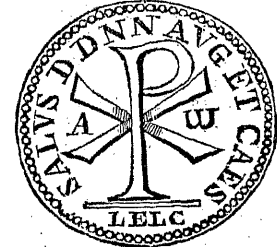

IV. Vides feralia monstra ex pulchris nominis Christi signis diram aucupari tyrannidem, iisdemque sacris titulis proditorie uti ad invadendum Imperium, sanctisque Christi notis Christianissimo Imperatori machinari necem. Agebat securus Constans, qui sciret Legatum dedisse exercitui Christianum: nec timebat aliquid in Imperium moliri posse a deorum cultoribus, ad quos continuo reprimendos nosset se habere duces ac milites Christianos. Hic primum (proh dolor) dira perciti regnandi libidine Christiani duces in Christianum conspirant Imperatorem, cum olim ne gregarius quidem miles (teste Tertulliano a) inveniri posset, qui adversus Imperatores, licet Ethnicos, & Christianorum quoque persecutores, a partibus aliquando steterit insurgentium tyrannorum. Ceterum simulate fideque potius, quam vere Christianam religionem Magnentium coluisse (quod & ad tempus fecisse scimus Julianum Apostatam) magno quidem est argumento, quod simulac liberatus est habenas Imperii, proscripta deorum sacrificia lege Constantis, restituit Idololatris, prout ex rescripto (b) Constantii Imperatoris dato post eundem Magnentium tyrannum extinctum apparet, quod suo loco ponetur inferius.

(a) Tert. ad Scapul. in Apolog.

(b) l. 5. de Pag. C. Theod.

V. Quod vero spectat ad necem innocentissimi Principis; S. Athanasius, cum prosequitur immenso luctu tantam Christianæ religioni illatam cladem, ipsum Constantem a nefando perditoque Magnentio occisum, Martyrem nominat; ipsumque Magnentium, diabolum, incantatorem, perfidum perjurum atque monstrum appellat: nam ad Constantium Imperatorem scribens, inter alia de Constantis fratris ejus necem hæc habet (c) per ironiam: Credo, magnam scilicet & multam illi gratiam debam, quod pia memoriae tuum fratrem, Magnentius ejus Legatus occiderit, nihil eam necessitudinem, cum ante oculos versaretur, reveritus, nihilque gratiam beato tuo fratri in baptisate donatam respiciens, veluti daemon & furia infernalis in eum influit. Atque ita sanctissimus ille vir martyrium affectus est. Hactenus Athanasius.

Magnentii signa

Sint hæc epitaphium & dignus titulus sepulchralis Christianissimi Imperatoris, Magni Constantini dignissimi filii, qui & parentis pietatem in his visus est plurimum superasse (haud enim invidiosa hujusmodi erit comparatio. Nam gloria patris est filius sapiens) dum adeo coluit officiis Athanasium exulem, etiam adversus Constantium fratrem, paratus pro uno Athanasio illi bellum inferre; nec destitit totum Orientem & Occidentem

(c) Athan. Apolog. ad Constantium.

VI. Constantis Aug. dignæ laudes. (d) Prov. 15.

commovere, donec, Oecumenico Sardiceni coacto Concilio, Arianorum violentos retuderit impetus; & Orthodoxos calumniam passos, ab suisque ipsorum fedibus ejectos Episcopos, sententia absolutos, in proprias Ecclesias, invito & moras necente Constantio, adversantibus & reclamantibus Arianis, postliminio restituerit: quos olim primo pater Constantinus imprudens deceptus ab Eusebianis ejecerat, & deinde eorundem instigatione perfidorum Constantius frater majoris ignominia atque iactura proscripterat. At quantam sibi Constans inde etiam apud Deum gratiam, & apud Christianos homines in Ecclesia Catholica laudem & gloriam comparavit, dum quod pater ejus rursus tentavit, ipse perfecit: cum quassatam fractamque diro & diuturno schismate Africanam Ecclesiam, ipse Imperatoria munificentia populum sibi devinciens, & militari terrore exagitans refragantes obstinatos Episcopos, fidei & pacis unitate compaginarit?

VII. Quid Episcopi de Constante.

(a) Apud Athan. lib. de Synod.

Accipe & ex sacro Conventu Orthodoxorum Episcoporum præclarum de eodem Constante præconium, ea epistola, quam iidem scripserunt ad Imperatorem Constantium, ubi post habitam mentionem de Mediolanensi Synodo, in quam admissi sunt Ursacius atque Valens Ariani Episcopi poenitentes, hæc subsequuntur de promulgata fide Catholica a Constante: Fuit (inquiunt a) proinde nobis persuasissimum, iniquum esse, cum Imperator Constantius ab obitu suo dignus omni memoria hanc fidem omni cura & diligentia conscriptam promulgarit; tum demum, ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus est, aliquid novi in ea fide moliri velle. Hæc de Constante Patres illi sanctissimi; licet apud Theodoretum perperam legi Constantinum loco Constantis, ex germana Athanasii lectione superius demonstraverimus; consentientiaque esse his quæ ex eodem Athanasio de Constante jam ante baptizato, modo sunt recensita. Vides igitur, prudens lector, quem calumniose eum infament scriptores Ethnici, & ex nostris qui nimis facile iidem fidem præstiterunt, dum ipsum obscenæ voluptatis & avaritiæ sugillant: quem Athanasius cum illo versatus, & cunctarum rerum ipsius optime conficius (vitia enim Principum haud

PAGIUS III. Athanasium Alexandrianum redit.

Ad num. IX. & seqq. Adventus Athanasii tam Hierosolymam, quam Alexandriam contigit anno præcedenti; quo, mense circiter Januario, mortuus est. Nam Athanasius in Apologia ad Constantium testatur, se post Gregorii mortem a Constantio accessitum. Dum autem per Palæstinam iter faceret, Synodus Hierosolymis coacta, scripsit literas gratulatorias ad Alexandrianos, in quibus ait: Vestrum est orare pro pietate

occulta esse sinuntur, sed majora quoque veris ob illorum amplitudinem suspicio fingit atque diffamat) homo alioqui ab adulatione procul abhorrens, celebrat scriptorum publicis monumentis, quem & non unus, aut alter, sed Orthodoxorum Concilium, prævia recta fide & dignis operibus, in beatam requiem translatus affirmat. At de Constante hæc.

VIII.

Eodem ferme tempore, quo nunciatum est Magnentium in Galliis Imperium arripuisse, Vetricio in Pannonia exercitus Dux, eadem ambitione percitus, apud Mursum legionum suffragio acclamatur Imperator. Quamobrem & Romæ audita Constantis nece, Nepotianus Constantini Magni fororis Eutropiæ filius, Augusti nomen assumpsit, id sibi sanguinis jure vendicans, cum præter Constantium qui imperabat in Oriente, qui Constanti succederet, nullus esset propinquior. Verum haud felix fuit ejus progressus; nam vigesimo octavo a suscepto Imperio die per Anicerum Præfectum Romæ a Magnentio constitutum occiditur. Hæc pluribus Zosimus (b), Victor (c), & alii. Sed & occisa pariter est ipsa Eutropia, & alii eorundem pernecessarii, Romæ hospites Athanasii; qui de his agens Apologia sua ad Constantium postea scripta, cum illam recentem in se illatam dimovet calumniam, quod adversus ipsum Constantium scripsisset ad Magnentium tyrannum, inter alia multa, hæc de horum nece subinfert (d): Quæ igitur causa me incognitum ad ignotum propulit, aut que denique occasio pertraxit, ut ad talem hominem litteras mitterem? Quod initium epistola, si ei scribere libuisset, sumendum fuerat? Illud ne scilicet, bene eum & recte fecisse, quod virum, apud quem in honore & pretio eram, cujusque beneficiorum nunquam oblivi poteram, occidisset, meque proinde quod notos meos, Christianosque homines & fidelissimos, hac luce spoliasset? An quod hospites meos Romæ, qui me multa & vera benevolentia tractaverant, occidit? An quod beatam materteram tuam, jure meritoque a bonis moribus Eutropiam dictam, & Abutroneum sincerissimum hominem, & Sperantium fidelissimum, aliosque complures peremisset? Sic ipse.

Vetricio tyrannus & Nepotianus Imperator sumunt.

(b) Zosim. lib. 2. (c) Victor. Epit.

(d) Athan. Apolog. ad Constantium.

IX.

Inter hæc autem cum idem Athanasius Alexandriam reversurus adhuc in itinere esset, litteras Constantii Imperatoris recensens

Ariani rursus in Athanasium.

religiosissimorum Imperatorum, qui ipsum (scilicet Athanasium) cum omni honore dignati sunt restituere. Unde Constans, qui hoc anno mense Januario peremptus est, adhuc in vivis erat, quando Concilium Hierosolymitanum celebratum. Ejus restitutionem anno superiori factam esse probari etiam potest ex Lege Codicis Theodosiani 39. De Decurionibus, quæ mense Aprili a Constantio data dicitur. Ibi enim Athanasium jam redacem cum illo congressum esse, testatur ipsemet

cens scriptas accepit de sui securitate, ea nimirum occasione; quod Ariani, audita in Ægypto morte Constantis, quem scissent ejusdem Athanasii fuisse patronum, in cujus gratiam visus esset Constantius annuisse, ut ipse in suam reverteretur Ecclesiam, magnopere exultarent, eundemque Athanasium territarent, quod eodem abrepto morte Constante, interceptus pariter esse videretur ejus reditus Alexandriam; hoc namque est quod ait Socrates (a): Cum nondum Alexandriam adventaret, gravissima crimina de integro confingunt, &c. Hæc vero audiens Constantius Imperator, scriptis ad eum demuo litteris, jubet bono animo esse: recitat eas idem Athanasius, quæ sunt hujusmodi (b): Victor Constantius Augustus Athanasio S.

(a) Socrat. lib. 3. cap. 21. (b) Athan. epist. ad Solitar.

X.

Constantii litteræ ad Athanasium.

Votum meum fuisse, ut omnia ex sententia fratri meo Constanti procederent, neque vel tuam conscientiam latet. In quanto autem mærore fuerim, cum didicissem, eum a quibusdam impiis sublato esse, facile iterum tua providentia divinaverit. Ceterum quia nonnulli sunt in hoc luctuoso tempore, qui te terrere satagunt; ideo has litteras tuae similitudini porrigendas censuimus: quibus tibi auctor sum, ut quemadmodum Episcopum decet, ea quæ ad sceleram religionem pertinent, populos doceas, rursusque consuetis precibus vaces, neque vanis rumorem ferentibus credas, quicumque etiam fuerint. In nostro autem animo fixum est, ut secundum nostram voluntatem perpetuo in sede tua Episcopus maneat. Divina providentia te plurimis annis conservet, parens carissime. Sic ipse. Allatae sunt hæc Constantii litteræ ad Athanasium a Palladio Palatii Magistro, & ab Asterio Armeniæ Duce, ut ipsemet in Apologia ad eundem Constantium testatur, ubi eandem quoque recitat litteras, quibus hæc mox subdit:

XI.

Rebus igitur ad istum modum actis & constitutis; Athanasium cum suis iter carpentem, amici quidem amicis intuentes, gratulari; alii vero ad conspectum ejus pudesere; alii, quibus nulla erat fiducia Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

met Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 527. & in epistola ad Solitarios, Sozomenus lib. 3. cap. 20. Theodoretus lib. 2. cap. 12. & Socrates lib. 2. cap. 23. Præsentis vero anno Constantius non Antiochiæ in Syria fuit, ut scribit Julianus Orat. 1. pag. 47. & 48. sed in Mesopotamia, & quidem Edessæ propter bellum Persicum, ut tradit Philostorgius lib. 3. cap. 22. & mox motu Persico composito, Constantinopoli, unde postea in Pannoniam adversus Tyrannos movit.

IV.

Athanasii exilium magis exulatum.

Epiphanius in hæresi 68. postquam retulit, Athanasium a Constantio Magno in Gallias relegatum fuisse, addit: Duodecim itaque vel tredecim annis in Gallia mansit. Petavii in Notis ait: Neque illud verum est, tot annis in Galliis habuisse. Verum Epiphanius eos annos exorditur

se se abdere; alii poenitentiam de his, quæ contra Episcopum scripserant, agere. Certe Palaestini omnes Episcopi, exceptis duobus, aut ad summum tribus, iisque suspensibus (erant hi Acacius Cæsareæ, & Patrophilus Scythopolis Episcopi inter Arianos ob insignem impietatem notissimi) ita Athanasium exceperunt, & communionem ejus amplexi sunt, ut & scriptis, & verbis pro satisfactione protestarentur, omnia quæ prius scripserant, ea se non voluntate, sed vi coactos fecisse.

Athanasius rediens a Palaestinis dignè excipitur.

XII.

Sed haud leve id visum est esse negotium, ejus causa Maximus Episcopus Hierosolymitanus coegit Hierosolymis Synodum, in qua Episcopi illi, qui olim sententiæ in Athanasium subscripserant, facti poenitentes, illudque detestantes, eidem communionem consociari enixus popularunt. Præfens fuit eidem Synodo Athanasius, cujus honoris causa fuerat congregata: ubi ipse iis, qui olim contra se deliquissent, pepercit, eisdemque ad pacem communionemque benignus accepit. Meminit hujus Concilii Hierosolymitani ipse Athanasius; cum sic res suas narrare pergat (c): Deductus igitur cum suis ad istum modum Athanasius in peragrandia Syria, Syros & Palaestinos convenit; qui, Synodo Hierosolymis coacta, sinceriter eum cum suis exceperunt, & cum pace deduxerunt, simulque scripserunt has litteras ad Episcopos:

Concilium Hierosolymitanum.

(c) Athan. Apolog. 1.

Sancta Synodus Hierosolymitana omnibus sacrorum in Africa & in Ægypto commissis nostris, presbyteris item Alexandrinis, diaconis, populoque dilectissimis fratribus in Christo salutem.

XIII.

Pro dignitate rerum omnium Domino gratias agere non sufficimus de miraculis, quæ ubique, & potissimum erga vestram Ecclesiam operatur: cum vobis restituat pastorem vestrum & dominum commissum nostrum Athanasium. Quis enim speravit unquam ea se oculis visurum, quæ nunc re ipsa experimini? Certe preces vestrae exaudite sunt ab omnium rerum Domino, qui pro tanta Ecclesia curam gerit, & vestrasque lacrymas & lamentationes intuetur

Litteræ ex Synodo Hierosolymitana.

P p p 2 tur

ab anno CCCXXXVI. quo Athanasius in exilium missus, a quo anno ad CCCXLIX. anni tredecim fluxere, vel duodecim, si ultimum, in quo Alexandriam Athanasius rediit, excludas. Epiphanius enim eomodo intelligendum, ipsemet ostendit, quando paulo post scribit, Athanasium post Constantii obitum a Constante & Constantino (id est, Constantio, familiari errore Græcorum, qui hæc nomina sæpe confundunt) hujus filii in Ægyptum remissum esse, subjungitque: Ita ille Sedis sue restitutus est post Gregorium, quem exulanti Athanasio Ariani suffecerunt. Ubi vides, Epiphanium Athanasii exilium ab anno Christi CCCXXXVI. auspiciari, eundemque anno CCCXLIX. restitutum insinuare. Julianus Orat. 1. testatur, allato nuntio de Constantis nece, & Magnentii ac Vetricionis ty-

V.

tur, ac proinde vestras obsecrationes ratas voluit. Eratis tamquam oves absque, dissipataeque sine pastore; propterea ad vos caelitus respexit verus Pastor ovium...

XIV. (a) Serr. lib. 2. c. 10. Maximus Episc. Hierosol. semper favit Athanasio.

(b) Athan. Apolog. 2.

PAGIUS tyrannide, Constantium, munitis Syriae oppidis, etiam absens foret, in Occidentem esse profectum...

nodi subscripserunt, uno excepto Macrino, qui non legitur inter alios subscriptos Concilio Sardicensi, quorum omnium par erat causa cum Maximo...

XV. Excusator Maximus.

Sed nec est quod dici possit Maximus umquam antea Athanasii damnationi ab Eusebianis in Conciliabulo Tyrio latae concessisse: qui (ut suo loco dictum est superius) a Potamone confessore & ipse confessor manu apprehensus...

XVI.

At prosequamur Athanasium Alexandriam redeuntem, qui, narratis his quae in itinere Hierosolymis gesta sunt, de communionem scilicet omnium fere Palaestinarum Episcoporum sibi collata, mox haec de aliis in occursum sibi venientibus subdit (c): Nam de Aegyptiis & Libycis Episcopis, earumque provinciarum...

(c) Athan. epist. ad Solitar. Reditus Athanasii Alexandr.

(d) Theod. lib. 2. c. 12. in fin.

(e) Athan. epist. ad Solitar. XVII. Frustratus Athanasii reditus.

Magna igitur letitia populorum fuit, in sacris Synaxibus mutuo se ad virtutem cohortantium. Quot, putas, in nuptiis promptae, virgines in Christo remanserunt? Quot item juvenes, aliorum exempla imitantes, monasticam vitam amplexi sunt? Quot

VI.

Synodus Mediolanensis, quam hoc anno Baronius in Annalibus celebratam dicit, & in qua Valens & Ursacius in communionem recepti sunt, pertinet ad annum trecentum quadraginta septimum, ut ibidem fuisse ostendimus...

VI. Epocha Synodorum Mediolanensis & Romanorum. Baron. n. xi.

Quot parentes liberos, liberi invicem parentes suos obsecrati, ne se a studio pietatis in Christum revocarent? Quot mulieres viris persuaserunt, quot item a viris persuasae sunt, ut orationibus vacarent, quemadmodum dixit Apostolus? Quot viduae, quot orphani, antea famelici & nudi, ingenti populorum ad elemosynam alacritate, postmodum neque esurierunt, & vestiti prodierunt? In summa, tanta emulatio fuit ad virtutem; ut singulas familias, singulas domos, ecclesiam esse, ob probitatem inclementem & preces ad Deum, existimares. Eratque in Ecclesia profunda & admirabilis pax, invicem undecumque Athanasio scribentibus, iidemque ab Athanasio consuetas pacis & tranquillitatis litteras accipientibus.

XVIII. De poenitentia Ursacii & Valentis.

Quin Ursacius & Valens, quasi a suis ipsorum conscientia flagellati, poenitentiam professi sunt; litterasque amicas & pacatas ad Episcopum, quas nullas ab eo acceperant, misere, Romamque abeuntes poenitentiam egerunt; confitentes, omnia quae vel dixissent, vel fecissent contra Athanasium, falsa esse, & nihil aliud quam calumniam: neque id simpliciter egerunt, sed ita ut anathemate execrarentur Arianam haeresin, & poenitentiam suam scripto promulgarent. Hucusque Athanasius; qui mox subdit litteras, seu libellum poenitentiae ad Julium Papam scriptum. Verum antequam hic ipsum describamus, quae haec praecesserunt de iisdem enarranda sunt.

XIX. Valentis & Ursacii poenitentia.

Prisquam enim Romam iidem se conferrent, Mediolanum perrexerunt, ubi Episcoporum Conventus celebrari agebatur; nam Concilio intererant Romanae quoque Ecclesiae presbyteri. Mentio hujus Synodi Mediolanensis hoc anno celebratae habetur in epistola Synodali sanctorum Patrum, qui ex parte Catholica interfuerunt Concilio Ariminensi, ubi haec scripta leguntur (a): Ea de causa Ursacius & Valens, jam pridem socii & adspicillatores Ariani dogmatis, a nostra communionem, sententia data, segregati fuerunt: quam ut denuo recuperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios cognoscebant, poenitentiam veniamque postularunt, ut eorum synographa restantur: & ob id illis venia gratiaque facta est. Haec autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani Synodus in confessum ibat, praesentibus ibidem Romanae Ecclesiae presbyteris. Haec ibi.

XX. De Synodi tempore.

Porro hanc Synodum celebratam esse hoc anno, cum adhuc Constant Imperator in humanis esset, non tamen ipsum praesentem fuisse, Osius Episcopus Cordubensis testatur in epistola ad Constantium Augustum, quam recitat Athanasius scribens ad solitariam vitam agentes. Nam cum iidem Valens & Ursacius dicerent, se vi compulsos esse recantare palinodiam: Non vi, inquit Osius, adacti, ut

ipsi causantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater nesciret; nihil enim tale sub ipso agebatur, qualia nunc sunt: sed illi ultro Romam venerunt, & coram Episcopo presbyterisque ibi praesentibus confessionem suam scripto ediderunt, cum prius pacatas litteras & amicas ad Athanasium dedissent. Haec & alia de his Osius. Verum litteras tum ad Julium Romanum pontificem, tum ad Athanasium ab iisdem Ursacio atque Valente Episcopis scriptas idem recitat Athanasius; quarum exemplaria transmissa sibi Roma a Paulino Tiberis Episcopo testatur (b). (b) Athan. Apolog. 2.

(b) Athan. Apolog. 2.

Quandoquidem satis constat, & nos superioribus temporibus multa gravia de Athanasio per epistolas criminatos esse, & tuae humanitatis litteris admonitos ut crimina probaremus, nunquam eorum rerum documenta afferre potuisse: ideo confitemur tuae humanitati coram universis nostris fratribus presbyteris, omnia quae antehac ad vestras aures de Athanasio perlata fuerunt, falsa & ficta esse, & omnibus modis ab eo aliena. Ac proinde recipimus ejus communionem, maxime quia tua ergo Deum pietas vanam secundum genuinam suam bonitatem nostro errori impartiri dignata est. Quin & hoc promittimus, nunquam, si aliquando Orientales, atque adeo ipse Eusebius velit malitiose eum ad iudicium vocare, nos citra tuam sententiam eo abituros. Haereticum porro Arium, ejusque propugnatores, qui dicunt: Erat, quando non erat Filius; aut eum ex non ente ad essentiam emeruisse; aut qui neget Christum Deum esse Dei Filium ante saecula, quemadmodum in priore nostro libello Mediolani edidimus; & nunc & semper anathemate damnamus. Nostraque manu denuo protestamur, nos Arianam haeresin, ejusque auctores in aeternum damnare. Ego Ursacius, cum praesens meae confessioni interesset, subscripsi: quod etiam Ursacius & Valens fecerunt. Recitat easdem quoque litteras Sozomenus (c), in quibus nulla sane de Eusebio mentio habetur, cujus nomen apud Athanasium irrepsisse videtur: siquidem nemo illorum Eusebiorum, Caesariensis, Nicomediensis, atque Emeseni superstes erat, qui omnes longe ante praesentem annum defuncti sunt. Subiicit his Athanasius epistolam ab iisdem ad se scriptam his verbis.

XXI. Libellus poenitentiae Ursacii & Valentis.

(c) Sozom. lib. 3. c. 22.

Domino & fratri Athanasio Episcopo Ursacius & Valens Episcopi S. Nacti occasionem per fratrem & comprehyterum nostrum Museum istuc ad tuam dilectionem euntem, care frater, ejus opera admodum te ex Aquileja salutatum volumus: optamusque te salvum nostras epistolas perlegere: cujus rei fiduciam nobis da.

XXII. Litterae Ursacii & Valentis ad Athanasium.

daturus es, si tu quoque in scribendo vi- ces observaris. Scire enim te volumus, pacem tibi nobiscum esse, & communionem Ecclesiasticam intercedere; cujus rei fidem esse volumus nostram istis litteris inscri- ptam saluationem. Divina providentia te conservet, dilecte frater. Hactenus Ursacius & Valens.

XXIII. Porro tam grave negotium, nempe duo- rum Episcoporum poenitentiam, qui (ut Athanasius testatur a) antiquissimi fuere Ariani discipuli, ab ipso nimirum Ario Alex- andriae olim catechizati, haud equis modi esse existimarunt Patres, qui in ea Me- diolanensi Synodo convenerunt, ut, licet praesentibus Romanis presbyteris, il- lud ipsi absolvent: sed miserunt eos ad Julium Romanum Pontificem, ut coram ipso, spectante Romana Ecclesia, exo- mologesin agerent. Ex quibus plane vid- es, lector, veterem illum morem in Ec- clesia Catholica coalitum, semperque ser- vari solitum, compluribus exemplis supe- rius demonstratum: nimirum haereticos re- cantaturos palinodiam, Romam abire, & poenitentiae libellum scribere ad Romanum Pontificem consuevisse; nam constat, Mar- cionem, Praxeam, Origenem, Natalium, & alios olim id fecisse, quod modo ege- runt Ursacius atque Valens, ut suplices cum poenitentiae libello adirent Romanum Pontificem, cujus muneris erat de ipso- rum fide cognoscere, & communicationem, si videretur, Catholicam impartire: haud enim sibi satisfactum penitus vide- batur, si in Synodo coram Apostolica quo- que sedis legatis iidem detectati essent quod docuissent atque gessissent, nisi speciatim libellum poenitentiae offerrent Romanae Ec- clesiae Episcopo. At de eorumdem poe- nitentiae libellis Julio Papae oblatis S. E- piphanius (b) etiam meminit, atque Se- verus (c), & alii. Porro hanc Syno- dum Mediolani, & exomologesin Romae hoc anno putamus contigisse, cum adhuc ipse Julius superesset, quem anno sequen- ti, ipso veris initio, ex hac vita migras- se dicemus.

(a) Athan. orat. i. contra Arian. Haeretici coram Rom. Pont. poenitentiam agunt.

(b) Epi- phan. ha- resi 68. (c) Sever. bisp. l. 1.

XXIV. Ursacius & Valens subscri- bunt litteris A- thanasii.

Sed cur haec ageret Athanasius (cum plus quam satis ei esse poterat sententia promulgata in Concilio Sardicensi, omni- um qui interfuerant subscriptione firma- ta) illud mihi quidem facile persuadeo, ipsum vel divino Spiritu admonitum, praenovisse acriorem, quae instabat, venturam persecutionem, vel fortasse eamdem ex obitu Constantis conjectura assequi potuis- se: atque eam ob causam, ut sua ipso- rum subscriptione obligatos in officio con- tinere posset Episcopos, ne rursus ingru- ente Arianorum toto Orbe procella qua- terentur, hac iacta anchora, Catholica communione (si tamen satis esset) voluit confirmasse. Qui autem ab eodem Atha- nasio ad hoc opus legati fuerint, & qui subscripserint, ipse institutam prosecutus orationem de rebus gestis Alexandriae, cum rediisset, deque Ursacii & Valentis poe- nitentia Romae peracta, haec subdit (d):

Has cum dedissent litteras Ursacius & Valens, ultro subscripserunt epistolis paci- ficis, quas Athanasius presbyteri Petrus, Irenaeus, & Ammonius laicus, ad id cir- cumeuntes, colligebant: cum tamen Atha- nasius nihil tale ab Ursacio & Valente pos- tulasset. Quis igitur ista & tantam Ec- clesiae pacem non admiratus est? Quis non gavisus de tanta & tot Episcoporum inter se concordia? Quis Deum non glorifica- vit, conspecta in Synaxibus tanta populis laetitia? Quot igitur inimici similitatem deposuerunt? Quot prius calumniam passi, calumnias suas damnaverunt? Quot prius odio infecti, Athanasium postea dilexe- runt? Quot palinodiam suorum in eum scri- ptorum cecinerunt? Multi, qui vi, non vo- luntate apud Arianos agebant, noctu ad Athanasium venientes, sese ei purgabam, haeresisque simul anathemate execrabantur, & veniam de insidiis & calumniis suis pos- tularant: corporibus quidem se apud illos apparere, animo autem cum Athanasio Synaxin facere, & semper cum eo esse, po- stulantes hac in re sibi fidem haberi.

Haec cum audirent & conspicerent senten- tia Eusebiana haeresiosque successores, in- ter quos Leontius ille castratus, quem ne sub laici quidem specie ad communionem ad- mitti oportuit, eo quod se ipsum abscidit, ut libere cum Eustolio dormiret, re vera quidem muliere, sed quam ille virginem predicaret; Georgius item, & Acacius, Theodorus, Narcissus, qui in Synodo de- positi exauctoratique erant; magno pudore suffundebantur. Deinde cum videretur tun- tum cum Athanasio animorum consensum & pacem agitari: erant enim plures in hoc numero, quam quadringenti tum e magna Roma, atque universa Italia, Calabria, Apulia, Campania, Brutio, Sicilia, Sar- dinia, Corsica, tum ex universa Africa, Gallis, Britannia, Hispaniis una cum ma- gno illo confessore Osio, & Pannoniis item, & No-

XXV. Athanasi- us subscri- ptiones praecoc- pat Epif- coporum

(d) Athan. epist. ad Solitar.

XXVI. Legati ab Athana- sio missi.

XXVII. Invidia exagitat Arianos.

& Norico, Scisfia, Dalmatia, Sardica, Dacia, Mysia, Macedonia, Thesalia, & universa Acaja, Creta item & Lycia, plu- rimique item ex Palestina, Isauria, Aegy- pro, Thebaida, & universa Libya, & Pen- tapoli: haec (inquam) cum viderent, me- zu invidiae anxii fuere; & quod tot E- piscopi cum Athanasio communionem fove- rent; & quod formidarent, ne, quos ipsi deceperant, a se descicerent, & huic una- nimitati communionique sese adungerent; neve, quod futurum videbatur, de eorum haeresi jam ubique famosa, triumphus age- retur, & trophaea exciterentur. At quid illi haec inuentes, rursus in Athanasium moliti sint, suo loco narrabitur.

XXVIII. Legatio Magnentii ad Con- stantium Imp.

Hoc eodem tempore missa est a Ma- gnetio tyranno ad Constantium Impera- torem legatio: fuerunt autem ad hoc o- pus delecti qui majoris nominis esse in Galliis videbantur Episcopi, nempe Ser- vatius, & Maximinus, ille Tungrentis, iste Treverensis Civitatis Antistes, quibus additi tum Comes duo, Clemens & Va- lens. Appulerunt hi Alexandriam; Epif- copi vero legati, antea Athanasio in Gal- liis & in Sardicensi Concilio cogniti, qui- que & de eodem Athanasio a sua Eccle- sia ejecto fuerant optime meriti, ab eo (ut par erat) in Ecclesiasticam commu- nionem sunt accepti; qua quidem ex re adversarii novas in Athanasium ipsum fru- endi calumnias ansa subministrata est, quasi Athanasius per eosdem legatos scripsisset ad Magnentium tyrannum adversus Con- stantium Imperatorem; de quibus sane & aliis haece conjunctis recentibus in eum ac- cusationibus suo loco dicendum: nunc au- tem tantummodo attingemus, quae ad e- andem legationem spectare noscuntur; de quibus idem Athanasius (a), cum se ip- sum ab omni crimine liberum apud Con- stantium nititur demonstrare, haec inter alia habet:

(a) Athan. Apolog. ad Constantium.

XXIX. Unde no- luminae percussus haesito, quid oporteat re- spondere; neque in mille mortes condem- no, si vel suspicio talis de me uspiam fue- rit; tibi que, veritatis studiosissime Impe- rator, bona cum fiducia mea innocentiae auctor adhortatorque sum, quemadmodum jam dixi, ut rem exquiras; maxime cum eorum testimonio uti possis, qui a Magnen- tio aliquando pro legatis ad te missi fue- re. Sunt autem illi Servatius & Maximi- nus * Episcopi una cum suis, & Clemens, & Valens. Sciscitare, quaeso, num ad me litteras deportarint: ha enim mihi occa- sionem dedissent ad eum rescribendi. Quod si nec ille mihi scripsit, nec me cognitum habebat; quid causa fuit ut ad eum scri- berem, qua ignorabam? Quae item, vi- sis comitibus Clementis, quam mentionem fecerim de beate memoria Constante; & quantopere (ut scriptum est) lacrymis me-

* Maxi- mus

vestimenta mea laverim, dum animo meo succurrebat humanitas viri, & quantopere mentem suam Christi amori addixerat. Sci- scitare insuper quantopere ego certior de illius belluae immanitate factus, cum Va- lentem per Libyam decursantem viderem, exhorruerim, ne eadem scelera moliretur, & ut latro trucidaret quotquot beatum Constantem amore memoriaque complecterentur; qua in re me nemini secundum facio: & inferius: Hujus rei testis est in primis Dominus, qui exaudivit te, & largitus est tibi integrum a majoribus tuis relictum Im- perium; testesque sunt, qui tum adfuerunt, Felicissimus Dux Aegypti, Rufinus item & Stephanus, quorum ille Catholicus, iste au- tem ibidem Magister erat, & Asterius Comes, & Palladius tum Palatii Magister, Antiochus & Evagrius Praefecti Scribarum. Nihil enim aliud dixi, quam: Precemur pro salute religiosissimi Imperatoris Con- stantii. Et statim universus populus una voce acclamavit: Christo, auxiliare Constanzio; & magna cum perseverantia has preces continuavit. Me igitur neque illis litteras dedisse, aut ab eo accepisse, Deum & ejus Verbum unicum Filium Dominum nostrum Je- sum Christum in testem voco. Haec Athanasius.

Quando autem isthaec & alia crimina in eundem Athanasium objecta fuerint, suo loco dicemus: longe enim errant, qui pu- tant ipsum mox ut Alexandriam pervenit, exturbatum esse, quem etiam Alexandriae commorantem iteratis litteris idem Con- stantius animo haerentem nixus est confir- mare: quod idem ipse Athanasius testatur, cum ait (b): Jam de eo quod dicit, se propter fratrem suum pacem cum Athana- sio simulasse; in hoc verum non dicit. Nam post fratris mortem, non semel, sed ite- rum, immo tertio ad Athanasium scripsit, promissisque se nunquam mutatum iri, eum- demque bono animo esse debere, nec permis- surum ut a quoquam perturbaretur, sed eum in Ecclesia sua cum omni securitate man- surum. Praeterea Asterium Comitem, & Palladium cum mandatis ad Felicissimum tunc temporis Ducem, & Nestorium Prae- fectum cum his mandatis misit, ut curae ipsi esset, ne Philippus, aut quisvis alius Athanasio insidias moliretur. Haec ipse. Erat iste Philippus, de quo timebat Constanzio, ne quid negotii Athanasio faceret, Arianorum omnium Praefectorum savissimus, qui Paulum Episcopum Constanti- nopolitanum (ut inferius dicitur) in exi- lio positum in carcere strangulari iussit.

XXX.

(b) Athan. epist. ad Solitar. Constanti- us etiam us etiam Constantis mortem fovit A- than.

His igitur Constantii litteris Athanasius communitus, ad triennium in sua Ecclesia perseverat; quo tempore totus erat in fa- cris Synaxibus celebrandis: additque his Socrates (c), eundem multum fuisse in congregandis Episcoporum Conciliis, in quibus, tum decretis Episcoporum qui Sar- dicae convenerant, tum Concilio Hicro-

XXXI. Quid A- thanasius Alexan- driae. (c) Socr. l. 2. c. 21.

folymis a Maximo coacto congruentia sancivit. Sed plane memorabile est, adeo autem esse Alexandriæ ejus adventu & commemoratione Fidelium multitudinem, ut populum Ecclesiæ antea erectæ non caperent: ita ut opus fuerit, solemnitate Paschali recens a Constantio extructum templum petere, cum nondum tamen esset dedicatum. Hoc permovit vehementer animos Arianorum, ut inde alia in eum ab ipsidem adversariis calumnia fuerit comparata, quod ausus esset absque Constantii jussu in ea basilica sacra facere, & (ut dicebant) ejusdem encæniam ipso inscio celebrare.

XXXII. Verum de frequenti populo quæ alia quadam occasione dicat ipsemet Athanasius, audiamus: sed primum de ipsa Magna ecclesia, cujus occasione conflata est calumnia eidem Athanasio, quid de ejus origine Epiphanius tradat, hic describamus (a): Sunt (inquit) plures numero Alexandriæ ecclesiæ, cum ea quæ nunc extructa est, Cæsarea appellata, quæ prius Hadrianum fuit, postea Licinianum gymnasium, sive Regia; postea vero temporibus Constantii visum est, ipsam ædificare Ecclesiam. Hæc Epiphanius. At de Synaxi in eadem Magna Ecclesia a se celebrata, ita

(b) Athan. Apolog. ad Constantium. Athanasius (b): Ceterum quia de Magna Ecclesia crimen concinnant, quod ibi Synaxis habita sit priusquam dedicaretur: age etiam de ea re tuæ pietati responsum demus: eo enim nos trahunt illi, qui in nos odia congerunt. Factum est: agnosco. Nam cum prima dixerim sine mendacis; non hic quod verum est insiciabor; sed longe aliter, quam ipsi criminantur, res gesta est. Age quæso, accipe quæ dicam. Non Encænorum festum celebravimus, religiosissime Auguste: id enim celebrare ante tuum decretum prorsus nefarium fuisset: neque industria eo devenimus, neque Episcopus quispiam, aut ullus clericus eo nomine evocatus est, neque ulla denunciatione ad Synaxin coitum est, ut isti inde aliquam occasionem rapiant detrahendi. Sed quid actum est, noscunt omnes: tu autem, quæso, pro tua mansuetudine & longanimitate, auscultata.

XXXIII. Festum erat Paschæ, & tanta vis populorum aderat, quantum Christianorum in urbe esse Christicolæ Principes optarint. Cum igitur & Ecclesiæ pauca parvæque essent, magnoque tumultu posceretur, ut in Magna Ecclesia conventus celebrarentur, atque ibi preces pro sua salute fierent, quod & factum est; egoque retinerer adhortationibus, ut rem aliquo usque differrent, & potius quomodocumque liceret, & cum compressione & afflictione, in aliis Ecclesiis cœtus agerent: mihi nequam obtemperatum est. Quin potius urbem egredi parati erant, ut in desertis locis & sub dio conventus facerent: melius esse laborem iii-

(a) Epiph. hæresi 69. Frequentissimus populus Alexandrinus.

(b) Athan. Apolog. ad Constantium.

XXXIII. Paschatis festo ubi celebrata Synaxis.

neris ferre, quam cum lactu festum celebrare. Crede mihi, Imperator, & in eam rem Veritatem ipsam testem accipe: in Synaxibus Pentecostes ob multitudinem populorum, & in locis angustiis plurimos pueros, nec paucas puellas, & ancillas complures, & adolescentes multos afflictos jacuisse, ac domum delatos, sed tamen ut nemo eorum, benevolentia numinis, perierit. Multa igitur omnium murmuratio in hunc usum Magnam Ecclesiam deposcentium; neque immerito: si enim prius tanta compressio acciderat, quid timendum fuit in tali festo? omnibus certe modis acerbiora multo, luctuosos oraque accidissent. Nec fas erat aut honestum, tristitiam pro gaudio, luctum pro lætitia in festo die populis inferri; præsertim cum non ignorarem, istiusmodi exempla apud Patres superesse.

Beata siquidem memoriæ Alexander, cum alia loca angusta essent, in Ecclesia Majori Theona, quam ædificabat, Synaxes celebrare voluit; id enim jubebat hominum frequentia; nec in cogendo populo respexit, eam nondum exædificatam esse. Quintimo frater tuus bonæ memoriæ Constantius, in hujusmodi templo cum Aquilejæ Synaxis haberetur, ipse quoque eo se contulit. Ita nimirum & ego quoque feci: nec tamen celebrata sunt a nobis Encæniam, sed tantummodo precationum Synaxis habita est. Tu igitur, sat scio pro tuo in Deum studio, approbasses populorum alacritatem, & devotionem, mihi que veniam dedisses non impediendi tantorum populorum preces.

Ego autem obrectatorem meum libens iterum interrogavi: Utrobinam rectum erat populum suis orationibus vacare; in desertis ne, an in oratorio non ad plenum exædificato? Ubi conveniens erat & sanctum, ut populus audiret acclamationem hanc, Amen; in solitudine, an in templo, quod jam Dominicum appellabatur? Tu autem, religiosissime Imperator, ubinam mallet populum manus extendere, & pro te orare; ibi ne ubi Ethnici oberrabant, an in locum tuum nomen, & titulum præferente, quem jam in præsentia, immo etiam tunc temporis cum prima fundamenta jacerentur, Dominicum universi appellabant? Sentio tibi tuum locum magis probari; reticendo enim hoc ipsum significas. At hoc ipsum (inquit adversarius) in Ecclesiis faciendum erat. Verum (ut dixi) parva nimis & angusta erant pro tanta multitudine populorum. Deinde preces faciende erant.

Quid ergo rectius putas, particulatim & divise una cum periculo elisionis populorum Synaxes facere, an potius, ut in locum omnium bene capacem conveniat, & unam eandemque sine dissonantia vocem reddat? certe rectius est, cum id concordiam unanimitatis multitudinis ostendat, & Deum ad exaudiendum promptiorem habeat. Nam si pro ipsius Salvatoris pacto in consensu duo-

XXXIV. Exemplum Alexandriæ Epiph. Alex.

XXXV. In Ecclesia non dedicata licet Synaxin agere.

XXXVI. Populi communitati consulendum.

duorum quodcumque petierint, fiet; quid igitur futurum, ubi ex tot tantisque populis in unum congregatis una vox respondeatur, acclamantium, Amen? Quis hoc ipsum non admiratione prosequatur, aut non inter felicia prædicet, cum videat, tantam multitudinem in unum locum convenire? Quid gaudii ibi ex mutuo invicem conspectu, antea solitis in diversis loca disperituri? Omnibus certe, præter unum calumniatorem hoc ipsum dolentem, incredibili lætitiæ fuit. Hactenus Athanasius; quæ prolixæ licet non piguit recensuisse, quod in his multa prodantur de antiqui ritus Ecclesiastici disciplina.

XXXVII. Constantius igitur, quod gravioribus Romani imperii periculis urgeretur, contempnit omnia quæ in Athanasium ab adversariis inferrentur: immo, (ut diximus) iteratis tertio litteris, eum ab omnibus tutum redditum in omnibus voluit: haud puto quidem pietatis ergo, utpote qui nunquam se a consuetudine Arianorum Episcoporum abstulit; sed potius, quod haud videretur tempus opportunum adversus Athanasium inire certamen, & reddere sibi Ægypti populum Christianum infensum, qui erga Athanasium propensior esset. Haud enim leve periculum videri poterat, Athanasio inferendo negotio, populum in se Ægyptium concitare, quem (ut demonstratum est) a Magnentio missa legatio Valentis atque Clementis Comitum permovisset.

XXXVIII. Idem plane, quales olim semper fuisse diximus, moribus esse perseverabant Ægyptii, ut Ammianus (a) horum temporum scriptor ait: Ad singulos motus excarescentes, controversi & repositores accerrimi. Erubescit apud eos, si quis non insiciendo tributa, plurimas in corpore vices ostendat: & nulla tormentorum vis inveniri adhuc potuit, quæ obduratum ullius peccus latrociniis invitum elicere potuit, ut nomen proprium dicat. Hos, inquam, modo laceffere, nihil aliud videri poterat, quam novum gignere bellum, tunc præsertim, cum tam bello Persarum in Oriente, quem duobus tyrannis in Occidente recens exortis, univertum quod reliquum erat, Romanum Imperium sub dubia alea verfaretur.

XXXIX. Contempnit igitur Constantius cetera, qui in colligendis copiis ad novum exercitum comparandum totus erat. Cujus rei causa in primis illud reperit hoc anno sancivisse decretum, ut qui ex indulgentia Principis militiæ vacationem acceperant ante tempus legitimum absolutum, ad militiam denuo revocari deberent. Extat de his rescriptum ad Cretionem Comitem his verbis (b): Quamvis omni tempore opera dari debuerit, ne sacramentis militaribus separatio traderentur * qui nec stipendiorum numero, nec contraria corporis valetudine quiete per-

(b) l. q. de re milit. C. Theod. * separati otio traherentur.

frui debent: tamen prudentia tuæ profectioe admisa, quæ apud nos. verbis facta est, præcepimus, ut qui ante stipendia emensa vel integra corporis valetudine otio mancipati sunt, restituantur pristinis numeris. Dat. V. Kalend. Julii, Sergio, & Nigriano Cos.

XL. Quod vero imminente prælio ex tyrannis, & bello Persico instante, totum videretur Romanum Imperium esse in discrimen adductum: Constantius aggreditur inire nova consilia; cum enim mascula prole careret, nec spes reliqua propterea videretur liberorum deinceps suscipiendorum; de creando Cæsare Gallo ex Constantio fratre Magni Constantini & Galla matre genito consilium inivit, eique in matrimonium collocare Constantinam sororem suam, filiam ejusdem Constantini, decrevit; quo profecturus ipse in Occidentem cum exercitu adversus tyrannos, eidem administrationem cederet Orientalis Imperii. Agebat Gallus hoc tempore ætatem annorum vigintiquinque; qui mortuo Constantino, natus erat annos duodecim. Sed & eadem ex causa etiam Juliano, quem sub disciplina diutius continuerat, latiores laxat habenas. Quamdiu enim de suscipienda ex conjugis prole spes refedit in animo, uterque tam Gallus, quam Julianus, ne quid unquam novi moliri possent, arctiori sunt vallati custodia, nec publicus aliquis illis est traditus magistratus, sed ne inter suffectos quidem Consules vel alios honores umbratiles quisquam illorum adscitus est.

At quotonam anno, præsentis ne, an sequenti potius Gallus creatus sit Cæsar, cum diversæ de his sententiæ reperiantur; in eam magis descendimus, quod sequenti anno eam Gallus a Constantio dignitatem fuerit consecutus, ipsis nempe Constantii Quinquennialibus tertio repetitis, quibus solemnibus Cæsares dici solere, compluribus exemplis superius est demonstratum. His accedit etiam, quod cum, Ammiano Marcellino auctore, liqueat, ipsum Gallum quarto sui Imperii occisum fuisse, plane sequenti potius illud ipsum auspiciatum esse, dicendum est. Ceterum interversum in hoc esse Hieronymi Chronicon, nullus poterit ducere, quo Galli Cæsaris creatio recensetur anno decimo septimo Constantii Imperatoris, post occisum quoque Magnentium. Commendata vero extitit pietas Galli, etiam martyris testimonio: & quidem de egregia ejus animi indole & sincera religione signa plura edita sunt, quæ tamen postea mores incompotiti macularunt. Sed de eo sæpe inferius agendum erit, cum singulis quibus vixit annis, res ab eodem præclare gestas ordine temporis recensimus.

XL. Constantius creatur Gallum Cæsarem cogitat.

XLI. Quando Gallus creatus sit Cæsar.

JESU CHRISTI ANNUS 351.

JULII PAP. ANNUS 15.

CONSTANTII IMP. ANNUS 15.

I. Qui sequitur ordine annus Domini trecentessimus quinquagesimus primus, ob tyrannicos motus, absque novis Consulibus transactus, nota Consulibus superioris Fastis adscribitur post Consulatum scilicet Sergii & Nigriniani: quo Flavius Constantius Gallus creatus est Caesar a Constantio Imperatore, cum ageret Antiochiæ, ubi tunc egregium illud specimen Christianæ sibi insitæ pietatis edidit, quod a Sozomeno (a) ita describitur: Ubi vero Gallus frater Juliani Caesar a Constantio designatus, Antiochiæ etatem degit; quoniam Christianus erat, & quia in primis eos, qui pro religione Christiana martyrium obierant, colebat: constituit hunc locum, nempe nemus Daphnes in suburbii positum, purgare tum superstitione Gentilium, tum intemperantiam hominum contumelia. Atque cum perturbationem suam haberet, se facile hoc perfecturum, si modo Ecclesiam ibi in delubri loco extrueret: transtulit in Daphnem loculum Babylæ martyris, qui Ecclesiam Antiochenam præclare admodum rexisset, martyrioque occubisset.

II. Ex quo quidem tempore dicitur, Dæmonium nullum oraculum, uti consueverat, edidisse. Videbatur quidem primo id propterea accidisse, quod victimis jam carebat, & cultu illo, quo ante designatus fuerat: sed postea tamen ab eo ipso patefactum est, quod martyr, cujus corpus in proximo repositum erat, impedimento fuit quo minus istud, ut solet, præstaret. At id de quærelis idoli adversus Babylam, quod sub Imperio Juliani contigerit, & prolixiore indigeat oratione, ad illud ipsum tempus rejicimus. Collocaverat ibi olim, (ut dictum est) Constantinus sta-

tuum Helenæ matris suæ; locumque illum, mutato Daphnis nomine, Augustale appellasse, ex Suida (b) superius in obitu Helenæ matris diximus. Conatus illud quidem Constantinus fuisse videtur, ut, abolito Apollinis nomine, Daphne ex superstitione in religionem transiret.

At dicit aliquis: Cur sicut compluribus aliis in locis fecit, Constantinus non est demolitus templum illud famosissimum Apollinis in Daphne positum, sed nec Constantius, vel Gallus ipse, qui locum expurgare, & reliquiis martyris sanctificare contendit, id ipsum præstitit? Dicam, quod & superius attigi: illud tam de Constantino, quam de filiis imperantibus observatum, ut quæ in amplissimis urbibus erant augustissima templa, iidem minime demoliti fuerint; quod scirent, Gentiles cives, quibus eadem Civitates confertæ essent, pro defensione deorum patriorum atque templorum usque ad vitæ exitum certaturos. Ex hoc videas, Romæ capitolium, & Alexandriæ Serapium illæsa penitus remansisse, pariterque templum Apollinis Daphnes in Antiocheno suburbio collocatum, de quo agimus ab omni injuria liberum esse relictum, necnon nobilissimum structura & antiquitate Martiæ templum Gazæ, & alia his similia, pro quibus tuendis cives vitam profunderent: demolitis nonnullis aliis quæ essent in minoribus Civitatibus collocata, pro quorum defensione haud facile colligerentur, qui certamen inirent ex Gentilibus cives, cæteris redditis Christianis.

Cæterum de antiquanda memoria Apollinis in Daphne, nifus est magno studio Constantinus, ut locus ille non amplius diceretur Apollinis, sed sui ipsius nominis

Consules creati, sed usurpata hæc formula: Post Consulatum Sergii & Nigriniani. In Imperio Magnentiano Magnentius & Gaiso Consules processere, ut liquet ex libello de Præfectis Urbi, in quo Consules qui Romæ agniti sunt, de more notati. Imperii Augusti Constantii Quindecennalia in hunc annum incidunt.

Idacius in Fastis hoc anno habet: His Cons. bellum Magnentii fuit. Morsæ die IV. Octob. & eo anno depositus Vetrano VIII. Kal. Januar. & levatus est Constantius Caesar Id. Mart. & apparuit in Oriente signum Salvatoris die III. Kal. Februar. Luna XXVIII. Auctor vero Chronici Alexandrini hoc anno scribit: Constantius Augustus sine Collega Imperator, Gallum patrialem consortem Imperii Idibus Martiis Casarem declaravit.

PAGIUS SÆC. IV. Olymp. 282. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 282. Anno Urbis 1104. A.C. 351. Quindecennalis Constantii Aug.

NOTÆ [1] Off. Post consulatum Sergii & Nigriniani. In Imperio Magnentiano: Magnentius, & Gaiso. Socrates, lib. II. cap. XXIX. Post consulatum Sergii & Nigriniani, quo anno obitum Sergii & Nigriniani. Libellus de Præf. Urb. Magnentio, & Gaisone; nempe in Galliis, Africa, & Italia.

CHRISTI 351.

JULII PAP. 15.

CONSTANTII IMP. 15.

nis Constantini: quod non tantum quæ sunt ex Suida recitata declarant, verum etiam antiqua numismata id egregie præ-

ferunt, quorum unius exemplar hic tibi accurate formis reddere laboravimus:

Constantini signum.

(a) Extant apud R. D. Lelium Paquialinum Cons. Majoris, & D. Angelum Breventium Paquialium Ursinum, & alios.

(b) Goltz. in Thefauro, & Oro de nummis.

(c) Habet Thefa. Hubert. Goltz.

(d) Chryso. contr. Gen.

(a)

cujus generis nummi multi (b) meminere, licet de ejus interpretatione germana simulque legitima lectio certaverint: dum alii, quod habet a tergo numisma, CONSTANTINI ANADAPNE, ut ponuntur, ab invicem separatas eas dictiones esse voluerint: alii rursus illud, ANA, cum litteris illis, CONSTANTINI, jungendum existiment, ut sit verborum illa conexio, CONSTANTINIANA DAFNE; quod ut magis probem, quæ recitavimus ex Suida, suadent. Quibus accedit, quod idem Constantinus vigesimæ tertiæ legionis, quam recens scribendam curavit, nomen indidit, ut diceretur Constantinianna Daphnensis, ut ex antiquis inscriptionibus (c) apparet: cui vincenti, & de superatis hostibus triumphanti, jam non ex Apollinis, sed Constantini Daphne, nempe Laureto (quod proprie Daphne est) laureas ad triumphum Victoria ministraret.

V. Porro locum illum peramcenum sibi injuste Apollinem proprium vendicasse, non nisi est fabula a poetis conficta S. Johannes Chrysostronus, & ipse civis Antiochenus, affirmat (d); quem injustum possessorem Constantinus spoliasse videri poterat, titulo in eo Imperatoris affixo; nisi Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS & Constantii cognomentum indidit. Persique ingruentibus Antiochiam, in Orientem amandavit. Signum Crucis Christi Hierosolymis hoc ipso tempore sub horam tertiam ipso die Pentecostes, Noctis Martii, in celo velut lumen apparuit a monte Oliveti usque ad Golgotha, in quo loco Dominus crucifixus est, extensum versus Orientem, undæ Dominus in celum assumptus est, corona, quæ Iridis speciem referebat, Crucem pretiosam, quæ apparuit, in orbem ambiente. Eademque hora etiam Constantio Augusto in Pannoniis & copiis ipsius visa est, cum in pralio contra Magnentium copisset vincere, & Magnentius cum Constantio configaret ad urbem Mursam. Magnentius victus, cum paucis in Galliam evasit. Constantius Gallus jam ante dictus Caesar in Oriente Antiochia versabatur. Verum, cum ejusdem Chronici Alexandrini Auctor anno præcedenti tradat, Vetranonem post decimum mensem quam imperare-

si in idolo vocali, immo loquaci, Apolline reclamante, omne Constantini studium irritum penitus redditum esset. Deridet quippe Dæmon (quod est in Job e) vibrantem hastam, nec (quod superius ait) fugabit cum vir sagittarius: in stipula enim versi sunt ei lapides fundæ. Quamobrem qui (f) infirma eligit Deus, ut fortia quæque confundat, contumax idolum Imperatori, martyris ossibus expugnandum duxit, cum in Galli Cæsaris animum salubre illud inmittit consilium, ut Babylæ martyris (quod diximus) illuc reliquias opportune transferret, quas in Apolline latens dæmon horresceret: sicque innotesceret omnibus non esse Dominatoris Imperii Romani roboris violentum invasorem a possessione dejicere, atque humanarum virium facultatem, protervum superbumque compefcere Dæmonem, sed divinæ id tantum esse potentia, quæ in reliquiis martyris elucesceret. De hac enim Babylæ martyris in Daphnem facta per Gallum Cæsarem translatione cum fufus agit idem Chrysostronus, post multa (g), hæc denique habet de idolo reddito profus muto, obstruente martyre ejus os, non nisi ad gloriam Dei hæcenus apertum relictum:

Q. q. q. 2 At

rat, Prusias Bithyniæ civitatem a Constantio amandatum fuisse, vel eis mensem decimum, ut inquit Victor de Cæsaribus, qui hoc tempore vivebat, uti & Theophanes, quod scribit de eo Idacius citatus: Eo anno depositus Vetrano VIII. Kal. Januar. pertinet ad annum præcedentem, quo juxta Idacium Kalendis Martiis Vetrano Augustus renuntiatus fuerat: sic enim omnia recte in eodem Chronico procedent. Baronius Vetranonis depositionem in annum sequentem male distulit, quemadmodum & Crucis apparitionem in annum CCCLIII. quam, currenti contigisse demonstravimus.

Superfunt Constantini Magni Numismata, in quorum postica legitur: CONSTANTINIANA VARIANA DAPHNE CONS. Visitur in iis Victoria daphne sedens, dextra ramum, sinistra palmam habens; ad pedes ejus captivus stratus & trophæum apertum, in aliis eadem est inscriptio cum Victo-

Dæmon invito Constantino obstruendo locum. (e) Job. 41. (f) 1. Cor. 1.

(g) Chrysostr. l. contra Gent.

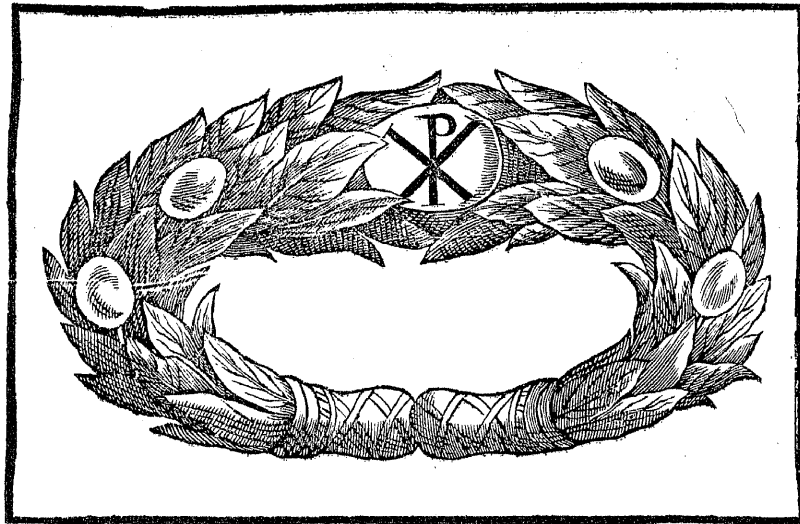
VI. Martyris reliquiarum potentia adversus Dæmonem.

At quomodo (inquit) idem Babilas, & Dæmonis potestatem extinxit? Primum quidem tum Dæmonis inibi habitantis obfidionem, tum fabulæ noxam in iis ipsis, quas dixi rebus inefficacem reddidit; deinde & Dæmonem ipsum exegit. Verum antequam ad exactionis modum veniam, illud vos annotare postulo, Babilam, non statim ubi advenit, Dæmonem eiecisse: sed manentem eum otiosum, inertem agendisque rebus ineptum reddidisse. Illi enim os ita obstruxit, ut vel lapidibus ipsis magis mutus redderetur. Et quidem manentem inibi Dæmonem superavisse non minus fuit, quam si eum de loco exegisset: cum, qui loci illius accolis omnibus fucum prius fecerat, ne extincti quidem Babilæ cineres contueri sustineret. Ea enim est sanctorum potestas, ut illorum superstitum Dæmones ne umbras quidem aut vestes ferre possint, vita autem sanctorum & loculos quoque reformident. Itaque si quis quæ ab Apostolis facta fuisse predicantur, fidem non habet: is tamen, memoria hujus miracula intuitus, ab impudentia sua desistat. Nam qui de omnibus olim Gentilibus victoriam reportabat, a

martyre tanquam ab hero increpitus, superpressu voce, latrare desit. Hæc & alia de his Chrysothomus. Quomodo autem sub Juliano Apostata, sui ipsius adeo diuturni silentii causam Babilam esse Apollo confessus fuerit, atque icus fulmine conflagrarit, suo loco dicturi sumus: at iterum ad laureas Daphnis.

Quod igitur non amplius ab Apolline Imperatores ipsi, atque milites cum iis triumphantes, coronas acciperent, sed a Christo qui victoriæ auctor fuerat; inde accidit, ut cum laureas exercitus victor in coronâ gestaret, ad omnem superstitionis memoriam abolendam, eandem Christi nomine insigniret; verum id quonam modo fieri contingeret, ut assequi lector possis, egregium hic tibi exemplum, ex prototypo ut se habet, reddendum curavimus ex ærea antiqua corona, quæ extat Romæ apud R. D. Lælium Pasqualinum Canonicum S. Mariæ Majoris, quo ob morum suavitatem atque peritiam familiarissime utor, egregium plane antiquitatis monumentum, quod in suo rerum antiquarum thesauro aservatum custodit; quam quidem coronam ex Christi nomi-

VII. De Coronâ nomine Christi aucta.

ne, quod expressum elucet in fronte, non nisi Christiani hominis gestamen fuisse, absque controversia omnes intelligent.

PAGIUS Bar. m. n. 111. & 27. ria insidente spoliis. Baronius inde deducit, apud Antiochiam ad Daphnidis lucum, celebrem memoriam Helenæ fuisse, dictam Augustale, ibique Constantinum Magnum matris suæ statuam collocasse. Sed Cuperus Vir eruditissimus in Numismatis antiquis explicatis pag. 256. recte ostendit, Daphnen hanc fuisse prope Constantino-

At de his modo satis. Jam quæ anni hujus reliqua sunt, prosequamur.

Evecto in sortem Imperii Gallo creato jam

VIII.

polim, uti constat ex Hefychio Milefio, Auctore Chronici Alexandrini & Suida, qui narrant insuper, Constantinum Magnum matris suæ statuam columnæ imposuisse, & locum Augustæ appellasse. Fuit itaque Daphne suburbium Constantinopoleos, cujus etiam Stephanus meminit; ideoque in hujusmodi Numismatis hæc vox, CONS.

Julianus totus in consulendis Magis.

(a) Theod. l. 3. c. 3.

IX. Signo crucis Dæmon abigitur.

X. Greg. Nazianz. in Jul. orat. 11.

jam Cæsare, invidia animum Juliani pupugit, qui & ipse (ut dictum est) Constantii Augusti fratre erat natus; atque progressu felicissimo Galli in eam spem erigitur, ut ipse quoque aliquando esset potiturus Imperio: quam conceptam spem vatum arcanis responsis in dies magis aulit atque nutrit: in his enim consulendis & clandestinis oraculis sciscitandis, hoc potissimum tempore multus fuit: nam de eo in primis Theodoretus hæc tradit (a): Postea vero quam Constantius venit in Occidentem, quo bellum adversus Magnentium gerendum eum pertraxerat, & Gallum Cæsarem Orientis renunciavit, qui & vir pius fuit, & ad extremum vitæ diem pietatem excolere non desistit: Julianus metum, qui ei perutilis & necessarius fuerat, eiecit ex animo, & jam armare se audacia, & præterquam debuerat Imperii cupiditate exardescere cepit. Proinde perlustrare Græciam, conquirere vias & avia, sciscitaturus ab illis viti ne compos futurus esset? atque incidit in hominem qui ei hoc prædicere pollicitus sit.

Qui quidem, deducto eo in fanum simulacrorum, & intra ejus adyta collocato, fraudulentos Dæmones invocat. Quibus specie qua solent, apparentibus; metus coegit Julianum signo Crucis frontem suam signare. Dæmones igitur Domini tropæi conspicati figuram, & suæ ipsorum cladis recordati, confestim evanuerunt. Tum præstigiator, causa, cur fugerent, intellecta, Julianum oburgat: qui tum timorem, in quo erat, declaravit, & se virtutem, Crucis vehementer admirari dixit: nam Dæmones, quoniam ejus figuram ferre non poterant, aufugisse. Cui præstigiator: Ne (inquit) amabo te, sic existimes; siquidem non ob eam causam, quam tu asfers, formidabant; sed tuum factum detestati, se ab oculis nostris removerunt. Ita miser ab eo in fraudem impulsus, tum impiis initiatur mysteriis, tum peccatis ejus scelere completur, & infelix propter Imperii cupiditatem pietate omnino spoliatur. Hucusque Theodoretus.

Quæ quidem dum pluribus a Gregorio Nazianzeno (b) narrantur, junguntur rebus ab eo gestis cum jam Imperator esset. Porro Eunapio quoque auctore scimus, hinc eum hominibus consuetudinibus delectatum: siquidem præter Maxi-

illum magum, de quo plura superius, familiariter quoque usus est Eusebio illo famosissimo, summo totius Gentilitiæ superstitionis antistite, & huic non imparibus Crisostiano Sardonio, Eusebio, Prisco, & aliis illorum temporum magiæ ejus, quæ fit per invocationem Dæmonum, peritissimis: quam quidem Deo execrandam & hominibus detestandam professionem honesto philosophiæ pallio contegebant: quo deceptus Constantius, Maximum illi in addiscendis philosophicis facultatibus magistrum dederat; qui sane in præstigiis edendis quam solers artifex esset, exemplum unum a Sardonio (c) conscriptum satis superque poterit demonstrare, cum hæc de illo ait:

Aliquot e nobis, qui simul eramus, ad Hecates adem Maximus convocavit, multosque stultitiæ suæ citavit testes: nam cum eo ventum esset, deamque salutassemus; ille ad nos conversus: Desidete, ait, carissimi sodales, & quod venturum est contemplantini, ut & intelligatis ecquid ego vulgo hominum promiscuo præstem. A quibus verbis cum humi consedissemus omnes: ipse emundata thuris mica, admurmuratioque apud se ad finem usque hymno nescio quo, eo ostentationis processit, ut deæ simulacrum ridere cœperit, si quidem is risus fuit. Jamque perturbatis nobis omnibus ob spectrum: Neminem, inquit, vestrum istam ob rem commoveri volo; mox enim faces etiam, quas dea manibus tenet, inflammabuntur. Anteverit verborum finem luminis splendor, qui faces accendit. Ista ex Eusebio recitat Sardonianus.

Quantum etiam idem Julianus fuerit Jamblichi studiosus (quem ex his, quæ auctore Sardonio dicta sunt, magum omnium præstantissimum fuisse liquet) cum recitata superius ex ipsius Juliani literis manifestant, tum quæ habet in alia eum epistola scripta declarant his verbis: At ego (inquit Julianus) ne me hominem quidem esse, dicere ausim (ut est in proverbio) quamdiu absum a Jamblicho. Etruxum in fine epistolæ: Certe cum veteres pro Homero, Platone, Socrate, & si quis alius in Orbem hunc incidit, iusta vota feliciter atque ex animi sententia fecerint, vitamque illorum hoc modo produxerint; non erit incommodum, hominem nostræ ætate viris illis & vita & oratione parem similibus votis ad summam senectutem cum omnium felicitate trans-

Juliani familiares Magi.

(c) Eunap. Sard. Vit. Philosoph.

XI. Maximi præstigiæ.

XII. Julianus studiosissimus Jamblichi.

PAGIUS CONS. Constantinopolim denotat. Alius Constantini Nummus inscribitur, CONSTANTIANA DAFNE, in quo sedet Victoria alata ramos tenens utraque manu; & ante eam fixum est trophæum cum captivo, cujus manus post tergum revinctæ sunt. Cuperus cum Valefio & Spanhemio putat esse castrum Daphne, quod Constantinus Magnus ad ripam Danubii extruxit in Mœsia, a quo milites in Notitia Imperii, CONSTANTINI DAPHNENSES.

& BALISTARI DAFNENSES nominati sunt. Victoria sedet in eo Nummo quia Gothos & Sarmatas Thraciam depopulantes profugavit. Quo spectat hæc Inscriptio, SARMATA DEVICTA, uti in aliis Constantini Magni Nummis legitur. Utraque igitur Daphne nihil commune habet cum tertia Daphne in suburbii Antiochiæ posita, quo Gallus Cæsar Sardonianæ Babilæ Martyris Reliquias transferri jussit.

transmittere. Hæc Julianus, magiæ Jam- blichii studiosus. Quanta vero hisce præ- ceptoribus fuerit imbutus impietate, & quam maxime sub talibus artificibus fuerit excultus ad præstigias atque magias, & sub ejusmodi educatoribus imbibere odium Christi, declaravit eventus. Quomodo autem post hæc in suspicionem adductus as- sectata tyrannidis instar Protei in alium se mutaverit, Athenasque contulerit, suo loco dicturi sumus.

XIII. Hæc plane sunt illa Juliani tempora, quæ a S. Gregorio Nazianzeno sic descri- buntur (a): At vero postquam fratre Gallo ab humanissimo Principe ad Imperii societatem adscito, parteque Orbis terrarum haud parva in administrationem accepit, pro animi libidine, ac, sine ullo metu perniciosissimis studiis, & præceptoribus operam dare licuit; ipsi porro Asia (Pergamum nempe, ut dictum est) impietatis schola erat, tam quæ circa siderum scientiam, & naturas, inanemque præscientiæ imaginationem vanissime occupa- tur, quam quæ circa præstigiatarum artem earum assectam versatur; unum hoc jam restabat, ut ad impietatem vis & potestas accederet. Non multum temporis interfluxit, cum hanc quoque illi adversum nos concedit exundans multorum iniquitas, &c. Quibus omnibus facile declara- tur, usque ad præsentem annum, quo Gallus creatus est Cæsar, Julianum in clericali vita, qua fuerat initiatus, per- severasse, hancque secundam illius fuisse apostasiam.

XIV. Siquidem prior illa adnumeranda est, cum clam culturæ Dæmonum se addicens, Christianam religionem penitus detestatur; quod immane scelus inanis illa ab eo sæpe tentata ædificatio, & divinitus secuta demolitio templi martyris patefecit. Secunda vero præfens apostasia censenda

PAGIUS Ad num. XV. & seq. Magnentius Tyrannus e Gallia, Italiaque in Noricum, dein in Panno- niam profectus, a Constantio Augusto in Panno- nia Murfensi prælio ad Dravum fluvium super- ratus est, sub autumnii exitum, ut Julianus Orat. 1. pag. 121. & 128. & Orat. 3. pag. 298. 308. & 442. habet. De qua Constantii victoria legen- di etiam Socrates lib. 2. cap. 27. Sozomenus lib. 4. cap. 6. Victor de Cæsaribus, Auctor Chronici Alexandrini & Severus Sulpicius lib. 2. Quam hoc anno reportatam Auctor Chronici A- lexandrini & Idacius in Fastis testantur. Imo is diem notavit, scilicet IV. Kal. Octobris. U- triusque Scriptoris verba numero secundo re- citavimus.

V. Gothofredus in Notis ad titulum 10. libri 16. Codicis Theodosiani ait, incertum esse sub quo Imperatore Christiano Paganorum nomen Gentilibus tradi cœperit. Antiquior Paganorum men- tio repetitur ex Mario Victorino in lib. de divinis recipiendo, ubi inquit, Græci, quos Έλληνες, vel Paganos vocant, multos Deos dicunt. Opus illud nihil aliud est, quam Epitome librorum de Trinitate, quod scriptum est post libros ip-

est, cum exiit, quod induerat, clericum sive monachum. Tertia autem illa solemnior, cum quod specie tenuis ac simulate Chri- stianum nomen præferebat, ad id quod moliebatur tunc sibi proficuum, jam ad- eptum Imperium, aperte procul abjicit, ac detestatur. Sic videas in Juliano no- vum Proteum diversas pro temporibus mu- tare formas: nam & qui hoc tempore, solutis timoris habenis, quod vult facit, & liber incedit, paulo post (ut dice- mus) affectati Imperii apud Constantium suspicione laborans, ut ea se liberaret, pallium induens philosophicum, professu- rus philosophiam, Athenas profectus est: sed de his suo loco inferius.

XV. Hoc eodem anno Constantius Imperator ad- versus Magnentium tyrannum, necnon Veteranionem expeditionem futuram cogitans, salubre consilium inuit, ut omnes quos in tyrannum armavit milites, Chri- stiana religione imbuti & sacro baptismo initiati essent: quod si quis facere detre- ctaret, exui mox cingulo militari, & ad propria reverti præcepit. Theodoretus e- nim de his hæc tradit (b): In bello nam- que contra Magnentium suscepto, toto suo exercitu coactis in unum, omnes cohortatus est, ut divina percipiant mysteria: quippe exitum vitæ tum alias semper, tum in bel- lo potissimum incertum esse; præsertim cum in eo infinita tela, jacula, hasta, urin- que mittantur, quin etiam intendentur gla- dii, sica, & alia instrumenta bellica, qui- bus violenta inferitur mors. Proinde oportere singulos istam illam pretiosam induere, que in illa altera vita nobis omnibus cum primis necessaria est. Quod si quis- quam eam vestem accipere recuset, eum inde jam domum abire jubet: nam se nolle cum hominibus mysteriis minime initiatis bellum gerere. Hæc Theodoretus.

XVI. Cum igitur tantummodo Christianos bap- tizatos militiæ Constantius adscribi præ- ceperit: inde accidit, ut Gentiles, qui id facere recusarent, exuti militia, ad pa- ganitatem redacti, Pagani pariter, hoc est, non milites, dicerentur: indeque etiam postea usu venit, ut Ethnici omnes a Christianis Pagani sint nominati, qui multos deos colerent; unde Marius Victo- rinus (a): Græci, inquit, quos Έλληνες, vel Paganos vocant, multos deos dicunt. At de hac quidem voce consule quæ sunt a nobis pluribus disputata in nostris ad Ro- manum Martyrologium Notis: ut autem iidem dicerentur Gentiles, id acceptum est ex Judæis; unde Paulus (b): Sive Judæus, sive Gentilis. Apud Romanos ve- ro, Barbari tantum hoc tempore diceban- tur Gentiles, ut constat ex Imp. rescri- pto (c). Ex hoc ergo tempore cum tan- tum Christianis militare liceret, non nisi unum esse cœpit militum juramentum in militari professione, quod ita ponitur a Vegetio (d): Jurant (inquit) per Deum & Christum & Spiritum sanctum, & per ma- jestatem Imperatoris, quæ secundum Deum generi humano diligenda est, & colenda. Sic Vegetius, qui scripsit Valentiniани temporibus.

Pagani cur dici cœperit Gentiles. (a) Marius Vict. de Hero- mousio re- cip. (b) 1. Cor. 12. (c) Tit. de imp. Gent. C. Theod. (d) Vegetio de re milit. 1. c. 5. Militare jurament. XVII. S. Martini ætas & Bap- tismus. (e) Greg. Turon. hist. Franc. 1.1. c. 36. (f) Sever. Vit. S. Mar- tini c. 1. bus, ut veteranorum filii ad militiam scriberentur; prodente patre, qui felici- bus ejus actibus invidabat, cum esset an- norum quindecim, raptus & catenatus, sa- cramentis militaribus implicatus est. Et paulo post: Triennium fere ante baptismum in armis fuit. Ac proinde ipsum anno decimo octavo suæ ætatis baptizatum esse, affirmare videtur; & quod sequitur, tan- tum biennio postquam baptizatus est, mi- litasse. Cum, inquam, tantopere discrepent quæ de ætate Martini Gregorius tradit, ab his quæ ex Severo recitavimus; plane ea rejicienda putarem: cum, omnium sen- tentia, major sit præstanda fides Severo, quam Gregorio; cum ille eodem cum Martino sæculo vixerit, quo & usus est familiarissime, iste vero post annos ferme ducentos ab obitu S. Martini claruerit: nisi sententiæ Gregorii alio in loco (ut dictum est) eundem Severum (g) habe- remus auctorem: etenim in Dialogis ait, S. Martinum septuagenarium tunc fuisse, cum Maximum Imp. convenit; quod ejus- dem constat auctoritate (h) eo anno con- tigit, quo Evodius Consulatum gere- bat: est is annus Domini trecentessimus octogessimus sextus; qui igitur dicto anno septuagenarius erat, necesse est affirmare ipsum natum fuisse anno Domini trecen- tesimo decimosexto; ipse est annus unde- cimus Constantini, quo ponitur a Grego- rio S. Martini natalis: qua etiam ratio- ne consentit Severus, hoc anno egisse, Martinum annum ætatis trigessimumquin- tum, & sub Juliano, cum dimissus est a militia, attingisse annum quadragesimum. Sed cum adeo deformiter ipse sibi con- trarius videatur, qui (ut dictum est ali- bi) ait non excessisse ætatem annorum viginti, cum missionem a militia postula- vit a Juliano: nihil est plane quod pu- temus, nisi ipsum exordium Vitæ S. Mar- tini librorum vitio esse depravatum, cum & alia ibidem insint Severo prorsus indigna; qui cum suorum temporum res gestas, & amici intimi, quo cum magnam habuit consuetudinem, scripsit; haud possumus suaderi, ipsum adeo contraria inter se litteris commendasse, & tam tur- piter hallucinatum esse, his præsertim in rebus, de quibus a plurimis tum viventi- bus mendacii redargui facile potuisset.

XVII. Hæc igitur lex, qua factum est, ut omnes militari imbuerentur sacro bap- tismo, pariter effecit, ut, qui in exercitu erant catechumeni, sacro baptismo initia- rentur: cum Sanctus Martinus adhuc ca- thecumenus, & ipse pariter fuit baptiza- tus, annum agens suæ ætatis (ut auctor est Gregorius Turonensis (e), qui eum undecimo anno Constantini Magni natum affirmat) trigessimumquintum: qui enim dicto anno undecimo Constantini genitus est, Sabino & Rufino Consulibus, anno Domini scilicet trecentesimo decimosexto, usque in hunc annum oportuit ipsum prop- agasse dictam trigintaquinque annorum ætatem. Sane quidem abhorrerem penitus a Gregorii sententiæ, ut abhor- ruimus in Notis ad Martyrologium Ro- manum, quas corrigas ex his quæ di- cituri sumus, ut quæ a Severo (f), qui res gestas S. Martini scripsit, tanto- pere discrepat, nisi ejusdem Severi sci- rem esse confirmatam auctoritate. Quam enim a Gregorio de ætate S. Martini Se- verus discrepare videatur, ex his accipe, quæ ipse in Vita ejusdem S. Martini ha- bet his verbis: Cum editum esset a Regi-

PAGIUS ex locorum agræstium campis & pagis. Plura hac de re Gothofredus. VI. Chronica S. Martini ex Severo Sulpicio deducen- da. Ad num. XVII. & seqq. Baronii tanta aucto- ritas fuit, ut omnibus persuaserit in Chrono- logia annorum Sancti Martini Episcopi Turonen- sis Gregorium unum ex hujus Sancti successori- bus Severo Sulpicio, qui ejus Vitam scripsit, præferendum esse; hancque adeo a posteriori- bus depravatam, ut in ea Auctor a semetipso dissentiat. Verum Gregorii Turonensis Operi-

bus, ut veteranorum filii ad militiam scriberentur; prodente patre, qui felici- bus ejus actibus invidabat, cum esset an- norum quindecim, raptus & catenatus, sa- cramentis militaribus implicatus est. Et paulo post: Triennium fere ante baptismum in armis fuit. Ac proinde ipsum anno decimo octavo suæ ætatis baptizatum esse, affirmare videtur; & quod sequitur, tan- tum biennio postquam baptizatus est, mi- litasse.

XVIII. Severi textus in- signiter deprava- tus. (g) Sever. Dialo. 1.2. c. 7. (h) Sever. Vit. S. Mar- tini c. 23.

XIX. Attende, amabo te, pie lector, quibus- nam

bus, & Vita illa in sedulum examen a me re- vocatis, comperi communem hanc persuasionem falsam esse, Vitam illam ad nos sinceram & ger- manam pervenisse, Gregoriumque fabulosis qui- busdam Sancti Martini Actis deceptum, & ubi- cumque a Severo discrepat minime audiendum esse. Quæ res cum magni momenti sit, pec- culari Dissertatione de anno & die Mortis San- cti Martini a me explicabuntur, ad quam ideo Lectorem remitto.

CHRISTI
351.JULII PAP.
15.CONSTANTII IMP.
15.

nam aliis argumentis ex eodem Severo hæc vera esse de annis S. Martini mon-
strentur, unde menda in Severum illap-
facilius cognoscantur, ac pariter corri-
gantur: habet (a) enim tunc Martinum
adscriptum fuisse militiæ, cum promulga-
tum fuit edictum, quo juberentur filii ve-
teranorum ad militiam scribi. Extat ipsum
edictum (b) a Constantino Imperatore sanc-
tum Consulis Pacatiano & Hilariano,
habens relationem ad aliud rescriptum (c)
ad Severum de filiis veteranorum, ut ad
militiam cogentur: reperiuntur ambo in
Codice Theodosiano: quorum posteriore
pariter significatur, adscribendos esse filios
veteranorum castrensi militiæ post exa-
ctum ipsorum ætatis annum decimumsex-
tum, nempe decimosextimo, idque mo-
re majorum, ut Gellius (d) docet. Cu-
jus quidem posterioris edicti tempore cum
invenitur S. Martinus fuisse annorum se-
ptemdecim (tot enim numerantur a Con-
sultu Sabini atque Ruffini, quo natus
ponitur, usque ad Pacatiani atque Hila-
riani Consulatum, nempe ab ipso anno
Domini trecentesimo decimosexto, usque
ad annum ejusdem trecentesimo triges-
mum secundum, quo idem Pacatianus &
Hilarius Consulatum gesserunt) illud
plane ipsum tempus esse cognoscitur, quod
a Severo describitur, Martinum edicto
Imperatoris coactum fuisse nomen dare mi-
litiæ, ipso nimirum exordio anni ætatis
sua decimosextimi.

XX.
Severi
textus de-
pravatus.

Ex quibus quoque illapsum errorem in
Severum emendes, quo ibidem dicitur
Martinus natus annos quindecim militare
coactus; cum id plane advenisset tum an-
tiquis militiæ legibus; tum etiam recen-
tioribus ab ipso Constantino tunc editis.
In reliquis vero mira quadam concinna-
tione concordare videas quæ scribit Se-
verus. At indecens plane est in his erro-
rem adscribi Severo, quæ de ætate de-
scribendorum tyronum ex frequenti usu
saltem, si non ex legibus, omnibus nota
essent: nam exceptis annorum numeris in
omnibus depravatis, cætera ab eo conscri-
pta egregie cum duobus illis edictis eo
tempore promulgatis concordant: nempe
non tantum (quod diximus) tum adscri-
ptum fuisse Martinum militiæ, cum ad hoc
præstandum recens edictum impelleret; sed
& quod ab eodem auctore superius (e)
traditum est, ipsum tyronem inter scho-
lares alas militasse (erat hæc equestris
militia) quod quidem priore Constantini
edicto filiis veteranorum indultum erat;
nam inter alia hæc ibi leguntur (f): *Si
autem veteranorum filii, qui equestris mi-
litiæ toleraverunt, inter equites probari
voluerint; habeant facultatem.* Hanc plane
apparet ex Severo Martinum militiam
delegisse, cujus pater primariis dignatus
militiæ honoribus militabat Tribunus.

(a) Sever.
Vit. S. Mar-
tini c. 1.(b) l. 4. de
filiis mili-
C. Theod.

Rufus vero quod idem Severus (g) XXI.
ait, Martinum postulasse a Juliano Cæla-
re missionem, cum ille militans in Gal-
liis, esset adversus barbaros pugnaturus:
consentit hoc militaribus legibus eorum
temporum, quibus Ripenses milites, post
vigintiquatuor stipendia honestam missio-
nem auctam privilegii accipere soliti e-
rant, quod ex ejusdem Imperatoris re-
scripto ad Maximum habetur expressum
(h); talis namque esse militia Martini
atque parentis ejus videri poterat, ut po-
te in Pannonia militum. Cum igitur Ju-
lianus, Ammiano auctore, & aliis, con-
stet fuisse sub Consulatu Arbetionis & Lol-
liani, qui est annus Domini trecentesimo
quinquagesimus quintus, octavo Idus No-
vembri creatum Cæsarem, atque sequen-
ti anno in Gallias missum ad barbaros co-
ercendos, nempe anno Domini trecente-
simo quinquagesimosexto, Consulibus Con-
stantio octavum & Juliano: si numeres ab
anno Domini trecentesimo trigemosecun-
do, quo Martinum fuisse adscriptum mi-
litiæ demonstravimus, usque ad dictum
annum trecentesimo quinquagesimumsex-
tum; invenies eum vigintiquatuor stipen-
dia meruisse, ac proinde honestam a Ju-
liano, non autem causariam quam dicunt,
missionem militiæ postulasse: cum causa-
ria nulla esse posset, quæ tantum ægro-
tantibus & corpore invalidis dari sole-
ret; nec nisi emeritis stipendiis omnibus
honestæ missio impertiretur.

XXI.

(g) Sever.
Vit. S. Mar-
tini c. 3.Elucidan-
tur loca
Severi de-
pravata.(h) l. 4. de
Veter. C.
Theod.

Vides igitur, quam absurda, ac plane
dixerim portentosa apud Severum in anno-
rum numeros illapso sint menda, dum ibi di-
citur Martinus ante baptismum, triennio
militasse, biennio vero post baptismum, ac
sic quinquennii temporis perfunctum mili-
tia a Juliano missionem rogasse, quem li-
quet ex his, quæ dicta sunt, ante bap-
tismum annos viginti militasse, & quatuor post
baptismum expleisse, ac subinde missionem
legitimam postulasse. At vero procul ab-
horret, ut Martinus, quod Christianus es-
set missionem petierit, quasi Christiano
homini militare minime liceret (quod una
cum in aliis Severo est emendandum) cum
non nisi qui Christiani essent, decreto Con-
stantii (ut nuper demonstravimus) mili-
tare deberent. Sed de missione Martini
pluribus suo loco dicendum est: hic au-
tem occasione baptismi ejusdem S. Mar-
tini, & expeditionis exercitus Christiani,
hæc oportuit differuisse de ejus ætate. Sic
igitur qui his Consulibus initiatus est sa-
cro baptismum, anno suæ ætatis trigesimo-
quinto, recte (quod ait Severus) tem-
pore congressus cum Maximo Imperatore,
septuagenarius erat; sed & qui ab
eodem Severo (i) dicitur ab eo tempore
supervixisse annos sexdecim, constat per-
venisse ad annum ætatis octogesimosex-
tum: in quibus tamen corrigendus est
Gre-

XXII.

Falsa eni-
m missio-
nis Marti-
ni.Anni S.
Martini.(i) Sever.
Dialo. l. 3.CHRISTI
351.JULII PAP.
15.CONSTANTII IMP.
15.

Gregorius qui eum obisse tradit Cæsario
& Attico Consulibus, annos natum octo-
ginta & unum; vel alii qui diversam ab
his ex Severo stabilitam de Martini ætate
chronographum statuisse noscuntur: in qua
quidem si errare contingat, haud fiet ab-
que magno dispendio historiciæ veritatis re-
rum Francorum, cum ab obitu S. Martini
apud eos olim solent tempora numerari.

XXIII.
Status
Romani
Imperii.

Scriptis igitur a Constantio (ut dictum
est) hoc anno militibus, in sequentem
annum adversus Vetranionem tyrannum
agentem in Pannoniis cum exercitu pri-
mum professionem instituit, inde vero ad-
versus Magnentium (si daretur) videlicet
copias perducturus. Res enim eo statu ef-
fice positæ videbantur, ut qui Vetranionem
superaret, vel isto scedere sibi conjunge-
ret, totius Romani Imperii summam fo-
ret consequuturus. Quamobrem cum ipse
Constantius, tum Magnentius demulcere
virum; atque officiis demereri certabat,
quo adscisceret quisque sibi eum adversus
alterum in pugna socium; promittens
uterque, eundem & collegam Imperii se
assumpturum. At quomodo sequenti anno
Magnentium Constantius antevertit, &
copias Vetranionis, illo exuto militia,
sibi opportune conjunxerit, suo loco di-
cturi sumus in fine sequentis anni: mo-
do autem ad res Ecclesiasticas redeamus,
ipsas nempe diffusiones obortas in Palæ-
stina non inter Catholicos tantum & A-
rianos, sed inter ipsos quoque Arianos
& alios ex eadem Arii radice pullulan-
tes hereticos, Semiarianos nomine nuncu-
patis, eaque omnia occasione Hierosoly-
mitanæ Ecclesiæ, Maximi obitu, succes-
sore vacantis, studisque diversorum er-
ga diversos (ut fieri solet) inclinantibus.

XXIV.
Maximi
Episcop.
Hierosoly-
mitani obitus.

Hoc igitur anno Domini trecentesimo
quinquagesimoprimum ponitur a S. Hierony-
mo in Chronico obitus Maximi Episcopi
Hierosolymitani: sed perperam sub eo-
dem laterculo notatus habetur Constantii
Imperatoris annus undecimus; cum (ut
vidimus) idem Maximus reperiatur an-
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

VII.
Maximo
Hierosoly-
mitano
succedit
Cyrillus.

Ad num. XXIV. & seqq. Hieronymus in Chro-
nico anno Abrahami 2366. juxta editionem Pon-
taci, qui cum mense Septembri anni Christi
CCCL. absolvitur, ait: *Maximus quadragesimus
post Macarium Hierosolymitanorum Episcopus moritur,
post quem Ecclesiam Arianis invadunt, primum
Cyrillus, Eusebius, &c. Theodoretus etiam lib.
2. cap. 26. ait: Maximo ad immortalitatem vitam
translato, Cyrillum Episcopalem gratiam promeruisse.
Maximum tamen Episcopatu ab Arianis de-
jectum fuisse, certum videtur. Libellus enim
Synodicus scribit, Athanasio & Paulo ad sua
ovilia proficentibus, impietatis antesignanos
Synodum Hierosolymitanæ hæreticæ coegisse, &
Maximum abjecisse, ac Cyrillum tanquam Ari-
anum elegisse. Addit libellus: *Acacius Casarea
Philippi propter Primatum Seda hæc exegit, nempe
Cyrillum Catachetum.* Quod factum existi-
mo, quia Maximus vicinus Episcopus ad Syno-
dum evocatur, cum Athanasius anno CCCXLIX.*

no superiore, qui est Constantii decimus-
quartus, una cum Athanasio Hierosolymitis
Synodum habuisse: qui igitur sedere cœ-
pit anno Domini trecentesimo trigesimo-
primo, & hoc anno defunctus est, annos
viginti sedisse dicendus est. Ex quibus de-
formis erroris arguitur Nicephori Chro-
nicon, in quo annis sex tantum Maxi-
mus sedi præfuisse ponitur.

XXV.

Post obitum vero Maximi (subdit idem
Hieronymus) Ecclesiam Arianis invadunt,
primum Cyrillus Eusebius, rursum Cyril-
lus Irenæus, tertio Cyrillus Hilarius, Episcopo-
quarto Cyrillus. Quorum Cyrillus cum a
Maximo fuisset presbyter ordinatus, & post
mortem ei ab Acacio Episcopo Casariensi
& cæteris Arianis Episcopis Episcopatus
promitteretur, si ordinationem Maximi re-
pudiasset; diaconus in ecclesia ministravit:
ob quam impietatem, sacerdotii mercede
penitus, in Heracium, quem mortuus Ma-
ximus in suum locum substituerat, varia
fraude sollicitans, de Episcopo in presby-
terum regradavit. Quo in exilium ob fi-
dem truso, omnes clerici juraverunt, ut
nullum alium susciperent. Hæc de succes-
sione Episcoporum sedis Hierosolymitanæ
Hieronymus; sed, ut puto, mendose
multa leguntur. Acacius itaque Episco-
pus Casaræ, Palæstinæ totius metropo-
lis, inter Arianos Episcopos facile prin-
ceps, & apud Constantium plurimum va-
lens, atque ab eo præ cæteris in honore
habitus, cum alias multas Ecclesias, tum
etiam Hierosolymitanam invasit; totisque
incubuit viribus, ut, expulso Orthodo-
xo Episcopo a Maximo vivente probato,
Cyrillum hunc a Hieronymo recensitum,
malis redemptum artibus, hominem Aria-
num, Ecclesiæ illi præficeret.

XXVI.

Cæterum successio Episcoporum post Ma-
ximum non nihil interversa putatur, & in-
dem confusa nominibus: quatuor enim Cy-
rilli cum ponantur a S. Hieronymo, ab
Epiphano (a) non nisi duo cogniti sunt, (a) Epiph.
atque hoc ordine recensiti: *Post Maca-
rium Maximus, qui hoc anno obiit; post
R r r Ma-*

Alexandriam pergebat, absque permisso ejus-
dem Acacii, cum Maximus Metropolitanus non
esset. Sozomenus lib. 4. cap. 20. & Theophanes
in Chronico libelli Synodici Auctori suffragan-
tur, licet eam depositionem in Synodo factam
non memorent: de quo tamen minime dubitan-
dum; cum Episcopi non nisi in Synodis deponi
soliti essent. Acacius Cyrillum postea deposuit,
quod de jure Metropolitanum adversus se contro-
versiam movisset, ut testatur Sozomenus lib. 4.
cap. 25. Jus autem Metropolitanum in eo præci-
pue consistit, ut Episcopi omnes ad ipsius Con-
cilium vocati venire cogantur.

Cyrillus itaque Maximo adhuc viventi subro-
gatus, idque anno præcedenti, ut ex Hierony-
mo laudato constat. Præterea Auctor libelli Sy-
nodici factum id dicit, cum Athanasius Alexan-
driam properaret, & Synodum Hierosolymita-
nam Arianorum ante Sirmiensem, quæ hoc an-
no celebrata est, recitat. Verum est, Theo-
ph.

VIII.
Idque an-
no præce-
denti.

Maximum Cyrillus, inde Irenaeus, quem Hieronymus Cyrillum cognomine appellat; post hunc Cyrillus alius, quem puto Cyrillum Eutychem ab eodem Hieronymo nominatum; quarto demum loco Hilarionem, quem Cyrillum Hilarium idem Hieronymus appellat, qui (inquit Epiphanius) nunc deinet Ecclesiam, cui obicitur quod sit Arianorum sectae. Hæc Epiphanius. Rufinus vero unum tantum sedisse Cyrillum demonstrat, cum ait (a): Hierosolymis vero Cyrillus, post Maximum sacerdotio, confusa jam ordinatione, suscepto: aliquando in fide, sæpius in communione variabat. Sed & Nicephorus in Chronico unum tantum & ipse Cyrillum ponit, eundemque Catholicum, de quo ait: Cyrillus succedens Maximo, expulsus ab Arianis; in ejus locum constituuntur tres, Arsenius, Heraclius, & Hilarius; & rursum revocatus tempore Gratiani, in secunda Synodo inventus est Constantinopoli. Ac proculdubio hic ille Cyrillus, de quo S. Hieronymus meminit iisdem ferme verbis, cum inquit (b): Cyrillus Hierosolymorum Episcopus sæpe Ecclesia pulsus, & receptus, ad extremum sub Theodotio Principe octo annis inconcussum Episcopatum tenuit. Hæc ipse.

(a) Rufin. l. 2. c. 23.

(b) Hieron. de Script. Eccl. in Cyrillo.

XXVII. Hierosolymitana Ecclesia agitata turbis.

PAGIUS phanem Sancti Maximi depositionem referre ad annum Christi CCCLV. sed Theophanis Chronologia per hæc tempora prorsus corrupta: quod ex eo liquet, quod Eusebii Constantinopolitani Episcopi mors cum anno CCCLVI. in eo Chronico copuletur. Verum Theophanes ex Theophane corrigendus. Is Maximi depositione narrata, ait: Sub id tempus, Cyrillo Episcopum agente, visiva Crucis signum luce magna conspiciant, die sacro Pentecostes, apparuit in celo. Contigit ea apparitio mensis Maii currentis Christi anni, ut anno CCCLIII. ostendam, idque sub Cyrilli Episcopatus initium. Hic enim in epistola, quam de ea apparitione ad Constantium Imperatorem Hierosolymis scripsit, ipso initio ait: Primum hæc ex Hierosolymis ad te, Deo dilecte Imperator, mitto litterarum primitias, &c. Recens itaque Episcopatum Hierosolymitanum Cyrillus adeptus erat, quando Christi Crux in Oriente

Cyrillum Hierosolymorum Episcopos, factis aperte significant; qui ista de Eutychio in primis habet (c): Eutychem enim Eleutheropolita, nimirum ut qui a beato Maximo Hierosolymitano confessore & Episcopo fidem haberet manifeste Orthodoxam, propter inimicitias adversus Cyrillum, non admixtus fuit Acacio, Orthodoxam quidem fidem habens usque ad tempus, simulans autem ob proprium thronum. Et alii plures Palaestini (propter quos Acacius cum suis instructus erat) eandem rabiem habentes & insaniam, malamque fidem, tamen ad tempus nihil cogitabant de his, neque confitebantur, neque negabant. Hactenus Epiphanius.

(c) Epiph. hæresi 73.

Qui & ex his quæ superius de eodem Eutychio scribit, communionem ipsum cum Acacio iniisse demonstrat in odium Cyrilli; ait enim: Acacius Palaestinae Cæsurae Episcopus cum Meletio & Uranio Tyrio & Eutychio Eleutheropolita, propter emulationem & odium adversus Cyrillum, resistit Basilio, & Georgio Laodicensi, & aliis Semiarianis Episcopis. A quorum parte stetit Cyrillum, idem auctor inferius quoque significat, cum sic ait (d): Verum ad scissuras inter se distincti sunt, aut ob invidiam, aut propter odium quoddam mutuum, eo quod Cyrillus Hierosolymitanus adversus Eutychem iram haberet, & hic rursus adversus illum, & quod Cyrillus esset cum Basilio Galata, & Aniano Episcopo Antiochia, & Georgio Laodicea. At sicut Eutychem sic inhæsit Acacio, ut tamen nequaquam cum eo sectatus sit Arian sententiam; ita Cyrillus quoque Basilio & aliis Semiarianis visus est inhæsisse, ut tamen nequaquam eorum fidei professioni consenserit; siquidem dum recitat Epiphanius horum fidei professionem cum subscriptione Episcoporum eidem consentientium, nequaquam inter eos reperitur Cyrillus subscriptus. Ceterum quod duo saltem ab Epiphano tradantur esse Cyrilli, auctor ille Catecheseos, cum suis ipsius scriptis,

XXVIII. Dissensio inter Eutychem & Cyrillum.

(d) Epiph. hæresi 73.

hoc anno apparuit; ideoque etiam ex Theophanis sententia Cyrillus anno præcedenti Episcopus Hierosolymitanus inauguratus. Quare Henschenius die XVIII. Martii in Vita S. Cyrilli Hierosolymitani, & Papebrocius in Historia Chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum, Sancti Maximi depositionem & Cyrilli initium non bene ad annum CCCLV. referunt, licet uterque Cyrillum a suspitione hæreseos Arianae jure merito liberent. Hieronymus enim valde juvenis erat quando Chronicon suum scripsit, in quo Cyrillum inter Episcopos Arianos nominat. Sedit Maximus annos XVI. utrimque incompletos; ideoque in Chronico Nicephori, ubi annos VI. sedisse dicitur, nota numeralis X. Librarii errore videtur omisa. Hinc liquet, Maximum anno CCCXXXV. Macario successisse. Colitur Maximus tam a Latinis quam a Græcis die V. mensis Maii.

XXIX. Acacius contra Athanasium insurgit.

(a) Ath. ep. ad Solit.

XXX. Quod Ursacii & Val. confessio spontanea fuerit.

ptis, tum testificatione Concilii Constantinopolitani probatur fuisse Catholicus, fideique Nicænae assertor, de quo sæpe inferius.

Cum sic igitur Hierosolymorum Ecclesia, defuncto Maximo Athanasii studiosissimo, ab Acacio Cæsariensi Episcopo, Arianorum successione, perturbata penitus esset: rebus prosperis idem Acacius elatus, majora audebat, nempe Athanasium ab Alexandria Ecclesia exturbare; reque communicata cum suis, iidem omnes ipsum perficere nituntur auxilio Constantii Imperatoris. Porro quoniam modo se res habuerit, S. Athanasius post recensitos totius fere Christiani Orbis provinciarum Episcopos, quos suæ communicationi conjunxerat, ob idque acrioribus stimulis invidiæ Arianos exagitarat, hæc de illis mox subdit (a): Primum igitur Ursacio & Valenti persuadent, ut, mutato proposito, quasi canes ad proprium vomitum revertantur, & ut stes in pristino impietatis luto denuo sevolvant; causantes, penitentiam, quam simularent, ex metu Constantis religiosissimi Principis exortam esse. Sed ita respondet ad hæc Athanasius:

Jam cum metus nullus fuerit, & merum mendacium sit quod dicunt; qui, quæso, non omni probro digni habeantur? Quippe cum nullus ibi neque satelles, neque Palatini, neque Notarii affuerint, qui ab illis adhiberi solent; immo ne ipse quidem Imperator ibi præfens fuerit: & quod majus est, ipsi a nemine accesserint, confessionem suam scriptis prodiderint, Romamque ultro profecti sunt, & in Ecclesia, ubi nullius nisi Dei metus, & ubi liberam quisque sententiam proferebat, sponte penitentiam suam professi sunt, & scripto ediderint. Nihilominus tamen iterum Ariani facti, nihil in tam futile causatione fingenda camminantemque erubuerunt; nec ita diu postea Ariani, invito consilio, Imperatorem Constantium istiusmodi verbis exacerbaverunt: Etiam tum cum primum deprecaremur, fides nobis habita non fuit: denunciamus enim jam tunc cum revocares Athanasium, quod illa ipsa revocatione nostram hæresim tolles, cui ille ab initio se adversarium præbuit, neque umquam eam desinet anathemate persequi. Quin jam quicquid terrarum est, scriptis suis, quibus nos impetit, adimplevit; & fere omnes cum eo communione sociantur. Ex iis autem qui nostra factionis esse videbantur, alii sese illi adjunxerunt, alii id ipsum jam facturi existimantur: nos interim destituti defertique relinquitur; neque leve periculum est, ut hæresis nostra palam imotescat, ac deinde tu nobiscum hæreticus judicaris: quod si sit, vide ne cum Manichæis in eandem classem computemur. Age igitur, incipe eos persequi, & suscipe patrocinium tuæ sectæ; siquidem illa suam te Imperatorem agnoscat: hæc erant illorum sceleratorum verba.

Ille igitur (nempe Constantius) cum in expeditione iret adversus Magnentium, videtque Episcoporum cum Athanasio communionem; quasi ignis succensus, sententiam suam mutat, nihil jam jurisjurandi memor, & suarum litterarum oblitus, gratitudinis officium erga fratrem non retinuit: nam cum illi scriberet, & Athanasium vidisset, juramentum conceperat, se nunquam aliter facturum, quam quod populus vellet, & Episcopo gratum esset; sed studium impietatis omnium simul illi oblivionem induxit. Neque admirationi esse debet, si post tot epistolas, tot juramenta Constantius mutatus sit; siquidem & tyrannus Aegypti Pharaos subinde promittens, atque inde relaxationem mali adeptus, tandem sese mutavit, donec prorsus tandem cum suis gregalibus periret. Hos igitur singulis in urbibus ad sententiam mutationem cogebat. Hucusque Athanasius: quæ autem his subjungit, post devictum Magnentium acciderunt, quo tempore, suo loco eadem recensebimus.

XXXI. Constantii inconstantia

His ab Arianis Constantius persuasus, conceptam in Athanasium indignationem lento gradu coquebat in stomacho: non enim palam aggressus est eum persequi; siquidem suam ipsius inconstantiam idem Constantius erubescerebat. At moram ejus Ariani ipsius ministri pertæsi, litteras simulant Athanasii ad Constantium, quibus eum rogaret, ut proficiscendi in Italiam sibi facultas impartiretur: cum ad eundem Constantius ipse rescripsit, & pro itinere commode conficiendo diploma dedit. Hac igitur arte Ariani tentarunt Athanasium ab Alexandria dimovere, quasi a Constantio litteris vocatus esset. At quid tunc actum sit per Montanum Palatinum horum omnium ministrum ad omne nefas aptissimum, idem Athanasius docet his verbis (b): Venit Montanus Palatinus cum hujusmodi epistola, quasi ego scriptis meis a te jus in Italiam abeundi postularem ad ea instauranda, quæ ibi deficere videbantur. Tuæ quidem pietati gratias ago, quod ad scripta aliena, quia mea putabas, audiveris, curamque itineris mei, ut id commodissime fieret, susceperis. Miror tamen interim eos sine ulla abominatione, & horrore mendacii ita falsa apud tuas præsertim aures (alloquitur litteris ipsum Constantium) potuisse dicere, cum mendacia patrem diabolum habeant; iique qui mentuntur, alieni sunt ab eo qui dicit, Ego sum Veritas (c). Nihil enim hujusmodi scripsi, neque umquam talem epistolam, quæ quidem mea sit, adversarium inveniet, etiam si quotidie litteras misero, ut bonum illum vultum tuum conspiciam: immo nec fas est Ecclesiam relinquere, aut tuæ pietati molestum esse, maxime cum etiam absentibus nobis in Ecclesiasticis postulationibus annuas.

XXXII. Fraus Ariatorum in Athanasium.

(b) Ath. A. pulog. ad Constantium.

(c) Joan.

Quæ enim Montanus attulit, si jubebis XXXIII. epi-

Epistola
nomine
Athanasii
constituta

epistolam recitari, talia esse deprehendes. Unde autem hanc epistolam nacti sint accusatores, quis illis dederit, libenter cognoscerem; jube, quæso, ut tibi respondeant; nam plane cognosces, eos eadem fide hæc finxisse, qua calumniam de abominando & diro Magnentio (nempe quod Athanasius litteris suis sollicitasset eundem Magnentium in Constantium). Jam enim hic deprehenso, ad quam nos denuo pertrahent necessitatem respondendi? Id enim meditantur, & studio habent, ut omnia moveant & perturbent, fortasse ea spe, quod te, multum obganniendo, adversum me irritare posse credant. Atque eo ipso digni sunt, quos averferis, odioque habeas, quod quales ipsi sunt, tales etiam suos auditores existiment, persuadentque sibi calumnias plurimum valituras, exemplo a Doeg (u) mutuato, cujus infidie contra sacerdotes plurimum valuere; sed auditor ibi Saul ille injustus fuit; ac paulo post;

(u) 1. Reg. 22.

XXXIV.
Iusta ex-
cusatio A-
thanasii

Crede mihi: nam par est te id credere, ut falsus sermo a te procul pellatur. Propterea & ego, quoniam per calumniam epistola subjecta erat, nec imperabat quicquam de itinere ineundo, satis intellexi non fuisse tue voluntatis, ut ad te profectioem instituerem. Non enim ita scribas, tanquam qui venire juberis; sed idea mihi profectioem concedebas, quod ego hoc litteris meis postularem. Hic etiam si omnes rem silentio premant; manifesta tamen res est, id ex animi tui sententia scriptum non esse, sed alienæ voluntati hoc ipsum petenti indultum; quod & omnes arbitriati sunt, & ego scriptis præ me tuli. Scitque ipse Montanus, me non detrectasse profectioem; sed inobsequium mihi visum fuisse, eo nomine iter arripere, quæsi ego de adventu impetrando litteras misissem: simul veritus, ne hic quoque synagoga occasione inveniunt, quo molestior essem pietati tuæ. Certe me profectioem adornabam: nam & hujus quoque rei conscius est Montanus, ut litteris tuis acceptis, si dignatus fuisses scribere, statim decederem, & promptitudine obsequendi mandatum tuum anteverterem. Non enim ita insanio, ut istiusmodi præceptis contradicendum putarim. Cum igitur nihil scriptum esset a majestate tua, mihi que nihil injunctum esset: ubi, quæso, mandatis restiti? aut qua fronte dicere possum, me non obsecutum imperiis fuisse? Porro si nihil in mandatis erat; quid causæ est, ut hinc calumnia abesse existimetur, præsertim cum id fingant factum esse, quod factum non est? Vereor ne hoc quoque quod dignatus sum respondere; ad calumniam detorqueant; tantopere & ego expositus sum detractionibus, & tam prompti sint illi ad criminationes texendas, & ad sacram scripturam, qua ita loquitur, contemnendam: Ne amos obloqui, ne extol-

laris. Hæc ipse usque ad profectioem Montani Alexandria, quando ad Athanasium venit Diogenes Notarius, Sed quæ sequuntur, suo loco oportunius, quo gesta sunt tempore, dicenda sunt.

Cum igitur in hunc modum Ariani rursus Constantium adversus Athanasium concitassent, & a priorè illo animo, quo erga eum propensior videbatur, penitus dimovissent; novis Athanasium pressuris exagitante: sed quod Constantius detineretur expeditione in Vetraniem atque Magnentium occupatus; haud queunt eodem tempore omnes, quas adversus eum fabricarant, machinas admovere. Differunt reliqua post bellum exactum; nam ex Imperatoris sententia longe absentis cuncta se agere decreverunt, qui totus in expeditione bellica positus isthæc frigide curare videbatur. Dicemus ergo de his quæ post hæc subsecuta sunt, anno sequenti,

XXXV.
Coguntur
Ariani
differre
paratos
dolos.

Hoc eodem anno, antequam Constantius Antiochia recederet (sequenti enim adversus Vetraniem profectum in Pannoniam esse constat) idem Constantius Paulum Constantinopolitanum Episcopum, quem Constans frater restitutum curarat, solutus jam ejus metu, a sede pellendum, & Macedonium in ejus locum subrogandum esse decrevit. Id quidem accidisse antequam Constantius recesserit Antiochia, Socrates (b) & Sozomenus (c) testantur Sed & Socrates primum omnium Orthodoxorum Episcoporum Constantium exilio damnasse Paulum affirmat (d). Halucinati sunt tamen, dum ultimum Pauli exilium per Philippum justum (quem sæpius exulasse, superius dictum est) contigisse putant ante Concilium Sardicense: nam post ipsum liquet Paulum favore Constantis fuisse restitutum.

XXXVI.
Paulus se-
de pellitur
Macedo-
nium subro-
gatur.

Nos igitur, quæ de Pauli exilio a Socrate primum atque aliis scripta sunt, hic redemus, ac demum dicemus quæ de ejus martyrio ab Athanasio recensentur. Constantius Imperator (inquit Socrates e) Antiochia commoratus, simulatque acceperat Paulum Episcopatus Constantinopolitani sedem denuo occupasse, rem acerbe & graviter tulit. Philippo igitur Præfecto, (utpote majorem cæteris provinciarum Præsidibus potestatem consecuto, secundum namque ab Imperatore nuncupatus est) mandatum scriptis proditum mittit, ut Paulum ejiceret Ecclesia, Macedoniumque in ejus locum introduceret. Præfectus vero Philippus, populi tumultum veritus; Paulum astute admodum aggreditur, Imperatoris voluntatem tacitus occultat. Atque simulata specie publicis civitatis rebus diligenter providendi, ad balneum publicum, quod Zeusippus dicitur, vestra pergit. Mititque inde quemdam, qui Paulum honorifice accerseret, diceretque illum ad Præfectum venire debere necessario. Postquam ille

(b) Socr. l. 2. c. 12.
(c) Sozom. l. 3. c. 8.
(d) Socr. l. 2. c. 21.
(e) Socr. l. 2. c. 12.

XXXVIII.
Macedo-
nium o-
stenditur
Episcopus
Constanti-
nopolit.

ille accitus venerat, Præfectus absque mora Imperatoris mandatum ostendit. Episcopus sententiam, licet inique contra eum pronunciatam, æquo animo fert, Præfectus autem tum eos qui circumstitebant, tum multitudinis impetum admodum reformidans (multi namque rumoris suspitione commoti ad publicum illud balneum concurrerant) unam balnei fenestram aperiri jubet; Paulus per eam in navigium ad eam rem paratum demissus, cum festinatione in exilium mittitur. Cui in mandatis dedit Præfectus, ut Thessalonicam primariam Macedonia civitatem (in ea enim a majoribus suis oriundus erat) proficisceretur, inque illa vitam degeret, liberæque & securo animo civitates etiam adiret Illyrii: verum ad partes versus Orientem revertendi nullam omnino ei facere voluit potestatem.

Paulus igitur præter expectationem & ecclesia pariter, & civitate ejectus cum celeritate adducitur. Imperatoris Præfectus Philippus ex balneo publico ad ecclesiam Philippum ex balneo publico ad ecclesiam maturat. Cum illo, quasi composito factum fuisset, aderat Macedonius, inque rheda pariter assidens, omnium undique oculis ostenditur. Militum manus cum gladiis eos stipat; inde multitudinis animis error injectus est. Omnes itaque ad ecclesias confluant: & tam illi qui fidem Consubstantialis, quam quæ Arii dogma rutabantur, ad ecclesiam ire contendunt. Simul ac Præfectus una cum Macedonia ecclesia appropinquabat, ingens certe murus cum multitudinem, tum milites etiam ipsos perculit. Nam quoniam tanta aderat turba, ut nullus transitus Præfecto Macedonium deducenti pateret; milites multitudinem violenter irudere cœperunt. Atque cum ita multitudo coarctata esset, ut præ angustia loci sedere non possent; milites illam ex adverso se illis opposuissent, & suapte sponte transitum Præfecto interclusisse arbitrati, districtis gladiis in eam impetum facere, acriterque ad pugnam incumbere cœperunt. Circiter tria millia hominum & centum quinquaginta occubuisse feruntur, quorum alii a militibus trucidati, alii a multitudine oppressi interierunt. Macedonius vero post tam præclara facta, perinde ac nihil fecisset mali, sed istorum scelerum integer & innocens fuisset, arbitrio potius Præfecti, quam canone Ecclesiastico, in sede Episcopali collocatur. Ad hunc modum igitur Macedonius & Ariani per tantam hominum eadem ad Ecclesia gubernationem ascenderunt. Hactenus Socrates: eadem quoque Sozomenus (a), qui hæc subdit de rebus tunc ab impio Macedonio gestis (b):

XXXIX.

Macedonius Ecclesia Constantinopolitana occupata, præsidis monasteriorum complurium, quæ ipse Constantinopoli extruenda curaverat, & fœderibus cum finitimis

Episcopis percussis, se ipsum muniens, dicitur Pauli fautores variis affectis incommodis, ac primum Ecclesiam eos exturbasse; deinde vim illis ideo intulisse, ut cum ipso communicarent: unde factum est, ut multi verberibus graviter cæsi perirent; postremo alios fortunis, urbe alios privasse, alios in fronte notis ab ipso compunctos fuisse, ut præ cæteris insignes essent. Quare intellecta, Imperatorem factum condempnasse, & in crimen vocasse Macedonium. Eodem igitur tempore cum Macedonius hanc ob causam esset Episcopatu Ecclesie Constantinopolitane abdicatus, malum ad eadem prorupit. Nam cum alii nonnulli, tum Martyrius & Marcianus obruncati sunt; quos, utpote Pauli convictores, a Macedonio fertur Præfecto traditos esse; & cum accusarentur tamquam auctores necis Hermogenis & seditionis contra eum constata, fortiter mortem oppetivisse; quorum alter subdianus erat; alter, videlicet Marcianus, cantor, & sanctarum Scripturarum lector.

Persecutio
Macedo-
nii ad-
versus
Catholi-
cos.

Horum quidem insigne sepulcrum est pro menibus Constantinopolis extructum, & velut martyrum monumentum templo circumdatum: quod templum edificare cœpit Joannes quidem, nempe Chrysostronus, Sisinus autem absolvit, perfecitque: qui duo postea Ecclesie Constantinopolitane fuerunt Antistites. Nam indignum censuerunt, eos honore martyrum carere, quos Deus ipse honore affecerat: quandoquidem locus, ad quem adducti, securi percussi sunt, cum ante inaccessus esset, a spectris purgatus est; inque eo homines demoniis agitati morbo liberati, atque multa alia miracula præterea ad eorum sepulcrum edita. Sed de Martyrio & Marciano hæc hæc tunc. Quod si eadem cuiquam minime credibilia videantur; nullius pene negotii erit, ab illis, qui ea explore cogita habent, accuratius perdiscere: etenim istis multo sunt fortasse admirabiliora narraturi. Porro eorum nomina inter reliquos Ecclesie martyres in Ecclesiasticis tabulis relata, anniversaria memoria perseverant in Ecclesia, die eorum natalitio rediviva (c), qua ipsorum martyrii Acta, quæ extant (d), publice, ex more, recitari consueverunt.

XL.
Memoria
Martyrii
& Marcia-
ni Marty-
rum.

At licet de Macedonii abdicatione Sozomenus hic narrationem inculcet; eam tamen factam esse liquet, cum in Orientem Constantius reversus est, & cum post Synodum Seleuciensem convocavit Concilium Constantinopoli, ubi, se præfente, ob illas credes in ordinem redactus est, ut suo loco dicemus. Sed jam nunc reliqua impie & crudeliter a Macedonio gesta hic prosequamur. Socrates ea recenset, additque de Novatianis ab eodem dire exagitatis, quod & ipsi Consubstantialitatis professores essent: sed & ab ejus studio in hæresi propaganda sic exorditur (e): Ma-

(c) Martyr. die 25. Oct.
(d) Metap. die 25. Oct.
XLII.
Studium
Macedo-
nii in pro-
paganda
hæresi.
(e) Socr. l. 1. c. 30.

CHRISTI
351.JULII PAP.
15.CONSTANTII IMP.
15.

cedonius autem provincias & urbes Constantinopoli finitimas, ministris sui instituti contra Ecclesias suffectis, prorsus evertere conatus est. Nam Ecclesie Cyzicensis Eleusium creavit Episcopum, Nicomedienfis Marathonium, qui antea diaconus sub ipso Macedonio constitutus, multum operæ ac studii in rebus ad virorum ac mulierum monasteria spectantibus sedulo procurandis collocaverat. Ceterum quo pacto Macedonius provincias & urbes Constantinopoli vicinas evertere studuerit, jam dicemus.

XLII.
Novatiani
a Macedonio
exagitati.

Iste (ut supra dixi) cum Episcopatum acquisivisset, eos qui ipsius opinionem sequi non in animum inducerent, infinitis fere affectis incommodis. Et non solum eos qui in Concilio ab eo dissentire existimabantur, expulsi; verum etiam Novatianos (hos namque fidem Consubstantialis amplectari, pro certo agnovit) ejecit, cruciatusque illis inflixit intolerabiles. Angelius autem illorum Episcopus salutem fuga quaesivit. Multi præterea viri pietate eximii prebenti, tormentisque propterea graviter afflicti, quod cum illo communicare recusaverant. Quinetiam isti, postquam tormenta illis inflixerant, per vim mysteria cum ipsis participare coegerunt. Nam illorum ora ligno distendunt, mysteriaque ingerunt: qui autem hunc cruciatum subibant, ipsum aliis tormentis multo putaverunt acerbiorum. Mulieres porro & pueros abripiunt, mysteriorumque cum illis participes fieri compellunt. Quod si renueret quisquam, aut illis contradiceret, statim verberibus cæsus fuit, & post verbera in vincula & carcerem conjectus, contactusque alia acerba cruciamentorum genera sustinere. Ex quibus unum & alterum, quo sevitia & crudelitas tum Macedonii, tum aliorum qui id temporis fuerunt propter eam rem nobilitati, apud omnes liquido constat, in medio ponam. Ubera mulierum mysteria cum illis participare renuentium inter arcularum labra intrusa ferris absiderunt. Easdem item partes aliis mulieribus partim ferro candente, partim otis in igne quam maxime fieri poterat calefactis, exusserunt, novum hoc quidem cruciatus genus, etiam apud ipsos Gentiles non aliquando auditum, isti qui se Christianos prostabantur, excogitarunt.

XLIII.
Auxanone
ab Alexandro
Confessor.

Ista ab Auxanonte, cujus etiam in primo libro a me facta est mentio, vitam in longissimum tempus protrahente ipse equidem audiui; qui quamquam presbyter Novatiana erat Ecclesie, tamen non exigua mala ab Ariano, cum nondum ad gradum presbyterii ascendisset, se perpessum memoravit: nam una cum Alexandro Paphlagonæ, qui religiosum, & severum vitæ genus cum eo exercebat, in carcerem conjectum esse, multas plagas sustinuisse, tormenta tolerasse: Alexandrum autem pro-

pter plagarum acerbiter in carcere incubuisse; qui quidem ad dexteram homini jam in sinum Byzantium (quod Ceras, id est, Cornu vocatur) naviganti prope fluminum ripas sepultus est, ubi etiam Ecclesia est Novatianorum, Alexandri nomine nuncupata.

Diruerunt autem Macedonii mandato cum XLIV. alias Ecclesias in aliis Civitatibus, tum etiam Novatianorum in urbe Constantinopolitana sitam, quæ non multum abest Pelargo. At cur istius separatim mentionem fecerim, jam sicut ab Auxanonte, viro qui vitam longissime propagavit, ipse accepit, dicturus venio. Lege Imperatoris, & Macedonii violentia mandatum est, ut Ecclesia eorum, qui fidem complectebantur Consubstantialis, prorsus vastarentur. Ista lex una cum violentia Macedonii juncta, etiam ad istius Ecclesie everisionem impellebat; qui autem ad hoc facinus obeundum erant comparati, illud prope aggrediuntur. Ista quidem & alia de Novatianis suis (nam & ipse eidem sectæ addictus erat) ab Ariano dire vexatis Socrates habet; ac demum causam, cur postea in Macedonium Constantius Imperator fuerit exacerbatus, (a) Socr. l. 2. c. 30.

At tametsi multa fuerit res ejusmodi a XLV. Macedonio Christianæ religionis ergo præclare gesta, in quibus cædes, pugna, servitus, bella denique intestina acciderant: istud tamen facinus non solum apud eos qui erant ab eo læsi, verum etiam apud suos ingentem odii flammam meritisimo contra ipsum incendit, Imperatorisque animus partim hac de re ab eo est alienatus, partim alia de causa, quæ ejus generis fuit: Templum, ubi locus in quo corpus Imperatoris Constantini erat conditum, ruinam minari: populus qui intus versabatur, sequere precibus dicaverat, propterea in magno metu esse cepit. Macedonius igitur habebat in animo, Imperatoris ossa transferre, ne templi ruina locus ille penitus obrueretur. Populus, re intellecta, ejus conatum prohibere aggreditur; inquit, nefas esse, Imperatoris ossa transferre: nam pervinde esse, ac si e sepulchro effoderentur.

Populus in duas dispersitur factiones; XLVI. quarum altera corpus mortuum translatione illa minime læsum iri, altera facinus impium factu affirmabat. Qui autem Consubstantialis fidem amplectantur, communi consensu facto, restiterunt. At Macedonius eos, qui reluctabantur, parvi ducens, corpus in Ecclesiam, in qua corpus Acacii martyris erat depositum, transfert. Quo facto, a multitudine dissentiente prope in eam Ecclesiam concurrunt. Factio adversatur factioni, & absque mora mane graviter confligitur. Tanta hominum cædes facta est, ut tota Ecclesia pars inferior sanguine redundaret: idemque ab ipsa porticu Ecclesie adjuncta ad ipsam plateam fa-

Diruit
Macedo-
nius Ec-
clesias.

Macedo-
nius trans-
fert cor-
pus Con-
stantini.

Catholici
obstant
Macedo-
nio.

CHRISTI
351.JULII PAP.
15.CONSTANTII IMP.
15.

factum esse cernebatur. Quod factum miserabile & calamitosum ubi ad aures Imperatoris pervenit, illum contra Macedonium ad iracundiam provocavit, tum quod tanta hominum occidisset multitudo, tum quod patris corpus absque ipsius consilio transferre ausus esset. Haftenus Socrates de rebus gestis a Macedonio usque ad tempus, quo ab ipso Constantio et sede justus est dejici, de quo suo loco dicuri sumus.

XLVII.

At quid interea Paulus Episcopus Constantinopolitanus a Philippo Præfide passus

PAGIUS
IX.
Obitus S.
Pauli Con-
stantino-
politani.

X.
Prior Sy-
nodus Sir-
miensis.

Baron.
anno 357.
n. r. &
tegg.

Ad num. XLVII. & seq. Mors Sancti Pauli Episcopi Constantinopolitani, qui a Græcis die VI. Septembris, a Latinis vero die VII. Junii Pauli Con-

stantino-
politani.
Prior Synodus Sirmienfis, in qua Photinus ab Orientalibus damnatus est, a Baronio & Sirmundo in Dissert. de anno Synodi Sirmienfis differtur in annum CCCLVII. propter rationem a nobis indicatam anno CCCXLIX. num. IV. Verum eam præsentem anno coadam recte censuit Socrates lib. I. cap. 24. ubi memorat, eam habitam post Consulatum Sergii & Nigriniani, qui currenti anno competit. Photinus enim, cum in Synodo Mediolanensi anno CCCXLVII. damnatus ac depositus fuisset, adit Constantium, petitque, ut eam judicibus ab ipso nominatis de Fide disputaret, quemadmodum tradit Epiphanius in hæresi Photinianorum, ubi tamen perperam scribit, in Sardinensi Synodo Photinum depositum, Constantius quidem Basilio Ancyra Episcopo. injunxit, ut contra Photinum disputationem susciperet: Judices vero seu Auditores hujus disputationis dedit Thalassium, Darianum, Cerealem & Taurum Comites. Ex his Thalassius primas apud Imperatorem obtinebat, ut tradit Zosimus in lib. 2. & Præfatus Prætorio missus in Orientem hoc anno una cum Galio Cæsare. Mortuus est autem anno CCCLIII. Constantio Aug. VI. & Gallo Cæsare II. Cons. ut habet Ammianus in lib. 14. Proinde Sirmienfis Synodus & disputatio Basili contra Photinum non potest cadere in annum CCCLVII. ut contendit Baronius. Huc accedit quod scribit Epiphanius in ea disputatione Basili contra Photinum, Notarium fuisse Callieratem, qui erat Exceptor Rufini Præfati Prætorio. Fuit autem Rufinus Præfatus Prætorio per Gallias Consulatu Constantii VI. & Galli Cæsaris II. ut testatur Ammianus in lib. 14. Sed biennio ante Præfatus fuerat Illyrici. Anno autem Christi CCCLVII. non Rufinus, sed Anatolius Præfaturam Prætorii gerebat per Illyricum.

XI.
Eam hoc
anno co-
adam
magis
confirmatur.

Sed & ex Episcopatu Germani manifeste colligitur, Sirmiensem contra Photinum Synodum, in qua Photinus Episcopatu dejectus est, non esse celebratam anno CCCLVII. Etenim antequam Georgius, pulso Athanasio, Alexandrinam Sedem invaderet, jam tum Germanus Episcopus erat Sirmii, ut tradit Athanasius in Epistola Encyclica, quam scribit ad Episcopos Aegypti & Libyæ, tunc cum Georgius Alexandrinam Ecclesiam occupasset. Porro Georgius Alexandrinam Sedem occupavit in eunte anno CCCLVI. Cum ergo ante eum annum Germanus Episcopus fuerit Sirmii, Photinus quoque, cui successit Germanus, ante annum CCCLVI. depositus fuerit necesse est. Certe Athanasius in epistola ad Solitarios pag. 860. ubi ordinationes exterorum hominum a Constantio factas recenset, primam commemorat ordinationem Gregorii, deinde Ger-

fit in diversa translatus exilia, S. Athanasius docet his verbis, dum periodum ejus in diversa loca exilio amandati recenset (a): Primum quidem per illos in Pontum relegatus est, postea a Constantio ferro vincus in Singra Mesopotamia deportatus est, rursum inde in Emesam, atque ex Emesam Pauli Episcopi in Cucufum Cappadocia circa desertæ Turri abreptus est; quo in loco (ut ab illis renunciatum est qui cum illo fuerat) laqueo per Eusebianos strangulatus, vitam finit. Eusebiani vero, hoc scelere commissio, sine omni

(a) Athan.
epist. ad
Solitar.
Pauli E-
piscopi
Constanti-
nopolita-
ni Mar-
tyrium.

mini & Cæropii, postea Auxentii, ac postremo Georgii. Ex his Gregorius quidem Alexandrinus datus est Episcopus anno Christi CCCXLI. Germanus vero in locum Photini factus est Sirmienfis Episcopus præsentem anno, cum a Constantio Sirmii agente accitus fuisset, ut prodit Athanasius in loco supra citato, quem Interpretes Latini perperam vertit. Cæropius eodem anno factus est Episcopus Nicomedie, ut colligitur ex supradicto Athanasii loco. Auxentius denique ad Mediolanensem Episcopatum promotus est anno CCCLV. & sequenti anno Georgius Sedem Alexandrinam invasit. Hæc ex Valefio in Notis ad Socratem lib. 2. cap. 30. excepta.

Photinus, inquit Petrus de Marca in Dissert. de tempore Synodi Sirmienfis Plenarie numero XX. & sequentibus, & facundia nomine commendabatur, & flagrantissima gratia valebat apud Principem. Itaque magno conatu opus erat, ut a Sede pelleretur. Imo vero, ut regulis quæ tunc obtinebant, adhæreamus, cum Fidei causa ageretur, necesse erat Orientis Episcopos in unam sententiam conspirare cum Occidente, ut hæresis profligata censeretur. Itaque relatione decreti adversus Photinum missa ab Occidentalibus in Orientem ex more, ut docuit Hilarius, quid erat reliquum, nisi ut jussu Constantii Imperatoris Orientales Sirmium se conferrent, ut damnatione Photini suffragiis tot Episcoporum confirmata, hæresis confoderetur? Sane Concilium illud Sirmiense ex Orientalibus Episcopis constitutum fuit, ut scripsit Hilarius, seu, si mavis loqui cum Vigilio, ex toto Oriente. Ex ea sane satis eleganti conjectura sequitur, non longo intervallo temporis abfuisse Synodum Sirmiensem a Synodo Romana, unde profecta fuerat relatio ad Orientales.

Hoc etiam aperte docet Hilarius in Fragmentis, dum ait: Verum inter hæc Sirmii convenitur, scilicet dum libellus Ursacii & Valentis mittitur in Orientem, & Orientales literis suis res Sardinæ judicatas per insidias refricare conantur sub prætextu damnationis Photini, & communionis Marcello denegata ab Athanasio. Constituitur ergo Romana Synodus in anno trecesimo quadragesimo nono, poterit haberi Synodus Sirmienfis, ex mente Hilarii, currenti anno: quæ est Socratis & Petavii Dissert. de Photino Hæretico assertio. Reclamat tamen Sirmionus in Diatriba de anno Synodi Sirmienfis, & Synodum Sirmiensem Hilarii, aliam a Sirmienfi Synodo Orientalium omnino esse pertendit; hac præcipue ratione quod in ista Photinus exanthoratus est, ut docent Sozomenus & ceteri Historici: in illa vero testatur Hilarius populi tumultu id effectum, ut Episcopatu amoveri non posset. Verum certum est ex Epiphano & Socrate pag. 860. ubi ordinationes exterorum hominum a Constantio factas recenset, primam commemorat ordinationem Gregorii, deinde Ger-

XII.
Post Syno-
dam Ro-
manam
Sirmienfis
constituta.

XIII.
Contraria
opinio re-
fellitur.

omni pudore, ut ubique mendaces, hominis extincti aliam causam finxere, tamquam ex morbo periisset, cum longe aliud constet omnibus ejus loci incolis. Siquidem Philagrius per id tempus eorum locorum Vicarius, omniumque quae ipsi vellent histrio, sed tamen super hoc scelere stupens & moerens (credo, quod alius, ac non ipse potius ejus necis auctor esset) plurimis rem prodidit, & inter reliquos mihi notos Serapioni Episcopo: Paulum ab Eusebianis in arctissimo, & obscurissimo loco reclusum fuisse, relictumque ibi, ut fame periret: deinde post sex dies, cum eo ingressi Eusebiani hominem adhuc spirantem invenissent, per vim Episcopum strangulasse, atque eo genere finis vitam clausisse; & diaconum dixisse, inferenda necis ministrum Philippum Praefectum fuisse.

XLVIII. Verum ad hoc scelus vindicta divina con- nivendum sibi non putavit. Philippus enim, Praefectus nondum vertente anno, Praefectura sua, dat poenas magna cum ignominia, spoliatus est: ac sceleris jam inde privatus, is, quibus minime volebat, ludibrio fuit: moestus igitur mi-

PAGIUS autem Magistratum concessu Basilii Ancyranus a Synodo delectus, ut causam communem ageret, postquam diu cum Photino verbis conflixisset, hominem disputatione oppugnavit, qui victus in exilium est actus. Itaque superest locus conciliandi Hilarii cum Sozomeno, hac ratione. Photinus damnatus est in Synodo Sirmiensi; sed populo per seditionem intercedente, & Episcopo damnato ad Principem provocante, judicium non est executioni demandatum. Tamen Judicium a Principe datorum sententia Photinus meritis haereticos & impudentiae poenas dedit, in exilium actus.

XIV. Hoc jacto fundamento profligata est quaestio de Fidei Formula ab Hefio subscripta, terrore, minis & verberibus coacto, ut ipse moriens professus est, teste Athanasio; qua ut concordiae inter dissidentes Episcopos ratio iniretur, & sic, & huiusmodi, & huiusmodi recitentur, tanquam vocabula a Scripturis non deprompta. Tempus hujus Formulae cedit in annum CCCLVII. ut consentiunt omnes. Ergo non fuit edita in Synodo Sirmiensi, quae coacta fuit contra Photinum praesenti anno. Petavicus in laudata Dissertatione de Photino Haeretico, nobili & eleganti observatione evincit, in hac Synodo Sirmiensi Plenaria Orientalium Episcoporum non fuisse conceptam Hosii Formulam, ex eo quod Basilii Ancyranus, ejus Synodi fere princeps, non passus fuisset ejus Formulam interpolationem, (quae illum latere non potuisset, utpote quae Constantii minis sit extorta) cum tantis animis eam Formulam a Constantio revocari, coacta eam in rem Synodo Ancyrana, petiverit, statim atque in Orientem Haereticos illius Hosianae cognitio penetravit. Imo vero non adeo obnixè postulabat ea, quae Sirmii decreta fuissent, confirmari, nulla habita

rum in modum, & quemadmodum Cain gemitus, & tremens, & quotidie percussorem expectans, longe a suis ac patria sua veluti attonitus, quod minime volebat, morbo extinctus est. Haec Athanasius, qui & de nece Pauli per Philippum Praesidem perpetrata meminit in Apologia de fuga sua; quem locum, de his agens, citat Theodoretus (a). Est & hujus Philippi mentio apud Zosimum (b), unumque ex illis fuisse tradit, qui in magnis dignitatibus constituti erant, prudentiaque praestantem; qui in bello Murfensi, quo Magnentius tyrannus victus fuit, ad eum legatus a Constantio missus est; cujus sane cum nulla deinceps extet memoria, neque apud Zosimum, neque Ammianum; facile persuademur, ipsum haud diu postea vixisse, sed, quam Athanasius narrat, Dei vindictam expertum esse. Jam vero ad res gestas anni sequentis progrediamur, quo Constantius recedens ex Oriente adversus Vetranionem tyrannum venit cum copiis in Pannoniam.

(a) Theod. l. 2. c. 5. (b) Zosim. l. 2.

Chri-

exceptione, si eodem tempore perfidia Hosianae Formula Sirmii fuisset ab Episcopis concepta.

Tres Formulae Sirmii urbis conscriptae nomine leguntur, quae in tribus diversis Synodis Sirmiensibus editae sunt. Prima Graece concepta est cum anathematismis XXV. In ea damnantur anathemate, qui dicunt Filium de non extantibus, aut ex altera hypostasi esse, vel fuisse tempus aut seminum quando non erat. Haec Formula in Concilio Sirmiensi contra Photinum hoc anno celebrato conscripta est. Hilarius quidem in libro de Synodis, ut Catholicam commendat: Athanasius vero in libro de Synodis eam condemnat & rejicit, perinde ac reliquas ab Arianis exaratas. Neque vero de hac sola Fidei Formula Hilarius & Athanasius inter se dissentiant verum etiam de aliis, v.g. de Antiochena. Nam Hilarius quidem fatetur, Orientales merito novas Fidei Formulas condidisse, cum novae haereticas adversus Ecclesiam surrexissent. Athanasius vero novas illas Fidei Formulas callide ab Arianis compositas esse contendit, ad destructionem Nicanae. Hanc Formulam praeter Socratem referunt Athanasius & Hilarius in libro de Synodis. Socrates lib. 2. cap. 30. & Sozomenus lib. 4. cap. 6. praefatam Formulam a Marco Arethuso dictam esse asserunt; quam opinionem amplexus est Baronius. At Marcus Arethusus non hanc didicit, sed aliam, cui praefixa erant Consulium nomina, & quae postea Arimini recitata est, ut ex Germinii epistola jam pridem observavit Nicolaus Faber in Praefatione, quam scripsit ad Fragmenta Hilarii. De aliis duabus Fidei Formulis Sirmiensibus & duabus Synodis, in quibus ea editae annis CCCLVII. & CCCLIX. agetur.

XV. Formulae Fidei in prima Synode Sirmiensi, aut nodo Sirmiensi, vel fuisse tempus aut seminum quando non erat.

I. Julii PP. obitus.

Christi anno trecentesimo quinquagesimo secundo, Constantius Imperator quintum adiit Consulatum, adscivitque sibi collegam Gallum Caesarem: Quo anno pridie Idus Aprilis, Julius Romanus Pontifex ex hac vita migravit, cum sedisset annos quindecim, menses quinque & dies decem ac septem. De annis quibus idem Julius sederit, consentiunt, quos saepe citavimus, Indices Vaticani: de mensibus & diebus licet diversa inveniantur diverforam auctoritas, ex eo tamen quod habetur Julium sedere coepisse vigesima sexta mensis Octobris, ac desisse duodecima Aprilis; totidem plane menses & dies supra decimum quintum annum, cum Romanae praefuisse Ecclesiae, opus est affirmare. Sententia quoque S. Hieronymi ponentis in Chronico ingressum Liberii Papae hoc ipso anno Domini trecentesimo quinquagesimo secundo; idem Julius hoc itidem anno ex hac vita migrasse significatur, licet id neque respondeat annis Imperii Constantii, cum hoc anno ponatur ibi eisdem duodecim, qui numerandus est decimus sextus.

II. Corrigen- da de Julio Papa mendaciter scripta.

De Julio rursum expendamus, quae habentur in libro de Romanis Pontificibus errore (quod saepe dictum est) a nonnullis citato nomine Damasi: leguntur enim haec ibi de eo: Hic post multas tribulationes in exilio fuit mensibus decem, & post hujus Constantii mortem cum gloria est reversus ad sedem beati Petri Apostoli. Julii tribulationem causa fidei illatam nullam scimus, nisi quam ipse sponte Ann. Eccl. Tom. IV.

aliorum causa suscepit, secundum illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? quippe qui non tantum Episcopos exules ab Arianis ejectos, Romam ad se confugientes excepit; sed quod vidimus ut ipsos ad suas ipsorum sedes restitueret, magnopere laboravit, atque tandem summo infumpto labore perfecit. Quod autem ad Julii exilium spectat, & restitutionem factam post Constantii Augusti obitum; adeo haec abhorrent a veritate, ut nec conjici, vel fingi saltem aliquo modo possint. Quis enim ignorat, vivente adhuc Constantio, Liberium Romanum Pontificem ad multos annos sedisse, & ab ipso Constantio exilium passum esse? id quidem cum omnes nostri tum ex Ethnicis Ammianus quoque testatur; consentiuntque pariter universi, nullam antea vexationem illatam fuisse a Constantio adversus Occidentalem Ecclesiam, nisi postquam expugnatus est tyrannus Magnentius; & usque ad illud tempus res cunctas Occidentalis Imperii in tuto collocatas esse, cum jam Julius de quo agimus, ex humanis desisset, & Liberius Papa Ecclesiae Romanae praesfet.

Certe quidem si elapsa superiora tempora consideres, nec locum nec tempus invenies, quibus Julii exilium ponas; nam vivente adhuc Constante, integerrimae fidei Principe, Arianorum hoste, exulum ex Oriente Episcoporum vindice atque patrono dicere Julium exulasse, nihil inoptius potest excogitari; cum testificatio S s s ne

III. Resellitur commentum de Julii PP. exilio.

PAGIUS ANNO PERIODI GRAECO-ROMANAE 5845. **SÆC. IV.** Anno Urbis 1105, Olymp. 282. an. 4. An. Chr. 352. **JESU CHRISTI 352.** **LIBERII PAPAE 1.** **CONSTANTII 16.**

I. Consul.

[1] Num. I. ad IX. Decentius & Paulus in regionibus, quae Magnentio Tyranno parebant, Consules fuere, ut testatur libellus de Praefectis Urbis. Erat Decentius Magnentii frater, quem is post aliquas victorias Caesarem nuncupavit, ut docet Zosimus lib. 2. quod anno praecedenti factum, ejus Consulatus hoc anno gestus insinuat. In reliquo Orbe Romano ut ex Fastis

Caesareis, aliisque liquet, Constantius Aug. V. & Constantius Gallus Caesar Consules agniti: hic juxta primam, ille juxta tertiam regulam.

In Catalogo Damasi legitur: Julius annos quindecim, menses duos, dies sex. Fuit temporibus Constantii, a Consulatu Feliciani & Titiiani, ex die VIII. Idus Februarii, in diem pridie Idus Aprilis Constantio V. & Constantio Caesare Coss. Julius itaque, qui die sexta Februarii anni trecentesimi tricesimi septimi ordinatus fuerat, sedit annos quindecim, menses duos, dies sex, obiitque hoc anno die duodecima Aprilis, qua colitur. Baronius praeter annos quindecim, scribit, eum sedisse menses quinque, dies septemdecim; quia nempe hujus Pontificis initium non bene collocavit. Porro eum sedisse annos quindecim, notatur in Anastasiani MSS. Barberino, Mazarino, duplici Thuano, in Catalogo Palatino & in utroque Corbeienfi.

NOTAE **[1]** Coss. Decentius & Paulus. In Oriente consules hoc anno fuere: Fl. Constantius Aug. V. & Fl. Constantius Gallus Caesar. In Gallia, Africa, & Italia, at ubi Magnentius imperabat: Decentius, & Paulus. Fragmentum veteris lapidis in aedibus Capitolinis, n. XII.

DEPOSITUS. I. . . . VANNENTIO. ET. DECEN O COSS.

Ubi Magnentius ipse una cum Decentio consul fuisse videtur. Fasti Idatii. Prosperii Chronicon, & Bucherii laterculi: Constantio V. & Constantio juniore, seu Constantio Caesare. Libellus de Praef. Urb. Decentio, & Paulo.

ne tam Athanasii, quam cæterorum veterum scriptorum exploratissimum sit, Julium Romæ agentem pro exulum restitutione assidue laborasse. Mortuo vero Constante, nec id liberum fuit Constantio, Julium ex Urbe dimovere; cum non ipse, sed Magnentius tyrannus cum Urbe toto potiretur Imperio Occidentali, a quo quidem nullum factum esse negotium Julio, a nemine traditur. Sed nec, vivente Magnentio a Constantio quispiam ex Orientalis Ecclesiæ Episcopis, excepto Paulo, de quo anno superiori dictum est, ab Ecclesia sua expulsus est: Athanasius tantum abire, salutarum litterarum obtentu, Alexandria fuit tentatus: ille tamen, cognito (ut vidimus) dolo, nequaquam inde voluit proficisci: qui quidem cum sæpe in Arianos exprobrans, recensent Episcopos diversarum Ecclesiarum ab Arianis per Constantium ex ipsorum sedibus pullos; de Julio qui prior cæteris fuerat nominandus, ne verbum quidem. Explosis igitur his, quæ de Julii exilio perperam sunt in librum illum illata; quæ illic habentur reliqua de eodem Julio describamus.

IV. De Basilicis Julii, *Fecit Basilicas duas, unam juxta Forum, & aliam via Flaminia; & cœmeteria, tria unum via Flaminia, aliud via Aurelia, & aliud via Portuensis.* Porro has ab eodem Julio egregia pictura sanctorum imaginum exornatas, Hadrianus Papa restatur. Sed subditur: *Hic constitutum fecit, ut nullus clericus, eadum quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia per Notarios colligeretur; & ut omnium monimentorum in Ecclesia confessio per Præmicerium Notariorum celebraretur; sive quod cautiones, vel instrumenta, vel donationes, vel commutationes, vel traditiones, aut testamenta, vel colligationes, aut manumissiones clericorum per scrinium sanctum celebrarentur.* Hic fecit ordinationes tres in urbe Roma per mensem Decembrem, presbyteros octodecim, diacones tres, Episcopos per diversa loca novem. Hæc ibi de Julii Papæ rebus gestis.

V. At quid de scriptis ejus Gennadius Julii PP. scripta. *(a) tradat, his addamus: Julius (inquit ille) urbis Romæ Episcopus scripsit ad Dionysium quemdam de incarnatione Domini epistolam unam, quæ illo quidem tempore utilis visa est adversus eos, qui ita duas per incarnationem asserabant in Christo personas, sicut & naturas. Nunc autem perniciose probatur: fomentum enim est Eutychnæ, & Timotheanæ impietatis.* Hæc Gennadius. Sed optassem, rem tantam ab eo accuratius esse perspectam, & auctorem ejus epistolæ solertius indagatum, prout Evagrius atque Leontius Græci scriptores fecisse noscuntur. Evagrius *(b) enim ait de Nestorianis hæreticis: Sanctorum Patrum libros sæpe deprava-*

runt, multosque Apollinaris libros Athanasio, Gregorio Thaumaturgo, & Julio, inscriptionibus commutatis attribuerunt: quibus quidem libros plurimos in suum impium errorem induxerunt. In hunc modum Evagrius.

VI. At audiamus ista a Leontio accuratius pervestigata, atque prolixius pertractata: ipse enim in commentario, quem scripsit de Sectis, hæc habet (c): *Afferunt (inquit) aliud quoque dictum velut a beato Julio profectum, quod extat in epistola scripta ad Dionysium Corinthi Episcopum, cuius initium est: Miror de quibusdam audientibus, &c. estque dictum hujusmodi: Necesse est eor, cum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare; ac in divinam quidem baptizari, at in humanam non baptizari. Aliaque plura isthæc epistola continet.* At ex his quidem quæ Leontius ex ipsa epistola ad Dionysium recitat, qui & eam optime perspectam habuit, satis detegitur Gennadius illam tantum nomine audisse, nequaquam tamen legisse. Nam quomodo, quæto dicere potuisset ejusmodi epistolam his temporibus fuisse utilem adversus eos qui duas dicerent per incarnationem esse in Christo personas, cum adeo immanes manifestasque blasphemias contineret, quibus Nestoriana hæresis penitus confirmaretur?

VII. Detegitur impostura hæreticorum. Sed audiamus Leontium imposturam hæreticorum aperientem; subdit enim: *Sed nos pluribus argumentis convincimus, illam epistolam non esse beati illius Julii, sed Apollinaris.* Primum ex eo, quod si quis eam subtiliter consideret, nihil Juliano dignum nomine habeat. Quin & septem illæ epistolæ, quas ejus esse dicunt, Apollinaris sunt. Deinde quod in eadem epistola, corporis mentione facta, nusquam id mente præditum, vel animatum dixerit: erat autem in more Patribus illius sæculi ut scibi corporis mentionem facerent, id ipsum mente præditum, animatumque dicerent, quod quidem usque adeo verum est, ut reformidantibus eis hoc crimen, ideoque deinceps illas voces Mente præditum, & Animatum adjicientibus, nulli posteriorum libri reperiantur, qui hanc veterum appendicem non habeant.

VIII. Apollinaris Hæresis ex Ario. Verum & in his addimus ad Leontium hoc idcirco factum a Patribus, non tantum propter hæresin Apollinaris; qui post Julium vixit, & hæresin eam docuit, sed propter Arium, quem ejusmodi quoque blasphemiam scriptis suis effutiisse tradunt, primumque auctorem fuisse, qui diceret, corpus Christi caruisse anima, fuisseque illi Verbum loco mentis: id quidem de Arianis habetur expressum in Synodo Nicæna secunda his verbis alibi repetitis (d): *Cum hac autem abominanda hæresi insani isti Ariani & unam naturam in unitione hypostasis esse dicunt.* Opinantur

(c) Leont. de Sectis lib. 1. c. 9. Bibl. San.

Ab hæreticis supposita scripta nomine Julii.

VII. Detegitur impostura hæreticorum.

VIII. Apollinaris Hæresis ex Ario.

(d) Concil. Nicen. 2. Act. 6.

autem Christum Dominum nostrum carnem sine anima assumpsisse; addentes in salutari illius dispensatione Divinitatem implevisse animæ consilia, motionesque, &c. Hæc ibi. Hujus autem erroris complicem fuisse Eusebium Cæsariensem, ibidem affirmatur.

IX. Rursum Leontii Apologia pro Julio. At revertamur ad Leontium adversus hæreticos de impostura in Julium differentem, atque superius dictis addentem hæc ipsa: *Præterea, de hoc quoque non beati Julii, sed Apollinaris esse redarguitur, quod Nyssenus ille Gregorius in opere contra Apollinarem aperte multa recitet, quæ hæc epistola continentur, eaque ceu præva refutet. Potest & aliunde convinci, quod beati Julii non sit. Ajunt enim Actis Synodi Ephesina sub beato Cyrillo insertam: quod quidem aperte mentiuntur, nam nihil ibi in textu tale reperitur, sed alia quædam inserta est epistola velut a Julio scripta, nec ipsa Julii, sed Timothei, quemadmodum ex multis exemplaribus intelligi potest: enim vero cum nihil nobis illa adversetur, quod eam Julii dicunt, flocci scilicet faciendum. Hæcenus Leontius pro Julii defensione, qui & aliam huic annexam de cæteris hæreticorum scriptis Gregorio Thaumaturgo suppositis detegit imposturam; at de his, satis. De sepultura vero Julii, & cessatione sedis ejus, hæc in eodem libro de Romanis Pontificibus in fine leguntur: *Sepultus est via Aurelia in cœmeterio Calepodii, pridie Idus Aprilis. Cessavit Episcopatus ejus dies viginti quinque.* Hucusque ibi. Hæc quidem ratione dicendum est, Liberium, qui in locum ipsius Julii subrogatus est Romanus Episcopus, sedere coepisse die octava Maji: fuit hic Romanus civis: quantum autem sederit, dicemus in ejus obitu.*

X. Quælis vero ante sedem in minoribus Ecclesiasticis functionibus Liberius vixerit, & quomodo invitatus electus sit Romane Ecclesiæ Pontifex, ipsemet in contestatione illa ad Constantium facta, jurejurando quoque adhibito, declarat his verbis (a): *Testis autem est mihi Deus, testis est tota cum suis membris Ecclesia, me fidelem, & me in Deum meum cuncta mundana (ita ut Evangelica, & Apostolica ratio præluceat) calcare, atque calcasse, non furore temerario, sed constituto atque observato jure divino; atque in alio ministerio Ecclesiæ.* Ann. Eccl. Tom. IV.

XI. Liberius Papa. X. Quælis vero ante sedem in minoribus Ecclesiasticis functionibus Liberius vixerit, & quomodo invitatus electus sit Romane Ecclesiæ Pontifex, ipsemet in contestatione illa ad Constantium facta, jurejurando quoque adhibito, declarat his verbis (a): *Testis autem est mihi Deus, testis est tota cum suis membris Ecclesia, me fidelem, & me in Deum meum cuncta mundana (ita ut Evangelica, & Apostolica ratio præluceat) calcare, atque calcasse, non furore temerario, sed constituto atque observato jure divino; atque in alio ministerio Ecclesiæ.* Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS III. Ad num. IX. Post Julii mortem Sedes vacavit mensibus duobus ac diebus aliquot. In Catalogo enim Damasi legitur: *Liberius fuit temporibus Constantii ex die XI. Kalendas Junias, in diem... a Consulibus Constantio V. & Constantio Casare.* Sed cum dies undecimus Kalendas Junias, seu vicefimus secundus mensis Maii hoc anno cum feria sexta, non vero cum die Dominica, quo ordinationes Pontificum fieri solent, concurrat, videtur legendum, *ex die XI. Kalendas-Julias*, id est, die vigesima prima Junii, quæ hoc anno Dominicalis fuit. [1] Hic nos de-

NOTE [1] AN correctio ista Chronici Damasi contra fidem omnium MM. SS. attendenda sit viderint Eruditi, Mihi quidem non satis probaretur eam legem de ordinationibus die dominica agendis jam nunc in Ecclesia capisse, cum præsertim Pagius ipse id neglectum fuisse ante reddidit Ecclesiæ pacem, contra Papebrochium, arbitretur.

ecclesiasticus vivens, nihil per gloria cupiditatem, quod ad legem pertinebat, implevi; atque ad istud officium (testis est mihi Deus meus) invitatus accessi; in quo cupio quidem sine offensa Dei, quamdiu in sæculo fuero, permanere. Hæc ipse.

XI. Ariani quid ad Liberium. Cum autem Orientales Episcopi Ariani cognovissent de morte Julii Papæ, quem sibi adversantem in omnibus vehementer experti erant; rursumque accepissent nuncium de subrogatione Liberii; collectis suæ communionis Episcopis, Concilium habent, ex quo dant litteras ad eundem Liberium, quibus Catholica ab eo unitatis communionem exposcunt, atque iidem quoque Athanasium accusant. Verum eodem ferme tempore reddita sunt Decernit legatium Liberio Romæ litteræ ex Synodo tur septuagintaquinque Ægyptiorum Episcoporum pro Athanasii defensione. Quibus Constant. ipse acceptis ex utraque parte epistolis, eisdemque recitatis in Concilio tunc Romæ collecto, negatum est Arianis quod a Liberio postulabant. Ne tamen ejusmodi occasione Constantius Imperator, cujus voluntate cuncta ista fieri sentiebant omnes qui in eadem Synodo cum Liberio erant, in Romanam Ecclesiam grassandi ansam arripere, illud ibi tunc ab eis decretum fuit, ut legatio ad ipsum Constantium mitteretur de cogendo Concilio. Verum Magnentianum bellum impedimento fuit, quo minus hæc potuerint pertractari: dilata est ergo legatio ad annum sequentem post expugnatum tyrannum; habentur isthæc omnia in eadem epistola Liberii Papæ ad Constantium postea scripta.

XII. Quoniam autem post secundam Romæ causam Annalium editionem, editus est Parisiis liber sub titulo S. Hilarii de rebus gestis in Concilio Ariminensi, a doctissimo Nicolao Fabro (de quo etiam superius mentio facta est) in quo diversa fragmenta collecta leguntur, & inter alia epistola Liberii Papæ nomine, ipse ferme suæ sedis ingressu conscripta, qua significat, Athanasium a sua communionem, quod Romam vocatus venire noluisse, redditum alienum, quæ plane contraria sunt iis, quæ modo sunt dicta: reddenda hic eadem est epistola, & de veritate quam exactissima erit habenda discussio. Sic enim ipsa se habet (b); ejusmodi affixo titulo. S s s 2 In-

(b) Evagr. l. 2. c. 31.

(b) Hilari. frag. l. 1.

pag. 36.

XIII. Falsa aut subditiua Liberii Papae de Athanasii damnatione epistola.

Incipit exemplum epistolae Liberii Episcopi Urbis Romae ad Orientales Episcopos. Dilectissimis fratribus & Coepiscopis nostris universis per Orientem constitutis, Liberius Urbis Romae Episcopus Salutem. Studens paci & concordiae Ecclesiarum, postea quam litteras charitatis vestrae de nomine Julii bonae memoriae Episcopi accepi, secutus traditionem majorum, presbyteros urbis Romae Lucium, Paulum, & Helianum, & latere meo ad Alexandriam ad supradictum Athanasium direxi, ut ad urbem Romam veniret, ut in praesenti, id quod Ecclesiae disciplina exigit, in eum statueretur. Litteras etiam ad eundem per supradictos presbyteros dedi, quibus continebatur, quod si non veniret, sciret se alienum esse ab Ecclesiae Romanae communione. Reversus ergo presbyteri nunciaverunt eum venire noluisse. Secutus denique litteras charitatis vestrae, quas de nomine dicti Athanasii ad nos dedistis, scitis his litteris quas ad unanimitatem nostram me cum omnibus vobis, & cum universis Episcopis Ecclesiae Catholicae pacem habere; supradictum autem Athanasium alienum esse a communione mea sive Ecclesiae Romanae, & consortio litterarum Ecclesiasticarum. Haec tenus Liberii Papae nomine scripta epistola, cui mox ista subjiciuntur in edito codice, ex eodem volumine titulo Hilarii inscripto.

XIV. Quid in his litteris non sanctitatis, quid non ex metu Dei eveniens est? &c. Ex his certe intelligitur non esse Hilarii verba ista, quibus probatur Athanasii damnatio per Liberium facta, sed potius Ariani alicujus, Athanasii damnationem praeter ceteris omnibus aliis rebus optantis. Ne tu igitur cum audis hanc contineri epistolam sub Sancti Hilarii libello scripto de Synodo Ariminensi, putes ab Hilario intertextam in commentario illo: audi Fabrum, de eodem libro undique decurtato, quid scribat, dum in eundem quam doctissimam praefationem praemisit, cum inter iteratas saepe querelas de mutilato saepe invento volumine, ista habet (a):

(a) Eodem volumine in Praefatione pag. 4. 5.

XV. Idem etiam perspicere est pagina trigesima quinta, in qua cum B. Hilarius lucem narrationi suae allaturam dixisset illam orationem, quam eadem Sardicensis Synodus per Vincentium Capuae, & Euphrasiam usque ad Constantium missis habuit, magno tamen historiae detrimento nulla hic extat, sed ejus loco quadam Liberii Papae Romani, & aliorum epistolae nullo tempo-

PAGIUS destituit Chronicon Damasi, quod ante Liberii mortem exaratum ostendit spatium vacuum relictum, ad diei numerum, quando Liberius moreretur, notandum. Ex omnibus Julii Scriptis superfluit duae tantum epistolae ab Athanasio re-

ris, vel rerum ordine servato velut in fasciculum congestae leguntur. Quod igitur nullam cum superioribus, quae ex Hilario sunt recitatae coherentiam cum his habere vides, neque ea quae post eam sequuntur, Hilarii esse possint; quam procul abest, ut nomen Hilarii, ex libro illo Hilarii aliquam ei tribuere quis possit auctoritatem?

Sed idem noster Faber quasi eadem epistola esset Liberii, ista mox subiicit: Nam qua prima occurrit, a Liberio circa sui Pontificatus initium, quod in annum salutis trecentessimum quinquagesimum tertium incidit, scripta videtur. Par est enim ipsum accusationem coram Julio praefessore suo inchoatam non diu protraxisse, sed statim ut Pontifex renunciatus est, legatos illos suos ad Athanasium misisse Alexandriam, detrectantemque iudicium condemnasse. Haec ipse. Qui quod sciret multa his adversari, meum hac in re appellat iudicium, & laudibus plus satis ornans ista subjicit: In quo tamen nodus, Deo vindice, id est, ornatissimo illo doctissimoque Annalium Ecclesiasticorum scriptore dignus subest. Cum enim auctorum omnium scriptis constet, Athanasium jam olim ante Liberium adversariorum artes versuriamque detexisse, manifestoque mendacio traduxisse: quis potuit esse tot Synodis confixorum accusationi, aut tot sententiis absoluti condemnationis locus? Aut quomodo communione sua potuit Athanasio Liberius interdiceri, cujus condemnationem ab Orientalibus aliquot Episcopis factam, & ad se Pontificatus sui initio missam, si ratam eam haberet, quemadmodum idem ipse Liberius in epistola ad Constantium, quae hic edita habetur testis est, accepta eodem tempore septuagintaquinque Episcoporum Aegyptiorum Athanasii innocentiam testante sententia, comprobare noluit? Omitto quod hujusmodi condemnationis nec Athanasius ipse, qui res suas diligentissime non uno libro complexus est, nec quisquam alius, quod sciam veterum usquam meminit. Haec ipse, quam disertissime disputans, tandem epistolam reddit omni auctoritate vacuum & inanem. Sed subdit de falsitate subdubitans: Falsam autem aut subditiuam esse stylus negat; & praeterea cui bono? Adeo verum est illud Tragicum.

Ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ καὶ ἀγαθῷ κληρῆσι Χρήστῳ Φύλι τῷ ἀδελφῷ, καὶ πάντες ἀδελφοὶ. haec ipse quidem & modeste admodum, cum nobis relinquit nodum solvendum, quem ipse ex his quae praemisit, & aliis addendis solvere facile potuisset, etiam non ali-

late; quarum altera ad Eusebianos, altera ad Ecclesiam Alexandrinam missa. Nam Decretales duae, quae Julii nomine circumferuntur, commentitiae sunt.

XVI.

XVII. Epistolae falsitas multis argumentis comprobatur.

aliter, eo certe modo, quo Alexander Gordiani nodum praecidendo dissolvit, nimirum negando omnino necessariis argumentis eam epistolam esse posse Liberii, & ostendere imposturam. Quod cum nos certis demonstrationibus reddiderimus manifestum, erit ut nodus iste infatae necitate patefcens, sponte solvatur, ut nec indigeat gladio Alexandri.

Atque in primis ad id quod noster Faber ait: Falsam autem aut subditiuam esse, stylus negat; id significare volens ipsum stylum redolere antiquitatem, ut longe abesse videatur de impostura suspicio. Sentio id ipsum, contendoque (si quis & hoc velit) Liberii tempore scriptam: sed quod Liberii sit, nihil est quod affirmare cogat, & plurima sunt quae omnino negare compellant. Atque illud primum, quod qui eam illis scriptis inseruit, non solum Hilarius non fuisse (uti diximus) demonstratur, sed plane ex Ariani aliquis esse necessario convincatur, utpote qui post recitatum ipsam epistolam eam laudet, quae plurima execratione digna esset; ea enim significat ipse Liberius, se habere pacem cum omnibus Orientalibus, nempe Arianis, Athanasium vero pronunciasse ab omni communicatione alienum. Ita quidem de Liberio, neque ab Hilario, neque ab aliquo quovis Catholico potuerunt ullatenus commendari. Nam Hilarius, cum haec revera postea contigisse novit, non ita locutus est: Sed quid tunc ipse in Constantium scribens? Vertisti, inquit, usque ad Romam bellum tuum, eripuisti illinc Episcopum. O te miserum, qui nescio utrum majore impietate relegaveris, quam remiseris, cum videlicet compulsi Liberium communicare cum Arianis, & Athanasium condemnare. Haec Hilarius adeo facinora ista detestatus, ut plane non nisi Arianus esse potuisset demonstratur, qui in Liberio ista laudavit. Si ergo esse Arianus, qui recitat eam epistolam perspicue auctor ostenditur; quid non falsitatis & imposturae inesse posse negarit? Moris fuisse Arianis, falsas in causa ejusdem Athanasii scribere, immo & nomine ipsius Athanasii ad Imperatorem fictas litteras dare, iusta querela est ejusdem Athanasii in Apologia ad Constantium scripta.

XVIII.

Sed de falsitate manifesta ejusdem epistolae, illa erit adhuc perspicua demonstratio, si ostendatur fieri non potuisse, ut ista hoc tempore a Liberio scriberentur; idque in primis ipsius Athanasii assertione, qui

PAGIUS Ad num. XIX. & seq. Vetrano non hoc anno, ut creditur Baronius, sed anno CCCL. in ordinem redactus est, postquam menses decem imperasset, ut anno praecedenti num. II. demonstravimus. Hoc vero anno Magnentius, qui a Constantio in Pannonia profugatus fuerat, & e

in Apologia secunda, ubi agit de Liberio Papa & Osio Cordubensi, antequam in exilium mitterentur, haec ait: Hi cum viderent ea quae contra nos agerentur, omnium pati maluerunt, quam aut veritatem, aut causam nostram proderet; idque bono & sancto consilio fecerunt. Ac rursus de eodem Liberio, de his quae post exilium acciderunt, haec ait idem Athanasius in epistola ad Solitarios: Liberius deinde post exilium in exilio biennium inflexus est, minisque mortis ad subscriptionem inductus est: verum id ipsum quoque & eorum violentiam, & Liberii in haeresim odium, & suum pro Athanasio suffragium, cum liberos affectus habebat, satis coarguit. Quae enim per tormenta contra priorem sententiam extorta sunt, ea jam non metuentium, sed cogentium voluntates habende sunt. Intelligis qualis semper usque ad finem exilii Liberius perseverarit? tantum abesse demonstrans ut ipso suae sedis initio de damnatione Athanasii & communione cum Arianis litteras ad Orientales dederit. Quin etiam teste eodem Athanasio liquet Liberium pro Athanasio adversus Arianos antea fortissimas ad Constantium Imp. dedisse litteras, per Eutropium presbyterum, & Hilarium diaconum, quarum causa perturbatus ipse Constantius, presbyterum in exilium misit, diaconum flagellis caesum fecit extorrem. Haec quidem & alia ex Athanasio sumpta plane declarant, numquam esse potuisse, ut ipso sedis suae exordio Liberius communicaverit cum Orientalibus Arianis, & Athanasium anathemate condemnarit.

XIX.

Equidem sufficere ista possent ad redarguendam tam evidentem demonstrationem eandem epistolam falsitatis. Sed & pro sua causa ipse Liberius defensionem parat. Extat ipsius epistola, post annum sequentem ad Constantium scripta, tam in defensionem Athanasii, quam in detestationem Arianae communionis, leges eam inferius suo loco. Quomodo, rogo, potuit ista tam libere Liberius profiteri ad Constantium scribens, si suis litteris iisdemque publicis ad Orientales omnes scriptis, redargui potuisset, & Athanasium damnasse, & pacem cum Orientalibus inisse? sed & audi quae de ipsius testificatione Liberii, ingerat Athanasius in epistola ad solitarios: Profectus igitur Romam Spado, primum incitabat Liberium, ut contra Athanasium subscriberet, & cum Arianis communicaret: id enim Imperatorem velle & pro imperio jubere. Deinde munera ostentans, verbis in-

Pannonia in Italiam, urbemque Romam sese contulerat, a Constantio perrupta Aquileia, ut testatur Julianus Orat. 1. pag. 130. 132. & Orat. 3. pag. 350. & a Ducibus Constantii imminentibus, Urbe, Italiaque fugere coactus est.

CHRISTI 352.

LIBERII PAP. I.

CONSTANTII IMP. 16.

fabat, manumque Liberii apprehensa, ita locutus est: *Obtempera Regi & ista accipe. Episcopus contra verba querebat, quomodo hoc contra Athanasium posset fieri: Quem enim (inquiens) non una, sed jam altera Synodus probe ab omni crimine liberum pronuntiavit, & Romana Ecclesia cum pace dimisit, quomodo poterimus condemnare? Aut quis nos probaret, si quem praesentem dileximus, & habuimus in nostra communione, eundem absentem aversemur? Non sic se habet Ecclesiasticus canon, neque unquam accepimus talem a Patribus traditionem, quam ipsi a beato & magno Apostolo Petro acceperunt, &c. Potuissent ne, rogo, ista a Liberio dici, si jam, suae sedis initio absentem Athanasium, condemnasset? At tantum abest, ut vel fingi posset, ipsum adversus Athanasium scripsisse, ut ibidem paulo post testetur, pro Athanasio se scripsisse, ubi ait: *Si scripta a nobis pro Athanasio deleri jubet, deleantur quaeque ea, quae contra illum scripta sunt, statque deinde Ecclesiastica Synodus longe a Palatio.* Porro haec eadem, & his potiora idem Liberius coram Imperatore Constantio locutus est, quae ipse lector si vult aspiciat, ubi etiam Constantii ipsius testificationem, haud dubiam leget de Liberii pro Athanasio perseverante jugiter in illud tempus defensione, ut etiam hostium habeat testimonio demonstratum, mendacem, atque falsam omnino esse dictam Liberii nomine scriptam epistolam: nec omnino fingi quomodo libet posse, ut vera sit, & Liberio adscribi aliquo modo valeat.*

XX.

Sed audi rursus ejusdem Liberii assertionem de Athanasio semper post obitum Julii, usque ad ultimum exilii annum a se habita defensione: ea enim quam tunc vere scripsit ad Orientales de ipsius Athanasii damnatione haec habet ipso exordio: *Ego Athanasium non defendo, sed quia susceperit illum bonae memoriae Julius decessor meus; verebar ne forte in aliquo praevicatori judicaret. At ubi cognovi quando placuit Deo, iusto vos illum condemnasse, mox consensum commoda sententia vestris, &c.* Sed quando hoc? sexto anno ipsius Liberii Pontificatus, qui & secundus fuit annus ejus exilii, ad quod usque tempus (ut ipse testatur) de Athanasii absolutione secutum se tradit Julii Papae sui praedecessoris Judicium; ut plane nullus locus sit, ut fingi possit veram eam esse Liberii epistolam, qua ipsius suae sedis initio Athanasius communione Ecclesiae Romanae privatur. Quibus his omnibus & aliis nu-

per ex Athanasio ipso, Liberio, & Constantio dictis, redarguas pariter epistolam ejusdem nomine scriptam ad Ursacium, Valentem, & Germinium, qua dicitur Athanasius Romae damnatus antequam ad Comitatum traheretur ipse Liberius, cum non ob aliam causam abductus ipse fuerit Roma, & ad Constantium ductus, & in exilium inde missus, nisi quod Athanasium damnare nolisset. Una plane eademque fuit manus Scorpii, quae utramque scripsit epistolam nomine Liberii, ea nimirum occasione, quod diceretur Liberius vi coactus contra Athanasium scripsisse, atque eum damnasse: ne id igitur dici posset, factae sunt epistolae, quibus assereretur jam ipso suae sedis exordio damnatum fuisse Athanasium a Liberio, & Romae id factum coram Romana Ecclesiae Presbyterio: haec de his factis sunt. Sed erit ut & inferius quoque aperta luce monstretur, alia adhuc esse, quae in eodem volumine Hilarii esse dicantur, quae ejus esse non possint.

Sed jam res Constantii prosequamur: XXI.

Hic cum venisset in Pannoniam, simulans cum Vetracione tyranno amicitiam, quasi accepturus eum in collegam Imperii, magnis pollicitationibus ipsum primo a Magnentio, a quo magnopere sollicitabatur, retraxit; ac demum habens ad ejus milites concionem, id effecit, ut ab eisdem purpura exueretur, & solio detractus privatus vivere cogeretur. Haec Zosimus.

(a) Factum est istud in Pannonia apud Mursum * Civitatem. Hallucinatur autem idem Zosimus, dum post ejectionem ab Imperio Vetracionem, Gallum Caesarem creatum tradit. Constantius igitur, redacto in ordinem Vetracione, ejusque copiis sibi adjunctis, in Magnentium parat gravius bellum, quod confectum est anno sequenti.

Hoc quoque anno sub Consulatu quinto Constantii, licet perperam addatur ei collega Constans (irrepsit enim error, ut pro Gallo positus sit Constans) extat ejusdem Constantii rescriptum (b) datum Sirmii in Pannonia, quo eunuchis faciendi testamenti tribuit facultatem; ex quo quidem satis intelligitur, ipsum Constantium hoc anno in Pannonia egisse, ubi in sequentem usque mansit, quo bellum initum est adversus Magnentium. Favisse nimium, quam par erat, eunuchis Constantium Imperatorem, fuit iusta querela Athanasii, & aliorum quoque scriptorum illorum temporum; sed de his alias Jam vero ad res gestas anni sequentis progrediamur.

XXI.

Vetracione dolo subicitur.

(a) Zosim. l. 2. * Mursum

XXIII.

Constantius favet Eunuchis.

(b) l. 5. qui testamentum facere possunt.

JESU CHRISTI ANNUS 353.

LIBERII PAP. ANNUS 2.

CONSTANTII IMP. ANNUS 17.

I. Constantii expeditio in Magnentium.

Præfens annus Domini trecentessimus quinquagesimustertius, Constantii Consulatu sexto & Galli secundo adscribitur Fastis, insignis nobili victoria Constantii Imperatoris adversus Magnentium tyrannum obta in Pannonia apud Mursum, ubi & Vetracione fuerat anno superioris (ut vidimus) Imperio cum exercitu spoliatus. Adversus igitur tyrannum crudelissimum, Imperii perduellem, Constantis Augusti interfectorem, Constantius pugnaturus, quod eo sciret praelio totius Romani Imperii momentum verti; memorem paterni consilii, quo de tot tyrannis atque barbaris superatis, semper divino numine praevio, victor ad propria remeasset; illud sibi propitium reddere omni studio laboravit. Ad hoc namque spectabat, quod superius dixisse meminimus, omnes in suo exercitu praeliuros voluisse prius ante diem praelii initiari sacro baptismate, reuuentes vero dimittit: imitatus quodammodo Gedeonem (a) dum aqua prius probatos voluit, quos in hostes ducturus esset; quo quidem ex facto cuncta illi dextera ac plane felicissima contigere.

II. Cur Deus favet Ariano Imperatori.

At licet ex confortio cum Arianis Episcopis, & patrocinio quod eorum haereticis suscepisset, indignus proterus videri potuisset, qui de hostibus victoriam consequi mereretur: quod tamen Deus de Magnentii tyranni immani scelere tunc pœnas exposceret, clamante in eum innocentissimo sanguine, Abelis instar, iustissimam ultionem; Constantii delicta ad a-

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5846.

SÆC. IV. Anno Urbis 1106. Olymp. 283. an. 1. A.C. 353.

JESU CHRISTI 353.

LIBERII PAPÆ 2.

CONSTANTII 17.

I. Consul. II. Tricennalia Constantii.

[I] Num. I. ad XVI. *Coff. Constantius Aug. VI. & Constantius Gallus Caesar II.* Constantii Augusti Consulatus juxta secundam Consulatum Caesareorum regulam; Imperii enim Caesarei Tricennalia celebravit, ut mox ex Amiano declarabimus: Constantii vero Caesaris Consulatus juxta tertiam, ut nempe Constantii Augusti Collega esset.

III. Magnentii interitus.

Ad num. I. & II. *Magnentius* sub finem superioris anni ex Italia in Galliam profugus, postquam triennium & sex menses imperasset,

illud tempus puniendi dilata sunt, atque interim dissimulata. Dissulit plane Deus, quam juste merebatur ille, vindictam; ne forte (quod est in Moyse cantico b) *(b) Deut. 32. superbirent hostes eorum:* Cum alioqui idem Constantius etsi non de fide Catholica, certe quidem de Christiana religione, idololatriam atque idololatrias vehementi odio profecutus, videri potuerit optime meritis: qua ex parte a Gregorio Nazianzeno, habita ejus cum Juliano Apostata collatione, meruit egregio laudum praconio celebrari: quo nomine ut quid temporalium rerum conferret illi divina clementia, haud incongruum penitus haberetur.

III. Spes Constantii in Deo.

Paterno igitur in tanto rerum discrimine Constantius usus exemplo, quem sciebat fiduciam omnem de victoria consequenda non in exercitu viribus collocasse, sed in Crucis virtute ac Christi nomine, secundum illud quod illi cœlitus fuerat demonstratum, IN HOC VINCE: eadem ipse spe munitus, ac fiducia roboratus, totus pendens erat e divino praesidio, e caelo sperans sibi adversus tyrannum victoriam impertitum Iri. Sunt plane ejusmodi Constantii animi in Deo spem habentis ab eodem tunc temporis constata numismata iisdem signis, quae hic videbis expressa, & inscriptione luculenta signata, HOC SIGNO VICTOR ERIS, suaque imagine militari, tenente dextera Labarum, in quo cum Cruce Christi quoque nomen (ut est superius declaratum) haberetur

teste Zosimo lib. 2. a Constantio Augusto apud Cottias Alpes devictus est, teste Juliano Orat. 2. pag. 137. *Quem dum Constantii Duxer acriter insequuntur, iterum pugna commissa est in loco, qui dicitur Mons Seleucus. Eo praelio victus Magnentius, casti ad internecionem suis copiis, solus fugam arripuit, Lugdunum contendens urbem Galliae, qua a suprascripto munimento distat tridui itinere, inquit Socrates lib. 2. cap. 32. De illo ad Montem Seleucum praelio mentionem etiam faciunt Sozomenus lib. 4. cap. 6. & Auctor Chronici Alexandrini. Situs est Mons ille, vulgo Monsaleon dictus, in Provincia Delphinatus, Vapincum inter & Deam Vocontiorum, distatque ab urbe Lugdunensi millium passuum CLIII. ut docet Valefius in Notitia Galliarum, verbo, *Seleucus Mons.* Tandem Magnentius Lugduni sese interfecit, vel *IV. Idus Augusti*, ut habet Chronicon Alexandrinum, vel *III. Idus Augusti*, ut habet Idacius in Fastis, vel *die. XV. Augusti*, ut Socrates loco laudato. *Decentius* Magnentii frater apud Senonas laqueo sese suspendit *XV. Kal. Septemb.* ut scribit Idacius in Fastis.*

Sil.

NOTÆ [I] C. *Off. Constantius Aug. VI. & Constantius Gallus Caesar II.* Socrates, lib. II. cap. XXXII. Fasti Idatii, Vindebonenses, & ceteri; *Constantio VI. & Constantio II.*

CHRISTI
353.LIBERII PAP.
2.CONSTANTII IMP.
17.expressum; quo signo prævio, ipsum con-
secutorum victoriam, imago Victoriæ cumIV.
Numif-
matum
majorum
ufus.(b) Hero-
dian. lib.
2. prope
fin.V.
Magnen-
tius iif-
dem uti-
tur mili-
taribus
fignis.(c) Habet
Adolph.
Occo in li.
Rom. Imp.
numifm.PAGIUS
IV.
Silvani
rebellio.Spondan.
n. 112.

Ejusmodi autem grandiora numifmata (ut obiter hæc modo dicamus) arbitrio Imperatoris efformari folita, ab ufualibus nummis diftineta erant, illaque eadem ipfa, quæ munificentia causa ab Imperatoribus erogabantur in fuos, & (quod Herodianus (b) ait) ipsis Kalendis Januariis alter alteri miffitare solebat: cujus quidem antiquiffimi ufus adhuc penes Chriftianos remanet quædam imago, dum iisdem Kalendis Januariis, vel frequentius die Natali Domini, beneficentia causa nummi ab hominibus dignioris conditionis inferioribus donantur.

Sed ad expeditionem Constantii ad-
verfus Magnentium redeamus, & Mag-
nentii in Constantium apparatus. Erat
ifte (ut diximus) Chriftianus, ficut &
Decentius frater ipfius; iisdemque Cru-
cis & Chrifti nomine insignitis eos ufos
effe militaribus fignis, quæ fuperius red-
dita funt formis eorum numifmata aperte
declariant: fed & virtute Crucis & no-
minis Chrifti eundem Magnentium cer-
tam fibi ipfi pollicitum effe victoriam,
numifma (c) illud ipfius demonstrare vi-
detur, cujus a tergo figura ipfius milita-
ris ftans, dextera Victoriolam, finiftra
Labarum habet, in quo pariter falutife-
rum idem fignum expreffum habetur. In
hoc primum bello illud (proh sce-
lus) velut portentum apparuit, Crucem
contra Crucem in prælium ferri, Chri-
ftique nomen adverfus Chriftum in Laba-
ro oftentari, & Chriftianos in Chriftia-
nos armatos progredi: fed quorum alte-
rius partis tyrannus dux effet, alterius
vero hæreticus Imperator: at non aliis

Silvani rebellio anno tantum trecentefimo quin-
quagefimo quinto contigit, quo & eam narrat
Ammianus lib. 13. cap. 5. quo etiam anno in Chro-
nico Hieronymi poft narratum Galli Cæfaris in-
teritum, his verbis memoratur: *Silvanus in Gal-
lia res novas molitus XXIX. die extinctus est*,
Colonia nempe Agrippina, ubi eum Imperium
invafiffe, & interfectum effe teftatur Ammia-
nus citatus. Uterque Victor, ac Eutropius Sil-

palma a tergo pofta, capiti coronam dex-
tera ponens, haud obfcure fignificat (a)plane, quam his auspiciis tantum de-
cebat ingredi nefas.

Quæ autem velitationes prælium, u-
bi de fuma rerum concertabatur, ante
præcefferint, quo ordine acies difpofita
fuerint, & ante bellum ipsum internun-
cia inter ducem utrumque præierint, quo-
ve defectu Magnentii exercitus cedere
cœperit, ac tandem victus penitus fue-
rit; ad Zofimum rem prolixius profe-
quentem, lectorem amandamus. De fuma
rerum illud tantum pro instituto
quo tenemur adftricti, fatis fit in præ-
fentiarum admoniffe, quod duces fcele-
ratorum tyrannus ipfe Magnentius, at-
que Decentius, vindictam de innoxio
Constantis fanguine expoſcente numine,
miferrime periere, ille quippe diverfis an-
tea exagitatus præliis, ultimo tandem
certamine, exercitu cæſo ac penitus pro-
fligato, desperatione melioris fortunæ,
fibi ipfi mortem confcivit, gladio fe
transverberans. Decentius autem ejus
frater, quem crearat Cæſarem impa-
cto fibi laqueo vitam finivit: iſta vero plu-
ribus narratur a Zofimo (d): hic fi-
nis crudelium tyrannorum, libidine im-
perandi fas omne juſque calcantium. Ac-
ciderunt Magnentio hæc, cum occupaf-
ſet Imperium annos tres & menfes ſex;
id ipſe Zofimus, Victor, Eutropiuſque
teftantur. Contigiſſe horum exitum hoc
anno, eiſdemque Conſulibus, decimo octa-
vo Kal. Septembris, Paulus Diaconus ha-
bet (e), licet mendofe anni Imperii Con-
ſulatus loco ponantur. Addit idem auctor,
ab ipſo Magnentio fuga lapſo, atque do-
lore amiſſi Imperii ſuperato, cum ipſius

vani rebellionem, poſtquam de Galli Cæſaris
morte, quæ anno ſequenti contigit, egere, re-
citant; ideoque minime dubitandum, quin illa
ad annum CCCLV. referenda fit. Scalliger in
Notis ad Chronicon Hieronymi, hunc Silvani
Nummum exhibet: D. N. F. L. SILVANUS
P. F. AUG. Julianus Imp. de Silvano loquitur
pag. 89. & 183.

(*) Numifma a-
reum,
quod ex-
hibuit D.
Horatius
Tygrinus
de Marii
Rom.VI.
Magnen-
tius vincit-
tur.(d) Zofim.
l. 2.(e) Paul.
Diac. Mi-
ſcellan.
hiſt. l. 11.CHRISTI
353.LIBERII PAP.
2.CONSTANTII IMP.
17.matrem, eum etiam fratrem majorem na-
tu occiſos effe.

VII.

Cæterum quod ad menſem & diem ſpe-
ctat; cum Acta Artemii martyris referant
ejuſmodi cladem Magnentii accidiſſe an-
tequam Hieroſolymis inſigne illud de Cru-
ce prodigium appareret, conſtetque ex
Cyrilli epiſtola eam viſionem contigiſſe
tempore Pentecoſtes, nempe ſeptima men-
ſis Maji, Paulus Diaconus erroris argui
poſſe videtur. Agemus autem nos de ea-
dem Crucis apparitione ad finem præſen-
tis anni; quod veriſimilius fit, hoc anno,
veris tempore, exercitus adverſarum par-
tium conſiſſe.

VIII.

At quid de Ariano Epifcopo Valente
apud Constantium agente ſcribat Severus
(a), hic in medium adducamus: *Eo (in-
quit) tempore quo apud Muſum contra
Magnentium armis certatum, Conſtantius
deſcendere in conſpectum pugna non au-
ſus, in baſilica Martyrum extra oppidum
ſita, Valente tum ejus loci Epifcopo in-*

(a) Sever.
hiſt. l. 2. ro-
2. Bibl.
ſantæ.eralli
inſcriptio.

RESTITVTORI. VRBIS. ROMÆ. ADQVE. ORB...
ET. EXTINGTORI. PESTIFERAE TYRANNIDIS
D. N. F. L. IVL. CONSTANTIO. VICTORI. AC. TRIVMFEATORI
SEMPER. AVGVSTO.
NERATIVS. CEREALIS. V. C. PRÆFECTVS. VRBI
VICESACRA. IVDICANS. D. N. M. QVE. EIVS.

Ita ſe habet inſcriptio, quæ errore deſcri-
bentis ad Conſtantini Patris tempora re-
lata, hic ſuo loco redditur.X.
Conſtan-
tius ex
proſperis
fit deteri-
or.(b) Senec.
l. de Dir.
3. ex De-
metrio. O-
rigenes in
periarchon
Hier. epiſt.
33. Aug.
epiſt. 5. nec
non Greg.
in Moral.
& alii.(c) Habebat
c. 12.(d) Lucif.
Calor. de
Reg. apo-
ſt. in
prim.

At tanta parta victoria, accidit plane
Conſtantio ſecundum illam antiquorum
ſententiam, tam Gentilium, quam Chri-
ſtianorum conſenſu receptam, qua dicitur
(b): *Nihil infelicitius felicitate pec-
cantium. Quippe qui Ariana impietati
(proh nefas!) tantam victoriam, qua ſibi
universum Occidentale Imperium vendica-
vit, acceptam retulit impie; quam in ul-
tione ſeviſſimi tyranni Deus illi conceſ-
ſerat; unde & juxta propheticum illud e-
venit ipſi, quo dicitur (c): Super hoc læ-
rabitur & exultabit; propterea immola-
bit ſagena ſua, & ſacrificabit reti ſuo:*
Siquidem qui viſus eſt hæcenus faviſſe A-
rianis, poſtea adeo excoluit ipſam hære-
ſin, cujus causa Orientale videbatur Im-
perium, cui tyrannus inhiabat, liberatum,
& Occidentali ſe auctum; ut nihil apud
eum antiquius fuerit, quam de ſe ipſa be-
nemereri, & longe lateque in univerſum
Romanum Imperium propagare; quod dum
vixit, pro viribus præſtitit. Erat illud fre-
quens in ore ejus (quod teſtatur Luci-
fer Calaritanus (d) atque glorioſe jaſtabat;
probatam divino calculo ſuam fidem, cum
ſibi ſecundum Arium credenti tot tanta-
que Deus præſtitiffet, & ea majoribus in-
dies acceſſionibus cumularet: cujus blaſ-
phemie causa poſtea permotus eſt ipſe Lu-
cifer, ut librum ad eum ſcriberet, *De
Ann. Eccl. Tom. IV.*

*ſolatum aſumpto diverſatus eſt. Cæterum
Valens callide per ſuos diſpoſuerat, ut
quis prælii fuiſſet eventus, primus cogno-
ſceret, vel gratiam Regis captans, ſi prior
bonum nuntium detuliſſet; vel vitæ con-
ſulens, ante capturus fugiendi ſpatium, ſi
quid contra accidiſſet. Itaque paucis, qui
circa Regem erant, metu trepidis, Impe-
ratore anxio, primus nuntiat hoſtes fuge-
re, cum ille indicem ipſum intromitti po-
ſceret: Valens, ut reverentiam ſui adde-
ret, angelum fuiſſe ſibi nuntium reſpondit.
Facilis ad credendum Imperator, palam
poſtea dicere eſt ſolitus, ſe Valentis meri-
tis, non virtute exercitus viciffe. Ab hoc
initio illeſti Principis, extulere animos
Ariani poteſtate Regis uſuri, ubi auctori-
tate ſua parum valuiſſent. Hæc Severus.*

Extincto tyranno, Neratius Generalis
Præfectus Urbi in honorem Constantii ſta-
tuam erexit, in cujus baſi ejuſmodi glo-
riofum incidit inſignis victoriæ monumen-
tum:

Valentis
Ariani E-
piſcopi
dolus.

IX.

Regibus apoſtatis, quorum exemplis o-
mnem illam ipſius inanem de probatione
veræ fidei ex felicitate præſentis vitæ ja-
ſtantiam reprimit, atque falſum inde ar-
gumentum deductum penitus confutat; o-
ſtendens nimirum, ſæpe accidiſſe, ut im-
pii ac ſceleſtiſſimi Principes, & Deo in-
omnibus adverſarii, ab ipſo nihilominus
fuerint diutius tolerati, immo & rebus
proſperis atque felicibus ſæpius munerati.

Eſt porro hoc commentarii illius exor-
dium: *Uſitatum quia habere dignaris ver-
bum; quod enim niſi & integre crederes,
& hæc, quæ geris contra * nos, Deo eſt
ſent placita, jam fuiſſes extinctus; pauca-
rum tibi in apoſtaſia, & crudelitate aqua-
lium Regum facta deſideravi reſervare, quo
poſſit vox illa tua ſepeliri, qua dicit:
Niſi Catholica eſſet fides Arit, hoc eſt,
mea; niſi placitum eſſet Deo, quod illum
perſequar fidem, quam contra nos ſcripſe-
runt apud Nicæam; nunquam profecto
adhuc in Imperio florerem, &c. Illud ſæ-
pius repetens: Nolo dicas: Si hæreticus
eſſem, nunquam tantum imperarem, nun-
quam me permetteret adhuc Deus in re-
gno eſſe; quando videas vigintiquatuor
annis regnaſſe Baſam filium Achæ, de
quo ſcriptum inveniffi in Regnorum li-
bro tertio: Et fecit malignum coram Do-
mino, & abiit in viam Hieroboam. Ea-
dem ſubdit de filio Aſia, qui trigintaquin-
que annis idololatra regnavit, & aliis.
Sed quod hæc ipſi frequenter modo & in*

XI.
Conſtan-
tius falſa
perſuaſio.
* circa.

T t t

fu-

futurum, cum ejecit Episcopus ab Ecclesia, crebro versarentur in lingua; idem Lucifer subdit: Ne tibi adscribas ad gloriam, & dicas: Idcirco non aliqua vulneror...

XII.

Ex pravo deterior fit Constantius.

* exilia * metalla.

Sic igitur Constantius in Catholicos dirissimam exercens persecutionem, instar Ethnici Imperatoris, eadem ad sui excusationem & quasi beneficii defensionem adversus omnes repetere consuevit; quod idem auctor indicat, cum ait: Manu militari pugnasti contra Ecclesiam Alexandrinam, quamplurimos Episcoporum relegasti in exiliis, in metallis, & conjecisti in carcerem, certum etiam numerum interfecisti ex omnibus Dei cultoribus.

XIII.

Constantius elatus superbia.

(a) Zosim. l. 2. in fin.

Certe quidem post debellatum tyrannum, magna sui placencia atque gloria cum jactantia elatum esse Constantium, atque inde apertam fuisse calumniarum viam ad optimos quosque comprimendos, Zosimus quoque testatur, cum ait (a): Secundum hoc cum universa rerum summa soli Constantio cessisset, arrogantior esse cepit, quod eam fortuna prosperitate moderate ferre non posset.

licitate sua dejiciunt, & dignitates eorum se consecuturos sperant, ad calumnias adversos eos instituendas sese convertunt. Ista quidem Zosimus; quæ omnia veriora sunt demonstrata ex persecutione illata adversus Catholicæ Ecclesiæ Episcopos, illos præsertim qui majoribus sedibus præessent Antifites, quibus (Arianorum calumniis) jussu Constantii exturbatis, ipsorum sedes iisdem calumniaribus datæ ab eodem sunt Arianis; de quibus singulis suo loco fufius agendum erit.

XIV.

At non Zosimo tantum, sed & Ammiano Marcellino fuit Constantii ex debellatis adversariis conceptus fastus ostentui, de quo ait (b): Quo ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemque modo fidenter existimans, confestim a justitia declinavit ita intemperanter, ut æternitatem meam, aliquoties subsereret ipse dicendo; scribendoque propria manu, Orbis totius se dominum appellaret. Quod dicentibus aliis, indignanter admouit ferre deberet is, qui ad emulationem civilium Principum vitam formare, moreque suos, ut prædicabat, diligentia laborabat evixa, &c. Ista Ammianus. Adulantes vero Ariani hæc titulis, exornare ne dicam, an potius (quod verius est) dehonestare, consueverunt eundem Constantium Imperatorem. Unde S. Athanasius (c) sic de illis: Omnia respectu suæ hæresis scripserunt; deinde cum simlarent se de Domino scribere, alium sibi dominum Constantium scilicet, creaverunt: ille enim ipsis impie agendi facultatem præbuit; suamque Cæsarem æternum appellaverunt, qui Filium Dei æternum esse negant: tanto se pro impietate Christi hostes præbent. Hæc Athanasius. In rescriptis etiam sæpe est reperire, Constantium se ipsum, æternum nominare. Tali igitur fastu infamavit Christianam religionem hereticus Imperator, in qua animi summa summissio atque mansuetudo potissimum commendatur.

(b) Ammianus lib. 15. in princ. Infolens fastus Constantii Imper.

(c) Athanas. l. de Synod.

XV.

Sed plane tunc contigit quod est in Psalmo (d): Dum superbit impius, incenditur pauper. Etenim cum audisset Constantius, non ex Arianorum sententia evenisse, ut a Liberio Papa ipsi iidem Ariani in communionem acciperentur, atque Athanasius damnaretur: in furorem exarsit, & ut ab omnibus Episcopis Athanasius condemnaretur, publico mandavit edicto; id quidem Severus narrat his verbis (e): Igitur cum sententiam eorum quam de Athanasio dederant, nostri non recipere; edictum ab Imperatore proponitur, ut, qui in damnationem Athanasii non subscriberent, in exilium pellerentur. His sic se habentibus Liberius Papa ex Romano (ut dictum est) ad hoc collecto Concilio ad Imperatorem legationem mittit, quo ipsum ab eo concepto furore placare posset. Hoc

(d) Psal. 9. Constantii furor in Athanasium conversus

(e) Sever. hist. l. 2.

XVI. Legati sedis Apostolicæ ad Constantium.

Hoc igitur anno Arelate cum esset Constantius, convenerunt eum Apostolicæ sedis legati Vincentius atque collegæ, qui de cogendo Concilio ipsum interpellarunt; eo enim remedio antevertere conatus est idem Liberius Papa imminetent non tam adversus Athanasium, quam universam Ecclesiam Catholicam, ac præsertim in Occidentales Orthodoxos Episcopos, persecutionem; cum (ut diximus anno superiore) id ipsum legatione sua ad Liberium missa tentassent Ariani, nempe communicationem Apostolicæ sedis, a qua per Julium Romanum Pontificem absentis fuerant, & damnationem Athanasii, quem idem Julius atque Concilium Sardicense abolverant; cum & novas insuper in eum accusationes instituisent: hæc quidem omnia expressa habentur disertis verbis in Epistola ejusdem Liberii Papæ, quam posteriore legatione ad eundem Constantium misit: eam nos suo loco integram describemus, simulque ejusdem Liberii ad Osium Cordubensem Episcopum litteras redemus, quibus etiam declaratur, inter alios legatos cum Vincentio missos, fuisse Marcellum æque Episcopum in Campania, eodemque legatos jussos esse a Liberio apud Constantium agere de cogendo Aquilejæ Concilio. Sic igitur Occidentalis Ecclesia hoc anno, cum ejus orbis Imperio Constantius potiretur, cepta est gravissimis ex Arianorum furore turbibus agitari, atque diris urgeri procellis.

XVII.

Quid auctum Arelate a legatis Apostolicæ sedis.

Cum autem Apostolicæ sedis legati Arelatem ad Imperatorem Constantium pervenisissent, invenerunt ibi complures Arianæ factionis Episcopos, & aliquos Occidentales, quos iidem per Constantium in suam ipsorum communicationem pellexerant, nempe ejusdem Arelatenis civitatis Episcopum Saturnium, & Fortunatianum Aquilejæ Episcopum, magni tunc nominis virum, qui pro Athanasio & fide Catholica cum aliis Orthodoxis steterat in Concilio Sardicensi. Quid autem Ariani Episcopi Orientales ab ipsis Apostolicæ sedis legatis importune expetiissent, Liberius Papa ex eorumdem litteris ad se scriptis, his verbis significat in ea epistola, quam deinde ad Constantium scripsit, ubi hæc leguntur. Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS V.

Constantius apud Arelatem Tricennalia celebrat.

Ad num. XVI. & seqq. Constantius bello Magneutiano defunctus Rhodani ostia occupavit, teste Juliano Orat. 3. pag. 361. ut & Pyraei jugæ, missa eo clastic, ut ibidem Julianus pag. 438. Hinc Arelatem se contulit, ut colligat ex Athanasio in epistola ad Solitarios pag. 819. ubi de Constantio, Athanasio parum æquo, ait: Cum autem esset Arelate & Mediolani, omnia pro Hæreticorum adhortatu suggestionem faciebat. Ea in urbe moratus est a mense Octobri usque ad sequentis anni Ver, ut ex Legibus Codicis Theodosiani constat. Arelate dum agit, VI. Idus Octobris. Imperii Cæsarei Tricennalia celebravit, ut nos docuit Ammianus lib. 14. cap. 5. Arelate

tur (a): Mæuent legatorum litteræ, qui ad clementiam tuam fuerant destinati; quæ nuper venerunt; quibus significant, propter turbationem quidem omnium Ecclesiarum, se quidem ante succumbere sententis Orientalium voluisse (nempe de subscribendo contra Athanasium) proposuisse tamen conditionem, si iidem Arii hæresin condemnassent; hoc genere se inclinandos eorum sententis obedire. Placitum (ut ipsi significant) scriptura teste firmatur. Itur in Concilium; accipiunt cum deliberatione responsa; Arii doctrinam se damnare non posse; Athanasium (quod solum exigebant) communionem esse privandum. Hactenus ex legatorum litteris Liberius.

(a) Extat apud Ludovic. Catal. in fin. & 10.9. Bibl. San.

Sed post hæc illud lugubre accidit, ut Vincentii ipse primarius Apostolicæ sedis legatus, importunitate Arianorum & Constantii victus imperio, tandem sic deceptus atque coactus subscripserit Athanasii damnationi: quod præstitit etiam idem Fortunatianus Aquilejæ Episcopus, & Herminius Thessalonice. Id quidem in primis testatur ipse Athanasius in Apologia ad Constantium, cum ait: Vincentium Capuæ, & Fortunatianum Aquilejæ, & Herminium Thessalonice, ceterosque in Occidente Episcopos vim non vulgarem, graveisque contumelias passos esse, donec promitterent sese a nostra communione abstinere. Hæc Athanasius. Porro lapsus Fortunatianus nequaquam hoc anno contigit, sed post sequentem: siquidem ad eum adhuc stantem Liberius (ut ipse in epistola ad Eusebium scripta testatur) litteras scripsit anno sequenti. Porro perperam factum Vincentii ipse Liberius Papa magno opere deploravit: qui de eodem ad Osium Episcopum Cordubensem Epistolam scribens, hæc habet inter alia (b): Quia in nullo conscientiam tuam debeo præterire: multi ex Italia Episcopi convenerunt, qui mecum religiosissimum Imperatorem Constantium fuerant deprecati, ut juberet, sicut ipsi placuerat, dudum Concilium Aquilejense congregari. Vincentium Capuensem cum Marcello æque ex Campania Episcopo legationem nostram suscepisse, sanctitati tuæ insinuo. De quo cum multa sperarem, quod & causam optime

XVIII. Vincentii legati lapsus, & aliorum.

(b) Extat hæc epist. in Cod. Vaticano num. 2673. cuius est inscriptio, Concordiam causam

Quia in nullo conscientiam tuam debeo præterire: multi ex Italia Episcopi convenerunt, qui mecum religiosissimum Imperatorem Constantium fuerant deprecati, ut juberet, sicut ipsi placuerat, dudum Concilium Aquilejense congregari. Vincentium Capuensem cum Marcello æque ex Campania Episcopo legationem nostram suscepisse, sanctitati tuæ insinuo. De quo cum multa sperarem, quod & causam optime

XIX. Epistola Liberii Papæ ad Osium Episcopum Cordubensem.

hiemem agens Constantius, post Theatrales Ludos atque Circenses, ambitioso edito apparatu, die VI. Idus Octobris, qui Imperii ejus (nempe Cæsarei) annum tricesimum terminabat, insolentia pondera gravius librans, &c.

VI. Ibidem Obeliscum erigi jubet.

Horum solennium occasione Obeliscum Arelate erigi jussit, qui nostris diebus e terra effossus gloriæ Ludovici Magni consecratus est, rursusque in platea publica collocatus. In eo nulla epigraphæ, nullique characteres, qui in anni quo elaboratus, aut Principis cui primum dicatus fuerat, notitiam perducere possint. Sed quia Obelisci annis Decennialibus & id genus festis additis in honorem Principum de more in publicis

retineret, & Judex in eadem causa cum sanctitate tua frequenter resedisset, credideram Dei Evangelium sua legatione posse servari. Non tantum nihil impetravit, sed & ipse in illam, ductus est simulationem. Post cujus factum duplici merore confectus moriendum magis pro Deo decrevit, ne videar novissimus delator existere; nam videtur sententis accommodasse consensum. Hactenus de his Liberius ad Osum, illud plane ultimis verbis significans, in prodigionem Catholicæ fidei converti, adversus Athanasium calculum ferre. Verum quod habet ipse Athanasius, alios Episcopos Occidentales in eandem cum Vincentio ivisse sententiam: tentatum quidem id fuisse, sed obtulisse Liberium, missa sequenti anno legatione ad Constantium Imperatorem, idem ipse Liberius alius explicat litteris scriptis anno sequenti (ut dicemus) ad Eusebium Episcopum Vercellensem; quas tamen acceptas ab archivo Vercellensis Ecclesiæ, editaque una cum aliis rebus gestis ipsius Eusebii, hic intemixtus: sunt autem hujusmodi:

XX.
Liberii
Papæ E-
pistola ad
Eusebium
Episco-
pum Ver-
cellensem.

Liberius fratri Eusebio.
Me, frater carissime, ad solatium vite presentis erigit invitata fides tua, qua secutus Evangeliorum præcepta, nullo genere a consortio sedis Apostolicæ distrepasti, quod credo non sine Dei impulsu, qui digno sibi in sacerdotio detinet, benevolentia complecti. Cum igitur post legationem Vincentius in illam ductus est simulationem; reliqui per Italiam Episcopi publica conventionem coacti fuissent sententiis Orientalium obedire. Deo procurante, frater & coepiscopus noster Lucifer de Sardinia supervenit. Qui cum latebras causæ interioris cognovisset, & pervenisset ad ejus conscientiam, sub occasione nominis Athanasii, hæreticos hæc velle tentare: pro devotione fidei suæ, subire voluit justum laborem, & ad Comitatum religiosi Principis pergere: ut tandem, exposito ordine totius causæ, impetraret, ut omnia quæ in medium venerunt, in cætum possent sacerdotum Dei tractari. Ideo, quia scio sanctum fidei tuæ calorem cum ejus animo concordare, prudentiam tuam peto, ut si,

PAGIUS

locis ponebantur, non dubito, quin Arelatensis presentii anno in Constantii Imperatoris honorem erectus fuerit; eo magis quo anno CCCLVII, in septimis ejus Quinquennialibus alter Obeliscus Romæ in Circo erectus est maximo, inquit Ammianus lib. 17. cap. 4. qui ultimus Obeliscus a Sixto V. Pontifice Maximo Christo dicatus. Nec dici potest Obeliscum Arelatensem a Constantino Magno in Decennialibus suis collocatum. Nam præterquam quod certum non sit, an in ea civitate Constantinus Magnus Decennialia sua exhibuerit, apparet ex Ammiani loco citato, hujusmodi Obeliscos ex Ægypto Romam adduci solitos, & parte alia Romam columnis, statuis, aliisque monumentis ab Imperatoribus denuda-

procurante Deo habuerit te presentem, per quoscumque potueris, sollicito excubare, contendas, ut possitis universa quæ fides Catholica exigit, clementissimo Imperatori insinuare; ut tandem aliquando, de-posita animi indignatione, faciat quod & quieti nostræ & salutis tuæ possit in omnibus convenire. Ex superfluo autem credidi, ordinationem causæ totius honorificentia tue litteris insinuare, cum supra dictus frater meus, vel ejus. comites in presentii possint omnia relatione sua referre. Deus te incolumem custodiat, domine frater carissime. Scripta est hæc Epistola a Liberio (ut diximus) anno sequenti, cum Lucifer Episcopus, Pancratius presbyter, & Hilarius diaconus missi sunt legati ad Constantium; quos secutus est Eusebium Episcopus Vercellensis, ad quem hæc litteras dedit: quas hic volumus recitare occasione lapsus Vincentii, de quo agitur.

XXI.
Vincentii
lugubris
causæ.

At quis ejusmodi Vincentii casum considerans, dolore non ingemiscat, & stupore immobilis hæreat, atque humanæ inconstantie concutiatur horrore? Ecce enim tibi, hic ille Vincentius Episc. Capuanus, qui ad Nicænum Magnum Concilium una cum collegis a Silvestro missis legatione honorificentissima perfundus est; idemque ipse (quod exprobat Liberius) tum Romæ, tum in æque Magno Concilio Sardinensi federat cum aliis Episcopis Judex ad cognoscendam ac judicandam sæpius judicio ventilatam Athanasii causam, & candidum (ut ajunt) calculum pro ejusdem absolutione in urnam sæpe conjecerat: hic, inquam, stipendiis omnibus Christianæ militiæ dignissime per omne tempus emeritus, in ultimo senio constitutus, minime considerans munus suum, quo Romani Pontificis vices ageret, nullam ducens rationem suæ jam Angelis & hominibus venerandæ canitici, nec denique veritus Deum & homines, adeo turpiter inflexus est vel precibus, vel minis Ariatorum atque Constantii, ut in summum Catholicæ fidei athletam, innocentissimum virum, toto Catholico Orbe spectatum, in ipsum, inquam, Magnum Athanasium adeo ignaviter atque deformiter, quam optabant

tam non fuisse ante Constantinopolim conditam. Mediobarbus in Numismatis Imp. pag. 493. Nummum Constantii Aug. producit in avera parte inscriptum: VICT. D. D. N. N. AUG. ET CAES. R. Q. In ea sunt duæ Victoriæ sustinentes clypeum, in quo VOT. XXX. qui Nummus in his Tricennialibus percussus. In eo victoriæ tam a Constantio Aug. quam a Gallo Cæsare reportatæ memorantur, non quæ hoc anno relata fuerint, ut Mediobarbus pag. 490. & 491. similes Nummos interpretatur; sed quia annis hujusmodi solenniis destinatis, victoriæ superioribus annis ab Imperatore relata in Nummis memorari solita essent. Quamobrem hæc vox Victoria de more cum Decennialibus, & id genus

bant Ariani sententiam damnationis intulerit, tam sæda subscriptione obliterans tot honestis perfunctis laboribus partam gloriam, aspergensque tam fordida macula tantam sui celebris nominis claritudinem. Verum in lapsu continuit gressum, ne in profundum præceps deferretur impietatis: nam non sic ipse, velut Fortunatianus Episcopus Aquilejæ, subscripsit in Athanasium, ut factus quoque fuerit proditor fidei, & sicut ille, perpetuo Ariani adhærerit; quippe qui postea adversus eosdem pro tuenda fide Catholica perseveravit infractus; prout res post hæc ab eo gesta, inferius (suis locis juxta ordinem temporum describendæ, declarant; quod utinam & ejus exemplo cæteri præstitissent.

XXII.

(a) Sever.
l. 2. c. 2.
Bibl. sanct.
Acta in A.
relatensi
Concil.

Quid præterea Arelate in eo Episcoporum Conventu factum sit, Severus significat his verbis (a): *Cæterum a nostris tum apud Arelatem, ac Byterras, Galliarum oppida, Episcoporum Concilia fuere. Petebatur, ut, priusquam in Athanasium subscribere cogerentur, de fide potius discernerent, & tum demum de re cognoscendum, cum de persona judicium constitisset. Sed Valens, sociique ejus prius Athanasii damnationem extorquere cupiebant, de fide certare non ausi. Ab hoc partium conflictu agit in exilium Paulinus.* Fuit hic clarissimus confessor, Maximino suffectus in nobili Ecclesia Treverensi. Cæterum licet simul jungat duo Concilia, Arelatense & Bytrentense; constat tamen prius hoc anno esse celebratum, posterius vero post annos tres accidisse, ut suo loco dicemus. Quod autem idem Severus subdit de Concilio Mediolanensi; sequenti anno liquet fuisse collectum: agemus de eo suo tempore. Ex eodem quoque Ariatorum Conventiculo, una cum Paulo in exilium missum esse Rodianum * Episcopum, necnon Lucium Anneum Episcopum Moguntinum relegatum in Phrygiam, & secundo anno sui exilii, nempe sequenti, fuisse Ariatorum insidiis strangulatum, in-

* Rodianum.

PAGIUS

VII.

Apparitio
Crucis quo
anno contigerit.

festis in Nummis expressa. Præterea Cæsarem quandoque mentio in Nummis Imperatorum Vota Decennialia representantibus: quod obiter dictum sit. A num. XXIII. ad XXXII. Apparitio Crucis in Oriente contigit anno Christi trecentesimo quinquagesimo primo, teste Idacio in Fastis, ubi ait: *Levatus est Constantius Cæsar Idib. Mart. & apparuit in Oriente signum Salvatoris die III. Kal. Februar. Luna XXVIII.* Verum Idacius, quod Chronographis istis obvium, Auctores duos inter se pugnantes sequitur. Primus recte Apparitionem Crucis illigabat cum anno CCCLII. alter vero eandem recitabat anno CCCLII. quo currite aureo numero XI. Luna XXVIII. in diem XXX. Januarii incidebat. Sed iste tam in die ac mensis quam in anno errabat. Neque alio anno quam CCCLII. hoc prodigium consignatur in Chronico Hieronymi juxta editionem Pontacensem, quod tamen in Scaligeriana rectius omititur, cum ipso Pontaco satente, de ea in plu-

locumque ejus ab Orthodoxis Maximum esse subrogatum, Acta (b) ejusdem Maximi sæpe testantur. Quæ post hæc autem his graviora ab Ariani atque Constantio tentata sint, dicemus anno sequenti.

Hoc pariter anno decimosextimo Constantii Imperatoris prodigium ingens in cælo visum ponitur in Chronico a S. Hieronymo his verbis: *Syria populis Crucis signum, & maximo insipientium terrore in Orientali plaga apparuit.* Super sanctum Golgotham Hierosolymis visum. Quod enim ad tempus quoque spectat; id contigisse hoc anno, postquam Magnentius tyrannus vidus est, declarant Acta (c) Artemii martyris sub Juliano, ubi hæc verba leguntur: *Quo quidem tempore, cum expugnatus esset Magnentius, signum Crucis maximum mirifice apparet, adeo ut admirabili splendore superaret lucem diei, visum est Hierosolymis circiter tertiam diei horam, cum esset dies festus qui dicitur Pentecoste, pertingens a loco qui dicitur Calvaria, usque ad montem Olivæ.* Hæc ibi. Meminit ejusdem Crucis Socrates (d), eamque apparuisse dicit, cum Gallus hoc anno venisset Antiochiam. De eodem quoque prodigio sic Sozomenus (e):

(b) Collegii
Tribemius,
recitat
Sur. 30.
6. die 18.
Novembr.
XXIII.
Crucis si-
gnum ap-
parens
Hierosol.

(c) Apud
Sur. 1. 5.
die 19. Oct.

(d) Soerat.
l. 2. c. 24.

(e) Sozom.
lib. 4. c. 46

Eodem tempore, Cyrillo post Maximum Ecclesiam Hierosolymitanam administrante, signum Crucis in cælo visum est; quod clarescit admodum resplenduit, non ut cometes solet diffusis radiis, sed luce multa in unum conferta, valde denso jubare & perlucido emicuit: tantum pertinebat ad longitudinem, quantum est intervallum inter Calvaria locum & montem Olivæ: quindecim autem stadia supra locum in cælo suspensum hæsit: latitudo vero longitudinis proportionem respondit. Quo quidem velut insigni miraculo, omnes obstupuerunt; ita ut singuli, adibus, foro, & opere, quod quisque forte habebat in manibus relicto, pariter cum liberis & uxoribus in Ecclesiam convenerint, & uno ore

XXIV.
Ingens
prodigi-
um.

ribus MSS. nulla mentio sit. Præterea Socrates lib. 2. cap. 28. scribit, signum illud apparuisse, dum Antiochiam ingrederetur Gallus Cæsar, qui eo anno die XV. Martii Cæsarea dignitate decoratus fuerat, statimque in eam urbem missus. Tertio, Philostorgius lib. 3. cap. 26. ait, illud signum visum, cum Constantius victoriam de Tyranno (nempe Magnentio) reportavit, & cum Magnentius a Constantio primum vultus fuisset; addens, Magnentium postea vivibus paulatim resumptis, secundo prælio congressum, penitus debellatum esse, tandemque Lugdunum profugisse. Quare apparitio illa in primo prælio Magnentium inter & Romanos commisso contigit. Unde quando in Actis S. Artemii Martyris sub Juliano die XV. Octobris apud Surium legitur: *Cum expugnatus esset Magnentius, signum Crucis maximum mirifice apparuit; ea verba de priori victoria ad Mursam reportata intelligenda.* Quarto, in Chronico Alexandrino ea apparitio cum

ore Christum laudibus celebravit, & Deum letis animis confessi sunt. Quae res ad nostram regionem quoque perlata, non mediocriter omnes obstupescit. Nam quamquam visio non admodum diu continuata est; tamen quia ex omnibus prope dixerim terrae oris, ut fieri solet, homines vel precandi, vel illa loca visendi causa Hierosolymam advenissent; eos quas id temporis aspexissent, suis indicarunt. Erat etiam Imperator de hoc viso certior factus cum per alios complures nuncios, tum per litteras Cyrilli. Dicebatur autem a viris reram ejus generis peritis, hanc visionem divina quadam prophetia in sanctis litteris quoque praesignatam fuisse. Quod quidem certe cum ita accidisset, multos cum Gentiles tum Judaeos ad fidem Christianam deduxit. Hucusque Sozomenus. Certe quidem ad eam praedictionem Domini Cyrillus, scribens ad Constantium hanc apparitionem, alludit, qua de futuro judicio Dominus verba faciens, ait: Et tunc apparebit signum Filii hominis. Sed quam congrue, ipse viderit; usus tamen est hac opportuna occasione ad comprimentendam Constantii in Ecclesiam insolentis audaciam, quem & delinire blandis & immeritis laudibus, & gloriae titulis celebrare, iidem ad eundem Constantium datis litteris studuit.

XXV. At vero quid portendit tantum prodigium, quidve caelesti hoc hieroglyphico voluerit Dominus significasse, tempora ipsa declarare videntur. Etenim cum totius Orbis Imperator, bellum gesturus adversus Catholicam Dei Ecclesiam, vexillum

PAGIUS eodem anno copulatur. Legenda quae de ea ibidem habentur a nobis eo anno recitata.

VIII. Denique S. Cyrillus Hierosolymitanus Episcopus in epistola, quam de hac apparitione ad Constantium Augustum scripsit, ait: At alii quidem unde habent honorem, aureas coronas gemmis splendidissimis exornatas afferentes, caput tuum prope coronant. Nos autem non rebus hisce reverentis, sed caelestium rerum divinam virtutem, tempore Deo dilecti regni tui, Hierosolymis apparentem, pietatis tuae in notitiam studiose deducimus, ut amplioribus te divinitus coronis caelestibus honoratum non ignorans Deo universorum Regi gratias agas. Anno trecentesimo quinquagesimo primo Constantii Imperii Augustei Quindecennalia celebravit, quibus in festivitatibus urbes & Provinciae coronas Imperatoribus offerebant, ad quas alludebant Oratores in Panegyricis ad eosdem in simulibz sollemnis diebus, ut ostendi in secunda parte Dissert. Hypaticae cap. 2. num. 18. & 19. Quare, cum Cyrillus in sua ad Constantium epistola de eo prodigio scripta, eum loquendi modum usurpet, manifestum est, illud anno CCC.LI. accidisse, eodemque anno ea Quindecennalia Imperatorem exhibuisse; quod & nuncupatio Galli Caesaris eodem anno facta indicat.

IX. Quo die Crux Christi in caelo visa. Non minor de die, quo hoc prodigium visum, quam de anno controversa est. Cyrillus laudatus ait: Sanctis hisce diebus sancta Pentecostes, circiter horam tertiam, omnium maxima Crux

lum (ut modo vidimus) erexit impietatis, & quod nunquam antea acciderat, Imperatoria fureret accensa face impietas Ariana; Christus, adversus cujus divinitatem bellum juratum esset, in caelo regnans, illud ipsum, quo universam cum impiis debellaverat impietatem, divinum signum supra sanctum montem, immensa claritate coruscans, caelitus demonstravit, quo & illud auribus Fidelium videretur intonuisse lingua caelesti: Confidite, ego vici mundum. Rem sane probavit eventus: cum divina virtute fides Catholica eo effulserit gloriosior, quo magis existimabatur armis impietatis extincta. Sed reddamus hic opportune Cyrilli epistolam, tanta de re sic scribentis ad Constantium Imperatorem (a) :

Imperatori Deo dilectissimo & pientissimo Constantio Augusto Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus in Domino S.

Primas haece ex Hierosolymis ad te, Deo dilecte Imperator, mitto litterarum primitias, quas & te deceat accipere, & me dare, non verborum adulatione refertas, sed caelestium divina declarantes prodigia; neque sermonum oratorio splendore persuasiones aliquas continentes, sed sanctorum Angelorum ostentis, per rerum eventum testantes veritatem. Ac alii quidem, unde habeant honorem, aureas coronas gemmis splendidissimis exornatas afferentes, caput tuum prope coronant: nos autem non rebus hisce terrenis (quae enim de terra sunt, finem habent terram) sed caelestium rerum divinam virtutem, tempore Deo dilecti regni tui Hierosolymis apparentem, pietatis tuae

(a) Apud Cyrill. in fin. Caes. tech. mylag.

XXVI. Epistola Cyrilli ad Constantium Imp.

ex lumine constituta in caelo super sanctissimum montem Golgotham visa. In ea epistola, a Baronio hoc anno recitata, haec tantum verba leguntur. Verum tam in Graeco, quam in Latino, dies additur hoc modo: Sanctis hisce diebus Pentecostes, Nonis Maiis, &c. Philostorgius loco laudato scribit, eam visam circa horam tertiam ejus diei, qua vulgo dicitur Pentecostes. Auditor Chronici Alexandrini: Ipso die Pentecostes Nonis Maii. Theophanes in Chronico, die sacro Pentecostes. Quae verba Eruditorum ingenia ex cruciarunt; cum anno CCCL. Pascha die XXXI. Martii, Pentecostes die XIX. Maii celebrata fuerit, & nunquam festum Pentecostes in diem septimam Maii incidere possit. Verum totum arcanum in eo situm, quod Graeci Pentecosten sumunt, non solum pro die illo, qui a die Paschali quinquagesimus; sed etiam pro septem hebdomadis, quae Pascha subsequuntur. Hujus rei egregium exemplum suppeditat Eusebius in Vita Constantini Magni lib. 4. ubi postquam de ejus agritudine, quae festis Paschalibus peractis contigit, de ejus Helenopolim profectio, de illius Baptismo, ac de Imperii inter filios divisione locutus est, cap. 64. ait: Porro haec omnia gerebantur in maxima illa solennitate veneranda & sacratissima Pentecostes, quae septenario hebdomadam numero decorata, unitate obsequatur. In qua & communis Servatoris Ascensum in caelos, & Sancti Spiritus in terras Descensum contigisse, sacra Littera testantur.

tuae in notitiam studiose deducimus; non ut nunc primum ex ignorantia pervenias in Dei cognitionem (videris enim ipse jam alios posse docere, in quibus pie agis) sed ut ista perspicuus confirmaris, & regni a parentibus accepta hereditate, amplioribus te divinitus coronis caelestibus honoratum non ignorans, Deo universorum Regi, & nunc eas quas decet, gratias agas, & deinceps majorem animum adversus hostes geras. Re vera enim Imperium tuum amatur a Deo: quandoquidem hoc tempore tua tanta prodigia monstrare non dubitat. Ac tempore quidem Deo dilectissimi & beatissimae memoriae Constantini patris tui, salutare Crucis lignum Hierosolymis repertum est; divina gratia concedente ei, qui recte querebat pietatem, etiam abstrusam locorum sanctorum inventionem. Tempore vero tuo, domine omnium pientissime Imperator, qui tua erga Deum pietate majore parentes tuos superasti, non jam amplius de terra, sed de caelis sunt prodigia; quoniam Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, unigeniti Filii Dei, mortis devictae trophaeum, beata, inquam, Crux splendoribus luminis coruscans Hierosolymis apparuit.

XXVII. Sanctis enim hisce diebus sancta Pentecostes, circiter horam tertiam, omnium maxima Crux ex lumine constituta in caelo super sanctissimum montem Golgotham, & usque ad sanctum montem Olivarum extensa apparuit, non uni aut alteri tantum visa, sed & universe civitatis multitudini manifestissime ostensa; neque, ut aliquis forte putavit, celeriter secundum phantasmam percurreret, sed compluribus horis supra terram aperte conspecta, co-

PAGIUS In ea igitur solennitate, Imperator, haec diximus qua consecutus, ultima tandem die (quam si quis omnium festivitatum maximam vocet, haud quam meo judicio aberraverit) circa meridiem migravit ad Dominum, die pimirum XXII. Maii, in quem anno CCCXXXVII. Constantini Magni emortuali, festum Pentecostes incidit.

X. Quare Eusebius, ut recte vidit Valerius in Notis, festum seu solennitatem Pentecostes, eos omnes dies appellat, qui a die Paschatis ad diem Pentecostes inclusive fluxerunt. Unde Basilus Magnus de Spiritu Sancto ad Amphilochem cap. 27. inquit: Porro omnis quoque Pentecoste est Resurrectionis, quae in saeculo expectatur, monumentum. Unus enim & primus dies, septies septuplicatus, septem sacra Pentecostes hebdomadas efficit. A primo enim incipiens in eundem desinit per similes (dies nempe Dominicos) qui in medio revolvuntur quinquagesies. Quare & eorum similitudine imitatur, tanquam in motu circulari ab eisdem signis incipiens, & in eadem desinens. Hinc quemadmodum Graeci hebdomadam, quae festum Paschae proxime sequitur, ipsamque diem Dominicam Paschalem Diacnesima nomine vocant, & tanquam unum diem reputant, ut ex illorum Typico discimus, eademque ideo Horas recitant; sic septem hebdomadas, quae Pascha subsequuntur, Pentecostes nomine appellant.

rufcis splendoribus radios superans Solares: nam si ab illis superaretur, certo offuscaretur & lateret; adeo excellentiores quam Sol emittebat fulgores, ut illico universa civitatis multitudo ad sanctam Ecclesiam concurreret, metu divini illius prodigii, non sine latitia concitata. Juvenum simul ac senum, virorum & mulierum, & omnis aetatis ad ipsas usque in thalamis per domos recumbentes puellas, vicinorum hospitum Christianorum, & aliunde adventantium Ethnicorum ingens erat spectaculum, qui tum concordia & uno ore omnes Jesum Christum, Dominum nostrum, Filium Dei unigenitum, ejusmodi mirabilium effectorem laudabant, re ipsa & experientia discentes, quod Christianorum pientissimum dogma non est in persuasibilibus humana sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis, non ab hominibus tantum annuntiatum, sed de caelis divinitus testificatum.

XXVIII. Cum igitur nos incolae Hierosolymitani paradoxum hoc prodigium hisce oculis percipissimus; Deo quidem omnium Regi, & Filio Dei unigenito, ita ut aequum est, gratias cum adoratione egimus, & preces pro tua Deo dilecta potentia in his locis sanctis effudimus. Operae pretium autem putavi, caelestes haec & divinas ostensiones silentio non praeterire: quin potius bonum nuncium tibi, divinarumque ex his benignitatem per has litteras studui afferre; ut in bona fundamento antea partae fidei, ex his quae subito divinitusque demonstrata sunt, ampliore extruens notitiam, firmiorem in Dominum nostrum Jesum Christum spem assumes; atque confidens, & omni fortitudine repletus, tamquam

Bonum nuncium crucis apparitio.

XI. Denique Theodorus Balsamon Patriarcha Antiochenus in epistola de Jejunio a Cotelerio in II. tomo Monumentorum Ecclesiae Graecae publicata cap. 15. scribit: Sanctum est a Deo per Moysen, ut post Agni festum populus per VII. hebdomadas quiete degeret, atque ita cum jejunio & sen praehumilitate perageret celebritatem hebdomadarum. Animo enim, inquit, quacumque per jejunium humiliata non fuerit ante festum, exterminabitur. Oportuit ergo & nos, qui digni habitus sumus convenere post septem hebdomadas adventum sanctissimi Spiritus, statim cum jejunio festum diem ducere, loco Typici hebdomadarum festi, sanctam Pentecosten. Sed quaedam maxime divina eruditio mundo salutare Domini Resurrectionem magnificans, ortamque ex ea latitiam velut continuans, & jubens hoc quinquaginta dierum curriculum PRO UNA DIE haberi, nec genu flectere, nec aliud quid agere, quod gaudii magnitudini adversetur, cohibuit, quia sacer hebdomadarum ritus per hoc latum festum absolvetur. Ex quibus omnibus certum redditur, diem septimam Maii inter Pentecostes dies connumeratum, licet anno CCCL. quo Crucis signum in caelo visum, festum Pentecostes die XIX. Maii celebratum fuerit; neque hac de re amplius quaestionem esse posse.

quam is qui Deum desuper habet socium, Crucis trophaeum efferas honorificentissime, gloriationem gloriationum, signum producens, quod in caelo ostensum est; cujus effigiem cum ostenderet hominibus, etiam caelum multum gloriabatur & latabatur.

XXXIX. Praedictiones de apparitione Crucis.

Atque hoc quidem prodigium, Imperator Deo dilectissime, Prophetarum testimonis, ac verbis Christi quae sunt in Evangelis, praedictum, & nunc jam peractum est, & deinceps amplius perficeretur. Nam in Evangelio secundum Mattheum, cum Salvator rerum futurarum cognitionem beatis Apostolis suis traderet, & post illos alios qui cum eo versabantur, aperissime praedixit: Et tunc (inquit) apparebit signum Filii hominis in caelo. Quem sacrum Evangeliorum librum de more in manu accipiens, quae de isto signo ibi sunt praedictiones & testimonia, scripta reperies: quibus Evangelis ut majus adhibeas studium, te domine, admono, propter earum, quae reliquae istae descriptae sunt, seriem rerum a Salvatore praedictarum, & magna indigentium observatione, non sine pietate, ne aliquid ab adversaria virtute detrimentum patiamur.

XXX. Profusa laudatio.

Has tibi, Imperator Deo dilectissime, sermonum meorum offero primitias: has ab Hierosolymis primas annuntio voces, tibi maxime germano & omnis pietatis studio, Christi unigeniti Filii Dei & Salvatoris nostri una nobiscum adoratori, qui secundum divinas Scripturas Hierosolymis mundi operatus est salutem: qui mortem quidem hic perpeffus est, proprioque ac pretioso sanguine suo hominum peccata

PAGIUS XII. Sacrificia Gentilium prohibita.

Ad num. XXXII. & seq. Constantius sacrificia nocturna, Magnentio auctore permissa prohibuit. Lege 5. Codicis Theodosiani De Paganis. Nam inter alia, inquit Gothofredus in hujus Legis Commentario, quae Magnentius etiam Romae, firmandae scilicet dominationi, invexerat, vel permiserat, nocturna sacrificia erant, non ausus forsitan diurna permittere. Cui proximum est, quod Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 328. ait, Magnentium Magis, & incantationibus contra Dei iussa attendisse. Sane Libanius Scriptor Gentilis in Oratione funebri ad Julianum pag. 268. etiam alieni Imperii incubatorem commendat, quod imperaret *κατὰ ἑλληνικὴν τὴν νόμον* quod a Gentili Scriptor dicitur ob sacrificia aliquatenus saltem restituta, vel permissa, quae Constantius nunc aboleri jubet. Quo exemplo Constantinus Magnus quoque, victo Maxentio Tyranno nocturna Romae sacrificia sustulisse videtur ex Lege 3. ejusdem Codicis De infirmendis his, quae sub Tyrannis. Denique Valentinianus postea, cum diurna non prohiberet, nocturna saltem sacrificia in quibusdam Imperii sui partibus perniciosius invecita prohibere necesse habuit, ut liquet ex Lege 7. ejusdem Codicis De Maleficia, & Zosimo lib. 4. pag. 737.

XXXIII.

Data & hoc anno a Constantio Lex 10. Codicis Theodosiani De Episcopis, qua plenissima im-

delevit; vitam vero & incorruptibilitatem spiritualem, caelestemque gratiam credentibus omnibus praebuit: cujus potentia & gratia te custoditum & latantem, splendidioribusque ac majoribus in officiis pietatis versantem, atque filium proprium regis insignentem ornamentis, ipse Rex omnium Deus, totius beneficentia exhibitor, multis annorum periodis pacificis ad honorem & gloriam, Christianis, mundoque universo servet perpetuo, potentiorumque te efficiat, & omni ornatu virtute: & pro more sanctarum Ecclesiarum, Imperique Romani humanitatem demonstras, & amplioribus pietatis coronis in multos annorum circulos quietos resplendas. Deus universorum id nobis concedat, Auguste Imperator dilectissime, laudantibus semper sanctum & divosiorum, id est, CONSUBSTANTIALEM Trinitatem, verum Deum nostrum, quem decet omnis gloria in saecula saeculorum. Amen. Haec tunc ad Constantium Cyrillus.

Redarguitur porro ex his quae tum, ex Sozomeno, tum Cyrillo narrata sunt, Nicephorus (a), dum ait, idem signum Crucis Romano exercitui in Pannonia militanti factum esse perspicuum: nam, haud in ea aeris regione adeo sublime apparuit, ut in longe remotis regionibus videri potuerit. Porro tantae rei gestae memoria non diversorum tantum scriptorum egregiis monumentis remansit posteris consignata, sed etiam publicis Ecclesiasticis tabulis penes Orientales conscripta est, anniversaria celebratae Christiano populo redivisa (b), die septima mensis Maii, quo idem signum sanctissimae crucis contigit apparere.

Hoc

munitas omnibus Clericis conceditur, ut Ecclesiasticarum catus concursu populorum ingentium frequentetur, quemadmodum in ea Lege dicitur. Crescentibus nempe jam ubique Ecclesiis, (ac proficiente in dies Religione Christiana ac nominatim Athanasio ex exilio reduce, ut ipse testatur in Apologia ad Constantium) jam solito pluribus etiam immunitatibus homines ad Clericatum invitandi visi sunt, praeter veteres immunitates jam concessas, Prima itaque immunitas est a censibus, qui possessionum nomine Fisco dependunt. Quae immunitas a censibus & vectigalibus postea saepius exstructa, praesertim sub Valente, ut constat ex duabus Gregorii Nazianzeni epistolis, puta 159. & 156. Basilii quoque epistola 279. ad Modestum Praefectum Praetorio Orientis de eadem immunitate sub eodem Valente Imperatore conculcata conqueritur, eamque instaurari petit, Secunda immunitas est a muneribus fordidis, de quibus in Codice Theodosiano lib. 11. Tertia est a Lustrali collatione; nempe Clerici ab ea collatione, quae a negotiatoribus praestatur, quaeque Lustralis dicebatur, immunes declarantur. Ultima est immunitas parvulariarum, de quibus videndus Gothofredus in Commentario illius Legis. Haec porro immunitates Tricennalium Constantii occasione concessae.

XXXI.

(a) Niceph. l. 9. c. 32.

Festum apparitio- nis S. Crucis.

(b) Mem. leg. die 7. Maii.

Baron. n. xxxii.

XXXII. Hoc pariter anno Constantius Imperator, adversus Magnentii tyranni indulgentiam, qua nocturnis sacrificiis jusserrat patere deorum templa, dedit rescriptum in haec verba ad Cerealem Urbi Praefectum (a):

(a) l. 5. de Pagan. & sacrif. Cod. Theod.

Aboleantur sacrificia nocturna, Magnentio auctore permissa, & nefaria deinceps licentia repellatur, &c. Dat. VIII. Kal. Dec. Constantio Aug. VI. & Constante Cæs. II. Coss. Haec tunc sanctio decurtata in hunc modum (quam optassem integram) posita in Codice Theodosiano. Rursum vero haec idem Constantius adversus ea quae a Magnentio tyranno & ejus magistratibus gesta essent, eadem irritans, rescripsit ad universos Provinciales & Populum (b):

(b) l. 5. de infirm. his quae sub tyrannis C. Theod.

* VI.

Quae tyrannus, vel ejus Judices contra jus statuerunt, infirmari jubemus, reddita possessione expulsis; ut, qui vult, ab initio agat. Emancipationes autem, & manumissiones, & pacta sub eo facta, & transactiones valere oportet. Dat. III. Non. Novembris, Mediolani, Constantio Aug. V. * & Constante Coss. Depravate tamen legitur quintus Consulatus Constantii, loco sexti, quem gessit hoc anno: deprehenditur enim ex eo certus error, quod satis liqueat, non ante praesentem annum liberum fuisse Constantio, Mediolanum adire, ubi datum est rescriptum, nisi debellato Magnentio, qui dominabatur toti Imperio Occidentali. Idem quoque Consulibus ab eodem Imperatore sanctio promulgata est de clericorum immunitate, data ad universas provincias atque populos Imperio Romano subiectos, his verbis (c):

XXXIII. Ut Ecclesiarum catus concursu populorum ingentium frequentetur; Clericis ac juvenibus praebetur immunitas; repellaturque ab his exaltio munerum sordidorum, negotiatorumque dispendiis minime obligentur; cum certum sit, quastus, quos ex tabernaculis atque ergasteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum qui mercimoniis student, cuncta dispendia esse sancimus: perangariarum quoque parvi modo cesset exaltio. Quod & conjugibus & liberis eorum, & ministris majoribus pariter ac feminis indulgemus, quos a censibus etiam jubemus per severare immunes. Dat. VII. Kal. Junii Constantinop. Constantio VI. & Constante

AA. Coss. Quod vero uxoris atque liberis clericorum tribuit Imperator immunitatem; de illis sane intelligendum est, qui cum essent matrimonii vinculo obligati, adsciscerentur in clericos, secundum ea quae superius dicta sunt.

Quod insuper ad politicum statum pertinet; ad Restitutum Sardiniae Praesidem de non infligendis poenis corporibus debitorum sic rescripsit (d): Provinciales pro debitis plumbi verbera & custodiam carceris minime sustinere oportet: cum hos cruciatus non insontibus, sed noxiis constitutos esse, noscatur. Satis vero sit debitorem ad solvendi necessitatem capione pignorum conveniri. Dat. VIII. Id Decemb. Constantio VI. & Constante III. * AA. Coss. Constantium autem hoc anno in Gallis hiemem egisse Arelate, auctor est Ammianus (e), ibique astitit celebrasse natalem diem suum sexto Idus Octobris, quo tatis suae annum trigessimum terminabat: quam quidem celebritatem insontium idem tradit fuisse sanguine madidam, eorum scilicet, qui vel levissima qualibet suspitione de amicitia cum Magnentio laborassent, vel aliis ex causis delatorum calumniis obnoxii fuissent. Sed quod ad natalem diem Constantii pertinet; eum Idibus Augusti celebrari solitum, ipsius ad Senatum rescriptum (f) datum declarat.

Inter haec autem fluctuabant res Orientales, Isauricis latronibus longe lateque grassantibus, aliaque ex parte Saracenis collimitis infestantibus, atque etiam Persis Mesopotamiam invadentibus; cum inter Gallus Caesar, quod tyrannidem affecerat, in magistratus complures, diversis praetensis causis, immaniter fureret: sed ista Ammianus pluribus recenset, cuius jactura librorum, quae ab eodem Gallo gesta sunt adversus Judaeos, desiderantur: haec tantum de his a S. Hieronymo in Chronico, hoc ipso anno Constantii decimo septimo, breviter adnotantur potius, quam describuntur: Gallus Judaeos, qui interfecit per noctem militibus arma ad rebellandum invaserant, oppressit, caesis multis hominum millibus usque ad innoxiam etatem: & Civitates eorum Diocæsaream, Tiberiadem, & Diospolim, plurimaeque oppida igni tradidit. Haec Hieronymus, eadem quoque Sozomenus (g); cetera autem de Gallo anno sequenti.

XXXIV.

(d) l. 7. de exalt. C. Theod.

* II.

(e) Ammian. l. 14.

Arelate Constantii dies Natalis:

(f) l. 16. de Praetorib. C. Theod.

XXXV.

Status Orientalis Imperii;

Judaei a Gallo compressi.

JESU CHRISTI ANNUS 354.

LIBERII PAP. ANNUS 3.

CONSTANTII IMP. ANNUS 18.

CHRISTI 354.

LIBERII PAP. 3.

CONSTANTII IMP. 18.

Secunda legatio Liberii ad Constantium.

CONSULIBUS CONSTANTIO AUGUSTO SEPTIMUM & GALLO CAESARE TERTIUM, aperitur novus annus, idemque Domini trecentessimus quinquagesimusquartus: quo Liberius Papa, auditis iis quae prioribus a se missis legatis ad Constantium Imperatorem contigissent, aliam rursus legationem ad eundem Imperatorem mittere festinavit. Mox enim posteriorem hanc legationem priorem subsecutam esse, nimirum simulac litteris legatorum quod gestum esset Liberius accepisset, litterae ipsius hac nova legatione ad eundem Constantium datae significant illis plane verbis: Manent litterae legatorum, qui ad clementiam tuam fuerant destinati, quae nuper venerunt, &c. Rursus vero cum in iisdem litteris ad Constantium missis idem Liberius numeret annos octo elapsos a tempore, quo legati Arianorum Constantem Imperatorem Mediolani convenere, nempe Demophilus, Macedonius, Eudoxius, & Martyrius (quam quidem ipsorum legationem, testificatione quoque Athanasii, missam diximus anno Domini trecentesimo quadragesimoquarto) plane dicendum est, vel in fine anni praeteriti, vel praesentis initio, ejusmodi legationem ad Constantium contigisse. Legati autem ad tantum opus plane difficillimum delecti sunt Lucifer Episcopus Calaritanus in Sardinia, qui Romam opportune his diebus advenerat; quem fide integrum, constantia infractum, zelo pietatis astuantem Liberius cognoverat; itemque collegae, Pancratius Romanae Ecclesiae presbyter, & Hilarius ejusdem Ecclesiae diaconus: missi fuerunt hi ad Constantium Imperatorem

in Gallia tunc agentem, ad quem haec datae sunt ab eodem Romano Pontifice litterae (a):

Gloriosissimo Constantio Augusto Liberius Episcopus.

Opto, tranquillissime Imperator, ut mihi benignas aures clementia tua tribuat, quo possim mansuetudini tuae mentis meae propositum aperire. De Christiano etenim Imperatore, & sanctae memoriae filio Constantini, hoc ipsum sine cunctatione mereor impetrare. Sed in eo me laborare intelligo, qui, repetita satisfactione, placabilem etiam circa reos animum tuum in gratiam meam revocare non possum. Sermo enim pietatis tuae jamdudum ad populum missus, me quidem, quem patienter omnia ferre necesse est, plurimum lacerat: sed animum tuum, qui lenitati semper vacat, qui numquam (ut scriptum est) in occasum dei iracundiam servat, retinere circa me indignationem, miraculo mihi est. Ego enim, religiosissime Imperator, tecum veram pacem requiro, qua non sit verbis composita interna dispositione fallacia, sed praeceptis Evangeliorum rationabiliter confirmata. Non Athanasii tantum negotium, sed multa alia in medium venerunt, propter quae Concilium fieri mansuetudinem tuam fueram deprecatus: ut ante omnia, quod specialiter optat mentis tuae erga Deum sincera devotio, cum fidei causa, in qua nobis prima spes est, ad Deum diligenter fuisset tractata: nec eorum qui nostram circa Deum observantiam mirari debent, possent finire. & dignum fuerat Dei cultore, dignum Imperio tuo, quod Christi pietate regitur & augetur, specialiam regulam: posterior juxta secundam, nempe ob Quinquennialia, anno uno anticipata.

(a) Extant in append. ad Lucif. vi Opera.

II. Liberii Papae litterae ad Constantium.

III. Excusat se Liberius.

liter hoc ipsum pro reverentia sanctae religionis, cui prudenter intentus es, clementiam tuam nobis ad haec impetranda praestare.

Sed multi Ecclesiae membra lacerare festinant, qui confinxerunt, me litteras suppressisse, ne crimina ejus, quem dicebant condemnasse, apud omnes patrent: quas illas litteras Episcoporum Orientalium, & Aegyptiorum, quibus in omnibus eadem in Athanasium crimina continebantur. At fuit ad haec etiam Orientalibus respondisse: qui fidem & sententiam non commodavimus nostram, quod eodem tempore septuagintaquinque Episcoporum Aegyptiorum de Athanasio sententia repugnabat; quam similiter recitavimus atque insinuavimus Episcopis Italici. Unde contra divinum legem, visum est etiam, cum Episcoporum numerus pro Athanasio major existeret, in parte aliqua commodare consensum. Haec scripta, si Deo fidem habet Theodosius, qui missus fuerat festinans in Africam, nobis reliquit. Quae tamen post omnia scripta ne ad impetrandum forte Concilium deessent; Vincentius, qui cum caeteris legatus missus fuerat, Arclatum pervenit. Videt igitur prudentia tua nihil animum meum introisse, quod Deo ferventibus non dignum fuerat cogitare. Testis autem est mihi Deus, testis est tota cum suis membris Ecclesia, me fide, & me in Deum meum, cuncta mundana (ita ut Evangelica, & Apostolica ratio praecipit) calcare atque calcasse, non furore temerario, sed consulto atque observato jure divino: atque in alio ministerio Ecclesiastico vivens, nihil per jactantiam, nihil per gloriae cupiditatem, quod ad legem pertinebat, implevi; atque ad istud officium (testis est mihi Deus) invitatus accessi, in quo cupio quidem sine offensa Dei, quamdiu in saeculo Ann. Eccl. Tom. IV.

Theobadius.

PAGIUS ANNO PERIODI GRAECO-ROMANAE 5847.

SÆC. IV. 27. B. D 13. P. 27. Mart. Indict. 11.

JESU CHRISTI 354.

LIBERII PAPAE 3.

CONSTANTII IMP. 18.

CONSULIBUS.

Num. I. ad X. Coss. Constantius Aug VII. & Constantius Gallus III. prior juxta ter-

NOTAE [1] Coss. Constantius Aug. VII. & Constantius Gallus III. Ammianus, lib. XIV. Constantius consularu suo septies, & Casaris iterum, egressus Arclate, Valentiam petiit. Lateralis Paschalis in codice veterissimo Vaticano Reginae Sveconum, in quo Gennadii liber de Viris illustribus, litteris quadratis exaratus, continetur (fuit autem olim codex Cenobii S. Andreae de Valle in Urbe) qui ab hoc anno incipit, hos Consules ad oram ita exhibet: CONST. VII. ET. CONST. III. Errore fortasse Librarii una numeralis nota in consularu Constantii adjecta est: quamquam & Ammiani locus solvendus est, qui, ut vidimus, Constantii Aug. septimum Consularum cum secundo Constantii Casaris conjungit. Facti vulgati: Constantio VII. & Constantio III.

Litterae Liberii Papae ad Constantium Imp. in quibus ait, Demophilum, Macedonium, Eudoxium & Martyrium ante annos octo de Concilio Mediolanensi iratis animis exiisse, & Aarii sententiam damnare noluisse, hoc anno, ut recte vidit Baronius, scriptae. Nondum enim tum indicta fuerat Synodus Mediolanensis, quae anno sequenti habita, cujus impetrandae gratia Legati cum epistola Liberii missi sunt; & praeterea adhuc in Gallis agebat Constantius, quem sub currentis anni exitum in Italiam ad hiberna discessisse, testatur Ammianus lib. 14. cap. 4. Erravit ita-

II. Epistola Liberii PP. ad Constantium.

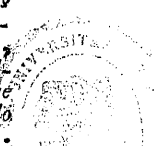
PAGIUS itaque Petavio in Dissert. de Photino Haeretico, qui eam epistolam anno sequenti datam arbitratus est, quemadmodum & Valesius in Notis ad lib. 3. Sozomeni cap. 23. qui ex eo quod in iis Liberii litteris dicatur, quosdam extra Catholicam Ecclesiam positos Conciliabula habere, quibus asseveratur etiam Georgius in Alexandria per litteras communicare, existimat Georgium Sedis Alexandrinae invasorem, Alexandrino Episcopatu potitum esse cum illa epistola scripta est, ideoque eam pertinere ad annum trecentessimum quinquagesimum, sextum, quo Georgius Sedem illam occupare coepit.

III. Verum Liberius non de Georgio Alexandrino, sed de Georgio Laodiceo Episcopo Ariano, qui in Concilio Sardicensi damnatus est, cujusque crebra per haec tempora mentio, sermonem habet. De eo Athanasius saepe loquitur, praesertim in Apologiae lux de fuga sua, quam his verbis exorditur: Audio Leontium, qui nunc est Antiochia, & Narcissum Neronopolitanum, & Geor-

fucro, permanere; & numquam mea statuta, sed Apostolica, ut essent semper firmata & custodita, perfecti: secutus morem ordinemque majorum, nihil addi Episcopatu urbis Romae, nihil minus passus sum: & illam fidem servans, quae per successionem tantorum Episcoporum cucurrit, ex quibus plures martyres extiterunt, in libatam custodiri semper exopto; sed neque perire meam causam, pietati tuae sollicitudo Ecclesiastica atque ipsa devotio persuadet.

IV. Significant Orientales paci & nostrae vel le conjungi. Quae est pax, clementissime Imperator, cum sint ex partibus ipsis quatuor Episcopi, Demophilus, Macedonius, Eudoxius, Martyrius, qui ante annos octo, cum apud Mediolanum Aarii haereticam sententiam nolissent damnare, de Concilio iratis animis exiisse? Horum, si fas est, sententia, quale sit, aut quid habeat, commodare consensum, aequitas & clementia tua poterit estimare. Non est novum, quod non subtiliter, & sub occasione nominis Athanasii attentetur. Manent litterae Alexandri Episcopi olim ad Silvestrum sanctae memoriae destinatae, quibus significat ante ordinationem Athanasii undecim tam presbyteros, quam etiam diaconos, quod Aarii haeresin sequerentur, se Ecclesiam Catholicam foris positi dicuntur sibi conciliabula invenisse, quibus asseveratur etiam Georgius in Alexandria per litteras communicare. Quae ergo potest pax esse, tranquillissime Imperator, si Episcopi (ut nunc per Italiam factum est) cogantur talium sententia obedire?

V. Accipe & aliud (quia tranquillitas tua patienter admittit.) Manent litterae legatorum, qui ad clementiam tuam fuerant destinati, quae nuper venerunt: quibus significans, propter turbationem omnium Ecclesiarum se quidem ante succumbere sententia Orientalium voluisse; proposuisse tamen conditionem, si iidem Aarii haeresin con-

IV. Patrophilus. pacem inter hae reticis non posse.

V. Ariano-rum per- veritas.

IV. Concilium Mediolanense Liberii a Constantio imperat.

Baron. II. IX.

gium Laodicensem, reliquosque cum ipsis Arianos, multa de me obganire, & crimen timiditatis approbare, quod cum ab ipsis ad necem quarerer, (anno CCCLVI) non me ipsis in deditorem obtulerim.

Porro obtentum est ea Legatione quod petebatur, nempe ut Concilium Mediolani celebraretur anno sequenti in causa Athanasii, quod nempe in eum annum Vicennialia Imperii Augustei Constantii incidere, & mos ferret, ut annis hujusmodi solenniis destinatis Religioni, & Ecclesiae consuleretur. Quae ratio cum Baronium fugeret, putavit, eam Synodum praesenti anno celebrandam fuisse: sed quod Constantium adversus Gundomadum & Vadomarium fratres Alemannorum Reges Galliam invadentes oportuit arma movere, Concilium in annum dilatum fuisse. De eo bello legendus Ammianus lib. 14. Verum haec conjectura ex dictis corrigit, liquetque non alio anno quam CCCLV. Synodum illam congregari debuisse.

condemnaissent, hoc genere se inclinatos eorum sententiam obedire. Placitum, ut ipsi significant, scriptura teste firmatur. Itur in Concilium, accipiunt cum deliberatione responsa. Arianam doctrinam se damnare non posse; Athanasium, quod solum exigebant, communionem esse privandum. Hinc jam clementia tua hoc quoque consideret, recte Catholicae religionis jure servato, an hominis causa debeat diligenter excusque tractari. Unde iterum atque iterum mansuetudinem tuam, animum tuum Deo deditum rogo per ejus virtutem; qui se in defensione tua, quantus sis, universis mortalibus approbavit, habens ante oculos ejus beneficia, qui Imperium tuum in omnibus regit: hac in cœtu Episcoporum diligenter faciat omni cum consideratione tractari; ut pacatis per te, Deo favente, temporibus, tranquillitate tua consentiente, sic omnia discutiantur, ut quae fuerint iudicio sacerdotum Dei confirmata, cum confiterentur omnes in expositione fidei, quae inter tantos Episcopos apud Niceam, praesente sanctae memoriae patre tuo, confirmata est, universis consensisse, cum exemplo possent in posterum custodiri. Ut ipse Salvator, qui super mentis tuae propositum inuenitur, in tanta rerum expeditione laetetur, causam fidei & pacis etiam Reipublicae necessitatibus non immerito praeposuisse. Ad exorandum igitur mansuetudinem tuam, ut benevolo animo allegationes nostras audire digneris, fratrem & Coepiscopum meum sanctum virum Luciferum cum Pancratio compresbytero meo, & Hilario diacono placuit proficisci: quos credimus de clementia tua ad pacem omnium Ecclesiarum Catholicarum non difficulter posse Concilium impetrare, Dei omnipotentis clementia nobis custodiat, clementissime ac religiosissime Imperator. Haecenus Liberii litterae ad Constantium, honestissimis titulis, licet immeritis, eum demulcere conantur.

VI. Iisdem legatis ad Imperatorem in Galliam proficiscentibus idem Liberius Papa dedit litteras ad Eusebium Episcopum Vercellensem, quibus illum vehementer rogavit, ut una cum iis susciperet apud Imperatorem fidei patrocinium; est vero hujusmodi earum exordium: Me frater carissime, ad solatium vitae, &c. Descriptae extant anno superiore, ibi recitatae occasione lapsus Vincentii Episcopi Capuani. Addidit eodem ferme argumento alias ad eundem ipse Liberius paulo post datas his verbis (a):

(a) Extant apud auct. Vit. Euseb. Episc. Verc.

* Callepodio.

Dilectissimo fratri Eusebio Liberius Episcopus.
Remeate filio meo Calepio * ad patriam suam, optimum credidi per hunc sanctitatem tuam salutare, domine frater carissime, orans Dei clementiam, ut salvus atque bilaris litteras meas accipias. Sane

quia scio invitum animum tuum fideliter agere qua Deus praecepit, commendo tibi fratrem, & Coepiscopum nostrum Luciferum, sed & carissimos filios meos Pancratium presbyterum & Hilarium diaconum, qui pro statu Ecclesiae, animo virili, & virtute deifica, tempore tempestivo aggressi sunt * contra inimicos Ecclesiae, quos Deus Spiritu oris sui destruet. Scio enim ferventem Spiritum Dei esse in te, ut, simul cum iisdem aggrediaris, ut fides, quae ab Apostolis tradita est Ecclesiae Catholicae, nullo modo irrumpi possit: certe dignaris retinere, si leges publica absentem non condemnant, ut eorum confortio jungat se fides tua & similis, ubi fuerit, ad sanctitatem tuam; uno colloquio, uno consilio id agatis, quod Deo & Angelis ejus placeat, & Ecclesiae Catholicae expediat. Pro hoc labore premium caeleste, coronam immarcescibilem, hereditatem regni calorum Christus Dominus noster retribuatur vobis. Salutamus omnes qui tecum Deo fideliter servant. Salutate omnem clerum. Deus te incolumentem custodiat, domine frater carissime.

Liberii Papae litterae ad Eusebium Episc. Vercellensem.

* pugna.

VII. His acceptis litteris, legatisque (ut par erat) honorifice exceptis, Eusebius una cum illis ad Constantium Imperatorem in Gallias profectus est; apud quem enixius agens, quicquid ea legatione petebatur, obtinuit, nempe ut Concilium celebraretur, quod sequenti anno Mediolani collectum est. De his autem certior factus Liberius, atque in primis de sedulo officio quod in ea functione Eusebius impendisset, has ad eum litteras dedit (b): Liberius Episcopus dilectissimo fratri Eusebio.

VII.

(b) Habentur eadem apud Eusebium lib. 14.

Sciebam, domine frater carissime, quod Spiritu Dei fervens in causa fidei, quae nos potest Domino commendare, fratri & Coepiscopo nostro Lucifero, & Pancratio compresbytero nostro, qui simul erat profectus cum Filio meo Hilario diacono, fida dignareis solatia exhibere, nec te posse iis denegare, quos sciebas pro devotione fidei suae tantum laboris itineris suscepisse. Magnum itaque levamen animus meus ex lectione litterarum tuarum accepit: immo causam ipsam in melius proficere posse, Deo favente, quod fratres nostros deserere noluisisti, jam jamque confido. Labora itaque bonus miles, qui premium aeternum Imperatoris expectans; & virtutem animi, qua te scio mundi hujus illecebras contempnisse, adversus eos qui Ecclesiae quidem luce orbi sunt, praebere contende, habens utpote contemptum vitae istius: veridicum te sacerdotem ostende, ut laborantibus vobis pro Ecclesiae statu, Concilium possit celebrari; ut omnia quae in praedictum fidei subtiliter e diverso vententes machinati sunt, possint in melius reformari. Hunc laborem, quem egregia fides tua melius novit, a-

VIII. Liberii litterae ad Eusebium Episcop. Vercellensem.

servata praemia comitantur: cui quemadmodum insistere debemus, etiam si exhortatio frigeret, fervens Spiritus Sanctus, qui in te est, propter unitatem sanctae Ecclesiae per momenta animum tuum stimulet ad majora solatia. Etiam ad fratrem & Coepiscopum nostrum Fortunatianum, quem sciebam neque personas hominum vereri, & futura magis praemia cogitare, litteras erogavi; ut & ipse pro sinceritate pectoris, & pro fide, quam se scit etiam cum discrimine vitae praesentis custodisse, etiam nunc vobiscum dignaretur excubare: quem quidem scio pro sanctitate pectoris sui indubitanter & consilio suo prudentiam vestram firmare; & si ita vobis placuerit, praesentiam suam in nullo dilectioni vestrae negare. Deus te incolumentem custodiat, domine frater carissime. Ita Liberius. Porro litterae ad Fortunatianum desiderantur: at fefellit Liberium spes de Fortunatiano concepta, qui non tantum post haec in Athanasii damnationem subscripsit, ut dictum est, sed adhaesit penitus Arianis: erat hic Episcopus Aquileje.

IX.

Constantius detinetur in Gallis.

(a) Ammianus lib. 14.

* tertium.

Cæterum quod hoc anno Constantium adversus barbaros oportuit militasse, qui in Gallias irruerant; & tantum, hiberno adveniente tempore, concessum fuit, superatis Alpibus, se Mediolanum conferre; Concilium ibidem celebrandum, dilatum est in annum sequentem. Ammianus (a) enim de rebus Constantii hoc anno gestis cum agit, sic ait: Constantius Consulatu suo septies & Caesaris iterum *, egressus Arelate, Valentiam petit, in Gundomadum, & Vadomarium fratres Alemanorum Reges, arma moturus. Haec ipse. Cæterum eosdem demum pacem per legatos a Constantio postulasse tradit, quam ille concessit; nam addit: Icto post haec sedere, Gentium ritu, perfectaque solemnitate, Imperator Mediolanum ad hiberna discessit; ubi curarum abjectis ponderibus aliis, tamquam nodum & odium difficillimum, Cæsarem, nempe Gallum, nisu valido cogitabat.

PAGIUS Ad num. X. Constantii Galli Caesaris caedes sub hujus anni Consulibus recte a Socrate lib. 2. cap. 34. Sozomeno lib. 4. cap. 7. & Idacio in Fastis consignata: Excessit e vita atatis anno nono atque vigesimo, cum quadriennio imperasset, inquit Ammianus, in fine lib. 14. Quibus ex verbis etiam liquet, Cæsares Imperii participes fuisse, non vero tantum Imperii successores designatos. Hujus mortis nuntium ad Constantium, dum Mediolani esset, perlatum, ut scribit Ammianus initio lib. 15. Hoc anno ineunte Constantius Arelate constitit, indeque verno tempore Valentiam petit, moturus in Gundomadum & Vadomarium fratres Allamannorum Reges; cum quibus mox foedus pepigit, ut prodit Ammianus lib. 14. cap. 10. qui capite sequenti subdit. Ito post haec sedere, Imperator Mediolanum ad hiberna discessit. Tum Galli Caesaris caedem recitare incipit, quae ideo sub hujus anni finem contingit. De ea legendus Philostorgius lib. 4. cap. 10.

V. Galli Caesaris caedes.

Quemadmodum autem id in Gallum, & per quos effecerit ipse Constantius, idem Ammianus pluribus narrat, quae praetermittimus. Sat namque scire, hoc ipso anno hiemis tempore Gallum Polae in Istria oppido circumventum, atque circumdatum a Constantianis spoliatum Caesaris ornamentis, in privatam fortunam redactum, ab iisdem tandem truncari capite justum esse, anno aetatis suae nono supra vigesimum, cum quadriennio imperasset, uxore ejus Constantina paulo ante febris assumptione. Perseverasse autem Gallum Christianam religionem excolere ad exitum usque, Theodoretus (b) tradit: utinam & fidei quoque mansuetudinem conjunxisset. De ejus vero exitu agens S. Gregorius Nazianzenus, in quem rejiciat culpam, num in ipsum, an in Constantium, haeret: sed utrumque deliquisse affirmat; ait (c) enim: Cæstris quidem & Imperium & vita finem accepit: quae enim inter ea acciderunt, silentio premam, tam ejus gratia qui fecit, quam qui passus est; quorum utriusque pietatem honore ac reverentia prosequens, temeritatem haudquaquam laudo: quoniam enim fieri aliter non poterat, quin, cum homines essent, peccati aliquid admitterent; hoc illud est, quod fortasse quis in utroque reprehenderit; nisi tamen hic quoque dum alterum accusamus, alterum crimine liberemus. Haec ipse.

X. Gallus Cæs. necatur.

(b) Theod. 1.3. c. 3.

(c) Gregor. Naz. orat. 2. in Jul.

De compluribus autem necatis iussu Constantii, quod ob amicitiam cum Gallo in suspicionem venissent, pluribus agit Ammianus (d). Quo etiam tempore Eudoxium & Aetium haereticos non ob haereticos, sed quod Gallo fuissent, ejectionis in exilium fuisse, immo & praclarum illum Theophilum, qui apud Indos Christianam fidem propagasset, eadem ex causa Antiochia Heraclae in Pontum esse deportatum, Nicephorus (e) tradit. At reddamus hic modo quae idem auctor de eisdem Theophili ad Indos profectioe ac praedicatione tradit; atque num omnia ver-

XI.

(d) Ammianus an. 1.15.

(e) Nicephorus 1.9. c. 12.

VI. Victor de Caesaribus, Galli Caesaris morte narrata, ait: Ita longo intervallo annum fere post septuagesimum, relaxata ad unum cura Reipublica. Si a praesenti anno per septuaginta retrocedas, pervenies ad annum Christi CCLXXXIV. quo Diocletianus Imperium inivit, vivente adhuc Carino Augusto, qui anno insequenti occisus est. Septuaginta itaque illorum annorum initium videtur repetendum ab anno CCLXXXII. quo Probus, qui solus imperaverat, interemptus est; cui Carus cum Carino & Numeriano Caesaribus successit. Quare Victor numero rotundo loquitur, demonstratque, curam Reipublicae penes Caesares etiam fuisse.

VI. Imperium Rom. per nos unum LXX. rursus fuit.

A num. XI. ad XVII. Post Baronii mortem Jacobus Gothofredus Excerpta ex Historia Ecclesiastica Philostorgii, quae Photius ex XII. ejus libris collegit, in lucem emisit: postea Valestus duos eorundem Excerptorum MSS. codices natus, novam editionem aggressus est, in qua loca

VII.

XII. Theophili Indi res gestæ.

ritati consentiant, expendamus; ait igitur: Fuit tum etiam propter virtutem & doctri-

XIII. Legatio Theophili ad Indos.

Nam qui in regionibus eis regnum obtinebat, a Græca superstitione ad veram pietatis religionem deflexit; & ecclesias

PAGIUS

ca plurima, quæ in editione Gothofredi corrupta erant, restituit, novasque notas addidit. Scribit itaque Photius Philostorgium lib. 2. num. 6. hac habere: Ait impius Philostorgius, interiores Indos qui Bitholomæi Apostoli prædicatione ad Christum conversi sunt, dissimilem Filii substantiam præ-

etiam pro verum copia exornatis, in Adiabenenem, quam patriam ejus esse diximus trajecit: ac deinceps in reliquam quoque Indiam transiit; multaque apud eos, quæ non rite agebantur, correxit: etenim confidentes Evangelicum audiebant oraculum, & alia multa faciebant, quæ sanctiones Ecclesiasticæ non jubebant: ea omnia pulchre immutans ad Ecclesiæ placitum morem composuit; una sultem & quidem maxima re incommodans, quod altero rōtēpōtōv substantiale colere docuit. Porro ex India & Arabia Magna ad Auxumitas Æthiopes, progressus est: & inferius: At Theophilus recte constituit Auxumitarum rebus, in Romanorum reversus est ditionem; atque post reditum in magno habitus honore, suam quidem ille urbem aut Ecclesiam, cui episcopus præesset, sortitus non est: ubique tamen locorum propter hominis reverentiam, in eum, ut miraculum quoddam, omnium conjecti oculi erant; donec Ætio & Eudoxo in exilium, quod consilia cum Gallo communicassent, ejusque rebus favissent, actis, & ipse Heracleam in Pontum esse deportatus, Gallo in intimis habitus. Hæc ille de Theophilo.

Cæterum cum res ab eo gestas, sic summam recensitas, scriptis mandatas esse a Philostorgio hæreticorum infamissimo, tradat; omnia plane de eodem enarrata, in mendacii suspicionem adducit, cum nihil aliud de Theophilo nisi sit demonstrare, quam ipsum Arianam hæresin in Indiam invexisse, non autem veram religionem Christianam propagasse: nam Homeritæ, ad quos a Constantio legatum missum esse Theophilum ait, jam antea acceperant Evangelium, necnon alii adjacentes Indorum populi, prædicatione primo Apostolorum, Bartholomæi, Thomæ ac Matthæi, qui Æthiopicis prædicavit (a), deinde Pantheni (b), ac novissime Frumentii (c) & Ædesii, qui sub Constantino Indis Evangelium annu-

colis, qui ad Christi fidem converti vellent, Ecclesias adificari liceret. Dedit etiam Legatis magnam vim pecunia, quam adificandis Ecclesiis impenderent.

Hujus porro Legationis princeps erat Theophilus Indus. Qui olim quidem Constantino Imperium administrante admodum juvenis, obset a Divis missus fuerat ad Romanos. Horum regio Divus insula est. Incola vero ipsi quoque Indi cognominantur, &c. Postea vero cum Legationem hanc obedientiam suscepisset, a sua communione hominibus Episcopali dignitate eum ornatum esse, &c. Theophilus igitur cum ad Sabæos venisset, gentis Principi persuadere conatus est, ut Christum coleret, & a Gentilium errore recederet. Et Judæorum quidem solita fraus ac malitia in profundissimum sententium se se abdere coacta est, cum Theophilus admirandis operibus editis, fidem Christi invitatum esse, semel atque iterum ostendisset. Legatio vero felicem exitum sortita est, cum Princeps gentis illius sincero animo ad veram pietatem transisset,

XIV. Homeritæ quando ad fidem conversi.

(a) Socrat. l. 1. c. 15. (b) Euseb. l. 5. c. 10. (c) Rufin. l. 2. c. 10.

VIII. Theophilus Monachus in remissionem missus.

(a) Sozom. l. 2. c. 20.

XV. Thalassius scriptor Arianus.

(b) Ammi-an. l. 14.

runt, ut suis locis superius demonstravimus: sed & ipsos populos Adiabenos jam longe ante hæc tempora Christianos evasisse, ex Sozomeno (a) superius dictum est; ut de his nulla penitus dubitatio esse possit.

Hæc itaque volumus addidisse, ut lectorem admoneremus, caute legenda esse quæ ex luto hæreticorum fonte Nicephorus adeo inconsiderate derivat, quæve Suidas ex Thalassio prodit ejusdem farinae homine: vixit hic hoc eodem tempore, quem Constantii delatorem Ammi-anus (b) appellat, cujus est quoque mentio apud Athanasium in epistola ad Solitarios. Iste igitur suo Theophilo, cui summa erat familiaritate conjunctus tantum tribuit, ut etiam defunctam sceminam Judæam ad vitam revocasse, asserere non erubuerit; quod Suidas refert, & ipse minime exacte quidem res Theophili exploratas habens; sicut & Nicephorus, qui ex scriptis hæretici hominis Philostorgii ea edidit, quæ antiquiores Græci historici Theodoretus, Socrates ac Sozomenus, & si qui alii horum successores fuerunt, sunt penitus averfati, utpote referta mendaciis, & omni prorsus fide carentia; atque adeo contempserunt, ut nullus prorsus illorum hujus Theophili meminisse vel leviter saltem reperiat: nam ipsum Philostorgium, vel tantum nomen sic exhorruerunt, ut cuncta ab eo scripta execranda duxerint, & digna quæ perpetuo silentio damnarentur.

XVI. Philostorgius historicus Arianus.

At quoniam auctore Philostorgio alia complura produntur; age, qualis hic fuerit, ut prudentior fias, lector, hic ex Photio recitemus, de quo hæc in sua Bibliotheca: Philostorgius Arianus librum scripsit de Religione, quasi historiam texens Ecclesiasticam: omnes Arianos extollit, & contumelia afficit Catholicos; ut non sit historia, sed Encomium Arianorum. Incipit ab origine Arianae hæresis usque ad Ætium revocationem ab exilio factam per Julianum: Ætium extollit in cælum, & Eusebium Nicomediensem, & alios similes:

PAGIUS

IX. Usque ad veram Indiam Arianus iste penetravit.

& tres Ecclesias in ea regione adificasset, &c. At Theophilus cum apud Homeritas singula prout poterat, & prout temporis ratio sinebat, ordinasset, & Ecclesias dedicavisset, & ornamentis quibus poterat exornasset, ad Insulam Divu, quam ipsi patriam fuisse superius indicavimus, navigavit. Atque inde ad alias India regiones perrexit: multaque quæ apud illos non rite fiebant, emendavit. Nam & lectiones Evangelii audiebant sedentes, & alia quadam peragebant, quibus divina lex repugnabat. Verum Theophilus cum singula apud eos iuxta sanctiorem ritum, Deoque magis acceptum correxisset, Ecclesiæ quoque dogma confirmavit. Neque enim circa divini numinis cultum, ut ait impius iste, ulla egebant emendatione, utpote qui ab ultima antiquitate constan-

ac demum: Quamvis (inquit) Orthodoxos omnes carpat, non est ausus attingere Gregorium Theologum; Basilio autem non perperit. Vixisse vero hunc tradit sub Theodosio Juniore, ad quod tempus posterioris libri historiam perduxit. At de Philostorgio Theophili laudatore satis: ad hæc enim enarranda de Theophilo digressi sumus occasione proseriptionis a Constantio factæ in eos qui Gallo Cæsari studuerunt. Cæterum liquet tum Eudoxium, tum Ætium postea exilio relaxatos, ipsum vero Eudoxium creatum deinde Episcopum Antiochenum, ac mox Constantinopolitanum: tantum valuit apud Constantium hæresis Ariana, ut ejus patroni, quamvis majestatis criminis condemnati essent, fuerint tamen non solum ad propria restituti, sed amplissimis honoribus & dignitatibus aucti.

Constantius igitur his curis de rebus Galli hoc anno detentus, diavam illam quam meditabatur, adversus Catholicam Ecclesiam persecutionem, edicto jam de subscribendo in Athanasii damnationem anno superiori (ut vidimus) promulgato, ad tempus continuit: cum tamen inter ea veluti præludiis quibusdam Athanasius Alexandria a magistratibus vexaretur, quorum illud opus erat, ut, qualibet excogitata occasione, primum omnium eum Alexandria dimoverent. Tentaverat id antea (ut dictum est) Montanus Palatinus; qui cum a captis destitisset, hoc ipso anno nempe post biennium & duos menses elapsos a Montani temporibus, idem Athanasius a Diogene exagitari coepit: post quem Syrius Dux aperto demum Marte eam invasit Ecclesiam. Testatur id ipse quidem, cum ad Constantium scribit his verbis (c): Cum igitur alio Montanus profectus esset, successerunt Diogenes Notarius post sextum demum & vigesimum mensem, qui nec ipse quoque epistolam exhibuit (de proficiscendo ad Constantium scilicet) aut sub mutuum conspectum venit; neque tanquam mandatum haberet, quicquam mihi præcepit. Quin cum ipse Syrius exercitus du-

XVII. Athanasius vexatur Alexandria.

(c) Alban. Apolog. ad Constantium.

X. Situs Homeritarum, Auxumitarum, & Diviarum.

tissime Filium alterius a Patre substantia proficerentur. Ex hac autem Magna Arabia profectus est Theophilus ad Æthiopas, qui Auxumita vocantur, &c. sed cum ad Auxumitas venisset, & cuncta illic negotia probe ordinasset, inde ad Romanorum ditionem redire cepit. Narrat hæc Baronius ex Nicephoro lib. 9. cap. 18. & cum eo dicit Theophilum ab Adiabenen obfidem in Romanorum ditionem fuisse missum, & Adiabenen ejus patriam fuisse; cum tamen Philostorgius disertè scribat eum a Divis obfidem missum ad Romanos, & insulam Divu ejus fuisse patriam. Sed non dubito quin is error Librariis attribuendus sit, qui utrumque Nicephori textum Græcum depravarunt. Hæc porro insula videtur ea quæ Divu vulgo vocatur, estque ad

ductor Alexandriam ingrederetur, & quaedam ab Arianis jactarentur, qui sese, quod liberet, acturos denunciabant; querebam, num istiusmodi litera, quales illi jactarent, allata essent. Litteras enim mandati tui, fateor, ab illis deposcebam. Postquam ipsi eas se habere pernegarent: postulabam, ut saltem vel ipse Syrianus, vel Praefectus Aegypti Maximus mihi id ipsum suo scripto injungeret; postulabamque id ea de causa, quod tua humanitas in suo diplomate veterat, ne quis me turbaret; utque ego negligere aliorum errores, & secure in Ecclesiis permanerem. Qui autem hujusmodi diplomata ad me detulerunt, Palladius est olim Palatii Magister, & Asterius Dux Armeniae. Exemplar autem litterarum, quod tale est, velim mihi liceat cum tua venia recitare: Constantius Victor &c. Habes has superius, eo tempore quo allatae sunt, descriptas. His autem hic ab Athanasio recitatis, idem mox subdit:

XVIII. Athanasii pugnae cum Magistratibus.

De hac epistola & illi cum Judicibus disceptabant, & eam nos manibus praeferebamus. Quid igitur? an non merito ab illis diplomata postulabam? nec illorum simplicibus verbis obsequar? Illi igitur cum non eaderent, neque proferrent mandatum tuae pietatis, nonne plane & directe contra jussa hujus diplomatis agebant? Ego igitur, cum illi litteras nullas exhiberent, probe mecum colligere, & rationari videbar, ipsos nihil nisi verba afferre: praesertim cum tuo diplomate jubebatur, ne quid istiusmodi curarem. Jure igitur hoc feci, religiosissime Auguste; ut quemadmodum cum epistolis tuis ingressus essem in patriam, ita acceptis tuis mandatis, e patria discederem: quo non ut fugiens Ecclesiam, reus culpabilisque haberer, sed ut ex mandato tuo haberem causam discessionis. Idemque omnes populi cum presbyteris, & major pars civitatis (ne plures nominem) a Syriano, quem ea de causa adierant, postulabant: quo tempore illic quoque aderat Maximus Aegypti Praefectus. Postulatio autem istiusmodi fuit, ut nihil vel scriptis, vel verbis eaderent quod vellent, aut ne Ecclesias iniretur turbarent, dum ipsi populi ea de re legatos ad te mitterent.

XIX. Reselluntur calumniae.

Ista cum diu multumque a Syriano, non ignoro quam aqua peterentur, postularent: conseruavit id se facturum, idque iurejurando cum attestazione tuae salutis. Istis, dum fierent, agereturque de ea re ad tuam maiestatem deferenda, interfuit Hilarius; consociaque est ejus rei cohors Praefecti Aegyptiaci; & verba, quibus res acta est, apud Britaniam civitatis conservantur; unde facile intelliges, nec me, nec quemquam alium tuis jussis contradixisse, sed omnes tuam voluntatem in tuis scriptis voluisse videre. Dicta scriptaque Imperatoris pa-

ri pondere aestimanda sunt, cum is qui ea reportat, libere se ea in mandatis habere profiteretur. Verum cum illi neque injunctum sibi, manifesto assererent, neque scriptis eaderent quod imperabant; sed omnia ita instituerent, ut appareret, eos suo nomine, & auctoritate id agere; fateor citra omnem dissimulationem, cepi eos habere suspectos, & in primis ea de causa, quod a multis Arianis stiparentur, quodque cum eis & epula, & consilia inirent, nihilque propalam, & sinceriter agerent; sed dolos tantum & insidias nocterent, nec quicquam tamquam pro edicto Imperatoris agerent, sed prout ab inimicis rogarentur: necessario me eo contuli, ut diplomata ab iis in rebus suspectis postularem. Id quoque angebat animum meum, quod indecorum arbitraber, cum tot diplomatibus Ecclesiam ingressus essem, sine diplomatis inde discedere. Haec Athanasius. Quae vero de grassatione facta in Alexandriam Ecclesiam a Syriano Duce subinfert, suo loco narrabimus; ejusmodi enim magistratum cum Athanasio altercationes in sequentem quoque annum productae sunt. Post haec autem ab eodem Athanasio ad Constantium Imperatorem legatio missa est, cujus his verbis meminit Sozomenus (a):

(a) Sozomenus l. 4. c. 8. XX.

Legatio Athanasii ad Constantium Imp.

Athanasius vero quoniam persuasum habebat, sibi in Palatio imperatoris paratas insidias; ipse neque ad Imperatorem venire ausus est, neque in rem suam existimavit. Itaque quique Episcopis Aegypti ad eam rem delectis (ex quorum numero erat Serapion Thmuetenfis, vir tum vitae institutione sanctissimus, tum oratione disertus) eos ad Imperatorem jam tum in ea Imperii parte, quae ad Solem Occidentem spectat, aetatem degentem mittit; quibuscum una jungit quoque tres suae Ecclesiae presbyteros; qui tum Imperatoris gratiam sibi conciliant; tum ad calumnias adversariorum, si opus sit, respondeant; tum denique alias res obeant, quas Ecclesiae & ipsi commodissimas fore animadverterent. Non multo autem postquam illi Alexandria solvissent, recepit Imperatoris litteras, quae eum ad aulam vocabant. Quare & ipse Athanasius, & populus Ecclesiae graviter conturbati sunt, & accipiti cura & dubia distracti. Nam neque Imperatori, qui opinionem a fide alienantueretur, morem gerere, tutum; neque ei resistere, extra periculum esse existimant. Attamen Athanasius mansit Alexandria; & qui litteras attulerat, re infecta, revertit. Sequenti autem aestate alter Imperatoris mandato cum magistratibus ejusdem gentis accedens ad Athanasium, coegit eum ex urbe exire, clerumque illius Ecclesiae graviter exagitavit. At cum primum populum, Ecclesiae causa, magnosumere spiritus, & ad bellum se infir-

ye

ye videret, iste quoque, labore frustratuscepto, inde recessit. Haec Sozomenus.

XXI. Sozomenus erroris arguitur.

Sed talia profecto quae erroris arguantur ex his quae nuper ex Athanasio recitata sunt: nimirum voces fuisse Arianorum, litteras scriptas esse ab Imperatore, quibus Athanasius accessisset; sed eas ab ipso Athanasio exactas, nec editas esse, quod non extarent. Aperte igitur convincitur Sozomenus non legisse ea quae hoc argumento ab eodem Athanasio in Apologia ad Constantium scripta tractantur; sed impegisse in Sabinum illum Macedonianum haereticum, totam rerum gestarum historiam horum temporum in odium Orthodoxorum (quod alias dictum est) invertentem. Si enim vere adfuissent nuntii cum litteris Imperatoris ad Athanasium; se absque controversia Alexandria recessurum fuisse, & ad Imperatorem profecturum, saepe iisdem scriptis contestatus est; sed resedisse Alexandriae, quod quae ferebantur missae ab eodem Imperatore litterae, eas nunquam, quod non extarent, adversarii ostendissent. Nec est quod dici possit, litteras postea de professione ejusdem Athanasii scriptas esse, & Alexandriam ad ipsum allatas: nam si ita accidisset, necessario in dicta Apologia earum idem Athanasius meminisset: alioquin inanis & inutilis illa omnis tot rationibus comparata, ad ipsum, qui haec sciret, Constantium, fuisset Apologia. Sed illud Sozomeno concedimus, vere contigisse, lentius cum Athanasio actum esse, quod populus Alexandrinus in eum propensior turbas clere, atque seditionem consistere paratus esset: quam autem ad rixas prompti essent Aegyptii, & quam periculose a Praefectis tentari solebant, satis ac saepe superius dictum est. Opus ergo fuit (quod subdit Sozomenus) ad exturbandum ab Ecclesia Athanasium ex reliqua Aegypto & Libya legiones Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

ad osium Indi fluminis, Regi Cambaiae obnoxia. Quoad Homeritas recte scribit Philostorgius, eos in Arabia Felice sitos esse; hi enim Arabes erant, Saracenis proximi, gentibus his inter se mari Rubro, seu Arabico disparatis, ut iam Plinius lib. 6. cap. 28. quam Ptolemaeus lib. 6. cap. 7. docent. E regione Homeritarum Axumitae fuere, mari Rubro ab eis sejuncti. Homeritae & Axumitae Constantii aeo Romanis foederati fuere, quod foedus mansit etiam sub Justiniano, ut suo loco explicabimus. Hinc Constantius ad Homeritas & Axumitas Legatos misit, & quidem anno CCCLVI. ut existimat Gothofredus in Comment. leg. 2. Cod. Theod. de Legatis data XVIII. Kal. Febr. Constantio Aug. VIII. & Juliano Caes. Coss. in qua dicit Imperator: nullus ad gentem Axumitarum & Homeritarum ire praecipitur, &c. idest legatione fungi iussus, ut explicat Gothofredus, qui dicit Theophilum legationis eo anno ad Axumitas & Homeritas missa principem fuisse.

XXI.

Ad num. XXIII. & seqq. Ex locis quibusdam

lexandriam convocare; sed de his suo loco dicendum.

Inter haec autem Julianus Galli Caesaris frater in suspicionem adductus conspurationis cum eo in Romanum Imperium, ad Constantium Augustum Mediolani agentem se confert: quid vero cum eo tractatum sit, Ammianus & ipse Gentilis illi plurimum addictus scribens (a): Inde, inquit, ad Julianum recens perductum calumniarum vertitur machina; memorabilem postea Principem gemino crimine (ut iniquitas aestimabat) implicitum, quod a Marcelli fundo in Cappadocia posito ad Asiam demigrarat liberalium desiderio doctinarum, & quod per Constantinopolim transeuntem viderat fratrem, &c. Prima accusatio ista de discessione e fundo Marcelli in Asiam, id pertigisse videtur, quod Julianus e loco illi statuto a Constantio (quem alii legunt Marcellum) de quo supra, in Asiam profectus esset addiscendae magiae causa ad Gentiles philosophos idololatrias ac magiae studiosos, prout superius vidimus id ab eo esse factum: quam tamen accusationem Ammianus honesto colore fucat, nomine videlicet addiscendarum litterarum; sed ad haec mox subdit de Juliano: Qui cum objecta dilueret, ostenderetque neutrum sine jussu fecisse: nefando affectatorum cœtu urgentium perisset, ni aspiratione superi numinis, Eusebia suffragante Regina, ductus ad Comam oppidum Mediolano vicinum, ibique paulisper moratus, pro eadem ingenti causa, ut cupidine flagravisset, ad Græciam ire permixtus est; nempe Athenas. Haec Ammianus.

XXII.

(a) Ammian. l. 15. Quid Julianus apud Constantium.

Aderat tunc Athenis Gregorius Nazianzenus, cum Julianus illuc se contulit, Julianus quem conspiciatus, de homine haud falsus conjector extitit: quid autem ex aspectu ejus vaticinatus sit, cum illum vidit, idem tradit his verbis (b): A me autem, quae postea gessit, procul ante perspecta quoquo

XXIII. Julianus Athenas venit.

(b) Greg. Naz. orat. 2. in Jul.

X x x

sancti Gregorii Nazianzeni in Carmine de Vita sua negligenter Latine redditus deceptus Baronius, existimavit, hunc Sanctum praesenti anno vicissimum tantum aetatis annum attigisse, ideoque post Concilium Nicænum anno CCCXXV. celebratum in lucem proditisse. Verum, cum nonagenario major supremum diem obierit, ut suo loco videbitur, natus est hujus saeculi initio, & quando Athenis discessit, annum circiter quinquagesimum quintum agebat. Papebrocius die nona Maii in Vita S. Gregorii Nazianzeni loca omnia explicat, quae Baronium, alioque viros doctissimos huc usque in errorem induxere. Nazianzenus postquam dixit, Athenis digrediente Basilio, se subsistere coactum fuisse, subjungit: Etenim longum tempus impenderam eloquentia exercenda: eratque is annus mihi ferme trigessimus. Quod cum factum esse constaret post annum Christi trecentesimo quinquagesimo quinto, quo Julianus studiorum causa Athenas appulit, consequens esse videbatur, ut non nisi post Concilium Nicænum Gregorius natus esset. Sed, ut Gre-

modo fuerunt, ex quo Athenis cum eo ver-
satus sum. Nam illuc quoque statim post-
ea, qua adversus fratrem designata sunt,
profectus est, Imperatorem hoc ipsum de-
precatus. Duplicem enim eo proficiscendi
causam habebat, alteram speciosiore &
honestiorem, ut Græciam ejusque scholas
viseret; alteram rectiorem, paucisque no-
tam, ut regionis illius sacrificos & impo-
stores de rebus suis consulere, impietate
videlicet nondum plenam libertatem habente.
Tunc igitur me non malum hujus vi-
ri conjectorem fuisse memini, quamquam
alioqui ad has res non optime a natura
comparatus. Sed me morum ipsius incon-
stantia, atque incredibilis quedam mentis
emotio vatem efficiebat: siquidem ille opti-
mus vates est, qui recte consicere novit.
Neque enim mihi boni quicquam significa-
re aut ominari videbantur cervix non sta-
ta, humeri subsultantes, & ad æquilibrium
subinde agitari, oculus insolens, & vagus,
furiosaque intuens, pedes instabiles & ti-
tubantes, nasus contumeliam, & contem-
ptum spirans, vultus lineamenta ridicula
idem significantia, risus petulantes & ef-
frenati, nutus & renutus temerarii, ser-
mo hævens, spirituque concisus, interro-
gationes stultæ, & præcipites; responso-
nes nihilo bis meliores, aliæ in alias in-
sultantes, nec graves & constantes, nec
eruditionis ordine progredientes.

XXIV.
De Julia-
no quid
auguratus
est Grego-
rius Na-
zianzenus.

Quid singula describere necesse est?
talem ante opera conspicatus sum, qualem
in operibus postea cognovi. Quod si qui-
dam ex iis qui tum simul erant, quidque
dixerim, audierunt, nunc mihi præsto es-
sent; haud ægre testarentur; quibus, ut
hec aspexi, statim protocutus sum: Quale
malum Romanorum terra nutrit! præfatus
licet, ac mihi ut falsus vates essem, im-
precatus: præstabilius enim ad fuerat,
quam talibus malis Orbem terrarum im-
pleri, taleque monstrum existere, quale
nullis ante sæculis, etiam si alioqui di-
luvia multa sermone jactentur, & multa

RAGIUS Gregorius Presbyter in Vita hujus Sancti adver-
tit, Basilium Athenis discessit, cum Gregorius tri-
cesimum annum explevisset in disciplinarum arti-
bus pertractandis. Quare erat is annus Gregorio
Nazianzeno ferme tricesimus in eo studio, non
vero tricesimus a nativitate ejus.

XII. Objicitur præterea quod scribit Gregorius Na-
zianzenus in Oratione ad laudem Basilii, ubi de
ius & Ba- se, suoque Basilio juxta accuratam Papebrocii ver-
sionem ait: Ut igitur domum revertimur, qui ali-
tatem am- quando mundo ac scena servieramus, quantum sci-
plectuntur. licet satis erat, ut aliorum plurimum obsequeremur
cupiditati, (neque enim ipsimet ad Theatralem
ositationem propendebamus) continuo facti sumus
juris nostri; & tanquam ex imberbibus facti vi-
ri, ad philosophandum nos contulimus generosius.
At sicut Nazianzenus, quando dicit, se & Ba-
silium tum sui juris factos, non intelligit de le-
gali emancipatione, sed de figurata, qua mun-
do servire coacti fuerant: sic nec quod ex im-

incendia, ebullientesque terræ quassationes
& hiatus, ac multi insuper immaniſſimè
homines, belluæque prodigiöse & com-
positæ, quas natura novo more produxit.
Hæc Gregorius. Cui, quod dicit adven-
tus Juliani Athenas secretiorem illam fuisse
causam, ut sacrificos & impostores de
rebus suis consulere, en quam eleganter
adstipulatur Eunapius (a), dicens: (a) Eunap.
Istic pulchre instructus, a Maximo scilicet
atque Chrysantio, intellecto plus ali-
quanto latere in Græcia apud Eleusiniarum
dearum Antistitem, velociter illum
accurrit. Prætulisse autem hominem il-
lum scientiam futura prænunciandi, idem
auctor ab eodem & ipse Antistite ini-
tiatus sacrorum arcanis, & inter Eumol-
pidas relatus postea, testatur. At de di-
vinatione per Dæmonem fieri solita di-
cemus suo loco.

XXV.
Quales A-
thenæ his
tempori-
bus.

Florentissime videbantur hoc tempore
esse Athenarum scholæ, quarum causa Ju-
lianus se eo proficisci, vehementer cupere
demonstravit. Docuisse enim repe-
ritur Athenis Constantii temporibus An-
atholius clarus orator, eidemque Impe-
ratori percarus, qui ipsum Romam vo-
cavit, atque Præfectura Prætorii insigni-
vit. Proæresius etiam ibi docebat, qui
ob facultatem dicendi ab eodem Impe-
ratore in Gallias primum; deinde Ro-
mam ab ipso Constantio missus, ibidem
ex senatusconsulto statua donatus est, e-
jusmodi inscriptione nobilitata: REGI-
NA RERUM ROMA REGI ELO-
QUENTIÆ. De eo Sozomenus (b), at-
que Eunapius (c), qui illum, ut gen-
tilem suum, sibi vendicat hominem; fu-
isse tamen Christianum, est aliqua con-
jectura; cum tradat S. Hieronymus (d),
lege lata a Juliano ne Christiani libera-
lium artium doctores essent, permillum
ab eo illi docere, ipsum vero sponte scho-
las deseruisse. Sed & Eunapius quo-
que affirmat, eundem Proæresium, sen-
tentia Juliani lectione fuisse abdicatum;
quod

beribus dicat viros factos, debet cum respectu
ad ætatem accipi, sed referri ad animum, qui
tunc primum viriliter agi coepit ac referari; cum
seposito aliis placendi studio, quod imperfecto-
rum est, ad veram, solidamque virtutem, quæ
est virorum perfectorum, conatum suum inten-
derunt. Tertium locum ex Gregorio desumptum
apud Papebrocium explicatum vide.

Ætas porro Nazianzeni, ut recte idem Pa-
pebrocius, cum Gregorii patris ætate compara-
ri debet. Pater, sicut in Orat. 19. ait filius,
obit, cum annos ferme centum vixisset, ex cis-
que egisset in Sacerdotio quinque & quadraginta.
Cum itaque S. Gregorius Nazianzi Episcopus, Gre-
gorii de quo loquimur, pater, e vivis exce-
sserit anno trecentesimo septuagesimo tertio, aut
verosimilius uno anno tardius, (rerum enim de-
inde secutarum series non permittit, ut eum
postea vixisse existimemus) consequens fit, eum
natum circa annum ducentessimum septuagesimum

XIII.
Ætas pa-
tris S.
Gregorii
discurritur.

quod quidem par est credere minime con-
tigisse, nisi Christianus fuisset, cum ipse
Ehnicorum professorum studiosissimus fue-
rit: sed de his iterum suo loco. Doce-
bat hoc eodem tempore Athenis Muso-
nius, quem etiam idem Julianus cessare
jussit: insuper constat ibidem tunc pu-
blice professos esse Hemerium & Liba-
nium, quibus tradit Sozomenus, Grego-
rius Nazianzenum, & Basilium præce-
ptoribus usos esse; affirmat de Libanio hoc
ipsum Basilium (a).

(a) Basil.
epist. 146.
XXVI.
Scholæ
nobiliores
hujus
temporis.

Erant tunc in Oriente in aliis quo-
que præclarioribus urbibus diversarum
facultatum gymnasia, ut Cæsareæ Palæ-
stinæ, Alexandriæ, & Constantinopoli;
sed cæteris omnibus eminebant Athenæ:
accidereque solebat, ut prius in dicta-
rum civitatum scholas imbuendi diversis
scientiis se conferrent, ac demum Athe-
nas accederent, ubi & penitus consum-
marentur. Sic plane factum vidimus a
Gregorio Nazianzeno, qui Cæsareæ pri-
mum, inde Alexandriæ auditor fuit: po-
stremo Athenas profectus, illic primo di-
scipulus, deinde doctor publice profes-
sus est: sed & post eum Basilium Cæsa-
riensis Cappadox, cum prius Cæsareæ Pa-
læstinæ, inde vero Constantinopoli egre-
gie litteris excultus esset, Athenas con-
cessit, litterarum & literatorum asy-
lum: ubi illud inter discipulos erat in more posi-
tum, ut quicumque recens adveniret Athe-
nas, quo deprimerent factum illius ex scien-
tia quam alibi didicisset; eum circuire
solerent qui illic erant discipuli, atque
cum illo de rebus, quas alibi professus
esset, differere, ac tandem ludibrio tra-
ducere hominem, veluti in comœdia lu-
dionem. Libert autem hic eadem recen-
tere; quo lector jamdiu inter crudelia ty-
rannorum monstra, & Arianae hæresis
sævæ bestias pertæsus ac mævrens ince-
dens, paululum recreetur exhilareturque
duorum talium incomparabilium amico-
rum confortio, Gregorii atque Basilii.
Prius igitur Athenas venit Gregorius,
inde vero Basilium. Ille quidem antea
primo egressus domo (ut dictum est)
Cæsaream Palæstinæ se contulerat, ubi
audivit (ut auctor est S. Hieronymus b)
Ann. Eccl. Tom. IV.

XXVII.
(b) Hier. de
Script.
Eccl. in
Euzojo.

RAGIUS

tertium, & S. Gregorium Theologum filium pri-
mogenitum ex Sancta Nonna conjugè & costan-
tina, ut inquit idem Gregorius Theologus in Car-
mine de Vita sua, genuisse circa annum Christi
trecentessimum primum. Inde Gregorius pater E-
piscopus Nazianzi creatus est circa annum tre-
centessimum viceſimum nonum, & Gregorius fi-
lius anno trecentesimo quinquagesimo quinto, vel
potius insequenti, Athenis discessit, postquam
ibidem per annos triginta studiis operam navas-
set, ab anno nempe trecentesimo viceſimo sex-
to. Porro, cum Julianus non nisi post Galli Cæ-
saris fratris necem Athenas profectus fuerit, ap-
paret, eum anno tantum sequenti in eam ur-

Theſepium egregium oratorem; testatur
id ipse quoque, cum ait (c): Ego artis
oratoris amore inflammatus, in Palæsti-
næ Academicis tum florentibus pedem fixi,
Cæsarius Alexandriam perrexit, urbem
tunc & hoc quoque tempore doctrinarum
omnium officinam non falso æſtimatam. Hæc
ipse. Erat Cæsarius ejus germanus pari
studio inflammatus: secutus postea ipsum
Gregorius, Alexandriam eadem ex cau-
sa profectus est: atque ubi tum Cæsa-
riensium scholarum fontes, tum rivos do-
ctrinæ Alexandrini gymnasii avido peſto-
re exhaustisset, ardentiori animi ardore
flumina Athenarum sitivit; atque adeo ve-
hementer, ut nec expectato opportuno
anni tempore navigandi, navim conscen-
dens, in magnum discrimen vitam addu-
xerit, ereptus tamen precibus sanctæ ma-
tris Nonnæ: quod ipse testatur iterum,
cum res suas accurate descripsit (d), u-
bi de immenso suo desiderio Athenarum
hæc cecinit (e):

(c) Gregor.
Nazianz.
in laud.
Cæsarii.
Gregorius
Nazianze-
nus, &
Basilium
profecti
Athenas.

(d) Gregor.
Naz. car.
de rebus
suis, &
orat. in
funer.

(e) Gregor.
Nazianz.
carm. de
rebus suis.

Sola meum ardenti pectus simulavit
amore
Doctrina Argolica, quam gloria gen-
tis Athene
Quæſivere mihi, Solisque occasus &
ortus:
In qua multum opera posui, multumque
laboris
Permultis annis subii; sed & hanc
quoque Christi
Ante pedes humilem, pronamque jace-
re coegi.

XXVIII.

Sed relegamus Basilii itidem scientiarum
cunabula atque progressus ab eodem quo-
que concinne descriptos (f): Cæsaream
Palæstinæ scilicet, ut ejus urbis scholarum
particeps esset, celeriter contendit; hanc,
inquam, eximiam civitatem, & nostram
(nam meorum quoque studiorum dux & ma-
gister extitit) non minus litterarum atque
doctrinæ, quam urbium quibus præest &
dominatur, metropolim: quam si quis do-
ctrinæ palma spoliaverit, rem omnium pul-
cherrimam ipsique maxime propriam eri-
puerit. Ac post alia: Hinc Byzantium ur-
bem totius Orientis principatum tenuerunt
X x x 2 (ex-

(f) Gregor.
Nazianz.
orat. in
laud. Ba-
silii
Basilii
progressus.

ben adventasse; nam Socrates lib. 3. cap. 1. ait,
Gallo interfecto, Julianum jussu esse custodiri.
Sed, cum custodes suos effugere voluisset, mu-
tatis subinde latebris, sibi salutem quaesivisse:
tandem vero Eusebium Imperatoris uxorem, cum
eum latitantem deprehendisset, persuasisse viro
suo, ut nullo malo eum afficeret, sed potius A-
thenas ire permetteret, Philosophiæ operam da-
turum. Quo fit, ut S. Gregorius Nazianzenus
& S. Basilium anno tantum trecentesimo quinquage-
simo sexto Athenis discesserint.

XIV.

Collecta hoc anno Synodus Antiochena adver-
sus D. Athanasium, de qua hæc Sozomenus ha-
bet lib. 4. cap. 8. Præcipue vero criminabantur
Abba-

CHRISTI
354.LIBERII PAP.
3.CONSTANTII IMP.
18.

(excellentissimis enim oratoribus, philo-
sophisque florebat, quorum brevi optima
quaque ingenii celeritate ac magnitudine
collegit) atque inde Athenas, hoc est,
litterarum domicilium, a Deo, atque in-
explebili eademque laudanda doctrinae cu-
pitudine mittitur: Athenas, inquam, mi-
hi vere aureas, ac, si cuiquam alii, bo-
norum parentes; nam illæ hominem, non
illum quidem ante ignotum, sed tamen
notiorem reddiderunt. Cum dicat ipse,
ante novisse Basilium; id accidisse puto
Cæsareæ Palæstinæ, quæ fuit prima ipso-
rum palæstra ad vires ingenii exercendas.
Et inferius.

XXIX. Habebant nos Athenæ profluvii cujusdam
Adventus fluxivialis instar ex eodem patriæ fonte in
Gregorii & Basilii Athenas. diversis regiones doctrinae cupiditate dis-
sectos; rursumque velut ex composito, de
videlicet ita impellente, coeuntes. A Deo
quidem aliquanto ante habebant; illum au-
tem haud multo post, & quidem cum mi-
rifica & luculenta spe expectatum: etenim
in multorum linguis versabatur, antequam
advenisset; nec quisquam erat, qui non
præclare agi secum putaret, si id quod sum-
mo studio expetebat, prior occuparet. Sub-
dit quoque hæc de immenso discipulorum
studio, fatigentium quemque discendi cau-
sa Athenas advenientem præoccupando lu-
crari, & suo cuique ipsos (nam in par-
tes divisi erant) addiscere præceptor:
In hoc (inquit) elaborantes, ut & nume-
ro crescant, & illos opera sua locupletio-
res efficiant; atque ea res vehementer
absurda est; præoccupantur urbes, viae,
portus, summa montium, planities, soli-
tudines omnes, denique Atticæ & reli-
quæ Græciæ partes, atque adeo incolarum
permulti: nam & illos in partes ac studia
distractos habet.

XXX. Cum autem juvenis quispiam accesserit,
Ludus discipulorum Athenien- sium. atque vel libens, vel invitus in eorum,
a quibus captus est, manibus & potestate
fuerit; tum vero Atticæ hæc illis consue-
tudo est, ludusque rei seriæ admixtus.
Primum apud eorum aliquem, qui priores
ipsum arripuerint, hospitio accipitur, vel
amicorum, vel propinquorum, vel qui ejus-

PAGIUS Athanasium, quem tantopere oderant, ut nec Con-
stantio quidem adhuc superstiti & Constantio bene-
volentiam erga eum simulante, hostiliter eum per-
sequi deservit; sed Antiochia in unum congregati
Synodus Antioche- na adver- sus Atha- sium. Navisus Cilix, Theodorus Thracia, Eugenius Ni-
canus, Patrophilus Scythopolites, Menophantus E-
piphanius, & alii circiter triginta numero ad omnes
ubique constitutos Episcopos literas scripserunt, qui-
bus affirmabant, Athanasium contra leges Ecclesiæ
redisse Alexandriam, non in Synodo prius inno-
centem declaratum, sed per contentione eorum,
qui idem cum illo sentiebant: horcatique sint, ut
neque eum illo communicarent, neque ad eum scri-
berent, sed cum Georgio potius, qui ab ipsis ordi-
natus fuerat, communionem servarent. Athanasium
vero tum quidem nullam istorum rationem duxit.

dem sunt patriæ, vel qui artem sophisti-
ces apprime callent, & lucra magistris con-
ciliant, eoque nomine apud eos summo ho-
nore atque pretio sunt; quod quidem illis
mercedis loco est, habere qui istorum com-
modis studeant. Deinde a quovis volente
cavillis laceffitur: quod quidem, ni fal-
lor, ea de causa faciunt, ut novitiorum
fastum & superbiam retundant, atque a
principio ipsos in potestatem redigant. La-
cessitur autem ab aliis impudentis atque
audacius, ab aliis eruditus, prout ille
vel rusticis, vel ineptis moribus, vel ur-
banitate fuerit præditus. Atque id igna-
ris quidem terribile atque inhumanum vi-
detur: iis autem perjurandum, suavita-
tisque plenum, quibus non ignota est ea
consuetudo: plus enim terroris habet hæc
minarum ostentatio, quam res ipsa. Tum
per forum ad balneum cum pompa deduci-
tur; pompa autem hoc modo se habet. Qui
deducendi juvenis munere funguntur, ordine
dispositi atque aquis spatii distincti, vi-
ni eum ad balneum antecedunt. Cum au-
tem propius accesserint, quasi fanatico fu-
rore correpti, clamorem ingentem tollen-
tes (hic autem clamor jubet, ut ulterius
progredi desinant, ac suo loco consistant,
tamquam eos balneum minime admittat)
simulque fores pulsantes, & juvenem stre-
pitu perterrentes, ac deinde introeundi po-
restatem ipsi facientes, ita demum eum in
libertatem asserunt, atque a balneo redeun-
tem, deinceps ut æqualem ac sodalem ac-
cipiunt. Atque hoc ipsis est totius cari-
monæ jucundissimum, nimirum ab his, qui
mole stiam exhibent, quamprimum liberari.

Tunc igitur meum magnamque Basilium XXXI.
non ipse solum venerabar, perspicuus illius Basilii a
tum in moribus gravitatem atque constan- ludibrio
tiam, tum in sermone dexteritatem: sed & aliis etiam quibus perinde cognitus non servatus
erat, ut idem facerent, persuadebam: nam illæus.
plerisque statim venerationi erat, ut qui
fama & auditione jam eum percepissent.
Ex quo effectum est, ut solus fere ex omni-
bus qui studiorum causa Athenas venie-
bant, communi lege solutus sit; majorem
utique honorem, quam novitii conditio fer-
re

Sed enim multo graviora quam prius, erat per-
pessus. Valefius in Notis ait, Sozomenum per-
peram asserere, eam Synodum Constante adhuc
superstiti congregatam. Verum id non scribit
Sozomenus, qui jam de Magnentii interitu, &
Julii Papæ morte locutus fuerat, sed tantum in-
dicat, Arianos, qui Constante adhuc superstiti
Athanasium vexarant, post hujus Imperatoris mor-
tem hostiliter eum persecutos fuisse. Subjungit
Valefius, eam Synodum anno Christi trecenti-
esimo quinquagesimo sexto coactam, quo Georgius
Episcopatum Alexandriæ occupavit, huncque sta-
tim ex urbe Antiochia cum militari satellitio
missum esse Alexandriam, eodem modo quo ante
quindecim annos in Antiocheni Synodo, ea quæ
in Enceniis celebrata est, Gregorius ordinatus
fue-

CHRISTI
354.LIBERII PAP.
3.CONSTANTII IMP.
18.

re videbatur, consecutus. Hoc nobis ami-
citiæ principium, hinc conjunctionis igni-
culus: sic mutuo amore sauciati sumus.
Postea hujusmodi quoque quiddam accidit:
nam ne hoc quidem prætermissione dignum
est. Haud simplicem apertamque nationem
Armenios esse invenio, quin potius admo-
dum testam & simulatam. Tum ergo non-
nulli jampridem cum ipso familiaritate &
amicitia conjuncti, ut pote ex patre & veteri
sodalitio (nam in illius schola instituti fue-
rant) ad ipsum per amicitia speciem ac-
cedentes (invidia autem, non benevolen-
tia ducebantur) contentiosius potius, quam
doctis & argutis interrogationibus eum ur-
gebant, ac primo impetu sibi subicere co-
nabantur; tum quod egregiam ipsius indo-
lem jampridem nosset; tum quod ipsum
tanto in honore haberi, eo tempore, per-
moleste ferrent: grave enim, minimeque
ferendum esse eos qui philosophica pullia
priores induissent, atque in ratione scite &
facunde dicendi elaborassent, extero atque
novitio nequaquam anteferri.

XXXII. Ego autem ille Athenarum amans ac stul-
Gregorius præ- stus (non enim eorum invidiam senseram,
sto Basilio frontis integumento fidem habens) Athe-
est. narum gloriam in ipsis convulsam, celer-
rimeque contemptam indigno animo ferens,
succumbentes jam adolescentes & terga ver-
tentes, reducta disputatione suffulcebam;
atque auxilii mei momentum afferens (in
talibus autem rebus vel perexigua accessio
quidvis potest) æqualia (ut ille ait, nem-
pe Homerus) prælii capita constitui. At
ubi disputationis arcanum intellexi, quod
jam ne contineri quidem poterat, sed jam
perspicue detegebatur; repente mutato con-
silio, remigrationem ad puppim converti,
ab illius partibus stans, dubiamque vi-
ctoriam reddidi. Qua in re, ut erat in-
genio in primis acuto, magnum statim
voluptatem cepit, atque alacritate persus-
sus (ut eum Homericis verbis omnino de-
scribam) egregios illos juvenes disputa-
tione perturbatos insectabatur, nec ante
argumentationibus ferre destitit, quam
eos in effusum fugam vertisset, victoriam-
que haud dubiam adeptus fuisset. Hæc no-
bis amicitia jam non scintilla, sed fax
conspicua & sublimis accenditur. Atque
illi quidem sic infecto negotio discesserunt,

PAGIUS fuerat Episcopus Alexandriæ, atque inde missus
Alexandriam, ut testatur Athanasius.

XV. Verum currenti anno exeunte, eam congrega-
Hoc anno celebrata. tam infirmat Sozomenus, cum illam recitet pro-
xime ante Concilium Mediolanense prioribus an-
ni insequentis mensibus habitum. Præterea Luci-
fer Calaritanus, qui Concilio Mediolanensi inter-
fuit, in Apologia pro Athanasio lib. 1. testatur,
Georgium ante Concilium Mediolanense ordina-
tum esse, & his verbis Constantium alloquitur:
Persequeris eum, per quem te audire præcepit
Dominus, agente eo in rebus humanis, quo Hæ-
reticum tuum Georgium mittis successorem, cum ta-

cum suam temeritatem multum incusantes,
tum fraudem nostram animo usque adeo ini-
quo ferentes, ut apertas mihi inimicitias
indicerent, ac proditorem criminoso appel-
larent, non modo eorum, sed Athenarum
quoque ipsarum: quoniam primo impetu ab
uno homine confutati atque ignominia af-
fecti fuerant; idque ab ejusmodi homine,
cui ne fidenti quidem animo esse per tem-
pus licebat.

Subdit autem post hæc, eundem Basi- XXXIII.
lium eo scientiarum esse progressum, an- Basilii ex-
tequam Athenas se conferret, ut illuc cum- cellens e-
advenisset, & explorata complura habuif- ruditio.
set, magno affectus sit angore animi, quod
non quales putabat, Athenas eruditas ad-
invenerit: visæ enim sunt illi ipse jeju-
næ, cum, quid ibi addiceret, non repe-
rit. Solabatur tamen eum Gregorius, qui
id ipsum sibi visum esse, cum primum il-
luc se contulisset, affirmabat: consolaba-
tur eum, inquam, spe meliorum, quæ
hactenus ipsi inexplorata dicebat: hæc &
alia de his multa locutus Gregorius; rur-
sus, quænam fuerint mutua Athenis con-
versatio atque studia, quibus hisce prin-
cipiis exorta amicitia, majoribus in dies
adaugebatur accessionibus, sic ipse descri-
bit (a):

Par spes doctrinæ, hoc est, rei omnium XXXIV.
invidiosissima, nos ducebat: & tamen ab- Gregorii
erat invidia, sola emulatione flagraba- & Basilii
mus. Hoc utrique certamen, non uter pri- Athenis
mas ferret, sed uter alteri primas cede- conversa-
ret: uterque enim alterius gloriam, suam tio.
existimabat: una utrinque anima videbatur
duo corpora ferens. Quod si minor fides
eis habenda est, qui omnia in omnibus po-
sita esse dicunt (quod dicebant Empedo-
cles & Anaxagoras) at nobis certe cre-
dendum est, quod uterque in altero, &
apud alterum positi eramus. Unum hoc ab
utroque nostrum agebatur, ut virtutem co-
leremus, atque ad futuras spes vitæ no-
stræ rationes accommodarem, ante mor-
tem e vita migrantes. Quod quidem no-
bis ob oculos proponentes, vitam, actio-
nesque omnes nostras dirigebamur, tum di-
vini præcepti ductum sequentes, tum alter
alteri virtutis studium extimulantes: at-
que (nisi hoc arrogantius dicere videar)
uterque alteri norma & amussis eramus,
qua

meti liberatus fuisset Athanasius e corpore, tibi
non licuerit mittere, &c. Paulo post: Nunquid
potest Deus esse cum inimico Georgio? Nunquid ei
quem non ordinaverit, quem non elegerit, pote-
rit esse propitius? &c. Ad hæc Valefius ait, unum
Sozomenum hujus Synodi meminisse; cum tamen
Nicephorus lib. 9. cap. 33. disertam ejus mentio-
nem faciat. Denique non ex urbe Antiochena,
ut putat Valefius, sed ex Cappadocia missus fuit
Georgius, ut docent Athanasius in Apologia de
fuga sua, & ex eo Theodoretus lib. 2. cap. 14.
quanquam missus dici possit ex urbe Antiochen-
si, cum in ea ordinatus fuerit.

qua rectum a pravo discernitur. Nec enim cum flagitiosissimis & petulantissimis quibusque sodalium nostrorum consuetudinem habebamus, sed cum optimis & honestissimis; nec cum pugnacissimis, sed cum tranquillissimis & pacatissimis, iisque quorum consuetudo maximos fructus afferebat: illud nimirum exploratum habentes, multo facilius vitium contrahi, quam virtutem communicari; quemadmodum facilius quoque morbus contrahitur, quam sanitas impartitur. Disciplinis porro non tam jucundissimis, quam præclarissimis oblectabamur: nam hinc quoque vel ad virtutem, vel ad vitium iuvenes informantur.

XXXV.

Paria
Gregorii
ac Basilii
pietatis
studia.

Duæ nobis viæ nota erant; altera primaria & præstantior, quæ videlicet ad sacras domos nostras sacrosque doctores ferebat; altera secundaria, nec ejusdem honoris, nimirum quæ ad externa doctrinæ professores ducebat. Reliquas omnes, quæ ad festa & spectacula, celebres conventus, Epulas ferebant volentibus relinquebamus. Nihil enim mea quidem sententia magnificandum est, quod nihil affert ad recte beneque vivendum, nec sui studiosos meliores reddit. Jam cum aliis alia quedam cognomenta sint vel a parentibus accepta, vel ex se ipsis, hoc est, ex propria vitæ studiis institutisque comparata: nobis contra magna res erat, & illustre nomen, Christianos, & esse, & nominari, atque ea re magis efferebamur, &c. Paulo vero post: Atque ut rem in pauca contraham, perniciose quidem aliis quo ad animæ salutem Athenæ sunt (nec enim a piis viris id temere existimatur: nefariis enim opibus, hoc est, simulacris magis affluunt, quam reliqua omnis Græcia; difficileque est non simul cum eorum laudatoribus & patronis in errorem abripi) nobis autem nihil detrimenti ab iis allatum est, ut pote animo communitis, firmissimeque obsepis. Quin potius (quod vix credibile est) hinc ad fidem confirmati sumus, ipsorum fraudem & imposturam cognoscentes, atque illic demones contemntes, ubi in mirifica laude sunt demones, &c.

XXXVI.

Athenæ
asylum
impietatis
diruta.

Jam vidimus ex Eunapio, horum fama pellectum impium Julianum Athenas expectasse, ubi consuetudinem intimam habuit cum Eleusinarum Antistite, clam sacris homines initiante, atque futura prædicente. Porro asylum illud impietatis postea ab Alarico tyranno, illi in hoc faventibus Christianis, fuisse dirutum ac penitus dissipatum, idem auctor, dum illius Antistitis recitat prædictiones, narrat his verbis: Eas Græciæ angustias, nempe Thermophilorum fauces, Alarico prodidit impia natio fuscis utens vestibibus, qui, nullo prohibente, simul cum eo irruerunt, rescissa jam Pontificalium institutorum lege atque vinculo. Sed hæc postea, hic autem obiter recensita, occasione cultus i-

dololatriæ Athenis plus quam in reliquis Orbis locis occulte vigentis; ad quæ nefanda opera destruenda, quod non satis esse viderentur leges Imperatoris diversis temporibus lætæ, armavit Deus postea tyrannum, qui omnia illa furore bellico atque barbarico pessumdaret. Profecerunt ex iis quoque iidem Gregorius atque Basilii, quod majore odio in ea omnia incitati sint, & ad bellum adversus idola gerendum magis incensi, adversusque Imperatorem ipsum Julianum Apostatam, pro eis omni conatu pugnantem, inire certamen minime veriti, Sed de his suo loco dicendum.

Sic igitur bene instituta, atque optime ducta, atque omnes numeros attemperata, Gregorii atque Basilii Athenis vita fuit, ut fama percelebres evaserint, non Athenis tantum vel in Græcia, sed ubique terrarum: nam hæc de his ipse Gregorius (a): Ex quo (inquit) id assequeremur, ut non solum apud præceptores & socios, sed apud totam etiam Græciam, ac præsertim clarissimos quoque Græciæ viros, illustri fama celebraremur: quinetiam ultra Græciæ fines progressi sumus, sicut multorum sermone compertum est: nam ut quocumque Athenarum fama, eodem quoque præceptorum nostrorum fama sese proferebat; ita quicumque præceptores, iidem quoque nos cognoscebant, simulque de nobis audiebant & proloquebantur; ac par quoddam non obscurum & incelebre apud eos & eramus & dicebamur, nec nobiscum Orestes suos & Pylades ullo modo comprehensos putabant, &c. At de commemoratione eorum Athenis, jam satis: cætera porro ab eis gesta suo loco opportune sunt referenda.

Discessit prior Athenis Basilii, cum Gregorius vix ut remaneret potuerit invitatus compelli, cum jam ageret ætatis annum trigésimum: eum enim ut publice profiteretur oratoriam artem, coegere Athenienses; id quidem ipse testatur his jambicis versibus (b):

Nam tempus ingens fluxerat jam in literis,
Triginta & annos pene tunc exegeram:
Hic esset in nos quinam amor sodalium,
Opintoque, comperi certa fide.
Aderat dies jam, magnus & labor simul;
Amplexibusque tristibusque in exitu
Verbis opus erat, queis amor flammam caput.
Socio quidem cessere, nolentes licet,
Multa afferenti, cogere quæ excedere.
At mihi etiamnum lacrymæ ex oculis fluunt,
Turbationis illius dum sum memor.
Namque universi me cohors equalium
Cingens, magistri, cogniti, ignoti mihi,
(Precibus, querelis, vi quoque admixta
simul,
Suadebat id amor) mordicus me detinent,
At.

XXXVII.

(a) Greg.
orat. in
laud.
Basilii.

Gregorius
& Basilii
orbi immo-
tuerunt.

XXXVIII.

Basilii
Athenis
discedit.

(b) Gregor.
carm. de
vita sua.

Atque excundi mihi potestatem negant.
Neque enim decere, distitant, nos perdere
Doctus Athenas: ac simul facundia
Mibi principatum calculis spondent suis.
Quid multa? flector (sola nam tot lacry-
mis
Verbisque quercus resistisset) nec raman
Omnino; nam me patriam contra solum.
Trabebat, omnes emicans gentes fide,
(Pulchrum ubi putabam me piis studiis
dare)
Annisque uterque fractus & senio parens.
Quocirca Athenis immoratus paululum,
Subduco furtim pene me, ac repeto domum.

Hactenus res Gregorii usque ad discessio-
nem Athenis.

XXXIX.

(a) Rufin.
l. 2. c. 9.

Ex quibus (quod spectat ad rerum gestarum veritatem elucidandam) plane Rufinus (a) erroris arguitur, dum ait a Gregorio subductum Basilium e doctoris cathedra, manuque injecta secum in monasterium esse perductum. In primis enim Basilium, inde vero Gregorium Athenis recessisse, ipsiusmet Gregorii testificatione exploratum habetur. Qui quidem, quam cœperat una cum Gregorio, reversus in patriam, sanctissimam vitam excoluit, corporis virginitatem ab omni carnis illecebra fervans immaculatam: licet non ita mentis puritatem illibatam servasse, scribens ad Chilonem discipulum, conqueri videatur, cum ait: Quin & mulieres se meis hinc oculis visendas offerebant, quarum præcellentem elegantia & decore, spectabili meæ tentaretur integritas pudicitia. Et quidem flagitium vitæ fornicationis, at munditiæ virginis florem arcana cordis cogitatione sedavi. Hæc sane ipse, qui veram virginitatem ex ani-

Basilii de
se confes-
sio.

mæ perfecta integritate arctissimis limitibus circumscripsit; quo argumento de Vera virginitate ad Lætojum Episcopum Melitensem scripsit commentarium. Cæterum Gregorius Nazianzenus in oratione funebri in laudem ejusdem Basilii, ipsum perfectissimum virginitatis cultorem fuisse demonstrat his verbis: Quis igitur virginitatem magis honoravit, quam Basilii, aut carnis puritatem quasi lege sancivit non solum proprio exemplo, sed eorum quibus studebat? &c. Hæc de Basilio modo satis; de Gregorio quoque ista in præsentiarum dicta sufficiant, de reditu, inquam, ipsius in patriam post Basilium.

Recedens Athenis Gregorius, Constantinopolim venit; quo loci cum esset, divina quadam providentia accidit, ut Cæsarius ipse frater Alexandria, ubi litterarum causa eatenus moratus erat, appelleret Constantinopolim, jam philosophicis litteris egregie excultus, & artis medicinæ apprime gnarus; quem celebris fama adeo nobilitaverat, ut a Senatoribus Senatoria dignitas atque insuper nobile matrimonium eidem, ut his vinculis retineretur in urbe, oblatum fuerit: sed & id ipsum ab Imperatore per legatos petitum fuit. Verum his omnibus tunc plus apud ipsum valuit fraternus amor, ac pietas erga parentes, quorum visendorum causa sequi maluit Gregorium redeuntem: alio autem tempore postea opportunius in Imperatoris aulam se contulit. Quæ omnia pluribus ab eodem Gregorio scripta sunt. Sed jam his relictis, quos sæpe in progressu conveniemus, ad sequentis anni res tetras ac tragicas, cunctantem, hærentemque, immo & prædens horrentem vepribus orationem convertamus.

XL.

Gregorii
Nazianze-
ni reditus
in patri-
am.

JESU CHRISTI ANNUS 355.

LIBERII PAP. ANNUS 4.

CONSTANTII IMP. ANNUS 19.

I. De Julio Firmicio Materno.

Recentesimoquingagesimoquinto Do- mini anno Arbetio & Lollianus Con- sules creati sunt. Est mentio Consulatus Lolliani apud Julium Firmicum Mater- num, qui librum illum de Matthesi scri- bere aggressus est anno superiori, cum Lollianus Consul designatus esset, absol- vitque sequenti anno post Consulatum e- jusdem, ad quem Proconsulem ipsum in- scripsit, ut ex ejusdem praefationibus con- stat. Unde & illud intelligere possumus, diversum hunc Julium Maternum ab eo qui ad Constantium atque Constantem com- mentarium edidit adversus errores profanae religionis: longe enim abesse videtur, ut qui adeo diserte atque pie de Christiana religione adversus Gentilium superstitionem tractatum edidit, idem postea de Matthesi omni ex parte impium scripserit.

II. Concilium Me- diolanense.

Quod vero ad res gestas anni hujus perti- net; extitit plane ipse Catholicae Ecclesiae cladibus famosissimus, quo indicitur ac celebratur Mediolani Concilium, quod missa a Liberio Papa anno superiore ad Constantium Imperatorem legatione publica fuerat expetitur. Cum enim e- dito Imperatoris cogerentur Episcopi Occidentales ad subscribendum latae ab A- rianis sententiae in Athanasium, & ingens

ea ex re naufragium Catholicae Ecclesiae immineret, ut haec in Concilio Episcoporum examinarentur, Liberius Papa, mis- sis anno superiore Lucifero Episcopo Ca- laritano, Pancratio presbytero, & Hi- lario diacono ad eundem Imperatorem, legatis, litteris ad eum scriptis postu- larar; ratus fore, ut, cognita ex con- flatis in Athanasium calumniis Arianorum perfidia, tum a subscriptione in ipsum Athanasium, tum a communicatione cum Arianis, ac multo magis ab eorum haeresi Occidentales omnes procul abhorrerent Episcopi. Atqui aliud fuit Constantii Imperatoris hujus cogendi Conventus con- silium; nempe, ut in unum Catholicos om- nes, quos posset, ita convocaret Epi- scopos, ut sic in locum unum include- ret, ubi ipse praesens ad subscribendum in Athanasium, adhibita vi quoque, com- pelleret; quod & infelicissime praestitit. Haec autem cuncta quo gesta sunt ordine, ex fragmentis hinc inde magna industria, nec levi sane labore comparatis, quod e- jus Acta perierint, utpote omnibus exe- cranda, ac perpetuo digna silentio, hic describemus.

Ac primum omnium quod ad tempus spectat; Concilium ipsum hoc anno Me- dio-

III.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Ur- bis 1108. Olymp. 283. an. 3. se- cundum Baronium. Olymp. 283. A. C. 355.

ANNO PERIODI GRÆCO- ROMANÆ 5848. © 28. A. 14. P. 16. April. Indict. 13. JESU CHRISTI 355. LIBERII PAPÆ 4. CONSTANTII IMP. 19.

NOTÆ

[1] C. Off. Arbetio, & Lollianus. Relandus scribit: Mavortius Lollianus. Gruterus, pag. MLV. & apud Paulum Aringum, Romae subterraneae lib. VI. cap. XXXVI, pag. 287.

IN. PACE. D. PRID. KAL. DEC. ARBETIONE. ET. LOLLIANO. COSS.

Ibid. pag. CCLXXI. 4.

D. PRIDIE. KAL. IUNIAS. ARBITRONI (pro ARBITIONE) BT LOLLIANO. COS.

Inscriptiones Basilicæ S. Pauli via ostiensi, pag. 4. n. 97. Arbit IONI. ET. LOLLIANI. CONS. Ammianus, lib. XV. Hac die octavo Iduum decembris gesta sunt, quum Arbetionem con- sulem annus haberet, & Lollianum. S. Athanasius in epistola ad Solitarios: Consulibus illis, qui post Consulatum Arbitionis & Lolliani designabantur. Q. & Fl. Messii Lolliani ex gente mavortia, quorum alter Praefectus Urbi, alter Prator Urbanus, apud Sponium in Miscellan. pag. 129. & a- pud Fabrettum pag. 689. occurrunt. De Mavortio Lolliano Campaniae consulari Julii Firmicium in Praefatione Astronom. Fasti Idatii & Prosperi chronicon: Arbitione & Lolliano. Laterculus Paschalis in codice Gennadii, de quo anno superiore: Arbit, & Juliano. Vitio Amanuentis scrip- tum est Juliano, pro Lolliano.

Coff. & Vicennalia Constantii.

II. Concilium Mediola- nense.

naliam hoc anno celebrasse ostendunt tam nuncu- patio Juliani, de qua mox, quam Concilium Mediolanense a Constantio coactum, ad Orien- tis, atque Occidentis Episcopos in unam eandem- que de Fide sententiam perducendos. Annis e- nim hujusmodi festivitatis additis Casares de more creati, & de Religione actum. Ad num. II. & seqq. Concilium Mediolanense currentis anni initio celebratum. Anno enim E- piscopus in epistola ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum de Conversatione & particulari Vi- ta Sanctorum Pachomii & Theodori, cap. 4. scri- bit: Persecutionis porro ejus, qua anno sexto, mense nono, Athanasium Papam expulit, Julianus im-

CHRISTI 355.

LIBERII PAP. 4.

CONSTANTII IMP. 19.

Tempus Concilii & fre- quentia.

(a) Sever. l. 2.

(b) Sozom. l. 4. c. 8.

(c) Sacrat. l. 2. c. 29.

IV. Concil. Mediolan. dicendum factio sceleratorum.

V. Adventus legato- rum ad Synodum & Eusebii Vercel- len. Episcopi.

(d) Hilari- ad Consl.

diolani esse celebratum, cum ex his quae anno superiore diximus manifestum ap- pareat, & ex iis quae sunt hoc eodem anno dicenda exploratum in omnibus ha- beat; id ipsum etiam Severus (a) di- fertis verbis certum reddit, dum exilia Episcoporum ex eodem Concilio irroga- ta contigisse ait hoc anno, Arbetione ni- mirum & Lolliano Consulibus. De fre- quentia vero hujus Synodi haec habet So- zomenus (b): Concilio igitur impulsu Im- peratoris Constantii Mediolani convocato, ex Oriente pauci Episcopi illo adventa- runt: propterea quod alii morbo (ut est verisimile) praepediti, alii itineris longi- tudine deterriti, eo accedere recusabant: at Episcoporum Occidentis ibi congregati fuerunt trecenti & amplius. Haec ipse; ead- em quoque Socrates (c).

Verum quantumlibet istiusmodi Epi- scoporum conventus Ecclesiastici Conci- lii nomen praestulerit; verius tamen dicenda fuit tyrannica consultatio, con- juratio Ariana, factio sceleratorum, con- spiratio impiorum, atque (ut proprius dicam) publicorum latronum violenta- gressatio: quippe cui praesideret una, cum satellitio adhuc cruentus innoxio- rum sanguine haereticus Imperator: ubi Arianis totum concessum, Catholicis Epi- scopis denegata omnia, suffragia vetita, vel interdicta, vilipensa: ubi praesto essent satellites, & parati astarent commenta- rientes atque expediti lictores: ubi non sacri sancirentur canones, sed Episcopo- rum degradationes, exiliorumque scribe- rentur & subscriberentur sententiae: ubi denum nihil non auderet Ariana proca- cia; & nihil valeret, Imperatoria vi sup- pressa, Orthodoxorum constantia atque in dicendo libertas.

Isthaec omnia antea odorati Apostolicæ sedis legati Lucifer Episcopus atque college, necnon S. Eusebius Episcopus Vercellensis, illo convenire detrectantes, venire tamen postea jussi sunt: nam de Eusebio haec habet S. Hilarius (d): Ve- nio nunc ad id quod recens gestum est, in quo se etiam professio sceleris in secreto artis suae designata est continere. Euse- bius Vercellensis Episcopus vir est omni vi- ta Deo serviens. Iste post Arelatensem Synodum, cum Paulinus Episcopus tantis istorum sceleribus contrahisset, venire Me- diolanum praecipitur, collecta jam illic malignantium synagoga. Decem diebus ad Ecclesiam vetitus est accedere, dum ad- Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

imperavit, homo idololatra. Usurpat Ammo men- ses Aegyptiacos, ut duobus in locis epistola: vi- dere est. Quare, cum Pachon nonus Aegyptio- rum mensis incipiat cum die vicesima sexta A- prillis, & cum die vicesima quinta Maii termi- netur, liquet, inter intervallum istud, Julianum Augustum diem anno trecentesimo sexagesimo, ac ante diem vicesimum quintum Maii praesen-

versus tam sanctum virum malitia se per- versu consumit. Soporatis deinde consiliis omnibus, ubi libitum est, advocatur. Ad- est una cum Romanis clericis & Lucife- ro Sardiniae Episcopo. Erant vero hi A- postolicae sedis legati.

Antequam autem cogeretur Eusebius Sy- nodo interesse, missi sunt ab Arianis E- piscopi duo ad eundem Eusebium, quibus, ad eum nomine Synodi has dederunt lit- teras (e):

Concilium Mediolanense Eusebio fratri in Domino salutem. Non ignorat carissima nobis dilectio tua, quam sit pretiosum vinculum chari- tatis & pacis, domine carissime frater. Et quia hoc custodire nos qui Ecclesiae Catholicae praesumus, divina Domini praec- cepta docuerunt; ideo plenum sanctitatis & justitiae arbitrati sumus, ut carissimos Coepiscopos nostros Eufomium * & Ger- minium, qui ad Concilium convenimus, ut ad dilectionem tuam pergerent, mittere- mus, & omnia patienter quae aguntur insinuarent & patefacerent; ut nobis con- juncta fides tua pariter atque concordia ea sequantur, & quae Deo & unitati pla- ceant, complectantur. Itaque sincerissima prudentia tua (quod specialiter & salu- briter admonemus) audiat supradictos; & communicato pariter cum his consilio, de- finiat quod de nomine haereticorum Mar- celli, & Photini, necnon & Athanasii Ju- crilegi, totus prope definitus Orbis: ne non tam veritati, quam intentioni * pa- rere videaris. Multa in litteris nos scribere non oportuit: eos enim ad te misimus, qui, quod litteris nunc necesse non fuit compre- hendi, ipsi rectius prosequantur. Quod si alias, quam optamus, charitas tua puta- verit esse faciendum; scito, juxta Eccle- siasticam disciplinam id nos definituros, quod regula Evangelica jubet: nec nobis postea imputabis, qui infinitam patientiam retinentes, fratres nostros memoratos, ad te ut venirent, deprecati sumus. Huc- usque Arianorum ad Eusebium epistola.

Vocatus est autem idem Eusebius litteris Constantii Imperatoris, cui ipse istam rescripsit epistolam, quam accepit- mus nuper a Johanne Stephano Ferre- rio Episcopo Vercellensi, ex Archivo e- jus Ecclesiae, quae sic se habet: Eusebius Constantio Imp. Augusto Sal.

Ego, Clementissime Imperator, videns animum tuum Deo devotum hoc cupere, quemadmodum per orbem terrarum firma-

VI.

(e) Ex Ar- chivo Ver- cell. edita cum Athi- vita S. Eusebii. Litterae Synodi ad Euse- bium Vercel- len. Episc. * Eudo- xium.

* conten- tioni.

VII.

Eusebii ad Conf. litterae.

Y y y

pac

tis anni Concilium Mediolanense, in quo sub- scripta S. Athanasii damnatio, celebratum. Alio- quin si post mensem Maium coactum esset, Julia- nus non anno sexto, sed quinto persecutionis A- thanasii Augustus nuncupatus esset. Porro Con- stantium, qui Concilio Mediolanensi interfuit, hoc ferme anno Mediolani constitisse docet Am- mianus lib. 15. cap. 38. & seqq. & patet ex sub-

paucis ecclesiastica permaneret; satis cum gaudio litteras tuas accepi. Suscepi etiam litteras fratrum & Coepiscoporum meorum, quibus hoc intimare dignati sunt, ut plena mihi relatio per ipsos, quos tuae parere hoc necessarium duxi, Mediolanum venire properarem. Quidquid Domine Imperator, cum in praesentiam venero, iustum fuerit visum, & Domino placitum, id me facturum promitto. Deus te custodiat, gloriosissime Imperator. Hucusque Eusebii Epistola. Sed & ipsi legati Apostolicae sedis optaverunt ipsum Eusebium eidem Synodo ad profligandam Arianorum haeresim interesse, quem fortissimum sciebant esse Catholicae veritatis defensorem. Epistola autem tunc ab eis ad ipsum scripta, quam nuper accepimus ex Archivo Ecclesiae Vercellensis sic se habet.

* iustissimi in hoc.

VIII. Legatorum Apostolicae sedis ad Eusebium Episc. epistola.

Domino honorificentissimo Eusebio Episcopo, Lucifer Episcopus, Pancratius praesbyter & Hylarius. Calcato capite diaboli, & suggestionibus pravis, domine sancte, gratiam tibi a Domina nostra concessam noli negligere; sed ut quantocius te invadente effugetur Arianum dogma, iam accelerare dignare. Scit enim Dominus, & Christus ejus, quia sicut in adventu beatissimorum Apostolorum glorificatur Dei nomen in ruina Simonis: ita Valente expulsio in adventu tuo, dissoluta blasphemantium Arianorum machina penitus destruetur. Nos, domine sanctissime, a prima die qua Vercellas venimus, religionem tuam usque in hodiernum cupimus, & Dominum rogamus, ut in hac Ecclesia reformationem perpetuam laudent sancti omnes, tuamque spirituales virtutes debita laude persequantur. Quod credimus proventurum, quia passionem Salvatoris superari non posse, confidimus. Christum Dominum te gloriosum conservet, sanctissime ac beatissime. His permotus litteris sanctus Eusebius acquievit, seque illis ad certamen conjunxit.

IX. (a) Hilari, ubi supra ad Const. Eusebii in Concilio dicendi libetas.

Qui ubi Mediolanum venisset cum legatis Apostolicis; conventus (subdit Hilarius a) idem Eusebius ut in Athanasium subscriberet, ait, de sacerdotali fide prius oportere constare: compertis sibi quosdam ex iis, qui adessent, haeretica labe pollutos. Expositam fidem apud Nicaeam, cujus superius meminimus, posuit in medio: spondens, omnia quae postularent esse facturum, si pro fidei professione scripsissent. Dionysius Mediolanensis Episcopus chartam primus accepit. Ubi profiteri

PAGIUS scriptionibus plurium Legum Codicis Theodosiani, ubi legitur L. 2. De his qui per metum Judicis, data Kal. Janu. Mediolani. In Codice etiam Justiniano recitatur L. 6. Qui testam. facere poss. data Mediolani XII. Kalend. Martii. Ex quibus manifestum fit, epistolam Liberii, qua

scribendo cepit: Valens calamum & chartam e manibus eius violenter extorsit; clamans non posse fieri, ut aliquid inde gereretur. Res post clamorem multum deducta in conscientiam plebis est: gravis omnium dolor ortus est: impugnata est a sacerdotibus fides. Verentes igitur illi populi iudicium, e Domino ad Palatium transfuerunt. Cujusmodi sententiam in Eusebium, longe antequam Ecclesiam inrederetur, scripserint; de se loquitur ipsa sententia. Hucusque Hilarius.

Quid autem tunc in Palatio actum sit, Severus narrat his verbis (b): Valens & Ursacius, ceterique metu plebis, quae Catholicam fidem egregio studio conservabat, non ausi piacula profiteri, intra Palatium congregantur. Illinc epistolam sub Imperatoris nomine emittunt, omni pravitare referant: eo nimirum consilio, ut, si eam aequis auribus populus receperit, publica auctoritate cupita proferrent, sin aliter fuisset excepta, omnis invidia esset in Rege, & ipsa venialis: quia etiam tunc catechumenus sacramentum fidei merito videretur potuisse nescire. Igitur lectam in Ecclesia Epistolam populus aversatur. Haec ipse. At quae sequuntur de Dionysio Mediolanensi Episcopo, dicentur inferius.

Hic, rogo, paululum siste gradum, lector. Quae necessitas Arianos impulit de Ecclesia, ubi legitime collectum videri poterat, ad Palatium transferre Concilium? Dices, ut, quominus illi causae iustae fiderent, eo magis (ut omnes testantur) pollerent viribus Imperatoris. Probe quidem: haec enim ea de re est omnium una sententia. Sed cur, quae ipse Constantius Imp. ad conventum congregatum in Ecclesia non accessit? Percelebris quidem ille erat, nempe (ut dictum est) tantummodo Occidentalium, absque Orientalibus trecentorum & amplius Episcoporum: aderant quoque Apostolicae sedis legati a Liberio missi: adeo ut nihil minus ista Synodus haberet ab ipso Magno Nicæno Concilio, cui magna sui gloria pater ejus Constantinus imperator interfuit. Nihil est ergo, ut ejusmodi Concilium in Ecclesia ex more collectum, dicendum omni ex parte plenissimum, Nicæno haud impar, a Constantio contemni debuerit, quo minus ad illud accederet, si licuisset.

Est plane lector, ut ex isto discrimine Constantini atque Constantii, patris ac filii, veluti digito tangas Magni Constantii.

Concilium celebrari postulavit, anno praecedenti scriptam esse, ut tunc diximus. Concilii Mediolanensis Acta, quibus haecenus carebamus, edidit Ughellus in tomo 4. Italicæ Sacrae, & cum Codice Bibliothecae Colbertinae contulit Baluzius in nova Collectione Conciliorum pag. 29.

X. Quid in palatio translata Synodus.

XI. Celeberima Synodus.

XII.

Cur Constantius non interfuit Concilio. tamen rei facit, ut in causa judicari non liceat: non enim de re Romana iudicium res Athanasii libeat; sed de Episcopo agitur; & oportet in hoc iudicio pari jure cum reo & accusatore agi. Quomodo autem accusabis eum, qui ob longinquitatem loci adesse non potuit? Quod si quae objicis, ex auditu habes; equum est, ut is, quae pro se dicit Athanasius, fidem quoque habeat. Quod si illi non credis, credideris autem istis: videbuntur isti, ea quae dicunt, propter te, & in gratiam tuam dicere, & Athanasium accusare. Haec cum audisset, & recte dicta pro contumelia accepisset, illos quidem in exilium ejecit: concitior autem in Athanasium factus, atrocior in eum edictum promulgat, nimirum, & eum debere suas penas luere, & Ecclesiam Arianis tradi, iisque se liberum facere, ut agant quod velint.

Gravia sunt ista, & plus quam gravia; sed tamen istiusmodi, quae congruant in eum qui Antichristi imaginem induerit. Quis enim videns ipsum in decernendo principem se facere Episcoporum, & praesidere judiciis Ecclesiasticis, non merito dicat illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quae a Daniele (b) praedicta est? (b) Dan. 9. Nam cum circumamictus sit Christianismo, & in loca sancta penetret, & inibi constitens Ecclesias devastet, canones abrogans, vi cogens ut sua obtineant: quis unquam dicere audebit, hoc tempus Christianis pacatum esse? & non potius persecutionem, talemque persecutionem, qualis nec antea fuerit, & qualem fortasse nemo unquam fecerit, nisi filius ille iniquitatis? Haec Athanasius; quibus vides, lector, cui a sanctis Patribus Principes comparantur, qui super Episcopos jus sibi sacrilege vendicant: & utrinam in his magis auscultandum poterit, Magno ne Athanasio, caelesti plane viro, an recentiori putido haeresarchae scelestissimo, ne nomine quidem ipso a me dignando?

In hunc modum igitur publico Imperatoris edicto, Athanasio condemnato, nonnulli Episcopi ejusdem damnationi consentientes, sperantes ipsius condemnatione consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegit: quin & eisdem una secum communicare pariter suadebant. Quae tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui praesens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicaeam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianis doctrina;

XIII. Sed ex quo (ut dictum est) de Ecclesia in Palatio coram Imperatore tractum ab Arianis iudicium fuit; quid etiam actum sit in causa Athanasii, idem ipse hunc in modum exacte describit (a), haec de Constantio prolucutus: Quid igitur hic (nempe Constantius Imperator) quod Antichristi non sit, omisit? Aut quid ille, ubi venerit, plus committere poterit? Aut quomodo ille in adventu suo non repererit sibi expeditam viam ad dolo ab isto preparatam? Siquidem jam denuo in locum Ecclesiasticam cognitionis suum Palatium tribunal earum causarum constituit, seque earum litium summum principem & auctorem facit. Et quod mireris, si quando viderit criminales haerere & perplexos esse, ipse eorum vices subit, ut nihil ob ejus vim contradicere liceat falso accusatis: quod aperte in causa Athanasii ostendit: ibi enim, cognita Paulini, Luciferi, Eusebii, Dionysii Episcoporum libertate docentium ex penitentia Ursacii & Valentis falsos esse Athanasii criminales, neque ulterius habendam esse fidem dictis Ursacii & Valentis, quae ipsi sua penitentia revocaverant; evestigio assurgens, ita locutus est: Ego sum Athanasii accusator: meo nomine illis credite. Hic illis vicissim respondentibus: Quoniam modo accusator esse possis, non praesente reo? esto ut accusator sis; absentia reo? esto ut accusator sis; absentia reo? esto ut accusator sis; absentia reo? esto ut accusator sis.

XIV. Hic illis vicissim respondentibus: Quoniam modo accusator esse possis, non praesente reo? esto ut accusator sis; absentia reo? esto ut accusator sis; absentia reo? esto ut accusator sis.

Defensio Athanasii libeat; sed de Episcopo agitur; & oportet in hoc iudicio pari jure cum reo & accusatore agi. Quomodo autem accusabis eum, qui ob longinquitatem loci adesse non potuit? Quod si quae objicis, ex auditu habes; equum est, ut is, quae pro se dicit Athanasius, fidem quoque habeat. Quod si illi non credis, credideris autem istis: videbuntur isti, ea quae dicunt, propter te, & in gratiam tuam dicere, & Athanasium accusare. Haec cum audisset, & recte dicta pro contumelia accepisset, illos quidem in exilium ejecit: concitior autem in Athanasium factus, atrocior in eum edictum promulgat, nimirum, & eum debere suas penas luere, & Ecclesiam Arianis tradi, iisque se liberum facere, ut agant quod velint.

Gravia sunt ista, & plus quam gravia; sed tamen istiusmodi, quae congruant in eum qui Antichristi imaginem induerit. Quis enim videns ipsum in decernendo principem se facere Episcoporum, & praesidere judiciis Ecclesiasticis, non merito dicat illum eam ipsam abominationem desolationis esse, quae a Daniele (b) praedicta est? (b) Dan. 9. Nam cum circumamictus sit Christianismo, & in loca sancta penetret, & inibi constitens Ecclesias devastet, canones abrogans, vi cogens ut sua obtineant: quis unquam dicere audebit, hoc tempus Christianis pacatum esse? & non potius persecutionem, talemque persecutionem, qualis nec antea fuerit, & qualem fortasse nemo unquam fecerit, nisi filius ille iniquitatis? Haec Athanasius; quibus vides, lector, cui a sanctis Patribus Principes comparantur, qui super Episcopos jus sibi sacrilege vendicant: & utrinam in his magis auscultandum poterit, Magno ne Athanasio, caelesti plane viro, an recentiori putido haeresarchae scelestissimo, ne nomine quidem ipso a me dignando?

In hunc modum igitur publico Imperatoris edicto, Athanasio condemnato, nonnulli Episcopi ejusdem damnationi consentientes, sperantes ipsius condemnatione consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegit: quin & eisdem una secum communicare pariter suadebant. Quae tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui praesens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicaeam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianis doctrina;

XV. Cur aliqui Episcopi consentientes consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegit: quin & eisdem una secum communicare pariter suadebant. Quae tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui praesens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicaeam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianis doctrina;

XVI. Cur aliqui Episcopi consentientes consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegit: quin & eisdem una secum communicare pariter suadebant. Quae tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui praesens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicaeam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianis doctrina;

Defensio Athanasii libeat; sed de Episcopo agitur; & oportet in hoc iudicio pari jure cum reo & accusatore agi. Quomodo autem accusabis eum, qui ob longinquitatem loci adesse non potuit? Quod si quae objicis, ex auditu habes; equum est, ut is, quae pro se dicit Athanasius, fidem quoque habeat. Quod si illi non credis, credideris autem istis: videbuntur isti, ea quae dicunt, propter te, & in gratiam tuam dicere, & Athanasium accusare. Haec cum audisset, & recte dicta pro contumelia accepisset, illos quidem in exilium ejecit: concitior autem in Athanasium factus, atrocior in eum edictum promulgat, nimirum, & eum debere suas penas luere, & Ecclesiam Arianis tradi, iisque se liberum facere, ut agant quod velint.

XV. Cur aliqui Episcopi consentientes consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegit: quin & eisdem una secum communicare pariter suadebant. Quae tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui praesens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicaeam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianis doctrina;

XVI. Cur aliqui Episcopi consentientes consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegit: quin & eisdem una secum communicare pariter suadebant. Quae tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui praesens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicaeam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianis doctrina;

XVII. Cur aliqui Episcopi consentientes consopitum fore Ecclesiasticum bellum. Verum non satis fuit Arianis, illos Episcopos ad subscribendum adversus eundem Athanasium adegit: quin & eisdem una secum communicare pariter suadebant. Quae tunc porro fuerint illorum in Synodo verba, Lucifer ipse (c), qui praesens fuit atque audivit, sic refert, cum in ipsum Constantium Imperatorem invehitur: Haud tentabis negare esse dictum: Desiderantes sumus nos Arianis, & vos Christianis, unum effici corpus. Derelinquite fidem, quam apud Nicaeam contra nos tenetis conscriptam; acquiescite Arianis doctrina;

alioquin quia nos multum possumus (Imperium nostrum est) quibus velimus vos modis gravabimus , & omnes tollimini e vestris sedibus . Non poteris , hac ita se habere , negare , cum Deo perosa meditationes tue rebus gestis fuerint revelatae . Cur enim cogebamur , etiam si non damnaremur Athanasium , tamen communioni misceremur Arianorum ; nisi quia tu leno haereticis Arianae cultos nos cuperes quovis modo fieri consacrilegos tuos ? In hunc modum ipse .

XVII.

Constantius Imp. Eusebium Episc. ad Arianismum conatur inducere .

Tunc temporis Constantius Imp. ut S. Eusebium ad communicandum cum Arianis induceret , ad eum litteras dedit , cum antea quatuor Episcopis Arianis ad eum missis nullatenus adhærere voluisset : accepimus has Constantii litteras erutas ex Archivio Vercellensis Ecclesiae , mendis quantum licuit , expurgatas , quae sic se habent : Constantius Victor ac triumphator semper Episcopo .

Metiri facile posse , rei magnitudine commovente , gravitatem tuam , omnibus ad meam diligentiam pertinentibus praeferre me coram religione superna quod praecellit , & in meo animo praeminere , confido : tamen id prudentiae tuae , documentis etiam frequenter omittis compertum , cum perspicias , id me agere noctibus ac diebus , quod ad venerabilem cultum proficere posse confido . Quid enim mihi gratius esse , aut utilius , quam Deo animum devovisse , utque adeo ut huiusmodi studio facilitatem omnem sententiam esse obnoxiam ?

* facerem

Itaque Ecclesias venerabiles ex intimo mentis affectu semper intueor , earumque unitatem omnibus salutarem cupio recuperare , ac firmiter obtinere . Ob quam causam conventum sanctorum Episcoporum in Mediolanensi placuit fieri Civitate , eorum vel maxime , qui alibi gesta possint facile revelare : in diversis quippe Provinciis Episcoporum sunt contra * coacta Concilia .

* contra-ria

Sed quid per singulos concordiam unanimitate decreverunt prudentissimi Episcopi in Synodo Mediolanensi , perspicue declaratum est . Denique venientes pauci de Provinciis singulis voluntate communi unanimes pertulerunt , & iuxta venerationem legi debitam firmaverunt . Quod ergo religioni fuerat conservandum , eorumdem placito roboratum est , & ad sanctitatem tuam quatuor de consortio suo censuerunt esse mittendum , pariter commoventes , si id sequi gravitatem tuam , quod * ad utilitatem Ecclesiae , non abhorret : nos certe , qui esse Dei famulos gloriamur , hortamur pariter ac admonemus , ut consensu fratrum tuorum adhaerere non differas . Confidimus quippe , cum hoc fuerit factum , unitate firmissima posse Ecclesias gratuari . Deus te semper tueatur multos annos , Pater carissime atque amantissime . Eadem ad Dionysium ab Eusebio datae . Cum autem ni-

* pertinere

hil his litteris Constantius profecisset , tam in eum , quam in alios Orthodoxos Episcopos ejus furor exarsit : sed haec postea : at qua arte idem Eusebius deluserit Arianos ante dicendum .

At cum in alios omnes Arianis resistentes Constantii Imperatoris furor exarsit , in legatos Apostolicae sedis praecipue conversa est ejus indignatio ; de quibus sic habet S. Hieronymus (a) : Lucifer Calaritanus Episcopus cum Pancratio & Hilario Romanae Ecclesiae clericis ad Constantium Imperatorem a Liberio Episcopo pro fide legatus missus , cum nollet sub nomine Athanasii Nicenam damnare fidem , Palaestinam relegatus , mira constantiae & preparati animi ad martyrium contra Constantium Imperatorem scribit librum , eique legendum misit . Haec de Lucifero . Quid autem passi sint alii duo legati Romanae Ecclesiae Clerici , Pancrati presbyter , & Hilarius diaconus , S. Athanasius docet his verbis (b) : Quis enim , qui haec facinorosa audierit , non putabit quidvis eos potius , quam Christianos esse ? misit enim a Liberio ad Caesarem Pancratium presbytero & Hilario diacono ; alterum eorum , nempe presbyterum , in exilium misere ; alterius vero terga , detractis vestibus , flagellis conciderunt ; flagellatumque extorem fecere , inter verbera ipsa diacono verbis insultantes : Quare Liberio non resististi , sed ejus litteras atulisti ? Auctores hujus facinoris Ursacius & Valens cum eunuchis , qui ibi quoque aderant . Diaconus vero inter crepitus ictusque flagellorum Domino benedicebat , non immemor istorum verborum Domini : Dorsum meum dedi percutientibus : Flagellatores autem risu dicerentque virum subsannabant , neque ullo pudore tangebantur , quod Levitam ea contumelia afficerent : prorsusque decorum erat , & subsannatores eos animos praeferre , & diaconum in suis benedictionibus perseverare . Verberari enim , proprium Christianorum est : flagellare autem Christianos , Pilati & Caiphae officia sunt . Haec Athanasius .

(a) Hieron. de Scrip. Eccl. in Lucif.

Legati Apostolici male habitii .

(b) Alban. epist. ad Solitar.

Quid vero in S. Dionysium actum sit , qui magna cum laude Catholici nominis praerat Ecclesiae Mediolanensi , modo dicendum . Pelledus est & ipse subscribere in Athanasium , dummodo in reliquo Catholicae fidei in omnibus consultum foret : id accidit antequam Eusebius una cum Apostolicae sedis legatis ad Synodum se conferret : quod cum ipse intellexisset , agro animo tulit : sed cum facti jam poenitentem eum invenisset , artem quoque excoxitavit , qua ejus subscriptio deleri posset . Erat Eusebius Dionysio longe aetate major , adeo ut ipse Dionysius filius videri posset : Pater namque Eusebius , praetate , & sedis , cui praerat , temporis diuturnitate , ab eodem nominari consue-

XVIII. Dionysii Episcopi Mediolanensis subscriptio in Athanasium .

verat . Requisite igitur cum eo pervenisset Eusebius , ut exemplo Dionysii ipse damnationem Athanasii suo quoque chirographo communiret : visus est illis annuere , ea tamen lege , si (ut dicebat) sua subscriptio ante Dionysii subscriptionem in charta perspicue omnibus poneretur : indignum plane esse affirmans , si junior Episcopus seniori , atque parenti filius in charta , praeter Ecclesiae morem , ab omnibus legeretur .

XIX.

Eusebii Episcopi dignum facinus .

Illi autem , quibus nihil magis in optatis erat , quam ut fama celebrem toti Occidentali orbi conspicuum Eusebium in Athanasium ad subscribendum pellicerent , evectigio ex tabella sententiae Dionysii nomen expungunt , atque obliterant penitus , ut ne elementum quidem superesset , quo vel existimari potuisset nomen Dionysii ibi unquam fuisse notatum . Hoc facto , mox Eusebius , omni fictionis larva deposita , subscribere in hominem innocentem & inauditum (divina id prohibente lege , & adversantibus Ecclesiasticis atque etiam saeculi legibus) nullo pacto se posse testatus est : sicque in hunc modum ab Eusebio delusa est Ariana impietas . Scimus , in quibusdam aliis sermonibus incerto auctore editis , haec de subscriptione ab Eusebio requisita , alio diversoque modo referri , insuper & perperam narrari , eundem Dionysium ab Eusebio subrogatum in locum Auxentii : cum potius contrarium appareat , nempe Auxentium , non nisi post Dionysium damnatum exilio , intratum esse in Mediolanensem Ecclesiam (a) .

(a) Vit. S. Euseb. XX.

Haec enim sunt quae in S. Ambrosii , seu S. Maximi Taurinensis potius , sermone in natali die S. Eusebii habito , ad populum pro concione narrantur his verbis (b) : Illud autem tacendum omnino non arbitror , quod cum Arianorum detestanda perfidia totam cum universo mundo Italiam perturbasset , atque ejusdem pestilentiae sacerdotes simplicitate S. Dionysii martyris captivassent , ita ut subscriptionis ejus vinculum retinerent : qua illum e manibus eorum sapientia liberavit . Sicut enim ait S. Paulus (c) : Factus sum Judaeis tanquam Judaeus , ut Judaeos lucrifacerem ; ita Eusebius haereticis haereticum se esse mentitus est , ut de haerese filium liberaret . Dixit enim , eorum se consentire perfidiae , hoc sibi placere quod illis ; sed quod sibi filium Dionysium in subscribendo praeponebant , graviter se moveri . Vos enim (inquit) qui dicitis Filium Dei Patri Deo aequalem esse non posse , cur mihi filium praetulistis ? Qua illi ratione permoti , statim S. Dionysii chirographum deleverunt , priorem locum describendi beato Eusebio deferentes . Quos ille increpans , & irridens , ait : Neque ego me vestris sceleribus polluo , neque filium meum vobiscum participare permitto . Unde cum dicat E-

(b) Apud Ambros. serm. 69.

Liberatur Dionysius a sua subscriptione .

(c) 1. Cor. 9.

vangelium (d) , in hac generatione prudentiores filios tenebrarum esse , quam lucis ; ecce hic ipse tenebris prudentior filius lucis inventus est . Haec ibi .

Offendere lectorem candidae mentis possent verba auctoris illa : Eusebius haereticis haereticum se esse mentitus est . Cum non liceat haeresin vel speciem tenens per fictionem simulare . Sed sunt haec intelligenda secundum ea quae superius dicta sunt , nempe simulasse Eusebium se in eo Arianis assentiri velle , in Athanasio scilicet condemnando : nec quidem aliud legati illi Arianis ab Arianis missi , ea ad eum data epistola , praeter id ab ipso expetierunt , quam ut (quod & alii plures fecerant) Athanasium condemnaret , necnon Marcellum atque Photinum , qui (ut demonstratum est) haeretici habebantur . Sed nec Dionysium quidem ipsorum haerese subscripsisse , verum tantum sententiae in Athanasium ab ipsis late , testantur omnes : immo nec id in ea Synodo ab Arianis expostulabatur ; sed & (quod ait Severus e) ea lege Dionysius subscripsit in Athanasii damnationem , ut tamen in detestationem Arianae haerese inter Sacerdotes de fide vera exquireretur ; ea nimirum ex causa , ut qui adversarii reperti essent Catholicae fidei , damnarentur . Sed & Lucifer (f) Calaritanus haec de Dionysio in Constantium Imperatorem : Quomodo (inquit) negare poteris cum sanctissimum Dionysium Mediolanensem Episcopum , qui jam tibi falsa asserenti credens damnaverat Athanasium , quod Arianus esse noluerit , miseris in exilium ? Quod igitur ob intemeratam fidem Catholicam in omnibus custoditam voluerit Dionysium exilium subiisse ; exulem ibi defunctum esse , ac proinde martyrem , sanctus quoque testatur Ambrosius (g) .

XXI. Nodus solvitur de verbis Maximi .

(e) Sever. lib. 2.

(f) Lucif. lib. 2.

(g) Ambros. in Auxent.

Extat adhuc in Archivio Ecclesiae Vercellensis , cujus tunc S. Eusebius erat Episcopus , tabula , in qua sunt nomina Episcoporum qui subscripserunt in Athanasium , inter quos Dionysius adnumeratus legitur , quam hic tibi reddendam putavimus : sic enim se habet posita post epistolam Concilii Mediolanensis ad Eusebium , jam superius recitatam , quae incipit : Non ignorat carissima dilectio tua , &c . Nomina autem ibi scripta sunt isti :

XXII.

Nomina Episcoporum qui subscribere in Athanasium .

1	Cacilianus	13	Gajus
2	Valens	14	Paulus
3	Ursacius	15	Germinius
4	Saturninus	16	Evagrius
5	Euthimius	17	Epictetus
6	Junior	18	Leontius
7	Proculus	19	Olympius
8	Marinianus	20	Tryphon
9	Probus	21	Dionysius
10	Gregorius	22	Acacius
11	Victor	23	Eustasius
12	Vitalianus	24	Romanus †
			25 Olym.

† Rodaninus .

† Patro- philus.

- 25 Olympius
- 26 Stratophilus †
- 27 Florentius
- 28 Synedius
- 29 Quintillus
- 30 Capreus.

(a) 2. Cor. 12.

XXIII.

(b) Apud Ambros. serm. 69.

Eusebius & collegæ damnantur in exilium.

(c) Athan. ep. ad Sol.

XXIV.

Sermo- num de vita S. Eusebii au- ctor in- certus.

Hæc est prima subscriptio quæ postea ex aliis supervenientibus Episcopis aucta est. Eusebius vero secundum illud Apo- stoli (a): cum astutus essem, capi vos dolo. Ea qua vidimus arte, Dionysii nomen ex eadem subscriptione expungendum cura- vit.

At quid in Eusebium tunc ab eo Aria- ni sic delusi, indignatione succensi, ad- miserint, idem Maximus subdit his ver- bis (b): Tunc illi graviter indignantes ita nequitiam suam fuisse delusam, novis eum per Constantium Principem passionibus vexaverunt. Nam post multas injurias Orientis plage, illum in exilio relegarunt; in quo tanta passus est, ut martyrii victo- riam reportaret. Sed quæ subdit, postea acciderunt. Agit S. Athanasius de exilio Eusebii ac sociorum, & sententia tunc ad- versus eos a Constantio lata, dum ait (c): Sed cum se arbitrantur plurimis insidiari, non animadvertunt se plures facere con- fessores; ex quorum numero clarissima sunt confessionis viri religiosi & Episcopi bo- ni, Paulinus Episcopus Treverorum, quæ Galliarum metropolis est (hic enim ex Conciliabulo Arelateni anno superiore exulaverat) Lucifer Metropolitanus Epi- scopus Sardinia, Eusebius Vercellensis Civi- tate Italia, Dionysius Mediolani, quod & ipsum est Italia Metropolis.

Quod autem nos Maximi nomine ci- taverimus sermonem illum, qui apud S. Am- brosium numeratur sexagesimus nonus: id Gennadius persuasit, qui libro quem scrip- sit de illustribus scriptoribus Ecclesiasticis capite quadragesimo, recensens S. Ma- ximi Taurinensis Episcopi scripta, hæc inter alia habet: Fecit & duos de San- cti Eusebii Vercellensis Episcopi, & Con- fessoris vita tractatus. Cumque totidem sint qui apud S. Ambrosium extant de S. Eusebio sermones, & nihil sit, quo S. Ambrosio tribui possint, ut ex ipsis ap- paret, alios ipse secutus, citavi eos no- mine Maximi, cum tamen re magis ac- curate perspecta, nec eos esse Maximi, dici posse, inde certum colligitur argu- mentum. Nam cum citatus sermo scri- ptus esse invenitur ab auctore qui vixit tempore Exuperantii episcopi discipuli S. Eusebii, cujus illic honorifica mentio est, qui subscriptus habetur una cum S. Am- brosio Concilio Aquilejensi, celebrato an- no Domini CCCLXXXI. plane diversum a Maximo Taurinensi constituere eum o- portet auctorem: nam idem S. Maximus longe post hæc vixit tempora, ut- pote qui subscriptus reperitur Concilio Romano sub Hilario Papa. anno CCCC- LXV. Quamobrem quinam duorum illorum sermonum vere sit auctor, adhuc queren- dum remanet.

Sed antequam ulterius progrediamur, hic observa, sic dici Mediolanum Italiae Metropolim, sicut Treverim Gallia; non quod omnes Gallia; sub Trevere fuerint constituta; cum plures alia; Civitates es- sent earundem Provinciarum metropo- les; sed sic Mediolanum dici metropo- lim Italiae, hoc est, metropolim in Italia: est enim phrasis hæc consueta Athanasio. Ridendi autem sunt potius, quam confutandi, qui hujus loci Athana- sii auctoritatem Mediolanensem Ecclesiam, quasi totius Italiae metropolim Romanæ Ecclesiae, magna vecordia, seu temerita- te potius prætulere. Provoco eos ad quæ idem paulo inferius addit, cum de Liberio Papa agens, hæc de Romana Ecclesia, habet: Nulla reverentia ducti, quod se- des illa Apostolica esset, vel quod Roma metropolis esset Romana ditonis. Nempe Romanam Ecclesiam esse metropolim to- tius Romani Imperii Ecclesiarum. Sed de amplitudine & limitibus Mediolanensis Ecclesiae suo loco opportunius, Ambrosii nimirum tempore, agendum inferius. A- ge nunc coeptam ex Athanasio narratio- nem prosequamur.

His igitur ad se vocatis (d) Episcopis jussit Imperator, ut contra Athanasium, subscriberent, & cum hæreticis commu- nionem inirent. Quibus admirantibus no- vum ejus studium dicentibusque id non esse Ecclesiastici canonis; statim subjecit: At quod ego volo, pro canone sit: ita enim me loquentem Syria Episcopi susti- nent. Aut igitur obtemperate, aut vos quo- que exules estote. Id cum audissent Epi- scopi, magnopere admirantes, & ad De- um manus tendentes, multa cum liberta- te illi suas rationes proposuerunt; docen- tes regnum non ipsius esse, sed Dei, a quo acceperat; eumque mendum, ne illud quod dederat, derepente adimeret. De- nunciabant illi diem Judicii, suadebant- que ne Ecclesiastica corrumpere, neve Romanum Imperium Ecclesiasticis constitu- tionibus immiseret, neve Arianam hære- sin introduceret in Ecclesiam Dei. Verum nec ille audit, nec eos plura dicere per- misit. Quin ob hoc ipsum acriter minan- dus, & gladium intentans, quosdam ex eis adduci jussit, sententiam suam, quam ante professus erat, uti Pharao, revocans.

Excujjo igitur sancti pulvere, & oculis in Deum coniectis, nec Cæsaris minas ve- rebantur, neque obstrictos enses veritatem prodiderunt, & exilium veluti ministerii sui officium acceptarunt, pergentes de loco in locum, & de Civitate in Civitatem; & nihilominus, quamquam in vinculis es- sent, evangelizabant, piam quidem fidem prædicantes, Arianam autem hæresin ana- themate damnantes, & penitentium Urfa- cii, & Valentis multa infamia traducen- tes: resque illa insidiatoribus plane in con- tra-

XXV.

Mediola- num quo- modo Me- tropolis I- talia.

XXVI.

(d) Athan. ad Solitar.

Magna Constantii temeritas.

XXVII.

Exilium Confesso- rum Epi- scoporum.

XXVII.

(a) Ambr. epist. 52.

Præconia Eusebii & Diony- sii.

(b) Ruffin. lib. 1. c. 20.

(c) Sever. 1. 2.

(d) Socrat. 1. 2. c. 19.

(e) Sozom. 1. 4. c. 8.

rarium abiit. Quanto enim longioris in- terwalli exilium erat, tanto magis odium adversus insidiatores accumulabatur; i- terque sanctorum, non nisi prædicatio erat contra Arianam hæresin. Quis enim eos in itinere suspectos, non ut confessores admiratus est? & istos non ut impios cum abominatione, vel potius ut carni- fices & homicidas averſatus est, & quid- vis potius quam Christianos nominavit? Meliusque a principio fuisset prorsus non attigisse Constantium hanc hæresin; aut ubi attigerat, non tantopere indulgere, impietati; aut, si is indulgere vellet, hic saltem vestigium sistere. Hæc Atha- nasius.

Sed & B. Ambrosius eisdem sanctos Epi- scopos, Eusebium atque Dionysium exul- antes ejusmodi præconio celebrat, scri- bens ad Vercellenses (a): Pro fide quo- que Eusebii exilii dura præcepit at- que elegit, conjuncto sibi sanctæ memoria Dionysio, qui posthabuit Imperatoris amici- tiam exilio voluntario. Itaque memorabi- les viri circumdati armis, vallati exerci- tu, cum raperentur de Ecclesia, majore triumphabant imperio; quia contumelia terreſtri mercabantur mentis fortitudinem, regni potentiam, quibus militaris armorum strepitus extorquere non potuit fidem: subegerunt bestialis animi feritatem, qua nocere sanctis nequivit. Ira enim Regis iraleonis, ut in Proverbiis habes. Con- fessus est, victum se esse, qui rogabat ut mutaret sententiam: sed illi vali- diorem calamum suum ferreis gladiis ar- bitrabantur. Denique vulnerata est per- fidia, ut occideret: non est vulnerata sanctorum fides: non desiderarunt pa- trum sepulcrum, quibus reservabatur ca- leſte domicilium. Hucusque Ambrosius. Hunc tandem nactus est finem conventus malignantium, & multitudo operantium iniquitatem. De iisdem item agunt Ruf- finus (b), Severus (c), Socrates (d), Sozomenus (e), & alii: sed in quibus inſit aliquid, quod corrigatur; dum Ruf- finus atque Severus iisdem exilibus con- jungunt S. Hilarium; qui quidem non ex Concilio Mediolanensi, sed Byterrenſi postea exulavit anno sequenti: sicut & Li- berius, qui post idem Concilium celebra- tum tentatus est. Sed errat & Socrates, dum damnatis ab hac Synodo adjungit Pau- linum Episcopum Treverensem, quem conventiculum Arelatenſe (ut dictum est) exturbavit; dumque etiam Episcopum Mediolanensem Dionysium, Antistitem nominat Albæ primariæ civitatis Italiae: sed hallucinatur etiam, cum ante hoc tempus Athanasium ab Ecclesia Alexandrina ejectum restatur, ipſomet Athanasio con- trarium afferente. Verum & quod iisdem habent post hujusmodi Concilium Medio- lanense, mox subsecutum esse Ariminen-

se, æque errare deprehenduntur: siqui- dem Mediolanense subsecuta sunt Conci- lia Ancyranum, Seleucienſe, & Sirmia- num, ac demum celebratum est Arimi- nense.

Quæ autem fuerint reliqua Constantii opera, his ipsis temporibus, adversus alios Episcopos in suis ipsorum Ecclesiis com- morantes, S. Athanasius summam col- legit his verbis (f) Cæterum cum esset Arelate, & Mediolani Constantius, omnia pro hæreticorum hortatu suggestioneque faciebat; vel potius illi ipsi agebant: inſul- tabantque in omnes, Cæsaris potestate suc- cincti. Statim igitur mandata litterarum ad Præfectum (Egypti scilicet) ut fru- mentum, quod hæctenus Athanasio ac suis (id enim liberalitate, ut dictum est, Con- stantini Imperatoris impendebatur) adi- meretur, dareturque illis, qui Ariana su- perent; & ut liberum esset contumeliam in- ferre in Athanasii communicatores: minæ item denunciatae Judicibus, nisi cum hæ- reticis communionem celebrarent. Erant autem ista præludia eorum quæ postea per Syrianum Ducem commissa sunt. Rursus ad alias partes edicta missa. Notariique præ- sto in singulis urbibus, & Palatini minas secum ad Episcopos & Judices deferentes, ut isti quidem de causa judicarent, illi vero contra Athanasium scriberent, ut aut communionem cum Arianis haberent, aut poenam exilii sustinerent; populique qui ad communionem cum illis non coirent, vin- cula, contumelias, bonorumque suorum di- reptionem expectarent: neque negotium negligenter curatum est: habebant secum in Comitatu Ursacii & Valentis clericos, qui eos incitarent, & negligentiores Judi- ces ad Cæsarem deferrent: aliasque hæ- reses minores ut sorores suas, permette- bant blasphemias in Dominum proferre, & Christianis tantummodo suis insidiis im- minebant, non sustententes ullos pios de Christo sermones.

Quot igitur Episcopi (prout in sacris litteris est) ad Præsides & Reges abdu- cti sunt, & a Judicibus hanc sententiam audierunt: Aut subscribe, aut ab Eccle- siis recedite: detrahi enim vos ab Eccle- siis Imperator iussit? Quot in singulis ur- bibus palabundi sese sparserunt, ne ut Epi- scoporum amici accusarentur? Nam & ma- gistratibus scriptum est, & multa pecunia- rum denunciata, nisi quisque suæ Civita- tis Episcopum subscribe coegisset. In sum- ma, omnia loca, omnes Civitates impleban- tur terroribus & tumultibus, cum & Epi- scopi traherentur, & Judices viderent lu- ctus, & suspiria populorum. Hæc quidem a Palatinis in legationem missis ageban- tur: illi vero freti tanta potentia sua, nihil non moliebantur; & nunc hos Epi- scopos ad Imperatorem citabant, nunc illos litteris circumveniebant, comminſcentes ad-

XXIX.

(f) Athan. epist. ad Solitar.

Constantii progressus adversus Catholicos

XXX.

Clades Ecclesia- rum.

CHRISTI
355.LIBERII PAP.
4.CONSTANTII IMP.
19.

adversus eos has & illas causas; ut illi presentem Imperatorem perhorrescerent; isti vero legatos & minas falsarum criminacionum formidantes, de recta & pia sententia decederent: eo enim modo Imperator tantum numerum Episcoporum coegit, cum partim minis terrent, partim promissis allicerent, ut se faterentur non amplius communionem cum Athanasio habere.

XXXI.

Studia
Ariano-
rum in
propa-
ganda
haeresi.

Quotquot enim ad Imperatorem profecti sunt, non prius ad ejus conspectum admitti fuere, ne tantillo quidem laxamento indulto, ut vel ex domicilio ipsi prodire liceret, prius quam subscriberent; aut, si recusarent, in exilium mitterentur: idque ideo faciebatur, quod animadvertat ab omnibus haeresin odio haberi. Quae res in causa fuit, cur tam multos impelleret, ut se haeticorum paucitati adjungerent; magnopeere id studens, ut multorum nomina corrogaret, tum ad invidiam Episcoporum, tum ut speciem aliquam dignitatisque imaginem Arianae haeresi conciliaret, cuius iste propugnator erat; existimans, quod quemadmodum hominum sententias, ita quoque veritatem immutare posset; inscius ignarusque Sadduceos & Herodianos non ideo validiores factos esse ad veritatem opprimendam, quia sibi Phariseos associaverant. Hucusque Athanasius.

XXXII.

(a) Hilari-
contra
Constanti-
Quid ex-
prober
Hilarius
in Con-
stantium.

Deplorat haec itidem S. Hilarius, cum ipsum Constantium Imperatorem magno animi robore compellat his verbis (a): At nunc fructus operum tuorum, lupus rapax, audi. Neque alia potius, quam quae gesta sunt in Ecclesiam, refero; ut tyrannidem aliam in Ecclesiam Dei referrem. Non quia causam ignoro; sed tamen querela famosa est: Jussos a te Episcopos non esse, quos condemnare nullus audebat; etiam nunc in Ecclesiasticis frontibus scriptos metallicae damnationis titulo recenseri. Adest mecum Alexandria tot concussa bellis, tantum commotarum expeditionum patiens tumultum. Brevius enim adversum Persiam, quam adversus eam, armis certatum est. Mutati Praesides, electi duces, corrupti populi, commotae legiones, ne ab Athanasio Christus predicaretur. Taceo de minoribus populis & Civitatibus, quibus per totum Orientem aut terror, aut bellum est. Postquam omnia contulisti arma adversus fidem Occidentis, & exercitus tuos convertisti in oves Christi; refugere nihil sub Nerone licuit.

XXXIII.

Quid Con-
stantius
in Pauli-
num Tre-
ver. Epil.

At tu Paulinum, beatæ passionis virum, blandimento sollicitatum relegasti, & Ecclesiam sanctam Treverorum tali sacerdote spoliasti. Edictis fidem tenuisti: ipsum usque ad mortem demutasti exiliis, & fatigasti, extra Christianum quoque nomen relegasti; ne panem aut de borreo tuo numeret, aut de Montani Maximillaque antro profanatum expectaret. Haec idcirco Hilarius de Paulino, quod prius relega-

tus fuerit in Phrygiam, ubi erant Cataphrygae haeretici, Montani & Maximillae sectarii; inde vero ad barbaros amandatus. Tum subdit: Mediolanensem piissimam plebem tu furore terroris tui turbasti: Tribuni tui adierunt sancta sanctorum, & viam sibi omni per populum crudelitate pandentes, protraxerunt de altario sacerdotes. Levius te putas, scelerese, Judaeorum impietate peccasse? Effuderunt quidem illi Zachariae sanguinem; sed quantum in te est, concorporatos Christo, a Christo discidisti. Vertisti deinde ad usque Romanam bellum tuum, &c. At de rebus adversus Liberium gestis, suo loco inferius pluribus.

Ejusmodi autem ab Hilario recentam militum in Ecclesiam grassationem acclidisse putandum, cum, Dionysio ejus Civitatis Episcopo in exilium relegato, ab eisdem Arianis, ope Imperatoris, Auxentius Ariatorum deterrimus in illius locum subrogatus est. Sed & Athanasius (b), agens de Episcopis a Constantio in locum Orthodoxorum substitutis, de Auxentio meminit, dum ab ipso exordio tragediam repetens, rem adeo lucuosam paucis tamen absolvit his verbis: Ipse omnes, qui ante ipsum fuere, sceleribus vicit, novo excogitato persecutionis modo; & statim, iribus Regibus, Britannione*, Magnentio, & Gallo interfecit, tutelam impia religionis suscepit, & ut gigas contra Altissimum arrogantia sese efferre ausus est, & rationes mutandae legis excogitavit, dissolvens Christi, & Apostolorum instituta, moreque Ecclesiae invertens; & ex locis peregrinis cum satellitio militari Episcopos ad populos invitos submittit, qui pro mutua invicem cum populo noxia minas secum deferunt, & diplomata ad Judices. Ita enim Georgium Cappadocem, Alexandriam, ita Germinium & Cyzico Sirnium, ita e Laodicea Nicomediam Cecropium misit; ita Auxentium, delatorem potius quam Christianum, e Cappadocia Mediolanum amandavit, ut, expulso inde ob suam in Christum pietatem Dionysio viro religioso, eum ibi Episcopum constitueret, hominem ne Romana quidem lingua, sed tantummodo haereseos peritum. Haec de Auxentii genere, & impietate Athanasius.

Ceterum Auxentii perfidiam pallio Catholici nominis Mediolani contestam cum S. Hilarius aperta luce detegit, ejus institutionem recolat, dicens (c): Negat quoque Auxentius se scire Arium; cum in Alexandria, in Ariana Ecclesia, cui Gregorius praerat, presbyter esse coepisset. Callidus enim serpens Auxentius, quod sciret populo Mediolanensi perosam Ariam esse doctrinam, & nomen quoque Arianum execrabile, astute admodum haeresin diu studuit occultare, sicque aureo calice Babylonis blasphemias ejusdem Arianum

XXXIV.

Auxentius in lo-
cum Dio-
nyfii sub-
rogatus.(b) Athar.
ad Solitar.

* Vetrone.

XXXV.

Auxentii
Primor-
dia.(c) Hilari-
contra
Auxent.CHRISTI
355.LIBERII PAP.
4.CONSTANTII IMP.
19.

propinavit; cum tamen vix paucos aliquot sibi invenerit obsequentes: nam longe major erat numerus eundem exhorrentium, & detestantium: cujus tempore Ecclesia Mediolanensis diris est exagitata, turbibus, & vehementioribus fluctibus agitata, ex flatu auræ Constantii in Auxentii gratiam omnia commoventis.

XXXVI.

(a) Extant
inter Acta
Euseb. Epi.
Vercellens.
Litteræ
Liberii
Pap. ad
Episcopos
Constat.

Proscriptis igitur ex diversis Provinciis Occidentalis Ecclesiae sacerdotibus, missisque in exilium Episcopis insignioribus illis, qui in Athanasium subscribere recusassent; Liberius Romanus Episcopus, cum, quæ in eos gesta fuissent, accepisset, mox ad eos hæc litteras dedit (a):

Quamvis sub imagine pacis humani generis inimicus vehementer in membra Ecclesiae videbatur esse grassatus: vos tamen, acceptissimi in Domino sacerdotes, egregia & singularis fides & hic probabilis Deo ostendit, & etiam ad futuram gloriam martyres designavit. Quo itaque præconio laudis, qua vocis exultatione merita virtutis vestrae proferam, postius inter merorem absentiae vestrae, & gaudium gloriae? Prorsus invenire non possum: nisi quod scio, hinc me probabiliora vobis solatia exhibere, si credatis me vobiscum in exilium esse detrusum. Denique me in ipsa nunc expectatione pendente, quia consortio vestro dura necessitas interim distrahit, satis contrivis. Operam enim, fratres carissimi, prior pro omnibus vobis impendi, ut exempli gloriae per me magis vestra dilectio consequeretur. Sed fuit hac palma meritorum vestrorum, ut priores de perseverantia fidei ad confessionis illustrem gloriam veniretis.

XXXVII.

Quæso igitur dilectionem vestram, ut me presentem vobiscum esse credatis; ut intelligatis, dolere satis, quod iam interim a vestro consortio separatus. Quantam denique fueritis gloriam consecuti, hinc magis scire potestis, quod qui in persecutione coronati sunt, solius persecutionis crucentis gladius sentire poterunt: contra vos devoti per omnia Dei milites, etiam falsos fratres inimicos experti, victoriam de perfidis pertulisti; quorum quanto violentia in seculo crescere potuit, tanto sanctis sacerdotibus præmia laudis inveniuntur conferre. Estote itaque de promissione caelestis securi. Et quia proximiores estis Deo effecti, orationibus me vestrum confaceretis famulum Dei ad Dominum subleante; ut supervenientes impetus, qui de die in diem, cum annunciantur, graviora vulnera instigunt, tolerabiliter ferre possimus; ut involata fide, salvo statu Ecclesiae Catholicae, præmia nobis Dominus dignetur asserre.

XXXVIII.
*Congregat-
ione.

Et quia cupio, quæ gesta sunt in ipsa congregatione * fidelius scire; obsecro sanctitatem vestram, ut universa litteris inquirere dignemini; ut additamentum majus Ann. Eccl. Tom. IV.

vel ipse animus qui diversis morbis, vel vires corporis ipsius, quæ jam extenuatæ sunt, de vestra exhortatione possint sentire. Et alia manu: Deus vos incolumes custodiat. Hactenus Liberii epistola ad exules Episcopos, & quidem ad confessorum omnes diversis in locis exulantes: Encyclica pluribus exemplaribus conscripta: nam apud Acta Eusebii Vercellensis, ad Eusebium ipsum tantum habetur inscripta: in codice autem Vaticano, cum ad ipsum, tum ad reliquos Episcopos exules, Dionysium, Luciferum, & alios omnes, data legitur.

At paulo post hanc scriptam epistolam, hoc anno, ipse Liberius, Constantii Imperatoris litteris ad Leontium Præfectum Urbi conscriptis, Mediolanum mitti precipitur; id quidem Ammiano Marcellino sub hujus anni Consulibus narrat his verbis (b): Hoc administrante Leontio, Liberius Christianæ religionis Antistes a Constantio ad Comitatum mitti præceptus est, tanquam Imperatoris jussu, & plurimorum scitis, per consortium decretis (nempe Conciliabulo Ariatorum) obfiscens, in re, quam brevi textu percurram. Refert auctor, licet Ethnicus, & rerum nostrarum ignarus, ac proinde secundum vulgi (immo potius Ariatorum) rumorem, causam cur Liberius Mediolanum jussus sit proficisci: ac propterea haud omnia ita vera sunt, quæ de Athanasio narrat, dum ait:

Athanasium Episcopum eo tempore apud Alexandriam ultra possessionem altius sefferentem, sciscitarique conatum externa (ut prodidere rumores assidui) cæcus in unum quæstus ejusdem loci multorum, Synodus (ut appellant) removit a sacramento, quod obtinebat. Dicebatur enim fatidicarum sortium fidem, quæve augurales portenderent alites, scientissime callens, aliquoties prædixisse futura. Superbis intendebantur ei alia quoque a proposito legis abhorrentia, cui præsidebat. Hinc per subscriptionem abjicere sede sacerdotali, paria sentiens cæteris, jubente Principe, Liberius monitus, perseveranter renitebatur; nec visum hominem, nec auditum damnare, nefas ultimum sepe exclamans, aperte scilicet recalcitrans Imperatoris arbitrio. Id enim ille, Athanasio semper infestus, licet sciret impletum; tamen auctoritate, qua potiuntur æternæ Urbis Episcopi, firmari desiderio nitebatur ardenti. Quo non impetrato, Liberius ægre populi metu, qui ejus amore flagrabat, cum magna difficultate, noctis medio potuit asportari. Et hæc quidem Romæ, ut ostendit textus superior, agebantur. Hactenus de his Ammianus, breviter quidem, sed quantum licuit, externo homini nostra referre. Præstat autem, ut hanc ipsam de Liberio historiam ab Athanasio integre il-

XL.

De Athana-
nasio quid
Ammia-
nus.

Z z z lam

(a) Athanas.
ad Solitar.
XLI.

Persecutio
in Liberio
Papam.

lam prosequente accipiamus, qui ait (a) :
Ne Liberio quidem Romano Episcopo pe-
percerunt, nulla reverentia ducti, vel
quod sedes ista Apostolica esset, vel quod
Roma metropolis esset Romanæ ditionis,
vel quod eos Apostolicos viros in suis lit-
teris appellassent; sed omnia simul miscen-
tes, æque omnium obviiscebantur; neque
quicquam illis curæ nisi sola impietas fuit.
Nam cum Liberium vidissent Orithodoxum,
& osorem quidem Arianae sectæ, studiosum
vero in hoc, ut cunctos ab ea hæresi re-
traheret; ista secum impii cogitarunt: Si
Liberium in nostram sententiam traxerim-
us, omnes brevi superabimus. Rem igitur
ad Imperatorem deferunt: ille autem spe-
rans per Liberium se posse omnes atrahere,
mittit eunuchum quemdam Eusebium
(hic erat Præfectus cubiculi) cum litte-
ris & donis ad eum, ut donis quidem blan-
diretur, litteris autem minaretur.

XLII.

Eusebius
Eunuchus
quid in
Liberium.

Profectus igitur Romani spado, primum
incitabat Liberium, ut contra Athanasium
subscriberet, & cum Arianis communica-
ret: id enim Imperatorem velle, & pro
imperio jubere. Deinde munera ostentans,
verbis instabat; manique Liberii apprehen-
sura, ita locutus est: Obtempera Regi,
& ista accipe. Episcopus contra verbis
querebat: Quomodo hoc contra Athana-
sium posset fieri? Quem enim (inquiens)
non unum, sed iam altera Synodus probe ab
omni crimine liberum pronuntiavit, & Ro-
manæ Ecclesiæ cum pice dimisit datis
nempe illi pacificis (litteris, isdemque
communicatoriis) quomodo poterimus con-
demnare? Aut quis non probaret, si quem
præsentem dileximus, & habuimus in no-
stra communione, eundem absentem averse-
mur? Non ita se habet Ecclesiasticus ca-
non; neque unquam accepimus talem a Pa-
tribus traditionem, quam ipsi a beato &
magno Apostolo Petro acceperunt.

XLIII.

Liberius
restitit
Eunuchis.

Quod si omnino Imperator curam suam
pro Ecclesiastica pace interponere querit,
aut si scripta a nobis pro Athanasio de-
leri jubet: deleantur quoque ea quæ contra
illum scripta sunt; sicutque deinde Eccle-
siastica Synodus longe a Palatio, ubi nec
Imperator præsto est, nec Comes se inge-
rit, nec Judex minatur, & ubi solus ti-
mor Dei ad omnia sufficit & Apostolorum
institutio; ut eo in loco ante omnia Eccle-
siastica fides asseratur, quemadmodum a
Patribus definitum est in Nicæno Conci-
lio; itque qui Arianae sententiæ sunt, eji-
ciantur, & eorum hæresis anathemate da-
mmetur; ac deinde iudicium de Athanasio
fiat, aut si quis alius reus agitur: & quod
ab ipsis iustum est; quotquot noxii reperti
fuerint, ejiciantur; quotquot autem puri,
reatu absolvantur. Non enim fieri potest,
ut locum in Synodo habeant, qui fide im-
pii sunt: neque fas est, prius questionem
de factis alicujus, quam de fide religio-

nis haberi: primum enim omnis fidei di-
scordia rescindenda est, & tum quæstio-
nem de negotiis fieri oportet. Nam & Do-
minus noster Jesus Christus non prius sa-
nabat ægros, quam ubi ostendissent, &
prolocuti fuissent, quam fidem in ipsum
haberent. Hæc a Patribus didicimus:
hæc renuncia Imperatori; siquidem ea ip-
sa & illi utilia sunt, & Ecclesiam adifi-
cant.

Eunuchus autem tristis, non tantopere,
quod non subscripsisset; quam quod eum
hæresi infectum reperiebat, oblitus sui,
quod coram Episcopo staret, magnis
minarum denunciationibus factis, cum
muneribus suis domo egreditur, & facinus
designat, quod a moribus Christianorum
abhorret, & quod audacius est quam
pro spadone: imitatus quidem Saulis præ-
varicationem, templum Apostoli Petri in-
greditur, ibique ea ipsa dona consecra-
vit. Quod cum rescitum esset a Liberio;
magnopere increpuit custodem loci, quod
id non prohibuisset. Ipse deinde progres-
sus, dona illa ut victimam illicitam pro-
jecit. Quæ res longe adhuc magis spado-
nis iram commovit. Imperatorem igitur
bis verbis irritat: Non jam nobis curæ
esse debet, ut Liberius subscribat, sed po-
tius quod in hæresin tam male affectus est,
ut qui nominatim Arianos anathemate da-
mmet. Eodem & ceteros quoque spadones
provocat: plerique enim apud Constantium,
vel potius omnes, eunuchi sunt, omniaque
apud illum possunt, & sine illis nihil ibi
rerum agitur.

XLIV.

Oblatio-
nem infert
in basilicam
S. Petri
Arianus
homo.

Scribit igitur Imperator Romam; rur-
sumque Palatini & Comites emittuntur, &
litteræ ad Præfectum, ut Liberium aut per-
dolum e Roma subductum in castra ad se
mitterent, aut vim in eo persequendo ad-
hiberent. Quibus scriptis, statim per Ur-
bem ingens terror, & insidiæ increbresce-
bant. Quot igitur familiis minæ denun-
ciatæ sunt? Quot & ad quot aedes man-
data contra Athanasium data? Quot, istis
conspiculis, Episcopi sese in latebras abdi-
derunt? Quot liberi homines ruri latuerunt
ob calumnias Christi perduellium? Quot
devotariis insidiæ factæ sunt? Quot ibi
commorantes, & jam fixum domicilium ha-
bentes, in fugam compulsi sunt? Quoties
& quanto studio portus aditusque porta-
rum custodierunt, ne quis Orithodoxus in-
gressus Liberium videret?

XLV.

Mandatur
Liberium
abduci
Roma ad
Imp.

Cœpit tunc Roma experimentum Christi
perduellium: cognovit tandem quod antea
non credebatur, quomodo Ecclesiæ in singu-
lis urbibus evassent. Eunuchi erant,
qui ista & reliqua in omnes movebant.
Et, quod in istis insidiis mireris, Arianæ
hæresis abnegans Filium Dei, præsi-
dium sibi ex eunuchis comparabat, homini-
bus, ut natura, ita & animo ad gignen-
dum sterilibus; & qui proinde egre patri-
tur

XLVI.

Eunuchi
sub Con-
stantio
quanta
auderant.

(a) Actor.
8.

tur, ullam mentionem de sobole fieri. At-
qui Æthiopicus (a) Eunuchus cum non
caperet quæ legebat, credidit Philippo de
Salvatore docenti. Constantii Eunuchi con-
tra, ne Petri quidem de Filio confessio-
nem sustinent, immo quem Pater declarat
sibi esse Filium, averfantur; rabiuntque
contra eos qui illum dicunt genuinum Fi-
lium ex Patre. Ideo lex vetuit eunuchos
in Concilio Ecclesiasticum assumi; atque
illi nunc Ecclesiasticorum judiciorum prin-
cipes reputantur; & quod ipsis videtur,
Constantii iudicat; atque istiusmodi re-
bus, qui nomen Episcopi ferunt, infer-
vunt. Me miserum! Quis hanc historiam
describit? Quis ista renunciabit genera-
tioni alteri? Quis ista narranti fidem ha-
bebit? Spadones, quibus domorum guber-
nacula vix creduntur voluptuariarum enim
& nequam hoc genus hominum, quibusque
nihil tam curæ est, quam quod ipsis na-
tura negavit) illos nunc Ecclesiæ domi-
nari? His ergo deditus & obnoxius Con-
stantius, omnibus insidias molitus est, &
Liberium in exilium eiecit. Et cum mul-
tus esset in scribendo Romam, multusque
in minis denunciandis, legatis mittendis,
insidiisque parandis, etiam Alexandria per-
secutionem movit. Eodem tempore, quo
hæc adversus Liberium Constantius scribe-
bat, in Alexandrinam Ecclesiam, dirissi-
mam persecutionem præparavit. Sed sub-
dit Athanasius.

XLVII.

Quid Li-
berius
Papaco-
ram Con-
stantio.

Trabitur ergo Liberius ad Imperatorem;
quo cum pervenisset, magna quoque, & ibi
libertate dicendi usus est: Desine (in-
quiens) persequi Christianos. Ne tenta-
per me hæreticam imperatorem in Ecclesiam
introducere. Ad omnia potius sustinenda
parati sumus, quam nos Christiani eo de-
ventiamus, ut Ariani appellentur. Ne co-
gas nos fieri Christi perduelles. Hoc tibi
suademus, ne pugnes contra eum, qui tibi
hoc Imperium dedit; ne pro gratia im-
pietatem illi referas; ne persequere illos,
qui in eum credunt; ne & tu etiam au-
dias: Durum (b) est tibi contra stimu-
lum calcitrare; atque utinam sic audias,
ut & tu quoque, quemadmodum Paulus,
credas. Ecce præsto sumus, venimus ante-
quam causam aliquam contra nos finge-
rent. Ideo enim iter acceleravimus, certi
de exilio, in quod a te mittendi sumus,
ut ante obiectum crimen, suplicium pa-
tiamur; quo omnibus evidentius constet,
reliquos omnes eodem modo, quo nos, as-
sistitos esse, causasque ipsis crimini datas
fictas fuisse ab inimicis, & omnia in il-
los per hypochondriam esse tentata, nihil-
que ibi, nisi mendacia versata fuisse. Ita
nunc Liberius locutus omnibus admiratio-
ni erat.

XLVIII.

Cæsar contra,
pro responsione danda, ni-
hil aliud quam imperiis & exiliis uteba-
tur, singulosque a se invicem distraxit,
Ann. Eccl. Tom. IV.

quod & in aliis prius fecerat; quam for-
mam in exiliis observavit, ut se in sup-
plicii immaniorem superioribus tyrannis,
& persecutoribus ostenderet. Nam in su-
periori persecutione, multos confessores in
commune simul exilium ire, Maximianus
jussit, & supplicium levius fecit mutue
præsentia consolatione: hic autem illo cru-
delior, eos qui simul libere locuti erant,
& confessores se præstiterant, unaque fide
copulati erant, ne vel in morte mutuo af-
pectu fruerebantur, a se invicem divulsit,
arbitratus corporum separationem omnino
etiam animorum affectus distinere, aut ip-
sos loco disjunctos, & concordia mutue
unanimitatisque oblituros; ignorans, quam-
vis singuli ab aliis distarent, illos tamen
secum habere, quem in commune; cum si-
mul erant, consistebantur, Dominum Jesum
Christum, qui singulis longe plures asso-
ciavit (ut in Propheta Eliseo fecit) quam
milites sunt circa Constantium. Sed reve-
ra, cæca res malitia; eo enim ipso quo
putabant vexare confessores, cum eos a se
invicem diremerunt, magnopere ipsi sese
læserunt. Nam plane si consociati fuis-
sent, ex uno tantummodo loco impietatis
odium promanasset; nunc quia eos sepa-
rarunt, id egere, ut per omnia loca ipso-
rum impia hæresis & malitia in nostram
veniret & divulgaretur. Hæc tunc de Li-
berio Athanasius; quæ autem his subdit;
antea, quo tempore contigerunt, relata
sunt. Cum vero hac ipse narratione idem
dicat; ad verba Liberii nihil aliud Con-
stantium respondisse, nisi imperia atque
exilia: præteritæ cum apparet integra
illa Acta publica, a Notariis tunc exce-
pta, de rebus coram Imperatore, inter
ipsum atque Liberium transactis; quæ his
verbis a Theodoro (c) fideliter per dia-
logismum, ut gesta sunt, recitantur:

Imperator Constantius: Nos, quoniam
Christianus es, & nostræ civitatis Epi-
scopus, idcirco duximus operæpretium te
accescere, hortarique ut communionem ne-
fariæ impiæ Athanasii dementiæ repudies.
Nam hoc recte se habere, censet totius ter-
rarum Orbis, & eum sententia Concilii ab
Ecclesiastica communione segregandum ju-
dicavit. Liberius Episcopus: Judicia qui-
dem Ecclesiastica, o Imperator, summa,
cum equitate fieri debent. Quapropter, si
tua clementia ita visum sit, iudicium ha-
beri iubeto. Et si Athanasius videatur di-
mationem commoverisse; tum sententia, pro-
ut ordinis Ecclesiastici formula postulat,
contra eum pronuntiabitur. Nam fieri non
potest, ut quemquam condemnemus, de quo
non factum sit iudicium. Constantius: To-
tus terrarum Orbis non de ejus impietate
solum, verum etiam quod semper tempus
ludere conatus est, sententiam tulit. Li-
berius Episcopus: Qui ejus damnationi
subscripserunt, non res gestas oculis ipse
7. 2. 2. as.

Constanti-
us deter-
rior cæte-
ris perfe-
cutoribus

(c) Theod.
1. 2. c. 16.
XLIX.

Dialogus
inter Li-
berium &
Constantium.

aspeverant : sed hoc est ab aliis factita-
tum, vel quod gloriam abs te assequi, vel
quod metu percussa, vel denique quod in-
famiam extimescere viderentur. Constanti-
tius : Quid est, quæso, gloria, quid me-
tus, quid infamia? Liberius : Qui gloriam
Dei non amplectantur, sed tua munera ei
præstulerunt, hi hominem absque iudicio
condemnabant, quem nunquam oculis vidis-
sent : quod est a Christianorum officio pla-
ne alienissimum. Constantius : Atqui in
Concilio Tyri celebrato, de Athanasio,
cum ipse præsto adesset iudicium factum
est, & omnes Orbis terrarum Episcopi,
qui in eo Concilio aderant, eum conde-
mnaverunt. Liberius Episcopus : Numquam
sane de eo præsentem iudicium exercebatur.
Nam Episcopi, qui convenerant, illum
tum condemnabant, cum e consensu egressus
fuerat : & certe temere atque inconsulto
condemnabant.

L.
Procax
Eusebii
calumniæ
& menda-
cium por-
tentium.

Hoc loco Eusebius eunuchus : Athanasius
(inquit) alienus a fide Catholica in Con-
cilio Nicæno declaratus est. Insanit pla-
ne homo ; & ob eam causam, puto, ad
hæc non respondit Liberius, tam insignem
mendaciam responsione minime dignam
existimans. Potuit fortasse petulanti eu-
nucho inde nasci occasio errandi, ut,
quod audisset damnatum in Nicæno Con-
cilio Athanasium Anazarbenum, de Ale-
xandrino putaverit intelligendum : at il-
le collega intimus fuit Arian, hic vero a-
cerrius oppugnator eiusdem hæresiarchæ.
Sed post hæc Liberius : Quinque tantum-
modo, qui cum eo una navigarant, in
Mareote iudicium de eo fecerunt, quos
quidem adversarii ejus eo miserant, ut
contra eum rem factum commentarios con-
texerent : atque ex illis, qui missi erant,
duo exierunt e vita, Theognis nimirum &
Theodorus ; reliqui tres, hoc est, Mares,
Valens, & Ursacius, etiamnum supersunt :
de quibus ad eandem rem missis in Con-
cilio Sardicensi sententia de hac controver-
sia lata est : qui etiam in eodem Con-
cilio libellos supplices dederunt, postulave-
runtque veniam pro eo, quod commenta-
rios unius partis suffragiis per calumniam
contra Athanasium in Mareote consecerant ;
quos libellos jam habemus in manibus.
Utris istorum, Imperator, nobis credendum
communicandumque est ? Illis ne, qui pri-
mo eos condemnarunt, secundo autem ve-
niam petierunt ; an his, quorum jam sunt
condemnati sententiis ?

LI.
Epictetus
Episcopus
Arianus
quid in
Liberio.

Hic tum Epictetus Episcopus : Non fidei
(inquit) causa, Imperator, hodie, neque
iudiciorum Ecclesiasticorum faciendorum
studio adductus Liberius hunc instituit ser-
monem ; sed quo possit apud Senatores
Romanos gloriari, se rationibus Imperato-
rem superasse. Constantius : Tanta ne Or-
bis terræ pars, Liberii, in te residet, ut
tu solus homini impio subsidio venire, &

pacem Orbis ac mundi totius dirime-
re audeas ? Liberius : Ego quod ego so-
lus sum ; non tamen propterea causa fidei
sit inferior. Nam olim tres solum erant
reperi qui Regis mandato resisterent.
Tunc Eusebius eunuchus : Tu (inquit)
Imperatorem facis alterum Nabuchodonoso-
r ? Liberius : Minime sane ; sed non mi-
nus temere tu hominem condemnas, de quo
nullum factum sit iudicium, quam ille o-
lim. At ego æquum censeo, ut prius propo-
natur generalis Episcoporum subscriptio,
qua fides in Concilio Nicæno exposita,
confirmatur : deinde ut fratribus nostris
ab exilio revocatis, & ad suas ipsorum
sedes restituis ; si isti, qui nunc tumul-
tus cient, fidei Apostolica assentire com-
periantur ; tunc omnes contendantus Ale-
xandriam, ubi reus, ubi accusatores, &
causæ eorum patroni sunt : atque litigan-
tium causa diligenter cognita, sententiam
de ea pariter feramus.

Epictetus : At ad Episcopos eo convenien-
dos equi, jumenta, & rbeda, quibus cur-
sus publicus confici solet, non satis erunt.
Liberius : Negotia Ecclesiastica publicam
vecturam non desiderant ; quandoquidem
Ecclesiæ Episcopos suos a mari usque ad
mare deducendi satis habent facultatem.
Constantius Imperator : Res, de quibus
constituta est formula, infringi nequeunt :
siquidem plurium Episcoporum rata debet
esse sententia. Tu solus impii illius ami-
citiæ complexaris. Liberius : Numquam
audium est, Imperator, reo absente, Ju-
dicem de impietate ac scelere sententiam
pronunciasse, quasi privatam odium in ho-
minem exerceat. Constantius : Etsi omnes
communiter, me tamen majore quam cate-
ros affectu injuria ; nam non contentus est
post fratris nostri majoris natu Constantii
internectionem, sed beata memoriæ Con-
stantem minorem natu fratrem nunquam
cessavit ad inimicitias nobiscum suscipien-
das incitare : quod sane factum fuisset,
nisi nos æquiore animo & incitantis bilem
tulissimus. Quare præclaram illam victo-
riam de Magnentio & Silvano partam non
tanti facerem, quanti istius ab Ecclesi-
asticarum rerum administratione abdicatio-
nem.

Liberius : Noli per Episcopos tuas ulci-
sci inimicitias : nam virorum Ecclesiasti-
corum manus sanctificationi vacare de-
bent. Quapropter, si placet, jube Episco-
pos ad proprias sedes restitui. Atque si
videantur cum eo, qui etiam jam rectam
veramque fidem in Nicæno Concilio expo-
sitam tueretur, consentire : tum in unum con-
venientes, paci Orbis terræ provideant ;
perficiantque, ut non compertum sit ali-
quando, hominem, qui non deliquerit, dam-
natum esse. Constantius : Unum est quod qua-
ratur : Volo ut tu Ecclesiarum communio-
nem amplectaris, & deinde Romam redeas.
Pro.

LII.
Liberii
magnani-
mitas.

LIII.
Detegit
Constantii
animi
pravum
affectum.

Proinde consule paci, subscribe, ut Ro-
mam revertaris. Liberius : Jam fratres,
qui Romæ sunt, valere jussi. Nam leges
Ecclesiasticas observare, pluris faciendum
censeo, quam Romæ habere domicilium.
Constantius : Itaque trium dierum spatium
tibi ad deliberandum concedimus, utrum sub-
scribere volueris, & ita Romam redire :
an tecum constitueris, quem ad locum trans-
ferri placeat. Liberius : Spatium trium die-
rum, aut mensium, rationem non mutat :
quare mitte me quo lubet. Constantius :
Post biduum, cum iudicium actum fuerit
de Liberio, si consilium non mutet, exulet
velim usque Beroeam Thraciæ.

LIV.
Respuit
Ariani
Impera-
toris mu-
nus Libe-
rius.

Liberio inde decedenti Imperator misit
in sumptum quingentos aureos. Liberius au-
tem ei, qui attulerat, dixit : Abi domum,
& istos ipsos aureos redde Imperatori ;
sequidem eis opus habet ad militum stipen-
diæ. Imperatrix itidem misit ei totidem :
quos, cum qui apportaverat, jubet quo-
que Imperatori tribuere : Sunt enim (in-
quit) illi ad militarem expeditionem ne-
cessarii : quod si is eorum non indigeat ;
det Auxentio & Epicteto : nam illi eisdem
egent. Postea vero quam istos reculave-
rat aureos accipere, Eusebius eunuchus
alios ei offert. Ad quem Liberius : Tu
(inquit) Ecclesiæ Orbis terræ expilasti :
& jam mihi, ut damnato egentique affers
elemosynam ? Abi primum, & Christianus
ipse fias. At irriduo confecto, Liberius,
nulla accepta pecunia, in exilium mitti-
tur. Hucusque Acta Liberii cum Constantio ;
subdit Theodoretus (a) : Iste stren-
uus veritatis propugnator & victor illu-
stris Liberius, in Thraciam, sicut erat
ei imperatum, recta contendit. Quæ au-
tem postea illi contigerint, suo loco di-
cemus.

(a) Theod.
l. 2. c. 17.

LIV.
Liberio
in exi-
lium mis-
so Felix
diaconus
subroga-
tus.

Sed (quod magnæ admirationis est) re-
verti Ariani & ipse Constantius Romanæ
Ecclesiæ majestatem ; non sicut in aliis fe-
cerant civitatibus, e quibus Catholicis ex-
pulsis Episcopis, Arianos in locum ipso-
rum subrogaverit, licet e regione remota
motissima accersitos, ut Gregorium Cap-
padozem Alexandriæ, & Auxentium pa-
triter Cappadocem Mediolani : sed aman-
dato in exilium Liberio, Felicem Roma-
næ Ecclesiæ diaconum in locum ipsius suf-
ficiunt, id ipsum operante Acacio Epi-
scopo Cæsariensi, de quo ita Hieronymus
(b) : In tantum autem sub Constantio Im-
peratore claruit, ut in Liberii locum Ro-
mæ Felicem Episc. constitueret. Hæc Hiero-
nymus. Quod autem in aliquibus codi-
cibus errore additum Felici reperitur no-
men Arianum ; exploditur illa lectio, &
redarguitur ex antiquioribus codicibus,
& Græco Sophronii textu : quod alii quo-
que complures observarunt : secundum
quam germanam lectionem, idem S. Hiero-
nymus, ab Ariani substitutum Felicem,

(b) Hieron.
de Script.
Ecc. in
Acacio.

non autem ipsum Arianum fuisse, habet
in Chronico.

Sed & sententiæ de Orthodoxa fide LVI.
Felicis adstipulatur Theodoretus (c) dum
ait : Successum est Liberio a fidei quo-
dam illius diacono, nomine Felice : qui ta-
met si fidem in Nicæno Concilio expositam
ipse servavit integram, tamen cum illis,
qui eandem labefactare studebant, libere
communicavit : ac propterea nemo ex Ro-
mæ habitatoribus in Ecclesiam, dum ille
intus erat, ingredi voluit. Hæc ipse : sed &
addit Sozomenus (d) : Romanæ Ecclesiæ (d) Sozom.
Episcopatu præficitur Felix illius cleri l. 4. c. 10.
diaconus, quem ajunt fidei Concilii Ni-
cæni semper consensisse, & omnino, quan-
tum ad religionem pertinebat reprehensione
caruisse, atque ob id solum in crimen vo-
catum esse, quod non modo Arianos mini-
stros Ecclesiæ ordinaret, verum etiam
quod eorum communione uteretur. Ista So-
zomenus. Sic & intelligendum est quod
ait Socrates (e), fuisse Felicem Ariana
sectæ addictum, nimirum, quod illis com-
municaret, & ex eorum voluntate (quod
Liberius facere renuisset) in Athanasium
sententiæ subscripisset. Sed quid ante hos
Græcos omnes Rufinus ? In Liberii locum
(inquit) (f) : Felix diaconus suus ab hære-
ticis subrogatur ; & non tam sectæ diver-
sitate, quam communionis & ordinationis
conventia * maculatur. Atqui repugnare
hæc videntur inter se, quod scilicet Fe-
lix fuerit Liberii diaconus, & idem Ari-
anus extiterit ; quoniam modo enim, qua-
so, passus fuisset Liberius, averfatus sem-
per Arianum nomen, ministrare sibi Ari-
anum diaconum ? Nisi quis Rufino, ver-
bis parum recte loquenti illam sententiam
potius accommodandam putarit, ut sic
dicere voluerit ; non ita sectæ diversitate
Felix, sicut communionem cum illis ini-
ta, & ordinationem ab eis accepta macu-
latur.

Athanasius vero de subrogatione Felicis
agens sic ait (g) : Hoc ministro (nempe
Epicteto) utens, incredibile facinus Con-
stantius designavit, & quod vere referat
imaginem Antichristi, ut qui in locum
Ecclesiæ Palatum suum succedere volue-
rit, & pro conventu populi, & jure Co-
mittorum, tres eunuchos presentes esse jus-
serit, tres item παρανόμους, hoc est, explora-
tores (non enim Episcopos dixeris) ut
ipsi Felicem quemdam Episcopum in Pa-
lacio crearent, dignum profecto talibus
suffragatoribus. Cæterum populi omnes,
cognita hæreticorum pravitate, non per-
miserunt eos in Ecclesiam intrare, proculque
ab eis recesserunt. Hæc Athanasius. Cum
vero Felix, etsi fide Catholicus, Ariano-
rum tamen communionem pollutus, a tri-
bus Arianis Episcopis in ordinatione ma-
nus impositionem acceperit, vivente ad-
huc legitimo, eodemque confessionis glo-
ria

(c) Theod.
l. 2. c. 17.

Felix Ca-
tholicus,
non Aria-
nus.

(d) Sozom.
l. 4. c. 10.

(e) Socrus
l. 2. c. 19.

(f) Rufin.
l. 1. c. 22.

* conve-
nientia.

LVII.
(g) Ath.
ep. ad Sol.
Ordinatio
Felicis fa-
cta ab A-
rianis.

ria celebri, Liberio Romanæ Ecclesiæ Episcopo, fidei causa exilium passio: nihil est quod esse vel dici ejus Ecclesiæ potuisset Episcopus, licet sic appellatus esset a suis suffragatoribus Ariani; cum alioqui; neque si a Catholicis ordinatus esset, Pontifex Romanæ Ecclesiæ nominari debuisset, superfluo legitimo ejus sedis Antistite; de cujus ordinatione in controversiam ne ab hostibus quidem calumniantibus aliquid adduci potuisset. Unius enim Ecclesiæ unum tantum esse caput oportet; cui si alterum addas, horrendum monstrum profecto erit.

LXVIII. Felix, exstante Liberio Pontifice, non potuit esse Romanus Episcopus.

Cum igitur Hieronymi sententia, constet Felicem ab Acacio Arianorum principe electum esse: & Athanasii testificatione, Epicteti molitione a tribus Ariani Episcopis ordinatum, idque Rufini quoque assertione firmetur, sed & So-cratis auctoritate liqueat, ab Ursacio ad eum dignitatis gradum electum; haud subsistere posse videntur, quæ de Felicis ordinatione habentur in libro de Romanis Pontificibus, titulo Damasi, falso adscripto; nempe Felicem substitutum in locum Liberii a Concilio sacerdotum, vel quod aliter legitur, procurante Liberio. Certe quidem his refragantur citati auctores omnes, quos conjectura subvehemens illa sequitur: Quis enim sibi persuadeat, tantam rem ab Ariani concessam Catholicis sacerdotibus, vel ipsi Liberio; cum (ut dictum est) iidem, quos scirent sibi communione non jungi, ab Ecclesia pellerent, ut ex sua ipsorum sententia alios subrogarent? Sed utrumque demus id ab Ariani esse Catholicis datum, ut e Catholicis aliquis, & e Romanæ Ecclesiæ Clericis, in locum Liberii exulantis, administraret Romanam Ecclesiam; quoniam titulo dicere possumus Felicem in locum Liberii substitutum? Non certe Romanum Episcopum, superfluo adhuc, atque Romanum Pontificem agente Liberio, & amplissimam dignitatem clarissimo gloriose confessionis titulo illustrante: quamobrem sive a Concilio sacerdotum, sive procurante Liberio, sive

simul suffragantibus Concilio atque Liberio; non nisi Corepiscopo Romanæ Ecclesiæ potuit Felix esse delectus, nec ei a Catholicis valuit titulus Episcopatus conferri, vivente adhuc & Episcopum agente ejusdem Ecclesiæ Romanæ ipso Liberio, ne unius Catholicæ Ecclesiæ duo essent Episcopi, & unius corporis duo capita turpiter eminerent. Nihil ergo felicius Felici potuit contingere, quam si a Catholicis tunc delectus fuerit Romanæ Ecclesiæ Corepiscopus, cum nullus hoc major titulus esset, qui superfluo ipso Romano Pontifice potuisset illi conferri. Quod si dixerimus cum S. Athanasio sui temporis res accurate scribente, cum ad sua omnia hæc causam spectarent, & cum aliis omnibus citatis auctoribus, Felicem in locum Liberii subrogatum atque ordinatum Romanum Pontificem ab Ariani Episcopis: nullæ prorsus potuerunt ejus ordinationis esse vires: hæctenus de ordinatione Felicis. At quoniam modo mutata sint rerum vires de Felice atque Liberio suo loco opportunius dicturi sumus.

Quod autem ad Epictetum spectat, recens emergentem factiosissimum Arianum, quem tam audacter coram Constantio adversus Liberium interlocutum vidimus, & ejus factione ab Ariani Felicem substitutum fuisse, Athanasius tradit: Fuit hic Episcopus Centumcellensis, de quo mentio est apud Marcellinum presbyterum schismaticum in commentario de schismate Ursicini, eumque sevilissimum Arianorum fuisse testatur, de quo plura inferius dicturi sumus; ut plane consentiat iis quæ ab Athanasio de eodem narrantur, cum agit de Episcopis ordinatis per Constantium ab Ariani atque ait (a): Deinde repertum quemdam Epictetum neophytum hominem, juvenute ferocem, audacem, in amoribus Constantius habet, eo quod eum ad omnia scelera promptum alacremque conspiceret; ejusque opera Episcopis, quibus velit, insidias struit: nihil enim est, quod ille gravetur facere, modo Imperatori placeat. Hæc Athanasius, qui & alibi cum de ipso, tum de aliis ejus in impietate collegis sic habet (b): Jam

LIX. Epictetus Episcopus Centumcellensis.

(a) Ath. epist. ad Solitar.

(b) Ath. advers. Arian.

linus Romanæ Ecclesiæ Presbyteri in Præfatione precum quas exhibuerunt Theodosio Imperatori. Sed Henschenius laudatus respondet, memoratos Presbyteros fuisse Schismaticos, & plura mentiri, ipso Lupo paulo post fatente. Urget Lupus, Athanasium in epistola ad Solitarios pag. 666. & Hieronymum in Chronico omnem fidem mereri. Sed quid mirum, inquit Henschenius, si perturbata rerum Romæ gestarum notitia in Ægyptum pervenerit ad Athanasium? Hieronymus Chronicon suum in Oriente conscripsit ex monumentis ibidem repertis. Cæterum utraque opinio suos patronos, suasque rationes habet, nihilque certum de hac controversia dici potest.

PAGIUS Ad num. LVII. Perronius in sua ad Magnæ Britanniz Regem Responsione, Bellarminus in Defensione Felicis Papæ, & Henschenius in Appendice tomo 3. mensis Aprilis subiecta ostendunt, Felicem verum fuisse Pontificem, quod antiquus Pontificum Catalogus habeat: Congregati Sacerdotes & cum consilio eorum Liberius ordinaverunt in locum ejus Felicem Presbyterum Episcopum. Hinc in inscriptione sarcophagi ejusdem Felicis ab aliquot annis reperta, legitur: Hic jacet corpus S. Felicis Papæ & Martyris, qui Constantium Hæreticum damnavit. Christianus Lupus in parte quinta ad Dictatum S. Gregorii VII. pag. 794. ubi contrariam sententiam tuetur, ait: Rem omnem insigniter exponunt Eusebius, & Marcel-

LX. Deserto-res fidei honorantur Episcopatū.

Jam de Cecropio (hic erat Episcopus Nicomediæ) Auxentio, & Epicteto hypocrita, superfluum est dicere, cum omnibus liqueat, quo modo, ob quas causas, & per quos inimicos Ecclesiæ etiam isti promoti sint, nimirum qui se calumniarum in Episcopos Orthodoxos, quibus insidia parabantur, actores histrionesque præbuerunt. Hi cum essent non nisi in presbyterii ordine constituti, nec vulgo cogniti haberentur; tamen per impietatem sibi Episcopatus titulum procurarunt. In tanta namque rerum perturbatione patebat quibuscumque scelerasti aditus ad Episcopatus: simulac enim effecti essent Catholicæ militiæ desertores, & transfuga ad castra impietatis, illic inter primos militiæ ordines cooptati, mox quasi portentum, ex improvviso apparebant Episcopi. Erant hæc ad sectam illecebræ, & quidem potentes ad alliciendum animos omnium, quorum non esset solidum inconcussumque fidei robur: cum contra Orthodoxi traducerentur infamia, proscriptio atque exilio damnarentur. At quod rursum ad Epictetum pertinet: diversus hic omnino est ab illo Corinthiorum Episcopo ejusdem nominis viro, ad quem extat Athanasii Epistola: hunc enim de quo habetur sermo, Arianum, illum vero Apollinarianum fuisse liquet, de quo suo loco dicturi sumus ex ipso Athanasio (a), & Epiphano (b).

(a) Athan. ad Epictetum. (b) Epiph. hæresi 76. LXI. Constantius vexat Ofium Episcopum Cordubensem.

(c) Athan. epist. ad Solitar.

Ut autem ad institutam narrationem de Constantii persecutione redeamus: tantum abest ut Liberii exilio ipse fuerit exatiatus, ut majorem inde in cæteros magni nominis Catholicos viros seviendi acerbitate conceperit: utpote indignum ratus audere quemquam vexillum confessionis attollere, signifero ipso Catholici nominis in exilium relegato: vehementiore itaque impetu furorem suum convertit in Ofium Episcopum Cordubensem, gloria confessionis illustrem, & toti Orbi Christiano ob res præclare gestas fama conspicuum, de cujus adversus Constantium certamine hæc Athanasius habet, (c): Tantis & talibus sceleribus factis, nihil omnino adhuc se fecisse Ariani arbitrabatur, quamdiu magnus ille Ofius eorum malitiam expertus non esset: nam in eum talem tantumque virum suam rabiem proterendere studuerunt: neque quod pater esset Episcoporum reveriti sunt; neque quod confessor erat, pudore moti; neque quod sexagesimum annum & eo amplius a confessione agebat, respexerunt: sed omnia simul vilipendentes, ad solam ipsorum hæresin oculos intentos habuere, homines re vera neque Deum timentes, neque hominem verentes.

LXII. Ofii Episcopi laudes.

Adorti igitur Constantium, talibus verbis alloquantur: Omnia quidem a nobis facta sunt: prostigavimus in exilium Romanum Pontificem, & jam ante eum extor-

res fecimus quam plurimos Episcopos; loca omnia terroribus implevimus; sed tamen pro nibilo sunt tanta tua opera, neque quicquam profecimus, quamdiu reliquus est Ofius: quamdiu enim ille in suis agit, omnes in suis Ecclesiis agere videntur: potest ille & verbis, & auctoritate fidei sue omnes contra nos inducere. Hic princeps est Synodorum; & si quid scribit, ubique auditur: hic formulam fidei in Nicæna Synodo concepit, & Arianos ubique pro hæreticis traduxit. Quod si ille igitur in suo statu maneat, supervacuum est cæterorum exilium: hæresis enim nostra cedere cogitur. Incipe igitur & hunc persequi: neque illi ob annos parcendum putes; siquidem hæresis nostra non curat seniorum canitiem. Auditus igitur istorum verbis, non cunctandum sibi ratus Constantius, ut qui virum nosset, & quare auctoritatis senex ille esset; scribit, & edicit, ut ad se veniat, quemadmodum & Liberium initio tentavit. Venientem igitur rogabat hominem, & solitis suis verbis, quibus alios circumvenire pro more habebat, excipit; cohortaturque ut in nos subscriberet, & cum Ariani communionem haberet. Senex vero ejus rei vel auditum ægre ferens, maestusque quod vel tintum eorum verborum sentiret, Imperatorem magnis rationibus conterritum de sententia deduxit; atque ita in patriam suam atque Ecclesiam rediit.

Verum cum Ariani denuo lamentarentur, Imperatorem irritarent; & eunuchi sermonibus servientes, eum majorem adhuc in modum exacerbarent; scribit denuo cum minoribus ad Ofium. Ille autem contumeliis quidem afficiebatur, sed tamen ob terrores illos de sententia sua non discessit, & decretum animi constantiter retinuit; quippe qui supra firmam petram fidei domicilium suum edificaverat; & liberrime contra hæresin, imbres & ventos epistolarum minus arbitrans, locutus est. Subinde igitur Constantio scribente, & nunc quidem blandiente, patremque eum appellante, nunc interminante, & relegatos enumerante, & his verbis eum conveniente: Solus ne etiamnum hostis hæreseos manebis? Obsequere, & scribe contra Athanasium; qui enim contra eum scribit, ille plane nobiscum Arianas sententias amplectitur. Nihil ad ista expavit Ofius, quin inter contumelias, quas patiebatur, istiusmodi scripsit epistolam, quam ipsi legimus, & ad finem adjecimus:

Ofius Constantio Imperatori S. P. D. Ego confessionis munus explevi, primum cum persecutione moveretur ab avo tuo Maximiano. Quod si tu quoque persecutio-nem moves: etiam nunc ad quidvis potius sustinendum paratus sum, quam ut effundam innocentem sanguinem, & veritatem prodam. Teque nequaquam proboliam

LXIII. Iterum tentatur Ofius.

LXIV. Constantium Epistola.

via scribentem, & istiusmodi minas denunciantem. Desinas igitur istiusmodi scribere, neque sentias cum Ario, neque audias Orientales, neque Ursacio & Valenti fidem habeas: quæ enim illi dicunt, non ob Athanasium, sed ob suam hæresim dicunt. Mibi crede, qui tuus avus ætate esse possem. Fui ipse in Sardicensi Concilio, cum tu, tuusque frater beatus Constans nos omnes eo convocabat; ipseque ultro Athanasium inimicos provocavi, cum ad Ecclesiam, ubi ego commorabar, advenissent, ut, si quid contra eum haberent, ederent; promissique eis securitatem, neve quicquam aliud expectarent, quam rectum in omnibus iudicium; idque non semel, sed bis feci. Quod si nolent rem ab universa Synodo disceptari; saltem me iudice uterentur: promissique etiam, nos Athanasium, si in noxa reperiretur, omnibus modis eiecuros esse. Quod si innocens deprehendatur, & vos ostenderit calumniatores, & eque illum recusaveritis: ego illi persuadebo, ut mecum in Hispanias veniat. Athanasius autem his conditionibus obtemperavit, nihil contra oblocutus: illi vero, ad omnia eque diffidentes, recesserunt.

LXV. Athanasius deinde tuis litteris accessit, ut venis in castra tua, omnesque inimicos suos, qui Antiochia præsto erant, singillatim accersiri iussit, ut aut redarguerent, aut redarguerentur, & aut se præsentem commonstrarent ea fecisse quæ obijcerant; aut ne absentem calumniarentur. Sed ne te quidem hæc ipsis denunciantem sustinuerunt, minime istiusmodi conditiones admittentes. Cur igitur nunc audis obrectatores ejus? Aut cur toleras Valens & Ursacii criminatoras, poenitentia & scripto professos, se calumniam fecisse? Confessi enim sunt suam scophantiam, non vi adacti, ut ipsi causantur, cum nulli ibi milites incumberent, & tuus frater nesciret. Nihil enim tale sub ipso agebatur, qualia nunc sunt: sed illi ultro Romam venerunt, & coram Episcopo presbyterisque ibi præsentibus confessionem suam scripto ediderunt, cum prius pacatas litteras & amicas ad Athanasium dedissent. Quod si iis libet vim causari, idque pro malo habent, nec a te probatur: omite igitur & tu violentiam tuam, nec litteras scribere, nec Comes mitte, sed relegatos exiliis libera: ne te de vi querente, majorem vim illi sub tuo nomine exercent. Quid enim tale a Constante actum est? aut quis ibi Episcopus relegatus? aut quando iudicis Ecclesiasticis interfuit? aut quis ipsius Palatinus vim adhibuit, ut contra aliquem subscriptio fieret? ut idem Valens cum suis aliquid colligat, habeatque quod obijciat.

LXVI. Desine, quaeso, & memineris te mortalem esse; reformida diem iudicii; serva

te in illam diem purum; ne te misticas Ecclesiasticis, neque nobis hoc in genere præcipere, sed, potius ea a nobis discere. Tibi Deus Imperium commisit; nobis quæ sunt Ecclesie concedidit. Et quemadmodum quæ tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divine; ita & tu cave, ne, quæ sunt Ecclesie, ad te trabens, magno crimini obnoxius sis. Date (scriptum est a) quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Neque enim fas est nobis, in terris Imperium tenere; neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes, Imperator. Hæc quidem ob curam tuæ salutis scribo; & de iis quæ in Epistolis scribis, hanc meam sententiam accipe. Ego neque Ariani assideo, neque suffragor, sed eorum hæresim anathemate damno: neque in Athanasium accusationibus subscribo; quem nos, & Romana Ecclesia, & universa Synodus innocentem pronuntiavit. Nam & tu quoque cum rem cognitam perspectamque haberes, Athanasium accersivisti; fecistisque ei copiam, ut cum honore in patriam & in Ecclesiam reverteretur. Quæ igitur causa est tantæ huius mutationis, cum idem inimici ejus sint, qui antea fuerunt? & quæ nunc susurrant, nihil eorum, cum ille præsentis esset, hiscere audebant; sed ea, antequam accerseres Athanasium, obmurmurabant: quo tempore a me contenti (quemadmodum superius dixi) ut ederent criminum documenta, nihil in medium adducere potuerunt: nam si quicquam potuissent, non ita turpiter aufugissent. Quis te igitur induxit, ut post tantum temporis, tuarum litterarum & sermonum oblivisceris? Inhibe te, quaeso, neque aures præbeas malis hominibus, neque ob mutus invicem cum illis gratificationes te ipsum reum facias. Quæ enim eis indulseris, de illis in iudicio solus cogere causam reddere: isti suum inimicum per te satagunt injuria afficere, teque volunt ministrum suæ malitiæ esse, ut per te detestabilem hæresim in Ecclesia seminent. Non est prudentis, in gratiam alienæ libidinis se ipsum in periculum certum conjicere. Desine, quaeso, & auscultata mihi, Constanti: hoc enim decet & me scribere, & te non vilipendere: Hactenus Epistola; subdit Athanasius: Hæc Abrahamicus ille senex, vere Osus, idest sanctus, & sensit, & scripsit.

Ille autem neque insidias de manibus deposuit, neque criminandi occasiones querere desistit, sed gravius semper minabatur, ut eum vi oppressum in suas partes transferret, aut inobsequentem exterminaret. Sed ut occasionem Duce & Satrapæ Babylonis sedulo quærentes contra Danielelem, non inveniebant, nisi ex causa legis Dei; ita nunc quoque Satrapæ impietatis ne fingere quidem quicquam contra senem potuerunt. Omnibus enim ille notus erat, ac

Offi constantis, & pia admunitio.

(a) Matth. 22. Luc. 20.

LXVII. Quid Alici in Osium.

ac verus pro nomine Osus, hoc est, sanctus, habebatur, vitæque ejus irreprehensibilis, nisi ex odio ejus contra hæresim crimen mutarentur. Calumniabantur igitur eum, sed non ut illi (a) Danielelem, apud Darium illibenter talia audientem, sed ut Jezabel (b) contra Naboth, & ut Judæi apud Herodem, his verbis agentes: Non solum non subscripsit contra Athanasium, sed & nos ob Athanasium condemnat, & hæresim tali odio persequitur, ut aliis scribat, melius esse mortem perferre, quam proditores fieri veritatis: ob hæresim deinde ait dilectum fratrem Athanasium persecutionem sustinere, & Liberium Romanum Episcopum, ceterosque omnes insidiis tentari.

LXVIII. Hæc cum audisset impietatis propugnator Constantius Cæsar, & quod alii essent per Hispanias ejusdem cum Osio sententiæ; quos cum sollicitasset ad subscriptionem, impellere nequivisset; accessit Osium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii, nihil veritus impius nec Deum, nec patris sui, quem erga Osium habebat, affectum; nec senectutem hominis jam centenarii inhumanus ille respexit; omnia namque ob amorem hæresis neglectui habebat novus ille Achab, & nostris temporibus secundus Balbasar. Hactenus Athanasius; quæ autem post hæc de Osio subdit, suo loco dicemus.

LXIX. At Ariani, qui adeo impie exagitabant tam insignes ac nobiles Catholicæ Ecclesiæ Episcopos, nequaquam pepercerunt clericis inferioris ordinis, & laicis Catholicæ fidei professoribus. Nam Constantius, iisdem Ariani impellentibus, ad provinciarum Rectores litteras dedit, cum mandatis, ut omnes Orthodoxos compellerent communicare cum Ariani Episcopis, quos illi in Catholicorum locum subrogaverant: sciebat enim Orthodoxos clericos & populum eos exhorrescere, & penitus execrari, nullaque cum illis communicatione fieri velle participes. Hæc sciens & legens S. Hilarius Pictaviensis haud ita pridem Episcopus factus, supplicem libellum ad Constantium Imperatorem dedit hoc ipso anno (ut ex ejus contextu apparet) quo cessare jam mala hæc, & Episcopos recens in exilium eiectionis restitui, exoravit. Quam vero opportune Deus consuluit deploratissimis hæc temporibus, ut Ecclesiæ Gallicanæ tam immani turbine persecutionis exagitata, ipso Imperatore Constantio præsentia sua urgente, & Arianorum antesignanis, ac simul primario Episcopo Galliarum Arelatense Saturnino, in eam simul conspirantibus, Hilarius daret Pictavorum Episcopum, qui periclitanti fidei præsto esset, labantesque fratres erigeret, ac stantes firmius solidaret.

LXX. Quando autem ipsum contigerit creati Ann. Eccl. Tom. IV.

Episcopum, haud satis exploratum haberi potest. Quod vero de eo nulla profus mentio habeatur in conciliabulo Arelatensi, ex quo nominati Episcopi exularunt; quodque ipse testetur, non nisi a temporis Concilii Byterrensis se cum aliis Episcopis Gallicanis separasse a communione Saturnini: Hilarium post illud conventiculum fuisse creatum Episcopum, opinari quis potest. Præcella hæc erat in silva Gentilium arbor, quam ad magnæ Ecclesiæ usum summus ille architectus aptavit; nam S. Hieronymus propheticum illud oraculum apud Isaiam (c): Gloria Libani adveniet in cyparisso, pinu, & cedro. Cypriano & Hilario accommodans ait: Vir sanctus & eloquentissimus martyr Cyprianus, & nostri temporis confessor Hilarius, nonne tibi videntur excelsæ quondam in seculo arbores, edificasse Ecclesiam Dei? Sed & jam provecta prope ætate factum esse Christianum, illud persuadet, quod ipse testatur (d), post philosophos cognitos, ac vanos deprehensos, divinæ Scripturæ libros perscrutatum esse, atque ex eis veri Dei cultum accepisse; veritateque pervestigata & inventa, ac perfecte cognita, se tandem in classem Fidelium per lavacri Sacramentum conjecisse. Plurimum quidem ad pietatem eidem contulisse Heliodorum presbyterum, par est credere: nam & eundem habuit in Græcis litteris monitorem (e).

Redditus vero, veluti miraculo magno Fidelium omnium gaudio, Christianus; a quo temporis spatio interlapso, defuncto Pictaviensis civitatis, cujus & civis erat, Episcopo, miro univerforum consensu fuit ejus sedis electus Antistes, quantumlibet (ut auctor est Fortunatus) conjugatus esset, & filia una auctus. Cur autem conjugatos contigerit eligi Episcopos, rationem reddit S. Hieronymus (f), notante de his primo tomo Annalium pluribus egimus; ut opus non sit hic eadem repetere. Cæterum sic electorum ea ex legibus Ecclesiasticis conditio erat, ut, quod ad procreationem liberorum spectat, definerent esse mariti. Certe (inquit Hieronymus ad Jovinianum) confiteris non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat; alioqui si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Quod quidem præstitum esse a S. Hilario, quis poterit dubitare? cujus animus virginalis amantissimus integritatis, filiam quoque suam, quam unice diligebat, virginem conservare atque Deo dicare quantopere expetierit, quæ ad eam scripta ab ipso extat epistola, docet. Videas in ea virum sanctissimum, pariterque eloquentissimum, stylum sui naturæ sublimem inclinare puellæ, & de industria humilem reddere, atque ad persuaden-

Hilarius creatus Episc. Pictaviensis.

(c) Isai. 50. secundum LXX.

(d) Hilari De Trinit. lib. 1. circa prin.

(e) Hieron. epist. 142.

LXXI. Hilarius conjugatus est Episcopus.

(f) Hieron. contra Jovin. lib. 1.

LXXII. Hilar. in-furgit in Constantium.

dendum facilem, simplicibusque virginis auribus accommodare.

Sic igitur a populo ex insperato ad sedem Episcopalem euectus Hilarius, divinaque ope ad fortia peragenda forti animo roboratus: oculos in acerbissimam Ecclesie cladem conjiciens obfirmansque, ejus miseratus, mox in occursum robore sacerdotali confurgit, atque auctorem omnium Constantium Imperatorem libello scripto convenit, eique vel invito oculos ponit miserandum illius temporis statum, lugubremque Ecclesie faciem representat. Ac primum omnium efferatam Arianorum suggestionibus, cruentumque domesticorum caedibus Imperatoris animum demulcere atque lenire conatus est: gravissima post hac investiva insectatus Arianos Episcopos ad mala omnia perpetrata egregie comparatos artifices, ipsum Augustum eidem faventem, & ad nutum obtemperantem eadem oratione perfrinxit. Sed ipsum jam hic apponamus libellum, quo primum bellum adversus Arianos ipse legitur auspicatus; sic enim se habet (a):

(a) Hilar. ad Const.

LXXIII. Hilarii libellus pro Catholicis.

Benignifica natura tua, domine beatissime Auguste, cum benigna voluntate concordat. Et quoniam de fonte paternae pietatis tuae misericordia largiter profuit; quod rogamus, facile nos impetrare posse confidimus. Non solum verbis, sed etiam lacrimis deprecamur, ne diutius Catholica Ecclesia gravissimis iniuriis afficiatur; & intolerabiles sustineant persecutiones & contumelias; & quod est nefarium, a fratribus nostris. Provideat & decernat clementiatua, ut omnes ubique Judices, quibus provinciarum administrationes creditae sunt, ad quos sola cura & sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a religiosa se observantia abstineant; neque posthac praesument, atque usurpent, & purent se causas cognoscere clericorum, & innocentes homines variis afflictationibus, minis, violentia, terroribus frangere atque vexare.

LXXIV. Judices faculares abstinent a causis Clericorum.

Intelligit singularis & admirabilis sapientia tua, non decere, non oportere cogi & compelli invitos ac repugnantes, ut se his subjiciant, & abdicant vi oppressi, qui non cessant adulterinae doctrinae corrupta semina spargere. Idcirco laboratis, & salutaribus consiliis Republicanam regitis, excubatis etiam & vigilatis; ut omnes, quibus imperatis, dulcissima libertate potiuntur. Non alia ratione qua turbata sunt, componi; qua divulsa sunt, coerceri possunt; nisi unusquisque, nulla servitutis necessitate adstrictus, integrum habeat vivendi arbitrium.

LXXV.

Certe voces exclamantium a tua mansuetudine exaudiri decet: Catholicus sum; nolo esse haereticus; Christianus sum, non Arianus; & melius est mihi in hoc saeculo mori, quam alicujus privati potentia-

dominante, castam veritatis virginitatem corrumpere. Equumque debet videri sanctitati tuae, gloriosissime Auguste, ut qui timent Dominum Deum & divinum iudicium, non polluantur aut contaminentur execrandis blasphemis; sed habeant potestatem, ut eos sequantur Episcopus & Praepositos, qui & inviolata conservant foedera charitatis, & cupiunt perpetuam & sinceram habere pacem. Nec fieri potest, nec ratio paritur, ut repugnantia congruant, dissimilia conglutinentur, vera & falsa misceantur, lux & tenebra confundantur, dies quoque & nox habeant aliquam conjunctionem. Si igitur (quod sine dubitatione & speramus & credimus) hac permoverent non insitam, sed ingentiam tuam bonitatem: praecipe, ut non studium, non gratiam, non favorem, locorum rectores gravissimis haereticis praestent. Permittat lenitas tua populis, ut quos voluerint, quos putaverint, quos elegerint, audiant docentes, & divina mysteriorum solemnita concelebrant, & pro incolumitate & beatitudine tua preces offerant. Non quisquam perversus aut invidus maligna loquatur. Nulla quidem suspicio erit non modo se-ditionis, sed nec asperae murmurationis; quieti sint omnia & verecunda.

Voces piorum tempore persecutionis.

At nunc qui Ariana & pestifera contagione inquinati sunt, non cessant ore impio & sacrilego animo Evangeliorum sinceritatem corrumpere, & relictam Apostolorum regulam depravare: divinos Prophetas non intelligunt; callidi & astuti artificio quodam utuntur: inclusam perniciosam corruptelam exquisitorum verborum velamine contegunt: non prius venenatum virus infundunt, quam simplices & innocentes sub praetextu nominis Christiani raptos atque irretitos involvant, ne soli pereant, sed participes horrendi criminis sui reos faciant. Et hoc obsecramus pietatem tuam, ut eos, qui adhuc, egregie videlicet sacerdotes, qui tanti nominis praepollenti dignitate, aut in exilio, aut in desertis locis tenentur, jubeas ad sedes suas remeare; ut ubique grata libertas sit, & jucunda letitia.

LXXVI. Ariano-rum studia & artes.

Quis non videt? quis non intelligit? post quadringentos fere annos, postquam Dei unigenitus Filius humano generi pereuntis subvenire dignatus est; quasi ante non Apostoli, non post eorum martyria & excessus, fuerint Christiani; novella nunc & teterrima lues non corrupti aeris, sed execrandorum blasphemorum Ariana effusa est. Ita ne illi, qui ante crediderunt, inanem spem immortalitatis habuerunt? Nuper didicimus, commenta haec fuisse inventa, & a duobus Eusebiis, & a Narcisso & Theodoro, ab Stephano, & Acacio, & Menophante, & imperitis atque improbis duobus adolescentibus Ursacio & Valente, quorum epistola profertur, & idoneis testibus etiamnum con-

LXXVII. Novum inventum Arianae haereseis.

LXXVIII. Persecutio Arianorum.

Vincuntur, qui eos magis oblatrantes, quam disputantes audierint, quibusque communionem suam imprudenter & incaute commiserint; quia sicut socii scelerum, participes criminum, necesse est etiam, eos qui in hoc saeculo abjecti sunt & abdicati, cum advenerit dies Judicii, pati supplicia sempiterna.

Jam nemini dubium est, cujusmodi curam in absolutionem Athanasi, sancti viri illi receperint, ut post Synodi sententias, quas pro sacerdotalis iudicii reverentia fas fuerat sacerdotali vel Ecclesiastica continentia contineri, scribi ad Regem, legationemque instrui oportuerit. Sed quid aliud his litteris, quam libertatem fidei, & contagionem Ariani nominis deprecantur, orantque vincula, carceris tribunalia, & omne illud ferale habitum, novas etiam in reos quaestiones inhiberi? Deus cognitionem sui docuit potius quam exegit; & operationum celestium admiratione praecipit suis concilians auctoritatem, coactam confitendi se aspernatus est voluntatem. Si ad fidem veram istiusmodi vis adhiberetur; Episcopalis doctrina obviam pergeret, diceretque: Deus universitatis est, obsequio non eget necessario, non requirit coactam confessionem: non fallendus est, sed promerendus; non supra potius, non sua causa venerandus est. Non possum nisi volentem recipere, nisi orantem audire, nisi prostentem signare; simplicitate quaerendus est; confessione descendendus est; charitate amandus est; timore venerandus est; voluntatis probitate retinendus est.

LXXIX. Ariano-rum facta.

At vero quid istud, quod sacerdotes timere Deum vinculis coguntur, penis jubentur, sacerdotes carceribus continentur; plebs in custodia catenati ordinis constituta disponitur, virgines nudantur ad poenam, sacra Deo corpora publico exposita conspectui ad fructum spectaculi & quaestio-nis aptantur? Cogunt nempe, non ut Christiani omnes sint, sed ut Ariani; & confesam in Deo fidem ad consortium piaculi sui sceleris compellant: auctoritate etiam nominis sui, in errorem Imperatorem transducunt; rectum affirmantes, ut sub specie timoris Dei in hac perveritate subditos sibi tradant: quaestiones poscunt, iudiciorum subsidia desiderant, auctoritatem regiam implorant; & nec sic perverstatem sceleris sui erubescunt, extorquere convenientiam plebium, nec cogi de jure poterunt.

LXXX. Damna-ti Ariani magis in-fantiant.

Hac si de veteribus chartulis prolatae aetatis nostrae tempus instruerent; ambigendum (ut opinor) tantis de rebus fuisset, & cum ab aliis quibusque pronuntiari posceretur reus, quaereretur in fidem litterarum, in iudicium vitam, in accusatorum fidem, in ipsius quoque hominis mores atque actus: moveret enim absolutionem ejus Arianorum iuncta damnatio, magnique pe-

riculi esset, iudicium simul cum reatus & innocentiae non suscepta rursus inquisitione dissolvere; totaque in patrocinium suum cum fidei doctrina auctoritas sibi antiquitatis assisteret. At cum ipsi qui tunc Ariani haeretici damnati sunt, rem exagitant, turbent omnia, omnesque ex potestate, & ambitione corrumpant; & Athanasius, si fuit, esse adhuc reus potest; testes loquantur, videant Judices, fidei doctrinae praecipit Evangelicis atque Apostolicis eluceat: qua obtusio intelligentiae est? qua cordis hebetudo? qua oblitio spei? qua fors scelerum? quod odium veritatis? in damnatorum favorem? Dei amorem? transducunt. Venio nunc ad id quod recens gestum est, &c. nempe ad exilium Eusebii Vercellensis, & Dionysii Mediolanensis, de quibus superius actum hoc anno est: unde apparet, post dictionem Episcoporum exilium haec a S. Hilario ad Constantium esse conscripta.

* furo-rem.

Sed dicet aliquis: Unde accidit, ut, exulantis liber in sua permitteretur Ecclesia permanere? Dicam ingenue hac in re quid sentiam. Non enim id ex patientia, vel clementia Constantii Imperatoris accidit, cuius furor atque saevitia ad exturbandum Romanae sedis Episcopum, & toti Orbi spectatum Osum ex Hispania abducendum, praecipiti Arianorum impulsu progressa esset; sed quod barbaris in Gallias irrumpentibus, nequaquam tempus visum est opportunum Gallorum animos exacerbandi, quos sciebat bene Catholicos, & a majoribus acceptam fidem inviolatam firma constantia custodire. De barbarorum enim motibus in Gallias hoc anno sub dictis Arbitione & Lolliano Confulibus, Ammianus his verbis meminit (a) post recentiam Liberii Papae ab Urbe exturbationem: Constantium vero exagitant assidui nuntii, deploratas jam Gallias indicantes, nullo veniente, ad inter- necionem barbaris vastantibus universa. Aestuantque diu, qua vi propulsare arumnas, ipse in Italia residens, ut cupiebat, (periculosum enim existimabat se in partem contrudere longe dimotam) reperit tandem consilium rectum; & Julianum patrualem fratrem, haud ita dudum ab Archaja contractum, ac ritu etiam tum paliatum, in societatem Imperis adsciscere cogitabat. Quod (ut dicemus) perfecit.

LXXXI. Hilarius cur relictus liber in Ecclesia.

(a) Ammi- Marcell. l. 15.

His igitur afflictus molestis, & laceffitus periculis, abstinuit Constantius hoc anno ab Hilario & aliis Episcopis Gallianis: immo ad continentem in officio populum illum titubantem, videri voluit, Hilario, ea petenti, aliquid indulgisse. Quoniam, inquam, inter alia a Constantio illud Hilarius experierat eo libello, ne Judices usurparent sibi negotia Ecclesiastica, neve causas cognoscerent clerico-

LXXXII. Quid Hilario induerit Constantius.

CHRISTI 355. LIBERII PAP. 4. CONSTANTII IMP. 19.

(a) *l. 12. de Episc. & cleric. C. Theod. LXXXIII. Rescriptum Constantii de judicio Eccles.*
 rum: idem Constantius, in gratiam putamus, Hilarii, hoc anno de his sic rescripsit ad Severum (a):
Mansuetudinis nostrae lege prohibemus in iudiciis Episcopos accusari; ne, dum ad futura ipsorum beneficio impunitas asstimatur, libera sit ad arguendos eos animis furialibus copia. Si quid est igitur querularum, quod quisquam defert; apud alios potissimum Episcopos convenit explorari, ut opportuna atque commoda cunctorum questionibus audientia commodetur. Data epistola VIII. Kalend. Octob. Acc. Non. Octob. Arbetione & Lolliano Coss. Hæc Constantius; licet, ubi persecutio viget, omnia (ut vidimus) Officiis Palatinis adversus clericos licenter permiserit, atque tyrannice agi, cum tamen scriptis videri voluerit æqui amantissimus. Quomodo autem sedatis belli tumultibus, & imminentibus ex barbaris cladibus propulsatis, coacto in Gallia Concilio Byterrensi, Hilarius quoque exilio iussus sit solum vertere, suo loco dicendum erit.

(b) *Ann. l. 15.*
 At ex barbaricis hisce in Galliis motibus accidit opportuna occasio Juliano, ut ex pallio philosophi, Athenis (ut vidimus) accepto, ad Imperium assumere. Quo pacto autem id acciderit, ex Ammiano dicamus, mox ad institutam auctaque persecutionem adversus reliquos, qui adhuc supererant agentes in sedibus suis, Episcopos reversuri. Fuit itaque Constantii Imp. consilium, ad comprimendos barbaros vexantes Gallias Julianum mittere, cumque creare Cæsarem. De his enim Ammianus (b) agens, hæc ait: *Constantius, id urgente malorum impendentium mole, confessus est proximis, succumbere rot necessitatibus, tamque crebris, unum se (quod nunquam fecerat) aperte demonstrans. Illi in assentationem nimiam eruditi; infatnabant hominem, nihil esse ita asperum distitantes, quod prapotentis ejus virtus, fortunaque tam vicina sideribus non superaret ex more. Addebantque noxarum conscientia stimulante complures, deinceps cavere debere. Cæsaris nomen, replicantes gesta sub Gallo: quibus a dntentibus obstinate, opponebat se sola Regina, incertam migrationem ad longinqua pertimescent, ac pro nativa prudentia consu-*

(c) *Eunap. in Vit. Pbilof.*
 At non ipse tantum prætulit in Galliis Christianum; sed ut populi illius, quem sciret esse Catholicum, animos sibi conciliaret, favit quoque Catholicis, & ejusdem provinciæ Ecclesiæ Episcopos officii pluribus conatus est demereri: qui enim Cæsar jam factus plenum Imperium affectabat, hac arte se piis populis studuit insinuare, quibus haud ignorabat invisum atque perosum esse Constantium. Præto quidem fuisse Julianum S. Hilario Episcopo Pictaviensi, non obscure ipse significat in libro ad Constantium (d) ab exilio scripto, verbis illis: *Nec levem habeo querela meæ testem, dominum meum religiosum Cæsarem tuum, Julianum, qui plus in exilio meo a malis contumelia, quam ego injuriæ, pertulit. Hæc ipse.*

(d) *Hilar. ad Constantium.*
 Sic itaque Julianus, ut Orthodoxæ fidei studiosos conciliaret sibi Galliarum, quos non tantum, licet intus idololatras, & impius esset, Christianus voluit apparere, sed & Catholicus, atque favere Catholicis; cujus rei causa etiam aliquam contumeliam ab Arianis (ut ait

PAGIUS IV. *Julianus si Cæsar.*
 Ad num. LXXXIV. & seq. Julianus hoc anno a Constantio Cæsar creatus, Galliisque præpositus; quod in Italia factum, teste Zosimo initio libri 3. & quidem Mediolani, ut Hieronymus in Chronico scribit. Peracta ea nuncupatio VIII. Idus Novemb. ut Ammianus lib. 15. & Idacius in Fastis, non vero VIII. Idus Octob. ut perperam Auctor Chronici Alexandrini. Ammiano & Idacio suffragatur Polemius Silvius in fragmento Laterculi anno CCCCLXIX. editi, & a Bollando in Præfatione tomii primi ad mensum Januarii pag. 43. recitati, ubi ad octavum Idus

leus in commune, omnibusque memorans anteponi debere propinquum. Post multa quæ per deliberationes ambiguas altitaret, stetit fixa sententia; abjectisque disputationibus irritis, ad Imperium placuit Julianum assumere.

Quomodo autem ipsum accitum induit purpuram, idem auctor pluribus prosecutus est, atque in fine addit: *Hæc die octavo Iduum Novembrium gesta sunt, cum Arbetionem Consulem annus haberet & Lollianum. Deinde diebus paucis Helena virgine Constantii sorore, eidem Cæsari jugali fœdere copulata, paratisque universis, quæ maturitas proficiscendi postebat, comitatu parvo suscepto, Kalendis Decembris egressus est; deductisque ab Augusto ad usque locum duabus columnis insignem, qui Laomellum interjacet & Ticinum, itineribus rectis Taurinum pervenit &c. Subdit de eodem, cum Viennam pervenisset, ab anu luminibus orba acclamatum, ipsum deorum templa reparatum. Visum est hoc admirandum: nam ait Eunapius (c), Julianum in Gallias venientem, ab omnibus ignoratum, quod deorum cultui addictus foret.*

(e) *Julianus creatus Cæsar.*
 At non ipse tantum prætulit in Galliis Christianum; sed ut populi illius, quem sciret esse Catholicum, animos sibi conciliaret, favit quoque Catholicis, & ejusdem provinciæ Ecclesiæ Episcopos officii pluribus conatus est demereri: qui enim Cæsar jam factus plenum Imperium affectabat, hac arte se piis populis studuit insinuare, quibus haud ignorabat invisum atque perosum esse Constantium. Præto quidem fuisse Julianum S. Hilario Episcopo Pictaviensi, non obscure ipse significat in libro ad Constantium (d) ab exilio scripto, verbis illis: *Nec levem habeo querela meæ testem, dominum meum religiosum Cæsarem tuum, Julianum, qui plus in exilio meo a malis contumelia, quam ego injuriæ, pertulit. Hæc ipse.*

(f) *Julianus in Gallia favit Catholicis.*
 Sic itaque Julianus, ut Orthodoxæ fidei studiosos conciliaret sibi Galliarum, quos non tantum, licet intus idololatras, & impius esset, Christianus voluit apparere, sed & Catholicus, atque favere Catholicis; cujus rei causa etiam aliquam contumeliam ab Arianis (ut ait

Novembris legitur: NATALIS JULIANI; qui dies natalis Imperii ejus Cæsarei, non vero natalis ejus genuinus, ut credidit Cangius in Familiis Byzantinis Augustis. Ex Italia Kal. Decembris Julianum in Gallias pergentem media hieme (ut ipse testatur in epistola ad Senatuum Populumque Atheniensem pag. 510. & Libanius in Juliano Consulatu pag. 236. & in Necem Juliano pag. 270.) Constantius deducit ad locum usque duabus columnis insignem inter Laomellum & Ticinum, unde mox Julianus Taurinos pervenit, teste Ammiano lib. 15.

CHRISTI 355. LIBERII PAP. 4. CONSTANTII IMP. 19.

Hilarius) passus esset: cum tamen revera ipse, utpote educatus (ut dictum est) ab Eusebio Nicomediensi Arianorum antesignano, Ario addictissimus fuisset: quod sane idem ipse Julianus in una Epistolavum, quas scripsit ad Alexandrinos (describemus eam suo loco) testatur, cum ipsum Athanasium impium, tum etiam impiam ejus doctrinam appellans. At de Juliano rebus in Gallia gestis, sequenti anno agemus. Cæterum quod ad ejusdem Juliano electionem in Cæsarem spectat; nihil tam proprium accidit, quam ut impius Imperator duplo impium adsciverit sibi Cæsarem, a quo iusto atque æque pensato Dei judicio expelleretur ab Imperio. Cæterum Gregorius Nazianzenus, (a) acriter invehitur in Constantium, quod Julianum creans Cæsarem, tamquam lucem facemque in Orbem invexerit.

(a) *Gregor. Nazian. in Julian. orat. 1. LXXXVIII.*
 Ad hæc de creatione Juliano Cæsaris digressa oratio, revocetur ad persecutionem in Occidentalem Ecclesiam a Constantio excitatam; in qua ex iis quæ dicta sunt de quartumdam Ecclesiarum vexatione, quid cætera parte sint, licet potius existimare, quam scribere: si enim tot tantaque esse monstrantur, quæ ex diversorum scriptorum temporum illorum fragmentis collecta, nuper recensuimus; qualianam quantave reliqua fuisse putan-

JESU CHRISTI ANNUS 356. LIBERII PAP. ANNUS 5. CONSTANTII IMP. ANNUS 20.

I. Christi sequitur annus quinquagesimus sextus supra trecentesium, Consulatu octavo Constantii ac Juliano Cæsaris inchoatus: cujus exordio, nempe octavo Kalen. Februarii, idem Imperator Constantius adversus Aruspices atque Magos

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5849. SÆC. IV. Anno Urbis 1109. Olymp. 283. an. 4. A. C. 356. O. E. GF. 15. P. 7. April. Indiæ. 14. JESU CHRISTI 356. LIBERII PAPÆ 5. CONSTANTII IMP. 20.

I. [1] AD num. I. & seqq. Constantius Aug. VIII. & Julianus Cæsar: hic juxta priorem regulam, ille juxta tertiam. Constantius dedit hoc anno L. 4. Codicis Theod.

NOTÆ [1] Off. Constantius Aug. VIII. & Julianus Cæsar. Ammianus lib. XVI. Cæsar in collegium Faustorum a consule edies Augusto adscitus. Fasti Idatii & Prosperi chronicon: Constantio VIII. & Juliano Cæs. Laterculus Paschalis post Gennadium de Viris illustribus, in codice Vaticano veterino: CONSTANT. VIII. ET JULIANO.

da sunt, quæ sepulta silentio remanserunt? cum si vel unius saltem Ecclesiæ, cui Catholicus in communione Catholica cleri atque populi præfesset Episcopus, res conscriptæ fuissent, grande volumen ex illatis ab Arianis cladibus proculdubio diligens historicus confecisset.

Trans mare quoque adversus Catholicos Africanos Constantii furorem progressum esse, & interjacentes aquas flagrans persecutionis incendium superasse, Athanasii (b) assertionem compertum habetur; licet, quid speciatim passæ ibi sint Orthodoxorum Ecclesiæ, nulla prorsus scriptorum memoria posteris traditum sit. Certe quidem quod de eis Constantius frater optime meritus fuerit; Constantium (cujus illud præcipuum studium fuisse visum est, ut a fratre pro Catholicis bene statuta concinderet, & illis contraria omnino decerneret) in Africanos Catholicos acrius sævisse, facile ut credamus, inducimur; instigantibus præsertim ad hoc eum, etiam si ipse torpesceret, Donatistis, ab eodem Constante Imperatore (ut suo loco superius dictum est) pro eorum impietate jure vexatis. Sed exciderunt de his omnia monumenta, vel ob malorum multiplicitatem atque frequentiam, absque memoria præteriere.

JESU CHRISTI ANNUS 356. LIBERII PAP. ANNUS 5. CONSTANTII IMP. ANNUS 20.

& alios Gentiliæ superstitionis cultores ad populum sic rescripsit (c):
Nemo Aruspiciem consulat, aut Mathematicum, nemo Ariolum. Augurum & Vatum prava confessio conticescat. Chaldaei, ac Magi, & ceteri, quos maleficos, ob fa-

(c) *l. 5. C. de Maleficis & Mathematicis, Mediolani VIII. Lex Cons. Kalend. Febr. qua capite punitur quicumque pro curiositate futurorum, vel Invocatorem versio Dæmonum, vel Divinos, quos Ariolos appellant, vel Aruspiciem, qui auguria colligit, consuluerit. D. Hieronymus Commentario in Baruch. Daniel. cap. 2. ostendit, qua nota distinguendi sint omnes illi, qui circa divinandi curiositatem occupati, hac Lege nominantur: Quos nos Ariolos, ceteri invidiosè interpretati sunt, id est, incantatores. Ergo videntur mihi Incantatores esse, qui verbis rem peragunt: Malefici, qui sanguine atuntur & victimis, & sæpe contingunt corpora mortuorum. Porro in Chaldæis γερβιαδωρας significari puto, quos vulgus Mathematicos vocat; consuetudo autem & sermo communis Magos pro Ma-*

Quid in divinatoribus & idololatrias Constantius. facinorum magnitudinem, vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur. Si leat omnibus perpetuo omnis divinandi curiositas. Etenim supplicio capitis ferietur, gladio ultore prostratus, quicumque iussis nostris obsequium denegaverit. Dat. VIII. Kalend. Februarii, Mediolani, Constantio A. VIII. * & Juliano C. Cos.

Idemque sequenti mense Februarii adversus Idololatrias ejusmodi promulgavit (a) editum: Pena capitis subjugari precipimus eos, quos operam sacrificiis dare, vel colere simulacra constitit. Dat. XI. Kalend. Martii, Mediolani, Constantio VIII. & Juliano Cos. Has haud dubium veritus est ipse Julianus Caesar leges; nam de eo Ammianus (b) sub hoc anno iidemque Consulibus testatur, quod noctu fugens, occulte supplicabat Mercurio. Porro sanctionem quoque hoc ipso anno idem Constantius (c) edidit adversus apotatas.

II. Videas ex his omnibus, Imperatorem, ut decebat, Christianae religionis severum vindicem agere: utinam sic in Haereticos, quibus adeo favit, ut haeresis causa diram persecutionem in Ecclesiam concitaret. Nam hoc eodem anno, ipso exitu mensis Januarii, Alexandrina Ecclesia gravissima persecutione ejusdem Constantii Imperatoris iussu exagitata est. Id quidem hoc anno & dicto mense accidisse, litterae Ecclesiae Alexandrinae paulo post recitandae testantur: sed & Athanasius (d), cum scriptis suis tradat, se de exilio Occidentalium Episcoporum tunc accepisse nuncium, cum fuga lapsus ad Constantium pararet adventum, id pariter affirmare videtur: cum Offi praesertim exilium, ex iis quae dicta sunt, non nisi in fine anni superioris, vel sequentis exordio potuerit contigisse. At praestit isthaec omnia audire ex litteris Alexandrinorum tunc scriptis, quibus tragediae totius catastrophe in medium, tanquam in scena, profertur. Constantius enim cum subscriptiones plurimorum Episcoporum adver-

PAGIUS Malefici accepit, qui aliter habentur apud gentem suam, eo quod sint Philosophi Chaldaorum, & ad artis hujus scientiam Reges quoque & Principes ejusdem gentis omnia faciunt. Distinctius tamen haec ita separat Gothofredus in illius Legis Commentario. Aruspices sunt qui hostiis & exitis inspectis, ex iis iudicium faciebant: Mathematici proprie qui ex siderum cursu: Genethliaci & Astrologi, qui & Chaldaei, quorum frequens apud Tacitum mentio: Avioli, qui ut Tertullianus loquitur, aris inhalantes, nomen de nidore concipiebant, & ut Isidorus ait, qui circa aras Idolorum preces emittentes & sacrificia offerentes, Daemonum responsa accipiebant: Augures vero sunt, qui ex avium garritu, vel volatu conjecturam faciebant: Vates, qui, ut Tertullianus quoque scribit, de Deo pati existimantur, Virgiliana imitatione, id est, Fanatici, qui vi Numinis interiori agitari se fingebant, quales describit Apuleius oclava Milefia,

sus Athanasium extorsisset, quasi jam tot suffragationibus sibi iustitiam comparasset (ne quid tyrannice agere videretur, si quem restituendum curarat, iterum e sede pelleret) quasi iusto adversus eum bello indicto, mittit Syrianum Ducem cum militum legionibus adversus Ecclesiam Alexandrinam: quid autem per eum factum sit, dictae litterae Alexandrinorum significant; licet prudenter iidem excusantes Imperatorem, in Syrianum culpam omnem convertant, eo quod optarent has litteras ad Imperatorem ipsum perferri: cum tamen ex ipsius Constantii litteris postea datis constet, omnia ejus arbitrio facta esse. Sunt vero illae hujusmodi (e):

Populus Alexandrinus Catholica Ecclesia, quae est sub Athanasio Reverendissimo Episcopo. Jam pridem protestati sumus de nocturna, quam passi sumus tam nos, quam templum Dominicum, invasione; tamen ibi testimonio opus non fuit, quae universa Civitas cognita habet. Occisorum enim corpora reperta, & in publico exposita fuerunt: arma item & arcus in templo Dominico, scelera quae facta sunt, quasi vociferantur. Sed tamen quia post testimonia nostra clarissimus Dux Syriacus vi nos omnes compellit, ut nullum tumultum factum fuisse, neque quemquam occisum esse, testimonio nostris sibi ad stipulemur: quod ipsum non leve argumentum est, ea non ex sententia humanissimi Imperatoris Constantii acta esse: non enim de factis suis metum concepisset, si ex mandato ea fecisset; qui quidem nos homines Christianos precibus ipsum convenientes, ne vi grassari, aut facta inficiari vellet, fustibus concidi iussit: qua re abunde declaravit, belli nocturni in Ecclesia se auctorem fuisse: propter ista omnia quae recensimus, nunc denuo eadem pro hoc testimonio dicimus. Deinde cum quidam ad pientissimum Augustum iter haberent, adjuravimus eos per salutem pientissimi Caesaris Constantii, quam

qui se Deo plenos adsimulabant, ut Paulus lib. 5. Sentent. tit. 22. Magorum appellatione indicantur Incantatores, qui verbis & ventilationibus rem ferme peragebant. Denique Malefici dicuntur Negromantia artem operari, ut Hieronymus citatus recte indicavit; quamquam & iidem Magorum appellatione nonnumquam comprehenduntur. Data & a Constantio L. 6. Cod. Theod. De Paganis, qua Sacrificia & Simulacrorum cultus sub capitis poena rursus inhibentur: de qua legendus Gothofredus in Commentario. Athanasium currenti anno, Syriano Duce adversus cum persecutionem movente, ex urbe Alexandrina fugisse inter omnes convenit. At circa huius fugae circumstantias aliquot gravissimae difficultates occurrunt. Et primo quidem, cum Athanasium die nona Februarii ex ea urbe aufugisse constet, & Syrianum post dies tres & viginti a promissa a se facto, quod Ecclesiam Alexandrinam non turbarentur, dum Alexandrini Legatos ad Constantium mitterent, ut ab eo scirent, an iussisset Athanasium ex urbe Alexandrina discedere; consequens est, eam promissionem a Syriano factam die decima octava mensis Januarii praesentis anni: ab eo enim die ad nonum Februarii viginti tres illi dies effluxerunt. Athanasius autem, qui haec narrat in Apologia ad Constantium pag. 688. & seqq. non semel testatur, Maximum tum Aegypti Praefectum fuisse, imo & praesentem eo tempore; quo populus & Presbyteri Syrianum adire. Et tamen ex ipomet Athanasio in Epist. ad Orthodoxos hac de fuga scripta affirmat, Philagrium tunc Aegypti Praefectum fuisse, ut videre est pag. 945. Rursumque in epist. ad Solitariorum pag. 847. de fuga sua, quae hoc anno contigit, loquens, dicit, Heraclium Comitem, adiuncto sibi Aegypti Praefecto Cataphronio, Idolorum adoratores concitasse, ut ex praeccepto

IV. Syriani Ducis grassatio in Ecclesiam Alexandrinam.

quam Deus omnipotens illi largiatur, obsecravimusque item Aegypti Praefectum Maximum, & Curiosos, & clarissimos Praefectos, ut omnia Principi enarrarent. Adjuravimus quoque naucleros omnes, ut omnia ista ubique divulgarent, & ad aures religiosissimi Augusti, ceterosque Praefectos, & quotquot singulis in locis Judices deferrent: ut bellum contra Ecclesiam gestum ubique innotesceret, & quod temporibus Constantii Syriacus virgines, aliosque complures, martyres fecisset.

Illucescente enim quinto Kalendas Februarias die, hoc est, decimoquarto mensis ejus qui Mecher dicitur, vigilantibus nobis in Dominico, & precibus vacantibus, eo quod Synaxis, parasceves die celebranda esset; de repente per intempestam noctem clarissimus Dux Syriacus cum multis legionibus militum, sagittas, strictosque enses, aliaque id genus tela gestantium, non sine galeis, ceterisque armis, supervenit. Ibi nobis plane precibus intentis, in ipsi recitationibus sacrum lectionum januas fregit: foribusque vi multitudinis patefactis, statim ex illius edicto alii sagittas mittere, alii bellicum clamare occuperunt: magnus interea fragor armorum audiri, ensesque ad lucem candelarum micare; virgines multae calcibus elidi, & in sese mutuo formidine irruentium militum impingere: viri sagittis perfossi concidere; aliqui militum ad praedam versi, virgines denudare, quibus formido vel minimi tactus ipsa morte gravior erat. Episcopus per id tempus sedebat in throno, omnes ad preces cohortans. Dux autem militum acies disponebat, Comitem secum trahens Hilarium Scribam, qui illi hanc mentem afflabat: quod ipse rerum exitus declaravit.

V. Athanasius quae passus.

Episcopus autem, cum hinc illuc raperetur, minima minus discerptus fuit; & cum in gravi deliquo animi pro mortuo jaceret, & eorum opera jam nusquam compareat, nescimus, quid de illo factum

PAGIUS sic Alexandrinam non turbarentur, dum Alexandrini Legatos ad Constantium mitterent, ut ab eo scirent, an iussisset Athanasium ex urbe Alexandrina discedere; consequens est, eam promissionem a Syriano factam die decima octava mensis Januarii praesentis anni: ab eo enim die ad nonum Februarii viginti tres illi dies effluxerunt. Athanasius autem, qui haec narrat in Apologia ad Constantium pag. 688. & seqq. non semel testatur, Maximum tum Aegypti Praefectum fuisse, imo & praesentem eo tempore; quo populus & Presbyteri Syrianum adire. Et tamen ex ipomet Athanasio in Epist. ad Orthodoxos hac de fuga scripta affirmat, Philagrium tunc Aegypti Praefectum fuisse, ut videre est pag. 945. Rursumque in epist. ad Solitariorum pag. 847. de fuga sua, quae hoc anno contigit, loquens, dicit, Heraclium Comitem, adiuncto sibi Aegypti Praefecto Cataphronio, Idolorum adoratores concitasse, ut ex praeccepto

fit: certe illi necem omnibus modis moliti sunt. Deinde cum viderent tot occisorum hominum corpora, jusserunt milites ea in occultis abdere. Sanctissimas autem virgines interfectas, ibidemque relictas, in monumentis sepelierunt, quibus laus martyrii temporibus religiosissimi Constantii obvenit. Diaconi porro in ipso Dominico alii plagis concidebantur, alii vinculis constringebantur. Nam post tanta facinora, quisque pro libidine sua, fractis ostiis, introrumpebat, scrutabaturque omnia, ea loca penetrans, in qua non omnibus Christianis fas est introire.

Dux autem civitatis Gorgonius ista, qui praesens erat, suis oculis conspexit: nec pro levi argumento istius hostilis incursum arma illa haberi debent, quae in Dominico, ab illis qui irruerant, relictas fuere, quae etiamnum in Ecclesia pendunt, adeo ut scelera sua inficiari nequeant. Saepe autem ille misti ordinum militarium carnificem una cum Duce, ut ea tolleret: verum id illi hactenus a nobis, ut res omnibus innotesceret, negatum fuit. Quod si edictum Principis est, ut persecutio in nos fieret; parati sumus omnes ad martyrium subeundum: si minus, oramus Aegypti Praefectum Maximum, ceterosque magistratus, ut a Principe postulent, ne talia in posterum committantur; obsecramusque, ut nostrae ista preces ad eum perveniant; ut obtineamus, ne illis liberum fiat, alium Episcopum introducere. Quod ne fieret, usque ad mortem resistimus, Athanasium reverendissimum desiderantes, quem Deus ab initio nobis dedit, secundum successione Patrum nostrorum, quem ipse Constantius religiosissimus Augustus cum litteris juramentiisque huc misit. Confidimus enim si ejus pietas ista resciverit, cum rem ipsam indigne laturum, & nihil contra jurandum facturum esse; sed iustum, ut Episcopus Athanasius nobiscum maneat. Illusterrimis Consulibus post Consulatum Arbetionis & Lolliani designatis, septimo die men-

VI. Contestatio Alexandrinorum.

Contestatio Alexandrinorum.

IV. Montanus & Diogenes ad Athanasium missi. Baron. anno 354. n. XVII. & seqq.

Montanus & Diogenes ad Athanasium missi. Baron. anno 354. n. XVII. & seqq.

mensis Mecher, qua est pridie Kalend. Februarii. Haftenus litterae Alexandrinorum, scriptae tertia die post cladem illatam, quando nondum praesentis anni quinam renunciati Consules essent, Alexandriae adhuc sciretur: ob idque datas litteras ponunt sub Consulibus designatis post Arbationem, & Lollianum.

VII. Athanasius quomodo fugam lapsus.

Quoniam pacto autem Athanasius quaesitus ad necem, divino protegente auxilio; fuga salutem sibi quaesisset, ipse docet in Apologia quam scripsit de fuga sua, his verbis: Nox erat, multique ex populo ad proximam Synaxim in orationibus pervigilabant, cum Dux exercitus Syrianus ingressus se pluribus quam quinque millibus, quorum alii arma, alii strictos enses gestabant, alii arcus, jacula, fustes, quemadmodum prius dictum est; & Ecclesiam militibus, prope inter se conseratis manibus, ne quisquam inde exiret, aut elaberetur, cinxit. Ego autem cum in tanta tribulatione populos deserere, absurdum putarem; & rectius esse, ut pro aliis pericula susciperem; manebam sedens in cathedra mea, diacono jussu, ut Psalmum recitaret. (a): Quoniam in saeculum misericordia ejus: & post recitationem quique domum abiret. Ubi cum Dux istarum cohortium vi in templum irrupisset, militesque sacrarium, ad me intercipiendum, obsiderent; quotquot ex clero populoque residui erant, clamitare, obsecrare, ut me subducerem. Ego contra, nisi omnibus ad unum digressis, me recessurum pernegabam: quapropter relicta cathedra, junctisque precibus obsecrabam, ut abitu maturarent: melius enim esse, si ipse in periculum venirem, quam si quisquam illorum in discrimen veniret.

VIII. Monachi subducunt Athanasium.

Digressis igitur plerisque, ceterisque, eos subsequenter, monachi mei & nonnulli ex clericis inter abeundum me secum abstraxerunt. Atque ita (testor veritatem) per milites, quorum alii sanctuarium cingebant, alii per templum oberrabant, in-

PAGIUS

domum & viginti menses, qui ne ipse quoque epistolam exhibuit: neque tanquam mandatum haberet, quidquam mihi praecepit. Quia cum ipse Syrianus exercitus ductor Alexandriam ingrederetur, quarebam num istiusmodi littera, quales illi jactitarent, allata essent. Litteras enim mandati tui (fateor) ab illis deprecabam: postquam ipsi eas se habere pernegarent, postulabam, ut saltem vel ipse Syrianus, vel Praefectus Aegypti Maximus mihi ad ipsum suo scripto injungeret, postulabamque id ea de causa, quod tua humanitas in suo diplomate vetuerat, ne quis me turbaret, utque ego negligerem aliorum terrores, & securiter in Ecclesia permanerem. Subdit paulo post Athanasius: Syriano igitur hanc rerum quietem, tranquillitatemque promittente, conventus omnium cum gaudio & securitate in Ecclesia fiebat, quo tempore post dies tres & viginti a promisso, cum subito Syrianus cum militibus in Ecclesiam irrupit, &c. die sc. nona Februarii, qua XXIII. erat a die

offense transivimus, Domino duce & protectore; nihilque ipsis sentientibus, elapsi sumus, Deum interim magnifice glorificantes, quod neque populum prodidissimus, & quod, iis prius sine noxa dimissis, quaerentium manus effugissimus. Cum igitur divina providentia nos ita mirabiliter ex hoc periculo eriperit; quis mihi id jure vitio vertendum putet, quod non ultro me in manus quaerentium rejecerim, ac remensio itinere, me eorum oculis ingesserim? Id enim esset plane se ingratum Deo praestare, & praeter ejus mandatum agere, & cum actis sanctorum pugnare. In hunc modum ipse.

IX. Perfidia Syriani.

Sane quidem proditio magna ista Syriani Ducis fuit, qui Alexandrinis petentibus nihil molendum adversus eos, donec legationem mitterent ad Constantium Imperatorem, cum jurejurando polliciter esset, ex improvviso tamen eisdem hostiliter invasit. Queritur enim de his Athanasius, cum postea ad Imperatorem scripsit, his verbis (b): Syriano igitur hanc rerum quietem tranquillitatemque promittente, conventus omnium cum gaudio & securitate in Ecclesia fiebat: quo tempore cum subito Syrianus cum militibus in Ecclesiam irrupit, assidui in precibus eramus; in tali enim habitu me, dum irruptio fieret, conspicati sunt: & quia ad proximam Synaxim ab omnibus in vigiliis pernoctabatur, ea qua Arianis voluere, designata sunt. Ii enim & cum Duce exercitus semel venerunt; iidemque confusores auctoresque erant illius irruptionis. Neque est ut incredibile putes, religiosissime Imperator, cum nec ipsi latuerint, & res ubique vulgi sermone jactata sit. Ego igitur, visa istiusmodi impressione, primum admonui populum, ut discederet: quibus digressis, tum demum, auxiliatore & Duce Domino Deo, quod ab omnibus qui aderant conspectum est, abitionem inde molitus sum, ac jam inde in solitudine verfor. Haec Athanasius qui sic fuga elapsus

(b) Athan. Apolog. ad Constantium.

elapsus, ignarus fuisse visus est eorum, quae ibidem post fugam suam in Ecclesia acciderunt, nempe caedum ex invasione militum, prout in dicta Alexandrinorum epistola enarratur.

X. (a) Athan. Apolog. de fuga sua.

Nescivit pariter quae deinceps subsequuta sunt eodem anno post Pascha: ea enim postea didicit, ac scripsit his verbis (a): Deinde superveniens tempore Quadragesimae, qui ab ipsis Arianis e Cappadocia missus fuerat Georgius, scelera quae ab ipsis didicerat, cumulatorum reddidit. Videre enim erat, post septimanam Pascha virgines in carcerem detrudi, Episcopos vincos a militibus duci, pupillorum viduarumque aedes populari (nam & in domos irruptiones factae sunt) noctu Christianos rapiari aedisque obsequari, & fratres clericorum pro fratribus in periculum devocari. Gravata sunt quidem ista, graviora tamen quae postmodum commissa sunt. Nempe tempore Pentecostes; sed de his suo loco inferius;

XI.

At vero, antequam ulterius prosecquamur clades Catholicis Alexandrinis, & Aegyptiis ab Arianis illatas, hic de Georgio per Constantium in Ecclesiam Alexandrinam in locum Athanasii subrogato agendum est, de quo haec Athanasius (b): Nunc autem denuo Georgium quemdam Cappadocem avarii Constantinopolitani Quaeftorem, & depeculatore omnium, atque eo crimine profugum, Alexandriam specie militari & auctoritate Ducis in Episcopatum immittit. Sed quisnam hic qualisve esset, a S. Gregorio Nazianzeno (c) ipsius gentili, pluribus & exactius describitur, cum ait: Monstruosus quidam Cappadox ex ultimis terrae nostrae finibus oriundus, malus genere, animo pejor, ne quidem omni ex parte liber, sed dubius & permixtus, cujusmodi mularum genus esse scimus; primum aliena mensa ferens, atque ita vilis nulliusque pretii, ut hordeacea massa veniret, atque ita omnia ad ventris gratiam, tum facere, tum loqui Ann. Eccl. Tom. IV.

(c) Gregor. Naz. orat. in laud. Athan.

PAGIUS V.

Legiones vocant, ex Aegypto & Lybia accersuntur. Baronius refert protestationem populi Alexandrini, quam ipsemet Athanasius recitat tom. I. pag. 366. in qua Alexandrini omnibus exponunt quid in Ecclesia actum sit, illucescente quinto Iduum Februariarum die, hoc est, decimo quarto mensis Mecher, vigilantibus nobis in Dominico, & precibus vacantibus, eo quod Synaxis Parasceves die celebranda esset. In Graeco legitur, ἐπιφανοῦσθα γὰρ τῇ τῷ πέντε Ἰδῶν φεβρουαρίου. Sed quia Interpretis per errorem vertit; illucescente quinto Kalendas Februariarum die, factum est, ut Baronius Romanum Martyrologium recognoscens, & Sandis, quibus videbatur, augens, die XXVIII. Januarii scriperit: Alexandria plurimorum Sanctorum Martyrum, qui hac ipsa die, factione Syriani Ducis Ariani, dum in Ecclesia Synaxim agerent, diverso mortis genere sunt interempti. In ipsius protestationis sine eundem errorem Interpretis lege-

Baron. n. III. & seq.

didicisset: tandem cum ad Rempublicam gerendam perniciose accessisset, atque extremo, & sordidissimo illius muneri, hoc est, suillis, carnibus, quibus turba militaris alitur, suscipiendis, praefectus fuisset, ac scelerate commissam sibi Provinciam administrasset, totamque functionem suam ad ventrem reulisset; postquam nihil illi praeter corpus reliqui fuit, animo fugam concipit; atque aliam ex alia regionem Civitatemque subinde permutans, ut fugitivorum mos est: postremo ad communem Ecclesiae perniciem, instar cujusdam Aegyptiacae plaga, Alexandriam invadit. Hic errandi finem, malitiae autem & improbitatis initium facit, homo caetera quidem abjectissimus, non liberalibus disciplinis imbutus, non in congressu & colloquio, facetus, non pietatis larvam saltem & inanem speciem praefrens, verum ad male agendum, resque perturbandas appetitissimus. Noctis omnes, ac commemoratis, qualia adversus sanctum virum perpetraverit.

XII. Justi cur a Deo fiunt impiis affligi.

Persaepe enim in impiorum manus ac potestatem justi veniunt, non ut illis honor habeatur, sed ut horum virtus exploretur: & quamquam mali in morte asperri-ma sint, quemadmodum Scriptura restatur (d), irridentur tamen interim in hac vita pietatis cultores, quantisper Dei benignitas occultatur, ac magna earum rerum promptuaria, quae in posterum utriusque reconduuntur, tum cum & sermo, & actio, & cogitatio iusta Dei tractata expendantur. Et post nonnulla super his philosophatus, haec addit (e): Proinde ne hic quidem mirum videri debet, quod meliori conditione Georgius quam Athanasius fuerit: sed illud mirabilius videri debuisse, si calumniarum igne vir justus exploratus non fuisset. Immo ne hoc quidem valde mirandum: verum illud potius admirationem adhibuisset, si in longum haec flamma pertracta fuisset. Hinc ille solum ver-

(e) Greg. ubi sup.

re est: dicitur enim ipsa protestatio scripta, post Consulatum Arbationis & Lolliani decimo septimo die mensis Mecher, qua est pridie Kalendarum Februarii; cum tamen juxta Graecum legendum sit, pridie Id. Febr. Error etiam irrepsit in textum Graecum Athanasii ubi legitur, τριῶν τῆς ἰδ. τοῦ Μεχρη μηνός, legendum enim, εἰ τοῦ Μεχρη μηνός, id est, die decima quinta mensis Mecher, qui dies cum nono Februarii nostri copulatur, quique hoc anno cum Parasceve, seu feria sexta concurrebat. Die itaque nona Februarii Athanasium ex Alexandria fugere coactum, & praefata Martyria contigisse, certissimum est.

VI. Athanasius Alexandriam rediit.

Post hanc fugam Athanasium Alexandriam quamdiu Constantius vixit, non rediisse, una est communis omnium, qui hujus Sancti Vitam scripsere, opinio. Verum illuc tempore Quadragesimae e sua solitudine reversum esse, ac quando Georgius Alexandriam Sedis invasor adventavit

Athanasii fuga. *tit, ac de exilio quam præclarissime statuit. Nam ad sacra illa & divina Ægypti monasteria se confert, in quibus homines a mundi consortio distracti, ac solitudinem amplectentes, Deo vivunt magis, quam ceteri omnes qui in corpore versantur. Ac rursus inferius de eodem sic habet: At Georgius, nemine jam ipsius impetum propellente, Ægyptum incursumbus vastat, atque impietatis robore Syriam populatur, Orientis etiam quantum potest arripit, agros & infirmos quotidie, quemadmodum torrentes ea quæ simul volvantur, assumens, ac leviores aut ignaviores adoriens. Quinetiam Imperatoris simplicitatem sibi conciliat: pietate enim ipsius moveor, ne levitatem dicam. Nam si vere dicendum est, zelum habet, verum non secundum scientiam. Tum ex principibus eos sibi pecunia comparat, qui auri amare Christo præferant (ipse enim opes & copie, bona pauperum erant in flagitiosissimos usus infumpta) atque ex his potissimum muliebres homines, & inter viros nomine virorum indignos, sexu quidem dubios, impietate autem certos atque perpicuos; quibus cum muliercularum cura committatur, haud scio qui fiat, ut Imperatores Romani eosdem virorum officiis muneribusque præficiant. Tantum valuit ille diaboli minister, ille nazarianus sator, ille Antichristi præcursor, ita negotium partiens, ut Episcopo quodam ea tempestate discretissimo lingue vice uteretur (si cui tamen disertum cum appellare libeat, qui non tam impius sectarius fuit, quam hostis, & contentionis studio flagrans; nomen enim haud invitum præteribo) ipse autem manus instar cohorti sua esset, ac veritatem auro convelleret, quod quidem ad pios usus collectum, impietatis instrumentum, sceltrati fecerunt. Hæc Nazianzenus intelligens Acacium, non autem Eusebium Cæsariensem, vel alium Eusebium Emesenum, quorum neuter interfuit Concilio Seleuciensi, cujus idem paulo post me-*

PAGIUS *vit, ibidem eum latuisse, elicio ex epistola ad Orthodoxos hoc anno scripta. Ibi pag. 945. & seq. describit Georgii in eam urbem introitum his verbis: Præclara igitur ista Arianica Georgii constitutio tale sui exordium habuit. Illius porro introitus in Alexandriam, quam multa nefaria perpetraverit, quantumque malorum auctor extiterit, licebit vobis, & ex literis nostris, & ab isthuc proficiscentibus rescire. Populis ergo graviter ferentibus istarum rerum insolentiam, ideoque in Ecclesiis catus facientibus, ne Arianorum perfidia Ecclesie fidei admisceretur: Philagrius jam olim in Ecclesiam & virgines injuriis per id tempus Præfectus Ægypti, olim transfuga nostræ Religionis, Georgii contervaneus, homo nequaquam spectatis moribus, fretus magistratus sui auctoritate, præstigiisque ad quidvis audendum promptus, & qui apostata, in Ecclesiam infusus & præceptis, Ethnicis Tribus, Judæisque item atque alios protervos homines adhortationibus, magnisque promi-*

minat, quod post sequentem annum celebratum fuisse constat.

XIV. *Rursus vero Lucifer (a) Calaritanus de intrusione & invasione Georgii, ista in Constantium: Persequeris eum, per quem te audire præceperit Dominus; agente eo (nempe Athanasio) in rebus humanis, cohereticum tuum Georgium mittis successorem; & inferius: Talis est Georgius, qualis fuerat Arius, qualesque sunt Valens & Ursacius, vel, ad quem me destinasti, Germanicensium Eudoxius: neque enim possent nisi de spinis spina procedere: Hæc ita se habere, ex Actibus ipsius Georgii, legens contestationes Alexandrinorum, poteris colligere; & quamvis tibi scelertum, blasphemum illum esse placeat: neque enim aliter tibi esset amantissimus, nisi quia sit scelertatus, &c. Hæc ipse, qui & eadem alias in eumdem exprobrat (b). His de Georgii subrogatione in locum Athanasii enarratis; jam reliqua profequamur; ac primum ipsius ad eremum, fugientis vestigia assectemur.*

XV. *Ipse quidem fuga lapsus, cum lateret in solitudine, rerum, quæ post discessum suum Alexandriæ vel alibi factæ essent, ignarus, ut periclitanti Ecclesiæ suæ consulere, ad Constantium Imperatorem in Occidentem proficisci disposuit: sed a cæpto itinere revocatur, cum inter hæc accepisset nuncium de tyrannide Constantii ubique grassante, nempe de exilio Occidentalium Episcoporum, de claudibus in Ecclesiis totius Orbis illatis, & aliis quæ ipse recenset ad Constantium sic scribens (c): Hæc cum mihi in oculis essent, nihil mihi conscius ad pietatem tuam, cum hac defensione properabam, ut qui non ignorarem tuam majestatem in memoria habere suas certissima fidei promissiones; simulque confidens, juxta proverbium: Apud Regem acceptabiles esse justas verborum rationes. Jamque mihi iter ingrediendi, relicto eremo, fama, derepente advocat: quæ cum principio falsa videretur, post-*

si, quæ secundum pacta pro opera præstita bene persolvit, adversus Ecclesiam instigatos cuneatim cum gladiis & sultibus, contra populos in Ecclesiis immittit. Jam quid inde evenerit, non simplicem posthac sermonem requirit, cum ea res nec satis digue explicari queat, aut sine lacrymis & planctu vel ex minima parte recesseri. Ubi enim apud præfatos talis tragædia? Aut quid simile in bello & persecutione factum est unquam? Siquidem & Ecclesiis & Baptistis flamma injecta: magnus igitur luctus, ejulatus & planctu per civitatem. Civis ea quæ aiebant, indigne ferre, oclamare Præfidi, vim protestari, eo quod virgines sanctæ & incontaminatae nudatis corporibus nefaria pate-rentur, iidemque si contumelias obflesserent, periculum capitis immineret; Monachi pedibus obruti exspirarent, alii Fisco addicerentur, alii gladiis, sultibusque martarentur, alii vulneribus, plagisque male multati discederent.

In sacrosanctam autem mensam, prob! quanta im-

(a) Lucif. pro Athan. lib. 1. Objurgatur Constantius ob Georgium.

(b) Lucif. pro Athan. lib. 2.

(c) Athanas. Apolog. ad Constantium.

VII.

postmodum tamen verâ deprehensa est. Ubique enim jactabatur, Liberium Romæ Episcopum, & Hispaniarum magnum illum Osum, Paulinumque item Galliarum, Dionysium quoque & Eusebium Italiæ, Luciferum Sardinie Episcopos, aliosque plures una cum presbyteris & diaconis in exilium exterminatos esse, eo quod contra vos subscribere recussissent; & hos quidem in exilium ejectos esse; Vincendum autem Capuæ, & Fortunatianum Aquilejæ, & Ireneum Thessalonice, cæterosque in Occidente Episcopos vim non vulgarem, gravesque contumelias passos esse, donec promitterent sese a nostra communione abstinere.

XVI. *Hæc cum ego admirarer, & in iis cogitatione perplexus hærerem; ecce denuo alia atrox fama de Ægypto & Libya nobis ad aures allabitur; Episcopis prope nonaginta pulsis, Ecclesiisque professoribus Arii traditis, sexdecim in exilium actis, cæteris deinde aut fugatis, aut ad simulationem hæreseos coactis, summam illatam fuisse persecutionem. Siquidem cum Alexandria per diem Paschæ, in Dominicis templis, locis desertis juxta cæmeterium in orationibus hærent: Tribunus militum tribus armatorum millibus succinctus, gladios telaque ferentibus, impressionem in Christianos fecit: cæteraque deinde consecrata sunt, quæ in tali incurfu fieri solent, eamque vim in faminas quoque & pueros, nihil aliud quam Deum orantes, illatam esse. Præsterit fortasse omittere ejus rei expositionem, ne vel sola ejus calamitatis mentio omnibus lacrymas excutiat. Tanta siquidem immanitas fuit, ut & virgines denuderint, corporaque plagis interfectorum aliquandiu reddere ad sepulturam negaverint, sed foras objicerent canibus, donec deperisa ingenti multæ, clanculum a necessariis subducerentur. Magnus ibi in distinguendis cadaveribus labor, eo quod nemo suos agnosceret.*

XVII. *Cætera que facta sunt, quamquam fortasse incredibilia, & tam tetra, ut sensum audientis obstupesciant: tamen vel ea Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS *pietas & facinora commissa! Vidisses enim eos aversos & nubes pineas immolare, idola sua laudibus esse Scelera in ferre: in Dominum nostrum Salvatorem Jesum Christum & Filium Dei viventis convicia, verborumque Georgii que contumelias facere, sacros Scripturarum libros, quos in Ecclesiis inveniebant, comburere: in sacrum Baptistarium (proh Superi!) Christificidas Judæos & Albeos Ethnicos, nulla cum reverentia ingressos eam verborum, sistorumque turpitudinem nudatis corporibus designare, ut pudendum abominandumque sit relatu. Nec defuere impii homines, amuli acerbissimorum persecutorum, qui virgines, continentisque injectis manibus traherent, raptarent, & ad blasphemiam, Dominique abnegationem compellerent, eosque qui id facere recussarent, conciderent, pedibusque obterrent. In hoc genere introitus sui splendens ille & perquam egregius Georgius, latus de istis malis, simulque mercedem, præmiisque pro hac tam scelertata victoria Ethnicis, Judæis, cæterisque quorum operi ad talia usus erat,*

narranda existimo, ut tua Christianissima Spe Episcopatus multi hæresin profiteantur. cura, & pietas in Deum certo intelligat, criminationes mei calumniasque non alio fine institutas esse, quam ut, nobis ab Ecclesiis expulsis; suam hæresin in Ecclesiis immitterent. Nam posteaquam ex veris senibusque Episcopis alii in exilium deportati essent, alii metu fugati; Ethnicis homines catechumeni, primariique Decurionum, & quisquis fama opulentia notus erat, ad spem Episcopatus, pro Christiana religione Arianismum profitebantur: neque deinde, ut Apostolus præcipit (a), quæstum, si quis esset irreprensibilis; sed juxta scelera impiissimi Hieroboam (b), si quis pius pecuniæ offerret, nomine Episcopi honorabatur: neque apud illos ullo in discrimine erat, sive Ethnicus esset, sive non, modo aurum daret. Atque ita Episcopi, & monachi, & devotarii ab Alexandria profugati sunt. Et paulo post:

Hæc cum fama vulgarentur, rebus sursum deorsumque jactatis: ne sic quidem destituti mea alacritate, sed æque ad tuam pietatem tendebam; idque eo studiosius, quod ista considerarem infcio te fieri; ac, ubi scires, intercessurum ne fiant: non enim est pii Regis, ut velit Episcopos exterminari, virgines nudari, totas Ecclesias perturbari. Verum nobis ita cogitantibus, & cæptum iter urgentibus; ecce tertia denuo allabatur fama, scriptum tyrannis in Auxomei, ut Frumentium Episcopum Auxumis abducerent; ac me ubicumque, etiam apud barbaros, perquirerent, & ad custodias Præfectorum, quæ Commentaria nominantur, deportarent; populosque, & clericos ad communionem Ariane hæreseis cogerent; eosque qui huic non obtemperarent, interfici curarent. Quæ res non verbis tantum jactata, sed opere deperisa completa fuit. Cæterum quia tua humanitas hoc mihi concedere videtur, en tibi epistolam, quam illis assidue recitantes, nulli non mortem denunciabant. Sunt autem hæ litteræ ab eo scriptæ hoc anno, cum accepisset quæ Alexandria contigissent; quibus non pro-

Spe Episcopatus multi hæresin profiteantur.

(a) 1. Timoth. 3.

(b) 3. Reg.

XVIII. Persecutio Arianorum magis fecit.

B b b 2 bat

Hæc

CHRISTI 356.

LIBERII PAP. 5.

CONSTANTII IMP. 20.

bat tantum quae gesta essent, sed & iidem Athanasium plurimis prosequitur contumeliis; ac demum, ut Georgium Episcopum recipiant, adhortatur: sunt enim huiusmodi (a):

(a) Apud Athan. A-polog. 1.

Victor Constantius Maximus Augustus Alexandrinis.

XIX. Litterae Constantii ad Alexandrinus.

Civitas quidem vestra patrio more, nec immemor virtutis conditorum suorum, docilem se obsequentemque (uti solet) etiam nunc in praesentia praebuit. Nos vero nisi Alexandrum benevolentiae in hanc urbem vestram luce perstringamus, obscurumque, non mediocriter nobis peccare videmur. Sicut enim temperantiae proprium est, ut modestam se per omnia praebet; ita regiae virtutis vestrae est (sinit, quae me ita loqui) pra omnibus in gratia & amore esse, eo quod & primi sapientiae interpretes constitueritis, primique Deum, qui est, agnoveritis; simulque interpretibus delectis, noctroque suffragio ulro recepto, & impostore circulatorum rejecto, viris gravibus, omnique admiratione majoribus vere adhaeseritis. Nam cui extremi Orbis incolae ignotum est, quanta sit in istis rebus adhibita industria? ita ut nesciam quid ei comparari possit: siquidem plerique in hac urbe cacutiebant, rerumque potiebatur homo ab infimis barathris emersus, qui quasi in tenebras cupidus veritatis ad mendaciam abducens, non frugi sermonibus, sed praestigii animos corrumpat.

XX. Quae in Athanasium Constantius.

Assentatores igitur acclamare, applaudere, alioque admiratione percellere, quos adhuc intra dentes mussitare, verisimile est: simpliciores vero ad istorum hominum dictata vivere, resque publica quasi aestu rapi; omnibus, tamquam si diluvium inundasset, contemptis; isque vir multitudini praeparat, qui (ut quam verissime dicam) nihil a cordonibus differebat: cui ea de causa unica contentio cum civitate fuit, quod eam in barathrum decidere non posset. Atqui praclarus ille, & egregius vir se sistere ad causam dicendam minime

PAGIUS

VIII. Georgius ante Pascha Alexandriam adventavit.

Hac autem sub Pascha in sacra Quadragesima acta sunt, per quod tempus jejuniis dediti erant. Interim egregius ille Georgius arrogatis sibi moribus Caipha cum Praefide Pilato contra pios Christi cultores debacchabatur. Certe ipso die Parasceves ingressus in quandam Ecclesiam cum Praefide & populis Ethnicis, intellecto hominum odio, quo illius violentum introitum aversebantur, auctorem, consularumque se praebuit crudelissimo Praefidi, ut eadem hora triginta quatuor virgines & matrona, item virique ingenui publice flagellis caderentur, inter quos virginem quandam studiosam literarum, & adhuc Psalterium manibus retinentem publice flagellari iussit: disceptus est a carnificibus liber, ipsa autem post flagella in carcerem reclusa est. His igitur ad istum modum paratis, ne in reliquum quidem tempus otium egere; quippe qui in illa alia Ecclesia, in qua ego potissimum per eos dies commorabar, eadem profus molientes, furore inferum etiam in templum immisso nihil non ege-

ausus, quasi iudicio condemnatus, ultro in exilium abiit: quem etiam ex re barbarorum est e medio tolli: ne etiam illos, dum ut quisque ei primum obvius est, quasi in scena lamentans, impietatem condeceat. Ille igitur in longum valere iubebitur.

Vobis autem convenit cum paucis sociari, vel potius solos, omnes alios gravitate antecellere, cum virtute & mente tantopere abundetis, quantum ipsa facta clamant, quae per univrsam prope Orbem de praedicantur, maxime prudentia. Utinam detur mihi, ut & secundo tot nuncios de vestris laudibus praconisque magnificis audiam! O qui & majores industria obscuratis, & posteris vos praclarum exemplum relinquitis, quique soli duces verbis factisque praestantissimum delegistis, idque sine ulla vel ad breve tempus dubitatione. Ergo animose ab humilibus istis & terrenis deficientes, ad caelestia evehamini, duce itinerisque commonstratore reverendissimo Georgio, viro in huiusmodi rebus omnium mortalium exercitissimo, cuius opera & in futurum cum optima spe agetis, & in praesentia sine difficultate vivetis.

Utinam publice omnes in hac urbe ab ejus voce, velut a sacra anchora, pendeant; ne sectionibus, & adulationibus adversus eos indigeamus, quorum mentes corruptae sunt; quibus quam maxime denunciamus, ut abstant ab Athanasii studio, ne recordentur superflua illius garrulitatis: alioqui sero sentient, se summis periculis obnoxios teneri; ex quibus haud scio an quisquam eloquentium seditiosos illos eripere possit. Siquidem absurdum esset, perditissimum Athanasium, & de turpissimis sceleribus convictum, quibus nunquam par supplicium luerit, etiam si decies occidatur, solum ex solo vertentem in alias perpetuo sedes depelli; & ejus assentatores, & ministros, homines praestigiatos, talesque quos nefas sit nominare, sincere hic turbas facere: de quibus jampridem Iudicibus praecipitum est, ut eos occidant: qui for-

XXI.

Adhortatio ad Arianismum.

XXII.

Calumniatur Athanasium.

IX.

Matth. 10.

CHRISTI 356.

LIBERII PAP. 5.

CONSTANTII IMP. 20.

fortasse ne sic quidem perituri sunt, si mature a prioribus delictis resiliant, & tandem ab istis transfugiant, quibus sceleratissimus Athanasius se duces praebuit, qui Republicae nocuit, & sanctissimis hominibus impias, & nefarias manus intulit. Hucusque Constantii epistola ad Alexandrinus; cui Athanasius mox subdit illam adversus Frumentium Episcopum datam Tyrannis (ut ait) ejus loci, hisce plane verbis (a).

(a) Apud Athan. ubi supra.

XXIII. Constantius quid in Frumentium rescribat.

Magno nobis studio & cura est optimi cognitio: arbitrabar enim hoc genus solertiae, & diligentiae omnibus mortalibus aequae impertiri debere, quo talia de nimine sentientes vitam cum spe transigant, sine controversis dissentionibusque de vero & justo. Hac igitur cura cum & vos prosequi dignamur, paria cum Romanis impertientes; unum cum illis in Ecclesiae dogma retinere jubemus. Quapropter Frumentium Episcopum, quam primum in Aegyptum dimittite, & venerabilissimum Georgium, & alios per Aegyptum Episcopos, qui in creandis iudicandisque Episcopis summam auctoritatem habent. Scitis, & meministis (nisi eorum, quae publice constant, ignorantiam simuletis) Frumentium ab Athanasio, homine omnibus malis obnoxio, in hunc ordinem vitae cooptatum esse; qui cum ex omnibus criminibus iure ipsi objectis, nihil prorsus diluere posset; excidit statim a sua cathedra, & ut in vitam, ita & in locis omnibus errabundus saluta semper ex solo vertit, quasi mutatis sedibus scelera sua effugere posset.

XXIV.

Cuncta in Athanasium convertuntur.

Si igitur sponte obtemperet Frumentium, rationesque reddat de universa seditione; certum est apud omnes, eum nihil a legitimis Ecclesiasticis, fideque quam nunc obtinet, dissentire, eoque iudicio accepto, rationibusque vitae redditis, ab illis, penes quos est earum rerum auctoritas & censura, Episcopum constitui debere, si modo ipse se re vera & iure Episcopum videri velit. Quod si procrastinationes aucupetur, iudiciumque fugiat; evidens o-

PAGIUS

Duplex fuga Athanasii ex ejus Scriptis deducitur.

no ante diem Paschatis die septima Aprilis celebrati, Alexandriae in quadam Ecclesia latuisse, & ne ab Arianis interceptus de medio tolleretur, in fugam se dedisse. Intelligimus praeterea, Georgium Ecclesiae Alexandriae inchoatam, in eam urbem non venisse cum Syriano Duce, die nona Februarii, qua Athanasius fugam arripere coactus est, sed duntaxat tempore Quadragesimae in eam urbem introiisse; quod ipsemet Athanasius in Apologia de fuga sua pag. 704. disertè etiam testatur; Deinde, inquit, superveniens per tempus Quadragesimae, qui ab ipsis Cappadocia missus fuerat Georgius, scelera quae ab iis didicerat, cumulatoria reddidit. Videre enim erat post septimanam Pascha virgines in carcerem detrudi, &c. Praeterea Athanasius in Apologia sua ad Constantium pag. 692. de vi quibusdam Episcopis illata locutus subiungit: Hac cum ego admirarer, & iis cogitatione perplexus haerem, ecce denuo alia atrox fama de Aegypto

minimo documentum est, eum sceleratissimè Athanasii verbis inductum, impie adversus Deum agere; cum eodem modo in sceleribus, quorum ille convictus est, pergerat: periculumque est, ne, peragrata Auximi, vestrates nefarias & impiis sermonibus corrumpat, nec solum Ecclesias confundat ac turbet, & in summum numen blasphemias dicat, sed ne singulis quoque gentibus vastationem excidumque conciliet. Certus enim sum, eum ubi aliquid addidicerit, comparatam ingenti in publicum utilitate ex venerandi Georgii familiaritate, & ceterorum qui doctrina pollent, ad suas sedes reverfurum esse, utpote jam exacte in disciplinis Ecclesiasticis eruditum. Deus vos servet, fratres carissimi. Haecenus ad Auximates Constantius Imperator. Subdit haec autem Athanasius:

His ego auditis, & per eorum lacrymas, qui ista recensebant, visis; fateor quod res est, in eremum me retuli, id ipsum cogitans, quod & tua majestas videt, in eo ipso ad te perveniendi esse impedimentum, quod ideo querebar, ut ad Praefectos abducerer. Nam si contra me subscribere recusantes, talia tantaque passi sunt; laicisque, qui noluerunt cum Arianis communicare, mors imperata est: cui dubium, quin Sycophanta in me novas, & infinitas species occidendi moliti essent, post mortem meam, in quos & quod libitum fuisset, acturi, majoraque adversus nos mendacia constituri, utpote securi liberique ad omni reprehensore? Non enim metu tuae pietatis fugi: sed quod eorum furor ex actis ipsorum cognitum haberem, cogitaremque eos, ne de iis quae praeter animi sententiam gesserant, convinci possent, quidvis, ut me occiderent, ausuros.

XXV.

In eremo Athanasius moratur.

Ecce enim cum tua humanitas non ultra quam extra civitatem, provinciamque suam, Episcopos evocari iusserat, isti praecleari viri, supra mandatum tuum temerarii, longius quam ultra tres provincias, in loca deserta insolita, horribilia, bo-

XXVI.

Proferri- ptio Episcoporum.

& Lybia nobis ad aures allabitur, Episcopis prope nonaginta pulsit, Ecclesiisque professoribus Arianis tridui, sexdecim in exilium actis, ceteris deinde aut fugatis, aut ad simulationem haereses coactis, summam illatam fuisse persecutionem. Siquidem cum Alexandria per diem Pascha & diebus Dominicis in loco deserto, juxta caemeterium in orationibus haerent, ductor exercitus amplius tribus armatorum millibus succinctus, gladius telaque ferentibus, impressionem in Christianos fecit, &c. Ex hoc ultimo loco discimus, D. Athanasium hoc anno die Paschatis in solitudine, ac extra urbem Alexandrinam fuisse, ideoque in Oratione ad Orthodoxos, quando de malis ipso die Parasceves perpetratis loquitur, iis verbis feriam sextam majoris hebdomadae non intelligere, sicuti nec per Dominicam Resurrectionis, de qua paulo post sermonem habet, diem Paschatis. Antiqui enim quamlibet diem Dominicam, Resurrectionis Dominicam plerumque appellant. His

po-

CHRISTI
356.

LIBERII PAP.
5.

CONSTANTII IMP.
20.

homines senes, & annosos Episcopos eiecerunt: alii enim ex Libya in Magnam Oasim, alii ex Thebaide in Ammoniacum Libyæ deportati sunt. Neque rursus formidine mortis ne in fugam dedi, ne quis me timiditatis accuset; sed ut Salvatoris præcepto obtemperarem, cujus mandatum est, ut contra persecutores fugam, contra indagatores latebris utamur: ne si nos in apertum periculum offeramus, acrius provocemus persequentium furorem: siquidem in aëquiliario est, & se ipsum occidere, & se inimicis ad occidendum propinare; qui autem fugit, ut Dominus præcepit, is temporum articulos novit, & vere suis persecutionibus cavet, ne usque ad sanguinem fundendum evecti, rei suæ ejus præcepti, quod homicidium verat.

XXVII.

Quam autem nos perditii criminatores voluerint, satis constat ex iis quæ denuo committunt, quibus studium suum, sanguinariamque voluntatem egregie produunt. Quæ si audieris, religiosissime Princeps, satis scio, magno opere admiraberis: audacia enim eorum talis est, ut nemo non obstupefeat. Quanta autem sit illa, paucis, quaeso, accipe. Dei Filius, Dominus & Salvator noster Jesus Christus, homo propter nos factus, profligata morte, & liberato a servitute & corruptione humano genere, inter cætera dona sua largitus est nobis in virginitate exemplar angelicæ sanctitatis. Certe puellas ea virtute præditi, sponsas Christi Catholica Ecclesia appellare solita est: quas Ethnici conspiciunt, ut templum Verbi, admiratione prosequuntur. Nusquam enim alibi sanctum illud & cæleste æterna virginitatis mandatum feliciter adimpletur, nisi dumtaxat apud nos Christianos; atque in eo magnum documentum est, plane apud nos esse veram religionem. Has præ reliquis omnibus beate memoriæ religiosissimus pater tuus Constantinus Augustus in pretio habuit, & sua religiositas sepe eas in suis scriptis pretiosas & sanctas nominavit.

Laus sacrarum Virginum.

PAGIUS

positis, Athanasium, postquam die nona Februarii ex urbe Alexandria fugit, in eadem tempore Quadragesimæ, quæ hoc anno die vicesima prima mensis Februarii coepit, reversum esse, manifestissime liquet. Is enim, qui Syriam persequente Alexandriam die nona Februarii reliquit, in eadem rursus urbe tempore Quadragesimæ reperitur, & ne in Arianorum manus incidat, rursus fugam se dat, ut ex laudata ad Orthodoxos Oratione constat. Hinc in epist. ad Solitarios pag. 843, ait: Deinde post acta ista Syriani, post tanta facinora, post virginum contumelias, approbans hujusmodi mala, iterum scribit (Constantius) Senatui, populoque Alexandriæ noventutem sollicitans, ut omnes simul in unum coacti, Athanasium persequantur, aut scirent, infestis sibi pestiferisque esse. Athanasius autem, antequam ista mandata supervenirent, in via jam a Syriano Ecclesia, alio acceperat, non immemor ejus quod scriptum est: Sed abscondere

Has nuper præstantes viri Ariani, nostri scilicet calumniatores, insidiatoresque, usi ad hoc & Episcoporum opera, & ministerio Judicum, detractis vestibus nudaverunt: & ab eremitariis suspendebant; lateribus earum ita jam tertio laceratis, ut nunquam quicquam tale neque facinorosissimi quidem homines passi sint. Pilatus enim, qui inserviebat per id temporis Judæis, lancea unum latus Salvatoris perfodit: isti autem rabie sua Pilatum vice-runt, cum non unum latus Christi, sed utrumque lacerarint; membra enim virginum præcipua & propria Christi sunt. Omnes certe, quotquot scelera ista audiunt, vel ad solam famam exhorrescunt; isti soli nihil veriti sunt denudare & lancinare impolluta membra, quæ puellarum æterna virginitas Christo dedicaverat. Et, quod teterrimum est, si quando male audirent, & conviciis ob tantam crudelitatem pulsarentur; pro erubescencia, qua tingi debuerant, causabantur sese id tuo jussu & imperio perpetrasse: tanta illis audacia est & improbitas ad omne facinus.

XXIX.

Nihil certe in persecutionibus tale quid gestum esse audimus; quod si tale quid gestum reperitur; non decuit tamen sub te Christiano Principe virginitatem istiusmodi contumelias exagitari, aut tantam crudelitatem tuæ majestati imponi & adscribi: talia enim scelera impietatis in Filium Dei, & in consecratas ejus virgines hæreticis conveniunt. En audis, lector, tanti Patris sententia, in quorumnam sit opera, dicatas Deo virgines ludibriis afficere, & probris atque pudendis contumeliis labe-factare; ut ex his plane intelligas, in quorum classem rejiciendi sint perditissimi hæretici nostri temporis, Arianos impietate superantes; dum eas illi, ad extorquendam communionem ab ipsis, eo modo flagellis cædere consueverunt, Imperatoris causantes mandatum: isti vero in odium sanctissimæ, quæ a temporibus Apostolorum viguit in Ecclesia, observantiæ, sa-

CR-

paullisper, donec furor prætereat. Harum autem litterarum administrator Heraclius fuit, &c. Quod consilium ipsummet secutum esse, & ad tempus tantum recessisse dubitari non posse videtur.

Nec est quod quis respondeat cum Baronio anno CCCXLII. Hermantio in Vita S. Athanasii lib. 5. cap. 14. & Papebrocio in Vita ejusdem, die secunda Maii, inserta cap. 13. eam ad Orthodoxos epistolam ab Athanasio scriptam, quando Gregorius anno CCCXLI. Sedem Alexandriam invasit, non vero currenti anno, quo ea iterum a Georgio occupata. Jam enim anno CCCXLI. num. XXVI. & seqq. vulgarem illum errorem evertimus, eamque epistolam ad hanc secundam invasionem spectare demonstravimus. Tantum enim abest, ut in priori illa irruptione in aliqua Alexandria Ecclesia obfessus fuerit. Athanasius, indeque ad fugiendam persecutionem evaserit; ut ipsummet in epistola ad Solitarios testetur, antequam Ecclesiæ occuparentur, alii ca-

X.

Epistola ad Orthodoxos ab Athanasio hoc anno scripta.

de-

CHRISTI
356.

LIBERII PAP.
5.

CONSTANTII IMP.
20.

cratas Deo virgines (proh dolor!) profuturæ veneranda Christo dicata membra cogunt, easque reddunt & Catholicæ religionis & religiosissimæ professionis apostatas; ut hac ex parte lugubriores nobis threni, quam Athanasio, scribendi essent, & terriores næniæ concinendæ. Sed res gestas hæc oratio profectatur.

XXX.

Heraclius mittitur contra Athanasium.

(a) Athan. epist. ad Solitar.

Quomodo autem ab Heraclio Comite Constantii Imperatoris ejusmodi litteræ & edicta contra Athanasium Alexandriam perlata fuerint, idem S. Athanasius alibi significat his scilicet verbis (a): Deinde post acta ista Syriani, post tanta facinora, post virginum contumelias, approbans hujusmodi mala, iterum scribit Senatui populoque Alexandriæ, juvenutem sollicitans, ut omnes in unum coacti Athanasium persequantur, aut scirent sibi infestos pestiferosque esse. Athanasius autem, antequam ista mandata supervenirent, in via jam Ecclesia a Syriano, alio abscesserat, non immemor ejus quod scriptum est: Abscondere paulisper, donec furor pertranseat. Harum tamen litterarum administrator Heraclius fuit, titulo dignitatis Comes, præcurfor cujusdam Georgii a Cæsare missi, non Episcopi quidem, sed exploratoris: num enim Episcopus fuerit qui ab illo mittitur? minime gentium, ut ea quæ facta sunt, & proxima ipsius introitus abunde testatur. Edicta igitur, quæ Imperator scripsit, publice propostæ sunt. Postquam enim a Magno Oficio eas litteras acceperat, nec inveniret sue mutationis verisimilem causam; excogitavit illam, quæ minime sibi suisque consiliariis congrueret. Dixit enim, se fratris sui divina & beate memoriæ amicitiam reveritum, temporarium Athanasio accessum ad se permisisse. Quæ res & ipsum in promissis fallacem, & erga fratrem mortuum ingratum ostendit. Et post multa in ejusdem detestationem, institutam semel de Heraclio Comite missa cum litteris orationem assumens, hæc habet (b):

(b) Athan. epist. ad Solitar.

PAGIUS

derentur, alii in carcerem truderentur, alii bonorum proscriptio multarentur, sese Alexandriam reliquissent, & Romam profectum esse: Athanasium autem priusquam ista fierent, cum rem auditions tantum accepisset, Romam navigavit, non ignarus hæretici furoris. Quare ea ad Orthodoxos epistola ad priorem invasionem immerito trahitur, ex eaque etiam male deducitur, invasionem illam tempore Quadragesimæ peractam. Nam quæ hoc anno facta, tempore Quadragesimæ contigisse ex indubitatis Athanasii locis numero præcedenti recitatis certo constat; priorem vero eidem tempori adscribendam, ex una ad Orthodoxos epistola, quæ non de ea, sed de secunda invasionem loquitur, dumtaxat inferri potest. Is itaque error e vita Athanasii in posterum eliminetur, certumque maneat, Gregorium anno CCCXLI. Alexandriam incerta anni tempestate venisse; Georgium currenti anno ad eandem civitatem Quadragesimæ tempore per-

Ita nunc quoque contra Athanasium, Comitem Heraclium missi, & Edicta sua publice proposuit; & minas de auferendis panibus, & idolis evertendis, per litteras denunciavit, & magistratum & plebeiorum captivitatem expectandam esse, nisi pareatur. Et in his periculis denunciandis non veritus est Heraclius publice & magna voce dicere, Cæsarem jubere, ut Athanasius repudietur, & Ariani Ecclesiæ dentur. Omnibus ibi non sine admiratione nutu inter se verbisque interrogantibus: Num Constantius hæreticus factus esset? quanto ea res flagitiosior erat, tanto majori vi eam urgebat, Senatoribus, magistratibusque, & Ethnicis idolorum Aeditis compulsi, ut istiusmodi postulatis subscriberent, pollicerenturque se pro Episcopo recepturos, quem Imperator mitteret. Probe admodum Constantius ad canones vindicandos ista designavit, qui in locum vicemque Ecclesiæ, & populorum Christianorum, a foro, & idolorum Aeditis istiusmodi pacti syngraphas postulavit: utpote conscius se non Episcopum Christianis, sed scriptoribus istius pacti Curiosum immittere. Ethnicis igitur ut idolorum suorum securitatem redimerent, nonnulli ut questum suum assererent; invidis animis subscripserunt, atque perinde ab illis habitum est, ac si non Episcopus sed Præses aut Prætor aliquis in provinciam a Cæsare mitteretur: tanta erat, Edictis adhibitis, vis mirarum. Quid enim Ethnicis homines facerent, nisi hoc ipsum quod Imperatori placeret?

XXXI.

Quid Heraclius Alexandria.

XXXII.

Populis autem in Magnam Ecclesiam convenientibus (erat enim quarta sabbati ante Pentecosten) postridie Heraclius Comes, adjuncto sibi Ægypti Præfecto Cataphronio, & Faustino Catholico (erat ejus nominis magistratus) homine & genere Bithyno, & opinionibus hæretico, juvenes forenses & idolorum adoratores concitat, ut ex præcepto Imperatoris invaderent Ecclesias, & populos lapidarent: plerique autem populorum jussione e sacris facta abierunt.

Grassatio in Alexandrinos Catholicos.

XI.

Athanasium Constantium adire mandatur.

venisse; ac denique Athanasium hoc anno bis ex urbe Alexandria fugisse, die nempe nona Februarii, quando in eam Syrianus Dux irrupit, iterumque tempore Quadragesimæ, quando Georgius Pseudo-Pontifex Alexandrinus in eadem urbe omnia susceperat.

Athanasium postquam ex urbe Alexandria fugit, in solitudinem secessit, ut ipsummet in Apologia ad Constantium pag. 690. & 697. testatur. Ibidem Apologiam de fuga sua, quando a Syriano Duce persecutionem pattebatur, statim scripsisse videtur, cum necdum factus esset certior cædium a Syriano Ecclesiæ invadente patratarum, dum adhuc ipse in sacrario esset: nam gratias agit Deo, quod salvari potuerit populo prius dimisso, & nullam alterius violentiæ mentionem facit, quam ejus, qua ipsummet interceptionem Dux & milites moliebantur. Nec refert, quod in eo Opusculo referatur Hosii lapsus, qui anno sequenti contigit; videtur enim parenthe-

vant, aliquot mulierculis remanentibus. Res agitur, ut imperatum fuit; ariturque miserabile spectaculum. Modo enim ab oratione se mulierculæ sessum receperant, cum levis armaturæ forensis illa juvenis cum lapidibus & fustibus irruens, cæteras lapidibus incesserent: sacra autem virginum corpora plagis concidunt, injectaque in vestes manu, trahunt, capita denudant: eas vero quæ inter trabendum obnitebantur, calcibus pulsant.

XXXIII. Gravia quidem ista & nimium gravia; sed tamen quæ insecuta sunt, multo graviora, & genere contumeliæ prorsus intoleranda. Cum enim scirent pudicitiam virginum, & aurium integritatem, & quod patientius ferrent lapides & fustes, quam obscæna verba; sedissimis dictis inter invadendum utebantur: & hæc Ariani juveni uti suggererant, quippe qui ad ista dicta & facinora cachinnarentur. Sacræ autem virginis, & altæ castæ mulieres, ut morsus aspidum, ab istiusmodi vocibus refugiebant. Christi vero perduelles suam quoque operam, ut hæc fierent, addebant: nec dissimile est veritati, ipsos eadem cum juvenute illas voces concinuisse: delectabantur certe petulantia & obscenitate verborum, quæ a juvenute jactabantur.

XXXIV. Deinde cum mandatum Cæsaris omnibus suis partibus implevisset (hoc enim illis studio erat, hoc Comes & Catholicus præcipiebant) subsellia, thronum, mensam ligneam, tabulas Ecclesiæ, & cætera quæ poterant, foras elata combusserunt ante vestibulum in magna platea, & ibura sparserunt. O quis hæc audiens non fleverit? immo quis non, ne ista audiat, aures occluserit? Idola igitur sua laudibus ferebant, dicebantque: Constantius Ethnicus factus est, & Ariani nostra agnoscunt: nihil enim curant Ethnicos mores præferre, modo ipsorum hæresis stabiliatur. Nam & buculam Cæsareos hortos irrigantem adorti sunt immolare; atque immolassent, nisi femina fuisset: eas enim immolari suis vi-

PAGIUS sis postea adjecta margini ab ipsomet Athanasio, & a Librariis imperite inserta textui. Dum in ea solitudine versatur, Imperatorem adire deliberat, fiduciam habens excusandi sui primum apud Deum, deinde apud Imperatorem, si quis cum accusare vellet, ut ipsomet Athanasius in Apologia ad Constantium pag. 690. scribit. Qui pagina sequenti subdit: Nihil mihi mali conscius, ad Pietatem tuam cum hac defensione properabam. Tum subijcit pag. 692. Jamque mihi iter ingrediendi, relicto eremo, fama decerpente advolat. Ubique enim jactabatur, Liberium Roma Episcopum, &c. aliisque complures in exilium exterminatos esse, eo quod contra nos suscribere recusassent. Dein scribit, se denuo fama accepisse, cum Alexandria per diem Paschæ & diebus Dominicis in loco deserto juxta cimiterium in orationibus hærent Christiani, ductorem exercitus impulsionem in Christianos fecisse. Narratis postea quæ post Pentecosten acta fuerant pag. 693. sub-

tibus nefas esse agebant. Hæc religiosi Ariani, quod existimabant in nostram ignominiam redundare, una cum Ethnicis faciebant. Cæterum divinum supplicium eorum scelera declaravit, manifesto demonstrans, eos, ut impie credendo, non in alium quam in ipsum Dominum peccare; ita quoque & ista faciendo, in ipsum Dominum suas injurias committere: quæ res exitu istius miraculi evidentius patuit.

Quidam enim ex petulantioribus juvenibus interiora penetrans, audacter se in throno sessum recepit, & inter sedendum fornicarios rumbos de naribus insouit; mox deinde consurgens, magna vi thronum convellens ad se destrabit, minime advertens in sese ultionem divinam attrahere. Ut enim olim Azoti incolæ (a) ausi Arcam (a) atingere, quam illis vel oculis attingere nefas fuit, statimque secundum hoc factum peribant, sed ita ut prius tormentis excruciantur; ita quoque miser iste ausus sellam convellere, fragmento ligni inde in ventrem ipsius resiliens, & quasi ab ipsa ultione impacto, intestina sua perforavit, & eadem vi qua solum disumpere conabatur, rupta alvo, sua intestina effudit; celeriusque quam ipse thronum auferret, thronus ei vitam sustulit; effusus enim (ut dictum est) visceribus, collapsus est; & inde asportatus, post unum diem expiravit. Alius item cum frondibus ingressus, & ut Ethnicus, eas manu per ludibrium agitant; statim obortis tenebris, ita oculis caligavit, ut nihil videret, neque intelligeret ubi terrarum esset; quem jam jam collapsurum ii qui aderant manibus ducentes, vel potius gestantes e templo extulerunt, adeo ut vix post diem ad mentem redierit, nihil memor eorum quæ vel fecerat, vel passus erat. Quibus conspectis, Ethnicis quidem in metu erant, neque plura ausi sunt.

Ariani autem ne ita quidem ullo rubore repressi, quemadmodum Pbarao, magis magisque indurabantur: quippe qui & ipsi quo-

jicit: Ego tamen ne tunc quidem destiti, sed iterum persecutus sum iter ad tuam Pietatem. Tandemque pag. 697. concludit: In eremum, factor, rursum reverti.

Professionem itaque illam Athanasius suscepit, postquam secunda vice Alexandria tempore Quadragesimæ fugit; cum in itinere fama accepisset quæ Alexandria Paschatis tempore, ac post Pentecosten acta fuerant. Porro, quia Athanasius ipse non explicat quousque pertenderit, Papebrocius die secunda Maii in Vita S. Athanasii cap. 25. suspicatur, eum usque in Syriam aut Palæstinam pervenisse. Etenim, inquit, epistolam encyclicam contra Arianos ad Episcopos Egypti & Libya scribens Athanasius, quæ sub nomine prima Orationis contra Arianos Operibus ejus inseritur Tomo primo, simul indicat, se tunc in Ægypto non fuisse. Verum ex ipsamet epistola encyclicam manifeste apparet, eam hoc anno scriptam, antequam Georgius Ecclesiam Alexan-

XXXV. S. Thronus ignominia affectus.

(a) i. Reg. Divina ultio in factis illegis.

XXXVI.

XII. Athana. sius ad Episcopos Egypti & Libya scribit.

Fauftinus quoque suas spes humi & inferne haberent, in Cæsare nimirum, & in ejus eunuchis: Ethnicos igitur, vel potius ex Ethnicis teterrimos quosque talia designare permittebant. Habebant autem sibi ad istiusmodi histrionem, & Ethnicos concitantem Faustinum titulo Catholicum, moribus autem circumforaneum, & animo protervum. Ipsique per similia instituerunt facere: ut quemadmodum hæresin suam ex aliis hæresibus expresserant; ita quoque cum protervis hominibus in commune peccantes, aliquid tamen proprii sique in sceleribus & quasi peculiare sibi quærebant. Alii igitur (quemadmodum jam dixi) per illos faciebant.

Que autem per se designarunt, qui quæso, non sperant omnem malitiam & carnis immunitatem? Quas ades non depopulati sunt? Quam domum sub specie quærendi non diriperunt? Quem horum non conculcaverunt? Quod sepulcrum non aperuerunt, eo prætextu; quasi Athanasium quaererent, cum nihil nisi rapere, & spoliare studebant? Quos hominum ades obsignata sunt? Quam multa, quæ in hospitalibus erant, militibus administris suis donaverunt? Quis illorum scelerum expers fuit? Quis illis obvius non sese in foro occultavit? Quis non ob istos, relictis ædibus, in deserto pernoctavit? Quis cum sua servare ab istis festinaret, non plura insuper perdidit? Quis maris imperitus, non maluerit mare, marisque pericula experiri, quam illos minaces videre? Multi autem domicilia permutarunt, de porticu in porticum, & ex urbe in suburbana transfugerunt. Quam multi, & quam magnas multas sustinuerunt, & cum non esset unde luerent, nutuo pecuniam sub usuris acceperunt, non alia de causa, quam ut eorum insidias effugerent? Omnibus enim se terribiles ostendebant; ad omnes se magnifice jactabant, Imperatorem, in ore habentes, ejusque terrorem & minas denunciantes; cum ministros ad sua scelera haberent Ducem Sebastianum, secta Manichæam, petulantem, ferocem, Præfectum item, & Comitum, & hypocritam Catholicum.

Multas certe virgines, quæ & eorum Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS xandrinam invasisset, & dum adhuc Athanasius post primam suam fugam in solitudine commoraretur. Nam pag. 290. Athanasius loquens de quadam Formula Fidei ab Episcopis circiter octodecim subscripta, omnes ostendit ab Eusebianis ordinatos, ad Orthodoxos Episcopos per calumniam subvertendos, additque: Ob eandem causam Georgium quandam ex Cappadocia conduxerunt mittendum ad vos; cuius tamen nulla habenda est ratio: dicunt enim in his partibus, quod ne quidem Christianus omnino sit, sed idolorum zelator, & moribus carnifex, ideoque ab eis electum esse, ut possit injurias, rapinas & cædes facere: ad hæc enim exercitatus est diu, & quæ Christiana Fidei sunt, prorsus ignorat. Quibus ex ver-

impietatem damnabant, & veritatem agnoscebant, ex ædibus suis deportarunt, aliasque ad negotia sua euntes contumeliis affecerunt; operamque dedere, ut a proterviorebus adolescentibus denudarentur: suisque mulieribus potestatem concessere, ut quam vellet indigne tractarent. Græves igitur & fideles matronæ illis de via cedebant; uxores autem eorum, veluti Bacchæ & Furia circumcurstantes pro calamitate habebant, si neminem invenirent, cui injuriam facerent; eumque diem, quo malefacere non dabatur, cum maxore transigebant. In summa ita erant feri, & acerbi in omnes, ut carnifices, homicidæ, nefarii delatores, malefici, & quidvis potius quam Christiani ab omnibus vocarentur. Quippe qui Scythas imitantes, raperint Eutychem subdiaconum, virum probe Ecclesiæ inservientem; quem primum scuticis usque ad mortem curaverunt verberari, deinde ita moribundum in metallum mitti, & non in quodvis metallum, sed in id quod Pheno appellatur, in quod homicidæ cum condemnatur, non nisi ad paucissimos dies superesse potest: & quod immanius est, ne paucis quidem horis ad curationem vulnerum concessis, hominem statim in metallum deportarunt: predicantes, si hoc fieret, omnes in metu futuros, & secum consociatum iri. Cæterum ille non longe avectus, cum imbecillior esset, quam ut ad metallum perducî possit, ex dolore vulnerum in itinere decessit. Et ita ille quidem cum gaudio mortuus est, possidens gloriam martyrii.

Impii autem ne ita quidem rubore repressi sunt, habentes (scriptum est) viscera sine misericordia: immo quiddam prorsus satanicum meditato studio designarunt. Cum enim populi pro Eutychio precibus suis suppliciter intercederent; rejectis populorum precibus, quatuor pro eo bonos, & ingenios viros, & inter alios Hermiam lavantem pedes peregrinorum, abripi jusserunt; quos Dux multis plagis concisus in carcerem conjecit. Ibi Ariani Scythis crudeliores, postquam videre eos verberibus nondum enectos, expostulare cum Duce occipiunt, mimitatque sunt, se eunuchis scripturos quod non ad ipsorum arbitrium Cccc fl-

XXXIX. Ariano- rum crudelitas.

bis habemus, necdum Alexandriam pervenisse Georgium, imo nec fama quidem adhuc Ægyptiis notum fuisse, cum eam epistolam encyclicam contra Arianos, ad Episcopos Egypti & Libya Athanasius scriberet; ideoque eam ab hoc Sancto in suo recessu post irruptionem Syriani Ducis, & ante suam in urbem Alexandriam reditum, ac ante introitum Georgii in eandem civitatem exaratam esse, & ex consequenti nihil eam habere commune cum professione, quam Athanasius versus Constantium suscepit, postquam secunda vice Alexandriam relinquere coactus est. Baronius eam epistolam encyclicam usque ad annum CCCLXI. distulit, quo ideo ejus fundamenta evertemus.

flagellaret. Quorum verbis ille conterritus, iterum homines flagellare incipit: ipsi autem qui verberabantur, non ignari cur vapularent, & per quos falso delati essent, nihil aliud dicebant, nisi se ob veritatem flagellari: Non communicamus, dicentes, cum hæreticis; verberato, ut libet: Deus autem ob ista te judicabit. Impii vero eos in carceribus periclitari morigite cupiebant. Populus autem Dei, cognita opportunitate temporis, pro eis intercessit, atque ita ut inde post dies septem plus minus liberati fuerint.

XL. Eusebiani vero quasi eo ipso graviter habitis fuissent, alia crudeliora magisque nefaria moliti sunt facere, quæ quidem immania aliorum ingeniis videntur, ipsorum vero hæresis hostilia in Christum profertenti prorsus consentanea. Siquidem Christus nos admonet (a), ut pauperam memores essemus, & vendenda esse bona, & danda in eleemosinam: Esurivi (inquit) & dedistis mihi manducare; sitiivi, & dedistis bibere: quod enim uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Isti autem, ut re vera Christo infestis, ejus voluntati hæc ex parte obistere conati sunt. Cum enim a fratribus in egenos & viduas, quibus in Ecclesiis, que jam per Ducem in Ariano- rum potestatem concesserant, sedere non liceret, ac proinde in locis per clericos, in quorum tutela erant, assignatis versarentur, eleemosynas benigne conferris conficerent: non ferentes hanc pietatem, miseris illos ferire ac verberibus insectari cœperunt: criminibus quoque in donatores eleemosynarum intentatis, illos apud Ducem eo nomine accusarunt, utentes ad ea opera ejusmodi militis.

XLII. Gratium id admodum fuit Sebastiano: nam apud Manichæos misericordia non est, & pro re hostili habetur pauperum commiseratio. Erat igitur nova expositulatio, & tribunal primum ab ipsis excogitatum, ubi de beneficio reatus fieret, & miserator accusatione impeteretur: & is qui beneficium acceperat, vapulare. Malueruntque pauperem esurire, quam liberam aliis misericordiam permittere; & hoc quoque ab antiquis Judæis ipsi novi Judæi didicerant. Nam & illi cum vidissent, cæcum a natiuitate, visum recepisse, & eum qui multis temporibus paralyticus fuerat, sanatum esse: auctorem quidem beneficii Dominum nostrum vituperabant; beneficio autem illo affectos, ut transgressores condemnabant. Quis igitur non ad ista obstupuit? Quis non hanc hæresin ejusque assertores execratus est? Quis non cognovit Arianos belluis immaniores esse?

XLII. Atqui scelerati, id quod per ista sua facinora capiabant, minime assecuti sunt, sed magis odium suum apud omnes intenderunt. Sperabant enim vi, & insidiis multos cogi posse, ut secum communicarent;

sed res illis in contrarium cessit. Qui enim ista patiebantur, eas calamitates iamquam martyrium sustinebant, minime prodentes aut inficientes piæ in Christum fidem. Extranei autem, qui ista spectabant, in quo numero etiam Ebneti erant, Arianos, ut Antichristos & carnifices, execrabantur: est enim genus humanum amans pauperum, & pronum ad misericordiam; sed Eusebiani humanam mentem excurant. Egeni porro, qui ita vapulabant, optassent forsitan, vel a quovis beneficium accipere; verum id Eusebiani Judicium & Comitibus imperio succincti, quibus libertas potestas erat quemlibet affligendi, nequaquam permittere voluerunt.

XLIII. Quæ enim in presbyteros & diaconos fecere; & quomodo ipsos sub Duce & Judicibus in exilium egerit, eorumque amicos militari manu extraxerunt, Duce Gorgonio plagis eos concidente; & quo modo omnium, quod summe crudelitatis est, etiam, jam mortuorum membra artisque per summam scævitiæ discerpserunt, non est ut verbis enuncies: vincit immanitas omnem rationem eloquendi: quid enim tantum dixeris, ut rem ipsam elocutus videare? aut cuius primum mentionem facias, ut non invenias primis secunda; secundis tertia, ac deinceps posteriora quæque efferrationa? omnes enim eorum conatus cadere & impietate redundant. Et paulo post, hos immaniores fuisse persecutoribus Ethnicis, apta inter eos facta collatione, declarat his verbis:

XLIV. Ego enim a patribus audiivi (& verum arbitror) cum persecutio esset nata sub Maximiano, Ethnicos homines, fratres nostros Christianos, cum quererentur, latere abdidisse, eosque saepe pecunia multatos, & carceri mancipatos fuisse, non ob aliud, quam quod profugientes ad se prodere nollent, eosque eadem fide qua seipso tuendos putarent, non veriti ob id sese periculis obicere. At nunc mirifici isti novæ hæreseos inventores, nulla æque re, ut insidiis clari, omnia in contrarium faciunt: ipsi enim ultro carnifices effecti, & occultatos rimantur, ut eos e latebris eruant; & occultatoribus insidias nectunt, æque sibi inimicum & occultatum & occultatorem arbitrantes: ita natura cruenti sunt, & homicidæ, & scelerum amuli. Et paulo post:

XLV. Adhuc enim hæresis sevit, eosque qui illam nondum cognitam habent, ad noxam circuit: quibus autem nocuit, iis novam injuriam meditatur. Ecce enim post nocturnam grassationem malaque inde propagata, non intermittunt apud Casarem criminationem struere: neque id mirum, cum certi sint se se audiendos, modo impia asserant. Agunt igitur, ut damnatio gravior exilio infligatur, & ad necem rapiantur, quotquot impie hæresi non obtem-

Ariano- rum immanitatem omnes execrantur.

Quid Ariani in presbyteros, & Diaconos.

Persecutio Ariano- rum cæteris crudelior.

pe-

Barcæ Martyrium.

peraverint: & certe nunc eò genere crudelitatis sæviunt. Secundus igitur Pentapolitanus nomine tenus Episcopus, hominum mortalium teterrimus, ejusque in conjuratione socius Stephanus, non ignari, se de quavis injuria ob hæresis gratiam excusari posse, Barcam quemdam presbyterum nacti, nomine quidem Secundo similem, fide dissimillimum, ipsis non obtemperantem, calcibus obrutum interfecerunt. Ille autem cum occideretur, Sanctum imitatus, ita locutus est: Nemo me apud Judicem vindicet: habeo vindicem Dominum Jesum, pro cuius nomine ista patior. Illi contra hominis ita loquentis nihil quicquam inferti sunt, neque diei ullam reverentiam habuere, cum in ipsa Pentecoste hominem calcitrando eliderent. O novam hæresin sceleribus & impietatibus Diabolum totum, quantum est, induentem? Hæc Athanasius, post alias illatas Paschatis temporibus clades, paucis attingens res Pentecostis festo gestas: quarum aliis in locis uberiolem profecutus narrationem, sic ait (a):

XLVI. Gravita quidem ista, graviora tamen quæ postmodum commissa sunt. In hebdomada de sabbato post sabbatum Pentecosten, populus, completis jejuniis, ad orandum ad cœmeterium abiit, eo quod abhorrenter a communione Georgii. Quod cum homo omnibus modis sceleratissimus intellexisset; Ducem copiarum Sebastianum, secta Manicheum, ad vim & ad arma instigat. Igitur ille militari manu, infestis telis, cum alii gladios strictos, alii arcus gestarent, impetum in populum facit; raroque illic oratores depræhendens (nam plerique ut erat diei tempus, discesserant) zalia designavit, qualia par erat eum designare, qui istiusmodi hominibus aurem præbisset. Virgines enim ignibus flammantis rogi admotas adigebat ad confessionem Arianae religionis: ibi cum eas invitatas cerneret, corpora nudat, atque ita in faciem cadit, ut vix longo post tempore a suis potuerint agnosci. Viros autem quadraginta comprehensos nova ratione laceravit: virgines enim palmeis aculeos suos adhuc retinentibus ita terga eorum cecidit, ut alii sæpius a medicis ob tenacius inhaerentes aculeos frustra curati; alii curationem non ferentes, mortem oppeterint. Cæteros deinde omnes, quotquot comprehenderant, in eam par-em Ægypti quæ Magna Oasas appellatur, relegarunt. Corpora autem defunctorum initio ne suis quidem dari voluerunt, eaque pro libidine sui consilii infepulta clanculum habuerunt, quod putarent suam crudelitatem posse latere. Quæ in re recordes illi magno errore mentis tenebantur: necessarii enim amicique interfectorum, de confessione quidem suorum læti, sed mæsti admodum de subdactis corporibus, nec tacentes facti

Ann. Eccl. Tom. IV.

immanitatem, causam dedere, ut scelerum tragœdia semper in majus divulgarentur.

XLVII. Illi autem ex Ægypto & Africa hos Episcopos ad fugam exiliumque compulerunt, Episcopi Ammonium, Muim, Cajum, Philonem, exules & Hermem, Plinium, Psenosyrin, Palemonem, extorres & Agathonem, Anaganphon, Marcum, Ammonium, & alterum ejusdem nominis Marcum, Dracontium, Adelpbium, Athenodorum, presbyteros vero Hieracem & Dioscorum; quos tanta acerbitate raptaverunt, ut quidam in via, quidam in exilio mortem oppeterint, actis in fugam pluribus quam triginta Episcopis: siquidem illis studium fuit, secundum Achab quoquomodo, si fieri posset, veritatem e medio, tollere.

XLVIII. Quod ad Dracontium Episcopum spectat; hunc illum esse putamus ejus nominis virum, quem ex monacho, diu retius Episcopus, ut episcopatus onus susciperet: est veromentio apud S. Hieronymum de eodem Dracontio Episcopo exulante, atque Philone collega, quos S. Hilarion, cum petiit Ægyptum, invisit: ait enim cum aggit de ejus adventu in Ægyptum (b): Hilarion. Quinto igitur die Hilarion venit Pelusium, visitatisque fratribus qui in vicina eremo erant, & in loco, qui dicitur Lychnos, morabantur, perrexit post triduum ad castrum Theaubatum, ut videret Dracontium Episcopum & confessorum, qui ibi exulabat: quo incredibiliter consolato tanti viri presentia, post aliud triduum multo Babylonem labore, perrexit, ut videret Philonem Episcopum, & ipsum confessorum: Constantius enim Rex Ariano- rum favens hæresi, utrumque in ea loca deportaverat. Hæc de S. Hilarione Hieronymus; ex cuius testificatione & illud proditur, invisisse ipsum Christi confessorum anno qui sequitur Antonii obitum, qui contigit postsequentem annum.

XLIX. Porro ejusdem quoque auctoris assertione compertum habetur, tempore mortis ipsius Antonii eundem Hilarionem fuisse antatas, & norum ætatis sexagintaquinque: qui cum profecisset, puer invisisset olim Antonium annos quindecim natus, largitus sua bona pauperibus, monasticam vitam arripuit, quando desertum a Majuma Navale Gazæ septem miliaribus distans petiit, ubi magna miraque operatus, non Palæstinis tantum innotuit, sed toti pene Orbi conspicuus factus fuit; cuius ad monasticam perfectionem progressus, & præclaras ab eo virtutes & miracula edita, idem auctor pluribus persecutus est.

L. Sed jam ad cladem Orthodoxorum Ægypti Episcoporum revertamur, & quæ singulis Episcopis exulibus loca singulari fuerint præscripta, eodem auctore Athanasio recensamus, ac primum quæ his (c) præmittit ita scribens (c): Ecce enim nunc ad Solitar.

C c c c 2 de.

Traditæ Ecclesiæ Arianis.

denuo Alexandria, & in Ægypto, & per universam Libyam Constantius Imperator Ecclesias turbavit, & propalam edixit, ut Catholica Ecclesiæ, ejectionis præ religionis Episcopis, in universum hominibus Ariana opinionis tradantur. Hoc Dux exercitus facere incepit; ac jam inde Episcopi, presbyterique, & monachi ferro vincti, plagis usque ad mortem casti, alio atque alio transmittuntur: omniaque in singulis locis tumultibus agitantur: Ægyptus & universa Libya in periculum venit, populis rerum iniquitatem indigne ferentibus, cum ante oculos suos videant Antichristo viam parari, sua sibi eripi, eaque hæreticis dari. Quando igitur unquam audita est tanta iniquitas? Quando tale malum vel in persecutione visum fuit? Eubnici erant qui prius persequerentur, sed tamen in Ecclesiis idola non inferebant. Zenobia Judæa erat, & protectrix Pauli Sampsateni; sed tamen Ecclesias Judæis in synagogas non tradidit. Novum istud odium est, neque simplex persecutio, sed immanitas quadam omni persecutione plena, proœmiumque & præparatio Antichristi. Esta contra Athanasium aliosque Episcopos quos in exilium misere, comminisci potuerunt criminum causas; sed nihil illa ad hoc novum genus malorum. Quid criminis confingere possunt contra universam Ægyptum, Libyam, & Pentapolim? Non enim in singulos insidias moliti sunt, ut mentiendi occasionem haberent, sed simul omnes adorti sunt; unde fit, ut, si quid fingere ausint, falsi statim mendacesque appareant.

II. Clerici Ecclesiæ Catholice undique pulsi.

Excavavit eorum animos malitia eo ipso, quod simpliciter postularunt, omnes Episcopos sine exceptione submoveri; ut clarum facerent, se contra Athanasium, ceterosque Episcopos quos in exilium misere, non alia de causa, quam ob impiam hæresim, falsum crimen confuxisse. Res enim non amplius latet, sed jam omnibus compertissima est, eo quod & Athanasium e civitate ejici, & Arianis Ecclesiam tradi jufferit; adeo ut jam presbyteri & diaconi, qui cum Athanasio a Petro usque Alexandrino & Alexandro in clero & Ecclesia fuere, profugerent; & hominibus certe Arianis, neque illis novitiis, sed veteranis, ac jam olim cum Arrio ab Alexandro Episcopo damnatis, Ecclesiæ donentur. Ita in Superiori Libya Secundus, in Alexandria Euzoius ille Chananeus, Julius, Ammon, Marcus, Irenæus, Zosimus, Serapion cognomine Scurricula *, in Libya vero Sisinnius cum juvenibus ejusdem secum hæresios cultoribus Ecclesias accipiunt. Sebastianus vero exercituum Dux singularum locorum præpositis & militaribus Præfectis in eam sententiam litteras misit, ut veros Episcopos persequerentur, & pro illis suffragatores

* Securicula.

hæresios in Ecclesiam introducerent. Nihil horum omissum; relegarunt enim Episcopos qui in clero consenserunt, & per multos annos in Episcopatu versari fuere; ex quibus Ammonium in Superiore Oasin, Muim, Psenosyrin, Illammona, Plenum, Marcum, Athenodorum in Ammoniacam in exilium miserunt, nihil aliud captantes, quam ut in desertis solisque locis errando perirent.

LII. Dira persecutio.

Nihil eorum, qui adversa valetudine laborabant, miseri; adeo ut iter agre ob imbecillitatem ferentes, læticis asportati sint, a tergo ob morbum funeralibus instrumentis subsequi iussit: certe unus ex ea numero extinctus est, cujus ne cadaver quidem ad suos referri permisit. Atque hinc est, quod Dracontium Episcopum in solitudinem eam, quæ circa Clyma est, retruserunt; Philonem Babylonem, Adelpium in Psnabla Thebaidis, Hieracem autem & Dioscorum presbyteros in Soinem; Ammonium item, Agathum, Agathodæmonem, Apollonium, Eulogium, Apollonem, Paphnutium, Cajum, Flavium veteres Episcopos profugos fecere; & hos quidem in lapidicinis manciparunt: illos ad necem persecuti sunt, multosque laicos numero quadraginta spoliaverunt; virgines autem, quas antea flammis admovebant, & ita palmarum flagellis verberaverant, ut quinto die alia perirent, alia sub chirurgorum manibus ob stimulos palmarum corporibus impactos, graviores morte dolores paterentur, e suis finibus egerunt: & quod gravius apud omnes qui mente valent, sed tamen (quod proprium est impiorum) cum vapulantes femina inter verbera Christum invocarent, illi pro majori contumelia dentibus suis in eas stridebant. Quinimmo ne corpora quidem occisorum suis ad sepulturam concessere, sed locis occultis abdididerunt, ut laterent scilicet ipsorum homicida: verum ea minime latuerunt, universa enim Civitas hanc crudelitatem vidit; omnesque eos ut carnifices, ut maleficos, ut latrones aversati sunt; quippe qui & monasteria everterint, & ignes iniecerint ad monachos comburendos, domosque diriperint, & deposita ab Episcopis in ædibus ingenuorum hominum irruentes depradati sunt & interverterint, viduasque calcibus obriverint, elemosinis obstiterint; istiusmodi sunt scelerata Arianorum.

LIII.

Quid autem pro impia sua hæresi conentur, quis, quæso, vel audiendo non horrescat? qui tot & tam graves ætate Episcopos relegarunt, & in illorum locum juvenes libidinosos, Ethnicos, ne catechismo quidem imbutos (ea spe, quasi res statim confici posset) necnon & bigamos, & de maximis criminibus male audientes, opum gratia & potentie commendatione, modo aurum darent, veluti emptores, e foro

Quid in Monasteria, & Monachos.

Quales Episcopi sufficere Martyribus, & Confessoribus.

Episcopi relegati.

foro ad Episcopos misere. At jam inde gravior calamitas populum preste: qui cum aversarentur mercenarios istos ab Arianis quidem pro Episcopis submissos, sed tamen publice pro alienis habitos; flagellis misere a Duce, bonis Fisco additis, concidebantur. Quod admodum liberer faciebat homo Manicheus, nempe Sebastianus dux, eo animo, ne illi suos Episcopos reposcerent, & quos aversabantur, reciperent, homines mirum ea agerent, quæ prius inter idola sua luserant. Quis hæc videns vel audiens, quis item considerans ferocitatem impiorum, & tantam injustitiam, modo ipse justus sit, non angemiscat? in locis enim infidelium suspirant justis.

LIV. Justa in Constantium invidia.

Quis agitur, cum ista sunt, & cum impietas tantam impudentiam sibi vendicat, ausit jam inde Constantium hominem Christianum appellare, ac non potius Antichristi imaginem esse? Quid enim ex novis Antichristi huic deest? aut quid est, eum non omnibus modis Constantius Antichristus, & vicissim Antichristus Constantius habeatur? Nonne in Magna Ecclesia, in Casareo victimas contra Christum, & blasphemias, veluti ex præcepto ejus, Ariani & Eubnici fecere? Nonne visio Danielis (a) istiusmodi notis Antichristum significat? nimirum quod bellum gesturas eum sanctis sit, & quod invalescet contra eos &c. Quod item spectat ad Episcopos a Constantio in exilium missos; Epiphanius (b) auctor est, quamplures eorum in Cappadociam fuisse relegatos, nempe Eulogium, Adelpium, Alexandrum, Ammonium, Arpocratonem, Isaac, Isidorum, Annubionem, Pitimum, Euphrationem, & Aaronem, quorum superioris mentio facta est; hosque Diocæsaream amandatos, conventos esse a Marcelli discipulis, idem ait, sed ab eis ut suspectos non fuisse susceptos.

(a) Dan. 7.

(b) Epiph. hæresi 72. In Cappadociam Episcopi relegati.

LV. (c) Marcellin. de schismate Ursicini.

Theodorus Episcopus Oxyrinchi Arianus.

Marcellinus presbyter (c) in libello de schismate Ursicini, consentientia his, quæ ab Athanasio scripta sunt de populis non recipientibus ordinatos ab Arianis, hæc narrat de Theodoro Episcopo Oxyrinchi illustris in Ægypto Civitatis, qui ab Arianis pellectus atque seductus & Catholica Ecclesiæ castris defecit ad ipsos Arianos, adherensque Georgio, fidem Orthodoxam abjurans, & sacerdotium execratus, quod acceperat in Ecclesia Catholica, se laicum professus, petiit ab eodem sacrilego Georgio ordinari, & sic in Ecclesia Episcopus ministrare. Hujus vero communionem cum plebs vehementer detestaretur, Athanasium delitescentem conveniens, ab eo petiit Heraclidem virum sanctissimum ordinari sibi Episcopum, cujus ipsa doctrinam consecraretur & mores: cum Theodorus ille nequam, sumptis secum militibus lancea-

riis, in populum in Ecclesia existentem barbarico impetu grassatus est, ubi magna fuit facta Fidelium cædes, & virginum pudor contaminatus, altare profanatum; quando & Heraclidem ipsum contumeliis affectum alio transfudit: at de ipso Heraclide rursus inferius. Sed hæc plures Marcellinus.

LVI.

Meminit & Lucifer Calaritanus (d) de duobus presbyteris Ecclesiæ Alexandrinæ, qui ab Athanasio & fide Catholica deficientes Georgio adhererunt; cum hæc in Constantium ait: Non enim apud Alexandriam Machetam & Didymum ex presbyteris execraris, qui noscuntur ex Christianis facti Arianis; sed aversaris scilicet quos cognoscis stare nobiscum. Aut si non ita est, cur nunc non execraris Didymum & Macheram, quos antea execrabaris? nisi quia tunc a te fuissent execrabiles habitus, quia essent adhuc scilicet Christiani: nunc vero sint tibi carissimi, quia videlicet esse cœperunt, ut tu, apostata, blasphemus. Ita ipse.

(d) Lucif. Cal. pro Athan.

Macheta, & Didymus Arianis.

LVII.

At qui profecuti sumus Athanasium in eremum fugientem, cum eodem ibidem Athanasii commorante versetur oratio. Superstes adhuc erat Magnus Antonius, quem saltem invisisse, si manere apud eum diu non liquit, mihi facile persuadeo, Porro ad evitandos curiosissime indagantes eum Arianos, perinde ac venaticos canes, occultiores latebras ipsum quæsisse oportuit; ubi usque ad Constantii obitum commoratus, haud otiosus vitam transegit: ibi enim complura conscripsit, quæ ad roborandos in fide Catholicos, & lapsos erigendos, magnopere conducerent: quibus insuper ipse Arianos, & eorum fautorem Imperatorem, atque Præfectos impietatem excolentes, magnopere exagitaret. Tunc enim luculentam illam epistolam elucubravit ad omnes in eremo solitariam vitam agentes. Nam quod non liceret singulos invisere, coramque (ut in optatis erat) cum omnibus sermonem habere; voluit ea nobili scriptione cunctis præsto esse, eosdemque ne ex adversariorum calumniis quævis posset pulsaretentatio, de cunctis, quæ ab Arianis adversus Ecclesiam Alexandrinam gesta essent, reddere certiores, cum id complures ex ipsis magnopere expetiissent. Quam quidem hoc ipso anno ab eodem scriptam esse, ex eo facile potest intelligi, dum apparet, res gestas usque ad præsentem annum oratione profecutum fuisse; quæ autem post hæc acciderunt minime attigisse.

Athanasius scripsit ad Solitarios.

LVIII.

Tunc etiam cum durissimum nuncium accepisset de his quæ dicatæ Deo virginibus passæ essent, acerbissimos casus jugiter lacrymis profecutus, eas consolatus est, litteras ad ipsas scripsit: verum illæ non extant, sed tantum ex eis breve fragmen-

Athanasius scripsit confolatus est Virgines.

mentum, quod Theodoretus recitat cum ait (a): Idem Athanasius ad virgines illas, quae acerbos cruciatus illos pertulissent, orationes, quibus eas consolaretur, scripsit, in quibus quidem inseruit ista: Ob hanc causam nulla vestrum in maestria sit. Quamvis isti impii vobis invideant sepulturam, & funera ducere prohibeant (nam hactenus quidem Arianae tragediae exitus), & portas ocludant, & prope monumenta tamquam larvæ assideant observantes ne mortuorum quisquam tumulo condatur, &c. Hæc ibi.

LIX. Athanasius scripsit Apologiam de fuga sua. Quod insuper accepisset, Arianos ignavia & fœcordiæ nomine fugam suam infamare penes populum non desinere, calumniantes scilicet, quod malæ causæ diffusus, maleque sibi conscius solum vertisset, nec ea ex parte optimi pastoris numeros expleffer, cujus muneris est animam suam pro ovibus ponere; sed mercenarii, cujus est sibi potius, quam ovibus consulere: Athanasius ipse tunc ad hos redarguendos, qui, quod optassent illum occidere, adeo ægre ferrent jam fuga lapsam, & e manibus ipsorum ereptum, egregium plane commentarium tum elaboravit, quo texuit Apologiam de fuga sua, in cujus hæc habet exordio: Audio, Leontium Antiochenum, & Narcissum Neropolitanum, & Georgium Laodicensem, reliquosque cum ipsis Arianos multa de me obganire, & crimen timiditatis opprobare; quod cum ab iis ad necem quærerer, non me ipsi in deditorem obtulerim, &c. Plura etiam inculcat, quibus cum illorum in persecuendo furorem, vesanamque rabiem ex crudelibus factis testatam reddidit, tum ad sui defensionem oracula divina adduxit in medium, quibus & ipsorum petulantiam retunderetur; atque sua fuga, ab eorum calumniis vindicata, laudabilis haberetur. Certe quidem ab aliis, tum præsertim a Sancto Augustino, ut commendabilis adducitur in exemplum ejusmodi Athanasii fuga, cum ait (b): Fugit Apollolus, cum a persecutore proprie ipse quaereretur, aliis utique necessitatem similem non habentibus, a quibus illic ministerium absit ut desereretur Ecclesiæ: sicut fugit sanctus Athanasius Alexandrinus Episcopus, cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet Imperator; nequaquam a cæteris ministris deserta plebe Catholica, que in Alexandria commanebat. Hæc ipse.

LX. Athanasius scribit Apologiam ad Constantium. Quod autem Ariani, & in primis (ut vidimus) ipse Constantius Imperator, quo sua ipsorum facta aliquo prætextu justitiæ obvelarent, maledicta in Athanasium, ut in impostorem, & hominum omnium sceleratissimum jactarent, immo & plura in eum etiam scriptis spargerent, quibus simpliciores fidem adhibentes possent ipsum Athanasium facile commoveri: ne-

cessarium eidem Athanasio visum est, ad eundem Imper. Constantium scribere Apologiam; quem potius optasset, si licuisset, præsentem convenire, & coram dicere causam suam: jam enim ad illum profecturus (ut vidimus) statim post fugam in eremum iter aggressus erat; sed non licuit ex causis superius enarratis. Ea igitur scripta Apologia, in illa omnes calumnias quas in ipsum Ariani objectassent, per singulas, easdem confutando; recenset.

Erant enim istæ, quarum diversis in locis pro rerum tractandarum occasione superius mentio facta est, Tyriæ illæ calumniæ, a tot Conciliis, nempe Alexandrino, Romano, & Sardicensi discussæ pariter & excussæ: his additum, ad exasperandum Constantii animum, figmentum illud, nimirum quod Athanasius agens in Occidente, Constantem Imperatorem adversus Constantium concitasset: sed haud huic inferius fuit illud ab iisdem Ariani in eundem excogitatum commentum, quod cum esset Alexandriæ, litteras scripsisset ad Magnentium tyrannum, quibus eum adversus eundem Constantium provocasset. Contemptus insuper ejusdem Imperatoris fuit Athanasius ab iisdem infimulatus, quod basilica ab eo Alexandriæ erecta, ad sacra, ipso inscio, usus esset. Verum cæteris recentior illa fuit in eum illata calumnia, quod vocatus a Constantio, ad eum accedere contempisset. Diffamabantur hæc ore Arianorum; quæ fidem invenisse apud Imperatorem, ab aliis, quibus parum Athanasius perspectus erat, facile credebantur. Sed quam veterarie atque calumniose istæ ab illis fuerint inventæ fallaciæ, & hujusmodi coagmentata mendacia, dicta Apologia ad Constantium scripta ipsemet Athanasius aperitissima luce demonstrat: quibus plane permoveri potuisset Constantii animus, nisi obduratæ perfidie & obstinatæ impietatis artibus vinculis alligatus; & insolubilibus pene nodis obstrictus fuisset.

LXII. Magiæ Athanasius accusatus. Sed ad hæc insuper, tam Arianorum quam Gentilium assertionem, ea de Athanasio erat vulgata calumnia, quod magus esset, atque augurandi calleret scientiam, quod & ex Ammiano superius dictum est: unde vero emerferit ejusmodi falsæ famæ occasio, Sozomenus narrat, ac primum hæc ait (c): Itaque his rebus & aliis permultis, que similiter ab eo præsignantur, ex Gentilibus adversariis suis, & Ariani in crimen falso vocatus est, quod eas per præstigias magicas conficeret. Nam fama est; quodam tempore, cum per plateas Civitatis incederet, forte fortuna corvum versus eum volitantem cruciatasse; turbamque Gentilium casu astantem, cum tamquam præstigiatorum irrississe, atque adeo ab illo postulasse, ut, quid dix-

LXI.

Calumniæ in Athanasium commissa.

Athanasii prophetia male accepta.

cessisset corvus, ipsis memoraret: illum autem leniter subridentem respondisse, Cras; quod Latino sermone diem proxime sequentem significat. Quare cum istam vocem emisserit, obnunciat vobis, diem crastinum peracerbum vobis futurum: præmonstrat enim vobis mandato Imperatoris prohibitum fore, ne vestrum diem festum, qui proxime sequitur, celebretis. Quæ Athanasii prædictio, licet ipsis videretur ridicula, vera tamen extitit. Nam die crastino litteræ Imperatoris sunt magistratibus Civitatis redditæ, quæ jubebant ne Gentilibus amplius potestus permitteretur, vel ad sanæ suæ accedendi, vel consueto ritus & conventus celebrandi. Itaque festus dies, qui tam forte incidit, usque Gentilibus venerandus atque magnificus, sublatus est. Verum quod Athanasius dono prophetiæ imbutus fuerit, ista quidem dixisse sat est. Hucusque Sozomenus.

LXIII.

(a) Prov. 28.

Athanasii intentio.

Qui igitur ab Ethnicis Athanasius deridebatur, voluit ea occasione ipse Ethnicos eo modo illulsiße, juxta illud Proverbiorum (a): Responde stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Ut qui ab eis de augurio stulte admodum rogaretur, divinum consilium adversus ipsos paratum ac breviter asseruerit, divinitus cognitum patefecerit. Cætera autem quæ ibidem habet Sozomenus de latebris Athanasii in cisterna, ea postea contigerunt, sicut & cum navigio fugam arripuit: alio namque tempore illa accidisse dicemus. Cæterum de exagitatis Ægyptiis Gentilibus a Constantio Imp. est mentio in litteris Juliani Apostatæ datis postea ad eisdem Alexandrinos. Sed ad Athanasium latitantem in eremo redeamus.

LXIV.

(b) Athan. Apolog. 2.

Athanasii Apologia secunda.

Eodem quoque latebrarum ipsius tempore, sed ultimo ferme ejus articulo, nempe post biennium, soluto jam Liberio ab exilii poena (b), idem Athanasius prolixiore pro se scripsit Apologiam, quam secundam vocant, eandemque cunctis perspicuam & communem omnibus. Hisce Athanasius latitans adversus impios Arianos pugnavit armis; quibus illi confossi jaculis, majori odio in eum accensi, ubinam gentium lateret, pervestigare sollicitus conatus fuit; sed frustra quæserunt, quem Dominus, secundum illud (c) Psalmographi, absconderat in abscondito faciei suæ a conturbatione hominum; at de his inferius. Antequam autem Athanasius latebris illis abstrusioribus confoveretur, a Magno illo Serapione Thmæos Episcopo æque exule fidei causa accepit litteras, quibus rogabatur scribere quæ passus esset ab Ariani; deque Ariana heresi, & auctore Ario, ac denique de ipsius interitu, quo sine diem clausisset extremum, exponere: hæc ille non sui causa, utpote, qui omnia satis perspecta haberet, sed a-

(c) Psal. 130.

liorum titubantium in fide fratrum; ut, rerum veritate percognita, confirmarentur. Sed quod primo loco petebatur, Athanasius jam præstiterat (ut ait) in epistola illa ad monachos scripta: quod reliquum erat, spectans ad infamam obitum Arian, reddita ad eum epistola rei gestæ narrationem conscripsit: quæ autem ab eodem Athanasio ad eundem Serapionem exulem ex eremo adversus impugnantem divinitatem Spiritus sancti scripta fuerint, suo loco ac tempore disturi sumus.

At qui Athanasii tuendæ innocentie causa Episcopi jam antea proscripti fuerant, qui, inquam, ne in illum late ab Ariani sententiæ subscriberent, in exilium ex Mediolanensi conciliabulo in diversa loca fuerant deportati: quantumlibet inter hostes, tamen non desiere ejusdem Athanasii innocentiam prædicare, atque, cum liceret, etiam litteris contestari: quod inter primos egregie præstitit Lucifer Episcopus Calaritanus. Hic enim, cum exul ageret, pro Athanasio in primis adversus Constantium duos libros conscripsit, tertium contra eundem de non communicando cum hæreticis, rursus alterum de Rebus apostaticis. Quas quidem suas lucubraciones Lucifer nequaquam apud se retinuit edendas post mortem Imperatoris, quem vehementer iisdem exagitasset, sed certo homini dedit, qui eas ipsi deferret Imperatori. Accepit illas Constantius; & cum videret se ex eis graviter contumeliis perstringi, Florentio Magistro Officiorum illas dedit ad Luciferum perferendas, quo, si re vera ab ipso fuissent scriptæ, cognosceret. Florentius igitur iis acceptis, atque ad eum missis, hæc illis litteras alligavit (d):

Domino benignissimo Lucifero Florentius.

Nomine tuo codicem quidam Domino, & Augusto nostro obtulit. Hunc ad sanctitatem tuam perferri mandavit; & cognoscere desiderat, si idem codex a te destitatus sit. Id ergo quod in fide veri est, perscribere debebis, & codicem remittere, ut possit Æternitati ejus demum offerri. His acceptis Lucifer a Florentio litteris, magna animi constantia hæc ad eundem rescripsit:

Florentio Magistro Officiorum Lucifer Episcopus.

Codicis perlatores, quem memorat honorificentia tua nomine meo adisse Imperatorem, a mea fuisse destinatum mediocritate: ipsum quoque codicem, ut es ad honorem dignatus, sollicitè inspectum, atque Bonoso in rebus agenti perferendum traditum; his informanda fuit religiosa prudentia tua, fili carissime. Jam tua erit generositas, agnita a me sine ulla cunctatione defendere. Nos etenim, propitio Deo, contra ea que in nostram parantur necem, sta-

LXV.

Exilium Episcoporum in defendendo Athanasio.

(d) Extat apud Lucifer. in fin.

Florentii epist. ad Luciferum Episcopum.

LXVII.

Lucifer Episcopus ad Florentium.

stare letos, cum causus, cur tali scripserim modo, discutere coeperit, inveniet. Hæc Lucifer.

LXVIII. Quid autem his acceptis Constantius fecerit, haud liquet: scimus tamen hominem ipso ejus ingressu multis propinquorum, & aliorum (quod dictum est) cædibus cruentasse, & quod pluribus Ammianus testatur, sæpe in domesticis dira cæde sævisse: sed nihilominus affectasse ipsum interdum patientiam philosophicam, ex iis quæ de eo scribit S. Gregorius Nazianzenus

(a) Gregor. Nazian. in Carm. de iracundia. (a) facile colligi potest: Ipsum enim cuidam ex suis provocanti ad iracundiam & vindictam, atque dicenti: Quid ape mitius ac lenius? nequaquam tamen illa favis eximentibus parcit; respondisse: Non ignoras, vir optime, nec api quidem stimulum securum esse? Ferit enim, sed ipsa quoque mox perit. Cæterum adversus reprehensorem suum expostulasse Constantium, illis lectis libris ipse Lucifer eo commentario, quem postea in eundem ingeminans scripsit, De non parcendo in Deum delinquentibus, demonstrat ipsius exordium, cum ait: Superatum te, Imperator, a Dei servis ex omni con-

spexisses parte, dixisti, passum te, ac pati contra monita scripturarum contumeliam. Dicis, nos insolentes extitisse circa te, quem honorari decuerit. Si quisquam Dei cultorum pepercit apostatis, sint vera quæ dicis de nobis, &c. Porro gravioribus eum illo libro exagitat invectivis.

LXIX. Rursum vero idem Lucifer quod autumaret Constantium atque ministros ejus in necem suam conspiraturos, alium addidit commentarium, cujus est titulus, & argumentum, Moriendum pro filio Dei; sed hos postea scriptos esse constat, nempe post conciliabulum Sirmianum, & Constantinopolitanum; in quo Eudoxius, cujus mentionem habet, suffectus est in locum Macedonii. Videas hominem majore semper animi libertate atque constantia insurgere in Constantium; quod ex hac una vel altera ejusdem voluminis scripta sententia (ut innumeras alias patereamus) datur inspicere, cum ipsum Imperatorem hisce verbis compellat (b):

LXX. Mactasti quamplurimos in Alexandria, laniasti certos toto in Orbe, dispersisti resistentes tibi variis in locis; sed hi omnes (quod tu audire minime vis) martyres sunt: illos omnes beatissimos tuo mactatos gladio, in paradiso esse quidem credimus. Crede mihi, quod a te statuerimus interfici; quia & melius esse viderimus, in omnia æva Deum habere amatorem, quam tecum Judas Scarioth Judæorum imitatore puniri. Hinc est denique, Constanti, quod fremdores colubri per te illatos non timentes, subire parati sumus omnne exitium: nunquam nos consiliorum-

nostrorum poenitere potest, si per te mactati, qui adhuc tuis crudelibus restitisse videmur manibus, fuerimus. Mors etenim quam nobis tu munitatis inferre, omnibus est parata. Tantam vero beatitudinem, quantam sancti sunt martyres adepti, nemo (ut videmus) est consecutus, nisi hi qui mortem propter unicum Dei Filium moriundo vicerunt. Dicatos Deo homines torques, interficis, exterminas: & cur hæc geras, causas odiorum reddere non vales; quia tu erras; etiam nobis irascaris, cur veram teneamus viam; & cum nostra salubri admonitione corrigere te possis; errores tuos insuper crudelibus factis coerceras, dicatas Deo mentes, evitaveris corporibus, extorqueas eorum, qui statuerimus Deo fidem usque ad exitremam vitæ servare curricula. Et post multa id genus, sic rursus in eundem Constantium Imperatorem:

Indigne fers (inquit) Arii vermi, cur defendamus, quod claritas, potestas, magnitudo, æternitas, divinitas una sit Patris, & unici ejus Filii. Non esse novum quod nos legati asseverabamus in tuo Palatio, & confirmando non desumus semper sic fuisse & esse creditum a Christianis, sicuti apud Nicæam contra hæresin tuam Arianam & omnes errores videtur esse sacra fides conscripta; si tandem oculos serpentis morsibus confosos cordis tui aperias, invenies quod hanc habet, hanc defendit Ecclesia fidem, quam sibi traditionem cognoscit per beatos Apostolos. Omnes momento peragrare si posses gentes; invenisses, stolidissime Imperator, ubique Christianos, sicuti nos, credere, in hac defensione nostra perstantes, pro Dei Filio, ut nos, mori cupere. At tua novella prædicatio & recens religio sub prætextu fidei blasphemia in perniciosam salutis tue per te prolata non solum adhuc limitem Romanum peragrare non valuit, & utique te satis agente, sed & ubi radices figere tentaverat, aruit, recedentibus scilicet omnibus Dei famulis a te, atque paucis tuis, quos lolium esse super frumentum seminatos Dominus prædixerit, tecum manentibus. Hæc ipse. Ex quibus videas, quantumlibet Ariani favore Constantii, & ipse Constantius omni Arianorum conatu totum Christianum Orbem miscuerint, ut Arianam hæresin, fide explosa Catholica, in Ecclesia seminarent; haud tamen voti compotes factos esse, sed evasisse eorum segetes (sicut in Psalmis (c) est) tamquam foetores tectorum, quod priusquam evellatur exaruit, de quo non implebit manum suam qui metet, neque sinum suum qui manipulos colliget.

Sed & quod idem Lucifer omnibus suis scriptis ageret Athanasii causam, cujus studio exilium prætulit gratiæ Imperatoris, res ab eo in Alexandrinos crudeliter

LXXI. Justa invectiva Luciferi in Constantium.

(c) Psalm. 128.

(a) Lucif. l. Moriendum pro Dei Filio. Lucifer exprobrat Constantio scelera Arianorum.

LXXIII.

(b) Apud Lucif. pro pro finem. Athanasii littere ad Luciferum Episcopum.

(c) Psalm. 128.

ter atque tyrannice gestas revocat in mentem, hæc dicens (a): Recordare, Constanti, de scelerum tuorum memoria recentium, quam tibi in Civitate Alexandrinorum inuissisti: quantos per abrupta una tincta subscriptionis tuæ dejecerit, quantos gladio demeti fecerit, quantos fame stitque exedi, vel carceribus necari, quantos intercepto effecerit spiritu strangulari: & tamen bis omnibus crudelitatibus in sanctos martyres, quos tuus interfecit gladiatorius animus, cum sevieris in nos; crudelius sævis, dum retines gladium, dum das operam, ne in remedium velocius exitus succurrat mortis. Dilacerari toto corpore utique nos patimur, probantes nihil magis congruere sapientium gravitati atque constantiæ, quam nullis terroribus de proposito atque sapientia depelli; sed esse utilissimum pro Deo cruciari, & mori non posse Deo mancipatos, nec per tua vinci tormenta; sed te magis proferri, atque deduci in nihilum. In hunc modum ipse, in his totus ea descriptione versatus.

Verum ex his quæ eodem libro inferiori de Eudoxio ait ab eo suffecto in locum Macedonii in sedem Constantinopolitanam post biennium commentarium illum fuisse scriptum apparet; ac proinde quæ nuper dicit ab ipso facta esse suo re scripto in Ecclesiam Alexandrinam, diversa ab illis fuisse, quæ ex Athanasio superioribus sunt recentita, liquet. Hæc quidem sunt, & alia plura his similia, quæ Lucifer Apostolicæ Sedis Legatus, Apostolico pectore, in Constantium ab exilio tela coniecit. Ista autem cum perlata essent ad Athanasium in eremo latitantem, nonnihil gavius est, mittensque ad Luciferum diaconum suum Eutychemet hæc litteras dedit (b):

Domino dilectissimo fratri Lucifero Episcopo & Confessori Athanasius in Domino salutem.

Deo favente corpore valentes misimus etiam nunc carissimum nostrum Eutychemet diaconum; ut tua quoque religiositas, sanctitas quod est nobis optandum & desiderabile, de tua incolunitate, tuorumque omnium, certiores nos efficere dignetur. Vobis namque confessoribus, ac servis Dei viventibus, credimus statum Ecclesiæ Catholicæ renovari: & quod hæretici conscindere tentaverant, hoc Dominum nostrum Jesum Christum per vos ad integrum restituere. Quamquam enim persecutores Antichristi per potentiam hujus mundi omnia, egerint, ut extinguere lucernam veritatis; tamen Divinitas per vestram confessionem clariorum ejus lucem ostendit: ut neminem latere possit eorum fallacia. Antehac vel simulare poterant; nunc Antichristi nominantur. Quis enim non exerceatur? quis eorum communionem tamquam maculam ac virus anguis non fugiat? Ann. Eccl. Tom. IV.

Omnis ubique Ecclesia luget, omnis civitas gemit. Senes Episcopi in exilio laborant & hæretici dissimulant; qui dum negant Christum, publicanos se effecerunt, sedentes in Ecclesiis, & exigentes vestigalia. O novum genus hominum & persecutionis, quod adinvenit diabolus, ut ipsis ministris ad malefaciendum, & hi tantæ crudelitate uterentur. Sed etsi hæc tanta agunt, & superbias & blasphemias extenderunt; confessio tamen & religio & sapientia vestra non modicum, sed maximum solatium & magna consolatio est fraternitati. Pervenit enim ad nos, scripsisse sanctitatem tuam Augusto Constantio; & magis magisque miramur: quia in medio tantam scorpionum habitans, animi tamen libertate uteris, ut vel monendo, vel docendo, vel emendando, errantem ad lumen veritatis adducas. Rogo igitur, rogamur tecum etiam omnes confessores, ut digneris nobis exemplum destinare, ut non tantum auditu, sed etiam ex litteris perspicere possint omnes animæ tuæ virtutem, fideique fiduciam & libertatem. Salutem sanctitatem tuam qui tecum sunt. Saluto omnes qui tecum sunt. Divinitas te incolumem, vegetum, memoremque nostri semper tueatur, domine dilectissime & vere homo Dei.

His Lucifer acceptis litteris, exemplar omnium scripturionum, quas ad Constantium dederat, libenter impertitus est: quas cum Athanasius magna animi admiratione atque lætitia perlegisset, alias ad eundem litteras misit, quibus & quo statu res suæ essent, reddidit certiores, nempe de gratulatione facta in sanctos monachos in odium Athanasii, quasi ipsum recepissent & occultassent: deque fuga iterum ab ipso captata, & in occultioribus latebris quaesito perfugio: hic eam describemus integram, nefas putantes vel apicem unum præterisse tanti confessoris ad confessorum talem scribentis, eo præsertim tempore, quo arduioribus angustiis premeretur.

Domino gloriosissimo ac merito desideratissimo Coepiscopo Lucifero Athanasius in Domino salutem.

Etsi credo pervenisse etiam ad sanctitatem tuam de persecutione, quam etiam nunc adversus fraternitatem facere conati sunt inimici Christi, quærentes sanguinem nostrum: possunt tamen carissimi nostri referre quoque religioni tuæ. In tantum enim rabiem per milites extendere ausi sunt, ut non solum civitatis clericos effugarent, sed etiam ad eremitas exirent, & sanctas suas manus adversum montes immitterent. Inde factum est, ut etiam ego me longius adducerem; ne etiam qui nos susceperunt, negotium ab eisdem paterentur. Cui enim parcerent Ariani, qui nec animis suis pepercerunt? Quando autem possunt

LXXIV. Lugubris Ecclesiæ status.

LXXV. Lucifer mittit sua scripta ad Athanasium.

LXXVI. Postiores litteræ Athanasii ad Luciferum.

Quid in eremitas Ariani.

sunt recedere a suis nefandis actibus, dum permanent negando Dominum Christum unicum Filium Dei? Hæc est radix eorum pravitatis, hoc suo arenoso fundamento ædificant perversas suas vias, sicut scriptum invenimus in vtridecimo Psalmo: Dixit insipient in corde suo, non est Deus; & mox sequitur: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in operibus suis. Inde Judæi negantes Filium Dei, digni fuerunt audire: Væ gens peccatrix, populus plenus delictis, semen malignum, filii sine lege. Unde sine lege? quippe quia dereliquisti Dominum. Inde beatissimus Paulus, cum cœpisset non tantum credere Filium Dei, verum etiam prædicare deitatem ipsius, scribebat: In nullo mihi mali conscius sum. Ita juxta vestram confessionem etiam nos optamus tenentes Apostolicam traditionem, vivere juxta divina legis mandata; ut possimus vobiscum inveniri in choro illo, in quo nunc exultant Patriarchæ, Prophætæ, Apostoli, ac Martyres.

LXXXVII. Athanasii latebræ abstrusio.

Licet igitur Ariana insania cum extranea potentia, ita se movebat, ut non liceret, nec fratres, nec (quantum illi sciebant) libere aerem videre: tamen juxta orationes tuas, Deo favente, etsi cum labore & periculo, videre potui fratrem, qui solet tam necessaria, quam epistolæ tam sanctitatis tuæ, quam aliorum, destinare. Accepimus itaque epistolæ, & libros religiosissimæ ac sapientissimæ animæ tuæ, in quibus perpeximus imaginem Apostolicam, fiduciam propheticam, magistrum veritatis, doctrinam veræ fidei, viam cœlestem, martyrii gloriam, triumphos adversus hæresin Arianam, traditionem integram, Patrum nostrorum regulam rectam Ecclesiastici ordinis. O vere Lucifer, qui juxta nomen, lumen veritatis ferens, posuisti super candelabrum, ut luceat omnibus. Quis enim, exceptis Arianis, non pervidet ex tua doctrina veram quidem fidem, maculam autem Arianorum valde & admirabiliter? Ut est lumen a tenebris, ita separasti veritatem a calliditate: & ab hypocrisis hæreticorum defendisti Catholicam Ecclesiam: probasti nihil esse, sed tantum phantasmam Arianorum verba: docuisti callidos esse frendores diabolicos. Quam bona, & jucunda hortamentata tua ad martyrium! quam desideratissimam ostendisti mortem esse pro Christo Filio Dei! quam futuri seculi & vitæ cœlestis amorem manifestasti! Videtis esse verum templum Salvatoris: qui in te habitans, hæc ipse per te loquitur, ipse qui tantam gratiam præbuit sermonibus tuis: quippe qui ante eras apud omnes amabilis; nunc autem tantus est amor affectionis tuæ in animis omnium collocatus, ut Eliam te nostris temporibus nominent, & non mirum: si enim qui Deo placere videntur, filii Dei nominantur; tanto magis

Luciferi laudes.

gis participos Prophetarum, confessores, & maxime te appellare dignum est.

Crede mihi, Lucifer, non tu solus hæc locutus es, sed Spiritus sanctus tecum. Unde hæc tanta memoria Scripturarum? Unde sensus & intellectus earumdem integer? Unde talis ordo sermonis compositus? Unde tanta hortamenta ad viam cœlestem? Unde fiducia contra Diabolum, & probationes adversus hæreticos, nisi Spiritus sanctus collocatus esset in te? Gaude igitur in eo te esse, jam pervidens in quo etiam prædecessores tui tunc sunt martyres, hoc est, in choro Angelorum. Gaudeamus etiam nos, habentes & exemplum virtutis, & patientiæ, & libertatis. Nam de his quæ scripsisti de nomine meo, erubescio aliquid proferre, ne videar adulator: sed scio, & credo ipsum Dominum, qui sancto & religioso animo tuo revelavit omnem notitiam, redditurum tibi etiam pro hoc labore præmium in regno cœlorum. Quia ergo talis es, precatorem te esse pro nobis, per orationes Dominum petimus, ut jam inspicere dignetur (ut est misericors) Ecclesiam Catholicam, & eripiat omnes famulos suos de manibus persecutorum: quæ etiam hi omnes, qui propter metum temporalem exciderunt, levare se tandem possunt, & reverti ad viam justitiæ, a qua seducti vagantur, nescientes in qua fossa sint miseri. Specialiter autem ego peto, si aliquid minus a me dictum est, ignoscere digneris: a tanto enim fonte quod potuit imperitia, ea vix haurire valuit.

LXXXVIII. Scripta Luciferi ex Spiritu Sancto.

De fratribus autem nostris, si minus potui videre eosdem; iterum ignoscas, peto: est enim ipsa veritas testis, optasse me, & desiderasse hoc impetrare, & tantum habuisse dolorem, quod non potui: nam nec lacrymæ cessaverunt ab oculis, nec gemitus ab animo, quia nec fratres permittitur videre. Testis est autem Dominus, quia nec parentes, quos habeo, potui videre, ex quo persequuntur nos. Quid enim non faciunt Ariani? itinera observant, curas agunt de proficiscentibus, & exeuntibus de Civitate, nautes quarunt, eremos circumunt, domos perturbant, concutiunt fratres, singulis negotiis concitant. Sed Deo gratias. Dum hæc agunt, tanto magis & plus execrantur ab omnibus, & cognoscuntur vere (ut dicit sanctitas tua) mancipia esse Antichristi; & ipsi, miseri dum odio habentur, durant in malignitate sua, donec morte cum suo Pharaone & ipsi damnentur. Salutant religionem tuam qui necum sunt. Dignare salutare, qui tecum sunt. Divina Dei gratia incolumem te memorem nostri semper beatum conferret, merito homo Dei, famule Christi, particeps Apostolorum, solatium fraternitatis, magister veritatis, & in omnibus desideratissime. Hactenus Athanasius ad Luciferum. Acceptos autem ab eo scriptos libros

LXXXIX. Ariano-rum studium in perquirendo Athanasium.

bros idem Athanasius in Græcum sermonem convertit, quo Orientalibus omnibus iidem communiore essent; testatur id quidem Marcellinus in libello ad Theodosium de schismate Ursicini.

LXXX. Ariani invident Luciferi martyrii gloriam.

Quod rursum ad Luciferum spectat; plane constat, tum Constantium ipsum, tum Arianos ceteros illi gloriam martyrii invidisse, cujus se adeo cupidum esse, tot tantisque scriptis editis præferebat: cum alioqui in alios mille modis (ut vidimus) mortis supplicia irrogare, pro nihilo ducerent. Cæterum haud est permittis quiete agere: nam auctor est idem Marcellinus presbyter, Luciferum nequaquam uno in loco exilium duxisse, sed ab Arianis jam quarto in diversa loca mutatum: de eodemque testatur, cum Eleuteropoli exularet apud Eutyrium e jus loci Episcopum Arianum, dira ab eo passum esse, sed & eo defuncto, ab illius successore, Turbone nomine, gravius exagitatam: accidisseque sæpe, ait, ut cum idem omnes, qui Catholicæ communionis essent, graviter insectaretur, inventos eos apud Luciferum sacros conventus agentes occideret, ac sacra vasa sacrosque codices diriperet. Sed quod uni ipsi pepercerit; plane apparet, expressam justificationem fuisse Constantii, ne idem Lucifer, quam avide cupiebat, dignaretur corona martyrii. Quod autem eodem auctore constat, ipsum sæpe coactum exilii loca mutare; ex his conciliandi sunt, qui de loco ubi Lucifer exulavit, diversa inter se scripserunt: dum scilicet S. Hieronymus eum in Palæstinam amandatum tradidit (a), alii vero dicunt (b) missum esse in Ægyptum ad superiores Thebas.

(a) Hier. de Scrip. Eccl. in Lucif.

(b) Ruf. l. 1. c. 27. Socr. l. 3. c. 4. Theo. l. 3. c. 4. Sozom. l. 5. c. 12.

LXXXI. Athanasii latebræ inaccessæ.

Sed relicto interea Luciferi, alio tempore eum sæpius conventuri, redeamus ad abstrusas latebras S. Athanasii, cum (ut ipse superioribus suis litteris testatus est) militibus eremum pervadentibus, & cuncta loca exquisita indagine perlustrantibus, & abdita quæque rimantibus, ipse eo loci per fugium quæsierit, ubi nec libere aerem, nec fratres videre sibi liceret, uno excepto, qui ei necessaria ministraret, & epistolæ ad eum missas afferret: hæc, inquam, cum ipse testetur, in eam adducimur sententiam, ut locus ille fuerit cisterna sicca, in qua annis sex illum delituisse Rufinus (c) tradit, licet perperam ad alia tempora ejusmodi latebras ipse referat, qui de his hæc scribit: Hinc jam toto Orbe profugus agit Athanasius, nec ullus ei tutus ad latendum supererat locus. Tribuni, Præfecti, Comitibus, exercitus quoque ad pervestigandum eum moventur edictis Imperialibus: præmia delatoribus proponuntur, si quis eum vivum; si id minus, caput certe Athanasii detulisset. Ita totis regni viribus frustra adversus eum, cui Deus aderat, certavit. Ann. Eccl. Tom. IV.

(c) Rufin. l. 1. c. 13.

Interea sex continuis annis ita latuisse fertur in lacu cisternæ non habitatis aquam, ut Solem nunquam videret. Sed cum per ancillam, quæ sola conscia dominorum officii, qui ei latebras præbuerant, videbatur, indicatus fuisset; tamquam Dei Spiritu admonitus, ipsa nocte qua ad eum comprehendendum cum iudicibus veniebatur, post annos sex migravit ad alium locum. Ita illi qui venerant, frustrati, dominisque in fugam versis, de ancilla, ut falsa indice, pœnas sumunt. Hucusque Rufinus. Sed & quoniam ab his diversa Sozomenus narrat, hic pariter eadem recitemus; atque demum visis hæc omnibus, & accurate perpensis, quid magis arrideat veritati, dicendum est.

LXXXII. (d) Sozom. l. 4. c. 9. (e) Sozom. l. 5. c. 6.

Sozomenus (d) igitur, recitatis in primis quæ a Rufino scripta sunt, alias postea latebras Athanasii his verbis recenset (e): Athanasius fuga (uti supra demonstratum est) ex Constantii manibus elapsus; ad Imperium Juliani, de quo nunc agitur, apud quendam sacratam virginem in ipsa urbe Alexandria latitavit; quam quidem virginem pulchritudine tantum omnibus illius temporis mulieribus anteceluisse accepimus, ut sicut omnibus in eam intuentibus miraculum putabatur, sic viris modestiam & continentiam prostentibus fugienda videretur, ne ex suspitione labes aliqua ipsi aspergeretur infamiae: erat enim in ipso etiam ætatis flore pudica cum primis & casta: qua res, etiam si natura adjumentum non accedat, afferre tamen ad insignem corporis pulchritudinem solet non parum ornamentum. Nam, ut verum dicamus, non ut quibusdam placet, qualia sunt corpora, talem consuevisse animum esse; sed ex animi institutis habitudinem corporis effingi solere; & qualem rem quisque forte in animo instituat, talem ipsum quoque videri eo tempore, quo eam instituat; cui quidem sententiæ nemo, certo credo, si modo in eam accurate inquirat, omnino contradicentis est.

Latebræ Athanasii apud Virginem.

Athanasium autem ferunt divina visione, quæ eum ita salvum fore submonuerat, impulsus, ad hanc virginem profugisse: ac mihi profecto in rei eventum intuenti, ista non sine divina providentia administrata videntur; ut scilicet tum Athanasii necessariis, si quis ab eis de eo quærere aggrediretur, vel jurare cogeret, nihil exhiberetur negotii; tum ille ipse apud hanc occultatus, tuto posset delitescere: quæ quamquam ob pulchritudinem non satis integrum putavit, ut sacerdos secum ætatem degeret, ne inde in suspensionem vocaretur; tamen propter animi magnitudinem eum in suas ades exceptit, & summa prudentia ac cautione adhibita servavit incolumem; & tam fidam custodem, ministramque tam sedulam ei se præbuit, ut

LXXXIII.

Castitas Athanasii probata.

pedes ejus lavaret, & res ad victum necessarias, aliasque etiam omnes, quas natura, dum urget necessitas nos subire cogit, ipsa sola subministraret; quin etiam libros, quibus opus habebat ab aliis pro eo mutuo acciperet; & tamen ista in prolixum temporis spatium facta essent, tamen ne unus quidem ex civibus Alexandrinis omnino ea cognosceret. Hactenus Sozomenus.

LXXXIV. (a) Palladius in Lausiac. Eadem historia a Palladio fidei accipit.

Palladius (a) quoque eandem historiam recitans, se eam virginem novisse testatur, de qua & ipse ejusmodi narrationem instituit; Virginem quandam in Alexandria non veram Civitate, quam ego septuaginta annos habentem vidisse memini. Cui testimonium clerici illi omnes ferebant, quod cum adhuc juvenis videretur, viginti fortassis annorum, pulchritudinis magna, cum aspectus omnium vitare consuevisset, ne qua propter miraculum vultus ejus ex suspitione quadam macula notaretur. Quo tempore accidit, ut Ariani sub Constantio Imperatore per Præpositum ejus Eusebium beato Athanasio Episcopo facerent factionem, & execrandas ei criminum calumnias excitarent. Tunc igitur ille venerabilis corruptum judicium pollutumque declinans, non amico, non clerico, non parenti, non cuique alii se credidit atque commisit; sed cum subito quidam Præfecturae apparitores ipsum investigassent, domumque ejus intrassent; tunica ille tantum sua & byrro vestitus, medio noctis fugiens, ad hanc virginem venit. Ad quam tanta rei novitate perterritam his sanctus Episcopus locutus est verbis: Ab Arianis, inquit, plurimum queror, & calumniosis criminibus incusor; ne igitur & ego irrationabili nota defamer, & propter me, qui ad meam poenam inique parati sunt, in peccatum ruant, fugiendum magis credidi. Deus autem mihi hac nocte revelare dignatus est, dicens: Apud nullum isto: apud illam scias te posse salvari. At illa tum gaudio letitiae spiritalis erecta, projectis cogitationibus vanis, coepit totis sensibus esse cum Deo, sanctumque illum virum per sex annos intra cellae suae secreta celavit, quoad memoratus Constantius vixit. Hæc Palladius, cætera autem de ministerio eadem ut supra Sozomenus.

LXXXV. Ruffini narratio arguitur erroris.

His in medium adductis, illud primum considerandum est, non posse utramque historiam esse veram, quarum altera Ruffinum, altera vero cum Sozomeno habet quoque assertorem Palladium. Nam cum nullæ aliæ quæstionæ fuerint ab Athanasio latebræ, nisi postquam a Syriano Duce grassatio facta est in Ecclesiam Alexandrinam, quæ (ut diximus) hujus anni exordio accidit: fieri non potuit, ut, quod tradit Ruffinus, sexennio delituerit in cisterna, ministerio usus ancille, quæ ip-

sum detulit ad Arianos: totidemque annos usque ad obitum Constantii habitaverit apud virginem illam, de qua facta mentio est: nam ab hoc anno usque ad obitum Constantii non nisi quinque annorum spatium intercedit, cum ad veritatem utriusque historię duodecim ab hoc tempore usque ad ejusdem Imperatoris mortem statuendi essent; cum tamen ex ejus sententia, sex annis ponatur absconditus in cisterna, ac sex itidem apud virginem commoratus. Sed ne antehac ullum potest sexennii tempus inveniri, immo ne annus quidem, quo Athanasius delituisse probari valeat, præsertim Constantis Imperatoris temporibus, quibus ea accidisse de absconitione in cisterna, iidem citati auctores perperam tradunt. Relegat, quæso, curiosus lector omnes singulosque retro annos superius recensitos a tempore Nicæni Concilii; & videat, num vel annus integer reperiri queat, in quo Athanasius non factus sit perspicuus omnibus, ubicumque locorum ipsi manere contigerit. Cum igitur ex his quæ dicta sunt, alterutra de latebris Athanasii historia necessario sit explodenda; illa a Rufino descripta, & priori loco superius recitata, ex veritate temporis falsa redarguitur. Sed videndum est, an posteriori loco posita, & a Sozomeno atque Palladio recensita, aliquo modo sibi constare valeat.

Certe quidem magna æstimari potest Palladii auctoritas, qui eam virginem jam septuagenariam novisse affirmat: cæterum haud tanta est, ut non majoris fidei ipse Athanasius habendus sit, qui (ut vidimus) sæpius testatur, se, cum invasa esset noctu Ecclesia a Syriano, non Alexandriæ amplius commoratum esse, sed solum verentem, evestigio fuga lapsam, e-remum petiisse; quod (ut diximus) Gregorius Nazianzenus item affirmat: mansisseque ibi, litteræ datæ post sequentem annum (ut ipse ait) ex eremo ad Serapionem Episcopum (quod suo loco demonstrabimus) manifeste significant, ut de his nulla dubitatio suboriri possit: nisi quis dixerit (quod est Athanasii nomine prorsus indignum) ipsum sæpius esse mentitum, atque, ne ab hostibus inveniretur datas a se Alexandriæ, e latebris litteras, ex eremo illas scripississe (quod dicendum non est) mendaciter affirmasse: cum præsertim in recitatis nuper ejusdem Athanasii litteris ad Luciferum tam exacta mentio habeatur de grassatione militum in eremi monasteria, ex qua ipse compulsus sit longius proficisci, ne, qui cum excepissent, molestia afficerentur; atque ob id opus fuerit in abditum locum secedere, in quo nec aeris luce libere sibi frui liceret, neque a quoquam fratrum invisi.

LXXXVI. Historia recitata a Palladio, & Sozomeno hinc sibi constat.

His

LXXXVII. Latebræ apud Virginem fuere commentum Ariatorum.

His, inquam, permotus, mendacii suspectam semper habui secessionem illam, quam dicunt, Athanasii apud formosissimam virginem, & commorationem apud eam annorum sex, nullo arbitro; interdumque existimavi, id fuisse, ad infamandum sanctissimum virum, Arianorum commentum, cum elusa esset eorum in eo perquirendo sollicita cura: cæterum id ipsum ab eis in vulgus sparsum, post tot annorum curricula ut verum, fuisse quoque Catholicis persuasum, quod esset honestatis coloribus egregie pigmentatum. Nam quod (ut vidimus) Athanasius sæpe testatur, virgines Alexandrinæ Arianis communicare renuentes, gravissimam passas esse; haud putandum tam impios atque sævissimos homines spectatissimam formam virginem ignorasse, quæ a procacioribus illis tum Arianis, tum Gentilibus in primis appetenda fuisset.

LXXXVIII.

Sed nec illud ex Ecclesiasticarum legum præscripto recitatur a Sozomeno atque Palladio; pulcherrimam illam virginem per se lavare solitam pedes Athanasii: viduarum enim tantum id munus erat in Ecclesia, & earum, quæ essent ætate provecæ; nec Athanasius ita deliciofus erat, ut, deficiente ministerio viduarum, opus habuerit per adeo formosam virginem illud expleri periculosum charitatis officium. Sic igitur cum nulla ex parte ista probentur, & quæ ex ipso Athanasio sunt recitata, eidem advenferunt; ex Ariatorum potius (ut aliæ multæ calumniæ) officina prodiisse, mihi facile persuadeo. Illud tamen non negaverim contingere potuisse (ut ratio aliqua habeatur Palladii asserentis se virginem illam jam factam septuagenariam cognovisse) vereque evenisse putaverim, ipsum Athanasium, eo fugæ inopinatae improvise impetu, qualescumque latebras sibi opportune tunc obvias captantem, dictæ virginis domum ingressum esse: sed mox inde (quod ipse testatur) recedentem, eremum petiisse. Sed & quod ait Palladius, se Alexandriæ novisse virginem illam jam septuagenariam: cum ejusdem asserentem constet, ipsum non ante secundum Consulatum, Theodosii Senioris Alexandriam perrexisse, anno nimirum Domini trecentesimo octogesimo octavo; utique affirmare necesse est, virginem illam hoc tempore prope quadragenariam fuisse, nempe duodequadraginta annos natam; apud quam licet demus (utcumque ea inopinata fuga contigit) Athanasium divertisse; certe minime apud ipsam permansisse diutius potuit, cujus latebras quinque annales in eremo fuisse constat. Quamobrem ex verbis ejusdem Athanasii recitatis, in eam sententiam pedibus iverim; latebras illas post fugam e monachorum consortio in eum locum, ubi nec lucem aeris libere

Ab Ariatorum commenta fabella.

videre posset, re vera fuisse cisternam veterem, sed aquis siccam, instar illius in agro quoque positæ, in quam Joseph (a) a fratribus demissus est: atque ibi, conscio tantum ministro illo, qui ei necessaria suppeditabat, usque ad obitum Constantii eum quinquennio prope vixisse.

Sed quod argumenti ratio postulat, & Christiana pietas exigit, jam invisamus illos gloriosos confessores, sanctos Episcopos, quos una cum Lucifero anno superioris a Constantio Augusto in exilium missos diximus: hos enim sicut Catholicorum charitas omnis generis officiis persecuta est, ita Ariana crudelitas valuit malis exagitare non destitit, De Fide- lium autem in eos obsequio hæc Severus (b) habet: Cæterum exules satis constat totius Orbis studiis celebratos, pecunia- que eis in sumptum affatim congestas, legationibus quoque eos plebis Catholica ex omnibus fere provinciis frequentatos.

Ita Severus. Sed de ipsis confessoribus hæc S. Ambrosius (c): Erraverunt toto Orbe, ut nihil habentes, & possidentes omnia, Quocumque missi essent, locus deliciarum putabatur: neque enim illis quicquam deerat, quibus fides locuples abundabat. Denique loquuntur alios ipsi inopes ad sumptum, opimi ad gratiam. Tentabantur, sed non mortificabantur, in jejuniis, in laboribus, in custodiis, in vigiliis. Evaserunt de infirmitate fortes: non expectabant deliciarum illecebras, quos saginabat fames: non adurebant eos torrida aestatis, quos refrigerabat æterna spes gratia: non frangebant glacialis plagæ frigiditas, quibus ferventi spiritu vernabat devotio, non verebantur vincula hominum, quos Jesus solverat; non desiderabant redimi a morte, qui præsumebant a Christo resuscitari. Hæc S. Ambrosius, agens de sanctis Episcopis Eusebio Vercellensi & Dionysio Mediolanensi.

At vero, ut primum conveniamus ipsum Eusebium exulem: ejus certior sedes & uno in loco mansio diuturnior: ablegatus ipse cum esset Scythopolim in Palæstina, erat sub custodia Patrophili veteris hæretici, Arij quondam focii, hominis plane sævissimi, omniumque terribilissimi: fuit tamen præsidio eidem Eusebio & aliis ibidem exulantibus Josephus Comes, qui (quod pluribus suo loco dictum est superius) ex nobili Judæo factus sub Constantino Magno Christianus, Comitatus dignitate ab eodem ornatus fuerat, quem (ut S. Epiphanius auctor est) Ariani sæpe frustra tentarunt, ut ad suas partes allicerent; cum ille pietatis observantissimus custos, tantum abfuit, ut illorum precibus flecteretur, vel minis; quin potius Christiana libertate parvi faciens Imperatoris edictum, Dei tantum mandati memor, exules confessores Epi-

(a) Genes. 37.

LXXXIX. Fidelium pium officium erga exules Episcopos.

(b) Sever. lib. 2.

(c) Ambrosius ad Vercell. epist. 72.

XC. Eusebius Scythopolim exulans quæ passus sit.

CHRISTI 356.

LIBERII PAP. 5.

CONSTANTII IMP. 20.

scopos apud se suscipiens, eisdem summo charitatis studio confoveret. Ipse igitur S. Eusebium hospitatus est; apud quem agentem cum alii plures Orthodoxi eum inviserent, Sanctus Epiphanius ex Cypro insula ad illum venit: testatur enim id ipse, cum de eodem Josepho narrationem prosequitur, atque ait (a): In domo ipsius beatus Eusebius Italiae Episcopus urbis Vercellensis, a Constantio ob fidem Catholicam fugatus, hospitio exceptus erat; & ad hujus visitationem ego & alii fratres illuc profecti, etiam ipsi apud eum divertimus. Hæc ipse.

(a) Epiph. haresi 30.

XCI. Patrophilus Ariani Episcopus quid in Eusebium.

Cæterum quod Ariani pollerent Imperatoris auctoritate, haud passi sunt eum apud tantum hospitem commorari, quem Patrophilus a Josepho divulsam custodiam mancipavit: indigne enim ferebant eum ipse, tum Constantius & cæteri Ariani, ut quem a sua Ecclesia exilio abstraxissent in Ariatorum parocchia tanto dignaretur honore, cum hospitio Comitum, tum etiam visitatione ex diversis circum circa Provinciis insignium fama virorum. Quæ autem Eusebius passus sit a Patrophilo Episcopo Ariano; scripto ad eum libello, quem illigavit litteris ad suos in Italiam missis, Eusebius ipse significat: quæ quidem scripta licet (ut in aliis sæpe accidit) ex nimia antiquitate nonnihil videantur esse mendosa; tamen sicut effossum informe aurum & rude eo carius esse solet, quod nihil videatur alteri tantum confessoris egregia monumenta, sua ipsius vetustate atque simplicitate micantia, quibus res potius quam verba in pretio esse solent, gratiora plane erunt atque jucundiora quovis scripto recentioris auctoris quibuscumque eloquentiæ phaleris exornato: quicquid enim obducitur fucis atque pigmentis, suspectum redditur; pulchriorque enitescit ipsa sui puritate simplicitas, quæ quod mentiri nesciat; omne quamvis ad ornatum compositum velamentum abhorret. Sed age jam clarissimi Præsulis, ac fortissimi confessoris, scriptam in vinculis, missam & carcere hic describebamus epistolam, quæ sic se habet (b):

(b) Apud Lipon. l. 2. & in Actis S. Eusebii.

XCI.

Dilectissimis fratribus, & satis desideratissimis presbyteris, sed & sanctis in fide consistentibus plebibus Vercellensibus, Novariensibus, Hipporegiensibus, necnon etiam Dertonensibus, Eusebius Episcopus in Domino æternam salutem.

Epistola Eusebii ad suos.

Licet nos multis Dominus noster a vobis corpore separatos fovet bonis, & vestram admodum in adventu & visitatione plurimorum fratrum nobis presentiam exhiberet; tamen mæsti ac tristes & sine lacrymis non eramus: quia longo temporis intervallo vestrae sanctitatis non accipiebamus scripta. Verebamur enim, ne qua vos aut accepisset diabolica subtilitas,

aut potestas humana infidelibus subjugasset. His ergo dum afficeremur cogitationibus, & omnem consolationem fratrum, qui ad nos ex diversis veniebant Provinciis, ad dolorem magis absentia vestra, quam ad lætitiæ verteremus: hoc præstare dignatus est Dominus, ut id, de quo eram sollicitus, non solum litteris sinceritatis vestra, sed & presentia carorum nostrorum Syri diaconis, & Victorini exorcistæ, cognoscere potuerim. Agnovi itaque fratres carissimi, vos (ut desiderabam) esse incolumes; & quasi subito raptum omni longinquitate terrarum (ut Habacuc factum est, qui per Angelum portatus fuit usque ad Danielem) sic me judicavi ad vos pervenisse, dum singulorum litteras accipio, dumque sanctos animos vestros, & amorem in scriptis vestris percurro.

Miscebantur mihi cum gaudio lacrymæ, & avidus ad legendum animus occupatio ne lacrymarum tenebatur. Et erant utraque necessaria, ut singuli sensus in hoc complementum desiderii sui dilectionis officia cuperent prævenire. Sic per dies in hoc occupatus, vobiscum me fabulari iudicans, præteritos labores obliviscebatur: ita enim undique circumdabant me gaudia, hinc stabilem fidem, hinc dilectionem, hinc fructum porrigentia, ut in tot tantisque constitutus bonis, subito me (ut superius dixi) non in exilio, sed vobiscum esse iudicarem. Gaudeo itaque fratres carissimi de fide vestra, gaudeo de salute, quæ fidem sequitur: gaudeo de fructibus, quod non solum illic constituti, sed & longe pergitis. Ut enim agricola arbori bonæ inseruit illi, quæ fructuum causa non securim patitur, non ignibus mancipatur; ita & nos vestrae sanctitati non solum servitium secundum carnem volumus & cupimus exhibere, sed & animas nostras pro vestra salute impendere. Extendistis (ut dixi) firmos cum fructu ramos, & per tam longa terrarum spatia ad me pertingere laborastis. Gaudeo agricola, & libens vestri laboris poma decerpo (quia tantum facere voluistis) nec solum ego, vel qui mecum sunt, sanctissimi nostri presbyteri, & diacones, vel cæteri fratres, sed & omnes qui desiderantes sumus. Replestis enim (ut Apostolus beatissimus dicit) viscera mea, cum complestis mandata divina, quæ complere decebat Christianos in Episcopum, vel Ecclesiasticos viros, quos in exilio fidei causa vestris laborare. Complestis quæ oportebat fratres fratribus facere, & patri filios exhibere. Sed cum nos, secundum mandata divina, vobis volentes de terrenis caelestes, de caducis stabiles, de fragilibus sempiternos fructus facere, cepimus per necessitatem patientes quotidie seminare: gaudebant de vestris fructibus pauperes, glorificabant Deum non solum Civitatis ipsius homines, sed & omnes qui aut

XCVI.

Landatur ab Eusebio sedulum suorum officium.

CHRISTI 356.

LIBERII PAP. 5.

CONSTANTII IMP. 20.

aut videre aut audire potuerunt, quantum mecum dilectionem haberetis ex ipsis fructibus videntes, glorificabant Deum, & omni nos honore cum vestra benedictione nominabant.

XCVI. Ariano-rum in Eusebium crudelitas.

Videns hoc diabolus innocentium hostis, justitiæ inimicus, contrarius fidei, quia in hoc opere benedicebatur Deus, inflammavit adversum nos Ariomanitas suos, qui jam longo tempore suspirabant non solum de hoc opere, sed & de sua infidelitate, ad quam nos persuadere non poterant: ut existerent violenti more hoc, quo semper est usus, ut quos persuadere non poterat, vi & potestate terret. Congregavit itaque suorum multitudinem; qui nos ad officinam infidelitatis suæ rapiunt, & eludunt, & totam hanc potestatem traditam sibi ab Imperatore dicunt. His ergo multa dicentibus, & de sua potestate gloriantibus; in hoc illis ostendere, volui quia nihil erant quæ poterant, dum tacens, ut carnificibus corpus tradidi, quod Dominus dicebat posse in persecutionibus tradi. Quam libero autem fuerim animo, dum ab ipsis patior & recludor, & per quadrimum servor, & diversorum increpationes, & persuasiones audio: in hoc ostendi, quia nec unum sermonem dixi. Addere voluerunt ad malitiam suam, ut a me cessarent fratres, id est, presbyteri & diacones; sed & cæteros dicebant se esse prohibituos, ne ad me accederent. Ego, ne ab infidelium manibus, vel potius transgressorum (quod deterius est) infidelium, ut Apostolus dicit, manducarem cibum, libellum ad ipsos hoc more feci:

XCVI. Eusebii Vercellensis Episcopi libellus ad Patrophilum.

Servus Dei Eusebius cum conservis suis, qui mecum fidei causa laborant, Patrophilo Custodi cum suis. Sic namque Eusebius ad Ariano Episcopum scribens, noluit eum dignari Episcopi nomine, sed custodem voluit nominare, cui cura potissimum esset Catholicos in carcerem detrudere, & per suos excubias detentis in carcere sollicite exhibere. Libellus autem sic se habet, ut de rebus ab eo summa sævitia gestis narrationem historicam præsentet; est vero ille hujusmodi: Quam me vi multorum, & furere non solum tractum per terram, sed interdum nudato corpore supinum portastis de hoc hospitio, quod mihi per vestros & Agentes in rebus dedistis, e quo nunquam nisi nunc vestra violentia egressus sum; & Deus scit, & Civitas novit, nec vos hic & in futuro negare potestis. Ideo Deo causam referro; ut quemadmodum ipse ordinaverit, finem possit accipere. Interim me hoc decrevisse sciatis (ut ratio nunc & in futuro, & hic possit stare) in hospitio quo me clausum tenetis, in quo me post primam portationem retrudentes crudeliter, nisi fuisset inde eodem modo portare, &

in unam cellam rejicere*; non panem manducaturum, neque aquam bibiturum, nisi ante singuli professi fueritis non solum verbo, sed & manu, vos non prohibituos, fratres meos qui mecum hæc fidei causam libenter patiuntur, de hospitio quo manent, necessarias escas offerre, nec eos qui me dignati fuerint requirere.

* reficere.

Subobscura hæc videri possunt: Sed illa est verborum plane sententia, ut Eusebius eo scripto fuerit Patrophilum Episcopum contestatus, se potius impatum perseveraturum in carcere, quam ab ipsis Arianis cibum accipere, quem tantum a fratribus, vel aliis qui ipsum inviserent, sibi voluit ministrari, ne videri quoquo modo possit cum Arianis in cibo communicare. Sed subdit in eodem perstans argumento: Oportuerat quidem exire de corpore, ne tantum scelus, quod contra jus divinum & publicum commisistis, sæpe scire volentibus cogere dicere: sed ne quis de infidelibus vos in nobis crudeles appellet, & ignorantes divina præcepta, putet nos confusionem potius vitare voluisse, quam Domino parere; ideo hoc voluisse præsumere: iterum dico, quod nisi professi & verbo & conscriptione fueritis, eritis homicidæ, prohibendo. Novit hoc omnipotens Deus: novit & ejus unigenitus innarrabiliter de ipso natus Filius, qui salutis nostræ causam, Deus sempiternæ virtutis, hominem perfectum induit, pati voluit, morte triumphata, tertio die resurrexit, ad dexteram Patris sedet, venturus judicare vivos & mortuos: novit & Spiritus sanctus: testis est Ecclesia Catholica, quæ sic constitetur: quia non ego in me reus ero, sed vos, qui conservos meos necessaria ministraturos prohibere voluistis.

XCVI. Eusebius renuit cibum accipere ab Arianis.

XCVII. Cur Eusebius recusat cibum accipere a Patrophilo.

Cur autem ejusmodi contestationem ad Patrophilum scriptam, eandem universæ Ecclesiæ communem esse voluerit, causa ista præcessit: Cum enim Patrophilus (quod dictum est) nulla valisset Eusebium arte pellicere ad secum communicandum; consilium illud inivit, ut in ergastulum eum detentum cogeret a se missum pro alimento cibum accipere: quod si sumpisset, gloriari posset, licet inaniter, Eusebium secum in cibo potuque communicare: si vero id facere detrectasset, atque ob eam causam fame periret, illud calumniose de eo omnibus diffamaret, Eusebium (quod magna esset ignominia) voluntario exitio diem extremum clausisse; ac propterea ipse hæc eodem libello mox subdit: Et si hoc putaveritis, vos debere contemnere, non quasi mortem timentem, sed ne post excessum meum dicatis me voluntaria morte exire voluisse, & quamdam nobis nebulam accusationis inventiatis: conventurum me scitote Ecclesiæ, quas clausis interim litteris possem pertinere.

gere: conventurum & Dei servos, ut in ipsi concurrentibus, Orbis terrarum, quid fides integra, quae ab universis Catholicis Episcopis comprobata est, ab Ariomanitis patiatur, quos ante damnavit, possit agnoscere.

Item subscripsi ego Eusebius Episcopus. Ejusmodi autem sua subscriptione libello firmato, hanc ad ipsum contestationem adjecit:

XCVIII. Adjuro te qui has litteras legeris, per Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, ut non supprimas, sed aliis legendas tradas. Sequitur in eadem epistola de rebus post hanc gestis exacta narratio his verbis:

Hi ergo vix quarta die ad hunc libellum mitigati, sejunos ad hospitium, in quo manseramus, reverti nos compulerunt. Viderunt interea, quemadmodum nos revertentes populi cum gaudio susceperunt; lucernis nostrum hospitium circumdederunt. Cœpinus, annuente Domino, iterum egentibus ministrare. Non hoc sustinuit ipsorum inhumanitas, & nostrum amorem in suum odium perdidit. Vix fere viginti & quinque tolerare potuerunt dies. Erumpunt denuo, & cum perditis multorum manu ad nostrum hospitium veniunt armati fustibus: per aliena claustra parietem rumpunt, & ad nos violenti perveniunt. Iterum rapiunt, & artiori custodia cum solo carissimo Tegrino presbytero recludunt. Nostros quoque fratres, id est, presbyteros & diacones omnes rapiunt, & includunt. Post triduum potestate sua per loca diversa in exilium mittunt. Alios fratres, qui ad nos venerant visitandos, in carcere publico mittunt, per plurimos dies reclusos tenent. Advolantes iterum ad hospitium, omnia quae aut in sumptu, aut pauperibus fuerant comparata, diruunt. Sed quia hoc publicum ipsorum facinus ab omnibus civibus notabatur; argumento hoc usi sunt, ut aliqua redderent leviora, & se nobis nostra reddidisse iactarent: sumptus vero apud se tenuerunt: & post tantum scelus querebant, si fieri posset, sic negare, ut nullum de meis ad me venire permitterent, qui escas corpori necessarias afferrent. Vix sexta die, clamantibus sibi diversis, unum venire permiserunt. Quantum ad se fuit, ostenderunt homicida animos, quem primum (ne a malignitate cessarent) quarta die dimiserunt: postmodum sexta vix, deficientibus nobis, olim cum victu venire permiserunt. Hæc itaque sunt Ariomanitarum opera.

* diripiunt.

XCIX. Videte sanctissimi fratres, si non est persecutio, dum hæc patimur qui fidem Catholicam custodimus: & alius cogitate, num valde etiam deterior sit, quam illa que fiebat per hos qui idolis serviebant. Illi mittebant in carcerem, non tamen prohibebant ad se venire suos. Quantum ergo Sacerdotes Ecclesias vulneraverit per Ariomani-

tarum crudelitatem? In custodia publica mittunt, qui liberare debent; violentiam faciunt, qui, ut patiantur iustitiae causa discunt: aliena diripiunt, qui, sua diripita ne repetant, de divina lege docentur. Præterea quanta illos invasi crudelitas, dum facultatibus temporalibus gaudent. In carcere latronibus clausis a Quaestionariis, vel a Judicibus non denegatur facultas videndi suos: a nobis & nostri prohibentur, & devoti fratres, ne veniant, non solum ab hospitio arceantur quo tenemur, sed ne adeant carcerem, comminatione terrentur: sic cunctos subjugaverunt, ut manifestissime agnoscerim. Ab Episcopis incipiam: dum honorem quidem timent amittere, ipsos fidem perdidisse; dumque facultates terrenas, & immunitates nolunt perdere, caelestes thesauros & veram securitatem nullam judicasse. Sic quoque ducti ceteri, dum Episcopos hæc timentes perdere vident, armare ceperunt quae semper habere non possunt.

Sic Ariomanite divites terrent, dum ipsi proscriptionem minantur: sic pauperes, dum potestatem in carcere recludendi habent. Et quanta insania est! In loco quo tenemur, non solum viros qui nobis serviunt, in carcerem mittunt, sed & puellas sanctimoniales sine ullo divino timore in custodia publica recludunt. Sed ut gravi non sunt seniores mali, qui pudicitiam Susannæ violare querebant; ita nec hi gaudebunt semper, qui Ecclesiarum persecutione varia & depressione nimia suæ infidelitati conantur subicere. Dicit enim S. Daniel ad illos: Sic timentes filia Israel concumbent vobiscum. Sed recedat, sanctissimi, humanus timor a vestris animis, cum habeatis Domini consolationem, qui dicit: Nolite timere illos qui occidunt corpus, animam autem occidere non possunt. Tempus est probationis: tempus est, ut probati innotescant manifesti. Ideo acceperunt humanum adiutorium, quia divinum non habent: quod si haberent, nunquam potestate terrena innocentium sibi animas subjugarent. Multa de illorum malis, quibus non solus ego, sed plurimi deprimimur, debueramus scribere: sed ne possemus hæc facere; & ipsorum crudelitatem litteris intimare, arctissima custodia servamur ab ipsis: ideo ad nos, & alii nostri, & amici prohibentur accedere. Sed concessit mihi Dominus hanc epistolam per carissimum nostrum ad vos Syrum diaconem mittere, quem in potestatem mittendi habui; quia providentia Domini nostri eo tempore ad videnda loca sancta accesserat, & cum ceteris fratribus inventus non est.

Ceterum vix hanc epistolam quomodo-cumque conscripsimus, Deum semper postulantes, ut custodes in horas refrænaret, & concederet ne ad vos diaconus nuncium ma-

C. Puellæ sanctimoniales quæ palæ.

CI. Exhortatio Eusebii ad suos.

magis laboris nostri, quam qualescumque salutationis litteras ferret. Propter quod satis vos peto, ut cum omni vigilantia custodiatis fidem, servetis concordiam, orationibus incumbatis, nostri memores sine intermissione sitis: ut dignetur Dominus Ecclesiam suam liberare, quæ per universum Orbem laborat; & ut nos, qui deprimimur, possimus vobiscum liberati gaudere: quod præstare dignabitur Dominus, petentibus vobis, per Dominum nostrum, Jesum Christum, qui est secum a sæculis, & in omnia secula sæculorum. Amen.

II. Iterum peto, & vos per misericordiam Dei rogo, ut unusquisque in hac epistola salutationem suam nuncupet: quia singulis, ut solebam, faciente necessitate, scribere non potui. Ita in hac vos omnes fratres, sed & sanctæ sorores, filii & filiae, omnem sexum appello, omnem ætatem peto, ut, hac contenti salutatione, nostro obsequio etiam hos qui fors sunt, & nos dignantur diligere, salutare dignemini. Salutant vos fratres nostri qui mecum sunt presbyteri, & diacones, sed & omnes nostri: qui una mecum satis petunt, ut nostri memores, omnes vestras nostro dignemini obsequio salutare. Transmisi præterea litteras, quas ad Patrophilum custodem meum feci; ut ex his agnoscat, nos Ariomanitarum nec minis posse terreri, neque ipsorum serpentina-blanda subtilitate posse ad ipsorum societatem perducere. Divinitus vos protegat, florentisque vivere & hic & in futuro faciat cum omnibus vestris, fratres carissimi & satis desideratissimi. Hactenus litteræ Eusebii ad suos.

III. Sed non hic finis ærumnarum Eusebii: tunc siquidem accidisse tradit Maximus (a), quod ipse, de exilio ejus agens, narrat his verbis: Post multas injurias Orientis plagæ, illum in exilium relegarunt, in quo tanta passus est, ut martyrii invictam gloriam reportaret. Dicitur enim inter cetera passionum genera, hoc pœnale passionis supplicium pertulisse, ut dum interrogaretur ab Arianis, & se eorum communicare perfidiam denegasset, scalarum proclivi tractu supinis pedibus ad imum usque pertraheretur; & iterum revocatus ad summum, interrogatus denuo, cum eadem respondisset, eadem pateretur: ac sic frequentem interrogationem frequenter hujusmodi supplicium fuerit subsecutum. Hæc ipse. At nequaquam tunc (quod multi putant) consummavit martyrium, quem & constat ad longa quoque temporis supervivisse, ac diu multumque pro tuenda fide Catholica laborasse. Sed illud etiam, auctore S. Hieronymo (b), liquet, ipsum e Seythopoli ab iisdem Arianis ad graviorem pœnas amandatum fuisse exulem in Cappadociam, Quod autem Ruffinus (c), Socrates (d), Theodotus Ann. Eccl. Tom. IV.

retus (e), atque Sozomenus (f) de eodem Eusebio tradant, una cum Lucifero Calaritano esse relegatum in superiores Ægypti Thebaidas: hæc his quæ diximus adversari videntur; nisi ex inconstantia Ariatorum cum sævitia conjuncta sumperimus argumentum, plus quam semel Eusebio esse mutatum locum exilii. At de Eusebio modo satis: reliqua de ipso posteriori tempore dicturi sumus.

IV. Inter alios illos Occidentis confessione claros Episcopos exules, duo ex ipsis promeriti sunt coronam martyrii, nempe S. Dionysius Mediolanensis, & S. Paulinus Episcopus Treverensis. De Dionysio enim hæc habet S. Ambrosius (g): Denique S. Dionysius exegit votis, ut in exilio vitam poneret, ne regressus consula institutis & usu infidelium studia plebis aut cleri inveniret. Meruit hanc gratiam, ut pacem Domini tranquillo affectu secum referret. Itaque ut Eusebius sanctus prior levavit vexillum confessionis; ita beatus Dionysius in exilii locis propiore martyrii-bus titulo exhalavit. Hæc Ambrosius. Cum igitur exularet Dionysius in Cappadocia (unde enim Auxentius venerat, eo Dionysius in graviorem pœnam exulare iustus est) ibi Ariatorum ex more exagitatus ærumnis, mortuus est: cuius corpus postea Sanctus Basilius Episcopus Cæsareæ Cappadociæ Mediolanum misit ad Sanctum Ambrosium, qui illic tunc præerat Ecclesiæ. Quoto autem anno ejus exilii Dionysius moriendo martyrium consummaverit, inexploratum est nobis. Paulinus vero anno vigesimo tertio Constantii Imperatoris corona martyrii morte auctus ponitur in Chronico a S. Hieronymo. At de exilibus Episcopis hactenus. Jam ad res gestas in Occidente adversus Catholicos orationem convertamus.

Hoc eodem anno agitur in Gallia Narbonensi prope Arelatem Byterris Concilium, ex quo, factione Saturnini Arelatensis Episcopi Ariani, S. Hilarius Pictaviensis Episcopus, quod resisteret Arianae impietati, mittitur in exilium in Orientem. Id autem hoc ipso anno accidisse, inde primo colligimus, dum Severus (h) tradit, quod quartum jam annum agebat Hilarius in exilio, cum Seleuciæ in Isauria ab Arianis Concilium collectum est. At cum aperte liqueat eam Synodum habitam sub Consularu Eusebii & Hippatii, anno Domini scilicet trecentesimo quinquagesimonono; satis intelligitur, hoc ipso anno eum in exilium missum fuisse, huncque numerandum esse annum primum ipsius exilii. Verum cum idem Severus, recensens superius Episcopos exules a Constantio damnatos, adnumeret inter eos Hilarium, contigisseque eorum exilium dicat Arbetione & Lolliano Consulibus, anno superiori: illud quidem

(e) Theod. l. 3. c. 4.

(f) Sozom. l. 5. c. 11.

(g) Amb. ad Vercell. epist. 82.

(h) Sever. l. 2. tom. 2. Bibl. sanctæ.

ma.

E e e e

Hilarii exilium quando contigerit.

dem de reliquis omnibus ibidem nominatis, non autem de Hilario esse accipiendum, superius dictum est: quod & nos id affirmare compellit; nimirum, quod idem S. Hilarius affirmat, tunc ipsum exulare contigisse, cum Julianus Cæsar in Gallias ageret, & pro Hilario agens, contumelias passus sit: at Julianus cum anno superiori Kal. Decembris Mediolano profectus dicatur ab Ammiano in Gallias, nonnisi anni præsentis exordio ipsum illic pervenisse, & ea causa Hilarii esse passum, affirmare opus est. Ipse enim hæc ea de re locutus est coram Constantio (a) de suo exilio: Exulo (inquit) non crimine, sed factione, & falsis nunciis Synodi apud te Imperatorem piæ non ob aliquam criminum meorum conscientiam per impios homines delatus. Nec levem habeo querela meæ testem, dominum meum religiosum Cæsarem tuum Julianum, qui plus in exilio meo a malis contumeliæ, quam ego injuria, pertulit. In promptu enim sunt pietatis vestrae litteræ: falsa autem eorum omnia, qui exilium meum procuraverunt, non in obscuro sunt: ipse quoque, vel minister, vel auctor gestorum omnium intra hanc urbem est. Circumventum te Augustum, illusumque Cæsarem tuum, ea confidens conscientia meâ conditione patefaciam, ut si indignum aliquid non modo Episcopi sanctitate, sed etiam laici integritate gessisse docear, non jam sacerdotium per veniam expellem, sed intra pœnitentiam laici consensescam &c.

CVI.

Cum ex hisce igitur pateat, hæc in Hilarium facta esse, cum Julianus in Gallias ageret, quem testem invocat: nonnisi hoc anno ea contingere potuisse exploratum videtur. His accedit, quod idem ipse Hilarius, nonnisi post exilium Eusebii, Luciferi, & aliorum, se a communione Saturnini Arelatensis separasse dicit, eaque de causa postea Concilium Byterrense celebratum esse: quo plane declaratur, non eodem tempore, quo illi, sed post, Hilarium exulasse; significat enim hæc ipse his verbis (b): Post sanctorum virorum exilia Paulini, Eusebii, Luciferi, Dionysii, quinto ab hinc anno a Saturnini & Ursacii & Valentis communione, me cum Gallicanis Episcopis separavi, indulta cæteris consortibus eorum respiscendi facultate, ut nec pacis abesset voluntas, & principalium morborum fetida & incorruptionem totius corporis membra proficientia defecarentur; si tamen hoc ipsum beatissimis confessoribus Christi editum decretum, tum a nobis manare placuisset. Quibus postea per factionem eorum pseudoapostolorum ad Byterrensem Synodum compulsis, cognitionem hujus hæreseos obtuli, &c. Ex his Hilarii verbis illud primum probe testatum habetur, quinquennium esse jam temporis, ex quo di-

(b) Hilari. contr. Constantium.

di Episcopi in exilium pulsi sunt, cum ipse illa scribebat, nempe anno quarto sui exilii: non enim amplius in eo detentus est (quod Martyrologia (c) & Gregorius (d) quoque testantur) sicque in omnibus eadem consentanea sunt, quæ diximus, nempe anno superiori nominatos Episcopos exilio solum vertisse, hoc autem anno ipsum Hilarium eadem sententia damnatum esse.

(c) Martyrol. x6. Januariar.

(d) Greg. Tur. l. i. c. 33. hist. Franc.

CVII.

Infuper ex iisdem ab Hilario enarratis fati certa aperitur causa cogendi ab Arianis conventiculi Byterrensis: quod scilicet cum adeo fama celebres Episcopi in exilium ob fidem Catholicam acti essent, jamque fati persecutio Arianorum adversus Ecclesiam Catholicam declarata esset; Hilarius & Episcopi Gallicani in unum convenientes, mutuo consensu sese, decreto edito, separarunt a communione Saturnini, Valentis, & Ursacii, quod, re jam patefacta, haud esset illis amplius locus simulandi; eadem quoque excommunicationis sententia statuentes feriendos illos, qui eisdem communicarent, nisi quamprimum ab illorum communione recessissent. Id autem cum iniquo animo ferrent Episcopi Ariani, ac potissimum Saturninus Arelatensis, quod se videret ab Episcopis suæ provinciæ communicatione secludi, & anathemati traditum, ab omnibus vitari: egit favore Constantii, ut in sua ipsius diocesi prope Arelatem Byterris Concilium cogeretur, ad quod, Præsidum vi, Catholicis Episcopis venire compellerentur: sicque collectum est Conciliabulum Byterrense, non ante præsentem annum, ut perspicue demonstravimus. Ex quibus erroris arguuntur, qui eodem tempore, quo nominati superius Episcopi exularunt, nempe decimonono anno Constantii, putarunt Hilarium ex Byterrensi Concilio exilii sententia condemnatum.

Causa celebrandi Concilii Byterrensis.

Saturninus Episcopus Arianus quid in Episcopos Catholicos molitus.

CVIII.

Coactio igitur Byterrensi Coventu S. Hilarius timens ne iisdem Ariani (ut alias sæpe fecerant) simulatione agerent, & mentito substantiæ nomine, simplicitatem plurimorum Orthodoxorum Episcoporum circumvenirent, libellum legendum obtulit, quo Arianorum latebræ, & dolose eorum panderentur insidiæ; eosdemque esse hæreticos, cunctis perspicue demonstraret: sed restiterunt complures ne ingesta ab Hilario legerentur; testatur id quidem ipse his verbis (e): Ad Byterrensem Synodum compulsus, cognitionem hujus hæreseos obtuli. Sed hi, timentes publicæ conscientie, audire ingesta a me noluerunt, putantes se innocentium suam Christo posse mentiri, si volentes nescirent, quid gesturi postmodum essent, scientes. Atque exinde toto ex tempore in exilio detentus, neque decedendum mihi esse de Christi confessione decrevi. Hæc Hilarius do-

(e) Hilari. contr. Constantium.

CIX.

Gallicanorum in fide recta constantia.

(a) Hilari. de Synod.

dolens quod in ea Synodo confessorum fides laudata repuisset, cum ipse solus inventus esset, qui Saturnino Arianorum antesignano obnixè staret pro muro domui Israel, fidei Catholicæ fortissimus propugnator. Mansit tamen Catholicorum mentibus fixus libellus ille fidei ab Hilario scriptus, quo pii tamquam scuto usi sunt adversus omnes impietatis insultus: id quidem ipse ad eos ab exilio postea scribens docet his verbis (a): Qui per metum incertorum, conscientie tantum antea meæ, quod ab his omnibus essem liber, gratulabar: nunc autem communis fides nostræ integritate gauderem. O gloriosa conscientia vestra inconcussam stabilitatem! O firmam fidelis petreæ fundamine domum! O intemeratam voluntatis illasam, imperturbatamque constantiam! Mansit namque atque etiam nunc permanet post Synodi Byterrensis professionem, in qua patronos hujus hæreseos ingerenda quibusdam vobis testibus denunciaveram, innocens inviolataque religio. Expectatis enim sanctæ & indemutabilis perseverantia gloriosum triumphum, non eedendo Saturnini minis, potestatis, bellis: & cum omnia inchoanda blasphemie in Deum certamina moverentur: manentes nunc usque mecum in Christo fideles, neque antea ad occasionem prorupta hæreseos cessistis, & nunc omnem ejus petulantiam in pruritionis congressione fregistis. Hæc de his Hilarius.

CX.

Hilarii & Rhodanii exilium.

(b) Sever. l. 2.

* Dofanum.

* præpositus.

Idemque superius de suo exilio agens, illud a Saturnino procuratum ait, circumvento Imperatore. At non tantum Hilarium, sed & Rhodanium Episcopum Tolosanum eadem sententia exilii condemnatum esse Severus testatur, cum ait (b): Hilarius Pictavorum Episcopus damnatur exilio; Rhodanium quoque Tolosanum * Antisitem, qui natura lenior, non tam suis viribus, quam Hilarii societate, non cessavit Arianis, eadem conditio implicuit. Et post multa idem Severus subdit: Gallias nostras Saturninus Arelatensem Episcopus, homo impotens * & factiosus, premebat. Depravatum hunc locum Severi Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

XIII. Constantius Romanus venit.

Ad num. CXII. & seq. Idacius in Fastis sub hujus anni Consulibus scribit: His Cons. introierunt Constantinopolim Reliquia Apostoli Timothei die Kal. Jun. [1] De qua Translatione Baronius agit

NOTÆ

[1] S. Acra SS. Andrea & Timothei Iypfana translata fuisset Constantinopolim sub Constantio, quamvis asserit Idacius, non est usque adeo certum; cum propior ætati illi S. Paulinus Nolanus in carmine Natali VI. a Muratorio, to. 1. Anecd. pag. 26. vulgato, id Constantino Magno tribuat:

Nam Constantinus proprii cum corderet Urbem Nominis, Ut sua Apostolicis muniret mania latus Corporibus, tunc Andream devexit Achivis, Timotheumque Asia.

Eadem pariter affirmat S. Hieronymus adversus Vigilantium, & de Scriptoribus Ecclesiasticis in Luca; quamvis in additionibus ad Chronicon Eusebii translationem hanc consignat ad annum 19. Constantii. Consule Du Fresnium Constantinop. Christ. lib. 4. cap. 5.

(sic ut vides) restituendum curavimus ex antiquiori exemplari, ut loco, Dofanum sit legendum Tolosanum. De exilio Hilarii atque Rhodanii meminit quoque Rufinus (c); cæteris (ut ait) remanentibus, vel ignorantibus, vel non credentibus fraudem.

(c) Rufinus. l. 1. c. 20.

Sed illud plane mirandum, Hilarium ex conjugio ad Episcopatum assumptum, Hilarius virum alioqui eruditum, controversiarum tamen Ecclesiasticarum prorsus ignarum, adeo ut ipsum quoque præteriret Nicænum Concilium notum omnibus; cum tamen opus fuit adversus Arianos agere, ex improviso, nonnisi (ut puto) divino miraculo evasisse atque ad pugnam profectum esse doctorem. Id quidem haud cuiquam affirmanti credere valuissim, nisi ipsi testanti, cum ait (d): Regeneratus pridem, & in Episcopatu aliquantisper permanens, fidem Nicænam nunquam, nisi exulaturus audivi: sed mihi Homousii & Homousii intelligentiam Evangelia & Apostoli intimaverunt. Ita Hilarius; idque idcirco accidit (ut superius ipse testatur) quod Ecclesiam Gallicanam hæresis nulla pertigerat; sic enim ait (e): Sed inter hæc o beatos vos in Domino & gloriosos, qui perfectam atque Apostolicam fidem conscientia & professione retinentes, conscripserunt fides hucusque nescistis: non enim eguistis littera, qui spiritu abundatis, neque officium manus adscribendum desiderastis, qui, quod corde a vobis credebatur, ore ad salutem profitebamini. Neque necessarium habuistis Episcopi legere, quod regenerati neophyti tenebatis. Hæc S. Hilarius, quem ex hac ipsa Synodo Byterrensi in Phrygiam esse relegatum, etiam reliquas hujus anni res gestas ordine prosequamur.

CXI. Hilarius divino miraculo prodit ex improviso Theologus.

(d) Hilari. de Synod. in exulaturus audivi: sed mihi Homousii & Homousii intelligentiam Evangelia & Apostoli intimaverunt.

(e) Hilari. ib.

Gallicanæ Ecclesiæ virginitas. (f) Hieronymus de Script. Eccl. & in Chron.

Hoc eodem anno, tertio Kal. Maias, Constantius Imperator in Urbem se contulit, triumphum agens de Magnentio tyranno extincto: ipsa pompa ab Ammiano describitur (g); sed nihil ad rem nostram. Quod autem spectat ad insti-

(f) Hieronymus de Script. Eccl. & in Chron.

(g) Ammianus. lib. 16.

tutum, illud est, quod a Theodoro his verbis describitur (a): Biennio dilapso, Constantius proficiscitur Romam: magistratum autem & nobilium conjuges orant maritos, ut a Constantio supplices petant, uti pastor Liberius (qui exulabat in Thracia) suo gregi reddatur; seque, nisi eum exorarent, deserturas eos, & ad egregium illum pastorem, consolaturas. Quibus responderunt mariti, se non parum imperatoris iram perimestere; & cum viri sint, nullam fortasse veniam ab eo impetraturos. Quod si vos ipsa Imperatorem pro Liberio deprecari volueritis, est vobis plane condonaturus: atque e duobus alterum eveniet; ut vel vestram vobis sit concessurus postulacionem; vel, si minus ad id faciendum adduci possit, vos illasas dimissurus.

Quo audito consilio, prestantes illae feminae, splendide (ut solent) & magnifice amictae accedunt ad Imperatorem, ut eas ex vestitus splendore nobiles illustresque esse arbitratis, tum reverentia erga ipsarum clementia utendum existimaret. Quae cum hoc modo ornata ad eum adventassent, orant, ut Urbis pastore orbatae, & luporum expositae infidias, misereatur. Quibus respondet Imperator, altero pastore civitati opus non esse, quippe cum haberet unum, qui ei posset providere: etenim successum est Liberio a fideli quodam ejus diacono, nomine Felice: qui tametsi fidem in Concilio Niceno expositam ipse servavit integram; tamen cum illis, qui eandem labe factare studebant, libere communicaavit: ac propterea nemo ex Romae habitatoribus in Ecclesiam, dum ille intus erat, ingredi voluit. Quam rem etiam mulieres Imperatori significarunt. Quae causa sic inspectebatur Imperatoris animus, ut pastorem illum longe praestantissimum Romam redire, & utrosque communiter inter se Ecclesiam illam regere juberet.

Itaque lectis Imperatoris in Circo litteris, plebs clamat, equam esse Imperatoris sententiam: nam bifariam divisos esse spectatores, quibus nomen impostum est ex colorum varietate; & propter

die V. Non. Mart. & introivit Constantius Aug. Romam IV. Kal. Mart. & edidit XXXV. Quare adventus Constantii Augusti Romam male hoc anno in Annalibus consignatur: pertinet enim ad annum sequentem, in quem septima Imperii Caesaris Constantii Quinquennalia inciderunt, quae cum triumpho Romae exhibita fuisse minime dubitandum. Idacio suffragatur Ammianus lib. 16. cap. 10. ubi scribit, Constantium concluso Jani Templo, ac post Magnentii exitium Romam triumphaturum venisse, addens: Tricesimo postquam ingressus est die IV. Kal. Junias ab Urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit. Hinc intelligimus intra unum eundemque mensis & Constantium triumphasse, & septima Quinquennalia edidisse, nec longius temporis spatium ad utramque pompam repraesentandam necessa-

ea alterum Episcopum his, illis alterum praesse debere. Itaque cum hoc modo Imperatoris litteras irrisione lussissent, omnes uno ore vociferantur: Unus Deus, unus Christus, unus Episcopus: has enim voces emittere, rectum esse censebant. Ad haec plane pertinere videtur, quod de Constantio Circeses spectante ait Ammianus (b), plebem in spectaculis solita dicacitate usam in Constantium Imperatorem, ipsum autem ea esse oblectatum. Quid vero tum ad plebem Constantius, sic subdit Theodoretus (c): Quibus vocibus cum pietate, & justitia a pia plebe profusis, rediit Liberius Episcopus: Felix autem clam Roma se subducens, ad aliam urbem migravit. Hucique Theodoretus; eadem ferme Ruffinus (d), atque Severus (e), quod scilicet ad preces Romani populi permissus sit Liberius redire Romam: Sozomenus (f) autem addit, ea lege id annuisset Constantium, si Liberius consenturus esset Episcopis, quos ipse Constantius secum haberet. At de Liberio pluribus sequenti anno aegemus, quo illum Romam rediisse contigit.

Magnas sane altercationes extitisse Romae inter Catholicos & haereticos, cum ibi esset Constantius, Marius (g) Victorinus innuit illis verbis: Tunc tu, patrone dogmatis, non solum in vita, sed Episcopus fuisti; tacuisti & tu, & socii, & discipuli, & conductores, & toto tempore postea usquequo Imperator Romae fuit praesens: audisti multa contraria, convivia existens istorum hominum, quos nunc anathematizas; iratus quod sine te fidem scripserunt. An coactus a magistris legatus venisti in defensionem perditionis? &c. Haec ipse ad Episcopum ex Arianismo factum Catholicum.

Quod rursus ad Constantii Romae res gestas pertinet; ex relatione Symmachi Consularis apparet, Constantium Augustum post Constantem fratrem abstulisse Romanis unicum idolum in Capitolio relictum, Victoriae simulacrum cum ara: erat illud (quod testatur Tacitus h) super rhedam impostum, in vestibulo Ca-

rium fuisse. Secundo, utraque solennia de more conjuncta. Tertio, triumphum plerumque aliquot post annos a stratis hostibus dilatatum. Quae omnia, quia a me primum detecta, variis passim exemplis confirmavi. Baronius porro, qui Idacium non viderat, ex laudato Ammiani loco infert, Constantium tertio Kalendas Martii hoc anno Romam ingressum. Sed, ut jam dixi, res anno sequenti gesta, dieque IV. Kal. Martii.

Ammianus citatus describit pompam, Ludofque Circeses, quos Constantius populo Romano dedit. De qua etiam celebritate legenda Oratio XIII. Themistii, & Claudianus in sexto Consulatu Honorii pag. 178. Auctor Chronici Alexandrini sub anni sequentis Consulibus scribit: Constantius Augustus propter Vicennalia sua cum ingenti pompa & apparatu Romam venit, & cum

Decre- tum Con- stantii de- ridetur in Circo.

(b) Am- mian. lib. 16.

(c) Theod. ubi supra c. 17.

Felix Li- berio ces- sit.

(d) Ruf- fin. l. 1. c. 17.

(e) Sever. l. 2.

(f) Sozom. l. 4. c. 10.

CXV.

(g) Mar- tian. l. 1. ad v.

Arium 10. s. Bibl. sanct.

Alterca- tum Ro- mae causa fidei.

CXVI. Simula- crum Vi- ctoriae cum ara sublatum.

(h) Tacit. lib. 17.

XIV.

Vicennalia Constantii fuerit magna.

pitollii collocatum: quod a Constantini patre Constantio cultum, a Constantio autem Christiano Principe non remotum, a Constante vero sublatum (Constantem, non Constantium, legendum diximus, propterea quod eundem Imperatorem cito necatum tradat) restitutum illum per Magnentium tyrannum, a Constantio rursus sublatum, idem Symmachus (a) conquectus est. Reddamus hic verba ipsius, quibus haec ait: Sed divus Constantius idem fecisse dicitur, quod Constant scilicet frater fecerat: caetera potius illius Principis amulemur, qui nihil tale esset aggressus, si quis ante se alius non decessisset: corrigit enim sequentem lapsus prioris, & de reprehensione antecedentis exempli nascitur emendatio. Ita Symmachus; & S. Ambrosius (b) adversus eum agens de eodem sic ait: Constantius Augustae memoriae nondum sacris initiatus mysteriis, contaminari se putavit, si aram illam videret, jussit auferri, non jussit reponi: ut scilicet a Gentilibus Senatoribus restitueretur iterum. Recentis enim a se editae hoc anno legis memor Constantius (c) erat; qua fancierat, ne quis sacrificaret, vel coleret simulacra; quam nos superius alia occasione recensuimus.

His a Constantio Romae gestis, inquit Ammianus (d): Cupiens itaque augustissima omnium sede morari diutius Imperator, ut otio priore fruereetur & voluptate; assiduis nunciis tenebatur & certis, indicantibus, Suevos Rhetiam incurfare, Quadosque Valerian, & Sarmatas latrocinandi peritissimum genus superiorem Maesiam & secundam populari Pannoniam: quibus percitus, trigesimo postquam ingressus est die, quarto Kal. Junias ab Urbe profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit, &c. Haud supernum passum est nomen, Arianum Imperatorem, stipatum Arianorum Episcoporum phalange, Romae diutius commorari: ne tanta sordium colluvie Romana inficeretur Ecclesia; quam absens damnatione Liberii, & subrogatione Felicis, tantopere perturbasset. Cum igitur in Illyricum venisset, Sirmium concessit, ubi & aliquandiu quievit.

Hoc eodem anno, cum adhuc Romae Constantius ageret (inquit Socrates e) E-

eo uxor ejus Eusebia. Sed Raderus male interpretatus est haec verba, eis τὴν ἐαυτῆς ἐνοσίχθονα: significant enim eo in loco, anno viceesimo, non vero propter Decennalia. Sequens enim Christianus viceimus est Imperii Augustei Constantii, recteque Combefissus in Notis ad Theopphanem pag. 360. vertit, anno viceesimo. Errat vero Auctor Chronici Alex. quando ait, Constantium Romae dies XIV. moratum esse. Sed de Constantii Romam adventu rursus anno sequenti agetur. Caeterum Ara Victoria Constantii jussu sublatam, non erat in Capitolio, ut putavit Baro-

doxius Germaniciae Syriae urbis Episcopus, Eudoxius Arianus occupatur Episcopatam Antioche. qui tum Romae aderat, audita morte Leon- tii Episcopi Antiocheni, mature sibi in Orientem revertendum putat; atque venteratorie cum Imperatore, ut sibi potestas occyus redeundi propterea fieret, quod Germanicia civitas ipsius consolatione & subsidio magnopere egere videretur. Imperator vero, qui minus quid esset illi in animo praeviderat, hominem dimittit. Iste cubiculariorum Imperatoris operam, & auxilium nactus, sua ipsius civitate derelicta, per dolum in Episcopatum Antiochie subrepsit; moliturque ut Aetium in Ecclesiam denuo reducat: contenditque, ut Concilio Episcoporum convocato, illum ad diaconatus gradum restituat. Verum istud propterea neququam confici poterat, quod edium contra Aetium conceptum plus ad illum repellendum, quam studium Eudoxii ad restituendum valeret. Haec Socrates, sed praepostero plane ordine id factum refert temporibus Concilii Ariminensis, ignarus temporis Constantii Romam adventus; quem ex Consulibus ab Ammiano positus, hoc anno contigisse, certum exploratumque redditur.

Caeterum quod compertus sit Eudoxius Aetii dogma fovere, quo afferbatur, Filium Patri substantia omnino fuisse dissimilem: cum alioqui caeteri Ariani, qui modestiores haberi vellent, licet negarent Filium Patri consubstantialem esse, tamen fuisse similis substantiae facile concederent: orta est inter Eudoxium & alios Episcopos Arianos magna dissensio, resistentibus illi in primis Basilio Ancyrano atque Georgio Laodiceno: hic enim eos, nempe Aetium & Eudoxium, detulit ad Synodum Ancyranam; ex qua procuratum est, ut eadem haereticis etiam Sirmii damnaretur: at de his anno sequenti pluribus.

Sed quid de eodem Aetio Suidas tradat, cum ejus vitae periodum breviter scripsit, his addamus: Fuit (inquit) Aetius Antiochenus, Eunomii magister, & res pauperibus & vilibus parentibus natus. Pater ejus infelicio, caeteris ad malitiam, delectis, obiit, hoc admodum puero relicto; qui extrema conflictans inopia, in auriscinam se contulit, & summus artifex evasit. Cum autem ejus ge-

nus, sed in Curia, ut in Apparatu ostendimus. Obitus Leontii Antiochiae Episcopi Ariani, & ejusdem Ecclesiae occupatio ab Eudoxio ad annum CCCLVIII. pertinent. Socrates quidem lib. 2. sit Episcopus cap. 37. scribit: Mortuo Leontio, qui Aetium Haereticum ad Diaconatus gradum exoraverat, Eudoxius Germanicia, qua & ipsa Syria urbs est, Episcopus, qui tum Romae aderat, properandum sibi esse decrevit. Et cum Imperatore callide collocutus, quasi Germanicensem civitas solatio ipsius ac providentia indigeret, petiit ut quamprimum illuc redeundi potestas sibi concederetur. Imperator vero ni-

CXIX.

Dissensio inter Eudoxium & Arianos.

CXX.

Aetii Imp- pii origo & res gestae.

XV.

Eudoxius Episcopus cap. 37. sit Episcopus Antiochie.

CXVIII.

Baron. n. sit Episcopus Antiochie.

CHRISTI 356.

LIBERII PAP. 5.

CONSTANTII IMP. 20.

genium majora studia desideraret, disciplinas eruditae complexus, ad Paulinum se confert, recens Antiochiam Tyro profectum, Constantino adhuc regnante. Hunc audiens, vires impietatis suae satis evidenter demonstrabat in quaestionibus, quae cum adversariis agitabantur: neque jam a multis ei resisti poterat. Post Paulini obitum, cum Eulalius vigesimustertius ab Apostolis sedem teneret; multi eorum, qui ab Aetio arguebantur, indignati se ab homine opifisco, & adolescente vi exagitari; conspiratione inita, eum Antiochia expulerunt. Expulsus Anazarbum pervenit; & jam celerrime omnibus vivibus instrumentis, subinde majores quam pro datis occasionibus reportabat fructus: neque desistebat unquam vel adversarios convincere, vel vili amictu, & victu uti.

Hic haeresarcha fuit, Impius cognominatus, sub Constantino Magno: est autem idem sentiebat quod Arius, eisque opinionem stabiliebat; tamen ab Arianis discernebatur. Fuit prius etiam homo haereticus Aetius magno studio defendendi Arianam dogmatis incitatus. Nam cum Alexandria pauca didicisset, Antiochiam, unde oriundus erat, profectus, a Leonio, qui per id tempus Episcopatum Antiochenum tenebat, diaconus creatur: statim agitur evocabat suos auditores ex Aristotelis orationibus probe versatus, & litteras componebat ad Caesarem Constantium. Est autem Arianam doctrinam tradebat: tamen a suis propter perplexitatem rationum, quas illi non intelligebant, haereticus habebatur is qui illis assentiretur. Itaque illorum Ecclesia expulsus, alienus ab illis esse putabatur: & adhuc ex eo sunt, qui tum Aetiani, tum Eunomiani dicuntur. Nam Eunomius notarius illius, & ab illo eruditus in haeretica dictione, factioni illi praesuit. Haecenus Suidas.

CXXI. Aetii impia dogmata.

Verum Aetii cum morum, & impie doctrinae cloaca a S. Epiphano, qui Syriæ proximus erat, & propius est contemplatus, aperitur, ipso auditu bonorum animi exhorrescunt. Eo enim progressus est impius, ut non in Filium tantum & Spiritum sanctum, negans utriusque divinitatem blasphemus extiterit; sed & ab ho-

PAGIUS

nihil doli suspicatus, hominem dimisit. At ille primores Regis Cubicularios adjuvatores nactus, relicta civitate sua, Episcopatum Antiochia per fraudem occupavit. Quo pacto Eudoxius anno sequenti, mense Maio, Romae fuisset, eoque tempore jam Leontius obiisset. Verum Sozomenus, qui Socratem emendare solet, lib. 4. cap. 12. scribit tantum: Imperatore adhuc in Occidentis partibus commorante, nuntius altatus est de morte Leontii Antiochenis Episcopi. Et Athanasius in epistola ad Solitarios, in qua de lapsu Liberii sermonem habet, pag. 812. ait: Leontius ille castratus, qui Antiochia hunc Episcopatum tenet.

mine quoque quod divinum est, nempe detestationem vitiorum, & virtutis amorem, corrumpere atque penitus amputare contenderit, dum perfectionem hominis in rerum divinarum cognitione, non autem in operatione virtutum positam esse iactaret: nihilque meriti esse, ad praescriptum divinarum atque humanarum legum vitam attemperare: immo (proh nefas!) contra legis divinae decretum ausus est affirmare, nullum fornicationi, vel cuilibet carnis insanæ voluptati inesse peccatum, & perinde ac necessaria naturæ opera, idem esse, quod aurem scalpere, nares emungere, & reliqua naturæ excrementa egerere.

At licet lutulentus porcus toto corpore sic prostratus jaceret in limo, animo tamen se supra caeli cardines perambulare iactabat: unde & illam erat solitus effutire blasphemiam: Scio Deum, & adeo ipsum novi, ut ne quidem me magis noscam, quam Deum. Ac probe quidem; cum enim a recta sui cognitione longe longius abhorreret, a divina pariter intelligentia oportuit esse discretum: & si quando ad retundendam perfrictam frontem hominis procacissimi, ex Prophetis vel Apostolis ac piis dicta adversus eum adducerentur, eo blasphemiae prolabebatur, ut diceret, eosdem sicut homines in errore lapsos esse: cum tamen (ut de eo testatur Socrates a) divinae Scripturae rudis admodum & ignarus esset, elenchis Aristotelicis tantum ex cultus. Haec quæ diximus, & alia plura auditu horrenda de monstro hoc Epiphanius (b) pluribus profecutus, se accepisse testatur; ut plane appareat, aditam immanes blasphemias pervulgandas dignum a diabolo esse delectum ministrum; per cujus ministerii tam evidentiæ signa, qualis ejus posset esse doctrina, abque alia de eo facta pervestigatone constaret.

Cæterum quantumlibet propter horrendas blasphemias hunc execrari visi sint Ariani, & ob eam causam frequentes Synodos cogere: una tamen ipsorum omnium erat in Filii Dei divinitate neganda latens impietas; unde Athanasius (c) hæc de ipso: Porro Aetius cognomento Impius, quem pro causa habendi Concilii toties iacti-

CXXII. Aetii turpitudine, & arrogantia.

(a) Socrat. l. 2. c. 28.

(b) Epiph. haeresi 76.

CXXIII. Aetii, & Arii eadem doctrina.

(c) Athan. de Synod.

CHRISTI 356.

LIBERII PAP. 5.

CONSTANTII IMP. 20.

Etiam, non de propria insaniam quasi a se inventa superbit; sed in Arianam, quæ alterius dogmatibus constat, transiens cum suis, quos decepit, naufragium fecit. Hæc ipse. Cæterum & palam coram Constantio libere dicere Aetium solitum esse ea verba, Epiphanius tradit (a): Qualiter ipsi habent, & ego habeo, velut etiam ipsi omnes: sed quod in me verum est, ipsi occultant; & quod ego clare ostendo & confiteor, hi omnes eadem dicunt. Sed plane de Aetio accidit, ut præ impietatis excellentia nequaquam voluerit se intra confines Arianæ perfidiae contineri: verum supra Arium se extollens, voluit novæ hæresis dici & auctor, architectus, ac, si posset, plures quam ille habuerit, adfiscere sibi sectarios. Nobilitavit autem Aetii etiam odibilem nefandamque hæresin Eudoxius, qui (ut dictum est) hoc anno subripuit Antiochenæ Ecclesie praefecturam. Eudoxius enim quod (ut Suidas quoque affirmat) Cæsarii Martyris in Arabiis Minoris Armeniae illius fuisset, ea abusus est gloria ad hæresin illustrandam. At de Eudoxio & Aetio, ac de Synodo adversus eos Ancyrae habita, de qua Constantii litteris contra eisdem Sirmio ad Antiochenos datis, agemus anno sequenti.

CXXIV. Hoc eodem anno Julianus Cæsar adversus barbaros in Galliis effusus bellum gerens, eosdem ad pacem compulit. Haec pluribus Ammianus (b). Tunc plane accidit, ut S. Martinus, cum jam cuncta stipendia meruisset, a Juliano honestam peteret missionem; de quo Severus ita tradit (c): Interea, irruentibus intra Galliis barbaris, Julianus Cæsar, coactus in unum exercitum, apud Vangionum civitatem, donativum cepit erogare militibus. Ut est consuetudinis, singuli citabantur, donec ad Martinum ventum est. Tum vero opportunum tempus existimans, quo peteret missionem (neque enim integrum sibi fore arbitrabatur, si donativum non militaturus acciperet.) Haecenus (inquit ad Caesarem) militavi tibi: patere, ut nunc militem Deo: donativum tuum militaturus accipiat: Christi ego miles sum, pugnare mihi non licet. Tum vero adversus hanc vocem tyrannus infremuit, dicens, eum metu pugna, quæ postera die erat futura, non religionis gratia detrectare militiam. At Martinus intrepidus, immo illato sibi terrore constantior: Si hoc (inquit) ignavia adscribitur, non fidei; crastina die ante acrem inermis stabo, & in nomine Domini Jesu, signo Crucis, non clypeo protectus aut galea, hostium caneos penetrabo securus. Retrudi ergo in custodiam jubetur, facturus fidem dicitis, ut inermis barbaris obiiceretur. Postera die hostes legatos de pace miserunt, sua omnia seque dedentes. Unde quis dubitet hanc

(b) Ammian. lib. 16.

(c) Sever. Vit. Martini c. 3.

Quid Julianus Cæs. cum Martino.

CXXV.

S. Martinus magna pollicetur virtute Christi.

vere beati viri fuisse victoriam, cui praestitum sit, ne inermis ad praelium mitteretur? Et quamvis pius Dominus servare militem suum, licet inter hostium gladios & tela, potuisset; tamen, ne vel aliorum morte sancti violarentur obtutus, exemit pugnae necessitatem. Neque enim aliam pro milite suo Christus debuit praestare victoriam, quam ut, subactis sine sanguine hostibus, nemo moreretur. Hucusque Severus. Cæterum de hac missione, atque ætate S. Martini, & de emendatione plurium errorum, qui irrepserunt in Severum, diximus superius, cum de ejusdem S. Martini baptismo actum est.

Quod autem idem Severus subdit de Martino, eum relicta militia convenisse S. Hilarium Ecclesie Pictaviensis Episcopum: id contigisse oportuit antequam Hilarius ab Arianis in exilium mitteretur, sicut idem auctor affirmat. Quod insuper ad Julianum spectat; quæ eum e periculo subtraxit, Eusebia Augusta uxor Constantii, eadem ipsa, quod careret liberis, coepit ejus invidere in Imperium successione; quid autem in ejusdem Juliani conjugem Helenam ipsa impie sit operata, Ammianus narrat his verbis (d): Inter hæc Helena sorori Constantii, Juliani conjugi Cæsaris, Romam affectionis specie ducta, Regina tunc insidiabatur Eusebia, ipsa, quoad vixerat, sterilis, quaestumque venenum bibere per fraudem ille-

CXXVI. Eusebia Augusta quid in Helenam Juliani conjugem.

(d) Ammian. l. 16. *successionis.

xit, ut, quotiescumque concepisset, immaturum abiceret partum. Nam & pridem in Galliis cum marem genuisset infantem, hoc perdidit dolo, quod obstetric corrupta mercede, mox natum, praefecto pluraquam convenerat umbilico, necavit: tanta tamque diligens opera navigabatur, ne fortissimi viri soboles appareret. At consilium Dei erat hoc, ne in apostata a fide sobole propagaretur impietas. Sed & Eusebiae Augustæ, Arianorum patrônæ, iidem ab Ammiano descripti conveniunt mores, cujus etiam sententia omnes Constantii magistratus adversus fidem Catholicam moverentur: quæ eo ad nocendum proclivior erat, quo (ut de ea tradit Zosimus) summa praestaret eruditione doctrinæ, supraque muliebrem sexum videretur esse prudentior, cujus consilio Constantius cuncta perageret: adeo ut si quis eam facem, gladium, luemque Ecclesie Catholicae nominet, propriam ac rebus gestis congruentem nomenclaturam adinvenisse, certo sciat.

Eusebiae perdit mores.

Hoc item anno, mense Decembris, Constantius Imperator, dato rescripto ad Taurum Praefectum Praetorio, exemptos Clerici exempti a collatione lustrali, reliquos autem homines obligari; ea vero lex est hujusmodi (e): Negotiatores omnes protinus convenit aurum argentumque lustrari. C. Ibeod. pia.

CXXVII. Clerici exempti a collatione lustrali. (e) l. 1. de Collat. lustrali. C. Ibeod. pia.

CHRISTI 356.	LIBERII PAP. 5.	CONSTANTII IMP. 20.
<p><i>piate appellantur, nec alium quemquam esse immunem ab hujus collationis obsequio. Dat. III. Non. Decemb. Asc. Rom. VIII.</i></p>		

JESU CHRISTI ANNUS 357.	LIBERII PAP. ANNUS 6.	CONSTANTII IMP. ANNUS 21.
-------------------------------	-----------------------------	---------------------------------

I. **S**equenti anno Domini trecentesimo-quinquagesimo septimo Constantius nomen, & Julianus Cæsar secundum adeunt Consulatum: quo Sirmii dum Constantius ageret, cogendum curavit Concilium Sirmienſe, dicendum potius conventiculum fatanæ: cujus quidem tempus perperam constituitur a Socrate (a) atque Sozomeno (b) anno post Consulatum Sergii & Nigriani, qui est annus Domini trecentesimo quinquagesimus primus: nam ex suis ipsorum scriptis (ne aliunde testimonium modo queramus) apertissime confutantur; siquidem eorundem assertionem in eodem contextu dicitur, illuc invitum perductum fuisse Osum Episcopum Cordubensem, atque ad subscriptionem in Athanasium (quod antea facere renuisset) compulsus esse. Quod si tunc liquet celebratam esse Synodum Sirmienſem, quando Oſius ad id ipsum præstandum invitatus adactus est; jam affirmare necesse erit, non ante præsentem annum eam habitam fuisse: siquidem lapsus Oſii non nisi post ejus exilium, quod accidit post Liberii relegationem contigiſſe dici potest. Porro Liberii exilium ante annum superiorem a Constantio decretum, Arbitione

PAGIUS ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5850.
SÆC. IV. ☉ 2. E. ☽ 16. P. 20. Mart. Indiæ. 15.
Anno Urbis 1110. Olymp. 284. an. 1. A. C. 357.
JESU CHRISTI 357.
LIBERII PAPÆ 6.
CONSTANTII IMP. 21.

I. [1] **A** Num. I. ad XXI. Coſſ. Constantius Aug. IX. & Julianus Cæsar II. Hic juxta ter-

NOTÆ [1] **C**off. Constantius Aug. IX. & Julianus Cæsar II. Gruterus pag. CCCIII. r.

CONSTANTIO. NONO. ET JULIANO II.
CON. & TRADIDERUNT. LEONTI
CA. IIII. IDUS. AUG. FELIC.
ALIA. TRADIDERUNT. CONS. SUPRAS.
XVII. KAL. OCT. FELIC.

Ammianus, lib. XVI. *At Cæsar (Julianus) exacta apud Senonas hyeme turbulenta, Augusto (Constantio) novies, sequo iterum Coſſ.*
Fasti Idatii & Paschalis laterculus Bucherianus; Constantio IX. & Juliano Cæsare II. Prosperi Chronicon; Constantio XI. pro IX. & Juliano Cæsare II. Laterculus Paschalis in codice Vaticano, post Gennadium de viris illustribus; CONSTANTINO IX. ET JULIANO. Et hic oſcitantia Liberii, Constantino pro Constantio; præteritur etiam in Juliano secundi consulatus mentio.

& Lolliano Consulibus, certis firmisque rationibus superius demonstratum est, nempe Athanasii omnia illa præ oculis habentis atque exacte describentis auctoritate, necnon Severi testificatione.
Cum insuper idem testetur Athanasius, detentum exilio Osum annum integrum; ad hunc usque annum eum id passum, affirmare opus est: qui in fine (ut diximus) anni trecentesimo quinquagesimoquinti, vel potius sequentis exordio, iniquam illam Constantii sententiam pertulit. Sunt hæc enim, de tempore & loco exilii Oſii, verba Athanasii superius recitata (c): *Accersit Osum, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii, nihil veritus impius Deum, &c.* Rursum vero cum S. Hilarii (d) assertionem pateat, Synodum Sirmienſem celebratam esse post triennium ex quo Saturnino Episcopo Arelatenſi Ariano professori negata est communio a Catholicis Episcopis Galliarum: affirmare oportet hoc ipso anno eandem fuisse collectam: siquidem contigit manifesta apostasia Saturnini ante triennium, cum Constantius, expugnato Magnentio, Arelatem se contulit, ubi conventiculum illud habuit. Insuper cum constat, ejuſ-

tiam regulam; ille juxta secundam: septima enim Imperii Cæsarei Quinquennalia hoc anno celebravit, & quidem Romæ, ubi & de hostibus triumphum duxit, uti anno præcedenti demonstravimus. Hinc Auctor Chronici Alex. hoc anno scribit: *His Consulibus mense Disro (nempe Martio) die III. Constantinopolim allata sunt Reliquia SS. Luca & Andrea Apostolorum, cura Constantii Augusti cum veneratione & cultu, psalmis & hymnis, deſpoſitaque sunt in ade Apostolorum. Reliquiæ enim annis hujusmodi solenniis destinatis de more translatae. Porro nondum usus ferebat, ut Reliquiarum translationes diebus Dominicis, aut festis solenniſſimis fierent. Hoc enim*

modi Synodum habitam esse Sirmii, præſente Constantio Imperatore, quod & Sozomenus (a) affirmat; plane dicendum est, hoc ipso anno celebratam esse, quo idem Constantius (ut demonstravimus, Ammiano auctore) Sirmii confediſſe probatur. Vides igitur, quanto veritatis dispendio, & rerum confusione Sirmienſe Concilium hoc anno habitum, a Socrate & Sozomeno ante annos sex, Consulatum notatione ponatur.

III. His de tempore elucidatis, causa hujusmodi agendi Conventus est exquirenda: Ariani enim cum jam se hæreticos dici non amplius paterentur, affectantes (quod ait S. Epiphanius b) Catholicum nomen, itidem quod Catholicorum partium esset, explere in omnibus student; atque ob eam causam bellum suscipiunt adversus hæreticos, qui de Filio Dei humiliter & abjecte nimis sentient; ac propterea Ancyræ in Galatia adversus Aetium decreverunt Concilium Ancyranum, & adversus Photinum Episcopum Sirmienſem, pariter negantem divinam in Filio cum Patre substantiam, & omnimodam cum eo similitudinem: Synodumque indicentes contra hæreticos divinitatis Filii Dei hostes, sese rectæ fidei vindices præſtulerunt.

IV. At de Photino diximus superius, cum ejus hæresis innotescere visa est: quibus, ad insinuandum hominem, & ejus memoriam refricandam, hic addimus, quæ de ipso habet Vincentius Lirinensis (c), postquam factus est Episcopus Sirmienſis, his verbis: *Hic cum in Ecclesiam Sirmianam magno omnium favore fuisset adſcitus, & aliquandiu tanquam Catholicus administraret: subito, ut malus ille Prophetæ, aut somniator, quem Moyses significat, creditam sibi plebem Dei persuadere cepit, ut sequeretur deos alienos, id est, errores extraneos, quos antea nesciebat. Sed hoc usitatum: illud vero perniciosum, quod ad tantum nefas non mediocribus adminiculis utebatur: nam erat ingenii viribus florens, & doctrinæ opibus excellens, & eloquio præpotens; quippe qui utroque sermone copiose & graviter & disputaret & scriberet, ut monumentis librorum suorum manifestatur, quos idem partim Græco, partim Latino sermone composuit. Hæc Vincentius.*
Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS nim anno dies tertius Martii cum feria secunda concurrat & anno præcedenti dies primus Junii quo Reliquiæ S. Timothei elevatae, in diem Sabbati incidebat.
II. Jam supra ostendimus hallucinatum esse Socratem lib. 2. cap. 29. dum anno CCCL. Synodum Sirmienſem adversus Photinum conſignat, in quam etiam Hoffi lapsum conſicit. Neque enim lapsus ille, & conſensus in Arianam impietatem, ante præsentem annum contigit, ut re-

Constantius igitur quamtulibet Photino non esset impietate secundus; tamen quo se pium Catholicumque, & hæreticis adversarium ostentaret, tamquam in scena ludum, Photinum adduxit in medium, & contra eum Episcopos Arianos; licet re vera haud multum inter se differrent: nam cum iidem dicerent Filium creaturam, hac ex parte æque ac Photinus Filio divinitatem amputabant, licet iste alia ratione. Detexit Lucifer larvam Arianorum atque Constantii, dum adversus eum hæc ait (d): *Interea oro te, respondeas, quid interſit inter te & Conſtantinum tuum, quem verso ordine Smyrnienses * vocant Photinum? quid interſit, quid diſtet: rogaris, diſtinguas, &c.* & inferius: *Ecce Photinus hominem tantum proficitur Dei Filium; dicit illum non fuisse ante beatam Mariam: tua quoque hæc est professio. Quod enim ante omnia quidem, hoc est, ante celos, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, Filius Dei sit, sed quod extiterit ex nihilo, sed quod sit creatura; quid interſit, esse arbitraris inter te & Paulum Samosatenum, vel eum, tum ejus discipulum tuum Conſtantinum, nisi quia tu ante omnia dicis, ille vero post omnia? Cæterum una vobis credulitatis, & incredulitatis mens est, ut diceretis, non habere Deum verum Filium, &c.*

Verum Ariani, quo se vere Catholicos demonstrarent, adversus divinam substantiam negantem Photinum agentes, videri ipsi voluerunt esse ejusdem divinæ substantiæ in Filio assertores. Affectatam ab ipsis ejusmodi damnationem hæreticorum, quo se specie tenus Catholicos exhiberent, novit ac scripsit quoque S. Gregorius Nazianzenus (e); sed cito citius appositam sibi larvam iidem exuerunt, cum declararunt, sese omnia adversus Photinum per simulationem veteratorie peregiſſe, dum prætentum & assertum, in eadem Synodo substantiæ nomen in Filio, mox (ut dicitur) illud ipsum per professionem contrariam abjecerunt: hinc S. Hilarius agens contra Constantium ait: *Post Synodum deinde Sardicensem omnem, rursus adversus Photinum Sirmii Catholica doctrinæ tuæ commoves curam: sed tibi statim hoc, quod utraque fide continebatur, exhorret: & paulo post: Damnaſus quo-*

primam conſula. Error enim Socratis in eo stus est, quod duas Synodos Sirmienſes diverſis annis habitas in unam confuderit, quas & ipſe Baronius confundit, in hoc tantum a Socrate diſſentiens, quod eam Synodum non anno CCCL. sed præſenti congregatam existiſſe ait. Verum prima Sirmienſis Syno-

(a) Sozom. l. 4. c. 5.

Cur collecta Synodus Sirmii.

(b) Epiph. hæres. 37.

(c) Vincent. Lirinensis contra hæreses docuit suos.

(a) Socrat. l. 2. c. 24. (b) Sozom. l. 4. c. 5.

II. Tempus Synodi Sirmienſis.

(c) Athan. ad Solit.

(d) Hilari. de Synod. in princ.

Coſſ. & VII. Quinquennalia & triumphu. Constantii.

V. Latens conventio Arianorum cum Photino.

(d) Lucifer. denon par. Deum delinquent. *Sirmienſes.

VI. Proditum conſilium Ariano-

(e) Gregor. Naz. orat. in laud. Athan.

quoque & substantiæ nomen, quo te & in Sardicensi Synodo, & Sirmiensi, pium esse Occidentalibus mentiebaris. Hæc Hilarius.

VII.

(a) Epiph. hæresi 71. Photinus a Constantio petit rursus audiri.

Basilii Ancyranus agit adversus Photinum.

Fuit autem ejusmodi in scenam allatæ totius comedie argumentum, quod S. Epiphanius præfatur his verbis (a): *Post illam defensionem ipsius tunc in Sardica factam, quando ab Episcopis vocatus fuit ad reddendam rationem de maligna a se proposita fide: impetravit a Constantio, veluti qui frustra depositus esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret se frustra depositum esse. Unde Rex, illo tempore, admisit Judices & auditores suæ futuræ purgationis, Thaulasium, & Dacianum, & Cerealius, & Taurum, & Marcellinum, & Evantibium, & Olympium, & Leontium (erant omnes hi Comites & magistratus Imperatoris) Basilio Episcopo Ancyrano ipsum interrogante, & contradicente his verbis, quæ ipse defensus aut admittendus esset. Non modicam autem disputationem adversus Basilium habuit; sed, instar perfrictæ frontis levis mulierculæ, colorem suum per verba in disputatione mutabat, falsoque adducebat dicta inconstantia ad intelligendam veritatem, sed quæ essent ex ejus mente facte excogitata. Verum per fraudulentam suam vocem ac dicendi promptitudinem ad se ipsum & auditores confirmandos per linguam instructus, de doctrina proposita centum testimonia generosus ille cum jaçtancia se producturum esse promittebat, etiam si ipsi sæpe adversus illum instarent. Quemadmodum etiam in disputatione adversus Basilium reperimus in his, quæ suscipiunt scribere velociter scribendi periti notarii exceptores, Anysius diaconus Basilidis provincie, & Olympius ac Nicetes memoristæ, sive a memoria ipsius Basilii, & Eutiches, & Theodolus notarii Basilii: & dimissa est pars una obsegnata ad Regem Constantium, altera remansit in Synodo apud Basilium, & adhuc alia pars apud Comites similiter obsegnata, prout ipse ex sententia sua pronuntiavit. Hæc Epiphanius, qui se ea legisse testatur, & ex eis aliqua recitat.*

VIII.

Cum igitur ista de Photino Epiphanius affirmet se ex Actis ipsi Synodi Sirmiensi accepisse; haud facile concedendum putamus iis, qui putant ipsum hallucinatum, dum ait eundem Photinum præ-

PAGIUS

nodus anno CCCLI. adversus Photinum indicta. Secunda vero, in qua Hostus lapsus est, præsentis anno celebrata, & quidem eo in finem vergente. Constantius enim quarto Kalendas Junii Romam digressus, ut Idacius in Fallis docet, Mediolanum reverfus est, ubi constitit usque ad initium mensis Decembris, ut ex variis subscriptionibus Legum Codicis Theod. patet. Extre-

damnatum fuisse in Concilio Sardicensi; quasi non ante Synodum Sirmiensem de ipso agi coeptum sit. Damnatum itaque Photinus semel (ut vult Epiphanius) in Concilio Sardicensi; quod hæreticorum & schismaticorum est, haud late sententiæ acquivit, sed adiit Imperatorem; petens ab eo, causam rursus audiri. Verum utcumque sit; constat Photinum in Conventu illo Sirmiensi a Basilio Ancyrano confutatum sententiam damnationis accepisse, de qua Sozomenus (b): *Photinus licet ab Arianis, æquam tamen pro merito accepit sententiam, ut qui non tantum Pauli Samosatensis, sed Cherinthe, & Ebionis damnatas hæreses de Christo, quod non fuerit ante Mariam, restituere conatus est. Ob quam causam apparet eundem Photinum ab Hilario sæpe nuncupatum Ebionem: Ebionis namque hæresin ab eo instructam, æque affirmat S. Hieronymus (c); sed deteriorem hunc Ebionem fuisse apparet: Ebion enim Christum Deum esse negabat omnino: Photinus autem id minus habuit, ut diceret non ante fuisse, sed tunc Christum esse coepisse, cum Spiritus sanctus visus est super illum; quamobrem ex Spiritu sancto genitum esse dicebat, ut de eodem tradit Epiphanius (d). Sed quod rursus ad Photini dogmata pertinet; de divinis personis idem sensisse quod Paulus Samosatensis ac Sabellius, ait Theodoretus (e), unamque tantum operationem Patris, & Filii, & Spiritus sancti esse docuisse: adversus quem, Theodorum Cilicem quatuor libros scripsisse tradit. Cum tamen ipse Photinus, licet damnatus exilio pro defensione hæresis multa conscripserit; nam de eo Socrates (f): *De reliquo (inquit) Photinus in exilio degens librum tum Græca, tum Latina lingua (nam ne hujus quidem lingue ignarus fuit) composuit. Scripsit autem contra omnes hæreses, dum suum, ipsius dogma divulgare laboravit. Et quidem suæ impietatis reliquit improbos successores, eosdemque ab auctore nominatos Photinianos: quos etiam ob detestandam blasphemiam, quod Christum non nisi hominem affirmarent, eosdem dictos quoque fuisse Homuncionistas, S. Augustinus testatur (g).**

Damnato autem Photino, qui ad Synodum convenerant Ariani Episcopi novam fidei formulam edidit, qua quidem ab eisdem tunc scriptis anathematismis vi-

(b) Sozom. l. 4. c. 5. Photinus victus atque damnatus est.

(c) Hier. de Scrip. Eccl. in Photin.

(d) Epiph. hæresi 71.

(e) Theod. hæret. lib. 2.

(f) Socr. l. 2. c. 25.

(g) August. serm. 26. ex addit. fragment. edit. Locat. nienf.

IX. Nova fidei formula Sirmiensi scripta.

mo jam mense Decembri Sirmii erat, ubi data ab eo Lex 27. Codicis Theod. De appellacionibus. Porro Constantio Sirmiensi constituto Liberii, & Hostii lapsus contigisse, testatur Sozomenus lib. 4. cap. 15. & Philostorgius lib. 4. cap. 3. Quare Synodi Ancyrana, & Antiochena, de quibus mox, anno tantum sequenti congregatæ, cum post Sirmiensem habitæ fuerint.

Ne-

(a) Athan. l. de Synod.

gintiseptem damnando Photini hæresin, videri voluerunt esse Catholici: recitant eam Athanasius atque Hilarius, cui sic ille præfatur (a): *Sed neque in his permanerunt, quæ ante sepe statuerant: rursus enim Sirmii adversus Photinum congregati, aliam fidem composuerunt, non ita prolixam, neque tot verbis abundantem (sicut ultimo loco editam) nam plerisque detractis, alia addiderunt, veluti ea per suggestionem ab aliis audivissent; sunt autem ista: Credimus in unum Deum, &c. Porro ne, qui vere essent, Ariani viderentur, secundum Catholicam fidei assertionem hæc in primo anathematismo posuerunt: Eos porro qui dicunt, ex non ente, aut ex alia substantia, & non ex Deo Filium existisse, aut quod tempus aut ætas fuit, quando ille non erat; alienos a se censet sancta & Catholica Ecclesia. Hæc, inquam, sic vera sunt (quod dictum est alias sæpe superius) ut contradicant doctrinæ Arii, non tamen plene, ut præclusus sit omnis aditus eidem hæresi irreperere satagenti in fidem Catholicam; nisi pariter, secundum regulam Nicænæ fidei, vox CONSUBSTANTIALIS apponatur. Eandem cum recitat Hilarius, etiam in interpretatur (b), & quidem consentientem fuisse Catholicæ veritati, demonstrat, sicut & quædam alias, ut puta Antiochenam, & Sardicensem ab eisdem pariter editas: sed quodnam fuerit Hilarii consilium in regulis fidei interpretandis, quas constaret extra Ecclesiam Catholicam esse scriptas, suo loco dicemus.*

(b) Hilari. l. de Synod.

X.

Marcus Arethius scriptor fidei Sirmiensi.

(c) Socr. l. 2. c. 25.

Hanc autem Sirmiensi fidei formulam, scriptam fuisse a Marco Arethio Episcopo, quem sæpe superius inter Arianos profitentem invenimus, Socrates testatur, cum ait (c): *Isti Episcopi Sirmii ad tempus commorati, alia Acta sanciverunt: nam vetera sua de fide decreta condemnare, novaque fidei formulas condere coeperunt: unam, quam Marcus Arethius Græco sermone conscripsit; duas autem alias Latino sermone, quæ nec verbis, nec compositione ac sensu vel ipse secum, vel cum illa quam Episcopus Arethius Græce scripserat, congruerunt: alteram tamen earum, quæ Latine conscriptæ erant, formulæ illi a Marco Græce edita hoc loco subjungam, &c. Meminit item Sozomenus de tribus*

PAGIUS III. Ejus epocha.

Neque quis dicat, Ammianum lib. 16. cap. 10. scribere: *Constantius tricesimo postquam ingressus est die IV. Kal. Junias ab Urbe (nempe Roma) profectus, per Tridentum iter in Illyricum festinavit; qui addit, eum Sirmium venisse. Quibus ex verbis colligi posse videtur, Constantium Romam Mediolanum profectum non esse, ideoque verno tempore Synodum Sirmiensem haberi potuisse. Ammianus enim de profectioe Mediolanensi non loquitur; quia ideo Constantium Romam discessisse ait, quod, dum Romæ esset, certis nuntiis accepisset, Suevos Rhetias incurfare,*

formulis, una Græce, duabus vero Latine conscriptis: sed plane in eo fallitur, dum in nulla ipsarum substantiæ nomen assertum putat; cum ex ipsa formula fidei prius edita, atque ab Athanasio & Hilario & Socrate recitata, appareat expresse positum substantiæ nomen.

Secunda insuper ibi edita est fidei regula Latino sermone, quæ Græce postea reddita fuit, ut S. Athanasius testatur (d), fidei formula post recentitam primam fidei formulam, in qua inerat nomen substantiæ, hæc subdit: *Istis omnibus neglectis, ac veluti melioribus repertis, aliam fidem decernunt, & Sirmii scriptam referunt Romano quidem sermone, sed quæ Græce interpretata hunc sensum habet: Quoniam de fide placuerat disceptationem fieri: omnia cum sedulitate inquisita, & examinata fuerunt Sirmii in præsentia Valentis, Ursacii, Germinii, cæterorumque omnium, &c. At magnopere considerandum est, quod dum S. Hilarius posteriore hanc, quam ipse priori loco recitat, ex Græco in Latinum translata dicit; apparet ipsum nequam in germanam editionem incidisse, sed in eam quæ ex Latino in Græcum translata fuit; sunt autem hæc ipsius verba (e): *Et quidem rectum, & conveniens existimo, ut, antequam de verborum susceptionibus ac disensionibus in eam sermonem, ea quæ ab Orientalibus Episcopis adversus conscriptam apud Sirmium hæresim dicta & constituta sunt, verbis quam possim absolutissimis, demonstrarem: non quod ab aliis planissime omnia edita sint, sed quod ex Græco in Latinum ad verbum expressa translatio affert plerumque obscuritatem, dum custodita verborum collatio eandem absolutionem non potest ad intelligentiæ simplicitatem conservare. Hæc ipse; consentit & Socrates (f), secundam illam fidei formulam fuisse Latino sermone conscriptam, postea vero in Græcum conversam (ut ait.) ab eodem Marco Episcopo Arethio, qui primam conscripserat; de tertia autem dicemus paulo inferius.**

Quid vero conati fuerint Ariani hæc secunda professione Sirmiensi, S. Hilarius declarat verbis illis, quibus nuper recitatis mox subdit (g): *Meministis namque in ea ipsa scripta proxime apud Sirmium*

XI.

(d) Athan. de Synod.

(e) Hilari. de Synod.

(f) Socr. l. 2. c. 25.

XII.

Impietas Ariana diu occultata panditur. (g) Hilari. de Synod.

Ffff 2

blas-

Quadosque Valerianum, & Sarmatas superiorem Maçiam & secundam popuam Pannoniam; quibus percutis ab Urbe profectus per Tridentum iter in Illyricum festinavit. Quare non erat quod Ammianus de profectioe Mediolanensi loqueretur, cum ad præfatos tantum motus respiceret. Ex quibus duo necessario consequuntur. Primum, si Constantius secunda Sirmiensi Synodo interfuerit, quod non omnino certum, eam ante currentis anni finem inchoatam non esse. Secundum, verum non esse quod scribit Hermantius lib. 8. vitæ S. Athanasii cap. 1. inter subscriptiones Legum

blasphemiam id tentatum ac laboratum fuisse, ut dum Pater unus & solus omnium Deus predicatur, Deus Filius esse negetur: & dum de Homousio & Homiuisio taceri decernitur: id decretum esse, ut aut ex nihilo, ut creatura; aut ex alia essentia, ut consequentia creaturarum, & non ex Deo Patre Deus Filius natus confirmaretur. Tum porro in eo quod honore, claritate, dignitate, maiestate Pater major diceretur; id esse questum, ut Filius his omnibus, quibus Pater major est, indigeret. Postremo, dum ignorabilis natiuitas ejus asseritur; per hoc ignorantia decretum, nescire quod ex Deo sit, jubemur. Hæc Hilarius, qui eam recitat, ac plane eandem quam habent Athanasius atque Socrates, in qua quidem de abdicatione vocis substantia sic apud eundem Athanasium scribitur (a): Caterum quia multos commouet vox Latine quidem dicta, Substantia, Græce autem οὐσία, hoc est, ut diligentius cognoscatur, illud quod οὐσιότητος, aut οὐσιότητος dicitur: nullam earum uocum mentionem debere fieri, neque de ea id sermocinandum in Ecclesia censemus, quod de his nihil scriptum sit in sacris litteris, & quod illa nominum intellectum & mentem transcendant, & quod nemo possit Filii generationem enarrare &c. Vides, lector, hæreticorum inconstantiam: qui enim nuper in confutatione Photini tam apposita substantiæ nomine usi essent, quod nonnisi Catholicæ Ecclesiæ armis ad pugnam hæresiarcham proferendum satis sibi virium esset: illo superato, armis illis, quibus usi fuerant, procul eiectis, qualesnam essent, se palam prodidit.

(a) Apud Athan. de Synod.

XIII. Falsus inditus titulus Sirmianæ blasphemie.

Sed illud modo accuratius peruestigandum est, quod S. Hilarius, cum ejusmodi blasphemiam recitat, eidem præfixum hunc titulum ponit: Exemplum blasphemie apud Sirmium per Osum & Potamium conscriptæ: sub quo quidem titulo dicta Sirmiana blasphemiam descripta habetur: caret plane eo titulo quæ recensetur ab Athanasio, & quæ a Socrate ponitur, nec ulla apud eos prorsus mentio, quod Osius & Potamius eam scripserint. Quamobrem cum superius sit demonstratum, S. Hilarium haud nactum esse germanam atque originalem ejus fidei professionem Latino sermone conscriptam, sed ex Græco depromptam: illud affirmare cogimur titulum illum, qui de-

PAGIUS

gum Codicis Theod. & Ammianum non conuenire, & parum verosimile esse, posteriore Sirmianensium Synodum exeunte hoc anno coactam. Nam si Constantius, quando ea celebrata, Sirmii egerit, id omnino dicendum. Quia tamen non satis liquet, ut Hermantius fatetur, an Constantius tunc Sirmii egerit, nihil certi hac in re pronuntiare posse videtur.

siderabatur in authentico Latino exemplari, superadditum ab Arianis, & fortasse ab ipso Marco Arethuso, quem Græco eam sermone reddidisse, Socrates tradit: atque eo magnorum confessorum titulo illam Orientalibus quo facilius acciperetur, promulgare curasse. Sed quod ad Potamium spectat; haud quis putet hunc illum Episcopum fuisse in Ægypto Potamionem, seu Potamonem nuncupatum, quem ante annum ab Arianis multa passum martyrium quoque consummasse, ex Athanasio superius dictum est: porro hic, de quo agitur, Potamius, unus erat ex putentibus Arianis, quem Soebadius, qui his temporibus vivebat atque scribebat Episcopus Agenni in Gallia, una cum Ursacio ac Valente conjungit, atque ejusdem Epistolæ meminit confesse blasphemias ad Orientales atque Occidentales missæ.

Cæterum ipsum Osum Sirmii eidem fidei formulæ subscripsisse, non autem eam scripsisse, tum Socrates, cum etiam Sozomenus affirmant; id autem ut se habuerit, idem narrat Socrates cum ait (b): Quamquam iste paulo ante per fraudulentum Arianorum conatum erat in exilium missus; id temporis tamen studio & labore Episcoporum, qui Sirmii conuenerant, factum est, ut Imperator illum accerseret, habens in animo vel persuadendo, vel cogendo, eum inducere, ut cum Episcopis ibi coactis consentiret. Nam si istud factum esset, illorum fides perillustri testimonio confirmata uideretur: hac de causa inuoluitur (ut dixi) accessit ad Concilium. Simul atque uero senex ille eorum fidei assensum abnucebat; plagæ illi erant insidite, membraque machinis distorta. Quapropter fidei formulis eo tempore editis, vi & necessitate compulsus, consensit, subscripsitque. Hæc Socrates, eadem quoque Sozomenus (c).

Epiphanius autem affirmat, ab Epistola quadam Osi eam ipsos hausisse ac promulgasse blasphemiam. Nam ait (d): Alterum uero est, quod cum antea scripserint dissimilem secundum essentiam Filium Patri, & putarent se condemnare Ecclesiam per litteras, quas a uenerando Episcopo Oso uenati essent, in quibus dissimilis secundum essentiam habetur, &c. Ubi quidem extortam fuisse ab Oso ejusmodi impietatem, S. Athanasius (e) testatur, in hunc modum ad Solitarios scribens: Tantam vim intulit seni, quem Sirmii

Photinus in priori Synodo Sirmiensis anno CCC. LI. celebrata damnatus, priorque tunc Sirmiensis Formula Fidei scripta, ut eo anno pluribus explicauimus, ad quem ideo Lectorem remittimus.

Secundæ Formulæ Sirmiensis ab Hosio subscriptæ inscriptio, quæ apud Hilarium, Athanasium & Socratem legitur, satis indicat, eam a pau-

XIV.

Osi lapsus in Synodo Sirmiensis.

(b) Socrat. lib. 2. c. 26.

(c) Sozom. l. 2. c. 5.

XV.

Osius uim passus recantat palinodiam.

(d) Epiph. hæres. 73.

(e) Athan. ad Solitar.

IV.

Photinus damnatus. Baron. n. VIII.

V.

de Fide

mii pro exilio detinebat, & ita eum arte tenuit, ut afflictus attritusque malis tandem egregue cum Ursacio & Valente communicaret, sed tamen ut contra Athanasium non subscriberet: uerum ne ita quidem eam rem pro leui habuit, mortuus enim, quasi in testamento suo, eorum uim protestatus est, & Arianam hæresin condemnavit, uoluitque eam a quocumque probari ac recipi. Hæc Athanasius, idemque alibi sic de Oso (a): Et si Osius minus Constantii conterritus, non uidebatur Eusebianis contradicere; uis tamen illa & Constantii tyranni potestas, multaque contumelia & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostris damnationem consensisse; sed senii imbecillitate imparem uerberibus, ad tempus cessasse. Hæc ipse.

(a) Athan. Apolog. 2. in fine.

XVI.

(b) Extat. 10. 5. Bibl. sancti.

(c) Hieron. de Scrip. Eccl. in Soebad.

Osi lapsus nullum præjudicium affert Ecclesiæ.

Sed & Severus quoque hæc de eodem (b): Osum quoque ab Hispania in eandem perfidiam consensisse, opinio fuit, quod eo mirum atque incredibile uidetur, quia omni fere ætatis sua tempore constantissimus nostrorum partium, & Nicæna Synodus illo auctore confecta habebatur: nisi fatiscente æuo (etenim major centenario fuit, ut S. Hilarius in epistolis refert) delirauit. Ita ipse; hinc & Hilarii querela illa in Osum est, quod sepulcri sui, nempe corporis, nimium amans fuerit. De lapsu quoque Osi meminit Soebadius in libro contra Arianos scripto, de quo est mentio apud S. Hieronymum (c): ubi hæc de Oso in fine libri: Sed non sum nescius, his omnibus discussis, & in lucem intelligentiæ publicæ propofitis, antiquissimi sacerdotis & promptæ semper fidei Osi nomen quasi quemdam in nos arietem temperari, quo contradiclionis temeritas propulsetur. Sed hanc contra nos erigentibus machinam, breui admodum sermone respondeo: Non potest eius auctoritate præscribi: quia aut nunc errat aut semper errauit: Notit enim mundus que in hanc tenuerit ætatem, qua constantia apud Sardicam & in Nicæno tractatu assensus sit, & damnauerit Arianos. Quid si diuersa nunc sentit; & quæcumque ab eo retro damnata fuerant, defenduntur; que defensa, damnantur? Rursum dico: Non mihi ejus auctoritate præscribitur. Nam si nonaginta fere annis male credidit, post nonaginta illum recte sentire non credam. Aut si nunc recte, quid de eis opinandum est, qui ab eodem signati, fidei, in qua tunc ipse erat, de sæculo transferunt? quid & de ipso pro-

nuntiaretur, si ante hanc Synodum dormisset? Ergo (ut supra diximus) præjudicata opinionis auctoritas nihil ualebit, quia contra semetipsam ipsa consistit. Hæc Soebadius quem adhuc fuisse suæ ætate superstitem, tunc cum scriberet tractatum de scriptoribus Ecclesiasticis, Hieronymus testatur, ab eoque alia opuscula scripta tradit. Meminit & Vigilus (d) martyr de ejusdem Osi lapsu & cum Valente & Ursacio conspiratione.

Immenso sane luctu & implacabilibus lamentis persecuti sunt sancti Patres unus præclarissimi viri, qui cum nauem, qua tot tantaque maria navigaret inter fyres, scopulos, atque piratas, validis undique aduersariis urgentibus ventis, jam ad portum salutis magna gloria perduxisset incolumem, ibi, in sperato naufragium fecit, uniuersa Catholica Ecclesia expauescente. Ejusmodi Osi plane miserabili casu Catholicis orbis contremuit, concussæque sunt solidissimæ petreæ. Quis, rogo de sui exitu potuit esse securus: si omnium Synodorum laudibus Osum celebratum, & scriptorum cunctorum illorum temporum præconiis exaltatum, totque ex diuersis atque multiplicibus certaminibus coronis auctum, hominem in Conciliis agentem patronum atque Magistrum, videat tam inopinate prostreri, ac instar falis infatuati pedibus proculcari, tantumque ducem effici exercitus defertorem, immo ad hostes deficientem, & in castris hostium profitentem, transfugam adeo ignominiose constitui? eoque potissimum tempore (proh dolor!) quo de laboribus immensis præmium accepturus, & de innumeris uictoriis fuisset donandus a summo Imperatori, quo coronis? Merito igitur abietes ulularunt, quia cecidit cedrus (e); atque paventes sibi timentes uiri sancti, ad Deum clamantes, propheticum illud occinuerunt, (f): Ne proicias me in tempore senectutis: cum defecerit uirtus mea, ne derelinquas me.

(e) Zach. 11.

(f) Psalm. 70.

XVIII.

Ingens Osi lapsus aliorum casus superauit.

disceptatio, diligenter omnia apud Sirmium tractata sunt ac discussa, presentibus sanctissimis fratribus & Coepiscopis nostris, Valente, Ursacio & Germinio. Quisnam sit Potamius ille, qui Hosio adjunctus est, docet Marcellinus Presbyter in libello precum, quem obtulit Imperatori Theodosio

XVII.

De Osi lapsu luctus.

(e) Zach. 11.

(f) Psalm. 70.

XVIII.

Ingens Osi lapsus aliorum casus superauit.

Baron. n. XIV.

caesariensi, Alexandrino, Gangrensi, duobus Magnis atque Oecumenicis Conciliis Nicæno ac Sardicensi, & aliis quorum memoria excidit? Quem tot tantique ponderis legationes Apostolicæ decorarunt: quem in suo ipsius Christianæ fidei tyrocinio Constantinus Imperator inhærentem suo lateri habere voluit monitorem; quem parentem nomine diceret, atque filiali affectu coleret: hunc illum ipsum Osium, quem & Ariani Synodorum principem dicerent, & Nicæni Symboli formulam concepisse (a); inquam; in Conciliabulo Sirmiensis ignominiose prostratum, turpissime factum esse ejusdem Nicæne fidei proditorem?

(a) Athan. ad Soluar.

XIX. Ecclesia inconcussa perseverat & magis illustratur.

(b) Galat. 1.

(c) Luc. 18.

XX.

(d) Hilar. de Synod.

PAGIUS

doso. Ubi inter prævaricatores Divinæ & Apostolicæ Fidei, post Arium primo loco hunc numerat: Potamius Cadysspona civitatis Episcopus, primum quidem Fidem Catholicam indicans, postea vero premio fundi fiscalis, quem habere concupiscerat, Fidem prævaricatus est. Hunc Hestus de Corduba apud Ecclesias Hispaniarum & detexit, & regulit ut impium Hæreticum. Sed & ipse Hestus Potamii querela accessit ad Constantium Regem,

Novæ li-
dei for-
mula edi-
ta contra
præcedentem.
(e) Hilar. ibid.

tis impietatis professionibus editis, haursum e contrario Orientales Episcopi in unum congregati sententiarum definitiones condiderunt, &c. Recenset post hæc ex eis duodecim capitibus definitiones distinctas adversus Sirmiensem perfidiam, in qua tacendum esse de substantiæ nomine (ut vidimus) fuerat constitutum: eandemque interpretatus, ac denique post eas epilogo brevi retextas ista addit (e): Hæc conscientia sua, & adepta jampridem doctrina sue instituta decernunt, & eos qui hæc apud Sirmium hæresin conscripserunt, vel conscriptam susceperant, ignorantem consentientes ad subscriptionem decretorum talium coegerunt: Ubi filius imago Patris perfecta est: Ubi sub indifferentis imaginis proprietate, per fraudem profanam Filius non aboletur, ut Pater sit: Ubi imago Patris filius prædicatur per similitudinis veritatem, a substantia Patris, cujus imago est, substantiæ diversitate non differt: Ubi per habitam a Patre vitam & acceptam a Filio vitam, nihil differens in substantia, quæ significatur in vita, habeat Pater, quam Filius accepit ad habendum: Ubi non creatura est Filius genitus, sed a natura Patris indiscricta, substantia est: Ubi sicut inter Patrem & Filium indifferens verus est, ita nullam inter se diversitatem patiatur essentia: Ubi Pater generando Filium, nihil ex se in eodem degenerat diversitate natura: Ubi quia nihil differat in utroque natura proprietate, tamen similitudinis personalium nominum respuunt unionem, ne subsistens unus sit, qui & Pater dicatur & Filius: Ubi quia pie dicitur & Pater mittens, & Filius missus; in nullo tamen inter Patrem & Filium, id est, inter missum atque mittentem, discernatur essentia: Ubi non intra tempora paterni nominis veritas continetur: Ubi Filius Patre non est posterior in tempore: Ubi ultra tempus omne perfecta natiuitas, inaccessibilitatis in se non admittit errorem. Et hæc quidem fratres carissimi, omnis quæ edita est fidei doctrina, per paucos juxta universitatis modum Orientales, sub ipsis prope diebus, quibus vos ingestam hæresim respuestis, emeristi: cujus exponenda ea fuit ratio, quod unius substantiæ silentium decernebatur. Hactenus Hilarius.

Sic quidem pertæsi Sirmianæ perfidiæ Orientales Episcopi, statim Sirmio recedentes, in Asiam commigrarunt, atque An-

minisque perterritus, & metuens ne senex & dives exilium, proscriptionemque pateretur, dat manus impietati, &c.

Ad num. XXI. Synodus Ancyranæ anno tantum sequenti celebrata. Habita quippe est post Synodum Antiochenam, ut testatur Sozomenus lib. 4. cap. 12. & adversus Eudoxium Episcopum Antiochenum res novas agitantes, ut capite sequenti Sozomenus docet. Quare cum Eudoxius ante

Nova li-
dei for-
mula edi-
ta contra
præcedentem.

(e) Hilar. ibid.

Oriental-
es de-
struunt
impieta-
tem Sir-
mianam.

(a) Hilar. de Synod.

XXII.

Nomen
substan-
tiæ in Fi-
lio Dei
restituunt
Semiaria-
ni.

(b) Epiph. hæres. 73.

Ancyrae in Galatia convenerunt; ibique restituito in Filio Dei ablegato substantiæ nomine, scriptis recensitis fidei regulis, eas per legatos Sirmium miserunt ad Constantium Imperatorem: ad quos ut de pietate in tanto naufragio benemerentes hæc habet S. Hilarius (a): Domino gratias, quod ignorantem per vos admonitus Imperator, ignorantiam & errorem, non suum, sed astantem per huius fidei vestra sententias recognovit, & se invidia apud Deum & homines impie voluntatis exemit, cum legationem vestram honorifice habens, falsitatem eorum quorum auctoritate in invidiam ducebatur, coacta a vobis ignorantia sua professione cognovit. Ista S. Hilarius, qui & eisdem Orientales hortatur ad suscipiendam vocem Constantiantialitatis, sine qua nomen quoque Substantiæ videretur periclitari posse, habereque secum fraudem paratam ab iis qui in suum sensum ejus verbi significationem extorquent.

Vides jam ex his & admirare, lector, quomodo cum ex Osii, Potamii, atque aliorum præscripto jubetur Sirmii de nomine taceri substantiæ; ab aliis tamen licet fidei Catholicæ hostibus (erant hi Semiariani dicti) quantopere in Filio idem nomen substantiæ prædicatur: quorum sententiæ & subscribere coacti sint (ut ait) idem qui nuper de Filii cum Patre substantiæ silentium indixissent. Porro autem præclaros nominis substantiæ vindices fuisse Basilium Ancyranum Episcopum, qui interfuerat Concilio Sirmiensis, & adversus Phorinum certamen subierat, insuper & Georgium Laodicenum, & alios, S. Epiphanius (b) numerat, dum eorundem fidei professionem prolixiorum quam Hilarius recitat editam ab eis, cum Ancyrae in Galatia Synodum habuerunt. In quo autem isti tot tantaque vera de Dei Filio prædicantes, Catholicis consentientes, minime tamen Catholici habitus sint, sed Semiariani fuerint nuncupati, idem Epiphanius ibi declarat, nosque eadem superius attigimus. Idemque de Constantio alia subdit, quem & pium in hoc nominat, quod contra nuper pronunciatam fidem Sirmiensem, qua sicut de nomine substantiæ, ita de similitudine Filii cum Patre tacendum esse, decretum erat, ipse jufferit scribi, Filium Dei per omnia Patri similem: Et sic (inquit)

PAGIUS

ante annum sequentem eam Sedem non obtinuerit, ut anno præcedenti num. XV. ostendimus: & parte alia in Ancyranæ Concilii Synodica, quam refert Epiphanius in hæresi Semiarianorum, dicitur, illud celebratum fuisse paulo ante Pascha, ob idque plerisque ob hiemem venire non potuisse, manifestissimum est, ante præsentis anni Pascha, quo nondum Eudoxius Episcopus Antiochenus erat, coactum non fuisse; Synodicamque illam de sequenti anni Paschate, quo die XII.

(c) sentiens, pio ore decrevit, per omnia similem. Quæ sententia pariter affirmaretur, & secundum quoque substantiam & coefficientiam & æternitatem Filium Patri similem esse, quod idem Epiphanius latius explicat.

Sed & de Valente hæreticorum pessimo ac refractario hæc subdit: Cum suo more Valens subscripsisset; & in subscriptione apparuisset, similem Filium Patri: & non apposuisset, per omnia; & ostendisset quomodo assensus esset præscriptis, aut quomodo similitudinem vocis intellexisset: annotavit hunc pius Rex, & coegit ipsum addere, Per omnia; hæc circa tempus Pentecostes. Hactenus Epiphanius, declarans id factum ex professione Orientalium, quos cum Imperator timeret ab aliis divelli, & inhærere Catholicis, eam ob causam ex illorum præscripto Filium Dei per omnia Patri similem, ac proinde etiam substantiam, horum omnium subscriptione firmari voluit, tertiamque ab eis edi Sirmianam professionem. Meminit de iisdem dictis duodecim capitibus agens S. Vigilus contra Eutychen, qui hæc ait (d): Deinde adversus sacrilegiam impiam professionis unitatem, quæ per Osium, Valentem, Ursacium, & Germinium, cæterosque similis pravitatis apud Sirmium fuerant conscripta; universi Orientales Episcopi convenientes, alias, id est, duodecim sententiarum definitiones ediderunt, quæ Nicæno Concilio non continentur.

At quanta cum celeritate revocare curarint, quod nuper eadem impia professione statuisset, S. Athanasius quoque his verbis significat post eandem recensitam perfidiam Sirmianam (e): Hæc (inquit) ubi mississent, de novo mutata sententia composuerunt eam fidem, quam quia cum Consulibus edidissent, multo pudore & probro persufi sunt, ejusque exemplaria curare, ut cum suo more sententiam mutassent ab iis qui eam tenebant, per Notarium Marcianum surripere: & persuaso Constantio, ut contra eam fidem edicta promulgaret, aliam rursus fidem constituit; additis, ut quidem solent quibus-

XXIII. Valens Episcopus Arianus tergiversatur.

(d) Vigil. contra Eutych. l. 5. Bibl. sanctæ.

XXIV. Revocata Sirmiana professio. (e) Athan. l. de Synod.

Aprilis peractum est, intelligendam. Nam hujus Synodi epocha ab initio Episcopatus Eudoxii omnino pendet; quam cum Baronius anno suo non reddiderit, non mirum, si in Concilio Ancyranæ tempore consignando at vero discesserit. Celebrata ea Synodus occasione dedicationis curiam Basilicæ a Basilio Episcopo Ancyrano constructæ: Forte enim tunc Basilius ad dedicationem Basilicæ a se constructæ, multos vicinarum urbium Episcopos convocaverat, inquit Sozomenus lib. 4. cap.

(*) Epiph. haresi 73.

(b) Socrat. l. 2. c. 29.

Tertia Sirmien- sis profes- sio quan- do edita.

busdam dictis; Hæc Athanasius; fuit ista quidem tertia professio fidei Sirmianæ in qua (ut ait Epiphanius a) Filius Patri similis per omnia prædicabatur; quæ quidem Latine edita est eademque in Concilio Ariminensi (ut testatur Socrates b) recitata; desiderantur tamen in ea verba illa, Per omnia similem, sed tantum, ista habentur, Filium esse Patri similem: quæ verba tunc cum a Valente impie subducerentur, Constantius voluit omnino scribi. Sic igitur quod adeo deformiter Osius cum aliis delirasset, ab aliis continuo, quasi miraculo est, emendatum tum per Concilium Ancyranum, tum per tertiam Sirmiensem professionem, cujus & si hoc anno fecimus mentionem, quod id exigeret argumentum: haud tamen existimes hoc anno elaboratam, vel editam, quam constat eodem anno, quo Ariminense Concilium esse celebratum, sub Consulatu Eusebii & Hypatii (ut inferius suo loco dicitur) Sirmii esse conscriptam. Constat quidem, Epiphano auctore, post promulgatam Sirmii Osi & Potamii perfidæ professionem, qua dicebatur inter alia Filius Dei a patre dissimilis secundum essentiam, recessisse inde Orientales Episcopos, & rediisse in Orientem, & adversus tantam impietatem Ancyræ celebrasse Concilium, ubi quæ valde impie statuta fuerant Sirmii condemnarent, assertis omnibus quæ pie sancteque de Filio dici possunt, Consubstantiali dumtaxat voce sublata, esse eum, nimirum etiam secundum substantiam per omnia Patri similem. Inde vero accidisse, ut cum Orientales Episcopi rursus in Occidentem venirent, Sirmiique ubi Constantius Imperator erat confiterent, novam illam & tertio ordine ederet fidei confessionem, in qua dempto in Filio substantiæ nomine, eum per omnia Patri similem esse conscriberent, occasione inde haud dubium oborta, quod cum Orientales Episcopi, qui post & Semiariani sunt dicti, iterum atque iterum nomen substantiæ in Filio professi fuerint, offensi nonnihil Ariani ea professione, quæ in omnibus esse Catholica videri posset, iis contradicentes, diuque disputantes, acquieverunt tandem, ut ita inter urramque partem transigeretur, nimirum ut Semiariani relinquerent nomen substantiæ, Ariani vero admitterent, ut Filius dicere-

tur Patri per omnia similis, licet Valens id profiteri refugeret, & nisi Constantio jubente, non faceret. Sic igitur tunc Sirmii composita & ornata fidei professio est, quam deferrent Ariminum, ibidem promulgandam, refragante Basilio Ancyrano, qui (ut ait Epiphanius) in sua subscriptione substantiæ nomen apposuit. Acta sunt hæc Sirmii (ut Sanctus Epiphanius tradit) nocte illucescentis sacri diei Pentecostes, undecimo Kalendas Junias sicuti habet Athanasius in libro de Synodis, necnon Socrates.

Quis autem scripserit hanc tertiam formulam Sirmianam, hæcenus incognitum fuit: patefactum autem, ubi editus est a viro disertissimo nostroque amicissimo Fabro liber fragmentorum de Synodo Ariminensi, S. Hilarii Episcopi Pictaviensis titulo insignitus, in quo inter alia vetera monumenta recens edita est epistola Germinii ad alios Arianos Episcopos, qua ipse testatur ejusmodi fidei professionem fuisse a Marco dictatam: hic ille Marcus Arethusa Episcopus, qui primo loco subscripsisse ab Epiphano ponitur. Tribuit Socrates eidem Marco scriptionem primæ Sirmienfis: non enim repugnant ista, cum nihil prohibeat scripsisse primam qui tertiam dictavit, dum idem cum Basilio qui adversus Photinum disputavit, esset tunc ejusdem de Divinitate Filii Dei sententiæ, in qua & postea perseverarunt ambo, ut apparet ex professione Seleucientis, cui uterque primo loco subscripsit, cum & professi sunt eandem æquipollentem esse primæ confessioni Sirmianæ: sed præstat hic ipsam Germinii integram epistolam reddere, qua etiam cognoscatur, qualis fuerit tertia Sirmiana professio, quam Valens (ut Epiphanius affirmat) Ariminum detulit; sic enim se habet (c):

Domini fratribus religiosissimis Rufino, Palladio, Severino, Nichæ, Heliodoro, Romulo, Muciano, & Stercorio, Germinius, in Domino salutem.

Vitalis nunc militantis in officio sublimis Præfecturæ relatione comperimus, desiderare sanctitatem vestram significari vobis aperte, quid est quod de fide nostra. Valenti, Ursacio, Gajo & Paulo displiceat. Necessarium duxi bis litteris patefaciendum sanctitati vestræ, & id quod in vobis ipsis ab initio esse confido dicere, nos hoc quod & a Patribus traditum ac-

XXV.

Marcus Arethusa Episc. tertie Sirmienfis professionis Auctor.

(c) Hilari frag. l. 1. pag. 41. 42. 43.

XXVI. Germinii de Sirmiana professione Epistola

Baron. n. LXXVI.

VIII.

fius in Notis ad Sozomenum, contrarium ostendunt nomina Episcoporum mox recitatorum, quæ in titulo epistolæ Georgii leguntur. Nullus enim ex istis, si unum Basilium excipias, Synodo Ancyranæ interfuit. Quare recitata quidem ea in Concilio Ancyrano, ut docet Epiphanius in hæresi Semiarianorum: non tamen scripta ad Episcopos Synodi Ancyranæ.

Basilium Ancyranum Episcopum acceptis Georgii Laodiceni Episcopi litteris, cognitisque quæ Sirmii

PAGIUS

VII.

Epistola in Synodo Ancyranæ lecta.

cap. 13. Dedicatio illa legitimo tempore non facta, cum in annum sequentem nulla Quinquennialia, aliæque id genus festa inciderint. Refert ibidem Sozomenus litteras, quas Georgius Laodicenus Episcopus scripsit Eudoxio res novas agitantem, ut eum reprimeret; quæ quidem litteræ inscriptæ sunt: Macedonio, Basilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino salutem. Putat Baronius eas a Georgio scriptas ad eos, qui Ancyræ convenerant. Sed, ut observat Vale-

cepimus, & divinis Scripturis, quod semel didicimus & quotidie docemus, Christum Dei Filium Dominum nostrum per omnia Patri similem, excepta innativitate, Deum de Deo, lumen de lumine, virtutem de virtute, integrum de integro, perfectum de perfecto, ante secula & ante universa, quæ intelligi, vel dici possunt, genitum, cujus natiuitatem nemo scit nisi solus Pater, ipso Filio adserente: Quia nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare: per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil, secundum divinas voces ipsius Salvatoris nostri Filii dicentis: Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Et iterum: Quæcumque enim Pater facit, hæc & similiter Filius facit. Et iterum: Ego & Pater unum sumus. Et iterum: Qui me vidit, vidit & Patrem. Et iterum: Quomodo Pater vitam habet a semetipso, ita dedit & Filio vitam habere in semetipso. Et iterum: Sicut & Pater suscitavit mortuos & vivificavit, ita & Filius quod vult, vivificat. Et iterum: Creditis in Deum, & in me credite. Et iterum: Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Et iterum cui Pater dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: nec dixit, ad imaginem tuam, vel ad imaginem meam, ne aliquam dissimilitudinem in Filii sui Divinitate demonstraret, sed propterea conjunxit ad imaginem & similitudinem nostram, ut Filium suum sibi similem per omnia Deum manifestaret. Iterum Evangelista: Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratia & veritate. Et Apostolus ad Corinthios: In quibus Deus hujus seculi excæcavit mentes infidelium, ut non resplenderent in lumine Evangelii gloriæ Christi, quæ est imago Dei. Et iterum idem Apostolus: Et transfudit in regno Filii charitatis, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum, qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Et iterum idem Apostolus: Hoc enim sentite in vobis quod & in Christo Jesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum sum-

mus. Quis non intelligat, quia quemadmodum secundum servi formam revera fuit caro nostra in Christo, ita & in Dei forma vera sit divinitas Patris in Filio? Et iterum: Videte ne quis seducat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa hujus mundi, & non secundum Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter. Si ergo omnis plenitudo Divinitatis inhabitat in Christo, jam non ex parte similis, & ex parte dissimilis, sicut nunc asserunt qui propter contentionem suæ libidinis retrorsum abeuntes, semetipsos a nobis averiunt.

Nam quod putant se pro magno de divinis Scripturis proferre, ut dicant, Christum facturam & creaturam: e contrario nos secundum Scripturas dicimus, & viam, & januam, & lapidem offensionis, & petram scandali, & fundamentum, & brachium, & manum, & sapientiam, & verbum, & agnum, & ovem, & pastorem, & sacerdotem, & vitam, & diem, & alia: Sed hæc omnia sic intelligimus, & dicimus, ut virtutes & operationes Filii Dei intelligamus, non ut divinitatem ejus ex Patre natiuitatem hujusmodi nominibus comparemus, quia ex nihilo omnia per Filium facta sunt, Filius autem non ex nihilo, sed ex Deo Patre est genitus.

Miror autem prædictum Valentem aut oblitum esse, aut certe subdole dissimulare, quid in præteritum gestum definitumque sit. Nam sub bonæ memoriæ Constantio Imperatore, quando inter quosdam cæperat esse de fide dissensio, in conspectu ejusdem Imperatoris præsentibus Georgio Episcopo Alexandrinorum Ecclesiæ... * Pancretius Pelusinarum, Basilio Episcopo tunc Anquiritano, præsentem etiam ipso Valente & Ursacio, & in ea pravitate post habitam usque in noctem de fide disputationem, & ad hæresi 73. certam regulam perductam, Marcum ab omnibus nobis ejectum fidem dictasse, in qua fide sic conscriptum est: Filium similem Patri per omnia, ut sanctæ dicunt, & docent Scripturæ: cujus integræ professioni consensus omnes & manu nostra subscripsimus. Si autem nunc aliquid spiritus hujus mundi suggerit, ex aperto adhuc scire non possumus. Nam, ut nos professi sumus de Scripturis, per omnia Filium similem Patri excepta innativitate, exponant & illi de Scripturis, quemad-

XXVII.

XXVIII.

Gggg

mo-

PAGIUS

Gesta in Synodo Ancyranæ.

mii a Valente & Ursacio hoc anno gesta fuerant, cum ad Ecclesiæ consecrationem Conventum haberet Episcoporum, Ancyranam Synodum celebrat, in qua Sirmienfis Hæresi ac Valentis & cæterorum condemnata Fidei Formula est, statutumque, Patri Filium substantia esse similem. Quæ ex Synodo litteræ scriptæ sunt ad Phœnicæ & Syros, ubi Eudoxii Antiocheni studio Anomæorum perfidia flagrabat; quas Epiphanius recitat. Deinde Legati ad Imperatorem Sirmi-

um missi, Basilius ipse, alique, qui Eudoxianorum illic disturbatis consiliis Imperatorem perulerunt, ut adversus Eudoxium & Anomæos ad Antiochenos scriberet. Tum autem videtur accidisse quod narrat Socrates, ut nempe Imperatoris mandato Hofiana Sirmienfis abrogaretur Formula; cum Basilius Semiarianorum signifer plurimum apud Imperatorem gratia & auctoritate posset. Atque ad Orientales illos tumultus, novamque hæresim exterminandam Constantius

by-

CHRISTI
357.LIBERII PAP.
6.CONSTANTII IMP.
21.

modum parte similis sit, parte dissimilis. Et ideo, fratres dilectissimi hæc intrepidanter & sine mora vestra dilectionis ad conscientiam, per Cyriacum officialem, cuius prima inventa occasio est post Carinum diaconum quem ad vos misi, professionem destinavi, ut per vestram quoque vigilantissimam devotionem apud Deum, universæ fraternitati intimetur, ne quis fallacia Diaboli laqueis ignorans implicetur. Jam vestra est unanimitatis rescribere mihi, quid vobis sanctus Spiritus suggerat. Sane intimo charitati vestra, me huic epistolæ, propterea quod manus dolerem, subscribere non potuisse: subscribendum autem mandasse fratribus & presbyteris nostris Innocentio, & Octavio, & Catulo. Hucusque Germinii epistola. Ex quibus pariter cognoscas eundem Germanium non inter Arianos, sed Semiarianos militasse. Hactenus de Sirmiana tertia confessione, qua emendatus est de formis error secundæ Sirmianæ professionis per Osum & Potamium editæ, sive subscriptæ.

XXIX.

(a) Isidor. de Vir. illust. in Osi, cap. 1.

Osi finis qualis.

* Clementio.

* humana.

Sed qualem finem sortitus sit idem Osius, modo dicendum est. Auctor qui asseritur Isidorus (a) Episcopus Hispanensis, dum agit de Gregorio Episcopo Eliberitano, de Osi exitu hæc describit: Post impiam Osi prævaricationem, dum S. Gregorius Eliberitanus Episcopus in Cordubensi urbe juxta Imperialis decretum fuisset adductus, ac minime vellet illi communicare: commotus Osius dicit Clementino * Constantii Præfecti Vicario, ut mitteret eum in exilium. At ille: Non audeo (inquit) Episcopum in exilium mittere, nisi prius eum ab Episcopatu dejectis. Ut autem vidit S. Gregorius, quod Osius vellet dare sententiam; appellat Christum, totis fidei suæ visceribus exclamans: Christe Deus, qui venturus es judicare vivos & mortuos, ne patiaris hodie inhumanam * proferri sententiam adversus me minimum servum tuum, qui pro fide nominis tui, ut reus assistens spectaculum factus sum; sed tu ipse, quæso, in causa tua hodie judica, ipse sententiam proferre dignare per ultionem. Non ego, quasi metuens; de exilio fugere cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium grave sit; sed ut multi prævaricationis errore liberentur, cum præsentem viderint ultionem. His dictis, ecce repente Osius residens fastu quasi regalis imperii,

PAGIUS

Synodum, auctore Basilio, N'comediam indixit. Quæ cum terræ motu concidisset, ac subinde Nicæam, quo Episcopos convocari placuerat, eadem calamitas afflixisset: tandem Basilius Imperatoris literis cum Episcopis aliis de idoneo loco deliberare iussus, cum inter illos minime conveniret, Sirmiam ad Imperatorem advolat, ibi Arianos Episcopos reperit, Marcum Arethesium, Georgium Alexandrinum, Valentem & cæ-

cum sententiam conaretur exprimere, os vertit, distorquens pariter & cervicem, ac de sessu in terram eliditur, atque illico expiravit. Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementinus ille Gentilis expavit: & licet esset Judex, tamen timens ne in se simile supplicium vindicaretur, prostravit se ad pedes sancti viri, obsecrans, ut sibi parceret, quia in eum divina legis ignorantia peccasset, & non tam proprio arbitrio, quam mandantis imperio. Inde est, quod solus Gregorius ex numero vindicantium integram fidem, nec in fugam conversus est, neque passus est exilium: unusquisque enim timuit de illo ulterius judicare. Hucusque de Osi auctor.

At hæc vera ne sint, studio vigilantissimo exquirenda sunt. Haud est adeo magnæ auctoritatis qui Isidorus falso asseritur, ut ejus testificatio præferenda sit sanctis Patribus qui eodem tempore vitæ & obitus Osi superstitēs erant, cum ipse post annos ducentos ab ejusdem Osi temporibus vixerit. Verum admonemus, a nemine alio, quam a cœnoso schismaticorum fonte isthæc potuisse ipsum haurire: siquidem ejusmodi historiæ primus auctor esse reperitur Marcellinus presbyter ille schismaticus sectæ Luciferianæ, qui vixit temporibus Theodosii; ad quem Commentarium illum, quo ista narrantur, una cum Faustino socio impietatis conscripsit: quibus sane nec fidem penitus abrogarem, nisi multa essent, quæ eidem magnopere contradicunt. Cuinam, quæso, primæ deferendæ sunt solidæ veritatis, Magno Athanasio ne, an perditissimo Marcellino? at nimis discrepans atque dissimilis est ista collatio. Quid insuper dicendum, si Athanasio jungas Hilarium, atque adjicias Augustinum? cum aliqui testimonium Marcellini nullius alterius illorum temporum scriptoris fulciatur auxilio: atque ea quoque ex parte fides nutet auctoris, qui congestarum etiam in S. Hilarium atque alios Orthodoxos calumniarum arguitur. Quid autem de Osi exitu S. Athanasius tradat, quod paulo ante alia occasione recitatum est, hic urgenti præsentis occasione repetere, haud erit incongruum; ait igitur (b): Tantam vim intulit seni (nempe Constantius) & ita eum arcte tenuit, ut afflictus, astrictusque malis, tandem ægreque cum Ursacio & Valente communicaret, sed tamen ut

XXX.
Discussio veritatis Historiæ enarrata.

(b) Athan. epist. ad Solitar.

IX.

Episcopi inter se divisi.

teros, Quorum omnium consilio Constantius Seleuciam in Isauria ad Synodum delegit.

Verum Eudoxii, Acacii, Valentis, Ursacii Anæmorum opera factum est, ut divisi Episcopis, Occidentales quidem Arimini, Orientales vero Seleuciæ congregarentur. In hoc Arianorum principum congressu accidit, quod Hilarius lib. de Synodis narrat, ut Orientales Episcopi, qui Sirmiensis blasphemiam subscripserant, Auctores

eius

CHRISTI
357.LIBERII PAP.
6.CONSTANTII IMP.
21.

contra Athanasium non subscriberet. Verum ne ita quidem eam rem pro levi habuit: moriturus enim, quasi in testamento suo, eorum vim protestatus est, & Arianam hæresin condemnavit, vetuitque eam a quoquam probari aut recipi. Hæc Athanasius. Quis igitur tanti Patris testificationi, sui præsertim, temporis res conscribentis, obniti audeat?

XXXI.

Alia ex Athanasio argumentatio.

Est & ex eodem auctore ea de re aliud firmissimum argumentum, ex prima oratione contra Arianos habita; ad cujus finem cum numeret ab universalis Synodo, in qua damnati sunt Arianos, nempe Nicæna usque ad illud tempus quo ea scribebat, annos triginta sex; anno Domini trecentesimo sexagesimo primo eam ab Athanasio orationem dictam esse oportuit. Cum igitur illa oratione idem Sanctus Athanasius, recensens præclarissimos viros de fide Catholica optime meritos, primo loco atque titulo honorifico ponat Osum; plane declaratur, eundem in Catholica communicatione esse defunctum: alioqui nefas fuisset ac magnum scelus, Osum inter præstantissimos Orthodoxos Episcopos connumerasse, quem adeo infelicissime constaret esse defunctum. Rursum vero, lapsus Osi ex timore verberibus extortum ad tempus fuisse, cum idem Athanasius dicat; jam apparet illum respuisse: sunt enim ea Athanasii verba ex Apologia secunda superius recitata, quibus dicitur: Vis tamen illa & tyrannica Constantii potestas, multaque contumelia, & interminationes satis ostendunt, minime eum in nostri condemnationem, sed senii imbecillitate imparem verberibus ad tempus cessasse. Qui igitur cessasse ad tempus dicitur, post illud plane tempus in pristinum statum revocatum esse, satis Athanasius significasse videtur. Nec certe aliud S. Hilarius (a) illis verbis demonstrasse visus est, quibus ait: Sed de eo (nempe Osi) nihil queror: qui idcirco est reservatus, ne iudicio humano ignoraretur, qualis ante vixisset. Rursum vero, quomodo dici vel fingi potest, Osum in hæresi, quam scripserat, vel subscripserat, perdurasse, si ipsa scripta professio impietatis statim est revocata atque suppressa, & imperatoris edicto vetita? cum æque periculum illi fuisset illud asserere, ac quod ante fecerat, affirmando se esse Catholicum.

(a) Hilari. de Synod.

Hilarii de eodem testificatio.

XXXII.

His addimus, quod est mentio apud S. Augustinum de Osi innocentia, cum eum

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

ejus compellerent, ut subscribendo damnarent quod fecerant. Quin etiam ex eodem Hilario colligitur, postquam dividi Synodum placuit, principio Ancyram ad Orientalium consensum delectam fuisse. Scribit enim his verbis: Sed maxime cum comperissem Synodum in Ancyra atque Arimino congregandas, & ex singulari Provinciarum Gallicanis binos, vel singulos eo esse venturos. Quæ excerpta ex Petavio in Animadversionibus Epi-

Donatistæ criminarentur (habebant namque hominem invisum, quod tempore Constantini Cæciliano magnopere contra ipsos patrociniatus esset;) ait igitur (b): Quod enim de Osi dicunt Cordubensi quondam Catholico Episcopo; flagitandum est, ut probent, non solum talem illum fuisse, qualem dicunt; sed quod talis fuerit, manifestum illis fuisse, quibus eum communcasse asserunt. Hoc enim nisi probaverint, frustra dicunt se scisse qualis fuerit; quia nescientibus obesse non potuit, a quibus se isti innocentibus separando propter ipsam separationis sacrilegam iniquitatem innocentes esse non possunt. Hoc enim magis credibile est: si tamen Osius ab Hispanis damnatus, a Gallis est absolutus; sic fieri potuisse, ut falsis criminationibus Hispani circumventi, & callida insidiarum fraude decepti, contra innocentem ferrent sententiam, & postea pacifice in humilitate Christiana cederent sententia collegarum, quibus illius innocentia comprobata est; ne pervicaci & animosa, perveritate priores suas sententias defendendo, in sacrilegium schismatis, quod omnia scelera supergreditur, cecitate impietatis irruerent, sicuti isti miseri fecerunt, &c. Hæc S. Augustinus.

Testimonium Augustini de Osi.

(b) Aug. cont. epist. Parmen. c. 4.

XXXIII.

Quæ licet de alia quæstione dicantur, nempe de accusatione communicationis cum Traditoribus illata a Donatistis contra Osum, quod favens Cæciliano, tum ipsi, tum aliis quoque collegis communicasset: tamen hæc satis ad rem, quod hostes Osi iidem Donatistæ nihil præterea contra ipsum haberent, quod dicerent, dum ea admodum exoleta adversus Osum jam longe ante defunctum per Parmenianum objecissent. Quod si tam enormis, & Dei iudicio infamis atque dirus ejus obitus fuit, ut Marcellinus tradit; tacuissent ne hæc objicere Donatistæ, & exprobare Parmenianus? minime gentium.

At quæ dicta sunt de impostura Marcellini ab Isidoro descripta de portentoso Osi obitu, falsa omnino esse, e-

De Osi obitu.

ruta a Pithæo & nuper edita cum Hilarii Fragmentis a viro insignis doctrinæ & integræ probitatis Nicolao Fabro epistola Eusebii Vercellensis in exilio constituti, ad Gregorium in Hispania Episcopum nempe Eliberitanum, plane demonstrat, dum Osum non statim defunctum post Sirmiense Concilium, cum rediit in His-

G g g g 2 pa-

phanianis ad hæresim LXXIII. quæ est Semiarianorum.

Paulo post Sirmiensis Synodum, Antiochena ab Eudoxio Antiochiæ Episcopo congregata, & quidem anno sequenti, quo Eudoxius Episcopus Antiochenum adeptus est. Sozomenus de ea loquitur lib. 4. cap. 12. antequam de Ancyra sermonem inlatur. In hac Synodo perinde ac in Sirmiensis secunda damnatum est nomen sub-

X. Synodus Antiochena.

stan-

paniam, sed supervixisse etiam Concilio Ariminensi aperte significat, epistola autem sic se habet (a):
Eusebius ad Gregorium Episcopum Span.

XXXV. Domino sanctissimo Fratri Gregorio Episcopo, Eusebius in Domino, Salutem. Litteras sinceritatis tue accepi, quibus, ut decet Episcopum & Dei sacerdotem, transgressori te Osio didici restitisse, & pluribus cadentibus Arimino in communicatione Valentis & Ursacii & ceterorum, quos ipsi agnito blasphemiae crimine ante damnaverunt assensum tuum denegasse, fidem scilicet servans quam Patres Nicæni scripserunt. Gratulamur tibi in hoc, gratulamur & nobis: quia hoc * cuius proposito & hac fide pollens nostri dignatus es meminisse. Permanentem autem tibi in eadem confessione, & nullam cum hypocritis retinenti societatem, nostram tibi communicationem promitte, quibus potes tractabis quanto labore prævales, transgressores: obijurga infideles, increpa, nihil metuens de regno seculari, ut fecisti: quia prior est qui in nobis est, quam qui in hoc mundo.

XXXVI. Nos vero tui consacerdotes tertio laborantes exilio, hoc dicimus quod manifestum esse putavimus: quoniam omnis spes Ariomanitarum non in * sua aut limitato consensu, sed in protectione pendet regni secularis, ignorantes scripta, quia maledicti sunt qui spem habent in hominem: nostrum autem adiutorium in nomine Domini, qui fecit cælum, & terram. In passionibus perdurare cupimus, ut, secundum quod dictum est, in regno glorificari possimus. Dignare nobis scribere quid malos corrigendo profeceris, vel quantos fratres aut stantes agnoveris, aut ipse monendo correxeris. Salutant te omnes qui tecum sunt, maxime diaconus, simulque petunt ut cunctos lateri tuo fideliter adherentes nostro digneris obsequio salutare. Hucusque Eusebius ad Gregorium, ut apparet post Concilium Ariminense, adhuc vivente Constantio, cuius nonnisi post obitum solutus est ab eo quo in Oriente detinebatur exilio, & tunc plane temporis, cum post lapsum Ariminensem, Episcopi poenitentes ad suas Ecclesias redire, quibus Gregorius non communicavit aliquando Luciferi defendens errorem, cum alioqui ipse Eusebius (ut suo loco

PAGIUS stantia, & ὁμοίων atque ὁμοίων ex æquo rejeta sunt. Legati etiam missi ad Constantium Imperatorem Asphalius Presbyter una cum aliis, qui Synodicam epistolam ad eum perferrent. De hac Synodo nulla in Labbeana Conciliorum Collectione mentio. Eius tamen Socrates etiam meminit lib. 2. cap. 37. ubi ait, Eudoxium ad Antiochenis Ecclesie Episcopatum evedum, quem Leontius ejus decessor Diaconatu abdicarat, ut habet Theodoretus in lib. 2. cap. 24. collecto Episcopo

pluribus dicitur) non solum eos poenitentes recepit, sed ad eos revocandos in Ecclesiam legationem suscepit in Orientem. Rursum vero ex dicta epistola elicere potes dilucidam sententiam verborum S. Augustini, quæ sunt superius recitata, quibus ait: Si ab Hispanis Osus est damnatus, ab Hispanis est absolutus. Nimirum quod in Hispania ubi favente Gregorio vigeat error Luciferianus, Osus non receptus est, in Galliis vero receptus, cum defendente Hilario lapsi Episcopi in errorem, poenitentes in Ecclesiam admitterentur, ut suo loco diffusius ista patebunt. Sicque ex his certum redditur quod Episcopi post lapsum, poenitentia prævia, a Galliæ Episcopis recipiuntur. Sed quæ sunt facti ignorans Sanctus Augustinus, aliis rationibus Osium excusare atque defendere adversus Donatistas conatus est.

XXXVII. Quando autem obierit Osus: equidem ex quo S. Athanasius de ejus obitu & restata tunc ab eo Catholica fide meminit in epistola ad Solitarios scripta, haud diu post Ariminensem Synodum eum vixisse oportuit; siquidem illa hæc circa tempora scripta esse apparet: qua quidem epistola, post ejus obitum scripta, cum idem S. Athanasius de ipso agens, ipsum sæpe laudet; nequaquam tot tantisque eum præconiis exornasset, sed temperatius plane egisset, si ipse prodigiosa, & divinitus inflicta morte diem clausisset extremum.

Porro obitum Osii contigisse eodem ipso anno, quo moritur Constantius, anno scilicet Domini trecentesimo sexagesimo, inde certum deducitur argumentum, quod cum probetur vixisse post Concilium Ariminense, & Athanasius (ut dictum est) ipsius cum meminit, ut defuncti in oratione prima contra Arianos, numeretque a tempore Concilii Nicæni usque ad illud tempus annos triginta sex, qui est annus Domini trecentessimus sexagesimus primus; necesse est dicere tempus illud non excessisse, obiisseque anno sequenti a Concilio Ariminensi, qui numeratur annus Redemptoris trecentessimus sexagesimus. At de Osio hætenus, de quo agens idem qui asseritur Isidorus, cum scripserit tradit librum de laude virginitatis, pulchro (ut ait) & disertio eloquio exornatum.

Sed ad res Sirmianas revocanda est XXXVIII. ora-

coporum Concilio in pristinum gradum restituere conatum esse. Ad num. XXXVII. & seq. Oratio prima Athanasii contra Arianos, seu potius Epistola Encyclica contra Arianos ad Episcopos Egypti & Libya, anno præcedenti scripta, ut tunc diximus, & infra demonstrabimus. Quare perperam ex ea deducit Baronius, Hosium anno CCCLXI. de vis non fuisse, quod in ea ejus tanquam jam mortui mentio sit. Vanum enim illud fundamentum, quia

XL.

Obitus Hosii.

Liberii causa in Synodo Sirmiana.

oratio: haud enim Osii lapsu tragedia illa finem accepit, sed casu quoque Liberii Romani Pontificis longe terrior reddita est atque lugubrior, quod tanta Urbis ac totius Ecclesie Catholice Antistes esset, & qui ante biennium adeo infracto animo, & libertate sacerdotali visus fuerit Imperatori Constantio restitisse, atque eam ob causam gloriosum, ne justitiam atque fidem proderet, exilium subiisset. Vexum quismam qualisve tanti Antistitis lapsus fuerit, num perinde ac Osus perfidiae illi Sirmianæ consenserit, vel damnationi Athanasii consensum præstiterit, & Arianorum communicatione se maculaverit; est id diligentius exquirendum: res quidem haud facilis investigatu, quippe quæ nonnullis ejus sæculi eruditissimis viris obscura visa fuerit; nam ait Rufinus (a): Liberius urbis Romana Episcopus, Constantio vivente, regressus est. Sed hoc, utrum quod acceperit voluntati suæ adscribendum; an ad populi Romani gratiam, a quo proficiscens fuerit exoratus, indulserit: pro certo compertum non habeo. Ita Rufinus. Ut igitur rem obscuram, ac nexibus implicatam, elucidemus atque pariter explicemus; primum omnium quid de his veteres historici scripserint, quod item Patres obiter dixerint, ac demum ipsam historiam puram atque germanam ex eisdem Liberii Papæ litteris acceptam, hic enarremus. Ex antiquis autem historiis sacrarum historicis Sozomenus (b) rem videtur fusius prosecutus: qui eam ab ipso rerum exordio his verbis recenset.

(a) Rufin. l. 1. c. 27.

XXXIX. Haud longo tempore post, Imperator Roma Sirmium reversus, rogatu legatorum, quos Episcopi Occidentis ad ipsum miserant, Liberium Bereæ revocavit: atque presentibus legatis Episcoporum Orientis, & quibusdam sacerdotibus, qui erant forte in exercitu, in unum coactis compellere, tentavit eum fateri, Filium Patri non esse consubstantialem. Instabant porro, & Imperatorem ad hanc rem incitabant Basilius, Eustathius & Eleusius, qui apud eum auctoritate & gratia plurimum poterant: hique id temporis cum decreta de Paulo Samosateno & Photino Sirmiano, quin etiam formulam fidei in Ecclesia Antiochena consecratione editam in unum libellum congestissent, causa confecta, nimirum quod quidam simulatione hujus verbi, CONSUBSTANTIALIS, hæresin privatim stabilire molirentur, conantur ut Liberius, & A-

(b) Sozom. l. 4. c. 14.

Tentatur Liberius ab Imperatore.

PAGIUS

quia cum in ea dicitur, Arianos ab annis triginta sex declaratos esse hæreticos, Athanasius respicit ad Synodum Alexandrinam, in qua Arianus anno CCCXXI. damnatus, non vero ad Synodum Nicænam, ut male Baronius Athanasium interpretatur. Præterquam quod in ea Oratione mentio sit Hosii tanquam adhuc viventis, non vero tanquam mortui, Deinde Baronius Hosii mortem usque ad annum CCCLX. differt propter

ibanasus quoque (alter tamen ab Alexandrino) Alexander, Severianus, & Crescens, qui in Africa sacerdotii munere fungerentur, huic consentiant. Consentiant itidem Ursacius, Germinius Episcopus Sirmis, Valens Mursorum Episcopus, & quotquot Orientis Episcopi ibi forte aderant. Vicissim autem confessionis fidei formulam a Liberio abduxerunt, quæ illis, qui Filium Patri non substantia & cæteris rebus omnibus similem asseverarent, interdixit Ecclesia. Nam cum Eudoxius & cæteri cum eo Antiochia hæresis Etianæ fautores epistolam Osii nasti fuissent; rumorem dissiparunt, Liberium quoque verbum CONSUBSTANTIALE rejecisse, asseruisseque Filium Patri dissimilem esse. Ubi vero hæ res legatis Episcoporum Occidentis hoc pacto successere; Imperator dat Liberio potestatem Romam revertendi: atque Episcopi Sirmii congregati scribunt litteras Felici tum Romane Ecclesie Antistiti, & clero ejusdem Ecclesie, uti Liberium recipiant, &c. Quæ autem de reditu Liberii subdit postea fusius dicemus.

His igitur a Sozomeno enarratis; quid Patres de casu Liberii scripserint, & in primis Athanasius hic recitemus; sic enim habet in epistola ad Solitarios: Liberius deinde post exactum in exilio biennium inflexus est, minusque mortis ad subscriptionem inductus est. Verum illud ipsum quoque, & eorum violentiam, & Liberii in hæresin odium, & suum pro Athanasio suffragium, cum liberos affectus habebat, satis coarguit: quæ enim per tormenta contra priorem ejus sententiam extorta sunt, ea jam non metuentium, sed ita cogentium voluntates habenda sunt. Ita Athanasius; in quam sententiam hæc quoque S. Hilarius (c) ad Constantium: Vertisti deinde usque ad Romam bellum tuum, eripisti illinc Episcopum: & o rem miserum, qui nescio utrum majore impietate relegaveris, quam remiseras. Sed & S. Hieronymus (d) dum de Fortunatiano agit Episcopo Aquilejæ, hæc ait. In hoc habetur detestabilis, quod Liberium Romanæ urbis Episcopum pro fide ad exilium pergentem primus sollicitavit, ac fregit, & ad subscriptionem hæresios compulsi. Et idem in Chronico: Liberius tadio vietus exilii, in hæreticam pravitatem subscribens, Romam quasi victor intravit. In libro autem de Romanis Pontificibus de eodem scriptum legitur, quod confen-

XL.

Lapsus Liberii ex testimonio patrum.

(c) Hilari. ad Const.

(d) Hieron. de Scrip. Eccl. in Fortunatiano.

CHRISTI
357.LIBERII PAP.
6.CONSTANTII IMP.
21.

confenfit Constantio hæretico, communicavitque cum hæreticis, extra tamen secundum baptisma; quod scilicet, etsi cum Arianis communicaverit, non tamen factus fuerit Arianus per secundum baptismum, quo solerent illi Chatholicos ad se deficientes iterum baptizare; sed hæc quidem supersua, & ab aliquo addita; nam nondum Ariani rebaptizabant; quin & Ecclesia hoc quoque tempore non respuebat Arianorum baptismum, ut S. Hieronymus adversus Luciferianos scribens testatur. His igitur de Liberio ex Patrum sententia recitatis, jam reliquum est, ut ex litteris ipsius (qua pluribus fratribus & Coepiscopis nostris tractata, & exposta, & suscepta est; hanc ego libenti animo suscepi, in nullo contradicens. Sane petendam credidi sanctitatem vestram, quia semper videtis in omnibus me vobis consentaneum esse; dignamini communi consilio ac studio elaborare, quatenus de exilio jam dimittat, & ad sedem, qua mihi divinitus credita est, revertat. Hucusque Liberii litteræ ad Orientales, nempe Episcopos illos qui ex Oriente Sirmii ad Synodum convenere; hi vero ab incerto auctore mox post epistolam recitam ponuntur, nempe Narcissus, Theodorus, Basilus, Eudoxius, Demophilus, Cecropius, Silvanus, Urfacius, Valens, Evagrius, Irenæus, Exuperantius, Terentianus, Bustus, Gaudentius, Macedonius, Marcus, Aëtius, Julius Severinus, Simplicius, & alii. Scripsit insuper eodem quoque argumento Liberius privatas litteras ad Urfacium, Valentem, atque Germinium, qui cæteris apud Imperatorem præstare viderentur; sunt vero hujusmodi. Urfacio, Valenti, & Germinio Liberius.

XLI.

Tentatur
Liberius
per De-
mophi-
lum, &
Fortuna-
tianum.(a) Judic.
16.

Damnato itaque Photino in Concilio Sirmiensi, & scripta adversus eum prima illa fidei professione; tentavit Constantius per Demophilum & Fortunatianum, Liberium adhuc exulem Beroæ existentem; ut sententiæ adversus Athanasium latæ subscriberet, atque decreta fidei in Sirmiensi Concilio scripta susciperet: cum ille, qui instar Samsonis (a) valide adversus impios Philistæos ac strenue decertaverat, & usque adeo ipsos imperus fregisset Imperatoris, atque Arianorum phalanges tolerantia exilii superasset, exciso nescio quo pacto ab ejus vertice fortitudinis crine, hebetatoque prorsus robore pristino sacerdotalis constantiæ, exurgit imbellis, & dat turpiter manus ipsum quærentibus adversariis. Quod si conjectura interdum ex effectibus intima cordis scrutari licet, non alia Dalila illi detrimento fuit, quam invidia humanæ laudis gloria compta; quippe qui ægro ferebat animo, intrusum ab Arianis (ut dictum est) Felicem agere Romæ Pontificem, se vero exulem atque a sua sede procul extorrem; quam ut reciperet, & ex ea Felicem eiceret, oblatas illas sordidas condiciones accepit tandem. Hæc quidem omnia scripta in primis ab eo ad Orientales epistola plane significat; est autem hujusmodi:

Dilectissimis fratribus, & Episcopis Orientalibus Liberius S.

XLII.

Liberii E-
pistola ad
Orientales.

Pro deifico timore sancta fides vestra. Deo, cognita est hominibus bonæ voluntatis; sicut lex loquitur: Juste judicate, filii hominum. Ego Athanasium non defendo; sed quia susceperat illum bonæ memoriæ Julius Episcopus decessor meus, veretur ne forte ab aliquo prævaricator judicaret. At ubi cognovi, quando Deo placuit, justæ vos illum condemnasse; mox consensum meum commodavi sententiis vestris:

litteras ad hæcque super nomine ejus, id est, de damnatione ipsius, per fratrem nostrum Fortunatianum dedi perferendas ad Imperatorem nostrum Constantium. Itaque amoto Athanasio; super quo statuta omnium vestrum a me cum sede Apostolica suscipienda sunt; dico, me cum omnibus vobis, & cum universis Episcopis Orientalibus, seu per universas Provincias pacem & unitatem habere. Nam ut verius sciatis, me veram fidem per hanc epistolam meam proloqui; dominus meus & frater communis Demophilus, qui dignatus est pro sua benevolentia fidem veram, & Catholicam exponere, quæ Sirmii a pluribus fratribus & Coepiscopis nostris tractata, & exposta, & suscepta est; hanc ego libenti animo suscepi, in nullo contradicens. Sane petendam credidi sanctitatem vestram, quia semper videtis in omnibus me vobis consentaneum esse; dignamini communi consilio ac studio elaborare, quatenus de exilio jam dimittat, & ad sedem, qua mihi divinitus credita est, revertat. Hucusque Liberii litteræ ad Orientales, nempe Episcopos illos qui ex Oriente Sirmii ad Synodum convenere; hi vero ab incerto auctore mox post epistolam recitam ponuntur, nempe Narcissus, Theodorus, Basilus, Eudoxius, Demophilus, Cecropius, Silvanus, Urfacius, Valens, Evagrius, Irenæus, Exuperantius, Terentianus, Bustus, Gaudentius, Macedonius, Marcus, Aëtius, Julius Severinus, Simplicius, & alii. Scripsit insuper eodem quoque argumento Liberius privatas litteras ad Urfacium, Valentem, atque Germinium, qui cæteris apud Imperatorem præstare viderentur; sunt vero hujusmodi. Urfacio, Valenti, & Germinio Liberius.

XLIII.

Alia Epi-
stola Li-
berii.

Quia scio vos filios pacis esse, diligere etiam concordiam & unitatem Ecclesiæ Catholicæ, idcirco non aliqua necessitate compulsus, teste Deo dico, sed pro bono pacis & concordie, quæ martyrio præponitur, his litteris convenio vos, domini mei carissimi. Cognoscat prudentia vestra, Athanasium, qui Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus fuit, priusquam ad Comitatum sancti Imperatoris pervenissem, secundum litteras Orientalium Episcoporum, ab Ecclesiæ Romanæ communione separatum esse, sicut testis est omne presbyterium Ecclesiæ Romanæ; sola hæc causa fuit, ut tardius viderer de nomine ipsius litteras ad fratres & Coepiscopos nostros Orientales dare, ut legati mei, quos ab urbe Roma ad Comitatum direxeram, seu Episcopi, qui fuerant deportati, & ipsi una cum his (si fieri posset) de exilio revocarentur. Et hoc etiam scire vos volo quod fratrem Fortunatianum petii, ut litteras meas ad clementissimum Imperatorem perferat, quas ad Orientales Episcopos feci

ut

CHRISTI
357.LIBERII PAP.
6.CONSTANTII IMP.
21.

ut scirent & ipsi una secum Athanasii communione me esse separatum: quas credo quod pietas ipsius pro bono pacis gratulante accepit; quarum exemplar etiam Philagrio Imperatoris eunucho prodat charitas vestra, hæc me benigno & innocenti animo gessisse. Quapropter his litteris meis convenio vos, & adjuro per Dominum omnipotentem, & Christum Jesum Filium ejus & Dominum nostrum, & Spiritum sanctum, ut dignemini ad clementissimum Imperatorem Constantium Augustum pergere, & petere, ut bono pacis, & concordie, in qua pietas ejus semper exultat, me ad Ecclesiam mihi divinitus traditam jubeat reverti: ut, temporibus ipsius, Ecclesiæ Romana nullam sustineat tribulationem. Me autem cum omnibus vobis Episcopis Ecclesiæ Catholicæ pacem habere, his litteris meis æquo & simplici animo scire debetis, fratres carissimi. Magnum etiam vobis præmium in die retributionis acquireretis, si per vos pax Ecclesiæ Romanæ fuerit reddita. Scire autem volo etiam fratres & Coepiscopos nostros Epictetum & Auxentium pacem me & communionem Ecclesiasticam cum ipsis habere, quod credo grate suscepturos. Quicumque autem a pace & concordia nostra, qua per orbem terrarum firmata est, disenserit; sciat se separatam esse a nostra communione. Prævaricatori anathema una cum Arianis a me dictum. Hactenus Liberii epistola ad distos Episcopos.

XLIV.

Quo etiam tempore, cum adhuc detineretur exilio, idem ad Vincentium Episcopum Capuæ litteras dedit, quibus quo statu res suæ essent, certiorum reddit his verbis:

Non doceo, sed moneo sanctum animum tuum, frater, eo quod colloquia mala, mores bonos corrumpant. Insidia malorum hominum bene tibi cogitata sunt, unde ad hanc laborem perveni; & ora ut det Dominus tolerantiam. Dilectissimus filius noster Urbicus diaconus, quem videbar habere solatium, a me per Venerium Agentem in rebus sublatus est. Et ideo sanctitati tuæ significandum credidi, me de contentione illa nominis Athanasii recessisse, & ad fratres & Coepiscopos nostros Orientales litteras dedisse desuper ejus nomine. Pax nobis ubique est. Dignaberis convenire omnes Episcopos Campanie, & hæc illis insinuare, & ex eorum numero una cum epistola vestra de unitate nostra & pace ad clementissimum Imperatorem nostrum scribere, quo possim & ego de tristitia magna liberari; & manu ipsius: Dominus te incolumem custodiat, domine, frater carissime. Item manu ipsius in eadem pagina conscripta: Cum omnibus Episcopis Orientalibus pacem habemus, & vobiscum ego. Me ad Dominum solvi, vos videritis, si volueritis me in exilio de-

ficere. Dominus judex inter me & vos. Hucusque ibi. Hæc quidem Liberius ad Vincentium Capuæ Episcopum, quod ipse jam diu ante, subscripta (ut dictum est) Arianorum in Athanasium sententia, illis communicaverat, & ob eam causam a communione Catholica factus erat extorris; quo cum pacem inire his litteris, sicut fecerat cum Orientalibus Liberius nittitur, ob id nimirum, ut ille pro suo ipsius reditu Romam ad Ecclesiam, apud Imperatorem Constantium intercederet: quod factum quoque & impletum est.

XLV.

Liberius
minime
dicendus
hæreticus.

Ex his omnibus, quæ tum ex historicis, atque sanctis Patribus, necnon ex ejusdem litteris hic recitata sunt, nihil est quod excusari Liberius possit, quin communionem inierit cum Arianis, & in Athanasium latam ab eisdem sententiam ratam habuerit: hæc, inquam, omnia, si aliorum deficerent assertiones, ipsomet recitatis his litteris proficente, vera esse, in dubium revocari haud possunt. Num autem eam ob causam dicendus hæreticus? minime gentium. Attende lector: licet enim per syrtes & scopulos navigationi vela pandisse oratio videatur; erit tamen ut tuto ad veritatis portum magno gaudio (si veritatis es cupidus) perveharis. Meminisse in primis debes, tres fidei formulas in eodem Sirmiensi Conventiculo esse editas: primam scriptam a Marco Arethasio ad confutandas omnes Photini blasphemias: secundam quam recitat S. Hilarius nomine Osi atque Potamii: tertiam vero, qua secundam diximus emendatam. In prima egregie expressum atque testatum esse nomen substantiæ Filio cum patre communis, in secunda autem sublarum esse nomen substantiæ, ac similitudinis pariter ablegatum: in tertia vero assertam omnimodam Filii cum Patre similitudinem. Primam eam interpretando, Catholicam esse probat Hilarius, & tertiam existere consentientem pariter Catholicæ professioni, ex S. Epiphonio demonstratum est. Quæ quidem omnia vera certa que esse, ex his quæ hoc ipso anno paulo ante sunt dicta, absque ulla dubitatione liquet. Rursum & illud in mentem revoca; quæ secundo loco in eo Conventu scripta est regula fidei, eandem confestim ab iisdem plis explosam esse; & ejus exemplaria perquisita, ne vulgarentur, atque sublata, Constantiique edicto fuisse vetita: quamobrem neminem ita insanæ mentis hominem puto, qui dicere audeat, Liberium Beroæ e Thracia ab Imperatore Sirmium accersitum, ut impietati subscriberet, quam iidem, qui scripserant & ediderant, fuerant detestati: nulla igitur vel levis suspicio esse potest, ut dictæ perfidie Liberius Sirmium vocatus subscriperit.

Sed

XLVI. Sed frustra in his laboramus, cum testificatione Sozomeni in primis appareat, quamnam fidei regulam Liberius ratam habuerit; ait enim (a): *Vicissim autem confessionis fidei formulam a Liberio abduxerunt, qua illis, qui Filium Patri non substantia, & ceteris omnibus similem asseverarent, interdixit Ecclesia.* Ecce tibi quam perspicue declaratur Liberius primæ fidei Sirmianæ adversus Photinum editæ assensum præbuisse; in qua inter alia pie adversus Photinum statuta, hæc habet primus ordine positus anathematismus itidem superius recitatus: *Eos autem qui dicunt: De nullis extantibus est Filius, vel de alia substantia, & non ex Deo, & quod erat tempus, vel seculum, quando non erat; alienos scilicet sancta & Catholica Ecclesia.* Ita & alia in prima illa Sirmienfi professione, quam Sanctus Hilarius interpretatus cognovit esse Catholicam. Quin & Vigilus Episcopus eandem Synodum hac ex parte novit æque esse Catholicam, cujus decretis obniti, nihil aliud esse dicit, quam velle cum Photino damnari; sunt hæc verba ipsius (b): *Illius vero Catholici Concilii apud Sirmium contra Photinum ex toto Oriente congregati, quis sufficiat fidei sanctiones comprehendere, quæ apud Nicænam Synodum (quia talis rei necessitas fuerat) nulla non sunt omnino sancta: quæ nullus Fidelium audeat respicere, aut cunctatur recipere, si non vult cum Photino anathematis eorum sententia subjacere?*

XLVII. Rursus vero cum a S. Hilario unus Liberius adducatur in crimen, quod tacendum dixerit utrumque, nempe substantiæ nomen in Filio, & omnimodam cum Patre similitudinem; plane declaratur, verum esse quod de Liberio habet Sozomenus, professione fidei ipsum statuisse, Filium Patri substantia atque in omnibus rebus similem, cum Osii utrumque tacendum esse duxisset; nam Hilarius ait (c): *Oro vos, ne quisquam alius ex his præter senem Osium, & ipsum illum nimum sepulcri sui amantem reperiat, qui tacendum existimet de utroque.* Quibus vides, Liberium procul abhorruisse a crimine Osii, cui si connivisset, ante omnes fuisset ab Hilario nominandus. Sed quid accidit? Licet Liberius nomen divinæ substantiæ fuisset professus in Filio, tamen, quod Nicænam vocem illam *Consubstantialitatis* reticisset, eam ob causam calumniam il-

PAGIUS Ad num. XLVI. & seqq. Synodus Sirmienfis anno sequenti continuata. In ea restitutus Liberius, cum Formulæ Fidei in eadem, & in Ancyranæ exaratae subscripsisset. De ea Synodo loquitur Philostorgius lib. 4. cap. 3. & Sozomenus lib. 4. cap. 15. Quæ enim in eo capite a Sozomeno referuntur, in Concilio Episcoporum gesta esse manifestum est. Quippe & Formulæ Fidei ibi

lam passus est, quod nomen *Consubstantialitatis* (ut tradit Sozomenus) damnasset: quisnam autem id de Liberio diffamasset, idem docet, dum ait (d): *Cum Eudoxius, & ceteri cum eo Antiochiæ hæresis Arianæ fautores epistolam Osii nati fuissent, rumorem dissiparunt, Liberium quoque verbum CONSUBSTANTIALE rejecisse, asseruisseque ipsum Patri dissimilem esse.* Sed hæc per calumniam jactata esse, idem Sozomenus sententit.

At longe aliud & plane diversum est, dicere Liberium rejecisse ac damnasse in Filio nomen *Consubstantialitatis* cum Patre: aliud, vocem illam silentio suppressisse. Illud quidem ipsum effecisset hæreticum, istud autem nequaquam: nam, asseverando Filium esse ejusdem cum Patre substantiæ, idem est quod dicere, esse Filium Patri *consubstantialem*; licet hæretici in alium sensum substantiæ vocem inflecterent: quam ob causam majoris ponderis esse, a Patribus judicatum, dicere *consubstantialem* Filium, quam ejusdem substantiæ: cum tamen ob id nequaquam hæreticum esset dicere Filium ejusdem esse substantiæ, sed maxime Catholicum; quantumlibet eo quoque nomine subdole usu fuissent hæretici: quorum malitia nequaquam invertere potest legitimum atque germanum sensum, qui natura atque usu ipso vocibus inest: sicut nec ob eam causam quod iidem hæretici abutuntur divina Scriptura, & ex ipsa hæreses suas efformant, Catholicis eadem uti vetantur. Sed & S. Augustinum de his hic in exemplum adducamus, qui agens adversus Pascentium (e) Comitem, Arianum hominem, sæpe pollicetur se subscripturum esse paratum ipsius fidei, si nihil inveniret in ea quod adversaretur Catholicæ veritati, etiam si minime nomen *Consubstantialis* profiteretur: quod & Liberium fecisse vidimus, qui eam ab ipsis scriptam professus est fidem, quam novit esse Catholicam, & nihil habere quod rectæ fidei contrarium esset. At quomodo illam fidei regulam, quam S. Hilarius interpretatus demonstrat esse Catholicam, non licuit Liberio profiteri? cum præsertim eam non probasse, nihil aliud videri potuerit (ut dictum est ex Vigilio) quam hæresiarchæ Photino favisse.

Dicam amplius, quod cum Aëtius in Syria, tum Photinus in Illyrico atque aliis provinciis abjecte nimis de Filii Dei di-

conscripta est, cui subscriperunt Orientales & Occidentales Episcopi, & ipse Liberius adhuc exul: & epistola ab ipsis scripta est ad Felicem Episcopum & ad Clerum urbis Romæ, ut Liberium redeuntem susciperent, utque ambo simul, Felix videlicet ac Liberius, Episcopatum administrarent. Quæ, ut inquit Valeus in Notis ad Sozomenum, non nisi a Synodo decerni potuerunt; cum

XLVIII. Consubstantialitatis nomen tunc non est hæresis.

(e) August. epist. 174.

XLIX.

vi-

Formula qua Photinus & Aëtius damnati sunt, qualis.

(a) Hilarius de Synod.

(b) Epiph. hæres. 73.

(c) Sozom. lib. 4. c. 14.

(d) Hilarius frag. 1.1. pag. 47. 48.

PAGIUS cum repugnet Ecclesiasticæ regulæ ac disciplinæ, ut in una eademque Ecclesia duo sint pariter Episcopi.

XIII. Tres Synodi Sirmienfis.

vinitate prædicassent, immo illam ab eo penitus rejecissent; inde factum est, ut Eleusius, ac socii ejus, nempe Basilus, Demophilus, atque alii, qui professi essent Sirmii adversus hujusmodi hæresin unam. Filii cum Patre substantiam, habiti fuerint tunc a nostris quoque Catholicis; idque testificatione S. Hilarii, cum ait (a): *Non peregrina loquor, neque ignorata scribo: audivi ac vidi vitia præsentium, non laicorum, sed Episcoporum. Nam absque Episcopo Eleusio, & paucis cum eo, ex majori parte Arianæ decem provinciæ, intra quas consilio, vere Deum nesciunt: atque utinam eum nescirent; cum proclivior enim venia ignorarent, quam obrectarent. Sed horum Episcoporum dolor, se intra silentium non continens, unitatem fidei hujus querit, quam jamdudum per alios amisit, &c.* Cum alioqui hic Eleusius Episcopus Cyzicenus ab Epiphano, & aliis, una cum Basilio Ancyrano inter Semiarianos adnumeretur (b), & a Sozomeno inter illos recensatur (c), qui Liberio ob pacem Ecclesiarum persuaserit, ut vocem illam Nicæni Concilii, *CONSUBSTANTIALIS*, præmitteret: quod expedire dixerunt, quo in eandem fidem simul convenientes, adversus eos bellum gererent, qui Photini & Aëtii hæresin susceperunt; quibus sic Liberius assensus est, ut tamen, quo substantiæ nomini bene consultum esset, Ecclesia (ut ait Sozomenus) interdixit omnes qui Filium Patri non substantia & ceteris rebus omnibus similem asseverarent. Ex quibus plane intelliges non esse sancti Hilarii, quæ in recitata nuper epistola Liberii ad Orientales in textu leguntur, apud Hilarium de Synodo Ariminensi in libro Parisiis nuper edito, de quo sæpe superius dictum est: ubi enim proficitur Liberius ipse se recepisse confessionem Sirmiensem a Demophilo sibi oblatam, ista intexit mira audacia qui exscripsit (d): *Hæc est perfidia Ariana, hoc ego notavi, non Apostata: & paulo post rursus: Anathema tibi a me dictum Liberio, & sociis tuis.* Ac rursus quæ inferius in eadem intextuntur: *Iterum tibi anathema, & tertio prævaricator Liberio.* Quomodo inquam quis fingere potest, ista esse Hilarii, qui eam non Demophili, vel alterius alicujus superius nominatorum, sed Osii & Potamii fuisse Sirmientem illam detestandam perfidiam affirmat libro de Synod. Eccl. Tom. IV.

Nullum quidem modo potuit nisi primam Sirmianam approbasse Liberius, dum eam epistolam scribens ad Orientales, secum illis hoc facto pacem habere testatur; at per Orientales dici Semiarianos, omnia hujus temporis scripta, Hilarii, Epiphani & aliorum testantur, atque ea ipsa etiam quæ eodem libello clauduntur, quibus cum certe Liberius pacem habere minime posuisset, si Photinianæ blasphemiam subscripsisset, adversus quam, iidem ipsi Orientales, teste Hilario, primam professionem Sirmianam, damnando illam hæresim, edidissent. Procul igitur abest, ut Hilarii esse dicamus, quæ adversus ea, quæ in germanis Hilarii scriptis reperiuntur, pugnare noscuntur, prout ea quæ nuper sunt dicta, tum ex ipso Hilario, tum Sozomeno aperte demonstrant.

Procul etiam abest, ut quæ incerto auctore prodita sunt fragmenta, præferamus germanis scriptis certorum auctorum, & ipsiusmet Hilarii jam de falso sibi objecta calumnia reclamantis. Habet Cresconiana Collectio eandem Liberii epistolam cum iidem adversus eum interpositis additamentis anathematis, & execrationis, non tamen Hilarii nomine, sed incerto auctore proditis. Optassemus ista a Fabro nostro fuisse paulo accuratius considerata, antequam sententiam ferret, & affirmaret ejusmodi execrationes in Liberium esse ab Hilario eidem epistolæ additas: nec rem tantam adeo facile judicasset sub incerta fide mutilati omni ex parte voluminis, in quo (ut ipse testatur) vix per paucæ paginæ sibi cohærent, ut bene

Formula in ea conscripta subscripsisset, anno CCCLVIII. coacta. Hæc videtur fuisse, quam Hilarius in Fragmentis vocat perfidiam ab Ariano conscriptam, & quam Liberius Catholicam vocat, & a Demophilo sibi oblatam suscepisse se dicit in epistola ad Orientales. Ob quod factum Hilarius ter anathema dicit Liberio. Sed hæc de re plura ibidem Valeus, & Petavius in Animadversionibus Eusebianis pag. 316.

nodis, quam ipse Demophilus cum aliis suis Semiarianis est magnopere detestatus, tantum abest, ut obtulerit eam ipse Liberio, & non potius suam ipsorum Semiarianorum, quæ fuit prima Sirmienfis nominata. Et quis nesciat testificatione ejusdem Hilarii, Epiphani & aliorum, eos qui scripsisse ponuntur primam professionem fidei, fuisse Semiarianos, Basilium, Marcum, Demophilum, Eleusium & Eustathium, quos hæc procurasse a Constantio, ut Liberius suæ ipsorum professioni subscriberet, tradit Sozomenus, hoque omnes ejusdem farinae homines fuisse professores ejusdem Filii cum Patre substantiæ & perfectæ similitudinis: quam primam Sirmientem, idem Hilarius cognovit esse Catholicam, cum eam est interpretatus.

Nullum quidem modo potuit nisi primam Sirmianam approbasse Liberius, dum eam epistolam scribens ad Orientales, secum illis hoc facto pacem habere testatur; at per Orientales dici Semiarianos, omnia hujus temporis scripta, Hilarii, Epiphani & aliorum testantur, atque ea ipsa etiam quæ eodem libello clauduntur, quibus cum certe Liberius pacem habere minime posuisset, si Photinianæ blasphemiam subscripsisset, adversus quam, iidem ipsi Orientales, teste Hilario, primam professionem Sirmianam, damnando illam hæresim, edidissent. Procul igitur abest, ut Hilarii esse dicamus, quæ adversus ea, quæ in germanis Hilarii scriptis reperiuntur, pugnare noscuntur, prout ea quæ nuper sunt dicta, tum ex ipso Hilario, tum Sozomeno aperte demonstrant.

Procul etiam abest, ut quæ incerto auctore prodita sunt fragmenta, præferamus germanis scriptis certorum auctorum, & ipsiusmet Hilarii jam de falso sibi objecta calumnia reclamantis. Habet Cresconiana Collectio eandem Liberii epistolam cum iidem adversus eum interpositis additamentis anathematis, & execrationis, non tamen Hilarii nomine, sed incerto auctore proditis. Optassemus ista a Fabro nostro fuisse paulo accuratius considerata, antequam sententiam ferret, & affirmaret ejusmodi execrationes in Liberium esse ab Hilario eidem epistolæ additas: nec rem tantam adeo facile judicasset sub incerta fide mutilati omni ex parte voluminis, in quo (ut ipse testatur) vix per paucæ paginæ sibi cohærent, ut bene

H h h h ipse

L. Liberius Papa non nisi primam Sirmianam professionem approbavit.

LI.

CHRISTI
357.LIBERII PAP.
6.CONSTANTII IMP.
21.

ipse dicat, totum volumen illud instar fasciculi, se habere, in quem res diversae congestae legantur, ut non vacet periculo, si absque defectu, & exacta rerum cognitione, cuncta quae in eo sunt sub nomine Hilarii admittantur.

LII. Nihil est igitur, quod vel fingi possit, vel aliquo modo dici esse Hilarii execrationes illas in Liberium dictas, dum non nisi primae Sirmianae Liberius subscripsisse probetur, quam ut (saepe dictum est) Hilarius non improbat: Nec est quod dici possit, secundae Sirmianae professioni omnino impietate referre ab Osio, & Potamio scriptae, sive subscriptae, Liberium subscripsisse: siquidem non potuisset illa oblata esse (ut ibi legitur) a Demophilo, neque facta opera Eleusii & Eustrasii & aliorum, qui communicantes cum Basilio Ancyrano, Marco Arethuso, & aliis Sirmianis eandem secundam Sirmiensem sunt execrati, tum ibi, tum in Concilio Ancyrano adversus eam postea celebrato, tum etiam apud Sirmium in edita tertia Sirmiensis, nec non Seleuciensis, ut apud Epiphanium legitur haeresi septuagesimartertia.

LIII. Nec rursus dici ullatenus potest subscripsisse Liberius tertiae Sirmianae, quae longe post ejus lapsum scripta est, Eusebio & Hypatio Consulibus, ut ex iis quae dicenda erunt, manifestissime apparebit. Sed & si Liberius illi subscripsisset, nequaquam haeresi adscriptus esset, cum in illa praedicaretur Filius Dei una cum Patre omnimodo (ut ajunt) & in omnibus perfecta similitudo. Aliquis enim (ut existimo) in illa incidens, & qui ejusmodi delectum habere nesciens, ubi illa legit; mox in Liberium percitus zelo sine scientia ea scriptis ipsius Liberii litteris interfuit.

LIV. At licet ex his omnibus perspicue demonstratum sit, Liberium perseverasse semper fide Catholicam; haud tamen probari possunt, aut juste facta defendi, quod victus labefactarit sacerdotalem constantiam, injuste contra S. Athanasium subscribendo; quodque communicaverit (ut ipse fatetur) cum illis, quorum communionem haecenus exhorruisset: sed & quod etiam professioni illi subscripserit, quae licet Catholica videri possit, tamen voce illa Nicæna careret, *Consubstantialitatis*, quam majores omnes adversus Arianos magna semper gloria defendissent. His igitur de Liberio tam in Orientali, quam etiam Occidentali Ecclesia pervulgatis; quo major persona extitit, eo fama velocior emanavit, atque (ut accidit) majora quoque veris effinxit: ut in Oriente dictum sit, Liberium non tantum verbum *CONSUBSTANTIALE* rejecisse, sed afferasse etiam (quod diximus ex Sozomeno) Filium Patri omnino dissimilem. Verum & in Occidente increbuit rumor,

Liberium inhæsisse Constantio & haereticum evasisse, quod Nicænam fidem prodere visus esset, tum omittendo confessionem Consubstantialitatis, tum etiam ejus propugnatorem Athanasium condemnando: tanti enim momenti existimabatur Athanasii causa, ut qui in eum subscriberent, in Nicænam pariter fidem ferre calculum viderentur: hinc Sanctus Hieronymus de Lucifero ait (a), quod noluisse sub nomine Athanasii Nicænam fidem damnare: cum praetextu Athanasii (ut saepius dictum est) Arianis adversus Nicænam fidei decreta bellum inferrent. Secundum igitur eam famam de Liberio longe lateque sparsam, S. Hieronymus tradidit, ipsum haeresin subscripsisse. Hic finis Sirmianae tragædiæ, in qua Constantius, quod optabat, obtinuit, dum sub specie Photinianæ haeresis condemnandæ, summos illos Catholicæ fidei defensores ad sua vota adeo turpiter inflexisset, & haereticorum communione labefactasset.

Quæ autem hæc fuerint consecuta, Sozomenus (b) ita describit: *Ubi vero hæres legatis Episcoporum Occidentalium hoc pacto succedere; Imperator dat Liberio potestatem Romam revertendi: atque Episcopi Sirmii congregati scribunt litteras Felici tum Romanæ Ecclesie Antistiti, & clerico ejusdem Ecclesie, uti Liberium recipiant, & ambo pariter sedem Apostolicam administrant, communicque consensu & concordia sacerdotio illo fungantur; atque tum casum acerbum, qui in electione Felicis obtigisset, tum exilium Liberii, oblivione deleant. Nam populus Romanus Liberium, cum quod in aliis rebus vir excellens & spectatus erat, tum quod Imperatori animo adeo excelso & constanti in fide defendenda contradixerat, tam eximie carum habuit, ut seditionem plane maximam ejus exilii causa constaret, resque ad eandem prorumperet. Haud ita diu post moritur Felix, solusque Liberius Ecclesie illi præest. Quod quidem non sine divina providentia factum est, ne sedes Petri a duobus Præsulibus gubernata (quæ est plane nota dissidii, & a sacrosanctis Ecclesie legibus aliena) ulla infamiae macula aspergeretur. Atque Sirmii quidem hæc gesta sunt, quo quidem tempore propter metum Imperatoris Ecclesia Orientis & Occidentis in doctrina fidei consentire visa est. Haecenus Sozomenus. Cæterum quod ad Felicem pertinet: si fidem habemus libro de Romanis Pontificibus; in Synodo Sirmiana sic decretam esse restitutionem Liberii dicitur, ut Felix depositus, cessare jussus esset: sed quæ post hæc sint subsecuta usque ad Felicis obitum, prosequamur.*

(a) Hier. de Scrip. Eccles. in Lucif.

LV. (b) Sozom. l. 4. c. 14. Liberius Romam reverti jubetur.

LVI. Liberius rediens Romam respuitur.

Rediens Romam Liberius, nequaquam (ut multi putant) tunc detentus est in coemeterio S. Agnetis (quod habetur in libro de Romanis Pontificibus) id enim postea alia occasione contigit: sed quod ait S. Hieronymus, tunc Liberius quasi victor in Urbem intravit: tamen quod adeo turpiter Constantio concessisset, plurimorum a se animos abalienatos invenit: sicque qui Felicem antea abhorrebant, vitataque ejus communione, inherentes erant Liberio; re audita, ab eo deficientes, Felici Catholicæ fidei vexillum extollenti sese junxerunt. A quo tempore coepit Felix, ante schismaticus, haberi jam ab illis legitimus Romanæ Ecclesie Pontifex; existimatusque Liberius, ob manifestam cum haereticis communicationem ex Epistolis ab ipso scriptis de conniventia cum Arianis, a communicatione Catholicorum prorsus extorris: impossibile esse judicantibus cunctis, eundem Liberium communicare posse haereticis atque Catholicis. Cum igitur adeo manifeste constaret de ejus communione inita Sirmii cum haereticis; ex eo ipso necessario videbatur exclusus a communione Catholica, atque ob id etiam a Pontificatus functione penitus alienus.

LVII. His igitur tunc Liberio obnixius resistentibus, ejusque communicationem Ariano foedatam contagio execrantibus; magna Romæ turbatio facta est, & plane persecutio excitata a magistratibus adversus eos qui non parent litteris Imperatoris pro Liberii restitutione conscriptis. Tunc plane accidit quod sic legitur in eodem commentario de Romanis Pontificibus: *Ab eodem die (nempe quo Liberius in Urbem ingressus est) fuit persecutio maxima in clero, ita ut intra Ecclesiam presbyteri & clerici plures necarentur, & martyrio coronarentur: Et inferius: Persecutio magna fuit in urbe Roma, ita ut clerici & sacerdotes neque in Ecclesiam, neque in balnea haberent introitum.* Paili sunt haud dubium hæc ii qui Liberio non communicarunt: hi enim ab Ecclesia, ubi Liberius suos convocabat, abhorrentes, etiam a balneis publicis abstinebant, ne una cum illis lavarentur; ut qui scirent ex sententia Joannis Evangelistæ, neque balnei lotionem cum haereticis participantem. *Ann. Eccl. Tom. IV.*

PAGIUS Ad num. LVI. & seq. Liberius anno tantum sequenti Romam rediit. Verum quidem est, Theodoretum lib. 2. cap. 17. scribere, *elapsi biennio*, nempe a Liberii exilio, Constantium Romam profectum esse, & a matronis Romanis rogatum Liberium ab exilio redire jussisse. Sed Nicephorus lib. 9. cap. 35. postquam de earum foeminarum illustrium zelo locutus est, ait: *Et Imperator cum Episcopis suis se communicata, redditurum se eis hominem pollicitus est, si in eandem cum Episcopis suis concederet sententiam.* Quare Theodoretus ex Nicephoro interpretandus, dicendumque, Constantium Romæ positum Liberii resti-

CHRISTI
357.LIBERII PAP.
6.CONSTANTII IMP.
21.

dum esse: in quos cum magistratus cæverent, aliquotque necarent; tunc pariter contigit, ut Eusebius Romanus presbyter a ministris Constantii intra cubiculum clausus, illic mensibus septem perseverans, fame consumptus spiritum exhalaret; cujus natalis dies meruit publicis adscribi tabulis, & anniversaria memoria in Ecclesia celebrari (a). Extat de Eusebio Epigramma, quo significatur ipsum alibi esse morte multatum exulem, si tamen ipse est idem cum Eusebio, de quo agitur (b).

(a) Martyr. vol. Rom. die 24. Aug.

(b) Antiq. inscrip. in Append. pag. 1171. num. 17.

Heraclius venit lapsos peccata dolere, Eusebius miseros docuit sua crimina flere, Scinditur in partes populus gliscente furore.

* *Sedet loca ede bellum discordia lites Exemplo pariter pulsus feritate Tyranni Integra cum rector servaret foedera pacis Pertulit exilium omnino sub iudice lætus Litore Trinacrio mundum vitamque reliquit.*

* Sedis caedes.

Sane quidem de ipso loqui Eusebio, de quo est sermo, plura sunt quæ suadeant, utpote qui passus dicatur tempore, jam conciliata Ecclesie pace, iudice exilio decernente. Etenim magistratibus vi agendum, necessarium visum est, quod non pauci, vel parvæ æstimationis viri essent, qui a Liberio discessissent, & Felicem sequerentur Antistitem: siquidem Damascus, magni nominis vir, inter alios staret a parte Felicis; cujus licet ingressus existimari potuerit vitiosus, quod vivente Catholico Romanæ sedis Episcopo, & eodem pariter confessore, Romanæ Ecclesie ab Arianis præfici passus esset; tamen quod prævaricatione Liberii adversus impietatem Constantii frenue infurxisset, quem & anathemate feriisset; vice sic rerum inverfa; quamplurimi, qui antea ipsum fuerant execrati, & Liberio communione tenebantur adstricti (ut dictum est) hunc protinus detestati, Felicem veluti vindicem Catholicæ fidei consecrati sunt. Tantus ab ipsis Apostolorum temporibus viguit in Romano populo amor Catholicæ disciplinæ, atque odium in haereticos, necnon & eis vel leviter communionem conjunctos.

H h h h 2 Por-

tutionem matronis Romanis promississe, anno nempe currenti, sed sequenti tantum rem executioni mandatam. Certe Lex 14. Codicis Theod. De Episcopis data 1X. Id. Decemb. Mediolani, directa est ad Felicem Episcopum Romanum; ideoque Liberius mense Decembri Sedi suæ nondum restitutus erat. Certum est enim, Liberium non eodem tempore Sedem Romanam & conjunctim cum Felice tenuisse: quippe quandiu Felix Sedem tenuit, Liberius abdicatus fuit: contra, ex quo Liberius Episcopatum repetiit, Felicem expulit; quandoquidem Hieronymus in Chronico & Marcelinus ajunt: *Victor Romanus ingressus est.* Diem quo Ro-

LVIII. Porro de Felicis exitu diversa plane scripta reperiuntur; dum in Liberio de Felice scribitur, depositum ab Episcopatu, habitasse in prædio suo, via Portuensis, atque ibi in pace quiescisse quarto Kalendas Augusti: rursus in eodem libro cum agitur de rebus gestis ejusdem Felicis, obtruncatione capitis, martyrio coronatum esse; & inferius, id factum dicitur in civitate Cære, sic restituendum esse pro Cora ex antiquis Cærensibus Ecclesiæ monumentis didicimus. Est Cære civitas in Faliscis, Via Aurelia posita, decimo septimo ab Urbe lapide, ubi idem Felix a populo ut patronus colitur, cujus Pontificis illustrata memoria facta olim fuit sedes Episcopalis: est invenire frequenter inter alios Episcopos in publicis conventibus Cære Episcopus; corpus vero ejus in Urbem relatum, primo ad Thermas Trajani occulte sepultum, inde vero a Damaso presbytero & aliis clericis ejusdem Felicis communionis esse translatum ad basilicam quam construxerat via Aurelia.

LIX. Cæterum ministrorum quidem impetu potius, quam præcepto Constantii, contigisse necem Felicis, ex eo quisque facile valeat autumare, quod licet (ut dictum est) ipse sævissimus esset, tamen erga viros Ecclesiasticos inhumanam quamdam patientiam affectaverit, cum sic eos discrucari pateretur, ut tamen absque martyrio idem viverent in tormentis; quod S. Hilarius (a) in eum scribens, his plane verbis exprobrat: *Omnia sævissima sine invidia pretiosarum mortuum peragis, novo inauditoque ingenii triumpho de diabolo vincis, & sine martyrio persequeris. Plus crudelitati vestrae, Nero, Deci, Maximiane, debemus; diabolum enim per vos vicimus, sanctus ubique beatorum martyrum sanguis exceptus est, dum in his demones mugiant, dum agritudines*

PAGIUS Romam introit, Anastasius nobis conservavit: *Ingressus Liberius in urbem Romanam quarto Nonas Augusti.*

XV. Celebrata hoc circiter anno Melitina in Armenia Synodus, cujus mentio apud Sozomenum lib. 4. cap. 24. & 25. ubi is Historicus loquitur de Concilio Cpolitano anno CCCLIX. inchoato, & insequenti continuato. Nam Sozomenus de Eustathio Sebastæ Episcopo ait: *Ab Eusebio Constantinopolensis Episcopo depositus fuerat. Deinde tanquam secus quam oportet, prædicans & agens & sentiens, a Gangrensi Concilio Episcopatu exutus fuerat. In Antiocheni autem Synodo perjurii convictus erat. Et quod decreta eorum, qui Melitina congregati fuerant, subvertenda conaretur, Exaudoratus & Cyrillus Episcopus Hierosolymorum, propterea quod cum Eustathio & Elpidio communicasset, qui decreta Melitinenis Synodi, cui ipse quoque interfuerat, abrogare studuerant. Neque plura de Melitineni Concilio, cujus nulla mentio in Collectionibus Conciliorum Generali-*

depelluntur, dum admirationum opera cernuntur, elevari sine laqueis corpora, & dispensis pade feminis vestes non desuere in faciem, uri sine ignibus spiritus, confiteri sine interrogatis incremento fidei. At tu omnium crudelitatum crudelissime, damno majore in nos & venia majore dasevis: Et paulo post: Scelestissime mortaliū, omnia persecutionis mala ita temperas, ut excludas & in peccato veniam, & in confessione martyrium: sed hæc ille pater tuus arifex humanarum mortuum docuit, vincere sine contumacia, jugulare sine gladio, &c.

Sed etsi fidem præstemus Marcellino schismatico; post Constantii quoque obitum, Felicem mortem oppetiisse, dicendum est: nam de Felice ait, ipsum supervixisse, non, quod tradit Sozomenus (b), post Liberii reditum ad modicum temporis spatium; sed usque ad Consulatum Valentiniani atque Valentis, annis videlicet octo post Liberii reversionem fuisse superstitem. Habetur ibidem mentio de Romano clero, quod Liberio in exilium misso juraverit, se nullum creaturum Pontificem, donec Liberius ipse restitueretur: quosdam tamen ex illis perjuros effectos intrusisse Felicem; ac subdit: *Revertente autem Liberio, cum gaudio exceptus est in Urbe, quando & pulsus est Felix: qui paulo post favore perjurorum reversus est in Urbem, Transiberinamque occupavit regionem: qui iterum urbe pellitur, ac demum Valentiniano & Valente Cons. decimo Kalendas Decembris migravit e vita.* Hæc ipse, sed favens partibus Ursicini contra Damasum, qui postea se Felici conjunxit, nihil de ejus martyrio meminit: quod cum occulte Felicem subisse habeat Romanum Martyrologium, fortasse ipsum præterit. Constat etiam, eodem quoque auctore, Liberium defuncto Felice, Ecclesiam Romanam schismate scissam univisse, atque eos, qui a Felice fuerant ordinati, in-

um. Ex citatis porro verbis intelligimus, Concilium Gangrense habitum post annum trecentessimum quadragesimum, quo Eusebius ex urbe Nicomedienſi ad Sedem Cpolititanam translatus est, nec post annum CCCLVII. cum eidem Hofius interfuerit, & post lapsum Cordubam fecesse- rit. Cum autem Cyrillus Melitina Synodo adfuerit, ea ante annum CCCLI. non congregata; quia eo circiter anno Cyrillus sedere cepit. Melitinenſi Synodi meminit S. Basilus in epistola 79. ad Occidentales, ubi Eustathium in ea Synodo depositum esse testatur. Quare cum Meletius Concilio Seleuceni anno CCCLIX. congregato, tanquam Episcopus Sebastenus adfuerit, jam eo anno Eustathius e Sebasteno Episcopatu dejectus fuerat, sicque Synodus Melitinenſis anno CCCLVIII. aut insequenti habita.

Ad num. LVIII. & seqq. Felix hujus nominis II. Liberio in exilium deportato, ordinatus est ab Arianis anno trecentesimo quinquagesimo quinto, seditque annos plus minus tres usque ad diem

LX. Tempus obitus Felicis.

(b) Sozom. l. 4. c. 14.

LXI. Causa mortis Felicis.

(a) Hilar. de Synod.

(b) Sever. l. 2.

(c) Lucif. pro Athanasio.

(d) Athan. lib. de Synod.

(e) Soer. l. 2. cap. ult. & Niceph. l. 9. c. 50.

LXII. Contra-

versia Romana de Felice habitata.

PAGIUS

clerum cum ordinibus & honoribus receptum, factumque unum pastorem ovilis unius.

Cæterum causa illa, quæ in libro de Romanis Pontificibus asseritur, necis Felicis, nempe quod declaraverit Constantium esse hæreticum, eo quod secundo rebaptizatus esset ab Eusebio Nicomedienſi, minime probari potest; cum constet assertionem majorum, Constantium his temporibus adhuc perseverasse cathecumenum; id præsertim Hilario attestante, cum in ipsum invehitur (a), quod nondum regeneratus (ut ait) credendi formam præscribere auderet Ecclesiis: id ipsum Severo (b) probante, necnon Lucifero (c) agente apud ipsum pro Athanasio, cum eidem persuadet, ut ab eodem Athanasio baptismum acciperet: idemque Athanasius (d) de Constantio affirmet, eum tempore mortis ab Euzojo Ariano initiatum esse baptismum, quod & cæteri quoque testantur (e). At non hæc tantum, sed & alia pleraque in eodem commentario cum in Liberio, tum in Felice habentur, quæ erroris facile redarguantur, ac nonnulla obscura, mendisque depravata, & aliqua inter se invicem discrepantia, ut ex eis vix veritas aliqua elici possit, atque firmari.

Quamobrem cum ingressus Felicis absque controversia a majoribus fuerit existimatus iniquus, & de exitu ipsius eadem inter se pugnantia scripta nutent; inde & accidit, ut temporibus Pontificatus Gregorii Decimertii, dum de emendatione Romani Martyrologii a viris eruditis ad hoc delectis frequentes haberentur conventus, & de Felice non levis controversia incidisset, expungendus ne esset ob vitiosum ingressum ejus; vel absque martyrii titulo relinquendus; deque his diu multumque altercatum esset; & ego in eam

diem XXIX. mensis Julii anni trecentessimi quinquagesimi octavi. Nam in auctori Catalogo veterum Pontificum legitur: *Felix depositus de Episcopatu habitavit in prædio suo a die III. Kalendas Augusti.* Marcellinus vero & Faustinus Presbyteri Schismatici scribunt: *Tertio anno rediit Liberius, cui obvians cum gaudio populus Romanus exiit; Felix notatus a Senatu & Populo de Urbe propellitur.* Idem Marcellinus & Faustinus, narrata gemina expulsiōne Felicis ab Urbe, aiunt: *Post annos octo Valentiniano & Val nte Coss. (anno sc. Christi trecentesimo sexagesimo quinto) X. Calendarum Decembris defunctus est Felix.* Marcellino & Faustino tuto hac in re fides haberi potest, cum ea narrent quæ in totius Urbis conspectu gesta erant. De S. Felice Episcopatu Romano legendi Papebrocius in Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Romanorum Pontificum, aliique. Colitur Felix ut Martyr, in Brevariis & Martyrologio Romanis die XXIX. mensis Julii, quemadmodum in Martyrologio Adonis, aliisque, & in Sacramentario S. Gregorii legitur Officium in *Missa S. Felicis Martyris & Pontificis.* Nec est quod quis dicat, hæc intelligenda esse

sententiam pedibus irem, ut Felicis nomen expungendum esset, eoque argumento volumen haud breve scripsissem, cui faverent astipularenturque complures viri eruditi in Urbe tunc existentes: accidit plane, veluti divino miraculo, ut cum in Diaconia sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani in Foro, ad templum pacis posita, quidam male consulti, sed non sine divina providentia, clam altare unum a dextris positum suffoderent, ut thesaurum invenirent, quem acceperant, nescio quo revelante, ibi esse repositum; in marmoream arcam incidenter, in cujus altero latere, tabulæ lapideæ interstitio ab altero distincto, repositæ invenirentur reliquæ sanctorum martyrum Marci atque Marcelliani & Tranquillini, in altero vero arcæ latere corpus S. Felicis, de quo agimus, una cum lapideo laterculo ibidem intus posito hisce litteris exarato: **CORPUS FELICIS PAPÆ ET MARTYRIS, QUI DAMNAVIT CONSTANTIIUM**, quod accidit pridie ejus diei, quo ejusdem S. Felicis in Ecclesia natalis dies agi consuevit, quarto Kalendas Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo secundo, cum de ejus meritis disceptatio magna esset, jamque pene ob innumeras contrarias assertiones causa cadere videretur: Quando opportune ipsemet Felix visus est admiratione omnium redivivus comparuisse, per se suam ipse causam acturus, cum jam valde stylo contradicentium esset oppressus.

Tantæ rei nonnihil tunc ipse una cum aliis admiratione perculsus, adinventisque postea recitatis superius Liberii litteris de inita ad tempus communicatione, cum Arianis; accedenteque ad hæc omnia (quod majoris ponderis apud me erat) ipsa de ea re sententia Romani Pontificis; styllum modestia Christiana pressis, quem

de Felice primo sub Aureliano martyrium passus, & Martyrologia, quæ ipsum Felicem secundum esse indicant; in hoc emendatione indigere. Nam Felix primus paulo ante persecutionem Aurelianæ ad Deam migravit, & in Indiculo Bucheriano *Depositionis Episcopatus* memoratur; non vero in Indiculo *Depositionis Martyrum*, ut patet ex dictis anno CCLXXIV. Duo Indiculi illi sedente Liberio scripti; ideoque nihil his de Sanctis Pontificibus habemus antiquius. Quia vero quæ de Felicis martyrio tradit Anastasius, & ex eo Ado, aliique Martyrologi, fabulosa videntur, & Marcellinus ac Faustinus loco laudato eum morte naturali defunctum tradunt, existimo, Felicem secundum ideo Martyrem appellatum fuisse, quod multa pro Christo pertulerit, non vero quod ejus causa occisus fuerit, idque ex modo loquendi prioribus Ecclesiæ sæculis usurpari solito. Hinc Fronto Canonicus Regularis Ordinis S. Augustini scribit, extare *Litanias* in Codice MS. a septem aut octo sæculis exarato, in quibus Felix II. in numerum Pontificum refertur cum *Sancti ac Confessoris* nomine, quod etiam Julio & Damaso tribuunt.

LXIII. Auctoris modestia.

XVII. Ejus sanctitas probata.

quem zelo veritatis acueram: vincique a Felice, felicissime accidisse putavi: cedereque Illustrissimo ac Reverendissimo D. Julio Antonio Sanctorio S. R. E. amplissimo Cardinali, simulque disertissimo viro, qui egregie pro Felice susceperat patrocinium, me cum ipso triumphum magna gloria agere existimavi, ipsa veritate in utroque vincente.

LXIV. Dei in moderanda Ecclesia providentia.

Quod autem ad universam rerum gestarum inter Liberium atque Felicem ferriem spectat; intueri mecum, atque admirare pariter, lector, summam Dei providentiam, qua semper moderatus est ipsam Romanam Ecclesiam. Nam labefactato ex Arianorum communicatione, etsi non hæresis participatione, Liberio; Felicem antea eorumdem communicatione conjunctum excitat ex adverso, statimque erigit adversus eos ipsos Arianos, quorum sane ope fuerat Romanam cathedram consecutus, & magno præsidio contra adversarios confirmat: sicque ad pugnam roborat, ut exagitant Arianos omnes, eorumque principem Constantium feriens anathemate; fuerit pro mercede insignitus corona martyrii.

LXV. Quæ vero fertur Athanasii nomine ad Felicem Romanum Pontificem ex Synodo Alexandrina epistola scripta ab Episcopis Ægypti, Thebaidis, atque Libyæ, haud æque probatur: quippe quod qualis fuerit status Ecclesiæ Alexandrinæ ab eo tempore, quo, exulante Liberio, Felix sedere cepit; jam satis superius est demonstratum: ut nullus plane locus, vel tempus cogendæ Synodi potuerit esse, Athanasio fuga lapsa, & in eremo latitante, atque aliis Episcopis pariter exturbatis. Sunt præter hæc multa alia, quæ ibi posita minus arident, ut cum de ipsius Felicis ordinatione Athanasius eundem Felicem reddit certiorum. At ipse suas merces mercator emat; de reliquis autem alii judicent.

LXVI. Tempus sedis Felicis.

Quantum vero temporis Felix sederit, & hoc revocatur in dubium: sed illud plane esse debet omnibus exploratum, totum illud biennium, quo sedit, cum Liberio Bericæ exularet, nequaquam in numerum annorum computandum: siquidem tunc intrusus atque schismaticus erat, necnon Arianorum communione pollutus. Quod si velimus etiam accedente consensione Liberii ipsum Romanæ Ecclesiæ præfuisse; certe non Episcopus, sed Corepiscopus dicendus fuit; cum viveret adhuc ipse Liberius, legitimus Ecclesiæ Pontifex. Dicebantur autem Corepiscopi Vicarii Episcoporum, qui tamen erant Episcopi consecrati, conferreque ordines sacros poterant, ut Concilii Antiocheni canones (a) docent. Cæterum ipsum Felicem, contradicente Liberio, sedere cepisse, ipsoque invito in sede perseverasse,

(a) Conc. Antioch. c. 8. & 10.

se, quæ superius dicta sunt, satis aperte significant. Quamobrem illud certum est, haud ante numerari debuisse tempus sedis Felicis, quam cum Liberius, Arianorum communicatione implicitus, a Catholica communione videri poterat excidisse, nemine cum illo communicante, nisi qui pariter cum Arianis conjuncti essent, quibus ipse communione, licet non hæresi, adhæsisset. A tempore igitur, quo sedit Felix, cum Pontifex declaratus est, ab hoc scilicet anno, quantum sederit; haud equidem omnino probare possumus, quod Marcellinus tradit, pervenisse usque ad Consulatum Valentiniani atque Valentis, abhinc annos octo: sed potius ipsum Felicem sedisse annum tantum, ac tres menses, totidemque dies, ut habetur scriptum in libro de Romanis Pontificibus, quod & verius existimamus: huic enim sententiæ consentit Sozomenus, qui eum haud diu post reditum Liberii, mortem oppetiisse tradit: cui quoque sententiæ illud consentaneum est; quod nonnisi unam ordinationem fecisse dicatur, in qua mense Decembris, ordinaverit presbyteros vigintiunum, diaconos quoque & Episcopos per diversa loca decem & novem. Ob brevitatem igitur temporis sedis ejus, quod & habetur inclusum Pontificatu Liberii, vel ex eo quod ingressus Felicis fuerat vitiosus; inde factum reor, ut cum Opatius (b) Milevitanus; tum etiam S. Augustinus (c), cum recensent seriem Romanorum Pontificum, post Liberium, Damasum, omisso Felice, successisse tradant; obiter enim cum illa tractent, atque cursum expediant, eam sedis unius Pontificis, nempe Liberii, factam iterationem, & sedis Felicis temporis distinctionem consulto prætermisisse visi sunt.

(b) Optat. l. 2. contr. Parmen.

(c) August. epist. 165.

LXVII.

Liberii reditus quando contigit.

Denum de Felice atque Liberio (quod ad exactam temporum discretionem pertinet) illud admonendum est, non sic nos omnia hæc de eisdem sub hoc anno recensuisse, ut sub eodem facta esse contendamus; sed ad lectoris faciliorem intelligentiam; cum Sirmientem Conventum, tot fidei formulis in eo deletis & renovatis, in sequentem quoque annum constet fuisse perductum, quo & Liberium in Urbem restitutum esse putamus: ea ratione potissimum persuasi, quod de immunitate clericorum Constantius edictum promulgans mense Decembris, non ad Liberium, utpote qui nondum Romam fuerat restitutus, sed ad Felicem agentem Episcopum illud rescripsit de Ecclesiastica immunitate: at licet cujus sit Episcopus civitatis minime exprimat, par est credere illud datum ad Felicem Romanum Pontificem. Quod enim (ut dictum est superius ex Hilario) Julianus in odium Constantii Occidentalis Ecclesiæ Catholicis favorit; æquum est existimare, quantum

(a) l. 14. de Episcop. & Cleric. Cod. Theod.

tum licuit, quod eundem studuisse Felici Rescriptum autem ita se habet (a):
Constantias Aug. & Julianus Casar Felici Episcopo.

LXVIII. Rescriptum ad Felicem.

Omnis a clericis indebita conventionis injuria & iniqua exactionis expellatur impunita; nullaque conventio fit circa eos numerum sordidorum, &c. In fine autem sic: Dat. VIII. Id. Decemb. Mediolani. Lecta V. Kalendas Januarii, apud Acta, Constantio nonum & Juliano Casare secundum. Præcesserat paulo ante, nempe mense Novembris, aliud ejusdem Constantii Imperatoris rescriptum de confirmatione privilegiorum clericorum Romanæ Ecclesiæ ad Leontium his verbis datum: Ecclesie urbis Romane & clericis concessa privilegia firmiter precipimus custodiri. Dat. III. Id. Novemb. Mediolani, Constantio Augusto IX. & Juliano Cæs. II. Coss. Quin etiam apparet sic (ut dictum est) Constantium hæc anno & sequenti, ex sententiæ Ammiani, Sirmii degisse, ut tamen se interdum Mediolanum conferret; sub qua metropoli Sirmium (ut suo loco dicemus) positum erat.

LXIX. Caruit successore novo Felice.

(b) Constant. Albershat. Herman. Cys. qui resellitur ab omnibus.

Felice defuncto, nullus in locum ejus subrogatus est; quod Liberius, abrupta penitus, quæ recipiendæ sedis causa intercesserat, cum Arianis communicatione, ab omnibus legitimis Romanæ Ecclesiæ Pontifex; ut erat antea, cognitus & acceptus est. Rifu potius, quam reargutione dignum est recentiorum quorundam historicorum commentum (b), dicentium Felici fuisse suffectum Leonem quemdam in sanctum Hilarium parum æquum; quem sero accedentem ad Synodum, in poenam, humi considere iusserit; ipsum vero divina vindicta, eadem, qua Arius poena multatum, una cum visceribus animam efflavisse. Somniasse ista putantur, vel sua ipsorum mente effinxisse fabellam, cujus tantæ rei, in tanto viro, in totius Orbis theatro confecta; antiquorum nullus reperitur assertor.

LXX.

Liberius posteriori confessione priorum maculam abluat.

Sed jam hic integram de fide Liberii historiam prosequamur: qualis enim post hæc fuerit, pluribus demonstrandum est: Qui agitatus emulatione Felicis (ut diximus) suam ipsius sedem occupantis, ejus potiundæ nimis cupidus, ut restitui in eam posset, adeo ignominiose sui oblitus, ab Arianis implorans auxilium, eorumdem, etsi non hæresi, fuerat tamen communicatione pollutus: haudquaquam tamen in ea impietate diutius mansit sui oblivione sepultus; sed qui sic ceciderat, denuo surgens, magna animi constantia certamen iterum strenue reparavit; & fidem Nicænam, quam ex communione, cum Arianis, & tacendo vocem CONSUBSTANTIALIS, videri poterat prodidisse, magnifice predicavit. Hæc autem de his dubitantibus demonstremus;

operæ pretium visum est, cunctas Liberii res gestas, quæ post obitum Felicis sunt subsecutæ, & quæ præterea de eodem sint Patrum testimonia, hic reddere. Quod enim in primis post Felicis obitum ipse receperit ad Ecclesiasticam communionem clericos qui erant ex parte Felicis, conservatis illis ordinibus & dignitate; quodque eodem Felice defuncto, nulla fuerit cura ejus communionis clericis alium in locum Felicis subrogandi Pontificem Maximum: plane argumento esse videtur, jam Liberium, abjecta procul Arianorum communicatione, se in omnibus bene Catholicum exhibuisse; alias nequaquam passi essent clerici communionis Catholice, & inter alios Damasus, Liberii se communicatione scdari.

LXXI.

At id quidem non intra domesticos parietes, sed in publicis Episcoporum Conventibus rebus egregie gestis idem Liberius predicavit: siquidem in naufragio illo immenso Concilii Ariminensis, in quo (inquit S. Hieronymus c) Usque nomen abolitum est, & Nicenæ fidei damnatio conclamata, quando & totus Orbis ingemuit, & Arianum se esse miratus est: tunc Liberii Romani Pontificis virtus enituit, & ejus legati Vincentii Episcopi Capuani, quem habuerat in lapsu consortem. Id sane haud vulgaris auctoris, sed sancti Damasi testificatione perspicue demonstratur in illa Epistola, quam ad Illyrii Episcopos dedit; recitat eam Theodoretus (d), ubi inter alia scripta hæc leguntur: Numerus Episcoporum qui erant Arimini in unum congregati, præjudicii vim habere non debet: præsertim cum formula illa composita sit, neque Episcopo Romano, cuius sententia præ cæteris omnibus expectanda erat, neque Vincentio, qui tot annis Episcopatum integre gesserat; neque aliis, &c. At hæc quæ dicit de Romano Pontifice, minime consentiente blasphemæ Ariminensis, de Liberio intelligenda esse; Sozomenus (e) atque Nicephorus (f) fidem faciunt; cum tradunt, ea de causa Liberium primum omnium fuisse ab Ecclesia exturbatum: at quomodo se ista habuerint, suo loco fusiùs enarrabimus: sed & hæc satis litteris tunc contestari sunt Episcopi Catholice communionis ad Constantium scribentes, nempe affirmantes magna ex his concitanda fore dissidia ob eam causam, in Romana præsertim Ecclesia, ipso scilicet Pontifice Romano contradicente: recitat eas litteras, in quibus hæc insunt, Sozomenus (g); quæ quidem omnia aperte demonstrant, ipsum Liberium magna animi fiducia, Arianorum procaciam, perditissimis illis temporibus restitisse.

(c) Hier. advers. Lucifer.

Liberius erexit vexillum contra Concilium Ariminense.

(d) Theod. l. 2. c. 22.

(e) Sozom. l. 4. c. 18.

(f) Niceph. l. 9. c. 42.

(g) Sozom. l. 4. c. 17.

LXXII.

Est etiam illud certum de Orthodoxa fide Liberii argumentum, quod Sircius (b) Papa ait, post cessatum Concilium Ariminense, missa esse a Liberio, quem præ-

(b) Sirc. epist. 1. ad Himerium.

Liberius egregius fidei confessor.

prædecessorem suum venerandæ memoriæ nominat, decreta generalia, quomodo recipiendi essent hi qui ab Ariana hæresi ad Ecclesiam Catholicam redire vellent: quod quidem ipsi statuere minime licuisset, nisi in Catholica Ecclesia Catholicis præsideret Episcopus. Extat etiam ejusdem Liberii fidei professio ad Athanasium scripta, cui in signum Catholice communionis, ut ipse quoque subscriberet, rogat: quam datam fuisse postquam hæc acciderunt in Concilio Sirmiensi, facile quisque sibi persuadere potest, dum ea a Liberio pro reconciliationis fœdere esse scripta videatur, cum antea intercedente inter ambos arcto communionis vinculo superfluum visum esset fidem suam Athanasio velle testatam, vel Athanasii Liberio fieri manifestam, quæ jam publicis monumentis ante Romæ fuerat consignata. Ipsa autem Liberii ad Athanasium scripta fidei professio sic se habet (a):

(*) Apud Athanas. post litteras ad Episcopum.

LXXIII. Liberii fidei professio.

Est igitur nostra confessio, optatissime Athanasi; Verbum, Dei Filium, secundum naturam ex Deo, eodemque Patre suo genitum esse, non creatum, semper in imperio collegam Deo, & Patri, & indefinenter regnum obtinere in infinita sæcula, Amen. Spiritum quoque sanctum vere ex Deo naturaliter Deum, indivisibilem a Deo, secundum divinas Scripturas; ut sit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritus sanctus: neque transferri debere unumquodque nomen a suo significato, cui assignatum est, quo vera sit Trinitas sub una Deitate, sub una potestate, & una substantia: non enim disperitur Filius, aut Spiritus sanctus a Patris substantia, qua implet cælum, & terram. Est igitur Trinitas (ut dixi) in una substantia non divisa, sed per essentiam una, Deitate una, potentia una, & regno una, una quoque gloria, una item imagine, una denique spiritu: Spiritus enim non dividitur. Anathema igitur dicet Sabelli & Arii dogmata, & supra annotatas hæreses, ad eternam penam, secundum Salvatoris vocem. Hinc igitur confessioni, frater Athanasi, quæ veræ fides in sancta Catholica & Apostolica Ecclesia censetur, si mecum sentis, coram Iudice Deo & Christo, quæso, subscribas: qua certiores reddamur, num ejusdem nobiscum suffragii sis, eademque statuas de verâ fide: ut ego & securior efficiar, tuaque mandata in hæsitante obeam. Id quoque tibi cognitum velim, carissime, filios Veritatis consistere, impassibilem esse Deitatem, & de adventu Verbi & Dei in carne ita sentire: Verbum scilicet genitum ex Patre Deo, hominem perfectum absque peccato assumpsisse ex Maria Virgine, secundum Evangelia in Christo Jesu. Amen. Hactenus Liberii professio, sequentis (ut apparet) ad disruptam, quæ intercedebat inter eos, communionem Catholicam con-

ciliandam. Quam quidem post hæc tempora scriptam esse, ex eo quoque facile potest intelligi, quod tam exacta habeatur de Spiritu sancti divinitate assertio, adversus Semiarianos hæreticos, qui eandem hæresin post hæc fovere cœperunt, quibus ipse Sirmii communicasset: & quod de carne Christi ex sanctissima Maria Virgine sumpta, testificationem annexam habeat; ut adversus novam hæresin Epicteti esse conscriptam appareat.

Quod igitur adeo testata atque explorata reddita esset fides Liberii Athanasio; illud quoque accidit, ut idem Athanasius (b) in oratione, quam scripsit contra Arianos, anno (ut ait) trigesimo sexto a damnatis hæreticis Arianis in universalis Nicæno Concilio nempe post annos ab hinc quatuor, una cum cæteris magni nominis Orthodoxis, post Julium Romanum Pontificem, Liberium quoque recensuerit. Quid insuper? Nihil plane opportunius ad testificandam certioreque toto Orbe reddendam Liberii fidem accidere potuit, quam cum Valentiniæ & Valentis Imperatorum temporibus ex Oriente Romam legatio mitteretur illorum Episcoporum, quibuscum ipse Liberius impie Sirmii communicasset, qui postea propriam consecrati sunt de Spiritu sancto hæresin Macedonii: hos, inquam, legatos, Eustathium Sebastenum Episcopum, Silvanum Tarfensem, & Theophilum Castabolorum, Romam ad Liberium venientes, ipse recipere noluit, nisi præmissa fidei professione Catholica ex Nicæno Concilio scripta; quod quidem S. Epiphanius (c); S. Basilius (d), Socrates (e), & alii testantur.

LXXIV.

Liberii fides sine probata.

(b) Athanas. orat. 1. cont. Arian. in princ.

(c) Epiph. hæresi 75. (d) Basl. epist. 74.

(e) Sociat. 1. 4. c. 11. Niceph. 1. 9. cap. 60.

Qua insuper fama fuerit Liberius in Ecclesia Catholica apud præstantissimos quoque viros, S. Ambrosii elogium prædicat, eodem libro tertio quem scripsit de Virginitate ad Marcellinam sororem, ornamentum gratiæ, tamquam præstans quoddam emblemam; intexuisse voluit ejusdem Liberii sermonem habitum in ejusdem Marcellinæ spiritualibus nuptiis, cum se Deo perpetua virginitate dicaret; cui hæc ipse præfatur Ambrosius (f): Quoniam quæ habuimus, digessimus superioribus libris duobus; tempus est, soror sancta, ea quæ necum conferre soles, beatæ memoriæ Liberii præcepta revolvere, ut, quo vir sanctior, eo sermo accedat gratior, &c. Inest in ea oratione de Filii Dei divinitate excellens assertio occasione celebritatis Natalis Domini, quo idem Liberius eam ad populum habuit homiliam: qua ad verbum integre recitata, sic post fatur Ambrosius: Hæc tecum sanctæ memoriæ Liberius, quæ apud alios majora verbis, apud te minora exemplis, &c.

LXXVI.

Jam intelligis, lector ex his omnibus, ablutam penitus præteritam Sirmii contraclam impietatis ex Arianorum consortio ma-

maculam: sed & præstanti Catholice fidei confessione atque defensione eo gloriæ Liberium pervenisse, ut nihil minus habuerit honoris, & laudis præclarissimis quibuscumque Romanæ Ecclesiæ Pontificibus. At de Liberio modo hactenus.

LXXVI. Aetii hæresis falso prætextu validatur.

Jam vero ad res gestas a Constantio Sirmii redeamus: quem quidem non præsentem tantum anno, sed & sequenti quoque ibidem confestim, ex Ammiano colligimus. Licet antea tertia Sirmiana fidei professione damnati essent omnes qui assererent Filium Patri dissimilem, atque iidem Imperatoris adversus eisdem editum promulgassent; tamen qui in Syria favebant Aetio, istud ipsum impio dogmate affirmanti (inter quos Eudoxius (a) erat, qui malis artibus invaserat Antiochenam sedem) eandem hæresin propugnabant, atque auctoritate Osii defendebant; quin & calumniose nomen quoque Liberii ad validandam impietatem procaciter usurpabant; cujus causa (ut dictum est) Liberius publice illud edixerat: Qui Filium Patri non substantia & cæteris rebus omnibus similem asseveraret, anathema sit. Horum autem conatus cum accepisset Constantius a legatis Synodi Ancyrae hoc eodem anno habitæ, ad Antiochenos adversus Eudoxium litteras dedit, quas recitat Sozomenus (b); quibus & præponit Georgii Episcopi Laodiceni litteras ad eos qui Ancyrae convenerant, quæ sic se habent:

(a) Sozom. 1. 4. c. 24.

(b) Sozom. 1. 4. c. 12. 13.

LXXVII. Georgii litteræ ad oppugnatores Aetii.

Domini honoratissimis, Macedonio, Basilio, & Cecropio, Georgius in Domino S. Naufragium fidei, quod ab Aetio factum est, universam pene Antiochiam occupavit. Nam Eudoxius discipulos execrabili Aetii, qui sunt a vobis honoris Ecclesiastici gradibus dimoti, ad se adscitos in clerum adscribit, & ipsum Aetium hereticum habet in eorum numero, quos summo honore prosequitur. Quare subvenite huic tam illustri Civitati, ne ejus naufragio totus Orbis terrarum etiam evertatur. Atque vos cum sitis jam in unum coacti, una cum cæteris qui ad vos forte sunt conventuri, subscriptiones ab aliis quoque Episcopis exigite, ad eum finem, uti Eudoxius cum ipsum Aetium officiat Ecclesia Antiochena, tum discipulos ejus in clerum delectos inde amandet. Quod si pergat cum Aetio Filium Patri dissimilem vocare; & hos qui istud dicere audeant, illis qui contradicant, antepone; actum est penitus (ut dixi ante) de Ecclesia Antiochena. Hucusque Georgii litteræ: quibus illi acceptis, una cum anathematismis illis, quos recensuimus, adversus tum Sirmianam impietatem, tum Aetii hæresin constitutis, hæc omnia Sirmium ad Constantium per legatos misere. Ann. Eccl. Tom. IV.

Qui, cunctis accurate perspectis, ad Antiochenos adversus Eudoxium in hunc modum scripsit:

Victor Constantius Max. Aug. Sanctæ Ecclesiæ Antiochena S.

Eudoxius, non a nobis missus, ad vos venit: neque quisquam sic putet. Ab eo enim longe absimus, ut hujusmodi hominibus favere velimus. Quod si præter cætera istud præterea comminiscuntur; certe perspicuum est, eos in Deum optimum maximum falso ementitos esse. At eoque res sunt, a quibus se sua sponte abstineant illi, qui dominandi libidine accensi, Civitates invadere, & velut transfugæ ex una in aliam devolare, omnes denique recessus & latebras, potentia & facultatum augendarum studio, rimari non cessant? Fama est præterea, apud hos esse præstigiatos quosdam & sophistas, quos ne nominare quidem fas est, officinam plane maleficam, & maxime impiam. Omnino certe & vos ipsi horum conspirationem perspicitis: omnino etiam ex verbis ipsius hæresis, tum ejus auctorem agnoscitis, tum cæteros qui ad eandem hæresin propagandam, operam ac studium conferunt; a quibus hoc unum duntaxat laboratur, ut populum sui erroris contagione inficiant. Cæterum veteratores isti, & audacia ad omnia projecti, jam tale quoddam apud quosdam juveni-liter jactitarunt, quod nos simus eorum ordinatione, qua ipsi se ministros Ecclesiæ ordinarint, letati. Ista quidem ab illis decantantur, qui talia passim jactare solent. Verum res neque omnino ita se habet, neque prope ad id quidem accedit. Quin revocate, quæso, ad memoriam verba prima, quæ tum habebantur, cum de fide deliberatum est; quibus quidem demonstrabatur Salvatore nostrum, Filium Dei, substantia Patri similem esse.

At vero generosi isti, ea quæ temere, sibi succurrant, de Deo effutientes, eo impietatis processerunt, uti, cum res a veritate alienas ipsi asserant, tum eisdem alios docere moliantur. In quorum caput licet hanc impietatem tandem recasuram credamus, tamen interim placet eos a conventibus Ecclesiasticis & communi populi congressu prohibere. Etenim in præsentia illis hæc predicere cogor, quæ brevi post, nisi a rabie ista se temperent, sunt profecto subituri. Qui quidem (nam quid est hoc, quod non tentent, quo malum hoc adaugeant?) improbissimos homines tanquam ex mandato, in unum cogunt, hosque errorum scilicet duces, qui venerandum sacerdotum habitum adulterant, in clerum adscribunt; perinde ac si ipsis liceret agere & ferre omnia. At quis est inter vivos numeratus, qui istos ferre possit? qui quidem urbes impietate referunt, suam superbiam vi occultare student, atque hoc unum opus ipsi voluptati est, nimirum

LXXVIII. Constantii litteræ ad Antiochenos.

LXXIX. Quid in Eudoxianos Constantius.

ut bonis perpetuo invidiant. Ac desinat tandem malitiosa hereticorum conspiratio divinis Episcoporum sedibus insidias tendere: jam tempus est, ut veritatis alumnus in lucem prodeant, hique veniant in medium, qui domiciliis ac sedibus relictis aufugerunt, motuque jam pridem implicati fuerunt. Nam & horum sapientia explorata perspecta est, & nulla nova machinationis ratio excogitari potest, quae illos impietate queat eximere. Bonorum officium est, fide Patrum vivere, hancque (ut dictum est) adaugere, neque ultra curiose inquirere. Cohortarer autem eos, qui licet sero ex hoc erroris barathro se exemerint, uti assentiantur huic decisioni, quam Episcopi litterarum sanctarum valde eruditi de Deo Opt. Max. apte & convenienter sanciverint. Hucusque Constantius ad Antiochenos. Subdit hæc de his Sozomenus (a):

(a) Sozom. l. 4. c. 13.

LXXX. Heretis Anomianorum,

Ex illo quidem tempore hæresis Anomianorum, id est, eorum qui Filium Dei Patri dissimilem assererent, invaluisset; nisi Imperator ipse Episcoporum opera & diligentia intercessisset. Tertia scilicet Sirmiana confessio, qua asserabatur (ut dictum est) Filius per omnia Patri similis esse. Probe vides, lector, canibus coloribus ab ipso Constantio describantur impugnatores Christi divinitatis: ut ex his ipsis, scia licet ipsius testificatione, Constantii perfidia convincatur: qui tantopere damnans ejusmodi hæresim, ejusque sectatores hæreticos, instar Saul interdum prophetantis inter Prophetas, vera dicit, prout videmus ab eo indicta epistola factum esse: sed idem arripitur postea a malo Dæmone, furensque lanceam jacit in David: in ipsum, inquam, Christum blasphemiam jacula vibrans, ejus divinitatem (proh amentia!) conatus est, si possit, occidere: atque adeo nihil propius Constantio inhæsit, quam inconstantiam cum impietate conjuncta. In quem enim hac epistola adeo investus est, paulo post (ut dicemus) eundem creat ex Antiocheno Constantinopolitanum Episcopum.

LXXXI. (b) Hilari cont. Constantium. Hilarii inconstantiam Constantii Imperatoris.

Sed audi, rogo, quam juste ea de causa in ipsum S. Hilarius (b) invehatur, dum ait: Post Synodum deinde Sardicensem, omnem rursus adversus Photinum Sirmii Catholicæ doctrinæ tuæ commover curam. Sed tibi statim hoc, quod utraque fide continebatur, exhorret. Eos autem qui dicunt de non extantibus esse Filium Dei, vel ex alia substantia, & non ex Deo, & quod erat aliquando tempus, aut seculum, quando non erat; alienos novit sancta Catholica Ecclesia. Tu his ipsis dissidas, & adversus tuos hostis rebellas, novis vetera subvertis: nova ipsi rursus innovata emendatione scindis, emendati autem iterum emendando condemnas, Suscipis etiam adversus deliramen-

ta Osi, & incrementa Ursacii, & Valentis emendationum tuarum damnationem: sed mox emendanda tua omnia esse, vel potius damnanda constituis; offenderis enim his paucis inimicissimis tibi verbis: & paulo post: Taceo (inquit) cur nostra apud Nicæam a Patribus gesta rescindis: non enim cum his tibi convenit: hoc tantum querar; cur tua damnas? Eidem enim unam, & unum baptisma Apostolus prædicat. Jam quicquid apud te præter fidem unam est, perfidia, non fides est. Nam qui fidem emendando condemnas, damnationem fidei esse constituis, dum apud te aboletur per alteram, quæ per alteram rursus abolenda est. Cujus enim tu exinde Episcopi manum innocentem reliquisti? Quam linguam non ad falsiloquium coegisti? Quod cor non ad damnationem anterioris sententiæ demutasti? atque deinde:

Damnans quoque & substantiæ nomen, quo te & Sardicensi Synodo & Sirmiensis pium esse, Occidentalibus mentiebaris; quod tamen prophetica auctoritate suscepta, fidei intelligentiam continebat. Omne itaque quod probatum antea est, damnare jubes; quod improbatum semper est, sanctificari compellis. O tu scelestè, quod ludibrium de Ecclesia facis? Soli canes ad vomitum suum redeunt: tu sacerdotes Christi resorbere ea quæ expuerant, coegisti: probare eos id in suis confessionibus præcipis, quod ante damnaverant: in negando reos suos absolunt, & se ipsos reos reddunt. Omnia in impietatem & in reatum detraxisti; dum omnes reos se esse atque impios, aut ex præsentibus statuunt, aut ex præteritis constituunt. Non recipit mendacium veritas, nec patitur religio impietatem. Christianum te loqueris? sed quam non sis, ipse testaris. Nec confessioni tuæ gesta conveniunt. Substravisti enim voluntati tuæ, sed & violentiæ. Mandas tibi subscriptiones Afrorum, quibus blasphemiam Ursacii & Valentis condemnaverant, reddi: venientibus comminaris, & postremo ad diripiendos mittis. Quid existimas Christum non nisi per litteram judicare, & ad arguendam voluntatem indigere chartula Deum? aut quod semel scriptum est, & per te violenter abreptum, id de conscientia posse divinæ potestatis aboleri? Sequentur quidem te in cineres chartulæ, sed criminorum apud Deum vivunt condemnationes. Hæc Hilarius. Subscripserunt Africani Episcopi (quod ex Sozomeno (c) dictum est) Sirmianæ professioni, in qua divina substantia Filii asserabatur. Quæ vero rursus ad abolendam a Filio Dei divinam substantiam Constantius cum suis sit operatus; dicemus anno sequenti, in quem eundem Conventum Sirmiensis esse productum, prolixitas rerum gestarum admonet.

LXXXII. Redarguit levitatem Constantii.

(c) Sozom. l. 4. c. 14.

Quod

LXXXIII.

(a) Ammian. l. 15. Julianus acclamatus Augustus.

(b) l. 2. de Glad. Cod. Theod. Quid in Gladiatores Constantius.

Quod autem ad externa pertinet, quæ ad cognitionem quoque rerum nostrarum maxime interdum conducunt; constat Ammiani (a) assertionem, hoc anno Julianum Cæsarem, ab exercitu esse acclamatum Augustum; quod hujus anni exordio, cum sex Alemannorum Reges adversus Romanos, Gallias incurfando, bella movissent, a Juliano victi essent.

Hoc pariter anno Constantius Imp. adversus gladiatorum munera exhibentes, ad Orsitum Urbi Præfectum, ejusmodi rescriptum dedit (b): *Universi qui in urbe Romana gladiatorum munus impendunt, prohibere esse cognoscant, sollicitandi auctoritate milites, vel eos qui Palatina sunt præditi dignitate; sex auri librarum multa imminente, si quis contra tentaverit. Sponte etiam ad Munerarium adeuntes, per officium sublimitatis tuæ ad Magistros equitum ac peditum, aut eos qui gubernant officia Palatina, oneratos ferreis vinculis mitti conveniet; ut hujus legis statuto Palatii dignitate a gladiatorio detestando nomine vindicetur. Dat. XVI. Kalend. Novemb. Constantio Aug. IX. & Julian. Cæs. II. Coss.*

Ann. Eccl. Tom. IV.

PAGIUS

XVIII. Obeliscus Roma erectus.

XIX. Gladiatores paulatim abolentur.

XX. Magica arces prohibita.

Ad num. LXXXIII. & seqq. Ex Obelisco hoc anno septimis Imperii Cæsarei Constantii Quinquennialibus addito, hujus Imperatoris jussu Romæ erecto, intelligimus, Imperatores annis id genus solennis destinatis similia monumenta de more posuisse: quod non semel infra observabimus.

Data hoc anno a Constantio Imperatore Lex 2. Codicis Theod. De Gladiatoriis, qua Palatinis & militibus nominatim Gladiatorius ludus interdictus. Nempe cum Gladiatorium detestandum nomen, ut illud Constantius vocat, Romæ adhuc duraret, quicquid in Oriente Constantinus M. Lege prima ejusdem Codicis De Gladiatoriis, anno CCCXXV. data constituisset, & sic Roma hac parte veterem morem retineret, atque adeo Principes Gladiatoriæ spectacula, quamlibet detestanda ibi ferre cogentur (quod hæc Lex aperitissime ostendit, itaque Lex 3. De Gladiatoriis, & Symmachus lib. 10. epistol. 61.) factis visum initio, si nonnulli saltem & honestis vitæ generibus ludo Gladiatorio ibi interdicere: quod utique factum hæc Constantii Constitutio: Sic paulatim Gladiatores Romæ aboliti, donec tandem Honorius eos penitus antiquavit. Toto cælo porro errant, qui Gladiatores hæc Lex a Constantio penitus sublatis scribunt. Nam Gladiatores hæc Lex, est detestandos eos vocat, in commune Romæ tolerantur, Palatini tantum & milites in ludum descendere, sequo auctorare vetantur: quod alioquin utriusque facere soliti: quia & utriusque procellosi, ut Cassiodorus eos vocat, & armaturæ periti erant; ac proinde venot facillique exinde ad ludum transitu. Plura Gothofredus in illius Legis Commentario.

Data & hoc anno Lex 5. ejusdem Codicis De Maleficis, qua Constantius damnat magicarum artem usum, quem aliqui usurpabant ad labem conciliandam, id est, ad ipsosentis & inimicos suos labefactandos vel conficiendos. Ait Lex: *Multi magicis artibus ausi elementa turbare, vitas insontium labefactare non dubitant, & vitas elementa turbare magicis artibus Antiquitas quo-*

Hoc eodem anno, iisdem Coss. sub præfectura ejusdem Orsiti, cujus modo mentio facta est, obeliscus omnium maximus Alexandria allatus, Constantii jussu erectus est in Circo Maximo: rem gestam Ammianus describit (c). Quem in eodem Circo fractum, jacentem, terra sepultum, nuper Sixtus Quintus in Lateranum translatum, ac pene in integrum restitutum, Crucis vexillo nobilitatum, Christi gloriæ consecravit: de quo plura omitimus dicere, cum hujus argumenti pereruditum commentarium haud pridem ediderit eodem tempore Michael Mercatus Miniatisis, S. R. E. Protonotarius: quanta autem insit ornatissimo, atque eruditissimo viro, post alias naturalium rerum scientias, litterarum antiquarum peritia, cum commentarius id ipse proclamet, nostro non opus est præconio commendari.

Eisdem quoque Consulibus, adversus maleficos ad Populum prope finem anni hujus idem Constantius rescriptum dedit, in quo hæc inter alia (d): *Multi magicis artibus ausi elementa turbare, vitas insontium labefactare non dubitant, & manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos*

I iii 2

que credidit. In Visigothicis lib. 6. t. 1. 3. Malefici & immisores tempestatum, qui quibusdam incantationibus grandinem in vineas, messisque mittere prohibentur &c. Hi tempestarii proprie dicti. Elegans est locus apud Agobardum Episcopum pag. 138. In his regionibus pene omnes homines nobiles & ignobiles, urbani & rustici, senes & juvenes putant, grandines & tonitrua hominum libitu posse fieri: dicunt enim mox, ut audierint tonitrua, & viderint fulgura, AURA LEVATITIA est. Interrogati autem quid sit aura levatitia, confirmant incantationibus hominum, qui dicuntur tempestarii, esse levatam. Addit, Lex: *Et Manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos.* Præcipue enim hæc Magorum præstigiæ fuerunt animarum & spirituum evocationes, quarum meminit Justinus Apologia 2. Defunctorum animas inclamare dicit Tertullianus in Apologetico cap. 23. Porro si & Magi phantasmata edunt, & jam defunctorum inclamant animas, si pueros in eloquii præstigiis ludant, &c. Phantasmata dixit Tertullianus, quia Magi sensibus illudant, ac visus præstigiis obsecantibus fallunt, dum videre nos putamus que non sunt, nisi per phantasmam. Hæc & plura alia Gothofredus in illius Legis, Commentario.

Huc etiam referenda Lex 1. Codicis Theod. De Lustrali collatione, quæ dicitur dat. IV. Non. Decemb. acc. Rom. VIII. Id. Feb. Constantio A. IX. & Juliano Cæs. II. Coss. Ea declarat Constantius a Lustrali collatione præstanda Clericos excipiantum, qui Copiata appellantur. Horum Copiatarum officium erat circa defunctorum obsequia, ut docet Epiphanius in fine libri 3. contra Hæreticos. Idem & Fossarii dicti, de quibus Auditor tractatus de septem gradibus Ecclesiæ ad Rusticum Narbonensem, inter Opera D. Hieronymi cap. 2. tomo ultimo. Porro dicti Copiata videntur, tanquam si diceret Operarios, vel Laboratores, & ad rû rûm na' nomia' daz. Quæ Lex a Baronio omisa, hic delibanda fuit. Scilicet de ea plura Gothofredus in Commentario.

LXXXIV. Obeliscus erectus, & restitutus. (c) Ammian. l. 17.

LXXXV. (d) l. 5. de Malef. Cod. Theod. Constantius exagit malificos.

XXI. Copiata immunes a Lustrali collatione.

CHRISTI 357.

LIBERII PAP. 6.

CONSTANTII IMP. 21.

suos conficiat malis artibus inimicos. Hos, quoniam naturæ peregrini sunt, feralis pestis absorbat. Dat. prid. Non. Decemb. Mediol. Constantio IX. & Juliano Cæs. Coss. quibus etiam Consulibus notatum habetur ejusdem argumenti rescriptum in

Codice Theodosiano: sed in Codice Justiniano, octavo Consulatu Constantii, nempe anno superiore, sub quo superius est recitatum. At cur adversus hujusmodi facinorosos frequenter edixerit, diceamus anno sequenti.

JESU CHRISTI ANNUS 358.

LIBERII PAP. ANNUS 7.

CONSTANTII IMP. ANNUS 22.

I. Concil. Nicomediae indictum impeditur.

QUI sequitur annus Domini trecentessimus quinquagesimus octavus, Consulatu Daciani & Cerealis aperitur: quo versa rerum vice Liberius Romam a Constantio restitutus, a clero deseritur, quod videretur Arianorum communicatione pollutus; & Felix in Arianos magnis se spiritibus erigens; ab illis etiam, qui hactenus Liberio inhæssissent, Pontifex salutatur. Hæc autem quomodo se habuerint, superiori anno, quo cœpta esse diximus, sunt fusus enarrata. Quo item anno absoluta Sirmiana pseudosynodo, ubi triplici professione fidei illic edita, non tam pax inter eos sanciri visa est, quam inter ipsos etiam Arianos cœpta dissidia majoribus incrementis augeri; rursus ad hos componendos major sollicitudo Constantii Imperatoris mentem exagitat, atque de celebrando Nicomediæ Concilio primum omnium consilium inirit: quod tamen magno prodigio divinitus edo est impeditum; ait enim Socrates (a): Visum erat Constantio, ut Episcopi Nicomediæ Bithiniae cogerentur: tamen terræmotus maximus, qui illic accidebat, cujus impetu

Nicomedia corrui, impedimento fuit, quominus in eum locum convenirent: istud factum est Titiano * & Cereali Coss. quinto Kal. Septemb. Hæc Socrates.

Cecidit, cecidit Babylon magna (b) (vox fuit piorum) Reges terræ cum illa fornicati sunt. In ipsa Eusebius, ex quo Eusebiani Arianæ heresis defensores, impietatis aperuit officinam, ex qua Reges, & cum eis totus pene Orbis factus est impius. At memorabilis ac divinitus immixta clades sic ab Ammiano describitur (c): (c) Ammian. l. 17. c. 17. Nicomedia terræmotu corrui. In eisdem diebus terræmotus horrendi per Macedoniam, Asiamque, & Pontum, assiduis impulsibus oppida multa concusserunt & montes. Inter monumenta tamen multiforum ærumnarum eminere Nicomediæ clades, Bithyniæ urbium matris, cujus ruinarum eventum vere breviterque absolvam. Primo lucis exortu dies IX. Kal. Septembrium concreti nubium globi nigrantium letam paulo ante cæli speciem confuderunt, & amandato Solis splendore, nec contigua, vel apposta cernebantur; ita oculorum obtutu perstricto, humo involutus vastæ caliginis squallor insedit. Dein velut namine

(a) Socrat. l. 2. c. 31.

PAGIUS SÆC. IV. Anno Urbis IIII. Olymp. 184. an. 2. A. C. 358.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5851.

3. D. 17. P. 12. April. Indict. 1.

JESU CHRISTI 358.

LIBERII PAPÆ 7.

CONSTANTII IMP. 22.

[1] A. D. num. I. Coss. Neratius Cerealis, & Datianus. De Datiano legendus Valens in Notis ad lib. 2. Socratis cap. 39. qui plura de eo ex Libanio habet.

[1] Coss. Neratius Cerealis, & Datianus, Ammianus lib. XVII. Datiano, & Cereali coss. Relandus habet: Post consulatum Constantii & Juliani Cæsaris II. ex lege X. Cod. Theod. de cursu publico. Deinde: Tri. Fabius Datianus, & Neratius Cerealis. Nonnulli in hunc annum Christi 358. conferunt consulatum C. Messii Aquillii & Fabii Titiani, quorum nomina sunt in Veteri lapide apud Gualtherum, ex quo Fabrettus, pag. 119. num. 6. Gruterus pag. CCIII. 2. & MLXXXVII. 4. 5.

DATIANO. ET. CEREALE CONS. &c. TRADIDERUNT. PATRICA XIII. KAL. MAI. FELIC.

Reinefius, cl. XX. pag. 929.

REQUIEVIT. DI. XIV. KAL. DECEM. DAT. ET. CAER. CONSS.

Vide Sponium in Miscell. pag. 295. Contellorium de Præf. Urb. pag. 57. Fabrettus, pag. 706.

NERATIUS. CEREALIS. V. C. CONS. ORD.

Facti Idatii, Prosperi Chronicon, & laterculus Bucherianus: Datiano, & Cereale. De Cereali Ammianus lib. XV. & S. Hieronymus epist. XCVI. Laterculus Paschalis in Codice Vaticano, post Genadium de Viris illustribus: DATIANO. ET CEREALE.

CHRISTI 358.

LIBERII PAP. 7.

CONSTANTII IMP. 22.

mine summo fatales contorquente manubias, ventosque ab ipsis excitante cardinibus, magnitudo furentium incubuit * procellarum. Cujus impetu pulforum auditus est montium gemitus, & elisi litoris fragor: hæcque secuti typhones atque præseres, cum horribilo tremore terrarum, Civitatem & suburbana funditus everterunt. Et quoniam ad Civitatem * collium ædes pleræque vehebantur, alia super alias concidebant, relanguentibus * cunctis sonitu ruinarum immenso.

Interimque clamoribus variis excelsa culmina resultabant queritantium conjugum; liberosque, & si quid necessitudinis, arte constringunt. Post horam denique secundam, multo ante tertiam, aer jam sudus & liquidus latentes retexit funreas strages. Nonnulli enim superventium ruderum vi nimia constipati, sub ipsis interiere ponderibus; quidam collo tenus aggeribus obruti, cum superesse possent, si qui juvissent, auxiliorum inopia necabantur. Alii lignorum extantium a culminibus fixi pendebant, uno ictu cæsi complures paulo ante homines, tunc promiscue strages cadaverum cernebantur. Quosdam domorum inclinata fastigia intrinsecus ferebant intactos, angore & inedia consumendos. Inter quos Aristanetus affectatam regens Dioecesium, curans vicaria potestate, quam Constantius ad honorem uxoris Eusebiæ, Pietatis eo cognominarat, animam hoc casu cruciatam diutius exhalavit. Alii subita magnitudine, oppressi iisdem adhuc molibus contempuntur. Collis quidam capitibus, vel humeris præsectis, aut eruribus, inter vitæ mortisque confinia, aliorum adjumenta, parva perferentium, implorantes cum obstinatione magna, deserebantur. Et superesse potuit adium sacrarum & privatarum, hominumque pars major; ni palantes abrupti flammarum ardores per quinquaginta dies & noctes, quicquid consumi poterat, exussissent. Hactenus de clade Nicomediæ auctor.

Erant Episcopi in itinere conventuri ad Synodum, quorum princeps inter alios eminere videbatur Basilius Ancyranus, qui adversus Arianos, Photinianos, atque Ætianos, inferni monstra Ecclesiam invadentia, pro substantia divina in Filio Dei, una cum suis videbatur subisse certamen. Agit de iisdem Episcopis & eam quoque Nicomediensis ruina Sozomenus his verbis: (a) Jam vero cum multi Episcopi essent in itinere, nunciatum est, gravem calamitatem Nicomediæ occupasse, Deumque universam urbem terræmotu concussisse. Postquam autem fama ubique percrebuit, Civitatem funditus eversum esse; impedimento fuit quo minus Episcopi longius in itinere progredierentur. Nam fama, quod quidem solet efficere, his qui longe aberant nunciavit, hanc cladem non modo eos afflicisse,

IV. Episcopi Iovanes redeunt.

(a) Sozom. l. 4. c. 15.

quos re vera afflicta verat, verum etiam Niceam, Perinthum, & alias urbes finitimas, quin etiam Constantinopolim in ejusdem calamitatis societatem venisse promulgavit. Qui quidem casus non mediocri dolore affectit Episcopus qui sanæ doctrinæ fauebant: propterea quod Ecclesia, quæ tam mirifice in ea urbe exstructa fuerat, terræmotu quassata corruit. Unde homines nostræ religioni infensi, Gentiles scilicet arripere occasionem Imperatori nunciandi, quod multitudo Episcoporum, & aliorum virorum, puerorum, & mulierum, qui spe inducti, se in ea Ecclesia fore incolentes, eo profugerant, ibi oppressa periisset; quod quidem minime verum fuit: nam hora secundæ diei, quo die nullus in Ecclesia ageretur conventus, terræmotus urbem invasit, atque ex Episcopis solus Cecropius Episcopus ipsius urbis Nicomediæ (hic erat Arianorum impietatis Eusebio dignus male successor) & alii ex Bosphoro extra Ecclesiam oppressi interierunt. Quinetiam Civitas tam exiguo temporis momento terræmotu concussa est, ut, qui cupere alio confugere, non possent: sed prima periculi aggressione, quo quisque stetit loco, in eo magna ex parte aut servatus est, aut perit.

Est præterea multis in ore, Arfacium hanc ante vidisse calamitatem, quam acciderit. Hic genere Persa fuit, & ex milite, qui Imperatoris Leonis nutriebat, insignis confessor regnante Licinio factus; relictaque militia, in arce Nicomediæ intra murum, monasticam disciplinam exercens, habitavit. Quo in loco divina visio ei oblata, jussit ex urbe egredi, quo vitaret cladem, quæ esset eam postea occupatura. Qua re confectus, mature ad Ecclesiam profectus, dat mandatum clericis, ut Deo preces supplices sedulo adhibeant, & orationes ad eum placandum faciant, quo clades, quam urbi minatus fuerat, ab ea depelli posset. Ubi autem illis frustra persuadere conatus est, & pro ludibrio habitus, simul ut calamitatem eos nec opinantes oppressuram præsignificaverat, ad arcem revertitur, & humi in faciem projectus, Deum precatus est. Et post aliqua quibus terræmotum describit, hæc de Arfacio tradit: Arfacius autem in turri, quæ steterat inconcussa, pronus decumbens, sicut se, cum orare cœpisset, extenderat, mortuus repertus est. Fama vero est, eum a Deo precibus contendisse, ut ante cladem mortem oppeteret; morique maluisse, quam calamitatem oculis cernere urbis illius, in qua primum Christum cognoverat, & Ecclesiastica disciplina imbutus fuerat.

Subdit post hæc auctor multa de Arfacii virtute in editione signorum, sed quod spectat ad cœptam narrationem de Synodis hoc anno a Constantio Imperatore pro Arianis indictis, ista addit: Imperator autem

Cecropius Episc. Arianus male persecutor.

V. Arfacius Confessor Cladis venturæ prænunciatus.

VI. Novum Concilium Nicæanum decernitur.

CHRISTI 358.

LIBERII PAP. 7.

CONSTANTII IMP. 22.

rem, quoniam incertus erat quid ageret, scripsit ad Basilium (Episcopus hic erat An-cyrea) litteras, a quo sciscitatus est, quid de Concilio fieret. Qui cum eum ob pietatem, ut videtur, per epistolam laudasset; & de clade Nicomediae inuicta, exemplis ex sacris historiis petitis, consolatus esset; hortatur, ut Concilium maturet, & ne desistat a proposito: praesertim cum studium pro pietate susceptum sit: neque Episcopos ad hanc rem convocatos, cum jam domo exierint, sintque in itinere, re infecta, dimittat. Locum autem Concilio designavit, pro Nicomedia Nicæam urbem, ut ibi de fide rite decideretur, ubi jampridem de ea quæri cœptum est. Atque hæc quidem scripsit Basilium Imperatori, ratus ita se illi rem gratam significaturum, propter ea quod ipse initio Concilium Nicææ congregari stauerat.

VII. Decernit Constantius de conventu Nicæano.

His Basilii litteris acceptis, Imperator primum dat mandatum, ut incunte æstate Episcopi omnes Nicæam conveniant; exceptis illis, quibus inuoluetudo esset impedimento: hique suo loco presbyteros, vel diaconos, quos uellent, eo mitterent, qui ipsorum declararent sententiam, & de rebus controversis consilium inirent, ut communiter omnes de omnibus inter se concordarent. Deinde, ut Episcopi decem ex partibus Occidentis, & totidem Orientis, quos Concilium communi sententia deligeret, ad Palatium suum una uenirent, sibi que ea, quæ decreta essent, exponerent; ad eum finem, ut ipse quoque non cognosceret solum, utrum convenienter Scripturæ sacræ inter se consenserint; uerum etiam, quid optimum factu uideretur, decerneret. At uero his confectis rebus, initio rursum consilio, iussit ut omnes aut ibi jam essent, aut in propriis Ecclesiis usque eo manerent, quoad locus Concilio præscriberetur, significareturque ipsis, ut illo accederent.

VIII. Irritum redditur propositum de Nicæano Concilio cogendo.

Postremo scribit Basilio, uti per litteras sciscitaretur ab omnibus Orientis Episcopis, quo in loco Concilium commode celebrari posset, uti sub initium ueris istud omnibus constaret. Nam Nicæam locum Concilio habendo minime jam opportunum censuit, propterea quod gens illius urbis terremotibus afflictata in marore esset. Fuisse autem consilium Eudoxii Episcopi Antiocheni, id ipsum per aulicos procurantis, ut Nicææ Synodus cogeretur, Theodoretus auctor est (a). Sed terræmotu impedita fuit. Quod quidem factum (inquit) diuine plane sapientiæ adscribendum arbitror. Nam cum in illa urbe fidei Apostolica doctrina a sanctis Patribus descripta esset; & alii postea ibi congregati, contrariam doctrinam conscribere in animo haberent: Deus, qui Ecclesiæ providere non desinit, Concilium illud propterea prohibuit, ne ex similitudine nominis, ansam

(a) Theod. l. 2. c. 26.

Ariani arripere ad fraudem; neue Concilium istud Nicæanum quoque appellando, simplicium animos circumuenirent. In hunc modum Theodoretus. Subdit his Sozomenus (b):

Basilium autem, litteris Imperatoris propositis suis litteris, Episcopis cujuscumque gentis significat, uti mature consilium de re capiant, & quamprimum locum, qui ipsis opportunus uideretur, indicarent. At cum, ut in eiusmodi rebus evenire solet, non omnes unum eundemque locum delegerint, iter suscipit Basilium ad Imperatorem, qui tum Sirmii commorabatur, & cum alios quosdam ibi offendit Episcopos priuatis ac suis negotiis occupatos, tum Marcum Arethustum, & Georgium Episcopum Alexandriæ. Ubi uero jam uisum est, Concilium Seleuciæ, quæ est urbs Isauriæ, cogendum; Valens cum suis (hic enim jam Sirmii forte aderat) Anomianorum hæresi delectatus, laborat, ut Episcopi, qui aderant in castris, formulæ fidei, quam habebat in promptu, subscribant: in qua formula nomen substantiæ minime positum fuit.

Interea dum de Concilio habendo serio laboratum est; Eudoxius, Acacius, Ursacius, & Valens, quoniam inducebant in animum, quod Episcoporum omnium alii formulæ fidei in Concilio Nicæano, alii fidei in consecratione Ecclesiæ Antiochenæ editæ fauerent; atque quod utraque fidei formulæ nomen substantiæ contineret, & Filium Patri in omnibus rebus similem assereret; quinetiam, quod si in unum omnes conuenirent, fore ut re uera Aetii condemnarent opinionem, quam ipsi, licet ab utraque formulâ discrepantem, laudabant: idcirco perficiant, ut Episcopi Occidentis Arimini, Episcopi autem Orientis Seleuciæ urbis Isauriæ in unum conueniant; eo consilio, quod putabant facilius esse paucis, quam omnibus persuadere, & si quidam ipsorum ad hoc, quidam ad illud Concilium profecti, efficerent, ut utrumque Concilium suæ suffragaretur sententiæ, recte esset; sin minus, ut alterum saltem, quo hæresis Aetii non omnium suffragiis rejiceretur. Atque in his rebus illis fuisse subsidio tum Eusebii primarius eunuchus familiae Imperatoris, qui & necessitudine cum Eudoxio, & opinione etiam conjunctus fuit; tum complures alii potentes uiri, qui Eusebio gratificari studebant. At uero Concilium ipsum Ariminense sequenti anno celebratum constat, de quo dicendum suo loco.

In tanta rerum confliatione de loco deligendo, in quo Concilium ageretur, anni hujus tempus insumptum est: nam non tantum de conueniendo Nicomediam, siue Nicæam, tractatum est; sed etiam de conueniendo Tarsi Ciliciæ statutum fuisse, Socrates tradit (c), quod irritum quoque redditum est: quinetiam & illud pro constanti uulgatum fuit, Episcopos in Orientem

(b) Sozom. l. 4. c. 15.

IX. Basilium Ancyranus ad Constantium se confert;

X. Duo decernuntur Concilia, Arimini, & Seleuciæ.

XI.

(c) Socrat. l. 2. c. 31.

CHRISTI 358.

LIBERII PAP. 7.

CONSTANTII IMP. 22.

(a) Hilary. lib. de Synod. Hilary. præmonet Gallos, ne ab Ariano decipiantur.

te Ancyrae conuenturos, in Occidente Arimini: affirmat id S. Hilarius (a), qui hac ipsa de causa, ut Gallorum fidei integritati hæctenus conservatae consulere, hoc ipso tempore ad Gallos de Synodis commentarium scripsit, quo eos a dolis hæreticorum cautos redderet: quod ipse profiteretur his uerbis: Quamquam enim responderi litteris uestris necessarium fuerit, quibus mihi communionem Dominicam fidei uestra scriptis miseratis; & quidam etiam ex uobis ad Synodum, quæ in Bithynia futura uidebatur, acciti, firmissima fidei constantia intra communionem se meam continentem, a cæteris extra Gallias abstinerent: & dignum sane erat Episcopali ministerio ac uoce, in tanto hæreticorum uoluntate, aliqua uobiscum per litteras pia fidei consilia conferre: non enim cum corporibus uestris exulans uinctum ac detentum esse potuit Dei uerbum, ut non communicari uobiscum posset ubicumque; sed maxime cum comperissem Synodos in Ancyra atque Arimini congregandas, & ex singulis Provinciis Gallicanis binos, uel singulis eo esse uenturos; ea quæ inter nos atque Orientales Episcopos mutuis suspicionibus detinebant, per me, qui in Orientis partibus detinebar, exponenda uobis, licet jam scientibus, atque edenda existimari: ut cum hanc prorumpentem e Sirmio hæresim & uos condemnassetis, & illi cum anathemate iudicassetis; sciretis tamen, in cuius fidei professione id ipsum, quod uos gesseratis, etiam ab Orientalibus Episcopis esset effectum; & uos, quos maxime uellem futuris Synodis probabiles elucere, non paterer uno atque eodem Apostolica fidei sensu Catholica sentientes, aliqua saltem a Catholica fidei sinceritate, ignorata uerborum opinione differre.

XII. Galli suam fidem testantur reddunt Hilario.

Hæc habet, declarans animi sui consilium de conscribendo libro de Synodis ad suos Hilarius, qui eo uoluit ipsos, ad Ariminensem Synodum convocandos, de omnibus admonitos reddere. Hujus igitur anni fine illum ab Hilario commentarium scriptum esse, non tantum quæ dicta sunt, manifeste declarant; sed & quod ipse ejus exordio triennium ait jam esse, sui tempus exilii. Ex his quæ modo sunt ex Hilario recitata, illud quoque liquido apparet, uocatos hoc anno Episcopos Gallicanos ad Synodum in Bithynia, nempe (ut dictum est) Nicomediæ celebrandam, scripsisse litteras ad Hilarium exulantem in Phrygia, eisdemque professionem suæ ipsorum Catholicae fidei eidem Hilario reddidisse testatam: idque eam ob causam, quod cum sepe ex dictis exilii locis Hilarius ad eos litteras dedisset, nec ab his aliquas accepisset, in suspicionem non mediocrem uenerat, eos a sua ipsius communicatione abalienatos fuisse, ac propterea & ipse quoque scribendi amplius ad eos mu-

nus intermiserat. Hæc quidem ipse testatur Hilarius, cum sic ad eos præfatur (b): Constitutum mecum habebam, fratres carissimi, in tanto silentii uestri tempore nullas ad uos Ecclesiastici sermonis litteras mittere. Nam cum frequenter uobis ex plurimis Romanarum Provinciarum urbibus significasset, quid cum religiosis fratribus uestris, Orientis Episcopis, fidei studique esset, quantaque sub occasione, temporalium motuum diabolus uenenato ore atque lingua mortiferae doctrine sibila protulisset; uerens ne in tanto ac plurimorum Episcoporum calamitose impietatis uel erroris periculo taciturnitas uestra de polita atque impiata conscientia esset desperatione suspecta (namque ignorare uobis frequenter admonitis non licebat) mihi quoque apud uos tacendum arbitrabar, Dominica sententiæ admodum memor, quæ post primam atque iteratam conventionem, eos, qui etiam sub testimonio Ecclesiæ inobedientes existerent, haberi sicut Ethnicos Publicanosque iussisset.

Sed beatæ fidei uestra litteris sumptis, quarum lenitudinem ac raritatem de exilii mei, & longitudine & secreto intelligo constitisse; gratulatus sum in Domino, incontaminatos uos & illesos ab omni contagio detestandæ hæreseos perstitisse; uosque participes exilii mei, in quod me Saturninus, ipsam conscientiam suam ueritas, circumuento Imperatore, detruiserat, negata ipsi usque ad hoc tempus toto jam triennio communionem, fide mihi ac spiritu coherere, & misam proxime uobis ex Sirmii oppido infidelis fidei impietatem non modo non suscepisse, sed nuntiatam etiam significatamque damnassee: necessarium mihi ac religiosum intellexi, ut nunc quasi Episcopus, Episcopis mecum in Christo communicantibus, salutaris ac fidelis sermonis colloquia transmitterem; & qui per metum incertorum, conscientia tantum antea mea (quod ab his omnibus esse liber) gratulabar, nunc iam communis fidei uestræ integritate gauderem, &c. Plura enim in laudem ipsorum ob conservatam in tanto naufragio fidem Catholicam prædicat, de quibus & nos quoque superius.

Sed & quodnam præterea fuerit consilium Hilarii in hisce scribendis, pluribus aperiamus. Ad quod dignoscendum, illud hic primo admonendum putamus, seu potius iterum inculcandum, quod diuersis in locis pro occasione rerum gestarum attigimus: nimirum contigisse de Ariano, quod omnium hæreticorum solet esse commune, nempe ut semel a ueritatis tramite declinantes, & ab Ecclesia Catholica excidentem, non una eademque semper incedant uia, sed diuisi ab invicem, in diuersas semitas deuiant, & sibi ipsis inuicem aduersentur: qua ex re interdum fiat, ut acrius inter eos prælium agite-

(b) Hilary. de Syn. in Princ.

XIII. Silentium Gallorum suspectum Hilario.

XIV. De Gallorum constantia gaudet Hilarius.

XV. Consilium Hilarii in admonendo Gallos de Synodis.

tur, quam quod adversus Ecclesiam Catholicam gerunt. Hinc accidit, ut cum uno eodemque nomine omnes Ariani dicerentur; ex his alii, qui se detestari praeferrent Arianum nomen, & divinam in Filio Dei substantiam utcumque specie tenuis confiterentur; quod tamen vocem *Consubstantialitatis* non recipere, Semiariani sint nominati, quorum illa erat fidei professio, quae tum Antiochia in Encænisi, tum Sardicæ, tum Sirmii primo loco edita fuit, atque postea Ancyrae (ut dictum est fufus) declarata: quorum principes esse videbantur Basilius Ancyranus, Eleusius Cyzicenus, Silvanus Tarsensis, Georgius Laodiceus, Macedonius Constantinopolitanus, Eustathius Sebastenus, & illi pauci, qui subscripti apud Epiphanium reperiuntur Concilio Ancyrano (a). Alii vero erant, qui in deterius prolabentes, nullam in Filio admittebant vocem divinæ substantiæ, vel omnimodæ cum Patre similitudinis: erant horum antesignani Acacius Cæsariensis, Eudoxius Antiochenus, Valens & Ursacius sæpius nominati, atque impietate spectatissimi Episcopi in Pannonia, & alii his inhærentes, quorum factio superiore longe copiosior erat: adeo ut queratur Hilarius (b), in decem Asiæ Provinciis unum tantum reperiri Eleusium Episcopum, & paucos cum eo qui essent Filii Dei substantiæ assertores.

(a) Epiph. hæres. 73.

(b) Hilari. de Synod.

XVI. Quomodo Semiariani vili catholici.

Sed quid accidit in tanta errorum ofusa caligine, & densis tenebris Orientem operientibus? illud nimirum, ut, qui substantiæ Filii Dei assertores essent, quasi lucernæ ardentes in caliginoso loco a nostris quoque in pretio haberentur: utpote quod (ut superius dictum est sæpius) nulla videretur inter eos esse discrepantia, cum in eo quod summum erat, in unam eandemque sententiam convenirent, nempe creatum in tempore, factum ex nihilo, sed divinæ esse substantiæ, a Patre ante omnia sæcula genitum; verum hoc tantum plus illis Catholici haberent, quod voce *Consubstantialitatis* uterentur, atque ideo perfectior horum videretur esse confessio, ad excludendas ambiguitates omnes, quæ in nomen substantiæ obrepere potuissent: cum alioqui, si in ipso divinæ substantiæ nomine nullus admisceretur cavillus, una eademque esset omnino confessio fidei.

XVII. Hilarius adversus Arianos favit Semiarianis.

Rebus igitur in hunc modum hoc ipso tempore se habentibus; in odium & confutationem illorum qui Filium Dei a Patre substantia dividebant, ac proinde inter creaturas adnumerabant; Hilarius adverte parti, qua defenderetur substantia Filii Dei, nonnihil favisse visus est; ita tamen, ut ad id quod perfectius esset, de bono ad optimum, conaretur adduce-

re, quod in habentibus symbolum facilius transitus esse soleat. Quamobrem hoc ipso secum inito consilio, non suorum tantum Gallorum causa, sed Orientalium quoque, commentarium illum scripsit de Synodis; ac mira quadam prudentia editas ab illis in primis diversis locis fidei regulas, nempe Antiochiæ, Sardicæ, Ancyrae, Sirmii, recitat & interpretatur, & quidem secundum potiore sensum eas demonstrat Catholicæ fidei consentientes; licet (ut superius dictum est) quod sciret eos ob *Consubstantialitatis* nomen cum Ecclesia Catholica minime communicasse, magna cautela adhibita, eam, quam superius recitavimus, contestationem præmiserit, se nimirum internuncium esse, qui sic eas prodatur, ut hæreticæ ne, an Catholicæ sint, piorum sententiæ subiciat.

Qui igitur (ut dictum est) Orientium quoque causa volumen illud de Synodis scripsit, & conditas ab eis fidei formulas est juxta sensum Catholicum interpretatus, sic ad eos conversus affatur (c): *Reliquis mihi sermo ad sanctos viros Orientales Episcopos dirigendus est; ut, quia jam de fide nostra nihil inter nos suspicionis relictum est, ea que adhuc in suspicionem ex verbis veniunt, purgentur: & dabunt veniam ex communi conscientiæ fide secum liberius locuturo.* O Studio tandem Apostolica atque Evangelicæ doctrinæ viri, quos fidei calor in tantis tenebris hæreticæ noctis accendit! Quantam spem revocanda veræ fidei attulistis, constanter audacis perfidia impetum retundendo! Antea enim in obscuro atque angulis Dominus Christus Dei esse secundum naturam Filius negabatur; & essentia inops paternæ, accepisse cum creaturis originem de non extantibus prædicabatur: at vero nunc publicæ auctoritatis professione hæresis prorumpens, id quod antea furtim mustabat, nunc victrix gloriatur. Quibus enim antea curculis in Catholicam Ecclesiam non tentavit irrepere? quas non exercuit, falsæ religionis blandimento, sæculi potestates? Homines enim perverfi usque proruperant, ut, cum hoc ipsi prædicare publice non auderent, Imperatorem tamen fallerent ad audiendum. Fefellerunt enim ignorantem Regem, ut istiusmodi perfidia fidem bellis occupatus exponeret, & credendi formam Ecclesiis nondum regeneratus imponeret: contradicentes Episcopos ad exilium coegerunt: coegerunt enim nos ad voluntatem exulandi, dum impietatis imponunt necessitatem. Sed exulem semper, dummodo incipiat verum prædicari. Domino autem gratias, quod ignorantem per vos admonitus Imperator agnovit, & errorem non suum, sed astantium, per has fidei nostræ sententias recognovit, & se invidiam apud Deum atque homines impie voluntatis exemit: cum legationem vestram

XVIII. Hilarius quid ad Orientales.

(c) Hilari. de Synod.

XIX. Nomen substantiæ ambiguum.

(a) Hilari. de Synod.

(b) Ibid.

(c) Hier. in Chron.

XX.

PAGIUS II. Obitus D. Antonii Abbatis.

honorifice habens, fulsitatem eorum, quorum in invidiam deducebatur, coacta a vobis ignorantia suæ professione, cognovit.

Post hæc autem multa differens, eos esse recte quidem, minus tamen secure affirmare & profiteri solere divinam substantiam in Filio, pluribus docet; cum ista præmittit (a): *Multi ex nobis, fratres carissimi, ita unam substantiam Patris & Filii prædicant, ut videri possint non magis id pie, quam impie prædicare: habet enim hoc verbum in se & fidei conscientiam, & fraudem paratam.* Quoniam pacto id accidat, pluribus declarat, & quomodo una substantia Filii cum Patre in Ecclesia Catholica prædicetur, insinuat. Sic & similitudinis vocem ambiguum habere sensum, atque adeo quosdam esse tradit, qui sic similitudinem consentientes, negent æqualitatem. Quamobrem eos ad non excludendam vocem *Consubstantialitatis*, ut sic, cum ipsi substantiam sepe essent professi, ab omni qua laborarent suspitione liberarentur, his verbis hortatur in fine (b): *Oro vos, fratres, admittite suspensionem, sed audite occasionem: Ut probari possit ὁμοούσιον, non improbemus ὁμοούσιον. Cogitemus tot sacerdotes sanctos etiam quiescentes. Quid de nobis Dominus judicabit, si nunc anathematizantur a nobis? Quid de nobis erit, qui rem eo deducimus, ut quia Episcopi non fuerunt, nos quoque nec ceperimus? Ordinati enim ab his sumus, & eorum sumus successores. Renunciemus Episcopatu, quia officium ejus ab anathemate sumplimus. Date veritatem, fratres, dolori meo. Impium est quod audetis, non patiar hanc vocem, ut in anathemate sit, ὁμοούσιον secundum religiosam intelligentiam consiens. Nomen nihil habere criminis, quod sensum non perturbat religionis; ὁμοούσιον nescio, &c.* Hæc S. Hilarius, qui (ut de eo testatur S. Hieronymus c) in exilio positus, alios libros de religione nostra scripsit.

Hujus discipulus S. Martinus gloriosum Ann. Eccl. Tom. IV.

A num. XXI. ad XXV. Obitus D. Antonii Magni anno trecentesimo quinquagesimo sexto contigit, & quidem die decima septima Januarii, quo a duodecim circiter sæculis in Ecclesia colitur. Annum nos docet Hieronymus in Chronico tam juxta editionem Pontaci, quam juxta editionem Scaligeri. In eo transitus ille confignatur anno Abrahami 2372. qui Kalendis Octobris anni Christi 355. inchoatur. Quare cum die XVII. Januarii ad Deum migrarit, ea mors ad annum CCCLVI. retrahenda. Quod ex eo confirmatur, quod Hieronymus & Athanasius tellentur, eum annos quinque supra centum vixisse, ejusque nativitas anno Christi CCLI. Decio imperante, acciderit, ut suo loco ostendi. Ejus Vita a Bollando in Actis Sanctorum mensis Januarii die præfata illustrata: aliquot vero ejus Epistolæ ab Abrahamo Echelleni post Baronii mortem publicatæ. Porro deceptus est Baronius, quan-

pro fide Catholica certamen egerit, dum ejus causa & vincula, & verbera expertus est; de quo Sozomenus (d): *Primum quidem apud Illyricos atatem degit; ac cum veram fidem tueri prompto animo contenderet, & quosdam illius regionis Episcopos Arianæ doctrinam olere deprehendisset, insidiis appetitus, & sepe palam verberibus cæsus, demum in exilium pulsus est. Qui cum Mediolanum venisset, solus vitam egit. Inde etiam cum Auxentius illius urbis Episcopus, qui erga fidem Concilii Nicæni parum sano & sincero animo affectus erat, ei parasset insidias, se clam subduxit, &c.* His consentientia Severus tradit (e), additque, Martinum Mediolani monasterio agentem, ab Auxentio dirapsum, extructum fuisse: quando fecerit ipse in insulam Gallinariam, ubi mansit usque in annum sequentem, quo Hilarius ab exilio relaxatus rediit in Italiam.

(d) Sozom. lib. 5. c. 13. S. Martini quid passus pro fide Catholica.

(e) Sever. l. 2.

Hoc eodem anno sanctus ille toto Orbe conspicuus Antonius Magnus, sextodecimo Kalen. Februarii, ex hac vita in cælum migravit, cum jam quintum supercentimum vixisset annum. Hæc quidem cum Athanasius (f), tum Hieronymus affirmat in Chronico. Moriturus Antonius, nihil antiquius habuit, quam fidem Catholicam suis præclare testatam relinquere, de cujus fideli custodia eisdem sæpius antea admonuisset. Hoc enim elogio fidem suis discipulis astantibus quasi nobile depositum commendavit, ita post alia subdens (g): *Custodienda est præfides in Christum, & Patrum religiosa traditio, quam ex Scripturarum lectione & crebro mea parvitas didicistis admonitu.* Et post alia: *Schismaticorum quoque & hæreticorum venena vitate, meumque circa eos odium consecramini; quia Christi sunt inimici. Scitis ipsi, quod nullus mihi nec pacificus quidem sermo cum eis aliquando fuerit, propter eorum pravam voluntatem, & pertinacem contra Christum bellum.*

XXI. Antonii Magni obitus.

(f) Athan. in Vita S. Antonii.

(g) Idem ibid.

Sed & qui fidem Catholicam suis tantum...

XXII. Kkkk to-

do existimavit, Divum Athanasium vitam Antonii Magni, eo adhuc vivente, scripsisse, Romamque, cum illuc, Julio PP. sedente, venit, secum detulisse. Nam cum in ea Divi Antonii obitus discrete memoretur, post illum etiam ea Vita elucubrata. Nec urget Baronii fundamentum, qui ait, Hieronymum epist. 16. testari, Sanctam Mircellam ab Alexandrinis Sacerdotibus & S. Athanasio, qui Romam confugerant, vitam B. Antonii adhuc tunc vivente, Monasteriorumque in Thebaida Pachonii & virginum & viduarum disciplinam didicisse. Nam inde minime sequitur, Athanasium jam tum eam vitam in literas misisse: quemadmodum enim disciplinam viduarum, virginum ac Monasteriorum Thebaidis viva voce ab eo edocta est, sicuti & ab Alexandrinis Sacerdotibus; ita & vitam S. Antonii, quam diu postea in literas misit. Quæ a Riveto, aliisque Heterodoxis afferuntur ad Opus il-

Baron. 340. n. 70

topere commendavit, ejus defensores gloriosissimos confessores voluit suis exuviis honorare, dum ad testamentum fidei, e-
 (a) Athan. in Vit. S. Ant. Fidei confesso- res Anto- nius ho- norat muneribus.
 jusinodi apposuit codicillum (a): *Vesti- mentorum autem meorum sit ista divisio. Melotem & pallium tritum, cui superju- ceo, Athanasio Episcopo date, quod mihi novum ipse detulerat. Serapion Episcopus (hic ille est Thmucos Antistes confessio- ne celebris, cujus saepe mentio superius facta est) aliam accipiat melotem. Vos ci- licinum habetote vestimentum, & valere viscera mea: Antonius enim migrat, & jam non erit in presenti saeculo vobiscum. Verba finierat, & osculantibus se discipulis, extendens paululum pedes, mortem la- tus aspexit: ita ut ex hilaritate vultus ejus, Angelorum sanctorum, qui ad per- ferendam animam ejus descenderant, praesentia nosceretur. At quid de se ipso Athanasius? Legatarius autem (inquit) Antonii benedicti, qui tritum pallium cum melote imperio ejus meruerat accipere, An- tonium in Antonii muneribus amplectitur, & tamquam magna hereditate ditatus, la- tantem vestimentum recordatur imaginem sanctitatis. Haec ipse adhuc in eremi la- tebris delitescens.*

XXIII. Sepultus est autem Antonius incognito loco: ea nimirum ex causa, quod id ipse- met praecipisset, ut S. Hieronymus testa- tur in Hilarione; ne scilicet Pergamus quidam ipsius studiosissimus, qui in illis locis ditissimus erat, sublato ad villam suam Sancti corpore, Martyrium fabrica- ret: non enim tanti se meriti esse rebat- ur, ut aequalem sanctis in terris honorem sibi impertiri vellet: ob quam etiam cau- sam, antiquum illum in Aegypto morem inolitum, & ad Christianos propagatum, detestatus est, quo carorum corpora ne- quaquam sepulturae traderentur; sed pol- lidorum arte delibuta, ita arida redde- bantur, ut absque corruptione, integra- fervarentur; quae sic reddita quasi aenea, ab Aegyptiis (ut auctor est S. Augustinus b) Gabbaras dicebantur: id, inquam adeo displicuit Antonio, ut nec Sanctorum ca- daveribus id officii exhibendum esse dice- ret: cum exemplo corporis Christi, San- ctorum quoque corpora essent recondenda sepulcro; quod praestare Ecclesia Catho- lica consuevit, ut beatorum cadavera sep- ulchris clauderet, sed honorificentissimis tamen, nempe sacris altaribus. Verum quantumlibet id magnis contestationibus

PAGIUS illud Athanasio adjudicandum, docte confutat Hermantius in Vita S. Athanasii lib. 11. cap. 9. Ad num. XXV. Constantius Sirmii hoc anno bello adversus Quados & Sarmatas illigatus consti- tit; de quo bello legendus Ammianus lib. 16. & lib. 17. Ibi hoc ipso anno Perfarum Legati eum convenere, testibus Ammiano lib. 17. & Zonara. Idacius diem, quo Constantinopolim in-

discipulos suos admonens fuerit consecu- tus, ut corpus suum mandaretur occulto loco sepulcro: haud tamen voluit pro- hibere, quin honoris Sanctis & Deo dile- ctis impertiri soliti particeps fieret; ut nempe natalis ejus migrationis dies, ex antiquo Ecclesiae more, pervigilio & sa- cris caeteris ritibus coleretur. Nam de sancto Hilarione scribit Hieronymus, quod cognito licet longe absens, Antonii obitu, illuc magno labore se contulit, ea nimi- rum ex causa, ut anniversariam illius dor- mitionis diem, eodem in quo defunctus erat loco, praeviis nocturnis vigiliis cele- braret: quod plium officium cum caeteri in Aegypto Catholici, tum etiam univrsa Ecclesia Catholica praestare haecenus non praetermisit.

XXIV. Post ejus obitum triennio clauso caelo, elementa quoque luxisse Antonii obitum, erat in ore piorum. De scriptorum mo- numentis, licet de eo S. Athanasius (c) tradat, nequaquam eum claruisse librorum scriptorum memoria; multas tamen ex mu- nere constat scripsisse Epistolas patria lin- gua, ex quibus septem in Graecum trans- latus fuisse auctor est S. Hieronymus (d). Res autem ab eo gestas, scriptas esse a S. Athanasio, cum ipse Hieronymus (e), tum reliqui scriptores omnes affirmant, quas ex Graeco Evagrius Episcopus Antio- chenus in Latinum convertit. Sed & hoc ipsum a se quoque praestitum, idem Hieronymus ait (f); qui dum sententias sen- tentiis reddidit, Gelasius ab eo scriptam Antonii Vitam tradidit (g). Quomodo autem quaesitum corpus Antonii, inventum tandem, atque demum Viennam transla- tum sit, suo loco dicendum.

XXV. Quod vero spectat ad res a Constantio gestas; eum Sirmio hoc anno profectum adversus Sarmatas, iidemque debellatis Sirmium esse reversum, & Sarmaticum iterum appellari voluisse, Ammianus, res ab eo gestas pluribus profectus, affirmat (h). In rebus item gestis S. Artemii mar- tyris habetur (i), Constantium post Sar- maticum bellum a se feliciter gestum, man- dassse Artemio Duci, ut Constantinopolim corpora SS. Andreae Apostoli, & Lucae E- vangelistae ex Achaja transferret: eumque ab ipso, ob negotium bene gestum, Aegy- pti praefectura donatum. Apud Ammianum autem legitur, hoc anno defuncto Basso Urbi Praefecto, in ejus locum esse subro- gatam eundem Artemium; quem quidem post

gressi sunt, sub hujus anni Consulibus notavit: His Conf. introierunt Constantinopolim Legati Per- farum die VII. Kal. Mart. Ab hoc anno Persici motus initium repetendum, dicit Gothofredus in Chronologia Codicis Theod. Ad hunc annum pertinent Synodus Ancyrana, tertia Synodus Sirmienfis, restitutio Liberii Papae & mors Leonii Episcopi Antiocheni, de quibus an- no praecedenti egimus.

Natalis Antonii celebra- tur.

XXIV.

XXV.

IV.

post haec Aegypti praefecturam consecutum fuisse, negari non potest, ubi eodem Am- miano auctore constat, eo magistratu fun- gentem, ipso Juliano imperante, occisum esse.

XXVI. De Bassi obitu.

Ceterum quod pertinet ad Bassi ob- itus tempus, corrigendus est Ammianus, dum cum hoc anno esse defunctum tradit, cum ejus sepulchri inscriptio potius anno sequenti sub Consulatu Eusebii & Hypatii mortuum esse doceat. Siquidem anno Domini millesimo quingentesimo no- nagesimo septimo, mense Septembris, dum apud Confessionem S. Petri terrae aliquan- tum, ad ornatum loci opus fuisset ef- fodi, detectus est sarcophagus fabre fa- ctus, & exulptis sacris imaginibus ex- ornatus, longitudinis decem pedum, la- titudinis sex, ad cuius summitatem, in- ejus crepidine, uno versu exarata haec le- gebatur inscriptio.

JUN. BASSVS V. C. QUI VIXIT ANNIS XLII. MENSES II. IN IPSA PRÆFECTURA URBI NEOFITUS IIT AD DEUM VIII. KAL. SEPTEMB. EU- SEBIO ET YPATIO COSS. extat adhuc ipsum sepulchrum apud eandem Confes- sionem decentius collocatum.

XXVII. Constantii corporis facta translatio.

Quod autem spectat ad translationem eorundem Andreae atque Lucae, consule notata a nobis in Romano Martyrologio; quibus addimus, quod cum Apostolorum templum, ubi eorum veneranda corpora condita esse constat, hoc tempore ex in- guenti terramotu superius recensito adeo concussus esset, ut ruinam proximam minaretur, corpus Constantini Imperato- ris Macedonius Episcopus Constantinopo- litanus inde transtulit, atque in Ecclesia sancti Acacii martyris condidit: ob quod factum magnopere in se Imperatoris Con- stantii animum exacerbavit. Si propter imminentem ruinam, corpora mandata se- pulcro, transferenda inde fuissent; in primis (si sibi antea condita essent) id ipsorum divinorum virorum corporibus praestandum erat: unde ex iis aliqua elici videtur conjectura, ut nonnisi restaurato a Constantio ipso Apostolorum templo, tunc advectae sacrae reliquiae, illic collo- catae fuerint.

XXVIII. Lex ad- versus Magos.

Inter alias sanctiones hoc anno a Con- stantio promulgatas, illa magnopere pie- tati consentiens fuit, quae ad Taurum Prae- fectum Praetorio scripta sic se habet (a): *Etsi excepta tormentis sunt corpora hono- ribus praedictorum; praeter illa videlicet crimina, quae legibus demonstrantur (etsi omnes Magi, in quacumque sint parte ter- rarum, humani generis inimici credendi sunt) tamen quoniam qui in Comitatu no-*

stro sunt, ipsam pulant propemodum Ma- jestatem: Si quis Magus, vel magicis con- zaminibus assuetus, qui maleficus vulgè consuetudine nuncupatur, aut Aruspex, aut Ariolus, aut certe Augur, vel & Mathe- maticus, aut narvandis somniis occultans artem aliquam divinandi, aut certe ali- quid horum simile exercens, in Comitatu meo, vel Caesaris fuerit deprehensus; praesidio dignitatis, cruciatus & tormen- ta non fugiat. Si convictus proprium fa- cinus detegentibus repugnaverit pernega- do, sit equuleo deditus; unguisque sul- cantibus latera, perferat poenas proprio dignas facinore. Dat. III. Non. Julii, A- rimini: Daciano & Cereate Consulibus.

XXIX. Julianus in Galliis Magiae addictus.

Quantum cum ex hoc, tum ex aliis an- no superiore adversus Magos datis re- scriptis conicere possumus, odoratus esse videtur Constantius Juliani Caesaris noctu- nos magicos susurros, sed & hoc ipso re- scripto perfringere voluisse, qui essent in ejusdem Juliani Caesaris Comitatu; aliquid enim ipsum credimus accepisse de Juliano & Juliani comitibus magica in Galliis e- xercitibus. Eunapius (b) namque de his haec habet, & ipse impius: *Praeter omnem expectationem, deorum beneficio ac volun- tate, Julianus universa Gallia potitus est, ab omnibus ignoratus, quod deorum cultus addictus esset. Fraterit & Rhenum amnem, receptis in deditorem, aut subactis in- terioris Germania populis, sospesque va- rias insidias & machinationes ipsi nexas evasit, uti in eius historia perscriptum a nobis est. Idem accito a Graecia Antisti- ce, postquam cum eo, remotis arbitris, nonnulla solis ipsi cognita peregerat, ad abolendam Constantii tyrannidem sese accin- xit. Horum conscii fuerant soli Oribasius Pergamenus, & Evemerus Libya (quam patria lingua Africam Romanis nominant) oriundus; quae res in historia, Juliani tem- pora tangente, perscripta est. Haec Euna- pius. Igitur praestigiatos fugillasse vi- sus est Constantius hoc edicto, qui deco- re pallii philosophici magica exercebant: quantopere autem hos ipse cuperet homi- nes hoc tempore cum in Galliis ageret, litteris illis, quas postea ad Maximum philosophum dedit, declarat his verbis (c): *Bellum gerens in barbaros, & tri- mestri spatio in ea militia consumpto, ad Gallos revertens, circumspiciebam & per- cunctabar de hominibus, qui illinc veni- rent, num quis Philosophus, num quis scho- lasticus, aut pallio penulae indutus eo appulset, &c.* Id autem genus hominum totum fuisse in larvis magicis occupatum, atque divinationibus, dictum est superius ex Sardonio.*

(b) Eunap. in Vitis Philoso- phorum.

(c) Julian. epist. ad Max.

JESU CHRISTI ANNUS 359.

LIBERII PAP. ANNUS 8.

CONSTANTII IMP. ANNUS 23.

I.

Sequitur annus a Christo trescentisimus undecagesimus, Eusebii & Hypatii Consulatū relatus in Fastos: fuisse hos germanos fratres, & Constantii Imperatoris affines, auctor est Ammianus (a). Quo anno ab Imperatore indicitur ad controversias causa fidei componendas Oecumenica Synodus: sed eandem consilio Arianorum in duas dividere persuasus est Constantius; nempe ut Orientalis Synodus Seleucia in Isauria, Occidentalis in Ariminensi Aemiliae civitate agi deberent, ipse datus ea de re litteris declaravit. De his agens S. Athanasius ait (b): Primum quidem ego admiror, idemque arbitror quemlibet prudentem facere, quod cum universale Concilium indictum esset, idque omnes expectarent, de repente divisio facta sit, adeo ut isti illuc, illi convenirent istuc: sed hoc absque dubio numinis providentia procuratum est, ut in singulis Conciliis, hic quidem sincera puraque fidei sententia

(a) Ammian. l. 29.

Duae Synodi indictae Seleucia & Arimini.

(b) Athan. de Synod.

apparerent; illic autem suspecta, incertaque ingenia cum suis moribus sese ostenderent. Et inferius, quodnam fuerit Arianorum consilium in his discernendis, idem explicat his verbis, personam illorum agens (c): Nos, qui majoribus nostris contradicimus, & praevaricamur Patrum traditiones, postulavimus Synodum promulgari: metuentes autem, si omnes in unum conveniant, ne frustra laboraverimus; ita volumus Synodum indici, ut ea in duas partes dirimatur; quo ita a se invicem disjunctis, scriptisque nostris exhibitis, aliquid suffragari possimus: minus Constantii impie sectae propugnatoris assidue jactantes, simplicitatemque nimiam Nicænorum Patrum cavillantantes, Aetia Nicæna irrita otiosaque reddamus. Hæc tamen verba non proferebant, ad eum tamen finem omnia faciunt ac moluntur. In hunc modum Athanasius.

(c) Athan. de Synod.

His de causa universalis indictæ Synodi in

II.

Quinquennalia exhibuisse. Si enim annis, quibus hujusmodi pompæ repræsentandæ erant, Imperatores Consulatum non sumerent, eum in propinquiores, aut personas illustriores de more transferebant. Horum solennium manifesta supersunt alia vestigia, de quibus mox.

II. Synodus Ariminensis.

Quia annis, quibus Imperatores Vicennalia, & id genus festa exhibebant, rebus Ecclesiasticis de more providebant, Constantius ad controversias de fide componendas OECUMENICAM SYNODUM indixit, quæ ab Orientalibus Seleucia, ab Occidentalibus Arimini congregata est. Sic anno CCCXLI. Concilium Antiochiæ, anno CCCXLVII. aliud Concilium Sardiæ, annoque CCCLV. Concilium Mediolanense celebratum: imo & anno CCCLIII. Concilium Arelatense habitum; quibus annis alias hujusmodi festivitates editas esse in dubium revocari non posse videtur. Tertia fidei Sirmienensis formula ab Arianis condita rejecta est in hoc Concilio Ariminensi, uti fasè & rectè Baronius hoc anno.

PAGIUS SÆC. IV. Olymp. 284. an. 3. secundum Baronium. Olymp. 284. Anno Urbis 1112. secundum Baronium. [1] AD num. I. & seqq. Coss. Flavius Eusebius, & Hypatius, ut liquet ex Fastis. A. C. 359. mula fidei Concilii Ariminensis ab Athanasio recitata lib. de Synodis pag. 875. Fratres erant germani & Constantii ad fines, ut docet Ammianus lib. 29. cap. 2. fratres nempe Eusebii Aemiliae Constanii, ut testatur Ammianus lib. 21. cap. 6. Hinc didicimus, Constantium Augustei Imperii quinta

NOTÆ [1] Coss. Flavius Eusebius, & Hypatius. Flavii prænomen Hypatio quoque tribuit Relandus & Gruterus, pag. MCLXII. ex quo Sirmondus ad Ennodium, Fabretus, & alii.

JUN. BASSUS. V. C. QUI VIXIT ANNIS XLII. MEN. II. IN IPSA PRAEFECTURA URBI NEOFITUS. IIT. AD DEUM VIII. KAL. SEPT. EUSEBIO. ET YPATIO. COSS.

Gruterus item, pag. MLXXXVII. 5.

EUSEBIO. LIPPATIO. mendose pro ET HYPATIO. CONS. S. &c. TRADIDERUNT. LEONTICA. V. IDUS MART. FEL.

Socrates, lib. II. Cap. XXXVII. Flavii Eusebii & Hypatii. Eusebius primus consul ponitur, quia ambo Fratres erant. Sozomenus vero, lib. III. cap. XIX. ordine inverso Hypatio, & Eusebio coss. Laterculus Paschalis post Gennadium de Viris illustribus in Codice Vaticano: EUSEBIO ET YPATIO. De his Ammianus, lib. XVIII. cap. 1. lib. XXI. cap. VI. & lib. XXIX. Fasti Idatii & Prosperi Chronicon: Eusebio, & Hypatio.

CHRISTI 359.

LIBERII PAP. 8.

CONSTANTII IMP. 23.

(a) Sever. l. 2. Colligitur Synodus Arimini.

in duas dividendæ præcognitis; de ambabus acturi ab Ariminensi Synodo auspiciabimur, de cujus collectione hæc in primis Severus (a) habet: Constantius apud Ariminum Italiae urbem Synodum congregari jubet, idque Tauro Praefecto imperat; ut collectos in unum non ante dimitteret, quam in unam fidem consentirent; promisso eidem Consulatu, si rem effectus tradidisset. Ita missis per Illyricum, Italiam, Africam, Hispanias, Galliasque Magistris officialibus, acciti atque tracti quadringenti, & aliquot amplius Occidentales Episcopi Ariminum convenere, quibus omnibus annonas & cellaria dari Imperator præceperat. Sed in nostris, id est, Aquitanis, Gallis, & Britannis indecens visum: repudiatis fiscalibus, propriis sumptibus vivere maluerunt: tres tantum ex Britannia, inopia proprii, publico usi sunt, cum oblatam a cæteris collationem respicissent; sanctius putantes Fiscum gravare, quam singulos. Hoc ego Gavidium Episcopum nostrum, quasi obreclantem, referre solitum audivi. Sed longe aliter senserim; laudique attribuo Episcopis, tam pauperes fuisse, ut nihil proprium haberent, neque ab aliis potius quam a Fisco sumerent, ubi neminem gravabant; ita in utriusque egregium exemplum. De reliquis nihil memoria dignum traditur. Hæc Severus.

III. Concilii Ariminensis numerus Episcoporum. (b) Athan. de Synod.

(c) Athan. ad African.

IV. (d) Sever. l. 2.

Quod vero ad numerum Episcoporum spectat; idem subdit, quod ex quadringentis illis, non amplius quam octoginta erant Ariani, reliqui omnes fidei Catholicae defensores: Athanasius (b) vero quinquaginta vel plures ex Arianis fuisse tradit, illorumque facile principes Ursacium, Valentem, Auxentium, Demophilum, & Cajum. Sed depravatam esse ex hoc coniectura potest ejusdem Athanasii textum in epistola ad Africanos (c), ubi ait, ducentos partium Catholicarum Ariminum convenisse: nam patet eorum extitisse numerum trecentorum, inter quos eminuerit legato missa a Liberio Papa, cujus Vincentius Episcopus Capuanus tantummodo nominatus habetur, qui (ut vidimus) antea communionem Ariana labefactatus, una cum Liberio iisdem fordibus inquinato, cum eo pariter ad meliorem frugem conversus pro fide Catholica una cum collegis in eodem Concilio adversus ingruentem Arianorum furorem stetit intrepidus, ut, quæ suo loco dicemus, facile demonstrabunt. Cum igitur ambarum partium Episcopi Ariminum pervenissent; mox fit (inquit Severus d) partium secessio: Ecclesiam nostri obtinent; Ariani tantum locum de industria vacantem orationis loco capiunt; sed hi non amplius, quam octoginta, reliqui nostrorum partium erant. Præerat magna cum laude Ariminensi Ecclesiae Sanctus Gaudentius, de cujus egregio pro fide Catholica certa-

mine exant lato opportuno loco dicturifumus. Perierunt Comitiorum Acta: quantum ex diversis antiquis auctoribus potuerunt reperiri fragmenta, congrua compaginatione sibi invicem coherentia hic inteximus, ex quibus ipsum Concilium, quantum fas est, prope integrum reddamus.

Secessio Catholicorum ab Arianis.

V. (e) Sozomen. l. 4. c. 16. Acta Synodi Ariminensis.

His ergo in unum coactis, lectæ sunt litteræ Constantii Imperatoris ad Synodum scriptæ: cuiusnam autem illæ fuerint argumenti, Sozomenus his verbis significat (e): Ut primum de his, quæ in fide ambigua viderentur, Episcopi deciderent: ad extremum, uti lex Ecclesiae postulat, causas etiam Episcoporum, qui quererentur se vel injuste abdicatos esse, vel in exilium missos (quorum unus erat Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus) disceptarent; deque criminibus quibusdam Episcopis illatis accurate judicarent (nam alii alios accusaverant, Aegyptii autem Georgium rapina & contumeliam insimulabant) rebusque omnibus judicatis, decem utriusque partis ad Aulam accederent, qui, quæ acta essent, ipsi renuntiarent: & paulo post, De Athanasio quidem hi, qui in senso animo atque inimico erga eum affecti erant, commodissimum duxerunt, uti nulla omnino institueretur actio.

VI. Qualia Concilia hæreticorum Principum.

Observa, quæso, qualia esse solerent Concilia ab Imperatore hæretico congregata: ita nimirum sincere libera esse suffragia, (si tamen libera immo vi publica infamata) ut nihilominus totius causæ arbitrium Imperator integrum sibi velleret. Subdit Sozomenus: Cum autem quæri cepit, utrum est de fide, Valens & Ursacius in medium simul procedentes (quibus subsidio fuere Germinius, Auxentius, Cajus, & Demophilus) postulant, ut formulæ fidei jam ante editæ antiquentur, teneaturque ea quam dudum Sirmis Latino sermone composuerant, quæ Filium Patri similem secundum Scripturas docuit: atque ut nulla fieret in Deo mentio substantiæ; quam formulam etiam Imperatorem approbasse dicebant, eamque a Concilio recipiendam esse necessario: atque Concilium de cætero non debere curiose quid quisque sentiret inquirere, ne dissidia & contentiones inde nascerentur, cum verba in disceptationem, accuratamque disquisitionem vocarentur: nam præstare imperitius differere, modo recte de Deo sentiant, quam inanes verborum argutias introducere, quæ sunt cum captiosis dialecticorum prestigiis conjunctione quadam conjunctæ: significabant autem obscure, immo vero aperte arguebant verbum Consubstantialitatis, utpote nec in sanctis litteris repertum, & multis obscurum & ignotum: volebant ut pro eo diceretur, Filium Patri rebus in omnibus similem secundum Scripturas. Hæc Sozomenus.

Porro.

VII. Porro ipsa fidei formula tunc a Valente in Synodo recitata, descripta habetur tum ab Athanasio, tum etiam a Socrate: sed diversa inscriptione posita, mendium in eam irrepisse dignoscitur. Apud Athanasium (a) ita legitur ex Actis Ariminensibus: *Edita est Catholica fides in presentia domini nostri religiosissimi, praeclarique Victoris, Regis Constantii Augusti, Aeterni, Consulibus clarissimis viris Eusebio & Hypatio, Arimini undecimo Kalen. Junias: apud Socratem autem sic (b): Fides ista Catholica coram domino nostro Constantio, Flavio Eusebio & Hypatio Consulibus, Sirmii ad undecimum Kalen. Junii edita fuit. Cum vero conflet Constantius non interfuisse Concilio Ariminensi; & quae Arimini ab Arianis fides edita est, fuisse antea scriptam Sirmii, & lectam coram Imperatore, atque ab eodem probatam; necessario sic inscriptio restituenda est, ut dicat, eam esse Sirmii editam coram Constantio, Arimini vero recitatam dieo die atque Consulibus.*

VIII. De ejus autem die & Consule facta mentione, haec Athanasius praemisit (c): *Cum enim scripsissent eam fidem quam voluerunt, addidere & Consulem, & mensem, & diem ejus temporis; ut omnibus praedentibus palam facerent, non olim, sed nunc demum eorum fidem sub Constantio initium accepisse: omnia enim respectu suae hereseos scripserunt. Deinde cum simularent se de Domino scribere, alium sibi Dominum, Constantium scilicet, creaverunt: ille enim ipsi impie agendi facultatem praebuit; suumque Caesarem Aeternum appellaverunt, qui Filium Dei aeternum esse negant: tantos se pro impietate Christo hostes exhibent. Sed fortasse causam additorum Consulium se mutuatos esse ex chronographia sanctorum Prophetarum jactitaverunt: quod si ausi sint dicere, multo liquidius suam inscitiam manifestabunt: nam sanctorum prophetiae temporum memoriam habent. Isaias quidem & Osee in diebus Osee, Joathan, Achab, & Ezechiae vixerunt: Hieremias vero in diebus Josae, Ezechiel porro & Daniel sub Cyro & Dario, atque aliorum temporibus prophetarum, non religionis fundamenta jacentes; nam ea & ante ipsos, & ante constitutionem mundi fuit & semper est fides, quam Deus nobis in Christo praeparavit. Neque fidei suae tempora assignarunt, siquidem & ante ea tempora fideles homines extiterant; sed tempora suae annuntiationis notaverunt. Ita Athanasius, & alia plura eodem argumento, in eisdem pariter invecus, quod ausi fuerint ipsorum impietatis professioni indere titulum Catholicae fidei. Sirmiana autem professio tertia illic ab eis edita, in Concilio Ariminensi primo loco a Valente recitata, sic se habet (d):*

(a) Athan. de Synod. l. 2. c. 29. Perfidia Sirmiana edita Arimini.
(b) Socrat. l. 2. c. 29. Perfidia Sirmiana edita Arimini.
(c) Athan. de Synod. l. 2. c. 29. Perfidia Sirmiana edita Arimini.
(d) Apud Athanasium, de Synod.

Credimus in unum, solum & verum Deum Patrem omnipotentem, conditorem opificemque omnium: & in unigenitum Filium Dei, ante omnia saecula & initia, & ante omnem tempus, quod in intellectum cadere potest, existentem, & ante omnem comprehensibilem substantiam, natum impassibiliter ex Deo, solum ex solo Patre, Deum de Deo, similem Patri suo, qui ipsum genuit: cujus (secundum Scripturas) generationem nemo novit, nisi solus, qui eum genuit, Pater. Hunc scimus unigenitum Dei Filium natu paterno advenisse de caelis ad demolienda peccata, genitum ex Maria Virgine, versatumque cum discipulis fuisse, & ubi omne officium dispensationis adimplevisset, secundum Patris voluntatem, crucifixum, & mortuum esse, & ad inferos descendisse: atque ibi, quod sui officii erat, peregrisse; quem janitores inferiorum conspicati exhorruerunt: Eumque tertio die ab inferis resurrexisse, & versatum cum discipulis fuisse; eumque, ubi negotia sua absolvisset, impletis quinquaginta diebus in caelo assumptum esse, & sedere ad dexteram Patris; & ultimis diebus resurrectionis venturum in gloria paterna, ut tribuat unicuique secundum opera sua. Et in S. Spiritum, quem Unigenitus promissit se missurum humano generi paracletum, quemadmodum scriptum est: Vado ad Patrem meum, eumque rogabo, & alium paracletum mittet vobis Spiritum veritatis; ille de meo accipiet, & docebit vos, omniumque admonet. Vocabulum porro substantiae, quia simplicius a Patribus positum est, & a populis ignoratur, & scandalum affert, eo quod in Scripturis non contineatur, placuit ut de medio tolleretur, & nullam posthac de Dei substantia mentionem esse faciendam, eo quod sacrae Scripturae nunquam meminere substantiae Patris & Filii: Filium autem Patri per omnia similem dicimus, quemadmodum sacrae litterae dicunt & docent. Haec haeretici.

IX. *Qualis confessio Sirmiana.*
Quam tamen fidei professionem, ex Epiphonio superius dictum est, non ita adversam fuisse Catholicae fidei, ut manifestam haeresin contineret; quod etiam S. Hieronymus, adversus Luciferianos agens, pluribus docet. Scimus tamen ab Athanasio hanc & omnes Arianorum formulas, in quibus consubstantialitas Filii Dei cum Patre non exprimeretur, ut haereticas esse repudiatas, ea tantum ex causa, quod abdicatione vocis substantiae, jam ad Arianam blasphemiam apertus aditus videretur.

XI. *Detecta vafrietas Arianorum.*
Quibus recitatis (inquit Athanasius) non longe postea cognita est Episcoporum, qui haec scripserant, vafrietas: Episcopis enim proponentibus, ut caetera cum Arianis damnarentur haereses, reliquisque omnibus ad id consentientibus, Valens & Ur-

IX. Sirmiana professio Arimini proposita.

X. Qualis confessio Sirmiana.

XI. Detecta vafrietas Arianorum.

facius cum sociis suis abnuerunt: ac inde cognitum est, eos non sincere, sed ad abolitionem eorum quae Nicæa acta essent, ita scripsisse, ut infaustram haeresin introducerent. Mirantes igitur dolosa eorum hominum verba, & vafrum institutum, dixerunt ad eos: Nos, non quia fide indigeremus, huc convenimus: habemus enim sanam fidem; sed ut eos qui veritati contradicunt & nova molirentur, confundere-mus. Si igitur vos quasi incipientes credere ista scripsistis; nondum clerici haberi potestis, ut qui nunc rudimenta fidei condiscere incipitis. Quod si eo animo, quo nos, huc venistis; sit omnium concordia, & haereses anathemate execremur; & quae Patrum sunt, retineamus, ne post-hac captata Conciliorum occasiones obversentur; cum semel illi, qui Nicæa venerant, omnia praecipuarint, & nihil non egerint pro Catholica fide. Ut autem pro ratione temporis Antequam cuncta Acta reddantur, ista subjicimus: quicquam Catholici statuerent contra Arianos, sex post dies a promulgata ab adversariis professione Sirmiensis, contingit, Constantium Imperatorem alias ad Synodum scribere litteras sexto Kalendas Junias, quibus Synodum monuit, ne quid de Orientalibus qui seorsum convenirent praesumerent definire: depropram igitur hanc epistolam ex eodem libro de Synodo Ariminensi hic reddimus; sic enim se habet (a):

(a) Hilary. frag. l. 2. pag. 44. 45. * Constantius. Victor Constantinus & Maximus triumphator semper Aug. Episcopis.

XII. *Constantii Imp. litterae ad Synod. Arimini.*
Continet priora instituta, Venerabiles, sanctimoniam legis rebus Ecclesiasticis niti, satis superque perpeximus litteris ad nostram prudentiam datis iisdem oportere operam dare: cum profecto & Episcoporum id officio congruat, & salus omnium longe lateque populorum hoc fundamine roboratur. Sed res admonuit instituta rursus existere. Non enim aliquis definita geminari superfluum judicabit, cum rebus consueverit admonitio augere cumulum diligentiae. His ita se habentibus, de fide atque unitate tractari debere cognoscat sinceritas vestra, & operam dari ut Ecclesiasticis rebus ordo competens praebeatur. Discurret namque cunctorum posteritas abique populorum, & concordia fida servabitur, cum penitus amputatis nec hujusmodi quaestionibus cunctis sectando commoverit, res ista non debet ita intentionem animi propagare. Non enim de Orientalibus Episcopis in Concilio vestro patitur ratio aliquid definiiri. Proinde super his tantum quae ad vos pertinere cognoscat gravitas vestra, tractare debebit, & completis celeriter universis, consentiente consensu, decem mittere ad comitatum meum, ut prudentiae vestrae prioribus litteris intimavimus. Praedicti enim

XIII. *Probatum a Catholicis fides Nicæna.*
Paruerunt ipsi quidem nihil de Orientalibus decernentes, nisi quod isti diversa ab illis statuerunt, licet nullam de illis habuerint mentionem. Orthodoxi vero promulgata ab Arianis in Concilio sua ipsorum perfidia, qua convellebatur professio Nicæna, qua & condemnatus est Osius, pro viribus obniti coeperunt, nihil antiquius habentes, quam ut bene statutum fidei symbolum confirmarent, Arianamque haeresim iterum condemnarent, eamque sequentes anathemate profligarent, nam audi Athanasium (a) &.

xx

poterunt omnibus, quae eisdem Orientalibus proposuerint, respondere, vel tractare de fide, ut exitu competenti omnis quaestio terminetur & ambiguitas sopiatur. Quae cum ita sint, adversus Orientales nihil statuere vos oportet, aut si aliquid volueritis contra eosdem praedictis absentibus definire, id quod fuerit usurpatum irrito evanescent effectu. Non enim illa vires habere poterit definitio, cui nostra statuta testantur jam nunc robur & copiam denegari. Quae cum ita sint, moderatione religionis venerabilibus Antistitibus consentanea debetis veneranda perficere, ut id quod religio postulat, explicetur, & quod audiri prohibet ratio, nullus usurpet. Divinitus vos servet per multos annos, Parentes K. DAT. VI. KAL. JUNIAS EUSEBIO ET HYPATIO COSS.

XIII. *Probatum a Catholicis fides Nicæna.*
Paruerunt ipsi quidem nihil de Orientalibus decernentes, nisi quod isti diversa ab illis statuerunt, licet nullam de illis habuerint mentionem. Orthodoxi vero promulgata ab Arianis in Concilio sua ipsorum perfidia, qua convellebatur professio Nicæna, qua & condemnatus est Osius, pro viribus obniti coeperunt, nihil antiquius habentes, quam ut bene statutum fidei symbolum confirmarent, Arianamque haeresim iterum condemnarent, eamque sequentes anathemate profligarent, nam audi Athanasium (a) &.

Omnes ergo Episcopis ita suffragiis inter se consentientibus, illis ex adverso abnuentibus, ac proinde ut inscitis, dolosis, ac potius haereticis condemnatis, totum Concilium suis calculis Nicænam Synodum approbavit, & eam ad omnia sufficere judicavit: Ursacium vero, & Valentem, Germanium, Auxentium, Cajum, Demophilum haereticos pronuntiavit; & contra eos submotos ab Ecclesia, ut non vere Christianos, litteras scripserunt. Ipsa autem sententia a Synodo prolata adversus hos, recitatur ab Athanasio, quae sic se habet (c):

XIV. *Sententia Synodi.* *Quamdiu par & possibile erat, fratres carissimi, Catholica Synodus, & sancta Ecclesia, sua patientia & tolerantia pertulit indigne Ursacium, & Valentem, Cajum, Germanium, & Auxentium: qui alias alia sentientes, omnes Ecclesias perturbant; & nunc in presentia ausi sunt haereticas sententias Orthodoxae fidei asserere, & Nicænam Synodum hostem Arianæ haeresis demoliri; suamque, sed peregrinam & alienissimam a sanctissima Ecclesia, fidem conscriptam promulgare; quam nos recipere, nefarium putavimus. Qui cum jampridem haeretici essent, etiam nunc deprehensi sunt contraria sentire: quos ad communionem nostram accedere prohibuimus; eosque in presentia, nostris verbis condemnantes, a cætu Fidelium rejicimus. Vos item quod videbitur de istis statuere, ut uniuscujusque cognitio*

* copiam.

(b) Athan. lib. de Synod. Probatur a Catholicis fides Nicæna.

(c) Athan. de Synod. XIV. Sententia Synodi.

ex sua subscriptione robur habeat. Unanimiter nos Episcopi dicimus. Prædicti isti inimici detrahantur ab Ecclesia, ut Catholica Ecclesia in pace permaneat. Hactenus sententia ab Episcopis omnibus Catholicis subscripta. Subdit Athanasius:

XV. Et hæc quidem Arimini acta celeriter istiusmodi finem acceperunt. Nemo enim ibi defuit, sed omnes concorditer sua iudicia conscripserunt, & Arianos rejecerunt. His peractis, decernitur legatio ad Imperatorem Constantium; legatiq; Synodales litteras dederunt (ut idem ait Athanasius) Romana quidem lingua, sed in Græcam linguam, quoad fieri potuit, ad istum modum interpretatas. Hæc Athanasius; eadem quoque Sozomenus (a) ex ipso (ut apparet) Athanasio desumpta. Recitat eandem etiam fidei formulam Socrates (b), sed alia plane translatione. Sed accipe quæ habentur apud Sanctum Hieronymum libro de Synodo Ariminensi posteriori, his verbis (c):

(a) Sozom. l. 4. c. 16.

(b) Socrat. l. 2. c. 29.

(c) Hieron. frag. l. 2. p. 45. 46.

XVI. Definitio Catholica legitima Conc. Ariminensis.

Incipit Definitio Catholica habita ab omnibus Catholicis Episcopis, priusquam per terrenam potestatem territi, hereticorum consortio sociarentur in Concilio Ariminensi.

Sic credimus placere omnibus posse Catholicis a symbolo accepto nos recedere non oportere, quod in collatione apud omnes integrum recognovimus; nec a fide recessuros, quam per Prophetas a Deo Patre per Christum Dominum nostrum, docente Spiritu sancto, & in Evangelis & in Apostolis omnibus suscepimus, ut per traditionem Patrum secundum successionem Apostolorum usque ad tractatum, apud Nicæam habitum contra hæresim, quæ tunc temporis exsurrexerat, positum nunc usque permanet. Quibus omnibus nec addendum aliquid credimus, nec minus posse manifestum est. Placet ergo nihil novum fieri: substantiæ quoque nomen & rem a multis sanctis Scripturis insinuatam mentibus nostris, obtinere debere sui firmitatem. Quam rem cum suo nomine Ecclesia Catholica, cum doctrina Deifica semper confiteri & profiteri consuevit. Subdit auctor: Huic definitioni omnes in unum Catholici conspirantes subscripserunt.

XVII. Traditionis Patrum Violatores damnati.

Eodem in Concilio postquam statutum est, nihil debere paternam minui traditionem, etiam qui contra hanc veniebant, omnium in unum conspirantium spiritali voce sunt damnati. Cujus tractatus hoc est exemplum. Eusebio & Hypatio Cos. duodecimo Kalen. Augusti.

Cum apud locum Ariminensem Episcoporum Synodus fuisset collecta, & tractatum fuisset de fide, & sedisset animo quid agi deberet, Gracianus Episcopus a Calcedixit: Quantum dicunt, FF. CC. Catholica Synodus patientiam habuit & piam Ecclesiam totiens exhibuit juxta Ursacium & Valentem, Germinium, Gajum, qui totiens mutando, quod crediderunt, omnes

Ecclesias turbaverunt, & nunc conantur hereticum animum suum inferere animis Christianis: subvertere enim volunt tractatum habitum apud Nicæam, qui positus est contra Arianam hæresim, & cæteras. Attulerunt nobis præterea conscriptam a se fidem quam recipere nos non licebat. Jam quidem heretici antehac nobis pronuntiata sunt, & multis diebus est comprobatum: quos & ad nostram communionem non admisimus, voce nostra damnantes eos presentes. Nunc iterum quid vobis placet, iterum dicite, ut singulorum subscriptione firmetur. Universi Episcopi dixerunt: Placet ut heretici SS. damnentur, quo possit Ecclesia fide inconcussa, quæ vere Catholica est, in pace perpetua permanere. At non solum hoc præstiterunt Catholici, sed firmata fide Nicæna, & damnatis ejus adversariis, damnationem ejusdem hæresis & aliarum apposuerunt, cui hujusmodi habetur præfixus titulus (d):

(d) Apud eundem li. posteriori de Synod. Arim. ex C. Devent. prodita.

Damnatio blasphemæ Arii & expositio integræ, & Catholice fidei, quam Catholici in tractatu Ariminensi firmaverunt & manu sua subscripserunt.

Blasphemæ Arii, licet antehac fuerint damnata, latebant tamen occultæ, quia eum blasphemasse ignorabatur. Verum favente Deo, procuratum est, ut constitutis nobis apud Ariminum, ejus pestifera hæresis repeteretur. Et ideo simul cum ejus blasphemis omnes quoque hæreses, quæ antehac exsurrexerunt contra Catholicam & Apostolicam traditionem, sicuti jamdudum damnata sunt præteritis Conciliis, & diversis in locis, nos quoque damnamus, & anathematizamus eos, qui dicunt filium Dei nullis extantibus, & de alia substantia, & non de Deo Patre natum, Deum verum de Deo vero.

XVIII. Blasphemæ damnata.

Et si quis Patrem & Filium duos Deos, hoc est, non nota duo principia dixerit, & non Patris & Filii unam Deitatem profiteatur, anathema sit.

XIX.

Si quis Filium Dei creaturam vel facturam dixerit, anathema sit.

Si quis Deum Patrem ipsum de Maria Virgine natum, eundemque Patrem & Filium dixerit, anathema sit.

Si quis Filium Dei de Maria initium sumpsisse dixerit, vel fuisse tempus quando non erat Filius, anathema sit.

Si quis Filium Dei non vere inenarrabiliter de Deo Patre natum, sed adoptivum Filium dixerit, anathema sit.

Si quis Filium Dei aut temporalem, aut hominem solum, & non ante omnia secula de Deo Patre natum profiteatur, anathema sit.

Si quis Patris, & Filii & Spiritus sancti unam personam, aut tres substantias divinas dixerit, & non perfectæ Trinitatis unam Deitatem profiteatur, anathema sit.

Si

Si quis Filium Dei esse ante omnia quidem secula, & non ante omne omnino tempus, ut ei tempus assignet, anathema sit.

Si quis creata omnia non per Verbum, sed sine eo vel ante eum facta dixerit, anathema sit.

Si quæ autem aliæ blasphemæ Arii, vel cujuslibet repertæ fuerint, similiter anathematizamus. Hactenus ibi. His autem a Synodo Catholica definitis, visum est omnibus Orthodoxis de his certiorum reddere Imperatorem, ad ipsumque Synodalem epistolam scribere, quod & naviter præstiterunt. Exemplum autem epistolæ Synodalis ad Constantium Augustum apud Athanasium (a) sic se habet:

(a) Athan. de Synod. XX. Litteræ legitime Synodi Arimin. ad Constantium.

Dei jussu, tuoque pio edicto parentes, quæ olim dogmatibus tradita ita esse, ut tradita sunt, nostris suffragiis stabilienda judicavimus. Nam Ariminum ex omnibus ad Occidentem positis Civitatibus in unum convenimus, ut fides Catholica Ecclesie cognosceretur, & qui alterius opinionis essent, manifesti fierent. Ibiq; post longam deliberationem optima visa est ea fides, quæ hactenus usque a priscis temporibus perduravit; quam & Prophetæ, & Evangelistæ, & Apostoli per Dominum nostrum Jesum Christum prædicaverunt, qui est tui Imperii custos, & tuæ valetudinis defensor. Statutum est igitur, ut eam retinentes coleremus, & colentes usque ad finem conservaremus. Indecens enim & nefarium, aliquid ex recte & juste decretis, & ex rebus Nicææ publice cum illustrissimo Principe Constantino patre tuo per accuratam deliberationem consiliis immutare velle: in quibus tanta doctrina est & prudentia, ut ea ubique de prædicata ad omnium aures animosque pervenerit, quæ sola hostis & interfectrix Ariane hæreseos, & per quam non illa sola, sed & reliquæ hæreses sublatae sunt, in qua certe & adedere aliquid, temerarium est, & auferre periculosum: quorum si alterutrum fiat, erit hostibus quilibet agendi libera facultas.

XXI. De damnatione Ursacii, & Valentis.

Atque ea de causa Ursacius & Valens jam pridem socii & adscriptores Ariani dogmatis, a nostra communione sententia data, segregati fuerunt: quam ut denuo reciperarent, de peccatis suis, in quibus se conscios agnoscebant, penitentiam veniamque postularunt, ut eorum syngraphæ restantur; & ob id illis venia gratiaque delictorum facta est. Hæc autem per id temporis facta sunt, cum Mediolani Synodus in consessum ibat, presentibus ibidem Romana Ecclesia presbyteris: fuitque proinde nobis persuasissimum, iniquum esse, cum Imperator Constant ab obitu suo dignus omni memoria hanc fidem omni cura & diligentia conscriptam promulgarit, tum demum ex quo ille baptizatus, ex hominibus in requiem sibi debitam translatus.

Ann. Ecl. Tom. IV.

est, aliquid novi in ea fide moliri velle, & tot sanctos confessores & martyres hujus placiti scriptores auctoresque contemnere; qui pro veteri lege, rituque Ecclesie, in ea sententia permansere, quorum fidem Deus per Dominum Jesum Christum in tempora tui Imperii contulit; per quem ita late regnas, ut etiam nostro Orbi imperes.

XXII. De inconstantia Ursacii, & Valentis.

Verum denuo miseri isti deplorati animi, nefario ausu impie sententiæ sese præcones ostendunt, & omnia veritatis decreta convellere nituntur. Eo enim tempore quo pro tuo edicto Synodus cogebatur, ipsi fraudis suæ consilia denudavit: conati enim sunt per Ursacium, & tumultum, cum sociis istius factionis, Germinio, Auxentio, Cajo, contentiones discordiaque seminantibus, novas res facere. Quarum doctrina una eademque omne genus blasphemiarum superat. Ubi autem viderent, non esse ibi homines ejusdem studii, neque qui illorum pravæ sententiis adscriptarentur, in nostrum consilium se transtulerunt, ut viderentur aliud quippiam scribere; sed ipsi non ita diu postea animum suum ostenderunt. Ne igitur res Ecclesiastica in eadem molestias cadant, neve turbatio & tumultus denuo omnia involvat & confundat; constanter visum est, olim decreta pro legitimis inconcussa servanda, & istos a nostra communione submovendos esse.

XXIII. De legatione ad Constantium missa.

Atque ideo legatos nostros ad tuam equitatem misimus, qui tibi sententiam Synodi ex epistola ostenderent: idque legatis nostris ante omnia mandatum est, ut veritatem priscis & justis rerum allegationibus probarent; & tuæ sanctitati ostenderent, quod non, quemadmodum Ursacius & Valens inquirunt, pax futura sit, si aliqua ex rebus justis subvertantur. Nam quomodo pacifice agere poterunt, qui pacem tollunt? sed potius inde contentionem turbationemque tum reliquis Civitatibus, tum Romanæ urbi oborturas esse. Quapropter supplicamus tuæ humanitati, ut benignis auribus & sereno vultu nostros legatos intuearis, neque ad contumeliam mortuorum aliquid novi induci permittas; sed nos suas institutis decretisque majorum permanere, quos magno ingenio, prudentia, & Spiritu sancto omnia fecisse, asseveravimus. Certe res novæ, quas isti moliantur, credentibus incredulitatem, incredulis credulitatem inducunt.

XXIV. Episcoporum perunt missio.

Iterum te nostris supplicationibus convenimus, ut jubeas Episcopos peregre commorantes, quos & gravitas ætatis & paupertas affligit, quam facillime in patriam deduci; ne Ecclesie, absentibus Episcopis, deserte relinquatur. Id quoque nostris precibus addimus, quo nihil desit rerum priscarum, nihilque exuberet, sed omnia firma maneat, usque a temporibus beati Patris tui in hodiernum diem observata; ne nos

LIII nos

CHRISTI 359.

LIBERII PAP. 8.

CONSTANTII IMP. 23.

nos posthac vexari, & a nostris Diocessibus segregari permittas; sed ut Episcopi cum suis populis pacem ad preces cultusque divinos & otium habeant, orantes pro tuo Imperio, salute, & pace, quam tibi in perpetuum Divinitas largiatur. Nostris porro legati, subscriptiones, salutationesque Episcoporum afferunt, qui tuam sanctitatem de hac causa ex ipsis sacris litteris edocebunt. Hucusque Synodalis ad Constantium epistola, in qua apud alios mendose (ut superius alia dictum est occasione) legitur circa medium, Constantinus, pro Constante. Hic litteris acceptis, decem ex Synodo profecti sunt legati ex parte Catholicorum ad Imperatorem, totidemque (ut ait Severus a) missi fuerunt ab Ariani, quod & litteræ Constantii ad eos reddite indicant. In titulo autem dictæ Synodalis epistolæ ad Constantium Imperatorem nequaquam Orthodoxi Patres inscribere voluerunt Constantium æternum, ut Ariani facere consueverant: quod & Sozomenus tradit (b), qui & hæc subdit:

(a) Sever. l. 2.

(b) Sozom. l. 4. c. 16. ibid. c. 18.

XXV. Imperator Constant. detinet Legatos.

(c) Theod. l. 2. c. 19. in fine.

Ursacius autem & Valens legatos a Concilio missos prævertentes, formulam fidei quam in Concilio perlegerant, Imperatori ostendere, Conciliumque falso insimulare cœperunt. Imperator vero graviter propterea fortasse commotus, quod formulam fidei, quæ se præsentem Sirmii confirmata fuisset, rejecissent: hos duos in magno honore habere, legatos autem Concilii contemnere, eosque longa mora fatigatos negligere. Tandem vero, licet serius, scripsit ad Concilium, excusatione pro se allata, quod iter quoddam necessarium, quod quidem esset jam ad barbaros suscepturus, ipsum districtum teneret, & propterea se non potuisse legatos illius videre: itaque dedisse eis mandatum, ut Hadrianopoli ad suum reditum expectarent, uti cum Reipub. negotia recte constituta essent, animo a curis vacuo, illorum legationem audiret, diligenterque cognosceret: nam oportere eum, qui de rebus divinis disceptaret, animum ab aliis rebus penitus habere liberum: hæc fere ad Concilium scripsit Imperator. Isthæc quidem omnia consilio legatorum Arianorum: Quod propterea ab istis (inquit Theodoretus c) factum est, quod putabant Episcopos, quia longinquam moram agre essent laturos, desideraturique ad urbes sibi commissas redire, coactos fore, vallum, quod contra hæresin struxerant, subvertere disturbareque. Sed frustra hic conatus ab illis susceptus est: nam generosi illi fidei propugnatores aliam de novo scribere ad Imperatorem epistolam, oravereque ut tum reciperet legatos, tum ipsos a Concilio dimitteret; quam epistolam in historia etiam inferam. At quoniam illa post litteras a Constantio ad eos missas data est, hic primum epistolam Imperatoris ad eos scriptam describemus, quæ sic se habet (d):

ratoris ad eos scriptam describemus, quæ sic se habet (d):

Constantius Victor & Triumphator Augustus, omnibus Episcopis, qui sunt Arimini coacti, salutem.

Quamquam vestra sanctitati minime obscurum est, nos maximam curam divinæ & venerandæ religionis Christi semper habuisse: tamen viginti Episcopos, quos vestra prudentia ad legationem vestram ob eundam missis, hoc tempore ad nostrum conspectum admittendi, otium non erat; nam expeditio, quam contra barbaros in præsentia suscepimus, nos districtos tenet; & par est (uti nobis) ut ei, qui sit sacrosanctæ religionis negotia tractaturus, animus ab omni cura & perturbatione liber sit. Proinde Episcopis mandavimus, ut Hadrianopoli nostrum reditum expectent: uti, cum ea, quæ ad Reipub. pertinent, rite procurata fuerint; illa deinceps, quæ sunt nobis proposituri, diligenter audire expendereque possimus. Vestræ autem gravitati interea ne molestum sit, eorum reversionem expectare; ut cum redierint, nostraque retulerint ad vos responsa, illa quæ sunt ex usu Ecclesiæ Catholicæ futura, possitis ad exitum perducere. Hucusque Constantius ad Synodum Arimini congregatam. Has litteras cum accepissent Episcopi, qui scilicet erant e partibus Catholicorum, hoc modo ad Imperatorem rescribere (e):

(d) Apud Socrat. lib. 2. c. 29.

XXVI. Constantii litteræ ad Concilium Arimense.

(e) Apud Socrat. lib. 1. c. 20.

Tuæ clementiæ litteras accepimus, Imperator sanctissime; ex quibus didicimus, tibi propter necessaria Reipub. negotia, eo tempore non satis suppetuisse otii legatos nostros in conspectum tuum admittendi; nobisque in mandatis dare, ut illorum reditum usque eo expectemus, quoad tua prudentia intellexerit ea, quæ sunt a nobis convenienter majorum nostrorum institutis decisa decretaque. Cæterum jam per hæc litteras constemur, tibi que confirmamus, nos a nostro proposito & sententia nequaquam discessuros: Legatis etiam nostris idem imperavimus. Quamobrem rogamus te, ut placido vultu litteras hæc, a nostra modestia ad te perscriptas, legendas cures: quin etiam ea, quæ nostris legatis obeunda imposuimus, aequi bonique consulas. Illud præterea tua benignitas ista nobiscum intelligit, quam tristis & acerba res sit, tot Ecclesias, in tuis istis beatissimis temporibus, Episcopis suis destitutas esse: & propterea tuam clementiam iterum atque iterum obtestamur, Imperator Augustissime, ut ante hyemis asperitatem (modo tuæ pietati ita visum fuerit) nobis ad nostras Ecclesias revertendi facultas potestatem, quo possimus Deo Patri omnipotenti, & Domino ac Salvatore nostro Christo Filio ejus unigenito, pro tuo regno consueta preces cum populo fundere, sicut & ante semper fecimus, & adhuc facere

CHRISTI 359.

LIBERII PAP. 8.

CONSTANTII IMP. 23.

XXVIII. Constantii Nicææ Thraciæ parat Synodum.

(a) Theod. lib. 2. c. 22.

Haec non desistimus. Hactenus Orthodoxorum litteræ ad Constantium Imperatorem. Sed quid interea a Constantio & legatis Arianorum ad obruendam Nicænam Catholicam fidem actum est? Ridiculum quidem, sed tamen valde temerarium illud excogitatum commentum fuit, ut Nicææ Thraciæ, qui illic aderant, conveniret Episcopi, jussu Imperatoris, ibique novam fidei formulam ex ejusdem Constantii sententia scriberent, quam æque Nicænam appellarent: hæc enim his verbis Theodoretus (a) recenset: Hac epistola ex Synodo Ariminesi ad Imperatorem allata: Ariani, cum ejus animum ad iracundiam concitassent, perficiunt, ut plerique Episcopi Nicæam Thraciæ urbem invitati traducerentur: quorum partem propter animum simplicitatem callide circumveniendo, partem minis deterrendo impellunt, ut eadem machina ad pietatem oppugnandam utantur, quam ipsi jam pridem excogitarant: nimirum ut has voces, Substantia, & Consubstantialis, ex fidei formula extirpent, inque earum loco, Similis, ponant. Fidei autem formulam ab istis editam, non ut quæ recte se habeat, sed ut quæ factionem Arianam manifesto coarguat, hoc loco citare est animus: qua tamen impii hujus nostræ ætatis hæretici non contenti sunt; sed pro hac voce, Similis, vocem, Dissimilis, usurpare non verentur. Credeamus in unum & solum verum Deum, &c. Contentiens est per omnia Sirmianæ teritiæ recitata in Concilio Ariminesi; nisi quod hæc illa id minus habet, quod etiam ibi dicitur Filius per omnia Patri similis; hic vero tantum, Patri similis, quod ex sententia Valentis factum est, istud ipsum olim tentantis in Concilio Sirmiensis, ut diximus; cui tunc ipsemet Constantius Imperator fuerat refragatus.

XXIX. Ariani in deterius prolapsi.

(b) Hilari. frag. lib. 2. pag. 5. 6.

XXX. Germinii Semiariani Professo Fidei adversus Arianos.

Vides, quibus lapsibus Ariani, a fide Catholica semel excidentibus, præcipites deferantur ad ima, abjicientes primo vocem Consubstantialis, ut exoticam & peregrinam, contenti verbo Substantiæ; sed & hanc ablegantes, Per omnia similis, appollere; modo vero tantum, Similis; ac denique, Omnino dissimilis; atque proinde dixerit impius non tantum in corde suo, sed (quod majoris procaciæ est) scriptis suis, Non est Christus Deus. Quod non solum Orthodoxis visum est execrandum, sed hæreticis ipsi Orientalibus, qui Semiariani dicebantur, quorum Germinius præfens adversatus, diversam ab illis scripsit fidei professionem, quæ extat apud librum S. Hilarii Fragmentorum, ejusmodi inscriptione præposita (b): Incipit epistola Germinii adversus Arianos, qui jam subscripserant in Concilio Ariminesi, scientes quod male fecerunt. Ego Germinius Episcopus credo & profiteor esse unum verum Deum Patrem &

sernum omnipotentem; & Christum Filium ejus unicum & Dominum nostrum, de vero Deo Patre verum Dei Filium ante omnia genitum, Divinitate, charitate, majestate, virtute, claritate, vita, sapientia, scientia Patri per omnia similem, utpote perfectum de perfecto genitum. Susceptionem etiam hominis ex virgine Maria, sicut Propheta futurum prædixerant, & Evangelicæ atque Apostolicæ voces completum docent. Passiones quoque ejus & mortem & resurrectionem & in caelis ascensionem suscipimus, credimus, prostremur; & quod in fine mundi de caelis descensurus sit judicare vivos & mortuos, & reddere unicuique secundum opera ejus. Et in Spiritum sanctum, id est, Paracletum, qui nobis a Deo Patre per Filium datus est. Explicit.

Sed & qui in Oriente erant Semiariani Episcopi, ubi audierunt decem legatos ad Constantium missos, pro confirmatione perfidiæ ab ipsis Arimini constitutæ, statim his pro viribus resistere laborarunt: quorum in hanc sententiam, hoc tempore, data reperitur epistola, cum notis exhibita ab edito volumine Hilarii Fragmentorum, quam hic tibi describimus: sic enim se habet (c).

XXXI.

(c) Hilari. frag. lib. 1. pag. 51. 52.

Dilectissimis fratribus Ursacio, Valenti, Magdonio *, Megasto, Gajo, Justino, Optato, Marciali, & cæteris Arimenesibus Synodi legatis, Sylvanus, Sophronius, Episcopus in Orneo, Herodianus, Patricius, Heliadius, Theophilus, Theodorus, Eumacius *, Didymion, Ecdicius, Arsenius, Pasumaticus, Valentinus, Eucarpus, Leontius, Portianus *, & Mucarius in Domino, salutem. Unitati & veræ paci studentes, & ex Synodi mandato hæresi revertentes, manifesta fieri vobis ea quæ circa Ecclesiam aguntur, justum putavimus, ne ignoratio vos socios tantæ impietatis efficeret. Et quamquam non cessare vos arbitremur, non sine totius Synodi legatis, Episcoporum scilicet numero fere multo amplius centum nunc usque ingressu hujus Ecclesiæ nosmet ipsos abstinere: ob quod instructos etiam vos esse volumus, ne penitus dominans jam intra Ecclesiam hæresis invalescat, quæ Dominum nostrum Jesum Christum vere Filium Dei unigenitum, Deum de Deo Patri similem ausa est denegare: ita quæ prædicationes blasphemæ de unigenito Deo essentialiter ab his prædicetur, cognitum haberetis. Nam & pissimo Imperatori Constantio hoc ipsum probavimus, & anathematizari hæc omnia commotus religiosissime voluit. Dolus autem hic paratur, ut Aetius auctor hujus hæresis ipse potius, quam hæc impio dicta damnentur, magisque in hominem quam in doctrinam sententia lata esse videatur. Monemus ergo vos, fratres, ut hæc diligenter tractetis, detis que operam ut fides Catho-

Episcopus in Orneo, miantiano adrianos Epistola. * Eumacius. * Protadius.

lica maneat. Ceterum non ambigit charitas vestra, universa ita ut geruntur, Occidentalibus esse Ecclesiis nuncianda. Optamus vos fratres, in Domino bene valere. Hactenus Semiariani ad legatos ab Arianis ex Ariminensi Concilio ad Constantium missos. Sed tantum abest ut quicquam isti profecerint, ut haeresim confirmare etiam mentito nomine laborarent. Quod enim scirent apud omnes Orthodoxos Nicenam fidem magno haberi pretio, altisque fixam radicibus manere apud eos penitus inconvulsam, hoc quod dictum est, addiderunt, ut suam ipsorum professionem haereticam, Nicenam fidem aliquo saltem, vel mentito colore appellare possent, ejusmodi extemporaneum coegerunt Nicææ Thraciæ Conventiculum, ut superius est demonstratum.

XXXII. De eorum quoque consilio Nicææ Thraciæ conveniendi, hæc Socrates (a): Fidei formulam, quæ Arimini perfecta erat, in Græcum sermonem (sicuti antea scripturam) conversam, cepit Ursacius ratam facere, publicare, tamquam ex generali Concilio editam præconis celebrare, & fidem Nicææ stabilitam appellare; eo plane animo, ut homines imperitos, ac simplices, nominis similitudine in errorem raperet. Nam illi eam putabant fidem fuisse, quæ Nicææ urbis Bithyniæ erat olim confirmata. Verum istud commentum illis non magno adjumento fuit: nam non longo post tempore patefactam est, illicque ipsi ludibrio habiti.

XXXIII. Sed lasciuosum illud tunc accidit, quod testatur Severus (b), legatos illic otiose agentes, a Constantio detentos, ab eodem quoque esse compulsos ad Arianorum perfidiam subscribendam, atque cum ipsis (proh nefas!) communicandum. Ceterum autem fuisse eos ætate juniores, & parum cautos, idem auctor affirmat: sicque eos suæ ipsius communionis participes redditos Constantius dimisit, ut Ariminum, ubi expectabant Episcopi, redirent. Quanta vero fuerit Constantii persecutio, ex his plane metiri licet, quod ei cesserit consolidata in fidei Catholicæ confessione senectus in Osiro, sed & juvenum legatorum ex quadringentis fide præstantium delectorum infra Constantiam, adeo turpiter fuerit inclinata. De eadem vi Episcopis illata ad hanc stabilendam perfidiam, ita in Auxentium S. Hilarius

(c) Hilari. in Auxentium. (c): Nam primum ea quæ Nicææ Thraciæ omnium impictas ex se exolevisset, sancta esse restatur; vim scilicet illatam Episcopis, fidem veræ esse confessionis affirmans. De eadem quoque vi adhibita sic Athanasius (d): Qui (inquit) Arimini exau-

(d) Athan. epist. ad African. torati erant, profugientes ad Constantium, operam dedere, ut ii, quorum sententia ceciderant, quam indignissime haberentur, minaque adderentur, ne in suas

paracias discederent: quibus etiam vim in Thracia per hiemem intulerunt, quo eos cogere ad res novas; quas ipsi moliebantur, suscipiendas, &c. Extant in nuper edito volumine S. Hilarii fragmentorum, in posteriori libro hæc, ex Actis Conventus Nicææ Thraciæ, de prævaricatione legatorum, qui missi sunt ab Orthodoxis, quibus ejusmodi inscriptio præposita legitur (e).

Gesta ubi prævaricati sunt Episcopi legati a fide vera, incipiunt.

Eusebio & Hypatio Coss. sexto Idus Octobris.

Dum confedisent Episcopi mansonis Nicææ, quæ ante hæc Ustodizo vocabatur in Provincia Thracia, Restitutus, Gregorius, Honoratus, Athenius, Iginus, Justinus, Priscus, Primus, Taurinus, Lucius, Mustacius, Urbanus, Honoratus, Solator, Restitutus Episcopus Carthaginis dixit: Scit prudentia vestra confacerdotes sanctissimi, quod cum apud Ariminum de fide tractatus haberetur, contentio sic dissidium fecerat, ut de sacerdotibus Dei, immittente Diabolo, discordia fieret, atque exinde factum fuerit, ut in fratres nostros ego Restitutus & pars Episcoporum, quæ sequebatur Ursacium, Valentem, Germinium & Gaium quasi in auctores mali intellectus sententiam promoveremus, id est, ut a nostra communione segregarentur: Sed quia in cominus positi universa tractavimus, & universa discussimus; invenimusque quod nulli displicere debeat, id est, fidem in his Catholicam, juxta professionem suam, cui & nos subscripsimus omnes, neque unquam hæreticos fuisse. Et ideo quia pacis concordia apud Deum res est maxima, placuit ut communi consensu nostro omnia quæ apud Ariminum tractata sunt, in irritum deducantur, & communicio eorum, Deo favente, integra conveniret, nec quisquam in dissidium remaneat, quod eos aut maculare possit aut debeat. Et ideo, ut dixi, quia presentes sumus, unusquisque debet dicere, an dictum sit, quod profecutus sum, & manu sua subscribere. Ab universis Episcopis dictum est: Placet; & subscripserunt: Pergit auctor collectionis.

XXXVI. Quæ sit autem fidei confessio, cui postea subscripserunt, quam etiam Valens secum in Ariminum pertulit, ex infrascripto recognoscis.

Incipit exemplum fidei epistolæ missæ ad Constantium Imperatorem a perfidis Episcopis.

Domino merito gloriosissimo, victoriosissimo Augusto Constantio, Synodus Ariminensis Orientalibus consentiens, id est, Migdonius, Megastius, Valens, Epictetus, & ceteri qui hæresi consenserunt.

Illustrati pietatis tuæ scriptis, maximas Deo retulimus & referimus gratias, quod

(e) Hilari. frag. lib. 2. pag. 36. 37. XXXV.

XXXVI.

Perfidiorum Episcoporum ad Constantium litteræ.

quod nos beaveris, intimans nobis illa, quæ cum discursione pietatis tuæ facere deberemus, ne quis Usiæ, vel Omoulii nomina Ecclesiæ Dei ignota aliquando nominet, quod scandalum inter fratres facere solet, plurimum gratulati sumus, quia id quod tenebamus, recognovimus. O nos beatos quibus occurrit tanta felicitas, ut cognitione tuæ pietatis ceteris qui hæc nomina pro Deo, & Dei Filio assumere solent, modum acceperint revicti! Nos igitur reddentes obsequium clementiæ tuæ, quod coram veritatis status eluxit, quæ quod nesciat vinci, & obtinuit victoriam, ut indignum hæc nomen, quod nusquam in legibus sanctis scriptum est, jam a nullo dicatur. Unde oramus pietatem tuam, quoniam in eo loco, ubi Synodus gesta est, unde responsum per nostros legatos dedimus, adhuc detinemur: jubeat nos qui integram in Orientalibus doctrinam retinemus, jam ad nostras plebes dimitti, ut ex hac parte appareant amatores veritatis, qui Deo non mutant nomen, nec cum eis qui perversa doctrina infecti sunt, diutius nos qui veritatem Catholicam tenemus, detineamur.

XXXVII. Unde impense oramus, domine, pietatem tuam ante Deum Patrem & Dominum nostrum Jesum Christum Deum & Dei filium, facias nos qui subscripsimus sanctæ doctrinæ, recedentes ab Usiæ nomine, te impetrante, & jubeas nos ad nostras plebes dimitti, ut lateat Ecclesiæ, quæ immutare nomina Dei & Filii ejus non admittit, in totum imperio tuæ virtutis & gloriæ, cui tantum Divinitas contulit, ut appareat * dicationis sacrilegis jam Usiæ, & Omoulii nomina recedant, quæ in divinis Scripturis de Deo & Dei filio non inveniuntur scripta: Subveni, pie Imperator, Dei summi cultoribus: Subveni eis qui per Christum Dei Filium, Deum Patrem omnipotentem orant. Subveni eis, qui iudicio tuo devotus * offerunt omnes, qui nesciant colere nisi Deum Patrem, per Dominum nostrum Jesum Christum gloriæ ejus Filium. Et præcipue, Domine Imperator, ad nostras nos plebes remeare, datis litteris ad * hunc Præfectum Prætorii Taurum, quia & nos in prædicatione nominis Dei, Orientalibus & tuæ dispositioni plenum reddidimus obsequium * inbare in qua semper tenuimus, jam ad nostras plebes redire debemus. De hac autem re ad Archiepiscopos nostros Orientales, litteras dedimus, ut sciant hoc semper tenuisse, & in fide Catholica cum ipsis permanere. Domini pietas gloriosissimum te semper & ubique per omnia faciat vindicem, Domine piissime Imperator. Explicit. Sed quæ post hæc secuta sunt, audi ex Severo, qui restituta gestas Arimini fidelissime profecutus est in hæc verba.

* Ita dimissis legatis (inquit Severus a)

* offerunt omnes, qui nesciant colere nisi Deum Patrem, per Dominum nostrum Jesum Christum gloriæ ejus Filium. Et præcipue, Domine Imperator, ad nostras nos plebes remeare, datis litteris ad * hunc Præfectum Prætorii Taurum, quia & nos in prædicatione nominis Dei, Orientalibus & tuæ dispositioni plenum reddidimus obsequium * inbare in qua semper tenuimus, jam ad nostras plebes redire debemus.

* offerunt omnes, qui nesciant colere nisi Deum Patrem, per Dominum nostrum Jesum Christum gloriæ ejus Filium. Et præcipue, Domine Imperator, ad nostras nos plebes remeare, datis litteris ad * hunc Præfectum Prætorii Taurum, quia & nos in prædicatione nominis Dei, Orientalibus & tuæ dispositioni plenum reddidimus obsequium * inbare in qua semper tenuimus, jam ad nostras plebes redire debemus.

* offerunt omnes, qui nesciant colere nisi Deum Patrem, per Dominum nostrum Jesum Christum gloriæ ejus Filium. Et præcipue, Domine Imperator, ad nostras nos plebes remeare, datis litteris ad * hunc Præfectum Prætorii Taurum, quia & nos in prædicatione nominis Dei, Orientalibus & tuæ dispositioni plenum reddidimus obsequium * inbare in qua semper tenuimus, jam ad nostras plebes redire debemus.

XXXVIII. Ita dimissis legatis (inquit Severus a)

Imperator Præfecto Tauri mandatum dat, Legati reverti non recipiuntur. ut Synodum non ante laxaret, quam conscriptæ fidei consentire se omnes subscriptionibus profiterentur: ac si qui pertinacius obstiterent, dummodo is numerus intra quindecim esset, in exilium pellerentur. Sed regressis legatis, licet vim regiam causantibus *, denegata est communicatio. At lugubris casus incidit, dum exemplo legatorum quamplurimi alii ex Catholicis manus dederunt; nam subdit: E-nim vero compertis quæ decreta erant, major rerum & consiliorum perturbatio. Deinde paulatim plerique nostrum, partim imbecillitate ingenii, partim peregrinationis evicti, dedere se adversariis, jam post reditum legatorum superioribus, & Ecclesiam (nostris inde detructis) obtinentibus. Factaque semel inclinatione animorum catervatim in partem alteram concessum, donec ad viginti usque numerus nostrorum imminutus est; sed hi quanto pauciores, tanto validiores erant. Constantissimus inter eos hibeatur noster Fagadius, & Servatio Tungrorum Episcopus. Hos, quia minis & terribus non cesserant, Taurus Præfectus precibus aggreditur, ac lacrymans obtestatur, mitiora uti consulerent: Clausos intra unam urbem Episcopos jam septimum mensem agere: injuria hiemis & inopia confectis nullam spem reversionis dari: quis tandem esset finis? sequerentur plurium exemplum, auctoritatem sultem ex numero sumerent. Etenim vero Fagadius paratum se exilio, atque ad omne supplicium, in quo deponeretur, profiteri, se ab Arianis conceptam fidem non recepturum. Ita in hoc certamine aliquot dies tracti, ubi parum ad pacem proficiebant; paulatim & ipse infractor ad extremum proposita, conditione evincitur. Namque Valens & Ursacius affirmantes *, præsentem fidem Catholica ratione conceptam ab Orientalibus, Imperatore auctore prolatam, cum periculo repudiari: at quis discordiarum finis foret, si quæ Orientalibus placuisset, Occidentalibus displiceret? Postremo si quid minus plene præsentis fide editum videretur, ipsi adderent quæ addenda putarent; præbituros se in his, quæ essent adjecta, consensum.

Favorabilis professio * promissio. animis excepta, nec ultra nostri repugnare ausi, jam quoquo modo finem rebus imponere cupientes. Deinde concepta a Fagadio & Servatione professiones edi cepere; in quibus primum damnatur Arius, totaque ejus perfidia. Ceterum non etiam Patri æqualis, & sine initio, sine tempore Dei filius pronuntiatur. Tum Valens tamquam nostros adjuvans, subjecit sententiam, cui inerat occultus dolus; Filium Dei non esse creaturam, sicut ceteras creaturas. Fefellitque audientes fraus prof-

* deprecantibus.

* affirmabant.

XXXIX. * promissio. Lapsus Episcoporum in Concilio Arimini.

CHRISTI
359.LIBERII PAP.
8.CONSTANTII IMP.
23.

fectionis. Etenim his verbis, quibus similis esse ceteris creaturis Filius negabatur, creatura tamen potior tantum ceteris pronunciabatur. Ita neutra pars vidisse se penitus, aut victam putare poterat: quia fides ipsa pro Arianis, professiones vero postea adjectæ pro nostris erant, præter illam quam Valens subjunxerat, quæ tum non intellecta, sero demum adversa est. Hoc vero modo Concilium dimissum, bono initio fædo exitu est consummatum. Hactenus Severus.

XL. Sed videamus quæ S. Hieronymus ex Actis ejusdem Concilii Ariminensis recitat (a): Sub Rege (inquit) Constantio, Eusebio & Hypatio Consulibus, nomine unitatis & fidei infidelitas scripta est, ut nunc agnosceretur. Nam illo tempore nihil tam pium, nihil tam convicentis sermo Dei videbatur, quam unitatem sequi, & a totius mundi communione non scindi: præsertim cum superflua expositionis nihil jam sacrilegum præferret. Credimus, agebant, in unum verum Deum Patrem omnipotentem: hoc etiam nos confitemur. Credimus in unigenitum Dei Filium, qui ante omnia secula, & ante omne principium natus est ex Deo: natum autem unigenitum solum ex Deo Patre; Deum ex Deo, similem genitori suo Patri secundum Scripturas: cuius natiuitatem nullus novit, nisi qui solum eum genuit Pater. Numquid hic insertum est, Erat tempus quando non erat? vel De nullis extantibus creatura est Filius Dei? Perfecta fides est, Deum de Deo credere. Et natum agebant unigenitum solum ex Deo Patre. Quid est, natum? certe, non factum: natiuitas suspicionem auferebat creaturæ. Addebant præterea: Qui de cælo descendit, conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine: crucifixus a Pomio Pilato, tertia die resurrexit a mortuis, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, venturus iudicare vivos, & mortuos. Sonabant verba pietatem, & inter tanta illa præconia nemo venenum insertum putabat.

XLII. De Usæ vero nomine abjiciendo, verisimilis ratio præbebatur; quia in Scripturis, agebant, non invenitur, & multos simpliciores novitate sua scandalizat, placuit auferri. Non erat curæ Episcopis de vocabulo, cum sensus esset in tuto. Denique ipso in tempore, cum fraudem fuisse in expositione, rumor populi ventilaret; Valens Murdensis Episcopus, qui eam conscripserat, præsertim Tauro Prætorii Præfecto, qui ex iussu Regis Synodo aderat, professus est, se Arianum non esse, & penitus ab eorum blasphemis abhorrevit. Res secreta gesta opinionem vulgi non extinxerat. Itaque alia die in Ecclesia quæ est apud Ariminum, & Episcoporum simul, & laicorum turbis concurrentibus, Musonius Episcopus Provinciæ Byzantiæ, cui pro-

pter aetatem prima ab omnibus deferbatur, ita locutus est: Ea quæ sunt iactata per publicum, & ad nos usque perlata, aliquem e vobis sanctitati vestra legere præcipimus: ut quæ sunt mala, & ab auribus & a cordibus nostris abhorrevit debent, omnium una voce damnentur. Responsum est ab universis Episcopis: Placet.

Itaque cum Claudius Episcopus provinciæ Picensis, ex præcepto, omnium blasphemias, quæ Valentis ferebantur, legere cœpisset; Valens suas esse negans, exclamavit, & dixit: Si quis negat Christum Deum, Dei Filium, ante secula ex patre genitum: anathema sit. Ab universis consonatum est: Anathema sit. Si quis negat Filium Patri similem, secundum Scripturas; anathema sit. Ab universis conclamatum est: Anathema sit. Si quis dixerit creaturam Filium Dei, ut sunt cetera creatura; anathema sit. Similiter dictum est: Anathema sit. Si quis dixerit, de nullis extantibus Filium, & non de Deo Patre; anathema sit. Omnes conclamaverunt: Anathema sit. Si quis dixerit, Erat tempus, quando non erat Filius; anathema sit. In hoc vero cuncti Episcopi, & tota simul Ecclesia plausu quodam & tripudio, Valentis vocem exceperunt. Quod si quis a nobis factum putat, serinia publica scrutetur; plene sunt certæ Ecclesiarum arcæ, & recens adhuc rei memoria est; supersunt homines, qui illi Synodo interfuerunt; & quod veritatem firmet, ipsi Ariani hæc ita, ut diximus, gesta non denegant.

Cum ergo cuncti Valentem ad cælum laudibus tollerent, & suam in eum suspensionem cum penitentia damnarent; idem Claudius, qui supra legere cœperat, ait: Adhuc sunt aliqua, quæ subterfugerunt dominum & fratrem meum Valentem; quæ, si vobis videtur, ne quis scrupulus remaneat, in commune damnemus. Si quis dixerit, Filium Dei esse quidem ante omnia secula, sed non ante omne omnino tempus, ut ei aliquid anteferat; anathema sit. Dixerunt cuncti: Anathema sit. Multaque alia, quæ suspiciosa videbantur, ad pronuntiationem Claudii Valentis condemnantur: quæ si quis plene discere cupit, in Ariminensis Synodi Actis reperiet, unde & nos ista libavimus. His ita gestis, Concilium solvitur: læti omnes ad provincias revertuntur: idem enim Regi & bonis omnibus curæ fuerat, ut Oriens atque Occidens communionis sibi vinculo nefferentur.

Sed diu scelera non latent, & cicatrix male obducta, incocto pure, dirumpitur. Cœperunt postea Valens & Ursacius, ceterique nequitia eorum socii, egregie scilicet Christi sacerdotes, palmas suas iactare, dicentes, se Filium non creaturam negasse, sed similem ceteris creaturis. Tunc Usæ nomen abolitum est: tunc Nicæne

XLII.
Claudius
Episc. Picensis
parrat
foveam
lapsi.

Rursum
Claudius
Episcopus.

XLIII.
Detegunt
Ariani
propinatum
venenum.

CHRISTI
359.LIBERII PAP.
8.CONSTANTII IMP.
23.

æna fidei damnatio conclamata est. Inge-muit totus Orbis, & Arianum se esse miratus est. Alii igitur intra suam communionem remansere: alii ad eos confessores, qui sub nomine Athanasii exulabant, cœperunt litteras mittere: nonnulli inuitam societatem meliorum desperatione planxerunt: pauci vero (ut se natura hominum habet) errorem pro consilio defensaverunt. Periclitabatur navicula Apostolorum; urgebant venti; fluctibus latera tundeantur; nihil iam supererat spei, &c. Quæ autem inde sequuntur, post obitum Constantii acciderunt, nosque de iis suo loco.

XLIV. Sed quod ad hæc spectat, hic illud apposite dictum Apostoli jure optimo usurpabo (a): Quid enim, si quidam illorum non crediderunt? Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuavit? Absit. Quid inquam: num, quia Valens in hæreticum sensum verba illa detorsit, fiet, ut quadringenti Episcopi in optimam potioremque significationem eam sententiam interpretati, evaserint hæretici ex Catholicis? Absit: cum præsertim noscatur, quod explicatio illa Valentis, fuerit subdola potius cavillatio, quam quæ posset ex regula illa fidei interpretatio germana deduci. Nam in quam deteriorem sententiam potuit Valens verba deflectere: Si quis dixerit creaturam Filium Dei, ut sunt cetera creatura; anathema sit? Cum nihil sit, quod eam ob causam creatura super alias creaturas dici potuisset Filius Dei; de quo in eadem professione Valentis (ut ex S. Hieronymo recitavimus) ab eo appositum fuerit, eum nequaquam ex non extantibus, sed ex Deo Patre genitum, & ante omnia quæ concipi mente possint tempora, nec omnino fuisse tempus quando non erat? quæ quidem sententiæ omnes excludunt, ut Filius Dei, quovis modo accepta, dici creatura potuisset, cum omnem creaturam in tempore factam esse, affirmare oporteat. Inanis igitur fuisse videtur iactantia ac petulantia effrontis hæretici, dicentis, se Filium Dei non creaturam negasse, sed similem ceteris creaturis: qua quidem sententia, se primo versipellem atque dolosum in illis verbis pronuntiandis ostendit; dein de prorsus ineruditum, & inconstantem: imperitum, inquam, dum sensum ex verbis illis elicit contrarium plane ceteris ab ipso tunc pronuntiatis, atque confirmatis anathemate regulis: inconstantem, vero, cum una eademque fidei professione de Filii Dei coæternitate cum Patre affirmet & neget.

Cæterum sicut indignum est, tot Patres dista ex causa aspergere quavis levi macula hæresis: ita nihilominus reprehensione minime caruerunt, quod passi sint, si lentio sepeliri nomen *Substantiæ*, & vocem illam *Consubstantialitatis* in Nicæno

XLV.
In quo
deliquerint
patres
Concilii
Ariminensis.

Concilio stabilitam, tamquam ostentum & scandalum inferentem, omitti. Gravis quidem fuit illorum in eo culpa, quod colorato nomine pacis, non infiltrare impressis sanctorum Patrum vestigiis, & Catholicam fidem novis contextam verbis ab hominibus impietate ubique famosis, nimis incaute suscipere adacti sunt, ex quorum sententia, turpis facta est illa damnatione Nicænae fidei conclamatio; atque perinde ac iidem ipsi omnes verba illa æque ut ipsi essent quadam necessitate compulsi interpretari, in Arianam hæresin incidentes, fecissent una cum illis fidei veræ iacturam. Quod igitur ait S. Hieronymus, *Orbem ingemuisse, sequere Arianum esse miratum*; haud sic accipiendum est, ut quam adeo detestati erant, atque hactenus abominarentur, Arianam hæresin crederent se invitos nolentesque esse complexos, cum tamen non nisi volens quis effici possit hæreticus: sed quod in nova fidei regula, *Consubstantialitatis* nomine prætermisso, atque *Substantiæ* pariter ablegato, patefacto eam ob causam Arianis aditu ad invadendam Catholicam fidem, iidem visi essent Nicænae fidei proditores: disjecta enim munitione illa fortissima, qua Patres in Magno illo Confessu Nicæno summa industria adversus Arianorum impetus atque fallacias Catholicam fidem munissent; hostium negotium egisse videbantur, atque cum Arianis connivisse in dispendium confirmatæ ac traditæ a Patribus Catholicæ veritatis.

Sed tanto Catholicæ Ecclesiæ terræmotu, quo & montes ipsi e suis sedibus divulsi sunt, plane inconcussa mansit petra solidissima verbo Christi in fundamento firmiter collocata: Romani, inquam Antistitis Petri Apostoli successoris fides enituit; cum, ferme omnibus in hunc modum captivis adductis, ipse Romanus Episcopus se a novæ fidei subscriptione subtraxit. Testatur id S. Damasus Papa litteris, quas una cum aliis sanctis Episcopis ad Illyrici Episcopos dedit: in quibus inter alia hæc conscripta leguntur (b): (b) *Apud Numerus Episcoporum qui erant Arimini Theod. 1.2. in unum congregati, præiudicii vim habere non debet; præsertim cum formula illa composita sit, neque Episcopo Romano, cuius sententia præ ceteris omnibus expectanda erat, neque Vincentio, qui tot anni Episcopatum integre gesserat, neque aliis eisdem consentientibus: cumque etiam (quod est omnium maximum) illi ipsi, uti antea diximus, qui in fraudem illecti a veritate deflexisse visi sunt, & post ad meliorem mentem denuo traducti, plane testentur, hanc formulam sibi magnopere displicere.* Ita quidem Damasus, consentientia illis, quæ nuper sunt ex S. Hieronymo recitata. At quisnam hic fuerit Pontifex; certe quidem Liberium extitisse, ea quæ

XLVI.
Liberii
Papæ
prædicata
Constantia
pro
fidei
Nicænae
defensione.

quæ diximus superius persuadent, & quæ mox dicturi sumus, facile docent.

XLVII. Socrates (a) enim atque Sozomenus (b) post Ariminense Concilium, primum omnium Liberium tradunt ab Ecclesia exturbatum esse: licet Socrates erret, confundens exturbationem hanc cum exilio, in quod ante triennium (ut vidimus) a Constantio Mediolanum accersitus damnatus est. Diversam plane ab illa hanc fuisse Liberii vexationem, diversitas rerum, temporum, & personarum declarat: nam illud exilium inflictum est in Liberium a Constantio Mediolani, post Mediolanense Concilium, quod nolisset adversus Athanasium subscribere; hæc autem posterior Liberii exagitatio, non exilium fuit, sed simplex ab Urbe expulsio, Romæ facta per Valentem Episcopum Arianum, qui eam potestatem ab Imperatore acceperat, ejiciendi eos, qui Concilio Ariminensi subscribere recusarant. Sed & gravius in eo quoque errat Socrates, cum putat, tunc Felicem loco Liberii in Romana Ecclesia subrogatum; quem, omnium sententia, ante triennium constat in locum Liberii fuisse suffectum. Longe quidem accuratius Sozomenus Liberii res prosecutus est, dum ejusdem Pontificis duplicem vexationem recenset; priorem (c) scilicet (ut dictum est) post Mediolanense Concilium Mediolani factum, cum exilio ab eo damnatus, amandatus fuit in Thraciam, & Felix in ejus locum intrusus (d); posteriorem vero, cum Liberium post Concilium Ariminense ejus regulæ fidei subscribere renuentem Valens Episcopus mandato Imperatoris ab Ecclesia exturbavit.

XLVIII. Ex his etiam non Socrates tantum, sed & Rufinus (e) arguitur, qui nulla in rebus gestis enarrandis habita temporum ratione, eodem lapsus errore post Ariminense Concilium Liberii recenset exilium, atque Felicis subrogationem. Cæterum in hac ultima Liberii exturbatione neminem reperimus in locum ejus fuisse substitutum Episcopum, sed ab ipso Liberio Damasum presbyterum Vicarium esse relictum, quem a Felicis partibus stantem (ut demonstratum est) illo defuncto, Liberius una cum reliquis, concordia inita cum muneribus & honoribus recepit in clerum. Hæc quidem habent veterrima illa, antiquitate corrosa, in multis depravata, atque admixtione & additione aliqua labefactata Liberii Papæ Acta: ex quibus illud saltem non obscure significatur, Liberium exturbatum ab Urbe habitasse in cœmeteriis suburbanis, Novellæ & Ostiano nuncupatis: quem ibi positum Damasus, & alii ex clero Romano convenire solerent: ubi mansit usque ad Constantii obitum, qui contigit post annum sequentem; quando (ut testatur S. Hieronymus) reddita est

Libertus ab urbe, habitavit in cœmeteriis.

Pax Ecclesiæ, & ad propria exturbati Episcopi redierunt.

Nec vero est quod quis vexationem hanc Liberii, qua coactus est in suburbanis habitare, possit quoquo modo cum priore vexatione conjungere, qua constat, abruptum noctu ab Urbe, veloci cursu Mediolanum perductum esse: restitutus vero a Constantio nunquam in suburbanis commoratus est, sed (ut diximus) per Constantii ministros introductus quasi victor cum pompa in Urbem intravit: quamobrem moræ istæ in cœmeteriis Liberii ab Urbe extorris haud alii cuiquam temporari congruere possunt, quam exturbationi factæ post Ariminense Concilium. His igitur quæ sunt ex Damasi litteris recitata de Romano Pontifice, regulæ fidei Ariminensis subscribere renuentem, atque iis quæ ex Sozomeno sunt recentita de Liberii exturbatione posteriore post Concilium Ariminense, ac denique accedentibus iis, quæ de expulsiōe Liberii ab Urbe & habitatione in cœmeteriis enarrata sunt, in unum consentientibus; sed & quod taceatur a Damaso nomen Pontificis, expressum habetur a Sozomeno; & quæ confusa reperiuntur Acta Liberii, hac ex parte tum ex Damaso, tum ex Sozomeno clarius elucidantur: his, inquam, adeo concinne sibi invicem fide coherentibus, nullus de his jure dubitandi locus videretur esse relictus.

In fragmentis S. Hilarii de Synodo Ariminensi a Pithæo repertis, & a Fabro una cum ejus vita editis, de mnato Liberio Papa ab Arianis in eodem Conciliabulo Ariminensi, haud est obscura mentio. Traditur enim, minime contineri potuisse illos ab ejus condemnatione, licet lectæ essent litteræ ejusdem Liberii nomine, quibus olim Athanasium condemnasset, & pacem cum Orientalibus iniisset. Hæc enim ibi legitur: *Potamius & Epictetus, dum damnare Urbis Romæ Episcopum gaudent (sicut in Ariminensi Synodo continetur) audire hæc noluerunt. Quinetiam Fortunatianus Episcopus epistolam eandem rursus diversis Episcopis mittens, nihil profecit. Ut manifestum sit argumentum, postquam solutus ab exilio Liberius fuit, ipsum ab eorum communionem penitus recessisse.*

Quod rursus pertinet ad Ariminense Concilium: illud accuratius animadvertendum est ab aliis damnatum ut impium, ab aliis vero commendatum atque probatum ut Orthodoxum, quod illius considerandi diversa fuerit ratio diversorum. Rei tamen veritate perspecta, non nisi Catholicum & summa laude dignum idem Ariminense Concilium meruit appellari, in quo Ariana fidei professio Sirmii edita, & Arimini in concilio recitata, omnium Patrum sententia fuit expulsa, & Nicæna confessio cunctorum suffragiis sta-

XLIX. De tempore vexationis hujus.

L. Liberius Papa ab Arianis damnatus.

LL. Synodus Ariminensis jure dicenda Catholica.

stabilita; ac demum ei adversantes cum Ariani omnes, tum denique qui præsto erant Ursacius, Valens, ac focii, omnium sententia, anathemate condemnati: quibus omnibus absolutis, quorum causa vocati essent, Concilium pariter perfectum est: cum Patres, qui convenerant, de rebus gestis, per legatos & Synodalem epistolam, certiores reddentes Constantium Imperatorem, ut ad suas Ecclesias sibi redire liceret, missionem petierunt. Hucusque progressa est legitima Synodus, dicta Ariminensis.

III. Quamobrem S. Athanasius jure hæc commendat, cum ait (a): *Quis igitur non approbaverit piam prudentiam Episcoporum Arimini congregatorum, qui tantum itineris laborem, tantaque periculis maris sustinuerunt, ut Arianam hæresin sapientes ab Ecclesia detraberent, & Patrum traditiones integras conservarent, sancta & canonica decreta facientes? Quisque enim eorum sibi persuadebat, si solveret aliquid ex decretis majorum, occasionem se daturum posteris, ut quod ipsi egissent, rescinderetur. Ac rursus alibi (b): *Videntur autem illi, qui Ariminense Concilium in ore habent (de Arianis intelligit) ne illa quidem scire, quæ ibi acta sunt: quippe qui alioqui obticissent. Vos contra dilectissimi, comperit habetis ex iis, qui e vestro numero (Africanos alloquitur) ad Ariminense Concilium se contulerunt, quo modo Ursacius & Valens illic præsto fuerit, & una cum illis Demophilus; eosque ideo depositos exautoratosque esse, quod alia, quam quæ in Nicæno Concilio decreta essent, conscribere vellet. Quo tempore cum ab illis postularentur, ut Arianam hæresin anathemate damnarent, postulata præstare recusarunt, malebantque se potius ejus hæreseos duces præfectosque videri. Episcopi contra vere legitimi Christi servi, & fide recta præditi, numero ferme ducenti, dicebant suscipere Nicæni Concilii dogmata; nec plus, nec minus aut quarendum, aut credendum esse. Hæc & Constantio significarunt, cujus jussu Concilium coterat. Verum qui Arimini exautorati erant, profugientes ad Constantium, operam dedere, ut ii, quorum sententiis ceciderant, quam indignissime haberentur, &c. Et inferius: *Si citant pro se Concilium Ariminense, cum liqueat eos etiam ibi exautoratos depositosque fuisse. Hæc ipse, qui & sæpe repetit, perperam ab Arianis Ariminense pro se citari Concilium, in quo sententiam condemnationis acceperant. Sed & S. Ambrosius (c) ad Justinianum Imperatorem: *Major inquit, numerus Arimini Nicæni Concilii fidem probavit, Ariani decreta damnavit, &c.****

(a) Alban. lib. de Synod. S. Athanasius cognoscit legitimum Concilium Ariminense.

(b) Alban. ad Afric.

*quadringenti.

(c) Ambros. epist. 32.

IV. Quæ igitur post multos interlapso tempore, illata vi per tormenta legatis, &

Episcopis cæteris lato detentis carcere, Recentiorum neque civitate Ariminensi, qua tenerentur inclusi, ab iisdem (ut vidimus) acta sunt; a legitimo Ariminensi Concilio a Patribus jure fuere discreta, atque reputata nomine Concilii indigna, quod jam pie sancteque fuerat absolutum. Quæ enim post tantum temporis ibidem, vi adhibita, procurata fuissent, alterius plane rationis & nominis vocat ea Athanasius (d): *Recentiora Arimini, cum ait: (d) Alban. Quis non odio habeat illos, qui, quæ Patrum sunt, abrogant, recentiora vero Arimini per vim, & metum extorta anteponunt? Quæ detestatus est S. Ambrosius, & pii omnes, utpote quod in eis nomen CONSUBSTANTIALIS abdicatum esset, & Christus creatura ex prava Arianorum sequentia videretur asserus: de quibus Ambrosius in nuper citata epistola ad Valentinianum Augustum: *Cum iis, inquit, plane bene convenit Ariano, qui creaturam Christum dicit, quod etiam Gentiles atque Judæi promptissime consentunt. Hoc scriptum est in Ariminensi Synodo: meritoque Concilium illud exhorreo, sequens tamen tractatum Concilii Nicæni, a quo me nec mors, nec gladius poterit separare.* Hæc Ambrosius.*

Ariani igitur eodem ferme modo, quo olim æmulati gloriam Concilii Sardicenis, alterum ejusdem nominis celebrarunt: & qui nuper Nicænum aliud, ad abolendum prius sanctum & œcumenicum, collegerant; id ipsum pariter in Ariminense Catholicam Synodum præstiterunt, ut ad abolendam priorem rite vereque peractam, aliam ibidem per vim, & metum haberent, atque abrogata priore, hanc ipsam Ariminensem synodum nominarent: quam præconis extollere, & in ore semper habere consueverunt: cujus veritatis apertæ causæ, S. Athanasius insignem illam epistolam scripsit ad Africanos, in cuius prope exordio hæc habentur: *Quia audivimus, nonnullos hujus Nicæne fidei oppugnandæ cupidos, allegare Concilium Ariminense, quod ipse jactitant auctoritatem obtinuisse; necessario visum est, ut vos scripto certiores redditos admoneremus, ne istiusmodi homines tolerare velitis, &c. Testatur quoque S. Augustinus (e), Arianos tamquam firmum sensum objicere consuevisse adversus Nicæna fidei veritatem Concilium Ariminense, pro cuius professione postea per Justinam Augustam a Valentiniano Imperatore rescriptum (f) iidem extorserunt, eo tempore, quo S. Ambrosius ab eadem hæretica Imperatrice dirissima pateretur, Constantibus Honorio & Evodio.*

Sed & ad illustrandum ejusmodi conventiculum, & delinendiōs animos Episcoporum, Constantii favor accessit, dum collatum novum Ecclesiis in Synodo pri-

LV. Ariani falso præferunt Concilium Ariminense.

(e) Aug. contr. Max. l. 16. c. 3.

(f) l. 4. de fide Cath. C. Theod.

LVI. Constantius favit Concilio Arimini.

vilegium sustulit, anno sequenti rescribens ad eundem, qui eidem præfuit Synodo, Taurum Præfectum Prætorio, his verbis (a) : In Ariminensi Synodo super Ecclesiarum & clericorum privilegiis tractatu habito, usque eo dispositio progressa est, ut iuga, quæ videntur ad Ecclesiam pertinere, a publica functione cessarent, iniquitudine desistente; quod nostra videtur dudum sanctio repulisse, &c. Sed & rata habuit quæ statuta fuere ultimo loco Arimini, cum eadem, ad vim atque auctoritatem perpetuam obtinendam, allata sunt ad ipsum Imperatorem Constantino poli tunc agentem, quo ab illo confirmarentur: quod ipse præstitit in fine præsentis anni; atque eis, qui ex Seleucia venerant, Episcopis ex Synodo, de quo mox dicturi sumus, tradidit subscribenda; id quidem Sozomenus testatur (b) his verbis: Porro autem Imperator ad hanc formam approbandam ideo inductus est, quod rationem duceret multitudinis Episcoporum qui Arimini convenerant. Et paulo post: Itaque cum in hac esset sententia, dat mandatum Episcopis, ut fidei formulæ in Concilio Ariminensi editæ consentirent. Et quamvis se pararet postridie ad pompam celebrandam, quæ more Romano Kalendis Januarii in creandis Consulibus fieri solet; tamen totum illum diem, & magnam partem noctis sequentis consumere decrevit, quoad Episcopi, qui Seleucia illo venerant, formulæ fidei ex Concilio Ariminensi allatæ subscriberent. Ista Sozomenus. De eadem confirmatione facta Constantino poli, mentio habetur in superius citato Valentiniani Junioris rescripto, ubi hæc leguntur (c) : Damas copiam colligendi fidei hæc his qui secundum ea sentiunt, quæ temporibus divæ memoriæ Constantii, sacerdotibus convocatis ex omni orbe Romano, expositaque fide ab iis ipsis, qui dissentire noscuntur, Ariminensi Concilio, Constantino poli etiam confirmata, in æternum mansura, decreta sunt, &c.

LVIII. His de rebus gestis Arimini enarratis: qualis ejus temporis esset Ecclesiæ status, Ruffinus hisce coloribus tanquam in imagine repræsentat (d) : Ea tempestate facies Ecclesiæ fœda admodum ac turpis erat: non enim, sicut prius, ab externis, sed a propriis vastabatur. Fugabat alius, alius fugabatur, & uterque de Ecclesia erat. Ara nusquam, nec immolatio, nec libamina; prævaricatio tamen & lapsus erat, ac ruina multorum. Similis pœna, sed impar victoria. Similiter concionabantur, sed non similiter glorificabantur: quia dolebat Ecclesia etiam illius casum, qui impellebat ad lapsum. Hæc Ruffinus; qui subdit mox de Liberio ea de causa ab Urbe expulso; de quo nos super egimus.

LIX. Est locus inter Ariminum atque Pisaurum, idemque Vicus, cui, Ca-

(a) L. 15. de Episc. Cod. Theod.

(b) Sozom. l. 4. c. 22.

LVII. Confirmantur ultima aucta Arimini ab Arianis.

(c) L. 4. de C. Theod.

(d) Ruffin. lib. 1. c. 31. Præfens Status Ecclesiæ.

tholica, nomen est, ad litus maris positus, cujus nominis ratio illa redditur, ex traditione a majoribus ad posteros propagata, quod post naufragium quod passa est fides Catholica in Ariminensi conventu, perpauci Orthodoxi Episcopi simul convenientes, illic seorsum ab Arianis sacra facerent, & Catholica communicatione Catholicos impertirent. Quod igitur illuc pergentes, se ire ad Catholicam, usitato more veteri loquendi, dicerent: inde factum est, ut semper idem nomen retinuerit locus ille, ut Catholica diceretur. Cæterum haud diu id facere concessum fuit, persecutione sæviante.

Etenim Arimini, ubi Concilium coactum est, tragœdia cœpit exordium. Nam Gaudentius Ariminensis Episcopus, qui, ingruente tum impietate, Imperatoria potestate, ad tempus excefferat, una cum quibusdam aliis Episcopis, Synodo jam posteriore penitus absoluta, ad suam Ecclesiam rediens, quæ ab Arianis essent gesta damnavit, & Marcianum presbyterum eadem labe infectum ejecit: quam ob causam Marciani Præsidis in se acre odium concitavit; a cujus militibus ad suburbia foras adductus, fustibus ac lapidibus impetitus, martyr gloriosus effectus est. Sed hæc in ejus Actis fusius enarrantur, ab illis diversâ quæ spuria omnino habentur, in quibus ponitur S. Gaudentius ordinatus a Damaso Papa, cum constet, ipsum Pontificem sedere cœpisse post Concilium Ariminense, cui Gaudentius interfuisse dicitur. Cum vero pro fide Catholica una cum S. Gaudentio stetisse dicuntur sancti Episcopi Rosilius Popiliensis, & Mercurialis Episcopus Livienfis; de Mercuriali certum est, falsum esse: etenim obiisse ipsum anno Domini centesimo quinquagesimo sexto, ex inscriptione ad ejus sepulcrum ante paucos annos reperta (ut diximus in Notis ad Romanum Martyrologium novissime Antuerpiæ editis) certum est. Cæteri quoque Episcopi qui justis de causis ad Synodum non venissent, diversis in locis, a Valente ad hoc misso legato ad subscribendum Ariminensi impietati sollicitati sunt: renuentes vero, tum exilio, tum etiam aliis pœnis multati.

Inter alios autem Maximus Episcopus Neapolis in Campania, id facere omnino renuens, quantumlibet stomachi morbo laborans, durum tamen exilium subire coactus est: qui nihil ob eam causam remittens vigoris sacerdotalis, in Zosimum, suo loco suffectum ab Arianis, anathematismum sententiam tulit; quæ quidem justo Dei judicio, nequaquam in cassum abiit, sed in vasorem alienæ sedis ita perculit, ut cæteris fieret in exemplum contempti numinis, fidei temeratæ, ac temeritatis præsumptæ.

Nam (ut Marcellinus (e) auctor est) ex

LX. Gaudentius Episcopus Arimini martyrio coronatur.

LXI. Maximus Episcopus Neapolis quid passus ab Arianis.

(e) Marc. de schism. Urs. & Damas. LXII.

Dirum supplicium Zosimi Pseudoepiscopi.

LXVII. Ruffinus Episcopus Martyr.

Potamonis digno ultio.

LXIV. Florentii Episcopi dirum supplicium.

(a) Socrat. lib. 1. c. 31. LXV. Concilium Seleuciense.

ex eo tempore, cum coacto populo, peragere vellent Ecclesiasticas functiones, atque obire sacra; inter ipsa (inquit) verba sacerdotalia, ejus lingua protenditur, nec valuit eum amplius revocare intra oris meatum, eo quod contra modum naturæ extra os penderet, ut bovi anhelato. Qui ut vidit se lingua officium perdidisse, egreditur basilicam: & (res mira) foris verum in officium lingua revocata est. Ac primum quidem intelligit, compleri in eum sententiam martyris & confessoris. Sed hoc ipsum toties passus est, quoties in basilicam diversis diebus intrare tentavit. Denique ob eam causam tandem cessit Episcopatu, ut pristinum sibi officium linguæ in regre redderetur. Hæc Marcellinus, qui & addit: Non res antiquas referimus, quæ solent quondam ratione in dubium venire: nam & Zosimus hodie in corpore est, usum linguæ non amittens, postquam maluit cum amissione Episcopatus vivere dolens suis impietatibus.

Subdit præterea hæc de Ruffino Episcopo miræ simplicitatis, sed summæ constantiæ viro: In eum (inquit) sevit Epictetus Episcopus Centumcellensis, Arianorum antesignanus, & servus illorum minister; qui eum deprehensum ante rhodam suam tandiu currere coegit, quousque ruptis præcordiis, fuso sanguine expiravit. Sciunt hoc (inquit) Neapolitani in Campania, ubi reliquæ cruoris ejus in obsessis corporibus demonia affigunt. Idem quoque Marcellinus ista adjungit de Potamone (hunc illum putamus, qui auctor ponitur una cum Osio perfidiæ Sirmianæ, quem Potamium S. Hilarius nominat) quod cum jam a fide Catholica defecisset, & prædio ob egregiam impietatem a Fisco donatus esset: dum ad ipsum prædium invisendum ire festinat, divinam mox ultionem, in via obitu repentino præventus, excepit.

Addit quoque de Florentio Episcopo, quod, licet minime subscripisset, tamen quia cum Arianis communicasset, cum in conventu plebis sederet in throno suo, repente divina virtute in terram elisus est, ac palpitans foras sublatus; at cum vires iterum resumpsisset, in thronum egressus eadem quoque passus est; & rursum foras ductus, ac tertio denique id ipsum obstinate pertentans, tertio elisus, ora distorquens, misere animam exhalavit. Hæc omnia ex Marcellino. In quibus autem ejusdem auctoris fides periclitetur, suo loco dicemus. Pugnavit pro defensione Nicænæ fidei signis atque prodigiis Deus, cum ejus predicatorum Episcopi eandem condemnassent silentio.

Sed jam ad Concilium Seleuciæ, eodem tempore, quo Ariminense celebratum in Oriente, convertamus orationem; de quo in primis hæc Socrates (a) : Sc-

Ann. Eccl. Tom. IV.

leucia urbis Isauriæ, quæ Aspera dicitur, conveniunt Episcopi, scilicet Orientis. Iste uno eodemque anno, Eusebio & Hypatio Consulibus consecuta sunt. Episcopi, qui convenerunt, erant numero centum sexaginta. Totidem quoque Athanasius (b) Seleuciæ Episcopos convenisse tradit. At de numero Episcoporum ibidem convenientium paulo diversa Theodoretus (c) sententia reperitur, dicentis, centum quinquaginta Episcopos interfuisse: quorum quadragintares Epiphanius (d) tradit fuisse ex parte Acacii: erant enim & Arianis in hac Synodo inter se divisi; quorum alii, nempe Acaciani, Ætianorum consortes, Christum omnis cum Patre substantiæ expertem esse, impie traderent: reliqui vero, Semiariani dicti, erant divinæ cum Patre substantiæ assertores.

Vocatum quoque ad hanc Synodum fuisse tradit Severus (e) S. Hilarium Pictaviensem Episcopum, in Phrygia jam annum quartum in exilio agentem; quod nutu divino accidit absque aliquo prævio Imperatoris mandato; nam ait: Interim in Oriente, exemplo Occidentalium, Imperator jubet cunctos fere Episcopos apud Seleuciam Isauriæ oppidum congregari; qua tempestate Hilarius quartum jam exilii annum in Phrygia agens inter reliquos Episcopos, per Vicarium ac Præsidem data evocationis copia, adesse compellitur, cum tamen nihil de eo specialiter mandasset Imperator: Judices tantum generale justionem secuti, qua omnes Episcopos ad Concilium cogere jubebantur; hunc quoque inter ceteros volentes miscere: ut ego concilio, Dei nutu id ita gestum, ut vir divinarum rerum instructissimus, cum de fide disceptandum erat, interesset.

Quid autem in itinere Seleuciam venturus fecerit memoria dignum, Fortunatus (f) narrat his verbis: Dum quoddam castellum adisset, die Dominico ingressus in Vita Sæ est templum: moxque Florentia puella Gentilis irumpens multitudinem populi, voce magna, servum Dei illuc advenisse testata est; & ad pedes ejus accurrens, non cessavit petere, nisi signum Crucis ab ipso sibi fieri fideliter impetrasset: quam Florentius pater secutus est, & cuncta familia in nomine Domini meruerunt pariter baptizari. Quæ Florentia relictis parentibus, vestigiis ejus inhærens, usque Pictavos perducta est: patrem vero se habere, non a quo generata est, sed per quem regenerata est, prædicabat. Cumque Seleuciam Hilarius pervenisset, magno favore a cunctis exceptus est, eo quod divinæ misericordia prudentissimum virum, & singulari eruditione confertum, in spectaculum mundi perduxerit, ubi erat de fide censendum. Hæc Fortunatus.

Missi sunt ab Imperatore duo Comites, qui Synodo interessent; de quibus Socrates

(b) Athanas. de Synod.

(c) Theod. l. 2. c. 27.

(d) Epiph. hæres. 73.

LXVI.

(e) Sever. l. 2. vet. edit. S. Hilarius vocatus Seleuciam ad Synod.

LXVII.

(f) Fortun. Hilarii. Florentius cum sua familia ad fidem convertus.

(a) Socrus. 2. c. 31. Comites missi curare Synodum. **tes (a):** Aderat (inquit) una cum illis Leonas, vir in aula Imperatoris perquam illustris; quo presente, erat Imperatoris edicto mandatum, ut de fide quaereretur. Lauricio etiam, militum, qui in Isauria versabantur, Duci, erat imperatum, ut Episcopis, si quod opus esset, suppeditaret. Missum fuisse hoc anno Lauricium Ducem, adjecta Comitris dignitate, in Isauriam a Constantio Imperatore ad compescendos latrones Isauricos, Ammianus est auctor (b): In eo igitur loco (subdit Socrates) ad quintum Kalend. Octobris congregati, disputare; resque disputatae, per scribas in publicos commentarios relatae fuere; nam aderant scribae manu: celeri & exercitata, qui ea, quae dicebantur, notarent: quae quidem in libro Sabini, qui, Collectio rerum in Concilio gestarum, inscribitur, uberius fusiusque explanata studiosus quisque poterit pro arbitratu evolvere: nos autem rerum capita dumtaxat breviter perstringemus. Chronographia vero hujus Synodi ab Athanasio (c) sic describitur: Mensis erat a Romanis September, ab Aegyptiis Thorib, a Macedonis Corpeus nominatus: ejus autem mensis decima sexta secundum Aegyptios dies, in quam qui vocati fuerant, convenere. Secundum Romanos, vigesimaseptima mensis Septembris.

(b) Ammian. lib. 29. in fin. **LXIX.** Antequam in confessum irent Episcopi, explorata est fides Hilarii; nam iactabatur de eo, Sabellii una cum aliis Occidentalibus fidem fovere & haeresin. Peculiare quidem fuit haereticorum, ut assertores Consubstantialitatis Filii Dei cum Patre nominarent Sabellianos. Severus autem haec de his scribit (d): Primum quaesitus est ab eo, quae esset Gallorum fides: quia tum, Arianis prava de nobis vulgantibus, suspecti ab Orientalibus habebamur, trionymam solitarii Dei unionem secundum Sabellium credidisse. Sed exposita fide sua, juxta ea quae Nicaea erant a Patribus conscripta, Occidentalibus perhibuit testimonium. Ita absolutis omnium animis, intra conscientiam communionis, necnon etiam in societatem receptus, Concilioque adscitus est. Haec de Hilario Severus: at non sic intelligendum, Hilarium ab illis acceptum in communionem, quod ipse cum Arianis communicaverit; sed receptum esse ad dicendam sententiam in Episcoporum confesso: communicasse tamen cum iis, qui erant Nicenae fidei assertores: erant hi Episcopi Aegypti, quorum ipse Hilarius scribens ad Constantium meminit. At de rebus diebus singulis gestis, in hunc modum Socrates (e):

(c) Athan. lib. de Synod. **LXX.** Primo die, quo conveniebant, Leonas iussit, ut quod cuique videretur, id libere quisque proponeret. Verum qui aderant, dicebant, non prius debere quicquam in quaestione vocari, quam illi, qui in Concilio desiderabantur, advenirent. Desiderabantur enim Macedonius Episcopus Constantinopolitanus, Basilus Ancyrae, & alii nonnulli, qui, suspicantes se in crimen adductum iri; dedita opera absuerunt: Macedonius autem morbum, causam absentiae suae attulit, Patrophilus lippitudinem; & ob hanc causam sibi in suburbanis Seleuciae necessario commorandum duxerunt. Singuli alii alias causas absentiae afferunt. Cum vero Leonas diceret, etiam illis absentibus quaestiones oportere poni; responderunt Episcopi, nihil ante in disputationem vocandum, quam in eorum vitam & mores, qui accusabantur, esset diligenter inquisitum. Fuerant enim jam ante in crimen vocati Cyrillus Hierosolymorum Episcopus, Eustathius Sebastae urbis Armeniae, & quidam alii: ex qua re gravis contentio inter eos, qui aderant, orta est; dum pars vitam eorum qui insulabantur, ante excutiendam esse dicebant; pars, nihil prius quaerendum, quam de fide disceptaretur. Contentionem illam anceps & ambigua Imperatoris sententia excitavit: nam litterae ab eo ad Concilium afferebantur, quae nunc hoc, nunc illud primum quaerendum praeeperunt. De qua re contentio exorta, eos qui aderant, varie distraxit: quae res origo & causa fuit, ut illud Concilium Seleucia in duas partes divideretur; quarum alteri Acacius Caesareae Palaestinae Episcopus, Georgius Alexandriae, Uranius Tyri, & Eudoxius Antiochiae, cum quibus triginta alii solum conspirabant, praesere: alteri Georgius Laodiceae urbis Syriae Episcopus, Sophronius Pompejopolis quae est in Paphlagonia, & Eleusius Cyzici, cum quibus alii etiam complures consentiebant.

(d) Socrus. l. 2. v. c. edit. **LXXI.** Horum autem mutuae inter se conflatae discordiae ab Athanasio sic describuntur (f): Ibi cum multi accusarentur, multi quoque accusarent, & contra alios vociferarentur; Acacius Patrophilus, Uranius & Tetro, & Eudoxius, qui in Antiochenam Ecclesiam insiluit, Leontius, & Theodotus, Evagrius quoque, & Theodulus, & Georgius ex orbe terrarum abactis, rem callidam instituunt, Formidantes enim probationes suorum accusatorum, alios homines haereticae factionis sibi veluti mercenarios ad impietatem addictos, & a Secundo, per Synodum maximam exauctorato, ad ordines Ecclesiasticos promotos, in societatem adjunxere: inter quos fuere Libycti homines, Stephanus, Syras*, & Pollux, de diversis criminibus accusati: istis addidit Pancratium, Ptolemaem, & Meletianum quemdam, sub ea specie, quasi videlicet de fide inquirere vellent: verum non ita fallere potuerunt, quin intellectum sit eos metuere accusatores, & haeresin defendere. Postea secessione facta, discissi sunt

(e) Socrus. lib. 2. cap. 31. **LXXV.** Ipsi per se compuncti; tandem fidei formula ab Acacio composita, cum praemio perlecta est, quae se habet ad hunc modum: A nobis quidem, qui heri (hoc est, ad quintum Kalendas Octobris) ex Imperatoris edicto Seleucia urbis Isauriae convenimus, summo studio laboratum est, ut pax in Ecclesia rite conservaretur; deque fide, sicut Propheticae Evangelicaeque voces nos docent (ita enim a sanctissimo Imperatore Constantio imperatum est) tranquillis sedatisque animis disceptaretur; atque adeo nihil contra sacras Scripturas in fidem induceretur Ecclesiasticam. Verum cum essent in Concilio nonnulli, qui hos contumeliis vexare, illis ora obturare, loquique prohibere, alios invitos excludere quosdam ex variis provinciis, qui erant abdicati, sibi adjungere, eosque contra veterem Ecclesiae canonem sicum habere, coeperint: ipsum Concilium (sicut Lauricius illustrissimus Provinciae Praefectus suis ipsis oculis coram aspexit) gravissimo tumultu sine redundavit. Sed quorsum ista? Ut intelligatis, nos fidem in dedicatione Ecclesiae Antiochena celebrata expositam confirmatamque minime rejicere, sed eam hic in medium adducere: quandoquidem consti, patres nostros id temporis in hac proposita de fide controversia inter ipsos consensisse. Verum quoniam haec voces, Consubstantiale, & Aequiconsubstantiale, cum superioribus temporibus, tum adhuc nonnullorum animos magnopere conturbant; atque adeo fides a quibusdam, qui Filium Patri dissimilem asserunt, innovari dicitur; idcirco tum Consubstantiale, tum Aequiconsubstantiale, tanquam verba a Scripturis abhorrentia, rejicimus: tum verbum, Dissimile, anathema judicamus; omnesque qui illius verbi patrocinium suscipiunt, ab Ecclesia ducimus penitus alienos. Similitudinem autem cum Patre fatemur, manifesto Apostolum secuti, de Filio sic loquentem: Qui est imago Dei invisibilis. Consitemur igitur, & credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, effectorem caelorum & terrae, visibilibus & invisibilibus. Credimus quoque in Dominum Jesum Christum Filium ejus ab eo sine affectione ante omnia secula genitum, Dei Verbum, de Deo unigenitum, lumen, vitam, veritatem, sapientiamque; per quem omnia facta sunt, quae in caelis, quae in terra, sive visibilia sunt, sive invisibilia. Hunc credimus in sine saeculorum carnem ex sancta Virgine Maria sumpsisse, &c. atque in fine haec habent: Eos autem, qui praeter hanc fidem, aliam ullam praedicaverint, alienos ab Ecclesia Catholica esse decernimus. Ista quidem fidei formula fuit ab Acacio edita, cui tum Acacius, tum ejus factionis fau-

funt; alique Acacio, sed pauci & suspecti, adhaesere; alii vero, qui illum reliquerant, magno numero fuere. Acacius autem cum suis, immani vecordia audaciaque plane abnegarunt Niceni Concilii scripta, ipsam Synodum diffamantes: alii vero, hique permulti, reliqua Synodi approbant, tantummodo de voce Consubstantialitatis, quasi obscura, cavillantes. Subdit his Socrates (a): Quae cum multum fuissent; tandem Silvanus Ecclesiae Tarcentis Antistes magnopere vociferabatur; nullam novam fidei formulam describendam esse; sed eam, quae Antiochiae in dedicatione Ecclesiae descripta erat, debere integram servari. Quod cum dixisset; qui parti favebant Acacii, se inde subducunt; qui autem in alteram partem propendebant, fidei formulam Antiochiae editam proferunt; atque illa perlecta, Concilium illo die dimissum est.

(a) Socrus. u. bi sup. lib. 2. c. 31. & 32.

LXXII. Postridie vero in Ecclesiam quae est Seleucia (erat haec S. Theclae Martyrium) foribus oclusis, fidei formulam perlectam, subscriptionibus suis ratam fecere. Pro illis autem qui desiderabantur, eorum lectores & diaconi, ibi tum praesentes (nam qui aberant, per illos se fidei decisionem approbaturus significarunt) illi formulam subscripserunt. Ab Acacio autem & ejus factione, ea quae in illo Concilio confecta erant, propterea admodum reprehendebantur, quod oclusis Ecclesiae januis, illis subscripserant: Nam ea, inquit Acacius, quae in occulto gerantur, ut neutiquam probari debent, ita sunt plena admodum suspicionis. Ista vero dicebat, quod esset illi in animo, alteram fidei formulam, quam habebat ibi paratam, introducere. Nam igitur coram principibus Lauricio & Leona perlegit: ad quam solam stabilendam omni cura & cogitatione incubuit. Secundo die Concilii haec acta sunt, praeterea nihil.

LXXIII. Tertio autem die Leonas dedit operam, ut pars utraque in unum conveniret. Quo quidem die tum Macedonius Episcopus Constantinopolis, tum Basilus Ancyrae aderant. Et cum utrique isti in unam eandemque partem, Acacio videlicet adversariam, convenissent, Acaciana factio ad Concilium accedere noluit; Oportere, inquit, eos ante e conventu ejici, qui & jamdudum abdicati fuerant, & in praesentia erant insulati. Ubi vero post multam contentionem haec pars fuit superior, decedunt a Concilio hi qui erant accusati; in quorum loco Acacius cum suis succedit. Tum Leonas ait: Libellum quidem sibi ab Acacio datum; sed quod fidei formula esset, quae eorum sententiam, qui partes contrarias tuebantur, partim clam, partim palam & aperte oppugnabat, eos prorsus oclavit. Postquam illi qui aderant con-

venire, pro certo persuasi, libellum nihil minus quam fidei formulam in se compuncti; tandem fidei formula ab Acacio composita, cum praemio perlecta est, quae se habet ad hunc modum:

A nobis quidem, qui heri (hoc est, ad quintum Kalendas Octobris) ex Imperatoris edicto Seleucia urbis Isauriae convenimus, summo studio laboratum est, ut pax in Ecclesia rite conservaretur; deque fide, sicut Propheticae Evangelicaeque voces nos docent (ita enim a sanctissimo Imperatore Constantio imperatum est) tranquillis sedatisque animis disceptaretur; atque adeo nihil contra sacras Scripturas in fidem induceretur Ecclesiasticam. Verum cum essent in Concilio nonnulli, qui hos contumeliis vexare, illis ora obturare, loquique prohibere, alios invitos excludere quosdam ex variis provinciis, qui erant abdicati, sibi adjungere, eosque contra veterem Ecclesiae canonem sicum habere, coeperint: ipsum Concilium (sicut Lauricius illustrissimus Provinciae Praefectus suis ipsis oculis coram aspexit) gravissimo tumultu sine redundavit. Sed quorsum ista? Ut intelligatis, nos fidem in dedicatione Ecclesiae Antiochena celebrata expositam confirmatamque minime rejicere, sed eam hic in medium adducere: quandoquidem consti, patres nostros id temporis in hac proposita de fide controversia inter ipsos consensisse. Verum quoniam haec voces, Consubstantiale, & Aequiconsubstantiale, cum superioribus temporibus, tum adhuc nonnullorum animos magnopere conturbant; atque adeo fides a quibusdam, qui Filium Patri dissimilem asserunt, innovari dicitur; idcirco tum Consubstantiale, tum Aequiconsubstantiale, tanquam verba a Scripturis abhorrentia, rejicimus: tum verbum, Dissimile, anathema judicamus; omnesque qui illius verbi patrocinium suscipiunt, ab Ecclesia ducimus penitus alienos. Similitudinem autem cum Patre fatemur, manifesto Apostolum secuti, de Filio sic loquentem: Qui est imago Dei invisibilis.

LXXV. Ipsi per se compuncti; tandem fidei formula ab Acacio composita, cum praemio perlecta est, quae se habet ad hunc modum: A nobis quidem, qui heri (hoc est, ad quintum Kalendas Octobris) ex Imperatoris edicto Seleucia urbis Isauriae convenimus, summo studio laboratum est, ut pax in Ecclesia rite conservaretur; deque fide, sicut Propheticae Evangelicaeque voces nos docent (ita enim a sanctissimo Imperatore Constantio imperatum est) tranquillis sedatisque animis disceptaretur; atque adeo nihil contra sacras Scripturas in fidem induceretur Ecclesiasticam. Verum cum essent in Concilio nonnulli, qui hos contumeliis vexare, illis ora obturare, loquique prohibere, alios invitos excludere quosdam ex variis provinciis, qui erant abdicati, sibi adjungere, eosque contra veterem Ecclesiae canonem sicum habere, coeperint: ipsum Concilium (sicut Lauricius illustrissimus Provinciae Praefectus suis ipsis oculis coram aspexit) gravissimo tumultu sine redundavit. Sed quorsum ista? Ut intelligatis, nos fidem in dedicatione Ecclesiae Antiochena celebrata expositam confirmatamque minime rejicere, sed eam hic in medium adducere: quandoquidem consti, patres nostros id temporis in hac proposita de fide controversia inter ipsos consensisse. Verum quoniam haec voces, Consubstantiale, & Aequiconsubstantiale, cum superioribus temporibus, tum adhuc nonnullorum animos magnopere conturbant; atque adeo fides a quibusdam, qui Filium Patri dissimilem asserunt, innovari dicitur; idcirco tum Consubstantiale, tum Aequiconsubstantiale, tanquam verba a Scripturis abhorrentia, rejicimus: tum verbum, Dissimile, anathema judicamus; omnesque qui illius verbi patrocinium suscipiunt, ab Ecclesia ducimus penitus alienos. Similitudinem autem cum Patre fatemur, manifesto Apostolum secuti, de Filio sic loquentem: Qui est imago Dei invisibilis. Consitemur igitur, & credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, effectorem caelorum & terrae, visibilibus & invisibilibus. Credimus quoque in Dominum Jesum Christum Filium ejus ab eo sine affectione ante omnia secula genitum, Dei Verbum, de Deo unigenitum, lumen, vitam, veritatem, sapientiamque; per quem omnia facta sunt, quae in caelis, quae in terra, sive visibilia sunt, sive invisibilia. Hunc credimus in sine saeculorum carnem ex sancta Virgine Maria sumpsisse, &c. atque in fine haec habent: Eos autem, qui praeter hanc fidem, aliam ullam praedicaverint, alienos ab Ecclesia Catholica esse decernimus. Ista quidem fidei formula fuit ab Acacio edita, cui tum Acacius, tum ejus factionis fau-

Prima Sessio Concilii Seleucien- sis.

LXXI. (f) Athan. de synod. Discordiae inter ipsos Arianos.

* Seras.

fautores, qui totidem erant numero, quot paulo ante commemoravi, subscribere. Contra quam, cum erat perfecta, Sopbronius Pompeopolis, quæ est in Paphlagonia, Episcopus, in hunc modum (ut ejus verbis utar) vociferatus est: Si nova in dies singulos nostræ ipsorum voluntatis & sententia prolatio, sit formula fidei; fieri non potest, quin accuratam veritatis perceptionem sinus brevi prorsus amissuri. Sic Sopbronium locutum accepimus. Ac meo quidem iudicio, si qui eum etate anteirent, quique eodem tempore cum illo viverent, eadem semper de fide Concilii Nicæni in animos induxissent, omnis seditiosa, & turbulenta concertatio prorsus extincta fuisset, hincque temerarius, & inconsultus in Ecclesiis tumultus minime dominatus esset. Verum quemadmodum istæ res se habeant, viderint illi, qui plus diligentia pollent & solertia. Ubi multa de hac re, deque illis qui essent in crimen vocati, ipse inter se utro citroque agitaissent, tandem Concilium dimissum est.

LXXVI.
Quarta
Sessio.

Quarto die in unum conveniunt omnes: iterum verbis digladiantur. Inter quos Acacius talem profert sententiam: Si fides Nicæna erat olim demel mutata, & postea sepius; quid obstat, quo minus jam etiam nova fidei formula describatur? Ad hæc respondet Eleusius: Concilium in præsentia convocatum, non ut discat quæ didicerit, neque ut fidem accipiat, quam non habuerit; sed ut fide Patrum incedens, ab ea ad extremum vite diem non aliquando deflectat. Eiusmodi verbis Acacii sententiæ occurrit Eleusius, fidem Patrum, fidem Antiochiæ expositam appellans. At huic etiam poterit occurri: Quomodo, Eleusi, eos qui Antiochiæ conveniunt, Patres nominas; illorum autem majores, Patres esse inficiaris? Nam qui fuere Nicææ coacti, fideique Confubstantialis consenserunt, magis proprie Patres vocari convenit; tum quod tempore antecesserint; tum quod qui conveniunt Antiochiæ, ab illis fuerint ad sacerdotii dignitatem delecti. Quod si, qui erant Antiochiæ congregati, suos ipsorum Patres e medio sustulerunt, isti illorum posterii parricidas imprudentes sequuntur. Et quæ ratione, amabo te, eorum delectum, & ordinationem tanquam probam & spectatam amplectuntur: fidem autem, tanquam parum sinceram, & exploratam, irritam faciunt? Nam si illi Spiritum sanctum non habebant, qui per ordinationem in quemque descendit; isti sacerdotii functionem non acceperunt. Qui enim accipe-

PAGIUS
III.
Synodus
Constantinopolitana.

Ad num. LXXIX. & seqq. Propter eandem rationem celebrata hoc anno Synodus Constantinopolitana, quæ mense Decembri cœpit, & in annum sequentem continuata est. Sozomenus enim lib. 4. cap. 23. ait, primum de questione Aetii iudicium ferre iustum esse Honoratum, quem

re potuerunt, cum daretur ab his qui eum non habuerunt? Ista certe contra Eleusii sententiam non inscite dici possunt.

Rursus alia inter ipsos questio orta est. Cum enim factio Acaciana, in fidei formula perfecta, Filium Dei Patri similem assereret; questum est, qua in re Filius similis esset Patri. Respondet Acacius, Filium non substantia, sed sola voluntate Patri similem esse. At pars adversaria, eum substantia Patri similem, constanter affirmavit. De hac controversia toto illo die certatum est: Acaciusque probe refutatus, cum quaereretur ab illo, qua ratione in libris, quos ediderat, Filium omnibus in rebus Patri similem affirmasset; jam tamen similitudinem, quæ est Filii cum Patre, per substantiam omnino denegaret? tum ille: Nemo (inquit) vel qui olim, vel qui recentiore memoria fuit, ex libris, quos scripserit, dijudicari solet. Cum multa essent de hac controversia in utramque partem accurate disputata, nec tamen posset de illa inter eos convenire; Leonus consurgens, Concilium dimisit. Hanc igitur exitum habuit Concilium Seleucia congregatum.

LXXVII.
Nova
questio
proposita.

Postridie ejus diei, cum de eo continuando rogaretur, noluit denuo cum illis in unum locum convenire; sed dixit, se ab Imperatore missum, ut Concilio concordati intererent; verum cum nonnulli inter se dissentiant, non possum (inquit) adesse. Abite ergo, & in Ecclesia nugas agite. Quare confecta, Acaciana factio, occasionem, quam optabat, sibi datam existimans, ad Concilium denuo accedere recusavit. Qui autem alterius partis erant, in Ecclesiam convenientes, accersunt Acacium cum suis, quo de Cyrillo Hierosolymorum Episcopo decideretur. Hoc loco intelligamus oportet, Cyrillum jam antea accusatum fuisse (qua de re certe non habeo dicere) & ab Episcopatu summotum, quod sæpenumero, ut de eo decerneretur, accersitus, jam per duos annos continuos, uti eo pacto criminatio- ne elaboretur, non omnino comparuerit. Qui simulatque de gradu esset dejectus, appellationis libello ad eos, qui eum deiecerant, missa, ad majores Judices provocavit. Cui quidem appellationi Constantinus Imperator suffragatus est: atque a Cyrillo solo, ac primo, perinde ac si res apud laicos Judices ageretur, contra Ecclesiastici canonis consuetudinem, provocatum est.

LXXVIII.
Leonus
Comes i-
ratus im-
pedit
Conven-
tum Epi-
scopo-
rum.

Quidnam vero his verbis sibi velit Sozocrates, haud sane percipio: nam quod dicit, provocare ad majores Judices, fuisse con-

paulo antea Constantius primum omnium Praefectum urbis Constantinopolitana creaverat. Et paulo post subiungit: Cumque postridie ad solennem Consulatatus pompam se pararet, sicuti moris est apud Romanos Kalendis Januariis. Honoratus hoc anno creatus est Praefectus urbis Constantinopolitanae, ut

Cyrilli
appellatio
legitima
ne fuerit.

contra regulas: ignorasse certe visus est canones Sardicensis Concilii, & alia antiquiora jura, atque Ecclesiæ consuetudinem. Et quid ait id primo acsitatum a Cyrillo, cum constet de Athanasio ab Arianis damnato in Conciliabulo Tyrio, & aliis, ad Romani Pontificis iudicium confugisse? Si vero intelligit fortasse, Cyrillum ad Constantium provocasse (quod non liquet) certe nec id ipse primus tentavit, cum hoc sæculo plura sint exempla de Donatistis provocantibus a iudicio Episcoporum ad Constantium. Quod vero nulla sit mentio, Cyrillum appellasse Romanum Pontificem; causa in promptu est: cum enim idem auctor dicat, damnationem Cyrilli accidisse ante biennium; satis liquet, eo tempore Germanum Ecclesiæ Episcopum Liberium causa fidei exulasse. Sed ad Seleuciana Acta redeamus, hæc prosequentia de Cyrillo:

LXXX.
(a) Sozocri-
1.2. c.32.
Semiaria-
ni excom-
municant
Arianos.

Tandem (a) Seleuciam, uti de eo iudicium fieret, adventavit: & ob eam causam Episcopi Acacium cum suis (ut paulo ante dixi) accersere: quo non solum de Cyrillo, verum etiam de illis reis qui ad partes Acacii confugissent, decideretur. At ubi sepius accersitus non venerunt: illum ipsum Acacium, Georgium etiam Episcopum Alexandria, Uranium Tyri, Theodorum Cberetaporum urbis Phrygiæ, Theodosium Philadelphiam, quæ est in Lydia, Evagrium Mitylenos insula, Leontium Tripolis Lydiae, & Eudoxium, qui primo Germanicia Episcopus fuit, postea Episcopatum Antiochiæ, quæ est in Syria, callide adeptus est, abdicarunt; quin etiam Patrophilum, quod a Dorotheo presbytero accusatus, & ab illis accersitus non morem gessisset: atque istos solos abdicarunt. Asterium autem, Eusebium, Abgarum, Basilicum, Philum, Philidium, Eutyebium, Magnum, & Eusebium excommunicarunt; decreveruntque, ut usque eo in illo manerent statu, quoad ipsi pro se respondentes, sua crimina diluerent. Quibus rebus confectis, litterisque ad abdicatum Ecclesiæ, quæ illas de ipsis certiores facerent, datis, Anianum loco Eudoxii Episcopum Antiochiæ constituit: quem factio Acaciana comprehendens, Leonæ & Lauricio tradit: illi eum in exilium ejiciunt. Quo facto, Episcopi, qui Anianum ordinaverant, contestatione apud Leonam, & Lauricium contra Acacianam factionem ipsi sunt; quæ significabant, iudicium Concilii violatum esse. Ceterum ubi nihil perfecere, Constantinopolim, quo de rebus in Conci-

lio iudicatis Imperatorem docerent, recta contendunt. Hactenus Socrates de Actis Seleuciæ: ex Sabino tamen Macedoniano, quem parum fidelem in recensendis rebus a professoribus Nicænae fidei gestis, idem auctor superius testatus est; ut non mirum videatur, si de Hilario, qui interfuit eidem Synodo Seleuciensi, nullam visum sit habuisse mentionem. Cujus quænam partes fuerint, audiamus ab ipsomet Hilario de his agente adversus Constantium Imperatorem; apud quem nonnulla leguntur, quæ apud Socratem desiderantur; ait itaque (b):

Quæ enim dicturus sum, non aliunde cognovi, sed ipse audivi, & præsens affui cum gerebantur (in Christo itaque non mentior, quia discipulus veritatis assiso) Orientalium in Seleucia Synodo ubi reperi tantum blasphemorum, quantum Constantio placebat: nam post secessionem meam deprehendi, ut Christum centum quinque Episcopi ὁμοῖον, id est, similis essentia, profiterentur; & soli Aegyptii, præter Alexandrinum hæreticum (Georgium videlicet) ὁμοῖον constantissime obtinerent. Cogente itaque Leona Comite, in unum omnes congregati sunt ex his, qui ὁμοῖον prædicabant. Aliqui eorum, nonnulla pie verbis præferebant, quod & ex Deo esset, id est, de substantia Dei Filius, & semper fuisset. Qui vero ὁμοῖον defendebant, nihil nisi profanissimum asserbant, negantes quicquam substantiæ Dei simile esse posse, neque de Deo posse existere generationem, sed esse Christum creaturam. Itaque quod creatus esset, id ei nativitas deputaretur: ex nihilo autem esse, & idcirco non esse Filium, nec Deo similem. Loquor autem vobis, quod ipse recitari in conventu publice audivi; quod prædicatum ab Episcopo Antiochiæ, exceptum habebatur. Hæc ergo ita dicta. esse ab eo, commemorantur: erat Deus quod est. Pater non erat, quia neque ei Filius. Nam si Filius, necesse est ut femina sit, & colloquium sermonis, & compunctio conjugalis verbi, & blandimentum, & postremo ad generandum naturalis machinula. O miseræ aures meas, quæ tam funestæ vocis sonum audierunt, hæc de Deo ab homine dici, & de Christo in Ecclesia prædicari! Post multas autem istiusmodi impietates, cum Patrem, & Filium ex nominibus potius quam ex natura comparasset, ait: Quantum enim Filius extendit cognoscere Patrem, tantum Pater super extendit se, ne cognitus Filio sit. Qui-

(b) Hilario
cont. Con-
stant.
LXXXI.
Acta Syno-
di Seleuciæ
ex S. Hilario.

PAGIUS

ut docet Idacius in Fastis, Eusebio & Hypatio Coll. Ipso anno primum processit Constantinopolim Praefectus Urbis nomine Honoratus die III. Idus Decembris. Idem habet Chronicon Alex. nisi quod pro Decembri mense, September in eo per errorem, ut videtur, ponitur. Quare cum Honoratus Praefectus Urbis Constantinopolitanae, ius-

su Imperatoris huic Synodo præfuerit, ut testatur Sozomenus citatus, sub hujus anni finem ea Synodus inchoata. Interim notandus character quintorum Quinquennialium Constantii in Praefectura Honorati. Annis enim quibus hujusmodi solennia edita, novitates de more inductæ.

LXXXII. Miræ, & horrendæ blasphemie Ari- norum.

Quibus recitatis, tumultus exortus est. Cum autem intellexissent & hi qui dis- similem Deum dicunt, humanas aures tan- ta impietatis verba suscepturas non esse; rursum hi ipsi Palatii potius quam Ec- clesie Episcopi, fidem scribunt & dicitur, & dicitur dissimilitudinem damnant. Quod cum contrarium ipsi sensui audientium es- set; ipse ego quemdam eorum, qui forte ad me pertentandum accesserat, quasi i- gnorans rerum gestarum, percunctatus sum quid sibi vellet istud, ut qui unam substan- tiam Filii esse cum Patre damnasset, vel es- se similis substantie denegasset, dissimilitu- dinem damnarent. Tunc mihi ait, Christum Deo similem non esse, sed similem Patri es- se. Rursum hoc obscurius mihi adhuc videba- tur. De quo cum iterum interrogarem, tunc hæc ita locutus est: Dico enim dissi- milem Deo esse, similem Patri posse intel- ligi: quia Pater voluisset creaturam istiusmodi creare, qua similia sui vellet: & idcirco similem Patri esse, quia vo- luntatis esset potius Filius, quam divini- tatis: dissimilem autem Deo esse, quia ne- que Deus esset, neque ex Deo, idest, de substantia Patris, natus esset. Hæc audi- ens, hebui, neque credidi; donec publice ex consensu omnium eorum profanissima hu- jus similitudinis ratio prædicaretur. Qui autem dicitur prædicabant, omnes, qui ma- xime sine aliquo impietatis pudore impru- dentissima hæc loquebantur, condemnave- runt. Condemnati ad Regem suum convo- laverunt, &c. Hucusque de Actis Seleucie Hilarii.

LXXXIII. Synodus Constanti- nopolitana.

(a) Am- mian. lib. 19.

(b) Athan. de Synod.

Hoc eodem anno, dum adhuc pende- ret Ariminense Concilium, dum, inquam Episcopi Arimini congregati illic detine- rentur licet inviti, agitur ab Acacianis præsentate Constantio (quem hoc anno Constantinopolim rediisse, Ammianus (a) quoque testatur) Synodus Constantinopo- litana. Antequam enim solveretur Con- ventus ille Ariminensis, hanc actam esse Synodum, S. Athanasius non obscure signifi- cat, dum ait (b) novam fidei professio- nem scriptam esse Constantinopoli, atque eam missam ad eos qui Arimini convenerant. Sed ratio temporis hoc ipsum per- suadet. Nam qui coiverant Seleucie (ut dictum est) quinto Kalendas Oc- tobris, atque ibi quatuor diebus, quatuor celebratis sessionibus, manserunt, & dissidentes inter se, concito gradu con- volverunt ad Imperatorem Constantinopo- lim: jam circa hujus anni ultimos men- ses hanc Constantinopoli Synodum cele- brasse perspicue demonstrantur: cum & etiam constat de professione Ariminensi ab Episcopis exorta, eam perlatam esse Constantinopolim ultima ferme (ut dixi- mus) præsentis anni die.

LXXXIV.

His igitur hunc in modum de tempo- re hujus Synodi elucidatis, de ipsa modo

agendum est. Dimissi jam erant qui con- venerant Seleucie, & decem tantum ex parte Basilii Ancyrani ad Imperatorem se legati contulerant: quos Acacius cum suis præverterunt, atque præoccupaverunt au- res Imperatoris: cum alioqui tum ex re- bus gestis Seleucie, tum ex his quæ Con- stantinopoli facta sunt, ipse Imperator sem- per sit visus propensior in Acacium. Ex sententia itaque Acacii a Constantio indi- citur Synodus Constantinopoli, eademque festina: nam convocati sunt tantummodo ex proxima provincia (ut tradit Socra- tes c) Episcopi Bithynie, inter quos ad- venit Mares Chalcedonenis, omnes num- ero quinquaginta. De festino horum ad- ventu Seleucia Constantinopolim, fidem facit in primis S. Hilarius, cum ait (d): Condemnati ad Regem suum advolarunt, exceptique honorifice, impietates suas quan- tia potuerunt ambitione confirmaverunt, si- milem Deo esse, vel ex Deo natum, vel naturalem esse Filium denegantes. Et in- ferius quoniam prætextu Constantius haud invitatus passus sit ablegari nomen Substan- tie, & Consubstantialis, idem docet his verbis, cum eum redarguit:

Utitur etiam nunc, ut in cæteris ante, artis suæ consuetudine, ut per recti spe- ciem prava confirmet, & per rationis no- men insana constituat: Nolo (inquit) ver- ba, quæ non scripta sunt, dici. Hoc tan- dem, rogo, quis Episcopus jubeat? & quis Apostolica prædicationis veteret formam? Dic prius, si recte dici putas: Nolo ad- versus nova venena novarum medicamentorum comparationes: Nolo adversus novos hos- tes nova bella: Nolo adversus novas in- sidias consilia recentia. Et paulo post: Novitates vocum, sed profanas, devotari jubet Apostolus: Tu cur pias excludis? &c.

Ex sententia igitur Acacianorum scri- pta est tunc Constantinopoli in Synodo no- va fidei formula, quam novam numerat Socrates earum quæ post Nicænum Con- cilium ab Arianis sunt diversis temporibus in hanc diem conscriptæ. Sed & ad hanc illud impietatis additum, ut, sicut abolitum est ab eis nomen substantie, ita etiam damnatum sit silentio nomen substan- tie. Unde S. Athanasius (e): Constanti- nopolim profecti, veluti ejus sententie pœnitundine affecti essent (eorum scilicet, quæ Seleucie scripserunt) suo more im- mutaverunt, additis nonnullis dictis; ut nefas esset, hypostasin dicere de Patre, Fi- lio, & Spiritu sancto: eaque transmise- runt ad eos qui Arimini convenerant: co- egeruntque homines istarum Provinciarum subscribere; exactis per Constantium in- exilium, quicumque auderent contradicere. Sunt autem ista: Credimus in unum Deum, &c. Et post multa, hæc in eadem infunt professione: Nomen autem substantie simpli- cius a Patribus editum, quia ignotum popu- lis scandalum affert, & in sacris litteris non continetur, placuit de medio tolli, & o- mino nullam ejus mentionem debere fieri: quoniam sacra littera nusquam substantie Patris & Filii meminere, immo ne hypo- stasis quidem, sive substantia de Patre, & Filio, & Spiritu sancto, nominari debet. Similem autem dicimus Patri Filium, ut loquimur & docent sacra Scriptura. Omnes poro hereses, sive olim damnatæ, sive recens ortæ contrarie huic promulga- tæ scripturæ, anathema sunt. Hæc illi.

Legati ex Synodo Seleucie ad Constantium

(c) Socr. lib. 2. c. 33.

(d) Hilar. cont. Const.

LXXXV. Stulte novam vo- cem vi- tant A- rianis.

LXXXVI. Nova fi- dei for- mula ab Arianis scripta.

(e) Athan. lib. de Synod.

Substan- tie no- men su- blatum ab Arianis.

LXXXVII.

(a) Epiph. hæres. 73.

(b) Theod. lib. 2. c. 27. Quid Acacius cum Basilio, & Silvano.

LXXXVIII. Stulta Ar- gumenta Eudo- xii.

Recitat hanc eandem eorum impietatis regulam Epiphanius (a), & recenset eun- dem numero nomina qui subscriperunt, omnes autem Acacianorum cum Basilde atque Silvano, ventilatæ coram ipso Constantio Imperatore, Theodoretus (b) fufius nar- rat, cum ait: Ex istorum numero, qui vo- cati sunt ab Imperatore, fuerunt Eusta- thius Armenus, Basilius Ancyræ Galatie, Silvanus Tarsus, & Eleusius Cyzici Episco- pus. Isti accedentes ad Imperatorem, ob- noxia coerceretur. At Imperator doctus ex adversaria factionis sectatoribus, dice- bat, de illis rebus primum discerendum, quæ fidem attingunt; deinde ejus causam accurate cognoscendam esse. Cum autem Ba- silius superiore sua consuetudine confidens, Constantium Imperatorem, utpote doctrine Apostolicæ insidias tendentem, libere co- argueret: Constantius iniquo tulit animo; & Basilius, tamquam procella in Ecclesiis oborta auctorem, tacere mandavit. Ubi vero Basilius dicendi finem fecerat; Eustathius: O Imperator (inquit) quo- niam placet de rebus fidei discerari; con- sidera, quæso, blasphemias ab Eudoxio in unigenitum Dei Filium impudenter jacta- tas. Ac statim ut ista dixerat, formulam fidei ab Eudoxio scriptam tradidit Imperatori; in qua præter alia multa verba im- pia, hæc præterea fuere posita: Quæ dis- simili ratione proferuntur, ea sunt essen- tia dissimilia. At unus Deus pater, ex quo omnia: & unus Dominus Jesus Chris- tus, per quem omnia; dissimilem habent prolationem, nimirum, Ex quo & per quem; proinde Filius Patri dissimilis est. Quam fidei formulam cum recitari jussisset Constantius, & impietate in ea comprehen- sa, graviter commotus esset; percontatur ab Eudoxio, utrum illam ipse scripserit? qui extemplo negavit se eam scripserit: Nam Ætius (inquit) scripsit. Hic est idem ipse Ætius, quem Leonius olim, veritus accusationem Flaviani, & Diodo- ri, abdicavit diaconatu: quemque Geor- gius, qui Alexandrinis tendebat insidias, & socum impie dictorum, & scelerate factio- rum adiutorem habuit: qui tamen id tem- poris apud Eudoxium una cum Eunomio etatem degit.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Nam mortuo Leontio, & Eudoxio Ec- clesie Antiochena præsulatum per ambitum nactus, rediit Ætius ab Ægypto, secum- que Eunomium deduxit. Ac cum doctrina secum consentientem reperiret Eudoxium, & præter impietatem, Sybariticam etiam molliciem ac delicias consectantem, nul- lum locum Antiochia sibi commodiorem ad habitandum existimavit. Itaque simul cum Eunomio, Eudoxii toris velut clavo affi- xus inbæscens, vitæ modum, qui est as- sentatorum proprius, studiose excolere, & modo hujus, modo illius consuetudine uti, ventri denique & abdomini sedulo infer- vire cepit. Tum Imperator, hac re cogi- ta, jubet Ætium introduci. Cui ingresso, illam fidei formulam ostendit; sciscita- tur, num ipse esset ejusmodi verborum pa-rens. Ætius, rerum, quæ gerebantur, prorsus inscius, & quorsum ejus rogatum spectaret, ignarus, ratus tamen se ex con- fessione illa non parum laudis adepturum, se illorum verborum parentem esse dixit. Imperator igitur, immani ejus impietate perspecta, confestim mittit in exilium, & ad locum quemdam Phrygia duci jubet. Atque iste quidem ignominiam fructum suæ blasphemie accipiens, Regia exturbatus est.

Eustathius autem, Eudoxium quoque eadem sentire, affirmat: Nam Ætium ejus- dem cum eo domus & mensæ fuisse parti- cipem, & quo ejus inserviret voluntati, blasphemie scribenda se socium præbuisse; satisque argumenti esse, eum illius formu- læ præscriptæ conscium esse, quod Ætium dixerat ejus auctorem fuisse. Tum Impe- rator: At in judicando (inquit) non est nitendum conjecturis; sed res gestæ sunt accurate pervestigandæ. Cui Eustathius: Proinde (inquit) fac Eudoxius nobis per- suadeat, se non opinione cum Ætio consen- tire, sed formulæ ab eo conscriptæ ana- thema indicere. Quam postulationem Im- perator lubens amplexatus, ita fieri man- dat. At Eudoxius tergiversari cepit, mul- tas etiam querere vias, quibus postulatum illud effugeret. Ubi vero Imperatorem il- lud graviter ferentem, & mirantem se- eum, utpote impie opinionis cum Ætio par- ticipem, in exilium itidem ejectionem, vi- det: suam doctrinam, quam necdum id tem- poris, verum etiam postea defendebat, o- rano insciciatus est. Atqui contra urge- bat, Eustathium cum suis debere verbo, dicitur, quia in Scriptura minime extaret, anathema denunciare. Immo vero, inquit Silvanus, voces, Ex nihilo, & Creatura, & ἐρεποσιον, idest, alterius substantie, quæ neque in sacris litteris reperta sunt, neque oraculis Propbetarum, neque Aposto- lorum doctrina consentientes, rejiciendæ sunt, & ex omnibus divinis conventibus excludendæ. Cui assensit Imperator, & il- los his vocibus anathema indicere jussit. Illi etsi primo contradicere instituerunt;

LXXXIX. Ætius cum Eudoxio vi- tam egit.

XC. Eustathius perstrin- git Eudo- xium.

N n n n

po-

postea tamen, perspecta Imperatoris ira, eas ipsas voces, quas Silvanus ipsis proposuerat, licet egre, penitus egerunt.

XCII. Silvanus urget Arianos de voce Constantinialis.

Ac deinceps acrius instare coeperunt, ut verbum quoque *ὁμοούσιον* anathemate damnaretur. Ceterum Silvanus ratiocinatione, rite vereque conclusa, cum illis, tum Imperatori respondit: Si Deus Filius neque ex nihilo, neque creatura, neque ex ulla alia essentia existat, idcirco Deo Patri consubstantialis est, & Deus de Deo, lumen de lumine, & eandem habet cum Genitore naturam. At vero quamquam ista & firma ratio & vera concludebat; tamen nemo eorum, qui aderant, ei obtinuerat: immo vero factio Acaciana Eudoxianaque contra Silvanum crebros clamores tollere, Imperator etiam adeo ira exardescere cepit, ut eum cum suis fautoribus in exilium pellere minaretur. Tum Eleusius & Silvanus cum aliis nonnullis dicunt, in ejus situm potestate supplicium de ipsis sumere; sed pietatem sectari, vel impietatem, penes se ipsos esse, & propterea nunquam patrum doctrinam prodizuros.

XCIII. Eleusius, & Silvanus damnati exilio.

Ibi Constantius, qui eorum sapientiam, fortitudinem, & in tuenda doctrina Apostolica loquendi libertatem admirari debuerat, eos eiecit Ecclesiis, & alios in eorum loca substitui mandavit. Eo tempore Eudoxius sedem Ecclesie Constantinopolitane per tyrannidem occupavit. Eleusio etiam Episcopatu Cyzici exturbato, ejus locum obtinuit Eunomius. His rebus in hunc modum gestis, Imperator jubet per litteras Aetium abdicari. Unde ipsi Aetii impietatis confessores indacti, sive ipsorum doctrine sectatorem abdicarunt, scripseruntque etiam ad Georgium Ecclesie Alexandrinae Antistitem epistolam, qua quid Aetio factum esset, significaverunt. Hæc Theodoretus.

XCIV. Elucidatio de assertionem Silvanii.

Sed antequam ipsas litteras de Aetii damnatione hic describamus, monendum putamus, quod ad hæc, quæ ex Theodoro de Actis Synodi Constantinopolitane recitata sunt, spectat, nonnihil dubii animum pulsare, depravatam esse textum ipsum, ut loco *ὁμοούσιον, ὁμοούσιον* tantum legendum sit: quandoquidem præteritarum Synodorum Actis illud exploratissimum habeatur, Silvanum & ejus collegas jam penitus ex tempore Synodi Antiochene in Encænii abjecisse vocem *Consubstantialis*, & amplexatos esse in Filio divinam substantiam: quarum vocum diversitas jam superius ex Athanasio discriminata est: nisi dixerimus pro miraculo accidisse, ut, impellente numine, facti sint defensores vocis *Consubstantialis* ipsi etiam, qui eam impugnabant; ut hoc ipso tempore, quo invalescebat Acaciana impietas, non defessent qui eam veritatem defenderent, petita etiam ab inimicis confessione. Sed Syn-

nodalem ab eodem Satanæ conventiculo datam epistolam de Aetii damnatione hic describamus, hanc scilicet oblatam occasionem illis captantibus, ut damnando hæreticum, Catholici viderentur: quod Sirmii quoque fecerunt, condemnando Photinum. Recitatur autem a Theodoro his verbis (a).

(a) Theod. lib. 4. c. 28.

XCIV.

Sanctum Concilium Constantinopoli convocatum domino honoratissimo Episcopo Alexandriae Georgio S.

Quod Aetius ob nefaria sua scripta, eaque *ὁμοούσιον*, id est, offendiculis referat, a Concilio condemnatus sit, in ipso certe Episcopi aliud nihil, quam quod canones Ecclesie postulabant, effecerunt. Nam primum abdicatus est diaconatu, deinde Ecclesia exclusus; postremo adhortationes adhibita, ne quisquam sceleratas ejus legeret epistolas, sed ab omnibus propterea abjicerentur, quod inanitatis nonnihil & damni complexa sunt. His accedit, quod illi, & iis qui in eadem opinione ac sententia cum eo perseverant, anathema denunciamus. Atque consentaneum sane erat, ut omnes Episcopi, qui in hoc Concilio convenerant, communi consensu eum, ut auctorem offendiculorum, turbatum, schismatum, tumultuos sermonis per orbem terrarum grassantis, & mutue denique in Ecclesie seditionis, execrarentur, unoque ore de sententia contra eum pronunciata concordarent.

Synodica epistola Concilii Constantinopolitani.

Attamen contra vota nostra, contraque omnem expectationem, Seras, Stephanus, Heliodorus, Theophilus, ac eorum socii, neque nostris sunt suffragati sententis, neque suffragis de eo latis subscribere voluerunt. Idque cum Seras ipse aliud etiam arrogans facinus & plenum insanie prædicto Aetio criminis loco objectaret; cum nimirum temeraria audacia elatum, affirmasse, Deum sibi revelasse ea, quæ usque ab Apostolorum temporibus hætenus occultaverat. Post quæ insana & insolentia verba a Sera de Aetio pro testimonio citata, illi, quos supra posuimus, ne precibus quidem adducti persuaderique poterant, ut in iudicio de illo ferendo, nobis suffragarentur. Nos autem patientibus animis, eorum causa, ad prolixum temporis spatium ferre sententiam distulimus, nunc indignando, nunc adhortando, increpando interdum, aliquando obnixè orando, ut nobiscum convenirent, consentientemque totæ Concilio sententiam pronunciarent. Itaque expectavimus diu, si forte nos audire, si intelligere, si denique cedere vellent.

XCIV. De Aetii damnationis causa, & sociorum.

Verum ubi longo tempore expectando, nullo modo eos ad nostris de Aetio sententis obsequendum inducere poteramus; canonem Ecclesie eorum amicitie anteponendum arbitrati, eos a communione Ecclesie excludendos decernimus: dato illis ad sententiam mutandam, ad respiciendum, & ad ala-

XCVI. Datum tempus respiciendi.

alacri animo cum Concilio concordandum, consentiendumque, sex integrorum mensium spatio. Quod si intra præstitutum diem, mutato consilio, amplecterentur cum Patribus concordiam, & decretis ab illis de Aetio sententiis assentirentur; tum non solum ut reciperentur in Ecclesiam, verum etiam ut suam in Conciliis loquendi libertatem, & mutuam nobiscum charitatem recuperarent, statuimus. Sin autem in proposito susceptoque consilio per hominum facilitatem perniciter manerent, & canones Ecclesiasticos contemnerent, Episcopatus dignitate dimovendos esse. Quod si depositionem expectaverint, alios in eorum loca Episcopos substituendos; uti sacrosancta Ecclesia, ad ordinem sibi convenientem redacta, secum ipsa consentiat, vinculo charitatis ab omnibus omnium gentium Episcopis eadem dicendo, eademque mente & sententia in unum coherescendo, firme conservato. Quare ista ad tuam reverentiam scripsimus, ut intelligas decreta Concilii, quæ te observantem optamus, per gratiam Christi tuas Ecclesias tranquille legitimeque moderari. Hætenus ad Georgium Synodus. Fuisse autem hos Episcopos in Libya, Athanasius testatur (a).

(a) Athan. de Synod.

XCVII. (b) Sozom. lib. 4. c. 23.

Damnati Semiariani ab Arianis.

De damnatione porro Aetii hæc Sozomenus (b): A nonnullis autem commemoratur, quod non ex animo, sed quo opinione de se ab Imperatore concepta (accusabantur enim Aetii doctrinæ favere) se penitus liberarent, istum abdicabant. Damnato Aetio, subsecuta est quoque damnatio illorum Episcoporum, qui tum Seleucia, tum ibi Constantinopoli Acacianis adversari erant: unde subdit Sozomenus: Quinetiam occasione arrepta ex ira Imperatoris, qua contra Macedoniam ob eas causas, quas ante citavimus, exardescerebat, eum, Eleusium Episcopum Cyzici, Basilium Episcopum Ancyrae, Portasium Sardanensem, & Dracontium Pergami Episcopum, de gradu dimoverunt: & quamvis de doctrina fidei ab istis dissentirent, tamen in illis abdicandis non fidem insinulabant, sed communiter quidem omnes criminabantur, quod Ecclesias conturbarent, & decreta Ecclesiastica violarent: privatim autem singulis singula objectabant crimina. Hæc Sozomenus.

XCVIII. (c) Sozom. lib. 4. c. 35. Macedonius ab Arianis damnatus.

Primum autem omnium constat depositum esse Macedonium Episcopum Constantinopolitanum; de quo sic Socrates (c): Qui stabant ab Acacio, iram Imperatoris, quam cum contra alios, tum contra Macedonium in primis animo conceptam exple-re nitebatur, tanquam anam opportune arripientes, primum Macedonium Episcopatus dignitate dejecerunt; tum quod multiplicis cædis auctor fuisset, tum quod diaconum in stupro deprehensum receperat in communionem. Insinulatum eum quoque apud Constantium fuisse, quod corpus Ann. Eccl. Tom. IV.

Constantini a templo Apostolorum in Acacii Ecclesiam transtulisset, & aliorum criminum; quam ob causam Constantius cum immenso odio prosequeretur; jam diximus ex Sozomeno (d). Eo igitur abdicato, in locum ejus Eudoxius Antiochenus, sex omnium hæreticorum, in sedem Constantinopolitanam subrogatus est.

(d) Sozom. lib. 4. c. 20.

XCIX.

De aliorum vero nonnullorum Episcoporum depositione tunc in eadem Synodo facta, & criminibus in eos objectis, hæc habet Sozomenus (e): Basilio Episcopo Ancyrano objectabant, quod Diogeni presbytero, Alexandria Ancyram adwentanti, charitas abstulisset, eumque verberasset; quinetiam quod mandasset magistratibus, ut clericos Antiochie, ut Cillices, etiam Galatas, & Asianos prope fluvium Euphratem accolentes, indicta causa, exilio & aliis suppliciorum generibus multarent: unde factum est, ut tum conjicerentur in vincula, tum propterea in milites, qui eos abducebant, bona sua, ne qua ipsos afficerent contumelia, consumerent. Eum porro accusabant, quod cum Imperator jussisset Aetium, & quosdam ejus fautores Cecropium usque abduci, quo criminibus ipsis illatis responderent; persuasisset ei, cui hanc rem mandasset Imperator, ut, quæ ipsis placerent, ea exereretur. Itemque, quod Hermogeni Prefecto & Principi Syriae per litteras significasset, tum quinam, tum in quem locum essent relegandi: quod etiam cum Imperator hos ab exilio revocaret, eos redire non permisisset, sed cum Principibus, tum sacerdotibus restitisset.

(e) Sozom. lib. 4. c. 23. Basilio Ancyrano crimina objecta.

Adjungebant præterea, quod clericos Sirmii ad seditionem contra Germanium, confandam incitasset, & per litteras eos ad Episcopos Africae insinulasset, quod cum Ursacio & Valente communicarent. His accedit, quod in crimen adductus, crimen negasset, deque eo pejerasset, & perspicue deprehensus perjurum per cavillationem eludere conatus esset; & non Illyricis modo, Italis, & Afris, discordiæ & seditionis, verum etiam calamitatum, quæ in Ecclesia Romana accidissent, auctor & causa fuisset. Ad hæc, quod cum ancillam ad vincula conjiciendam curasset, eam falsum testimonium contra heram dicere coegisset. Adde his, quod virum, quæ rurpem vitam & flagitiosam debebat, & non, ut lex postulat matrimonii, cum muliere rem habebat, cum sancto baptismatis tinxisset lavacro, tum ministerio divino præfecisset: quodque circulatorum, qui eadem patrarat, non ab Ecclesia segregasset. Postremo quod ad sacram mentium conjurationes fecisset, & cum jurejurando ipse se obstrinxisset, tum clericos quoque ad jurandum impulisset, ut se mutuo non accusarent; & quod hoc callide excogitasset ille ipse qui clero præerat,

C. Alia Basiliensis Ancyranæ crimina.

quo accusatorum criminationes effugeret. Atque hæc quidem sunt crimina, ut com- prebendam brevi, pro quibus Basilius ab- dicatus fuit.

CL. At hic opportune Davidicum illud, dum ista contemplor, in mentem venit (a): Magnus Dominus & terribilis in consiliis super filios hominum. Qui enim a tempore Antiocheni Concilii ab eis celebrati, tam dira, tamque dura, & aspera adversus Catholicos ubique locorum in hac fere diem immaniter pertractassent, Macedonius, Basilius, & alii eorumdem factionis satelli- tes; modo ex imperato, & a collegis suis, quibuscum adversus Orthodoxos conven- rant, immo & ab ipso Imperatore Constansio, in cujus gratiam tot tantaque scelera adversus Nicænæ fidei professores jugiter acervassent, factis dignam, licet minorem illis sententiam damnationis accipiunt, at- que a suis ipsorum sedibus perquam igno- miniose pelluntur. E contra autem factum, ut S. Hilarius ipis licet Acacia- nis infensus, in Constantium Imperato- rem zelo fidei vehementer investus; tamen ab exilio liber cum honore fuerit in Provinciam restitutus. Sed hæc de Hila- rio, quod prolixiorum exigant orationem, dicturi sumus inferius. Prosequamur inter- ea, quæ de damnatione reliquorum Epi- scoporum hic Sozomenus subdit (b):

(b) Sozom. lib. 4. c. 23. CII. Eustathii crimina & dam- natio.

(c) Basili. ep. 74.

CIII. Sed pergit de aliis Sozomenus (d): E- leusium vero abdicabant, quod Heraclium quemdam genere Tyrium, sacerdotem Her-

culis qui ibi colebatur, præstigiærum ma- gicarum insimulatum (qui, cum de ipso esset habenda quæstio, se ea de re fuga mandaverat, atatemque debebat Cyzici) inconsiderate diaconum, quod se simula- ret fidem Christi amplecti, designarat; & cum postea intellexisset eum esse talem, non ab Ecclesia segregasset. Denique viros ab Ecclesia condemnatos, qui Cyzicum vene- runt (qualis fuit Maris Episcopus Chalce- donis, qui huic Concilio intererat.) teme- re & sine iudicio ministros Ecclesiæ insti- tuisset. Postquam gradu movebant, quod sine consensu & approbatione Episcoporum Lydiæ, Sardenis creatus fuisset Episco- pas. Draconio denique Pergami adime- bant Episcopatum, quod primum in Galla- ria, deinde Pergami Episcopus contra le- ges constitutus esset.

Eleusii crimina atque da- mnatio.

CIV. Abdicatio aliorum Episcopo- rum.

His rebus confectis, denuo in unum co- acti, abdicant Silvanum Episcopum Tarfi, Sophronium Pompeopolis, quæ est urbs Paphlagoniæ, Episcopum, Elpidium Sata- lorum, & Neonem Seleuciæ urbis Isauriæ Episcopum. Abdicant autem Silvanum, quod non modo aliis tum Seleuciæ, tum Constantinopoli contumaciæ auctor existi- set, verum etiam Theophilum ante ab E- piscopis Palæstina Episcopum Eleutheropo- lis ordinatum, & contra voluntatem ju- rejurando astrictum, se non alium Episco- patum suscepturum, Ecclesiæ Castabulensi Antistitem præficeret. Abdicant Sophro- nium, quod Ecclesiam rebus ei oblati de- fraudasset, easque ad suum quæstum ven- didisset; quin etiam quod semel atque iterum ad Concilium vocatus, vix aut ne vix quidem accessisset; quippe qui indu- xisset animum, criminibus sibi objectis apud ipsos minime respondere, sed externos Judices ad suam causam cognoscendam de- ligere. Abdicant Neonem, quod dedisset operam, ut privatim in sua Ecclesia Ania- nus crearetur Antiochiæ Episcopus; quod- que nonnullos sacrarum litterarum, legum- que Ecclesiæ ignavos, & vitam inconside- rate disoluteque instituentes, Episcopos deservasset; qui quidem postea possessionem pecuniæ sacerdoti administrationi antepo- nebant, & scriptis plane testabantur, se malle cum opibus ullo Ecclesiastico mini- sterio fungi, quam sine illis Episcopatum gerere. Denique Elpidium abdicant: pri- mum quod se socium Basilio, quo tumultus ceteretur, adjunxisset, & auctor ex- titisset seditionis; deinde quod Eusebium gradu dimotum, contra decreta Concilii Melitenensis, ad presbyterii dignitatem re- stituisset; postremo quod Nectarium quem- dam, cui propter pactum & jurjurandum violatum Ecclesiæ communionem interdictum esset, ministerio Ecclesiæ præficeret: id- que cum per leges Ecclesiæ ei nullam di- gnitatem Ecclesiasticam deferre liceret.

Por-

CV. Porro una cum istis Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus abdicatur, propterea, quod cum Eustathio, & Elpidio, qui Con- cilio Melitenensi (cui etiam ipse inter- fuisset) obnixæ adversabantur, communi- casset, quodque post abdicacionem in Pa- lestina factam, venire cum Basilio, & Georgio Episcopo Laodicea in communionem: atque quod cum Episcopus Hierosolymorum constitutus esset, velut sedis jam Aposto- licæ Antistes, cum Acacio Casarea Epi- scopo de jure Metropolitanano diffidisset: unde factum est, ut inimicitias inter se susciperent; & alter alterum, utpote non vere sincereque de Deo sentientem, cri- minaretur. Etenim uterque ante in suspi- cionem venerat: alter quod doctrinæ A- rii faveret: alter (Cyrillus scilicet) quod eos, qui Filium Patri consubstantialem assererent, sequeretur. Magnæ quidem, Cyrilli laudi cedit, eum ab Acacio vel aliis Arianis in crimen vocatum esse, quod fidei regulam inter tot fluctus solide reti- neret, quam Patres Nicææ in Concilio Ecclesiæ tradidissent. Sed subdit.

CVI. Itaque Acacius cum hoc animo eset reliquis Episcopis ejus gentis, ejusque opi- nionis fautoribus in unum convocatis, ipse prius Cyrillum tali de causa abdicat: Cum famas agrum Hierosolymitanum occuparet, multitudo rebus ad victum necessariis destituta; ad Cyrillum, utpote Episco- pum, opis implorandæ causa confugit. Cui cum pecuniæ ad eam supplendam non suppeterent, thesaurum Ecclesiæ & sacra aulea vendidit. Qua re confecta, fama est, quamdam animadvertisse mulie- rem stenicam indumento pretioso, quod Imperator ipse Ecclesiæ donaverat, amictum esse; curiose ab ea quævisse, unde illud haberet; comperisse, ei mercato- rem vendidisse, mercatori autem Episco- pum: Acacium vero, hac causa allata, Cyrillum abdicasse. Quam rem ita se ha- bere, auditione quidem accepit. Hæc ille. Porro de veste pretiosa ab ipso Cy- rillo vendita, Theodoretus (a) paulo di- versè eam historiam recitat his verbis: Ajebat sacram stolam ex aureis filis con- texiam, quam excellentissimus Imperator Constantinus, ad Ecclesiam Hierosolymi- tanam cobonestandam, Macario illius ur- bis Episcopo donaverat, ut ea amictus, sacrosancti baptismatis ministerium obiret, Cyrillum vendidisse: hancque mercatum esse quemdam eorum, qui in pulpito scæna cantare solent, eam induisse, inter saltan- dum lapsam esse, & casu obtritum inter-

(a) Theod. lib. 2. c. 27.

PAGIUS Ad num. CV. Auctor Chronici Alex. sub an- ni sequentis Consulibus scribit; Hoc anno mense Eudoxius Peritio (seu XV. Februarii) magna Ecclesia Constans- tinopoli dedicata est. Macedonius Episcopus Constans- tinopolitanus propter multa istius propria crimina exauctoratus est, & in locum ejus subrogatus Eu-

doxius mense Audynao, (seu Januario XXXVII.) præ- sentibus Episcopis LXXII. Sed de ea dedicatione anno sequenti, quo peracta est, agetur. Inte- rim ex his verbis habemus, Eudoxium ante se- quentem annum ad Episcopatum Constantinopo- litanum translatum non esse.

(b) Sozom. lib. 4. c. 24. in fine.

CVII. Rursum vero de abdicatis Episcopis, & aliis in locum eorum successis, sic idem Sozomenus (c): Episcopos autem, quos abdicatos esse supra monstravimus; Acaciani Constantinopoli expulerunt. Aliis autem, qui una cum illis adhuc e- rant ad decem numero, qui abdicacioni istorum Episcoporum subscribere volebant, mandatum dederunt, ut separatim ab aliis ad tempus atatem degerent, & neque di- vino fungerentur ministerio, neque Eccle- sias usque eo ministrarent, quoad abdicacioni illi subscriberent. Quod si non intra sex menses resipiscerent, & omnibus hujus Concilii decretis Actisque assentirentur: futurum esse, ut illi quoque abdi- carentur, & Episcopi cujusque gentis in unum convenientes, alios in eorum loco sus- sicerent. Ubi vero hæc res ab illis non de- liberatæ solum, verum etiam re ipsa per- fectæ sunt; scribunt ad omnes omnium gen- tium Episcopos, clericosque, ut hæc obser- vent, atque adeo exequantur. Hæc So- zomenus; qui præter illos, de quibus nuper mentio facta est, subdit ab Eudoxia- nis substitutos diversos Episcopos; & inter alios, in locum Basili Ancyræ Epi- scopi, Athanasium quemdam, in locum- vero Eustathii subrogatum esse Meletium, de quo sæpe inferius dicendum erit.

CVII. Rursum vero de abdicatis Episcopis, & aliis in locum eorum successis, sic idem Sozomenus (c): Episcopos autem, quos abdicatos esse supra monstravimus; Acaciani Constantinopoli expulerunt. Aliis autem, qui una cum illis adhuc e- rant ad decem numero, qui abdicacioni istorum Episcoporum subscribere volebant, mandatum dederunt, ut separatim ab aliis ad tempus atatem degerent, & neque di- vino fungerentur ministerio, neque Eccle- sias usque eo ministrarent, quoad abdicacioni illi subscriberent. Quod si non intra sex menses resipiscerent, & omnibus hujus Concilii decretis Actisque assentirentur: futurum esse, ut illi quoque abdi- carentur, & Episcopi cujusque gentis in unum convenientes, alios in eorum loco sus- sicerent. Ubi vero hæc res ab illis non de- liberatæ solum, verum etiam re ipsa per- fectæ sunt; scribunt ad omnes omnium gen- tium Episcopos, clericosque, ut hæc obser- vent, atque adeo exequantur. Hæc So- zomenus; qui præter illos, de quibus nuper mentio facta est, subdit ab Eudoxia- nis substitutos diversos Episcopos; & inter alios, in locum Basili Ancyræ Epi- scopi, Athanasium quemdam, in locum- vero Eustathii subrogatum esse Meletium, de quo sæpe inferius dicendum erit.

CVIII. Dum isthæc agerentur Constantinopoli extremo hujus anni tempore, perlata est a legatis Ariminensis Synodi professio fi- dei illic novissime scripta, cui jussu Con- stantii Imperatoris (ut dictum est superius) pridie Kalendas Januarii subscripserunt: adeo ut duplici fidei eidem Episco- pi subscripserint, Constantinopolitanæ, & Ariminensi; cum tamen inter se diver- sæ essent: quarum alteram in Oriente, in Occidente alteram (quod ridiculum plane est) voluit observari.

CIX. Meminit quoque hujus Synodi Con- stantinopolitanæ S. Basilius (d), & de Episcopis in ea damnatis, dum ait de Acacianis: Cum ex aula regia omnes, & reliquos, qui quamplurimum posse putaven- tur, ad se conscivissent, longe superiores impetu se in res omnes intulerunt. Ipsi ac- cusatores, ipsi Judices, ipsi ministri publi- ci

(d) Basili. advers. Euzom. lib. 1.

novales sentibus Episcopis LXXII. Sed de ea dedicatione anno sequenti, quo peracta est, agetur. Inte- rim ex his verbis habemus, Eudoxium ante se- quentem annum ad Episcopatum Constantinopo- litanum translatum non esse.

ci: ipsi denique cuncta poterant, quantum concupierant, alios ejicientes, alios in locum ipsorum substituentes, alios in periculum vite deducentes: ipsi magna cum potestate inter se Civitates sortiebantur. Tunc e Syria etiam quidam expulsus Constantinopolim, quasi ad tyrannidem pervenit (hic erat Eudoxius Episcopus Antiochiæ.) Hic autem iste, nempe Eunomius inexpugnabilis & gravis orator, in perverse religionis premium, Cyzicum obtinuit. Theosebio vero, post maximarum blasphemiarum redargutionem, Sardicensis Ecclesia devotata est. Taceo Bithyniam, Paphlagoniam, Ciliciam: prætermitto cæteros, quos est depasta circulata improbitas. Hucusque Sanctus Basilius.

CX.

(a) Lucif. lib. moriendum esse pro Dei filio.

Invectiva in Constantium.

Lucifer quoque Calaritanus scriptis suis in Constantium, de his agens, sic invehitur (a): Deserens Catholicam fidem, conversus ad fabulas, ut cancer, ita sermo tuus, quod serpere possit: cum prædixerit ore Apostoli Spiritus sanctus, Catholicos dicis hæreticos; & paulo post, ipsam quam Catholicam dicebas, quamque suscipere cogebas, dicis esse blasphemiam: item post paululum, quam nunc asiruxeras apud Antiochenos, contra Eudoxium fatens fuisse blasphemiam, ipsam iterum nunc firmam Catholicam: unde & Eudoxium Constantinopoli esse censueris, &c. Pluribus enim eadem ex causa in ipsum agit. Sic igitur intra quatuor mensium spatium duæ sceleratissime Synodi habitæ sunt in Oriente, ab Arianis, Seleuciæ altera impia & clamorosa, altera vero Constantinopoli execrabilis atque tyrannica.

CXI.

(b) Greg. Naz. orat. in laudem Athan. Detestandum Conc. Arianorum.

De ambabus Synodis, quas unum tamen Concilium vocat S. Gregorius Nazianzenus (b), loquitur, cum pluribus de his differit; ac demum ingentem jacturam, quam ex hac Synodo universa Orientalis Ecclesia perpessa est, recenset; atque in primis sic ait: Hujus factionis potentia illud peperit, quod Seleuciæ primum, ubi templum est S. Theclæ egregiæ virginis, deinde in hac amplissima Civitate (nempe Constantinopoli) coactum est: quas urbes, pulcherrimis antea nominibus claras, turpissimarum rerum notis celebres illustresque reddidit; sive Babylonis turrim, quæ linguas pulchre divisit (quemadmodum urinam illas quoque, ad malum nempe conecordes) sive Casphæ Concilium, quo Christus condemnatur, sive quocumque tandem alio nomine conventus hic appellandus est, qui omnia evertit, ac perturbavit. Piam enim & veterem doctrinam, ac Trinitatis patronam, jacto vallo ac machinis impulsu ac labefactata Consubstantialis voce, substulit: impietati autem præscripti dogmatis ambiguitate fenestram aperuit; hoc quidem prætextu, quasi Scripturam vereretur, ac vocum probatissimarum usum amplecteretur: re autem vera Arianismum...

nullo Scripturæ loco proditum introducens. Hæc enim verba, Similis secundum Scripturas, simplicioribus hominibus illecebra erat impietatis hamo circumjecta, statua ad omnes pertransientes sese obvertens, communis utriusque pedis coturnus, cribratio ad omnem ventum accommodata; ex nefario edicto recens præscripto, consilioque adversus veritatem excogitato, licentiam atque auctoritatem assecuta. Sapienter (c) enim erant ad malo agendum, ac benefacere non norunt.

(c) Jer. 4.

Hinc subdola illa & veteratoria hæreticorum condemnatio; ut speciosus ac probabilius esset quod conabantur, verbis quidem ab Ecclesia præscriptis, re ipsa autem in medium produxerunt, sic videlicet cum illis agentes, ut non infinita impietatis, sed scriptiois immodica crimen ipsis impingerent. Hinc profani Sanctorum iudices, & nova & iniustata mixtio, mystica nempe questiones spectante vulgo tractatæ, atque iniqua verum gestarum inquisitio, & pretio conducti sycophantæ, & sententiæ stata mercede pronuntiatæ. Hinc alii ab Ecclesiarum thronis injuste pellebantur, alii in eorum locum subrogabantur; sic tamen ut ab ipsis impietatis chirographa, non secus atque aliud quippiam necessarium, exigerentur. Atque in promptu erat atramentum & calumniator a tergo. Ea res permultos e nobis, invidiosos alioqui viros in fraudem impulit; quæ quamvis mente nequaquam prolapsi fuerint, subscriptione tamen transversæ acti sunt, atque cum illis utroque nomine sceleratis consenserunt, ac si non flammæ, fumi quidem certe participes fuerunt. Quod quidem ipse multis sæpe lacrymis persecutus sum, cum impietatem longe lateque se effundentem, & persecutionem ab ipsis Verbi patronis adversus Orthodoxam doctrinam excitatam viderem.

CXII. Falsus hæreticorum prætextus.

Clades Orientalis Ecclesiæ.

Nam proculdubio mentis errore Pastores affecti sunt, & (ut cum Scriptura loquar d) Pastores multi vineam meam pervastaverunt, ac desiderabilem partem decorarunt, hoc est, Dei Ecclesiam, multis tum eorum qui Christum præcesserunt, tum eorum qui post Christum extiterunt, sudoribus ac cædibus, ac denique magni ipsius Dei pro salute nostra supplicis doloribusque collectam. Nam si per paucos exceperis, qui vel ob nominis obscuritatem contemptui habitæ fuerunt, vel propter virtutem resisterunt, quos Israeli seminis ac radicis loco relinquere oportebat, ut de integro floreret, Spiritusque perflatione ad vitam revocaretur; omnes temporis iniquitate abrepti sunt. Hoc tantum inter eos discriminis fuit, quod alii citius, alii ferius in eam noxam inciderunt: quodque alii duces impietatis & ante signam fuerunt, alii in secundo ordine locati sunt, vel timore percussi, vel utilitate subacti, vel

CXIII.

(d) Hier. 12. Lapsus plurimorum Episcoporum.

vel blanditiis inescati, vel ignorantia circumventi, atque in fraudem inducti, quod omnium levissimum est: si cui tamen id quoque ad eorum, quibus populi cura commissa est, purgationem sufficere videretur. Et inferius, cum tamen immensam cladem Orbi illatam comparat terræmotui, hæc addit:

CIV. Funestissima clades Orientalis Ecclesiæ.

Ego vero terræmotum hunc nostra tempestate coortum, nullo eorum, qui jam extiterunt, inferiorem esse existimo, per quem omnes monastica philosophiæ sectatores Deique amore præditi, atque ante tempus in cælis civium munere fungentes a nobis dimoverentur. Qui tamen alioqui pacis studiosi ac moderati sunt, hæc tamen in re leves ac faciles esse non sustinent, sam per silentium & quietem Dei causa proditur: verum hic admodum bellaces sunt, atque in confingendo acres atque feroces (hujusmodi enim zeli æstus est) citiusque aliquid, quod non oporteat, evomuerunt, quam, quod ex officio sit, prætermiserunt. Eodem motu non minima quoque populi pars abruptitur, velut in avium grege, cum his, qui prius avolarant, avolans, ac ne nunc quidem avolandi finem faciens. Tantum nobis præsidii in Athanasio, egregio, inquam, Ecclesiæ columine erat, quamdiu nobiscum versabatur: tantam rursus nobis ejusdem absentia calamitatem importavit, postquam sceleratorum insulsius cessit. Hæc & alia de his Gregorius dum luget ingentem cladem ex eo Satanae conventu universæ Orientali Ecclesiæ illatam. Cui si quis addat ruinam illam superius recensitam, quam Occidentalis Ecclesia passa est; facile judicabit, nullum unquam antea fuisse tempus, quo universus Christianus orbis magis fuerit conturbatus, cunctis ferme pastoribus Ecclesiarum, paucis dumtaxat exceptis, in præceptis adactis; nec tetriorem unquam esse visam Ecclesiæ Catholicæ faciem.

CXV. Lapsus Gregorii senioris.

(a) Greg. Nazianz. orat. in funere patris.

At quod rursus ad hanc, cujus gratia instituta est oratio, Orientalis Ecclesiæ stragem spectat: haud finis hic threnorum Gregorii, qui alibi domesticum privatumque damnus acceptum luget: quod scilicet parens ejus, itidem Gregorius nominatus, licet invitus nolensque, lapsus est tamen, quamvis prior omnium resurrexerit, atque aliis ad confurgendum manum porrexerit, collaborante in his egregie Gregorio ipso, qui ait (a): Quo tempore a ferventiore Ecclesiæ parte ob eam causam seditio in nos excitata est, quod literis quibusdam, subdolisque verbis in pravam societatem furim pertracti fuissimus: solus illasum cor habere, nec animum simul cum atramento sedasse, & nigrore affectisse creditus est: tamen per animi simplicitatem abreptus fuisset; dolumque, homo doli expertus, minime vitavisset. Quinetiam solus, aut certe primus,

eos, qui a nobis ob pietatis zelum distabant, & sibi & cæteris reconciliavit, postremus a nobis separatus, & primus reversus, tum ob ipsius reverentiam, tum ob dogmatis puritatem. Ita gravis Ecclesiarum factatio tempestasque sedata est, procellaque in auram redacta orationibus consiliisque illius (liceat enim audacter dicere) fracta atque sublata a nobis interim, & pietatis sociis, & actionis: qui cum in omni honesto negotio cum adjuvarem, ac velut cursum affectarem, tum hic quoque, Dei beneficio, multo maximam laboris studiique partem impendimus. In hunc modum Gregorius. Sed quæ ait de pace consecuta, postea acciderunt, nosque suo loco dicemus, cum de conjunctione monachorum cum patre ipsius agemus, quo tempore Theologus egregiam illam habuit de pace orationem.

CXVI. Excusatio priorum subscribentium.

Hic addamus illud, optimos interdum viros & pios contigisse subscribere ejusmodi professioni fidei Concilii Constantinopolitani, quod scilicet (ut in Arimineni quoque confessione accidisse dictum est) nullam expressam contineret impietatem. Nam quod dicebatur asserendum ex divinæ Scripturæ præscripto, Filium esse Patri similem, nullus Catholicus id abnuerit. Neque, quod ob scandalum prætexebant tacendum de nomine essentia, sive substantiæ, atque substantiæ; ob id ibi negabatur expresse, Filium divinæ esse substantiæ, & substantiam prædicandam esse de Patre, Filio & Spiritu sancto: neque ullum in ea professione inferebatur anathema in profitentes Nicænam fidem. Quamobrem illud (ut diximus) contingebat, ut complures pii viri ac probi, Nicænaeque fidei proflores putarent absque dispendio pietatis posse professioni Constantinopolitanæ subscribere, ac pariter retinere Nicænam; licet longe ab his diversum esset Acacianorum consilium.

CXVII.

Porro id quidem non solum Gregorii Nazianzeni parenti accidisse videtur, sed & aliis religiosissimis viris, ut extat apud S. Basilium exemplum de Dianæ insigni viro, de quo hæc scribit ad Bosporium * idem Basilius (b). Circa extrema quidem vite illius tempora (neque enim celabatur veritatem) intolerabili merore propter ipsum cum aliis in patria, qui plurimi erant, Dominum timentibus, afficiebar; propterea quod fidei illi, quam ex Constantinopoli reportaverant qui ad Gregorium pertinebant, subscriperat. Ut vero erat ingenio mansueto, & humano; omnibus ita satisfacerebat, ut paterno affectu toleraretur. Ubi vero decidit Dianæus in agrotationem, ex qua & mortuus est; convocatis nobis dicebat, testem esse Dominum, quod simplici corde in scriptum Constantinopolitanæ fidei consenserit quidem, verum nul-

* Eosphorium. (b) Basilius. epist. 86. Dianæus penitentia.

Nulla in re irvitam voluerit eam fidem, qua Nicæa a sanctis Patribus exposita est: neque aliud in corde habuerit, quam quod ab initio traditum accepisset: immo pre- cæri se quoque, ut non separaretur a sor- te beatorum illorum Episcoporum trecento- rum decem, & octo, qui piam illam fidei prædicationem promulgaverint Orbi. At- que ista satisfactione nos ita permovit, ut, soluta omni cordium nostrorum hæsi- tatione, ad communionem illius accesserimus, & a concepito errore quieverimus. Hæc S. Basilius.

CXVIII. Excusatur Pater Gregorii.

Quod vero ad Gregorium Seniore[m] spe- ciat; monachi illi præstantissimi, quorum meminit Gregorius Nazianzenus, descivi- sse eos a patre ipsius, cum ille eidem scripto pariter subscripsisset, non sic qui- dem id fecerunt, quod putarent eum hæ- reticum esse, cujus mentis sinceritatem, perspectam haberent: nam hæc de illis ipse Gregorius filius, cum postea recon- ciliarunt se cum eo: Vos autem sic (a) præsentibus alloquitur) relicta sinistra sus- picione, quam scriptum illud asserere po- tuit, ad spiritum recurrisset: atque ut simplicitatem nostram ob eum sensum, quem verba præferrebant, minime probavisset; ita nobis impietatis crimen nunquam im- pegisset: perspectum videlicet habentes, firmam apud nos immotamque Trinitatem, non minus quam in sua natura manere, ne- que aliter existimare. Hæc Gregorius: qui quidem paulo ante Athenis in pa- riam reversus erat una cum fratre Cæsa- rio, quem Alexandria redeuntem Constan- tinopoli nactus erat, ut idem ipse Gre- gorius testatur in oratione in funere ejus habita. Porro autem Cæsarii cum invi- sisset parentes, & præclarum de se spe- cimen edidisset; ad Imperatoris aulam, ad quam antea per legatos fuerat invita- tus, ac pene coactus, se contulit, cum ipse inter hæc hæc temporibus senio con- fectis parentibus assideret, donec ad Pon- ticam solitudinem divinæ contemplationis amore se contulit: quando autem id ac- ciderit, suo loco dicemus.

CXIX. Schisma in omni- bus Ori- entis ci- vitatibus.

Accessit etiam ad turbas Orientalis Ec- clesie, quod Episcopi, qui Acacianis Con- stantinopoli depositi erant, se haud abdi- catos voluerunt cognosci, ob idque neque desisterunt munia obire Episcoporum, at- que clericos ordinare. Unde magna ac plane incredibilis illa fuit facta confusio, dum unius ejusdemque civitatis diversæ communionis essent Episcopi, eodemque schismate & hæresi ad posteros propaga- to, mutuo perpetuoque bello, cum ipsi, tum populi inter se confingerent. Decla- rant id quidem, quæ idem S. Basilius (b) ad Evaisenos conscripsit, cum inter alia sic ait: Non solum hæc sibi ipsis contra- rietate repugnant, scripto nos traducen- tes; sed quod ab Episcopis illis, qui Con-

(a) Greg. Naz. in orat. i. de pace.

(b) Basl. epist. 72.

stantinopoli convenerant, communi decreto ab Episcopali functione depositi, depositio- nem non agnovissent; Synodum eam appel- lantes Synodum reproborum; nec passi qui- dem eos vocari Episcopos, ne contra se- latam sententiam confirmarent. Et causam adjecerunt, ob quam illi non sint Episco- pi: quoniam (ut inquirunt) præsentibus hæ- resti. Hæc autem ante annos nondum plene exactos decem & septem facta sunt. Erant autem duces eorum, a quibus isti de- positi sunt, Eudoxius, Evippus, Geor- gius, Acacius, & reliqui nobis ignoti: qui vero jam Ecclesiis dominantur, illis successerunt, alii in illorum Episcopatus ordinati, alii ab illis ipsis ad præside- ntiam evecti. Hæc & alia plura Basilius de hisce altercationibus post Synodum ob- ortis etiam sub Catholicis Imperatoribus: at de his uberius suo loco. Verum no- vum quiddam & silentio minime præter- eundum accidit, miro quidem Dei consi- lio, qui (quod alias inculcatum est) ne veritas Christianæ fidei quavis ingruente tempestate periclitetur, ipsos Catholicæ veritatis impugnatores convertit in præ- dicatores. Etenim ex his qui ab Acacianis ad sua vota explenda ordinati sunt in locum abdicatorum, nonnulli facti sunt Nicæna fidei robustissimi propugnatores; ut in- ter alios Meletius, qui in locum Eusta- thii est subrogatus Episcopus Sebastenus, de quo plurima tomo quarto dicturi su- mus; ac ipsi non impar Athanasius Ancy- ranæ Ecclesie in locum Basili adicari suffectus; quem redditum plane Catholi- cum S. Basilius summo laudis præconio ce- lebravit (c); de quo pariter suo loco a- gendum pluribus.

Episcopi Ariani redditii Catholicis.

(c) Basl. epist. 67.

At e contrario, qui injuste videbantur ab Acacianis depositi (licet ob persecu- tionem in Catholicos per annos plures il- latam gravioribus fuissent afficiendi sup- plicii) in hæresi permanere, & quod deterius est, alia addidere: siquidem Se- miariani isti (sic dicti, quod, cum juxta suum ipsorum sensum profiterentur sub- stantie nomen in Filio Dei, Nicænum ta- men Symbolum explodebant, nec eum di- ci consubstantialem sunt passi) immanem illam addiderunt impietatem, ut Spiritus sancti divinitatem negarent: cujus quidem horrendæ blasphemie auctor extitit Ma- cedonius Episcopus Constantinopolitanus, postquam depositus est. Sed de his anno sequenti.

CXX. Semiaria- ni in de- terius la- pti.

CXXI. Constan- tii incon- stantia ta- xatur ab ethnicis.

Ad hæc autem quæ dicta sunt de Syno- dis ad mutandas fidei regulas superiori- bus temporibus a Constantio sæpe vocatis, & hoc anno collectis ejus jussu Conciliis, atque toties fidei regulis mutatis & edi- tis, nempe Arimini, Nicæa, Thraciæ, Se- leuciæ, atque Constantinopoli; addimus corollarium ex Ethnico quoque scripto- re, alias rebus nostris infenso, Ammia-

(a) Amm. Marcellin. l. 21. in fin.

(b) l. 12. de curs. pub. C. Theod.

CXXII. (c) Amm. l. 19. prope finem.

Constan- tius inqui- rit de ido- lolatris & maleficiis.

CXXIII. Paulinus & Rhoda- nius con- fessores mortui exules.

(d) Hieron. in Chron. an. 23. Constant.

(e) Sever. l. 2.

no, inquam, Marcellino, qui pravos Con- stantii mores recensens, inter alia adscri- bit illi hæc crimini, cum sic ait (a), & quidem egregie: Christianam religionem absolutam & simplicem anili superstitione confundens; in qua scrutanda perple- xus, quamquam, componendi gratia, ex- citavit dissidia plurima; quæ progressa fufus aluit concertatio verborum; ut ca- terois Antistitum jumentis publicis ultro citroque discurrentibus, per Synodos quas appellant, dum ritum omnem ad suum tra- here conatur arbitrium, rei vehicularie succideret nervos. Hæc Ammianus. Fuit quoque Juliani (b) Apostata de Constan- tio querela, ejus tempore cursus publi- cos nimium fatigatos.

Porro de eodem Constantio idem Am- mianus (c) ait, hoc anno valde permo- tum esse adversus idololatrias, contra le- ges ab eo sæpius latas sacrificantes, at- que responsa quaerentes; adeoque adver- sus ejusmodi scelus se vindicem severum præbuisse tradit, ut de illis quæ ad reme- dia quartanæ, vel alterius morbi, amu- leta collo gestarent, vel per sepulera, errare comperti essent, juberet in qua- sitionem vocari, ac de eis sumi supplicia, dato rei negotio Paulo salvo homini; qui ad harum rerum cognitionem, & judicia exercenda, civitatem elegit Scythopolim, mediam inter Antiochiam & Alexandriam, e quibus permulti criminosi ad supplicia trahebantur.

Hoc item anno vigesimotertio Constan- tii Imperatoris, S. Paulinum, ante annos quinque fidei causa exulem, apud Phry- giam vita functum, percepisse de fidei con- fessione coronam, S. Hieronymus (d) au- ctor est; quem anniversaria memoria ad- scriptum tabulis Ecclesiasticis pridie Ka- lendas Septembris Catholica Ecclesia ce- lebrat. Migrasse quoque ex hac vita Rho- danium, quem Tolosanum Episcopum fu- isse, & una cum Hilario fidei causa e- xulem diximus, Severus affirmat (e). Ho- rum omnium atque aliorum malorum au- ctor & architectus Constantius Imperator,

in hanc diem, summa Dei patientia, in summa felicitate permissus est agere; adeo ut (quod dictum est superius) ex o- ptatis rerum successibus sanciret perfidie fidem; qui jam ad imum impietatis, Aca- cianis dans manus, omnem substantiæ si- militudinem cum Patre negans in Filio, & silentio damnans Concilii Nicani me- moriam, inversa rerum alæ, omnibus in contrarium commutatis, usque in diem, obitus habitus est posthac infelicitissimus.

Ac primum quidem adversus Persas ma- le pugnatum est; adeo ut, quæ primo oc- currerunt Regi Persarum, Romanorum, propugnacula, Remam & Brofam conse- stim caperet: Ubi (inquit Ammianus f) inventas virgines, Christiano ritu cultui divino sacratas, custodiri intactas, & ve- ligioni servire solito more, nullo vetan- te, præcepit. Post hæc autem profligato iterum Romanorum exercitu, Amida for- tissimum propugnaculum expugnatur. Sed funestiora his secuta sunt anno sequenti, de quibus suo loco dicemus. Agebantur hæc in Mesopotamia sub Duce Sabinia- no, hoc anno ab eodem Imperatore il- luc cum exercitu missio, licet (ut Am- mianus testatur) ad bellicas functiones mi- nus idoneo.

CXXIV. Constantii mutatio rerum sta- tus.

(f) Amm. l. 18. in fin.

At dum cogito nomen & munus Sabiniani Præfetti Orientis, & Ducis exer- citus in Mesopotamia militantis, in men- tem venit opinari hunc ipsum esse, qui apud S. Hieronymum Sabinus in Mesopo- tania Dux Romani exercitus nominatur in rebus ab eo scriptis in Vita Malchi. Cui si assenserimus conjecturæ; dicendum quoque erit, perelegantem illam historiam, qua mira Dei providentia tum puniendo, tum miserando declaratur, hoc ipso an- no contigisse. Digna quidem relatu esset historia, quæ intexeretur Annalibus; sed quod cunctis ferme nota sit, & præ ma- nibus pene omnium habeatur, consulto hic eam describere prætermittimus; cum, qui eam ignorat, Hieronymum, quem consulat, habeat. At jam hic statuatur finis rerum gestarum præsentis anni.

CXXV. Malchi monachi conversio hoc anno.

Mutata vel adjecta a BARONIO hoc Tomo his
signis notantur: rejecta hic vides.

A Nno Chr. 324. §. At nec illud, *ubi nunc legitur*, Palatini, *legebatur*, Aventini.
Eodem anno §. Sed unde tam præpostera, *ubi nunc legitur*, contexuisse, *legebatur*, contexisse.

Anno Chr. 325. §. Cæterum tantum abest, *ubi nunc legitur*, Verba S. Hieronymi
ad Joannem Hierosolymorum Episcopum, *legebatur*, Verba Joannis Hierosolymo-
rum Episcopi.

Ibidem, Post ea verba, degeret Bethlehem, *legebatur*, ab eodem S. Hieronymo (a) <sup>(a) Hier.
ep. 61.</sup> recitata.

Ibidem. Post ea verba, ad Theophilum Episcopum Alexandrinum Apologiam, *legebatur*, in qua hæc inter alia *legebantur*.

Ibidem. Pro his verbis, sic igitur, usque ad ea verba, iudicium Cæsariensis Epi-
scopi, *legebatur*, sic igitur, dum ipsemet Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopus pro-
fiteretur adversus se &c.

Ibidem. Ubi nunc legitur, testificatione tanti patris *ibidem* Hierosolymis habitan-
tis, *legebatur*, testificatione ejusdem sedis Episcopi.

Anno Chr. 325. Post §. CLX. sequentia *legebantur*, quæ desunt omnino. Rursus autem
Episcopi ipsi Africani in tertio Concilio Carthaginensi sub Siricio Papa, quod con-
stituerunt canone vigesimo nono, ut non nisi a jejuno Sacrificium offeratur, in Nicæno
Concilio statutum fuisse, inferius canone quadragesimo octavo profitentur, cum in
fine sic ajunt: *De fide enim Nicæna tractatus audivimus. Verum & de Sacrificiis in-
hibendis, post prandium, ut a jejunis (sicut dignum est) offeratur, & tunc, & nunc
confirmatum est. Hæc ibi.*

Anno Chr. 335. §. Hoc eodem anno pridie Kal. *ubi nunc legitur* mensis undecim,
uno minus die, *legebatur*, mensis decem & diem unum.

Anno Chr. 336. §. Quod autem ad Marci Papæ annos, *ubi nunc legitur*, decima
sexta Januarii, *legebatur*, decima quarta die Februarii; & *ubi*, septima mensis oc-
tobris; *legebatur*, sexta mensis octobris; & *ubi*, mensis novem, minus diebus novem,
legebatur, mensis octo, minus diebus octo.

Anno Chr. 339. §. Nec mora, *ubi nunc legitur*, Gregorii, *legebatur*, Georgii.
Anno Chr. 342. §. Hic rursus Lectorem, *ubi nunc legitur*, Constantio & Juliano
Consulibus, *legebatur*, Arbetione & Lolliano Consulibus.

Anno Chr. 347. §. Provinciæ autem Catholici Orbis, *ubi nunc legitur*, numeran-
tur triginta sex, *legebatur*, numerantur triginta quinque. *Ibi*, *ubi nunc legitur*, apud
Theodoretum, *legebatur*, apud Socratem. *Ibi*, *ubi*, *nunc legitur*, una est præter-
missa, *legebatur*, nonnullæ sunt præternissæ.

Anno Chr. 348. §. Quoniam autem, *ubi nunc legitur*, trigintaquinque collegis, *le-
gebatur*, triginta collegis.

Anno Chr. 355. §. Cum igitur ambarum, *ubi nunc legitur*, Gaudentius, *legeba-
tur*, Venantius.

Eodem anno §. Hoc eodem anno, dum adhuc, *ubi nunc legitur*, quinto Kal. Octo-
bris, *legebatur*, quinto Kal. septembris.

Anno Chr. 356. §. Porro, *ubi nunc legitur*, sexaginta quinque, *legebatur*, sexagin-
tatrium.

Anno Chr. 357. §. Quæ licet, *ubi nunc legitur*, Ariminensem, *legebatur*, Sirmiensem.
Eodem anno §. Porro de Felicis, *ubi nunc legitur*, id factum dicitur, usque ad ea
verba, corpus vero; *legebatur*, id factum dicitur in Civitate Cora (sic restituendum
esse, pro Corona, in notis ad Martyrologium diximus).

I N D E X

IN TOMUM QUARTUM

ANNALIUM ECCLESIASTICORUM

BARONII.

Nota numeralis communis Annum Christi: Romana
vero Numerum Marginalem significat.

A

Abas Episcopus martyr in Per-
sida sub Sapore, 344. XVIII.
Abdeius Episcopus martyr in
Perside sub Sapore, 344.
XVIII.
Abdeius Diaconus Martyr in
Perside sub Sapore, 344.
XVI.

Abedehalaam martyr in Perside, 343. XVI.
Ablavii Consulibus distychon, 324. LX.

Ablavius Præfectus Prætorio Constantini Imp.
rescripto monetur quantum sententiis Episco-
porum sit deferendum, 326. XCVIII. Alio re-
scripto ab Imperatore monetur; non quoslibet
petentes in Clerum esse ascribendos, 326.
LXXXIV. Auro corruptus tres Tribunos la-
sæ majestatis reos agit, 326. XCI. Quibus
damnatis, per visum a S. Nicolao corripitur,
326. XCII. Inexplebilem ejus avaritiam Con-
stantinus præstringit, 326. XCVI. Infelicem e-
jus exitum fore idem Constantinus prædicat,
ibidem. Sopatro Philosopho necem machina-
tur, 326. XCVII. A Constantino jubetur oc-
cidi, 337. LX. Natalis ejus & vitæ progres-
sus, 337. LXI. Merito nominatus fuit Pila
fortunæ, *ibid.*

Abrahamius eremita Gentiles ad fidem conver-
tit, 337. XLII.

Acacius, in ejus memoriam Bisantii a Constan-
tino Ecclesia erecta, 330. XIX.

Acacii fidei formula in Concilio Ariminensi,
359. LXXXIV.

Acacius Lucus præbyter Arianus Constantio
omnium gratissimus, 337. IX. Sub Constan-
tino quid molitus, 339. IX. & seq. Post Eu-
sebius creatus Episcopus Cæsareæ Palæstinæ,
340. XXXVII. De eo Athanasii testificatio,
340. XLII. Epistolæ pseudosynodi Sardicen-
sis subscripsit, 347. CV. Turbat Ecclesiam
Hierosolymorum, 351. XXV. Contra Atha-
nasium insurgit, *ibid.* In damnationem Atha-
nasii subscripsit, 355. XXII. Constantinopo-
li a Semiarianis impugatur, 359. XCI.

Acaciani adversus Semiarianos digladiantur in
Concilio Seleuciensi, 359. LXX. & seq.
Iidem vocati Eudoxiani, 359. LXXXIX. Sunt
terribili Ariani, 359. LXXXVI. & seqq.
Damnare videntur Actium, 359. XCIV.

Acclamationes Christianorum ad Constantinum,
324. LXXX.

Accusationes novæ in Athanasium, 339. III.
& seqq. Aliæ in eundem Athanasium in Con-
ventu Tyrio, 335. XVI. Aliæ in eundem
productæ in Concilio Antiocheno, 333. IX.
Ann. Eccl. Tom. IV.

Alia in eundem de fracto calice, & occiso
Arsenio Episcopo, 331. I.
Accusationum libellos offerunt Ariani Constan-
tino, qui eos igni tradidit, 325. XLII.
Acceptiæ & sociorum martyrium in Perside;
344. XVI.
Acesius Episc. Novat. quid in Nicæno Conci-
lio, 325. CXLII.

Achillas falso ponitur subrogatus Alexandro,
326. IV.

Acindynus & Pegasius in Perside sub Sapore
martyrio coronati, 344. XXI.

Acta Apostolorum, & Evangelia secundum Mat-
thæum & Joannem inventa in Gazophylacio
Judæorum, 327. XXII.

Acta Ariminensis Concilii, 359. V. & seq. Ea-
dem ex S. Hieronymo, 359. XI. & seq.

Acta Hierosolymitani Concilii, 335. LII. Pro-
bata a Constantino, 335. LII.

Acta Liberii de curatione Constantini a lepra,
324. XLII.

Acta Mareotica per Legatos Tyrios qualia, 335.
XXX. & seqq.

Acta Nicæna naufragium passa, 325. LXI. Col-
lecta eadem ex fragmentis, *ibid.* Existimata.

Acta quædam commentitia, 325. L. A Ge-
lasio quæ scripta sunt cujus fidei & argumen-
ti, *ibid.* LI. Vide infra, Nicænum Conci-
lium.

Acta Nicæna citantur & recitantur a S. Hiero-
nymo, 325. LXXXIX.

Acta publica consignari solebant die & Consu-
le, 325. II.

Acta Seleuciensis Synodi, 359. LXX. & seqq.

Acta Silvestri antiquitus probata, haud omnino
rejicienda, 324. XXXI.

Acta Silvestri Papæ de dracone expugnato a Sil-
vestro cujus sint fidei, 324. XCVII.

Acta Tyria Romam allata, & cognita falsa &
insulsa, 339. XVI. Missa ad Athanasium,
ibidem.

Adamantius Episcopus falsus testis contra Atha-
nasium, 336. IX. Epistolæ pseudosynodi Sar-
dicensis subscripsit, 347. CV.

Adiabeni Christiani sub Sapore exagitati, 344.
XVI.

Adiabeni populi a Theophilo instituti, 354. XII.

Admissionales qui dicti sunt, 331. XV.

Admonitio Constantini ad Patres Nicæni Con-
cilii, 325. CXC.

Adulteri lege cohibiti, 339. XX.

Ædeius cum fratre suo Frumentio a barbaris
capitur, 327. VIII. Pincerna Regis Indiæ fa-
ctus, Regnoque cum fratre post Regis obitu-
m præ-

praefectus, fidei Catholicæ propagationem omni sollicitudine promovet, 327. IX. In patriam rediens, factus est Tyri presbyter, 327. X. Aedius magus insignis Juliano charus, 351. X. Aedificia Constantinii rarissime nomina ejus inscriptum praeferebant, 327. XXV. Aegyptii Christiani agitati discordiis ob Arianos & Meletianos, 324. CLVIII. Aegyptii Episcopi qui venerunt ad Concilium Tyrium, 335. III. Aegyptii Episcopi scribunt ad Liberium Papam pro Athanasio, 352. XI. Aegyptii Episcopi exules cum Athanasio restituti, 338. IV. Aegyptii Episcopi communicatores Athanasii a Constantino e sedibus pulsi, 336. XX. Aegyptii Episcopi exules sub Gregorio, 342. XXI. & seq. Aegyptii Episcopi Romam ad Julium confugiunt, 342. XXVI. Aegyptii Episcopi, qui in Athanasium conspiciunt cum Eusebianis, 342. XL. Aegyptii Episcopi & Libyæ quid passi sub Syriano, 356. XVI. Aegyptii accipiunt litteras ex Synodo Sardicensi, 347. XXX. Aegyptii peritissimi calculandi, 325. XC. Aegyptii quam prout a rixam, 350. XXXVIII. Aegyptius, idem quod Magus, 324. XXVII. Aegyptius auctor salutis Constantino, 324. XXVII. Aegyptiorum Episcoporum proscriptio, 356. XXVI. Aegyptiorum turpia sacra a Constantino sublata, 326. LXXVII. Aegyptiorum mos in condiendis corporibus defunctorum, 358. XXIII. Aegyptus quas provincias continet, 325. CXXVI. Aethales martyr in Perfide sub Sapore, 334. XVII. Aera nota numeri apposita Nicæno Concilio falsa ostenditur, 325. IX. Aëris pretium, ut viginti libræ vendantur uno solido, 330. XL. Aesculapii templum demolitum a Constantino, 326. LXX. Aesculapii loco Michael Archangelus sanitates ministrat, 330. XXII. Aethiopes Legatos miserunt ad Constantinum, 325. CCVIII. Aetii & Arii eadem doctrina, licet Ariani execrantur Aetium, 356. CXXIII. Aetii impij execranda turpitudine, 356. CXXII. Aetii hæresis a Semiarianis oppugnatur, 357. LXXVI. & seq. Aetii damnatio in Concilio Constantinopolitano, 359. XCV. Aetius favens Gallo ejicitur in exilium a Constantio, 354. XI. Aetius impius, ejus origo, & res gestæ, 356. CXX. & seq. Dogmata ejusdem impia, *ibidem*. Aetius hæresiarca damnatus, 359. XC. Ejus vita & institutio, *ibidem*. Aetius cum Eudoxio vitam agit, eademque docet, 359. LXXXIX. Aetiani damnati in Concilio Constantinopolitano cum Aetio, 359. XCVII. Africa cessit Constantino Juniori in divisione Imperii, 339. XXI. Africana Ecclesia vexata a Constantio, 355. XC. Africana Ecclesia amplexata monachismum, 328. XXIII. Africana Ecclesia acceptum prodidit legitimum Concilium Carthaginense, 347. CVII. Africana Ecclesia in unitatem reducitur per Constantem Imperatorem, 348. XLII. & seq. Africana Ecclesia status usque ad Julianum, *ibid.* Agas Episcopus in Perfide sub Sapore martyrio coronatus, 344. XXVIII.

Agapitus Episcopus Ravennas ante Severum, 337. XLIX. Agapius Episcopus a Therico epistolæ pseudo-synodi Sardicensis suscipit, 347. CV. Agathammon Episcopus falsus testis contra Athanasium, 336. IX. Agathon ex monacho Episcopus, 328. XXIII. Agathonici martyris Ecclesia erecta Constantinopoli, 330. XIX. Agdelas Episcopus martyr in Perfide sub Sapore, 344. XXVIII. Agelius Novatianus Episcopus fuga sibi confugit, Macedonio Novatianos persequente, 351. XLII. Agnostici & Duces sanctorum, dicti a Donato facinorosi circumcelliones, 331. IX. & 348. XXVI. Agnetis martyris basilica a Constantino erecta, 324. CVII. Quomodo eadem dicatur a Constantina Constantinii filia constructa, 324. CVIII. Agni aurea imago in baptisterio Constantinii, 324. LVII. Agrippinense Concilium, 346. VII. In quibus fide vacillant ejus Acta, *ibid.* Alemanni tumultuantur, adversusque eos mittitur Crispus Cæsar, 319. XXVII. Ab eodem sequenti anno devicti, 320. II. Alexander Episcopus Alexandrinus, ejus Confessione & litteris subscripserunt Episcopi Catholici, 328. LXXXVII. Silvestrum Papam & Constantinum Imp. ad Nicænum Concilium convocandum instigat, 325. XIII. Ejus spectata virtus, 325. XXI. Petulantem Philosophum mutum reddit, 325. XLIX. Creditur Paschalis cycli auctor, 325. CX. A Meletio breviarium five indiculum Clericorum & Ecclesiarum Meletianorum exigit, 325. CXXII. Statuit ne presbyter concionaretur ad populum, sed tantum Episcopus, 325. CXCVIII. Moritur, 326. I. Ario restitit, 326. XLVIII. Ejus laudes, 336. LIX. Ecclesiæ populi frequentiam non capientibus, Synaxes habet in Ecclesia nondum consecrata, 350. XXXIV. Alexander Episcopus Theffalonicensis scribit ad Athanasium, 333. V. Quid ad Dionysium Comitem scripserit in Concilio Tyrio, 335. XXIV. Alexander Novatianus a Macedonio necatus, habitus a suis martyr, 351. XLIII. Alexander Imperator quibus tributa imposuerit, 330. XXXVII. Alexandri Episcopi Constantinopolitani mors, 340. XV. Alexandrii iudicium de futuro successore quale, *ibid.* Alexandria vexata a Gregorio pseudo-episcopo Ariano, 342. I. & seq. Alexandria ecclesia dicta Cæsarea, a Constantio ex gymnasio Licinii facta, 350. XXXII. Alexandria Episcopus tantum docet, presbyter nequaquam, 325. CXCVIII. Alexandrina Ecclesia quæ & quanta passa tempore legationis Eusebianorum sub Praefecto Philagrino, 335. XXVII. A Romana primatum accepit, 325. CXXVI. Quot sub se Metropoles contineat, *ibidem*. CXXVIII. Cur primaria sedes dicta a Gregorio Nazianzeno, 326. V. Quantum profecerit ex reditu Athanasii, 350. XVI. & seq. Ultimo loco coepit exagitari a Constantio, 356. IV. & seq. Exilio Athanasii viduata pastore, 336. XIV. Ejus thronus ignominia affectus, 356. XXXV. Eiusdem suppellectilia combusta, 356. XXXIV. Alexandria Ecclesiæ persecutiones quomodo inter se distinctæ, 342. XIX. Alexandria sedes Patriarchalis a S. Petro instituta, sed Romanæ subiecta, 325. CXXIX. Alexandrina Synodus Legatos misit Romam ad Julium Papam, 339. I.

Ale-

Alexandrina Synodi epistola encyclica, *ibid.* IV. Alexandrina Synodi Acta edita in Concilio Nicæno, 325. LV. Alexandria virgines quæ passæ ab Arianis, 342. VIII. Alexandrini Episcopi cycli Paschalis auctores, 325. CX. Idem acceptam ferunt eam artem Romanæ Ecclesiæ, *ibid.* CXI. Alexandrini presbyteri quatuor damnati cum Athanasio in exilium, 336. XI. Alexandrini nolentes communicare cum Gregorio, gravia patiuntur, 342. XXII. Alexandrini gavisi reditu Athanasii, 338. IV. Alexandrinorum clericorum contestatio ad Legatos Tyrios, 335. XXX. Alexandrinorum Episcoporum successio, 325. I. Alexandrinorum literæ de persecutione per Syriam Ducem excitata, 356. III. & seq. 356. XXXVIII. Alexandrinum Concilium generale sub Osio Legato, 349. XXIII. Alexandrinus populus frequentissimus in Synaxibus sub Athanasio, 350. XXXII. Althelmus Anglorum Episcopus carmen scripsit de Laude Virginum, 324. CVIII. Ambrosii lege Constantii correcti, 328. CVIII. Ambrosii sententia de Constantino baptizato in ultimis constituta quomodo intelligenda, 324. L. Ammonis anima viva in cælum ferri, 337. XLIX. Ammonis monachi ad Deum conversio una cum conjuge, 337. L. Ammonius socius Athanasii Romam, 340. V. Ejus mira continentia, *ibidem*. Ammonius cum sociis Legatus Athanasii ad Episcopos pro subscriptione litterarum Pacificarum missus, 350. XXVI. Ammonius ex monacho Episcopus, 328. XXIII. Amphion Episcopus Epiphaniæ confessor interfuit Nicæno Concilio, 325. XXXIV. Amphion suffectus Eusebio Nicomediensi in Nicæno Concilio, 325. LXXVII. 329. XVIII. Anabaptismus Donatistarum sublatus, 348. XLI. Anabaptista Novatiani, & Donatista, 321. VIII. Anathorita monachi, 328. XXVI. Eorum instituta, 328. XXIX. Ananias martyr in Perfide, 343. XVI. Anastasia filia Constantii Clorii, 324. CVIII. Anastasius Imperator sustulit tributum dictum Chrysfaryum, 330. XXXVIII. Anastasius assertor Constantini Baptismi & temporis ejus, 324. XXX. Anathema Valentis in Concilio Ariminensi, 359. XLII. Ancilla Christiana convertit Iberos ad fidem, 327. XI. Ancyra Galatia hæreticorum ferax, 342. XLIX. Ancyranum Concilium contra blasphemias Sirmii editas, 357. XXI. Andrea, Lucæ, & Timothei reliquias translatae Constantinopolim, 336. LXXVII. Angelorum imagines argenteæ in basilica Lateranensi, 224. LXVIII. Angelica apparitio Constantinopoli super Crucem, 330. XVIII. Amicetus Praefectus occidit Nepotianum filium Eutropiæ sororis Constantini, 350. VIII. Anicius Julianus Consul, idemque Christianus laudatissimus, 322. I. Anicianæ familia Christo addicta, *ibid.* Animas defunctorum juvari precibus Sanctorum, 336. LXXXI. Annibalianus frater Constantini, 337. VI. Quid in Constantinum, *ibid.* Occisus a militibus Constantii, 337. LIII. Annona data civibus Constantinopolitanis a Constantio & aliis Imperatoribus, 330. X. Sed tantum ædificantiibus ibi domos, *ibid.* Anomianorum hæresis quando exorta, 357. LXXX.

Antropomorphitæ hæretici ex monachis, 328. XXXIII. Antiochia a Constantino sublata, 326. LXXVII. Antichristi typus in Constantio expressus, 355. XV. Antichristi typum gerunt Principes omnes, qui super Episcopos sibi arrogant potestatem, *ibid.* Antiochena Ecclesia quomodo dicta universalis, 324. CLIII. Antiochena Ecclesia jus habet super Ecclesiis Perfarum, 324. XXIII. Antiochena Sedes Patriarchalis a S. Petro instituta, sed Romanæ subiecta, 325. CXXIX. Antiochena sede vacante deliguntur plures, 324. CXLIV. Constatae ob eam rem discordiæ, 324. CXLVI. Antiochenæ fidei professio prima ab Arianis scripta, 341. XIX. Alia, *ibid.* XX. Tertia, *ibid.* XXIII. Huic addita postea quarta, 341. XXVI. Antiochenæ sedis Episcoporum successiones, 324. CXLIV. 340. XXX. Antiocheni Concilii Acta, 341. VII. Eiusdem Concilii Canones, 341. XXIX. Idem a collectoribus recepti, & majorum auctoritate probati, 341. XXXIV. Eiusdem Concilii Synodica, 341. XXXIII. Antiocheni Dominici dedicatio, 341. II. Antiocheno Concilio interfuerunt etiam Catholici, 341. IV. Antiochenorum Episcoporum confusa successio, 340. XXXI. Antiochenum Concilium posterius ab Arianis habitum, 344. I. Antiochenum Concilium in Encæniis celebratum, 341. II. Antiochenum Concilium haud recensendum inter Catholica, 341. XXXIV. & seq. Antiochia tempore Synodi Arianorum afflictata terræmotu, 341. XXVII. Antiochiæ excitatur tumultus in creatione Eustathii Episcopi, 324. CXLIV. Antiochus Praefectus Sericorum, 350. XXIX. Antiqua scriptorum monumenta, licet mendosa, magni faciendæ sunt, 356. XCL. Antonius Magnus visitatur a S. Athanasio, 328. V. Ejus sanctitas toti orbi innotescit, 328. VI. Litteræ Imperatoris ad eum scriptæ, 328. VII. Quæ ad Constantinum rescripserit, *ibid.* A Gentilibus philosophis tentatur, 328. VIII. Eisdemque confutat, 328. IX. Vitæ cenobiticae auctor plura erexit monasteria, 328. XVI. Frustra scribit pro Athanasio ad Constantinum, 336. XVII. Luctuosa de Arianis prævidit, 339. XVII. Quando ea viderit, 339. XIX. Chrysofomi testimonio in Aegypto vitæ sanctimonia Apostolis fuit proxima, *ibid.* Vitam ejus Athanasius Romam attulit, 340. VII. Quid passus fuerit a Gregorio Episcopo Ariano, 342. XXIV. Quid in eundem Antonium Blacium Arianus, *ibid.* Scripsit pro Alexandrinis ad Blacium Ducem Aegypti, *ibid.* Invisit Paulum primum eremitam morientem, 343. I. Occurrit ei hippocentaurus: quid de ea re sentiendum, 343. II. & seq. Cum viventis adhuc vitam scripserit Athanasius, multa post gesta prætermisissæ oportuit, 343. VI. Ab Arianis in crimen hæresis adductus se purgat, 343. VI. & seq. Quantomore detestatus sit Arianos, 343. VII. Prædicat fidem Catholicam miraculis, 343. VIII. Quid ad Didymum Alexandrinum oculis captum dixerit, 343. IX. Ejus obitus, quoque ætatis anno is acciderit, 358. XXI. Moriens fidem Catholicam testatam relinquit, *ibid.* Quid legavit Athanasio, quid Serapioni, quid aliis, 358. XXII. Cur loco incognita sepeliri voluerit, 358. XXIII. Dies ejus natalis celebratur, *ibid.* Quenam scripta po-

posteris reliquerit, 358. XXIV. Vitam ejus scripsit Athanasius, *ibid.* Hanc Evagrius & S. Hieronymus e Græco in Latinum transferere, *ibid.*

Antonio defuncto, cælum clausum triennio, *ibid.*

Antonius Episcopus in Zeugmate, &

Antonius Episcopus a Docimo, epistolæ pseudosynodi Sardicenses subscripserunt, 347. CV.

Item Antonius Episcopus a Gafia, *ibid.*

Anubion falsus testis contra Athanasium, 336. IX.

Apis & Macarius Legati apud Constantinum, S. Athanasii adversarios calumniæ convincunt, 329. XI.

Apollo in Daphne redditur mutus, 351. VI.

Ab ipso tam Imperatores quam milites triumphantes antiquitus laureas accipiebant, 351. VII.

Apollinis Delphici tripodes derisioni a Constantino expositi, 316. LXVIII. Item Pythii, *ibid.*

Apollinis memoria in Daphne frustra conatu Constantini antiquari tentata, 351. III. & *seq.*

Apollinis templum in Daphne cur non demolitum a Constantino, vel Constantio, *ibid.*

Apollinis oraculum de Christianis recitatum a Constantino, 324. LXXXIV.

Apollinaris hæresis origo, 349. XXXIII.

Apollinaris hæresis virgulum fuit Arianae demeritæ, 349. XXV.

Apollinaris particeps hæresis Arii & Macedonii, 349. XXVI.

Apollinaris a Georgio Episcopo Laodiceno Ariano expulsum, 349. XXII.

Apollinaris congressus Laodicæ, cum Athanasio, *ibid.*

Apollinarex excommunicati a Theodoro ob hymnum de Bacchi laudibus auditum, 349. XXII.

Apollonius ex monacho Episcopus, 328. XXXIII.

Apologia pro fide Catholica Constantini, 336. XI. & *seq.*

Apostatae jecerunt prima fundamenta hæresum nostris temporibus, 340. X.

Apostata a fide conversi in hæresin Arianam, 325. XL.

Apostolatus magistratus apud Judæos qualis, 327. XVIII. Quale munus, 327. XXXIII.

Apostoli apparent Constantino, 324. XXXII.

Apostolorum Petri & Pauli imagines quomodo solite pingi, 324. XL.

Apostolorum templum Constantinus Constantinopoli erigit, 336. LXIX. Sepulcrum fuit Imperatorum, 336. LXXXIV. Sub Constantio terræmotu concussum, 358. XXVII.

Apostolorum memoria Romæ, 321. V. & *seq.*

Ad Apostolorum regia vestibula excubant Imperatores, 337. XXI.

Apostolorum Symbolum tantum usui Ecclesiæ Romanæ, 325. CLXXXVIII.

Apostolorum arbitrio divisæ atque distinctæ dioceses, 325. CXXXIX.

Apostolici Legati in Nicæno Concilio, 325. XX.

Apostolicos legatos ad Synodos Oecumenicas, non minus tres mitti solere, 325. XX.

Apostolicus canon citatur a Constantino, ne ab una in aliam quis transeat Ecclesiam, 324. CLVI.

Appellare posse ad Romanum Pontificem quemlibet Episcopum ab aliis damnatum, 347. LII.

Appellare ad Romanum Pontificem Concilium Nicænum statuit, 325. CLIX. & *seq.*

Appendix ad Concilium Sardicense qualis, 347. XLIII.

Aqua benedicta superat magicas præligias, 327. XXVII.

Aquileiæ templum usus fuit Synaxis ante dedicationem, 350. XXXIV.

Aquileienses Episcopi Benedictus & Fortunatianus, 337. LXIX.

Aquilinus Cæsariensis experitur virtutem S. Michaelis Archangeli, 330. XX.

Arbetion Episcopus falsus testis contra Athanasium, 336. IX.

Archelaus Comes cum Dionysio dicitur missus Tyrum ad Concilium Sardicense, 335. IV.

Archidamus missus Legatus ad Concilium Sardicense, 347. X.

Archidamus diaconus Rom. sub Silvestro, 324. CXXX.

Architectorum penuria temporibus Constantini, qui iisdem concessit immunitatem, 324. CIV.

Arcus Marci Aurelii demolitus ad construendum Arcum Constantini, 322. LXV.

Arcus triumphalis Constantini Imperatoris Constantinopoli Cruce inaurata decoratus, 330. XVI.

Argenti tributum a tributo auri distinctum, 330. XXXVIII.

Argenti libra cujus pretii esset tempore Arcadii Imperatoris, 330. XXXIX.

Argentei sexaginta conficiunt libram argenti, sex argentei unam unciam, 330. XL.

Arelatense Concilium aliud sub Constantio, 333. XXII.

Arius, alias Macarius, Episcopus Petræ in Palestina recessit ab Ariano, & adhæsit Catholicis in Concilio Sardicensi, 347. XLI. Ejus exilium, 348. III. Scribit ad Constantinum litteras, sed parum officiosas, 319. VI. Litteris Constantini proscinditur, *ibid.* Ejus & Constantini dialogismus, 319. X. Ejus furor & lascivia ex Homericis versibus demonstrata, *ibid.* Ejus infame Poema, *ibid.* Fax orbis oraculo Sybillæ demonstratus, 319. XV. Effigies ejus & habitudo corporis ab Epiphano descripta, 319. XIX. Sæpe redargutus atque convictus ab Episcopis Nicæni Concilii, 325. L. Hæresis ejus lecta in Synodo Nicæna, 325. LXIII. Subscribere nolens Nicænae fidei, excommunicatus est, 325. LXXVI. In Concilio Nicæno recantat palinodiam, & subscribit Catholicæ fidei, 325. LXXVII. Licet poenitens receptus a Concilio Nicæno, vetitus tamen redire Alexandriam, 325. LXXX. Turpissimum Poetam Sotadem imitatur in re gravissima, *ibid.* Inde dicitur Sotadicus, 325. LXXXI. Thalia ejus in Concilio Nicæno prohibita, 325. LXXX. Eadem Constantini lege una cum reliquis ejusdem scriptis vetita, 325. LXXXII. Porphyrio assimilatur, 316. LXXXV. Crapularum Librum scripsit, 325. LXXXI. Ob hoc omnium turpissimus habitus, 325. LXXXII. Ut ipse & Ariani reliqui dicantur Porphyriani, Constantinus lege cavit, 325. LXXXIV. Idololatriam conatus est in Ecclesiam Alexandrinam introducere, 325. LXXXVI. Et Christianismum abolere, 325. LXXXVII. Laborat restitui Alexandriam, 327. I. & *seq.* Non exulavit, sed sub specie poenitentiae vitavit exilium, 327. III. Ejus res gestæ licet notæ, tamen perplexitatibus obvolutæ, 327. VII. Ipse & Ariani recepti in Concilio Jerosolymitano, 335. XLVII. Litteris Constantini vocatur, 335. XLIX. Ejus & Euzoii litteræ ad Constantinum, 335. L. Eorundem fidei professio ad Constantinum data, *ibid.* Ambigua & dolosa, 335. LII. Probata in Concilio Jerosolymitano, 335. LIV. De ejus restitutione Alexandriam iterum ubi & quando actum, 335. LVI. Ab Alexandrinis non recipitur, 336. XXII. Ejus hæresis infanda omnibus etiam Eusebianis tempore Constantini, 336. XXXVIII. Ejus fides, recta ne sit, examinatur Constantinopoli, 336. XLV. Ejus dolus atque perjurium, dum fidei suæ rogatur sententiam, 336. XLVII. Dat perjurii poenâ, 336. LII. Infamis ejus obitus, *ibid.* Mors ejus multis proficua, 336. LIII. Locus morte ejus infamis, posteris detestabilis factus est, 336. LV. In quem Imperii Constantini annum

num obitus ejus tempus incidit, 336. LVI. De obitu ejus præclaræ Patrum sententiæ, 336. LVIII.

Arium damnare qua arte præ se ferunt Ariani, 347. XIX. & *seq.*

Ariana hæresis cum Imperio Constantii in Oriente lato germine revirescit, 337. LXIII. Convenit ex parte cum Apollinaris hæresi, 349. XXV. Quo magis furit, eo magis deficit, 356. LXXXII.

Ariana feminae crudeliter sæviunt adversus Catholicos Alexandriæ, 356. XXXVIII.

Ariani optant, Eusebium Cæsariensem Episcopum, fieri Episcopum Antiochenum, 324. CXLIX.

Ariani Episcopi qui interfuerunt Nicæno Concilio, qui fuerint, 325. XL.

Ariani ex apostatis conflati, *ibid.*

Ariani incondantes & temporari inservientes, *ibid.*

Ariani antevertere conati judicium Concilii Nicæni accusationes Constantino dederunt adversus alios Episcopos, 325. XLI.

Ariani trahere conati Episcopos ad judicium Imperatoris, 325. XLI.

Ariani ad inferendas calumnias & falsas accusationes paratissimi, 325. XLII.

Ariani & Meletiani simul juncti contra Catholicos, 325. CXX.

Ariani nova excogitant nomina, divinitatem Filii Dei excludentia potius quam probantia, 325. LXV.

Ariani in gratiam Constantini subscribunt Nicæno Concilio, 325. LXXII.

Ariani Episcopi qui subscripserunt fidei Nicænae formulæ, 325. LXXVI.

Ariani qui subscribere noluerunt, 325. LXXVII.

Ariani cur a Constantino nominati Porphyriani, 325. LXXXV.

Ariani omnes simulate Nicæno Concilio subscribentes, in hæresi perseverant, 325. C.

Ariani ex sæpe Christianorum prodere, 325. CI.

Ariani cum Meletianis quando conspirare ceperunt, 326. VIII. Callidum consilium ipsorum, 326. XIII.

Ariani quomodo prætermitti in edicto Constantini adversus hæreticos, 326. XXI.

Ariani bellum movent in Athanasium creatum Episcopum, 326. V.

Ariani laborant restituere Ariam Alexandriam, 327. II.

Ariani hæretici ex monachis, 328. XXXIII.

Ariani Episcopi exules Quinquennialibus Constantii restituti sunt, 330. LVII.

Ariani iidem & Eusebiani. *Vide*, Eusebiani.

Ariani soliti honorare Imperatores titulis divinitatis, cum ipsi negarent Filii Dei divinitatem, 335. XL. 336. VIII.

Ariani, ab eis curatæ litteræ pro erigenda Ischyra Ecclesia, 335. XI.

Ariani clandestine sese insinuarunt Constantino Imperatori, 337. X.

Ariani rursus Athanasio negotium facebant, 338. V. 339. I. & *seq.*

Ariani conati susurrari communionem Romani Pontificis, 339. XII.

Ariani a Julio petunt Synodum, 339. XV.

Ariani quando sub Constantio grassari ceperunt in Catholicos, 340. XXVII.

Ariani ut declinent Romanam Synodum, coeunt Antiochiæ, 341. II. Numerus Episcoporum, *ibidem*.

Ariani tempore Concilii Antiocheni se hostes Arii præ se ferunt, 341. III. & *seq.*

Ariani seorsum a Catholicis Antiochiam convenere, 342. V.

Ariani in Synodo Antiochena substituunt Athanasio Gregorium, 342. XII.

Ariani quam callide obtulerint hæresin in Concilio Antiocheno, 342. XXI.

Ariani profitentur se damnare Arium, sed dolose agunt, 342. XVIII.

Ariani ex Concilio Antiocheno ex multis affectant nomen Catholicum, 342. XXXII.

Ariani quatuor fidei regulis ad libitum usi, 342. XXVI.

Ariani Romæ accusati apud Julium Papam, 342. LII.

Ariani quid in Julium Papam, 342. LVII.

Ariani litteras scripserunt ad Julium Papam, 342. LIX.

Ariani quid Alexandriæ pro Gregorio, 342. VI.

Ariani litteras dant ad Constantem Imperatorem, 342. XL.

Ariani deligunt Macedonium Episcopum Constantinopolitanum, 342. XLIV.

Ariani mentiti Antonium Magnum secum agere, 343. VI.

Ariani ab Antonio Magno exagitati, *ibid.*

Ariani ad Antonium venientes ab eo fugati, 343. VI.

Ariani cogunt Concilium Antiochenum posterius, 344. I. Novamque edunt fidei formulam, 344. II.

Ariani subdole professi nomen substantiæ, 344. IV.

Ariani cur non veriti sint nomen substantiæ sicut Confubstantialitatis, *ibid.*

Ariani quomodo decipiebant simpliciores ex naturæ operibus, 344. X.

Ariani usi eloquentia ad decipiendum, *ibid.*

Ariani mentientes disititæ soliti clarissimos viros secum sentire, 344. XIII.

Ariani Episcopi quid cum venere Sardicam ad Concilium, 347. XII. & *seq.* Fugam arripiunt, 347. XIII. 347. XXI. 347. XXXIX.

Ariani condemnati in Concilio Sardicensi, 347. XVIII.

Ariani quid in Episcopos, ne adhærescerent Catholicis qui convenerant Sardicæ, 347. XLI.

Ariani excommunicati in Concilio Sardicensi, 347. XLII. & *seq.*

Ariani scripserunt famam, in Sardicensi Concilio scriptam fuisse novam fidei regulam, 347. XLV.

Ariani cogunt Concilium, quod nominant Sardicense, 347. LXVII.

Ariani primi ausi sunt excommunicare Romanum Pontificem, 347. LXX.

Ariani novam fidei formulam edunt nomine Concilii Sardicensis, 347. LXXXI.

Ariani detestari se Arium simulant, 347. LXXXIV.

Ariani associant sibi Donatistas, 347. LXXXVII.

Ariani prohibent Catholicos redire ad suas Ecclesias, 348. IV.

Ariani quid in Legatos missos Antiochiam a Synodo Sardicensi ad Constantium, 348. V. & *seq.*

Ariani post obitum Constantis insurgunt in Athanasium, 350. IX.

Ariani expostulant apud Constantium adversus Athanasium, 350. XXXIX.

Ariani & Semiariani inter se certant, 351. XXVII.

Ariani iterum calumniis aggrediuntur Athanasium, 351. XXXII.

Ariani fingunt epistolam scriptam ab Athanasio ad Constantium, 351. XXXIII.

Ariani conati sunt statim, creato Liberio Papa, ejus communicationem subripere, 352. XI.

Ariani titulo æternitatis honorant Constantium Imperatorem, 353. XIV.

Ariani adulantur Constantio, blasphemii in Filium Dei, *ibid.*

Ariani reveriti sunt Romanam Ecclesiam post Liberii exilium, 355. LV.

Ariani damnati in Concilio Ariminensi, 359. XIV.

Ariani ex Concilio Ariminensi Legatos mittunt ad Imperatorem, 359. XXV.

Ariani in deterius semper prolapsi, 359. XXIX.
 Ariani detegunt propinatum venenum in Concilio Ariminensi, 359. XLIII.
 Ariani falso præ se ferunt Concilium Ariminense, 359. LV.
 Ariani penitus delent nomen substantiæ in Filio Dei, 359. LXXXV. & seq.
 Ariani vocant Eusebium Vercellensem ad Synodum, 355. IV.
 Ariani substituunt Dionysio Episcopo Mediolanensi Auxentium, 355. XXXIV.
 Ariani Felicem substituunt loco Liberii Papæ, 355. LV.
 Ariani dire exagitabant Ecclesiam Alexandrinam, 356. II.
 Ariani quid tempore Paschatis, & post adversus Catholicos Alexandrinos egerint, 356. IV. & seq. Quid ante Pentecosten in eodem attentarint, 356. XXXII. Qualiter in eodem post Pentecosten sævierint, 356. XLVI. & seq.
 Ariani prohibent dare eleemosynam pauperibus, 356. XL.
 Ariani crudeliores Gentilibus, 356. XXIX. 356. XLIV.
 Ariani quid in Monachos & in Monasteria, 356. LII.
 Ariani cum Photino conspirant, licet occulte, 357. V.
 Ariani ut se catholicos doceant, damnant Photinum, *ibid.* Sed procliti quales essent, 357. VII.
 Ariani quasi ex miraculo prædicant in Christo divinam substantiam, cum ea negatur ab O-fio & Potamio Episcopis, 357. XIX.
 Ariani Episcopi, cum quibus Liberius communicavit, 357. XLII.
 Ariani qui interfuerunt Concilio Ariminensi, 359. III.
 Ariani damnant Semiarianos, 359. KCVII.
 Ariani eodem tempore duas fides diversas scribunt, Arimini, & Constantinopoli, 359. CVIII.
 Arianorum impietas occultata Sirmii panditur, 357. XII.
 Arianorum baptisma quomodo irritum, 325. LXXXVII.
 Arianorum legatio ad tres Imperatores, 338. VI.
 Arianorum antesignani sub Constantio, 338. VII.
 Arianorum ad Constantium lamenta, 341. III.
 Arianorum Concilia qualia esse solerent, *ibid.*
 Arianorum fidei formulæ Antiochiæ editæ, 341. XIX. & seq.
 Arianorum legatio ad Constantem ex Concilio Antiocheno, 341. XXV.
 Arianorum scelera nefanda patrata Alexandriæ, 342. IX.
 Arianorum labyrinthus hand omnibus facile pervius, 340. XXXIX.
 Arianorum legatio ad Julium Papam contra Athanasium, 339. I.
 Arianorum principes qui sub Constantio habiti, 342. XLIV.
 Arianorum Legati quid Mediolani apud Constantem, 344. V.
 Arianorum Legati præ se ferunt se esse Catholicos, *ibid.*
 Arianorum studium in cogendis crebro Conciliis, 344. VIII.
 Arianorum artes ad destruendum Nicænum Concilium, 344. VII.
 Arianorum scelera post Concilium Sardicense, 348. II.
 Arianorum litteræ ad Eusebium Vercellensem, 355. VI.
 Arianorum persecutionis acerbitas, 355. LXXXIX.
 Arianorum suggestio in Concilio Ariminensi, 359. VI.
 Arianorum fidei professiones sub Consulibus, 359. VIII.

Arianorum blasphemæ horrendæ in Concilio Seleucienti, 359. LXXXII.
 Arianorum persecutio ex Concilio Constantino-politano, 359. XCVII.
 Arianorum in Eusebium Vercellensem crudelitas, 356. XCIV.
 Arianorum in Palæstina dira persecutio, 356. XCIX.
 Arianorum crudelitas in Ægypto, 356. II. & seq.
 Arianorum studia in perquirendo Athanasium, 356. LXXXIX.
 Arianus presbyter dolosus artifex, Constantino percharus, cum eodem de restitutione Arianæ agere incipit, 327. II. Et commissum est a Constantino testamentum, 337. VIII. Quis hic fuerit, 337. IX. Corruptit aulicos, 337. LXIV.
 Ariminense Concilium decernitur, 358. X.
 Ariminense Concilium indictum, 359. I. Explosa perfidia Ariana, Nicænam fidem probat, & Arianos excommunicat, 359. XIII. Idem jam finitum Legationem ad Constantium Imp. decernit, 359. XXIII.
 Ariminense Concilium posterius, & ejus Acta, 359. XXXIII. & seq.
 Ariminense Concilium duplex, 359. LII.
 Ariminense Concilium legitimum, & Catholicum fuit, 359. LI.
 Ariminense Concilium spurium, hæreticum fuit, 359. LIV. & seq.
 Ariminensi Concilio adversatus est magna constantia Liberius Papa, 357. LXX.
 Ariminensis Concilii Episcopi Orthodoxi exemplo Legatorum lapsi, 359. XXXVIII. Vigin-ti tantum in fide Nicæna permanserunt, *ibid.*
 Ariminensis Concilii Catholici Synodica de Baptismo Constantini, 324. LII.
 Ariminensium Orthodoxorum Episcoporum lapsus qualis existimandus sit, 359. XLV. Nequaquam lapsi in hæresin, *ibid.*
 Arimini congregati Episcopi inter se divisi, 359. II.
 Ariston ex monacho Episcopus, 328. XXIII.
 Aristotelis discipulus Ætius deterrimus hæreticus, 356. CXX.
 Armenia Majoris Ecclesiæ florent sub Constantio, 325. CCXII.
 Armenia montes ab invicem distitit ob terræmotum, 340. XXXV.
 Aroftanes Episcopus in Magna Armenia interfuit Nicæno Concilio, 325. XXVII.
 Arfaces Rex Minoris Armeniæ tributum pendebat Constantino, *ibid.*
 Arfacius confessor prædixit terræmotum Nicomediæ, 358. V. Ejus obitus, *ibid.*
 Arfacius eunuchus persecutor Alexandriæ, 342. XXI.
 Arsenii occisi accusatio rursus illata in Concilio Tyrium, 335. XII.
 Arsenius sibi timens, latebras quæsit, 335. XIII. Ejus latebris usi ad suam causam Eusebiani, 335. XII. Se tandem periculo obtulit pro Athanasio liberando, 335. XIII. Ejus in Synodo manifestatio, 335. XV.
 Arsenius Episcopus Hipselitarum ordinatur a Meletio, 326. VII.
 Arsenius Episcopus fingitur occisus ab Athanasio, 331. I. Manus defuncti, quasi Arsenii, ab adversariis circumfertur, *ibid.*
 Arsenius impense quaritur ab Athanasio, 332. I. Ad loca remota amandatur cum suis, 332. III. Invenitur apud Tyrum, 332. IV.
 Arsenius Episcopus & non presbyter, 332. V. Cur ab Athanasio primum recesserit, *ibid.*
 Arsenius Episcopus pœnitens scribit ad Athanasium, 333. VIII.
 Artemii martyris Præfecturæ, 358. XXV.
 Artemius curat translationem corporum sanctorum Andreæ & Lucæ, *ibid.*

AR-

Aruspices Constantinus lege sancita exagitat, 319. XIX.
 Aruspices consulendos Constantinus ad Senatum rescripsit, 321. XVIII.
 Aruspicina in magno pretio apud Romanos, 321. XXIV. & seq.
 Aruspices facile omnia solere in religionem Christianam concitare, 324. XXXIV.
 Asclepas Episcopus Gazæ exilium passus causa fidei, 340. XXVII.
 Asclepas Gazæ Episcopus Romam confugit ad Julium, 342. XLVII.
 Asclepæ Episcopi Gazæ causa cognita in Concilio Sardicensi, 347. XXII. 347. XXXIX.
 Asiana Ecclesia discordiis agitata ob celebrationem diei Paschatis diverso ritu, 324. CLX.
 Asterius Cappadox nequissimus Arianorum, 325. CI. Immolat idolis, *ibid.* Ejus causa adversus Marcellum, 336. XXX. Hanc tractatam scribit Socrates in Concilio Jerosolymitano, 335. LVII.
 Asterii impietas omnes excelluit, 336. XXXI.
 Asterius Armenia Dux sub Constantio Imp. 350. X. Diploma a Constantino de Athanasio attulit, 354. XVII.
 Asterius Episcopus in Arabia secessit ab Ariano, & adhæsit Catholicis in Concilio Sardicensi, 347. XLI. Ejus exilium, 348. III.
 Asterius Comes in Ægypto sub Constantio, 350. XXIX.
 Athanasius jam Alexandriæ Ecclesiæ diaconus, in Nicæno Concilio Arium disputando exagitat, 325. LI. Pars magna fuit Synodi Nicænae, 325. LXX. Post Alexandrum creatur Episcopus Alexandrinus, 326. I. Ejus creatio quomodo se habuerit, & quando acciderit, *ibid.* Electio ejus divinitus præcognita & præsignificata, 326. V. Episcopatum declinans aufugit vivente adhuc Alexandro, *ibid.* Eum vix creatum adorantur Ariani, 326. VI. Quamdiu federit, *ibid.* Ejus persecutiones incredibiles, *ibid.* Creatus Episcopus Alexandrinus, urget Meletianos illicita tentantes, 326. XIV. Restitit Arianæ restitutioni, 327. III. Quid ab Eusebio Nicomediensi patitur, 327. IV. Instigante Eusebio experitur Constantium iratum, *ibid.* Quid pro sui defensione ad Constantium rescripsit, 327. V. Ordinatur Frumentum Episcopus Indorum, 327. X. Dioecesium Alexandrinam visitat, 328. I. Item Monasterium S. Pachonii, 328. II. Necnon Magnum Antonium, 328. V. Quæ illi numerata attulerit, *ibid.* Modestia ejus in scribenda Vita Antonii laudata, *ibid.* Vitæ monasticæ instituta Romam intulit, 328. XXI. Monachos complures creavit Episcopos, 328. XXIII. A Legatis suis apud Constantium contra Meletianorum calumnias defenditur, 329. I. Rursus a Meletianis & Eusebians vexatur, *ibid.* Calumniam patitur de linteis pro Ecclesiis exactis a populo quasi tributum, *ibid.* Novis iterum exagitat calumniis, innocens probatur, 329. II. A Constantino vocatur Constantinopolim, 329. IV. Dimittitur cum honore, 329. V. Litteris Constantini laudatur, 329. VIII. Iterum ab Ariano vexatur, 331. I. Rursus accusatur opera Meletianorum de fracto calice, & occiso Arsenio, *ibid.* Ejus causa Delmatio a Constantino commissa, 331. IV. 332. I. Diaconum suum Thebaidem allegat ut Arsenium ibi latitantem quærat, 332. I. Mittit Macarium Constantinopolim ut Constantium Imp. de Arsenio invento & calumniis detectis certiorum reddat, 333. I. Ad Constantium de invento Arsenio scribit, *ibid.* Cæsaream ad Concilium proficisci renuit, 334. VI. Cur ad Eusebianorum Concilium venire cundaretur, 335. VI. In confessu Tyrio stans ut reus

Ann. Eccl. Tom. IV.

agere causam jubetur, 335. VII. Quibus accusationibus fuerit impetitus in Concilio Tyrio, 348. XI. Rursus de nece Arsenii calumniam passus in conventu Tyrio, 335. XV. Innocens detectus, 335. XV. Patitur ibidem calumniam a meretrice, 335. XIV. Comparitione viventis Arsenii veneticus in conventu Tyrio acclamatur, 335. XV. Accusatur ut incendiarius, 335. XVI. Tyrii iterum calumniam patitur de fractura calicis, 335. XVII. Circumventus calumniis, & injustitia oppressus, e Concilio Tyrio proficiscitur ad Constantinum Imperatorem, 335. XXVI. In conciliabulo Tyrio condemnatur, 335. XXXVI. Non tamen a Catholicis Episcopis, 335. XXXVII. & seq. Obtinet a Constantino, ut Eusebiani Jerosolymis Constantinopolim se conferrent, 335. II. Constantinopoli nonnisi in via permissus alloqui Constantium, 335. V. Novis calumniis ab Eusebians urgetur, 336. IX. Crimini majestatis accusatur, *ibid.* A suis proditur, *ibid.* Calumniis oppressus a Constantino damnatur exilio, *ibid.* Jam damnatus sententia Constantini in exilium, quid in eum libere dixerit, 336. IX. & seq. Ejus exilio totus orbis concussus est, *ibid.* Treveros exul delatus, honorifice susceptus est, & bene habitus, 336. XXI. Modestia ejus cum interitum Arianæ describit, 336. XLV. Ejus nomine litteræ ad Marcum Papam cujus sint fidei, 336. LX. & seq. Eum restituendum esse, Constantinus moriens præcepit, 337. VIII. Revocatur Alexandriam ab exilio per Constantium Junioem, 338. III. & seq. Quamdiu in exilio manserit, 338. I. Cum Alexandriæ commoratur, vexationem Arianorum patitur, 338. V. Et crimini datum, quod absque Synodi decreto sit restitutus, *ibid.* Ejus cum Ario disputatio commentitia, 338. VIII. Iterum ab Ariano vexatur, 339. I. Ejus legatio ad Julium Papam, *ibid.* Novis urgetur accusationibus, 339. III. Defenditur, 339. VII. Romam venit, vocatus a Julio Papa ad dicendam causam, 340. IV. Annum & sex menses expectat Romæ Eusebianos, *ibid.* Veniens Romam, duxit secum Isidorum & Ammonium, 340. V. Apud quos Romæ sit hospitatus, 340. VI. Vitam Antonii Magni Romam attulit, 340. VII. Ejus adventus Romam valde proficus, *ibid.* In Occidente propagavit Monachismum, *ibid.* Tamquam reus non recipitur Romæ ad communionem absque fidei professione, 340. XI. Scribit Romæ fidei Symbolum, *ibid.* Scriptorum ejus quæcumque fragmenta in magna habita veneratione, *ibid.* In Concilio Antiocheno accusatur, 341. VII. Privatus sede in Concilio Antiocheno, accipit successorem Gregorium, 341. VIII. Ejus causa Romæ cognoscitur in Concilio, 341. XLVI. In eodem Concilio absolvitur, *ibid.* Romæ a Julio absolutus revertitur Alexandriam, 341. XLIX. Ejus litteræ circulares de Gregorio Episcopo Alexandrino Ariano ad Catholicos Episcopos, *ibid.* Ejus defensores Romæ accusant Arianos, 341. LIII. Ejus epistola de clade Ecclesiæ Alexandriæ sub Gregorio, 342. III. & seq. Clam fuga elabatur, 342. XII. Eiusdem de vitando Gregorio Ariano Episcopo ad Catholicos admonitio, 342. XVII. Rursus Romam confugit ad Julium, 342. XXXIX. Romæ frequenter Synaxes agit, 342. XL. Bene habitus a Constante, 342. XLI. Rogatus a Constante scripsit Synopsin divinæ Scripturæ, *ibid.* Ultra triennium Romæ commoratur, 342. XLII. Quid ibi egerit, *ibid.* Cum viventis Antonii Vitam scripsit, multa post facta prætermisisse oportuit, 343. VI. Pallium

PPP ejus

ejus a Paulo eremita expetitum ob fidei Catholicae Symbolum, *ibid.* Vocat S. Antonium Alexandriam ad confutandos Arianos, 343. IX. Ob eandem causam etiam Pœmenem Abbatem Alexandriam accersit, *ibid.* Roma Mediolanum vocatus a Constante, 346. III. Infamatur de congressu cum Constante, quasi illum adversus Constantium concitasset, 346. IV. Quid apud Constantem Imperatorem egerit, *ibid.* In Concilio Sardicensi absolvitur, 347. XVII. Quæ crimina ipsi imputaverint Ariani in Pseudosynodo Sardicensi, 347. LXXXVII. 348. V. Ejus peregrinatio post Concilium Sardicense primo Naissum, inde Aquilejam, postea in Gallias, 348. XII. Tribus litteris revocatur in Patriam a Constantio Imperatore, 349. II. *Et seqq.* Ad suam Ecclesiam reveritur, venit ante Romam ad Iulium Papam, 349. VI. Ejus laudes a Julio Papa prædicatæ, 349. VIII. Roma venit Antiochiam, 349. XI. Excipitur a Constantio Imperatore, *ibid.* A Constantio recipit juramentum fidelitatis, 349. XIII. Antiochiæ convenit cum Eustathianis, 349. XIV. Constantii petitionem eludit, 349. XV. Veniens Laodicæam, quid ibi egerit, 349. XXII. Ejus cum Apollinare congressus, *ibid.* Luxit magnopere Constantem occisum, atque laudavit, 350. V. Vexatur ab Ariani post obitum Constantis, 350. IX. Tutor redditur litteris Constantii Imperatoris, 350. X. In Palæstinam proficiscitur, ibique Concilio Jerosolymis celebrato, lapsos Episcopos restituit, 350. XI. *Et seqq.* Constante defuncto, Alexandriam revertitur, 350. XVI. Ejus reditus quam fructuosus fuerit, 350. XVII. Quod plurimi sese Athanasio adungerent, Ariani ferunt ægerrime, 350. VI. Post reditum quærit subscriptiones omnium Episcoporum, & ob id nuntios mittit, 350. XXV. Eidem constatur calumnia ex susceptione Legatorum Magnentii, 350. XXIX. Post mortem Constantii permittitur agere in Ecclesia, 350. XXX. Reversus Alexandriam, concionibus & Synaxibus administrandis semper intentus, 350. XXXI. Ob nimiam populæ frequentiam agit Synaxin in basilica nondum consecrata, 350. XXXII. Cur post obitum Constantis bene habitus fuerit a Constantio, 350. XXXVII. Supposititia Constantii epistola queritur ab Ariani dimoveri Alexandria, 351. XXXII. Accusatur favisse Magnentio, 351. XXXIII. Eiusdem de susceptis Magnentii Legatis iusta excusatio, 351. XXXIV. Iterum a Montano, Syriano, & Diogene vexatur, 354. XVII. Jure diploma a Constantio postulat, antequam Alexandria discedat, *ibid.* Cur ad Constantium proficisci detrectet, 354. XX. Mittit quinque Episcopos Legatos ad Constantium, 354. XX. Ejus damnationi cur aliqui Episcopi Catholici subscribant, 355. IX. *Et seqq.* Damnatio ejus proposita fuit in Concilio Mediolanensi, 355. XIII. *Et seqq.* Magus habitus secundum rumores vulgi, ex Ammiano, 355. XL. Causa ejus defenditur a Liberio coram Constantio, 355. XLVIII. *Et seqq.* Defenditur ab Osio adversus Constantium Imperatorem, 355. LXII. Diram eamque novissimam sub Constantio persecutionem patitur, 356. II. *Et seqq.* Quæ passus Alexandria sub Syriano, 356. IV. *Et seqq.* Quomodo fuga lapsus, 356. VII. Eiusdem ultima fuga in eremum, 356. XII. Profecturus ad Constantium, novis exterretur nuntiis, 356. XV. In eremo delitescit, 356. XXV. Ejus in Constantium inactiva, 356. LIV. Ejus in eremo latebræ proficue, 356. LVII. Complura in latebris scripsit, *ibid.* Nempe epistolam ad Solitarios de rebus ab Ariani ad

illud usque tempus gessit, *ibid.* Scripsit tunc etiam Consolationem ad virgines, 356. LVIII. Item Apologiam de fuga sua, 356. LIX. Item Apologiam contra Constantium, 356. LX. Item Apologiam secundam, 356. LXIV. Quibus fuerit calumniis circumventus ab Ariani, 256. LXI. Ejus fuga semper commendatione digna, 356. LIX. Ejus prophætia male accepta, magis insinulatur, 356. LXII. E latebris scripsit ad Serapionem de Spiritu sancto, 356. LXIV. Ejus litteræ ad Luciferum, 356. LXXIII. Ejus latebræ abstrusiores in eremo, 356. LXXVII. LXXXI. Delitescit in cisterna ministrasse virgo cum dicitur, quomodo accipiendum, 356. LXXXIII. Liberii litteris respuitur, 357. XLII. Ab Antonio melote & pallio donatur, 358. XXII. Scripsit Vitam Antonii, 358. XXIV. Athanasius Episcopus Ancyrae in locum Basilii successit, Catholicus, 359. CXIX. Athenæ florentissimæ sub Constantio, 354. XXII. Athenæ, quod asylum evaserint impietatis, diruta, 354. XXXVI. Athenis Iudæ adversus novos discipulos exerceri solitus, 354. XXX. Athenis professores quanto studio niterentur discipulos præoccupare, 354. XXX. Atticus Episcopus Constantinopolitanus consignat certum tempus Nicæni Concilii, 325. VIII. Avaritia Præfectorum Constantinii lege compressa, 331. XIV. Avaritiam Præfectorum Constantinus verbis & legibus detestatur, 326. XCVI. *Et seqq.* Audax hæresiarca excitare conatur hæresin Quartadecimanorum, 341. XXXVIII. Ejus superba libertas Episcopos redarguentis, & totius Ecclesiæ Cenforem agentis, 341. XXXIX. Cur se ab Ecclesia separavit, *ibid.* Cum suis sequacibus manibus laborans, inde alitur, *ibid.* Ejus progressus, 341. XL. Relegatus ad barbaros, convertit plures Gothorum ad monasticam professionem sectandam, *ibid.* Ejus errores, 341. XLI. Audiani hæretici quando exorti, 342. XXXVIII. Affectant patientiam, 341. XXXIX. Eorum dogmata, 341. XL. *Et seqq.* Idem postea Antropomorphitæ dicti, morte quorundam suæ sectæ Episcoporum dissipantur, 347. XVI. Auctor retrahat quæ dixerat de germanitate numismatis Crispi Cæsaris cum imagine Salvatoris, 324. XIV. Ejus candor in pura confestanda veritate, 336. LXII. Eiusdem in dispendenda temporum ratione labores, 325. CCXVII. Augures, aruspices, arifoli, & alii id genus homines lege Constantii vetiti, 358. XXVIII. Auguris apud Romanos potestas amplissima, 321. XXIV. Augustale in lûco Daphnidis a Constantino ædificatum, in eodemque Helenæ matris ejusdem Constantini statua locata, 326. LVIII. Augustinus monachinum cum clericali vita in Africa conjunxit, 328. XXII. Ignoravit legitimum Concilium Sardicense, 347. LXXIX. Aulici Constantini a Constantio occisi, 337. LXII. Aulici Constantii male habent Spiridionem, 338. XIII. Aulicos respicere ad orientem, non autem ad occidentem Solem, quid significet, 336. V. Aurargentum, vel Chrylargirum, 330. XXXVIII. Aurægenti tributum a Constantino impositum, 330. XXXVI. Ab Anastasio sublatum, quale, 330. XXXVIII. Aureus numerus index Paschalis temporis, 325. CXIII. Aurum æqua lance pendendum, 330. XXXIX. Auri tributum ab argenti tributo distinctum, 330. XXXVIII. *Et seqq.*

Au-

Auri pretium tempore Honorii & Arcadii, 330. XXXIX. Auxentius Arianorum deterrimus in locum Dionysii subrogatus in Ecclesia Mediolanensi, 355. XXXIV. Vafer ingenio sub pallio Catholici nominis delitescere cur adeo studuerit, 355. XXXV. S. Martino discipulo S. Hilarii insidias Mediolani parat, 358. XXII. Concilio Ariminenfi interfuit, 359. III. Azadanes martyr in Perside sub Sapore, 344. XVI.

B

Bacrius Rex Iberorum Christianus, 327. XVII. Comes domesticorum Constantinii Imperatoris, *ibid.* Balnea Gadarena deliciarum, turpitudinum, ac magicarum præfigiatarum promptuaria, 327. XXIV. *Et seqq.* Balsamum ad luminaria S. Petri donavit Constantinus, 324. LVI. 324. LXV. Item ad luminaria basilicæ S. Pauli, 324. LVI. Bandenus Archimandrita martyr in Perside sub Sapore, 344. XXI. Baptisma Arianorum quomodo nullius momenti, 325. LXXXVII. Baptismus Constantini quando & qua occasione acciderit, 324. XVII. *Et seqq.* In Actis Silvestri describitur, 324. XXXIII. Quod ei collatus sit paucis arbitris, valde probabile, 324. XLII. Idque Romæ, ex ipso Eusebio probatur, 324. CCXXXVII. Baptismi Constantini assertores Gentiles Scriptores, 324. XIX. 324. XXVII. Baptismo Constantini Romæ collato qui adversarentur, 324. XLII. *Et seqq.* Baptismi iteratio fieri solita a Donatistis, sublatâ, 348. XLI. Baptistrium Constantini egregie exornatum, 324. LV. Multisque redditibus auctum, 324. LVII. *Et seqq.* Barachisus martyr cum Jona in Perside sub Sapore, 344. XXI. Barbari tumultuantes a Constantino compressi, 319. II. Barbari qua occasione Christianam religionem, acceperunt, 327. XVI. Barbari ad Consulatum & ad Romanum Imperium asciti, 337. XXVI. Barbari sæpe debellati a filiis Constantini, 337. LXXXVIII. Barbalymes Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII. Barca martyrium, 356. XLV. Basilica S. Petri a Constantino erecta, 324. LXII. Et dona illi collata, 324. LXIV. Basilica S. Pauli a Constantino erecta, & dona illi collata, 324. LVI. Basilica Lateranensis a Constantino erecta, 324. LVII. Et donis & redditibus aucta, 324. LXVIII. Dicta Basilica Salvatoris, ad discernentiam alterius profana, 324. LXIX. Basilica Ulpia, in qua Constantinus habuit Sæptatum, 324. LXXV. Basilica erecta a Constantino in Galliis Dei Genitrici Mariæ, 324. CXVI. Miraculum tunc editum, *ibid.* Basilica Vaticana subitario opere constructa, 324. CIII. Basilica sanctæ Crucis Romæ erecta, 324. CVI. Donis aucta, *ibid.* Basilica S. Agnetis a Constantino erecta, 324. CVII. Quomodo eadem a Constantina Constantini filia constructa dicatur, 324. CVIII. Basilica S. Laurentii erecta a Constantino, & dona eidem tributa, 324. CXII. Basilica erecta a Constantino SS. Marcellino & Petro, 324. CXV.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Basilica Constantiniana Jerosolymis, 326. XXXVI. Basilica Antiochiæ a Constantino erecta, 326. LXV. *Vide*, Templum, Ecclesia. Basilicæ a Constantino Romæ constructæ subitario opere, 324. CIII. Basilicæ aliæ plures a Constantino erectæ, 324. CXVI. Basilicæ a Constantino erectæ omnes absque titulo sui nominis, 324. CXVII. Basilicæ Romæ a Julio Papa factæ, 352. IV. Eademque ornata sacris imaginibus, *ibid.* Basilii memoria lapsus de tempore sedis Herimogenis, 325. XXXIII. Imitator est, non auctor vitæ monasticæ, 328. XIX. Neocæsarea a S. Macrina fidei elementis imbuitur, 343. XIX. Ejus in studiis progressus, 354. XXVIII. Athenas profectus, una cum Gregorio ibidem instituitur, 354. XXVII. *Et seqq.* Post Gregorium eo se contulit, *ibid.* A Gregorio gentili suo illic amice suscipitur, & a condiscipulorum Indibrio liberatur, 354. XXXI. In disputatione a Gregorio adjuvatur, 354. XXXII. Eiusdem cum Gregorio incredibilis amoris conjunctio, *ibid.* Ejus excellens eruditio, 354. XXXIII. Impollutum se servavit a superstitione Gentilium Athenis, 354. XXXVI. Prior Athenis recessit, relicto invito Gregorio, 354. XXXVIII. Reversus in patriam, vitam egit sanctissimam, 354. XXXIX. Perfectissimæ virginitatis cultor, *ibid.* Numquam corpore, licet aliquando mente pollutus, 254. XXXIX. *Et seqq.* Basilii Ancyrae Episcopus creatus ab Ariani in locum Marcelli deponitur, 347. XX. 347. XII. Epistola pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Disputat cum Photino, 357. VII. Quid apud Constantium post Concilium Seleuciense, 359. LXXXVII. In Concilio Constantinopolitano ab Ariani damnatur, 359. XCIX. Basilina mater Juliani Cæsaris, 337. LV. Bassus Episcopus a Car epistole pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Bedæ error de auctore cycli novennalis, 325. CXIII. Bella Constantini adversus Barbaros, 330. XLIX. Bellum Sarmaticum gestum a Constantino, 319. II. Bellum adversus Scythas, 330. XLIX. Confectum a Gallicano, 330. L. Bellum Persicum Constantinus parat, 336. LXVIII. Bellum Persicum in Mesopotamia, 338. XIX. Bellum Persicum sub Constantio invalescens, 340. XLIV. Bellum indictum a Constante in Constantium fratrem, nisi restituit Athanasium & Paulum, 348. XIV. Bellum Constantii adversus Magnentium, 352. I. Benedictus Episcopus Aquileiæ, cui successit Fortunatianus, 337. LXIX. Bessa amplexi vitam monasticam sub Constantino, 328. XVIII. Bethlechemiticum templum a Constantino nomine Helenæ matris suæ structum, 326. XXXVII. Bibliotheca erecta Constantinopoli, 330. XXVI. Bigamos ordinari prohibuit Nicænum Concilium, 325. CLIX. Bitunicus Episcopus a Zelon epistola pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Blacius Dux in Ægypto quid in S. Antonium, 342. XXV. Experitur divinam vindictam, *ibid.* Blemii legatos miserunt ad Constantium, 325. CCVIII. Bochres Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII. Bona Ecclesiæ relinquendi facta est potestas Christianis a Constantino, 321. XVII. Bonifacius Episcopus Donatista Romæ victori cuiusdam Garbieni substituitur, 321. IV.

P p p p 2

B 3-

Bonifacius Papa quo pacto citavit Canonem Concilii Sardicenis nomine Concilii Nicæni, 347. CVIII.
 Bovis ænei simulacrum, in quo martyrium passus est Antipas, 330. XVIII.
 Breviarium Clericorum Meletianorum cur exigat Alexander, 325. CXXI.
 Britanni Episcopi, tribus exceptis, recusant annona a Constantino Arimino elargitam, 359. II.
 Byterrense Concilium, longe diverso tempore ab Arelateni est habitum, 353. XXII. Quando, & qua occasione celebratum fuerit, & a quibus, 356. CV.
 Byzantinam Ecclesiam auctam Patriarchatu a Constantino, Græci mentiuntur, 324. CXXI.
 Byzantium a Constantino in novam civitatem deligitur, 324. CXXI. In ejus ædificatione quid acciderit, *ibid.* Civitas fuit jam olim percelebris, 324. CXXII.
 Byzantium in Constantinopolim mutatur, & dicitur, 330. I. & *seqq.* Vide, Constantino-

C

Æcilianus Episcopus Carthaginensis interfuit Concilio Nicæno, 325. XXXIX.
 Cæcilianus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
 Cælibatus Clericorum jam inde a temporibus Apostolorum in usu, 325. CLI. Et favens Constantinus Imp. Leges eum damnantes abrogat, 320. VII. & *seqq.* Idem in Nicæno Concilio firmatur non destruitur, 325. CXLVIII.
 Cælibatus non exhaurit sed fecundat Romanum Imperium, 320. XIV. De Cælibatu veteres quid senserint, 320. VIII.
 Cære qualis civitas, 357. LVIII.
 Cæsarea dicta Ecclesia a Constantio Alexandria erecta, 350. XXXII.
 Cæsarea Palæstinae contra Athanasium Concilium petitur ab Eusebianis, 325. VI.
 Cæsaris dignitas titulo tenus aliquando, 336. XXVII.
 Cæsarius Frater Gregorii Nazianzeni Alexandriam studiorum causa se confert, 354. XXVII. Philosophus jam & Medicus celeberrimus ut Constantinopoli subsistat induci nequit, sed cum Gregorio reversus est Nazianzum, 354. XI.
 Cæsarius martyr pater fuit Eudoxii perditissimi Ariani, 356. CXXIV.
 Calculus Paschalis ab Alexandrinis Episcopis exigebatur, 325. CX. & *seqq.* Ique Romam primo mittebatur, unde aliæ ecclesie accipiebant, *ibid.*
 Calepodius Episcopus Neapolitanus an missus sit Legatus Apostolicus ad Concilium Sardicense, 347. X.
 Calpurnius. Vide, Calpurnius.
 Calicis fracti calumnia a Meletianis infertur in Athanasium, 329. IV. 331. I. Eadem iterum refricata in Concilio Tyrio, 335. XVII.
 Callenicus Episcopus a Pelusio epistolæ pseudo-synodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Callinicus Episcopus Meletianus laudatus ab Epiphano, 326. IX. Legatus cum collegis ad Constantinum Imperatorem contra Athanasium, 329. II. Accusator prodiit Athanasii & Macarii in Concilio Tyrio, 335. XVII.
 Callistus damnatus in Concilio Romano, 324. CXXVII.
 Calpurnius, sive Calpurnius, Urbis Præfectus sub Constantino interfuit cum eodem Synodo Romanæ, 324. CXXVI.
 Calpurnius pater S. Romanæ Virginis, 335. LVIII.
 Calumnia alia Meletianorum in Athanasium de iudicio populo tributo, 329. II. Alia eorum-

dem in eundem de fracto calice a Macario & maxima pecunie vi Philumeno cuidam Imperatoris adversario submissæ excogitata, 329. IV. Eadem de fracto calice a Macario restauratur, & alia de occiso Arsenio ab Athanasio attestatur, 331. I. Aliam in eundem comminiscuntur Eusebiani de frumento detinendo ne Constantinopolim devehatur, 336. IX. Alia novæ in Athanasium ab Arianis comparatæ diluuntur, 339. VII. Iterum novæ ab iisdem in eundem congestæ, 336. LXXI. Alia in Eustathium Episcopum Antiochenum ab Arianis composita, 340. XXII. & *seq.* Alia structa a Stephano Ariano Episcopo adversus Legatos Sardicenses, 348. IX. & *seq.*
 Calumniam victoris & Juliani in Constantinum diluuntur, 337. XXV.
 Calumnias & mendacis niti familiare est hæreticis, 347. LXXIX.
 Canalium, dictus cursus publicus, 347. LV.
 Candelabra cum luminibus in funere Constantini, 337. XI.
 Canon antiquus Ecclesie, ut Romanus Episcopus ceteros omnes sub se habeat, 325. CXXVI.
 Canon Apostolicus alius, ne quis de una in aliam transeat Ecclesiam, 324. CLVI.
 Canones Concilii Antiocheni, 341. XXIX. A collectoribus Canonum editi, quomodo recepti, 341. XXXIV. Qui de restitutione Episcopi per majorem numerum Episcoporum facienda statuit reprobatur, 341. XXX. & *seqq.*
 Canones Concilii Nicæni de Meletianis, 325. CXXVIII. De Paschate, 325. CXX. De Primatu Romanæ Ecclesie, sancitur occasione Meletianorum, eoque legitima lectio & interpretatio, 325. CXXIV. De Novatianis, 325. CXLII. Adversus delinquentes, 325. CXLV. Ne clerici cum feminis habitent, 325. CXLIX. De Libris sacris, 325. CLVIII. De eo quid Auctor sentiat, *ibid.* De Bigamis non ordinandis, 325. CLIX. De Appellatione ad Romanum Pontificem, 325. CLX. Ut res cognita in minori Synodo, cognosci valeat iterum a majori, 325. CLXI. De confirmanda Formata, *ibid.* CLXII. Hunc non fuisse cum cæteris editum, sed retentum secretum, 325. CLVII. De Hymno, Gloria Patri, 325. CLXXV.
 Canonum Nicænorum numerus, 325. CLIX. CLXII.
 Canones Concilii Romani sub Silvestro, 324. CXXIX, 325. CXCIX. Inter alios hic, ne sedes prima ab aliis judicetur, 324. CXXXI.
 Canones Concilii Sardicensis, 347. LI. & *seqq.* Ejusdem Concilii Canon de Appellatione ad Romanum Pontificem, cur citatus nomine Concilii Nicæni, 347. CVIII.
 Canones minime faciendi, nec habendi rati absque consensu Romani Pontificis, 341. VI.
 Canones ab hæreticis editi interdum reperiuntur esse recepti, 341. XXXIV.
 Capreus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
 Carceres Constantinopolitani longe minores amplitudine civitatis, 330. XXVI.
 Carponas cum aliis Legatus a Gregorio Ariano Episcopo Alexandrino ad Julium Papam mittitur, 339. XIII.
 Carthaginensis Synodus prima dicta, 348. XVII. Quando, & sub quo Pontifice celebrata, 337. LXXII. 348. LXIII.
 Carthaginensium Episcoporum successio, post Cæcilianum Rufus, post Rufum Gratus, 337. LXIX. 347. LV.
 Cartherius Episcopus ab Aspone epistolæ pseudo-synodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Cassiodori error de exordio Imperii Constantini, 325. V. Ejus Consulatus in Chronico interdum mendaces, 327. I. Male conciliat Sotomenum cum Theodoro, 325. LIV.

Ca.

Castoris & Pollucis simulacra Constantinopoli posita, 330. V.
 Castrantes seipso qua poena affecti a Nicæno Concilio, 325. CXLVI.
 Cataphronius Præfectus Ægypti sub Constantio, persecutor Alexandriae, 342. XIX.
 Cataphrygarum causa tractata in Concilio Nicæno, 325. CXLIV.
 Catholici, abiecto fucio eloquentiæ, ut simplicitate verborum consueverunt, 344. XI.
 Catholici cum Arianis Romæ altercantur, 356. CXV.
 Catholicum nomen non nisi ex communicatione cum Romano Episcopo acquiri posse, 321. III.
 Cathecumenis nefas audire iudicia Ecclesiastica, 335. XVIII.
 Cæropius Episcopus Nicomediæ ob impietatem charus Constantio, 355. LX. Ejus interitus, 358. IV.
 Cedrenus erroris arguitur de Metrodoro Philosopho, 336. LXIX.
 Cerealius Comes, unus ex Iudicibus cognitoribus in Concilio Sirmienti, 357. VII.
 Chalcedonensis Synodi confessus qualis, 325. LVII.
 Chrestus cum sociis in necem Constantis conspirat, 350. I.
 Chrestus Theognidi in Episcopatu Nicæno substitutus, 329. XVIII.
 Christi Filii Dei Divinitas, Vide, Filius Dei, & Divinitas.
 Christi Salvatoris imago in numismate Crispi, 324. XVI.
 Christi nomen expressum in Labaro, 325. CVI. In clypeo Imperatoris, *ibid.*
 Christi vice in medio confessus Synodalis, liber Evangelii ponebatur, 325. LIX.
 Christi & Apostolorum imagines quomodo solite pingi, 324. XL.
 Christus Deus sapius apparet Josepho Judæo, & ut credat admonet, 327. XXIX. & *seq.* Quot clavus affixus fuerit, 326. LII.
 Christiana captiva convertit Iberos ad fidem, 327. XI.
 Christiana femina Crucis signaculo præstigias demonum superat, 327. XXVIII.
 Christianam Fidem Arius convellere conatur, 325. LXXXVIII. Eius ampla ad diversas gentes sub Constantino facta propagatio, 325. CCXII. Eadem per Frumentium & Aedesium ad Indos perlatæ, 327. VIII.
 Christianis bona sua Ecclesie relinquenti potestas a Constantino concessa, 321. XVII. Iterum sub Constantino vexata, ab eodem, edito edito redduntur securi, 323. II. Eorumdem ad Constantinum acclamationes, 324. LXXX. In Perside a Sapore exagitati, 343. XI. Cur demolirentur sepulcra Gentilium, 340. XLV.
 Christiani contra Christianos quando primum, progressi ad bellum, 353. V.
 Christiani duces moluntur necem Constanti Imperatori, 350. IV.
 Chronica sunt bases historiæ, 325. CCXIII.
 Chronicon Eusebii quale, *ibid.* Hieronymo auctum, *ibid.* Ab eo quouque perductum, *ibid.* CCXIV.
 Chronographia per Consules fidelior, 337. LXVII.
 Chrysanthus Episcopus jam defunctus subscripsit Nicæna Synodo, 325. CLXXXII.
 Chrysantius magus Juliano charus, 351. X.
 Chryfaryrum tributum a Constantino indictum, 330. XXXVI. A quibus illud exigendum, *ibid.* Quale esset, & cur sic dictum, 330. XXXVIII. & *seq.* Quanti pretii, 330. XXXIX.
 Chryfaryrum ab Anastasio Imperatore sublatum quale fuerit, 330. XXXVIII.
 Cicatrices Confessorum Constantinus osculatur, 325. CXCI.

Circumcelliones; iidem Circelliones, facinorosissimi Donatistarum, 331. IX. Iidem Duces Sanctorum appellati, 348. XIX. Iidem dicti Agnostici, 348. XXVI. Hos adversus Legatos Constantis concitavit Donatus, *ibid.* Eorumdem in Africa grassatio, 348. XXVII. Occisi a militibus, martyres reputati, *ibid.* XXVIII.
 Civitatem novam Romæ parem erigere parat Constantinus, Senatu Romano indigne ferente ipsum Gentilium sacra detestari, 324. CXXXVIII.
 Clades Ecclesie Alexandriae sub Gregorio, 342. III. & *seq.*
 Clades Ecclesie Occidentalis post Concilium Mediolanense, 355. XXX. & *seqq.*
 Clarius presbyter in Africa quid coactus facere a Donatistis, 348. XXVIII.
 Claudius Episcopus Viennensis clarus sub Constantino, 337. XLVII.
 Claudius Episcopus in Piceno quid in Concilio Arimineni, 359. XLII.
 Claudianus Episcopus Donatista Romæ agens Luciano item substituitur, 321. IV.
 Clavi Christi Crucis reperti, 326. LI. In quos usus conversi, 326. LII. Horum uno in mare jactato tempestas sedata, *ibid.* Alter in Corona Constantini positus, *ibid.* Tertius in freno equi, *ibid.* Miraculum de eo, 326. LIII. Quartus galeæ statuae Constantini infertus, 326. LIII.
 Clavorum Christi multiplicitas unde, 326. LIV.
 Clavis quot Christus fuerit crucifixus, 326. LII.
 Clavi Crucis, & clavi quibus affixi sunt Martyres, in honore habiti, 326. LIV.
 Clemens Comes Legatus ad Constantium a Magno, 350. XXVIII.
 Clementinus præfectus sub Constantio, 357. XXIX.
 Clericatus quaestuarii prohibiti a Constantino, 320. XIX.
 Clericatum appetentium multitudo unde tanta sub Constantino, 220. XIX. & *seq.*
 Clerici, eorum cælibatus in Nicæno Concilio firmatur, non destruitur, 325. XLIX. Eorumdem immunitati consulit Constantinus, 319. XXX. Item Constantius, 338. XVII. 353. XXXIII. Necnon Constantius & Constantianus, 349. XXVIII. Qui lucri tantum causa Clericatum appetent, Constantini lege arcentur, 320. XIX. Necnon qui inde vacationem a publicis muneribus captarent, 326. LXXXIV. Ordinandi quomodo probarentur, 320. XXII. Paternorum bonorum successio legibus Imperatorum iis denegata, 320. XXII. In Concilio Nicæno prohibiti habitare cum feminis, 325. XLIX. Fœneratores in eodem Concilio puniti, 325. CLIII. Ne de Ecclesia in Ecclesiam transferantur, ibidem sancitum, *ibid.* CLIV. Ne vocentur ad Curiam, Constantinus rescripsit, 330. LVI. Inobedientes quomodo coercedi, 341. XXXV. A Constantio exempti a collatione laicali, 356. CXXXVII.
 Clericorum causis non se immisceant Iudices seculares, 355. LXXXIV. LXXXIII.
 Clypeus Constantini Christi nomine insignitus, 325. CCVI.
 Cœnobitica vitæ Antonius auctor, 328. XVI. Cœnobarum instituta, 328. XXV.
 Collectores Canonum receperunt Canones Concilii Antiocheni ab Arianis editos, 341. XXXIV.
 Collegium ad sepeliendos defunctos a Constantino institutum, 336. LXXXVI.
 Colluthus una cum hæresi sua in Concilio Alexandrino damnatus, 319. XXIII.
 Colluthus Junior Ecclesiam sibi Isehyræ ab Imperigendam obtinet, 355. XXXIX.

Co.

Coloniense Concilium, cuius Acta fide vacillant, 346. VII. & seq.
 Columna porphyretica erecta Constantinopoli titulo pietatis, 339. XV. Reliquiae basi positae, *ibid.*
 Comae nimius cultus arguitur in Constantino, 337. XXVIII.
 Cometa apparuit tempore obitus Constantini, 337. VII.
 Comitatus, honor insignis, a Constantino Christianis insignioribus collatus, 327. XVII.
 Comites Constantii curant Synodum, 359. LXVIII. LXXI.
 Communicare Memoriam Sanctorum quid, 321. VI.
 Communicare cum haereticis nec in cibo tempore necessitas Eusebii Vercellensis voluit, 356. XCVI. & seq.
 Communicatio cum Romana Ecclesia facit aliquid esse Catholicum, 321. III.
 Communicatio Catholica per Formatas litteras fieri solita, 325. CLXIII.
 Communicatione Formatarum dignosci Catholicum, 321. VI.
 Communionem Romani Pontificis Donatistae cur suffurari conati, 321. III. Item Ariani, 339. XIII.
 Concilia bis in anno ex decreto Concilii Niceni ab Episcopis celebranda, 325. CLVI. Idem Eusebiani statuunt, 322. XXXIV.
 Concilia Provincialia frequentia post Nicenum Concilium, 325. CXCVII.
 Concilia Arianorum qualia esse solent, 342. III.
 Concilia Episcoporum frequentia Romae, 342. XXXIV.
 Concilia frequentia cur cogere Ariani, 344. VIII.
 Concilia ab haereticis Principibus congregata qualia esse soleant, 359. VI.
 Concilii medius locus erat sedes Evangelii, vice Christi sedentis, 325. LIX.
 Concilio, ubi de fide agitur, interesse non licere catechumeno, 355. XII.
 Conciliorum Oecumenicorum decreta confirmantur a Romano Pontifice, 325. CC.
 Conciliorum decreta absque assensu Romani Pontificis rata non haberi, 341. VI.
 Concilium & Ecclesia idem, 321. XVII.
 Concilium Generale absque auctoritate Romani Pontificis congregare non licet, 325. X.
 Concilium quoddam dicendum Oecumenicum, 347. VII. Quoddam Generale, 347. VIII. Quoddam Plenarium, *ibid.* IX.
 Concilium Agrippinense, 346. VII. Ejus Acta fide vacillant, *ibid.* Alexandrinum Generale sub Osio legato, 229. XXIV. Antiochenum in Encaniis ab Ariani celebratum, 347. II. Quot ad illud Episcopi convenerint, 347. IV. Catholici quoque in eo, *ibid.* Quid ibi Ariani fecerint ab aliis egerint, 347. VIII. Ejus Acta, *ibidem.* Ejusdem Synodica, 347. XXXIII. Haud recensendum inter Catholica Concilia, *ibid.* XXXIV. Antiochenum secundum ab Ariani collectum, 344. I. Arelatense aliud sub Constantio, 353. XXII. Ariminense duplex, legitimum & spurium, 359. LI. Ariminense legitimum a Constantio, 359. I. Ab eodem collectum, 359. II. Ejus Acta, 359. II. III. & seq. Rejicit perfidiam ab Ariani scriptam, & probat Concilii Niceni fidem, 359. X. & seq. Qualem finem acceperit, 359. XV. Ejus ad Constantium Epistola Synodalis, 359. XX. & seq. Jure dicendum Catholicum, 359. LI. Textus ejus depravatus restituitur, 324. LIII. Ariminense haereticum quoddam, 359. LV. & seq. Ejus Acta, 359. XXXIX. & seq. Byterrense quando celebratum, 353. XXII. 356. CV. Gesta in eo, *ibid.* Ejus celebrandi causa quamnam fuerit, 356. CVII. Carthaginense, ei innotuit Concilium legitimum Sardicense, 347. CV.
 Carthaginense primum quando celebratum, 337. LXXII. 348. XVII. Sub Julio Papa factum, *ibid.* Post expulsos Episcopos Donatistas, 348. XL.
 Caesarea Palaestinae dolose petitur ab Eusebianis, 348. V. & seq.
 Constantinopolitanum ex Eusebianis sub Constantino collectum, 336. XXVIII. Cognoscit causam Marcelli Ancyranum, 336. XXXI.
 Constantinopolitanum celebratum ab Acacianis sub Constantio post Seleucienense, 359. LXXXIII. Ejus litterae adversus Aetium, 359. XCIV. Quanta mala ex eo provenerint, 359. CXI. & seq. Dicitur Concilium reproborum, 359. CXIX. Jerosolymitanum sub Constantio qua ex causa collectum, & ex quibus provinciis Episcopi, 355. XLII. Quid ibi sit actum, 355. XLIV. *Vide, Jerosolymitanum Concilium.* Jerosolymitanum a Maximo Episcopo Jerosolymitano pro Athanasio collectum, 350. XIII. Mediolanense Arianorum sub Constantio, 344. V. 346. III. Mediolanense, in quo Valens & Ursacius recantantur palinodiam, 350. XIX. Mediolanense aliud sub Constantio, 355. II. Jure dicendum factio sceleratorum, *ibid.* Trecentos habuit Episcopos congregatos, 353. XI. Cur idem ex Ecclesia transfatum sit in Palatium, 355. X. Nicæa in Bithynia a Constantio indicitur, 358. VI. Sed irritum redditur, 358. VIII. Nicæa Thraciae a Constantio congregata, 359. XXVII. XXXIII. Ibi gesta, 359. XXXV. & seq. Nicænum decernitur, 324. CXXVIII. *Vide Nicænum Concilium.* Nicomediae indicitur prodigioso terræmotu impeditur, 358. I. Romanum aliud sub Silvestro fidem facit de Baptismo Constantini, 324. XXIX. Romanum aliud post Baptismum Constantini ab eodem Silvestro habitum, 324. CXXIV. In ejus consensu, cæteris omnibus stantibus, soli sedent Episcopi, *ibid.* CXXVI. Ejus Canonum, 324. CXXXIX. Romanum aliud post Nicænum ab eodem Silvestro celebratum, 325. CXIX. Romanum sub Julio, 337. LXVII. Romanum aliud sub Julio, in causa Athanasii indicitur, 340. I. Quando celebratum, 347. XLVI. Romanum aliud sub eodem Julio contra Eusebianos habitum, 342. XXVIII. Sardicense a Julio Papa procuratum & indicitur, 346. V. Quando celebrari coeptum, 347. I. Quot ad illud Episcopi convenerint, 347. III. Oecumenicum fuisse declaratur, 347. VII. Ad illud frustra Comites ab Ariani adducti, 347. XIV. Ejus congressum declinant Ariani, & fugam arripiunt, 347. XV. & seq. In eo damnatis Ariani, Athanasius absolvitur, *ibid.* XVI. Ab eodem causa Marcelli Ancyranum & Afelepæ Gazensis cognita, 347. XX. In eo damnati Episcopi Ariani, 347. XXII. Epistola ejus Synodalis ad Julium Papam, 347. XXV. & seq. Ejusdem Epistola circularis ad omnes Ecclesias, 347. XXXVII. Appendix ejus commentitia ostenditur, 347. XLII. In eo nihil novi de fide actum, 347. XLIV. Damnatus in eo Photinus, 347. XLVIII. Canonum ibi statuti, 347. LI. & seq. Latine a Latinis editum, Graece a Graecis, 347. LVII. Ejus duplex naufragium, 347. L. & seq. Marcelli causa infamatum, *ibid.* Excusatur, 347. LXVI. Nihil minus habuit a Nicæno, 347. CVII. Sardicense aliud, ab Ariani habitum, 347. LVIII. Ejus Acta, 347. LXX. & seq. In eo nova fidei formula ab Ariani edita, 347. LXXI. Ignoratum ab Augustino, 347. LXXIX. Deperditum in Africa, 347. CVII. Seleucienense ab Ariani indicitur, 359. I. Quot Episcopi interfuerint,

rint, 359. LXV. Ejus Acta, 359. LXIX. & seq. Ejusdem Acta ex S. Hilario, 359. LXX. XI. Cum Constantinopolitano unum a S. Gregorio Nazianzeno vocatum, 359. CXI. Sirmienense quando celebratum, & qua occasione, & quæ acta in eo, 357. I. & seq. Nova fidei formula in eo conscripta, 357. IX. Secunda fidei formula ibidem edita, 357. XI. Tyrium cogendum annuit Constantinus, 334. III. *Vide Tyrium Concilium.* Vafense versiculum illum, sicut erat &c. post Gloria Patri, &c. canendum statuit, 325. CLXXVI. Quomodo prius a posteriori Concilio discernendum, *ibid.*
 Concubinitus lege Constantini sublatus, 329. XX.
 Confessio fidei ab Ario & Euzoio scripta, 335. XLVIII. Probata in Concilio Jerosolymitano, 335. XLII.
 Confessio fidei, cui perfidi Episcopi in Oriente subscripserunt, qualis, 359. XXXVI.
 Confessio peccatorum apud Judæos quæ, 347. XVIII.
 Confessionem coactam non exigere a nobis Deum, 324. LXXXII.
 Confessorum cicatrices osculatur Constantinus, 325. CXCVII.
 Confirmatio Nicænae Synodi petitur a Silvestro Papa, 325. CLXXI.
 Confraternitas, Mortis dicta, quando coepta, & quando restituta, 336. LXXXVI.
 Congiarium a Constantino datum Ecclesiis, 325. CXCVII.
 Conjugati sic interdum eligebantur Episcopi, ut desinerent esse mariti, 355. LXXI.
 Confessio Niceni Concilii quomodo se habuit, 325. LII. In Confessio Synodali sinistra pars dignior existimata, 325. LVII. Ejus ratio, *ibid.* LVIII. In ejus medio thronus locari solitus, in quo vice Christi Evangelium ponebatur, 325. LIX.
 Consilium Constantini erigendæ novæ civitatis quale & unde, 324. CXXXIX.
 Constantinus Imperator quando baptizatus, in Occidente imperat, 337. LII. Necis fraternæ excusatur, 340. XLIII. Qualis erga Athanasium fuerit, 342. XLI. Sibi ab Athanasio brevium divinæ scripturæ petit, *ibid.* Francos superat, 342. XLV. Pro exulibus Episcopis litteras ad Constantium fratrem mittit, 342. XLVIII. Athanasium Mediolanum accersit, 346. III. De custodienda fide Catholica ad Constantium scribit, 346. VI. De cogendo Concilio Sardiceni cum fratre agit, *ibid.* Ad Catullinum de parandis templis extra urbem positus referbit, 346. X. Omnia ubique deorum templa claudi jubet, sacrificiaque prohibet, 346. XI. Antiochiam ad Constantium fratrem Legatos mittit, 348. VII. Pro restitutione Athanasii atque Pauli ad eundem scribit, 348. XIII. & seq. In Africam, ad componendam scissam Ecclesiam. Legationem adornat, 348. XVIII. Eodem ad conciliandos cum Ecclesia Donatistas, elemosinas mittit, 348. XXI. Ecclesiam Africanam unitatem restituit, 348. XLIV. Quando, quomodo, ubi, & a quibus occisus, 350. I. Christianis Ducibus nimium fidens credidisse fuit deceptus, 350. IV. Occisus legitur & laudatur ab Athanasio, *ibid.* Ab eodem Martyr nominatur, *ibid.* V. Alia ejusdem, dignæ laudes, 350. VI. In aliquibus Constantino patri suo preferendus, *ibid.* Defunctus columniam patitur ab Ethnicis Historicis, sed purgatur, 350. VII. Eo superstitie coactum Concilium Mediolani, in quo Valens & Ursacius recantantur palinodiam, 350. XIX. Ejus obitus præmaturi causa a Gentilibus male cognita, 346. XI. Ejus opera egregia pro

fide Christiana breviter recensita, 350. VI. Ejus fide Catholica laudatissima, 250. VII. Innocens ejus sanguis vindictam a Deo obtinuit, 353. VI.
 Constantia filia Constantii Clori Nicomediae agens, miro Christi Salvatoris imaginem videndi desiderio tenetur, 324. XC. Quamcum ab Eusebio Pamphili Palaestinae Metropolitanano expectaret, ab eodem Arianae perfidiae veneno inficitur, 324. XCLII. Ariani favet, 327. II.
 Constantia filia Constantini curata apud sepulcrum Sanctæ Agnetis, 324. CVII. Eandem Constantinam appellandam esse, tum ex antiqua Inscriptione tum ex carmine Althelmi Anglorum Episcopi monet Auctor, 324. CVIII. Gallicano desponsata, 330. LII.
 Constantia civitas in honorem Constantii filiae Constantii erecta, 326. LVIII. Ex Majuma, portu urbis Gazæ, 326. LXXX.
 Constantiniana basilica Jerosolymis, 326. XXXVI.
 Constantiniana Daphne cur sic dicta, 352. IV.
 Constantiniana Daphnensis legio nova sic dicta, *ibid.*
 Constantina soror Constantis data Gallo in matrimonium, 350. XI.
 Constantinopolis civitas quando & a quibus Deo dicata, 325. CXC. Ventorum defectu fame vexatur, 326. CXCVIII. Dies ejus natalis celebrandus indicitur, 330. III. Quomodo dicatur B. Mariæ Virgini dicata, *ibid.* IV. Ejus structura & ornamenta, 330. IV. Caruit idolis, 330. VI. Ludibrii causa, illic quadam deorum simulacra collocata, *ibid.* Spoilis aliarum civitatum aucta, 330. VII. Per multis Ecclesiis a Constantino ornata, *ibid.* 330. XVIII. Dicta nova Roma, 330. VIII. Eadem loca ibidem quæ Romæ ædificata, & nomina imposta, *ibid.* Emula gloriæ Romæ, 333. IX. Ejus amplitudo & frequentia, *ibid.* Numquam æquari potuit veteri Romæ, 330. XIII. Emula Romæ in omnibus, etiam quo ad Sedis Apostolicæ primatum, 330. XIV. Aedificiis veteribus ibidem magnifice ampliatis, tantum carceres humiles relicti, nec ampliati 330. XXVI. Civibus Romanis referta, *ibid.* XXVII. Non tantum Juris Italici, sed ipsius veteris Romæ prærogativa a Theodosio Imperatore loquuta, 330. XXXII. Cædes magna ibidem inter Catholicos & Arianos agente Macedonio patrata, 351. XLV.
 Constantinopolitana bibliotheca a quo ædificata, 330. XXVI. Quot in ea librorum millia recensita, *ibid.* Quando flammis absumpta, *ibid.*
 Constantinopolitana Ecclesia a quibusdam, sed falso, inter Sedes Patriarchales annumerata, 324. CXXI. & seq. Parochia tantum fuit Heraclienfis Ecclesiae, *ibid.* Multa de ea conficta refutantur, 324. CXXIII. De ea Sede in Concilio Nicæno nulla mentio, 325. CLII.
 Constantinopolitani male habitii a Constantio Imperatore ob eadem Hermogenis, 342. XLVI.
 Constantinopolitanis civibus annonam Imperatores annuam decrevere, 330. IX. Sed domos ædificantibus tantum, 330. X.
 Constantinopolitanorum Episcoporum successio, 340. XV.
 Constantinopolitanum studium litterarum florentissimum, 330. XXVI.
 Constantinopolitanum Concilium Arianorum sub Constantio, 336. XXIX. Aliud sub Constantio post Seleucienense, 359. LXXXIII. Quanta mala ex eo, 359. XCI. & seq. Inde Synodus reproborum appellatum, 359. CXIX.
 Constantinus Constantii ex Helena filius barbaros Sarmatas tumultuantes sæpius vicit, 319. II. Scy-

Scythas, Gothos, & Sauromatas superat, 319. III. Ad Arium litteras contumeliosas scribit, 319. VI. & seq. Ejus cum Ario dialogismus, 319. X. Furorem & lasciviam ex Homeri verbis Ario exprobrat, 319. XI. Ex barbarorum motibus in Occidentem revocatur, 319. XXVIII. Aruspices, lege in eos sancita, damnat, 319. XXIX. Pro Clericorum immunitate rescribit, 319. XXX. Eiusdem adversus libellos famosos scribentes rescriptum, *ibid.* Ex Oriente in Gallias venit, 320. III. Leges adversus calitatum sancitas abrogat, 320. VI. Pii calitatus amantissimus fuisse ostenditur, 320. XIII. Et ab avaritia alienior, 320. XIV. Leges ejus Reipublice valde proficuae, 320. XV. Lege sancita testantibus favet, scrupulosa verborum positione abrogata, 320. XVI. Poenas adversus debitores olim statutas tollit, 320. XVII. Qui lucri tantum causa, Clericatum ambirent, eos clericis fieri vetat, 320. XIX. Adversus raptos virginum & viduarum severissimam legem edit, 320. XXIV. Donatistas incorrectos a Deo puniendos ab exilio relaxat, 321. II. Ejus de feriacione diei Dominice sanctio, 321. XI. Pietas ejusdem in sanctificandis diebus sacris laudata, 321. XIII. & seq. Militibus Deum precandi ritum prescribit, 321. XIV. Adversus maleficos rescribit, 321. XVI. Christianis bona sua Ecclesiis relinquendi facultatem concedit, 321. XVII. In pejus prolapsus Aruspices consuli debere decernit, 321. XVIII. Christianitatis ejus certa indicia, 321. XXI. Jam Christianus, cum Senatu adhuc Gentili magna dexteritate agit, 321. XXII. Pro Aruspicina rescribens, multa sibi mala peperit, 321. XXII. XXIII. Ejus erga pauperes munificentia, 322. II. Ob partum Crispi & Helenae reis omnibus, quibusdam tantum exceptis, indulget, 322. III. Pro Christianorum securitate rescribit, 323. I. Unde vius fuerit a Christiana Religione descivisse, *ibid.* Cur Crispum filium & alios occidi jussit, 324. II. Constitutiones & leges Licinii abolet, 324. IV. Crimen ejus de nece suis illata ab Historicis pluribus male reticetur, 324. V. Tempora ejus aurea, sed Neroniana, 324. IX. Familiars ab eo iussi occidi, 324. XII. Facti poenitens, purgationem delicti quaerit, 324. XVII. Et apud Christianos tantum expiandi facinoris remedium per Baptismum invenit, *ibid.* Ejus Baptismus ex Gentilibus & Christianis Scriptoribus satis probatus, 324. XXVII. Per Hispanum Aegyptium quomodo dicatur persuasus baptizari, *ibid.* Ab Offio ad Baptismum suscipiendum inductus, *ibid.* Petrus & Paulus Apostoli ei apparent, 324. XXXII. Ejus Baptismus in Actis Silvestri descriptus, 324. XXXIII. Avitam superstitionem ex parte saltem resumpisse videtur, 324. XXXIV. A Fausta uxore deceptus ad Gentilitatem rediit, 324. XXXV. De ejus lepra, veritas asserita, 324. XXXVI. Silvestrum ad se in Urbem accessit, 324. XXXVIII. Quomodo putaverit Episcopos esse deos, 324. XXXIX. Apostolorum Petri & Pauli imagines a Silvestro ei ostenduntur, 324. XL. Baptismo initiatur, 324. XLI. Regium diadema poenitentiae causa deponit, *ibid.* A lepra curatur, *ibid.* Baptismus ei collatus, sed paucis arbitris, 324. XLII. Scriptores ei Baptismum Romae collatum negantes resellantur, 324. LIII. LV. & seq. Ejus baptismi Romae collati assertor Eusebius, licet invitatus, 324. XLIX. Post obitum ab omnibus pius & sanctus praedicatus, 324. XLVIII. Ante obitum saepe sacris interstiti, a quibus Cathecumenus arceatur, 324. XLIX. Coram Niceno Concilio se baptizatum profertur, *ibid.* Locum Baptismi insigniter ornat, *ibid.* Eidem Baptistario multa donat,

324. LVIII. In albis positus quid sanciverit, 324. LX. S. Petri basilicam erigit, propriisque humeris duodecim cophinos terra repletos adportat, 324. LXII. Quae ornamenta & dona S. Petri basilicae contulerit, 324. LXIV. Romae S. Pauli basilicam erigit, eademque ornamentis & redditibus auget, 324. LXVI. Item basilicam Lateranensem, 324. LXVII. Effusa ejus munificentia in ornandis ac ditandis Ecclesiis, 324. LXXII. A donis tamen templorum Gentilium deorum abstinet, 324. LXXIII. Gentiles ad fidem hortatur, non cogit, 324. LXXIV. & seq. Post Baptismum Senatusconsultum habet in basilica Ulpia, 324. LXXV. Sacerdotium Christianae religionis privilegiis illustrat, 324. LXXVIII. Publico edicto omnes ad Religionem capeffendam hortatur, 324. LXXXIII. & seq. Et beneficiis allicit, 324. XCII. Eiusdem egregia fidei confessio edicto significata, 324. LXXXVIII. Idololatriam lege lata prohibet, 324. XCIII. Ecclesiarum Christianorum amplioribus spatiis exaedificari jubet, *ibid.* De erectione Ecclesiarum ad diversos Episcopos litteras mittit, in primisque ad Eusebium Caesareae Palaestinae Episcopum, 324. XCV. 324. CLIII. Ejus imago cum dracone pingi solita quid innuat, 324. CII. Immenfium ejus studium & celeritas in erigendis Ecclesiis, 324. CIII. Ejus ad Menandrum de publicis aedificiis cito persciendis rescriptum, 324. CIV. Eiusdem de architectis comparandis rescriptum, *ibid.* Complura ejus aedificia ob nimiam celeritatem cito diruta, *ibid.* Contumelias a Gentilibus Christianae Religionis illatas pie ulciscitur, 324. CV. Romae Basilicam S. Crucis erigit, 324. CVI. Item ibidem S. Agnetis basilicam, *ibid.* Quibus eam donis ornavit, 324. CIX. S. Laurentio basilicam extruit, 324. CXIII. Martyrum Reliquias mirifice ornat, 324. CXIV. S. Marcellino & Petro via Lavicana basilicam erigit, 324. CV. Complures aliae basilicae in Italia & aliis Occidentalibus regionibus maximis impensis ab eo constructae, 324. CXVI. In Gallia sanctissimae Dei genitricis Mariae templum mirando opere aedificari ab eo mandatum, non sine miraculo perficitur, *ibid.* Modestia praedicatur, quod nulli basilicae se e rectae titulum nominis sui apposerit, 324. CV. Trajanum contra facientem merito deridet, *ibid.* Donatio ejus Ecclesiae Romanae facta cujus sit fidei, 324. CVIII. & seq. Romanae Synodo sub Silvestro celebratae interest, 324. CXXV. Ejus pia pro Christiana religione officia, 324. CXXXII. A Senatu populoque Romano contumeliosis laecessitur, 324. CXXXII. Gentilium sacra palam detestatur, 324. CXXXIII. Admiranda ejusdem post susceptum Baptisma mutatio, 324. CXXXVIII. CLIX. Qua de causa Romam deserere & novam civitatem erigere decreverit, 324. CXXXIX. Antiquum Ilium restaurare aggreditur, *ibid.* Eo tamen imperfecto relicto Byzantium restaurandum & ampliandum delegit, 324. CXXI. Quo tempore ab Urbe in Orientem recesserit, 324. CXL. Ejus ad populum Antiochenum de Episcopi electione dissidentem litterae, 324. CXLVIII. Eiusdem aliae ad Arianos, qui Antiochia ad electionem Episcopi convenierant, 324. CLIV. Ejus imago ab Aegyptiis lapidatur, 324. CLVIII. Patientiae ejusdem egregium exemplum, 324. CLIX. In Orientem profecturus de Concilio universali celebrando a Silvestro admonetur, 324. CLXII. Eusebii testificatione constat, Vicennialibus ejus celebratum esse Concilium Nicenum, 325. IV. 325. CLXXXVI. Vigilans ejus in convocando & celebrando Niceno Concilio studium, 325. XIV. Per publicas vesturas Episcopos ad

idem

idem Concilium convocat, 325. XV. Magno honore Episcopos Nicenam ad Concilium venientes excipit, 325. XVI. Ab Arianis adversus alios Episcopos interpellatur, 325. XL. & seq. Libellos accusationum sibi ab iisdem in Catholicos oblatos exuri jubet, 325. XLII. Quantum sacerdotibus detulerit, *ibid.* Eius in Synodum ingredientis habitus atque modestia, 325. LIII. In Niceno Concilio liberam unicuique esse voluit dicendi fiduciam, *ibid.* Eius Oratio in Niceno Concilio habita, 325. LIX. Cur potius Latine quam Graece in Concilio locutus fuerit, *ibid.* Quas partes in eodem Concilio sustinuerit, 325. LXXI. In ejus gratiam Ariani rectae fidei formulae subscribunt, 325. LXXII. Alios item Arianos a Magna Synodo condemnatos palinodiam recantare induxit, 325. LXXXVII. Thalamum Arianis edicto vetuit, 325. LXXXVIII. Eius ad Porphyrium Poetam litterae, quibus eundem ab exilio revocat, 325. XC. Eiusdem ad Alexandrinos tempore Concilii Niceni de Arianis condemnatione epistolae, 325. XCI. Alia ejusdem epistola de Paschate una ab omnibus die agendo, 325. CV. & seq. Litteris ad Eusebium Pamphili datis, eundem quod librum de Paschate mysterio scripsisset, collaudat, 325. CXIV. Acaemum Episcopum Novatianum ad Concilium evocat, quidque inter eos actum, 325. CXLII. Eius erga Episcopos studium finita jam Synodo, 325. CLXXXVIII. Eiusdem ad eosdem admonitio, 325. CXI. C. G. G. Concessoribus Confessorum excolatur, 325. CXCII. Insignis ejus in omnes munificentia, 325. CXCIII. Post Concilium Nicenum adversus Magistratus edictum promulgat, 325. CCII. Gladiatores lege prohibet, *ibid.* CCIV. Crucis supplicium ab eodem sublatur, 325. CCV. Imagines suas Crucis signo decoras pingi voluit, 325. CCVI. Imago ejus Deum precantem instar in nummis expressa, *ibid.* Aliae ejusdem imagines representantes eum caelum inuentem & orantem, 325. CCVII. Imaginem suam idolorum templis affigi vetuit, *ibid.* 326. LXXXI. Diversarum Gentium Legationes accipit, Blemmum, Aethiopiae, Indorum & Persarum, 325. CCVIII. Litterae ejusdem pro Christianis ad Regem Persarum, 325. CCX. Dico Persarum Regi susceptae a se fidei rationem reddidit, 325. CCXI. Elefantem post Nicenum Concilium nihil umquam indultit, 326. X. Privilegia Catholicae Ecclesiae Clericis concessa Meletianis adimit, 326. XV. & seq. Eius adversus haereticos & schismaticos rescriptum, *ibid.* Idololatriam pessumdat, 326. XXVI. Totusque est in sacris aedificiis extruendis, 326. XXVII. Loca sacra Ierosolymis expurgat, & novis Ecclesiis credis extornat, 326. XXIX. Eiusdem de extruendis Ierosolymis Ecclesiis ad Macarium Episcopum litterae, 326. XXXI. Nobilissima basilica ab ipso Antiochia erecta, Dominicum aureum appellata, 326. LXV. Alia item sumptuosissima Nicomedia in Bithynia, *ibid.* Ad Quercum Mambre templum exaedificari curat, de eoque erigendo ad Macarium litteras mittit, 326. LXVI. & seq. In monte Libano Veneris templum diruit, 326. XX. Item apud Aegaeas Aesculapii, 326. LXXI. Panis simulacrum ab eo sublatur, 326. LXXII. Turpitudines Gentium sancita lege vetuit, 326. LXXXIV. Non omnia Gentilium templa evertit, 326. LVIII. Idolis sacrificia offerre edicto prohibet, 326. LXXXIX. & seq. Turpia Sacra aboleri mandat, 326. LXXXVII. Ea etiam Aegyptiis interdicit, *ibid.* Cubitum e Serapidis templo in Alexandriam Ecclesiam transferri mandat, 326. LXXXIX. Gentilium templorum donaria relinquunt intacta, 326. LXXXI. Martyrum Memorias erigit, co-

Ann. Ecl. Tom. IV.

rumque natales celebrari curat, 326. LXXXII. Occultas quoque turpitudines lege infestat, 326. LXXXIII. Quosdam in Clerum adscribi prohibuerit, 326. LXXXIV. Nolens in Tribunos delinquens, divinitus a S. Nicolao admonetur, 326. XCIII. Ad S. Nicolaum una cum litteris dona mittit, 326. XCIV. Eius de Ablavio vaticinium, 326. XCVI. Advocatorum rapinas rescripto cohibet, 326. XCVII. Quo pacto in Sopatrum Philolophum, tamquam in magum animadverti jussit, 326. XCVIII. Occasione S. Nicolai, judicia & testimonia Episcoporum rata decernit, 326. XCIX. Ab Eusebio Nicomediae in Athanasium commoveatur, 327. IV. Quae iratus ad Athanasium scripserit, *ibid.* Eius religio qua occasione ad barbaros propagata, 327. XVI. Nobiles viros in Christum credentes honoribus cumulat, 327. XVII. Josephum jam ex Iudaea Christianum Comitatus honore donat, 327. XVIII. S. Antonium litteris salutatur, 328. VII. In delatores & calumniatores Meletianos iuste agit, 329. IV. & seq. Episcoporum causas cognoscere suae jurisdictionis non esse, ingenue fatetur, 329. VII. & seq. Eusebium Nicomediae cum aliis in exilium pellet, 329. VIII. & XII. Eius de exilio Eusebii & successoris subrogatione ad Nicomediae epistola, 329. IX. & XIII. Concubinatum sancita lege tollit, 329. XX. Statua equestris ei Constantinopoli collocata, 330. VII. Constantinopolitanis civibus annonam donat, & qua occasione, 330. X. Civitatem Constantinopolitanam Deo commendat, 330. XV. S. Michaeli Archangelo templum erigit, 330. XX. Eius ad Eusebium de libris sacris conscribendis & Constantinopolim mittendis litterae, 330. XXIV. Scientiarum scholas Constantinopoli erigit, 330. XXV. Bonarum Artium nutritor appellatur, *ibid.* Earundem professoribus privilegio indulget, *ibid.* Novos Magistratus instituit, 330. XXIX. Pontem faxem super Danubium extruit, 330. XXXVII. A Zosimo multiplicem tributorum accusatur, 330. XXXIII. A canino dente Zosimi eum lupum appellantis vindicator, 330. XXXIV. A calumnia item Zosimi de debitorum vexatione defenditur, 330. XXXVII. Praeter Ecclesias, sumptuosissima etiam aedificia erexit, *ibid.* Tributum Solles appellatum indicit, 330. XXX. VIII. Item aliud, Chrysfaryrum dictum, *ibid.* An Senatoribus tributum Solles imposuerit, 330. XLII. Illum tributa relaxasse non auxisse ostenditur, 330. XLVII. & seq. Barbaris bellum infert, 330. XLIX. Scythas tributarios efficit, *ibid.* Quid pro Clericis adversus Donatistas rescripserit, 330. LVI. Exules Episcopos Arianos in gratiam Constantii & Constantiae restituit, 330. LVII. Delinatio Censori cognitionem cause Athanasii a Meletianis homicidii infumulari committit, 331. IV. Avaritiam praefectorum lege edita coarctat, 331. XIV. Eius ad Athanasium post inventum Arsenium litterae, 333. II. Eusebianus de Tyrio Concilio cogendo assentitur, 334. II. Et ob id merito redarguitur, 334. III. Quibus verbis persuasus sit ab Eusebianis instaurari iudicium in Athanasium, 334. IV. Eius litterae de Synodo Tyri celebranda, 334. VIII. Lege lata vetuit miserabiles personas cogi Imperatorem adire, 334. X. Favet plus caeteris testamento militari, *ibid.* Eius Tricenaria, 335. I. Eiusdem de erigenda Ecclesia Ischyrae rescriptum, 335. XXXIX. & seq. Eius ad Arium litterae, quibus eum honorifice ad se accessit, 335. XLIX. Concilii Ierosolymitani Acta probat, 335. LIV. Eius ad Eusebianos litterae, 336. III. Eusebianos Ierosolyma Constantinopolim venire jubet, *ibid.*

Q q q q

III.

III. *Et seq.* Regia ejus ab Aulicis Arianis septa, ab iisdemque Catholicis accessus ad Imperatorem interclusus, *ibid.* Ejus modestia in nimia laude vitanda, 336. VIII. Calumniatoribus & falsis testibus credens, Athanasium in exilium ablegat, 336. IX. Utrumque excusatur a Concilio Alexandrino item ab ipso Athanasio, 336. XI. Necnon a Theodoro, 336. XVI. A Lucifero Calaritano hæreseos infimulatur, 336. XIV. Quid ad Antonium in causa Athanasii exilio multati rescripserit, 336. XVII. Joannem Principem Meletianorum exilio damnat, 336. XVIII. Episcopos Ægypti Athanasii communicatores e sedibus suis pellit, 336. XIX. Filiis suis Imperium partitur, 336. XXV. Quos optime instituit, 336. XXVI. Ob relegate Episcopos male audit, 336. XXXVII. Persecutoris nomen non evasit, *ibid.* Suspicione labis Arianae laborat, 336. XXXVIII. Ab Authore defenditur, *ibid.* *Et seq.* Eo vivo, nemo adversus Nicænum Concilium mutire ausus, ne quidem ipsi Eusebiani publice, 336. XL. In Persas expeditionem parat, 336. LXVIII. Templum Apostolorum Constantinopoli extrui mandat, 336. LXX. Nequus Judæos inquietare audeat, lege caret, 336. LXXV. Alia ejusdem lex, Ne Judæi Christianum mancipium possideant, *ibid.* Obitus ejus tempus, & ætas, 337. I. *Et seq.* Quot annis imperarit, 337. II. Corporis ejus optima ac jugis valetudo, *ibid.* Senectus item viridis, *ibid.* Usque ad ultimam senectutem Oraciones conscripsit, 337. V. Oratio ejusdem novissima funebris, 337. VI. *Et seq.* Veneno potatus interiit, 337. LIV. Filios ut sibi a patris caveant moneri curat, 337. VI. Ejus obitus tempore Cometes visus, 337. VII. Ejus testamentum, & Imperii inter filios divisio, 337. VIII. Jam moriturus, testamentum suum Presbytero Ariano credit, *ibid.* Moriens Athanasium restituendum mandat, *ibid.* De consuetudine cum Arianis excusatur, 337. X. Ejus obitus ab eunuchis occultatus, *ibid.* Eunuchos infimo loco habuit, *ibid.* Corpus ejus Constantinopolim delatum, 337. XII. Funeris ejus pompa egregia, *ibid.* Ejus filii Augusti nominati, 337. XIII. Ejus dignæ laudes, 337. XVII. Post obitum relatus in cæcum in nummis effigiatus, *ibid.* *Et seqq.* Imago ejus velata, & instar aurigæ cur in nummis cusa, *ibid.* Ab Ethnicis etiam inter divos relatus, 337. XX. A Græcis Sanctus colitur, *ibid.* In vestibulo basilicæ Apostolorum sepultus, 337. XXI. In ejus obitu quantum Romanorum luctus, 337. XXII. Effigies ejus & corporis habitudo, 337. XXIII. Ejus mores, 337. XXIV. Quomodo fuerit gloriæ militaris appetentissimus, 337. XXV. Ut nimis laudis avidus immerito a Victore carpitur, *ibid.* A Juliano Apostata sugillatur, quod Magistratus in barbaros contulerit, 337. XXVI. Item quod voluptatibus & deliciis deditus fuerit, 337. XXVII. A calumniis adversariorum vindicatur, 337. XXVI. Capitis & comæ ejus ornatus a dicto Juliano carpitur, 337. XXVIII. Solus post Trajanum Dacos domuit, 337. XXVII. Diadema perpetuo gestare solebat, 337. XXIII. Cur lauri folia in gemmas & aurum mutarit, 337. XXIX. Davidis exemplum in eo secutus, *ibid.* Militiæ assuetus laborumque admodum patiens, 337. XXXI. Complura scripsit, 337. XXXIII. *Et seqq.* Præcipue adversus idola, *ibid.* Stans concionabatur, *ibid.* Dicendi imprimis peritus, 337. XXXIV. Omnis ejus felicitas ex Christiana religione, 337. XXXVI. Gloria ejus ex consuetudine cum Arianis nonnihil obsecrata, 337. XXXVI.

Et seqq. In deiciendis idolorum templis quam rationem inierit, 337. XLVI. 351. III. Filii ejus Imperium inter se partiuntur, 337. LII. Fratribus necem inferri mandat, 337. LIII. *Et seq.* Memoriam Apollinis in Daphne abolere conatur, 351. III. Ei non cedit demon, sed martyri Babylæ, 351. V. Corpus ejus a Macedonio in Ecclesiam S. Acacii martyris translaturum, 351. XLV. Ipsum baptizatum fuisse unde certo demonstratur, 355. XII.

Constantinus alius Filius Constantii Clori ex Theodora quid in Constantinum fratrem, 337. VI. *Et seq.*

Constantinus Constantini Magni Filius cum fratribus imperat, 337. XLVII. Athanasium restituendum curat, 338. I. Eiusdem litteræ pro Athanasii restitutione, 338. II. Cur ab exercitu Constantis occisus, 340. XLIII.

Constantius filius Constantii Clori ex Theodora a Constantii Constantini Magni filii militibus interemptus, 337. LIII.

Constantius Constantini Magni filius quando Cæsar creatus, 325. CLXXXVII. Idolorum templa penitus claudi iussit, 326. LXXXV. *Et seq.* Ejus Quinquennialibus Constantinopolitana civitas dedicata, 330. I. Item exules Ariani Episcopi relaxati, 330. LVII. Nuptiæ ejus cum Eusebio quando celebratæ, 336. XXIII. Eunuchos plurimi fecit, 327. LXVI. 352. XXII. Militum erga eum concordia numismate Labaris Cruce & Christi nomine insignito indicata, 337. XIII. Ejus in parentem defunctum pietas laudata, *ibid.* Partito jam cum fratribus Imperio, in Oriente imperat, 337. LII. In propinquos sævit, 337. LIII. Gallum & Julianum haud frustra timet, interempto a militibus suis parente eorum Constantio, 337. LIX. Ejus cura & sollicitudo in eis educandis eximia, *ibid.* Ablavium occidi curat, 337. LXII. Aliosque parentis sui Constantini aulicos, *ibid.* In eorumdemque locum sibi Arianos aulicos eligit, 337. LXII. Coniux ejus Ariana hæresi infecta, 337. LXIV. Eiusdem cubicularii omnes Ariani, *ibid.* Restitutioni Athanasii invitatus consentit, 338. III. Metu tamen fratrum Imperatorum ei parcat, 338. V. Ad expeditionem in Persas parandam, Antiochiam proficiscitur, 338. X. Ulcere incurabili divinitus percussus, Pharaonis instar respicit, *ibid.* A Spiridione curatur, *ibid.* Quenam ei agrotanti visio ostensa, 338. XI. Spiridionis cognoscendi desiderio flagrat, 338. XII. Ejus cum Spiridione congressus, 338. XV. In gratiam Spiridionis Clericis immunitatem concedit, 338. XVII. Munificentia ejus in pauperes & Clericos quomodo Deus immuneratam non reliquerit, 338. XVIII. Deo fuit ingratiſſimus, 338. XXIII. Ejus in ambientes Magistratus constitutio, 338. XXVIII. Famulos libellos lege vetat, 338. XXX. Item delatores occultos, *ibid.* Diversis præliis quamvis parum felicibus cum Persis conflixit, 340. XLIV. 345. I. Ejus contra Idololatrias rescriptum, 341. LX. Gentiles exagitando, pius videri vult, *ibid.* Paulum Episcopum Constantinopolitanum pelli jubet, 342. XLV. Quid in Constantinopolitanos Catholicos egerit, 342. XLVI. Antiochiam redit, *ibid.* Sodomiticum scelus lege ejus repressum, 342. L. Ejus cum Constantino patre comparatio in bellis gerendis, 345. II. Episcopos Arianos secum ad bellum Persicum ducit, *ibid.* Julianum externis scientiis imbuendum curat, 345. IX. *Et seq.* Constanti de Concilio Sardicensi cogendo assentitur, 346. VI. Filium Dei esse ejusdem cum Patre substantiæ, in litteris ad Sardicensem Concilium scriptis fate-

tur,

tur, 347. XLVII. Litteris Athanasium in suam Ecclesiam accersit, 348. XII. Unde factum ut Constantem fratrem adeo timuerit, 348. XVI. Tres ejus ad Athanasium litteræ de ejus Alexandriam reditu, 349. III. *Et seq.* De reditu Athanasii ad Constantem fratrem, scribit, 349. VI. Athanasium Antiochiæ excipit, 349. XI. Quid ibidem ab Athanasio petierit, 349. XII. Athanasio securitatem jurat, 349. XIII. Eiusdem binæ litteræ pro Athanasii restitutione, 349. XVIII. Alia ejusdem ad Præfectum Ægypti pro Athanasio litteræ, 349. XXI. De Clericorum immunitate legem sancit, 349. XXVIII. Eiusdem ad Athanasium post obitum Constantii litteræ, 350. X. Magnentii ad eumdem Legatio, 350. XXVIII. Eidem Athanasio post Constantis obitum omnem securitatem addidit, 350. XXX. Expeditionem adversus Maxentium tyrannum parat, 350. XXXIX. Ad eam expeditionem nullos nisi Christiana Religione imbutos admittit, 351. XV. Ejus in Athanasium inconstantia notata, 351. XXXI. Eius nomine epistola ab Arianis confecta, quasi Athanasium ad se evocaret, 351. XXXII. Paulum Episcopum Constantinopolitanum iterum pellit, & Macedonium restituit, 351. XXXVI. Vetrantonem tyrannum dolo caput, 352. XXI. Ejus in Maxentium expeditione, 353. I. Quomodo Deus ei adversus Maxentium favorit, cum esset Arianus, 353. II. Crucis vexillo confidit, 353. III. Eius numisma Labarum Cruce & Christi nomine insignitum exhibens, *ibid.* A Valente de victoria adversus Magnentium decipitur, 353. VIII. Ex prosperis deterior evadit, 353. X. Beneficia sibi a Deo collata fert hæresi Arianae accepta, 353. XI. Magna ejus superbia, & insolens fastus, 353. XIII. Æternitatis titulum non respuit, sed oblatos accipit, 353. XIV. In perseguendo Ecclesiam prosperis abutitur, 353. XV. Expugnato Magnentio Catholicos persequi aggreditur & præcipue Athanasium, *ibid.* *Et seq.* Arelate Legatos Liberii Papæ recipit, 353. XVI. Quid actum cum illis, 353. XVII. Ejus adversus Gentiles rescriptum, 353. XXII. Omnia facta Magnentii rescripto infirmat, *ibid.* Aliud ejus de Clericorum immunitate rescriptum, 353. XXXIII. Eiusdem aliud de non infligendis poenis debitoribus, 353. XXXIV. Diem suum natalem Arelate celebrat, *ibid.* Eius ætas, *ibid.* In amicos Magnentii dire sævit, *ibid.* Detinetur in Gallis, 354. IX. Gallum Cæsarem occidi jubet, 354. X. Et in amicos Galli Cæsaris sævit, 354. XI. Concilium Mediolanense indicit, 355. II. Quia catechumenus, non interfuit Concilio in Ecclesia convocato, sed illud ad se in Palatium evocat, 355. XII. Antichristi speciem gerit, dum suum Palatium vult esse Ecclesiam, 355. XIII. Eusebium Vercellensem Episcopum ad Arianismum inducere conatur, 355. XVII. Magna ejusdem in Concilio Mediolanensi temeritas, 355. XXVI. Post Conciliabulum Mediolanense Ecclesiam dire persequitur, 355. XXIX. Quibus nominibus dignus ab Hilario censetur, 355. XXXII. Auxentium Dionysio Episcopo Mediolanensi surrogat, 355. XXXIV. Liberium Papam Mediolanum accersit, 355. XXXIX. Oblationem suam a Liberio non receptam, in basilicam S. Petri projici jubet, 355. XLIV. Cæteris persecutoribus fuit deterior, 355. XLVIII. Ejus cum Liberio Papa dialogus, 355. XLIX. Manus ejus respuit Liberius, 355. LIV. Episcopos apostatas & impios charos habuit, 355. LX. Osum persequi aggreditur, 355. LXI. *Et seqq.* Jubet omnes Orthodoxos Occidentales cum Arianis communicare, 355. LXIX.

Ann. Eccl. Tom. IV.

In eum insurgit Hilarius, 355. LXXII. Persecutionis ejus acerbitas quanta, 355. LXXXIX. Rescriptum ejus de judicio Ecclesiastico, 355. LXXXIV. Ejus de creando Juliano Cæsare consilium, 355. LXXXV. Africanam Ecclesiam acriter vexat, 355. XC. Eiusdem adversus magos & aruspices rescriptum, 356. I. Idololatriarum sacrificia lege vetat, *ibid.* Alexandrinam Ecclesiam per Syrianum Ducem dire persequitur, 356. II. *Et seq.* Ad Alexandrinos scribens, Athanasium plurimis calumniis proscindit, 356. XX. *Et seqq.* Eisdem ad Arianismum instigat, utque Georgium Episcopum recipiant adhortatur, *ibid.* Quid adversus Frumentium rescripserit, 356. XXIII. Antichristus sæpe nominatur, 356. LIV. Patientiam affectat, 356. LXVIII. Luciferi stylo acerbissime proscinditur, 356. LXX. Verbis Arii a Lucifero appellatur, 356. LXXI. Lucifero martyrium cupienti invidiose parcat, 356. LXXX. Ejus Romam adventus quando acciderit, 356. CXII. A matronis Romanis pro restitutione Liberii Papæ convenitur, *ibid.* Victoriam simulacrum cum ara hætenus in Capitolio relictum aufert, 356. CXVI. Ab Urbe citius recedere cogitur, 356. CXVII. Clericos a collatione lustrali eximit, 356. CXXVII. Quid contra Liberium egerit, 357. XXXIX. Persecutio ejus deterior fuit persecutione Gentilium, 357. LIX. A Felice Papa damnatus, 357. LXII. Ejus de Clericorum immunitate ad Felicem rescriptum, 257. LXVIII. Aliud ejusdem de confirmatione privilegiorum Clericorum & Romanæ Ecclesiæ, *ibid.* Ejus ad Antiochenos adversus Eudoxium & Erium litteræ, 357. LXXXVIII. Impietas ejus detecta, 357. LXXX. In ejus inconstantiam & levitatem invehitur Hilarius, 357. LXXXI. Semper novas fides quærit, *ibid.* Ejus adversus gladiatores rescriptum, 357. LXXXIII. Ex Ægypto obeliscum omnium maximum Romanum vehendum, & in Circo erigendum curat, 357. LXXXIV. Aliud ejusdem adversus maleficos rescriptum, 357. LXXXV. Patientiam affectabat, sed per ministros furorem suum explebat, 357. LIX. Iterum Sarmaticus appellatus, 358. XXV. Novam legem adversus magos sancit, 358. XXVIII. Synodos Ariminensem & Seleucensem cogendas curavit, 359. I. Concilio Antiocheno in Encœniis celebrato etiam interfuit, 341. VII. Annonam Episcopis ad Synodum Ariminensem vocatis dari iussit, 359. II. Concilio Ariminensi sanctionibus favit, 359. VII. Ab Arianis Æternus appellatur, 359. VIII. Ejus ad Synodum Ariminensem epistola, 359. XII. Legatos ex Concilio Ariminensi missos detinet, 359. XXV. Eiusdem alia ad Concilium Ariminense litteræ, 359. XXVI. Nicææ Thraciæ Concilium convocat, 359. XXVIII. Concilium Seleucense cogit, 359. LXV. Post Seleucense Concilium Episcopos Constantinopolim convocat, 359. LXXXIV. Iusta investiva a Lucifero Calaritano urgetur, 359. CX. Ejus inconstantia ab Ammiano Marcellino taxata, 359. CXXI. Idololatrias & alios superstitiosos insequitur, 359. CXXII. Rerum ejus status in pejus mutatur, 359. CXXIV. Confubstantiale nomen in Concilio Jerosolymitano ex confessione Arii sublaturum, 335. LIV. Confubstantiale nomen tacuisse, consistendo tamen Dei substantiam, non facit quemquam hæreticum, 357. XLVIII. Confubstantiale vocabulum a Patribus inventum in Nicæno Concilio contra Arianam hæresin, 325. LXV. *Et seq.* Hac vox omne Arianum commentum destruit, 325. LXVII. Quomodo inventa occasione Arianorum, 325. LXVIII. Vox haud omnino nova, sed a Patribus u-

Qqqq 2

fur-

furpata, *ibid.* Testantibus etiam Ethnicis, *ibid.*
 Confubstantialis vocem Eusebius dolose enervavit, 325. XCV. & *seq.*
 Confubstantialis, & substantialis, inter se differunt, 347. LXXIV.
 Confubstantialitatis vox in Concilio Antiocheno adimitur a Symbolo Nicæno, 341. XVIII. & *seq.*
 Confubstantialitatis nomen, & non substantiæ, cur vitaverint Ariani, 344. IV.
 Confules haud apponi soliti in fidei decretis, fecus in aliis, 325. CLII.
 Confules certius tempus signant, 337. LXVIII.
 Confules apponere solitos Arianos in ipforum fidei formulis, 359. VIII.
 Confulum differentia unde, 346. II.
 Contestatio Catholicorum Episcoporum in Concilio Tyrio, 335. XXII. Alia eorundem ad Dionysium Comitem in Concilio Tyrio, 335. XXIV. Alia Alexandri Episcopi Theſſalonienſis ad Dionysium in Concilio Tyrio, 335. XXV. Alia a Clero Alexandrino coram Legatis Tyrii Concilii facta, 335. XXX. Alia Clericorum Mærotis provinciæ ad Concilium Tyrium pro Athanaſio, *ibid.* XXXI. Alia Eusebii Episcopi Vercellenſis ad Patrophilum, 356. XCV.
 Cophini duodecim, quibus collecta sunt fragmenta panum a Christo multiplicatorum, Constantinopoli afferenti, 330. XV.
 Corepiscopi munus, 357. LXVI.
 Corona militis ex lauro haud improbata, 337. XXX.
 Coronæ militum Christi nomine insignitæ, 351. VII.
 Coronam ex auro gemmisque contextam Helio-gabalus gestabat, 337. XXVIII.
 Corruptæ dicti Donatistæ, 321. VIII.
 Credimus, vox tertio in Symbolo Nicæno repetita, eandem Divinitatem declarat in personarum trinitate, 325. LXXXV.
 Cresconius Episcopus Pseudosynodi Sardicenis epistolæ subscripsit, 347. CV.
 Christus, sive Chrestus, Episcopus suffectus Theognidi Nicæno, 325. LXXVII. 326. XVIII.
 Chriſpinus Episcopus Patavinus sub Constante, 346. IV.
 Crispus a Constantino contra Alemannos præmittitur, 319. XXVIII. Alemannos domat, 320. I. Pro eodem nuncupata vota publica, 320. III. Unde dictus fuerit novus Hippolytus, *ibid.* 324. XI. Occiditur, 324. I. Necis ejus causa, 324. X. Ab omnibus laudatur, Christianus fuisse probatur, 324. XIII. Ejus nobile numisma cum imagine Salvatoris, 324. XV. Calumniam id quandoque passum, ab omni prorsus imposturæ suspitione vindicatur, 324. XIII. Ejus obitus silentio ab Eusebio suppressus, 325. CCIV.
 Crispi & Faustæ necis negatores Historici Græci, 324. VII. Assertores Historici Latini, 324. X.
 Crux Christi tempore Constantini Jerosolymis inventa, 326. XLII. Ejus inventionis historia a S. Ambrosio recitata, 326. XLIII. Quomodo discreta ab aliis, 326. XLV. Quæ tunc miracula acciderint, 326. XLVI. Qualis fuerit, 326. XLVIII. In partes divisa, ejus pars una ad Constantinum missa, 326. XLIX. Præcisionis suæ damnum non sentit, sed augetur, 326. L. Non scandalo est, sed gloria, 328. X. Gloria ejus & virtus ex rebus gestis expensa, 328. XII. & *seq.*
 Crux aurea basilicæ Vaticanæ a Constantino donata, 324. LXIV. Alia ab eodem Basilicæ S. Pauli, 324. LXVI.
 Crux Romæ in destructi Veneris & Cupidinis templi loco erecta, 324. CV. Ibi que in honorem Crucis Ecclesia extracta, 324. CVI.

Crux in dextera statuæ Constantini super columnam porphyreticam, 330. XV.
 Crux contra Crucem primo armatur in expeditione Constantii adversus Magnentium, 353. V.
 Crucis signo imagines suas insigniri voluit Constantinus, 325. CCVI. Idem lancea ejusdem exprimebat, 325. CCVII. Eodem pallia Episcoporum ornari solita, 336. LXVI. Itemque omnia operimenta sacra, *ibid.*
 Crucis signi apparitio facta Jerosolymis sub Constantio, 353. XXIII. & *seq.* Quid portenderit, 353. XXV.
 Crucis signaculo femina Christiana magicas incantationes superat, 327. XXVIII. Eodem Julianus demones abigit, 351. IX.
 Crucis supplicium Constantinus Lege sustulit, 325. CCV.
 Crucis virtute Scythæ a Gallicano duce debellati, 330. LI.
 Crucis virtus satis cognita Constantio filio Constantini, 353. I.
 Cruces tres inventæ in antro sepulcri, 326. XLVIII.
 Cruces tres erectæ a Constantino Constantinopoli ob triplices Crucis visiones, 330. XVI.
 Cubicularii Constantii omnes Ariani, 337. LXIV.
 Cubitus, mensura Nili sublata a templo Serapidis, 326. LXXIX.
 Cue ex monacho Episcopus, 328. XXIII.
 Culices fugant Regem Perfarum, & exercitum ejus, 338. XXII.
 Curiæ quandoque ipsos Ordines municipiorum denotat, 330. LVI.
 Curtiales qui dicuntur, *ibid.*
 Cycli Novennalis quis auctor fuerit, 325. CXIII.
 Cyclus Paschalis ex decreto Nicæni Concilii, 225. CX. Ejus calculus Alexandro Episcopo Alexandrino tributus, *ibid.*
 Cymathius Larandi Episcopus causa fidei exilium passus, 340. XXVII.
 Cyrilli plures Episcopi Jerosolymorum, 351. XXV. & *seq.*
 Cyrillus Episcopus Jerosolymitanus contra Eutychium, Semiarianis quo modo adhaerit, 351. XXVIII. Eiusdem litteræ ad Constantium Imp. 353. XXVI. Ab Ariani in exilium missus, 359. V. Crimina, ob quæ ab Acacianis abdicatus in Concilio Constantinopolitano, 359. CV. In Concilio Seleuciensi quid egerit, 359. LXXIX.
 Cyrotus Episcopus a Roco epistolæ pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV.
 Cyrus Episcopus Beroenis calumniam patitur ab Ariani, 340. XXVI. Ipse exul causa fidei, 340. XXVII.

D

Daci monachismum amplexi sub Constantino, 328. XVIII. Post Traianum ab uno Constantino superati, 337. XXVII.
 Dæmon idololatriam per Arianam hæresim restituere conatur, 326. LXXXVI. Non cedit Constantino, sed cedit Martyri, 351. V.
 Damascus post lapsum Liberii adhaerit Felici, 357. LXVI. A Liberio post Concilium Ariminense exturbato Vicarius relinquitur, 359. XLVII.
 Daphne suburbium Antiochenum a Gallo reliquias martyris Babylæ eo transferente, a superstitione expurgatur, 351. I. Cur dicta Constantiniana, 351. IV.
 Daphne lucus statuæ Helenæ ornatus, 326. LVII. Dicus Augustalis, & quare, *ibid.* & 351. II.

DAR-

Dardanarii qui essent, 350. XXXVI.
 David coronatus auro & gemmis, 337. XXIX. Coronamque gestavit a Melchom sublata, 337. XXX.
 Dausas Episcopus in Perside martyr sub Sapore, 344. XVIII.
 Debitores ex lege Constantini gravioribus penis haudquaquam exagitandi, 320. XVIII. 330. XXXIV. Item Constantii, 353. XXXIV.
 Decentius tyrannus cum Magnentio fratre & ipse Christianus, 350. II. A Magnentio Cæsar creatur, *ibid.* & 353. VI. Eiusdem Decentii numisma, 350. III. Laqueo sibi vitam adimit, 353. VI.
 Decreta Synodi œcumenicæ confirmat Romanus Pontifex, 325. CC.
 Decreta Ecclesiastica non facienda absque assensu Romani Pontificis, 341. VI.
 Decretum Nicæni Concilii de Paschate, 325. CIX. & CXX. Aliud de Meletianis, 325. CXVIII.
 Decretum sextum Nicæni Concilii, sanctum occasione Melerianorum, 325. CXXIII. Eius legitima lectio & interpretatio, 325. CXXIII. & *seq.* Aliud de Novatianis, 325. CXLIII. Aliud de libris hagiographis, 325. CLVIII. Aliud de Bigamis non ordinandis, 325. CLIX. Aliud de appellatione ad Romanum Pontificem, 325. CLX. Aliud de consicienda Formata, 325. CLXIII.
 Decretorum Concilii Nicæni numerus, 325. CLVII. 325. CLXXX.
 Decuriones & eorum filii cur vetiti a Constantino fieri Clerici, 320. XIX.
 Dedicatio urbis Constantinopolitanæ in Quinquagesimalibus Constantii Cæsaris celebrata, 330. I.
 Dedicatio Templi Jerosolymitani decernitur, 335. XLI. Quando facta, & a quibus, *ibid.*
 Defunctis non obsecrandum, 336. XLVI.
 Defunctorum animas juvari precibus Sanctorum, 336. LXXI.
 Defunctorum corporibus sepeliendis Constantinus collegium instituit, privilegiisque auxit, 336. LXXVI.
 Defunctorum corpora quomodo ab Ægyptiis, conderentur, 358. XXIII.
 Defensor Molinæ insignis imperitiæ suggillatur, 325. CXXXV.
 Dei iudicium adversus Semiarianos, 359. CI.
 Delatores lege Constantii damnati, 330. XXX.
 Delmatus Censor causam Athanaſii cognoscendam accipit a Constantino, 331. IV. 331. I. Cessare jubetur, 353. I. Creatusne fuerit Cæsar a Constantino, 336. XXVII. Idemne Censor, an Cæsar fuerit, *ibid.* A Constantii militibus occiditur, 337. LIV.
 Demophilus Episcopus ab Cœce epistolæ pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV.
 Demophilus Episcopus Ariani, Legatus apud Constantem, 344. V.
 Demophilus Episc. subversor Liberii, 357. XLI.
 Deorum templa nequaquam a Christianis Imperatoribus spoliata, 324. LXXII.
 Deorum simulacra a Constantino derisioni exposta, 326. LIX. & *seq.*
 Deorum Gentium ludibria, 328. XII.
 Deorum cultum penitus extirpandum esse, Julius Maternus suadere conatus est Imperatoribus Christianis, 337. LXXV.
 Dexteræ pars sinistra minus digna est habitata in Synodali confesso, 325. LVII. & *seq.* Idque exemplis comprobatur, *ibid.* Diabolus. *Vide*, Dæmon.
 Diaconi singulis Parochiis duo, Romæ vero septem a Concilio Romano sub Silvestro celebrato assignati, 324. CXXXIX.
 Diaconi ne Presbyteris Eucharistiam impertiant, 325. CLIII.

Diadema Constantini cur non ex lauro, sed ex gemmis, 337. XXIX.
 Dialogismus Constantini & Arii, 319. X.
 Dialogus Liberii Papæ cum Constantio Imperatore, 355. XLIX.
 Dianæ laos poenitentia, 359. CXVII.
 Didymus Alexandrinus a B. Antonio cæcitate æquanimitè ferre monetur, 343. IX. Ex catholico factus Ariani, 356. LVI.
 Dies Dominicus ex lege Constantini Imp. qua feriatio sanctificandus, 321. XI. Ex decreto Concilii Nicæni uniformiter ab omnibus celebrandus, 325. CXV.
 Diei & Consulibus nota Concilia & edita Imp. consignari solita, 325. III. Cur ea non æque Symbolo Nicæno ac decreto de Paschatis celebratione apposta, 325. CLII. In fidei definitione ab Orthodoxis nequaquam poni solita, 325. II. 325. CLII. Sed factitatum id ab hæreticis in suis fidei formulis, *ibid.* & 359. VIII.
 Diem feriæ sextæ venerabatur Constantinus, 321. XII.
 Dii crediti a Constantino Petrus & Paulus, 324. XXXIX.
 Dioecesum distinctiones a temporibus Apostolorum institutæ, 325. CXL.
 Diodorus Episcopus ab Ariani post Concilium Laodicense in exilium missus, 348. III.
 Diodorus Episcopus in Asia exilium passus causa fidei, 340. XXVII.
 Diogenes persecutor Alexandria, 342. XIX.
 Diogenes Episcopus epistolæ pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV.
 Diogenes Notarius quid in Athanasium, 354. XVII.
 Dion Episcopus a Cæsarea, &
 Dionysius Episcopus ab Alexandria, epistolæ pseudosynodi Sardicenis subscriperunt, 347. CV.
 Dionysium Alexandrinum secum sentire, Ariani gloriabantur, 344. XIII.
 Dionysii exigui translationes fidelissimæ, & ejus laudes, 325. CXXXIII.
 Dionysius Consularis præfectus a Constantino Concilio Tyrio, 334. IX. Ejus partes favere Eusebianis & Meletianis, opprimere innocentiam, omniaque miscere terroribus & tumultu, 335. III. 335. X. Eum Comitem contestati sunt Episcopi Catholici in dicto Concilio, 335. XXIV. Quid post hæc ad suos scripsit, 335. XXVI.
 Dionysius Episcopus Laudæ sub Constante, 346. IV.
 Dionysius Episcopus Mediolanensis Protasio succedit, 346. IV. Subscribit contra Athanasium, sed subscriptionem revocat, 355. XVII. XXI. Liberatus ab Eusebio, 355. XX. A Constantio Imp. in exilium mittitur, 355. XXI. In eoque moritur, 356. CIV. Venerandum ejus corpus a S. Basilio Cæsareæ Cappadociæ Episcopo ad Ambrosium mittitur, *ibid.*
 Dioscoros, dictus locus supplicii prope Myras Lyciæ, 326. LXXXVIII.
 Dioscorus cum Crescentio martyr Myri in Lycia, 325. LXXXVIII.
 Disputatio Athanaſii cum Ario commentitia, 325. LI. 338. VIII.
 Disputationes variae in Nicæno Concilio, 325. L.
 Divinationes omnes lege Constantii vetitæ, 358. XXVIII.
 Divinitas Filii Dei quibus vocibus exponenda, 325. LXVI. Semper eadem in Ecclesia credita, testantibus etiam Ethnicis, 325. LXVIII. & *seq.*
 Divinitatis tituli soliti offerri Imperatoribus ab Ariani, cum ipsi negarent Divinitatem Filii Dei, 335. XL. 336. VIII.

Dog-

Dominicus aureum Antiochenum a Constantino Imp. extractum, 326. LXV. Sub Constantino dedicatur, 341. I.
 Dominicus dies celebrandus, 321. XI. 325. CXV.
 Dominus Episcopus a Palladiano epistolae pseudosynodi Sardicenis subseriptus, 347. CV.
 Donnes Episcopus in Silmo, causa fidei exilium passus, 340. XXVII.
 Dona a Constantino collata baptisterio, 324. LVIII. Alia collata basilicæ Vaticanæ, 324. LXIV.
 Dona collata ecclesiis a Constantino superant illa templi Salomonis, vel Jovis Capitolini, 324. LXXI.
 Dona Constantini data Episcopis, 324. CLXXX.
 Dona templis oblata a Constantino servata integra, 326. LXXXI. & seqq.
 Donorum a Constantino collatorum uni tantum Ecclesiæ Jerosolymitanæ, Eusebius commentarium se scripsisse testatur, 324. LXXI.
 Donorum Constantini effusa copia, *ibid.*
 Donatio Constantini multis fulcitur verisimilibus conjecturis, 324. CXVIII. Haud probatur Edicto a Græcis depravato, 324. CXIX.
 Donati duo factiosissimi eodem tempore vixere, 348. XL.
 Donatus Ariana hæresi infectum fuisse asserunt Hieronymus & Augustinus, 321. X.
 Donatus alter a Donatistis creatur Episcopus Carthaginensis, 321. VI. Ejus scripta, *ibid.*
 Donatistarum omnium audacissimus ac superbissimus, 321. VII. Fingebat sibi Deum e caelo locutum, *ibid.* Alia ejus portentosa scelera, 321. VIII. Praefectos & Imperatorem spernit, 348. XXII. Suos eleemosinam a Legatis Constantii Imperatoris recipere prohibet, *ibid.* Divinos honores affectat, 348. XXIII. In Constantem Imperatorem contumeliosus, 348. XXV. Tandem Carthagine expulsus, 348. XL.
 Donatus Bagajensis Episcopus Donatistas adversus legatos Imperatoris Constantii convocat & concitat, *ibid.*
 Donatus Donatista occisus, pro martyre a suis habitus, 348. XXXII.
 Donatistæ a Constantino ab exilio relaxantur, 321. II. Quo actu ex communicatione cum Episcopo Romano nomen sibi Catholicum comparare fatigerint, 321. III. Cur Montenses didi fuerint, 321. VIII. Eorumdem Episcopi Romæ agentes qui, 321. IV. Praestantiores eo missi, 321. VII. Appellati etiam fuere Campitæ, 321. VIII. Item Ruptiani, *ibid.* Ex traditoribus facti schismatici, in hæreses prolapsi, 321. IX. Quas præter Anabaptisum docuerint, *ibid.* & seqq.
 Arianis tamen in errore de SS. Trinitate, præeunte licet eorum coryphæo Donato, haudquaquam consentire, 321. X. Clericos Catholicos rursus vexant, 330. LVI. Donatum Episcopum Carthaginensem in schismate creant, 321. VI. A Constantino per Leontium & Ursacium Praefectos coerciti, 321. X. Martyrii gloria æstuant, sibi ipsis mortem inferebant, 321. XI. Primi adversarii monastici nominis, 340. IX. Longe tamen ipsis deteriores Sacramentarii hæretici, 340. X. In Africa invalescunt, 348. XIX. Per Donatum tamquam per numen jurare soliti, 348. XXIV. Idem prædones, didi Circumcellionis, item duces Sanctorum, dira adversus Catholicos perpetrant, 348. XXVI. & seqq. Idem Agnostici nuncupati, *ibid.* Provocantes milites, ab eis casti, & male habiti sunt, 348. XXIX. & seqq. Provocant ad unitatem munificentiam Imperatoris, *ibid.* Injusta eorumdem de nece suorum querela, 348. XXXI. Catholicis Magistratibus injuste per-

secutionis calumniam impingunt, 348. XXXIV. Ignominia causa Christianos nominabant Marcianos, vel Paganos, 348. XXXVIII. Male a Magistratibus mulctati, 348. XL. Episcopi eorum exturbatis, celebratum est Carthagine Concilium, 348. XLI. In eoque re-baptizatio eorum sublata, *ibid.* Eorumque falsum martyrium cohibuit, 348. XLII.
 Draco diabolus a Constantino nominatus, 324. XCV. Et pictus, 324. CII.
 Draco oclusus a Silvestro Papa expugnatur, 324. XCVII.
 Draco sacer Romæ colebatur, 324. XCIX.
 Draco idem quod serpens, *ibid.*
 Draco effusus pro vero suppositus, 324. C.
 Draco Romæ sub Leone IV. Papa, halitu venenoso homines enecans, precibus fugatur, 324. CI.
 Draco cur pingi solitus una cum imagine S. Silvestri, 324. CII.
 Draco superatus pingi solitus una cum imagine Constantini, *ibid.*
 Draco ventre hasta Labari transfixus in imagine Constantini, 325. CVI.
 Draconem pede calcatum exemplo imaginum Constantini alii Imperatores in nummis expressere, *ibid.*
 Dracones pluribus in locis visi & a sanctis viris occisi, 324. CI.
 Dracontius monachus Episcopatum suscipere detrectat, 328. XXIII. Assensus est tandem, factusque confessor, 324. XXIV. Extorris causa fidei in Ægypto, 356. XLVII. Visitatur a S. Hilarione monacho, *ibid.* XLVIII. Exilii ejus locus, 356. LII.
 Drepanum civitas in Helenopolim mutatum, 326. LVIII.
 Duces a Constantino instituti, 330. XXIX.
 Duces Sanctorum nominati a suis Circumcellionibus Donatistæ, 321. IX. 348. XIX.

E

Ecclesia antonomastice dicta Romana, 349. VI. & seqq.
 Ecclesia Catholica, status ejus florentissimus sub Constantino, 324. CXXXV. A phalarato dicendi genere abhorret, 344. XI. Post Conciliabulum Mediolanense dire a Constantino vexatur, 355. XXIX. Non fundata super homines, ut ipsi labentibus corruat, 357. XIX. Sed cum ab amicis dejicitur, ab adversariis erigitur, *ibid.*
 Ecclesia Ægypti ob Arianos & Meletianos discordis agitata, 324. CLVIII. Item Aiana ob Paschatis celebrandi ritum diversum, 324. CLX.
 Ecclesia Constantinopolitana Patriarchatu a Constantino aucta falso a Græcis asseritur, 324. CXXI.
 Ecclesia Occidentalis a Constantino Orthodoxos omnes cum Arianis communicare jubente exagitata, 355. XXIX. Status ejus post Ariminense Concilium admodum miserandus, 359. LVIII.
 Ecclesia Romana non a Constantino, sed a Christo accepit Principatum, 324. CXX.
 Ecclesia S. Petri a Constantino Romæ in Vaticano erecta, 324. LXII. Item alia, eaque præclarissimæ Constantinopoli, 330. VII. Necnon alia Jerosolymis, 326. XXXIII. & seqq. 326. XLI. Eademque picturis ornata, 326. XXXVI. Vide, Basilica. Alia ab Helena in Monte Olivarum, & quid miri in ejusdem structura acciderit, 326. XXXIX. & seqq. Alia ab eadem Jerosolymis fabricata & pulcherrime ornata, *ibid.* Alia apud Iberos edificata, in eaque columnæ miraculose erectæ, 327. XIV. Alia Tiberiade ex Hadriani templo extracta, 327. XXVI.

Ecc.

Ecclesiæ Christi dona & ornamenta plura sunt quam olim fuere templi Salomonis, 324. LXXI.
 Ecclesiæ Jerosolymitanæ quæ dona Constantinus contulerit, *ibid.*
 Ecclesiæ velis exornari solita, 329. III.
 Ecclesiæ nondum consecratae usui Synaxium adhibita, ob necessitatem, 350. XXXII.
 Ecclesiis bona relinquendi, facta est a Constantino potestas, 321. XVII. Atque exinde Ecclesiæ divitiis auctæ, *ibid.*
 Eddesius Episcopus a Coe epistolæ pseudosynodi Sardicenis subseriptus, 347. CV.
 Edictum Constantini, quo vetuit Thalam Arij, 325. LXXXIV. Alia ejusdem cum adhuc esset in albis, 324. LX. Aliud ejusdem post Baptisimum, 324. LXXXIII.
 Edictum Constantini donationis fidei comprobatur, Joannes Diaconus auctor, 324. CXIX. & seqq. Aliud ejusdem adversus omnes hæreticos, 326. XVI. Ejusdem aliud, quo prohibuit sacrificia idolorum, 326. LXXVI.
 Edictum Constantii de Gregorio Ariano Alexandriam inducendo, 342. VI.
 Electio Episcoporum ex gremio Ecclesiæ, cui datur, faciendæ, 341. XVI.
 Eleemosynas prohibent Arianæ, 356. XL.
 Elementa Græca in Formatis posita quid significent, 325. CLXIII. CLXVIII.
 Eleusius Episcopus Cyzici a Macedonio creatur, 351. XLI. Ob confessionem nominis Substantiæ Catholicus habetur, 357. XLIX. Ex Seleuciensi Synodo Constantinopolim a Constantio vocatur, 359. LXXXVII. Sede privatur, & in locum ejus Eunomius hæretarcha sufficitur, 359. XCII. Ejus condemnationis, & crimina in eum objecta, 359. CIII.
 Eloquentia usi Arianæ ad decipiendum, 344. XI.
 Eloquentia qua occasione usi sint sancti Patres, *ibid.*
 Elpidius Legatus cum Philoxeno in Orientem, 340. III. Idem litteras Eusebianorum Romanæ detulerunt, 341. LV.
 Embracius Episcopus a Nisibitæ epistolæ pseudosynodi Sardicenis subseriptus, 347. CV. Item Emmonius Episcopus, *ibid.*
 Emptores magistratum a Constantio coerciti, 328. XXVIII. 339. XXI.
 Encænna templi Jerosolymitani decernuntur, 335. XLI. Quando fuerint celebrata, & qui ad ea convenerint, *ibid.*
 Encænna templi Antiocheni in Quinquennialibus Constantii celebrata, 341. I.
 Encolpius Episcopus Donatistæ Romæ agens Bonifacio successit, 321. IV.
 Ephrem Syrius discipulus & comes Jacobi Episcopi Nisibitæ adversus Persas, 328. XXII. XXVI. Ejus primordia, *ibid.* Visiones illi ostensa, *ibid.* XXVII. Ejus tempore terræmotus Orientem concutens quid portenderit, 340. XXXIV.
 Epictetus Episcopus in condemnationem Athanasii Episcopi subseriptus, 355. XXII.
 Epictetus Episcopus Centumcellensis Arianus interloquitur in dialogo Liberii cum Constantio, 355. LI. Perditissimus Arianus, & persecutor, 355. LIX.
 Epictetus alius, Episcopus Corinthiorum, 355. LX.
 Epigramma de exilio & obitu Eusebii presbyteri Romani, 357. LVII.
 Epiphani error de subrogatione Theonæ in locum Alexandri, 326. IV. Alius ejusdem de Achilla, *ibid.* Item de tempore obitus Meletii, 326. VIII. Necnon de tempore obitus Arij, 327. VII. Similiter de tempore exilii Athanasii, 338. II. Denique de Photini patria, 342. XLIX.
 Epiphanius Episcopus in Cypro S. Eusebium Episcopum Vercellensem Scythopoli exulantem inivit, 356. XC.
 Episcopatus non est impedimento vitæ monasticæ, 328. XXIII.

Episcopatus haud facile mutandi, 340. XVIII.
 Episcopatus spe multi ad hæresim illecei, 356. XVII.
 Episcopus Antonomastice dictus est Romanus Pontifex, 349. VI.
 Episcopus eligendus probe cognitus debet esse plebi, 341. XVII.
 Episcopus ne ordinetur laicus nisi post longam probationem, 347. LVI.
 Episcopus depositus ut non restituatur, nisi a Synodo majoris numeri, ubi decretum, 341. XXX. A Catholicis improbat, 341. XXXI.
 Episcopus Tiberiadis Medici habitu Judæorum Patriarcham baptizat, 327. XIX.
 Episcopum Romæ habere satagunt Donatistæ, 321. III.
 Episcopi qui esse prohibeantur, 325. CLIV. & seqq. Electi conjugati, definebant esse mariti, 355. LXXI. Omnes ex antiquo Canone subditi Romano Pontifici, 325. CXXVIII.
 Episcopi sanctissimi ex Monachis assumpti, 328. XXIII. Non deponendi, nec alii subrogandi absque auctoritate Romani Pontificis, 326. XXXVI. 342. XXX. In vicis parvisque locis non ordinandi, 347. LIV. Sed nequaquam a judicio seculari judicandi, 325. XLIII. Præsidium sententias aliquando irritabant, 326. LXXXIX. Ne duo sint in una civitate, Nicænum Concilium decrevit, 325. CXLIII. De una in aliam sedem transfere ex canone Apostolico quomodo prohibeantur, 324. CLVI. 325. CLV. Sedes mutantes, nec laica communione digni, 347. LI. Vetiti peregrinari per alienas provincias & Ecclesias, *ibid.* LII. Nisi ab Imperatore vocati, ad Comitatum proficisci iis non licet, 347. LV. Ultra tres hebdomadas a sui Ecclesia non absint, 347. LVI. In atrii basilicarum sepeliri soliti, 337. XXI. Damnati in Concilio possunt restitui per Romanum Episcopum, 341. XXX. & seqq.
 Episcopi qui ad Concilium Romanum sub Constantino venerint, eorumque confessus, 324. CXXVI.
 Episcopi qui suggererint Constantino celebrationem Concilii Nicæni, 325. XII. & seqq.
 Episcopi ex toto pene orbe Nicæam convocati, 325. XIV. & seqq.
 Episcopi quomodo excipere soleant a Principibus, 325. XVII. Quot numero interfuerint Nicæno Concilio, 325. XVIII. Idemque viri præclarissimi, 325. XIX. & seqq. Eorumdem consensus, 325. LII.
 Episcopi Arianæ qui interfuerunt Nicæno Concilio, 325. XL. Subscribant fidei formulæ, 325. LXXII.
 Episcopi duo defuncti Nicæno Concilio subscripsisse referuntur, 325. CLXXXII.
 Episcopi Nicæni Concilii absoluta Synodo quomodo a Constantino habiti, 325. CLXXXVIII. Qualiter ab eodem admoniti, 325. CXC. Donis & muneribus ab eodem Constantino affecti, 325. CXCVI. Rogatu Constantini ad dedicationem civitatis Constantinopolitanæ proficiscuntur, 325. CXCVI. Ex Concilio Nicæno redeuntes ad propria, Nicænos Canones evulgant, *ibid.* CXCVII.
 Episcopi Meletiani per errorem laudati ab Epiphano, 326. X.
 Episcopi Meletianorum Legati insigniores, 326. XII.
 Episcopi Arianæ exules restituti sunt Quinquennialibus Constantii, 330. LVII.
 Episcopi Arianæ qui convenerint ad Conciliabulum Tyrium, 335. III.
 Episcopi Catholici in Conciliabulo Tyrio contestationis libellum offerunt, 335. XII.
 Episcopi & Conciliabulo Tyrio convocantur Jerosolymam, 335. XLI.
 Episcopi Eusebiani, qui Jerosolymis venere Constantinopolim, 336. VI.

Epi-

Episcopi, qui pro Athanasio steterant in Conciliabulo Tyrio, adversus eum testimonium dicunt, 336. IX.
 Episcopi Ægypti communicantes cum Athanasio, e sedibus pulsi a Constantino, 336. XIX. & seq.
 Episcopi qui interfuerunt Rom. Concilio sub Julio, 337. LXIX.
 Episcopi Catholici adversarij Arianis in Concilio Antiocheno, 341. VI.
 Episcopi ex diversis provinciis confugiunt ad Julium Papam Romam, cujus patrocinio sublevantur, 341. LII. 342. XXVI. 342. XLVII.
 Episcopi Ægypti confessores in exilium acti, 342. XXII.
 Episcopi in Perfide martyres sub Sapore, 344. XVIII.
 Episcopi qui interfuerunt Concilio Coloniensi, 346. VIII.
 Episcopi qui convenerunt ad Concilium Sardicense, quot, & ex quibus locis, 347. III. Quique inter eos celebriores, 347. XI.
 Episcopi Ariani primarii qui ad dictum Concilium Sardicense venerunt, 347. XII. Quinam in eodem Concilio damnati, 347. XVIII.
 Episcopi Catholici, qui interfuerunt Concilio Sardicensi, prohibiti ab Arianis redire ad suas Ecclesias, sed in exilium missi, 348. IV. Per Constantium restituntur, 349. XVII.
 Episcopi Palæstini, qui subscripserunt contra Athanasium, in Concilio Jerosolymitano palinodiam recantant, 350. XI. & seq.
 Episcopi Catholici aliqui cur consenserunt in Athanasii damnationem, 355. XVI.
 Episcopi confessores exulant ex Concilio Mediol. 355. XXVII. Magnopere laudati, *ibid.* & seq.
 Episcopi Ægypti, & Libyæ quid passi sub Syriano Duce, & Georgio Episcopo Alexandrino, 356. IX. & seq.
 Episcopi Ægypti, & Libyæ, & Pentapolis in persecutione Arianorum in exilium egesti, 356. XLVII. L. & seq. Loca exilii cujusque, *ibid.*
 Episcopi Ariani suffecti in locum Catholicorum quales fuerunt, 356. LIII.
 Episcopi Ægypti ab Arianis etiam in Cappadociam relegati, 356. LIV. Nomina singulorum, *ibid.*
 Episcopi exules causa Athanasii, etiam in exilio defendunt ejus innocentiam, 356. LXV.
 Episcopi omnes Galliarum separant se a communiione Saturnini Arelatenfis studio S. Hilarii, 356. CVII.
 Episcopi Ariani, cum quibus Liberius communicavit, 357. XLII.
 Episcopi Semiariani qui essent, 358. XV.
 Episcopi Galli recusant annonam a Constantio largitam Arimini, 359. II.
 Episcopi ad Concilium Ariminense quot conveniunt, 359. III. Arimini congregati & deventi, petunt missionem a Constantio, 359. XXIV.
 Episcopi Orthodoxi Arimini complures exemplo Legatorum lapsi, 359. XXXVIII. Viginti tantum integri permansere, *ibid.* Quomodo a Valente decepti, 359. XXXIX.
 Episcopi Orthodoxi in quo lapsi in Concilio posteriori Ariminensi, 359. XLV. Eorum excusatio, quod nequaquam lapsi sint in hæresim, *ibid.*
 Episcopi Occidentis coacti subscribere Concilio Ariminensi, 359. LX.
 Episcopi Concilii Seleuciensis omnes hæretici, præter Hilarium & Ægyptios, 359. LXIX.
 Episcopi totius Orientis exagitati post Concilium Seleuciense, 359. CXIV. Compelluntur ad subscriptionem, 359. CXII. Eorum excusatio, 359. CXVI.
 Episcoporum ordinatio qualiter facienda, 325. CLVI.

Episcoporum judicia firma habenda Constantinus sanxit occasione S. Nicolai, 326. XCIX.
 Episcoporum abdicatio in Concilio Constanti-nopolitano, 359. CIV.
 Episcoporum causas cognoscere non est Imperatoris, 329. VIII.
 Episcoporum Donatistarum Romæ agentium successio, 321. IV. Eorumdem excellentia, 321. VII.
 Episcoporum peccata tegenda, non propalanda, 325. XLIV.
 Episcoporum dignitas reverenda, *ibid.*
 Episcoporum consensus in Synodis œcumenicis qualis esse solet, 325. LVII. Ejus ratio redditur, *ibid.*
 Episcoporum nomina, qui exilium passi sunt ab Arianis, 340. XXVII.
 Episcoporum Ægypti, Libyæ, & Thebaidis proscriptio, 356. XXVI.
 Epistola. *Vide infra*, Litteræ.
 Epitaphium S. Marci Papæ, 336. LXVII.
 Eremitæ in Ægypto ab Arianis dira passi, 356. LXXXVI.
 Evangelium S. Matthæi cum Actis Apostolorum inventum in Gazophylacio Judæorum, 327. XXII.
 Evangelium ponebatur super thronum in medio confessus Synodalis, vice Christi, 325. LIX.
 Evagrius corrigitur negans necem Crispo a patre illatam, 324. IX.
 Evagrius Antiochenus transfudit vitam Antonii ex Græco in Latinum, 358. XXIV.
 Evagrius Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
 Evagrius Præfectus Sericorum sub Constantio, 350. XXIX.
 Evathius Comes, unus ex Judicibus Cognitoribus in Concilio Sirmienti, 357. VII.
 Euchaitæ hæretici ex Monachis orti, 328. XXXIII.
 Eucharistiam ne porrigant diaconi Presbyteris vetuit Synodus Nicæna, 325. CLIII.
 Eudæmon Meletianus cum collegis Legatus ad Constantinum contra Athanasium, 329. II.
 Eudæmon Episcopus epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Eudofius Episcopus a Germanicia, *ibid.*
 Eudoxius quando Legationem ad Constantem Imp. obierit, 342. XLVIII. 343. V. Quando Gallo favisset, in exilium eicitur, 354. X. Malis artibus Episcopatum Antiochenum subripit, 356. CVIII. Ejus cum Arianis dissensio propter Ætium, 356. CXIX. Hæreticus quamvis scelestissimus, filius tamen fuit Cæsarij martyris, 356. CXXIII. Litteris Constantii perstringitur, 357. LXXXVIII. Eadem cum Ætio hæresarcha sentire convincitur, 359. LXXXIX. Agit ut Semiariani in exilium pellantur, 359. XCII. Sedem Constantinopolitanam per tyrannidem occupat, *ibid.* & CIX.
 Eufenius Episcopus ab Dorlani epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. item
 Eugenius Episcopus, *ibid.*
 Eugenius magister Constantis, 346. IV.
 Eugens Episcopus a Lificia epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Eulalius Episcopus Antiochenus Arianus, 340. XXX.
 Eulalius Episcopus ab Amantias epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Eulogius philosophus, in Nicæno Concilio a Spiridione Episcopo victus, redditur Christianus, 325. XLVII.
 Eunomius exturbato Elenso Cyzici Episcopo in locum ejus sufficitur, 359. XCII.
 Eunuchi occultant obitum Constantini, ob idque Constantio perari, 337. X. A Constantino infimo loco habiti, *ibid.* Sub Constantio dominantur, 327. LXVI. Testamenta condendi fa-

facultatem iisdem tribuit Constantius, 352. XXII. In Liberium Papam jussu Constantii conspirantes, Urbem timore concutiunt, 355. XLVI.
 Evortius Episcopus Aurelianensis clarus sub Constantino, 337. XLVIII.
 Euphrasius Episcopus Calanis, causa fidei exilium passus, 340. XXVII.
 Euphrates Episcopus Coloniensis, 346. VII. Num a sede depositus fuerit, *ibid.* Ex Concilio Sardicensi ad Constantium Legatus, 348. I. Quid passus Antiochia dolo Arianorum, 348. V. VIII.
 Euphronius presbyter Cæsariensis ab Arianis deligitur in Episcopum Antiochenum, 324. CLV.
 Euphychius Episcopus Tyanenensis in Cappadocia, Concilio Nicæno interfuit, 325. XXXV.
 Eusebia uxor Constantii Cæsaris Ariana, 336. XXIII. Munus ejus a Liberio respuitur, 355. LIV. Quid in Helenam conjugem Juliani, 356. CXXVI. Qualis ea esset femina, *ibid.*
 Eusebiani hæretici laborant pro restituenda cum Ario hæresi Ariana, 327. VI. Rursum cum Meletianis in Athanasium coeunt, 329. I. Iterum cum iisdem Meletianis in Athanasium insurgunt, 331. I. Quid in Athanasium rursus ad Constantinum, 334. IV. & seq. De indicenda Tyri Synodo cum Constantino agunt, *ibid.* VI. Qui ad Concilium Tyrium conveniunt, 335. III. Præsident ibi Judices, 335. IX. Decernunt Legati in Concilio Tyrio in Ægyptum, 335. XXI. Eorumdem ibidem res gestæ, 335. XXVII. & seq. In eodem Concilio testes sunt & Judices, 335. XXXVII. Ecclesiam Ischyra erigendam curant & Episcopatum, 335. XXXIX. Eorum machinæ in demolendo Nicæno Concilio, 335. LIV. Tyro Constantinopolim a Constantio evocantur, 336. II. Jerosolymis Constantinopolim veniunt, 336. VI. Novas calumnias in Athanasium afferunt, 336. IX. Exposcentes caput Athanasii, 336. XI. Frustra querunt in locum Athanasii alium subrogare Episcopum, 336. XV. Numquam dici voluerunt Ariani, nec postea diu, 336. XXXIX. Strenue pro Ario pugnant Constantinopoli, 336. L. & seq. Obitu nefario Ario confertantur, 336. LVII. Fastio eorum potentissima effecta, 337. LXIV. & seq. Iterum in Athanasium insurgunt, 339. I. Eorum legatio ad Julium Papam, 339. IV. Deteguntur omnino esse Ariani, 339. X. 344. VI. Communione Romani Pontificis suffurari conantur, 339. XIII. A Julio Synodum petunt, 339. XV. Apud Julium Papam accusati, Romam ad Synodum vocantur, 340. I. & seq. Eorum fastus a Julio Papa notatur, 342. LV. Eorumdem in dictum Julium Papam querelæ, *ibid.* & seq. Convincti non poterant esse Ariani, 342. XXXIII. Ad Constantem Imperatorem litteras mittunt, 342. XL.
 Eusebius Cæsariensis de Constantini lege de testamentis condendis corrigendus, 320. XVI. In rebus Constantini potius est encomiasta quam Historicus, 324. V. Necem Crispo, Faustæ aliisque domesticis a Constantino illatam silentio præterit, *ibid.* & 324. XLVI. Constantinum apud Nicomediam baptizatum asserens, erroris arguitur, 324. XLV. & seq. Licet invitatus, cogitur affirmare Baptismum Romæ Constantino esse collatum, 324. XLIX. De Donis Ecclesiæ Jerosolymitanæ a Constantino collatis integrum librum conscripsit, 324. LXXI. Litteræ ejus ad Constantiam Augustam veneno plenæ, 324. CXI. Cujus apud Patres æstimationis fuerit, 324. CXII. Ab iis inter Teopaschitas censetur, *ibid.* Vastitates ejus in invertendo rerum gestarum tempore ad Audore notatur, 324. CXLIV. & Ann. Eccl. Tom. IV.

seqq. In historia de Eustathio falsitatis arguitur, *ibid.* A Constantino laudari se fingit, 324. CXLIX. A parte Arianorum in Episcopum Antiochenum deligitur, *ibid.* Dum contemptor laudis haberi cupit, appetitor ejus demonstratur, 324. CLIII. Ejus Chronicon in annis Constantini corrigitur, 325. IV. Falso creditus hymnum Deo in Nicæno Concilio cecinisse, 325. LIV. Nicænam fidem subscriptione approbat, 325. XCII. Quid ad suos Cæsarienses tempore Nicæni Concilii scripserit, 325. XCIII. Professionem fidei suæ illis transmittit, *ibid.* Qualis ea fuerit, 325. XCIV. Fraus ejus & dolo insignis in explicanda voce, Confubstantiale, 325. XCVI. Pœnitentiam ejus falsam fuisse Athanasius demonstrat, 325. C. A quibusdam perperam creditur Auctor Cycli novennalis, 325. CXIII. In Vicennalibus Constantini Orationem habuit, 325. CLXXX. Item in Eisdem Triennalibus, *ibid.* & 335. XLI. Vastum ejus in scribenda Synodi Nicæne historia consilium, 325. CLXXXIX. Germanum ejus Chronicon quale sit, 325. CCXIII. Idem Historia dictum, 325. CCXV. Item Epitome, *ibid.* A S. Hieronymo audum, 325. CCXVII. Dolus ejus malus Constantini edicta corrumpentis notatur, 326. XXII. A Potamone Hæraclensi Episcopo in Concilio Tyrio immolator idolorum arguitur, 335. VIII. Apostasiæ ejusdem alia testimonia, 335. IX. Constantinopoli de Laudibus Constantini Orationem habuit, 336. VII. In adulando nimium profusus, a Constantino corripitur, *ibid.* & seq. Constantinum Christo æquiparat, *ibid.* De exitu Constantini infidus Historicus, 337. VI. Quando obierit, 340. XXXVII. Ab Arianiismo frustra excusatur, 340. XXXVIII. Hæreticus licet, habitu tamen Catholico in scena lustratus, 340. XL. Arianorum signifer dictus, *ibid.* Quomodo in Sanctorum Catalogum irrepsisset, 340. XLI. Ejus scripta, 340. XLII. Vitam & res ejus gestas descripsit Acacius ejus discipulus, & in sede Episcopali successor, *ibid.*
 Eusebius Emisenus ab Arianis Athanasio sufficitur, 341. VIII. & seq. Ejus res gestæ, 341. IX. Ariana fuit hæresi infectus, 341. X. Ei ab Arianis attributa miracula, *ibid.* A S. Hieronymo factionis Arianorum signifer appellatur, *ibid.* Ejus scripta qualia, 341. XI. Errore inter Sanctos relatus, *ibid.*
 Eusebius eunuchus, primarius Constantii cubicularius, qualis fuerit, 337. LIV. Quid in Liberium Papam attentavit, 355. XLII. In dialogo Liberii cum Constantio interloquitur, 355. XLIX.
 Eusebius Gadarenfis Concilio Antiocheno interfuit, 341. XXXVII.
 Eusebius magus Juliano charus, 352. X.
 Eusebius Nicomediensis male fingitur Constantini baptizator, 324. XLVII. Ejus litteræ recitatæ, in Concilio Nicæno, 325. LXIV. Eisdem pertinacia, Nicæno Symbolo subscribere detestantis, 325. LXXVII. Ejus & Theognidis libellus ad Synodum Nicænam missus, 325. LXXXVIII. Cum Meletianis conspirat, 326. VIII. Se aulae Imperatoris insinuat, 327. II. Pro restitutione Ario in Ecclesiam Alexandrinam agit, 327. III. Constantinum in Athanasium commovet, 327. IV. A Constantino in exilium pellitur, 329. VIII. Scelera ejus ex litteris Constantini recensita, 329. IX. Cum Licinio adversus Constantinum conspiravit, *ibid.* Perfide chirographum suum Nicæni Concilii Actis subscriptum delet, 329. XIX. Quinquennialibus Constantii Cæsaris ab exilio relaxatur, 330. LVII. Juliani cura ei commissa, 337. LVIII. Ejus arbitrio Constantius omnia
 R r r r di-

disponit, 337. LXII. *& seq.* Ut novus Episcopus in locum Athanasii Alexandriam mittatur satagit, 337. LXIV. Creatur Episcopus Antiochenus, 340. XVII. Sæpe sedes mutavit, 340. XVIII. Exilium Eustathii proleatur, *ibid.* *& seq.* Alter Nabuzardam appellatur, *ibid.* Ariana fuit hæresi infectus, 340. XXXI. Præfuit Concilio Antiocheno, 342. XXXVII. Malorum omnium Catholicis ab Arianis illatorum auctor, 342. XVII. Ejus obitus, 342. XLIII. Scelera ejusdem recensita, *ibid.* *& seq.*

Eusebius a Pergamo Episcopus epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Eusebius Presbyter Romanus post Liberii reversionem martyrium subiit, 357. LVII. De exilio ejus & obitu Epigramma, *ibid.*

Eusebius Vercellensis Episcopus a Constantio in exilium eiectus apud Josephum Comitum hospitatur, 327. XX. Monasticam vitam cum Clericali junxit, 328. XXII. Ejus studium a Liberio Papa commendatum, 354. VI. *& seq.* Ab eodem Liberio patrocinium fidei & missæ Legationis suscipere rogatur, *ibid.* *& seq.* Ad Synodum Mediolanensem venire detrectat, 355. V. Per Legatos & litteras Arianorum ad Synodum Mediolanensem vocatur, 355. VI. Constantio Imp. ad eandem Synodum vocanti rescribit, 355. VII. Sequitur Legatos Liberii ad Constantium, 355. VIII. In diâ Synodo contra Athanasium subscribere renuit, 355. IX. A Constantio Imp. ad Arianismum sollicitatur, 355. XVII. Subscriptionem a Dionysio contra Athanasium factam delet, 355. XVIII. Insigni actu Arianos illudit, 355. XIX. Quomodo Maximus de eo dicat, Hæreticis se hæreticum esse mentitus est, 355. 20. Apud Scythopolim in Palæstina exulat, 356. XC. Eundem ibidem exulantem complures Episcopi invisunt, *ibid.* A Patrophilo in carcerem conjicitur, 356. XCI. Contestationis ejus ad Patrophilum libellus, 356. XCV. *Cibum* ab Arianis, dum esset in carcere, accipere renuit, 356. XCVI. Et quare, 356. XCVII. Ab Arianis diræ passus, 356. XCVIII. Quæ demum ab Arianis passus sit, 356. CIII. Ejus epistola ad suos in vinculis scripta, 356. CI. Eiusdem ad Gregorium in Hispania Episcopum epistola, 357. XXXV.

Eusebium Episcopus a Pergamo epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Item

Eusebium Episcopus a Mignenia, *ibid.* Necnon Eustathii Episcopus ab Epiphania, *ibid.*

Eustathiani hæretici ex monachis, 328. XXXIII. Eustathiani dicti Catholici Antiocheni, ob Eustathium ipsorum Episcopum, 340. XXXIII. Ex canone Concilii Antiocheni, cum Arianis communicare compulsi, 342. XXXVI. Athanasium Antiochiæ excipiunt, 349. XIV.

Eustathius Episcopus Beroensis ob excellentiam meritum translatus in Sedem Antiochenam, Paulino subrogatur, 324. CXLIV. & CLVII. Ejus excellentia, *ibid.* & 325. XXI. In ejus creatione tumultus Antiochiæ excitatur, 324. CXLIV. Contra Arium primus clarissima tuba bellicum cecinit, 324. CLVII. Ad publicas Deo in Nicæno Concilio gratias agendas deligitur, 325. XXI. 325. LIV. Ejus Oratio habita in Synodo Nicæna, 325. LV. Quomodo primum locum in dextera parte sessionis habuisse dicatur, 325. LVI. Quando in exilium eiectus, 340. XX. *& seq.* Ejus depositio per Arianos facta, 340. XXII. Sub Constantio accidit, non sub Constantino, 324. CLIV. Quas passus fuerit calumnias, 340. XXIII. *& seq.* In exilio moritur, 340. XXVIII. Dies ejus natalis quotannis cele-

bratur, *ibid.* Ejus scripta, *ibid.* Quamdiu sederit, 340. XXX.

Eustathius Episcopus Sebastenus damnatus in Concilio Sardicensi, 347. XVIII. In condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII. Ab Imperatore Constantino ex Seleuciensi Concilio vocatus, 359. LXXXVII. Crimina ei in Constantinopolitano Concilio objecta, ejusdemque damnatio, 359. CII.

Eustathius quidam faber ærarius Antiochiæ, pater fuit pueri, quem se meretricula ex Eustathio Antiocheno Episcopo concepisse jurabat, 340. XXIII.

Eustolium Leontii castrati Episcopi Antiocheni concubina, 350. XXVII.

Eustorgius Episcopus Mediolanensis Romano Concilio sub Julio I. celebrato subscripsit, 337. LXIX.

Euthemon Episcopus a Thaneos epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Euthymius Episcopus in condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII.

Euticus Episcopus a Philopopoli epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Eutropia filia Constantii Clori, 324. CVIII. Athanasium Romæ hospicio excipit, 340. VI. 350. VIII. Ab Aniceto Præfecto Romæ occisa, 350. VIII.

Eutropius, Episcopus Hadrianopolis, causa fidei exilium passus, 340. XXVII.

Euthychiani hæretici ex monachis, 328. XXXIII.

Eutychieus Episcopus Eleuteropolis quomodo Accacio adversus Cyrillum inhæret, 352. XXVII. *& seq.* Male habuit Luciferum, 356. LXXX.

Euxolus socius Arii pœnitens in Nicæno Concilio receptus, 325. LXXXIX. Cum Ario ad Constantium venire compellitur, 335. XLIX. *& seq.*

Exactionis duræ tributorum reprehenditur a Zosimo Constantinus, 330. XXX.

Excommunicare Romanum Pontificem primi auctores sunt Arianis, 347. LXX.

Exilia Orthodoxorum gloriosa & Ecclesiæ proficua, 356. LXXXIX.

Exilium passus quatuor Presbyteri Alexandrini cum Athanasio, 336. XI.

Exilium Athanasii in Galliis, 336. X. Quomodo excelsatur, 336. XI.

Exilium loco peregrinationis acceptum, 340. XIII.

Exilium Eustathii Antiocheni quando acciderit, 340. XXI. Confessorum Episcoporum Ægypti, quando, 342. XXII. Item Orthodoxorum Episcoporum ex Concilio Mediolanensi, 355. XXVII.

Exilium Episcoporum & aliorum post Concilium Mediolanense, 355. XXX. *& seq.*

Exomologesin hæretici agere soliti Romæ coram Romano Pontifice, 350. XXIII.

Expiatio parricidii apud Gentiles non inventa, 324. XVI. *& seq.* 324. XXIV.

Expiatio peccatorum apud Platonicos qualis, 324. XXIV.

Expiationes apud Gentiles pro cæde, 324. XXV.

F

Fabianus diaconus Romanus sub Silvestro, 324. CXXX.

Faces incensæ cum candelabris in funere Constantini, 337. XII.

Fagadius Episcopus spectata fidei in Concilio Ariminensi, 359. XXXVIII. Et ipse tandem scripsit posteriorem professionem Ariminensem, 359. XXXIX.

Fasit dux Circumcellionum Donatistarum in Africa, 348. XXVII.

Fa.

Favissæ Capitolinæ quæ, 324. XCVIII.

Favos & Satyros reperiri asseritur, 343. IV. *& seq.*

Fausla Maximiani Herculei filia impudicos oculos in Crispum Cæsarem conjiciens, nova Phædra effecta, 320. III. 324. XI. A Constantino occidi jussa, 324. I. & V. XI. Necis ejus causa, *ibid.* Constantinum ad Gentilitatem revocasse dicitur, 324. XXXV.

Fauftinus persecutor Alexandriæ, 342. XIX.

Felicissimus Dux Ægypti sub Constantio, 350. XXIX.

Felicitas peccantium, summa infelicitas, 353. X.

Felix diaconus Liberio in exilium missus in Pontificatu substituitur, 355. LV. Fœderitæ Catholicus, 355. LVI. Ingressus ejus quomodo se haberit, *ibid.* Ordinatio ejusdem ab Arianis facta, 355. LVII. Liberio Papa exulante ipse Romanus Pontifex esse non potuit, 355. LVIII. Sed tantum Corepiscopus, *ibid.* Redeunti Liberio cessit, 356. CXIV. Quando coeperit haberi verus Pontifex, 357. LVI. Liberio jam Ariana communionem polluto, eum magna ex parte populus & clerus sequitur, 357. LVII. Exitus ejus qualis fuerit, 357. LVIII. Constantii ministrorum impetu potius, quam præcepto Constantii sublatus, 357. LVIII. *& seq.* Obitus ejus quando contigerit, 357. LX. Num Constantium Imperatorem hæreseos damnarit, 357. LXI. De eo multa mendaciter dicta, *ibid.* Ejus causa Romæ sub Gregorio Papa XIII. diu ventilata, 357. LXII. Corpus ejus magno miraculo repertum est, & cum eo certa memoria de damnatione Constantii, *ibid.* Tuncque controversia de Felice cessavit, *ibid.* Quamdiu fœderit, 357. LXVI. Cur in Catalogo Romanorum Pontificum prætermisus, *ibid.* Femina resuscitata in Crucis inventionem, 326. XLVII.

Femina Christiana convertit Iberos ad fidem, 327. XI. Alla signo Crucis magicas artes superat, 327. XXVIII.

Femina ex decreto Synodi Nicænae vetitæ cum Clericis habitare, 325. XLIX.

Feminae etiam amplexatæ sunt vitam monasticam, 328. XX.

Feminarum locus in Ecclesia a viris distinctus, 325. LVIII.

Femineo habitu notati milites desertores, 337. XXVII.

Feriam sextam venerabatur Constantinus, 322. XII.

Fides libera, non coacta, 324. LXXXII. LXXXIX.

Fides Catholica miraculis firmata, 328. XV. Miraculis item a S. Antonio propagata, 345. VIII. Magnum, cum impugnatur, accipit augmentum, 356. LXXXI.

Fidei definitio nulla temporis nota a Patribus assignari solita, 325. II.

Fidei formula. *Vide*, Formula.

Fidei Nicænae formula ab Osio scripta, 325. LXXXIII. Nihil in Concilio Sardicensi ei additum, 347. XLIV.

Fidei formulæ ab Arianis descriptæ sub die & Consule, 359. VIII.

Filetus Episcopus a Jussopoli, & Filetus Episcopus a Gratia, epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripserunt, 347. CV.

Filii Dei divinitas quibus sit vocibus exponenda, 325. XLVI. Semper eadem credita in Ecclesia, temporibus etiam Ethnicis, *ibid.*

Filius Dei quomodo dicatur genitus, & non factus, 325. LXX.

Flaccus Episcopus ab Jeropoli epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Flacillus Episcopus Antiochenus Arianus, 349. XXXI.

Annal. Ep. Tom. IV.

Florentius Episcopus ab Anchara epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Florentius Episcopus in condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII.

Florentii Magistri officiorum litteræ ad Luciferum Calaritanum, 356. LXVI.

Florentius Episcopus communicans cum Arianis, a Deo punitur, 359. XLIV.

Florus persecutor in Numidia, 348. XXXIII.

Folles tributi genus a Constantino impostum, 330. XXXV. Clarissimis viris indictum, 330. XLII.

Folles triplicis generis, 330. XLIII. Nomen folis unde, 330. XLVI.

Fons Baptismatis Constantini egregie ab ipso exornatus, 324. LVI.

Fontes scaturire ubi celebratum est Nicænum Concilium, 325. CLXXXV.

Formata quomodo conficienda ex Nicæni Concilii decreto, 325. CLXII. *& seq.* Ea, num quis Catholicus esset, ostendebatur, *ibid.* & 325. CLXVII. Ejus explicatio, 325. CLXVIII. Symbola fidei Catholice & communicationis cum Ecclesia Romana continebat, *ibid.* Cur ei nomen Petri Apostoli insertum, 325. CLXIX.

Formula prima fidei ab Arianis Antiochiæ scripta, 342. XIX. Secunda ibidem ab iisdem, 342. XX. Item tertia, 342. XXIII. Necnon quarta, 342. XXV. His pro tempore adhibitum uti Arianis, 342. XXVIII. Alia prolixior Antiochiæ ab iisdem Arianis edita, 344. II. Denique nova quadam nomine Concilii Sardicensis ab iisdem concepta, 347. LXXI.

Formula prima fidei Sirmicensis, 357. IX. Secunda, *ibid.* XI. Tertia, 357. XX. Secunda per tertiam aboletur, 357. XXIV. Tertia ab Arianis Arimini proposita, 359. IX.

Fortunatianus Episcopus Aquileiæ, 337. LXIX. Idem aliquando Fortunatus, aliquando Fortunatus dictus reperitur, 337. LXXXIII. Quid Arelate cum Arianis egerit, 353. XVII. Arianorum importunitate victus, Athanasii damnationi subscribit, *ibid.* Litteris a Liberio Papa non solum frustra monetur, 354. VIII. Sed ipsum Liberium subvertit, 357. XLI.

Frænum Constantini Christi clavo decorum, 326. LI. Celebre de eo miraculum, 326. LIII.

Franci a Constantio victi, & in fœdus accepti, 342. XLV.

Fruentius cum Fratre suo Ædesio a barbaris capitur, 327. VIII. Regi charus ordinatur Episcopus ab Athanasio, 327. X.

Fruentius Episcopus Auxumeorum quid passus sub Constantio, 356. XVIII. 356. XXIII.

Fruentum a Constantinopolitanis ob cædem Hermodogeni sublatum, 342. XLVI.

Fuga Athanasii commendatione digna, 356. LIX.

Fulvius Ursinus vir peritissimus laudatus, 324. XIV.

Funus Constantini Imperatoris, 337. XI.

G

Gabbara apud Ægyptios dicta pollincta defunctorum corpora, 358. XXII.

Gadarenia balnea turpitudinum & magicarum, præstigiatarum schola, 327. XXIV.

Gaddiabes Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII.

Gaiso auctor necis Constantis, 350. I.

Gajus Episcopus in condemnationem Athanasii subscribit, 355. XXII.

Galla mater Galli Cæsaris, 337. LV.

Gallia per sanctum Martinum monachismum acceperunt, 328. XXII.

Galli Episcopi Saturninum Episcopum Arelatensem Arianum averfantur, 356. CVII. Ab Hilario ante Concilium Ariminense præmonentur, 358. XI. Illorum silentium Hilario

Rrrr 2 su-

suspectum, 358. XIII. Annonam a Constantio Arimini elargitam recusant, 359. II. Gallicana Ecclesia virginitas, 356. CXI. Gallicanorum populorum fortis in fide Catholica tuenda constantia, 356. CVII. & seq. Gallicanus Consul bellum Scythicum confecit, 330. L. Ejus ad Christum conversio, & abdicatio hujus seculi, 330. LII. & seq. Ejus dona Ecclesiae oblata, 330. LV. Gallieno Imperante religio Christiana ad barbaros propagata, 327. XVI. Gallus cum Juliano fratre a caede subtrahitur, 337. LV. Ejus actus, *ibid.* Eiusdem educatio, 337. LVI. Qua aetate Clericatu initiatus sit, 345. III. Ejus dona Mamanti martyri oblata, Deo accepta, 345. V. Uxorem habuit Constantiam Constantii sororem, 324. CVIII. 350. XL. A Constantio Caesar creatur, 351. I. Pietas ejus etiam Martyris testimonio commendata, 359. XLI. Daphnem Antiochia suburbium a Gentilium superstitione expurgat, 352. I. Eoque corpus S. Babylae martyris transfert, *ibid.* Judaeos tumultuantes comprimit, 353. XXV. A Constantio occidi jubetur, 354. X. Gaudentius Episcopus Ariminensis martyrio vita sanctus, 359. LX. Ejus aeta quae spuria, *ibid.* Non a Damaso Papa ordinatus Episcopus, *ibid.* Gaudentius magister tabellariorum sub Constantio, 319. XXI. 327. I. Gazae templum idolorum, alias Marne, in Palaestina, 326. LXXV. Gazae navale Maiuma appellatum, a Constantino in Constantiam civitatem mutatum, 326. LXXX. Gelasius Papa tres Sedes Patriarchales a S. Petro institutas esse commemorat, 325. CXXIX. Gemmis ornatum diadema Constantinus gestabat, ante eum Hellogabalus, 337. XXVIII. Gennadius de epistolis Julii Papae hallucinatus, 352. V. Gentiles ad fidem hortatus est, non autem coegit Constantinus, 324. LXXIV. & seq. Illorum turpitudines a Constantino sublatae, 326. LXX. LXXIII. Eorumdem templa nequaquam omnia a Constantino dejecta, 326. LXXV. Sed maxima intacta relicta, & quare, 352. III. Quid in Virgines Catholicas Alexandrinas sub Praefecto Philagrio tempore Legationis Tyriae attentarint, 335. XXIX. Exemplo patientiae Abrahami multi ad fidem conversi, 337. XLII. Eorum sepulcra demolientes lege coerciti, 340. XLV. 349. XXVII. Cum Judaeis in Christianos Catholicos Alexandrinos armati, 342. VIII. Eorum Sacra Constantis lege vetita, & templa ubique claudi iussa, 346. XI. Cur Pagani dicti sint, 351. XVI. Dicti olim barbari tantum, *ibid.* Sacra nocturna facere a Constantio vetiti, 353. XXXII. Gentiles Historici Constantinum nimiae profusionis redarguunt, 324. LXXII. Constantem ob vetita sacrificia, & deorum templa clausa, citius sublata fuisse asserunt, 346. XI. In Constantem insensu, eundem calumniose infamant, 350. VII. Gentiles Philosophi venerunt ad Nicenum Concilium, adversus Christianam religionem ingenii sui vires experturi, 325. XLV. Gentilitia superstitio Cruce Christi prostrata, 328. XII. Nova Constantii lege vetita, 356. I. & seq. Georgii & Gregorii nomina inter se pluribus differentiis distincta, 341. XIV. Saepe tamen confusa, 341. XII. & seq. Georgius in Ecclesia Alexandrinam intruditur, 356. X. Qualis hic fuerit, 356. XI. Ejus in Catholicos grassatio, 356. XIII. Georgius Arethuserum ab Arianis in Epi-

scopum Antiochenum deligitur, 324. CLV. Georgius Cilix unde oriundus, 341. XV. Georgius Episcopus Laodicenus de Eustathio Episcopo Antiocheno erroris arguitur, 340. XXVI. Mendacis plenam scripsit historiam, 341. IX. Multorum mendaciorum asseror simul arguitur, *ibid.* Scripsit etiam vitam Eusebii Emiseni, 341. XI. Haereticus Arianus quid contra Apollinares, 349. XXII. Excommunicat Apollinarem Juniores ob congressum cum Athanasio, *ibid.* Ejus adversus Aetium litterae, 357. LXXVII. & seq. Geminus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII. Ejus de tertia Professione Sirmiana epistola, 357. XXVI. Eiusdem professio fidei adversus Arianos, 359. XXX. Gerontius Episcopus Limphaniae epistola pseudosynodi Sardicenis subscripsit, 347. CV. Gladiatorum lege lata a Constantino, 325. CCIV. Item a Constantio, 357. LXXXIII. Eorum usus tamen vix antiquari potuit, 325. CCIV. Glorificationis hymnus a Nicæno Concilio auditus, 325. CLXXXIII. Gothi a Constantino subjugati, 310. II. 330. XLIX. Ab Audæo conversi, iidemque monasticam vitam amplexati, 341. XLII. Monasteria aedificant, *ibid.* Christiani persecutionem passi ab ipsorum Regis, *ibid.* Gorgonius Dux in Aegypto persecutor, 356. XLIII. Graecae litterae in Formatis positae eadem, & Latinae, 325. CLXXXIII. & seq. Graecae litterae in Urbe ubique satis notae, 344. III. Graeci cur liberaliter adeo proberent Constantini donationem, 324. CXX. Ecclesiam Constantinopolitanam Patriarchatu a Constantino auctam fuisse volunt, *ibid.* Multaque de privilegiis eidem Ecclesiae collatis fingunt, 324. CXXII. Graecorum quam dubia fides esse soleat, exceptis sanctis Patribus, 324. CXX. Gratianus Imperator hallucinatur, dum Concilium Antiochenum inter Catholica Concilia numerat, 341. XXXVII. Eiusdem error corrigitur de Legatis missis ad Concilium Sardicense, 347. X. Gratus Episcopus Carthaginensis Rufi successor, Concilio Romano sub Julio I. celebrato interfuit, 337. LXIX. Item Concilio Sardicensi, 347. LV. CV. Quod & in Africam detulit, 347. CV. Constantem Imperatorem rogat, ut Ecclesiae Africanae miserrime a Donatistis scissae subveniat, 348. XIX. Carthaginense Concilium celebrat, 348. XLI. Gregorius Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII. Gregorii Eliberitani Episcopi, & Ofii Acta reselluntur, 357. XXIX. & seq. Gregorii & Georgii nomina differentia plures discriminant, 341. XIII. & seq. Gregorius Cappadox Arianus cum Georgio Arianus confusus saepe reperitur, 341. XIII. & 342. XIX. In Synodo Antiochena ab Arianis in locum Athanasii Episcopi Alexandrini substituitur, *ibid.* & seq. Qualis fuerit, litteris Athanasii declaratur, 341. XVI. & XLIX. Ab Arianis Alexandriam introducit, 342. I. In Ecclesiam Alexandrinam Imperatoris edicto intruditur, 342. VI. Ejus in Alexandrinos sibi communicare renuentes crudelitas, 342. XXII. Quamdiu sederit, 342. XXXV. Saevissimus fuit persecutor, 342. XXXVI. Ad Julium Papam Legationem mittit, 342. XXXVIII. A Synodo Sardicensi Episcopatu privatur, 347. XXXV. Quando obierit, 349. I.

Gre-

Gregorius Gregorii Nazianzeni pater a Leontio Caesarea Cappadociae Episcopo baptizatur, 325. XXIX. Quae miranda in ejus Baptismo evenierint, *ibid.* & seq. Falso praetextu ab haereticis deceptus, 359. CXV. Lapsus ejus a filio excusatur, *ibid.* & CXVIII. Gregorius Nazianzenus civitatem Constantinopolitanam hyperbolice effert, 330. XIII. Ejus aetas tempore terramotus Orientis, 340. XXXVI. De Juliano quid auguratus fuerit, 354. XXIV. Studiorum causa primo Casarea, deinde Alexandriam se contulit, 354. XXVI. Inde Athenas profectus, una cum Basilio ibidem instituitur, *ibid.* & seq. Basilium gentilem suum Athenas venientem amice admodum suscipit, eumque a condiscipulorum ludibrio liberat, 354. XXX. & seq. Basilio disputanti praesto fuit, 354. XXXII. Ejus pia vita institutio Athenis, 354. XXXIV. & seq. Impollutum se servavit ab errore Gentilium, 354. XXXVI. Eiusdem cum Basilio incredibilis amoris conjunctio, *ibid.* Redeunte in patriam Basilio, invitatus ab Atheniensibus detinetur, 354. XXXVIII. Patriam repetens, Constantinopolim venit, ibidemque Caesarium fratrem invenit, 354. XXXIX. Gregorii Papae Noni Legatio ad Orientales, 340. XIII. Eiusdem ad eosdem litterae, 340. XIV. Gregorius Praefectus, in quem Donatus Episcopus Carthaginensis contumeliosus, 348. XXII. Gregorii Thaumaturgi Ecclesia illaesa a terramotu, 343. XIX.

H

Hadriani aedificium Tiberiade a Iosepho in Ecclesiam conversum, 327. XXVI. Hadrianum gymnasium Alexandriae a Constantio, 350. XXXII. Hadrianopolitani Martyres sub Constantio, 348. II. Haereticarum numquam restituendi, 327. I. Haereticarum & haereticis poenitentes Romam venire soliti, 350. XXIII. Haereticarum & eorum haereses, *vide*, Haeresis. *Haeresis certa nomina.* Haeresis Aetii in Oriente quo praetextu validata, 357. LXXVI. Antiochiae detecta, 357. LXXVI. Et damnata, 359. XCV. Anomiana quando exorta, 357. LXXX. Apollinaria origo, & quid docuerit, 349. XXIII. In unum cum Arianis convenit, 349. XXVI. Audaei & Audianorum, qualis, 341. XL. Colluthiana quando & ubi exorta, 319. XXXIII. Donatistarum variis nominibus appellata, 321. IX. Eudoxii five Eudoxiana, Antiochiae detecta, 359. LXXXIX. Homuncionistarum, eademque Photini, 357. VIII. Sacramentarium impiissima, 340. X. *Haereses in communi.* Haeresis impugnant divinitatem Spiritus sancti, 325. LI. 359. CXX. Haesum nostri temporis prima fundamenta jecerunt apostatae, 340. X. *Haeretici.* Haeretici Gentilibus deteriores semper habiti, 324. CXXII. Edicto Constantini omnes damnati, 326. XXI. A privilegiis Ecclesiae concessis exclusi, 339. XX. Semper inconstantes, 341. XXIV. Arianis, 328. XXXIII. Arianis, *ibid.* Antropomorphitae, *ibid.* Audiani quando & a quo exorti, 341. XXXVI. Euchaista, 328. XXXIII. Eustathiani, *ibid.* Eutychniani, *ibid.* Joviniani, *ibid.* Messaliani, 328. XXXIII. Meletiani, *ibid.* Origenistae, *ibid.* Severiani, *ibid.* Ex monachis qui olim exorti, *ibid.* Photiniani, dicti Homuncionistae, 357. VIII. Sacramentarii longe deteriores Donatistis, 340. X.

Haeretici fidei professionem temporis nota consignare solent, 325. II. Haeretici odio habendi, 342. III. 342. XXV. Haeretici nostri temporis ceteris deteriores, 342. XLII. Haeretici mendacis niti solent & calumniis, 347. LXXIX. Haeretici magis quam serpentes fugiendi, 343. VII. Haeretici & haereticarum poenitentes Romam venire soliti, 350. XXIII. Haeretici supponunt falsas epistolas nomine Julii Papae, 352. VI. Gentilibus crudeliores, 356. XXXIX. Haereticis & schismaticis magno periculo indulgent Principes, 354. III. & seq. Haereticorum canones interdum a Catholicis recepti reperiantur, 341. XXXIV. Haereticorum consuetas opera, 342. XXVII. Haereticorum in constantia, ut numquam in una eademque sententia permaneant, 344. VIII. Haereticorum occasione usi eloquentia interdum Patres, 344. XII. Haereticorum communicatio tam detestanda, ut in carcere positus Eusebius Vercellensis Episcopus potius fame mori delegerit quam ab Arianis cibum capere, 359. CXVI. Haereticum se esse fingere quovis praetextu non licere, 355. XXI. Hannibaliscus Constantiam Constantini Imp. filium duxit uxorem, 324. CVIII. Hecatis simulacrum praestigii Maximi immutatam, 351. X. Helena Mater Constantini flevit Crispum occisum, 324. XVI. Romano Concilio cum Constantino interfuit, 324. CXXVI. & CXXXI. Ejus nomine templum unum a Constantino in Bethlehem, aliud in Monte Oliveti aedificatum, 326. XXXVII. Jerosolymam petiit, 326. XXXVIII. Ibidemque duo templa erexit, *ibid.* XXXIX. S. Crucem quaerit, & invenit, 326. XLII. Insignis ejus pietas, 326. LV. Jerosolymis ministrat sacris virginibus, *ibid.* Luciani martyris sepulcrum exornat, 326. LVII. Eiusdem erga omnes munificentia, 326. LIX. Statua ei in luco Daphnes a Constantio erecta, 326. LVIII. Quando & quomodo obierit, 326. LIX. Ejus funus & sepultura, 326. LX. Effigies ejus post mortem in nummis quomodo excusa, 326. LXI. Moriens pia filio praecipua dedit, *ibid.* Romae sepulta, 326. LXII. Postea Constantinopolim deportata, *ibid.* Jerosolymis Romam reverfa Helenianam basilicam variis reliquiis ornat, *ibid.* De ea inscriptiones, 326. LXIV. Helena filia Constantini num gemella cum Crispo fuerit, 322. III. Postea Juliano nubita, *ibid.* Quid passa ab Eusebia Augusta, 356. CXXXVI. Helenae plures, 322. III. Heleniana basilica Romae, 326. LXIII. Helenopolis ex Drepano in Bithynia, 326. LVIII. Helenepontus ab Helena dictus, *ibid.* Heliodorus Episcopus adjumento Hilario fuit in Graecis litteris, 355. LXXX. Hellogabalus geminatum gestabat diadema, 337. XXVIII. Helle, aliter Illil, Patriarcha Judaeorum, 327. XIX. Baptizatur occulte, *ibid.* Henricus Imperator lanceam Constantini dedidit Othoni filio, 325. CVII. Heraclianus Comes persecutor Alexandriae, 342. XIX. Heraclides Episcopus Oxyrinchi Catholicus, 356. LV. Heraclius Comes mittitur contra Athanasium, 356. XXX. Persecutio ab eo facta, 356. XXXI. Edicta de privatione Athanasii, & confirmatione Georgii proponit, *ibid.*

Her-

Herbipolensis Academiae disputatio de Symbolo Athanasii, 240. XIII.
 Hermenegildus recentior didus ab Auctore Jacobus Marchio Bademus, *ibid.*
 Hermias lavator pedum peregrinorum Alexandriae ab Arianis dira passus, 356. XXXIX.
 Herminius Episcopus Thessalonicae contra Athanasium subscribit, 353. XVII.
 Hermogenes Episcopus Caesareae Cappadociae perperam ponitur interfuisse Nicæno Concilio, 325. XXXIII.
 Hermogenes Dux persecutor, fautor Macedonii, quid Constantinopoli adversus Paulum, 342. XLV. Idem a Catholica plebe occisus, *ibid.*
 Herpalio cum collegis missus a Constantino ad seditionem quamdam in Phrygia Superiori fedandam Legatus, 326. LXXXVII.
 Hefychius ab Arianis Romam missus communionem Romani Pontificis suffurari conatur, 339. XII.
 Hefychius Castrensis cum Musiano praefectus Concilio Sardicensi, 347. XIII.
 Hieronymi Rubei historici cum Auctore de successione Ravennatum Episcoporum controversia, 337. LXX.
 Hieronymus Chronicon suum usque ad Valentinianum iterum Consullem produxit, 325. CCXIII. Eiusdem in ordinando Eusebii Chronico mira diligentia, *ibid.* Auxit illud, 325. CCXXII. Chronicon ejus interdu invenit, 350. XII. Eiusdem sententia de lapsu Episcoporum Ariminensis Concilii declaratur, 359. XLV. Vitam Antonii transtulit potius, quam scripsit, 358. XXIV.
 Hilarius Abbas exules in Aegypto Episcopos visitat, 356. XLVIII. Eius aetas & professio, 356. XLIX. Diem natalem S. Antonii celebrat, 358. XXIII.
 Hilarius Comes Syriani contra Athanasium in Aegypto, 354. XIX. 356. IV.
 Hilarius Diaconus Romanae Ecclesiae Legatus a Liberio missus ad Constantium, 354. III. Nolens subscribere contra Athanasium post verbera exulat, 355. XVII. Eius mira constantia verberibus ferendis, *ibid.*
 Hilarius persecutor Alexandriae, 342. XIX.
 Hilarius Episcopus Pictaviensis Sardicensis Concilii nomine editam novam fidei Formulam recenset, 347. LXXIII. & *seq.* Eius instituti ratio, 347. LV. Quando in exilium eiectus, 355. XXXVIII. 356. CIV. 356. CXI. Eiusdem invectione in Constantium de exilio Episcoporum, 355. XXXII. Quando creatus fuerit Episcopus Pictaviensis, 355. LXX. A S. Hieronymo magnopere laudatus, *ibid.* Quantumvis conjugatus, electus tamen Episcopus, *ibid.* Interdu de industria styllum depressit, 355. LXXXI. Constantio pro Catholicis gravissima persecutione fatigatis libellum offert, 355. LXXXIII. Cur ei sicut aliis molestia ab Arianis non fuerit illata, 355. LXXXII. Quid ei Constantius indulserit, 355. LXXXIII. Vigilans ejus pro fide Catholica studium, 356. CIX. Eius scientia de dogmatibus Ecclesiasticis infusa potius quam acquisita, 356. CXI. Haud naclus legitimam fidei Sirmiensis Formulam, 357. XI. Catholicas eas putavit assertiones, in quibus nomen Substantiae esset expressum, 347. XLVIII. Praemonet Gallos, ne decipiantur ab Arianis in Synodo, 358. XI. Librum de Synodis quando scripserit, *ibid.* & *seq.* Eius in admonendo Galliae Episcopos ante Synodum Ariminensem consilium, 358. XV. Favit Semiarianis contra Arianos, 358. XVII. Quo consilio id fecerit, *ibid.* & *seq.* Quid ad Orientales, *ibid.* Ad Concilium Seleuciense ire compellitur, 359. LXVI. Ibi-que fides ejus explorata, 359. LIX. In eo

cum Aegypti Episcopis tantum communicat, *ibid.*
 Himerius professor Athenis sub Constantio, 354. XXV.
 Hippocentaurus visus Antonio, 343. II.
 Hippolytus quidam haereticus in Concilio Romano sub Silvestro celebrato damnatus, 324. CXXVII.
 Hispanus nomine Aegyptius, auctor salutis Constantini, 324. XXVII. Quis hic fuerit, *ibid.* Historia Eusebii duplex, 325. CCXV.
 Historia de rebus Arii licet nota, tamen perplexa, 327. VII.
 Historici negantes necem Crispi & Faustae halucinati sunt, 324. VII.
 Historici Latini assertores necis Crispi, 324. VIII.
 Homeritae a Theophilo conversi dicuntur, 354. XIV.
 Homicidium apud Gentiles quomodo expietur, 324. XXVI.
 Homines permixti alia specie animalium sepe visi, 343. II.
 Homousion & Homoousion deleri placuit Arianis in Concilio Ariminensi, 357. XII.
 Homousion, vox in Nicæno Concilio inventa, ad perfectam destructionem haereseos Arianæ, 325. LXVII. Haud nova, sed a Patribus usurpata, 325. LXVIII. Testantibus etiam Ethnicis, id semper in Ecclesia creditum, *ibid.* & *seq.*
 Homuncionitæ haeretici quid docuerint, 357. VIII.
 Honor praestandus sacerdotibus ab Imperatoribus, 325. XVI.
 Hormisdas Episcopus in Perside martyr sub Sapore, 344. XVIII.
 Hospitium & hospites Athanasii Romæ, 340. VI.
 Humano sanguine lepra curari solita, 324. XXXVI.
 Hunni quando in Gallias irruerint, 346. IX.
 Hymnum in Bacchi laudem quod cani audiverint Apollinæ, excommunicantur a Theodoro Episcopo Laodicensi, 349. XXII. & *seq.* Hymnus Glorificationis audus a Nicæno Concilio, 325. CLXXIII.

I

Jacobus quidam presbyter Perfa sub Sapore martyrio coronatur, 344. XVI.
 Jacobus Episcopus Nisibis Nicæno Concilio interfuit, 325. XXVI. Cum Alexandro Episcopo Constantinopolitano conatibus Arii strenue resistit, 336. L. Nisibin civitatem ab exercitu Persarum obsessam miraculose defendit, 338. XVIII. & *seq.* Eius obitus & sepultura, 338. XXIV. Eiusdem scripta, 338. XXV.
 Jacobus Davy Episcopus Ebroicensis Photii enormem errorem de tempore celebrationis Nicæni Concilii excusare tentat, 325. XI.
 Jacobus Marchio Badenus martyr nostri temporis, 340. XIV.
 Jamblicus philosophus, idemque magus, quid in balneis Gadarenensibus, 327. XXV. & *seq.*
 Januarius Episcopus Beneventanus an missus sit Legatus ad Concilium Sardicense, 347. X.
 Iberi per feminam Christianam ad fidem conversi, 327. XI. Legatione ad Constantium adornata Sacerdotes sibi mitti postulavit, 327. XV. Quinam populi fuerint, *ibid.*
 Iberorum Rex densissimis tenebris a Deo juste punitur, 327. XIII. Didus fuit Bacurius, 327. XVII.
 Idola exposita derisioni a Constantino, 326. XLIX. & LXXIII. Quædam eorum templa a Con-

a Constantino spoliata, 326. XLIX.
 Idolorum cultura a Constantino sublata, 326. LXXV. A Theodosio omnino ablata, 326. LXXXVI.
 Idolorum sacra turpia a Constantino sublata, 326. LXXXVII. Eorumdem sacra a Constantino vetita, 341. LX.
 Idolum Pan a Constantino sublatum, 326. LXXXII.
 Idololatriam restaurare conatur Arius, 325. LXXXVI. Virtute Crucis debellata, 328. XII. & *seq.*
 Idololatriam penitus convellendam esse, Imperatoribus Christianis persuadere conatur Julius Maternus, 337. LXXXV.
 Idololatra a Constantino exagitata, 341. LX.
 Jerosolyma a Constantino expurgata, & sacris aedificiis exornata, 326. XXVII. Nova extracta ab eodem Constantino, 326. XXXIII. Templum Resurrectionis ibidem erigitur, 326. XXX. Ibidem sex templa a Constantino erecta, 326. XLI. Crux sacra ibi inventa, 326. XLII. Ad Encæniam templi ejus vocatur Tyro Episcopi a Constantino, 335. XLI. & *seq.* Devotionis ergo frequens eo peregrinatio, 326. LXIV. Ingens ibidem prodigium visum de apparitione signi S. Crucis, 353. XXXIII. & *seq.* Quid portenderit, 353. XXV.
 Jerosolymitanorum Episcoporum successio, 351. XXV.
 Jerosolymitana Ecclesia subdita Casariensi, 325. CXXXVIII. & *seq.* Eius privilegia cognita a Nicæno Concilio, *ibid.* Quænam sint illa, 325. CXL. Dicit mater omnium, *ibid.* Turbinibus agitata, 349. XXII.
 Jerosolymitani templi a Constantino aedificati descriptio, 326. XXXIV.
 Jerosolymitani templi Encæniam decernuntur, 335. XLI. Quando facta, & a quibus, *ibid.* Mariano Praefecto opus injunctum, 335. XLIII.
 Jerosolymitanum Concilium in dedicatione templi a Constantino convocatum, 335. XLI. & *seq.* Ex quibus locis Episcopi eo convenierint, *ibid.* Quid illic actum, *ibid.* In eo Arii confessio probata, *ibid.* Cur ab Eusebio Casariensi Synodus illa adeo laudata, 335. XXXIX. Arius & Arianis in illa Synodo recepti, 335. XLVII. Eiusdem Synodica, 335. LIII. Nullius fidei Concilium hoc habitum, idemque cum Tyrio existimatum, ibique vox Confubstantialitatis silentio præterita, 335. LIV. & *seq.* Quorum cause ibi tractatae, 335. LVI.
 Jerosolymitanum Concilium sub Athanasio celebratum, 350. XII. Eius epistola Synodalis de Athanasio, 350. XIII. Nomina Episcoporum, qui illi interfuerunt, *ibid.*
 Jesu nomine Josephus Judæus multa operatur miracula, 327. XXXI.
 Iliaur a Constantino in novam civitatem erigendam deligitur, 324. CXL. & *seq.*
 Imagines pie & sacrae a Constantino expositæ, 324. CXXXVI. Templa Jerosolymis ab eodem Constantino erecta iis ornata, 326. CXXXVI. Similibus Silvester Papa Urbis Ecclesias illustrat, 335. LVIII. Eisdem Julius Papa basilicis a se erectis inferri mandat, 352. IV.
 Imagines Angelorum argenteæ, in basilica Lateranensi, 324. LXVIII.
 Imagines Christi & Apostolorum Petri & Pauli simul pingi solita, 324. LXVIII. Christi Salvatoris in numismate Crispi Casaris, 324. XV. Christi cum Deiparæ imagine a dextris, & Joannis Baptistæ a sinistris, 325. LVIII. Eiusdem Constantini cum dracone superato pingi solita, 324. CII. Eiusdem Constantini, Christi Cruce decoræ, 325. CCVI. Eiusdem cum Labaro & serpente compresso, *ibid.*

Illas æmulati sunt etiam alii Imperatores, *ibid.* Alia ejusdem ipsum caelum aspicientem exhibentes, 325. CCVII. Item alia cum expansis manibus Deum precantem repræsentantes, *ibid.* Eiusdem velatae, & insar aurigæ in nummis castræ, 337. XVIII. Petri & Pauli offensæ Constantino, 324. XL. Petri Apostoli a sinistris, & Pauli a dextris formari solita in sacris diplomatis, 325. LVIII. S. Silvestri cum dracone cur effingi solita, 324. CII.
 Imagines suas noluit Constantinus affigi templis idolorum, 326. LXXXI. Idque edicto cavet, *ibid.*
 Imagines Imperatorum quomodo exponerentur venerandæ, 348. XXXV.
 Imaginibus argenteis exornatum baptisterium Constantinum, 324. LVII.
 Imago Constantini lapidatur ab Aegyptiis, 324. CLVII.
 Imago five effigies S. Nicolai qualis, 326. XCV.
 Imperatores christiani legem Papiam adversus calibatam qui aboleverint, 320. VI. & XIV. Veriti nimium ditare Ecclesias, eis relinquendi bona ademerunt facultatem, 321. XVII. A donis templorum Gentilium abstinuerunt, 324. LXXXIII. Episcopos ad se venientes quomodo excipere debeant, 325. XVI. Eorum partes in Synodo quæ, 325. LXXI. In atrio basilicæ Apostolorum sepeliri soliti, 336. LXXIV. Ob id janitores Piscatorum dicti, *ibid.*
 Imperatorum Ethnorum & Constantini antitheses, 324. CXXXIII.
 Imperium Romanum a Constantino filiis divisum, 333. XXV. 337. LI.
 Incantatores Constantinus lata lege damnavit, 321. XVI.
 Indi Legatos ad Constantinum mittunt, 325. CCVIII. Eorum nonnulli per Frumentium & Aedesium ad fidem perducti, 327. VIII. A Theophilo item in fide instituti, 354. XII. & *seq.*
 Indulgentia Constantini in Donatistas, eos ab exilio relaxando, unde orta, 321. II.
 Indulgentiam Constantinus reis omnibus ob partum Crispi & Helenæ impartitur, 322. III.
 Inscriptiones de sancta Helena matre Constantini, 326. LXIV.
 Inscriptionis antiquæ elegans tetrastichon de Basilicis Petri & Pauli a Constantino erectis, 324. LXVI.
 Inventio S. Crucis, 326. XLII. Quæ tunc miracula acciderent, 326. XLVI. Eius historia, 326. XLIII.
 Joannis Baptistæ imago argentea in Baptisterio Constantini, 324. LVII. Eiusdem imago cum imagine Christi & Mariæ Virginis quomodo pingi solita, 325. LVIII.
 Johannes Chrysostomus ex canone Concilii Antiocheni pressuram passus, 341. XXIX.
 Joannes Episcopus Christianorum in Perside, Nicæno Concilio interfuit, 325. CCIX.
 Joannes duo Episcopi sub Sapore in Perside, martyrio coronati, 344. XVIII.
 Joannes Episcopus Meletianus ab Epiphano laudatus, 326. IX. Pro Meletiano ad Imperatorem legationem obit, *ibid.* Meletio in Episcopatu subrogatus, 326. XII. 333. IX. Eiusdem penitentia, *ibid.* Eius litteræ ad Constantinum, & Constantini litteræ ad eum, 333. IX. A Constantino vocatur, *ibid.* Constantinopolim profectus ab Eusebianis persuadetur resiliere ab Athanasio, 334. I. Novas contra Athanasium calumnias fruit, *ibid.* & IV. A Constantino tandem exilio damnatur, 336. XVIII.
 Joannes & Paulus aulici Constantiæ filia Constantini, 330. LII. Conversionis Gallicani vi-

ri clarissimi auctores, *ibid.* Eorumdem Acta a quo conscripta, *ibid.*
 Jonas cum Barachisio martyr in Perfide sub Sapore, 344. XXI.
 Iosephus Judæus factus Christianus, Comitatus honore donatur a Constantino, 327. XVIII. Adhuc Judæo sæpe Christus apparet, & ut credat admonet, 327. XXXI. Male a suis habitus, *ibid.* XXXII. Apostolatus munere fuit insignitus, 327. XVIII. XXXIII. Scythopoli Episcopos Catholicos exultantes hospitio excipit, 327. XX. Inter ceteros, S. Eusebium Episcopum Vercellensem, *ibid.* & 356. XC. Ab aquis divina ope liberatus, ad Constantinum se contulit, 327. XXXIV. Ecclesias in Palæstina ædificat, 327. XXXVI. Adhuc Judæus in nomine Christi miracula operatur, 327. XXXVII.
 Jovinianæ hæretici ex Monachis orti, 328. X. XXIII.
 Ireneus presbyter Legatus Athanasii ad Episcopos communicatorias Encyclicas Athanasii litteras iis subscribendas deferens, 350. XXV.
 Isaac Episcopus martyr in Perfide sub Sapore, 344. XVIII.
 Isaac Episcopus a Lucto epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Ischyra pseudoclericus depositus in Synodo Alexandrina sub Legato Osio, 329. XXIII. Presbyterum agens, ab Athanasio desistere jubetur, 328. II. Ad Meletianos transfugit, *ibid.* Meletianis instigantibus contra Athanasium accusationes instituit, 328. I. De falsa in Athanasium accusatione poenitentiam agit, 328. II. Litteris ab Athanasio veniam petit, 328. III. In Conciliabulo Tyrio Athanasium denno accusare aggreditur, 335. XI. Quælis semper fuerit, *ibid.* & 335. XX. Agentibus Eusebianis Episcopus eligitur, etque ab Imperatore Ecclesia ædificatur, 335. XXXIX.
 Isidorus Mercator mendaciorum contextor arguitur, 336. LXI. Narratio ejus de Osio & Gregorio Episcopo Eliberino refellitur, 357. XXIX. & *seq.*
 Isidorus comes Athanasii Romam, 340. V.
 Ison Meletianus Legatus cum collegis ad Constantinum Imperatorem, 328. XXXII. A Constantino damnatur, 329. I.
 Judas S. Crucis propalator, Christianus effectus, Cyriacus appellatur, 326. L.
 Judas Patriarcha Judæorum successor Hellel, 327. XXIII. Ejus res turpiter gesta, *ibid.*
 Judæi occasione facinoris in Iosephum admissi, Constantini rescripto coercentur, 327. XXXV. Magicis præstigiis Iosephi studium in erigendis Ecclesiis impedire conantur, 327. XXXVI. Eos non afficiendos molestia aliqua, legibus sanxit Constantinus, 336. LXXV. Vetiti rescripto Constantii feminas Christianas in uxores ducere, 339. XXI. in Palæstina tumultuant, a Gallo Cæsare compressi, 353. XXXV.
 Judæi & Gentiles in Catholicos Christianos Alexandrinos armati, 342. III.
 Judæorum magistratus sub Constantino, Patriarchæ, Apostoli, & alii, 327. XVIII.
 Judæis inhærerere, nefandum, 325. CVII.
 Judaico more Pascha celebrantes in Nicæno Concilio correpti, 324. CVI.
 Judices cognitores quid agant in Synodis, 334. IX.
 Judices cognitores præfecti a Constantio Synodo Sirmiensis, 350. VII.
 Judices sæculares abstinere debent a causis Episcoporum, 355. LXXIV. LXXXIII.
 Judicium Episcoporum ratum firmumque esse debere Constantinus constituit occasione S. Nicolai, 326. XCIX.
 Judicium sæculare Ariani interpellant adversus Episcopos, 325. XLI.

Julianus Apostata Constantinum de magistratibus in barbaros collatis calumniatur, 337. XXVI. Eiusdem calumnia in Constantinum, quod deliciis deditus esset, 337. XXVII. Item comam Constantini carpit, 337. XXVIII. Sed etiam calumniose, 337. XXX. Quibus sit parentibus ortus, 337. LV. Cum Gallo fratre a cæde liberatur, *ibid.* Ejus ætas, *ibid.* Eiusdem educatio, 337. LVII. Et eruditio, *ibid.* Magister ejus primus fuit Mardonius, *ibid.* Adhibita illi custodia, ne a Christiana pietate deflecteret, *ibid.* Cura ejus Eusebio Nicomediensi commissa, 337. LVIII. Quo ætatis anno clericatu initiatus fuerit, 345. III. Dona ejus Martyri oblata instar Caini respuuntur, 345. V. Mamanti martyri frustra templum erigere conatur, 345. VII. Ethnicismo a Philosophis Gentilibus Mardonio & Maximo imbuatur, *ibid.* & *seq.* Jamblichii Philosophi studiosissimus, 345. X. 351. XII. Adhuc adolescens descivit occulte a fide, 345. X. Ad discendum pernicii fuit ingenio, 345. XI. Totus in captandis responis de futuro, quod ambiebat, Imperio, 351. VIII. Signo Crucis dæmonem abigit, 351. IX. Semper cum Magis versatur, 351. X. Plures ejus apostasie recensitæ, 351. XIII. Ad Constantinum se confert, 354. XXII. Quas passus accusationes, *ibid.* Athenas venit, 354. XXIII. De eo quid auguratus Gregorius Nazianzenus, 354. XXIV. Secretior ejus causa proficiscendi Athenas, *ibid.* Eleusiniis sacris initiatus, & inter Eumolpidas relatus, *ibid.* A Constantio Cæsar creatur, 355. LXXXV. In Gallia favet Catholicis, 355. LXXXVII. Præcipue Hilario Episcopo Pictaviensi, *ibid.* 356. CV. Occulte ibidem supplicabat Mercurio, 356. VIII. Martinum inopportuno tempore missionem petentem redarguit, 356. CXXIV. Coniux ejus Helena ab Eusebia Augusta vexata, 356. CXXVI. Ab exercitu acclamatus Augustus, 357. LXXXIII. In Galliis magiam exercet, 358. XXIX. Fovebat magos, quos dicebat Philosophos, *ibid.*
 Julius Papa Marco in sede Pontificia succedit, 336. LXVII. Synodum centum & sexdecim Episcoporum Romæ celebrat, 337. LXVII. Nicænam Synodum etiam confirmat, 337. LXVIII. Contra Athanasium ab Ariani tentatur, 339. I. Legatos ab Eusebianis & ab Alexandrinis missos recipit, *ibid.* Quid cum eis gestum, 339. XII. Quid tantum Ariani indulerit, 339. XV. Eusebianos Romam ad Synodum vocat, 340. I. & *seq.* Legatos in Orientem mittit, 340. III. Ejus de electione Gregorii in locum Athanasii querela, 341. XVII. Causam Athanasii in Concilio Romano cognoscit, 341. XLVI. Eundemque absolvit, *ibid.* Causam Marcelli Romæ in eodem Concilio cognoscit, 341. L. Ab Eusebianis contemptui habetur, 341. LVI. Episcopos ab Ægypto profugos recipit, 342. XXVI. Receptis ab Eusebianis litteris quid egerit, 342. XXVIII. Ad Eusebianos quid rescripserit, 342. XXIX. Ejus ad Eusebianos exhortatio, 342. XXXI. Plures ejusdem litteræ ad Eusebianos, *ibid.* Cur mitius cum Eusebianis agat, 342. XXXIII. Episcoporum Synodos frequenter convocat, 342. XXXIV. Legationem Gregorii Ariani Episcopi Alexandrini non admittit, 342. XXXV. Episcopos exules recipit, & pro eorum restitutione laborat, 342. XLVII. Pro iisdem exulibus Episcopis litteras scripsit, *ibid.* Ariatorum confessionem quartam Antiochiæ editam respuit, 344. IV. Legatos ad Constantem pro Synodo indicenda mittit, 346. III. De indicatione Concilii Sardicensis apud Constantem agit, *ibid.* Pro Athanasio ad Constantem.

stantem scribit, 346. IV. Episcopos ad Synodum Sardicensem convocat, 346. V. Eidem per Legatos interfuit, 347. X. Litteras ex Synodo Sardicensi accipit, 347. XXI. Ab Ariani in Concilio Philippis habito excommunicatur, 347. LXX. Athanasium recipit, & litteris ejus ad Alexandrinum reditum comitatur, 349. VIII. Athanasii laudes deprædicat, 349. IX. Libellum poenitentiae Ursacii & Valentis recipit, 350. XXI. Quando obierit, & quot annis sederit, 352. I. Falso illi exilium adscribitur, 352. II. & *seq.* Basilicæ duæ ab ipso extructæ, & sacris imaginibus pulcherrime ornatae, 352. IV. Eius res gesta & scripta, 352. V. Nomine ejus ab hæreticis scripta supposita, 352. VI. & *seq.* Ubi sepultus sit, & sedes ejus quamdiu vacaverit, 352. IX.
 Julius diaconus Romanus sub Silvestro, 324. CXXX.
 Julius Episcopus Mediolanensis Romano Concilio sub Julio Papa celebrato interfuit, 337. LXIX.
 Julius Firmicus Maternus Episcopus Mediolanensis, 337. LXXV. Ejus pietatis studium, *ibid.* Idololatram ut penitus exterminaret, Imperatoribus persuadere conatur, 337. LXXVI.
 Julius Firmicus Maternus qui scripsit librum de Mathesi, diversus ab eo qui scripsit adversus errores profanæ religionis, 355. I.
 Julius Antonius Sanctioris Cardinalis propugnator causæ Fellicis, 357. LXIII.
 Junior Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
 Junius Bassus quando obierit, 358. XXVI.
 Juramentum militare Christianorum, 351. XVI. Justus cur snantur sic affigi, 356. XII.
 Justinus Imperator illusus a mago, per frænum Constantini liberatur, 326. LIII.
 Juvencus Hispanus sub Constantino claruit, 337. XLVII.

L

Labari forma, qualis, 337. XIII.
 Labarum contra Labarum in expeditione Constantii adversus Magnentium primo concurre visum, 353. V.
 Laicus postulat Episcopus diu ante probandus, 347. LVI.
 Lampades præcedere solere Imperatores, 324. LXXXI. In lætitiæ signum easdem accendere jam olim in usu, *ibid.*
 Lampadæ, destructis a Parthenio Episcopo idolorum templis, Ecclesia erigitur, 337. XXXIX.
 Lancea Constantini Crucis figuram exprimens ad posteros Imperatores transmissa, 325. CCVII.
 Lapsi Fideles, de iis a Nicæno Concilio quid statutum, 325. CXLV.
 Latebræ Athanasii in cisterna quando & quomodo contigerint, 356. LXXXI.
 Lateranensis basilica a Constantino erecta, & donis aucta, 324. LXVII.
 Lateres quadrati quamplurimi in restoratione Basilicæ S. Petri inventi, nomen Constantini exhibent, 324. LXII.
 Latino sermone Constantinus peroravit, & quare, 325. LX.
 Latrinæ publicæ, locus obitus Arij, 336. LII. & *seq.*
 Laurea cur a Constantino in diadema mutata, 337. XXIX.
 Laurea militum Christi nomine insignitæ, 352. VII.
 Laurea militum Christianorum imago, *ibid.*
 Laurentio martyri basilicam erexit Constantinus, 324. CXIII.
 Ann. Eccl. Tom. IV.

Lauricus interst Conc. Seleuciensi, 356. LXVIII.
 Legati Apostolicæ sedis qui Concilio Nicæno interfuerint, 325. XX. Ad Synodos Oecumenicas pauciores tribus haud mitti soliti, *ibid.* Alii ab Ariani dolose Antiochiæ detenti, 341. XLV. Iidem Romam redire permisi, 341. LIII. & *seq.* Quinam ad Sardicensem Concilium missi, 347. X. Alii Constantium Arelate morantem de Concilio cogendo conveniunt, 353. XVI. Quid ab illis Ariani Episcopi expetierint, 353. XVII. Alii ad eundem Constantium missi, 354. I. Ad Synodum Mediolanensem venire detrectant, 355. IV. & *seq.* Postea tamen venire jussi, Eusebium Vercellensem ad eandem invitant, 355. VIII. Contra Athanasium subscribere nolentes, a Constantio male affecti, 355. XVII. Et in Palæstinam relegati, *ibid.*
 Legatorum Apostolicæ Sedis locus in concessa Synodali quis fuerit, 325. LIX.
 Legati Æthiopum ad Constantinum missi, 325. CCVIII. Arianorum ad Julium Papam qui, quidve ab eodem petierint, 329. I. Eorumdem ex Concilio Antiocheno ad Constantem, 342. XL. Iidem Mediolani apud eundem quid egerint, 344. V. & *seq.* Eorumdem alii Eusebium Vercellensem ad Synodum Mediolanensem invitantes, 355. VI. Ariminenis Concilii a Constantio detenti, 359. XXV. Ab eodemque in impietatem adducti, 359. XXXIII. Revertentes a Synodo exclusi, 359. XXXVIII. Athanasii ad Constantinum, 329. I. Eiusdem alii ad Episcopos communicatorias Athanasii litteras subsignandas iis deferentes, 350. XXV. & *seq.* Blemiorum ad Constantinum missi, 325. CCVIII. Eusebianorum a Conciliabulo Tyrio in Ægyptum decernuntur, 335. XXI. Eorum nomina, *ibid.* Indorum ad Constantinum, 335. XXVII. Magnentii ad Constantinum, 350. XXVIII. Saporis Persarum Regis ad Constantinum, 325. CCVIII. Sardicensis Concilii ad Constantinum missi, qui fuerint, 348. I. Quid passi, 348. V. & *seq.* Seleuciensis Concilii ad Constantinum, 359. LXXXIV.
 Legatio Agrippinensis Concilii adversus Euphratem Episcopum collecti ad Urbem quando acciderit, 346. VIII. Alexandrini Concilii pro Athanasio ad Julium Papam, 339. I. Quid in ea Romæ actum, 339. XII. Arianorum in Occidentem ad Imperatores, 338. VI. Eorumdem alia ad Constantem missa, 342. XL. XLVIII. Eorumdem alia ad Constantinum ex Concilio Ariminenis, 359. XXV. Athanasii ad Constantinum, 354. XX. Constantini ad tumultuantes populos comprimentos, 326. XXIII. Constantis Imperatoris ad Constantinum pro Sardicensis Concilii stabilitate, 348. VII. Eiusdem in Africam ad scissam Ecclesiam unientendam, 348. XVIII. XXI. XXVIII. Eusebianorum ad Julium Papam, 338. XXIX. Quid per eam Romæ actum, 339. XII. Georgii Ariani ad Julium Papam, 342. XXXVII. Iberorum ad Constantinum ministros Ecclesiæ sibi mitti postulentium, 327. XV. Indorum ad eundem Constantinum, 336. XXIV. Julii Papæ ad Orientem, 340. III. Liberii ad Constantinum, 354. I. 354. VI. Eiusdem ad Concilium Ariminenis, 359. III. Macarii ad Constantinum Imperatorem pro Athanasio, 333. I. Magnentii ad Constantinum, 350. XXVIII. Meletianorum ad Constantinum, 329. I. Orthodoxorum ex Concilio Ariminenis ad Constantinum, 359. XXIII. Osi a Silvestro in Orientem, 319. XXVI. Sardicensis Concilii ad Constantinum, 348. I. Tyrii Conciliabuli in Ægyptum, ejusque res gesta ibidem per fas & nefas, 335. XXVII.
 Legationes diversarum gentium ad Constantinum, 325. CCVIII.
 S s s s s Le

Leges Constantini variis temporibus latae: Adversus aruspices, 319. XXIX. De Clericorum immunitate, *ibid.* XXX. Adversus scribentes famosos libellos, *ibid.* Pro caelibatu, 320. VI. Teftantes a scrupulosa verborum positione liberans, 320. XV. Ne debitores tormentis subiciantur, 320. XVII. Ne Decurionum filii Curiae obligati fiant Clerici, 320. XVIII. Adversus raptos virginum, 320. XXIII. De sacrificando die Dominico, 321. XI. Adversus maleficos, 321. XVI. Pro Christianis bona sua Ecclesiae relinquere desiderantibus, 321. XVII. De consulendis aruspibus, 321. XVIII. Pro pauperibus, 322. II. Pro securitate Christianorum, 323. I. Contra Licinii tyrannidem, 324. IV. De Christo ab omni orbe Romano colendo, 324. LX. Adversus Christum blasphemantes, *ibid.* Adversus Christianis contumeliam inferentes, *ibid.* De Ecclesiarum privilegiis, *ibid.* De securitate eorum qui ad Ecclesias confugerent, 324. LXI. Ne absque Romani Pontificis licentia Ecclesiae erigantur, 324. LXII. De idololatria penitus abolenda, 324. XCIV. De Ecclesiis aedificandis, *ibid.* Qua exemit Arfacem Regem a tributis, 325. XXVII. Qua vetuit Arii Thalam, 325. LXXXIII. Adversus Magistratus, 325. CCIII. De gladiatoribus, 325. CCIV. De nocentibus non crucifigendis, 325. CCV. Adversus haereticos & schismaticos, 326. XVI. XX. Adversus Novatianos, 326. XVII. Qua vetuit Gentium turpitudines, 326. LXXXIV. Qua prohibuit sacrificia idolorum, 326. LXXXV. Adversus turpitudines diversas, 326. LXXXIII. De iis qui Clericatum lucris causa ambirent, 326. LXXXIV. Adversus rapinas Advocatorum, 326. XCVII. De Judicio Episcoporum non infirmando, occasione S. Nicolai lata, 326. XCIX. De concubinato tollendo, 329. XX. Adversus avaritiam Praefectorum, 331. XIV. Qua vetuit ne cogentur miserabiles personae adire Imperatorem, 334. X. De testamento militari, *ibid.* Ne Judaei molestia afficiantur, 336. LXXXV. Ne Judaei Christianum mancipium possideant, *ibid.*

Lex Constantii adversus ambientes Magistratus, 338. XXVII. Adversus famosos libellos, 338. XXX. Adversus delatores, *ibid.* Adversus haereticos, ne privilegiis Ecclesiae concessis potiantur, 339. XX. Adversus adulteros, *ibid.* Adversus idololatrias, 341. LX. Adversus Sodomiticum scelus, 342. L. De servandis templis extra Urbem positis, 346. X. Qua vetita sunt sacrificia Gentilitia, 346. XI. Adversus demolitores sepulcrorum Gentilium, 349. XXVII. De Clericorum immunitate lata a Constantio & Constante, 349. XXVIII. Adversus raptos virginum, *ibid.* De Clericorum immunitate, 353. XXXIII. De non intelligendis poenis debitoribus, 353. XXXIV. Ne Judices saeculares judicent causas Clericorum, 355. LXXXIV. Adversus magos, aruspices, & idololatrias, 356. I. De exemptione Clericorum a collatione iustitiae, 356. CXXVII. De immunitate Clericorum, & aliae ab ipso confirmatae, 357. LXVIII. Adversus gladiatores, 357. LXXXIII. Adversus maleficos, 357. LXXXV. Adversus magos, 358. XXVIII.

Lex Papia de caelibatu a quibus Imperatoribus decurtata, 320. VI. & *seqq.* 320. XIV.

Legio nova a Constantino scripta, dicta est Constantiniana Daphnensis, 351. IV.

Lenonibus a Constantino tributum impositum, 330. XXXVI.

Leo XI. ante Pontificatum Archiepiscopus Florentinus collabentem S. Agnetis basilicam restituit & exornavit, 324. CVIII.

Leo diaconus Legatus cum aliis in Concilio Sardinensi, 347. XXIII.

Leonardus Justinianus erroris arguitur de Iosepho Diocoros, 326. LXXXVIII.

Leonas Comes praesidet Concilio Seleucienfi, 359. LXXXVII. Quid in Semiarianos, 359. LXXXVIII.

Leontius Episcopus Caesareae Cappadociae Niceno Concilio interfuit, 325. XXVIII. Patrem Gregorii Nazianzeni in via baptizat, *ibid.*

Leontius Episcopus Tripolis quid ad Eusebium Augustam de reverentia exhibenda Episcopis, 325. XVI.

Leontius castratus occasionem dat faciendi Canonis contra castratos in Niceno Concilio, 325. CXLVII.

Leontius Praefectus missus in Africam ad coequentes Donatistas, 331. X.

Leontius Episcopus Antiochenus Arianus, 340. XXXI. Substitutus fuit in locum Stephani, *ibid.* & 348. XI. Eustathianos quiete agere finit, 349. XVI. In condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII. Moritur, 356. CXVIII.

Leontius Legatus in Africam ab Imperatore ad conciliandos Donatistas, 348. XXI.

Leontius Praefectus Urbi minister exilii Liberii, 355. XXXIX.

Leontius Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmienfi, 357. VII.

Lepra Constantini, 324. XXXVI. Curatur, 324. XLI.

Lepra humano sanguine curari solita, 324. XXXVI.

Leucadas Episcopus ab Ilio, Epistolae pseudosynodi Sardinensis subscripsit, 347. CV.

Libanius professor Athenis sub Constantio, 354. XXV.

Libelli accusationum oblati Constantino ab Arianis, qui eos combussit, 325. XLII.

Libelli famosi Constantii lege damnati, 338. XXX.

Libellos famosos scribentes lege damnat Constantinus, 319. XXX.

Libellus Contestationis Catholicorum Episcoporum in Concilio Tyrio, 325. XXII. Eorumdem Dionysio Comati oblatus, 325. XXIV. Alexandri Episcopi Thessalonicensis ad Dionysium, 325. XXV. Clericorum Alexandrinorum ad Legatos Tyrios, 335. XXX. Eusebii Episcopi Vercellensis ad Patrophilum, 356. XCV. Clericorum Marcotis provincia pro Athanasio ad Concilium Tyrium, 356. XCVII. & *seq.* Eorumdem Praefectis Aegypti datus, 335. XXXIII.

Libellus Arii & Euzoii ad Constantinum, 335. I.

Libellus poenitentiae Valentis & Ursacii, 350. XXI.

Liber Evangelii loco Christi in medio confessus Synodalis poni solitus, 325. LIX.

Libros emendatos Constantinopolim mitti Constantinus ab Eusebio petit, 330. XXIV.

Librorum sacrorum catalogus scriptus in Niceno Concilio, 325. CLVIII.

Liberii Papae Acta de curatione Constantini a lepra, 324. XLII.

Liberius creatur Romanus Pontifex, 352. IX. Ejus probata virtus, *ibid.* Ipsius communionem statim subripere conantur Ariani, 352. XI. Aegypti Episcopi statim ad eum scribunt pro Athanasio, *ibid.* Fictitia ejus de Athanasii damnatione litterae, 352. XIII. Arelantem ad Constantium Imperatorem Legatos mittit, 353. XVI. Ejus ad Eusebium Episcopum Vercellensem epistolae, 353. XX. 354. VI. & *seq.* Secundam ad Constantium legationem mittit, 354. I. Eiusdem ad eundem Constantium litterae, 354. II. Eiusdem aliae ad Episcopos confessores exules, 355. XXXVI. & *seq.* Ab Imperatore Constantio Mediolanum accersitur, & mire vexatus, 355. XXXIX.

XXXIX. Quid in eum Eusebium eunuchus, 355. XLII. Laudanda ejus in non subscribendo contra Athanasium constantia, 355. XLIII. Oblationem a Constantio missam respuit, 355. XLIV. Eandem in basilicam S. Petri illatam eiici mandat, *ibid.* Ab Urbe noctu subducitur, & ad Constantium Imperatorem mittitur, 355. XLV. Quid coram Constantio, 355. XLVII. Ejus cum dicto Constantio dialogus, 355. XLIX. Egregie causam Athanasii coram Constantio defendit, 355. L. Pecuniam a Constantio sibi missam respuit, 355. LIV. Item ab Eusebia Augusta missam, *ibid.* In exilium mittitur, 355. LV. Ejus ab exilio revocationem matronae Romanae a Constantio efflagitant, 356. CXII. Lapsus ejus in Concilio Sirmienfi quomodo se habuerit, 357. XXXIX. Ex Patribus asseritur, 357. XL. Ab Imperatore Constantio per Domophilum & Fortunatianum tentatur atque subvertitur, 357. XLI. Ejus de damnatione Athanasii & communicatione cum Arianis epistola, 357. XLII. Eiusdem aliae ad Ursacium, Valentem & Germinium Arianos, 357. XLIII. Aliae ejusdem ad Vincentium Episcopum, 357. XLIV. An dicendus sit haereticus, 357. XLV. Quam subscripserit ipse fidei formulam, 357. XLVI. Professus divinam in Filio substantiam & similitudinem, 357. XLVII. Quod nomen consubstantialis tacerit, non ideo dicendus haereticus, 357. XLVIII. Quam Sirmianam Professionem approbarit, 357. L. & *seq.* Tertiae non subscripsisse ostenditur, *ibid.* In quibus jure sit reprehendus, 357. LIV. Romam revertitur, 357. LV. Sed communio ejus respuitur, 357. LVI. Eo in Urbem restituito, persecutione vexata est Romana Ecclesia, 357. LVII. Reditus ejus in Urbem quando contigerit, 357. LXVII. Posteriore confessione diluit maculam, 357. LXX. & *seq.* Ei post Felices obitum inter ceteros adhaesit Damasus, *ibid.* Ejus constantia Ariminensis Concilii tempore praedicta, 359. XLVI. Eiusdem fidei professio ad Athanasium missa, 357. LXXXII. Post lapsum, multorum Patrum commendatione laudatus, 357. LIV. & *seq.* Inter primarios fidei Catholicae defensores ab Athanasio adnumeratus, *ibid.* In spiritualibus nuptiis S. Marcellae virginis, fororis S. Ambrosii Homiliam habuit, *ibid.* De conviventia cum Aetio in crimen adducitur, 357. LXVI. Cum restituito, a Clero deferitur, 358. I. Ad Concilium Ariminense legationem mittit, 359. III. Quanta passus post Concilium Ariminense, 359. XLVII. & *seq.* Ab Arianis damnatus, 359. L.

Liberius diaconus Romanus sub Silvestro, 324. CXXXIX.

Libidines clandestinae a Constantino legibus prohibita, 326. LXXXIII.

Licinianum gymnasium Alexandriae in Ecclesiam conversum, 350. XXXII.

Licinianus Licinii Imperatoris filius, in quem annum Consulatus ejus incidit, 319. I. Quando occidi iussus, 324. I. Necis ejus causa, 324. III.

Licinianus, de ejus nece variae sententiae, 323. III. Acta ejus a Constantino rescissa, 324. III.

Licinianus Junior. *Vide*, Lucianus.

Linteum funebre, ad mortuorum corpora involvenda, jam a temporibus Constantini apud Christianos in usu, 357. XX.

Litterae Alexandri Episcopi Thessalonicensis ad Athanasium, 333. VI. Alexandrini Concilii encyclica, 339. IV. Alexandrinorum de persecutione illata per Syriam Ducem, 356. III. Antonii Magni ad Blacium contemptae, 342. XXV. Arianorum Synodales nomine Concilii Sardinensis, 347. LXVII. Arianorum

ad Eusebium Vercellensem, 355. VI. Ariminensis Concilii ad Constantium Imperatorem, 359. XX. Arii & Euzoii ad Constantium Imperatorem, 335. XLIX. Arsenii poenitentis ad Athanasium, 333. VIII. Athanasii ad Constantium pro sui defensione, 327. V. Eiusdem circularis adversus Gregorium Arianum, 342. III. Eiusdem aliae de clade Ecclesiae Alexandrinae sub Gregorio, 341. X. Item aliae ejusdem ad Luciferum, 356. LXXXIII. Aliae ejusdem ad eundem, 356. LXVI. Clericorum Marcotis ad Concilium Tyrium, 335. XXVIII. Eorumdem aliae ad Praefectos Aegypti, 335. XXXIII. Aliae Constantini ad Arium, 319. VIII. & *seq.* Aliae ad Eusebium Episcopum Caesareae Palaestinae, 324. XCV. Aliae ad Antiochenos de electione Episcopi, 324. CXLVIII. Aliae ad Eusebium Episcopum Caesareae Palaestinae, 324. CLIII. Aliae ad Arianos, qui Antiochia electionis Episcopi causa convenerant, 324. CLIV. Aliae ad Porphyrium Poetam, quibus eum ab exilio revocat, 325. XC. Aliae ad Alexandrinos tempore Niceni Concilii, 325. XCI. Eiusdem aliae ad Episcopos de Paschate, 325. CV. Aliae ad Eusebium de conficiendo libro de mysteriis Paschatis, 325. CXIV. Aliae ad Regem. Perfarum pro Christianis, 325. CCX. Aliae ad Macarium de erigendis basilicis Hierosolymis, 326. XXXI. Ad eundem aliae de erigendo templo ad Quercum Mambre, 326. LXVII. Aliae ejusdem minaces ad Athanasium, 327. IV. Eiusdem aliae pro Athanasio, 329. V. & *seq.* Aliae ad Nicomedienfes, de exilio Eusebii Episcopi Nicomedienfis, 329. IX. Aliae ad Nicomedienfium Ecclesiam, 329. XIII. Eiusdem aliae ad Eusebium de litteris conscribendis, 330. XXIV. Aliae ad Athanasium post inventum Arsenium, 333. II. Aliae ejusdem ad Joannem Episcopum Meletianum, 333. IX. Aliae de indicendo Tyri Concilio, 344. VIII. Aliae ejusdem ad Arium, ut ad se veniat, 335. XLIX. Aliae ad Eusebianos, ut veniant Constantinopolim, 336. III. & *seq.* Constantini Junioris ad populum Alexandrinum pro restitutione Athanasii, 338. II. & *seq.* Constantii tres ad Athanasium, de ejus reditu Alexandriam, 349. III. Eiusdem duae pro restitutione Athanasii, 349. XIX. Aliae ad Praefectos Aegypti pro Athanasio, 349. XXI. Aliae ejusdem datae post obitum Constantis ad Athanasium, 350. X. Eiusdem de fide scriptae a Mediolanensi populo non receptae, 355. X. Aliae ejusdem ad Concilium Ariminense, 359. XII. Aliae ad Alexandrinos pro susceptione Georgii, 356. XIX. Eiusdem aliae adversus Frumentium datae, 356. XXXIII. Aliae ejusdem ad Ecclesiam Antiochenam adversus Eudoxium & Aetium, 357. LXXVIII. Constantis Imperatoris ad Constantium pro restitutione Athanasii, & Pauli, 348. XIII. Constantinopolitani Concilii adversus Aetium, 359. XCIV. Cyrilli Episcopi Hierosolymorum ad Constantium de apparitione signi S. Crucis Hierosolymis, 353. XXVI. Discipulorum Marcelli ad Episcopos in Diocetarea exulantes, 347. LXV. Episcoporum in Oriente Semiariorum contra Arianos, 359. XXXI. Eusebii Nicomedienfis, dicti Pamphili, ad Constantium Augustam veneno plenae, 324. XCI. Aliae ejusdem recitatae in Synodo Nicena, 325. LXIV. Aliae ejusdem & Theognidis ad Synodum Nicenam, 325. LXXVIII. Aliae ejusdem ad suos tempore Niceni Concilii, 325. XCIII. Eusebianorum ad Julium Papam indignissimae, 341. LIV. & *seq.* Eorumdem ad Constantem Imperatorem, 342. XL. Eusebii Vercellensis Episcopi ad Constantium Imperatorem, 355. VII. Aliae ad suos in vinculis

scriptæ, 356. XCII. Alia ad Patrophilum, 356. XCV. Alia ad Gregorium in Hispania Episcopum, 357. XXXV. Georgii adversus Ætium, 357. LXXVII. Geminii de tertia professione Sirmiana, 357. XXVI. Alia ejusdem professionem fidei adversus Arianos continentes, 359. XXXI. Jerosolymitani Concilii ad Alexandrinos, 359. XIII. Ischyra ad Athanasium veniam de illata calumnia petentis, 331. III. Julii Papæ ad Eusebianos, 342. XXVI. Alia ejusdem ad Ecclesiam Alexandrinam, 349. VIII. Alia ejus nomine falso vulgata, 352. V. Legatorum Sedis Apostolicæ Eusebium Vercellensem ad Synodum Mediolanensem invitantium, 355. VIII. Liberii Papæ subdititiæ de Athanasii damnatione, 352. XIII. Eorum falsitas variis argumentis comprobatur, 352. XVII. Alia ejusdem ad Eusebium Episcopum Vercellensem, 353. XX. 354. VI. & seq. Eiusdem alia ad Constantium Imperatorem, 354. II. Alia ejusdem ad exules Episcopos confessores, 355. XXXVI. Eiusdem alia ad Arianos Episcopos, 357. XLII. Alia ad Ursacium & Valentem, *ibid.* XLIII. Alia ad Vincentium Episcopum Capuanum, 357. XLIV. Luciferi Episcopi ad Florentium de Commentariis a se scriptis pro Athanasio, 356. LXVII. Nicæni Concilii Synodica ad Ægyptios, 325. CXVII. Alia ad Silvestrum Papam, 325. CLXXI. Orthodoxorum Concilii Ariminensis ad Constantium, 359. XXVII. Osi Episcopi Cordubensis ad Constantium, 355. LXIV. Pinnes Meletiani de fuga & latebris Arsenii, 332. II. Sardicensis Concilii ad Julium Papam, 347. XXIII. Eadem ex Bibliotheca Petri Pithœi castigatior, 347. XXIV. Eiusdem Concilii circulares ad omnes Ecclesias, 347. XXXVII. Silvestri Papæ ad Nicænam Synodum mendosissimæ, 325. CLXXI. Tyri Concilii ad Dionysium Comitem Synodica, 435. XXIV. Ursacii & Valentis ad Julium Papam & Athanasium, 350. XXI.

Litterarum scholæ in Oriente celebriores sub Constantio, 354. XXVI.

Litteras scribit Constantinus ad Antonium, 328. VII.

Litteris pacificis Athanasii subscribunt omnes Episcopi Catholici, 350. XXIV.

Locus sinister in confessu Synodorum dignior habetur dextro, 325. LVIII. Eius ratio redditur, *ibid.*

Longinus Episcopus Neocæsariensis Nicæno Concilio interfuit, 325. XXXV.

Lucæ Evangelistæ corpus ex Achaia Constantinopolim quando & a quo translatum, 358. XXV.

Lucianus Donatista Romæ Macrobio sufficitur, 321. IV.

Lucianus Presbyter Antiochenus, sepulcrum ejus Drepani insigni basilica a S. Helena ornatum, 326. LVII. Nova fidei formula Antiochiæ ejus nomine ab Arianis promulgata, 341. XXII.

Lucifer Episcopus Galaritanus erroris arguitur, dum Constantino hæresim impingit, 336. XIV. Eius ex Sardinia Romam adventus, 353. XX. Ad Constantium a Liberio Papa Legatus mittitur, 354. I. & VI. Legatus Liberii in Concilio Mediolanensi contra Athanasium subscribere recusat, 355. XVII. In Palæstinam relegatur, *ibid.* Defensionem pro Athanasio ad Constantium scribit, 356. LXV. Eiusdem litteræ ad Florentium Magistrum Officiorum de sua sermone testimonium perhibentis, 356. LXVI. & seq. Infracto animo adversus Constantium multa congerit, 356. LXIX. Scripta sua ad Athanasium mittit, 356. LXXV. Eius laudes ab Athanasio prædicatæ, 356.

LXXXVII. Itemque scriptorum ipsius, 356. LXXXVIII. Eiusdem scripta in Græcum conversa, 356. LXXXIX. Martyrii gloriam ei invident Ariani, 356. LXXX. Exilii locum sæpius mutare jubetur, *ibid.* Eleutheropoli ab Eutychio Episcopo Ariano male habitus, *ibid.* Pejus tamen a Turbone dicti Eutychiei successore, *ibid.*

Lucillus Episcopus Veronenis Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI.

Lucius Episcopus a Baptino epistolæ pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Lucius Episcopus Hadrianopolis Romam ad Julium Papam confugit, 342. XLVII. Sub Constantio martyrii coronam affequitur, 343. III.

Lucius Episcopus Moguntinus in Phrygiam relegatus, 353. XXII. Ariatorum insidiis strangulatur, *ibid.*

Lumina cum candelabris in funere Constantini, 337. X.

Luminaria in signum lætitiæ accendi solita, 324. LXXXI.

Luminaribus Ecclesiæ S. Petri quot dona colata, 324. LXV.

Lupus Episcopus Tarfensis Catholicus ab Athanasio laudatur, 325. XXXVIII.

Lupus Constantinopolim perdens ex oraculis Sibyllinis, haudquaquam Constantinus dicens, 330. XXXII.

Lustratio a parricidio nulla apud Gentiles, 324. XXIV. Sed bene pro cæde justa & hostium, 324. XXV. & seq.

M

Maes Episcopus in Perfide sub Sapore martyrio coronatus, 344. XVIII.

Macarius Episcopus Jerosolymitanus Nicæno Concilio interfuit, 325. XXI. A S. Athanasio Confessoribus adnumeratur, *ibid.* Litteras accipit a Constantino de erigendo templo Jerosolymorum, 326. XXXI. Eidem a dicto Constantino templum ad Quercum Mambre erigere mandatur, 326. LXVII. Eius obitus, 331. XIII.

Macarius Legatus a Constante Imp. cum Paulo missus in Africam pro unienda scissa Ecclesia, 348. XIX.

Donatistæ persecutionem in ejus invidiam concitarunt, 548. XXXIII. & seq.

Macarius presbyter Legatus cum Api ab Athanasio ad Constantium, 329. I. A Meletianis fracti calicis accusatur, 329. IV. 331. XVIII. Illata ei de fracto calice calumnia, in Athanasium conversa, 333. II. Ab Athanasio Constantinopolim mittitur, 333. IV. & seq. In confessum Tyrium victus perducitur, 335. V.

Macarius, qui & Arius, Episcopus Petræ in Palæstina, quid in Concilio Sardiceno, 347. XL. Eius pro fide exilium, 348. II.

Macariana tempora quando cœpta, 348. XVII.

Macariani a Donatistis nominati Christiani, 348. XXXVIII.

Macedonius Episcopus ab Amarquetias epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. *item.*

Macedonius Episcopus a Jurito, *ibid.*

Macedonius cum Paulo de Episcopatu Constantinopolitano contendit, 340. XV. Unus ex Legatis Ariatorum ex Concilio Tyrio, 340. XVI. In locum Eusebii Constantinopoli ab Arianis contra Paulum subrogatur, 342. XLIV. Catholicum se simulans, a Mediolanensi Concilio Arianus detegitur, 344. V. Ejecto Paulo Episcopo Constantinopolitano a Constantio restituitur, 351. XXXVI. Eius abdicatio quando contigerit, 351. XXXIX. & seqq. Ad-

ver.

verfus Catholicos Constantinopoli crudeliter agit, *ibid.* Novatianus ob fidem Confubstantialis vexat, 351. XLII. Exquisitis tormentis populam ad suam communionem cogere studet, *ibid.* Ecclesias destruit, 351. XLIV. Corpus Constantini in Ecclesiam S. Acacii Martyris transfert, *ibid.* XLV. Eo auctore cædes magna inter Catholicos & Arianos facta, 351. XLVI. Ab Acacianis damnatur, 359. XCVIII.

Machetas presbyter Alexandrinus ex Catholico factus Arianus, 336. LVI.

Macrina alumna Gregorii Thaumaturgi Neocæsariæ vixit, & educavit Basilium, 343. XIX.

Macrobius Episcopus Donatista Romæ Encolpio etiam Donatistæ sufficitur, 321. IV. Scriptor Ecclesiasticus, 321. VII.

Magi in Perfide hostes Christianorum, 343. XI. XV. 344. XVI.

Magi, quibuscum Julianus assueverat, 351. X.

Magi lege Constantini dire exagitati, 326. XCVIII. Nec non Constantii, 356. I. 358. XXVIII. Sub nomine & pallio philosophico latitabant, 358. XXIX. *Vide, Malefici.*

Magia Christi Cruce opposita evanescit, 328. XIII.

Magiæ Maximi Ephesi ad Hecatis templum, 351. XI.

Magiam Philosophi exercebant, 327. XXV. & seq.

Magiæ præstigiæ Jamblichi in balneis Gadarenibus, *ibid.*

Magiæ artes virtute signaculi S. Crucis superata, 327. XXVIII. Item aqua benedicta, 327. XXVII.

Magistratus nova Constantini sanctione in officio continentur, 325. CCIII.

Magistratus Novi a Constantino instituti, 330. XXIX.

Magistratus ambientes & emptores eorum a Constantio lege coerciti, 328. XXVIII.

Magenii numisma cum Christi nomine, 350. II.

Magenius auctor necis Constantis, 350. I. Eius fundio & proditio, 350. IV. Titulo Christianitatis proditionem occultat, *ibid.* Fidus potius quam verus Christianus, *ibid.* Ei Athanasium studuisse Ariani effingunt, 351. XXXIII. In prælio adversus Constantium ipse quoque Labaro Christi nomine & Cruce insignito utitur, 353. V. A Constantio superatur, 353. VI. Tyrannidis ejus tempus, *ibid.* Fuga lapsus matrem & fratres occidit, *ibid.* Ipse sibi mortem conscivit, *ibid.* Idolorum templa aperuit, & iis sacrificia offerri sivit, 353. XXXII. Eius Acta a Constantio rescissa, *ibid.*

Maiuma navale Gazæ superstitionibus infame ad Christianam religionem a Constantino convertitur, 326. LXXX. Tempore Juliani Apostatæ pristinis impietatibus insicitur, *ibid.* Sub Theodosio iterum liberatur, *ibid.* Haud procul a deserto Hilarionis situm, 356. XLIX.

Malchi monachi res gestæ sub Sabinianno Duce, 350. CXXV.

Malefici five magi lege Constantini iterum exagitati, 321. XVI. Item Constantii, 357. LXXXV.

Mamanti martyri a Gallo & Juliano templum erigitur, 345. VII.

Marathonius Episcopus Nicomedie creatus a Macedonio, 351. XLI.

Marcella Romana femina nobilis vitam monasticam auctore Athanasio sectatur, 340. VII.

Marcellini & Petri basilica a Constantino erecta, 324. CXV.

Marcellinus cum aliis in necem Constantis conspirat, 350. I.

Marcellinus Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmienensi, 357. VII.

Marcellinus schismaticus Luciferianus multorum mendaciorum confarcinator, 357. XXX.

Marcellus Episcopus Ancyrae, ejus causa in Concilio Jerosolymitano tractata, 335. LVII. In Concilio Constantinopolitano causam dicit, 336. XXIX. In Nicæno Concilio Ariatorum hostis fuit acerbissimus, *ibid.* Aterium sphisitam infensum habuit, 336. XXXII. Excusatur, 336. XXXIII. Falsa de eo historia, 336. XXXIV. Ab Athanasio excusatur, 336. XXXV. Agentibus Eusebianis a Constantino in exilium ablegatur, *ibid.* Eusebianos apud Julium Papam accusat, 340. II. Causa ejus Romæ a Julio Papa cognita, 341. L. Fidei suæ libellum eidem Julio offert, 341. LI. Romæ cum aliis exul Julium Papam rerum suarum certiore facit, 342. XLVII. Eiusdem causa in Concilio Sardicensi ventilata, 347. XX. Detectus postea hæreticus Sabellianus, haud levem maculam Sardicensi Concilio inussit, 347. LX. & seq. Ab Athanasio rejicitur, 347. XLII. Diu sub Catholico pallio latuit, 347. LXIII. Causa ejus, teste Epiphonio ambigua, *ibid.* Discipulorum ejus ad Episcopos in Diocæsarea exulantes epistola, 347. LXV. Post Sardicense Concilium male audit, 347. XLXVI. Ab Arianis in Pseudosynodo Sardicensi hæreticus habitus, 347. LXXXI. Quos errores ipsi imputarint, *ibid.* & seqq. Ab iis excommunicatur, 347. LXXXIV. 347. XCVIII.

Marcellus Episcopus in Campania missus ad Constantium in Gallias Legatus, 353. XVI.

Marcianus martyr Constantinopoli sub Macedonio, 351. XXXIX. Eius nomine Ecclesia ibidem erecta, *ibid.* Martyrii ejus locus miraculis clarus, 351. XI.

Marcianus Præfex Arianus quid Arimini contra Gaudentium, 359. LX.

Marcus Silvestro in Pontificatu succedit, 336. I. Eius nomine ad Athanasium litteræ ejus sint fidei, 336. LX. Quamdiu federit, & quando obierit, 336. LXIII. Res ab eo gestæ breviter recensitæ, 336. LXIV. Episcopo Ostiensi pallium contulit, 336. LXV. In coemeterio Balbinæ a se facto sepelitur, 336. LXVII. Eiusdem epitaphium, *ibid.*

Marcus Arethusus Episcopus epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. In Græcum vertit perfidiam Sirmianam, 357. XIII. Tertie Professionis Sirmienensis fuit auctor, 357. XXV.

Marchio Badenus martyr nostri temporis, 340. XIV.

Marchionissa Marchionis Badeni conjux ad fidem Catholicam feliciter conversa, *ibid.*

Mardonius Ethnicus primus Juliani Apostatæ magister, 337. LXVII. 345. IX.

Marcus Episcopus martyr in Perfide sub Sapore, 344. XVIII.

Marcotica Acta per Legatos Tyrios qualia, 335. XXXIII. & seq.

Mareotis provincia Ægypti, strenue se quondam Meletiano schismati opposuit, 328. II. Eiusdem Provincia Clerici scribunt ad Concilium Tyrium, 335. XXXI. Eorumdem libellus datus Præfæctis Ægypti, 335. XXXIII.

Mares Chalcedonenis Episcopus Arianus, 325. XL. Formulæ Nicænæ fidei subscribere noluit, 325. LXXXVI.

B. Mariæ Virginis basilica a Constantino in Gallias ædificata, 324. CXVI. In eaque raræ magnitudinis columnæ miraculose erectæ, *ibid.* Eidem civitas Constantinopolitana a dicto Constantino dedicata, 330. IV.

Marianus civis Romanus Constantinopoli insignis memoria, 330. XXVII. A Constantino Jerosolymam ad dedicationem templi curandam missus, 335. XLIII.

Marianus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.

Mar-

Martialis poeta abstinuit ab imitatione Sotadis, 325. LXXXII.
 Martinus Episcopus Turonensis ab Imperatore licet invito honoratur, 325. XXVIII. Monachismum in Gallias inexit, 328. XXII. Eius aetas & Baptismus, 351. XVII. Quando militiae adscriptus, & quando cessavit, 351. XVIII. Missionis eius causa, 351. XXII. Adhuc miles donativum resouit, 356. CXXIV. Sub Juliano in Gallias militans iustam petit missionem, *ibid.* Futuram victoriam praedicit, 356. CXXV. Fidei causa multa passus, 358. XX. Mansit in Monasterio Mediolanensi, *ibid.* & *seq.* 344. XIV.
 Martyres in Perside sub Sapore Rege, 343. X. & *seq.* 344. XIV.
 Martyres Hadrianopolitani sub Constantio, 348. III.
 Martyribus memorias Constantinus erigendas curavit, 326. LXXXII.
 Martyrum immensi cruciatus, ex Constantini edicto apparent, 324. LXXXVII.
 Martyrum reliquiae mirifice illustratae per Constantinum, 324. CXIV.
 Martyrum reliquias venditabant pseudomonachi, 328. XXXII.
 Martyrium appellatum templum Ierosolymitanum, 326. XXXV.
 Martyrium affectantes Donatistae sibi ipsi mortem inferbant, 331. XI.
 Martyrium falsum Donatistarum a Concilio Carthaginensi improbatum, 348. XLII.
 Martyrius Episcopus Arianus Legatus ad Constantem, qualis esset a Concilio Mediolanensi detegitur, 344. V.
 Martyrius Constantiopolis sub Macedonio martyrio afficitur, 351. XXXIX. Ibidem Ecclesia eius nomine erecta, 351. XL. Locus martyrii eius a spectris expurgatus, miraculis clarus, 351. XLII.
 Marulus Donatista occisus pro martyre a suis habitus, 348. XXXII.
 Massaliani haeretici ex Monachis orti, 328. XXXIII.
 Maternus Episcopus Mediolanensis idem cum Julio Firmico Materno, 337. LXXIV. 346. IV.
 Mathematici & omnes divinatores lege Constantii vetiti, 358. XXVIII.
 Matrimonium inter Christianos esse Sacramentum, 339. XX.
 Matrimonium inter Iudaeos & Christianos publico Constantii rescritto vetitum, 339. XXI.
 Maureandes Corepiscopus cum Clericis suis sub Sapore a Persis captivus abducitur, 344. XVIII.
 Mausoleum Helenae Romae a Constantino erectum, 326. LXIV.
 Maxido dux Circumcellionum in Africa, 348. XXVII.
 Maximinus Treverensis Episcopus Athanasium exulem honorifice excipit, 336. XXI. Athanasio Constantem Imp. alloquendi adfuit, 346. IV. Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI. Missus ad Constantium a Magnentio Legatus, 350. XXVIII.
 Maximi Taurinensis locus de Eusebio Vercellensi elucidatus, 355. XXI.
 Maximus Episcopus Ierosolymitanus Macario succedit, 331. XIII. A Paphnutio confessoris confessione Tyrio subducitur, 335. XXXVII. Concilio Antiocheno interesse detrahit, 341. VI. In adventu Athanasii Ierosolymis Concilium cogit, 350. XI. Semper favit Athanasio, 350. XIV.
 Maximus Episcopus Moguntinus Lucio ab Arianis in exilio strangulato sufficitur, 353. XXII.
 Maximus Episcopus Neapolitanus Catholicus ab Arianis dira passus, 350. LXI.
 Maximus Praefectus Urbis sub Constantio, 319. XXVIII.

Maximus Ephesus philosophus magister Juliani post Mardonium, 345. VIII. Eius praestigiae in templo Hecatis coram Juliano editae, 351. XI.
 Maximus Aegypti Praefectus, 354. XVII.
 Medicus Cardinalis Archiepiscopus Florentinus, qui postmodum ad Pontificatum assumptus Leo XI. Appellatus fuit, S. Agnetis basilicam colabantem restituit & exornavit, 324. CVIII.
 Medici habitu Episcopus Patriarcham Iudaeorum baptizat, 327. XIX.
 Mediolanum quomodo dicitur Metropolis Italiae, 355. XXV.
 Mediolanense Concilium Arianorum sub Constante, 344. V. 346. III.
 Mediolanense Concilium sub Constantio, in quo Valens & Ursacius sponte poenitentiam agentes reversi sunt ad Ecclesiam, 350. XVIII. Quando celebratum, 350. XX. Aliud sub eodem Constantio, 355. II. Qui & quot Episcopi ad illud convenerint, 355. III. Dicendum merito factio sceleratorum, 355. IV. Legati Apostolici ad illud accedere detrahit, 355. V. Eius ad Eusebium Vercellensem epistola, 355. VI. Ex ecclesia in Palatium transfertur, 355. X. Translationis eius causa, 355. XI. Eiusdem Acta, 355. XIII. & *seq.*
 Mediolanensis populus non recipit epistolam Constantii de fide, 355. X. Mira ejusdem populi constantia in fide catholica tunc laudatur, 355. XII.
 Mediolanensis Ecclesia vitae monasticae instituta suscepit, 328. XXI. A Novantibus Romanae praelata, 355. XXXV.
 Mediolanensium Episcoporum vera successio, 337. LXXIII. 346. IV. A Panvinio perperam texta, 337. LXIV.
 Meletius Lycopolis Episcopus, temeritas ejus in Nicæno Concilio repressa, 325. CXIX. Facinorosa ejus praesumptiones, 326. VII. Contra decreta Nicæna Arsenium Episcopum ordinat, *ibid.*
 Meletius in locum Eustathii subrogatus Episcopus Sebastenus, 359. CXIX.
 Meletiani Arianis junguntur, 325. CXX. Iterum ad schisma redeunt, 326. VII. Quando cum Arianis conspirare coeperint, 326. VIII. Conquesturi de Athanasio ad Constantinum properant, 326. XIV. In Athanasium calumnias struunt, 326. XV. Privilegiis Catholicae Ecclesiae clericis concessis a Constantino privantur, 326. XVI. Rursum in Athanasium insurgunt, 329. I. Eorumdem ad Imperatorem Constantinum Legatio, *ibid.* Cum Eusebianis iterum in Athanasium conspirant, *ibid.* & 331. I. Ischyram contra Athanasium fovent, *ibid.* Constantinus eos litteris suis detestatur, 333. II. & *seq.* Eorum partes in Concilio Tyrio, 335. X. & *seq.*
 Meletiani clerici descripti ab Alexandro, 325. CXXII.
 Meletiani Episcopi per errorem laudati ab Epiphania, *ibid.* & 326. IX. XII.
 Meletianum schisma, de eo quid in Nicæno Concilio statutum, 325. CXVIII.
 Memoriae Martyrum Constantiopolis a Constantino erectae, 330. XIX. Item alibi, 326. LXXXII.
 Mendacis & calumniis niti haereticis familiare est, 347. LXXIX.
 Mennas Martyr, ejus Ecclesia Constantiopolis erecta, 330. XIX.
 Menophantes Episcopus Ephesi Arianus, 325. XL. Qua occasione Nicænae fidei subscripsit, 325. XLVII. Pseudosynodo Sardicensi subscripsit, 347. CV.
 Mercatores tantum teneri ad solvendum Chrysfaryrum, 330. XXXVI.
 Mercatores diu ante Constantinum pendebant tri-

tributum Aurum negotiatorum dictum, *ibid.*
 Mercurialis Episcopus Liviensis quo anno obierit, 359. LX. Falsa de eo in Actis S. Gaudentii narrata, *ibid.*
 Meretrix accusat Athanasium in Conventu Tyrio, 335. XIV.
 Meretrix intromissa a Stephano Ariano Episcopo Antiocheno in cubiculum Legatorum, 348. VIII. & *seq.*
 Meretricibus tributum impositum, 330. XXXVI.
 Meropius Philosophus duos puerulos secum ad Indos ducit, 327. VIII.
 Metrodorus Philosophus peregrinatus ad Indos, *ibid.* Eius memoria ab Eupapio Ethnico historico suppressa, 327. I.
 Metropolis Aegypti, 325. CXXVII.
 Michaelis Archangeli templum, Constantiopolis a Constantino erectum, Michaelium appellatur, 330. XIX. & *seq.* Eiusdem apparitio, *ibid.* facta, *ibid.*
 Migdonus fluvius a Sapore impellitur in Nisibin obsessam, 338. XXI.
 Milites Constantinus Deum precari docuit, 327. XIV.
 Militum filii quoto aetatis anno militiae adscribendi, 351. XIX.
 Militum laurea Christi nomine insignita, 351. VII.
 Militari testamento plus caeteris Constantinus favorit, 334. X.
 Militiae vitandae causa quam a quibusdam excogitata, 320. XXI.
 Militiae desertores femineo habitu a Constantino induti, 337. XXVI.
 Miles Episcopus martyr in Perside sub Sapore, 344. XVIII. Eversa urbe cui praerat, Ierosolymam peregrinatur, 344. XIX.
 Miracula fidem Christianam confirmant, 328. XV.
 Miraculum editum in erectione basilicae Dei Genitricis Mariae, 324. CXVI. Aliud quo Valentinianus Imperator compulsus est assurgere S. Martino, 325. XVII. Aliud in baptizzazione Gregorii patris Gregorii Nazianzeni, 325. XXX. Alia Spiridonis Episcopi, 325. XXXVII. Aliud in erectione templi in monte Olivarum Ierosolymis, 326. XL. Aliud in S. Crucis inventione, 326. XLVI. Aliud de eisdem S. Crucis incremento, 326. L. Aliud de franco equi Constantini, 326. LIII. Aliud in edificatione primae Ecclesiae apud Iberos, 327. CXIV. Aliud de aqua a Josepho Iudaeo in nomine Jesu benedicta, praestigis Iudaeorum tollente, 327. XXVII. Alia in Ecclesia S. Michaelis Archangeli in suburbio Constantiopolitano patrata, 330. XXI. Aliud, quo Nisibis urbs ab hostibus obsessa defenditur, 338. XXI. Aliud quo eadem ab obsidione liberatur, 338. XXII. Aliud de mortuo resuscitato a Parthenio Episcopo Lampfaci, 337. XLI. Aliud de Ecclesia Dei, quae cum deseritur ab amicis erigitur ab adversariis, 357. XIX.
 Mocii martyris Ecclesia Constantiopolis a Constantino erecta, 330. XIX.
 Mocius Episcopus in Perside sub Sapore martyrio affectus, 344. XVIII.
 Molinae defensor insignis imperitiae sugillatur, 325. CXXXV.
 Monachi nomen unde, 340. IX. Nomen quidem novum, sed res ipsa vetus, *ibid.*
 Monachi nomen execrantes haeretici omnium pessimi, 340. X.
 Monachi ab Athanasio in Episcopos allekti, 328. XXIII.
 Monachi deviantes & apostatae plurimi facti haereticis, 328. XXXIII.
 Monachi Aegypti pro Athanasio solliciti, 356. XVII.

Monachi inobedientes quomodo coercendi, 347. XXXV.
 Monachis proficientibus nulli meliores, monachis deficientibus nulli deteriores, 328. XXXII.
 Monachismus. *Vide*, Monastica vita.
 Monachorum diversa genera, 328. XXVI.
 Monachorum genus deterrimum quod, *ibid.* 328. XXVI.
 Monasteria multa ab Antonio erecta, 328. XVII.
 Monasteria ab Ecclesia Romana primo intra Urbem, vel in suburbiis aedificari coepta, 328. XXI.
 Monasterium virginum S. Pachonii, 328. IV.
 Monasterium Mediolani in suburbiis erectum, 328. XXI.
 Monastica vita & institutio latissime sub Constantino propagata, 328. XVIII. Etiam a feminis suscepta, 328. XX. & *seq.* 340. VII. Ab Eusebio Vercellensi Episcopo primum Clericali juncta, 337. LXVII. & *seq.* A S. Martino in Gallias inventa, *ibid.* In Africam a S. Augustino, *ibid.* Romam vero & in Occidentem ab Athanasio, 340. VII. Ad Gothos demum ab Audaxo propagata, 341. XL. Quando etiam intra civitates inventa, 340. VIII. Episcopatu optime congruit, 328. XXIII.
 Monastici nominis primi adversarii Donatistae, 340. X.
 Monasticum nomen novum, res antiqua, 340. IX.
 Moniales in Ecclesia antiquitas, 328. XX. Earum admirandus profectus, *ibid.* Earumdem vitae institutum, 328. XXI.
 Mons Olivarum insigni ab Helena templo ornatur, 326. XXXIX. Miraculum in ejus structura quale acciderit, 326. XL.
 Monstra tam terrae quam maris saepe visa, 343. I.
 Montanus Palatinus fida Constantii epistola adversus Athanasium agit, 351. XXXIII. 354. XVII.
 Montes dicitur Donatistae, 321. IV. Unde id nomen aucupati, *ibid.*
 Mortis Confraternitas quando coepta, & quando restituta, 336. LXXVI.
 Mortua in Crucis inventione suscitata, 326. XLVII.
 Mortuis non obtrechandis, 326. LX.
 Mortuis sepeliendis Societas sive Collegium a Constantino institutum & privilegiis auctum, 336. LXXVI.
 Muliercula Accusatrix Eustathii quid passa, 340. XXV.
 Munificentia Constantini erga Ecclesias post Nicænum Concilium, 325. CXCLIII.
 Musonianus Comes & Hezychius Castrensis quo sine ab Arianis ad Concilium Sardicense invitati, 347. XIII.
 Musarum Heliconidum simulacra ludibrio a Constantino exposita, 326. LXVIII.
 Musonius professor Athenis sub Constantio, 354. XXV.
 Musonius Episcopus defunctus Nicæno Concilio subscripsisse dicitur, 325. CLXXXII.
 Musonius Episcopus quid in Concilio Ariminensi suggererit, 359. XLI.

N

Narcissus Episcopus ab Anapoli, epistola Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Nardinum oleum piscicum pro luminaribus Ecclesiae a Constantino oblatum, 324. LXV.
 Natalitia Sanctorum in Ecclesia exacte celebrari solita, 315. XXVII.
 Nectarius Episcopus Viennensis clarus sub Constantino, 337. XLVII.
 Negotiatores. *Vide*, Mercatores.

Neophasii ex Concilio Nicæni decreto non ordinandi, 325. CLV.
 Neocæsarea in Ponto, excepta Ecclesia, terræmotu subversa, 343. XVIII. Cunabula S. Basilii, 343. XIX.
 Neocæsariensis Ecclesia florentissima usque ad Basilii tempora, *ibid.*
 Nepotianus Tribunus a Constantino in Superiorem Phrygiam jam defectionem molientem cum copiis missus, 326. LXXXVII.
 Nepotianus, Constantini ex sorore nepos, Athanasium Romam venientem hospitio excipit, 340. V. Constante a Maxentio e vivis sublato, Romæ sibi Imperium arripit, 350. VIII. Ab Aniceto Præfecto occiditur, *ibid.*
 Nero expiationem a cæde matris frustra quaerit, 324. XXVI.
 Nestoriani falsas epistolas nomine Julii Papæ supponunt, 352. VI.
 Nestorius Episcopus Pseudosynodi Sardicensis epistolæ subscripsit, 347. CV.
 Nestorius Præfectus Augustalis in Ægypto, 342. XXV. 349. XXI.
 Nicæa Bithyniæ civitas delecta ad Synodum celebrandam, 325. XIV. Illuc Episcopi ex toto Orbe convocati, *ibid.* Mira quædam ex Concilio ibi celebrato est consecuta, 325. CLXXXV. Ibidem Ariani sub Constantio Concilium celebrandum decernunt, sed frustra, 358. VI. & seq.
 Nicææ Thraciæ Concilium convocatur a Constantio Imperatore, 359. XXVIII. Ejus blasphemiam ab Ariani, quasi Nicæna Bithyniæ fidei formula promulgata, *ibid.*
 Nicænum Concilium quando convocandum, unanimiter a Pontifice & Imperatore decernitur, 324. CXXVIII. Quorum persuasione a Constantino indictum, 324. CLXI. & seq. Quo anno fuerit celebratum, 325. I. IV. Etiam ex testimonio Attici, 325. VIII. Et quæ de causa, 325. II. XII. Triennio id perdurasse afferentes redarguuntur, 325. VI. & seq. Eodem anno & ceptum fuit & absolutum, 325. VII. Vulgata ejus inscriptio erroris arguitur, *ibid.* VIII. & seq. Non sub Julio sed sub Silvestro Papa celebratum, *ibid.* & seq. Ex quibus provinciis Episcopi ad illud convenierint, 325. XV. Et quot, 325. XVIII. Quique inter eos illustriores, 325. XIX. Concessum ejus præcesserunt disputationes aliquæ, primo cum Gentilibus philosophis, 325. XLV. Deinde cum Ario, 325. L. Ejus confessus quomodo se habuerit, 325. LII. LVI. Quomodo Imperatoris ad dictum Concilium ingressus, 325. LIII. Omnium in eo de fide suffragia Constantinus voluit esse libera, *ibid.* In eodem Eustathius Antiochenus, brevi admodum ad Imperatorem habita Oratione, hymnum Deo canit, 325. LIV. Constantinus ibidem postea ad Patres orationem habuit, 325. LIX. Acta ejusdem Concilii deperdita, alia supposita, collecta alia ex fragmentis magis vera, 325. LXI. Actorum eorumdem ordo, *ibid.* Aristi ibi lecta primo loco blasphemiam, & Eusebii Nicomediensis litteræ recitata, 325. LXIII. & seq. Alexandrinæ Synodi ibidem Acta producta, 325. LXV. Quid in eo Concilio Constantinus, 325. XLI. In gratiam Constantini eidem Ariani subscribunt, 325. LXXII. LXXVI. Cur idem Concilium Spiritus sancti Divinitatem non pluribus statuerit, 325. LXXIV. & seq. Arium & Arianos pernitentes recipit, 325. LXIX. Quid de Paschatis tempore definiert, 325. CII. Decretum de Paschate quomodo conceperit, *ibid.* & CV. Paschalis Cycli calculum Alexandro Episcopo Alexandrino conficiendum committit, 325. CX. De die Dominicæ celebrando quid statuerit, 325. CXV. Meletianum schismâ componit, 325. CXVI. Ejus ad Ægyptios

litteræ, 325. CXVII. Eiusdem deisdem decretum, *ibid.* Quid de Meletio ipso statuerit, 325. CXVIII. De Paschatis celebratione quid decreverit, 325. CXX. Sextus ejus canon Meletianorum occasione statutus, 325. CXXXIII. Eiusdem canonis lectio & interpretatio, *ibid.* & seq. Romanæ Ecclesiæ primatum agnoscit, *ibid.* Quid de Hierosolymitana Ecclesia statuerit, 325. CXXXVIII. Quid de Novatianis decreverit, 325. CXLII. Quid de Paulianis & Cataphrygis, 325. CXLIV. Lapsos tempore persecutionis quomodo receperit, 325. CXLV. Eiusdem Canones aliquot adversus delinquentes statuti, *ibid.* De se castrantibus quid statuerit, 325. CXLVI. Clericos cum feminis habitare prohibet, 325. CXLIX. Clericorum cælibatum firmat, non destruit, 325. CL. Clericos feneratorum coercet, 325. CLIII. Ne Diaconi Presbyteris Eucharistiam administrarent interdicit, *ibid.* Diaconorum quorundam factum reprimit, *ibid.* Translationes Clericorum in diversas sedes inhibet, 325. CLIV. Neophytos non ordinandos decernit, 325. CLV. De Episcoporum ordinatione quid statuerit, 325. CLVI. Ne excommunicatus ab uno, ab altero Episcopo recipiatur vetat, *ibid.* Provincialia Concilia ex ejus decreto quotannis bis celebranda, *ibid.* Canon ejus de Libris hagiographis, 325. CLVIII. Alius de Bigamis non ordinandis, 325. CLIX. Item alius de Appellatione ad Romanum Pontificem, 325. CLX. Alius item de Provocatione a minori Synodo ad majorem, 325. CLXI. Nec non alius de conficienda Formata, 325. CLXII. Eiusdem Canonis declaratio, 325. CLXIII. Ejus ad Silvestrum Papam litteræ, 325. CLXXI. Hymnum Glorificationis recepit & auxit, 325. CLXXXIII. & seq. In eo mysteria quædam in numero & nominibus Patrum observata, 325. CLXXXI. Etiam a duobus defunctis Episcopis subscriptum dicitur, 325. CLXXXII. Eiusdem finis & præconia, 325. CLXXXIII. Nicææ civitati quid præstitit, 325. CLXXXV. Ex aliis Provincialibus Conciliis toto Orbe vulgatum, 325. CXCII. A Silvestro Papa confirmatum, 325. CLXXII. CXCIX. Item a Julio Papa, 325. LXXVIII. Antiochiæ expulditur, 341. XVIII.
 Nicæna fidei formula ab Oso scripta, 325. LXXIII. Et in Concilio Sardicensi nihil additum, 347. XLIV. Damnatio ejus in posteriori Concilio Ariminensi ab Ariani acclamata, 359. XLIII.
 Nicænorum Canonum differentia, 325. CXLV. Eorumdem numerus, 325. CLVII. CLXXX.
 Nicænum Symbolum ex epistola Athanasii ad Jovianum Imp. ab Authore descriptum, 325. LXXIII. Quando ceptum cani in Ecclesia, 325. CLXXXVIII.
 Nicephorus de tempore quo duravit Nicænum Concilium, arguitur, 325. VI. Et de eodem Concilio sub Julio celebrato, 325. X. Etiam de Gregorio Episcopo Armeniæ, quem Nicæna Synodo interfuisse asserit, 325. XXVII. Denique in rebus de Theophilo recensitis, 354. XII.
 Nicolaus Episcopus Myræ Concilio Nicæno interfuit, 325. XXXVI. Innocens liberat, 326. LXXXVIII. Per visum Constantino apparet, 326. XCIII. Itemque Ablatio, *ibid.* Innocens Constantino, & muneribus donatur, 326. XCIV. Eiusdem obitus & effigies qualis, 326. XCV. Ex obitus ejus unguentum scaturit, *ibid.* Eius occasione quid a Constantino sancitum, 326. XCIX.
 Nicomedia horrendo terræmotu concutitur, 358. II. Ibidem Cecropius Episcopus opprimitur, 358. IV. Et terræmotum hunc imminere prædixerat Arfacius, 358. V.

NI.

Nicomediensis Ecclesia sumptuosissime a Constantino erecta, 326. LXV. Eadem fulmine tacta quando conflagravit, 331. V.
 Nicomediensis Synodus a Constantio indicta, divinitus impeditur, 358. I.
 Nilus fluxus, turpibus sacris abolitis, uberior redditus, 326. LXXVII.
 Nisibis a Rege Persarum obfessa, 338. XX. Ab ejus Episcopo Jacobo miraculose defenditur, 358. XXI. Eiusdem Jacobi patrocinio, hostibus in fugam actis, ab obsidione liberatur, 338. XXII.
 Nobilissimatus dignitas, quæ, 336. XXVII.
 Noconius Episcopus a Troade epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Noctis simulacrum velum obtendens quid innuat, 337. XIX.
 Noe dolabra Constantinopoli aservata, 330. XV.
 Nomen Dei a Judeis in Gazophylacio aservatum putatur, 327. XXXII.
 Nomina clericorum Meletianorum cur Alexander Episcopus Alexandrinus, describi voluerit, 325. CXXII.
 Nomina Episcoporum qui epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscriperunt, 347. CV. Aliorum, qui in condemnationem Athanasii, 355. XXII.
 Nominis Jesu Josephus adhuc Judæus operatur miracula, 327. XXXI.
 Nonnius Episcopus a Laudocia epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Novatiani quomodo recepti in Nicæno Concilio, 325. CXLIII. Constantini rescripto exigitati, 326. XVII. A Constantino numerati potius inter schismaticos, quam inter hæreticos, 326. XIX. Non tantum schismatici, sed & hæretici fuerunt, *ibid.* A Novatiano Historico laudati, 326. XXIV. Dire a Macedonio obfidem Confubstantialis vexati, 351. XLII.
 Novatianorum causa in Concilio Nicæno tractata, 325. CXLII.
 Novennalis Cycli quis auctor, 325. CXIII.
 Novitas vocum quæ caret culpa, haudquaquam vitanda, 359. LXXXIII.
 Numerus Aureus Paschalis diei quotannis celebrandi facilis index, 325. CXIII.
 Numerus Episcoporum Nicæni Concilii, 325. XVIII.
 Numerus Nicænorum canonum, 325. CLVII. 325. CLXXX.
 Numerus litterarum in Formatis postarum, 325. CLXIII.
 Numismata Constantii cum Labaro Cruce & Christi nomine insignito, 353. III. Eiusdem aliud cum dracone Cruce transfixo, 325. CCVI. Aliud ejusdem in cælum relati, 337. XVIII. Eiusdem alia Deum precantis effigiem exprimentia, 325. CCVI. Eiusdem aliud cum Daphne, 351. IV. Crispi Caesaris cum imagine Salvatoris, 324. XV. Elucidatur & defenditur, 324. XIV. Decentii, Christi nomine insignito, 350. III. S. Helenæ ad superos relata, 326. II. Magnentii, Christi nomen præferens, 350. II. Aliud ejusdem, ubi draco pede calcatus habetur expressus, 325. CCVI.
 Numismata grandiora ab usualibus nummis distincta, in quem usum ab Imperatoribus cussa, 353. IV.
 Nummi usuales aurei cum imagine Constantini cujus ponderis essent, 330. XL.
 Nuptiæ Constantii Caesaris cum Eusebia, 336. XXIII.

O

O Littera in duas partes ab Audianis in quem usum divisa, 341. XLIII.
 Oasis Ægypti pars Catholicorum exilio celebris, 356. XLVI.

Ann. Ecl. Tom. II.

Obeliscus omnium maximus, Thebis a Constantino, si supervivisset, Constantinopolim transferendus, 330. VIII. Jussu Constantii Alexandria Romam delatus, in Circo Maximo erigitur, 357. LXXXIV. A Sixto Papa V. in Lateranum translatus Christi gloria consecratur, *ibid.*
 Oblatio Constantii Imperatoris a Liberio non recepta, sed ejecta, 355. XLIV.
 Oblationes ad Ecclesiarum ornatum & Dei cultum augendum olim etiam usitatæ, 329. I.
 Occidens monastica instituta auctore Athanasio accipit, 340. VI.
 Occidentalis Ecclesia dira persecutione post Concilium Mediolanense vexata, 355. XXXVI.
 Oecumenicum Concilium quodnam dicendum, 347. VII.
 Olivarum mons Hierosolymis Ecclesia ab Helena exornatus, 326. XXXIX. In Ecclesiæ ejus structura quid miri acciderit, *ibid.* & seq.
 Olympius Ænarum Episcopus post Concilium Sardicense ab Ariani in exilium missus, 348. III.
 Olympius Comes ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmienti, 357. VII.
 Olympius Episcopus Doliceus epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
 Olympii duo Episcopi in condemnationem Athanasii subscriperunt, 355. XXII.
 Onager facinus de intronata meretrice ad cubiculum Legatorum ex Concilio Sardicensi a Constantio ad Antiochenos missorum fatetur, 348. XI.
 Optati Milevitani Commentarii locus decurtatus restitutus, 348. XLIV.
 Optatus Patricius occisus, 337. LIII.
 Oraculum Sibyllæ Erythrææ de Ario, 329. XV. Aliud Apollinis de Christianis, recitatum a Constantino, 324. LXXXV. Dire persecutionis causa, *ibid.*
 Oratio Constantini ad Senatam in basilica Ulpia, 324. LXXXVII. Alia ejusdem in Synodo Nicæna, 325. L. Eiusdem alia funebris, ab eo sub vitæ finem recitata, 337. V. Eusebii in Vicennialibus Constantini dicti, 325. CLXXXVII. Eustathii habita in Nicæno Concilio, 325. LV.
 Orbis Catholicus quomodo se tempore Ariminensis Concilii Ariani esse ingemuerit, 359. XLV.
 Ordinari qui prohibeantur Episcopi, 325. CLV.
 Ordinatio Episcoporum qualiter faciendâ, 325. CLVI.
 Ordinationes a propriis Episcopi neglectas, viciniores Episcopi supplere tenentur, 347. LIV.
 Origenes cur non in Nicæno Concilio damnatus, 325. LXXXIV. Illud secum sentire Ariani falso jactitant, 344. XIII.
 Origenistæ hæretici ex monachis orti, 328. XXXIII.
 Orientales destruunt Sirmianam blasphemiam, 357. XXIII. & seq. Quid ad eos Hilarius scripserit, 358. XVIII.
 Orientalis Ecclesiæ post Concilium Constantinopolitanum immensa persecutio, 359. CXII. 360. I.
 Osius Episcopus Cordubensis in Ægypto generale Concilium celebrat, 329. XXII. Cur in unaquaque Synodo principem semper locum tenuerit, 329. XXV. Baptistini Constantini auctor putatur, 324. XXVII. Ad Orientales ob discordias Paschatis causa obortas mittitur Legatus, 324. CLXI. Nicæno Concilio Silvestri Papæ loco præfuit, 325. XX. Fidei formulam in eodem Concilio concepit, 325. LXXII. Munus ejus in Concilio Sardicensi fuit, singulorum rogare sententias, 347. X. 347. LI. & seq. Ariani in Concilio Sardicensi quid promiserit, 347. XVII. A Constantio tentatur,

Titt

tur,

tur, 355. LXI. Ad suam Ecclesiam remittitur, 355. LXII. Litteris Constantii Imperatoris iterum tentatur, 355. LXIII. Quid ad eum rescripserit, 355. LXIV. Defendit Athanasium, 355. LXV. Iterum a Constantio accersitur, 355. LXVIII. Invitus ad Concilium Sirmiense perductus, 357. II. Ejus & Potami nomine blasphemia Sirmiensis vulgata, 357. XIV. VI coactus contra Athanasium subscripsit, *ibid.* Ejus lapsus nullum affert Ecclesiae praesudicium, 357. XVI. Lapsus ejus a Sanctis Patribus lugetur, 357. XVII. Quem finem fortitus sit, 357. XXIX. & *seq.* Resipuit, poenitentique facti decepsit, 357. XXXI. Obitus ejus quando contigerit, 357. XXXIV. & *seq.*

Oscena Ecclesia florens sub Constantino, 325. CCXXII.

Ostiensis Episcopus ei pallium a Marco Papa collatum, 336. LXV.

Otho Imperator lanceam Constantini Imperatoris a patre Henrico accepit, 325. CCVII.

Oxyrinchus Civitas, cives ejus Arianos detestantur, 336. LV.

P

Pachomius, monasterium ejus sanctus Athanasius invisit, 328. III. Ejusdem vivendi modus Romam a dicto Athanasio illatus, 340. VII.

Palæstini qui contra Athanasium subscriperant, palinodiam recantant, 350. XI.

Palatini lege Constantini cohibiti, 325. CCIII.

Palatium pro Ecclesia habent Arianis, 355. X.

Palatium Constantini quibus picturis ornatum, 325. CCVII.

Palladium Troja Constantinopolim a Constantio translatum, 330. XV.

Palladius Magister Palatii sub Constantio, 350. XXIX. Athanasio litteras securitatis a Constantio detulit, 354. XVIII.

Pallia dicta omnia operimenta sacra eademque Crucibus ornari solita, 336. LXVI.

Pallium Episcopale ornamentum a Romano Pontifice dari solitum, 336. LXV.

Pallium Athanasii, symbolum Catholicæ fidei, 343. VIII.

Pamphilus Presbyter Cæsariensis, bibliotheca ejus nullam jacturam passa, 330. XXIV.

Pan idolum a Constantino sublaturum, 326. LXXII.

Pancratius Episcopus a Pernafo epistolæ pseudosynodi Sardicenses subscripsit, 347. CV.

Pancratius presbyter Romanus a Liberio ad Constantium Legatus, 354. I. Nolens subscribere contra Athanasium in Concilio Mediolanensi, in exilium mittitur, 355. XVII.

Panegyricum carmen artificiosissimum ad Constantinum Imp. scribens Porphyrius Poeta, ab exilio revocatur, 325. LXXXIX.

Panis a Domino multiplicati reliquæ Constantinopoli aservatæ, 330. XV.

Pantagathus Episcopus a Gallia epistolæ Pseudosynodi Sardicenses subscripsit, 347. CV.

Panvinus item de successione Episcoporum Mediolanensium erroris arguitur, 337. LXXIII.

Papas Episcopus martyr in Perfide sub Sapore, 344. XVIII.

Papia lex de decimatione a Constantino abrogata, 320. VI. Quoties & a quibus decurtata, 320. X.

Papia lex fiscale rete, 320. XIV.

Paphnutii plures, & diversæ fidei, 325. XXIV.

Paphnutius alter Thebaidis superioris Episcopus strenue se Ario opponit, 325. XXIII. Nicæno cuidam canoni quomodo obtulerit, 325. CXLIX. In Concilio Tyrio pro Athanasio pugnat, 355. XXIII. Apprehensa manu Ma-

ximi Episcopi Jerosolymitani e confesso Tyrio discedit, 335. XXXVII.

Paphnutius confessor Meletianorum ad Constantinum Legatus, 326. IX. Qualis fuerit, 326. XI.

Parricidii expiatio apud Gentiles nulla, 324. XVII. & *seq.* 324. XXV.

Pars dextera minus digna sinistra est habita in confesso Synodali, 325. LVIII. Et quare, *ibid.*

Parthenius Episcopus Lampfaci vir insignis quando claruerit, 337. XXXVIII. Idolorum templo diruit, & Ecclesiam ædificat, 337. XL. Mortuum ad vitam revocat, 337. XLI.

Paschalis temporis Aureus numerus facillimus index, 325. CXIII.

Paschatis diversimode celebrari soliti causa Ecclesia Asiatica disensionibus agitata, 324. CLX. Qui populi a communi ritu discreparint, 324. CLXI.

Paschatis temporis quæstio in Nicæno Concilio agitata, 325. CII. & *seq.*

Paschatis decreto dies & Consules apposti, 325. CIII.

Paschatis tempus unum omnibus a dicto Concilio præfixum, 325. CVI. Idem Concilio Antiocheno stabilitum, 341. XXXVII.

Paschatis cyclus ex decreto Nicæni Concilii institutus, 325. CX. Ejus sciendi cura Alexandro Episcopo Alexandrino demandata, *ibid.*

Paschatis calculus omnibus communicandus ab Alexandrino Episcopo quotannis Romano Pontifici mitti solitus, *ibid.*

Paschatis temporis Episcopi Alexandrini quamdiu fuerint promulgatores, 325. CXI.

Paschatis Synaxes & Pentecostes frequentissimæ, 350. XXXII.

Pascentius Comes Arianus quid cum sancto Augustino, 357. XLVIII.

Paterius Ægypti sub Constantino Præfectus, 319. XXI.

Patherius Rhetor insignis sub Constantino claruit, 337. XLVIII.

Patriarcha sublimior apud Judæos magistratus, 327. XVIII.

Patriarcha Judæorum Hellel sub Constantino, *ibid.* A Tiberiadis urbis Episcopo medicum se simulante baptizatur, 327. XVI.

Patricii dignitas a Constantino excogitata, 337. LIII.

Patrophilus Episcopus Scythopolitanus Arianus, 325. XL. Custos fuit Eusebii confessoris exulis, 356. XC. Ejusdem in Eusebium crudelitas, 356. XCIV.

Paulianorum causa in Concilio Nicæno tractata, 325. CXLIV.

Paulinus Philogonito in Episcopatu Antiocheno sufficitur, 319. XXVII. Quando obierit, & quis ei successerit, 324. CXLIV. Ejusdem versus de translatione, SS. Andreæ & Timothei per Constantinum facta, 336. LXXIII.

Paulinus Episcopus Tiburis litteras Ursacii & Valentis ad Julium Papam Athanasio transmittit, 350. XX.

Paulinus Episcopus Treverensis ex Conciliabulo Arelateni in exilium missus, 353. XXII. Quando & ubi vitam finierit, 359. CXXXIII. Anniversaria memoria ab Ecclesia celebratur, *ibid.*

Paulus Apostolus una cum B. Petro Constantino apparet, 324. XXXII. Ejus basilica Romæ a Constantino erecta, 324. LVI. Donis item & redditibus aucta, *ibid.*

Paulus Apostolus a dextris, Petrus vero a sinistris in sacris Diplomatis efformari soliti, 325. LVIII.

Paulus Episcopus Constantinopolitanus creatus calumniis Eusebianorum impetitur, 340. XV. In

In exilium pellitur, 340. XVII. Ejusdem. exilium sæpe mutatum, 340. XIX. Quando Romam confugerit, *ibid.* A populo Constantinopolitano sedi suæ restituitur, 341. XLV. Iterum ab Arianis expellitur, *ibid.* Romam confugit ad Julium Papam, 342. XLVII. Quando ad Constantem Imperatorem venerit, 342. XLVIII. Ejus peregrinationes, *ibid.* Ad Concilium Sardicense accedere prohibetur, 347. L. In Pseudosynodo Sardicensi diversorum criminum reus ab Arianis agitur, 347. LXXXIX. Per Constantem Imperatorem restituitur, 348. XII. Iterum sub Constantio sede pellitur, 351. XXXVI. Exul a Philippo Præfide strangulatur, 351. XLVII. Ejus exilia ab Athanasio recensita, *ibid.*

Paulus Episcopus Larandis Arianus, 325. XL. Paulus ex Monacho Episcopus, 328. XXIII.

Paulus Episcopus Neocæsareæ Euphratefiæ confessor insignis sub Licinio quæ passus fuerit, 325. XXV.

Paulus primus cremita moritur, 343. I. Ejus Vita a Sancto Hieronymo scripta, ab hereticis recentioribus revocata in dubium, defenditur, 343. II. Moriens fidem Catholicam egregie testatam reddidit, 343. VI.

Paulus Episcopus Tyri Arsenium fugientem & Tyrii latentem detegit, 332. IV.

Paulus & Joannes aulici Constantiæ filii Constantini, 330. LII.

Paulus & Macarius a Constante Imp. ad Africanam Ecclesiam Donatarum schismate divivam Catholicæ uniendam missi Legati, 348. XVIII. Hisdem Donatistæ invidiam quomodo concitarint, 348. XXX. & *seq.*

Paulus Episcopus martyr in Perfide sub Sapore, 344. XVIII.

Paulus Episcopus epistolæ Pseudosynodi Sardicenses subscripsit, 347. CV.

Paulus Episcopus in condemnationum Athanasii subscripsit, 355. XXII.

Pauperes a Constantino magnopere sublevati, 322. II.

Pax Ecclesiæ Africanæ sub Constante reddita, 348. XLIV.

Peccantium felicitas, summa infelicitas, 353. X. Peccatorum expiatio apud Platonicos qualis, 324. XXIV.

Peccatorum confessio apud Audanos quæ fuerit, 341. XLIII. & *seq.*

Pegasus cum Acindyno in Perfide sub Sapore martyrio coronatur, 344. XXI.

Pergamus prædices amicus S. Antonii, 358. XXIII.

Peregrinatio Jerosolymam frequens, 324. LXIV.

Perfæ Christiani commendantur a Constantino, 325. CCX.

Perfæ Mesopotamiam invadunt sub Constantio, 338. XIX. Christianos infedantur, 345. XI. Solem colunt, 345. XII. Romanorum propugnacula & munitiones sub Constantio expugnant, 359. CXXXIV. Virginibus Christianis parant, *ibid.*

Perfarum Ecclesiæ Saporis Regi a Constantino commendatur, 325. CCIX. & *seq.*

Perfarum Ecclesiæ subiecta Antiochenæ, 344. XXIII.

Perfarum Episcopus Joannes Nicæno Concilio interfuit, 325. CCIX.

Perfarum exercitus a culicibus vincitur & fugatur, 338. XXII.

Perfarum persecutio adversus Christianos sub Constantino nulla, 336. LIX. & *seq.*

Perfarum persecutionis annus secundus, 344. XIV.

Perfarum Rex Legatos cum donis amicitia signis ad Constantinum misit, 325. CCVIII. & *seq.*

Perfarum Rex Legatos pacem rogaturos ad Constantinum misit, 336. LXVIII.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Perficam expeditionem Constantinus parat, & quo successu, *ibid.*

Persecutio & correctio longe inter se diversa, 348. XXXIII.

Persecutio Alexandrinæ Ecclesiæ sub Gregorio & Philagrio, 342. I. & *seq.* Ejusdem novissima sub Constantio, 356. II. Acrisius favit, 356. XVIII. & *seq.* Arianorum cæteris crudelior, 355. LXXXIX. Eorundem in Palæstina dirissima, 356. XCIX. Eorundem alia post Concilium Constantinopolitanum admodum dira, 359. CXII. & *seq.* Constantii post Conciliabulum Mediolanense, 355. XXIX. Recrudescit savius, 355. LIX. Ejus acerbitas, 355. LXXXIX. & *seq.* Gentilium persecutione deterior, 357. LIX. Sub Constantino qua occasione renovata, 323. I. Macedonii adversus Catholicos Constantinopoli, 351. XXXIX. Saporis Regis Perfarum adversus Christianos quando excitata, 343. XIII. & *seq.* 344. XIV. & *seq.*

Petri & Marcellini basilica via Lavicana a Constantino erecta, 324. CXV.

Petronia familia ad Christum conversa, 322. I.

Petrus Apostolus ejus basilica Romæ a Constantino erecta, 324. LXII. Qualis ea fuerit, 324. LXIII. Quæ eidem dona a dicto Constantino collata, 324. LXIV. Nomen ejus in Formata cur apponi solitum, 325. CLXIX. Ejus nomine tres Sedes Patriarchales institutæ, e quibus Romana primatum tenet, 325. CXXXIX.

Petrus & Paulus Constantino apparent, 324. XXXII. Quomodo a dicto Constantino dii crediti, 324. XXXIX. Eorundem imagines Constantino demonstratæ, 324. XL.

Petri & Pauli atque Christi imagines simul pingi solitæ, *ibid.* In sacris diplomatibus quomodo effigiatæ, 325. LVIII.

Petrus Clencherus auctor disputationis de Symbolo Athanasii, 340. XIV.

Petrus Episcopus in Ægypto fallum adversus Athanasium testimonium dicit, 336. IX.

Petrus Morinus vir disertus, 319. VI.

Petrus presbyter Alexandrinus Legatus Athanasii ad Episcopos, communicatorias Athanasii litteras iis subscribendas deferens, 350. XXVI.

Petrus Valvomeres raptor virginum capite plexus, 349. XXVIII.

Phædo philosophus in Nicæno Concilio victus; Christianus efficitur, 325. XLVII.

Phæno locus metallorum, ad quem damnati sunt Confessores Alexandrini, 356. XXXVIII.

Philagrius Ægypti Præfectus favet Eusebianis, 335. XXVII. Immania scelera ab eo in Alexandrinos Catholicos perpetrata, 335. XXVIII. & 342. VIII. Qualis fuerit, 342. VIII. In Constantinopolitanæ Ecclesiæ Catholicos favit, 348. II. In Cappadocia persecutionem promovet, 351. XLVII.

Philippis in Thracia convenientes Ariani Conciliabulum celebrant, illudque Sardicense Concilium appellant, 347. LXVIII.

Philippus Præfex Pauli Episcopi Constantinopole necator divinam expertus est vindictam, 351. XLVIII.

Philosonius Episcopus Antiochenus quando obierit, & quamdiu sederit, 319. XXVII. Inter Sanctos relatius anniversaria memoria ab Ecclesia collitur, *ibid.*

Philon Episcopus fidei causa exul a S. Hilario ne invistitur, 356. XLVIII. Exilii ejus locus, 356. LII.

Philosophi Gentiles Christianæ religioni adversari ad Nicænum Concilium convenere, 325. XLV.

Philosophi Gentiles cum Antonio disputant, ab eoque egregie superantur, 328. IX.

T t t t 2 Phi

- Philosophico pallio & nomine magi se ornant, 358. XXIX.
- Philosophus Nicæni Concilii Episcopus Iudibrio habens a Spiridione confutatur, atque ad religionem Christianam adducitur, 325. XLVI.
- Philosophus Alexandro Episcopo Constantinopolitano insultans, ab eodem mutus redditur, 325. XLIX.
- Philostorgius Arianus, 354. XIV. Qualia ejus scripta, 354. XVI.
- Philoxenus a Julio Papa in Orientem legatus, 340. III. Quando Romam reversus, 341. LV. Ab eodem Julio ad Concilium Sardicense Legatus mittitur, 347. X. 347. XXIII.
- Philomenus tyrannus temporis Constantiniani, 320. IV.
- Photiniani hæretici didi Homuncionistæ, 357. VIII.
- Photinus Sirmienfis Episcopus hæresiarca detectus, 342. XLIX. Idem Scoticus dicitur, *ibid.* In Concilio Sardicensi damnatur, 342. XLIX. Ejus blasphemia, 347. XLVIII. Hæresis ejus Arianorum Sirmienfis Concilii colligenda fuit prætextus, 357. II. Ejus scripta, 357. VI. Jam Sardicæ damnatus, a Constantio rursus audiri petit, *ibid.* In conventu Sirmienfi victus iterum & damnatus, 357. VIII. Cur ab Hilario sæpe nominatus sit Ebion, *ibid.*
- Photii enormis error de celebrato Nicæno Concilio sub Silvestro & Julio, 325. XI. Hunc excusare conatur Jacobus Davy Episcopus Ebroicensis, *ibid.*
- Photius dolose negabat extare apud Græcos canones Concilii Sardicensis, 347. LIX.
- Phrygium, idem quod pallium, cur sic dictum, 336. LXV.
- Pictura, *vide*, Imago.
- Pietate læsa, omne regnandi consilium inane redditur, 321. XXI.
- Pinnis presbyteri Meletiani litteræ de latebris & fugi Arsenii, 332. II.
- Pison Episcopus a Troada, & Pison Episcopus a Vanis, epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripserunt, 347. CV.
- Pistus Episcopus Atheniensis Nicæno Concilio interfuit, 325. XXXV.
- Pistus Arianus Romam missus, 339. XIV. A Julio Papa rejicitur, *ibid.*
- Placoton forum Constantinopoli Palladio Troja adveho ornatur, 330. XV.
- Plato cædis expiationem qualem docuerit, 324. XXIV.
- Pœmen Abbas ab Athanasio Alexandriam vocatus, 343. IX.
- Pœnitentia apud Audianos diversa ab Ecclesiastica disciplina, 341. XXXIX.
- Polemoniacus pontus a Constantino in Helenopontum mutatus, 326. LVIII.
- Polychronii præsumptuosa de Ecclesia Jerosolymitana sententia, 325. CXLIX.
- Pons super Danubium a Constantino erectus, 330. XXXVIII.
- Pontifex Romanus omnium Conciliorum decreta ut valida sint, confirmare solet, 341. VI. Ex ejus communicatione quis nomen Catholicum adipiscitur, 321. III. & *seq.* Judicium ejus semper expectandum, 342. XXIX. Ad eum appellare potest quilibet Episcopus, qui se iniuste ab aliis damnatum putet, 347. LII. Ab Arianis excommunicatur, 347. LXX.
- Pontificum Romanorum legitima successio, 321. IV.
- Pontus Polemoniacus a Constantino in Helenopontum mutatus, 326. LVIII.
- Porphyrius a Constant. exilio multatur, librique ejus igni adjudicantur, 325. LXXXVII.
- Tempore Nicæni Concilii adhuc superstes, *ibid.* Palinodiam recitans ab exilio solvitur, 325. LXXXVIII. Quamdiu vixerit, & ubi mortem obierit, 325. LXXXIX. Cur Libanius sophista eum senem Tyrum appellavit, *ibid.*
- Porphyrianos vocandos esse Arianos, Constantinus publico edicto decrevit, 325. LXXXIV. & *seq.*
- Potamii & Osi Episcoporum nomine edita formula Sirmienfis blasphemata, 357. XIII.
- Potamius longe diversus a Potamone confessor, inde martyre, *ibid.*
- Potamon Episcopus in Aegypto confessione clarus, in Maximini persecutione oculo privatur, 325. XXII. In Conciliabulo Tyrio magna libertate in Eusebio Cæsariensem invenitur, 335. VII. Contestationi adversus Eusebianos subscribit, 335. XXIII. & *seq.* In exilio sub Gregorio & Philagrio Præfide Martyrii certamen consummat, 325. XXII. 342. XXII.
- Potamon apostata a S. Hilario dicitur Potamius, divina vindicta perit, 359. LXIII.
- Præfidi Prætorio quatuor a Constantino instituti, 330. XXIX.
- Præfectorum avaritiam Constantinus lege fœcitate coercet, 331. XIV.
- Præfidi judicium irritare solebant Episcopi, 326. LXXXVI.
- Preces a Constantino militibus præscriptæ, 321. XIV.
- Presbyter quidam Arianus quomodo familiaris Constantiæ Augustæ innotuerit, 327. II. Ab eadem jam mortem obiturâ Constantino commendatur, *ibid.* Tabularum Constantinianorum ab ipso Constantino decernitur, 337. VIII. Creditus hic Acacius Lascus, 337. IX. Aulicos corrumpit, 337. LXIV.
- Presbyteri post Episcopos stant in Synodo Rom. 324. CCXXV. Alias coram Episcopis federe soliti, 324. CCXXVI.
- Principes ex vitis aulicorum sæpe infamantur, 325. CGIII. Hæreticis & schismaticis periculose parant, 334. II. & *seq.* Qui super Episcopos sibi potestatem arrogant, Antichristi typum gerunt, 355. XV.
- Priscus diaconus Romanus a Silvestro ordinatus, 324. CXXIX.
- Priscus magus Juliano Apostatæ charus, 351. X.
- Privilegia Clericis a Constantino in gratiam S. Spiridionis concessa, 338. XVI.
- Privilegia de immunitate Clericorum, & alia a Constantio collata & confirmata, 357. LXVIII.
- Privilegia Gentilium Sacerdotum in Sacerdotes Christianæ religionis translata, 324. LXVIII.
- Privilegia professoribus bonarum artium indulta a Constantino, 330. XXV.
- Proæresius Episcopus a Sinopa epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Rhetor insignis, summis honoribus a Constantio affectus, 354. XXV.
- Probianus unus ex Constantiniani Imp. satellitibus Constantinopoli in templo sancti Michaelis Archangeli miraculose sanatur, 330. XXII.
- Probus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Proculus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Prodigia Constantino de novæ civitatis loco eligendo deliberanti ostensa, 324. CXLI.
- Professores Athenienses quanto studio sibi olim discipulos allicere quaerierint, 354. XXVIII. & *seq.*
- Protasius Episcopus Mediolanensis cui successerit, & quando federit, 337. LXIX. 346. IV. Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI.
- Proterius Episcopus Alexandrinus quantum Romanæ Ecclesiæ detulerit, 325. CXI.
- Protogenes Episcopus Sardicensis Nicæno Concilio interfuit, 325. XXXV. 347. XLIV. In Conciliabulo Sardicensi ab Arianis abdicatur, 347. LXX.
- Provincia nominata, ex quibus Episcopi Nicæam convenere, 325. XV.
- Provincia Romani Imperii inter filios Constantiniani divisa, 337. LI.
- Pseudomartyres Donatistæ unde orti, 331. XI.
- Pseudomonachi a S. Augustino descripti, 328. XXXI.
- Publius Opatianus Porphyrius Poeta Panegyricum cæcitate artificiosissimum ad Constantinum scribens ab exilio revocatur, 325. LXXXIX. & *seq.* *vide*, Porphyrius.
- Puices & alii martyres in Perside sub Sapore, 343. XVII.

- Prætorio adversus Licinii tyrannidem, 324. IV. Aliud ejusdem ad Menandrum de operibus publicis citius consummandis, 324. CIV. Ejusdem aliud ad Felicem de Architectis comparandis, *ibid.* Aliud ejusdem adversus hæreticos & schismaticos, 326. XVI. Ejusdem aliud ad Bassum adversus Novatianos, *ibid.* Aliud ejusdem ad Magdalianum, quo sacrificia idolis offerri vetuit, 326. LXXVI. Ejusdem aliud ad Valentinum pro Clericis adversus schismaticos Donatistas, 330. LVI. Aliud ejusdem de erigenda Ecclesia Ichyræ, 335. XL. Constantis ad Catullinum de servandis templis extra Urbem positus, 346. X.
- Rhetoricus Episcopus Augustodunensis quando floruerit, & ejus scripta, 337. XLVII.
- Rhodanus Episcopus Tolosanus ex Conciliabulo Arelatensi vel Byterrensi in exilium missus, 353. XXII. 356. XC. Exul obiit, 359. CXXIII.
- Rosilus Popiliensis Episcopus Catholicæ fidei propugnator insignis, 359. LX.
- Roma, ibidem Donatistæ Episcopum habere fatagunt, 321. III. & *seq.* Publica ejusdem post Constantinianum Baptismum hilaritas, 324. LXXXII. Egregia ejus monumenta videre neglexit Ammonius, 340. V. Adventu Athanasii illustrata, 340. VI. & *seq.* Frequenter ibidem Concilia celebrata, 342. XXXIV. Eo hæresiarchæ palinodiam recantaturi jam olim abire soliti, 350. XXXIII. Confiscatum ibidem inter Catholicos & hæreticos, cum ibi esset Constantius Imperator, 356. CXIV. & *seq.* Roma non Constantinopolis, Urbis nomine ab Eusebio significata, 325. LXII.
- Roma vetus longe amplior & augustior nova Roma Constantinopolis, 330. XII. Earumdem comparatio, *ibid.*
- Roma nova Constantinopolis. *vide*, Constantinopolis.
- Romana, filia Calpurnii Urbis Præfidi, a S. Silvestro baptizata, virginitatem coluit, 335. LVIII. Reliquiæ ejus Tuderti asservantur, ibidemque dies ejus anniversaria solemniter celebratur, *ibid.* & *seq.*
- Romana Ecclesia non a Constantino, sed a Christo in Petro accepit principatum, 324. CXX. Calculum Paschatis Alexandrinus Episcopus docuit, 325. CXI. Primatus ejus assertus in Nicæno Concilio, 325. CXXIV. & *seq.* Item a Gelasio Papa in Concilio Romano, 325. CXXIX. Ejusdem Episcopus ex antiquo canone omnes Episcopos sub se habet, 325. CXXVIII. Privilegia eidem a Christo non ab hominibus collata, 325. CXXXI. & *seq.* Eandem Alexandriæ & Antiochenæ exæquatam calumniose ex Nicæno canone dixerunt Novatores, 325. CXXX. CXXXV. Cur usa tantum Symbolo Apostolorum, 325. CLXXXIX. Vitæ monasticæ instituta ab Athanasio allata amplexatur, 328. XXI. 340. VII. Judicium ejus expectandum, 342. XXX. Ceteris omnibus Ecclesiis eminet, 342. XLVII. Novam confessionem Arianam respuit, 344. IV. Totius Romani Imperii est metropolis, 355. XXIII. Vexatione Liberii terrore concussa, 355. XLV. Eam Arianus post Liberii exilium sunt reveriti, 355. XLV. Iterum post reditum Liberii persecutione vexata, 357. LVII. Ejus gubernationem divina providentia administrari ostenditur, 357. LXIV.
- Romana femina Consulares monasticam arripuit disciplinam auctore Athanasio, 340. VII.
- Romana matrona pro Liberio Papa apud Constantium Romæ agentem intercedunt, 356. CXII. & *seq.*
- Romana sedes a nulla alia judicatur, 324. CXXXI.
- Romani, eorumdem ad Constantinum jam ad Christum interfuit, 325. XXXV. 347. XLIV. In Conciliabulo Sardicensi ab Arianis abdicatur, 347. LXX.
- Provincia nominata, ex quibus Episcopi Nicæam convenere, 325. XV.
- Provincia Romani Imperii inter filios Constantiniani divisa, 337. LI.
- Pseudomartyres Donatistæ unde orti, 331. XI.
- Pseudomonachi a S. Augustino descripti, 328. XXXI.
- Publius Opatianus Porphyrius Poeta Panegyricum cæcitate artificiosissimum ad Constantinum scribens ab exilio revocatur, 325. LXXXIX. & *seq.* *vide*, Porphyrius.
- Puices & alii martyres in Perside sub Sapore, 343. XVII.

Q

- Quadragesima martyres Alexandriæ ab Arianis crudeliter cæsi, 356. XLVI. LII.
- Quæstarii Clericatus a Constantino lata lege prohibiti, 320. XIX.
- Quatuor viri confessores Alexandriæ ab Arianis dira passi, 356. XXXIX.
- Quercus Mambre templo a Constantino illustrata, 326. LXVI.
- Querelarum libelli Constantino ab Arianis in Concilio Nicæno oblatis, 325. XII. Ab eodem cremantur, 325. XLII.
- Quinquennialia Crispi & Constantini Cæsarium, Romæ celebrata, 320. I.
- Quinquennialia Constantii, quibus Constantinopolis civitas dicata est, 330. I.
- Quintianus Episcopus Gaza ab Arianis in locum Afclepeæ creatus, 347. XX.
- Quintianus Episcopus a Taxe epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.
- Quintillus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.
- Quirius Episcopus a Marcotea epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV. Item Quirius Episcopus a Philadelphia, *ibid.*

R

- Raptores virginum quibus poenis a Constantino affecti, 320. XXIII.
- Ravennates Episcopi Agapitus, & Severus, 337. LXIX. Eorum legitima successio, *ibid.*
- Regnandi ratio cum pietatis jactura damnosa, 321. XXV. & *seq.*
- Religio Christiana ad diversas gentes sub Constantino dimanat, 325. CXXII. 326. XXV. Qua occasione ad Barbaros propagata, 327. XVI. Eam liberam vult Constantinus, non coactam, 324. LXXXII.
- Religione læsa, omne regnandi consilium inane redditur, 321. XXI.
- Reliquiæ Martyrum a Constantino mirifice illustratæ, 324. CXIV.
- Reliquiæ varia Constantinopoli in basi columnæ porphyriticæ a Constantino asservatæ, 330. XV.
- Remoth Monachorum genus deterrimum, 328. XXVI.
- Rescriptum Constantini ad Verinum adversus famosorum libellorum auctores, 359. XXX.
- Ejusdem aliud ad Leontium contra ambientes magistratum, *ibid.* Aliud ejusdem pro cælibatu, 320. VI. Ejusdem aliud ad Bassum adversus maleficos, 321. XVI. Aliud ejusdem de consulendis Aruspibus ad Maximum, 321. XIX. Ejusdem aliud ad Menandrum pro sublevandis pauperibus fame pressis, 322. II. Aliud ejusdem ad Elpidium pro securitate Christianorum a Gentilibus vexatorum, 323. I. Ejusdem aliud ad Constantium Præfectum

Christum conversum acclamationes, 324. LXXX. A tributo Scythis periti solito a Constantino liberati, 330. XLIX. Eorumdem lucus in funere Constantini, 337. XXII.

Romani Senatores, complures Constantinum Constantinopolim secuti, 330. V. Eorumdem nomina, 330. XXVII.

Romanum Concilium aliud post Baptismum Constantini, sub eodem Silvestro celebratum, 324. CXXIV. In eo sedent Episcopi, a quorum tergo stant presbyteri, 324. CXXVI. Ejus canones, 324. CXXXIX. Eiusdem Acta secunda, 324. CXXX. Aliud post Nicænum sub eodem Silvestro, 325. CXCIX. Appendix ei per errorem addita, 325. CCI. Aliud sub Julio habitum, 337. LXVII. Quando id coactum, *ibid.* Quique ei interfuerint, 337. LXIX. Aliud sub eodem Julio in causa Athanasii convocatum, 340. I. 341. XLVI. Aliud sub dicto Julio celebratum, 342. XXIX.

Romanus Clerus Liberium ob communicationem cum Arianis detestatur, 338. I.

Romanum Imperium a Constantino filiis divisum, 336. XXV. 337. LII. 339. XXI.

Romanorum Pontificum vera successio, 321. V. Romanus Pontifex Conciliorum decreta, ut rata sunt, sua auctoritate confirmat, 325. CXCIV. 341. VI. Ad eum legitime appellare cuilibet damnato Episcopo licet, 325. CLVIII, 347. LIII. In damnatione Episcoporum ejus semper expectanda sententia, 336. XXXVI. 342. XXX. Eius communicationem suffurari conatur Ariani, 339. XIII. Antonomastice Episcopus nuncupatur, 349. VI. Ipsius est hæresiarchas penitentes, palinodiamque recantantes, Ecclesiam reconciliare, 350. XIII.

Romanus Pontifex & ejus Legatus tempore Concilii Ariminensis inconcussi permanere, 359. XLVI.

Romas Episcopus in Perfide sub Sapore martyrio affectus, 344. XVII.

Rotamus, alias Rhodanus, Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.

Ruffinus de perperam facta versione & interpretatione Nicæni canonis sexti redarguitur, 325. CXXXIV. Jure a sancto Hieronymo imperitiæ fuggillatus, *ibid.* Error ejus de tempore obitus Arian, 327. VII. Alius ejusdem de latebris Athanasii in cisterna, 335. XXXVIII. 356. LXXXI. Temporis ordinem diversimode invertens a Socrate reprehenditur, 338. II. De rebus Gregorii Nazianzeni & Basilii erroris arguitur, 354. XXXIX. Item de tempore exilii S. Hilarii, 355. XXVIII. Necnon de tempore persecutionis Liberii, 359. XXXVIII.

Ruffinus alius munere Catholicus dictus, 350. XXIX.

Ruffinus Episcopus Catholicus martyr sub Constantio, 359. LXIII.

Rufus Episcopus Carthaginensis Cæciliano successit, 337. LXIX.

Rupitani dicti Donatistæ, 321. VIII.

S

Sabelli hæresis in Concilio Alexandrino sub Legato Orio iterum damnata, 319. XXIV.

Sabinianus Episcopus a Chatimera epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Sabinianus sive Sabinus Dux exercitus Constantii in Mesopotamia, 359. CXXIV.

Sabinus Heracleensis Episcopus Macedonianus calumniam convincitur, imperitos tantum & rudes Episcopos Nicæno Concilio interfuisse asserens, 325. XXXIX. Multorum mendaciorum arguitur, 326. II. Librum scripsit de Synodis, 342. XXXII. Erroris sæpe argui-

tur, *ibid.* Eiusdem mendacium refellitur, 344. III.

Sabinus Episcopus martyrio in Perfide sub Sapore coronatus, 344. XVIII. Item, Sabores Episcopus, *ibid.*

Sacerdotes quanto honore habiti a Constantino, 325. XLIII. Eorum peccata non pro palanda, *ibid.* Quanto honore digni, 325. XLIV.

Sacerdotes Gentilium magno semper in honore & auctoritate habiti, 325. CXCIV. & seq.

Sacra nocturna lege Constantii vetita, 353. XXXII.

Sacrificia Constantini edicto prohibita, 326. LXXVI. Lege Honorii penitus sublata, 326. LXXXVII. Item Constantii, capitali in delinquentes poena statuta, 346. XI. Similiter Constantii, 356. I.

Sacrificia Ægyptiorum turpia a Constantino omnino abolita, 326. LXXXVII.

Sacrilegi divinitus puniti sceleris poenas luunt, 356. XXXV.

Sadoth Episcopus martyr sub Sapore, 344. XXI.

Salianus Prætor pro firmitate Concilii Sardicensis a Constante missus Antiochiam ad Constantium Legatus, 348. VII. 348. XIV. Dictus idem fuit Sallea, 348. XIV.

Salvatoris imago argentea in Baptisterio Constantini, 324. LVI.

Sanctorum natalitia in Ecclesia celebrari solita, 319. XXVI.

Sanguis humanus lepram curat, 324. XXXVI.

Sapores Rex Persarum ad Constantinum Legatos & munera misit, cum eodemque foedus in, 325. CXXIX. Mesopotamiam bellum infert, Nisibinque obsidet, 338. XIX. Visione quadam territus, & a culicibus victus, obsidionem Nisibis turpiter deserit, 338. XXII. Adversus Constantium bella movet, 340. XLIV. Christianos persequi aggreditur, 343. X.

Sarabaitæ Monachi qui & quales, 328. XXXI.

Sardica Thraciæ civitas a Sardi Minoris Asiæ civitate diversa, 347. III.

Sardicense Concilium a Julio Papa procuratum & indictum, 346. V. Quando celebrari ceptum, 347. I. Quot ad illud Episcopi convenierint, 347. III. Oecumenicum fuisse ostenditur, 347. VII. Episcopi sanctitate celebres, qui illi interfuerunt, recensiti, 347. XI. In eo Comitibus sipati comparent Ariani, 347. XIII. Quid ibi actum sit, *ibid.* & seq. Eius epistola ad Julium Papam, 347. XXIII. Appendix ejus commentitia, 347. XLIV. Eiusdem fida tabula fidei ab Arianis circumlata, 347. XLV. Nihil in fide innovavit, *ibid.* Eiusdem canones, 347. XLVII. Photinum damnavit, 347. XLVIII. Latinum a Latinis editum, Græcum a Græcis, 347. LVI. Duplex ejus naufragium, 347. LX. Excusatur, 347. LXV. & seq.

Sardicense Concilium duplex ab Arianis confusum, 347. LXVII.

Sardicense Conciliabulum ab Arianis habitum, 347. LXVIII. Eius Acta, *ibid.* Nova fidei regula ab Arianis edita nomine Concilii Sardicensis, 347. LXXXI. Probatur ab Hilario, 347. LXXXV. Epistola Synodalis ab Arianis scripta nomine Concilii Sardicensis, 347. LXXXVII.

Sardicense Concilium legitimum ab Augustino ignoratum, 347. LXXXIX. Deperditum in Africa, 347. CV.

Sardicense Concilium Oecumenicum nihil minus habuit a Nicæno, 347. CVII. Eius canon citatus a Zosimo & Bonifacio nomine Nicæni, 347. CVIII.

Sardis Minoris Asiæ civitas a Sardica Thraciæ civitate diversa, 347. II.

Sarmatæ tumultuantes sæpius a Constantino compressi,

preffi, 319. II. IV. Iterum a Constantio victi, 358. XXV.

Saromata a Constantino subacti, 319. II.

Saufes Monachi cenobitæ dicti, 328. XXVI.

Satisfactio in Pœnitentia necessaria, 341. XLIV.

Saturninus Episcopus Arelatensis cum Arianis communicat, 353. XVII. Eo agente S. Hilarius in exilium ejicitur, 356. CV. Eius communicationem omnes Episcopi Galliarum Hilarii causa averfantur, 356. CVI. & seq.

Saturninus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.

Satyros ac Faunos reperiri asseritur, 343. IV. & seq.

Schisma in Ægypto per Meletium constatum, in Concilio Nicæno compositum, 325. CXVI.

Schismatici quomodo coercedi, 341. XXXV.

Schismatici & hæretici Ethnicis semper deteriores inventi, 324. CXXI. 337. XI.

Schismatici qui dicendi, quive hæretici, exsententia sanctorum Patrum, 326. XVIII. Iis magno periculo Principes indulgent, 334. III.

Scholæ litterarum celebriores in Oriente sub Constantio, 354. XXV.

Scholæ scientiarum a Constantino erectæ Constantinopoli, 330. XXV.

Sciniphes exercitum Regis Persarum Nisibin obsidentem fugat, 338. XXII.

Scripta antiqua, licet mendosa, magni sunt facienda, 350. XXXVI.

Scripturæ divinæ vocula una haud immutanda, licet barbara videri possit, 325. XLVIII.

Scripturæ divinæ librorum catalogus in Concilio Nicæno scriptus, 325. CLVIII.

Scithæ a Constantino superati, 319. II. Ab eodem sub tributum redacti, 330. XLIX.

Sebastianus persecutor Alexandriæ, 342. XIX.

Sebastianus Manichæus Dux in Ægypto contra Catholicos, 356. XLI.

Secretarium dictus locus secretæ audientiae, 331. XV.

Secundus Episcopus Pentapolitanus persecutor fuit scelestissimus, 356. XLV.

Secundus Episcopus Ptolemaidis Nicæno Concilio subscribere noluit, 325. LXXXVI.

Securis usibus in delinquentes sub Constantino, 326. CXCVIII.

Sedes prima a nomine judicatur, 324. CXXXI.

Sedes Evangelii vice Christi sedentis in medio Synodalis concessus poni solita, 325. LIX.

Sedes tres Patriarchales S. Petri nomine institutæ, e quibus Romana primum tenet, 325. CXXXIX.

Sedem Episcopalem Alexandriæ Ecclesie frangens dat poenas, 356. XXXV.

Sedes Episcopatus non facile mutandæ, 340. XVIII.

Sedium Episcopatum mutationes jam olim ex canone Apostolico prohibitæ, 324. CXLV. CLVI. Item in Nicæno Concilio vetitæ, 324. CLVI. Necnon in Concilio Sardicensi, 347. LII. Quando licitæ, 324. CLVI.

Seleucense Concilium indictum, 358. X. Eius Acta, 359. LXV. Quando celebratum, 359. LXVII. Eiusdem Acta ex S. Hilario, 359. LXXXI.

Semiariani cum Arianis Jerosolymis digladiantur, 351. XXVII. Qui fuerint, *ibid.* Ancyra in Galatia convenientes, Arianorum Sirmiana acta condemnant, 357. XXI. & seq. Eorum Episcopi qui essent, & quam fidei regulam seclarentur, 358. XV. & seq. Quomodo vix sint Catholici, licet essent hæretici, *ibid.* His favit Hilarius adversus Arianos, 358. XVII. Quo id consilio fecerit, *ibid.* In Concilio Seleucensi adversus Arianos digladiantur, 350. LXXI. Excommunicant Arianos, 356. LXXX. Iusto Dei judi-

cio ab Arianis damnati, 359. CI. In pejus lapsi, Spiritus Sancti Divinitatem negant, 359. CXX.

Senatoribus tributum Follis a Constantino impostum, 330. XLII.

Senatus populisque Romanus de Aruspicina sublata tumultuatur, 321. XXIII. Constantinum sacra Gentilium palam detestantem contumeliis exagitat, 324. CXXXVIII.

Senex Tyrius dictus Porphyrius, 325. LXXXIX.

Sententia in Athanasium a Conventu Tyrio prolata, 335. XXXVI.

Sententias capitis latas a Præsidibus, solebant Episcopi irritare, 326. LXXXIX.

Sepulcra Gentilium demolientes lege cohibiti, 340. XLV. 349. XXVII.

Sepulcra Imperatorum & Episcoporum in atriis basilicarum collocari solita, 337. XXI.

Sepulcrum Domini inventum ab Helena, 326. XLVII. In eoque cruces tres & tabella tituli, *ibid.* & seq.

Serapammon Episcopus in Ægypto exul, 342. XXII.

Serapidis templum cubito Nili mensura spoliatur, 326. LXXXVIII.

Serapion ex Monacho Episcopus Thmæos fama celebris, 328. XXIII. Unus ex Legatis ab Athanasio ad Constantium missis, 354. XX. Athanasium de oborta adversus Spiritum sanctum hæresi confulit, 356. XLIV. Ab Antonio moriente melote donatur, 358. XXII.

Seras Ætianos, a Concilio Constantinopolitano ut impius damnatur, 359. XCV.

Sermonum de Vita S. Eusebii Vercellensis, Auctor incertus, 355. XXIV.

Serpens scier olim Romæ colebatur, 324. XCIX. *Vide supra*, Draco.

Servatio, alias Servatius Episcopus Tungrensis, Concilio Colonienfi interfuit, 346. IV. Item Sardicensi, *ibid.* 347. X. Cum Maximino ad Constantium a Magnentio mittitur Legatus, 350. XXVIII. Spectatæ fidei in Concilio Ariminensi, 359. XXXVIII. Et ipse tandem lapsus, formulæ Ariminensi posteriori subscripsit, 359. XXXIX.

Sessiones plures Concilii Seleucensis, 350. LXX.

Severiani hæretici ex Monachis orti, 328. XXXIII.

Severi textus insigniter depravatus, 351. XXI.

Ejusdem de tempore exilii, S. Hilarii error, 355. XXVIII. 356. CV. Locus ejusdem de Rhodanio Tolofano restituitur, 356. CIX.

Severus Episcopus a Cabula epistolæ Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

Severus Episcopus Ravennas Agapito successit, 337. LXIX. Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI.

Silvanus Episcopus Gothus, Audianus, 341. XLII.

Silvanus Tarsensis Acacianos in Concilio Seleucensi varie urget, 359. XC.

Silvester Comes dux militum in Africa, 348. XXIX.

Silvester presbyter ordinatus a Marcellino Papa Ohum Legatum in Orientem mittit, 319. XXXIV. Latebræ ejus quando & qua occasione obortæ, 323. II. 324. XXXIV. Acta ejus perantiquitus cognita haud reiicienda, 324. XXXI. A Constantino Imp. e Socrate in Urbem vocatur, 324. XXXV. Petri & Pauli imagines Constantino ostendit, 324. XL. Draconem occlusum expugnat, 324. XCVII. Hinc imago ejus cum Dracone vindto pingi solita, 324. CII. Romæ Synodum convocat, 324. CXXXIV. Titulum erigit, *ibid.* Fuga ejus causa plures, 324. CXXXIX. & seq. Primus fuit auctor Constantino celebrandi Nicæni Concilii, 324. CLXII. A Nicæno Concilio litteras accipit, 325. CLI. Eius ad dictum Concilium litteræ cur habeantur commentitiæ, *ibid.* Nicæ-

canum Concilium confirmat, 325. CLXXII. Eius rogationes ad Patres Romani Concilii post Nicænum celebrati, 325. CXCIX. Quando obierit, & quamdiu federit, 335. LVIII. Quot ordinationes habuerit, *ibid.* Ecclesias sacris imaginibus ornavit, *ibid.* Præclara ejusdem præconia, 325. LIX.

Simeon Seleuciæ & Ctesiphontis urbis Archiepiscopus a Magis apud Saporem Persarum. Regem accusatur, 343. XI. Insigne ejus certamen, 343. XII. Et martyrium, 343. XVI.

Similitudinem confidentes negant aequalitatem, 358. XIX.

Simplicitas in dicendo Catholicis amica, 344. XI.

Simplicius Episcopus Augustodunensis Concilio Sardicensi interfuit, 347. XI.

Simulacra deorum a Constantino derisioni exposita, 326. LIX. Item Musarum Heliconidum, 326. LXVIII.

Simulacra Castoris & Pollucis Constantinopoli a Constantino posita, 330. V.

Simulacra idolorum Constantinopolim a dicto Constantino transfata, contemptui exposita, ibidemque tanquam trophæa Christianæ victoriæ erecta, 330. VI.

Simulacrum Helenæ ad lucum Daphnes positum, 326. LVIII.

Simulacrum Panis sublaturum a Constantino, 326. LXXII.

Simulacrum equestre Constantini Constantinopoli, 330. VIII. Columnæ porphyreticæ impositum, 330. XV.

Sinistra pars dextera dignior est habita in Synodali confesio, 325. LVIII. Eius ratio redditur, *ibid.* Exemplis comprobatur, *ibid.*

Sirmiæ professio Arimini ab Ariano lecta, 339. VII.

Sirmiense Concilium quo anno & qua occasione celebratum, & quid in eo actum, 357. I. & *seq.*

Sirmiensis prima fidei professio, 357. IX. Secunda, 357. XI. Tertia, 357. XX. Quando edita, 357. XXIV. Eius auctor fuit Marcus Arethuse Episcopus, 357. XXV. Secundæ formulæ blasphemia aboletur, 357. XXIV.

Sixtus Senensis Eusebii Pamphili defensor redarguitur, 340. XLI.

Societas, sive collegium, Mortis nuncupata a Constantino instituta, & privilegiis aucta, 336. LXXVI.

Socrates de Paphnutio confessore & Nicæno Concilio erroris arguitur, 325. CL. Item de tempore coitionis Meletianorum cum Ariano, 326. VIII. Nec non de sepultura Helenæ ex Eusebii verbis male acceptis, 326. LXII. Similiter de Ario restitutione, 327. VI. & *seq.* Iterum de nominatione Macedonii facta a Paulo, 340. XVI. Item de exilio Eustathii Antiocheni, 340. XXIX. Male Eusebium Cæsareæ Palæstinæ Episcopum excusat, 340. XXXVII. De Græcis Litteris in Urbe ignoratis erroris convincitur, 344. III. Item de tempore persecutionis Liberii Papæ, 359. XLVI. Error ejusdem de Gregorii Episcopi Alexandrini depositione, 342. XXXV. Eiusdem alius de litteris Julii Papæ, 342. XLVII. Alius ejusdem de adventu Pauli ad Concilium Sardicense, 347. L. Eiusdem alius de Maximo Episcopo Jerosolymitano, *ibid.* Alius de tempore exilii Paulini Episcopi Treverensis, 355. XXVIII. Item de tempore ultimi Athanasii exilii, *ibid.* Demum de tempore Concilii Ariminensis, *ibid.*

Sodomiticum scelus Constantii lege repressum, 342. L.

Solidi pondus quanti æstimationis esset, 330. XXXIX. Omnes unius ponderis esse solere, *ibid.*

Solidi septuaginta libram auri conficiunt, 330. XL. Viginti libræ aris unius solidi continent pretium, *ibid.* Libra una argenti quinque solidorum est pretium, *ibid.*

Solis cultus apud Persas, 343. XII.

Sopater Ethnicus philosophus, Baptismatis Constantini assertor, 324. XIX. Qualis fuerit, 324. XXIII. Et quantus in aula Constantini, *ibid.* & 326. XCVIII. Infidiis Ablavii occiditur, 324. XXIII. & 326. XCVIII.

Sotades poeta infamis, cujus & qualis fuerit, 325. LXXX. Eum turpiter imitatus Arius, Sotades Ægyptius appellatur, *ibid.* Eundem ut nimis effeminatum vitat Martialis, 325. LXXXII.

Sotadici versus quales, 325. LXXX.

Softhenium dicta Ecclesia S. Michaelis Archangeli prope Constantinopolim a Constantino erecta, 330. XXII.

Sozomenus corrigitur de nece Crispi, quam negat, 324. VII. Dum alios impudens arguit, hallucinatur, 324. XX. De Nicæno Concilio sub Julio celebrato erroris arguitur, 325. X. Item dum Eusebio Pamphili tribuit quod erat Eustathii, 325. LIV. Necnon de Paphnutio confessore, & Nicæno Concilio, 325. CXLIX. Similiter de electione Athanasii, 326. II. Novatiana hæresi infectus Novatianorum laudes deprædicat, 326. XXIV. Eiusdem de restitutione Arii errores, 227. VII. Error ejusdem de amplitudine civitatis Constantinopolitanæ, 330. XIII. Eiusdem alius de tempore adventus Athanasii ad Concilium Tyrium, 335. VI. Alius ejusdem de tempore exilii Eustathii Episcopi Antiocheni, 340. XXIX. Errores ejusdem de Eusebio Eufeseno, 341. IX. De Gregorii Episcopi Alexandrini depositione iterum erroris convincitur, 342. XXXV. Item de adventu Pauli ad Concilium Sardicense, 347. L. Similiter de rebus Athanasii a se scriptis, 354. XXI. Denique de latebris Athanasii, & ministerio virginis, 356. LXXXV. Necnon de apparitione sanctæ Crucis tempore Constantii facta, 353. XXX. Item de tempore Synodi Ariminensis, 355. XXVIII.

Spadones sub Constantio dominantur, iidemque Ariani, 337. LXIV.

Spiridion Episcopus Trimitantis in Cypro, Nicæno Concilio interfuit, 325. XXXVII. Eius miracula, 325. XXXVIII. In Nicæno Concilio Gentilem philosophum convincit & Christianum reddit, 325. XLXIII. Paternarum traditionum observantissimus, Triphyllium unicam tantummodo voculam mutantem redarguit, *ibid.* Constantium Imperatorem curat, 338. X. Eius cognoscendi desiderio tenetur Constantius, 330. XII. In Regia male excipitur, 338. XIII. Eiusdem cum Constantio congressus, 338. XV. Omnium laudibus celebratur, 338. XVI.

Spiritus sanctum a Patre Filioque procedere, in Athanasii Symbolo expressum, 340. XII.

Spiritus sancti Divinitatem impugnans hæresis oborta post Nicænum Concilium ab Ariano potius, quam Ario, 325. LI. Eiusdem Divinitas satis declarata in Concilio Nicæno, 325. LXIV. Divinitas ejusdem a Semiarianis impugnatur, 359. CXX.

Sportæ septem, quibus fragmenta septem panum ab Apostolis sunt assertata, Constantinopoli columnæ porphyreticæ ineluse, 330. XV.

Stephanus Episcopus Antiochenus Ariano, 340. XXXI. Pseudosynodo Sardicensi subscripsit, 347. CV. In Legatos Sardicensis Synodi calumniam struit, 348. V. & *seq.* Deponitur, 348. XI.

Stephanus Magister in Ægypto sub Constantio, 350. XXIX.

Str-

Stratophilus, alias Patrophilus, Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.

Studium litterarum Constantinopoli a Constantino erectum, 330. XXV.

Suburbanum, & Suburbicarium, inter se discrepant, 325. CXXXV.

Suburbicariæ provinciæ quæ, 325. CXXXIX. Suburbicarium, & Urbicarium, idem sunt, *ibid.* Substantia & Consubstantialitas inter se differunt, 347. LXXIV.

Substantiæ nomen proprium divinitatis, 325. LXV. & *seq.* Ethnicis id etiam de Christianis testantibus, 325. LXIX. Ariani cur veriti non fuerint illud profiteri, Consubstantialis vero horruerint, 344. IV. A Semiarianis adversus blasphemias Sirmienses restituitur, 357. XXII. Illud expressisse, satis ad fidem Catholicam insinuandam, absque usu verbi Consubstantialis, 357. XLV. & *seq.* Ambiguum esse ostenditur, 358. XIX. In Concilio Ariminensi posteriori rejectum, 359. XLI. Ab Ariano penitus sublaturum, 359. LXXXVI.

Successio Episcoporum Constantinopolitarum, 340. XV.

Suida error de ætate Porphyrii, 325. LXXXIX.

Symbolum Antiochenum a Cassiano recitatum a Catholicis editum, 341. XXVI.

Symbolum Apostolorum semper in usu Ecclesiæ Romanæ, 325. CLXXXIX.

Symbolum Athanasii Romæ conscriptum, 340. XI. Diu in archivis delituit, 340. XII. In lucem productum, pluribus linguis, a diversis Christianis recitatur, *ibid.* Treveris scriptum esse negatur, 340. XIII. & *seq.*

Symbolum Nicænum quando & a quo scriptum, 325. LXXXIII. Quando in Ecclesia cani coeptum, 325. CLXXXVIII.

Symmachi exprobratio in Constantem ob vetita sacrificia, & templa claudi iusta, 346. XI.

Synaxes acta aliquando ob necessitatem in Ecclesiis nondum consecratis, 350. XXXII.

Syucilius & Gaudentius magistri tabellariorum sub Constantino, 319. XXI. 327. I.

Synedus Episcopus in condemnationem Athanasii subscripsit, 355. XXII.

Synodica Epistola Concilii Alexandrini pro Athanasio, 339. IV. & *seq.* Concilii Antiocheni, 341. XXXIII. Concilii Jerosolymitani ad Dionysium Comitem, 335. XXIV. Nicæni Concilii ad Silvestrum Papam, 325. CLXXI. Synodi Sardicensis ad Julium Papam, 347. XXXIII. Eadem ex bibliotheca Petri Pithœi castigatior, 347. XXIV. Alia ejusdem ad Ægyptios, 347. XXXI. Eiusdem alia ad omnes Christi fideles, 347. XXXVII.

Synodica Patrum Concilii Ariminensis textus corruptus restitutus, 324. LIII. & *seq.*

Synodus. Vide Concilium.

Synodus major an cognoscere valeat res iudicatas in Synodo minori, 325. CLXI.

Synopsis divinæ Scripturæ ab Athanasio quando scripta, 342. XLI.

Syrianus Dux persecutor Alexandriæ, 341. XIX. Quid in Athanasium, 354. XVII. Orthodoxos dire persequitur, 356. II. Eius perfidia, 356. IX.

Syrus diaconus a Vercellensibus, &c. ad Eusebium confessorem Legatus, 356. XCII.

Syminius Episcopus a Perge epistola Pseudosynodi Sardicensis subscripsit, 347. CV.

T

Tabella tituli Crucis in antro sepulcri inventa, 326. XLVIII.

Tabellionum Magistri sub Constantino qui, 319. XXI. & 327. I.

Ann. Eccl. Tom. IV.

Tabula draconem Cruce transfossum exhibens, Constantino mandante picta, & ante Palatii vestibulum affixa, 325. CCVI.

Tabulæ imaginis Constantini Deum deprecantis, 325. CCVII.

Tabulam quandam fidei Sardicensis circumferabant Ariani, 347. XLV.

Tania vicus Lampfaci ab Abrahamio eremita ad Christum conversus, 337. XLII.

Tarbulæ virginis egregium martyrii certamen, 344. XV.

Taurinus in Africam ab Imperatore missus ad Donatistas Legatus, 348. XXI. XXVIII.

Taurus Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII. A Constantino Concilio Ariminensi præpositus, 359. II. XXXVIII.

Templa ab Helena Jerosolymis erecta, 326. XXXIX. Sex ibidem a Constantino extructa, 326. XLI. Alia ab eodem Constantinopoli, 330. XIX.

Templa Gentilium nequaquam ab Imperatoribus Christianis spoliata, 324. LXII. Nonnulla a Constantino convulsa, 326. LXVIII. Haudquaquam tamen omnia dejecta, 326. LXXXI. Donaria iisdem illata integra servari voluit, *ibid.* Iis tamen imaginem suam affigi vetuit, *ibid.* Eadem Constantino ediclo clausa, 326. LXXXVI. Extra Urbem posita non diruenda, Constantis Imperator sanxit, 346. X. Sed omnibus in locis ejusdem Constantis lege claudi iusta, 346. XI. Maxima cur a Constantino intacta relicta, 351. III.

Templum Æsculapii Constantini iussu demolitum, 326. LXXXI. Antiochenum quando dedicatum, 341. II. Apostolorum Constantinopoli a Constantino constructur, 336. LXX. Eius descriptio, *ibid.* In Bethleem aliud ab eodem rectum, 326. XXXVII. Hadriani Tiberiade a Josepho in Ecclesiam conversam, 327. XXVI. Jerosolymitanum a Constantino erectum, ejusque descriptio, 326. XXXIV. Idem Martyrium appellatum, 326. XXXV. Sacris picturis varie ornatum, 326. XXXVI. Eius Encenia decernuntur, 325. XLI. Quando facta, & a quibus, *ibid.* Marnæ Gazæ a Constantino intactum relinquatur, 351. III. Michaelis Archangeli a Constantino in suburbio Constantinopolitano ædificatum, 330. XIX. In Monte Olivarum aliud, 326. XXXIX. Miracula in eo, 326. XL. Nicomedie sumptuosissimum ab eodem erectum, 326. LXV. Ad Quercum Mambre aliud ab eodem, 326. LXVI. Veneris in Monte Libani dirutum, 326. LXX.

Temporis recta dispositio in historia maximi omnium laboris, 325. CCXVII.

Temporis certa nota fidei confessio a Patribus consignari minime solita, 325. I. & *seq.*

Terræmotus in Oriente tempore persecutionis Ariariorum commotæ, 340. XXXIV. De quo S. Ephrem Syrus, & Gregorius Nazianzenus tunc puer, *ibid.* & *seq.*

Tertulliani locus de lege Papæ declaratus, 320. XII.

Testamentum quibuscumque verbis expressum valere Lege lata a Constantino statuitur, 320. XV.

Testamentum Constantini, 337. VIII. Presbytero cuidam Ariano creditur, *ibid.*

Testimonia Episcoporum firma rataque habenda, occasione S. Nicolai sanxit Constantinus, 326. XCIX.

Thaiphales Scytharum Dux a Constantino superatus, 330. XLIX.

Thaiphali populi tumultuantur, 326. LXXVII.

Thalassius Scriptor hæreticus Ariano, 354. XIV.

Thalassius Comes unus ex Judicibus cognitoribus in Concilio Sirmiensi, 357. VII.

Thalia Arii infame poema, 319. XIV. 325. LXXX. In Concilio Nicæno prohibita, 325. LXXX.

V v v

LXXX.

- LXXX. Sotadicis numeris scripta, *ibid.* Herodiadi filiae saltatrici comparata, 323. LXXXII. Constantini lege vetita, 325. LXXXIII. Thebani & Aegyptii schismate inter se divisi, 324. CLVIII.
- Theopapius Episcopus a Chalcedonia epistolae Pseudofynodi Sardicenis subscriptus, 347. CV.
- Theodolus Episcopus a Neocæsaria epistolae Pseudofynodi Sardicenis subscriptus, 347. CV.
- Theodori Balsamonis magna oscitantia de antiquitate Patriarchatus sedis Constantinopolitanae refellitur, 324. CXX.
- Theodorus diaconus Romæ sub Silvestro, 324. CXXX.
- Theodorus Episcopus Tarsensis Concilio Nicæno interfuit, 325. XXXVIII.
- Theodorus Episcopus ab Heraclia epistolae Pseudofynodi Sardicenis subscriptus, 347. CV.
- Theodorus Ciliæ adversus Photinum scripsit, 357. VIII.
- Theodorus Oxyrinchi civitatis Episcopus Arianus, 356. LV. In Catholicos ejusdem civitatis grassatur, *ibid.*
- Theodoretus erroris arguitur, dum Eustathium post Philogonium ponit Episcopum Antiochenum, 319. XXVII. Ejusdem de rebus Arii error, 327. VI. De tempore item exilii Eustathii Episcopi Antiocheni erroris arguitur, 340. XXIX.
- Theodosius Imperator hostias idolis immolari omnino prohibuit, 326. LXXVI.
- Theodosius Episcopus Laodicensis fautor Arii, 325. XL.
- Theodosius Episcopus Laodicensis Georgii prædecessor ambos Apollinares ob hymnum de Bacco auditum excommunicat, 349. XXII. & *seq.*
- Theogenes Episcopus a Lizia epistolae Pseudofynodi Sardicenis subscriptus, 347. CV.
- Theognis, sive Theogonius Episcopus Nicænus, Arianus, 325. XL. Concilio Nicæno subscribere noluit, 325. LXXVII. Ejusdem libellus Synodo oblatas, 325. LXXVIII. A Constantino in exilium pellitur, 329. VIII. Ejus scelera, 329. XII. XIX. Quomodo chirographum suum deleverit, 329. XIX. Quinquennialibus Constantii ab exilio relaxatur, 330. LVII.
- Theonas Marmaricæ Episcopus Arianus, 325. XL. Fallo dicitur post Alexandrum creatus Episcopus Alexandrinus, 326. IV.
- Theophilus, quod Gallo favisset, a Constantino in exilium missus, 354. XI. Ejus res gestæ, 354. XII. Ejusdem ad Indos legatio a Philostorgio descripta, 354. XIII. Res ejus gestæ a Philostorgio & Tharasio hæreticis scriptæ fide carent, *ibid.* & *seq.*
- Theophilus Episcopus Trajanopolis ab Arianis post Concilium Sardicense in exilium missus, 348. III.
- Theophronius Episcopus Tyanensis quid in Concilio Antiocheno, 341. XXII.
- Thimastarcus Episcopus epistolae Pseudofynodi Sardicenis subscriptus, 347. CV.
- Thronus in medio confessus Synodalis poni solitus, & super eum liber Evangelii vice Christi, 325. LIX.
- Thronus Episcopalis Alexandrinæ Ecclesiæ ignominia affectus non sine ultione delinquentis, 356. XXXV.
- Tiberiade in Palæstina templum a Josepho extruitur, 327. XXVI.
- Ticonius Donatista acris ingenii vir, 321. IX.
- Timotheus Episcopus epistolae Pseudofynodi Sardicenis subscriptus, 347. CV. Item
- Timotheus Episcopus ab Aquilo, *ibid.*
- Timotheus presbyter Athanasii in Conventu Tyrio a meretricula accusati personam agit, 335. XIV.
- Titulus a Silvestro Papa in Theruis Trajani erectus, 324. CXXXV.
- Titulus Crucis in antro sepulcri inventus, 326. XLVIII.
- Titulum sui nominis publicis operibus & ædificiis a se erectis numquam affixit Constantinus, 324. CXVII. 337. XXIV. Contra Trajanus, 324. CXVII.
- Titulum divinitatis soliti tribuere Ariani Imperatori, cum ipsi Filio Dei divinitatem negarent, 335. XL. 336. VIII.
- Titulus æternitatis ab Arianis tributus Constantio, 359. VIII.
- Tolosanus Episcopus ex Concilio Byterrensi agitur in exilium, 356. CX.
- Tormenta crudelissima passi Martyres in Perside, sub Sapore, 343. X. 344. XIV. Dirissima a Macedonio excogitata, 351. XLIV.
- Traditio & vetus observantia, ut hæretici & hæresiarchæ apud Romanum Pontificem exomologesin agant, 350. XXIII.
- Trajanus gloriæ cupidus, cur a Constantino herba parietina sit appellatus, 344. CXVII. 337. XXV.
- Translatio sedium vetita a Nicæno Concilio, 325. CLIV.
- Translatio corporum SS. Andreae & Lucae ex Achaia Constantinopolim Constantio Imperatore jubente facta, 358. XXV.
- Treveris exulat Athanasius, 336. XXI. An illic Symbolum scripserit, 340. XIII. & *seq.*
- Triaditæ civitas, eadem Sardica, 347. II.
- Tribunal Ecclesiasticum a Constantino summo honore habitum, 326. XCVIII. & *seq.*
- Tribuni militum missi a Constantino Legati, 326. LXXXVII. Quid apud Nicolaum Myris, *ibid.* & *seq.* Calumniam patiuntur, 326. XCI. Quid in eos Ablavius, *ibid.* Damnatii Nicolaum invocant, 326. XCH. Divinitus liberantur, 326. XCIV.
- Tributa a Constantino non gravia imposita, ut calumniatur Zosimus, 330. XXXIII. Imo non aucta, sed diminuta, 330. XXXIV. XLI.
- Tributa ab Ethnicis Imperatoribus imposita fuisse gravissima, 330. XXXVII.
- Tributum Chrysiargyrum ab Anastasio Imperatore sublatur, quale, 330. XXXVIII.
- Tributum auri a tributo argenti diversum, & e contra, *ibid.* & *seq.*
- Tributum Folles nominatum Senatoribus a Constantino impositum, 330. XXXV. XLI. & *seq.*
- Tributum lenonibus & meretricibus quando & a quo impositum, 330. XXXVI.
- Tributum indixisse populo Alexandrino Athanasius accusatur, 329. I.
- Tricennalia Constantini quando celebrata, 334. VII. 335. I.
- Trinitas & unitas in Divinitate in Ecclesia credita testantibus id etiam Ethnicis, 325. LVIII. & *seq.*
- Trinitatis nomina in Formatis poni solita, 325. CLXIII.
- Tripodes Apollinis a Constantino ludibrio expositi, 326. LXVIII.
- Triphyllius Ledrensis Episcopus, comes Spiridionis, 338. XII. Ob voculæ unius mutationem acriter a Spiridione reprehensus, 325. XLVIII.
- Tritones, marini homines, sæpe visi, 343. III.
- Tryphon Episcopus in condemnationem Athanasii subscriptus, 355. XXII.
- Tumultus Antiochiæ in creatione Eustathii Episcopi excitatus, 324. CXLIV.
- Turbo Episcopus Arianus Luciferum Calaritanum confessorem pessime habuit, 356. LXXX.
- Turcæ per lupos significati, qui ex Sybillino oraculo Constantinopolim perdituri essent, 330. XXXII.
- Tychonius. *Vide*, Ticonius.
- Tyria Adæ Romam allata, & illic cognita, 339. XVI. Eorum exemplar Alexandriam missum, *ibid.*

Ty-

- Tyrium Concilium petunt Eusebiani, 334. I. Constantinus injuste indulget, 334. II. Litteris Constantini indictum, 334. VIII. Conciliabulum Arianorum merito appellandum, 335. I. Quando habitum, 335. II. In eo comes & milites, atque etiam accusatores iidem & Judices, 335. I. Quot & quales Episcopi ad id convenerint, 335. III. Non conventum Patrum sed apparituram fiscalem præ se ferebat, 335. V. Confessus ejus quam iniquus, 335. VII. Quid ibidem Potamon in Eusebium, *ibid.* In eo Eusebiani sunt Judices, & Meletiani accusatores, 335. X. Quæ crimina ibi in Athanasium objecta, 335. XI. Ei ingesta est accusatio Athanasii de Arsenio occiso, 335. XII. In eodem meretrix Athanasii accusatrix prodiit, 335. XIV. Variæque aliæ calumniæ in Athanasium productæ, 335. XVI. & *seq.* Legatos in causa Athanasii, eisdemque Episcopos Meletianos in Aegyptum decernit, 335. XXI. Contestatio ibi facta ab Episcopis Catholicis adversus Eusebianos, 335. XXII. & *seq.* Libelli contestationum illic editi, *ibid.* Fertissentiam in Athanasium, 335. XXVI. Qualis hæc fuerit, 336. XIX. Episcopi ejus a Constantino Imp. Jerosolymam ad Encæniam convocantur, 335. XL. & *seq.* Dictum Concilium Jerosolymis continuatum, 335. LV.
- Valens & Ursacius Arianus, & non Theopaschitæ, 347. XLIII. In Concilio Sardicensi veniam petunt, *ibid.* Ambo Episcopi erronei Concilii Sardicenis decreto cohibentur, 347. LI. Mediolanum ad Concilium pergunt, ibique palinodiam recantant, 350. XVIII. Romam se ad Julium Papam conferunt, 350. XX. & *seq.* Eorundem penitentia libellus, 350. XXI. Litteris pacificis Athanasii subscribunt, 350. XXIII. Quid in Concilio Sirmienensi, 357. XXIII. In Concilio Ariminensi damnantur, 359. XIII. & *seq.* Idem Valens epistolæ Pseudofynodi Sardicenis subscriptus, 347. CV. De victoria adversus Magnentium obtenta se ab Angelo certiore redditum esse Constantio Imp. dolose persuadet, 353. VIII. Callanum & chartam de manu Eusebii Episcopi Vercellensis in Synodo Mediolanensi extorquet, & quare, 355. IX. Sub specie Orthodoxiæ Episcopus Arimini congregatos decipit, 359. XL. Ejus anathematismi, 359. XLII. Ejusdem in Concilio Ariminensi posteriori inanis tergiversatio, 359. XLIV.
- Valens Comes a Magnentio ad Constantinum missus Legatus, 350. XXVIII. & *seq.* 350. XXXVII.
- Valentinianus Imperator, quantumvis invitus, S. Martino assurgere cogitur, 325. XVII.
- Valentinus Episcopus Arelatenensis, 346. VII.
- Valerius Maximus Bassilus Urbis Præfectus, 329. XXVIII.
- Vasa diversa donata basilicæ S. Petri a Constantino, 324. LXIV. Ipsi Gothi admiranda & veneranda, *ibid.*
- Vasa sacra magno in honore habita, 333. III.
- Vasense Concilium in quo restituendum, 325. CLXXXVII.
- Vaticana basilica a Constantino erecta, 324. LXIII.
- Vela seu linteamina Ecclesiæ offerri solita, 329. I. Velum Judicis venale ne sit, lege prohibet Constantinus, 351. XIV.
- Velum hieroglyphicum noctis, mortis, immortalitatis, &c. 337. XIX.
- Velatæ virgines quid expriment, *ibid.*
- Venantius Fortunatus stipulatur historiae draconis a Silvestro Papa superati, 324. XCVIII. *Ann. Ecl. Tom. IV.*
- Venenum Constantino a fratribus propinatum, 337. VI. 337. LIV.
- Veneris templum in monte Libano a Constantino dirutum, 326. LXIX.
- Venerius Agens in rebus Liberium in exilio affligit, 357. XLIV.
- Verbi Dei incarnatio non est ignominia, sed gloria, 328. XI.
- Vercellenis Ecclesiæ studium erga Eusebium confessorum exulem, 356. XCIII.
- Verinus Vicarius in Africa sub Constantino, 329. XXX. 321. II.
- Vespasianus quod obsequium præstitit in restitutione Capitolii, 324. LXII.
- Vestales virgines Romæ draconis fuisse altrices, ut commentum refellitur, 324. XCVIII.
- Vetranio tyrannus in Pannonia, 350. VIII. Eum Constantius præoccupare satagit, 351. XXIII. A Constantio dolo capitur, 352. XXI.
- Vicennalia Constantini, quibus celebratum est Nicænum Concilium, 325. I. 325. CLXXXVI.
- Victor Garbientis Episcopus Donatista quo sine Romam missus, 321. III.
- Victor Episcopus in condemnationem Athanasii subscriptus, 355. XXII.
- Victor historicus, illius calumnia de appetitu laudis in Constantinum refellitur, 337. XXIV. Item de perpetuo diademate, 337. XXVIII.
- Victoria idolum Capitolii a Constantio sublatur, 356. CXVI.
- Victoriæ ex cultu veræ religionis acceptæ, 337. LXXXVIII.
- Victorinus damnatus in Concilio Romano, alius a Pistaviensi, 324. CXXVII.
- Victorinus Episcopus Pistaviensis & martyr calumniam passus, *ibid.*
- Vigilius Episcopus Tridentinus dialogos scripsit, in quibus Athanasium cum Ario disputantem induxit, 325. LL. & *seq.* De capitulis ad confessionem Nicænam additis erroris convincitur, 347. LVI.
- Vincentius, Victor & Ofius, in Concilio Nicæno Sedis Apostolicæ Legati, 325. XX.
- Vincentius Episcopus Capuanus in Campania. Mediolani apud Constantem, 346. IV. An Legationem ad Concilium Sardicense obierit, 347. X. A Concilio Sardicensi ad Constantium Imperatorem Legatus missus, 348. I. Quid passus Antiochiæ, 348. V. & *seq.* A Liberio Papa ad Constantium in Gallias iterum Legatus, 353. XVI. Constantii & Arianorum importunitate victus, damnationi Athanasii subscribit, 353. XVIII. Lapsus ejus admodum lugubris, 353. XXI. Sed non in impietatis barathrum præcipitatus, *ibid.* Liberii Papæ ad Concilium Ariminense Legatus, 359. III. Ejusdem ibidem constantia prædicata, 359. XLVI.
- Vindicta divina in Blacium Arianum litterarum Antonii Magni contemptorem, 342. XXV.
- Virgines Deo dicatæ ubi abundant, ibi nuptæ sunt fertiliores, 320. XIV.
- Virgines moniales, earumque instituta, 328. XIX. XXIX.
- Virgines Deo dicatæ Christi sponsas vocat Ecclesia, 356. XXVIII.
- Virgines Alexandrinæ quæ ab Ethnicis sub Præfecto Philagrio passæ, 335. XXIX.
- Virgines Alexandrinæ quæ passæ ab Arianis, 342. IX.
- Virgines Aegyptiæ quid passæ sint ab Arianis sub Constantio, 356. XXVIII. XXXIII. & *seq.*
- Virgines sanctimoniales quæ passæ in Palæstina, 356. C.
- Virgines Christianæ custoditæ a Persis, 359. CXXXIV.
- Virgines & viduæ donatæ a Constantino perpetua annona, 325. CXIII.

V v v v z.

Vir-

Virginum monasterium S. Pachonii, 318. IV.
 Virginum sacrarum immensa multitudo in Ec-
 clesia Dei, 325. CXCV.
 Virginum sacrarum laudes, 356. XXVII.
 Virginum raptos lege Constantini coerciti,
 320. XXIII. Item Constantii & Constantis,
 349. XXVIII.
 Virgo rapta non clamans, qua poena digna,
 320. XXIII.
 Virgo ministrasse dicitur Athanasio in cisterna
 delitescenti, 356. LXXXII. & seq. Quo-
 modo id contingere poterit, 356. LXXXVIIII.
 Viri illustres sub Constantino, 337. LXIX.
 Virorum locus in Ecclesia a parte sinistra, fe-
 minarum vero a dextra, 315. LVIII.
 Visio Constantio aegrotanti facta, 338. XI. A-
 lia Saporis Persarum Regi apud Nisibin fa-
 cta, 338. XXI. Alia S. Ephrem Syro o-
 stensa, 338. XXVII. Alia Antonio Magno
 de Arianis, 339. XVII.
 Visiones Angelorum vel Sanctarum animarum,
 quid divinum præ se ferre solent, 324.
 XXXIX.
 Vitalianus Episcopus in condemnationem Atha-
 nasis subscriptus, 355. XXII.
 Vitalis Episcopus a Tyro epistolæ Pseudosyno-
 di Sardicensis subscriptus, 347. CV.
 Vitellius Afer Donatista Catholicos ut persecu-
 tores perstrinxit, 348. XL.
 Voces novæ ob novas hæreses jure sunt adhi-
 bendæ, 359. LXXXV.
 Vota publica pro Crispo nuncupata, 320. III.
 Urbicariæ provinciæ quæ, 325. CXXXV. & seq.
 Urbicarium, & Suburbicarium, idem, *ibid.*
 Urbicarium aliud a Suburbano, 325. CXXXVI.
 Urbicus diaconus Liberii in exilio minister, 337.
 XLIV.
 Urbis nomine non Constantinopolis, sed Roma
 ab Eusebio significata, 326. LXII.
 Uranus Gothus Episcopus Audæi successor,
 341. XL.
 Ursacius missus in Africam ad coercendos Dona-
 tistas Præfectus, 331. X. De eo Donatistarum
 querela, *ibid.* & 348. XXX. Interitus ejus a
 Constantino Christianis exprobratur, 331. X.
 Ursacius & Valens tantum Ariani fuere, non
 autem Theopaschitæ, 347. XLIII. In Conci-
 lio Sardicensi veniam petunt, *ibid.* Ambo
 Episcopi erronei Concilii Sardicensis decreto
 cohibentur, 347. LII. Mediolani in Concilio
 palinodiam recantant, 350. XIX. Eorundem
 poenitentia libellus, 350. XXI. Sponte id ab
 eis factum esse declaratur, 351. XXX. Romam
 se ad Julium Papam conferunt, 350.
 XX. & seq. Litteris pacificis Athanasii sub-

scribunt, 350. XXIV. Una cum aliis Medio-
 lani in Palatio conveniunt, & quare, 355.
 X. & seq. In condemnationem Athanasii sub-
 scribunt, 355. XXII. Quid in Concilio Sir-
 mienfi, 357. XXIII. In Concilio Ariminenfi
 damnantur, 359. XIV.
 Ursus Tribunus a Constantino in superiorem
 Phrygiam jam defectionem molientem cum
 copiis missus, 326. LXXXVII.
 Uthazanes eunuchus respicit, & martyrium
 consummat, 343. XIII.
 Usuram exercere Clericis a Nicæno Concilio in-
 terdictum, 325. CLIII.

X

X Enodochiorum auctor Zoticus civis Roma-
 nus Constantinopoli, 330. XXVIII.

Z

Z Onaras de Patriarchatus Ecclesiæ Constan-
 tinopolitanæ initio erroris arguitur, 324.
 CXXI.
 Zosimus Constantinum avaritiæ arguens, calu-
 mniæ convincitur, 320. XIV. Item, dum ait
 Constantinum debitores tormentis affligere jus-
 sisse, 320. XVIII. Alia ejusdem de Constan-
 tino religione calumnia refellitur, 321. XXI.
 Locus ejus de Ægypto suadente Constanti-
 no Baptisum elucidatur, 324. XXVI. & seq.
 Eiusdem textus ex Evagrio restituendus, *ibid.*
 Novos magistratus a Constantino creatos calu-
 mniatur, 320. XXIX. Constantinum lupum
 appellans refellitur, 330. XXXII. Item Con-
 stantinum de tributorum vexatione fuggillans,
 330. XXXIII. & seq. Quando scripserit, 330.
 XXXV. Calumnia ejus de Chrysfargyro a Con-
 stantino imposto arguitur, 330. XXXVII.
 Item de Follis tributo Senatoribus imposto,
 330. XLII. Eiusdem de tempore creationis
 Galli Cæsaris error, 352. XXI.
 Zosimus Papa cur canonem Concilii Sardicen-
 sis nomine Concilii Nicæni citaverit, 347.
 CVIII.
 Zosimus Episcopus Neapolitanus in locum Ma-
 ximi ab Arianis sufficitur, 359. LXI. Ab eo-
 dem Maximo excommunicatus, prodigiöse ve-
 xatur, *ibid.* Episcopatu renuntians, pristinae
 sanitati restituitur, 359. LXII.
 Zoticus Romanus civis, Præfectus Constantino-
 poli, pietate clarus, 330. XXVIII. Con-
 stantinopoli primus Xenodochium erexit, *ibid.*

INDEX

CRITICÆ

HISTORICO-CHRONOLOGICÆ

P. ANTONII PAGII

QUÆ IN HOC TOMO CONTINETUR.

A

Æthiopia & India citerior solo no-
 mine differunt, 327. VII. & seq.
 In ea S. Frumentius Evangelium
 prædicavit, *ibid.* XIII. & seq.
 Constantio regnante fidem amplexa non est,
ibid. XX. & seq. A Rufino & aliis interior
 India vocatur, *ibid.* XXII. & seq.
 Æthiopes ex Indis Orientalibus originem du-
 cunt, 327. XI.
 Æthiopum conversionis historia synopsis, *ibid.*
 XIV. & seq.
 Alexander moritur, 326. III.
 Alexander Episcopus Byzantinus quo anno ob-
 ierit, 349. IX. S. Athanasii condemnatio-
 ni non subscripsit, 340. X.
 Alexandrina Synodus in causa Athanasii quo an-
 no coacta, 339. VII. Episcoporum numerus,
 qui ei interfuerunt, assignatur, *ibid.*
 Alexandrinæ Synodi dux adversus Arium er-
 rorem suum spargere incipientem indicatur,
 321. VII.
 Alexandrinæ Ecclesiæ invasiones dux contra
 Athanasium factæ, earumque tempora & di-
 versitas indicantur, 341. XXVI. & seq.
 Anastasius & Martyrium Jerosolymitanum, non
 dux, sed una basilica, 326. XII. Quo anno
 constructa, *ibid.* XIII.
 Ancyrana Synodus contra Eudoxium Antioche-
 num Episcopum quo anno habita, 357. VI.
 & 358. IV. Epistola in ea Synodo lecta ad
 Patres in illa congregatos non directa, 357.
 VII. Quæ in eadem gesta sint, expenditur,
 357. VIII. & seq.
 S. Andrea Apostoli Reliquiæ quandam Con-
 stantinopolim translatae, 356. XIII. & 357. I.
 Antiocheni Templi a Constantino M. incepti
 & sub Constantio absoluti encania, occasio
 Synodi Antiochenæ Julii Papæ temporibus
 celebrata, 341. VI.
 Antiochenorum Episcoporum Arianorum series,
 340. XXI. & seq.
 Antiochenum Concilium, huic Fidei professio
 adversus Paulum Samosatensem edita, falso
 ascribitur, 325. XXIII.
 Antiochenum Concilium in *Encaniis* vulgo di-
 ctum, ab Orientalibus non indictum ut Sy-
 nodum Romanam vitarent, 341. III. Quæ
 contra hanc sententiam afferuntur argumenta
 diluuntur, *ibid.* IV. & seq. A pluribus ut A-
 rianorum Conciliabulum in toto falso hacten-
 us creditum, *ibid.* VII. & XIII. Patrum,
 qui ei interfuerunt numerus consignatur, *ibid.*
 VIII. Quot inter illos factionis Arianae exti-
 terint ostenditur, *ibid.* IX. & seq. Ex eo
 quod Julius PP. & Maximus Jerosolymorum

Episcopus huic non interfuerint, nihil con-
 tra ejus auctoritatem concludendum, *ibid.* XI.
 Illius decreta de rebus Ecclesiasticis probatissi-
 ma & per omnem Ecclesiam recepta, *ibid.*
 XIII. Quæ in ipso contra regulas acta non
 toti Concilio, sed Eusebianorum circiter
 quadraginta actis in sine illius habitis, ad-
 scribenda, *ibid.* VI. & seq. Quatuor in eo
 edita fidei formulæ adducuntur & exami-
 nantur, *ibid.* XIV. XV. XVIII. & XXXIV.
 Concilium non adversus Arianos, sed ad-
 versus Sabellianos post Nicænam Synodum
 redivivos coactum, *ibid.* XVIII. & seq. Can-
 ones XXV. in eodem stabiliti nec Ariano-
 rum sunt signa, nec alteri Concilio pro-
 vinciali Antiochiæ habito attribuenda, *ibid.*
 XX. & seq. Synodica item illius genuina
 demonstratur, *ibid.* XXI.
 Antiochenum Concilium, in quo fidei formu-
 la *μωβόσιμος* dicta fuit promulgata, quo
 anno ab Arianis celebratum, 344. II. &
 345. III.
 Antiochenum Concilium adversus Athanasium,
 354. XIV. Quo anno habitum, *ibid.* XV.
 Antiochenum Concilium ab Eudoxio Antioche-
 no Episcopo post secundam Sirmiensem Syno-
 dum habetur, 357. X. In eo *Substantia*
 nomen perinde ac in secundo Sirmienfi da-
 mnatur, *ibid.*
 Antiochenum Concilium in quo Eustathius An-
 tiochiæ præful depositus, quo anno coactum,
 327. & 340. XXIX.
 S. Antonii Vita ab Athanasio extremos atatis
 dies agente scripta, 328. III. Nonnisi post
 Antonii mortem exarata, 358. II. S. Anto-
 nii obitus ab anno CCCLVI. non removen-
 dus, *ibid.*
 Appellationum jus Romano Pontifici asseritur,
 347. VI. & seq.
 Arelas ab Honorio Imperatore dicta Mater om-
 nium Galliarum & Prætoriana Galliarum
 præfectura exornata, 332. VI.
 Arelatense Concilium in quo citatur Vasense
 pro *Gloria Patri* &c. quo anno celebratum,
 325. XLVI.
 Ariani exclusi a privilegiis Clericis concessis a
 Constantino Magno, 326. VIII.
 Ariani anno CCCXL. omnes Constantinopoleos
 Ecclesias invadunt, 340. XX. Per quadragin-
 ta circiter annos eas obtinent, *ibid.* Iisdem
 post id temporis a Theodosio Magno exclu-
 duntur, *ibid.*
 Arianorum Episcoporum, qui post Eustathium
 Antiochenam rexerunt Ecclesiam, series ex-
 penditur, 340. XXI. & seq.

Ariminensis Oecumenica Synodus anno CCCLIX. quintis Constantii Aug. quinquennialibus celebratur, 339. II. Arius nolens acquiescere Concilii Nicæni decretis exilio mulctatur, 325. XXX. Antea Theognium & Eusebium ab exilio revocatur, 327. III. Sed non nisi post oblatum satisfactionis libellum, *ibid.* IV. Arius in Synodo Jerofolymitano admittitur, 340. XIII. Ejus & non alterius Arij mentio in Synodica ejusdem Synodi, *ibid.* XIV. & XVI. Arius Jerofolymitanæ Synodo libellum offert, *ibid.* XVII. Extra Ecclesiæ communionem obiit, *ibid.* XV.

Athanasius fit Episcopus Alexandrinus, 326. III. Episcopatum fugit, *ibid.* IV. Athanasius coram Constantino accusatur quod de pendendis Ecclesiæ linteis tributum indixisset, 329. II. & 331. II. Annus quo hæc causa agitata fuit annotatur, 327. V. & *seqq.* 328. II. Athanasius ad Synodum Cæsariensem pro ejus causa indictam tarde venit, 334. III. Athanasius in Synodo Constantinopolitana ex Eusebianis constata, Treviros in exilium mittitur, 336. IV. Athanasii epistola ad Marcum Papam pro exemplaribus Concilii Nicæni, & Marci ad Athanasium responsio purum sunt figmentum, *ibid.* XI. Athanasius exilio solutus patriæ rediit, 338. V. & *seq.* Quo anno hæc acciderint stabilitur, *ibid.* Argumenta in oppositum adducta rejiciuntur, *ibid.* II. & *seqq.* Cpo-llim porrexit sedente Paulo Episcopo Cpolitano, 340. XII.

Athanasius a Julio Papa evocatus Romam pergit, 340. II. Quomodo ad eandem urbem confugisse dicatur, *ibid.* III. Ab Eusebianis de novo calumnias patitur & accusatur, 342. XXII. Ejus causa in fine Concilii Antiocheni & non nisi post conditos canones agitur, ipseque deponitur, *ibid.* XXII. & *seq.* Canon vi cuius depositus fuit, quotus ordine sit examinatur, *ibid.* XXIV. Ab Eusebio cum foecis dolose agentibus confictus offenditur, *ibid.* XXV. Athanasii Epistola ad Orthodoxos secundam tantum Alexandrinæ Ecclesiæ invasionem a Georgio factam respicit, *ibid.* XXVI. & *seq.* & 342. II. In ea nulla Eusebii fit mentio, 341. XXXI. Annus quo ea scripta annotatur, 336. X.

Athanasius a Gregorio pseudo-Episcopo sede sua pellitur, 341. XXXIII. & 342. II. Romam navigat, at semel tantum, 341. X. & *seqq.* Mortuo Gregorio iterum Alexandriam rediit, 349. II. & 350. III. Quamdiu ejus exilium duraverit, explicatur, 350. IV.

Athanasius Georgio Alexandrino Episcopo creato, adhuc tamen non adventante, & Syriano Duce persecutionem movente, Alexandria fugit, 356. III. Annus & dies fugæ indicantur, *ibid.* III. & V. Circa eandem fugam difficultates quædam adductæ solvuntur, *ibid.* III. & *seq.* Athanasius paulo post fugam e solitudine rediens, contra quam vulgo creditum, Alexandriam intrat, *ibid.* VI. Ibi delitescit usque dum Georgio adveniente quaesitus, denuo egredi cogatur, *ibid.* VIII. & *seq.* Antequam fugam secunda vice arripiat & in solitudine degens, Constantium adire meditatur, *ibid.* XI. Eodem tempore ad Episcopos Ægypti & Libyæ dat Epistolam encyclicam, *ibid.* XII. & 357. XI.

Athanasius non est Auctor Symboli fidei, *Quicumque vult*, 340. VI. & *seqq.*

Axumæ Abissinorum Regiæ præfens status, 327. XXV. Axumitæ Indi erant, *ibid.* XII. Axumitarum situs, 354. IX. & *seq.*

B

Basilii Ancyrae Episcopus cum Photino disputare in Concilio Sirmienfi a Constantio Augusto jubetur, 351. X. Ancyranam Synodum convocat, in qua Hosii & aliorum formula damnata, 357. VIII.

Britannicum bellum a Constante Augusto quo anno gestum, 337. XII. & 343. V.

C

Cæsariensis Synodus pro causa Athanasii discutienda quo anno indicta, 332. II. Quo anno celebrata, 334. II. Errores circa illius indictionem & celebrationem adducuntur & refelluntur, *ibid.*

Carthaginense Concilium sub Grato Episcopo e Sardinensi reduce congregatum in canonum Africanorum collectione non memoratur & quare, 348. IV.

Christiani a Judæorum injuriis vindicantur, 336. XIII.

Christianos ad Lustrorum sacrificia compelli gravi poena vetat Constantinus M. 323. II. & *seq.*

Chrysofostomum quale tributum sit, examinatur, 330. VI. Multo ante Constantinum M. tempore institutum fuisse, ostenditur, *ibid.* A Theodosio Juniore Constantinopoli abrogatum fuit, *ibid.*

Clerici in Numidia constituti, a Donatistis ad Curiam & ejus munera coacti, hoc onere a Constantino M. liberantur, 330. X.

Clericis plures immunitates conceduntur, 353. XIII.

Colonienfe Concilium quo anno celebratum, 346. VI.

Concilia Ecclesiæ consensu ab Imperatoribus olim convocata, & quare, 325. XI. & *seq.*

Constantinus Constantini M. natu minor filius, Cæsar creatur, 335. II. Ejus nuncupatio minus recte ad aliud tempus dilata, *ibid.* Extincto Patre, paulo post Augustus acclamatur, 337. VI. Fastis dat nomen propter titulum Augusti prius initum, 339. I. Constantinum fratrem occidit, 340. XXVI. Augustei Imperii Decennalia exhibet, 341. II. Secundum Consul procedit, simulque Augustei Imperii Quinquennialia celebrat, 342. I. Gentilium sacrificia aboleri, & aras dirui jubet, *ibid.* XVIII. Eorumdem templa conservat, sed in hæc ingressum vetat, *ibid.* Quo anno tale edictum emiserit, annotatur, *ibid.* Pacatis Galliis in Britannos movet, 337. XII. & 343. V. Annum tertio aperit, 346. I. Augustei Imperii edit Decennalia, *ibid.* II. Imperii Cæsarei dat Quinquennialia, 347. I. Eius varia rescripta anno CCCXLIX. data recensentur, 349. III. A Magnentio in Galliis occiditur, & quo anno 350. II. Ex anno ejus obituale Imperii duratio manifestatur, *ibid.*

Constantinopolis quo anno & mense fundata, 324. XIX. & *seq.* Eius ædificationis tempus perperam a Petavio & Cangio tardius consignatum, *ibid.* XXI. & *seq.* Ex codice Theodosiano confirmatur, *ibid.* XXIII. Gothofredi sententia circa Constantinopoleos ædificationem refellitur, *ibid.* XXIV. Item Baronii, *ibid.* XXV. Constantinopolis dedicationis annus assignatur, 330. IV.

Constantinopolitana Synodus ab Eusebianis, Eusebio Nicomediensi Præsidente, tam adversus Athanasium, quam Marcellum habita, 336. IV. & *seq.* Per multos menses continuata, *ibid.* VII.

Constantinopolitana Synodus anno CCCLIX. Quin-

quintis Constantii Augusti Quinquennialibus sacro celebratur, & in insequenti continuatur, 359. III.

Constantinus quintum assumit Consulatum, 319. I. Adversus Sarmatas bellum gerit, *ibid.* III. Ad Alexandrum Episcopum Alexandrinum & ad Arium scribit & quo anno, *ibid.* IV. Mores populi Romani in melius vertere studet, *ibid.* X. Haruspices privatim consulendos prohibet, *ibid.* XI. Publice tamen consulti posse decernit, *ibid.* Sed hoc sub quibusdam conditionibus, 321. VI.

Sextum Consul Quinquennialia imperii Cæsarei exhibet, 320. I, II, & IV. Quando Decennalia exhibuit, in Gallis non substitit, *ibid.* VII. Ex eo quod haruspiciam absolute non vitaverit, in deterius lapsum non inferendum, 321. IV. Ut Ecclesiæ bona ex testamento relicta possidere possint, lege sancit, *ibid.* V. Augustei ejus Imperii Quinquennialiorum annus indicatur, 322. II. Christianos ad lustrorum sacrificia compelli, gravi poena inhibet, 323. II. Atrocem in Christianos persecutionem non movit, *ibid.* IV. & *seq.* Crudelitatis immerito accusatur ob uxoris, filii & amicorum necem, 324. XII. Constantinum Nicomediæ, non Romæ baptizatum, Patrum testimonio comprobatur, *ibid.* V. Imo & ipsius Synodi Ariminenfis, *ibid.* VI. Lepra que hunc Imperatorem afflixerit, & qua per baptismum a Silvestro PP. acceptum sanatus fuerit, Antiquis omnibus ignota & fabulosa, *ibid.* VII. Ex Constantini pietate ejus baptismus deduci non potest, *ibid.* XIII. Constantinum in Ariam dogma declinasse perperam asseritur, *ibid.* XIV. Quomodo intelligendus Hieronymus qui hoc dixerit, explicatur, *ibid.* Constantini rebaptizatio rejicitur, *ibid.* XV. Constantini donatio in favorem Ecclesiæ, ut præsumitur facta supposititia, *ibid.* XVI. A quo & quo tempore confecta fuerit, indicatur, *ibid.* Constantinus Romanæ Synodo, quam Silvestrum PP. post ejus baptismum congregasse vulgo jactatur, non interfuit, 324. XVII. Synodum Nicænam convocavit, 325. VIII. Imperii Cæsarei Vicennalia uno mense dilata non nisi post Concilium Nicænum, Nicomediæ celebrat, *ibid.* XLVII. & *seq.* Gladiatorios Ludos in Oriente solum abolet, *ibid.* L. Septimum inquit Consulatum, 326. I. Romam venit, & dies adventus annotatur, *ibid.* XV. & *seq.* Ibi Augustei Imperii Vicennalia exhibet, *ibid.* II. At hæc cum Nicomediensibus, ut vulgo fit, non confundenda, 325. XLVII. & 326. II. Arianos & Meletianos a privilegiis Clericis concessis arceat, 326. VIII. Adversus Novatianos Legem statuit, *ibid.* IX. Jerofolymis Basilicam extrahit, *ibid.* XII. & *seq.* Post mortem Helenæ matris, in hujus honorem Helenopolim condit, *ibid.* XVII. Oclavum Consul procedit, 329. I. In Epistola ad Nicomedienses de Ariano, non de Meletianis queritur, *ibid.* IV. Varias Peregrinationes suscipit, quæ narrantur, *ibid.* V. Quinta edit Quinquennialia, 330. II. Immunitatem a muneribus Curialibus Clericis quibuscumque, etiam interioris Ordinis in Numidia degentibus largitur, *ibid.* X. Judæorum Archisynagogos, Presbyteros &c. a civilibus & personalibus muneribus immunes declarat, *ibid.* XI. Quatuor Præfectos Prætorio instituit, 332. IV. & 337. IV. Sub iis Imperii quinque Dioeceses instituit, *ibid.* Tempia & idola everti jubet, 333. IV. Ad exemplum Julii Cæsaris Literatis privilegia indulget, *ibid.* V. Papillos, viduas & ægros in Comitatum trahi prohibet, 334. IV. Sarmatas a Servis patriæ pullos recipit, *ibid.* V. An anno CCCXXXIV. Cæsarei Imperii Tricennalia ediderit, incomptum, sed fe-

quenti Tricennalia Augustei Constantinopoli celebrasse certissimum, 335. II. Dalmatium Cæsarem dicit, *ibid.* IV. & 336. IX. Post quadraginta annorum pacem, adversus Persas expeditionem suscipit & quo anno, 336. X. Christianos a Judæorum injuriis lege vindicat, *ibid.* XIII. Hanc legem in perversum sensum male trahit Baronius, *ibid.* Constantinus M. moritur, 337. II. Annus & dies mortis illius assignantur, *ibid.* Quamdiu imperaverit, annotatur, *ibid.* III. Quot annis vixerit, *ibid.* IV. Honores a Christianis Constantino post mortem impensii recensentur, *ibid.* V. In iis impendendis Christianos non idololatræ contra Philostorgium ostenditur, *ibid.* Quanto tempore, extincto Constantino, duraverit interregnum, & quomodo per illud regnasse, sit intelligendum, aperitur, *ibid.* VI. Constantinus Junior quo anno & die Cæsar dicitur, 320. III. Fastis dat nomen, ob adeptam prioribus annis Cæsaream dignitatem, 320. I. & *seq.* Consul secundum procedit, 321. I. Imperii Cæsarei exhibet Quinquennialia, quæ male in annum CCCXX. retrahuntur, 320. III. & 321. II. Tertium inquit Consulatum, 324. I. Decennalia celebrat, 325. II. & XLVIII. Diverso tamen anno, ab illo, quo Patris Vicennalia Romana edita sunt, 324. II. Quartum non quintum Consul procedit, 329. I. Eius Quinquennialiorum annus notatur, *ibid.* Vicennalia Cæsarei Imperii edit, 333. II. Eorum indicia adducuntur, *ibid.* II. & IV. Mensibus circiter tribus post patris mortem Augustus renuntiatur, 337. VI. Post tres Imperii annos a Constante frater occiditur, 340. XXVI.

Constantinus Gallus, *Vile*, Gallus Constantinus. Constantius, Constantini M. filius quo anno & die Cæsar levatus, 323. VI. & 325. XLIX. Primum inquit Consulatum cum Patre Romana Vicennalia exhibituro, 326. I. Hujus loco perperam Constantinus Cæsar Consul profertur, *ibid.* Imperii Cæsarei quinquennialia celebrat, 327. II. & 330. III. Uxorem accipit, sed non Eusebiam, 336. VIII. Tres ejus uxores recensentur, *ibid.* Paucis mensibus a patris interitu Augustus acclamatur, 337. VI. Consul secundum procedit ob Augusteam dignitatem prius adeptam, 339. I. Imperii Cæsarei Vicennalia edit, 341. II. Fastis tertio nomen dat & quinquennialia Augustei imperii exhibet, 342. I. Consul quartum Augustea celebrat Decennalia, 346. I. & *seq.* Quo anno Gentilium Tempia occludi iusserit, annotatur, *ibid.* III. Augustei Imperii edit quinquennialia, 351. I. & 353. VI. Quintum inquit Consulatum, sed extra Magnentii ditionem, 352. I. Vetrionem imperium affectantem in ordinem redigit, 350. II. 352. II. & 353. IX. Magnentium etiam tyrannum ad Mursam profligat, 351. II. & IV. Eum ad Alpes Cottias iterum debellat, 353. III. Sextum Consul Cæsarei imperii Tricennalia exhibet, 353. I. II. & V. Arelate Obeliscum erigi jubet, *ibid.* VI. Sacrificia nocturna a Magnentio permissa prohibet, *ibid.* XII. Tricennialiorum occasione Clericis multis immunitatibus honorat, *ibid.* XIII. Septimum assumit Consulatum, 354. I. Arianismum in Aethiopia & Arabia felici disseminandum curat, *ibid.* VII. & *seqq.* Augustei imperii Vicennalia celebrat, 355. I. Fastis oclavo nomen dat, ut videlicet Juliani, quem Cæsarem creaverat, sit collega, 356. I. Adversus maleficos, & iterum adversus simulacrorum cultum & sacrificia legem emittit, *ibid.* II. Romam venit & quo tempore, *ibid.* XIII. Nonum in ea urbe inquit Consulatum, ibique septima Cæsarei Imperii quinquennialia, & simul de Romani

mani nominis hostibus agit triumphum, 356. XIII. & seq. & 357. I. Ibidem Obeliscum erigit, 357. XVIII. Palatinis quidem & militibus nominatim Gladiatorios ludos vetat, sed hos non omnino abolet, *ibid.* XIX. Magister artium usum lege prohibet, *ibid.* XX. Copias, seu Fossarios a lustrali collatione reddit immunes, *ibid.* XXI. Augusti imperii quinta exhibet quinquennalia, 359. I.

CONSULES.

Constantinus Aug. V. & Licinius Cæsar	319.
Constantinus Aug. VI. & Constantinus Cæsar	320.
Crispus Cæsar II. & Constantinus Cæsar II.	321.
Petronius Probianus & Anicius Julianus	322.
Severus & Rufinus	323.
Crispus Cæsar III. & Constant. Cæsar III.	324.
Anicius Paulinus & Anicius Julianus	325.
Constantinus Aug. VII. & Constant. Cæsar	326.
Flavius Valerius Constantinus & Maximus	327.
Januarius & Iustus	328.
Constantinus Aug. VIII. & Constantinus Cæsar IV.	329.
Gallicanus & Symmachus	330.
Bassus & Ablavius	331.
Pacatianus & Hilarianus	332.
Fl. Valerius Julius Delmatius & M. Aurelius Zenophilus	333.
L. Acontius Optatus & Anicius Paulinus Junior	334.
Julius Constantius & Ceionius Rufus Albinus	335.
Nepotianus & Facundus	336.
Ti. Fabius Titianus & Felicianus	337.
Ursus & Polemius	338.
Constantius Aug. II. & Constant. Aug.	339.
Acindynus & Proculus	340.
Marcellinus & Probinus	341.
Constantius Aug. III. & Constant. Aug. II.	342.
M. Mæcius Memmius Furius Placidus & Fl. Pifidius Romulus	343.
Leontius & Salustius	344.
Amantius & Albinus	345.
Constantius Aug. IV. & Constant. Aug. III.	346.
Eusebius & Rufinus	347.
Fl. Philippus & Fl. Salia	348.
Ulpianus Limentinus & Aco Fabius Catullinus	349.
Sergius & Nigrinianus,	350.
Anno CCCLI. Nulli in imperio Rom. Consules creati.	
Decentius & Paulus,	352.
Constantius Aug. VI. & Constantius Gallus Cæsar II.	353.
Constantius Aug. VII. & Constantius Gallus III.	354.
Arbeto & Lollianus,	355.
Constantius Aug. VIII. & Julianus Cæsar,	356.
Constantius Aug. IX. & Julianus Cæsar II.	357.
Neratus Cerealis & Datianus,	358.
Flavius Eusebius & Hypatius,	359.

Copiatæ quid sint & quodnam illorum officium explicatur, 357. XXI. Crispus Constantini Magni filius Cæsar renuntiat & quo anno ac die, 320. III. Eius quadam numismata explicantur, 320. V. Annum denuo aperit, 321. I. Quinquennalia Imperii Cæsarei celebrat, *ibid.* II. Hæc perperam ab anno CCCXX. distracta, 320. III. Cum Helena avia Romam petit, 322. III. Tertium Consul procedit, 324. I. Decennalia exhibet, *ibid.* I. & seq. & 325. II. At non eodem anno, quo Constantinus Pater Romana Vicennalia, 324. II. & 325. XLVIII. Iussu patris occiditur, 324. III. Annus dies & locus mortis annotantur, *ibid.* IV. & 325. XLVIII. Crucis apparitio in Oriente Constantii Augusti temporibus, quo anno & die acciderit, stabilitur, 353. VII. & seq.

Cymatius Antaradi Episcopus, Eusebianorum fraude in exilium pellitur, 336. VI. Cyrillus Jerosolymorum Episcopus Maximo adhuc in vivis succedit, 351. VII. & seq. Sedis illius initium certis temporum characteribus stabilitur, *ibid.* Ab Acacio Cæsareæ Philippi Episcopo depositus, & quare, *ibid.*

D

Dalmatius seu Delmatius Hannibaliani Dalmatii Cenforis & Constantini M. Fratris filius annum aperit, 333. I. Cæsar creatur, 335. IV. & 336. IX. A Constantio Aug. occiditur, 337. VIII. Daphnes in qua Helenæ statua a Constantino Magno reposita, ubinam sita, 351. III. Diversa ab aliis ejusdem nominis locis, ostenditur, *ibid.* Decennalia & id genus festa a nullo Imperatore repetita, 326. II. Ab ultimis id genus festis semper deducta, 324. II. Decentius, Magnentii tyranni frater, Romæ & in regionibus, quæ Magnentio parebant, Consul ordinarius procedit, 352. I. Devidio fratre, se se apud Senonas laqueo suspendit, 353. III. Dius Episcopus celeberrimus Gangrensi Concilio præfuit, 319. V. Donatistæ ab exilio solvantur, & iisdem religionis suæ exercendæ, libertas conceditur, 321. III.

E

Eudoxius, Leontio Antiochiæ Episcopo defuncto, illius sedem occupat & quod anno, 356. XV. Antiochiæ Concilium celebrat, 357. X. Ab Antiochena Ecclesia ad Constantinopolitanam transfertur, 359. IV. Eulalius Arianus, post Paulinum Antiochenæ Ecclesiæ admovetur, 340. XXI. Tribus tantum mensibus sedet, *ibid.* Euphrates duo Colonienfes Episcopi inter se non confundendi, 346. VI. Euphratio Balnearum Episcopus, Eusebianorum fraudibus in Synodo Constantinopolitana exulare iussus, 336. VI. Euphronius, Arianus Eulalio in sede Antiochena subrogatur, annoque tantum & paucis mensibus post ordinationem superstes vivit, 340. XXII. Eusebia Constantii Aug. uxor secunda, quo anno illi desponsata, 336. VIII. Eusebius Nicomedienfis Constantinum Magnum baptizavit, 324. V. & seq. Nondum Arianismum profitebatur, *ibid.* XIV. Formulæ fidei Nicænæ subscribit, 325. XXVI. Condemnationi tamen Arii subscribere recusat, *ibid.* Exilio mulctatur, *ibid.* XXIX. & 329. III. Non duos, sed unicum tantum satisfactionis libellum offert, & hoc non Concilio Nicæno, 325. XXVI. & seq. In particulari Concilio a Constantino collecto deponitur, non in Nicæno, *ibid.* XXVIII. & seq. Ab exilio revocatur, 327. V. Catholicos Episcopos vexat, at Alexandrum utpote jam mortuum deponere non potest, *ibid.* Ad Julium Papam pro causa Athanasii Legatos mittit, sed ante Concilium Antiochenum, 339. II. V. & seq. Julio item Papæ iudicium causæ Athanasii per eisdem Legatos offert, *ibid.* IV. Ad sedem Constantinopolitanam transit, huiusque translationis annus indicatur, 340. XX. Auctor est canonis Antiocheno Concilio adscripti, vi cuius depositus est Athanasius, *ibid.* XXIV. & seq. Mori-

ritur, 342. XV. Arianorum partes licet semper fovet, pacem nihilominus cum Julio & Ecclesia Catholica ad obitum usque retinuit, *ibid.* Eusebius Cæsariensis Arianae heresi favet ante Concilii Nicæni celebrationem, 325. XXXII. Postea ad Catholicos accedit, *ibid.* An inter Arianos vel Catholicos annumerandus sit, incertum, *ibid.* Orationem in Tricennialibus Constantini Magni habet, 335. III. & seq. At non ipsa Tricennialium die, *ibid.* Quo anno eam recitaverit, aperitur, 336. III. Illius Chronicon ad quem usque annum perductum sit, quoque anno oblatum, indicatur, 325. LI. Quo item anno Historiam suam publicavit, ostenditur, 326. XVII. & seq. Agapio in Ecclesia Cæsariensi prædecessori immediate succedit, 340. XXIII. Moritur, *ibid.* In Sanctorum numerum nullo modo reponendus, *ibid.* XXIV. Error contrarius profligatur, ejusque origo detegitur, *ibid.* Librorum Vitæ Constantini Auctor Eusebius demonstratur, *ibid.* XXV. Eusebius Cæsareæ in Cappadocia Episcopus & Sancti Basilii immediatus decessor, ipse est, quem die XXI. Junii colit Ecclesia, 340. XXIV. Eustathius sine tumultu creatur Antiochenus Episcopus, 324. XXVI. Hujus inaugurationis annus indicatur, *ibid.* Quandonam tumultus contra ipsum excitatus & ipse in exilium missus, *ibid.* XXVII. & seq. Quo pacto Nicæna Synodo præfuisse dicatur, 325. XVII. & seq. In Antiochena Synodo deponitur, 327. III. & 340. XIX. Exilio itidem mulctatur, *ibid.* Eutropius Episcopus Hadrianopoleos in Constantinopolitana Synodo ab Eusebianis celebrata exul amandatur, 336. VI.

F

Faustina Constantii Aug. uxor tertia, 336. VII. Felix II. ab Arianis, exulante Liberio, ordinatur, 357. XVI. Sedet annis tribus plus minus, *ibid.* Sede pulsus moritur, *ibid.* Inter summos Pontifices & Martyres collocandus, 355. III. & 357. XVI. & seq. Quomodo Martyri dici possit, explicatur, 357. XVII. Fidei formula prima quæ in Concilio Antiocheno dicitur edita, cuius initium est, *Nor neque sequaces Arii fuimus*, solis Eusebianis se ad Concilium præparantibus adscribenda, 341. XIV. Fidei formula secunda in eodem Concilio Antiocheno conscripta, non ab Eusebianis dolose agentibus edita, sed a toto Concilio, 341. XV. Ea Arianae heresi opposita demonstratur, *ibid.* XVI. Fidei formula tertia in eodem a Theophronio Tyanensi Episcopo composita, & promulgata, ab Orthodoxis etiam Episcopis fuit subscripta tanquam Catholica, 341. XVIII. Unde petenda sit illius condendæ causa, aperitur, *ibid.* Fidei formula quarta Concilio Antiocheno adscripta, non a Concilio, sed ab Eusebianis quibusdam post illud exarata, & quare, 341. XXXIV. & seq. Fidei formula quinta, *καυρησιμος* nominata, quo anno ab Arianis sive Eusebianis contexta, 344. II. & 345. III. Ad Occidentales Episcopos missa & ab iisdem recufata, 344. II. & seq. Fidei Catholica Symbolum quod incipit, *quicumque vult salvus esse*, falso adjudicatur divo Athanasio, 340. VI. Conjecturæ contrariæ e-

vertuntur, *ibid.* VII. Auctor illius detegitur, *ibid.* VIII. Florentius Præfectus Prætorio, Theodosio Juniori suadet ut Chrysfargyrum Constantinopoli aboleat, 330. VI. Et ne quid Principis arario ex hoc depereat, prædica sua tributo subfignat, *ibid.* Folles, quos Constantinum Magnum clarissimis viris tributum imposuisse, scribit Zosimus, duplicis generis, 330. VII. Forma regendi Imperii per Constantini Magni tempora usurpata expenditur, 335. VIII. S. Frumentius a Baronio in duos perdam divisus, 327. VII. Evangelium in India Cæthoriori seu in Æthiopia prædicavit, *ibid.* XII. & seq. Quo tempore in Æthiopiam profectus sit, *ibid.* XV. & seq.

G

Gallus Constantius dictus sit Cæsar, 351. II. Consul procedit, 352. I. Secundum init Consulatum, 353. I. & seq. Tertio annum aperit, 354. I. Occiditur, *ibid.* V. Gangrensis Synodus celebratur, 319. V. Huic non præest Hosius, sed solum interest, *ibid.* Ejus epocha adducitur, *ibid.* VI. & 357. XV. Gentiles ad Lustrorum sacrificia Christianos cogere a Constantino magno prohibentur, 323. II. Gentilium sacrificia Constantis Imp. iussu abolentur, 342. XVIII. Item a Constantio, 353. XII. Georgius ab Arianis in Concilio Antiocheno adunatis missus, Alexandrinam Ecclesiam, Athanasio pulso, & adjuvante Philagrio filio, Ægypti præfecto anno CCCLVI. occupat, 341. XXXII. & 354. IX. Scelera in ejus entronismo patrata recensentur, 356. VII. Tempus quo Alexandriam advenit, indicatur, *ibid.* VIII. Gladiatorii Ludi a Constantino in Oriente prohibiti, per reliquum orbem Romanum adhuc vigent, 325. L. A quibus Imperatoribus fuerint postea modificati & omnino sublati, indicatur, *ibid.* & 357. XIX. Glorificationis hymnus a quo principium habuerit, & quando usurpari cœperit, 325. XLVI. Gregorii S. Gregorii Nazianzeni patris, actus discutitur, 354. XIII. S. Gregorii Nazianzeni nativitas tempus statuitur, 354. XI. & seq. Erroris contrarii fundamentum detegitur, *ibid.* Quoto vitæ anno Gregorius Athenas reliquerit indicatur, *ibid.* XII. Gregorius ab Antiocheno Eusebianorum Conciliabulo Alexandrinus Pseudo-Episcopus creatus, hanc Ecclesiam, comitante Philagrio patre, Ægypti Præfecto invadit, 341. XXXIII. & 342. II. Eam invasionem diversam esse a secunda per Georgium anno CCCLVI. facta, ex ipso Athanasio demonstratur, 341. XXXIII. Quo anno Gregorius e vivis excesserit, ostenditur, 348. II. & 349. II.

H

Hæretici privilegiis Clero concessis uti a Constantino Magno prohibentur, 326. VIII. Hannibalianus seu Delmatius Constantini Magni ex patre tantum frater, 333. I. Haruspicina privata a Constantino M. prohibetur, 319. XI. Helena Constantini M. mater, in Vicennialibus

L

Romanis filii Augusta renuntiatur, 326. XIV. Monetam charactere suo curam distribuere permittitur, *ibid.* Mense Augusto Romæ e vivis excedit, *ibid.* XIV. & *seq.*
 Helenopolis quo anno condita, 326. XVII.
 Hermogenes magister militum a Constantino Augusto missus, ut Paulum, quem Cpolitani in sedem restituerant, deponeret, a Populo truncatur & in mare præcipitatur, 342. XVI.
 Nefychius Diaconus pro Eusebianis in causa Athanasii ad Julium PP. mittitur, 340. II.
 Homeritarum situs indicatur, 354. VII. & X.
 Honoratus, primus urbis Constantinopoleos a Constantio Augusto quinta imperii Augustei quinquennalia edente Præfatus creatur, 359. III. Eiusdem Constantii iussu præest Synodo Cpolitana, *ibid.*
 Hosius Episc. Cordubensis S. Silvestri nomine cum Presbyteris Vito & Modesto Nicænæ Synodo præfedit, 325. XI. & *seq.* Prior in Concilio sedet & cur, *ibid.* XIV. Eius in eo Concilio præfidentia ab ejus meritis immerito deducta, *ibid.* XV. Hosius Concilio non præfuit ut Legatus Constantini, *ibid.* XVI. Quam celebre ejus nomen fuerit, explicatur, *ibid.* XIII. Hosius in secunda Synodo Sirmiensi, Constantii Aug. metu Arianæ fidei formulæ subscribit, 351. XIV. & 357. V. Mortis ejus tempus indicatur, 357. XI.

I

Jerosolymitana Ecclesia dedicatur, 355. VI. Diversa, quæ sortita est, nomina indicantur, *ibid.*
 Jerosolymitanum Concilium Arium suscipit, 340. XIII. In eo sicut & in ejus Synodica Arij Hæresarchæ mentio, *ibid.* XIV. XVI. & *seq.*
 Imperium Romanum quomodo regeretur sub finem imperii Constantini M. 335. VIII.
 Imperium Romanum inter se partiantur Constantini M. filii, 337. VII. Quales provinciæ unicuique contigerint, annotatur, *ibid.*
 Imperium Romanum penes unum redit, 354. VI.
 India ceterior cum India Orientali a Baronio confunditur, 327. VII. India ceterior & Æthiopia solo nomine differunt, *ibid.* VIII. & *seq.* In ea S. Frumentius Evangelium prædicavit, *ibid.* XIII. & *seq.*
 Joannes & Paulus, illorum Acta a Surio recitata pluribus spuria demonstrantur, 330. IX.
 Isidorus Mercator Constantini donationem in favorem Ecclesiæ Romanæ fabricasse, non sine fundamento dicitur, 324. XVI.
 Julianus Aug. quo anno natus, 337. IX. Ei octenni mors intentatur, a quo periculo liber evadit, *ibid.* At non Eusebiæ Constantii uxoris beneficio, *ibid.* Mediolani Cæsar creatur, & Gallis præponitur, 355. IV. Fastis dat nomen ob adeptam Cæsaream dignitatem, 357. I.
 Julius Firmicus Maternus, quo tempore scripsit, & floruerit, 337. XI. Diversus a Julio Materno Mediolanensi Episcopo, *ibid.*
 Julius Papa Marco succedit, 336. XII. Athanasium Romam evocat, 340. II. Ad Eusebianos mittit Legatos, eos ad Romanam Synodum convocandi causa, & quo anno id egerit, stabilitur, *ibid.* IV. Sedet annos quindecim, menses duos & dies sex 352. II. Annus & dies ejus emortalis assignatur, *ibid.* Quamdiu post ipsum sedes Romana vacaverit exprimitur, *ibid.* III. Decretales ejus duæ distinctæ, *ibid.*

Leontius Antiochenus Episcopus, Eudoxii decessor, moritur 356. XV. & 358. IV. Liberius post Julium Papam Romæ sedet, 352. III. Initium Pontificatus illius consignatur, *ibid.* Tempus Epistolæ, quam ad Constantium Aug. dedit, in qua de Orientalibus Legatis conqueritur, & ab eodem Augusto Concilium adunari postulat, recte in Annalibus annotatum, 354. II. & *seq.* & 355. II. Concilium tertium Mediolanense impetrat, 354. II. & IV. Liberius in secunda Sirmiensi Synodo cum Hosio labitur, 357. II. Fidei formulæ a tertia Sirmiensi Synodo editæ subscribit & in sedem restituitur, 357. XII. & 358. IV. Quo anno & die post exilium Romam redierit examinatur, 357. XIV.
 Licinius Cæsarei Imperii Quindecennalia celebrat, 329. II. Augustei item Quindecennalia, 322. II.
 Licinius Licinii Augusti filius quo anno & die Cæsar levatus, 320. III. Imperii Cæsarei Quinquennalia celebrat, 322. II. Constantini Iussu interimitur, 324. III.
 S. Lucæ Apostoli Reliquiæ quo anno Constantinopolim translatae, 356. XIII. & 357. I.
 Lustrorum sacrificia qua de causa sub Constantino Magno a Romanis celebrata, 323. II. & *seq.* Ad ea Christianos compellere vetat Constantinus, *ibid.*

M

Macarius Presbyter ab Athanasio ad Constantinum Magnum Constantinopolim mittitur, & quo anno, 333. III.
 Macarius Presbyter ab Eusebianis ad Julium Papam adversus Athanasium legatur, 340. II.
 Macedonius ab Eusebianis in sedem Constantinopolitanam, Eusebio Nicomediensi mortuo intruditur, 342. XVI. Propter multa crimina exauctoratur, 359. IV.
 Macarius Episcopus Jerosolymorum quo anno mortuus sit, indicatur, 331. III.
 Magnentius quo anno imperium in Gallis invasit, annotatur, 345. II. & 350. II. Romæ & in Provinciis suæ ditionis Consul procedit, 351. I. Ad Murfam cum Constantio pugnat, & vincitur, 351. II. & IV. Certaminis annus & dies indicantur, *ibid.* IV. Roma & Italia, quo se post cladem receperat, per Constantii Duces abigitur, 352. IV. Iterum ad Alpes Cottias adversus Constantium prælium init, iterumque debellatur, 353. III. Lugdunum fugit, ibique post tres Imperii annos & menses sex se ipsum interimit, *ibid.*
 Marcellus Ancyrae Episcopus ab Eusebianis in Synodo Constantinopolitana, in qua Athanasius exulare iussus est, Episcopatu deponitur & exilio mulctatur, 336. V. & *seq.* Ad suam sedem reversus iterum de hæresi accusatur, ejus causa in Antiocheno Concilio examinatur, ibique damnatur, 341. XIX. Romam petit & in Synodo causam suam dicit, 342. XIII. Innocens declaratur, *ibid.* XIV. Post novam in Synodo Sardicensi obtentam absolutionem, ab hæresis suspitione eum liberare, aliqui frustra contendunt, 347. II. Ab Athanasio tamen, & postea ab omnibus hæreticis fuit agnitus, *ibid.* III. & *seq.*
 Marcus Papa S. Silvestro die decima octava Januarii in Dominica succedit, 336. II. Quando

N

Nicænum Concilium quo anno celebratum, 325. III. Quo mense, *ibid.* III. & VII. Antequam Constantini Magni Vicennalia ceptum & finitum, *ibid.* IV. A Constantino de consensu Silvestri Papæ coactum, *ibid.* VIII. Qui ei Silvestri nomine præfuerint, indicatur, *ibid.* XI. In Ecclesia, non in Imperatoris Palatio habitum fuisse, certum, *ibid.* XIX. Quomodo qui illud in Palatio celebratum contendunt, sint intelligendi, aperitur, *ibid.* XX. Quis primus in eodem Concilio Constantinum, sit allocutus, ostenditur, *ibid.* XXI. Fidei quidem formulam, Canones & Epistolam Synodicam in eo scripserunt Patres, & subscriptionibus firmaverunt, at Acta Concilii nullas scriptis fuerunt mandata, *ibid.* XXIII. & XXVI. Sextus hujus Concilii Canon, de Episcoporum ordinatione venit intelligendus, *ibid.* XXXVIII. In eo item Canone agitur de jure Patriarchico, *ibid.* XLII. Hunc Canonem restringens Rufinus ad Suburbicarias solum Provincias rejicitur, *ibid.* XLIII. Quo sensu Rufini expositio admittenda, *ibid.* XLIV. Hujus Concilii Canones, quos vocant *Arabicis* a sedis Orientalibus agniti, & ut legitimi publicati, suppositi sunt, *ibid.* XLV. Nicænum Symbolum ut novam Catholicæ fidei tesseram, post ejusdem urbis Concilium sta-

Ann. Eccl. Tera. II.

diu ante ipsum sedes vacaverit, indicatur, *ibid.* Sedis ejus duratio, ejusdemque post ipsum vacatio annotatur, *ibid.* XII. Dies item emortalis assignatur, *ibid.*
 S. Martini Turonensis Episcopi Chronotaxis ex Severo Sulpicio deducenda, 351. VI.
 Martyrium Jerosolymitanum est Basilica eadem cum Anastasi, 326. XII. Quo anno constructum sit, *ibid.* XIII.
 Martyrius Diaconus ad Julium Papam contra Athanasium ab Eusebianis mittitur, 340. II.
 Maximus Jerosolymorum Episcopus ab Arianis in Synodo depositus, 351. VII. Hujus depositionis annus indicatur, *ibid.* VIII. Quamdiu sederit, annotatur, *ibid.*
 Mediolanensis Synodi duæ omnino distinguendæ, una videlicet quæ Concilium Sardicense præcesserit, alia vero quæ idem Concilium subsequuta sit, 344. IV. & *seq.*
 Mediolanensis Synodus prior quo anno coacta, 344. V. & VII. Eius Epochæ in obscuro posita, diversimode a diversis assignatur, *ibid.* IV. Fidei formulam *μικροβύτινος* appellatam a Legatis Orientalibus sibi oblatam respicit, *ibid.* III.
 Mediolanensis Synodus secunda quo anno celebrata, 347. VIII. IX. XVI. & *seq.* & 350. VI. Variæ circa illius epocham adducuntur opiniones, 347. VIII. Causæ quæ Episcopos ad illam celebrandam coegerint, expendantur, *ibid.* XIV. & *seq.*
 Mediolanensis Synodus tertia, sub Liberio Papa anno CCCLV. primis anni mensibus cogitur, 354. IV. & 355. II. In ea Athanasii damnationi subscribitur, *ibid.*
 Meletiani a privilegiis Clericis concessis arcen- tur a Constantino M. 326. VIII.
 Melitenensis in Armenia Synodus, quo anno habita, indicatur, 357. XV.
 Meropius Philosophus quo tempore cum S. Frumentio in Æthiopiam profectus, 327. XIV. & *seq.*
 Metrodorus Philosophus non in Æthiopiam, sed in veram Indiam perrexit, 327. XIV. XVI. & *seq.* Causa non fuit ruptæ pacis inter Constantinum & Persas, *ibid.* XVIII. & *seq.*

tim Græci omnes assumunt, 325. XXIV. Cur ab Ecclesia Occidentali ferius legi ceperit, insinuat, *ibid.* Cur etiam in quibusdam Ecclesiis prius cantatum, in aliis autem tardius aperitur, *ibid.* XXV. Inter Latinos Hispani primi, Richaredis Regis consilio, illud usurpant, *ibid.* Hos paulo post quædam Gallicanæ Ecclesiæ sequuntur, *ibid.* Romana tandem cantare incipit, & quare, *ibid.*
 Nisibis a Persis anno, quo Constantinus Magnus mortuus, obsidione cingitur, 338. VII. Iterum sub Constantio ab iisdem per menses quatuor tentata, 350. V.
 Novatiani Ecclesiæ, quas schismate durante Catholicis abstulerant, reddere jubentur, 326. IX. Eorum conditio sub Constantino Magno melior fuit, quam aliorum hæreticorum, *ibid.* X. Novatiani Romæ diu pacati fuere, *ibid.* XI.

O

Obelisci in Quinquennialibus & id genus solenniis de more ab Imperatoribus erecti, 355. VI.
 Obelisci Arelatenensis erectio non Constantino Magno, sed Constantio ejus filio attribueda, 333. V.
 Obeliscus a Constantio Romæ erigitur, 357. XVIII.
 Orationes diversæ in Imperatorum Tricennialibus & id genus festis a diversis recitari solitæ, 336. III.
 Osius Episcopus Cordubensis, *Vide*, Hosius.

P

Pacis Templum a Constantino Magno Constantinopoli extructum, diversum a Templo *Sophia* eadem in civitate erectum, 330. V. Pagani quare & quando Pagani nuncupati, 351. V.
 Patriarchæ in Synodis ordinari soliti, 326. V. Statim post ordinationem Synodicas ad alios Patriarchas per Legatos mittunt, *ibid.* VI. Missarum solennia in mutua inter illos communionis indicium cum iisdem Legatis celebrant, *ibid.* VII.
 Patriarchatus Romani termini examinantur, 325. XXXIV. & *seq.* Opinio Salmasii circa eos adducitur & refellitur, *ibid.* XXXV. & XXXVII.
 Paulinus Antiochenus Episcopus Philogonii successor, 319. VII. & *seq.* Ob pravos mores dignitate movetur, *ibid.* VIII. Diversus a Paulino qui e sede Tyri ad Antiochenam translatus est, *ibid.*
 Paulinus Eustathii successor in sede Antiochena, diversus a priori Paulino, 319. VIII. & *seq.* E sede Tyri ad Antiochenam transfertur, 340. XXI. Eustathii successorem in hac Ecclesia fuisse, certum, *ibid.* Per breve admodum tempus sedet, ita ut a multis Auditoribus omittatur, *ibid.*
 Paulus in Episcopatu Constantinopolitano Alexandri successor Constantini Magni temporibus Episcopus adhuc non erat, 341. IX. Ante eam dignitatem adeptam a Constantino in exilium pulsus, 340. XI. & *seq.* Quo anno federe ceperit, indicatur, *ibid.* IX. & XVII. Ab Episcopatu quidem Eusebianorum factione depositus, sed non de novo relegatus, *ibid.* XIX.

Xxxx 2

XIX.

XIX. Post Eusebii Nicomediensis obitum Sedem Constantinopolitanam ab Orthodoxis cum tumultu restituitur, 342. XVI. A Constantio iterum deturbatur & Singaram, dein Emeſam ferreis catenis vinctus exul perducitur, *ibid.* XVII. Ante Sardicenfē Concilium in ſedem reſtitutus fuit, 348. III. Huic tamen Synodo non intereſt, & quare, *ibid.* Moritur, 351. IX.

Paulus primus Eremita, quo anno deſunctus, 343. II. Sub hujus Sancti nomine militans Congregatio, quo auctore, quove tempore inſtituta, *ibid.*

Pentecosteſe feſtum pro quinquaginta diebus illud præcedentibus ab Antiquis uſurpatum, 353. IX. & ſeq.

Perſecutio anno Chriſti CCCXXXIII. excitata, commentitia, 323. IV. & ſeq.

Perſecutionis in Perſide ſub Sapore Rege editæ enocha adducitur, 343. III.

Perſicum bellum ſub Constantini Magni obitum denuo inſtauratum, 336. X. & 338. VII. Sub Constantio ejus filio ardet, 345. II.

Perſicum aliud bellum ſub eodem Constantio initum, 358. III.

Philagrius Ægypti Præfeſtus annis CCCXXXV. & CCCXLI. Gregorium Alexandrinam Eccleſiam invadentem, in eandem ſedem inducit, 341. XXVIII.

Philagrius Philagii filius Ægypti etiam Præfeſtus anno CCCLVI. Georgium in ſecunda ſedis Alexandrinæ invaſione comitatur, 341. XXIX. & ſeq. Iſtius a Patre diſcrimen annotatur, *ibid.*

Philozonius Antiochenſis Eccleſiæ Præful ſub Licinio Aug. moritur, 319. VII.

Photinus in ſecunda Mediolanenſi Synodo damnatur, 344. III. & 347. V. & XV. In Synodis etiam Antiochena ſecunda & Sardicenſi, *ibid.* In Romana item, non vero in Sirmienſi a Petavio excogitata, 349. VII. In priori Sirmienſi ſede ſua deſicitur, 351. X. & ſeq.

Placillus, ſeu Flacillus Ariannus Antiochenus Episcopopus circa annum, CCCXXX. Euphronio ſuccedit, 340. XXII. Tyri Conciliabulo adeſt, *ibid.* Poſt annos duodecim, quibus ſedit, moritur, *ibid.*

Pontifices Romani nec per ſe, nec per Legatos, pluribus Conciliis interſuere, 341. XIII.

Porphyrius uſque ad Concilium Nicænum vitam non produxiſſe, certum, 325. XXXIII.

Potamius civitatis Odiſſiponæ Episcopopus, tamquam hæreticus ab Hoſio repulſus, 357. V. In ſecunda Sirmienſi Synodo blaſphemam fidei formulam conſcribit, *ibid.*

Præfeſti prætorio quatuor a Constantino Magno in unius locum ſubrogati, nec, ut antea militibus præſunt, nec Imperatorum comites, nec Caſareorum exercituum ſupremi Magiſtri dicuntur, 332. IV.

Præfeſtura Galliarum Treviris Arelatem translata ab Honorio Imperatore, 332. VI.

Q

Quinquennialia Patrum in nummis filiorum, & e contra filiorum in nummis patrum, aliquando inſcripta, 320. VI.

R

Rebaptizatio Constantini Magni rejicitur, 324. XV.

Romana Synodus quam Constantino præſente, & ſtatim poſt illius baptiſmum Silveſter Papa coeſiſſe dicitur, omnino commentitia,

324. XVII. Hujus ſuppoſitionis adducuntur rationes, *ibid.* XVII. & ſeq.

Romana Synodus ſub Julii Pontificis anno primo ab Iſidoro Mercatore conſtituta, 337. X.

Romana Synodus in cauſa Athanaſii & Marcelli Ancyranæ quæ anno CCCXL. fuerit inchoata, & anno CCCXLI. continuata, ſine fundamento ſuppoſita, 341. XXXVII. & 342. VI. Argumenta quibus eam tuetur Baronius in medium adducuntur, 342. VII. & X. Sed reſelluntur, *ibid.* VIII. & ſeq.

Romana Synodus in cauſa Athanaſii quando nam coacta, 340. V. 341. XXXVII. & 342. III. & ſeq.

Romana Synodus in cauſa Valentis & Urfacii cogitur, 349. IV. Ejus Epochâ ſtabilitur, 340. IX. & 350. VI. Biennio poſt ſecundam Mediolanenſem habitam fuiſſe demonſtratur, 350. VI.

S

Sapientiæ ſeu Sophiæ Templum Conſtantinopolitanum cum Pacis Templo non confundendum, 330. V.

Sapores perſecutionem in Chriſtianos excitat, 343. III.

Sardicenſis Synodus, non a Julio Papa, ſed ab Imperatoribus indiſta, & quo anno, 346. IV. Adverſa ſententia reſellitur, *ibid.* V.

Scythicum bellum quo anno a Constantino Ma. geſtum, 330. VIII. & 332. III. Conſtantino Caſare duce conſectum, 352. III.

Seculares Ludi nec etiam a Constantio Aug. ſunt celebrati, 348. V.

Secundus, Ptolemaidis in Libya Episcopopus, formulæ fidei a Nicæna Synodo expreſſæ, neque Arii condemnationi, niſi poſt exilium ſubſcribit, 325. XXVI.

Selencenſe Concilium eodem, quo Ariminenſe, anno ab Orientalibus Episcopis habitum, 359. II.

Silvanus in Gallis rebellat, & die viceſimano. na a rebellione Colonæ extinguitur, 353. IV. Ad quem annum referri debeant & illius deſectio, & interitus, aſſignatur, *ibid.*

Silveſtri Pontificis Acta omnino ſuppoſititia, 323. IV. & ſeq. Hujus Sancti Pontificis latebræ in monte Soracte, & in Urbem a Conſtantino revocatio fabuloſæ, *ibid.* Annis viginti & uno, menſibus undecim ſedet, & moritur Conſtantio & Albino Coſſ. 335. VII.

Simeon & alii ſub Sapore Perſarum Rege martyres quo anno occiſi ſunt, declaratur, 343. III. & ſeq.

Sirmienſis Synodus, quæ poſt biennium ſecunda Mediolanenſem ſecuta fuerit, ſuppoſititia, 349. IV.

Sirmienſis Synodus prior, nonniſi poſt Romanam in cauſa Valentis & Urfacii, & in qua Photinus damnatur, celebrata, 349. VI. & 351. XII. & ſeq. Ejus vera Epochâ ſtabilitur, 351. X. & ſeq. & 357. IV. Fidei formula in hoc Concilio ſcripta, a Marco Aretho non dictata, 351. XV. Ab Athanaſio & Hilario diverſimode habita, *ibid.*

Sirmienſis Synodus poſterior anno CCCLVII. exeunte celebrata, cum priori anno CCCLI. coacta non confundenda, 357. II. Ejus Epochâ *ibid.* Non in hac Synodo, ut volunt aliqui, ſed in priori damnatus Photinus, *ibid.* IV. Formula fidei in eadem exarata, & ab Hoſio ſubſcripta, non a toto Concilio, ſed a paucis Episcopis Arianis, & præſertim Occidentibus, edita, *ibid.* V.

Sirmienſis Synodus tertia, in qua Liberius Papa in ſuam ſedem reſtitutus fuit anno CCCLVIII. habita, 358. IV. & 357. XII. & ſeq.

S. So.

S. Sophiæ Templum cum Templo Pacis non confundendum, 330. V.

Stephanus Ariannus Eccleſiæ Antiochenæ poſt Placillum anno CCCXLII. admovetur, 340. XXII.

Subſcriptiæ Provinciæ Romano Pontifici ſubjectæ, quæ & quot, 325. XXXV. Male a Salmaſio imminutæ, *ibid.* XXXVII. De iis Ruſini ſententia adducitur, *ibid.* XL. Diverſimode tamen ea intellecta, *ibid.* XLI.

Subſcriptiarum regionum Episcopos ad Romanæ Pontificis ordinationem pertinent, 325. XXXIX.

Sylvanus Episcopopus Cirtenſis in exilium mittitur, 320. VIII. Exilio ſolvitur, 321. III.

Symbolum Conſtantinopolitanum in Nicæni loco ſufficitur, 325. XXIV. *Vide*, Nicænum Symbolum.

S. Syncliticæ Vita, an ab Athanaſio ſcripta ſit, obſcurum, 328. III.

T

Theognis, ſive Theonas Nicææ Episcopopus, neque fidei formulæ a Concilio Nicæno ſtabilitæ, neque Arii condemnationi ſubſcribit, 325. XXVI. In exilium mittitur, *ibid.* XXIX. Quo in loco libellum ſatiſfactionis offert, ſed non in Concilio Nicæno, *ibid.* XXVII. Ab Episcopatu deponitur, at in Concilio particulari a Constantino coacto, non vero in Nicæno, *ibid.* XXVIII. & ſeq. Ab exilio revocatur, 327. V. Fidei formulæ Concilii, & Arii damnationi poſt exilii ærumnas ſubſcribit, *ibid.* XXVI. Reverſus Catholicos Episcopos vexat, ſed Alexandrum Episcopopus Alexandrinum cum Eusebio & reliquis ſociis depoſuiſſe, falſum, 327. V.

Theophilus Monachus a Arianiſmum in Æthiopia ad diſſeminandum Arianiſmum in Æthiopia & Arabia Felici, 354. VII. & ſeq. Uſque ad veram Indiam penetravit, *ibid.* IX.

S. Thomas Apoſtolus in India citeriori ſeu Æthiopia martyrium paſſus non eſt, 327. IX. & ſeq.

S. Timothei corpus quandonam Conſtantinopolitanum tranſlatum, 356. XIII.

Trevirenſis civitas Galliarum Metropolis, 332. VI. Civilis tamen non Eccleſiaſtica, *ibid.* V. Præfeſtura Prætoriana cohoneſtata, *ibid.* Tyria Synodus, 335. V.

V

Valens & Urfacius, *Vide*, Urfacius.

Vaſenſe Concilium primum, per Palmodiam cantari jubet Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, 325. XLVI.

Vaſenſe Concilium ſecundum, quod perperam tertium dicitur, ſtatuit, ut poſt Gloria Patri &c. addatur, ſicut erat in principio &c. contra eos qui Dei filium a tempore coepiſſe blaſphemant, 325. XLVI.

Vetranio Sirmii Auguſtus acclamatur, 350. II. Hujus nuncupationis dies & annus aſſignantur, *ibid.* Decimo poſt menſe imperio deponitur, 351. II. & 352. IV.

Vigilius Episcopopus Papienſis, fidei Symboli vulgo Athanaſio attributi Auſtor videtur, 340. VIII.

Vincentius Presbyter Nicæna Synodo pro Silveſtro Romano Pontifice cum Hoſio & Vito præſt, 325. XI.

Vitus Presbyter cum Hoſio Episcopopus Cordubeniſi & Vincentio Presbytero Nicæno Concilio pro Silveſtro Papa præſidet, 325. XI.

Urfacius & Valens a Concilio Sardicenſi damnati, ſecundæ Mediolanenſi Synodo porrecto libello, in Eccleſiæ communionem recepti, 347. X. & ſeq. Julium Papam in Concilio Romano adeunt, 349. VIII. Ab eo iterum in eodem Concilio, non vero in Sirmienſi, communionis gratiam recipiunt, 347. XII. & ſeq. & 349. VII. & ſeq. Hoc tamen pacto, ut ſe falſo Athanaſium accuſaſſe & impoſterum ejuſdem communionem amplecti velle proſtarentur, 347. XII. Quod & præſtant, *ibid.*

I N D E X

ANIMADVERSIONUM

In quo Consules annorum, cætera vero paginarum numero indicantur.

Asteriscus ad Consules indicat novas in Pagium emendationes.

A

Alexander Episcopus Alexandrinus qua die obierit, 162.
An SS. Andreae, & Timothei Iypšana translata fuerint Constantinopolim sub Constantio, vel Constantino Magno, 587.
Athanasius quando ordinatus Episcopus Alexandrinus, 163. Ejus fuga; & obitus, *ibid.*

C

Canones Neocæsareses & Ancyrani proponuntur Nicænis in ea collectione canonum Ecclesiae universae, quam citat Concilium Chalcedonense, & quare? 3.
Chronicon Orientale quid de obitu Alexandri Episcopi Alexandrini, 162.
Confessio Fidei quam Clerici Galatiæ cum Marcello Ancyrano per Eugenium Diaconum alioque mittunt ad Athanasium, 432.

CONSULES.

Fl. Valerius Aur. Constantinus Aug. V. & Fl. Valer. Licinianus Licinius Cæsar. 319.
Fl. Valerius Aur. Constantinus Aug. VI. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. 320.
Fl. Julius Crispus Cæsar II. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. II. 321.
... Petronius Probianus, & ... Anicius Julianus. 322.
* ... Acilius Severus, & ... Vettius Rufinus. 323.
Fl. Julius Crispus Cæsar III. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. III. 324.
* ... Paulinus, & ... Julianus. 325.
Fl. Valer. Aur. Constantinus Aug. VII. & Constantinus Cæsar. 326.
Fl. Valerius Constantinus, & ... Maximinus. 327.
... Januarius, & ... Justus. 328.
Fl. Valer. Aur. Constantinus, Aug. VIII. & Fl. Constantinus jun. Cæsar. IV. 329.
... Gallicanus, & ... Symmachus. 330.
... Bassus, & ... Ablavius. 331.
... Pacatianus, & ... Hilarianus. 332.
Fl. Valerius Julius Delmatius, & M. Aurelius Zenophilus. 333.
* L. Ranius Acontius Optatus, & ... Anicius Paulinus junior. 334.
Julius Constantinus, & ... Ceionius Rufus Albinus. 335.

... Nepotianus, & ... Facundus. 336.
* ... Titianus, & ... Felicianus. 337.
... Ursus, & ... Polemius. 338.
Fl. Julius Constantinus Aug. II. & Fl. Julius Constantinus Aug. 339.
* L. Aradius Valerius Proculus, & ... Acindynus. 340.
* Fl. Avonius Marcellinus, & ... Cælius Probinus. 341.
Fl. Julius Constantinus Aug. III. & Fl. Julius Constantinus Aug. II. 342.
M. Mæcius Memmius Furius Balbarius Cæcilius Placidus, & Fl. Pifidius Romulus. 343.
* ... Leontius, & Fl. Sallustius. 344.
* ... Amantius, & ... Albinus. 345.
Fl. Julius Constantinus Aug. IV. & Fl. Julius Constantinus Aug. III. Item post Amantii, & Albinii consulatum. 346.
... Eusebius, & ... Rufinus. 347.
Fl. Philippus, & Fl. Sallius. 348.
... Limenius, & ... Aco Fabius Cæcullinus. 349.
* Fl. Anicius Sergius, & ... Nigrinianus. 350.
Magn. Magnentius, & ... Gaiso. Item: Post consulatum Sergii, & Nigriniani. 351.
* Fl. Julius Constantinus Aug. V. & Fl. Julius Constantinus Gallus Cæsar. 352.
Item Magn. Magnentius, & Decentius, seu Decentius, & Paulus.
Fl. Julius Constantinus Aug. VI. & Fl. Julius Constantinus Gallus Cæsar. II. 353.
Fl. Julius Constantinus Aug. VII. & Fl. Julius Constantinus Gallus Cæsar. III. 354.
* ... Arbeto, & ... Mavortius Lollianus. 355.
Fl. Julius Constantinus Aug. VIII. & Fl. Claudius Julianus Cæsar. 356.
Fl. Julius Constantinus Aug. IX. & Fl. Claudius Julianus Cæsar. II. 357.
* ... Heratius Cerealis, & Ti. Fabius Dattianus. 358.
* Fl. Eusebius, & Fl. Hypatius. 359.
Crispus Constantini filius veneno a Patre sublatus, 38. Prodit id Sidonius Apollinaris, *ibid.*

E

Eusebius Cæsariensis Arianae sententiae favit etiam post Synodum, 128. Docet id Photius, *ibid.* Et Origenis erroribus fuisse aspersum, *ibid.*

Gan-

G

Gangrensis Synodus post Nicenam I. constituta est, 3. Pluribus probatur, *ibid.* An illi Hofius interfuerit non satis exploratum, *ibid.*

M

Marcelli orthodoxia ex Fidei Confessione ad Athanasium per Eugenium missa probatur, 432. Quo anno eam ediderit, *ibid.* Ejus obitus, *ibid.*
Michael Syncellus Hierosolymitanus amplecti se profitetur Nicenam Synodum 318. Patrum in Templo S. Sophiae, 103. Qua ætate florebatur, *ibid.*
P. Montfaucon quid de anno, quo Confessio Fidei a Marcello ad Athanasium missa, 432.

N

Nicæna Synodus Gangrensem præcessit, 3. Nicæni Patres in Ecclesiam, non in Palatium convenere, 103.

O

Ordinationes, qua die peragenda, 507. Quid de hoc Pagius contra Papebrochium, *ibid.*

P

Pagius errat in die obitus Alexandri Episcopi Alexandrini, 162. Ejus error patet ex auctoritate Chronici Orientalis, & animadversionibus P. Sollerii, *ibid.* Merito arguitur a P. Sollerio, dum agit de ordinatione Athanasii Episcopi Alexandrini, 163. Dubia sunt quæ affirmat de dicti Athanasii morte, *ibid.* An bene corrigat Damasci Chronicon, 507.

S

Sollerius quid de obitu Alexandri Episcopi Alexandrini, 162. Quid de ordinatione Athanasii Episcopi Alexandrini, 163.

F I N I S.